נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש

גליונות 1 – 41

מודיעין עילית

סיון תשע"ז

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א)

"הארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה, חמדת כל ישראל, וחמדת השי"ת, וכל העליונים ותחתונים תשוקתם אליה" (הגר"א באגרתו)

גליונות 1 – 41

מודיעין עילית

סיון תשע"ז

הקדמה

בעל עגלה כפרי שהורגל מאז ומתמיד למשוך במושכות הסוסים ולהסיע בעגלה המתנועעת את לקוחותיו, הוזמן על ידי חבריו לראות את הפלא החדש שהופיע על פני תבל – עגלה ללא סוסים. הכפרי היה בטוח שאך לצון חמדו לו חבריו, ומשהגיע לראות את המכונית הראשונה שהוצגה לראוה בתחומי הכפר צחק על חבריו, וכי סבורים אתם שהקופסה הזו תצליח לזוז ללא סוסים? הכיצד? כאשר למרבה הפלא הוא ראה את העגלה נוסעת הוא היה בטוח שאך אחיזת עיניים יש כאן. אותו כפרי שהורגל מאז ומעולם שעגלה איננה יכולה ליסוע ללא סוסים היה בטוח שלא יתכן אחרת.

כך, אומר המשגיח ר' ירוחם ממיר זצ"ל, נראה מי שנגש ללימוד התורה כאשר הנחותיו המוקדמות מובילות אותו בהבנת הדברים. "את זה צריכים לזכור תמיד, כי התורה היא עולם אחר לגמרי, וצריכים להתאים כל המחשבות לעולם התורה, ואז נבין ונדע פשוטו של מקרא. מיד כשלומדים תורה צריכים לידע כי נכנסים לעולם אחר". (דעת תורה בראשית עמ' לז).

הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין אשר ידוע בחבתו הגדולה שהיתה לו לארץ הקודש ומכתביו מלאים מזן אל זן ברגשות לבו בחמדת ארץ הקודש כותב לאחד מתלמידיו שזכה לעלות לארץ עוד לפני שהוא עצמו עלה עליה "מה מאד צריך להיות שמחתו כי זכה להיות בארצנו הקדושה" "הנה ב"ה עוד תקותי ע"ד לזכות לנסיעתי לארצנו הקדושה **אשר היא חמדת ישראל"**. (אור יחזקאל מכתב לח).

ארץ ישראל **היא חמדת ותשוקת העליונים והתחתונים** (הגר"א באיגרת), ובכל הדורות נכספה נפשו של כל יהודי לחונן את עפרה. זכה דורנו למה שלא זכו כל אותם דורות, ששערי ארץ הקודש פתוחים לכל החפץ לעבור בהם. וכאשר חלה תמורה זו בחיי היהדות, דבר חדש בא עלינו מה שלא היה עד ימינו, הרי שעלינו מוטל עול שלא היה מונח על כתפיהם של הדורות של אבותינו – להעריך את המתנה, לדעת מה ענינה, וכיצד לזכות לנצל אותה עד תום, וכיון שבמדה מסוימת חסרה לנו המסורת בענין זה של ערכה של ארץ הקודש, הרי שאנו עלולים להיות כמו אותו כפרי שבקש לבחון את המכונית לפי ההנחות המקודמות שהיו בידו.

אולם כאשר נחפש אנחנו יכולים לראות כיצד כ"כ הרבה ידיעות יש לנו מדברי רבותינו מאורי הדורות בנושא גדול זה, וכל שעלינו לעשות הוא להטות את אוזנינו לדברי התורה עפ"י הדרך שהדריכו אותנו רבותינו, ובה, ורק בה, לחפש ולהבין את ערכה ומעלתה של ארץ הוקדש.

גליונות נחלת ה' נולדו מתוך הצורך האמור לעיל. בגליונות אלו אשר נקראים על ידי בני התורה, שבכל נושא חותרים לדעת את דעתה של תורה ואת רצונו של נותן התורה, אנחנו ג"כ משתדלים לראות את דעתה של התורה בנושא המרכזי הזה של ארץ הקודש, ואנו צועדים בעקבות רבותינו אשר השכילו לדלות מתוך התורה את מעלתה וערכה של ארץ הקודש ואת מהות ענינה.

ואכן בחסד ה' הגדול עלינו זכינו והגליונות התקבלו בשמחה בבי מדרשא, תגובות רבות נלהבות הגיעו מקרב הקוראים המציינים בדבריהם את החשיבות של גליון כזה שיוצא מתוך בית המדרש ושואב את דבריו ממימי הדעת של תורתנו הקדושה עפ"י דברי רבותינו מאורי הדורות שהרחיבו כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק בנושא גדול זה. ועקב בקשות חוזרות ונשנות של קוראים שרוצים לקבל את כל הגליונות בחוברת אחת הוחלט להוציא לעת עתה את הגליונות שיצאו עד כה. וכמו"כ הוספנו מפתחות של כל המאמרים עפ"י סדר פרשיות התורה והמועדים.

אנו תקוה שאכן הגליונות ישיגו את יעדם ואכן נזכה לחבב את ארץ הקודש כראוי וכדברי בעל ספר חרדים הכותב (מצוות התלויות בארץ פנ"ט) "וצריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחילת עונינו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה, שנאמר (תהילים קו, כד) 'וימאסו בארץ חמדה', ובפדיון נפשנו, מהרה יהיה, כתוב (שם קב) 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו', ושם כתוב 'אתה תקום תרחם ציון'".

ארץ ישראל היא מקום השראת השכינה "הארץ אשר אני שוכן בתוכה", והיא אינה רק משמשת כבית בו אנו מתייחדים עם הקב"ה, אלא כדברי הפסוק "הארץ אשר אני שוכן **בתוכה"** וכדברי רמ"ד וואלי ש"ארץ ישראל היא גוף השכינה", וכשם שהרוצה להדבק בחבירו אינו יכול להדבק בנשמתו, כך גם הרוצה להדבק בהקב"ה אינו יכול להגיע לכך אלא דרך ארץ הקודש כמו שאומרים חז"ל (בראשית רבה ע, ח) "והנה באר בשדה - זו ציון.. כי מן הבאר ההיא ישקו - **שמשם** היו שואבים רוח הקודש".

"ציון - ארץ ישראל", היא "באר" לשאוב ממנה "רוח הקדש" - עונג הדבקות עם השכינה. היא המקום **שמשם** היו שואבים רוח הקודש, לא **שם** אלא **מ**שם, **דרכה** אנחנו זוכים להגיע לתענוג האמיתי והעדון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא – להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו.

ויהי רצון שאכן נזכה לנצל את המתנה הגדולה שזכינו לה לא בזכות מעשינו אלא מחסד ה' עלינו.

בברכת התורה, העורך

פתיחה[1]

זה לא מכבר ישבנו מסובין בליל הסדר, הלילה שבו נתקיים בנו "**יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם**" (תהלים קמט, ב), קראנו את ההלל ושמחנו בהשי"ת על כך שהוא אבינו האוהב אותנו אהבת עולם, ובחר בנו מכל עם, וגאל אותנו גאולת הגוף והנשמה, קיימנו מצוות ארבע כוסות, אכילת מצה ומרור, סיפרנו לבנינו ולבני ביתנו את הסיפור של "יציאת מצרים" - **מתחיל בגנות ומסיים בשבח – מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, מהיותינו עבדים ושפחות נרצעים לאומה הטמאה ביותר** – "שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות.." (תו"כ ובפירש"י ויקרא יח ג). **בארץ הטמאה ביותר** – "ניתנו ישראל במצרים שהוא המקום היותר מזוהם מכל הארצות.. ולכך נקראת "ערות הארץ". (הג"ר יצחק אייזיק חבר, "פותח ידי" דף ד,ב).

ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, לפיסגת המעלות - להיות בני א-ל חי, בארץ הקדושה ביותר – "וְאַתֶּם אֲשֶׁר אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי" (שמות יט, ד).

"**וָאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי**" – **כלומר לארץ ישראל ולמקום המקדש** (עיין תרגום יונתן שם. וב"מדברי רבותינו" גליון 40).

*

ועל כן הודינו ושיבחנו **בט"ו מעלות שכוללות את כל השלימות** – "שהירח [שרומז לשכינה] עולה חמשה עשר ימים עד תכלית מלואה, שכל זה ראיה **שההתעלות הוא חמשה עשר מעלות ולא יותר**". (מהר"ל "גבורות ה', פנ"ט).

וכך אמרנו:

"כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ, שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם..

(המעלה הי"ג): "וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה" - ויותר מזה שנתן התורה **הוא דיבוק יותר**.

(המעלה הי"ד): "וְהִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל" - **ויותר מזה שהכניסם לארץ ישראל**, כי הארץ הזאת לחלקו של השי"ת, וכמו שאמרו 'כל הדר בחו"ל כאילו אין לו אלוה', **וזהו הדיבוק יותר**.

(המעלה הט"ו): "וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה" - **ויותר שבנה להם בית הבחירה** והשי"ת שוכן אתם לגמרי". (מהר"ל גבורות ה' שם. וכ"ה עפ"י הגר"א בהגדה של פסח שם).

זה פיסגת ט"ו מעלות השלימות – ארץ ישראל וביהמ"ק. – "וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ **לָתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ**" (דברים ו, כג) – מהקצה של הטומאה, אל הקצה של הקדושה. (ועיין גליון 25 ב"מענינא דיומא").

*

ועכשיו אנו עומדים בסיומה של "ספירת העומר" – ומתקרבים להשפעת **מעמד הר סיני** בחג השבועות, שבו הקב"ה אמר לנו - "**וָאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי**" – **כלומר לארץ ישראל ולמקום המקדש** [כנ"ל].. "וְעַתָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים **כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ**". - שבזכות "ברית התורה" תזכו לקבל את **ארץ ישראל**, שבה תהיו מושגחים ע"י הקב"ה בעצמו, ולא ע"י שרים. (עיין רמב"ן שם, וביקרא יח, כה. - וכן ב"מדרש מי השלוח" ביאר שמש"כ "וְהָיִיתֶם לִי סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים", הכוונה שתהיו סגולה – סגול, שלש נקודות, דהיינו שתזכו **שנהיה דבקות משולשת "אני [הקב"ה] ואתם [עם ישראל] והארץ [ארץ ישראל]**". הובא בתו"ש בראשית עמוד מ"ח).

*

ובמעמד הר סיני קיבלנו את התורה שתכליתה לזכות לדביקות בשכינה וגופה ארץ ישראל – "**ובגין כך יהב לון אורייתא דקשוט - בגין דירתון ארעא קדישא**, דכל מאן דזכי בהאי ארעא קדישא אית ליה חולקא לעלמא דאתי" (זוה"ק וישלח קעז, ב).

שהרי - "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא, שיתברר ויתאמת אצל האדם.. למה צריך **שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו**. והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, **שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהינות מזיו שכינתו**.. **והאמצעים** המגיעים את האדם לתכלית הזה, **הם המצוות** אשר צונו עליהן האל יתברך שמו"". (מסילת ישרים, פרק א).

כלומר, המגמה בעסק התורה והמצוות – צריכה להיות שהמצוות יהיו **אמצעים** כדי לידבק בשכינה שזו **התכלית**.

ובכדי לידבק **בשכינה** צריך לידבק **בגופה ארץ ישראל** - "הארץ הנבחרת דאיהי גופא דשכינתא ממש" (רמ"ד וואלי, בראשית, ח"ב, עמוד תכ"א. וכ"כ בעשרות מקומות בחיבוריו).

כי כשם שהרוצה להדבק בחבירו אינו יכול להדבק **בנשמתו** – אלא אם כן נפגש עם **גופו**, כך גם הרוצה להדבק בהקב"ה אינו יכול להגיע לזה אלא דרך ארץ הקודש **גוף השכינה**, כמו שאומרים חז"ל (בראשית רבה ע, ח) "והנה באר בשדה - זו ציון.. כי מן הבאר ההיא ישקו - **שמשם** היו שואבים רוח הקודש."

"ציון - ארץ ישראל", היא "**באר**" **לשאוב ממנה** "רוח הקדש" - עונג **הדבקות עם השכינה** (עיין זוה"ק חוקת קפג,ב). היא המקום **שמשם** שואבים רוח הקודש, לא **שם** אלא **מ**שם, ארץ ישראל היא **הבאר** שבאמצעותה ודרכה שואבים את **דבקות השכינה.**

ולכן אומר הזוה"ק (וישלח הנ"ל) שהתכלית בכך ד"**יהב לון אורייתא דקשוט**" - הוא "**בגין דירתון ארעא קדישא**" – שדרכה ובאמצעותה זוכים ל"**חולקא לעלמא דאתי**" – היא השכינה העליונה.

וזהו שאמרה התורה (דברים ד, א): "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל הַחֻקִּים וְאֶל הַמִּשְׁפָּטִים.. **לְמַעַן תִּחְיוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ** אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם". **"לְמַעַן" - זו המגמה של המצוות.**

(ועיין גליונות: גליון 3 ב"מעניני הפרשה"; גליון 12 ב"מעניני הפרשה"; גליון 28 ב"מעניני הפרשה"; גליון 36 כל הגליון; גליון 37 ב"מעניני הפרשה"; גליון 38 ב"שאילת נחלה"; גליון 40 כל הגליון, ובפרט ב"דבר העורך" ו"מדברי רבותינו").

*****

ארץ ישראל וביהמ"ק הם מרכז רגשותיו של האיש הישראלי, הדבקות בהם - הם מקור שמחתו, והריחוק מהם - הוא מקור אבלותו.

כל החגים מסתובבים סביב ארץ ישראל, **עצם השם "חג" - הוא השם של ארץ ישראל**, וכמו שאמרו (זוהר פנחס רנז, ב): "איהי [השכינה

---

[1] נכתב ערב שבועות ה'תשע"ז.

וגופה ארץ ישראל] אתקריאת חג המצות וחג השבועות וחג הסכות". ע"כ.
כלומר "חג" הוא מלשון "המרכז שמסתובבים וחגים סביבו", וכמש"כ (ישעיהו מ, כב) "הַיֹּשֵׁב עַל **חוג** הָאָרֶץ". וביאר המלבי"ם (ישעיהו מ, כב) "חוג הארץ. עגולת המחוגה הסובבת את המרכז".
וארץ ישראל ומרכזה ירושלים – היא ה"מרכז" - שעם ישראל סובבים סביבם בג' רגלים, וכמש"כ בספר "טעמי המצות" להאריז"ל (פרשת משפטים): "..שלש רגלים תחוג לי בשנה. **כי המלכות [השכינה וגופה ארץ ישראל] נקרא ח"ג דכלהו,** כנזכר בריש תקונים..".
והאריך בביאור הדבר בספר "הכתב והקבלה" (שמות כג, יח):

"נ"ל **בעיקר יסוד שם חג, שענינו האסיפה והקבוץ..** ונקראו שלשת הרגלים - חג הפסח, חג השבועות, חג הסכות, **ע"ש הקיבוץ והאסיפה שהיו בזמנים אלו לכל ישראל בעיר הנבחרת,** ככתוב שלש פעמים בשנה וגו'.
ולזה נקראו ג"כ "**מועדי** ה'", משרש "**ועד**" - שהוראתו קבוץ ואסיפה, קרואי "מועד".". עכ"ל.

*

וכל החגים הם שמחה והודאה על ארץ ישראל.
* **פסח** – כאמור לעיל בהרחבה, פיסגת ההודאה בפסח היא "וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ".
* **שבועות** – "בעצרת על פירות האילן" – "הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן". (ראש השנה טז,א). והיינו שבעצרת ה' משפיע שפע בפירות ארץ ישראל.
ובמקביל לזה בחג השבועות - ה' משפיע נשמות ישראל, שהם "פירות האילן" – פירות של "עץ החיים" הנטוע באדמת ארץ ישראל העליונה (זוה"ק אמור צז, א; ועיין גליון 39 ב"נבואות ה'").
ולכן מחג השבועות ואילך מביאים ביכורים, כדי להודות על שבעת הפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל.
* **ראש השנה** – עיקר המשפט, הוא כמה שפע טובה להשפיע על ארץ ישראל, ולכן המשפט שבר"ה לא הוזכר בפרשת המועדות, אלא דווקא בפסוק שמדבר בשבחה של ארץ ישראל – "אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה - מראשית השנה נדון מה יהא בסופה" (ראש השנה ח, א; ועיין גליון 30 ב"דבר העורך").
* **יום כיפור** – "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, ומי מטהר אתכם - אביכם שבשמים, שנאמר "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם" (יומא פה, ב) – ו"זריקת המים טהורים" הוא מכח ארץ ישראל, וכמש"כ בפסוק לעיל מיניה (יחזקאל לו, כד) "וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַתְכֶם" ושם - וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים..". (עיין גליון 31 "מענייני הפרשה", וכן בגליון שם באופן כללי).
* **סוכות** – שמחים בסוכה שהיא השכינה וגופה ארץ ישראל - "אַרְעָא קַדִּישָׁא - סוּפַּת דָּוִד" (זוהר חדש חקת, פה, ב). יַוְיְהִי בְּשָׁלֵם "סֻכּוֹ" וּמְעוֹנָתוֹ "בְּצִיּוֹן"" (תהלים עו, ג). הקיש סוכה לציון - שארץ ישראל וסוכה בחינה אחת הם ("הגאון החסיד מוילנא" עמוד רמו-ז).
גם "סֻכּוֹ" זה ביהמ"ק (תרגום שם) שכל ארץ ישראל התפשטות קדושתו (רמ"ד וואלי, דברים משנה למלך - עמוד תמ"ו; יחזקאל – עמוד שכ"א).
וכתב "הרוקח" (הלכות סוכות סימן ריט. – והובא ב"אליה רבה" או"ח תרכה): שהסוכות הם זכר למה שהקב"ה עזרנו בכיבוש הארץ. (עיין גליונות 5 – 17, "מענינא דיומא", ו"דבר העורך", ובגליון 37 "מדברי רבותינו").
* **שמיני עצרת** – כנגד ביאת הארץ שאז נשלם הכל (עיין ביהגר"א שיר השירים א,ד). - ואכן שמיני עצרת הוא השלימות והשמחה הכי גדולה יותר מכל ימי סוכות (עיין מעשה רב סימן רג"ל).
"וּמַאי עֲצֶרֶת. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (שמואל א ט) וְהִ יַעְצוֹר בְּעַמִּי, וְלֵית עֲצָר אֶלָּא מַלְכוּת" (זוה"ק פנחס, רנו, ב). – זו מלכות שמים, השכינה הקדושה וגופה ארץ ישראל.
וכן בשמיני עצרת – כל קריאת התורה סובבת בעניני ברכות ארץ ישראל, ומפטירים בכניסת יהושע לארץ.
* **חנוכה** - "וְעוֹרַרְתִּי בָנַיִךְ צִיּוֹן עַל בָּנַיִךְ יָוָן - בשעה שנצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יון" (זכריה ט, יג; פסיקתא רבתי, פיסקא ב).
ומסיים הכתוב (טז) "וְהוֹשִׁיעָם ה' אֱלֹהֵיהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּצֹאן עַמּוֹ כִּי אַבְנֵי נֵזֶר [הכהנים בני חשמונאים המתפארים באבני נזר בטורי חושן ואפוד. רש"י] מִתְנוֹסְסוֹת עַל אַדְמָתוֹ".
ההודאה היא על כך שהחשמונאים כבשו את ארץ ישראל מידי היוונים, ו"אַבְנֵי נֵזֶר מִתְנוֹסְסוֹת [בעוז] עַל אַדְמָתוֹ – ארץ ישראל". (ועיין גליון 34 "מענינא דיומא"; ועיין ג"כ גליון 20 ב"מעניני הפרשה").
* **פורים** - "..מן הידועות כי מאורע נס פורים מישך שייכא לקידוש הארץ ע"י עזרא ובנין בית שני שהיו לאחריו. ומצינו דראשית ענינו של המן הוא בעצתו הרעה לבטל מבנין ביהמ"ק.." ("אורה ושמחה" למו"ר הג"ר שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל, עמוד צ"ז. – ועיין גליון 24 ב"דבר העורך").

*

ולאידך גיסא - חורבן ארץ ישראל ובית המקדש היא מרכז אבלותו של האיש הישראלי – ועליה מתאבלים **בתשעה באב** (ועיין גליון 29). ובכל אבילות מנחמים "המקום ינחם אתכם **בתוך שאר אבלי ציון וירושלים**".

*****

"**ארץ ישראל" היא הנושא של כל התורה** - "**תורתנו המסורה מלאה בשבח הארץ..** ומיום מתן תורתינו הקדושה לא פסקה הנבואה מלצוות על ישוב הארץ, **ואין לך פרשה שבתורה שלא נזכרת בה ארץ ישראל**" ("אור שמח" ב"התור" תרפ"ב, גליון ג', הובא בהרבה ספרים).
וגם הנושאים האחרים שבתורה, מצות ציצית ותפילין צדקה תפילה, וכל המצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו – הפנימיות שלהם הוא ענין ארץ ישראל - "**הסוגיא של כל התורה כולה** היא ארץ ישראל, **הנשמה של כל התורה כולה** היא כיבוש הארץ, **שתכלית זאת של**

כל התורה כולה - ארץ ישראל", "שענין ארץ ישראל נוטל **חלק בראש בתורה הקדושה**" (המשגיח הג"ר ירוחם הלוי ממיר זיע"א, "דעת תורה" בראשית ח"א עמ' ג-ד; ובעמ' קנ"ט; וב"דעת חכמה ומוסר" ח"ב עמ' רו-ז).

"תבל זו ארץ ישראל, **איזהו תבלין שבתוכה זו תורה**" (ספרי עקב, פיסקא לז). - התורה מובלעת **בתוך** ארץ ישראל, התורה היא **עצם מעצמה** וחלק בלתי נפרד **ממהותה** של ארץ ישראל – אוירה עפרה ואבניה, אילנותיה תבואתה ודשאיה, ימיה מעיינותיה ונהרותיה, הריה בקעותיה ומישוריה, "**ארץ ששמיה תורה, וארצה תורה, אבניה תורה, ועפרה תורה, ימיה ומעיינותיה וכל אשר בה**.." ("דליות יחזקאל" להגר"י סרנא, חלק ב', עמוד תי"ד). וכדברי הגר"א "כשבקש [משה] 'ואראה אותה' בקש לידע כל עניינה, **שהוא ענין גדול כמו ידיעת התורה**, שגבוליה וכל ענינה הן ענייני תורה בת מלך פנימה". ידיעת התורה וידיעת ארץ ישראל – דבר אחד הוא.

"ושבחה **מבואר בכל התורה, וכל** תשוקתו של משה היה לכנוס בה" ("אדרת אליהו להגר"א, דברים לג, כט). – כל השאיפות של משה רבינו בחיר הנבראים כלולות **בדבר אחד – ארץ ישראל גוף השכינה.**

*****

"**בעקבות משיחא חוצפא יסגא.. והמלכות תהפך למינות** ואין תוכחה בית ועד יהיה לזנות.." (שלהי סוטה).

אמנם אנו צריכים לזכור שני דברים:

א. אסור להוציא דיבת הארץ ולומר "אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְתוֹכָהּ..." (במדבר יג, לב; ועיין בגליון 12 ב"מדברי רבותינו" בד"ה "מוציא דבה על אמת חוטא בחטא מרגלים"; ובגליון 32 ב"דבר העורך").

שהרי אדרבה, "הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ **טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד**" (במדבר יד, ז).

והבעיות ברוחניות – "**הזמן** גרמא" להם, אי אפשר להימלט מגזירה זו ע"י בריחה למקום אחר, שהרי **הזמן** הוא זמן עקבות משיחא, והוא זה שגורם את הנסיונות, ועל זה נאמר (תהלים כז, יד) "חזק ויאמץ לבך, **חזק בימות המשיח, כי אז יהיו נסיונות הרבה ככתוב במדרשים**". ("באר אברהם" לרבי אברהם בן הגר"א על תהלים כ"ז, נדפס בסוף פירוש התפילה לר"א בן הגר"א, בשם אביו הגר"א).

ואדרבה הירידה נוצרה **דווקא מתוך הזמן שעם ישראל היו עמוק בתוך הגלות** - וכמש"כ בהקדמת שו"ת "פאת שדך" (להג"ר שמואל דוד מונק זצ"ל, עמ' 9):

"וזה קרוב למאתים שנה היו פעמי גואלנו ראויים להראות, כי קם דור דעה מלא דעת ויראת ה', וביניהם בעל נו"ב ושאג"א ואו"ת ורבים עמהם, ועל כולם אדוננו הגר"א שהחזיר עטרה ליושנה בדרכי הלימוד האמיתי, **ובסוף ימי הגר"א גברה חשכת המינות בעולם**, ומצרפת תפתח הרעה על כל יושבי הארץ, שוט שוטף כי יעבור בארץ אשכנז ואגפיה ושממו מדרשי התורה..".

וכ"כ מרן החזון איש זיע"א: "מצב הארץ (ברוחניות) נפרז **מרחוק** כידוע, **ואיננו גרוע מהגלות בחו"ל חלילה**" (קובץ אגרות ח"א סי' קעה).

ואדרבה בארץ ישראל **המצב הכי טוב מבחינת רוחניות, בעליה בתורה, ובחינוך הילדים**, וכבוד הגבירה גדול מהשפחה [עיין גליון 12 ב"דבר העורך"; ובגליון 31 ב"דבר העורך", ובגליון 37 "מדברי רבותינו" (מרכז התורה חוזר לא"י), ובגליון 39 "דבר העורך"].

*

ואכן התורה ראתה מראש שבזמן "**עקבתא** דמשיחא" הנחש יהיה כרוך על **העקב**, וכמש"כ (בראשית ג, טו) "וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ **עָקֵב**", וינסה להפריע לעם ישראל מלבנות ומלהעלות את ארץ ישראל לפיסגת דרגתה, וכמש"כ "**בעקבתא** דמשיחא חצפא יסגא" (עיין גליון 20 – 29, "נבואות ה'", ובגליון 33 "מעניני הפרשה"), ולכן התורה חיזקה אותנו מראש "**ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק – אע"ג דאתמר בה ואתה תשופנו עקב**" (ברכות פ"ה; זוה"ק בראשית כד,א) - שאפילו שהנחש כרוך על העקב – לא להפסיק מלבנות ולהעלות את ארץ ישראל למעלה למעלה.

וכמו שממשיך הזוה"ק (שם): "**ההיא אבן [השכינה וגופה אבן השתיה וכל ארץ ישראל]** דאיהי 'דיעקב, דאתמר בה (בראשית מ"ט) משם רועה אבן ישראל - **לא יפסיק [מלבנותה], וצריך לסלקא לה עד אין סוף**".

וכן מבואר עפ"ד רמ"ד וואלי (ירמיה עמוד רצ"ה-ו) שגם בסוף הימים שהנחש כרוך על עקבי הקדושה ונושכת את נפשות ישראל, למרות הכאב שמרגישים מזה, לא להפסיק מלעשות את הפעולות לחזק את הקדושה.

*

ב. הדבר השני שצריך לזכור, שגם הרשעים – אשר "וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרָשׁ" (ישעיהו נז, כ) – אמנם "שַׁמְתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם חָק עוֹלָם וְלֹא יַעַבְרֻנְהוּ" (ירמיהו ה, כב). - "גְּבוּל שָׂמְתָּ בַּל יַעֲבֹרוּן **בַּל יְשׁוּבוּן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ**" (תהלים קד, ט) - "גבול שמת בל יעבורון, **כגון בשר ודם שהכניס בהמתו לדיר ונעל המסגר בפניה כדי שלא תצא ותרעה את התבואה**, כך נעל הקדוש ברוך הוא את הים בחול והשביעו שלא יצא מן החול, שנאמר (ירמיה ה) אשר שמתי חול גבול לים" (שמות רבה טו, כב; ועיין גליון 39 "מדברי רבותינו" ד"ה "הרע שימש את הטוב שלא לדעתו").

והכל תלוי בבחירתו הפרטית של כל אחד, וכמו שאמר הגה"ק ר' יקותיאל יהודה מצאנז קלויזנבורג זצ"ל, בהנחת אבן הפינה לקרית צאנז בנתניה (והובא בספר "לפיד האש" עמ' תקכ"ז): "דעתינו היא, שבזמן כזה, כאשר יש אפשרות לכל יהודי לעלות לארץ ישראל, ויש פה ברוך השם קיבוץ גדול של שלומי אמוני ישראל, **ועל אף כל המגרעות יכול כל איש לעבוד כאן את ה' כרצונו וכדרכו, מחויב כל יהודי באשר הוא לקיים מצות ישוב ארץ ישראל בגופו ולעלות הנה** – כה נכין את עצמינו בהכנה דרבה לדורו של משיח".

ועוד שם (עמ' תע"ב): ".. לימים סיפר הרבי, כי שלוחו הנזכר הלך לשאול בשמו **את עצתם וחוות דעתם של גדולי ארץ ישראל, כ"ק האדמו"ר מבעלזא זצ"ל, החזון אי"ש זצ"ל, והגרי"ז מבריסק זצ"ל,** בנוגע לתכניתו להשתקע בארצנו הקדושה ולהעלות אליה עוד הרבה יהודים חרדים. "מתוך תשובתם הסקתי" הוסיף אז כי כיוונתי לדעתם בתכניותי, והדבר עודד אותי מאד בדרכי... **אני צועד בדרך תלמידי הבעש"ט והגר"א ולמעלה בקודש, בדרכי ראשונים כמלאכים, הרמב"ם והרמב"ן שעלו לחונן את עפר ארצנו ולקומם הריסותיה, בהם תמכתי יתדותי... אינני חרד מפני שלטון החילוניים, כי כל זה בר חלוף, ופתאום יבוא האדון אל היכלו... עתידים הם לחזור בתשובה שלמה וילמדו בינה**...". (ועיין עוד בדבריו בגליון 31 ב"דבר העורך").

ערב חג "מתן תורתינו" התשע"ז.

בברכת התורה ובברכת הארץ השלובים זה בזה - "שהתורה הקדושה וארץ ישראל **יש להם יחוס יחד**". ("חסד לאברהם" מעין ג - נהר ז).

מפתחות על סדר הפרשיות

פרשת	פסוק / נושא	מדור
נח	ברית הארץ אינה מתבטלת ע"י שום חטא	"מעניני הפרשה" גליון 18.
	האוהב את א"י – זוכה לה	"מעניני הפרשה" גליון 32.
	נמרוד ראש המורדים בה' - גוג ומגוג מרידה בה' שלא היתה כמותה	"נבואות ה'" גליון 33.
לך לך	נסיון אברהם אבינו	"דבר העורך" גליון 2.
	ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגוריך	"דבר העורך" גליון 19.
	ותרדמה נפלה על אברם – דא גלותא	"נבואות ה'" גליון 40.
וירא	קדושת עם ישראל וא"י	"מעניני הפרשה" גליון 6.
	הר המוריה – הוראה	"דבר העורך" גליון 6.
תולדות	וידו אוחזת בעקב עשיו – עקבתא דמשיחא	"נבואות ה'" גליון 20.
	"..הרחיב ה' לנו" - הרחיבי מקום אהלך	"מעניני הפרשה" גליון 19
	מלחמת יעקב ועשיו על הברכות	"מעניני הפרשה" גליון 33.
	עשיו איש יודע ציד	"דבר העורך" גליון 12.
ויצא	"הארץ.. לך אתננה.. והיה זרעך כעפר הארץ" – בזכות א"י זוכים לבנים	"חכמת סופרים" גליון 23.
וישלח	שבועת הקב"ה לאבות על הארץ	"מעניני הפרשה" גליון 7.
וישב	שנות הגלות כנגד חטא מכירת יוסף	"נבואות ה'" גליון 28.
מקץ	מכירת יוסף	"מעניני הפרשה" גליון 20
	מרגלים אתם	"דבר העורך" גליון 20.
ויחי	ארץ החיים	"מעניני הפרשה" גליון 8.
	מרכזיות א"י אצל האבות	"דבר העורך" גליון 8.
	"וידגו לרב בקרב הארץ" - הפריחה בא"י לאחר השואה	"דבר העורך" גליון 39.
	וזאת אשר דיבר להם אביהם – שכל דבקותם תהיה בשכינה	הערה ב"מדברי רבותינו" גליון 40.
שמות	בת פרעה - ובנו בני נכר חומותייך	"מעניני הפרשה" גליון 35.
וארא	זבחו לאלוקיכם בארץ	"מעניני הפרשה" גליון 21
בשלח	קידוש ה' בנתינת א"י	"מעניני הפרשה" גליון 9.
יתרו	מרכזיותה של א"י בתורה	"מעניני הפרשה" גליון 36.
	ואשא אתכם על כנפי נשרים – ובליל ט"ו באו לביהמ"ק	"מדברי רבותינו" גליון 40.
משפטים	גילוי יחוד ה' במלחמות א"י	"מעניני הפרשה" גליון 22.
	את אימתי אשלח לפניך – הניסים במלחמת ששת הימים	"דבר העורך" גליון 33.
תרומה	"ועשו לי מקדש.." - כבוד השכינה השורה במקדש, מתפשט בכל א"י	"חכמת סופרים" גליון 26.
	יסוד האמונה ביציאת מצרים	"מעניני הפרשה" גליון 10.
כי תשא	ביום חתנתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין ביהמ"ק	"מעניני הפרשה" גליון 37.
	חטא העגל במסורת חז"ל לעומת הנצרות	"דבר העורך" גליון 37.
	"וחנותי את אשר אחון.." - גאולת בעתה מכח הנהגת היחוד, לדבקים בא"י	"נבואות ה'" גליון 26.
ויקהל	בנים אתם לה' אלוקיכם	"מעניני הפרשה" גליון 23.
שמיני	וענוים יירשו ארץ	"מעניני הפרשה" גליון 24.
	ואת החזיר זו אדום - מלכות אדום מגדלת את מלכות ישראל	"נבואות ה'" גליון 24.
אחרי	ארץ ישראל נחלת ה'	"מעניני הפרשה" גליון 12.
קדושים	"ונטעתם כל עץ מאכל.." - ונטעתים בארץ הזאת	"מעניני הפרשה" גליון 39.
	"ונטעתם כל עץ מאכל.." - ברכת הבנים תלויה בארץ	"נבואות ה'" גליון 39.
בהר	"ושבתה הארץ.." - השראת השכינה בקביעות בארץ ישראל	"מעניני הפרשה" גליון 26.
בחוקותי	וישבתם לבטח בארצכם	"דבר העורך" גליון 26.
	והשימותי את הארץ	"דבר העורך" גליון 10.
	והשימתי את הארץ – ולכן פריחת א"י קץ המגולה	"נבואות ה'" גליון 19.
נשא	גוי אחד בארץ	"מעניני הפרשה" גליון 13.
בהעלותך	חיי הנצח בארץ ישראל	"מעניני הפרשה" גליון 27.
שלח	חטא המרגלים	"מעניני הפרשה" גליון 1.
	"יבושו.. שונאי ציון", כדי להחזיר את כבודה	"דבר העורך" גליון 32.
	בתיקון חטא המרגלים תבא הגאולה	"נבואות ה'" גליון 27.
	כלב מרד בעצת מרגלים – ונקרא יהודי	"נבואות ה'" גליון 41
קרח	גילוי יחוד ה' בשבח א"י על כל הארצות	"מעניני הפרשה" גליון 41
חוקת	מלחמתו של עמלק בארץ ישראל	"מעניני הפרשה" גליון 14.
	הפטרה - יפתח הגלעדי	"דבר העורך" גליון 14.
בלק	עיקר מלחמתו של בלק – שלא יזכו לא"י	"מעניני הפרשה" גליון 28.
	דרך כוכב מיעקב	"נבואות ה'" גליון 14
פנחס	תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו	"דבר העורך" גליון 41
מטות	פרשת השבועה – "ג' שבועות-עד שתחפץ"	"נבואות ה'" גליון 21.
	חשיבות הארץ אצל האבות	"מעניני הפרשה" גליון 2.
מסעי	והורשתם את הארץ וישבתם בה – מסירות נפש לא"י	"דבר העורך" גליון 34.
דברים	חטא לשון הרע על א"י	"מעניני הפרשה" גליון 15.
ואתחנן	"ושננתם".. ביאור קדושת התורה, ועפי"ז קדושת א"י	"דבר העורך" גליון 9.
	"שמע אל החוקים.. למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ" - לכוין בקיום	"שאילת נחלה" גליון 37 – 38.

	המצוות למען נזכה לאר"י	"דבר העורך" גליון 40.
עקב	עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'	"מעניני הפרשה" גליון 3.
	"..וברכת את ה"א על הארץ הטובה"	"דבר העורך" גליון 3.
	"..לא תירא מהם"	"דבר העורך" גליון 18. [ראה ג"כ במדור "ה' אלוקינו עמנו" גליון 2].
	תמיד עיני ה' אלקיך בה	"דבר העורך" גליון 23.
	הפטרה – והיו מלכים אומניך - שמחתם של הגוים בהשתעבדותם לישראל	"דבר העורך" גליון 35.
ראה	האבות נתחמדו לא"י	"דבר העורך" גליון 1.
	"ספרי" שם	"דבר העורך" גליון 28.
שופטים	דבר אלוקינו יקום לעולם	"מעניני הפרשה" גליון 16.
	א"י ומשפט צדק, והשפעתם זה על זה	"מעניני הפרשה" גליון 30.
כי תבא	והיה כי תבא אל הארץ. והיה לשון שמחה. אור החיים	"דבר העורך" גליון 27. "חכמת סופרים" גליון 24.
	פרשת ביכורים	"מעניני הפרשה" גליון 4.
	הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ	"חכמת סופרים" גליון 25.
נצבים	והטיבך והרבך מאבותיך	"דבר העורך" גליון 13.
	ושב וקבצך מכל העמים	"דבר העורך" גליון 21.
	ושבת עד ה".. ושב ה' וקבצך – גאולה ותשובה	"נבואות ה'" גליון 22 – 23.
וילך	קדושת ארץ ישראל מביאה לתשובה שלימה	"מעניני הפרשה" גליון 31.
	"כי אתה תביא.. אל הארץ אשר נשבעתי.." - ביאת הגאולה למרות ירידת הדורות	"נבואות ה'" גליון 32.
האזינו	כי דם עבדיו יקום	"דבר העורך" גליון 7.

מועדים וזמנים

פסח	בחירת עם ישראל ביציאת מצרים	"מעניני הפרשה" גליון 11.
	יציאת מצרים שורש כל התורה	"מעניני הפרשה"; "דבר העורך"; "נבואות ה'" - גליון 25.
	מעלת הקיבוץ גלויות ברעמסס	"מעניני הפרשה" גליון 38.
	אומנות היצה"ר, להשכיח הניסים, ולהזכיר הטבע	"דבר העורך" גליון 11.
	עבודות הגאולה	"דבר העורך" גליון 38.
שבועות	מגילת רות: "שיבת ציון" – עין טובה	"מענינא דיומא" גליון 40.
תשעה באב	הגלות – חילול ה'	"מעניני הפרשה" גליון 29.
	והפכתי אבלם לששון	"נבואות ה'" גליון 29.
	הדבקות בה', בדרכים שהוא קבע	"דבר העורך" גליון 15.
	חורבן ביהמ"ק	"דבר העורך" גליון 29.
אלול	השייכות בין אלול לז' דנחמתא	"דבר העורך" גליון 4.
	"אני לדודי", מכח "ודודי לי", שמתבוננים שה' אוהבינו	"דבר העורך" גליון 16.
ראש השנה	המשפט בר"ה מוזכר רק בפרשת א"י	"דבר העורך" גליון 17; 30.
	כשה' עושה משפט בירושלים – מלכותו והטבתו מתבססת בירושלים	"נבואות ה'" גליון 30.
עשרת ימי תשובה	מהפכת התשובה בימינו בא"י	"דבר העורך" גליון 31.
יום כיפור	מפטיר יונה - שלימות ישראל בתיקון האומות	"נבואות ה'" גליון 35.
יוה"כ וסוכות	כפרת חטא העגל וחזרת ענני כבוד	"מעניני הפרשה" גליון 17.
סוכות	ויהי בשלם סוכו	"מעניני הפרשה" גליון 5.
	השמחה היתירה בסוכות – על שה' נתרצה אחר העגל, לגלות האהבה	"דבר העורך" גליון 5.
הושענא רבה	"קול נשמע בכל גבולך - הרחיבי מקום אהלך"	"נבואות ה'" גליון 31.
חנוכה	וחושך זה גלות יון	"מעניני הפרשה" גליון 34.
	גילוי היחוד מכח א"י	"נבואות ה'" גליון 34.
ט"ו בשבט	להדבק בא"י – ע"י התענוג על קדושתה ופירותיה	"דבר העורך" גליון 22.
פורים	חיבת ארץ ישראל אצל מרדכי היהודי	"דבר העורך" גליון 24.

מפתחות לדברי רבותינו

כללים:

*** כשכתוב מספר גליון, מבלי לפרט איזה מדור הוא - הכוונה למדור "מדברי רבותינו".**

בהפניה לשאר המדורים – פירטנו על איזה מדור מדובר.

*** מדור "מעניני הפרשה" - תמיד נקרא כך, גם כאשר הוא "מענינא דיומא"**

*** מדור "מדברי רבותינו" - תמיד נקרא כך, גם כאשר הוא "כי רצו עבדיך את אבניה"**

הרבנים	גליון
הגאון רבי חיים אבועלפיה	"דבר העורך" גליון 21.
רבי אברהם אבן עזרא	"מעניני הפרשה" גליונות 17; 22; 36. "דבר העורך" גליון 16. "נבואות ה'" גליון 39. "מדברי רבותינו" גליונות 9; 24; 31. "מכתבים למערכת" גליון 28.
מהר"י אברבנאל	5; 22. גליון 28 "מכתב למערכת". גליון 37 "דבר העורך".
הגאון רבי יחזקאל אברמסקי	1; 24; 25. וע"ע "מעניני הפרשה" גליון 30. "דבר העורך" גליונות 22; 24; 25; 33; 34. "מדברי רבותינו" גליון 41 הערה 4.
הגאון רבי יעקב אדלשטיין	37; 39. וע"ע "דבר העורך" גליון 38.
הגאון רבי מאיר אויערבך בעל ה"אמרי בינה"	3.
הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך	36. וע"ע "מדברי רבותינו" גליון 41 הערה 4.
הגאון רבי גדליה אייזמן	5
הגאון רבי יוסף שלום אלישיב	גליון 38 "דבר העורך".
מהר"ש אלקבץ	גליון 30 "דבר העורך". גליון 38 "שאילת נחלה".
מהר"ם אלשיך	"מעניני הפרשה" גליונות 24; 26; 30; 35; 39; 40. "דבר העורך" גליון 26. "נבואות ה'" גליון 35. "מדברי רבותינו" גליון 5. "חכמת סופרים" גליון 26.
הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין	"דבר העורך" גליון 21; "מדברי רבותינו" גליון 34.
הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין	40
הגאון רבי דוד בן שמעון, בעל "שער החצר"	גליון 9 "מדברי רבותינו" הערה 9; גליון 24 "מעניני הפרשה"; גליון 28 "דבר העורך"; גליון 34 "נבואות ה'.
הגאון רבי חיים ברלין	6.
הגאון רבי שלמה ברעוודא	גליון 3 "מעניני הפרשה".
הגאון רבי אברהם גרודז'ינסקי	1.
הגאון רבי שרגא גרוסברד	32; 33.
מהרי"ל דיסקין	18 וע"ע גליון 24 "מדברי רבותינו" בהערה.
הגאון רבי יצחק ירוחם דיסקין	גליון 41 "דבר העורך".
הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר	27; 28. [וע"ע "מעניני הפרשה" גליון 23. "דבר העורך" גליונות 6; 27].
הגאון רבי יצחק הוטנר	גליון 6 "דבר העורך".
רבינו אליקים ב"ר משולם הלוי	גליון 38 "מעניני הפרשה"
רבינו יהודה הלוי	"מדברי רבותינו" גליון 41.
הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר	גליון 37 "דבר העורך"
הגאון רבי נתן וואכטפויגל	"נבואות ה'" גליון 29.
הגאון רבי שלמה וולבה	"מעניני הפרשה" בגליונות 1; 10; "דבר העורך" בגליונות 13; 14.
מוה"ר חיים ויטאל	גליון 21 "נבואות ה'"
הגאון רבי יעקב דוד וילובסקי (הרידב"ז)	גליון 31 "דבר העורך". גליון 34 "מדברי רבותינו"
הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד	2; 10 וע"ע "מעניני הפרשה" גליון 27. "דבר העורך" בגליונות 5; 12; 13; 18; 21; 24; 27; 41. "נבואות ה'" גליונות 16; 19; 21; 22. "מדברי רבותינו" גליון 31 הערה 5; גליון 35 הערה 1; גליון 36 הערה 1; 41 הערה 3; 42 הערה 5-4.
הגאון רבי שמחה זיסל זיו [הסבא מקלם]	גליון 25 "מעניני הפרשה". גליון 30 "מדברי בותינו".
הגאון רבי יצחק זילבר	גליון 19 "נבואות ה'"
הגאון רבי מנחם זמבא	גליון 14 "דבר העורך".
הגאון רבי יצחק אייזיק חבר	"מעניני הפרשה" גליון 31

	"דבר העורך" גליון 3. "נבואות ה'" גליונות 20; 23; 25; 29.
הגאון רבי משה חברוני	"דבר העורך" גליון 33
הגאון רבי מאיר חדש	גליון 35 "מדברי רבותינו"
הגאון רבי יהודה ליב חסמן	גליון 15 "מעניני הפרשה".
הגאון רבי יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי	16
הגאון רבי בן ציון יאדלער	"דבר העורך" גליון 34. "נבואות ה'" גליונות 18; 22; 32. "מדברי רבותינו" גליונות 10; 38.
הגאון רבי יצחק זאב יאדלער בעהמח"ס "תפארת ציון"	4.
הגאון רבי אברהם יפה'ן	"דבר העורך" גליון 33
הגאון רבי אהרן כהן ר"י חברון	"מעניני הפרשה" גליון 32.
הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן	"דבר העורך" גליונות 33; 38.
הגאון רבי אריה לוין	גליון 27 "דבר העורך"
הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין	16; 30. וע"ע "דבר העורך" גליונות 24; 26; 31; 33; 39. "נבואות ה'" גליון 27. "מדברי רבותינו" גליונות 21 (הערה 2); 33 (בהערה). "שאילת נחלה" גליון 38.
הגאון רבי ירוחם ליבוביץ	1. וע"ע "מעניני הפרשה" גליונות 22; 23; 25; 28; 36; 37; 39. "דבר העורך" גליונות 3; 19. "נבואות ה'" גליונות 32; 33. "מדברי רבותינו" גליון 40. "שאילת נחלה" גליון 38.
הגאון רבי שמואל דוד מונק	גליון 31 "דבר העורך"
הגאון רבי איסר זלמן מלצר	1; [וע"ע גליון 2 מדור "ה' אלקינו עמנו". "דבר העורך" גליונות 18; 25; 27; 31. "נבואות ה'" גליון 19
הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ	41; 42
הגאון רבי יעקב ניימן	31. וע"ע "דבר העורך" גליון 33 "מדברי רבותינו" גליון 41
הגאון רבי משה סולובייצ'יק	גליון 37 "דבר העורך" מדברי רבותינו גליון 42
הגאון רבי יוחנן סופר גאב"ד ערלוי.	23.
הגאון רבי זלמן סורוצקין	26. [וע"ע בגליון 9 "דבר העורך"].
הגאון רבי אברהם סלומון	גליון 35 "מדברי רבותינו"
תלמיד הרשב"א, רבינו יעקב ב"ר חננאל סקילי, בעל "תורת המנחה"	גליון 4 "מדברי רבותינו"; גליון 30 "דבר העורך"; גליון 36 "מעניני הפרשה"
הגאון רבי יחזקאל סרנא	17. וע"ע "דבר העורך" גליונות 26; 30; 32; 33; 36. "נבואות ה'" גליונות 23; 25. "מדברי רבותינו" גליון 34
הגאון רבי נתן צבי פינקל (הסבא מסלבודקא)	2; 34; 35. וע"ע גליון 31 ב"נבואות ה'"
הגאון רבי משה פיינשטיין	"מדברי רבותינו" גליונות 36; 41.
הגאון רבי חיים פרידלנדר	"דבר העורך" גליון 33. "נבואות ה'" גליונות 24; 26; 34; 35.
הגאון רבי ירוחם פרלמן – הגדול ממינסק	2. [וע"ע ב"דבר העורך" גליון 34].
הגאון רבי מרדכי צוקרמן	"דבר העורך" גליונות 6; 31.
הגאון רבי אהרן קוטלר	גליון 22 "נבואות ה'".
הגאון רבי מנשה קליין	29.
הגאון רבי משה קליערס	"נבואות ה'" גליון 32.
הגאון רבי יעקב קמינצקי	גליון 37 "דבר העורך".
הגאון רבי חיים קניבסקי	גליון 8. וע"ע גליון 19 "נבואות ה'". גליון 23 "חכמת סופרים". גליון 31 "מדברי רבותינו" בהערות. גליון 38 -40 "דבר העורך".
הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי (הסטייפלר)	21. וע"ע גליון 27 "מעניני הפרשה". גליון 38 "דבר העורך" גליון 39 "מדברי רבותינו" הערות 5-4.
הגאון רבי אליהו ראם	15
הגאון רבי שמואל רוזנברג (האונסדורפר רב)	"מדברי רבותינו" גליון 41.
הגאון רבי אברהם שאג	גליון 19 "נבואות ה'".
הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר	גליון 41 "מדברי רבותינו"
הגאון רבי מאיר שפירא	גליון 24 "חכמת סופרים".

הגאון רבי אברהם שמחה מאמצ׳יסלב [תלמיד הגר"ח מוולאז׳ין]	"גליון 38 "שאילת נחלה".
רבי צדוק הכהן מלובלין	מדברי רבותינו גליון 42.
הגר"א ותלמידיו	5; 8; 15. וע"ע "מעניני הפרשה" גליון 27. "דבר העורך" גליון 21.
הגר"א ותלמידיו (רבי אברהם בן הגר"א).	גליון 38 "דבר העורך"
הגר"א ותלמידיו (הגאון רבי ישראל משקלוב).	15.
הגר"א ותלמידיו (הגאון רבי מנחם מנדל משקלוב)	15; 38.
הגאון רבי משה ריבלין משקלוב	15.
רבינו בחיי	22. וע"ע "מעניני הפרשה" גליונות 2; 12; 25; 36; גליון 3 "דבר העורך".
מהריעב"ץ	4. וע"ע "מעניני הפרשה" גליון 28. "דבר העורך" גליונות 12; 31. "נבואות ה'" גליון 41. "שאילת נחלה" גליון 38.
הגאון מלבי"ם	13. [וע"ע "מעניני הפרשה" גליונות 1; 6; 7; 8; 9; 10; 21; 24; 25; 30; 36; 37; "דבר העורך" גליונות 7; 13; 23. "נבואות ה'" גליונות 19; 21; 23; 32; 33; 39; 41. "מדברי רבותינו" גליונות 22; 36 (הערה 2); 39 (הערה 3); 39 (הערה 3). "חכמת סופרים" גליון 23. מאמר "ה' אלקינו עמנו" גליון 2.
הגאון רבי חיים מוולאז׳ין	"דבר העורך" גליונות 2; 28. "שאילת נחלה" גליונות 37; 38.
הגאון רבי יוסף זונדל מסלנט	"שאילת נחלה" גליונות 37; 38.
הגאון הנצי"ב מוולאז׳ין	3; 12. [וע"ע "מעניני הפרשה" גליונות 10; 24; 34. "דבר העורך" גליונות 4; 10; 25; 26; 27; 32. "מדברי רבותינו" גליון 9 הערה 8.
המגיד מדובנא	גליון 25 "נבואות ה'".
המהר"ל מפראג	"מעניני הפרשה" גליונות 6; 7; 13; 25; 28; 31; 36; 37; 38. "נבואות ה'" גליונות 19; 21; 22; 24; 33. "מדברי רבותינו" גליון 40. "שאלת נחלה" גליון 38.
המהרש"א	"נבואות ה'" גליון 23.
הסמ"ק	"מעניני הפרשה" גליונות 4; 10. "נבואות ה'" גליון 25.
הרד"ק	"מעניני הפרשה" גליונות 8; 18; 19; 20; 27; 32. "נבואות ה'" גליונות 18; 26; 27; 30; 39. "מדברי רבותינו" גליון 32 בהערה. "חכמת סופרים" גליון 26.
הרמב"ם	"מעניני הפרשה" גליונות 3; 4; 7; 27. "דבר העורך" גליונות 24; 32. "נבואות ה'" גליונות 21; 30. "מדברי רבותינו" גליונות 3; 6; 7; 8; 17; 19; 20; 22; 31; 35. "חכמת סופרים" גליון 26.
הרמב"ן	"מעניני הפרשה" גליונות 1; 3; 7; 12; 14; 16; 17; 18; 20; 21; 25; 27; 33; 34; 36. "דבר העורך" גליונות 17; 19; 21; 28; 37. "נבואות ה'" גליונות 18; 19; 22; 24; 27; 28. "מדברי רבותינו" גליונות 4; 6; 8; 9; 16; 17; 18; 19; 22; 25; 29. "שאילת נחלה" גליון 38.
הרמ"ק	"מעניני הפרשה" גליונות 23; 26; 38. "נבואות ה'" גליונות 21; 26.
ר' האי גאון	גליון 24 "נבואות ה'". גליון 38 "מעניני הפרשה"
ר' סעדיה גאון (רס"ג)	"נבואות ה'" גליון 41. "מדברי רבותינו" גליון 22; גליון 26 הערה 2.
הרשב"א	גליון 21 "דבר העורך"; "מעניני הפרשה" בגליונות 33; 36.
ה"אור החיים"	7; 15; 22. וע"ע "מעניני הפרשה" גליון 27. "דבר העורך" גליונות 21; 34. "מדברי רבותינו" גליון 20 הערה 3. "חכמת סופרים" גליון 24.
ה"אור שמח"	1; [וע"ע "מעניני הפרשה" גליונות 1; 2; 4; 28; 36. "נבואות ה'" גליון 21 בהערה; 33; "דבר העורך" גליונות 19; 36.
האר"י הקדוש	"מעניני הפרשה" גליון 19. "דבר העורך" גליונות 4; 21.

	"נבואות ה'" גליונות 15; 21; 28; 32.
ה"אבני נזר"	גליון 21 "נבואות ה'".
ה"באר משה"	גליון 35 "מעניני הפרשה"
הב"ח	גליון 34 "דבר העורך". גליון 37 "שאילת נחלה".
ה"בית יוסף" [מהר"י קארו]	גליון 25 "נבואות ה'".
ה"בן איש חי"	6. וע"ע גליון 22 "דבר העורך". "גליון 32 "מדברי רבותינו" בהערה.
ה"התעוררות תשובה"	"נבואות ה'" גליון 21. "מדברי רבותינו" גליון 23.
ה"חזון איש"	1; 6; 7. וע"ע "מעניני הפרשה" גליון 36. "דבר העורך" גליונות 21; 27; 31. "מדברי רבותינו" גליונות 16; 21; 28.
ה"חסד לאברהם"	גליון 9 "מדברי רבותינו" הערה 14. גליון 27 "מעניני הפרשה" גליון 36 "דבר העורך".
ה"חפץ חיים"	11; 22. וע"ע "דבר העורך" גליונות 13; 21; 31; 37; 39. "נבואות ה'" גליון 20; "מדברי רבותינו" גליון 7; גליון 26 הערה 2; גליון 37].
ה"חרדים"	7. וע"ע "מעניני הפרשה" גליונות 27; 32; 33. "דבר העורך" גליונות 1; 2; 8; 23; 24.
ה"חתם סופר"	3; 19. וע"ע "מעניני הפרשה" גליונות 13; 24; 32; 34. "דבר העורך" גליונות 24; 37. "נבואות ה'" גליון 41. "מדברי רבותינו" גליונות 36; 38.
ה"יד רמ"ה"	22. [ועיי"ש ב"נבואות ה'"].
ה"כד הקמח"	גליון 34 "נבואות ה'".
ה"כלי יקר"	"מעניני הפרשה" גליון 33.
ה"כסף משנה"	22.
ה"מנחת חינוך"	גליון 27 "מעניני הפרשה".
ה"כפתור ופרח"	גליון 27 "מעניני הפרשה"
ה"לשם"	גליון 22 "נבואות ה'".
ה"מגלה עמוקות"	גליון 19 "מעניני הפרשה".
"העיקרים"	22.
ה"עליות אליהו"	גליון 28 "דבר העורך"
ה"פני יהושע"	גליון 21 "נבואות ה'".
ה"צרור המור" [הג"ר אברהם סבע אבי חמיו של בעל השו"ע]	גליון 28 "מעניני הפרשה"
ה"רוקח"	גליון 34 "נבואות ה'"
ה"שבות יעקב"	"מעניני הפרשה" גליונות 28; 36. "מדברי רבותינו" גליונות 9 (הערה 5); 36. "שאילת נחלה" גליון 38.
ה"שדי חמד"	9.
הש"ך	גליון 28 "נבואות ה'".
השל"ה	3; 7. וע"ע ב"מעניני הפרשה" גליון 3; 8; 14; 24; 36. וב"נבואות ה'" גליון 28. וב"דבר העורך" גליון 21.
התורה תמימה"	גליון 26 "מדברי רבותינו" הערה 2.
התשב"ץ	3. וע"ע "מעניני הפרשה" גליון 27.
האדמו"ר מגור	גליון 14 "דבר העורך".
האדמו"ר הזקן רבי אלימלך מנחם מענדל מסטריקוב	3.
האדמו"ר מצאנז - קלויזנבורג	20. "מדברי רבותינו" גליון 42 הערה 3;5. וע"ע "דבר העורך" גליונות 24; 28; 31
האדמורי"ם לבית רוז'ין. *** האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין** *** האדמו"ר רבי אברהם יעקב (השני) מסדיגורא, בעל ה"אביר יעקב".** *** האדמו"ר רבי אהרן פרידמן מסדיגורא, בעל ה"קדושת אהרן".** *** האדמו"ר רבי מרדכי שלום יוסף פרידמן מסדיגורא, בעל ה"כנסת מרדכי".** *** האדמו"ר רבי אברהם יעקב (השלישי) מסדיגורא, בעל ה"עקבי אבירים".**	14.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' גליון 1 סיון תשע"ד

לתרומות והנצחות: 08-6433118
להערות והארות בפקס: 15386433118
או במייל n613@okmail.co.il
ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

על הפרשה

בשבוע שעבר קראנו על חטא המרגלים. בעל האור שמח כותב במכתבו (התפרסם בכתב עת 'התור' ירושלים תרפ"ב גליון ג') "והקפיד השי"ת על כבוד הארץ יותר מעל כבודו כביכול, עד שבעשיית העגל, אחרי שובם מחל להם השי"ת 'וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו' (שמות לב, יד), ועל הוציאם דבת הארץ, וימאסו בארץ חמדה, נשבע ה' ולא ינחם, כמו שנאמר (במדבר יד, מב) 'אל תעלו' וגו'".

ואכן מלבד העונשים החמורים שהעניש הקב"ה את המרגלים ואת עם ישראל בעקבות חטא המרגלים – המרגלים אין להם חלק לעולם הבא; עם ישראל נשארו במדבר ארבעים שנה; כל החוטאים לא זכו להיכנס לארץ ישראל; חורבן בית המקדש נגרם בעקבות חטא זה; כל הגלויות נגרמו ע"י חטא זה – מלבד כל זה, אנו רואים ביטויים קשים על החטא הזה. יהושע וכלב בן יפונה אמרו לאחר דברי המרגלים "אך בה' אל תמרודו", וכן הקב"ה אמר למשה רבינו "עד אנה ינאצני העם הזה". בפרשת מטות כאשר חשש משה רבינו שבני גד ובני ראובן רוצים לשוב על חטא המרגלים מיד אנו רואים כעס גדול אצל משה רבינו שאין אנו מוצאים כמותו בכל התורה, ועוד לפני שהוא נתן להם לסיים את דבריהם הוא הוכיח אותם בדברים קשים "והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים, לספות עוד על חרון אף ה' בישראל".

לכאורה באמת מובן שיש כאן עוון, שהקב"ה אמר לעלות לארץ ישראל והם אמרו לא לעלות, ובכך ג"כ ביטלו מצוות ישוב א"י מעם ישראל, אך מ"מ עדיין לא מובן מדוע חמור עוון זה כ"כ בלא כל יחס לעוונות אחרים, עד כדי כך שאפילו מחטא העגל חמור העוון הזה?

כאשר דיבר הקב"ה עם אברהם אבינו על ברית המילה הוא כרת אתו ברית: "להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריך. ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלוקים" (בראשית יז, ז – ח). שני הבטחות אמר לו הקב"ה יחד א. להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריך. ב. ונתתי לך ולזרעך את הארץ. והקב"ה מסיים את הבטחתו בכך ש'ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגוריך וכו', ורק אז – 'והייתי להם לאלוקים'. וכן במקומות נוספים נכרכו שני הדברים הללו יחד, וכגון בפרשת בהר "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים" (ויקרא כה, לח).

להיות לכם לאלוקים פירושו של דבר "אשר בחר בנו מכל העמים". כך כותב הגר"א (אדרת אליהו בראשית א, א) "אלוקים הוא מורה על כח המנהיג כל העולם ומלואו ומביט אל כל מעשיהם. ושם הזה הוא מושאל אל כל מנהיג ומשגיח.... **ונקרא אלוקי ישראל וכן אלוקי אבותינו אברהם יצחק ויעקב, לפי שהם מושגחים מאתו השגחה פרטית**... וזה שאנחנו אומרים ה' אלוקינו מלך העולם, **עלינו משגיח בפרטות** כמו וידע אלוקים, **ידיעה פרטית ושל חיבה**, ועל כל אומות הוא מלך העולם".

וכך כתב הגר"א אדרת אליהו דברים א, ו "שם הוי"ה ב"ה מורה על צד עצמותו יתברך. ואלוקים הוא מורה על השגחתו על כל בריותיו... ובהשגחה יש ב' ענינים השגחה כללית דהיינו על כל בריותיו ועל כל העולם בכללות, והשגחה פרטית שמשגיח על ישראל לבד... ולכן אומרים בכל ברכה ה' אלוקינו מלך העולם דהיינו ה' מצד הנעלם ואלוקינו שהוא משגיח עלינו בפרטות".

יש להדגיש שהשם אלוקים אין פירושו של דבר השגחה גרידא, אלא הוא קשר ויחס בין הקב"ה ובינינו, קשר שבו כל אחד כביכול תורם את חלקו לחיזוק הקשר, אנחנו עובדים את הקב"ה, והקב"ה משגיח עלינו בפרטות בכדי שנגיע לתכליתנו. הברית של להיות לך לאלוקים כוללת איפה בתוכה שני דברים א. אנחנו נעבוד את הקב"ה ונקבל את מלכותו. ב. הקב"ה ישגיח עלינו. אך לאמיתו של דבר שני הדברים האלו שורש אחד להם, והוא הקשר ההדדי בין הקב"ה לעם ישראל, וכפי שמגדיר זאת הגר"א, "כמו וידע אלוקים, ידיעה פרטית ושל חיבה".

קשר זה אינו יכול להתקיים אלא בארץ ישראל. וכמו שאמרו בגמ' (כתובות קי, ב) "כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוק, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוק, שנא'

דבר העורך

"חביבה ארץ ישראל שבחר בה הקב"ה. אתה מוצא כשברא הקב"ה את העולם חלק הארצות לשרי האומות, ובחר בארץ ישראל... אמר הקב"ה יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי... ירמיה הנביא צוח ואמר "ואנוכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה" (ירמיה ג, יט), ארץ שחמדוה אבות העולם. אברהם נתאווה לה, שכן הוא אומר 'ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה' יצחק נתאווה לה... יעקב נתאווה לה.. אמר רבי יהודה אף משה נתאווה לה, שנאמר 'ואתחנן אל ה'.. אעברה נא ואראה את הארץ הטובה', ואף דוד נתאווה לה שנאמר 'בחרתי הסתופף בבית אלהי'" (תהלים פד, יא). מהו הסתופף, רבי תנחום ברבי חנילאי ורב, חד אמר, אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם אפילו יש לי פלטרין וטרקלין בחוצה לארץ, ואין לי אלא הסף (- איסקופה שלפני הבית) בארץ ישראל, בחרתי הסתופף. וחד אמר, אפילו לא יהא לי לאכול בארץ ישראל אלא סיפוק של חרובין, בחרתי הסתופף. הוי ואתן לך ארץ חמדה ארץ שחמדו לה האבות". (תנחומא פר' ראה סי' ח).

במשפט קצר מסכמים חז"ל את דבריהם - "'ארץ חמדה', ארץ שחמדו לה אבות העולם".

בכל הדורות השתוקקו יהודים לארץ ישראל - נחלת ה'. ביראת כבוד וברגש רב היו מקבלים כל יהודי שהגיע מארץ ישראל, רבים היו מהדרים לקנות אתרוג דווקא מגידולי ארץ ישראל, וכשהיה מגיע פרי מפירות ארץ ישראל - ששון ושמחה.

בדורות האחרונים נפתחו שערי הארץ לרווחה - אנו נולדנו לתוך המציאות לה השתוקקו כ"כ אבותינו בכל הדורות. אך דומה, שבד בבד עם האפשרות שניתנה לנו לעלות לארץ, פגה במקצת ההרגשה הזו של "בחרתי הסתופף בבית אלוקי". חסרה ההרגשה של "אפילו יש לי פלטרין וטרקלין בחו"ל ואין לי אלא הסף בארץ ישראל - בחרתי הסתופף בבית אלוקי".

מספר סיבות יש לכך, וכפי הנראה העיקריות הם שנים. ראשית כל - ההרגל. כמו בכל דבר, כאשר נמצאים בתוך מציאות מסוימת, וק"ו כשנולדים לתוכה, ההרגל עושה את שלו, הדבר נראה מובן מאליו, ואין התפעלות מהדבר.

הסיבה השניה היא - ההתנגדות לתנועה הציונית,

אשר יצרה את הרושם כאילו יש כאן התנגדות לענין ארץ ישראל ובנינה ח"ו, או עכ"פ המעטת החשיבות שלה. כפי שכותב הסופר ר' משה שיינפלד זצ"ל במאמר בדגלנו (שבט תש"ז) "ליהדות החרדית קרה אסון רעיוני גדול, בינה ובין ארץ ישראל ניצבה הציונות. היהדות החרדית נתפסה לתעמולה הציונית המזהה את ציון עם הציונות. בשני קצות המחנה הגיבו באופן שונה והסיקו מסקנות מנוגדות ששתיהן סכנתן מרובה. חלק אחד של היהדות החרדית אינו מבחין, ביודעין ובלא יודעין, בין אהבת ציון ואהבת הציונות, ומדרכה של אהבה שהיא מקלקלת את השורה של בהירות רעיונית, כושר הבחנה ושמירה על התחומים. מאידך גיסא גרמה ההתנגדות המוצדקת לציונות, אדישות והעדר התלהבות לגבי ציון במקצת ממערכות היהדות החרדית".

מאידך, דווקא בתקופתנו - דור עקבתא דמשיחא, נצרכת ההשתוקקות הזו לארץ ישראל, שכן זכותנו להיגאל תלויה בתיקון חטא המרגלים - "וימאסו בארץ חמדה" (תהלים קו, כד). חטא זה הוא שגרם לכל הגלויות, כפי שנאמר בתהלים מיד לאחר מכן "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר, **ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות"**, וכפי שאומרים חז"ל (במדבר רבה טז, כ. וע"ע תענית כט, א) "ותשא כל העדה ויתנו את קולם... ואמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם לפני, אני אקבע לכם בכיה לדורות. ומן אותה שעה נגזרה על בית המקדש שתתחרב, כדי שיגלו ישראל לבין האמות, שכן הוא אומר וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות. נשיאות יד כנגד נשיאות קול". וממילא בכדי להיגאל צריכים אנו לתקן חטא זה.

וכך כותב בספר חרדים (מצוות התלויות בארץ פנ"ט) "וצריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחילת עונינו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה, שנאמר (תהילים קו, כד) וימאסו בארץ חמדה".

ואף לגבי הגאולה, אומר הספר חרדים, נאמר (תהלים קב, טו) "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", כאשר מיד לאחר מכן נאמר "אתה תקום תרחם ציון".

אנו תקווה שעלון זה - אשר כפי הנראה יצא לעת עתה במתכונת חודשית - ישמש כעזר למלא את החלל הזה. בעלון זה נשתדל בעז"ה לברר את מעלותיה של ארץ ישראל, ואת גדרי החיובים שלנו כלפיה, כאן נראה כיצד התייחסו רבותינו לארץ ישראל, וכמה השתוקקו לשבת בה. בצורה זו לא תהיה ישיבתנו בארץ כמצוות אנשים מלומדה, ובצורה זו אף נוכל להבין כיצד, למרות התנגדותנו לתנועה אשר חרטה על דגלה כי "דבר אין לציונות עם הדת", עפ"ל, אין לנו סיבה, ואף להיפך, יש לנו סיבות רבות יותר לחבב את הארץ, להשתוקק אליה ולהסתופף בה - כי בחר ה' בציון.

בברכת התורה - העורך

'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים'. וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוק אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים".

ומבאר הרמב"ן (ויקרא יח כה) "והנה השם הנכבד הוא אלוקי האלוקים ואדוני האדונים לכל העולם **אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה', מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל, בהנחילו אותה לעמו המיחד שמו, זרע אוהביו**, וזהו שאמר (שמות יט ה) והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ... **והוא מאמרם (כתובות קי) כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוק**, שנאמר (להלן כה לח) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים, ואומר (שמואל א כו, יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלוקים אחרים. ואמרו בתוספתא דע"ז (פ"ה ה"ה) הרי הוא אומר (בראשית כח כא) ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים ואומר לתת לכם את ארץ כנען (להלן כה לח) **כל זמן שאתם בארץ כנען הייתי לכם לאלוקים אין אתם בארץ כנען כביכול אין אני לכם לאלוקים**".

מבואר ברמב"ן שארץ ישראל היא נחלת ה', וממילא הדביקות והקשר שלנו עם הקב"ה מקומו הוא בארץ ישראל. הדברים עמוקים, ואין אנו נכנסים כאן לביאור העמוק של הדברים, מה ביאורם של דברים שא"י נקראת נחלת ה', ומדוע א"א להידבק בהקב"ה אלא בא"י, אך עכ"פ כך מבואר בדברי הרמב"ן ש**הנדבק בארץ ישראל הרי הוא נדבק בשכינה**, ובמקום אחר לא יתכן להידבק בהקב"ה באופן הראוי.

וכך כותב הגר"א בפירושו לשיר השירים (א, ג פירוש א): כי ישראל לבדם נפשותם מן ארץ ישראל **והם דבוקים בה**", עי"ש באריכות, כלומר שע"י שעם ישראל דבוקים בארץ, עי"ז הם דבוקים בהקב"ה, ומתחזק ביניהם הקשר של "וידע אלוקים".

זהו מה שמבואר בגמ', כפי שמבאר הרמב"ן, שהדר בחו"ל כאילו אין לו אלוק, היינו שהקשר הזה בין הקב"ה לעם ישראל, אינו יכול להתקיים אלא דרך הארץ, ובארץ. ומהסיבה הזו התורה קושרת את שני ההבטחות האלו יחד: להיות לך לאלוקים, ולתת לך את הארץ, מפני שבאמת שני הדברים האלו הולכים יחד.

וכך כותב המלבי"ם (בהר פיסקא עז) "ואמר עוד לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים. כי קשור אלהותו עמהם תלוי בישיבת הארץ".

ממילא אנו יכולים להבין היטב מדוע חמור כ"כ עוון המרגלים, משום שעיקר עבודת ה' היא דווקא באר"י, וממילא כל המונע את עם ישראל מלהיכנס לארץ ישראל הרי הוא מונע מעם ישראל את יעודם.

בכך אנו יכולים להבין ג"כ מדוע מוגדר חטא המרגלים בתור חטא של."מאיסת.האוש",.(בתהלים.קו,.כד. "וימאסו.באוש.חמדה..וכ..בפרשת.שלח.יד,.לב."וידעו.את.האוש.אשר.מאסתים.בה").משום.שבשביל.להידבק.באוש. יש.צור ..לחבב.אותה..המרגלים.המאיסו.את.האוש.בעיני.עם.ישראל, וממילא הם הרחיקו אותם מהקב"ה, ובכך הפסידו מעם ישראל את הדבר המרכזי שלו - להידבק בהקב"ה, את ההבטחה הזו שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו "להיות לך לאלוקים ולתת לך את הארץ", הם קלקלו. מעתה לא רק שהם אינם בארץ, אלא הם מרוחקים ממנה עד מצב של מאיסה, וממילא גם ה"להיות לך לאלוקים" אינו קיים.

[יש לציין שבאמת היו שני חלקים בחטא המרגלים כפי שמבאר המלבי"ם בפירושו לתהלים (קו, כד) שמלבד החטא של מאיסת הארץ היה חטא של "וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה'" - שלא שמעו בקול ה' שאמר שהיא ארץ טובה, ובכך הראו שכביכול "בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים". לפי"ז מיושבים היטב המקראות בפרשתנו ובפרשות נוספות המבארות את חטא המרגלים. ויש להאריך בזה. אנו באנו לבאר כאן בעיקר את החטא הזה של **המאיסה בארץ** ועוד חזון למועד לבאר בס"ד את החלקים האחרים של חטא המרגלים].

ומשום כך מצאנו בגמ' שגדולי האמוראים הקפידו לחבב את הארץ בעיניהם, וכמו שאמרו בגמ' (כתובות קיב, א) "ר' חנינא מתקן מתקליה, ר' אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא. ר' חייא בר גמדא מיגנדר בעפרה, שנאמר: כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו". דהיינו שחיפשו עוד ועוד דרכים לחבב עליהם את הארץ. וזהו שמסיימת הגמרא שם "לקיים מה שנאמר 'כי **רצו** עבדיך את **אבניה**, ואת **עפרה יחוננו**', שגם **האבנים והעפר הגשמיים**, יהיו **רצויים ומחוננים** בעיניהם.

כיצד נתרגם את הדברים האלו למעשה? כך כותב הרב וולבה זצ"ל "ארץ ישראל מצד תכונתה היא מצב של חיי קרבת אלוקים, אשר לעומתה, הדרגות שאדם יכול להשיג בחו"ל עדיין הן מצב של בכח. **חיים בפועל בקרבת אלוקים פשוטה ולבבית - הם החיים בארץ ישראל!** העבודה בזה היא להכות שרשים בא"י".

זוהי איפה סגולתה של ארץ ישראל, עצם ההימצאות בה גורמת לקרבת ה', וככל שנדבקים בה יותר ומחבבים אותה כך יותר נדבקים בהקב"ה. ומשום כך נדרשים אנו לחבב את הארץ, וח"ו לא להיפך. וק"ו שקיום המצוות בארץ, כחו לקרב את האדם אל קונו, ולכן עיקר קיום המצוות הוא דווקא בארץ, כפי שמבואר בדברי חז"ל בספרי ואכמ"ל.

מדברי חז"ל

מתנה טובה ואומות העולם מתאוין לה

"ר' שמעון בר יוחאי אומר חביבין יסורים ששלש מתנות טובות נתנו לישראל ואומות העולם מתאוין להם, ולא נתנו להם אלא ע"י יסורין ואלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא... ארץ ישראל מנין דכתיב 'ה' אלוקיך מיסרך' וכתיב בתריה 'כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה'". (מכילתא דר"י מסכתא דבחודש פ"י; ספרי דברים פרשת ואתחנן פיסקא לב. וכעי"ז ברכות ה, א).

◈◈◈

מותאמת בדקדוק לעם ישראל

"רבי שמעון בן יוחאי פתח עמד וימודד ארץ (חבקוק ג), מדד הקב"ה כל האומות ולא מצא אומה שהיא ראויה לקבל את התורה אלא ישראל, מדד כל הדורות ולא מצא דור שהיה ראוי לקבל את התורה, אלא דור המדבר, מדד הקב"ה כל ההרים ולא מצא הר שתנתן בו את התורה אלא הר סיני, מדד הקב"ה כל העיירות ולא מצא עיר שיבנה בה בית המקדש אלא ירושלים, מדד הקב"ה כל הארצות ולא מצא ארץ לינתן לישראל אלא ארץ ישראל, הדא הוא דכתיב 'עמד וימודד ארץ'". (ויקרא רבה יג, ב. וכעי"ז בתדבא"ז פ"ב).

◈◈◈

חביבה מהכל - כוללת כל המעלות

"וכן אתה מוצא בדרכי מקום שכל מי שחביב קודם את חבירו, תורה לפי שהיא חביבה מכל נבראת קודם לכל.. ביהמ"ק לפי שחביב מכל נברא לפני כל... ארץ ישראל שחביבה מכל נבראת לפני כל שנאמר עד לא עשה ארץ וחוצות (משלי ח) ארץ אלו שאר ארצות וחוצות אלו מדבריות, וראש עפרות תבל זו ארץ ישראל, שנאמר משחקת בתבל ארצו. ולמה נקרא שמה תבל שהיא מתובלת בכל, שכל שאר הארצות יש בזו מה שאין בזו ויש בזו מה שאין בזו, אבל ארץ ישראל אינה חסרה כלום שנאמר ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה". (ספרי עקב ל"ז).

◈◈◈

המודה בהשתייכותו לארץ ישראל – זוכה לה

"אמר ר' לוי אמר לפניו (משה רבינו) רבונו של עולם עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ, אמר לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו, יוסף הודה בארצו מנין, גבירתו אומרת ראו הביא לנו איש עברי וגו', ולא כפר, אלא אמר כי גנב גנבתי מארץ העברים, נקבר בארצו מנין, שנאמר ואת עצמות יוסף אשר העלו מארץ מצרים קברו בשכם, את שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך, כיצד, בנות יתרו אומרות איש מצרי הצילנו מיד הרועים והוא שומע ושותק, לפיכך לא נקבר בארצו, כי לא תעבור את הירדן הזה". (דברים רבה ב, ח).

מדברי רבותינו

כל התורה מלאה כים - בשבחי ארץ ישראל

"הנה דע יקירי כי להראות גודל המצווה הזאת ומעלתה היא אך למותר, כי מי הוא האיש הישראלי אשר יסתפק בזה, הלא מיום קרוא ה' לצור מחצבתנו הבטיח לו בארץ חמדה, ושלש מתנות נתנו לישראל: תורה וא"י ועוה"ב כולם כאחד...

וכן תורתנו המסורה מלאה בשבח הארץ ושקלו רבותינו מעלת ספר יהושע במעלת התורה לפי שהוא ערכה של א"י, ור' יוחנן התפלא כי שמע כי איכא סבי בבל – למען ירבו ימיכם כתיב!

התבונן איך שקל את מצוות ישוב ארץ ישראל בזמן חורבנה עד כי חש פן יעלה בלבב אחד לאמר הלא בחוץ לארץ אקיים מצוות יתירות, וזה יו"ט שני של גלויות, ושתי חלות בסוריא, קרי ר' יוחנן על זה 'וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהם' שיותר טוב להיות בארץ לשמור רק יום אחד. ופרקים שלמים בתוספתא ובספרי דבי רב ובתלמודים שמפליגים בשבח הארץ, עד כי המלקט מהם מאמרים במעלות הארץ וישובה הוא בעיני כמלקט אגלי טל מני ים. כלליות תורתנו והמסורה היא מקושרה במעלות הארץ...

לכן לעורר רבים למצוות ישיבת ארץ ישראל היא אצלי משנה שאינה צריכה, כי היהדות מעטה תהלה להארץ, ותזכיר להישראלי ג' פעמים בכל יום בהתפללו דרך ארצם, כל ברכת המזון יברך ויודה על הארץ הטובה..."

האור שמח (א"י בספרות השו"ת ח"ג עמ' סח – סט).

◈◈◈

ענין ארץ ישראל - נוטל חלק בראש בתורה הקדושה

"הרי אנו רואים שענין ארץ ישראל נוטל חלק בראש בתורה הקדושה, כל התורה מלאה מענין ארץ ישראל: ספר משנה תורה כמעט כולו מדבר מענין ארץ ישראל ... תפלות כמנין "ואתחנן" התפלל משה רבינו, רק כדי ליכנס פסיעות אחדות לארץ ישראל.. האבות הקדושים נשאו ונתנו אודות ארץ ישראל, "במה אדע" שנכשל בו אברהם אבינו, הרי הי' משום ארץ ישראל, שרצה להבטיח ענין הארץ.

וכן אנו רואים כסדר הבטחת ה' להם את הארץ, לאברהם הבטיח ה' את הארץ, ואח"כ ליצחק, ושוב ליעקב, ומהו ענין הארץ, וכי כל המשא ומתן הלזה היה בשביל מדינה לגור בה? הרי אין שוטה בעולם שיוכל לומר כך, הלא בני הפילגשים זכו מדינות שלימות בלי יגיעה, ומהו ענין ארץ ישראל שכ"כ מסרו נפשם ע"ז האבות הק', וכל התורה מלאה מענין זה. (עי"ש בהמשך שמבאר ענין א"י).

ר' ירוחם ממיר. דעת חכמה ומוסר חלק ב עמ' רו – רז.

ארץ ישראל - אחת המתנות הטובות כתורה וכעולם הבא

"בגמ' (ברכות ה, א) ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן: תורה, וארץ ישראל, והעולם הבא.

..ארץ ישראל היא אחת המתנות הטובות כתורה וכעולם הבא. כבישת הארץ וישיבתה בה, היא מצות עשה. ארץ ישראל אלינו היא מעיקרי התורה, היא יסוד כל התורה כולה. אמרו חז"ל (כתובות קי) כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוק"...".

ר' ירוחם ממיר. דעת תורה ח"ד עמ' קכד.

◈◈◈

כל גאוני ישראל – לבם חם במעלות יישוב ארץ ישראל

"הפעולה הממשית בארצנו הקדושה, אשר כולנו מחויבים בה. מלבד שכל עבודה מעשית תהיה תשועה וגאולה לארצנו הקדושה אשר כל משהו פעולה בה היא מצווה רבה וגדולה, וכבר ידועים המאמרים הנלהבים מדברי חז"ל בזה אשר מותר לפורטם, ודי אם נזכיר מאמר אחד, כי עמרי אשר היה רשע גמור זכה למלוכה ארבעה דורות בשביל שהוסיף עיר אחת בארץ ישראל, והננו יודעים כי כל גאוני ישראל בוודאי לא היו עומדים מרחוק או מנגד לתנועת הישוב, כאשר גם הרבה מהם היו בראשונה מן הזריזים – מקדימים, רק ההשתתפות עם החפשים בדעות היא שריחקה אותם מגבולו".

ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל. מתוך מכתבו לבטאון אגו"י הדרך כ"ו אדר ב תרעג. הובא בספר בדרך עץ החיים ח"ב עמ' 334

◈◈◈

הארץ הקדושה היא נקודת ליבנו באמת

"זאת באמת צריך להיות תשוקת וחפץ כל מי שיש לו חלק ונחלה בתורת משה וישראל, **כי הארץ הקדושה היא נקודת ליבנו באמת**, כי אין לחל ק הארץ מהתורה, כי הם כלולים יחד בברכת המזון: נודה לך ד' וכו' על ארץ חמדה וכו' ועל יציאת מצרים וכו' ועל ברית הבשר, ועל התורה, וכו'.

ואין לנו תורה באמת רק תורת הארץ, כי מציון תצא תורה, והשגת הארץ היא באמת קודם התורה, כי היא נחלת אבות, והתורה היא תורה צוה לנו משה מורשה וכו', ומה לנו לדבר עוד בשבחה כי היא מכפרת עוון, כל ההולך ד' אמות בארץ ישראל נמחלו לו עונותיו. כמדומני כי ידידי יודע מה, כמה הייתי מחבב הדיבור על דבר ארצינו הקדושה, כמה ענינים דיברתי מאמונה הנובעת מקדושת הארץ, כמה תועלת הי' לי ב"ה מענינים האלו".

ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. אור יחזקאל, מכתבים, סימן ט.

סיפורים ופנינים מדברי רבותינו

החזון איש

לו בישרתני עלייתך לאר"י – אז הוספת לי משנה שמחה

את ארץ ישראל אהב בכל לבו. תאב היה לראות את בני ציון, המצויינים בהלכה ובדרכה של תורה, מתיישבים בארץ – חפץ זו ונוטעים בה את אהלם. פעמה בו התקוה להחייאת שממות הארץ ושיבתה לתפארתה והדרה. עוד עשר שנים לפני כן כאשר נשאל על ידי ידיד אם לעלות לארץ כתב אליו מווילנא (בערב חג השבועות תרפ"ד) כדברים האלה: "לא אוכל לעשות מה שהטלת עלי, להגיד החלטה ע"ד העליה לארצנו הקדושה לוא בישרתני החלטתך אתה – או יותר נכון עלייתך שמה – אז הוספת לי משנה שמחה". (פאה"ד ח"ב עמ' מא).

◈◈◈

וכי זוהי דעה בכלל? – איזה יהודי יש בדעתו לחזור מן הארץ?

באחד הימים ביקר אצלו אחד מצעירי התיירים מארצות הברית. בידוע היה שהחזון איש מעודד גם את התיור בארץ, וכן כתב באחת מאיגרותיו: "התיור בארצנו כשהוא לעצמו איננו משום חשש איבוד ממון", אלא שהציג לאותו תייר צעיר את השאלה: האם באת להשתקע בארץ? התשובה היתה שלילית. אמר לו: האם מותר לצאת מארץ ישראל? האורח התבלבל ואמר: שמעתי, שאם באים ארצה בכוונה מראש לא להשתקע בה, מותר לעזוב אותה!

ועל כך ענהו החזון איש בנימה של אכזבה גדולה:

- תמה, תמה, אתה טורח בכדי למצוא דרך איך לעזוב את הארץ, בעת שאנו מתאמצים כולנו דוקא למצוא דרכים איך לעלות ארצה!

באו אליו בחורי ישיבה שעלו מן הגולה ללמוד תורה בארץ ישראל, כשהם שואלים: מה דינם בנוגע לשמירת יום טוב שני של גלויות מאחר שדעתם לחזור?

השיב להם החזון איש מיניה וביה:

- וכי זוהי דעה בכלל? איזה יהודי יש בדעתו לחזור מן הארץ? (שם עמ' מב).

◈◈◈

איזה רושם כביר על ערכה של ארץ זו - סופג לתוך נשמתו ילד הלומד את התורה

איך יתכן בכלל – היה טוען בפליאה – שאיש אשר חונך על ברכי התורה לא ירגיש חיבה והשתוקקות לארצינו? הלא מוטבע דבר זה בחינוכו של הילד הרך עד שאין למחות את הרשמים שהוא מקבל, הנחרתים כצפורן ברזל ושמיר על לוח לבו, הנה לומד הילד חומש, לומד על משה רבינו שלא קם כמותו, אדון הנביאים אשר קרע לנו את ים-סוף והביאנו לפני הר סיני, - ועל שנותיו האחרונות, והנה משה העומד לפני פטירתו ושערי גן עדן פתוחין לפניו, והוא שיזכה להתענג מזיז שכינתו, יתברך לעילא מכל דרגין, בקשה אחת יתירה יש לו: (דברים ג כה) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה..." איזה רושם כביר על ערכה של ארץ זו סופג לתוך נשמתו ילד זה הלומד את התורה, והלומדה לא כאחרים, אלא בקדושה ובטהרה, הנה הוא רואה לפניו את משה רבינו, אשר חין ערכה גבה בעיניו עדי שחק, וגדולתו בל תשווה לשאר בשר ודם, והוא משתוקק אל הארץ וקדושתו - ואיך הוא לא יאהב את ארץ ישראל?! (שם עמוד מ"ד).

◈◈◈

רבי אברהם גרודז'ינסקי

געגועיו וכיסופיו לארץ הקודש המו בו כל ימיו

ביום כ"ה בסיוון תרפ"ה עלה ה'סבא' (מסלבודקא) עצמו לחברון, בלוויית קבוצת בחורים נוספת, ואילו רבי אברהם נקרא לשוב לסלבודקה לעמוד בראש הנהלתה הרוחנית..

חזקה עליו הוראתו של הסבא לשוב לסלבודקה. "**היתה זו מסירות נפש של ממש מצידו של רבי אברהם לעזוב את ארץ ישראל**" – סח רבי יצחק הוטנר לבנו של רבי אברהם...

געגועיו וכיסופיו לארץ הקודש, המו בו כל ימיו... (יחיד ודורו עמ' 247).

◈◈◈

לבו היה תמיד מלא געגועים לארץ ישראל

אחת מהשיחות שמסר רבי אברהם נחקקה בזכרונו ותודעתו של רבי מרדכי (צוקרמן) באופן מיוחד... אף כי כלפי חוץ נמסרה אותה שיחה בישוב הדעת, בקולו השלו נסוך הבטחון של רבי אברהם, אולם טמנה בחובה גילוי מרעיש. בשיאה של שיחה זו, שלף רבי אברהם פתקה שהיו רשומים בה שנים עשר סעיפים, שהיוו לדעתו של רבי אברהם שתים – עשרה סיבות, שהרפיון שחל בהם בתקופה האחרונה, הוא אשר הביא את החורבן הנורא, את "העונש במשפט". ואלו הם:

א. אמונה; ב. שמירת שבת; ג. טהרת המשפחה. ד. זהירות ממאכלות אסורות; ה. ריבית; ו. חינוך הבנים בדרך התורה; ז. ביטול תורה; ח. אהבת רע וישראל; ט. חסד; י. הסתפקות; יא. בטחון; יב. **ארץ ישראל**...

אודות הקבלה האחרונה שברשימה – "ארץ ישראל" – סיפר ר' מרדכי, כי לבו של רבי אברהם היה תמיד מלא געגועים לארץ ישראל, והצטער והתנצל על שנשאר בחוץ לארץ.

אף בתו של רבי אברהם – הרבנית וולבה – מספרת: "את האהבה והגעגועים לארץ ישראל השריש בנו אבא עד מאוד. ואין איפוא פלא, שלאחר המלחמה, כששהיתי בשוודיה וקיבלתי מכתב מדודי רבי יעקב קמינצקי – "בואי לאמריקה, פה נדאג לך!" – עניתי נחרצות: לא! מקומי הוא בארץ ישראל!" (שם עמ' 286 – 287).

◈◈◈

רבי יחזקאל אברמסקי

אליה הנני נושא את נפשי מעודי - בכיסופים וגעגועים עד כלות הנפש

אהבה נפלאה אהב רבינו את ארצנו הקדושה, ארץ הצבי, ש"כל גדולי עולם נתחמדו לה". "אליה הנני נושא את נפשי מעודי, בכיסופים וגעגועים אין חקר עד כלות הנפש" השתפך פעם, באגרת משנת תרצ"ו, כשישב כבר על כסא הרבנות בלונדון רבתי. שאיפה כמוסה קיננה בלבו, שיזכה סוף כל סוף לשמש בקודש בפלטרין של מלך...

באיגרות נוספות שכתב באותה שנה לידיד בא"י, לאחר שפרצו בה מאורעות דמים מידי הכנופיות הערביות, קוראים אנו בין השאר את הקטעים הבאים אשר מהם נשקפים קצת הלכי נפשו בנוגע לארצנו הקדושה:

"בהגיע אלינו איזו בשורה טובה מן הארץ, אנו שמחים כמו על גאולתנו ופדות נפשנו. בכליון עינים מחכה כל אחד ואחד על עיתוני בוקר לדעת את שלום הארץ ומה יעשה בה, כל מכתב המגיע עדינו הוא מחיה נפשות... זה עתה נודע שהמצב בארץ הולך וטוב, הלואי שתהיה בשורה זו שמועה נכונה...

ההתענינות בכל הנעשה בא"י היא גדולה מאד. כל רצח אנו חשים, כל אחד ואחד מאתנו, כאילו הוא רצח בעצמותיו. ומתוך השקפה זו תבין שמכאוביכם הם מכאובינו. אבל מי שחש בכאב הציבור הוא גם נמנה על אלו המשתדלים למצוא מזור ותרופה. הסבלנות והבטחון של הישוב בשעה הנוכחית, המה שתי עטרות של היהודי הנצחי, אשר בהם ישראל יתפאר – חזקו ואמצו ה' עמכם. (מלך ביפיו ח"א עמ' 463 – 464).

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' גליון 2 תמוז תשע"ד

לתרומות והנצחות: 08-6433118
להערות והארות בפקס: 15386433118
או במייל n613@okmail.co.il
ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

על הפרשה

חשיבות הארץ אצל האבות

בגליון הקודם עמדנו על מה שאנו רואים בפרשתינו כיצד התייחס משה רבינו בחומרה להצעתם של בני גד ובני ראובן, כאשר הוא חשב שהם רוצים ע"ז להניא את לב בני ישראל מלעלות לארץ, וכיצד התבטא עליהם במילים חריפות והוכיחם בצורה שאין אנו מוצאים דוגמתה בתורה. מכך אנו רואים את חשיבותה של ארץ ישראל בעיני משה רבינו, שמפני כך הוצרך משה רבינו לדחות בתקיפות כל נסיון לגרום רפיון בדבר הזה. זוהי הנקודה הרגישה אצל עם ישראל, שעליה ראה משה רבינו צורך לשמור באופן מיוחד.

ויתירה מכך, אף לאחר שבני גד ובני ראובן הבטיחו למשה רבינו שהם יעברו חלוצים, הוצרך משה להזהירם בלשון קשה, ואמר להם לקיים את תנאם "ואם לא תעשון כן הנה חטאתם לה' ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם". דבר זה נראה משונה קצת, שגם לאחר שהבטיחו בני גד ובני ראובן שלא יגרמו רפיון אצל עם ישראל בעלייתם לארץ, המשיך משה רבינו להוכיחם בצורה קשה. אבל לפי האמור הדברים מובנים, שבענין זה לא היה מקום לכל ויתור, והיה צריך משה רבינו להזהירם בחומרה.

על דרך זה ניתן לראות במקומות רבים כיצד התורה מתייחסת לענין ארץ ישראל, כאשר מתוך הפסוקים עצמם אנו יכולים לראות כיצד החשיבה התורה ענין זה כדבר מרכזי אצל עם ישראל. בגליון זה נראה כיצד התייחס הקב"ה לארץ ישראל בדיבורו עם האבות, וכיצד ראו האבות את ענין ארץ ישראל.

בברית בין הבתרים (בראשית טו, ז) אמר הקב"ה לאברהם אבינו: "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשת ה". כלומר, התכלית שלמענה הציל הקב"ה את אברהם אבינו מאור כשדים היא בשביל לתת לו את הארץ. דהיינו שזה הדבר המרכזי שניתן לאברהם אבינו, ולמענו היה צריך להציל את אברהם אבינו.

ההתגלות הראשונה לאברהם אבינו – על ענין הארץ

כאשר הקב"ה בחר באבותינו והבטיח להם שמהם תצא האומה הנבחרת, בד בבד עם כך שהוא אומר להם שהוא בחר בהם ובזרעם, הוא מבטיח להם שהוא יתן להם ולזרעם את הארץ. אין הקב"ה מבטיח להם דבר אחר מלבד נתינת הארץ, ועל הבטחה זו הוא חוזר שוב ושוב, עד שלפעמים נראה הדבר כפלא מדוע חוזר הקב"ה על הבטחה זו פעמים רבות כ"כ.

חז"ל אומרים (בראשית רבה לך לך פל"ט) "ר' יצחק פתח שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך, אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם".

מה אמר לו הקב"ה באותה התגלות גורלית: לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית יב, א). זוהי ההתגלות הראשונה של הקב"ה לאברהם אבינו, ועל פסוק זה אומרים חז"ל את הדברים הנ"ל.

וכך אומרים חז"ל (שם וירא נב) "בשעה שבקשו אומות העולם להתעות אתי נגלה עלי הקדוש ברוך הוא ואמר לי – לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך וגו'". בדברי חז"ל אלו מבואר ג"כ שזוהי הפעם הראשונה שהקב"ה נגלה אל אברהם אבינו, כדי להצילו מאומות העולם שביקשו להתעותו, והדבר היחיד שהוא אמר לו היה: לך לך אל הארץ אשר אראך.

דבר העורך

התגובות החמות שהגיעו אל שלחן המערכת מלמדות כי אכן קיים בציבור התורני רצון להעמיק בנושא הזה של ארץ הקודש. חיבת ארץ הקודש מוטבעת היא אצל כל יהודי עוד מימי האבות הקדושים, וכפי שהבאנו בגליון הקודם מדברי המדרש שמתאר כיצד אברהם נתאוה לה, יצחק נתאוה לה, יעקב נתאוה לה, ואף דוד נתאוה לה.

המשנה במסכת אבות (ה, ב - ג) אומרת: "עשרה דורות מנח ועד אברהם... עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו...", מבאר ר' חיים מוולוז'ין (רוח חיים שם) מדוע דווקא בעשרה נסיונות נאמר אברהם **אבינו** ואילו בעשרה דורות מנח ועד אברהם לא מוזכר אברהם אבינו, משום שלאחר שעמד אברהם אבינו בנסיונות אלו, נעשו לו הדברים האלו כטבע והשתרשו אצל זרעו לדורות, וזה מה שנותן לנו - בניו, את הכח לעמוד באותם נסיונות. בזה הוא מבאר מנין התשוקה שמתעוררת אצל יהודי לעלות לארץ, שמקורה מהנסיון של אברהם אבינו לך - לך אל הארץ אשר אראך. בכך השריש אברהם אבינו לדורות את הטבע הזה, שיהודי עוזב את כל אשר לו, ועולה לארץ ישראל. על ידי פעולה זאת, ועל ידי החיבה שנוצרה אצל אברהם אבינו בעקבותיה לארץ ישראל, וכמש"כ בספר חרדים "אחר שבא שמה פעם ראשונה, וראה במראה הנבואה יקר תפארת קדושת הארץ, אז נכסוף נכסף", השריש אברהם אבינו את חיבת הארץ בלב בניו.

מלבד זאת קשור היהודי בכל חייו לארץ ישראל. בכל תפילותיו, ערב ובקר וצהרים מתפלל היהודי ופניו פונות אל ירושלים, ואם הוא מתגורר בחו"ל פניו כלפי ארץ ישראל.

כאשר יהודי סועד את סעודתו הוא מצווה מפי הבורא לברך אותו על "הארץ הטובה אשר נתן לך" (דברים ח, י), והברכה השניה מוקדשת כולה לברכת הארץ, לאחר מכן הוא מתפלל "רחם ה' אלוקינו ... ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך.. ובנה ירושלים עיר הקודש". גם כאשר הוא מברך מעין שלש, הוא מודה "על ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת

לע"נ מרת **מלכה ציפורה** ע"ה בת הג"ר **ישראל** זצ"ל, נלב"ע ח' תמוז תשע"ד

אם אין קמח אין תורה. כל תרומה אפי' קטנה תתקבל בברכה, אפשר בכרטיס אשראי. ניתן לקנות זכות של עמוד או חצי עמוד לע"נ וכיוצ"ב.

לאבותינו", ולאחר מכן הוא מתפלל "רחם ה' אלוקינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך.. ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה וכו'".

בימים נוראים סובבת כל התפילה על "ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר קדשך". את תפילות יום הכיפורים מסיימים באמירת "לשנה הבאה בירושלים". וגם את ליל הסדר - הלילה המקודש בשנה, מסיימים באמירה זו.

בברכת שבע ברכות מברכים "שוש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה", ואח"כ "מהרה ה' אלוקינו ישמע בהרי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה".

כך ניתן להאריך רבות כיצד היהודי בכל ימי חייו מעלה את ירושלים על ראשו, אינו שוכחה בימים רגילים כבימי חג ומועד, הוא מתענה על חורבנה, משאיר אמה על אמה בביתו לזכר ירושלים, ומייחל כל ימיו לבנינה. באלפיים השנים שהיו עם ישראל בגלות, בכל שנות נדודיו, עם ישראל לא שכח את הארץ, והמשיך להיות קשור אליה באלפי נימים.

אולם בכל אופן אין די במה שמורגל אצל כל יהודי ובמה שמושרש אצלו מאבותיו. על האדם מוטל לעבוד על עצמו ולא להניח למרוצת ההרגל ולשאר סיבות שמונעות אותו מלהתבונן בדברים האלו, וכפי שהבאנו בגליון הקודם מדברי הספר חרדים שמחויב כל אדם לחבב את ארץ ישראל ולבוא אליה מאפסי ארץ כבן אל חיק אמו.

וכך כותב ר' משה דוד וואלי (גדול בית מדרשו של הרמח"ל): "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו. והנה העון הזה היה כל כך חמור לפניו ית', לפי שפגם בעיקר הכל שהיא האמונה. עד שממנו נמשכה הגזרה של הגלויות, כדי שיכירו וידעו הבנים שאין ארץ כארצם, **ולא יתוקן עון המאיסה של האבות, עד שהבנים יביאו את עצמם לחשוק בה בחשק גדול**, כענין שנאמר: אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד - כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, כלומר דהא בהא תליא, שלא יבא עת חנינה לציון, עד שבניה יחמדוה בתכלית החמדה והתשוקה".

את הכלים יש לנו, עלינו רק לנצל אותם, להתבונן בכל מה שאנו עושים ובכל מה שאנו אומרים, להתבונן ביופי הארץ ולעורר את החיבה המוטבעת אצלנו אליה, עד שיתקיים בנו דברי הכתוב "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו".

בברכת התורה
העורך

לאחר מכן באותה פרשה הקב"ה מבשר לו ארבע פעמים שיקבלו בניו את ארץ ישראל:

א. לאחר שהגיע אברהם אבינו לארץ נאמר "וי רא ה' אל אברם ויאמר לזרעך את ן את הארץ הזאת" (שם, ז).

ב. לאחר מכן, כאשר הוא נפרד מלוט, אומר לו הקב"ה שוב "שא נא עיניך וראה מן המקום אש ר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה. כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם. קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (שם יג, יד – טו).

ג. בברית בין הבתרים מבטיח לו הקב"ה שוב שיהיו לו בנים, ושהם יקבלו את הארץ, "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת. את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני. ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים. ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת היבוסי. (שם טו, יח – כא).

ד. בפעם הרביעית הקב"ה מבטיח לו את הארץ בזמן שהוא מדבר אתו על ברית המילה, ושם הוא אומר לו "והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדרתם לברית עולם להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך. ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחז ת עולם והייתי להם לאלקים" (שם יז, ז). שוב, מלבד ההבטחה של 'להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך' הוא אינו מבטיח לו שום דבר אחר מלבד הבטחת הארץ.

ההבטחה המרכזית לאבות

אצל יצחק אבינו ג"כ, בפעם הראשונה שה' נגלה אליו הוא מדבר אתו על ענין הארץ ומבטיח אותה לזרעו, וכך הוא אומר לו "אל ת רד מצרימה שכן ב ארץ אש ר אמר אליך. גור ב ארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך את ן את כל הארצת האל והקמתי את הש בעה אש ר נשב עתי לאברהם אביך. והרב יתי את זרעך ככוכבי הש מים ונתתי לזרעך את כ ל הארצת האל והתב רכו בזרעך כל גויי הארץ". (שם כו, ב – ד).

וכך גם אצל יעקב אבינו, בהתגלות הראשונה של הקב"ה אליו הוא אומר לו – "אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק – הארץ אש ר את ה שכב עליה לך אתננ ה ולזרעך. והיה זרעך כ עפר הארץ ופרצת ימ ה וקדמה וצפנה ונגב ה". (שם כח, יג – יד).

ואח"כ הקב"ה מבשר לו שני פעמים נוספות על הארץ:

בבואו מפדן ארם אומר לו הקב"ה "אני אל ש ד י פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממ ך ומלכים מחלציך יצאו. ואת הארץ אש ר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננ ה ולזרעך אחריך את ן את הארץ. (לה, יא – יב).

ובדרכו למצרים הקב"ה מבטיח לו כבר בפעם השלישית את הארץ, "ויאמר אלקים לישראל במראת הל ילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנ ני. ויאמר אנכי האל אלקי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי ג דול אש ימך ש ם. אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך (שם מו, ב – ד).

מכל זה אנו רואים כיצד אצל אברהם יצחק ויעקב "היה קושר כל תקותו והבטחתו בהנחילו את ארץ הקדושה לבניו" (לשון האור שמח), זהו הנושא העיקרי עליו דיבר הקב"ה עם האבות, ועל דבר זה בלבד הבטיח להם הקב"ה שוב ושוב.

חיבת האבות לארץ ישראל

מצד שני אנו יכולים לראות כיצד אצל האבות עצמם, תפס ענין א"י מקום מרכזי, וכיצד בכל מקום שדיברו עם בניהם דיברו על הבטחה זו, ו.

כאשר יצחק אבינו נפרד מיעקב לפני לכתו לחרן, הוא מברך אותו על ענין הארץ בלבד (בראשית כח, ג – ד), כך גם יעקב לפני מיתתו מברך אותו שירש את הארץ (שם מח, ג – ד) ולפני מיתתו הוא מזכיר שוב את הברכה שבירכו ה' על ענין הארץ (שם מח, ג –ד); יוסף לפני מיתתו מברך את אחיו "ואלקים פ קד יפקד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אש ר נשב ע לאברהם ליצחק וליעקב" (שם נ, כד).

כך אנו יכולים לראות גם בהמשך אצל משה רבינו, וכך הדבר ממשיך לאורך כל נבואות הנביאים ושירות דוד המלך, כאשר כל מי שמתבונן בפשוטי המקראות, יכול להיווכח עד כמה תופס ענין ארץ ישראל מקום בראש, ועד כמה נחשבת ירושת ארץ ישראל כדבר מרכזי.

אין אנו צריכים להבין מדוע זה כך, משום שההבנה שלנו אינה אלא מגבילה, עלינו לראות מן התורה כיצד היא מתייחסת לדבר, ומזה עלינו ללמוד כיצד להתייחס אליו. ומכל מקום מה שאנו יכולים להבין בענין זה מדוע כ"כ חשוב הענין הזה של הארץ, משום שתמצית הקשר בין הקב"ה לעם ישראל עוברת דוקא דרך הארץ, וכמו שהארכנו בזה בגליון הקודם על פי דברי חז"ל (כתובות קי, ב) "כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים'".

וכך כותב רבינו בחיי (בראשית כד, ב) "וביאור המאמר הזה "דומה", כמי שאינו מן האומה המיוחדת, ואין לו אותו אלוה המיוחד עליה שהוא אדון הכל יתברך". בזה אנו יכולים להבין את חשיבות ענין ארץ הקודש, שבה מתייחד עם ישראל, ובה תלוי כל הקשר בין עם ישראל ובין הקב"ה.

ה' אלוקינו עמנו[1]

נכון לשעת כתיבת שורות אלו נתונים יושבי ארץ ישראל תחת מלחמה שנכפתה עלינו ע"י שונאי ישראל המבקשים לכלות את עם ישראל היושבים בארץ היל"ת. בזמן זה "אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש. על עמך יערימו סוד... אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד" (תהלים פג).

מטרתם המוצהרת היא, להרע ליושבי הארץ היהודים ע"מ להפריע לישיבתם בארץ, כדי ליצור הוכחה מדומה כי להם הארץ והם הם העם הנבחר ח"ו, וכפי שאומר דוד המלך בהמשך הפרק שם "אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלוקים". ומפרש המלבי"ם "אשר אמרו, יען שאמרו, נירשה לנו את נאות אלהים, כמ"ש בתפלת יהושפט בד"ה (שם) הם גומלים עלינו לגרשנו מירושתך אשר הורשתנו".

אך כידוע, הנהגת הבורא יתברך היא שדוקא הרע מכלה עצמו, ודווקא אותם פעולות שבהם הוא מנסה להילחם בה', הם אלו שגורמות שיתקיים רצון ה', וכפי שהיה אצל המן שהכין לעצמו את העץ אשר נתלה עליו (עי' רמח"ל דעת תבונות סי' מח). כך אנו רואים ג"כ בענייננו. דווקא ע"י התקפותיהם ונסיונותיהם להזיק ליושבי הארץ היהודים ולהטיל מורך בלבבם למען יעזבו את הארץ, דווקא מתוך כך אנו רואים את ניסי ה', את שמירתו על עמו ישראל, ואת רצונו להנחיל את הארץ דווקא לזרע אברהם עבדו.

ככל שעוברים הימים אנו רואים יותר כיצד שומר השי"ת על יושבי ארץ ישראל בשמירה על טבעית, שוב ושוב אנו רואים כיצד למרות שמצד אחד א"י, עפ"י דרך הטבע, היא המקום המאויים ביותר, אך מאידך א"י היא המקום השמור והבטוח ביותר. דוקא כאן, למרות כל האיומים, ישנה שמירה מיוחדת של הקב"ה על עמו ישראל.

כל העולם עומד ורואה כיצד הם זורקים מאות טילים שבאופן טבעי היו אמורים לגרום לאלפי הרוגים. אך לא. יש ניסים ממש. וכולם רואים שיד ה' עשתה זאת. הקב"ה מראה לכל העולם כמה הוא אוהב את עמו ישראל. אין לו שום עניינים אחרים בעולם, רק עם נחלתו. וגם הסבל שיש, אלו מכות הספוגים באהבה אין קץ.

[וכאשר נשאל אחד מבכירי החמאס "האם אתם כאלו לא יוצלחים, שאינכם יודעים לכוין למטרה", ענה: "אנחנו יודעים לכוין, אבל האלקים של היהודים מזיז את הטילים הצידה". ובאמת זה פלא מדוע הם ממשיכים למרות שהם רואים ברור שאלקי ישראל אינו נותן להם להזיק לעמו ישראל, ופעולותיהם נידונו מראש לכשלון חרוץ. ואולי הקב"ה מכביד את לבם כפי שהכביד את לב פרעה - למען ספר שמי בכל הארץ].

את השמירה הזו אנו רואים לא מהיום, אלא בכל המלחמות שהיו בארץ. מאז נס אל עלמיין המפורסם עד ימינו, אנו רואים הגנה שמימית מיוחדת על יושבי ארץ ישראל, ובעיקר במלחמות האחרונות ממש, מאז מלחמת המפרץ, כאשר אנו רואים בעינינו כיצד "יפול מצדך אלף ורבבה מימינך – אליך לא יגש", ומן הצד השני – "רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה", ואת כל זה לא שייך להסביר בהסבר אחר מלבד מה שאומר המשך הפסוק – "כי אתה ה' מחסי".

דברים אלו צריכים לגרום אצלנו קידוש ה', כאשר אנו רואים את שמירתו של הקב"ה על עמו ישראל, היושבים בארץ ישראל. ומצד שני דבר זה צריך לחזק אותנו בהבנה שאין כל מקום להכנס לפחד ובלבול, שאיננו יודעים מה ילד יום ומי יודע מה יקרה לנו וכדו'. שהרי אנו רואים שהקב"ה שומר על יושבי הארץ, ורצון הקב"ה הוא שעמו ישראל ישב בארץ בבטחה.

עלינו לדעת שמי שהביא אותנו לכאן ומי שקיבץ לפה כשבע מליון יהודים, ומי ששומר עליהם בשמירה עליונה כל הזמן, זה הקב"ה אדון העולם השליט הכל יכול, והוא ימשיך לשמור עלינו.

וכך מובא על הגרא"ז מלצר זצ"ל: "בימי המצור על ירושלים – יום לפני שנפצע, החלה הפגזה כבדה, אותה שעה ישבו בביתו מספר אנשים, אמר להם אז רבנו: הקב"ה לא קבצנו כאן כדי להשמידנו". (דרך עץ החיים ח"ב עמ' 460).

לדבריו של הגרא"ז מלצר זצ"ל אפשר להביא מקור מדברי הנביא (יחזקאל לח): כאשר הוא מתנבא על מלחמת גוג ומגוג הוא אומר: "מימים רבים תפקד, באחרית השנים תבוא, אל ארץ משובבת מחרב, מקבצת מעמים רבים על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד, **והיא מעמים הוצאה וישבו לבטח כלם**".

ומפרש רש"י: "והיא מעמים הוצאה. והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה, והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך".

כלומר: א. "היה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה". - שגוג יבין – שאומת ישראל לא "יצאה" מעצמה מבין העמים, אלא היא "הוצאה" בידי הקב"ה אדון העולם, שהרי בדרך הטבע לא היו עם ישראל יכולים להתקבץ אם לא שהקב"ה הביאם אל הארץ.

ב. "והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך". – וממילא עליך להבין שאם הקב"ה הוא שהביא את עמו לארצו, לא יעלה על הדעת שזה בשביל שאח"כ גוג יבא להשמידם עליה ח"ו.

וכמו שכתב רמ"ד וואלי, (גדול בית מדרשו של הרמח"ל. דברים, משנה למלך, עמוד רס"ז): "כי אין בגידה בקדושה חלילה חלילה, **ואם הוא בא, אינו בא אלא כדי להושיע**, שאם רצונו להכשיל ח"ו מפני העונות, אינו בא עמהם, ואדרבא מסתלק מעליהם".

ואף אנו נאמר, אין כל הסבר טבעי לשמירה המיוחדת על יושבי הארץ בזמן הזה, המצטרפת לשמירה של כל השנים של הקב"ה על יושבי הארץ, ולתופעה שהקב"ה קיבצנו לארץ ישראל, וממילא עלינו להבין מכך שרצון הקב"ה הוא שנינצל, ושנמשיך להתקיים בארץ ישראל בשלווה ובבטחון על אדון כל הארץ שלא יעזבנו.

כך תתחזק אצלנו ההכרה, ותתברר לעיני אומות העולם, ש"הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל", ובכך יתברר ג"כ לעיני כל, שרצון הקב"ה להנחיל את ארצו לזרע אברהם עבדו, "שאם יאמרו אומות העולם לישראל, ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

עלינו להזכיר לעצמנו שוב ושוב את השמירה העל – טבעית שאנו רואים שהקב"ה שומר עלינו, וזכירה זו תגבר על זכרון הסכנה שעל פי דרך הטבע. וכמו שכתב רבי משה דוד וואלי (דברים משל"מ, עמ' קיב בד"ה לא תירא מהם): "והנה **כל אומנותו של יצה"ר היא להשכיח את דרך הפלא ולהזכיר את דרך הטבע כדי להפחיד את האדם**, ואתה כנגדו **תזכור את דרך הפלא כדי להפיג את פחדך, ולהבטיח את עצמך דמאן דאחמי לך בעילאי יחמי לך בתתאי**, וזהו שאמר "זכור תזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים".

"ומ"ש בכפל הלשון "זכור תזכור", כי כשם שהוא ישתדל להשכיח כמה פעמים, **כך אתה תקפוץ כנגדו ותשתדל כמה פעמים להזכיר**, עד שהזכירה שלך תתגבר על השכחה שלו, ותבטח בעוזרך בבטחון השלם".

"וכל שכן שיש לך להזכיר לעצמך כמה וכמה דברים מדרכי הפלא זו אחר זו, שאם לא תועיל האחת תועיל האחרת, והיצה"ר אין לו להזכיר לך כדי להפחידך, כי אם דבר אחד בלבד שהוא דרך הטבע הגרוע".

---

[1] עקב המצב בארץ הקודש אנו מביאים את הדברים האלו במקום המדור מדברי חז"ל.

מדברי רבותינו

ויפליגו לרומם ערכה בהפלגות גדולות ועצומות

"אך מה לנו לפלפל הרבה ולמצות עומק הדין, לענין מעשה רב לנו רב בראותנו איך אבותינו הראשונים קדושינו ונביאינו חבבו את הארץ ויוקירוה, וחכמי המשנה והגמרא סלסלוה ויתנו לה כבוד ופאר באומר ומעשה ויפליגו לרומם ערכה בהפלגות גדולות ועצומות שאלמלא נאמרו מפיהם אין אנו רשאים לאומרם, למשל אומרם בתוספתא דע"ז כל זמן שאתם בארץ הריני לכם לאלוקים אינכם בארץ איני לכם לאלוקים, ואמרו בכתובות הדר בא"י שרוי בלא עוון והמהלך בה ד' אמות מובטח לו שהוא בן העוה"ב, והקבור בה כאילו קבור תחת המזבח, ועוד להם כמה מאמרים כאלה בבבלי וירושלמי אשר עצמו מספר.

◈◈◈

לא חדלו לדרוש לה ולהשתדל לעלות אליה תמיד

ורוב החביבות שהראו לה חז"ל דהוו נקטי במיצרא, מינשק כיפי, מיגנדרי בעפרא, וגם החכמים לאחר התלמוד לא חדלו לדרוש לה ולהשתדל לעלות אליה תמיד, וכמה קדישי עליון שמסרו נפשם עליה, כמו שמסופר על ריה"ל בעל הכוזרי, ובימי חכמי צרפת רבותינו בעלי התוספות ז"ל והרמב"ן ז"ל שהיה בימיהם נתעוררה תנועה חזקה ועצומה בקרב ראשי אחב"י ועדת חכמים רבים ונכבדים התנדבו לעלות לארה"ק ויכוננו שם ישיבות מפוארות, המה עוררו את ארצנו לתחייה וינערו שממותיה מעליה ומני אז ינהרו אליה בכל דור ודור חכמים ושלמים צדיקים וחסידים לחונן עפרה ולקבוע בה מקומם, ואף כי בימים ההם כל הדרכים היו בחזקת סכנה ופקידי הארץ משלו בעריצות ושרירות לב והיו נתונים לשמה ומשיסה וחייהם היו תלויים להם מנגד...".

הגדול ממינסק. (ארץ ישראל בספרות השו"ת כרך ג' עמ' סא – סג).

סיפורים ופנינים מדברי רבותינו

ר' יוסף חיים זוננפלד

הגיע הזמן לחסל את העסקים ולעלות לארץ ישראל

ביטויי החיבה והכמיהה של מורנו לבנין הארץ, שנטפו שפתותיו בכל עת מצא יש בהם כדי למלא כרכים שלמים, הצגנו כאן דוגמאות והתבטאויות בודדות שללמד על אחרים יצאו, כי לא היתה אצלו שעה פנויה מלהגות ולערוג להקמת שכינתא מגלותא ולשובם של בנים אל שלחן אביהם, והנה סיפור אחד מיני רבים שנלקט באקראי מפי זה שהיה מרא דעובדא ומעשה שהיה כך היה:

בשנת תרצ"א שנה אחת לפני פטירתו של מורנו, ביקרה בירושלים משלחת נכבדים מקלויזנבורג, שבה השתתף מר לוי קוש ועוד ארבעה עשירים מנכבדי העיר. במשך שהותם בירושלים היו נוהגים לסעוד את הסעודה השלישית על שולחנו של מורנו, ולקלוט בדחילו וברחימו כל רחש והגה שיצאו מפיו.

כשבאו לקבל ברכת פרידה לפני שובם לארצם, שאלוהו חברי המשלחת מה עליהם למסור בשמו לקהילת קלויזנבורג הגדולה. קם מורנו מכסאו, וכדרכו בשעה של התרגשות, השעין כפות ידיו על שולחנו ואמר: "הגידו לכל היהודים בקלויזנבורג ובגלילותיה, וביחוד לאולמנים, כי עתה הוא הזמן לחסל את העסקים ולעלות לארץ ישראל, ואין לחכות יותר".... (האיש על החומה ח"ב עמ' 154).

◈◈◈

אסור לנו לוותר מפני הפחד על שום רובע ושום פינה בירושלים

חיבתו העזה לארץ הקודש מצאה לפעמים ביטויים מוחשיים שהדהימו גם את אלה שידעוהו והכירו את להט נפשו לחיבת הארץ, והנה מה שמספר הרב משה בלוי על אחד הגילויים האלו: "בפרוע פרעות בישראל בשנת תר"פ, והיציאה מפתח הבית היתה כרוכה בסכנת נפשות בפועל ממש, ורבינו זיע"א קיבל עליו מאתמול ליום זה מצוות מוהל בברית מילה, לא הועילו כל תחנוני בני הבית והוא הלך עטוף בטלית ותפילין לברית המילה לבדו, מביתו דרך שער שכם, המקום המסוכן ביותר, עד למקום הברית. ושמחתו אחרי כן היתה עצומה מאד, כשנתברר לו שאם לא היה בא לא היו מלים את התינוק מפני ששום מוהל לא רצה לבא בזמן סכנה כזה.

שאלתי את רבינו: "אמנם שלוחי מצווה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן אבל היכא דשכיח הזיקא שאני"? והוא השיב לי: "אי, הם לא יעשו לי רעה", ועל שאלתי השניה: "מדוע בחר דרך שער שכם המסוכן ולא דרך שער יפו המסוכן פחות? השיב - מה? וכי נפקיר את שער שכם? הלא אם אנו נפחד ללכת ברחוב זה, יחשבו הם שבאמת הצליחו לגרש אותנו מהרובע, לא, זה לא! אסור לנו לוותר מפני הפחד על שום רובע ושום פינה בירושלים". (שם עמ' 173).

הסבא מסלבודקה

היה קשור בקשרי אהבה לארץ

לאחר שמדינת ליטא התבססה, התחילה לצמצם לאט לאט את זכויות היהודים שהעניקה להם ביד רחבה בראשית יסודה, ובתוך שאר הגזירות הוציאה פקודה שהיא תכיר בזכויות סמינר לרבנים רק לישיבות אלה שינהיגו לימוד השפה הליטאית והשכלת חול... נפלה ההחלטה לדחות את התערבות הממשלה בתכנית הלימודים. וביום בהיר אחד, בקיץ תרפ"ד קיבלו חלק גדול מתלמידי סלבודקה פקודה להתייצב לגיוס בצבא הליטאי... מצב זה הביא לידי כך שמנהלי הישיבה באו לידי החלטה דרסטית מאד, להעביר מיד חלק מהישיבה לארץ ישראל.

ר' נתן צבי היה קשור בקשרי אהבה לארץ מקדמת דנא, ועוד לפני המלחמה העולמית גילה את רצונו לפני מקורביו לקחת מנין בחורים מן הישיבה ולעלות איתם ארצה. גם בשנת תרע"ג כשר' יעקב דוד (רידב"ז) התיישב בצפת ביחד עם חתנו ר' יוסף קנוביץ' מתלמידיו של ר' נתן צבי, תכנן רנ"צ לייסד בצפת ישיבה... ר' נתן צבי לא התייאש משאיפתו לעלות לארץ, וכידוע רעיון זה נמנה בין קבלותיו שהיה מקבל על עצמו בכל ערב יום הכיפורים. והנה כעת כשבאה דחיפה לכך גם מהחוץ, ראה בזה יד ההשגחה העליונה וחייב את הצעד הבא...

◈◈◈

כיבוד שבילי א"י – גמרא מפורשת היא

מאז עלייתו של רנ"צ התחילה תקופה חדשה בישיבה, ואולי גם בחייו של ר' נתן צבי... הוא היה שופע רעיונות ללא הרף, וכל היום לא פסק פיו מלהטיף שיחותיו לפני התלמידים. פניו הבהיקו כאילו באור חדש, מצחו הרחב נצנץ בזוהר מיוחד, זקנו הצח היורד על פי מדותיו הבריק מלובן ושפתותיו דובבו בלחש ללא הפסק כאילו מאליהן ופלטו פנינים יקרים שהרהיבו את הדעת והרחיבו את המחשבה. ואם כי הדברים היו רעיונות שכליים ונאמרו תוך קור רוח, ניכרים היו רגשי הקודש שלהטו מתחתם וההתפעלות החבויה שיקדה מאחוריהם, ומי שהסתכל הרגיש שלא פעם עמדו דמעות בעיניו מרוב התרגשות, ויש אשר שמו מחנק בגרונו והיה נאלץ להפסיק מה עד אשר הבליג עליהן והמשיך בדבריו.

ר' נתן צבי גילה חיבה יתירה לארץ הקודש, שהיתה מתבטאת בצורות שונות. כדאי לציין עובדה אחת. בימים הראשונים להתישבותו בחברון, יצא בבוקרו של יום קיץ אחד, בשעה מוקדמת לפני התפילה לטייל על הכביש הראשי המוליך ירושלימה, ותוך הליכתו התכופף כמה פעמים לסלק אבנים יחידות שהיו מוטלות על הדרך. מלוויו חשבו שכוונתו להסיר תקלה מרשות הרבים שיש בזה משום מצוה. ברם כששאלו את פיו אם כיוונו לדעתו, הסתכל בהם בעינים תמהות ואמר כי הרי זו גמרא מפורשת: "ר' חנינא מתקן מתקליה", ומסביר רש"י: "משווה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים". (תנועת המוסר ח"ג פרק ז').

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 3 אב תשע"ד

לתרומות והנצחות: 08-6433118

הערות והארות בפקס: 1538-6433118

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

על הפרשה

עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'

ידועים דברי הספרי בפרשתנו "ואבדתם מהרה, ושמתם את דברי אלה וגו'. אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצויינים במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים... הוא שירמיהו אומר הציבי לך ציונים וגו' אלו המצות שישראל מצויינים בהם".

וכתב ע"ז הרמב"ן (ויקרא יח, כה) "והנה הכתוב שאמר (דברים יא יז) ואבדתם מהרה ושמתם את דברי אלה וגו', אינו מחייב בגלות אלא בחובת הגוף כתפילין ומזוזות, ופירשו בהן כדי שלא יהו חדשים עלינו כשנחזור לארץ, כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'".

כלומר, הרמב"ן מוכיח מדברי הספרי שעיקר קיום המצוות, ואפילו מצוות שהם חובת הגוף, הוא דווקא בארץ ישראל, שהרי הפסוק מדבר על מצוות שהן חובת הגוף ולא חובת קרקע, ובכל אופן אומר על כך הספרי שעיקר קיומם בחו"ל אינו אלא מהטעם שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים.

ובאמת דברי הספרי מבוארים בפירוש בפסוקים רבים וכפי שנביא להלן: בפרשת ואתחנן (דברים ד, ה) נאמר: "ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר ציוני ה' אלוקי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה". ומבאר הרמב"ן: "ואמר לעשות כן בקרב הארץ, להזהיר על כולם.. או ירמוז שעיקר המצות כולן בארץ, כמו שרמזתי בסוד הארץ (ויקרא יח, כה)".

וכך מבאר ג"כ הגר"א (אדרת אליהו כת"י, והובא בחומש הגר"א שם): "שכל התורה, אף מצוות שאין תלויות בארץ, כולם לא ניתנו רק בשביל הארץ".

וכן נאמר שם (ד, יד) "ואתי צוה ה' בעת ההוא ללמד אתכם חקים ומשפטים לעשתכם אתם בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה". ועוד שם (ה, כז) "ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה". [וכן בדברים ו, א; יב, א כתוב אותו הלשון. וע"ע בספר יבנה המקדש להגר"ש ברעוודה זצ"ל (עמ' מג) שהביא מזוה"ק שמות (א, ב) "דלא הוו פקודי אורייתא חומרא למעבד (חמורים לקיימם) עד דעאלו ישראל לארעא". ומזוה"ק האזינו (רפו, א) "דהא כל פקודי אורייתא בארעא משתכחין"].

[וצריך להדגיש שבוודאי ישנו חיוב גמור מדאורייתא לקיים מצוות אף בחו"ל בכל פרטיהם ודקדוקיהם, אלא שאומרת על כך התורה שהתכלית של זה אינה תכלית עצמית, אלא בשביל שידעו לקיימם כשיחזרו לא"י. (וממילא אין מקום לקושיא שהובאה בספר דברי אליהו מדברי הגמ' בקידושין (לו, ב) שמצוות שאינם חובת קרקע נוהגות אף בחו"ל, וכן קושיות דומות, שבאמת דברי הספרי אינם סותרים לזה. וכבר העירו בחומש הגר"א שקושיא זו שהובאה בשם הגר"א אינה מדבריו)].

תכלית המצוות בשביל הארץ

בדברי הגר"א בביאורו לשיר השירים (א, ג פי' ב) אנו רואים שלא רק שעיקר קיום המצוות הוא בארץ, אלא שכל התכלית היוצאת מקיום המצוות אינה שייכת אלא בארץ, וכך הוא כותב: "ומפני שנפשותיהם (- של העכו"ם) יותר גבוה, שהוא מן השמים, והם על הארץ רחוק משרשם... מה שאין כן אנו בני ישראל הסמוכים לארצנו ולשרשנו...

דבר העורך

בפרשתנו נאמר הציווי "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". בשביל לברך את הקב"ה על הארץ אשר נתן לנו, אנו צריכים להתבונן מה הם מעלותיה של הארץ ולדעת על מה אנו צריכים להודות, ואכן לפני שהתורה מצווה לברך את ה' על הארץ, היא מאריכה במעלותיה של הארץ. נתבונן קצת באותם פסוקים:

"כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה; ארץ נחלי מים; עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר; ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון; ארץ זית שמן ודבש; ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם; לא תחסר כל בה; ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת".

ראשית, אומרת התורה באופן כללי שהארץ היא 'ארץ טובה'. ומבאר הגר"א (אדרת אליהו): "אוירה טוב, יפה נוף, אקלים מזוג, משוש כל הארץ. היפך מה שאמרו המרגלים, שהוציאו דיבה רעה, ומה היא הרעה, ארץ אוכלת יושביה - אוירה רעה".

לאחר מכן מאריכה התורה בשאר מעלותיה של הארץ, במימיה המשובחים, הנובעים מנחלים, מעינות ותהומות, בכך שגדלים בה מיני מזון ומשקאות משובחים; "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם" - 'כלומר לא תאכל פת חריבה כדרך עני ומסכן, שהרי מלבד החטה ושעורה שהוא לחם, יהיה לך גפן ותאנה ורימון וגו' ודבש תמרים שהם מתוקים' (רשב"ם). "לא תחסר כל בה" - 'כל הגדל בה אינו גדל בחס רון אלא בשפע' (חזקוני). הארץ הזאת עשירה גם באוצרות טבע, באדמה שלה ישנם ברזל ונחושת, שהם החומרים השימושיים ביותר לתעשייה. ניתן להתבונן עוד הרבה בפסוקי התורה ובמפרשיה לראות את מעלותיה של הארץ, וכמובן שבכל הדברים האלו ישנם רבדים נוספים ועמוקים יותר.

בתיאור מעלותיה של הארץ ישנם כמה ענינים, הראשון הוא מה שמאריכה התורה כאן, בשביל להודות להקב"ה, ולא להיות כפוי טובה על המתנה היקרה שהוא נתן לנו.

מלבד זאת ישנו צורך להתבונן בשבח הארץ, בשביל להיות קשורים אליה, וכמאמר חז"ל "אמר ר' לוי אמר לפניו (משה רבינו) רבונו של עולם עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ואני אין אני נכנס לארץ, אמר לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו, יוסף הודה בארצו מנין, גבירתו אומרת ראו הביא לנו איש עברי וגו', ולא כפר, אלא אמר כי גנב גנבתי מארץ העברים, נקבר בארצו מנין, שנאמר ואת עצמות יוסף אשר העלו מארץ מצרים קברו בשכם, את שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך, כיצד, בנות יתרו אומרות איש מצרי הצילנו מיד הרועים והוא שומע ושותק, לפיכך לא נקבר בארצו, כי לא תעבור את הירדן הזה". (דברים רבה פ' ב, ב - ד).

מבואר בדברי חז"ל שלא מספיק לגור בארץ, אלא צריך להיות קשור אליה. כאשר אדם נמצא באופן פיזי בארץ, אבל הוא אינו מרגיש קשור אליה והוא רואה את עצמו משתייך לחו"ל, הוא עדיין רואה את עצמו כשייך למקום ממנו הוא הגיע בעקבות הגלות, הרי חסר לו בכל הקשר שלו לארץ. יהודי צריך להרגיש קשור לארץ ישראל, וכפי שכותב הגר"א בפירושו לשיר השירים

(א, ג פירוש א): "כי ישראל לבדם נפשותם מן ארץ ישראל **והם דבוקים בה**". וכך מבואר בפסוק (במדבר לו, ז) "כי איש בנחלת מטה אבתיו **ידבקו** בני ישראל" וחזר הכתוב וכפל בפסוק ט: כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל", ופירש רבינו בחיי "כי האחד דבקות הגוף, והשני דבקות הנפשות". דהיינו שהאדם צריך להיות דבק בארץ בגופו ובנפשו. וכעי"ז פירש רמ"ד וואלי (במדבר עמוד שנו - שנז).

משום כך צריך אדם להתבונן במעלותיה של הארץ ולחבב אותה, כדי להיות קשור אליה, ומהסיבה הזו מצאנו שהאמוראים חיפשו עוד ועוד דרכים כיצד לחבב את הארץ עד שהיו מתגלגלים בעפרה ומנשקים את אבניה כמבואר בגמ' בסוף מסכת כתובות, וכפי שכותב הרמב"ם (פ"ה ממלכים ה"י) "גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה. וכן הוא אומר (תהילים קב - טו) "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו".

*

אחד הדברים שאנו יכולים להתבונן בהם בענין הקשר שלנו, עם ישראל, עם ארץ ישראל, הוא השייכות שלנו אליה מצד מציאותינו, שהרי ידוע שהדומה מידבק בדומה, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ק צב, ב): "כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו", וגם אנחנו עם ארץ ישראל בבחינת "דומה לדומה", שאנחנו "עם ניסי", והיא "ארץ ניסית".

וכך כותב הג"ר יצחק אייזיק חבר זיע"א (בספרו "יד מצרים" על הגש"פ בד"ה מתחילה עובדי ע"ז): "שלכך ניתנה ארץ הקודש לישראל למורשה.. שכל מדינה מקבלת שפעה מן המזל והשר השולט בה, משא"כ ישראל שהם חלקו יתברך, ואין לשום שר ומזל שליטה עליהם. והטעם, כי אברהם אבינו ע"ה בטבעו היה עקר, ונמצא שלא היה לזרעו שום שורש ואחיזה במזל כלל. ולכך ניתן לזרעו ארץ הקודש למורשה, שגם היא אינה טבעית ואין לה אחיזה במזל, כמו שנאמר (דברים יא, יב) "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני וגו'".

בכך יש לנו קשר עם ארץ הקודש, כאשר אנחנו היהודים, המהות של מציאותינו היא ניסית, ששורה עלינו השכינה וההשגחה הפרטית, וכמו שאמרו חז"ל (יומא סט ב): "ואלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות".

ומאידך ארץ ישראל היא ארץ ניסית, וכפי שאנו רואים בימים אלו שאין מקום מוגן כמו ארץ ישראל, ורק עיוור אינו יכול לראות את ההשגחה הניסית שהקב"ה משגיח על כל ארץ הקודש ויושביה, ואע"פ שלצערנו עדיין איננו ראויים לניסים האלו, מ"מ הקב"ה ברחמיו שומר עלינו, משום שארץ ישראל היא מקום ש"דרך הטבע" שלה היא ניסים, וכפי שכותב הגר"א (אסתר א, ב) שנס שבארץ ישראל אינו כל כך חידוש, [ולכן חנוכה אינו נס כמו פורים אף שהיה נס גדול].

*

וגם היסורים (החולפים) גורמים לקשר אותנו לארץ הקודש, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ה, א) "ארץ ישראל נקנית ביסורים", שכלול בזה שיסורי ארץ ישראל עושים קנין והתקשרות נפשית בארץ (עי' בספר 'דעת תורה' לר' ירוחם ממיר ח"ד עמ' קכד), וכמש"כ החזו"א (קובץ אגרות, ח"א סי' כ"ג) "העמל עושה קנין עולמי בנפש, כידוע".

ויה"ר שיתקיימו בנו דברי ר' יהודה הלוי בספר הכוזרי (מאמר ה) "ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום ההוא הקדוש, ינחץ הענין המיוחל שכר גדול וגמול רב, כמו שנאמר: אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, רוצה לומר כי ירושלים אמנם תבנה, כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף עד שיחוננו אבניה ועפרה".

בברכת התורה, העורך

ואל תתמה ע"ז כי משל הוא כי עבדי המלך נוטלים אספמיא שלהם מיד לחם חוקם, מה שאין כן אנו בני המלך, נותן המלך סכום עצום ליד המלכה והיא נותנת טרף לביתה, וא"כ אף שהעבדים מקבלים מיד המלך מ"מ הסברא נותנת שהבנים מקבלים יותר מובחר מהעבדים, כי משלחן גבוה קא זכו, ואמם נותנת המובחר לבנים בוודאי, כן הוא הנמשל בין האומות לישראל, ולכן האומות אין צריכין למצוות כי יש להם בלאו הכי פרנסה בריוח, אבל בני ישראל שמקבלים מן הארץ, והארץ לית לה מגרמה כלום (- אין לה מעצמה כלום), רק כשזורעין לתוכה אז נותנת, ולכן אנו צריכין למצוות".

דהיינו, הגר"א מבאר שקיום המצוות הוא בשביל לזרוע את הארץ ולקבל ממנה פירות, ועל כך מביא הגר"א משל מבני המלך, שאינם מקבלים את שכרם מיד המלך אלא המלך מביא לאמם סכום עצום והיא קונה בו את צרכיהם, כך עם ישראל אינו מקבל את השפע מן השמים אלא מן הארץ ועי"ז הם מקבלים חלק יותר טוב.

עבודת אדם הראשון – לעבדה ולשמרה

לפני שנבוא לבאר את דברי הגר"א יש להביא מקור לדבריו ממה שנאמר בתורה (בראשית ב, טו) "ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". ואמרו חז"ל (תיקו"ז נה) "לעבדה בפקודין (- במצוות) דאורייתא דעשה, ולשמרה בפקודין דלא תעשה". דהיינו, שתכלית המצוות הם בשביל לפתח ולשמור על הגן עדן.

והנה אמרו חז"ל (בפדר"א פ"כ): "גורש ויצא מג"ע, וישב לו בהר המוריה, ששער ג"ע סמוך להר המוריה". דהיינו ששם הוא מצא את התחליף המשני לג"ע. ובאיכה רבתי (פתיחתות סימן ד): "אמר הקב"ה אדם הראשון הכנסתי אותו לגן עדן... אף בניו הכנסתי אותם לא"י". ומבואר שא"י היא במקום הגן עדן. וכך כותב השל"ה (שער האותיות אות קדושה) "וכשקלקל וגורש מגן עדן.. נתן להם ארץ הקדושה שהיא מקודשת מעין קדושת גן עדן...". וממילא כמו בגן עדן כך בא"י, עיקר המצוות הם בשביל לפתח את הארץ. אמנם צריך להבין מה הכוונה שהמצוות מפתחים את הארץ ומדוע יש צורך בזה. ונבאר את הדברים באופן כללי.

בהשראת השכינה בארץ תלוי כל השפע

הדבר המרכזי בתורה הוא השראת השכינה, וכמו שנאמר (שמות כט, מה – מו) "ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלוקים. וידעו כי אני ה' אלוקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם". דהיינו שתכלית יציאת מצרים היא בשביל שהקב"ה ישכון בתוך עם ישראל.

ובהשראת השכינה בארץ תלוי כל השפע והברכה, וכל המעלות והשלימויות וכמו שמבאר הרמח"ל בארוכה (דעת תבונות סי' קס) שהשראת השכינה בארץ היא שורש כל החיות של הנבראים והיא זו שנותנת להם את כל צרכיהם, וכפי המדה שהשכינה שורה בארץ, כך יתרבה השפע לנבראים.

ויש לדעת שהצורך של השראת השכינה בארץ אינו רק משום שאנו נמצאים בארץ ולכן השכינה צריכה להיות קרובה אלינו, אלא שזה התכלית של הבריאה שהשכינה תשרה בארץ, ועיקר קבלת השכר לעתיד לבא הוא דווקא ע"י שהשכינה תשרה בשלימות בארץ, וכמ"ש הגר"א בהמשך דבריו שם: "ובזה (- במה שביאר הגר"א קודם שישראל מקבלים מן הארץ) מתורץ מה שהקשו כל הקדמונים מה שלא נאמר בתורה שכר עולם הבא, כי עיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, ובודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע, ושכר זה כתוב כמה פעמים בתורה עד אין מספר, 'ושכנתי בתוכם', '[והתהלכתי בתוככם] ולא תגעל נפשי [אתכם]'".

וזהו כוונת הגר"א שהמצוות ניתנו בשביל הארץ, דהיינו שע"י קיום המצוות השכינה שורה בארץ, ועי"ז בני ישראל יכולים לקבל בשלימות הראויה את כל השפע, הרוחני והגשמי, וממילא כל זה לא שייך אלא בא"י שבה יש השראת השכינה אבל לא בחוץ לארץ, ולכן בחו"ל לא שייך קיום המצוות אלא מהטעם שלא יהיו עליכם חדשים כשתחזרו.

מדברי חז"ל

אמר הקב"ה - חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל

ואין לך חביבה מכולם (- מכל הד' ברכות שבברכת המזון) יותר מברכת על הארץ ועל המזון שכך אחז"ל כל מי שאינו מזכיר בבהמ"ז על הארץ ועל המזון, ארץ חמדה וברית ותורה וחיים לא יצא ידי חובתו. אמר הקדוש ברוך הוא חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל, למה, שאני תרתי אותה, וכה"א (יחזקאל כ) ביום ההוא נשאתי ידי עליהם ארץ אשר תרתי להם, זבת חלב ודבש, צבי היא לכל הארצות, וכה"א (ירמיה ג) ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים.

◈◈◈

אין חביבה כא"י

את מוצא כשהרג יהושע אותם המלכים, א"ר ינאי הכהן ששים ושנים היו שם, ל"א ביריחו ל"א בימי סיסרא כשהלך להלחם עם ישראל נהרגו אף הם עמו, למה שהיו מתאוים לשתות מים מן א"י, ובקשו מן סיסרא ואמרו לו, בבקשה ממך נבוא עמך למלחמה, כל מלך שהיה מבקש למלחמה היה משלם ושוכר פועלים בכסף שיעזרו אותו, אמרו לסיסרא, אין אנו מבקשין ממך כלום, אלא נבוא עמך בחנם, שאנו מתאוים למלאות כרסינו מן מים של אותה הארץ, שנא' (שופטים ה) באו מלכים נלחמו אז נלחמו מלכי כנען בתענך על מי מגדו, בצע כסף לא לקחו. להודיעך שאין חביבה כא"י.

◈◈◈

אכניס את ישראל שהן חביבין עלי לארץ שחביבה עלי

א"ל הקדוש ברוך הוא למשה הן הארץ חביבה עלי, שנאמר (דברים יא) ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד, וישראל חביבין עלי, שנאמר כי מאהבת ה' אתכם, אמר הקדוש ברוך הוא אני אכניס את ישראל שהן חביבין עלי לארץ שחביבה עלי, שנאמר כי אתם באים אל ארץ כנען. במדבר רבה מסעי כג; מדרש תנחומא מסעי ה.

◈◈◈

מעלת ספר יהושע על כל הנ"ך – משום שערכה של אר"י הוא

אמר רב אדא ברבי חנינא אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא. נדרים כב, ב.

◈◈◈

המשבח את הארץ – זוכה לה

כיון שזכרו את ציון בכו געיה אחת ובכו, לכך נאמר בזכרינו את ציון. הטילו בהם כשדיים תילין תילין של הרוגים ואמרו, שירו לנו משיר ציון, אמרו להן, שוטי עולם, אילו שרנו לא גלינו מארצנו. [א.ה. שאילו היו משבחים את ארץ ישראל, ומשוררים עליה לפני ה', לא היו גולים ממנה]. תנא דבי אליהו רבה פכ"ח.

◈◈◈

ישיבת ארץ ישראל שקולה ככל המצוות שבתורה

מעשה ברבי יהודה בן בתירה ורבי מתיה בן חרש ורבי חנניה בן אחי רבי יהושע ורבי יונתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטום וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה 'וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות את כל החקים' חזרו ובאו למקומם אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה. מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבים אצל רבי יהודה בן בתירה ללמוד ממנו תורה והגיעו לצייד וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה 'וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות את כל החוקים ואת המשפטים' אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה חזרו ובאו להם לארץ ישראל. ספרי ראה פיסקא פ.

מדברי רבותינו

ישוב ישראל בארץ ישראל – יסוד קיום העם

ובכאן שורש גדול מאד משרשי האמונה לא ידעהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה. וזה שהיותנו היום בחוצה לארץ מונים במלאכת העבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חדש וזה היום יום טוב לא מפני חשבוננו נקבעהו יום טוב בשום פנים אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעוהו זה היום ראש חודש או יום טוב... אילו איפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל, ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ, הנה חשבוננו זה לא יועילנו אז כלום בשום פנים... כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

ספר המצוות ל**הרמב"ם** עשה קנ"ג.

◈◈◈

מעין קדושת גן עדן

בבריאת אדם שהיה קודש, ויניחהו ה' בגן עדן, וכשקלקל וגורש מגן עדן ונתקן באומה ישראלית הנקראים אדם על ידי התורה, **נתן להם ארץ הקדושה שהיא מקודשת מעין קדושת גן עדן**, וכמו שכתוב ביחזקאל (לו, לה) 'הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן'. ואף עתה בחורבנה, מכל מקום היא בקדושתה, והיא ארץ אשר ה' דורש אותה. וארץ העמים ארצם טמא, וכל ישראל אשר שם אין באפשריות לתפלתם שיעלו למעלה, אם לא שישלחו תפלתם דרך ארץ הקדושה לירושלים, ומשם למקום קודש קדשים, כי זה שער השמים. זולת כמה מעלות טובות למקום הקודש הזה, ועל כן תנן בסוף כתובות (קי ב) הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין.

של"ה שער האותיות אות ק - קדושת המקום

◈◈◈

היו מסכנים בעצמם לכנוס לא"י

הדירה בא"י מצוה גדולה, והרמב"ן מנה אותה בתרי"ג מצות. ובספרי אמרו: שקולה ישיבת א"י כנגד כל המצות וכו' וכבר הפליגו רז"ל ואמרו, שכל הדר בא"י כאלו יש לו אלוה וכו', שרוי בלא עון וכו', כאלו קבור תחת המזבח וכו'. וחכמי ישראל היו מסכנים בעצמם לעבור נהרות כדי לכנוס לא"י וכו'. עכ"ל.

תשו' **תשב"ץ** ח"ג סי' פר"ח.

◈◈◈

סיכנתי עצמי לעלות לארץ חפצתי

והאיר ה' עיני שכלי אין זה אלא לקום ולעלות אל מקום חשבתי בו הוא מקום השכינה עיר הרמה עיר החביבה על אלהי עולם וממשלות עולם עליון ותחתון ואזרתי כגבר חלצי סיכנתי עצמי סכנות גדולות דרך מדבר באתי בו עד כי הביאני ה' פה עיר ליוארני יע"א לעלות דרך כאן לארץ חפצתי והצצתי ביושבי ארץ

הקדמה לספר **אור החיים** עה"ת

◈◈◈

רצונו ית' שתתיישב הארץ על ידי ישראל

"הן נודע דעת חז"ל כי בשעה שאין קללת ה' רובצת על ארצנו להיות שוממה, אז רצונו ית' שתתישב הארץ על ידי ישראל עמו, וכמו שמוכח דבר ה' ליצחק אבינו "שכן בארץ" ופירשו חז"ל ברבה "עשה שכונה בארץ, הוי זורע הוי נוטע הוי נציב", אע"ג שהפלשתים הושיבוה לצרכם, ועדיין לא הגיעה השעה שינחלוה זרע אברהם, מכל מקום היה רצון ה' שיעשה יצחק מצידו איזה מושב ושכונה לפניו.

והנה בעת החיה (- בתקופה הנוכחית) הננו שומעים דבר ה' ע"י מה שאנו רואים כמה סיבות מהמסבב ית' כי כך ברצונו שתתישב הארץ לאט לאט ע"י נדחי ישראל, והדבר מושכל שעלינו למלא אחר רצון ה' ית' בכל אופן שיזדמן לפנינו, אם בפעולה חומרית או בפעולה רוחנית, היינו להעיר ולהפיח רוח אהבת הארץ בקרב ישראל, ומי מישראל שזכה ה' להתיישב שמה ולעשות בה איזה ישוב מדיני, בעבודת האדמה או בחרושת המעשה או במסחר, יהיה יודע שכרוך מצוה ומילוי רצון ה' בזה ויקוה שכר טוב מאלוקי הארץ".

הסכמת **הנצי"ב** לספר ילקוט ארץ ישראל.

סיפורים ופנינים מדברי רבותינו

לא הסיח דעתו מארץ ישראל

אהבה ללא מיצרים וחיבה לוהטת הגה מרן **החתם סופר** לארץ הקודש ושלל תכלית שלילה את הגולה. ואם כי כל ימיו חי בארץ העמים, לא הסיח דעתו ומחשבתו מארץ הקודש. אהבת ארץ ישראל, ישובה, וקיום המצוות התלויים בה, תופסים מקום נכבד בדרשותיו.

אחד המוטיבים הבולטים שלו: "כי אין עיקר קיום התורה והמצוות אלא בארץ החיים היא ארץ ישראל" (דרשות חת"ס ח"א, יח), ומאידך "הגולה והגלות מקור כל הצרות והתלאות – הגולה נקראת קבר כדכתיב בגאולה: "בפתחי את קברותיכם עמי"... כי בא"י יש חיים כפולים, ארץ ישראל גופא היא ארץ החיים, משא"כ בחו"ל נחשבים כמתים". ("תורת משה" מהדו"א, פר' וישב, ד"ה אל בני).

ועל אלה הבונים בתים ונוטעים כרמים בחו"ל כתב: "בחו"ל עלינו ללמוד מזקנינו גאוני בבל, שלא לבנות בתים ולנטוע כרמים... והבונה בית אבנים שלא לצורך, להרחיב לו משכנות בחו"ל ולהתיאש מן הגאולה, בכיוצא באלו הרי בניינו בסכנה, וה"ה המרחיב דעת ולבנות במקום שלא היה שם בית כדי להוסיף ישיבת חו"ל... כי היכי דאיכא מצווה בא"י בבתים טפי מדקלי משום ישוב א"י, הוא הדין בהיפוך בחו"ל...". (שו"ת חת"ס יו"ד קלח).

עליית תלמידי החת"ס לירושלים החלה בשנת תק"ץ, עם עלייתו של ר' משה זקס תלמיד מובהק לחת"ס, ממיסדי ובוני "בתי מחסה" והוגי רעיון ההתיישבות החקלאית בא"י. אחריו באו עוד תלמידים, שפעלו רבות לחידוש הישוב בירושלים, והקמת המושבות החקלאיות ברחבי הארץ...

החת"ס ארגן בהוגריה מפעלי תרומות שנועדו לחזק את הישוב בא"י ולתמוך בחלוצים שעלו להתיישב בה הכספים הועברו דרך אמסטרדם ששימשה אז צינור ראשי להעברת כספים לא"י.

רבי ישראל משקלוב שלרגל יסוד כולל הפרושים ביקר גם בפרשבורג, מספר ברשימותיו "שהגאון רבי משה סופר נעשה לי ולכוללנו אוהב נאמן". האיש על החומה ח"ב עמוד 102 – 106.

◈◈◈

הקרבתי על מזבח אהבת ציון כל מחמדי

גבורי כח חלוצי ובוני הישוב מסוגו של מורנו (ר' יוסף חיים זוננפלד) חיבבו את הארץ לא כשם שהאדם מחבב את ביתו או רכושו, אלא כל כולם היו אחוזים ודבוקים בה בכל נימי נפשם ונשמתם באהבה לוהטת לארץ ישראל עד שמפניה נדחו ונתבטלו שאר האהבות והרצונות הטבועות בנפשו של אדם. וחיבת ארץ הקודש הכשירתם להוות את אבני היסוד לחידוש בנין ארץ חמדתנו.

והרי אין לך אהבה כאהבת האב לבניו, עד שזו הפכה למשל: "כרחם אב על בנים". גם אהבה נאצלת וטהורה זו נתבטלה ביטול גמור מפני אהבת הארץ, כפי שזו מצאה את ביטויה מפי הגאון **רבי מאיר אוירבאך**, שזנח אחריו בשנת תרי"ט קהילה מפוארה בקאליש אשר בגאליציה ועלה לירושלים וכך הוא כותב בהקדמה לספרו אמרי בינה: "וזהב הארץ ההיא טוב, אין טוב כתורת ארץ ישראל, והקרבתי על מזבח אהבת ציון וירושלים כל מחמדי, עזבתי את בני היקרים המופלגים ואחי ורעי ובחרתי לשבת גלמוד בד' אמות של הלכה בקודש". האיש על החומה עמ' 113 – 114.

◈◈◈

מיחל ומצפה בכליון עינים מתי אוכל ליסוע לארה"ק

על כ"ק האדמו"ר הזקן **רבי אלימלך מנחם מענדל מסטריקוב** זי"ע מסופר: כל ימיו היה רבנו קשור בעבותות של אהבה בכל נימי לבו ונפשו לארה"ק וליושביה ולירושלים עיר הקודש בפרט, וככה מתבטא מאגרותיו אל אנ"ש היושבים באה"ק "...אחת שאלתי שאזכה לעלות לירושלים אמן"; "...מיחל ומצפה בכליון עינים מתי אוכל ליסוע לארה"ק אי"ה"; "אתם יושבים בירושלים ב"ה, מה זה אתה מכניע את עצמך לפני", אלו הם מעט מהתבטאויותיו של רבנו באגרות שלומים ששלח לחסידיו, בהם ניכרים היטב אהבתו וכיסופיו לארץ הקודש ולישביה.

באהבתו היוקדת לארה"ק אף ביקש בכל חפץ של מצוה שישלחו לו מארה"ק, כמו בשמן זית להדלקת נרות חנוכה ומצות לפסח, ואפי' שטריימל חדש ביקש שישלחו לו דווקא מארה"ק. פעם שמע אנשים משוחחים ביניהם בטרוניא אודות האקלים החם בא"י, מיהר רבינו והיסה בהם "חוששני שבדיבורים אלו אתם בכלל מוציאי דיבה על הארץ", ועובדא הוי בעת שישב בשולחנו הטהור בעיה"ק ירושלים, והביאו לפניו את פרי ה"סאבראא" הגדל בארה"ק, מכיון שלא הכיר את הפרי אכלם רבינו כדרך גידולו בקליפתם המלאה קוצים, ולא היה ניכר עליו שום שינוי והתפעלות מרוב חביבותו לפירות א"י.

◈◈◈

ביקורו בארץ הקודש

בשנת תרפ"ד נתקיימה משאת נפשו של רבינו, ובז' אדר דרכו רגליו על אדמת ארץ הקודש. זמן רב שהה רבינו בה עד סוף הקיץ, כשעיקר שהותו היתה בירושלים עיה"ק נקודת לבבו, ואף ביקר בישובים רבים ברחבי ארה"ק.

ביקור מיוחד ורב רושם ערך רבינו בעיר "בני ברק" שהיתה בשבועות הראשונים לייסודה וראשית התישבותה. תושבי העיר יצאו לקבל את פני רבינו כשהוא מיסב לסעודה רבתי שערכו לכבודו, ומרעיף עליהם עידוד וחיזוק רב על עמלם בכל עוז לשמור את שנת השמיטה כשעזבו כל אשר להם בפולין ועלו ארצה לקיים מצוות ישוב א"י.

את רחשי לבו וגודל שמחתו למראה עיניו אשר ראה, העלה רבינו מיד עלי אגרת שהשאיר בידיהם:

"בעזה"י יום ג' שנכפלו בו כי טוב לסדר "הנני נותן לו את בריתי שלום". פה העיר העתיקה "בני ברק" (מחוז יפו – ת"א). הנני בא בקידה והשתחויה, לספר תהלות ה' במזמור לתודה, ורב תהילה לנורא עלילה, שזכיתי לעלות למעלה ולהיות בארצנו הקדושה בכל מקומות הקדושים, יהי שם ה' מבורך עדי עד. נתכבדתי להשתתף בהנחת אבן הפינה של העיר העתיקה 'בני ברק' המתחדשת עכשיו מאחינו עולי פולין, מאנשים מופלגים והחרדים לדבר ה'. נסעתי במכוון לפה לראות את התיסדות המושבה בני ברק, הנה ב"ה ראיתי ומצאתי את שאהבה נפשי ורב ששון ועונג היה לי ולשמחת לב כל יראי ה' וחושבי שמו לראות מקום קדוש הלז ברוח ישראל סבא על מי מבועי התורה והיראה כאשר היה עם לבבנו, וראשית מעשיהם שהמה שומרים תורת ה' ופקודיו על אופן היותר טוב ונאה, וכולם שובתים שנת השמיטה בכל מלאכת עבודת האדמה וגידוליה, ובעזרת ה' יפרסם על ידם כבוד שמים. והעולה על כולם הוא ביהמ"ד אשר בנו תיכף בבואם, והקול תורה נשמע שם על הרי יהודה וירושלים, וב"ה המה שוקדים על התורה והמצוות, זאת הביא שמחה גדולה בלבבי והנני מביע את ברכתי ל'בני ברק' שיעזור לכם השי"ת ותשרה השכינה במעשי ידיכם בשפע ברכה והצלחה. ובזכות זה אשר אתם 'בני ברק' מקיימים שנת השמיטה ככל משפטו וחוקתו, ישוטטו רבים לבקש דבר ה' ותרבה הדעת ויראת ה' ותכונן עיר הצדק ויבנה בה בית עולמים במהרה בימינו אמן". מופת הדור – מכון אוצר החיים ב"ב.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 4 אלול תשע"ד

לתרומות והנצחות: 08-6433118

הערות והארות בפקס: 1538-6433118

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת ביכורים

פרשת ביכורים עליה אנו קוראים בפרשת כי תבא נראית לכאורה תמוהה למי שמתבונן בכל התהליך של הבאת הביכורים.

לאחר שראה אדם שביכרה התאנה שלו עליו להודות לה', וכפי שנצטוינו בברכת המזון כך גם בהבאת הביכורים, ביחד עם ההודאה להקב"ה על המזון, אנו מודים לו גם על הארץ שממנה הגיע המזון, משום שכשהקב"ה מביא לנו מזון, הרי כלול בנתינה זו גם את כל מה שכרוך בהבאת המזון, וכאשר אנו מקבלים לחם מן הקב"ה הרי הוא נתן לנו גם את הארץ ואת כל מה שכרוך בהבאת הלחם, ומשום כך גם בביכורים אנו מבינים שיש להודות על הארץ.

אלא שמכל מקום בביכורים אין מסתפקים בהודאה הזו, ראשית כל על המביא ביכורים לעלות עם הביכורים האלו לירושלים, וכיצד היא עלייתו לירושלים, מתאר הרמב"ם (פ"ד מהל' ביכורים הט"ז): "כיצד מעלין את הבכורים, כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד כדי שלא יעלו יחידים שנאמר "ברוב עם הדרת מלך". ובאים ולנים ברחובה של עיר... ובשחר, הממונה אומר "קומו ונעלה ציון אל ה' אלוקינו".

"והשור הולך לפניהם, וקרניו מצופין זהב... והחליל מכה לפניהם... והם הולכין בכל הדרך וקורין 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך'... הגיעו קרוב לירושלים שלחו לפניהם שלוחין להודיע לאנשי ירושלים, ועטרו את בכוריהם ופרכסו אותן... והפחות והסגנים והגזברים יוצאין לקראתן מירושלים... ומשיכנסו כולן בשערי ירושלים יתחילו לקרות 'עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים'".

"כל בעלי אומניות שבירושלים עומדין מפניהם ושואלין בשלומן... והם מהלכין בתוך ירושלים והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעים להר הבית. הגיעו להר הבית נוטל כל אחד ואחד סלו על כתיפו ואומרין "הללויה הללו אל בקדשו" וכו' עד "כל הנשמה תהלל יה הללויה" והם מהלכים בהר הבית וקוראין עד שמגיעין לעזרה. הגיעו לעזרה דברו הלוים בשיר "ארוממך ה' כי דליתני" וגו'".

יש כאן תיאור מפליא כיצד התנהלה הבאת הביכורים, איזה עסק גדול עשו מזה, הדבר נראה כמעמד נדיר ומיוחד.

ולאחר מכן עומד האיש בעזרה ומודה לה' על כל ההיסטוריה של עם ישראל מארמי אובד אבי, וכל יציאת מצרים, כל הנוסח שאנו אומרים בליל הסדר כאשר אנו באים לספר על יציאת מצרים.

והדברים נראים תמוהים מדוע צריך לעשות כזה עסק גדול מהודאה על עץ תמרים, בכל העולם גדלים תמרים, ובכל שנה גדלים תמרים, אין כאן מאורע כה נדיר וכה מיוחד שצריך בשבילו לעשות את כל השמחה הגדולה הזו, וההודאה המיוחדת על כל הורתו ולידתו של כלל ישראל מיעקב אבינו ויציאת מצרים.

ההודאה במקרא ביכורים היא על הארץ

אמנם לאמיתו של דבר אם נתבונן בפסוקי התורה נראה שמצוות הבאת הביכורים אין ענינה רק הודאה על הפירות שגדלו. מיד בתחילת הפרשה אומרת התורה "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלוקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ומבאר רש"י עפ"י הספרי: "ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה". כלומר, ההודאה פה היא על כך ש"באתי אל הארץ".

מעתה מובן היטב מדוע כ"כ החשיבו את מצוות הביכורים, שהרי יש כאן ענין מיוחד פעם בשנה שמודים להקב"ה על מתנת הארץ, ובוודאי שעל דבר זה צריך להודות בצורה נרחבת.

ומעתה מובן ג"כ מדוע בקריאת הביכורים צריך להאריך על כל מה שעבר על עם ישראל ביציאת מצרים, משום שתכלית יציאת מצרים היתה בכדי שיכנסו עם ישראל לא"י וכפי שנאמר בתורה (דברים ו, כג) "ואותנו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבתינו",

דבר העורך

ימי האלול בהם אנו עומדים הינם ימי רחמים ורצון (כמ"ש האריז"ל הובא ביסוד ושורש העבודה שער המים פ"א). ענינם של ימי האלול מקורם בדברי חז"ל בפרקי דרבי אליעזר (פרק מה) שהובאו בראשונים ובטור (או"ח תקפא) "בר"ח אלול אמר לו הקב"ה (למשה רבינו) עלה אלי ההרה, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר, שלא יטעו עוד אחר ע"ז, והקב"ה נתעלה באותו השופר שנ' עלה אלהים בתרועה, לכן התקינו חכמים שיהיו תוקעים בשופר בראש חדש אלול בכל שנה ושנה".

בימים אלו אנו קוראים ג"כ את ההפטרות של שבעה דנחמתא, כאשר בסיום ימי האלול אנו מסיימים את ההפטרות האלו, ומיד לאחר מכן מגיעה שבת שובה בה אנו קוראים את הפטרת שובה ישראל. ובפשטות נראה שהשבעה דנחמתא אינם שייכים לימי האלול אלא שבמקרה יצא כך.

אמנם לאמיתו של דבר המתבונן יראה שאין זמן מתאים לשבעה דנחמתא יותר מימי האלול, ובאמת שני הדברים האלו הם דבר אחד.

את השורש של חטא העגל ביארו חז"ל בפרקי דר"א (פרק מד): "לאחר ארבעים יום שכחו את אלהיהם", וכן אח"כ מביא הפרקי דר"א שאמר הקב"ה למשה: "שכחו ישראל לכח גבורתי שעשיתי עמהם במצרים ועל ים סוף ועשו להם ע"ז", דהיינו, הסיבה שהם הגיעו לחטא העגל היתה מפני ששכחו את אהבת ה' אליהם ואת העובדה שכל רצונו של הקב"ה בעבודת האדם אינה אלא בשביל להיטיב לו. וממילא עי"ז הגיעו לידי כך שחשבו שיותר טוב יהיה להם אם יעבדו אלהים אחרים.

וא"כ התיקון של חטא העגל ענינו לזכור את "כח גבורתו של הקב"ה שעשה לישראל", ולראות את אהבתו אלינו, ועי"ז להתחזק בעבודתו של הקב"ה ובאהבתו ויראתו.

וזהו ענינו של חודש אלול וכמו שכ' הסבא מקלם: "חודש אלול האהוב והנחמד באותות השמים, כמ"ש הרמב"ן ז"ל כי מזלו מזל בתולה להורות על האהבה לכנסת ישראל, ובחר להם החדש הזה להכין לבם לאביהם שבשמים, להוסיף אהבה על אהבתם בהתקרבותם אליו יתברך" (חכמה ומוסר ח"א, פה; כתבי הסבא מקלם פנקס הקבלות, עמוד ס"א).

ויסוד דבריו כ' ג"כ הב"ח (או"ח תקפא): "אני לדודי ודודי לי' ראשי תיבות אלול, וסופי תיבות עולה ארבעים, כנגד ארבעים יום מראש חדש אלול ועד יום הכפורים, כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לקבל תשובתו מאהבה".

וא"כ מה מאד מתאימים הם ההפטרות של הנחמות בהם הקב"ה מודיע לעמו ישראל שאע"פ שהם גלו ונראה שהקב"ה הרחיק אותם ממנו מכל מקום אהבתו לא סרה מהם, וכפי שנאמר בהפטרת עקב "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני". ומשיב לה הקב"ה "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך", ומבאר במצודת דוד: "כאומר, הנה לא כן הוא, כי האם תשכח אשה עולה וכי תקשה לבה מלרחם בן בטנה. גם אלה תשכחנה - אף אם יתכן בשום פעם שתשכחנה גם

אלה, אולם אנכי לא אשכחך".

ובכך אנו רואים את אהבתו הגדולה של הקב"ה לעם ישראל כאשר אינו מסיר את אהבתו אליהם בשום אופן, ואף בזמן ההסתר פנים, הקב"ה אינו שוכחם אף לרגע קטן. וממילא עבודת האלול - להתקרב אל ה' ע"י התבוננות באהבתו אלינו, מתקיימת ע"י ההתבוננות בנחמות הנביאים, בהם אנו רואים את אהבתו של הקב"ה לישראל.

*

כיצד מנחם הקב"ה את עם ישראל? בהתבוננות קלה בהפטרות של הנחמות נראה שעיקרם של הנחמות מיוסדות על ההבטחות שעם ישראל יחזרו לארץ ישראל, ותחת היותה שממה היא תפרח ע"י עם ישראל השבים אליה. בכך הקב"ה מראה את אהבתו לעם ישראל, שלמרות שהוא הגלה אותם מא"י, מ"מ הוא מבטיח להם שהיא עדיין שלהם והם יזכו לשוב אליה.

בנתינת הקב"ה לעם ישראל את א"י ניכרת אהבתו של הקב"ה, שכן ארץ זו, אשר כל פסגת תקוותם של האבות היתה שבניהם יזכו לשבת בה (כלשון האו"ש), ו"כל תשוקתו של משה היה לכנוס בה" (כלשון הגר"א באדרת אליהו דברים לג, כט) אינה ניתנת אלא לאוהב הגדול ביותר, וכמו שביארנו בארוכה במאמר על פרשת הביכורים שנתינת ארץ ישראל לעם ישראל מעידה על אהבה ה' לישראל משום שמתנה כזו אינה ניתנת אלא לאוהב הגדול ביותר.

[ולא לחינם אומות העולם כ"כ מתעניינים בכל פיסת אדמה בא"י, והם כ"כ מתקוממים על כל התרחבות של שטחי א"י, משום שהם מבינים שזוהי הנקודה הרגישה ביחס שבין ישראל לאומות העולם וככל שתתחזק אחיזתם של עם ישראל בא"י, כך יתברר לעין כל כי עם ישראל הוא העם הנבחר, וכמובן שדבר זה אינו נותן להם מנוחה. ואע"פ שהם אינם מבינים דבר זה, מ"מ הנפש שלהם מרגישה דבר זה כמו הרבה הרגשות אינסטינקטיביות שמרגישה הנפש אע"פ שאין השכל מבין].

ומאידך, חטא המרגלים - מאיסת הארץ, אשר הוא גרם את הגלות, ענינו היה חסרון באמונה באהבת ה', וכפי שנאמר בתהלים (קו, כד) "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו", ומבאר הנצי"ב בהעמק דבר (במדבר יד, יא): "לא האמינו לדברו - היינו מה שאמר שהוא אוהב אותם ורוצה בטובתם", כלומר החסרון באמונה באהבת ה' לישראל גרם לכך שהם חשבו שהארץ אינה טובה, וכן לאידך גיסא, מחמת שהם הוציאו את דבת הארץ לומר שאינה טובה, חסרה להם ההוכחה לאהבת ה' לישראל.

וממילא על מנת לזכות לכל הנחמות עלינו לתקן את החטא שגרם לכל הקלקול, דהיינו - החסרון בהתבוננות באהבת ה', הניכרת מנתינתו לעם ישראל ארץ חמדה, וזהו בדיוק עבודתנו בחודש אלול להכיר באהבת ה' ולהתקרב אליו.

*

אנו שזכינו לשבת בא"י, יש לנו אפשרות יותר גדולה לנצל את ימי האלול להתקרבות אל השי"ת, שכן מלבד עצם העובדה שהישיבה בא"י סגולתה לקרב את היהודי לאלוקיו, אצלנו ג"כ האמונה באהבת ה' לישראל אינה רק אמונה לבד, אלא היא ניכרת מעצם זה שהוא נתן לנו לשבת בא"י, משום שהמבין את גודל מעלת א"י, יכול להבין שהישיבה בא"י אינה במקרה, ורק מחמת אהבת ה' לעמו ישראל, הוא נתן לנו לשבת בארץ אע"פ שאיננו ראויים לכך מצד מעשינו, ולולי אהבתו של הקב"ה לעמו ישראל הוא לא היה נותן לנו לשבת בא"י. וממילא המתבונן באהבת ה' לעמו ישראל הניכרת לנו באופן גלוי, יכול להוסיף ולהתקרב אל השי"ת יותר ויותר בכל ארבעים הימים האלו של ימי הרצון, ומכח הימים האלו בכל השנה כולה.

בברכת התורה, העורך

וכן במקומות נוספים מבואר בתורה דבר זה. וא"כ בזמן ההודאה על הביאה לא"י צריך להודות על כל מה שהביא אותנו לידי כך שנוכל להיכנס לארץ.

ולא לחינם זמן הבאת הביכורים הוא בשבועות, שהוא הגמר של פסח וכמש"כ הרמב"ן (ויקרא כג, לו), משום שפסח הוא הזמן שמודים על עצם הגאולה ממצרים ולא על התכלית שבשבילה היתה הגאולה, וכפי שמבאר הגר"א (הגש"פ ד"ה די אכלו אבהתנא), ואילו בשבועות מודים על התכלית הסופית שבאה מכח יציאת מצרים, דהיינו מתן תורה והכניסה לארץ ישראל.

ומשום כך בליל הסדר אנו קוראים את הפסוקים שנאמרו בהבאת הביכורים, אלא שאיננו קוראים אלא עד הפסוק של ויבאנו אל המקום הזה, משום שבאמת מקרא הביכורים וסיפור יציאת מצרים בליל הסדר ענינם אחד, בהם אנו מספרים על התהוותו של עם ישראל, אלא שבליל הסדר איננו מספרים אלא על חלק היציאה ממצרים, וממילא מה מתאים יותר מאשר לקרוא את הפסוקים של הבאת ביכורים, שבהם קבעה התורה כיצד להודות על יציאת מצרים שהיא ההכנה לכניסה לארץ ישראל, מלבד החלק של הפסוקים המדברים על הכניסה לארץ, שעל זה עדיין לא מדברים בליל הסדר אלא אח"כ בחג הביכורים.

בחירת עם ישראל ניכרת ביציאת מצרים ובביאת הארץ

ומדברים אלו אנו למדים, שהן ענינה של יציאת מצרים והן ענינה של הביאה לארץ, מהותם הוא הבחירה של עם ישראל, דהיינו שהם מהדברים המרכזיים בהם ניכר שהקב"ה בחר בישראל, ומשום כך הוא הוציא אותנו ממצרים ולכן הוא הביא לנו את ארץ ישראל. ולכן בשניהם אנו מודים על התהוותו של עם ישראל מארמי אובד אבי.

וכך מבאר הסמ"ק את ענין יציאת מצרים, שענינה הבחירה בעם ישראל, ועפי"ז מבאר הסמ"ק (מצוה א) את מה שאמרו (שבת לא, א) ששואלים את האדם בשעת הדין ציפית לישועה, ומבאר הסמ"ק שחיוב זה נלמד מן המצווה הראשונה בעשרת הדברות "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" שכוונת התורה לומר כאן ציווי "כשם שאני רוצה שתאמין בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמין בי שאני ה' אלהיכם, ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם".

והיינו שבכך שהוציא אותנו הקב"ה ממצרים ניכר שהוא בחר בנו לעם, ומשום שהוא בחר בנו לעם הוא הוציא אותנו ממצרים, ולכן כאשר מצווה אותנו התורה לזכור שהקב"ה הוציאנו ממצרים, כוונתה לצוות אותנו לזכור שה' בחר בעם ישראל, והוא אלוקיו (כלומר מנהיג אותו), וממילא מובטח גם שיקבצנו ויושיענו.

וגם בענין נתינת א"י אנו רואים ענין זה, שמנתינת ארץ ישראל ניכרת הבחירה של הקב"ה בעם ישראל, וראשית כל אנו רואים כן בדברי הנביא יחזקאל (פרק כ) כאשר הוא מתאר את יציאת מצרים, ובתוך דבריו הוא אומר שיציאת מצרים ענינה להוציא את עם ישראל ממצרים בכדי שיבואו לארץ ישראל, וע"ז אומר הנביא שכל זה נעשה למען קידוש ה'.

וכן לאידך גיסא מבואר בנביא יחזקאל (פרק לו) שיציאת עם ישראל לגלות היתה חילול ה'.

וביאור הדברים עפ"י מה שביארנו שכיון שתכלית הבריאה היא בשביל עם ישראל, ותכלית עם ישראל היא שהם יגיעו לא"י, וכפי שכותב האור שמח שפסגת תקוותם של האבות היתה שבניהם ישבו בהר המוריה. והיינו משום שהתכלית של עם ישראל הוא הקשר שלו עם הקב"ה, והקשר הזה אינו מתקיים אלא בא"י.

וממילא כל זמן שעם ישראל אינם מגיעים לתכליתם, דהיינו שאינם מגיעים לא"י הרי יש בזה חילול ה' שכביכול המטרה שלמענה ברא הקב"ה את הבריאה אינה מתקיימת.

ולאידך גיסא אנו רואים שנתינת הארץ מראה על אהבת ה' לעמו ישראל, וכפי שאמרו חז"ל (בראשית רבה מא, ח) "אהב טהר לב... – זה אברהם שהיה תמים וטהר לבב, ונעשה אוהבו של מקום שנאמר זרע אברהם אוהבי... שמתוך אהבה שאהבו אמר לו לזרעך נתתי את הארץ הזאת". הרי מבואר מדברי חז"ל שנתינת הארץ מורה על אהבתו של הקב"ה לאברהם אבינו.

וכמו"כ אומרים חז"ל (במדבר רבה כג, ז) "א"ל הקדוש ברוך הוא למשה הן הארץ חביבה עלי... וישראל חביבין עלי ... אני אכניס את ישראל שהן חביבין עלי לארץ שחביבה עלי".

וכן על הפסוק (ירמיה ג, יט) "איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים", מבארים חז"ל (שמות רבה משפטים לב, ב) "מהו אשיתך, אמר הקדוש ברוך הוא משעה שעמדתם בסיני וקבלתם את התורה וכתבתי שאני אוהב אתכם שנאמר (דברים ז) כי מאהבת ה' אתכם, ואחר שאהבתי אתכם היאך אני יכול לשנוא אתכם איך אשיתך בבנים, ואין אשיתך אלא שנאה שנאמר (בראשית ג) ואיבה אשית".

וע"ז אומר הנביא שאני אוהב את עם ישראל ולכן נתתי להם ארץ חמדה וכו'.

מכל הנ"ל אנו יכולים לראות כיצד החשיבה התורה את מתנת ארץ ישראל, עד שנתינתה מהווה הוכחה לאהבת הקב"ה לעמו ישראל, משום שלולא אהבתו של הקב"ה לישראל הוא לא היה נותן להם את המתנה הזו, ונתינת ארץ ישראל לעם ישראל מעידה על כך שעם ישראל הוא העם הנבחר, אשר תכלית כל הבריאה היא בשבילו, וכל חפצו של הקב"ה הוא להיטיב לו, ולכן הוא נתן לו את הארץ הזאת שכה נתאוו אליה אבותינו.

ומעתה מובן היטב מדוע מאריכים במקרא ביכורים להודות על כל עצם קיומו של עם ישראל, משום שכאמור, נתינת ארץ ישראל היא ההתגשמות של הבחירה שבחר הקב"ה בעם ישראל, וממילא כאשר באים להודות על הארץ יש להודות על הבחירה שבחר ה' בעם ישראל שמכחה הוא נתן לנו את הארץ.

מדברי חז"ל

ארץ ישראל שקולה כנגד המילה וכנגד כל מה שנברא בששת ימי בראשית

כתיב וזכרתי את בריתי יעקוב וגו' והארץ אזכור. מן הפסוק הזה אתה למד שני דברים, שארץ ישראל שקולה כנגד המילה, כשם שמילה דוחה את השבת כך כבושה של ארץ ישראל דוחה את השבת, ועוד שהיא שקולה כנגד כל מה שנברא בששת ימי בראשית, ביום ראשון כתיב וירא אלהים את האור כי טוב, ובארץ כתיב כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, בשני כתיב יהי רקיע בתוך המים, ובארץ כתיב ארץ נחלי מים, בשלישי כתיב תדשא הארץ דשא וגו', ובארץ כתיב ארץ חטה ושעורה, ברביעי כתיב יהי מארת, ובארץ כתיב ארץ וגו' לא תחסר כל בה, בששי נברא אדם וחוה שנאמר ויאמר אלהים נעשה אדם, ובארץ כתיב כי האדם עץ השדה, בשביעי כתיב ויברך אלהים את יום השביעי, ובארץ כתיב ואכלת ושבעת וברכת.

חבב הקב"ה את ארץ ישראל ששקולה כנגד כל הבריות

ראה מה חיבה חבב הקדוש ברוך הוא את ארץ ישראל ששקולה כנגד כל הבריות שברא בעולמו, אמר משה לישראל לא חבב הקדוש ברוך הוא לאומה בעולם כשם שחבב אתכם שנאמר ובך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגלה, ולא חבב מכל הארצות אלא ארץ ישראל שנאמר ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה הרי אתם נכנסין לתוכה על מנת הדרישה שנאמר ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו ותורותיו וגו'. ילקוט שמעוני עקב תתס.

◈◈◈

ארץ שמתיה חיים תחילה

זעקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים (תהלים קמב ו), מי אמר הפסוק הזה, דוד אמרו, חלקי בארץ החיים – הוא קורא ארץ ישראל ארץ החיים, למה, אמר ריש לקיש בשם ר' אלעזר הקפר מפני שמתי ארץ ישראל חיים תחילה לימות המשיח, לפיכך הוא קורא אותה ארץ החיים. אמר דוד מתאוה אני לישב בתוכה, ואין שאול מניחני, אלא כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לפיכך – זעקתי אליך ה'. ועל ידי שעשיתי כך נעשיתי מלך על ישראל.

שהיה יעקב מתאווה לחזור לארץ ישראל

ד"א זעקתי אליך ה' מדבר ביעקב, כשיצא מבית אביו מהו אומר אם יהיה אלהים עמדי וגו' (בראשית כח כ), תלה עיניו להקב"ה אמר אתה מחסי, א"ל הנה אנכי עמך וגו'. חלקי בארץ החיים – שהיה יעקב מתאווה לחזור לארץ ישראל, אמר יעקב ברשות יצאתי, אם איני נוטל רשות איני חוזר, אמר הקדוש ברוך הוא רשות אתה מבקש, הרשות בידך – שוב אל ארץ אבותיך. מדרש תנחומא ויצא כג.

מדברי רבותינו

אין להקב"ה כ"כ נחת רוח מהמצוות בחו"ל

ואחר שהודיעם הגלות ציום על מצות תפילין ותלמוד תורה ומזוזה לומר לך שאע"פ שיגלו מן הארץ לא יפטרו מן המצות, שלא יאמרו כי אין חיוב המצות אלא בארץ כענין שנא' (דברים ד ה) ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים וגו' לעשות כן בקרב הארץ, (דברים ו א) וזאת המצוה והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקיכם אתכם לעשות בארץ, (שם יב א) אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן ה' אלקי אבותיך לך לרשתה. אינו כן.

כי אף על פי שעיקר חיוב המצות בארץ וכן הוא על דרך האמת, ועל כן מרע"ה נתחנן ליכנס לארץ, ויעקב נשא ב' אחיות בחוצה לארץ ולא נכנס בשתיהן לארץ וכו', צוה הקדוש ברוך הוא כשיגלו שיתעסקו בהם, כדי שלא ישכחו אותם ולכשיחזרו בארץ יהיו מלומדין בהם ובקיאים בעשייתם, כמו שמחנכין לנער מבן עשר ומבן אחד עשר שנה קודם זמן חיוב במצות, ולא מפני שהוא חייב אלא כשיגיע לזמן החיוב כבר יהיה מורגל בהם, כך צוה השם ית' לישראל להתעסק במצות בגלות בחו"ל.

וכן ארז"ל בספרי ואבדתם מהרה וגו', אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחו"ל הוו מצוינין במצות שכשתחזרו לא יהיו בעיניכם כחדשים, משל למלך שכעס על אשתו וטרפה לבית אביה ואמר לה הוי מתקשטת בתכשיטים לכשתחזרי לא יהיו חדשים עליך, שנא' (ירמיה לא כ) הציבי לך ציונים וגו' דרך הלכת וגו' שובי אל עריך אלה.

ואם תאמר מ"מ אנו מחויבין לעשותם בחו"ל כבארץ שהרי צונו לשם כבכאן, והעובר עליהם יענש והמקיימם הנה שכרו אתו, א"כ מאי נפקא לן מינה בין בארץ בין בחו"ל - נפקא מינא לעשות נחת רוח ליוצרינו, שכשישראל עושין מצות בחו"ל אין להקב"ה כ"כ נחת רוח כי הם ברשות אחרים ובארץ טמאה, ואדרבא כת' שם (דברים ד כח) ועבדתם שם אלהים אחרים, וכת' ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם, ולא מצינו שעבדו ישראל ע"ז אחר שגלו, אלא רמז על המצות שהם נעשות ברשות אחרים כענין שנא' (מלאכי ב יא) ובעל בת אל נכר, ור"ל אלהי נכר הארץ בעל בת אל שהם ישראל שנא' בהם (תהלים מה יא) שמעי בת וראי והטי אזנך...

הארץ מרגישה בקיום המצוות והם תועלת לה

וגם לארץ עצמה יש תועלת, כי המצות הם קיום העולם. ואל תאמר ומה תועלת יש לארץ בקיום המצות, ומה הרגש יש לאבן דומה ולעפר הארץ, שהרי מצינו בעשיית העבירות שהיא נענשת ומרגשת דכת' (במדבר לה, לג): ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולארץ לא יכופר לדם; (ויקרא יח, כה) ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ את יושביה; (שם שם, כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי. וכשם שיש לה עונש ונזק בעשיית העבירות כך יש לה תועלת בעשיית המצות עליה, ואף על פי שדבר זה אינו מושג ומורגש בשכל האנושי, הוא מושג בשכל חכם הרזים כי א-ל דעות ה'.

"תורת המנחה" לר' יעקב ב"ר חננאל סקילי תלמיד הרשב"א. (פרשת עקב, דרשה סח).

◈◈◈

אל תחשבו להשתקע בחו"ל ח"ו לקיים ואכלה אתכם ארץ אויביכם

ידוע שחובת המתפלל לכוון גופו כנגד ירושלים וכו', וכאן ראינו לזכור ירושלים שנית, לומר שלא יספיק הרושם והרמז וכו'. ולזה צריך כל אדם מישראל לעשות בלבו הסכמה קבועה ותקועה לעלות לדור בארץ ישראל, ולהשתוקק להיות זוכה להתפלל שם לפני היכל מלך, אעפ"י שחרב לא זזה שכינה ממנו, והדר בחו"ל עובד ללא אלהי אמת כמו שאמר דוד המלך כי גרשוני היום מסתפח בנחלת ה'...

ע"כ שמעוני אחי ורעי המתגוררים בארץ לא לנו על אדמה טמאה, זכרו את ה' וירושלים תעלה על לבכם, התקוששו וקושו. המזכירים את ה' אל דמי לכם תמיד לא יחשו. ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה. עושו גושו חושו, ואל תחשבו להשתקע בחו"ל חס ושלום לקיים ואכלה אתכם וכו', זאת היתה חטאת אבותינו שגרמו בכיה לדורות כי מאסו ארץ חמדה. והיא שעמדה לנו בגלותנו המר, שלא אחד בלבד עמד עלינו, אלא בכל דור לא שקטנו ולא שלונו, על צוארנו נרדפנו, יגענו ולא הונח לנו, כמת מלב נשכחנו, אחר ששכחנו דירת ארץ ישראל לגמרי.

אין אחד מאלף מתעורר להחזיק בה להתיישב שם לדור כי אם אחד ממדינה ושנים בדור. אין איש שם על לב מבקש אהבתה דורש שלומה וטובתה ולא מצפה לראותה. כמדומה לנו בהיותנו מעט בשלוה בחוץ לארץ שכבר נמצאנו ארץ ישראל וירושלים אחר דוגמתה...

ציון היא דורש אין לה, היינו עזובה היינו שכוחה. גם היא נאנחה ותשב אחור ודודה חמק עבר, שלח ידו מן החור, והבנים חשך משחור תארם הלכו שחוח בגוים לא מצאו מנוח... כל זאת באתנו, כי כארז נמשלנו, ארץ צבי שכחנו, לשוב אל ארץ מולדתנו לא זכרנו...

התורה תלויה בעם ה' על נחלת ה'

כי ישראל קרוים נחלת ה' והארץ היא נחלתו, והתורה תלויה בשניהם בעם ה' על נחלת ה' והעוזב אחת עוזב השנית על דרך האמת. ואמרו בבראשית רבה פר' לך לך (מו, ט) אם נכנסין לארץ מקבלין אלהותי ואם לאו וכו'. ואין להאריך בידוע כמה הפליגו חז"ל בשבח א"י והדרים בה כי התלמוד והזוהר וספרי החכמה מלאים מפה לפה. וכן המפרשים מלאו ידיהם לה' להזכירה לשבח גדול, ביחוד הראב"ע והרמב"ן על התורה יעוין עליהם ובעל ספר הכוזר.

סידור בית יעקב להיעב"ץ סולם בית אל ג, ו.

כי רצו עבדיך את אבניה

מסר נפשו לחבב את ישוב ארץ הקודש

בספרו "בן יכבד אב" מספר הגאון רבי בן ציון ידלר זצ"ל "מגילת הרפתקאות שעברו לפני מאה שנה על אאמו"ר הגה"צ מוהר"ר יצחק זאב יאדלער זצ"ל, בעהמ"ח ספר תפארת ציון על מדרש רבה – מיום שמסר נפשו לעלות ולחונן עפר ארץ הקדש ולקבוע בה את משכנו עד יומו האחרון י"ב סיון תרע"ו".

"משחר טל ילדותו מסר נפשו לחבב את ישוב ארה"ק, ובעודנו נער בן תמניא החליט בלבו הטהור לעלות ולקבוע משכנו בארה"ק. הוא סיפר לי ששגורה היתה תפלה בפיו שהש"י יזמין לו לאשה אשת חיל שתהא נאות לעלות עמו לא"י. תפלתו נתקבלה, והשי"ת הזמין לו בעיר הורדנא אשה יראת ה' ה"ה אמי מורתי מלכה בת ר' יצחק ז"ל אשר בטח בה לב בעלה.

בהיותו אברך בן עשרים וארבע שנים (תרכ"ז), גמר אומר להוציא מן הכח אל הפועל את מחשבתו הטהורה לעלות ולהשתקע בארה"ק אשר עיני ה' בה מראשית השנה עד אחרית שנה, הוא הודיע את חפצו לאמי מורתי ע"ה, ויעץ לה שתמכור את כל רכושם והסחורה שבחנותה. אמי ע"ה שהיתה יראת ד' עשתה רצון בעלה, ומכרה את כל רכושה וקבצה בערך ארבע אלפים רו"כ.

אבא מארי ז"ל ואמי מורתי ע"ה לא שמו לב לקשיים שעמדו בדרכם. והגם שנחשבו בעיני כל כמתעתעים לעזוב ארץ מגורם, מקום שם רכשו רעים ואוהבים, ומקור מחיה ופרנסה, ולנדוד למדבר שמם עם שתי ילדות וילד קטן בן שנה ורבע, אבל הם לא שתו לבם לכל זה, ועמדו ועשו את דרכם לא"י.

ויהי כאשר ראו אוהביו שלריק הי' כל יגיעתם, וכי הוא עדיין עומד בדעתו, לזה הודיעו לאביו הרב יהודה דוד ז"ל, ויעצוהו שיגזור עליו בגזירת כיבוד אב לבל יסע לאר"י, וכן עשה, ואז מצא עצמו דחוק מאד לבלי להמרות גזרת אביו, לזה מצא תחבולה לשלוח את אמי הצדקנית נ"ע לאביו, ושתאמר לו שכבר הוחלט אצלה בהחלטה גמורה לנסוע לאר"י, ובאם אינו מניח את בנו לנסוע איתה, אזי ישפיע עליו שיתן לה גט פיטורין, כי לא תשנה דעתה מחמת שום דבר. בשמוע אביו את דבריה היוצאים מן הלב, נזכר בדברי זקנו הרה"ג חיים זלוטנער זצ"ל, שאמר שדור רביעי ישובו הנה, ובנו הוא הדור הרביעי ממנו, לזה ביטל גזירתו וברך אותם שיצליחו בנסיעתם ברוחניות ובגשמיות.

...ואמר (ר' יצחק זאב ידלר) בהתרגשות נוראה, היתכן שהקב"ה הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, אינו מפרנס רק לתושבי חו"ל, ולאיש אשר נדבה רוחו להתיישב בארה"ק אינו מפרנסו?! השופט כל הארץ יעשה זאת?!

והקב"ה הזמין לו אנשים מכובדים לנסוע בצוותא לארץ הקדש, ובתוכם היה הגאון הישיש הר' אלעזר לנדא זצ"ל בן הגאון ר' יעקב משה זצ"ל בנו של הגאון ר' אברהם זצ"ל בנו של האדמו"ר הגר"א מווילנא זצלל"ה, והיה שמח שמחה גדולה על שהקב"ה הזמין לו לנסוע בצוותא עם נכדו של הגר"א מווילנא שהוא היה הראש והראשון לעורר את קדושת הארץ וזירז את תלמידיו לנסוע אל ארץ הקודש.

והנוסעים שהיו על הספינה היו זקנים וזקנות, והוא היה אברך בן כ"ד שנה ועמו שלשה ילדים קטנים, והי' פלא בעיניהם איפה נוסע אברך זה עם ילדים קטנים למדבר שממה, ושאלו אותו לאיפה הוא נוסע ולמי נוסע, השיב להם שיש לו אב עשיר בירושלים ואליו הוא נוסע, והוטב בעיניהם תשובתו... וכשבאו סמוך להעיר יפו אמר להם, האב העשיר שלי הוא האב העשיר שלכם, הוא האב לכל העולם, רק רצונו ברוך הוא שכל אחד יבטח בו כמאמר הכתוב השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך.

יסורי ארץ ישראל

אחרי טלטולי נסיעה קשים הגיעו אל ארץ חמדתם, היה זה בשנת תרכ"ז. הם ירדו בנמל יפו ושמו מיד את פניהם לירושלים, וגם בפנים הארץ עמדו לפניהם טלטולי דרך קשים, כי בימים ההם אין כבישים סלולים, הדרכים זרועים הרים וגבעות, אבני נגף וחתחתים, סלעים ועמקים, והכל משובש ומפותל. ולרכוב על החמור לא יכלו, וכך טלטלו את עצמם רגלי מיפו עד ירושלים, והילד נישא על הידיים. טפסו על הרים וגבעות, סחבו את רגליהם על אדמת הטרשים וערמות הסלעים, עד אשר הופיעו ובאו להר הקודש ירושלים, פלטרין של השי"ת.

יסורים קשים ומרים פגעו באבי מורי זצ"ל בשנה הראשונה לבואו לירושלים, הקב"ה יסר אותו ואת כל בני ביתו במחלות שונות ר"ל, עד שכל הכסף שהביא איתו מחו"ל אזלו בעד הרופאים והרפואות, וקבל הכל באהבה כמאמר חז"ל שא"י הוא אחד מהשלשה דברים שבא ע"י יסורין.

מצבו הלך וחסר מיום ליום, והוא בטחונו לא עזב. אז באה א"מ נ"ע ואמרה לו הלא אתה רואה שאיננו זוכים להיות בארץ הקודש והקב"ה אינו רוצה שאנו נדור בארץ הקודש, לזה הרי עדיין יש לי כלי כסף ותכשיטים, ונוכל בשווים לחזור להורדנא, אבל אם נאבד גם זה, לא יהיה לנו במה לחזור. השיב לה, לא נשוב להורדנא בשום אופן שבעולם, ואם אינני זוכה להיות בארץ הקודש בחיים, אז הרי יש הר הזיתים, אנחנו צריכים לצפות לישועת ה' כי ישועת ה' כהרף עין, ובטחוני על מאמר חז"ל שאפילו רשעים בגיהנם נדונים רק שנים עשר חדש.

ועל כל גל וגל נענע בראשו וקבל את הפורעניות ר"ל באהבה, ואדרבא מכל ריבוי היסורין הקשים והמרים שהיו לו, נתחזק בטחונו יותר כמאמר הפסוק הזורעים בדמעה ברנה יקצורו.

נתן תודה להקב"ה שלקח ממנו הכסף הטמא מחו"ל

וככלות שנים עשר חדש נתן תודה להקב"ה על כל היסורין שעברו עליו כמאמר חז"ל כשם שמברכין וכו' והתפלל בלב נשבר להקב"ה שירחם עליו ומי שאמר לעולם די יאמר לצרותי די, ומן השמים ריחמוהו וחלצו אותו מיסוריו. התחילה אמי מורתי נ"ע לשלוח ידי' למסחר כפי שהורגלה מאז, ושכרה חנות ברחוב היהודים, החנות הראשונה על יד פתח החורבה של ר' יהודה החסיד מצד הימין, אך לא ידעה לדבר ערבית כלל [כי כל הסחורות היו צריכים לקנות מהערבים] ולימדה אבי מורי ז"ל מן התרגום קצת מילים ערביות, והתחילה להתעסק בחנות מכולת, וה' נתן ברכה והצלחה בכל מעשיה, וחן בעיני הקונים, שכל האנשים אמרו שהחמאה שלה יותר טוב מחמאת אחרים, וכולם באו לקנות חמאה רק ממנה, והי' ממש ברכה הנראה לעינים בבחינת אסוך השמן של הנביא אלישע, וכן היתה ברכה בכל מיני מכלת.

ובכל לילה ולילה הביאה אמי מורתי נ"ע את הכסף שהרויחה מכל היום ומסרה לאדוני אבי ז"ל, ומנה אותם וכתב בפנקס את הסכום שהביאה, ובערך תשעה חודשים נתמלא כל הסכום שהביאו מחו"ל, ומאז נפסק השפע הרב והרויחה רק לפרנסת בני ביתה, ונתן אבי מורי ז"ל תודה להקב"ה שלקח ממנו הכסף הטמא מחו"ל ונתן לו כסף קדוש מארץ הקודש.

רצוני שתהא חתונתי בעיר העתיקה

בשנותיו האחרונות גברה עליו חולשתו מאד, ועפ"י פקודת הרופאים היה צריך להחליף את האויר, והעתיק משכנו מחוץ לעיר העתיקה [אף שזה היה תמיד נגד רצונו], לשכונת בית דוד ע"י נחלת שבעה.

ובתחילת שנת תרע"ז ביקש ממני שאחזירו למגורו בעיר העתיקה, ואמר לי רצוני שתהא חתונתי בפנים העיר העתיקה. רצונו נתמלא, וקבעתי לו בית דירה בחצר אור החיים הקדוש זיע"א.

בשבת קודש י"ב סיון נצחו אראלים את המצוקים והעלה נשמתו הטהורה למרום עם תפלת המנחה, ההלויה היתה במוצש"ק וגדולי רבני ירושלים הספידוהו. נכרה לו מקום מנוחתו על יד מרן רשכבה"ג מוהרי"ל דיסקין זיע"א".

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 5 תשרי תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-6433118

הערות והארות בפקס: 1538-6433118

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מענינא דיומא

ויהי בשלם סוכו

נאמר בתהלים (עו, ג) ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון. וביארו חז"ל (שוח"ט שם; וכעי"ז במ"ר וירא נו, י) ש'שלם' היינו ירושלים. וז"ל: "את מוצא שנקרא בית המקדש שלם, שנא' ומלכי צדק מלך שלם... ואברהם קרא לבית המקדש יראה, שנא' ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה.... מה עשה הקדוש ברוך הוא, שיתף מה שקראו שניהם, אברהם קראו יראה, ושם קראו שלם, והקב"ה ירושלים, הוי ויהי בשלם סוכו, ומהו ירושלים, יראה ושלם".

ומבואר בדברי הכתוב שישנו ענין מיוחד של סוכו בירושלים [וכל ארץ ישראל בכלל ירושלים, כמו שאמרו בזוה"ק (מדה"נ וירא קיד, ב)]. וצריך להבין מה השייכות בין שניהם.

בכדי להבין ענין זה עלינו לעמוד על תוכנה של מצוות הסוכה.

השראת השכינה בישראל ע"י ענני הכבוד

ידוע שמצוות הסוכה היא כנגד ענני הכבוד שהיו לישראל ביציאתם ממצרים, וצריך להבין מדוע דווקא כנגד זה קבעה התורה חג מיוחד ולא כנגד דברים אחרים שהיו לעם ישראל בהליכתם במדבר כמו המן והבאר, ומהו המיוחד בענני הכבוד. והדברים מבוארים בדברי הגר"א בשיר השירים.

הגר"א מבאר שד' פסוקים הראשונים בשיר השירים "הם נגד ד' זמנים שהיו לישראל. הראשון [שיר השירים] נגד יציאת מצרים, שבאותו הלילה שרו שירה כמ"ש השיר יהיה לכם כליל התקדש חג. ופסוק ב' [ישקני] נגד מתן תורה כנ"ל. ופסוק הג' [לריח שמניך טובים] הוא נגד בנין המשכן שהקריבו ע' פרים נגד העכומ"ז כנ"ל. ופסוק ד' הוא נגד ביאת הארץ שאז נשלם הכל".

ומוסיף הגר"א "וגם הם (- ארבעת הפסוקים) נגד ד' רגלים, הא' נגד פסח שאמרו שירה. והב' נגד שבועות שהוא מתן תורה. והג' נגד סוכות שהוא זכר להיקף ענני כבוד שהיה תלוי בבנין המשכן כידוע... והד' משכני אחריך הוא נגד שמיני עצרת שהוא לישראל לבדו".

מבואר מדברי הגר"א שהפסוק "לריח שמניך טובים", מדבר על בניית המשכן, ועל סוכות שהוא זכר לענני כבוד שהיו במשכן.

ומבאר הגר"א שם מדוע בניית המשכן וחג הסוכות תלויים זה בזה "לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד ביוה"כ, ובמחרת יו"כ ויקהל משה, וציוה על מלאכת המשכן, וזה היה בי"א תשרי... ובט"ו התחילו לעשות, ואז חזרו ענני כבוד, ולכך אנו עושין סוכות בט"ו תשרי" [ובזה מתרץ הגר"א את קושיית הטור מדוע אין עושים סוכות בפסח שאז התחילו ענני כבוד].

מבואר מדברי הגר"א שמה שעושים סוכות זכר לענני כבוד, הכוונה היא זכר לענני כבוד שחזרו לעם ישראל כאשר הם בנו את המשכן, לאחר שהם הסתלקו בחטא העגל.

וביאור הדברים, שענני הכבוד ענינם השראת השכינה בישראל, וכמ"ש הרמח"ל במאמר החכמה בביאור ברכת שופרות "הענן הוא הלבוש שבו מתלבש האור העליון ליגלות למטה". וממילא לאחר יום כיפור שנתרצה הקב"ה לישראל והסכים להשרות את שכינתו ביניהם, ואמר להם לבנות משכן על מנת שיהיה "ושכנתי בתוכם", ממילא אז חזרו ג"כ ענני הכבוד.

והאריך בזה הגר"א ג"כ ב'אדרת אליהו' פר' כי תשא וז"ל: "וזהו התפילות שעשה כל ארבעים יום האלו [שמר"ח אלול עד יו"כ] להשיב שכינתו בתוכינו כראשונים שאמר לו מעשה המשכן בשביל 'ושכנתי בתוכם' והפסידו, ועתה לא שב אחור עד שהשכין השכינה".

ובהמשך דבריו מאריך לבאר שהקב"ה נענה למשה רבינו ביו"כ והשרה שכינתו בענן על המשכן. [ועי"ש מה שהאריך לבאר כל סדר בקשותיו של משה בענין זה והדברים ארוכים].

ועכ"פ מבואר ענין זה שהחזרת ענני הכבוד ענינם החזרת השראת השכינה בישראל, שזה נעשה כאשר נתרצה הקב"ה לעם ישראל לעשות משכן ולשכון בתוכם, ולזכר זה אנו עושים חג הסוכות.

ובאמת ידוע מדברי הזוה"ק במקומות רבים שסוכה הוא צילא דמהימנותא, דהיינו שבישיבה בסוכה אנחנו חוסים תחת צל השכינה, שזה באמת ענין הסוכה שהיא זכר להשראת השכינה שהיתה במשכן ע"י ענני הכבוד.

דבר העורך

חג הסוכות הוא זמן שמחתנו. בכל המועדים ישנו חיוב שמחה, וכלשון הרמב"ם (פ"ו מהל' יו"ט הי"ז) "חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו". וק"ו בחג הסוכות שבו ישנה שמחה יתירה, ועליו נצטוינו "ושמחת בחגיך והיית אך שמח". ומבואר בגמ' שהשמחה אינה מסתיימת בלב, אלא שאדם צריך לעשות פעולות המביאות אותו לידי שמחה, על ידי אכילת בשר, ובזמן שאין בית המקדש ע"י יין, וכל אחד ואחד בראוי לו, לעשות את הדברים שמביאים אותו לידי מצב של שמחה.

השאלה היא במה אנו שמחים. אמנם לנו, כיהודים, לא חסר במה לשמוח, אך השאילה היא מה היא השמחה המיוחדת לסוכות.

חז"ל מבארים (בזוה"ק רע"מ אמור קד, א) שענין השמחה בחג הסוכות הוא שהקב"ה שמח בעמו ישראל, וממילא גם ישראל שמחים בהקב"ה.

והדברים מתבארים לפי דברי הגר"א (שהובאו במדור מענינא דיומא), שענינו של חג הסוכות הוא על הריצוי שנתרצה הקב"ה לישראל וכיפר להם על חטא העגל, וכפי שמבאר בסידור הגר"א בשיח יצחק ששלושת הלשונות שאנו אומרים בתפילת יו"ט "אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו" מכוונים כנגד שלשת הרגלים, אתה בחרתנו כנגד חג הפסח, שבו בחר בנו ה' לעם, אהבת אותנו הוא על נתינת התורה בחג שבועות, ורצית בנו הוא על חג הסוכות שבו נתרצה הקב"ה לישראל, ומוסיף שם שלכן ישנה שמחה יתירה בסוכות.

דהיינו שרצון הוא דרגה יותר גדולה מאהבה, שע"י שנתרצה הקב"ה לנו אע"פ שחטאנו, הרי זה מגלה על גודל החיבה של הקב"ה אלינו ואהבתו אלינו בעצם היותינו בניו, ולכן בחג הסוכות ישנה שמחה מיוחדת שבו הקב"ה שמח בבניו, ואף אנחנו שמחים בו - ישמח ישראל בעושיו. וממילא כל יהודי באיזה דרגה שהוא נמצא הרי הוא שייך בשמחה זו, שהרי עליו לשמוח בעצם היותו יהודי ובזה שהוא זה שנבחר לייצג את הקב"ה בעולם הזה, וכשם שהקב"ה שמח בו בעצם היותו יהודי.

ובאמת בסוכות ישנו ג"כ את ענין האהבה להקב"ה וכמו שנאמר בשיר השירים (ב, ג) "בצלו חמדתי וישבתי", ומבארים חז"ל בזוה"ק (אמור קג, א) שמדובר על חג הסוכות שאנחנו אומרים שאנחנו חמדנו לשבת בצלו של הקב"ה - בסוכה. והדברים מתקשרים זה בזה שבסוכות שהוא זמן הריצוי, הקב"ה מראה את אהבתו לישראל, וישראל משיבים לו אהבה והולכים לחסות בצלו בסוכה.

כך מתאר הנביא (ירמיהו לא, לד - לו) את אהבתו של ה' לעמו: "כה אמר ה' נותן שמש לאור יומם, חקות ירח וכוכבים לאור לילה .. אם ימושו החוקים האלה מלפני נאם ה', גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל הימים". - ור"ל כמו שהחוקים האלה לא ימושו, כן זרע ישראל לא ישבתו. מצוד"ד.

וממשיך הנביא: "כה אמר ה', אם ימדו שמים מלמעלה, ויחקרו מוסדי ארץ למטה, גם אני אמאס בכל זרע ישראל

על כל אשר עשו נאום ה'".

- "ור"ל כמו שא"א למדוד גובה השמים ולחקור במדידה עומק יסוד הארץ - כן לא אמאס בישראל בעבור פשעם". מצוד"ד.

ובביאור רמ"ד ואלי שם (עמ' רכט): "שכשם שאי אפשר למדוד השמים מלמעלה ולחקור מוסדי ארץ למטה, כך אי אפשר לחקור את האהבה הגדולה והדבקות הגמור שיש לו להקב"ה עם ישראל. **שאי אפשר להתפרד מהם בשום פנים ולמאוס בהם בכל העונות שעשו .. והדבקות הזה אי אפשר שיתפרד לעולמי עד ואין כח לעונות להפרידו**, ואם הגלם מעל אדמתם אינו מפני מאיסתו בהם ח"ו, כי אם לצרפם וללבנם על ידי כור ומצרף של הגלויות, ולהביא צדק עולמים לבסוף".

*

בימים אלו מן הראוי להתבונן ולראות את אהבת ה' והארת פניו לישראל בתוך כל ההסתר, כאשר למרות כל התופעות הקשות שבדורנו - דור עקבתא דמשיחא - אנו רואים גם מצד אחר איך שהקב"ה מאיר את פניו לישראל ומראה להם את אהבתו.

ארץ ישראל שהיתה שוממה במשך אלף שמונה מאות שנה התעוררה לחיים, ואנו זוכים לראות כיצד המוני יהודים ממלאים את רחובותיה. בימי הסוכות ניתן לחוש ברחובות את השמחה והחיות שבארצנו הקדושה.

נתינת ארץ ישראל לעם ישראל מראה אף היא את אהבתו של הקב"ה לישראל וכפי שהבאנו בגליון הקודם מדברי חז"ל המבארים ענין זה שעל נתינת הקב"ה לישראל את הארץ אמר הקב"ה שהוא מחמת אהבתו לישראל וכלשון חז"ל במדרש רבה (במדבר רבה כג, ז) "א"ל הקדוש ברוך הוא למשה הן הארץ חביבה עלי... וישראל חביבין עלי ... אני אכניס את ישראל שהן חביבין עלי לארץ שחביבה עלי".

כל מי שמתבונן בענין זה ומבין היטב את ענינה של ארץ הקודש, מבין שהימצאותנו בארץ ישראל אינה מציאות פיזית בלבד, אלא היא נגרמת מכח אהבת ה' לישראל, וכפי שכבר בזמנו כתב רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל (במכתבו לאחיו הובא בספר האיש על החומה ח"ג עמ' 57) "נכון הדבר כי במשך השנים מאז באתי לכאן, וכבר עברו לטובה שלושים ואחת שנים, התחוללו כאן שינויים גדולים שלא התחוללו במשך אלף שנים לפני כן, ללא ספק נבנו כאן למעלה מאלף בתים יהודיים, ההתרחבות של העיר הקדושה עצמה, אשר בה הוקמו לאחרונה בניני מידות יפים שמעולם לא תיארנו לעצמנו, בניית מסילת הברזל שבנינה נמשך והולך; לראות את המושבות החדשות, שטחים שהשממה והריקנות שלטו בהם במשך דורות רבים, לבשו חיים ופריחה. ובכל מקום גנות ופרדיסים מוריקים ומלבלבים מלוא העין - האם לא יתכן לראות את יד ההשגחה העליונה בכל זה?".

בכך [ובדברים נוספים כמו פריחת עולם התורה ועוד] אנו רואים כיצד הקב"ה מאיר את פניו לעמו ישראל, ואע"פ שאיננו ראוים לכך מצד מעשינו, מ"מ הקב"ה באהבתו לעמו מאיר את פניו אלינו ודואג לנו שנגיע לתכלית שלמותינו. דבר זה מחייב אותנו להתבונן בכך, ולהגיע עי"ז לאהבת ה', וכפי שכתב הגאון ר' אברהם יפהן זצ"ל (בהסכמתו לספר חבלי משיח בזמנינו) "שרבה החובה כעת לשום לב ועין פקיחא על המאורעות בתקופתינו שהקב"ה מרבה חסדו הגדול להראות לפנינו גילוי שכינתו, ולא לסגור עינינו ולהטיח כלפי מעלה נסתרה דרכי מד' ח"ו".

זוהי השמחה שלנו בחג הסוכות, כאשר אנו מכירים בכך שאנחנו עם ה' ובנו בחר ה' לגלות את יחודו. בעצם היותנו יהודים יש לנו לשמוח, שכן אהבת ה' לישראל כוללת כל יהודי בכל מצב, ובפרט בחג הסוכות בו הקב"ה מראה את אהבתו לבניו ושמח בהם.

בברכת התורה, העורך

ומעתה מובן היטב הקשר שבין ירושלים לסוכה, משום שעניין הסוכה הוא השראת השכינה, והחסיון בצל כנפי השכינה, וממילא מקומה של הסוכה הוא בירושלים ששם הוא מקום השראת השכינה. [ובזוה"ק (אמור קד, א) לאחר שמדבר על ענין צילא דמהימנותא שישנה בסוכה, מבאר שהיושב בארץ ישראל, יושב ג"כ בצילא דמהימנותא].

תיקון העולם ע"י עם ישראל בארץ ישראל

ובמש"כ הגר"א שהפסוק 'לריח שמניך טובים' הולך על בנין המשכן ועל חג הסוכות, ביאר הגר"א שהוא משום שבבית המקדש נאמר "וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא וכו' ובא והתפלל אל הבית הזה", דהיינו שמבית המקדש [שהוא השלימות של השראת השכינה שהתחילה במשכן] נהנו גם אומות העולם וע"ז אומר הפסוק "לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך" דהיינו שה'עלמות' שהם אומות העולם ג"כ נהנו מהשראת השכינה שהיתה בישראל, אמנם הם לא נהנו ממנה ממש אלא בבחינת הריח, כמו מי שמריח מאכל מרחוק שאע"פ שאינו יכול ליהנות מהמאכל מ"מ הוא נהנה מריחו.

ובאמת גם בסוכות ישנו את הענין הזה, וכידוע שבסוכות היו מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם, וכמו כן מבואר בגמ' (ע"ז ג, א) שלעתיד לבא הקב"ה ינסה את הגויים במצוות סוכה. וכמו"כ נאמר בנביא (זכריה יד, טו - יט) "והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צבאות ולחג את חג הסכות. והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלם להשתחות למלך ה' צבאות ולא עליהם יהיה הגשם. ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ולא עליהם תהיה המגפה אשר יגף ה' את הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות. זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות".

אלא שבאמת צריך להבין מדוע ענין בית המקדש וענין הסוכה שייכים לגויים, עד כדי כך שהנביא מתייחס כ"כ בחומרה לאומות העולם שלא יעלו לחוג את חג הסוכות.

ביאור הדברים כפי שכבר ביארנו במקו"א שתכלית הבריאה הוא השראת השכינה בארץ, וכמ"ש הרמח"ל במאמר החכמה (בחתימת ברכת אתה קדוש) "והנה המצב הטוב שישאר בו העולם הוא שיהיו הברואים בכל ההכנה המצטרכת, ומלכותו ית' תהיה מתגלית עליהם תמיד, והם מקבלים מזה טובה אחר טובה עד אין תכלית, כי הנה הוא ית"ש בלתי בעל תכלית, וטובו בלתי בעל תכלית, ובהיותו שורה עליהם ומתקשר בם, ימצאו מקבלים טוב בלא תכלית".

וכן האריך בזה הרמח"ל בדעת תבונות (סי' קס) שהשראת השכינה היא השורש של כל הטוב שיש בעולם הזה, וככל שתגדל השראת השכינה כך יתרבה הטוב בעולם הזה. וכל מה שנעשה בעוה"ז, מוביל לקראת התכלית הזו, להשרות את השכינה בשלימות בעולם הזה, וכל פעולה שנעשית בעולם, מסבב הקב"ה שהיא תגרום לתכלית הזאת, וכך הולך העולם ונתקן יותר ויותר עד שיגיע לתכלית תיקונו לעתיד לבא.

והנה התכלית הזאת אינה יכולה להתקיים אלא ע"י עם ישראל ובארץ ישראל, כלומר הקב"ה משרה את שכינתו על עם ישראל דרך ארץ ישראל, וע"ז נמשכת ההשפעה לכל אומות העולם, וכפי שכותב הרמח"ל במאמר החכמה (בביאור ברכת מלכויות) "והנה לשתתחזק הקדושה כראוי צריך שיהיו ישראל בארץ ישראל, כי הם עם הנבחר והיא הארץ הנבחרת ובישראל ימלוך מלך מבית דוד שהוא המלך הנבחר ובו נקשרים כל ישראל ליקשר בקדושה. ואם אחד מהתנאים האלה חסר, אין הקדושה מתחזקת כראוי".

דהיינו שכיון שעם ישראל הוא העם הנבחר - שבו בחר הקב"ה שדרכו תתגלה השכינה בארץ, וארץ ישראל היא הארץ הנבחרת - שבה בחר הקב"ה לגלות את שכינתו, לכן צריך את שני התנאים האלו (וכן את התנאי של מלכות בית דוד) בשביל שהקדושה תתחזק כראוי, כלומר שהשכינה תשרה בארץ.

וכך אנו מוצאים במקראות שמדגישים שוב ושוב את הענין הזה שהקב"ה נקרא אלוקייך ציון ושהקב"ה שוכן בציון, ונאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה, דהיינו שמלכות ה' תלויה בציון, משום שהקב"ה קשר את שמו במקום הזה שנקרא ציון, ודווקא ע"י שעם ישראל יהיו בארץ ישראל תתגלה מלכות ה' בעולם ותשרה השכינה בארץ, וכפי שאנו מסיימים את ברכת אתה קדוש בימים נוראים "ותמלך אתה ה' לבדך כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר קדשך ככתוב בדברי קדשך ימלוך ה' לעולם אלוקיך ציון לדור ודור".

מעתה אנו מבינים היטב מדוע מוגדר בית המקדש בפסוק על כן עלמות אהבוך, ומדוע חייבים אומות העולם לחוג את חג הסוכות, משום שכאמור ענין בית המקדש וענין חג הסוכות, שהוא השראת השכינה, הוא תיקון גם לאומות העולם, שע"י שהשכינה שורה בישראל, בזה נתקן העולם ומגיע גם לאומות העולם ההשפעה של זה.

ומשום כך החמיר הקב"ה כ"כ באומות העולם שלא יעלו לארץ ישראל לחוג את חג הסוכות, משום שהעליה לחוג את חג הסוכות מבטאת את ההכרה של אומות העולם בכך שהקב"ה משרה את שכינתו על עם ישראל בארץ ישראל, וממילא אם הגויים מתנגדים לזה ואינם מכירים בתהליך הזה שהקב"ה מחזיר את שכינתו לציון ע"י עם ישראל, הרי הם מפריעים לדבר המרכזי בבריאה, ולכן אין להם זכות קיום.

מדברי חז"ל

בשביל שדורשה דורש כל הארצות עמה

"ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה", וכי אותה בלבד הוא דורש והלא כל הארצות הוא דורש שנאמר "להמטיר על ארץ לא איש"; "להשביע שואה ומשואה", ומה תלמוד לומר ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה, כביכול אין דורש אלא אותה ובשביל דרישה שדורשה, דורש כל הארצות עמה.

כיוצא בו אתה אומר "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל", וכי ישראל בלבד הוא שומר והלא הוא שומר את הכל שנאמר "אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש", ומה תלמוד לומר שומר ישראל, כביכול שאינו שומר אלא ישראל ובשביל שמירה ששומרם, שומר את הכל עמהם.

כיוצא בו אתה אומר "והיו עיני ולבי שם כל הימים", והלא כבר נאמר "עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ", ואומר "בכל מקום עיני ה' צופות רעים וטובים", ומה תלמוד לומר והיו עיני ולבי שם כל הימים, כביכול אין עיני ולבי אלא שם. ספרי דברים פרשת עקב פיסקא מ.

◈◈◈

כדי שיהא שמי מיוחד עליכם

"ואנוכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה" (ירמיה ג). ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים. מהו אשיתך, אמר הקדוש ברוך הוא משעה שעמדתם בסיני וקבלתם את התורה וכתבתי שאני אוהב אתכם שנאמר (דברים ז) כי מאהבת ה' אתכם, ואחר שאהבתי אתכם היאך אני יכול לשנוא אתכם איך אשיתך בבני, ואין אשיתך אלא שנאה שנא' (בראשית ג) ואיבה אשית, (ירמיה ג).

ואתן לך ארץ חמדה. למה נקראת חמדה שבהמ"ק נתון בתוכה, הה"ד (תהלים סח) ההר חמד אלהים לשבתו. ד"א ארץ חמדה שחמדו לה כל המלכים, שבין העי ובין יריחו אינו אלא ג' מילין לזו מלך ולזו מלך. ד"א ארץ חמדה, רבנין אמרי ארץ שנחמדו לה אבות העולם, אברהם שנאמר (בראשית יב) לך לך מארצך יצחק "גור בארץ הזאת", יעקב "ונשאתני ממצרים". ולמה הם מתחמדים לה, אמר רשב"ל מפני שהם חיים תחלה לימות המשיח.

ומהו נחלת צבי, למה הוא מושלה לצבי מה הצבי משאדם מפשיטו אין עורו מחזיק את בשרו כך בשעה שזכו ישראל אין ארץ ישראל מחזקת פירותיה. ד"א מה צבי זה קל לאכול, כך א"י פירותיה קלין לאכול. ורבנין אמרי מה צבי זה רגליו קלין יותר מכל בהמה ומן החיה, כך א"י ממהרת לבשל פירותיה יותר מכל הארצות.

וכל כך למה, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, כדי שיהא שמי מיוחד עליכם. שמות רבה (וילנא) פרשת משפטים פרשה לב.

מדברי רבותינו

ישראל בארץ ישראל כאדם הראשון בגן עדן

ואומר שעם היות כלל האנשים בני אדם המה, הנה האומה בפרט היו עיקר המין והמובחר שבו, עד שמפני זה נקראת אדם שנאמר (יחזקאל ל"ד) ואתנה צאני צאן מרעיתי כו'.

ועתה ראה איך נדמה ענין האומה לענין אדם אביהם. אדם יצרו אלהים עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, כן בהיות ישראל במצרים נבזים ושפלים הקים השם מעפר דל ונתן להם התורה שהיא נשמת חיים. ונטע הקדוש ברוך הוא גן בעדן מקדם, כן בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם בחר בארץ הקדושה ובפרט בירושלם הבנויה שהיתה כגן ה' וכנה אשר נטעה ימינו.

אדם לקחו האלהים וינחהו בג"ע כן לקח את ישראל מכור הברזל ממצרים, וינחם בגבול קדשו הארץ הקדושה, והיא ירושלם עיר הקדש, שתמיד עיני ה' אלהיך בה. בגן הצמיח השם כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל, כן הצמיח בארץ הקדושה חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון זית שמן ודבש כל עץ טוב למאכל. הצמיח בתוך הגן עץ החיים המותר לאדם, והמביאו לחיים נצחיים, ועץ הדעת טוב ורע שנאסר עליו. כן בארץ ישראל היה עץ החיים, והוא בית המקדש, התורה והנבואה, והיה גם כן שמה בקרב הכנעני העבודות זרות, שהיו עובדים תחת כל עץ רענן להוריד מהכחות העליונים טובות מדומות ומרה באחרונה.

נהר יוצא מהשגחת ה' להשקות את א"י בכל הטובות וההצלחות

נהר היה יוצא מעדן להשקות את הגן. כן נהר השפע היה יוצא מהשגחת השם להשקות את הגן שהוא ארץ ישראל בכל הטובות וההצלחות. אבל אמרו משם יפרד והיה לארבע' ראשים דרשו רז"ל על ארבעה מלכיות. פישון בבל. גיחון מדי. חדקל יון. פרת ארץ רבה. ויהיה רומז שכמו שנהר השפע וההשגחה לטוב היה יוצא מעדן החכמה האלוקית להשקות את גנו ואת אדמתו הקדושה כן בהשפע ישראל משם יפרד המשפט ההשגחיי והיה לארבע' ראשים הממלכות שבאו עליה לכבשה ולהחריבה.

ויניחם בארץ ישראל לעבדה ולשמרה

וכמו שלקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה. כן לקח את ישראל ויניחם בא"י לעבדה ולשמרה במצות עשה ומצות לא תעשה כפי משפט אלהי הארץ. וכמו שצוה ה' אלהים מכל עץ הגן אכול תאכל וגו' כן צוה הש"י שיאכלו מטוב הארץ אבל שלא יעבדו אלהים אחרים שהוא עץ הדעת טוב ורע כי מות ימותו בגלות הזה בעה"ז ובעונש גהינם לעולם הבא.

אברבנאל בראשית פרק ג.

◈◈◈

הקשר שיש לעם ישראל ולארץ

בתהלים (פז, ד) כתוב "הנה פלשת וצור עם כוש זה ילד שם. ולציון יאמר איש ואיש ילד בה" – רואים הבדל בהגדרה של ישיבת ארץ ישראל בין האומות לישראל. באומות הוזכר 'יולד שם' שזה מורה שבמקרה נולדו שם, כי הלשון שם יכול ליפול על כל מקום שהוא, ויכלו להיוולד בכל מקום אחר, אבל בישראל כתוב 'יולד בה' מיחד את המקום בה' הידיעה, כי הם קשורים לציון, וזה מראה על הקשר שיש לעם ישראל עם ארץ ישראל.

פרי גידולים מהגה"צ ר' גדליה אייזמן זצ"ל עמ' קמד.

ארץ ישראל מקור החיים

האלשיך הקדוש ביאר את הכתוב (דברים ח, ז) 'ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר' שהכוונה היא שבכל המקומות בעולם זרימת המים של הנהרות נובעות מחוץ לגבול ארצם מלבד ארץ ישראל שהם נובעים מתוכה – מהבקעה ומההר.

ויש להוסיף עוד, כי בזה מובן למה א"י מכונה 'ארץ החיים' (כמ"ש באבות דרבי נתן לד, י), ידוע שהסבא מקלם זצ"ל ביאר כי המושג 'חי' הונח על דבר שבא מעצמו ולא מאחר, ולכן השם יתברך שממנו הכל נקרא חי העולמים. ומטעם זה עני משול כמת, כי כל דבר שאין לו מעצמו אלא מקבל מאחר, חסר לו בחיות וזה גם המובן של 'שונא מתנות יחיה'. מעתה אפשר לומר מכיון שיש מעלה מיוחדת בא"י שהנביעה יוצאת ממנה לכן היא נקראת 'ארץ החיים'. וכן מוזכר בהלל 'אתהלך לפני ה' בארצות החיים' שהכוונה היא לא"י.

ואמר רבינו זצ"ל שראה הערה של אדם גדול, מדוע כתוב בפר' שביעית 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית' הלא אפשר היה לקנות דברי מאכל מחו"ל כמו בכל מקום שיש רעב. ותירץ שהבקשה שלהם אינה מתייחסת שלא יהיה להם מה לאכול, אלא שיחסר להם הפירות המיוחדים במעלתם של גידולי ארץ ישראל.

שם עמ' קנא.

כי רצו עבדיך את אבניה

השורש לכל קיום הישוב והרחבתו

לכבוד יום הזכרון לפטירת רבינו הגר"א החל בחג הסוכות, אנו מביאים כאן רשימות מהגאון ר' ישעיה חשין זצ"ל (שהיה ראש המלמדים בת"ת עץ חיים. הרשימות התפרסמו בסוף ח"ב של ספרו דברי ישעיהו, בחלק 'רשומות וזכרונות'), המתאר, בתור צאצא של תלמידי הגר"א, את עלייתם של תלמידי הגר"א לארץ ישראל. וכך הוא כותב:

ראשית, צריכים כל בית ישראל לדעת שכל הענין הזה הוא אינו רק ענין של זמן העבר, לא רק לשם סיפורי דברים על מה שהיה בימים קדומים. צריכים לדעת שהאילן קיים ופורח רק על יסוד שורשו. השורש הגדול של הישוב עד כה ועד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, הוא תלמידי הגר"א ותלמידי הבעש"ט, שהם הם שיסדו והקימו את יסוד הישוב במסירות נפשם ומתוך סכנות נוראות. בזכות השורש הנשגב הזה תלוי כל קיום הישוב והרחבתו.

בכדי לדעת ולהבין לרוחם, התלהבותם, ומסירות נפשם של תלמידי הגר"א, והסתכנותם בנסיעה לאר"י משך שנה בסירות קטנות על מים רבים אדירים, וסבלותם בהתישבות הראשונה, בזמן של מחלות, מגפות ופרעות ר"ל, ולהבין לעקשנותם הגדולה בעבודה זו, צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, את "סערת אליהו" רבם הגר"א לקיבוץ גליות וישוב ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות שתלמידיו מסרו את נפשם ובאו באש ובמים בכדי לקרב את הגאולה במצוות רבם.

שיירת שבעים נפש משקלוב לירושלים

השיירה הראשונה בשבעים נפש משקלוב, יבנה דרייזין, הגיעה לצפת ביום ח' אלול תקס"ט. מי יוכל לספר ומי יוכל לתאר את מסירות נפשם ומכ"ש את רוחם הסוערת "בסערת אליהו" רבינו הגר"א לשם קירוב הגאולה ע"י קץ המגולה. כי ראו ברוח קדשם כי הגיעה עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו.

אחר זמן קצר עברו חלק מהם להתיישב בירושלים. הראשון ר' הלל [ריבלין] משקלוב בעל קץ המגולה, ור' מנדיל משקלוב, ובנו ר' נתן נטע, ואדוני זקני ר' סעדיה, ור' ש"ז שפירא. בראש עבודת ההתיישבות בצפת היו ר' ישראל משקלוב בעל פאת השולחן, וא"ז ר' יצחק מחסלאוויץ, ובראש עבודת ההתישבות בירושלים היו ר' הלל ור' מנדיל ור' סעדיה.

מי יוכל לספר את פרשת התלאות שסבלו המתיישבים הראשונים; מגפות ופרעות, חסרת מים, עוני ומחלות שונות. ומי יוכל לספר את גבורת רוחם ועקשנותם, להחזיק את הישוב שעמד בכל יום להתמוטט ולהתבטל ח"ו, לרגלי הצרות והתלאות, ורק בכח החזק והאדיר של אמונתם העמוקה במצוות רבם הגר"א וברכותיו, החזיקו מעמד בעקשנות שאין בכח איש לתאר ולספר.

אב אבי אבי, הגאון הצדיק ר' יצחק מחסלאביץ ז"ל המכונה ר' איצלה, מגדולי תלמידי הגר"א זצ"ל היה, ומראשוני העולים בשיירת העולים הראשונה של תלמידי הגר"א, שיירת "שבעים נפש", שעשתה נסיעה ארוכה ומסוכנת בים וביבשה במשך עשרה חודשים, ימים שלש מאות, ונחשול תלאות, ותקעה לה יתד עם בואה בעיר הקודש צפת בשנת תקס"ט.

לפני צאתו לדרך הארוכה להפליג לארץ, נסע תחילה לוואלוז'ין, להפרד מאת הגאון ר' חיים מוואלוז'ין, כשנודע לגאון הר"ח דבר בואו של ר' יצחק אליו, צוה על כל בני הישיבה לצאת להקביל את פניו של האורח הדגול.

מספר עובדות על התישבותם של תלמידי הגר"א בארה"ק, מביאים המוציאים לאור (חתניו של ר' ישעיה חשין) ממה ששמעו מפיו של ר' ישעיה:

"מעשה נורא ומופתי היה מספר ר' ישעיה. בימי המגפות הקשות ר"ל, שפרצו בירושלים בתקופת תלמידי הגר"א, היו נוהגים להוציא את המשפחות אל מחוץ לעיר ע"י מקום קבר שמואל הנביא, ושכנו שם באהלים של מחצלאות עד יעבור זעם, ורק את ילדי התשב"ר ומלמדיהם השאירו בתוך העיר, כי חששו למה שאמרו רז"ל "ויצא מבת ציון כל הדרה" אלו תנוקות של בית רבן, והחזיקו אותם בחצר סגורה לשמור מפני התדבקות המחלה, שבעיקרה באה מתוך השכנים הערבים, שלא ידעו את דרכי השמירה והבריאות. פעם אחת באו הורי הילדים לפני תלמידי הגר"א ר' הלל ור' מנדל והתחננו לפניהם להעביר גם את הילדים אל מחוץ לעיר. תלמידי הגר"א חששו מאד למלא בקשה זו, ויענו להורים הנבהלים לחכות עוד ימים אחדים. בלילה ההוא הלכו לכותל המערבי ויעשו שמה "שאלת חלום" מרבם הגר"א ז"ל ויקבלו תשובה: "חלילה להוציא את התשב"ר מהעיר, ובערב שבת בשעת הדלקת נרות שבת תפסק המגפה לגמרי". וכך נתקיים הדבר במלואו בסייעתא דשמיא.

מסירותם הגדולה של תלמידי הגר"א

ר' ישעיה היה מספר על מעשי גבורה של ר' משה חשין ז"ל (בנו של ר' יצחק מחסלוביץ'), במקרים רבים של שמירה והגנה על חיי היהודים בימים ההם, נגד ההתנפלויות של הבדואים שהיו שכיחות בימים ההם. בהקשר לזה אנו מביאים כאן קטע מעניין מועתק מתוך כתב ידו של ר' ישעיה חשין, בו מדבר על מסירותם הגדולה של תלמידי הגר"א ביסוד הישוב, ברוח רבם והשפעתו, ובין השאר כותב בזו הלשון: "הוא הציל את הגאון בעל פאת השולחן בעיה"ק צפת (בעת התנפלות של הערבים), ופעם אחת באו שודדים והתחילו לשבור הדלת ולהרוג ולגזול את כל כסף הכולל, ומר אבי זקני הגאון ר' משה מחסלוביץ שבר את החלון והוציא את כל כסף הכולל. ועוד כמה סיפורי מעשיות את עמלו תמיד עם הערבים היה מתווך עמהם בכוחו וחכמתו ומחו, ורוח נדיבה".

ר' משה היה גר בזמן הראשון בעיר צפת. אחרי מספר שנים בא לירושלים לבקור, התאכסן אצל הגאון ר' הלל משקלוב תלמיד הגר"א, הוא מצא חן בעיני ר' הלל על גדלותו בתורה בספרות ובעסקנות ציבורית. ר' הלל יעץ לו בהתעוררות מרובה שיתיישב בירושלים. ר' הלל היה ידוע לבעל רמזים נפלאים בשיטת הגר"א ור' משה אמר לו שיגיד לו איזה רמז על זה, ויאמר לו ר' הלל, כתוב: "וראה בטוב ירושלים כל ימי חייך וראה בנים לבניך שלום על ישראל", "בטוב ירושלים" גימטריה "משה בן יצחק" [בעקבות כך הוא נתן לבנו את השם "שלום"].

"ר' יצחק (חשין, אביו של ר' ישעיה) היה אף הוא מבעלי השמירה של הגברדיא היהודית בימים ההם, והוא היה נשלח מטעם ועד הכולל לעיתים קרובות רכוב על סוס להעביר כספים מיפו לירושלים במטבעות זהב. פעם ברכבו מיפו לירושלים עם צרור הכסף רדפו אחריו שני בדויים, ר' יצחק זרק להם כמות גדולה של תפוחים ושקדים שהיו אצלו, הבדויים התעכבו לאסוף אותם והוא נמלט בין ההרים רוכב על הסוס ויבוא לירושלים שלם בגופו ובצרור הכסף.

הוא היה מהמייסדים והמתיישבים הראשונים של שכונת "אבן ישראל" ושכונת "בית יעקב". פעם אחת בליל גשם חזק נגרם שטפון גדול בבתי הקומה התחתונה של שכונת אבן ישראל, הוא ר' יצחק, ור' יוסף ריבלין ראש הבונים, ועוד מהשכנים, ירדו לתוך זרם המים בדירות הנמוכות והצילו את נפשות הדיירים, שם ר' יצחק הצטנן מאד ונחלה בדלקת הריאות ונפטר אחרי ימים אחדים, ומספידיו הזכירו את הדבר בהלויתו כקרבן ההצלה ביסוד בנין ירושלים".

ר' מרדכי מנדלסון (בנו של ר' יצחק חשין ואחיו של ר' ישעיה) היה עשיר מופלג. השקיע סכומים עצומים בגאולת שטחי אדמה גדולים בארץ. בין יתר פעולותיו בשטח זה, השקיע סכום גדול בקניית האדמה הראשונה של המושבה רחובות והציל בזה את גוף היסוד של המושבה בראשית יסודה.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 6 חשוון תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-6433118

הערות והארות בפקס: 1538-6433118

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

קדושת עם ישראל וארץ ישראל

פרשיות התורה שאנו קוראים בשבועות אלו, עוסקים בבחירת אברהם אבינו, שאותו מצא הקב"ה נאמן לפניו ובחר בו שממנו תצא האומה הישראלית.

בכל מקום אנו רואים שכשהקב"ה דיבר עם אברהם אבינו על היעוד שלו ושל זרעו, ובכל הבריתות שלו עם אברהם אבינו, הוא דיבר אתו על שני דברים: על הזרע ועל הארץ, משמע ששני דברים אלו כרוכים יחד.

וכך אנו רואים בפרשתנו, שלאחר שעשה אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק, התחיל ישמעאל לצחק, וכאשר ראתה שרה כן, היא אמרה לאברהם אבינו "גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש עם בני עם יצחק" ומביא רש"י מדברי חז"ל: "מתשובת שרה 'כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני', אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירושה ואומר: אני בכור ונוטל פי שנים".

כלומר, טענתו של ישמעאל (שאותה אנו שומעים עד ימינו) היתה, שהוא הוא הזרע העיקרי של אברהם אבינו, והוא זה שצריך לקבל, עכ"פ את החלק החשוב בירושת הארץ. ומשום כך לאחר שעשה אברהם אבינו משתה גדול, בו הוא פרסם את דבר לידתו של יצחק, וכפי שמבארים חז"ל, שביום המשתה הביאו השרות את בניהן עמהן והיניקה אותם, שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי הביאה מן השוק, מיד לאחר מכן התחיל ישמעאל לערער על החשיבות היתירה שנתנה ליצחק בתור זרעו של אברהם, וטען שהוא הזרע העיקרי ולו מגיעה עיקר הירושה.

וכך מבאר המלבי"ם "ואז בעת המשתה ראתה שרה שישמעאל מצחק ומתלוצץ על המשתה הזה, ולא פירש מה היה הצחוק, רק ברמז מ"ש אשר ילדה לאברהם, שאמר כמו לצני הדור שמאבימלך נתעברה שרה, ורק הוא נולד מאברהם".

וכפי שמבואר בתורה, עיקר הדין ודברים היה על ענין הירושה, ישמעאל טען שהוא היורש העיקרי, ועל כך הקפידה שרה ואמרה "כי לא יירש עם בני עם יצחק".

ועל כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע", ומבאר הרשב"ם "בריתי שהקימותי לזרעך לתת להם את ארץ כנען כדכתיב כי גר יהיה זרעך וגו', על יצחק הבטחתיך". דהיינו ש-"כי ביצחק יקרא לך זרע", מקביל להבטחה לתת להם את ארץ כנען.

בכך אנו רואים כיצד עיקר היעוד של עם ישראל מתקיים על ידי שעם ישראל מקבלים את ארץ ישראל.

תפקיד ישראל בתיקון העולם תלוי בא"י

וביאור הדברים כמו שביארנו בגליון הקודם, שתיקון הבריאה תלוי בעם ישראל, וכלשון הרמח"ל במאמר העיקרים: "אין כלל הבריאה משתלם עד שתסודר כלל האומה הנבחרת בסדר נכון, ותשתלם בכל עיטוריה, ותדבק בה השכינה, ואח"כ יגיע העולם למצב השלם, ויזכו הפרטים כל אחד ואחד כפי מה שזכה במעשיו".

וב'פירוש הגר"א על כמה אגדות' (באגדה א' "האי גלא דמטבע לספינתא" - במהדוה"ר פלדמן הוא בעמ' י"ט) "ואמרו רז"ל כי אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שיגאלנו (תנחומא תצא יא)... וענין "כסאו"... כי גדולת הקב"ה ומלכותו – עם ישראל הוא, וכשהם בשפלות ובגלות אין מלכותו שלמה. ולכן בים (שאז יצאו מהשפלות והגלות) אמרו "ה' ימלוך לעולם ועד" (שמות טו, יח). כי אין מלך בלא צבא, ואין נקרא "ה' צבא-ות" עד שיגאל את צבאו וימלוך עליהם, כמו שנאמר "גואלנו ה' צבאות קדוש ישראל" (ישעיה מז, ד)". [כלומר, שביאור הכתוב הוא כך: שבשעה שה' גואלנו מגלותינו ושפלותינו, אז הוא "מתקדש ומתגדל ומתרומם ונעשה מלך ע"י ישראל - קדוש ישראל", וממילא אז הוא נקרא "ה' צבאות - מלך הצבאות"].

וממילא האומה הזאת – צבא ה', שקיבלה את התפקיד להביא לתיקון העולם, זקוקה לקבל את ארץ ישראל בשביל התפקיד שלה, וכפי שהבאנו בגליון הקודם מדברי הרמח"ל במאמר החכמה "לשתתחזק הקדושה כראוי צריך שיהיו ישראל בארץ ישראל, כי הם עם הנבחר והיא הארץ הנבחרת, ובישראל ימלוך מלך מבית דוד שהוא המלך הנבחר ובו נקשרים כל ישראל ליקשר בקדושה. ואם אחד מהתנאים האלה חסר, אין הקדושה מתחזקת כראוי".

דבר העורך

בשבוע זה אנו קוראים בתורה על 'ארץ המוריה'. כאשר אמר לו הקב"ה לאברהם אבינו להעלות את יצחק לעולה הוא אמר לו "ולך לך אל ארץ המוריה". חז"ל (בראשית רבה נה, ז) מסבירים מדוע נקראת ירושלים מוריה: "רבי חייא רבה ורבי ינאי חד אמר למקום שהוראה יצאה לעולם, ואוחרנא אמר למקום שיראה יצאה לעולם".

דהיינו, שהמקום הזה מסוגל לתורה ויראת שמים במדה רבה כ"כ עד שהוא מהווה מרכז עולמי שממנו יוצאת תורה ויראה לעולם.

ובאמת בכל הדורות שהיה ישוב יהודי בארץ ישראל, למרות שהיו מרכזים תורניים במקומות אחרים, המרכז שממנו יצאה תורה לכל העולם, היה תמיד בארץ ישראל.

תופעה שראוי לתת עליה את הדעת היא, שבבית שני כאשר עלו יהודי הגולה עם עזרא הסופר, עלו אתו מעט מאד יהודים ביחס לאלו שנשארו בגולה (ארבעים ושתיים אלף שלש מאות שישים) וגם אלו לא היו מהמיוחסים שבישראל, כמבואר במסכת קידושין שהעלה עזרא עשרה יוחסין מבבל ואת בבל השאיר כסולת נקייה, ובכל אופן מיד לאחר כמה דורות, היתה ארץ ישראל המרכז הרוחני, ורק תורתם של חכמי א"י שבאותה תקופה (עד חורבן הבית) נשארה לדורות במשניות.

במקומות רבים מדברים חז"ל על מעלת תורת ארץ ישראל, וכמו שאמרו חז"ל בבראשית רבה (טז, ד) "וזהב הארץ ההיא טוב - מלמד **שאין תורה כתורת ארץ ישראל**, ואין חכמה כחכמת ארץ ישראל. נמצאת ארץ ישראל ראויה לתורה, **ואין התורה שלמה אלא בארץ ישראל**".

ולא עוד אלא שחז"ל מתייחסים לארץ ישראל כתנאי עיקרי להצלחה בתורה, וכמו שאמרו (חגיגה ה, ב) "כיון שגלו ישראל ממקומן, **אין לך ביטול תורה גדול מזה**". ובביאור הגר"א לשיר השירים (א, ד) כותב: "הביאני המלך חדריו. הוא מועד ביאתן לארץ ישראל. ואמר חדריו, שהן חדרי תורה, **כי עיקר התורה היא בארץ ישראל**, כמ"ש (איכה ב, ט) מלכה ושריה בגוים אין תורה".

ואפילו בנתינת התורה, שהיתה לפני כניסת עם ישראל לארץ ישראל, אמרו חז"ל (מדרש תהלים סח): "וסיני מהיכן בא? א"ר יוסי מהר המוריה נתלש כחלה מעיסה וכו'", ומבואר שבשביל לתת את התורה היה צריך להביא חלק מהר המוריה שמשם הוראה יוצאה, ובלא"ה לא היה אפשר לקבל את התורה.

ומשום כך מדגיש הגר"א (אדרת אליהו דברים א, ה) "וגילוי של תורה הוא בארץ, כמ"ש "אוירא דארץ ישראל מחכים" (ב"ב קנח, ב)... וכן התורה לא ניתנה אלא לישראל בהר סיני". דהיינו שדווקא בהר סיני היה

אפשר לתת את התורה משום שהר המוריה שכן על הר סיני.

וכך כותב רמ"ד וואלי: "והאמת הוא בלי ספק, כי יש יותר הצלחה בתורה בארץ ישראל, ממה שיש בחוצה לארץ, כי אוירה של ארץ ישראל מחכים... **ובחוצה לארץ הטורח מרובה וההשגה מעוטה**, כי אויר הטמא גורם. ואלמלא שהבטיח הש"י לישראל "כי לא תשכח מפי זרעו" כמעט שנשתכחה תורה מישראל בחוצה לארץ. אבל הבטחתו ית' גורמת שתתקיים בהם קצת ממנה".

ממילא מובן היטב שברגע שישנו מרכז של תורה בארץ, הוא מהווה את המרכז בכל העולם, שכן עיקר התורה היא בא"י, ובזמן מועט אפשר להגיע להשגות הרבה יותר גבוהות בתורה ממה שאפשר להגיע בחו"ל לאחר עמל רב.

אף בדורנו אנו רואים שעיקר התורה היא בארץ ישראל, והיא מהווה את המרכז שממנו יוצאת תורה לכל העולם, הספרים שמתחברים בארץ ישראל משמשים את כל לומדי התורה בכל העולם, ממקומות אחרים מגיעים בחורים רבים ללמוד בארץ, רבנים מארץ ישראל משמשים בכל התפוצות, ועיני היהדות העולמית נשואות אל ארץ ישראל, ממנה היא מקבלת את כל צרכיה הרוחניים, ועליה היא נסמכת - מכאן הוראה יוצאת לעולם ומכאן יראה יוצאת לעולם.

על הסייעתא דשמיא שישנה ללומדי ארץ ישראל בימינו עמד כבר במכתב מאליהו (ח"ג עמ' 196) וכך הוא כותב: "אמרו רז"ל 'אין תורה כתורת ארץ ישראל'; 'אוירא דארץ ישראל מחכים'... בדורנו אנו רואים בחוש כיצד צעירים העוסקים בתורה מתפתחים בארץ ישראל. הם עולים בלימוד, מצליחים לרכוש ידיעה בש"ס כולו, ומשיגים הרבה יותר מאשר משיגים בחנוך התורני בשאר הארצות".

וגם במדת היראת שמים ניכר הבדל בין בני א"י לבני חו"ל, ומן הענין להביא כאן עדות של הגה"צ ר' מרדכי צוקרמן זצ"ל (יחיד ודורו ח"ב עמ' 705) "בסוף מלחמת העולם השניה הכרתי הרבה אנשים יראים ושלמים, מהם שבחרו לנסוע לאמריקה ומהם שנסעו לארץ ישראל. לא היו הבדלים במדת היראת שמים שלהם, אבל ההבדל ניכר בדור השני שיצא מהם, רואים הבדל בין הדור שגדל באמריקה לבין הדור שגדל בארץ ישראל... וזהו אות וסימן על הכח הסגולי של קדושת ארץ ישראל".

הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל (פחד יצחק אגרות וכתבים, קסב) מעיד על ההבדל בין הארץ לחו"ל: "בדברי על אודות הפרידה מארץ ישראל אי אפשר לי שלא להדגיש עד כמה קושי אני מרגיש בזה. הה, עד כמה! למי שלא היה בכאן ולא ראה בעיניו, אי אפשר לצייר עד כמה מגיעה מדת ההתקשרות אליה. ונוסף על זה הנני מוצא את עצמי אסיר תודה לה, על כל הטוב שגרמה לי. הרבה הרבה מעיקרי השקפות בדעת תורה ובהבנת היהדות נתחוורו לי ונתבססו אצלי רק הודות להשפעתה עלי. שום שיטה ושום מורה ושום מחנך לא היה יכול כל כך לחדור אל תוך תוכיות נשמתי כמו שעשתה זה ארץ ישראל, מקומם האמיתי של חיי תורה. "ברית כרותה לארץ ולתורה". וכיצד מתפרדים ממנה? כיצד?!".

ונסיים בדברים שסיים הגרא"א דסלר זצ"ל בסיום מאמרו שהובא לעיל: "הקב"ה משפיע עלינו שפע של סיועים וכלים, הבה נתכונן להיות כראוי להם, ולא נזלזל בערכם ח"ו, אלא ננצלם עד תומם בעלייתנו בתורה ויראת שמים".

בברכת התורה, העורך

דהיינו שהתיקון השלם של הבריאה, שהוא תלוי בהשראת השכינה בארץ, אינו יכול להתקיים אלא ע"י שעם ישראל נמצא בא"י, משום שעם ישראל הוא העם שבו שורה השכינה, וארץ ישראל היא המקום שבו שורה השכינה, וע"י שעם ישראל נמצא בארץ ישראל, מתגדלת השראת השכינה בארץ והקב"ה יכול למלוך על כל העולם, וכמו שנאמר "ימלוך ה' אלוקייך ציון לדור ודור" – שמקום מלכותו של הקב"ה הוא בציון, וע"י שעם ישראל נמצא בציון יכולה מלכותו של הקב"ה להיות בציון.

קדושת הארץ תלויה בישיבת ישראל בה

נמצאנו למדים ששיעור השראת השכינה בארץ תלוי בישיבת ישראל בארץ ישראל, והיינו שישיבת ישראל בארץ ישראל יש בה כביכול יחסי גומלין, ומלבד הטובה שעם ישראל מקבל מעצם היותו יושב בארץ, כך הוא גם להיפך, שהארץ מקבלת טובה מישיבת ישראל בה, וקדושת הארץ תלויה בישיבת ישראל בה, וככל שתתחזק ישיבת עם ישראל בארץ ישראל כך תגדל השראת השכינה בארץ.

את הענין הזה שהשראת השכינה בארץ וקדושתה תלויים במדה שישראל נמצאים בארץ, אנו רואים לגבי כמה ענינים. ראשית מצאנו לגבי כמה מצוות התלויות בארץ אשר אין חיובם אלא א"כ רוב עם ישראל או כולו נמצא בארץ ישראל, כמו יובל שנאמר בו (ויקרא כה, י) וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, ואמרו ע"ז בגמ' (ערכין לב, ב) בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן. וכן כל המצוות התלויות בארץ אינן נוהגות בזמן שאין רוב יושביה עליה אלא מדרבנן (לרוב הראשונים), ומבואר מכל זה שככל שיותר יהודים יושבים בארץ ישראל כך גדלה השראת השכינה בארץ ישראל, וממילא קדושת הארץ מתחזקת.

וכמו"כ תלויה הקדושה בגבולות שבהם יושבים ישראל, וככל שיושבים יהודים ביותר מקומות בארץ, כך גדלה השראת השכינה, וכמ"ש הגר"א (אדרת אליהו בלק מהד"ו כד, יח) על הפסוק במלאכי (א, ה) "ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל ה' מעל לגבול ישראל" וביאר הגר"א: "כשיתגדל גבול ישראל יתרבה קדושת שמו יתברך". וכך מבואר בתרגום יונתן שם: "יסגי יקרא דה' ואפתי ית תחום ישראל" (- יגדל כבודו של ה' וירחיב את גבול ישראל), דהיינו שהגדלת תחום ישראל הוא הגדלת כבודו של הקב"ה.

ומשום כך אנו מוצאים בספר יהושע (יח, ב) שיהושע הוכיח את עם ישראל כאשר הם לא כבשו את כל תחומי ארץ ישראל: "עד אנה אתם מתרפים לבוא לרשת את הארץ אשר נתן לכם ה' אלוקי אבותיכם". ולכאו' צ"ב מדוע הוכיחם יהושע על כך, הרי מ"מ כבר נכנסו כולם לארץ ישראל, וא"כ מדוע צריך למהר לכבוש את כל הארץ, ואם הם אינם צריכים שטחים נוספים למגורים מדוע צריך לזרזם על כך.

וכמו"כ אנו מוצאים שהקב"ה הבטיח לאבות את גבולות הארץ, לאברהם אמר הקב"ה (בראשית יג, יז) "קום התהלך בארץ לארכה וגו'", וליצחק (בראשית כו, ג) "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל", וליעקב (בראשית כח, יד) "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה". ובשבת קיח, ב "והאכלתיך נחלת יעקב אביך לא כאברהם... ולא כיצחק... אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה". וצ"ב מה הענין בכל ההבטחות האלו על גבולות הארץ, ובוודאי אי"ז הבטחה שיהיה מספיק מקום לכולם לשבת בארץ.

קדושת ישראל משפיעה על קדושת א"י

מכל זה אנו רואים שקדושת הארץ תלויה בישיבת עם ישראל בה, וככל שישנם יותר מקומות בארץ שיושבים בהם עם ישראל, כך גדלה קדושת הארץ, משום שקדושת הארץ תלויה בעם ישראל.

וכך מבאר ר' משה דוד וואלי בביאורו ליחזקאל (לו, י): "וענין אמרו 'והולכתי עליכם אדם את עמי ישראל'. הסוד הוא, לפי שרגלי האומות המתהלכים בארץ הקדושה מצערין אותה הרבה מאד מפני טמאתן... אבל לעתיד לבא, שישובו בניה להתהלך בה ולירש אותה, אז תתנחם מצרתה, שהרי הבנים הקדושים הבאים אצלה מוליכים עמהם הקדושה".

וכך כותב המהר"ל (נצח ישראל פרק ו) "וכאשר ניטלה מן הצבי העור, ונסתלק רוח חיים ממנו, ונשאר החומרי בלבד, אין ספק כי אין בו הדקות כאשר אין בו החיות, ואז אין מחזיק בשרו. וכן הארץ הקדושה, כאשר יושביה עליה, שזה ראוי לארץ, וזהו חיות הארץ, שהארץ נתן השם יתברך לישראל, והיא נקראת "ארץ ישראל" (ש"א יג, יט, ועוד), לכך חיות הארץ הוא דוקא כאשר יושביה ישראל עליה. ואז יש לה המעלה הנבדלת בכל דבר: שהיתה ממהרת פירותיה, שמורה שיש בה מעלה בלתי גשמית; כמו הצבי שהוא ממהר התנועה, כך ארץ ישראל ממהר לבשל פירותיה. וכמו שהצבי, בשעה שעורו על הצבי, מתפשטת העור, שאין לעורו גסות החומרי כאשר הוא על הצבי בחיותו, ובהופשט העור - גמדא, שכבר נסתלק החיים שגורם דבר זה...

ועוד, כי ישראל שהם עם קודש, יושביה עליה, ובשביל כך יש לה מעלה הקדושה גם כן, לכך היה לה הרווחה, ואין לה ענין הגשמי שהוא מוגבל. וכשאין יושביה עליה, נסתלקה המעלה הנבדלת, וגמדא. ודברים אלו עמוקים מאוד מאוד, ואין להאריך".

[ומבואר מדברי המהר"ל שישנם שני סיבות מדוע קדושת הארץ תלויה בישיבת ישראל בה: א. משום שהם חיות הארץ, והארץ לגבי עם ישראל היא כמו עור הצבי לגבי הצבי, שתלוי חיותו בצבי. ועוד שקדושת עם ישראל משפיעה על קדושת ארץ ישראל, ויש עוד להאריך בזה].

מדברי חז"ל

עשה שכונה בארץ – שכן את השכינה בארץ

וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכון בארץ, עשה שכונה בארץ ישראל הוי נוטע הוי זורע הוי נציב, ד"א שכון בארץ שכן את השכינה בארץ. בראשית רבה סד.

◈◈◈

ויירא יעקב מאד ויצר לו... אמר כל השנים הללו ישב בארץ ישראל תאמר שהוא בא עלי מכוח ישיבת ארץ ישראל. בראשית רבה עו.

◈◈◈

אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה עמרי למלכות - מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל. סנהדרין קב, ב.

◈◈◈

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: הלוקח עיר בארץ ישראל, כופין אותו ליקח לה דרך מארבע רוחותיה, משום ישוב ארץ ישראל. ב"ק פ, ב.

◈◈◈

ישוב א"י אפילו בשבת

והלוקח בית בארץ ישראל - כותבין עליו אונו אפילו בשבת. בשבת סלקא דעתך, אלא כדאמר רבא התם אומר לנכרי ועושה, ה"נ אומר לנכרי ועושה. ואף על גב דאמירה לנכרי שבות היא, משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן. שם.

◈◈◈

רבי יהושע בן לוי שאל לרשב"ל מהו ליקח בתים מן העכו"ם. א"ל אימת ר' שאל בשבת, ותני בשבת מותר. כיצד הוא עושה מראה לו כיסין של דינרין, והעכו"ם חותם ומעלה לארכיים, שכן מצאנו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת. ירושלמי מו"ק ב, ד.

◈◈◈

אין מקיפין על עיר של עכו"ם פחות מג' ימים קודם לשבת. הדא דתימר במלחמת הרשות. אבל במלחמת חובה אפילו בשבת שכן מצינו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת דכתיב (יהושע ו, ג) כה תעשה ששת ימים. וכתיב (שם ד) וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים. וכתיב (דברים כ כ) עד רדתה אפילו בשבת. ירושלמי שבת פ"א.

◈◈◈

לא תתעסקו אלא במטע תחילה

ר"י ב"ר סימון פתח (דברים יג) אחרי ה' אלוקיכם תלכו, וכי אפשר לבשר ודם להלוך אחר הקדוש ברוך הוא אותו שכתוב בו (תהלים עז) בים דרכך ושבילך במים רבים ואתה אומר אחרי ה' תלכו, ובו תדבקון וכי אפשר לב"ו לעלות לשמים ולהדבק בשכינה... אלא מתחלת ברייתו של עולם לא נתעסק הקדוש ברוך הוא אלא במטע תחלה הה"ד ויטע ה' אלהים גן בעדן, אף אתם כשנכנסין לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחלה הה"ד כי תבאו אל הארץ. ויקרא רבה כה.

◈◈◈

כי תבואו אל הארץ ונטעתם. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אעפ"י שתמצאו אותה מליאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא הוו זהירין בנטיעות, שנאמר ונטעתם כל עץ מאכל. תנחומא קדושים ח.

◈◈◈

תנא: אמר הלה זיתיי אני נוטל אין שומעין לו. מאי טעמא, אמר רבי יוחנן משום ישוב ארץ ישראל... אמר ר' יעקב אמר רבי יוחנן בבית שומעין לו, בשדה אין שומעין לו. בשדה מאי טעמא משום ישוב ארץ ישראל. ב"מ קא, א – ב.

◈◈◈

כל העצים כשרין למערכה חוץ משל זית ושל גפן... הני מ"ט? רב פפא אמר משום דקטרי, רב אחא בר יעקב אמר משום ישוב דארץ ישראל. תמיד כט , ב.

מדברי רבותינו

שנצטוינו לרשת הארץ

שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתינו מן האומות או לשממה, והוא אמרו להם והורשתם את הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה, והתנחלתם את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם. ופרט אותה להם במצוה הזו כולה בגבוליה ומצריה, כמו שאמר ובואו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים וגו' - שלא יניחו ממנה מקום... וזו היא שחכמים קורין אותה מלחמת מצוה.

וכן אמרו בגמ' סוטה (מד, ב) אמר רבא, מלחמת יהושע לכבוש דברי הכל חובה... ומאומרם מלחמת יהושע לכבוש [חובה], תבין כי המצוה הזו היא הכיבוש... א"כ היא מצות עשה לדורות מתחייב כל אחד ממנו, ואפילו בזמן גלות, כידוע בתלמוד במקומות הרבה וכו'.

רמב"ן סה"מ מ"ע מ"ע ששכח הרמב"ם ד.

◈◈◈

לעולם ידור אדם בארץ ישראל

אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה, אבל לשכון בחוצה לארץ אסור אלא אם כן חזק שם הרעב... גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה, וכן הוא אומר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו. אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין, שנאמר ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא... לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"ז...".

רמב"ם פ"ה מהל' מלכים ט – יב.

◈◈◈

אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל כופין לעלות אפילו מנוה היפה לנוה הרע, ואפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו גויים מעלין, ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפילו נוה הרע שרובו גויים לנוה היפה שרובו ישראל.

שם פי"ג מאישות הי"ט

◈◈◈

עבד שאמר לעלות לארץ ישראל כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלוהו לשם. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ אינו יכול להוציא את עבדו עד שירצה. ודין זה בכל זמן אפילו בזמן הזה שהארץ ביד עכו"ם.

שם פ"ח מהל' עבדים ה"ט.

◈◈◈

ומצוות ישוב ארץ ישראל הוכרעה ע"י הרמב"ם והרמב"ן ושאר פוסקים.

קוב"א **חזו"א** ח"א, עה.

כי רצו עבדיך את אבניה

אהבתו וציפייתו לארץ ישראל

בספר תולדותיו של ה'בן איש חי' (הוצאת ישיבת אהבת שלום) מובא על חיבתו הרבה ופעולותיו של הבן איש חי למען ארץ ישראל, ונביא כאן קטעים מהספר הנ"ל:

"אהבה רבה ואהבת עולם אהב רבינו ז"ל את ארץ ישראל, ארץ חמדה טובה ורחבה, נחלת אבות, שהעניק מלך כל הארץ לעם קרובו. יושב היה רבינו בארץ בבל ורוחו ולבו בארץ הקודש. מארץ שנער כאב את שוממות ערי הקודש והמחוזות, ושמח על ניצני שלווה שהחלו נראים בארץ. אף הוא בכבודו ובעצמו בן איש חי רב פעלים מקבצאל למען ארה"ק, יושביה, חכמיה, ושלוחיה. עד אשר כינוהו חכמי ירושלים, 'מלאך מושיע ממרום לבת ציון העלובה'.

גם בדת תורה תמימה היה רבינו דורש בעוז ובתעצומות על שבחיה והלכותיה ומנהגיה של ארץ הצבי, אליה נשא את נפשו עד שעיניו ולבו היו שם כל הימים.

אף הוא היה ראש המעוררים להצית מחדש את שלהבת ארץ הקודש החבויה בלב כל דורשי ציון. ודין גרמא להתעוררות עליית חכמי ורבני בבל לארץ הקודש. ואף בעלייתם לא הסיר חסדו מהם ובריתו נאמנה עמהם להעתיר עבורם מאת אדוני הארץ, להטיבם ולעמוד לימינם בכל מחסורם. ולדבר זה היה חמרא בר חמרא לגבי אביו הגאון כמהר"ר אליהו ז"ל, הוא הגבר אשר מרוב אהבתו לארץ ישראל עורר את לב ידידו ואוהבו הגאון החסיד רבי אליהו סלימאן מני ז"ל לעלות לארץ ישראל, וקיבל כל מחסורו עליו עד יומו האחרון ואחריו החרה החזיק לתומכו ברא כרעא דאבוה, רבינו ז"ל.

וכך העיד על רבינו ז"ל תלמידו ונאמן ביתו רבי בן ציון חזן ז"ל: 'אהבתו לארץ ישראל במדה גדושה עד מאד, ובפרט אהבת ירושלים ושאר ארצות החיים ולמוסדותיהם. וכמה היה מכבד ומטיב להשד"ר, וכמה היה מלמד זכות על תושביהן ומעורר רחמים עליהם. ובזמן שהיה מגיע לו מכתב ממנהיגיהם שעומדים באיזה צר ומצוק חלילה, היה עושה הרעשות ומקבץ נדבות ושולח להם בהקדם האפשרי. ורוב ספריו הדפיסם בעיר הקודש ירושלים ת"ו כדי להנות את הפועלים והעסקנים תושבי ארץ הקודש'.

ביקורו בארץ הקודש

רשפי שלהבת י-ה של רבינו לארץ חמדת אבות לא נשארו כמוסים אך בליבו. ביום ג' כ"ה בניסן תרכ"ט, ארי עלה מבבל וישם לדרך פעמיו אל ארץ ישראל כשהוא מלווה על ידי אחיו רבי יחזקאל ז"ל. בדרכם התנהלו ע"י ארחת גמלים מונהגת בידי גמל ישמעאלי אשר הובילם דרך המדבר בואכה סוריה באורחות מדבריות. עד כי ביום י"ב אייר הגיעו לדמשק העיר, ומשם כוננו דרכם לעבר ארץ ישראל לחון עפרה ולהשתטח על קברות הצדיקים הטמונים בה.

כאשר פקד רבינו נחלת אבות, קברי אבותינו שבחברון, עורר עליו חמת הטמאים בני השפחה, זבובי המוות המבאישים ריח טוב. מאורע מדאיב זה נתפרסם הרבה ובא רישומו במכתבי העתים: 'זה איזה חודשים ארי עלה מבבל ויאיר לנו עד חברון, הלא זה הוד הרב הכולל חסין קדוש יאמר לו, מגזע היחס והמעלה, כמוהר"ר יוסף חיים יצ"ו, להשתטח על קברי אבות העולם, ורצה להיכנס בהקלעא (- מצודה), ויסבוהו הישמעאלים סביב סביב וסור טמא קראו לו, כי המקום קדוש הוא, ואלמלא מוראה של מלכות הרבו פצעיו חינם. הרב הנזכר מקנאת אדמת קודש אשר נהפכה לזרים, זלגו עיניו דמעות ושב לביתו בפחי נפש. ובאשר ידע הרב כמונו כי ישנו דבר אחד להישמעאלים אשר בעבורו יטהרו טמאים, והוא הכסף אשר איננו נמאס בעיניהם, קרא לביתו לאחד מגדולי הישמעאלים ויתן על ידו מלא כף כסף, והוא הביאהו אל תוך המקום, ולא אנה לצדיק כל און מהישמעאלים כי הכסף טיהרו'.

מאורע מעציב זה הניאו לרבינו לעשות מעשה לעורר נדיבי עם לנסות לגאול נחלה זו, ובכך לגול במעט חרפת הבנים המרוחקים מנחלת אבותם. חכמים שונים תרמו את חלקם למאמצי גאולת המקום, אך סופו של דבר לא עלתה בידם.

לגודל חיבת הקודש ואהבת הארץ הביא עמו רבינו ז"ל בחזרתו לבבל מאבני המקום ומעפרה שקים מלאים מכל טוב עפר הארץ, על דרך שקדמו ועשו יכניה וסיעתו, והניחם בבית הכנסת הגדול אשר בבבל.

ומכאן יראה הקורא ובדעתו ישכיל עד היכן הגיעה השתדלותו של רבינו ז"ל להשריש בלבבות קהל עדתו את אהבת ארץ ישראל והתשוקה לחונן עפרה. ועל ידי זה נעשה בלא ספק חיזוק לדברי חכמים שאמרו: 'המתפלל צריך לכוין את לבו לארץ ישראל', והיתה תקומה להמקום להוסיף בו קדושה, לא נצרכה אלא להעדפה, ואלה מוסיף על הראשונים, לעשות פועל דמיוני להיות עיניהם אל ארץ ישראל נשואות, לאמץ הלבבות לביאת משיח וקיבוץ גלויות בב"א.

למען ירושלים לא ישקוט

השתדלותו ורוב התמסרותו של רבינו לשלום ירושלים ובניה, נגלתה לעין כל כאשר חשף זרוע קדשו ויצא כברק חיצו למען קופות עניי ירושלים לבל יגרע ויחסר חלקם, ועמד לישעם במחלוקתם עם שאר ערי הקודש, כמו גם בשאר דברים בהם עמד לימינם תמיד, עד שכונה משום כך על ידי הראשון לציון הגאון יש"א ברכה 'מלאך מושיע ממרום לבת ציון העלובה'. [השתלשלות הפרשה וחלקו הרב של הבא"ח בה מסופר באריכות].

מפעולותיו הכבירות של רבינו וזכייתו לדורות, יש לזקוף גם את הקמת ישיבת 'פורת יוסף' שבתוככי ירושלים, בית אולפנא רבתא אשר משם יצאה תורה והוראה לישראל. זאת באמצעות הגביר הצדיק רבי יוסף אברהם שלום ז"ל, אשר היה מכונן מעשיו עפ"י הדרכת רבינו מאז, והרבה פעלים לצדקה וחסד בהשתדלותו. וע"פ בקשת והוראת רבינו נתן לכסף מוצא לגאול מקום מקודש השוכן בירושלים מול מקום המקדש, לקומם עליו בית גדול לתורה ולתפלה.

לא בנקל היה הדבר, כי הרבה יגיעות יגע רבינו להביא את רבי יוסף אברהם שלום לגמור בדעתו להקדיש את כספו לבניית הישיבה בירושלים, כאשר סיפר לימים הגאון רבי עזרא עטייה ז"ל. ויש המוסיפים כי בתחילה עלתה הסכמתו של הנדיב לכונן בית חולים בירושלים, עד שהניאו רבינו לשנות את דעתו להקמת הישיבה. ומסורת בפי בני בבל כי מתחילה חשב רבי יוסף לבנות הישיבה בבבל, אבל רבינו השיבו כדברי נבואה, עתידה בבל שתחרב וארץ ישראל שתבנה, ומן הראוי איפוא לקבוע הישיבה בארץ ישראל.

על החשיבות והקדושה היתירה של בית כנסת ובית מדרש, הקרובים אל מקום המקדש, מצינו בספרו של רבינו 'עוד יוסף חי' וז"ל: 'בית הכנסת שהיא תוך חומת ירושלים מקודש יותר ממקום שהוא חוץ חומת ירושלים... וגם מקום שהוא תוך החומה בודאי יש הפרש בין מקום למקום לענין קדושתו ומעלתו, והיינו כי כל מקום שהוא קרוב וסמוך להר הבית שבו קרקע המקדש ובית קדש הקדשים הוא מעולה ומקודש יותר... ולכן בוודאי בית הכנסת ובית המדרש שהיא בנויה עתה קרוב וסמוך להר הבית, היא מעולה ומקודשת יותר כיון שהיא סמוכה וקרובה לשער השמים, וכל שכן אם העומדים שם יכולים לראות ממנה קרקע בית המקדש מן החלונות שבה, הרי זו מעלה יותר ויותר, ואשרי הזוכה להתפלל שם ולעסוק בתורה במדרש הבנוי שם'.

מעתה מובן היטב התאמצותו של רבינו לייסד דווקא במקום מקודש זה בית מדרש לתורה, אשר בזכות פועל ידו הקדושה, ובזכות מעשיו - מעשיהם של צדיקים אשר יש להם קיום לעד, קומם במקום זה בית יוצר לתורה, תל שהכל פונים אליו.

על החשיבות הרבה והמקום הנכבד שתפסה ארץ ישראל וירושלים במשנת רבינו, יש ללמוד גם מרוב החשיבות שיחס למנהגיה ולתקנותיה שנעשו ונקבעו במרוצת הדורות על ידי רבנן סבוראי מתקיפי ארעא דישראל.

◈◈◈

בהגיע השמועה המרה (על הסתלקותו) אל הגאון המובהק רבי חיים ברלין זצ"ל, אב"ד ירושלים, קרע בגדיו וקרא עליו בקול מר ונשבר מאמר רבי זירא 'ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גדלה שעשועיה, אוי נא לנו כי אבדה כלי חמדתה'. כאשר תמה הגה"צ רבי יוסף חיים זוננפלד אשר שהה במחיצתו באותה שעה, 'והלא צדיק זה לא ביקר בארץ ישראל כי אם פעם אחת בלבד, ואיך יאמר עליו ארץ צבי גדלה שעשועיה', נענה רבי חיים לעומתו ויאמר 'הן אמרו רבותינו אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה, וגאון קדוש זה כל ימיו ציפה לראותה, וכפי הנראה מספריו היו רוחו ונפשו קשורות והדוקות תמיד בארץ הקודש'.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 7 כסליו תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-6433118

הערות והארות בפקס: 1538-6433118

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

שבועת הקב"ה לאבות על הארץ

כאשר הגיע יעקב אבינו לארץ ישראל הבטיח לו הקב"ה כמה הבטחות, ובסופן אמר לו: 'ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה' (לה, יב). הרמב"ן מבאר הבטחה זו: "כאשר נתתיה להם כן אתננה לך, ירמוז זה לשבועה, כי להם נתנה בשבועה שלא יגרום החטא, אבל לו נתנה מתחלה בלא שבועה, וזהו שאומר בכל מקום (שמות לג, א ועוד) אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב".

ביאור דבריו, שמה שהקב"ה הבטיח ליעקב אבינו לתת לו את הארץ, אע"פ שכבר הבטיחו על כך קודם לכן, היה בשביל השבועה, שכאשר הקב"ה מבטיח בלא שבועה עדיין יש לחוש שמא יגרום החטא, כמו שאמרו בגמ' בברכות (ד, א) ובסנהדרין (צח, א), ודווקא כאשר נשבע הקב"ה, ההבטחה תתקיים עכ"פ, אף אם יגרום החטא. וכמ"ש הרמב"ן בפרשת בא (שמות יב, מב) "שאין שום הבטחה שלא יגרום החטא לבטלה אלא במקום שבועה".

[ואע"פ שנבואה לטובה אינה חוזרת, מ"מ כבר כתב הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות שכ"ז כאשר הקב"ה אומר לנביא להתנבא לאחרים, אבל כשמבטיח לו הקב"ה בינו לבין עצמו בזה יכול לגרום החטא].

וממילא כיון שנשבע הקב"ה על נתינת הארץ, מובטח שלא יגרום שום חטא למנוע את נתינת א"י לעם ישראל.

וכך כתב הרמב"ן גם בברית בין הבתרים (בראשית טו, יח) וז"ל: "ביאר לו תחומי הארץ, והזכיר לו כל העמים עשרה אומות, **והוסיף לכרות לו ברית עליהן שלא יגרום החטא**".

וביאור הדברים מבואר בדברי הרמח"ל (לענין הגאולה) וז"ל: "זאת נחמתינו, כי לא על מעשינו יפקוד, ולא לזכותינו ימתין, או מחסרון מעשים יחליפינו ח"ו, אלא מפני השבועה שנשבע לאבותינו והברית אשר כרת. הנה אפילו אם לא יהיה זכות בישראל – כשיגיע עת מועד (הקץ האחרון של הגאולה), יום נקם בלבו, הנה על כל פנים יושיענו ודאי, כי אדון כל הוא, ויכול לעשות כן כשהוא רוצה" (דעת תבונות עמוד טו - יז).

דהיינו, שאף אם לא יעשו ישראל תשובה, ולא יוכלו להביא את הגאולה בזכויותיהם, מ"מ הקב"ה יביא את הגאולה [כאשר יגיע הזמן של "בעתה"], ולצורך כך הקב"ה יתנהג בהנהגת היחוד, שבה הקב"ה מראה שאינו משועבד לשום דבר, ואף לא לחוקים שחקק הוא בעצמו, וממילא הוא מקיים את רצונו – להיטיב לישראל, אע"פ שאינם ראויים מצד מעשיהם לקבל את ההטבה הזו. [עי"ש בדברי הרמח"ל שהאריך הרבה בענין זה].

[ואף שבוודאי חובתינו לשוב אל ה' ולתקן מעשינו, ובכח מעשינו גם ננצל מחבלי משיח כמאמרם "מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים", אולם ככלות הכל, הבטיחנו הקב"ה שכאשר יגיע הקץ, הוא יגאלנו על כל פנים].

וכך הוא גם לענין נתינת ארץ ישראל לעם ישראל [שגם היא קשורה לענין הגאולה], שהבטיח הקב"ה שאע"פ שעם ישראל לא יהיו ראויים לקבל את הארץ, מ"מ הוא יתן להם את הארץ – למען חסדו. [ויתבאר להלן עוד].

נתינת ארץ ישראל בצדקה

ובאמת מבואר בכמה מקומות שנתינת הקב"ה לישראל את הארץ אינה אלא מחמת חסדי ה', וכמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה ו ה, והובא ג"כ בויקרא רבה לה, ח): "ג' דברים נתנו מתנה לעולם... אף ארץ ישראל שנא' (תהלים קה) ויתן להם ארצות גוים וגו'". ובפירוש "עץ יוסף": "נתנו מתנה לעולם. שהעולם בלתי כדאי לענינים אלו, לולי שחנן ה' לעולם כנותן מתנה. (יפ"ת)".

וכתב המהר"ל ("נצח ישראל" פרק יא): ... כאשר בחר השם יתברך מתחלה באברהם והוציאו מאור כשדים לתת לו הארץ, כתיב (בראשית יב, א) "ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך אל הארץ אשר אראך". והקשה הרמב"ן ז"ל שתימה הוא שלא זכר הכתוב קודם זה שהיה אברהם צדיק, ולכך נגלה עליו השכינה ואמר לו "לך מארצך וממולדתך וגו'"...

ותירץ על כך המהר"ל: "שלא הזכיר הכתוב צדקת אברהם קודם שנגלה אליו השכינה

דבר העורך

עדיין לא עברו שלשים מאז הרצח הנורא שעשו בני ישמעאל השפלים, אשר לא עצרו עוז ונכנסו לתוך היכל ה', שם הרגו את בניו אהוביו של הקב"ה אשר מסרו את נפשם על קדושת השם כאשר שם ה' נקרא עליהם - אלו תפילין שבראש, בעומדם בתפילה לפני אבינו מלכנו. מקרה זה מצטרף לכל המקרים הקודמים שבהם הרגו בני ישמעאל את בניו של הקב"ה באכזריות כפי טבעו של ה"פרא אדם".

אין אנו יודעים חשבונות שמים, אבל כפי שמקובלנו מגדולי הדורות האחרונים, תקופתנו היא תקופת חבלי משיח, ובוודאי נבחרו אלו הקדושים ע"י הקב"ה כקרבן על עם ישראל על מנת לזככנו ולהעלותינו, ולעורר לבנו שנחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה', עד שנהיה ראויים לגאולה השלימה במהרה בימינו.

הרמח"ל (דעת תבונות) מאריך לבאר כיצד הרע אינו יכול להתנגד להנהגת הקב"ה, ובמעשיו הוא דווקא מביא את הטוב, ובכך מתגלה יחוד ה' כיצד א"א להתנגד אליו, ומי שפועל על מנת להתנגד להנהגת הקב"ה, לא די שהוא לא יצליח, אלא אף דווקא ע"י פעולותיו תתגלה הנהגת הקב"ה, וכפי שהיה אצל המן שהכין את העץ למרדכי, ובסוף הוא נתלה עליו. וממילא עלינו להבין שדווקא מתוך הרע הזה, יתקיים רצונו של הקב"ה - לרומם את קרן ישראל ואת כבודם.

בימים נוראים ובתעניות אנו מתפללים להקב"ה "נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך" וכן בשבתות אנו מתפללים על זה בתפילת אב הרחמים. ענין הנקמה ברשעי הגויים, שייכת לעצם הנהגת הקב"ה בעולם, וכפי שאנו רואים בפרשת האזינו בה מסופר כל ימות העולם ותכליתו עד סוף ההנהגה, שמסתיימת הפרשה בפסוקים: "כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם. אם שנותי ברק חרבי, ותאחז במשפט ידי, אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם. אשכיר חצי מדם, וחרבי תאכל בשר, מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב". ומסיים הפסוק "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום, ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו". ובפסוק זה מסתיימת ומגיעה סוף ההנהגה.

גילוי כבוד ה' בעולם יהיה ע"י עם ישראל, וכאשר יתרבה כבודם של ישראל - עמו של הקב"ה, יתרבה כבודו של הקב"ה, וכמו שכתב הרמח"ל במסילת ישרים (פרק יט) "שהרי אי אפשר לכבוד העליון להתרבות אלא בגאולתן של ישראל **ובריבוי כבודם**".

וממילא ענין הנקמה ברשעי הגויים אשר ניסו להתנגד להנהגת הקב"ה והרגו בניו אהוביו, היא מביאה את קידוש ה', שבכך מתרבה כבודו של הקב"ה בכבודם של ישראל ע"י שרואים אומות העולם כמה נחשב הוא דם ישראל ושאינו הפקר - "כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבבת עינו" (גיטין נז, א).

ולכן נאמר בפסוק (תהלים עט, יב) והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם חרפתם אשר חרפוך ה', וביאר המלבי"ם "וגם ראוי שתשיב לשכנינו על מה שחרפו אותך, שזה ג"כ נוגע לכבוד שמך, וראוי שתשב להם שבעתים, כי כפי ערך המחרף והמתחרף אין די אם תשיב להם כפי חרפתם, כי אין ערך שוה בינך ובינם, וראוי שיקבלו שבעתים, ר"ל פעמים אין מספר".

בכך אנו רואים את יקרותם של עם ישראל בעיני הקב"ה, וכל יהודי שנהרג ע"י גוי דמו חשוב כ"כ בעיני הקב"ה, אשר החמיר כ"כ בענין הנקמה ברשעי הגויים שהרעו לישראל.

וזהו שכתוב (ישעיהו סו יד): "וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו" ודרשו חז"ל (מדרש תהלים מזמור א): נודעה יד ה' את עבדיו, ואימתי? [בשעת] וזעם את אויביו". דהיינו שכאשר יראו את כעסו של הקב"ה על אויבי ישראל - אויביו של הקב"ה, אז יתקיים ונודעה - לשון חבה - יד ה' את עבדיו.

*

נקמת הגוים היא שתביא לתיקון הארץ, וכפי שמסיים הפסוק וכפר אדמתו עמו, ומפרש הרא"ש שם: "וכפר אדמתו עמו. עמו כפרו אדמתו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב ולארץ לא יכופר כי אם בדם שופכו, וישראל ישפכו דמן של אומות כמו ששפכו דמן של ישראל, דכתיב ונתתי נקמתי באדום ביד עמי ישראל. וא"כ עמו יכפרו אדמתו".

כלומר שבמה שעם ישראל ינקום את נקמת ה' מאת הגויים, הוא יכפר על אדמת א"י, משום שלארץ לא יכופר כי אם בדם שופכו.

וכך אומרים חז"ל (מכילתא בשלח מסכתא דויהי) זה לשונם: "וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן... וכך הודיע הקדוש ברוך הוא חבתם של ישראל לאומות העולם שיהיו נוהגים עמהם בכבוד ולא דיין שאינם נוהגין עמהם בכבוד אלא שממיתים אותם מיתות חמורות מיתות משונות זו מזו, ולענין כן הוא אומר 'וקבצתי את כל הגוים והורדתים אל עמק יהושפט' (יואל ד, ב) **יכול על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים, ת"ל 'על עמי ונחלתי ישראל'**, ואומר 'מצרים לשמה תהיה ואדום למדבר שממה תהיה מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם'. **באותה שעה ויהודה לעולם תשב וירושלם לדור ודור. ואומר ונקתי דמם לא נקתי וה' שוכן בציון, אימתי וה' שוכן בציון, ונקתי דמם לא נקתי**".

וממילא דווקא מתוך הרע יתגלה הטוב - ע"י רשעותם של הגוים שרוצים להרע לישראל היושבים בארץ ישראל, תתגלה הנהגת הקב"ה כאשר הוא ינקום את כבודו, ובכך תתוקן הארץ וישכון הקב"ה כבוד בארץ ישראל בקרב עם ישראל.

*

שנאת הגויים לעמנו אינה חדשה, וימיה כימות עם ישראל. כבר אצל יצחק וישמעאל ראתה שרה את ישמעאל מצחק, כמתלהלה היורה זיקים ואומר משחק אני, עשיו רצה להרוג את יעקב, וכך בכל הדורות. בכל פעם הם מוצאים סיבה אחרת מדוע להרוג את עם ישראל.

בימינו נטושה המערכה על ארץ ישראל, כאשר הישמעאלים מצהירים כל הזמן שמטרתם היא להוציא את אדמת א"י מתחת ידי ישראל.

מבואר בזוה"ק (סוף פר' וארא) ששליטתו של ישמעאל על א"י הינה כאשר א"י ריקנית, ואכן בזמן ששלטו כאן הערבים היתה א"י שממה, ורק בשנים האחרונות כאשר חזרו עם ישראל לא"י, הם הפריחו את הארץ בתוך תקופה קצרה. דבר זה אינו נותן מנוח לישמעאלים, שאע"פ שהם אינם מבינים את הנהגת הקב"ה, אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי, והם מרגישים שככל שא"י יותר נבנית, כך עתידם בא"י יותר בסכנה. ועל כן הם מנסים בכל דרך למנוע את זה, בחושבם שע"י שהם ירעו לעם ישראל, הם ינחלו את הארץ.

אך בוודאי שום ישמעאלי אינו יכול לשנות את הנהגת ה' בעולם, וכיון שאנו רואים את הנהגת הקב"ה שהוא רוצה שכעת יהיו עם ישראל בא"י, לא יוכל אף אחד לשנות את המצב הזה. וכפי שמפרש רש"י על מלחמת גוג ומגוג שהקב"ה בא אליו בטענה "היה לך לשום על לב שהיא (- כנסת ישראל) מעמים הוצאה, והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך". ולכן אמרו בגמ' (ברכות י, א) שהנהגת גוג היא מרידה בהקב"ה כמו עבד שמורד ברבו, משום שהוא רואה שרצון ה' לשמור על עם ישראל, והוא בכל אופן הולך להילחם עם ישראל.

וכן בימינו, כל העולם ראה את שמירתו הפלאית של הקב"ה על עם ישראל במלחמה האחרונה בקיץ הקודם, ובמשך כל השנים האחרונות, וממילא הנהגת הגויים שמנסים להזיק לעם ישראל בכדי להפריע לישיבתנו בארץ, היא מרידה בהקב"ה. ומנגד אנו יכולים להיות בטוחים שזממם לא יעלה בידם, וכמו שאנו רואים גם עכשיו שמתוך נסיונותיהם הרבים (שחלק גדול מהם אנו אפילו לא יודעים) להרע לעם ישראל, רובם ככולם לא עולים בידם.

ארץ ישראל נקנית ביסורים. עלינו לשמוח שהיסורים שאנו סובלים כאן הם מכח ישיבתנו בא"י, ולא בגלל ישיבתנו בחו"ל, וכל היסורים האלו נוטעים אותנו יותר בא"י ומקנים לנו אותה, ועי"ז בסוף נזכה ל"וכפר אדמתו עמו".

אנו תפילה שיותר לא נצטרך לשום יסורים, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, ונזכה במהרה לגאולה השלימה מתוך שמחה וינקום ה' את נקמת עמו ואז יתקיים "וה' שוכן בציון".

בברכת התורה, העורך

ואמר לו "לך לך מארצך וממולדתך וגו'" (בראשית יב, א), שאם כך היה משמע שלכך נגלה עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו "לך לך מארצך" בשביל זכותו שהזכיר, ואם כן היה זאת האהבה תלויה בדבר, וכל אהבה התלויה בדבר - בטל דבר בטל האהבה (אבות פ"ה מט"ז). לפיכך אל בחירה הפרטית יש שנוי, ולא אל הבחירה כללית. וכיון שלא נזכר צדקת אברהם קודם שאמר לו "לך לך מארצך", לא היה זה בשביל צדקת אברהם - עד שתאמר אם בטל דבר בטל האהבה, כי זכות אבות אפשר שיהיה תמה, ואם כן תהיה הבחירה הזאת שבחר באברהם בטל. ולכך לא הזכיר זכותו, לומר **כי הבחירה הזאת לא תליא בזכות כלל, ולכך אי אפשר שיהיה דבר זה בטל**... ואילו יבינו זה בני אדם לא עלה על מחשבתם, מחשבת הבל, לומר כי השם יתברך מאס בישראל חס ושלום" [עי"ש שהאריך בענין זה].

וכאשר נכנסו עם ישראל לארץ בפעם הראשונה נאמר (דברים ט, ה) "לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים... ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך".

וכתב הגר"א (אדרת אליהו דברים א, ח): "ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם... ומה שאמר תחילה לשון מתנה - "נתתי"... מפני שעיקר מה שנתן להם ארץ ישראל היה מחמת האבות (א.ה. כלומר, מחמת 'השבועה' לאבות וכדלהלן), כמו שאמר בפרשת עקב (ט, ה) 'לא בצדקתך גו' ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך וגו'".

וכן כשנכנסו לא"י בימי עזרא, אמרו חז"ל (קידושין ע, א) "ואלו העולים מתל מלח, אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום שנהפכה לתל מלח". ורבא אמר (קידושין דף סט, ב) שעזרא הכריח אותם לעלות לארי". וא"כ בודאי היה זה רק במתנה שלא לפי מעשיהם.

וכמו"כ מתנבא הנביא יחזקאל (לו, כב) "לא למענכם אני עושה בית ישראל, כי אם לשם קדשי... וקידשתי את שמי המחולל בגוים... ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם". וכתב רמ"ד וואלי ב"ביאור משנה תורה" (דברים לב, מג) "הש"י יביאם על אדמתם, **ושם** יזרוק עליהם מים טהורים כדי לטהרם מכל העוונות ומכל הטומאות, כמו שכתוב בפירוש בספר יחזקאל: והבאתי אתכם אל אדמתכם [ואח"כ] וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'".

מכל זה אנו רואים שנתינת הקב"ה את ארץ ישראל לעם ישראל, היא מכח חביבותו לעם ישראל, ולא מכח מעשינו. ולכן נשבע הקב"ה לאבות שיתן לבניהם את הארץ, בשביל שיוכלו בניהם לקבל את הארץ אע"פ שלא יהיו להם זכויות.

חזרת ישראל לא"י למען קידוש ה'

וזהו מה שמבואר בנביא שהקב"ה אומר לעם ישראל שהוא יקבץ אותם "לשם קדשי" וכן אח"כ אומר הנביא "וקידשתי את שמי המחולל בגוים... והבאתי אתכם אל אדמתכם", ומבואר שהגלות היא חילול ה'.

וכמו"כ בתחילת הפרשה אומר הנביא "ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו", דהיינו שישנו חילול ה' בגלות, שאומרים הגויים עם ה' אלה ומארצו יצאו, וכתב שם המלבי"ם (וכעי"ז מפרשים שאר המפרשים) "אחר שראו שהשגחת ה' אתם, וגם בהיותם בארץ אויביהם לא עזב אותם לכלותם, עי"כ אמרו: הלא עם ה' אלה, שעדיין השגחת ה' דבוקה בם, וא"כ למה מארצו יצאו? ולמה לא יחזירם אל ארצו ששם מקום ההשגחה. ואמרו מבלתי יכולת".

ומבואר שמחמת אהבתו של הקב"ה לעם ישראל ראוי שהם יהיו בא"י אע"פ שהם אינם ראויים. וכאשר נראה שאין הקב"ה מיטיב ישראל, הוא חילול שמו של הקב"ה. וכמו שכתב רש"י (יחזקאל לט, ז) "שפלותם של ישראל חילול שמו הוא, באמור להם עם ה' אלה ולא יכול להצילם".

ולכן אומר הנביא שגם כאשר יכניס הקב"ה את עם ישראל לארץ ישראל [לאחר שסבלו את יסורי הגלות, ומעתה מדת הדין אינה מקטרגת], הוא יכניסם אע"פ שלא יהיו ראויים, ורק לאחר מכן, כאשר יהיו בא"י יחזירם בתשובה, [וכמו שנאמר ולקחתי אתכם מן הגוים... והבאתי אתכם על אדמתכם, ורק לאחר מכן נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וכו', וכמו שהבאנו לעיל מדברי רמ"ד וואלי], וכ"ז "לשם קדשי", דהיינו למען קידוש ה', שיראו שהקב"ה מיטיב לבניו.

ומכל זה אנו רואים שנתינת הקב"ה את ארץ ישראל לעם ישראל הוא מחמת אהבתו של הקב"ה לעם ישראל, ומשמרו את השבועה אשר נשבע לאבותינו.

וזהו שנאמר בפסוק (ישעיהו מח, יא) "למעני למעני אעשה כי איך יחל". וביאר התרגום את הכפילות 'למעני למעני': "בדיל שמי בדיל מימרי אעביד". והיינו למען קידוש ה' שמדתו להיטיב, ולכן ראוי שיטיב לישראל אע"פ שאינם ראוים, ולמען דבריו של הקב"ה שהבטיח לאבות.

וכן בכתוב (תהלים קטו, א) לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד על חסדך על אמתך, ובתרגום: "מטול טובך ומטול קושטך", והיינו למען קידוש שמך שמידתו להיטיב, ולמען קידוש קיום הבטחתך.

וכן הוא ג"כ לענין נתינת א"י, שהקב"ה נתנה לנו אע"פ שאיננו ראויים, משום הבטחתו לאבותינו, ומשום אהבתו אלינו ורצונו להיטיב לנו.

מדברי חז"ל

תורת ארץ ישראל

וזהב הארץ ההיא טוב, מלמד שאין תורה כתורת א"י ולא חכמה כחכמת א"י. בראשית רבה טז.

◈◈◈

"כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה". חגיגה ה, ב.

◈◈◈

תבל, זו ארץ ישראל, למה נקרא שמה תבל על שם תבל שבתוכה, איזהו תבל שבתוכה זו תורה שנאמר בגוים אין תורה, מיכן שהתורה בארץ ישראל. ספרי דברים לז.

◈◈◈

השראת השכינה בארץ ישראל

אמר ר' יוסי בר חלפתא לר' ישמעאל בריה מבקש את לראות פני שכינה בעולם הזה, עסוק בתורה בארץ ישראל, שנאמר דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד. מדרש שוחר טוב קה.

◈◈◈.

ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכינה, אלא שבבל גרמה ליה. [שאין שכינה שורה בחוץ לארץ. רש"י]. מו"ק כה, א.

◈◈◈

ומפני מה שרתה שכינה בחלקו של בנימין, שכל השבטים היו שותפין במכירתו של יוסף ובנימן לא היה שותף עמהם, ועוד שכל השבטים נולדו בחוצה לארץ ובנימן נולד בארץ ישראל. מכילתא יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ד.

◈◈◈

תלמידי חכמים שבארץ ישראל

אמר רבי אושעיא: מאי דכתיב ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים, נועם - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה. חובלים - אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמחבלים זה לזה בהלכה. ויאמר אלה [שני] בני היצהר העמדים וגו' ושנים זיתים עליה. יצהר אמר רבי יצחק: אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית, ושנים זיתים עליה - אלו תלמידי חכמים שבבבל שמרורין זה לזה בהלכה כזית. סנהדרין כד, א.

◈◈◈

חביבה עלי כת קטנה שבארץ ישראל יותר מסנהדרין גדולה שבחוצה לארץ. ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב.

◈◈◈

רבי נתן אומר אין לך אהבה כאהבה של תורה. ואין לך חכמה כחכמה של ארץ ישראל...
רבי שמעון בן אלעזר אומר חכם הדר בארץ ישראל ויוצא חוצה לארץ פגם, הדר בה משובח הימנו. ואף על פי שפגם משובח הוא יותר מכל המשובחים שבמדינות. משלו משל למה הדבר דומה לברזל הנדואי שבא ממדינת הים שאעפ"י שנפחת ממה שהיה הוא משובח יותר מכל המשובחים שבמדינות. אבות דרבי נתן א, כח.

מדברי רבותינו

◈◈◈

ראוי שיהיו נכספים ותאבים אליה

וצריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחלת עונינו שנקבע לנו בכיה לדורות, יען מאסנו בה, שנאמר (תהלים קו, כד) 'וימאסו בארץ חמדה', ובפדיון נפשנו מהרה יהיה, כתיב (שם קב, טו) 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו', ושם (פסוק י"ד) נאמר 'אתה תקום תרחם ציון'. ולפיכך היו האמוראים מנשקים עפרותיה ואבניה בבואם אליה. ומה טוב ומה נעים לשיר שיר ידידות אשר יסד רבי יהודה הלוי עליה באהבה רבה, תחלת השירה, ארץ הקדושה יקרה חמודה וכו'. כן אנו משוררים על ציון רבי יהודה בר אלעאי כל ערב ראש חודש בשמחה רבה, ומתחננים לאל, שאל יגרשנו מעליה.

גם הקרובים והרחוקים אשר חוצה לה, ראוי להם שיהיו נכספים ותאבים אליה, כי כשם שבחר בהם כך בחר בארץ ישראל, ויחד אותה להם, ואין נקראים גוי אחד אלא עמה, שכך פירש רבי שמעון בן יוחאי (זהר ח"ג דף צ"ג ע"ב) על מקרא שכתוב (שמואל – ב ז, כג) 'ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ'..

צריך היושב בא"י להיות שמח תדיר במצוותו

וידוע שעיקר שכר המצוה על השמחה הגדולה, כדכתיב (דברים כח, מז) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה'. על כן צריך היושב בארץ ישראל להיות שמח תדיר במצותו התדירה באהבתו אותה. וגם צריך להיות ירא וחרד, כדכתב רבי שמעון בן יוחאי (ראה תקוני זהר תיקון י', דף כ"ה ע"ב) כל פקודא דלאו איהו ברחימו ודחילו לאו פקודא היא. לכן אמרו באבות דרבי נתן הוי שש וחרד על המצות. והנה תיבת 'והיה' אצל מצות ישיבת ארץ ישראל רמז לשמחת המצוה. (א.ה. עי' אור החיים דברים כו, א).

ספר **חרדים** מצוות התלויות בארץ פ"ב.

כמה מעלות טובות למקום הקדוש הזה

קדושת המקום נוהג בארץ... ואף עתה בחורבנה, מכל מקום היא בקדושתה, והיא ארץ אשר ה' דורש אותה. וארץ העמים ארצם טמא, וכל ישראל אשר שם אין באפשריות לתפלתם שיעלו למעלה, אם לא שישלחו תפלתם דרך ארץ הקדושה לירושלים, ומשם למקום קודש קדשים, כי זה שער השמים. זולת כמה מעלות טובות למקום הקודש הזה, ועל כן תנן בסוף כתובות (קי ב) הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין. ובגמרא (שם) תנו רבנן, הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות, כופין אותה לעלות, ואם לאו תצא בלא כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות, כופין אותו לעלות, ואם לאו יוציא ויתן כתובה. ובטור אבן העזר סימן ע"ה כתב, דכל אלו הדינין הם גם כן בזמן הזה. וכן נראה מהרי"ף (כתובות ס"ה ע"ב מדפיו) והרא"ש (שם פי"ג סי' י"ח), שהביאו אלו הדינים.

הפליגו רבותינו מאד אפילו בחורבנה

והפליגו רבותינו זכרונם לברכה במאד שם בסוף כתובות (דף קי עמוד ב), תנו רבנן לעולם ידור בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה גוים, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר (ויקרא כה, לח) 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים'. וכי כל שאינו דר בארץ אין לו אלוה, אלא לומר לך כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עבודת כוכבים כו'. ובריתא זו מיירי אפילו בחורבנה, כמו שהזכיר ברישא 'אפילו בעיר שרובה גוים', וזה ודאי לא היה בישובה בזמן הבית.

של"ה שער האותיות ק – קדושת המקום.

כי רצו עבדיך את אבניה

עליית החזון איש לארץ ישראל

ידועה חיבתו של החזו"א זצוק"ל לארץ הקודש שמחמתה הוא עזב את מקומו בווילנא ועלה לארץ ישראל, להלן נביא קטעים מהספר "פאר הדור" על עליתו של החזו"א לארץ הקודש וחיבתו אליה:

באסרו חג של פסח שנת תרצ"ג, קרא החזון איש אליו את תלמידו ר' שלמה כהן ואמר לו, שברצונו לגלות בפניו סוד כמוס. עשה ר' שלמה אזניו כאפרכסת, והקשיב לדברי רבו:

בדעתי לעלות בקרוב לארץ ישראל ולהתיישב בה, לך נא אל רבי חיים עוזר ותבקש ממנו שיכתוב ירושלימה לרבי משה בלוי ראש אגודת ישראל שידאג לשלוח סרטיפיקט עבורי ועבור זוגתי. נדהם ר' שלמה וקפא תחתיו. האמנם? האם באמת חושב החזו"א לעקור מוילנא ולנטוש אותה לתמיד? ומה יגיד ר' חיים עוזר על כך. ברם אימת רבו היתה עליו והוא לא שאל מאומה, כי אם שם פעמיו אל דירתו של ר' חיים עוזר אשר ברחוב זאוולנה, להפתעתו נתן לו ר' חיים עוזר את המכתב שביקש ממנו על אתר והוא שלחו במצוות החזון איש על פי הכתובת של רבי משה בלוי. רק למחרת כאשר נפגש שוב עם רבי חיים עוזר אמר לר' שלמה, כי בזמן שכתב את ההמלצה לא עמד כלל על משמעות הדברים והוא מתחרט על מעשהו. "היטב חרה לי שרבי אברהם ישעיהו חושב לעזוב את וילנא" אמר, בחפשו תחבולות איך להשפיע על החזון איש שיחזור בו מתוכניתו. אך כל הדרכים שניסה לא הועילו...

במוצאי שבת קודש, ז' בתמוז שנת תרצ"ג עזב החזו"א את וילנא בדרכו לארץ חמדה... כעבור עשר שעות של נסיעה הגיעה הרכבת לוורשה. משם המשיך החזון איש אחרי סידור המסמכים אצל האמבסדור של ממשלת פלשתינא בבירת פולין, ברכבת היוצאת לעיר הנמל הרומנית קונסטנצה, בה עלה עם זוגתו כשהם נושאים במו ידיהם את צרורות חפציהם הדלים, על סיפון אוניית הקיטור "פולוניה", שפניה היו מיועדות ישר לארץ ישראל.

את רוב היום היה מבלה על הסיפון... חופת ענן של שלוה גדולה ונפלאה עוטה את ארשת פניו, ובידו ספר פתוח, זהו ה"יועץ האישי" שלו, השלחן ערוך, שהוא נוהג להיוועץ בו לפני כל תנועה מתנועותיו. גם לפני נסיעה זו שאל בעצת השולחן ערוך, ונענה בבירור כי עליו לנסוע. "מצוות ארץ ישראל הוכרעה ע"י הרמב"ם והרמב"ן ושאר פוסקים", הרי לו נימוק די משכנע. ועוד נימוק: "...וידוע עד כמה שאף החפץ חיים זללה"ה לעלות". גם החפץ חיים נמנה על יועציו, הן לכולי עלמא היה שולחן ערוך חי...

והנה הוא סוגר את ספרו מהדקו בכף ידו הימנית מול לבו, והוא ניצב ליד מעקה הסיפון, כשעיניו נעוצות נכחו, לעבר המזרח, לשם מתקדמת האניה ומפלסת נתיב לעצמה. "כן בנתיב ים זה עבר גם הגר"א, מורי ורבי הרוחני", הוא מהרהר לעצמו, "ממש בין גלים אלה ומתחת לרקיע זה שטה ספינתו, בה חתר להגיע לחופי ארץ חמדתו, אך מן השמים עיכבו אותו ונאלץ לשוב על עקבותיו". הגר"א ראה בעליה לארץ חובת גברא, לא התחשב בשום קשיים וחירף את נפשו לחונן עפרה, אך לא עלתה בידו. אף הוא יעשה כמוהו. הוא לא יתחשב בקשיים כלשהם. ערבים וחביבים יהיו עליו יסורין שארץ ישראל נקנית בהם, ובלבד שיזכה לעלות, שלא יעכבוהו מן השמים.

תקוות רבות תולה הוא בעלייתו ציונה. ארץ הקודש נבנית עתה והולכת בקצב מזורז. בבנין גשמי הדברים אמורים, ובנינה הרוחני מה יהא עליו? רגשות הומים מלאו את לבו כל אימת שנזכר במחשבה זו, כי עוד מעט ויטה שכמו עם הבונים את ארץ הצבי, אך לא כבנינם בנינו. הוא חיפש מילים למבע רוחו, מלים כחרוזיו של רבי יהודה הלוי, שלבו נשרף ביקוד אהבתו לארץ ישראל: ...עלי, הספינה! ודרשי מדינה / אשר לשכינה בתוכה חדרים / וחושי בעופך ויד א-ל תניפך / וקשרי כנפך ככנפי שחרים / לנדים ונעים ברוח קלעים / ולבות קרועים לאלף גזרים.

בעקבות תלמידי הגר"א

חום גדול שלט בירושלים אותו יום שני בשבת, ט"ו בתמוז שנת תרצ"ג. הקיץ עמד בעיצומו ורוחות מדבר, רוחות יבשות וצורבות יבשו כל טפה של לחלוחית. אף על פי כן יצאו פרנסי אגודת ישראל, ביניהם ר' משה פרוש, על אף כבשונו של יום כדי לרדת ליפו ולקבל את פניו של החזון איש, שספינה זו אשר עשה בה דרכו עמדה להגיע היום אל החוף.

חברי המשלחת הבחינו מרחוק בין קבוצת היורדים בסולם, בדמותו של יהודי מהורהר בגיל העמידה, שארשת פניו העידה עליו כמאה עדים כי הוא הוא! בניחותא צעד לו, עשה את ד' אמותיו הראשונות על אדמת ארץ ישראל בפסיעות מתונות, וניכר: מתוך ישוב הדעת גדול ובדחילו ורחימו.

עכשיו עצר בהילוכו. הם נחפזו אליו, הקיפוהו בחצי גורן עגולה והושיטו לו ידים לשלום. הוא צהל לקראתם בחדוה גלויה, מבלי שיוכל להסתיר את רשפי הגיל שנתזו מפניו הקורנות, הוא לא ידע את נפשו מרוב אושר, בהגיעו אל חוף מבטחים זה, משוש לבו של כל יהודי. אל הארץ אשר עיני ה' בה. לחייו הוורידו והעלו סומק, כשל תינוק המקיץ מתוך חלום פז ממושך והנה נתגשם חלומו ונתרקם במציאות. רגליו רעדו קמעה מרוב התרגשות, כאילו לחש לו קול פנימי: "של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא". היתה לו עוד סיבה נוספת להתרגש. וכי זוטרתא: על רציף עתיק זה גופו, בנמל יפו, עשו את פסיעותיהם הראשונות על אדמת קודש גם בחירי תלמידיו של הגר"א מוילנא, הפרושים, שעלו והתיישבו בה לפני מאה ושלושים שנה במצוות רבם הגאון, והנה צועד הוא עתה בעקבותיהם.

באותו רגע שדרכו רגליו של החזון איש על חופו הצהבהב של הים התיכון בנמל יפו העתיק, היה שפוך על פניו סבר של שביעות רצון ואושר, כאושרו של ילד השב לאחר פרידה ממושכת ומתרפק אל חיק אמו והיא מקבלתו בזרועות פתוחות. חיוכו הביישני, המהול בקורט של רצינות אף בשעת חדווה, לא סר מעל פניו אפילו לרגע. ידיו אחזו במזוודות, בהן צרר את חפציו הדלים ואת כתביו, כשהוא צועד ביחד עם זוגתו לעבר הדוכן של פקיד המכס והדרכונים. כיון שסיים את הסידורים הפורמליים, המשיך ושם את פעמיו לעבר שער היציאה.

מצוות ישוב הארץ

את ארץ ישראל אהב בכל לבו. תאב היה לראות את בני ציון, המצוינים בהלכה ובדרכה של תורה, מתיישבים בארץ חפץ זו ונוטעים בה את אהלם. פעמה בו התקווה להחייאת שממות הארץ ושיבתה לתפארתה והדרה.

כדרכו בכל ענין, השפיע אצלו גם בנושא רגשני זה, השקול ההלכתי הטהור. "הדבר מוכרע בסברא שדין זה (איסור מכירת קרקע א"י לנכרי) בכלל הרצון שתהא הארץ מיושבת מישראל, ולא יחנו בארץ עובדי עבודה זרה, וארץ ישראל היא גם בגלותנו" (חזו"א זרעים עמ' 297). הוא הסיק להלכה, כי ארץ ישראל ניתנה לאברהם אבינו ו"מתנת אברהם אבינו ע"ה קיימת לעולם, וא"י בחזקתנו עומדת לעולם מפני שניתנה לנו. ואף לאחר שגלו ישראל, וקנו האויבים את הארץ בכיבוש מלחמה ויאוש ומפני שנשתקע שם הבעלים, נחשבת הארץ של ישראל מצד הבטחת שמו יתברך להשיבה אלינו. וגוף הארץ היא שלנו. ואף שכל יחיד כבר פקע קנינו מחלקו המגיע לו מכח ירושת החלק שנתחלקה א"י לשבטים, מכל מקום יש לכל יחיד בארץ מצד שניתנה לכל ישראל לתתחלק לבאי הארץ לעתיד לבא".

יתירה מזו: כאשר התלקחה, בשנים הבאות המלחמה בין היהודים לערבים, אירע שפניו אליו יהודי המתגורר במושבה שנמצאה בחזית האש ושאל: כלום יעקור עם משפחתו למקום יותר בטוח? והוא השיב לו: הגע בנפשך אם כך ינהגו כל האוכלוסין שבמקומך הרי יזוז הגבול לפנים הארץ ושטח ישובנו ילך ויצטמצם.

ככל שראה מאן דהוא מיהודי התפוצות, שהוא מבקר בארץ ושואל אם להתיישב בה, עודדו וחיזקו לעלות ארצה ולהתנחל בה, "ארץ ישראל נקנית ביסורים ובהרבה סבלנות", אמר לאחד מרבני אשכנז, ששיחר את פניו עם עלותו ארצה.

לאחד מרבני אמריקה שסר לבקר את החזו"א אחרי שטייל בארץ הקודש לאורכה ולרוחבה שאל: ומה דעתך, האם לא צדקו יהושע וכלב? (בגליון 1 הובאו עובדות נוספות על חיבת הארץ של החזו"א).

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 8 טבת תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-6433118

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

ארץ החיים

לפני מיתתו של יעקב אבינו הוא ציווה את יוסף לקבור אותו בארץ ישראל. את החשיבות שהוא ייחס לבקשה זו אנו יכולים ללמוד מדברי המדרש שהובאו ברש"י על הפסוק (בראשית נ, ה) בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני, ומביא רש"י "מדרשו לשון כרי, דגור, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה" וכתב הגר"א (אדרת אליהו במדבר כב, לא. מהדורא תליתאה) "וכן בק"ש כתיב ג' דברים בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, ודרשו בספרי (ובכל מאדך) נגד יעקב שנתן כל ממונו בשביל א"י, וכמ"ש אשר כריתי לי". ומבואר שנתן יעקב כל ממונו בשביל להיקבר בא"י.

אחד הטעמים שרצה יעקב אבינו להיקבר בא"י הביא רש"י מדברי חז"ל, משום שאין מתי חו"ל חיים אלא ע"י שנעשה להם מחילות ומגיעים לא"י ושם חיים. וכך מבארת הגמ' בכתובות (קיא, א) יעו"ש באריכות.

ומבואר שהכח לחיות בתחיית המתים אינו נמצא אלא בא"י. וכך מצאנו בגמ' בברכות (ח, א) "אמרו ליה לר' יוחנן, איכא סבי (שמאריכים ימים) בבבל, תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא".

והנה מבואר בדברי חז"ל שענין זה נחשב מאד מרכזי עד שאומרים חז"ל שהטעם שחמדו אבותינו את ארץ ישראל היא משום סיבה זו, וז"ל: "ארץ חמדה, רבנין אמרי ארץ שנחמדו לה אבות העולם, אברהם שנאמר לך לך מארצך, יצחק גור בארץ הזאת, יעקב ונשאתני ממצרים. ולמה הם מתחמדים לה, אמר רשב"ל מפני שהם חיים תחלה לימות המשיח" (שמות רבה משפטים לב, ב).

ומבואר עוד בדברי חז"ל שעל שם זה נקראת ארץ ישראל "ארץ החיים" וזה לשונם: "אתהלך לפני ה' בארצות החיים... רשב"ל בשם בר קפרא ארץ שמתיה חיים תחילה לימות המשיח מה טעמא 'נותן נשמה לעם עליה', מעתה רבותינו שבבבל הפסידו, אמר ר' סימאי הקדוש ברוך הוא מחליד לפניהן את הארץ והן מתגלגלין כנודות וכיון שמגיעין לארץ ישראל נפשותיהן עמהן" (ירושלמי כתובות פרק יב ובעוד מקומות). וצריך להבין מדוע נחשב דבר זה כ"כ מרכזי.

והנה מה שמתי ארץ ישראל חיים תחילה לימות המשיח אי"ז מעלה בעלמא, אלא הטעם הוא משום שארץ ישראל היא מקור החיים, ומשם מגיעים החיים לעולם, וכמ"ש לעיל. אמנם באמת יש בזה ענין יותר עמוק, שארץ ישראל היא מקור החיים הנצחיים. וכמו שנבאר.

עץ החיים בתוך הגן

בתחילת התורה מבואר שנתן הקב"ה את אדם הראשון בגן עדן לעבדה ולשמרה. "ויצמח ה' אלוקים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע". ומבואר שבמרכז הגן (בתוך הגן פירש"י "באמצע", וכ"ה בתרגום אונקלוס) היה את עץ החיים. ועיקר עבודתו של אדם הראשון היתה לאכול מעץ החיים אשר בתוך הגן.

והאכילה מעץ החיים היא אשר היתה צריכה להביא את אדם הראשון לחיים הנצחיים, וכמו שנאמר לאחר החטא "ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם", דהיינו שעכשיו, לאחר החטא, כיון שנגזרה עליו מיתה אסור לו לאכול מעץ החיים, אבל קודם החטא הוא היה צריך לאכול מעץ החיים ועי"ז לזכות לחיים הנצחיים.

וכך מבאר שם הרד"ק "והנה מתחילה לא מנעהו מעץ החיים, אבל צוהו לאכול ממנו, כמו שפרשנו, כי הוא בכלל כל עצי הגן, וכל זמן שיאכל מעץ החיים יאריך חיותו עד

דבר העורך

בשבוע זה אנו מסיימים את חומש בראשית ואת סיפור מעשיהם של אבותינו הקדושים. מי שמתבונן רואה כיצד ענין א"י תופס מקום מרכזי בפרשיות התורה המדברות על האבות, כיצד הקב"ה הבטיח שוב ושוב על זה וכיצד אצל האבות תפס ענין א"י מקום מרכזי.

ישנו חסרון גדול אצלנו ביחס לא"י, והוא - חסרון ההרגל בענין זה. ונבאר את הדברים בדוגמה מענין בית המקדש. כל אחד יודע כיצד בית המקדש והעבודה שבו תופסים את המקום הכי מרכזי בבריאה, ומכל מקום איננו מרגישים את זה, איננו מרגישים חסרון בכל יום שעובר שבו אנחנו לא מקריבים קרבן תמיד ושאר הקרבנות; איננו מרגישים חסרון בכל חג שעובר ואנחנו לא עושים את הדבר שהתורה מתייחסת אליו כמאד מרכזי במועדים - הבאת המוספים, וגם איננו מרגישים חסרון בכל הדברים הרבים שאנחנו אמורים לקבל מבית המקדש - בית חיינו.

הסיבה לכך איננה ח"ו משום שאנחנו חושבים שהדברים האלו אינם מרכזיים, אלא משום שמחמת המצב בו אנו נמצאים, איננו חיים מספיק את הנושאים האלו. אנחנו רגילים לשמוע שיחות על חשיבות התורה, על חשיבות התפילה, ועל שאר הדברים שניתנו לנו, שצריך לעורר עליהם, אולם לא כל כך הורגלנו לשמוע דברים שיעוררו אותנו עד כמה חשוב הוא קרבן תמיד, ואיננו רגילים להתבונן בדברים האלו. והסיבה לכך פשוטה: משום שלצערנו הדברים האלו אינם נוגעים למעשה, לא שייך לעורר ולא שייך להתעורר כמה צריך להתחזק בקיום מצוות קרבן תמיד וכמה זה חשוב בשביל הקשר שלנו עם הקב"ה, בעוד שאיננו יכולים להקריב אותו, וממילא למרות החשיבות שכל יהודי מייחס לדברים האלו מ"מ בחיי היום יום הדבר אינו חי ומורגש.

וכך הוא גם הדבר לענין הנושא הזה של ארץ ישראל. במשך אלף ושמונה מאות שנה עם ישראל ישב בגולה, ולא היתה אפשרות לעלות לארץ, ולכן למרות שלכל יהודי היה ברור החשיבות של הנושא, וכל יהודי השתוקק והתפלל בכל יום שלש תפילות לפחות שהוא יזכה לעלות לארץ, בחיי היום יום הנושא לא היה מספיק חי. וגם בשנים האחרונות, למרות שנתנה האפשרות לעלות לארץ ישראל, ולמרות שהיתה התעוררות גדולה לענין הזה, מ"מ בגלל החשש מהתחברות לרשעים שהשתלטו על הנושא הזה, לא התעסקו בנושא זה במדה מספיקה כפי שהיה ראוי לעשות אילולי החשש מהתחברות לרשעים שתיווצר בעקבות זה.

וכך נוצר מצב זה בו אנחנו עומדים בימינו, שכמעט רובו של עם ישראל נמצא בא"י, ולכל עם ישראל ישנה אפשרות לעלות לא"י, וכמובן כל יהודי כשר יודע את החשיבות של ארץ ישראל, אך אין מרגישים את זה כדבר מרכזי. והדבר דומה למה שכ' במסילת ישרים על ענין אהבת ויראת ה', שאע"פ שכל אחד מבין את חשיבות הנושא מ"מ לא מעיינים בו מפני פרסום הדברים, וכך גם בענין זה, איננו מעיינים עליו לא מפני שאנו סבורים שאין מה לעיין בו (- כמ"ש המס"י על עניני אהבה ויראה) אלא מפני הסיבות שביארנו לעיל, ומשום כך נוצר מצב דומה לדברי המס"י שיכול להיות חוסר חיות בדברים מאד חשובים ומרכזיים, משום חוסר ההתעסקות בהם.

ואמנם רצון הקב"ה הוא שאנחנו כן נחיה את הנושא הזה, ושנחבב את ארץ ישראל. וכמו שאמרו בגמ' "ציון היא דורש אין לה - מכלל דבעי דרישה", ובגמ' בכתובות (קיא, ב) מבואר איך שחכמי הגמ' חיפשו עוד ועוד דרכים כיצד לחבב את הארץ וכיצד להימנע מחוסר נוחות בא"י שתגרום תרעומת על ישיבת א"י. וכך אנו

רואים גם בתהלים (קו, כד) שחטא המרגלים, שעד היום אנו נענשים עליו, היה משום "וימאסו בארץ חמדה", וממילא עלינו להבין שבכדי לתקן את החטא הזה צריך לעשות את ההיפך, ולהשתוקק לארץ חמדה, וכמו שהבאנו (בגליון א) מדברי החרדים (מצוות התלויות בארץ פנ"ט) ש"צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחילת עונינו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה, שנאמר (תהילים קו, כד) וימאסו בארץ חמדה".

*

ישנו דבר נוסף אשר מקשה עלינו לחוש את החשיבות של המגורים בא"י, והוא שאנחנו רואים את הדורות הקודמים שישבו בגולה, וקיימו חיים יהודיים תוססים, עבדו את ה' בכל לבם ודבקו בתורתו. וכך נוצר לנו הרושם שלא חסר דבר במגורים בחו"ל מבחינת הקשר של היהודי עם הקב"ה ועם עבודתו.

אמנם בוודאי שהדברים האלו אינם נכונים, ואין ללמוד מהדורות בהם לא היתה אפשרות לעלות לא"י, שכאשר אין את האפשרות לפעול בכלים מסוימים הקב"ה אינו עוזב את עמו ישראל, ונותן להם אפשרויות אחרות, וכבר אמרו חז"ל שבזמן שגלו, גלתה שכינה עמהם, וכתב הרמח"ל (תיקונים חדשים, מ"ז. מתורגם): "בזמן שישראל נמצאים בגלות, השכינה נדבקת בהם יותר, כדי להצילם מהגלות...". [וכל זה אינו כאשר נותן הקב"ה אפשרות לעלות, ורצונו שיעלו לא"י, ואדרבה במקום הדביקות הזו נשאר כעס על אלו שלא עולים מרצונם לארץ ישראל, וכמו שאמרו (יומא ט, ב) לגבי אלו שלא עלו מרצונם בזמן עזרא "אלהא סנינא לכו"].

וכמו"כ אמרו חז"ל (כתובות עה, א) "אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה", ופירש"י "ואחד המצפה לראותה יקרא מבניה". וממילא כל אלו שלא היתה להם אפשרות לעלות לארץ ישראל, אבל השתוקקו אליה נחשבו במדה מסוימת כנמצאים בא"י. אבל בזמן שנתנה האפשרות לעלות לא"י, ורצון הקב"ה שנעבוד אותו כאשר אנו בא"י, ישנו חסרון מהותי מאד בכל היהדות כאשר נמצאים מחוץ לארץ ישראל, ודי לנו לראות מה שאמרו חז"ל כל הדר בחו"ל כעובד ע"ז ואמרו ישראל שבחו"ל עובדי עבודה זרה בטהרה הם.

ומלבד זאת אין ספק שגם לכל הדורות הקודמים שהיו מחוץ לא"י היה חסרון גדול מחמת היותם בחו"ל, והם היו יכולים להגיע לדרגות הרבה יותר גבוהות אילו היו בא"י, וכמו שאמרו בגמ' (מו"ק כה, א) "ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכינה, אלא שבבל גרמה ליה". [וניתן לראות כיצד בדברים רבים משפיעה ארץ ישראל על מעלתם של עם ישראל, וכגון פריחת עולם התורה שלא היה בדורות עברו ריבוי כה גדול של לומדי תורה ובעוד דברים], וכמו שלענין הקרבנות אנו מבינים שעם כל גדלותם של גדולי הדורות הקודמים היה להם חסרון גדול בכך שלא הקריבו קרבנות, (כמובן שלא באשמתם).

כאשר אנו מתבוננים כיצד השתוקקו האבות להיות בא"י, ומתבוננים בדברי התורה ובדברי חז"ל, וכן בדברי גדולי הדורות, כיצד הם החשיבו את ענין העליה לא"י, וכיצד עוררו בחום לבם על כך, הדברים האלו יכולים לעורר אותנו ולבאר לנו את המרכזיות של א"י בשביל היהדות, וההתבוננות בדברים האלו תחיה אצלנו את ההרגשה הזו.

אנו יכולים גם להתעורר מכל מה שקורה בעולם, ולראות כיצד הקב"ה משנה את כל סדרי העולם בשביל שעם ישראל יוכל לשבת בשקט בארץ ישראל, ודי לראות כיצד הקב"ה מסכסך מצרים במצרים, וכל העולם הערבי שמסביבנו נלחמים איש ברעהו בכדי שיהיו עסוקים בזה ולא ירעו לעם ישראל, שעל אף הבעיות, הרי שלעומת כמות ההרג הרבה וכל המתרחש בארצות ישמעאל הסובבים אותנו, עם ישראל יושב בביטחה בא"י כמו אי של שקט בתוך הים הרועש והגועש בגלים אימתניים. מזה אנו יכולים להתעורר ולהרגיש כמה חשובה ישיבת א"י בעיני הקב"ה.

אנו תקווה שעלון זה ישמש ככלי ע"מ ללמוד ולראות מתורת רבותינו אשר מפיהם אנו חיים, את חשיבותה של א"י וחשיבות הישיבה של עם ישראל בה, וע"י כך יתקיים בנו: "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד - כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו".

בברכת התורה העורך

שיחיה שנים ארוכות יותר ממה שחיה, אבל בעברו על מצות האל ואכל מהעץ אשר מנעהו ממנו היה עונשו המיתה טרם זמן הנגזר לו מתחלה, לפיכך לא רצה שישאר בגן פן ישלח ידו ולקח ויאכל גם מעץ החיים כמו שאכל מעץ הדעת ויחיה זמן רב, כי כן טבע פרי העץ ההוא לחזק טבע האדם ולהאריך חייו, וכיון שעבר על המצוה יקבל ענשו לקצור ימיו וראוי לגרשו מן הגן בעבור זה כדי שלא יאכל מעץ החיים".

והנה לא נתבאר בתורה מהו עץ החיים, אמנם במשלי (ג, יח) נאמר על התורה "עץ חיים היא למחזיקים בה", ומבואר שהתורה היא עץ החיים משום שהתורה היא מקור החיים וכמו שנאמר (קהלת ז, יב) "החכמה תחיה בעליה".

ובוודאי יש בזה דברים מאד עמוקים, ונביא כאן מדברי הרמח"ל שמגלה לנו קצת את הענין של עץ החיים וז"ל בדעת תבונות (סי' קכו): "ואמנם זה כלל ענין שני העצים – עץ החיים ועץ הדעת, שודאי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, והעצים עצים היו והפירות פירות, והאכילה אכילה, אך פירות דקים ואכילה דקה מה שאין מחשבתנו מציירת, שאינה מציירת אלא דברים גופניים. אמנם הלא גם בפירות הגשמיים יש הסגולות שמשתמשים מהם לרפואות ולדברים אחרים, ויש בסגולות הטבעיים דברים נפלאים. גם העצים האלה היה בפרים סגולה שחקק בם הבורא ית"ש, כי עץ החיים היה בפריו סגולה להכניס בלב הדיעה הנכונה והדביקות והאהבה אליו יתברך, והידיעה בדרכיו הקדושים, והיה שולל מן הנפש התאוות הגופניות, ועץ הדעת להיפך היה פריו מכניס בלב התאוות הגופניות והחומריות וכל החטאים. ואם היה אדם הראשון אוכל מעץ החיים ולא מעץ הדעת, היה מתדבק והולך בקדושת קונו ומתענג על הוד קדושתו לנצח נצחים באין מפריד. וכשאכל מעץ הדעת נשקע בתאוות הגופניות ואהב החומריות".

ארץ ישראל היא מקומו של עץ החיים

ולאחר שחטא אדם הראשון וגורש מגן עדן, לא בטלה עבודתו אלא השתנתה הצורה שלה, וכמו שהבאנו (בגליון 3) מדברי השל"ה שכ': "וכשקלקל וגורש מגן עדן.. נתן להם ארץ הקדושה שהיא מקודשת מעין קדושת גן עדן, וכמש"כ ביחזקאל (לו, לה) הארץ הנשמה הלזו היתה כגן עדן". ולכן מלכתחילה היתה עבודתו של אדם הראשון "לעבדה ולשמרה", וכמו שנאמר "ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" ופירשו חז"ל בזוה"ק (תיקו"ז נה) "לעבדה בפקודין (- במצוות) דאורייתא דעשה, ולשמרה בפקודין דלא תעשה", ולאחר מכן נאמר "וישלחהו ה' אלוקים מגן עדן לעבוד את האדמה אשר לוקח משם", דהיינו שמעתה תהיה עבודתו לתקן את ארץ ישראל ע"י מעשי המצוות, וכמו שכ' הגר"א בשיר השירים (א, ג פי' ב). [והארכנו בכל זה בגליון 3].

וממילא כשם שבגן עדן יש את עץ החיים, שאכילתו היא נותנת את החיים הנצחיים, כך ארץ ישראל היא 'ארץ החיים', שבה יש את עץ החיים שאכילתו היא מזכה בחיי הנצח.

ולאחר מכן אצל זרעו של אדם הראשון נבחר אברהם אבינו וזרעו לעשות את התיקון של העולם שהיה צריך להיעשות ע"י אדם הראשון, ולכן אמר לו הקב"ה לך לך אל הארץ אשר אראך, ושם בא"י נטע אברהם את עץ החיים, כמו שמבארים חז"ל בזוה"ק. וזהו עבודת עם ישראל שצריכים ללמוד ולשמור את התורה בארץ ישראל, ועי"ז נזכה לאכול מעץ החיים ולקבל את החיים הנצחיים מעץ החיים אשר מקומו בארץ ישראל.

ולעתיד לבא יצא כל ההשפעה של חיי הנצח מארץ ישראל, וכמו שנאמר בנביא (זכריה יד, ח – ט) "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון בקיץ ובחורף יהיה. והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

וכתב המלבי"ם: "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים. תחלה אמר כי יהיה מקור נפתח רק בירושלים לבד, אבל אחר מלחמה האחרונה יתרבו המים עד שיצאו לחוץ ויתפשטו עד ים המזרחי והמערבי. ומלבד שיהיה כן כפשוטו כמו שבארתי למעלה (י"ג, א) מרמז גם כן על התפשטות המים המדעים ונחל האמונה האמתיית מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ, מפרש: והיה ה' למלך על כל הארץ. זה נמשל המים, שכל העולם יכירו מלכות ה' ואחדותו...".

ומעתה אנו יכולים להבין מדוע כ"כ התאוו האבות להיקבר בארץ ישראל, משום שארץ ישראל היא המקום שבו אפשר לזכות לחיים הנצחיים, ובתחיית המתים אלו הקבורים בארץ ישראל הם יהיו הראשונים שיקבלו את המעלה הנצחית הזו.

מדברי רבותינו

מצות ישוב ארץ ישראל בזמן הזה

התודה והברכה להרה"ג ר' יצחק גולדשטוף שליט"א, מו"ל הגליון החשוב "דברי שי"ח", שטרח וחיפש ושלח לנו בסבר פנים יפות את העלון "דברי שי"ח" כי תשא תשע"ד (גליון 53), בו הובאו תשובות ממרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א (מתוך הספר דולה ומשקה) בעניני ישוב ארץ ישראל [הכותרות וכן ההערות המופיעות בסוגריים המתחילות בא.ה. מהעורך]:

רבים מבני חו"ל הבאים לא"י להתברך אצל רבינו שליט"א שומעים מרבינו שאומר להם תשארו כאן בארץ ישראל, ושומעים את החשיבות הגדולה והמעלה לגור דוקא כאן בארץ ישראל, הבאנו כאן כמה שו"ת בענין מצות יישוב א"י, ויהי רצון שיקוים בנו בקרוב "וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ" וככתוב בנביא (מיכה ב, יב) "קבץ אקבץ שארית ישראל יחד" בקרוב במהרה בימינו, אמן.

ש. הרמב"ן כותב בספר המצוות, בהשמטות (מצוה ד), שיש מ"ע בישיבה בא"י, גם בזמן הגלות. האם קיי"ל להלכה כהרמב"ן או כהראשונים החולקים, וצ"ע.

ת. יש לחוש להרמב"ן.

[א.ה. וכ"כ החזו"א (קוב"א א, עה): "ומצוות ישוב ארץ ישראל הוכרעה ע"י הרמב"ם והרמב"ן ושאר פוסקים". וכן ביו"ד (סימן ס"ה, א) "והרי אנו חייבים בישובה ולדור בה גם בגלותנו, וכמו שהאריך הר"מ פ"ה מה' מלכים וכמש"כ הרדב"ז פ"ד מה' סנהדרין ה"ו". עכ"ל].

ש. האם מצות ישוב א"י קשורה לקדושת א"י, וממילא בזה"ז, יהיה תלוי אם קדושה שניה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. או דלמא דאין שיכות בין מצות ישוב א"י, לקדושת א"י, וגם אם קי"ל שקדושה שניה בטלה, מ"מ יש מצות ישוב א"י.

ת. יתכן.

[א.ה. וכ"כ החזו"א יו"ד סי' סה הנ"ל שאינו תלוי בקדושת הארץ עי"ש].

ש. האם צריך להשתדל כל אחד "לבנות בית" בא"י, לקיום מצות ישוב א"י לרמב"ן. ואיך נהגו גדולי ישראל בזה.

ת. מי שיכול.

ש. האם צריך להשתדל לנטוע אילנות בא"י לקיום מצות יישוב א"י ואיך נהגו גדולי ישראל בזה.

ת. הכל בכלל.

[א.ה. עיין ויקרא רבה (כה, ג): רבי יהודה בן רבי סימון פתח... מתחלת בריתו של עולם לא נתעסק הקדוש ברוך הוא אלא במטע תחלה... אף אתם כשנכנסין לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחלה, הה"ד כי תבואו אל הארץ ונטעתם].

גדרי המצווה

ש. מהי המצוה של ישוב א"י לרמב"ן האם "כשגר בא"י", או "כשקונה דירה" בא"י. דהיינו האם המצוה הוא בדיורין עצמם, או בהתיישבות בתורת "בעלים". ונפ"מ האם לקנות דירה בא"י או סגי בדיורין.

ת. בדירה.

[א.ה. ועי' "טעמא דקרא - הוראות ממרן החזו"א" (לו): **יעץ וזירז לקנות קרקע בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל וגם הוא בעצמו קנה קרקע. (ועיין ב"ק פ' א'** והלוקח בית בארץ ישראל כותבין עליו אונו אפילו בשבת. בשבת סלקא דעתך, אלא כדאמר רבא התם אומר לנכרי ועושה, ה"נ אומר לנכרי ועושה, ואף על גב דאמירה לנכרי שבות היא, משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן **ועי' רות זוטא פ"ד סי ה'** ויאמר בועז ביום קנותך וגו'. וזרע עבדיו ינחלוה (תהלים ס"ט ל"ז), מכאן אמרו כל הקונה ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עולם הבא)

אמנם גם בלא דירה מקיים מצוות ישוב א"י ולא גרע ממי שבא לביקור (בשאלה הבאה) אלא שאינו מקיים בשלימות].

ש. אדם שבא לא"י לביקור, ונמצא "שבוע אחד", האם מקיים מ"ע של ישוב א"י, או שצריך דיורין באופן קבע, ולא זמני?

ת. מקיים.

[בספר נזר החיים (תשו' קס"ט) כתב בשם רבינו שיש ב' מצוות, מצות "ישיבה" בא"י, ומצות "יישוב" א"י, ותייר, את מצות ישיבה בא"י ודאי שמקיים, ומצות "יישוב" א"י ספק אם מקיים ע"ש].

החייבים במצוות ישוב א"י

ש. האם אשה מצווה במצוות ישוב א"י. (דשמא מכיון שהיא לאו בת כיבוש, אינה מצווה בזה).

ת. כן.

[יש סוגיא שזכות האשה לעלות לא"י ולחלק מהראשונים הוא מטעם מצוות יישוב א"י שגם אשה בכלל המצוה].

[א.ה. הרמב"ן (במדבר לג, נג) מוכיח ממה שהבעל כופה את אשתו והאשה את בעלה לעלות לא"י שיש מצוות ישוב א"י, ומבואר שגם באשה יש מצוות ישוב א"י. **וכ"כ עוד ראשונים. וכ"כ הר"ן** על הרי"ף (כתובות סה, ב) לאיתויי עבדים כנענים שכופה את רבו להעלותו עמו לפי שהוא חייב במצות כנשים **והם מצווים ג"כ ביישוב הארץ**].

ש. האם יש דין חינוך על קטן בזה, דשמא מכיון דהוא סמוך לאביו, ולפעמים אין אביו דר בא"י, לא שייך לחנך קטן בדבר כזה. שידור בלא אביו. (וכמו בסוכה שיש שיעור של תינוק הצריך לאמו).

ת. יתכן.

מצות ישוב ארץ ישראל בכל רגע

ש. האם כל רגע ורגע שגר בא"י, מקיים מ"ע לדעת הרמב"ן. או שרק בבא להתיישב מקיים מ"ע, וצ"ע.

ת. כל רגע.

ש. אם נאמר שכל רגע ורגע שגר בא"י מקיים מ"ע, האם זהו דוקא כשהגיע מחו"ל לא"י, או גם באופן שנולד בא"י.

ת. גם כשנולד כאן.

כוונה במצוות ישוב א"י להידור

ש. האם יש בכזה סוג מצוה, שלא עושה מעשה, ומקיים ממילא, דין "מצות צריכות כוונה", או לא. ונפ"מ האם מפעם לפעם שנזכר במ"ע של ישיבה בא"י, שיכוין הנני מכוין לקיים מ"ע של ישיבה בא"י.

ת. יתכן שטוב לעשות כן.

[א.ה. עי' דרכי מוסר (להגר"י ניימן זצ"ל. פר' וישלח) שכתב ג"כ להוכיח שאין הכוונה לעיכובא ממה שאמרו על עשיו שקיים מצוות ישוב א"י].

◈◈◈

קובץ תורני הלכתי "אליבא דהלכתא" [במדור "שיח הלכה". מאת הרה"ג ר' אברהם חיים שציגל שליט"א]:

איסור יציאה לחו"ל

שאלה: מי שפועל לחיזוק קדושת בית הכנסת, האם מותר לו לנסוע לחו"ל לקבר התוי"ט, להתפלל לישועת הכלל והפרט, ובמיוחד לישועת המתחזקים בקדושת ביהכ"נ.

ת. אסור לנסוע לחו"ל רק ללמוד תורה ולישא אשה.

שאלה: האם מותר לצאת מא"י לזמן מועט ולחזור מיד, או לא. (שיש שרצו להתיר כשיוצא וחוזר מיד, שרק לדיורים מועטים אסרו, ולא ליציאה מועטת ממש).

ת. לכתחילה אין לצאת כלל. (תשו' דולה ומשקה, כת"י).

שאלה: האם מותר לצאת לחו"ל, בשביל להתפעל מפלאי הבריאה, שעי"ז מתעורר **לאהבת** ה' [כידוע מהרמב"ם]. ויחשב זאת כמו יציאה לחו"ל לדבר מצוה שמותר וצ"ע

תשובה: קשה להקל. (תשו' דולה ומשקה, כת"י).

◈◈◈

הדר בארץ ישראל ואינו מקיים שאר מצוות

שו"ת "**לבנימן** אמר" וישלח (אות מ):

במדרש איתא שיעקב אבינו פחד מזכות מצות ישוב ארץ ישראל שיש לעשו. ויש לתמוה האם ישוב ארץ ישראל גרידא בלי מצוות הוי זכות, והא לכאו' **אדרבה** גרוע יותר לעבור עבירות בפלטרין של מלך (וכמש"כ הרמב"ן בדרשתו לר"ה)?

תשובה: זה מצוה ככל המצוות.

◈◈◈

מתוך הספר "ויאמר שמואל" להרה"ג ר' שמואל ברוך גנוט שליט"א סימן נט [התודה והברכה להרה"ג המחבר ששלח לנו את הדברים בטוב עין]:

ג' שבועות הם דברי אגדה

כתובות קי"א א, ג' שבועות... שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת שהשביע הקב"ה את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מידי וכו' והנה הרמב"ם והטור והשו"ע השמיטו כליל את איסור ג' השבועות ולא הזכירום בספריהם, וצ"ע אמאי.

ומו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב לי בזה דאולי ס"ל **שהם דברי אגדה.**

כי רצו עבדיך את אבניה

מסירות נפשם של תלמידי הגר"א

כידוע ניסה הגר"א מספר פעמים לעלות לארץ ישראל ולא עלה בידו. בשנת תקמ"ב כבר היה בדרך לארץ ישראל וחזר באמצע הדרך. כשנשאל ע"י בנו מדוע הוא חזר, לא השיב. פעם אחת הפציר בו, והשיב: "אין לי רשות מן השמים" (הקדמת בני הגר"א לשו"ע או"ח). אף לעת זקנותו לא זנח הגר"א את תקוותו לעלות לארץ. כפי שאמר לתלמידו "לוא יתן ה' שאזכה לשבת בארץ הקודש, וכדאי הוא לי שאפטר לכל הפחות ממנהגי פוליש". ('תוספת מעשה רב' בסוף הספר).

לאחר שראה הגר"א שאינו יכול לעלות לארץ ישראל הוא שלח את תלמידיו לארץ ישראל. סיפורים רבים יש על מסירות נפשם, פשוטו כמשמעו, של תלמידי הגר"א, שמהם נוכל ללמוד את גודל החשיבות של הפרחת הארץ וישובה, שהשריש הגר"א בתלמידיו, שלולא כך אין כל הסבר לעקשנותם הבלתי רגילה להמשיך ליישב את הארץ חרף כל התלאות, וכפי שכתב הגאון ר' ישעיה חשין זצ"ל [ראש המלמדים ב'עץ חיים'] מצאצאי תלמידי הגר"א בספר "דברי ישעיהו" (בחלק "רשומות וזכרונות" עמ' א. הבאנו דבריו בהרחבה בגליון 5): "בכדי לדעת ולהבין לרוחם, התלהבותם, ומסירת נפשם - של תלמידי הגר"א, והסתכנותם בנסיעה לאר"י משך שנה בסירות קטנות על מים רבים אדירים, וסבלותם בהתישבות הראשונה בזמן של מחלות ומגפות ר"ל, ופרעות ר"ל, ולהבין לעקשנותם הגדולה בעבודה זו, צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, את "סערת אליהו" רבם הגר"א לקיבוץ גלויות וישוב ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות שתלמידיו מסרו את נפשם ובאו באש ובמים, בכדי לקרב את הגאולה במצות רבם...".

וב"ספר ארץ ישראל" להגרי"מ טוקצ'ינסקי זצ"ל (ח"א פרק כז סעיף ח): "ובמסירות נפש ממש עלו העולים הראשונים לא"י להתישב באחד מארבע העירות "צפת טבריא ירושלים וחברון", נסעו על ספינות שייט ששטו על יד החופים, והנסיעה ארכה עפ"י רוב קרוב לשנה, ונסעו מעיר לעיר אשר על שפת הים, ובכל עיר היו צריכים לחכות על ספינת שיט אחרת הנוסעת לכוון א"י. ומיפו לירושלים היו נוסעים על חמורים סוסים וגמלים, במשך יום ולילה, ופחד משודדים, גם רשיון הכניסה לא"י לא היה קל, וסבל היושבים בה היה קשה עד מאד.

ובכמה מסירות נפש הקימו שבעה בני ישיבה את שכונת נחלת שבעה במערבה של ירושלים, במקום חיתו טרף ושודדים שורצים, ואחריה, הקמת שכונת מאה שערים בצפון, ושכונת בית יעקב ומשכנות ואבן ישראל במערב, ואחריהן העוז והגבורה להקמת מושבה הראשונה פתח תקוה במדבר ציה ושממה, שם שרצו חיתו טרף וליסטים לרוב. ובכל הארץ לא היה שום כביש כי אם גאיות ועמקים מלאים סלעים וצוקים, והמתישבים סבלו גם מחוסר מצרכים חיוניים, וגם מחוסר מים ומחוסר דלק למאור, ועל כולם מרדיפות והתנפלויות מאדוני הארץ, ועם כל זה היו שמחים בחלקם שזכו לישב וליישב את הארץ, אשר גם היא, הארץ, שמרה אמונים לבני ישראל, ובכל הזמן הארוך שישבו בתוכה עמים אחרים לא הסירה הארץ את בגדי אלמנותה והיתה עטופה בשממון".

ר' ישראל משקלוב

אחד מתלמידי הגר"א שעלו לארץ ישראל הוא הגאון ר' ישראל משקלוב "שבא הוא וכל בני ביתו להסתפח בנחלת ה' וגבול תפארתו, באהבה בחיבה ובנשיקת עפר אדמתה, בהלל והודיות על כל פסיעותיו, בגעגועים רבים כבן אל חיק אמו". (לשון תלמידי הגר"א באגרת).

בהקדמתו לספר "פאת השולחן" הוא מספר על יסורי ארץ ישראל הרבים שפקדו אותו וזה לשונו שם: "ראיתי מעשה ונזכרתי הלכה כי חובה לאדם לספר מעללי ה' וכל אשר מביא על האדם יסורים וצרות ואשר עוזר בנפלאותיו כמ"ש בזוהר פ' בא וז"ל כגוונא דא חובה הוא על בר נש לאשתעי תדיר קמי קוב"ה ולפרסומי ניסיה בכל אינון ניסין דעבד וכו' עי"ש, ובכן גם עלי חובה להזכיר היסורין וצרות שעברו עלי ביסורי ארץ ישראל, כמ"ש יסור יסרני י-ה ולמות לא נתנני.

ויהי בשנת תקע"ג בשובי ממדינתנו אחרי עזרני הרחמן ויסדתי יסודות קבועות לישוב ארצנו בכל גלילותינו, ופגעתי בזמן צרות המגיפה בגליל הק' ר"ל לא תקפ"ץ (- לא תקום פעמיים צרה) ותעשה בני אדם כדגי הים ר"ל, וברחו אנשים רבים למדברות וליערות בשיירות. וגם אני ובני ביתי נסענו לעיה"ק ירושלים ת"ו, ואני בדרך מתה עלי נות ביתי אשת נעורים הצנועה יראת ה' מרת העני' תנצב"ה בים ה' סיון, ואקברה בדרך שפרעם תוב"ב, ובבואי עם כב"ב (- כל בני ביתי) לעיה"ק ירושלים גם שם מצאתי מחדרים אימה וחשיכה עלה מות בחלונינו".

כאן הוא מספר על מיתת בני משפחתו, אביו ואמו בניו ובנותיו, שנפטרו במגיפה, וממשיך:

"והייתי שוכב על הגג בוכה ומתנפל ומתחנן לפני אבינו שבשמים, ובתי הצנועה מרת מלכה שיינדל תחי היתה ג"כ קטנה חולה מוטלת על ידי ודמעותי על לחיי עיני ירדה מים על כל אשר עבר עלי וגדול כים שברי. ובגליל ה' הלכו עדרים עדרים אנשי אמת, גדולי חבורתנו הצדיקים, ומעומק הלב הוצאתי מילין בשפל קול התחנה, לאשר את דכא ישכון נכח שער השמים לאמר, אנא מלך מלא רחמים, חוס נא ורחם על שארית פליטת בית ישראל, אוד מוצל מאש, אחרי אשר שולחם האם עם הבנים, ותפשתי מעשה אבינו הזקן יעקב אבינו ע"ה אשר נדר בעת צרה, כן אנוכי נדרתי לאמר והיה תעשה עמדי חסד והקימותי מחלי זאת אז אייגע לסדר חיבור סדר זרעים בתלמוד ירושלמי עם שיטת אדמו"ר הגאון קדש הקדשים רבני החסיד צזוק"ל, אשר זכיתי לשמשו לפני מותו, וזכותו הגדול יעמוד לי לחבר ולסדר ההלכות אשר השמיטו רבותינו הקדושים הקדמונים.

והנה אחר בכיי בכי רב ונרדמתי בשינה מתוך הבכי ונדמה כאלו אחד בא ויגע בי ויעירני כאיש אשר יערו משנתו וכה אמר לי נגוף ורפוא ומן אז והלאה הופיע חסדו עלי ויצילני אותי ובתי הנזכרת, וישיבני לגליל ה' לביתי אשר זכיתי מאז בגליל הק' וברחמיו הגדולים בנה ביתי ומצא לי אשה בת גדולים...".

"ואח"כ בשנת תקע"ד חזרה המגיפה ר"ל בגליל הק' ועברו גם עליה יסורין וסכנות נפשות ובחוליה המסוכן הנז' נטתה למות וישמע ה' לקול בכיותינו וזכות אבותינו עמדו שב"ה קמה וגם נצבה מחוליה".

בעת הריגת ר' חיים פרחי סבלו שוב היהודים סבל רב וכמו שמתאר שם: "ואח"כ בעת ניטל מאתנו הגביר הצדיק אור החיים ז"ל עברו עלינו צרות רבות ופחד ואימת מות, וג"כ ניטל מחמד עיני הבן יקיר לנו כמר שמואל זאב בליל ר"ה תקפ"ב, ואח"כ בן קטן השני מנחם שמו, ונפל עלי כל משא סבל עול צרכי ציבור הטהור דכוללינו הנהגתם וכלכלתם ולראות כל צרכי סיפוקם וסדר לימודם, וסבלתי צרות רבות מצרי הגויים אלי הארץ בעת סוגרה העיר עכו יע"א, והושלכתי בבית הסוהר בשבי הקשה וסבלנו פחדים ואימת מוות ומכולם הצילנו הרחמן ית"ש ונתקיים בי הכתוב כי מכל צרה הצילני וגו', באלוקי בטחתי לא אירא... ואח"כ בחודש אדר תקפ"ה היה פה עה"ק צפת ת"ו מפולת בתים בימות הגשמים מגשמים מרובים ורוחות קשות ונפלו הרבה ביתם ונפל ביתי בליל י"ג אדר ואני וכב"ב ושכני ישבו בתוך הבית בעת שנפלה וברוך ה' שעשה לנו נס במקום הזה שהצילני עם כב"ב".

באחת התקופות הסוערות, כשרדיפות הישמעאלים הלכו וגברו ואף ריחף איום גירוש על תלמידי הגר"א בצפת, שלח רבי ישראל את אחד מחשובי הקהל לטורקיה בתקווה שיצליח לפעול בקרב אנשי השלטון שם למען הצלת וחיזוק היישוב בא"י. במכתבו לאותו שליח (הובא בקובץ "סיני" ה) כותב רבי ישראל: "כי עתה ארץ הקודש בסכנה ח"ו כאשה המקשה לילד שהיא מסוכנת והילד שהיא מולידה. בעת שאני כותב עיני זולגות דמעה ומעי חמרמרו. וידידי, יתחזק בכל כחו, ויעשה בצנעה כל ענייניו". בתוך מכתבו זה הוא מחזקו בדברים על שליחות נועזת זו למען יישוב הארץ וכותב לו: "כדאי היה שיברא מעכ"ת רק בשביל זה".. גם הגרש"ז שפירא – מראשי הקהילה ותלמידו של רבי חיים מוואלוז'ין, הוסיף למכתב דברי חיזוק ברוח זו וכותב: "ידידי ידידי, אלמלא לא נבראנו רק לתקן זאת ישוב ארץ הקודש די לנו, כי שקולה זה כנגד כל המצוות".

ארץ ישראל דחביבא לי טובא

לקראת סוף ההקדמה כותב ר' ישראל: "א"י דחביבא לי טובא כי ביסורים רבים עמדה לי אשר זכיתי להסתפח בנחלת ה' ולהתגנדר בעפרה זה שבעה ועשרים שנה והרבה נתייסרתי והרבה יגיעות על תיקוני ישיבתה יגעתי וכמה הרפתקאי עדו עלי מיום שבתי, פחד דבר וחרב ורעב טעמתי ובשבי הקשה בסוגר ישבתי סבוני גם סבבוני אויבי בנפש יקיפו עלי ומה יעשה לי אדם אמרתי, ובה' בטחתי, ה' לי בעוזרי, עליו מרחם השלכתי. והרבה הצלתי ועזרתי ארץ הקודש ואנשים בה בעז"ה, בכל כחי עבדתי, והנהגות כולל ציבור טהור בכל כחי עשיתי, ועבודת לימוד תורה ברבים קבעתי, ויסודות ישוב אה"ק הרבה מחוץ ופנים יסדתי, בחו"ל בשער בת רבים בין גדולי רומי, גדולי ישראל, קרן ארץ הקודש הגדלתי, גם לגליל הק' גם לעיה"ק ירושלים תוב"ב ראש ישובם הרימותי".

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 9 שבט תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

קידוש ה' בנתינת ארץ ישראל

בנביא יחזקאל (לו, כ) מתוארת יציאת עם ישראל לגלות כחילול ה', וחזרתו לארצו כקידוש ה'. וכך אומר הנביא: "ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו" (ומבאר בתרגום שם: "אם עמא דה' אילין ואיכדין מארעא בית שכינתיה גלו", וכן במדרש איכה (פתיחתא אות טו) "אם עם ה' אלה למה מארצו יצאו").

ובהמשך הפסוקים (לו, כג - כד) נאמר "וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני ה'...", וכיצד יקדש הקב"ה את שמו - "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם", כלומר במה שעם ישראל יחזור לארצו הוא קידוש ה' לעיני העמים [וכך מפרש רש"י שם "וקידשתי את שמי. ומהו הקידוש – ולקחתי אתכם מן הגוים"].

ומבואר מדברי הנביא שביציאת עם ישראל לגלות ישנו חילול ה', ובחזרת ישראל לארצו ישנו קידוש ה', ונבא להרחיב את הדברים בס"ד.

קידוש ה' בקריעת ים סוף

בגמ' (פסחים קיז, א) אמרו "ת"ר, הלל זה מי אמרו? משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו על הים, הם אמרו לא לנו ה' לא לנו, משיבה רוח הקדש ואמרה להן למעני למעני אעשה". ומבואר שבקשת משה וישראל על הים היתה שיצילם הקב"ה למען שמו, ובאמת השיבה להן רוח הקודש למעני למעני אעשה – שבקשתם נתקבלה.

ואכן נאמר בתהלים (קו, ז – ט) "אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רב חסדיך וימרו על ים בים סוף. **ויושיעם למען שמו** להודיע את גבורתו. ויגער בים סוף ויחרב ויוליכם בתהמות כמדבר".

ומבואר שבקריעת ים סוף היה ענין מיוחד שהצלת עם ישראל היתה למען קידוש ה'. [ואמנם כל יצי"מ היתה למען קידוש ה' כמבואר ביחזקאל (כ, ה ואילך) אך קריעת ים סוף היתה הגמר של יציאת מצרים ושם ניכר במיוחד ענין הקידוש ה' וכמו שיתבאר].

וביאור הדברים מדוע היה צריך את הנימוק המיוחד של קידוש ה' במיוחד בקריעת ים סוף, יש לבאר, עפ"י מה שאנו רואים בתורה שעיקר הענין של קריעת ים סוף היתה למען נקמתו של הקב"ה במצרים, ולא היה בזה צורך להצלת עם ישראל, שהרי הקב"ה ציווה לעם ישראל לחזור לכיוון מצרים כדי שיאמר פרעה נבוכים הם בארץ, וילך לרדוף אחריהם. ומבואר שהיה ענין מיוחד שפרעה ירדוף אחריהם, ובאמת למען הצלתם לא היה צורך בזה, אלא שהקב"ה רצה לנקום את נקמתו בפרעה וכמו שאומר הפסוק "ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה'" ופירש"י (והוא מדברי חז"ל במכילתא ובעוד מדרשים) "כשהקב"ה מתנקם ברשעים שמו מתגדל ומתכבד".

ומטעם זה דווקא בקריעת ים סוף נאמר אז נבהלו אלופי אדום וכו', וכן במקומות רבים מבואר שעיקר הפחד של הגויים היה דווקא מקריעת ים סוף, וכגון בספר יהושע (ב, ט) שאמרה רחב למרגלים "וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמגו כל ישבי הארץ מפניכם. כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים". ומבואר שהיה לגויים פחד מיוחד דווקא מחמת קריעת ים סוף, משום שאז נתגלה כיצד הקב"ה נוקם מאויבי ישראל, ואילו ביציאת מצרים לא ראו אלא שהקב"ה פועל למען הצלת עם ישראל, וכל המכות שקבלו המצריים במצרים לא היו אלא למען הצלת עם ישראל.

ולכן אמרו חז"ל שאמר שרו של מצרים בזמן קריעת ים סוף הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, ומשום שבזמן זה שבו הקב"ה דן את המצרים התעוררה מדת הדין ג"כ על ישראל שגם להם מגיע דין.

ולכן היה צורך מיוחד לבקש את הצלת בני ישראל למען קידוש שמו של הקב"ה אע"פ שישראל אינם ראויים.

על חסדך על אמתך

מדוע ישנו קידוש ה' בהצלת עם ישראל? את זה אנו גם רואים בהמשך הפסוקים: "לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד **על חסדך על אמתך**" ומבואר שמשה וישראל הזכירו שני

דבר העורך

בסיום שירת הים, אומר משה רבינו את התכלית הסופית של יציאת מצרים - "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך" - לארץ ישראל שהיא נחלת ה', "מכון לשבתך פעלת ה'" - שהכנת לך שם מקום להשראת השכינה. והתכלית היא - "ה' ימלוך לעולם ועד". דהיינו שהשראת השכינה תלויה בכך שעם ישראל יבוא לארץ ישראל שהיא נחלת ה'.

היעוד הגדול ביותר של העולם, דהיינו - "ה' ימלוך לעולם ועד", מתקיים דווקא בארץ ישראל, שהיא 'נחלת ה'' והיא המקום שבו בחר הקב"ה כדי להשרות את שכינתו בעולם הזה.

פעמים ישנו מצב שלמרות שאדם מבין את חשיבותה של ארץ ישראל, מ"מ אין הדבר חי אצלו מבחינה רגשית מכיון שישנו קושי לראות ב'חבל ארץ' דבר קדוש, ואע"פ שבוודאי כל אחד מבין מבחינה שכלית שארץ ישראל היא קדושה, אך מ"מ מבחינה רגשית חסר בהרגשה הזו כנ"ל.

אך באמת ישנם הרבה מצוות שעפ"י הבנת שכלנו איננו מבינים מדוע ישנה קדושה בזה, וכמו בלולב שנראה כחתיכת עץ בעלמא, ורק משום שהקב"ה קבע שיהיה בו את קדושת המצווה יש לו חשיבות, ומיד לאחר הסוכות הוא חוזר להיות עץ בעלמא.

ואף לגבי התורה כתב הרמח"ל (דרך ה' ח"ד ב, ה): "כי הנה **כל כחה של התורה אינו אלא במה שקשר ותלה ית"ש את השפעתו היקרה בה**, עד שעל ידי הדיבור בה וההשכלה, תמשך ההשפעה הגדולה ההיא. **אך זולת זה לא היה הדיבור בה אלא כדיבור בשאר העסקים או ספרי החכמות**, וההשכלה ככל שאר מושכלות המציאות הטבעי למיניהם, שאין בם אלא ידיעת הענין ההוא, ואין מגיע ממנו התעצמות יקר ומעלה כלל בנפש הקורא המדבר והמשכיל, ולא תיקון לכלל הבריאה".

וכך הוא גם לענין ארץ ישראל שבה בחר ה' לנחלה לו ובה הוא משכין את שכינתו, ולולא כך באמת לא היתה בה שום קדושה ולא היה מגיע לדרים בה שום השפעת קדושה, ולא היה הבדל בינה לבין שאר ארצות לענין זה, אבל אחר שקשר הקב"ה את קדושתו בארץ ישראל, ממילא כל הגר בה מקבל את השפעותיה ומתקדש בקדושתה.

וידוע המעשה (שהובא ב"תורת העולה" להרמ"א והביאו ב"לב אליהו" בראשית עמ' רסג) על ירמיהו הנביא שכאשר ראה אותו אפלטון בוכה על חורבן בית המקדש, שאל אותו מדוע הוא בוכה על עצים ואבנים, ולאחר שהראה לו ירמיהו את חכמתו אמר לו שחכמה זו הוא קיבל מעצים ואבנים אלו. וגם כאן אנו רואים את אותה הבחנה שבאמת אי"ז אלא עצים ואבנים כשאר עצים ואבנים, אך לאחר שקשר הקב"ה את השפעתו בעצים ואבנים אלו הרי אין קדושה גדולה מזו.

[ואמנם מצינו פעמים רבות שהתורה משבחת את הארץ על עצם מעלותיה הגשמיות וכמו בפרשת עקב (ח, ז) כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים וכו', וכן מצאנו בגמ' בסוף כתובות שהאמוראים השתדלו לחבב בעיניהם את החלק הגשמי שבה, כלומר שחביבותה של הארץ, מלבד ענין קדושתה, היא גם בשל

כלל מעלותיה, אך עכ"פ מסתבר שלולא רצה הקב"ה לקשור את קדושתו בארץ הזו לא היתה חשיבות מיוחדת לכל המעלות האלו].

*

קדושת ארץ ישראל תלויה היא ג"כ בעם ישראל, וככל שיותר יהודים נמצאים עליה, כך גדלה קדושתה, וכמו שאנו רואים לענין מצוות התלויות בארץ, שהם תלויות במספר היהודים הנמצאים בארץ, ואנם נוהגות מדאורייתא אם אין רוב עם ישראל בארץ.

וכך כותב רמ"ד וואלי בביאורו ליחזקאל (לו, י): "ולפי שהעבודה מסורה לישראל שהם קרואים אדם, כדי להמשיך את השפע... על האדמה הקדושה המקבלת ממנו, לפיכך כתיב "והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה" שמשמע כל השרשים הקדושים וכל הניצוצות שלהם ישובו למקומן, ועל ידיהם "ונושבו הערים והחרבות תבנינה".

והאריך בענין זה הגאון ר' זלמן סורוצקין זצ"ל ("אזנים לתורה" ויקרא עמ' שו - שז) ונביא כאן חלק מלשונו: "הנה ישראל קדושים הם וארץ ישראל קדושה, ומצינו שב' קדושות המתאחדות יוצאה מהן קדושה נפלאה 'קודש הקדשים'... והוא הדבר בישראל וארץ ישראל, כל אחד ואחד מהם קדושה רגילה, אבל כשהן מתחברות והיהודי יושב על אדמת הקודש, הוא מתעלה בקדושתו למעלה למעלה, וכן מתעלה עי"ז קדושת הארץ".

וכמו"כ הבאנו (בגליון 6) מדברי הגר"א (אדרת אליהו בלק מהד"ו כד, יח) על הפסוק במלאכי (א, ה) "ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל ה' מעל לגבול ישראל" וביאר הגר"א: "כשיתגדל גבול ישראל יתרבה קדושת שמו יתברך". דהיינו שככל שיותר חלקים מארץ ישראל נמצאים תחת ידי עם ישראל בכך מתגדלת קדושת שמו של הקב"ה. עי"ש מה שהבאנו לבאר את ענין זה.

בכך אנו יכולים להבין ג"כ מדוע ייחסו חז"ל חשיבות לעליית יהודים לארץ שכן מלבד עצם התועלת העצומה ליהודי עצמו שעולה לארץ ישראל, ישנה גם תועלת לכלל ההנהגה, שככל שישנם יותר יהודים בארץ, כך גדלה השראת השכינה בארץ, וממילא בעולם כולו.

ולכן מבואר בדברי חז"ל (יומא ט, ב) שהיתה קפידה על אלו שלא עלו לארץ בזמן בית שני ונשארו בבבל עד שאמרו (שהש"ר ח, י) שאילו היו עולים כל ישראל בזמן בית שני לא היה חרב בית המקדש, ומשום שכאשר כל עם ישראל נמצאים בא"י הרי הם משפיעים עליה קדושה כ"כ גדולה שמונעת את חורבנה וכמו שמסיים רמ"ד וואלי בהמשך דבריו הנ"ל על הפסוק ונושבו הערים והחרבות תבנינה: "ועל ידיהם (ע"י עם ישראל שישבו בה) 'ונושבו הערים והחרבות תבנינה', שהרי אומות העולם היושבים על אדמת הקדש הם גורמים את חרבנה על ידי הטמאות שלהם, ואין לה יישוב כי אם על ידי הניצוצות של ישראל...".

וכתב בספר הכוזרי (מאמר ב) "והעוון הזה (שלא עלו לא"י) הוא אשר מנענו מהשלמת מה שיעדנו בו האלוקים בבית שני, כמה שאמר "רני ושמחי בת ציון", **כי כבר היה הענין האלוקי מזומן לחול כאשר בתחלה אלו היו מסכימים כלם לשוב בנפש חפצה**, אבל שבו מקצתם ונשארו רובם וגדוליהם בבבל רוצים בגלות ובעבודה שלא יפרדו ממשכנותיהם ועניניהם... ובאו הענינים מקוצרים מפני קצורם, כי הענין האלוקי איננו חל על האיש אלא כפי הזדמנותו לו אם מעט מעט ואם הרבה הרבה. ואילו היינו מזדמנים לקראת אלוקי אבותינו בלבב שלם ובנפש חפצה, היינו פוגעים ממנו מה שפגעו אבותינו במצרים".

משום כך, דווקא בזמנינו כאשר קרובים אנו ומצפים לגאולה השלימה במהרה ולהחזרת השכינה לציון, מצווים אנו לגרום לכך ולסייע בידי כל היהודים השבים לארצנו, וכן לחזק את אחיזתנו ואת הקשר שלנו לארץ הקודש ועל ידי זה נזכה לראות בשוב ה' את שיבת ציון.

בברכת התורה, העורך

טעמים שהקב"ה יציל אותם למען שמו: א. למען חסדך. ב. למען אמיתך [כלומר למען קיום ההבטחה שהבטחת לאבות על קיום האומה].

וביאר שם המלבי"ם "ר"ל לא בעבורנו, כי אין אנו ראויים לכך... כי לשמך תן כבוד... צריך אתה לתת כבוד לשמך שלא יהיה חילול השם. על חסדך על אמתך. צריך אתה לעשות או מצד החסד בלא שום זכות והבטחה, כמו שהתחלת מציאת הנסים היו מצד החסד, או מצד האמת וההבטחה אחר שכבר הבטחת לנו להיות לנו לאלהים".

כלומר שמו של הקב"ה מורה על שני דברים: א. על טובו, וכמו שתקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בתפילה "הטוב שמך", וכך נאמר בתהלים (נד, ח) אודך שמך ה' כי טוב", [ופירש במצודות: "כי שמך הוא טוב". ומדה זו של הטבת ה' היא בעיקר לעם ישראל שהם בניו, וכמו שאחז"ל (שמות רבה ו, ב) על הפסוק "וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה' – אלוקים (כלומר מדת הדין) על המצריים, אני ה' (מדת החסד) על ישראל".

ב. על מדת נאמנותו לקיים את דבריו וכמו שאמרו חז"ל חותמו של הקב"ה אמת (שבת נה, ב) וכן אחז"ל (שמות רבה א, לו): ידע הקב"ה שעליו לגאלם **למען שמו, בעבור הברית שכרת עם האבות**, וכן הוא אומר ויזכור אלהים את בריתו, וכן הוא אומר (יחזקאל כ) ואעש למען שמי". וכך כתב רש"י (שמות ו, ט) "למדנו כשהקב"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה". דהיינו שעצם ענין האמיתות, שהוא מאמן דבריו, מודיע ששמו ה', וכ"ש כשמאמן לטובה, שאז נוסף גם ההוראה הראשונה והעיקרית של שם ה', ש"הטוב שמך".

יחוד ה' – להראות את יכולתו לקיים רצונו

ולכן אם אין מתקיימים הדברים הללו הרי זה חילול לשמו הגדול, שכביכול הקב"ה ששמו מחייב לעשות את החסד ואת האמת, אינו יכול לקיים את רצונו. וזהו שהמשיכו משה ובני ישראל ואמרו "למה יאמרו הגויים איה נא אלוקיהם ואלוקינו בשמים **כל אשר חפץ עשה**". דהיינו שכיון שהגויים יודעים על מדת טובו של הקב"ה כלפי עם ישראל, וכמו שראו ע"י כל הניסים שעשה הקב"ה לעם ישראל, וכמו"כ ראו הגויים שהקב"ה עד עתה היה נאמן בדבריו ודבר אחד מדבריו לא שב ריקם, א"כ כאשר יראו שאינו מציל את בניו אהוביו, יאמרו שאין לו כח להציל את בניו, וכדי להראות ש"כל אשר חפץ עשה" ראוי שיציל את עם ישראל. וע"ז באמת ענה הקב"ה למעני למעני אעשה.

[ואמנם עיקר שמו של הקב"ה מורה על מדת טובו, (וכמבואר בפרשת כי תשא כאשר ביקש משה רבינו הראיני נא את כבודך, וענה לו הקב"ה אני אעביר כל טובי על פניך, ואכמ"ל), וענין נאמנותו הוא מתלווה לזה.

ודוגמה לדבר, כמו שאומרים על סופר סת"ם, ששמו מחייב שהוא כותב ספרי תורה, וגם שמו מחייב שהוא מתפלל שחרית, שאל"כ הוא אינו כשר להיות סופר סת"ם. ולכן אם מישהו שואל אם הוא מתפלל שחרית אפשר לומר לו שע"כ שהוא מתפלל שחרית שהרי הוא סופר סת"ם, אבל עכ"פ אי"ז עיקר מהותו של הסופר סת"ם, אבל מי שישאל האם הוא כותב ספרי תורה התשובה תהיה שוודאי הוא כותב ס"ת משום שהוא סופר סת"ם וכל מהותו של סופר סת"ם היינו שהוא כותב ס"ת. וכן הוא ג"כ בעניננו, שמו של הקב"ה מחייב את נאמנותו, אבל אי"ז עיקר מהותו, אבל את ענין ההטבה מחייב השם מחמת עצם מהותו.

ודבר זה אנו יכולים ללמוד ג"כ מדברי התרגום (ישעיה מח, י) שמבאר את המילים למעני למעני אעשה (שהוא תשובה על הבקשה "כי לשמך תן כבוד על חסדך (טובך) ועל אמתך". וכמו שהבאנו לעיל מדברי הגמ' בפסחים קיז, א): "בדיל שמי בדיל מימרי אעביד (- בשביל שמי ובשביל קיום דיבורי אעשה)". ומבואר שכנגד הבקשה 'על חסדך' ענה הקב"ה למען שמי, וכנגד הבקשה 'על אמתך' ענה הקב"ה למען מימרי, כלומר כדי לאמת את דברי שהבטחתי לאבות. ומבואר ששמו של הקב"ה נקרא בעיקר על מדת טובו].

וזהו יסוד אמונתנו כמו שהאריך הרמח"ל שתכלית כל העולם סובב על ענין יחוד ה', שיראו הכל בסוף כל הבריאה כיצד רצונו של הקב"ה (=דהיינו להיטיב לישראל) מתקיים על כל פנים, ואין מי שיכול לעכבו, ודבר זה אנו מכריזים פעמיים בכל יום "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", היינו ה' – הטוב ומיטיב, שהוא אלוקינו – מנהיג אותנו, הוא ה' אחד, כלומר אין שום דבר שיכול לעכב אותו מלקיים את מגמתו בעולם להיטיב לנו. [ויעוי' ב"דעת תבונות" להרמח"ל בפרק "גילוי יחוד ה' יסוד הבריאה" סי' לד – מז].

ובענין נתינת א"י ישנם ג"כ את שני הטעמים שאמרו עם ישראל על הים, דהיינו למען חסדו של הקב"ה שרצונו להיטיב לישראל ולתת להם את נחלת הקודש, וכמו שמבארים חז"ל במקומות רבים שנתינת הקב"ה לישראל את א"י היא מחמת אהבתו ורצונו להיטיב לישראל. וכן למען אמתו של הקב"ה שנשבע לאבות פעמים רבות שיתן לזרעם את הארץ (והארכנו בזה בגליון 7).

וזהו מה שאומר הנביא, שכאשר רואים הגוים שעם ישראל גלה מן הארץ, הם אומרים שכביכול אין הקב"ה יכול לממש את רצונו להיטיב לישראל, אם מחמת עוונותיהם, אם מחמת חוסר כח, ולכן אומר הקב"ה שהוא יחזיר את עם ישראל כדי שנראה את אמונת היחוד, שאין שום מונע להקב"ה לקיים רצונו להיטיב לישראל ולהביאם אל אדמת הקודש, הן מחמת התנגדות הגויים ואפילו לא מחמת החוקים שחקק הוא בעצמו.

מדברי רבותינו

ב"שדי חמד" חלק ז (ובחלק מההוצאות בחלק י'), כתב "מכתב גלוי". ושם באות ז' כתב, וז"ל:

"מי ימלל תהלות הארץ כלן, וקדושתה, וזכות ומעלת העם היושב בה, ולהארץ הטובה דומיה תהלה. ורק ארשום בקיצור איזו מעלות טובות אשר אסף איש טהור, מר קשישא, גאון עזינו, האח נפשנ"ו, בספרו היקר נפש היפה[4] יצ"ו, מדברי רז"ל במדרשים וילקוטים וכיוצא:

א) נקראת ארץ חמדה שחמדו לה גדולי הדור אברהם אמר וכו'[2].

◈◈

ב) כל שפע הטוב שבחוצה לארץ ממנה יצמח[3]

◈◈

ג) אינו שולט בה שום ממונה ומזל אלא הקב"ה בעצמו[4].

◈◈

ד) מחשבה טובה מצטרפת למעשה - אינו אלא בארץ ישראל[5].

◈◈

ה) מי שיש לו חלק בארץ ישראל חשוב כיש לו חלק לעוה"ב[6]

◈◈

ו) הדר בא"י הוא הנקרא עובד ה' מאהבה, מה שאין כן הדרים בחוצה לארץ[7].

◈◈

ז) בזמן שישראל שרויים על אדמתם נקראים אחד, וזה שנאמר ישראל גוי אחד בארץ[8].

◈◈

ח) חביבים ישראל שנקראים בנים למקום כשיושבים בארץ ישראל, ובחוצה לארץ נקראים עבדים[9].

◈◈

ט) ב"ד קודש ילבש, הרוצה להתבודד בינו למקום ישכון בארץ ישראל[10].

◈◈

י) היושב בארץ ישראל יושב בצלא דמהימנותא[11].

◈◈

יא) "פוקד עון אבות על בנים" - לא נאמר על היושבים בארץ ישראל[12].

◈◈

יב) על ידי השתוקקות שאדם משתוקק לקבורת ארץ ישראל - נשפע עליו פרנסה גדולה[13].

◈◈

יג) הדר בארץ ישראל נקרא צדיק, וזהו ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ[14].

◈◈

יד) הזן ומפרנס אחד מהיושבים בארץ ישראל - יש כח ביד אותו בן ארץ בזמן תחיית המתים להחיות גם אותו שהחזיק בידו ולא זכה לעלות לארץ ישראל ומת ונקבר בחוצה לארץ[15].

הנך רואה כמה מעלות טובות להארץ הקדושה וליושבי בה, הטיב אשר דבר רבין חסידא בספרו הקדוש פלא יועץ, כי למצוה רבה תחשב להמסייעים ומחזיקים ביד יושבי ארץ ישראל, ישא ברכה מאת ה' וצדקתו עומדת לעד, והיא הצדקה המקרבת הגאולה, ותחזינה עינינו ביאת משיחנו בשוב ה' את שיבת ציון - ובנין אפריון, במהרה בימינו אמן ואמן".

מקורות והערות:

[1] להג"ר יצחק ב"ר חיים פלאג'י, מח"ס 'אבות הראש', ו'יפה ללב'.

[2] תנחומא משפטים יז. ואתן לך ארץ חמדה (ירמיה ג) **ארץ שנתחמדו לה כל גדולי עולם** אברהם אומר לבני חת תנו לי אחוזת קבר עמכם, ואף הקדוש ברוך הוא מחבבה לפני יצחק שנאמר גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך, יעקב אמר בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני הוי ארץ חמדה.

[3] זוה"ק ויחי: (רלז, ב – השלמה מהשמטות דף רנה, ב סימן כא): **"מתמצית גופה של א"י העולם שותה".**
זו"ח רות צט, א: "דתני רבי חייא **כל עלמא לא שתיין אלא מתמצית א"י".**
תענית י, א: ת"ר: ארץ ישראל נבראת תחילה וכל העולם כולו נברא לבסוף... **א"י שותה מי גשמים, וכל העולם כולו מתמצית**... א"י שותה תחילה, וכל העולם כולו לבסוף".
וע"ע זוהר לך לך (עח, א); וירא (קח, ב); וארא (כב, ב).

[4] זוה"ק נח (סא, א): **ארעא דישראל לא שריא עלה רוחא אחרא** ולא ממנא אחרא בר קודשא בריך הוא בלחודוי".
זוה"ק וירא (קח, ב): דקוב"ה פליג כל עלמין וארעו לממנן שליחן **וארעא דישראל לא שליט בה מלאכא** ולא ממנא אחרא וכו'".
תענית (י, א): **א"י משקה אותה הקב"ה בעצמו**, וכל העולם כולו על ידי שליח".

[5] איתא בכתובות (קי, ב) "כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים". וכתב שם ב"עיון יעקב" (לבעל ה"שבות יעקב", המודפס על ה"עין יעקב") "מדמה הדר בחו"ל כאילו עובד עכומ"ז לענין שנידון על המחשבה כמעשה, ולענין פוקד עון אבות על בנים". עכ"ל יעוי"ש.

[6] זוהר וישלח (קעז, ב): ובגין כך יהב לון אורייתא דקשוט, למזכי בה ולמנדע ארחוי דקודשא בריך הוא, בגין דירתון ארעא קדישא, **דכל מאן דזכי בהאי ארעא קדישא אית ליה חולקא לעלמא דאתי** כמה דאת אמר (שם ס') ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ".
אבן עזרא וישלח לג, יט, והביאו הרמב"ן שם, על הפסוק "ויקן את חלקת השדה... במאה קשיטה – והזכיר זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לו לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא".
וע"ע זוהר פרשת אחרי (עב, ב).

[7] זוהר פרשת במדבר (קיח, א): כתוב אחד אומר עבדו את ה' בשמחה, וכתוב אחד אומר עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, מה בין האי להאי, אלא כאן בזמנא דישראל שראן בארעא קדישא כאן בזמנא דישראל שראן בארעא אחרא.
וע"ע להלן אות ח שהדר בא"י נקרא בן והדר בחו"ל נקרא עבד – ובן עושה מאהבה ועבד מיראה.

[8] זוה"ק אמור צג, ב. "גוי אחד בארץ. ודאי בארץ הם גוי אחד... **לא אקרון אחד אלא בארץ**".
ועיין בספר "למען ציון" (שי"ל בהסכמת הנצי"ב), בחלק ג' גוי אחד בארץ.

[9] כתובות (קי, ב) "שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר, לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים".

והאלקות, הוא שהקב"ה לנו **לפטרון**, שהוא ענין **אבהות**. [עיין בראשית רבה מו ט) אם מקבלים בניך אלהותי - אני אהיה להם **לאלוה ולפטרון**, ובבראשית רבה (צג י): וישימני **לאב** לפרעה, **לפטרון**].
וגם שארץ ישראל נקראת "גבירה", וחו"ל נקראת "שפחה". כמבואר בזוהר ואתחנן (רסה, ב), וכן במסכת תענית (כא, ב): "אמרו ליה לרב נחמן: איכא מותנא בארעא דישראל. גזר תעניתא. אמר: **אם גבירה לוקה - שפחה לא כל שכן**".
וע"ע בספר "שער החצר" סימן ז וסימן תקיד.

[10] לכאורה כוונתו שבא"י אין כוחות חיצוניים המפרידים בינו לבין השכינה.
ועיין רמ"ד וואלי (ויקרא עמוד רטו): שאינו דומה הזיווג שיש לשכינה [א.ה. עם בני ישראל] בהיותה עם גופה שהוא ארץ ישראל התחתונה ממש, אל הזיווג שיש לה בהיותה מבחוץ באויר של ארץ העמים. כי הזיווג בארץ ישראל הוא זיווג שלם פנים בפנים, לפי שאין שם קליפה מפרדת מפסקת. אבל הזיווג בחוצה לארץ אינו זיווג שלם, לפי שיש החצונים המפרידים".

[11] זוהר אמור (קד, א) **"דמאן דאית ליה חולקא בעמא ובארעא קדישא יתיב בצלא דמהימנותא** .. למחדי בהאי עלמא ובעלמא דאתי". ועי"ש שהשוו את א"י לסוכות לענין זה, וכן השוו את ישיבת א"י לישיבה בסוכה בזוה"ק בראשית (מח, א). וע"ע בזוה"ק וישלח (קעב, ב).

[12] עי' לעיל הערה 5.

[13] אולי מקורו מבראשית רבה (צו, ה): למה האבות מחבבין קבורת א"י, שמתי א"י חיים תחילה בימות המשיח **ואוכלין שנות המשיח**".
והנה עצם ענין הפרנסה הגדולה בארץ ישראל – למי שנמצא בה בחיין, מקרא מלא הוא (דברים ח, ט): **"ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה"**.

[14] עי' "חסד לאברהם" (לרבי אברהם אזולאי זקנו של החיד"א. מעין ג נהר יב): "ודע שכל מי שדר בארץ ישראל נקרא צדיק, גם שאינם צדיקים כפי הנראה, שאם לא היה צדיק היה מקיא אותו הארץ, כדכתיב ותקיא הארץ את יושביה, וכיון שאינה מקיא אותו בודאי נקרא צדיק אף על פי שהוא נראה בחזקת רשע".

[15] יתכן שדימה את זה למה שאמרו בכתובות (קיא ב): "אמר ר' אלעזר: עמי הארצות אינן חיים .. דכתיב, כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל, כל המשתמש באור תורה - אור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש באור תורה - אין אור תורה מחייהו. כיון דחזייה דקמצטער, א"ל רבי, מצאתי להן תקנה מן התורה, ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, וכי אפשר לדבוקי בשכינה? והכתיב, כי ה' אלוקיך אש אוכלה. - אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה".
וכיון שמצינו שגם "ארץ ישראל" היא זכות לענין תחית המתים, וכנ"ל (הערה 13) מבראשית רבה (צו, ה): "שמתי א"י חיים תחילה בימות המשיח", ממילא גם המחזיק את יושבי א"י יזכה לתחיית המתים.
ואמנם בוודאי היושב בא"י זכותו גדולה יותר, וכמו הת"ח עצמו, ואי"ז אלא תקנה למי שאינו יכול לעלות.

-

ומ"מ לענין גלגול מחילות משמע מדברי חז"ל (בר"ר צו, ה) שאינו מועיל תקנה זו, שלא מצאו תקנה לצדיקים אלא ע"י גלגול מחילות, ומשמע שלא מועיל שיתמכו ביושבי א"י.

כי רצו עבדיך את אבניה

געגועים לארץ הקודש

הגאון רבי חיים חזקיהו מדיני זצ"ל הידוע על שם ספרו **ה"שדי חמד"** נולד בירושלים (ז' מרחשוון התקצ"ג), בשנת תרי"ג נפטר עליו אביו ועול פרנסת משפחתו נפל עליו, ולכן הוצרך, עפ"י עצת רבותיו, לצאת לחו"ל אל קרובי משפחתו האמידים המתגוררים בקושטא.

את צערו על שהוצרך לצאת מהארץ הוא מבטא בשירתו, וכך הוא כותב: "נער הייתי (כבן עשרים שנה) כצאתי מירושלים / בעצבון רוח וברפיון ידים / ארץ חמדה תאוה היא לעינים... / אוירה מחכים לא יערכנה זהב פרוויים / היא קודש ומעשיה קודש / ארץ ישראל מקודשת שקדשוה שמים / כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

ובהמשך השיר לאחר שהוא מספר על פטירת אביו הוא כותב: "בעצת השרים והסגנים / רבני הדור אדירים וגאונים / מנקיי הדעת שבירושלים / הוצרכתי להבדיל בין הקודש לחו"ל / כי בזולת זה לא מצאו אנשי חיל ידים ורגלים / להחיות את נפשותינו כי נמס כל לב ורפו כל ידים".

הוא מתאר את צערו על שהוצרך לצאת מהארץ: "דמי עלי כעובר על תרי"ג מצוות / והיה קשה מאד בעיני פרידתה / כחומץ לשינים וכעשן לעינים".

עושה ומעשה למען ארץ הקודש

כל ימיו השתוקק לעלות לארץ ישראל ובערוב ימיו אף עלה אליה בחזרה וכפי שנביא להלן. במכתבו הוא מבאר את חשיבות העליה לארץ ישראל ומעודד את הפועלים למען ישוב ארץ הקודש וכך הוא כותב:

"אל אחינו בני ישראל גומלי חסד ועושי צדקה בכל עת קולי אקראו! גלוי וידוע לכל כי רעיון ישוב ארץ ישראל הוא ענין גדול ונכבד מאד, עד כי המפורסמות אינן צריכות לחזוק ולראיה, גם הנה הרעיון הזה לא חדש מקרוב בא במחנה העברים, כי עוד לפני עדן ועדנים החל לפעם בלבות, בלב אדירי התורה וגדולי האומה והיה נס להתנוסס לחונן עפרה, להושיב אדמתה, לקומם הריסותיה ולטעת נטיעיה... אך מסבות שונות לא יכלו להוציא את מחשבתם הטובה אל הפועל, אך הסופות בנגב נפחו רוח חיים בעצמות היבשות, וזיק ישוב ארץ ישראל החל להתלהב ולהתרחב ויהי לשלהבת-יה כי רוח ממרום נשבה על יחידי סגולה ויאזרו כח ואון לאחד ולאחה את הלבבות ולעבוד שכם אחד בענין הקדוש הזה ובקול גדול קראו: "אחים! חזקו והתחזקו בעד עמנו וישוב ארצנו להיות כל אחד לעזר ולאחיסמך"... ע"כ גם אנכי אמינא לפעלא טבא יישר, ואבקש את אחב"י בכל מקום שהם: עושו חושו להושיט יד למפעל הקדוש הזה, ואם ראשיתו עוד מצער אחריתו ישגה אי"ה מאד. ובגלל זה נזכה לחזות ולחדות בגאולה האמתית, לראות בשוב ה' את שיבת ציון וירושלים אנחנו כולנו חיים".

ואף הוא עצמו היה מן העושים והמעשים, והיה תומך בכספו ומתרים אחרים למען עניי ארץ ישראל, וכפי שהוא מספר בהקדמת חלק ו של ספרו, שם הוא מביא ג"כ את דברי הפוסקים שעניי א"י קודמים לעניי חו"ל אף אם הם עניי עירו, ומשום כך "למצווה רבה תחשב להמסייעים ומחזקים ביד יושבי ארץ ישראל... והיא הצדקה מקרבת את הגאולה".

בספר אורות ממזרח (מאת הרב אהרן סורסקי) מסופר על עליותיו לארץ ישראל: "בשנת תר"ל, כשגברו געגועיו לארץ ישראל, עלה אליה עליית עראי "להשתטח על קברות הצדיקים" ובשובו משם הביא עמו מעפרה. בעיניו נחשבה אף עליה כזאת מצוה וחובה, כפי שכותב: "חיובא רמיא להשתדל להשתטח על קברי הצדיקים שבא"י, שמקיים גם מצוות עליית א"י, דגם העולה ע"מ לחזור הוא מצוה... ואשריהם ישראל מקיימים מצוה זו בכל דור ודור בשמחה רבה והולכים מידי שנה בשנה מד' כנפות הארץ הקרובים והרחוקים, לא יחוסו על הוצאות רבות ולא על טלטולא דגברא. ומי שאין ידו משגת לילך ברכב ובסוסים אורה ברגליו יעבור, כאשר ראיתי בעיני כי רצו עבדיך את אבניה ועפרה יחוננו".

... למרות השנים המרובות שחלפו, לא פסקו געגועיו לציון אף ליום אחד. מעולם לא ראה את עצמו תושב קבוע בגולה וחתם באגרותיו "גר אנוכי לעתות כאל באחת מעיירות קרים". הוא השתוקק לשוב ולעלות אולם חזקו עליו הפצרות בני קהילתו שישאר להיות רועם – וברגעים כאלה, היתה שירתו תפילתו היחידה, שלפחות יזכה להקבר בארץ הקודש:

וכל יום כי יעבור / אוחיל ואצפה בכליון עינים / כי ישקיף ה' לטובה / ויזכני לשוב ולהתיישב בתוככי ירושלים / ואני זקנתי את יום מותי לא ידעתי / אנא ה' שם תהא מנוחתי / שם תהא קבורתי / בעיר הקודש ירושלים.

ומתוך שחשש פן לא יזכה, בקש בצוואתו, כי במדה וימות בנכר, "יפזרו על גבי גופי מעפר ארץ ישראל".

עליתו לארץ הקודש

בשנת תרנ"ט אחרי שמלאו ל"ג שנים לכהונתו בקרסו-בזאר, גמר בלבו שיעקור מן הגולה וישוב להשתקע בארץ ישראל, ולא הועילו עוד כל הפצרות בני קרים לבל יטשם – כי "אין דבר העומד בפני ארץ ישראל".

בקיץ של אותה שנה, ביום ג' פרשת שלח, יצא לירושלים עיר מולדתו. אנשי העדה נפרדו מעליו פרידה נרגשת, ולפי עדות אחד מבני קרסו-בזאר "באו אנשים למאות ולאלפים אל החוף, ועמדו על רגליהם עד אשר נעלמה הספינה על מימי הים השחור".

ויהי ביום השלישי, ה' בתמוז תרנ"ט, עגנה אנייתו בנמל העתיק של יפו. יהודי המקום ערכו לכבודו קבלת פנים חמה, והוא שהה בקרבם שני שבועות, התהלך בחוצותיה ולבו עלץ ממראה התפתחות הישוב. כצאתו מיפו הביע את רשמיו באגרת לפרנסי העיר בלשון זו: "אודה ואברך את ה' אשר זיכני לעלות לעיר הקודש ולשכון בנוה היפו יפו תו"ב, ואשבח לאבינו שבשמים אשר עיניו פקוחות על הארץ הקדושה הנז', כי זכיתי לראות עיר הקודש הזאת בשלוותה אחרי ראותי אותה בשנת התר"ל בפחותה. יהי שם ה' האומר לערי יהודה תבננה מבורך. והנני מברך ברכה: שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לראות נוה היפה יפו תוב"ב, וברוכים יהיו כל האנשים הנכבדים פה אשר ענותם תרבני וקבלו פני בסבר פנים יפות והראו לי כל בית נכאתה של העיר, בתי התפילה ובתי הספר שיסדו למו הדרים בעיה"ק הנ"ל".

מיפו עלה לירושלים עיר מולדתו ומשאת נפשו. גם פה נתקבל בחיבה גדולה על ידי האוכלוסיה היהודית וחכמי התורה בראש. הוא התכוון להתבודד פה בפנה שקטה, בין אוצרות ספריו ולהשלים את חיבורו הגדול "שדי חמד", גם אם יצטרך להסתגל לחיי צער, כלשונו: "ידעתי כי בבואי אל הארץ הקדושה, לא תהיה פרנסתי מרווחת כבראשונה. אבל יודע רבוני כי על דעת כן באתי להתנהג כאחד העם, ולא לילך בגדולות, לא בנויי המלבושים ולא שום דבר מהנהגת בני אדם, כי רק כאחד מדלת העם תהיה כל הנהגת ביתי, בלחם לאכול ובגד ללבוש, לא אכילת מעדנים ולא לבושי שנים, וחלילה מלקבל עלי שום משרה גדולה או קטנה למען תהיה דעתי פנויה לעסוק במלאכתי בסידור המערכות ולא יטרידוני ולא יפסיקוני טרדות אחרות".

אולם רק זמן מצער ישב בין החומות. בימים ההם נתפנתה כהונת ה"חכם באשי", ובחוגי הרבנים הספרדים התחילו להישמע רמזים שראוי לגאון כמותו להתעטר באיצטלת ה"ראשון לציון", כי לו נאה ויאה. כיון שהגיעו הרמזים והלחישות לאזניו, נזדרז לברוח מן הכבוד, ועבר לעיר האבות חברון, שבה התקיים ישוב קטן, ובה קיווה להגשים את שאיפותיו "בבטחוני בהשי"ת אשר בו אוכל לבלות את ימי חיי זקנתי על התורה והעבודה במנוחה בלי מפריע".

אמנם דברי חז"ל ש"כל הבורח מן הגדולה גדולה רודפת אחריו" נתקיימו בו. כיון שנפטר רבה של חברון, רבי רחמים יוסף פראנקו, נתנו בו "שבעת טובי העיר" את עיניהם להכתירו "חכם באשי" ואבד"ק חברון, ומתוך רגשי רחמנות וחמלה על העדה המיותמת שהורם נזרה, לא עמד לבו לסרב להם, ויט שכמו לסבול המשא העם ויגדיל מעשהו להגדיל תורה ולהאדירה על אדמת חברון. הוא התנה עמהם שלא יטרידוהו בעניני יומיום של הקבילה אבל העמיס על עצמו, מרצונו הטוב, את הפיקוח על חינוכו התורתי של הדור הצעיר".

לכל הקוראים היקרים. כל מי שיש בידו מעשים על גדולי ישראל, או הוראות, מכתבים, מאמרים וכדו' בעניני ארץ הקודש, נודה לו מאד אם ישלח למערכת בפקס 15389298425 או במייל n613@okmail.co.il

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 10 אדר תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-6433118

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

יסוד האמונה ביציאת מצרים

בסיום פרשת המשכן נאמר "ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלוקים. וידעו כי אני ה' אלוקיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלוקיהם". כלומר: ע"י שהקב"ה ישרה שכינתו בתוך עם ישראל, ידעו עם ישראל שהמטרה שבשבילה הקב"ה הוציא אותם ממצרים היא בשביל לשכון בתוכם.

וצריך להבין, מדוע מתייחס ענין השראת השכינה דווקא ליציאת מצרים, הרי כמו כן אפשר לומר אני הוא שיצרתי אתכם על מנת לשכון בתוככם, ומדוע התורה מדגישה דווקא את ענין יציאת מצרים, שהיא היתה בשביל שהקב"ה ישרה בתוכינו.

וכמו"כ צריך להבין מדוע מדגישה התורה שהמטרה של יציאת מצרים היא דווקא בשביל ענין השראת השכינה, ולא למטרות אחרות כמו קבלת התורה והמצות.

ועוד צריך להבין מדוע יש צורך מיוחד לדעת את זה, וכמו שאומרת התורה וידעו כי אני ה' אלוקיהם אשר הוצאתי אותם וכו'.

ולצורך הבנת הענין עלינו להבין היטב את מהותה של יציאת מצרים.

בדיברה הראשונה מעשרת הדיברות נאמר "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", ומבארים הראשונים שדיברה זו היא ציווי שנאמין בה' שהוא הוציא אותנו מארץ מצרים.

והקשו המפרשים מדוע נאמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אשר בראתי שמים וארץ. שהרי ענינה של יציאת מצרים היא חיזוק האמונה בה' שברא שמים וארץ.

ובפירוש העמק דבר להגאון הנצי"ב זצ"ל ביאר וז"ל: "אנכי ה'. המהווה הכל. אלוקיך. מנהיגך ומשגיח עליך בפרטות... והנה הקדים המקום ב"ה לומר אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אשר בראתי שמים וארץ, באשר אין מזה הוכחה שרוצה להשגיח על ישראל ביחוד מכל האומות העולם, משום הכי הקדים אשר הוצאתיך ועל כרחך להיות אלוקיך. היינו משגיח עליך, שהרי הוצאתיך מארץ מצרים, מהמקום שלא היה ראוי להופיע עליך השגחתו כ"כ, ועל כרחך היה כדי ליקחך לי לעם ולהשגיח עליך, וכן ממה שהוצאתיך מבית עבדים וכמש"כ לעיל י"ג ר"פ קדש לי".

דהיינו שבאנוכי ה' אלוקיך וכו' נאמר שני דברים עליהם אנו מצווים להאמין. א. שה' הוא בורא שמים וארץ. וזה נכלל באנוכי ה'. ב. שהקב"ה בחר בעם ישראל והוא מנהיגם, וזה נכלל באלוקיך כלומר מנהיג אותך, ולכן נאמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ששם ראינו שה' בחר בעם ישראל.

הגר"א (אדרת אליהו בראשית א, א) כותב כי "אלוקים הוא מורה על כח המנהיג כל העולם ומלואו ומביט אל כל מעשיהם. ושם הזה הוא מושאל אל כל מנהיג ומשגיח... ונקרא אלוקי ישראל וכן אלוקי אבותינו אברהם יצחק ויעקב, לפי שהם מושגחים מאתו השגחה פרטית... וזה שאנחנו אומרי ה' אלוקינו מלך העולם, עלינו משגיח בפרטות כמו וידע אלוקים, ידיעה פרטית ושל חיבה, ועל כל אומות הוא מלך העולם".

ולפי דברי הגר"א מבואר ג"כ כדברי הנצי"ב, שבדיבור "אנוכי ה' אלוקיך" נאמרו שני דברים. א. ה' המהווה הכל. ב. אלוקיך – מנהיג אותך, ועל זה הביא ראיה מיציאת מצרים, ששם ניכר שה' בחר בעם ישראל.

בחירת עם ישראל ביציאת מצרים

וכדברים האלו מבואר ג"כ בדברי הסמ"ק וז"ל: "מצווה א. לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה... ובזה תלוי מה שאמרו חכמים ששואלים לאדם לאחר מיתה בשעת דינו ציפית לישועה, והיכן כתיב מצוה זו, אלא על כרחין מאחר שהוא דיבור (- כלומר מאחר שהוא אחד מעשרת הדיברות, ואין כאן סיפור דברים בעלמא, אלא ציווי) הכי קאמר, כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוקיכם (- כלומר מנהיג אתכם, כמו שיתבאר להלן), ואני עתיד לקבץ אתכם. וכן יושיענו ברחמיו שנית כדכתיב ושב וקבצך מכל העמים וגו'".

דבר העורך

בתורה נאמר והשימותי אני את הארץ ושממו עליה אויביכם היושבים בה (ויקרא כו, לב). גזירת הגלות מנעה מעם ישראל את האפשרות ליישב את ארץ ישראל, ולא רק מעם ישראל כי אם גם מכל האומות נשללה האפשרות להפוך את ארץ ישראל למקום יישוב. ואכן למרות כל ניסיונותיהם של גויי הארצות ליישב את הארץ, ולמרות שהיא היתה במוקד ההתעניינות הן של הנצרות והן של האיסלם, וקרבות קשות התנהלו על השליטה בה, לא הצליח אף עם ליישב את הארץ.

ככל שחלפו השנים מאז שגלו עם ישראל, וחזרת עם ישראל לארץ היתה נראית כבלתי אפשרית, נוצרה ציפייה לנס, והיה נראה שחזרת ארץ ישראל לא תיעשה אלא ע"י המשיח, וכתוצאה מכך השתרשה לה המחשבה שענין ישוב ארץ ישראל אינו נוגע לנו עד ביאת המשיח ואינו מתפקידנו.

אולם בדבר זה, כמו בהרבה דברים אחרים, אנו רואים כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ובימינו נוצרה האפשרות לקיים את מצוות ישוב ארץ ישראל, וכמו שאמר האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל אנו סברנו כי ארץ ישראל תתיישב ע"י המשיח, אולם הקב"ה הנהיג אחרת ממה שחשבנו.

ובאמת שכבר מבואר בגמ' (מגילה יז, ב) שארץ ישראל תתיישב קודם ביאת המשיח, וכך מתארים חז"ל את סדר ההשתלשלות "וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים. וכיון שנעשה דין מן הרשעים כלו הפושעים. וכיון שכלו הפושעים מתרוממת קרן צדיקים. והיכן מתרוממת קרנם בירושלים. וכיון שנבנית ירושלים בא דוד". ומבואר שקיבוץ גלויות ובנין ירושלים יהיו קודם ביאת בן דוד.

וכך מבואר בפסוקים ביחזקאל (לח, יב) שמלחמת גוג ומגוג תהיה על ארץ ישראל שהיא תהיה "ארץ משובבת מחרב (מיושבת מפליטי חרב), מקבצת מעמים רבים (שנקבצו מארצות עמים רבים), על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד (שזמן רב הם היו חרבים), והיא מעמים הוצאה (ועם ישראל שנקבץ אליה, ה' הוציאו מגלות העמים), וישבו לבטח כלם". ומבואר ג"כ שקודם ביאת משיח בן דוד תהיה ארץ ישראל מיושבת על ידי עם ישראל.

מעתה, לאחר שאנו רואים כי ניתנה האפשרות ליישב את הארץ, חוזרת למקומה מצוות ישוב ארץ ישראל, שאינה גרועה משאר מצוות שבתורה כמו לולב ושופר שאיננו משאירים את קיומם לתפקידו של הקב"ה, אלא אנחנו דואגים בכל כוחנו שנוכל לקיימם, וכך גם בעניין מצוות ישוב ארץ ישראל, שבזמן שנתנה האפשרות לקיים מצווה זו חוזר החיוב למקומו.

וידועים דברי הגר"א שאמר על הפסוק "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון", שמצוות סוכה ומצוות ישוב ארץ ישראל הושוו זה לזה, שאת שניהם מקיימים עם כל הגוף, והוסיף הגר"א שכשם שבסוכה נאמר תעשה ולא מן העשוי, כך גם במצוות ישוב ארץ ישראל דינה הוא תעשה ולא מן

העשוי.

ואע"פ שהובטחנו ע"י נביאינו על כך שעם ישראל יחזרו לארץ ישראל, אין בכך סתירה שאנו נפעל למען ישוב הארץ, משום שאדרבה, חובתנו לפעול לקיום רצון ה' שהתגלה ע"י נביאיו, וכמו שאנו מבינים שחובה עלינו לפעול להשיב לב בנים לאביהם שבשמים, אע"פ שהובטחנו פעמים רבות בתורה ובנביאים שהקב"ה יחזיר את עם ישראל בתשובה בגמר הגאולה, משום שתפקידנו הוא לעשות את רצון ה' ולא לחכות שהוא יעשה את זה, וכך הוא רצון ה' שכל הדברים ייעשו ע"י איתעורותא דלתתא, ומה שאנו רואים שרצון ה' שיתקיים אין אנו צריכים לחכות שהוא יקיים את זה, אלא אדרבה, רצון ה' הוא שאנו נפעל למען זה. וכמו שכתב הגר"א (אדרת אליהו פ' מקץ) על מה שיוסף לקח את בנימין כשבאו אליו אחיו למצרים: "וכוונתו ח"ו לא לצערם וכ"ש לצער אביו, על חנם אלא שידע שע"כ יתקיימו החלומות... שכל מה שעשה לא עשה אלא מרוב צדקתו שיקוימו החלומות **שלא להכחיש רצון וגזירת עליון וזהו כלל התורה**" ומבואר שאע"פ שהתגלה לו בנבואה שיהיה כך, הוא השתדל בפעולותיו להוציא את זה אל הפועל.

ובוודאי בימינו שאנו רואים שרצון ה' שעם ישראל יתיישב בארץ ישראל, ובוודאי כל קיום הישוב בארץ אינו באופן טבעי, הן מבחינת התפתחותו המהירה, שכל מי שמתבונן כיצד ממקום הכי שומם על פני כדור הארץ, נהפכה ארץ ישראל בתוך פחות ממאתיים שנה למקום פורח והומה אדם, והן מבחינת השמירה העל טבעית שאנו זוכים לראות כל יום, עד שהורגלנו כבר לשמוע על סיכול של פיגוע מידי כמה ימים, ואיננו שמים לב שכל מה שקרה [וה' ירחם על עמו ישראל ולא יאונה יותר רע לאף אדם מישראל], הוא כאין וכאפס לעומת מה שהיה יכול להיות אילולא שמירתו המיוחדת של הקב"ה על היהודים יושבי הארץ. מכל זה עלינו להבין שרצון ה' הוא שעם ישראל יתיישב בארץ בימינו.

וכבר בזמנו כתב הנצי"ב בהסכמתו לספר ילקוט א"י: "והנה בעת החיה הננו שומעים דבר ה' ע"י מה שאנו רואים כמה סיבות מהמסבב ית' כי כך ברצונו שתתישב הארץ לאט לאט ע"י נדחי ישראל, והדבר מושכל שעלינו למלא אחר רצון ה' ית' בכל אופן שיזדמן לפנינו, אם בפעולה חומרית או בפעולה רוחנית, היינו להעיר ולהפיח רוח אהבת הארץ בקרב ישראל, ומי מישראל שזכה ה' להתיישב שמה ולעשות בה איזה ישוב מדיני... יהיה יודע שכרוך מצוה ומילוי רצון ה' בזה ויקוה שכר טוב מאלוקי הארץ".

וכידוע, גדולי הדורות בדורות האחרונים עשו ופעלו רבות למען מצוות ישוב הארץ, וכמו שידוע על הגר"א, אשר תלמידיו מסרו את נפשם למען הישוב, ובאו לארץ ישראל, לא בשביל להיות בה, כי אם בשביל להפריח את שממותיה ולהעלות אליה את כל יהודי הגולה, וראו בכך חשיבות גדולה כפי שהשריש להם רבם הגר"א, [ואף ר' חיים מוולוז'ין שלא עלה לארץ היה ראש התומכים בישוב, ועל ידו התנהלה כל מגבית הכספים בחו"ל למען המתיישבים].

בימינו אנו זוכים לראות כיצד ציבור יראי ה' מתיישבים ובונים עוד ועוד ערים בארץ הקודש, ובוודאי כל מי שעוסק בכך צריך להעריך את הזכות הגדולה שנפלה לידו, וכבר אמרו חז"ל בסנהדרין (קב, ב) מפני מה זכה עמרי למלכות, מפני שהוסיף כרך בא"י", ואם כך אמרו על עמרי אשר נאמר עליו (מלכים א טז, כה) "ויעש עמרי הרע בעיני ה' וירע מכל אשר לפניו, וילך בכל דרך ירבעם בן נבט ובחטאתיו אשר החטיא את ישראל", ק"ו בן בנו של ק"ו לכל יהודי ירא ה' אשר פועל בענין זה בכוונה טהורה שאין גבול לזכויותיו.

בברכת התורה, העורך

ומבואר מדברי הסמ"ק שהוא מבאר ג"כ ש"אשר הוצאתיך מארץ מצרים" הוא ציווי להאמין שה' בחר בעם ישראל ומנהיגם, וע"כ יש חיוב לצפות לישועה, שהרי כיוון שהקב"ה בחר בנו על כרחך שיושיענו.

וכך אנו רואים בנביא יחזקאל (כ, ה – ו) שיציאת מצרים מתוארת בו כהנקודה שבה בחר ה' בעם ישראל וכך הוא אומר "כה אמר ה' אלהים ביום בחרי בישראל, ואשא ידי לזרע בית יעקב, וָאִוָּדַע להם בארץ מצרים, ואשא ידי להם לאמר אני ה' אלוקיכם. ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות". ומבואר שענין יציאת מצרים היא הבחירה בעם ישראל.

וכך אנו רואים ג"כ בברכות קריאת שמע, שלאחר שאנו מזכירים את יציאת מצרים בסיום הק"ש אנו מאריכים בתיאור האמונה כאשר כל האריכות היא להראות כמה ה' שומר על עם ישראל בכל הדורות. ומבואר ג"כ שענין האמונה ביציאת מצרים היא האמונה בכך שה' בחר בעם ישראל ומנהיגם עד תכלית ההטבה באחרית הימים.

וביאור הטעם שהאמונה בה' כוללת את החיוב לדעת שהקב"ה בחר בנו לעם, משום שזהו עיקר פעולתו של הקב"ה בעולם, וכמו שאומר הנביא ישעיהו (מט, טז) "הן על כפים חַקּוֹתִיךְ חומותיך נגדי תמיד", כלומר הקב"ה חקק את שמם של עם ישראל על כפות ידיו, ומפרש המלבי"ם שם "והנמשל – שכל פעולותיו ומעשיו הם אמצעיים מובילים אל התכלית הגדולה שהיא התשועה המובטחת", וכך אומרת הגמ' (יבמות סג, א) "אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא, אינן מתברכות אלא בשביל ישראל". ומסכם הרמח"ל (שערי רמח"ל, עמ' צז) "כל העולם ומלואו אינו עומד אלא על האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל". וממילא בכלל מצוות האמונה, נכלל החיוב להאמין בכך שה' בחר בעם ישראל – שזהו כל פעולותיו של הקב"ה בעולם.

ומעתה אנו מבינים את דברי הפסוק שמדגיש שצריך לדעת מדוע הוציאנו ה' ממצרים, משום שהיציאה ממצרים היא מורה על הבחירה בעם ישראל, ולומר מה היא המטרה של יציאת מצרים זה כמו לומר בשביל מה התחתנו כביכול עם הקב"ה, ועל כך אומר הכתוב שהתכלית היא – לשכני בתוכם.

בחירת עם ישראל ע"מ להשרות השכינה בהם

ומדוע דווקא לשכני בתוכם? משום שזהו תכלית הבריאה, שהקב"ה ישרה את שכינתו בארץ, וכך נוכל להידבק בו וכמו שכתב הגר"א "כי עיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, ובודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע". [וכעי"ז כ' בצל"ח ברכות כח, ב. ובכתבי המגיד רבי ישכר בער מריטובה (נין הג"ר אברהם אחי הגר"א): עיקר התיקון הוא בעולם הזה, לכך רבי בא כל שבת לביתו .. וכבר כתבתי במקו"א סיפור מהגר"א על זה האופן, כי עיקר כוונת הבריאה מהבורא ית"ש היא רק העולם הזה].

וזהו כוונת הפסוק, שע"י שיראו ישראל שאני שוכן בתוך עם ישראל, ידעו הם שהמטרה שה' בחר בהם – שהוציאם ממצרים, היא בשביל המטרה המרכזית בבריאה – לשכני בתוכם.

ולכן רוצה הקב"ה שנדע דבר זה, משום שזהו בכלל ידיעת ה' – שעיקרה ידיעת פעולותיו בעולם. ומה הם פעולותיו – הבאת עם ישראל לתכלית ההטבה שזהו השראת השכינה. וזהו כל פעולותיו של הקב"ה בעולם, וכמו שהבאנו לעיל שכל מה שקורה בעולם הכל הוא למען עם ישראל שיגיעו לתכליתם.

ובכך אנו מבינים את מה שמבואר בפסוקים שתכלית יציאת מצרים היא הכניסה לא"י, וכמו שנאמר (דברים ו, כג) ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו", וכן מבואר כסדר בפסוקים, שכאשר התורה מדברת על יציאת מצרים היא מדברת על כך שהיציאה היא לארץ ישראל, משום שכיון שתכלית יציאת מצרים היא בשביל השראת השכינה בעם ישראל, וזה מתקיים בא"י, ממילא היציאה ממצרים והכניסה לא"י – היינו הך.

ומשום כך אנו רואים בפסוקים ובדברי חז"ל שבחירת עם ישראל ניכרת ג"כ מנתינת הארץ, וכמו שהבאנו לעיל מדברי הנביא שאומר שביום בו בחרתי בעם ישראל – "ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות".

וכך מבאר שם המלבי"ם "ומאז הפלם (ל' הפלאה - הבדלה) שיהיו תחת השגחתו... ולהביאם אל הארץ אשר תרתי להם, כמי שיש לו נטע נעמן משובח, שיתור לו קרן בן שמן, מקום ששם יצליח הנטע להיות גפן שורק. וכן בחר בא"י מצד שהיא ארץ זבת חלב ודבש, וימצאו שם כל צרכיהם הגשמיים שיהיו פנוים אל התורה והעבודה, ומצד שהיא צבי לכל הארצות בענין הנפשיי והרוחניי, וחלות שם השכינה וההשגחה והנבואה".

וכך אנו רואים בדברי חז"ל במקומות רבים שמבארים שמשום שבחר ה' בישראל, הוא נתן להם את הארץ. ומבואר שבנתינת הארץ ניכרת בחירת עם ישראל. משום שארץ ישראל היא מקום השראת השכינה, ובה מתקיימת תכלית בריאת העולם – שהקב"ה ישכון בתוך עם ישראל. וממילא מכך שנתן הקב"ה את הארץ לעם ישראל מוכח לעין כל שאנו העם הנבחר לתכלית בריאת העולם – שהיא הדביקות בהקב"ה. [וע"ע בדבריו של הרב וולבה זצ"ל (בספר עולם הידידות עמ' קמה ובעמ' קפג) שהאריך בכך שבהתחדשות הישוב בא"י בימינו נסתרו טענות הנוצרים בדבר הברית החדשה כביכול שכרת עמם הקב"ה ועזב את עם ישראל עפ"ל, מה שגורם לא מעט כאב ראש לכנסיה הנוצרית יעוי"ש באריכות].

מדברי רבותינו

בספר תולדות חייו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל "האיש על החומה" שיצא ע"י נכדו רבי שלמה זלמן זוננפלד זצ"ל הובא באריכות רבה מדבריו והנהגותיו בעניני ארץ הקודש. ליקטנו מעט מהדברים המובאים שם וכן הבאנו בתחילת הדברים תמצית מהם, כשלאחר מכן מובא (באותיות שונות) המקור מהספר הנ"ל.

לערוג לשובם של בנים אל שולחן אביהם

א. חשיבות מרובה ראה הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל לענין חיבת הארץ ולשיבת בנים אל שולחן אביהם, והרבה לדבר על ענינים אלו.

"ביטויי החיבה והכמיהה של מורנו לבנין הארץ, שנטפו שפתותיו בכל עת מצא יש בהם כדי למלא כרכים שלמים, הצגנו כאן דוגמאות והתבטאויות בודדות שללמד על אחרים יצאו, **כי לא היתה אצלו שעה פנויה מלהגות ולערוג להקמת שכינתא מגלותא ולשובם של בנים אל שלחן אביהם**. (ח"ב עמ' 154).

עוד הובא שם מדבריו שכתב: "**אין בי לא תורה ולא חכמה ולא ידעתי בי שום מעלה, כי אם שזכיתי ברחמי שמים לישב בעיה"ק ת"ו**...". ובצוואתו ביקש שלא יגידו עליו שום שבחים, **אלא חבל על א אלטן ארץ ישראל איד" ("חבל על יהודי זקן מארץ ישראל")**. כי היה זה לדידיה המעולה שבשבחים – הפך ביה והפך ביה דכולה ביה!...". (שם עמ' 180).

◈◈◈

יש לעלות לארץ ולא לחכות יותר

ב. זירז את כל היהודים החרדים לעלות לארץ ואמר שאין לחכות יותר, ומי שסיפק בידו לעלות ואינו עולה עתיד ליתן את הדין.

בשנת תרצ"א שנה אחת לפני פטירתו של מורנו, ביקרה בירושלים משלחת נכבדים מקלויזנבורג, שבה השתתף מר לוי קוש ועוד ארבעה עשירים מנכבדי העיר. במשך שהותם בירושלים היו נוהגים לסעוד את הסעודה השלישית על שולחנו של מורנו, ולקלוט בדחילו וברחימו כל רחש והגה שיצאו מפיו.

כשבאו לקבל ברכת פרידה לפני שובם לארצם, שאלוהו חברי המשלחת מה עליהם למסור בשמו לקהילת קלויזנבורג הגדולה. קם מורנו מכסאו, וכדרכו בשעה של התרגשות, השעין כפות ידיו על שולחנו ואמר: "**הגידו לכל היהודים בקלויזנבורג ובגלילותיה, וביחוד לאולמנים, כי עתה הוא הזמן לחסל את העסקים ולעלות לארץ ישראל, ואין לחכות יותר**"... (שם עמ' 154).

פרופ' פטאי ביקר בארץ, ובהיותו בירושלים סר לבקר את מורנו, בשובו פירסם בשבועונו כתבה על ביקורו אצל מורנו ועל הויכוח ביניהם:

"...אחרי מוסף סרתי לביתו של רבי חיים זוננפלד...

רבי – פניתי אליו – אצלנו בהונגריה אומרים שכב' הרב אויבו ומתנגדו של הישוב החדש בארץ ישראל.

דברים אלו הוציאו את רבי חיים משלוותו, והוא הפסיק את דיבורי, ואמר לי בהתרגשות ניכרת: חס וחלילה, האם נעלמו ממני דברי הספרי "שקולה ישיבת א"י נגד כל המצוות", או מה שאמרו חז"ל "חביבה עלי כת קטנה בארץ ישראל מסנהדרין שבחו"ל". **כמה וכמה פעמים ביקשתי וציויתי להגיד להיהודים החרדים שכל מי שסיפק בידו לעלות לא"י ואינו עולה עתיד ליתן את הדין... אני נלחם רק נגד הרוח האנטי דתית של ההתישבות החדשה...**

- יש אומרים, העירותי כאילו כדי לקנטרו, ודוקא בשם הרב, שיהודי דתי אסור לעלות לארץ ישראל.

הזדקף רבי חיים וקולו נעשה יותר צלול ותקיף, והכריז "**חס וחלילה, דוקא היהודים הדתיים מחוייבים לעלות ולבנות את הארץ על טהרת הקודש, כי הארץ מחכה להם שיגאלוה משוממותה**". ועל האחרים, המשיך רבי חיים, כתוב "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב" – מקודם תהיה הגאולה ואח"כ יחזרו החוטאים בתשובה, ואני מאמין שכל חלוץ המשתתף בבנין הארץ, תעמוד לו זכות ארץ ישראל שיחזור בתשובה, הלא גם אלה שעלו מבבל בימי עזרא ונחמיה לא היו צדיקים גמורים, כמסופר בספרי הקודש שחיללו את השבתות והמועדים, ובכל זאת נבנה בית המקדש על ידם וחזרו בתשובה...". (עמ' 148).

◈◈◈

לא לעשות חשבונות

ג. אף שבזמנו היו שחששו לעלות שמא ירדו ממדרגתם מחמת החשש מהתחברות אל החילוניים, הוא סבר שיש לקיים את המצוה שה' ציונו, לעלות לארץ ישראל, (א.ה. וכמו שאחז"ל בכתובות קי, ב לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר שרובה עכו"ם), ומצידנו נשתדל לעמוד בכל הנסיונות.

מספר אחד מתלמידיו של הגאון רבי זרח ברוורמן (הר"ר יוסף חיים גרייבר) יושבים היינו בשבת קודש אחר הצהרים מסביב לשולחנו של רבנו הצדיק רבי זרח ולומדים בצוותא בפרשת שלח. רבנו לא הרגיש אז בטוב ולמדנו בביתו. והנה נפתחה הדלת ורבי חיים זוננפלד מופיע, בכדי לקיים מצות ביקור חולים אצל רבנו.

בתוך שמצא אותנו עוסקים בתורה, שאלנו: באיזה ענין אנו עוסקים? - "בפרשת המרגלים" ענינו לו. נתיישב רבי חיים סמוך לשולחן והתחיל להרצות דבריו בנועם ובחן: איך נוכל להסביר ענין זה שאנשים מורמים מעם ראשי אלפי ישראל הוציאו דיבת הארץ המובטחת ורצו להניא את העם מלהכנס בתוכה. התרחשות זו של דיבת המרגלים אין לפרשה כפשוטה, אם נתבונן שהמדובר בראשי אלפי ישראל בדור דעה של דור המדבר.

אלא, יש לפרש כי גדולים אלה משבאו לארץ ישראל שרתה עליהם רוח הקודש וראו כל הדורות העתידים שיהיו שרויים בארץ הקודש, גם את אלה שעתידים לחטוא, **וגם את הדור שלנו עם "הציונים", ונתבהלו ואמרו: אם כך, מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ**. וזו הכוונה "ארץ אוכלת יושביה", כי קדושת הארץ אינה סובלת יושבים שאינם מתנהגים בקדושה, וסופם להיות נפלטים ומוקאים ממנה - "ושם ראינו את הנפילים", אלו האנשים שיפלו ממדרגתם ויטמאו את עצמם בחטאים; ואם כך מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ.

ועל זה ענו להם יהושע וכלב: "טובה הארץ מאד מאד עלה נעלה וירשנו אתה" - **למרות הכל עלינו לעלות ולרשת את הארץ, ולעמוד בכל הנסיונות, ובהדי כבשי דרחמנא למה לנו. וזה היה חטאם של המרגלים, כי לא היה להם להתחכם נגד מה שצוה ה' ולהרהר אחר הבטחתו"**. (עמ' 141-140).

◈◈◈

לחיות עם האמא

ד. אף בזמנים של מצוקה עודד להישאר בארץ, ולבחור באפשרות זו על פני מגורים בחו"ל בחיק ארץ נכריה, ועי"ז תבא הגאולה.

ב"הגדה של פסח - משולחנם של גדולי ירושלים" (עמוד 170 בד"ה "ולא ראיתי צדיק נעזב") "בימים ההם - סיפרו לי זקני ירושלים - היו העניות והרעב בירושלים נורא מאד, והיו רבים שעלו לא"י כעשירים מופלגים, וחזרו לחו"ל בעירום ובחוסר כל, וכן היו גדולים וטובים שסבלו חרפת רעב, הגה"צ רבי יוסף חיים זוננפלד היה רעב ללחם בשעה שבא לירושלים, והיה סובל עניות גדולה, עד שהוכרח ללון ברחוב העיר, כי לא היה לו לשלם שכר הדירה. באחד מן הימים ההם, כשהלך גאון זה להתפלל ע"י כותל המערבי, פגש בו אחד מן הת"ח שבעיר, אשר גם הוא סבל רעב ועניות, ואמר לו: אמשול לך משל על מצבנו בירושלים כיום הזה, היה פעם איש סוחר מכובד שכל הנהגות ביתו בעשירות, ומתוך כך נתרגלו בני ביתו בכל דרכיהם בעשירות, באכילה ובמלבושים וכדומה, עד שנפטר העשיר, והאלמנה שלא יכלה להמשיך את העסקים ירדה מנכסיה, והחלה לחיות בצמצום גדול, והיו הבנים רוטנים על זאת מאד, עד שאמרה להם אמם: "הברירה בידכם - או שאתם מוכנים לחיות במצב כזה, ולבטוח בה' שיעזור לבסוף, הרי מוטב, ואם לא - סעו לכם לאן שאתם רוצים, כי איני יכולה להביא לכם יותר מזה".

והנמשל הוא על מצב ירושלים: כל זמן שביהמ"ק היה קיים, וירושלים עשירה היתה, כל תושביה אכלו מעדנים וששו עימה משוש, אבל לאחר החורבו אומרת ירושלים לבניה: "אם רוצים אתם לסבול את יסוריי ולצפות לישועת ה', מוטב; ובאם לאו - שובו למקומכם".

ולכך צריכים אנו להתחזק ולבטוח בה' ולדעת את שאמרו חז"ל "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" (תענית ל ע"ב), ואמרו אז, שאם היו כולם סובלים את תחילת ביאתם ולא חזרו, או אז היתה ירושלים רבתי עם, והיה אתחלתא דגאולה, וכמאמר הזוהר הקדוש בפרשת וירא (דף קיז), ובמה שחזרו קלקלו הרבה. והוא רחום יכפר עון. (מפי רבי בן ציון יאדלר)".

◈◈◈

בעל מלאכה בא"י ורב בחו"ל

ה. אף לצורך לימוד תורה בהרחבה בחו"ל ללא דאגות פרנסה, הורה לנכדו להישאר בארץ

אחרי נישואיו של נכד מורנו שידלו רבי יצחק ירוחם (דיסקין) לצאת לחו"ל ולקבל עליו משרה שתאפשר לו להמשיך בשקידת התורה. כאן בארץ – טען רבי יצחק ירוחם, בדוחק הפרנסה וטרדות השעה מתבזבזים הכשרונות המעולים ביותר, ואברכים מוכשרים שהיו לתהילה בפי כל מרוב חריפותם ושקידתם שקעו בתהום הנשייה והניוון מחוסר קרקע פורה להתפחותם,

מדברי רבותינו

ומחוסר אפשרויות כלכליות הדרושות לשם המשך השתלמות בלימוד התורה מתוך שלווה וחוסר דאגות פרנסה.

רבי יצחק ירוחם אף טרח להתקשר בענין זה עם אחד מעסקני הציבור, והלה השיג בשבילו כתב מינוי לרבנות מאחת העיירות המפורסמות בצ'כסלובקיה.

עם הגיע כתב המינוי קיבל הענין משמעות אקטואלית. מצויד עם כתב המינוי מצא הנכד עוז לבא אל הסבא, וסיפר לו על מצוקת הפרנסה, ועל משאלתו האיתנה להמשיך בשקידת התורה, שתי הבעיות שימצאו את פתרונן בקבלת המינוי של רב ואב"ד באחת הקהילות הנכבדות בחו"ל.

תקע מורנו עינים של חבה בנכדו ואמר לו:

- "בני איך האלט אז זיין אין א"י א בעל מלאכה, אין העכער וייא אין חו"ל אפילו ארב אזיין" (לדעתי, עדיף להיות בעל מלאכה באר"י מאשר להיות רב בחו"ל).

וההצעה ירדה מעל הפרק. (ח"ב עמ' 157).

◈◈◈

להפריח שממות הארץ

ו. עודד רבות את החרדים לדבר ה' לבנות חרבות ארץ ישראל ולהוסיף ישובים חדשים ואף במקום של קשיים מרובים היה מעודד להמשיך לפעול, ומשני טעמים: א. משום מצוות ישוב ארץ ישראל ב. בשביל שמירת הצביון התורני ע"י שיבנו בארץ ישובים על טהרת הקודש.

הרב פישל זוסמן – סופר ערך ביקור בארץ בשנת תרפ"ז בראש משלחת שבאה לחקור את מצב אנשי הכולל בירושלים, ובעקבותיו פרסם חוברת בשם "אלה מסעי". באותה חוברת הוא מפרסם מכתב נוסף שקיבל ממורנו בענין יסוד מושבות חרדיות" –

"**עיני ראו ושמחו קיבוץ חבורה של בני תורה ויראי השם אשר נועדו בכוונה טובה ורצויה לבנות חרבות ארץ ישראל וליסד מושבות ליהודים כשרים בסביבת עיה"ק על טהרת הקדש אשר יתנהגו עפ"י דרכי התורה והמצוה ויקיימו מצוות התלויות בארץ... ואשרי המסייע למצוה כפולה זו** ישוב ובנין ארץ ישראל והחזקת התורה וקיום מצוותיה אשר בזכותם נזכה לגאולה אמיתית וקרובה...."

מאלפת גם השיחה בין מורנו לבין הרב זוסמן – סופר שנתקיימה באותו ביקור ואשר נסבה בענין רכישת אדמה בארץ ישראל: .... **אני מבקש ודורש מכם קומו ורכשו נחלות בארץ הקודש ושמרו שמיטה כמו שאחרים עושים.** (עמ' 146-147)

◈◈◈

עד שתחפץ

ז. חשיבות מרובה ראה הגריח"ז במצוות ישוב ארץ ישראל במיוחד בזמננו שרואים משמים שה' חפץ בכך ונתקיים כבר "אם תעירו וכו' את האהבה עד שתחפץ".

במכתבו לאחיו הוא כותב: "**נכון הדבר כי במשך השנים מאז באתי לכאן, וכבר עברו לטובה שלושים ואחת שנים, התחוללו כאן שינויים גדולים שלא התחוללו במשך אלף שנים לפני כן, ללא ספק נבנו כאן למעלה מאלף בתים יהודיים ההתרחבות של העיר הקדושה עצמה, אשר בה הוקמו לאחרונה בניני מידות יפים שמעולם לא תיארנו לעצמנו, בניית מסילת הברזל שבנינה נמשך והולך: לראות את המושבות החדשות, שטחים שהשממה והריקנות שלטו בהם במשך דורות רבים, לבשו חיים ופריחה. ובכל מקום גנות ופרדיסים מוריקים ומלבלבים מלוא העין – האם לא יתכן לראות את יד ההשגחה העליונה בכל זה. עלינו לעסוק בישוב הארץ תוך בטחון בהשי"ת שנתן לנו את תורתו הקדושה.** בוודאי שאם נשמור לה אמונים נזכה לשבת כאן לבטח ונהיה תמיד לחן ולחסד ולרחמים, כי מלאכיו יצוה וכו'". (ח"ב עמ' 139).

במכתבו למחותנו הרב פישל זוסמן (ח"ב עמ' 145): "אומר אני, **בודאי הגיעה השעה שיתעוררו בעלי היכולת ליתן לב להישוב בקודש**, אם כי מאז לבם של ישראל עם הקודש הומה לחיבת הקודש, לא היה להם כי אם לתמוך באותם המעטים השרידים אשר נתנו לבם לעלות בקדש, אבל לשים לב להרבות הישוב בקדש, בזה כנראה לא התעוררו, וכבר דבר בקדשו הגאון הצדיק זצ"ל בהקדמת סידור היעב"ץ כראוי בענין הקדוש, והעיר אוזן ומוסר. ובכל זאת, הגם כי אגדו"י עשו למעשה בזה, והתעוררות גדולי וגאוני פולין עשה רושם גדול, והלא המה ג"כ עשו לאחר שנתנו לבם לעלות לאה"ק ע"י שלוחיהם ולהתבונן על הדבר, וכמו כן יעשו כל המתנדבים בעם בזה לבור מתוכם אנשי מדע היודעים פרק בדרך ארץ, ולהתבונן בענין הקדוש הזה ולאחר התיעצות אח"כ עם הגדולים אשר בארץ.

וכנראה נתקיים בנו אם תעירו וכו' עד שתחפץ, והנראה שהחפץ הזה התעוררות עליון, השי"ת ברחמיו יחיש ישועה לעמו בבא ובהכא..."

כותב המנהיג והאידולוג האגודאי ד"ר יצחק ברויאר בספרו מוריה:

"איפה הגולה התורתית? שאל אותי רבינו הגדול רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל בשנת תרפ"ו. – **איפה הגולה התורתית? וכי היא אינה רואה כאן אצבע אלהים?** הנה אני מבין היום את תפילת מוסף של יום טוב: "ומפני חטאנו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו". – גלינו מארצנו ע"י השם ב"ה, ואחרי כן התרחקנו בעצמנו מאדמתנו! הכי חדלנו לחכות כל רגע ורגע? נניח שאלפיים שנה לא נפל שום גשם מהשמיים, והנה פתאום נראה ענן קל מאד, **וכי לא יזדעזעו כלם ויאמרו במתיחות יתירה: "טאמער דאך טאמער דאך..." (שמא בכל זאת, שמא בכל זאת...), וכי המנדאט אינו לפחות ענן קל כזה?** (שם עמ' 351).

◈◈◈

המשך הישוב עד ביאת גואל צדק

ח. הביע תמיד את אמונתו בגאולתם של ישראל ובכך שלא ייפסק הישוב היהודי בא"י, אף בזמנים שהיה נראה שהכל עומד להתמוטט.

"שאלתי אותו, האם אין הוא חושש לתוצאות המלחמה הבלתי פוסקת של שכנינו ועוזריהם מבחוץ, שבתוך אדום וישמעאל: היה זה באחד הרגעים הרעים ביותר שעברו על הישוב.

ענה הרב:

"לא יועיל להם (ז"א ליריבנו) שום דבר, אנו ננצח, כי אתנו האמת והארץ הובטחה לנו ע"י הקב"ה. הכותל המערבי הוא שלנו. הכותל והארץ כולה לנו יהיו... אנחנו עתה המיעוט בארץ אבל בעתיד יהיה אחרת. מיעוט שהאמת אתו סופו לנצח בכל התנאים. אסביר לך את הדבר. הנה אומרים אנו בתפילת שמונה עשרה: אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב, לכאורה מה כאן הרבותא? בסך הכל אלוקם של שלשה אנשים בלבד, אך אפילו שלשה אנשים בלבד, אם האמת בידם תורתם מתפשטת וגוברת על השקר. וכך יהיה בענין ארץ ישראל. האמת שלנו סופה שתנצח את השקר של אדום וישמעאל. שום ספק לא יכול להיות בדבר". (שם עמ' 67).

כאשר עבר על פני העיר החדשה צהלו פניו, ומפיו היו נפלטים המלים: "בונה ירושלים ה'". הוא היה שמח גם בראותו בנינים חדשים של לא יהודים, ובכל היה רואה בנין ירושלים והכנה אל הגאולה. בעת הבעת התפעלות על אחד הבנינים הגדולים החדשים של ירושלים, בשעת טיול לצורך שאיפת אויר צח בשכונות טלביה וקטמון העיר לו אחד ממלויו: "רבי של לא יהודים הוא".

- ומה בכך, השיב. אבותיהם החריבו את הארץ הקדושה, וכלום אין הם חייבים לסייע בבנינה? והוסיף: **"אל דאגה כל הוילות המהודרות ובניני הפאר, כולם עוד יהיו שלנו"!...** (ח"ב עמ' 137).

◈◈◈

להראות נוכחות יהודית בכל מקום

ט. אף בזמנים של מתיחות מול הישמעאלים הקפיד להפגין נוכחות יהודית במקומות מסוכנים, בכדי שלא יחשבו שהצליחו לגרש את היהודים משום שטח.

חיבתו העזה לארץ הקודש מצאה לפעמים ביטויים מוחשיים שהדהימו גם את אלה שידעוהו והכירו את להט נפשו לחיבת הארץ, והנה מה שמספר הרב משה בלוי על אחד הגילויים האלו: "בפרוע פרעות בישראל בשנת תר"פ, והיציאה מפתח הבית היתה כרוכה בסכנת נפשות בפועל ממש, ורבינו זיע"א קיבל עליו מאתמול ליום זה מצוות מוהל בברית מילה, לא הועילו כל תחנוני בני הבית והוא הלך עטוף בטלית ותפילין לברית המילה לבדו, מביתו דרך שער שכם, המקום המסוכן ביותר, עד למקום הברית. ושמחתו אחרי כן היתה עצומה מאד, כשנתברר לו שאם לא היה בא לא היו מלים את התינוק מפני ששום מוהל לא רצה לבא בזמן סכנה כזה.

שאלתי את רבינו: "אמנם שלוחי מצווה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן אבל היכא דשכיח הזיקא שאני"? והוא השיב לי : "אי, הם לא יעשו לי רעה", ועל שאלתי השניה: "**מדוע בחר דרך שער שכם המסוכן ולא דרך שער יפו המסוכן פחות? השיב - מה? וכי נפקיר את שער שכם? הלא אם אנו נפחד ללכת ברחוב זה, יחשבו הם שבאמת הצליחו לגרש אותנו מהרובע, לא, זה לא! אסור לנו לוותר מפני הפחד על שום רובע ושום פינה בירושלים".** (שם עמ' 173).

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 11 ניסן תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מענינא דיומא

בחירת עם ישראל ביציאת מצרים

ענין יציאת מצרים מודגש בתורה פעמים רבות. חמישים פעמים מוזכר בתורה ענין יציאת מצרים (כמ"ש בזוהר פר' יתרו פה, ב). אנו מצווים כל יום להזכיר את יציאת מצרים ביום ובלילה; להניח תפילין שמוזכר בהם יציאת מצרים; בשבת אנו אומרים שהיא זכר ליציאת מצרים, וכן בכל המועדים ובמצוות רבות. ובליל הסדר אנו מצווים לספר לבנינו את יציאת מצרים. לכאורה קשה מדוע מדגישה התורה כ"כ את ענין יציאת מצרים, הרי היינו זוכרים את יציאת מצרים גם בלא תזכורות רבות כ"כ.

והדברים מבוארים בדברי הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ד אות ט) "הנה יציאת מצרים היה תיקון גדול שנתקנו בו ישראל ונשאר הדבר לנצח.

והיינו כי מאחר חטאו של אדם הראשון נשאר האנושיות כולו מקולקל כמו שזכרנו בחלק ראשון (ח"א פ"ג אות ו – ח) והיה הרע מתגבר בכולו עד שלא היה נמצא מקום לטוב שיתחזק כלל. ואע"פ שנברר אברהם אבינו עליו השלום להיות הוא וזרעו נבדלים לה' מכל האומות, הנה עדיין לא היה להם מקום שיוכלו להתחזק ולהתכונן בבחינת אומה שלמה ולזכות לעטרות הראויות להם, מפני הרע שהיה מחשיך עליהם והזוהמא הראשונה שלא יצאה מהם עדיין. ועל כן הוצרך שיגלו למצרים וישתעבדו שם, ובאותו השעבוד הגדול יצורפו כזהב בתוך הכור ויטהרו".

כלומר, המטרה שהקב"ה הוריד את בני ישראל למצרים הוא בשביל שיפרדו מהרע שנדבק באדם הראשון, שעדיין לא נפרד מהקדושה אצל אברהם אבינו, והרע הזה מנע את האפשרות להקים אומה שלמה ולזכות לעטרות הראויות להם, ולצורך כך הוריד הקב"ה את עם ישראל דווקא למקום הטומאה הכי גדולה, וע"י הצירוף שהקב"ה יצרף אותם מטומאת מצרים - הם יזדככו לגמרי, גם מהטומאה שהיתה דבוקה בהם קודם ירידתם למצרים. [ודבר זה הוא מסתרי ההנהגה שדווקא בדרך זו יהיה התיקון]. וכמו שאמר משה רבינו לעם ישראל "ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים", דהיינו שהמטרה של הירידה למצרים היא בשביל שנהיה ב'כור הברזל' דהיינו המקום ששם מצרפים את הברזל, וכמו שביאר הרמח"ל.

וממשיך הרמח"ל לבאר כיצד יצאו ישראל מתוך הטומאה של מצרים: "והנה כשהגיע הזמן הראוי, **חיזק האדון ב"ה את השפעתו והארתו על ישראל,** וכפה את הרע לפניהם; והבדיל אותם ממנו, ורומם אותם מן השפלות שהיו בו והעלם אליו, ונמצאו גאולים מן הרע גאולת עולם. **ומשם והלאה הוקמו לאומה שלמה דבוקה בו יתברך ומתעטרת בו.**

והנה זה תיקון שנתקנו בו לעולמים כמו שזכרנו, וכל הטובות שהגיעו ושמגיעות לנו, כולם תלויות בו, **ועל כן נצטווינו לזכור אותו תמיד ולהזכירו בפינו, שעל ידי זה מתחזק התיקון ההוא עלינו, ומתאמץ האור בנו,** ומתמיד בנו התועלת הנמשך מן התיקון ההוא". ע"כ דברי הרמח"ל.

ומבואר ברמח"ל יסוד גדול שעל פיו מבואר מדוע הוצרכה התורה והצריכה אותנו להזכיר פעמים רבות כ"כ את יציאת מצרים, שבאמת עיקר ענינה של זכירת יציאת מצרים אינה רק בשביל להזכיר לנו את יציאת מצרים, אלא בשביל שע"ז ימשיך התיקון של יציאת מצרים. שע"י שאנו מזכירים את התיקון שהקב"ה הוציא אותנו מטומאת מצרים, ע"ז מתחזקת אצלנו ההארה הזאת של היציאה, ועי"ז אנו יוצאים מטומאת מצרים ונדבקים בהקב"ה. ולכן התורה מצווה כ"כ הרבה לזכור את יציאת מצרים משום שככל שנזכור ונזכיר את יציאת מצרים, במדה הזו אנחנו נצא מטומאת מצרים ונתדבק בהקב"ה, ואם ח"ו לא נזכור את יציאת מצרים במדה המספיקה, הרי אנו עלולים לחזור שוב להיות תחת יד פרעה (שהוא, כידוע מסמל את היצה"ר).

דברים אלו מבוארים היטב עפ"י מה שהבאנו בגליון הקודם שזכירת יציאת מצרים ענינה הוא זכרון הבחירה של הקב"ה בנו, וממילא ככל שנחזק את ענין זה אצלנו, ונזכור את זה שוב ושוב, ככה יותר נתדבק אליו ונצא מתחת יד מצרים, וזה הן מבחינה טבעית, ע"י שנחדיר את זה לעצמנו, וככל שנתבונן ונתעמק בדברים, יקבע בנפשנו הענין הזה שהקב"ה בחר בנו ונבין את האהבה הגדולה של הקב"ה אלינו, ובכך נתדבק בו. והן מבחינה סגולית, שע"י שנזכיר את זה, יתעורר עלינו שוב האור ההוא שהאיר עלינו אז, וכמ"ש הרמח"ל (שם ח"ד פ"ד סימן ג) "והנה בהיות ישראל מתחזקים בכל יום על דבר זה, ומקבלים מלכותו יתברך ומודים לו בלבם ובפיהם, מופיע הקב"ה בעולמו, וכחות הרע נכפים תחת הטוב ונמשכת הברכה לעולם, ובהעיד על יחודו כמו שכתבנו לעיל, הנה כנגד זה נענה לנו ומתנשא ביחודו, ומחזיק ומוסיף לעולם תיקון על תיקון בבחינת התיקון האמיתי שזכרנו שאליו מתגלגלים כל מסיבות ההנהגה, ומקיים עצתו שהיא העמיד הבריאה על הטוב השלם וכמו שכתבנו".

אהבת הקב"ה לעמו שנתגלתה ביציאת מצרים

לאחר שראינו שענין יציאת מצרים הוא הבחירה של עם ישראל, נתבונן קצת ביציאת מצרים מהבחינה הזאת של יצירת עם ישראל ובחירתו ע"י הקב"ה.

הנביא יחזקאל מתאר את תהליך יציאת מצרים מהבחינה המהותית של תהליך בחירתו של הקב"ה בעם ישראל, ויצירת עם ישראל ועלייתו במדרגות הקירבה להקב"ה.

דבר העורך

הרא"ש באורחות חיים (יום א אות כו) כותב "לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית ובזה תקיים בלבבך היחוד השלם, בהאמין בו כי עיניו משוטטות בכל הארץ, ועיניו על כל דרכי איש ובוחן לב וחוקר כליות. **כי מי שאינו מאמין אשר הוצאתיך מארץ מצרים אף באנכי ה' אלקיך אינו מאמין** ואין זה יחוד שלם כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה".

כאשר אדם מתבונן בניסי יציאת מצרים ובצורה העל טבעית בה הנהיג הקב"ה את עמו ישראל, מתחזק בטחונו בהקב"ה, והוא מאמין שכשם שהקב"ה הוציא את עמו ישראל ממצרים, כך הוא ימשיך להיטיב להם, ואף בזמנים שהדבר נראה בלתי אפשרי מבחינה טבעית.

כאשר חזרו המרגלים מארץ כנען, היה ויכוח ביניהם ובין יהושע בן נון וכלב בן יפונה, המרגלים אמרו "**לא נוכל לעלות אל העם** כי חזק הוא ממנו", ואילו יהושע וכלב אמרו "עלה נעלה וירשנו אותה **כי יכול נוכל לה**".

המרגלים טענו טענות מאד הגיוניות, "אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם", כלומר לא שייך שאומה קטנה בת שישים ריבוא תתמודד מול כל העמים החזקים, בעלי האמצעים החזקים, היושבים בארץ. ואכן טענותיהם היו נכונות מבחינה טבעית, אלא שיהושע וכלב אמרו שעמנו אינו עם המתנהג בצורה טבעית, "אם חפץ ה' בנו והביא אותנו", אנחנו מונהגים בידי הקב"ה וכשם שהוא הוציא אותנו ממצרים בצורה על טבעית, כך הוא ג"כ יתן לנו את היכולת לקיים את ציוויו על אף שזה נראה בלתי אפשרי מבחינה טבעית.

הויכוח בין יהושע וכלב לבין המרגלים לא היה ויכוח על העובדות, כי אם כיצד להתייחס אליהם, המרגלים ראו את הדברים בעין רעה, בפנימיות ליבם הם לא רצו לקיים את דבר ה', ועל כן הם ראו רק את המציאות הנראית לעיניים של ערים גדולות ובצורות, והסיקו שבלתי אפשרי לכבוש את הארץ, ואילו יהושע וכלב שרצו לקיים רצון ה', אצלם לא היו מגבלות, הם לא ראו את הסכנות הטבעיות, אלא את השגחת הקב"ה על עמו ישראל, והסיקו מכך ש"אם חפץ בנו ה' והביא אותנו".

ואכן טענתו של הקב"ה על המרגלים היתה "עד אנה ינאצני העם הזה **ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבו**" (שם, יא). וכך משה רבינו בתוכחתו לעם ישראל בתחילת ספר דברים אומר להם: **ה' אלקיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם.** ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוקיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד באכם עד המקום הזה. ובדבר הזה אינכם מאמינם בה' אלוקיכם. ההלך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנתכם באש לילה לראתכם בדרך אשר תלכו בה ובענן יומם".

כלומר אחר שראיתם את חסדו של הקב"ה ביציאת מצרים ובכל הדרך, עליכם להאמין שאע"פ שיש הרים גדולות ובצורות בשמים, וגם בני ענקים, כל זה אינו מונע מהקב"ה לתת לכם את הארץ, **וכמו שהוא הנהיג אתכם בחסדים כ"כ גדולים עד עכשיו, כך הוא יתן לכם כח לעלות אל הארץ ולכבוש אותה נגד כל הסיכויים הטבעיים.**

גם בזמנינו אנו רואים כיצד הקב"ה סייע לעם ישראל בכל ההתישבות בא"י, ועל אף שבמונחים טבעיים לא היה שייך כלל שיתקיים הישוב בארץ אפילו תקופה קצרה, הקב"ה

דואג לעמו ישראל ומסייע בעדנו. כאשר הלורד בלפור הציע לתת את הארץ ליהודים טענו אנשי משרד החוץ של אנגליה שבלתי אפשרי להביא לארץ כמה יהודים בתוך ים של אנשים מאמיני האסלאם. ענה להם בלפור אילו היה מדובר באומה אחרת, באמת הדבר בלתי אפשרי, אך כיון שמדובר על האומה היהודית אין הדבר כך. היהודים הם "עם לבדד ישכון" ולהם יש כללים אחרים. ואכן ההיסטוריה הוכיחה את הדברים האלו, שכל ההתיישבות נעשתה בצורה בלתי טבעית, ואופיינית אך ורק ל'עם לבדד ישכון'.

לצערנו נשמעו ונשמעים מפי אנשים שלא גדלו על ברכי התורה ר"ל, דיבורים על כך שעלינו לסמוך על כוחנו ובצורה זו נינצל ונצליח. וכידוע יסודה של התנועה הציונית היתה על ברכי הדיבורים האלו על כך שעלינו לסמוך על כוחנו.

אמנם אנו המאמינים בה' ורואים נכוחה את אשר לפנינו, יודעים בבירור כי לולא ה' שהיה לנו אזי חיים בלעונו, לולא הסייעתא דשמיא העצומה המסובבת את הישוב היהודי בא"י, לא היה לו קיום כלל. ואע"פ שבוודאי מוטל עלינו לפעול ככל יכולתנו, כיון שמצוות ישוב א"י היא מצווה המוטלת עלינו ככל המצוות, אך עלינו לזכור כי ה' אלוקיך הוא "הנותן לך כח לעשות חיל", וכאשר אנו נעשה את המוטל עלינו ה' יגמור בעדנו.

דברים אלו צריכים לחזק אותנו במקרים של קשיים, כאשר נראה עתיד הישוב בארץ בלתי ברור, כאשר נראה שישנם קשיים בישיבה בארץ, או כאשר באים לפעול דבר למען קיום מצוות ישוב הארץ. עלינו לדעת באופן ברור כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב.

דבר זה נכון לגבי כל מצוות התורה, כאשר לפעמים נראה לנו שאנחנו אנשים קטנים והדורות חלשים ולא יכולים לקיים בשלמות את רצון התורה. על כך אומרת התורה "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת הוא ממך ולא רחקה היא לא בשמים היא וכו' כי קרוב אליך הדבר מאד וכו'". לא לחינם כתבה התורה פסוקים אלו, בוודאי מדובר על דברים שבאמת נראים גבוהים בשמים ורחוקים מעבר לים, אך כל הקשיים מתגמדים, והדברים הבלתי אפשריים נעשים אפשריים, כאשר אנו זוכרים את אהבתו של ה' אלינו ואת יכולתו, ואת רצונו שנעבוד אותו.

עלינו ללכת בדרכם של יהושע וכלב, להתבונן בכל הניסים של יציאת מצרים ולראות מכך את אהבתו הגדולה של הקב"ה אלינו, וכיצד הוא פועל לטובתנו בלא שום הגבלה, וכפי שמאריך משה רבינו בדברי תוכחתו על חטא המרגלים, ומכך להתחזק בקיום רצונו מתוך אמונה ש"אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת".

ואמנם דרכו של היצה"ר היא להשכיח את הניסים ולהזכיר שוב ושוב רק את הסכנות והמניעות שנראות על פי דרך הטבע, ולכן עלינו להזכיר שוב ושוב את כל הניסים שראינו, וכמו שאומרת התורה (דברים ז, יז - יט) "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם. לא תירא מהם זכר תזכר את אשר עשה ה' אלוקיך לפרעה ולכל מצרים וכו' כן יעשה ה' אלוקיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם".

וכתב שם רמ"ד וואלי (דברים משנה למלך, עמ' קיב): "והנה **כל אומנותו של יצה"ר היא להשכיח את דרך הפלא ולהזכיר את דרך הטבע כדי להפחיד את האדם**, ואתה כנגדו **תזכור את דרך הפלא כדי להפיג את פחדך, ולהבטיח את עצמך דמאן דאחמי לך בעלאי יחמי לך בתתאי**, וזהו שאמר 'זכור תזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים'.

ומ"ש בכפל הלשון "זכור תזכור", כי כשם שהוא ישתדל להשכיח כמה פעמים, **כך אתה תקפוץ כנגדו ותשתדל כמה פעמים להזכיר**, עד שהזכירה שלך תתגבר על השכחה שלו, ותבטח בעוזרך בבטחון השלם". עכ"ד.

וממילא גם אנו צריכים לראות ולהזכיר שוב ושוב את הניסים והנפלאות שראינו בישיבתנו בארץ הקודש בכל המלחמות ובכל השנים ובפרט במלחמה האחרונה בקיץ תשע"ד שאין שום הסבר טבעי למה שהיה אם לא שמירת ה' על הישוב היהודי בארץ הקודש, ומזה נבין שכשם שראינו נסים כמו כן מובטח לנו שה' ימשיך לשמור עלינו בארץ ישראל, וְכִצְפָרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן ה' צְבָאוֹת עַל יְרוּשָׁלָם גָּנוֹן וְהַצֵּיל פָּסֹחַ וְהִמְלִיט (ישעיהו לא ה). וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

בברכת התורה, העורך

הנביא מדמה את הגאולה של מצרים ללידה, עד לגדילה של עם ישראל והגעתם לפסגת המעלות. ומתאר הנביא את מצב עם ישראל כתינוק שנולד ללא שטיפלו בו, וכך הוא נשאר מלוכלך ומוזנח.

וממשיך הנביא: **"ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואמר לך בדמיך חיי ואמר לך בדמיך חיי"**, כלומר, נכון שאת עדיין מתבוססת בדם לידה ואף אחד לא טיפל בך לאחר הלידה, מכל מקום אני אומר לך – את תחיי, אמנם את באמת בדמייך, אבל תחיי.

לאחר מכן: **"רבבה כצמח השדה נתתיך"** גדלת הרבה מאד **"ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים"** עדי זה תכשיטים – היופי של אשה **"שדים נכנו ושערך צמח ואת ערם ועריה"**, כלומר כבר גדלת, ומ"מ את במצב של ערום ועריה, אז הקב"ה שוב פעם אומר -

"ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דדים" את כבר ראויה להתחתן **"ואפרש כנפי עליך"**, כלומר, הכנסתי אותך תחת רשותי [כמו שאמרה רות לבועז 'ופרשת כנפיך על אמתך' אמתך (רות ג, ט), ופירש"י, והוא לשון נישואין]. **"ואכסה ערותך. ואשבע לך"** שאני יהיה בעלך **"ואבוא בברית אתך נאם ה' אלוקים ותהיי לי"** – כאן נעשה עם ישראל לעמו של הקב"ה.

ואח"כ ממשיך הנביא לתאר את כל התהליך כיצד עם ישראל הגיע לרום דרגתו, ממצב של מתבוססת בדמייך, עד מתן תורה ועשיית המשכן, וכפי שמפרש בתרגום שם.

בדברי הנביא מודגשת הנקודה שהקב"ה בחר בעם ישראל, למרות שבשעת הבחירה לא היתה בהם שום מעלה, והם היו מלוכלכים בחטאיהם, כתינוק שעדיין מלוכלך בדם לידה, ולמרות זאת הקב"ה בחר בהם והעלה אותם מתהום השפלות שהיו בו עד לפסגת המדרגות של קירבה להקב"ה.

בכך נפתח לנו פתח להבין את הקשר של עם ישראל להקב"ה; אהבת הקב"ה לישראל היא אהבה בעצם, אהבה שאינה תלויה בדבר, ולכן למרות שישראל לא היו ראויים, הקב"ה הוציא אותם ממצרים ונתן להם את כל המתנות, משום שכאמור אהבתו אליהם היא אהבה שאינה תלויה בסיבה מסוימת.

ומשום כך אומר הנביא (יחזקאל כ, ה ואילך) "כה אמר ה' אלהים ביום בחרי בישראל, ואשא ידי לזרע בית יעקב, וָאִוָּדַע להם בארץ מצרים, ואשא ידי להם לאמר אני ה' אלוקיכם. ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות... וימרו בי ולא אבו לשמע אלי, איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו, ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים. **ואעש למען שמי** לבלתי החל לעיני הגוים אשר המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים. ואוציאם מארץ מצרים...".

נקודה זו מודגשת במקומות רבים, שכשהקב"ה מיטיב לישראל ומושיע אותם, הוא עושה את זה למען קדושת שמו. וכך אומר הנביא יחזקאל (לט, ז) בנבואת גוג ומגוג "ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא אחל את שם קדשי עוד וידעו הגוים כי אני ה' קדוש בישראל". ופירש"י "**שפלותם של ישראל חלול שמו הוא** באמור להם (לעיל פרק לו) עם ה' אלה ולא יכול להצילם".

כלומר על ידי שיראו הגוים שאני מושיע את ישראל עי"ז אני אודיע את שם קדשי, כלומר בזה יראו את שם קדשי, בצורה הזו יתגלה שמי – יראו כיצד אני מתגלה בעולם ואיניני מסתתר כביכול, ועי"ז – "וידעו הגוים כי אני ה' קדוש בישראל", כלומר שיראו שבאמת מתקיימת מגמתי שבשבילה בראתי את הבריאה, ואני מיטיב לישראל.

נמצאנו למדים מכאן דבר נפלא המורה על האהבה של הקב"ה לעמו ישראל, עד כדי כך שגילוי כבוד שמו של הקב"ה מתקיים ע"י טובתם של ישראל, וכשטוב לישראל – הרי נתגלה שמו של הקב"ה. ומשום שזוהי כל מהות פעולותיו של הקב"ה וכמ"ש הרמח"ל (שערי רמח"ל, עמ' צז) **"כי באמת, כל העולם ומלואו אינו עומד אלא על האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל"**. (והארכנו בענין זה בגליון הקודם), ומשום כך גם ביציאת מצרים, אע"פ שלא היו ישראל ראויים, עשה הקב"ה למען שמו, בכדי שיראו שהוא אינו מוגבל בקיום רצונו להיטיב לישראל, והעלה אותם מהדרגה שהם היו, עד לדרגה של "ושכנתי בתוכם".

קידוש ה' בנתינת ארץ ישראל

בדברי הנביא יחזקאל שהבאנו לעיל מבואר שתכלית יציאת מצרים היתה "להוציאם מארץ מצרים – אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות", דהיינו שהתכלית הסופית של יציאת מצרים היא להביא את עם ישראל לארץ ישראל. וכך מבואר כבר בתורה (דברים ו, כג) "ואותנו הוציא משם **למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו"** ומבואר מזה שכניסת עם ישראל לארץ ישראל היא תכלית הגילוי של קידוש ה', שהרי יציאת מצרים, שעליה נאמר שהיא נעשתה למען קידוש ה', תכליתה היא בשביל הכניסה לארץ ישראל. והוא מהטעם הנ"ל שבזמן שמקבלים עם ישראל את מתנת ארץ ישראל שהיא תכלית ההטבה הרי זה קידוש ה', שמתבצעת מגמתו של הקב"ה בבריאה – שהיא ההטבה לישראל.

ובאמת במקום אחר אנו רואים בפירוש שהנביא אומר שכניסתם של בני ישראל לארץ ישראל היא קידוש ה', ויציאתם ממנה ח"ו נקראת חילול ה', וכמו שכתוב בנביא יחזקאל (לו, כ) "ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו", כלומר בעצם מה שעם ה' יצא מארץ ה' הוא חילול ה', ובהמשך הפסוקים (לו, כב - כד) נאמר "לכן אמר לבית ישראל כה אמר אדני אלהים לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם. וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני ה' נאם ה' אלהים בהקדשי בכם לעיניהם", וכיצד יקדש הקב"ה את שמו - "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם", כלומר במה שישראל יחזרו לארצם יהיה קידוש ה' לעיני העמים (וכך פירש"י שם "וקידשתי את שמי, ומהו הקידוש, ולקחתי אתכם מן הגוים").

בפסוקים אלו מודגשת ג"כ הנקודה שהזכרנו לעיל, שאהבת הקב"ה את ישראל אינה אהבה התלויה בדבר, ואע"פ שעם ישראל חוטאים הקב"ה אינו מסיר את אהבתו מהם, וכשהם גולים מארצם הרי זה חילול ה', ואע"פ שהם גולים מחמת חטאיהם יש בזה חילול ה', שנראה שאין הקב"ה יכול להיטיב לישראל כפי רצונו להיטיב להם בכל זמן. ואף בחזרתם לארצם אומר הנביא "לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם", כלומר, אע"פ שעם ישראל חוטאים, מ"מ הקב"ה מביאם לארצם למען קידוש שמו.

ויה"ר שנזכה אף אנו להשיב אהבה לאהבת ה' אלינו, ולאהוב אותו אהבה שאינה תלויה בדבר ולקיים מצוותיו שלא ע"מ לקבל פרס.

מדברי רבותינו

מהנהגות והוראות החפץ חיים זיע"א

א. ניסה בכל כוחו לעלות לארץ ישראל, ואף כשהיו עיכובים לא נכנע, וניסה שוב ושוב.

בספר "החפץ חיים חייו ופעלו" (להרב משה מאיר ישר, חלק ב' – עמוד תר"ח – תר"כ). "בדרך לארץ ישראל" מספר באריכות על נסיונותיו של הח"ח לעלות:

ב"תנאים" של חתנו הראשון, הרב הגאון ר' אהרן הכהן (מחבר הספרים "עבודת הקרבנות", "פרחי אהרן", "מטה אהרן", "בית אהרן" ועוד, נפטר בתל אביב כ"ז שבט תרצ"ז), עם בתו הבכירה גיטל, שהתקיימו **בשנת תרמ"א, התנה תנאי מפורש, שאם כי הוא מבטיח לחתנו מזונות לאחר חתונתו, לא יהיה הלה רשאי לעכבו מלנסוע לארץ ישראל.** מעין זה התנה גם ב"תנאים" של חתנו השני הגאון ר' צבי לוינסון עם בתו שרה **בשנת תרמ"ד**. משנשא **בשנת תרס"ד** את אשתו השניה (בת הרב ר הלל אבד"ק לאפי) הרבנית מרים פרידא, **התנה עמה שתסכים לנסוע עמו ארצה ישראל. אותו תנאי התנה גם ב"תנאים" של חתנו הצעיר הגאון ר' מנחם מנדל יוסף זקס עם בת זקוניו פיגא. י"ד שבט תרפ"ג.**

בשנת תר"פ בהיותו שרוי בתוך גלותו הכפולה ברוסיה, **יזם החפץ חיים לנסוע משם דרך אודיסה לארץ ישראל.** חתנו ר' צבי אמר ללוותו. בשבועון "מחזיקי הדת" שהופיע בירושלים **מד' כסלו תרפ"א**, אף הודיע **שהחפץ חיים יחד עם עוד שלושה רבנים מפורסמים נמצאים כבר בדרכם לארץ ישראל.**

ברם מצבה המסוכן של ישיבתו תחת משטר הבולשביקים עכבו באותה שעה...

כל החפצים נארזו. הספרים, האמהות של חבוריו וכמו כן כל הדברים הנחוצים כבר נשלחו. לפיכך שוב לא חדל מלהתכונן למסע. אף כבר מכר או חילק את רהיטי ביתו.

בערב ראש חדש אלול תרפ"ה כתב בוילנה אגרת פרידה לאחיו שבגולה, שתוכנה בחלקו, כך:

"כאשר זכני השי"ת ברחמיו והגעתי לגבורות והנני מתעתד בעז"ה לעלות לארץ הקדושה לרצות אבניה ולחונן עפרה, אמרתי להפרד מאחי ועמי יושבי הארצות האלה בברכה....".

כל וכל בביתו של החפץ חיים כבר היה מוכן לנסיעה... והנה אירע שבדיוק יום לפני כן חלתה אשתו של החפץ חיים מחלה מסוכנת. נאלצו להעבירה לוילנה, מקום שם נאלצה לעבור נתוח רציני. "מעשה שטן הוא בכל מקום הוא מתערב, אך לא יעלה בידו" - מחה במרירות. את תקותו עוד טרם אבד. "השי"ת יעזור, היא תבריא ואי"ה נסוע נסע...". ברם מקורביו כבר נוכחו אז שמן השמים יעכבוהו.

היא אמנם הבריאה והחפץ חיים שוב החל לערוך הכנותיו בסתר. לא אבה שמישהו מלבד בני ביתו ידע על כך. הוא התבטא: "יתכן שהפרסום המרובה יתר על המדה הוא הגורם להפרעת תכניותי. הלוחות הראשונות נשברו משום שניתנו בקולי קולות...". לפיכך קוה שלכשיערוך הכנותיו בסודיות אולי יעלה בידו להגשים את משאלתו. מענין, שבו ביום שקיבל בשניה את מסמכיו הדרושים מארץ ישראל חלתה בתו הצעירה פיגא. הכל ראו אז בעליל שמן השמים אין מניחים לו לבצע את תכניותיו.

ברם החפץ חיים עצמו עוד טרם אבה להכנע."מה זאת תדברו? הקב"ה בחסדו יעזור. היא תבריא ואי"ה נסוע נסע!".

הבת אמנם הבריאה, אך החפץ חיים עצמו מבחינה גופנית הלך הלוך והחלש. הובא בשבילו רופא באופן מיוחד מוילנה, שקבע שבריאותו הרופפת וזקנתו המופלגת אינן מרשות לו לערוך מסע ממושך שכזה.

הפעם כבר הודה גם החפץ חיים בעצמו שמן השמים מעכבים את נסיעתו - "כי לא תעבור!". אף על פי כן, משהרגיש עצמו חזק יותר, ריענן מחדש את תקותו לנסוע ארצה ישראל... אך לשוא היו כל מאמציו לעלות למקום הקדוש שמשה ואהרן לא זכו להכנס בו.

את רגשי אכזבתו ודאבונו על שלא הצליח חפצו בידו לעלות לארצנו הקדושה. מביע החפץ חיים במכתב לידידו הנדיב ר' אברהם מאירס בשיקגו, לאחר שהלה שב מבקור בארץ ישראל:

ב"ה יום ה', ו' לחדש שבט תרצ"ג.

כבוד ידידי הטוב הרבני הנכבד והנדיב רחים ומוקיר רבנן מר ר' אברהם מאייערס ני"ו.

אחד"ש מעכ"ה

התענגתי לשמוע משלומו הטוב בשובו לשלום הביתה. יזכה לעלות יחד עם כל נפוצות הגולה לציון ברנה, **גם אנכי משתוקק הייתי בתשוקה גדולה להיות באה"ק ומה גם לעת זקנתי, אך לא זכיתי לזה בעו"ה ומן השמים עכבוני...**

כמו"כ מספר תלמידו של הח"ח שלמד אצלו כט"ז שנה (הג"ר יעקב משה שורקין זצ"ל, הובא בספרו של בנו "מגד גבעות עולם" עמ' סב): **"החפץ חיים זצ"ל היה מבקש מכל הנכנס והיוצא אליו, "נעמט מיר צו ארץ ישראל". (קחו אותי לארץ ישראל)".**

◈◈◈

ב. וכן זירז ועודד אחרים לעלות לארץ ישראל.

ספר "תולדות החפץ חיים" (שחובר ע"י בנו הג"ר אריה לייב הכהן זצ"ל. עמוד עה): ומר אבא בעצמו התגעגע כל ימיו לנסוע, וכבר היה מוכן לנסוע, ושלח כבר ספריו וכלי ביתו, אבל לדאבון לב כולנו מן השמים עכבוהו, וכמו שנספר להלן.

אני הכותב נסעתי לארצנו בלי שום מטרה. רק לראות את הארץ, אשר אנו מזכירים אותה בשבתנו וקימנו כל ימי חיינו, וכשבאתי בחזרה ובקרתי את אבי אמר לי הסכלת עשה, **אם היית שם כבר היה לך להשתקע שם.** וע"ע באות הבאה.

◈◈◈

ג. כבר לפני השואה חזה את הסכנה שתהיה בגולה, ואמר שהעצה להינצל ממנה היא לעלות לא"י.

בספר נתיבות הקדש (עה"ת ומועדים עמ' קסא), בהערות המו"ל, כתב בשם רבי אברהם משה סלומון (הרב מחרקוב. חתנו של הג"ר משה לנדינסקי ראש ישיבת ראדין): "שמעתי מאיש מהימן .. כי שמע מכבוד הצדיק בעל החפץ חיים זצ"ל, **כי כל איש ואשה אשר יש לו מוח בקדקדו יסע לארץ ישראל ויקנה בית ואחוזה.** כי העיר ברלין וגם הכרכים אשר בחו"ל יחרבו וארץ ישראל תמלט".

ובספר חפץ חיים על התורה פרשת וישלח (עמוד עב):"אם יבוא עשו אל המחנה האחת וגו'". בשנת תרצ"ג, כשצורר כל היחודים באשכנז ימ"ש עלה לגדולה ולקח רסן הממשלה בידו, נשאל החפץ חיים על ידי אחד מראש הישיבה שלו בראדין (א.ה. מפורסם שזה הוא הרב מפוניבז' זצ"ל) ... מי הוא זה איפוא המחנה שישאר לפלטה?

ועל זה ענהו החפץ חיים זכר צדיק לברכה: כתוב מפורש בדברי הנביאים: "ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש" (עובדיה א, יז) והרב השואל יצא מאת החפץ חיים, כשידיו רועדות על חורבן יהדות אירופה, ולבו היה נכון בטוח, כי ארצנו הקדושה תנצל, וחרב לא תעבור בה. וכן היה, שתחלת מפלתו של הרשע הזה היתה, כשהתקרב לחופי ארצנו הקדושה".

◈◈◈

מדברי רבותינו

ד. הציפיה למשיח אינה סתירה לעליה לא"י, ואדרבה, מי שלא יעלה לא"י קודם ביאת המשיח, מי יודע אם יזכה להיות בה כשיבא המשיח.

בספר "החפץ חיים חייו ופעלו".

לחיות בארץ ישראל היה חלומו ותשוקתו של החפץ חיים מעודו. **הוא, שתמיד השתדל לעודד ולנחם את אחיו שבגולה, בלמדו אותם לחיות ולצפות לגאולה, למשיח, לירושלים הבנויה - היה חדור געגועים יוצאים מן הכלל לארץ ישראל.** תמיד השתוקק להתישב בה כאדם ששואף להשתחרר ממקום שהאויר בו מחניק, שריאותיו אינן מוצאות בו די אויר לנשימה, כך הרגיש החפץ חיים בחוץ לארץ. מערכותיו הרוחניות לא מצאו כאן די ספוקן. אוירת הקדושה שנוצרה סביבו, רוח התורה והיראה שאוירה של רדין היה אפוף בו, הגדילו ביתר שאת את משאת נפשו הפנימית. קשה לאין ערוך היא העבודה בחוץ לארץ. כאן אך לעתים נדירות מאד מסוגלת הנשמה להגיע לשלמותה. בשאיפתו התדידית ל"שלמות הנפש" הרגיש, משום כך, החפץ חיים משאלה פנימית לארץ שאוירה "חיי נשמות".

בשנת תר"מ עלה רבה של רדין, ר' יהודה'לה לארץ ישראל. משם כתב במכתב לידיד נפשו החפץ חיים: "בחוץ לארץ לא הרגשתי את קדושת השבת וזהרה. את קדושת השבת ואת זיו תפארה התחלתי להרגיש בבואי לארץ הקדושה". **תופעה כזו הגבירה ביתר שאת את השתוקקותו לארץ ישראל. בדרך כלל לא היתה זו אצלו שאיפה נאה בלבד, אלא שבכל הזדמנות ובכל מקרה חשב והשתדל באופן ממשי להגשים את חלומותיו.**

"מי יודע אם יזכה להיות מאלה שיכניסום לארץ ישראל בשוב ה' את שבות עמו. **אך מי שיהיה שם מקודם לכן יש תקוה ששוב לא יגורש משם**" טוען היה.

◈◈◈

ה. בפרט בזמן עקבתא דמשיחא הוא חיוב מיוחד, שבזמן זה ישנה פקידה ומתחיל התעוררות של קיבוץ גלויות.

כותב בנו בספר "תולדות החפץ חיים" (עמוד מ"ג, והובא ב"מכתבי החפץ חיים" עמ' 44): בזכרוני כי בשנת תר"נ ותרנ"א, שהחלו לגרש את אחינו ב"י ממאסקאווא, התעוררה אז תנועה גדולה לארצנו הקדושה, המגורשים למאות ולאלפים החישו למפלט למו לארץ אבותינו, קנו שם קרקעות, נטעו כרמים, יסדו מושבות, כן בתחום המושב נאספו אסיפות, נתיסדו חברות, שלחו משולחים לקנות קרקעות, בעלי בתים מכרו נכסיהם וכל חפציהם, ובצרור כספם עלו בשמחה לארצנו הקדושה, בתקותם למצוא שם בלי זעת אפים עושר ואושר.

בזמן זה קבלתי מכתב מאבי ז"ל ובו הוא מעירני **על ההתעוררות הגדולה בכל פנות עמנו לעלות לארצנו הקדושה, ומשער, כי הימים ימי עיקבא דמשיחא, וכי פקד ד' את עמו, ואפשר הוא אתחלתא דקיבוץ גליות, שהוא קודם ביאת המשיח, ואם היינו ביכולת, היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות להארץ, אבל באשר אין בכחנו לע"ע**, נעשה את אשר מוטל עלינו ואשר בידינו וכו'.

ובעמ' סט שם: "... היה בטחונו חזק שבקרוב יפקוד ד' את עמו, ויותר התחזק בתחילת שנות הששים, **שנתעוררו למאות ולאלפים לשוב אל ארצנו ולעבוד אדמתה, והחלו לדבר ע"ד שיבת ציון בכל האומות, וראה בזה אצבע אלקים, וכי ישיב ד' את שבות עמו בקרוב וישיב שכינתו לציון עירו ויכונן מקדשו, ובעבודת בית המקדש נשמח כלנו,** ובחוזק אמונתו הכין את עצמו ואת אחיו הכהנים במדינתנו בידיעת הלכות עבודה, כידוע ומפורסם, והיה עומד ומצפה מיום ליום לישועת ד' ולהתגלות כבודו.

◈◈◈

ו. אין להימנע מחמת ג' שבועות וטעמים כעין אלו.

כפי שהבאנו לעיל שהח"ח ראה בהתעוררות לא"י דבר חיובי ורצה להשתתף בזה ג"כ, וכמו"כ אנו רואים שכל התנגדותו לתנועה הציונית היתה מחמת פריקת העול של חבריה, וגם אז **נזהר מלהחלישם בפעולותיהם למען ישוב הארץ, והשתדל בהתנגדותו שתתמקד רק בנושא פריקת העול** (יעוי' להלן על סיפור המכתב). וכפי שמספר בנו בספר תולדות הח"ח (עמ' סט) באריכות רבה, על מבוכתו של הח"ח "למן היום שהמשכילים שנואי נפשו החלו ליקח חבל בשמחתנו, ויסדו חברת חובבי ציון... והחלו ליסד קולניות בארצנו. אמנם לפי ראות עיניים היה הכל טוב ויפה, אבל החרדים בעמנו ובתוכם גם מר אבי ז"ל נאנחו מרה... אמנם היותר מכאיב, כי בין חברי הועד היו כאלה הנודעים בכל עמנו לפורקי עול...

ביותר עוד חטאו המשכילים לעמם בשלחם מגידים בכל המדינה להעיר את לבם לקום על נדיבות לטובת בנין הארץ. אמנם שלחו אנשים כמותם ומגידי בעלטה אלה ראשית דרכם היה ללגלג על ביאת המשיח... תחת שהיה להם לרכוש לב העם ולחזק את לבם כי קרוב יום ה' וקיבוץ גלויות החלה, ועלינו לחזקה, ואם ראשיתנו מצער אחריתנו ישגה, כאמור בתורתנו אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך, וכאשר החל להראות את חסדו כן יוסיף לחונן אותנו ועוד נזכה לראות ירושלים בבנינה ומלכות בית דוד (וכמו שסדרוהו בעלי כנסת הגדולה בתפילה, קיבוץ גלויות, ואח"כ שיבת שופטים בישראל, ואח"כ בנין ירושלים, ואח"ז צמיחת מלכות בית דוד, ולבסוף בנין בית הבחירה. ובוודאי אנשי קודש אלו קבלו זאת מנביאים ה' שכך תהיה סדר הגאולה). **ולו שמעו טובי עמנו דברי שלום וניחומים כמו אלה, בלי ספק נקבצו שלומי אמוני ישראל ברבבותיהם ותהי למחנה אלוקים ובכל נפשם ומאודם עזרו להקמת ארצנו הקדושה...**

לאחר שהראו לח"ח מאמר שכתב אחד המשכילים לאחר הצהרת בלפור, שמעתה יהיה אפשר בלא שמירת המצוות, "אז לא יכול שוב מר אבי להתאפק, ויצא במאמר גדול להכחישם על פניהם... מחאתו נתפרסמה אז בין כל החרדים שבדור, אני הכותב לא הייתי בבית אבי בשעה שכתב מאמרו ונשלח לדפוס, וכשבאתי ונודעתי מזה נתוכחתי עם מר אבי ז"ל, ואמרתי לו **למה לך להתערב בריב אשר הקיף את כל עמנו, ולרפות ידי הבונים** בני אדם דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת, **אם הבונים אין כוונתם לשמים, אבל בכגון זה אמרו יכין רשע וצדיק ילבש. ענני, אמת כי הדברים יצאו ממני, אבל לא גמרתי עוד בדעתי אם לשלוח על פני חוצות, ושלא בידיעתי נשלח.**

◈◈◈

ז. אף מי שאינו בדרגה שיישב כל חייו בתורה ותפילה, חייב לעלות לא"י.

כפי שמשמיך שם בנו של הח"ח: אבל ידעו נא הקוראים כי מר אבא לא היה מן הקיצוניים בין החרדים בדבר הציונות, **הוא לא דרש מהעולים שיבלו שם ימיהם בתורה ובתפלה כל הימים, רק כי יתנהגו ע"פ התורה והמצוה, וכמו שנוהגים כל בני ישראל הישרים בגולה.** זכורני כי באתי פעם לבית אבי לבקרו בימיו האחרונים ומצאתי שם חוברת שלוחה מבית אדמו"ר אחד. ובהביטי בו ראיתי כי הוא מתנגד לכל הישוב החדש. ובאש קנאתו הוא פוגע גם ברבנים של חסידים שנותנים רשות לאנשי שלומם לנסוע להארץ. והוא אומר ישלחו אותם לכל ארץ וארץ אבל לא לארצנו הקדושה. ולפי דבריו שם הארץ הזאת נבחרת רק לעבודת השם, וכהנה וכהנה מאריך שם בדבריו. ושאלתי את מר אבא אם עיין בהחוברת הזאת. ענה לי כי אין בכחו לעת זקנותו להתעניין בכל דבר הנשלח לו. וביקשתיו שאעפי"כ יעיין קצת. וכשהגיע להמקומות שמרעיש עולמות הניע בכתפיו ולקח התנ"ך בידו והראה לי ביחזקאל ל"ח פי"ב נאמרו על גוג לשלול שלל ולבוז בז להשיב ידך על חרבות נושבות ואל עם מאוסף מגויים עושה מקנה וקנין עי"ש, **הרי שעמנו עסקו במקנה וקנין, אלא העיקר הוא שיתנהגו בדרך התורה".**

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 12 אייר תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

ארץ ישראל נחלת ה'

לאחר פרשת העריות מזהירה התורה "אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם. ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה ותקא הארץ את ישביה".

וידועים דברי הרמב"ן שהק' מה השייכות בין עבירות העריות לטומאת הארץ, שהרי אי"ז מהמצוות התלויות בארץ.

וביאר הרמב"ן שארץ ישראל "היא נחלת ה' מיוחדת לשמו לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיחד שמו זרע אוהביו" ומשום שהארץ היא נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי ע"ז ומגלים עריות.

ובהמשך דברי הרמב"ן הוא מבאר שמטעם זה עיקר כל המצוות, אף שאינן תלויות בארץ, אינן נוהגות בחו"ל אלא מטעם "הציבי לך ציונים", "כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'".

וכן מבואר מאמר חז"ל (כתובות קי) כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוק שנאמר (להלן כה לח) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים ואומר (שמואל א כו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים ואמרו בתוספתא דע"ז (פ"ה ה"ה) הרי הוא אומר (בראשית כח כא) ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים... כל זמן שאתם בארץ כנען הייתי לכם לאלוקים אין אתם בארץ כנען כביכול אין אני לכם לאלוקים. עכ"ד הרמב"ן.

וכדברי הרמב"ן כתב ג"כ הגר"א (אדרת אליהו דברים לב, ט) "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. כי בהנחל עליון לכל שר ושר אומה שלו, בחר לחלקו את עמו ולקח א"י לנחלה שלו ונתנה לישראל, **כמו שאמרו בכתובות כל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה לפי שהוא תחת השרים**, אבל א"י אין שום ממשלה לשבעים שרים עליה וכו' וזהו כי חלק ה' עמו, מה שלקח ה' לחלקו נתן לעמו".

[וכדבריהם מבואר בזוה"ק יתרו (עט, ב) "כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, מאי טעמא, משום דזרעא קדישא לארעא קדישא סלקא, ושכינתא באתרה יתבא, והאי בהאי תליא". וכן בעוד מקומות בזוה"ק].

מבואר ברמב"ן שני ענינים א. משום שהארץ היא נחלת ה', על כן המצוות והעבירות מתייחסות אליה, ולכן עיקר המצוות אינן אלא בא"י, [ובחו"ל אינן נוהגות אלא כדי שלא יהיו חדשים], ומאידך העבירות בא"י משפיעות טומאה על הארץ. ב. משום שהארץ היא נחלת ה', לכן הדר בא"י יש לו אלוק, והדר בחו"ל שאינה נחלת ה', כמי שאין לו אלוק.

הדביקות בהקב"ה דרך ארץ ישראל

ונבוא לבאר את הדברים, ראשית יש לבאר את הענין שא"י היא נחלת ה'. ביאור הדברים כמו שביארנו (בגליון 3) שענין השראת השכינה בארץ איננו רק בשביל שהשכינה תהיה קרובה אלינו מפני שאנו בארץ, אלא שזה התכלית, וכמ"ש הגר"א (שיר השירים א, ג פי' ב) שעיקר כוונת הבריאה היתה בשביל שבני אדם ידבקו בשכינה בעולם הזה, דהיינו שישנו הבדל בין הדביקות בשכינה בעוה"ב לדביקות בעוה"ז, ורצון הקב"ה שהדביקות בו תהיה דרך הארץ, וזהו ענין השראת השכינה בארץ, שישנו קשר בין השכינה לארץ, ודרכה נדבקים בהקב"ה.

וכך נאמר בפסוק בפרשת מסעי (במדבר לה, לד) "ולא תטמא את הארץ אשר אתם ישבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני ה' שכן בתוך בני ישראל", דהיינו שהשראת השכינה בארץ גורמת לכך שהמטמא את הארץ כביכול מטמא את הקב"ה. ומבואר מכל זה שהארץ היא כעין גוף של השכינה, ולכן דרך הארץ מגיעים אל הדביקות בשכינה בשלימות.

[ועי' ר' משה דוד וואלי פרשת שלח – (במדבר יג, ב. עמ' קטז): "וכבר כתבנו למעלה שיופי הגוף משתוה ליופי הנפש... וישראל היו יודעים כבר יופי הנפש של הארץ הנבחרת, שהיא השכינה עצמה שמתהלכת עמהם תמיד, ואם כן מזה היו צריכין לידע ולהכיר יופיו של **גופה שהיא ארץ ישראל התחתונה**, כי בודאי המאציל ית' לא התקין גוף כעור לנפש היפה". ועוד כתב (בראשית, ח"ב עמוד תכ"א): "...והנה ההבטחה הראשונה היותר עיקרית היא לתת לו ולזרעו הארץ הנבחרת **דאיהי גופא דשכינתא ממש**". וכ"כ במקומות רבים. ומקורו מדברי הזוה"ק (פרשת נח סז, א): "לה' הארץ ומלואה, האי קרא על ארעא דישראל אתמר דאיהי ארעא קדישא. ומלואה דא שכינתא" (כלומר, מלת ומלואה רומזת על השכינה שהיא ממלאת את ארץ ישראל כנשמה לגוף).

וביאור הדברים עפ"י מה שאמרו חז"ל (ברכות י, א) מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף וכו', והנה ידוע שהנשמה פועלת דרך הגוף, והגוף הוא דומם ואינו יכול לראות ולשמוע וכו', והנשמה היא זאת שרואה בעיניים של הגוף ושומעת באוזני הגוף, כלומר היא משתמשת בגוף ועושה את פעולותיה דרכו (עי' רמח"ל דעת תבונות סי' עב), וכך הוא גם היחס בין השכינה וא"י; השכינה [שהיא מביאה את כל השפע לנבראים] פועלת דרך הארץ, וכמו

דבר העורך

נאמר בשיר השירים (פרק ה פסוק ג) "פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם" ומבארים חז"ל במדרש שם שפסוקים אלו מתארים את טענות עם ישראל, כאשר הקב"ה בא לגאול אותם בימי עזרא, ורבים לא רצו לעלות לא"י בטענה ש-"רחצתי את רגלי, מטינוף עבודת כוכבים, יודעת הייתי שאבק של אותו מקום משיאני לעבודת כוכבים".

עוד מפרשים חז"ל שם שהיתה להם טענה נוספת: "כך אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כל נסים שעשית לי על ידי כורש, לא היה מוטב לעשותן לי על ידי דניאל, ועל ידי אדם צדיק".

דהיינו שטענותיהם של ישראל היו שאינם רוצים לעלות לארץ ישראל משום שבא"י היה יצרא דעבודה זרה, וכמו"כ לא רצו מפני שהגאולה היתה אז ע"י כורש שאמר (עזרא א, ג) "מי בכם מכל עמו... ויעל לירושלים", והיה נראה להם שאי"ז ראוי שתהיה הגאולה על ידי אדם כמו כורש, ולכן לא רצו לעלות לארץ ישראל.

וכ' הנצי"ב (הובא במדור מדברי רבותינו) "ובכל זאת אנו רואים שהתרעם הקב"ה הרבה על זה, כמו שנראה בהמשך השיר הקדוש, ובמדרש שם, וביומא פ"א".

וכוונתו לדברי הגמרא ביומא (ט, ב): "ריש לקיש הוי סחי בירדנא (- היה שוחה בירדן), אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא, אמר ליה אלהא סנינא לכו (- אנחנו שונאים אתכם, הבבליים), דכתיב אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז, אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו, עכשיו שעליתם כדלתות, נמשלתם כארז שהרקב שולט בו".

וכן בשיר השירים רבה (פרשה ח פסוק ט) "אלו ישראל העלו חומה מבבל לא חרב בית המקדש בהיה שעתא פעם שנית".

ובהמשך המדרש שם: "ריש לקיש כד הוה חמי להון מצמתין בשוקא הוה אמר להון בדרו גרמייכו, א"ל בעלייתכם לא נעשיתם חומה וכאן באתם לעשות חומה. רבי יוחנן כד הוה חמי להון הוה מקנתר להון, אמר מה נביא מקנתר להון שנאמר ימאסם אלוקי כי לא שמעו לו, ואנא לית אנא מקנתר להון. [- ריש לקיש כאשר ראה את הבבליים מתאספים בשוק, היה אומר להם תתפזרו, בעלייתכם לארץ ישראל לא נעשיתם חומה, ועכשיו אתם נעשים חומה? ר' יוחנן כאשר ראה אותם היה מקנטר להם, אמר מה הנביא מקנטר להם ואני לא יקנטר להם?].

וכתב היעב"ץ בסידורו (בית יעקב. סולם בית אל) "דהוא (- אליהו הנביא) המקטרג נגד הבבליים מבני ישראל שלא עלו ברשיון כורש מלך פרס, שאלמלי עלו כחומה באותה פקידה לא היה רקב שולט בהם והיתה גאולה שלימה... ולכן היה מקום לקטרג לפי שהבבליים היו סיבה להאריך זמן הגלות".

אנו רואים כמה קפידה היתה להקב"ה על אותם שלא עלו לא"י בזמן בית שני, למרות שהסיבות שהם לא עלו היו מדאגה לשמירת התורה ולא מהתעלמות ממצוות התורה, אלא שבאותה דאגה לקיום המצוות מונחת התעלמות מקיום מצוות ישוב א"י השקולה כנגד כל המצוות.

פעמים אנו שומעים טענות 'תורניות' נגד ההתעסקות במצוות ישוב הארץ, ישנם שאינם עולים לארץ בטענה שהם חוששים שהם או בניהם ירדו ממדרגתם בארץ [למרות שטענה זו בימינו איננה שייכת כלל, ואדרבה ציבור הירא בארץ ישראל הוא גדול בכמותו ובאיכותו מבמקומות אחרים], או שמרבים להביא את מעשיהם הגרועים של השלטונות החילוניים בארץ, בתור טענה כנגד מצוות ישוב הארץ בימינו, וכל כיוצא בזה טענות ממין הטענות האלו. אמנם המדרש מצביע על טענות אלו כטענות

שאינם מתקבלות בעיני ה', וכמו שביאר הנצי"ב "כי באמת אין לחוות דעה את ה', וכאשר אמר ע"י ישעיה הנביא 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי'". המעיין בדברי הנצי"ב שהבאנו בגליון זה, יראה כיצד הנצי"ב התייחס לכמה טענות מעין אלו, ועל כולם הוא אומר את המסקנא ש"המצוה במקומה, ומחויב ליזהר, ומי שאינו נזהר הוא רשע ועונו ישא, אבל אין אנו אחראין לזה".

כיוצא בזה הובא בשמו של ר' יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל (בספר האיש על החומה, הובא בגליון 10) "איך נוכל להסביר ענין זה שאנשים מורמים מעם ראשי אלפי ישראל הוציאו דיבת הארץ המובטחת ורצו להניא את העם מלהכנס בתוכה. התרחשות זו של דיבת המרגלים אין לפרשה כפשוטה, אם נתבונן שהמדובר בראשי אלפי ישראל בדור דעה של דור המדבר.

אלא, יש לפרש כי גדולים אלה משבאו לארץ ישראל שרתה עליהם רוח הקודש וראו כל הדורות העתידים שיהיו שרויים בארץ הקודש, גם את אלה שעתידים לחטוא, וגם את הדור שלנו עם "הציונים", ונתבהלו ואמרו: אם כך, מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ. וזו הכוונה "ארץ אוכלת יושביה", כי קדושת הארץ אינה סובלת יושבים שאינם מתנהגים בקדושה, וסופם להיות נפלטים ומוקאים ממנה - "ושם ראינו את הנפילים", אלו האנשים שיפלו ממדרגתם ויטמאו את עצמם בחטאים; ואם כך מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ.

ועל זה ענו להם יהושע וכלב: "טובה הארץ מאד מאד עלה נעלה וירשנו אתה" - למרות הכל עלינו לעלות ולרשת את הארץ, ולעמוד בכל הנסיונות, ובהדי כבשי דרחמנא למה לנו. וזה היה חטאם של המרגלים, כי לא היה להם להתחכם נגד מה שצוה ה' ולהרהר אחר הבטחתו". (עמ' 140 - 141).

פעמים רבות טענות אלו הינם עצת היצר אשר בערמימותו מראה לאדם פנים של 'פרומקייט' ומראה לו שדווקא אם ימנע ממצוות ישוב א"י הוא יהיה יותר צדיק ויותר קדוש, אך על האדם לשים לב שאין זו אלא עצת היצר, ועליו מוטל לא להתפעל מעצות אלו אלא לקיים את ציווי ה' בלא לחוות לו דעה, וכדברי הנצי"ב.

דרכו של היצר הרע להראות לאדם שהוא דואג לרוחניותו כביכול, ובכך למנעו מלקיים את מה שה' רוצה ממנו, וכמו שמצאנו אצל יעקב אבינו שכאשר חזר מגלותו לבית לבן והיה בדרכו להיכנס לארץ ישראל בא אליו מלאכו של עשיו, ולדעה אחת בגמ' (חולין צא, א) כתלמיד חכם נדמה לו, וידוע לבאר שפעמים רבות כאשר מזדמנת לאדם מצווה, מגיע אליו היצר הרע ומנסה למונעו ממנה בטענות תורניות, שזה יכול לגרום לו ירידה ברוחניות וכדו' [וכמובן יש לשקול כל מקרה לגופו, ופעמים הטענות נכונות ומגיעות מכיוון היצר הטוב], וגם כאן ניסה שרו של עשיו למנוע את יעקב אבינו מלהיכנס לארץ בטענות הנראות כטענות תורניות שהוא יהיה יותר צדיק וקדוש אם ישאר בחו"ל.

וזהו דרכו של היצר הרע, הוא שרו של עשיו ושל נכדו עמלק, וכמו שנאמר ויהי עשיו איש יודע ציד, ופירש"י לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות. וכך אמרו חז"ל (בראשית רבה פרשת תולדות סה, א) על עשיו שהוא כחזיר שפושט את טלפיו ואומר טהור אני כך היה עשיו צד נשים וכו', וכעי"ז אמרו בויקרא רבה (פרשת שמיני, יג ה) לגבי מלכות אדום שגוזלת וחומסת ומראה את עצמה כאילו נוהגת בצדק וביושר.

ובמדרש 'שכל טוב' (פרשת תולדות כה, כז): "ויהי עשו איש יודע ציד. מתרבותו של נמרוד, שהיה צד את הבריות בפיו". דהיינו שנמרוד הוא זה שלימד את עשיו אומנות זו, וכמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה לז, י) על הפסוק (בראשית י ט) הוּא הָיָה גִּבֹּר צַיִד לִפְנֵי ה', שהיה צד ומרמה את הבריות. והנה את המשך הפסוק, "גבור ציד **לפני ה'**", דרשו חז"ל (בראשית רבתי י, ט) "שעשה מצותו של הקב"ה (שהתיר לבני נח בשר תאוה) וצד ואכל". עיי"ש. וכשנחבר את שני המדרשים הנ"ל, נוכל לומר עפי"ז פשט מחודש ונפלא בפסוק, שהיה צד ומרמה את הבריות בטענה שהוא לפני ה', כמצות ה', לשם שמים.

התפקיד שלנו הוא להוריד את המסכות ולזהות את האמת, ולא להתפעל מאותו יצה"ר שאומנתו "גבור ציד לפני ה'".

עלינו לזכור שמצוות ישוב א"י היא מצווה ככל המצוות, והיא אף שקולה כנגד כל המצוות, וכל הסיבות שלא היינו נמנעים מחמתם ליטול לולב, אין בכחם למנוע ג"כ מצוות ישוב א"י, וכל המקיים את רצון ה', לא רק שלא יפסיד מזה, אלא אדרבא ירויח מזה בכפל כפלים לנצח נצחים.

בברכת התורה, העורך

שמבואר בדברי חז"ל שאפי' מה שמגיע לכל העולם, מגיע דרך א"י, וכמו שאמרו בזוה"ק ויחי (רלז, ב – השלמה מהשמטות דף רנה, ב סימן כא): "מתמצית גופה של א"י העולם שותה". ובזו"ח רות צט, א: "דתני רבי חייא כל עלמא לא שתיין אלא מתמצית א"י". ובתענית י, א: ת"ר: ארץ ישראל נבראת תחילה וכל העולם כולו נברא לבסוף... א"י שותה מי גשמים, וכל העולם כולו מתמצית... א"י שותה תחילה, וכל העולם כולו לבסוף"].

נתינת ארץ ישראל כתכלית ולא כאמצעי

במקומות רבים אנו רואים שהיחס לנתינת ארץ ישראל לעם ישראל הוא בתור תכלית לעצמה ולא כאמצעי, וכמו לגבי המצוות שכ' הרמח"ל במסילת ישרים שהתכלית היא הדביקות בה' והמצוות הם האמצעים המביאים אותנו אל התכלית הזו, ואילו א"י אינה משמשת רק בתור אמצעי, שבה אפשר לעבוד את ה' יותר (וכמובן גם דבר זה נכון, שא"י היא המקום שבו ישנה את האפשרות הכי טובה לעבוד את ה', אך אי"ז סוף הדברים), אלא א"י היא תכלית בפני עצמה, יש בה קדושה עצמית, והקב"ה נתן לנו אותה כדי שנידבק בה. ומשום כך אנו רואים שהקב"ה הבטיח לאבות כ"כ הרבה פעמים שיתן לזרעם את הארץ, ואילו לגבי שאר המצוות הוא לא דיבר אתם, ומשום שהמצוות אינם אלא בתור אמצעי לקרבת ה', ואילו א"י היא תכלית בעצמה, והדביקות בה היא הדרך לדביקות בה', ועיקר הבטחת הקב"ה לאבות היתה על כך שבניהם יהיו העם שנבחר להידבק בהקב"ה, ולא על כך שיהיו לו אמצעים להגיע לתכלית זו.

וכך אנו רואים גם שכאשר ישמעאל היה מצחק, אמרה שרה לאברהם (בראשית כא, י) "גרש האמה הזאת ואת בנה **כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק**", וע"ז אמר הקב"ה לאברהם (שם, יב) "כל אשר תאמר אליך לך שרה שמע בקולה **כי ביצחק יקרא לך זרע**" ומבואר שענין ירושת הארץ הוא הדבר המרכזי המיחד את עם ישראל, עד שכאשר היה צריך לגרש את ישמעאל כדי להוכיח שאינו מקבל את הארץ, הוצרך הקב"ה לומר שיצחק הוא הוא זרעו של אברהם. וכך אנו רואים בעוד מקומות שמה שמיחד את זרע אברהם הוא קבלת הארץ ולא שאר המצוות, ומשום שהמצוות אינם אלא בתור אמצעי לתכלית, שהיא הדביקות בה' שמתקיימת דווקא ע"י הארץ.

ובזה מבואר מה שאנו מוצאים בכמה מקומות את ענין חיבת הארץ וכמו שנאמר בתהלים (קב, כה) על המרגלים שחטאם היה "וימאסו בארץ חמדה", וכתב הגר"א בשיר השירים (א, ג פי' א) כי ישראל לבדם נפשותם מן ארץ ישראל **והם דבוקים בה**".

וכדברי הגר"א מבואר בפסוק בפרשת מסעי (במדבר לו, ט) "ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר **כי איש בנחלתו ידבקו** מטות בני ישראל" והנה היה אפשר לומר כי איש נחלתו **יירשו** בני ישראל וכמו שכתבה התורה בפסוק הקודם "למען **יירשו** בני ישראל איש נחלת אבתיו". אמנם הלשון **ידבקו** בא להורות על ענין זה שעם ישראל יהיו דבוקים בארץ, [וכך פי' שם רמ"ד וואלי. ועי' רבינו בחיי שם "ולכך הזכיר פעם שניה: 'ולא תסוב נחלה', וכן מלת 'ידבקו' כי האחד דבקות הגוף, והשני דבקות הנפשות"].

והדברים מבוארים היטב לפי מה שביארנו, שא"י אינה רק 'חבל ארץ' ואינה משמשת רק בתור **מקום** שבו אנו צריכים להיות כדי שנוכל לעבוד את ה', אלא היא קשורה לעם ישראל, וע"י שנדבקים בה אנו נדבקים בשכינה, וממילא מצווה להידבק בה שעי"ז אנו מקיימים מצוות ובו תדבק. [ויש לציין שהשפעתה של א"י למתקשרים אליה ניכרת אף בימינו, וכפי שמעיד הרב בנימין כהן מנכ"ל קרן השביעית מתוך התעסקותו עם החקלאים שומרי השמיטה, על "שביבי אש של יהדות צרופה אשר איננה מוכרת לאנשי העיר, אלא רק לאנשי האדמה המחוברים לארץ ישראל, לקדושתה, לאדמתה, לרגביה". (שביעית של פסח עמ' 5)].

ובכך יש לבאר ג"כ את מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צח, א): "ואמר רבי אבא, אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו'". דהיינו שפריחת הארץ היא סימן לקץ המגולה, ולפי הנ"ל מבואר מדוע דווקא בענין פירות הארץ ישנו סימן לקץ המגולה, משום שכאשר יוצאים פירות מהארץ מתגלה שעם ישראל התחיל להתקשר עם הקב"ה וההתקשרות עם הקב"ה מתבטאת בארץ, והפירות הגשמיים מוכיחים על הפנימיות, שהתחילה לפרוח בארץ. ומשום כך אין כח ביד שום אומה ליישב את הארץ כמו שידוע שבמשך כל ימי הגלות לא הצליחו אומות העולם ליישב את הארץ והיא היתה בשממה מוחלטת למרות כל ניסיונותיהם ליישב אותה, משום שהיחידים שיכולים לגרום לפריחתה הם אלו הקשורים עמה.

וזהו ביאור דברי הרמב"ן, שמשום שהארץ היא נחלת ה' לכן אמרו חז"ל שהדר בחו"ל כעובד ע"ז, ומשום שהדביקות בהקב"ה אינה יכולה להתקיים אלא בארץ ישראל, שהדביקות בה היא זאת שמביאה לדביקות בשכינה, משא"כ הדר בחו"ל נמצא תחת ממשלת השרים וריחוקו מהארץ גורם את ריחוקו מהקב"ה.

תכלית המצוות – לזרוע את א"י

את היחס בין עם ישראל לא"י אנו רואים בדברי הגר"א בפירושו לשיר השירים (א, ג פירוש ב): "... אבל בני ישראל שמקבלים מן הארץ, והארץ לית לה מגרמה כלום, רק כשזורעין לתוכה אז נותנת, **ולכן** אנו צריכים למצות". כלומר שהמצוות הם כמו זרע שנותנים לארץ, והארץ מוציאה מהפירות ומהפירות אנו אוכלים, ויסוד הדברים מבואר בזוה"ק שביאר על הפסוק (בראשית ב, טו) "ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" – "לעבדה בפיקודין דעשה ולשמרה בפיקודין דלא תעשה", כלומר שעיקר עבודת האדם היתה לעבוד ולשמור על הגן עדן ע"י המצוות וההימנעות מעבירות, ולאחר חטאו של אדם הראשון נאמר (שם ג, כב) וישלחהו ה' אלוקים מגן עדן **לעבד את האדמה אשר לקח משם**", דהיינו שמעתה הוחלפה העבודה, ובמקום לעבוד את הגן עדן, תפקידו של האדם מעתה לעבוד ולזרוע את א"י, וכמו שביאר הגר"א שזה ע"י המצוות. (והארכנו בכל זה בגליון 3). ומבואר מכל זה שישנו קשר בין עם ישראל לא"י, וכשם שעם ישראל מקבל את השפע ממנה, כך גם עם ישראל נותן לה את השפע ע"י קיום המצוות.

ומעתה מבוארים דברי הרמב"ן שמשום שהארץ היא נחלת ה', לכן אין המצוות שייכים אלא בה, ובחו"ל נוהגות רק מטעם הציבי לך ציונים, ומשום שתכלית המצוות להשפיע על הארץ, וע"י שהם משפיעים עליה, היא חוזרת ומשפיעה עלינו, וכל זה אינו שייך בחו"ל.

מדברי רבותינו

ידועה חיבתו של הגאון הנצי"ב לארץ הקודש, בספרו העמק דבר על התורה הוא כותב במקומות רבים על מעלתה של הארץ, שנאמר עליה טובה הארץ מאד מאד (במדבר יד, ז) "**כי ארץ טובה כמוה אין בעולם כלל**... וטובה הארץ מאד במה שהשגחה תמידית שמה, שאין הטוב שבה מחטיא הרבה כי ההשגחה שולטת ביותר להעניש, וממילא הרגשת הטוב הרבה, באשר מצוי שם לפי ההשגחה על כל איש לפי מעשיו. ומשמעות מאד מאד שתי פעמים, לשתי הוראות: מאד לטובה גשמית, מאד במה שההשגחה שומרת את האדם מן החטא". (העמק דבר שם).

הנצי"ב עודד רבות את הפעילות למען ישוב הארץ והפרחת שוממותיה, הן בפעולות גשמיות, דהיינו הבנין בפועל, והן בפעולות רוחניות, כגון הוצאת ספרים וכדו'. בין השאר הוא דרש לתקן תקנות למען שמירת המצוות וחיזוק הישוב בארץ על יסודות שמירת הדת, וכן למען שמירת המצוות התלויות בארץ ובפרט מצוות השמיטה. מכתבים רבים כתב הנצי"ב למען חיזוק הישוב, והבאנו כאן חלק מהמכתבים בהם נתבארו יסודות רבים מדבריו. מכיון שבכל מכתב ישנם כמה וכמה יסודות חשובים הוספנו כותרות בתוך המכתבים.

אף בזמן שא"א לנחול את הארץ, מצווה לשבת בה[1]

כבר הראנו דעת חז"ל כי בשעה שאין קללת ה' רובצת על ארצנו להיות שממה, אז רצונו ית' שתתישב הארץ על ידי ישראל עמו, וכמו שאמר ה' ליצחק אבינו "שכן בארץ" ופירשו חז"ל ברבה "עשה שכונה בארץ, הוי זורע הוי נוטע הוי נציב", **אע"ג שהפלשתים הושיבוה לצרכם,** ועדיין לא הגיעה השעה שינחלוה זרע אברהם, **מכל מקום היה רצון ה' שיעשה יצחק מצידו איזה מושב ושכונה לפניו.**

מאורעות ימינו מראים כי רצון ה' כעת שניישב את הארץ

והנה בעת החיה (- בתקופה הנוכחית) קול דודנו הקב"ה עלינו, ע"י שאנו רואים כמה סיבות היוצאות מהמסבב יתברך כי כך ברצונו יתברך שתתישב הארץ לאט לאט ע"י נדחי ישראל, והטה לב מלך הקיר"ה ושריו להרשות לעשות ועד וחברה לאסוף כסף "לתמוך את אחינו עובדי אדמה ובעלי מלאכה אשר בא"י וסוריא" והועד הזה מתנהג ע"פ חקים ישרים בדעת הממשלה, אות הוא כי כך עלה ברצון ה' לעשות ישוב ע"י ישראל בארצינו הקדושה.

עלינו לפעול למען ישוב הארץ בכל סוגי הפעולות

ועלינו להעיר ולהפיח רוח אהבת הארץ ולמלא אחר רצון ה' בכל אופן שיזדמן לפנינו, אם בפעולה חומרית, בעבודת האדמה או בחרושת המעשה או במסחר, אם בפעולה רוחנית היינו הדפסת ספרים מועילים לענין הנשגב.

אף שחלק מהפעולות נעשות ע"י רשעים אין לחוות דעה את ה'

ואין לנו לחשוב מחשבות כי ראוי היה הדבר הגדול הזה באופנים אחרים כאשר מצויר בדעות בני האדם, כי על זה לקה משה רבינו על שאמר "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא נראה אליך ה'", ולקה ע"ז כדאיתא במסכת שבת דף צז, א. והדבר ברור שלא אמר משה והן לא יאמינו כלל בגאולה, שהרי אותה הם מבקשים, אלא אמר משה שלא יאמינו למשה כי נראה אליו ה', והיינו משום שלא היו יודעים את משה לגדול בתורה המסורה להם מן האבות, וגם לא נודע בקדושה וחסידות, שהרי היה בנעוריו גדל בפלטין של פרעה, ועוסק בחכמות חיצוניות, ומלובש ומדבר כמצרי, שעל כן חשבוהו בנות יתרו כאיש מצרי, **ולפי דעות בני האדם היה ראוי יותר שיתראה ה' לאהרן קדוש ה' שהיה נביא עוד במצרים** כמ"ש בספר שמואל הנגלה נגלתי לבית אביך וגו'. וזאת היתה טענת משה רבינו שיאמרו ישראל "לא נראה אליך ה'".

וע"ז הראה הקב"ה אות המטה שנהפך לנחש והיה ראש המטה לראש הנחש וקצה המטה לזנב הנחש, וצווהו ה' לאחוז בזנבו ונתהפך למטה, והיה ראוי להיות שוב קצה המטה מה שאין מקום לתפשו כך בכפו, אבל לא כן היה, אלא – "ויהי למטה בכפו", היינו שנתהפך קצה המטה להיות לראש המטה וכדרך שתופשים המטה בכף. ובזה הראה שאע"פ שאינך כדאי בעיניהם אלא להיות זנב לאריות, מ"מ בזכות האבות נהפך משה רבינו לראש מנהיגי הדור שהוא משל למטה ושבט.

והנה נענש משרע"ה על שחשד את ישראל לאמר כי לא יאמינו שנראה ה' למשה להוציא את ישראל ממצרים, **כי באמת אין לחוות דעה את ה',** וכאשר אמר ע"י ישעיה הנביא "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי". (א.ה. וכ"כ בהעמק דבר שמות ד, א).

[1] מאמר אחרית כבראשית, הובא בספר שיבת ציון ועוד.

הקב"ה מראה את רצונו דרך מאורעות העולם

וכן לעת כזאת אחרי אשר אנו רואים מתוך עלילותיו, שהעיר את לב הנדיב להפליא לעשות לטובת הישוב, והטה את לב השולטן ושריו להסכים לזה, **אותותיו אלה הן הן דבריו,** כמו שכתוב (תהלים קה, כז) שמו בם **דברי אותותיו**. (א.ה. כלומר, ביאור התיבות דברי אותותיו היינו שאותותיו הן דבריו. ויסוד זה כתב הנצי"ב גם בהעמק דבר בראשית כב, ב; במדבר יד, כב, ועוד).

וביחוד חובה על גדולי ישראל, יברכם ה', להשתתף לרצון ה' ע"י עצות ליחידים אשר ברכם ה' להפריז על זה איזה סך מסויים, או לנדב לחברה הקדושה אשר על ישוב הארץ נוסדה, ובזה יזכו גם המה לראות את ישראל בנויהם בארץ ה' שמה, ויהיו מאירים ככוכבים – דרך ארץ הקודש לרבים, וזכות הרבים יהא תלוי בהם, וימצאו חיים צדקה וכבוד כמשמעו ומדרשו, וכנפש העמוס בעבודה, הבא על החתום היום יום א' ששי לימי תשובה שנת תרנ"א, פה"ק וולאזין. נפתלי צבי יהודה ברלין. (הובא בספר שיבת ציון ח"א עמ' 17).

◈◈◈

הננו שומעים דבר ה' כי כך ברצונו שתתישב הארץ לאט לאט[2]

הן נודע דעת חז"ל כי בשעה שאין קללת ה' רובצת על ארצנו להיות שוממה, אז רצונו ית' שתתישב הארץ על ידי ישראל עמו, וכמו שמוכח דבר ה' ליצחק אבינו "שכן בארץ" ופירשו חז"ל ברבה "עשה שכונה בארץ, הוי זורע הוי נוטע הוי נציב", **אע"ג שהפלשתים הושיבוה לצרכם, ועדיין לא הגיעה השעה שינחלוה זרע אברהם, מכל מקום היה רצון ה' שיעשה יצחק מצידו איזה מושב ושכונה לפניו.**

והנה בעת החיה **הננו שומעים דבר ה' ע"י מה שאנו רואים כמה סיבות מהמסבב ית' כי כך ברצונו שתתישב הארץ לאט לאט ע"י נדחי ישראל,** והדבר מושכל שעלינו למלא אחר רצון ה' ית' בכל אופן שיזדמן לפנינו, **אם בפעולה חומרית או בפעולה רוחנית,** היינו להעיר ולהפיח רוח אהבת הארץ בקרב ישראל, ומי מישראל שזכה ה' להתיישב שמה ולעשות בה איזה ישוב מדיני, בעבודת האדמה או בחרושת המעשה או במסחר, יהיה יודע שכרוך מצוה ומילוי רצון ה' בזה ויקוה שכר טוב מאלוקי הארץ.

עתה התעורר הרב החריף ירא אלוקים מרבים, שפתותיו שושנים ומודע לנבונים, מ' יהודה אידל ציזלינג נ"י מק' אושמינא, וטרח לגבב כל מאמרי חז"ל מכל המקומות שמדברים בשבח הארץ וכדומה, הכל העתיק והביא בלשונם ובפירושם בסדר נכון בפלגות ראובן ענין ענין לבד, כגודל חקרי לבבו, והנני לאשר חילו של הרב הנ"ל ירצה ה' פעלו להפיצו בישראל, ויאושר שמו, ויבורך טעמו, ויה' ה' אלוקיו עמו. כנפש הבא עה"ח היום יום ג' צום הרביעי יהפך לשו"ש, שנת "ברוך תהיה" לפ"ק נפתלי צבי יהודה ברלין מוולאז'ין.

◈◈◈

קול ה' דופק על פתחי לבבנו – הגיעה השעה לדרוש את אר"י[3]

ראה ראינו כי היה ה' את רוח עמו ישראל בכל חלקי תבל ומלואה להושיב נחלות שוממות בארץ הקדושה ולכונן שם מושבות לנדחי ישראל וקול ה' דופק על פתחי לבבנו לאמור: פתחו לי פתח בפעולתכם כי הגיעה השעה אשר לא יאמר עוד על ארץ ישראל עזובה ואין דורש אותה, ועתה סרה מעליה קללת ה' שתהיה הארץ שוממה, ובא דבר ה' בכריתת ברית לאמור "והארץ אזכור!".

יש לחזק ידי הבונים אפי' בדבר מועט, כדי לחזק את עוז רוחם

מעתה עלינו לדעת כי מצוה וחובה על מי שהוא מאמין ביעודי הטובות והנחמות לתת יד למצוה הבאה לפנינו לעשות אגודה שתהא על אה"ק נוסדה, וכל אחד ממנו יושיט ידו לתת לקופת החברה בכל שבוע כל אשר את לבבו, **ואם כי יד עניים אנן, ואין בידנו לעשות בזה הענין דבר מסוים לתכלית הישוב, בכ"ז עלינו לקבץ פרוטה לפרוטה** ולמצוא חשבון ולשלח למקום שעוסקים בבנין ביד רחבה, **להודיע בזה כי רצוננו שלם להשתתף את מיסדי הישוב בארץ אבותינו ומחשבתנו תחזק פעולתם.**

[2] הסכמה לספר ילקוט ארץ ישראל. במכתב זה הובאו כל היסודות שהוזכרו לעיל במאמר "אחרית כבראשית" - עם קצת השלמות.

[3] מכתב שכתב לבני עדתו.

מדברי רבותינו

בביאה שאחר הגלות יש ליישב הארץ גם קודם שיכבשוה

והננו מאמינים בהבטחת ה' לאברהם אבינו "כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם. ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה. קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (בראשית יג).

מתחלה אמר ה' אשר בראיה יקנה אותה, ואח"כ אמר שיתהלך בארץ ובזה תנתן לו הארץ, והראיה ע"ז כי בירושה ראשונה ע"י יהושע בן נון לא נצטוו להקדים פעולתם ולעשות ישוב הארץ טרם בואם, ובבואם מצאו הארץ מיושבת בכל טוב.

אבל אחר שהיה הגלות ויתקיים בנו: "ושמתי את זרעך כעפר הארץ" שהכל דשים עליהם, ואמר ה' עוד "אשר לא יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה", פירושו, שכמו שישנה שעה שאפשר למנות את עפר הארץ, היינו בימות הגשמים שעפר הארץ נעשה גושים, ככה גם זרעך ימנה, היינו בעת שהצרות מתרבות ונשאר אנוש מעט מזער – בעת ההיא, קום התהלך בארץ וכו' היינו בביאה שאחר הגלות, עלינו להתהלך בארץ ולעסוק בישובה טרם נזכה בה ב"ב. (א.ה. עי' בדבריו בהעמק דבר שיובאו להלן).

יש להעלות כל סוגי בני ישראל

וכמו שהיה בימי עזרא הסופר, שקבץ איזה אלפים בבבל מכל סוגי בני אדם היינו גדולי תורה ויראי ה', וגם מאותם האנשים נושאי נשים נכריות אשר היו מורגלים בחלול שבת ולא ידעו את התורה כלל, כל אלה נתקבצו ובאו, והכינו ישוב הארץ בערים, עד שאח"כ נתמלאה הארץ מבניה. כן עלינו להקיץ לקול רצון ה' הנשמע מקצה העולם ועד קצהו בכל מקום אשר אחינו מפוזרים נדחים ונענים, לעשות מה שבידינו הן מעט או הרבה, ובכל סוגי בני ישראל.

ועל המקובצים לעלות להושיב את א"י ולבנותה ולנטוע בה כל עץ מאכל, ועל כולם יתקיימו דברי עזרא הסופר בזמנו: "יד אלהינו על כל מבקשיו לטובה וכו'" (עזרא ח, כב), והיתה ידו יתברך שמו עמנו להגדיל פעולת ישראל בכל מקום שנקבצים לזו התכלית ולהרחיב חוג מבטנו מן המצר על ישוב ארץ אבותינו, וישמח לבבנו גם אנחנו פה וולאזין כי זכינו להמנות בכלל מישבי ומיסדי הישוב והבנין עד אשר נזכה לחזות בנעם הארץ ולאכול מפריה ולשבוע מטובה ולשמור כל מצות ה' התלויות בארץ בשמחה, בקדושה בטהרה במהרה בימינו אמן. בחדש כסלו תרמ"ו נפתלי צבי יהודה ברלין. (הובא בספר שיבת ציון ח"ב עמ' 5).

◈◈◈

יהיו מוכרחים לעשות הישוב בעצמם

קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. אמר לו שנית מתנת הארץ, היינו אחר שיענשו גם זרעם ועתה יהיו גולים ונתמעטים, ישובו לארץ ישראל וישבו בה, אבל לא באותו אופן שישבו בראשונה בימי יהושע שאז נתקיים כי כל הארץ אשר אתה רואה, שישראל לא בנו בתים ומצאו הכל לפניהם, אבל בגאולה השניה והשלישית נדרש אברהם אבינו להתהלך בארץ, **וכן יהיה בשוב הקב"ה את ישראל לארץ הקדש יהיו מוכרחים לבנות בתים ולעשות הישוב בעצמם**. אמנם אמר ה' **התהלך בארץ** ולא אמר לך בארץ, אלא משום שהיה הליכת אברהם בכל הארץ לא בדרך הטבע אלא בכח אלוקי, כך יהיה ישוב הארץ ע"י ישראל אבל בעזר אלוקי כמו שהיה בימי עזרא שבנו בעצמם הבתים וככה יהיה בגאולה העתידה בב"א. העמק דבר בראשית יג, יז.

◈◈◈

[4] הן הרב החריף האברך מ' יעקב הכהן (פלעקסער, אשר) חם לבו בהגיגו על דבר ישוב אה"ק, וראה לחבב הישוב על הבריות בדבריו חוצבים להבות אש והציג הדברים על ספר למען ציון לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל וחיבר לזה איזה דרושים וביאורי מקראות אשר הורו והוגו מלבו להגיע אל המטרה אשר הציב לו.

אין להקל במצוות הישוב משום שרואים שם איזה עובדי תורה

וכאשר הראה לי את החיבור מצאתי מקום בזה להגיד לרבים עד כמה חביבה ישוב א"י בעיני ה', עד כי בעת שהי' קול ה' דופק ע"י כורש לאמר, מי בכם מכל עמו יהי' ה' אלהיו עמו ויעל, והמה סירבו ולא רצו לעלות, באמרם רחצתי את רגלי איככה אטנפם, ופירשו חז"ל במדרש שה"ש ע"ז המקרא, רחצתי את רגלי מטינופת ע"ז, שאותו המקום משיאני לע"ז. ולפי קלות דעתינו היא טענה נמרצה, ובכ"ז אנו רואים שהתרעם הקב"ה הרבה ע"ז כמו שנראה בהמשך השיר הקדוש, ובמדרש שם, וביומא פ"א.

ומזה אנו רואים **כי אין להקל במצוות הישוב משום שרואים שם איזה עובדי תורה אחר שיכולים ליזהר יפה.**

ולא דמי למש"כ התוס' כתובות דק"י דעכשיו אין מצווה לדור בא"י משום מצוות התלויות בארץ דאין אנו יכולים ליזהר בהם ולעמוד עליהם, דבזמנם לא היו יכולים ליזהר בהם (ולעמוד עליהם) **אבל היום יכולים ליזהר יפה** אלא שקשה ליזהר והרי לא גרע ממה שהיה ישיבת א"י משיא לע"ז, כמו שידוע באגדה דפ' חלק כמה היה קשה ליזהר מע"ז, ומכל מקום אין זה מתקבל בעיני ה', אלא המצוה במקומה, ומחויב ליזהר, ומי שאינו נזהר הוא רשע ועונו ישא, אבל אין אנו אחראין לזה.

וכנגד זה יש לחשוב כמה יקר מצוה תדירית יום ולילה בלי הפסק, ועי' בב"ר פע"ו דמש"ה ירא יעקב אבינו מעשו, אמר תאמר שהוא בא עלי מכח ישיבת א"י, לכן הנני מעיר ג"כ לכל מי שבידו לעזור לישובה, ויהא זה הספר למען ציון לו למעיר ובא, ובאו הדברים האלה על לבו כמים בקרבו באהבה. ויזכה לראות את הארת בישובה וישראל בנויהם כנפש העמוס בעבודה רבה. נפתלי צבי יהודה ברלין.

◈◈◈

אין לנו לחשוב טעמם של הבונים כי אם כך רצון ה'.[5]

ב"ה ה' שמיני דעי"ת ת'חלת ש'נה ו'ב'רכתה' תרמ"ט לפ"ק

ישאו ברכת המועדים אחינו חבר סגולה, חבור הנאה להם והנאה לעולם סלה, אנשי לבב עושי מסלה להושיב ארץ אבותינו במחשבה ובפעולה, בעלי קהל "איהומען" יחי' ועליהם יהל אור יקרות הרב הגאון חו"ב מוהר"ר צבי הירש [קאלישר] נ"י אב"ד דק"ק הנ"ל!

הגיעני מכתבכם מפ' נצו"י מן עש"ק ואשר דרשו דעתי הדלה בעניין ישוב ארץ ישראל הקדושה הן כבר היה דברי בדפוס כי מהראוי להתבונן ע"ד ה' ליצחק אבינו "שכן בארץ" ודרשו חז"ל ב[מדרש] רבה: עשה שכונה בארץ הוי זורע הוי נוטע ואע"ג שהיה אז כל א"י ביד פלשתים ויצחק היה שם אלא בגירות, מכ"מ היה רצון ה' שיצחק יעשה בה ישוב ויהי' מושרש בלבבו כי הארץ היא שלו; ועתה כי אנו רואים שבא התעוררת להושיב נשמות הארץ, יש לנו להבין כי קול המון כקול ש-ק-י בדברו **ואין לנו לחשוב תכליתם וטעמם, כי אם כך רצון ה'**.

לא להיות בכלל המונע את הרבים מלעשות מצוה

וידע נא כי יש אנשים מתחכמים לחפוש עלילות על מצוה זו. וברוך חכם הרזים יתי' שלא השוה דעות בני האדם זל"ז. אמנם מה לנו לחוש להמתנגדים על מצוה זו? וגם אותם המתנגדים אם כי נאמין שכונתם לשם שמים ועליהם כתוב "ועמך כלם צדיקים" וגו', **בכ"ז מה להם למחות באחרים ולא יחושו אולי יהי' בכלל המונע את הרבים מלעשות מצוה** שהוא מדברים שמעכבים את התשובה, כמבואר ברי"ף מס' ר"ה ורמב"ם ה' תשובה...

והנני לברך עושי צדקה זו יזכו לחזות אה"ק בבניניה, והשוכנים בה יהי' נטעי נאמנה, ירעו צדק ירעו אמונה, ונשמח גם אנחנו בתקונה, ומברכות מעכ"ה תברך נפשי להגדיל תורה, ולפרנס ולכלכל צרכי הישיבה הק' בגבורה.

הנני העמוס בעבודה - נפתלי צבי יהודא ברלין

◈◈◈

מוציא דבה על אמת חוטא בחטא מרגלים

הנצי"ב לא הרשה שידברו רע על יושבי הארץ, למרות שמפי השמועה שמעו בחו"ל הרבה דברי דיבה. מסופר שאחד מהשדרי"ם בשיחה עם הנצי"ב דבר עליהם דבר רע על המתיישבים בארץ. געה בו הנצי"ב בכעס: "אתה מרגל ומוציא דבה! צא ממחיצתי", האיש נבהל מאד וניסה להצטדק ולטעון שבסך הכל אמר את האמת, ואין בדבריו אפילו גוזמא. ענה שוב הנצי"ב "**גם המרגלים ספרו את האמת, ואעפ"כ נענשו**, כי גם אם הדברים הם אמת, אם באים להחליש עי"ז מצוות ההתישבות או פוגמים בכבוד א"י גדול עוונו מנשוא" (הובא במוסף שב"ק יתד נאמן שלח תשע"ד עמ' 31).

[4] הסכמה לספר למען ציון.

[5] אגרת לקהילת איהומען ורבה ר' צבי הירש, מיום ח' תשרי תרמ"ט "המליץ", תר"ס, גיליון 76.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 13 סיון תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

גוי אחד בארץ

בפרשת זו אנו לומדים על ברכת כהנים המסתיימת במילים 'וישם לך שלום'. הגמ' (מגילה יח, א) אומרת: "ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים, דכתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ברכה דהקב"ה שלום, שנאמר ה' יברך את עמו בשלום". ומבואר ש"ואני אברכם" הוא ברכת השלום, כמו "וישם לך שלום". ומצד שני מבואר בגמ' בחולין ש"ואני אברכם" הוא הסכמה לכל ברכת כהנים, וכמו שאמרו שם (חולין מט, א) "ואני אברכם. כהנים מברכין לישראל, והקב"ה מסכים על ידם". ולכאו' זה סותר לדברי הגמ' במגילה הנ"ל שמבואר שם ש"ואני אברכם" שהוא "ברכת השלום", הוא רק הסכמה ל"וישם לך שלום".

אמנם ביאור הדברים, עפ"י מה שמבואר ברמח"ל (אדיר במרום, רכז) שבאמת ענין כל הברכת כהנים הוא לפעול שלום, והכל שלבים להביא לידי "וישם לך שלום".

ומבאר עוד הרמח"ל שם את ענין ברכת כהנים: "וישם לך שלום.. שכל השרשים יהיו נקשרים ומשפיעים בענפיהם **ויהיה הכל ביחוד ודביקות אהבה מכל הצדדים**". דהיינו שברכת כהנים ענינה הוא לעשות שלום מכל הצדדים, שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, ושלום בתוך ישראל בין אדם לחבירו.

וכך כותב גם הגר"א בביאורו לאסתר (י, ג עה"פ ודובר שלום לכל זרעו): "והיינו ברכת כהנים שהם שש ברכות.. ושלום הוא כלל של כל המידות. לכן סיים (ברכת כהנים) ב"שלום".. ולכן אמר ג"כ 'ודובר שלום לכל זרעו'". ובדבריו אנו רואים ג"כ ששלום הוא כלל של כל הברכות שבברכת כהנים.

כדברים האלו אנו רואים בדברי חז"ל (בראשית רבה סו, ב): "שובי שובי השולמית.. **אומה שהכהנים משימין לה שלום בכל יום**, שנאמר ושמו את שמי, וכתיב וישם לך שלום". דהיינו – שה'ושמו את שמי', כלומר, כל הברכת כהנים, ענינה הוא, שהכהנים משימין שלום. וכמו"כ אומרים חז"ל (תדב"א רבה לא): "אהרן הכהן שהיה עושה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.. ובין ישראל לחבירו.. אמר לו הקב"ה אני מוציא ממך בנים שמכפרים על ישראל בכל שנה ושנה, **וקוראין עליהם שלום בכל יום ויום, ויאמרו להם יברכך ה' וישמרך וגו' וישם לך שלום**". כאן אנו רואים שוב שכל הברכת כהנים מיברכך ה' וישמרך, עד וישם לך שלום, ענינה הוא – "קוראין עליהם שלום בכל יום".

ובאמת **כל ענין הכהונה מוגדר כ"עשיית שלום"**, וכפי שאנו רואים בפסוק (במדבר כה, יב – יג) "הנני נותן לו את בריתי **שלום**. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית **כהונת** עולם". ובזוה"ק (אחרי מות סו, ב) אמרו: **כהנא אתער שלמא בעלמא לעילא ותתא"**. וכך כתב המהר"ל ('דרך חיים' אבות א, יב): "..עיקר עצם מדריגת אהרן **במה שהוא היה כהן גדול - היה עושה שלום**".

וכן **עבודת הקרבנות מוגדרת כעשיית שלום ואהבה**, וכפי שהבאנו לעיל מדברי התנא דבי אליהו שעבודת הקרבנות ניתנה לאהרון בזכות שהיה אוהב שלום. וכן אמרו חז"ל (מכילתא שמות כ, כב) "**שהמזבח מטיל שלום** בין ישראל לאביהם שבשמים". ובתו"כ (ויקרא ג, א) "כל המביא **שלמים מביא שלום לעולם**.. ומנין לרבות את ה**תודה**.. את ה**עולה**.. **חטאת ואשם**..".

ברכת כהנים והקמת המשכן

לפי הדברים האלו נוכל להבין ענין נוסף. הסדר בפרשה הוא שמיד לאחר פרשת ברכת כהנים, נאמר: "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו וכו'". ומבאר הרמב"ן בפרשת שמיני (ויקרא ט, כב) שבדווקא נאמר הסדר הזה, משום שבאמת ביום הקמת המשכן בירך אהרן את ישראל בברכת כהנים, וכפי שנאמר שם, בפרשת שמיני, לאחר כל עבודת היום השמיני למילואים, "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים" (ויקרא ט, כב), ורק לאחר מכן שרתה השכינה על המשכן כמבואר שם בפסוקים. וצריך להבין מהי השייכות בין ברכת כהנים להקמת המשכן.

לבאר הדברים צריך להקדים, שישנם שני ענינים בהקמת המשכן: א. השראת השכינה בארץ וכמו שאמרו חז"ל (שיר השירים רבה ה, א) עיקר שכינה בתחתונים היתה... חטא אדם הראשון ונסתלקה שכינה לרקיע הראשון... עמד משה והורידה לארץ... ומתי שרתה שכינה עליה (על הארץ), **ביום שהוקם המשכן על ידי** משה שנאמר ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן". ענין זה מוגדר כ"נתינת שלום בין ישראל לאביהם שבשמים".

ענין שני הוא, נתינת שלום בעם ישראל בין אחד לחבירו, וכפי שאומרים חז"ל (פסיקתא, והובא בילקוט שמעוני, נשא, רמז תשיא) "ביום כלות משה להקים את המשכן.. רבי יוחנן אמר ביום שכלתה איבה מן העולם, **שעד שלא הוקם המשכן היתה איבה וקנאה ותחרות ומצות ומחלוקת בעולם, אבל משהוקם המשכן נתנה אהבה וחבה וריעות וצדק ושלום בעולם**".

וכמו"כ אמרו חז"ל (ברכות יב, א): משמר היוצא אומר למשמר הנכנס, **מי ששכן את שמו בבית**

דבר העורך

חובה עלינו להודות לה' על כל הטובות שהוא מיטיב עמנו, ולכן עלינו להתבונן בחסדי ה', הן בחסדים שהוא עושה עם כל אחד באופן פרטי, והן בחסדיו לכלל האומה.

בדורנו, דור עקבתא דמשיחא, עלינו לראות את האור הגדול שה' מאיר לנו, ולמרות כל הקשיים, שכבר חזו אותם חז"ל לפני אלפי שנים, בתור המאפיינים של ימי עקבתא דמשיחא, עם כל זה ימים אלו כפי שמכונים "עקבתא דמשיחא", וכמו שמפרש רש"י בתהלים (פרק פט): "עקבות משיחך, סופי מלך המשיח, ולשון משנה הוא, בעקבות המשיח חוצפא יסגא". כלומר בימים אלו אנו כבר מושפעים מאורו של מלך המשיח, אמנם רק מהעקב, סוף הקומה. ולכן למרות כל הקשיים שבאים בד בבד, אנו יכולים לראות אור גדול הזורח עלינו. ואסור לנו להיות כפויי טובה להתבונן רק ברעות הימים של עקבתא דמשיחא, ולא לראות את כל הטובות שעושה הקב"ה עמנו.

כבר בתקופתו, למרות הקשיים והמלחמות המרות שניהל ר' יוסף חיים זוננפלד עם החוגים החילוניים, הוא מעיד במכתבו על הפריחה של ארץ הקודש ורואה בה את יד ההשגחה, וכך הוא כותב, "נכון הדבר כי במשך השנים מאז באתי לכאן, וכבר עברו לטובה שלושים ואחת שנים, התחוללו כאן שינויים גדולים שלא התחוללו במשך אלף שנים לפני כן... לראות את המושבות החדשות, שטחים שהשממה והריקנות שלטו בהם במשך דורות רבים, לבשו חיים ופריחה. ובכל מקום גנות ופרדיסים מוריקים ומלבלבים מלוא העין - האם לא יתכן לראות את יד ההשגחה העליונה בכל זה?"

ואם כך הוא כותב על ימיו, ק"ו הדברים על ימינו, בהם עם שרידי חרב עלה לארץ, וממצב של "אפס עצור ועזוב" הגיע למה שאנו רואים בימינו, להפריח את הארץ עד כי כמעט נתקיים הכתוב "כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעשן וערבתה כגן ה', ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה", וגם את תקומתו של עם ישראל אנו רואים באופן לא טבעי כלל, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית. ואם בימיו כותב ר' יוסף חיים זוננפלד, שבמשך שלושים ואחת שנים התחוללו כאן שינויים שלא התחוללו במשך אלף שנים לפני כן, הרי שבימינו התחוללו שינויים מרחיקי לכת ללא כל השוואה למה שהיה אז.

ניתן לראות בדברים רבים את האור שמאיר הקב"ה עלינו, ולדוגמא, פריחת עולם התורה בדורנו, הן בכמות, כאשר רבבות של אברכים בני תשחורת עמלים בתורה, ללא שום מטרה אחרת אלא בשביל ללמוד את תורת ה', לא לצורך משרת רבנות או לצורך פניות אחרות, אלא אך ורק כדי ללמוד את תורת ה', ולמרות הדחק בפרנסה ממשיכים לעמול בתורה, כאשר כל העולם החיצוני מתבונן ואינו מבין מהיכן ירק זה חי, ואילו בני התורה אינם שמים לבם לכל זה, ומקיימים בעצמם "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", מתוך שלוה ובטחון ש"מאן דיהיב חיי יהיב מזוני". והן באיכות, כאשר ישנם אברכים רבים שהינם גדולי תורה ממש, וכמו שהתבטא הרב מפונביז' זצוק"ל שבארץ ישראל יש יותר עילויים מאשר היו בליטא, ואברכים צעירים מסתובבים כאן כאנשים פשוטים, אך רבים רבים מהם הינם גדולי תורה ממש. לא מסתובבים סיפורי מעשיות ואגדות מאותם בני תורה, ולכן אין הדבר בולט ומפורסם, אך בוודאי ניתן לתאר תיאורים מרהיבי עין על כל אותם צורבים שאין להם בעולמם אלא ד' אמות של הלכה, לא פחות, ופעמים רבות אף יותר, מכל התיאורים שנוהגים לתאר בערגה על הדורות הקודמים. בוודאי שיש מה לתקן, ולא הגענו לשלימות, ומי שרוצה להסתכל על

המגרעות ימצא אותם, אך אין ספק שהמתבונן יוכל לראות דברים נפלאים כיצד עולם התורה פורח כפי שלא היה דורות רבים. וגם מבחינת פנימיות וטהרת הלב, אפשר לראות באופן נפלא רבבות אברכים אשר הינם בני תורה בכל מהותם, וכל הנהגתם אומרת "ראו פלוני שלמד כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו - ישראל אשר בך אתפאר" (עפ"י יומא פו, א). כמו"כ עולם הצדקה והחסד פורח כפי שלא היה שנים רבות, ועוד הרבה דברים שנתן להאריך בהם. כל מי שמתבונן יכול לראות את האור הזורח בדורנו. ואין ספק שזהו מרחמי ה' שמכין אותנו ומטהר את עמו ישראל ומטהר את לבבו לפני ביאת משיח בן דוד.

אין ספק שכל זה לא היה יכול להיות בחו"ל, ורק אוירא דא"י הוא שגורם לכל זה, וכפי שאנו רואים, שגם בקהילות המובהקות של בני תורה בארצות אחרות, אין להשוות כלל את מדרגתם למדרגת בני ציון היקרים.

ואף גם זאת אנו רואים, שא"י משפיעה אף על אלו הרחוקים לדאבוננו מחיי תורה, ורבים מהם חוזרים בתשובה, וגם בין אלו שעדיין לא, רובם מקפידים לשמור על קשר ליהדות, ושומרים על כשרות וכדו', ונזהרים מנישואי תערובת ר"ל, מה שמצוי לדאבוננו מאד בקהילות בחו"ל. [וע"ע בדברי הרב וולבה (עלי שור ח"א עמ' רפו) "ואין גם שום ספק כי כל דיירי הארץ, אף שיהיו פורקי עול תורה ומצוות, אמונה עמוקה וחזקה מקננת בהם באלהי הארץ בל יעזבם בידי אויבינו המרובים, כי לולא אמונה כזאת לא תתכן עקשנות כזאת של התבססות בארץ ישראל"].

מכל ההתפתחויות שקורים בימינו, אנו רואים בחוש שבזמננו רצון הקב"ה שעם ישראל ישבו בא"י, וא"י היא השומרת על עם ישראל הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית, ובכך מכין אותנו הקב"ה לקראת הגאולה השלימה במהרה בימינו.

לדאבוננו אנו רואים שבחו"ל האנטישמיות מתגברת, והיהודים סובלים שם רבות, ואף ישנם מקומות שמפחדים לצאת לרחוב בלבוש יהודי. ואף שאיננו יודעים חשבונות שמים אך אנו האמונים עלי התורה שיונקים את מבטנו ממנה, בוודאי יש לנו להטות אוזן לדברי הנביאים המביאים לנו את קריאתו של הקב"ה "שובי בתולת ישראל, שובי אל עריך אלה". ואין ספק שהקב"ה רוצה לראותנו בארצו. בנים אנו שגלינו משולחן האב, אך האבא רוצה לראות את הבנים חזרה, הוא מחכה ומצפה להם, והוא מאפשר היום את מה שלא כ"כ היה אפשר בכל אלפיים שנות גלות - לשוב אל ארץ נחלתו, לינוק מקדושתה, להידבק במעלתה, לקיים את הציווי שציוונו לישב בה ולהתגורר בה.

ומה מתאימים לימינו דברי המלבי"ם שם על הפסוק: "שובי בתולת ישראל, מן הגולה, ומוסיף שובי אל עריך אלה, הנה עריך עומדים לפניך למראה עיניך, שובי אליהם". אנו רואים כיצד הקב"ה בונה את א"י, וכיצד הוא כביכול עומד וקורא לעם ישראל, שובו מן הגולה אל א"י הנבנית.

ולמרות שאי"ז מן הרצוי לעלות לא"י רק משום הפחד מן האומות, אך מ"מ מי שלא עלה קודם לכן עליו לכל הפחות עכשיו, ודומה הדבר לבן שאביו ביקש ממנו דבר מה, והוא לא שמע לדבריו, וכאשר הכה אותו על כך, אמר הבן שכעת ג"כ אינו רוצה לקיים את ציוויו כיון שרוצה להראות שהוא מקיים את ציוויו מרצון ולא מחמת אונס.

וכידוע הח"ח זירז את כל שומעיו לעלות לא"י לפני השואה, ולא חשש לכך שאי"ז ראוי לעלות לארץ כדי להינצל, וכפי שהובא בשמו, שאמר ש"כל איש ואשה אשר יש לו מוח בקדקדו יסע לארץ ישראל ויקנה בית ואחוזה. כי העיר ברלין וגם הכרכים אשר בחו"ל יחרבו וארץ ישראל תמלט". (רבי אברהם משה סלומון. הרב מחרקוב וחתנו של הג"ר משה לנדינסקי ראש ישיבת ראדין. הובא בספר נתיבות הקדש עה"ת ומועדים. ירושלים תשס"ב. עמ' קסא, בהערות המו"ל).

ונסיים בדבריו של ר' יוסף חיים זוננפלד בהמשך מכתבו הנ"ל "עלינו לעסוק בישוב הארץ תוך בטחון בהשי"ת שנתן לנו את תורתו הקדושה. בוודאי שאם נשמור לה אמונים נזכה לשבת כאן לבטח ונהיה תמיד לחן ולחסד ולרחמים, כי מלאכיו יצוה וכו'".

בברכת התורה, העורך

הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות".

וכך אנו רואים גם בדברי הנביא יחזקאל (פרק לז) שהחיבור בין עץ אפרים ועץ יהודה - "והיו לאחדים בידך", יהיה ע"י "ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם", וע"י המקדש יפסקו המחלוקות בין יהודה ואפרים. [שהם במשך כל הדורות מזמן השבטים יהודה יוסף, ואח"כ בין רחבעם ממלכות בית דוד, ובין ירבעם שהיה משבט יוסף (מלכים א, פרק י"ב והלאה), וכן בכל הדורות ובין המשיחים עצמם כמבואר בישעיהו יא, יג].

ומעתה מבואר היטב מדוע ביום הקמת המשכן צריך ברכת כהנים, שהיא באה לחזק את השלום בין ישראל לאביהם שבשמים, דהיינו השראת השכינה, וכן את השלום בין איש לרעהו, וכל זה נצרך להקמת המשכן שענינו ג"כ פעולות אלו.

כאשר ישראל באחדות השכינה שורה בישראל

ובאמת שני הענינים הנ"ל תלויים זה בזה, שע"י שיש שלום בישראל בינם לבין עצמם, ע"ז יש שלום ג"כ בין ישראל לאביהם שבשמים, והשכינה שורה בעם ישראל, וכפי שנאמר בפסוק (דברים לג ה) "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל". ופירש"י "בהתאספם יחד באגודה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם".

וכ"כ הגר"א (משלי ו, טז) "כאשר ישראל באחדות - אז השכינה שורה בישראל, וזהו (שם) "ונפשו אותה ויעש", אבל כאשר מדנים בין אחים, אז וגעלה נפשי וגו'".

ומשום כך אנו רואים שלפני מעמד הר סיני, שבו שרתה השכינה [כמ"ש "וירד ה' על הר סיני"], וכן לפני הקמת כל בתי המקדש (הראשון, השני, והשלישי), שאז השכינה יורדת לשכון בתחתונים, [וכמש"כ (שמות כה ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"] - צריך להקדים לזה שלום בישראל בינם לבין עצמם.

א. **במעמד הר סיני** נאמר (שמות יט, ב) "ויחן שם ישראל נגד ההר" ופירש"י: "כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת".

ב. **בביהמ"ק הראשון** בימי שלמה המלך, היו עם ישראל מאוחדים, וכפי שנאמר בפסוק (מלכים א – ד, א) ויהי המלך שלמה **מלך על כל ישראל**, כלומר שאז היתה מלכות אחת לכל עם ישראל כמו שיהיה לעתיד לבא, ולא נחלקה המלכות ליהודה ויוסף. כמו"כ שמו של שלמה המלך מורה על השלום. רב האי גאון מבאר שמשום כך שלמה המלך תיקן עירובין שענינו לאחד בין דיירי החצר, משום שבימיו היה שלום.

ג. **ביהמ"ק השני** היה ג"כ מיד לאחר מעשה מרדכי ואסתר ששם מודגש הענין של השלום בין עם ישראל, וכפי שאמרה אסתר (אסתר ד, טז) "לך כנוס את כל היהודים", וכן אח"כ נאמר (שם ט, טז) "נקהלו ועמוד על נפשם", וביאר הגר"א "ועמוד (לשון יחיד) פירוש באחדות גמור". וכן "וקבל היהודים" (ט, כג) פי' הגר"א "שכולם קיבלו כאחד". וכן התקנה היתה משלוח מנות ומתנות לאביונים. והמגילה חותמת במילים "ודובר שלום לכל זרעו".

ד. **בבנין ביהמ"ק השלישי** שאנו מצפים לו במהרה בימינו ג"כ נאמר (מלאכי ג כג) "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' וכו'". ואמרו חז"ל (עדויות ח, ז) שאליהו בא לעשות שלום בעולם.

לא נקראו אחד אלא בארץ

גם בארץ ישראל, מקום השראת השכינה אנו רואים את אותו ענין. חז"ל אומרים (זוה"ק אמור צג, ב): "גוי אחד בארץ. ודאי בארץ הם גוי אחד... לא איקרון אחד אלא בארץ". כלומר, בדומה למקדש שהוא מקום השראת השכינה, כך גם א"י, בה שורה השכינה, סגולתה לאחד בין עם ישראל.

וכך כותב רמ"ד וואלי (יחזקאל לז, כב. עמוד שיח): "והנה כבר ידוע שישראל אינם נקראים "גוי אחד" אלא על אדמתם, כענין שנאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", כי שם הוא מקום הייחוד שאין החצונים המפרידים, וז"ש ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל".

ובמהר"ל (נתיבות עולם נתיב הצדקה פ"ו): "ולא נעשו ישראל מחוברים להיות עם אחד לגמרי, עד שבאו לארץ, והיו ביחד בארץ והיה להם מקום אחד הוא ארץ ישראל, וע"י ארץ ישראל הם עם אחד לגמרי".

וכך כותב בחתם סופר עה"ת (בראשית עמ' מב): "והנה מדרך טבע ארץ הקדושה להוסיף עוד אחדות ואהבה ורעות להצדיקים היושבים, כמו שאמרו חז"ל (נדרים כב) ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל הוא דכתיב".

[ויסוד זה יש לו השלכות מעשיות, ומצאנו לענין כמה הלכות שביארו האחרונים שאינם נוהגות בחו"ל מטעם זה, כגון שאינם מביאים פר העלם דבר של ציבור משום שאינם נקראים קהל (ע' אבנ"ז או"ח שיד, ד). וכן מה שאמרו (ברכות נח, א) לגבי ברכת חכם הרזים על שישים ריבוא שא"י נוהג בחו"ל משום ש"אין אוכלוסא בבבל", וביארו האחרונים (ע' צפנת פענח סי' קמג, ובספר מלכות בית דוד סימן א) שהוא מטעם הנ"ל שאין דין קהל בבבל. וע"ע מנחת חינוך מצוה רפד שביאר כמה ענינים בזה].

לפי הדברים שנתבארו לעיל מבואר היטב הענין, שבא"י ישנו צורך מיוחד לאחדות בין עם ישראל, משום שבכך נגרם השראת השכינה. ומאידך, השראת השכינה בארץ היא ג"כ גורמת את השלום בין עם ישראל, וכפי שבית המקדש מביא שלום. ושני דברים אלו, דהיינו השלום בין ישראל לאביהם שבשמים – השראת השכינה, והשלום בין אדם לחבירו, תלויים זה בזה, וגורמים זה לזה.

ומשום כך ענין השראת השכינה בארץ תלוי בביאת עם ישראל לא"י וברכיבו היהודים בארץ, [וכמו שמצאנו לענין מצוות התלויות בארץ], משום שהשראת השכינה תלויה באחדות בין כל עם ישראל, וככל שיותר יהודים בארץ ישראל, כך ישנם יותר יהודים מאוחדים בעם ישראל [והאחדות אינה רק העדר מריבה, אלא אחדות חיובית], וכמו"כ פעמים רבות האחדות בין אחד לשני נעשית ע"י אדם שלישי, וכמו מגדל אבנים שהשורה האמצעית מחברת בין השורה העליונה והתחתונה, וממילא יתכן ששני אנשים נמצאים באר"י, אמנם האדם השלישי שתפקידו לחבר ביניהם נמצא בחו"ל, ואין לו את הכח לעשות השידוך והשלום. ולכן צריך שכל ישראל יהיו בארץ ישראל, וכך ע"י האחדות בין ישראל, נעשית ג"כ האחדות בין ישראל לאביהם, והשכינה שורה בישראל.

מדברי רבותינו

הגאון מלבי"ם

חיבה יתירה היתה נודעת להרב מלבי"ם לארץ האבות, הארץ שבחר הקב"ה לתת לעמו למורשה, אותה אהב בכל לבבו ונפשו. יש ארצות ויש ארץ, אין שתי ארצות דומות זל"ז, כל אחת חלוקה מחברתה, לא ידמה האקלים זל"ז. הטבע של האחת שונה מזו של חברתה, וארץ ישראל עולה על כולן ביפיה והדרה, חן חן לה בהודה ותפארתה. איש ואיש ומדינתו, עיר ועיר ומקומה. יוצאת מן הכלל היא עיר ירושלים. היא כלילת יופי, משוש כל הארץ. ("הגאון מלבי"ם" להרב משה מאיר ישר תלמיד הח"ח ומחבר הספר הח"ח חייו ופעלו" ח"א פרק סח עמ' רכח).

את חביבותו הרבה לא"י ולפירותיה, ואת החשיבות הרבה שראה בסיוע ליושבי הארץ, ניתן לראות במכתב להלן שהובא בספר בסופה ובסערה (מאת הרב אהרן סורסקי. עמ' קצה. והובא ג"כ בספר הגאון מלבי"ם לרמ"מ ישר ח"א עמ' רמז):

"התפרסמה ב"הלבנון" (שנה י"ב חוברת מ"ט) איגרת המלבי"ם בענין המצוה בתכלית ההידור לברך על אתרוג ארצישראלי דוקא, איגרת שתוכה רצוף אהבה עזה לארה"ק, וכל תג שבה טבול בצוף עדנים עסיסי של שירת המלבי"ם. מפני יקרתה נעתיק כאן את האיגרת הזאת כלשונה לאמור:

"לשמחת לבבי עבר עלינו ציר אמונים מהרי"ל סאלאנט מארץ צבי, **וראינו את פרי הארץ פרי עץ הדר, אשר הביא אתו, לאותות ולמופתים בישראל - כי עוד עיני ה' על הארץ הזאת, והוד והדר ישוה עליה.** האמת אגיד כי אתרוגים מהודרים כאלה לא ראיתי מימי, כולם מלאים חן ויופי בהדרת קודש, **ואתרוגי כל הארצות וגם הציטרינין המורכבים מקורפו כבני כושיים המה נגד בני ציון היקרים המסולאים בפז**... ועתה כאשר היו לנגד עינינו טוב ארץ הקדושה הודה והדרה, תחת הסרפד היוני יעלה הדר (הדס), ועוררתי בניך ציון על בני יון אשר בנים זרים ילדו, ופרי ארץ חפץ כולו זרע אמת, והסוחרים פה יקנו מאת השד"ר הנ"ל עפ"י פקודתי כמה אלפים אתרוגים, ולבטח כן יעשו בארץ רוסיה ופולין, בשגם יש בזה תקנה לתת מחיה ליושבי ארה"ק ולעזור לישוב הארץ, ובימי שמחתנו נעלה את פרי ירושלים על ראש שמחתנו, ומהללים לחרדת קודש בכבוד הלבנון והדר הכרמל והשרון, כבוד הדר מלכות והוד והדר פעלו, והנני מוסר מכתבי ורחש לבבי ליד מוכ"ז וחותם בחותמי להודיע לבני עמי. כ"ח תמוז תרל"ו קניגסברג מאיר ליבוש מלבים".

היושב בא"י גדול מכמה גדולים היושבים בחו"ל

הרב מלבי"ם התגורר במוהילוב בדירה מרווחת ולה אולם המתנה רחב ידים. חדר העבודה היה מוקף ארונות ספרים שהגיעו עד לתקרה.

כמעט כל היום היה חדר ההמתנה מלא מפה לפה, כל מקומות הישיבה היו תפוסים מאנשים ממעמדות שונים, המבקשים להתקבל אצל הרב. לבושי קרעים מדלת העם, ועשירים מלובשים בפרוות יקרות, כולם היו שווים. לאיש לא ניתנה זכות קדימה להכנס לחדרו של הרב. כבר היה ידוע כי המלבי"ם לא מכיר ביתרונותיהם של העשירים על העניים, ולא של המיוחסים על פשוטי העם. היוצאים מן הכלל היו תלמידי חכמים ידועים, ובמיוחד נתחבבו שלוחי דרבנן (שד"ר) הבאים מארץ ישראל. להם היה מגלה הרב מלבי"ם אהבה פנימית, ומפני חיבת הקודש היו הם מתקבלים על ידו מחוץ לתור.

היה מעשה שפעם נכנס המשמש והודיע להרב כי שני אורחים הנראים חשובים ממתינים בפרוזדור להתקבל על ידו, אחד כנראה רב גדול, והשני שד"ר נכבד מארץ הקודש. שניהם מבקשים לראות פניו. והשאלה היתה את מי יכניס ראשון. ציוה המלבים להכניס ראשונה את השד"ר מארץ ישראל. כשהלה הופיע נכנס עמו המלבים בשיחה שארכה כחצי שעה. לאחר שיצא, נכנס אחריו הרב הנ"ל. הלה ראה את עצמו נעלב על שהגאון מלבי"ם הקדים ביקורו של השד"ר לבקורו הוא. אחר שנכנס פנה אל המלבי"ם בנימה של אירוניה, ואמר: "בודאי שמע כבוד הרב כל הזמן הזה חידושי תורה עמוקים מאת השד"ר שקדם ליז?"

הבין המלבי"ם כי הרב נעלב והחזיר לו כדברים האלה:

אמנם לא שמעתי ממנו חידושי תורה. ברם באותה שעה נזכרתי מ"ש ברש"י (בראשית ט"ו י"ח) בד"ה "עד הנהר הגדול נהר פרת - לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קוראהו גדול, אעפ"י שאינו גדול". **על אחת כמה וכמה זה שיושב בארץ ישראל הוא גדול יותר מכמה גדולים היושבים בחו"ל.** ("הגאון מלבי"ם" פרק סח).

◈◈◈

גם הנולד בחו"ל, א"י נחשבת אמו וארץ מולדתו

הושע פרק ט פסוק ו כי הנה הלכו משד מצרים תקבצם וגו'. ופי' המלבי"ם: כי הנה הלכו משד. לעומת מ"ש ושב אפרים מצרים, **וישראל היו חושבים שהם שבים לארץ מולדתם כי האומה בראשיתה נולדה במצרים**, ודומה בעיניהם כמי ששב אל ארץ מולדתו ששם ינק משדי אמו, והוא שב אל שדי אמו ואל חדר הורתו, ועפ"ז אומר הנביא **כי הוא דמיון כוזב, כי באמת א"י הוא שדי אמם**, שם ינקו דבש וחלב **והיא ארץ הורתם.**

◈◈◈

מי שיש לו חלק בא"י נשמתו מתקדשת בקדושתה

מלבי"ם דברים פרק כה, ה "... ואומר עוד מה תועלת יהיה מהיבום ..."יקום על שם אחיו המת" באופן אשר "ולא ימחה שמו מישראל" שהוא הקמת זרע ממש. ובענין בועז ורות שאין שם מקום להקמת זרע [א.ה. שהרי בועז לא היה אח של מחלון וכליון, אלא רק בן דודם כמבואר ב"ב צא, א שאלימלך (אבי מחלון וכליון) ושלמון (אבי בועז) אחים היו], ורק הקמת שם בנחלה [א.ה. שהוא קרוב לגאול את שדה המת שנמכר, עיין מלבי"ם רות ד, ג], **שקדושת א"י גדולה כ"כ שאף אם יקרא שמו על נחלתו יש ג"כ שארית להמת**, וענין הגאולה בשדה אחוזה האמור בקרובים הוא שלא יכרת שמו משדה אחוזתו **כי נשמתו נתקדשה בקדושת א"י**. כמ"ש ופרשת כנפך וגו' כי גואל אתה, וכן אמנם כי גואל אנכי, ועוד כמה פעמים נזכר בענין הזה שם גאולה שעיקרה על שדה אחוזה".

ארץ ישראל היא המעלה היותר גבוהה מכל המעלות

"כי האדם מתחילת יצירתו בראשית הבריאה עד סוף כל הדורות, הוכן שיצעד במהלך השלימות ממדריגה למדריגה. תחילה אחר חטא אדם הראשון... ואחריו בימי נח ... ואחריו בימי האבות ... **וכן הגביהו עוד עד עת שעמדו בהר סיני בשעת מתן תורה, שאז עלו למעלה ראש, ומשם נסעו ממעלה למעלה בהכנסם לארץ, ואח"כ בבנין בית הבחירה".** (ישעיהו א, ד).

◈◈◈

שופטים (ב, א): "ויאמר אעלה אתכם ממצרים ואביא אתכם אל הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם".

ובפי' המלבי"ם: "אעלה וכו', ר"ל, א] ההרמה מן השפלות היותר גדול מעני מצרים, ב] **ההגעה אל המעלה היותר גבוה שהיא ואביא אתכם אל הארץ**".

[א.ה. עיין מהר"ל גבורות ה' פרק נ"ט, על כמה מעלות טובות, ונתן לנו את התורה, והכניסנו לארץ ישראל].

◈◈◈

ארץ ישראל מסוגלת לזרע של קיימא

(בראשית כח, יד): "והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וגו'".

ופירש מלבי"ם. "והיה. **בכל מקום הסמיך ברכת הזרע אל ברכת הארץ, כי שניהם מצרנים ותנאיים זל"ז, שהנטיעה הטובה לא תצלח לעשות פרי קודש רק בארץ נבחרת".**

◈◈◈

בראשית (לה, יא): "ויאמר לו אלקים... פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו". ופירש מלבי"ם: "ורבה היינו שיתרבו בניו עד יהיו לגוים, **והבטיחו עוד על ירושת הארץ, שהזרע והארץ קשורים זב"ז כמו שבא בכמה מקומות".** [ועי' יבמות סד, א].

◈◈◈

מדברי רבותינו

ארץ ישראל נקראת נחלת ה' על שם שהשכינה דבוקה ושורה בה.

ירמיהו פרק ב פסוק ז: ואביא אתכם אל ארץ הכרמל לאכל פריה וטובה ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה.

ופי' המלבי"ם (ביאור המילות): ארצי נחלתי. כל מקום שבאו נרדפים ארצי ונחלתי, או עמי ונחלתי, אצל ה', **יציין בשם נחלה הקדושה שיש בו ודבוק השכינה וההשגחה התמידית.**

◈◈◈

רק כשישראל נמצאים בארץ, היא נעשית נחלת ה'

ירמיהו שם בפי' המלבי"ם: ואביא. אחרי שחשב חטא אבותיהם יוצאי מצרים חושב חטא בניהם, אתכם הבאתי אל ארץ הכרמל (הגם שאבותיכם חטאו), והיתה תכלית ההבאה שני דברים, א] לאכול פריהלשבוע מטוב הגשמי, ב] לאכול טובה באשר היא ארץ מוכנת להשיג בה הטוב האמתי והאושר הנפשי, ובשניהם היו בהפך, כי ותבאו, עת באתם נגד לאכול פריה טמאתם את ארצי, במעשים מגועלים מונעים ההצלחה הגשמיית, ב] נגד לאכול טובה אמר נחלתי מצד שהיא נחלת ה', **כי אחר שנכנסו ישראל לארץ נכנסה תחת השגחת ה' ונעשית נחלתו,** שמתם אותם לתועבה.

◈◈◈

תכלית הבריאה שתשכון השכינה בארץ, ע"י שישראל יושבים בה

(מלבי"ם ויקרא, פ' קדושים פסקא קכ"ד). "יש תכלית נשגב בישיבתכם בארץ, **שבזה תשרה השכינה שם. וזה היה תכלית בריאת העולם, שישכון בתחתונים**, וינהיג הנהגה נסית מופלאת". עכ"ל.

◈◈◈

ירושלים עיר שמחברת את עם ישראל

נעים זמירות ישראל מצייר את הארץ בכללה כגוף אחד המורכב מחבורי פרטים שונים. וירושלים היא העיר "שחוברה לה יחדיו", שבה יתחברו האברים הפרטיים להיות גוף אחד שלם. בה יחול רוח החיים, ממנה מתפשטת ההשראה של הנפש המשכלת והנפש האלקית הבאות כאחד.

ירושלים היא הלב והמח של האומה הישראלית, היא הכלי המכין והמכשיר, המרומם והמקדש את העם לקבלת פני השכינה, **כי לשם עלו שבטי י"ה להתחבר כולם ע"י העיר הזאת, והיא עדות לישראל שהם גוי אחד**, מתאחרים ברזא דאחד. בה כולם מתקבצים בשלשת מועדי השנה להודות לשם ה' האחד והמיוחד.

העיר הקדושה היא הכח הפנימי המקשר והמחיה את הגויה הכללית, המקשר והמאחד את הכל, היא תקרב את העצמות המפוזרות עצם אל עצם, כי שמה ישבו כסאות למשפט שהם הסנהדרין ושופטי ישראל, ומשם תצא תורה, דת ודין. משם תצא ההנהגה הכללית לכל פרטי האומה. ("הגאון מלבי"ם" שם. ומקורו עפ"י מלבי"ם תהלים קכב, ג - ו).

◈◈◈

תכלית המצוות, בשביל א"י

דברים יא, ח "ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוך היום למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה".

ופי' המלבי"ם: ושמרתם את כל המצוה.. למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ. **וצריכים אתם לשמור את כל המצוה מצד שבזה תלוי ירושת הארץ**.. וזה (שמירת המצוות) צריך עתה למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ. **וגם אחר שתירשו את הארץ צריכים אתם לשמור כל המצוה, למען תאריכו ימים על האדמה**, כמו שיפרש אח"ז פן יפתה לבבכם וסרתם.. ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה. עכ"ל.

◈◈◈

דברים יא, לא - לב "וירשתם אתה וישבתם בה. ושמרתם לעשות את כל החקים ואת המשפטים...".

ופירש המלבי"ם: כי אתם עוברים לבא לרשת את הארץ, **וכדי** שירשתם אותה וישבתם בה **צריכים אתם לשמור** לעשות את כל החוקים וכו'. ע"כ.

◈◈◈

בבואנו לפעול למען ישוב הארץ אין לחשוש מפני אומות העולם

ספר "הגאון מלבי"ם" להרב משה מאיר ישר (ח"א, עמוד קפ"ח): פרק נה "אהבת הארץ": בימים ההם כבר היה במלא מרץ פעילות התנועה להרחיב ולבצר את ישוב היהודים בארץ ישראל, ובארצות התפוצה נשמעו קולות מקולות שונים. לא כולם נתנו ידם לתנועה זו. חלק גדול מבני עמנו עמדו מרחוק, וביניהם היו גם אישים דתיים ותורניים. אחד מנימוקי ההתנגדות היה "מפני שלום מלכות". שלא להפיח שנאת הגוים, בהצביעם על התענינותם לטובת אחיהם בארץ אבותיהם, כהוכחה שאינם נאמנים לארץ מגוריהם. הם הסתמכו על עצת זקני הנגב כשנשאלו "מה יעבד אינש ויחיה?" אמרו - "ימית עצמו" (תמיד ל"ב ע"א). הם ראו בזה רמז על יהודי הגולה אחר שנשללה ממנו ריבונות ארצו, יש עליו להשפיל את עצמו, ולהדגיש כי ישראל היום איננו עם רק כתה דתית.

מאידך הריפורמים הכריזו כי הם נתקו כל קשר עם ארץ אבותם, ומחקו כל זכר ירושלים מסידורי תפלתם, אף באמונת משיח ראו רק עקרון לאומי המתנגד לנאמנות היהודים כאזרחי הארץ.

עובדה היא, כי רבנו המלבי"ם בעמדו על משמרתו בבוקרשט, הזכיר תכופות בדרשותיו ובמאמריו המלהיבים, את אהבתו העזה וכמיהתו הלוהטת לאדמת ישראל. אויביו ומתנגדיו מצאו כאן מקום להפיץ העלילה כי בזה הוא מעורר את שנאתם של הגוים לישראל. הם האשימוהו כי לא איכפת לו הסבל שהוא עלול לגול בדרשותיו על אחב"י.

◈◈◈

יהיה ישוב א"י קודם ביאת משיח

"ויש לי כמה ראיות מפשוטי הכתובים כפי פירושי, כי הגאולה תצמח לאט לאט כשחר נכון מוצאו הולך ואור עד נכון היום, **ושתחילה יתיישבו אנשים מבני ישראל בארץ ישראל ברשיון מלכי הארץ הישרים והחסידים, ויהיה ישוב ארץ ישראל קודם ביאת משיח**". (מכתב מהמלבי"ם הובא בספר שיבת ציון ח"ב עמ' 3 ובעוד מקומות).

◈◈◈

ואתה מגדל עדר עופל בת ציון עדיך תאתה ובאה הממשלה הראשונה ממלכת לבת ירושלים. (מיכה ד ח)..

ואתה מגדל עדר. מסב פניו על הר ציון הנזכר, אומר אליו, את הר ציון, שאתה מגדל של העדר הלז שהוא עדר הצאן הצולעה והנדחה, תחלה תהיה כמגדל של צאן, ואח"כ תהיה עופל, שהוא מבצר חזק.

ומפרש שזה יהיה בשלש מדרגות, תחלה 'בת ציון עדיך תאתה': שהגליות יתחילו להתקבץ, וגלות יהודה ובנימין שהם בת ציון שגלו מציון בחורבן בית שני יתקבצו אליך. ואח"כ 'ובאה הממשלה הראשונה': תבוא ממשלה קטנה, שיהיה להם קצת ממשלה והנהגה כמו שהיו לישראל בימים הראשונים, לפני מלך מלך לבני ישראל שהיה להם שופטים מנהיגים אותם. ואח"כ 'תבא ממלכת לבת ירושלים': יהיה להם מלכות קבוע שהוא מלכות בית דוד, שאח"כ ימלוך המלך המשיח בממלכה קבועה, וכן התבאר ביחזקאל סי' ל"ד כ"ג כ"ד, וסי' ל"ו כ"ד כ"ה, ועמוס ט' י"א, שמלכות ב"ד תתגלה בהדרגה, ותחלה לא יהיה רק במדרגת שופט ויתעלה לאט לאט עד שיהיה לה' המלוכה, עיין שם. מיכה ד, ח. וע"ע בפירושו לישעיהו סו, ז.

אחר שכבר ישבו ישראל על אדמת ישראל, עתידים האומות להתאסף ולכבוש את ירושלים, ויבא גוג נשיא משך ותובל מארצות הצפון והמערב. יחזקאל לב, יז.

[ועי' ויקרא רבה (פרשת צו - ט ו): ... לכשיתעורר גוג הנתון בצפון יבא ויפול בדרום... - מלך המשיח שנתון בצפון יבא ויבנה בהמ"ק הנתון בדרום...". ע"כ. וכתב היפה תואר: "מסדר המדרש נראה כי קבוץ גליות ומלחמת גוג יהיו לפני בוא מלך המשיח ואחרי זה יבוא משיח צידקנו לבנות בית המקדש, וכן נראה מסדר התפלה, כי תקע בשופר על קבוץ גליות נאמר ראשונה, ואחרי זה השיבה שופטינו לעשות דין בגוג וכמו דאיתא בפ"ב דמגילה, ובאחרונה נאמר, את צמח דוד עבדך על ביאת המשיח"].

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 14 תמוז תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

מלחמתו של עמלק בארץ ישראל

בפרשת השבוע אנו קוראים על עם ישראל הנמצא בשלבים האחרונים לפני כניסתו לארץ ישראל. בדיוק ברגעים האחרונים הללו נכנס עמלק להילחם עם ישראל. כפי שאנו רואים בפסוקים (במדבר כא, א) "וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי". ומפרש רש"י "יושב הנגב. זה עמלק, שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב (במדבר יג, כט), ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם, והם אינן כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו נתפלל סתם, שנאמר אם נתון תתן את העם הזה בידי".

כפי שהבאנו בגליון 12, דרכו של עמלק שאותה ירש מסבו, עשיו, היא באחיזת עיניים – "איש יודע ציד", ובדרכים עקיפות הוא מנסה לעשות את מעשיו הרעים. גם כאן, כשנלחמו עמלק בישראל ורצו למנוע את כניסתם לארץ, הם פעלו בדרך זו של רמיה, והתחפשו לכנעניים. וכך אנו רואים בכל פעם שעמלק נלחם בישראל, הוא עושה זאת בדרכי רמייה, או שהוא מראה שכל רצונו לדאוג לטובתם של ישראל, ולהראות להם שרווחתם, הגשמית והרוחנית, תמצא דווקא בארץ העמים, או שהוא נלחם בתחפושת – בצורה אנונימית, ולאחר מכן הוא מופיע כאוהב ישראל וכמי שאינו רוצה להילחם אתם.

מבואר בדברי השל"ה (שער האותיות, קדושת המקום, תנט) שלא לחינם הגיעו עמלק דווקא סמוך לכניסת ישראל לא"י, אלא משום שעמלק רוצה להפריע לעם ישראל להיכנס לא"י, וכשרוצים להיכנס לא"י עמלק מזדמן להם בדרך. ובכך מבאר השל"ה את סמיכות פרשת ויבא עמלק לפרשת כי תבא, משום שלפני כי תבא אל הארץ, מגיע עמלק.

[וגם לפני שנכנסו לארץ בימי עזרא קם עליהם המן מזרע עמלק ורצה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים. וגם בזמנינו, קודם שהתחילה העליה העיקרית של היהודים לארץ, הגיע הצורר הגרמני מזרע עמלק עם אותה תוכנית של המן, להשמיד להרוג וכו'. וכידוע הוא הבטיח למופתי הערבי דאז שהוא ידאג לכך שהיהודים לא יגיעו לא"י. ואמנם כפי ההנהגה שהקב"ה מנהיג את הבריאה, דווקא הרע ברצונו להתנגד לרצון ה', הוא גורם שיתקיים רצון ה', ודווקא השואה היא זו שגרמה לעליה מואצת של היהודים לארץ, וגם בישוב היהודי בארץ הוא לא הצליח לפגוע].

מלחמתו של זרעו של יוסף בעמלק

כנגד כל פועלו של עשיו ותולדותיו הרוחניים לעכב את גאולת ישראל, עומד כנגדו יוסף, אשר לו שני תפקידים א. להכרית את זרע עשיו. וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב קכג, ב) על הפסוק (עובדיה א, יח) "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש" – "אין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף". ובמדרש תנחומא (סוף פר' כי תצא) "רבי פנחס בשם רבי שמואל בר נחמן אומר, מסורת אגדה היא, ביד בניה של רחל עשיו נופל".

ובנוסף לכך אנו רואים שתפקידו של יוסף הוא ג"כ לקבץ את עם ישראל לארץ ישראל. כמ"ש הגר"א: "ע"י משיח בן יוסף יהיה גאולה משעבוד מלכויות, שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות, ועל ידי משיח בן דוד חירות ממלאך המות". (ליקוטי הגר"א עם ביאור "באר יצחק" להגרי"א חבר דף סג, ב). וכך אנו רואים ג"כ בדברי חז"ל (שמות רבה פרשה א, ה) "יוסף, ע"ש שעתיד הקדוש ברוך הוא להוסיף ולגאול את ישראל ממלכות הרשעה כשם שגאל אותם ממצרים דכתיב (ישעיה יא, יא) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים וכו' ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ". (ואע"פ שפשוטו של מקרא מדבר על משיח בן דוד כמבואר במקראות שם, מ"מ חז"ל דרשו את זה על משיח בן יוסף).

ומבואר שיוסף, שתפקידו הוא להכרית את עשיו, תפקידו הוא ג"כ קיבוץ גלויות, משום ששני התפקידים האלו קשורים זה בזה. משום שהמלחמה עם עשיו (ועם עמלק בפרט), היא על ביאת עם ישראל לא"י, שעמלק רוצה להפריע לזה, ויוסף, שהוא זה שנלחם בעמלק, תפקידו לסייע לזה.

מכל זה אנו רואים, שהמלחמה העיקרית בין יוסף לעשיו וממשיכו עמלק, היא על ארץ ישראל. שעמלק רוצה להפריע לישיבת ארץ ישראל בא"י, ויוסף הוא מכרית את זרעו של עמלק ודואג שעם ישראל יגיע לארץ ישראל.

התנגדותם של עמלק – נרגן מפריד אלוף

בכדי להבין מדוע עמלק נלחם על דבר זה יש להקדים ולבאר את החילוק בין ישמעאל לעשיו. אצל ישמעאל מצאנו ג"כ שהוא נלחם על הארץ, אמנם עיקר מלחמתו של ישמעאל היא משום שהוא רוצה להראות שהוא הבן של אברהם אבינו, וממנו יוצאת האומה הנבחרת שמיוחסת

דבר העורך

אחד המקומות בהם התורה מחדדת לנו את המבט מהי המשמעות של אדמת ארץ הקודש אשר הנחילנו הקב"ה, זוהי הפרשיה בספר שופטים, שאנו קוראים בהפטרת השבוע, המספרת על הדו-שיח בין יפתח לבין שכנו-יריבו מלך עמון.

יפתח שולח לשאול את מלך בני עמון מדוע הוא נלחם בישראל, והוא עונה לו: "כי לקח ישראל את ארצי בעלותו ממצרים" כאשר כוונתו היתה לחבל ארץ, שהיה שייך לבני עמון לפני שכבש אותו סיחון מהם, ולאחר שכבש סיחון ארץ זו, כבשו אותה עם ישראל מידי סיחון בכניסתם לארץ. מלך עמון אף הציע ליפתח "ועתה השיבה אתהן בשלום", כלומר, "מבלי מריבה ומלחמה" (מצודות). הצעתו של מלך בני עמון היתה: תחזיר לי את חלקי ארץ ישראל שכבשתם, ונחיה בשלום. אולם יפתח מסרב להסכים להצעה זו, ותחת הצעה זו הוא מעדיף להכנס למלחמה עם בני עמון, וסוף דבר היה: "ויתנם ה' בידו. ויכם מערוער ועד בואך מנית עשרים עיר ועד אבל כרמים מכה גדולה מאד ויכנעו בני עמון מפני בני ישראל".

לכאורה לא מובן מדוע היה צריך להיכנס למלחמה זו, הלא מוטב היה אילו הוא היה מוותר למלך בני עמון על חבל ארץ זה, וחוסך את שפיכות הדמים, ואת הסכנה בכניסה למלחמה.

את התשובה לכך עונה יפתח בעצמו בדבריו למלך בני עמון: "ועתה ה' אלוקי ישראל הוריש את האמרי מפני עמו ישראל, ואתה תירשנו"? האם הקב"ה נתן לנו את הארץ כדי שנספסר בה, וניתן חלקים ממנה בתור פיוס למי שרוצה להילחם אתנו?

יפתח אף מוסיף לו משפט יסודי וחשוב שבעצם שם ללעג וקלס כל ערעור על אדמת הארץ המובטחת לעם ה': "הלא את אשר יורישך כמוש אלוהיך אותו תירש ואת כל אשר הוריש ה' אלוקינו מפנינו אותו נירש".

מדברים אלו אנו למדים על קדושת הארץ, כאשר כל חלק וחלק ממנה יש בו קדושה, ומשום כך לא הסכים יפתח לוותר על חלק כלשהו לטובת "הסכמי השלום" של מלך בני עמון, אף במחיר של כניסה למלחמה.

הגר"א כותב בביאורו לזוהר (יהל אור במדבר קנז, א) "שביקש [-משה] וראה אותה. שביקש משה לידע כל ענייניה שהוא ענין גדול כמו ידיעת התורה, שגבוליה וכל ענייניה הן ענייני תורה 'בת מלך פנימה' והקב"ה העתיר לבקשתו, ויראהו ה' את כל הארץ וכו'". מכך אנו יכולים להבין את קדושת כל חלק וחלק מארץ הקודש.

דברים ברוח זו התבטא אחד מגדולי רבני יהדות פולין לפני השואה הגאון רבי מנחם זמבה זצ"ל הי"ד בכנסייה הגדולה של אגודת ישראל כאשר היה נדון על הצעת חלוקת הארץ שהציעו האנגלים לחלק את הארץ בין היהודים והערבים: "יש לנו ספר תורה קדוש אשר נאמר עליו תורת ה' תמימה, ואם חסרה אות אחת הרי זהו פסול מקדושתו, יש לנו גם ארץ קדושה אשר גם עליה נאמר כי קדושתה היא כשכל ישראל עליה. ולכן רק אנשים כאלה אשר להם העוז המר לקרוע גזרים מתורתינו התמימה והקדושה - הם הם אשר ירהבו בנפשם לקרוע גם את ארצנו לגזרים. אבל אנחנו שומרי התורה וחרדים על דבר ה' של תורה שבכתב ושבע"פ מראשו ועד סופו מוסרים את נפשינו על כל אות ואות ועל כל מנהג שבישראל - בשום אופן לא נוכל להסכים לוותר אפילו על צעד ושעל אחד מארצנו הקדושה". (הפרדס שנה יא חוברת ו אלול תרצז).

האדמו"ר מגור זצ"ל התבטא אף הוא בדברים קצרים וברמז כדרכו, שעל התנהגות הגויים שרוצים לחלק את הארץ בין

היהודים והישמעאלים נאמר בנביא (יואל ד, ב) "וקבצתי את כל הגוים והורדתים אל עמק יהושפט ונשפטתי עמם שם על עמי ונחלתי ישראל אשר פזרו בגוים ואת ארצי חלקו".

זה היה מבטם של גדולי עולם על קדושת הארץ. הם ראו בחומרה רבה את נסיונות הגויים לנשל מעם ישראל חלקים מארצו, משום שהם הבינו את קדושתה של הארץ, והבינו שכשם שא"א לקחת חלקים מהספר תורה ח"ו, כך א"א לקחת חלקים מארץ הקודש.

בכך אנו יכולים להבין ג"כ את נסיונותיהם הבלתי פוסקים של כל אומות העולם להוציא חלקים מהארץ מידי היהודים ולהביא אותם לידי הגוים, משום שאע"פ שאותם ערלים אינם מבינים את חשיבותו של כל חלק מהארץ, מ"מ השר שלהם או מישהו שממונה עליהם מבין שכאן היא נקודת המהות. אין זאת מלחמה על פיסת אדמה, אלא מלחמה על ה' ועל משיחו, האם א"י תישאר בקדושתה תחת יד ישראל, או שתלך לכוחות הטומאה הנלחמים בהקב"ה. [ויעוי' בדבריו של הרב וולבה זצ"ל על כך שההתישבות היהודית בארץ בימינו, היא סתירה לאמונה הנוצרית שהקב"ה עזב את ישראל ובחר בהם עפ"ל, ומכאן שורש ההתנגדות שלהם להתחדשות הישוב בארץ].

אמנם אנו סמוכים ובטוחים באמונתנו בהקב"ה שבסופו של דבר ינצח את כל אויביו, ויקיים את שבועתו לאבות "לך ולזרעך נתתי את כל הארצות האל", ובכך נראה את יחוד ה', כדברי הרמח"ל "ובסוף הכל, כל יותר שהקשה הרע את עול סבלו על הבריות, כך יותר יגלה כח יחודו יתברך וממשלתו העצומה אשר הוא יכול, ומתוך עומק הצרות הרבות והרעות, מצמיח ישועה בכחו הגדול".

בברכת התורה , העורך

לאברהם אבינו, וכפי שאנו רואים בפרשת וירא שהיה ישמעאל מצחק, ושם מבואר שהיתה המלחמה על הירושה, ומשום כך אמרה שרה "גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק", והקב"ה אמר לאברהם "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע". מכל זה אנו רואים שמלחמתו של ישמעאל עם יצחק על א"י, היא המלחמה מי הוא זרעו של אברהם. לעומת זאת אצל עמלק, מלחמתו אינה נובעת מרצונו לרשת את הארץ, אלא כל רצונו הוא שישראל לא יהיו בארץ.

הרמח"ל (פרשת בשלח "אוצרות רמח"ל" חלק ד, עמ' סג) מבאר כי רצונו של עמלק הוא להפריד בין ישראל לאביהם שבשמים ועליו נאמר הפסוק (משלי טז, כח) "ונרגן מפריד אלוף" – שמפריד את אלופו של עולם מישראל. ולכן אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק.

וזהו שורש התנגדותו של עמלק לכניסתם של עם ישראל לא"י, משום שא"י הוא המקום שבו מתדבקים עם ישראל עם הקב"ה, וכמו שאמרו בגמ' (כתובות קי, ב) "כל הדר בא"י כמי שיש לו אלוק וכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוק" וביארו הרמב"ן (ויקרא יח, כה) והגר"א (אד"א דברים לב, ט), שהוא משום שא"י היא נחלת ה', ואילו בחו"ל שולטים השרים הממונים על האומות, ומשום כך הדביקות בה' לא תיתכן אלא בא"י, וכך כותב הכוזרי (מאמר ב) "לא יתכן לסגולה הזאת (- עם ישראל) להגיע אל הענין האלוקי בבלעדי המקום הזה, כאשר לא יתכן שיצליח הכרם בבלעדי ההר הזה".

הגר"א כותב בפירושו לשיר השירים (ד, ח): "אתי מלבנון כלה ...ואמר עכשיו כלה ולא קודם לכן, כי עד עכשיו מדבר מה שבחו"ל, וכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה, אבל עכשיו מדבר בהדור שבאו לארץ ישראל לכך אמר כלה". [והוא כמו שנתבאר לעיל, שבארץ ישראל - הקב"ה מתדבק בישראל, כמשוש חתן על כלה].

זהו שורש התנגדותו של עמלק לכניסתם של עם ישראל לא"י, משום שהוא יודע שדביקותם של ישראל בהקב"ה תלויה בכניסתם לא"י, ועל כן הוא עושה את כל המאמצים שלא יכנסו עם ישראל לא"י.

מדברים אלו אנו למדים על זכותנו הכפולה בא"י, שבכך אנו נקראים העם הנבחר זרע אברהם, ועל ידי שאנו בא"י, אנו יכולים להידבק כראוי בהקב"ה ולהגיע לתכלית שבשבילה הגענו לעולם – להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו.

ובמהרה יתקיים כלה שעיר וחותנו – ויעלו לציון מושיעים.

נבואות ה' לאחרית הימים

הגאולה העתידה עפ"י חז"ל

מתוך הספר חזון הנביאים (עמ' 300 – 304) שיו"ל ע"י מכון "ויבינו במקרא". עם הוספות קלות וכותרות.

הגאולה באה קימעא קמיעא

א]. חז"ל לימדונו בכמה מקומות (תנחומא דברים, א; שוחר טוב תהלים סו"פ י"ח, זוה"ק וישלח קע, א) שתהליך הגאולה יהיה בהדרגה שלב אחר שלב, תחילה הקב"ה יאיר לישראל באור מועט, אח"כ יאיר להם יותר ויותר, והדברים לא יקרו בבת אחת.

קודם ביאת משיח בן דוד – משיח בן יוסף מקבץ לאר"י את השבטים יהודה ובנימן

ב]. הגמ' במסכת מגילה (יז, ב) דנה בדבר סדר הברכות בתפילת שמונה עשרה, ומבארת שבתחילה יהיו מלחמות, ואח"כ הרי ישראל ישאו פריים, ואח"כ קיבוץ גלויות, ואח"כ יהיה דין ברשעים, ואח"כ הרמת קרן הצדיקים, ואח"כ בנין ירושלים, ואח"כ ביאת משיח בן דוד. נמצינו למדים שיהיה תהליך של גאולה לפני בוא משיח בן דוד שלב אחרי שלב.

קיבוץ גלויות מתחלק לשתי פעמים, האחת קיבוץ גלויות ל"יהודה" (אנחנו, השבטים יהודה ובנימן. - שבט בנימן עניינם קרוב ליהודה, יהודה ערב על בנימן, ולבסוף בנימן נכללו במלכות יהודה), ופעם שניה לעשרת השבטים. ישנם שני משיחים, משיח בן יוסף (או משיח בן אפרים), ומשיח בן דוד. גאולתם של יהודה תהיה ע"י משיח בן יוסף, וגאולתם של עשרת השטים תהיה ע"י משיח בן דוד. כמפורש במאמר הגאולה להרמח"ל (במהדורת "מכון רמח"ל" הוא בעמוד נ"ח): ועתה אודיעך עוד סוד גדול... כי שני השבטים היו ליהודה והעשרה לאפרים, ולעתיד יקבצו השנים על ידי משיח בן אפרים.. והעשרה האחרים יבואו על ידי משיח בן דוד. עכ"ל.

העולה מן הדברים הוא, שה"קיבוץ גלויות" המוזכר בגמרא מגילה בענין סדר הגאולה קודם ביאת משיח בן דוד, הוא בהנהגה מיוחדת של הקב"ה המכונה "משיח בן יוסף" שיקבץ שני השבטים יהודה ובנימן [שהרי עשרת השבטים עדיין אינם מתקבצים עד ביאת משיח בן דוד וכנ"ל].

בתקופת משיח בן יוסף – תהיה רק יציאה משעבוד מלכויות

ג]. בתקופת משיח בן יוסף עדיין לא יתקיימו כל נחמות הנביאים, אלא תהיה רק יציאה משעבוד מלכויות. ובענין זה איתא בברכות דף לד, א אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך. ופליגא דשמואל, דאמר שמואל, אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד, שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. וכתב הגר"א בחידושי אגדות, אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי שני ימות המשיח הן וכו'. עכ"ל. ובאמרי נועם להגר"א (שם דף יג, א) פירש יותר, וביאר שמה שאמר שמואל אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות, מכוון לימות משיח בן יוסף, ור' יוחנן מדבר על זמן משיח בן דוד, שאז יתקיימו כל נחמות הנביאים.

בתקופת משיח בן יוסף יהיו ניסים רגילים - שעניינם "סיוע להשתדלות בדרך הטבע"

ד] באדרת אליהו פ' בלק עה"פ דרך כוכב מיעקב, כתב הגר"א: "דרך כוכב מיעקב" – זה משיח בן יוסף, "וקם שבט מישראל" – הוא כוכבא דשביט והוא משיח בן דוד.

באמרי נועם לברכות נח, ב ביאר הגר"א את ענין "כוכבא דשביט", וז"ל: "דרך כוכב מיעקב" – דמתחילה יעשה הקב"ה נסים גלוים (קטנים ורגילים שנמשלו) לכוכבים פשוטים. "וקם שבט מישראל" - שלבסוף יעשה הקב"ה ניסים נסתרים (נסים גדולים ונסתרים, שבאים רק לעתים רחוקות) שנמשלו לכוכבא דשביט, שגם הוא נסתר ואינו נראה אלא לעתים רחוקות. - וכשיהיו עדיין במדרגה פחותה שע"ז מורה השם יעקב, לא יעשו להם רק ניסים פשוטים, אבל כשיעלו למדרגת 'ישראל' יזכו לנסים גדולים. עכ"ל.

כלומר שבימות משיח בן יוסף, שעליהם נאמר "דרך כוכב מיעקב", יהיו נסים רגילים, ובימות משיח בן דוד שעליהם נאמר "וקם שבט מישראל", יהיו נסים גדולים.

נראה לפרש, שניסים רגילים אלו, הם ניסים שה' עשה לעם ישראל בימי עתניאל, אהוד, גדעון, ושמואל, שאול ודוד, שעם ישראל נלחמים בגויים ומנצחים, למרות שאין להם כוח רב והם מעטים מול רבים וחלשים מול גבורים. (המפרש שנסים רגילים הכוונה ל"ניסיך שבכל יום עמנו", נמצא שאין הבדל בין ימי הגלות לימי הגאולה, כיון שתמיד יש ניסים).

אמנם משיח בן דוד נאמר בו (ישעיהו יא, י) והיתה מנוחתו כבוד, ופירש המצודת דוד, "בוחר במנוחה ולא יתגרה במי, ומנוחת המשיח תהיה לו לכבוד כי כולם יהיו נשמעין אליו". והיינו שהקב"ה יעשה נסים גלויים, מבלי שעם ישראל יצטרכו לילחם כלל.

בתקופת משיח בן יוסף – הערב רב מתגברים

ה]. משיח בן יוסף הוא מסטרא דשמאלא (בקדושה), ומשיח בן דוד מסטרא דימינא, וכמש"כ הגר"א בביאורו לתיקוני זוהר חדש (תיקון כב עה, א) "משיח הראשון שהוא משיח בן יוסף, בכור שורו מסטרא דשמאל כידוע".

בביאור הגר"א לספד"צ (דף י, יא) מבאר, שמשיח בן יוסף מפני שהוא מסיטרא שמאלא, והוא ביסוד ושם נמצאת הערלה - לכן נמצא משיח בן יוסף בסכנה מפני החיצוניים המתגברים שם על השמאל, וזוהי הסיבה להתגברות הערב רב בתקופת משיח בן יוסף, והשלמת הגאולה היא ע"י שיתעבר ימינא, והוא משיח בן דוד מסטרא דימינא, שהוא יכרית את הערלה.

[אציין בזה דבר ששמעתי, כי שמואל שדיבר על ימות משיח בן יוסף, וכנ"ל, יש בו אותיות שמאל, וכידוע ולכן שמואל מדבר רק על משיח בן יוסף. ועוד י"ל, איתא בגמ' הלכה כשמואל בדינא, וכידוע דין הוא מצד השמאל, ולכן עוסק שמואל בעניני משיח בן יוסף].

גם בדורות הראשונים – בתחילה מלך שבט יוסף, ואח"כ שבט יהודה

ו]. תחילת הגאולה כאמור היא ע"י יוסף והשלמתה ע"י משיח בן דוד, וכבר היה לזה תקדים בדורות ראשונים, שמצינו שבתחילה שבט יוסף מולך ואח"כ המלוכה עוברת לדוד, יהושע שהיה משבט אפרים הכניס את עמ"י לא"י, ובימי השופטים מוזכרים בני יוסף יותר מבני יהודה, משכן ה' הראשון היה בשילה בארץ אפרים, וכן משיח ה' הראשון היה שאול שהיה משיח בן יוסף (הגר"א על ספד"צ פרק א). אמנם לבסוף מאס ה' באוהל יוסף ובחר בירושלים לנצח, וכמו"כ בבית דוד בחר ה' לנצח.

מדברי רבותינו

ידועה חיבתו של הרבי ר' ישראל מרוז'ין, אבי שושלת בית רוז'ין (הכוללת את חסידות סדיגורה, צ'ורטקוב, הוסיאטין, בויאן, בוהוש ועוד), שאותה הוריש לצאצאיו. וכידוע כל אדמו"רי בית רוז'ין נודעו בחיבתם הרבה לארץ וחלקם אף זכו לעלות לארץ לפני השואה. להלן נביא מדבריהם של כמה מאדמור"י שושלת זו. מחוסר מקום נביא כאן רק חלק מהחומר הרב שישנו מאדמור"י בית רוז'ין, וא"ה עוד חזון למועד להביא עוד משושלת זו.

ר' ישראל מרוז'ין

גם עשירים בחו"ל נקראים אורחים ועבדים

"כל זמן שאין לנו את ביתנו האמיתי אנו נקראים אורחים בלבד, היושבים בשולחן זר, ואפילו ברחבות הגדולה ובעשירות - זה נקרא 'לחמא עניא', 'השתא עבדי' - אפילו בשררות שיש מדי פעם ליהודים בגלות, אנו בכל זאת בבחינת עבדים, כי נשמותינו נמשכות ממקום אחר, ורק בשובנו לארצנו הקדושה, בבוא הגאולה, אז ניקרא 'בני חורין'". (מדבריו בליל הסדר האחרון לחייו – מחצר הרבי).

◈◈◈

מי שיודע להעריך את ארץ ישראל – היא מוצאת חן בעיניו גם בלא קישוטים חיצוניים

יהודי מרוז'ין נסע לבקר בא"י. כשחזר, נכנס אל רבי ישראל מרוז'ין והתאונן שהארץ לא מצאה חן בעיניו. אמר לו: "היה פעם יהודי עשיר שהשיא את כל בנותיו לתלמידי-חכמים, אבל לבת-הזקונים שלו לא מצא חתן כלבבו ושידך אותה עם חייט פשוט. לפני החתונה אמר לבתו להתקשט, כדי שתמצא חן בעיני בעלה. אמרה לו בתו: בשביל החייט שלי אני יפה למדי כמות שאני". וסיים: "אף ארץ ישראל כך - היא מתקשטת ומתגלה במלוא הדרה לפני מי שיודע להעריך את רום ערכה וגודל מעלתה, אבל לפני אנשים חומריים - היא נראית ארץ ככל הארצות".

◈◈◈

הכל מעלין לארץ ישראל

במכתבו של זקני מרן הרה"ק רבי **ישראל מרוזין** זיע"א להרה"ג רבי שמעון הורוויץ ז"ל, בענין אשה שעמדה במרדה שנתיים ולא חפצה לעלות עמו לארץ ישראל, כתב הרה"ק מרוזין זיע"א, על סמך הגמרא במסכת כתובות (קי:) כי צריכה מכל הארצות לעלות עמו לארץ הקדושה, לבד מבבל, **לכן הנני גוזר עליה בגזרתי, תיכף ומיד לעלות עמו ואחריו תלך. ואל תעכב יותר מדאי**, פן תהיה לבוז, ואולי תתחרט. וגם ממכם אבקש שתדברו על לבה, ולמעני תעשו ומאחרי דברי לא ישנו, עכד"ק. (כנסת מרדכי בראשית, עמ' מז).

◈◈◈

האם מקיימים מצות ישוב ארץ ישראל – גם ללא כוונה

וזהו בפרט כדאיתא בגמ' (חגיגה כז.) "פושעי ישראל שמלאין מצוות כרימון", **וכמאמר זקני הס"ק מרוזין זיע"א, שאילו ידעו ריקנין אלו כמה מצוות מקיימים הם בלא משים לב, כגון בישיבתם בא"י, היו מתפקעים מרוב כעס**. ע"כ. דא"כ כל היושבים בא"י מקיימים מצוות לרוב, וכענין ש"ישיבת א"י שקולה כנגד כל המצוות שבתורה" (ספרי דברים פ). דמעתה כל העולה לא"י (ממילא) בא להוסיף בקיום המצוות, וגם מש"ה ראוי שהשי"ת יגאלנו. (עקבי אבירים, שנת תשנ"ה: עמוד רצט).

◈◈◈

הקיבוץ גלויות יהיה בצורה טבעית ובאיתערותא דלתתא

בספר "מגדולי החסידות" (עמ' קנט) מתואר ליל הסדר האחרון לחייו: "פתאום נתעורר, הסתכל על סביביו בתמהון, והתחיל לקרוא מתוך התלהבות מיוחדת "והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו". כאן הפסיק ופנה אל בניו ואמר: "הנה יגיע זמן שאומות העולם תתמלאנה משנאתן ליהודים, וכשיראו שלא יוכלו לכלותינו, **אזי יגרשו אותנו מארצותיהם לארצנו הקדושה. באמת יהיה זה בשבילנו בזיון גדול, שאתחלתא דגאולה שלנו תהיה באופן זה, אבל תהיה ככל שתהיה**, ובלבד שנמלט בפעם אחת מידיהם, והשאר יבוא לנו אחר כך ממילא, כמו שהיה גם ביציאת מצרים, שהלא ממצרים גורשנו בכח, כמו שכתוב (שמות יב) "כי גורשו ממצרים"... וסיים את דבריו: "אשרי מי שיזכה על כל פנים להגרש לארץ ישראל, אבל לאו כל אדם זוכה".

ב"ספר הזכרונות" לרבי אייזיק החסיד מסופר בשם חסיד אחד, שבשנת תר"ח היתה התעוררות בעולם שהגיעו ימות המשיח והגאולה תבוא בקרוב, והצדיק מרוז'ין יהיה משיח. וכשהגיעו הדברים לאזני הריזינאי אמר: לא, הדור הזה אינו ראוי לגאולה נסית, עם ישראל ישתחרר משעבוד הגוף, אם רק יתנו לו רשות לבוא לארץ ישראל בלי נסים ונפלאות, אזי ממילא תבוא הישועה הרוחנית. מתחלה צריך להיות אתערותא דלתתא ע"י עובדות ומעשים של ממש, לא רק במחשבות וברצון בלבד. אני אומר - אמר אדמו"ר מרוזין - **שמקודם צריכה להיות גאולה על פי הטבע כמו בזמנו של עזרא בבית שני, אח"כ בארץ ישראל תבוא הגאולה האמיתית, הגאולה הרוחנית**".

◈◈◈

רבי אברהם יעקב (השני) מסדיגורא

חיבתו והשתוקותו לארץ ישראל מימי נעוריו

ר' אברהם יעקב משה (השני) מסדיגורה בעל אביר יעקב, הוא נכדו של ר' אברהם יעקב הראשון מסדיגורה – בנו של ר' ישראל מרוז'ין. בסוף ח"ב של ספרו הובאו תולדותיו, ושם (בעמ' קסז) מסופר על חיבתו לארץ הקודש:

אהבתו של האדמו"ר זצ"ל לארץ ישראל היתה רבה ועצומה, ההשתוקקות לעלות אליה ולחונן את עפרה יקדה בו עוד מימי נעוריו, ענין זה קבוע היה בתכניתו עוד מזמן שנמלט מסדיגורה לוינה בימי מלחמת העולם הראשונה.

באותה תקופה השתקעו כידוע חלק מאדמור"י בית רוזין בוינה, ולא עזבוה גם כאשר נסתיימה המלחמה, הרבה תמהו על כך ולא הבינו ענין זה, כ"ק האדמו"ר נתן לכך אחד מהנימוקים, באמרו יש לנו בקבלה שוינה היא השער לארץ ישראל וכאשר דוחקים לשם לאחור אין חוזרים. ומענין זה ראוי לציין כי דודו האדמו"ר הרה"ק רבי ישראל מצ'ורטקוב זצ"ל, כאשר חסידיו בגליציה הפצירו בו לשוב אליהם להחיות מחדש את חצרו וחסידותו בגליציה, השיב גם הוא בין השאר **כי כל ימיו הוא משתוקק לעלות לא"י, ווינה קרובה לא"י יותר מגליציה, ועל כן אינו רוצה לחזור לשם ולהתרחק מא"י.**

◈◈◈

הקב"ה צופה שיעלו לא"י

ההתעוררות לעלות לארץ ישראל שהחלה ביותר לאחר מלחמת העולם הראשונה עוררה בו גל של התלהבות, וביותר שמח תמיד על כיבוש חורבותיה של ארץ הקודש והפרחת שממותיה. נשאל פעם אחרי המלחמה הראשונה על טיבה של עליה זו ודעתו עליה, והשיב, **ודאי הדבר שהקב"ה צופה לכך שיהודים יקומו ויעלו לארץ ישראל.**

◈◈◈

וכי יש שמחה גדולה מלדור בארץ ישראל

ובהיותו כבר בארץ ישראל שמח שמחה גדולה ולהתרגשותו לא היה קץ וגבול, בראש השנה הראשון לעלייתו לא"י טעה בקידוש ואמר "זמן שמחתנו", וכאשר נשאל על טעותו ע"י אחד החסידים, השיב באמת אין זו טעות גדולה כל כך, **וכי יש שמחה גדולה מלדור בארץ ישראל.**

ישיבתו בארץ ישראל תרמה לו כל הזמן להתרוממות נפשית גדולה ולהתעוררות רוחנית פנימית.

אחד האדמורי"ם התאונן פעם בפניו כי זה לו הביקור השלישי בארץ ישראל אולם אין הוא מרגיש כל כך אותה הארה שהיתה לו בביקורו הראשון ועל זה השיב לו רבינו זי"ע לנו יש בכל רגע ורגע של שהותנו בא"י אותה הארה ואותה ההשתוקקות כפי שהיתה לו ברגע הראשון שרגלינו דרכו על אדמת ארץ האבות.

◈◈◈

בעליה החרדית תלוי עתידה הרוחני של הארץ

הרבה בכל הזדמנות לדרוש למען הגברת עלייתם של יהודים שומרי תורה לארץ, כדי להרבות בה קדושה ולעצב את דמותה הרוחנית על יסודות התורה.

..בכל הזדמנות היה קורא ומעודד לעליה ולהתיישבות, **וביחוד הדגיש את החשיבות של עליה חרדית, שבה תלוי עתידה הרוחני של הארץ.**

פעם ערך ביקור גומלין אצל אחד האדמורי"ם שביקר אז בארץ ישראל, לראשונה בזמן הביקור הפציר בו שיעלה לארץ על מנת להשתקע, ענה לו האדמו"ר ההוא: "אבוא ביחד עם משיח". חזר רבינו ואמר לו: **"אם כך' יבוא עם החסידים - יגרום בכך שאחרים יחזרו בתשובה, וזה יביא את המשיח"**, נענה שוב האדמו"ר ההוא: "הלואי וידעתי שכך יהיה", על זה השיב רבינו" "צריך להאמין כך". ואמנם האדמו"ר ההוא בא כעבור שנה והשתקע בארץ ישראל.

באהבתו הגדולה והיוקדת לארץ הקודש, היה מבקר קשות את אלו אשר מטעמים שונים היגרו ממנה ועזבוה, במקרים אלו היה מזגו הרך וטבעו הנוח משתנים לחלוטין, עד כדי ביקורת גלויה וקשה מהולה בקפידה, והיה מתמלא עגמת נפש וצער.

מדברי רבותינו

בא לפניו אברך שהיה תושב חו"ל לקבל ברכה לרגל חתונתו, לאחר שבירכו בברכת קדשו, אמר לו האדמו"ר: "בודאי תשתקע כאן בארץ", השיב לו האברך בנימה שניכרה בה התלהבות מסויימת: "לא כי, אלא אני נוסע לאמריקה", הקפיד רבינו כנגדו ושאלו: **"ומה כאן ההתלהבות הזאת".**

וכדומה לזה סיפר אחד שבא לקחת מרבינו ברכת פרידה בטרם צאתו לארה"ב בשליחות אחד המוסדות, אמר לו האדמו"ר בקורטוב של טרוניה: "לא באת להתייעץ אצלי אם לנסוע או לא, אלא באת בהחלטה גמורה ונחושה לקחת ממני ברכה, אילו באת לשאול מסופקני מה תשובה הייתי משיב לך, אבל מאחר והנך עומד לפני הנסיעה, **הנני מברכך שהשי"ת ישמרך מכל רעיון שתרצה לישאר שם באמריקה**, וברכה זו תלווה אותך במשך כל ימי שהותך שם".

..בנאומו באסיפת הכנה לכנסיה הגדולה הרביעית של אגודת ישראל בשנת תשי"ד, אמר בין השאר, כי יש לקרוא לכל היהודים בעולם שיבואו להתיישב כאן, ולא לשמוע למנהיגים שלא נותנים לבוא לכאן.

◈◈◈

לנקות את רחובות ארץ ישראל

עם פלישתם של הנאצים ימ"ש לאוסטריה ו"סיפוחה" לממלכת הרייך, היה ראשית מעשיהם להתעלל ביהודים וביחוד באדמורי"ם ורבנים. בוינה התגוררו אז כמה וכמה מאדמור"י בית רוז'ין והם היו הראשונים שהגרמנים נטפלו אליהם בתעלוליהם. בגזירתם נאלצו האדמורי"ם לטאטא את רחובות וינה, וביניהם היה גם הרבי מסדיגורה. במרירות מרובה אמר אז: אינני מיצר על שאני מטאטא את הרחובות, שהלא גם רחובות וינה רחובותיו של הקב"ה הם, אלא לבי דואב על "מה יאמרו הגוים"! אותה שעה נדר שאם יזכהו השי"ת לעלות לא"י, כי אז יטאטא את רחובותיה. אמר ועשה. לאחר שעלה, היה יוצא בכל יום השכם בבוקר ומטאטא את קטע המדרכה בסמוך לביתו, עד שיום אחד מצאהו חסיד אחד במעשה זה, ומאותו יום הפסיק. ירחון "בית יעקב" גליון 79 - 80.

◈◈◈

סירב לעבור דרך אמריקה

הרבה טרחה ומאמצים השקיעו החסידים להוציאו מן התופת הנאצית בוינה. מתחילה רצו חסידיו באמריקה לסדר לו ויזה לשם, אולם הוא סירב בכל תוקף לנסוע לכל מקום אחר מלבד א"י. גם כאשר הקונסול האמריקאי טלפן אליו ובקשו לנסוע לאמריקה ומשם יוכל לנסוע לא"י אם ירצה בכך עמד על דעתו. לאחר מאמצים קשים ומייגעים, סודרה לו הויזה לא"י. שם.

◈◈◈

רבי אהרן פרידמן מסדיגורא

בא"י משיגים את הקב"ה בלי מסך המבדיל, ובחו"ל נצרכים לאותות ומופתים

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וכו' ההר הטוב הזה. וקשה, הלא היה אז התגלות אלקית גם במדבר. **רק, זאת ההשגה היא רק כמו התחלה להשגת ארץ ישראל**, כי אוירא דארץ ישראל מחכים, **שבשם משיגים הטוב בעצמו, בלי שום מסך המבדיל, אבל בחוץ לארץ משיגין רק ע"י אותות ומופתים שהם מעשי ד'**, וזהו ואתחנן אל ד' ... אתה **החילות** דייקא, להראות את עבדך את גדלך וכו', **כל זה הוא רק התחלה**, ועוד **כי זהו רק ע"י אותות ומופתים** שאתה מנצח השרים והמלכים ואין מוחה בידך, כפירש"י, וזהו אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך ומודיע גבורותיו לבני האדם אפילו על אדמת נכר, אבל אעברה נא ואראה את הארץ הטוב"ה וכו' שכל הדר שם יש לו אלוק, כי שם ההר הטוב הוא טוב בעצמו, כמ"ש והיו עיני ולבי שם, **שבשם רואים את המלך בעצמו כביכול**, השי"ת ירחם ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצינו אכיה"ר. קדושת אהרן ואתחנן דף ע, ב.

◈◈◈

רבי מרדכי שלום יוסף פרידמן מסדיגורא

בארץ ישראל הקב"ה מביט בישראל – ועי"ז יותר משיגים תורה, ויותר מתקבלים התפילות

חז"ל אמרו (ירושלמי שקלים ב ה) האומר שמועה בשם אומרו יראה בעל השמועה כאילו עומד לנגדו, שנאמר (תהלים לט ו) אך בצלם יתהלך איש. ואומר אני שכמו שעיקר הלמוד הוא בראיית פני רבו בשעת הלמוד, כדכתיב (ישעי' ל, כ) והיו עיניך ראות את מוריך, ככה השכל מחייב שבשעה שהתלמיד שומע שמועה מרבו - צריך רבו לראות את תלמידיו פנים אל פנים. ויש עדיפות אם הרב רואה את תלמידו, **וכמו שמרומז בתורה על ארץ ישראל "תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"** (דברים יא י"ב), וכן אומר הכתוב (תהלים לד טז) עיני ה' אל צדיקים - ואז - ואזניו אל שועתם, וכן אומר הכתוב (שם קו, מד) וירא בצר להם בשמעו את רנתם וד"ל. כנסת מרדכי שמות עמוד סד.

◈◈◈

לקראת ביאת המשיח – לשבת ולבנות את א"י ולקיים בה את התורה

חובתנו הקדושה בעת קשה כזו - יחד עם אמונתנו המוצקה, שאחכה לו בכל יום שיבוא, אף על פי כן נתנו לנו חז"ל סימנים, וזה ההבדל בין צפיה לישועה, המתנה, ומחכים לישועה. כי אנו יכולים לחכות בכל יום שיבוא, אבל אם יש סימן, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה מב, ד) "אם ראית מלכיות מתגרות אלו באלו צפה לרגליו של משיח", היינו הסימן הזה יהיה לך שמתחילים ימות המשיח, עוד לא ביאת המשיח רק ימות המשיח, וצריך להתחיל את כל ההכנות של התחלת ימות המשיח, כי ימות המשיח זה התקופה שמבצבץ ועולה דור חדש, ועם נולד כיהודים שלמים, המקיימים תורה ומצוות, ולא רק כת אחד שלומדים תורה - אלא כל העם כולו יתחיל את הציפיה, בבחינת מחוטב עצך עד שואב מימך (דברים כט י), כל אחד לפום דרגא דיליה. **ובזה שיושבים בארץ הקודש, ומקיימים את התורה בפועל ממש, ונזהרים בקלה כבחמורה, ובונים ערי ישראל,** כמו בדור הראשון כשעלו ממצרים, וכבשו את ארץ ישראל תוך כדי קיום מלא של תורה ומצוות, כדי שיוכל לקום דור שיהיה ראוי לקבל פני משיח, ועלינו להתאמץ להחזיר עטרה ליושנה... ובזה יהיה המבשר צדק לבשר בואו של משיח צדקנו גואלנו האמיתי במהרה בימינו. כנסת מרדכי, מועדים, עמוד קסז.

◈◈◈

רבי אברהם יעקב (השלישי) מסדיגורא

רבי אברהם יעקב, השלישי בשושלת סדיגורה שנקרא בשם זה, נולד בווינה בשלהי שנת התרפ"ח. אביו, רבי מרדכי שלום יוסף מסדיגורה, כמו אדמו"רים אחרים מבית רוז'ין, קבע את משכנו לאחר מלחמת העולם הראשונה בבירת אוסטריה. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה עלה רבי מרדכי שלום יוסף עם בני משפחתו ארצה.

בשבתו במועצת גדולי התורה הוביל קו של התנגדות להפקרת חבלי ארץ לידי הערבים. במשך השנים מנע פעמים רבות מסירת חלקים מא"י לידי הגויים, וישובים רבים הקיימים בארץ נזקפים לזכותו. מספר אחד העסקנים: "כל בעיה שהיתה עם ענייני ארץ ישראל, היינו נוסעים לרבי מסדיגורה. הוא היה כותב הדמעות וגם כותב הברכות שלנו". הרבי היה מסור לעניני הישוב היהודי בחברון, ואף היה מבקר באופן קבוע בער"ח חשוון בחברון. לאחר התפילה במערת המכפלה היה עולה לתל רומיידה שם היה עורך טיש. נלב"ע בי"ט טבת התשע"ג.

◈◈◈

לא לתת לגוים חלקים מארץ הקודש

כן יעזרנו השי"ת שבזכות התוה"ק ובזכות ישיבת ארץ ישראל לא יעשו לנו שונאי ישראל כל רע, וכיום שישנם המדברים על שלום עימם, יה"ר שלא תהיה להם כל שליטה עלינו. עקבי אבירים שנת תשנ"ה עמ' מו.

◈◈◈

... וי"ל דמיירי כלפי ארץ הקודש דוגמת הזמן הזה, שישנם הרוצים לחתום על הסכמים עם בני ישמעאל לגבי גבולותיה, דיש לדעת שהם נסיונות בלבד, **והשי"ת ידרוש את טובתנו ויהיה בעזרנו שתהיה לנו ארץ ישראל בגבולותיה.** וכענין שנאמר דברים יא, יב) "ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה" די"ל שזהו גם מלשון דרישה ותביעה מצד השי"ת שיהיה יותר רווחא לארץ ישראל. שם עמ' שלד. וע"ע שם שנת עמוד שסח; שנת תש"ע עמוד קמג.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 15 אב תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

חטא לשון הרע על א"י

המשנה בערכין (טו, א) אומרת: "האומר בפיו חמור מן העושה מעשה, שכן מצינו שלא נתחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע שנאמר וינסו אותי זה עשר פעמים וגו'". והדברים תמוהים, הלא חטא המרגלים היה שמרדו בהקב"ה, שאמר לעלות לא"י **והם לא רצו לעלות**. ומדוע מגדירה המשנה את חטא המרגלים כחטא **לשון הרע**.

אמנם כבר בתורה אנו מוצאים שמלבד עצם החטא בכך שלא רצו לעלות לא"י, היה חטא של **נרגנות**. וכפי שנאמר בפרשתנו "ולא אביתם לעלת ותמרו את פי ה' אלוקיכם: ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו". הרי שהיו כאן שני חטאים עצם זה ש"**ולא אביתם לעלות**", ובנוסף לכך "**ותרגנו באהליכם**" – שדיברתם דברי נרגנות. וכן מצאנו בתהלים (קו, כד – כה) "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו. וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה'". הרי מבואר גם כאן שני חטאים א. **וימאסו בארץ חמדה**, דהיינו שהתרחקו מהארץ עד כדי מאיסה [ומכאן הוכיחו הראשונים שלא די להיות בא"י אלא צריך אף לחבב אותה]. ב. **וירגנו באהליהם**.

אמנם עדיין יש להקשות מדברי הגמ' שם שאמרו "ומה **המוציא שם רע על עצים ואבנים** כך, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה". ולכאורה בפסוק מבואר **שדברי הנרגנות היו על הקב"ה**, שאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו וכו', ולא על עצים ואבנים.

אך באמת ביאור הדברים שהרגנות היתה על הארץ, אלא **שבדברי הנרגנות על הארץ היה מונח נרגנות נגד הקב"ה**, וכמו שאמרו במדרש תנחומא (פרשת שלח סימן יא) "מהו ותרגנו, תרתם גנות ארץ ישראל שקראה הקדוש ברוך הוא ארץ טובה, משל למי שהיה אוהב למלך והמלך בורר לו מנה יפה לתת לו ועמד אחד ואמר לאוהבו שהוא רעה אינו אומר לא כבדת לאוהבך יפה". והיינו שהמרגלים בדבריהם על כך שהארץ אינה טובה, **רצו להוכיח את חוסר אהבתו של הקב"ה ח"ו לעם ישראל**, ע"י שהמעיטו מערך מתנת א"י לעם ישראל.

ההוכחה ל"אהבתי אתכם" – שנתתי לכם ארץ חמדה

ובאמת מצאנו שכאשר הקב"ה רוצה להראות את אהבתו לעם ישראל הוא מוכיח את זה בכך שהוא נתן להם את א"י, וכמו שפותח הנביא מלאכי "אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלוא אח עשו ליעקב נאם ה' ואהב את יעקב. ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר".

ופירש"י ואוהב את יעקב - **לתת לו את ארץ חמדה** צבי צבאות גוים (ירמיה ג) ארץ שצבין כל צבאות העכו"ם בה. ואת עשו שנאתי - **לדוחפו אל ארץ שעיר** מפני יעקב אחיו ומנהג שבעולם מי שיש לו שני בנים לבכור הוא בורר לו מנה יפה. ואשים הריו שממה - **אינן דומין להרי ישראל**.

הרי **שבכך מתבטאת אהבתו של הקב"ה לישראל – לתת לו ארץ חמדה**. ובכך שאמרו המרגלים שא"י אינה ארץ טובה, המעיטו מערך אהבת ה' לעמו ישראל, עד שהגיעו לומר "בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים".

ומשום כך אנו רואים בדברי חז"ל (כתובות קיא) שהקפידו לשבח את א"י, וכן נזהרו שלא יגרמו דברי גנאי על הארץ, משום שהוצאת דיבה על הארץ והמעטת ערכה, הינה המעטה בערך המתנה שנתן הקב"ה לעם ישראל, ובערך אהבתו של הקב"ה לישראל.

בכך יש לתרץ את הקושיא שעולה לנגד עינינו, שמחד מבואר בפרשתינו באריכות **שעיקר חששם של עם ישראל היה מהמלחמות עם יושבי הארץ**, ומבואר לכאורה שהם לא מאסו בארץ, אלא שפחדו לעלות אליה, ומאידך בתהלים כתוב **וימאסו בארץ חמדה** [ובתוכחתו של משה רבינו לעם ישראל לא מוזכר כלל שהוציאו את דבת הארץ].

אמנם הדברים מבוארים, שבאמת עיקר הסיבה שלא רצו לעלות לארץ היתה מחמת הפחד מהמלחמות עם יושבי הארץ, אלא שכל זה נבע מהוצאת הדיבה, שכן רק אחרי שאמרו שהארץ אינה טובה, הם יכלו לומר "בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו". **אילו היו רואים את שבח הארץ ומכח זה היו רואים את אהבת ה' לעמו, הם היו בטוחים שהקב"ה ישמור עליהם ולא יתן אותם ביד האמורי.**

ועל כך האריך משה רבינו בתוכחתו לעם ישראל כיצד הם יכולים לומר שהקב"ה אינו אוהבם אחר כל הניסים שעשה להם הקב"ה, ואיך הם חוששים שהקב"ה לא יעזור להם במלחמתם לאחר שעזר להם עד כה – "ה' אלוקיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם" **וכמו שעזר לכם כל הזמן עד עכשיו כאשר ישא האומן את היונק כך הוא ימשיך לעזור לכם גם במלחמתכם עם יושבי הארץ.**

המרגלים פגמו באהבת ה' ובכבוד ה'

שתי רעות ישנם בדברי הנרגנות של המרגלים, האחד הוא **כפיות טובה**, ועל דרך מש"כ הרמח"ל

דבר העורך

השבוע בו אנו נמצאים בימי האבילות על חורבן בית המקדש, שורשו נמצא בפרשת השבוע שאותה אנו קוראים בדיוק באותם ימים. משה רבינו מאריך בתוכחתו לעם ישראל על חטא המרגלים, עליו אמרו חז"ל (תענית דף כט, א) "אותה לילה ליל תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בכיה של חנם - ואני קובע לכם בכיה לדורות". וכפי שממשיך במדרש רבה, "מאותה שעה נגזר על עם ישראל שיגלו לבין האומות".

אחת הנקודות הכלולות בהתנגדותם של המרגלים לבא לא"י, היא הטענה (שעלולה להוות טעות בכל הדורות) **שלא שייך לומר שעבודת ה' מצומצמת לטריטוריה מסוימת.** הרי בכל מקום אפשר לקיים את מצוותיו, להתקרב אליו ולדבוק בו.

אמנם בשביל להבין ענין זה עלינו להבין את ענין יחוד ה', שכתב הרמח"ל בכמה מקומות שעיקר התענוג שיהיה לעתיד לבא הוא ההכרה ביחוד ה', בכך שיראו שדבר ה' קיים לעד וכח הרע שהתנגד אליו - בעל כרחו נוצח והשתעבד לרצונו.

ובכלל יחוד ה' הוא ג"כ הענין הזה שעבודת ה' צריכה להיעשות דווקא בדרך שקבע הקב"ה, וכל דרך אחרת שאדם בוחר, להתקרב אליו, גם אם הוא בחר לעצמו דרך שבעיקרון יש בכוחה להעלות את האדם, ואפילו שבתחילה הדרך הזו שבחר בה - תעלה אותו גבוה גבוה, וגם אם הוא יגיע עד הכוכבים, אמנם "ברגע האמת" הוא יצטרך לראות "שהוא נופל מרום דרגתו והצלחתו" **והוא לא יגיע לקרבת ה' בסופו של דבר - מכיון שהוא לא הלך בדרך המדוייקת שבחר בה ה'.** [ובזה הוא יראה את יחוד ה' בדרך הקשה. רח"ל].

וכמש"כ הגר"א באדרת אליהו בסוף פרשת מקץ, "ולכך הקדימה התורה ויזכור יוסף את כל החלומות להודיע שכל מה שעשה [יוסף לאחיו לגרום שיכנעו לו] לא עשה, אלא מרוב צדקותו, שיקויימו החלומות, **שלא להכחיש רצון וגזירת עליון**, ומסיים הגר"א: **וזהו כלל התורה**".

כך הוא גם בענין זה, כיון שקבע הקב"ה שעבודתו אינה יכולה להתקיים אלא בא"י, עד כדי כך שאמרו חז"ל (כתובות קי, ב) שהדר בחו"ל כעובד ע"ז, מי שינסה למצוא דרך אחרת לעבוד את ה' אינו אלא טועה ובסופו של דבר יראה את יחוד ה' ע"י כשלונו, כאשר יראה שהוא לא הצליח בדרכים אחרות ממה שקבע הקב"ה.

את הנקודה הזו אנו מוצאים גם באבילות בה אנו עוסקים, בימים בהם אנו מחזקים את הציפייה למלכות בית דוד ולבנין בית המקדש. חז"ל אומרים (מדרש שמואל פי"ג הובא ברש"י הושע ג, ה) "תנא משום רבי שמעון בן יוחי בשלשה דברים מאסו בני ישראל בימי רחבעם, במלכות שמים ובמלכות בית דוד ובבית המקדש... אמר רב שמעון בן מנסיא אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן, אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם - זו מלכות שמים, ואת דוד מלכם - כמשמעו, ופחדו אל ה' ואל טובו - זה בית המקדש כד"א (דברים ג) ההר הטוב הזה".

[ובספר "יוסף חן" להגה"צ ר' נתן פרידלנד זצ"ל (דף פח, ב). הביא גירסא מדברי חז"ל בפסיקתא שבה נוסף המשפט: "ו**(עד שיבקשו את) הארץ אשר מאסו אבותינו, שנאמר וימאסו בארץ חמדה**". וגם לגירסא שלפנינו זה כלול בבית המקדש, וכמו שהוכיחו הראשונים מהפסוק בתהלים (קב, יד) שהגאולה תלויה בבקשת אבניה ועפרה של א"י].

ולכאורה תמוה כיצד שייך לומר ובקשו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם, וכי לאחר בקשת ה' שייך להוסיף עוד דברים, האם יש תכלית נוספת מלבד ובקשו את ה' אלוקיהם?

אמנם הן הן הדברים. כיון שקבע הקב"ה שאנחנו נגיע

לקרבתו דרך מלכות בית דוד, הרי מי שחושב לדלג על זה, ובכך הוא חושב שאדרבה הוא יותר קרוב אל ה', כי כך, לפי מחשבתו, הוא עובד אותו בלא אמצעים אחרים, וסומך אך ורק עליו - אין עוד מלבדו, אך על כך אומרים חז"ל שזהו סיבת הגלות. המאיסה במלכות בית דוד והנסיון להתקרב אל ה' בדרכים אחרות אין בה התקרבות אל ה', אלא מאיסה בדבר ה'.

משל למה הדבר דומה, למכשיר הטלפון. שכאשר רוצים לדבר עם מישהו, צריך לחייג את המספר המדויק, ואם יבא אדם ויאמר: "אמנם חייגתי מספר 1 במקום מספר 2, או הקדמתי מספר 2 לפני מספר 1, (בעוד שמספר הטלפון הוא 1 ואח"כ 2), אמנם מעיד אני עלי שמים וארץ, שחייגתי עם כל הלב, יודע תעלומות יעיד עלי, שבשעת החיוג התכוונתי לשם אהבת חבירי, ובפרט שמספר 1 קרוב למספר 2, א"כ ודאי חבירי לא יקפיד ויענה לי".

אך אנו יודעים היטב שזה לא יקרה וחבירו לא יענה לו, משום שבשביל להתקשר אליו לא מספיק להשקיע לב, אלא צריך דקדוק של מאה אחוז במספרי החיוג.

וכך הוא ג"כ בחיוג וההתקשרות שלנו אל הקב"ה, האדם צריך להשקיע הרבה מאמצים כדי לדעת את המעשים הנכונים בזמן ובמקום הנכון, בדיוק כפי שהקב"ה אמר בהר סיני.

משום כך לא מספיק "ובקשו את ה' אלוקיהם", אלא שיבקשו **את ה' דווקא דרך התנאים והצינורות שהוא קבע**, ורק כך ישיגו אותו. ומשום כך צריך גם לחזור ולבקש את הצינורות המרכזיים שהם **מלכות בית דוד, ארץ ישראל, ובית המקדש.**

בברכת התורה, העורך

(שערי רמח"ל, עמ' צז) כשבא לסכם את תוכן כל התורה כולה, וז"ל: הא למה זה דומה, למלך שאוהב אחד מעבדיו, ועושה בעבורו כמה דברים גדולים בעבור אהבתו, הייטב בעיניו שלא יהיה העבד ההוא שם בלבו לכל הדברים הרבים האלה. כן הדבר הזה, כי באמת, **כל העולם ומלואו אינו עומד אלא על האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל, ואם ישראל אינם שמים לב לראות דבר גדול כזה הייטב בעיני ה'?**

ומלבד זאת ישנו **חילול ה'** בכך, וכפי שאנו רואים ביחזקאל (פרק לו) שכאשר יצאו עם ישראל מא"י היה בכך חילול ה', ומשום כך מבטיח הקב"ה שהוא יחזירם לא"י למען קידוש ה'. כאשר עם ה' מושפל נראה שכיבכול הקב"ה אין לו כח להיטיב לעמו, וכמו שכתב רש"י (יחזקאל לט, ז): "**שפלותם של ישראל חילול שמו הוא, באמור להם עם ה' אלה ולא יכול להצילם**".

ועי' בדברי הגה"צ ר' יהודה ליב חסמן זצ"ל, בספרו "אור יהל" (חלק ג עמ' פב – פז) "הנה למדנו עד כה שאם טוב לו לאדם מישראל הרי"ז קידוש השם, ואם ח"ו ההיפוך הוא להיפוך, א"כ יש לנו לדאוג האיך לקבל את הטוב והחסד אשר מיטיב השי"ת אתנו, **אם מקבלים הטובה בהכרה מלאה כי היא טובה וברכה – בסבר פנים יפות – בשמחה ובטוב לבב, הרי אנו מקדשים שם שמים, משא"כ אם ח"ו יבקש אדם עלילות וכל מחשבתו נתונה רק במה שחסר לו – ולא במה שיש לו.. יאמרו מעם ד' הוא ולמה זה מארצו יצא?!**

מדברים אלו אנו יכולים ללמוד לימינו, להודות להקב"ה על הארץ הטובה שנתן לנו ולהכיר בטובה שאנחנו נמצאים בתוכה, ולא להתמקד רק בחלקים הרעים. בכך שנתבונן בחסדי ה' העצומים שבדורנו, בישיבתנו בארץ ובשמירתו המיוחדת עלינו בה, ובכל שאר החסדים שהתייחד בהם דורנו, נכיר בהארת פניו של ה' אלינו, ובכך נזכה שתמשיך הארה זו יותר ויותר. ולא להיפך ח"ו כפי שהיה בדור המדבר כאשר אמרו היש ה' בקרבנו אם אין [וח"ו לא היתה כוונתם לכפור במציאות ה', אלא שטענו שהקב"ה מסתיר את פניו מהם], ומיד הגיע עמלק, וכמו שכתב רש"י על פרשת ויבא עמלק "סמך פרשה זו למקרא זה לומר, **תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין,** חייכם שהכלב בא ונושך אתכם, ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן ראית את אבא, אמר לו אביו אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו".

נבואות ה' לאחרית הימים

ביאורי רבי חיים בן עטר – האור החיים הקדוש

קודם ביאת משיח בן דוד – תתחיל הגאולה ע"י משיח בן יוסף

"... ומצינו שאמרו ז"ל ששני משיחי ישראל הם משיח בן אפרים ומשיח בן דוד **ובתחילה יתגלה משיח בן אפרים וימות ואח"כ יתגלה משיח בן דוד** ... ואמר ושחט כאן רמז להריגת משיח בן אפרים לצד גרעון התורה .. שאין בישראל תורה ועל זה תשחט הצפור האחת .. וממוצא דבר אתה יודע שאם יהיה בהם תורה לא ימות הצדיק, ותמצא שכתב האר"י ז"ל **שצריך לכוין בתפלה הקבוע להתפלל על זה הצדיק שלא ימות, פי' כי באמצעות התפלה יתרבה זכותו ויעמוד חי ותבוטל גזירת מות ממנו". (ויקרא יד, ט).**

◈◈◈

ותמצא שציוו גדולי ישראל (ע"ח שער העמידה) לכוין בתפלתנו כשאנו אומרים לישועתך קוינו וגו' לבקש רחמים על משיח בן אפרים שלא יהיה נהרג במלחמה. (במדבר כד, טז).

◈◈◈

כשתהא הגאולה בעתה – היא תתחיל באופן טבעי

"... כפל לומר דרך כוכב וגו' וקם שבט וגו'... כל הנבואה במלך המשיח נאמרה... ויתבאר על פי דבריהם ז"ל (סנהדרין צח, א) שאמרו **שאם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל יהיה הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות,** כאמור בספר הזוהר (ח"א קיט. וח"ג ריב ב), מה שאין כן **כשתהיה הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויים לה, תהיה באופן אחר ועליה נאמר (זכרי' ט') שהגואל יבא עני ורוכב על חמור.**

והוא מה שאמר כאן, כנגד גאולת אחישנה, שהיא באמצעות זכות ישראל, שרמז במאמר אראנו ולא עתה, אמר **"דרך כוכב" - שיזרח הגואל מן השמים, גם רמז לכוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא,** כאמור בספר הזוהר (שם).

וכנגד גאולת בעתה, שרמז במאמר אשורנו ולא קרוב, אמר **"וקם שבט מישראל" - פירוש שיקום שבט אחד מישראל כדרך הקמים בעולם דרך טבע,** על דרך אומרו (דניאל ג) ושפל אנשים יקים עלה, שיבא עני ורוכב על חמור ויקום וימלוך ויעשה מה שנאמר בסמוך. (במדבר כד, יז). [ובח"ח על התורה הובא שהח"ח הביא דברים אלו של האוה"ח בזמן הצהרת בלפור].

◈◈◈

הגאולה תתחיל ע"י שבני ישראל יתעוררו לעלות לארץ ישראל

והגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם, הטוב לכם כי תשבו חוץ גולים מעל שלחן אביכם.. ובזה יגאל ה' ממכרו, ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב. (ויקרא כה, כה).

◈◈◈

הגאולה בעתה אינה תלויה בתשובה

ואומרו אם רעה וגו' יתבאר על פי מאמר הזוהר **כי תשתנה גאולת ישראל אם תהיה באמצעות מעשיהם הטובים לאם תהיה לצד השלמת קץ הסתום,** כי אם תהיה באמצעות הכנת ישראל יבא הגואל מלאך ה' בעמוד אש מוצב ארצה וראשו בשמיים, **ואם לצד הקץ וישראל לא ראוים לו עליו נאמר (זכרי' ט') עני ורוכב על חמור,** והוא אומרו כנגד ביאת הגואל לצד הקץ **הגם שאין ישראל ראוים לו,** אם רעה וגו' פירוש **אפילו אם תהיה רעה בעיני אדוניה** - כשיגיע הקץ אשר קצב ליעדה, ולא באל"ף ירצה **שאינה ראויה ליעודיו כי היא רעה - אף על פי כן והפדה פירוש פדיון יושג לה על כל פנים, אבל לא יהיה הדבר כדרך אם לא תהיה רעה בעת הגאולה.**

"ואמר עוד ואם שלש אלה פירוש שארה כסותה ועונתה לא יעשה לה ותהיה גרועה מהם - ויצאה חנם, פירוש, **הגם שלא יהיה בידם לא תורה ולא מצות, ואפילו לא יכספו לדבר הגאולה,** והוא אומרו אין כסף ("כסף" - מלשון כיסופין לגאולה), **כי יסוריה יספיקו לפדיונה.** (שמות כא, יא. וכ"כ ויחי מט, יא).

"**כי קץ הגלות ישנו אפילו יהיו ישראל רשעים גמורים חס ושלום**". (ויקרא כה, כח)

◈◈◈

העליה מהגלות מתחילה משנת ה' אלפים ת"ק

כל הלילה שהוא זמן הגלות הנמשל ללילה, **עד הבקר** שיריק עלינו כבודו ואתא בקר, **והזמן הוא אחר עבור ת"ק לאלף הששי.** לפי מה שקדם לנו מדבריהם ז"ל (ב"ר יט, ח) "כי יומו של הקב"ה אלף שנה, ומהשכל, יהיו ת"ק ראשונה מדת לילה, ות"ק שניה מדת יום, והודיע ה' כי עד הבקר - **כי כשיגמור ת"ק שנה בגלות .. יהיה העליה".** (ויקרא ו, ב).

◈◈◈

אמר [שהגלות היא] אלף וחמש מאות [שנה, דהיינו מתחילת האלף החמישי, עד **אלף השישי שנת ת"ק**].. וכיון שלא זכו **יתחיל החשבון מאלף החמישי וחמש מאות מאלף השישי.** ויתחילו ניצוצי גילוי הגאולה בהתחלת חמש מאות הבאים לשלום". (במדבר כו, כב).

[ועיין במדבר כד, יז "... **וזה לך האות הן אנו בתחלת מאה הששית לאלף הששי.**.". ויש לציין, שבאותה שנה - האור החיים זיע"א עלה מהגלות לארץ ישראל].

ביאור דבריו עפי"ד הזוהר (בראשית כח, ב) שמשיח בן דוד ימלוך באלף השישי. וביאר הגר"א (ספד"צ לג, ב) שהוא משום **שכל אלף שנה מכוונות כנגד יום אחד משנת ימי בראשית** (כמ"ש בזוהר תרומה קעו, ב), **ואלף השישי כנגד יום השישי,** וחצי הראשון כנגד הלילה של יום השישי, **ומשנת ת"ק כנגד היום של יום שישי.** ולכן המשיח שהוא מנשמת אדם הראשון ימלוך בזמן שמקביל לבריאת אדם הראשון, דהיינו ביום השישי. ובתוך האלף השישי - תהליכי הגאולה מקבילים לשעות שבהם נברא אדם הראשון, כמבואר בסנהדרין (לח, ב): "שעה ראשונה - הוצבר עפרו, שניה - נעשה גולם וכו'. וזה מש"כ האוה"ח שבשנת ת"ק, שהיא כנגד שעה ראשונה שהתחילה בריאת אדם הראשון, מתחילים ניצוצי גילוי הגאולה.

מדברי רבותינו

רבי חיים בן עטר – האור החיים הקדוש

סיכן עצמו לעלות לארץ ישראל

והאיר ה' עיני שכלי, אין זה (- כל הרדיפות לא היו) אלא לקום ולעלות אל מקום חשבתי בו, הוא מקום השכינה, עיר הרמה, עיר החביבה על אלהי עולם, וממשלות עולם עליון ותחתון, ואזרתי כגבר חלצי, **סיכנתי עצמי סכנות גדולות דרך מדבר באתי בו, עד כי הביאני ה' פה עיר ליוארני יע"א לעלות דרך כאן לארץ חפצתי**. הקדמה לספר אור החיים.

◈◈◈

ארץ ישראל - השגת השלימות, ושקולה ככל התורה, ומזכה לעוה"ב

לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך וגו', ודבר זה גם כן הוא מהשגת **השלימות**, כי ישיבת הארץ היא מצוה **כוללת כל התורה**, צא ולמד ממאמרם ז"ל שכל ההולך בה ארבע אמות יש לו חלק **לעולם הבא** שכולו חיים. אור החיים סו"פ נצבים דברים ל, כ.

◈◈◈

יחוד ה' ואלקותו – שייך רק בארץ ישראל

את ה' האמרת היום להיות וגו'. אומרו היום יתבאר על דרך אומרם ז"ל (כתובות קי, ב) כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה ע"כ, והוא אומרו **את ה' האמרת היום דוקא פירוש כיון שהיו בארץ המקודשת**, והגם שעדיין היו בארץ סיחון ועוג עם כל זה כבר כתבנו שהיא מקודשת כיון שנכבשה כבוש רבים על פי נביא, וכמו שהוכחנו בפרשת מטות (ל"ב ג') **ומעתה אין מקומה נחשב חוצה לארץ ולזה האמירו ה' להיות להם לאלהים**, והוא אומרו להיות לך לאלהים:

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (זוהר ח"א ק"ח:) ששאר הארצות נמסרו ביד שרי מעלה מה שאין כן א"י אין עליה שופט מבלעדי ה', והוא אומרו **את ה' האמרת היום בכניסתך לארץ להיות לך לאלהים על דרך אומרו (תהלים י"ז) מלפניך משפטי יצא ולא יבא משפטינו לפני שר ושופט**. דברים כו, יז.

◈◈◈

אע"פ שיהיה קידוש ה' במצרים – רצון ה' שיהיו תחת ממשלתו

עוד ירצה על זה הדרך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, **ואם תאמר ולמה הוצאתנו משם, ולא הגדלת חסדך עמנו, שהיה ה' ממשיל ישראל שם בארץ אויביהם, ויעבידו בעובדיהם וישלטו בהם ויקחו את ארצם מידם וישבו בה לעיניהם, ויש בזה יותר נחת רוח לישראל, והגדת עוצם היכולת כי יש אלהים שופטים בארץ ושולטים בה.**

לזה אמר ה' כי טעם הדבר הוא לצד שהארץ (מצרים) היא בית עבדים, פירוש על דרך אומרו (דברים לב א) בהנחל עליון וגו' יצב גבולות עמים, ואמרו ז"ל (זהר ח"א ק"ח ב) כי ד' חלק מקומות העולם לשרי מעלה, זולת ארץ כנען אשר בחר לו לשמו כביכול, והוא אומרו מבית עבדים, פירוש מקום שהוא של עבדים של ד', פירוש שממשלתו ממשלת שר אחד מעבדי ד', **ולא רצה ד' שיהיו ישראל תחת ממשלת השרים, אלא תחת ממשלתו יתברך בכל, והוציאם מארץ מצרים לצד שהיא בית עבדים, לתת להם ארץ אשר היא בית אלהים**. שמות כ ב.

◈◈◈

הביאה לארץ – בחביבות ובחשק

"..**הביאה אל הארץ לחיבוב ולחשק הארץ הקדושה** אשר בחר ה' בה הר ה' שמה". ויקרא יט, כג.

◈◈◈

יתחזק למלאות חשק ותאוות הקב"ה – מתי תפקד ארי' חמדת הלבבות

ואומרו **בארצך העיר מקום תאותו היא ארץ הקדושה**, אשר ה' אלהיך נותן לך, **שהוא תאב מתי תפקד העיר היונה (צפני' ג') חמדת הלבבות**, ויצו ה' לכל איש ישראל שלא יאמץ את לבבו וגו' אלא **יתחזק בכל עוז ותעצומות למלאות חשק האחד המיוחד**. דברים טו, ז.

◈◈◈

אין לשמוח אלא בישיבת הארץ

והיה כי תבא אל הארץ. אמר והיה לשון שמחה, להעיר **שאין לשמוח אלא בישיבת הארץ** על דרך אומרו (תהלים קכו) אז ימלא שחוק פינו וגו'. דברים כו, א.

◈◈◈

התפילות בחו"ל – מתקבלות רק ליחידי סגולה

עוד יתבארו הכתובים על זה הדרך, ובקשתם משם, פירוש וכשתהיו בין האומות שם תבקשוהו ותתפללו אליו לדברים הצריכים לכם לחיותכם, ואינו מדבר בבקשת הגאולה, ומצאת שימצא לכם שאם לא כן יאבדו בר מינן, ואמר לשון יחיד, לומר **שלא לכולם ימצא כשיקראוהו בארץ העמים, אלא ליחידי סגולה**, והטעם כי תדרשנו וגו' פירוש צריך מבקש ה' התעצמות גדול, ואולי ישיגו הבקשה בסדר זה יחידי עם. דברים ד, כט.

◈◈◈

ארץ ישראל מקום העושר

בארצך – שהוא מקום העושר לכל ישראל. דברים טו, ז.

◈◈◈

ארץ ישראל היא "זבת חלב ודבש" – רק בזמן שישראל עליה

ואני אתננה וגו' ארץ זבת וגו'. למה סמך שבח הארץ לזכרון הירושה. ונראה לי שהכונה היא.. **שלא בזמן ירושתם אחר כך שהוא זמן החורבן - שלא תהיה זבת חלב ודבש**, כמו שסיפרו מכיריה בזמן הזה בעונינו. ויקרא כ, כד.

◈◈◈

קדושת ומעלות ארץ ישראל – תלוי בעם ישראל עליה

עוד יתבאר על דרך מה שאמרו בספרי בפסוק (במדבר לה) אשר אני שוכן בתוכה אשר אני שוכן בתוך בני ישראל **אין שכינה שורה אלא בתוך בני ישראל ובעודן בארץ** ע"כ, והוא שאמר ה' לאברהם אל הארץ אשר אראך פירוש ראויה לך ואתה ראוי לה. ושיעור התיבה הוא אראה אותך לה ואראה אותה לך, **כי זה בלא זה אינם ראוים להשראת שכינה ולרוב ההצלחות**. בראשית יב, א.

◈◈◈

מצוות "והורשתם את כל יושבי הארץ" – גם על מי שאינם מז' עממין

והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם. והגם שאמר הכתוב בז' עממין לא תחיה כל נשמה [ולמה הוצרך לומר עוד פעם "והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם], **כאן מדבר הכתוב חוץ מז' עממין הנמצאין שם, ולזה דקדק לומר את כל יושבי הארץ לומר אפילו שאינם מז' עממין**. במדבר לג, נב.

◈◈◈

אם יותירו גויים בארץ – הם יצררו את ישראל לאמר "קומו צאו מארי'"

ואם לא תורישו את ישבי הארץ מפניכם... וצררו אתכם על הארץ וגו'. פירוש **לא מלבד שיחזיקו בחלק מהארץ שלא זכיתם בו, אלא גם חלק שזכיתם בו אתם וישבתם בו – "וצררו אתכם על חלק שאתם יושבים בו" לומר קומו צאו ממנו**. במדבר לג, נה.

◈◈◈

אע"פ שיש מקום יגרש אויבי ה' מארצו

להוריש הארץ מיושביה **הגם שיש לו דבר המספיק לו בארץ אף על פי כן יגרש אויבי ה' מארצו**, והוא אומרו וירשתה. דברים כו, א.

◈◈◈

הרחמים על הגויים יושבי הארץ - מדה רעה

ואכלת את כל העמים. זו מצות עשה, וגמר אומר אשר ה' אלהיך נותן לך, הא למדת שאם תתעצלו אתם מואסים במתנת אלוקים, ואומרו לא תחוס עיניך וגו', על דרך אומרו (משלי יב) **ורחמי רשעים אכזרי, פירוש אין זו ממדות הטובות אלא מדה רעה..**". דברים ז, טז.

◈◈◈

לא לעשות את "תענוגי העוה"ז" כתנאי להליכה לא"י

"..על ענין הוצאות העיר שאמרת אם יספיקו כ"ד ציקיני לשני בני אדם, דיבורי הראשון גם עתה במקומו עומד, לפי האגרות שקבלתי מירושלם **מחיה בינונית יספיקו, והרוצה לילך לירושלם אינו חושב עוד בתענוגי העולם הזה.** (מתוך אגרת שכתב מליוורנו לכה"ר שמואל נחמן נר"ו בס' ושנת זאת חקת התורה אש"ר" (פרשת חוקת שנת תק"א). - הובא ב"ספר העליות לארץ ישראל" מהרה"ח ר' יעקב גליס זצ"ל עמוד 75).

◈◈◈

המוציא שם רע על סכנות בא"י – הוא רשע גמור

ועל ענין ששמעו אזנם כי בירושלם יש חולי בר מינן, **מי שאמר כן הוא רשע גמור, לא היו דברים מעולם**. קול זה יצא כאן כמשלוש חדשים, ותיכף ומיד עמדתי ועשיתי חקירה ודרישה, ומצאתי שהכל שוא, ודבר כזב יובן. חקרנו באגרות שבאו מאדום מזמן קרוב, ולא נזכר דבר זה כלל, ואמרו שהעולם בטוב, **וחקרנו ומצאנו שהדברים יצאו מזקן אחד בארגי"ל, שיש לו שתי בנותיו כאן שרוצים ללכת לירושלם, ולהפחידם כתב ששמע כן**, ושמועתו רחוקה הרבה מזמן האגרות שבאו מירושלם, אשר שלום הגידו באין דבר. ודברים אלו אין אני אומר לכם אלא האמת במה שהוא אמת, כי לא איכפת לי אם יבוא מי שיבוא או יחדל מי שיחדל, **מי שהוא בעל נפש עלה יעלה וירש אותה** והחדל לא איכפת לי בו. (שם).

מדברי רבותינו

רבות מסופר על עלייתם של תלמידי הגר"א ונביא כאן כמה דברים מזקני ירושלים.

מדברי הגאון רבי יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי זצ"ל

ב"ספר ארץ ישראל" להגרי"מ טוקצ'ינסקי (ח"א פרק כז סעיף ח): "**ובמסירות נפש ממש עלו העולים הראשונים לא"י** להתישב באחד מארבע העירות "צפת טבריא ירושלים וחברון", נסעו על ספינות שייט ששטו על יד החופים, והנסיעה ארכה עפ"י רוב קרוב לשנה, ונסעו מעיר לעיר אשר על שפת הים, ובכל עיר היו צריכים לחכות על ספינת שיט אחרת הנוסעת לכוון א"י. ומיפו לירושלים היו נוסעים על חמורים סוסים וגמלים, במשך יום ולילה, ופחד משודדים, גם רשיון הכניסה לא"י לא היה קל, וסבל היושבים בה היה קשה עד מאד (ראה למשל בהקדמת לפאת השולחן מגאון ישראל, ר' ישראל משקלוב, ובספרים רבים אחרים).

ובכמה מסירות נפש הקימו שבעה בני ישיבה את שכונת נחלת שבעה במערבה של ירושלים, **במקום חיתו טרף ושודדים שורצים**, ואחריה, הקמת שכונת מאה שערים בצפון, ושכונת בית יעקב ומשכנות ואבן ישראל במערב, ואחריהן העוז והגבורה להקמת מושבה הראשונה פתח תקוה במדבר ציה ושממה, **שם שרצו חיתו טרף וליסטים לרוב. ובכל הארץ לא היה שום כביש כי אם גאיות ועמקים מלאים סלעים וצוקים, והמתישבים סבלו גם מחוסר מצרכים חיוניים,** וגם מחוסר מים ומחוסר דלק למאור, ועל כולם מרדיפות והתנפלויות מאדוני הארץ, **ועם כל זה היו שמחים בחלקם שזכו לישב וליישב את הארץ,** אשר גם היא, הארץ, שמרה אמונים לבני ישראל, ובכל הזמן הארוך שישבו בתוכה עמים אחרים לא הסירה הארץ את בגדי אלמנותה והיתה עטופה בשממון".

◈◈◈

מדברי הגאון רבי חיים שרגא פייבל פרנק זצ"ל

הגאון רבי חיים שרגא פייבל פרנק זצ"ל (חבר בית הדין לכל מקהלות האשכנזים בירושלים מיסודו של הג"ר שמואל סלנט) כותב: "ובדור שלפנינו עמל מאורן של ישראל **רבינו הגר"א זצוק"ל ותלמידיו הק' זי"ע, במסירת נפש ממש, למען קבוץ גלויות ויישובה של ארץ ישראל**".

◈◈◈

מדברי הגאון רבי אליהו ראם זצ"ל

ובמכתב הערכה מהג"ר אליהו ראם ראב"ד בירושלים לספר "מדרש שלמה" (במהדורת "דורש לציון" עמוד ד) כתב: כאן יש לציין שכל הרעיונות של רבנו הגר"א על קבוץ גלויות וישוב אה"ק התבטאו לא רק ברעיון, אלא גם הוצאו מכח אל הפועל, על ידי תלמידיו עושי רצונו ומצותו, בעליתם לארץ ישראל בנסיעות קשות בים וביבשה, **ומסרו נפשם וגופם בעבודה הקדושה של יסוד הישוב ובנין הארץ, בתוך תנאים מסוכנים,** ואשר גם בספרים רבים אי אפשר לתת את התמונה הנשגבה הזאת, והם הם שהניחו את היסוד הגדול לקבוץ הגלויות ובנין הארץ בסיעתא דשמיא. ראויים לתודה רבה אלה מצאצאי תלמידי הגר"א, שהוציאו את הספר החשוב "חזון ציון". **הנותן תמונה מקיפה על עלית תלמידי הגר"א לאר"י ועל מסירותם וסבלותם בעקשנות מרובה ביסוד הישוב, חזוקו ובנינו.**

◈◈◈

מדברי המלמד המפורסם בעץ חיים – הרה"ג רבי ישעיה חשין זצ"ל

ובספר "דברי ישעיהו" להג"ר ישעיה חשין זצ"ל, (בחלק - "רשומות וזכרונות" עמ' א): "השורש הגדול של הישוב עד כה ועד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו הוא תלמידי הגר"א ותלמידי הבעש"ט, שהם הם **שיסדו והקימו את יסוד הישוב במסירות נפשם ומתוך סכנות נוראות. בזכות השרש הזה תלוי כל קיום הישוב והרחבתו...**

◈◈◈

חביבות ויקרת הארץ – של הגאון רבי ישראל משקלוב זיע"א

מן הענין להביא כאן תיאור מעניין על חביבותו הרבה של ר' ישראל משקלוב, מראשי עליית תלמידי הגר"א, לארץ ישראל. (הובא ב"החומה" חלק ח"י, עמוד קע"ה. מר' אהרן הלוי קצינעלינבויגען שעמד בראש הנטורי קרתא): החזקת מעמד ישוב הארץ נתיסד על יסודות קדושים ונאמנים מתוך חבה יתירה בשלהבת אש קודש לקדושתה של הארץ אשר עיני ה' אלקים בה, מבלי הבט ותשוקה כלל על ענינים פחותים חומריים וגשמיים, השליכו כל מחמדי תבל מנגד, מאסו בכל תענוגי העולם והתדבקו בחיי נשמות של אויר ארץ הקודש.

בנוגע לזה הננו מוסרים פרט חשוב מה ששמעתי מהר"ר יעקב דנציגר ז"ל, ששמע ממחותנו הגאון ר' שמואל מסאלנט זצוק"ל, ור' שמואל ז"ל שמע זאת מחמיו הגאון ר' זונדיל סלאנטער זצוק"ל, היות והגיע לארץ הקודש בעה"ב חשוב ות"ח מחשובי ווילנא להתישב כאן, ובבואו והסתכל במצב הגשמי הקשה של ירושלים אז, ראה שלא יוכל להשאר כאן לפי הרגל חייו בחו"ל ונתמלא בצער ועגמ"נ על שלא יכול לזכות להסתופף בפלטרין של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ויעצו אחד מידידיו היות שהוא נכבד מאוד בחו"ל ושמו הולך לפניו, לזאת יתנדב לנסוע לווילנא ולשאר עיירות בליטא להחזיק מעמד הישוב בעיה"ק, ותמורת זה יקבל מהחלוקה - שהיתה נהוגה אז - חלק יותר גדול וחשוב, ועי"ז יוכל להשאר לגור בארה"ק, הדבר מצא חן בעיניו והלך תיכף לביתו של ר' ישראל שקלאוואר ז"ל שהיה אז הנשיא בישראל ואשר רק על פיו יצאו ויבואו כולם, והציע לפניו הדבר. אחרי שיחות דברים בידידות עצומה כראוי לאיש אורח הבא ממרחקים, השיב לו ר' ישראל, היות כי עתה הוא כבר עת צהרים, והוא מתנהג שמיום ששי בצהרים אינו מדבר בדברים הכרוכים בעניני של חולין לזאת יתאכסן אצלו בש"ק ובמוצש"ק ידברו מזה.

בינתיים כבדו בכוס תה, **והפאת השולחן בהתפעלות גדולה ובחביבה רבה אמר להאורח שרק בשביל לשתות כוס תה בלבד כדאי לגור בארה"ק, כי המים כאן ממי גשמים דבר שא"א לשתות בעולם, כמו שכתוב למטר השמים תשתה מים,** ובזה אנו רואים נפלאות תורה הקדושה, אשר בחו"ל א"א לשתות מי גשמים רק מי מעינות הנובעים מן הארץ, וכאן בארץ הקודש כל מיני טעמים יש במי גשמים. וגם, הוסיף לו, **עלי התה הם מעשבים שונים הגדלים באדמת קודש** ומייבשים אותם בחמה, **כה החשיב ר' ישראל לפני האורח את יקרת קדושת ארץ הקודש**.

גם כשהלכו לטבול לכבוד השבת אמר לו בהתרגשות, **מקוה כזאת אין בכל העולם** כי אין בה טיפה אחת ממים שאובים, כולה ממי גשמים מן השמים, והסביר לו כי המים יורדים מהגג ישר לבור האוצר של המקוה הגבוה ממקום המקוה, ובבור האוצר יש למטה חור, וכשרוצים למלאות המקוה פותחים החור ומתמלאה המקוה. כמובן שהבנין שהמקוה היה שם לא היה משוכלל ובנין יפה, רק במרתף חשוך היה מקומו והמים היו די עכורים, כי לא הספיקו המי גשמים להחליף תמיד המקוה.

וכשחזרו מהמקוה לבית, האורח שהיה איש מפונק מאד ולא היה יכול לסבול את מי המקוה ביקש חתיכת בורית להתרחץ שוב, בבית לא היה בורית ונתנו לו במקומן סובין להתרחץ.

בסעודת שבת של ליל שבת שוב פנה ר' ישראל ז"ל להאורח בהתעוררות רב ושמחה גבוהה, והסביר לו **חשיבות הלחם שאוכלים, הוא נעשה מחיטים שגדלו כאן בעפר ארץ ישראל, והקמח מהודר** מאד שנטחן רק לפני השבת ברחים קטן של אבנים כדי שלא יהיה ח"ו חשש של תולעים אם יהיה מונח זמן מה, האורח לא ערב לו והתקשה מאד לאכול לחם מקמח הנטחן באופן כזה, גם השמן שהיה משמן שומשמין שגדל בארץ ונעשה בבית ע"י בני ביתו ג"כ לא ערב להאורח, וכן בשאר האוכלים של כל יום השבת. **הפאת השולחן היה מחבב ומשמח בחדוה רבה על קדושת המאכלים שנעשו מפרי ארה"ק ושבע הרבה מטוב הקדושה שבהם,** אבל האורח שלא היה רגיל בזה רק הרגלו היה בתענוגי אוכלים אחרים סבל מאד במשך כל יום השבת, וכבר חכה בכליון עינים לצאת השבת בכדי שיוכל לחזור לביתו.

תיכף אחרי הבדלה וסעודת מלוה מלכה, פנה האורח להפאת השולחן בהצעתו ומשאלתו הנ"ל. ר' ישראל שהרגיש במשך יום השבת צערו של האורח השיב לו בנחת: יסלח לי מע"כ ולא אוכל למלאות משאלתו, כי איך אשלח אותו לחו"ל לעשות למען החזקת תושבי עיה"ק, **כי ראיתי שאינו מרגיש כלל בחביבת קדושת הארץ הק', ואיך יוכל איש כזה לפעול עבור יושביה?**

בהמשך מאמרו מספר ר' אהרון קצנלבויגן בשם הגאון ר' ישעיה חשין זצ"ל על אחת הסיבות שהמריצו את תלמידי הגר"א לעלות לארץ ישראל "כי רבינו הגר"א ז"ל אמר לתלמידיו: דעו לכם **כי נחשול גדול התעורר לבא לעולם, ובפרט בענין חינוך בנינו ובנותינו,** אולי ואולי נוכל **להנצל בארץ ישראל**".

◈◈◈

חביבות ויקרת הארץ – של הגאון רבי מנחם מנדל משקלוב זיע"א

סיפר רבי ישעיה חשין מלמד בת"ת עץ חיים, שפעם פנה אחד לרבי מנחם מנדל משקלוב אשר דר באחת הדירות שבחורבת ר' יהודה החסיד בירושלים (משנת תקע"ב - עד להסתלקותו בל' שבט תקפ"ז), והציע עצמו לתפקיד שדרו"ת למען "הכולל פרושים אדרת אליהו", ותוך כדי שיחה תמה המועמד ושאל את ר' מנחם מנדל "היתכן שכבודו יושב בדירה חשוכה ומחניקה כגון זו"? רבי מנחם מנדל ביקשו לשוב למחר לקבל את תשובתו, וכשבא למחרת היום דחה את הצעתו, וכאשר שאלוהו חבריו לרבי מנחם מנדל "מה פסול מצאת בו"? ענה ואמר: **זה התמה ונבוך מדירה חשוכה בירושלים - סימן שאינו רואה באור הגנוז בירושלים, ואינו מתאים לתפקיד קדוש כזה.** ע"כ. (חזון ציון עמוד 61. הובא ב"הגדה של פסח - משולחנם של גדולי ירושלים" עמ' 242 בד"ה קורות בתינו ארזים).

◈◈◈

חביבות ויקרת הארץ – של הגאון רבי משה מגיד משקלוב זיע"א

סיפרו זקני ירושלים, על ר' משה מגיד בן ר' הלל משקלוב מנהיג הקהילה בירושלים (מטבת תר"א - עד להסתלקותו בכ"ח אלול תר"ז) ששכן בחצר החורבה בדירה צרה, ורבים שאלוהו, "היתכן שראש העדה ישכון בדירה תחתונה וצרה, ומה שגם שבשקלוב התרגל לדירה מרווחת ולאויר צח"? השיב להם רבי משה ואמר: **"מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחבי-ה. שם היה גופי בהרוחה ונפשי במיצר, ובירושלים להיפך שנפשי בהרוחה.** (חזון ציון עמ' 61, ושם עמ' 121. והובא ב"הגדה של פסח - משולחנם של גדולי ירושלים" עמ' 177 בד"ה מן המיצר).

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'. (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 16 אלול תשע"ה

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

דבר אלוקינו יקום לעולם

בפרשת השבוע (שופטים יח, כא) נאמר "וכי תאמר בלבבך איכה נדע את הדבר אשר לא דיברו ה'. אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו ה' בזדון דברו הנביא לא תגור ממנו".

המאפיין הבולט של דבר ה' הוא שאין כזו מציאות שדבריו לא יתקיימו מול העינים, וזהו הן **מצד יכולתו** – "כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתיו" (ישעיהו נה, יא), והן **מצד מידת אמיתותו,** שהוא הא-ל הנאמן בכל דבריו – וכמש"כ (במדבר כג, יט-כ) "לא איש א-ל ויכזב ובן אדם ויתנחם... הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה".

גם אם צריך להמתין אלפי שנים לקיום דברי ה', בסוף רואים כיצד כל הנבואות מתקיימות אחת לאחת, לא נופל דבר מדברי ה' ארצה, על דרך מש"כ (ירמיהו ל, כד) "באחרית הימים תתבוננו בה" - "רצה לומר, אם יתמהמה, **הנה בסוף הימים כשתתקיים - תתבוננו בה**" (מצודת דוד).

וגם אם באמצע יש את כל הסיבות שבדרך הטבע אמורות לבטל את הנבואה, על כל הסיבות המעכבות נאמר (ישעיהו מ, ח) - **יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ** (עיי"ש במצוד"ד שפירשו לענין העמים שיבואו עם גוג על ירושלים למלחמה, שכולם יבולו ויכמשו כחציר), **וּדְבַר אֱלֹקֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם.**

חיזוק באמונה מכח א"י

במסגרת הגליון הנוכחי הבאנו מדבריו של המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, אשר בעיון קל בכתביו אפשר לראות את הקשר העמוק שלו לארץ הקודש. נושא אחד שלא הבאנו בתוך הדברים, ואשר מחמת חשיבותו, הוא ראוי לחלוק מקום לעצמו, הוא נושא האמונה הנלמדת מנתינת א"י, ש"דבר אלוקינו יקום לעולם".

המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל היה ידוע בעבודתו הגדולה בענין החיזוק באמונה, ולכן אי"ז לחינם התקשרותו הגדולה לא"י, שהרי חטא המרגלים הוגדר בתורה כחסרון באמונה – כמ"ש כמה פעמים בתורה, ואחד מהם בפרשה שקראנו לפני שבועיים (דברים ט, כג) "ובשלח ה' אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם ותמרו את פי ה' אלקיכם **ולא האמנתם לו** ולא שמעתם בקלו". משום שהמאמין בה', הוא סמוך ובטוח בהבטחתו של הקב"ה שהעיד על א"י שהיא ארץ טובה, והוא בטוח שאם הקב"ה העיד שתכלית יציאת מצרים היא "להעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה", אות הוא שהעליה לא"י יש לה משמעות חשובה, ולא בשביל להגיע ל"ארץ אוכלת יושביה" הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים.

ובאמונתו בה' הוא ג"כ מאמין שאין להירתע מהקשיים העומדים בפני אלו הבאים ליישב את הארץ, וכפי שכותב הגר"י לוינשטיין במכתבו בעת היותו בשנחאי: "ישנם קטני אמונה אשר אינם מאמינים ביכלת יציאה מכאן לא"י בנקל, וחושבים שלמקומות אחרים יעלה הדבר יותר בנקל, ולפיכך מבקשים להם מקומות אחרים.." (אור יחזקאל ח"א, מכתבים, מכתב לד).

ומאידך, מהתבוננות במאורעות ארץ ישראל, אפשר להתחזק באמונה לאין שיעור, איך **יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ**, ולמרות כל נסיונותיהם של האומות בכל הדורות לכובשה, ולמרות הגלות הארוכה ונפוצות ישראל בכל העולם, עם כל זה - **דְּבַר אֱלֹקֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם**: "הנה בלומדנו בפרשת השבוע שראינו הבטחת השי"ת לאברהם אבינו ע"ה את ארץ ישראל שעם ישראל וא"י יתקיימו לנצח נצחים, **ובראותנו עתה לאחר כל הצרות וההרפתקאות שעברו עלינו ואנו זכינו לארץ ישראל כקיום הבטחתו יתברך**, הרי מהתבוננות בענין זה גרידא היינו צריכים להתחזק **באמונה לאין שיעור**". (אור יחזקאל ח"ג, אמונה, עמ' סה).

"הנה למשל דוגמא לחזוק האמונה. **שהנה הקב"ה הבטיחנו שארץ ישראל נחלה לישראל, וכתב הרמב"ן (ויקרא כו טז) שהגויים אף בעת הגלות לא יתיישבו בה כי נחלתנו היא. ורק לנו עומדת לירושה, וזאת רואים אנו בעינינו, שלמרות אורך הגלות עמדה ארץ ישראל כביכול והמתינה לנו עד שזכינו אליה במקצת**. (שם עמ' רצב).

כך אפשר לראות רבות בדבריו כיצד הוא מעמיד את התקיימות הבטחת הקב"ה לנו על א"י כמקור לחיזוק באמונה: "**א"י היתה כל השנים במצב של שממה מאין יושב, ורק עתה שזכינו, עם ישראל, לבוא בגבולה ולהתיישב בה, החלה הארץ לפרוח כפי שלא היתה במשך כל הדורות**". (ח"ז עמ' סג).

"**הנה כשמונה מאות שנה היתה ארץ ישראל שממה בלי יושב, רבים מאומות העולם רצו לכובשה ולקבל בה חלק, אולם לא עלתה בידם ולא הצליחו לכובשה ולהתנחל בה, וכל זה מחמת שהבטיח לנו זאת הקב"ה בתוכחת משה, ולפתע פתאום זכינו עם ישראל – לא"י, והארץ נבנית שלא כדרך הטבע**.. וא"כ עלינו להתעורר ולצפות לגאולה ולמלך המשיח". (ח"ז עמ' צד).

"**והמתבונן עתה יראה שהארץ נבנית משעה שהגיעה ליד עם ישראל, מה שלא היתה משך כל הזמן, ע"כ שכיון שהגיעה לידינו יש בזה כבר סימנים לגאולה**". (ח"ז עמ' צה).

"**ואף עתה רק אנו שולטים בארץ ישראל, וכל הדורות באו אומות העולם ולא הצליחו להתיישב בה,** ורק כלל ישראל נוחלים אותה, **וכל זה מפני ההבטחה שהבטיח השי"ת לישראל**". (ח"ז עמ' קי).

דבר העורך

"**אלול**" - "**א'ני ל'דודי ו'דודי ל'י**", יש "יחסי גומלין" בין ה"**אני לדודי**" ובין ה"**דודי לי**", ה"אני לדודי" - מחזק את ה"דודי לי", וה"דודי לי" מחזק את "אני לדודי".

"**ה'אני לדודי' - מחזק את ה'ודודי לי'**" - כשיהודי יותר מתאמץ לעבוד ולהתקרב להקב"ה - הקב"ה יותר מראה לו קירבה והשגחה פרטית מצידו.

"**וה'ודודי לי' מחזק את 'אני לדודי'**" - שע"י שהאדם מתבונן בקירבה והשגחה פרטית שהקב"ה מראה לו - הוא מקבל כוחות להתאמץ יותר בעבודת וקירבת ה'.

ביאור הדבר: אחז"ל (זוה"ק שמות ה, ב): "א"ר יהודה אלמלי הוו ידעין בני נשא רחימותא דרחים קודשא בריך הוא לישראל, הוו שאגין ככפיריא למרדף אבתריה".

ומבואר שבכדי לעבוד את ה', בדרגת "ונדעה נרדפה לדעת את ה'... אחרי ה' ילכו כאריה ישאג" (הושע ו, ג - יא, י; ובברכות ו, ב), - צריך קודם לדעת את האהבה שאוהב הקב"ה את ישראל.

והנה המקור הכי גדול שממנו שואבים את הידיעה שהקב"ה אוהב את ישראל - הוא מכך שהקב"ה נותן לנו את ארץ ישראל, וכמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה מא, ח) "... זרע אברהם אוהבו.. נעשה לו הקדוש ברוך הוא כריע, **שמתוך אהבה שאהבו, אמר לו לזרעך נתתי את הארץ הזאת**".

כלומר, שכביכול הקב"ה חיפש ביטוי לאהבה העצומה שאהב את אברהם, ומצא **שהביטוי לזה הוא - לתת לו את ארץ ישראל** - "שמתוך אהבה שאהבו, אמר לו לזרעך נתתי את הארץ הזאת".

וזהו משום שארץ ישראל היא המתנה הכי יקרה, וכמש"כ בפרשת שלח (במדבר יד, ז) "ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד מאד". והלשון "מאד מאד" בא לומר, שזה פיסגת הטוב, ולא יכול להיות יותר טוב מזה, וכמש"כ בפירוש (הארוך) לאבן עזרא (שמות א, ז) "**ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד. ומלת במאד מאד שלא היו יכולין להיות יותר**". (ועיין גבורות ה' למהר"ל, פרק נ"ט).

*

יש שני מיני "אלול", יש "אלול" של מי שמתבונן ב"ודודי לי" - בניסים שעשה הקב"ה עם עם ישראל, ויש "אלול" של מי שאינו מתבונן בזה, ולא קרב זה אל זה.

וכך אמר הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל לאחר הניסים שאירעו במלחמת ששת הימים:

"חושבני וברור אצלי הדבר, **שחובת ההכנה באלול של השנה הזאת מוכרחת להיות במדרגה לגמרי אחרת מאשר בשנים אחרות.** כולם מדברים על כך כי רואים במוחש כי המצב לגמרי אחר. כולם אומרים כי אלה הם ימות המשיח. בלי ספק רואים את כל אשר התרחש לעינינו...

לפיכך יש לנו לומר **שלאחר הנסים והנפלאות שעברו עלינו, הרי זה מחייב לאמונה, לבהירות, למצב לגמרי אחר.** וכל התגלות, כל ידיעה, פירושה כמו שרש"י ז"ל אומר (דברים י"א): וידעתם היום - תנו לב לדעת להבין ולקבל תוכחתו - ובלי זה לא נקראה זו בגדר ידיעה".. ("**קובץ ענינים**" - שהשמיע מרן המשגיח שליט"א (הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל) בישיבת פוניבז', בימי אלול תשכ"ז - תשרי תשכ"ח. עמ' ג-ד).

*

ועל דרך זה הוא תבע בתקופת "מלחמת ששת הימים", להגביר את עבודת ה', מכח ההכרה בניסי המלחמה, וכמש"כ (שם עמ' כג - כד): "הנפלאות שעשה השי"ת עמנו עוררו רבים בהמון העם להתקרבות אל השי"ת, זה בכה וזה בכה, ויש שאף החלו מעתה לקיים מצוות התורה מרוב התפעלות מאשר ראו עינינו.

אנשי המלחמה אומרים שראו ממש בחוש את יד ה' במערכה, ונשאלת השאלה למה אנו לא הושפענו מזה, האם חל באמת שינוי במצבנו בעבודת השי"ת?

אולם **האם חושבים אנו שנוכל להמשיך כדאתמול לאחר מאורע כזה, והתביעה עלינו לא תגדל מחמת כן?** יש לאדם הצטדקות ברפיונו בעבודה, כי סוף כל סוף לא הראוהו בחוש אמיתת האמונה, **ואילו הראוהו בחוש כדור המדבר, ודאי היה חי אחרת את חייו. הנה עתה הראונו בחוש, ונסתרה הצטדקותנו זו, ועתה אם נשאר במקומנו - כמה תגדל התביעה!** אם רשעים חפשים מתעוררים להשתנות לטוב, כמה זה מחייב אותנו! אם כאלו החפצים להשאר בכפירתם וללכת במהלך רצונם - הוכרחו להכניע כפירתם **מכח הגלוי שבנפלאות**, אם לאחר גלוי כזה **נשאר במקומנו, היתכן?**".

ועיין עוד בחובת ההתבוננות הנ"ל - במדור "מדברי רבותינו" בפרק ד "הניסים במתנת ארץ ישראל".

*

יש לציין, **שהגר"י לוינשטיין היה מלומד בניסים באופן פרטי** (עיין בספרי תולדותיו), **ורגיל בנפלאות באופן כללי** (כגון הניסים הגדולים שעבר בימי שנחאי כידוע. עיין בספר "אור יחזקאל" חלק א' עמוד שנ"ה - "מגילת הנס", ובספר "זכרון יחזקאל", ועוד), ואחרי הכל **לא היו בעיניו "נפלאות כ"כ גלויות" כמו ניסי "מלחמת ששת הימים" שבארץ ישראל. שהוא "הגלוי שבנפלאות" כלשונו**, וזהו משום שדווקא ע"י מתנת ארץ ישראל - ה' מוכיח את אהבתו הגדולה לישראל, וכנ"ל, ודווקא ע"י ההתבוננות בניסי מתנת אר"י, זכה הגר"י לוינשטיין להיות "מאמין בה', ועובד ה'" בדרגא יותר רצויה, וכדבריו. ומזה אנו למדים **שמי שלא מכיר בניסי מתנת ארץ ישראל, אפילו אם הוא מכיר בניסים אחרים - האמונה והעבודת ה' שלו מעורערת** - לעומת מי שכן מכיר ומתבונן בזה.

וקל וחומר בימינו, ובפרט משנת תנש"א ואילך, שאנו רואים **הנהגה שמימית חדשה שלא היתה כמותה**, שבאופן עקבי כאשר נזרקים טילים לעבר ערי ישראל, (ובשנים האחרונות אלפי טילים), ע"י אויבי ישראל, הקב"ה כביכול טיפל בכל טיל בפני עצמו שלא יפגע בישוב ישראל. ודווקא כאשר נתבונן בהשגחה עליונה זו - נזכה להכרה הראויה אצלינו ב"דודי לי", שנכיר שהקב"ה הוא "**דודי**" - הוא "**ידיד נפשינו** אבינו הרחמן", ומכח זה נתחזק כראוי לנו ב"**ירוץ עבדך כמו איל ישתחוה אל מול הדרך**".

ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שנכתב ונחתם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום ולגאולה שלימה בהאי שתא, ונזכה לראות במהרה בקיום הנבואה (ירמיהו כג ה-ו) הנה ימים באים נאם ה' והקמתי לדוד צמח צדיק ומלך מלך והשכיל ועשה משפט בארץ. בימיו **תוש"ע** יהודה וישראל ישכון לבטח: אמן כן יהי רצון.

בברכת התורה, העורך

כהנה וכהנה אפשר לראות רבות בשיחותיו כיצד הוא תובע להתחזק באמונה מענין א"י בכלל ומישיבתנו בה בימינו בפרט. (עיין או"י ח"ג, קמג-קמד; ח"ה, יד; ח"ו, כח; שם, ר"ס; ח"ז, שעב).

אמונת היחוד – שאין לו שום הכרח וכפיה

אולם יתירה מכך, מהתבוננות בכל הניסים שאירעו עמנו כאן בארץ, אנו רואים את אמונת היחוד עליה האריך הרמח"ל, וכפי שהאריך הגר"י לוינשטיין בשיחתו לאחר מלחמת ששת הימים, (השיחה הובאה בקיצור באור יחזקאל ח"ב, אלול ימים נוראים, עמוד רנו, ובהרחבה בספר "קובץ ענינים" - שהשמיע מרן המשגיח שליט"א בישיבת פוניבז', בימי אלול תשכ"ז – תשרי תשכ"ח) ונביא כאן את תורף הדברים:

הרמח"ל בספרו דעת תבונות האריך בענין אמונת היחוד, ולכאורה ענין היחוד פשוט הוא, שהבורא ית' הוא אחד ודאי ואין זולתו. אולם יש בדבר זה ענין יותר עמוק, וכפי שכותב הרמח"ל (סי' לו בהוצאת הגר"ח פרידלנדר) שישנם כמה מיני טעויות בענין אמונת היחוד, ולאחר שמונה הרמח"ל כמה טעויות הוא מביא את "**הדעת הרביעית היא דעת גויי הארץ האומרים, חטא ישראל, אין ישועתה לו באלקים סלה, ח"ו, "כסף נמאס" קראו להם**. כי הקב"ה בחר בהם ונתן להם הבחירה בידם להיות צדיקים או רשעים, והם הרשיעו לעשות, ומנעו ממנו יתברך, כביכול, שיוכל להטיב עוד להם, כענין (דברים לב, יח) "צור ילדך תשי", והוכרח לעזוב אותם ולהחליפם באומה אחרת ח"ו, מפני שאי אפשר להושיעם. **ואורך הגלות מורה לכאורה על זה, ומפחיד הלבבות שאינם חזקים באמונה האמיתית**.

ואמנם המאמין בייחוד ומבין עניינו, צריך שיאמין שהקב"ה הוא אחד יחיד ומיוחד, שאין לו מונע ומעכב כלל ועיקר בשום פנים ובשום צד, אלא הוא לבדו מושל בכל... **ומעוצם יחוד שליטתו הוא שאין לו שום הכרח וכפיה כלל, וכל סדרי המשפט וכל החוקים אשר חקק - כולם תלויים ברצונו, ולא שהוא מוכרח בהם כלל.** הנה כשרוצה - משעבד רצונו, כביכול, למעשי בני האדם, כעניין ששנינו (אבות פ"ג, יט), "והכל לפי רוב המעשה"; וכשהוא רוצה - אינו חושש לכל המעשים, ומטיב בטובו למי שרוצה, וכמו שאמר למשה רבנו ע"ה (ברכות ז, א), "וחנותי את אשר אחון - אע"פ שאינו הגון".

זאת נחמתנו בעניינו, כי לא על מעשינו יפקוד, ולא לזכותנו ימתין, או מחסרון מעשים יחליפנו ח"ו, אלא מפני השבועה אשר נשבע לאבותינו והברית אשר כרת. הנה אפילו אם לא יהיה זכות בישראל - כשיגיע עת מועד, יום נסתם בלבו, הנה על כל פנים יושיענו ודאי, **כי אדון כל הוא, ויכול לעשות כן כשהוא רוצה**". עכ"ד הרמח"ל.

וממילא כאשר אנו זוכים לניסים אע"פ שאיננו ראוים להם, בזה אנו רואים את אמונת היחוד, שהקב"ה לא עזב את ישראל, ואע"פ שישראל מצד מעשיהם אינם ראוים לכל זה, מ"מ הקב"ה אינו משועבד לשום חוק.

"**הנה ראינו לפני זמן-מה שהשי"ת עשה עמנו נפלאות גדולות הראויות להיעשות לצדיקים**, ואיך נעשו בדורנו, כשאפילו תשובה לא עשו לפני כן, ואעפ"כ עשה השי"ת נפלאות כאלה שהיה בכוחם להפוך כולם לצדיקים, **ואיך נעשים נפלאות כאלה בדורנו. אלא זהו ענין היחוד שאינו מוכרח אפילו ממעשי האדם,** ויכול להושיע גם הרשעים כשרצונו ית' לעשות כן. ומכאן חזקה התקוה לביאת הגואל צדק, ואל יפול בלב ספק "וכי ראויים אנו לכך", כי זהו סוד היחוד שאין השי"ת מוכרח להשתעבד למעשי האדם. וכך היה ביציאת מצרים שהיו במ"ט שערי טומאה והיה צורך לחפש עבורם זכויות להנצל ואעפ"כ נושעו".

בוודאי כל זה אינו סותר לאמונה בשכר ועונש, משום שיש לו להקב"ה דרכים רבות לגבות את חובו, ואי"ז סותר לחיוב להתבונן "על חומר העבודה אשר חייב בה האדם ועומק הדין עליה", שהיא הדרך לעלות בסולם עבודת ה', כמ"ש הרמח"ל (מס"י פ"ד), אלא אדרבה, כפי שאנו רואים בדברי הגר"י לוינשטיין זצ"ל הידוע בגודל אמונתו בה' ובגודל יראת ה' שבו, ההתבוננות בזה רק מביאה לחיזוק האמונה ביחוד ה', ודווקא מכל הניסים הללו בהם אנו רואים את אמונתנו בה', עלינו להתחזק בתורה ועבודת ה'.

נבואות ה' לאחרית הימים

בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס

כתב המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין (אור יחזקאל ח"א מכתב רב) "הלא ידוע דברי הרמב"ן בפ' בא ז"ל כי אין לאדם חלק בתורת משה רע"ה עד שיאמין כי כל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם וכו', **וכאשר אני רואה כי ארצינו הק' מתרבה ומתרחב בכל יום ויום בבנינים חדשים אשר למעלה מכפי השערתינו, כמעט מי שאין רואה זה לא יאמין זה, ואני אומר ע"ז בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס, וזו שמחה גדולה לנו כי בטח ירחם ד' ית' עלינו בקרוב ונזכה כולנו לראות ישועות ד' במהרה.**

על דרך זה הוא אמר בשיחתו "והנה כאשר נתבונן נראה בעליל שימים אלו הם ימות המשיח... **והנה עתה ארץ ישראל נבנית בצורה שלא נבנית מעולם, ויתכן שנבנית למען מטרה זו שתבוא הגאולה בהיות ארץ ישראל מיושבת.**

זכורני בעת הצהרת בלפור שהחפץ חיים ז"ל אמר שזו התעוררות לגאולה אך מאוד צריך לדאוג מי יחטוף את הארץ שלא יעשו הם לבעלים עליה, **עאכו"כ עתה שרואים אנו בנין ארץ ישראל ודאי שזו הכנה לגאולה,** ולכן מחובתינו להתחזק באמונה ויראה להקדים פני משיח מלכנו". (או"י ח"ג עמ' רעט).

◈◈◈

בדבריו מבואר שבנין ירושלים הוא הכנה לגאולה, והוא עפי"ד חז"ל (ברכות מט, א): אימתי בונה ירושלים ה' - בזמן שנדחי ישראל יכנס. ופירש"י: בונה ירושלים - תשועת ישראל היא, דכתיב, בונה ירושלים ה' ואז נדחי ישראל יכנס.

וכעי"ז הובא על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל (האיש על החומה ח"ב עמ' 137): **מורנו היה שמח מאד לראות בבנינה של ירושלים**... כאשר עבר על פני העיר החדשה צהלו פניו, **ומפיו היו נפלטים המלים: "בונה ירושלים ה'"... ובכל היה רואה בנין ירושלים והכנה אל הגאולה".**

◈◈◈

בכלל ירושלים הוא כל א"י, ועל כל בנין א"י נאמר בונה ירושלים ה', וכמו שאמרו חז"ל (זוה"ק וירא, קיד, א – ב): **"שכל א"י בכלל ירושלים היא"**, וכן כתב רמ"ד וואלי (יחזקאל לז, א) "שהרי בתחלה יהיה קיבוץ גליות **ובנין הערים**.. כידוע מדברי רז"ל על פסוק "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס"...

וכך הוא כותב הגר"י לוינשטיין זצ"ל במכתבו: **"תדעו בני היקרים כי יתכן כמעט לאמר על ארצנו הק' כי משכנה והילוכה לא כמנהג הבנתנו בדרכי הטבע, "בונה ירושלים ד' וכו'".** (או"י ח"א מכתב ריז).

"**בידי רק להודיע לכם כי כל ארצינו בונה ה', ובין יום ולילה נולד בנינים חדשים ב"ה ממש, מכפרים נולד עיירות גדולות, בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס".** (מכתב שא).

[וראה בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' לז) להגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל "שמקווים אנחנו **שמלך המשיח יבוא בקרוב כשיהיו כל ערי ישראל על מכונם**"].

מדברי רבותינו

המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין

פרק א: האהבה והתשוקה לארץ ישראל

חובת ההתקשרות לארץ ישראל

וטוב לאדם שיהיה תמיד רצונו ותאותו ע"ד ארצנו הק'. (מכתב נט; וע"ע מכתב רכד).

◈◈◈

אין לבעלי העבירה התחברות וקשר עם ארץ ישראל, **וכפי שחובתנו להתחבר עם הקב"ה כן מצווים להתקשר עם ארץ ישראל**, ובשעה שאינו מתחבר ומתקשר עם ארץ ישראל סופו שהארץ תקיאתו. (או"י ח"ו עמ' פג).

◈◈◈

גודל שאיפתו ושמחתו בישיבת הארץ, וצערו שלא עלה יותר מוקדם

במכתבים רבים הוא מביע שוב ושוב את שמחתו על שזכה להיות בארץ ישראל, ואף שתים עשרה שנים לאחר שעלה לארץ (שנת תשכ"א) הוא עדיין כותב "**נותן אני תודה להי"ת כי זכיתי להיות בארצנו הקדושה**" (מכתב שנט). להלן נביא מקצת ממכתביו בענין זה:

◈◈◈

מי יוכל לשער גודל הזכות להיות מנוחלי ישיבה בתורה ומוסר בארצנו הקדושה והחביבה בעיני ה' ית', ומה מאד היה מיקר הסבא מקעלעם זצ"ל את אחד מתלמידיו שהיה ממיסדי ישיבה עם תורה ומוסר בא"י... (מכתב לג).

◈◈◈

עומד אני בתקוה תמידית ובציפיית עינים לזכות ולהיות בארצנו הק'. (מכתב מט).

◈◈◈

רב ברכה ושלו' לכב' הרב המחבר ס' חזון איש שליט"א.

... תקותי לבוא בשאלות לפני מע"כ על דבר האפשרות לזכות לעלות לארצינו הק', **כי רצוני ותקותי הוא רק לבנות בנין הישיבה באה"ק.**

ובקשתי שטוחה לפני מע"כ כי יזכור אותי בתפילותיו **שלא יגרע זכותי מלזכות לשוב ולהשיב למקום אשר היא חמדת כל ישראל וחמדתי.** (מכתב תמח).

◈◈◈

לפעמים אני חושב אם הייתי יודע מקודם את העתיד הנ"ל הייתי משתדל בעת אשר היינו בשנכיי ביותר למנוע את נסיעתי לארה"ב, וכמובן כי אז גם בטח הייתי מוצא איזה רבים אשר היו נמשכים עמי לנסיעתי לארצנו הק', מי יוכל לשער את גודל הדבר אם היו רבים מחניכי ישיבתינו פה.

לפעמים נושא אני בעול עם אלו אשר נמצאים בארה"ב כי מי יוכל לילך נגד הרוח אשר שולט ושורר בארץ הטמאה הזאת, כבר דיברנו הרבה על דבר זה, **אך כאשר באתי לארצנו הק' מרגיש אני יותר הקרירות והגלות רחמ"ל אשר אלו אשר הם בארץ הזו** (אמריקה) כמה הם צריכים לעשות שמירות על שמירות שלא יקבלו השקר אשר הם רואים תמיד לעיניהם לדבר קל, ואולי גם לדבר אמת יתכן ח"ו. (מכתב סא).

◈◈◈

הנה יש הרבה כעת תיירים עולים מארצות שונות דורשי ארצנו הק', והם מקיימים רק את הענין לשכנו תדרשו וכו', **ואנחנו זכינו ב"ה להיות מיושבי הארץ כענין שנאמר וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ.** (מכתב קיט).

◈◈◈

מסרב לצאת מא"י אפי' לשמחת נישואי נכדתו הראשונה

ע"ד למלאת בקשתו ובקשת כל ידידי אשר גם רצוני צריך להיות כן לקחת חלק בשמחתינו האמיתית כי זכינו לקבל בעד נכדתי הראשונה היקרה אשר נודעה לתהלה ולשבח אדם אשר גם הוא לשם ולשבח... אך כבוד חתני היקר כמדומני כי קשה הענין מאד עלי מכמה סיבות שונות... **בפרט נסיעה מארצינו הק' אשר חביב עלי מה ישיבתי בא"י.** כדאי לעיין בפ' שעברה - כי תצא - על פ' לא תסגיר עבד אל אדוניו וכו', ברמב"ן (דברים כג, טז) ורבותינו אמרו (גיטין מה, א) אפילו בעבד כנעני של ישראל שברח מחוצה לארץ לארץ, **שגם זה יעמוד לפני יושבי ארץ השם, וינצל מעבוד היושבים על אדמה טמאה ושאין כל המצות נוהגות שם".** (מכתב רנט).

◈◈◈

פרק ב: זירוז לעליה לארץ ישראל

זירז וסייע ליהודים נוספים לעלות לארץ ישראל

במכתבים רבים הוא מעודד את שומעי לקחו לעלות לא"י, והוא מביע את שמחתו הגדולה על אלו שהחליטו לעלות, ונביא כאן מקצתם:

מברך אני לכל ידידי שיזכו להיות בארצינו הק' לא בארצות האומות רחמ"ל. (מכתב נג).

◈◈◈

...**מברך אני אתכם לזכות להיות בארצנו הק', וטוב לאדם שיהי' תמיד רצונו ותאותו ע"ד ארצנו הק' ולהרגיש את עצמו כי הוא בחו"ל רק בגדר גר אנוכי בארץ**... ואני נותן תודה להי"ת על אשר זכיתי להיות בירושלים הק'. (מכתב נט).

◈◈◈

אני ממלא את בקשתו ושולח לו את הסמיכה לקיים רצונו של אדם זהו כבודו. **אבל לו ידעתי שזה יוכל לגרום במשהו שיחליט להשאר בארה"ב לא הייתי עושה זה, כי אין ברצוני שיהיה לי יד בזה.** (מכתב סג).

◈◈◈

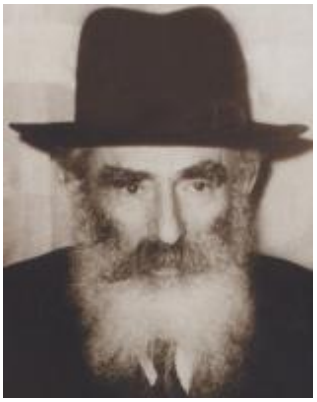

כמדומני בטח כי אם הייתי שואל את "החזון איש" את שאלתו ע"ד ביאתו לארצינו הק' בטח הי' תשובתו בלי שום עוד דברים רק מצד מצות ארץ צריך לבוא. (מכתב פז).

◈◈◈

כדאי לבא לארץ ישראל – ואפילו אם זה רק לזמן קצר

הנה קבלתי פרישת שלום ע"י הרב דפאנעווזע שליט"א (זצ"ל), ומסר לי **כי בדעתך לבוא אל ארצנו הק' בימות הקיץ, כדאי ביאתך לארצנו הק' אף לזמן קצר, כי גם רק לראות היה למתנה למשה רבע"ה**... מה נורא הוא הרוח של ארץ הטמאה". (מכתב שכו).

◈◈◈

מה נואלו האנשים החושבים שיזכו לארץ ישראל בלי חיזוק ועמל

ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולם לא נתנו אלא ע"י יסורין "תורה א"י והעולם הבא" (ברכות ה, א)... **ומה נואלו האנשים אשר הם חושבים כי בלי חיזוק ועמל ח"ו הם ישיגו כל המתנות הטובות האלו.** (מכתב עו).

◈◈◈

הנה ראיתי בס' דעת תבונות (ד' כ"ו ע"ב) - שלכל עילוי שרוצה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה כל זמן הזדמן הטוב אינו מזדמן ובא, אלא מתוך עומק עצה נסתרת, יקרה לו קודם צער, והרי זה כענין שאמרו ז"ל **שלש מתנות נתנו לישראל וכולם לא נתנו אלא ע"י יסורין, וזו שמחה גדולה לאדם כי אם הוא רואה כי הענין הי' לו מזה איזה רחמ"ל, בטח יהי' לו מזה טובה ושמחה רבה** כה"ד. (ח"א מכתב פה; וכעי"ז מכתב קלח).

◈◈◈

המשיכה להישאר בחו"ל – משום מים גנובים ימתקו

זהו טבעו וכוחותיו לחפש ולרצות את הרע, כענין שנאמר (משלי ה) כי נפת תטפנה שפתי זרה וחלק משמן חכה, ומים גנובים, "דוקא גנובים" ימתקו... ועלה על דעתי לחשוב, **אולי זוהי הסבה מדוע כה מתוק להם ארצות הברית** אף לאלו שאין להם חמדת והנאת עוה"ז כל כך, כ"ש שאין להם שם טעמים רוחניים ואינם שבעים רצון מישיבתם שמה, ובכ"ז קשה להם להפרד ממנה וחושבים את זה לנסיון גדול לעזוב את הארץ הטמאה הזו. (מכתב צח).

◈◈◈

יש עוד יחידים אשר בידם לבוא לארצינו הק' ואז בעז"ה ימצאו הרבה הרוחה למצבם... ואין זאת רק מעשה יצר או עונש ח"ו אשר אינם זוכים להיות בארצינו הק' שיהי' חלקם בחכמה וביראה... (מכתב קב).

◈◈◈

---

[1] מלוקט מתוך הספרים "**אור יחזקאל**" [**ח"א** – מכתבים. **ח"ב** – אלול ימים נוראים. **ח"ג** – אמונה. **ח"ד** – מידות. **ח"ה** – תורה ודעת. **ח"ו** – יראה ומוסר. **ח"ז** - דרכי העבודה].

ומתוך שני החוברות שיצאו בתקופת מלחמת ששת הימים. **א. "קובץ ענינים"** – שהשמיע מרן המשגיח שליט"א בישיבת פוניבז' בעת הצרה, המלחמה והישועה, אייר סיון תשכ"ז. **ב. "קובץ ענינים"** – שהשמיע מרן המשגיח שליט"א בישיבת פוניבז', בימי אלול תשכ"ז – תשרי תשכ"ח.

מדברי רבותינו

זכות החזקת תורה בארץ ישראל קודם להחזקת תורה במקו"א

ואני פונה לעזרת כל אלה אשר רצונם ואפשרותם לתת יד לדבר מצוה של **החזקת התורה ומצות ישוב א"י גם יחד.** (מכתב קעו).

◈◈◈

מה שנוגע להחזקת התורה, הנה כמובן ארצינו הק' מוקדמת. (מכתב רפב).

פרק ג: חטא המרגלים

הנגיעה מונעת את הרצון להיכנס לא"י

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד וכו"... **חזינן מהכא כוחה של נגיעה שיתכן ומחשבה קלה של פחד מגבורי ארץ כנען מונעת מאתם את הרצון להכנס לא"י, וכל דבריהם אודות ארץ מקנה אינם באמת הסיבה הדוחקת אותם לכך, אלא הנגיעה היא המטרידה אותם, ורק כשאמרו בני גד ובני ראובן שישאירו רק את טפם ומקניהם מעבר לירדן והם בעצמם יצאו למלחמה עד תומה והתבטלה הנגיעה מעיקרה, אזי קיבל משה רע"ה את דבריהם.** (או"י ח"ד עמ' רכב. ועל דרך זה במכתב עו).

◈◈◈

מי שאינו מאמין בטובת א"י הקב"ה משאירו ביד טעותו

כל החטאים אינם חמורים כל כך כמו חסרון אמונה, ולכן בשאר חטאים וסכלות לא יעזבהו הקב"ה בידי סכלותו, ורק כאשר חסר באמונה אזי הקב"ה עוזבו ולא עוזרו. **ובאמת הוא מה שחזינן בחטא המרגלים,** כיון שביקשו נשלחה לנו מרגלים ויתורו את ארץ כנען והיתה פה נקודה בחסרון אמונה, אמר להם הקב"ה "אני אמרתי לכם שהיא טובה, חייכם שאני נותן להם מקום לטעות", **כי בשעה שחסרון אמונה מצוי אזי משאירו הקב"ה ביד טעותו.** (ח"ז עמ' סט).

◈◈◈

אין גבול לרשעות בעל המדות – שרוצה להשאיר את עם ישראל מחוץ לא"י

וכפי אשר נתבאר אין גבול לרשעות בעל המדות, ומשו"ה מצינו במרגלים (זוהר מובא במס"י פי"א) **שהיה כדאי להם להשאיר את כל כלל ישראל במדבר ולא להעלותם לארץ ישראל מפני שמא יגרע מכבודם בא"י, אע"ג שלכל הכלל ודאי עדיף להיות בא"י,** מ"מ כח מדתם אינו מתחשב בהנעשה להכלל אלא שואף רק להשקיט את מדותיו, וכל מעשיו מכוונים רק בגלל המדה (ח"ז עמ' קצב. וע"ע ח"ד עמ' לד; שם עמ' רעב).

◈◈◈

פרק ד: הניסים במתנת בארץ ישראל

אין הסבר עפ"י דרך הטבע

יום א' לסדר ויגש, ז' חנוכה תש"ח: מה מאד נגלה הוא לראות כי הנהגת ה' עם עם ישראל לא ע"פ דרך הטבע רק הכל למעלה מהטבע... **מי הוא אשר היה בידו לאמר כי יתכן להשיג בעת כזו הסכמה מכל מלכות העולם - מלכות ישראל..** (מכתב מב. נכתב לאחר החלטת האו"ם על חלוקת א"י בט"ז כסליו תש"ח).

◈◈◈

כי ההתעוררות אשר הי' (הסכמת האו"מ) לא כאשר חשבו השוטים הע"ה (העמי הארצות) - כי היה הסיבה מצד אהבת האומות, ומצד המפלאגע הציונית, רק התעוררות העליונה... (מכתב מג).

◈◈◈

מפני דוחק העת קצרתי בכתיבתי מלהודיע לידידי את אשר על לבי, את אשר שמעתי בבואי לפה מהחסדים הגדולים אשר עשה השי"ת עם עמו ועם ארצנו הק', **כי לא הי' שום מקום בטבע שיהי' נשאר המקום בידינו רחמ"ל,** רק רחמי שמים נתן לנו שארית ופליטה, וזה נותן לנו תקוה ובטחון על העתיד. (מכתב נה, וע"ע מכתב נד. נכתב לאחר מלחמת השחרור).

◈◈◈

ע"ד ההתעוררות הגדולה אשר היה במדינתכם וביותר בישיבתכם ע"ד **הניסים הגלוים אשר הראה לנו** [במלחמת ששת הימים שבחודש שקדם לו]. כי כמדומני כי אין לכם לשער, כפי אשר מוסרים לנו מקום הניסים אשר הי' נגלה ונראה לעיני כל, אף להפוקרים ח"ו כולם צועקים ניסים ניסים, אך **כנראה כי כל זה הוא עוד מהלשון שבילקוט על ישעיה לה, ישמחו מדבר וציה מה הקב"ה עושה נגלה עליהם "קימעא" "קימעא".** יתן ד' שנהי' אנחנו וכל בית ישראל מהזוכים "המה יראו כבוד ה'". (מכתב תלז).

◈◈◈

חובת ההתבוננות בניסים ולהתחזק בישועת ה'

האל"ף בעת כזו הוא להכיר שזה מעשה ה', לא מקרה. (קובץ ענינים אייר סיוון עמ' ז)

◈◈◈

השמחה באה לבית ישראל, מספרים שבירושלים רקדו ברחובות כשנודעה הישועה הגדולה, אנשים החלו להתעורר לאמונה ע"י הפלאים שנתעוררו... רצים לחנויות לקנות ספרי תהלים עבור החיילים לפי בקשתם, אנשים התעוררו לחזור לקיום מצוות. ניסים ונפלאות בפי הכל... **נראה שהניסים והנפלאות שאירעו עמנו, ניתנו לנו לאות להתחזק בישועת ה', לצפות ולהתכונן לגאולה השלמה שתבא במהרה בימינו.** (שם עמ' יח).

◈◈◈

השמחה מפעמת בלב ישראל. **ב"ה זכינו למפלת שונאי ישראל, לנצחם ולהכניעם.** (שם עמ' כא).

◈◈◈

אשר ראו עינינו לאחרונה יכול לשמש הקדמה חזקה לקבלת התורה, בחוש ראינו שכר ועונש, ראינו בחוש נסים גלויים, קרבת ה' אלינו... ראינו בחוש שהשי"ת שומר ישראל, כפי שמספרים אנשי המלחמה. (שם עמ' כו).

◈◈◈

עברנו מלחמה כזו, נסים גלויים, כל לוחם וספורו, שמעתי שישנם כאלה שנהיו שומרי מצוות, ונשאלת השאלה למה אצלי ואצלנו לא חל שינוי. (שם עמ' לב).

◈◈◈

אחרי אשר הראונו כל זאת בעינינו בדורנו, וכל העולם משתומם למראה הנפלאות, גוים מתחילים לדבר על ישועת ה', מספרים שחיילים מצריים ששבו חיל יהודי - תוך כדי הליכתם עמו למקומם, התישבו בדעתם, ואמרו לו שהם משחררים אותו ויכול לחזור למקומו. "**אחר שראינו שה' נלחם לכם - אמרו הם - אתה יכול לחזור למקומך**", ומאחר שסירב שיעזבוהו לנפשו באמצע המדבר, ליווהו עד מקום ישוב ושחררוהו. מה גדלה התגלות ה' בזה עד ש[ה]מצרים [ה]נלחמים - נמצא מהם מי שהכיר זאת. (שם עמוד לו).

◈◈◈

..ולמה לא נלמד לעצמנו מדור המדבר... **והתביעה עליהם יתכן ושייכת גם עלינו, "עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבו". הם ראו מה שראו ואנו כבר ראינו יותר מהם, כל העבר שלנו מאז ועד היום. ואחרי כל זאת אשר הראנו ה' בשבועות האחרונים, ולא נשתנה? ונשאר במקומנו? האם לא יתבעו אותנו "עד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבו".** (שם עמוד לז).

◈◈◈

השי"ת עשה עמנו נפלאות עד שאין הפה יכול לדבר, ואין לשער מה שנעשה עמנו, עם הכלל ועם היחידים. הרוצה להתחזק שהשי"ת מכירו ויודעו בפרטות ומשגיח עליו ביחידות, יכול להראות לעצמו ניסי ה' ונפלאותיו עם יחידים מהלוחמים. נפלאות נעשו להצלת יחיד.

...**אין לכך עיצה אלא "ויתבוננו חסדי ה'", להתבונן במאורעות,** להשיבם אל הלב ולהפכם להכרה יציבה נטועה בעמקי הלב, **שחרית וערבית צריך לקבוע להתבונן בכך**, ואל תתמה שהרי אפילו יציאת מצרים נצטוינו להזכיר שחרית וערבית כדי לנטעו בקרבנו, **כל שכן מאורע חדש שעבר עלינו, וכך אפשר לזכות להכרה אמיתית, וכבר ראינו אצל רחב מה גדול ערך הכרה אמיתית.** (עמ' לז – לח).

(א.ה. עיין דברים הללו, באור יחזקאל, ח"ה, תורה ודעת, עמוד רל"ח. – ושם ח"ו, עמוד רי"ח. - ושם ח"ז, עמוד קל"ג).

◈◈◈

חובת ההתבוננות על הטבת א"י בשעת ברכת המזון

והרי כל הברכות שאנו אומרים יסודם מכח הכרת הטוב.. וכן ברכת המזון.. ברכה שניה הודאה מכח הכרת הטוב על הטבת א"י.. ואנו אומרים ומברכים ואיננו חושבים על כל זה, ורק מכוונים משום פרומקייט וכדומה, **ואיננו חושבים כלל על יסודות הכרת הטוב המונח בזה, והסיבה לכך ג"כ משום שהורגלנו בקבלת הטוב ואיננו חושבים על הכרת הטוב,** וע"כ התעוררתי שהרי בין כך אנו מקיימים את הברכות, **וא"כ מחובתינו לברך מדין הכרת הטוב**". (או"י ח"ד עמ' שכז).

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 17 תשרי תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

יוה"כ וסוכות – כפרת חטא העגל וחזרת ענני כבוד

הנושא המרכזי בימים אלו הוא המעלה שהקב"ה נתן לעמו ישראל – **אמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים.**

יום הכיפורים הוא הסיבה לחג הסוכות, וכפי שמבאר הגר"א. הטעם למצוות הסוכות מבואר בגמ' (סוכה יא, ב) "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ענני כבוד היו" והקשה בטור (או"ח תרכה) שא"כ היה צריך להיות סוכות בניסן, שאז זכו לענני כבוד בצאתם ממצרים. ומבאר הגר"א (שיר השירים א, ד) שבאמת זמנם של העננ כבוד היה לאחר יום הכיפורים "לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים, ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד ביוה"כ, ובמחרת יו"כ ויקהל משה, וציוה על מלאכת המשכן, וזה היה בי"א תשרי... **ובט"ו התחילו לעשות, ואז חזרו עננ כבוד, ולכך אנו עושין סוכות בט"ו תשרי**".

הגר"א בפרשת כי תשא מרחיב בענין זה, ומוסיף שלאחר שנתרצה הקב"ה על חטא העגל ניתוספה חיבה יתירה לעם ישראל, והגיעו עננ כבוד (שענינם השראת השכינה בישראל) בדרגה יותר גבוהה ממה שהיה קודם לכן.

ולבאר הדברים נקדים את מהלך הדברים: ארבעה שלבים היו בהנהגת הקב"ה עם ישראל. **א. כאשר יצאו ממצרים עד שהגיעו לים**, היה עמוד ענן הולך לפניהם, אמנם זה לא היה בגלוי לעיני כל ישראל אלא לפני הנביאים שבהם. **ב. אחרי שעברו את הים** שלח הקב"ה מלאך וכמו שנאמר בפרשת משפטים (כג, כ) "הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך... אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם **כי שמי בקרבו**". ומבאר הגר"א שזה עדיין נקרא שהקב"ה הולך עם ישראל משום ששם ה' בקרבו, אלא שאי"ז בדרגה גבוהה כ"כ כמו עמוד הענן. [וברש"י בפרשת משפטים ביאר שהמלאך האמור שם הוא רק לאחר חטא העגל, שאז נענשו שהקב"ה לא ילך אתם, אמנם הגר"א מבאר שהמלאך של פרשת משפטים אינו בגלל החטא, והוא היה כבר מזמן שהגיעו לים, ובאמת זה עדיין נקרא שהקב"ה הולך אתם, משום ששמו בקרבו כנ"ל. ולכאו' זה מחלוקת במדרשי חז"ל, ודברי הגר"א נסמכים על הגמ' בב"ק צב, ב יעוי"ש].

ג. לאחר חטא העגל אמר הקב"ה (שמות לג, ב) "ושלחתי לפניך מלאך... **כי לא אעלה בקרבך**", דהיינו שמעתה יהיה זה מלאך סתם, ולא יהיה את שם הקב"ה בקרבו. ועל כך התפלל משה "אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכך", דהיינו שיחזור המלאך של פרשת משפטים, ונענה לו הקב"ה כמבואר שם. אמנם לאחר מכן, לאחר שהראה הקב"ה למשה רבינו י"ג מדות של רחמים, ביקש משה רבינו "אם נא מצאתי חן בעיניך ילך נא ה' בקרבנו", וביאר הגר"א שכאן כבר ביקש משה רבינו שגם לא ילך המלאך של פרשת משפטים, אלא שהקב"ה בעצמו ילך עם ישראל.

ד. כאן הגיע הדרגה הגבוהה ביותר של השראת השכינה שאמר לו הקב"ה למשה "הנה אנוכי כורת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים" וביאר הגר"א (אדרת אליהו שם) "והוא קיום ההבטחה אשר לא תופר, כי בכל הדברים החטא מונע, מה שאין כן בקיום הברית. וזה שכתוב "נגד כל עמך אעשה נפלאות **אשר לא נבראו בכל הארץ**", והוא שריית הענן על המשכן, והכבוד שורה עליהם לעין כל, והולך לפניהם לעין כל, כמו שנאמר "אשר עין בעין נראה אתה וגו' וענך כו'" (במדבר יד, יד), עד שתמהו כל האומות עליהם ואמרו "מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן כו'" (שה"ש ג, ו), וכמו שנאמר (בסוף פקודי) "וכבוד ה' מלא כו' כי ענן ה' על המשכן כו'", **ואף שהלך הענן לפניהם ביציאתם ממצרים, לא היה אלא לשעתו עד הים, וגם לא היה לעיני כל ישראל, רק לפני הנביאים שבהם, מה שאין כן כאן...**

וזהו הפלא הגדול, וכמו שאמרו האומות עליהם "אין אלו אלא אלהים" (שהש"ר ג, ה), וכמו שאמר משה "ונפלינו אני ועמך מכל העם כו'" (לג, טז) **'ונפלינו' לשון פלא. וכן השיב לו ית"ש "נגד כל עמך אעשה נפלאות כו'", כמו שנאמר "לעיני כל בית ישראל אשר לא נבראו בכל כו'", וזהו "ונפלינו".**

.. וזה הגדולה והטובה אשר אין אחריה ולא היתה כזאת, שנאמר "אשר עין בעין כו'", ועל זה אנחנו מצפים "כי עין בעין יראו וכו'" (ישעיה נב, ח)". עכ"ד הגר"א.

סוכות וארץ ישראל – "ונפלינו אני ועמך"

וממילא הסוכות שאנו עושים זכר לעננ הכבוד, שהם נקראים "צילא דמהימנותא", הם ג"כ בבחינת עננ הכבוד שעליהם נאמר "ונפלינו אני ועמך"; "נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים". לקירבה הגדולה הזו אנו זוכים לאחר כפרת יו"כ.

כמו עננ הכבוד של סוכות, כך הוא ג"כ השראת השכינה שבא"י וכמבואר בדברי חז"ל (זוה"ק אמור קד, א) שכשם שהיושב בסוכה, נמצא ב'צילא דמהינותא', כך הוא ג"כ לענין היושב בא"י, ומבואר שם שא"י וסוכה הם ענין אחד, וכמו שנאמר (תהלים עו, ג) "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון". [ועיין בספר "הרוקח" (הלכות סוכות סימן ריט. – והובא ב"אליה רבה" או"ח תרכה): שהסוכות הם זכר למה שהקב"ה עזרנו בכיבוש הארץ. עיי"ש].

דבר העורך

ישנו דבר מופלא שאנו רואים בתורה, שיום הדין של ראש השנה אינו מוזכר בפירוש בתורה, והוא מרומז בתורה בפרשה שאינה מדברת על יום ראש השנה, אלא בפרשה שמדברת על מעלותיה של ארץ ישראל **"ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"**. ופירשו חז"ל (ר"ה ח, א): "באחד בתשרי ר"ה לדין דכתיב מרשית וגו' עד אחרית וגו', **מראשית השנה נדון מה יהא בסופה"**. והדבר צ"ב מדוע ענין זה נרמז דווקא בפרשה זו.

עומד על כך הגאון ר' יחזקאל סרנא זצ"ל (דליות יחזקאל חלק ג, עמ' קכא) וביאר את הדברים באריכות ונביא כאן את תורף הדברים בתוספת נופך.

חז"ל (זוה"ק תצוה קפד, א) שואלים מהו הטעם שהקב"ה דן את העולם ביום ראש השנה [שהרי ראש השנה הוא יום טוב ולא היה ראוי להיות זמן של דין]. ומבארים חז"ל שכל ענין הדין מתעורר מכך שהקב"ה רוצה להשפיע את כל הברכות בחודש השביעי, שהוא הזמן הכי קדוש בשנה, וכמו שתמיד השביעי הוא הזמן הקדוש, וכל הברכות, ההארות והשפע הטוב שיש בעולם, הכל מגיע מזמן זה, ובכדי שלא יגיעו כל ההשפעות הטובות למי שאינו ראוי לזה, מתעורר הדין. (ואח"כ נתן הקב"ה עצה לישראל שיזכו בדין ע"י תקיעת השופר).

וא"כ נמצא שעיקר ענינו של ראש השנה, הוא רצונו של הקב"ה להשפיע את כל ההשפעות הטובות לעם ישראל, ומשום כך אנו רואים בעזרא כמה הקפידו על מצוות השמחה בראש השנה "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם", וכמו שביארו חז"ל בירושלמי (ר"ה פרק א הלכה ג). "אבל ישראל לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחין זקנם ואוכלין ושותין ושמחים יודעין שהקב"ה עושה להן ניסים".

זוהי הסיבה שעיקר הדין של ראש השנה תלוי בארץ ישראל, מכיון שעיקר הדין הוא כמה אפשר להשפיע לכל אחד, ועיקר השפע מגיע דרך ארץ ישראל וכלשונו של ר' יחזקאל סרנא זצ"ל "למדנו מתורתו של הרמב"ן ז"ל, בכמה מקומות בפירושו על התורה, ובעיקר בפ' אחרי מות, **שכל הדברים עיקרם באר"י דוקא. וגם התורה עיקר קיומה היא בארץ ישראל, ואף המצות שאינן תלויות בארץ, בשאר ארצות הן בבחינת הציבי לך ציונים**, ולמד זה מהסיפרי יעו"ש. **ולכן כל המערכה הרחבה והעמוקה הלא עיקר גילויה הוא בארץ**, ולפיכך כתבה התורה גם את **הדין שהוא החותם את כל המערכה - בארץ ישראל דוקא**, כי היא הארץ אשר ה' דורש אותה ותמיד עיני ה' אלהינו בה".

וענין זה שכל ההשפעות מגיעות מארץ ישראל מבואר בדברי חז"ל בכמה מקומות, ואחד מהם בזוהר תרומה (ח"ב דף קנז עמוד א): פתח ר' יוסי ואמר (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את יי' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך... ארעא קדישא אמצעיתא דעלמא, ובאמצעיתא דארעא קדישא איהו ירושלם, אמצעיתא

דירושלם איהו בית קדש הקדשים וכל טיבו וכל מזונא דכל ישובא תמן נחית מלעילא, ולית לך אתר בכל ישובא דלא אתזן מתמן". ובתנחומא פרשת לך לך סימן טו: הברכה מציון... הטל מבורך מציון... עזר מציון... ישועה מציון וכו'. (ועי' מנורת המאור פרק ב - תפילת קריאת שמע)

וכך כותב הגר"א בשיר השירים (א, ג פי' ב): "כי עבדי המלך נוטלים אספמיא שלהם מיד לחם חוקם, מה שאין כן אנו בני המלך, נותן המלך סכום עצום ליד המלכה והיא נותנת טרף לביתה, וא"כ אף שהעבדים מקבלים מיד המלך מ"מ הסברא נותנת שהבנים מקבלים יותר מובחר מהעבדים, כי משלחן גבוה קא זכו, ואמם נותנת המובחר לבנים בוודאי, כן הוא הנמשל בין האומות לישראל ולכן האומות אין צריכין למצוות כי יש להם בלאו הכי פרנסה בריוח, **אבל בני ישראל שמקבלים מן הארץ**, והארץ לית לה מגרמה כלום (- אין לה מעצמה כלום), רק כשזורעין לתוכה אז נותנת, ולכן אנו צריכין למצוות".

הרי אנו רואים בדברי הגר"א שישראל מקבלים את כל השפעתם מן הארץ, עד כדי כך שאומר הגר"א שעיקר המצוות הם בשביל לזרוע את הארץ, שעי"ז נוכל לקבל ממנה את מה שצומח. ומשום כך גם כל ההשפעות הקדושות של החודש המקודש - החודש השביעי תלויים דווקא בארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה.

אין ספק שמי שזוכה להיות בארץ ישראל, והוא קרוב "לארצו ולשרשו" (כלשון הגר"א) זוכה לקבל ביתר שאת את ההשפעות הגדולות של החודש המקודש בשנה.

ויה"ר שנזכה ל"הס קטגור וקח סנגור מקומו" ונזכה לקבל את כל ההשפעות הקדושות מהארץ הקדושה בלא כל משטין ומונע.

בברכת התורה, העורך

וממילא אותה דרגה שמצאנו בסוכה – "ונפלינו אני ועמך", ישנה ג"כ בא"י, וכמו שמבאר ר' יחזקאל סרנא זצ"ל, ונביא את דבריו:

"שאל ר' יהודה הלוי ז"ל (אבן עזרא שמות כ, ב): למה פתח הקב"ה באנכי וגו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא באשר בראתי את העולם...

אמנם הרא"ש ז"ל באורחות חיים כתב: **"מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים אף באנכי ה' אלהיך אינו מאמין,** ואין זה יחוד שלם, **כי זו היא סגולת ישראל על כל העמים, וזה יסוד כל התורה כולה..**".

ויסוד הדבר נראה, שהוא מה שאמרו חז"ל בסיפרי (ואתחנן): שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, ה' אלוקינו למה נאמר, והלא כבר נאמר ה' אחד, ומה ת"ל אלוקינו - **עלינו הוחל שמו ביותר**... עכ"ל. והרי שיש **שם יחוד מיוחד שייחד הקב"ה שמו על ישראל מה שלא ייחד על שום נברא ואומה בעולם**...

וזוהי ההפלי' בין ישראל לעמים, שעליה ביקש משה רבינו ונפלינו אני ועמך, והיא מעלת הסגולה שהבטיח הקב"ה לישראל בפרשה מיוחדת שקדמה למתן תורה "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ", שאין הקב"ה אוהב אלא את ישראל, כאמור אהבת אותנו. **כלומר "אותנו" ולא אחרים, ולא רק אותנו יותר מאחרים.**

וזהו שכתב הרא"ש ז"ל על היחוד השלם שזוכים לו רק ע"י יצי"מ "כי זוהי סגולת ישראל על כל העמים", והיינו: כי רק ע"י ההכרה בסגולת ישראל על כל העמים באים לידי היחוד השלם. ולזה אפשר לבא רק ע"י יצי"מ בלבד, ולא ע"י שום ענין אחר בעולם, כי עיקרה של יצי"מ באה רק לגלות ולפרסם בפני כל באי עולם את ה"והפלה" הגדול הלזה, ששיא גילויו נשלם ע"י מתן תורה במאמר השי"ת והייתם לי סגולה מכל העמים.

ומתוך הפליה זו בין ישראל לעמים באה עוד הפלי' אחרת, והיא: בין א"י לשאר ארצות, והוא מה שכתב הרמב"ן ז"ל בפ' אחרי, וז"ל: השם הנכבד הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, **אבל א"י אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו**, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיחד שמו זרע אוהביו, וזהו שאמר (שמות יט ה) והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, וכתיב (ירמיה יא ד) והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים, לא שתהיו אתם אל אלהים אחרים כלל...

ולפיכך אין יצי"מ רק ראי' ומופת בלבד, כי אם השפעת טובה של השראה רוחנית נעלה מה שלא זכו לה לפני', ומשום כך אז ישיר משה, אדון כל הנביאים, יחד עם כל ישראל את השירה הזאת, כי נכון כסאך מאז, וכמאמרם ז"ל מאז ישיר (עיין שמ"ר פ' כג, א) **כי רק מאז, נתכונן כביכול כסא ה' ומלכותו בעולם ע"י ישראל וארץ ישראל.**

ולפיכך תלוי הכל בעיקר הגדול הזה של יצי"מ ולא בבריאת העולם, וכשפתח הקב"ה במתן תורה, אמר "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא אשר בראתי את העולם, **כי הבחינה של אלהיך - עליך נתיחד ביותר, יסודה היא ביצי"מ ומתן תורה וירושת הארץ**, ולא בבריאת העולם". (דליות יחזקאל ח"א, קנח - קס).

נבואות ה' לאחרית הימים

מדברי הגאון ר' יחזקאל סרנא זצ"ל

ומביא גואל – למען שמו באהבה

"יש מדה מיוחדת לזכות לגאולה, והיא מה שאנו אומרים בברכת שבחו של מקום: ומביא נואל לבני בניהם למען שמו באהבה....

ובגאולה האחרונה נאמר ביחזקאל (לו): (טז) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (יז) בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרכם לפני: (יח) ואשפך חמתי עליהם על הדם אשר שפכו על הארץ ובגלוליהם טמאוה: (יט) ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות כדרכם וכעלילותם שפטתים: (כ) ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו: (כא) **ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה:**

(כב) לכן אמר לבית ישראל כה אמר ה' אלוקים לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם: (כג) **וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים** אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני ה' נאם ה' אלוקים בהקדשי בכם לעיניהם: (כד) **ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם:** ...(לא) וזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא טובים ונקטתם בפניכם על עונתיכם ועל תועבותיכם: (לב) לא למענכם אני עשה נאם ה' אלוקים יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל:

קידוש השם על ידי הרמת קרן ישראל

...והוא צירוף מיוחד במינו – שמו הגדול עם מעשה בית ישראל אשר חללוהו בגוים. ומדה זו היא נוהגת גם בדור שכולו חייב, ואולי רק בדור שכולו חייב, וכדאמרו (סנהדרין צח, א): אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב, בדור שכולו זכאי - ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, בדור שכולו חייב - דכתיב (ישעי' נט): וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע וכתיב למעני אעשה.

והיינו שכל כך מקושר שם ישראל בשמו של הקב"ה, **כי קידוש שמו הגדול הוא רק על ידי הרמת קרן ישראל וגאולתם, כי הרי עם ה' אלה, ואם הם מארצו יצאו ונתפזרו בין הגוים אין לך חילול ה' גדול מזה.**

ה"למען שמו" - מוכיח את אהבתו של הקב"ה לישראל

אולם כשבא הדבר לידי כך **שהקב"ה יתנהג עם ישראל במדה זו לקדש שמו המחולל על ידם בין הגוים, בושה וכלימה היא להם,** וכמ"ש: לא למענכם אני עשה נאם ה' אלהים יודע לכם **בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל**....

אכן בכל זאת, גם יסודה של מדה זו היא האהבה שאוהב הקב"ה את ישראל, **כי זה גופא שכל קידוש שמו תלוי הוא במצבם של ישראל ולא בשום אומה אחרת בעולם, הוא מאהבת ה' אותנו ומבחירתו בנו ובריתו שכרת עמנו לעולם,** ולכן יחד עם הבושה והכלימה מזכירת הדרכים הרעים ומעללים אשר לא טובים, **מתגלה גם האהבה והחמלה עליהם על ידי שחומל על שם קדשו,** ועל ידי זה מתקיים עד סוף כל הדורות וגם הדור האחרון, אפילו אם הוא כולו חייב: ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה. **לא רק שהוא מביא גואל להם אלא שהוא: באהבה, על ידי אהבת האבות אהבת עולם לבני בניהם עד עולם.**

סוף הגאולה מתוך אהבה גמורה מישראל להקב"ה ומהקב"ה לישראל

ויחד עם הבושה והכלימה, ונקטתם בפניכם - באה ההכרה במדת גמילות חסדו של הקב"ה, וכמו שפירש"י ז"ל: ונקטתם בפניכם. תמקו בעצמיכם בבשתכם על הגמול הרע אשר גמלתם לפני ואני גומל לכם טובה. **ובסופו של דבר יוצאת מזה אהבה רבה מישראל להקב"ה, ובאים לידי תשובה שלמה, תשובה מאהבה,** ומאהבת ישראל להקב"ה, **מתחדשת כימי קדם אהבת הקב"ה לישראל, עד שסוף הגאולה כבר היא מתוך אהבה גמורה מישראל להקב"ה והקב"ה לישראל,** וישראל מתעטרין בשבחו של מקום: ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה". (דליות יחזקאל, ח"ג - עמוד רצה).

מדברי רבותינו

הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל

פרק א: ארץ ישראל – מקור לקרבת ה' ושפע התורה.

הדר בארץ ישראל מקושר תמיד בבריתו של הקב"ה

"ואמנם עצמיות התענוג בשבת, היא **ההכרה של הברית**, וכן העונג בתורה הוא ההכרה בהברית, כי הוא המלמד תורה לעמו ישראל, וזו היא הערבות שבתורה, וכמ"ש: ישקני מנשיקות פיהו, **כי אין לאדם הנברא בצלם ודמות בעולמו אלא הקב"ה בלבד, ולפיכך זהו תענוגו, וכל הענינים הרוחניים אינם אלא אמצעים להביא לידי כך**..

וכן מעלת אר"י - היא הברית שכרת הקב"ה עלי', ולכן כל הדר באר"י כמי שיש לו אל' [כתובות ק"י ב'], **שהוא מקושר תמיד בבריתו של הקב"ה, והקב"ה עמו תמיד**, והדר בחו"ל כמי שאין לו אל'. ונמצא כי מבחינה זו **עולה מעלת הארץ** גם על מעלת התורה והשבת, כי הוא תמיד ממש בלי הפסק". (חלק ג, עמ' לט - מ).

◈◈◈

עדים על אהבת ה' לישראל

"שני עדים על אהבת הקב"ה לישראל - **התורה והארץ**" (חלק ב, עמ' תיד) [2].

◈◈◈

עיקר הקללה האיומה שבגלות – הריחוק מהקב"ה

"...**והגלות עצמה אינה קשורה באמת בקללות ובצרות דוקא**, כי כבר כתב הרמב"ן ז"ל בפ' תבוא (דברים כח מב) וז"ל: ודע כי התוכחות במארה ובמהומה ובמגערת ובדבר והעץ ופרי האדמה, ושאר כל התוכחות, הם כולם עד כלותו אותך מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה... **אבל אחרי היותנו בגלות בארצות אויבינו לא נתקללו מעשה ידינו ולא אלפינו ועשתרות צאננו ולא כרמינו וזיתינו ואשר נזרע בשדה, אבל אנחנו בארצות כשאר העמים יושבי הארץ ההיא, או בטוב מהם שרחמיו עלינו**.. עכ"ל.

ומה שמתחייב מהגלות עצמה אינה אלא קללה אחת איומה, והיא קללה רוחנית, לעבוד שם אלהים אחרים: וכמ"ש הרמב"ן ז"ל, **אבל אחרי הגלות לא יקלל אותם רק לעבוד שם אלהים אחרים עץ ואבן**. וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בפר' אחרי: הוא מאמרם (כתובות קי, ב) **כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה**, שנאמר (להלן כה לח) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, ואומר (ש"א כו יט) **כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים... כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'**. ולפיכך אמרו בספרי (ראה פ), וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות (דברים יא לא לב), ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה, עכ"ל.

...ועיקרו של גלות וצרתו היא: הירידה הרוחנית, והריחוק מארצנו ואדמתנו ושנוטל כבוד מבית חיינו, ואך זהו הכאב שכואבת כנסת ישראל בגלותה, וכדכתיב (שה"ש ה, ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. ופי' הגר"א ז"ל: עכשיו בגלות אמרה: משביע אני עליכם בנות ירושלם, המה הי"ב מלאכים הסובבים את ירושלם של מעלה, וכמ"ש ז"ל: אם תמצאו את דודי מה תגידו לו, **מכל הצרות שמצאוני אל תגידו לו יותר, רק: שחולת אהבה אני, שזה קשה לי יותר מכולם מה שהוא נפרד ממני.** (חלק א, עמ' קג).

◈◈◈

היוצא לחו"ל - מטמא את כנסת ישראל.

"כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבור אלהים אחרים", אף כי יצא לזמן קצר מאד יחד עם מחנה אנשי ישיבתו - בכ"ז הרגיש זה כגירוש, כי אין תורה כתורת א"י ובגויים אין תורה, ולא עוד אלא כאילו שמע קול האומר לו "לך עבוד אלהים אחרים". וכל כך למה?

כתוב על הנותן מזרעו למלך ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למלך למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי (ויקרא כ' ג'). ופירש"י ז"ל: "למען טמא את מקדשי. את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי". והרי מפורש בתורה שהחומר בנתינת זרע למלך שנתייחד ענשו בנתינת פנים והכרתת זרעו - הוא שטימא כנס"י המקודשת, **והרי ארץ העמים טמאה היא, ואם אחד מישראל יוצא מאוירה המקודשת ונכנס לאויר ארץ העמים, הרי טימא ביציאתו וכניסתו כנס"י המקודשת,** [א.ה. כלומר, כשיוצא לחו"ל – הוא נטמא באויר חו"ל, ואח"כ כשנכנס לאר"י שהיא גופה של כנסת ישראל – הוא מטמא את כנסת ישראל], וזוהי התוצאה החמורה הבאה ע"י עבודת אלילים היותר מגונה כמולך, שעבודתה היא הקרבת זרע, **וא"כ מהו הפלא ששמע דוד המלך את הקול האומר לו לך עבוד אלהים אחרים".** (חלק ב, עמ' שעא) [3].

◈◈◈

ארץ ישראל – המקור לכל התורה

אין תורה כתורת אר"י, ארץ ששמיה תורה, וארצה תורה, אבניה תורה, ועפרה תורה, ימיה ומעיינותיה וכל אשר בה, וכמו שנאמר ארץ חטה ושעורה וגו', ואמרו ז"ל [יומא פ.] כל הכתוב הזה לשיעורין נאמר כו', **וכל היניקה לתורה שבחו"ל - ממנה היא**, וכאשר כתב ר"ש גאון באגרותיו (חלק ג' פ"א) וז"ל: הוו יודעין דמעיקרא כד גלו ישראל בגלות יכניה והחרש והמסגר וכמה נביאי עמהם אייתינהו לנהרדעא, ובנו יכניה מלך יהודא וסיעתו בי כנישתא **ויסדוה באבנים ועפר שהביאו עמהם מבית המקדש** לקיים עליהם מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, וקרוה ההוא בי כנישתא - בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא, **כלומר שנסע בית המקדש וישב כאן**, והות שכינה עמהון, כדאמרינן במגילה **בבבל היכא שריא שכינה**, רב אמר בכנישתא דהוצל, ושמואל אמר **בכנישתא דשף ויתיב בנהרדעא** (חלק ב, עמ' תיד) [4].

◈◈◈

הקשר בין ישראל לא"י

"דבר אחר "תבאמו ותטעמו" נטיעה שאין בה נתיצה, שנאמר: "ונטעתים ולא אתוש ובניתים ולא אהרוס ונטעתים על אדמתם" (ירמי' מב), "ולא ינתשו עוד" (עמוס ט)". (מכילתא דרבי ישמעאל, בשלח - טו, יז).

כל ביאה שישראל באים לארץ היא ביאה שיש בה נטיעה, ולא כאוה"ע שאף שהם יושבים בארץ, מאחר שניתנה הארץ לאברהם אבינו, **אינם אלא כשומרים אותה לישראל**, וכמאמרם ז"ל (עי' ילקו"ש עקב תתנ"ח). (חלק א, עמ' רל - רלא).

◈◈◈

פרק ב: מעלותיה הגשמיות של ארץ ישראל

זיו השכינה – משתקף דרך גופה - ארץ ישראל

"..גם הדומם, הוא דומם רק לאלמים, אבל מדבר הוא למדברים, **מי שלא ראה את המקומות היפים בארצנו הקדושה, לא ראה יופי מימיו,** הרי לך טבריה שעליה אחז"ל שטובה ראיתה (מגילה ו, א), מה טובה והדורה היא, **כי הזמין הקב"ה יחד את הר חרמון עם כתר השלג העטור בו שלא יסור ממנו, ואת הר הארבל הנמוך אבל יפה בקמטיו והדוריו, ותחת מרגלותיהם פרושה הכנרת ים מיוחד במינו,** שכל הימים הם זועמים ומסמלים את גבורתו של מקום, ואילו הכנרת בטבעה היא שקטה, ושלוה נסוכה עליה, לא שלות מות כים המלח, אלא שלות חיים שחנן אותה חי העולמים, והיא מסמלת את השלום, שהוא הכלי המחזיק ברכה, של מי ששמו שלום, **וכל ארצנו הקדושה כמה נאה היא, כל דשא, כל עץ, כל פנה וכל אבן, כל מקום שמבטך פונה אליו הוא נפגש בזיו עולמים**, ולא לחנם הזמין הקב"ה את כל אלה לפונדק אחד, אלא **כדי שימצא האדם שילוב ומזיגה שלמה, ויתגלה לפניו זיוו של: "הדור נאה זיו העולם".**

ולא הרי יופיה של ארץ ישראל כיופיה של חוץ לארץ, **כי ארץ ישראל הוא מקום השכינה, וזיוה הלא הוא קלסתר פניו, "הדור נאה ז י ו העולם",** ורק אלה אשר עיניים להם רואים את טובתה של ארץ ישראל.

ואחד הרואים היה רבינו יהודה הלוי ז"ל: ששר שירת אלוקים, שעלה בהשראתו מזיו העולם להדבק ב"הדור נאה" והוא מקונן על היופי שחרב ואומר:

"ציון לפנים הלא היית יפת מראה, איך נהפכו לשחור תארך, היית יפה נוף וראש עפרות תבל.. **עת אראה יפיך אקרא משוררים בשיר,** עת אחזה עניך

---

[1] מלוקט מהספרים: "**דְּלָיוֹת יחזקאל**". ח"א (לפי סדר התורה), ח"ב (עבודת ה' ומוסר). ח"ג (שבת ומועד); "**אחר האסף**". – (מאסף זכרון להגר"י סרנא זצ"ל. י"ל במלאת שנה להסתלקותו ע"י בני הישיבה הק'); "**עד שבחברון**" (י"ל ע"י ועד בוגרי ישיבת חברון. בני ברק).

[2] עיין (בראשית רבה מא ח) ... זרע אברהם אוהבו. נעשה לו הקדוש ברוך הוא כריע, **שמתוך אהבה שאהבו, אמר לו לזרעך נתתי את הארץ הזאת. עכ"ל.**

[3] עיין ירושלמי (כלאים פ"ט ה"ג; כתובות פי"ב ה"ג).על הפסוק (ירמיהו ב, ז) ותבואו ותטמאו את ארצי. ובבראשית רבה פרשת ויחי (צו, ה). ובזוה"ק אחרי מות (עב, ב).

[4] עיין דברי הגר"א ב"יהל אור" (פרשת שלח, דף טו, ב.): "כשבקש [משה] 'וארא אותה' בקש לידע כל עניינה, שהוא ענין גדול כמו ידיעת התורה, שגבוליה וכל ענינה הן ענייני תורה בת מלך פנימה".

מדברי רבותינו

אקרא מקונניך, **לבי יאוה לחבק בזרועות עפר ארצך, ואחשוק בפי נשק אבניך, לו אראך בהיות נבנית בנפך ופוך".**

זיו השכינה המשתקף בא"י מעיד שא"י עתידה להיות משכן לשכינה העליונה

וכל זה מעיד עדות נאמנה, כי העולם הזה לא נברא כדי להיות עולם גשמי שפל ואפל, אלא להיות עולם רוחני, מעין עולם הבא, ועל כן מלא העולם זיו והדר, כי "זיו העולם" מעון הוא לשכינה, והוא מכון לשבתו ומכון כסאו.

והעוה"ז גם בזיוו והדרו אינו עדיין אלא כפרוזדור להכנס אל ה"טרקלין" שהוא עולם הבא, ולא עוד אלא **שבמקום ה"פרוזדור" עצמו יווסד ה"טרקלין" וה"פרוזדור" וה"טרקלין" חד הוא,** וכמו שנתבאר. (ח"א עמ' כו)[5].

◈◈◈

מי שראה וזכה ליופי' של אה"ק - אינו יוצא מכליו משקר החן והבל היופי של ארץ העמים.

תמוז תשי"ב, שוויץ.

לכל אשר לנו ה' עליהם יחיו לברכה.

כפי שאתם רואים אנו בארוזה, זהו אחד מהמקומות היפים ביותר בשווצרי', יושבת בין ההרים הגבוהים כשמונה עשרה מאות מטר, וההרים אינם ערטילאים אלא עטופי אילנות ודשאים ועל ידם אגמים קטנים, והשמש חמה וקרני' חזקים, אבל אינה לוהטת, והאויר הוא קריר, כעין ימי האביב, והמחזה נהדר מאד, **אבל מי שראה וזכה ליופי' של אה"ק - אינו יוצא מכליו משקר החן והבל היופי של ארץ העמים. כי אין יופי אלא יופי של אמת, ותכליתו היא קדושה והשראה רוחנית.** (חלק ב, עמ' שנב).

◈◈◈

גם בזמן צרה – בני א"י שלוים ורעננים ברוחם

ניסן תשט"ז

אחז"ל במדרש שוח"ט על הפסוק ותרם כראם קרני בלותי בשמן רענן, וז"ל: **ישראל בארץ [כלומר בא"י] הם בצרה גדולה ובצרתם הם כזית רענן,** עכ"ל.

ואמנם רואים אנו דבר פלא זה לעינינו כעת בארצינו הקדושה. כי בחו"ל אחינו מלאים פחד ורעדה על מצבנו, והצדק אתם, כי הלא עומדים אנו על הר געש והסכנה איומה, כי כל הגויים הקרובים וגם הרחוקים, האויבים בנפש, וגם אלה הנראים כידידים - סבבונו, וכולם עומדים על דמינו, ולא קמים ולא זעים ואינם נוקפים באצבע לעזרנו, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, **ודוקא פה על ההר געש, אין פחד ואין בהלה, והחיים הולכים במסלולם,** ואנו רואים בעינינו, איך מקויימים דברי חז"ל, **שזוהי סגולת ארצנו הקדושה, שאף כי הם בצרה גדולה, הם כזית רענן, משורשים כשורשי הזית ורעננים ברוחם,** ומצפים לישועת ה' שתבוא כהרף עין". (חלק ב, עמ' שנד – שנה).

◈◈◈

כל הארצות בשביל א"י – ולפיכך ה' דורש כל הארצות כפי דרישתו את א"י

ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה, ופירש"י ז"ל, והוא מסיפרי, "והלא כל הארצות הוא דורש שנאמר (איוב לח): להמטיר על ארץ לא איש, אלא כביכול אינו דורש אלא אותה, ועל ידי אותה דרישה שדורשה דורש את כל הארצות עמה", עכ"ל. כלומר הארץ הזאת היא מרכז העולם, ואך אותה דורש ה', ודרישת כל הארצות אך כפי דרישתה היא, וכמו שהכל בשביל ישראל כן כל הארצות הן בשביל ארץ ישראל. (חלק א, עמ' תנו).

◈◈◈

פרק ג: מצוות ישוב ארץ ישראל בימינו

אף שא"י בחורבנה, וקדושתה בהסתר - היא קדושה בכל תוקף הקדושה

החיים המודרניים החדשים והמחודשים, משכח מן הלב את האמת הישנה והעתיקה **שארץ ישראל היא ארץ הקדש. שקדושתה היא על כל מדרך כף רגל, ועל כל נשימת ונשימה, ושהיא קדושה בכל תוקף של קדושה אף בחורבנה.** וכמ"ש ז"ל והשימותי את מקדשיכם אעפ"י שהם שוממים, וזוהי הסכנה, כי בעת שבבנינה היתה הקדושה נגלית לעין כל, במצב של יראה, והיו שואבין רוח הקדש ממש למגדולם ועד קטנם, והכל הי' מתקדשין ומתעלין בקדושתה, ועל ידי כן הי' החיים קדושים ומתאימים לקדושת המקום. בחורבנה הכל צפון ונעלם, אין גילוי אין ראי' ואין הכרה. ולמה היושב באר"י דומה כעת לבן כפר שהכניסוהו לפלטין של מלך והוא אינו יודע לא את גדולת המלך ולא גדולת מקומו, ולכן אינו מוצא את ידיו ורגליו והוא מקלקל ופוגם בבל תנועה ותנועה שאינה לפי הנימוסין של היושבין לפני המלך. ומה נורא המקום הזה ומה נורא ביותר אם "אנכי לא ידעתי"!

כמו שהפגמים בא"י עולים למעלה ראש – כך הזכויות בה מקודשות למעלה למעלה

אכן הנחמה היחידה, **שכמו שהפגמים בארץ הקודש עולים למעלה ראש, כן גם הזכויות הן מקודשות למעלה למעלה,** וכמ"ש ז"ל **חביבה כת קטנה באר"י מסנהדרין גדולה בחו"ל,** ולפי ערך זה כל המעשים, כי המעשים מתקדשים ועולים בימים המקודשים ובמקומות המקודשים, וכמ"ש ז"ל תדיר ומקודש כו', ואין בידינו לשקול, "ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות והוא היודע איך עורכין הזכויות כנגד העונות". (לשון הרמב"ם בהל' תשובה). **ולפיכך מצות ישוב ארי' נוהגת גם כעת, ואין אנו בני חורין להבטל ממנה,** אבל העבודה קשה היא מאד מהעבודות קשות שבמקדש, וע"ז נאמר את מקדשי תיראו, מורא ממש. (חלק ב, עמ' שלח – שלט).

◈◈◈

התעוררות לעליה לארץ ישראל

עם כל האורחים מחוץ לארץ שהי' נפגש שח תמיד שיחליטו לעלות לישראל ולא יחשבו חשבונות רבים, כיבד אלה ששלחו את בניהם ללמוד בישיבות הארץ, ודרש שיבואו גם הם אחריהם. ("אחר האסף" עמוד קנו).

◈◈◈

דברים בבואו לארה"ב שבט תרצ"א א. דרישת שלום מארצנו הק', **דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה, לעם ישראל צריך שתהי' דרישה תמידית לאה"ק, דרישת בנים לאמם, ארץ שה' דורש אותה, ארץ שעיני ה' בה תמיד, ועז וחדוה במקומו...**

ב. ד"ש משערי ציון מהשערים המצוינים בהלכה, כמו הישוב החומרי המתגבר על כל הקושיים וההרפתקאות ועומד על עמדו, כן גם הבתים הרוחניים שלנו מעמדות האומה אנשי מעמד עומדים על מעמדם, וביחוד ד"ש מישיבת חברון שעל אף כל מה שעבר עלי' וכוס הקבעת ששתתה, וכמעט אמרנו נואש, שוב קמה לתחי' ושוב נעשית לתל תלפיות. ("אחר האסף" עמוד תקצח).

◈◈◈

גודל הזכות של מי שסובל יסורי א"י, בכדי לזרז את בניינה ותקומתה

במכתב ששיגר לעולים שנכלאו בעתלית במנחם אב תש"ט, כתב (הג"ר יחזקאל סרנא זצ"ל):

"דברי עידוד וברכה לאחינו היקרים העולים מן הגולה היושבים במחנות בישראל..

האמינו לנו אחינו, כי אלה שזכו להיות כבר תושבים באה"ק משתתפים בצערכם וכואבים את כאבכם... והגדולים צדיקי הדור שופכים שיח לבם ומתחננים בתפילתם לפני המקום, **שיחיש עזרתכם להתישב ולהתאזרח באה"ק.**

דעו נא אחים יקרים, **שכן דרכה של ארץ קדושה זו, שהיא נקנית ביסורים...** ואתם אחינו הסובלים אמנם יסורים קשים מישיבתכם במחנות, אחרי העינויים הקשים שסבלתם בגולה על ידי צוררי ישראל... **ודעו נא אחינו היקרים גם זה, כי גם בישיבתכם במחנות אינכם יושבי בטל, כי אם בונים את הארץ. כי ישיבתכם ומשכבכם הוא הממריץ את הכוחות ומאמץ את הידיים הרפות למרץ הבנין והתקומה של ארצנו הקדושה,** חכו נא אחינו היקרים לישועת ה' בשקט ובביטחון, והיא בוא תבוא כהרף עין". (ספר "עד שבחברון" - עמוד 85).

◈◈◈

התפתחות ההתישבות ובנין הארץ - הכנות להתקרבות הגאולה

ר' יחזקאל היה מזכיר תמיד בשיחותיו שימי ביאת המשיח הולכים וקרבים לעינינו. הוא ראה בכל השתלשלויות התקופה, למן התפתחות ההתישבות בארץ, קיבוץ הגלויות ובנין הארץ - הכנות להתקרבות הגאולה, אבל זעק תמיד מקרב לב שהשלטון נפל בידי אנשים המתכחשים לדת ישראל ומחוקקים חוקים לא לפי יסודות התורה.

לאחר מלחמת ששת הימים, היה נרגש מאד מהנסים שאירעו, שלפי דעתו התגלו בהם האותות הראשונים של הגאולה, והיה מוכיח על אשר לא מתחזקים באמונה ושבים בתשובה. **ועיקר תביעותיו היו מכוונות לנו לעצמנו, לשומרי דת ולאנשי התורה,** כי בין הרחוקים ניכרים סימנים רבים של התקרבות ורבים מהם באו לידי אמונה בה'. ודוקא המאמינים נשארו בקפאונם ולא ניכר בהם מפנה חדש.

... הוא לא הפסיק לטעון שלא אחרים מעכבים את המשיח, כי אם אנחנו בעצמנו וזה תלוי רק בנו. הי' מבקר את כותל המערבי בכל מועד ובכל הזדמנות, **וצופה כל יום לישועה, שהנה הנה כבר עומד משיח להופיע.** ("אחר האסף" עמוד קנו).

---

[5] יעוי' ביאור הגר"א לשיר השירים (א, ג פי' ב) ובצל"ח (ברכות כח, ב).

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 18 חשון תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

ברית הארץ

בתפילות ראש השנה אנו אומרים "וגם את נח **באהבה זכרת** ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים... ככתוב בתורתך (בראשית ח, א) ויזכור אלוקים את נח וכו'". ולכאורה לא מובן היכן מוזכר בפסוק שזה היה באהבה, שהרי הביאור בפשטות הוא, שה' זכר את צדקתו וריחם עליו (עיין בפירש"י שם), אבל מנין שזה היה באהבה.

אמנם להבין ענין זה עלינו להבין מהו ברית. ידוע שברית הוא כעין הסכם והתחייבות על דבר מסוים, אמנם לעומקו של דבר ברית אינה רק התחייבות גרידא, אלא הוא **התקשרות של אהבה בין שני הצדדים כורתי הברית**, וכמו שמבאר הגר"א (ביהגר"א לספ"י פ"א מ"ח, הובא חלקו בחומש הגר"א בראשית ט, יג) "אומר לך מהו ענין "ברית", והוא **אדם שיש לו אוהב כנפשו ורוצה שלא יפרוש ממנו**, אבל אי אפשר להיות אצלו, נותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, **והן נקשרים על ידי הדבר ההוא**, אף על פי שנוטל ממנו את הדבר, מ"מ כל מחשבתו שם הוא [א.ה. שכבר הורגלה מחשבתו להיות קשורה במקום שהחפץ בו, ולכן למרות שכבר נטל ממנו את החפץ, כבר נתקשרה מחשבתו בו].

ולשון ברית הוא הבטחה שע"י הדבר ההוא וודאי לא יתפרד ממנו [א.ה. הבטחה שהקשר תמיד ישאר], **וזהו ענין לשון "כריתה" שכורת ממנו דבר הדבוק לו ונותן לו**, וכן הוא הקשת שהוא דבר מאצלו יתברך... וכן היא התורה והמילה, הן דברים אמצעיים בין הבורא יתברך ובין ישראל, וכל זה לפי שאין יכולת להשיגו בעצמו יתברך. וכן היו צריכים ישראל במשכן ומקדש לאמצעים כמו ארון וכרובים, ונקרא "ארון הברית", הכל לפי שא"א להשיגו רק ע"י אמצעים. ולכן אמרו על דבר זה נכרת ברית". עכ"ד הגר"א.

והנה אמרו חז"ל (זוה"ק נח סט, ב) "ויזכור אלהים את נח, כמה דאת אמר **ואזכר את בריתי**", כלומר שמה שנאמר בפסוק ויזכור אלוקים את נח, הכוונה היא **שהוא זכר את הברית** שהוא כרת עם נח (והוא מעין גז"ש שדרשו חז"ל), ומעתה מובן היטב הלשון שתקנו אנשי כנה"ג וגם את נח **באהבה** זכרת, שהזכרון היה **זכרון הברית, שמורה על האהבה וההתקשרות של הקב"ה עם נח**.

ברית אהבה על הארץ – וקנאת ה' לציון

בכמה מקומות כרת הקב"ה ברית עם אברהם על הארץ, ואחד מהם הוא ברית המילה, שהיא ברית על כך שה' יתן את הארץ לאברהם ולזרעו כמבואר בפרשת ברית המילה. וגם שם כתב רש"י על הפסוק (בראשית יז, ב) ואתנה בריתי ביני וביניך" – "ואתנה בריתי - **ברית של אהבה וברית הארץ** להורישה לך על ידי מצוה זו". כלומר שמחמת הקשר של האהבה שנוצר בין הקב"ה לאברהם אבינו, הקב"ה נתן לו את הארץ.

וכך כותב רמ"ד וואלי (בראשית, ח"א, עמוד רל"א): "ואתנה בריתי ביני וביניך. כמלך האומר **לאוהבו**, מכמה שרים ועבדים שיש לי תחת ממשלתי איני בוחר לעשות **חברה** אלא עמך... אני הנה בריתי אתך. כלומר, ראה **שנתיחדתי ונתקשרתי עמך**".

והנה ישנו כלל **שאין האהבה נקראת "אהבה שלמה", אלא אם כן יש עמה קנאה**, כלומר חמה וכעס על מי שמכאיב לרגש האהבה, וכמ"ש (שיר השירים ח, ו) "כי עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה" ופירשו חז"ל (זוה"ק פרשת ויחי - דף רמה עמוד א): "**כל מאן דרחים, ולא קשיר עמיה קנאה, לאו רחימותיה רחימותא. כיון דקני הא רחימותא אשתלים**".

ולכן בכל מקום שיש **ברית** יש **קנאה**, משום ש"ברית" זה ברית **אהבה**, ובמקום שיש אהבה גדולה יש קנאה. ולכן מצינו שסמל "פרשת הקנאות" בתורה, הוא בין בעל ואשתו, שיש ביניהם **ברית**, וכמש"כ (מלאכי ב, יד): "והיא חברתך ואשת **בריתך**". [וכך ממשיך הזוה"ק (שם) "מכאן אוליפנא דבעי בר נש לקנאה לאיתתיה, בגין דיתקשר עמה רחימותא שלים"].

עפ"י שני הקדמות אלו. **א.** שברית האהבה בין הקב"ה לאברהם וזרעו - גרמה שה' ינחילנו את הארץ, וממילא יוצא שישיבתינו בארץ היא כביכול משׂביעה ומענגת - את רגש אהבתו של הקב"ה אלינו. **ב.** שאהבה גדולה מולידה קנאה. - ממילא מובן שהגויים או כל מי שמפריע לישיבת בני ישראל בארץ ישראל, שממילא הוא כביכול מכאיב לרגש האהבה של הקב"ה אלינו, שאינה יוצאת לפועל - הוא מעורר עליו קנאה גדולה וכעס גדול מאת הקב"ה, וזהו מה שנאמר ביואל (ב, ח) **ויקנא ה' לארצו**. ובזכריה (ח, ב) כה אמר ה' צבאות **קנאתי לציון קנאה גדולה** וחמה גדולה קנאתי לה. וכן כמה וכמה פסוקים בתנ"ך שמבארים שה' מקנא וכועס על כל מי שמפריע לישיבת בני ישראל בארץ ישראל.

וכן מבואר בכתבי הגר"א, שהסיבה **לקנאה** הכתובה אצל יוסף, וכמש"כ ויקנאו בו אחיו, וכן **הקנאה** שכתובה אצל פנחס, וכמש"כ בקנאו את קנאתי, הוא משום שיוסף נקרא יוסף הצדיק, שהוא על שם קדושת **הברית**. וכן פנחס משורש נשמתו של יוסף הצדיק. והוא אותו ענין של הקנאה הכתובה

דבר העורך

בימים אלו בהם אויבי ה' מנסים לחבל בעם ה', אנו רואים לצערנו את החילול ה' הנגרם על ידי צמאי דם שהכריזו מלחמה על ה' ועל משיחו. ותפלתנו לה' "נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך". ובמהרה יתקיים הכתוב "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו **וכפר אדמתו עמו**". שע"י הנקמה באויבי ה' תתכפר אדמת ארץ הקודש.

הגמ' (ברכות ה, א) אומרת שא"י נקנית ביסורים וכמו שנא' "כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך" ומיד לאחר מכן נאמר "כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה". וממילא עלינו לדעת כי היסורים הללו שהקב"ה מייסר את אלו היושבים בארץ הקודש הם יסורים של אהבה שעליהם נאמר **כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך**. ועלינו לשמוח שיסורים אלו באים עלינו מחמת ישיבתנו בארץ הקודש, וביסורים אלו אנו בונים את ארץ הקודש, ואינם באים מחמת ישיבה בארץ העמים.

מלבד זאת עלינו לראות את הדברים הקורים בתקופה זו בראיה הנכונה. בתוך המצב הנורא שאויבי ה' מרימים יד על בניו, ושופכים את דמם, אין לנו להיות כפויי טובה, ולראות גם את חסד ה' עלינו. אם נתבונן בפרספקטיבה יותר רחבה, נראה שמצבנו טוב לאין ערוך מכל התקופות שעם ישראל היה בגלות, שאז היינו כצאן לטבח, לעומת מה שקורה בימינו. עבודתם של העיתונים היא לייצר דרמות, ולכן הם אוהבים להשוות את מצבנו לכל מיני תקופות אפלות שעברו על עמנו, אך האם ניתן להשוות את מצבנו עתה למה שהיה בפרעות תרפ"ט שאז עמדו היהודים חסרי אונים, כאשר האנגלים שהיו אמורים לשמור על הסדר בארץ לא נקפו אצבע כאשר ראו שטובחים את עם ישראל, לעומת המצב היום בו אויבינו נהרגים יותר מאשר הורגים. בוודאי אי אפשר להשוות את התופעה של אלפי ערבים מוסתים שרצים לתוך הריכוזים היהודיים וטובחים בכל הבא לידיהם, כפי שהיה בפרעות תרפ"ט, בחברון ובכל הארץ, לעומת המצב היום. ודי להתבונן בכל הארצות סביבינו, כדי להבין את חסד ה' הגדול עלינו במצבנו.

דבר נוסף שעלינו להתבונן בו, הוא הסיבה שמחמתה הישמעאלים רוצים להכות אותנו, כאשר הם רואים שבמשך ישיבתם בארץ במשך מאות שנים הארץ היתה שוממה, ואילו כאשר עם ישראל הגיע לארץ ישראל, תוך תקופה קצרה הם הפריחו את הארץ והפכו אותה ממדבר שממה לארץ פורחת, הרי שהם לא יכולים לסבול דבר זה, והם מרגישים שקרוב יום אידם, וכמו שאמרו חז"ל (זוה"ק סו"פ וארא דף לא) שכל שליטתו של ישמעאל בארץ הקודש היא רק כאשר היא ריקנית, והם מרגישים שככל שארץ ישראל מתמלאת יותר על ידי בניה, כך מתמעטת אחיזתם בה, וא"כ כל הנסיונות שלהם לפגוע ביושבי הארץ מכריזים על כך שהם מבינים שארץ ישראל הולכת ומתיישבת על ידי בניה, ואילו הם נדחקים ממנה.

נקודה נוספת שאפשר להבחין, שבעוד הפרעות בתרפ"ט פרצו על רקע זה שהערבים רצו לשלוט בכותל המערבי ולגרש משם את היהודים, היום הם אינם מזכירים במלחמתם כלל את הכותל, משום שכבר ברור להם ולכל העולם שאין להם כל סיכוי שהכותל יהיה בידיהם, ולכן היום הם טוענים שהם נלחמים על הר הבית, משום שהם באמת מרגישים שככל שעובר הזמן כך הם מאבדים יותר ויותר מהשליטה שהיתה להם בארץ הקודש, והם יודעים שבקרוב גם לא יהיה להם דריסת רגל במקום הקדוש הזה, ובמהרה גם לא יוכלו להילחם על זה וידעו כי ה' שוכן בציון.

עלינו לראות את חסד ה' עלינו כאשר הישוב היהודי

בארץ עומד בניסים גדולים, וכל גל כזה של טרור הוא הזדמנות נוספת לראות את יד ה' כיצד למרות כל מי שעומד עלינו, הישוב היהודי בארץ ממשיך לפרוח ולשגשג, ולומר לכל אויבינו שאין להם כל דרך להילחם בעם ישראל - הם באים בנצחונו של בשר ודם ואנו באים בנצחונו של מקום. וכבר אמר הג"ר איסר זלמן מלצר בתקופת מלחמת השחרור "הקב"ה לא קיבצנו לכאן כדי להשמידנו" (דרך ע"ץ החיים ח"ב עמ' 460).

מן הראוי להביא כאן מדבריו של ר' יוסף חיים זוננפלד בפרעות תרפ"ט כפי שמספר יהודי שפגש אותו באותו זמן בכותל כאשר רחבת הכותל היתה ריקה ממתפללים שפחדו להגיע למקום: "אנחה כבדה פרצה מתוך לבו. הוא הרים את ראשו נשק נשיקת פרידה לאבני הכותל ורצה ללכת והנה הרגיש בי וניגש אלי. - "כמה אני מאושר" - אמר, "שמצאתי פה אח קרוב שגם הוא מרגיש בצערנו וכואב את כאבינו. לאחרונה לא הייתי מבקר בערב ראש השנה את הכותל, כי קשה עלי הדרך בריחוק מקום כזה (הוא היה אז בן שיבה יותר מ-80 שנה). אולם דווקא כיום, אחרי המאורעות האלה, מצאתי חובה לעצמי לגשת ולראות את שריד תפארתנו מלשעבר". פתאום הרים את ראשו כשעיניו נוצצות מתוך התלהבות ותקווה ואמר "אל יפול רוחך עליך, גם זה יעבור, "עס ועט זיי ניט העלפען" (זה לא יעזור להם)! אנחנו נשיג את מטרתנו: לא בסימטאות צרות ולא כפופי ראש נכנס אל המקום הקדוש הזה, כי אם בדרך המלך ובקומה זקופה".

ברגע שנתבונן בכל הדברים האלו תשתנה כל ההסתכלות שלנו על המאורעות, בוודאי אין לנו לאבד את העשתונות, גם הגל הזה יעבור, הם יכרעו ויפולו ואנחנו נקום ונתעודד, ובמהרה יתקיים כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה.

בברכת התורה, העורך

בציון, וכמו שאמרו (תנחומא ויגש סימן יא): "ביוסף כתיב ויקנאו בו אחיו, ובציון כתיב קנאתי לירושלים קנאה גדולה". **כי בשניהם הקנאה הוא על הפגיעה באהבה הגדולה – "ברית" האהבה.**

והוסיף לכרות לו ברית עליהן - שלא יגרום החטא

כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך. (ישעיהו נד ט). ופירש הרד"ק: "..**כמו דבר מי המבול שהיו בימי נח, שנשבעתי שלא יעברו עוד על הארץ**, והיא גזרה שלא תבטל, כן נשבעתי אחרי צאתך מהגלות מקצף עליך ומגער בך, ופי' **זאת הגלות והשבי' היא לך כמו מי נח, כמו שהם לא יהיו עוד כן לא יהיה לך גלות עוד**".

כלומר, **כמו שברית נח אינה מתבטלת ע"י שום חטא,** שהרי כל ענינה של ברית נח הוא, שגם כשהדור ראוי למבול הקב"ה לא משחית את העולם, וזהו **בעבור ברית האהבה שנכרת בין אלהים ובין כל נפש חיה, ועל כל פשעים תכסה אהבה** (עיין רמ"ד וואלי בראשית, ח"א, עמוד קנ"ו), כך הברית שהקב"ה כרת על הארץ אינה מתבטלת ע"י שום חטא, וכמו שכתב הרמב"ן (בראשית טו, יח) "ביאר לו תחומי הארץ, והזכיר לו כל העמים עשרה אומות, **והוסיף לכרות לו ברית עליהן שלא יגרום החטא**".

ולכן כשמגיע הזמן של קיבוץ גלויות, שמכאן ואילך אם תמשיך הגלות זה עומד בסתירה לברית, עם ישראל מתקבצים לארץ ישראל למרות החטאים, וכמש"כ (יחזקאל כ, מב – מד) "וידעתם כי אני ה' בהביאי אתכם אל אדמת ישראל אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם. וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם **למען שמי** לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל נאום ה'". ["ו"למען שמי" היינו "למען הברית", וכמו שאמרו חז"ל (שמות רבה א, לו): "ידע הקב"ה שעליו לגאלם למען שמו - בעבור הברית שכרת עם האבות". וע"ע יחזקאל פרק לן].

וענין זה שהברית אינה מתבטלת ע"י שום חטא, נתבאר בהרבה מקומות בתנ"ך ובדברי חז"ל, ואחד מהם הוא מש"כ (יחזקאל טז, נט – ס) "כי כה אמר ה' אלוקים ועשית אותך כאשר עשית אשר בזית אלה להפר ברית. וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך והקמותי לך ברית עולם". וביאר רמ"ד ואלי (שם): "**אך אמנם אין הקב"ה נוהג עם בניו כמו שהם נוהגים עמו, ששוכחים את הברית וחוטאים כרצונם,** אבל הוא ית' מביא עליהם את הפורענות הראוי כפי העוונות ונותן להם כח לעמוד בו, לפי שזוכר את הברית שלא לאבדם, **כי נקשר עמהם בקשר אמיץ שאינו נפסק לעולמי עד**, וז"ש: וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך והקימותי לך ברית עולם. והוא כענין שנאמר: כי אעשה כלה בכל הגויים אשר הדחתיך שמה ואותך לא אעשה כלה ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך".

נבואות ה' לאחרית הימים

מדברי מהרי"ל דיסקין

דברי הרמב"ן בענין קיבוץ גלויות

בכמה פסוקים מבואר שיהיו שני שלבים בקיבוץ גלויות: **א.** ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך **ושב וקבצך** מכל העמים וכו'. (דברים ל, ג). **ב.** והיה ביום ההוא יוסיף ה' **שנית** ידו לקנות את שאר אמו אשר ישאר מאשור וממצרים וכו'. (ישעיהו יא, יא). **ג.** נאום ה' אלוקים מקבץ נדחי ישראל **עוד אקבץ עליו לנקבציו.** (ישעיהו נו, ח). [ומשמע, "**עוד אקבץ עליו**" - שאעשה עוד קיבוץ גלויות, "**לנקבציו**" – בנוסף לקיבוץ גלויות הראשון].

וכתב הרמב"ן (שיר השירים ח, יג) : שיש שני קיבוץ גלויות, בתחילה יהיה קצת קיבוץ גלויות "**וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו לארץ ישראל**" ואח"כ יוסיף ה' שנית ידו לקבץ את שאר עמו (' השבטים) ע"י משיח בן דוד. וכ"כ **הרד"ק** בפי' לתהילים (קמו, ג) "כי לה' לבדו התשועה, **והוא יסובבנה על ידי בני אדם, וכמו שסיבב תשועת גלות בבל על ידי כורש,** כן לעתיד יסבב גאולת ישראל על ידי מלכי הגויים שיעיר את רוחם לשלחם". וכ"כ עוד ראשונים ואחרונים.

וכ"כ החפץ חיים בספרו שם עולם (שער ההתחזקות עמ' יד) "אל יתמה האדם איך נוכל לצפות ולחכות שתהיה הגאולה במהרה, אחרי אשר אנו בתוקף המצוקות. כי אצל הקב"ה לא שייך זה, שיש אצלו **כמה מיני פדיון וכו', ויש שהקב"ה נותן בלב מלכי האומות שיכירו כולם האמת וירצו להיטיב עם ישראל, וכענין שנאמר בכורש** שהכריז בכל מלכותו כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלוקי השמים, מי בכם מכל עמו יהי ה' אלוקיו עמו ויעל וגו'".

ומאידך היו שסברו שלא יתכן שיהיה קיבוץ גלויות כי אם על ידי ניסים, ואף תחילת הקיבוץ גלויות יהיה דווקא ע"י משיח בו דוד ע"י ניסים שלא כדרך הטבע, ולא כמו בבית שני. [והמפורסם בשיטה זו הוא ר' משה טייטלבוים בעל "ישמח משה" שחלק על תלמידי הגר"א וסבר שכל הקשיים שהיו להם בישוב הארץ הם ראיה דלא כהרמב"ן, וכתב לאחר רעש האדמה בצפת: "ולי נראה ברור מפני הרפתקאות דעדו אל עה"ק שנה אחר שנה מהביזה שבזזו אותם... זה יראה שרצון השי"ת שכעת לא נלך מעצתינו ומרצונינו לא"י **רק שנמתין שמשיח צדקינו יוליכנו לארצינו**". (האגרת נדפסה ב"ישמח משה" סוף חלק ד). ועי' מש"כ בעל פאת השולחן בהקדמתו על יסורים אלו: "**א"י דחביבא לי טובא, כי ביסורים רבים עמדה לי**"].

◈◈◈

הוכחת מהרי"ל דיסקין כשיטת הרמב"ן

וכתב בספר ציר נאמן (מאת ר' יהושע זאב זיסנעוויץ זצ"ל תלמידו של מהרי"ל דיסקין): "...וכאשר הייתי מרואי פניו של הציס"ע (**מהרי"ל דיסקין**) טיילתי עמו בכל יום חוץ לעיר לשאוף רוח צח להבריא בריאותו. ולמדתי מדבריו הק' כי היה תקותו חזקה, **אשר ההתעוררות של אהבת הארץ הנעשה והנשמע במחנה העברים, ראי' גדולה שיתקיים הקיבוץ כשיטת הרמב"ן ז"ל ודעימיה** וכדפירש הרמב"ן ז"ל עוד אקבץ עליו לנקבציו".

והביאו בהקדמת הספר "בטוב ירושלים" להג"ר בן ציון ידלר זצ"ל (עמוד כ): "אאריך גם אני לספר לדור יבוא מקורות בני דורי, ומקורותי אני, וביחוד בענין חיבת ארץ הקודש, כי לפי מה שנמצא כתוב בהקדמת הספר "ציר נאמן" אמר הגאון שר התורה אור ישראל נר מערבי רשכבה"ג מוהר"ר משה יהושע יהודה ליב דיסקין זצלה"ה, הרב מבריסק. כי תקותו חזקה אשר ההתעוררות של אהבת הארץ הנעשה והנשמע במחנה היהודים, ראיה גדולה לקיום היעוד "עוד אקבץ עליו לנקבציו".

וכעי"ז הביא בנו של הח"ח בשמו: "בשנת תר"ן כשהחלו לגרש את אחינו בני ישראל ממוסקבה, נתעוררה אז תנועה גדולה לארצנו הקדושה... באותו פרק קיבלתי מכתב מאבי ז"ל ובו הוא מעירני על **ההתעוררות הגדולה בכל פינות עמנו לעלות לארצנו,** ומשער כי הימים ימי עקבתא דמשיחא, **וכי פקד ה' את עמו, ואפשר שהוא אתחלתא דקיבוץ גלויות, שהוא קודם ביאת המשיח.** ואם היינו ביכולת היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות להארץ" (מכתבי הח"ח עמ' 44).

עוד הובא בשם מהרי"ל דיסקין (ירחון הפלס, שנת תרס"ד, עמ' 433 - 437): "ביאור מאמרם ז"ל "זכו - עם עננא שמיא – ע"י נסים ונפלאות, לא זכו כבר אנשא – תהיה אתחלתא דגאולה ברשיון הממשלות".

◈◈◈

בהתחלה מועטת מאתנו יפתחו שערי גאולה וישועה

ועוד שם בספר **ציר נאמן** בדף ס: .. וכן הצדיק ר' אליהו גוטמאכער אבד"ק דעיר גריידיץ כתב וז"ל: והגאולה ממתנת עלינו ורק בהתחלה מועטת מאתנו יופתחו כל שערי "גאולה וישועה", ויש לומר בטח שאם יהי' התחלה לישוב א"י לפדות חלק מסוים לעבודת ישראל שישמרו שבתות ומועדים מלעבדה, ויקיימו כל מצות התלויות בארץ, שתבוא הגאולה הגדולה שהיא בכלל זכו שימהר ויחיש קודם "בעתה" עכ"ל. ושאלתי את פה קודש הגאון המנוח אדמו"ר **מוהרי"ל (דיסקין) זצוק"ל** אם דעתו מסכמת לדבריו, **והשיב כי הגאון רבי אליהו לא מסברת עצמו אמר, אלא רק מדברי חז"ל המה וכל אחד מחויב להאמין ולהסכים. ואז ראיתי והבנתי שהוא מסכים לדברי הגר"א גוטמכר.** וכן הראה לי **הלכה למעשה שהשתדל עבורי בעת שעסקתי בקנין אחוזת ארבל** בשנת תרמ"ה".

מדברי רבותינו

הגאון מהרי"ל דיסקין זצוק"ל

תכלית המצוות כדי שיזכו לא"י

ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים... למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ. (דברים ד, א).

דיבר להם **שיזהרו במצוות ה', כדי שיזכו בזכות גדול ליכנס לארץ ישראל.** ועכשיו הזהיר להם עוד, אפשר תאמרו כיון שתכנסו לארץ ישראל הותרה הרצועה ח"ו, [א.ה. **כיון שתכלית המצוות בשביל שיזכו לא"י,** וכבר זכו] ע"כ אמר להם ראה לימדתי אתכם חוקים כו' לעשות כן בקרב הארץ. פי' אדרבא דקדושת ארץ ישראל גדולה כ"כ שיש כמה מצוות שנוהגות דוקא בארץ ישראל[4]. **מהרי"ל דיסקין עה"ת פרשת ואתחנן - דברים, עמוד קב.**

◈◈◈

העבריים שרצו לקיים מצוות התורה – ישבו רק בארץ

עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורתי (בראשית כו, ה). אמר רבא אמר רב אשי, קיים אברהם אבינו כל התורה כולה ואפי' ערוב תבשילין. תורותי ר"ל ב' תורות תורה שבכתב ותורה שבע"פ. (יומא כח) ואיתא ברמב"ן שידעו ברוה"ק את התורה והמצוות שעתיד הקב"ה ליתן לישראל **וקיימו אותן, ורק בארץ ישראל ולא בחו"ל.**

ויש להביא סמוכין לדברי הרמב"ן מקרא דלעיל (יב, י) ויקח אברם וגו' ואת כל הנפש אשר עשו בחרן, ופירשו שאברהם היה מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים, וע"כ צ"ל דגיירו אותם שיקיימו מצות התורה, **ומאחר דכל תכלית קיום מצות התורה הי' אז רק באר"י, לכן לקח אותם אתו ללכת ארצה כנען דהיינו אר"י שיקיימו אתו מצות התורה.**

...ולכן היה נקרא אז אר"י ארץ העברים (כדאיתא להלן מ, טו: כי גנב גונבתי מארץ העברים) **מפני שרק בארץ ההיא ישבו העברים (- תלמידי עבר) אשר רצו לקיים מצות התורה ולא בארץ אחרת. שם פרשת תולדות – בראשית עמוד סא.**

◈◈◈

עיקר יציאת מצרים להכניסנו לא"י ולעשות מקדש

לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך... כי אם אל המקום וכו'. (דברים טז, ה). יותר הול"ל כי אם במקום [א.ה. שתזבח את הפסח **ב**מקום אשר יבחר] מאי **אל** כו', ע"כ פי' בדוחק כי הכונה **דזה היה עיקר יצ"מ, היינו להכניסנו לא"י, ולעשות מקדש. פרשת ראה – דברים עמוד קטו.**

◈◈◈

שבועת הקב"ה על הארץ – לאבות בתנאי ולבנים בלא תנאי

הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך. (בראשית יג, טו).

והיכן מצינו שנתקיים זה [הלא כל זרעו עד דור המדבר – לא נכנסו לארץ ישראל]. אלא פי', שאם יהיו חוטאים ח"ו יוכל לבטל השבועה. דזה המידה [- שהשבועה נאמרה על תנאי] היה נוהג עם האבות הקדושים. וזהו פי' ולזרעך – ר"ל צדיקים המיוחסים אחריך ונוהגים בדרכיך.

אבל לא כעת, היינו אצל הבנים, דהשבועה קיימת אע"פ שאינם צדיקים כ"כ. **פרשת ויצא - בראשית עמוד סח – סט.**

◈◈◈

בזכות ברית אבות – ישראל יושבים בארץ גם אם אינם ראויים

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וכו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך וכו'. (דברים ז, יב).

פי' כוונת הכתובים, שלא תאמר, מה שאתה נכנס לא"י זהו שכר צדקתך, פי' שהדור ראוי לכך, א"כ צריך להיות בעת שלא תהיו ראוים שיגרשם תיכף ומיד. ובאמת גלוי וידוע לפני השי"ת שיהיה זמן שלא יהיו ראוים לשבת בארץ ועם כל זה לא יגרשם תיכף ומיד. ע"ז אמר הכתוב והי' עקב תשמעון, ר"ל מה שאמר אח"כ ואהבך וברכך וכו' **וכניסת א"י – עתה** [- כלומר שכניסת א"י תהיה בשכר שתשמעון את המשפטים האלה]. **ואח"כ – ושמר ה' אלקיך לך את הברית** ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, **פי' בזכות האבות הקדושים[2] [אע"פ שאין ישראל ראויים].** ור"ל לשבת בא"י צריך לב' דברים [א.ה. כלומר, לאחד מב' דברים], לשמיעת התורה ועשיית המשפטים, ולזכות אבות. **פרשת עקב – דברים עמוד קח.**

◈◈◈

מצות ישיבת א"י - גם בזמן החורבן, וגם כשהארץ אינה תחת יד ישראל

ואשר כתב שם בעל מגילת אסתר (שכחת העשין מצוה ד) וז"ל: **"מה שאומר הרמב"ן שהחכמים הפליגו בשבח דירת הארץ,** [יש לדחות ד]זהו דוקא בזמן שביהמ"ק קיים, אבל עכשיו אין מצוה לדור בה. וכן פי' התוס'".

ורבינו מוהרי"ל זצ"ל אמר ראי' גדולה להרמב"ן, כי דברי חז"ל (במצוות ישוב א"י) נאמרו אפי' בזמן שאין ביהמ"ק קיים (דלא כהרב בעל מגילת אסתר ז"ל), כי חז"ל הפליגו בשבח דירת א"י **קודם בנין הבית עד שלא נכבשה הארץ לפני ישראל,** כמו שאמרו חז"ל (מב"ר פ' ע"ו) וייצר לו - שמא יהרג, אמר כל השנים הללו הוא יושב בא"י - תאמר שהוא בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל, כל השנים הללו הוא יושב ומכבד את הוריו, תאמר שהוא בא עלי מכח כבוד אב ואם. **הרי שהפליגו כ"כ במעלת יישוב א"י גם עד שלא ירשו ישראל את הארץ,** עד שהשוו זכות מצותה לזכות מצות כבוד אב ואם.

ודברי התוס' אשר הביא בעל מגילת אסתר הנ"ל (שאין מצוה בזה"ז) כבר דחה הגר"א ז"ל בשו"ע יו"ד הלכות עבדים וז"ל: ודין זה ממש ת"ר לעולם יידור אדם וכו' ודלא כר' חיים שם הוא אומר לעלות. עכ"ל. (העתק מס' ציר נאמן במאמר שערי ציון דף לז ודף לח ע"ש היטב). **פרשת בהר - ויקרא עמ' נה – נו.**

◈◈◈

גם בזמן גלות יש לקיים המצווה וירשתה וישבת בה במאי דאפשר ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ. (ויקרא כה, כד).

כלומר כשתחובו חובת גלות ח"ו ותגלו מקום אשר השכנים יקבלו אתכם באהבה, ובסבר פנים יפות, והשי"ת יברך אתכם שם, ויהי' לכם אחוזה, זהו ובכל ארץ אחוזתכם, **בל תאמרו כי נעמו עלינו ישיבתינו ישיבת חו"ל,** כי ברכת ה' עלינו גם בחו"ל לרשת אחוזות, ע"כ אין לנו לדאוג עבור ארץ ישראל, **רק גאולה תתנו לארץ, כלומר במאי דאפשר לקיים המצוה וירשתה וישבת בה, היינו לקנות שדה או כרם או בית,** או אליבא דמ"ד שכירות קונה, אזי השוכר בית בא"י מקיים המצוה וירשת וישבת בה לשעתה. **פרשת בהר - ויקרא עמ' נה – נו (בשם ספר ציר נאמן דף לז).**

◈◈◈

לא להפטר ממצוות צדקה - בטענה שהעני יכול לרדת לחו"ל

כי יהיה בך אביון... פתח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאביונך בארצך (דברים טו, ז).

הלשון בארצך הוא קשה ההבנה. ואמר רבינו ז"ל בשם אביו הגאון מוה' בנימין זצל"ה. דהכי פירושו שלא תוכל לומר להעני המבקש ממך לעשות עמו חסד, כיון דכאן בארץ ישראל אסור לחרוש ולזרוע בשנת השמטה, וא"כ אני בעצמי אין לי כ"כ מאין אתן לך, לך בחו"ל שם מותר כל הנ"ל ויתנו לך, ע"כ אמר הכתוב כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, ע"כ אנכי מצוך לאמר פתח תפתח וכו' בארצך, **ר"ל שישאר לשבת בארצך, ולא תוכל לטעון טענה הנ"ל ותגרום לו לצאת לחו"ל ח"ו, כ"א שישאר בא"י ופה תעזרנו** ודו"ק. **פרשת ראה – דברים עמ' קיז.**

◈◈◈

מעודד את תלמידו להקים ישובים בארץ ישראל

ספר **ציר נאמן** - (להגה"צ רבי יהושע זאב זיסנעוויץ זצ"ל, בהסכמת הגרי"ח זוננפלד וגאוני דורו): מדבריו בהקדמה: **[ב]שנת תר"מ שנתעוררו רבים מבני ישראל לרצות את אבני קודש ולחונן את עפר ארץ ישראל,** הרעיון הקדוש הזה מצא קן גם בלבות נכבדי עיר מולדתי "סובאלק", ונתתי ידי להיות חבר לקיים מ"ע של ישוב ארץ ישראל, היינו לקנות אחוזת נחלה בא"י ולהתיישב שם, וכאשר בינותי בדברי רשב"י זיע"א (ברכות ה, א) אשר מקיש השגת נחלה בא"י להשגת התורה ועוה"ב, הבנתי כי הרעיון הזה אינו מהדברים הפשוטים המושגים לעין לבו של כל אדם, רק הוא מדברים הנעלמים ונפלאים ככל גופי התורה, **ובאתי אז בשאלת חכם לאדמו"ר הגאון המפורסם שר התורה מופת הדור והדרו עטרת דורו מאור הגולה נר ישראל רשכבה"ג מרן ר' יהושע ליב זצוק"ל להשיבני באיזה אופנים נוציא הרעיון הקדוש מכח אל הפועל,** והיתה תשובתו הרמה כפי בינתו הטהורה. **ובתוך דברי תשובתו הביע לעצתו לשלוח שני תרים להתיעץ עם יושבי א"י...**

וכשבאתי לירושלים תוב"א **וראיתי את פני אדמו"ר זצוק"ל, היתה דעתו נוחה מנסיעתי הנה, ויצוני לעלות לערי הגליל וליסד שמה קאלאניע, וקבלתי עצתו,** וכן הקרה ה' לפני שני תרים... **וקנינו בשותפות את אחוזת "יסוד המעלה" ת"ו שהיא אצל מי מרום.**

...בעצת אדמו"ר זצוק"ל עזבתי את האחוזה הזאת בידי אנשי "מעזעריטש", **והתחלתי להשתדל בקנין אחוזת "ארביל"..**

---

[1] עיין תוס' ב"ב קיט, ב "ומעשה המקושש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים דאמר במדמד דלש"ש נתכוין שהיו אומרים ישראל **כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות** עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה כדמוכחי קראי". ולפי"ד מהרי"ל דיסקין אלו מבוארים היטב דברי התוס'. ובדרך זו ביאר בספר "בית שלמה" (מאת הג"ר שלמה בוכנר) דרוש ה.

[2] יעוי' ברמב"ן פר' לך לך (בראשית טו, יח) על הפסוק "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת" – "ביאר לו תחומי הארץ.. **והוסיף לכרות לו ברית עליהן שלא יגרום החטא**"

ובדברי הגר"א (אדרת אליהו, שמות לד, י) "**כי בכל הדברים החטא מונע, מה שאין כן בקיום הברית**".

וכל פרשיות הגלות, כגון "ואבדתם מהרה מעל הארץ", ו"ולא תקיא הארץ אתכם" וכיו"ב, הוא רק במקום שאין הגלות באה בסתירה עם הברית. דהיינו בשנים הקצובות לגלות (אם לא ראויים), עד הזמן שהקב"ה מקבץ את עם ישראל לארץ ישראל אף אם אינם ראויים, וכמפורש ביחזקאל לו, כב. "לא למענכם.. כ"א לשם קדשי.. וקבצתי אתכם..". ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר.

כי רצו עבדיך את אבניה

פעילותו של מהרי"ל דיסקין בהקמת הישוב "פתח תקוה"

חביבותו הרבה של מהרי"ל דיסקין לארץ הקודש, שאותה אנו רואים במאמריו (שהובאו במדור מדברי רבותינו) באה לידי ביטוי מעשי בפעולותיו למען הפרחת שממות הארץ. כפי שהבאנו, הוא עודד את תלמידו לקנות אחוזות ולהקים ישובים בארץ, וכן אצל תלמידו הגדול, ר' יוסף חיים זוננפלד ראו את רוח האהבה והרצון להפריח שממות הארץ (כפי שהבאנו חלק מהדברים בגליון 10).

מן הראוי להביא במסגרת זו את חלקו של מהרי"ל דיסקין בהקמת הישוב "פתח תקוה".

בהאיש על החומה (ח"א עמ' 215 - 218) מסופר: "**בשטח ישוב הארץ והפרחת שממותיה היה הרב מבריסק פעיל מאד, עודד וחיזק את כל אלה שעסקו ברכישת אדמות והרחבת הישוב.**

בשנת תרל"ט קמה התעוררות גדולה בין עדת החרדים בירושלים למען הקמת תנועה חקלאית, שמטרתה תהא לצאת מהמיצר וההסתגרות שבתוך החומות, ולהפריח את הארץ הנמקה בשממונה. מראשוני הוגי רעיון החקלאות החרדית היה הקנאי רבי עקיבא יוסף שלזינגר.

ראשית דרכם של מייסדי פ"ת היתה, ביסוד חברה שנקראה "**התייסדות חברה לעבודת האדמה לנחלת פתח תקוה**", ליסודה היו צריכים להרשם מאה חברים, שכל אחד יכניס שלשים נפוליון לשם רכישת הנחלה מידי הנוצרי טאיאן ביפו, עשרה נפוליון במזומן והשאר בחמשה תשלומים לשעורים...

קנית הנחלה והקמת הבתים הראשונים על שפת הירקון לא עלו יפה, החום והלחות הגבוהה שגרמו למחלות קשות ולאסונות ושאר ההרפתקאות שנתנסו בהם המתיישבים הראשונים, גרמו לסכסוכים ומריבות פנימיות, וכל ההתארגנות היתה בסכנה של התפוררות ופירוק. חלק מהמתישבים חזר מאוכזב לירושלים, וחלק נפגע במחלות ובמגפות. מתי מספר של עקשנים בראשותו של ר' יהושע שטמפר מהונגריה, נאחזו בצפרניהם במקום, ועברו לגור זמנית ביהוד הסמוכה עד יעבור זעם.

דבר כשלון ההיאחזות בפתח תקוה כאב מאד להרב מבריסק.. **לכן נכנס הגאון מבריסק לעובי הקורה, ועודד את רוחם של המתיישבים, שהתארגנו מחדש תחת חסותו** כפי שאנו קוראים בכתב ההתקשרות.

הרב מבריסק התענין באופן פעיל בהתפתחות הענינים. **עודד, דירבן וחיזק את החברים לא להתרפות ולא להרתע מהקשיים העצומים שנערמו בדרכם**. גם מבית דינו של הרב מבריסק יצאה קריאה הקוראת "**לכל אחד החובב עמו וארצו לעמוד לימין החברה**".

ואכן הפעם תקעו יתד בל ימוט, ועמק עכור של מגפות וקדחת, היה ל"פתח תקוה" ולמושבה פורחת, עד שהיתה לאם המושבות". (ע"כ מ"האיש על החומה").

שובי בתולת ישראל - שובי אל עריך אלה

חברי האגודה הוציאו ספר "הברית והזכרון" לחברת "אגודת מיסדי הישוב" - אשר ראשית מעשיה בחברת "פתח תקוה" אשר הוסדה ביום השמיני לחודש תמוז שנת התרל"ט לפ"ק. בעיה"ק ירושלים תובב"א

בראש הספר מוצבת קריאה לאנשי חו"ל: "**שובי בתולת ישראל - שובי אל עריך אלה!**" (ירמיה ל"א).

"עד מתי תחבקו חיק נכריה? **ארצכם החמודה מדבר, עריכם הקדושות שממה ואין איש שם על לב ואין מכל חולה על זה?** כל מאויכם לבלות בטוב ימיכם לצבור הון, לאסוף עושר לבנות היכלי עונג, ולהרים קרן המסחור בארצות אחרות.. עד אנה תצפו צפית הבל כי זאת המרגעה וזאת המנוחה, ותאמרו כי שלום שלום ואין שלום, כי אחת דיבר אלקים בקדשו "**ובגויים ההם לא תרגיע ולא תמצא מנוח,** רק זאת המרגעה וזאת לכם המנוחה "**שובי בתולת ישראל, שובי אל עריך אלה**"...

אבותינו הקדושים חרפו נפשם למות בעד עמינו ובעד ערי אלקינו

"איך לא נבוש ולא נכלם, בפינו ובשפתינו נחבב את אדמת קדשינו, ולבינו בל אתנו, **נזכור נא את אבותינו הקדושים אשר חרפו נפשם למות על מרומי שדה ושפכו דמם כמים בעד עמינו ובעד ערי אלקינו** ועתה אשר כיבוש ארצינו בידינו, לא בחיל ולא בכוח לא בחרב ולא בחנית, כי אם ברוח נדיבה, ולא שינדב כל אחד את נפשו, **כי אם מעט מזער מהונו ורכושו, כל זה לפניכם ואתם מחשים, ותקפצו את ידיכם, רב העון וגדול הפשע עד אין חקר**".

"...הביטו והתבוננו על כל העמים שוכני תבל עד כמה גדלה אהבתם לארץ מולדתם, **הונם ורכושם וגם נפשם את כולם יקריבו על מזבח אהבת ארץ מולדתם, ומכם נאבדו רגשי קודש אלו,** אוי לנו כי חטאנו, בושנו ונכלמנו, אנה נוליך את חרפתינו...".

להתבונן באור שבארץ ישראל - לעומת החושך שבימים עברו

מתוך הקדמת הספר, אנו יכולים ללמוד על התפתחות הישוב בימים ההם. הדברים אקטואליים גם לימינו להבין את חסד ה' אתנו בכל מה שקורה בארצנו הקדושה:

"גלוי וידוע לכל יושבי תבל, כי שינוי העתים וחילופי הזמנים היורדים משמים ארץ לאט לאט, אף אם אמנם הם גדולים ונוראים, **עד אשר אם נערוך ראשיתם מול תכליתם, הם רחוקים כרחוק מזרח ממערב,** והדבר נהפך משורש - ממספד למחול, מאפילה לאור גדול, משעבוד לגאולה, בכל זאת, יען לאט מהלכם, ונאחזים ביתר ילדי הזמן, יתעלמו עקבי השנוים והחליפות המשתנים והמתחלפים מרגע לרגע; ואין רואה ואין מבין ואין איש שם על לב להשכיל אחרית דבר מראשיתו.

כן אנחנו גם עתה בדורינו זה, **אשר אנחנו יוצאים מן החושך ומתקרבים אל האור לאט לאט, אשר הולך ואור עד נכון היום,** עד אשר תפיץ השמש קרני אורה על כל פני תבל, ואנחנו מבלי נביט לאחורינו - לא נרגיש...

ואם אך נפתח עינינו לא נצטרך להביט למרחוק, ולזכור את החושך והצלמות, ואת גלי ים הזועף, ואת סערת המים הזדונים אשר עברו על ראשי אבותינו משנים קדמוניות.. עת שבאו המה הראשונים לירושלם עיר קדשינו, וימצאוה שכולה וגלמודה וכצפרים נדודים קוננו בסעפי חרבותיה, **ורבות שבעה לה נפשם מחמת המציק, חייהם היו תלוים מנגד, גיום נתנו למכים ולחייהם למורטים, ובחרוף נפש סבלו כל מה שעבר עליהם** ולא שמו לבם לזה, ובטחו בה' ועשו את שלהם לסולל מסילה ליתר חוני עפר ציון החפצים להשליך נפשם מנגד לעלות ולחבק את חיק אמנו הקדושה. ההי איה סופר ואיה שוקל לתאר ולצייר את כל התלאות אשד עברו על ראשם.

וגם מבלעדי זה, גם אם לא נטה אזנינו לשמוע את דברי הזקנים האלה, רק למראה עינינו נשפוט אשר עינינו ראו ולא זר, וגם לא נביט למרחוק, כי אם עד חמש עשרה שנה, הנה גם אז הי' מצבינו נורא מאוד, **כי ישבנו בביתינו באימה ופחד, ואם הלכנו בשוק היה מגור מסביב, ומחוץ לעיר הי' אימת מות שוד ורצח, מדבר שממה שמה ושאיה, וכנטות צללי ערב סוגרו כל שערי העיר על מסגר, והנשאר בחוץ הי' מאכל למלתעות כפירים.**

בזכרינו זאת עתה חרדת קודש יאחזינו, על מעשי ה' הנפלאים והנוראים, המשנה עתים ומחליף את הזמנים, **מי הי' יכול להאמין לפני חמש עשרה שנה שילך יהודי בחוצות ירושלם בצואר נטוי, ופניו לא ישבע כלימות ורוק? מי הי' יכול להאמין שישב יהודי בדד בטח ושאנן מחוץ לעיר מושבו ואין מגור מסביב?**

התפתחות ירושלים ובנינה מבשרת כי הקב"ה לא יפסיק לקבץ עמו ישראל

מה גדלה שמחתינו בראותינו את **חברת מאה שערים בנויה לתלפיות**, ומה תגלנה כליותינו על **חברת משכנות ישראל המתנוססת בהדרה**, האח! האח! בראותינו חברות **אבן ישראל, בית יעקב, נחלת שבעה, ויתר בנות ירושלם**, סביבה משובצים בפאר עדים ומתנוצצים כספירים ביפעת זהרם **ובכולם מלאים בני ציון היקרים, שוכנים שמה שלוים ושקטים בטוחיס ושאננים**, ואין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותיהם.

וכאשר עמדנו וראינו אותם בפעם הראשון חרצנו משפטינו **כי הדבר הזה מבשר לנו צבא רב**, כי כאשר פתחה ירושלם עיר הקודש את חיקה והרחיבה מקום אוהלה להביא בניה אליה, **כן גם תמהר ותחיש ארצינו הקדושה להביא גם בניה עליה** ותחליץ להם משוד תנחומיה להשביעם ולענגם מטובה, ועוד נצא השדה ואנחנו נהיה הראשונים לסול המסילה לשאר עם ה' וישובו בנים לגבולם, ויחרדו ויאתיו בני ציון היקרים מארץ שבים, עד אשר יקבץ ה' עוד עליו לנקבציו. והנה אמת נכון הדבר כאשר פתרנו כן היה, יהי שם ה' מבורך מן העולם ועד העולם, לא יארכו הימים ומשפטינו יצא לאור ותקותינו לא נכזבה, ארצינו הקדושה הטיבה פניה אלינו גם הושיטה ידה וקראה לנו מרחוק ואנחנו שמענו בקולה, ובעזר ה' נעבור חלוצים לפני כל אחינו, והנה עתה אנחנו עומדים "בפתח תקוה" הפתוחה לפנינו לרוחה, כי תקותינו כשחר נשקפה, **ועוד מעט תצא גם השמש בזהרה ותאיר כל הארץ, ופתאום יבא האדון אל היכלו אשר אתם מבקשים, ואלוה כל קדושים עמו...**

מהרי"ל דיסקין - עמד מאחרי כל דבריהם ופעולותיהם

את העובדה **שמי שעומד מאחורי כל הפעילות הזו הוא מהרי"ל דיסקין** אנו רואים ממה שנכתב שם ש"הקושאן של מקום הישוב יכתב על שם אדמו"ר הגאון אב"ד דבריסק נ"י, **וכל התנהגות של החברה יהיה רק ע"פ פקודתו בכל דבר, וכל התקנות המוסכמים ממנו, מכבר קבלנו עלינו לשמור ולעשות מבלי לנטות ימין ושמאל**... ולאחר כל התקנות המופיעות שם לחברי הקבוצה נאמר: "**סוכן החברה יהיה אדמו"ר הגאון אבדק"ק בריסק שליט"א**, וה' יהיה בעזרנו לבנות הנהרסות ולנטוע הנשמות, ותחזינה עינינו בשוב ה' שכינתו לציון במהרה בימינו אמן".

בהמשך מופיעות "התקנות לאחינו בני הגולה הבאים לעזרת ה' בגבורים" - שבסופם מופיעה ההוראה שאת כל הנדבות יביאו לגבאי החברה בכל מקום "והם יקבלו את כסף הקודש מהחברים וישלחו **לסוכן החברה בירושלם, הלא הוא עטרת ראשינו מורינו ורבינו הגאון האמיתי מוהר"ר משה יהושע יהודא ליב דיסקין שליט"א**".

לאחר כל התקנות מופיע שוב "כל החפץ לבוא בברית וחוזה אתנו, יואיל בטובו לפנות אלינו במכתבו ע"ש **אדמו"ר הרב הגאון הגדול אב"ד דק"ק בריסק שליט"א, אשר הואיל בטובו לקבל עליו משרת סוכן חברתנו,** על פי האדרעסס הזאת".

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה' דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 19 כסליו תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת תולדות

הרחיבי מקום אהלך

בפרשת השבוע אנו קוראים על הבארות שחפר יצחק אבינו וסתמום פלשתים, עד שחפר את הבאר השלישית שלא רבו עליה "ויקרא שמה רחובות ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ". (כו, כב).

וברד"ק (כו, כג) ביאר את ענין הבארות "וכל הספורים האלה בחפירות הבארות וקריאת השמות להודיע, **כי בארץ ישראל המוחזקת היה חופר בארות כרצונו ואין מוחה בידו, וכן קרא שמות כרצונו**, והיה בני המקום קוראין אותן כן. וכן אברהם כמו שכתבנו. **וכל זה היה להם לאות ולסימן מה שיעדם האל לתת הארץ לזרעם**". (עי"ש עוד מה שביאר).

ולפי דברי הרד"ק י"ל שפסוקים אלו הם המשך למה שמובא בפסוקים שלפני כן, שאמר הקב"ה ליצחק "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי **לך** ולזרעך אתן את כל הארצות האל וכו'" וכאן מספר הכתוב כיצד התקיימה הבטחה זו אצל יצחק אבינו.

וכן ביאר הגר"א, **שהבאר השלישי "רחובות" - הוא כנגד התרחבות ארץ ישראל**, וז"ל: (שמואל ב, א): "רחב פי על אויבי... ואמר רחב על דרך מן המצר קראתי וכו' במרחב כו', כמ"ש ויצר לו מאד ואח"כ הרחיב לו ה'. וכמ"ש רז"ל ופרצת ימה וקדמה וכו' לא כנחלת אברהם ויצחק בגבול ומיצר אלא **נחלת יעקב נפרץ עד בלי גבול**, לכן אמר רחב וכו'. **ובאר השלישי שנקרא רחובות, הוא נגד יעקב שהרחיב ה' את גבולו**".

בדברי חז"ל אנו רואים ג"כ שענין ההרחבה כאן שייך להרחבת א"י, שאמרו (בראשית רבה - פרשת תולדות, סד ח) "וישב יצחק ויחפור וגו' כמה בארות חפר אבינו יצחק בבאר שבע.. חמש כנגד חמשה ספרי תורה: ויקרא שם הבאר עשק - כנגד ספר בראשית... **ויקרא שמה רחובות - כנגד משנה תורה, על שם כי ירחיב**, [א.ה. דברים יב כ: "כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך כאשר דבר לך"]. כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ".

במקומות רבים התורה נותנת חשיבות להרחבת הארץ, כגון בפסוקים שהבאנו מהמדרש לעיל **כי ירחיב** ה' אלוקיך את גבולך; כי אוריש גוים מפניך **והרחבתי את גבלך** (שמות לד, כד), וכן בעוד פסוקים.

וכן נאמר אצל ירבעם בן יואש (מלכים ב יד, כג - כו) "**הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה** כדבר ה' אלוקי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אשר מגת החפר. **כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל. ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש**". הרי אנו רואים שישועת ישראל היא הרחבת גבולם "מלבא חמת עד ים הערבה".

ע"י הרחבת ארץ ישראל – ונגלה כבוד ה'

וביאור הדברים, מדוע התורה נותנת חשיבות גדולה לענין הרחבת הארץ, משום שככל שמרחיבים את המקום – כך השכינה באה ושורה על מקום זה, וכמ"ש הגר"א ("אדרת אליהו", בלק מהד"ו, כד, יח) "יגדל ה' מעל לגבול ישראל. **כשיתגדל גבול ישראל יתרבה קדושת שמו יתברך**". וכ"כ בעל **מגלה עמוקות** (אופן קנ"ה): "אבל לעתיד כתיב הרחיבי מקום אהלך (ישעיה נד ד), **ותתפשט ירושלים לכל צד ת"ת תחומי שבת, ואז וימלא כבוד ה' את כל הארץ**". [וכבוד ה' הוא השכינה כמ"ש בתרגום אונקלוס שמות לג, יח, ובתרגום יונתן דברים ה, כא].

וי"ל שיסוד זה מבואר בכתוב (ישעיהו מ, ד) "כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה. ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר". ואחז"ל (דברים רבה - פרשת ראה – ד, יא): "א"ר יצחק המגילה הזאת אין אדם יודע כמה ארכה וכמה רחבה, כשהיא נפתחת היא מודעת כמה היא. - כך א"י, כל רובה הרים וגבעות... כשישרה אותה הקב"ה (-כשיישר אותה הקב"ה)... שנאמר כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה, אותה שעה היא מודעת מה היא". כלומר, מה שנאמר "כל גיא ינשא" הכוונה היא שא"י תיפתח כמגילה ותתרחב.

ולפי"ז מבואר היטב סמיכות הכתובים, **כל גיא ינשא וכו', ואז ארץ ישראל תתרחב, ועי"ז "ונגלה כבוד ה'", שהשכינה תשרה על ארץ ישראל.**

ועכ"פ אנו רואים שככל שגבולות ישראל רחבים יותר, כך מתרבה השראת השכינה. ובהשראת השכינה תלויות כל הטובות כמו שביאר הרמח"ל באריכות בדעת תבונות (סי' קס בהוצאת הגר"ח פרידלנדר) שכל השפע של הבריאה תלוי בהשראת השכינה, וכפי השיעור שה' משרה שכינתו, כך מגיע הטבה לנבראים, ולהיפך ח"ו. וכ"כ רמ"ד ואלי (ירמיה עמוד מב-מג): "והנה כבר ידוע **שהשראת השכינה היא שגורמת כל הטוב והסתלקותה גורמת כל הרע**". ולכן הברכה תלויה תמיד בהרחבה, שהיא גורמת לריבוי השראת השכינה.

דבר העורך

לאחר שמצא הקב"ה את אברהם אבינו - האדם שממנו ראויה לצאת האומה הנבחרת, שלמענה ברא הקב"ה את העולם, הקב"ה מדבר אתו ועם בניו אחריו על היעוד שלהם. כפי שאנו רואים בכל הפרשיות שאנו עוסקים בהם בשבועות אלו, העיסוק המרכזי סביב היעוד של עם ישראל מדבר על ירושת ארץ ישראל.

לכאורה אנחנו היינו מבינים שכאשר הקב"ה מבשר לאברהם אבינו את היעוד שלו - הקמת האומה הנבחרת, הקב"ה יאמר לו, דע לך אברהם אבינו שממך תצא האומה הנבחרת, האומה שתעמוד על הר סיני ותקבל את התורה, תקבל את השבת ואת כל התרי"ג מצוות וכו', אך לא כן אנו רואים בתורה, הקב"ה מדבר עם אברהם, ועם יצחק ויעקב, שוב ושוב, על כך שיהיה לבניהם ארץ. גם בפרשה שלנו, יצחק אבינו, לפני שיעקב נפרד ממנו, מברך את יעקב "ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך", ומה היא הברכה המיוחלת? - "לרשתך את ארץ מגריך אשר נתן אלוקים לאברהם".

והדבר נראה תמוה מאד, האם זה מה שמטריד את אבותינו, והאם זה מה שנמצא בראש מעייניהם, שיהיה לצאצאיהם בעולם החולף מקום לגור? וכי לשאר האומות אין ארץ למגורים? הרי באמת היה מתאים יותר לומר לאברהם אבינו שבניו יקבלו את התורה ואת המצוות, והם יהיו אלו שיזכו לעבוד את ה'.

אמנם התשובה מבוארת בלשון הכתוב, שבו הקב"ה מבטיח לאברהם את הארץ, "ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך **את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלוקים**" (בראשית יז, ח), ופירש"י: "לאחוזת עולם - **ושם אהיה להם לאלוקים**, אבל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוק". (וכיוצא בזה בויקרא כה, לח ובפירש"י שם).

ומקורו מדברי הגמ' (כתובות קי, ב) האומרת: "לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוק, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוק, שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים". [וממשיכה שם הגמ' "וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים"].

ומשום כך חשובה כ"כ ההבטחה שיקבלו עם ישראל את הארץ, שכן "להיות לכם לאלוקים" היא התכלית של עם ישראל, וכדברי הרמח"ל במסילת ישרים "שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא"; "**והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם המצוות** אשר צונו עליהן האל יתברך שמו", אבל התכלית היא להדבק בהקב"ה, והיא אינה מתקיימת אלא דרך ארץ ישראל.

משום כך, כאשר הקב"ה כורת ברית עם אברהם אבינו, הוא כורת אתו את הברית על "ונתתי לך ולזרעך את הארץ הזאת", כמ"ש רש"י (בראשית יז, ב) על הפסוק ואתנה בריתי ביני ובינך "ברית של אהבה, וברית הארץ להורישה לך על ידי מצוה זו" וכמו שאנו אומרים כל יום "וכרות עמו הברית **לתת את ארץ הכנעני החתי האמורי והפרזי והיבוסי והגרגשי לתת לזרעו**", משום שלארץ ישראל משפט הקדימה, וכמ"ש הגאון יעב"ץ (סידור בית יעקב) על ברכת נודה לך, בה אנו מודים להקב"ה על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, ואח"כ אנחנו מודים על שהוצאתנו מארץ מצרים וכו' "לכאורה אין הסדר מכוון, שהרי כיבוש הארץ מאוחר אפילו לנתינת התורה, והיה לו להזכירו בסוף. **אבל נחלת הארץ**

קדמה בבחינת התכלית...". וכ"כ רבי ירוחם ממיר (דעת תורה בראשית, עמ' ג) "**ארץ ישראל היא תכליתו של המקום ב"ה. עיקר כל הבריאה, והיא תכלית כל התורה**".

וכך כותב האור שמח במכתבו המפורסם "הנה מאז הכיר האחד היה אברהם אבינו את בוראו, **קושר כל תקותו והבטחתו בהנחילו את ארץ הקדושה לבניו... וכל פסגת תקותם היתה כי בניהם ישבו בארץ המוריה**".

אחד הטעמים לדברי הגמ' שהדר בחו"ל כמי שאין לו אלוק ביאר המאירי (כתובות קיא, א) "שחוצה לארץ **דירת קבע לגוים ולעובדי האלילים** ואי אפשר שלא ללמוד מדרכיהם". וחידוש גדול למדנו מדברי המאירי, שלמרות שלפי ראות העין, הדר בא"י בעיר שרובה עובדי כוכבים עלול להיות מושפע מהגוים, יותר ממי שדר בחו"ל בעיר שרובה ישראל, קבעו חז"ל בעומק ראייתם, שאין הדברים כן, אלא ההיפך הוא הנכון, בחו"ל, כיון שהיא מקום קביעותם של הגוים, כ"כ רבה השפעתם של העובדי כוכבים, עד שמי שגר שם, אפי' אם הוא גר בעיר שרובה ישראל, הוא בסכנה מחמת השפעתם [ולמרות שחז"ל דיברו על זמן הגלות, שבה רוב חכמי ישראל היו בבבל, מ"מ קבעו חז"ל שכיון שא"י היא ארצם של עם ישראל, יש ליהודים המעטים בה השפעה גם על מי שנמצא בעיר שרובה עכו"ם].

ואמנם בעומק הדברים יש כאן סיבה נוספת, וכפי שביארו הרמב"ן (ויקרא יח, כה) והגר"א (אדרת אליהו דברים לב, ט), וכדבריהם מבואר בדברי חז"ל (זוה"ק יתרו עט, ב), שכיון שא"י הוא מקום השראת השכינה, לכן כל הקשר של היהודי עם בוראו אינו יכול להתקיים אלא בא"י. ומאידך, הדר בחו"ל, אפי' אם תהיה השפעת הסביבה חיובית, מכל מקום העיקר חסר מן הספר, והוא כמו מי שנמצא מחוץ לבית המלך ושם הוא עובד אותו.

[ובוודאי גם המאירי אינו סובר שמעלתה של א"י מסתכמת בכך שבה אין את השפעת הגוים, שאם לא כן, לא היה צריך הקב"ה להבטיח לאבות שבניהם ישבו דווקא בארץ ישראל, והיה יכול להבטיח שישבו באיזו ארץ שהיא, ובלבד שלא יגורו בה עכו"ם, אלא כוונת המאירי אינה אלא לתת דוגמא חיצונית ונגלית לחסרונות שיש לחו"ל, כתוצאה מהטומאה שיש בה, אבל באמת עיקר החסרון של חו"ל, הוא הטומאה שיש בה, ועיקר מעלתה של ארץ ישראל - היא הקדושה שיש בה].

לאור דברים אלו אנו יכולים להבין את החשיבות הגדולה שהיה לאבות שבניהם ישבו דווקא בא"י, מדוע לא היה טוב להם אם בניהם יקימו מדינה באוגנדה, ושם הם יהיו מנותקים מהשפעת הגוים, ויעבדו את ה' בכל לבבם, אין זאת אלא מפני שבכל מקום אחר, גם אם ההשפעה הסביבתית תהיה הטובה ביותר, אין לזה כל ערך לעומת ארץ ישראל.

בברכת התורה, העורך

ע"י השראת השכינה – ופרינו בארץ

והנה יש כלל, **שבמקום שהשכינה שורה – היא מביאה לשם פריחה והפריה**. והראיה לכך היא, מההבדל בין הגלות והגאולה בענין פריחת ארץ ישראל, שבגלות (שאז השכינה גולה, כמ"ש חז"ל גלתה שכינה עמהם) נאמר (ויקרא כו, לב) והשימותי אני את הארץ. ואילו בגאולה (שהשראת השכינה חוזרת לא"י) נאמר (סנהדרין צח, א) אמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר (יחזקאל לו, ח) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא" (והרחבת הענין ראה במדור "נבואות ה' לאחרית הימים").

ומעתה מבואר מה שאמר יצחק אבינו "כי עתה הרחיב ה' לנו" – שכיון שה' הרחיב לנו, עי"ז תרד השכינה לשרות בארץ, וממילא – "ופרינו בארץ", [וכך כתב מהרי"ל דיסקין עה"ת (תולדות, עמוד סג): "כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ.. **כעת יכולים לנטוע אילנות ויעשו פירות ופרינו בארץ**. עיי"ש. – ויעו' בדברי האריז"ל (שער מאמרי רשב"י - פרשת בראשית – עמוד כג) "כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ **כי אי אפשר לפרות בארץ כי אם בהרחיב ה' המקום**". הרי אנו רואים בדבריו ג"כ שה"הרחיב ה' לנו", הוא תנאי ל"פרינו בארץ"].

ואת הסדר הזה אנו רואים בפסוקים במלאכי (א, ב – ה) "אהבתי אתכם אמר ה'... ואת עשיו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר... ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל ה' מעל לגבול ישראל".

כלומר, שאצל עשיו הכל שממה, ואילו אצל עם ישראל הכל בנוי ופורח [וכמו שפירש"י "ואשים הריו שממה - אינן דומין להרי ישראל"], ומה הטעם? בגלל שיתגדל גבול ישראל. וכפירוש הגר"א ב"אדרת אליהו" (בלק מהד"ו, כד, יח) "יגדל ה' מעל לגבול ישראל – **כשיתגדל גבול ישראל יתרבה קדושת שמו יתברך**".

מצות הרחבה

והנה חוץ ממה **שיש בשורה והבטחה** שגבולות ארץ ישראל תתרחב מעבר לגבולותיה היום, יש גם **מצוה למעשה** בתוך גבולותיה של ארץ ישראל, להרחיב את הישוב, וליישב את ארץ ישראל מקצה ועד קצה [וכמ"ש הרמב"ן (סה"מ שכחת העשין מצוה ד) ופרט אותה להם במצוה זו כולה בגבוליה ובמצריה כמו שאמר ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפילה ובנגב ובחוף הים וגו' שלא יניחו ממנה מקום], וזהו מצות הנביא (ישעיהו נד, ב) "הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך יטו אל תחשוכי האריכי מיתריך ויתדותיך חזקי". וידוע שהגר"א הורה לתלמידיו עפי"ד הנביא להרחיב את א"י.

והנה הציווי "הרחיבי מקום אהלך" הוא לציון, אמנם כשהקב"ה מדבר אל ציון, כלול בזה ג"כ שהוא מדבר אל עם ישראל שהם בני ציון [כמבואר בגמ' (ברכות לב, ב) ותאמר **ציון** עזבני ה' וה' שכחני... התשכח אשה עולה, אמר הקדוש ברוך הוא: **כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר?** אמרה לפניו: רבונו של עולם, הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל? - אמר לה: גם אלה תשכחנה וכו']. וא"כ מהפסוק הרחיבי מקום אהלך עולה **ציווי לכל בית ישראל**, [מלבד עצם הציווי של ישוב א"י שנאמר בתורה], שירחיבו את מקום מגוריהם, ואת משכנותיהם. ולפי פשוטו של מקרא הכוונה שצריך ש**יגורו** בכל גבול ישראל, ולא רק **שיכבשו מקומות נוספים** מחוץ לגבול ישראל עד שירחיבו את הגבול, שהרי לא כתוב הרחיבי **גבולך**, אלא הרחיבי "מקום **אהלך – אהל מגוריך**", ויריעות "**משכנותיך – משכנות מגוריך**" יטו אל תחשוכי, כלומר, שאם "מקום אהל ומשכנות מגוריך" הוא רק בירושלים, תרחיבי אותו אל סביבות ירושלים, ואח"כ אל הערים הבאות, וכך הלאה - עד קצה גבול ישראל.

[ומלבד מה שנתבאר שהפסוק מדבר לעם ישראל, כל הנבואות הטובות שנאמרו לעם ישראל, רצון ה' שעם ישראל יתחיל לקיים אותם, ועי"ז תתעורר הנהגת ה' לקיים אותם, כמ"ש הגר"א (אדרת אליהו פר' וישב), וידוע שכל ההשפעות הטובות תלויות באיתערותא דלתתא].

קדושת ארץ ישראל וירושלים – היא קדושה עצמית ולא משום מצוות התלויות בה, ולכן אינה בטלה בשום זמן

[כתובות קי, ב: הכל מעלין לארץ ישראל, הכל מעלין לירושלים]. והנה לכאורה משמע, **לא משום מצות התלוים בא"י וירושלים כופים, אלא משום קדושת עצמה**, וכל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה, ר"ל.

...ומהרי"ט ח"ב חי"ד סי' כ"ח שהביא הדרת גאונו כ' להדיא **שהטעם משום תוספת קדושתה ולא משום מצות הנוהגות**, ודלא כמשמע מתשב"ץ הנ"ל, ותשב"ץ גופי' רפי' בידי'.

וכיון שכל עצמו הוא משום עוצם קדושתה אין לכנס כלל בפלפול אי קדושה ראשונה וקדש' לעתיד לבא, ובפלפול רמב"ם וראב"ד בקדושת המקדש בזה"ז... **שירושלים הוא שער השמים מימות עולם אפי' כשהי' היבוסי יושב ירושלים והכנעני והפריזי אז בארץ ולא זזה ולא תזוז שכינה מכותל מערבי אפילו בחורבנה.**

..היוצא מדברינו דעכ"פ לכ"ע **קדושת שניהם [ארץ ישראל וירושלים] קדושת עולמים מימות עולם עד סוף כל ימות עולם, לא נשתנה ולא ישתנה**, אלא שקדושת ירושלים חמורה מקדושת שאר א"י.

וגם הרמב"ם דלא מנה למצות עשה שיבת א"י כמו שחשב הרמב"ן במניין המצות, **מ"מ מודה ביתר שאת בקדושה בזמן הזה**, ומפני כן כ' במ"ע קנ"ג ומייתי ליה המפרש ספ"ה מהלכות קידוש החודש, וז"ל: ונאמר אם ח"ו יאבדו בני ישראל מא"י ית"ש על זה לפי שהבטחנו בתורה שלא תכלה אומה זו בכלל, וכן אם לא נמצא ב"ד בא"י ולא בח"ל ב"ד שנסמכו בא"י היה זה החשבון שאנו מחשבין אותו בח"ל לא יועיל לנו כלום שאין מעברים שנים וקובעים חדשים אלא בא"י שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים עכ"ל... נראה מדבריו **כי לא נפחתה קדושתה ולא תליא כלל בקיום מצות אלא הארץ עצמה קדושה.** שו"ת חתם סופר יו"ד רלד.

ארץ החיים

כי בא"י יש חיים כפולים ארץ ישראל גופא היא ארץ החיים **משא"כ בחו"ל נחשבים מתים כנ"ל.** ושנית עסק התורה נקרא חיים. תורת משה וישב ד"ה אל בני.

◈◈◈

הגלות נקראת קבר

הנביא מדמה הגאולה לתחיית המתים והגלות לקבר כדכתיב (יחזקאל לז) "וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם ונתתי בכם רוח וחייתם". דרשות חתם סופר א פט, ב; כי **ישראל בגלות נחשבים כמתים.** דרשות ח"א יג, ב.

◈◈◈

מי שמפסיד חלק בארץ ישראל נקרא מיתה. שו"ת או"ח רח.

◈◈◈

עיקר הברכות בארץ ישראל

יראה **דעיקר הבכורה והברכות בא"י,** כי שם משפט אלוקי הארץ כמ"ש הרמב"ן כמה פעמים. תורת משה בראשית עמ' קעה.

מדברי רבותינו

רבן של כל בני הגולה ה"חתם סופר" זיע"א

ידועה חיבתו של החת"ס לארץ ישראל. במקומות רבים מזכיר החת"ס את א"י, בדרשותיו מפוזרות מאות אמרות המדברות על ארץ ישראל, קדושתה חביבותה, וחובת העליה אליה. החת"ס לא זכה לעלות לא"י אך רבים מתלמידיו שחונכו אצלו לאהבת הארץ ומאיסת הגלות, עלו לארץ, והיו פעילים מרכזיים בהפרחתה וישובה, הם גם נשאו דרשות בגולה על מנת להפיץ בעם ישראל את הקריאה "שובי בתולת ישראל שובי אל עריך אלה".

הדברים מלוקטים מתוך שו"ת חתם סופר; דרשות חת"ס; תורת משה על התורה וחידושי חת"ס על הש"ס. מחמת ריבוי הדברים חילקנו את דבריו של החת"ס לכמה מסגרות.

פרק א – העלייה לארץ ישראל

כמו שיש מצווה בישוב א"י, כך יש עבירה בישוב חו"ל

ע"ד מה שנמצא כתוב בס' באר היטב ליורה דעה סימן קע"ט בשם צוואת ר"י חסיד שיש סכנה לבונה אבנים וגם לבונה בית במקום שלא היה שם בית מעולם... טוב יותר שלא לחוש לדברים האלו וכיוצא בהם כלל דברים שלא הוזכרו בש"ס ופוסקים ולא ר"י חסיד חתום עליה וכדמוכח ממ"ש בעצמו בס"ח סי' תסא.

ואולי בבונה בית אבנים שלא לצורך להרחיב לו משכנות בח"ל ולהתייאש מן הגאולה בכיוצא באלו הרי בנינו סכנה ואינם מצוה להגן וה"ה נמי המרחיב דעתו לבנות במקום שלא היה שם בית כדי להוסיף ישיבת ח"ל. דידיעת ההפכים א', **כי היכי דאיכא מצוה בארץ ישראל בבתים טפי מדקלי משום ישוב א"י (ועיין סוף עירובין) ה"ה בהיפוך בח"ל...**

והנה ירמיה אמר בנו בתים ושבו וגו' ומייתי ליה ש"ס (ב"ב כט), נראה מזה שהיו בני גולה מצפים לישועת ה' בהרף עין, **והיה בעיניהם כחטא ועון לבנות בתים ולנטוע כרמים בח"ל** עד שנאמר להם מירמיה עפ"י ה' שאין תשועתם ממהרת קודם ע' שנה. שו"ת יו"ד קלח.

◈◈◈

לעלות לא"י מחיים ולא מתחת המחילה

ורגיל אני לומר שע"כ תיקנו בברכת אהבה לומר ותוליכנו קוממיות לארצנו, **לאפוקי לאחר מיתה ע"י גלגול, אלא בחיים קוממיות**, דלאחר המיתה בזמן התחיה יבוא ג"כ לשם אבל לא קוממיות כ"א מתחת המחילה. שו"ת יו"ד שלב.

◈◈◈

לעלות לארץ ישראל בבחירה – ולא לחכות עד שיבא ההכרח

כ' הרמב"ן בפ' מסעי על פסוק והורשתם את הארץ וישבתם, שהיא מ"ע מפורשת לישב בארץ הקדושה, והנה כשאין לנו חנינה על פני הארץ, רק הארץ הזאת, א"כ לא נקיים מ"ע זו כי אם בהכרח, **ולא יוכר בחירתנו אותה ברצון לשם ה', אך כשיש לנו טוב ארצות הגוים ולא נבחר לשבת כי אם בה,** אזי נקיים מ"ע הנ"ל ברצון נפשינו. דרשות ב שו, א.

◈◈◈

הרבה ללמד מגירוש ספרד - שלא להתפתות לישיבה בין העמים

האריך הרבה בעניני הסטוריה מגירוש ספרד ושאר ארצות ואמר שחביבין עליו להגיד ולספר דברים כאלה יותר מללמוד תורה, למען ישמעו וילמדו מהעבר על העתיד לבא לטובה **שלא נהיה נפתים אם העת והזמן ישחקו לנו,** כי כבר היו לנו ימים טובים מאלה בין העמים. עדות תלמידו ר' יעקב הירש יעבץ הלוי בפתיחת ספרו המו"ד. (- מ'אמרים ו'ד'רשות; מ'ו'ר ד'רור).

◈◈◈

הדר "בקביעות" בא"י שרוי בלא עוון – ודווקא בשעה שיושב בה

ויפה דקדקו חז"ל (כתובות קיא, א) כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון... דקדקו לומר **כל הדר בא"י** לומר שצריך שיקבע דירתו שם ויהיה לכל הפחות מיושבי העיר, לאפוקי היושב שם לשעה כעובר אורח, ואף על גב דאפילו ההולך בה ד' אמות וכו' [שם], מ"מ איננו נשוא עון אלא א"כ הוא מהיושבים ומדרגות מדרגות יש...

ומ"מ מסיים קרא העם **היושב** בקרבה נשוא עון, **[ד]לענין נשיאת עון לא אזלינן אלא בזמן שהוא יושב בה, אבל אם יצא ממנה אפילו לשעה, באותה שעה איננו נשוא עון,** ותרתי בעי' שיהיה מהיושבים ושיהיה בה דוקא. שו"ת או"ח קצד.

◈◈◈

מסירות נפש על ארץ ישראל

ע"כ צלפחד צדיק היה ואי היה מן המעפילים א"ש, דאע"ג דכתיב ותמרו פי ה' ותזיד ותעלו ההרה, מ"מ בעלי תשובה היו והתודו עונם **ומסרו נפשם על א"י למות במלחמה לשם ה'**. שו"ת ח"ו, נו.

◈◈◈

והמבין ויורד בדעתו לסוף קדושת ארץ ישראל וקדושת נפשו, **ימסור נפשו וכל הונו רק לעלות ולראות**. תורת משה במדבר, עמ' סג.

◈◈◈

העבודה בקרקע א"י מצווה

שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב א"י ולהוציא פירותיה הקדושים ועל זה ציותה התורה ואספת דגנך ובועז זורה גורן השעורים הלילה משום מצוה וכאלו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה. סוכה לו, א.

◈◈◈

ישיבת ישראל באר"י - מגרשת את החיצוניים מארץ ישראל

והורשתם את הארץ.. כשיושבים בה ישראל מגרשים משם הקליפות והשעירים, והיינו והורשתם את הארץ - מטומאת המזיקים. וישבתם בה ותהי' מיושבת בקדושה. תורת משה במדבר, עמ' קס.

◈◈◈

אין לארץ קורת רוח כי אם בשכון ישראל בה

כתיב (ויקרא כו) והארץ אזכור, כי היא מתפללת על החזרת ישראל לתוכה, **ולאהבת ה' את עמו נטע תשוקה נפלאה אל הארץ שלא תמצא קורת רוח כי אם בשכון ישראל בארץ ההיא** כדי שתרבה להתפלל וה' ישמע קולה, כאמור והארץ אזכור (ערש"י שם פסוק לב. ורמב"ן). וזהו כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך, דידוע אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי (סנהדרין כב, ב), ה"נ יהי' הארץ כבתולה וישראל בועלה, באופן שלא תמצא קורת רוח כי אם מהם. **וישראל גם המה נמשלים כבחור, אין אדם מוצא קורת רוח כי אם מאשתו ראשונה (שם). כדי שיהיה גם תשוקתם וכל חפצם לבוא אליה.** תורת משה דברים קכד.

◈◈◈

אע"פ שאין ישראל ראוים יגאלו בזכות הארץ

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה (ישעיה א' כז). פי' **הארץ הקדושה השממה צועקת לפני הקב"ה** כבר רצתה את שבתותיה ולמה תשומם עוד, אך ישראל אינם ראוים להגאל, ועל כן כיון שציון במשפט וביושר תפדה, כי מה חטאה שתשומם עוד, **על כן שביה נפדים בצדקה אעפ"י שאינם ראוים, כדי שתפדה ציון במשפט ודין אמת.** תורת משה דברים, עמ' יד.

◈◈◈

פרק ב – דרישת ציון

וימאסו בארץ חמדה – וישא ידו.. לזרותם בארצות

כל הגלות נגזרה על אשר חירפנו את ארץ ישראל באמרנו ארץ אוכלת יושביה, והגיע העונש על זה השיעור שנקבעה בכיה לדורות. הספד על ר' משולם איגרא, הובא בסוף שו"ת ר"מ איגרא ורשה תרמ"ה.

◈◈◈

כל מגמתכם לארץ הקדושה ותורה הקדושה

אמר הקב"ה אפילו בגלות, **מ"מ כל מגמתם לארץ הקדושה ותורה הקדושה** כדכתיב והיו עיני ולבי שם כל הימים... **וכן יעקב כל ימי היותו אצל לבן לא זז עינו ולבו מארץ הקדושה** על כן אמר גרתי כבר ולא לישב ולדור, כי אם לגור בארץ, ועיני ולבי שם בארץ הקדושה לכל הימים. תורת משה וישלח ד"ה עם לבן גרתי.

◈◈◈

אע"פ שעל כרחנו אנו בגולה – מחשבותינו בא"י

אע"פ **שעל כרחינו אנו בגולה, גופינו, אבל לא מחשבותינו,** ובכל מקום שאנחנו יושבים, אנו יושבים על האדמה הקדושה במחשבותינו. תורת משה לך לך ד"ה ויקחו את לוט.

◈◈◈

בכל זמן שהיתה דעתם על ארץ נחלתם לא שלט בהם פרעה

אע"פ שאבותינו התהלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר מ"מ **בכל מקום שהלכו היה לבם ועינם וכל מחשבותם אל ארץ נחלתם** אשר נתן להם השי"ת, וכן אמרו השבטים לפרעה לגור בארץ באנו, ולא להתיישב, כי בכל רגע האפשרי דעתינו על נחלתינו, **וכל זמן שהיה דעתם כך, לא שלט בהם פרעה וגזירותיו.** תורת משה מהדו"ק דברים, עמ' מד.

◈◈◈

ההשתדלות להתבסס בארץ העמים – מגבירה את שנאת העמים

דכל יותר שרוצים להתקרב אל או"ה ולשכוח ירושלים עוד יותר, נותנים עליהם עול מלכויות **ונשנאים בעיניהם יותר**, והן הנה שונאי ציון שיהיו כחציר גגות שכתבתי במקום אחר פירושו. דרשות ב שלב, ב.

◈◈◈

שונאי ציון לא יהיו אפי' כעשב הראוי למאכל בהמה

יבושו ויסוגו אחור כל שונאי ציון יהיו כחציר גגות שקדמת שלף יבש שלא מלא כפו קוצר וחצנו מעמר ולא אמרו העוברים ברכת ה' אליכם (תהלים

קכט). י"ל דהנה כל הרשעים נמשלים לעשב, בפרוח רשעים כמו עשב, אך העשב הנקצר למאכל בהמה יש בו ב' טובות: א. מלא כפו קוצר, ועוד מלא חצנו מעמר, ועוד העוברים ברכת ה' אליכם. והנמשל, רשע הזוכה שנענש או נלקה או נהרג ע"י שליח בי"ד, יש שכר לשליח בי"ד, והיינו מלא כפו קוצר, ושוב מזכים בי"ד נשמתו בליקוט עצמותיו אחר עיכול בשר וקוברים בקברות אבותיו, והיינו מעמר ומלקט, ושלישית, הקרובים באים ושואלים בשלום הדיינים (סנהדרין פ"ו מ"ו), והיינו העוברים ברכת ה' עליכם. וע"י ג' מצוות אלו זוכה גם הנענש וזוכה לחיי העוה"ב. **אך שונאי ציון, המה אפיקורסים שונאי ה' ועמו ותורתו, לא יהיו כעשב הגדל בקרקע הנקצר למאכל בהמה, כי אם כחציר גגות שיבש מאליו,** ולא על ידי קוצר ושליח בית דין, על דרך על דאטפת אטפוך, ואין לו שום זכיה משלש אלה הנזכרים. דרשות ב שלב, ב בהערה.

◈◈◈

גם כשיושבים בשלוה בחו"ל – אין תמורה לא"י

על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון. יש לדקדק [ד]"שם גלינו" הו"ל למימר. אלא קמ"ל, **שם ישבנו בהשקט ובטחה ובכבוד גדול בבית המלך והשרים, גם בכל זאת בכינו בזכרנו את ציון,** והשובים בקשו לשיר שירות ותשבחות לה' על רוב חסדו בגלותינו לא עזבנו ויט עלינו חסד לפני מלך ושרים, **מ"מ לא נתננו לבנו בזכרנו את ציון כי אין לזה תמורה ואל תשמח ישראל אל גיל בעמים.** דרשות ב שלא, ב.

◈◈◈

המחזיקים עצמם בגלות כתושבים לא יזכו אח"כ

אותם בני אדם שהיו מחזיקים עצמם בגלות כדבר האבוד ומודח והיו נחשבים בעיניהם כגרים, המה יזכו לשמוע בקול שופר גדול ולהשתחוות לד' בהר קדשו – **אבל אותם שהיו מחזיקים עצמם בגלותם כתושבים לבין אומות, המה לא יזכו אח"כ.** והיינו מה שאמרו חז"ל כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה וק"ל. דרשות א ה, ב.

◈◈◈

נבוש ונכלם אם לא נזעק על ירושלים – רק על הפסד ממון

בעו"ה **הלא נבוש והלא נכלם אם נשכח ירושלים ולא נעלה אל לבבינו** כי זה י"ז מאות ונ"ט שנים נטשנו נחלותינו ועזבנו ארצינו, הלא בהיותנו יושבים על אדמתינו ולפעמים באו שכיננו הרעים וירעצו וירוצצו וישחיתו יבול ארצנו לא סבלנו, וזעקנו אל ה' אלוקינו על הפסד ממוננו, כמבואר בקרא כמה פעמים, **ואיך הפסד ממון לא יכולנו לסבול והפסד ארצנו הקדושה ומשכן שכינת עוזו נישא ונסבול.** דרשות ב שכה, א.

◈◈◈

וזהו שאמר לנשים קראו ותשאו עלינו נהי –על מה? – ואמר, כי קול נשמע מציון איך שודדנו, **הם צועקים ובוכים כי שודדו מכספם וזהבם, ואינם בושים ונכלמים, הלא בושנו מאד כי עזבנו ארץ הקדושה,** אשר משה ואהרן לא זכו לה, וכי השליכו משכונותינו משכן ה' שלמעלה ושלמטה, **על כל אלה אינם בוכים, ונושאים נהי על כי שדדו מכספם וזהבם, ע"כ על כל השגעון הזה ישאו הנשים חכמות נהי וקינה.** דרשות ח"ב שלה, ב.

◈◈◈

נכנס להחזיק ידי שונאי נפש דוד

...נכנס להחזיק ידי שונאי נפש דוד שלא להתפלל עד הגאולה, כי אם להתפלל בשלומינו בין המלכות, והעתיק דברי ירמיה, **ושכח קרא דישעיה (ס"ב, ו-ז) המזכירים את ה' אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים ירושלים תהלה בארץ,** ובדברי ירמיה אומרי' בשבעים של בבל שהיו נביאי השקר אומרי' שיצאו קודם הזמן ע"ז אמר ירמיה שקר הם אומרים בנו בתים וכו', **אבל סוף ע' שנה כבר הרבה דניאל להתפלל, וכמשחז"ל דניאל מנה וטעה ולפי טעותו התפלל למהר הקץ. וישעיה מיירי בגלות הזה, דכל יומא זמנו, ומצוה עלינו לבקש את ה' אלקינו ואת דוד מלכינו.** שו"ת ח"ו פו.

◈◈◈

מי שאוהב את ארץ ישראל – זוכה לשפע שלה

ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם בארץ כנען (במדבר לב, ל). **לאותם שאינם חפיצים ותאיבים לשבת בארץ הקדושה, וכמעט ישיבתה לעונש להם, כי תקיא אותם הארץ - עץ השדה לא יתן להם פריו,** ע"כ ונאחזו בתוככם הוא להם לקנס ולעונש – על כרחם יאחזו בתוכם. תורת משה במדבר עמ' נט.

◈◈◈

שום צרה לא שברה לבו של מרע"ה – כמו הגזירה שלא יזכה לבא לא"י

משה רבינו ע"ה לעוצם קדושתו **בכל התפלות שהתפלל עד עכשיו לא היה לבו שבור כ"כ שימנענו מהמשכת רוה"ק** ולא היה צריך להתחנן לאמור שיפתח לסדר שבחיו של כי לא נמנע ממנו. **אך זאת הצרה האחרונה, שלא יזכה ליכנס לארץ הקדושה ולראות ההר הטוב והלבנון, היא שברה לבו,** עד שלא עצר כח לסדר שבחו מתוך שמחה, עד שהתפלל תחלה ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור, שהתחנן שיזכהו ה' לאמור על דרך ה' שפתי תפתח. דרשות ב שלג, ב.

שבח ארץ הקודש

גדולי ישראל מבינים את חשיבות הארץ

שלח לך אנשים.. נ"ל שהקב"ה אמר שאין די בשלחם הדיוטות לחפור בגשמיות, אלא ישלחו כל נשיא בהם, **גדולי ישראל המבינים וידעו הנסתר, כי זה שער השמים, וקדושת ארץ ישראל,** ואין שולט עליה אלא הקב"ה, ותורת ה' היא משפט אלקי הארץ, ושהארץ והתורה וישראל שייכים זה לזה, וידעו ויבינו כי השי"ת שוכן בתוכה. תורת משה במדבר עמ' סא.

◈◈◈

א"י עושה את עם ה' להיות אחד

קי"ל (חגיגה כג, ב) כף אחת עשרה זהב, הכתוב עשה כל מה שבכף אחת לקודש... כי כלי הקודש מצרף להיות אחד... **בארץ ישראל שהוא כלי קודש מצרף כל עם ה' להיות אחד.** דרשות ב שלב, ב.

◈◈◈

והנה מדרך **טבע ארץ הקדושה להוסיף עוד אחדות ואהבה ורעות להצדיקים היושבים,** כמשאחז"ל (נדרים כב, א) ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל הוא דכתיב. תורת משה בראשית מב.

◈◈◈

בארץ ישראל זוכים לגדולה - וביחד עם זה למידת הענוה

והנה ארץ כנען מרמז **כי טבע הארץ לגדל לב נכנע ושפל בעיניו,** היינו לשון כנען, וכ"כ של"ה. ומשו"ה אמרו (נדרים כב, א) ונתן ה' לך שם לב רגז - בבבל הוא דכתיב ולא בא"י. **ונקרא גם ארץ ישראל לשון שרית עם אלהים לשררה וגדולה, ואפ"ה יהיו נכנעים** כמשארז"ל (חולין פט, א) ע"פ כי אתם המעט, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם. תורת משה בראשית, עמוד מה.

◈◈◈

ארץ כנען וארץ ישראל - **אם שהוא ארץ ישראל, שר ומושל עולם לתתך עליון על כל גויי הארץ, ע"כ נקרא ארץ ישראל – אמנם הוא ארץ כנען הנכנעים בגדלם,** כדכתיב (דברים ז, ז) לא מרבכם כי אתם המעט.

◈◈◈

בארץ ישראל סר הפחד ויש חיזוק ואומץ

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (במדבר יג, כ). פי' זהו ג"כ סימן טוב, **שכל העובר בארץ ההיא סר מורך לבבו,** ע"ד שאחז"ל (נדרים כב) ונתתי לכם לב רגז בבבל כתיב, על כן תראו כי "והתחזקתם" ולקחתם מפרי הארץ, ולא תיראו מוראת יושבי בה. תורת משה במדבר עמ' סה.

◈◈◈

בארץ ישראל זוכים לתקן מידת הכעס

אל תרגזו בדרך (בראשית מה, כד) י"ל עפ"י משחז"ל (נדרים כב) ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל כתיב אבל לא בא"י, **ועתה כשקבלו עליהם לגור בארץ מצרים בהתחלת הגלות חשש שיתחדש להם לב רגז,** ע"כ אמר אל תרגזו בדרך. תורת משה בראשית עמוד רכג.

◈◈◈

ויתעבר ה' בי למענכם (דברים ג, כו). ...כי ח"ו לא יאונה לו עון אשר חטא, כי אעפ"י שהאמת הוא לא האמנתם וגו', מ"מ הם גרמו לו... אך קצת דקצת חטא כעס לשם שמים, נענש מדה כנגד מדה **שלא יכנס לאותו הארץ שאין שליטה למדת הכעס.** דרשות ח"ב שכד, ב.

◈◈◈

ארץ ישראל מטוהרת מסט"א ומחלוקת - ועי"ז היא מתרחבת

כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ (בראשית כו, כב). ירמזו כי לעולם תחלת המחלוקה ע"י ערעורי אדם [ועקשי] לבו היא באה, ועי"ז מצא השטן מקום לנוח ורווח רווח, ושם קוננו הקליפות.

וידוע כי עקירת השטן והקליפות - מרחיבים לנו העולם, לכן היה א"י מחזיק אנשים שלא כדרך הטבע הרבה יותר מהראוי, משום שהיה האויר זך מקליפות, ולכן נקרא ארץ צבי, שאין לצבי מרה הכועס ומרבה מחלוקות. לב רגז בבבל כתיב (נדרים כב).

והן הנה דברי יצחק, [מ]כיון שלא רבו על השלישי אמר הרחיב ה' לנו, פי' **שעקר הקליפות והרחיב את האויר ופרינו בארץ.** תורת משה בראשית, עמ' קטו.

◈◈◈

כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך ליראות וגו' (שמות לד, כד). **היינו הסתלקות השדים מבינינו שעי"ז מתרחב הגבול,** כמ"ש אצלנו בפ' תולדות על פסוק כי עתה הרחיב ה' לנו ע"ש. והפליג עוד, ולא יחמוד איש את ארצך, ר"ל כל כך תהיה הקליפה מרוחקת עד שלא תחמוד כלל לינק מארצך, כי תהיה הקדושה רחוקה ממנו בתכלית הריחוק, עד שתהיה חוץ להדרגת החמדה שלך. דרשות ח"א מד, א.

אמרו חברייא

מקולמוסם של תלמידי חכמים קוראי "נחלת ה'"

הרב בנימין ליאון

לך לך

קול ממרום הקורא לאברם - לך לך אוהבי, לך לך...

תחילת דבר ה' באברם על הארץ אשר בחר איוה למושב לו, הציץ עליו בעל הבירה: לך לך מארצך, לך לך ממולדתך, לך לך מבית אביך. אל הארץ אשר אראך. עד עתה הארת לדבר ה' בחוץ לארץ, עתה לך לך לארץ ה' למקום אשר בחר. לך לך.

אברהם מעצמו הולך לארץ הקודש, נשמת אברהם מרגשת בקדושה, חפץ הוא לבא אל נחלת ה'. אך אינו משיגה ואינו בא, קדושתה חתומה מכל ועלומה. עד שמקבל את הקול הנבואי: אל הארץ אשר אראך[1], אראה לך את סודה, ואנחילה לזרעך זרע אברהם אוהבי. ומכאן ואילך קול ה' בכח קול ה' בהדר - מנבא לאברהם על המקום אשר בחר ה'[2].

אברהם נוטע אשל בבאר שבע, וקורא שם בשם ה', ושוב מקבל קול ממרום: וַיֹּאמֶר קַח - נָא אֶת - בִּנְךָ אֶת - יְחִידְךָ אֲשֶׁר - אָהַבְתָּ אֶת - יִצְחָק וְלֶךְ - לְךָ אֶל - אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אַחַד הֶהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ:

לך לך... הכנס לפנים קדושת הארץ, קח לך את בנך את יחידך אשר אהבת ולך לך אל ארץ המוריה. לירושלים לפני ולפנים בארץ הקודש.

◈◈◈

אותו קול ממרום עומד לעולם לזרע אברהם, לעולם ה' דברך ניצב בשמים: לך לך יהודי, לך לך מארצך ממולדתך ומבית אביך, לך מחוצה לארץ, ברח לך אל מקומך. לך לך אל ארץ הקודש לחלקת חמדת ה' יתברך, מה לך בארץ העמים, מה לכהן בבית הקברות. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, לך לך אל הארץ הנכספת. לך לך בני, זרע אברהם אוהבי. וְזֶרַע אַבְרָהָם עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל - הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת - אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׂחָק: וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶת - אֶרֶץ - כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם:

לך לך יהודי לארצך... לך לך.

◈◈◈

ומצאת את לבבו נאמן לפניך - וכרות עמו הברית. ארץ הכנעני והיבוסי וגו'. זרע אברהם – באו אל הארץ וקידשוה, ארץ ישראל היא הארץ הטובה אשר ה' נותן לכם. לבן ישראל אין מקום אחר היא חלקו ונחלתו. כבר איננה ארץ הכנעני והחוי היא כבר נחלת הי"ת נחלה לישראל עבדו, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. לזרע ישראל אין חוץ לארץ מולדתו. אין זו ארצך אין זו מולדתך, אין זה בית אביך! אשר כרת ה' את אברהם ושבועתו לצחק ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם, לאמר לך אתן את ארץ כנען. לאחר קיום השבועה אינה ארץ כנען, היא ארץ ישראל!

"ברא ארצות ובחר לו אחד מהם ארץ ישראל, שנאמר ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה, וכך הקדוש ברוך הוא קורא אותה ארצו שנאמר ואת ארצי חלקו... ברא אומות ובחר לו אחד מהן זה ישראל, שנאמר בך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגולה" (תנחומא במדבר).

ארץ הקודש היא ארצך היא מולדתך היא בית אביך, קשיי הדרך היה גם היה לאברהם ולזרעו אחריו, אך לא חתו מכל ובאו אל ארץ ה' ויקרא בשם ה', הַבִּיטוּ אֶל - אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל - שָׂרָה תְּחוֹלְלְכֶם כִּי - אֶחָד קְרָאתִיו וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ[3].

בא הביתה אחי וידידי, בא! מחכים לך בבית, הבית שלך, נחלתך ומולדתך. הארץ מחכה לך עד בואך אליה, אל קצה ארץ נושבת.

אהבת ה' לארצו עומדת היא לעולם, כל נבואת הנביאים ודברי חכמים על הגאולה העתידה סובב סובב על ארץ ישראל וירושלים, ובחר ה' בעמו ונתן להם את ארצו: כִּי יְרַחֵם ה אֶת - יַעֲקֹב וּבָחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחָם עַל - אַדְמָתָם וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל - בֵּית יַעֲקֹב. ארץ ה' היא, ארצך ומולדתך, בא הביתה! בא!

כי הארץ נחלת ה' היא, חמדת כל ישראל וחמדת ה' יתברך עליונים ותחתונים תשוקתם אליה[4], כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. כל המעלות בה: היא מקום לימוד התורה 'מלכה ושריה בגוים אין תורה', היא מקום שמירת המצוות 'כי תבואו אל הארץ', לא תחסר כל בה. חוצה לארץ היא בגדר 'הציבי לך ציונים'. מקום השגחת הי"ת 'עיני ה' אלוקיך בה'. היא גן העדן בעולם הזה, 'ארצות החיים' אומר דוד המלך.

משל לאדם שיש בידו הבריה: גן נפלא גן עדן מקדם ויש בה ריח ערב עם כל עצי פרי, נרד וכרכם קנה וקינמון, או מדבר ציה וצלמות מלאה בפגרים מתים המעלים באשה וכל מרעין בישין. הנה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע ובחרת בחיים! היש טוב ורע יותר מארץ ישראל וחוצה לארץ? הלא הי"ת קורא לארץ 'הארץ הטובה', 'חלקת חמדתי' 'ארץ נחלי מים עינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר'. דבר ה' הארץ הטובה, אינה כלשון בני אדם ש'טוב' הוא יחסי להכרת האדם, אלא זהו טוב החלטי, טוב מוחלט שאין שני לו.

בא אהובי ורעי! בא הביתה! בא!

---

[1] זוה"ק כאן.

[2] פי"ג י"ד: וַיֵּרָא ה' אֶל - אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת - הָאָרֶץ הַזֹּאת: וה' אָמַר אֶל - אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד - לוֹט מֵעִמּוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן - הַמָּקוֹם אֲשֶׁר - אַתָּה שָׁם צָפֹנָה וָנֶגְבָּה וָקֵדְמָה וְיָמָּה: כִּי אֶת - כָּל - הָאָרֶץ אֲשֶׁר - אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֲךָ עַד - עוֹלָם: וְשַׂמְתִּי אֶת - זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר| אִם - יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת - עֲפַר הָאָרֶץ גַּם - זַרְעֲךָ יִמָּנֶה: קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה:

פט"ו ז: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֶת לְךָ אֶת - הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְקֹוָק אֶת - אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת - הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד - הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר - פְּרָת: אֶת - הַקֵּינִי וְאֶת - הַקְּנִזִּי וְאֶת הַקַּדְמֹנִי: וְאֶת - הַחִתִּי וְאֶת - הַפְּרִזִּי וְאֶת - הָרְפָאִים: וְאֶת - הָאֱמֹרִי וְאֶת - הַכְּנַעֲנִי וְאֶת - הַגִּרְגָּשִׁי וְאֶת - הַיְבוּסִי:

פי"ז ח: וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֵת| אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֵת כָּל - אֶרֶץ כְּנַעַן לַאֲחֻזַּת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים.

[3] ישעיהו נא. תנחומא ויירא: ומה ענין זה לכאן אלא כשם שנתיאשו ממנה האומות שלא נבנית והיא תבנה שנאמר האומר לירושלים תושב. וכתיב כי בנה ה' ציון, אם תמהים אתם הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כשם שעשיתי לאברהם ולשרה כך אעשה לירושלים.

[4] הגר"א ז"ל במכתבו עלים לתרופה.

נבואות ה' לאחרית הימים

פריחת ארץ ישראל

פרק א: ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו – ביטול קללת הגלות "והשימותי אני את הארץ"

יחזקאל לו (ח) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא: (ט) כי הנני אליכם ופניתי אליכם ונעבדתם ונזרעתם: (י) והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה ונשבו הערים והחרבות תבנינה: (יא) והרביתי עליכם אדם ובהמה ורבו ופרו והושבתי אתכם כקדמותיכם והטבתי מראשתיכם וידעתם כי אני ה': (יב) והולכתי עליכם אדם את עמי ישראל וירשוך והיית להם לנחלה ולא תוסף עוד לשכלם:

ואמרו בגמ' (סנהדרין צח, א) ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (יחזקאל לו-ח) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו'.

וביאר המהרש"א "**לפי שכל זמן שאין ישראל על אדמתם אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה,** אבל כשתחזור ליתן פירותיה זהו קץ מגולה שקרב לבא זמן גאולה שיחזרו ישראל על אדמתן.

◈

בזמן הגלות – והשימתי אני את הארץ

ביאור דבריו: בתורה נאמר על זמן הגלות (ויקרא כו, לב) "והשימותי אני את הארץ" וכ' הרמב"ן (ויקרא כו, טז) "וכן מה שאמר בכאן "ושממו עליה אויביכם" היא בשורה טובה מבשרת בכל הגליות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראיה גדולה והבטחה לנו **כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא חרבה כמוה,** כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, **וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם**".

ומעתה, מעת שהרי ישראל נותנים פירותם, הרי אנו רואים שפסקה קללת הגלות, ולכן אין לך קץ מגולה מזה. (ויעוי' בעמ' הבא במאמר "פריחת הארץ וששממתה" על הנס הגדול בשממת הארץ בגלות והיפוכו בתקופה האחרונה בפריחת הארץ).

וזהו שכתב המהרש"א, שבזמן הגלות אין הארץ נותנת פירותיה כדרך הארץ, וממתי שתחזור ליתן פירותיה, הוא הוכחה שקרב לבא זמן הגאולה.

[ועוד פי' המהרש"א ביאור נוסף על דרך הדרש "ועוד יש לפרש כמ"ש פרק במה מדליקין דלעתיד אילנות מוציאין פירות בכל יום שנאמר ונשא ענף ועשה פרי וגו' מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום וכו', וכן יש לדרוש בהאי קרא ענפכם תתנו ופריכם תשאו וגו' מה ענף כל יום אף פרי בכל יום תשאו לעמי ישראל, וזה יהיה בזמן שקרוב לבא זמן הגאולה, וזהו דבר ניסי ודאי קץ מגולה הוא". וכעי"ז פי' המהרש"א בכתובות (קיב, ב).

ואמנם ודאי אין כוונת המהרש"א לעקור את דברי הגמרא מפשוטם, כפי הביאור הראשון, שעצם נתינת הפירות היא קץ מגולה, וגם בביאור הכתוב ביחזקאל בפסוק ואתם הרי ישראל – אף אחד ממפרשי המקרא אינו מפרש שמדובר על נתינת פירות בדרך ניסית].

◈

וכך ביאר המלבי"ם (יחזקאל לו, ח):

"ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו. בל תעצרו מלתת ענף ופרי, בל תיראו כי זרים יאכלוהו כי קרבו לבא, שבימי כורש התחילו לשוב אל א"י, **כי הארץ הזו ההשגחיי תעצור פירותיה בעת שאין עם ה' עליה המושגחים מאת השגחתו".**

כלומר, "אתם הרי ישראל ענפכם תתנו", הוא ביטול של "והשימותי את הארץ".

◈

וכן ביאר המהר"ל (נצח ישראל פרק לט):

"ולפיכך אמר אין קץ מגולה, כמו זה מדכתיב "ואתם הרי ישראל ענפיכם תשאו וכו'". **מזה תלמוד שקודם זה לא היה דבר זה, שלא היו הרי ישראל נותנים פריים,** וזהו קץ מגולה **כאשר הדברים הטבעיים יהיו נעדרים. ואין זה מדרך הטבע, שהעולם כמנהגו נוהג** (ע"ז נד ב)". [יעוי"ש שביאר באופן אחר מדוע פריחת הארץ היא קץ המגולה, והבאנו מדבריו רק לעניננו ש"אתם הרי ישראל ענפכם תתנו" הוא בטול של "והשימותי אני את הארץ"].

◈

וכך ביאר הגר"ח קנייבסקי שליט"א (טעמא דקרא פר' נצבים):

"תו"כ שהביא רש"י בפ' בחוקותי, והשמותי אני את הארץ ושממו עליה אויביכם. זו מדה טובה לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם שתהא שוממה מיושביה. **וז"ש בגמרא סנהדרין צ"ח א' אין לך קץ מגולה מזה שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו וגו', דזה ראיה שהגיע הזמן שישראל עומדים לחזור** ע"ש".

כלומר, עצם זה שיוצאים מכלל "והשימותי אני את הארץ", הוא כבר הראיה לקץ המגולה, ואי"צ שהארץ תתן פירות שלא כדרך הטבע.

◈

בזמן הגלות הארץ אינה נותנת פירותיה – משום שהשכינה גלתה ממנה

וביאור הדבר, שבזמן הגלות לא יתכן שהארץ תתן פירותיה – משום שפירות א"י מגיעים מכח השראת השכינה בארץ, ובגלות שהשכינה גולה מארץ ישראל, אין לארץ כח להצמיח פירות, וכמש"כ רמ"ד וואלי על הפסוק והשימותי אני את הארץ (ויקרא עמ' שכ"א): "..**שלא תתן עוד את פירותיה** בריבוי כמו שהיתה נותנת קודם לכן בשבת ישראל עליה. והטעם ברור כשמש, **כי נשמתה של ארץ שהיא השכינה כבר גלתה עם ישראל, וגוף בלא נשמה חשוב כמת, ומה יוכל לעשות".** [ומה שאמר בתחילת דבריו "שלא תתן פירותיה **בריבוי**", אמנם קצת היא נותנת, הוא משום מה שכתב שם בהמשך, שנשאר קצת השראת השכינה על ארץ ישראל אף בזמן הגלות].

ומאידך, כשא"י נותנת פירותיה, אין זה אלא משום שהשכינה ירדה לארץ ישראל, ועי"ז הארץ מגדלת ומצמיחה פירות.

◈◈◈

פרק ב: השלבים בקץ המגולה

מלשון הפסוק "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו... **כי קרבו לבא".** משמע שעדיין לא באו, אלא שקרובים לבא.

וכן פירש הרמב"ן ב"ספר הגאולה" (בהוצאת מכון הרב קוק, הוא בכתבי הרמב"ן, חלק א', עמוד ער) "ואשר כתוב עליו ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא, ענינו שיצוה להרים לשאת **פרים כאשר יקרב קץ ישראל לשוב טרם בואם**".

וכן מבואר במס' מגילה (יז, ב): "ומה ראו לומר **קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים** - דכתיב ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא".

ומאידך לשון הגמ' הוא **אין לך קץ מגולה** מזה, כלומר שכבר הגיע הקץ.

◈

ואמנם ביאורו של דבר, שיש כאן שני ענינים. **א.** עצם פריחת הארץ, הוא ענין גאולה מצד עצמו, [וכמו שנתבאר שהוא הוכחה לחזרתה של השראת השכינה בא"י] וכבר התחיל "הקץ המגולה". **ב.** שהוא גם סימן שקרוב הקיבוץ גליות, שהוא החלק השני של "הקץ המגולה". [ואמנם אח"כ יש עוד קיבוץ גליות לעשרת השבטים כמ"ש רמח"ל במאמר הגאולה (עמ' נח בהוצאת "מכון רמח"ל"): "והבן, כי שני השבטים היו ליהודה והעשרה לאפרים, ולעתיד יקבצו השנים על ידי משיח בן אפרים.. והעשרה האחרים יבואו על ידי משיח בן דוד"].

◈◈◈

פרק ג: קץ מגולה וקץ הפלאות

דניאל (יב, ו) "ויאמר לאיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאור עד מתי **קץ הפלאות**". ומבואר שהגאולה נקראת "**קץ הפלאות**" – מלשון כיסוי והעלם, [וכמש"כ כי **יפלא** ממך דבר למשפט (דברים יז, ח); כי המצוה הזאת... לא **נפלאת** היא ממך (דברים ל, יא)].

ולכאורה הוא סתירה לדברי הגמ' שקראו לגאולה "קץ **מגולה**".

◈

ביאור הדברים

אמנם ביאורו של דבר: בזמן הגלות גלתה שכינה מא"י [כמו שאחז"ל גלתה שכינה עמהם] ובזמן הגאולה **השראת השכינה חוזרת להיות בארץ** [ולכן נקראת הגאולה קץ, ע"ש השכינה שנקראת "קץ הימין. עי' זוה"ק תרומה קלד, א)]. וישנם שני שלבים בהשראת השכינה: בשלב א הדבר מתבטא בארץ – שהיא מוציאה פירות וזה נקרא "קץ המגולה". ובשלב השני תהיה השראת השכינה בדרגה יותר גבוהה, ויראו את השכינה עין בעין – כמ"ש כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון (ישעיהו נב, ח), וזה נקרא "קץ הפלאות". [ובזוה"ק (ויצא קנח, א) עלמא עילאה **(השכינה העליונה)** כל מילוי **באתכסיא,** עלמא תתאה **(השכינה התחתונה)** כל מילוי באתגליא].

◈

ושני השלבים הם כנגד משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, שמשיח בן יוסף עיקר תפקידו הוא קיבוץ גלויות והפרחת הארץ [- קץ המגולה], ומשיח ב"ד תפקידו הוא הגאולה הרוחנית וכל יעודי הנביאים עד למצב של עין בעין יראו בשוב ה' ציון [- קץ הפלאות]. [וכמו שממשיך הזוהר הנ"ל "בגין כך **אתכסיא לאה** במערתא דכפלתא (כי לאה כנגד השכינה העליונה). **ורחל בגלויא** דאורחא. (כי רחל כנגד השכינה התחתונה). ומשיח בן יוסף הוא מרחל, ומשיח בן דוד מלאה].

◈

וכך הוא ג"כ סדר הכתובים (ישעיהו לה, א) "ישושום מדבר וציה ותגל ערבה **ותפרח כחבצלת".** [ובמצודת דוד: ישושום מדבר וציה – א"י שהיא עתה כמדבר וציה ישישו, אז: ותגל ערבה – ארץ ישראל שהיא עתה כערבה תגל אז]. (ב) **פרוח תפרח** ותגל אף גילת ורנן, כבוד הלבנון ניתן לה, הדר הכרמל והשרון **המה יראו כבוד ה' הדר אלוקינו".**

ופירשו חז"ל (תנחומא דברים סי' א): "ללמדך שבשעה שהקב"ה מגלה שכינתו על ישראל אינו נגלה עליהם כאחת, מפני שאינן יכולין לעמוד באותה טובה בפעם אחת... אלא מה הקדוש ברוך הוא עושה, מתגלה להם קמעא קמעא, בתחילה משיש את המדבר שנאמר ישושום מדבר וציה, ואח"כ תגל ערבה ותפרח כחבצלת, ואחרי כן פרוח תפרח, ואחרי כן כבוד הלבנון נתן לה, ואח"כ המה יראו כבוד ה' הדר אלוקינו".

וא"כ מבואר כאן שני השלבים שבתחילה א"י מוציאה פירות (קץ המגולה) ואח"כ המה יראו כבוד ה' הדר אלוקינו (קץ הפלאות).

פריחת הארץ ושממתה – לפי ישיבת ישראל בה

[מעובד עפ"י הספרים "**ולהבה לא תבער בך**" (להג"ר יצחק זילבר זצ"ל רבם של רבים מעולי רוסיה), ו"**מסילות אל האמונה**" (מאת הרה"ג ר' יוסף גבאי שליט"א)].

ארץ ישראל עד הגלות – פוריה ופורחת

ארץ ישראל היתה גן פורח, האזור הפורה בעולם. התורה קוראת לה: "ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג ח).

"כי השם אלוקיך מביאך אל ארץ טובה, ארץ נחלי מים, עינות ותהמת יוצאים בבקעה ובהר, ארץ חטה ושערה, וגפן ותאנה ורימון, ארץ זית שמן ודבש (-מפרי התמרים), ארץ, אשר לא במסכנת תאכל בה לחם, לא תחסר כל בה" (דברים ח, ז-ט). "ארץ הרים ובקעת, למטר השמים תשתה מים. ארץ אשר השם אלוקיך דרש אותה...". (דברים יא, יא-יב).

ספרי הנביאים והתלמוד מעידים על השפע בארץ, על חקלאותה הפורחת והמשגשגת, וצמחייתה הרעננה שכיסתה אותה, בתקופות הבית הראשון והשני.

והנה עדות של המצרים הקדמונים על ארץ ישראל: "**ארץ, בה כמות התבואה - כחול במדבר, ויין נוזל כפלגי מים**".

ההיסטוריון יוסיפוס פלביוס בספרו "מלחמות היהודים" מתאר את הגליל בימי הבית השני כך: "**הארץ פוריה מאוד, משופעת במרעה, עשירה בצמחיה** ומעודדת לעבודה אפילו את הפלח העצל ביותר. על כן היא מיושבת בצפיפות. מספר ערים וכפרים בה - כמאתיים, ובעקבות פוריותה הנפלאה של האדמה, האוכלוסייה כאן מרובה: בכפר הקטן ביותר - יותר מ 15 אלף תושבים. אדמת הגליל כולה מעובדת ונראית כגן ענק מטופח. **מתאים היה לכנות את הארץ אשר נותנת בשפע כזה פירות מהנדירים והיקרים ביותר, גן עדן עלי אדמות. אין הרבה מקומות אשר יוכלו להשתוות אליה**".

◈◈

מזמן הגלות במשך כאלפיים שנה – הארץ שממה

והנה מהפך!! הארץ נכבשה בידי הרומאים, בית המקדש השני חרב, **העם הוגלה, ומאז – שממה! שממה במשך אלפיים שנה. שממה פתאומית ומוזרה,** עליה יש עדויות לרוב מפי יהודים ושאינם יהודים: ההיסטוריון הגרמני מינטער מתאר את שהתרחש מיד לאחר חורבן הבית השני: "עתה (אחרי נפילת ביתר) בא הכל תחת עול רומא, אבל פלסטינה הייתה לתל שממה...".

והשממה נמשכה תקופה ארוכה, מי לא היה במשך אלפיים השנים בארץ ישראל למודת הסבל?! עד שנת ד' אלפים, ק', שלטו בה **הרומאים**, אחר כך נפלה הארץ לידי **ביזנטיה**, אח"כ (משנת ד' אלפים ת'), היא היתה חלק מִכְּלִיפות **ערביה**, ואחרי שהיא התפרקה משלו בה המצרים. אחרי כן שלטו בה **נושאי הצלב**. אח"כ (בשנת ד' תתקמ"ז) - **סולטן מצרים סלח-א-דין** הביס את נושאי הצלב וצרף את כל ארץ ישראל (חוץ מעכו, אשר היתה בידי נושאי הצלב במשך מאה שנים נוספות) למדינתו. **הערבים** שלטו בארץ עד לכיבושם בידי **התורכים** בשנת ה"א רע"ו. ארץ ישראל היתה תחת עול האימפריה **העותומנית** עד שנת תרע"ו, כאשר כבשוה **האנגלים**.

אף אחד מהעמים הכובשים, אשר התחלפו בארץ ישראל במשך אלפיים שנה, לא עשה שום דבר מועיל בהפרחת הארץ, וכפי שתיאר הרמב"ן, באגרתו משנת ה'כ"ז לבריאת העולם, את אשר ראו עיניו בארץ: "...ומה אגיד לכם בעניין הארץ, **כי רבה העזובה וגדול השיממון**. וכללו של דבר, כל הקדוש – חרב יותר מחברו. ירושלים יותר מן הכל, וארץ יהודה יותר מן הגליל...".

תמונה דומה מתאר מארק טווין, הסופר האמריקני המפורסם, אשר ביקר בארץ רק לפני כ-120 שנה: "**...ארץ שממה שאדמתה עשירה למדי, אלא שכולה עולה שמיר ושית, מרחב דומם ואֶבֶל. בשום מקום כמעט לא היה לא עץ ולא שיח.. ארץ ישראל שוממה וחשוכת חמדה...**".

תופעה מוזרה זו נובעת מכוחו של פסוק אחד בתורה! המציאות הגיאוגרפית והחקלאית הרכינה בפניו ראש, ודאגה במשך אלפי שנים שאמיתותו תישמר ושלא יוכחש - "**והשימותי אני את הארץ, ושממו עליה אויביכם היושבים בה**" (ויקרא כו, לב). ואכן, פרופסור סיר ג'ון ויליאם דוסון כתב בשנת תרמ"ח כדברים הבאים: "עד היום הזה לא הצליחה שום אומה להתבסס כאומה בארץ ישראל. שום אחדות לאומית ושום רוח לאומית לא קנו להם אחיזה שם. אותו ערב רב של שבטים מדולדלים שישבו בה - החזיקו בה רק כאריסים סתם, כבעלים ארעיים, **שכפי שנראה בעליל הם מחכים לאלה הזכאים לבעלות קבע על האדמה**".

◈◈

ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא

ולאחר שביתה כה ארוכה שוב מהפך: יהודים חוזרים לא"י במאה הנוכחית, וארץ ישראל חוזרת גם היא לעצמה. אנו בעצמנו עדים, כי **בתוך דור אחד עברה הארץ מהפך לא יאומן, מארץ ריקה ושוממה, מלאה בביצות, הפכה היא לארץ מוריקה ופורחת**. יבולים ותנובות שיא בהרבה ענפים, פטנטים חקלאיים בין לאומיים, ועוד.

ומסיים הג"ר יצחק זילבר בספרו הנ"ל (עמוד 77): ... הגמרא אומרת שלפני ביאת משיח יהיה ישוב יהודי בארץ ישראל, יזרעו שדות ויטעו כרמים והארץ תתן פירותיה בעין יפה לעם ישראל.

עם תחילת ההתישבות היהודית, הארץ הולכת והופכת ממדבר לגן רוה, האדמה היתה שממה כשמשלו בה אויבנו, ולבעליה היא נותנת פירות נפלאים ויבולי שיא. התלמוד אומר שזה סימן קרבת הימים הטובים.

"אמר רבי אבא **אין לך קץ מגולה מזה (יחזקאל לו ח) "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל** כי קרבו לבוא" (סנהדרין צח, א) רש"י מפרש "כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה יותר".

מה שעינינו רואות את הישוב היהודי בארץ, והארץ נותנת פריה בעין יפה הרי זה קיום של הנבואה. עכ"ד.

מדברי גדולי הדורות על פריחת הארץ בימינו

הגרי"ח זוננפלד:

"האיש על החומה" (ח"ב, עמוד 139): "כמה פחד ורחב לבבו למראה ארץ ישראל ההולכת ונבנית, מושבות חדשות מוקמות במקומות שונים, שדות שוממות מוריקות מלא העין, **ויעוד הנביא יחזקאל: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל", הולך ומתגשם לנגד עינינו**, והלא כבר אמר רבי אבא (סנהדרין צח, א) כי בהתגשמותה של נבואה זו "אין לך קץ מגולה מזה".

◈◈◈

הג"ר אברהם שאג, עם תלמידו הגרי"ח זוננפלד:

כבר בשנת תרל"ג, בשעה שרוב הארץ היתה שממה, ורק מקומות בודדים, בעיקר בסביבות יפו התחילו לפרוח [כמה שנים לפני כן- בשנת תרכ"ז, כתב הג"ר משה נחמיה כהנוב זצ"ל, ראש ישיבת עץ חיים, בספרו "שאלו שלום ירושלים" – על השממה הגדולה שהיתה ברוב אר"י, אמנם ציין כנ"ל שבסביבות יפו התחילה פריחה, וזה לשונו: "ובאמת כעת סביבות יפו עיר הקודש אשר התחילו בזמנינו אלה להתיישב שמה עובדי אדמה ונוטעי כרמים ממדינות אחרות, עטרוה ופארוה בגנות נחמדים וכרמים טובים מכל עץ עושה פרי במרחק כמה מילין מסביב לעיר ומגרשיה". **ומסיים: "ותהי לנס ולתפארת ולתקוה טובה לכל דורשי ציון, ואולי צמיחת קרן היא ואתחלתא דגאולה וגאולה תהיה לארץ"**] מסופר על עלייתו של הגרי"ח זוננפלד עם רבו רבי אברהם שאג "...בצאתם את העיר יפו נכנסה העגלה אל שביל שמשני צדיו נטועים היו **פרדסי יפו המפורסמים, וריח של תפוחים הגיע לנחיריהם.** באותה שעה מלמל הצדיק מקוברסדארף (הג"ר אברהם שאג) עתה מומחשים לי ביתר שאת דברי הפסוק: "כריח שדה אשר ברכו ה'". - וכי זכיתי מעולם לריח כזה של "חקל תפוחין קדישין", כפי שאני זוכה עתה? - הלא זהו מעין עולם הבא, ממש מעין עולם הבא, גן עדן עלי אדמות...

ומכיון שהשתיקה הופרה, ענה התלמיד לעומתו: נו, **הלא זהו מה ששנינו בסנהדרין: "ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (יחזקאל ל"ו) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל**, ופירש"י "כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה יותר". באותה שעה **נענה רבו והפטיר אחריו לאות הסכמה: - יפה אמרת חיים בני,** - אין בכך כל ספק, הקץ מתקרב, יש לזרז את הסוסים שיגיעו מהרה לירושלים, שמא יבוא המשיח, ואנחנו משתהים בדרך"... ("האיש על החומה" ח"א, עמוד 130).

◈◈◈

הגרא"ז מלצר:

וכן ב"קריאה נאמנה" (שהתפרסמה בשעתו, וצוטטה בכמה ספרים) כתב הג"ר איסר זלמן מלצר זצ"ל: "... הבה נתבונן ונכיר את התפקיד הגדול המוטל עלינו לעת כזאת, אשר זכינו – אחרי כאלפיים שנות גלות מרה – לחזות בשיבת בנים בונים לגבולם בממדים ענקיים, **והתגשמות יעודי הנביא "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל"**.

וע"ע בדבריו של הגרי"י הלברשטאם זצ"ל האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל שהובאו בספר "דעת סופרים" (יחזקאל, עמוד שלג בהערה ד).

כי רצו עבדיך את אבניה

מעלותיה של ארץ הקודש במשנתו של בעל החתם סופר

עבודת ה' בארץ ישראל

א"א לקנות השלימות – אלא בארץ ישראל

ולא יצויר **קנות שלימות מעלותם** הראוי להם לתקן גם עולמות **העליונות כי אם בארץ הקדושה.** דרשות ב, שו, א.

◈◈◈

ובאו אל הר האמורי, **כי שם הוא קנין השלימות האמיתי.** דרשות ב, שו, א.

◈◈◈

קיום התורה והמצוות הוא בא"י דוקא

אין עיקר קיום התורה והמצוות אלא בארץ החיים היא א"י, ועי"ז אנו זוכים לראות בטוב ה' המקווה, אבל אפי' לא היינו זוכים לכל זה, **מ"מ היינו שמחים רק שנזכה לעבוד ה' בא"י אפי' בלי תשלום שכר, כי מה טוב מזה.** דרשות א יח, א.

◈◈◈

כי **תורה ומצוות הוא משפט אלוקי הארץ, ולא נצטוינו בחו"ל אלא שלא יהיו חדשים עלינו כשנחזור.** דרשות ח"ב שו, ב [ועיין בעמוד א]..

◈◈◈

יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים – דוקא בא"י

הנה אחז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, אמנם כן נ"ל **היינו בארץ הקדושה אבל לא על אדמה טמאה...** והיינו דקאמר קרא כי טוב יום בחצריך מאלף, אעפ"י שטוב יום בעוה"ז הנקרא חצריך, מאלף ימים בטרקלין, מ"מ בחרתי יותר הסתופף אצל הסף בבית אלוקי שהוא העולם הבא בלי שום קורת רוח, מאשר אדור באהלי רשע – בחו"ל בתערובת אומות העולם בעו"ה. דרשות ח"ב שה, ב.

מה שאוכלים בחו"ל – הוא שכר התורה והמצוות

וידוע כי בארץ ישראל אנו מוסיפים כח בפמליה של מעלה... **וא"כ הוא נותן להם משל עצמם ואינו שכר מצותם כלל... ובגולה בעו"ה** שהם נתונים תחת השר ולא תחת כסא ה', **אזי בעו"ה כל עמל התורה הוא רק להמציא טרף** ולא להוסיף כח למעלה. תורת משה בראשית עמ' רלה.

◈◈◈

לי יש קפידה דוקא בארץ הזאת

הפרד נא מעלי (בראשית יג, ט). רמז לו כי לפניך **שאתה רוצה רק תענוגים גשמיים והבלי עוה"ז ולא דביקות בהשי"ת, הנה כל הארץ לפניך, משא"כ לי יש קפידא דוקא בארץ הזאת.** תורת משה בראשית, עמ' מ.

כי מציון תצא תורה

כי לולא ישיבת ישראל שמה [בארץ ישראל], תפוג תורה ח"ו. שו"ת או"ח רג.

◈◈◈

ארעא חשוכא

ואיך יאירו דברי, שניתן בעלוטה בארעא חשוכא, להגיה באוירא דארץ ישראל המחכים. שו"ת חושן משפט יב.

◈◈◈

"משנה תורה" נתבאר דווקא בעבר הירדן - שיש בו קדושת א"י

מורי בהפלאה כ' דמשה רבינו ע"ה ביאר התורה בארץ סיחון ועוג משום דה"ל **אוירא דא"י מחכים ותורתו מצלחת.** דרשות ח"ב שלו, ב – שלז, א.

◈◈◈

אויר א"י מטוהר – ואויר חו"ל מוסיף שקר וסברא כוזבת

לבני א"י יש מעלה גדולה על בני בבל להיותם מכוונים האמת יותר, **כי אויר א"י מטהורה מכל טומאה ואינו מוסיף שקר וסברת כוזבת** משא"כ בני בבל. דרשות ח"ב שעד, א.

◈◈◈

במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי, משא"כ... **בארץ ישראל שהיה לימודיהם זך ונקי** ולא לחובלים ופלפלים. דרשות ח"ב שפט, א.

◈◈◈

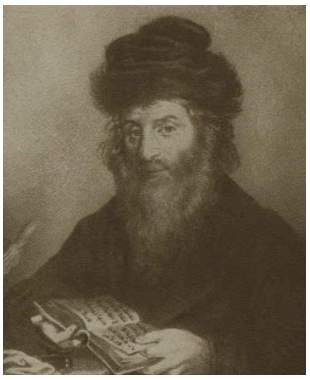

בארץ הקודש יתעלו הדברים בחכמה

ואולי **לכשיגיעו הדברים לארץ נכונה יתעלו ויתקדשו פי שנים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה** ועד"ז נתעלה תלמוד בבלי על ירושלמי אחר שנתקבל שם והיתה הרוחה בדין ובהלכה. שו"ת יו"ד רלג.

◈◈◈

לתקן סדר תפילה צריך זכותא דא"י

לתקן סדר תפלה שיהיה במקום קרבן ומועיל לישראל בכל מקום ובכל זמן... לזה צריך זכותא דארץ ישראל. **ובחו"ל אפי' נביאים בעלי רוח הקודש כמו אנשי כה"ג וק"כ זקנים ובהם כמה נביאים - לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם לסדר ענין הנכבד הזה...** ומשה רבנו ע"ה התפלל כמה תפלות, ומ"מ לא למדנו סידור שבח אבות וגבורות וקדושת השם אלא מתפלתו האחרונה - ואתחנן וגו', כשנכנס עכ"פ לארץ סיחון ועוג ולא קודם. **ומ"מ לתקן כל ענין תפלה וסידורה לא יכול כי לא היה לו זכותא דא"י.** דרשות ח"א כו, א.

קדושת ארץ ישראל

קרקע א"י קדושה משמים של חו"ל

בהגיעו (-משה רבינו) לגבול ארץ ישראל הרגיש אור נפלא וקדושה עצומה מה שלא הרגיש אפי' בשמים, **כי קרקע א"י קדושה עצומה יותר משמים של חו"ל.** דרשות ח"ב שכד, ב.

◈◈◈

ראיית ארץ ישראל משפיעה קדושה

עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ, **כי ע"י ראיית עין קדשו את הארץ הקדושה, יקלוט עליו קדושת זכותא דא"י** שהיה חסר לו עדיין. דרשות ח"ב שלו, א.

◈◈◈

אכילת פירות ארץ ישראל - מוסיפה אהבה ודבקות בה'

הנה שבח ארץ ישראל זבת חלב ודבש, אם שהוא כפשוטו בלי ספק, מ"מ זה התואר מורה עוד **קדושת הארץ ופירותיו, כי הם מולידים קדושה בנפש האוכל אותם, ומוסיף אהבה ודבקות בה',** כי התורה הברורה בלי סיג ופסולת נקרא דבש וחלב תחת לשונך.. כן פירות א"י. סוף חידושי חולין מהדו"ק.

◈◈◈

תולדת הגוף המתגדל **לפי גדול המדינה שהוא דר שם ואוכל מפירותיה - לענין זה ארץ כנען היא אויר קדוש.** תורת משה בראשית, עמ' פז.

◈◈◈

חשיבותם של בני א"י

בפ' מקום שנהגו אמרינן נמי דמא"י לבבל לא בעי למעבד חומרי מקום שהלך לשם מהאי טעמא דלא שייך מחלוקת כיון דידעו **דבני א"י חשובי טפי לא יתקוטטו.** חולין יח, ב.

◈◈◈

הטבעים הרעים של ארץ העמים - מזיקים לישראל להפוך טבעם שם [ואמנם לא לגמרי, עדמש"כ אל תראוני שאני שחרחורת, שבקל יתנקו מזה]

הלא יתחמץ לבב אנוש, כי בעו"ה באורך הימים כ"כ, ואנו נזונים מארץ העמים הטמאה לה, יוגרם ח"ו שגועגו אבדנו כלנו אבדנו, ויתהפכו טבעיים וקדושתינו וברכותינו לקללה וטומאה ח"ו, **ע"י מאכלים וטבעים של ארץ העמים, והיינו ואכלה אתכם ארץ אויביכם** (ויקרא כו, לח). ואמנם כל בריה שהוא כבריתו חשיבא ולא בטלה, והיות אנו חשובים בקדושתינו כבריה לא נחוש לשום ביטול מעולם. דרשות ח"א שטז, א.

◈◈◈

שבעו"ה מתוך אריכות הגלות והתגדלו אנשי קדש על אדמה טמאה נהפכו בעו"ה ולקחו טבעי אנשי הארץ ההיא, **והיינו ואכלה אתכם ארץ אויביכם עד שממש אין ניכר שממעי קודש יצאו.** שם שלא, א.

◈◈◈

טומאת חו"ל - גורמת למאוס בארץ ישראל

לגור בארץ באנו וגו' ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן (בראשית מז, ד). מתחלה היה בדעתם רק לגור, **ועתה שבאו לאויר הטומאה כבר עלה בדעתם לישב שם.** תורת משה בראשית עמ' רד.

◈◈◈

ויבאו שדי מואב ויהיו שם (רות א). **בא וראה כמה כחה של חו"ל,** כי אע"פ שמדוחק יצא, מ"מ כיון שבא לחו"ל נתמעטה צדקתו. **ובתחילה לא היה דעתו רק לגור שם, ומכיון שבא שדי מואב – ויהיו שם היה לו הויה שמה,** ואח"כ משמת אלימלך הצדיק, **שלט יצה"ר בבניו יותר – וישבו שם, נתישבו שם ממש.** דרשות ב רצו, א.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 20 טבת תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת מקץ

מכירת יוסף

פרשיות אלו בהם מסופר על מכירת יוסף וכל מה שאירע בעקבותיה, אפשר להפוך ולהפוך בהם וללמוד מהם לעניני ארץ ישראל, גלותה וגאולתה, וכמו שאומרים חז"ל במדרש תנחומא פרשת וישב (סימן יח) "**כל מה שאירע ליוסף אירע לציון**, מה שכתיב ביוסף כתיב בציון - ביוסף כתיב יפה תואר ויפה מראה (בראשית לט ו), בציון כתיב כלילת יופי (איכה ב טו)". וכן בפרשת ויגש האריכו בזה במדרש תנחומא (סימן יא) ברשימה ארוכה של מה שאירע ליוסף ואירע לציון.

הקשר בין ליוסף ציון איננו מקרי, אלא ישנו קשר פנימי בין יוסף לציון [ויעו' בחת"ס (דרשות ח"ב שלב, א) "וידוע כי יוסף הצדיק הוא **יסוד** הברית הקודש וכן ציון גמטריה יוסף הוא בחינה אחת עם בחינת יוסף"], ולכן אנו מוצאים **שמשיח בן יוסף הוא זה שמביא את עם ישראל לציון, ופודה אותם משעבוד מלכויות**, כמ"ש הגר"א על דברי הגמ' (ברכות לד, ב) אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות, שדברים אלו הולכים על ימי משיח בן יוסף. [והארכנו בזה במדור נבואות ה' לאחרית הימים].

והנה לפי"ד הגר"א הנ"ל, עיקר ענינם של ימי משיח בן יוסף הוא היציאה משעבוד מלכויות, וכנגד זה אנו רואים שהחטא של האחים כלפי יוסף הוא **מכירתו למצרים, דהיינו לשעבוד מלכויות**, וחטא זה הגיע בעקבות רצונם של אחי יוסף לא להשתחוות ליוסף, דהיינו שלא רצו לקבל את הנהגתו של יוסף – המוציאה את עם ישראל מטומאת שעבוד מלכויות, ולכן הם נכשלו באותו ענין, **שמכרו את יוסף ובעקבות זה את כל עם ישראל - ל"שעבוד מלכויות" שבכל הגלויות**, וכמו שידוע מדברי הזוהר (זו"ח וישב) שעוון מכירת יוסף גרם את כל הגלויות. [ואי"צ לומר שעוון השבטים אינו במושגים שלנו, ואפי' השכינה נשתתפה עמהם, ומכל מקום בשיקול דעתו של קל דעות, היתה להם נפילה שגרמה את כל הגלויות. ולא נצרכא אלא ללמוד מזה לענייננו].

וכיון שנתבאר שמה שאירע ליוסף אירע לציון, הרי ממכירת יוסף אנו יכולים ללמוד על ענינה של שעבוד מלכויות.

טומאת שעבוד מלכויות

מהפסוקים עולה שעיקר הצרה של יוסף במכירתו למצרים לא היתה **צרה גשמית** משהייתו בין הגויים, שהרי הגוים התנהגו אליו בהנהגת חן וחסד, ונתנו לו כבוד וגדולה, וכמש"כ (בראשית לט, ד) וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אותו ויפקידהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו. ולהלן (לט, ט) איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה וגו'. וכן בהמשך, בבית הסוהר, ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר. ויתן שר בית הסוהר ביד יוסף את כל האסירים אשר בבית הסוהר ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה. [ותירגם אונקלוס: במימריה הוה מתעביד].

וכך אנו רואים בדברי רמ"ד וואלי וכדלהלן. כאשר יהודה אמר ליוסף "הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו", ענה יוסף: "חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו, הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם", ומקשה על כך רמ"ד וואלי (בראשית, ח"ב, עמוד תרסט): "והלא ידע יוסף מה היה קלקולם של השבטים, ולמה לא הניח אליהם לתקנו על ידי היותם לו לעבדים". [ולעיל (עמוד תרל) ביאר רמ"ד וואלי שמשום כך התנכר יוסף אליהם כדי לתקן את חטאם מדה כנגד מדה].

ומיישב רמ"ד וואלי "דע כי הענין הוא, **כי השבטים מכרו את יוסף לעבד אל הסטרא אחרא, ולכן גם הם היו צריכין להיות נמכרים לעבדים אל הסטרא אחרא** כדי להשלים את תיקונם מדה כנגד מדה שלטעם זה היה שעבוד מצרים, **ואם יהיו עבדים ליוסף היו עבדים אל הקדושה ולא אל הס"א**, והיכן היה פורענותם שהיו צריכין לקבל מדה כנגד מדה, כי זהו הטעם שאמר אליהם "חלילה לי מעשות זאת" כי אין התיקון הזה כנגד הקלקול שלכם".

כלומר עיקר הצרה שהיתה ליוסף מחמת מכירתו למצרים לא היתה הצרה הגשמית

דבר העורך

ברוך ה' שהחיינו וקיימנו והגיענו לגליון ה-20, כן יגיענו ויעזרנו ה' אלקינו להמשיך להפיץ עוד ועוד בשבחה של הארץ אשר ה' דורש אותה, עד שנגיע לפיסגת שאיפותינו כחלק מכל האומה הנבחרת - למעלה הט"ז פיסגת המעלות - "ובנה לנו את בית הבחירה" (עיין ביאור הגר"א ומהר"ל להגש"פ שם), במהרה בימינו אמן.

פרשיות אלו העוסקות במכירת יוסף, מקבילות לענייניה של א"י (כפי שביארנו במאמר על הפרשה), ועל הדרך הזו אנו רואים בבעל הטורים שמבאר את דברי יוסף לאחיו "מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם" (בראשית מב, ט). "פירוש אתם ולא אני, שיהושע שיצא ממני לא היה בעצת מרגלים. והם אמרו לו לא היו עבדיך מרגלים, פי' יהודה השיבו, כי הוא ראש המדברים, גם ממני יצא כלב שלא היה בעצת מרגלים. לא היו בגימטריא כלב". וכדבריו כתב בעל מגלה עמוקות (דרוש על פסח) יעוי"ש.

בפסוק נאמר (ירמיהו ט, ב): "וידרכו את לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ כי מרעה אל רעה יצאו ואותי לא ידעו נאם ה'". ופירשו חז"ל (תנחומא שלח סי' ד) שפסוק זה הולך על המרגלים וכך אומרים חז"ל: "ניכרים היו המרגלים שהיו אומרים לשון הרע על הארץ, שנאמר וידרכו את לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ".

והנה הפסוק מתחיל וידרכו את לשונם קשתם שקר, ומוסיף ולא לאמונה גברו בארץ, כלומר שפעמים אדם צריך לשנות מדיבורו, אך אינו גורע על ידי כך מנאמנותו, כיון שהוא משנה לצורך הדברים שמותר לשנות בשבילם, אך, אומר הכתוב, שהמרגלים שקרו עם כוונות רעות - לא לאמונה גברו בארץ, אלא משום שרצו להוציא את דבת הארץ.

ועל כך אומרים חז"ל, ניכרים היו המרגלים שהיו אומרים לשון הרע על הארץ, כלומר, לא רק שהמעשה החיצוני היה בו הוצאת שם רע על הארץ, אלא היה ניכר שכל כוונתם אינה לשם שמים, עם ישראל בחוש הריח שלו, ידע שכל דבריהם של המרגלים על "ארץ אוכלת יושביה" (וכוונתם היתה גם על ארץ אוכלת יושביה ברוחניות כידוע מהמפרשים) לא היתה בהם כוונה אמיתית "להציל את עם ישראל", אלא אך ורק לומר לשון הרע על הארץ.

בדורות האחרונים מחמת הקללה של "ואתה תשופנו עקב" ניתנה הרשות לשטן להתערב בבנין הארץ, ועי"ז באו יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, ותוך כדי פעולתם חטאו בחטאים רבים רח"ל, והשפיעו מינות ושנאת ה' ותורתו כידוע לכל. ואת כל זה חזו חז"ל, והודיעונו מראשית אחרית ש"בעקבתא דמשיחא - מלכות תיהפך למינות" (סוטה מט, ב). וגם כאן נתגלה עם ישראל עם חוש הריח שלו, וציבור יראי ה' לא פנו להתחבר עמם, והבינו למרות דיבוריהם על חבת ארץ ישראל ובנינה, שהם רוצים להחטיא את עם ישראל.

אמנם גם לאידך גיסא, ביחד עם כל המלחמות הנ"ל, אנו רואים שכאשר מדברים על קדושתה של ארץ ישראל על טהרת הקודש, ומתוך כוונה לעשות אהבה וקירוב הלבבות בין ישראל לאביהם שבשמים, שוב אותו ציבור היראים ושלמים, עם אותו "מורח ודאין", מוכיח שכל התרחקותו מאותם אנשי רשע לא היתה התרחקות מקדושת ארץ ישראל חלילה, אלא להיפך.

דרך מסגרת זו שגלגל הקב"ה על ידינו את הזכות להפיץ את הגליונות העוסקים בשבחה של ארץ הקודש, אנו זוכים לראות את הקשר האמיתי בין עם ישראל לארץ ישראל, כאשר אנו רואים שהגליונות מתקבלים בחבה יתירה אצל ציבור יראי ה', קוראים רבים מתקשרים להודות על הגליון, וחלקם מתקשרים להעיד על כך שבמקום מגוריהם נקרא העלון בחיבה אצל בני התורה, מאות מכתבי חיזוק הגיעו אל שולחן המערכת ומתוכם מכתבים מאת אברכי כולל, תלמידי חכמים נודעים וחשובים, מורי הוראה יושבי על מדין, ומנהלים רוחניים, חלקם כותבים בקצרה וחלקם כותבים בארוכה, הצד השוה שבכולם הוא השמחה שהם מביעים על כבודה של ארץ הקודש וחיבתה, ודברי החיזוק והזירוז להמשיך בס"ד לעסוק בבנין ארץ ישראל על טהרת הקודש.

במסגרת זו א"א להביא את כל המכתבים הרבים ולכן בחרנו מספר מכתבים מתוך המכתבים שהצטברו בידינו, שיש בהם ללמד על הכלל כולו ושיש בהם להביא תועלת לקוראי הגליון:

"לכבוד מזכי הרבים מוציאי העלון הנפלא - נחלת ה'. שלום וברכה לכם וכל הנלוים אליכם.

ארץ ישראל תוספת מקום מרכזי בתורה, בין בתורה שבכתב (בעיקר בחומש דברים), ובין בתורה שבע"פ.

וכל יום אנחנו משננים בתפילותינו **שעלינו לזכור** שהארץ הובטחה לאבות ארבעה פעמים בברית ושבועה, "**זכרו** לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור - 1) אשר כרת את אברהם. 2) ושבועתו ליצחק. 3) ויעמידה ליעקב לחק. 4) לישראל ברית עולם. - לאמר לך אתן את ארץ כנען חבל נחלתכם". וזכות גדולה היא שאתם מחזקים זאת אצל החרדים לדבר ה'.

לדאבוננו מושפעים אנחנו מה"ציונות", שבלבלה מושגים, וע"י כך יש שסוברים שארץ ישראל היא דבר חול וללא קדושה, ואין זה נכון כלל כי קדושתה קיימת גם בזמן שהיו כאן מלכים רשעים וגם בזמן שהיתה שוממת.

עלינו לזכור ולהזכיר לכולם, שבורא העולם הבטיחה לאבותינו ולנו, והוא נאמן בדיבורו ומתחיל להחזירנו לתוכה, וכמו שרואים בעינינו "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא". וכמו שאמרה הגמ' שאין לך קץ מגולה מזה. בברכה מרובה (-).

*

קורא נוסף כותב: "שלום וברכה, רציתי להביע את התפעלותי מהעלון המיוחד שאתם מוציאים. כל פעם שאני רואה אותו יש לי קורת רוח.

זכיתם לעורר על נושא חשוב ויסודי שנשכח קצת אצל בני התורה של דורנו, התרגלנו רק לדיבורים שפוסלים את הציונות וכו', ומתוך כך לא רואים באור חיובי את הזכות הגדולה שאנו זכינו בה - לדור בארץ ישראל ולראות עין בעין בבנין הארץ. והדברים שאתם כותבים מובעים בטוב טעם ומיוסדים על מקורות חזקים, ומעוררים מחשבה מחודשת על הנושא, והם ממש כמים קרים על נפש עיפה. אשריכם שזכיתם לכך".

*

במכתב נוסף כותב אחד הקוראים: "לכבוד מערכת "נחלת ה'" - נהניתי מאד לראות את העלון שאני כ"כ הרבה זמן מחכה להופעתו, עלון בענין קדושת ארצנו הקדושה ע"פ השקפת חז"ל ורבותינו הק'.

כידוע חיבת ארץ ישראל היתה נחלת רבותינו הק' בכל הדורות, הן אצל רועי החסידות הק', והן אצל תלמידי אדונינו הגר"א, והן אצל חכמי הספרדים, והן של כל יהודי יר"ש בדורות עברו, אשריכם מחזירי עטרת ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה".

*

ומכתב נוסף: "לכבוד מערכת 'נחלת ה" אחדש"ת שלו' רב לאוהבי כו' ואין כו'. אשמח לקבל בקביעות הגליונות בענייני ארץ הקודש, וכל כתב כיו"ב,

הנם ערוכים בטוב טעם ודעת [מעט הערות היו לי בדקדוק הדברים, ועוד חזון למועד בלנ"ד]

ודבר שפתים אך למחסור, חשיבות הדברים ויקרותם, **הן מצד האמת** - בידיעת אמתת הדברים באורה של תורה, הכרת הנהגת ה', והכרת טובו, וקיום מצוות יישוב הארץ, והישיבה בה לפני ה' - בתורתו ועבודתו, מתוך דעת ולא כמצוות אנשים מלומדה ומתעסק בעלמא [כמו שהעיר הגר"מ שטרנבוך שליט"א על אודות צעירי הדור הזה, אשר אינם נותנים דעתם על מעלות הארץ ותוכן קדושתה, וכלשון הגר"י הוטנר בעל הפחד יצחק זצ"ל, אשר ישנם שניחא להו השינה באוירא דא"י המחכים...] וגם לבל ידמו לנו שהמציאות הנפלאה הזו וישיבתנו בארצנו - כמוכרחים ומובנים מאליהם...

והן מצד השפעתם על כלל החיים - לעבדה ולשמרה, ולחיות בה כראוי ליושב בפלטרין של מלך.

חפץ ה' בידכם יצליח, להגדיל תורה ולהאדירה, ויזכנו לשבת לפניו כל הימים, בקיום מקרא שכתוב ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו כו', ויתן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה, להתהלך לפניו בארצות החיים.

בכל חותמי ברכת התורה הכלולה ובלולה בברכת אהבה רבה".

כאמור, במסגרת זו א"א להביא את כל המכתבים כי רבים הם, ובעזה"י יהיו דבריהם של הכותבים הנעלים והנכבדים, לחיזוק לכל העוסקים בחיזוק דרישת ארץ הקודש ובניינה - בכל מקום שהם, מאת רבים רבים מהתלמידי חכמים, גדולי התורה, אנשי חיל, יראי אלקים, וחרדים על כל מצוות ה' - אשר כולם כאחד מחזקים את ידכם, ותוסיפו חיל בכל עבודתכם ובכל משאכם - משא הקודש, על פי ה' בתורת משה, עד ביאת גואל צדק, וזכות העושים תלויה במעשים.

"מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ - ארעא קדישא".

בברכת התורה, העורך

של עבדות, אלא, כפי שמבאר רמ"ד וואלי, **ש"מכרו אותו לעבד אל הסטרא אחרא"**.

בהתעוררות שלמטה - תלויה ההתעוררות שלמעלה

וביאור דבריו עפ"י מה שידוע מדברי חז"ל [וענין זה מבואר במקומות רבים בזוה"ק] "**באיתערותא דלתתא תליא איתערותא לעילא**". [בהתעוררות שלמטה - תלויה ההתעוררות שלמעלה]. וכמו שביארו חז"ל (זו"ח, וישב, מט, א) שעל זה נאמר הכתוב (קהלת ז, יד) גם את זה לעומת זה עשה האלוקים, שהעולם שלמטה והעולם העליון מקבילים זה לזה.

והנה **עם ישראל שלמטה – מקבילים אל השכינה שלמעלה, והגויים שלמטה – מקבילים אל הסט"א**, כפי שביארו חז"ל בזוה"ק (בראשית מז, א), ובעוד מקומות. [ועיין רמ"ד וואלי על שיר השירים עמ' ס"ז: כי כל ענייניהם של ישראל – הם ממש כעניני השכינה ששורה עליהם]. וממילא כאשר **אומות העולם** שולטים על עם ישראל, גם למעלה **הסט"א** שולטת על **השכינה ונשמות ישראל**. ומשליטה טומאה בעם ישראל רח"ל. וזהו שכתב רמ"ד וואלי, שכשהשבטים מכרו את יוסף למצרים הגויים – עי"ז מכרו את נשמתו אל הסט"א.

וכך כותב ג"כ הרמח"ל במאמר החכמה "דע, כי הנה בכלל העולם יש הטוב והרע, ובמין האנושי - ישראל ואומות העולם, והנה תיקון העולם הוא, **שיהיה הטוב שולט והרע נכפה, ובמין האנושי ישראל שולטין ואומות העולם משתעבדים תחתם**. והנה בהיות הדבר כן, הנה טוב לכל, כי הנה **הקדושה מאירה בישראל** ומתחזקת בם, ובהיות אומות העולם משתעבדים תחתם, נתקנים על ידם, וממשך להם המשך מן הקדושה ההיא. **אך אם אומות העולם מתפרצים מתחת ידי ישראל ושולטים, וישראל נכנעים**, הנה ישראל מפסידים, שהם בשפלות, **והקדושה אינה מתחזקת בעולם** וכו'".

[ויעוי' עוד ב"מאמר הגאולה" להרמח"ל (דף ה-יא. במהדורת מכון רמח"ל) שכאשר גלו ישראל "יצאה השכינה וגלתה בין שרי הטומאה, וכמה מיני מאורות עצומים וחזקים יצאו אחריה, ונמסרו ביד הקליפות"].

ואל תתן נחלתך לחרפה למשל בם גויים

וכך אנו מוצאים בנביא (יואל ב, יז) "אספו עם קדשו קהל קבצו זקנים אספו עוללים ויונקי שדים יצא חתן מחדרו וכלה מחופתה. בין האולם ולמזבח יבכו הכהנים משרתי ה' ויאמרו חוסה ה' על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה למשל בם גוים למה יאמרו בגוים איה אלוקיהם". ופירש הרד"ק (ועד"ז שאר המפרשים) שכשהיה רעב בארץ ישראל היו יוצאים רבים ממנה לגור בארץ מצרים ובארץ פלשתים מפני הרעב, ומושלים בהם גויים בהיותם גרים בארצם.

והנה לא מוזכר בפסוק שהם בכו על הרעב והמצב הקשה בארץ, וגם לא על כך שהיורדים לחו"ל סבלו שם צרות ועבודת פרך, וכנ"ל, שהרי הם יצאו ל"מלכות של חסד" כמ"ש בתנא דבי אליהו רבא פ"כ "שלא יצאו ישראל מבתיהם ויצאו בעיירות אחרות להביא בר ולחם ומזון לתוך בתיהם, לכך נאמר חוסה ה' על עמך וגו'".

אמנם לשון הפסוק מורה שעיקר הבכיה היא: "ואל תתן נחלתך לחרפה **למשל בם גוים**", ומלבד פשוטו שיש כאן חרפה שהאומה הנבחרת, משועבדת לגוים, הרי יש כאן ענין עמוק יותר, **שעי"ז עם ישראל נטמא בזוהמת הנחש**, ועל ענין זה ראוי לעשות את העצרת והבכיה הגדולה.

הגאולה משעבוד מלכויות - תיקון חטא אדם הראשון

וזו היתה הצרה של יוסף, וכן של עם ישראל בגלות כאשר הם משועבדים לגויים. שהיא בעיקר **צרה רוחנית** של שעבוד לטומאת הסט"א. [ועיין בדברי הרמב"ן ז"ל בפ' תבוא - דברים כח מב. - ועיין בדברי רמ"ד וואלי (שמות, ח"א, עמוד פה): "..וכבר ידוע **שהצרה היותר גדולה של ישראל היתה המשא כבד של הקליפה**.. וז"ש: והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים"].

ובוודאי **עיקר הגאולה אינה רק הנוחות הגשמית של עם ישראל, אלא עיקר הגאולה הוא תיקון חטא אדם הראשון** (כמ"ש הרמח"ל במאמר הגאולה ועוד), וממילא גם "גאולת משיח בן יוסף" שהיא היציאה משעבוד מלכויות היא ג"כ תחילת התיקון הזה, שכל זמן שעם ישראל נמצאים תחת המלכויות, הרי הם מקבלים את זוהמת החטא של אדם הראשון שנמצאת היום בנשמות הגויים, וכמו שאמרו חז"ל (שבת קמו, א): "בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עכו"ם שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן". ולכן הגויים מקבילים ודומים אל הסט"א. וכאשר ישראל משועבדים אל הגוים, גם נשמתם תחת כוחות הטומאה, וע"י היציאה משעבוד מלכויות עם ישראל מתחיל להיטהר מחטא אדם הראשון, ולעלות מעלה מעלה לקדושת ה', בדרך העולה למשאלת דוד המלך ע"ה (תהלים מג, ג- ד) "שלח אורך ואמיתך המה ינחוני יביאוני אל הר קדשך ואל משכנותיך. ואבואה אל מזבח אלוקים אל קל שמחת גילי ואודך בכנור אלוקים אלוקי.

נבואות ה' לאחרית הימים

עקבתא דמשיחא

סוף קומתו של המשיח

בעקבות משיחא חוצפא יסגא, **ומלכות תהפך למינות**, ואין תוכחת, **בית וועד יהיה לזנות**.. וחכמות סופרים תסרח, וירא חטא ימאסו, **והאמת תהא נעדרת**.. **פני הדור כפני הכלב**.. ועל מה יש לנו להשען, על אבינו שבשמים. (סוטה מט, ב).

ופירש"י על הפסוק (תהלים פט, נב) אשר חרפו עקבות משיחך: "**עקבות משיחך, סופי מלך המשיח**, ולשון משנה הוא, בעקבות המשיח חוצפא יסגא". כלומר שבזמן זה מתגלה החלק הנמוך של מלכותו של משיח.

[דהיינו שבזמן זה חוזרת השראת השכינה להיות בא"י, אלא שרק הדרגה התחתונה של השראת השכינה (שכינה התחתונה) היא זו שמתגלית, ולכן נקראים ימים אלו **"עקבתא דמשיחא"** - על שם השכינה התחתונה הנקראת "עקב", כיון שהיא במדרגה התחתונה כמבואר בזוה"ק (זו"ח פר' כי תשא).

◈

ולכן בכמה מקומות אנו רואים שמתייחסים ל"עקבתא דמשיחא" כ"ימות המשיח", כדלהלן:

כתב הגר"א "עשו נטל העולם הזה ויעקב העולם הבא, וידו של יעקב אוחזת בעקב עשו, פירוש שאפילו מחלקו של עשו שהוא בעוה"ז נטל בסופו, שהוא **ימות המשיח**, ולכן נקרא **בעקבות משיחא** על שם וידו אוחזת **בעקב עשו**". ("פירוש על כמה אגדות" שבת עז, ב. במהדוה"ר פלדמן בעמ' נב).

וכן בביהגר"א לאסתר (א, א), ולספד"צ (דף י:), ולתיקו"ז נו (דף קה. מדפי הגר"א). – בכולם כתב הגר"א אותו לשון, שעקבתא דמשיחא הוא ימות המשיח.

וכן כתב רמ"ד וואלי:

"יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי אורח וגו".. ויתקיים שפיפון עלי ארח **בימות המשיח שהם עקבות משיחא**". (ביאורו לתרי עשר עמוד קצח-ט).

וכן מבואר בדברי החפץ חיים זיע"א:

("מכתבי החפץ חיים" עמ' 44): "בשנת תר"ן קיבלתי מכתב מאבי ז"ל ובו הוא מעירני על ההתעוררות הגדולה בכל פינות עמנו לעלות לארצנו, **ומשער כי הימים ימי עקבתא דמשיחא, וכי פקד ה' את עמו**, ואפשר שהוא אתחלתא דקיבוץ גלויות, שהוא קודם ביאת המשיח. ואם היינו ביכולת היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות להארץ".

הרי ש"עקבתא דמשיחא" הוא לא רק שם מקביל לשם "חבלי משיח", אלא זמן ש"פקד ה' את עמו". [וע"ע להלן, שכמו"כ מפורש בדברי הגרי"א חבר זיע"א].

◈◈

משיח בן יוסף ומשיח בן דוד

נתבאר בס"ד שהתקופה המכונה בסוף מסכת סוטה "עקבתא דמשיחא" ענינה הזמן שבו מתחיל להתגלות אורו של משיח (הדרגה התחתונה שלו). וכעת נביא מדברי הגר"א על מהותם של ימים אלו.

במסכת ברכות (לד, ב) נחלקו על ימות המשיח, לרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלוקים זולתך. ופליגא דשמואל, דאמר שמואל, אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא **שעבוד מלכויות** בלבד, שנאמר כי לא יחדל אביון וכו'.

וכתב הגר"א בחידושי אגדות: "אלו ואלו דברי אלוקים חיים, כי שני ימות המשיח הן וכו'". ונתבאר יותר בהרחבה בדברי הגר"א באמרי נועם (ברכות יג, א), וכן בליקוטי הגר"א מהג"ר יצחק אייזיק חבר: "ע"י משיח בן יוסף יהיה גאולה **משעבוד מלכויות** שעל ידו יהיה קבוץ גלויות, ועל ידי משיח בן דוד חירות ממלאך המות". (ליקוטי הגר"א עם ביאור באר יצחק דף סג, ב).

ועוד ביאר: דתרין משיחין הם.. **ומשיח בן יוסף הוא תחילה**.. שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות.. ולכן אז יתגבר הסטרא אחרא ביותר **בעקבות משיחא**. (שם מ, ב).

ומבואר מדבריו: **א.** שימי משיח בן יוסף, הם בתחילת הגאולה, ותפקידו לקבץ הגלויות. **ב.** שימות מב"י הם הנקראים עקבתא דמשיחא וכנ"ל.

◈◈◈

עקבתא דמשיחא - אור וחושך משמשין בעירבוביא

וא"כ נתבאר שבזמן עקבתא דמשיחא מב"י גואל את ישראל משעבוד מלכויות, ומאידך במשנה בסוף סוטה מבואר כל הצרות של זמן זה, וא"כ הוא זמן שאור וחושך משמשים בעירבוביא. וכך אנו רואים בדברי הגר"א בכמה מקומות:

כתב הגר"א (חבקוק ג, טז): "אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה. הוא בימי משיח בן יוסף כמ"ש (דניאל יב) והיה עת צרה". כלומר משום כך נאמר אנוח **ל**יום צרה, ולא אנוח **מ**יום צרה, משום שמדובר על זמן שבו גם יהיה "אשר אנוח", וגם הוא "יום צרה", וזה ימי משיח בן יוסף.

ועוד כתב הגר"א

בביאור מה שאמרו חז"ל (תיקוני זו"ח דף לז) **אמר (קהלת ה) עת לבכות ועת לשחוק, ורזא דמלה מיד דייתי בכיה עת דדחקו לישראל – מיד יהא לון עת פורקנא.** וביאר הגר"א: "**ר"ל אחר לבכות תיכף לשחוק .. ועת אחד הוא**".

וכן כתב רבי אברהם בן הגר"א בשם אביו:

"חזק ויאמץ לבך, **חזק בימות המשיח, כי אז יהיו נסיונות הרבה** ככתוב במדרשים". [וע"כ מדובר על ימי מב"י – תחילת ימות המשיח]. ("באר אברהם" תהלים כז, נדפס בסוף פי' התפילה לר"א בן הגר"א).

◈

ובזה מבוארים דברי הגמ' (סנהדרין צח, א):

"ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו'. רבי אליעזר אומר אף מזה שנאמר "כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר".

הרי שזמן הקץ המגולה (שהוא זמן ימי משיח בן יוסף) יש בו שני סימנים הפוכים זה מזה, אחד על האור (אתם הרי ישראל ענפכם תתנו) ואחד על החושך (ליוצא ולבא אין שלום מפני הצר).

◈◈

וכך אנו רואים גם בדברי חז"ל (ילקוט שמעוני, תהלים, רמז תרפה): "למנצח על אילת השחר... למנצח **למי שהוא קופץ כאיל ומאיר לעולם בשעת חשכה**.. אימתי הוא חשך **בעלות השחר**, והלבנה שוקעת, והכוכבים נכנסין, והמזלות הולכים להם, **אותה שעה אין חשך גדול הימנו, ואותה שעה הקדוש ברוך הוא מעלה את השחר מתוך החשך ומאיר לעולם.**

... רבי חייא בר אבא ור' שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בקריצתא בהדה בקעתא דארבל, וראו אילת השחר, אמר ר' חייא **כך היא גאולתן של ישראל**. אמר לו היינו דכתיב **כי אשב בחשך ה' אור לי** וגו', בתחלה היא מאירה קימעא, ואחר כך היא מנפצת ובאה, ואחר כך היא פרה ורבה".

מבואר שבעלות השחר (וכן בתחילת הגאולה שנמשלה לעלות השחר) - נעשות שתי פעולות המנוגדות זו לזו בחדא מחתא, מחד "הקב"ה מעלה את השחר מתוך החשך **ומאיר לעולם**", ומאידך "אותה שעה **אין חשך גדול הימנו**".

וזהו שאמרו (שם) **"כך היא גאולתן של ישראל**.. דכתיב **כי אשב בחשך ה' אור לי** וגו'". דהיינו שאין הכוונה שרק **לעתיד** ה' יהיה אור לי, אלא הכוונה "בשעה שאני יושב בחושך - **באותה שעה** כבר ה' אור לי, ומאיר לי את תחילת הגאולה".

וכדברים אלו מפורש ג"כ בזוהר חדש פרשת בראשית דף יא ע"ב, יעוי"ש לשונו.

◈◈◈

עקבתא דמשיחא - אור מעקבי הקדושה, וחושך מנשיכת הנחש

וביאור הדברים, מדוע שולטות שני מדות הפוכות זו מזו, משום שבזמן זה שהקב"ה מאיר לעמו ישראל, הנחש מגיע ונכרך על עקבות הקדושה. וכמו שהבאנו לעיל מדברי הגרי"א חבר: "**ומשיח בן יוסף הוא תחילה**.. ולכן אז **יתגבר הסטרא אחרא** ביותר בעקבות משיחא".

וכמ"ש רמ"ד ואלי (שבעים תיקונים תי' ב) על הפסוק (בראשית ג טו) "ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה **הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב**": שיהיה רשות **לנחש (הסט"א) להיאחז בשכינה התחתונה, שהיא "עקבים" של הקדושה**, וזהו מה שאמר הקב"ה לנחש "**ואתה תשופנו עקב**". וזהו **עקבתא דמשיחא**. עכת"ד.

[וזהו מה שאמרו (ברכות ל, ב) "**אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק**", וביאורו (עפי"ד רמ"ד וואלי ירמיה עמוד רצה-ו) שגם בסוף הימים **שהנחש כרוך על עקבי הקדושה** ונושכת את נפשות ישראל, למרות הכאב שמרגישים מזה, **לא להפסיק** מלחזק את עקבי הקדושה].

◈◈◈

ומשחרי ימצאנני

אמרו חז"ל (זוה"ק תרומה קמ, א): אלהים אלי אתה אשחרך.. אשחרך -אתקין נהורא דנהיר בשחרותא.. **ומאן דאתקין נהורא שחרא דא, אף על גב דאיהי אוכמא - זכי לנהורא חוורא דנהיר**".

כלומר, הזוה"ק מכנה את האור שבעלות השחר, דהיינו בעקבתא דמשיחא, כ"אור אוכמא (-שחור)", כיון שבזמן זה הנחש נכרך על הקדושה, [וכמ"ש הרמח"ל (תיקונים חדשים תיקון ל): "קם אברהם סבא חסידא פתח ואמר.. **וחשך על פני תהום** דא חשוכא מסטרא דשכינתא, דביה מתתקפין כלהו סטרין מסאבין"].

ומבארים חז"ל שזה מה שאמר דוד המלך "אלהים אלי אתה אשחרך" – כלומר אתקן את האור של השחר על אף הקשיים והשחרות שיש בו.

וע"ז אומרים חז"ל שמי שיתקן את האור של השחר אע"פ שהוא שחור, יזכה לאור המאיר, שזה ימות משיח בן דוד, כמו שמסיים הזוהר: "ודא איהי נהורא אספקלריא דנהרא, **ודא איהו בר נש דזכי לעלמא דאתי**" – שזוכה להיות בעולם הבא [כלומר בימות משיח בן דוד, שהוא העוה"ב כמו שפירש"י בסנהדרין (קי, ב ד"ה ת"ר) והגר"א (אמרי נועם ברכות יג, א) וכ"ה במדרש תנחומא סו"פ שלח].

ומסיים הזוה"ק "ורזא דא "ומשחרי ימצאנני", **ומשחרי** - דמתקנין נהורא משחרי אוכמא, **ימצאנני** - ימצאוני לא כתיב אלא ימצאנני, דזכי לתרין נהורין, לנהורא דשחרא אוכמא, ולנהורא חוורא דנהרא..".

כלומר – **שע"י שהם משתדלים לתקן אותי גם בשעה שאני מעורב בחושך גדול**, למרות הקושי הגדול מחמת הנחש הכרוך על עקבי הקדושה, הרי בזה הם מראים את אהבתם אלי, והם נקראים "אוהבי", ועליהם נאמר (משלי ח, יז) – אֲנִי אֹהֲבַי אֵהָב וּמְשַׁחֲרַי יִמְצָאֻנְנִי - שיזכו לשני המאורות, **לנהורא דשחרא אוכמא, ולנהורא חוורא דנהרא**.

מדברי רבותינו

הגה"ק רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם, בעל ה"שפע חיים" מצאנז-קלויזנבורג זיע"א

חיבה יתירה חיבב הגה"ק רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם – האדמו"ר מצאנז, את א"י. את קרית צאנז בנתניה הוא בנה על מנת להרחיב את גבולות הארץ, ומשום כך הוא רצה להקים אותה דוקא במקום בו לא היה עדיין ישוב יהודי ולא בירושלים. רבות התבטא בשבח א"י, בכיסופים אליה, ובחובת העליה וההתנחלות בה, מחמת חוסר מקום הבאנו כאן רק מקצת מהדברים ועוד חזון למועד להביא כהנה וכהנה כיוצא בהם.

◈◈◈

עצתם וחוות דעתם של גדולי ארץ ישראל

סיפר הרבי, כי שלוחו הנזכר (- לבדוק את אפשרות עלייתו לא"י עם משפחות אנשי קהלו) **הלך לשאול בשמו את עצתם וחוות דעתם של גדולי ארץ ישראל, כ"ק האדמו"ר מבעלזא זצ"ל, החזון אי"ש זצ"ל, והגרי"ז מבריסק זצ"ל, בנוגע לתכניתו להשתקע בארצנו הקדושה ולהעלות אליה עוד הרבה יהודים חרדים**. "מתוך תשובתם הסקתי" - הוסיף אז - **כי כיוונתי לדעתם בתכניותי, והדבר עודד אותי מאד בדרכי...** אני הולך בדרכי ראשונים כמלאכים, הרמב"ם והרמב"ן שעלו לחונן את עפר ארצנו ולקומם הריסותיה, בהם תמכתי יתדותי... **אינני חרד מפני שלטון החילוניים, כי כל זה בר חלוף, ופתאום יבוא האדון אל היכלו... עתידים הם לחזור בתשובה שלמה וילמדו בינה...**". "לפיד האש" ח"ב, עמוד תעב.

◈◈◈

מחויב כל יהודי באשר הוא לעלות הנה

דעתינו היא, שבזמן כזה, כאשר יש אפשרות לכל יהודי לעלות לארץ ישראל, ויש פה ברוך השם קיבוץ גדול של שלומי אמוני ישראל, **ועל אף כל המגרעות יכול כל איש לעבוד כאן את ה' כרצונו וכדרכו, מחויב כל יהודי באשר הוא לקיים מצות ישוב ארץ ישראל בגופו ולעלות הנה** – כה נכין את עצמינו בהכנה דרבה לדורו של משיח". שם עמ' תקכז.

◈◈◈

נפעל בכל כוחינו למען בנינה של ארצנו הקדושה

אנחנו היראים עוסקים בקיטרוג גרידא, והם - החפשים שאינם שומרי תורה ומצוה רח"ל - עוסקים בפעולות מעשיות ויוצרים עובדות... גם אני סבור הייתי בעבר שזה תפקידנו... הייתי מקלל המינים בכוונה עצומה ומצפה לשמוע שנתקבלה והתקיימה קללתי - אך לשוא. להיפך, נוכחתי לראות שהם הולכים ומתחזקים. אמרתי, איפוא, לנפשי: וכי לא מוטב שנתחלף בתפקידים, דהיינו שאני אבנה את א"י בקדושה, והם, החילוניים, הם יהיו אלו שיגדפו אותי?! גמרתי אומר: לא עוד! לא אתן יותר יד לכך, שאנחנו רק נעמוד ונקטרג, והמה בינתיים ישתלטו על א"י ויטמאו אותה חס וחלילה. **אנחנו נפעל בכל כוחנו למען בנינה של ארצנו הקדושה! הלא כל אבן בא"י כל כולה קדושה וטהרה!**. שם עמ' תפג.

◈◈◈

א"י המקום היחידי לקיום התורה בימינו

...היום נחרב כל העולם היהודי חורבן מוחלט, **וארץ ישראל היא המקום היחידי, שיש בו מקצת מפלט לתורה, והעיקר שאין בו גויים**. כל הנגעים המצויים בארץ ישראל, דהיינו **הַמִּינִים, וְהַמִּינוּת, הפרת התורה והמצוות - מצויים גם בחו"ל**, אלא ששם יש עוד משהו נוסף, והם – הגויים. נמצא **שהנאחז בנימוקים רוחניים כביכול בגולה, נאחז למעשה בגויים אשר שם.** דגלנו אדר תש"כ מאמרו של ר' משה שיינפלד מדברים שאמר לו האדמו"ר מקלויזנבורג.

◈◈◈

מי שזוכה – רואה בשבח הארץ

אין די בפינו להודות ולהלל לשמו יתברך ויתעלה על גודל חסדו וטובו עמנו בזכות אבותינו הקדושים שהגענו ארצה ולחזות נועם אור חסד השם על ארצו ונחלתו אשר בחר לעם סגולתו, וכה יוסיף ברחמיו המרובים הלאה **להאיר עינינו לחזות בנועם השפעת הקדושה הנשפע משמי מעל ממקור הקדושה לארץ העליונה** כמבואר בספה"ק.

ועלה בדעתי מה שאמרו יהושע וכלב (במדבר יד, ז) הארץ אשר עברנו בה לתור אותה - אנחנו מכירים - כי טובה הארץ מאד מאד, אם חפץ בנו - בעצם – השם, היינו **שאם השי"ת יחפוץ בנו וירצה את מעשינו ונקרא חפץ ה' - אז נכיר כי טובה הארץ מאד מאד, וגם - והביא אותנו אל הארץ הזאת וגו' אשר הוא זבת חלב ודבש**. והבן בס"ד. שפע חיים חלק ה מכתב תיז.

◈◈◈

קיבוץ גלויות אע"פ שחוטאים - אלא שאז הוא בבושת פנים

..עפמ"ש בספה"ק, משל לבן מלך שסרח ונתגרש מעל פני אביו, וברבות הימים חזר לעיר הבירה ונכנס בחשאי אל ארמון המלך, וכראות המלך את בנו נכמרו רחמיו עליו והניחו שם, אבל אלמלי היה הבן חוזר ומתרצה לפניו בפיוסים ומעשים טובים, אז היה המלך שולח אחריו בכבוד גדול בתופים ובמחולות, וגם המלך בכבודו ובעצמו היה יוצא לקראתו לקבל פניו, אלא שמכיון שלא היה ראוי לכך הוכרח להתנגד לשם בחשאי ובבושת פנים.

והנמשל על עם ישראל בני המלך מלכו של עולם, **שאם לא יהיו ראויים לישועה ח"ו, אז ישובו לארצם בהכנעה ובושת פנים, ויש רמז לענין זה גם בזוה"ק**[1]. "שפע חיים" ח"ב עמוד רמו.

◈◈◈

כשמגיע "רצון" מאת ה' לגאול את ישראל - שום קטרוג אינו עומד כנגדו

"רצה אותם והשב את שבותם ... או ירצה עפמ"ש זקה"ק בעטרת צבי ביאור מ"ש בזוה"ק בעתיק תליא מילתא ולא בסבי טעמא, דכשהשי"ת **רוצה** בהצלת עמו ישראל - לא שייך על זה שום קיטרוג, שהרי אין טעם ברצון עיי"ש. וז"ש **רצ"ה** אותם והשב את שבותם - רוצה לומר, שתושיע להם ברצונך בלי טעם..."[2]. שם.

◈◈◈

אתה רוצה להטיל כללים על הקב"ה?!

פירוש דעת סופרים (יחזקאל עמ' שלג הערה ד): הנני מוצא לנחוץ להאריך כאן כאמור להלן: בחודש אדר תשכ"ט נועדתי לשיחה עם אחד הישישים בין חכמי הדור הרב יוסף ברייער (שליט"א) זצ"ל, ראש קהילת ישורון בניו יורק.. ענה ואמר לי: אתה עוסק בנביאים, אם כן אמור לי, **הנה אם מסתכלים בספר יחזקאל (לו ח) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא. דומה שהנה זה הוא מה שמתרחש עתה בארץ,** אבל אם שמים לב למה שנאמר בתורה "ולא תקיא הארץ אתכם" (ויקרא כה, יח) הלא אי אפשר לומר כן. אם כן מה מתרחש כאן? וסיים: דרכי אלקינו אינם ניתנים להבין ואף לא זקוקים להבנה ("מען ברויך נישט פארשטיין").

בחודש סיון באותה שנה נזדמנתי אצל אחד מגדולי החסידות הרבי מקלויזנבורג הגר"י הלברשטאם שליט"א בנתניה, מסרתי לו את דברי הרב ברויער.. הוספתי לשאול את הרבי מקלויזנבורג: אבל הלא זה בניגוד לכללים של שכר ועונש שהנביאים מלאים מהם. התחייך ואמר: **אתה רוצה להטיל כללים על הקב"ה?! יש והוא נוהג לפי כללים אחרים...**

◈◈◈

והמקטרג משתיקין אותו

ונקדים מ"ש בס' נחלה לישראל מהגאון מהרי"ז הורוויץ (שהי' ראב"ד בק"ק אוהעל בימי אא"ז בעל ישמח משה זי"ע, ולעת זקנתו עלה לארץ הקודש)... כי אחר כל השבח לקדושת אר"י, בעוה"ר הרבה אנשים אשר באו לכאן אין ניכר בהם שום עודף ומעלה יתירה, והלואי שלא נגרע... אמנם עפ"י המדרש איכה הלואי שיהיו בני עמי אעפ"י שהם מקניטין, מבואר **שכך היא מחשבתו ית"ש, שאע"פ שעושין עבירות, אפ"ה יש לו געגועים גדולים עליהם הלואי וכו', ונראה בעליל מה שנתרבתה ישיבת אר"י עתה בזמננו יותר משנים קדמוניות הוא ע"י רצונו ית"ש,** אבל מה נעשה עם פיות משטיננו ומקטריגנו... והמקטרג משתיקין אותו בזה שאומרים לו שאותן באי הארץ לא ירגישו בקדושת אר"י, שתהי' ההתנהגות שלהם במצוות ועבירות כמו בחו"ל, ובזה נסתם פיו.. עיי"ש דבריו הנפלאים שבזה הרבה ענינים תמוהין מתיישבין ודפח"ח[3]. מנחת יהודה וירושלים, עמ' קמג – קמד.

---

[1] בזוהר (כי תשא קפט, ב) ממשיל את חזרת ישראל בימי בית שני לבן מלך שהגלה אותו אביו והלך להתחבר לזונות וכל עסקו היה עמהם, וכיון שהפצירה אמו שיחזירו כדי שלא ימשיך בעוונותיו החזירו המלך, אמנם משום עוונותיו החזירו בצינעה כדי שלא יהיה בזיון למלך, וכך בימי גלות בבל "מה עבדו ישראל, חמו דהא אתבדרו לבבל, (הם ראו שהם התפזרו בבבל), אתערבו בעממיא, נסיבו נשים נכריות, ואולידו בנין מנהון... ועל דעבד הכי.. תבו אינון בלא סיועא דאתחזו לון, בלא פליאן ונסין.. **ותבו להיכלא דמלכא בכסופא.** עיי"ש באריכות.

וענין הבושה הוזכר ג"כ בנביא:

(יחזקאל כ, מא – מד) וקבצתי אתכם וכו' וזכרתם שם את דרכיכם וגו' **ונקוטותם בפניכם** בכל רעותיכם וגו' וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכיכם הרעים וגו'. ושם (לו, כג – לב) וקדשתי את שמי וגו' והבאתי אתכם אל אדמתכם וגו' וזכרתם את דרכיכם הרעים וגו' ונקוטתם בפניכם וגו' **בושו והכלמו** מדרכיכם בית ישראל".

[2] יעוי' בד' הרמח"ל (דעת תבונות סימן לו): וכל סדרי המשפט וכל החוקים אשר חקק, כולם תלויים **ברצונו**, ולא שהוא מוכרח בהם כלל. הנה **כשרוצה** - משעבד רצונו כביכול למעשי בני האדם... וכשהוא **רוצה** – אינו חושש לכל המעשים.. זאת נחמתינו, כי לא על מעשינו יפקוד, ולא לזכותינו ימתין, או מחסרון מעשים יחליפינו ח"ו, אלא מפני השבועה שנשבע לאבותינו והברית אשר כרת, הנה אפילו אם לא יהיה זכות בישראל, כשיגיע עת מועד (הקץ האחרון של הגאולה), יום נקם בלבו, הנה על כל פנים יושיענו ודאי, כי אדון כל הוא, ויכול לעשות כן כשהוא **רוצה**".

[3] ועיין אור החיים בראשית (מט, ט).

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 21 טבת תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת וארא

זבחו לאלוקיכם בארץ

בפרשת השבוע מובא הדיון הארוך שבין משה רבינו שבא בשליחותו של הקב"ה להוציא את עמו ישראל ממצרים לבין פרעה שממאן לשלחם. לכאורה לא מובנת התנהלותו של פרעה, לאחר שכבר לקה כ"כ הרבה, וכל מצרים נחרבה, ומאידך כבר פסק השעבוד מבני ישראל בר"ה, לשם איזו תועלת הוא רצה להחזיק את עם ישראל בארצו, ואיזה ריוח יש לו מכך.

אמנם לאמתו של דבר מלחמתו של פרעה לא היתה אך ורק מחמת רצונו לשעבד את ישראל בשעבוד הגשמי, אלא שהיתה כאן מלחמה יותר עמוקה.

ידוע שתכלית יציאת מצרים היתה בשביל הכניסה לארץ ישראל, כמו שנאמר בפסוק (דברים ו כג) "ואותנו הוציא משם **למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ** אשר נשבע לאבותינו" וכ' המלבי"ם "ואותנו. וגם נתברר שמה שהוציא אותנו משם **היה תכליתו למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ**". ומצד שני נאמר בפסוק (שמות כט, מו) "וידעו כי אני ה' אלוקיהם **אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם**". כלומר שתכלית יציאת מצרים היתה בשביל השראת השכינה בקרב עם ישראל.

אך באמת שני הענינים אחד הם, שתכלית יציאת מצרים היתה בשביל להיכנס לארץ ישראל משום ששם הוא מקום השראת השכינה, כפי שנאמר בפסוק (ויקרא יח, לד) "ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה **אשר אני שוכן בתוכה**", וכמו שאמרו חז"ל בזוה"ק (ויחי רכב, ב): "דשכינתא לא שריא אלא בארעא דישראל". וכך כותב היעב"ץ, (בברכת נודה לך בד"ה שהנחלת) "ולזה כל עיקר יציאת מצרים היתה - **למען יירשו הארץ ויקבלוהו לאלהים**".

ומשום כך אמרו בגמ' (כתובות קי, ב) "שכל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה", משום שא"י הוא מקום השראת השכינה, ואילו חו"ל מונהגת ע"י השרים כמו שהאריכו הרמב"ן (ויקרא יח, כד) והגר"א (אדרת אליהו דברים א, ו), וע"ש שביארו שמשום כך עיקר קיום המצוות בא"י דווקא.

עובדי ע"ז בטהרה

אולם, בפרשתנו אנו רואים יותר מכך, לא רק שקיום המצוות בחו"ל אינו מביא אל הדביקות הרצויה בהקב"ה, אלא שהם גם גורמות חיזוק לאומות העולם ששליטתו של השר שלהם היא באותה הארץ. בכך מבאר רמ"ד ואלי את סירובו העיקש של פרעה להחזיק בעם ישראל, וגם לאחר שנתרצה שיזבחו עם ישראל להקב"ה, הוא אמר למשה ולאהרן "לכו זבחו לאלוקיכם בארץ" (שמות ח, כא) "**וניחא ליה טובא לשר של מצרים להחזיק בם ולבלתי שלחם כי הזבחים מרבים את ההשפעות כידוע, והריבוי הזה היה הולך לו בתחלה ואחר כך לישראל המשועבדים תחת ממשלתו**, ונמצא שהוא יהנה הרבה מזבחיהם כי יטול את עיקר השפע לעצמו ויתן את התמצית לישראל, **כמו שהוא כן תמיד בזמן הגלות**". (רמד"ו שמות ח"א עמוד קיא).

יסוד זה מבואר בכמה מקומות, שבזמן הגלות עיקר השפע מגיע לשרי האומות, וישראל מקבלים מהם את התמצית, כמ"ש הרמח"ל (אדיר במרום עמוד שפה): "דע כי ב' זמנים יש, או שההשפעה הולכת ומגמתה אל ישראל, ואז היא באה לפי הראוי להם, והם נוטלים, ונותנים רק התמצית לאומות העולם, שהוא היותר עב. **אך כשאין ישראל מוכנים, והם הולכים בגלות, אז כמעט אין ההשפעה הבאה אלא מה שראוי לשרים, וחלק ממנה ניתן אל ישראל, שהוא התמצית**. ולכן אמר: שמיכם כברזל וכו'". (ומקור הדברים בזוה"ק תרומה קנב, ב; פנחס רלה, א. - וע"ע רמ"ד וואלי: דברים באור משנה תורה עמוד מו; ישעיהו עמוד ריח; יחזקאל עמוד קנו).

ועל זה נאמר הכתוב שמדבר על זמן הגלות (דברים ד, כח): "**ועבדתם שם אלהים אחרים מעשה ידי אדם וכו'**". ופירש הספורנו שהכוונה לדברי הגמרא (עבודה זרה ח, א) תניא, רבי ישמעאל אומר: **ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים בטהרה הן**" - "דהיינו טהרת המחשבה והכוונה בלי ספק שאינה אלא לאביהם שבשמים, **אבל עיקר ההמשכה נופל בידם של החיצונים. וזהו כעין עבודה להם, לפי שעל ידי כך חיים ומתקיימים ומתגדלים**". (רמ"ד ואלי דברים, תנינא, ביאור משנה תורה, עמ' רצג).

דבר העורך

פרשיות אלו העוסקות ביציאת מצרים מהם אנו בונים את בנין האמונה, בהתבוננות בידי החזקה אשר עשה ה' למען הוצאת עם ישראל ממצרים - שתכליתה היתה הביאה לא"י (כפי שהבאנו במאמר על הפרשה), ובידיעת הדברים האלו אנו רואים את כוחו ושליטתו של הקב"ה על כל הבריאה ואת בחירת עם ישראל המורה על יחוד ה' - שכל כלי יוצר עלייך לא יוצלח, ואין אף כח בעולם שיכול להתנגד לרצון ה' לגאול את ישראל.

בימים אלו מן הראוי ג"כ להתבונן במציאות של ימינו, בה אנו רואים ג"כ את בחירת ישראל ואת יחוד ה' - שנתן לנו את הארץ לנחלה, ולמרות הגלות הקשה והארוכה, וכל נסיונותיהם של הגוים להילחם בנו ולכלות אותנו ח"ו, הרי אנו זוכים להיות בארץ הקודש אשר הבטיח אותה הקב"ה לאבותינו לפני אלפי שנים. וכפי שהארכנו בזה בגליון 16 מדברי המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל.

מן הראוי לעמוד על כל העליות לא"י, אשר החלו מתחילת האלף השישי, ואשר סללו לנו את הדרך קמעא קמעא, עד שהגענו למה שהגענו היום. טעות ישנה נתאזרחה בלב רבים (אשר נגרמה ע"י אלו שרצו לדחוק את יראי ה' מהנהגת עם ישראל), והיא, שכביכול היהודים החרדים לדבר ה' לא התארגנו לעלות לא"י, ואדרבה הם התנגדו לעליה, ורק החילוניים הם אלו שעלו לארץ ויישבו אותה, ואילו ציבור יראי ה' עלה בעל כרחו כנטפל אליהם. כמה פעמים הצבענו על כך שעליית תלמידי הגר"א - אשר עלו לארץ, לא על מנת לשבת בה בלבד, כי אם על מנת ליישב אותה, היא אבן היסוד לכל מה שקיים היום, ואך ורק אודות למסירות נפשם בפעולותיהם הכבירות לביסוס הישוב והרחבתו, אנו זוכים לכל מה שקיים בימינו. ומן הראוי להתבונן קצת בהיסטוריה של דברי ימי עמנו, לראות את כל העליות הקודמות.

בין השנים ד' אלפים תתקס"ט לד' אלפים תתקע"א היתה עליה גדולה שכונתה "עליית שלש מאות הרבנים", בין העולים היו כמה ממנהיגיו הרוחניים של הדור ובראשם רבינו שמשון משאנץ, רבינו יהונתן מלונדיל, רבי משה קציץ, רבי יוסף שם טוב ואחרים. חלקם התיישבו בירושלים, חלקם האחר של העולים השתקע בעכו, והיא הפכה אז למרכז התורה בארץ ישראל, וכפי שמזכיר הרשב"א (שו"ת הרשב"א ו, סט): "מנהג מכל חכמי ארץ ישראל וכל חכמי בבל, השואלים שאלה, לא יחתום בה שום אדם, וכך אומרים: יורונו "חכמי עכו" משאלת כך וכך".

בשנת ה' כ"ז עלה הרמב"ן כידוע מאגרתו לבנו ר' נחמן. תחילה הגיע לעכו, ואח"כ עלה לירושלים שאליה הגיע בט' אלול ה' אלפים כ"ז. במשך זמן שבתו בארץ התקבצו אליו תלמידים רבים מהארץ ומבבל. ובאותן שנים אף סיים את פירושו לתורה. וכן עלו עוד ראשונים כל הזמן.

בעקבות גירוש ספרד בשנת רנ"ב עלו יהודים רבים לארץ ישראל עד **שבשנת ש"ל**, אנו מוצאים ישוב יהודי גדול בצפת. ישוב אשר היה בו ריכוז מופלא של גדולי ישראל הרמ"ק האריז"ל הבית יוסף, מהר"י בירב וכו' וכו'.

בשנת שפ"א עלה השל"ה, וכתב באגרת לבניו משנת שפ"ב (מובאת בספר "אגרות ארץ ישראל" עמוד 211): "וקהל הספרדים שבירושלים מתרבים למאד מאד ממש למאות, ובונים בנינים גדולים, ואנחנו חושבים כל זה לסימן גאולה בב"א, ובזמן קצר אי"ה תשמעו כי קהל אשכנזים יהיה קהל גדול ונורא במאוד מאוד, כי ידעתי תהלה לאל שרבים יבואו וירצו להתחבר לה'".

בר"ח חשון שנת תס"א הגיע לירושלים רבי יהודה החסיד יחד עם מאות אנשים, ומיד הוא קנה את "חצר האשכנזים" הסמוך לביהכ"נ הרמב"ן - שבה גרו השל"ה הקדוש ותלמידיו שמונים שנה קודם לכן, אך הוא נפטר ו' ימים אחר עלייתו - בו' חשון תס"א. ובהמשך נבנה בית הכנסת מחדש וידוע בשם "חורבת רבי יהודה החסיד". (הדברים מסופרים בספר "שאלו שלום ירושלים", לר' גדליה מסמיאטיץ, מתלמידי רבי יהודה. ובספר "חזון ציון" פרק י"א "קומץ יהודים בארץ ישראל השוממה").

בשנת ת"ק הג"ר חיים אבולעפיה בנה את העיר טבריה, והאריך על זה בספר "זמרת הארץ". באותן שנים גם התרבה הישוב היהודי בירושלים במדה מרובה. באותה תקופה עלה גם בעל "אור החיים" הקדוש לירושלים, ולאחר מכן היתה גם עליית החסידים המכונה "עליית תלמידי הבעש"ט".

בשנת תק"ע בשופר גדול - עלו תלמידי הגר"א, ובנו את ירושלים, ונלחמו עליה עם שכניהם הערבים, מתוך יסורים מרים ממות, כאשר מסופר בהקדמת הספר "פאת השולחן" להגר"י משקלוב, ולא הרפו אלא המשיכו באש ובמים לכבוש את ארץ ישראל.

ולאחר מכן בניהם, יצאו אל מחוץ לחומות ירושלים, לקיים מצוות "הרחיבי מקום אהלך", וייבשו את הביצות במסירות נפש, ובנו את ירושלים החדשה, כמובא בספר האיש על החומה, ח"ב, עמוד 124. עד שהישוב התפתח והתרחב לממדים גדולים.

בשנות התר"ל וכו', הגאון הנצי"ב והגאון מלבי"ם, דרשו ושלחו אגרות לרבים, שיעלו ויישבו את ארץ ישראל ויפריחו שוממותיה (והובא בנחלת ה' גליון 12, איר תשע"ה (על הנצי"ב) גליון 13, סיון תשע"ה (על המלבי"ם).

והבן איש חי בכל דרשותיו, הבעיר כשלהבת לבות שומעי לקחו, לעלות וליישב את ארץ ישראל, ובנה בירושלים את ישיבת "פורת יוסף". ולא נח ולא שקט מלשלוח צדקה וסיוע למען יושבי ארה"ק, עד שכינוהו חכמי ירושלים והגאון יש"א ברכה 'מלאך מושיע ממרום לבת ציון העלובה'. (ועיין נחלת ה', גליון 10, אדר תשע"ה).

בשנת תר"ן כשגירשו היהודים ממוסקבה, ונתעוררו אלפים לעלות לארצינו וליישבה, כתב החפץ חיים לבנו מכתב "...ובו הוא מעירני על ההתעוררות הגדולה בכל פינות עמנו לעלות לארצנו, ומשער כי הימים ימי עקבתא דמשיחא, וכי פקד ה' את עמו, ואפשר שהוא אתחלתא דקיבוץ גלויות, שהוא קודם ביאת המשיח. ואם היינו ביכולת היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות להארץ" (מכתבי החפץ חיים עמ' 44). ועיין גליון "נחלת ה'" גליון 11 ניסן תשע"ה.

בשלהי **שנת תרפ"ד** החלה עלייתם של תלמידי ישיבת סלבודקה, אשר ממנה יתד ופינה לעולם הישיבות בארץ, בעקבות גזירת הגיוס, שבוטלה מיד לאחר מכן, וממנה הסיק הגאון ר' משה מרדכי אפשטיין, כי "ברור הוא בעיני כי רצון ההשגחה העליונה שיתייסד מקום מרכז התורה בארץ הקדושה, להרים דגל התורה והיראה, להראות כי אך על ידי התורה וגדוליה יבנה ישראל וארצו". (הובא בספר נסיך ממלכת התורה עמ' 72).

בשנת תרצ"ג עלה החזון איש לארץ ישראל, וזירז מאד לחזק את הישוב היהודי בארץ ישראל, כמובא ב"פאר הדור", ח"א, עמוד של"ז - שמ"ז, וב"נחלת ה'" גליון 1 סיון תשע"ד, וגליון 7 כסלו תשע"ה.

וכך עלו לארץ ישראל, מכל העדות והחוגים, ספרדים אשכנזים ותימנים, ליטאים וחסידים, ליישב את כל חלקי ארץ ישראל, ובהם גדולי רבותינו, מהרי"ל דיסקין, הגר"ש סלנט, הגרא"ז מלצר, הרב מבריסק, הגר"י אברמסקי, הגר"ז סורוצקין, הרב מטשיבין, ועוד רבים רבים מגדולי התורה וגדולי האדמורי"ם, שחלקם אף עזבו כהונתם בגולה ועלו לקבוע מושבם בארה"ק.

בשנת תש"ח, כששים ריבוא יהודים תושבי ארץ הקודש. **בשנת תש"ט** - ישבו בה מליון. **בתשכ"ב** - שני מליון, **ובכל כעשר שנים** הישוב היהודי מתווסף בעוד במליון יהודים, **והיום** הוא עובר את הששה מליון כן ירבו.

ונסיים בדבריו של הגרי"ח זוננפלד זיע"א (הובא ב"האיש על החומה" ח"ב עמוד 145 - 147): "וכנראה נתקיים בנו "אם תעירו וכו' עד שתחפץ", והנראה שהחפץ הזה התעוררות עליון.. עליכם לבוא ולעלות לא"י ולחכות כאן למשיח".

"גילי מאד **בת ציון** הריעי **בת ירושלים** הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות" (זכריה ט, ט).

בברכת התורה, העורך

גלות השכינה

רמ"ד וואלי מוסיף טעם נוסף לרצונו של פרעה שבני ישראל יתעכבו בארץ מצרים "**כי השכינה עמהם, ומְמֶנָּה גדולתו של אותו השר על כל השרים העליונים של שאר האומות,** בסוד: היו צריה לראש, **כי עיקר ההשפעות במקום שהשכינה שרויה שם**".

כלומר, ידוע מדברי חז"ל כי כאשר גלו בני ישראל גלתה שכינה עמהם. ומשום כך כל ההשפעות שמגיעות **ע"י השראת השכינה,** שהיו צריכות להגיע לעם ישראל, הולכות אל הגוים, ע"י ישיבתם של בני ישראל ביניהם. [ואח"כ האומות נותנים לישראל רק את התמצית וכנ"ל].

והן הן דברי הרמח"ל (מאמר הגאולה דף ה – יא במהדורת מכון רמח"ל) שכ' כי "קלקולי הגלות רבים הם, ונמצאו נכללים בארבעה ראשים... והקלקול השלישי איום ונורא הוא, **שיצאה השכינה וגלתה בין שרי הטומאה (הסט"א) וכמה מיני מאורות עצומים וחזקים יצאו אחריה, ונמסרו ביד הקליפות.. ולקחו מהם שפע וגבורה, ונתחזקו וכו'. ונמצא להם גאון שבעת לחם, על כן אמרו: ידינו רמה, ועבדים מתפרצים לפני אדוניהם.** (והדברים מבוארים בדברי חז"ל בזוהר לך לך פד, ב).

ומסיבה זו, כאשר מגיע הזמן להיפרע מן האומה שעם ישראל גלו אליה, מבקש הקב"ה מעם ישראל לצאת ממנה כמו שנאמר בירמיהו (נא, מה) "צאו מתוכה עמי ומלטו איש את נפשו מחרון אף ה'", וביאר רמ"ד ואלי (ירמיה עמוד תכ"ב): "והנה כשם שהקב"ה צוה לישראל לדרוש את שלומה של בבל כל שבעים שנה שהיו גולים בתוכה, כי בשלומה יהיה להם שלום, כך ציוה אליהם לצאת מתוכה בעת מפלתה, **כי ביציאתם יוצאת השכינה עמהם ומסלקת מהם החסד והרחמים,** ונשאר הדין הקשה שהוא חרון אפו המתריס כנגדם, וזהו שכתוב: צאו מתוכה עמי ומלטו איש את נפשו מחרון אף ה'".

כמי שאין לו אלוה - וכעובד עבודה זרה

מכל מה שנתבאר למדנו, שמלבד הענין שעם ישראל אינו יכול להידבק בהקב"ה בחו"ל מחמת שאינם במקום השראת השכינה, ישנם עוד שני טעמים א. **שהמצוות** ממשיכות את השפע לכוחות הטומאה השורים בחו"ל. ב. כיון שמבחינה מסוימת השכינה כן נמצאת בחו"ל, וזה עצמו גורם את **שעבוד השכינה** אל כוחות הטומאה.

ולפי"ז יש לבאר דברי הגמ' בכתובות (קי, ב) לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה **כמי שאין לו אלוה**, שנאמר, לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים, וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - **כאילו עובד עבודת כוכבים**; וכן בדוד הוא אומר: כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים...".

והנה מדברי התוספתא (שהוא מקור דברי הגמ' הנ"ל) אנו רואים שגם לפי המסקנא נשאר דבר זה שכל הדר בחו"ל **כמי שאין לו אלוה**, אלא שנוסף גם שהוא **כעובד ע"ז** (וקושית הגמ' שהקשו וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה, אין הקושיה שזה לא נכון שכמי שאין לו אלוה, אלא שהפגם הוא יותר גדול מזה), וזה לשון התוספתא: "הרי הוא אומר ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים... ואומר (ויקרא כה, לח) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים, **כל זמן שאתם בארץ כנען - הריני לכם לאלוה, אין אתם בארץ כנען - כביכול איני לכם לאלוה** וכן הוא אומר (שמואל א - כו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכי תעלה על דעתך שדוד עובד עבודה זרה היה, אלא דרש דוד ואמר, **כל המניח את הארץ בשעת שלום ויוצא לחוצה לארץ כאילו עובד עבודה זרה**".

הרי מבואר מדברי התוספתא ששני הדברים נכונים, שהדר בחו"ל גם **כמי שאין לו אלוה,** וגם **כעובד ע"ז**. (וכך מבואר מדברי הרמב"ן והגר"א (שהוזכרו לעיל) שהביאו את דברי הגמ' שכל שאינו דר בא"י כמי שאין לו אלוה, ומשמע שדבר זה נשאר אף למסקנא). והדברים מבוארים עפ"י מה שנתבאר שישנם שני חסרונות בישיבה בחו"ל א. שהשכינה השורה על ישראל – כשהיא בחו"ל, היא כשבויה תחת שרי אומות העולם, ולכן "**כמי שאין לו אלוה**". ב. **שהוא כעובד ע"ז** - שעיקר השפע של מעשי המצוות שלו הולך אל הסט"א.

המניח את הארץ בשעת שלום

והנה לשון התוספתא "כל המניח את הארץ **בשעת שלום** ויוצא לחוצה לארץ כאילו עובד עבודה זרה", ולכאורה קשה מדוע דווקא "בשעת שלום", שהרי לעיל נתבאר שגם בזמן הגלות נאמר שישראל שבחו"ל עובדי עבודה זרה בטהרה הם.

ויש לבאר שכיון שכש"גלו ישראל גלתה שכינה עמהם", ממילא ישנה "בחינה חשובה" שהשכינה עמהם, ושהשפע שמגיע מכח מעשיהם הולך לשכינה, [וכמש"כ רמ"ד וואלי שמות ח"א עמוד קסו-ז], ורק המניח את הארץ בשעת שלום, בזמן שאין השכינה נמצאת כלל בחו"ל, כל השפע ממעשי המצוות שלו הולך אך ורק אל שרי האומות, והרי הוא כעובד עבודה זרה.

[ומ"מ לענין "כמי שאין לו אלוה" נוקט התוספתא את הלשון "**שכל** הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה", ויתכן לבאר שמ"מ כיון שעיקר השכינה שורה בארץ, הרי שכל הדר בחו"ל אינו יכול להידבק בשכינה כראוי, והרי הוא כמי שאין לו אלוה, אע"פ שישנה קצת השראת השכינה].

נבואות ה' לאחרית הימים

עד שתחפץ

(דניאל ז, כג) כֵּן אָמַר חֵיוְתָא רְבִיעָאָה מַלְכוּ רְבִיעָאָה תֶּהֱוֵא בְּאַרְעָא [כן השיב לי המלאך, החיה הרביעית תרמז - כי מלכות רביעית תהיה בארץ] דִּי תִשְׁנֵא מִן כָּל מַלְכְוָתָא [אשר תהיה משונה מאד מכל המלכיות] וְתֵאכֵל כָּל אַרְעָא וּתְדוּשִׁנַּהּ וְתַדְקִנַּהּ [ותחריב כל הארץ ותדוש אותה ותשחק אותה הדק. – והוא גלות אדום].

(כד) וְקַרְנַיָּא עֲשַׂר מִנַּהּ מַלְכוּתָה עֲשָׂרָה מַלְכִין יְקוּמוּן [ועשר הקרנים מורים - שמלכות זו תכלול בתוכה עשר מלכיות שיקומו ממנה] וְאָחֳרָן יְקוּם אַחֲרֵיהוֹן [הקרן הזעירה מורה - שיעמוד אחריהם מלך אכזר, והוא טיטוס שיחריב ביהמ"ק] וְהוּא יִשְׁנֵא מִן קַדְמָיֵא [והוא יהיה חזק מן הראשונים] וּתְלָתָה מַלְכִין יְהַשְׁפֵּל [ושלשה מלכים ישפיל – מלך ישראל ומלך יון ומלך ישמעאל].

(כה) וּמִלִּין לְצַד עִלָּאָה יְמַלֵּל [והוא ידבר דברי חרוף מול העליון] וְלִקַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין יְבַלֵּא [ואת ישראל שהם קדושי עליון ישחית] וְיִסְבַּר לְהַשְׁנָיָה זִמְנִין וְדָת [וידמה בלבו להעבירם על כל מועדיהם ודתיהם] –

וְיִתְיַהֲבוּן בִּידֵהּ עַד **עִדָּן וְעִדָּנִין וּפְלַג עִדָּן**. [ויהיו מסורים בידו עד א. עידן – זמן אחד. ב. ועידנין – שני זמנים. ג. ופלג עידן – חצי זמן. כלומר, **שלש וחצי זמנים**]. (רש"י רס"ג מלבי"ם ומצודות).

◈

וכתב רבי חיים וויטל בהקדמתו לעץ חיים (עמוד ח טור ב) "אמר עוד במאמר הנ"ל, ובג"ד **השבעתי אתכם בנות ירושלים** וכו'. פירוש הדברים, כי הנה היתה השבועה הגדולה לאלקים, שלא יעוררו את הגאולה, עד שאותה האהבה תהיה בחפץ ורצון טוב, כמ"ש עד שתחפץ .. **וכבר אמרו רז"ל, כי זמן השבועה היא עד אלף שנים,** כמ"ש ז"ל בברייתא דר' ישמעאל בפרקי היכלות (א.ה. להתנא ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול), ע"פ דניאל וז"ל: **ואתיהבון בידיה עד עידן ועידנין ופלג עידן** וכו'".

ביאור דבריו: נאמר בשיר השירים (ב, ז) "השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ".

ואומרת על כך הגמ' (כתובות קיא, א): "ג' שבועות הללו למה (- ג' פעמים שנאמר בשיר השירים פסוק זה) אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי".

כלומר, ששלשה דברים אלו מעוררים את אהבת ה' לישראל, ועל כך אומר הפסוק שהשביע הקב"ה שלא יעוררו את האהבה, וממשיך הפסוק שזמן השבועה הוא – "עד שתחפץ".

ועל כך מביא רבי חיים וויטל מהמדרש שהזמן של עד שתחפץ הוא הזמן הזה שעליו נאמר בדניאל "עידן ועידנין ופלג עידן", שזהו אלף שנה [ולפי"ז יוצא, שהזמן שלפיו מחשבים, הוא כ-286 שנים, וכשנכפיל אותו בשלש וחצי (עידן ועידנין ופלג), נקבל 1000 שנים].

ולדבריו מתחילת האלף השישי הוא הזמן של "תחפץ", לאחר אלף שנים מהגלות. (חורבן הבית היה ב-ד' אלפים תתכ"ח, ואח"כ גלו מארץ ישראל מעט מעט, עד שהגלות הגיעה לעיצומה בתחילת האלף החמישי, ומשם ואילך היתה השבועה הנ"ל למשך אלף שנה, עד תחילת האלף השישי).

[וידוע שרוב גדולי ישראל לא חששו לג' שבועות. והדברים מתאימים עם דברי ר' חיים וויטל הנ"ל].

◈

ועד"ז כ' בפי' האריז"ל על שיר השירים (ח, ד): "וחזרה השכינה להשביע [שלא] לעורר את אהבה **קודם זמנו זה שזכינו בעקבי משיחא.. משא"כ בזמנינו זה שמוטל עלינו לשלש דמעותינו על לחיינו**, השמת לבך לעת קץ כל הקיצין, הנה לא ינום עם סגולה, ונאספו שם כל העדרים, צדיקים ילכו בה כל ירא וחרד את דבר ה', ויקבצו יחד בתפילה מיוחדת פעמים שלש, ערב בקר וצהרים ובהקמת חצות וכו'".

והיינו שבזמנו של האריז"ל (שהוא קרוב לתחילת האלף השישי) כבר הגיע זמן עקבתא דמשיחא, והוא הזמן של "תחפץ" [ועי' בגליון הקודם (במדור נבואות ה') שעקבתא דמשיחא הם ימות משיח בן יוסף. והדברים מתאימים גם לדברי האר"י שזמן עקבתא דמשיחא הוא הזמן של "תחפץ". ויש להוסיף, שבתחילת האלף השישי היתה רק **התחלה קטנה** של עקבות משיחא, ואח"כ באמצע האלף השישי, הוא **עיקר ההתחלה** של עקבות משיחא. ועוד חזון למועד **להאריך בזה בעזה"י**].

ויעוי' בדברי בעל ה"התעוררות תשובה", ה"ה הג"ר שמעון סופר בן ה"כתב סופר" (בספרו "שיר מעון" עה"ת, בפרשת וישלח, בד"ה והצאן והבקר עלות עלי): "י"ל ודפקום יום אחד היינו יום חמישי, **אלף החמישי, ואח"כ עקבתא דמשיחא**..." עכ"ל. ומשמע שמיד כשמסתיים האלף החמישי, מתחיל הזמן שחז"ל קראו לו "עקבתא דמשיחא".

◈

ועד"ז מבואר בדברי הרמ"ק, על דברי הזוה"ק (שמות יז, ב): "דאמר רבי חייא, לית שולטנו לאומין עלייהו דישראל אלא יומא חדא לחוד, דהוא יומו של הקב"ה, והוא אלף שנים". וממשיך הזוהר "אמר רבי יוסי, אי יתיר ישתעבדון, לא על פום גזירת מלכא הוא, אלא על דלא בעיין למיהדר לקבליה".

וביאר ב"אור יקר" להרמ"ק שם: "הענין כי הגלות היה על עוונותינו אם בעגל אם בבית עצמו באותו הדור, **ואז נגזר על ישראל אלף שנה**, ואפילו ייטיבו דרכם בדרך בינוני זכו האומות באלף שנה, **ועליו נאמר, אם תעירו ואם תעוררו אפילו בתפילה**, אמנם מאלף ולמעלה, תלוי בתשובה מפני שעיכובו על עוון הדור הוא בעצמו".

הרי שלאחר אלף שנה כבר לא נאמר "אם תעירו ואם תעוררו", שזמן זה הוא כבר זמן "תחפץ".

◈◈◈

נתקיים בנו אם תעירו וכו' עד שתחפץ

במכתב מהגאון ר' יוסף חיים זוננפלד (הובא ב"האיש על החומה" ח"ב עמ' 145) כ': "אומר אני, בודאי הגיעה השעה שיתעוררו בעלי היכולת ליתן לב להישוב בקודש, אם כי מאז לבם של ישראל עם הקודש הומה לחיבת הקודש, לא היה להם כי אם לתמוך באותם המעטים השרידים אשר נתנו לבם לעלות בקדש, אבל לשים לב להרבות הישוב בקדש, בזה כנראה לא התעוררו, וכבר דבר בקדשו הגאון הצדיק זצ"ל בהקדמת סידור היעב"ץ כראוי בענין הקדוש, והעיר אוזן ומוסר. ובכל זאת, הגם כי אגוד"י עשו למעשה בזה, והתעוררות גדולי וגאוני פולין עשה רושם גדול, והלא המה ג"כ עשו לאחר שנתנו לבם לעלות לאה"ק ע"י שלוחיהם ולהתבונן על הדבר, וכמו כן יעשו כל המתנדבים בעם בזה לבור מתוכם אנשי מדע היודעים פרק בדרך ארץ, ולהתבונן בענין הקדוש הזה ולאחר התיעצות אח"כ עם הגדולים אשר בארץ.

וכנראה נתקיים בנו אם תעירו וכו' עד שתחפץ, והנראה שהחפץ הזה התעוררות עליון, השי"ת ברחמיו יחיש ישועה לעמו בבא ובהכא...".

כלומר, שמהתעוררות בני דורו לעלות לא"י מוכח שכבר הגיע זמן 'תחפץ'.

◈

ודבריו יבוארו יותר לפי דברי המהר"ל בביאור ג' שבועות: "שבועות הללו למה כו'. כאשר הש"י גזר הגלות על ישראל, והגלות הזה אינו לפי הסדר שראוי להיות בעולם.. ואם לא היתה הגזירה הזאת על דבר שהוא כנגד הסדר אין לו קיום, כי הסדר (- הטבע הרגיל) גובר עליו... ומפני זה היו ג' שבועות כלומר **ג' גזירות** וכו'". (חידושי אגדות כתובות קיא, א. וכ"כ ב"נצח ישראל" סי' כד).

כלומר, שהג' שבועות הם **גזירות** שהדבר לא יצליח, ומשום שבלא הגזירה, הגלות לא **היתה** מחזיקה מעמד כיון שהיא מנוגדת ל"דרך הטבע", וא"א לשנות את הטבע אלא ע"י גזירה.[1]

וממילא, מהתעוררות ישראל ליישב את ארץ הקודש, מוכח שהגיע זמן 'תחפץ' ובטלה השבועה, כיון שבלא"ה לא היה מצליח הדבר וכנ"ל.

ודברי הגרי"ח זוננפלד זצ"ל מתאימים עם דברי רבי חיים וויטל, שמתחילת האלף השישי – **שהתחילו** עליות מאורגנות לא"י (כפי שהובא בדבר העורך) – הוא ראיה שהגיע זמן 'תחפץ'.

---

[1] ולדברי מהר"ל מבואר שג' שבועות אינם איסור, אלא גזירה. וכך מוכח מהפוסקים, הרמב"ם והטור והשולחן ערוך שלא הזכירו הלכה של ג' שבועות. "ומו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב לי בזה, דאולי ס"ל שהם דברי אגדה". ויאמר שמואל (להרה"ג ר' שמואל ברוך גנוט שליט"א, סימן נט ענף ג – עמוד רנב).
וכ"כ הפנ"י (כתובות קיא, א) "**אגדות** חלוקות הן".
ויעוי' בשו"ת אבני נזר (סי' תנד סעיף מב) שהאריך בזה שאי"ז שבועה כגדרי שבועה בכל התורה אלא "**השבועה היה לשורש נשמותיהם למעלה**, וז"ש השבעתי אתכם בנות ירושלים שהם נשמות, כמ"ש בזוה"ק ויחי (רמ"ב ע"א) בנות ירושלים אילין נשמתיהון דצדיקיא".
ועוד בענין ג' שבועות יעוי' במכתב האור שמח (נדפס בכתב עת התור ירושלים תרפ"ב גליון ג) שבהסכמת האומות "סר פחד השבועות".

מדברי רבותינו

מרן הגאון רבי ישראל יעקב קנייבסקי בעל הקהילות יעקב זיע"א

ויתור על ארץ טובה וכבושה – למען אר"י מקום השכינה

אחרי יציאת מצרים שמו לדרך פעמיהם, אומה שלמה הלכה במדבר בארץ לא זרועה וגם צדה לא עשו להם, (כדכתיב בפרשת בא - שמות י"ט ל"ט). והלכו לכבוש את ארץ הכנעני.

ואנו רואין בזה הנהגה אלקית למעלה מעלה מהשקפת שכל האנושי, בשעה שארץ מצרים כבר היתה ככבושה לפניהם, כי פרעה וחילו, רכבו ופרשיו, ספו תמו, **והיו יכולים עכשיו לכבוש ארץ מגוריהם כפרי בשל,** ולהשתעבד במשעבדיהם... **והנה נטשו כל זה ללכת לכבוש שבעה עממין קשין מאוד**... ובכל זאת נטשו חיי מנוחה ושלוה שהיה אפשר לסדר כעת בארץ מצרים, בשלטון עצמי, והלכו באשר הלכו. שום מושל ומנהיג לא היה עושה כן.

אמנם כתיב (ישעיה נה ח) לא מחשבותי מחשבותיכם, והנהגה האלקית היתה למאוס במצרים ערות הארץ, ולהנחיל את ישראל ארץ ישראל, מקום הקדושה והשראת שכינת עוזו יתברך שמו, כאשר נשבע לאבותינו לתת לנו, והיא היא הארץ הראוייה לעם סגולתו. חיי עולם ח"א פט"ז.

◈◈◈

כיבוש ארץ ישראל – דווקא ע"י מלחמות רבות ויסורים

אחד המקומות שביארה תורתינו הקדושה דרכי השגחתו יתברך שמו, הוא בתחילת פרשת בשלח, דכתיב ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, ויסב אלקים את העם דרך המדבר וגו'.

והן לא קצרה יד השם יתברך למנוע כל עסק של מלחמה בביאת הארץ... ולא קצרה יד השם יתברך להפיל כמו כן פחד על שאר שבעה עממין, אשר יברחו לנפשם מבלי מלחמה, או להמם מהומה גדולה בשעה אחת, כאשר היה במחנה סנחריב.

אבל אין זה רצונו יתברך שמו, **כי כך גזרה חכמתו, שלא יהא כיבוש הארץ אלא דוקא על ידי מלחמות רבות. וכמו שאמרו חז"ל בברכות (דף ה' ע"א) שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורים, תורה, ארץ ישראל, ועולם הבא** עיין שם. חיי עולם ח"ב פ"ט.

◈◈◈

לקנות קרקע בארץ ישראל – משום ישוב א"י

מרן החזו"א זצוק"ל קנה בשותפות עם עוד רב חלקת אדמה (מגרש) בא"י בעיר שגר בה בני ברק, **משום מצות ישוב א"י**... ואמר לי הגרח"ק שליט"א, **שמרן הי' מיעץ ומזרז לקנות קרקע בא"י משום ישוב א"י.**

וספר **שגם למו"ר (הסטייפלר) זצוק"ל היה חלק במגרש בא"י**... לאחר הסתלקותו של מו"ר זצוק"ל מכרוהו בגלל המסים הגדולים שרבצו עליו (ארחות רבינו הקהילות יעקב, ח"ג, עמוד קפ).

[א.ה. **ומזה משמע שהסטייפלר לא רצה למכרו על אף המיסים שרבצו עליו**].

◈◈◈

לגור בכל חלקי הארץ

מו"ר (שליט"א) זצוק"ל, ממליץ וממריץ באברכים שיגורו בכל חלקי הארץ, ואומר שבכל מקום יתארגנו כמה אברכים ויסדירו את עניני המאכלים עם הכשרים ושאר עניני הדת.

וכן ידוע לי **שמרן החזו"א זצוק"ל היה ממליץ ומבקש מאברכים שיתפזרו לגור בכל חלקי הארץ, ולא להתרכז רק בב"ב,** כדי שהם ישפיעו על סביבתם. וידוע לי שמרן החזו"א הורה לאברכים מבני משפחתו וממקורביו שיגורו בפ"ת לאחר חתונתם. (ארחות רבינו, ח"א, עמוד רלד).

◈◈◈

מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אמר לי היות ואין כסף, שחתן יקנה דירה בבית שמש, אמרתי למו"ר שמקומות כאלה פרט לב"ב וירושלים קשה לחנך ילדים וכן זה משפיע לרעה גם על המבוגרים, יש טלויזיות בכל מקום והרחוב טמא, ענה לי מו"ר כל המקומות שוים... העיקר תלוי בחנוך של האב, והיום האבות שולחים לחדר ומסתפקים בזה ולא מחנכים, **העיקר ראיתי בדעתו שיש לגור בכל מקום.** (ארחות רבינו, ח"ה, עמוד פד).

◈◈◈

אסור לנסוע לחו"ל רק לג' דברים

ספרתי למו"ר (שליט"א) זצוק"ל, על גאון אחד מידידיו שנסע לאמריקה, שאלני לאיזו מטרה האם למסחר, אמרתי לא, אמר לי מו"ר **הלא אסור לנסוע לחו"ל רק לג' דברים,** אמרתי שהגאון (הנ"ל) יש לו שיטה משלו שמותר לנסוע גם בשביל צורך קצת, ולאיזה צורך שיהיה מותר, ונסע לנוח, שלחו לו כרטיס, ואמר לי מו"ר **שהיתר זה (איז נישט גלאט) אינו חלק, שכתוב שמותר לנסוע לחו"ל רק לג' דברים.** ארחות רבינו, ח"ג, עמוד קפא.

◈◈◈

לא לעזוב את הארץ בזמן מלחמה

ג' מרחשון תשל"ד (מלחמת יוה"כ) ר' מאיר סטפנסקי אמר למו"ר (שליט"א) זצוק"ל שיסדר לו היתר יציאה לנסוע לאמריקה למונסי, מו"ר דחהו יש לי משפחה, אמר לו ר' מאיר סטפנסקי שיוציאו יחד עם המשפחה ועם ר"ח ומשפחתו, ודחהו מו"ר שיושב כבר כאן, וישאר לגור כאן, ואמר לי הגרח"ק שליט"א שאביו סיפר לו ע"כ, **ואמר לו האמת שדעתו שאינו רוצה לעזוב את הארץ,** מה לי הכא מה לי התם, והוסיף הגרח"ק שאם מו"ר יעזוב **תהיה זו הוראה וכולם יסעו ג"כ לחו"ל** (וכנראה שמו"ר אמר לו כן כמו שאומר תמיד שכולם מסתכלים עליו).

וספר לי הגרח"ק, בהתחלת מלחמת הקוממיות רצו לעזוב את הארץ, ושאלו את מרן החזו"א זצוק"ל, וענה **כל עוד שתוכל להביא תועלת משהו ולעזור עם שהותך בארץ, אסור לך לעזוב,** רק אם המצאם בארץ לא יביא כל תועלת אז מותר לעזוב[1]

◈◈◈

י' חשון תשל"ד, מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אמר לי **אין לעזוב את ארץ ישראל,** הקב"ה יעזור וננצל, **האמריקאים אחזם בולמוס של חזרה לאמריקה,** הם מפחדים יותר מאתנו כי יש להם דירות מוכנות שם ובקלות יכולים לחזור לשם, לכן רוצים לברוח, אבל מו"ר (שליט"א) זצוק"ל **דעתו אינה כן,** אלא הקב"ה יעזור גם כאן בארץ. ארחות רבינו ח"ה, עמוד עד.

◈◈◈

שמירה על הישוב היהודי בא"י

הנסים הגלוים שנתגלו לנו במלחמת יוה"כ בשנת תשל"ד מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אמר לי את הנס הגדול שהיה לנו, שהמצרים כשנכנסו ביוה"כ בשנת תשל"ד יכלו להגיע בנקל עד באר שבע, רק לאחר כמה ק"מ נעצרו כדי לחוג חגא, ועשו חינגא במשך כיום, ובינתיים הגיעו הישראלים להלחם בהם. עתה נשברה קצת גאוותם של המנהיגים של המדינה לאחר שראו את הנסים הגלוים שהתרחשו. ארחות רבינו ח"ה עמ' סו.

◈◈◈

ספרתי למו"ר שהרוסים אמרו שישמידו את עם ישראל (במלחמה זו) אמר לי מו"ר שעכשיו שרוצים להשמיד את כלל ישראל ודאי יהיה לרוסים מפלה, **תקנתי את דברי ואמרתי למו"ר שאמרו שישמידו את מדינת ישראל, אמר לי מו"ר שחושבים שזה בידם זה לא יעלה בידם, הקב"ה יצילנו, וחזר מו"ר כמה פעמים הקב"ה יצילנו.** ארחות רבינו ח"ה עמ' עג.

◈◈◈

רוב חבלי המשיח היו במלחמת העולם השניה

בפורים תש"ל אמר לי מו"ר זצוק"ל שאנו קרובים מאד לביאת המשיח צדקנו, **כי כבר עברנו את רוב חבלי המשיח, ועיקר רוב חבלי המשיח היה במלחמת העולם השניה שבה עבר עמנו יסורים נוראים.** שם ח"א עמ' רפז.

◈◈◈

אור לט"ו אייר תשכ"ז המצב בארצנו מסוכן ומתוח, המצרים סגרו את מיצרי טירן את הגישה לנמל אילת, וגיוס האנשים במלואו... בנוגע למצב אמר מו"ר שזה עקבתא דמשיחא... אבל אין לדאוג, כי קרבנות יהיו רק מעט, **כי הצרות של חבלי משיח כבר עברנו,** ורק נרגיש דוחק באוכל והקב"ה יתן לכל אחד מה שמגיע לו, ולא צריך לדאוג. ארחות רבינו ח"ד עמ' קצט[2].

◈◈◈

לכאורה ליכא מצד הג' שבועות

("קריינא דאיגרתא" ח"א אגרת ר"ה) "**אבל עכשיו שאין שלטון אחר לכאו' ליכא מצד הג' שבועות**"[3].

◈◈◈

בתכריך כתביו של תלמידו רבי אברהם יצחק נריה הובאו תשובות שנרשמו מפיו של הקהילות יעקב, ושם הובא השאלה האם היה איסור ג' שבועות בזמן שהיה בארץ שלטון אחר: "שאלתיו: האם מותר היה **להילחם באנגלים** ובערבים? **האם לא היה כאן עבירה על השבועה שלא יעלו בחומה, שלא ימרדו בגויים?**

וענה לי: שהרבי מסאטמר רצה לומר שכן [על השבועה], **אך הוא מסתפק בכך**".[4] (ממוסף יתד נאמן עקב תשע"ה עמ' 33).

---

[1] בספר "פאר הדור" על החזו"א (ח"ב עמוד מב) הובא: "בשעת מלחמה, אירע שפנה אליו יהודי המתגורר במושבה שנמצאת בחזית האש ושאל: **כלום יעקור עם משפחתו למקום יותר בטוח?** והוא השיב לו: - הגע בנפשך, **אם כן ינהגו כל האוכלוסין שבמקומך, הרי יזוז הגבול לפנים הארץ ושטח ישובנו ילך ויצטמצם...**".

[2] ועד"ז כתב המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל ("אור יחזקאל" ח"ג אמונה, עמוד רצ"ב): ומובא בנביא (דניאל יב א) "והיתה עת צרה ליעקב אשר לא נהייתה מהיות גוי עד העת ההיא ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר". והנה להוותנו **עומדים אנו כבר אחרי ימי העת צרה האלו שהיו בתקופה האחרונה.**

וע"ע אור יחזקאל, ח"ג, אמונה, עמוד שי"ג, ובח"ז, דרכי העבודה, עמוד ק"א.

[3] כלומר שהרי אמרו (כתובות קיא, א): "השבעתי אתכם... ואחת - שהשביע הקב"ה את ישראל שלא **ימרדו** באומות העולם וכו'". וממילא בשעה שעם ישראל נמצאים בא"י ואין עליהם שלטון זר, אין שייך השבועה, כיון שמרידה שייכת רק במי שהוא **אדון** ורוצים לצאת מתחתיו.

[4] עי' במדור נבואות ה' לאחרית הימים.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 22 שבט תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת משפטים

גילוי יחוד ה' במלחמות ארץ ישראל

בסוף הפרשה מתארת התורה כיצד תהיה הכניסה לארץ ישראל: את אימתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם וכו' ונתתי את כל אויביך אליך עורף (שמות כג, כז), וממשיכה התורה לתאר כיצד נגרש את האויבים שאינם נותנים לישראל להיכנס לארצם.

צריך להבין מדוע הקב"ה מנהיג את הכניסה לארץ ישראל בצורה כזו, שכניסתם של בני ישראל אליה כרוכה **בהתגרות ומלחמה עקובה מדם עם העמים** ומדוע הוא לא נתן לנו את ארץ ישראל במנוחה, בלי לעורר עליה כ"כ הרבה מתנגדים מסוכנים. [וגם בכל הזמנים אח"כ תמיד הכניסה לא"י היתה מלווה במלחמות והתגרויות עם אומות העולם].

ארץ ישראל – ההטבה האלקית הכי גדולה

כדי ליישב את הקושיא יש להקדים. יהושע וכלב אמרו לעם ישראל (במדבר יד, ז) "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ **מאד מאד**". הכפילות 'מאד מאד' מורה שאין יותר טוב מזה, כמ"ש בפירוש (הארוך) לאבן עזרא על הפסוק "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו **במאד מאד**" (שמות א, ז) – "**ומלת במאד מאד שלא היו יכולין להיות יותר**". וכך גם א"י, היא תכלית ההטבה, שבה מתקיים התכלית של "להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו".

וכך אמרו חז"ל בזוה"ק (לך לך. פ, א): "בספרא דרבי ייסא סבא כתיב הכא ויעבור אברם בארץ, וכתיב התם אני אעביר כל טובי. והוא רמז לקדושה דארעא וכו'".

ובפירוש רמ"ד וואלי זיע"א (דברים, ביאור משנה תורה, עמוד צז): "כי ה' אלקיך מביאך אל **ארץ טובה**. דהיינו **שכל הטוב העליון של הקדושה נמשך לתוכה. וכל צנורות החסד מריקים בריבוי על הארץ ההיא**, בגין דאיהי גופא דשכינתא ממש, כדאמרינן בכמה אתר".

וכ"כ הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצ"ל (דעת תורה בראשית עמ' ג) "**כי היא (ארץ ישראל) התכלית, ארץ ישראל היא תכליתו של המקום ב"ה. עיקר כל הבריאה, והיא תכלית כל התורה".** ובמקום אחר הוא כותב: "הרי רואים שענין ארץ ישראל נוטל חלק בראש בתורה הקדושה... וכל המשא ומתן שבתורה אודות ארץ ישראל, **שסוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי גדולה.. ותורה אינה עוד אלא הכנה לארץ ישראל..**". (דעת חכמה ומוסר ח"ב עמוד רו – רז).

ארץ ישראל אמצעי ליחוד ה'

מאידך כתב הרמח"ל: "תכלית בריאת העולם הוא להיות מיטיב כפי חשקו הטוב בתכלית הטוב, לכן שם ההנהגה הזאת שנתן בתחילה מקום לרע לעשות את שלו, ובסוף הכל כבר כל קלקול נתקן, וכל רעה חוזרת לטובה ממש, **והרי היחוד מתגלה, שהוא עצמו תענוגן של נשמות .. וכשישיגו היחוד מגולה כראוי, אז יהיה התענוג השלם.. עוצם התענוג שיכול להיות לנשמות**". (קל"ח פתחי חכמה - פתח ג - ד).

וכך כותב הרמח"ל גם בספרו דעת תבונות (סימן לד, עמוד י - יב) "ופי עליון מעיד בעצמו ומודיע **כי כל הנלקט מכל מסיבותיו הגדולות אשר הוא מתהפך בעולמו** (- התועלת הסופית מכל מה שקורה בעולם), **הלא הוא גילוי יחודו הגמור הזה**, כעניין אמרו (דברים לב, לט), "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי"... וסוף דבר, הלא זה עדותנו בכל יום תמיד (דברים ו, ד), "שמע ישראל ה' אלהינו **ה' אחד**".

כאשר אנו מחברים את שני הדברים הללו יחד, עולה **שארץ ישראל** היא המקום והאמצעי שבו, ועל ידו, **מתגלה יחוד ה' בדרגא הכי גבוהה.** ולכן ארץ ישראל היא ההטבה הכי גדולה, ומשום כך דווקא בענין ארץ ישראל צריך להיות גילוי יחוד ה' בדרגה הכי גבוהה.

גילוי היחוד – ע"י שהרע מוציא את כל כוחותיו לפועל

הרמח"ל מבאר ש"**גדר היחוד הוא שלילת הרע**", ומשום כך, מבאר הרמח"ל, לצורך גילוי היחוד צריך שיראו כיצד הקב"ה, **שהוא בעל הטוב,** ורוצה להיטיב לברואיו בכלל ולעם ישראל בפרט, מנצח את כל אויביו, הם הסט"א וחיילותיה, שהם כוחות הרע, **שרוצים להרע לבריות.**

האופן הפשוט הוא שהקב"ה **יכלה ויאבד** את הרע, אמנם גילוי יחוד ה' מחייב נצחון בדרגה יותר גבוהה, שהקב"ה **ישעבד** את פעולות הרע להיטיב לישראל. ולדוגמא: פרעה גזר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (שמות א, כב). וכוונתו היתה כדי להרוג את משה רבינו, ולבסוף אותה גזירה גרמה שבת פרעה תביא את משה לבית פרעה, וזה יכשיר את משה להיות מלך, כמ"ש האבן עזרא (שמות ב, ג): "אולי סבב השם זה שיגדל משה בבית המלכות, להיות נפשו על מדרגה העליונה בדרך הלימוד והרגילות, ולא תהיה שפלה ורגילה להיות בבית עבדים...". - הרי לנו דוגמא, איך הקב"ה לוקח את הפעולה של הרע, **ומשעבד אותה** להביא את ההטבה.

ומשום כך, ככל שהרע מוציא לפועל את כח הרוע הכי גדול שבו, ועושה פעולות רוע יותר גדולות ומרושעות, כך יתגלה יחוד ה' בדרגא יותר גבוהה, ע"י שהקב"ה יקח פעולה של רוע גדול, וגם אותה הוא ישעבד לטוב היותר גדול.

דבר העורך

בשבוע שעבר ציין עם ישראל את יום ט"ו בשבט ואת חשיבות פירות הארץ, ביום ראש השנה לאילן (ראש השנה ב, א).

התורה משבחת פעמים רבות את ארץ ישראל על מעלת פירותיה, ומציינת שהיא "**ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש. ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה**". (דברים ח, ז - י).

התורה גם קוראת לארץ ישראל "ארץ זבת חלב ודבש", ומבאר הגר"א (ישעיה ז, טו) "..כי ארבעה חילוקי טעם הם: מתוק, מר, שמן, חד (חריף). **המובחר - הוא מתוק ושמן, זה שנאמר "דבש וחלב תחת לשונך", וכן נשתבחה ארץ ישראל "זבת חלב ודבש"**, וחלב היינו שמן וממנו יוצא החמאה. (וכ"כ בשנות אליהו שבת ח, א).

כאשר עזרא הסופר מדבר עם ישראל על שמירת התורה, הוא אומר להם "למען תחזקו **ואכלתם את טוב הארץ**" (עזרא ט, יב). גם הנביא ישעיהו (א, יט) אומר לעם ישראל "אם תאבו ושמעתם **טוב הארץ תאכלו**".

וכן בברכות יעקב בפרשת ויחי, ובברכות משה בפרשת וזאת הברכה, **הרבו לשבח את הפירות וטוב הארץ** שבנחלת השבטים. (עיי"ש במקראות ובתרגומים ובמדרשי חז"ל).

ובוודאי אע"פ שבהרבה מקומות דרשו חז"ל שהדברים נכתבו כדי ללמדנו דיני קדימה בברכות, או ללמדנו שיעורי תורה (עיין ברכות מא) הרי שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, שהכתוב בא לשבח את הטוב הגשמי של פירות ארץ ישראל, וכמו שכותב הגר"א (אדרת אליהו) על הפסוק (דברים לב, יג) "ירכיבהו על במתי ארץ ויאכל תנובות שדי וכו'", שעפ"י מדרשו הוא מרמז למקרא משנה וגמרא הלכות ואגדות וכו', אך **עפ"י פשוטו** "ויאכל תנובת שדי. הם **פירות א"י המשובחים** ... וכל זה שבח א"י, שיהיו ענבים הרבה עד שיהיה היין זב מהם בלא כתישה".

ובברכת "ברך עלינו" שבתפילת י"ח תיקנו לומר: "**וישבענו מטובה**", ומבואר בגמ' (מגילה (יז, ב) שברכה זו היא כנגד מש"כ (יחזקאל לו, ח) "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וכו'". דהיינו שאנו מתפללים שנזכה לשבוע **מטובה של ארץ ישראל**. [ובברכת הביננו שהיא קיצור של ברכות שמונה עשרה, כנגד "ברך עלינו" אומרים: "ודשננו בנאות ארצך" (ברכות כט, א). ומכאן הוכיחו (הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל "חזון יחזקאל" תנ"ך ותפילה, עמוד שסג, והג"ר אהרן קוטלר זצ"ל "משנת רבי אהרן" עה"ת עקב, יא, יב) כנוסחת הגר"א: "ושבענו **מטובה**. וקאי **על ארץ ישראל**" ("דיוקים בנוסחי התפלה והברכות" נדפס בשו"ע או"ח לאחר סימן רמא. ובמע"ר מח)].

והנה בוודאי פירות א"י יש בהם מעלה מצד עצמם, והם יותר זכים מאשר פירות חו"ל, ותעיד על כך העובדה שא"א לאכול אותם אלא לאחר הפרשת תרומות ומעשרות, לעומת פירות חו"ל שאינם צריכים שום הכנה. כשם שארץ ישראל היא קדושה, כך פירותיה קדושים ומשפיעים קדושה. ויש להאריך בנושא זה, אך אנו ניגע כאן בנקודה אחרת, והיא: מלבד קדושתם של פירות הארץ, ישנה מעלה בהם שהם מחברים אותנו אל קדושת הארץ. ונבאר את הדברים.

נאמר בתורה (דברים י, כ) "את ה' אלוקיך תירא אותו תעבוד **ובו תדבק**". והדרך להגיע אל הדבקות בה' היא כמו שאומר הנביא בכמה מקומות "אז תתענג על ה'" (ישעיהו נח, יד). ובלשון המסילת ישרים (פ"א) "שהאדם לא נברא אלא **להתענג על ה'** ולהנות מזיו שכינתו.. כי השלמות האמיתי הוא רק **הדביקות** בו יתברך" - ומשום **שהדבקות** באה ע"י **התענוג**, כמו שנאמר בשיר השירים (ז, ז): "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים", שע"י שהאדם יעסוק בתורה ויתענג על פקודי ה' ישרים משמחי לב הוא יגיע לאהבת ה' עד לדרגת "ובו תדבק".

אותו לשון של דביקות אנו מוצאים בתורה גם לענין ארץ

ישראל, וכמש"כ (במדבר לו, ז) "כי איש בנחלת **מטה** אבותיו **ידבקו בני ישראל**". וביאר רמ"ד וואלי (במדבר עמוד שנו): "כלומר, **דבקותם למטה** תהיה מכוונת אל **דבקותם וישרשם למעלה** וכו'".

כלומר - ארץ ישראל היא מקום השראת השכינה, והדביקות בא"י מביאה אל הדביקות בשכינה. רמ"ד וואלי כותב (בראשית ח"ב עמוד תכא): ".. והנה ההבטחה הראשונה היותר עיקרית היא לתת לו ולזרעו **הארץ הנבחרת דאיהי גופא דשכינתא ממש**". וכך הוא כותב במקומות רבים. וממילא אנו מבינים שהדביקות בא"י מביאה אל הדביקות בשכינה, ומה שנאמר "כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל", מקביל למש"כ "ובו תדבק" - זה בגוף וזה בנשמה.

וכשם שהדרך להידבק בשכינה היא ע"י התענוגים הרוחניים של הנפש מהדביקות בה', כך הדרך להידבק בא"י (שהיא גוף השכינה) היא ע"י התענוג הגשמי של הגוף מארץ ישראל ופירותיה. ומשום כך התורה מייחסת חשיבות למעלתם של פירות הארץ.

מן הענין לצטט כאן מדבריו של בעל "בן איש חי" בתשובה לשאלה שנשאל (שו"ת "תורה לשמה" סימן תיח) מאת יהודי הגר בארץ ישראל שרצה ללכת מרחק כמה שעות מעירו, למקום אחר בארץ ישראל, בו יש פירות חשובים ומתוקים ומשובחים במאד מאד "אם יש בזה איזה פקפוק ממידת חסידות - ללכת ממקום למקום מהלך איזה שעות, בשביל אכילה והנאה של מותרות הגוף וכו' או דלמא שרי גם לפי מידת חסידים, **משום חיבוב ארץ ישראל, כי פירות הם של א"י, ויש מצוה בהליכה לשם לאכול מפירות החשובים של א"י**. יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה גם לפי מדת חסידים לית בהא פקפוק וחשש, דכן מצינו בגמרא דערובין (ל, א) אמר רבב"ח **כי הוה אזלינא בתריה דרבי יוחנן למיכל פירי דגנוסר**, כי הוינן בי מאה הוה מנקטינן לכל חד וחד מאה מאה ולכל מאה מנייהו לא הוה מחזיק להו צנא בת תלתא סאוי, **והוה אכיל להו לכולהון** וכו' ע"ש. הרי מפורש שהיו הולכין רבי יוחנן וסיעת מרחמוהי - מאה רבנן - ממקום למקום, **כדי לאכול פירות מתוקים וטובים**, וכל הליכתם בשביל זה, שכן מוכח מן הלשון. **ובודאי הם היו מכוונים בזה בשביל חיבוב ארץ ישראל - לאכול מפירות המתוקים וחשובים שלה, וכוונתם לשם שמים**. והנה ודאי כולם היו חסידים וקדושים, נמצא דבר זה הוא משנת חסידים, ולית ביה פקפוק. ולכן מאחר שגם אתה השואל **כונתך לש"ש - בשביל חיבוב א"י, ולהודות לה' על הארץ ופירותיה הטובים, לך אכול בשמחה, והכל הולך אחר כונת הלב**".

בברכת התורה, העורך

וזה מה שכתב הרמח"ל (דעת תבונות סימן מ, עמוד כו): "אמנם, הנה זה הוא מחוקו של היחוד העליון לבדו ב"ה - להראות עוצם ממשלתו השלימה, שכל הזמן שהוא רוצה מניח העולם להיות סוער והולך בילדי הזמן עת שלט הרע בעולם, ולא עוד, אלא שאינו מעכב על ידי הרע הזה **מעשות כל אשר בכוחו לעשות**, ואפילו מגיעות בריותיו **עד הדיוטא התחתונה**... כי אדרבה הרשה הקב"ה והניח לרע לעשות **כל מה שבכוחו לעשות**, ובסוף הכל, **כל יותר שהקשה הרע את עול סבלו על הבריות, כן יותר יגלה כח יחודו ית' וממשלתו העצומה**, אשר הוא כל יכול, ומתוך עומק הצרות הרבות והרעות, מצמיח ישועה בכוחו הגדול". [כלומר, שהנצחון הוא, שמצרה עצמה מצמיח ישועה - שהקב"ה משעבד את כוחות הרע, שהם עצמם יביאו את הישועה ואת הטוב. וכנ"ל].

וכן מבאר הרמח"ל בהמשך הספר (סימן קסו, עמוד קפה): "ואמנם שורש הימצא הרע בהנהגה, כבר פירשנוהו שהוא מטעם גילוי יחודו ית', שצריך לגלות הרע ולהניחו לעשות **כל מה שבחוקו, להראות אח"כ יחוד שליטתו ית' בהחזירו אותו לטוב**. ומטעם הזה, כל עוד שיתעלם ויסתיר פניו האדון ב"ה, **ויניח לרע להתגבר עד הגבול האחרון שאפשר לו להתגבר**, דהיינו עד חורבן העולם, ולא עד בכלל, **הנה זה יהיה טעם יותר להיגלות ולהיראות אח"כ אמיתת יחודו ית'**, בתקנו את הקלקולים ההמה בכח שליטתו, והאור ניכר מתוך החושך".

ואם כן לאחר שנתבאר שתכלית ההטבה של הקב"ה היא ארץ ישראל שבה דבקים עם ישראל בהקב"ה, ממילא גילוי היחוד, שנעשה ע"י שבתחילה כוחות הרע פועלים נגד מגמתו של הקב"ה, מחייב שדווקא בארץ ישראל הרע יוציא את כל כוחו נגד כניסת עם ישראל אליה, ולכן רשעי אומות העולם ביחד עם הערב רב [והע"ר יותר מהאומות, כמו שאמרו בזוה"ק פנחס (רלב, ב) "יתיר מעכבין בגלותא ערב רב לישראל מאומין עכו"ם"] נלחמים בכל כוחם נגד כניסתם של עם ישראל לארץ ישראל, כדי שבסופו של דבר יתגלה יחוד ה' בדרגה הכי גבוהה, ועי"ז ארץ ישראל ראויה ליקרא "טובה הארץ מאד מאד - שהיא אמצעי ליחוד ה' שהוא **עוצם התענוג שיכול להיות לנשמות**".

קידוש ה' הגדול בקיבוץ גלויות

לפי דברים אלו ניתן להבין את הפסוקים ביחזקאל (לו, כג) "**וקדשתי את שמי הגדול** המחולל בגוים... (כד) ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם". לשון כזו של "קידוש השם **הגדול**" אינה מופיעה בכל התנ"ך מלבד בפסוק זה שמדבר על שיבת ישראל לארץ ישראל, ומשום **שיחוד ה' בדרגא הכי גבוהה - מתגלה דווקא ע"י שיבת ישראל לארץ ישראל**, וכנ"ל, ולכן **קיבוץ גלויות נקרא הקידוש השם הכי גדול**.

נתינת יושבי הארץ בידי עם ישראל

נקודה נוספת שאנו יכולים להבין לפי הדברים שנתבארו, היא מה שאומרת התורה בהמשך הפסוקים "**ושלחתי את הצרעה** לפניך וגרשה את החוי את הכנעני ואת החתי מלפניך", ומאידך ממשיכה התורה (פסוק לא) "ושתי את גבלך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר **כי אתן בידכם את יושבי הארץ** וגרשתמו מפניך", וכ' הספורנו: "כי אתן בידכם את יושבי הארץ, **הדבר מסור בידכם**, ואתם אל תתעצלו בזה, כמו שהעיד בהם יהושע באמרו עד אנה אתם מתרפים לבא לרשת את הארץ אשר נתן לכם ה' אלהי אבותיכם (יהושע יח, ג)". ולכאורה לא מובן מדוע צריכים עם ישראל להילחם, ומבטיח הקב"ה כי אתן **בידכם** את יושבי הארץ, ומדוע א"א שהצרעה תגרש את כולם ללא צורך במלחמתם של עם ישראל.

אלא הוא הדבר שנתבאר. כיון שכל הצורך במלחמה הוא משום גילוי יחוד ה', דווקא כאשר עם ישראל **שהם כח הטוב** (שיונקים כוחם מהקב"ה) מנצחים את **הגויים שהם כח הרע** (שיונקים כוחם מהסט"א), ומשעבדים את הגויים לישראל, מתגלה יחוד ה'.

נבואות ה' לאחרית הימים

גאולה ותשובה

שאין בגאולה העתידה שום תנאי

סנהדרין צז, ב רבי אליעזר אומר: **אם ישראל עושין תשובה - נגאלין, ואם לאו - אין נגאלין**... אמר לו רבי יהושע, והלא כבר נאמר חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו, חנם נמכרתם - בעבודה זרה, **ולא בכסף תגאלו - לא בתשובה ומעשים טובים**.. **ושתק רבי אליעזר**. וכתב **ה"יד רמ"ה"** שם: "שתק ר' אליעזר **וקיבלה**". וכ"כ בקרבן העדה על דברי הירושלמי (תענית פ"א ה"א) "איסתלק ר' ליעזר" - **"והודה לדברי ר' יהושע"**.

וכתב הר"ן (סנהדרין קי, ב) "אבל רבי יהושע חלק עליו לומר **שאין בגאולה העתידה שום תנאי**, והיה גזירה שיש בה שבועה... ושתק רבי אליעזר".

[ומבואר מדבריו (וכן מבואר מדברי הרמב"ן ושאר המפרשים דלהלן) שמה שאמרו שם הקב"ה מעמיד להם מלך קשה כהמן ומחזירם למוטב, הוא לדעת רבי אליעזר, אבל לרבי יהושע אי"צ תשובה כלל, וכגירסת המסורת הש"ס שם].

וכן מבואר מדברי הרמב"ן (הובאו דבריו להלן במסגרת במדור מדברי רבותינו) שלר' יהושע אי"צ תשובה כלל **"ונצחו לרבי אליעזר"**.

וכ"כ **המהר"ל** ("נצח ישראל" סו"פ לא): "..ומכל מקום קיימא לן כרבי יהושע, דקאמר אף אם אין עושין תשובה נגאלין, דהא שתיק רבי אליעזר במסקנא".

ובהקדמות ושערים לבעל **הלשם** (ש"ו פ"ט): "ולבסוף שתק ר"א כמו שמבואר שם, והרי הודה ר"א ג"כ לר' יהושע שהגאולה העתידה אינה תלויה במעשים טובים כלל".

ומבואר שלמסקנת הגמ' הגאולה אינה תלויה בתשובה. וכן כתב הגר"א (תיקוני זוהר תכב, דף עד, ב מדפי הגר"א) "כי יש קצים **בכל דרא** לפי הזכויות, **אבל קץ האחרון לא תליא בתשובה אלא בחסד**, כמש"כ (יחזקאל כ, כב) ואעש **למען שמי**, וכמ"ש בתפילה [ומביא גואל לבני בניהם] **למען שמו באהבה**".

אין קץ הגלות נתלה אלא בתשובה

מאידך מצאנו כמה מקומות סותרים להנ"ל, בהם מבואר שהגאולה תלויה בתשובה:

בזוהר חדש בראשית (טו, א): "אם אתם מבקשים לדעת קץ גאולתכם אימתי תהיה, ואימתי תבואו לארצכם... **אין קץ הגלות נתלה אלא בתשובה**, שנאמר, היום אם בקולו תשמעו". וכן מבואר בעוד מקומות בזוה"ק (זוהר אחרי סו, א; תרומה קל, ב; זו"ח בראשית טו, א; נח מ, א; כי תבא צח, א).

וכן כתב הגר"א (יהל אור משפטים יא, א. והובא בחומש הגר"א דברים ל, ו): "שלוש הגלויות הראשונות היו על ידי זכות אבות... והשתא (הגאולה מהגלות האחרונה) כנגד משה, ודרגיה בינה - תשובה, **לא יגאלו כי אם על ידי תשובה**".

זכו אחישנה - לא זכו בעתה

אמנם הדברים מתבארים עפי"ד הגמ' (סנהדרין צח, א): "רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב בעתה, וכתיב אחישנה. **זכו אחישנה, לא זכו בעתה**". ומבואר שאם זכו יהיה אחישנה, אך אם לא יהיו זכויות, תגיע הגאולה בעתה. וממילא מה שאמר ר' יהושע שאע"פ שאין עושין תשובה נגאלין, הכוונה שיגאלו ב"עתה", אבל בשביל להיגאל קודם הזמן צריך תשובה.

ובאמת בדברי הרמב"ן שהובאו לעיל מבואר שדברי הגמ' בסנהדרין שאין הגאולה תלויה בתשובה, נאמרו על גאולת בעתה.

וכך מבואר בזוה"ק וירא (קיז, ב): "**וכלא תלי ליה קב"ה כד יתובון בתיובתא** אי יזכו, **ואי לא יזכו** כמה דאתמר.. זכו אחישנה **לא זכו בעתה**". כלומר שמה שאמרנו שהכל תלוי בתשובה, זה אם יזכו ויהיה אחישנה. וכ"ה בזוה"ק אחרי מות (סו, ב).

וכך אמרו חז"ל בשמות רבה (כה, ב): "א"ר יוחנן אמר הקדוש ברוך הוא לישראל אף על פי שנתתי קצבה לקץ שיבא, **בין עושין תשובה בין שאין עושין - בעונתה היא באה**, אם עושין תשובה אפילו יום אחד - אני מביא אותה **שלא בעונתה**, הוי היום אם בקולו תשמעו". וכן מבואר בתיקוני זוהר חדש (ג, ב מדפי הגר"א. ויעוי"ש בביאור הגר"א. והובא ג"כ ב"אבן שלמה" (יא, ט). ובתיקו"ז (תיקון כא).

מדברי רבותינו

במדור נבואות ה' הובא החילוק בין גאולת אחישנה, שהיא אינה באה אלא ע"י תשובה, לבין גאולת בעתה שהיא תגיע על כל פנים. ואמנם בוודאי שבכל זמן, גם בגאולת בעתה, התשובה מקדמת ומזרזת את תהליכי הגאולה, ואף היא באה בד בבד עם התשובה כמבואר ביחזקאל שלאחר קיבוץ גלויות יהיה וזרקתי עליכם מים טהורים, ולאחר שה' גואל את ישראל, הוא אומר (ישעיה מד, כב) שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ. ופירש בסידור התפילה לרוקח – (מעריב ליום"כ, או"א מחול לעוונותינו) "שובה אלי בכל לב כי גאלתיך מגלותיך".

אך הגאולה מתחילה גם ללא תשובה, מחמת אהבתו של הקב"ה העצומה לעמו ישראל ונאמנותו לקיים את דברו שהבטיח לגאול את בניו. [וכעי"ז הובא משמו של **הגרי"ח זוננפלד זצ"ל** ("האיש על החומה", ח"ב עמ' 148): כתוב וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבֵי פֶּשַׁע בְּיַעֲקֹב נְאֻם ה' (ישעיהו נט, כ) – מקודם תהיה הגאולה ואח"כ יחזרו החוטאים בתשובה].

בדברי רבותינו מצאנו שהביאו פסוקים רבים על החילוק בין הגאולה "בעתה" ל"אחישנה", ונביא כאן את דבריהם:

אֲנִי ה' בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה

ר' סעדיה גאון על הפסוק **אֲנִי ה' בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה** (ישעיהו ס, כב) כותב "..שהוא (הקב"ה) נתן לשעבודינו שני זמנים, **האחד מהם זמן התשובה, והשני זמן הקץ. ואיזה מהם שיקדם נהיה ראויים לישועה.** אם עשינו תשובה לא יביט לקץ.. **ואם לא עשינו (תשובה) נשאר עד זמן הקץ".** ("אמונות ודעות" - מאמר ח פרק ב).

◈

וכך כותב גם **בספר העיקרים** לרבי יוסף אלבו (מאמר ד פרק מח): "ולזה מה שתלו רבותינו ז"ל הגאולה הכללית **בזמן - או בזכות,** אמרו: 'אני ה' בעתה אחישנה', זכו אחישנה, לא זכו בעתה".

וכן עוד רבים הביאו פסוק זה כמו שיובא להלן.

◈

אִם תִּבְעָיוּן [למהר הקץ] - שֻׁבוּ אֵתָיו

עפ"י יסוד זה מבאר **רש"י** את הפסוק בישעיהו (כא, יב) "אָמַר שֹׁמֵר אָתָה בֹּקֶר וְגַם לָיְלָה אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ שֻׁבוּ אֵתָיו". כלומר: "אם תבקשו בקשתכם **למהר הקץ** - שובו אתיו. בתשובה".

◈

וַיִּשָּׂבַע בְּחֵי הָעוֹלָם - כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וָחֲצִי.. תְּכַלֶּינָה כָּל אֵלֶּה

בפסוק בדניאל מובא שהאיש לבוש הבדים נשבע: "וַיָּרֶם יְמִינוֹ וּשְׂמֹאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם **וַיִּשָּׁבַע בְּחֵי הָעוֹלָם כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וָחֲצִי וּכְכַלּוֹת נַפֵּץ יַד עַם קֹדֶשׁ תְּכַלֶּינָה כָּל אֵלֶּה**" (דניאל יב, ז). עפ"י פסוק זה כותב **הרמב"ן** "וראוי להם להיות בוכים ולהתפלל לפני ה' לילה ויום שיכפר על עוון ישראל ויחיש קץ הגאולה, **כי המשיח בתשובה יבוא מיד, ואם לאו יתאחר עד הקץ הבא עליו בשבועה,** כדכתיב וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם". (ביאור הרמב"ן על פרשת הנה ישכיל עבדי. כתבי רמב"ן ח"א עמ' שכד. ויעוי' "ספר הגאולה" להרמב"ן – "כתבי רמב"ן" ח"א עמוד רע"ו; רמב"ן על התורה ויקרא כו,מא; דברים לב, מ).[1]

◈

גם בעל **הלשם הג"ר שלמה אלישיב זיע"א** ('הקדמות ושערים' ש"ו פ"ט) כותב: "גם כי הרי האיש לבוש הבדים שהוא המלאך גבריאל בא בשבועה בחי העולם, כי למועד מועדים וחצי וגו', **ואם שהיה קץ הגאולה תלוי בתשובה הרי לא שייך שבועה על זה,** כי תשובה תלוי בבחירה.. **וכשיגיע עת הקץ הנה יבא עכ"פ בין אם יהיו זכאי או חייב".**

◈

אִם יִתְמַהְמָהּ [כי "לא זכו"] - חַכֵּה לוֹ [שיעשה למענו]

הנביא חבקוק ג"כ מבטיח "כִּי עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד וְיָפֵחַ לַקֵּץ וְלֹא יְכַזֵּב אִם **יִתְמַהְמָהּ חַכֵּה לוֹ כִּי בֹא יָבֹא לֹא יְאַחֵר**". (חבקוק ב, ג).

ומבאר **הגר"א**: "אם יתמהמה" - בימי אדום חכה לו כמ"ש "בעתה אחישנה", זכו אחישנה לא זכו בעתה. **וז"ש "אם יתמהמה" - מחמתינו שלא זכו. "חכה לו" - שיעשה בשבילו, כמ"ש למעני למעני אעשה".**

◈

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל - כִּי אִם לְשֵׁם קָדְשִׁי

וכך מבואר גם בסדר הכתובים ביחזקאל: "לָכֵן אֱמֹר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר ה' אלוקים **לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קָדְשִׁי** אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאתֶם שָׁם: (כג) וְקִדַּשְׁתִּי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' נְאֻם ה' אלוקים בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם: (כד) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַתְכֶם: (יחזקאל לו, כב – כד).

וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' אלוקים הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָלְכוּ שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב וְהֵבֵאתִי אוֹתָם אֶל אַדְמָתָם.. **וְלֹא יִטַּמְּאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכֹל פִּשְׁעֵיהֶם** וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכֹּל מוֹשְׁבֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטִהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹקִים (יחזקאל לז, כא – כג).

וכתב בעל הלשם הג"ר שלמה אלישיב זיע"א ('הקדמות ושערים' ש"ו פ"ט): "גאולה העתידה אינה תלויה בזכות ומעשים כלל .. וכן מורה כמה פסוקים ביחזקאל ל"ו ל"ז, ומבואר שם כמעט בפירוש שהגאולה האחרונה אינו תלוי בתשובה ומעשים טובים כלל, והיא בטוחה לבא על כל פנים".

◈

וְהִתְוַדּוּ אֶת עֲוֹנָם..[או] וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי

המלבי"ם מבאר עפ"י חילוק זה את סדר הכתובים בפרשת בחוקותי "וְהִתְוַדּוּ אֶת עֲוֹנָם.. אוֹ אִז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם. וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר. וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתִרְצֶה אֶת עֲוֹנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת חֻקֹּתַי גָּעֲלָה נַפְשָׁם": (ויקרא כו, מ-מג).

ומבאר המלבי"ם: "נראה פי' הכתובים שיאמרו שיש ב' ענינים מוכנים לתשועת ישראל. **א] גם קודם הזמן יושעו ע"י הוידוי והתשובה. ב] כשיגיע הזמן אז יזכר זכות אבות ויושעו בהכרח.** וכמ"ש בפי' נביאים במקומות רבות. וכמ"ש חז"ל זכו אחישנה לא זכו בעתה.

ותחלה דבר על התשובה. והתודו את עונם... שלכן אמר מלת או שפירושו **או שיכנע לבבם ואז יושעו קודם הזמן ע"י תשובה.**

ועוד באר צד שני **אם לא ישובו, יגאלו בעתו, ועל זה אמר וזכרתי את בריתי יעקב והארץ אזכר.** ובצד זה הארץ תעזב מהם בהכרח עד כלות זמן שבעים שנה שתירץ את שבתותיה, וכן הם ירצו את עונם במשך ימי הגלות כי בצד זה לא יגאלו קודם זמן המוגבל לכלא פשע ולהתם חטאת".

◈◈◈

כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ

כמה וכמה פסוקים מתבארים ע"י המפרשים עפ"י יסוד זה. נאמר בפסוק: כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם **חַסְדֶּךָ** וְעַד שְׁחָקִים **אֲמִתֶּךָ** (תהלים קח, ה). מבאר **הרד"ק** "ואמר **ועד שחקים אמתך,** ולא אמר מעל שחקים כמו שאמר **מעל שמים [חסדך],** לפי **שהאמת** אינו דבר יָתֵר אלא דבר הראוי, **והחסד** הוא הַיְתֵר על דבר הראוי. והאמת הוא שיגאלנו הא-ל וישיבנו לארצנו וראוי לו לעשות זה, כי כן הבטיחנו כי על כל פנים יגאלנו... אבל **הגאולה, על כל פנים תהיה בזמנה - בין זכאים בין חייבים,** אלא שאם נהיה זכאים יחיש עִתָּהּ".

◈

שֹׁמֵרִים הוּא "לַה"' - [או] שֹׁמְרִים "לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

הרמח"ל (אוצרות רמח"ל עמ' ג"ן) מסביר את הפסוק לֵיל שֹׁמְרִים הוּא **לַה'** לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לַה' שֹׁמְרִים **לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** לְדֹרֹתָם. (שמות יב, מב). "שכשהגאולה באה בתחילת הגלות .. וישראל לא סבלו עדיין די ספוקם .. באותו הזמן נאמר אחד מעיר ושנים ממשפחה, מפני שלא סבלו כל צרכם, ואז השימור מן החבלים אינם כי אם [לאלו שעובדים] לה' – למי שהם טובים.

לָךְ בְּכֹחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל

וַיֹּאמֶר אֵלָיו גִּדְעוֹן בִּי אֲדֹנִי וְיֵשׁ ה' עִמָּנוּ וְלָמָּה מְצָאַתְנוּ כָּל זֹאת וְאַיֵּה כָּל נִפְלְאֹתָיו אֲשֶׁר סִפְּרוּ לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ לֵאמֹר הֲלֹא ממצרים הֶעֱלָנוּ ה' וְעַתָּה נְטָשָׁנוּ ה' וַיִּתְּנֵנוּ בְּכַף מִדְיָן. וַיִּפֶן אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר לֵךְ בְּכֹחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְיָן הֲלֹא שְׁלַחְתִּיךָ (שופטים ו,יג-יד)

ופירש"י: "פסח היה, אמר לו אמש הקרני אבא את ההלל, ושמעתיו שהיה אומר בצאת ישראל ממצרים, ועתה נטשנו. אם צדיקים היו אבותינו - יעשה לנו בזכותם, **ואם רשעים היו - כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו.** לֵךְ בכחך זה. **בכח הזכות הזה שלמדת סניגוריא על בני** כך דרש רבי תנחומא".

מדברים אלו ניתן ללמוד על חשיבות התפילה "גאלנו מהרה **למען שמך",** שעצם הבקשה לגאול את ישראל אע"פ שאינם ראויים, היא נקראת לימוד סנגוריה על עם ישראל, והיא מסייעת לזרז את הגאולה, וע"ז אומר הקב"ה "לך בכחך זה והושעת את ישראל".

---

[1] **הרמב"ן כתב לפחות בעשרה מקומות,** את עצם היסוד שברית ושבועה אינן בטלין ע"י חטא - ואלו הן: (בראשית ו, יח; טו, ז; טו, יח; כב, טז; כו, ג; לה, יב; שמות יב, מב; דברים ז, ו; ט, ד. ובדרשת "תורת ה' תמימה" להרמב"ן (הובא במאסף "ישורון" חלק יז, עמוד מ).

וכן היה בגאולת מצרים שיצאו קודם זמנם שהיה ארבע מאות שנה, ולא עמדו בגלותם אלא כמנין רד"ו, שאז הוצרך שהקב"ה ישלח החושך כמו שאמרו רז"ל – כדי להמית הרשעים שבישראל.

אבל **כשהגאולה באה "בסוף הגלות", אז אין עוד מורא ורעדה כלל.. ואז הגאולה היא גם לרשעים שבישראל**, וזה שמורים לכל בני ישראל – לכל דייקא".

◈

דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַ ִם - כִּי מָלְאָה צְבָאָהּ

נאמר בפסוק: "נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹקֵיכֶם: דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַ ִם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָה צְבָאָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקְחָה מִיַּד ה' כִּפְלַיִם בְּכָל חַטֹּאתֶיהָ:

קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פַּנּוּ דֶּרֶךְ ה' יַשְּׁרוּ בָעֲרָבָה מְסִלָּה לֵאלֹקֵינוּ.. וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי ה' דִּבֵּר: (ישעיהו מ, א-ה).

מבאר **מהר"י אברבנאל:** "שהגאולה יש לה שני זמנים להיות, כמו שבארתי במאמר ישועות משיחו, האחת היא זמן האפשרות, **שאם ישראל ישובו בתשובה מיד נגאלים, וכמ"ש היום אם בקולו תשמעו** (תהלים צה, ז), והזמן השני הוא **בהגיע עת הגזור לפניו ית' שאז תהיה הגאולה מחוייבת והכרחית,** שנאמר (ישעיה סג, ד) כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה, ועל שני הזמנים ההם דרשו בפרק חלק (סנהדרין צח) אני ה' בעתה אחישנה (ישעיה ס, כב), זכו אחישנה לא זכו בעתה. ועליהם אמר נחמו נחמו עמי, ר"ל בשתי נחמות, הא' שיודיעם **שיש גבול ותכלית לגלותם בהשלמו יגאלו בהכרח,** ועל זה אמר בביאור הנחמה הראשונה, דברו על לב ירושלים שהם דברים מתישבים על הלב, ועל השנית אמר **וקראו אליה, שתשוב בתשובה כדי שיהיו נגאלים.**

וביאר הנחמה הראשונה באמרו **כי מלאה צבאה כי נרצה עונה, ר"ל שלא היה גלותם לאין תכלית אבל ימלאו ימיו וזמנו..** ואמר כי נרצה עונה. שאם יגיעו בגלות לזמן הגזור ולעת הפקידה הנה יהיה זה **לפי שכנסת ישראל רצתה בעונה והחזיקה בו ולא עזבתו** כי אם היו עוזבים עונם ושבים אל ה' היה ממהר גאולתם.. וכלל דברי הנחמה הזאת היא **שאם יגיעו עד קץ הגלות הנה יהיה בסבת הפצרם בחטאתיהם.**

אחרי זה זכר הנחמה השנית.. קול קורא במדבר פנו דרך ה'.. **שתטיבו דרכיכם כדי למהר את הקץ..** וזכר הנביא **שכאשר יפנו דרך ה' בזה האופן יזכו מהרה לתשועה והגאולה,** ועל זה ונגלה כבוד ה'". ("משמיע ישועה" - מבשר טוב השלישי - נבואה ח).

◈◈◈

וְאִם לֹא יִגָּאֵל בָּאֵלֶּה - וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל

לדעת **רבינו בחיי** גאולת עבד עברי הנמכר לנכרי מלמדת אותנו ג"כ על דרכי הגאולה של עם ישראל כולו. התורה מפרטת את דרכי הפדיון של העבד הנמכר לגוי: אִם עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ. וְאִם מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ.. וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ (ויקרא כה, מז-נד). וכותב רבינו בחיי: "..כי יש בפרשה התעוררות ורמז והבטחה לישראל בגאולת שעבוד ארבע מלכיות, וגם יש בה עוד רמז **כי הגאולה תלויה בתשובה, ואף אם לא יעשו תשובה אי אפשר להתאחר מזמן הקץ הקצוב.**

.. ואמר: 'או השיגה ידו ונגאל' - כלומר בכסף, והיא הגאולה בתשובה הנמשלת לכסף, כי כשם שהכסף לבן וטהור כך התשובה מטהרת הנפש ומלבנת העוונות. [א.ה. עיין סנהדרין צז, ב. ולא **בכסף** תגאלו - לא **בתשובה** ומעשים טובים]

.. ואמר: 'אם עוד רבות בשנים, ואם מעט נשאר בשנים' - כלומר שהפדיון יהיה לפי השנים, **כי לפי גודל התשובה תתקרב הגאולה או תתרחק.**

ואמר: 'ואם לא יגאל באלה' - **שאם לא יגאל על ידי תשובה** בשנות הגלות האלה. 'ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו' - כלומר **שלא יתאחר זמן הגאולה מן הקץ הקצוב ואילך".**

◈

החפץ חיים זיע"א מביא ג"כ את אותה פרשה: "..דידוע מה שאמר הגמרא על הפסוק "אני ה' בעתה אחישנה" - זכו "אחישנה", לא זכו "בעתה" וכו', **ואם ח"ו לא יהיה זכות כלל, מכל מקום יש זמן קצוב לגאולתינו, וזה הזמן ד"בעתה" שהוא אפי' לא זכו כלל,** ודומיא דעבד הנמכר, שאפילו אין פרוטה אחת להשיב לאדונו, מ"מ קבעה התורה זמן שהוא מוכרח לצאת לחירות, וכמו שכתוב הטעם כי לי בני ישראל עבדים. ("שם עולם", שער ההתחזקות פרק יג. ובחפץ חיים עה"ת פרשת בהר ד"ה וכי תשיג).

◈

אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לֹא לוֹ יְעָדָהּ – [עכ"ז] וְהֶפְדָּהּ

כע"ז מבאר בעל **אור החיים** את פרשת גאולת אמה עבריה, עליה נאמר: אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לֹא לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבָגְדוֹ בָהּ (שמות כא זי-ח). **ביאר האור החיים** (שמות כא, יא): "..כי תשתנה גאולת ישראל - אם תהיה באמצעות מעשיהם הטובים, לאם תהיה לצד השלמת קץ הסתום. כי אם תהיה באמצעות הכנת ישראל, יבא הגואל מלאך ה' בעמוד אש מוצב ארצה וראשו בשמיימה, **ואם לצד הקץ וישראל לא ראויים לו** - עליו נאמר (זכריה ט) עני ורוכב על חמור.

והוא אומרו **כנגד ביאת הגואל לצד הקץ, הגם שאין ישראל ראוים לו,** אפילו אם תהיה רעה בעיני אדוניה - כשיגיע הקץ אשר קצב ליעדה - **אף על פי כן "והפדה", פירוש פדיון יושג לה על כל פנים,** אבל לא יהיה הדבר כדרך אם לא תהיה רעה בעת הגאולה".

כשיגיע עת מועד - על כל פנים יושיענו ודאי

ומעוצם יחוד שליטתו הוא שאין לו שום הכרח וכפיה כלל, וכל סדרי המשפט וכל החוקים אשר חקק, כולם תלויים ברצונו, ולא שהוא מוכרח בהם כלל. הנה כשרוצה - משעבד רצונו כביכול למעשי בני האדם, כענין ששנינו (אבות ג, יט) והכל לפי רוב המעשה, **וכשהוא רוצה – אינו חושש לכל המעשים, ומטיב בטובו למי שרוצה, וכמו שאמר למשה רבינו ע"ה (ברכות ז, א) וחנותי את אשר אחון – אע"פ שאינו הגון"...**

זאת נחמתינו, כי לא על מעשינו יפקוד, ולא לזכותינו ימתין, או מחסרון מעשים יחליפינו ח"ו, אלא **מפני השבועה שנשבע לאבותינו והברית אשר כרת. הנה אפילו אם לא יהיה זכות בישראל, כשיגיע עת מועד (הקץ האחרון של הגאולה), יום נקם בלבו, הנה על כל פנים יושיענו ודאי, כי אדון כל הוא, ויכול לעשות כן כשהוא רוצה".**

דעת תבונות להרמח"ל סי' לו.

◈

וְאִם לֹא מָצְאָה יָדוֹ - וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל

כך מבאר **האור החיים** גם את פרשת גאולת שדות: "כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹּאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו.. וְאִם לֹא מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ" (ויקרא כה, כה-כח). **מבאר האור החיים**: "ואומרו ואם לא מצאה ידו די השיב. פירוש אם יראה האדון כי אין כח בעם לסבול חבלים עוד ורבו חובותיהם למעלה ראש ואפס בהם כח הסבל, והיה ממכרו עד שנת היובל **שהוא זמן המוגבל לגאולה בעתה,** ואז ויצא ביובל ושב לאחוזתו. **כי קץ הגלות ישנו אפילו יהיו ישראל רשעים גמורים ח"ו".**

גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה

כתב הרמב"ם הלכות תשובה (ז, ה): "ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה". – וכ' הכסף משנה מקורו: "בפ' יוה"כ (יומא פו, ב) **גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה**". וכתב בספר "קובץ על יד": "וצ"ע, דמשם לא מוכח כי אם **שמקרב** את הגאולה, אבל לא דאין נגאלין אלא בתשובה, וכענין שאמר זכו אחישנה. ולולא דברי הכסף משנה אמרתי דדברי רבינו לקוחים ממה דאמר רב בסנהדרין (צז, ב) כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה. כ"כ בהגהות הגאון מהרי"פ ז"ל".

ובאמת קשה מדוע לא הביא הכסף משנה מסוגיא ערוכה בסנהדרין הנ"ל שהיא הסוגיא המרכזית המדברת על ענין גאולה ותשובה.

אמנם ביאור הדברים עפ"ד הרמב"ן ("ספר הגאולה" – "כתבי רמב"ן" ח"א עמוד רע"ו) שביאר את הסוגיא בסנהדרין: "נחלקו בו רבותינו, מהם מי שאמר אם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלין, והוא ר' אליעזר, ואע"פ שהיה מודה בקץ נחתך, כי אין איש מאנשי תורתנו שיחלוק עליו, רק הוא סבור כי הקץ עצמו עם תנאי התשובה נאמר.. ומהם, רצוני לומר מחכמי ישראל, מי שהסכים שאע"פ שאין עושין תשובה הם נגאלין, **והוא ר' יהושע, ונצחו לר' אליעזר**..".

דהיינו שהסוגיה בסנהדרין מדברת על גאולת בעתה, ועליה היתה מסקנת הגמ' שאינה תלויה בתשובה. ומשום כך לא הביא הכסף משנה מקור לדברי הרמב"ם מהסוגיא בסנהדרין, שהרי שם מבואר למסקנא שאין הגאולה תלויה בתשובה.

ומשום כך ביאר הכסף משנה, **שהרמב"ם מדבר על הקדמת הגאולה קודם הקץ האחרון - "גאולת אחישנה"**, ודבריו נסמכים על הגמ' ביומא (פו, ב) גדולה תשובה **"שמקרבת"** את הגאולה, וכמו שביאר המהרש"א (שם) **"דודאי יש זמן לגאולה, אבל התשובה מקרבת לבא קודם זמנה,** וכמ"ש בעתה אחישנה - לא זכו בעתה זכו אחישנה".

אבל הסוגיא בסנהדרין מדברת על גאולת "בעתה", וכמ"ש הרמב"ן, ועליה אמרו שהיא באה אף אם אין עושין תשובה.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 23 אדר א תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת ויקהל

בנים אתם לה' אלוקיכם

בפרשיות אלו העוסקות בבניית המשכן אנו מוצאים אריכות יתירה בכל פרט ופרט שמפרטת התורה כיצד לעשותו בדיוק בכל דקדוקיו, והתורה חוזרת שוב ושוב כיצד היה הציווי וכיצד קיימו אותו עם ישראל.

ענין זה מעמיד אותנו על החשיבות המרובה שהתורה מייחסת למשכן, שהוא מקום הקשר בין הקב"ה לעם ישראל, וזו התכלית של עם ישראל. כאשר כרת הקב"ה ברית עם האבות, הברית היתה על "להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריך", וכן לענין יציאת מצרים, אומר הקב"ה "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים **להיות לכם לאלוקים**". כלומר הפסגה אליה מכוונת כל עבודתנו, היא הענין הזה של הקשר בין הקב"ה אלינו. ועיקר הקשר בין הקב"ה אלינו צריך להיות דוקא בעולם הזה, כמו שכ' הגר"א שיר השירים (א, ג פי' ב) "כי עיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, ובודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע" וממילא בניית המשכן היא הדבר המרכזי והחשוב והוא מביא אל התכלית.

לאחר שאנו מבינים דברים אלו אנו יכולים להבין ג"כ את הנקודה המרכזית בחשיבות היתירה שהתורה נותנת לארץ ישראל, משום שארץ ישראל היא הארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, והיא המקום בו מתקיים הקשר בין עם ישראל להקב"ה.

ובאמת כל עיקר המעלה של ארץ ישראל היא מכח המקדש הנמצא בתוכה (ואף בחורבנו נאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים), וכמו שאמרו חז"ל (שמות רבה לב, ב): "ואתן לך ארץ חמדה, למה נקראת חמדה **שבהמ"ק נתון בתוכה**, הה"ד (תהלים סח) ההר חמד אלהים לשבתו".

וכתב רמ"ד וואלי (יחזקאל לז, כו. – עמוד שכא): ".. **בית המקדש שהיה גורם קדושה להם וקדושה לארצם**". (וע"ע: דברים, משנה למלך, עמוד תמו).

בארץ ישראל הם בני מלכים

מדברי חז"ל אנו למדים שההבדל בין ארץ ישראל לחו"ל בענין הדביקות שלנו עם הקב"ה הוא לא רק הבדל בכמות, שכאן אנחנו יותר קרובים אל הקב"ה מאשר בחו"ל, אלא החילוק הוא מהותי. וכך אומרים חז"ל בזוה"ק כי תצא (רעו, א) "כל ישראל בני מלכים.. **לאו אינון בני מלכים עד דיהדרון לארעא דישראל**". וביאר הרמ"ק: "..נאמר בהם עבדים בגלות לבר מארעא דישראל.. אמנם בארעא דישראל שהם בנים, אז נאמר בהם כל ישראל בני מלכים".

וכך כותב בעל ה"שדי חמד" (תחילת חלק ז ובחלק מההוצאות חלק י, ב"מכתב גלוי" אות ז): "**חביבים ישראל שנקראים בנים למקום - כשיושבים בארץ ישראל**, ובחוצה לארץ נקראים עבדים".

ענין זה אנחנו מוצאים ג"כ במיוחד בבית המקדש כמו שאמרו חז"ל (שמות רבה לד, ג) "עשו בית **לאב** שיבא וישרה אצל **בניו**, לכך נאמר **ועשו לי מקדש**", ואילו על חורבן בית המקדש נאמר בגמ' (ברכות ג, א) "מה לו **לאב שהגלה את בניו** ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם". [ועומק הדברים משום שבית המקדש הוא מקור **החכמה** (ע"י רמח"ל משכני עליון עמ' קנה. וידוע המעשה על ירמיהו שאמר לאפלטון שאת כל חכמתו קיבל מהאבנים האלו), שהיא עץ **החיים**, (תיקוני זוהר, נ"ג, דף פז,ב: "עץ החיים דלעילא דאתמר בה החכמה תחיה בעליה"), שעליו אמרו חז"ל שמי שדבוק בו הוא נקרא בנו של הקב"ה (זוה"ק קדושים דף פג,א: "..אורייתא דא אילנא דחיי [והעוסק בה] **איהו בן**"). וכמו"כ ארץ ישראל היא מקום **החכמה** כמו שאמרו חז"ל (ב"ב קנח, ב) "אוירא דארץ ישראל **מחכים**"; "אין תורה כתורת א"י, **ולא חכמה כחכמת א"י**" (ב"ר טז, ד)].

כאשר ייסר איש את בנו

ענין זה של "בנים אתם לה' אלוקיכם" הדגישה התורה במיוחד ביסורי ארץ ישראל כפי שמבואר בגמ' "תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא... ארץ ישראל דכתיב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך וכתיב בתריה כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה". ומבואר שעל יסורי ארץ ישראל נאמר כי כאשר ייסר **איש את בנו** ה' אלוקיך מיסרך.

ובשביל להבין מדוע דווקא ביסורים מודגש הענין הזה - עלינו להבין מהי המשמעות של להיות "בן" של הקב"ה. הגר"א כותב ב"ליקוטי הגר"א" (המובא בסוף ביאורו לספרא דצניעותא דף לט) שמה שאנו מבקשים שה' יעשה עמנו **למען שמו**, וכמו שמתפללים בתפילת י"ח "וגאלנו מהרה למען שמך", וב"אבינו מלכנו" - "עשה למען שמך הגדול שנקרא עלינו". ועוד ועוד. הכוונה בכל זה שהקב"ה ירחם עלינו **כרחם אב על בנו**, וייטיב עלינו הטבה בלי גבול, לא לפי המעשים, **"אלא ברחמים עד אין קץ, שהוא לפי התכלית שלו יתברך"**.

כלומר, שכאשר מדובר על כך שהקב"ה ירחם עלינו למען שמו, הכוונה היא שירחם עלינו כרחם אב על בניו, שאין הרחמים באים מחמת המעשים, אלא כמו אהבת האב לבנו שאינה מחמת מעשיו של הבן, וכך הוא בהנהגת הקב"ה לעמו ישראל, שכאשר הקב"ה מתנהג עם ישראל בהנהגה של "בנים אתם לה' אלוקיכם", אנו זוכים להנהגה של **"וחנתי את אשר אחן - אף על פי שאינו הגון, ורחמתי את אשר ארחם** -

דבר העורך

בחסדי ה' גליון נחלת ה' מגיע גם אל אחינו שבגולה, הנושאים עיניהם אל ארץ הקודש ומתענינים במה שקורה בה. במכתב אחד מעורר אותנו הכותב, כמו קוראים נוספים, לדבר על המצב הנוכחי בארץ הקודש, ונביא כאן את המכתב במלואו משום התועלת והחיזוק שיש בו: "לכבוד מערכת הגליון החשוב והנחוץ נחלת ה'. מה אהבתי גליוניכם, ומאז טעמתי בדבשה - לבי בוער בקרבי לזכות לעלות ולקיים המצוה החביבה של ישוב ארצינו הקדושה.

חזקו ואמצו ותזכו לראות פירות בעבודתכם על ידי התעוררות דקדושה מאחינו בני ישראל היושבים בגולה, להכיר במתנת הארץ הטובה ורחבה שהנחיל לאבותינו, ועכשיו לנו, להתאזר עוז בחשק והתחדשות לוירשתה וישבתה בה, אמכי"ר. מאוד מאוד נהניתי מהמאמר אודות גאולה ותשובה, יישר כח.

עוד הערה קטנה, כמדומה לי שיהיה תועלת אם תכתבו בהרחבה על הנושא של הצרות והיסורים שמתרחשים בארצינו מבני ישמעאל ימ"ש. תודה רבה. (-)".

אכן תפילתנו שהגליון יסייע להעריך את הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו לשבת בארץ הקודש, ולעורר ולעודד את יושבי הגולה להתחזק ולחונן את עפר הארץ, שבזה תלויה הגאולה, כמו שכותב ספר חרדים (מצוות התלויות בארץ פנ"ט) "וצריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחילת עונינו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה, שנאמר (תהילים קו, כד) 'וימאסו בארץ חמדה', ובפדיון נפשנו, מהרה יהיה, כתוב (שם קב) 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו', ושם כתוב 'אתה תקום תרחם ציון'".

כפי שהבאנו במאמר על הפרשה, היסורים הבאים מישיבת ארץ ישראל טומנים בחובם רק ריוח, ואשריו של מי שהיסורים שלו הם מישיבת ארץ ישראל, ועל דרך מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה צב, א) "אמר רבי אלכסנדרי אין לך אדם בלא יסורים אשריו לאדם שיסורים באים עליו מן התורה".

כמו"כ מהמלחמה של בני ישמעאל אנחנו יכולים לראות מה גדולה זכותנו בישיבתנו בארץ הקודש, כיון שכל מלחמתם נובעת מקנאתם העזה בעם ישראל, שאינם יכולים לסבול ולראות כיצד העם שהיה מושפל במשך כל השנים ושהיה נע ונד בגלות, ושמזה הם ניסו להוכיח את אמונתם המשובשת, שכביכול עזב ה' את עמו, וכעת הוא מתיישב בארצו בצורה כ"כ פלאית, וכך הם ממשיכים את דרכו של סבם, ישמעאל, אשר היה מצחק עם יצחק אבינו כמתלהלה היורה זיקים ואומר משחק אני, שמבואר שם בפרשה שמלחמתו היתה על ירושת ארץ ישראל (יעוי"ש בפי' המלבי"ם, והארכנו בזה בגליון 6), ועל זה אמרה שרה גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא ירש עם בני עם

יצחק.

והוראת הקב"ה לאברהם אבינו היתה "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע", כלומר, בכך שיצחק יורש את הארץ, מתגלה כי הוא הוא זרע אברהם, שעליו נאמרה ההבטחה "להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריך ולתת לך את הארץ", ששני דברים אלו תלויים זה בזה, כמו שאמרו חז"ל שכל הדר בא"י כמי שיש לו אלוק וכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוק.

אולם באמת עלינו לראות נכוחה את המצב שאנו נמצאים בו, וכאשר נראה את המצב בארצנו לעומת **הסכנות שיש בארצות הגוים והשואה המתרחשת בארצות ערב**, נגיע למסקנא שיושבי ארץ ישראל צריכים להרגיש **בטוחים**, **ומוגנים**, **ומוקפים בעמוד ענן ועמוד אש** - מלמעלה ומלמטה ומד' רוחות.

המרגלים התחילו לספר בשבח הארץ, וסיימו בהוצאת דיבת הארץ, ובסיכום דבריהם ש"ארץ אוכלת יושביה היא", אך מנגד אנו שהתחלנו ביסורי ארץ ישראל, נמשיך בדברי השבח הגדולים, ונמצא מאלינו את סיכום הדברים, ש"**ארץ חיים ליושביה היא**" [נעזרנו בנתונים ששלח לנו אחד הקוראים הנאמנים שיחי'. התודה והברכה להר"ר ח.א.].

מסוכות שנה זו התחילה הסתה חמורה מצד בני ישמעאל, שלפי דרך הטבע היתה יכולה לגבות את חייהם של **מאות ואלפים**, אך בפועל במשך חמשה חודשים נרצחו **כשלשים** יהודים קדושים ה' יקום דמם, שכל יהודי הוא עולם מלא, ו"כל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם" (רש"י במדבר י, לה), ובמהרה יתקיים "נקום נקמת דם עבדיך השפוך", אך עם זאת אסור להתעלם מכך, **שאין שום ארץ בעולם שכה מעטים קרבנותיה**, במיוחד כאשר ההסתה נגדה כ"כ גדולה, ואויבים יושבים בקרבה, ודי לראות מה שקרה בצרפת כאשר בפיגוע אחד לבד נרצחו כמאה שלשים אנשים.

[והדברים אמורים לא רק מצד אויבינו הישמעאלים, אלא גם בהרוגים בתאונות דרכים ובשאר מקרי רצח רח"ל, שבכל שנה לכל מאה אלף איש - **בארה"ב נהרגים 4.7 בני אדם**, **ובארץ ישראל (במקומות בהם מתגוררים יהודים) רק כ-1 איש**. (עפ"י סקר שנערך ע"י האו"ם. - ובמקומות בהם מתגוררים שומרי תורה ומצוות השמירה הדוקה פי כמה, כידוע)].

כמו כן עלינו לראות את חסדי ה' במלחמות שבארץ ישראל, בהשוואה למלחמות שהיו בשנת תש"ח במלחמת השחרור, ובשנת תשכ"ז במלחמת ששת הימים, ובשנת תשל"ד במלחמת יום הכיפורים, שבכל אחת מהם - עם עוצם הניסים שהיו בהם - נהרגו מאות או אלפי יהודים קדושים הי"ד (ואצל אויבי ישראל נהרגו רבבות), ולעומת זאת, משנת תנש"א שפרצה "מלחמת המפרץ", ואח"כ במלחמה האחרונה בקיץ תשע"ד, הרי עינינו ראו ולא זר, וגם אויבינו הודו בפה מלא - בשמירתו של הקב"ה המיוחדת עלינו, וכביכול הקב"ה **פרש עלינו עמוד ענן ועמוד אש**, **וקיבל את כל החיצים וטיפל בהם נגד כל דרכי הטבע**, עד שכל המלחמות שלהם נגדנו הם "**שיעור באהבת ה' המושיע ומגן על ישראל**". [מלבד הנס הגדול שהיה במלחמת "צוק איתן", שמחמת החיפושים אחר שלשת הנערים הי"ד גילו את המנהרות של ארגון ה'חמאס', שלפי תוכניתם היו אמורות לשמש אמצעי לעשות דרכם מלחמה בראש השנה תשע"ה, ובשמירת ה' על עמו - חודש וחצי לפני ביצוע מזימתם, הקב"ה גילה את עיני ישראל, להישמר מהם].

ומנגד, הערבים הרבים והעצומים שמפעילים את כל עוצם כוחותיהם למטרה אחת - להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים היל"ת, הרי אנו רואים איך שמתקיים בהם - "**חרבם תבא בלבם**", **ו"חרב איש באחיו תהיה**", בסוריה (אשר היא מתקרבת לחצי מליון הרוגים), בעיראק, בתימן, בלוב, ובעוד מדינות ערביות שונאי ישראל - הורגים וטובחים זה בזה, ארגון דאע"ש טובח כל הזמן מיניה וביה, ישמעאלים טובחים בישמעאלים, מדינות ערביות מפולגות ביניהם ואויבות זו לזו כמו שלא היה אף פעם. וכמו"כ עזה הרוסה מעל האדמה, ומתחת האדמה - **נעשו מנהרותיהם קבריהם**, וזה בלא התערבות יהודית, אלא הכל בידי שמים, ע"י גשמים וכדו', כאשר בצורה לא שגרתית ירדו השנה דווקא בדרום גשמים מרובים יותר מכל חלקי הארץ, וזה גרם להציף את המנהרות במים ועי"ז הם קרסו. וכמו"כ דרך המנהרות זרמו מים רבים לתוככי עזה וגרמו שם לשטפונות בלתי מצויים ולהרס רב.

גם מבחינה כלכלית העולם הערבי מצטמק ורע לו, והכלכלה הערבית שהיתה מבוססת בעיקר על נפט - מתמוטטת, כי מחירי הנפט צנחו.

מדינות רבות אשר במשך השנים זממו בכל עת להשמיד ולהרוג את כל יהודי ארץ ישראל, ובכל פעם ניסו לחבל ולסייע בידי הערבים לגזול את הארץ מיד עם ישראל, התהפך לבם לעשות הסכמים עם ישראל ולעמוד לצידם וכנגדם של מבקשי רעתם, מחמת פחדם מאיראן וכיוצ"ב. [ודווקא תוכנית הגרעין של איראן וההסכם עם ארה"ב, שהיה נראה שהוא גורם רעה לעם ישראל, גרם לכך שמדינות רבות שונאי ישראל הוכרחו לעמוד לצד ישראל], וכן רבים אשר ניסו להזיק ולרדוף את היהודים, מיד הגיע מפלתם [כמו שלטון האחים המוסלמים במצרים ועוד].

מדינות אירופה שכל השנים הטיפו ליהודים להתחשב תוך כדי הסתכנות עם ה"פרא אדם" הערבי - **חרב "מוסרם" בא בלבם**, והיום הם עומדים אין אונים מול המוני פליטים אשר מציפים וחונקים אותם בכל רחבי אירופה.

אין צורך **לפתוח את העינים**, אלא רק **לא לכרוך סמרטוטים סביב העינים**, בכדי לראות בעליל את הניסים לשני הכיוונים, אשר מתחזקים ומתחזקים בהשוואה לניסים שהיו אפילו לפני חמש שש שנים, מחד - הניסים בשמירה על היהודים שבארץ ישראל, שבמשך מאות, אם לא אלפי שנים, לא היו לעם ישראל כאלו ניסים, ומאידך הניסי ניסים במפלת או כניעת אויבינו, **ומאן עביד ניסי? קודשא בריך הוא** (ברכות נ, א) המדריכנו על במות אויבינו וירם קרננו על כל שונאינו, המשגיח בעינא בפקיחא על בניו אהוביו בארץ נחלתו - ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

נמצאנו למדים מאלינו ש"**ארץ חיים ליושביה היא**, **טובה הארץ מאד מאד**". ומלבד המצוה דאורייתא לעלות לארץ ישראל, ומלבד ההתעלות הרוחנית בתורה ויראת שמים לה זוכים בארץ ישראל, שב"ה בימינו היא מבצר התורה, הרי שכאשר יהודי שואל **היכן כדאי לו לגור מבחינה בטחונית**, התשובה היא "**בארץ ישראל - ארץ החיים**".

בברכת התורה, העורך

אף על פי שאינו הגון" (ברכות ז, א), שאין ההטבה מכח המעשים, אלא מחמת רחמי הקב"ה.

וענין זה קיים במיוחד אצל בעל יסורים, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה פרשה צד) "רבי ברכיה אמר, **אין הקב"ה מיחד שמו על בריה כשהוא חי אלא על בעלי יסורין**". דהיינו שאצל בעל יסורין ישנה ההנהגה המיוחדת של למען שמי, שע"י היסורים הקב"ה מרחם עליו, ומיטיב לו כאב לבנו.

וממילא בפרט ביסורי ארץ ישראל ישנה ההנהגה הזו, בכל מה שאדם סובל בשביל לזכות לארץ ישראל, שמצטרפים כאן שני הענינים, עצם היסורים, ובפרט שהם בשביל להיות במקום בו אנו בנים להקב"ה, ממילא הוא מתרומם יותר בדרגה של "בנים אתם לה' אלוקיכם", והוא זוכה יותר ויותר ל"רחמים אין קץ" מאת הקב"ה.

כאשר האדם יודע למען איזו דרגה גבוהה הוא סובל את יסורי א"י – אינו מפחד

דבר זה צריך לגרום אצלנו חיזוק, גם כאשר ישנם יסורי ארץ ישראל. כאשר האדם יודע שהוא סובל את יסורי ארץ ישראל בשביל המדריגה הכי גבוהה – להתקרב אל הקב"ה עד שיזכה ל"כרחם אב על בניו", אין לו שום סיבה לפחד, כי **אדם אינו מפחד מקשיים כאשר הוא יודע שהם לטובתו**, כמו שכותב ר' ירוחם ממיר, (דעת תורה ח"ד עמ' קכד): "**החומד הארץ אין פחד נגד עיניו**, כי מסוד הארץ הוא מסירת נפש ממש, גם ליהרג עליה. יהושע וכלב לא פחדו כלל, כלום לא עמד לפניהם, האמינו וגם בטחו כי ארץ חמדה היא, **חמדו את הארץ ואיך יפחדו?**"

[ויסוד זה שאדם אינו מפחד מקשיים כאשר הוא יודע שהם לטובתו מתבאר ג"כ בדברי הגר"א, על מה שאמרו (ברכות ס, א) "משמועה רעה לא ייירא, מה טעם? נכון לבו בטח בה'" וביאר הגר"א (ביאורי אגדות שם) "**שלא ירא, שיודע שהש"י הנכון והטוב לו**". כלומר, שמכיון שיודע שהש"י עושה את הנכון והטוב לו – ממילא **באופן טבעי אינו ירא** מהצרות והקשיים].

ומן הענין להביא את דברי הגרא"א דסלר זצ"ל ("הגדה של פסח במשנתו של הרב דסלר" עמוד רט). "כמעט כל אשר יבא לתור את הארץ, נשאר אח"כ במקומו ולא יעלה לאה"ק. **רק זה שעולה בלי חשבונות ושאלות, ועולה במס"נ על מנת לסבול, הוא ניהו אשר יאחז באה"ק ולא ירפנה, הוא יעלה והוא ינחל**".

חכמת סופרים

"כל גיא ינשא, ואיהו גימטריאות פרפראות לחכמה" (תיקוני זוהר תקון ע). ורוצה לומר דנאמר ביה "חכמת סופרים תסרח" [- שסופרים מספר הגימטריאות], וזה "כל גיא" שהיה שפל מאד - "ינשא". (ביאור הגר"א שם דף קלט, ב).

בזכות ארץ ישראל - זוכים לבנים

"ארץ ישראל" בגימטריא – **"ויאמר להם פרו ורבו"** [ומסיים: "ומלאו את הארץ"] (בראשית ט, א).

וכן: [וידגו] **"לרב בקרב הארץ"**. [שיתרבו לאחר כניסתן לארץ ישראל. אדרת אליהו, פרשת ראה, יא, כו]. (בראשית מח, טז).

וכן **"והרבך וברך פרי בטנך"** [ומסיים: "על האדמה אשר נשבע לאבתיך לתת לך". דהיינו ארץ ישראל] (דברים ז, יג).

◈

וביאורו עפ"י הדברים דלהלן:

בראשית (כח, יג-יד): והנה ה' נצב עליו... הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך, והיה זרעך כעפר הארץ וכו'. ופירש המלבי"ם: **"בכמה מקומות הסמיך ברכת הזרע אל ברכת הארץ, כי שניהם מצרנים ותנאיים זה לזה,** שהנטיעה הטובה לא תצלח לעשות פרי קודש רק בארץ נבחרת".

וביבמות סד, א: "מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען, ללמדך **שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המנין". ופרש"י "דלמא משום עון חוצה לארץ הם עקורים".**

[ויעוי' ספר מנחת תודה ממרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאומר לאלו מחו"ל שלא נפקדו, שיעלו לא"י].

נבואות ה' לאחרית הימים

גאולה ותשובה – ב

בגליון הקודם הבאנו מדברי רבותינו שהגאולה בעתה אינה תלויה בתשובה, וב"ה זכינו שנתלבנו ונתחדדו הדברים יותר בבי מדרשא, בין המכתבים קבלנו מכתב מאחד הקוראים, ובו הוא מביא ראיות בהם מבואר לכאורה לא כמו שכתבנו, ומכיון שראינו שהדברים אינם ברורים דים, וכן משום חשיבות הנושא, שהוא נוגע ביסוד האמונה בכך שה' לא עזב את עמו ישראל למרות חטאיהם, לכן נבאר כאן קצת יותר בהרחבה את הדברים משורשם עפ"י מה שלימדו אותנו רבותינו שבכל הדורות, ועפ"י כל מה שנתחדד בעז"ה לאחר הגליון הקודם.

כאמור, מפני חשיבות הנושא, גדולי ישראל שבכל הדורות האריכו בזה, וראו צורך לבסס את אמונת ישראל בזמן הגלות, כאשר במבט שטחי היה אפשר להגיע ח"ו לטעות, שהקב"ה עזב את עמו ישראל ח"ו מפני חטאיהם, וזו היתה טעותם של הנוצרים כלשונו של הרמח"ל (דעת תבונות סי' לו) "דעת גויי הארץ האומרים, חטא ישראל, אין ישועתה לו באלקים סלה, ח"ו, "כסף נמאס" קראו להם. כי הקב"ה בחר בהם ונתן להם הבחירה בידם להיות צדיקים או רשעים, והם הרשיעו לעשות, ומנעו ממנו ית', כביכול, שיוכל להטיב עוד להם. ואורך הגלות מורה לכאורה על זה, ומפחיד הלבבות שאינם חזקים באמונה האמיתית". וזו היא ג"כ דעתם של בני ישמעאל אשר נלחמים כל הזמן על ארץ ישראל, משום שהם מבינים שכאן הוא המבחן מי היא האומה הנבחרת, והם ג"כ דואגים להזכיר בתיפלתם המאוסה את חטא העגל של עם ישראל, לומר עפ"י אמונתם התפלה שהקב"ה עזב את עמו ח"ו ובחר בהם עפ"ל, ולכן הוצרכו גדולי ישראל שבכל הדורות להאריך בענין זה, וכפי שהבאנו בגליון הקודם חלק מדבריהם על כך שהקב"ה לא עזב את עמו ישראל, ועל אף חטאיהם הוא ממשיך להשגיח עליהם, ומביא אותם לגאולה אף אם לא מגיע להם לפי מעשיהם, וכפי שמסיים הרמח"ל דבריו שם: "זאת נחמתנו בעניינו, כי לא על מעשינו יפקוד, ולא לזכותנו ימתין, או מחסרון מעשים יחליפנו ח"ו, אלא מפני השבועה אשר נשבע לאבותינו והברית אשר כרת. **הנה אפילו אם לא יהיה זכות בישראל - כשיגיע עת מועד, יום נסתם בלבו, הנה על כל פנים יושיענו ודאי, כי אדון כל הוא, ויכול לעשות כן כשהוא רוצה**". את היסוד הזה טרחו כל רבותינו לבאר באריכות, לחזק את הלבבות באמונת ישראל האמיתית, ולהביא מפסוקי התורה והנביאים המפורשים, כי הקב"ה לא עזבנו ח"ו, ואף כאשר לדאבוננו עם ישראל סר מן הדרך, הקב"ה לא היפר בריתו עמנו, וגם מביא לגאולתנו אף אם איננו ראוים לכך מצד מעשינו.

ואמנם מיותר להדגיש שלא היתה כוונתם של כל גדולי הדורות, וגם לא של המאמר הנוכחי, להמעיט בכי הוא זה מגודל החיוב לעשות תשובה ולהתקרב לבוראנו, ואדרבה, **הדברים האלו מחייבים יותר את התשובה וההתקרבות לבוראנו**, בראותנו את גודל אהבתו אלינו יותר מאהבת האב לבניו. וכפי שהבאנו בנחלת ה' גליון 17 במדור "נבואות ה'" בשם הג"ר יחזקאל סרנא זצ"ל "...ונקטתם בפניכם. [ופירש"י] "תמקו בעצמיכם בשתכם על הגמול הרע אשר גמלתם לפני ואני גומל לכם טובה". **ובסופו של דבר יוצאת מזה אהבה רבה מישראל להקב"ה, ובאים לידי תשובה שלמה, תשובה מאהבה**.. עד שסוף הגאולה כבר היא מתוך אהבה גמורה מישראל להקב"ה והקב"ה לישראל". ("דליות יחזקאל", ח"ג עמוד רצה).

וגם בשביל הגאולה עצמה, ע"י התשובה - הגאולה תקדם לבא קודם זמנה, וכן כשמגיע הקץ האחרון שאז הקב"ה גואל את ישראל ללא תשובה, מ"מ הקב"ה מחייב את עם ישראל לעשות תשובה לאחר תחילת הגאולה, ואם לא יעשו מרצון, תהיה תשובתם מכפיה, וכפי שנביא להלן, אך כאמור בד בבד עם כך טרחו חכמינו לציין את נאמנותו של הקב"ה לעמו ישראל, שלא עזבנו למרות חטאינו, ולא יעזבנו לעולם.

וכפי האמור, ישנם שני שלבים, בשביל גאולת אחישנה נצרך תשובה, ועל כך אנו מוצאים פעמים רבות בפסוקים ובמדרשי חז"ל שהזהיר הקב"ה את עם ישראל שיחזרו בתשובה כדי שיגאלו, והיינו כדי שיגאלו בגאולת אחישנה. אמנם הבטיח הקב"ה, שגם אם עם ישראל לא יחזרו בתשובה, הוא יגאל אותם. ועוד הבטיח הקב"ה שלאחר תחילת הגאולה, יעשו ישראל תשובה, אם ברצון אם בהכרח.

ובגאולת מצרים מבואר בכמה מדרשים שנצרכה תשובת ישראל בשביל הגאולה, [ואע"פ שלא שבו כולם, מ"מ מספיק כנישתא חדא כמו שאמרו בזוהר חדש (פר' נח מ, א)] ושם באמת היתה גאולת אחישנה, וכמו שהבאנו בגליון הקודם מדברי הרמח"ל שכיון שגאולת מצרים היתה קודם הזמן, לכן מתו הרשעים. ואילו גאולת בית שני שהיתה בעתה באה למרות שלא חזרו ישראל בתשובה, כמ"ש הגר"א (שיר השירים ה, ד – ה) שאע"פ שכנסת ישראל לא רצתה לחזור בתשובה ואמרה פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה וכו', מ"מ דודי שלח ידו מן החור, ורק לאחר תחילת הגאולה שבו בתשובה והבדילו את הנשים הנכריות [ומעשה המן ששבו כל עם ישראל בתשובה, היה לאחר תחילת הגאולה, כמבואר במגילה יג, א שהיתה פקידה כבר בזמן כורש, ואז התחילה הגאולה ועלו רבים לא"י (ויעוי' בדברי רש"י בתחילת עזרא שמבאר את כל הסדר)].

ובהקדמה זו מיושבות רוב הקושיות מהמקומות בהם מבואר שהגאולה תלויה בתשובה, שחלקם מדברים על גאולת אחישנה, וחלקם מדברים על התשובה שלאחר תחילת הגאולה – שגמר הגאולה תלוי בה, ומפני קוצר המקום נביא כאן את עיקרי הקושיות, ושאר הדברים יתיישבו מאליהם.

שני אופנים של "חזרה בתשובה"

שאלה: בפרשת נצבים מבואר שרק לאחר שיהיה "ושבת עד ה' אלוקיך" מגיע השלב של "ושב ה' אלוקיך את שבותך ושב וקבצך מכל העמים".

תשובה: בפרשה זו מבואר ג"כ שרק לאחר הגאולה יהיה תשובה, שהרי לאחר הפסוק הנ"ל של "ושב ה' אלוקיך וכו'", נאמר "ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך.. ואתה תשוב ושמעת בקול ה' אלוקיך וכו'".

ומבאר פה שלישי להגר"א – הג"ר יצחק חבר זיע"א ("**שיח יצחק**", דרוש לשבת שובה אות ז), שהתשובה הראשונה עליה מדבר הכתוב, היא בגאולת אחישנה: "שאם ישראל ישובו מעצמם בלא אתערותא דלעילא תחילה, **אז התשובה יקדם לגאולה, מאחר שעדיין לא הגיע זמנו האחרון,** רק ישראל ממעשיהם הטובים ובתשובתם הגמורה יעוררו הגאולה למעלה".

והפעם השניה בה נאמרה חזרה בתשובה לאחר קיבוץ גלויות, היא "ממדרגה שניה, שהוא בעתה ח"ו כשלא יהיו זכאין.. **ואז כשיגיע זמן, יקדם התעוררות הגאולה לתשובת ישראל מדרכיהם**... ואז יצטרך הוא יתברך לעורר ישראל בתשובה ע"י יסורים גדולים וחבלי משיח וצירוף אחר צירוף, כמ"ש (זכריה יג ט) והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את הכסף, וכתיב (יחזקאל כ לא) וברותי מכם וכו', וכתיב (ישעיה ו יג) ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער וכו'.. והיינו כמו שאמרו רז"ל (סנהדרין צח.) זכו אחישנה לא זכו בעיתה".

◈◈◈

סדר הכתובים ביחזקאל ובירמיה

ובמקביל לפרשת התשובה הנ"ל - כך מפורש בסדר הכתובים ביחזקאל (לו – כב, כז) לָכֵן אֱמֹר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר ה' אלוקים לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קָדְשִׁי... וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַתְכֶם:

ורק אח"כ נאמר: (כה) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים... וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ... וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם.

ומסיים הכתוב שיזכרו שמה שנגאלו לא היה בזכותם אלא מחסדי ה': (לא) וּזְכַרְתֶּם אֶת דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים וְנִקְטֹתֶם בְּפְנֵיכֶם עַל עֲוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: (לב) לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה נְאֻם ה' אלוקים יְוֻדַּע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל.

וכן במקומות רבים בדברי הנביאים מבואר שלאחר תחילת הגאולה ישובו עם ישראל בתשובה.

◈◈◈

אם ח"ו לא יזכו – תתחיל הגאולה, ואח"כ תתקיים נבואת יחזקאל

שאלה: ביחזקאל כ' נאמר "חי אני... אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם וכו'", ומבואר שם שקודם שיהיה קיבוץ גלויות כבר יהיה הבירור ולא יגאלו כי אם אלו ששבו בתשובה.

תשובה: מבואר בדברי הגר"א, שפסוקים אלו מדברים לאחר שכבר התחיל הקיבוץ גלויות ללא תשובה, משום שהגיע הקץ האחרון, וכעת מגיעה החזרה בתשובה ע"י כפיה - בשביל להשלים את הגאולה. הדברים הובאו **ב"אבן שלמה"** (פרק יא סי' ט, בהגה"ה עפ"י דברי הגר"א בכמה מקומות): "...כי מתחילה תהיה פקידה בתשרי, **ואם היו זוכים לאחישנה** - היתה אז הגאולה בשלמות ואז היו יוצאים בעושר.

אך אם חלילה לא יזכו ותהיה בעתה.. לא תהיה אז (- בתשרי) רק פקידה כמו שהיה בבית שני בימי כורש, ויתגלה משיח ויתכסה מהם עד ניסן, **ואז יהיה להם חבלים וצרות גדולים** כמו שהיה בגאולה הראשונה כשנתכסה מהם משה משך ו' חדשים (כמ"ש במדרש רבה שמות פ"ה) וכמ"ש תכבד העבודה על האנשים כו', **וע"ז נאמר (יחזקאל כ) אם לא ביד חזקה כו' ובחימה שפוכה אמלוך עליכם, ואח"כ יגאלו בניסן ברחמים גדולים**.

◈◈◈

גמר הגאולה תלוי בתשובה

שאלה: ביחזקאל (לו, לג – לד) נאמר: "כֹּה אָמַר ה' אלוקים בְּיוֹם טַהֲרִי אֶתְכֶם מִכֹּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת הֶעָרִים וְנִבְנוּ הֶחֳרָבוֹת. וְהָאָרֶץ הַנְּשַׁמָּה תֵּעָבֵד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָּל עוֹבֵר", הרי שכל זה יהיה רק ביום טהרי אתכם מכל עוונותיכם. וכן מבואר במדרש (דברים רבה ג, יא) "אמר הקב"ה בעוה"ז היו הכל מתאוין לארץ ישראל ועל ידי עונות גליתם ממנה, אבל לע"ל שאין לכם לא חטא ולא עון אני אטע אתכם בתוכה נטיעת שלוה, מנין שנאמר "ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם".

תשובה: המלבי"ם מבאר את הפסוקים ביחזקאל כך: "כה אמר ה' ביום טהרי. מודיע להם כי אחרי התשובה הגמורה וטהרת העונות עד שלא ישאר רושם מהם כלל, **כן לא ישאר שום רושם מחורבן הארץ**". דהיינו

שהשלימות של הגאולה תלויה בתשובה. וכך מבואר מלשון המדרש שהובא בשאלה, שמדבר רק על כך שתהיה "נטיעה שלוה", ו"לא ינתשו עוד מעל אדמתם", הרי שרק בשביל המצב הזה צריך את התשובה [ועל כך הבטיח הקב"ה שיחזרו בתשובה ולא ינתשו עוד מעל אדמתם].

◈

ומלבד זאת, את הפסוק ביחזקאל יש לבאר בפשוטו שאין כוונת הפסוק לבאר את סדר המאורעות, אלא לומר ששתי הדברים האלו יהיו באותו זמן (יומו של הקב"ה אלף שנה), ואדרבה בפסוקים קודם מבואר שהסדר הוא "והבאתי אתכם אל אדמתכם", ואח"כ "ועשיתי את אשר בחוקי תלכו". ומצאנו כעי"ז (ויקרא ז, לז – לח): "זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה לַמִּנְחָה.. **אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** לְהַקְרִיב אֶת קָרְבְּנֵיהֶם לַה' בְּמִדְבַּר סִינָי". ובוודאי אין כוונת הכתוב שם לומר שרק לאחר שציוה את בני ישראל, ציוה ה' את משה, שהרי הסדר היה הפוך.

◈◈◈

הסוגיא בסנהדרין

שאלה: בסנהדרין (צז, ב) מבואר שבין לר"א בין לר' יהושע צריך תשובה בשביל שתבא הגאולה, אלא שנחלקו אם צריך תשובה מרצון או שמספיקה תשובה מהכרח, וכן ביאר המהרש"א שם.

תשובה: בגליון הקודם הבאנו מדברי הרמב"ן ועוד ראשונים שביארו שלר' יהושע אין צריך תשובה כלל, ולר"א צריך תשובה מהכרח. ואמנם יש שמבארים בסוגיא שם (וביניהם המהרש"א הנ"ל) שלכו"ע צריך תשובה כנ"ל (וזה תלוי בגירסאות שם בגמ' יעוי"ש), ולפי שיטתם הסוגיא הנ"ל מדברת על אחישנה [והמהרש"א עצמו כתב ביומא (פו, ב) שהגאולה תבא על כל פנים, והתשובה, מקרבת את הגאולה לבא קודם זמנה, ומוכרח שהוא לומד בסוגיא בסנהדרין הנ"ל שמדובר על אחישנה].

וכדברים האלו אנו רואים בדברי הגר"א בשיר השירים (ב, ז פירוש ב) על הפסוק בשיר השירים השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ. ומבאר הגר"א שפסוק זה מזהיר שלא להקדים את הקץ קודם זמנו, ועל כך אומר הפסוק אם תעירו ואם תעוררו, כלומר: "אם תעירו - הוא למטה כאן, **שיהיו מוכרחין לעשות תשובה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין צז, א) אני מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן.** ואם תעוררו-הוא למעלה לרחם עלינו (קודם הקץ), ומבקש שלא ידחקו את הקץ, אלא עד שתחפץ האהבה מעצמה וכו'".

הרי שהגמ' בסנהדרין מדברת במקרה שידחקו להביא את הגאולה קודם הזמן.

וכך מבואר ג"כ בדברי הגר"א בביאורו לתיקוני זוהר חדש (ג, ב מדפי הגר"א) שהביא את דברי הגמ' בסנהדרין כמקור לכך שקודם זמן הקץ, אין הגאולה באה בלא תשובה.

היוצא מדברי הגר"א שיש שני אפשרויות שצריך תשובה מהכרח. א. מה שאמרו בסנהדרין שהקב"ה מעמיד להם מלך קשה כהמן ועושין תשובה. שזה מדובר בקיבוץ גלויות שע"י משיח בן יוסף, כאשר דוחקים את הגאולה לבא קודם זמנה [- אחישנה]. (הגר"א בשה"ש ובתיקוני זה"ח).

ב. הכתוב ביחזקאל כ' "בחמה שפוכה אמלוך עליכם.. וברותי מכם ..". שזה מדובר לאחר שכבר התחיל הקיבוץ גלויות בקץ האחרון ללא תשובה - אזי כאשר השי"ת בא להשלים הגאולה, הוא מכריח את ישראל לעשות תשובה, ועושה בירור וצירוף. (הגר"א המובא באבן שלמה יא, ט בהגהה).

ואמנם בקיבוץ גלויות שע"י משיח בן יוסף, כשהיא מגיעה "בעתה" – היא מגיעה גם ללא תשובה כלל, ואפילו ללא תשובה מהכרח.

כי רצו עבדיך את אבניה

בימים אלו אנו עומדים בתוך ימי השלושים לפטירתו של כ"ק גאב"ד ערלוי, הגאון הקדוש רבי יוחנן סופר זצוק"ל, אשר היה ידוע כלוחם על כל דבר שבקדושה, ובין היתר גם למען שמירת ארץ ישראל וקדושתה. בשיחותיו אפשר לראות רבות את חמימותו לעניני ארץ הקודש, כמו הדברים דלהלן: "בתוה"ק (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו', כל חו"ל נקראת ארץ אויביהם, **ואף מלכויות של חסד וכד' כולם בכלל ארץ אויביהם**, ולא תנוח דעתנו בארץ אחרת מלבד ארץ ישראל". (קונטרס דא"ח, שנה יא, גליון א, עמוד ו: דברים שדרש ביום א' דראש השנה תש"ס).

"בשנת תשכ"ז כאשר היה המלחמה עם מצרים, שלחו להודיע למלך ירדן שלא יתערב במלחמה זו, ואז מבטיחים לו שלא תיפול משערת ראשו ארצה, **אולם השי"ת רצה שהמקומות הק' יחזרו לידי ישראל...** וע"כ התערב מלך ירדן במלחמה ונעשה ע"ז האפשרות ללכת למקומות הק'.

ארץ הקודש עצמה משתוקקת שבני ישראל יבואו לדור בה, וכאשר אומרים (בברכת נישואין) שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה.

והנה עתה באים הישמעאלים שונאי ישראל, צמאי דם, חיות טרף, ורוצים לגרש את בני ישראל מארץ ישראל, רבש"ע אתה נתת לנו את התוה"ק ובה כתוב שנתת לנו את הארץ, אין לנו את הזכות והכח לותר על מה שהשי"ת נתן לנו, אין אנו סומכים, רק על השי"ת שומר ישראל שיגן על עמו ישראל ויראנו ניסים ונפלאות וכו'. (קונטרס דא"ח, שנה יב, גליון א. עמוד ג"ן).

אהבתו לארץ הקודש עברה אצלו בירושה כפי שאנו רואים אצל זקנו הגה"ק ר' שמעון סופר בעל "התעוררות תשובה" (כמו שיובא להלן), ולמעלה בקודש מה"כתב סופר", והוא מה"חתם סופר" אשר היה ידוע בחיבתו וחמימותו למען ארץ הק' בהפלגה מיוחדת, (יעוי' בארוכה בגליון 19 וכן בגליון 3).

בשנת תשנ"ב יצא לאור הספר "**ארץ ישראל במשנת החתם סופר**" - ע"י הרה"ג רבי יעקב ווייס שליט"א מירושלים. "תוכו רצוף אהבה, אמרות קודש, זיקוקין דנורא, אשר יצאו מפי מרן זצ"ל, אודות יקרת מעלות ארצנו הקדושה וזיו הדר קדושתה". ובראשו הובא מכתב ברכה מגאב"ד ערלוי, בו הוא כותב בתוך הדברים: "ע"ד הספר החדש, אשר נתת לבך לאסוף ולקבץ דברות קדושות ואמרות טהורות מתורתו של ק"ז מרן החת"ס זצ"ל בשבח ארצנו הקדושה. "**הארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה תמיד, ועיני ה' אלוקיך בה, ארץ אשר תורתינו הקדושה מהללה ומשבחה בכל מיני שבח ותהילה" (מלשון ק"ז מרן בעל ההתעוררות תשובה זצ"ל בקול קורא משנת תרמ"ט**, נדפס ב"האהל" חוברת י"ט)".

לא לחינם בחר כ"ק הגאב"ד דערלוי להדגיש במרכז הדברים דווקא את הציטוט הזה מדברי זקנו הקדוש בעל ה"התעוררות תשובה" משנת תרמ"ט. - מאחורי ציטוט זה עומדת התרחשות גדולה וחשובה, אשר מראה את בעירת נפשו רוחו ונשמתו בשלהבת אש קודש לעלות ולחונן עפר ארצינו הקדושה, והרי היא מובאת בהרחבה בספר "רבי שמעון חסידא" (בפרק געגועיו לארץ חמדה – עמ' קנט) שנתחבר ע"י הסופר הנודע הר"ר אהרן סורסקי שליט"א, (שזכה גם הוא להסכמה נלהבת מהגאב"ד דערלוי). ונביא כאן תורף הדברים בקצרה.

היוזמה ההיסטורית לארגן מסע רבנים גדול לארץ ישראל.

בשנת תרמ"ט נשאו לבו לארגן עליה המונית של רבנים ובעלי בתים יראי השם, לבקר בארץ הקודש ולהתפלל במקומות הקדושים.

באיגרת שהריץ לידידו בירושלים, רבי עקיבא יוסף שלזינגר, ביום שלישי פ' בא תרמ"ט, סיפר בהתפעמות כי "קרוב הדבר לידי גמר שאי"ה אחרי חג הפסח תלך "פערגכיגונס-שיף" (אניית תענוגות).. מעיר סאלאניקי (=במדינת יוון) לירושלים עיה"ק". הוא קיוה שהמסע יחולל מפנה במצב הכלכלי של הישוב בארצנו הקדושה, ובמיוחד יביא "תועלת גדול לאנשי ירושלים היושבים על התורה ועל העבודה, ולמסחר, ולכל הענינים". תוכניתו אף היתה "לדבר פה אל פה עם הבאתון [=רוטשילד] מפרנקפורט לבקש מאתו שיהיה גם הוא בתוך הבאים... וכאשר יהיה שם לטובה, אז יוכל לבקש מאתו די והותר, ובפרט כי ייחם לבבו לחיבת הקודש...".

בהמשך האיגרת הוא כותב להגרע"י, שבתכניתו לפרסם חוברת הסברה לנוסעים, אשר תכיל פרטים וידיעות מענינות על המקומות הקדושים וכל מיני שכיות חמדה שיכולים לראות בארצנו הקדושה. החוברת תעוטר בציוני מקורות ובלווי פתגמים משבחי ארצנו הקדושה. הוא מבקש מידידו לעזור לו בהכנת קונטרס זה "מאחר שכ"מ דר בעיה"ק ויודע המראה מקום יותר ממני..." ומציע לשבץ בו גם איזה סיפורי מעשיות קטנים הקשורים בנושא, "וישמעו רחוקים ויבואו לקול פלאות האלה".

קריאת הקודש להמוני ישראל

באותו זמן הוא הפיץ במדינתו קול קורא נלהב. "נדרשתי" כתב ברננה "לאשר שאלוני כבוד הנגיד היקר הנעלה המפורסם וכו' החבר ר' צבי שווארץ נ"י למלאות מבוקשו לשים עין השגחתי שיהיה בהכשר על צד היותר טוב. ושמועה טובה תדשן עצם, ברוך הטוב והמטיב, שהחיינו וקימנו לזמן הזה. ודמוע תדמע עיני בדמעות שליש, בבכיה של שמחה, אשר בעהי"ת נזכה לעלות לארץ הקדושה לנשק אבניה הטהורים, **ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה, ארץ אשר תורתנו הקדושה מהללה ומשבחה בכל מיני שבח ותהלה**, וכל הנביאים וכתובים גמרא ומדרשים מספרים תהלות הארץ אשר נשבע ד' לאבותינו לתת לנו. וכי זוטר מה שאמרו חז"ל ההולך ד' אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עוה"ב...

המכתב ממשיך בתיאור חשיבות המסע, ובקריאה "בית יעקב לכו ונלכה באור השם, קומו ונעלה ציון בית אלוקינו עיר קדשינו, תנו לכסף מוצא, כי אין מעצור לד' להושיע ולמלאות אמתחתינו כסף הוצאתנו אלף אלפים פעמים, ובטוח אני כי תבואו על החתום, כתבו ידכם להשם, כי מי לא ייחם לבבו להשי"ת בהשתוקקות נפשו לבוא לנשק עפר קודש אויר צח אוירא דא"י המחכים".

סוף דבר היה שמן השמים עיכבו להוציא לפועל את רעיון המסע לארץ ישראל, כי עוד לא איכשר דרא. רק יחידי סגולה מהרבנים שנרשמו למסע הגשימו את משאת נפשם באופן פרטי.

עם כל זאת לא התעממו גחלי תשוקתו לארצנו הקדושה אף ליום אחד. ועיניו ולבו היו שם כל הימים, ואף המשיך לפעול למען ישוב ארץ הקודש כמסופר שם באריכות בספר הנ"ל.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 24 אדר ב תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת שמיני

וענוים יירשו ארץ

הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק יא) כותב: "**הכבוד הוא מן המכשולות היותר גדולים אשר לאדם... הוא שגרם לפי דעת חכמינו ז"ל אל המרגלים שיוציאו דבה על הארץ** וגרמו מיתה להם ולכל דורם, מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו הם נשיאים לישראל ויעמדו אחרים במקומם".

והנה ענין הכבוד הוא באמת מהותי בענין ארץ ישראל, ואי"ז במקרה שדווקא ענין הכבוד הוא זה שגרם למרגלים להתנגד לכניסה לארץ ישראל.

בגליון הקודם הארכנו בהקבלה שבין המשכן לארץ ישראל, שענין השראת השכינה, שבו נתיחדה א"י, הוא מכח בית המקדש הנמצא בתוכה. ובאמת בבית המקדש אנו מוצאים במיוחד את ענין הענוה.

בפרשה שלנו מסופר על היום בו התחילה עבודת הכהנים במשכן, ביום השמיני למילואים. באותו יום קרא משה לאהרן ולבניו וזקני ישראל, ובאותו מעמד מיוחד, מוצא משה רבינו לנכון ללמד אותם דבר יסודי בענין עבודת המשכן, וכך אומרים חז"ל (הובא במדרש לקח טוב המכונה פסיקתא זוטרתא) על הפסוק הפותח את הפרשה שלנו "ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו וכו'" – "להראותם גדולתו של הקב"ה ועבודת נווהו ששם בתוך בני ישראל. וכן הוא אומר (ישעיהו נז) "כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון", **אף על פי שמרום וקדוש אשכון אף אני שוכן את דכא ושפל רוח".**

דהיינו, שבהשראת השכינה בבית המקדש, שם – במקום גדולתו אתה מוצא ענוותנותו, ששוכן בבית שעשוי מחומרים גשמיים שפלים.

מידת הענוה - הדבר הנצרך ביותר לקרבת ה'

את הענין הזה - לימוד מידת הענוה מהשראת השכינה במשכן - מצא משה רבינו לנכון ללמד את אהרן ובניו ואת זקני ישראל מיד ביום הראשון לעבודתם במשכן, משום שתכלית המשכן, שהיא **הדבקות בה'** - תלויה במידת הענוה, וכפי שאנו רואים בכמה מקומות, וכדלהלן.

חז"ל אומרים (מכילתא יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ט - והובא בילקוט שמעוני רמז שב): "**ומשה נגש אל הערפל, מי גרם לו? ענותנותו,** שנאמר והאיש משה ענו מאד וגו'. מגיד הכתוב **שכל מי שהוא עניו סופו להשרות שכינה עם האדם בארץ".**

כעי"ז אנו רואים במסכת עבודה זרה (כ, ב) שמובא שם סולם העליה של ר' פנחס בן יאיר, ונמנו שם למעלה מעשר מעלות זו למעלה מזו המביאות את האדם לפיסגה, לקרבת ה' הגדולה ביותר, ומסיימת הגמרא "**ענוה גדולה מכולן**" (בע"ז נחלקו בזה תנאים, אולם במסכת ערכין טז, ב נוקטת כך הגמרא בסתמא). דהיינו **שהענוה היא האמצעי הגבוה והנחוץ ביותר שעל ידו זוכים להשראת השכינה העליונה.**

וכן בסנהדרין (פח, ב) "שלחו מתם: איזהו בן העולם הבא (והעוה"ב הוא **הדבקות בשכינה העליונה**) **ענוותן ושפל ברך, שייף עייל שייף ונפיק**, וגריס באורייתא תדירא, **ולא מחזיק טיבותא לנפשיה**".

ומשום כך גם **בעבודת המשכן והמקדש**, שתכליתה להגיע לדביקות בה', התנאי לכך הוא **מדת הענוה.** ולכן המשכן עצמו מלמד אותנו את מידת הענוה, מאופן השראת השכינה בו. וכנ"ל.

תכלית הקרבנות - להביא לענוה

כמו"כ אנו מוצאים שהקרבנות – תכליתם להביא לענוה, וכמו שאמרו חז"ל (סוטה ה, ב): "א"ר יהושע בן לוי: בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקדוש ברוך הוא, שבשעה שבית המקדש קיים, אדם מקריב עולה - שכר עולה בידו, מנחה - שכר מנחה בידו, **אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר: זבחי אלהים רוח נשברה".**

דהיינו שמעלת הענוה היא למעלה ממעלת הקרבנות, משום **שהמשמעות הפנימית של הקרבנות – היא ההכנעה לפני הקב"ה,** שדווקא ע"ז האדם זוכה לקרבת ה'.

והאופן שהקרבנות מביאים לענוה, נתבאר ע"י המלבי"ם על הפסוק (ישעיהו סו, א – ב) "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי. ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאום ה' **ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי".** ומבאר המלבי"ם: "**לא הקרבן עצמו הוא המבוקש**, רק מלאות רצוני **וההכנעה שמראה האדם לפני במה ששומע אל דברי**". [ובאופן נוסף מבאר מהר"ם אלשיך (תהלים נ, ח) "..**שמה שאני חפץ בקרבן שצויתיך להקריב, לא על הבעל חי, כי מה חפצי בו, כי אם על מה שמתודה האדם על ראש קרבנו בשברון רוח כמזבח את עצמו**"].

וכל זה, כאמור, משום שהתנאי הנחוץ ביותר להשראת השכינה הוא מידת הענוה.

"וענוים יירשו ארץ" - מידת הענווה מזכה לארץ ישראל

וכפי שפתחנו, קדושת ארץ ישראל מגיעה מכח המקדש, וגם בה אנו מוצאים את אותו ענין, שהקב"ה

דבר העורך

ב"ה עומדים אנו לאחר זמן קבלת התורה מאהבה בימי הפורים הקדושים. בכמה דברים אנו מוצאים שהדרגה הנוספת של "קבלת התורה מאהבה" אליה הגיעו עם ישראל בעקבות נס פורים, הביאה לכך שעם ישראל התעלה לאחר הנס יותר ממה שהיה לפני כן, ואחד המרכזיים שבהם הוא בענין ארץ ישראל. העליה לארץ ישראל שהיתה באותה תקופה (כמה שנים לפני מעשה המגילה היתה פקידה בה עלו נחמיה וכו' ועיקר הגאולה היתה זמן קצר לאחר הנס של פורים, כמבואר בגמ' מגילה יא, ב - יב, א כל החשבון יעוי"ש) לא רק שהחזירה את המצב לקדמותו, אלא הוסיפה מדריגה יותר גבוהה, כאשר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, ואילו קדושה שניה (שהיתה באותה תקופה כנ"ל) קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא (רמב"ם הלכות תרומות פ"א ה"ה). אנו רואים כאן שמחמת אהבת הנס זכו עם ישראל להגיע לדרגה גבוהה יותר בחיבת ארץ הקודש, וכפי שכתב הגר"י אברמסקי זצוק"ל (בהקדמתו לספרו ארץ ישראל נחלת עם ישראל) "עליית עזרא **שיסודה בכלות הנפש אל האדמה אשר בחר ה'** לשכון שמו שם, הטביעה חותמה על הארץ מנקודת ההשקפה של ההלכה לשעתה ולעתיד לבא... **מה שלא עשה כבוש יהושע ברוב חילו, פעלה עליית עזרא שהיה לה תוקף ועוז של התרגשות נפשית".**

חבת הארץ בדרגה גבוהה מודגשת גם אצל גואל ישראל של אותו זמן, מרדכי היהודי, בהליכתו לגלות בבל, כמו שכתב הגר"א על הפסוק (אסתר ב, ו) "אשר הגלה מירושלים עם הגולה אשר הגלתה.. אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל". ומבאר הגר"א שם: "אמר כאן 'הגלה' שלוש פעמים, 'אשר הגלה מירושלים', אשר הגלתה', 'אשר הגלה', **להודיע חיבת ארץ ישראל עליו,** שבכל פעם חזר לירושלים (וי"ג: לארץ ישראל), והיה נגלה שלוש פעמים. וזהו שאמרו בגמרא (מגילה יג, א) "שגלה מעצמו". **כלומר מדעתו, שחזר לארץ ישראל, משום כך נגלה פעם שנית, וכן פעם שלישית".** [כלומר, שבכל פעם אחרי שעבדי נבוכדנצר הגלוהו לבבל - הוא חזר לא"י, ולכן היו צריכים להגלותו שוב ושוב].

ומשמע מדברי הגר"א שמרדכי לא היה מחויב לחזור לארץ ישראל, אלא רק "להודיע **חיבת** ארץ ישראל עליו". יתכן שהוא לא היה מחויב לחזור לארץ מכיון שהוא גלה בגלות יכניה שבה גלו גם החרש והמסגר, וממילא היה לו היתר להישאר בחו"ל לצורך לימוד תורה, אך זוהי טיבה של **חיבת הארץ**, שמרוב געגועים הוא היה מוכרח לשוב לארץ, והוא לא הרגיש צורך לבדוק האם כעת הוא מחויב או שהוא יכול להיפטר מן החיוב.

*

ואכן מעבר למצוה והחיוב "**המעשי**" לכבוש את ארץ ישראל, צריכה להיות ג"כ **השתוקקות וחמדה** לארץ ישראל, משום שאין די להיות בארץ ישראל אלא צריכים להיות קשורים אליה, וכפי שאמר המשגיח הגר"י לוינשטין זצ"ל (או"י ח"ו עמוד פג): "**וכפי שחובתנו להתחבר עם הקב"ה כן מצווים**

להתקשר עם ארץ ישראל". ועוד ב"אור יחזקאל" (ח"ג עמוד רל"א): "ומגלים לנו חז"ל הקדושים תביעה מסוימת על משרע"ה **שחסר מעט מחביבות ארץ ישראל ולא הודה בארצו לכן לא זכה להקבר בא"י**". (וכן כתב בעוד מקומות, ויעו' בגילין 16).

כך אנו למדים ממה שנאמר (במדבר לו, ט) "כי איש בנחלתו **ידבקו** בני ישראל", לא נאמר איש בנחלתו **יהיו**, אלא **ידבקו**, וכפי שכותב הגר"א (פי' הגר"א לשיר השירים א, ג פירוש א): "כי ישראל לבדם נפשותם מן ארץ ישראל **והם דבוקים בה**".

ולכן אנו מוצאים שחטאם של המרגלים שמצד אחד מבואר בתורה שהוא היה "ולא אביתם לעלות", מוגדר בתהלים כ"**וימאסו** בארץ חמדה", ולכאורה הם שני ענינים שונים. אלא שבאמת הכל ענין אחד, לא רק שלא רצו לעלות אליה ע"מ להידבק בה, אלא שהתרחקו ממנה עד כדי מאיסה.

מדוע צריך להיות דבוקים בארץ?

כפי שכבר כתבנו כמה פעמים, עיקר המעלה של ארץ ישראל היא ענין השראת השכינה אשר בה, שמחמת זה ניתן להגיע לדביקות בשכינה בדרגה הגבוהה ביותר, [וענין זה אנו מוצאים במיוחד בענין הנבואה - שהיא הדרגה הגבוהה של דביקות בשכינה - שאינה יכולה להתקיים כלל בחו"ל].

ובאמת ענין זה של הדביקות בשכינה בארץ ישראל אינו רק תנאי צדדי, שא"א להגיע לדביקות בשכינה אלא במקום זה, אלא שהדביקות בשכינה מגיעה דרכה, וכמו שהבאנו כמה פעמים מדברי רמ"ד ואלי שארץ ישראל היא גוף השכינה, ועל ידי הדבקות בה נדבקים בשכינה, ולכן כדי להידבק בשכינה אנו צריכים להידבק קודם בארץ.

*

במשך כל שנות הגלות השתוקקו אבותינו לארץ הקודש, וכמו שכותב הגר"א באגרתו "הארץ הקדושה **שהכל מצפים לראותה, חמדת כל ישראל, וחמדת השי"ת, וכל העליונים ותחתונים תשוקתם אליה**", אך מאידך, הריחוק מארץ הקודש, בצירוף טומאת ארץ העמים, גרמו במדה מסוימת להשכיח את רגש הקרבה לארץ, ואת ההשתוקקות אליה כפי שהתבטא הגרי"ח זוננפלד זצ"ל בדבריו לאלו שלא התעוררו לעלות לארץ "**ומפני חטאנו גלינו מארצנו ונתרחקנו** מעל אדמתנו". - גלינו מארצנו ע"י השם ב"ה, **ואחרי כן התרחקנו בעצמנו מאדמתנו!**" (האיש על החומה, ח"ג עמ' 351). [ובמכתבו של הגה"ק מצאנז - קלויזנבורג זצ"ל (שפע חיים ח"ה מכתב תכ) "**ונתרחקנו** מעל אדמתינו. שאין אנו מרגישים **התשוקה והקרבות שיש לנו עם שורש הקדושה של ארצינו הקדושה**". [וענין זה שטומאת הגלות גורמת להתרחקות הלב מא"י כתב החתם סופר (תורת משה בראשית עמוד רד. והובא בסוף גילין 19)].

ועלינו מוטל לתקן ענין זה בהשתוקקותנו לארץ חמדה, ומדרך היציאה לגלות של מרדכי יש לנו ללמוד לענין החזרה לארץ ישראל בסוף הגלות, שאין לשאול שאילות אם ישנו חיוב, ומהי דרגת החיוב, וכל כיוצ"ב, אלא מיד שמתאפשר, צריך לשוב בכיסופים ובגעגועים בלי חשבונות, "בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו" כדברי הספר חרדים (פנ"ט), וכמו שנאמר (שיר השירים א, ד) משכני אחריך נרוצה. וכתב הגר"א: "..הוא נגד ביאת הארץ". ומזה אנו למדים שצורת הביאה לארץ ישראל צריכה להיות במרוצה.

ומן הענין להביא כאן מכתבו של הגה"ק מצאנז - קלויזנבורג (שפע חיים, מכתבי תורה, חלק ה', מכתב תכב): "**תמהר בכל האפשרות לעלות לארצינו הקדושה וכדאי הוא להצליח כל מעשיך. ויפה שעה אחת קודם, שכל שעה ושעה בארצינו הקדושה הוא בכלל "יש קונה עולמו בשעה אחת**" (ע"ז י ב). **ולא תאמר מחר לאחר זמן** (תנחומא בא יג) **רק בבחינת נחשון בן עמינדב**... ידידך המברכך **שתזכה תיכף ומיד לבוא לארצינו הקדושה ותתברך בברכת השם מציון**. - יקותיאל יהודה הלברשטאם".

ובזכות **הריצה** לארץ ישראל בתכלית החמדה, ללא חשבונות, נזכה לגאולה שלימה כדברי הכתוב (שהובא בהמשך דבריו של ספר חרדים הנ"ל) "אתה תקום תרחם ציון .. כי רצו עבדיך את אבניה" (תהלים קב, יד - טו). וכמו שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, וכימי צאתך מארץ מצרים - אראנו נפלאות.

בברכת התורה, העורך

המגביהי לשבת, משפיל את שכינתו ומשרה אותה בארץ, כמו שכותב המלבי"ם ("ארץ חמדה", בראשית, בד"ה כה אמר ה' השמים כסאי) "כי באמת הארץ **מצד היותה בשפל מצבה, דלה ועניה ומורכבת מהפסד והתכה, והקב"ה בוחר מקום נמוך ודרכו להשתמש בכלים שבורים**...".

ואכן גם בענין הארץ אנו מוצאים בדברי הכתוב (תהלים לז, יא) שאומר "וענוים יירשו ארץ", דהיינו שכמו שהשראת השכינה בארץ היא ענותנותו של הקב"ה, כך מי שרוצה לזכות להידבק בשכינה אינו יכול להגיע לכך אלא ע"י ענווה.

[ועמד על זה בספר "שער החצר" (סימנים קל"א, ר"ה, שי"ד, שנ"ח, שע"ג, ת"ט, תכ"ט, תקי"ג), בביאור הכתוב הנ"ל, והוסיף **שמטעם זה סמכה התורה את אזהרת הגאוה לשבח אר"י**, וכמש"כ (דברים ח, ז-יד) כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה... פן תאכל ושבעת... ורם לבבך וגו']

וי"ל, שזו הסיבה שהענוה נקראת על שם הארץ, כמו שנאמר בתהלים (עו, י) "בקום למשפט אלוקים להושיע כל **ענוי ארץ סלה**", משום שע"י הארץ לומדים את מידת הענוה.

[ויעויין בשל"ה (מסכת פסחים סימן ערה; פרשת לך לך סימן ט), ובחת"ס (תורת משה, בראשית, עמוד מה; רכו), שלכן נקראת הארץ לעולם בשם "ארץ **כנען**", מלשון **הכנעה**. ועל בחינת ההכנעה שבארץ כנען - כותב השל"ה (פסחים) שהיא נשארת לעולם, והיא "**כנען הקדוש**"].

המרגלים שלקו במידת הגאוה – לא זכו לארץ ישראל

מעתה אנו מבינים היטב את דברי המסילת ישרים שהמכשול שהביא את המרגלים לידי כך שהתרחקו מארץ ישראל היה ענין הכבוד, שבאמת הדברים האלו היו הביטוי החיצוני לסיבה הפנימית שמחמתה נכשלו המרגלים בענין ארץ ישראל, משום שכאשר האדם כ"כ לקוי במדת הגאווה שמחמת חוסר הכבוד שהוא יקבל הוא מסכים להחטיא את כל עם ישראל בחטא החמור של המרגלים, שהוא זה שגרם לכך שכל אותו דור לא נכנס לארץ ישראל, וכל הגלויות הגיעו בעקבותיו, אדם כזה אינו יכול לזכות לארץ ישראל אשר כל ענינה תלוי במדת הענוה וההכנעה לפני ה'.

וכך אנו רואים גם על זמן בית שני שרבים לא רצו לעלות לארץ ישראל והיה זה ג"כ בעקבות חוסר ההכנעה לפני ה'. ישנם שני שיטות בדברי חז"ל (שיר השירים רבה פרשה ה) מדוע הם לא רצו לעלות, לדעת רבי חנינא ורבי יוחנן הם אמרו "רחצתי את רגלי, מטינוף עבודת כוכבים, **יודעת הייתי שאבק של אותו מקום משיאני לעבודת כוכבים** אעפ"כ דודי שלח ידו מן החור", ולדעת רבי אבא בר כהנא "...**אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע כל נסים שעשית לי על ידי כורש, לא היה מוטב לעשותן לי על ידי דניאל ועל ידי אדם צדיק?!**".

הצד השווה שבטענות אלו הוא חסרון בהתבטלות לפני ה' ובהבנה שה' הוא קובע כיצד לעבוד אותו, גם אם זה נגד הבנת האדם [וכפי שהבאנו לעיל מדברי המלבי"ם על ענין הענוה שהיא "**ההכנעה שמראה האדם לפני במה ששומע אל דברי**"], וכפי שאנו רואים בגמ' שטענותיהם לא התקבלו לפני הקב"ה, עד שאמרו עליהם (יומא ט, ב) **שהקב"ה שונא אותם (- מתנהג אליהם בנהגת שנאה) בגלל שלא עלו לארץ ישראל**.

וכתב הגאון הנצי"ב (במאמר "אחרית כבראשית" הנדפס בראש ספר "ילקוט ארץ ישראל") "כי באמת אין לחוות דעה את ה', וכאשר אמר ע"י ישעיה הנביא "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי", **ואנו אין לנו להתחכם לאמר כי נצרך להיות באופן אחר**". (וכ"כ בהעמק דבר שמות ד, א).

זהו התנאי לזכות לא"י, כאשר פעמים רבות היצר מפתה את האדם ומנסה לשכנע אותו שעבודת ה' יכולה להיות יותר מרוממת ונעלה באופנים אחרים, ולא יכולה להיות תלויה ב'פיסת אדמה' כזו או כזו, ואדרבה במקומות אחרים אפשר יותר להתעורר או להתחבר לדורות הקודמים, וכן כל כיוצ"ב, דווקא כאשר האדם זוכה להתקרב לדרגה של "עני ונכה רוח **וחרד על דברי**", הוא זוכה לשמוע את דבר ה' ולעשות את עבודתו בדרך שהוא קבע ובמקום שהוא קבע, וכך הוא זוכה להיות בכלל "**וענוים יירשו ארץ**" - הארץ אשר ה' שוכן בתוכה".

חכמת סופרים

"כל גיא ינשא, ואיהו גימטריאות פרפראות לחכמה" (תיקוני זוהר דנאמר ביה "חכמת סופרים תסרח" [- שסופרים מספר הגימטריאות], וזה "כל גיא" שהיה שפל מאד - "ינשא". (ביאור הגר"א שם דף קלט, ב).

אין שמחה אלא בארץ ישראל

"**עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה**" (תהלים ק, ב), (864) – בגימטריה ["הָאָרֶץ... אשר] **אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ**". (במדבר לה, לד).

וביאורו עפ"ד הזוה"ק במדבר (קיח, א): "כתוב אחד אומר עבדו את ה' בשמחה, וכתוב אחד אומר עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה.. כאן בזמנא דישראל שראן בארעא קדישא, כאן בזמנא דישראל שראן בארעא אחרא... דחדוה לא אשתכח אלא בזמנא דישראל קיימי בארעא קדישא, דתמן אתחברת אתתא בבעלה".

כלומר, שכאשר עם ישראל נמצאים בארץ ישראל, מתקיים הכתוב "**אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ**" – וכלשון הזוה"ק "דתמן אתחברת אתתא בבעלה (דהיינו הקב"ה)", ואז נאמר הכתוב "**עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה**".

וכך מסופר על הג"ר מאיר שפירא מלובלין זצ"ל "באו אברכים להיפרד מהרב, נוסעים לא"י. מיד פתח ודרש להם בפרשת "והיה כי תבוא", שב"אור החיים" מבואר "**אין והיה אלא לשון שמחה" - שאין שמחה אלא בביאת הארץ.**

ושנה וחרז מפסוק זה לדברי הזוהר בספר במדבר (הנ"ל)...

ושילש והביא ראיה מיעקב שבצאתו מן הארץ לא ניסך יין רק שמן בלבד, **ובשובו ניסך גם יין** ("**יין ישמח לבב אנוש**". ראה פ' וישלח), בצאתו שקעה חמה שלא בעונתה ובשובו זרחה לו השמש בפנואל...

אין שמחה כשמחת הביאה לארץ ישראל...". ("ניצוצי אור המאיר" עמ' רנח. על הג"ר מאיר שפירא מלובלין זצ"ל - מאת הר"ר אהרן סורסקי הי"ו).

נבואות ה' לאחרית הימים

מלכות אדום מגדלת את מלכות ישראל

(ויקרא רבה יג, ה): "..ואת החזיר זו אדום, והוא גרה לא יגר שאינה גוררת מלכות אחריה (שאין עוד גלות אחרי גלות אדום), **ולמה נקרא שמה חזיר, שמחזרת עטרה לבעליה** [ובקהלת רבה (א, א): "שעתיד להחזיר **הגדולה והמלכות** לבעליה"].

וכתב רב האי גאון (הובא ב"אוצר הגאונים" סנהדרין צז, א. בד"ה ת"ר שבוע שבן דוד בא): "...**כי ישראל לא יקחו המלכות אלא מיד אדום.. לפיכך כשאנו רואים ששלטה אדום בארץ ישראל, אנו מאמינין שהתחילה ישועתנו**".

כעי"ז כ' הרמב"ן ("כתבי רמב"ן" חלק ב – עמוד תקטו): "וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו [מהגלות] לארץ ישראל".

הנהגה כזו מצאנו ג"כ בזמן בית שני, **שהקב"ה מינה את כורש לרעות את ישראל, ולשלחם מהגלות, ולצוות על בנין ירושלים ובהמ"ק** (ישעיהו מד,כד-כח; עזרא א,ב; מגילה דף יא-יב).

ועל זה אמרו (שיר השירים רבה ה, ד): "אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כל נסים שעשית לי על ידי כורש, לא היה מוטב לעשותן לי על ידי דניאל, ועל ידי אדם צדיק"? (עיין ר"ה ד, א שכורש החמיץ). אמנם הנהגת השי"ת היתה **שדווקא כורש שהחמיץ – יביא לקיבוץ גלויות.**

וצריך להבין מדוע הקב"ה מנהיג את הדברים בצורה זו שהטומאה היא זו שגורמת למלכות ישראל, ואין הקב"ה נותן לישראל הקדושים לקחת את המלכות על ארץ ישראל הקדושה באופן ישיר ועצמאי.

◈◈◈

הקליפה קודמת ומגדלת לפרי

וביאר המהר"ל בספר "גבורות השם" (פרק יח): ".. ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה לבעליה... וזה **כי מלכות ישראל הקדושה שיש לה מדריגה אלהית פנימית - היא צומחת מתוך מלכות בלתי קדושה**.. וכן תמצא שהפרי כאשר הוא בלתי נשלם הוא בתוך הקליפה.. וזהו שרמזו חכמים בהגדת חלק (סנהדרין צח, א) שאמר אליהו ז"ל לרבי יהושע בן לוי שהוא (המשיח) יושב על פתח המדינה של רומי, הראה לו הקשר המשיח שהוא דבק ומחובר בעצמו אל מלכות רביעית בסוף שלהם.. ולכך היה גדל משה רבינו ע"ה בבית פרעה..".

וכ"כ בספר "נצח ישראל" (פרק כח): "..**כמו שתחלת גידול הפרי הוא תוך הקליפה - כך ישראל מלכות שלהם היא מתעלה ומתגדל מתוך מלכות האומות**..".

כלומר, שזה הכלל בהנהגת השי"ת, שצריך **שהקליפה הטמאה תגדל את הקדושה**, [ומקור הדברים בזוה"ק משפטים (קח, ב): "וְתָדִיר סְטָרָא אַחֲרָא אַקְדִים; וְרַבִּי, וְאַגְדִיל, וְנָטִיר אִיבָּא"]. ולכן היה צריך שפרעה יגדל את משה; ושמשיח ישב על פתח רומי, **ולכן צריך שמלכות אדום היא זו שתגדל את מלכות ישראל.**

ושורש הדבר כבר נמצא באבות אומת ישראל ואומת אדום, דהיינו, יעקב אבינו ועשיו הרשע, וכמש"כ הגר"א (בפירוש על כמה אגדות, שבת עז, ב. בד"ה מ"ט עיזי מסגן ברישא): "עשיו נטל העולם הזה ויעקב העולם הבא, כמש"כ ויצא הראשון וכו' [ויקרא שמו עשו]. פירוש ראשון בגדולתו בעולם הזה, ואחר כך יצא יעקב לירש עולם הבא. וידו של יעקב אוחזת בעקב עשו, פירוש שאפילו מחלקו של עשו שהוא בעוה"ז נטל בסופו, שהוא ימות המשיח, ולכן נקרא בעקבות משיחא על שם וידו אוחזת בעקב עשו. **[והטעם שעשיו זכה בראשונה בעוה"ז, ואח"כ יעקב הוצרך ליטול חלקו מידי עשיו] כי כל בריה שבעולם קליפתו קודם אל הפרי** [כדי לגדל את הפרי]". עכ"ד הגר"א.

◈◈◈

מי יתן טהור מטמא – לא אחד

אמנם צריך ביאור, מדוע באמת נצרכת הנהגה זו, שהקליפה תגדל את הקדושה, ולכאורה טוב יותר שהכל יהיה קדוש מתחילתו.

וביאור הדברים: בזוה"ק (יתרו סט, ב) מבואר שענין זה שהקדושה יוצאת מן הקליפה, נלמד מהכתוב (איוב יד, ד) **מי יתן טהור מטמא לא אחד".**

וביאור הכתוב הנ"ל ביארו חז"ל (תנחומא חקת ג): "מי יתן טהור מטמא לא אחד - כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי משמעי, **ישראל מאומות העולם** [והכוונה להנ"ל, שמלכות ישראל מתגדלת מתוך מלכות אדום], העוה"ב מן העוה"ז, מי עשה כן, מי גזר כן מי צוה כן, לא אחד, לא **יחידו של עולם**".

ומבואר שהנהגה זו מגיעה מכח מה שהקב"ה הוא **יחידו של עולם.**

◈◈◈

הטוב היוצא מן הרע מוכיח על יחוד ה'

וביאור הדברים עפי"ד הרמח"ל (דעת תבונות סימן לו): "הנה העובדי עבודה זרה היו משני מינים.. **המין השני אמרו - חס וחלילה - שתי רשויות הם, אחד פועל טוב ואחד פועל רע**.. ומשני מקורות אלה, אמרו, נולדות הפעולות בעולם הזה, מקצתם לטובה ומקצתם לרעה".

ומבאר הרמח"ל שזו היתה טענתו של אותו מין לאמימר, המובאת בגמ' בסנהדרין (לט, א): "אמר ליה ההוא אמגושא לאמימר, מפלגא ולעילא – דהורמיז (צד הקדושה), מפלגא ולתתא – דאהורמיז (צד הטומאה)". דהיינו שהוא טען ששני רשויות הן ח"ו אחד מביא את הטוב ואחד מתנגד לו ומביא את הרע.

ומבואר שם בגמ' שעל כך השיב אמימר: "**אם כן, היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז - לעבורי מיא בארעיה?**".

ונראה שתשובתו מבוססת על הכתוב הנ"ל "**מי יתן טהור מטמא לא אחד – יחידו של עולם**", דהיינו, שאם ישנו ח"ו אלוה רע המתנגד להשי"ת, א"כ כיצד הוא נותן לו **להעביר מים טובים דרכו, כלומר, להוציא טהור מתוך הטמא, כגון אברהם מתרח** וכו'. ומהנהגה זו מוכרח **שישנו רק אלוה "אחד – יחידו של עולם"**, שהוא ברא גם את הטהור וגם את הטמא, ושולט עליהם, ומשעבדם לגדל ולהוציא את הטוב.

וכפי שמסכם הרמח"ל בהמשך דבריו: "ואמנם המאמין ביחוד ומבין ענינו, צריך שיאמין שהקב"ה.. **הוא עצמו בורא הטוב והרע, כעניין הכתוב** (ישעיה מה, ז) **"יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא רע, אני ה' עושה כל אלה"**.

זוהי איפוא סיבת ההנהגה שהקליפה מגדלת את הקדושה - כדי להוכיח את יחוד ה', **שהשי"ת הטוב הוא יחידו של עולם,** והוא שולט גם על הרע, ומביא את פעולתו לטוב.

◈◈◈

לית נהורא - אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא

עוד מבואר בזוה"ק תצוה (קפד, א) שלא רק שישנה הנהגה כזו של "מי יתן טהור מטמא", אלא **שאין אפשרות שהקדושה תצא אלא מתוך הקליפה** וכלשון הזוה"ק: "**לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא**".

וכמו"כ כ' הגר"א (ביאורי אגדות ב"ק לח), שמה שרות, ודוד המלך, ומשיח בן דוד - יצאו מעמון ומואב, הוא משום ש"**אין טוב אלא היוצא מן הרע**", וביאר רבי אברהם בן הגר"א: "כמ"ש אם תוציא יקר מזולל, **כי הקליפה קדמה לפרי**".

שנתן בתחילה מקום לרע – והרי היחוד מתגלה

כתב הרמח"ל (קל"ח פתחי חכמה, פתח ג-ד): "תכלית בריאת העולם הוא **להיות מיטיב כפי חשקו הטוב בתכלית הטוב, לכן שם ההנהגה הזאת..** שנתן בתחילה מקום לרע לעשות את שלו, **ובסוף הכל כל רעה חוזרת לטובה ממש, והרי היחוד מתגלה, שהוא עוצם התענוג שיכול להיות לנשמות**".

כלומר, גילוי היחוד הוא דווקא בצורה הזו שבסוף יתברר כיצד כל פעולות הרע הם שימשו לטוב, ולכן לצורך זה נתן בתחילה מקום לרע לעשות את שלו.

וצריך ביאור, שהן אמנם נתבאר שישנה **מעלה גדולה** בכך שהטהור יצא מתוך הטמא, שעי"ז מתגלה יחוד ה', אך מדוע אין אפשרות אחרת, ולמה אם הקדושה אינה יוצאת מתוך הטומאה "אינו אור וטוב"?

התשובה לכך היא, שתכלית הבריאה היא בשביל "גילוי יחוד ה'". וכמו שביאר הרמח"ל שתכלית בריאת העולם היא, שיהיה האדם "נהנה מהשגת כבודו בלי שום מונע מפריד ומעכב, [וכמש"כ] אז תתענג על ה' וכו'", אמנם אין שום מעלה בהשי"ת שאנו יכולים להשיג, כי הוא אין תכלית, אך מעלה אחת אנו יכולים להשיג בבירור גמור, והיא **מעלת יחודו יתברך, שאין זולתו.** (דעת תבונות סימן לד יעו"ש שהאריך בזה).

וממשיך הרמח"ל (שם עמוד כ): "**וגדר הייחוד הוא שלילת הרע**". כלומר: "שלילת **המתנגד** להשי"ת". שכיון שידענו שהשי"ת הוא הטוב, וכמש"כ (תהלים נד, ח): "אודה **שמך ה' כי טוב**" [ופירש במצודות: "**כי שמך הוא טוב**"]. וממילא אנו יודעים שהרע הוא המתנגד של השי"ת, א"כ כשנראה את שלילת **הרע**, שאין לו שום כח ושלטון נגד השי"ת, ממילא יתברר לנו שלילת **המתנגד** לה', ויתגלה יחוד ה'.

וממילא "אין טוב אלא היוצא מן הרע". **כי - א. אין טוב אלא השגת יחוד ה'. ב. ואין יחוד ה' מתגלה, אלא מתוך שהקליפה מגדלת את הפרי, ובכך הרע משתעבד אל הטוב.** [ועיין "שפתי חיים" מועדים, ח"ב, עמודים רי"ג - רל"ב. וראה מסגרת].

מדברי רבותינו

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל

והיו עיני ולבי שם כל הימים

אהבה נפלאה אהב רבינו את ארצנו הקדושה, ארץ הצבי, ש"כל גדולי עולם נתחמדו לה". "אליה הנני נושא את נפשי מעודי, בכיסופים וגעגועים אין חקר עד כלות הנפש"...

"**בהגיע אלינו איזו בשורה טובה מן הארץ, אנו שמחים כמו על גאולתנו ופדות נפשנו**. בכליון עינים מחכה כל אחד ואחד על עיתוני בוקר לדעת את שלום הארץ ומה יעשה בה, **כל מכתב המגיע עדינו הוא מחיה נפשות**... זה עתה נודע שהמצב בארץ הולך וטוב, הלואי שתהיה בשורה זו שמועה נכונה...

ההתענינות בכל הנעשה בא"י היא גדולה מאד. כל רצח אנו חשים, כל אחד ואחד מאתנו, כאילו הוא רצח בעצמותיו. ומתוך השקפה זו תבין שמכאוביכם הם מכאובינו. אבל מי שחש בכאב הציבור הוא גם נמנה על אלו המשתדלים למצוא מזור ותרופה. הסבלנות והבטחון של הישוב בשעה הנוכחית, המה שתי עטרות של היהודי הנצחי, אשר בהם ישראל יתפאר – חזקו ואמצו ה' עמכם". (מלך ביפיו ח"א עמ' 463 – 464).

◈◈

היהדות האמיתית – להיות שייך לתורת ה', לעם ה', ולארץ ה'.

"וילמדו תועים בינה וישכילו לדעת כי להיות יהודי אמיתי – הן בנוגע **לשייכות עם תורתנו הקדושה**, הן בנוגע **לזיקה נפשית עם האומה העברית ועם ארצה** – זו היא הדרך היחידה לקיומנו ולתחייתנו". (מלך ביפיו ח"א עמ' 493).

◈◈◈

קירבתינו למקום השראת השכינה – תשפיע עלינו הצלחה גדולה

מתוך דבריו בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל ירושלים תשכ"ד:

"הכנסיות בעבר התקיימו בחו"ל, בארץ העמים, וכנסיה זו מתקיימת בארצנו הקדושה, כשאנו סמוכים לשכינה הקדושה, בירושלים, בקרבת המקום שממנו לא זזה שכינה מעולם... **ולקירבה זו אל מקום שכינת א-ל יש בוודאי השפעה מרובה עלינו.**

...אנו מאמינים שכינוס זה השרוי כ"כ קרוב אל השכינה, **יזרח עליו אורה של ירושלים, ויזכה להצלחה מרובה בכל דיוניו, ועוד יותר בהחלטותיו** שתצאנה מכח אל הפועל". (מלך ביפיו ח"ב 747 – 748).

◈◈

התורה תלויה - בעם השם על נחלת השם

הלא "**רבו (רובי) תורתו כמו זר נחשבו" על ארץ אחרת**, ואינם מתקיימים אלא על האדמה הזאת שהיא המקלט האחד בכל ארצות התבל לנו ולרוחנו "שארץ ישראל ראויה לתורה **ואין התורה שלמה אלא בא"י**" (הרמב"ן). ועיין בפירושו על התורה בראשית כו, ה. ובדברים יא, יח), "כי ישראל קרואים נחלת השם והארץ היא נחלתו, **והתורה תלויה בשניהם - בעם השם על נחלת השם**, והעוזב אחת עוזב השנית, (ואמרו בבראשית רבה פ' לך לך) אם נכנסים לארץ מקבלים אלוקותי" (הגריעב"ץ בהקדמתו בסדור תפלה "בית יעקב"). ויפה אמר מי שעמד על אמת זו: מצב היהודים הוא מיוחד במינו. **שאלות העם הדת והארץ קשורות אצלם זו בזו, במדה שאין דוגמתה בשום עם בשום דת ובשום ארץ**. (הקדמה לספרו ארץ ישראל נחלת עם ישראל).

◈◈◈

השמירה האלקית המיוחדת על יושבי ארץ ישראל

בימי מלחמת ששת הימים שהתחוללה בארצנו הקדושה, שנת תשכ"ז, כשהערבים צרו והמטירו פגזים על יושבי ירושלים, יצא רבינו והלך ברחובה של שכונת בית וגן. ארשת של רוגע ושלווה קרנה מפניו. פגש אותו יהודי ושאל: "ילמדנו, רבי, מה יהא עלינו מסכנה גדולה זו שכולנו שרויים בה?!"

מיד נענה והשיבו: "שא נא עיניך סביב וראה את ההרים והגבעות המקיפים את עירנו ירושלים. והלא כך אומר דוד המלך בתהלים שלו (קכה, ב): "ירושלים הרים סביב לה – וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם". פירוש: כשם שהנך רואה עין – בעין את התמונה החיה של "ירושלים הרים סביב לה", ואינך זקוק להוכחות, **באותה מידה ממש רואה אני ראיה חושית כי "ה' סביב לעמו מעתה ועד עולם"** – והמאמין לא יחוש.

וכאשר התחוללה בא"י המלחמה הידועה בשם "מלחמת יום הכיפורים", הזכיר כמה הרפתקאות וזמנים קשים שעברו עליו בחיים, בכללם ימי חירום ומהומות מלחמה, בציינו את ההבדל: "שבחוץ לארץ ישבתי עם הגמרא ולמדתי מתחת השולחן", **ואילו כאן, ברוך השם, אפילו בזמני מלחמה "ישבתי עם הגמרא ולמדתי מעל גבי השולחן...**". (מלך ביפיו ח"ב עמ' 606).

◈◈

מי שמודה לה' על הניסים – "אראנו בישע אלקים"

מתוך מאמר הנושא את הכותרת "ולאמונה גברו בארץ" ("מוריה" שנה ה חוברת ד): ...בכדי להמחיש את העובדה, **מה רבו חסדי ה' שלא נתננו טרף לשיני האויבים אשר עמדו עלינו לכלותינו**, ציטט את דברי מזכיר ארגון נאט"ו שהגיד במילים ברורות "היה זה רק נס שצבאות הערבים לא הגיעו לתל אביב תוך עשרים וארבע שעות, שכן מצרים סוריה ועירק הטילו למערכה חמשת אלפים טנקים ותשע מאות סוללות טילים... סוריה לבדה פתחה את המתקפה שלה נגד צה"ל ב"רמת הגולן" עם אלף ומאתים טנקים... **היה זה נס ממש שכוחות משורינים אלה נכשלו מלהגיע לת"א**".

בחתימת דבריו קרא לכלל ישראל: בינו נא זאת – והודו לה'!". אף ציטט את הפסוק הבא מתהלות בן ישי (נ, כג) "זובח תודה יכבדנני, ושם דרך אראנו בישע אלוקים", פירוש, **בעצם הדבר הזה שמביא תודה ומכבד את השם, יסלול וישים את הדרך הזה שראינו עוד ישועות ונפלאות**. (מלך ביפיו ח"ב עמ' 619).

◈◈

עליית יהודי רוסיה – חלק מקיום הנבואה "בשובי את שבותיכם"

בשנות התש"ל הראשונות כשהתחילו לבא ארצה עולים יהודים מרוסיה, אחרי שהיו כלואים במשך עשרות שנים מעבר למסך הברזל, המריץ רבינו את עסקני הציבור שיגבירו פעלים למען קליטתם הרוחנית. הוא ראה בעליה בלתי צפויה זו כעין "יציאת מצרים" חדשה, יציאת יהודים מבית עבדים, **והצביע בקשר לכך על נבואת צפניה (ג, כ) "בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה"**. (מלך ביפיו ח"ב עמ' 764).

◈◈◈

מי שיש לו חלק בא"י - חשוב הוא כחלק לעוה"ב

בקיץ תרצ"ד, רכש בכספו חלקת אדמה קטנה בארץ הגליל, להיות לו לאחוזה, והיה מספר למיודעיו כשרוחו טובה עליו, שמעולם לא ביקר במקום ההוא, ולא ראה את המגרש בעיניו: "קניתי אותו אך ורק מפני דבריו של ה"אבן עזרא" (בפ' וישלח) שמבאר הטעם מדוע הזכיר הכתוב שיעקב אבינו ע"ה קנה חלקת שדה "**להודיע כי מעלה גדולה יש לא"י, מי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק לעולם הבא**".[1] (מלך ביפיו, ח"א, עמוד 520).

◈◈

אשרי האיש שיש לו חלק בבנין הארץ בחומר וברוח

ואשרי האיש שיש לו חלק בבנין הארץ בחומר וברוח; בעבודה חומרית הוא משדד את אדמתה בונה ערים ונוטע כרמים, וברוחו הוא מרגיש את אותה ההרגשה האצילית שרגליו עומדות על קרקע המשכן של ישראל ותורתו. ...**אין מנוחתם של ישראל כבוד, אלא על נחלתם, על אמונתם ועל תורתם**. (הקדמה לספרו א"י נחלת עם ישראל).

◈◈

תחת ללון בפלטריות חו"ל – בחרתם ללון במדבריות של א"י

מתוך מכתבו לחג היובל של אם המושבות פתח תקוה: "לפני חמישים שנה היה הדבר. דרכי ציון היו אז שוממים ומלאים חתחתים, אך ברוח כביר וטהור העולה למעלה מעל לכל מעצור ומכשול. הערה אז ד' עליכם רוח ממרום, ותישא אתכם אל ארץ אבותיכם להתנחל שמה, לעובדה ולשומרה. **ותחת ללון בפלטריות של חוץ לארץ - טוב היה לכם אז ללון במדבריות של ארץ ישראל**[2]. והיה כאשר דרכה כף רגלכם ביום ההוא על אדמת הקודש, נפתח אז פתח תקוה לישוב ולתחיית הארץ.

שישו היום איתה משוש כל המתענגים על תחיית עמנו בארץ אבות, וכל המצפים לגאולה שלמה ופדות נפשנו. ועל עצמי אני קורא: יהי חלקי עמכם".

◈◈

העיסוק ברשיון עליה לא"י – היא מצוות ה' השקולה ככל התורה

ידוע ומפורסם בין כל באי עולם אשר בני ישראל בכל ארצות פיזוריהם לא פסקו מעולם מלחלום את שיבת שבותם, וזה כאלפיים שנה מני אז שגלו מעל אדמתם כל היהודים בכל רחבי תבל מתפללים שלש פעמים מידי יום ביומו ערב ובוקר וצהרים, על גאולת הארץ וקיבוץ גלויות בתוכה.... ויש מאחינו בנ"י, אשר בגלל החרדה... הוציאו כרוז, שהטיפול בהשגת רשיון הכניסה בשביל אלפים ורבבות שרידי חרב היונה, המתגוללים עוד במחנות ההסגר הוא ענין פוליטי של איזו תנועה ולא דבר דתי של כלל ישראל.

אנו היושבים על מדין רואים חובה לעצמנו לפרסם את דעתנו דעת תורה בנידון זה: "הקשר ההיסטורי" הנזכר במנדט (- הבריטי) יסודו בהבטחה האלוקית החקוקה בתורה, וכשם שתורתנו הקדושה שהיא דברי אלוקים חיים היא נצחית, כך ההבטחה היא נצחית....

שקולה מצוות ישוב ארץ ישראל כנגד כל התורה כולה. וכל חוק השולל זאת אפילו מנפש אחת מישראל, לא נוכל להשלים אתו, כשם שלא נוכל להשלים עם כל גזירה הנוגעת לאחת ממצוות ה'. (מלך ביפיו ח"א 495).

---

[1] א.ה. עיין גליון 18, מדברי מהרי"ל דיסקין עה"ת (ויקרא עמ' נה-ו): "..כשתחובו חובת גלות ח"ו.. גאולה תתנו לארץ, כלומר **במאי דאפשר לקיים המצוה וירשתה וישבת בה, היינו לקנות שדה או כרם או בית**".

[2] עפ"י בראשית רבה לט, ח.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 25 פסח תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מענינא דיומא

פסח

יציאת מצרים שורש כל התורה

הרמח"ל במאמר החכמה כאשר הוא מבאר את עניני ליל הסדר כותב: "הנה ביציאת מצרים נבררו ישראל ונבדלו מכל העמים להיות מתעלים במדרגתם ממדרגת האנושיות החמרית ולהיות ראויים להתעטר בעטרות הקדושה. והנה בלילה זה (- ליל הסדר) כל זה מתחדש, **ומתעורר מה שנעשה בראשונה, וזה עצמו סיוע אל הגאולה האחרונה שתיעשה**".

דהיינו, שבליל הסדר, אותה השפעה שהיתה אז, מתעוררת שוב, והיא ממשיכה את התיקון שלנו להיות ראויים להתעטר בעטרות הקדושה, עד שנהיה ראויים לגאולה השלימה, וכמו שאומר הרמח"ל בהמשך: "וכן עושים אנו בכל שנה ושנה מתעוררים **בכח הראשון** שהאיר ובתיקון שנתקן אז, ומתחזקים להמשיך הדבר לפנים **עד שיגמר**". [ויעוי"ש ברמח"ל שמבאר כיצד כל עניני הסדר, כגון ד' כוסות מצה ומרור וכו', מביאים את התיקון הזה].

כעי"ז כותב הרמח"ל בדרך ה' (ח"ד ד, ט) בביאור הטעם שנצטוינו להזכיר כל יום את יציאת מצרים: "והנה זה (- יציאת מצרים) תיקון שנתקן לעולמים, **וכל הטובות שהגיעו ושמגיעים לנו כולם תלויים בו**, ועל כן נצטוינו לזכור אותו תמיד **ולהזכירו בפינו, שעי"ז מתחזק התיקון ההוא עלינו ומתאמץ האור בנו, ומתמיד בנו התועלת הנמשך מן התיקון ההוא**".

[וכך כותב הרמח"ל בתיקונים חדשים (תיקונא ד): "ופיקודא איהו **לאדכרא גאולת מצרים תדיר, בגין לאמשכא חילא דא תדיר. דמיומא דאיתער תו לא אתפסק. ואפילו לזמנא דאתי - שירותא דתיקונא שרי מגו ההוא מצרים**"].

וביאור הדברים עפימש"כ הרמח"ל ב'דרך עץ חיים' "כי כל מילותיה ואותיותיה (של התורה) **כמו גחלת הן**.. וכשמשתדל להבין, וקורא וחוזר וקורא, ומתחזק להתבונן, הנה כל כך מתלהטים האורות ההם, ויוצאים **כמו שלהבת מן הגחלת** בנשמה".

ועל דרך זו הוא ג"כ בזכרון יציאת מצרים, כאשר ה"**כח הראשון**" שהאיר ביציאת מצרים (כלשון הרמח"ל הנ"ל) הוא כמו **גחלת**, ובכל פעם שמזכירים את יציאת מצרים, הרי זה כמו שנופחים בפה על הגחלת, עד שתתפתח לשלהבת המושלמת, וכלשון הרמח"ל "**עד שיגמר**".

שלימות הטובות שטמונים ביציאת מצרים – הוא כיבוש ארץ ישראל

והנה נתבאר בדברי הרמח"ל הנ"ל בדרך ה' **ש"כל הטובות שהגיעו ושמגיעים לנו כולם תלויים ביצי"מ**". [וכן נתבאר בארוכה במדור "נבואות ה'", מדברי הזוה"ק והמגיד מדובנא והגר"י סרנא זצ"ל, שכל הטובות מתן תורה וכיבוש ארץ ישראל, וכן כל הד' גאולות, הכל כלול וכמוס בתוך גאולת מצרים].

ולכן בליל הסדר אנו מסיימים את מצוות סיפור יציאת מצרים ב"כמה מעלות טובות למקום עלינו", ששם מוזכרות הטובות שהגיעו מכח יציאת מצרים. **ושם מוזכר כלל הטובות, שכולם המשך של יציאת מצרים, עד השלימות שלהם.**

וכך מבאר המהר"ל מפראג (גבורות ה' פרק נט): "כמה מעלות טובות. אחר שספר במכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים עד שהוציאם ממצרים חזר להזכיר **כל הטובות והחסדים שעשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל.**

וקראם מעלות טובות כי כל אחת ואחת מעלה נוספת, כמו המעלות שכל אחת ואחת יש לה עלוי יותר מן הראשונה, כך היו אלו המעלות כל אחת ואחת תוספת מעלה ומדריגה **עד שהגיעו אל תכלית המדריגה האחרונה, היא ובנה לנו בית הבחירה לכפר על כל עונותינו**".

וממשיך המהר"ל ומבאר (בסוף הפרק) "והראשונה מן החמשה (-האחרונות) **נתינת שבת** מצוה אלוקית, והיא הברית בין הקב"ה ובין ישראל בה יתדבקו בהקב"ה, ואח"כ **שקרבם לפני הר סיני** וזה בעצמו גרם להם דיבוק בו יתברך, ועי"ז פסק זוהמת נחש שבא על חוה כדאיתא בגמרא (ע"ז כב, ב). ויותר מזה **שנתן התורה**, הוא דיבוק יותר. ויותר מזה **שהכניסם לארץ ישראל**, כי הארץ הזאת לחלקו של השי"ת, וכמו שאמרו 'כל הדר בחו"ל כאילו אין לו אלוה' (כתובות קי, ב) **וזהו הדיבוק יותר**. ויותר **שבנה להם בית הבחירה**, והשי"ת שוכן אתם לגמרי, והבן הדברים האלו".

ואותנו הוציא משם - למען הביא אותנו אל הארץ

לפי הדברים האלו יבוארו כמין חומר דברי הכתוב (דברים ו, כג) "**ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו**". כלומר, שהתכלית של יציאת מצרים הוא בכדי לזכות לארץ ישראל. וכמו שמבאר המלבי"ם שם "וגם נתברר שמה שהוציא אותנו משם היה תכליתו למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ".

דבר העורך

כאשר הקב"ה אמר למשה רבינו שהוא עומד לגאול את עם ישראל הוא אמר לו את מה שהוא עומד לעשות: "והוצאתי... והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם... ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים **וידעתם כי אני ה' אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים. והבאתי אתכם אל הארץ** אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב וכו'".

צריך להבין מדוע דווקא בין השלב של "ולקחתי אתכם לי לעם" (דהיינו קבלת התורה בהר סיני) לשלב של "והבאתי אתכם אל הארץ" אומרת התורה "**וידעתם כי אני ה' אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים**".

מבאר הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל (ארץ ישראל נחלת עם ישראל עמ' 25 הערה 40) "סידר ענין הידיעה כי ה' הוא המוציא אותם ממצרים אצל "והבאתי אתכם אל הארץ", ללמדם, שתנאי קודם למעשה ביאתם אל הארץ, היא הידיעה כי לא בכוחם ובעוצם ידם יצאו ממצרים, ואלמלא לא הוציאם הקב"ה משם, גם בניהם ובני בניהם היו נשארים עבדים למו לבני חם, **והתבוננות זו תהיה להם מלמד להועיל - שיאמינו בה' ויבטחו בישועתו, כי גם בכניסתם לארץ, ה' ילחם להם עם העמים היושבים שם ולא יראו ולא יערצו מפניהם.** וכן אמור בקרא כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם? לא תירא מהם **זכור תזכור את אשר עשה ה' לפרעה ולכל מצרים... כן** יעשה ה' לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם (דברים ז). **והמרגלים שלא העלו השקפה זו על הדעת, המיטו עליהם רעה ועל כל הדור ההוא שנמשך אחריהם**".

ואכן אנו רואים בתורה, שעיקר כעסו של הקב"ה על המרגלים היה על כך שהיה עליהם ללמוד מיציאת מצרים, כפי שאומר הקב"ה בפרשת שלח (במדבר יד, יא) "עד אנה ינאצני העם הזה **ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבו**", ויותר בהרחבה בפרשת דברים "ה' אלוקיכם ההלך לפניכם **הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם.** ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוקיך כאשר ישא איש את בנו... **ובדבר הזה אינכם מאמינם בה' אלוקיכם.** ההלך לפניכם בדרך לתור לכם מקום...".

*

שני ענינים נכללים בלימוד מיציאת מצרים: א. הידיעה שכחו של ה' וגבורתו מלא עולם, ואין שום כח שיכול לעמוד נגדו. ב. שהקב"ה אוהב את עמו ישראל אהבה ללא תנאי, והוא משתמש ביכולתו הבלעדית למען עם ישראל, וכלשון הפסוק הנ"ל "**וידעתם כי אני ה' אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים**", כלומר **עליכם ללמוד מיציאת מצרים, שאני ה'**, **כלומר שמי הוי"ה - המורה על טובי**, [וכמש"כ (תהלים נד, ח) אודה **שמך הוי"ה כי טוב.** ובמצודת דוד: **כי שמך הוא טוב**]. ואני ה' **אלוקיכם**, כלומר, מידת טובי מופנית בפרטות כלפי עם ישראל.

ומבואר בפסוקי התורה שהדבר העיקרי אותו היא רוצה שנלמד מיציאת מצרים, הוא החלק השני של אהבת ה' לישראל, כפי שאנו רואים שבכל מקום כאשר התורה מדברת לעם ישראל על יציאת מצרים היא מדברת על אהבת ה' לעמו ועל כך שמובטח שלא יעזבם, כמו בפרשת ואתחנן "כי **קל רחום** ה' אלהיך **לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבתיך** אשר נשבע להם". ומביאה התורה הוכחה על כך שה' לא יעזבנו לעולם: "כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך... הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו... או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלחמה **וביד חזקה ובזרוע נטויה** ובמוראים גדלים...".

וכן בסוף פרשת ואתחנן "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך **בך בחר**

ה' אלהיך להיות לו לעם סגלה מכל העמים אשר על פני האדמה". והראיה לכך, אומרת התורה: "לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם... כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבעה אשר נשבע לאבתיכם הוציא ה' אתכם **ביד חזקה** ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים".

וכך אפשר לראות שבדרך כלל **כאשר התורה מדברת לעם ישראל על ענין יציאת מצרים היא מביאה את זה על ענין אהבת ה' לעמו**, וכך בתהלים (עח; קה; קו) מרחיב על חסדי ה' לעמו ביציאת מצרים, ועל כך שצריך להודות לה' על זה, ושמזה צריך להגיע להתבונן כיצד ה' דואג לעמו ולא עוזבם. ורק כאשר מדובר על פרעה ומצרים, התורה מדברת על יציאת מצרים בתור לימוד על כחו וגבורתו ויכלותו של ה' וכמש"כ "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ" (שמות ח, יח); "למען תדע כי לה' הארץ" (שם ט כט); בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ (שם ט יד). משום שלעם ישראל לא מספיק לדעת את כחו וגבורתו של הקב"ה, אלא הם צריכים להגיע להשגה יותר גבוהה, לדעת מה ה' פועל עם יכולתו הבלתי מוגבלת - **להיטיב לישראל**, כמ"ש הרמח"ל בביאורים לספר "אוצרות חיים" ("ספרי רמח"ל" ח"ב עמוד רצז) על מה שכתב רבי חיים ויטל שם וז"ל: "וכשעלה ברצונו הפשוט להאציל הנאצלים, לסיבה נודעת, **והיא להקרא רחום וחנון וכיוצא...**". וביאר בזה הרמח"ל: "זאת אינה הסיבה הראשונה, אלא השניה, **והראשונה התכליתית היא ענין ההטבה**".

*

ואכן אנו רואים **שעיקר מלחמתו של היצר היא בענין זה של הבטחון באהבת ה' לעמו**, ובמשך כל הדורות עיקר הנסיון של עם ישראל היה בענין זה של "היש ה' בקרבנו אם אין", דהיינו **האם 'הוי"ה', שהוא מידת טובו, נמצא בקרב עם ישראל, שהקב"ה אוהב נאמן לישראל**. וכפי שמתאר דוד המלך ע"ה באריכות בפרק ק"ו בתהלים את כל העליות והמורדות בענין זה כיצד "אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך **לא זכרו את רב חסדיך** וימרו על ים בים סוף" וכן בכל הפרק. וכן בפרק עח בתהלים מבואר שעיקר הנסיונות של עם ישראל במדבר היו מחמת ששכחו את רוב חסדי ה' עם ישראל ולכן לא בטחו בישועתו, יעוי"ש בהרחבה ובאריכות.

וכך בכל הדורות זה היה עיקר הנסיון של עם ישראל. משום שהדבר שאותו היצר הכי מנסה להשכיח, הוא ענין **נאמנותו של הקב"ה אלינו**. ומחמת זה מגיעים לאדם כל הפחדים והחששות שהוא לא יצליח לעמוד בכל מה שציוה אותו הקב"ה, ושאם הוא יעשה בדיוק כפי שהוא נצטווה יביא הדבר למכשולות וקשיים וכדו'. ושורש החששות האלו הם חסרון באמונה **שה' ציווהו אותו את כל המצוות כדי להיטיב לו מתוך אהבתו, ולא כדי להעריס עליו ולהרע לו ח"ו**.

וכך בחטא המרגלים אומר משה רבינו (דברים א, כו - כז): "ולא אביתם לעלת ותמרו את פי ה' אלהיכם. ותרגנו באהליכם ותאמרו **בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים** לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו", דהיינו שמחמת שלא האמינו באהבת ה' לעמו, הם חששו שהם לא יצליחו לעמוד במשימתם לכבוש את הארץ ולעמוד כנגד כל העמים החזקים היושבים שם, וכנגד זה אומר משה רבינו "לא תערצון ולא תיראון מהם. ה' אלקיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם **ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם...** ובדבר הזה אינכם מאמינם בה' אלהיכם. ההלך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנתכם באש לילה וכו'". ועל כך כועס הקב"ה על עם ישראל (במדבר יד, יא) "עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי **בכל האתות אשר עשיתי בקרבו**". וכך בתהלים בפרק ק"ו בו מדובר על כך שעם ישראל לא בטח בישועת ה' ולא התבוננו באהבת ה' הניכרת מכל הניסים נאמר על חטא המרגלים "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו" - וכפי שמבאר הנצי"ב (העמק דבר במדבר יד, יא) **"לא האמינו לדברו, היינו מה שאמר שהוא אוהב אותם ורוצה בטובתם"**.

ולכן הזהירה התורה פעמים רבות כ"כ לזכור את יציאת מצרים, ואנו מצווים להזכיר שוב ושוב את יציאת מצרים בקריאת שמע, בקידוש, בהנחת תפילין בשבתות ובימים טובים וכו', משום שביציאת מצרים נוכחנו לראות את הנאמנות המוחלטת, את האהבה העצומה ואת הבחירה ללא סייג שבחר בנו הקב"ה, וע"י שנזכיר זאת לעצמנו ולבנינו שוב ושוב, תגדל אמונתנו בהקב"ה ונדע כי אין לנו לחשוש משום דבר, משום שה' אלוקינו הוא ההולך לפנינו, והוא זה שמוביל אותנו בכל המצבים, ככל אשר עשה במצרים לעינינו.

*

אף בימינו אנו יכולים לראות את הדברים האלו; מציאותנו בא"י אינה במקרה, יד מכוונת, יד ה', היא שהביאה את כל אלפי בני ישראל אל ארץ ישראל. כנגד כל הסיכויים, ובצורה שאף אחד לא העלה על דעתו, עם ישראל נמצא בא"י, מתעלה ופורח בה, וכנגד כל התחזיות, ולמרות הסכנות הקיומיות המאיימות עליו באופן טבעי לולא השגחת ה', הוא ממשיך הלאה והלאה לפרוח בארץ הקודש.

ומזה עלינו להתבונן שלא "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" אלא **"ה' אלוקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל - למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבתיך כיום הזה"**, וכך אנו בטוחים שהקב"ה ג"כ לא יעזבנו, וכפי שאמר הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל (הובא בספר דרך עץ החיים - ח"ב עמ' 460): "בימי המצור על ירושלים - יום לפני שנפצע, החלה הפגזה כבדה, אותה שעה ישבו בביתו מספר אנשים, אמר להם אז רבנו (הגרא"ז): **"הקב"ה לא קבצנו כאן כדי להשמידנו"**.

ומכח זה נגיע לידי חיזוק בכל קיום התורה והמצוות תוך אמונה ברורה כי הקב"ה שציוונו על התורה, לא ציונו על כך אלא לטובתנו, כפי שאומרים בתשובה לבן החכם, לאחר שמספרים לו על כך שהוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה "ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה' אלקינו **לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה"** והוא שציונו על קיום התורה יתן לנו את הכוחות והאפשרויות לקיימה, ועי"ז נזכה במהרה ל"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

בברכת התורה, העורך

ובפשוטו ענין זה שתכלית יציאת מצרים היא בשביל הכניסה לארץ, הוא דבר מעשי, שבשביל לבא אל הארץ, צריך קודם לצאת ממצרים.

אבל לפי הנ"ל יש כאן דבר יותר עמוק, שהתכלית שבשבילה ה' הוציא אותנו ממצרים היתה כדי לתת לנו עי"ז את הדבר שבו טמון הכח של ביאת וכיבוש א"י, דהיינו, **שבתוך המעשה של יציאת מצרים - הקב"ה הטמין את הכח של כל הטובות - שהשלימות שבהם הוא כיבוש ארץ ישראל ובית המקדש שבה**.

ולכן יציאת מצרים טפלה לקיבוץ גלויות, כמו שאמרו בגמ' (ברכות יב, ב): "הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים. כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם - **שתהא שעבוד מלכיות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו**".

לא נאמר "שתהא שעבוד מלכיות עיקר, ויציאת מצרים **טפל**". אלא "ויציאת מצרים טפל **לו**". דהיינו שישנו יחס מיוחד בין יציאת מצרים לקיבוץ גלויות, **שיצי"מ נטפל לו - לקיבוץ גלויות**, משום שקיבוץ גלויות לא"י, הוא ההרחבה וההשלמה של יציאת מצרים – יציאת מצרים היא הגחלת, וקיבוץ גלויות היא השלהבת היוצאת ממנה, והגחלת טפלה לשלהבת.

כל המצוות זכר ליציאת מצרים - ולמען כיבוש ארץ ישראל

לפי הדברים האלו יתבאר מה שמצאנו בפסוקים רבים **שתכלית המצוות הם בשביל א"י** כמו שאנו מוצאים בכמה וכמה פסוקים, כגון "ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות **למען תחיון ובאתם וירשתם את הארץ אשר ה' אלוקי אבותיכם נתן לכם**". (דברים ד, א); **"כל המצוה** אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות **למען תחיון ובאתם וירשתם את הארץ** אשר נשבע ה' לאבתיכם. (דברים ח, א). וכן עוד פסוקים רבים.

וכך אמרו בזוה"ק (וישלח קעז, ב): **ובגין כך יהב לן אוריתא דקשוט**. למזכי בה ולמנדע ארחוי דקודשא בריך הוא – **בגין דירתון ארעא קדישא**. דכל מאן דזכי בהאי ארעא קדישא אית ליה חולקא לעלמא דאתי". (וע"ע בגליון 22 דבריו של ר' ירוחם ממיר בענין זה).

ומאידך אנו מוצאים **שכל המצוות הן זכר ליציאת מצרים** כמו שנאמר בתשובה לשאלת הבן החכם בפרשת ואתחנן (דברים ו, כ) "מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם", ופשוטו של מקרא מדבר על כל המצוות, ועל זה עונים לו "עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלוקינו משם וכו'".

וכמ"ש רבינו בחיי שם: **"ותשובה זו לשאלה זו תורה כי זכרון יציאת מצרים שורש התורה ועיקר גדול ויסוד לכל המצות כלן"**. [והדברים מבוארים שם ג"כ ברמב"ן יעוי"ש בהרחבה].

וכ"כ בחכמה ומוסר (להסבא מקלם זצ"ל - ח"ב עמ' קז) **"כל המצוות הן זכר ליציאת מצרים"**. וכן בדעת חכמה ומוסר (להג"ר ירוחם ליבוביץ זצ"ל – ח"ב עמ' ריג): **"ואין לך מצוה קלה שלא תהיה מקורה מיצי"מ**, אף מצות נטילת ידים יסודה הוא ביצי"מ".

ולפי הדברים שנתבארו **שני הדברים משלימים זה את זה**. שהרי מה שהמצוות הן **זכר ליצי"מ**, פירושו, שהם פועלות את אותה פעולה הנפעלת בזכירת יציאת מצרים, דהיינו ללבות את הכח של יציאת מצרים שהוא כגחלת, עד שיתפתח לשלהבת, ויצא "מן הכח אל הפועל" - שיזכו לכיבוש ארץ ישראל. ולכן ע"י שהמצוות הן **זכר ליציאת מצרים**, הן מביאות ל**"למען תחיון ובאתם וירשתם את הארץ"**.

חכמת סופרים

"כל גיא ינשא, ואיהו גימטריאות פרפראות לחכמה" (תיקוני זוהר תקון ע). ורוצה לומר דנאמר ביה "חכמת סופרים תסרח" [- שסופרים מספר הגימטריאות], וזה "כל גיא" שהיה שפל מאד - "ינשא". **(ביאור הגר"א שם דף קלט, ב).**

[אנכי ה' אלקיך] **אשר הוצאתיך מארץ מצרים..."** (שמות כ, ב) (1744). בגימטריא - [ובאת אל הכהן... הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל] **הארץ אשר נשבע ה' לאבתינו** [לתת לנו]. (דברים כו, ג).

לרמז שבתוך יציאת מצרים כלול וגנוז כח נתינת הארץ. וזהו שאומר [כי באתי אל] " **הארץ אשר נשבע ה' לאבתינו**", מכח ה"**אשר הוצאתיך מארץ מצרים**".

וזה רמוז במיוחד בפרשת הבכורים, משום שבשעת הבאת הבכורים מודים על "יציאת מצרים" כהקדמה להודאה על "נתינת הארץ", וכמו שאומר מביא הביכורים (שם כו, ח) "ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאוות ובמופתים. ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש".

נבואות ה' לאחרית הימים

כימי צאתך מארץ מצרים - אראנו נפלאות

(מיכה ז, טו) **כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות**. וביאר רמ"ד וואלי (תהלים סו, ה) **"שעתיד הקב"ה לעשות לישראל הנסים עצמם שעשה עמהם בצאתם מארץ מצרים"**... וכשם ששמחו ישראל באותם הנסים שנעשו להם בצאתם מארץ מצרים ואמרו שירה עליהם, כך נשמח אנחנו ונאמר שירה על אותן הנפלאות שיראה אותנו השי"ת בזמן הגאולה".

◈◈◈

קיבוץ גלויות שע"י משיח בן דוד – חזרה על קיבוץ גלויות שהיה ביציאת מצרים

וכעי"ז נאמר בישעיה (יא, י – יב) "והיה ביום ההוא שרש ישי [- משיח בן דוד] אשר עמד לנס עמים אליו גוים ידרשו והיתה מנחתו כבוד. **והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו** אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרוס ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים. ונשא נס לגוים **ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ**".

ולשון הכתוב "יוסיף ה' **שנית** ידו" משמע שכבר היה פעם **ראשונה** קיבוץ גלויות.

ולפי פשוטו של מקרא מדובר על משיח בן דוד שמקבץ את עשרת השבטים, לאחר שהתקבצו שני השבטים ע"י משיח בן יוסף, ועל כך אומר הכתוב שאחר שכבר היה **פעם ראשונה** קיבוץ גלויות לב' השבטים ע"י **משיח בן יוסף**, יהיה **פעם שניה** קיבוץ גלויות, ע"י **משיח בן דוד** שיקבץ את עשרת השבטים (עיי"ש בפירוש הגר"א ומהר"י קארו, וב"מאמר הגאולה" עמוד נח במהדורת "מכון רמח"ל").

אמנם חז"ל דרשו את הפסוק באופן אחר וזה לשונם: "יוסף, ע"ש שעתיד הקדוש ברוך הוא **להוסיף ולגאול את ישראל ממלכות הרשעה - כשם שגאל אותם ממצרים**, דכתיב (ישעיה יא) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו וגו' וכל הענין". (שמות רבה א, ה).

כלומר, **שפעם ראשונה** היה קיבוץ גלויות **ביציאת מצרים**, ועל כך הבטיח הקב"ה שבגאולה האחרונה יהיה **פעם שניה** קיבוץ גלויות על ידי משיח בן יוסף (ועל שם כך הוא נקרא יוסף).

ובמקו"א ביארו בפרטות שהוא חזרה על **הקיבוץ גלויות** שהיה במצרים. וכך אמרו (ילקוט מסעי רמז תשפ"ו): "ויסעו מרעמסס. אמר הקב"ה לישראל: כשהייתם במצרים מהלך ארבעים יום הייתם מפורדים בה, **וכנסתי אתכם לשעה קלה לרעמסס, ועכשיו אתם מפוזרים בכל הארצות, אני אקבץ אתכם**, שנאמר: והיה ביום ההוא יוסיף ה' **שנית** ידו".

◈

וכן בהמשך הכתוב שם (ישעיה יא, טו) משווה את הגאולה העתידה ליציאת מצרים: **"והחרים ה' את לשון ים מצרים [לייבשו]** והניף ידו על הנהר [לייבש את נהר פרת] בעים רוחו [בחוזק רוחו] והכהו לשבעה נחלים [לשבעה גזרים] והדריך בנעלים [וידריך בתוכו את הגלויות של עשרת השבטים שיעברו ביבשה]. והיתה מסלה [יבשה סלולה בתוך המים] לשאר עמו אשר ישאר מאשור **כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים"**.

ובזה ביאר רמ"ד וואלי את הכתוב (תהלים סו, ו) **"הפך ים ליבשה"**, וכן יהפוך [לעתיד לבא, וזהו שממשיך] **"בנהר יעברו ברגל"** [לשון עתיד], כמו שעברו את הירדן בימי יהושע. עכ"ד.

◈◈◈

גאולת מצרים כגחלת – והגאולה האחרונה יוצאת ממנה כשלהבת מהגחלת

ולא זו בלבד שמה שהיה ביציאת מצרים – **חוזר ונשנה** בגאולה האחרונה, אלא שכל מה שנמצא בגאולה האחרונה – כבר **גנוז ונמצא בתוך גאולת מצרים**, שגאולת מצרים היא כמו הגחלת, והגאולה האחרונה היא כמו השלהבת היוצאת ממנה, כמ"ש הרמח"ל בכמה מקומות [והובאו בגליון זה ב"מענינא דיומא"].

וכך מבואר בדברי חז"ל בזוה"ק ויקהל (רטז, ב): "בשעתא דנפקא שכינתא בגלותא דמצרים - תבעת מקודשא בריך הוא **דיפרוק לה השתא ד' זמנין, דאינון ד' גאולות**, לקבל (- כנגד) ארבע גליות.. **ובההיא שעתא קיימא ואתפרקת ארבע גאולות בההיא יציאת מצרים** (- ובאותה שעה עמדה ונגאלה ארבע גאולות, באותה יציאה שיצאו ממצרים)... **וכללהו [- כל הד' גאולות, כלולים] בההיא יציאת מצרים**".

◈

וכ"כ הגר"א (שיר השירים ב, ח): וביציאת מצרים הוא התחלת כל הגאולות. [וכ"כ שם - פרק ו, פסוק י].

וכ"כ הגרי"א חבר (פתיחה להגדה של פסח - יד מצרים): "ותראה היאך **שורש הכל הוא ענין יציאת מצרים**, שהיה ראשית תיקון האומה הנבחרת בכל מדרגות העליונות שירשו אז לזרעם אחריהם, ואפילו בזמן הגלות נשאר רשימו מכל אלו, והוא יתברך חופף עליהם בכל עת לשמרם ולהביאם אל השלימות הגדול באחרונה, ומזה הטעם נצטוינו לזכור יציאת מצרים בכל יום... **ואפילו לעת"ל לא תעקר יצי"מ ממקומה**, ואמרו 'כל ימי חייך - לרבות ימות המשיח', **מאחר שכל המעלות שנקבל אז הכל בא מהתחלה זאת, ע"י יציאת מצרים שהוא השורש לכולם**". עכ"ל.

וביאר בספר "**זמן שמחתינו**" (עמוד סג-ד. להג"ר דוד כהן שליט"א ר"י חברון): "וזה מבואר בגמ' ברכות יב ב: ...אמרו לו **לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכויות עיקר ויציאת מצרים טפל לו**.

ומבואר **דשורש הגאולה העתידה נמצאת כבר ביציאת מצרים**, ולפיכך לע"ל תהיה הגאולה העתידה עיקר ויציאת מצרים בבחינה טפילה לה, כיון שכבר תגיע הגאולה לידי שלימותה". עכ"ד.

◈◈◈

הפקידה אשר תהיה בעתיד - פקדתיה עתה בגאולת מצרים

עפ"י היסוד שנתבאר, ביאר **המגיד מדובנא** ("אהל יעקב" פרשת בשלח ופרשת מסעי) את הכתוב (שמות ג, טז) "**פקד פקדתי**", ובדברי המדרש (שמו"ר ג, ח): "**פקוד להבא פקדתי לשעבר**", "כלומר **הפקידה אשר להיות בעתיד פקדתיה עתה בגאולת מצרים**...

כן הדבר בנסים הראשונים שעשה יתברך, כי כבר אמר שלמה המלך ע"ה "ידעתי **כי כל אשר יעשה האלקים הוא יהיה לעולם**" (קהלת ג, יד) ר"ל **כל דבר נסיי הבא לכלל הויה ואל המציאות - תתמיד סגולתו לעולם... ואחר שיתחדשו הנסים ויצאו מן הכח אל הפועל יהיה נקל אל הדור האחרון להשיגם**.

.. וכן את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניהם, [ולעתיד לבא כתוב] "והחרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו גו' והדריך בנעלים והיתה מסלה לשאר עמו גו'" (ישעיה יא, טו-טז), ומתי היה התחדשות הנס הזה, הלא **עתה בעת צאת ישראל ממצרים אז היה נעשה ונגמר כל החתונה אשר תהיה בימים הבאים עלינו לטובה**, הכל נגמר בעת גאולת מצרים.. וכמאמר **כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות** (מיכה ז, טו), כלומר **כי לעתיד לא יחדש יתברך נס חדש, רק אותם הנסים אשר נעשו לפנינו בגאולת מצרים ישוב יתברך לעשות אותם אלינו**". עכ"ד המגיד מדובנא. ("אהל יעקב" פרשיות בשלח, מסעי).

◈◈◈

האמונה ביציאת מצרים – שורש לאמונת הגאולה העתידה

וכמו שבגאולת מצרים טמונה הגאולה האחרונה **בפועל**, כלומר שהגאולה האחרונה תתבצע בפועל מכח גאולת מצרים - כך גם בגאולת מצרים טמון הגאולה האחרונה **באמונה**, כלומר שבגאולת יציאת מצרים טמון הכח של האמונה בגאולה האחרונה, שכאשר מתחזקים באמונה של גאולת יצי"מ - מכח זה מתחזקים ג"כ באמונה בגאולה האחרונה, וכמו שכתב הסמ"ק מצוה א: "ובזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת לא, א) ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו **ציפית לישועה, והיכן כתיב מצוה זו**, אלא ש"מ בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים, דכתיב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ועל כרחין מאחר שהוא דיבור (- כלומר מאחר שנאמר בתור ציווי), הכי קאמר, **כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלהיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם**".

וביאר בספר "**זמן שמחתינו**" (עמוד סג - ד. להג"ר דוד כהן שליט"א ר"י חברון) וזה לשונו: "ומבואר בדברי **דגאולת מצרים היא השורש והיסוד לגאולה העתידה**, ומשו"ה ציווי הציפיה והאמונה בגאולה העתידה, בא מתוך ציווי האמונה ביציאת מצרים, **שכשם שמצוה להאמין ביציאת מצרים שהיא תחלת גאולתן של ישראל, כך יש מצוה להאמין ולצפות לגאולה העתידה, שהיא הגמר והשלימות של גאולתן של ישראל**". עכ"ד.

בגאולת מצרים – צפון וכמוס בה הגאולה האחרונה

"..**ביציאת מצרים כלולין בה** גם מתן תורה וגם ירושת הארץ, **והיא אם לכל הגאולות, וצפון וכמוס בה גם היעוד האחרון של השלמות הנרצה... ומה שיהיה בגאולה האחרונה לא תהא אלא התגלות הברכה שהיתה צפונה וכמוסה ביצי"מ**, ועל זה נאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". הגאון ר' יחזקאל סרנא זצ"ל "דָּלְיוֹת יחזקאל" ח"א, קסה - קסז.

מדברי רבותינו

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל (חלק ב) [1]

הכרת הגויים בזכותינו על ארץ ישראל - תלויה בהכרתנו בתוקף קדושתה

כאשר תקיף התנועה את כל העם, כשהוא תקיף באחדותו **ומרגיש בכל בתי נפשו ההכרה הנכונה, שתכליתה של "שיבת ציון"** אינה מחמת "צרת היהודים" לבד (א.ה. לברוח מהאנטישמיות ושואת חו"ל), אך **שם צוה ה' את הברכה בחיי היהודים בתור עם ישראל - וראו אז גם כל עמי הארץ כי שם ה' כתוב וחתום על השטר שיש לנו על האדמה הזאת...** מתוך ההקדמה.

◈◈◈

השי"ת השמיענו בפתח תורתו, שהוא הנחילנו את ארץ ישראל – כדי שנהיה בטוחים בתשובתנו לאומות העולם

אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם וכו'.. צפה הקב"ה מראש שעתידות הן האומות העולם לבא בטענה על בני ישראל שלסטים הם, ושלא כדין נטלו הארץ מהעמים אשר ישבו עליה ושלא במשפט התנחלו. **עמד והשמיענו בפתח דבריו שבתשובתנו על תלונות הגוים יש לנו להשען על אבינו שבשמים אשר לו הארץ ומלאה**, שהוא נטלה מהם ונתנה לנו, ומתת אלוקים אינה בטלה לעולם. מתוך ההקדמה.

◈◈◈

האמונה בתנ"ך, וההתכחשות לברית הארץ – תרתי דסתרי

ההודאה בספר הספרים והכפירה בברית אשר כרת ה' עם אבותינו על ירושת הארץ, שני דברים אלה המכחישים זה את זה, אם הם יוצאים מפי בני ברית אות היא על עניות הדעת של בני אדם, אשר הגלות ושעבוד מלכויות השפילו את רוחם והפחיתו את מדת הסתפקותם הנפשית, **והם מסתפקים בחיים שיש בהם בושה וכלימה וחלול שם ישראל** - אך אם אין בהם שפיכת דמים וביזת הרכוש; **ויש להם קורת רוח במצב ישראל בין העמים שיש בו חלאת האנטישמיות** - אך אם אין בו שנאת ישראל מעשית של שוד ורצח[2]... מתוך ההקדמה.

◈◈◈

שלא יגרע מנחלת יצחק לישמעאל אף במעט

כאשר ראתה שרה את ישמעאל בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק את בנה, **וירע הדבר בעיניה, מיראה פן בהיות ישמעאל הבכור וגדל ממנו בשנים, והיה אחרי מות אביהם יטול חלק בנחלת הארץ בראש**. ותדבר על לב אברהם כי ישלח אותו ואת אמו להתיישב בארץ אחרת "**כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק**"... כאשר אמר לו אלקים "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע", ויקם אברהם וישלחהו... תקפה עליו הגזירה שיצאה מפי הקב"ה שידונו בשולחין ובגרושין, **כדי שלא תסוב נחלת הארץ מיצחק בנו לזולתו ולא תגרע חלק ירושתו אף במעט**. עמ' 11.

◈

להוציא מלב הגויים את טעותם שיש להם זכות בארץ

לקיים את תוקף הדיבור כי ביצחק יקרא לך זרע שעליו חלה הבטחה לזרעך נתתי את הארץ הזאת **ולהוציא מלבם של ישמעאל ויורשין אחריו שלא יעלה על דעתם כי על שם אביהם אברהם יקראו בנחלתם ושיש גם להם חלק בארץ - חזר הקב"ה והכריז גלוי לכל יושבי תבל** ביחדו את הדיבור אל יצחק ויאמר אליו "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך, כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל"... "אין צורך שיבטיח הקב"ה את יצחק שלא יעבור על השבועה שנשבע לאביו כי לא אדם הוא להנחם" (רמב"ן בראשית כו, ג עי"ש) **אך כפל את ההבטחה ביצחק מפני ישמעאל אחיו, להודיע שביצחק ובזרעו יתקיים הברית ולא בישמעאל, וישלשה ביעקב מפני אחיו עשיו.**

◈◈◈

החוט המשולש לא ינתק – עם ישראל, תורת ישראל, וארץ ישראל

..מני אז, **עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל התלכדו, וחוט המשולש הזה לא ינתק עד עולם**... אפילו בגלותם דבקים הם בני ישראל בענין האלוקי במרכז רוחניותם בארץ ישראל..

◈.

עדה היא הגלות על אדיקת האגוד הזה. הלא בצאת ישראל מארצו, **קשה היתה הפרידה על הארץ על היהודים ועל היהדות,** על שלשתם כאחד:

הארץ נשארה שממה, גנזה במעבה האדמה את רב טוב הצפון בה, וכאלפים שנה תחכה לבני ציון היקרים.

ישראל הוא זמורת זר בכל חלקי התבל ואין ארץ אחרת קולטתו, נושא וסובל גם כהיום הזה השנאה הפראית והרדיפות הנוראות הגזירות ההריגות הטביחות והשרפות...

וכצרת היהודים בארץ לא להם, **כן גם "צרת היהדות" בסביבה זרה המבלבלת את עולמם הפנימי,** והנחשלים שהם חסרי אונים וחסרי רוח התורה, **מזניחים את מצוותיה פעם מאונס ופעם ברצון.** עמ' 39 – 41.

◈◈◈

השאיפה והרוח עוז לכבוש את הארץ – תלויה בבטחון בגבורתו העצומה של הקב"ה, ובאהבתו העצומה את ישראל

ויאמר משה אל העם באתם עד הר האמורי אשר ה' אלקינו נתן לנו. ראה נתן לך ה' אלקיך את הארץ, עלה רש כאשר דבר ה' אלקי אבתיך לך אל תירא ואל תחת" (דברים א)... חליפות ותמורות כאלה אינן חלות אלא על ידי שלש סגולות נפשיות: לב מלא עוז ושאיפה למעלה. רצון כביר שיסודתו ברוח טהורה ודעה זכה. **אמונה ובטחון בקל עולם** אדון כל הארץ ומושל בכל העמים, **שהראה לנו ניסים ונפלאות אשר עין לא ראתה כאלה מיום ברוא ה' את האדם על הארץ**, הוציאנו ממצרים במסות באותות ובמופתים, בקע לנו את הים, פרש עלינו ענני כבודו, הוריד המן והגיז סיעות שלוים לנו לאכלה, הוציא לנו מים מסלע... ועל כל אלה הנחיל לנו כבוד עולמים בממשלת הרוח, בהגלותו עלינו על הר סיני ודבר עמנו פנים בפנים ונתן לנו את תורתו לעבדה ולשמרה בארץ אבות – **הוא יראנו גם עתה נוראות כאלה אשר לא ראתם עוד עין בן תמותה מעולם,** ויכניע תחתנו את הגוים, וינחיל לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו.

"עלה רש" **שכל אתערותא דלעילא צריכה איתערותא דלתתא, ותשועת ה' מלמעלה כפי ההזדמנות אליה מלמטה.**

◈

המרגלים ודורם שכחו את השי"ת בעל בריתם שנלחם להם במצרים – והביטו רק על דרכי הטבע

אחריתה של המשלחת הזאת הוכיחה על תחלתה. בחזירתה נודע **שכמעט כל חבריה – יצאו מהם רק יהושע וכלב – לא היו בעלי אמונה עמוקה ומוצקה.** התורה עוד לא חסמה אותם על סדנה, ולא נתנה בהם כח של גבורין יהודאין, שאינם באים לידי רפיון רוח ומורך לב אף בהיותם המעט בין הצר הצורר אותם. **הם העריכו את מערכות ישראל מול מערכות האויב באמת המדה של מלחמת חושים,** של שעור קומה ומספר גולגלותיהם של לגיונות ישראל לעומת לגיונות הכנענים, **מבלי חשוב בחשבונם את בעל בריתם אלקי עולם הנלחם להם את מלחמותיהם.** ובשובם מקץ ארבעים יום אל שולחיהם הפחידו אותם בהרצאתם על התיור, באמרם: אמנם טובה היא הארץ, אפס כי לא נוכל לרשתה, וכיבושה הוא דבר מן הנמנע...

בני ישראל אחרי שמעם את הדברים האלה חשבו את כיבוש הארץ מהם והלאה, **כאילו נשכחו מהם מפעלות הקב"ה אשר פדה אותם מתחת יד פרעה ומתחת יד מצרים...**

◈

דור המדבר נפל פחד עמי "הארץ" עליו, ולא קמה בו רוח לעשות כדבר ה'... **"כי לא האמינו באלקים ולא בטחו בישועתו"** (תהלים עח, כב). וכאשר הקריב גרגיאש היוני עם מחנה עצום איש איש לבוש שריון קשקשים וגם פרשים וכולם מלומדי מלחמה, השמיע יהודה המכבי את אנשי צבאו הדברים האלה: "ויאמר יהודה אליהם אל תיראו מפני המונם ואל תחפזו מפני רב כחם, זכרו נא את אבותינו אשר הצילם ה' על ים סוף ברדף פרעה אחריהם ברכבו ובפרשיו. קומו נא ונצעק אל ה' אלקינו לתת לנו חסד ורחמים, ויזכר את בריתו אשר כרת את אבותינו, וישמיד את כל החיל הזה לעינינו למען ידעו העמים כלם כי הוא ה' האלקים הפדה את עמו ישראל מכל צרותיו..." (חשמונאים א, ד). עמ' 42 – 48.

◈◈◈

כיבוש א"י היא מלחמת מצוה ויש להתכונן אליה כראוי

לפני מותו זירז משה את יהושע על כבוש הארץ... **גם צוה את בני ישראל שיטו אוזן לכל אשר ידבר אלהם יהושע,** שהגיעה שעתו להיות להם למנהיג ולמורה צדק ועודד את רוח העם שלא תפול עליהם אימתה ופחד מפני עמי הארץ", **מפני שמלחמתם עמהם אינה מלחמת הרשות** של התאבקות כחות איתנים, אך **מלחמת מצוה היא אשר נצטוו עליה מפי הגבורה,** יען **שבכבוש הארץ והתאחזותם בה תתקדש בקדושה של מעלה, ותהיה מרכז העולם המוסרי בקבוע ה' את משכנו שם.** עמ' 61.

---

[1] מלוקט מספרו המקיף – "ארץ ישראל נחלת עם ישראל".

[2] כלומר שהם מסתפקים בכך שהגויים לא שודדים והורגים בנו, למרות שבעצם הימצאות עם ישראל בארץ אויביהם - מתחלל כבוד ישראל, וממילא מתחלל כבוד ה', וכמש"כ במסילת ישרים (פי"ט): "**שהרי אי אפשר לכבוד העליון להתרבות - אלא בגאולתן של ישראל וברבוי כבודם, שזה תלוי בזה באמת**".

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 26 אייר תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת בהר

השראת השכינה בקביעות בארץ ישראל

בכמה מקומות הארכנו על כך שענין השראת השכינה בארץ הוא השורש של כל מה שיש בבריאה, וכשיעור השראת השכינה בארץ כך מתרבה ההטבה לנבראים, ואילו כל החסרונות שישנם בבריאה, הינם מכח ההסתר פנים, שהשכינה אינה שורה כראוי על הארץ והיא אינה משפיעה את ההטבה לנבראים.

ועל ענין השראת השכינה כותב הרמח"ל במאמר החכמה (ביאור תפלת ר"ה בחתימת ברכת אתה קדוש) "והנה המצב הטוב שישאר בו העולם הוא שיהיו הברואים בכל ההכנה המצטרכת, ומלכותו ית' תהיה מתגלית עליהם תמיד, והם מקבלים מזה טובה אחר טובה עד אין תכלית, כי הנה הוא ית"ש בלתי בעל תכלית, וטובו בלתי בעל תכלית, **ובהיותו שורה עליהם ומתקשר בם, ימצאו מקבלים טוב בלא תכלית**".

מדברי הגר"א אנו למדים שישנם שני מדרגות בהשראת השכינה, וכך הוא כותב (אדרת אליהו דברים א, ז) "שהכוונה הראשונה היה להוריד שכינתו וכבודו של מעלה ע"י משה מן השמים.. והנה מתחילה לא ירדה שכינה לארץ אלא ע"י הרקיע ירדה על הר סיני, ואח"כ ירדה לאוהל מועד, **אבל לא בקביעות אלא ממקום למקום, ואח"כ בארץ ישראל ירדה בקביעות**".

ומבואר שישנו ענין מיוחד בהשראת השכינה שהיא נמצאת "בקביעות" בארץ, ואינה עוברת ממקום למקום. וזה תלוי בכך שעם ישראל נמצאים בארץ, [וכמו שיתבאר עוד להלן].

ושבתה הארץ שבת לה'

בדברי הזוה"ק בפרשתנו (קח, א) לומדים חז"ל את הענין הזה מפרשת שמיטה המופיעה בפרשה שלנו, וכך אומרים שם חז"ל: "**כיון דעאלו ישראל לארעא**.. כנסת ישראל (השכינה) הות בה בנייחא על כנפי דכרובים.. הדא הוא דכתיב **כי תבואו אל הארץ.. ושבתה הארץ שבת לה', שבת לה' ממש**". עכ"ל הזוה"ק.

כלומר, שכאשר יתקיים "כי תבואו אל הארץ" יתקיים "ושבתה הארץ שבת לה'", כלומר, השכינה תהיה במנוחה ובקביעות בארץ.

וכמו שביאר רמ"ד וואלי (ויקרא עמ' רעב-ג) "כי בהיותה מתהלכת במדברות בטלטול הדרכים - איך יתכן שתגיע אל השלוה ואל המנוחה. **וזהו הטעם שאמר כי תבואו אל הארץ ושבתה הארץ שבת לה', כלומר, אז תשבות ותנוח לגמרי ולא קודם לכן**".

כי זהו העיקר הגדול - שלא לגרום טלטול אל השכינה

במקומות נוספים בדברי הגר"א הוא מדגיש את המעלה שישנה בארץ ישראל, שהשכינה עומדת במנוחה בקביעות במקום אחד. וכפי שהוא כותב בפירושו לחבקוק (ג, ג. כת"י) "כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ. **שירדה השכינה בקביעות לארץ**". ובהמשך שם (ג, ו) "הליכות עולם לו. ר"ל **משבאו לארץ, לא זזה השכינה ממקומה**". [וכאן אנו רואים שוב שהענין הזה תלוי בביאת עם ישראל לארץ].

גם רמ"ד וואלי (במדבר עמוד שנז) כותב "**כי זהו העיקר הגדול - שלא לגרום טלטול אל השכינה**, כי במקום שיש טלטול אין מנוחה, ובמקום שאין מנוחה ההנהגה מבולבלת, וגורמים ח"ו אל הגבירה להיות כשפחתה, צלמות ולא סדרים".

"בנחה" הוא עת רצון ויתברכו עשר ידות

ונביא כאן שני ענינים בהם אנו רואים שישנה השפעה לענין הזה שהשכינה שורה בקביעות בארץ.

בפרשת בהעלותך (במדבר י, לה-ו) נאמר "ויהי בנסע הארן ויאמר משה קומה ה' ויפצו אויבך וינסו משנאיך מפניך". ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל.

וכתב מהר"ם אלשיך: "ראוי לשית לב אל לשון ויהי שהוא לשון צער (מגילה י, ב)", ומבאר מהר"ם אלשיך: "כי אין ספק כי עת **הטלטל הארון ממקום למקום**, שמייחסת בצד מה **טלטול אל השכינה** כביכול, כמאמר הכתוב ואהיה **מתהלך** באהל ובמשכן (שמואל ב ז, ז) [א.ה. יעוי' עוד להלן בענין זה], והוא **עת בחינת רוגז**. וזהו אומרו ויהי בנסוע שהוא לשון צער. ועל כן בנסיעה שהוא עת רוגז מה, אז, ויאמר משה קומה ה' והטל הרוגז על אויביך. שיפוצו וינוסו משנאיך.

אך בנחה שהוא עת רצון אז יאמר **שובה ה' ותן רצונך הטוב על עמך**. וזהו שובה ה', שתתן שובה ונחת לישראל. או שישוב רבבות את האלפים **שיתברכו עשר ידות**".

דבר העורך

אחת התופעות המופלאות שאנו רואים בארץ הקודש, היא מנוחת הנפש וישוב הדעת, שישנם ליושבים בה, לעומת אלו המתגוררים מחוצה לה.

בתורה נאמר (דברים כח, סה) "ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנח לכף רגלך". וממשיך הכתוב "ונתן ה' לך לב רגז". [פירש"י: **לב רגז - לב חרד**, כתרגומו **דחל**]. דהיינו שבחו"ל ישנו פחד גם אם התנאים הגשמיים טובים ובטוחים בדרך הטבע, לעומת א"י בה מרגישים מנוחה, גם אם התנאים הגשמיים קשים, ומעלים חששות בדרך הטבע.

ועל כך אומר הכתוב (משלי יז, א) "טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב". ואמרו חז"ל (מדרש משלי פי"ז הובא בילקוט שמעוני תתקנו) "אמר ר' יוחנן טוב פת חרבה [**ושלוה בה**], **זו ארץ ישראל... מבית מלא זבחי ריב, זה חוצה לארץ**..".

כלומר: בארץ ישראל - בכל מצב, גם אם אין אוכל לשובע ואוכלים רק פת חרבה, מכל מקום ישנה שלוה, ואילו בחו"ל - גם אם הבית מלא זבחים, הוא מלא ריב ורוגז וחרדות.

ענין זה מתחבר למה שנתבאר במדור "מעניני הפרשה", שישיבת עם ישראל בארץ גורמת לכך שהשכינה שורה בקביעות ובמנוחה, והוא **עת רצון ונחת רוח לשכינה**, לעומת המצב שעם ישראל נמצאים בגלות בחו"ל, שאז השכינה מיטלטלת ממקום למקום, וזהו **זמן רוגז לשכינה** הגורם פורענות רח"ל (וכמש"כ מהר"ם אלשיך). והמצב של **השכינה** משפיע על המצב של **עם ישראל**, וכמו שכתב רמ"ד וואלי (שיר השירים עמ' סז): "**כי כל ענייניהם של ישראל - הם ממש כעניני השכינה ששורה עליהם**". ובמקום אחר הוסיף (שמות ח"א עמ' קנו): "**ואינם יוצאים ממנה אפילו כמלא נימא**".

ולכן כאשר עם ישראל יושבים בארץ ישראל, שאז **השכינה נמצאת במנוחה**, הרי זה משפיע גם **על ישראל שיהיו במנוחת הנפש**.

*

וכך כותב הגאון ר' יחזקאל סרנא במכתב מתאריך ניסן תשט"ז (דליות יחזקאל ח"ב עמ' שנד - שנה) "אמרו חז"ל במדרש שוחר טוב על הפסוק ותרם כראם קרני בלותי בשמן רענן, וז"ל: **ישראל בארץ [כלומר בארץ ישראל] הם בצרה גדולה, ובצרתם הם כזית רענן**, עכ"ל.

ואמנם רואים אנו דבר פלא זה לעינינו כעת בארצינו הקדושה. **כי בחו"ל אחינו מלאים פחד ורעדה על מצבנו, והצדק אתם, כי הלא עומדים אנו על הר געש והסכנה איומה**, כי כל הגויים הקרובים וגם הרחוקים, האויבים בנפש, וגם אלה הנראים כידידים - סבבונו, וכולם עומדים על דמינו, ולא קמים ולא זעים ואינם נוקפים באצבע לעזרנו, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, **ודוקא פה על ההר געש, אין פחד ואין בהלה, והחיים הולכים במסלולם**, ואנו רואים בעינינו, איך מקויימים דברי חז"ל, **שזוהי סגולת ארצנו הקדושה, שאף כי הם בצרה גדולה, הם כזית רענן, משורשים כשורשי הזית ורעננים ברוחם**, ומצפים לישועת ה' שתבוא כהרף עין".

באותה תקופה ממש כותב גם הגאון ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל דברים דומים (אור יחזקאל ח"א, מכתבים, מכתב ריז): "מוצש"ק לפ' צו תשט"ז. בני ברק. תדעו בני היקרים **כי הפחד והאימה אשר נראה ונשמע הוא רק למי שהוא רחוק מארצינו. בארצינו הק' שורר ב"ה רוח מנוחה ובטחון**, בפרט לתושבי ירושלים, ואם תשאלו מה הוא הגורם? הייתי אומר אולי הוא הסיבה כי ברכת ה' יתברך בתורתו "וישבתם לבטח" שורר בם עתה...".

להרחבת תפוצתו של הגליון דרושות תרומות. ניתן להנציח לעילוי נשמת וכו' וזכות הרבים תהא תלויה בכם.

*

בעקבות הדברים האלו נוכל להבין את מה שאומר הפסוק (ויקרא כו, ה) **וישבתם לבטח בארצכם**", וממשיך הכתוב "**ונתתי שלום בארץ** ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבר בארצכם", ועמדו כמה מפרשים על התמיהה הקיימת בפסוק זה, שהרי כבר נאמר קודם לכן "וישבתם לבטח בארצכם", ומדוע צריך לחזור שוב על ההבטחה שלא יהיו מלחמות.

ולפי הדברים הנ"ל באמת במילים "וישבתם לבטח בארצכם" אין הבטחה שלא יהיו מלחמות, אלא **שיהיו במנוחת הנפש בכל מצב** [כמ"ש הגאון הנצי"ב בהעמק דבר (דברים לג, כח): "וישכן ישראל בטח - **בטח, הוא במנוחת הנפש**"], ולכן מלבד הבטחה זו צריך להבטיח גם שלא יהיו מלחמות.

מאידך, בחו"ל גם בזמנים של שלוה גשמית יש חוסר מנוחת הנפש, וכמו שאמרו חז"ל (תורת כהנים שם) : "וישבתם לבטח בארצכם. **בארצכם אתם יושבים לבטח ואי אתם יושבים לבטח חוצה לה**". וכמו שאומר הכתוב (איכה א, ג) "גלתה יהודה מעוני ומרב עבדה היא ישבה בגוים **לא מצאה מנוח**". וביאר מהר"ם אלשיך: "כי גם היא **ישבה וקנתה ישיבה** בגוים שלא שעבדו בה יותר מדאי, ועם כל זה **לא מצאה מנוח**". [ויעוי"ש שהמשיך לבאר את ענין ה"חוסר מנוחה" באופן אחר, אך אפשר להמשיך ביאורו עפ"י פשוטו, שאע"פ שהיה לה **ישיבה** ותנאים טובים בין הגויים, בכ"ז **לא מצאה מנוחת הנפש**].

ויעוי' בספר אזנים לתורה (ויקרא עמ' שכה) שמעיר הג"ר זלמן סורוצקין זצ"ל על דרשת התו"כ הנ"ל "בארצכם אתם יושבים לבטח, ואי אתם יושבים לבטח חוצה לה": "..ובני ישראל היושבים לבטח מחוץ לארץ ישראל ונהנים מזה, אינם שמים לב שזוהי ברכה שלא כתובה בתורה, וצריך לחקור את סיבתה...".

*

הגמ' בנדרים (כב, א) מספרת שכאשר עלה עולא לארץ ישראל התלוו אליו שני אנשים, כאשר באמצע הדרך קם אחד מהם ושחט את חבירו "אמר ליה [הרוצח] לעולא: יאות עבדי? אמר ליה: אין (- כן), ופרע ליה בית השחיטה [ונתיירא לומר לו שלא עשה יפה שמא יהרגנו. רש"י]. כי אתא לקמיה דר' יוחנן, א"ל: דלמא חס ושלום אחזיקי ידי עוברי עבירה [שאמרתי לו זיל ופרע בית שחיטה]. א"ל: נפשך הצלת".

וממשיכה הגמ': "קא תמה רבי יוחנן: מכדי כתיב ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל כתיב, א"ל: ההוא שעתא לא עברינן ירדנא". ופירש"י: "תמה ר' יוחנן. על דהוה ליה להההוא בר חוזאה כעס כל כך שהרג לחבירו הואיל דהוה בארץ ישראל".

אמנם בשיטה מקובצת שם הביא ביאור אחר לתמיהתו של רבי יוחנן, ולדבריו תמיהתו של רבי יוחנן לא היתה על אותו רוצח, אלא על עולא שפחד ממנו, "**איך היה מפחד ממנו, מאחר שנכנס בגבול ארץ ישראל** - שהוצרך להחניפו ולסייע ידי עוברי עבירה". [ופירוש השיטמ"ק מתאים עם התרגום של הפסוק אותו הביא רבי יוחנן "ונתן ה' לך שם לב רגז", שתרגומו "לב דחל", כלומר מפחד (ולא כועס)].

הנה כי כן בגמ' זו אנו רואים כיצד באופן מוחשי מתקיים ההבדל בין ארץ ישראל לחו"ל, עד שהמעבר בירדן הוא הוא זה שמשפיע על הרגשת הלב של היהודי.

*

יהי שלום בחילך **שלוה בארמנותיך** (תהלים קכב, ז) - נאמר על ארץ ישראל. אך כמובן כמו שלכל מעלותיה של הארץ זוכה יותר מי שדבוק בה, כך במעלה זו של מנוחת הנפש, מי שגר בארץ ישראל מתוך אהבה אליה ודבקות בה, זוכה לברכה כפולה של שלוה כמו שאומר הפסוק שלפני זה - שאלו שלום ירושלים **ישליו אהביך**.

[ולפי דבריו יש לבאר מה שאמרו (ברכות ו, ב) "**כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו**", משום שאז השכינה השורה על מקום תפילתו, אינה מיטלטלת ממקום למקום, ועי"ז הוא מתברך עשר ידות].

כשהשכינה במנוחה וקביעות – עם ישראל מתרבה

את ההבחנה הזו של החילוק בין "ויהי בנסוע" ל"בנחה", אנו רואים ג"כ בדברי חז"ל בספרי (בהעלותך, פיסקא פד) "ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, מגיד הכתוב **כשהיו ישראל נוסעים - אלפים, וחונים – רבבות**".

ולפי הנ"ל דברי הספרי מבוארים, מדוע דווקא בשעה שהיו חונים היו רבבות, **משום שאז** השכינה לא היתה מיטלטלת ממקום למקום – ולכן היתה יותר ברכת הבנים מאת השכינה. [ובדומה לזה ביאר ב"משך חכמה" שם].

[וכבר עמדנו על כך שארץ ישראל מזכה לבנים (בגליון 23 "חכמת סופרים"). ולהנ"ל יש כאן עוד עומק, שארץ ישראל גורמת שהשכינה תהיה במנוחה ובקביעות, וקביעות השכינה גורמת לברכת הבנים, וכנ"ל].

וכביאור זה אנו רואים בדברי חז"ל בשיר השירים רבה (א, ג): "אף ערשנו רעננה.. עד שלא נבנה בית המקדש היתה **השכינה מטלטלת ממקום למקום...** ד"א אף ערשנו רעננה, מה מטה זו אינה אלא לפריה ורביה, כך עד שלא נבנה בית המקדש "כל הקהל כאחד ארבע רבוא" (עזרא ב), **משנבנה בית המקדש פרו ורבו**, דאמר רבי יוחנן מגבת ועד אנטיפרס ששים רבוא עיירות היו, והיו מוציאות כפלים כיוצאי מצרים".

הרי שברכת הבנים תלויה בבנין בית המקדש, והכח של בית המקדש תלוי בכך ש"אין השכינה מיטלטלת ממקום למקום", משום שכאשר השכינה במקום אחד – היא משפיעה ברכות בכלל, וברכת הבנים בפרט.

שתי סיבות שגורמות את מצב השראת השכינה - המשכן, ועם ישראל

ישנן שתי סיבות שגורמות את מצב השכינה, האם להיות מטולטלת, או להיות במנוחה.

א. **המקדש שעליו היא שורה** - שבמדבר המשכן היטלטל ממקום למקום, כדברי רמ"ד וואלי הנ"ל, ומאידך בארץ ישראל בית המקדש נמצא במקום קבוע.

ב. **עם ישראל** שעליהם השכינה שורה - שבגלות הם מיטלטלים ממקום למקום, כמו שאומר הכתוב (דברים כח, סה) "ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגלך", וממילא גם השכינה השורה עליהם מיטלטלת ממקום למקום. [ויעוי"ש בפי' רמ"ד וואלי: "ומ"ש בכפל הלשון "לא תרגיע, ולא יהיה מנוח לכף רגלך" הטעם הוא, להודיע שכשם שאין מנוחה **להם** בארצות הגוים, כך אין מנוחה אל **השראתם**" (- השכינה שגלתה עמהם)]". ומאידך **בארץ ישראל, עם ישראל אינם מיטלטלים ממקום למקום**, ועי"ז גם השכינה שורה בקביעות בלי להיטלטל.

שני חילוקים בין א"י לחו"ל

ואמנם החילוק בין ארץ ישראל לחו"ל הוא יותר מהותי, שאף אם יהיה מצב שמקום השראת השכינה (שזה המקדש, ועם ישראל) מיטלטל ממקום למקום גם בתוך ארץ ישראל, גם אז הטלטול בארץ ישראל יותר טוב מהטלטול בחו"ל, משום שכל ארץ ישראל נחשבת כ"רשות היחיד" אחת, וממילא המעבר ממקום למקום בתוכה אינו נחשב טלטול [וכמו שאנו מוצאים לענין טלטול בשבת, שבית נחשב כד' אמות ומותר לטלטל בכולו]. ומאידך חו"ל נחשבת כרשות הרבים – וברה"ר כל ד' אמות חדשים, נחשבים כמקום אחר.

וענין זה שא"י נחשבת כרה"י וחו"ל כרה"ר, מבואר בדברי חז"ל בתיקו"ז (ס, א): "..וגרם למהוי שכינתא נפקא מאתרה דאיהי **ארץ ישראל רשות היחיד**, וגלה אותה **בין אומין דעלמא דאינון רשות הרבים**, הדא הוא דכתיב ובפשעיכם שולחה אמכם".

ויעוי"ש בביאור הרמ"ק, שבא"י מושל רק הקב"ה – יחידו של עולם, ולכן היא נקראת "**רשות היחיד**", ואילו בחו"ל שרי האומות שהם רבים מושלים עליה, ולכן היא נקראת "**רשות הרבים**".

וממילא שלשה דרגות ישנם בענין זה: **א.** מקום קבוע בארץ ישראל – הוא המצב הטוב ביותר. **ב.** בחוץ לארץ – הוא המצב הגרוע ביותר. **ג.** מקום לא קבוע בתוך ארץ ישראל – הוא דרגא אמצעית.

חכמת סופרים

"כל גיא ינשא, ואיהו גימטריאות פרפראות לחכמה" (תיקוני זוהר תקון ע). ורוצה לומר דנאמר ביה "חכמת סופרים תסרוח" [- שסופרים מספר הגימטריאות], וזה "כל גיא" שהיה שפל מאד - "ינשא". (ביאור הגר"א שם דף קלט, ב).

כבוד השכינה השורה בבית המקדש – מתפשט בכל ארץ ישראל

"**ארץ ישראל**" בגימטריא "**תת כבוד**" – כלומר: **שניתן** בה **כבוד** השכינה השורה בבית המקדש.

ועפ"י הכתוב (ישעיהו לה, ב) **כבוד** הלבנון **נתן** לה - "**כבוד הלבנון**" - הוא כבוד שכינה השורה בלבנון הוא ביהמ"ק (אלשיך). "**ניתן לה**" – לארץ ישראל (רד"ק).

וכמו שאמרו (שמות רבה לב, ב): "ואתן לך ארץ חמדה, למה נקראת חמדה **שבהמ"ק נתון בתוכה**, הה"ד (תהלים סח) ההר חמד אלה ים לשבתו".

*

ומ"מ אין ללמוד מזה שבזמן שאין ביהמ"ק קיים - אין קדושה לארץ ח"ו, משום שקדושת בית המקדש עומדת במקומו קודם שנבנה ביהמ"ק, וגם לאחר שחרב ביהמ"ק, וכמש"כ הרמב"ם (בית הבחירה פ"ו הט"ז): ולמה אני אומר במקדש וירושלים שקדושה ראשונה קידשתן לעתיד לבוא? ..לפי **שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה**, והרי הוא אומר "והשמותי את מקדשיכם" (ויקרא כו, לא), ואמרו חכמים, **אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים**. (מגילה כח, א). עכ"ל.

ובשו"ת חתם סופר, (יורה דעה, סימן רלד), "..וכיון שכל עצמו הוא משום עוצם קדושתה, אין ליכנס כלל בפלפול אי קדשה ראשונה **קדשה לעתיד לבא**, ובפלפול רמב"ם וראב"ד **בקדושת המקדש בזה"ז** אי חייב כרת הנכנס לתוכו.. דלכ"ע קדושת שניהם [ארץ ישראל וירושלים] קדושת עולמים **מימות עולם עד סוף כל ימות עולם, לא נשתנה ולא ישתנה**".

נבואות ה' לאחרית הימים

"גאולת בעתה" - מכח הנהגת היחוד, לדבקים בארץ ישראל

בתהלים פרק קב, לאחר שמתאר את המצב של ישראל בגלות: "כי כלו בעשן ימי ועצמותי כמוקד נחרו הוכה כעשב ויבש לבי וגו'", נאמר: "אתה תקום תרחם ציון **כי עת לחננה כי בא מועד**". ופירש"י: "כי עת לחננה. כי בך הבטחת 'כי יראה כי אזלת יד', והרי אזלת יד". כלומר, שהמצב של "אזלת יד" מוכיח שהגיע הקץ האחרון – עת לחננה (עיין דברים לב, לו, ובספרי; דניאל יב, ו – ז, ובפירש"י; סנהדרין צז, א). וכן ביאר הרד"ק: "כי בא מועד, **כי לגאולה מועד וזמן קצוב**".

וממשיך הכתוב (טו) "**כי רצו עבדיך את אבניה** ואת עפרה יחוננו" ופירש הרד"ק בשם החכם הכוזרי: "אתה תקום תרחם ציון, מתי? כי [- כאשר] רצו עבדיך את אבניה, כלומר, כי ירושלם תבנה כְּשֶׁיִכְסְפוּ ישראל לה תכלית הַכֹּסֶף עד שיחננו אבניה ועפרה".

וצריך להבין שהרי אמרו בסנהדרין (צח, א): "זכו - אחישנה, **לא זכו – בעתה**". כלומר שגאולת "בעתה – בקץ האחרון", מגיעה ב"לא זכו", שאין לעם ישראל זכויות, ומדוע צריך את הזכות של "כי רצו עבדיך וכו'". וכמו"כ בהמשך שם אמרו "אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב... **דכתיב למעני למעני אעשה**". דהיינו שגאולת "בעתה" היא "**למען שמו של הקב"ה**", ובלא זכותם של ישראל.

וכך כתב הגר"א בתיקוני זוהר (תיקון כב. עד, ב מדפי הגר"א בד"ה ללבי גליתי): "כי יש קצים בכל דרא לפי הזכויות, אבל **קץ האחרון לא תליא בתשובה אלא בחסד**, כמש"כ (יחזקאל כ, כב) **ואעש למען שמי**, וכמ"ש בתפילה [ומביא גואל לבני בניהם] **למען שמו** באהבה".

וא"כ, כיון שנאמר "**כי עת לחננה כי בא מועד**", דהיינו, **שהגיע הקץ האחרון**, מדוע צריך להזכיר את הזכות של "**כי רצו עבדיך את אבניה**".

◈◈◈

אף אם תכלה זכות אבות – "וחנותי את אשר אחון"

ובשביל לבאר את הדברים נבאר קודם את הענין של "למען שמו": במעשה העגל הזכיר משה רבינו **זכות אבות**, וכמש"כ (שמות לב, יג) "זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך וגו'".

ואח"כ נאמר (שם לג, יט) "ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחנתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם".

ופירש"י: "..**הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה, שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה? אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור**, ואתה צפון במערה:

וקראתי בשם ה' וגו' - ללמדך סדר בקשת רחמים **אף אם תכלה זכות אבות**, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות, הוי מלמד את ישראל לעשות כן, **ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון יהיו נענין, כי רחמי לא כלים**".

כלומר, שגם אם **תמה זכות אבות**, משום שאין עושין כמעשיהן[1], מ"מ "**רחמי לא כלים**", וכמו שממשיך הכתוב "וחנתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם". ודרשו חז"ל (ברכות ז, א) "אף על פי שאינו הגון".

◈

הנהגה זו של "וחנותי את אשר אחון - אע"פ שאינו הגון", היא היא ההנהגה שנקראת "למען שמו". וכמו שביאר הגר"א ("ליקוטי הגר"א" בסוף "ספרא דצניעותא" דף לט): שיש להשי"ת שני הנהגות: **א.** הנהגה תחתונה - "הנהגת עבדים", שהיא הנהגת שכר ועונש במשפט לפי המעשים. **ב.** הנהגה עליונה - "הנהגת בנים", כאב המיטיב לבניו בחינם, מתוך אהבה ורחמים, **והוא מה שאמרו (ברכות ז, א) "וחנותי את אשר אחון, אע"פ שאינו הגון"**.

ומוסיף הגר"א שה"הנהגת חסד חינם" תתחיל בעיקר באלף השביעי, אמנם גם בתוך הששת אלפים, יש לפעמים מקצת ממנה. ומסיים הגר"א: "והוא סוד התפלות שיעשה **למענו** יתברך". **[דהיינו "למען שמו"].**

◈◈◈

הנהגת היחוד – בארץ ישראל

בזוה"ק כי תצא (רעו, א) אמרו: "כל ישראל בני מלכים.. לאו אינון בני מלכים, עד דיהדרון לארעא דישראל".

וביאר הרמ"ק: "..נאמר בהם עבדים בגלות לבר מארעא דישראל.. אמנם בארעא דישראל שהם בנים, אז נאמר בהם כל ישראל בני מלכים".

והוא מבואר לפי מה שנתבאר בפנים, שרק בא"י זוכים ל"הנהגת בנים", שהיא "הנהגת היחוד".

ובזה מבואר מה שמצאנו את הנהגת היחוד במיוחד בענין הכניסה לא"י. כמו שנאמר אצל משה רבינו (דברים ג, כג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. ודרשו חז"ל (והובא בפרש"י שם) "אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם".

וכן לגבי קיבוץ גלויות נאמר (יחזקאל לו, כב) ... כה אמר ה' אלוקים לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי .. ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם".

"למען שמו" – הוא "הנהגת היחוד"

והנהגה זו של "למען שמו" - נקראת "**הנהגת היחוד**" (עיין "שפתי חיים", מועדים ח"א עמוד רפד בד"ה "למען שמו - גילוי הנהגת היחוד"; ובד"ה "י"ג מידות רחמים – מכח הנהגת היחוד"), משום שבהנהגה זו משתמש הקב"ה בכח יחודו שהוא **השליט היחיד** ואינו מוגבל אף לחוקים שהוא חקק. וגם, **שזה הרצון היחיד** של הקב"ה - להיטיב לישראל בחינם, וכמש"כ שם הגר"א ש"הנהגת שכר ועונש" היא רק **אמצעי** כדי להגיע עי"ז ל"הנהגת חסד חינם" שהיא **התכלית**.

◈

וענין זה מבואר בדברי חז"ל (פסחים נ, א) "והיה ה' למלך על כל הארץ **ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד** (זכריה יד, ט). אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רבי אחא בר חנינא, לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה - על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, **לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב**.

ולכאורה אינו מובן מדוע ענין זה שבעוה"ב יברכו רק ברכת הטוב והמיטיב לעוה"ב - שייך לפסוק "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד"?

אמנם ביאורו, שבעוה"ז, אע"פ שאנו מאמינים שיש לה' רק רצון אחד - להיטיב, אך לעינים הגשמיות נראה שיש לו כמה רצונות: רצון להיטיב בחינם ומאהבה, ורצון נוסף להיטיב בתורת שכר עבור המעשים, ומנגד רצון אחר, להעניש את החוטאים, ולכן על בשורות רעות לא מברכים הטוב והמיטיב.

אמנם לעוה"ב יראו שכל שלשת ההנהגות הנ"ל, הטבה בחינם, ושכר, ועונש – הכל היה בשביל להגיע לתכלית אחת: שתהיה באופן קבוע הנהגת ההטבה בחינם ומאהבה, שזהו רצונו האמיתי של הקב"ה. [והנהגה זו תתחיל בעיקר באלף השביעי, מכח כל מה שעבר בששת אלפין שנין וכנ"ל].

וזהו ביאור דברי הגמרא, **ש"ביום ההוא יהיה ה' אחד - הנהגת היחוד"** זהו, **"לעוה"ב שכולו הטוב והמטיב" – שיתגלה שהרצון היחיד אצל השי"ת בכל מעשיו (הן הנעימים - בחינם או בשכר, והן הכואבים) הוא הרצון להיטיב בחינם ומאהבה".**[2]

הנהגת היחוד - בארץ ישראל

והנה "הנהגת היחוד" פועלת בעיקר בארץ ישראל, וכמו שביאר רמ"ד וואלי (במדבר עמוד קיח. עפי"ד הזוה"ק שלח קנח, ב): על הפסוק (במדבר יג, כ) "ומה הארץ.. היש בה עץ אם אין": "..**שיש השראתו של אריך אנפין** (- ארך אפים. דהיינו הנהגת היחוד[3]) **דאיהו רזא ד"אין"**[4] **- על זאת הארץ**, אפילו כשיושבין בה החצונים (הכנענים) שאינם ראויים לה כלל ועיקר, **כל שכן בהכנס בה בית ישראל**".

דהיינו שמה שנאמר "אם **אין**" - רומז ל"**הנהגת היחוד**". ועל זה נאמר תנאי לדבר - "היש **בה**.. אין", ש"הנהגת היחוד שורה **על זאת הארץ**" - כלומר, **ש"ארץ ישראל" היא כמו צינור שמקשר בין "עם ישראל" ל"הנהגת היחוד"**. וממילא צריך להתקיים "**בהכנס בה בית ישראל**" - שבשביל להיות דבוקים ב"הנהגת היחוד", צריכים להיות דבוקים בארץ ישראל. [וכן מבואר בדברי הרמח"ל (תפילות לרמח"ל – תפילה רכז)].

סיכום

ומעתה מבוארים היטב דברי הכתוב "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד" - **שהגיע הקץ האחרון**, וממילא גם אם "לא זכו", יגאלו מכח "**הנהגת היחוד** – וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון", אלא **שבשביל לזכות להנהגת היחוד צריך להיות דבוקים בארץ ישראל**, ולכן צריך ג"כ "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו".

וממשיך הכתוב (טז) "ויראו גוים את שם ה' וכל מלכי הארץ את כבודך" ופירש"י: "**ויראו גוים את שמך - כשתושיע את עמך**". כלומר, שע"י הגאולה יתגלה ה"**למען שמו - הנהגת היחוד על ישראל**" לעיני כל באי עולם.

---

[1] וכמו שאמרו חז"ל (תיקוני זוהר, תכ"א, דף נד, ב): "ואמר (משה) זכור לאברהם, ולבתר אמר זכור ליצחק, ולבתר אמר [זכור] לישראל, ואמר קודשא בריך הוא, **לגבייהו חלה זכות אבות - כיון דלא תאבו בתיובתא, ואם תאבין בתיובתא - אתמר לגבייהו חלה זכות אבות**". [וכ"ה בזוה"ק שלח, קעד, א: "ובה **חלה זכות אבות** (לצדיקים), ובה **תמה זכות אבות** לרשעים"]. כלומר, שזכות אבות מועילה – דווקא אם עושין כמעשיהן

ואמנם **במידה מועטת** "זכות אבות" מועילה גם לרשעים, להצטרף להנהגת "למעני למעני אעשה" ולהביא את הגאולה "בעתה". כמבואר בדברי הגר"א (אבן שלמה יא, ט. - ועיין בתיקו"ז תיקון ב מתיקונים אחרונים, דף קלט, א). אך זכות אבות לא מועילה **במידה מרובה**, שיהיה לה כח בפ"ע להקדים הגאולה קודם הקץ האחרון.

[2] הענין מבואר בארוכה ב'אדיר במרום' להרמח"ל (עמ' רט – ריג): "אפי' שהרצון של עכשיו הוא דין, אבל עכ"פ הוא נולד ומכוון אל החזרת הדין לחסד.. ולכן [הרצון להיטיב ולרחם] נקרא 'רעוא דרעוין' - שהוא הרצון שורש כל הרצונות".

[3] יעוי' במבוא מהגר"ח פרידלנדר זצ"ל ל"פתחי חכמה ודעת". ספרי רמח"ל ח"ג עמ' קכב.

[4] יעוי' בתיקו"ז דף פא, ב; קכז, א.

מדברי רבותינו

הגאון רבי זלמן סורוצקין זצוק"ל [1]

לך לך לארץ ישראל – לתועלת עמך ועצמך

ואעשך לגוי גדול. סימן לבנים, שהמסתפק אם לעלות לארץ ישראל **צריך קודם לחשוב תועלת עמו, שא"א לו להיות "גוי גדול" אלא בארצו**, לא גדול בכמות, שהרי ארצות אויבינו אוכלות בנו, ולא גדול באיכות, שהרי אין השכינה שורה בחו"ל. **אך אפי' לתועלת עצמו טוב לו לעלות לא"י כי שם צוה ה' את הברכה: "ואברכך" – בממון, שהרי כספנו שבחו"ל אינו שלנו**; זרים אוכלים אותו רוצחים ויורשים... **"ואגדלה שמך" כי היהודים המסכנים בגולה חכמתם בזויה**...". (בראשית יב, ב).

◈◈◈

אשרי היהודי שרואה בצרות הגלות קריאה אלוקית לעלות לא"י

לפי סדר הפסוקים יוצא, שאחרי שלבן ובניו התחילו לדבר ולהביט בעין רעה על יעקב, אמר ה' אליו: 'שוב אל ארץ אבותיך' - **סימן הוא לבנים, שבשעה שהקב"ה רוצה שישובו לגבולם, הוא נותן בלב הגוים להרע ולהציק את ישראל בארצות פיזוריהם. ואשרי היהודי, הרואה אצבע אלקים בזה ושומע את קול ה' הקורא אליו: 'שוב אל ארץ אבותיך.** (בראשית לא, ג)[2].

◈◈◈

וידעו את הארץ – מלשון חבה

וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והבאתי אתם **וידעו את הארץ** אשר מאסתם בה. (במדבר יד, לא). "ידעו" מלשון "כי ידעתיו האמור באברהם אבינו", והיינו לשון חבה, ר"ל **אשר יאהבו את הארץ** ולא כאבותיהם אשר מאסו בה. (שם).

◈◈◈

הרוצים להתיישב בקבע בחו"ל – זונים מאחרי ה'

ונשאו את זנותיכם. (שם לג).... על ש"זניתם" ומאסתם בארץ הקודש ובחרתם תחתיה את ארץ מצרים. מכאן, **שבני ישראל הרוצים להתיישב בקבע וליסד ממלכה מחוץ לארץ-ישראל (כמו מעשה "אוגנדה"), הרי הם "זונים" אחרי ארץ לא להם תחת ארצם שיחד ה' להם**, וזונים מאחרי ה', שהרי עיקר שכינה בארץ הקודש, ו"כל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלו-ה". (אזנים לתורה שם).

◈◈◈

החטא הראשון של המרגלים – חוסר הרגשת שייכות לארץ

באנו אל הארץ אשר שלחתנו. **כמה מן הזרות, אדישות, ואפילו בגידה יש בביטוי "הארץ אשר שלחתנו" כלפי הארץ הקדושה, משאת נפש כל זרע יעקב מימי האבות הקדושים** ואשר בשבילה גלו בנ"י למצרים "לפרוע את החוב" של "גר יהיה זרעך" ובלבד שתנתן להם הארץ כולה ושלא יהיה לעשיו חלק בה. והנה באים עתה המרגלים ואומרים למשה: "הארץ אשר שלחתנו"! **וכאילו להם אין שום זיקה ושייכות לה**, ואפשר להחליפה באחרת או לשוב מצרימה, **וזה היה החטא הראשון**

ישיבת עם ישראל בארץ משפיעה על קדושתה

והנה ישראל קדושים הם, וארץ ישראל קדושה, ומצינו שב' קדושות המתאחדות יוצאה מהן קדושה נפלאה "קודש הקדשים"... כשהן מתחברות, והיהודי יושב על אדמת הקודש, **הוא מתעלה בקדושתו למעלה למעלה, וכן מתעלה עי"ז קדושת הארץ.**

ואם בכל המצוות אמרו אינו דומה מועטין העושים את התורה למרובין העושין את התורה, בישיבת ארץ ישראל ע"י יהודים עאכו"כ... ולפיכך היובל נוהג רק כשכל יושביה עליה, **כשכל ישראל יושבים בארץ ישראל ומתייצרת עי"ז קדושה עילאית הנותנת עוז ותעצומות לעם**...". (ויקרא כה, י עמ' שו).

◈◈◈

חטא המרגלים – חסרון באמונה באהבת ה' לבניו ובבטחון בקדוש ישראל

ב' רעות עשו המרגלים א. הוציאו דבת הארץ רעה. ב. **הסיתו את בני ישראל לבטוח בכחם ועוצם ידם ולא לשעון על קדוש ישראל**, באמרם: "אפס כי עז העם... והערים בצורות... וגם ילידי הענק ראינו שם.... לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו"... (במדבר יד , לז).

◈◈◈

ובדבר הזה. **שה' נושא אתכם כאיש את בנו, באהבת אב לבנו - "אינכם מאמינים בה' אלקיכם"**. הלא הוא יתברך הולך לפניכם באש לילה ובענן יומם לראותכם בדרך ולתור לכם מקום חניה. (דברים א, לב).

(בזמן ובמדרגה) שלהם נגד הארץ הק' בשובם אל משה ובני ישראל.

◈◈◈

מי שאינו מודה בארצו – חוטא כנגד ארצו

איש מצרי הצילנו. אמר לו הקב"ה, מי שהודה בארצו (יוסף – כי גנב גנבתי מארץ העברים) נקבר בארצו... אתה שלא הודית בארצך, אין אתה נקבר בארצך (דב"ר פ"ב)... כששואלים את איש יהודי (והוא תושב איזה מדינה שהיא, ולמקצה השמים ועד קצה השמים), מאיזו ארץ אתה – **עליו לענות "מארץ ישראל אני", אף שלא היה שם מעולם, לא הוא ולא הוריו!** ובאם לא, הוא חוטא נגד ארצו, ומלתו אמורה [א.ה. "ומילתו אמורה" - "אין אתה נקבר בארצך" - שאינו זוכה לארץ ישראל]. ואם הוא זוכה לפעמים לעלות או להקבר בארץ, הרי זה מפני שאיננו גדול כמשה, ואין הקב"ה מדקדק עמו, כמו שדקדק עם משה. (שמות ב, יט).

◈◈◈

העומדים בחו"ל ורואים נבלה בא"י – אין דעת התורה נוחה מזה

ואת הדאה. היא ראה האמורה במשנה תורה. ולמה נקרא שמה ראה שרואה ביותר. תנא עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל (חולין סג). כשרון גדול הוא לראות מרחוק, אבל מכיון שהיא משתמשת בו לראות נבלה ובפרט בארה"ק, הרי היא נמנית על עופות הטמאים. **רמז לאנשים הרואים נבלה בארץ ישראל כשהם בעצמם עומדים בבבל, ואינם באים לשבת בארץ ישראל לעזור לאלה המשתדלים לתת "נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה" (ישעיה כו) שאין דעת התורה נוחה מזה.** (ויקרא יא, ד).

◈◈◈

פרא אדם משום שנלחם בישראל השב לארצו

"ידו בכל ויד כל בו. זה שאנו אומרים בתפילת המוספין של יו"ט "מפני היד השלוחה במקדשך", ה"יד" בה"א הידיעה, של ישמעאל שנאמר בו "ידו בכל". וכבר דרשו עליו חז"ל שהוא פשט ידו בביהמ"ק ולפיכך נאמר בו על פני כל אחיו נפל (ב"ר פס"ב), והעמיד בית מסגד על מקום המקדש **ונלחם בישראל השב לארצו ולפיכך נקרא פרא אדם**...". (בראשית טז).

◈◈◈

הודאה להשי"ת על שהביאנו לארץ ישראל

והנני בזה להודות ולהלל ולשבח את בוראי על כל חסדיו... והציל אותנו מכף כל אויב ואורב, והביאנו אל הר-קדשו אל "עיר אלקים קדש משכני עליון" והביאני אל המנוחה (אמנם לא אל מנוחה שלימה, **כי הערבים לא השלימו עדיין עם הרעיון, שבא מועד לפנות את ארץ-ישראל לבני ישראל**, ותמיד הם נמצאים עמנו במצב של הטרדה ותגרות).. (הקדמה לספר ויקרא).

◈◈◈

בגאולת "בעתה" – הגאולה הגשמית באה קודם הגאולה הרוחנית

כל ימי השתוממתי על המראה, שאין בנבואת נחמה זו (בהפטרת נחמו) זכר לקיבוץ גלויות ולבנין הריסות הארץ וכמו שנא' (תהלים סט): "כי אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה"... הנביא, אמנם, מדבר על "ערי יהודה" (הקיימות כבר), אבל רק לבשר להן: על "דרך" לפנות אותה; על "מסילות" ליישר אותן, ומתי נבנו?!

והנה באים הקיבוץ גלויות בזעיר אנפין, בשנים האחרונות, בנין הארץ ומדינת ישראל, (הנתונה בידים לא נאמנות לה' ולתורתו) בחלק ידוע של ארץ-הקודש, ומבארים לנו, אולי, את הנבואה הנפלאה הזאת: הנביא ראה בחזון את האפשרות (אם "לא זכו") של "ב' נחמות" נפרדות, והלא כה אמרו חז"ל (סנהדרין צח): "זכו עם ענני שמיא (שהגאולה תהיה מהירה ושלמה, בנין הגשמי והכלכלי יחד עם הבנין הרוחני "שמיא"), **לא זכו, עני ורוכב על חמור" - היינו שהקיבוץ גלויות ובנין הארץ יהיה לאט לאט, בעצלות, ובנפרד מהבנין הרוחני,** כי המושלים (שאינם מושלים ביצרם), שלידם תהיה מסורה "הנחמה" הראשונה הזאת, יהיו עניים בדעת וירכבו "על החמור" ראשית ועיקר דאגתם תהיה החומריות, גוף בלא נשמה ואל אלקי ישראל ותורתו לא ישעו... והמרירות בין השרידים, הרודים עם א-ל ונאמנים עם קדושיו, תהיה גדולה מאד, **ובאה הנבואה הזאת לנחמם ולעודד אותם, שהעולה על רוח פריצי ישראל לאמר: 'ככל הגויים נהיה בית ישראל', היו לא תהיה, ואחרי "נחמה בלא נשמה", תבוא נחמה אמיתית, רוחנית**: "נחמו נחמו עמי" עם ה' ותורתו הקדושה "יאמר אלקיכם", הוא יתברך שהצית אש בציון, הוא שעתיד לבנותה באש האמונה הטהורה והצדק האמיתי...". (דברים עמ' פ. וראה עוד מש"כ בהפטרת פר' ראה).

---

[1] מלוקט מספריו "אזנים לתורה" על חמשה חומשי תורה

[2] וכן ביאר רמ"ד וואלי (בראשית, ח"א עמוד ת"ס) "וישמע את דברי בני לבן ... **והיה זה סימן לישראל שסמוך אל גאולתן יביא עליהם השי"ת חבלי משיח ופנים זועפים של הנכרים, כדי שידחקום אל התשובה וימהרו לצאת מארץ אויביהם**".
וכן כתב ב"חפץ חיים על התורה" (פרשת ויצא, עמוד סט): "**כשהאומות מדברים סרה על עם ישראל, מעלילים עלינו ודוחקים את רגלינו** - בבחינת "וישמע את דברי בני לבן" ... מכיון שאנו רואים את פניהם "שאינם כתמול שלשום", - בבחינת "וירא יעקב את פני לבן" - כשהעומדים בראש הממשלות מראים לנו פנים זועפים, אזי אנו מוכרחים לבקש לנו מקום מקלט, **והמקלט היותר בטוח הוא לשוב אל ארץ אבותינו -" שוב אל ארץ אבותיך"**. [וע"ע בדברי החפץ חיים בענין זה, בנחלת ה' גליון 11 ניסן תשע"ה (מדברי רבותינו, סימן ג)].

*

ויעויין בדברי רבינו סעדיה גאון (האמונות והדעות, מאמר שמיני): "**וצרות גדולות יבואו על האומה באותו הזמן, כאמרו והיתה עת צרה אשר לא נהיתה, ושנאה תתפתח ביניהם ובין הרבה מן האומות עד שיגרשום...**".

*

ויעויין ביחזקאל (כ, לב - לד) והעלה על רוחכם היו לא תהיה... **אם לא ביד חזקה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם. והוצאתי אתכם מן העמים** וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצתם בם **ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה**.
ופי' במצודת דוד: "**ביד חזקה - אכביד ידי עליהם ואשפוך עליהם חמתי בתת בלב העמים לגרשם ולהוציאם מארצם**".
ובבראשית רבה (לג, ו): **היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח - אילו מצאה מנוח לא היו חוזרים**, ודכוותה **ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח** - **הא אילו מצאה מנוח לא היו חוזרים**". (וע"ע איכה רבה א, כט. - ובתורה תמימה איכה פ"א הערה סב).

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 27 סיון תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת בהעלותך

חיי הנצח בארץ ישראל

חיבת ארץ ישראל שהיתה נטועה בלב גדולי ישראל הביאה אותם פעמים רבות למסירות נפש עבור הזכות להיכנס לארץ ישראל.

בפרשה שלנו אנו קוראים על המעבר מהחניה הממושכת של עם ישראל בהר סיני, בו הם זכו לקבל מפי הקב"ה את התורה, ומשם, לפי התוכנית המקורית [אילולי חטא המרגלים, שבסופו של דבר גרם עיכוב של ארבעים שנה במדבר], הם היו אמורים לעלות "לתכלית שלמותם" (כלשון הגר"א אדרת אליהו דברים א, ז) לארץ ישראל. על כך אומר הפסוק "ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים", ואומרים חז"ל בספרי זוטא (המיוחס לתנא רבי ישמעאל): "וכי דרך שלשת ימים היה, והלא כבר נאמר אחד עשר יום מחורב (דברים א ב), מה אני מקיים דרך שלשת ימים, אלא מלמד **שהילכו באותו היום כדרך שהיו מהלכין בשלשת ימים**, שבכל יום היו מהלכין שנים עשר מיל ואותו היום הילכו שלשים ושמה מיל.

היה ר' שמעון אומר **בוא וראה חיבתה של א"י כמה היא חביבה**, שכל מי שהוא הולך למלחמה הרי הוא רץ והולך, כשהוא מגיע למלחמה הרי רגליו משתברות, אבל ישראל אינן כן, אלא כשהיו קרובים לא"י היו רגליהם נושאות אותן, ואומרין אלו לאלו - **אילו אנו נכנסין לא"י ומתים מיד אין אנו כדאי** [כלומר, שזו זכות כ"כ גדולה שאין בן אנוש ראוי לה] **שאנו נכנסין אל המקום אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו**".

בדברים אלו אנו רואים את גודל ההשתוקקות שהיתה להם להיכנס לארץ, עד שאפילו למסור נפש עליה, היה להם כדאי.

מסירות הנפש למען חיי הנצח

לכאורה היה נראה שמי שמוסר את הנפש בשביל להגיע לארץ ישראל מפסיד, אך בדברי חז"ל אנו רואים שעם ישראל התייחס לכך כדבר שכולו ריוח, משום שבאמת כנגד הפסד של החיים הגשמיים, זכות זו מקנה חיי נצח, שמגיעים מכח "עץ החיים" וכמו שיתבאר.

ארץ ישראל היא "ארץ החיים", כמו שאומרים חז"ל בזוה"ק (וירא קטו, א): "והכי קרא לה דוד מלכא **לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים** - נחלת ה'". [וכיו"ב בזוה"ק תזריע מה, ב; ובזוה"ק מקץ קצג, א]. ועליה נאמר (יחזקאל כו, כ) "ונתתי צבי **בארץ חיים**" (אדר"נ לד, י); וכן (תהלים קטז, ט) "אתהלך לפני ה' **בארצות החיים**". (ירושלמי כתובות יב, ג).

ולכן אמרו בגמ' (ברכות דף ח): שכאשר אמרו לו לר' יוחנן, "איכא סבי (שמאריכים ימים) בבבל", "תמה ואמר, למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא".

והוא משום שארץ ישראל היא המקום בו נטע הקב"ה את "עץ החיים", כמו שנאמר בפרשת בראשית "ועץ החיים בתוך הגן" ופירש"י באמצע הגן, כלומר במרכז של הגן עדן נמצא עץ החיים, ועליו אמר הקב"ה לאדם הראשון (בראשית ב, טז) "מכל עץ הגן אכל תאכל", וכמ"ש הרד"ק שם (פסוק יז) "והנה לא מנעהו מעץ החיים שהיה ג"כ בתוך הגן, **אבל צוהו לאכלו** כי הוא בכלל מכל עץ הגן אכל תאכל".

ולאחר מכן כאשר קבע הקב"ה שאברהם אבינו הוא האדם שממנו תצא האומה הנבחרת, ציווה אותו הקב"ה ללכת לארץ כנען (שהיא מעין קדושת גן עדן), ושם נטע אברהם אבינו את עץ החיים, כמו שאמרו בזוה"ק (וירא, ח"א דף קב, ב): "תא חזי, **אילנא נטע אברהם בכל אתר דזיוריה תמן, ולא הוה סליק בכל אתר כדקא יאות, בר בשעתא דזיוריה בארעא דכנען**", ומבואר שם בהמשך דברי הזוהר שהעץ הזה, שהנטיעה שלו הצליחה דווקא בארץ ישראל, הוא עץ החיים.

[וכן מבואר בתיקוני זוהר (תיקון ס"ט, דף קיח, ב מדפי הגר"א): "..והאי אילנא קודשא בריך הוא נטע ליה בכמה דרין ולא אצלח, עד דנטע ליה **בארעא דישראל**, וארכיב ליה **בתלת אבהן** ואצלח תמן".

ועיי"ש בהמשך דברי הזוה"ק, ובביאור הגר"א, שמדובר על **עץ החיים** שהצליח ע"י האבות הקדושים **ובארץ ישראל**, ובכך האבות תיקנו את חטא עץ הדעת טוב ורע].

וממילא דווקא בארץ ישראל אפשר לקבל מעץ החיים, והמוסר נפשו על ארץ ישראל, אף אם הפסיד את חיי העולם הזה בשביל זה, מכל מקום הוא זכה בחיי הנצח, המגיעים מעץ

דבר העורך

מסירות הנפש של גדולי ישראל לעלות לארץ הקודש נותנת לנו קנה מדה מסוים **לראות את ערכה של הארץ, לראות כמה החשיבו גדולי ישראל את העליה לארץ**, ולא התחשבו במגבלות, אלא במסירות נפש, כפשוטו, עלו לארץ.

כאשר אנו מבינים את ערכה של ארץ הקודש אנו צריכים להבין את הזכות שזכינו להיות בה, וגם על כך אנו יכולים ללמוד מגדולי ישראל, ומהתיאורים על שמחתם הגדולה בעלותם ארצה. תיאורים אלו יכולים קצת לעורר אותנו לאחר שאנחנו (ב"ה) כבר רגילים בישיבת הארץ, וחסרה לנו ההתחדשות הזו. לשם דוגמה נביא כאן תיאור על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, אשר במשך ימיו נודע בחיבתו לארץ ישראל ובעידודו לעלות אליה (כפי שהבאנו בגליון 10). וכך מתוארת הגעתו ארצה (בספר האיש על החומה חלק א' עמ' 127), "במוצאי שבת הרימה האניה את עגנה, כשפניה מועדות ליפו, משיצאה האניה לים הפתוח, עלו כולם על סיפון האניה לשאוף אויר-ים צח. וכהכנה נפשית והתקדשות לפני כניסתם לפלטרין של מלך, עסקו שני הצדיקים (- הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל עם רבו הגר"א שאג זצוק"ל) בתורת ארץ ישראל כמעט בכל שעות הלילה, כשמעליהם מטייל חרמש של ירח, המפיץ אור עמום על פניהם הקורנות.

הבוקר אור - ומשסיימו את תפלתם וישבו לסעוד פת שחרית, הודיע רב החובל כי בעוד שעות מועטות, עומד להתגלות באופק חופה של ארץ הקודש, **באותה שעה גברה התרגשותם ביותר**, מעתה היה כל רגע נדמה להם כנצח, וכאילו נתעורר בקרבם רצון עז לזרז את מהלך האניה, למען תחיש את חתירתה אל חופי הארץ הנכספת.

מורנו לא היה יכול לשלוט ברוחו, ונתעורר בו דחף פנימי עז שהוא צריך לעשות משהו, ולא לעמוד בשעה זו ולצפות באפס מעשה עד שהאניה השטה לאטה תגיע אל היעד הנכסף.

מבלי להרהר הרבה, ניתר ממקומו בתנועה מזורזת ישר אל סולם התורן, ובזריזות מופלאה דילג משלב לשלב על סולם החבלים הצמוד לתורן, ותוך דקות ספורות והנה הוא בראש התורן. כשעינו הבחינה מרחוק בפס צהבהב של חול שאליו מתנפצים גלי הים ונעצרים, **ומכאן מתחילה היבשה של הארץ הקדושה והחביבה, התחיל לצווח בקול אדירים - הנה, מורי ורבי, הנה שם היא ארץ הקודש; אני רואה! אני רואה אותה ממש, ממש את הארץ...**

לשמע הקולות וקריאת ההתפעלות, הזדעקו הרבה מנוסעי האניה, שהסתכלו בעינים סקרניות על התרגשותו של הצעיר התמהוני, אחרים הזהירו אותו וביקשוהו לרדת מחשש שלא תמעד רגלו ויתגלגל מראש התורן, **אבל מורנו נאחז בכל כוחותיו במוט התורן, כשהוא צווח בהתרגשות כל מיני ביטויי התפעלות**, ולא הסכים לרדת מעל ראש התורן עד שהודיעוהו מהסיפון, שהנה גם משם כבר רואים את חופי הארץ".

חמיו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הלא הוא הגה"צ רבי אריה לוין זצ"ל כתב על עלייתו לארץ ישראל: "...והנה בראותי מרחוק את ארץ הקודש אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו, נעשיתי לאיש אחר לגמרי. **נרעשתי ברגש נורא מאוד מרוב שמחה ועיני זלגו דמעות**. אמרתי אמותה הפעם, אשר זיכני השי"ת להיכנס לארץ אבות. שכחתי כל הייסורים, **וכמו רוח אחרת נכנסה בי, רוח של שמחה ועונג רוחני עד אין קץ**. ועיני זלגו דמעות מאין הפוגות כי זכיתי ברחמי שמיים להיכנס לאה"ק ת"ו אשר עליונים ותחתונים

הרחבת תפוצת הגליון התאפשרה הודות לתרומתו הנכבדה של ידידינו הרב הגאון הצדיק שליט"א שכבדנו במכתבו:

"לכבוד עורך עלון נחלת ה' שלומכון יסגא! ישר כוחכם על העלון הנפלא, העריכה הקולעת, והמסרים הברורים. מצו"ב תרומה להפצת והדפסת העלון לע"נ אמי מורתי שהשרישה בי את אהבת ארץ ישראל. מרת דבורה העניא בת דב בער ע"ה".

להמשך הרחבת תפוצת הגליון דרושות תרומות ניתן להנציח לע"נ וכדו'.

מצפים לראותה. ירדתי על החוף ודרכתי על אדמת הקודש, הרגשתי על כל צעד ושעל שאני דורך בכף רגלי על אדמת הקודש...".

*

לאחר שאנו רואים את כל הדברים האלו אנו מבינים מה רבו חסדי ה' שזיכה אותנו ונתן לנו את האפשרות להיות בארצו. במשך דורות רבים לפנינו רוב רובו של עם ישראל לא היה בארץ ישראל, ולא היה זה מפני שלא רצו לעלות ח"ו, או מפני שלא ראו חשיבות בכך, אלא מפני שהדבר לא היה אפשרי, הקב"ה הבטיח בתורה "והשימותי אני את הארץ", ואת מה שקבע הקב"ה לא תועיל כל השתדלות לשנות. ואילו בדורנו זכינו שכל יהודי יכול להיות בארץ, לאחר שאנו מבינים את החשיבות של ישיבתנו בא"י, בוודאי אי"ז דבר מקרי וא"א להתייחס אליו בשוויון נפש. וכמו שכותב הרב דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 352) **"חסדים גדולים** מן הקצה אל הקצה הם, מקצה היסורין של חורבן ששת אלפי אלפים מאחינו (יגדור ה' את הפרצה) אל קצה השני - התישבות עמנו במדינתו בארץ הקדושה. מזה צריך ללמוד ולקבוע אמונה בלב, אוי למי שיבא ליום הדין ועדיין סומא הוא מלראות דבר מוחשי כזה". וכן התבטאו רבים מגדולי ישראל בדורות האחרונים שכל זה הוא מהארת פניו של הקב"ה לעמו ישראל לקראת הגאולה השלמה במהרה בימינו (כפי שהובא כמה וכמה פעמים בגליונות נחלת ה').

על פי זה אנו מבינים את התבטאויותיהם של גדולי ישראל, כגון מה שאמר ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל בזמן ההפגזות בירושלים בשנת תש"ח **"הקב"ה לא קבצנו לכאן כדי להשמידנו"** ("דרך עץ החיים" ח"ב עמ' 460), או כמו שאמר החזו"א זצ"ל **"הסברא נותנת, שהישוב בארץ ישראל כבר לא יתבטל עד ביאת המשיח"** ("מעשה איש" חלק ה' עמ' קסט). [ועיין מדרש תנחומא (שופטים סימן ט) "והשלישית יותר בה. שאין מתישבין בארצם אלא בגאולה שלישית, גאולה ראשונה זו גאולת מצרים, גאולה שניה זו גאולת עזרא, **השלישית אין לה הפסק**"]. גדולי ישראל בראייתם הרחבה לא התפעלו מהסכנות העומדות בשעה זו, הם ראו שיש כאן הנהגה מיוחדת מאת הקב"ה, העובדה שעם ישראל נמצאים בארץ ישראל אינה דבר של מה בכך, ואם לא היתה הנהגה מיוחדת של הקב"ה שרוצה לקבץ אותנו לארץ, זה לא היה קורה, ולכן למרות הסכנה שנראית לעין אנושית, לעם ישראל ישנם כללים אחרים, וכאשר הקב"ה רוצה שעם ישראל יתקיים ויפרח בארצו, לא יעזרו כל הנסיונות של אומות העולם, ויראו כל באי עולם כי "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים".

*

דברים אלו יכולים לשמש אותנו כמקור לחיזוק בזמן שמנסים להפחיד אותנו ולהדגיש את כל הסכנות הטבעיות שנראות לנו. הישוב היהודי בארץ עמד כמה וכמה פעמים בפני סכנת כליון אמיתי, אך שוב ושוב נוכחנו לראות כי קיומו של הישוב היהודי בארץ הקודש אינו נבחן בקריטריונים רגילים, וכפי שעם ישראל הוא "עם לבדד ישכון", וכל הורתו ולידתו של עם ישראל אינו טבעי, שהרי אברהם ושרה עקרים היו, וכן כל קיומו של עם ישראל במשך כל הדורות אינו הולך לפי הכללים הרגילים, כך **גם ישיבתנו בארץ אינה נקבעת לפי הכללים הרגילים**, אלא, כפי שהדריכו אותנו גדולי ישראל, אם אנו רואים שרצון הקב"ה שעם ישראל יחזור לארץ ישראל, ולקיים את הבטחתו לאבות האומה "לזרעך אתן את הארץ הזאת", הקב"ה לא עשה את כל זה כדי שזה יהיה לכמה דורות ואח"כ יתבטל הכל ויחזור לקדמותו, אלא הכל הוא חלק מתהליך מופלא של הקב"ה שמכין אותנו לקראת הגאולה השלמה בה נזכה להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו לנצח נצחים במהרה בימינו.

*

ההתבוננות בחשיבותה של הארץ צריכה לחזק אותנו גם **בהתבוננות באהבת ה' לעמו**. אריכות הגלות גרמה לעתים לאנשים שאמונתם רפויה לחשוב שעם ישראל נוצר בשביל לסבול בגלות, ולהיות "היהודי הנודד", וכפי שכותב הרמח"ל (דעת תבונות סי' לו) "ואורך הגלות מורה לכאורה על זה (שעזב ה' את עמו ח"ו) ומפחיד הלבבות שאינם חזקים באמונה האמיתית", אך צריך לדעת שביטוי זה לקוח מהנוצרים ימ"ש, אשר רצו לבטל את אמונת ישראל, וקבעו כי עם ישראל לא בא לעולם אלא בשביל לשמש בתפקיד של "היהודי הנודד", הם אלו שהצמידו את הביטוי הזה לעם ישראל, אך אנו יודעים את האמת הנצחית, **שהקב"ה ברא את עם ישראל להיטיב להם ולהביאם לתכלית הנצחית של "להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו"**. והגלות אינה אלא מחמת חטאיהם של עם ישראל, אך היא אינה תכלית ח"ו. דברים אלו אמורים לקבל חיזוק אצלנו מכח ההתבוננות בחשיבותה של הארץ ומכח זה ניתן לראות את אהבת ה' הגדולה לעמו.

ועל כך היתה הקפדתו החמורה של הקב"ה על המרגלים כפי שאנו רואים בתורה רבות שהקב"ה הקפיד עליהם "עד אנה ינאצני העם הזה **ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבו**" (במדבר יד, יא), וכפי שאנו רואים בתהלים שחטאם היה "וימאסו בארץ חמדה **לא האמינו לדברו**", וכמו שביאר הנצי"ב "לא האמינו לדברו, **שאוהב אותם ורוצה בטובתם**". (והארכנו בזה בגליון 25 בדבר העורך).

בברכת התורה, העורך

החיים שעליו נאמר בפרשת בראשית "ואכל וחי לעולם".

[וכך כותב בעל "חסד לאברהם" (מעין ג - נהר כב): " אותם שהיו בחו"ל והשתדלו לבא בארץ כדי לזכות לנפש טהורה, ולא חשו על ממונם ולא על גופם... ובעבור **שעשו העיקר מרוחם ומנפשם ולא מגופם וממונם, לכן חזרו רוחניות מדה כנגד מדה**, ואתם שהייתם יכולים לבא בארץ כמותם ונתרשלתם לבא בעבור חמדת הממון **וחששתם לממוניכם וגופכם ומהם עשיתם עיקר ומנפשכם ומרוחכם עשיתם טפל, לכן נשארתם גשמיים מדה כנגד מדה**, ואותם שלא חשו על גופם ועל ממונם אלא על רוחם בלבד הקב"ה עושה אותם בריה חדשה, ומוליך אותם לגן עדן התחתון"].

מטעם זה כותב הגר"א (בחומש הגר"א, בראשית לו, כו): "**שיותר טוב בור** (להיות מושלך בבור מסוכן, כיוסף בשעתו) **בארץ ישראל – ממלכות בארץ העמים**". ובכתבי רבי משה דוד וואלי (מלכים ב, יח – עמוד רצ"ד): "כי היו יודעים **שיותר טוב למות בארץ ישראל מלחיות בשאר ארצות**".

ומקרא מלא הוא (תהלים פד, יא) כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי הסתופף בבית אלקי מדור באהלי רשע". ופירש"י: "כי טוב יום אשר בחצריך **ולמחר ימות**, מלחיות אלף שנים **במקום אחר**". [ופסוק זה דרשו חז"ל במדרש תנחומא (ראה סי' ח) לגבי א"י, שהיא "חצריך", ו"אהלי רשע" הוא חו"ל יעוי"ש].

עלייתם של גדולי ישראל במסירות נפש

אנו מוצאים רבות על מסירות נפשם של גדולי ישראל, למען העליה לארץ. כך מעיד על עצמו האור החיים בהקדמה לספרו: "**סיכנתי עצמי סכנות גדולות** דרך מדבר באתי בו.. **לעלות דרך כאן לארץ חפצתי**". גם הרמב"ם מעיד על עצמו (הובא בספר חרדים מצוות התשובה, פ"ג, ובשל"ה יומא נר מצוה, צ): "...יצאנו מעכו לעלות לירושלים **תחת סכנה**, ונכנסתי לבית הגדול והקדוש, והתפללתי בו".

וכתב בתשובת תשב"ץ (ח"ג סי' פר"ח) "וחכמי ישראל היו **מסכנים בעצמם לעבור נהרות כדי לכנוס לא"י**".

וכוונתו לדברי הגמ' בכתובות (קיב, א): "רבי זירא כי הוה סליק לא"י, לא אשכח מברא למעבר, נקט במצרא וקעבר. [ב"כפתור ופרח" (פרק י) גורס כאן: "כי מטא אפילגא דירדנא הוה קא טבע"] אמר ליה ההוא צדוקי: עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו, אכתי בפזיזותייכו קיימיתו. אמר ליה דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, אנא מי יימר דזכינא לה".

ישנם עובדות רבות על גדולי ישראל שסיכנו את עצמם על מנת לעלות לארץ, או על מנת לדאוג לישוב היהודי שבה, כמו שמתאר באריכות בהקדמה לספר פאת השלחן על מסירות נפשם של תלמידי הגר"א, וכפי שמסופר בארוכה על ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל בספר האיש על החומה שהקפיד גם בזמני פרעות כמו פרעות תרפ"ט ועוד, לצאת מירושלים דווקא דרך שער שכם, כיון שזה היה חשוב לצורך חיזוק הישוב היהודי בירושלים. (יעוי' האיש על החומה ח"ב עמ' 473).

ונסיים בעדותו של צאצאם של תלמידי הגר"א, הלא הוא הגאון ר' ישעיה חשין זצ"ל (שהיה מלמד מפורסם בתלמוד תורה "עץ חיים", והיה מקורב למהרי"ל דיסקין זיע"א), בספר שיצא לאור מכתביו (רשומות וזכרונות סוף ח"ג. יצא לאור ע"י חתניו, הג"ר משה יצחק חשין זצ"ל, והג"ר אליהו זלוטניק זצ"ל, חבר הבד"ץ העדה החרדית): "השורש הגדול של הישוב עד כה ועד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו - הוא תלמידי הגר"א ותלמידי הבעש"ט. שהם הם שיסדו והקימו את יסוד הישוב **במסירות נפשם ומתוך סכנות נוראות**.. בכדי לדעת ולהבין לרוחם התלהבותם ומסירת נפשם של תלמידי הגר"א, **והסתכנותם בנסיעה לאר"י משך שנה בסירות קטנות על מים רבים אדירים, וסבלותם בהתישבות הראשונה בזמן של מחלות ומגפות ר"ל, ופרעות ר"ל**, ולהבין לעקשנותם הגדולה בעבודה זו, צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, את "סערת אליהו" רבם הגר"א לקיבוץ גליות וישוב ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות **שתלמידיו מסרו את נפשם, ובאו באש ובמים** בכדי לקרב את הגאולה במצות רבם".

[ובכל הענין יש לדון כיצד הותר להם לסכן את עצמם והלא אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, וגם אם מותר להחמיר על עצמו ולהסתכן למען המצוות (עיין תוס' ע"ז כז, ב ד"ה יכול) מ"מ קשה על אלו שסיכנו את בני משפחתם ומשפחות אחרים (כמו תלמידי הגר"א). אך כבר ביארו בענין זה, שאע"פ שמצוות ישוב ארץ ישראל היא ככל המצוות שבתורה לענין זה שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, מ"מ בכל מקרה שבישיבתו, או בהליכתו (כמו עם הגרי"ח זוננפלד זצ"ל) הוא מועיל לכלל הישוב היהודי בארץ להוציאו מידי הגוים, או שמכשיר את הקרקע לכלל הציבור להתיישב בארץ (כמו תלמידי הגר"א), הרי שבמקרים אלו אין את הכללים של פיקוח נפש, וכמו שמותר (ומצוה) לצאת למלחמה אע"פ שכל מלחמה יש בה איבוד נפשות. (כמ"ש המנ"ח מצוה תכה וכעי"ז במצוה תרד: "נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה, מ"מ מצוה זו דהתורה ציותה ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס כמבואר ברמב"ן, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה, **א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה**". ועיין קהילות יעקב (סוטה סימן ו): "**דודאי היוצא במלחמה הוא בספק סכנה, והרי ע"מ כן יוצאים, וע"ד שכתוב כזאת וכזאת תאכל החרב**"). וכך כל דבר שמותר לצאת בשבילו למלחמה נוהג אף במקום פיקוח נפש (ויעוי' בברכות ג, ב שדוד המלך הוציא את עם ישראל למלחמה בשביל פרנסתם של כלל ישראל)].

נבואות ה' לאחרית הימים

בתיקון חטא המרגלים – תבא הגאולה

נאמר בתהלים (קב, יד): "**אתה תקום תרחם** ציון כי עת לחננה כי בא מועד". פסוק זה מדבר על הגאולה הכללית של עם ישראל [כאשר מדבר הנביא על נחמות של "ציון", מדובר על הנחמות של עם ישראל, משום שעם ישראל נקראים "ציון", כמו שאמרו בזוהר פר' צו (לה, א): "..**דישראל אקרון בשמא דציון**, דכתיב (ישעיהו נא, טז): ולאמר **לציון עמי** אתה"].

וממשיך הכתוב: "**כי רצו עבדיך את** אבניה ואת עפרה יחננו": ופירש הרד"ק בשם החכם הכוזרי: "אתה תקום תרחם ציון, מתי? כי [= כאשר] רצו עבדיך את אבניה, כלומר, כי ירושלם תבנה כשיִכָּסְפוּ ישראל לה תכלית הַכִּסֶּף עד שיחננו אבניה ועפרה".

וצריך להבין מדוע תלויה הגאולה בכך שיכספו עם ישראל ל"ציון". [ועיין מש"כ בגליון הקודם, וישנם היבטים והבחנות רבים בדבר המרכזי הזה].

והענין יתבאר עפ"י דברי רמ"ד וואלי (בפירושו לתהלים קו, כד-ז. - ח"ב עמוד רא) על הפסוק בתהלים (קו, כד) "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו": ופי' רמ"ד וואלי "**[וימאסו]** – והמאיסה היתה שקראוה ארץ אוכלת יושביה... **[לא האמינו לדברו]** - וכבר ידוע שעבירה גוררת עבירה, כי עון של המאיסה **נגרר אחר העון של חוסר האמונה**, כי לא האמינו לדברו יתברך שהבטיחם שהיתה ארץ טובה ורחבה, ורצו לשלוח מרגלים לתור אותה, והשי"ת לא רצה למנוע את שליחותם, אבל הניחם להתקלקל מפני שאבדה האמונה מלבותם, והבלתי מאמינים נופלים בכל מיני טעות שבעולם, עד להיות מתלוננים באהליהם שהוציאם השי"ת מארץ מצרים לתת אותם ביד האמורי להשמידם. וז"ש: וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה' שהבטיחם להפיל את כל יושבי הארץ לפניהם לחרב, והם הזידו להוציא מפיהם שהכח של אותם העמים יהיה יותר גדול מכחו ית', כמו שדרשו רז"ל על ענין כי חזק הוא ממנו". עכ"ד רמ"ד וואלי.

◈◈◈

עץ החיים מביא לאמונה

ביאור דבריו: הנה האכילה מעץ החיים - שעליו ציוה הקב"ה את אדם הראשון - הוא ענין האמונה (ועל כך נאמר "צדיק באמונתו **יחיה**" – שהאמונה היא חיים), וכמ"ש בזוהר הקדוש (וירא קב, ב. - הובא במלואו ב"מעניני הפרשה").

והענין נתבאר בדברי הרמח"ל ("אדיר במרום" עמוד תיד): "ואפרש לך עתה ענין "ותפקחנה עיני שניהם" (בראשית ג, ז), וזה, **כי בתחילה היו ממש כמי שהולך בעינים סגורות נשען על מי שמביא אותו**, ובא הנחש והודיע את חוה שיש דרך אחר בעולם, **שאדרבה האדם ידע את הענינים, ויפקח הוא על ענייו**.. ונתפתתה אחריו, וירדה לעץ הדעת.

וכשירדו ממדריגתם ניתן להם להיות מפקחים על ענייהם.. וסוף דבר להיות תמיד בדאגה, שיצטרכו לחזור על פרנסתם וקיומם, וזה סוד "בזעת אפיך תאכל לחם", **וניתן לה בהכרח – מה שרצתה בבחירה**, כמו שאמרו בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו".

ומבואר ש"עץ החיים", הוא עץ האמונה, שהאוכל מעץ החיים זוכה לאמונה כזו, שהוא סומך על הקב"ה בעינים עצומות ללא שום בדיקה. וחטא עץ הדעת הוא שבודק אחרי דבריו של הקב"ה, ומפקח על ענייו בעצמו.

◈◈◈

אברהם נטע עץ החיים באר"י – ועל ידו הודיע האמונה לכל באי עולם

ומבואר עוד בזוה"ק (וירא קב, ב) הנ"ל, שאברהם אבינו נטע את עץ החיים בא"י, ובכל מקום אחר שהוא ניסה לטעת את עץ החיים לא הצליחה הנטיעה. וזה לשונו: "תא חזי, **אילנא נטע אברהם** בכל אתר דדיוריה תמן, **ולא הוה סליק בכל אתר כדקא יאות, בר בשעתא דדיוריה בארעא דכנען**, ותא חזי, כד חב אדם - בעץ הדעת טוב ורע חב.. **וכד אתא אברהם באילנא אחרא אתקין עלמא, דהוא אילנא דחיי, ואודע מהימנותא לכל בני עלמא**".

ויש לבאר בדרך הפשט את הענין שעץ החיים צריך להיות דווקא בארץ ישראל, דהיינו, **שדווקא מתוך ארץ ישראל אדם יכול לקנות את המידה של עץ החיים, שזהו "לסמוך על הקב"ה בעינים עצומות"**.

וי"ל שזו כוונת הכתוב (תהלים לז, ג) "בטח בה' ועשה טוב **שכן ארץ ורעה אמונה"**, דהיינו, שע"י שתשכון בארץ ישראל, שם "תרעה" אמונה, ששם ישנו מרעה של אמונה, דהיינו עץ החיים. [סתם "ארץ" היא א"י, כמ"ש הגר"א בשנות אליהו ברכות ו, א ובאמרי נעם ברכות לה, א, הובא בחומש הגר"א דברים ח, ח. וכך מבואר במדרש תנחומא ראה, יא ובבראשית רבה סד, ג].

ולכן אומר הכתוב (תהלים קא, ו) "עיני **בנאמני ארץ** לשבת עמדי". שהאמונה שלהם נקראת על שם הארץ, כי דרכה הם קיבלו את האמונה.

◈

ונביא מעט דוגמאות בהם אנו רואים שא"י מביאה לאמונה. **א.** התורה מזהירה על המלחמות בכיבוש הארץ "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם. **לא תירא מהם זכור תזכור את עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים**... כן יעשה ה' אלקיך לכל העמים וכו'".

ב. על הנטיעה בארץ ישראל אמרו בגמ' (שבת לא, א) "אמונת – זה סדר זרעים" ופי' בתוס' שם בשם הירושלמי "**שמאמין בחי העולמים וזורע**". וכמו שאומרת התורה (דברים יא, י – יא) שארץ ישראל אינה כארץ מצרים ששם אתה משקה בעצמך את השדות, אלא "למטר השמים תשתה מים", וכמו שביאר הרמב"ן שם שבארץ ישראל הכל תלוי ברצון ה' שמוריד את המטר, והזורע צריך להאמין בחי העולמים שישקה את השדה שלו.

ג. ויעויין בדברי הגאון ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ("אור יחזקאל" ח"ג עמוד סה) על חיזוק האמונה בזמננו מכח א"י: **שמצד הבטחת ארץ ישראל לישראל אפשר להתעורר ולראות אמונה חושית**, הנה בלומדנו בפרשת השבוע שראינו הבטחת השי"ת לאברהם אבינו ע"ה את ארץ ישראל, שעם ישראל וארץ ישראל יתקיימו לנצח נצחים, **ובראותנו עתה לאחר כל הצרות והרפתקאות שעברו עלינו ואנו זכינו לארץ ישראל כקיום הבטחתו יתברך**, הרי מהתבוננות בענין זה גרידא היינו צריכים להתחזק **באמונה לאין שיעור"**. ועוד שם (ח"ז עמוד צד): "הנה כשמונה מאות שנה היתה ארץ ישראל שממה בלי יושב, רבים מאומות העולם רצו לכובשה ולקבל בה חלק, אולם לא עלתה בידם ולא הצליחו לכובשה ולהתנחל בה, **וכ"ז מחמת שהבטיח לנו זאת הקב"ה בתוכחת משה**, ולפתע פתאום זכינו עם ישראל - לארץ ישראל, והארץ נבנית שלא כדרך הטבע".

◈◈◈

בבקשת "נשלחה אנשים ויחפרו את הארץ" – חזרו על חטא עץ הדעת

וכאשר רצה הקב"ה להכניס את ישראל לארץ ישראל, רצונו היה שע"ז יקנו את האמונה, שילכו "בעינים סגורות" אחרי דברי השבח שהוא אמר על הארץ, שהיא "ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג, ח), ובזה יתקנו את חטא אדם הראשון.

אמנם בחטא המרגלים, חטאו שוב בחטא זה, שלא סמכו על דברי הקב"ה, אלא רצו לשלוח אנשים לבדוק האם אכן הארץ היא טובה, ואח"כ "**עבירה גוררת עבירה**", שלא רק שרצו לבדוק את דברי הקב"ה, אלא גם חלקו על דבריו, ואמרו מבלתי יכולת ה' לעמוד מול כל מלכי האומות, ומה שהוציאם ממצרים הוא משנאתו אותם להמיתם במדבר עפ"ל.

◈◈◈

כשבניה יחמדוה מחמת האמונה בהבטחת ה' – תבא הגאולה

ומסיים רמ"ד וואלי (בפירושו לתהלים קו, שם): "והנה העון הזה היה כל כך חמור לפניו ית', **לפי שפגם בעיקר הכל שהיא האמונה, עד שממנו נמשכה הגזרה של הגליות**, כדי שיכירו וידעו הבנים שאין ארץ כארצם.

ולא יתוקן עון המאיסה של האבות עד שהבנים יביאו את עצמם לחשוק בה בחשק גדול, כענין שנאמר: **אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד - כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו, כלומר דהא בהא תליא, שלא יבא עת חנינה לציון, עד שבניה יחמדוה בתכלית החמדה והתשוקה**, כדי לתקן עון המאיסה של האבות". עכ"ד.

כלומר, **שכמו שחטא עץ הדעת גרם את חורבן ביהמ"ק וכל הגלויות - כך חטא המרגלים שהוא חזרה על חטא עץ הדעת, גרם את חורבן ביהמ"ק וכל הגלויות.**

והתיקון לחטא זה צריך להיות באותה דרך – **לעשות אותה עבודה, ודרך אותו אמצעי**, דהיינו **"אותה עבודה"** - להאמין בהבטחת הקב"ה בעינים עצומות, **ו"דרך אותו אמצעי"** - דהיינו דרך ארץ ישראל.

ואיך יעשו זאת? - "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", שיתקנו את חטא המאיסה של דור המרגלים.

ונראה לבאר שנרמז כאן עומק נוסף. הרי כמו שלאדם לא קוראים "**בשר ועצמות**", ובודאי לא כאשר הוא נמצא בשיא תפארתו, כי הבשר והעצמות נהפכו ונתעלו למהות אחרת, חשובה מאד, וכעת הוא נקרא - "**אדם**", או "**מלך**". כך ג"כ לארץ, כאשר היא בתפארתה, לא ראוי לקרא "**אבנים ועפר**", ואם הכתוב מכנה אותה "אבניה ועפרה", מבואר שמדובר על זמן שהיא עדיין במצב שפל, **וגם אז צריך "שבניה יחמדוה בתכלית החמדה והתשוקה"**.

ונשאלת השאילה כיצד אפשר לחמוד ולהשתוקק לאבנים ועפר "בתכלית החמדה והתשוקה"?

התשובה, **שכאן מגיעה ה"אמונה" ומשלימה את החלל**, כאשר מאמינים בדבר ה' ויודעים שבאבנים ועפר האלו מסתתרת "ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש", ובסופו של דבר תתקיים הבטחת הקב"ה: "..וקרא לך שם חדש אשר פי ה' יקבנו. והיית עטרת תפארת ביד ה' וצניף מלוכה בכף אלקיך". (ישעיהו סב, ב-ג). כלומר: יקראו לה בשם חדש, משום שהיא נתעלתה למהות חדשה - ל"עטרת תפארת וכתר מלוכה".

ואם גם כאשר הארץ במצב של "**אבניה ועפרה**" - עם ישראל רואים אותה בעיני רוחם "**עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת וְצָנִיף מְלוּכָה**", עד כדי שהם חומדים אותה "בתכלית החמדה והתשוקה" - הרי זה מראה שהם **מאמינים להבטחת ה' בעינים עצומות שאכן היא תתעלה לדרגא זו.** - ובזה יתוקן חטא עץ הדעת, שעניינו חוסר האמונה בהבטחת ה'. ובתיקון עץ הדעת תבא הגאולה.

ולכן רק כאשר מתקיים "כי רצו עבדיך את אבניה" – מתקיים "אתה תקום תרחם ציון".

מדברי רבותינו

המשגיח הגה"צ ר' אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל (חלק א) [1]

הקשר עם הקב"ה כראוי – רק בארץ ישראל

"**מעלתה של ארץ ישראל שהיא כנגד ארץ ישראל דלעילא**, ומדתה - בירור השגת הרוחניות, כמו שכתוב "אשר עיני ה' אלקיך בה כו'", **ועל ידה אפשר לאחוז בלשמה הגמור בעבודתו ית'**, והשפעת הקדושה בה שונה לגמרי מאשר בחוץ לארץ, ואפילו שלוחי ההשפעה - המלאכים - שונים בה לגמרי, וכאמרם ז"ל ביעקב אבינו ע"ה (עי' רש"י סוף ויצא).

וזוהי בחינת "כל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוק" (כתובות קי:). (ח"ד עמ' 44).

◈◈◈

רואים בחוש - שהצלחת התורה בארץ ישראל, הרבה יותר מבשאר ארצות

בדורנו אנו **רואים בחוש, כיצד צעירים העוסקים בתורה מתפתחים בארץ ישראל.** הם עולים בלימוד, מצליחים לרכוש ידיעה בש"ס כולו, ומשיגים הרבה יותר מאשר משיגים בחינוך התורני בשאר ארצות. (ח"ג עמ' 196).

◈◈◈

כשאני בא אל ארץ הקדושה **אני מרגיש בבירור שכאן יותר קל ללמוד מוסר ולעורר את לבי.** וכן מרגישים את הסייעתא דשמיא בלמוד תורה. (ח"ג 191).

◈◈◈

קדושת הארץ - מסייעת להתעלות לדרגות גבוהות בעבודת ה'

ארץ ישראל - מתנה גדולה היא וכו', בעיקר, **קדושת הארץ, הינה סייעתא דשמיא עליונה לבוא לידי דרגות גבוהות בעבודת ה' וכו'**. להגיע לדרגה חדשה בעבודת ה', שלא היה יכול לזכות לה בחו"ל וכו'. "אין הנבואה שורה בחוץ לארץ" ו"אין תורה כתורת א"י" [ויקרא רבה יג, ה]. (ח"ב עמ' 55).

◈◈◈

הזוכה להתיישב בארץ ישראל, אם הוא אך אדם רוחני קצת, זוכה למדרגות גדולות, כי "אוירא דא"י מחכים" היא מציאות רוחנית (ח"ה עמ' 329).

◈◈◈

ה"כלים לעבודת ה'" שקונים בחו"ל – סופם להתבטל

ועל קניני חוץ לארץ - אף אותם שניקנו בשלימות העבודה התמימה - אמר יעקב אבינו ע"ה לעשו: "נכסי חוץ לארץ אינם כדאיים לי וכו', טול את אלו" (רש"י ויגש מו, ו). פירוש: **שאינם ראויים להיות כלים לדרגת עבודת ה' שבארץ הקדושה**" (ח"ב עמ' 55).

◈◈◈

אין לטעות, שכּפלים מבחינת חו"ל יכולים לסייע בעבודת ה' שבבחינת ארץ ישראל. עלינו להתפשט מהכלים הישנים והמוגבלים בדמיונות המגושמים השייכים לבחינת חוץ לארץ, ולצפות לסייעתא דשמיא באופן חדש המתאים לאפשרויות הרוחניות החדשות. (ח"ג עמ' 192. וראה שם בהרחבה).

◈◈◈

בארץ ישראל משיגים בזמן מועט ובנקל – מה שמשיגים בחו"ל בזמן רב ובעמל

"...**בשעתיים משיג אני עניינים רמים - שבחו"ל הייתי צריך לעמול עליהם שבועות שלמים!**". (ח"ז עמ' רפד).

◈◈◈

השגת נקודת האמת שבלב – משיגים בארץ ישראל

אנו מרגישים בחוש כי "והשבות אל לבבך" - השגת נקודת האמת שבלב, נקודת לשמה, שהיא עיקר עבודת המוסר - הרבה יותר קל להגיע אליה בארץ ישראל מאשר בחוץ לארץ, אף במקומות המסוגלים לכך ביותר מצד הסביבה [כמו למשל קעלם בשעתה או לפי מצב הזמן גייטסהד עכשיו]. (מכתב מאליהו - ח"ד, עמ' 129; ח"ו עמ' צז).

◈◈◈

חיי נשמות אויר ארצך – קדושתה מאשרת ומענגת לבלי סוף

מה אומר לכם חביבי? **אני מרגיש בחוש אמיתת דברי רבנו יהודא הלוי שאמר "חיי נשמות אויר ארצך" - חיי נשמות ממש.** ואם גם יש מקומות גם בארץ הקודש, אשר הרוחניות גנוזה היא שמה ולא תתגלה על נקל, אבל במקומות התורה, נראינה כבחוש ממש. **כאן בארמונותיה של תורה באה"ק הנך שבע אושר,** ולא בעושר ממון אלא בחיים עצמם ובחירות, חירות מן הגוים, חירות ממהלך חייהם והשקפותיהם, חירות מטיפשותם, חירות מעבדותה של עוה"ז שאין עבדות כמותה.

רחבת ידים מאד מאד היא קדושת הארץ, מאשרת ומעגנת לבלי סוף. הלא מובן ממילא מצב רוחי והלך מחשבותי. (ח"ה עמ' 519).

◈◈◈

בארץ ישראל ניצלים מסכנת ההתבוללות הגדולה שבחו"ל

ובדורנו בא"י יש כעין הרחבה, יש מדינה, והשערים פתוחים, והרבה יהודים באים לכאן, ורוב העם מתרפאים בזה על כל פנים מסכנת ההתבוללות ההולכת וגדלה כל כך בחוץ לארץ. הרי זו סייעתא דשמיא. (ח"ה עמ' 329).

◈◈◈

להתבונן בכך - שה' השיבנו לאר"י בניסי ניסים

ב"ה יום ב', ח' דחנוכה תח"ש...

כשנסתכל בעולמם של האומות כולם, הלא נראה שינוי נורא... באה גם שנאת יהודים גלויה בכל העולם מקצה, ובאותה שעה של מהומה ושערוריה, בתוך אותו ים השנאה אשר יטביענו בו **מתוך כל זה דוקא נולד ההיפך - שהם בעצמם יאמרו לבסס את ישראל באדמת הקודש. האם כך הוא מהלך העולם? האם זהו דרך הטבע?**

ועוד כמה נסים ראינו? היתה ארץ ישראל כמו בצבת אחוזה, צבת אותו רשע וסייעתו, ימח שמם וזכרם. ופתאום ברגע האחרון של סגירת הצבת, והנה נהפך הגלגל משני הצדדים בקווקז ואל עלמיין[2]. **האם גם זה במקרה?** האם גם מגפת הדבר מקרה? ואם כל אלה יעידו כי בנסים ינהיגנו ה', הלא אך בנו הוא לעמוד בנסיון, אשר בו הכל תלוי. **אם נתרפה מראות מעשי ה' במבט רוחני, ולהתקרב אליו ואל תורתו ועבודתו לעת כזאת, הלא ימצאנו עון חס ושלום.** (ח"ג עמ' 350).

---

[1] מתוך ספרי מכתב מאליהו חלקים א – ה; ספר הזכרון לבעל מכתב מאליהו חלקים א – ב (בציונים נכתב חלק ו – ז).

[2] נס "אל עלמין" – שהיה בשבת קודש פרשת פנחס - י"ט תמוז תש"ב.

נביא כאן קצת תיאורים על נס זה:

"בימים הטרופים ההם עמדה גרמניה הנאצית בשיא כוחה ויכולתה, הצליחה להתגבר על יריביה בכל החזיתות, כוחות בנות הברית אשר התארגנו לבלום את פלישת הנאצים הוכו במהירות על ידי הקורפוס האפריקני המשוריין של רומל, למעלה ממאה אלף דיילים בריטיים ואחרים נפלו בשבי בטרם הצליחו להשיב מלחמה שערה, לא היו סיכויים רבים למחנה הבריטי הששי שהתארגן במהירות לעמוד מול הסתערות הגרמנים, פקידי ממשלת המנדט בארץ ישראל מיהרו לשרוף את כל המסמכים הסודיים בטרם קיבלו פקודה לנטוש את הארץ, חברי ההגנה התארגנו לפעולות גרילה נגד הפולשים הנאציים, פעולות נטולות כל סיכוי לשינוי פני הדברים.

אם התגברו כוחות המחנה הבריטי הששי בפיקודו של המרשל מונטיגומרי, גרשו את הגרמנים ונחלו את הנצחון הראשון בשדה הקרב נגד הגרמנים מאז פרוץ מלחמת העולם האחרונה, הודו אלה ללא היסוס כי נפלא הדבר מבינתם "נס אל עלמיין" קראו למערכה, "היתה זו יד ה', - קבע מרשל מוטיגומרי".

והנה פרט אחד הידוע מהנס שהיה שם:

"ביום 4 ביולי 1942 (-למנינם. י"ט תמוז תש"ב), אחרי נפילת המבצר החשוב האחרון שהגן על אלכסנדריה, על מצריים ועל הדרך לארץ ישראל, פרץ קרב עז בין צבא רומל לבין חיילות הבריטיים. כמו בקרבות הקודמים היתה סכנה גדולה שכוחות השטן ינצחו.

והנה הרימו הגרמנים פתאום את ידיהם ונכנעו. איש לא הבין את פשר הדבר עד שנפתרה החידה:

הכוחות הגרמניים התקדמו עד לצינורות המים של הבריטים. צמאים למים בחום הלוהט במדבר - נקבו את הצינורות ושתו לרוויה. משגמעו מלוא לועם הרגישו ששתו מים מלוחים, כי הצינורות היו חדשים וכדי לבדוק אם הם עומדים בפני הלחץ שלחו בהם הבריטים את מי הים (כדי שלא יתבזבזו מים מתוקים בנסיונות). השתיה השורפת הזאת שברה את כח הגדוד ושמה קץ לקרב". הקצין המספר את המעשה אומר שזה היה הקרב המכריע שהציל את אלכסנדריה, את מצריים וארץ ישראל. אפילו אם ההערכה זו מוגזמת בעינינו - מי לא יראה ב"מקרה" זה נס מן השמים, אצבע אלוקים?!"

[המקורות מהספרים "פלאי מלחמת ששת הימים ולקחה"; "דורנו מול שאלות הנצח" הובאו בספר "ימות עולם" להגר"י שוורץ שליט"א - עמוד 96 – 97].

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 28 תמוז תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מעניני הפרשה

פרשת בלק

עיקר מלחמתו של בלק – שלא יזכו לארץ ישראל

בפרשת השבוע אנו קוראים על הברכות שבירך בלעם בעל כרחו את ישראל, ולאחר הפעם השלישית בה הוא בירך את ישראל נאמר (במדבר כד, י) "ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו וכו'".

בספר "צרור המור" (להגאון רבי אברהם סבע אבי חמיו של מהר"י קארו בעל השולחן ערוך) מבאר מה היה הדבר שציער במיוחד את בלק בברכה זו. וכך הוא כותב (במדבר כד, ה): "**מה טובו אוהליך יעקב. הנה בזאת הברכה בישר לישראל בבנין בתי מקדשים**. ולזה אמר מה טובו אהליך יעקב. כי בסבת בית המקדש יש להם כל הטובות וקונין הטוב הצפון לצדיקים בסבת השכינה והקרבנות. ואמר משכנותיך ישראל, לרמוז להם שעתידים ליחרב ולתת משכן בעונם...

ולפי שעכשיו בשרם בביאת הארץ ובבנין בהמ"ק, ובלעם ובלק **כוונתם היתה לקללם בענין שלא יבואו לארץ ישראל**, וזה רמוז באומרו ואגרשנו מן הארץ הידועה, **וראה שברכם בביאת הארץ ובמקדש. נצטער צער גדול ויספוק את כפיו, מה שלא עשה בשאר ברכות"**. עכ"ד.

כלומר, עיקר השתדלותו של בלק לקלל את עם ישראל, לא היתה אלא בשביל שלא יזכו לארץ ישראל ח"ו, וכאשר נתנבא בלעם על כך שיזכו לארץ ישראל, לא היה בלק יכול לשאת את הכשלון שלו – "ויספוק את כפיו".

הקדושה השניה לקדושת השכינה – היא קדושת ארץ הקודש

הדברים האלו מתאימים עם מה שכותב בעל "צרור המור" במקום אחר (פרשת מטות): "וכבר נשבע השם להם (למרגלים) שלא יראו את הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב כי לא מלאו **אחרי ה'**, כלומר **כי קדושת השם היא הראשונה. ואחריה קדושת הארץ**. וזהו כי לא מלאו אחרי [א.ה. כלומר, שלא הכירו שקדושת ארץ ישראל היא הקדושה הבאה מיד "אחרי ה'" – אחרי קדושת השם]. אבל יהושע וכלב מלאו אחר ה' **והכירו קדושת הארץ שהיא קדושה שנייה לקדושת השם"**.

דהיינו: **הקדושה הראשונה - היא קדושת השם, כלומר קדושת השכינה** (עיין רמ"ד וואלי, יהושע, עמוד נג:). **והקדושה השניה לקדושת השכינה - היא קדושת ארץ ישראל**, ומשום שא"י היא **הגוף של השכינה**, וכמו שהבאנו כמה פעמים מדברי רמ"ד וואלי: "ההבטחה הראשונה היותר עיקרית היא, לתת לו ולזרעו **הארץ הנבחרת, דאיהי גופא דשכינתא ממש**" (בראשית ח"ב עמוד תכא. וכ"כ בעוד עשרות מקומות).

כדברים אלו אנו רואים בדברי חז"ל בספרי (דברים פיסקא י. והבאנו בסוגריים פירוש אדרת אליהו להגר"א שם): "והנכם היום ככוכבי השמים לרב, הרי אתם קיימים כיום, מיכן אמרו **שבע כתות של צדיקים בגן עדן זו למעלה מזו**, ראשונה (תהלים קמ, יד) "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך" [אלו בעלי מצוות]. **שניה** (תהלים סה, ה) "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך" [הם היושבים בבתי כנסיות (שנקראו "חצרים") ועוסקים בתפילה] **שלישית** (תהלים פד, ה) "אשרי יושבי ביתך" [הם היושבים בבתי מדרשות (שנקראו "בתים") כל ימיהם], **רביעית** (תהלים טו, א) **"ה' מי יגור באהלך" [הם הקובעין דירתן בארץ ישראל]**, חמישית (תהלים טו, א) "מי ישכן בהר קדשך" [הם היושבין בירושלים], ששית (תהלים כד, ג) "מי יעלה בהר ה'" [הם היושבים בהר הבית ובחיל], שביעית (תהלים כד, ג) "ומי יקום במקום קדשו" [הם אותם שבמחנה שכינה, דהיינו מעזרה ולפנים]".

הרי שהדרגות הגבוהות ביותר הם א"י, וככל שמתקרבים לבית המקדש עולה הדרגה, [וא"י וביהמ"ק הם ענין אחד, והם ג"כ כגוף (א"י) ונשמה (ביהמ"ק). עיין רמ"ד וואלי, דברים, משל"מ, עמוד תמו]. ולכן, מבאר בעל צרור המור, עיקר מלחמתם של בלק ובלעם היתה בענין א"י, ששם הם ראו את חוד החנית של המאבק נגד עם ישראל.

חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל

דברים דומים אומרים חז"ל במדרש תנחומא (פרשת מסעי סימן ו): "**ואין לך חביב מכלן [מכל הברכות שבברכהמ"ז] יותר מברכת על הארץ ועל המזון** שכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה, כל מי שלא הזכיר בברכת המזון על הארץ ועל המזון, **ארץ חמדה, ברית ותורה**, חיים ומזון, לא יצא ידי חובתו. אמר הקב"ה **חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל**, למה, שאני הוא שתרתי אותה. וכן הוא אומר ביום ההוא נשאתי את ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם וגו'". הרי שאע"פ שבברכה זו מזכירים גם את התורה – מכל מקום הטעם שברכה זו חביבה במיוחד, הוא משום שמזכירים בה את הארץ.

דבר העורך

חז"ל בספרי (ראה פיסקא פ) מספרים "מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכין לנציבין אצל רבי יהודה בן בתירא ללמוד ממנו תורה, והגיעו לצידון, וזכרו את ארץ ישראל, וזקפו עיניהם וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהן, וקראו את המקרא וירשת וישבת בה ושמרת לעשות את החקים האלה, **אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה, חזרו ובאו להם למקומן"**.

חז"ל מציגים בפנינו את השאלה בפניה עמדו רבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר: מצד אחד הותר להם לצאת מארץ ישראל כיון שהיה זה לצורך תלמוד תורה, ומצד שני, הם לא היו מחוייבים בזה, שאל"כ הם לא היו חוזרים. שאלה זו אינה שאלה של **איסור והיתר**, אלא שאלה של **סדרי עדיפויות**, והיא יכולה להיות נוגעת במקרים נוספים. נתבונן כיצד פשטו אותם תנאים את ספיקם:

"אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה, חזרו ובאו להם למקומן".

דברים אלו מבוארים לפי מה שהבאנו במאמר על הפרשה מדברי הזוהר הקדוש, **שתכלית המצוות היא "בשביל שיירשו את הארץ הקדושה"**, ומשום שמי שיש לו חלק בארץ הקודש יש לו חלק לעולם הבא. ולכן **שקולה ארץ ישראל כנגד כל המצוות**, כפי שמבאר הרמב"ן (ויקרא יח, כה), כיון שתכלית כל המצוות אינן אלא בשביל ארץ ישראל בה שורה השכינה. [ובכך מבאר הרמב"ן מדוע ישנה חומרה מיוחדת על קיום המצוות בא"י, והתורה מחמירה במיוחד בחטאים הנעשים בארץ הקודש, אע"פ שהם אינם שייכים למצוות התלויות בארץ, משום שכאן הוא מקום הדביקות בשכינה, ובמקום זה חמורים ביותר החטאים שגורמים ח"ו את הריחוק מהשכינה].

ממילא, הכריעו אותם תנאים, כאשר עומדות בפנינו שתי אפשרויות, כאשר לא מדובר כאן על **איסור והיתר**, אלא על **ריוח רוחני - מול הפסד רוחני**, הרי שהריוח הוא להיות בארץ ישראל - שקולה מצוות ישוב ארץ ישראל כנגד כל מצוות שבתורה.

וכך כותב בספר "שער החצר" (סימן רצז): "איתא ברות רבתי (פרשה א, ה) בא וראה כמה חיבב הקב"ה ביאתה של ארץ ישראל יותר מיציאתה. **שהכוונה אפילו נתכוון לשם שמים**" - דהיינו, אע"פ שיוצא ללמוד תורה, שאז יש חביבות ביציאתו, מ"מ אם ישאר בארץ ישראל, הקב"ה מחבבו יותר.

ומסיים בספר הנ"ל "והוא סייעתא למה שפירשנו לעיל בסימן רלג". ושם הוא כותב: "שני חכמים שבאו מחו"ל לדור בארץ, והמה ראו שלא איתדר להו לישב בארץ מפני כמה בלבולים המקטרגים, המעיקים ומטרידים אותם מעבוד את ה' כאשר היו בראשונה, ולזה האחד אך יצוא יצא לחו"ל לעבוד את ה' כבראשונה, **והשני נשאר בארץ ישראל, אמנם לבו נוקפו שקצור קצרה ידו מעבודת ה', [ובאמת] .. משובח הוא יותר, כי ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות** כמאמרם ז"ל".

*

בענין זה מן הראוי לציין למכתבם של תלמידי הגר"א שכותבים בתקופה הראשונה שהם היו בארץ [שכונתה "תקופת היסורים", על שם היסורים הנוראיים שסבלו למען ישיבתם בארץ במשך תקופתם הראשונה לעלייתם לארץ, במשך כשלושים שנה עד שנת ת"ר]: "אי הוי ידעי ראשי וגבורי אדירי חו"ל האי דוחקא דהוי בכלה דינן **דמבלבלא מעיונא דאורייתא**, הוי נקטי בשיפולי גלימייהו והוי רהיטי לתמוכי ידייהו".

אנו רואים שלמרות בקשתם הנרגשת להוסיף בתורת בארץ ישראל, ולהסיר את העיכובים שגורמים היסורים, מכל מקום לא עלה על דעתם לחזור לחו"ל, וכהנהגתם של רבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר המובאת בספרי הנ"ל.

תלמיד אחר של הגר"א, הלא הוא הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצוק"ל אף הוא אותה רוח עמו, בדבריו המבהילים מעמיד בפנינו רבינו הגר"ח - אבי הישיבות, את המבט התורני והמימד הנכון על גודל המשמעות ועוצם מעלת התורה בארץ הקודש לעומת חוצה לארץ, כפי שמעיד הגאון רבי יצחק אייזיק כהנא זצ"ל במכתבו (הובא בקובץ ישורון כרך לד עמ' תתט): "**וכן ידענו בבירור מפי קדוש ה' הגאון מוהר"ר חיים**

מוולאזין ז"ל על ענין מעשה ששאלו ממנו נידון שילוח כסף הקדשים לפה. והשיב כי התורה ועבודה הנעשה שם אף רבע שעה יקר בעיני ה' מלימוד ישיבותיכם כל היום בארץ הטמאה".

על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת עלינו, **שאנחנו זוכים כאן בארץ הקודש לתורת ארץ ישראל בהידור רב**, ואנו רואים בחוש כיצד מתקיים מאמרם של חז"ל "אין תורה כתורת ארץ ישראל", ועל כך אמרו חז"ל (מדרש שוחר טוב תהלים קה, א. והובא בילקוט שמעוני תהלים רמז תתסב): "אמר ר' יוסי בן חלפתא לר' שמואל בריה **מבקש אתה לראות את השכינה בעולם הזה עסוק בתורה בארץ ישראל**, שנאמר דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד".

*

אך למרות שכאמור בימינו ב"ה התורה פורחת בארץ ישראל יותר מבכל מקום אחר, השאלה הזו יכולה להיות נוגעת במקרים שבהם עומדת לפני האדם **שאלה של חומרות והידורים וכיוצ"ב על חשבון חיזוק ישיבת ארץ ישראל**, במקרה כזה, הדריכו אותנו חז"ל, שאף אם מותר לצאת מא"י מאיזו סיבה שתהיה, מכל מקום כאשר נעשה את המאזן, **הרי שהכף מכריעה לטובת ישיבת ארץ ישראל השקולה כנגד כל התורה**, ומכ"ש גם אם אין כאן שאילה של איסור והיתר, יש כאן שאלה של ריחוף מול הפסד, ועל כל אחד לשקול מה הוא מעדיף.

וכמובן שאין צריך לומר שלא מדובר במקרה שיש לאדם שאלה של איסור ח"ו, משום **שמצוות ישוב ארץ ישראל אינה דוחה שום איסור ח"ו**, ואפי' עירוב תבשילין. [להוציא את מה שהתירו חז"ל בפירוש, כמו מה שאמרו (ב"ק פ, ב): "והלוקח בית בארץ ישראל - **כותבין עליו אונו (שטרו) אפילו בשבת**. בשבת סלקא דעתך? אלא.. **אומר לנכרי ועושה**, ואף על גב דאמירה לנכרי שבות היא, **משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן**". וכן מה שאמרו בכתובות (קי, ב): "ת"ר, **לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים**, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה"].

ולמרות שהדברים ידועים ופשוטים, מן הענין להביא מש"כ בספר "עליות אליהו" (הערה פ"ו) בטעם שהגר"א חזר מנסיעתו לארץ ישראל. - "ואני שמעתי מידידי הרב מו"ה יצחק נ"י, בהרב המפורסם מ' זלמן ר' אורעס זצ"ל מווילנא, כי שמע מאביו הצדיק, שטעם אשר שב הגאון מנסיעתו לאה"ק, היה **בגלל הנמלים על הספינה, ושלא יוכל לאכול פת על ש"ק כדין**", הרי שאף בשביל ביטול סעודת שבת חזר הגר"א מנסיעתו לא"י.

וכבר הבאנו מדברי הרמב"ן על כך שישנה חומרה מיוחדת על שמירת התורה בארץ ישראל, וכן ידוע מדברי הגר"א באיגרתו שהזהיר את בני משפחתו, "בפרט אם נזכה לבא לארץ ישראל, **כי שם צריך לילך מאד בדרכי ה'**".

ועל אף קדושתה של ארץ ישראל, ישובה אינו דוחה אף מצוה קלה, משום שאדרבה העבירה על מצוות התורה אינה בונה את ארץ ישראל אלא מחריבה אותה, וכמו שאומרת התורה (דברים ד א) "ועתה ישראל **שמע אל החקים ואל המשפטים** אשר אנכי מלמד אתכם לעשות **למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ אשר ה' אלקי אבתיכם נתן לכם**". וכן עוד פסוקים רבים בסגנון זה.

*

ואחרי הכל יש להדגיש שב"ה בימינו **ישיבת ארץ ישראל אינה עומדת בסתירה לשום הידור בעבודת ה'**, ואדרבה דווקא כאן פורחת התורה יותר מבכל מקום אחר, וכאן ישנם את הכלים הכי ראויים להתעלות בעבודת ה' מכל הבחינות, כמו שכותב הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א "**אדם אשר שואף לעלייה רוחנית - אין מקום טוב יותר בשבילו מאשר בארץ ישראל**, הוא ימצא בה תשתית תורנית רחבה, בה יוכל להשיג דרגות רוחניות ולעלות במעלות התורה כאוות נפשו". (דע מה שתשיב עמ' 61).

וכך הובא בספר "לפיד האש" (ח"ב עמוד תקכז) מדברי הגה"ק ר' יקותיאל יהודה מצאנז קלויזנבורג זצ"ל בדברים שנשא בהנחת אבן הפינה לקרית צאנז בנתניה: "דעתינו היא, שבזמן כזה, כאשר יש אפשרות לכל יהודי לעלות לארץ ישראל, ויש פה ברוך השם קיבוץ גדול של שלומי אמוני ישראל, **ועל אף כל המגרעות יכול כל איש לעבוד כאן את ה' כרצונו וכדרכו, מחויב כל יהודי באשר הוא לקיים מצות ישוב ארץ ישראל בגופו ולעלות הנה** - כה נכין את עצמינו בהכנה דרבה לדורו של משיח".

בברכת התורה, העורך

נחלת הארץ קדמה בבחינת התכלית

וצריך להבין את הדברים, מדוע חז"ל מתייחסים לא"י כדבר הכי גבוה והכי חשוב, יותר מהתורה והמצוות.

אך הדברים יתבארו עפ"י מה שאמרו חז"ל בגמ' במסכת קידושין (מ, ב), "וכשם שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה... **וכשם שדינו קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה** שנאמר (תהילים קה, מד) ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו **בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו**".

דהיינו שחז"ל מבארים את מה שנאמר בכתוב "בעבור ישמרו חוקיו", היינו **בשכר** שישמרו חוקיו [וכאדם האומר לחבירו טול שכרך "בעבור" עבודתך].

וכך כותב בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן קפב). "כי עיקר **שכר התורה** הוא נתינת הארץ, וכדכתיב ויתן להם נחלת גוים ועמל לאמים יירשו **בעבור ישמרו חקיו** ותורותיו ינצורו".

והנה נתבאר במסילת ישרים, שהשכר על המצות - להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו - הוא **תכלית המצוות**, וא"כ מדברי הגמ' שעיקר שכר המצוות הוא ארץ ישראל, אנו שומעים **שארץ ישראל היא תכלית המצוות**, דהיינו שהיא האמצעי הקרוב ביותר לתכלית - "להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו", ומשום שארץ ישראל היא גוף השכינה וכנ"ל בדברי רמד"ו.

וכך מבאר **הגאון יעב"ץ** ("סידור בית יעקב" ברכת נודה לך) את ברכת על הארץ ועל המזון: "לכאורה אין הסדר מכוון [- שהברכה פותחת ב"על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה וכו'"], שהרי כיבוש הארץ מאוחר אפילו לנתינת התורה, והיה לו להזכירו בסוף? **אבל, נחלת הארץ קדמה בבחינת התכלית**.. כי נחלת הארץ היא תנאי בקבלת אלוקותו ית' לפי שנקרא אלקי הארץ, **ולזה כל עיקר יציאת מצרים היתה למען יירשו הארץ ויקבלוהו לאלקים** בשלם שבפנים..".

וכך כותב המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצ"ל: "**סוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי גדולה.. ותורה אינה עוד אלא הכנה לארץ ישראל..; כי היא (ארץ ישראל) התכלית, א"י היא תכליתו של המקום ב"ה. עיקר כל הבריאה, והיא תכלית כל התורה**". ("דעת חכמה ומוסר" ח"ב עמ' רו; "דעת תורה" בראשית ח"א עמ' ג).

הטעם הזה מבואר ג"כ בדברי המהר"ל שהבאנו כמה פעמים (גבורות ה' פרק נ"ט): "כמה מעלות טובות.. ויותר מזה **שנתן התורה** הוא דיבוק יותר, **ויותר מזה שהכניסם לארץ ישראל**, כי הארץ הזאת לחלקו של השי"ת, וכמו שאמרו 'כל הדר בחו"ל כאילו אין לו אלוה' (כתובות קי, ב) **וזהו הדיבוק יותר**. ויותר **שבנה להם בית הבחירה** והשי"ת שוכן אתם לגמרי".

ומבואר בדבריו שא"י היא המעלה היותר עליונה, והטעם - משום שהיא האמצעי הגדול ביותר לדבקות בשכינה, וכלשון המהר"ל "**וזהו הדיבוק יותר**".

ובאמת הדברים מבוארים בדברי חז"ל בזוהר הקדוש פרשת וישלח (ח"א, דף קעז עמוד ב): "ובגין כך יהב לון אורייתא דקשוט, למזכי בה ולמנדע ארחוי דקודשא בריך הוא - **בגין דירתון ארעא קדישא. דכל מאן דזכי בהאי ארעא קדישא, אית ליה חולקא לעלמא דאתי** כמה דאת אמר ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ" [תרגום ללשה"ק: ולכן נתן להם תורת אמת, לזכות בה ולדעת דרכי הקב"ה - **כדי שיירשו ארץ הקדושה, שכל מי שזוכה בארץ הקדושה הזו, יש לו חלק לעולם הבא** כמו שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ].

הרי מלמדים אותנו חז"ל, שארץ ישראל היא תכלית התורה והמצוות, משום שמי שזוכה בה, זוכה לעולם הבא, משום שארץ ישראל היא גוף העוה"ב.

וכל פסגת תקותם היתה כי בניהם ישבו בארץ המוריה

זהו מה שכותב הגאון בעל אור שמח במכתבו (שנתפרסם ב"התור" תרפ"ב, גליון ג): "הנה מאז הכיר האחד אברהם אבינו, את בוראו, היה קושר כל תקותו והבטחתו בהנחילו את ארץ הקדושה לבניו, ואחריו יצחק.. וכן יעקב.. **וכל פסגת תקותם היתה כי בניהם ישבו בארץ המוריה**".

"ומיום מתן תורתינו הקדושה לא פסקה הנבואה מלצוות על ישוב הארץ, **ואין לך פרשה שבתורה שלא נזכרת בה ארץ ישראל**, ואף במצוות של חובת הגוף נאמר: "כי יביאך" - "כי תבואו" - עשה מצוה זו (תפילין) **שבשבילה תיכנס לארץ** (קידושין לז, ב; ועיין בכורות ה, א) ואף במצוות מושכלות ונוהגות בכל מקום ובכל זמן, כמו כיבוד אב ואם, נאמר: "למען יאריכון ימיך **על האדמה** וגו' (שמות כ, יב)".

"והקפיד השי"ת **על כבוד הארץ יותר מעל כבודו** כביכול, עד שבעשיית העגל אחרי שובם מחל להם השי"ת, וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו (שמות לב, יד), ועל הוציאם דיבת הארץ וימאסו בארץ חמדה נשבע ה' ולא ינחם, וכמו שנאמר (במדבר יד, מב) אל תעלו כי אין ה' בקרבכם".

חכמת סופרים

"כל גיא ינשא, ואיהו גימטריאות פרפראות לחכמה" (תיקוני זוהר תקון ע). ורוצה לומר דנאמר ביה "חכמת סופרים תסרוח" [- שסופרים מספר הגימטריאות], וזה "כל גיא" שהיה שפל מאד - "ינשא". (ביאור הגר"א שם דף קלט, ב).

ירמיהו ל, יח: כה אמר ה' הנני שב שבות אהלי יעקוב **ומשכנתיו** ארחם ונבנתה עיר על תלה וארמון על משפטו ישב.

"ומשכנתיו" – בגימטריא "ארץ ישראל". וכאילו אמר "וארץ ישראל ארחם".

והנה "אֲרַחֵם"- משמע, שישנו דין, והקב"ה ממתיק את הדין ומרחם. ולכאורה א"י אינה צריכה רחמים כיון שהיא לא חטאה אלא יושביה.

אך הדברים מבוארים עפ"י מה שנאמר בפרשתינו (במדבר כד, ה) "מה טבו אהליך יעקב **משכנתיך** ישראל. שפירשוהו חז"ל שהם **ממושכנין בעוונות ישראל**, וכמובא בפירש"י. ומבואר, שהיה **כעס וחימה ודין על המשכן, ועל ארץ ישראל בגלל עוונות ישראל**, וארץ ישראל היתה כמו "ערב" שנתבע על חובות הבע"ח.

ולכן אמר "**ומשכנתיו** ארחם", דהיינו שבתחילה ארץ ישראל היתה נתונה בדין, בגלל שהיא **ממושכנת** בעוונות ישראל, אמנם כשתבא הגאולה - אמתיק את הדין מעליה, **וארחם עליה**.

ועל כך מסיים הכתוב שכיון שירחם הקב"ה על ארצו "ונבנתה עיר על תלה וארמון על משפטו ישב". (בשם הגר"א).

נבואות ה' לאחרית הימים

שנות הגלות כנגד חטא מכירת יוסף

(בראשית לז, יח) ויראו אותו מרחק ובטרם יקרב אליהם **ויתנכלו אותו להמיתו**: וכתב רמד"ו (בראשית, ח"ב, עמוד תקמ"ח) "**העון הגדול הזה גרם לישראל כל הצרות וכל הגלויות**, כמו שאמרו רז"ל בספר הזוהר [זוהר חדש פרשת וישב, ויובא להלן], כי כוונתם של השבטים היתה לקלקל את היסוד, וכבר ידוע שהקלקול של היסוד גורם שיתקלקל כל הבנין, דאינו חוזר להבנות עד שיכופר העון שגרם את קלקולו".

בדברי הזוהר (זו"ח וישב) שהביא רמ"ד וואלי - מבארים חז"ל כיצד כל שנות הגלות מכוונות כנגד חטא מכירת יוסף. וכך החשבון: **עשרים ושתים** שנה היה יוסף מרוחק מאביו, **עשרה** שבטים השתתפו במכירתו, הרי **מאתים עשרים**, ונאמר בפסוק "**שבע** על חטאותיכם", וא"כ יש להכפיל את מאתים עשרים השנים בשבע, ומזה יוצא מנין שנות הגלות, **אלף תק"מ** שנה. ואומר הזוהר, שלאחר מספר שנים אלו תתחיל הגאולה להאיר לאט לאט במשך שבע עשרה שנה, כנגד מה שיוסף היה בן שבע עשרה שנה במכירתו.

ונביא את לשון הזוהר חדש הנ"ל: "תא חזי, כמה שנין יתיב ההוא צדיק דלא חזא לאבוה **עשרין ותרין** שנין.. לכל שבט ושבט מאינון עשר שבטין דזבינו ליה, לפום חושבנא הוו **מאתן ועשרין** שנין לכלהו... וכדין אתפרע מניהו.. מרזא **דשבע** על חטאתיכם.

תא חזי, כד תמני **עשרים ותרין** שנין **שבע** זמנין לכל חד מאינון **עשרה** דזבינו ליה, הוו להו **אלף וחמש מאה וארבעים. וכדין יתער פורקנא דישראל, כצפרא דשארת לאנהרא זעיר זעיר, עד י"ז שנין**, דאסתלק ההוא צדיק דרגא דטו"ב, הדא הוא דכתיב (בראשית לז) יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו... וכדין יתער קודשא בריך הוא טבוון סגיאין על ישראל, ויתבע עלבונהון, ועלבונא דאורייתא דאוקדו בנורא, ודמא דאינון דאתקטלו על קדושת שמיה. וכדין יתרעי יוסף לאחוהי (ישעיה יא) אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצור את אפרים".

ולפי"ד הזוה"ק, כיון שחורבן ביהמ"ק היה בשנת **ג"א תתכ"ח**, א"כ בשנת **ה"א שס"ח**, היתה הגאולה צריכה להתחיל להתנוצץ מעט מעט במשך י"ז שנה - עד שנת **ה"א שפ"ה**.

◈◈◈

שנת שפ"ה – היתה מסוגלת לגאולה השלימה, ונהפכה לגזירות קשות

והנה כלל הוא בידינו, ששנה שהיתה מסוגלת לגאולה השלימה, והחמיצו אותה - נהפכת לשנה של גזירות רח"ל, וכמש"כ הרמח"ל (אגרת פב): "**כי מכאן נולדו רוב פעמים הגזירות ח"ו שהיו לישראל על הרוב בזמן קצים** - כי היה העיבור ואח"כ **הנפילה**".

[כלומר, שבשנה המסוגלת לגאולה השלימה, השכינה מתעברת מנשמת המשיח - על מנת להוליד אותו באותה שנה, וכאשר לא זוכים לגאולה, היא מפילה אותו, וכפי שכותב הגר"א בביאורו על כמה אגדות (מאמר סבי דבי אתונא – נחש לכמה מיעבר): "..כי בכל עת ועת מתעברת (השכינה) ממשיח, ואם היו ישראל כדאי, כבר נולד משיח, אבל בעוונותינו מפלת אותו כל פעם ופעם בעבור שאנו מתרפים מדברי תורה, וזה שנאמר שם בגמרא (סנהדרין צו, ב) אימת אתי בר נפלי, אמר לו משיח בר נפלי קרית ליה, אמר ליה אין, דכתיב ביום ההוא אקים את סכת דויד הנפלת". ועל כך אומר הרמח"ל שהנפילה גורמת גזירות וקטרוגים].

וכך היה ג"כ בשנת ת"ח, שהיתה ראויה להיות באותה שנה הגאולה השלימה ותחיית המתים, וכמבואר בזוה"ק (תולדות קלט, ב; שמות י, א), וכיון שלא זכו, נהפך **לגזירות ת"ח ות"ט** שנטבחו רבבות מבית ישראל הי"ד. וכמש"כ הש"ך בסליחתו (שהוזכרה במג"א ס"ס תק"פ. ונדפסה בסוף סדר סליחות כמנהג ליטא, אמסטרדם שנת תי"א) "**שנת ת"ח אשר חשבתי ב"זאת" יבא אהרן אל הקדש לפני ולפנים / נהפך כנורי לאבל ושמחתי ליגונים**..".

◈

וכך בדיוק נתקיים בשנת שפ"ה, שהיתה הכנה לגאולה, משנת שס"ח עד שנת שפ"ה, והישוב בירושלים התפתח (כמו שנביא להלן) שאז היתה ראויה להיות הגאולה השלימה, וכיון שלא זכו, הגיעה מיד גזירה קשה אשר לא היתה כמותה, וכפי שמתאר גברא רבה מאנשי ירושלים בספר "חרבות ירושלים": "ויהי היום קם הרשע בן רשע מחמד בן פרוך בעל מום רע סומא באחת מעיניו, וינשאו לבו לקנות מאת מושנה המלך את ממשלת ירושלם לימים ידועים, ויבא ירושלימה ושלוש מאות איש עמו אחוזי חרב וגבורי חיל המכונים מיימיניש.. ויחל לרדות בקרית מלך רב באכזריות משונה, **ויכבד עולו על צוארינו.. יותר מכל אשר היו לפניו**...

"בסדר ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך **השפ"ה** נמסרה עיר אלקינו ביד המוסלים פקידו של בן פרוך שתום העין, והוא נכנס בה יום שבת קודש כ"ו טבת **השפ"ה**", ושם מאריך איך שהטיל עליהם מיסים כבדים מאד, בהון עתק, ובעבודת פרך, והכניס לבית האסורים ט"ו מחכמי ירושלים, ביניהם השל"ה הקדוש וכו' וכו'. והצרות הנוראות מבן פרוך נמשכו "עד שנים עשר בכסלו שפ"ז, זה היום עשה ה' להצילנו מיד הרשע בן פרוך, להוי פריך בקיסא".

◈◈◈

בשנת שפ"ה - נתישבה עיר אלהינו באופן שלא היה כמותו מזמן הגלות

אמנם מאידך רמ"ד וואלי (ספר הליקוטים, ח"ב, תשצ"א) לאחר שמביא את דברי הזוהר חדש (וישב) הנ"ל, והאריך בו, כותב: "צא וחשוב ז' פעמים ר"ך, הם אלף וחמש מאות וארבעים שנים שני הגלות אחר החרבן, **ואז התחילה הגאולה לצמוח**, והתנוצץ על ידי חכמת האמת הגדולה והקדושה שזכה בה הרב הקדוש (האריז"ל), **ורגלים לדבר**, עד שיבא עת רצון ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים וד"ל". דהיינו, שאע"פ שהוחמצה השעה, ולא זכינו לגאולה השלמה, מכל מקום **היו דברים שהתחילו להתנוצץ, והם לא התבטלו, ומאירים עד ימינו, ועד הגאולה השלימה במהרה בימינו.**

◈

וגם בענין הישוב בירושלים - הישוב התחיל להתפתח אז, ולמרות הצרות שעבר הישוב בשנת שפ"ה, הוא היה הבסיס להמשך הישוב שאח"כ. ותחילה נביא כאן על התפתחות הישוב באותם ימים מדברי השל"ה במכתב לבניו משנת שפ"ב (בתוך הי"ז שנים הנ"ל): "..כי תודה לא-ל נעשה המקום צר בירושלים, כי קהל אשכנזים בירושלים הם בכפל מקהל אשכנזים שבצפת תוב"ב.. **כי ירושלים אף שהיא בחורבנה עתה היא משוש כל הארץ, ושלום ושלוה ומזונות טובים, ויין מובחר מן המובחר**, ויותר בזול בירושלים מבצפת, וגם קהל אשכנזים יושבים מסוגרים, משא"כ בצפת ת"ו בעוה"ר גזלות גדולות, כי הם יושבים על שדה פרוץ מכל צד, **וכל הספרדים שבירושלים מתרבים למאד מאד ממש למאות, ובונים בנינים גדולים, ואנחנו חושבים כל זה לסימן גאולה בב"א.** ובזמן קצר אי"ה תשמעו כי קהל אשכנזים יהיה קהל גדול ונורא במאד מאד ... אתם בניי יצ"ו הודיעו לכל אשר נפשו חשקה לאה"ק, **שידור דירה בירושלים עיה"ק תוב"ב... כי שם כל טוב, לא חסר דבר**, והעיר מסוגרת ומוקפת חומה. **והיא מקום גדול כמו לבוב... כי יש בירושלם לומדים גדולים**.. כי יש בירושלם יותר מת"ק בעלי בתים ספרדים **ובכל יום ויום מתרבים בע"ה**..".

וכן - **על אותם שנים** - כותב בספר "חרבות ירושלים" הנ"ל בפתיחת ספרו: "ויהי בימי סולטאן מוראד מלך תוגרמה יר"ה, בשנת שלוש למלכו היא **שנת ה'שפ"ה** ליצירה, היה שולט בירושלים ע"ה תוב"ב השר מחמד באשה, **ונתישבה עיר אלקינו מבני עמנו יותר ממה שהיתה מיום גלות ישראל מעל אדמתם, כי מדי יום ביום היו באים יהודים רבים לשכן בה**.. ושמעה הולך בכל המדינות, כי היינו יושבים בה לבטח בשלוה והשקט... **כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם היתה מאירה לכל יושבי תבל ושוכני ארץ, כי שם צוה ה' את הברכה, ואוירה החכים חכמים מחוכמים וגבורי חיל במלחמתה של תורה, והיו בה בתי מדרשות לרוב פתוחים לרוחה**.. והיה מעשה הצדקה שלום והשקט, אין שטן ואין פגע רע, אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו".

ובהקדמת הספר כתב: "..היו נחרדים כצפור בנים רכים מארבע כנפות הארץ להתישב בירושלם, והיה זה סימן נגלה לתחלת קיבוץ גליות.. כי בשבתנו היום בעיר אלקינו עם היותנו מתי מספר נחשבים אנחנו כאילו כבר נקבץ בה יותר מחצי הגלות..".

◈◈◈

הבסיס לישוב היהודי בירושלים

ואמנם לאחר מכן במאורעות שקרו בשנת שפ"ה היה חורבן לישוב היהודי בירושלים, אך מ"מ היתה התחלה שנשארה והיא היוותה את הבסיס לכל הישוב היהודי בירושלים בשנים שאח"כ, כפי שממשיך בספר חרבות ירושלים הנ"ל: "..והנה קודם ביאת בן פרוך היו נחרדים כצפור בנים רכים מארבע כנפות הארץ להתישב בירושלם, והיה זה סימן נגלה לתחלת קיבוץ גליות, ואם בעוונותינו נתמעטו קצת לסבת צרותינו, הנה יכולה מ"מ פליטת בית יהודה הנשארה שורש למטה לעשות פרי למעלה, **כ"ש עכשיו כי פקד ה' את עמו וארצו ויגרש מפנינו האויב בן פרוך, כנשר יראו ושבו בנים לגבולם ביתר שאת ויתר עז**...".

◈

ואכן "גרעין חשוב" זה - של ישוב ירושלים בזמן השל"ה, היה הרקע והבסיס לעליות שאחריהם, דהיינו עליית ר' יהודה החסיד, כשבעים שנה אח"כ, ואחרי עוד כמאה שנה - עליית תלמידי הגר"א, אשר כל העליות לירושלים התבססו על "גרעין הישוב" שהיה בירושלים מתקופת הרמב"ן [אשר בתקופתו התחילו ימות עקבתא דמשיחא. עיין גליון 21 טבת תשע"ו, במדור "נבואות ה'"]. וביותר מתקופת השל"ה המוזכרת בזוה"ק הנ"ל, **ומכחם ומכח כחם - הוא הישוב הגדול שיש בימינו בירושלים, ומכח זה בכל ארץ ישראל, אשר אין לה הפסק עד אחרית הימים.** (עיין תנחומא שופטים, ט; ירושלמי שביעית פ"ו ה"א).

מדברי רבותינו

המשגיח הגה"צ ר' אליהו אליעזר דסלר זצ"ל (חלק ב) [1]

מצות ארץ ישראל – מביאה אל הגאולה השלמה

כמובן שאני מחבב מאד מאד את העליה לארץ מפאת מצות ישוב ארץ ישראל, ואפשר מאד כי בזכות מצוה זאת יזכנו השי"ת לגאולה שלמה מהירה ע"י משיחו משיח האמת[2]. (ח"ו עמ' שיד).

◈◈◈

רק זה שעולה בלי חשבונות במס"נ – הוא יעלה והוא ינחל

שמח אני כי סרתם חוצה לעיר להנפש... אמנם אלו נשפת את אויר קדושת ארצנו הנחמדה אשר חיי נפשות היא, כי אז ידעת מהו "היפה והטוב שבעולם". ...אינני מבטיח לי הרבה מסיורו של מר אביך היקר שליט"א, כמו שנוכחתי מכמה סיורים אחרים. כללו של דבר כמעט כל אשר יבא לתור את הארץ, נשאר אח"כ במקומו ולא יעלה לאה"ק. **רק זה שעולה בלי חשבונות ושאלות ועולה במס"נ על מנת לסבול, הוא ניהו אשר יאחז באה"ק ולא ירפנה, הוא יעלה והוא ינחל.** האמת כי סבול יסבול **אבל סוף סוף הוא נקלט בארץ. א"י היא מהדברים שנתנים ביסורים, וכשמבקשים לישב בה בשלוה אזי גלגל החוזר ישיב אל הגלות.** ככה הרבה מאד אנשים חשובים באים מן הפזורות וחוזרים שמה ונשארים. כל או"א ראוי שיבא לכל הפחות לראות את המקום אשר ישיבנו השי"ת אליה ומקוים אנו שישיב גם את קדושתה באיתגליא בב"א. (ח"ד עמ' 352).

◈◈◈

ה' אמר לאברהם אע"ה "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (בראשית יג, יז)... אבל וודאי **המעשה הקובע את המציאות צריך להיות לא מעשה סתם אלא מעשה בבחינת עמידה בנסיון,** הוא הלך בה בשעה שהכנעני אז בארץ (יב, ו), והם התלוצצו על מעשי אברהם אע"ה, וכשנודע להם שאברהם אומר שהקב"ה הבטיח לו את הארץ בקשו לרדפו ולהורגו (עי' מדרשים בתורה שלמה). **נמצא שהיה נסיון ובחירה בענין ההליכה, ובכך הכניס אורה בבחירתו הטובה שצירפה למעשה ונקבעה לו ירושת הארץ לנצח.** (ח"ה עמ' 402).

◈◈◈

גם מי שבינתיים גר בחו"ל – ראוי לבקר באר"י כמה פעמים בשנה

לדעתי אפי' מי שאיננו יכול עוד לקבוע מגורו בארץ הק', **ראוי מאד שיבא לבקר את הארץ תמידים כסדרן, אולי איזה פעמים בשנה,** הן למען התועלת הרוחנית של המבקר והן לתועלת המתבקרים. (ח"ו עמ' רלא).

◈◈◈

לא רצה לצאת מארץ ישראל – אפי' לצורך ניתוח אצל רופאים יותר מומחים

בדבר הניתוח הנדרש לי, כאשר כבר כתבתי לך, באתי בעהשי"ת לידי החלטה, למרות אשר הרבה מידידינו ובראשם הגר"י סרנא הי"ו ר"מ דישיבת חברון מצדדים בכל תוקף בדבר עצתם שאסע לאמריקא לעשותו שמה, מ"מ החלטנו לעשותו כאן בעהשי"ת להצלחה. עיקר הטעם, שנראה לענ"ד, כי אם גם רשאים על פי דין לצאת מא"י לחו"ל לצורך גדול ובפרט לניתוח שיש בו משום סכנה, מ"מ מכיון שגם כאן עושים ניתוח זה ומצליחים ב"ה כמעט תמיד, על כן אדרבא הרי בכל מקום שהוא יש סכנה בניתוח, וזקוקים לרחמי שמים, **ואם בא אדם לחשוש למה לא יחוש כי עכ"פ.. הרי ראוי ונכון להיות בא"י,** יה"ר שיהי' לחיים ולברכה, ועוד חוששני, לחשש חסרון בבטחון, **וכש"כ שבכאן יש גם זכות א"י.. כאמור הנני חושש מצד עצם הדבר מלצאת את הארץ, וה' הטוב יהי' בעזרי.. וגם בעל החזון איש סובר כך.** (ח"ו עמ' של).

◈◈◈

בטחון ומנוחת הנפש בארץ ישראל

ובאמת **גם בדורנו אנו מוצאים בחינת מנוחה וביטחה נפשית בארץ ישראל יותר מבכל הארצות.** בעינינו ראינו, שבשעה שבכל הארצות חרדו בשנים האחרונות מפחד מלחמת עולם חדשה, חס ושלום, ורבתה המנוסה ממדינה למדינה, למקום שנראה בטוח יותר, **לא יצאו מארץ ישראל אלא אוהבי תענוגות עולם הזה שחפשום במקומות אחרים, אבל מפחד מלחמה לא ברח איש, כי הפחד לא שלט בארץ ישראל. ותהי לפלא,** שהרי לכאורה יש לחשוש הרבה יותר בארץ ישראל מבמקומות אחרים.

והננו רואים עוד דבר פלא: בארץ ישראל בוטחים בנסים, שנוכל לעמוד אפילו נגד ריבוי שונאינו, ואפילו כאלה שלא זכו לאור האמונה, והמה תועים בדעות, א"כ בטחון זה מנין? אלא זו היא מברכות הארץ אשר ברכה ה'. (ח"ג עמ' 195) [3].

◈◈◈

וכי לחנם מביא ה' אותנו לא"י? - הלא הוא סימן לפעמי משיח

לנו ניתנו כל כך הרבה רמזים שעוד מעט ויבא משיח צדקנו. **וכי לחנם מביא השי"ת את שארית הפליטה לארצנו הקדושה?**... בכל זה מרמזים להידבק בקדושת ישראל, המאוחדת עם קודשא בריך הוא ואורייתא. (ח"ד עמ' 275).

◈◈◈

באחרית הימים יש "היפוך ההנהגה" באותו זמן – גם יסורים נוראים וגם ניסים גדולים

איתא בילקוט סוף מלאכי "אין עושים תשובה אלא מתוך צער וטלטול... ואין עושים תשובה עד שיבא אליהו". **והיינו שרואים קצת מחסדי הגאולה קודם הגאולה** ומההיפוך יתעוררו. ובגדר זה היא הגאולה בדור שכולו חייב, כמו שכתבנו במקום אחר (לעיל עמ' 295), **שהקב"ה יגלה להם אורו של משיח קודם ביאת המשיח** - פירוש נסים נסתרים אבל בולטים מאד שיעוררו גם הלבבות הרחוקים מאד שבדור שכולו חייב.

וזהו גם גדר הגאולה של אחרית הימים, דאיתא בזהר (ואתחנן ער, א) **וזמין קודשא בריך הוא בסוף יומייא לאהדרא לישראל לארעא קדישא ולאכנשא לון מגלותא** ומאן אינון סוף יומייא? ההוא דהיא אחרית הימים, **בהאי אחרית הימים ישראל סבלו גלותא,** ה"ד בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים.. באחרית הימים דייקא, ודא היא כנסת ישראל בגלותא, **ועם אחרית הימים דא קבילו עונשא בגלותא, ובדא יעביד קודשא בריך הוא נוקמין לישראל תדירא,** ה"ד אשר יעשה העם הזה לעמך **באחרית הימים**..".

וגם כאן הכוונה **שבאותה אחרית הימים בה סבלו כל כך בגלות, באותה אחרית הימים יחזירם הקב"ה לאה"ק**, והיינו שוב היפוך ההנהגה כנ"ל.

ובבחינה זו היא מה שראינו עכשיו היסורים הנוראים רחמנא ליצלן, ואחר כך הנסים הגדולים בארץ ישראל. אוי למי שאינו מתעורר מההפכיות! ורצה השי"ת שאפילו הרחוקים המרובים כל כך בדור יתום זה ילמדו, על כן שם לנו ההנהגות ההפכיות האלה[4]. (ח"ה עמ' 305).

◈◈◈

לעלות לארץ ישראל עכשיו ובנחת – ולא להמתין שהעליה תהיה בבהלה מכורח הצרות

לדעתי **הצורך כעת עבור כל אחד מישראל למהר לעלות ארצה ישראל.** וכבר חשבתי כי עבור רופא או עורך דין זה קשה ביותר. אמנם הלא **מוטב לעלות בנחת רוח קודם שיהיה אח"כ ההכרח ללכת.** (ח"ה עמ' 511).

---

[1] מתוך ספרי מכתב מאליהו חלקים א – ה; ספר הזכרון לבעל מכתב מאליהו חלקים א – ב (בציונים נכתב חלק ו – ז).

[2] יעוי' מגילה יז, ב: ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים - דכתיב ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא. וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים... וכיון שנעשה דין מן הרשעים כלו המינים ... וכיון שכלו המינים מתרוממת קרן צדיקים ... והיכן מתרוממת קרנם בירושלים ... **וכיון שנבנית ירושלים בא דוד** וכו'.

[3] ראה בנחלת ה' גליון 26, ב"דבר העורך".

[4] א.ה. דברים אלו מבוארים בדברי הגר"א, שימות עקבתא דמשיחא הם ימים בהם אור וחושך משמשים בעירבוביא, וכמ"ש הגר"א בכמה מקומות (ביהגר"א לאסתר א, א; ביהגר"א לספד"צ י, ב; תיקו"ז נו – קה, א מדפי הגר"א) שעקבתא דמשיחא הם ימות המשיח. וכוונתו לימות משיח בן יוסף, שעליהם אמרו בגמ' (ברכות לד, ב) "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות" [כמו שמבאר הגר"א שם בחידושי אגדות ובאמרי נועם]. והם אותם ימים שעליהם נאמר (סוטה מט, ב) חוצפא יסגא והיוקר יאמיר וכו'.

וכן כותב הגר"א על מה שאמרו חז"ל (תיקוני זו"ח דף לז) **אמר (קהלת ה) עת לבכות ועת לשחוק, ורזא דמלה מיד דייתי בכיה עת דדחקו לישראל – מיד יהא לון עת פורקנא.** וביאר הגר"א: "**ר"ל אחר לבכות תיכף לשחוק .. <u>ועת אחד הוא</u>**".

וכן בביאורו לחבקוק (ג, טז) כ' הגר"א: "אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה. הוא בימי משיח בן יוסף כמ"ש (דניאל יב) והיה עת צרה". כלומר שימים אלו הם ימים "אשר אנוח" והם "עת צרה". [ולכן נאמר אשר אנוח ליום צרה ולא מיום צרה].

ויעוי' עוד אריכות בענין זה בנחלת ה' גליון 20 במדור "נבואות ה' לאחרית הימים".

מכתבים למערכת

לבעל מחבר הגליון הנפלא נחלת ה'

מאוד מאוד אני נהנה מהגליונות הנפלאים שלכם על ארץ ישראל, ב"ה כבר הספקתי לעבור על חצי מהגליונות הקודמים, בחג השבועות חג הביכורים (חג ההודאה על ארץ ישראל - אברבנאל) זכיתי ללמוד הרבה מאוד בגליונות אלו והיה לי זה שמחת חג נפלאה מאוד.

אומר לכם נושא שמאוד בוער בציבור החרדי היום, ולדעתי שורשו הוא החדרת אהבת ארץ ישראל לציבור.

בזמן האחרון עלו מחירי הדירות עד מאוד, מה שגורם שכבר לא ניתן לתת לזוג צעיר דירה, ואפילו משכנתא זה סיפור רציני, ואם לוקחים זה סיפור של 25 שנה משכנתא (יותר מהמשכורת של האברך בכולל למשך חצי יובל).

שנתבונן נראה שסיבב הקב"ה והציבור החרדי נותן כרבע - חצי מכספו בשביל לקנות דירה בארץ ישראל, או בשבילו או בשביל ילדיו (חצי מהשנים חוסכים, וחצי משלמים חובות) הלא דבר הוא???

ובכן נתן ה' בליבי טעם הדבר: ארץ ישראל נקנית ביסורין, והנה באמת כבר עברנו מספיק יסורים באלפים שנה ואין לנו צורך ביותר, אלא שכבר כתב השפת אמת להסביר כיצד יכלו עם ישראל להכנס לארץ ישראל לולא חטא המרגלים תוך י"א יום, והרי אר"י נקנית ביסורין, אלא שכאשר אוהבים את אר"י אז מספיק יסורי ארץ מצרים, אבל כיון שלא חיבבו ומאסו בארץ חמדה, היו צריכים עוד ארבעים שנה.

כך ממש בדורנו כבר סבלנו מספיק בשואה, אלא כיון שבאנו לארץ הקדושה ושכחנו להודות לה' על כך, וכבר לא מרגישים שמחה בדבר, לכן צריכים לסבול יסורין גדולים, ולכן עלו מחירי הדירות עד מאוד, ויש בזה ממש ארץ ישראל נקנית ביסורין.

והנה לא ראיתי שהרחבתם בנושא של קנית דירה בארץ ישראל (הבאתם קצת מאוד את דברי האבן עזרא) לדעתי כדאי מאוד לדבר על הנושא, שכן אי אפשר שמצוות ארץ ישראל תהיה רק במחשבה ולא למעשה, והנה הקב"ה מזכה את עם ישראל החרדים לדבר ה' לשלם חלק גדול מכספם עבור ישוב ארץ ישראל, וחשוב לעורר על המצווה לקנות דירה בארץ ישראל, ומה המעלה בזה ומדוע זה חלק עוה"ב, ויש בזה עומק עצום (להבין שבאמת עולם הבא בסוף יהיה בארץ ישראל, והוא כעין הדרך ה' שבסוף הנשמה תחזור לגוף ועיין בזה היטיב) והנה תוכל מאוד לעורר את הציבור לחשוב על כך כל פעם שמשלמים משכנתא, או חוסכים לילדים.

ואני בחסדי ה' הקמתי קופת ארץ ישראל ואנו נותנים בה בצהרים שקל לצדקה לילדים ומודים לה' על ארץ ישראל ומתפללים לה' שיזכה אותנו שיהיה לכל אחד מהילדים אדמה בארץ הקדושה, והכסף שאוספים מיועד לקנות דירה. וא"ת כיצד משקל ליום נקנה דירה? כבר הבטיח הקב"ה בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך.

בברכה י.ט.

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון 29 אב תשע"ו

לתרומות והנצחות: 08-9298425

הערות והארות בפקס: 1538-9298425

או במייל n613@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

מענינא דיומא

הגלות – חילול ה'

עומדים אנו כעת בימי האבלות על חורבן בית המקדש אשר אירע בתשעה באב, שמכחו הגיעו כל הגלויות, כמו שאומרים חז"ל בגמ' (תענית כט, א): "בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ מנלן? ..וכתיב ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. אמר רבה אמר רבי יוחנן: **אותה לילה ליל תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בכיה של חנם - ואני קובע לכם בכיה לדורות**".

אחד הדברים החמורים ביותר שנגרמו בעקבות הגלות, הוא חילול ה'. כפי שאומר הנביא יחזקאל (לו, יז – כ) "בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה... ואשפך חמתי עליהם על הדם אשר שפכו על הארץ ובגלוליהם טמאוה. ואפיץ אתם בגוים... ויבוא אל הגוים אשר באו שם **ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו**". כלומר, ביאתם של עם ישראל לבין האומות גרמה לחלל את שם ה', ע"י שהגויים תמהים, כיצד יתכן שעם ה' אינו נמצא בארצו של ה', וכפי שמבאר בתרגום יונתן "אם עמא דה' אילין ואיכדין מארעא בית שכינתיה גלו". (- אם עם ה' אלה, כיצד יצאו מארץ שכינתו).

וכך מתארים חז"ל במדרש איכה (פתיחתא סימן טו) "**בשעה שגלו ישראל לבין אומות העולם, היה הקב"ה מחזר על פתחיהן של אומות העולם, לשמוע מה הם אומרים. ומה היו אומרים? אלקיהם של אומה זו** [אוהבם, שהרי] **נפרע הוא** [בשבילם] **מפרעה ומסיסרא ומסנחריב וכיוצא בהן. וחוזרין ואומרין ולעולם נער הוא?** [האם לנצח הוא נשאר נער ויש לו כח?] **כביכול הזקינו הדברים** [ומחמת זקנה אין כח ויכולת להמשיך להנהיג אותם]. **אם עם ה' אלה, למה יצאו?** [ובזה נתחלל שמו]".

כ"כ חמור הוא החילול ה' שנוצר בעקבות הגלות, עד שאומר הקב"ה שמחמת זה הוא מחזיר את עם ישראל לארץ, אע"פ שהם אינם ראויים לכך מצד מעשיהם, וכפי שממשיך הנביא שם (כב – כד) "לכן אמר לבית ישראל כה אמר ה' אלקים לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם. **וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים** אשר חללתם בתוכם **וידעו הגוים כי אני ה' נאם ה' אלקים בהקדשי בכם לעיניהם. ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם**".

ומבאר רש"י "וקדשתי את שמי. **ומה הוא הקידוש – ולקחתי אתכם מן הגוים**".

מהו רצון ה' בענין הגלות?

והנה אנו רואים כאן, כיצד **מצד אחד** הקב"ה מגלה את עם ישראל מארצו, ובכך מראה את רצונו שיענשו ישראל על חטאיהם ויתקנו אותם בכך, **ומצד שני** רצון הקב"ה הוא שיהיו ישראל בארץ ישראל, עד שהוא מחזיר אותם לארצו אע"פ שאינם ראויים לכך.

ולא עוד אלא שאפילו בזמן שהגלה אותם הקב"ה, הוא מגלה **שהוא רוצה שישארו בארץ ישראל למרות חטאיהם,** וכפי שאומרים חז"ל על הפסוק הנ"ל "בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה" - אשר על פי פשוטו הקב"ה אומר שהוא כעס עליהם, ומשמע שהוא הגלה אותם **מרצונו**, ועל אותו פסוק חז"ל דורשים (ילקוט איכה תתרל"ח. ועיין איכה רבה ג, יט): "בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה. **הלואי יהוון בני עמי בארץ ישראל אעפ"י שמטמאים אותה**".

וצריך להבין מהו באמת רצונו של הקב"ה, האם רצונו שיגלו ישראל מחמת חטאיהם, או שרצונו שלמרות חטאיהם יהיו באי"י.

הנהגת בנים – הוא הרצון התכליתי

אך באמת ביאור הדברים, עפ"י מש"כ הגר"א (ליקוטי הגר"א שבסוף ספרא דצניעותא דף לט. והרחבנו בדבריו בגליון 26 במדור "נבואות ה'"), שבמשך כל ששת אלפי שנות העולם, בין בעוה"ז בין בעוה"ב, הקב"ה מנהיג את העולם ב"**הנהגת עבדים**" לפי משפט של שכר ועונש.

אמנם גם בתוך המשפט רצון הקב"ה שידעו שהמשפט הוא רק **אמצעי** להגיע לרצון **התכליתי** שלו - להנהיג את העולם ב"**הנהגת בנים**", - הנהגת "וחנותי את אשר אחון", במתנת חינם שלא לפי המעשים. (שנקראת "**הנהגת היחוד**" – משום שזה רצונו התכליתי **היחיד** להיטיב בחינם ומאהבה, וגם על שם שהוא השליט **היחיד**, שיכול

דבר העורך

הנביא (ישעיה סו, י) אומר, "**שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה**", ואומרים על כך חז"ל (תענית ל, ב) "מכאן אמרו **כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה** ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה".

בדברי הגמ' האלו אנו רואים כי האבילות על חורבן ארץ ישראל וירושלים ובית המקדש - אינה דבר שלילי, היא אינה מצב של אובדן תקוה, אלא אדרבה, האבילות **היא פעולה של בנין, שמכחה יבנה המקדש**.

שורש חורבן בית המקדש הוא כמו שאומרים חז"ל (הובא בילקוט שמעוני - שמואל, רמז קו): "ר' שמעון בן יוחאי אומר, בשלשה דברים מאסו ישראל בימי רחבעם, במלכות בית דוד, ובמלכות שמים, ובבית המקדש, הה"ד **אין לנו חלק בדוד** - זו מלכות שמים, **ולא נחלה בבן ישי** - זו מלכות בית דוד, **איש לאהליו ישראל** - ולא לבית המקדש".

וממשיך המדרש "אמר ר' שמעון בן מנסיא **אין מראין סימן גאולה לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן**, הה"ד (הושע ג, ה) אחר ישבו בני ישראל **ובקשו את ה' אלקיהם** - זו מלכות שמים, **ואת דוד מלכם** - זו מלכות בית דוד, **ופחדו אל ה' ואל טובו** - זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו".

ולכן אומרים חז"ל (ילקוט איכה, תתקצז): [בשעה שנחרב ביהמ"ק וגלו ישראל] אמרו לפניו [האבות לפני הקב"ה] שמא אין חזרה לבנים. אמר להם אל תאמרו כך, **יש דור שהוא מצפה למלכותו מיד הם נגאלים**".

והנה הביטוי הגדול ל"יחזרו **ויבקשו** שלשתן" - הוא **האבילות** האמיתית על חסרון המקדש. כאשר אדם מתאבל על חסרונו של בית המקדש, הרי זה מוכיח שהוא באמת חפץ בבית המקדש, וכפי שאומר הפסוק הנ"ל "שמחו את ירושלים וגילו בה כל **אוהביה** שישו אתה משוש **כל המתאבלים עליה**" כלומר ש"המתאבלים עליה" הם בדרגה גבוהה יותר מ"אוהביה". יש אדם שאוהב את חבירו, אבל כאשר האהבה היא כ"כ חזקה כמו אהבת בן אל אביו, הרי שגם כשהוא אינו נמצא, האהבה ממשיכה להתבטא באבילות עליו, וכאשר האהבה היא עוד יותר עמוקה, הרי שהאבילות ממשיכה גם שנים רבות, כמו שאנו רואים אצל יעקב אבינו ש"אהב את יוסף מכל בניו", ולכן "ויתאבל על בנו ימים רבים".

*

חז"ל (איכה רבתי פתיחתא כד) מתארים כיצד בזמן החורבן בקשו האבות רחמים ואח"כ משה רבינו וכו' והקב"ה לא נענה אלא לטענתה של רחל "אני הכנסתי צרתי לביתי וכו'", ואמר לה בזכות זה "מנעי קולך מבכי וכו' כי יש שכר לפעולתך וכו'". אמנם בזוהר הקדוש (זו"ח ח"ב נד, ב) מבארים באופן אחר, שבאמת טענתה של רחל אני הכנסתי צרתי לביתי וכו' עדיין לא הועילה, אלא שאח"כ המשיכה רחל לבכות: "**ובכל מאי דאמר לה לא קבילת תנחומין... עד דאומי לה דכתיב כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה וכו'**". כלומר, כיון שרחל מאנה להנחם, ולא קבלה שום תנחומים, אמר לה הקב"ה "יש שכר לפעולתך".

ולפי דברי הזוהר מה שאמר לה הקב"ה יש שכר לפעולתך, אין הכוונה למה שויתרה ללאה, שהרי כאשר אמרה רחל דבר זה, עדיין לא נענה לה הקב"ה, אלא יש שכר לפעולתך, הכוונה היא לפעולת האבילות, כיון שאת מראה כ"כ צער ע"ז, ואינך מקבלת תנחומים הרי שאני מבטיח לך "מנעי קולך מבכי וכו'".

כאשר אדם מתאבל ואומר, רבש"ע איננו יכולים לסבול את הריחוק ממך, רצונינו לראות את מלכנו, רצונינו שתשכון בתוכנו, חטאנו עוינו פשענו, עכשיו אנחנו רוצים לשוב אליך, **האבלים האלו הם מחזירים את השכינה לציון.**

וכך אומרים חז"ל בפסיקתא (פרשה לה, סימן א), "כל רואיהם יכירום אלו אבלי ציון.. **והרואה אותם יושב ואומר לשוא לעגנו על דבריהם**, אמר רבי בר חנינא [אלו שלעגו עליהם יאמרו] **זכות של אלו מצמחת אותה ואנו הרהרנו אחריהם?**".

ומכל הנ"ל אנו רואים כיצד האבילות היא אמצעי מרכזי לבנות את בית המקדש - לא פחות מאמצעים אחרים מאד מרכזיים, **וכמו שאנו רואים בכל המקורות הנ"ל עד היכן אנחנו זקוקים לענין האבילות - בשביל לבנות את בית המקדש.**

*

נקודה נוספת שיש להתבונן בה: אמנם אנו מזכירים בקינות את כל **הטובות והמתנות** שחסרנו ע"י חורבן בית המקדש - אך בוודאי עיקר האבילות היא על עצם חורבן ביהמ"ק. וכמו בבנים שנתרחקו מאביהם, שעם כל הצער על כל המתנות שהפסידו בהתרחקותם משולחן אביהם, עיקר הצער הוא על עצם הריחוק מקירבת האב - גם באבילות על בית המקדש, עיקר האבילות הוא על **הפסד בית המקדש**, **שהוא נקודת החיבור שבין ישראל לאביהם שבשמים**, המקום עליו אומר הקב"ה "והיו עיני ולבי שם כל הימים". שכביכול דרך ירושלים ובית המקדש מתחברים בחיבור ישיר ל**לב** של השכינה, (עיין תיקוני זוהר, תיקון כ"א, דף מט, ב).

בבית המקדש היה חיבור עצום של חיבה בין כנסת ישראל עם הקב"ה. וכמו שאומרים בני קרח "מה **ידידות** משכנותיך ה' צבאות" (תהלים פד ב); בית המקדש הוא **בית של ידידות**. "יבא ידיד בן ידיד, **ויבנה ידיד** לידיד, בחלקו של ידיד, ויתכפרו בו ידידים" (מנחות נג, א).

מגילת שיר השירים, בה מתוארת האהבה העצומה שבין עם ישראל לקב"ה, נתחברה בשעה שנבנה בית המקדש, כמו שאומרים חז"ל בזוה"ק (תרומה קמג, א; זו"ח ה"ש ה, א), ושם אנו רואים את הקרבה העצומה בין הקב"ה לעם ישראל כמו נישואי חתן וכלה. "משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך (א, ד) - זו היא כנסת ישראל **שהיא נמשכת והולכת אחר בעלה**, שנאמר מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד" (אליהו רבה פ"ז).

ובעשרה מקומות נקראו ישראל כלה (מדרש רבה שיר השירים פ"ד).

"**ואין תשוקתו של הקדוש ברוך הוא אלא על ישראל**, שנאמר (שיר השירים ז, יא) "אני לדודי ועלי תשוקתו" (בראשית רבה כ, ז).

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה **אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו.** (ח, ו-ז). וכו' וכו'.

ובכמה מקומות דורשים חז"ל את פסוקי שיר השירים על בנין בית המקדש, כמו מה שאמרו "**הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים. הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה** (א, טו-טז) - **משנבנה ביהמ"ק**" (שהש"ר שם).

"**צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו** (ג, יא) - אימתי נאמר הפסוק הזה ביום שעמד המשכן, **שהיתה שמחה גדולה בישראל שהקב"ה שורה אצלם**" (שמות רבה נב, ה). וכן בעוד מקומות.

מי שמבין ולו במעט - את **קשר הידידות הנשגבה הזו**, ושהקשר הזה **נשבר בחורבן ביהמ"ק** - אינו צריך הרבה לעיין בדברים הנוספים שהפסדנו בחורבן ביהמ"ק, כי **עצם הפסד הקשר הידידות וגילוי האהבה הזו - הוא הסיבה לאבילות הכי גדולה**, הרבה יותר מאשר המתנות והברכות שהפסדנו על ידי הריחוק מהשכינה.

*

וכן במגילת איכה (ה, א) נאמר: "זכור ה' מה היה לנו הביטה וראה את חרפתנו", ושם מתוארים כל הצרות שעבר עם ישראל בעקבות החורבן, "..מימינו בכסף שתינו.. עבדים משלו בנו.. בנפשנו נביא לחמנו.. עורנו כתנור נכמרו וכו' וכו'". אך בסופו של דבר מסיים הנביא "**על זה** היה דוה **לבנו על אלה** חשכו עינינו - **על הר ציון ששמם** שועלים הלכו בו", כלומר כל מה שאמרנו, זה אינו העיקר, הדבר העיקרי שכואב לנו, הוא כאשר אנו רואים את הר ציון שהיה מקום החיבור בין ישראל לאביהם שבשמים, ועכשיו הוא נהפך להיות מקום להילוך שועלים, **האהבה והגעגועים והקנאה לבית חיבורנו להקב"ה - זה מה שמדוה את לבנו ומחשיך את עינינו.**

גם בשירת הים, לאחר פירוט כל חסדי ה', הסיום והתכלית הוא (שמות טו, יז): "**תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך**". זהו האמצעי הגדול יותר מכל האמצעים להגיע על ידו להשראת מלכות ה' על ישראל (ומלכותו הוא קירבתו. עיין דרך ה' ד, ד) - **ה' ימלך לעולם ועד.**

זו פיסגת השאיפות של עם ישראל, וזה יקר יותר מכל חללי עלמא - **קירבת ה'** בדרגא הגבוהה שיש בבית המקדש, וכמו שאומרים חז"ל בבראשית רבה (פרשה יג, סימן יב): "וכל שיח השדה... **כל תפילתן של ישראל אינו אלא על בית המקדש, מרי, יתבני בית המקדש, מרי, מתי יתבני בית המקדש**".

*

בכל התנ"ך לא מצינו פירוט כ"כ גדול של הבטחות, כמו סדר ההבטחות שהקב"ה מבטיח לאבלי ציון - כמו שמאריך הנביא ישעיהו (סא, ג) **לשום לאבלי ציון** לתת להם **פאר** תחת אפר **שמן ששון** תחת אבל **מעטה תהלה** תחת רוח כהה **וקרא להם אילי הצדק מטע ה' להתפאר וכו'** וממשיך שם הכתוב בסדר ארוך של הבטחות שמבטיח הקב"ה לאבלי ציון.

ויה"ר שנזכה לקיים "**ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו - שצריכים אנו לבקש תיקונים שיתוקנו כל הקלקולים שעל ידי זה יבא משיחנו**" (רמח"ל דרך עץ חיים). ונזכה להחיש במעשינו את הגאולה השלימה להיותה "זכו אחישנה" - השתא בעגלא במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה, העורך

להנהיג אפילו נגד חוקי המשפט שהוא עצמו חקק) - שהנהגה זו תתחיל בעיקר **מהאלף השביעי** בזכות כל עבודתינו וסבלותינו בששת אלפין שנין.

וא"כ מתבאר שישנם להשי"ת כביכול שני רצונות, אחד הוא ה"**רצון אמצעי**" (להנהיג בהנהגת עבדים), והשני - "**רצון תכליתי**" (להנהיג בהנהגת בנים). ובאמת הכל הוא רצון אחד, אלא שהרצון האמצעי הוא בשביל להגיע לרצון התכליתי.

[ובספר הזוהר (יתרו פח, ב; נשא קכט, א) קורא לרצון התכליתי של "הנהגת בנים" - "**רעוא דרעוין**" - כלומר "**רצון הרצונות**", דהיינו הרצון שמניע את כל הרצונות.

משל למה הדבר דומה, לאדם שמחזיק בידו חיטה, **ורוצה** שהחיטה תיטחן, אח"כ הוא **רוצה** שהקמח יהיה בצק, ואח"כ הוא **רוצה** שהבצק יאפה ללחם, אמנם יש **רצון אחד** שמניע את כל הרצונות הללו - **שרוצה לאכול לחם**, וא"כ "הרצון לאכול לחם" הוא "**רצון הרצונות**", הרצון שמניע את כל הרצונות.

וכך אצל הקב"ה "רצון הרצונות - רעוא דרעוין", הוא הרצון להנהיג ב"הנהגת בנים" מאהבה שלא לפי המעשים, ולצורך כך הוא **רוצה להנהיג אותנו כעת בהנהגת עבדים** - בתור אמצעי להגיע אל **הרצון התכליתי (רעוא דרעוין) שלו**: "שנהיה בנים מקורבים, שמקבלים הטבה ללא גבול וחשבון, רק מאהבת ה'".

וכפי שביאר הרמח"ל ("אדיר במרום" עמודים: רט-ריג): "רעוא דרעוין וכו'. ואפרש לך עתה מהו ענין הרצון .. כי **רוצה הרצון להעמיד הדברים במדת דין** להעניש החוטאים, ולתת שכר טוב במשפט ולא בצדקה אל הזוכים.. אבל אין זה תכליתו.. כל הענין הזה עשה בעבור היותו **חפץ להטיב ברוב טובו**.. כי באמת **סוף הרצון היא החזרת הדין לחסד**.. שעל כן אפילו שהרצון של עכשיו הוא דין, אבל עכ"פ הוא נולד ומכוון אל החזרת הדין לחסד.. **ולכן נקרא רעוא דרעוין שהוא הרצון שורש כל הרצונות**"].

בזמן הגלות – הקב"ה דוחה את ה"רצון התכליתי" מפני ה"רצון האמצעי"

והנה, פעמים שהרצון האמצעי - סותר לרצון התכליתי, אך בשביל להגיע לרצון התכליתי, צריך להשתמש ברצון האמצעי באופן זמני.

משל למה הדבר דומה, לאדם שרוצה להיטיב עם בנו, והבן חטא. למרות שהאב רוצה בכל לבו להיטיב לבנו, הוא דוחה לזמן מה את הרצון הזה, מפני שהוא יודע, שאם הוא ירחם כעת על בנו ולא יכה אותו, הרי שהוא ימשיך הלאה במעשיו הרעים, ולא יזכה לשלימות הטוב, ולכן הוא דוחה את **רצונו התכליתי** מפני **רצונו האמצעי**.

וכך הוא לענין הישיבה בארץ ישראל, "**הרצון התכליתי**", להנהיג בהנהגת בנים בחינם - מחייב שבניו ישבו בארצו בכל מצב, שהרי "בנים אתם לה' אלהיכם" - בכל מצב (עיין קידושין לו, א), ו"**השכן אתם בתוך טמאתם, אפילו בזמן שהן טמאין - שכינה שרויה ביניהן**". (יומא נו, ב).

ומאידך, "**הרצון האמצעי**" לנהוג בהנהגת שכר ועונש - אומר שאינם ראויים לשבת בארץ.

והקב"ה דוחה כביכול את **הרצון התכליתי**, מפני **הרצון האמצעי** לנהוג בדין.

אמנם כאמור, הרצון לדין הנ"ל אינו הרצון התכליתי, וכמש"כ הרמח"ל (קל"ח פתחי חכמה, פתח צג): "המשפט עושה אותו רק לפי שהוא צריך לעשותו, ואם היה יכול לעשות בלא הכי – היה עושה".

ובכך מתיישבת השאלה שפתחנו בה, שמצד אחד הכתוב אומר "בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה... **ואשפך חמתי עליהם**.. **ואפיץ אתם בגוים**", שזהו **הרצון האמצעי** להנהיג בהנהגת הדין, ולשפוך חמתו ולהגלותם, כיון שחטאו.

אמנם באותם מילים הקב"ה רומז **שהרצון התכליתי** הוא שישארו בארץ ישראל בכל מצב, וזהו מה שדורשים חז"ל על אותו פסוק "בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה. **הלואי יהוון בני עמי בארץ ישראל אעפ"י שמטמאים אותה**".

כשמגיע קץ הגאולה – הקב"ה דוחה את "הרצון האמצעי", מפני "הרצון התכליתי"

ובכך מבוארים ג"כ דברי הנביא שהבאנו בתחילת דברינו, שבהם מבואר שלמען קידוש שמו של הקב"ה, הוא מקבץ את ישראל לארץ למרות חטאיהם, וכוונת הכתוב – למען רצונו של הקב"ה ("שמו" יתברך - בגימטריא "רצון". הגרי"א חבר, "אור תורה" על "מעלות התורה", אות מג).

ונבאר את הדברים עפ"י המשך המשל הקודם לאב המכה את בנו, שלעולם האב **לא יהרוג את בנו** בשביל להישיר את מעשיו, משום שאם הבן ימות – לעולם לא תתבצע התכלית להיטיב לבן, וממילא אין מקום כלל להנהגת העונש, [וצריך למצוא אמצעים אחרים ליישר את הבן].

וכך הוא ג"כ בענינינו, כאשר מגיע זמן הגאולה, אומר הקב"ה אם עכשיו אנהיג עפ"י מידת הדין המקטרגת נגד הגאולה, א"א להגיע לעולם **לתכלית**, דהיינו להנהגת בנים שנוהגת באלף השביעי, משום שבשביל להגיע לתכלית הזו צריך כבר בתוך הששת אלפי שנה להגיע לתיקון של עם ישראל כמ"ש הרמח"ל במאמר העיקרים (פ"ח): "וטרם יכלו ו' אלפים (שנים) הנה צריך שתעמוד האומה הנבחרת במצבה השלם, שיוכלו **ליעתק** הדברים אח"כ אל הנצחיות". כלומר, **שחיי הנצח צריכים להיות בנויים על העולם הזה**, ולא שיתחיל דבר חדש לגמרי, אלא שמתוך העולם הזה נגיע אל התכלית, וממילא מניעת הגאולה – היא כמו להרוג את הבן בתור עונש, שאז נדחה הרצון האמצעי להנהיג בדין - מפני הרצון התכליתי של ההטבה. [ועיין ב"דרך ה'" להרמח"ל ח"ב פ"ח סי' א, וב"דעת תבונות" סימן לו].

נבואות ה' לאחרית הימים

והפכתי אבלם לששון

חז"ל אומרים בפסיקתא דר' כהנא (סוף פרשה כט), "אמרו משום אביי, **אין משיח בא אלא בתשעה באב, לפי שקבעו אבל בזמן הזה,** ועתיד לפני הקב"ה לעשותו יום טוב, שנאמר (ירמיה לא, יב) **"והפכתי אבלם לששון** ונחמתים ושמחתים מיגונם". [ובביאור שם (לר' אפרים זלמן מרגליות, בעל שו"ת בית אפרים) כתב: "אף שאמרו בניסן עתידין ליגאל, היינו שיתחיל בניסן ותהיה נמשכת והולכת עד ט"ב"][1].

וצריך להבין הנהגה זו, מדוע עצם העובדה שקבעו אבל בזמן הזה, היא הסיבה לביאת המשיח **בזמן זה.**

וגם בענין הכניסה לא"י, בכמה מקומות אנו מוצאים **שהכניסה לא"י** היתה דווקא **בחודש אב**, שבו היו החורבנות [וכנ"ל בהערה]. והלא דבר הוא.

◈◈◈

ענין הגאולה להביא ליחוד ה' – להפוך הרע לטוב

וביאור הדברים, משום שתכלית הגאולה היא **גילוי יחוד ה'**. ויחוד ה' מתגלה ע"י שהקב"ה **הופך כל רעה לטובה,** ובכך מתגלה כיצד הקב"ה הוא השליט היחיד, וגם הרע המנסה להתנגד להנהגת ה', משועבד לרצון השי"ת הטוב, כמו שביאר הרמח"ל באריכות בספרו "דעת תבונות".

וממילא הגאולה, שהיא תכלית גילוי היחוד (והגאולה היא ענין אחד עם ארץ ישראל, שענין הגאולה הוא לזכות להתגלות השכינה, המתגלית בארץ ישראל, "הארץ אשר אני שוכן בתוכה") - צריכה להיות דווקא באופן של **"הפיכת הרע הגדול ביותר – שישתעבד לטוב הגדול ביותר", ואז יצא ממנה גילוי יחוד ה' באופן הנשגב ביותר**.

[1] ובאותו אופן היתה הכניסה לארץ ישראל, שהיציאה ממצרים (שהיתה "למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו". דברים ו, כג) היתה **בחודש ניסן**, על מנת להיכנס לארץ ישראל **בחודש אב**, וכמו שדרשו חז"ל על הפסוק "אחד עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע" (דברים א, ב), ודרשו בספרי, שאחד עשר יום לאחר שקיבלו את התורה בחרב, **היו צריכים להיכנס לא"י - דהיינו בערב ר"ח אב**, שזהו אחד עשר יום לאחר י"ז בתמוז, שבו ירד משה עם הלוחות.
ולאחר חטא העגל התעכבו עוד שנה, ואז אמר להם הקב"ה "רב לכם שבת בהר הזה", ושלחו את המרגלים, ועל ליל תשעה באב נאמר "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא". במקום **לעלות מיד למחרת – ביום תשעה באב**. (תענית כט, א).
ולאחר ל"ח שנה **בר"ח אב** התחילה מלחמת הכנעני על ארץ ישראל, במיתת אהרן הכהן.
וכן עזרא עלה מבבל **בניסן**, ונכנס לארץ ישראל **בר"ח אב** (עזרא ז, ט).
וכן לאחר מכן, **בניסן** נחמיה עמד לפני המלך לבקש רשות לבנות את ירושלים, **ונכנס לארץ ישראל בראש חודש אב**, והמתין ג' ימים, ואחריהם בנה את חומת ירושלים בנ"ב ימים, עד כ"ה אלול. וכמש"כ בנחמיה (ב, יא; ו, טו).

וכפי שאכן אומר הפסוק (שממנו חז"ל לומדים ענין זה שיום תשעה באב הוא יום הגאולה) שענין הגאולה הוא **"והפכתי אבלם** לששון". כלומר, לא שהקב"ה יביא את הטוב מתחילתו, אלא את האבל עצמו הוא **יהפוך** לששון.

וכך אומר ג"כ הנביא ישעיהו (סא, ג) "לשום לאבלי ציון לתת להם **פאר תחת אפר** שמן ששון תחת אבל מעטה תהלה תחת רוח כהה". דהיינו, שבימות המשיח ה"אפר" יתהפך ל"פאר". וכאן אנו רואים בצורה מאד בולטת שלא לוקחים טוב מחודש, אלא את הרע עצמו **הופכים**, ומשעבדים אותו אל הקדושה ואל הטוב.

ומעתה מבואר היטב מדוע הסיבה לכך ש**"אין משיח בא אלא בתשעה באב"** היא **"לפי שקבעו אבל בזמן הזה"**, דהיינו, שמאחר שכל ענין הגאולה הוא **"והפכתי** אבלם לששון - **להפוך** את הרע לטוב". לכן דווקא בתשעה באב, שבו נקבע האבל הכי גדול, תהיה "הפיכת הרע לטוב" הגדולה ביותר, ע"י שהוא יהפך ליום השמחה הגדולה ביותר בביאת המשיח, וכמו שאמרו בזוה"ק (פנחס דף רכ, א): **"ולית חדוה כחדוה דפורקנא"**.

והיסוד הנ"ל, שהגאולה היא **הפיכת הרע לטוב**, לצורך **גילוי יחוד ה'** – מבואר בדברי הרמח"ל על הפסוק (תהלים צ, טו) "שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה". ומבאר הרמח"ל (קל"ח פת"ח - מט): "הנה **ביאת המשיח הוא ראשית גילוי היחוד,** והוא סוד "שמחנו כימות עניתנו", **כי ימות המשיח מקבילים לכל החסרונות שהיו כבר**, כי בזמנו עד סוף אלף הששי צריך **שהיחוד יגלה ענינו לכל צד**, וכל החסרונות יתוקנו בו". [ונתבאר בארוכה ב"נחלת ה'" גליון 22 (מעניני הפרשה) ובגליון 24, במדור "נבואות ה'"].

הנביא אומר "והפכתי אבלם לשישון", ויש כאן הבטחה עצומה ונפלאה על גאולת ישראל, איך שהקב"ה לא שכח צעקת ענוים, וכל טיפת דם של יהודי שנשפך, כל צער וצוקה שמצאו את ישראל בכל גלותן - הכל הכל יהפך לשמחה וששון, כל משהו של כאב שעבר על כל איש ישראל בכל הגלות - הכל גופא יתהפך לשמחה! ועבור זה הרי צריך בריאה מיוחדת שאין לנו עדיין ציור והשגה על פרטי ענינה, רק נאמנים עלינו דברי הנביאים ובקשות דוד המלך **"שמחנו כימות עניתנו"**, כנגד כל עינוי ועינוי - **יהיה בריאה של "והפכתי אבלם לשישון ושמחה"**, כל משהו של עינוי - **יתהפך לשמחה.**
כל דם ישראל אשר נשפך כמים עדיין חי וכביכול טרי לפני אבינו שבשמים, הרוגי ישראל דמם עדיין זועק כבשעת יציאת נשמתן, והכל מחכה לנחמה הגדולה לשמחה העצומה ולנקמה בגוים אשר ינקום ה', **אך כאמור להפוך כל צער לשמחה צריך בריאה מיוחדת, ועל זה אנו מובטחים ומצפים בכל יום שיבא.** ("לקט רשימות", להגה"צ רבי נתן מאיר וואכטפויגל זצ"ל, אלול, עמוד קמה).

ברגליה חריב וברגליה מתבניי

חז"ל בתלמוד ירושלמי (ברכות פרק ב הלכה ד) מביאים את המעשה על אותו אחד שבאותו יום בו נתבשר על חורבן בית המקדש נתבשר על לידתו של המשיח, ואח"כ ראה את אמו שהיה לה צער גדול שבנה נולד ביום החורבן, ואמרו לה: "רחיציא אנן **דברגליה חריב וברגליה מתבניי**...". [בטוחים אנו, שכמו שברגלו נחרב ביהמ"ק, כך ברגלו יבנה ביהמ"ק].

וראוי להתבונן מדוע הכל מיוחס ל"רגל" ש**רגלו** החריבה ורגלו תבנה את ביהמ"ק.

◈

ונבאר את הדברים: כל קלקולי העולם, שתכליתם חורבן ביהמ"ק – הגיעו מחמת הגזירה של "ואתה תשופנו **עקב**", שהנחש הקדמוני הוא הסט"א – נושך את עקבו של אדם הראשון.

ואח"כ שרו של עשיו שהוא הוא הנחש הקדמוני, פעל את הפגם של 'ואתה תשופנו **עקב**' - ע"י שנגע **בירך** השמאלי של יעקב אבינו, [שהוא גלגול של אדם הראשון. יעו' תיקו"ז תסט. ובב"מ פד, א: "שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון"]. וכמ"ש (בראשית לב, כו-לב) "ויגע בכף ירכו, ותקע כף ירך יעקב.. והוא צולע על ירכו". (הגרי"א חבר, בית עולמים רמה, ב).

והמשיח - הוא המשך של **אדם הראשון** (אד"ם - ר"ת א'דם ד'וד מ'שיח. תיקונים חדשים להרמח"ל, בהקדמה), ושל **יעקב אבינו** (יעקב בחינת משיח בן דוד. "רזין גניזין" עמ' רכ"ט). וממילא כמו **שעקבו** של אדה"ר **וירכו** של יעקב – במצב הקלקול שלהם – הם הגורמים לכל החורבנות, כך ג"כ **ברגלו** של משיח, הקלקול שבה מביא לחורבן ביהמ"ק.

וזהו מה שאמרו (סוטה מט) "ב**עקבתא** דמשיחא חוצפא יסגא וכו'", וכפי שהארכנו לבאר (נחלת ה' גליון 20, במדור "נבואות ה'"), ש"עקבתא דמשיחא" הם עצמם תחילת ימות המשיח, ומהנחש הכרוך על עקבו של משיח – באים הצרות, ומהקדושה שבעקבו של משיח - באים הטובות.

וזהו מה שאמרו בירושלמי הנ"ל, "רחיציא אנן, **דברגליה חריב** (מצד הנחש הכרוך על עקבו) **וברגליה מתבניי** (מצד הקדושה שבעקבו)".

◈

באש הצתה - ובאש אתה עתיד לבנותה

הרחבת הדברים: חז"ל אומרים (ברכות נח, א): "**וההוד - זו בית המקדש**". והצל"ח שם מבאר את הענין, ונרחיב בדברים בס"ד.

ראשית נבאר מעט את ענין ה"**הוד**": נאמר בדברי הימים (א – כט, יא): "לך ה' [א] הגדלה [ב] והגבורה [ג] והתפארת [ד] והנצח [ה] **וההוד** [ו] כי כל בשמים ובארץ [ז] לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש".

בפסוק זה נמנו שבע מידות של הנהגה שהקב"ה מנהיג בהם את העולם בששת אלפי שנה. והמידה החמישית נקראת **"הוד"**.

והנה, **כל הקלקולים שבעולם נמצאים ב"הוד"**, משום שכל כוחות הטומאה נאחזים בהוד ומקלקלים אותו (רמח"ל, קל"ח פתחי חכמה קכא; רמח"ל תפילה קסב).

וביאור ענין קלקול ה"הוד" הוא, שכוחות הטומאה לוקחים את שפע הקדושה שהקב"ה משפיע במדת 'הוד', והופכים ומעוותים אותו – עד שהוא נהפך למשחית. והדבר רמוז בכך, שאותם אותיות ששימשו למילה **"הוד"** משמעותה זיו, אור, הדר - כשנתהפך סדרן, נעשו למילת **"דוה"**. (זוה"ק כי תצא, דף רפב, א: "נתנני שוממה כל היום דוה, **הוד - דוה אתהדר**").

ועל כך נאמר הכתוב (דניאל י, ח) **"והודי** נהפך עלי למשחית", שע"י שנהפכו אותיות ה"הוד" ל"דוה", הרי שלא רק שההוד התקלקל אלא אף נהפך למשחית – שכוחות הטומאה לקחו את השפע הזה להשחתתם.

◈

ועל כך אומרים חז"ל בזוה"ק פנחס (רמג, א): "..לנטלא נוקמא מס"מ דנגע **בירך שמאלא דיעקב - דאיהו הוד,** דביה אתמר (איכה א) נתנני שוממה כל

המשך בעמ' הבא

היום 'דוה' - [אותיות] 'הוד', מסטרא דהוד [שהוא] אלף חמישאה - אשתארת **בי מקדשא** חרבה ויבשה".

ומבואר בדברי הזוהר שני דברים. **א.** שכל עניני **העקב** של אדם הראשון (שהוא ענין "ירך יעקב") - מכוון כנגד תהליך ההנהגה שנקרא "**הוד**".

ב. שהנהגת **בית המקדש** ג"כ מכוונת כנגד **ההוד**.

ולכן אומרים חז"ל בברכות (נח, א) הנ"ל: "**וההוד - זו בית המקדש**".

ואכן גם בביהמ"ק מצינו אותו מהלך, שכוחות הרע **לקחו את שפע הקדושה של ביהמ"ק, והפכו אותו להשתעבד לטומאה**, וכמו שאמרו בגיטין (נו, ב) "..מה עשה (טיטוס)? תפש זונה בידו ונכנס **לבית קדשי הקדשים**, והציע **ספר תורה** ועבר עליה עבירה.. נטל את **הפרוכת** ועשאו כמין גרגותני, והביא **כל כלים שבמקדש** והניחן בהן, והושיבן בספינה לילך להשתבח בעירו..".

◈◈◈

ואח"כ כאשר הקב"ה שולח את התיקון, הוא ג"כ באופן המקביל, **שהקלקול עצמו נהפך לתיקון** – שה"**דוה**" עצמו נהפך ל"**הוד**".

וכמש"כ רמד"ו (ישעיהו עמוד של): "וכבר ידוע **שבהוד היה עיקר הפגם**, בסוד והוא צולע על ירכו, **ולכן היה בו עיקר התיקון**..".

וסיבת הדבר, משום שיחוד ה' מתגלה דווקא דרך **הפיכת הרע לטוב**, שניכר שהרע, המתנגד של השי"ת, משתעבד לרצון השי"ת הטוב, וכנ"ל – ולכן צריך ש**בהוד** עצמו יהיה את ענין **ההפיכה מרע לטוב**. [ו'**הוד**', הוא מלשון "י'**חוד**' ה'" (ה' מתחלפת בח'). עיין רמד"ו, ספר הישועה, אסתר, עמ' תכד].

ולכן גם לענין ביהמ"ק מצינו שהתיקון הוא באותו אופן, וכמו שאנו אומרים בתפילת נחם בט"ב "כי אתה ה' **באש** הצתה, **ובאש** אתה עתיד לבנותה".

דהיינו שמהנהגת ההוד יוצא האש של מעלה, וכמש"כ (זוהר צו, דף לא, ב): "קול ה' חוצב להבות אש - דא הוד". וכמו שמההוד יצאה אש **להחריב** את ביהמ"ק, כך מההוד תצא אש **לבנות** את ביהמ"ק.

וכל זה הוא משום **שביהמ"ק** שהוא הדרגא הגבוהה ביותר (ביחד עם ארץ ישראל) - הוא צריך להיות האמצעי **לגילוי יחוד ה'** בדרגא הנשגבה ביותר.

◈

וזהו מה שאמרו בירושלמי הנ"ל - "רחיציא אנן **דברגליה חריב וברגליה מתבניי**...", שברגלו של משיח נמצאת הנהגת ההוד, **שממנה יוצא הקלקול** של חורבן ביהמ"ק, **וממנה יוצא התיקון** של בנין ביהמ"ק.

◈◈◈

אם ראית דור מחרף - צפה לרגלו של משיח

וזהו מה שאמרו (פסיקתא דרב כהנא. והובא בילקוט שמעוני עמוס רמז תקמט): "אמר רבי לוי אם ראית דור מחרף ומגדף צפה **לרגלו** של משיח, מה טעם אשר חרפו אויביך ה' אשר חרפו **עקבות** משיחך, וכתיב בתריה ברוך ה' לעולם אמן ואמן".

דהיינו, "**עקבות** משיחך", **הרגלים** של המשיח - כתובים בין "אשר **חרפו**", לבין "**ברוך ה' לעולם אמן ואמן**". משום שמהרגלים (ובעיקר מהרגל השמאלית שהיא כנגד ההוד וכנ"ל, אלא שבהדי הוצא לקי כרבא, ונפגמת קצת גם הרגל הימנית, כמבואר ברמח"ל בקל"ח פת"ח קכא), יוצאים שני דברים הפוכים. מצד אחד - מאותם הרגלים יוצא - "**אשר חרפו - דור מחרף ומגדף**", וכמו ששנינו (סוטה מט) "**בעקבות** משיחא חוצפא יסגא וכו'". והוא החושך והנחש הכרוך על עקבו של משיח, וכמש"כ ואתה תשופנו **עקב**.

ומצד שני, מאותם הרגלים יוצא - "**ברוך ה' לעולם**" - דור שמברך ומשבח להקב"ה בשלימות, ואין "שבח שלם", אלא על תיקון ההוד, שההפיכה מרע לטוב שבו - מביאה לגילוי יחוד ה' השלם. (וע"ע דברים רבה ג, ו "אין שבחה של מטרונא בשעה שמתקלסת מקרובותיה אלא בשעה שמתקלסת מצרותיה" ועי' רמ"ד ואלי דה"י עמ' לו "עיקר ההודאה על תיקון ההוד").

וע"ז אומרים חז"ל ש"אם ראית דור מחרף ומגדף - **צפה** לרגלו של משיח", דהיינו, לא מלשון "**ציפיה**" ותקוה, אלא מלשון "**צְפִיה**" וראיה, **שתראה את רגלו של משיח - שהנה היא כבר באה ועומדת לפנינו**, כי אם בא כזה חושך, הרי זה מוכיח שבאו רגליו של משיח, משום שרק **מהנחש הכרוך על עקביו של משיח** - יכול לצאת כזה חושך גדול, וכנ"ל.

וכמש"כ הגרי"א חבר (ליקוטי הגר"א דף מ, ב – מא, א): "ומשיח בן יוסף הוא תחלה, שעל ידו יהיה קיבוץ גליות, שהוא הגואל הראשון, **ולכן אז יתגבר הסט"א ביותר, בעקבות משיחא, שהנחש אחיזתו בעקב, בסוד ואתה תשופנו עקב, ויגע בכף ירכו, והוא בהוד כידוע**...".

ולכן כאשר רואים את החושך הכרוך על **רגלי** המשיח - אנו יודעים שמאותם רגלים מתחיל אור הגאולה להאיר. והחושך יהפך לאור גדול, והרע לטוב, ומאותם רגלים שיצא "**אשר חרפו**", יצא - "**ברוך ה' לעולם אמן ואמן**".

מדברי רבותינו

הגאון רבי מנשה קליין בעל משנה הלכות[1]

לאחר התגשמות התוכחות של האזינו באה הגאולה ללא תנאי

"והיות כי אמרו ז"ל על הפסוק נחמו נחמו, לקתה בכפלים תנחם פי שנים, ובעונ"ה עבר עלינו כוס התרעלה, לכן ברצוני במכתבי זה לכתוב מה שמצאתי דברי נחמה לישראל בעת הזאת.

ותא חזי מש"כ רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל פ' האזינו (לב, מ) כי אשא אל שמים ידי.. **והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה**, רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא **יתברך יעשה בנו בתוכחות חימה, אבל לא ישבית זכרנו**, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, **ויכפר על חטאתינו למען שמו. אם כן, השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינין**". עכ"ל הרמב"ן ז"ל...

והאמת הוא כי לא הי' כל אלו הצרות ושפיכת דמים וההריגות שעשו העכו"ם כמו בדורינו אנו, וכל הגוים השתתפו בכליון שונאי ישראל, אשר כמעט לא השאיר לנו שריד, לולי רוב רחמיו וחסדיו, **ו"הרנינו גוים" על דור הזה נאמרה**, כי דם עבדיו יקום ששפכו, **ולכן ודאי על עכשיו לדורינו השפל השבור והרצוץ נאמר שלא יעשה תנאים, אלא יגאלנו בכל אופן**.

ונראה הדבר פשוט כן, שהרי אמרו ז"ל אני ה' בעתה אחישנה, ודרשו (סנהדרין צח וירושלמי תענית א, א) זכו אחישנה לא זכו בעתה, והמבואר שבעתה יבא אפילו לא זכו, והיינו בלא תשובה, דבתשובה הרי הם זכו ואחישנה. **ולכן פשוט דבעתה אין כאן תנאי בתשובה אלא בא העת לגאלנו.**

◈

חז"ל תיקנו הרבה תפילות – לבקש על הגאולה במתנת חינם למען שמו

וגם בתפילות מתחננים למתנת חנם הגם שאין בנו מעשים, והוא רחום מתפללים הושיענו ה' אל' וקבצינו מן הגוים וכו'... **וכן בשאר תפילות הרבה מתחננים לביאת משיח צדקינו הגם שאין בנו מעשים עשה עמנו צדקה וחסד למענו ובזכות אבותינו אברהם יצחק ויעקב ואשר מסרו נפשם על קידוש שמו יתברך.**

◈

אם לא עושים תשובה, ומגיע הקץ – הקב"ה דורך ורומס את בית ישראל, ומיד מביא הגאולה

ולסיום הדברים אעלה פה עוד דברי הנביא (ישעיהו סג, ג) פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי... כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה.

והנה הרואה יראה שנבואת הנביא הוא על החורבן הנורא שבעונ"ה עברנו, שאכתי מעולם לא היה כזה מאז היתה לגוי, וכל הגוים כולם הסכימו ח"ו להשמיד ולאבד את כל שונאי ישראל, ואני הגבר ראה ראיתי בכליון ע"י תאי גז ושריפה הרג וחנק מיתות משונות אשר לא שערום בעולם, גאונים וצדיקים ראשי קהילות וראשי ישיבות עם תלמידיהם צדיקים ורשעים, ואין דורש ואין מבקש, **וכל הגוים שאלו איה אלקיכם וכי אין כח בו ח"ו לגאלנו, וזה באמת כל מלבושי אגאלתי, כי נתחלל שמו הגדול והקדוש בגוים.**

ועדיין מצלצל באזני ביו"כ בשעת נעילה בא הראש של המחנה נאצי בבונא, ושאל להש"ץ: "אל מי אתה מתפלל ואיה אלקיך אם יש לך למה אינו מושיע לך", **וכי יש חילול השם גדול מזה?**

◈

השואה – כדי להביא ל"שנת גאולי באה"

ואמר הנביא טעם למה שמיהר לדרכם ולרמסם בחמתו ולא האריך להם אפו, הוא, כי הגיע הזמן היום הנקם המיוחד על העכו"ם להנקם בגוים על כל הרעות אשר עשו לישראל, **כי שנת גאולי באה לגאול את ישראל**, ולא היה עוד זמן להמתין ולהאריך אף ע"ש.

ומאחר שבעו"ה **בדור הזה נתקיימה ממש הנבואה זו**, שנרמסו בחמתו ששת או יותר בדיוק שבע מיליאנים יהודים... ומה הכעס הגדול והחרון אף הזה, **אבל זה לפי שיום נקם על הגוים בא ושנת גאולי בא**, ודייק שנת גאולי בא.. כלומר שבא הזמן של הגאולה (- בעתה, ללא זכויות) ולא באחישנה, וכיון ששנת גאולי באה, באה הזמן לנקום בגוים, **וממילא יגאלנו בכל אופן כי שנת הגאולה באה**, ואם לא זכינו בעונ"ה לקינו **ונתקיימה כל השירה ובא העת.**

וז"ש הרמב"ן ז"ל לאחר השירה הזאת לא העמיד שום תנאי לתשובה לגאלינו, **כי לאחר שתעבור השירה הזאת - הוא שנת הגאולה בכל אופן**, ואין זה בכלל אחישנה שיש תנאים שיהיו דוקא זכו ואי לא לא יגאל, אלא **כיון ששנת גאולי בא - בין זכו ובין לא זכו, יום נקם בגוים ושנת גאולי בא.** ("וצדיק באמונתו יחיה", עמוד לד - לח).

---

[1] מחמת קוצר המקום הבאנו כאן מאמר אחד הנוגע לענינא דיומא. חלוקת הקטעים נעשתה ע"י העורך.

מעניני הפרשה
ארץ ישראל ומשפט צדק - והשפעתם זה על זה
דבר העורך
המשפט בראש השנה - על ארץ ישראל

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
כשה' עושה משפט בירושלים - מלכותו והטבתו מתבססת בירושלים
מדברי רבותינו
המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטייו זצ"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 30 אלול תשע"ו

מעניני הפרשה

פרשת שופטים

ציון במשפט תפדה

בתחילת הפרשה התורה מצווה אותנו (דברים טז, יח): "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטיך". והתורה מדגישה שהמצוה היא **בכל שעריך אשר ה' אלקיך נתן לך**, כלומר דווקא בא"י.

בגמ' (מכות ז, א) למדו מפסוק אחר שסנהדרין נוהגת בין **בארץ ובחוצה לארץ**, ומה שנאמר אצלנו שהמצווה היא דווקא ב"שעריך" - דהיינו בארץ ישראל, מבארת הגמ' שכוונת הפסוק היא: "בשעריך אתה מושיב בתי דינים **בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר**, ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר".

כלומר, לו יצוייר שבכל עיר ישנם **חמשה** מקרים שצריך לשפוט בכל יום, ודיין אחד יכול לשפוט **עשרה** דינים בכל יום, אזי בחו"ל מספיק להושיב **דיין אחד לשתי הערים**, שישפוט את עשרת המקרים שישנם בשתי הערים, ואילו בארץ ישראל צריך להושיב **דיין לכל עיר**, שישפוט את חמשת המקרים של אותה עיר. ועל אף שמספיק דיין אחד בשביל לשפוט את כל עשרה המקרים שבשתי העיירות, בכל זאת צריכים למנות שופט בנפרד **לכל עיר**. (יעוי' חזון יחזקאל על תוספתא סנהדרין ג, י).

בהלכה זו בא לידי ביטוי ההבדל המהותי בין ארץ ישראל לחו"ל בענין המשפט. בעוד שבחו"ל ענין המשפט אינו בא אלא לתת מענה לבעיה שנוצרה בין שני בעלי הדינין, הרי שבארץ ישראל ישנו צורך בעצם המשפט. ולכן בחו"ל הכל לפי הצורך, וכאשר עיר מסוימת אינה זקוקה לדיינים, הרי שאין אנו מצווים למנות שופט לאותה עיר. ולעומת זאת בארץ ישראל, כיון שישנו צורך **בעצם המשפט**, ממילא אף אם ניתן להסתדר בלא שופטים באותה עיר, הצריכה התורה להושיב שופטים בכל עיר ועיר.

משפט צדק – בונה את ארץ ישראל

וביאור הטעם שבא"י ישנו צורך בעצם המשפט, משום שנאמר (ישעיהו א, כז) "**ציון במשפט תפדה** ושביה בצדקה", דהיינו שהפדיון של ציון מחורבנה, הוא ע"י המשפט. ולכן בא"י צריך להושיב שופטים בכל עיר, משום שהעמדת השופטים בערי ארץ ישראל, גורמת **לבנין ערי ארץ ישראל**, וכל עיר צריכה שיהיה בה שופט ומשפט צדק – בשביל שתבנה ותכונן.

וכן במקומות נוספים מודגש הצורך של המשפט **לצורך בנין הארץ**, כמו שאומרים חז"ל במדרש תנחומא בפרשתנו (סימן א) "ולא חרבה ירושלים אלא על קלקול הדין". ובזוה"ק ויצא (קנא, א): "..דירושלם דינא איהו, **ועל דינא קיימא, ועל דינא אתחרב**".[1].

משפט צדק – מזכה את עם ישראל לרשת את ארץ ישראל

דבר נוסף אנו רואים בפרשת השבוע, שמלבד מה שהמשפט **בונה את א"י**, המשפט גם גורם לכך **שעם ישראל יכבשו את הארץ**, כמו שאומר הכתוב "צדק צדק תרדוף למען תחיה **וירשת את הארץ** אשר ה' אלקיך נתן לך". והביא רש"י את דרשת חז"ל על פסוק זה: "צדק צדק תרדוף - הלך אחר בית דין יפה. למען תחיה וירשת - **כדאי הוא מנוי הדיינין הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן**".

הרי שהזכות של "צדק צדק תרדוף", תביא לכך ש"וירשת את הארץ".[2].

חיבור המשפט לארץ ישראל – גורם שהקב"ה יתחבר לארץ ישראל, ויבנה אותה

וכעת נבא לבאר מדוע המשפט בונה את א"י וגורם לכך שעם ישראל יירשו אותה.

חז"ל בזוה"ק מבארים בכמה וכמה מקומות יסוד מרכזי, שהעולם העליון והעולם התחתון מקבילים אחד לשני, וכל פרט שקיים בעולם העליון, כנגדו יש פרט בעולם

דבר העורך

בגליון של שנה שעברה, הבאנו בטור זה את הערתו של הגאון ר' יחזקאל סרנא זצוק"ל על כך שענין המשפט בר"ה אינו מוזכר בתורה בפרשיות שבהן הוזכר המועד של ר"ה (בפרשת אמור, ובפרשת פנחס), אלא דווקא בפרשת עקב, בפסוק (דברים יא, יב) **"ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"**, ועל פסוק זה דורשים חז"ל (ר"ה ח, א) "באחד בתשרי ר"ה לדין, דכתיב מרשית השנה עד אחרית שנה, **מראשית השנה נדון מה יהא בסופה**". והדבר צריך ביאור מה ענין שמיטה אצל הר סיני, ומדוע דווקא בפרשה שבה מדובר על שבחה של ארץ ישראל נכנס ענין הדין של ר"ה.

ובגליון הנ"ל הרחבנו בישוב הענין. וכיון שאין בית המדרש בלא חידוש, נרחיב כאן שוב בדברים, בתוספת אומר הבא מן החדש.

מלשון הפסוק הנ"ל, לפי ביאורם של חז"ל, אנו רואים שבאמת הדין בר"ה הוא **על הארץ**, וזה מתבטא בשני דברים, ראשית כל בזה שהמגמה של המשפט היא לברר כמה שפע לתת לארץ (וממנה לעם ישראל). ושנית, בזה שהארץ היא הנשפטת, כלומר, שהמשפט הוא לבדוק את המצב של הארץ, שמשתנה לפי המעשים שלנו, ונבאר את שני הענינים.

*

חז"ל בזוה"ק בפרשת תצוה (קפד, א) שואלים שמאחר וראש השנה הוא יום טוב ושמחה - מדוע דווקא בו נעשה דין, המביא לקטרוגים של הסט"א, וגזירות?

ומבארים חז"ל, שטעם הדין בר"ה הוא משום שיום ר"ה הוא תחילת החודש השביעי, ובכל מקום - השביעי הוא זמן בו הקב"ה משפיע הרבה ברכה ושפע טוב, אלא שבשביל שכל זה לא יגיע למי שאינו ראוי, הקב"ה עושה דין, ומסלק את מי שאינו ראוי מהשפע רח"ל.

וממילא מבואר היטב מדוע הדין שייך לארץ ישראל, משום שארץ ישראל היא המקום שדרכו מגיע כל הברכה והשפע של העולם, כמו שאומרים חז"ל בזוה"ק פרשת תרומה (דף קנז, א): "..**וכל טיבו וכל מזונא דכל ישובא - תמן נחית מלעילא (-יורד לארץ ישראל מלמעלה), ולית לך אתר בכל ישובא דלא אתזן מתמן (- מארץ ישראל)**".

וכדי לקבל מושג מה על העניין הזה - נביא את דבריו הנפלאים של הרמח"ל בספרו משכני עליון (גנזי רמח"ל עמ' קמט) שמאריך בענין זה בדברים עמוקים, וכך הוא כותב: "..המאור הנקרא **'שכינה'** - שם נשרשו כל הנמצאים, להיותה נקראת במשל - אם הבנים, **והכל יוצא מתחת ידיה.. הארץ ומלואה השמים ושמי השמים וכל צבאותיהם, איש לא נעדר.**

ובהקבץ כל השרשים האלה אל מקום אחד, באמצע יְרֵאָה שם כמו אבן אחת. והאבן הזאת יקרה מאוד, כלולה מכל יופי וחמדה, והיא הנקראת "אבן שתיה". **וכן היתה אבן הזאת בעולם הזה למטה במקום קודש הקדשים..**

במקום הזה אשר זכרתי לך, נמצא דרך אחד גדול, סביב לאבן סביב, וזה הדרך הוא כמו ארץ רחבת ידים מאד, ובה ערים גדולות ובצורות, לא נראו כהנה ברוב יפיים והדרם. וכל זה הדרך מאור עצמותו וזיו יפיו והדרו - של זה המאור (השכינה) אשר אני מדבר לך יצא. ועל כן היה המקום קדוש מאד, והאדמה אדמת קודש היא, **אשר ממנה יצאה למטה**

---

[1] וכך אומר הפסוק (מיכה ג, ט – י) "שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל **המתעבים משפט ואת כל הישרה יעקשו. בנה ציון בדמים וירושלם בעַוְלָה**". כלומר הפסוק אומר בתמיה, וכי ה' בונה את ירושלים בְּעַוְלָה. ועל כך מסיים הכתוב (שם, יב) "לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיין תהיה והר הבית לבמות יער". דהיינו, לא רק שציון לא תבנה בְּעַוְלָה, אלא שהיא אף תחרב בגלל זה. (יעוי"ש בפי' מהר"ם אלשיך ובמלבי"ם).

וכך אומרים חז"ל (שבת קיט, ב) "ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל **שפסקו ממנה אנשי אמנה**, שנאמר שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה – אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה". וגם כאן, הטעם שצריך שיהיו בירושלים אנשי אמנה, הוא משום שכאשר בירושלים יושבים אנשי אמנה - הרי הם בונים אותה ע"י משפט צדק שלהם – "ציון במשפט תיפדה".

[2] ובכך מתבאר מה שכ' הגר"א (אדרת אליהו פרשת בלק מהדורא תנינא כב, ב. ד"ה לאמורי) "ידוע, כי יציאת מצרים היה בזכות אברהם, והליכת המדבר ע"י זכות יצחק, **כיבוש ארץ ישראל על ידי יעקב, ולכן נקראת 'ישראל' - על שם ישראל סבא**".

ודבריו מבוארים עפ"י הנ"ל, שזכות המשפט מועילה לכיבוש הארץ, ולכן זכותו של יעקב שהוא **איש האמת והמשפט** כמו שאומר הכתוב (מיכה ז, כ) "תתן **אמת ליעקב**", ואחז"ל (ילקוט שלח, תשמ"ג) "**יעקב תפס את האמת**" - היא שמועילה לכיבוש ארץ ישראל.

הארץ הנקראת ארץ ישראל, ארץ אשר ה' דורש אותה". עכ"ד הרמח"ל.

כלומר, בשכינה נשרשים כל הנמצאים, **והכל** יוצא מתחת ידיה, והמרכז שבו נשרשים כל הנמצאים - הוא אבן השתיה העליונה, ומסביבה של האבן ישנה ארץ רחבת ידים, **והיא ארץ ישראל העליונה.** וכנגד זה בעולם התחתון יש ג"כ אבן השתיה שבקודש הקדשים, ומסביב לה **ארץ ישראל התחתונה,** וכח אבן השתיה מתפשט בכל ארץ ישראל - ומשם מגיע כל הברכה שיש בעולם.

[ענין זה שכל ארץ ישראל בבחינת אבן השתיה, מבואר ג"כ בביאור הגר"א שיר השירים א, ז, ובהערה 563 בהוצאת מוסד הרב קוק. וב"ברית הלוי" למהר"ש אלקבץ בעל ה"לכה דודי" (דף מא, א בד"ה היסוד השלישי) וזה לשונו: "רבים חשבו כי מעלת ארץ ישראל.. אינו אלא רק מפני שמירת בני ישראל המצוות בה.. וזה טעות בידם. אבל דע, **כי שלימות ארץ ישראל הוא בעצמותה ממש,** כי היא היתה הנקודה הראשונה בבריאה... **וכענין אבן השתיה"**].

וממשיך הרמח"ל שם (עמ' קנב): "וקודם בריאת העולם נברא הבית הקדוש הזה (- ביהמ"ק). **כי מן הבית הזה לוקחים שפע וכח כל הנבראים.** ובהגיע אליו השפע הנשפע מן המלך, נראו כל חצרותיו וכל חדריו כולם מלאים כח ועצמה לתת לכל הקרב הקרב איש לפי מדרגתו. ועל כן לא פסק השפע מן הבית הזה מעולם [גם לאחר חורבן ביהמ"ק] **כי לולא פסק רגע אחד היו מתבטלים כל הבריות מיד,** נמצא שאין המלך מסיר עיניו מהיכלו כלל". עכ"ל הרמח"ל.

ובדברים אלו מתיישבת הקושיא בה פתחנו, מדוע הדין של ר"ה נאמר דווקא לענין ארץ ישראל, משום שאכן כל הדין של ראש השנה מוגדר במילים - "תמיד עיני ה' אלקיך **בה**", לדון מה יהיה בה מראשית ועד אחרית שנה, שהקב"ה עושה משפט **כמה שפע להביא לארץ ישראל** ומשם יגיע לבניה.

*

ומלבד הענין הנ"ל, שהדין הוא כמה שפע לתת לארץ, ענין המשפט הוא לראות כיצד השפיעו מעשי בני האדם **על הארץ**, כמו שהבאנו. ונבאר את הדברים:

נאמר (בראשית ו, יב) "**וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה** כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ". ומדייקים חז"ל בזוה"ק (נח סא, א) את לשון הפסוק, שלא נאמר בו שהקב"ה ראה את מעשי בני האדם, אלא שהוא ראה את **הארץ** וראה **שהארץ נשחתה** ונשתנתה לרעה, וזה מה שהעיד על כך ש"השחית **כל בשר** את דרכו על הארץ".

דהיינו שעיקר הדין הוא לראות כיצד השפיעו מעשי בני האדם על הארץ.

וענין זה, שהמצוות משפיעות על מצבה של הארץ מבואר בכמה מקומות כמ"ש תלמיד הרשב"א (ר' יעקב ב"ר חננאל סקילי בספר "תורת המנחה" פרשת עקב דרשה סח): "ואל תאמר **ומה תועלת יש לארץ בקיום המצות,** ומה הרגש יש לאבן דומה ולעפר הארץ? שהרי מצינו בעשיית העבירות **שהיא נענשת ומרגשת,** דכתיב [בענין שפיכות דמים, בפרשת מסעי] (במדבר לה לג) **'ולא תחניפו את הארץ** אשר אתם בה, כי הדם הוא **יחניף את הארץ, ולארץ לא יכופר** לדם..'. [ובסוף פרשת העריות שבפר' אחרי] (ויקרא יח כה) **'ותטמא הארץ ואפקוד עוונה עליה'** (שם שם כח) 'ולא תקיא הארץ אתכם **בטמאכם אותה'.**

וכשם שיש לה ענוש וגזק בעשיית העבירות כך יש לה תועלת בעשיית המצות עליה, ואף על פי שדבר זה אינו מושג ומורגש בשכל האנושי, הוא מושג בשכל חכם הרזים כי א-ל דעות ה'".

והאריך בזה ג"כ הגר"א בביאורו לשיר השירים (א, ג פי' ב).

ושורש הענין נמצא **בנשמת הארץ, הלא היא השכינה הקדושה,** [וכמש"כ רמ"ד וואלי (שמות ח"א, עמ' רכ"ו) "שנשמתה של זאת הארץ היא השכינה"]. כמו שכותב רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמוד ק"ס): "..**שתכלית כלן [כל המצוות] אינו אלא לתיקון גופא דשכינתא.. כי בשלומה יהיה להם שלום".**

ועפי"ז אומר הגר"א (בסוף "ספרא דצניעותא" דף לט טור ב): "..[השכינה] היא המקבלת עבודת בני אדם, **והיא מתפעלת לפי מעשי בני אדם,** וכך משפיעים אליה [שפע מהקב"ה]..".

כלומר, שמעשה בני אדם פועלים שינוי במצב השכינה - "**שהיא מתפעלת**" - כלומר, נעשית בנויה ומתוקנת, או ח"ו חרבה ומקולקלת - "**לפי מעשה בני אדם**", "**וכך**" - לפי איך שהקב"ה בודק ומוצא את מצבה של השכינה, באותה מידה בא הקב"ה "**ומשפיע עליה".**

ובכך מבואר ג"כ מדוע הדין בר"ה נאמר דווקא בפרשה שמדברת על ענין א"י, כי אכן כל הדין של ראש השנה מוגדר במילים - "תמיד עיני ה' אלקיך **בה**", כלומר, שעיני הקב"ה **מסתכלות בארץ,** לבדוק ולבחון את מצבה, **ועל פי מצבה - הוא שופט כמה שפע להשפיע לנבראים** מראשית שנה ועד אחרית שנה.

ולכן אנו מוצאים בכמה מקומות שהמשפט מתייחס לארץ, וכמש"כ "**השפט כל הארץ**" (בראשית יח, כה); "קומה אלהים **שפטה הארץ**" (תהלים פב, ח); "לפני ה' כי בא.. **לשפוט הארץ**" (תהלים צו, יג). ועוד. והדבר הוא כפשוטו, שהקב"ה **שופט את הארץ** כמה היא ראויה לקבל לפי מצבה - כדי לחלק לנבראים.

ויה"ר שיהיו כל מעשינו רצויים לפני ה', ועל ידי מעשינו ישמח הר ציון ותגל הארץ לפני ה' אשר בא לשפוט הארץ, כי ימצאנה מתוקנת ובנויה על תילה, ואז ישפיע עליה שפע טוב השלם - לחלקו לבניה.

בברכת התורה, העורך

התחתון, שהוא דוגמא לו, והוא מייצג אותו בעולם הזה. וב"איתערותא דלתתא" שמפעילים את הנברא שבעולם התחתון, הרי זה גורם "איתערותא דלעילא" שהדבר שכנגדו בעולם העליון יפעל באותו אופן. [ובכך מבארים חז"ל את הפסוק זה (קהלת ז, יד) "גם את זה לעמת זה עשה האלקים"].

והנה **מעשה המשפט מייצג את הקב"ה,** שהוא נקרא "אלקי המשפט" (מלאכי ב, יז), ובעשי"ת אומרים "בא"י **המלך המשפט**", דהיינו שזו מידתו, ו"חותמו של הקב"ה אמת" (שבת נה, א). ואמרו בזוה"ק פרשת מצורע (דף נג, א): "משפט ודאי דא קודשא בריך הוא".

וממילא, כאשר עושים **משפט צדק** בארץ ישראל, ומחברים את המשפט לארץ – הרי זה גורם **שהקב"ה** יתחבר לארץ ישראל, ויבנה אותה בבנין שלם.

וכך מבאר הרמח"ל (ספרי רמח"ל ח"ד עמ' רנז) "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. ורזא דא, **דפירוקא דציון לאו איהו אלא במשפט, מאי משפט – דא קוב"ה**".

כשהקב"ה מתחבר לארץ ישראל – עם ישראל יורשים את ארץ ישראל

ובזה מבואר ג"כ הדבר השני שהבאנו, שהמשפט גורם לכך שבני ישראל יירשו את הארץ. ונבאר את הדברים עפ"י שתי הקדמות: **א:** לעיל נתבאר ש"**משפט צדק**" מייצג את הקב"ה. ואמנם יש להוסיף, שגם "**עם ישראל**" מייצגים את הקב"ה, ולכן אמרו בזוה"ק אמור (צג, ב) שכאשר **בני ישראל** מתאחדים עם **ארץ ישראל,** הרי זה מקביל לכך **שהקב"ה** מתייחד עם **שכינתו. ב:** כשם שע"י "איתערותא דלתתא" - מתעורר "איתערותא דלעילא", כך אחרי שהתעוררה ה"איתערותא דלעילא" – מתעוררת ומתחזקת ה"איתערותא דלתתא".

וממילא הדברים הולכים בסדר הבא: ע"י **שהמשפט צדק** (שמייצג את הקב"ה) מתחבר לארץ ישראל – **הקב"ה** מתחבר לארץ ישראל, וע"י שהקב"ה מתחבר לארץ ישראל – **עם ישראל** (שמייצגים את הקב"ה) מתחברים לארץ ישראל וזוכים לכבוש אותה.

וכך מבאר הרמח"ל בהמשך (שם): "**ציון** במשפט תפדה.. כדין **'ושביה** בצדקה', **דבתר דיתחבר צדיק (קוב"ה) וצדק (ושכינתיה) - כדין יהדרון עמא לקיניהון".**

ומעתה מחוורים דברי חז"ל במה שאמרו "כדאי הוא מנוי הדיינין הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן". דהיינו, "**מינוי הדיינים הכשרים**" – הוא קיום הכתוב (ישעיהו א, כז) "ציון במשפט תפדה", ובעקבות זה מגיע "**להושיבן על אדמתן**" – כנגד "ושביה בצדקה", שע"י ש"ציון במשפט תפדה", ע"ז חוזרים עם ישראל לארץ הקודש.

הכח לשפוט משפט צדק – מכח ארץ ישראל

עד כאן ראינו כיצד **המשפט נצרך לארץ ישראל,** אמנם הכתוב ממשיך להודיע לנו כיצד **ארץ ישראל נצרכת למשפט,** כמו שממשיך הפסוק בפרשתנו (דברים יז, ח) "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה'". ופירש"י, "כי יפלא. כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה, שהדבר נבדל ומכוסה ממך".

כאשר **המשפט נפלא ומכוסה ממך,** אין זה אלא משום שאתה לא נמצא במקום בו בחר ה' להשכין את שכינתו, והעיצה לכך היא – **וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה'.**

וממשיך הכתוב (שם, י) "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך". ומפסוק זה למדו בגמ' (עבודה זרה ח, ב) שאין דנים דיני נפשות אלא בלשכת הגזית "דכתיב ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך **מן המקום ההוא - מלמד שהמקום גורם**".

הרי שכאן התורה מלמדת אותנו, שלדיני נפשות שצריך **"כח משפט" גדול,** צריך **את הכח של ארץ ישראל בדרגא הכי גבוהה,** ולכן הסנהדרין צריכה לשבת במקום המקדש, שבו יש את הקדושה הגדולה ביותר של ארץ ישראל [שהרי מקום המקדש וארץ ישראל הוא ענין אחד, אלא שמקום המקדש הוא המוח הפנימי, ואורו מתפשט בכל ארץ ישראל, וכמש"כ רמד"ו (דברים, משנה למלך, עמוד תמ"ו)] - "**שהמקום גורם**".

ואותו ענין אנו מוצאים באופן כללי על כל ארץ ישראל, וכמו שאמרו (סנהדרין יד, א) "**אין סמיכה בחוצה לארץ**", דהיינו שרק בא"י אפשר לסמוך את השופטים ולתת להם בכך את הכח לשפוט.

וביאור הדבר, משום ש"משפט אמת" - אינו דבר טבעי, אלא בשביל **משפט אמת** - צריך לקבל **מכוחו של הקב"ה,** כמו שאומר הפסוק (תהלים פב, א) "אלקים נצב בעדת א-ל", וכשאין הקב"ה שורה, אין הצלחה במשפט[3].

וממילא דווקא בא"י, בה שורה הקב"ה, אפשר לשפוט משפט צדק. ובבית המקדש, ששם הקב"ה שורה ביתר שאת, גם כח המשפט הוא הכי בתוקף, ולכן דווקא שם, בלשכת הגזית, צריכים הסנהדרין לשבת.

---

[3] ובזוה"ק (מצורע נג, א) ביארו בזה את הפסוק (ישעיהו א, כא) "איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים" שכ"ז שהיא היתה "מלאתי משפט", **שהקב"ה** אלקי המשפט היה שורה בה, אז – **צדק** ילין בה - היה בכוחם לשפוט משפט צדק, ואילו עתה – שאין הקב"ה שורה בה – מרצחים. ומאידך נאמר בזכריה (ח, ג) "כה אמר ה' **שבתי אל ציון** ושכנתי בתוך ירושלים **ונקראה ירושלים עיר האמת**" – שכאשר הקב"ה חוזר לירושלים, יש ליושביה הצלחה לעשות משפט אמת.

נבואות ה' לאחרית הימים

מלכות ה' בארץ ישראל ובירושלים

הנביא יחזקאל (לח, ח) מתאר את מלחמת גוג ומגוג: "..באחרית השנים תבוא אל ארץ משובבת מחרב, מקבצת מעמים רבים, על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד, והיא מעמים הוצאה, וישבו לבטח כלם". כלומר, הקב"ה אומר לגוג, שבאחרית הימים תבוא אל ארץ ישראל, ששבו אליה פליטי חרב - אשר נתקבצו מארצות עמים רבים, ותבא להילחם על הרי ישראל שהיו חרבים זמן רב, ועכשיו יושביה יצאו מגלות העמים, ויושבים לבטח בארצם.

ופירש רש"י: "והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה, והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך", כלומר **שהיה לך ללמוד מכך שכל ישיבתם בארץ אינה באופן טבעי, שהשמירה הניסית תמשיך, ומלחמתך בהם לא תצליח.**

וממשיך הנביא לתאר את הכנותיו של גוג למלחמה, כאשר המטרה של הקב"ה בזה היא "**למען דעת הגוים אותי בהקדשי בך לעיניהם גוג**", וזה ע"י שיראו את המשפט ש' יעשה בגוג שבא להילחם בישראל כמו שממשיך הנביא: "**וקראתי עליו לכל הרי חרב... ונשפטתי אתו בדבר ובדם** וכו'", וע"י זה: "**והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה'**".

◈◈◈

מלשון הפסוקים אנו רואים שהמשפט שהקב"ה יעשה נגד גוג - יהיה **בכללות ארץ ישראל**, אמנם מאידך אנו מוצאים בנביא יואל שהקב"ה יעשה איתו משפט במיוחד בעמק יהושפט אשר **בירושלים** ["עמק יהושפט" הוא בין הר הבית להר הזיתים. עיין כתבי רמב"ן ח"א עמוד שסח], כמו שאומר הנביא (יואל ד, ב) "**וקבצתי את כל הגוים והורדתים אל עמק יהושפט, ונשפטתי עמם שם על עמי ונחלתי ישראל אשר פזרו בגוים ואת ארצי חלקו**", ופירש הרד"ק שם שמדובר על מלחמת גוג ומגוג, ועליה אומר הנביא "וקבצתי את כל הגוים" דהיינו "שאתן בלבם שיבאו עם גוג ומגוג, וכן אמר בנבואת יחזקאל (לט, ו) והביאותיך אל הרי ישראל", **וכל זה יהיה בשביל לשפוט אותם בעמק יהושפט אשר בירושלים.**

וצריך להבין **מדוע המשפט צריך להיות דווקא בירושלים**, מקום ה"משוש חתן על כלה" של הקב"ה עם ישראל, הרי לכאורה מן הראוי היה לעשות את זה במקום צדדי, ואת ירושלים להשאיר נקיה ושמחה בשלמות הטוב, ולא די שהקב"ה אינו מעביר את המשפט והעונש אל מחוץ לירושלים, אלא אדרבה, הוא גורם לגוים להגיע לירושלים כדי לשפוט אותם דווקא שם.

◈◈◈

משפט ה', מלכות ה', דבקות ה', טוב ה' - בירושלים

אמנם ביאור הדברים שאדרבה, **דווקא משום שירושלים נבחרה להיות המקור של כל שפע הטוב** - וכפי שאומר הכתוב (תהלים קכט, ה) "יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים", ופירש במצודות "שציון מקור שפע הברכות כולן" (והארכנו בזה בדבר העורך) - דווקא **משום כך, המשפט צריך להיעשות בירושלים.**

וביאור הענין עפ"י שלשה יסודות: א. בשביל שהשי"ת ישפיע את טובו, נצרך שהוא ישכון בירושלים ויהיה קשור אליה.

ב. הקשר של הקב"ה לירושלים הוא ע"י שהוא מולך בה. ג. ומלכותו נעשית ע"י המשפט.

ונבאר את שלשת היסודות הנ"ל:

א. כפי שביארנו, השפעת טובו של הקב"ה אינה אלא ע"י שהוא מתקשר אל בריותיו, כמ"ש הרמח"ל (ב"מאמר החכמה") שע"י שהקב"ה **"שורה עליהם ומתקשר בם - ימצאו מקבלים טוב בלא תכלית"**. [דבריו המלאים יובאו להלן]. וכמו שצריך שהקב"ה ישרה על **עם ישראל** ויתקשר בם, כך צריך שהוא ישרה **בירושלים** ויתקשר בה וכפי שנאמר על כל א"י "הארץ... אשר **אני שכן בתוכה**" (במדבר לה, לד), ועל ירושלים בפרט נאמר **"וה' שוכן בציון"** (יואל ד, כא); "כי בחר ה' בציון **אוה למושב לו**" (תהלים קלב, יג).

◈◈◈

בשביל שהשי"ת יתקשר בירושלים - צריך שהוא ימלוך בירושלים

אמנם כאן אנו צריכים **ליסוד השני**, שהקשר של הקב"ה לירושלים הוא ע"י שהוא מולך בה. והוא משום שבאמת צריך להבין כיצד אפשר לומר שה' **שוכן בציון**, והרי הקב"ה אין לו שום **יחס** אל **נבראים**, ולא אל **מקום** כמו ירושלים, כמו שכותב הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ד סימן ב) "כי אמנם אמיתת מציאותו יתברך הוא דבר בלתי נתלה בזולתו כלל, **ובלתי מתייחס לזולתו**..".

אמנם ממשיך שם הרמח"ל לבאר כיצד הקב"ה כן מתקשר אל בריותיו: "ואולם עוד רצה בטובו וחסדו, להשפיל כביכול בענוותו את רום כבודו, **ולהיות מתייחס אל נבראיו, אף על פי שבאמת אין להם יחס עמו כלל, ורצה להיות להם במדרגת מלך אל עם,** שיחשב להם לראש, ולמנהיג, ולהתכבד כביכול בם כמלך שמתכבד בעמו... ובבחינה זו נקראהו מלכו של עולם".

דהיינו, שהאפשרות היחידה שעל ידה יחשב שהקב"ה יש לו **יחס** כלפי עם ישראל - היא ע"י שהקב"ה יהיה "**מלך** על ישראל".

וממשיך הרמח"ל, שע"י מלכותו של הקב"ה עלינו "ימשך מזה הטוב הרב והשלווה הגדולה לנבראים", ומשום "שהשלמות האמיתי של הבריאה הוא המשך לה משלמותו יתברך, כי הוא לבדו השלמות".

◈

ובכך מבאר הרמח"ל (ב"מאמר החכמה") את תפילותינו בר"ה על מלכות ה': "והנה המצב הטוב שישאר בו העולם, הוא שיהיו הברואים בכל ההכנה המצטרכת, **ומלכותו ית' תהיה מתגלית עליהם תמיד, והם מקבלים מזה טובה אחר טובה עד אין תכלית,** כי הנה הוא ית"ש בלתי בעל תכלית (- בלי גבול), וטובו בלתי בעל תכלית, **ובהיותו שורה עליהם ומתקשר בם - ימצאו מקבלים טוב בלא תכלית, וזהו ותמלוך אתה ה' לבדך וכו'**, והוא מה שאמר הכתוב לדור ודור וכו', כי מלכותו ית' יהיה לנצח נצחים והזוכים לו נהנים בו לנצח נצחים".

◈

וכמו שבשביל שהקב"ה יהיה נקרא **קשור ודבוק לעם ישראל** - צריך שהוא יהיה **מלך על ישראל**, כך בשביל שיהיה נקרא שהקב"ה **קשור ודבוק לירושלים**, שבה הוא מעביר את שפע הטוב לישראל, צריך שהוא **ימלוך בירושלים**. וכמו שאנו אומרים בתפילת ראש השנה: "**ותמלוך** אתה ה' לבדך על כל מעשיך **בהר ציון משכן כבודך ובירושלם עיר קדשך** ככתוב בדברי קדשך **ימלוך ה' לעולם אלקיך ציון** לדור ודור הללויה".

ובקדושת שחרית של שבת אומרים "**מתי תמלוך בציון** בקרוב בימינו לעולם ועד תשכון. **תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך** לדור ודור ולנצח נצחים..".

◈◈◈

מלכות ה' בירושלים - ע"י עשיית המשפט

ומעתה אנו מגיעים אל **היסוד השלישי**, שמלכות ה' היא ע"י המשפט ומשום שאחד האמצעים היותר מרכזיים ליצור את **המצב של מלכות**, הוא ע"י **עשיית משפט**, כמו שכותב הרמב"ם (הלכות מלכים, ד, י): "**שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט** ומלחמות. שנאמר (שמואל א - ח, כ): **ושפטנו מלכנו**". עכ"ל. וכך נאמר על מלכות בית דוד (ישעיהו ט, ו) "..על כסא דוד ועל ממלכתו **להכין אתה ולסעדה במשפט** ובצדקה וגו'". כלומר שעשיית המשפט - מכין וסועד את ממלכת דוד.

ולכן אומרים חז"ל (ברכות יב, ב) שבעשרה ימים שבין ר"ה ליום הכפורים אומרים המלך הקדוש והמלך המשפט. ופירש"י "לפי **שבימים הללו הוא מראה מלכותו לשפוט את העולם**". כלומר, "המלך המשפט" פירושו "שמגלה את מלכותו על ידי המשפט". [והוא מפורש ג"כ בדברי חז"ל בזוה"ק (בשלח מד, ב; ויצא קס, ב) שבר"ה הקב"ה נקרא מלך בגלל שאז הוא יושב בדין].

◈

ושלשת היסודות הנ"ל מבוארים בכתוב (ישעיהו לג, כב): "כי ה' **שופטנו** ה' מחוקקנו ה' **מלכנו הוא ישיענו**". דהיינו שמה שה' **שופטינו**, הוא אמצעי לכך שה' יהיה **מלכנו**, ו"ה' מלכנו" הוא אמצעי לכך ש"הוא **יושיענו**". [וע"ע במסגרת המרכזית בד"ה "המשפט מביא להטבה"].

◈

ומעתה מבואר היטב מדוע הקב"ה עושה את משפט האומות דווקא בירושלים, משום שדווקא בירושלים שנצרך שהקב"ה **ימלוך** בה כדי **להתקשר** אליה **ולהיטיב** לה, דווקא שם צריך שיהיה מקום **המשפט** המבסס את המלכות. [וראה עוד במסגרת].

◈◈◈

ביסוס מלכות ה' מצד ישראל - שיכירו במלכותו וישתעבדו לו בירושלים

עד כאן דיברנו על הפעולות **שמצד הקב"ה**, שהוא עושה משפט בירושלים, כדי לבסס מלכותו בירושלים, כדי להיטיב לירושלים.

המשפט מביא להטבה

א] (תהלים עו, ט) מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ **יָרְאָה** וְשָׁקְטָה: (י) בְּקוּם **לַמִּשְׁפָּט** אֱלֹקִים **לְהוֹשִׁיעַ** כָּל עַנְוֵי אֶרֶץ סֶלָה:

וכבר נתקשו בכתוב זה, מה השייכות בין משפט לישועה, ולהמבואר במאמר זה הוא מובן, שהמשפט מביא למלכות ה', ומלכות ה' מביאה להתקשרותו לבריותיו, והתקשרותו מביאה לישועתו.

ב]. (צפניה ב, ג): "**בַּקְּשׁוּ** אֶת ה' כָּל עַנְוֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ פָּעָלוּ..". ודרשו חז"ל (יבמות עח, ב): "..אשר משפטו פעלו **באשר משפטו שם פעלו**".

דהיינו שהמשפט הוא סיבת פעולת ההטבה, כי ע"י המשפט נוצר מצב של **מלכות ה'**, שע"ז השי"ת מתקשר להשפיע את פעולתו הטובה.

◈◈◈

המשפט בירושלים - מבסס את מלכות ה' בירושלים

במאמרינו נתבאר שהמשפט בירושלים – מבסס את מלכות ה' בירושלים. וכן מפורש בחז"ל לענין מקום המקדש (ילקוט שמעוני רמז רנג מהמכילתא): "..אוי להם לאומות העולם.. הרי בית המקדש קרוי פעולה לפניו, ועמדו והחריבו אותו, הם אמרו ערו ערו עד היסוד בה, לענין כן מהו אומר (ירמיהו כה, ל) **'ה' מִמָּרוֹם יִשְׁאָג וּמִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ'**..

משל למה הדבר דומה, ללסטים שנכנסו לפלטין של מלך, והחריבו פלטין של מלך, ובזזו, והרגו בנו של מלך, **לאחר זמן ישב עליהם המלך בדין,** תפס מהן, הרג מהם, צלב מהם, **וישב בפלטין שלו, ואחר כך נתודע מלכותו בעולם, לכך נאמר מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ – ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד"** עכ"ל.

ומבואר שמלכותו של הקב"ה בפלטרין שלו, דהיינו בית המקדש – הוא ע"י שבתחילה **עושה משפט** לבסס מלכותו.

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

ואמנם גם **לעם ישראל** יש תפקיד באותה מלכות, כמו שכותב הרמח"ל (דרך ה' שם) "ואולם בבחינה זו גם כן חייבים אנו **להכירו בכל יום, ולקיים מלכותו עלינו, ולהשתעבד אליו** ולגזירותיו כעבדים אל מלכם, וזה נקרא 'קבלת עול מלכות שמים', ונכלל ענינה בפסוק זה של שמע ישראל, דהיינו **ההודאה בדבר זה** שהוא מלך מלכי המלכים, מולך בכל בריותיו העליונים והתחתונים, **ולקבל עול מלכותו והשתעבד אליו**, וכמו שכתבתי".

כלומר שמלכות ה' אינה נעשית אלא ע"י שאנו עושים ג'כ את החלק שלנו בשני דברים: **א.** בזה שאנו מכירים במלכותו. [עיין שמות רבה (כג, א): "..משעמדת בים **ואמרנו שירה** לפניך ב'אז' - **נתיישבה מלכותך**.."]. **ב.** בכך שאנו משתעבדים אליו.

ועל זה אומרת התורה (שמות לד, כג) "שלש פעמים בשנה **יראה כל זכורך את פני האדון ה' אלקי ישראל**" – דהיינו שרצון הקב"ה שיבואו לירושלים בשביל "לראות" [עיין חגיגה (ב, א): "יִרְאֶה יֵרָאֶה". ופירש"י "יִרְאֶה כל זכורך את פני האדון. דמשמע שהאדם רואה את השכינה"], ואת מי לראות? – "את פני **האדון** ה'" כלומר, את פעולות **המלכות**", ועי"ז **להכיר** במלכותו, וכך נוצרת **הקרבה והשפעת הטוב**.

◈

וגם על החלק השני של ביסוס המלכות, דהיינו ע"י ההשתעבדות אל ה' - אנו רואים שדווקא ירושלים נבחרה להיות **מקום עבודת ה'** בקרבנות, ועליה נאמר הפסוק (יחזקאל כ, מ) "כי **בהר קדשי בהר מרום ישראל** נאם ה' אלקים **שם יעבדוני כל בית ישראל כלה בארץ** וגו'".

בדברים האלו מבואר מה שנאמר בספר (עזרא ג, א) "ויגע החדש השביעי, ובני ישראל בערים, **ויאספו העם כאיש אחד אל ירושלים**", דהיינו שבראש השנה עם ישראל יצאו מעריהם, כדי להיות בירושלים. וזהו משום שראש השנה הוא יום המלכת ה', והמקום ששם ה' מגלה את מלכותו – הוא בירושלים, ובשביל זה צריך שישראל יהיו בירושלים. ומצד שני הטעמים הנ"ל: א. משום שבירושלים הם **יראו את פעולות מלכותו** וע"ז ימליכוהו בירושלים. ב. שע"י **שיעבדוהו בירושלים** – ימליכוהו בירושלים.

ובכך אנו יכולים להבין כמה גדולה זכותנו להיות בר"ה, יום המלכתו של הקב"ה בא"י, ובפרט אלו שזוכים להיות בירושלים שגדלה זכותם בהשראת מלכותו של הקב"ה ביום המלוכה, ומכחה יזכו לכל השפע המגיע ממלכותו של הקב"ה עלינו.

כי רצו עבדיך את אבניה

מעלותיה של א"י במשנתו של המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל[1]

הארץ הקדושה היא נקודת לבנו באמת

"**זאת באמת צריך להיות תשוקת וחפץ כל מי שיש לו חלק ונחלה בתורת משה וישראל, כי הארץ הקדושה היא נקודת ליבנו באמת, כי אין לְחַלֵּק הארץ מהתורה, כי הם כלולים יחד** בברכת המזון, נודה לך ד' וכו' על ארץ חמדה וכו' ועל יציאת מצרים וכו' ועל ברית הבשר, ועל התורה, וכו'.

ואין לנו תורה באמת רק תורת הארץ, כי מציון תצא תורה, והשגת הארץ היא באמת קודם התורה, כי היא נחלת אבות, והתורה היא תורה צוה לנו משה מורשה וכו', ומה לנו לדבר עוד בשבחה כי היא מכפרת עוון, כל ההולך ד' אמות בארץ ישראל נמחלו לו עונותיו. כמדומני כי ידידי יודע מה, כמה הייתי מחבב הדיבור על דבר ארצינו הקדושה, כמה ענינים דיברתי מאמונה הנובעת מקדושת הארץ, כמה תועלת הי' לי ב"ה מענינים האלו". (מכתב ט).

◈◈◈

תורה ועבודת ה' בארץ ישראל

גם בידי לאמר כי גם אני מרגיש לפעמים מעט מהמתנה של "אוירא דא"י מחכים" וכו'. (מכתב צח, וכן במכתב קכד).

◈◈◈

יש עוד להרגיש רוח אחר מבחו"ל כמדומני כמו שמרגישים יום השבת הק' מבימות החול, ואולי בידי לאמר כי גם בתפלה רואה אני איזה שינוי לטובה ב"ה.

כן ענין אריכות ימים כמו שאמרו חז"ל יש לראות זאת אף ברחובות, ביותר בבתי מדרשים, יתן ד' לכולם אריכות ימים, אנשים בני שמונים ויותר הם בגדר כאשר אמר כלב בן יפנה הקניזי ליהושע, בן ארבעים שנה אנכי וכו' ועתה זה ארבעים וחמש שנה מאז וכו' ועודני היום חזק כאשר ביום שלח אותו משה, ככחו אז כן כוחו עתה למלחמה וכו'. (יהושע יד). **הכוחות והזקנה ב"ה נראה לעין.**

מי שרוצה להתלמד את עצמו במדת נדיבות יבוא לירושלים... (מכתב סז).

◈◈◈

בעת אשר הייתי מתבונן בהחסדים אשר השגנו כמו יציאת מצרים, קריעת ים סוף, כיבוש הארץ, הייתי חושב מי יתן אם הייתי אל מקום המעשה בארצנו הק' - היו כל הענינים האלו אצלי בגדר חוש, ובכלל הייתי אומר **כי מקום חו"ל אינו מסוגל כ"כ שיהי' נעשים רושם חזק על לבי** (מכתב נו).

◈◈◈

בידי לכתוב לו **כי רואה אני את ההשגחה הנוראה ע"ד אלו אשר באו לפה, כי כולם שבע רצון והשיגו כלם לפי רצונם בכל ענינם**. הנה בשבעות אלו בא בברית ארוסין מ"ר ידידנו ... נ"י, אני רואה בענינו אשר השיג, השגחה נוראה לפי הכרתי כוחותיו ומצבו בכל אשר עמו... וכן כולם כמו כן. (מכתב פח).

◈◈◈

מה מאוד נותן הזמן כעת איש לרעהו יאמר חזק. מי יוכל לשער את גודל מרוצת הזמן, כעת ירידתה היא פלאים רחמ"ל, **ואל תאמר האדם כי במקומות של חו"ל אינו כך, כי דווקא במקומות הקדושים ח"ו, כי איך יתכן זאת? אם גבירה לוקה שפחה על אחת כמה וכמה, אם השורש נלקה איך יתכן שיהיו הענפים בריאים ח"ו**, אך כמדומני כי ההבדל הוא כך, כי בשורש ניכר הליקוי ונגלה לעינים, ובהתולדות של השרשים קשה הוא להכיר השינוים שנעשו בכל עת. לדוגמה, במצב אור ניכר איזה שינוי לחליפה של חשך, אבל במצב של חשך אין להכיר כ"כ מצב של אפילה.

בשבועות אלו ראיתי איזה מכתבים מידידינו מארה"ב אשר כתבו לפה ומתאוננים מאד על מצב הרוחני, ודבריהם נותנת צער ודאגה... כן אלו אשר רצונם לנסוע לארצנו הק' להיות להם לעזר ולחיזוק לזה, כי זו היא פיקוח נפש ממש, כי כולם אשר נמצאים בארצנו הק', אף אלו אשר לא בירושלים, הם נמצאים במצב של תורה... תלמידים מישיבתנו בנו פה שם לתהלה ולתפארת, גם אלו אשר חשבנו שיהיו להם קישוים למצבם - הזמין להם ההשגחה ענינים טובים מאד לגופם ולנפשם, **הנה מעולם לא פללתי על ענינים כאלו שהשיגו בעז"ה.** (מכתב צ).

◈◈◈

כמדומני ברור **כי אין ארצות הברית בעד אלו אשר טעמו איזה טעם תורה**, וביותר לאלו אשר עמדו אף מעט בדעת ובהבנת התורה מקיבעא ולא מקופיא, בפרט בעת כזו ...". (מכתב עח. וע"ע מכתב שעא).

◈◈◈

ידידי, הנה רב חיזוק צריך האדם בכל מקום, **בפרט בארצכם** (-ארה"ב) **אשר שורר רחמ"ל יותר הענין של "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"**, וזאת היא היפוך האמת. יעיין ידידי ברמב"ן סוף פ' בא. ועתה ידידי חזקו בבטחון, **וכן חזקו הרצון על דבר ביאה לארצינו הקדושה**. תודה לד' על אשר זכיתי להיות בארצינו הק'. (מכתב שכט).

◈◈◈

בא"י יש שמירה מיוחדת ואין לפחד

"ועתה אמרתי לכתוב לכת"ר, **מה שכותב כי הוא רואה איזה סכנה מרחפת על ארצנו הק' ח"ו, ידע כת"ר כי אנשי א"י לא כן חושבים, ואומרים כי היא בית חיינו, מדוע יהיה "השפחה יותר בטוחה מגבירתה"**. (מכתב רב).

◈◈◈

"הנה היטלר הרשע ימ"ש... כמעט כילה את כלל ישראל, **והרי ידוע ומפורסם שעמד ממש בגבולות א"י, ולולי רחמי השי"ת המרובים היה נכנס לא"י, ויכול היה לכלות את יהודי א"י ואת הפליטים המועטים שהגיעו מגלות אירופה, והרי כל זה נס גלוי והוכחה לרחמי השי"ת וחסדו שהשאיר לנו שריד ופליט**". (ח"ג עמ' קמה).

◈◈◈

בארץ ישראל – יש הרגשת מנוחה ובטחון

"**תדעו בני היקרים כי הפחד והאימה אשר נראה ונשמע הוא רק למי שהוא רחוק מארצינו. בארצינו הק' שורר ב"ה רוח מנוחה ובטחון, בפרט לתושבי ירושלים. ואם תשאלו מה הוא הגורם? הייתי אומר אולי הוא הסיבה כי ברכת השי"ת בתורתו "וישבתם לבטח" שורר בם.** (מכתב ריז. וע"ע מכ' פט).

◈◈◈

סייעתא דשמיא ושמחה אמיתית בא"י

הסבא מקעלם ז"ל היה מבאר "ואבדתם מהרה מן הארץ הטובה", ביאור, "**הארץ הטובה" - שמטיבה עמו ונותנת לו סייעתא דשמיא.** (ח"ה עמ' שנה).

◈◈◈

...מה מאד צריך להיות שמחתו כי זכה להיות בארצנו הק'... להיות ארצנו הק' מקום שמחה אמתית ... הנה ב"ה עוד תקותי ע"ד לזכות לנסיעתי לארצנו הק' אשר היא חמדת ישראל. (מכתב לח).

◈◈◈

דעו כי ב"ה אני מרגיש את עצמי בטוב הבריאות **כי האויר בירושלים הוא מהיותר טובים שבעולם ואני מרגיש זה.** (מכתב נז).

◈◈◈

אסיים מכתבי בברכה, **יתן ד' לזכות לפרי וליינה של ארצינו הק'.** (מכתב נב).

---

[1] מלוקט מתוך מכתביו שנדפסו ב"אור יחזקאל" ח"א, ומשאר חלקי הספר. דברים רבים נוספים מדבריו הובאו בגליון 16.

מעניני הפרשה
קדושת ארץ ישראל - מביאה לתשובה שלימה
דבר העורך
מהפכת התשובה בימינו - בארץ ישראל

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
קול נשמע בכל גבולך - הרחיבי מקום אהלך
מדברי רבותינו
הגאון רבי יעקב ניימן זצ"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 31 תשרי תשע"ז

מעניני הפרשה

פרשת וילך

קדושת ארץ ישראל - מביאה לתשובה שלימה

בפרשה הקודמת, פרשת נצבים, קראנו כיצד התורה מתארת את התהליך שיהיה בסוף הגלות (דברים ל, א – ב): "והיה כי יבאו אליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך... **ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו'**. ולאחר מכן: "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך **ושב וקבצך מכל העמים** וכו' **והביאך ה' אל הארץ** וכו'".

דהיינו שעם ישראל יחזרו בתשובה בעודם בגלות, ועי"ז ישיב אותם הקב"ה לא"י.

ומכל מקום אחר כך ממשיכה התורה שוב: "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך. **ואתה תשוב ושמעת בקול ה'** וכו'", דהיינו שלאחר הכניסה לארץ ישיב הקב"ה את עם ישראל שוב בתשובה.

ומבואר, שהתשובה שעשו ישראל בגלות לא הספיקה, שכן בארץ ישראל ישנה הנהגה שאינה קיימת בחו"ל, שהקב"ה מל את לבבינו, מטהר אותנו ומזכך אותנו, בבחינת "וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'", וכאן עם ישראל יכול להגיע למצב האמיתי שלו של קרבת אלוקים, שאותו הוא אינו יכול להשיג בחו"ל, **ולכן על אף שכבר היתה תשובה בחו"ל היא אינה מספיקה, ונצרכת תשובה נוספת, מעולה יותר, בארץ ישראל.**

וכמו"כ ישנם מצבים בהם עם ישראל אינו מגיע לתשובה כלל בחו"ל, וכפי שאנו רואים בנביא יחזקאל (פרק לו), שבגאולת בעתה הקב"ה מקבץ את ישראל למרות חטאיהם, מחמת חילול ה' שבישיבתם של ישראל בגלות, "לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים... וקדשתי את שמי הגדול... ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות...", ורק לאחר מכן, לאחר שמגיעים עם ישראל לארץ, מתחיל תהליך התשובה: "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.. ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם... **ועשיתי את אשר בחוקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם**". (יעוי' בגליון 23, במדור "נבואות ה'", מדברי ר' יצחק אייזיק חבר כדברים הנ"ל, שהחילוק בין פר' נצבים ליחזקאל הוא בין בעתה לאחישנה).

הרי שדווקא לאחר שבני ישראל מגיעים לארץ ישראל, יכול להתחיל תהליך התשובה, ולא בחו"ל וכמו שמבאר רמ"ד וואלי ב"ביאור משנה תורה" (דברים לב, מג. עמוד שס) "כי בודאי יש העוונות בישראל, אלא שרובם הם מפני העירבוב עם הגויים על האדמה הטמאה, **ולכן השי"ת יביאם על אדמתם, "ושם" יזרוק עליהם מים טהורים** כדי לטהרם מכל העוונות ומכל הטומאות, כמו שכתוב בפירוש בספר יחזקאל..."[1].

מאידך בפרשתנו (דברים לא, כ) אומרת התורה: "כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותיו... ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים וכו'", ומשמע שהביאה לארץ היא הגורמת לחטא, וכמו שביאר רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמוד תכג): "כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי. זהו ק"ו, כלומר אם היצה"ר מתגבר בהם עכשיו כשעדיין הם **בטלטול הדרכים בדוחק ובצער**, כל שכן שיתגבר בהם **כשיתישבו בארצם בשמחה ובטוב לבב מרוב כל** וכו'".

ולכאו' דברים אלו סותרים למה שראינו לעיל שא"י מביאה לתשובה ולא להיפך ח"ו.

פנימיות הנפש מיתקנת ביסורי הגלות - והקליפה מתקלקלת בטומאת הגלות

וליישב את הסתירה אנו צריכים לבאר את ההבדל בין הדור הראשון שנכנס לא"י לאחר גלות מצרים, לבין הדור האחרון שנכנס לא"י לאחר כל הד' גלויות.

לכאורה מצינו סתירה האם הגלות גורמת תועלת או נזק. בספר דניאל (ט, כד) נאמר שהגלות היא "לכלא הפשע ולהתם חטאת ולכפר עוון ולהביא צדק עולמים", כלומר, בשביל לזכך את עם ישראל ולתקנו מכל פשעיו. וכך אנו מוצאים בתורה לגבי גלות מצרים שהיא "כור הברזל" (דברים ד, כ), וכמו שכתב הרמח"ל במאמר הגאולה: "וסוף טהרתם [מחטא אדם הראשון] היה במצרים **כור הברזל ששם נטהרו**".

דבר העורך

בימים אלו, ימי התשובה, אנו זוכים לראות את המתנה שנתנה לנו, בני ארץ ישראל, והיא, הסייעתא דשמיא המיוחדת לזכות למעלת התשובה, וכפי שהתבאר והתבסס במאמר "מעניני הפרשה" מהתורה ומהנביאים, שארץ ישראל היא המקום המסוגל לתשובה שלימה.

בימים אלו אפשר לראות בחוש אצל בני התורה את הצמאון וכובד הראש לקיום מצוות התשובה בכל פרטיה, וגם בקרב אלו שלצערנו לא זכו לאור התורה אנו רואים כיצד בעשרות השנים האחרונות מתרחש תהליך גדול של חזרה בתשובה, כאשר **למעלה ממליון וחצי יהודים כן ירבו** - כבר חזרו בתשובה לכור מחצבתם. וגם בין אלו שעדיין רחוקים - כל ערב באים רבבות מהם, מכל קצוות הארץ, לכותל המערבי לבקש סליחה מהקב"ה. אפשר לראות בחוש את ה"קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעייתי יונתי תמתי", הקב"ה מערה רוח של התעוררות פנימית של תשובה בעמו.

התופעה המבורכת והקדושה הזו - התחילה **דווקא לאחר שעם ישראל התקבצו לא"י**, וככל שיש יותר יהודים בארץ ישראל - עד ימינו שכמעט רובו של עם ישראל נמצא בא"י - כך תהליך החזרה בתשובה מתגבר.

מאידך הירידה של עם ישראל בדורות האחרונים - שלדאבוננו יהודים אינם שומרי תורה ומצוות **התחילה והתפתחה דווקא בזמן שרוב עם ישראל היו בחו"ל, בסביבות שנות ה'תק"ל - תק"מ**, והתפשטה והתחזקה בעקביות בשנים שאח"כ, עד שהקיפה כשואה את כל ארצות חו"ל, וצדה ברשתה חלק גדול מעם ישראל - שבלא"ה מצד עצמם היו חלשים ברוחניות מחמת טומאת חו"ל וטומאת שעבוד מלכויות, ולכן בנקל התפתו אחרי רשת ההשכלה. כמו שכותב בהקדמת שו"ת "פאת שדך" (להג"ר שמואל דוד מונק זצ"ל. חלק א): "וזה קרוב למאתים שנה היו פעמי גואלנו ראויים להראות, כי קם דור דעה מלא דעת ויראת ה', וביניהם בעל נודע ביהודה ושאגת אריה ואורים ותומים ורבים עמהם, ועל כולם אדוננו הגר"א שהחזיר עטרה ליושנה בדרכי הלימוד האמיתי, **ובסוף ימי הגר"א גברה חשכת המינות בעולם**, ומצרפת תפתח הרעה על כל יושבי הארץ, שוט שוטף כי יעבור בארץ אשכנז ואגפיה ושממו מדרשי התורה". [ויעוי' בהקדמה לשו"ת בית רידב"ז שמאריך בשברון לב על התדרדרותו של עם ישראל בתקופתו].

עד שבתקופה שלפני השואה הגיע עם ישראל למצב עליו מעיד בן התקופה ההיא, הלא הוא הג"ר מרדכי צוקרמן זצ"ל ("יחיד ודורו" ח"א עמ' 23) "למרבה היגון נטש הנוער את הדרך המסורה ופרק מעליו עול תורה ומצוות. אחד מעיר ושניים ממשפחה הצליחו לחנך את ילדיהם לשמור אמונים לדרך ישראל סבא, **ובודדים ממש היו הנערים ששמו את פניהם לישיבות הק'. מבחינת 'אידישקייט' - אירופה פשטה את הרגל לחלוטין** - נוהג היה ר' מרדכי לומר, בהתייחסו **לתקופה שלפני מלחמת העולם השניה**".

*

במכתבו הוזקק מרן החזון איש זיע"א להפקיע מהרושם שכפי הנראה נוצר אצל השואל שהעליה לארץ ישראל גרמה פירצה בעם ישראל, ח"ו, ולכן הוא כותב (קובץ אגרות ח"א סי' קעה) "**מצב הארץ (ברוחניות) נפרז מרחוק כידוע, ואיננו גרוע מהגלות בחו"ל חלילה**".

ומן הראוי לציין למה שהובא בגליון 15 (במדור מדברי רבותינו) בשם הגאון רבי ישעיה חשין זצ"ל על אחת הסיבות שהמריצו את תלמידי הגר"א לעלות לארץ ישראל "כי רבינו הגר"א ז"ל אמר לתלמידיו: דעו לכם כי נחשול גדול התעורר לבא לעולם, ובפרט בענין חינוך בנינו ובנותינו, אולי ואולי נוכל להנצל בארץ ישראל".

וכך גם מראש מרן ה"חפץ חיים" זיע"א, וכפי שהובא בספר "דרך עץ החיים" על הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל (עמוד 460) "היה זה בימי מלחמת השחרור, הלגיון הערבי הפגיז את ירושלים ללא הרף, ובין הנפגעים

---

[1] וכך מבואר בעוד מקומות בספר יחזקאל, כגון בפרק יא (פסוק יז – כ) "לכן כה אמר ה' אלקים **וקבצתי אתכם מן העמים**... ונתתי לכם את אדמת ישראל וגו'". ורק אחר כך: "**ונתתי להם לב אחד ורוח חדשה אתן בקרבכם... למען בחקתי ילכו ואת משפטי ישמרו ועשו אותם** וגו'". וכן שם (יחזקאל כ, לט) "ואתם בית ישראל כה אמר ה' אלקים איש גלוליו לכו עבודו ואחר אם אינכם שמעים אלי וגו'", ומבואר שבכיכול המצב הוא לאחר יאוש, שאין תקוה עוד שישמעו בקול ה', אמנם אומר הקב"ה, **שזהו דווקא בהיותם בגלות, אך לאחר שיחזרו לארץ ישראל – הם יעבדו את ה'**. וכמו שממשיך הכתוב (שם, מ): "כי בהר קדשי בהר מרום ישראל נאם ה' אלקים **שם יעבדוני כל בית ישראל כלֻּה בארץ וגו'**".

וכן בירמיה (כד, ה) מבואר שרק לאחר שיתקיים "והשיבותים על הארץ הזאת וכו'", יתקיים "ונתתי להם לב לדעת אותי... **כי ישובו אלי בכל לבם**". ועוד שם (ירמיהו לב, לז) "**הנני מקבצם מכל הארצות...** והשבתים אל המקום הזה והשבתים לבטח" – ורק לאחר מכן – "ונתתי להם לב אחד ודרך אחד **ליראה אותי כל הימים... לבלתי סור מעלי**".

הרי מבואר מכל זה, **שרק לאחר שישובו לארץ ישראל** – תגיע הטהרה הרוחנית של עם ישראל **וחזרה בתשובה שלימה**.

היה אף רבנו (הגרא"ז מלצר זצוק"ל) שנפצע קשה באחת ההפגזות. יסוריו היו גדולים ביותר אולם הוא לא נאנח.

פעם בא לבקרו ליד מיטת חוליו רבי שלמה זלמן ברא"י פרוש ומשראה את סבלו ויסוריו של גדול הדור נמלטה מפיו אנחה. פנה אז אליו רבנו ואמר לו: הנה בעז"ה בקרוב תתגשם נבואת הנביא (עובדיה א, יז): **"ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש"**.

והוסיף ואמר, היה זה לפני מלחמת העולם השניה. ישב פעם מרן ה"חפץ חיים" ולידו תלמידו הגדול רבי אלחנן ווסרמן. נאנח ה"חפץ חיים" ואמר: אני רואה ענינים שחורים אשר מתקדרים על שמי אירופה, סכנה נוראה מרחפת על כלל ישראל.

נחרד רבי אלחנן וסרמן ושאל ומה יהיה? השיב לו ה"חפץ חיים" ואמר **"והיה קדש"**, הנביא כאן משתמש בוי"ו ההיפוך על מנת להשמיענו **שבסופו של דבר תהיה בארץ ישראל מהפיכה רוחנית לקדושה ולטהרה,** "ובהר ציון תהיה פליטה **והיה קדש"**.

*

וכך במשך כל הדורות, כל המעלות שישנם בארץ ישראל שהיא מקום לעליה רוחנית - אינן קיימות בחו"ל, ומאידך החסרונות שישנם בארץ ישראל - נמצאים גם בחו"ל שהוא מקום של ירידה רוחנית, וכמש"כ המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל (אור יחזקאל, מכתבים, מכתב צ): "מי יוכל לשער את גודל מרוצת הזמן, כעת ירידתה היא פלאים רחמ"ל, ואל תאמר האדם כי במקומות של חו"ל אינו כך, כי דווקא במקומות הקדושים ח"ו, **כי איך יתכן זאת? אם גבירה לוקה שפחה עאכ"ו, אם השורש נלקה איך יתכן שיהי' הענפים בריאים ח"ו.**

..בשבועות אלו ראיתי איזה מכתבים מידידינו מארה"ב אשר כתבו לפה ומתאוננים מאד על מצב הרוחני, ודבריהם נותנת צער ודאגה... אולי כדאי לדבר על לב של היחידים עד"ז כי גם הצלה מעט אין לשער ואין להעריך, **כן אלו אשר רצונם לנסוע לארצנו הק' להיות להם לעזר ולחיזוק לזה, כי זו היא פיקוח נפש ממש, כי כולם אשר נמצאים בארצנו הק' אף אלו אשר לא בירושלים, הם נמצאים במצב של תורה".**

וכפי הנראה לשונו מבוססת על הקדמת הגאון יעב"ץ לסידורו "בית יעקב", שהביא דברי הטוענים "למנוע העלייה לארץ מחמת שנמצאו שם בעמנו רשעים". ומשיב שם: "חלילה לנו לגזור גזירה קשה כזאת על ארצנו הקדושה, ואם באמת לא אכשור דרי, יש לנו לדון קל וחומר מעצמנו: **אם גבירה לוקה, שפחה על אחת כמה וכמה דשכיחי אפיקורי, פוק חזי,** ולא עדיף שמא מברי, **אם כן מה לנו הנאה ומה הריוח בארץ טמאה?**".

וכה דיבר מדם לבו בעוז ובקדושה, האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל שחווה על בשרו את חורבן חו"ל - כפי שרשם מפיו הסופר הנודע ר' משה שיינפלד זצ"ל (דגלנו אדר תש"כ): "...היום נחרב כל העולם היהודי חורבן מוחלט, **וארץ ישראל היא המקום היחידי, שיש בו מקצת מפלט לתורה,** והעיקר שאין בו גויים. כל הנגעים המצויים בא"י, דהיינו הַמִּינִים וְהַמְּינוּת, הפרת התורה והמצוות - מצויים גם בחו"ל, אלא ששם יש עוד משהו נוסף, והם - הגויים. נמצא **שהנאחז בנימוקים רוחניים כביכול בגולה, נאחז למעשה בגויים אשר שם".** ולאחר שהוא מתאר שם את המצב הרוחני הירוד שבחו"ל, מסיים: **"לאחר תמונה זו, כלום יש עוד מקום לפקפוקים מהו המקום בו חייב יהודי שומר תורה ומצוות לבחור למושב לו?".**

*

וכיון שהובטחנו מאת הקב"ה שבארץ ישראל הוא ישפוך עלינו מים טהורים, הרי שעלינו לנצל את הכלים הללו להתבוננות של חשבון הנפש, שהיא היסוד הגדול של התשובה, וכפי שהאריך במסילת ישרים (פ"ג) על ענין ההתבוננות הזו, **"שזה לבדו הוא הדרך האמיתי להגיע האדם אל הטובה אשר הוא מבקש ולא זולת זה"**, ולכן "צריך האדם להיות מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן ובזמן קבוע לו בהתבודדו, (א) **מה הוא הדרך האמיתי לפי חק התורה** שהאדם צריך לילך בו, (ב) **ואחר כך יבוא להתבונן על מעשיו** אם הם על הדרך הזה אם לא, כי על ידי זה ודאי שיהיה לו נקל לטהר מכל רע וליישר כל דרכיו". עיי"ש. ובכך נזכה לקיים מצוות עשה של לפני ה' תטהרו, ובמהרה נזכה לראות בשלמות את התגשמות הנבואה "ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם".

בברכת התורה, העורך

ומאידך אנו רואים שבמצרים הגיעו ישראל למ"ט שערי טומאה, ומבואר שהגלות אינה גורמת טהרה אלא קלקול, וכך גם אומרת הגמ' בברכות (יז, א): "... גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה **ושעבוד מלכיות**", הרי שהגלות גורמת רק קלקול ולא תיקון.

ולבאר את הדברים נביא מדבריו של רמ"ד וואלי (ספר הליקוטים ח"א עמ' רטו – רטז) המבאר את היחס בין החיצונות והפנימיות: "... והנה בא וראה בנפלאותיו ית', ומדבר הטבעי תבין לעומק העליון, שהרי **בפרי כל זמן שהולך ומתבשל יותר מתרכך, והקליפה שלו יותר מתקשה,** והטעם לזה, לפי **שהרע שהיה בפרי נבלע בקליפה שלו והולכת ומתקשה,** והפרי עצמו הולך ומזדכך ויותר מתרכך, עד שיזדכך ויתרכך לגמרי ויהיה ראוי לאכילה.

וזהו הסוד עצמו בעומק העליון **לטעם שעבוד מלכיות שהם הקליפה, עד שתתקשה לגמרי ותזדרק אל האשפות,** בסוד אמרם ז"ל: עד שתתמלא סאתם, וכלא רזא חדא. **ובין כך ובין כך ישראל שהם סוד הפרי, בצרות השעבוד הולכים ומזדככים ומתרככים,** עד שישאר בהם "עם עני ודל" שהוא סוד הפרי מבושל, "וחסו בשם ה'" שהוא סוד אכילת הפרי. וגם דוד המלך ע"ה כשנתקן כל צרכו והיה ראוי למלכות אמר "אנכי היום רך ומשוח מלך" שמשמע רך בסוד ההתרככות הנזכר כשהפרי מבושל".

ולפי דברי רמ"ד וואלי מבואר היטב מהו התיקון שישנו בגלות, שבאמת **גם בישראל עצמם, יש פרי פנימי, ויש קליפה חיצונית,** ולכן אע"פ שבגלות ובשעבוד מלכויות - **הקליפה החיצונית** של ישראל נעשית יותר ויותר גרועה, אך כנגד זה הפרי היותר פנימי שבישראל – **פנימיות נשמתם** – מתפנה ומתנקה מכל הטומאה ע"י יסורי הגלות[2].

הפנימיות המתוקנת מיסורי הגלות – מושפעת מקדושת ארץ ישראל

ולפי הדברים האלו מיושבת הסתירה הנ"ל בין פרשת ניצבים לפרשת וילך. **פרשת וילך עוסקת בדור הראשון שנכנס לארץ** - שאע"פ שלא היה כאותו דור עד ביאת המשיח, כמו שאומרים חז"ל בזוהר (פרשת שלח קסח, ב), אך מכל מקום כיון שעדיין לא עברו את כל יסורי הגלות, שהרי יצאו קודם ארבע מאות שנה, [ולכן במקום ארבע מאות שנה היו צריכים להשלמת זיכוך הנפש ע"י ד' גלויות], ממילא אותו דור עדיין לא נטהר בפנימיותו לגמרי מחטא אדם הראשון, וכמו שמבאר כל זה הרמח"ל, ולכן כאשר באו לא"י, **פנימיותו** של אותו דור שלא היתה מספיק מתוקנת – נמשכה אחרי המאכל והמשתה, **והפנימיות** שלהם הוסיפה להתקלקל עוד יותר, שזה קלקול הרבה יותר קשה.

מאידך, פרשת נצבים עוסקת בדור האחרון שעבר את כל הגלויות – שלמרות שכל הגלויות ושעבוד מלכויות טימאו אתו, מכל מקום הם טימאו רק את **קליפתו החיצונית**, אך כנגד זה **הפנימיות שלו** כבר מזוככת ומתוקנת מחמת יסורי כל הגלויות. ולכן כאשר הדור האחרון נכנס לארץ ישראל – אזי **פנימיותו המתוקנת** אינה מתקלקלת בריבוי הטובה, אלא אדרבה היא נתקנת ע"י קדושת א"י, ולמרות **שהקליפה החיצונית עדיין מקולקלת** מ"מ כיון שאין זה אלא קליפה חיצונית הרי היא מאד קלה להסרה. ומאידך **פנימיותו המתוקנת** של הדור האחרון פוגשת דווקא **בקדושת ארץ ישראל**, והצירוף של שניהם – פנימיות הנשמה וקדושת ארץ ישראל – מתחזק ומתגבר לקדושה עצומה, עד שתוך זמן קצר הם מסלקים את כל הקליפות החיצוניות, ומביאים את ישראל לתשובה שלימה, ומתקיים "בהר ציון תהיה פליטה **והיה קודש – מהפיכה של תשובה וקדושה"**.

---

[2] ועפי"ז מבואר מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צז, א): "דאמר רבי יצחק אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות. אמר רבא מאי קרא - כלו הפך לבן טהור הוא". וביאורו של דבר עפ"י הנ"ל: חז"ל מדמים את הגאולה לטהרה מהצרעת, כשם שבצרעת, שהיא כמו מוגלה, כל עוד שהבשר במעלה בריא אפילו במקצת, בידוע שהמוגלה או חלקה - נשארה בפנימיות הבשר, וזה המצב הכי קשה, משום שהפנימיות שהיא העיקר – מצורעת. אבל כאשר כל פני השטח נתכסה במוגלה, בידוע שכל המוגלה שהיתה בפנימיות הבשר יצאה ועברה החוצה אל פני השטח, ופנימיות הבשר נתנקה ונטהר, ולפיכך **טהור הוא,** שהפנימיות נקיה וטהורה.

וזהו שאומרים חז"ל, שכאשר בעקבות משיחא כל המלכות מתהפכת למינות, הרי זה מגלה שאותו הרע וטומאת הנפש שהיתה מחמת הגלות **בפנימיות** הנפשות - עכשיו היא יוצאת מהפנימיות ועוברת **לקליפה החיצונית**, ולכן הפנימיות, שהטומאה יצאה ממנה - נעשית טהורה. ולכן "כולו הפך לבן [בחיצוניות] טהור הוא [בפנימיות]".

ויתכן שזו כוונת המהר"ל (חידושי אגדות סנהדרין צז, א) וז"ל: "וכאשר יבוא הרע מן השם יתברך - אין דבר רע מן השי"ת, רק הוא לבטל הרע מן העולם, לכך מביא השי"ת הרע אל העולם. וזהו כאשר הוא בכולו, כי אין דבר לחצאין מלמעלה, ולפיכך אם כולו הפך לבן הוא טהור, **כי זה הוא הרע הבא מן השם יתברך, והוא בא לבטל ולסלק הרע,** והוא טהור".

נבואות ה' לאחרית הימים

הושענא רבה - קול מבשר מבשר ואומר

קול נשמע בכל גבולך - הרחיבי מקום אהלך \ קול שימי עד דמשק משכנותיך - קבלי בניך ובנותיך.

פיסקא זו, המדברת על התרחבותה של ירושלים לעתיד לבא מחולקת לארבעה חלקים:

א. "קול נשמע בכל גבולך" – ההתרחבות של ירושלים, אינה רק במקום אחד או בצד אחד שלה, אלא בכל גבולותיה, וכמו שאומרים חז"ל (שהש"ר ז י) "עתידה ירושלים להיות מתרחבת **בכל צדדיה"**.

ב. "הרחיבי מקום אהלך" – כמו שנתנבא הנביא על ירושלים (ישעיהו נד, ב-ג) "**הרחיבי מקום אהלך** ויריעות משכנותיך יטו אל תחשכי האריכי מיתריך ויתדתיך חזקי כי ימין ושמאל תפרצי וגו'".

ג. "קול שימי עד דמשק משכנותיך" – ההתרחבות של ירושלים תהיה עד דמשק, כמו שאומרים חז"ל (שהש"ר ז י) על הפסוק (זכריה ט, א) "משא דבר ה' בארץ חדרך ודמשק מנוחתו" – "וכי דמשק מנוחתו, והלא אין מנוחתו אלא בית המקדש, שנאמר זאת מנוחתי עדי עד. א"ל, **עתידה ירושלים להיות מתרחבת בכל צדדיה עד שתהא מגעת לשער דמשק,** וגלויות באות ונינוחות תחתיה, לקיים מה שנאמר ודמשק מנוחתו - **עד דמשק מנוחתו**".

ד. **"קבלי בניך ובנותיך"** – הסיבה להתרחבותה של ירושלים, היא בשביל שיהיה מקום לכל האוכלוסין של בניה ובנותיה השבים מהגלות, כפי שאומר הפסוק הנ"ל (ישעיהו נד, ב-ג) "הרחיבי מקום אהלך", והטעם "כי ימין ושמאל תפרצי וזרעך גוים יירש...". (עפ"י בראשית רבה ה, ז תנחומא פרשת צו סימן יב).

מדברי רבותינו

הגאון רבי יעקב ניימן זצ"ל – ראש ישיבת "אור ישראל"[1]

עוצם קדושת ארץ ישראל – שתחיית המתים דווקא בה

במד"ר (בראשית רבה צו, ה): ולמה כל האבות תובעין ומחבבין קבורת ארץ ישראל... שמתי ארץ ישראל חיים תחלה בימות המשיח ואוכלין שנות המשיח, ר' חנינא אמר מי שמת בחוצה לארץ ונקבר שם, שתי מיתות יש בידו, שכך כתיב (ירמיה כ) "ואתה פשחור וכל יושבי ביתך תלכו בשבי ושם תמות ושמה תקבר". הוי יש בידו שתי מיתות, לפיכך יעקב אומר ליוסף "אל נא תקברני במצרים"...

רואים מכאן את קדושת וסגולת ארץ ישראל, כי תחית המתים אי אפשר להיות אלא בארץ ישראל כמו שכתוב נותן נשמה לעם עליה.

◈

ארץ ישראל חשובה כעולם הבא

דבר נפלא אומר האבן עזרא בפירושו על התורה בפ' וישלח "ויקן את חלקת השדה" וז"ל "חלק בשדה, והזכיר זה הכתוב להודיע **כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, מי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא**"[2].

◈

יותר טוב המיתה בארץ ישראל - מחיי תפנוקי מלכים בחו"ל

בספרי פ' עקב על הפסוק וחרה אף וכו' וז"ל "אל תבכו למת ואל תנודו לו, בכו בכו להולך, כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו" (ירמיה כב, י). **אל תבכו למת** זה יהויקים מלך יהודה מה נאמר בו (שם כב, יט) 'קבורת חמור יקבר וגו'". **בכו בכו להולך** זה יהויכין מלך יהודה, מה נאמר בו (שם נב, לג-לד) ושנה את בגדי כלאו [ואכל לחם לפניו תמיד כל ימי חייו. וַאֲרֻחָתוֹ אֲרֻחַת תמיד נתנה לו מאת מלך בבל דבר יום ביומו עד מותו כל ימי חייו].

נמצינו למידים **שנבלת יהויקים מלך יהודה** שהיתה מושלכת לחורב ביום ולקרח בלילה - **חביבה מחייו של יהויכין מלך יהודה** שהיה כסאו מעל כסא המלכים ואוכל ושותה בטרקליני מלכים. עכ"ל [הספרי].

מפני שיהויקים מת בא"י, לכן אין מה לבכות עליו, אבל יהויכין שהלך בגולה אע"פ שהיה כסאו מעל כל המלכים, עליו יש לבכות[3].

◈

ארץ ישראל קשורה בחיי הנצח של עם ישראל

בפ' לך (ט"ו פסוק י"ח) עד הנהר הגדול נהר פרת, מפרש רש"י לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קוראהו גדול אעפ"י שהוא מאוחר מארבעה נהרות היוצאים מעדן, שנאמר "והנהר הרביעי הוא פרת", משל הדיוט: עבד מלך - מלך, הדבק לשחוור וישתחוו לך.

מכל אלה רואים כמה חכמינו ז"ל היו מחבבים את ארץ ישראל, מפני **שא"י קשורה בחיי הנצח של עם ישראל בעוה"ז ובעולם הבא.** ויחי עמ' צד – צה.

◈◈◈

גם רשע כעשיו, והגם שבודאי אינו מכוין לשם מצוה – ישיבת ארץ ישראל נחשבת לו למצוה ולזכות

ויירא יעקב מאד ויצר לו (ל"ב, ח). אומרים חז"ל שיעקב פחד בשביל שני דברים, שעשו קיים כיבוד אב ואם ומצות ישוב ארץ ישראל. ...**אעפ"י שעשו הרשע בודאי לא התכוון לשם מצוה ולא עשה לשמה**[4] **בכל זאת פחד יעקב.**

רואים מזה מה זה קדושת ארץ ישראל, אעפ"י שעל פי שכל אנחנו לא מבינים את זה, מוכרחים לומר שקדושת ארץ ישראל משפיעה אף על החוטא הגדול ביותר במידת מה בנשמתו"[5]. פרשת וישלח עמוד עא - עב.

◈◈◈

יהודי שקוצר תבואה מארץ ישראל – כבן שאוכל ישר מאמו

שמעתי מהרב הגאון ר' אהרן בקשט אב"ד שאוויל הי"ד, טעם למה אמרה

---

[1] מתוך ספרו "דרכי מוסר".

[2] ביאורו עפי"ד הזוה"ק מקץ (קצג, א) שהעוה"ב הוא ארץ ישראל העליונה ו"ארץ ישראל התחתונה היא **ממש גופה** של ארץ ישראל העליונה" (רמ"ד וואלי ויקרא עמוד קעז). וא"כ ארץ ישראל היא **הגוף,** והעולם הבא הוא **נשמתה של הארץ**.

*

וכן בכמה מאמרי חז"ל הם מקשרים את הזכיה **בארץ ישראל** - לזכיה **בעולם הבא.**
א. מדרש רות זוטא (פ"ד סי' ה) כל הקונה ארבע אמות **בארץ ישראל** מובטח לו שהוא בן **עוה"ב**.
ב. ספרי (האזינו לב, מג) "כל הדר **בארץ ישראל**.. הרי הוא **בן העוה"ב**".
מדרש משלי (פי"ז): "..ודר בתוכה **(בארץ ישראל)** זוכה **לעוה"ב**".
ג. מסכת פסחים (קיג, א): אמר רבי יוחנן: שלשה **מנוחלי העוה"ב**, אלו הן: **הדר בארץ ישראל** וכו'.
ד. מסכת כתובות (קיא,א) דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנענית **שבארץ ישראל** מובטח לה שהיא **בת העוה"ב**.. א"ר ירמיה בר אבא א"ר יוחנן: כל המהלך ד"א **בארץ ישראל,** מובטח לו שהוא **בן העוה"ב**.
ה. זוה"ק אחרי (עב,ב): וכל מאן דזכי לאתקשרא בחייוי בהאי **ארעא קדישא,** זכי לאתקשרא **בארעא קדישא עלאה"** [- וכל מי שזוכה להקשר בחייו **בארץ הקדושה** הזו, זוכה להקשר אח"כ **לארץ הקדושה העליונה**].
ועיין בגליון 24 אדר ב תשע"ו – במדור "מדברי רבותינו" מהגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל.

[3] ומקרא מלא הוא (תהלים פד, יא) "כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי הסתופף בבית אלקי מדור באהלי רשע" ופירש"י: "כי טוב יום אשר בחצריך **ולמחר ימות**, מלחיות אלף שנים במקום אחר". ופסוק זה דרשו חז"ל במדרש תנחומא (ראה סי' ח) לגבי **א"י, שהיא "חצריך**", ו"אהלי רשע" הוא חו"ל יעו"ש.

*

ובחומש הגר"א (בראשית לו, כו): **"שיותר טוב בור (להיות מושלך בבור) בארץ ישראל – ממלכות בארץ העמים".**
ובפירוש רמ"ד וואלי (מלכים ב, יח – עמוד רצ"ד) "..**כי היו יודעים שיותר טוב למות בארץ ישראל מלחיות בשאר ארצות,** שכן בדוד הוא אומר: כי טוב חסדך מחיים, וחסד השם מתפשט בארץ ישראל תמיד בלי מונע, מה שאין כן בשאר הארצות שיש כמה קליפות המבדילות, והחסד גרוע וחסר מפני התגברות המונע". עכ"ל. [וע"ע נחלת ה' גליון 27 סיון תשע"ו, במדור "מעניני הפרשה"].

[4] בגליון "דברי שי"ח" (כי תשא תשע"ד - גליון 53) הובא שו"ת ממרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א: ש. **האם יש בכזה סוג מצוה, שלא עושה מעשה, ומקיים ממילא, דין "מצות צריכות כונה", או לא.** ונפ"מ האם מפעם לפעם שנזכר במ"ע של ישיבה בא"י, שיכוין הנני מכוין לקיים מ"ע של ישיבה בא"י.
ת. יתכן שטוב לעשות כן.

[5] בשו"ת "לבנימן אמר" מהגר"ח קנייבסקי שליט"א (וישלח אות מ): במדרש איתא שיעקב אבינו פחד מזכות מצות ישוב ארץ ישראל שיש לעשו. ויש לתמוה האם ישוב ארץ ישראל גרידא בלי מצוות הוי זכות, והא לכאו' אדרבה גרוע יותר לעבור עבירות בפלטרין של מלך (וכמש"כ הרמב"ן בדרשתו לר"ה)?
תשובה: **זה מצוה ככל המצוות.**
[כותב השורות ראה ג"כ כאשר שני בחורים שאינם נראים חרדים על דבר ה' רצו ברכה מהגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א ליסוע לחו"ל למטרות מסויימות, **והגר"ח קנייבסקי שידל אותם לישאר בארץ ישראל**, ואמר להם שכל מה שהם רוצים להשיג בחו"ל – הם יכולים להשיג גם בארץ ישראל].
ואמנם כתב המהר"ם, והביאו ב"פאת השולחן" (הלכות ארץ ישראל סימן א סקט"ו): "ואותם ההולכים לשם ורוצים לנהוג קלות ראש בפחזותם ולהתקוטט שמה – קורא אני עליהם ותבאו ותטמאו את ארצי (ירמיה ב, ז), מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי (ישעיה א, יב). אבל מי שהלך להתנהג בקדושה ובטהרה אין קץ לשכרו".
אך מאידך וודאי אין כוונתו לומר שצריך להורות לאותו אחד לא לעלות לא"י, אלא לעורר על חומרת החיוב של קיום המצוות בא"י, שהרי מצוות ישוב א"י היא מצווה ככל המצוות שבתורה (כנ"ל), ואף לרשע לא הותר לבטל את המצוות כמ"ש הרמב"ם (נשיאת כפים טו, ו): **ואין אומרים לאדם רשע הוסף רָשָׁע והמנע מן המצות.**
והדבר מוכח מיניה וביה, שהרי באותו פסוק שהביא מהר"ם נאמר גם "לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטרת תועבה היא לי חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה. חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטרח נלאיתי נשא" ובוודאי אין כוונת הפסוק לומר שמי שהוא רשע יש להורות לו לבטל מצוות קרבנות, ולחלל שבת ומועד.
ואמנם הקב"ה אומר שיש בחינה ש"שנאה נפשי את כל המצוות שלכם", אמנם בודאי אעפי"כ אתם חייבים לקיים את כל המצוות, כי בסופו של דבר לאחר הזיכוך מהעבירות, יחזרו המצוות ויתעוררו, ויתנו פריים הטוב לריח ניחוח אשה לה'. וה"ה בענין מצוות ישיבת ארץ ישראל, שהיא "מצוה ככל המצוות" [וע"ע בנחלת ה' גליון 29 אב תשע"ו, ב"מענינא דיומא". - "מהו רצון ה' בענין הגלות?"].
ובנותן טעם להביא מכמה גדולי הדורות: בספר "האיש על החומה" (ח"ב עמ' 138) הובא על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל: "ואם כי כואב ומיצר היה על שחלק מהמושבות אינו נבנה ע"י שומרי תורה, לא פסק מלהאמין שאעפ"כ יש לשמוח ולברך על כל ישוב יהודי שמוקם ונבנה. **וכשהיו קובלים לפניו על אלה מבוני הארץ שבעטו בתורת משה ובמצוותיה, ונדבקו רק במצות ישוב הארץ, ואפילו מוסרים נפשם עליה – היה מנחמם ואומר: "אני מקווה שתעמוד להם זכות ישוב הארץ שהם מקיימים במסירות נפשם, שיחזרו בתשובה ועוד ישובו אל חיק התורה והאמונה".**
ועוד שם (עמ' 148): ועל האחרים, המשיך רבי חיים, כתוב "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב" – מקודם תהיה הגאולה ואח"כ יחזרו החוטאים בתשובה, ואני מאמין שכל חלוץ המשתתף בבנין הארץ, תעמוד לו זכות ארץ ישראל שיחזור בתשובה, הלא גם אלה שעלו מבבל בימי עזרא ונחמיה לא היו צדיקים גמורים, כמספר בספרי הקודש שחיללו את השבתות והמועדים, ובכל זאת נבנה בית המקדש על ידם וחזרו בתשובה...".
על "הסבא מסלבודוקא" הגרנ"צ פינקל זצוק"ל הובא: "**ומיניה וביה בא גם ללמד סנגוריה על הרחוקים והמתכחשים מבין תושבי הארץ, כי למרות אשמתם הרבה שהם חוטאים בפלטין של מלך, יש למצוא להם זכות, שהם נמצאים תמיד באוירה של קדושה.** הרי כשאנו רואים יהודי שבא לבית הכנסת פעם בשנה ביום הכיפורים, אנו מלמדים עליו בזה זכות, **על אחת כמה וכמה יהודים אלה שנמצאים בכל ימות השנה לא רק בבית הכנסת אלא כאילו בתוך ארון הקודש**". (תנועת המוסר ח"ג עמ' 94 הובא בילקוט לקח טוב מסעי עמ' שיג).
ובספר "בדרך עץ החיים" (ח"ב עמ' 460) הובא מפי הגרא"ז שאמר בזמן המלחמה בשנת תש"ח "מה גדלו חסדי ה' **שנתן לצעירים שהתרחקו מן היהדות את הזכות הגדולה של מסירות נפש [על כיבוש ארץ ישראל**, ועל הצלת היהודים היושבים בארץ ישראל]".

התורה להשאיר פאה מן הקמה והעני יבא ויקצור, הלא היה יותר טוב שבעל השדה יקצור והעני יקח בלי טרחה לקצור.

ואמר, כי התורה הקדושה לא רצתה לצער את העני, כי כמו האמא, שהיא כועסת על בנה, היא שולחת לו אוכל על ידי אחיו, ובודאי יש לבן צער מזה, מה שהוא לא מקבל האוכל ישר מיד אמו. כך העני, שלא זכה להיות לו חלק בארץ הקדושה, והוא יצטרך לקבל האוכל מאחיו יצטער צער רב, **לכן אמרה התורה שהעני בעצמו יקצור, כדי שיקבל האוכל ישר מאדמת ציון אמנו.**

◈

הארץ לא נתנה פריה לגויים בשנות הגלות – כאשה שאינה מינקת אלא את בניה

"...כי צער גדול הוא לארץ ישראל שתמנע מבניה את פריה, משל לצער האמא שגלו בניה מעל שלחנה...

ומה שמקשים, מה תרויח מזה שיגלו ממנה ישראל (- אם לא ישמרו שמיטה) וישבו עליה הגוים.

י"ל כי בפ' בחקותי פסוק ל"ב והשמתי אני את הארץ, מפרש רש"י: זו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה. עכ"ל. **והנסיון הוכיח, כי כל זמן שבני ישראל לא ישבו בארץ ישראל, לא נתנה הארץ את פריה, כמה מלכים מאומות העולם רצו לבנות את ארץ ישראל ולא עלתה בידם, מפני שציון לא נותנת את פריה לבנים חורגים,** אבל כיון שבאו בני ישראל לארצנו הקדושה, אז היא נותנת את יבולה כארץ זבת חלב ודבש.

◈

אר"י מתרחבת כשישראל יושבים בה מרוב שמחתה – כאדם שבשרו מתרחב מרוב שמחה

ובדרך זו מבינים מה שמצינו בגמרא גיטין (דף נג) אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא שקורי משקריתו, אמר ליה ארץ צבי כתיב בה. מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ישראל בזמן שאין יושבין עליה גמדא. עכ"ל.

לקרב את הדבר אל השכל, אפשר לומר, **כי כל אדם אשר הוא חי בצער ובעצב ויגון, אז הוא מתקמץ ומתיבש,** אבל האדם שחי בשמחה ובעונג אז הוא מתרחב ומתפתח, **כך ארץ ישראל, בזמן שבניה גלו ממנה והיא יושבת בצער אבלה וחפויה ראש אז היא מתכווצת.** אבל **כיון שתבוא הגאולה השלימה ויתקיים הפסוק ושבו בנים לגבולם, אז אמא ציון בראותה את בניה תתרחב ותתפתח, עד שיהיה מקום לקבל את כולם.** בהר עמ' קסח - קסט.

◈

בכדי לזכות לאר"י - צריך אמונה בדבר ה'

ברש"י תחלת הפרשה "לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו וכו' אני אמרתי להם שהיא טובה וכו' חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה".

ועיין בשפתי חכמים שם, דטעו במה שאמרו ארץ אוכלת יושביה, שראו שקוברים הרבה מתים ביום אחד.

ולכאורה צריך להבין אם טעו, מדוע מגיע להם עונש כ"כ חמור, שלא ירשוה?

ונראה לי לבאר דיש מדרגות באמונת ה' ... בשעה שמשה רבינו בא לבני ישראל במצרים ואמר להם שהקב"ה יוציאם ממצרים כתוב "ויאמן העם", **זו היא מדרגה לא גבוהה באמונה, היות ומה הפסידו שהאמינו בדבריו,** הרי כעת עבדו בפרך ומבטיחים להם כי יקבלו ארץ זבת חלב ודבש, מדוע שלא יאמינו? וכן בשעת קריעת ים סוף מדוע לא יאמינו בשעה שרואים את שונאיהם פגרים מתים וראו נקמה בשונאיהם, מי לא יאמין ויאמר שירה? לא זו המדרגה הגבוהה באמונה בהשי"ת...

ולדברים האמורים נראה לבאר את חטא המרגלים, אם הקב"ה אמר על ארץ ישראל "טובה הארץ" אז לא יתכן שיהיה טבע שיסתור את הדברים, ואפילו שהנכם רואים שקוברים מתים הארץ נשארה טובה.

בני ישראל יצאו ממצרים בזכות האמונה שכתוב "ויאמן העם" אבל כפי שביארנו לעיל לא היתה זו המעלה העליונה באמונה, ומעלה זו הספיקה להוציאם ממצרים מעול הגלות, **אבל להיכנס לארץ ישראל ארץ חמדה היה צורך בזכות גדולה, וזוהי המדרגה העליונה באמונת ד': להאמין - למרות שלנו נראה כסתירה לדבר ה' עלינו להאמין באמונה תמימה, ללא מדרגה זו לא היו יכולים לזכות להכנס לארץ ישראל"**[6]. פרשת שלח, עמ' קפז - קפט.

◈◈◈

הניסים שהקב"ה עשה לנו בכיבוש הארץ – מוכיחים – שמלכתחילה הוא נתן את הארץ לישראל ולא לגויים

"וכבר ראינו בעינינו איך **שבמעט טבע עשה לנו הקב"ה נסים גלויים בששת הימים, כי רק עיור בשתי עינים ומי שאין לו מוח בקדקדו יכול לומר כי "כוחי ועוצם ידי" עשה את זה.**

רש"י בהתחלת בראשית מביא, אמר ר' יצחק לא היה צריך התורה להתחיל אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל וכו' שאם יאמרו עכו"ם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות ז' אומות הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לנו עכ"ל.

הי' קשה לי, ומה אם הגויים יאמרו: אנחנו מאמינים שהקב"ה ברא את הארץ, אבל מי אומר שהקב"ה נתן לכם את הארץ, אולי גזלתם אותה מאתנו...

ואמרתי, שמפני זה **כל פעם שבני ישראל כבשו ארץ ישראל, היו הגויים מוכרחים להודות שהקב"ה נתן אותה לנו,** כי יהושע תקע בשופר ונפלה חומת יריחו - האפשר לומר שאנחנו כבשנו? **וכן עכשיו, איזה שוטה יכול לומר שאנחנו כבשנו? הלא כולם מוכרחים להודות שהקב"ה נתן לנו הארץ שהבטיח לנו ולאבותינו,** ומי אומר שכוחנו ועוצם ידינו כבשו ולא ראה נסים גלויים, טחו עיניו מראות האמת". חנוכה, עמוד רצג - רצד.

◈◈◈

בנצחון אויבינו העצומים במלחמות א"י – נתגלה שה' אחד ואין בלתו

כשהקב"ה עשה לנו בזמננו ניסים כ"כ גלויים, **שמסר רבים ביד מעטים,** מעטים בכמות ובאיכות, **מלבד שהם רבים היה להם כ"כ הרבה נשק שעינינו לא ראתה אותם,** ונתקיים בנו מקרא הכתוב "ישועת ה' כהרף עין" מי פילל שכ"כ מהר ננצח אותם... **א"כ ראינו בעינינו שה' איש מלחמה והוא לחם בעדנו, לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח, כי אפי' מלאך לא היה יכול לגמור המלחמה כ"כ מהר...** ואם בני ישראל יאמינו בזה באמונה שלמה והרחוקים מאמונה יתחילו להאמין במלך מלכי המלכים, אז גם הגויים יאמינו כי ה' נלחם בעדינו ולא יעיזו עוד יותר להלחם אתנו ויתפשרו בעל כרחם אתנו, אבל אם ח"ו אנחנו לא נאמין באמונה שלימה כי ה' נלחם במצרים, אלא נאמר שכוחנו ועוצם ידינו הוא זה, אז גם הערבים לא יאמינו ויחפשו יותר נשק כדי שיהי' יותר חזקים מאתנו וילחמו איתנו[7].

ובזכות האמונה נגאלנו ממצרים לפנים, וגם עכשיו נגאל ממצרים בזכות האמונה הברורה במלך מלכי המלכים. פרשת ויגש, עמוד צ - צא.

◈◈◈

כעת שאנו סמוכים לביאת המשיח – הקב"ה מתחיל להרים כבוד ישראל מעל הגויים, ולגלות עוצם אהבתו אלינו

אחרי השמדת ששת מליוני יהודים שהיה מקום לחשוב שח"ו הקב"ה הפקיר אותנו ואינו רוצה עוד לדעת מאתנו, קמו עלינו הגוים ורצו להכחידנו מגוי שלא יזכר שם ישראל עוד.

ואז עשה לנו הקב"ה ניסים ונפלאות עד אין שיעור, שבזה הרים את כבוד ישראל בין הגוים, כל מי שיש לו מח בקדקדו ראה את הניסים שעשה הקב"ה אתנו, ובזה הראה לנו כי לא סרה השגחתו ואהבתו מעלינו, ומזה נבוא להאמין ד"כל מה דעבד רחמנא לטב עביד". פרשת בחוקותי, עמ' קעו.

◈

אהבתו של הקב"ה לעם ישראל היא עד אין שיעור.. אלא במשך גלותנו קרוב לאלפים שנה היתה אהבתו בסתר, לא ראינו בגלוי את אהבתו הגדולה לעם ישראל, **עכשיו שמתקרבים ימות המשיח שאנחנו מקוים שבקרוב יופיע לפנינו, כבר התחיל הקב"ה לגלות קצת אהבתו לעם ישראל והתחיל לרומם את כבוד ישראל.** פר' מסעי עמ' רח.

---

[6] יעוי' בנחלת ה' גליון 27 סיון תשע"ו, במדור "נבואות ה'", שכאשר "**רצו עבדיך**" את ארץ ישראל - גם כשהיא במצב של "**אבניה**", בזכות האמונה בדבר ה' שעוד תיהפך ארץ ישראל ותהיה ל"עטרת תפארת וצניף מלוכה", זוכים ל"**אתה תקום תרחם ציון**".

[7] א.ה. הדברים מבוארים עפי"ד הרמח"ל בדעת תבונות (סימן מ עמוד כז) שהסיבה לריבוי סבל הרע בעולם, הוא משום שאדם הראשון לא התבונן בחכמתו להבין את יחוד ה', ושהנחש אין לו כח נגד ה', ולכן היה צריך שיסבול יותר רע, ולבסוף יראה בעיניו הגשמיות שה' הטוב מנצח את הרע, ומתוך כך יתגלה לעיניו יחוד ה'. ומה שלא הבין **בחכמתו** - יבין **בעיניו הגשמיות**.
ועפי"ז כותב הרמח"ל: "ראי כי הן אמת, שהיו יכולים בני אדם להיות זוכים במעשיהם, ומכירים הם את האמת.. ואם היו עושים כן הנה היה יחודו מתגלה עליהם מצד עצמם, ונמצאו מקרבים להם הישועה, ולא היה צריך הקב"ה להראותו הוא להם בדרך קשי הגלות וארכו, כי כיון שנתברר להם האמת מדעתם די בזה..".
וממילא גם לאחר ששבנו לארץ ישראל, עדיין יש בחירה, האם האדם רוצה להתבונן ולהבין בשכלו שרק הקב"ה ניצח את אויבינו במלחמות כאן בארץ ישראל, ולא שום כח אחר בעולם, ואז תתברר לו האמת של "יחוד ה'" מדעתו.
או שחלילה האדם לא רוצה להתבונן, ואז צריך שאויבינו יתחמשו בנשק יותר ויותר חזק, שאז גם העיוור שבעיוורים יבין, ששום כח לא יכל לנצח את האויבים, מבלעדי ה'.

מעניני הפרשה
האוהב את ארץ ישראל – זוכה לה
דבר העורך
"יבושו.. שונאי ציון" – כדי להחזיר את כבודה

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
ביאת הגאולה למרות ירידת הדורות
מדברי רבותינו
הגאון רבי שרגא גרוסברד זצ"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 32 מרחשון תשע"ז

מעניני הפרשה

פרשת נח

האוהב את ארץ ישראל – זוכה לה

בסוף הפרשה אנחנו קוראים שני פסוקים, בהם מספרת התורה דבר שבאופן רגיל איננו שמים לב למשמעות שלו, אולם עלינו להתבונן בו.

התורה מספרת על תרח שיצא עם כל בני משפחתו "ויצאו ללכת ארצה כנען, ויבואו עד חרן וישבו שם" (בראשית יא, לא), מודגש בפסוק שתרח הלך כאשר מטרתו היא "ללכת ארצה כנען", אבל הוא לא הגיע לשם אלא נעצר באמצע הדרך, בחרן.

באותו סיפור התורה מוסיפה פרט נוסף: "ויצאו אתם **מאור כשדים** ללכת ארצה כנען", חז"ל (בראשית רבה לח, יג הובא ברש"י) אומרים שאור כשדים הוא כבשן האש שנמרוד השליך את אברהם לתוכו, וכאשר ראה הרן שאברהם ניצל אמר הרן משל אברהם אני, השליכוהו לכבשן ונשרף. ועל כך מספרת התורה שמיד לאחר מעשה זה, נסע תרח עם כל משפחתו על מנת להגיע לארץ ישראל.

בפרט זה, כפי שמבאר מהר"ם אלשיך, טמון עיקר הלקח של הסיפור. תרח לא רצה להגיע לארץ כנען, אלא בכדי להנצל מאור כשדים, **"ועל ידי שלא יצא לחיבת הארץ, על כן ויבואו עד חרן וכו' עד שוימת תרח בחרן"**.

ולעומת זאת, מיד אח"כ, בתחילת הפרשה הבאה, מספרת התורה על אברהם אבינו **"שעל שיצא על חבת הארץ על כן זכה שלא נשאר במקום"**, ולכן מדגישה התורה "ויקח אברם את שרי אשתו וכו' ויצאו ללכת ארצה כנען – ויבואו ארצה כנען". אברהם אבינו לא הלך לארץ כנען בשביל לברוח ממקום אחר, אלא **מטרתו היתה אך ורק "ללכת ארצה כנען", ולכן הארץ קיבלה אותו – "ויבואו ארצה כנען".**

אני אוהבי אהב

ומדוע דווקא אברהם אבינו שחבב את הארץ, זכה להיכנס אליה?

הדבר יבואר עפ"י מה שהבאנו פעמים רבות מדברי רמ"ד וואלי (בראשית, ח"ב, עמוד תכ"א): "..**הארץ הנבחרת דאיהי גופא דשכינתא ממש**". על השכינה נאמר בפסוק (משלי ח, יז) 'אֲנִי אֹהֲבַי אֵהָב וּמְשַׁחֲרַי יִמְצָאֻנְנִי', ואומרים על כך חז"ל (במדבר רבה ח, ב): "..כך אמר הקדוש ברוך הוא, אני אוהבי אהב, וכן הוא אומר (שמואל א', ב) כי מכבדי אכבד, **הם אוהבים אותי ואף אני אוהב אותם**". ומכלל הן אתה שומע לאו, שמי שאינו אוהב את השכינה – אינו זוכה להרגיש באהבתה, ואינה ממציאה את עצמה אליו (עיי"ש בפירוש רמ"ד וואלי).

וכך כותב רמ"ד וואלי על הכתוב (תהלים כו ח): 'ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך'. - "והנה ידוע גם כן **שלא יזכה להדבק עם הקדושה אלא מי שאוהב אותה וחפץ מאד בדבקותה**, שהרי הקדושה עצמה מכרזת ואומרת: ש'אני אוהבי אהב'".

וממשיך רמ"ד וואלי: "וזהו הטעם שהמלך החסיד אומר בסמוך 'ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך', כדי שיסכימו העליונים לפתוח שערי הקדושה, **למי שאוהב אותה בתכלית האהבה**".

וממילא, כמו **בשכינה**, כך ג"כ **בגופה** - ארץ ישראל, לא שייך להידבק אלא ע"י שאוהבים אותה, ואז, כמים הפנים לפנים, **גם הארץ הקדושה מחזירה לו אהבה ומקבלת אותו**, ולעומת זאת מי שאינו אוהב אותה ואינו מגיע אליה אלא מחוסר ברירה, משום שהוא אינו מוצא מפלט במקום אחר, הרי שהארץ אינה מקבלת אותו.

על דרך זו כותב החתם סופר (תורת משה במדבר עמוד נ"ט): "..**לאותם שאינם חפיצים ותאיבים לשבת בארץ הקדושה, וכמעט ישיבתה לעונש להם - כי תקיא אותם הארץ**, עץ השדה לא יתן להם פריו".

כי מכבדי אכבד

והטעם להנהגה זו של "אני אוהבי אהב" – שהקב"ה אינו מראה אהבתו אלא למי שאוהב אותו, יש לבאר בשני אופנים:

א. – על דרך הכתוב (משלי כז, יט) "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". וכך הוא ג"כ בין הקב"ה לעם ישראל, **שכאשר עם ישראל מגלים אהבה להקב"ה – הקב"ה מגביר את אהבתו אליהם**.

דבר העורך

בזמן עליית עזרא בימי בית שני עלו אתו כארבעים ושתיים אלף יהודים, ואילו השאר נשארו בגולה. מאותו ישוב יהודי קטן ומצומצם התפתח ברבות השנים הישוב העצום עליו מספרים חז"ל במדרשים. עברו מאות שנים, הבית השני כבר נחרב, והנה ריש לקיש, מאמוראי ארץ ישראל, פוגש את רבה בר בר חנה בנהר הירדן, והוא פונה אליו בתוכחה ואומר לו 'אלקא סנינא לכו!' [אני נשבע בה', שאני שונא אתכם, בני בבל], ומדוע? "דכתיב אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז. אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם [לארץ ישראל] בימי עזרא - נמשלתם ככסף, שאין רקב שולט בו [כלומר, שהשכינה היתה שורה בביהמ"ק השני, ולא היה נחרב הבית], עכשיו שעליתם כדלתות - נמשלתם כארז שהרקב שולט בו..".

כל מי שרואה דברים אלו בוודאי מתפלא, כיצד הוכיח ריש לקיש את רבה בר בר חנה בצורה כזו שלפי ראות עינינו אינה עולה בקנה אחד עם הוראת התורה כיצד להוכיח, וכפי שמביא הרמב"ם (פ"ו מדעות ה"ח, עפ"י הגמ' בערכין טז, ב): "המוכיח את חבירו תחלה, **לא ידבר לו קשות עד שיכלימנו** שנאמר ולא תשא עליו חטא". ויתירה מזאת, חז"ל בזוה"ק (קדושים פה, ב) לומדים מסמיכות הפסוקים "לא תשנא את אחיך בלבבך - הוכח תוכיח את עמיתך וגו'", שכאשר באים להוכיח יהודי, צריך להקדים לזה את חלקו הראשון של הפסוק: "פקודא דא לאוכחא ההוא דחטי, **למחזי ליה רחימו סגיא דרחים ליה...**". כלומר, **שיראה לחבירו אהבה גדולה, ומתוך כך יוכיח אותו.** ואילו במעשה הנ"ל לא רק שריש לקיש לא הראה לו את אהבתו, אלא אף אמר לו בפירוש שהוא שונא את בני בבל.

במקום אחר (שיר השירים רבה ח, ג) מספרים חז"ל שוב על ריש לקיש כיצד הוא הוכיח את בני בבל "ריש לקיש כד הוה חמי להון מצמתין בשוקא, הוה אמר להון **בדרו גרמיכון** [כאשר היה רואה את בני בבל מתאספים בשוק, היה אומר להם פזרו את עצמכם] אמר להם בעליתכם לא נעשיתם חומה, וכאן באתם לעשות חומה". וגם כאן אנו רואים את הצורה החריפה שריש לקיש הוכיח את בני בבל שאינה מובנת לנו לכאורה.

התמיהה מתעצמת מכך שהתוכחה נאמרה לצאצאי הבבליים, שהם עצמם כבר **עלו** לארץ ישראל [כמו שאמר להם ריש לקיש: **"בעלייתכם** לא נעשיתם חומה"], ורק אבותיהם הם אלו שמיאנו לעלות לארץ ישראל, והלא על כגון זה שנינו (בבא מציעא נח, ב): "אם היה בעל תשובה **לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים**, אם הוא בן גרים **לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך**".

*

המדרש ממשיך לספר: **"ר' יוחנן** כד הוה חמי להון [- כאשר היה רואה את בני בבל] **הוה מקנתר להון**, אמר מה נביא מקנתר להון שנאמר (הושע ט, יז) "ימאסם אלקי כי לא שמעו לו", ואנא לית אנא מקנתר להון?!".

בדבריו של ר' יוחנן מבואר שהוא למד מדברי הנביא שיש **לקנטר** את אלו שלא עלו לא"י בזמן שרצון ה' היה שיעלו, ולמרות שבגדרי התוכחה הרגילים צריך **להוכיח מתוך כבוד** כפי שראינו לעיל, כאן הדבר שונה. וצריך להבין **מדוע כאשר מדובר על ענין ארץ ישראל שונה גדר התוכחה מבכל מקום אחר.**

*

אבל באמת עלינו להבחין. מצוות תוכחה ענינה היא להחזיר את החוטא בתשובה, אבל כאן מדובר על נושא אחר לגמרי. כאשר מדובר על זלזול בארץ ישראל, הרי שעלינו **להחזיר את כבודה**, ולכן יש למחות ולבזות את מי שמבזה את ארץ ישראל.

חז"ל אומרים על המרגלים (זוה"ק שלח, קסא, א): "**כיון דאפיקו על ארעא קדישא כאילו אפיקו עליה**, בגין כך קני קוב"ה על דא". כלומר, כיון שהוציאו שם רע **על הארץ**, הרי זה כאילו דברו **על הקב"ה**! ולכן קינא הקב"ה על **כבודו**, וכמו שמבאר רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמ' קלט): "..ואחר כך הזכיר אליהם הקטרוג הגדול שנתעורר כנגדם

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

חדש! ניתן לקבל את הגליון בפקס. יש לשלוח לפקס המערכת ולציין מספר פקס לשליחה.

בעון המרגלים, שדברו לשון הרע על ארץ הקדושה של מטה, **וכאילו דברו על אותה של מעלה [השכינה הקדושה]**, דהא כלא רזא חדא, דא גופא ודא נשמתא".

וממילא אנחנו מבינים היטב את הנהגתו של ריש לקיש. כאשר ריש לקיש בא להוכיח את יהודי בבל, הרי שאם כל המטרה בתוכחה שלו היתה כדי **להשפיע עליהם לעלות**, היה עליו להוכיח מתוך אהבה וכבוד, אבל המטרה של ריש לקיש היתה אחרת, **להשיב את כבודה של ארץ ישראל**, שלאחר שבני בבל ראו שניתנה האפשרות לעלות לארץ, ואילו הם העדיפו את הישיבה בגלות, הרי שבזה הם זלזלו בארץ ישראל, וכנגד זה רצה ריש לקיש **להשיב את כבודה של ארץ ישראל וכבודו של הקב"ה, על ידי הורדת ערך המבזים**, וכמו שאנחנו מוצאים אצל בני עלי, עליהם מספר הנביא שהם זלזלו בקדשי שמים (כמו שאמרו יומא ט, ב), ולכן אמר להם הקב"ה "כי מכבדי אכבד **ובוזי יקלו**" (שמואל א - ב, ל), דהיינו שהדרך לתקן את הבזיון היא ע"י שמבזים את המבזה.

ומעתה יבואר גם כן למה ר' יוחנן וריש לקיש ביזו את צאצאי הבבליים, למרות שהם כבר עלו לארץ ישראל, וזהו משום שמצינו בבני עלי, שגזירת "ובוזי יקלו" חלה **גם על הדורות שאחריהם** (ורק בתורה ובגמ"ח מתכפר. ראש השנה יח, א; וע"ע סנהדרין יד, א), וממילא כך הוא גם לענין המזלזלים בכבודה של ארץ ישראל ונשמתה השכינה, **שלא רק הם ראויים לבזיון, אלא גם דורותיהם אחריהם**.

*

מעשה נוסף המובא בגמ' מראה לנו שוב את אותה הבחנה. דעתו של רבי אליעזר (מגילה פ"ד מ"י) שאין מפטירין ב"הודע את ירושלים את תועבותיה", ופירש הרע"ב "**משום יקרא דירושלים**", כלומר, שבכך שהוא מדבר על תועבות בני ירושלים - הוא מבזה את **ירושלים עצמה**, משום שבדרך כלל תכונת המקום משפיעה על יושביו, כמו שמצאנו "יש ארץ מגדלת גבורים.." (רש"י במדבר יג, יח).

על כך מספרת הגמרא (מגילה כה, ב): "מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלים את תועבותיה, אמר לו: **עד שאתה בודק בתועבות ירושלים - צא ובדוק בתועבות אמך**. בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול".

וגם כאן אנחנו רואים כיצד התייחס ר"א לאותו אחד שלא חס על כבודה של ירושלים, ובתוכחתו החריפה הוא רצה להחזיר את כבודה של ירושלים.

ואותה הנהגה של שמירה על כבודה של הארץ, ומחאה במי שמדבר רע על יושביה, חוזרת גם אצל גדולי ישראל שבדורות הסמוכים אלינו, וכפי שמספר על הגאון הנצי"ב זצוק"ל, (הובא ב"נחלת ה" גליון 12) שכאשר הגיע אליו אחד השדרי"ם לאחר ביקורו בארץ, ודבר אתו דברים רעים על מעשיהם של המתישבים בארץ, **גער בו הנצי"ב בכעס: "אתה מרגל ומוציא דבה! צא ממחיצתי"**, האיש נבהל מאד וניסה להצטדק ולטעון שאמר את האמת, ואין בדבריו אפילו גוזמא. ענה שוב הנצי"ב "גם המרגלים ספרו את האמת, ואעפ"כ נענשו. כי גם אם הדברים הם אמת, **אם באים להחליש עי"ז את מצוות ההתישבות, או פוגמים בכבוד א"י - גדול עוונו מנשוא".**

*

ראינו א"כ שישנם דברים שמתפרשים כזלזול בארץ ישראל, כגון אלו שלא עלו לארץ בזמן בית שני שהתאפשרה העליה לארץ וכגון אלו שדברו רע על יושבי הארץ. ובמקרים אלו ראו לנכון חז"ל לגעור באותם הנוהגים כך כדי להחזיר את כבודה של הארץ. דוגמה נוספת של הנהגה המתפרשת כזלזול בארץ הקודש אנחנו לומדים מדברי חז"ל והיא נתבארה בארוכה במאמר על הפרשה:

חז"ל אומרים (במדבר רבה ח, ב): "..אמר הקב"ה '**אני אהבי אוהב**' וכן הוא אומר 'כי מכבדי אכבד' **הם אוהבים אותי - ואף אני אוהב אותם**". ומלשון המדרש אנחנו רואים שמי שאומר שהוא אוהב את ה', הרי הוא בכלל "כי מכבדי אכבד", וממילא לפי מה שהתבאר, גם מי שאומר שהוא **אוהב את ארץ ישראל** - הרי בזה הוא **מכבד את הקב"ה**, ועליו נאמר "כי מכבדי אכבד", ולאידך גיסא כתוב בתהלים (קכט, ה) "**יבשו** ויסוגו אחור כל **שונאי ציון**", שבשנאתם לציון הם **מבזים אותה** - ולכן מן הראוי **שהם יבושו**, משום שעליהם נאמר "ובוזו יקלו".

מספרים על הגאון ר' יחזקאל סרנא זצ"ל שבהזדמנות מסוימת כאשר יהודי התעניין אצלו מאין הוא, קיבל את תשובתו: "מירושלים". אותו אדם העיז פניו ואמר להגאון ר' יחזקאל סרנא "מירושלים? אינני אוהב את ירושלים", הגאון ר' יחזקאל סרנא שהיה ידוע באצילות מדותיו, יצא במקרה זה מגדרו, וכדרכם של גדולי ישראל שמעשיהם נעשים עפ"י התורה ולא לפי טבע שמנחה אותם, חש על כבודה של ירושלים והשיב במטבע לשון חריפה לאותו אדם מופתע: "**אינך אוהב את ירושלים? ירושלים אינה אוהבת אותך**"! (הובא במוסף שבת קודש יתד נאמן פרשת עקב, תשע"ו).

דבריו של הגאון ר' יחזקאל מתאימים בדיוק נמרץ לתוכחה שנאמרה מפי הקב"ה באותו ענין: "**הם אוהבים אותי - ואף אני אוהב אותם**". **ומכלל הן אתה שומע לאו.** וכפי שהוא לענין כבוד ה' - כך הוא גם לענין כבודה של ירושלים ונשמתה השכינה הקדושה, שמי שמבזה אותה באומרו שאינו אוהב אותה, הרי שעליו הכתוב אומר "יבושו ויסוגו אחור כל שונאי ציון".

ומידה טובה מרובה ממדת פורענות, ולכן ע"י שנכבד את ארץ הקודש, ועל ידי שנראה את חבתה עלינו, **יאמר הקב"ה עלינו - "כי מכבדי אכבד"**, וממילא יהיה גופנו מכובד על הבריות.

בברכת התורה, העורך

אמנם מלשון המדרש הנ"ל אנו לומדים **טעם שני**. לשון המדרש הוא: "..כך אמר הקדוש ברוך הוא, אני אוהבי אהב, **וכן הוא אומר (שמואל א' ב, ל) כי מכבדי אכבד**".

ומבואר מלשון המדרש שענין זה שהקב"ה אוהב את אוהביו נכלל בפסוק של "כי מכבדי אכבד", דהיינו שיש כאן הנהגה של מדה כנגד מדה: מי שמראה אהבה להקב"ה - הרי הוא **מכבד בזה את הקב"ה**, ואז גם הקב"ה **מכבדו בגילוי אהבתו אליו** לעיני כל. ולאידך גיסא, **מי שמואס בהקב"ה, הרי הוא מבזה את שמו**, ואז, מדה כנגד מדה, גם הקב"ה מתנהג אליו בהנהגת מאיסה וריחוק, ובכך מביא אותו לידי בזיון - "ובוזי יקלו".

"וימאסו בארץ חמדה" – ולכן הארץ מאסה אותם

בדברים אלו מבואר מה שאנו רואים אצל המרגלים שחטאם היה "**וימאסו בארץ חמדה**" (תהלים קו, כד), ולכן נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, וכמה ביאורים נאמרו בענין זה, אמנם לפי הדברים הנ"ל הדבר מבואר באופן פשוט, **שמי שמואס בארץ, הארץ אינה מקבלת אותו**.

ולעומת זאת, בניהם נכנסו לארץ בזכות שחיבבו אותה וכמו שאומרת התורה (במדבר יד, לא) "וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אתם **וידעו את הארץ אשר מאסתם בה**", וכפי שמבאר בספר "בית אהרן" שם (להג"ר אהרן כהן זצ"ל ר"י חברון): "שעי"ז יהיה תיקון על חטא מאסם את הארץ - ע"י בניהם **שידעו** את הארץ, פירוש **שיחבבו** מלשון כי ידעתיו [א.ה. כמ"ש רש"י (בראשית יח, יט) כי ידעתיו. לשון חיבה], וגם שידעו ויכירו את מעלת הארץ". [וכך מבאר ג"כ הג"ר זלמן סורוצקין זצ"ל הובא בנחלת ה' גליון 26].

וממשיך שם הפסוק אח"כ "ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר" – "שגם על ידי זה יהיה תיקון, מה שבניהם יתאחרו מלבוא בארץ כל ארבעים שנה **וישתוקקו** לעלות לארץ, **ועי"ז ישאו את זנותכם**. והדגיש הכתוב כאן בלשון זנונים, דמה שמאסו בארץ חמדה נקרא בשם זנות, דקשר עם ישראל בארץ הוא כעין קשר שבין איש לאשתו, כמו שנראה מלשון הכתוב כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך, ובמתרגם שם בת"י 'כמא דמתיתיב גבר עם עלמא יתותבון בך בניך'". (בית אהרן הנ"ל).

"כי רצו עבדיך את אבניה" – ואז יזכו לה

וסוף השלמות של התיקון הוא "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד – כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", וכמו שהביא הרד"ק שם לבאר בשם ר' יהודה הלוי בעל ספר הכוזרי, "**כי ירושלם תבנה כשיִכָּסְפו ישראל לה תכלית הַכִּסֶּף** עד שיחננו אבניה ועפרה", וכפי שכותב בספר חרדים (מצוות התלויות בארץ פנ"ט) "וצריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל **ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחילת עוונינו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה**, שנאמר (תהילים קו) וימאסו בארץ חמדה", ובפדיון נפשנו, מהרה יהיה, כתוב (שם קב) כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", ושם כתוב "אתה תקום תרחם ציון".

כי מכבדי אכבד – אפי' אינו ראוי

הגמ' (כתובות קיב, א) מספרת: "רבי זירא כי הוה סליק לא"י, לא אשכח מברא [גשר] למעבר, נקט במצרא [עץ שאינו רחב, ומסוכן לעבור עליו] וקעבר. אמר ליה ההוא צדוקי, עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו, אכתי בפזיזותייכו קיימיתו. אמר ליה, **דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, אנא מי יימר דזכינא לה**".

ולכאורה לא מובן מה יועיל לו שהוא יזדרז להיכנס לא"י, שהרי אם הוא אינו ראוי מצד מעשיו כמו שאמר רבי זירא שאפי' משה ואהרן לא זכו להיכנס לארץ, א"כ לא תועיל כל תחבולה כנגד רצון ה'.

ולפי הדברים שנתבארו במאמר על הפרשה הדברים מבוארים, שר' זירא רצה להראות את גודל חבת הארץ שיש לו, שהוא מסכים להסתכן בכדי להיכנס אליה, ועי"ז תהיה לו זכות להיכנס לארץ משום הבטחת השי"ת "כי מכבדי אכבד", וזכות זו מועילה גם למי שאינו ראוי כמ"ש רמ"ד ואלי (שמות ח"א, עמוד ל) "**כי כן דרכו של הטוב לעמוד אצל המחשיב אפילו בלתי ראוי, ולהתרחק מן המזלזל אפילו יהיה ראוי לקבל אותו**. שכן מצינו בבני עלי שנפסלו מקרבת אלקים מפני זלזולם, אע"פ שהיו משרש הכהונה. ומשם למדנו מדתו של הטוב, שהיא לכבד המכבדים ולהקלות את המבזים, **שנאמר: כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו**".

ובזה ביאר את מה שאמר יתרו לבנותיו "למה זה עזבתן את האיש": "ולכן קפץ האיש הזה להוכיח את בנותיו בענין אמרו "למה זה עזבתן את האיש". והנה הוא עצמו יורה על מדתו של הטוב, **כי אע"פ שלא הניח עבודה זרה שלא עיבדה והיה בלתי ראוי להתקרב אל הטוב, עם כל זה נתקרב מפני שהחשיבו ונדבק בו**".

◈◈◈

ובעצם הענין שגילוי האהבה - מביא לכבוד, יש לציין לדברי חז"ל במכילתא (בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא; ובתנחומא בשלח, ה') "וה' הולך לפניהם יומם.. וכך הודיע הקב"ה **חבתם של ישראל** לאומות העולם, שיהיו נוהגים עמהם **בכבוד**..".

נבואות ה' לאחרית הימים

הגאולה בדורות האחרונים

איך הגאולה שלא הגיעה בדור דיעה של ראשונים – תבא בדור אחרונים?

קושיה מפורסמת היא כיצד יתכן שהגאולה שלא הגיעה בדורות הראשונים, בדורות של ארזי הלבנון, אדירי התורה, בעלי זרוע בתורה ובמצוות - תבוא בדורות האחרונים, דור ירוד, דור עקבתא דמשיחא חוצפא יסגא וכו'.

ונביא את הקושיא בלשונו של ר' ירוחם ממיר (דעת תורה, במדבר, עמוד קמו): "לכאורה היה נאות יותר להיות כי משיח צדקנו יבא בדור מאיר ביותר; כי יבא באחד הדורות הכי מובחרים במאורי אור, ולבסוף הנה בא יבא בדור חושך, בדור של אפילה הכי מעורפלת. וזה הדור, זה המעורפל בכל אפילה, הוא הנהו הראש של כל הדורות, משיח הנה בו יבא".

לפעמים שאלה זו אינה נשארת בתור שאלה, אלא היא הופכת להיות בתת ההכרה קו מחשבה שמנחה את הפעולות מבלי משים לב - שמה שהדורות הראשונים לא זכו – אין לדורות האחרונים אומץ לנסות לזכות לזה ולהתפלל על זה.

וראשית כל נביא כאן את דבריו של ר' ירוחם שצריכים לתת לנו חיזוק גדול ולראות מתוכם את הערך הגדול של כל מעשה שלנו, אף שהוא נראה לנו דבר קטן, "**כיום, בדורותינו הכה אפילים,** אף עם כל מיעוט גדלותנו, הננו צדיקים גמורים... האם מילתא זוטרתא היא מה שבאים ממרחקים, מעבר לימים וממדינות שונות, מתוך קושיים הרבים ללמוד בישיבה? .. בן ישיבה כיום המתייגע היטב על תורתן של הגדולים אשר מדורות שלפנים ולפני פנים, ועם כל יגיעתו ועדיין אינו עומד על דבריו של אותו הגדול, **אבל סוכ"ס יתכן והנהו יותר גדול מן אותו הגדול עצמו.** באמת כי אין ספק בזה, אלא שאי אפשר לדבר על זה כ"כ, מן הדברים האלה עלולים עוד להתהוות בעלי גאוה... אולם הלא ודאי כן הוא הדבר, בחושך נורא כזה .. כיום, הנה בני ישיבה ודאי יתכן כי הם גדולים יותר מאלה הגדולים אשר מדור שלפנים.

לאו זוטרתא היא גם זה לבד כל הכבוד וההערצה שסבבו להגאונים אשר מדורות שלפנים.. **ובן תורה כיום הנה תחת כבוד הנהו גם שובע די בזיון, ובכל זאת מתאמצים ועומדים על מעמדם, הלא ודאי כי בן ישיבה הלז יתכן יהיה והוא גדול מן הגדול שלפנים ז"ל!**" עד כאן דבריו של ר' ירוחם זצ"ל.

◈

וכתב שם בהגהה: "אמר המו"ל, מצאתי ראיתי כדברים האלה בס' שבחי רבי חיים ויטל ז"ל, וז"ל: פעם אחת שאלתי (היינו רבי חיים ויטל ז"ל) למורי ז"ל (הוא האר"י ז"ל): איך היה אומר לי שנפשי היא מעלה כ"כ, כנזכר בשער הגילגולים באורך, והרי קטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו? ויאמר: דע כי גדולת הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא, **כי מעשה קטן מאוד בדור הזה שקול ככמה מצוות בדורות הראשונים, כי בדורות האלו הקליפה גוברת מאוד מאוד עד אין קץ,** מה שאין כן בדורות הראשונים, ואלו הייתי אני באותן הדורות היו מעשי וחכמתי נפלאים מכמה צדיקים הראשונים, אשר על כן שלא אצטער על זה כלל **כי בלי ספק יש לנפשי מעלה גדולה על כמה צדיקים הראשונים מזמן תנאים ואמוראים**".

◈◈◈

ומלבד מה שהמעשים יש להם יותר ערך בדורות האחרונים מחמת שהנסיונות גדולים, יש להוסיף גם את דברי המלבי"ם המדברים על דרגתם של הדורות הקרובים לביאת המשיח.

הנביא יואל מדבר על הגזירה שהיתה בא"י בזמן שהגיע ארבה ואכל את כל התבואה, והוא מתנבא על ההצלה שתבא אח"כ למען כבוד שמו של הקב"ה, ועל ידי זה, אומר הנביא, "וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלקיכם ואין עוד", לאחר שתראו כיצד הקב"ה דואג לעמו ישראל, תדעו כי אני שוכן בקרב ישראל ואני מנהיג אתכם. ומיד לאחר מכן מתאר הנביא שלעתיד לבא לא נצטרך הוכחות בכדי לראות את זה שה' הוא אלקיכם, אלא נדע את הכל בידיעה ברורה מכח השגה של נבואה [עפ"י מלבי"ם שם. ויעוי' בדעת תבונות להרמח"ל סי' קמו שמאריך בענין ידיעת ה' לעתיד לבא שתהיה מכח השגה שישיגו אותו בריבוי הדעת ולא יצטרכו אותות ומופתים לאמת את האמונה].

ועל כך אומר הנביא "ונבאו בניכם ובנותיכם, זקניכם חלמות יחלומון,בחוריכם חזיונות יראו". ולכאורה לא מובן מדוע דווקא בניכם ובנותיכם, הקטנים, הם אלו שינבאו, ואילו זקניכם חלומות יחלומון, שהיא דרגה פחותה מנבואה.

ומבאר המלבי"ם: "**שהבנים והבנות הצעירים** - שהם נולדו בדור המשיח המוכן לרוח אלהי, הם ינבאו נבואות גמורות. **והזקנים** - שהם נולדו בדור קדום רחוק מדור המשיח, לא יושפעו עליהם רק החלומות הצודקים שהוא למטה מן החזון וכ"ש מהנבואה. **והבחורים** - שהם נולדו ג"כ לפני בא המשיח, ולידתם היה קרוב לזמנו יותר מן הזקנים, הם חזיונות יראו שהוא שפע ממוצע בין הנבואה והחלום".

דהיינו שהדורות שיותר קרובים לביאת המשיח מקבלים יותר הארה מאורו, ולמרות שהדורות הולכים ומתרחקים ממתן תורה, מכל מקום בדורות הסמוכים לביאת המשיח כבר מאיר אורו של משיח, והוא משפיע על הנשמות המגיעות לעולם הזה שככל שהם יותר קרובות לביאת המשיח הם יותר גבוהות.

[ויעוי' עוד בגליון 31 בנבואות ה' שהדורות האחרונים אף אם מעשיהם החיצוניים ירודים יותר, מ"מ פנימיותם מזוככת יותר, מכח הגלויות והיסורים, ומכח מעשיהם של הדורות הקודמים].

◈◈◈

ובאמת שני הדברים, דבריו של ר' ירוחם ודבריו של המלבי"ם, משלימים זה את זה, שכיון שנשמתם של הדורות הקרובים לביאת המשיח יותר גבוהה, לכן הקב"ה הטיל עליהם עבודה יותר קשה, שפירותיה יותר גדולים - כי "לפום גמלא שיחנא" (כתובות סז, א), ו"לפום צערא אגרא" (אבות ה, כג).

◈◈◈

"שבועת ה'" – כח יותר חזק מהמעשים טובים שבכל הדורות

אך עם כל מה שנתבאר עדיין אין זה מספיק, ונראה בדברי רמ"ד וואלי והרמח"ל כיצד הם ביארו את הענין.

בפרשת וילך כתוב (דברים לא ז) "ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה **אל הארץ אשר נשבע ה' לאבתם לתת להם** ואתה תנחילנה אותם".

ואח"כ (שם כג) הקב"ה ג"כ חזר לחזק את יהושע "ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל **אל הארץ אשר נשבעתי להם** ואנכי אהיה עמך".

ופירש רמ"ד וואלי (דברים, משנה תורה, עמ' שכט): "..[יהושע] היה צריך חיזוק שלא ירפו ידיו, בהעלותו על לבבו, **איך יתכן שאזכה אני פני לבנה, למה שלא זכה אדוני משה שהוא פני חמה.** וז"ש "כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ **אשר נשבע ה'** לאבותם לתת להם". - **שהרי אין דבר יותר גדול להחזיק את החלוש כמו שבועת ה'**... כי א-ל מלך נאמן רוצה לקיים את שבועתו מכל מקום, אע"פ שלא יהיה זכות לבאי הארץ".

כלומר, אע"פ שדרגתו של יהושע שהוא פני לבנה - היתה נמוכה מדרגתו של משה שהוא פני חמה, מ"מ יהושע זכה למה שמשה לא זכה – מכח השבועה. כי **כח השבועה עולה על כח כל המעשים**, וכמש"כ הגר"א (אדרת אליהו, שמות לד,י) "כי בכל הדברים החטא מונע, מה שאין כן בקיום הברית". [והארכנו בזה בגליון 18 חשון תשע"ו, ועוד].

וממילא, גם לגבי השאילה, אם הדורות הראשונים לא זכו לגאולה, איך הדורות האחרונים יזכו לה, התשובה היא בכח "שבועת ה'", - **שבועת ה' היא מעל כל הכללים - שבועת ה' זהו כח יותר חזק מארזי הלבנון אדירי התורה והמצוות הבאים בכח מעשיהם**, ולכן דווקא הדורות האחרונים זוכים, משום שאצלם מוכרחה להתקיים שבועת ה', שאם לא עכשיו אימתי, **וכח שבועת ה'** גדול מכח כל המעשים שבעולם.

◈◈◈

הוא אשר כתב רבינו הרמח"ל (דעת תבונות סימן לו) על טענת "הדעת הרביעית היא דעת גויי הארץ האומרים, חטא ישראל, אין ישועתה לו באלהים סלה, ח"ו.. והוכרח לעזוב אותם ולהחליפם באומה אחרת ח"ו, מפני שאי אפשר להושיעם. ואורך הגלות מורה לכאורה על זה, ומפחיד הלבבות שאינם חזקים באמונה האמיתית".

ותשובתו של הרמח"ל: "זאת נחמתנו בעניינו, כי לא על מעשינו יפקוד, ולא לזכותנו ימתין, או מחסרון מעשים יחליפנו ח"ו, **אלא מפני השבועה אשר נשבע לאבותינו והברית אשר כרת.** הנה אפילו אם לא יהיה זכות בישראל - כשיגיע עת מועד, יום נסתם בלבו, הנה על כל פנים יושיענו ודאי, כי אדון כל הוא, ויכול לעשות כן כשהוא רוצה".

ויש לציין למכתבו משנת תרע"ד - של הג"ר יוסף חיים זוננפלד זצ"ל עם עוד גדולי ישראל (ביניהם הג"ר בן ציון יאדלר, הג"ר משה קליערס רבה של טבריה. "האיש על החומה", ח"ב, עמוד 343), שממנו מבואר ג"כ אותו ענין שכנגד ירידת הדורות, עומד הכח של שבועת ה':

"אחד החזיונות מרהיבי הלב שבדורנו, הוא בודאי חזון הישוב הארצי ישראלי, ההולך ומתקדם בכל ערכיו בשנותיו האחרונות...

הננו מוצאים את עצמנו קטנים יותר מדאי - בכדי להקשיב את הקול הגדול הבוקע ועולה מתוך החזון הזה. תמהים אנו על עצמנו, ושואלים אנו את עצמנו: הכן הוא, **היתכן להיות שאנחנו הננו כבר הדור הרואה בעיניו את התחלת קיום יעודי הנבואה? ולכל אשר קוו אסירי התקוה דורי דורות חלמו ושאפו ומאומה לא ראו, הננו אנחנו עליהם כבר עדים חיים וקיימים?**

ורואים אנו בעינינו כי דבר אלקינו יקום לעולם.

ומדי תעלינה מחשבות כאלה על לבבנו הננו מרגישים בקרבנו גדולה פנימית, נחת רוח נהדר, ונשמה יתרה הולכת ומתגברת בתוכנו".

הרי שלמרות ש"**הננו מוצאים את עצמנו קטנים יותר מדאי**", מכל מקום אין כאן קושיא, משום ש"**דבר אלקינו יקום לעולם – כח שבועת ה'**".

מדברי רבותינו

הגאון רבי שרגא גרוסברד זצוק"ל – מייסד וראש ישיבת פוניבז' לצעירים (חלק א)

ארץ ישראל מגדלת בעלי מדריגות עליונות

ארץ ישראל מעלה את האדם ומכשירה אותו לטוב העליון, ונעשה האדם קרוב יותר לכל המדרגות העליונות. יש ארץ מגדלת גיבורים ויש ארץ מגדלת חלשים (מדרש תנחומא והובא ברש"י ריש פר' שלח) **הארץ משפיעה על מציאות האדם המתגורר בה.** ("דעת שרגא" ח"א, בראשית, עמוד קמא).

◈◈◈

בארץ ישראל - מרגישים את אהבת ה' לישראל

"כי בחר ה' בציון אוה למושב לו, כי יעקב בחר לו קה ישראל לסגלתו (תהלים קלב יג, וקלה ד. ובפסד"ז בפרק יהי כבוד הם מובאים ביחד).

הקב"ה בחר את אר"י למושב לו - לכן שם הוא המקום להרגיש ולחוש את עובדת בחירת יעקב וישראל סגולתו". (דעת שרגא, ח"א, בראשית, עמ' רסז).

◈◈◈

שלימות וריבוי השפע בארץ ישראל – מעין עוה"ב

איתא בחז"ל (מדרש תנחומא תצוה יג; וע"ע בשלהי כתובות דף קיב ע"ב; ובירושלמי מסכת פאה פ"ז ה"ג): מעשה ברבי יונתן בן אלעזר שהיה יושב תחת תאנה אחת בימות הקיץ, והיתה התאנה מלאה תאנים יפות, יצא הטל והיו אותם התאנים שואבות דבש ומורידין לארץ, והיה הרוח מגבלו בעפר, ובאת עז והיתה מנטפת חלב לתוך הדבש ונתערב החלב בדבש, קרא לתלמידיו אמר להם **בואו וראו מעין דוגמא של עולם הבא.**

מה שרבי יונתן בן אלעזר קרא לדבר שראה שדבש מעורב בחלב הוא דוגמא של העוה"ב, כוונת הדברים היא: **העולם הזה הוא סוד של צמצום, ולא יתכן שתהיה בו שלמות**, כי הוא נברא בשם ש-ד-י, כמו שאמרו חז"ל ש-ד-י מי שאמר לעולמו די (ב"ר מו ג).

ואילו **עולם הבא אין בו צמצום, והכל הוא בשפע גדול ונצחי**, כי הוא משבעה דברים שקדמו לבריאה (פסחים דף נד ע"א) ואין בו הצמצום השולט בבריאה.

א"י השתבחה בהיותה ארץ זבת חלב ודבש, וארץ אשר **לא תחסר כל בה**, כי הארץ אשר עיני ה' אלקינו בה תמיד - היא **נעלית ומרוממת מכל העוה"ז**, שכן בכל העולם כולו שולט הצמצום, ואילו **א"י מקודשת מכל הארצות, מרוממת ונעלית מהם, ובה לא שולט סוד הצמצום ולא יחסר כל בה.**

כשחז"ל הקדושים ראו שהתאנים עוברות מעל גידרן **בריבוי בלי הגבלה** ונוזל דבש, והעז נוטפת חלב, שזה **מילוי מעל הטבע**, הם הגדירו זאת **כדוגמא מעין עולם הבא**, היינו ביד רחבה מבלי צמצום....

◈

א"י שהיא מעל הטבע - נקנית ביסורים שמעלים האדם מעל מגבלות הטבע

ולכן הדרך לזכות לקנות את ארץ ישראל ותורה ועולם הבא היא ביסורים (ברכות דף ה ע"א מימרא דרשב"י), **כי שלושה דברים אלו הם למעלה מן הבריאה ומחוץ למגבלות העולם הזה, ומי שרוצה לזכות בהם צריך לפרוץ בנפשו את המגבלות ולהתעלות למעלה.**

וזה אפשרי על ידי יסורים המייסרים את גופו של האדם ומזככים את גופו, עד שנעשה כאן בהיותו בעולם הזה לבן העולם הבא, הוא זה שיכול לזכות לדברים הללו שהם דוגמא של מעלה מעין עולם הבא. (דעת שרגא, ח"ג, דברים עמוד נ"ה).

◈◈◈

הנהגת עם ישראל בארץ ישראל – אינה בדרך הטבע

האומה הישראלית מתחילת יצירתה יושבת בדד לבטח, כי על ידי זה מתבטאים יחודינו ועליונותינו למעלה מכל אומה ולשון, ובכך יש גילוי כבוד שמים - למשכיל ולמבין, בקנה מידה נרחב ביותר, ומתקיימת מטרתם בבריאה – "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" (ישעיהו מג, כא).

באספקלריה תורנית זו, צריכים לראות את מצבם של עם ישראל בין העמים, ובמבט אמת זה צריכים להשקיף ולהסתכל בהתפתחות המאורעות בזמן האחרון בתקופתנו.

◈

מצבנו אינו מסוכן – כיון שה' מנהיג אותנו

...הציר שסביבו סובבת כל הבריאה הוא עם ישראל, ואות ומופת חותך לכך, הוא עצם העובדה, **שאף פעם, בשום תקופה שהיא, לא ירדה אומה זו מבמת ההיסטוריה. מאות אומות יש בעולם, ואף אחת מהן לא תפסה מקום בראש כאומה זו,** עדות היא לישראל על יחודיותם השונה מכל עם.

מי שרואה את אומתנו בתור יחידה אחת בתוך בליל של יחידות של אומות שונות ומשונות, וכתוצאה מהשקפה זו הוא רואה את מצבנו כמסוכן או כמיואש, אינו אלא טועה ביסודי היסודות ובעיקרי העיקרים של אמונתנו הקדושה.

"ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי". הקב"ה מזהיר את ישראל ומלמדם דעת להבין מהפורענות ומהישועה גם יחד, ללמוד וללמד, להוודע ולהודיע - שהוא האלוקים ואין עוד מלבדו.

◈

אין להתפעל מריבוי כוחם של האומות – אשר אינם נחשבים לפני הש"ת אפילו כזבוב

ובהיותנו חדורים הכרה אמיתית זו, אנו עומדים מלאי תקווה ובטחון לקראת העתיד ולקראת המאורעות העומדים להתפתח.

אין אנו מתרשמים מהפגנת כוח של ריבוי כמותי, ואין אנו רואים עוגן הצלה יחידי בצבירת עוצם ונשק[1]. כל אלה אינם אלא כלים פחותי ערך ביד רצון ההשגחה האלוקית.

זהו המבט הנכון והאמיתי שצריך לראות ולהשקיף על כל המתחולל בעולם, ובאספקלריה מאירה זו מצינו לחז"ל שהשקיפו על תבל ויושבי בה.

כדאיתא במדרש תנחומא (פרשת וישב), מעשה ברבי חייא ורבי שמעון ברבי שהלכו בקסרי וראו לגיונות של רומי. ר"ש ברבי כשראה את רומי האדירה, ממלכת העמים בהפגנת כוחה, הביע את התפעלותו והתרשמותו. אמר לו רבי חייא, למה אתה מתפעל, **הלא אינם נחשבים אלא כזבובים.** כשחזר רבי שמעון ברבי לביתו וסח לרבינו הקדוש את אותה עובדה, אמר רבינו הק', כ"כ החשיבם רבי חייא, **הלא הגויים ממש אפס הם**, כמאמר ישעיה הנביא "כל הגויים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו".

רומא האדירה על צבאה ועל נשקה, על שלטונה ועל כיבושיה החובקים זרועות עולם, בעיני רבי **אין לזה חשיבות כוח ואפילו לא כשל זבוב**, מפני שלאמיתו של דבר הם הרבה פחות מזה, הם 'פחות מאפס', וכך צריכה להיות אצלינו ההשקפה התורנית המובהקת, לראות עולם ומלואו באספקלריה מאירה.

בתקווה וביטחון ובלב שקט אנו מתבוננים בכל המתהווה והמתרחש בזמננו וסביבנו, כי יודעים אנו, שכוחות כבירים ואוצרות עליונים אצורים בקרב עם ישראל, לא ידמו לו כל אותם כלי נשק שאוצרים אומות העולם מתוך מטרה נגד עם ישראל. **כוחנו הוא באמונה הברורה המוחלטת בהיותנו עם הנבחר, וההשגחה האלוקית חופפת עלינו "כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו [זו ארץ ישראל] לא יעזוב (תהלים צד, יד)".** מתוך מאמר "אשרינו בבדידותינו המזהירה" הובא ב"דעת שרגא", ח"ג, דברים, עמוד קפד; קובץ "עטרת מיכאל" אב תשנ"ו, עמוד ע"ר.

---

[1] כלומר איננו רואים עוגן הצלה **כלל** אלא בהשי"ת, ואף כאשר עושים השתדלות, אנו סומכים רק על השי"ת.
וע' תהלים (מד, ז): "כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני". וכן בספר יהושע (כד, יב) "ואשלח לפניכם את הצרעה ותגרש אותם מפניכם שני מלכי האמורי **לא בחרבך ולא בקשתך**" ומבאר הרד"ק: "**לא בחרבך. פירוש, אם לא היה עזר הא-ל**, והוא על דרך 'כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני'".
וכאשר מצאנו מלחמות בחרב וקשת אצל דוד המלך ושאר מלכי ישראל, לא היה זה משום שהם ראו בזה **עוגן הצלה**, ובוודאי נשענו בכל לבם על אבינו שבשמים, ומה שהוצרכו לחרב ביאר הבן איש חי בספרו "בן יהוידע" (ברכות י, א) "..כי דוד המלך ע"ה לפי בחינתו, לא בא לעולם אלא כדי לזמר עריצים ולהכרית הקוצים והחוחים [כוחות הס"א] הסובבים את השושנה העליונה [השכינה הקדושה], **לכך כל ימיו היה עושה מלחמות למטה, ובזה מכרית הקליפות למעלה.** ולכן אמרה לו אביגיל (שמואל א – כה, כח): 'כי מלחמות ה' אדוני נלחם', וזו היא מלאכתו כל ימיו".
וביאור דבריו עפי"ד הרמח"ל (ספרי רמח"ל, הוצאת ספרייתי, חלק ד, עמוד צה), על הפסוק "מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל" ונביא את תמצית דבריו: הדבר שמייצג את **הקב"ה** בעולם הזה – הם **עם ישראל**. והדבר שמייצג את **הסט"א** בעוה"ז – הם **הגויים**.
והדבר שמייצג את **השכינה** בעוה"ז – הוא **ארץ ישראל**. (עיין זוה"ק אמור צג, ב, ועוד).
ולכן, כאשר **עם ישראל** עושים מלחמה בחרב עם **הגויים** על מנת שיפסיקו את אחיזתם **בארץ ישראל** – הרי זה גורם "איתערותא דלעילא" - **שהקב"ה** יעשה מלחמה בחרבו עם **הסט"א**, שתפסיק אחיזתה **בשכינה הקדושה**.
[ועיין רמ"ד וואלי (בראשית, ח"ב, עמוד תשלה): "**שכן מצינו בדוד שלא נתגדל ולא נתעלה אל המלכות, אלא אחר כמה מלחמות שהרג הרבה מפלשתים, והוא סוד בירור הניצוצות שאינו נשלם ודאי כי אם בהריגתן של החצונים..**"].
וכן אצל יעקב אבינו (בראשית מח, כב) 'אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי', ואצל יהושע בן נון, שכיבוש ארץ ישראל נעשה ע"י חרב, שבכל אלו, חלילה מלהעלות על הדעת שיעקב אבינו ויהושע בן נון ודוד המלך ראו בחרב מקור לבטחון, אלא הם אחזו בחרב **כמו מוהל שעושה "ברית קודש"**, שבא להעביר את הערלה שלמעלה (הסט"א) הנכרכת סביב השכינה, וכמו שאמרו בזוה"ק תזריע (מג ב) עי"ש. [ועיין ויקרא רבה (כח, ד), **שהכרתת הגויים מא"י**, וקצירת העומר, **וברית מילה** – ענין אחד הוא].
אמנם בטחון לבם היה רק בדבר אחד, וכמש"כ בספר תהלים (לג, טז) **"אין המלך נושע ברב חיל גבור לא ינצל ברב כח. שקר הסוס לתשועה וברוב חילו לא ימלט.** הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו... כי בו ישמח לבנו **כי בשם קדשו בטחנו".**

מעניני הפרשה
בעלי "חוצפא יסגא" – הנלחמים בארץ ישראל.
דבר העורך
ויתבוננו חסדי ה'

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
גוג ומגוג – מרידה בה' שלא היה כמותה.
מדברי רבותינו
הגאון רבי שרגא גרוסברד זצ"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 33 כסלו תשע"ז

מעניני הפרשה

פרשת תולדות

מלחמת יעקב ועשיו על הברכות

מלחמה גדולה התנהלה בין יעקב לעשיו על הברכות, וכאשר שמע עשיו שיעקב זכה בהם, אזי "ויזעק זעקה גדולה ומרה". עלינו להבין, מהו הדבר המיוחד והחריג בברכות אלו, שעליהם התנהלה כזו מערכה קשה.

ובשביל להבין סוגיא זאת, ראשית עלינו לראות על מה באמת היו הברכות:

הברכות פותחות ב"ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ" (בראשית כז, כח). ומפרשים חז"ל (בראשית רבה סו, ג): "**מטל השמים זו ציון** שנאמר (תהלים קלג) כטל חרמון שיורד על הררי ציון". [- "**שהטל אינו מיוחד אלא לארץ ישראל** כידוע, וכמ"ש ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ, וכמ"ש כטל חרמון שיורד על הררי ציון". "אדרת אליהו" להגר"א, דברים לג, כח].

במקום אחר אומרים חז"ל (ספרי וזאת הברכה פיסקא שנו): "**אל ארץ דגן ותירוש**, בברכה שברכם יצחק אביהם שנאמר ויתן לך האלקים מטל השמים [ורוב דגן ותירוש]".

מדברי חז"ל מבואר שהברכות מדברות על הזכיה בא"י, ואותה רצה עשיו לקבל. וכפי שמבאר הרמב"ן (כז, ד) שיצחק אבינו ברצונו לברך את עשיו, "היה בדעתו לברך אותו, שיזכה הוא בברכת אברהם **לנחול את הארץ** ולהיות הוא בעל הברית לאלקים". [כלומר, כיון שהברית שכרת הקב"ה עם אברהם היא "להיות לך לאלקים **ולתת לך את הארץ**", הרי שמי שזוכה בארץ הוא בעל הברית עם הקב"ה].

וכאשר זכה יעקב אבינו בברכות, עי"ז הוא זכה לקבל את הארץ, כמ"ש בשו"ת הרשב"א (א, קלד): "..כשבירך יצחק את יעקב.. מיד **זכה יעקב בברכת אברהם שהיא ירושת הארץ**".

אלא שעלינו להבין לשם מה רצה עשיו בארץ ישראל, מה יש לו לעשות בארץ אשר היא משכן לשכינה. אמנם הארץ היא ארץ זבת חלב ודבש והיא טובה גם בגשמיות, אך לכאורה נראה שהיה כאן ענין יותר עמוק.

בעלי "חוצפא יסגא" – רוצים לאחוז באר"י ע"מ להילחם עמה

חז"ל אומרים במשנה בסוף מסכת סוטה (מט, א) "**בעקבות משיחא חוצפא יסגא**". כפי שביארנו בגליון 20 (טבת תשע"ו) ענין זה נובע מכך שהנחש, הוא הס"א, נכרך על עקבי הקדושה, ולכן בעקבתא דמשיחא, בזמן בו מתחיל להתגלות העקב – הדרגה הנמוכה, של המשיח (וכמו שכתב רש"י תהלים פט, נב ש"עקבתא דמשיחא", הם "סופי מלך המשיח", כלומר, הדרגה התחתונה שלו), בד בבד עם זה מפעיל גם הס"א את כוחו, והביטוי של זה הוא ב"חוצפא יסגא". ולכן באותה תקופה מצד אחד ישנה תחילת הארה מאורו של משיח, ומצד שני, כוחות הטומאה ג"כ מפעילים את השפעתם.

אולם יש כאן דבר יותר עמוק, על פי מה שמבארים הגר"א (בביאורו לספד"צ דף י, ב) ורמ"ד וואלי (ע' תיקונים, תיקון ב) את פנימיות דברי המשנה: "עקבות משיחא" הוא כנגד השכינה התחתונה, ואילו "חוצפא יסגא" הם כוחות הס"א, הנכרכים סביבה, וכאשר אומרת המשנה "בעקבות משיחא חוצפא יסגא", הכוונה היא שהס"א נכרכת סביב השכינה, וכמש"כ (שיר השירים ב, ב): "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות", דהיינו **שהחוחים** שהם הסט"א, נכרכים סביב **השכינה** שהיא רעייתו של **הקב"ה**[1].

וממילא כמו **שהסט"א נכרכת סביב השכינה ע"מ להילחם בה**, כך באי כוחה בעלי ה"חוצפא יסגא" נכרכים סביב א"י, שהיא **גוף השכינה**, [כמו שהבאנו פעמים רבות מדברי רמ"ד וואלי (בראשית ח"ב עמ' תכא ועוד מקומות)], על מנת להילחם בה.

ומעתה דברי המשנה מקבלים עומק נוסף. כאשר אומרים חז"ל "בעקבות משיחא חוצפא יסגא" כוונתם אינה רק לומר **שבזמן** עקבתא דמשיחא חוצפא יסגא, אלא שכנגד עצם ההתגלות של עקבו של משיח, מתייצב הס"א בחוצפתו, וכמו שאומר הפסוק "**אשר חרפו עקבות משיחך**", ונכללת בזה ג"כ מלחמתה של הס"א בארץ ישראל, שהיא גוף השכינה, שמתגברת בעיקר בתקופת עקבתא דמשיחא.

החילוק בין יעקב ועשיו באחיזתם את ארץ הקודש

ומעתה אנו כבר מבינים מדוע רצה עשיו לקבל את א"י. כשם שהס"א רוצה להידבק בא"י

[1] ביאור הענין עפ"י מה שאמרו בגמ' ב"ב "ג' נקראו על שמו של הקדוש ברוך הוא, ואלו הן: צדיקים, **ומשיח**, וירושלים..", דהיינו **שמשיח הוא כנגד קוב"ה**, וממילא **עקבו** של משיח הוא כנגד שכינתו, [וכמש"כ רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמוד קכז): "כי לשון "עקב" רומז אל המלכות [השכינה הקדושה] השורה עליהם, דאיהי סופא דדרגין". (ועיין זוה"ק ח"א רסו, ב)], וא"כ "בעקבות משיחא" - דהיינו השכינה, (שכנגדה הוא עקבו של משיח) - "חוצפא יסגא" – שם נכרכת החוצפה, דהיינו הס"א שתכונתה היא חוצפה וכמו שאמרו (בוה"ק (פנחס, רל, א).

דבר העורך

בשנת תשכ"ז פרסמה מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל את הנוסח הבא:

"הבה לנו עזרה מצר, באלקים נעשה חיל
הנה באו ימים קשים לישראל. אויבי ישראל הרימו ראש. נועצו יחדיו לאמר: לכו ונכחידם מגוי ולא ייזכר שם ישראל עוד.
אויבי ישראל ומשנאיו מאיימים בהשמדה של שרידי חרב, פליטי השואה, שהתקבצו ובאו למצוא מנוח לנפשם בארץ האבות, הארץ שניתנה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים.
בשעה זו, בה מתהפכת חרב אויב בשערי ארצנו, בה אנו מלאי דאגות וחרדות מפני מה ילד יום, אנו קוראים בקול גדול אל בית ישראל, בלשון הכתוב: עם ה' חזקו ונתחזקה. קחו עמכם דברים ושובו אל ה'...
בשעה גדולה זו. נכשיר את עצמנו להיות ראויים להתגלות עליונה של ניסים ונפלאות שהקב"ה יעשה עמנו חסד חינם כבימי צאתנו מארץ מצרים".

באותה תקופה עמד אחד מצוררי ישראל, נאצר מלך מצרים, והכריז ברשעותו: "**עתה הגיעה השעה להשמיד את ישראל**".

היה זה לאחר שהוא חתם יחד עם חבירו להרע, חוסיין מלך ירדן, על "ברית אחים", ברית צבאית להשמדת ישראל, ולאחר שסגר את מיצרי טירן, וגירש את כוחות האו"ם שחצצו בין ישראל ומצרים. הרוסים ג"כ השתתפו ולא היססו למסור לידי צבאות־ערב את מערכות־הנשק המשוכללים והסודיים ביותר, בסך של שנים־שלושה מיליארד דולר, (סכום עצום בימים ההם). אותו רשע בטוח היה בכחו, כפי שעוד לא היה בטוח מעולם. כל הקלפים הם בידו. וכה היו דבריו, עם חתימת ההסכם המצרי־ירדני:

"**צבאות מצרים, ירדן, סוריה ולבנון ניצבים ערוכים על גבולותיה של ישראל**, כדי להתייצב בפני האתגר. **מאחוריהם עומדים צבאות עיראק, אלג'יר, כווית, סודאן והאומה הערבית כ ו ל ה.** מעשה זה יכה את העולם בתדהמה כיום הזה ידעו הכל, כי הערבים נכונים לקרב...".

כל חייל ערבי ואף כל ילד ערבי הוכשר והוסת לתאוות נקם רצחנית והשמדה טוטאלית של היהודים. **כל תחנות השידור הערביות צווחו בקול אחד: "טבח היהודים! ג'יהאד"** (מלחמת־קודש)! והכרזות בכל הרחובות, למן קהיר ודמשק, ועד עזה וקלקיליה, **הדגימו בצורה מוחשית ביותר, איך רוצחים ורוצצים כל נפש יהודית עד גמירא...**

*

ואכן משמרות של תפילה יומם ולילה התכנסו בבתי הכנסיות ופעלו את פעולתם. המצרים שעד עתה היו בטוחים בנצחונם, קבלו מפלה קשה. בניסים עצומים חוסל בתוך שלש שעות כל חיל האויר המצרי שעליו היתה גאוותם, למעלה מ־350 מטוסי סילון מצריים מתוצרת סובייטית משובחת נהרסו ונשרפו כליל. עובדה זו הכריעה את המלחמה כמעט מראשיתה, ולאחר מכן בתוך ששה ימים נכנעו צבאות מיומנים של שונאי ישראל צמאי דם היהודים, במלחמה שכונתה לאחר מכן "מלחמת ששת הימים". גבול ישראל התרחב כפול שלש ממה שהוא היה עד אותו זמן כולל ירושלים שאליה השתוקקו כל ישראל.

וכך תיאר **הגה"צ ר' חיים פרידלנדר זצ"ל**: "..ב'מלחמת ששת הימים', קדמו לפרוץ המלחמה שבועיים של חרדה וכוננות גשמית ורוחנית כאחת.. היה חשש כבד שיפלו חללים רבים מהאוכלוסיה האזרחית, ולכן הכינו שטחים נרחבים שישמשו בעת הצורך לבתי קברות המוניים. ואח"כ בתוך ימים ספורים באופן פתאומי הביא הקב"ה נצחונות בלתי צפויים בכיבוש ירושלים ושאר חלקי ארץ ישראל.." ("שפתי חיים" מידות ועבודת ה', ח"א עמ' תרלד).

*

התפילות החמות שנישאו בפי בית ישראל עד אותה שעה, התחלפו בהודאה והתבוננות בניסי ה'. גדולי ישראל דיברו ברגש ועוררו על החובה להתבונן בחסדי ה'.

וכך אמר הגאון **רבי חיים שמואלביץ** זצ"ל "מה היה לנו כאן לפני שבוע? היה לנו "אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד". כל העולם עמדו פעורי פה וראו כי "ה' איש מלחמה"! אינני נביא אני איש פשוט, אבל ברור לי שאם היה היום נביא הוא היה מכריז: "נכון כסאך מאז"!.. כולנו חייבים בשבח והודיה להקב"ה, וב"ה עשינו זאת עתה.." (מתוך קלטת ב"קול הלשון").

הרב מפוניבז' הגר"ש כהנמן זצ"ל פרסם באותו זמן מאמר בירחון "בית יעקב" (גליון 100 עמ' 5) בו הוא כותב: "אחים יקרים ורחימאים... הלא נבוש ונכלם להישאר בדלות ההשגות וקטנות המוחין בתקופה הרת פלאות כשאנו מוקפים ממש בניסים, ואף עיוור יכול למשש את הניסים בידים?.. הרי לא ייתכן הסבר אחר, אלא שזוהי הכנה גדולה, מעין "חזרה כללית" לקראת הגאולה השלימה".

הגאון **רבי אברהם יפה'ן** זצ"ל בהסכמתו לספר "חבלי משיח בזמנינו" שיצא לאחר אותה מלחמה, כתב: "..שרבה החובה כעת לשום לב ועין פקיחא על המאורעות בתקופתינו שהקב"ה מרבה חסדו הגדול להראות לפנינו גילוי שכינתו.. אנו רואים על כל צעד וצעד גילוי שכינה..". גם הגאון **רבי משה חברוני זצ"ל** כתב בהסכמתו לאותו ספר: "אמינא יישר כחו בזיכוי הרבים, בפרט לנבוכים ותועי בינה בדור יתום זה, שעיניים להם ולא יראו חסדי ה' ונפלאותיו למכביר, גם הגלויים ביותר..".

הג"ר יחזקאל סרנא זצ"ל "לאחר מלחמת ששת הימים, היה נרגש מאד מהנסים שאירעו, שלפי דעתו התגלו בהם האותות הראשונים של הגאולה..". ("אחר האסף" עמוד קנו). כהנה וכהנה דברו רבים מגדולי ישראל.

*

באותו זמן התקיים "הללו את ה' כל גוים", וכפי שאמר המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל: **"כל העולם משתומם למראה הנפלאות, גוים מתחילים לדבר על ישועת ה'**, מספרים שחיילים מצריים ששבו חיל יהודי אמרו לו **"אחר שראינו שה' נלחם לכם אתה יכול לחזור למקומך".. מה גדלה התגלות ה' בזה עד ש[ה]מצרים [ה]נלחמים - נמצא מהם מי שהכיר זאת"** ("קובץ ענינים" סיון תשכ"ז, עמוד לו).

גם **הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל** ציטט את מזכיר נאט"ו: היה זה רק נס שצבאות הערבים לא הגיעו לתל אביב תוך עשרים וארבע שעות, שכן מצרים סוריה ועירק הטילו למערכה חמשת אלפים טנקים ותשע מאות סוללות טילים... סוריה לבדה פתחה את המתקפה שלה נגד צה"ל ב"רמת הגולן" עם אלף ומאתים טנקים.. בינו נא זאת - והודו לה'!". (מלך ביפיו ח"ב עמ' 619. ועיין נחלת ה' גליון 24, אדר-ב תשע"ו).

ובירחון "בית יעקב" (בגליונות מאותה תקופה) הובאו דבריו של שבוי מצרי: "כי כבר בפעם השלישית הוא נלחם בשורות הצבא המצרי בחזית הפלשתינאית: - **"קללת אלוקים רובצת עלינו"** - הוא דיבר בלשון עצורה ונמוכה, כמי שלוחש סוד גדול ונורא - **"זו ארץ היהודים ולהם היא שייכת ולכן לא נוכל להצליח בשום מלחמה. וזה מה שאני אומר במפורש, כי מפלתנו זוהי "קללת אלוקים", על זה חושבים ערבים רבים,** ואילו גם עבדול נאצר היה חושב פעם על זאת היה באמת מציל את הערבים...".

חיילים מצריים: **"איננו יודעים להסביר זאת, אולם משראינו את היהודים נכנס איזה שיתוק בתוך הידים שלנו, האצבעות לא נעו, אימה נוראה נפלה עלינו"...**

והנה עוד התבטאויות מפי גויי הארצות שנאלצו להודות בעל כורחם בהשגחת ה' המיוחדת על עמו ישראל:

חאסן השני מלך מרוקו לעמו: "למה לנו לרמות את עצמינו, **אלקים הוא אשר עולל זאת**, שילם לערבים בעד חטאיהם ופשעיהם".

סגן אלוף מצרי בנפלו בשבי: "**אם אפילו אחיה אלף שנה לא אוכל להסביר לעצמי מה בעצם קרה כאן.** הנשק שלנו לא פעל דווקא ברגע המכריע, ואילו אתם קלעתם למטרה מבלי לדעת בעצמכם. מה לעשות, נוצחנו, **כנראה אללה עמכם".**

נציג עתונות גרמנית: **"דבר כזה עוד לא קרה בהיסטוריה**, כח של 1000 טנקים, מאות תותחים, טילים ומטוסים לרוב, מאה אלף חיילים דרוכים וחמושים מראשם ועד רגלם - **הושמד בתוך יומיים על ידי כח שנפל ממנו בהרבה, שום הגיון צבאי ושום גורם טבעי אינו מסוגל להסביר זאת".**

עתונאי אנגלי: "**רק יד ההשגחה העליונה היתה בנצחונה של ישראל על אויביה".**

*

ונסיים בדבריו המאירים של **הגר"י ניימן זצ"ל**: "ראינו בעינינו איך שבמעט טבע עשה לנו הקב"ה נסים גלויים בששת הימים, כי רק עיור בשתי עינים יכול לומר כי "כוחי ועוצם ידי" עשה את זה.. הלא כולם מוכרחים להודות שהקב"ה נתן לנו הארץ שהבטיח לנו ולאבותינו.." ("דרכי מוסר" חנוכה, עמוד רצג).

ויש להוסיף על דבריו, מצאנו שהתורה מזהירה בענין הפרנסה שלא לומר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, אולם בענין המלחמות מזהירה התורה את הדור שנכנס לארץ, "אל תאמר בלבבך בהדף ה' אלקיך אתם מלפניך לאמר **בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת...**", משום שלאחר ניסים כאלו, לא עולה על הדעת לומר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וצריך להזהיר רק שלא יאמרו שהניסים נעשו בזכותנו, אלא "למען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך".

ואף בימינו, עלינו להתבונן כיצד עשה לנו ה' ניסים, כדי לזכות אותנו בארץ אשר נשבע לאבותינו, וכמה יש לנו להודות לו על כך שזיכה אותנו בזכות הזו שאליה השתוקקו כל הדורות, לשבת בארץ אשר ה' איהו למושב לו, לא בזכותנו, אלא מאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה אשר נשבע לאבותינו.

ויה"ר שנזכה במהרה ל"קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו **כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון"** (ישעיהו נב ח).

בברכת התורה, העורך

על מנת להילחם בה, כך עשיו, המגיע מכחה, רוצה לקבל את הארץ, לא משום קדושתה, אלא בשביל להפריד אותה מבניה - ישראל.

חז"ל מצביעים על ההבדל בין צורת הדיבור של יעקב אבינו, לבין הצורה בה דיבר עשיו אל יצחק אבינו: "כיון שנכנס הרשע התחיל קורא לאביו בזדון, **יקום אבי ויאכל מציד בנו**... **"יקום אבי" - היה גוזר עליו**, אבל יעקב לא אמר כן, אלא **נא** בלשון בקשה, קום נא שבה ואכלה, שלשתן **לשון בקשה, לשון שפלות, וענותנות.** ואותו רשע אמר יקום אבי ויאכל". (תנחומא, תולדות, סימן יא; ועיין זוה"ק תולדות קמד, א).

והדברים ממש מתאימים לדברים הנ"ל. כאשר עשיו בא לקבל את הברכות, דהיינו לקבל את הארץ, הרי שהוא עשה את זה באותה דרך בה הס"א נדבקת לארץ ישראל – בחוצפה ועזות פנים, ומשום שעשיו מגיע מכח הס"א, ורצונו לקבל את הארץ נובע מאותה פעולה של הס"א שמנסה להידבק בארץ ישראל.

ממשיכי דרכו של עשיו

ובאמת מפליא לראות כיצד כל אותם אנשים שנלחמים בארץ ישראל, המאפיין שלהם היא מדת החוצפה ועזות פנים, וכמו עשיו שנכרך סביב ארץ ישראל בדרך של חוצפה:

א. עמלק -

על **עמלק** אומרים חז"ל (ילקוט שמעוני, משלי, רמז תתקנט): "העז איש **רשע** בפניו.. **זה עמלק** דכתיב (שמות יז, ח) 'ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים' **מלמד שבא בגלוי פנים**", כלומר – בחוצפה, [כמו שאומרים חז"ל (אבות ה, כ): "**עז פנים** לגיהנם **ובשת פנים** לגן עדן". ופירש הרע"ב: "עז פנים - לפי **שהעזות ניכר בפנים,** כדכתיב (משלי כא) העז איש רשע בפניו"].

וכ"כ רמ"ד וואלי (שמואל, עמוד ריג): "..שעמלק היא הקליפה **יותר קשה וזרה וחצופה**, שעומדת קרובה למלכות [השכינה הקדושה]".

ואת אותו עמלק אנחנו מוצאים נלחם שוב ושוב בעם ישראל **כאשר עם ישראל עומדים בדרך לארץ ישראל**, כמו שכותב בספר חרדים (מצוות התלויות בארץ ישראל פרק ב – ובחלק מהדורות פרק נט): "וזהו טעם **סמיכת פרשת עמלק וביאת ארץ ישראל** בפ' כי תבא.. וכי היכי דבביאה ראשונה בא עמלק, **הכי נמי בקיבוץ גליות כשרוצים לבא לא"י - עמלק מזדמן להם בדרך**, וכאשר עינינו רואות היום תמיד, יראה ה' וישפוט".

ב. גוג ומגוג -

על מלחמתם של **גוג ומגוג** בבני ישראל **השבים לארצם** אומרים חז"ל "**כלום יש עבד שמורד ברבו**" (ונרחיב בזה אי"ה ב"נבואות ה' לאחרית הימים").

ג. ערב רב -

גם על **הערב רב** מאריכים חז"ל בזוה"ק פנחס (רל, א) שהתכונה שלהם היא חוצפה, חסרון ענוה ובושת פנים.

ואותם ערב רב נלחמים על כך **שעם ישראל לא יחזור לארץ ישראל**, כמו שאומרים חז"ל בזוהר פנחס (רלב, ב): "יתיר מעכבין בגלותא ערב רב לישראל - מאומין עכו"ם, **[- יותר מעכבים הערב רב את ישראל בגלות, מאשר האומות עובדי כוכבים]".** (וע"ע בזוהר צו כח, ב).

ד. מרגלים -

כמו כן חטא **המרגלים**, הורתו ולידתו **בעזות פנים**, כמו שכ' רש"י (דברים א, כב): "ותקרבון אלי כולכם, בערבוביא. ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים".

וכן הדרישה לשלוח מרגלים, היתה **חוצפא כלפי שמיא**, כמו שאמרו חז"ל (תנחומא שלח, סי' ה) שהקב"ה אמר שא"י היא ארץ טובה "והם אמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ, **שלא האמינו**.. אמר לו הקב"ה, משה אין זו תחלה להם, עד שהן במצרים **הלעיגו לי**, שנאמר (הושע ז, טז) 'זו לעגם בארץ מצרים'".

ומכח זה הגיע חטא המרגלים, שהם ממש **נלחמו בחוצפא גדולה ברצונו הכי גדול של הקב"ה**, ואמרו (במדבר יג, לא) "לא נוכל לעלות אל העם **כי חזק הוא ממנו"** ואומרים חז"ל (סוטה לה, א): "אל תקרי ממנו [מישראל] אלא ממנו [רש"י על החומש: "**כביכול כלפי מעלה אמרו**"], כביכול, אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם". [וראה עוד ב"כלי יקר" (דברים א, כב) שהאריך בענין זה].

ולכן מבואר בגמ' (שבת קיט, ב) שירושלים נחרבה בגלל עוונות של עזות פנים, [שלא היה להם בושת פנים זה מזה; שהושוו קטן וגדול; שביזו בה תלמידי חכמים] ללמד ש"חוצפא יסגא" הוא המחריב של "ארץ כנען - נכנעת וענוה" (של"ה פסחים סימן ערה. ועיין נחלת ה' שמיני תשע"ו) ובנין ארץ ישראל – על ידי בעלי בושת פנים וענוה.

תמצית וסיכום המאמר

"**עקבות משיחא**" – **היא השכינה**, שהיא עקבו של הקב"ה [המשיח מייצג את הקב"ה] * **ארץ ישראל גוף השכינה**, וגם היא נקראת "עקבות משיחא".

"בעקבות משיחא **חוצפא יסגא**" - **הסט"א נקראת חצופה**, והיא נלחמת בארץ ישראל להפריד ממנה את בניה ישראל * בניה של הסט"א הם ארבע ראשים, ויש בהם שני התכונות הנ"ל: חוצפה, ומלחמה בא"י. * והם: **א.** עמלק. **ב.** רשעי האומות – גוג ומגוג. **ג.** ערב רב. **ד.** מרגלים.

כמו שמידתה של הסט"א היא חוצפה, כך כנגד זה **מידתה של השכינה היא ענוה ובושת פנים**, וכן **גופה ארץ ישראל נקראת ארץ כנען – נכנעת**, ובניה נקראים "**ענוי ארץ**". ולכן חורבן א"י - בעזי פנים, ובניינה – בבעלי בושת פנים וענוה.

נבואות ה' לאחרית הימים

מלחמת גוג ומגוג – כלום יש עבד שמורד ברבו

הגמרא אומרת (ברכות י, א): "למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת **גוג ומגוג** - שאם יאמר לך אדם: כלום יש **עבד שמורד ברבו**? אף אתה אמור לו: כלום יש בן שמורד באביו? אלא הוה, הכא נמי הוה".

ודברי הגמ' לכאורה קשים, וכי לא מצאנו במשך הדורות אנשים שמרדו בהקב"ה, כגון נמרוד "שהמריד את כל העולם כולו עלי במלכותו" (פסחים צד, ב), ופרעה שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו" (שמות ה, ב).

◈

מרידתו של גוג בקב"ה

בכדי לחדד את הקושיה נתבונן ראשית כל, מדוע מלחמת גוג ומגוג מוגדרת במיוחד בפי חז"ל כמרידה, יותר מכל המלחמות של האומות נגד ישראל. ולצורך כך עלינו לראות בנביא את תיאור מלחמת גוג ומגוג.

הנביא יחזקאל (לח, ח) מקדים לתאר את מצבו של עם ישראל באותה תקופה בה מגיע גוג להלחם בישראל: "מימים רבים תפקד, באחרית השנים תבוא – אל ארץ משובבת מחרב, מקבצת מעמים רבים, על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד, והיא מעמים הוצאה, וישבו לבטח כלם".

פירוש: באחרית הימים - **אתה גוג תבוא אל ארץ ישראל**, אשר שבו אליה עם פליטי חרב, שהתקבצו מארצות עמים רבים, והם יושבים על הרי ישראל שהיו חרבים זמן רב. וחוזר הנביא שוב על דבריו – שאותו עם יצא מגלות העמים, וכעת הם יושבים לבטח בארצם.

ולכאורה יש כאן כפילות מיותרת, שלאחר שכבר אמר הנביא "**מקובצת מעמים רבים**", למה הוא אומר שוב: "**והיא מעמים הוצאה**".

ונראה שלכן פירש רש"י: "והיא מעמים הוצאה – **והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך**".

דהיינו שרש"י מפרש שהמילים "והיא מעמים הוצאה" אינם המשך התיאור, אלא כוונת הנביא לומר כאן תוכחה לגוג – היה לך לשום על לב על כך ש - "**הִיא" – אומה יחידה, קטנה, חלשה ותשושה, פליטת חרב** - יצאה.

וממי היא יצאה? "**מעמים" – עמים רבים, גדולים, חזקים ועצומים.**

וא"כ לא יתכן שעם ישראל יצאו מתוך העמים **בכוחותיהם הטבעיים,** אלא "היא מעמים **הוצָאָה"** – לא מעצמה, אלא בידי השי"ת. וממילא מלחמתך בישיבת ישראל בארצם – היא חוצפא כלפי שמיא, **ומרידה בהקב"ה.**

ולכן אומר הפסוק בהמשך (פסוק י) "והיה ביום ההוא יעלו דברים על לבבך **וחשבת מחשבת רעה**". ופירש"י: "מחשבת רעה – **להלחם כנגדי**".

ומעתה אנחנו מבינים את דברי חז"ל שאומרים שבמעשיו של גוג ישנה מרידה בקב"ה, **שהוא בא להלחם נגד רצונו**, עד שכל הקורא פרשה זו מתפלא כיצד יתכן דבר כזה, "**כלום יש עבד שמורד ברבו**".

ועל זה בא כעסו הגדול של הקב"ה "והיה ביום ההוא יום בוא גוג על אדמת ישראל נאם ה' אלקים תעלה חמתי באפי... וקראתי עליו לכל הרי חרב... ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש, אש וגפרית אמטיר עליו ועל אגפיו ועל עמים רבים אשר אתו".

◈

מרידת גוג ומגוג לעומת מרידתו של פרעה

ומדברי הנביא מבואר שגוג ומגוג מגיע אמנם לאחר קיבוץ גלויות, והוא בא להלחם בעם ישראל היושב בארצו לאחר שהוא התקבץ מעמים רבים, אך עדיין **בזמן שאין נבואה ולא נעשו אותות ומופתים מחוץ לדרך הטבע**, **ולכן ההוכחה היחידה על כך שהקיבוץ גלויות הוא רצון ה', היא מסברא**, ש"**היה לך לשום על לב** שהיא מעמים הוצאה והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך". שהרי הנביא אינו אומר לגוג: כיצד אתה מעיז פניך להילחם בישראל לאחר **שהקב"ה אמר בפירוש** שהוא זה שמוציא את עמו ומקיים בו "קיבוץ גלויות", או: כיצד נלחמת בעם ישראל לאחר שראית את **עמוד הענן והאש שהלך לפניהם, וכיצד הים נבקע לפניהם וכל כיוצ"ב** [4].

◈

ומעתה מתחזקת הקושיא שפתחנו בה, מדוע יש להתפלא כ"כ, "כלום יש עבד שמורד ברבו", הרי אצל פרעה **הקב"ה אמר בפירוש בנבואה שהוא רוצה שפרעה ישלח את ישראל**, ומלבד זאת הוא עשה **ניסים גלויים בעשר מכות**, להעניש את פרעה על שאינו מוציא את ישראל ממצרים, **ואחרי כל זה פרעה מרד בהקב"ה, ולא שילח את העם,** ולכאורה מעשיו הינם מרידה הרבה יותר חמורה מאשר מלחמת גוג ומגוג, שכל הטענה עליו היא שהיה עליו להבין **מסברא** שהקיבוץ גלויות שנעשה הוא מעשה ידי ה'?

◈◈◈

רצונו של הקב"ה בישיבת ישראל בארץ

ונבא ליישב את הענין:

תכלית בריאת העולם והאדם, היא כמו שכותב הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק א) "**שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו**, שזהו התענוג האמיתי והעדון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא".

ולכן אנחנו מוצאים **שהרצון הכי חזק של הקב"ה הוא שעם ישראל ישבו בארץ ישראל**, וכפי שהתורה אומרת הרבה פעמים (ובפרט בספר דברים) שתכלית כל המצוות היא (דברים ד, א): "ועתה ישראל שמע אל החוקים.. **למען** תחיו **ובאתם וירשתם את הארץ**..", משום **שארץ ישראל היא גוף השכינה, ודרכה הקב"ה משפיע את כל טוב שכינתו**.

וכמש"כ רמ"ד וואלי זיע"א (דברים, ביאור משנה תורה עמ' צז): "כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה. דהיינו **שכל הטוב העליון של הקדושה נמשך לתוכה. וכל צנורות החסד מריקים בריבוי על הארץ ההיא, בגין דאיהי גופא דשכינתא ממש**". [ומקורו מהזוה"ק פר' לך לך (פ, א) יעוי"ש].

וכפי שסיכם המשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל (דעת תורה בראשית ח"א עמ' ג) "א"י היא תכליתו של המקום ב"ה, עיקר כל הבריאה, והיא תכלית כל התורה". [ועל כן כתב הגר"א ("אדרת אליהו" דברים לג, כט) "**וכל תשוקתו של משה** היה לכנוס בה". ועד"ז כתב בעל האור שמח (ב"התור" תרפ"ב, גליון ג) "**וכל פסגת תקותם** [של האבות] היתה כי בניהם ישבו בארץ המוריה". ויעויין בגליון 28, בלק תשע"ו – "מעניני הפרשה"].

ולכן כאשר הגוים נלחמים נגד ישיבתם של ישראל בארץ, אומר הקב"ה (זכריה ח, ב) "קנאתי לציון **קנאה גדולה וחמה גדולה** קנאתי לה", לשון שלא מצאנו אותה אלא בענין זה של ארץ ישראל.

◈

ומעתה מבואר היטב מדוע **מלחמתו של גוג היא מרידה כ"כ גדולה שלא מצאנו לה אח ורע בכל ההיסטוריה**, משום שגוג הוא הראשון שבא **להלחם כנגד הרצון הכי חזק של הקב"ה – שעם ישראל ישבו בארץ ישראל, בו בזמן שהקב"ה גילה שרצונו הוא שכעת עם ישראל ישב בארץ ישראל.**

ולעומת זאת אצל פרעה, נאמר לו (שמות ה, ג) "נלכה נא דרך שלשת ימים **במדבר ונזבחה לה' אלקינו**", ולא הוזכר כלל ענין ארץ ישראל – ולכן לא היתה זו מרידה נגד הרצון הכי חזק של הקב"ה.

◈

החידוש בקיבוץ גלויות שלאחר הגלות

ואמנם יש כאן עומק נוסף. הרי לכאו' יש להקשות, וכי גוג הוא הראשון שנלחם כנגד פעולתו של ה' להושיב את ישראל בארץ, הרי מלחמה כזו היתה גם בזמן המרגלים וכן ל"א מלכי כנען שנלחמו נגד יהושע.

אבל באמת מעשיו של גוג חמורים יותר. כאשר הקב"ה הוציא את ישראל ממצרים, הרי שהם היו כמו כלה חדשה שיש בה שמחה מיוחדת, וכמש"כ "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך" (ירמיה ב, ב), אך מאידך אין ראיה מספיקה שהרצון והאהבה **עמוקים ופנימיים**, כאשר ישנה שמחת החידוש.

אולם בקיבוץ גלויות שלפני מלחמת גוג ומגוג ישנו כבר גילוי אהבה יוצא דופן מאת הקב"ה לעמו. לאחר שעברו יותר משלשת אלפים שנה מיציאת מצרים, כבר זמן רב עם ישראל לא כלה חדשה, ולא עוד אלא שירד חינו החיצוני לאחר קרוב לאלפיים שנות גלות, וכמש"כ "אל תראוני שאני שחרחורת - בגלות" (שה"ש א, ו; זוה"ק תזריע מה, ב). "כאשה עזובה ועצובת רוח קראך ה' ואשת נעורים כי תמאס אמר אלקיך", ולאחר כ"ז הקב"ה כביכול יוצא מהכלים להשיבם אל ארצו – **כעת אפשר לראות כמה גדול ועמוק הרצון שלו בישראל, שישבו ויתענגו על טוב ארץ ישראל.**

וכאשר לאחר כל זה בא גוג להלחם עם ישראל על מנת שהם יעזבו את הארץ, הרי שהמרידה כאן כ"כ גדולה שלא מצאנו לה אח ורע בכל תולדות האנושות, **עד שכל הקורא פרשה זו מתפלא, כלום יש עבד שמורד ברבו?**

ויתכן לומר, שגם זה כלול במש"כ (ירמיהו טז, יד) "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים. כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות...". ואומרת על כך הגמ' (ברכות יב, ב): "**שתהא שעבוד מלכיות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו**".

ולפי הנ"ל מבואר מדוע שעבוד מלכויות עיקר, משום ששם מתגלית חבתו הגדולה והעמוקה של הקב"ה לעמו, לאחר שעם ישראל אומר "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני" ולאחר כל זה מכריז הקב"ה במעשיו ואומר "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה? **גם אלה תשכחנה, ואנכי לא אשכחך**".

תמצית וסיכום המאמר:

על גוג ומגוג להבין שלא יתכן שישראל נתקבצו לא"י בכוחותיהם הטבעיים – אלא ע"י הקב"ה * ולכן מלחמתם נגד ישיבת ישראל בא"י – היא חוצפא כלפי שמיא.

הגמ' קוראת לגוג ומגוג "עבד מורד ברבו" שלא היה דוגמתו * וקשה, שהרי כבר קדם לו פרעה שמרד נגד נבואה מפורשת, וגוג ומגוג מורדים רק נגד מה שמוכח מסברא.

ישוב הענין: מצאנו שהקב"ה מקנא על ארץ ישראל יותר מהכל, ושתכלית המצוות – הוא "למען תבואו לארץ", ומאידך, תכלית רעתם של ג' עבירות חמורות – הוא "ולא תקיא אתכם הארץ" * והטעם, משום שהתענוג על השכינה נשמת הארץ – הוא התכלית אצל השי"ת. * וממילא גוג ומגוג שהולכים נגד הרצון הכי חזק של הקב"ה – הוא יותר מרידה מפרעה שהלך נגד רצונו שיקריבו לו קרבנות במדבר.

ועדיין יש להקשות שכבר קדמו להם מרידת המרגלים ומלכי כנען * וי"ל, שכאשר עם ישראל היו כלה חדשה עדיין לא רואים כמה עמוקה אהבת ה' אותם, אך כאשר הקב"ה לא שכח וקיבץ את ישראל לא"י לאחר אלפיים שנות גלות - הוכח כמה עמוק רצונו בישראל, וממילא המלחמה באחרית הימים היא מרידה יותר גדולה ממרידת המרגלים.

---

[1] וכך אומר הגר"א (אמרי נועם ברכות יג, א; חידושי אגדות ברכות לד) שבתחילה הם ימי משיח בן יוסף, שאז "אין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות, דהיינו קיבוץ גלויות, **ועולם כמנהגו נוהג בדרך הטבע**", ואח"כ בא גוג ומגוג, ואח"כ מתחילים ימי משיח בן דוד עם כל הנפלאות. וכ"כ המהר"ל (נצח ישראל פל"ז, ועיי"ש בפל"ד); והגאון מלבי"ם (ישעיהו סו, ז; ועיין ויקרא רבה ט, ו).

מדברי רבותינו

הגאון רבי שרגא גרוסברד זצ"ל – מייסד וראש ישיבת פוניבז' לצעירים (חלק ב)

בארץ ישראל - מבינים את התורה בבהירות, באספקלריא המאירה

כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל אינו תלמיד חכם, דכתיב ארץ אשר אבניה ברזל, אל תקרי אבניה אלא בוניה (תענית דף ד, א).

וצריך ביאור, שבח זה הרי נאמר כלפי ארץ ישראל, וחז"ל מייחסים אותו לתלמידי חכמים שבה, **איך זה קשור עם עניין ארץ ישראל**....

הנה **תלמוד בבלי מתואר בפי חז"ל כחושך**, וכמו שאמרו "במחשכים הושיבני כמתי עולם (איכה ג ו) אמר רבי ירמיה זה תלמודה של בבל" (סנהדרין דף כד ע"א), ואילו **תלמוד ירושלמי מכונה אור**, וכמו שדרשו חז"ל **"את האור כי טוב - זה תלמודה של ארץ ישראל"**.

תלמוד בבלי אף כי בודאי גם הוא מלא כולו אורה של תורה - מכונה חושך, כי לגבי שלמות האור הרי זה נחשב חושך, לעומת זה **תלמודה של ארץ ישראל חשוב כולו אורה**, כי אוירא דארץ ישראל מחכים (ב"ב דף קנח ע"ב), ושם **הכל ברור ובהיר, ללא שום צל וחושך**, אבל בבבל שאין אוירה מחכים, אין בה המעלה העליונה שהכל נהיר ובהיר.

והנה **כשרואים את הדברים מתוך אספקלריה המאירה של "אוירא דארץ ישראל מחכים" - רואים בבירור עד שאי אפשר לוותר אפילו כחוט השערה**. וזוהי מעלת א"י אשר אבניה ברזל. תלמידי חכמים שבא"י רואים את הכל בצורה ברורה ונהירה, ולכן דעתם מוצקה כברזל ועומדים כחומה. מפני שכאשר הכל חדור אור גדול ומרקיע שחקים, אין מקום לפרצה כל שהיא.

הגאון רבי שרגא גרוסברד זצ"ל (יושב) עם הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל

משום כך מייחסים חז"ל את השבח שנאמר על הארץ עצמה לתלמידי חכמים, **כי א"י שאוירא דידיה מחכים - יש בה אור גדול, ולכן הת"ח שבה דעתם מוצקה כברזל.** (דעת שרגא ח"ג דברים עמ' נו).

◈◈◈

תשובה שלימה – דווקא בארץ ישראל

אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוקיך ומשם יקחך והביאך ה' אלקיך אל הארץ וגו' ומל ה' אלקיך את לבבך (דברים ל).

הערה נפלאה במעלת חשיבות ארץ ישראל מתגלה כאן בפסוקים אלו.

התורה מבטיחה **שלעת"ל ימול הקב"ה את ערלת הלב, אבל לשם כך יקבץ ה' את נדחי ישראל ויביאם לארץ ישראל**, ושם ימול להם את ערלת הלב.

הרי שלהגיע לדרגת מילת ערלת הלב - אפשר רק בארץ אשר עיני ה' אלקיך בה, הארץ הקדושה ששורה בה השכינה, **רק שם יתכן חיבור ודיבוק בין ישראל לאביהם שבשמים, עד כדי שיתבטלו מאליהם כל שורשי הרע והטבעים המתאווים לרע**, אבל בשאר ארצות שאין בהן קדושה עליונה זו - אי אפשר להתקדש שם עד כדי התחברות והדבקות בקב"ה.

לכן **"א"י היא חמדת ותשוקת העליונים והתחתונים"** (הגר"א באיגרת), כי הארץ הקדושה היא סולם ומקום העליה אל התכלית הנשגבה של האדם בעולמו. (שם עמ' קנו). [א.ה. עי' נחלת ה' גליון 31 במדור "מעניני הפרשה"].

◈◈◈

ארץ ישראל טהורה מטומאת דור המבול

הנה בדור המבול מצינו שלא רק בני אדם חטאו אלא גם בעלי החיים חטאו והשחיתו את דרכם.

.. לפי דרכינו נמצינו למדים **כמה גדול כוחו הרע והשפעתו הקלוקלת של חטא**, שהוא מביא רעה לא רק לאדם החוטא בעצמו, אלא הוא **משפיע על כל העולם כולו, ומחולל שינויים מפליגים במהותה של הבריאה כולה.**

...ומעתה נמצא דבשעת חטא המבול לא חטאו רק בני אדם ובעלי חיים, אלא **כל אויר העולם התמלא רוח טומאה וחטא ללא תקנה, עד שהבריאה כולה תבוא על גמר תיקונה בגאולה השלמה.**

.. ואיתא בחז"ל (בב"ר לג ו; ובפרקי דר"א פרק כג) שלא ירד המבול בארץ ישראל, וזהו מפני **שלא היו כל כך בעלי חטאים בארץ ישראל באותו הדור**..

וכיון שכן הרי ממילא **ארץ ישראל נשארה נקיה מן החטא, ואוירה מטוהר מן הטומאה שיש בארץ העממין**. (דעת שרגא ח"ב, ויקרא עמוד טו - יח).

◈◈◈

מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ [1]

מי כעמך ישראל, גוי אחד בארץ! זוהי הקריאה המתפרצת מעמקי הלב, וזה הלקח התמציתי ממה שעבר עלי. ללא קורטוב של גוזמה צריך להכריז בקול רם, כי רום מעמדו וקדושת ערכו של עם ישראל נתגלה לעינינו אף בדור נבוך זה!

◈

איומי־הבלהות של הערבים - המוני ישראל זועקים לרחמי שמים

ימים ספורים לפני אירועי הפלאות הוטל עלי לצאת בשליחות לארה"ב - להשתתף ולהופיע בשם ההנהגה הרוחנית של החינוך העצמאי ב"דינר" חגיגי הנערך שם מדי שנה בשנה למען מוסדות החינוך התורתי בארצנו הק'.

שהיתי בניו יורק בשבוע המשבר... באמריקה הירבו לפרסם את דברי הרהב של שליטי ערב והצורר נאצר בראשם. ומצד האו"ם לא באה כל תגובה. **ממלכות ערב כרתו ברית יחד בפרהסיה וקבל עולם להשמיד חס וחלילה את שארית ישראל בארצנו הקדושה. ולא נראה היה מי שיעמוד מבין אומות העולם ומעצמות התבל להפר את זממם של הצוררים.**

הנואם הראשי של המחנה הקומוניסטי באו"ם, פדרנקו, הפליט אש וגפרית על ישראל וחוצפתו גברה משעה לשעה. מן החוגים הגבוהים בוואשינגטון הודיעו כי "רק האו"ם מחויב לטפל בסכנת המלחמה באיזור ים התיכון". לכן הם דמו בנפשם, אותו שונא ישראל פדרנקו וכל חבר הנציגים הערבים שהסיתו ממש לשפיכת דמים, כי שעתם הגיעה וגורל ישראל הוכרע ח"ו.

◈

ביום השני וביום השלישי - מאפילה חשכה לאור גדול!

ביום כ' פרשת נשא בבוקר השכם (כ"ו אייר תשכ"ז תאריך זה ירשם לעד), ידעה כבר כל אמריקה, שהמלחמה נפרצה ומדינה קטנה זו, א"י, נאבקת בחירוף נפש עם כל ארצות ערב, אשר שמו עליה מצור מסביב, מכל הצדדים, ממדבר סיני, מעבר־הירדן ומהרי הגולן שבסוריה.

ומתוך המחנק הנורא הזה התנשאה לאחר מכן הבשורה הראשונה של נס הנצחון הישראלי: - למעלה מ-400 מטוסי־מלחמה מכל צבאות ערב נופצו לרסיסים. וחיל האוויר המצרי אינו קיים עוד!

◈

גילויי שמחה והודיה לה' יתברך - שם ישראל נתעלה בעולם!

ומשהגיעו הבשורות המשמחות, וכל שעה ושעה הוסיפה עוד להיקף הנצחונות - נסחפה ממש אמריקה כולה ברגשי חדווה וצהלה, שאין להם שיעור ותיאור.

והמעבר הרי היה כל־כך קיצוני ואף פתאומי - וזה השפיע פי כמה להגדיל את ההתרגשות הכללית **ביום שני חשנו "תשעה באב", וביום שלישי בבוקר - יום הנס הגדול, יום המפנה המכריע במלחמה הנואשת.**

וכמובן, **שכגודל השמחה במעוננו, כך היתה גדולה ונוראה מפלתם של שונאי ישראל**. פדרנקו השחצן שינה את ה"טון" שלו. תחת להתפאר בעמידתו החזקה ולהשמיע נאומי נאצה כאילו הוא היה "שליט העולם", החליף את הסגנון לגמרי והחל בצעקת חמס ורחמים, כי הנה "הישראלים התוקפנים כובשים ומכניעים את ארצות ערב"...

והנה הדהדה הבשורה מרטיטת־הלב: "**הכותל המערבי נגאל מידי זרים ואויבים, ולאחר הפסקה ארוכה של 19 שנה, יהודים נתקבצו להתפלל בצל אבני הכותל!**".

ושוב נתמלאו העתונים מכל המינים בתיאורים נרגשים של שחרור הכותל. דווקא כתבים לא־יהודים, עתונאים מפורסמים באמריקה, אשר דיווחו ישר מחזיתות המערכה, הרבו להדגיש נקודה זו. רבים מבין הסופרים הגוים העתיקו מובאות מן התנ"ך...

יהודים מבני משפחות מתבוללות, שהתרחקו עד לקצה הגבול, **נתפסו לפתע ברגש יהודי מזעזע וחיפשו להתחמם בין יהודים**. בבית שאני התגוררתי בו, סיפרו לי, כי שכנה אחת, אשה זקנה, שלא ידעו בכלל שיש לה שייכות כלשהי ליהודים, דפקה במפתיע בדלת של משפחה יהודית מובהקת, והתחננה: - "**כל החיים שלי ברחתי מן היהודים, ועכשיו אני גאה מאוד שאני ממוצא יהודי ורוצה משהו לעשות למען העם היהודי!**...".

---

[1] המאמר הבא מכיל קטעים מתוך מאמרו של הגאון רבי שרגא גרוסברד זצ"ל אותו הוא פרסם בירחון בית יעקב (תמוז תשכ"ז) לאחר מלחמת ששת הימים, ובו הוא מתאר את מלחמת ששת הימים מתוך ראייתו את הדברים בהיותו בחו"ל.

הרקע לנסיעתו באותה תקופה מובא בקונטרס "איש האשכולות" עמ' סב (הנספח לספרו "דעת שרגא" מועדים):

"עם התפתחות המוסד הקדוש [החינוך העצמאי], הורגש הצורך שאחד מגדולי התורה יתמסר כולו ל"חינוך העצמאי", יטפחו וינהיגו בצורה רצופה בדעת תורה טהורה. גדולי ישראל נתנו עיניהם ברבי שרגא...

עם כניסתו לתפקידו, היה החינוך העצמאי שרוי בגירעון של שלוש מאות אלף ל"י - סכום עתק במושגי הימים ההם, שאיים על המשך קיומו, ומתוך חרדה לעתידו של העם בישראל, נרתם במרץ רב להצלת המוסד הקדוש.

הימים היו ימי מתח ואי ודאות של טרום "מלחמת ששת הימים", אך הוא לא התחשב בכך, ובמסירות עילאית שלו ושל רעיתו הרבנית שנשארה עם ילדים קטנים בימי המלחמה, עזב את ביתו ונסע לחו"ל.

לפני הנסיעה ניגש אל מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל, להיפרד. שאלו המשגיח: איך אתם נוסעים בימים אלו, מה תעשו אם הוא יבוא? מי זה "הוא"? - מלך המשיח העומד אחר כותלנו, כשהוא מסביר, **שהיהודים שכבר נמצאים בארץ ישראל, כשיבוא מלך המשיח יזכו לקבל את פניו ולראותו, אבל מחוצה לארץ, לא כל אחד יזכה שיזמינו אותו ויכניסו אותו אל הארץ**, ואם כן איך אתם נוסעים? שתיקה נפלה בחדר, ואחרי דקות מועטות של ההרהורים, נענה המשגיח במאור פנים ואמר: לכם בוודאי יתנו להיכנס לבוא לקבל את פני משיח צדקנו, ונפרד בברכת הצלחה".

[במוסף שב"ק יתד נאמן, (תשא תשס"ד, עמוד 16), הובאו ג"כ הדברים הנ"ל ושם הובאו דברי המשגיח בנוסח הבא: **כשמשיח צדקנו יבוא במהרה בימינו, מי שיהי' בארץ ישראל הרי הוא בכלל כל הקהל שכולם מוזמנים לשמחה, אבל אם תהי' שמה בחו"ל איך תבוא לשמחה?!].**

מעניני הפרשה
יניקת היונים מקדושת ארץ ישראל
דבר העורך
מסירות נפש לארץ ישראל

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
חנוכה – גילוי היחוד מכח א"י
כי רצו עבדיך את אבניה
עליית ישיבת סלבודקה לארץ ישראל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 34 חנוכה תשע"ז

מעניינא דיומא

"וחושך" זה גלות יון

גלות יון שונה היא מכל שאר הגלויות שעבר עם ישראל. בכל הגלויות עם ישראל גלה כפשוטו, גלה מארצו והלך לארץ אויב, לעומת זאת בגלות יון עם ישראל היה בארצו, בית המקדש עמד על תלו, היוונים אמנם טמאו אותו אבל לא החריבו אותו. חז"ל גם רואים לנכון לציין עובדה זו "**שכל ימי יון היה בית המקדש קיים, והיו ישראל מקריבין בו תורים ובני יונה על גבי המזבח**" (אסתר רבה פתיחתות ה).

לכאורה מסברא היינו אומרים שגלות יון צריכה להיות הגלות הקלה ביותר, שהרי עם ישראל נשאר בארץ הקודש, ואף בית המקדש – בית חיינו עמד על תלו. אך לא כן אומרים חז"ל. על הפסוק "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום" אומרים חז"ל (בראשית רבה ב, ד): "רבי שמעון בן לקיש פתר קריא בגלויות.. **וחושך זה גלות יון** שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל".

וצריך להבין, כיצד קרה שדווקא כאשר עם ישראל היו בא"י – עליה אומרים חז"ל (זוהר חדש איכה נו, ב): "**והאור זה התלמוד ירושלמי** דנהיר נהורא דאורייתא", ובביאור הגר"א לתיקוני זוהר (תיקון כא, נה, ב) "**ואור התורה בארץ ישראל**", דווקא שם יהיה את החושך הכי גדול, יותר מכל שאר הגלויות, בהם עם ישראל הלך לטומאת ארץ העמים?

וחושך על פני תהום – היוונים ינקו מהקדושה

אם נתבונן במהותה של מלכות יון נמצא שכמו שגלות יון שונה היא מכל הגלויות, כך גם מלכות יון בעצמה שונה היא מכל המלכויות. היונים הם אלו שהיו הכי קרובים אל עם ישראל בבקשת החכמה, וכאשר רצה תלמי המלך היווני ששלט במצרים, לקבץ את ספרי הדתות, אמרו לו יועציו ללמוד דווקא את תורת ה', ובעקבות זה הוא הושיב שבעים ושנים זקנים בשבעים ושנים בתים וביקש מהם לתרגם את התורה ליוונית כמו שמספרת הגמ' (מגילה ט, א) באריכות.

החכמה של יון אף גרמה להם להיות קרובים אל ענין האמונה עד שאומרים חז"ל עליהם (זו"ח יתרו סג, ב): "**דלית בכל מלכוון דאינון קרבין לאורח מהימנותא כוותייהו**". [- שאין בכל המלכויות קרובים לדרך האמונה כמותם]. יתירה מזאת אומרים חז"ל (זוה"ק פקודי רלז, א): "**אשר אין בה מום - דא מלכות יון, דאינון קריבין לארחי מהימנותא**".

אמנם דווקא קרבתם של היוונים לדרך התורה, היא שגרמה להם לעשות את החושך הכי גדול, דווקא בגלל שהיתה ליוונים שייכות לקדושה, והם קבלו ממנה כח, עם הכח הזה הם הלכו להלחם נגד עם ישראל, וכמו שמבאר הרמח"ל (אדיר במרום עמ' שפ) שבאמת יון שהיו מזרעו של יפת היו קרובים אל הקדושה ומיועדים להתגייר ולהיות חלק מעם ה', כמו שבירך אותם נח "וישכון באהלי שם" (בראשית ט, כז), אבל כיון שקלקל והלך בדרכו של כנען "היה ממש ענין שנה ופירש שהוא קשה מכולם (פסחים מט, ב), ומשם נמשך שהחזיק בשנאה גדולה, לגזור גזירות יותר מן האחרים. כי כמו שהוא היה בפנים כדי לתקן, ואז ניתן לו כניסה הרבה, ואחר כך חזר ויצא לחוץ, **נשתמש ממה שקיבל - להרע.. כי הס"א משתמשת ממה שניתן לה כניסה בקדושה - להתנגד אליה**".

וממילא גם מובן מדוע דוקא ליונים היה את הכח לעשות את החושך הכי גדול, אע"פ שהם שלטו על עם ישראל בהיותם בא"י, משום שהיא הנותנת, דווקא בגלל שהם שלטו על ארץ ישראל ועל בית המקדש, משם הם לקחו את כחם, והשתמשו בו להרע, ולעשות את החושך הכי גדול. [ודבר זה רמוז בפסוק "וחשך **על פני תהום** – זו גלות יון" (כדרשת חז"ל הנ"ל) כלומר, דווקא משום **ששליטתם היתה על פני תהום** - שזה מרמז לאבן השתיה שבקדש בקדשים שמגיעה עד התהום (כמו שמבואר בסוכה מט, א ובזוה"ק ויחי רלא, א) – מאותה שליטה הם קיבלו את כוחם לעשות חושך כ"כ גדול – "וחושך זו גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל"].

"גלות יון" - בארץ ישראל

בדברים האלו יתבאר ענין נוסף. חז"ל (במדבר רבה ז, י) דורשים על פי דרך הדרש את פרשת שלוח טמאים על ד' הגלויות: "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה – **אין וישלחו אלא לשון גלות**... מן המחנה – זו א"י ששם השכינה חונה, ולא יטמאו את מחניהם – הרי זה אמור כנגד **שעבוד יון, ולכך לא נאמר בזה שילוח - שלא הגלום מארצם**".

ומאידך הבאנו לעיל את לשון חז"ל "וחושך זה **גלות** יון", ולכאורה זה סותר למדרש הנ"ל שהלשון גלות לא מתאימה על שעבוד יון שבו לא גלו ישראל מארצם.

ובאמת גם מצד עצם הענין צריך להבין מדוע אומרים חז"ל "**גלות** יון". עם ישראל עבר

דבר העורך

הגמרא במסכת שבת (קל, א) אומרת "תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר **כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה** בשעת גזרת המלכות, כגון עבודת כוכבים ומילה - **עדיין היא מוחזקת בידם**, וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות, כגון תפילין - עדיין היא מרופה בידם".

מדוע נצרכת מסירות נפש על המצוות בשביל שיהיו מוחזקים בידם?

בפשטות נראה שזה כעין שכר, שכיון שעם ישראל מסר את נפשו על מצוה זו, זיכה אותנו הבורא שמצוה זו תמשיך ותהיה מוחזקת בידינו. אבל באמת יש כאן הסבר יותר עמוק, עפ"י דבריו של רמ"ד וואלי (שמות ח"א עמ' ל): "..כי העוזב את הטוב נעזב ממנו, ואפילו אם יזדמן בדרך מקרה, צריך להחשיבו ולכבדו, **כי כן דרכו של הטוב לעמוד אצל המחשיב אפילו בלתי ראוי, ולהתרחק מן המזלזל אפילו יהיה ראוי לקבל אותו**". וכך מצאנו אצל בני עלי שהורחקו מלשמש בכהונה משום שזלזלו בקדשים, "ומשם למדנו מדתו של הטוב, שהיא לכבד המכבדים ולהקלות את המבזים, שנאמר: **כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו**".

ובביאור דבריו הרחבנו בגליון 32, עפי"ד המדרש (במדבר רבה ח, ב): "..כך אמר הקדוש ברוך הוא, אני אוהבי אהב, **וכן הוא אומר (שמואל א', ב) כי מכבדי אכבד**", וממילא ע"י שהאדם טורח לעמוד אצל הטוב, הוא מראה אהבתו לעבודת השי"ת, וגילוי האהבה **מכבד** את השי"ת, ואז אומר הקב"ה **"כי מכבדי אכבד - אע"פ שאינו ראוי"**.

ולכן דווקא מצוה שעם ישראל מסר נפשו עליה, והראה את חשיבותה של המצוה ואת חביבותה בעיניו, נשארה בידי עם ישראל בצורה חזקה, משום שכן דרכו של הטוב לעמוד אצל המחשיב אותו.

בדברים אלו נבין את דברי הב"ח (סי' עת"ר) שמבאר מדוע לא קבעו את ימי חנוכה למשתה ושמחה, משום ש"בפורים עיקר הגזירה היתה להרוג ולאבד את הגופים.. אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על **שהתרשלו בעבודה**, ועל כן היתה הגזירה **לבטל מהם העבודה** ..שטימאו כל השמנים, **וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה** - הושיעם ה' על ידי כהנים **עובדי העבודה בבית ה'**.. ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות **שהיא העבודה** שבלב".

וכאן אנחנו רואים כיצד האפשרות של קיום המצוות תלויה במדת ההתחזקות של עם ישראל בהם, וכאשר נתרשלו בעבודה נגזר לבטל מהם את העבודה, וכאשר שבו ומסרו את נפשם על העבודה התבטלה הגזירה, ולכן ג"כ תקנו את ימי החנוכה לימים של עבודת הלב, כי כל מהות הנס וההצלה של ימי החנוכה הוא החיזוק במסירות נפש על קיום העבודה.

*

מי שיתבונן בתולדות הישוב היהודי בארץ ישראל בימינו, יראה **כיצד כל מה שקיים היום, הכל הוא מכח מסירות נפשם של הדורות הקודמים**, וכל העליות שהחלו טיפין טיפין מימי הרמב"ן ואילך, והלכו והתפשטו עד שהגיעו למימדים שאנחנו מכירים היום, הכל היה במסירות נפש כפשוטו, עד שאפשר לומר על זה את דברי הגמ' שכל מצווה שמסרו ישראל נפשם עליה עדיין היא מוחזקת בידם.

ה"גדול ממינסק", הג"ר ירוחם יהודה ליב פרלמאן זצ"ל בעל ה"אור גדול" מדבר על עליית בעלי התוספות והרמב"ן וכך הוא כותב: "וגם החכמים לאחר התלמוד.. לא חדלו לדרוש לה ולהשתדל לעלות אליה תמיד, **וכמה קדושי עליון שמסרו נפשם עליה, כמו שמסופר על ריה"ל בעל הכוזרי**. ובימי חכמי צרפת רבותינו בעלי התוספות ז"ל, והרמב"ן ז"ל שהיה בימיהם, נתעוררה תנועה חזקה ועצומה בקרב ראשי אחינו בני ישראל, ועדת חכמים רבים ונכבדים התנדבו לעלות לארץ הקודש ויכוננו שם ישיבות מפוארות, **המה עוררו את ארצנו לתחיה וינערו שממותה מעליה**, ומני אז ינהרו אליה בכל דור ודור חכמים ושלמים צדיקים וחסידים לחונן עפרה ולקבוע בה מקומם, **ואף כי בימים ההם כל הדרכים היו בחזקת סכנה, ופקידי הארץ משלו בעריצות ושרירות לב והיו נתונים לשמה ומשיסה וחייהם היו תלויים להם מנגד**..". (ארץ ישראל בספרות התשובות,

ח"ג עמוד ס - סג).
וכך רבים מגדולי רבותינו שעלו לארץ מציינים את העובדה שעלייתם היתה כרוכה בסכנה, ביניהם בעל "אור החיים" הקדוש שכותב בהקדמה לספרו: "**סיכנתי עצמי סכנות גדולות** דרך מדבר באתי בו.. **לעלות דרך כאן לארץ חפצתי**".

*

כאמור, בערך בתחילת האלף השישי לבריאת העולם, ובעיקר מזמן הרמב"ן החלה התעוררות לעליה לארץ הקודש, אולם בימי תלמידי הגר"א היה חידוש נוסף. עלייתם של תלמידי הגר"א היתה על מנת **לבנות** את הארץ. עליה זו מתאפיינת בכך שהיתה זו עליה של משפחות, וכל פעולותיהם היו על מנת לבנות כאן ישוב יהודי פורח, ובבחינה זו היה הגר"א ראשון, כמו שכתב הגאון ר' בן ציון ידלר זצ"ל (בפתיחת ספרו "בן יכבד אב") שכאשר אביו עלה לארץ ישראל "היה שמח שמחה גדולה על שהקב"ה הזמין לו לנסוע בצוותא עם נכדו של הגר"א מווילנא, **שהוא היה הראש והראשון לעורר את קדושת הארץ, וזירז את תלמידיו לנסוע אל ארץ הקודש**".
ומן הענין לצטט כאן את דבריו של הגאון רבי ישעיה חשין זצ"ל, צאצאם של תלמידי הגר"א. רבי ישעיה היה מלמד מפורסם בתלמוד תורה "עץ חיים", והיה מתוך עשרה אנשים מובחרים שהגאון רבי יהושע ליב דיסקין שלחם להתפלל בכותל המערבי על עם ישראל. לאחר פטירתו יצא לאור (ע"י חתניו, הג"ר משה יצחק חשין זצ"ל, והג"ר אליהו זלוטניק זצ"ל, חבר הבד"ץ העדה החרדית) ספרו "דברי ישעיהו" - ושם בחלק ג' הובא חלק "רשומות וזכרונות", בו הוא מעיד בתור צאצא של תלמידי הגר"א:
"בכדי לדעת ולהבין לרוחם התלהבותם **ומסירת נפשם של תלמידי הגר"א, והסתכנותם בנסיעה לאר"י משך שנה בסירות קטנות על מים רבים אדירים, וסבלותם בהתישבות הראשונה בזמן של מחלות ומגפות ר"ל, ופרעות ר"ל,** ולהבין לעקשנותם הגדולה בעבודה זו, צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, את "סערת אליהו" רבם הגר"א לקיבוץ גליות וישוב ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות שתלמידיו מסרו את נפשם **ובאו באש ובמים בכדי לקרב את הגאולה**
זה מאה וארבעים שנה מיום שעלו אבותינו תלמידי הגר"א לאר"י בשנת תקס"ט, השיירה הראשונה בשבעים נפש משקלוב, יבנה דרייזין (א.ה. רייסין - רוסיא הלבנה), הגיעה לצפת ביום ח' אלול תקס"ט. **מי יוכל לספר ומי יוכל לתאר את מסירות נפשם** ומכ"ש את רוחם הסוערת "בסערת אליהו" רבנו הגר"א לשם קירוב הגאולה ע"י קץ המגולה. כי ראו ברוח קדשם כי הגיעה עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו.
ובראש עבודת ההתישבות בירושלים הי' ר' הלל ור' מנדיל ור' סעדיה, **מי יוכל לספרה את פרשת התלאות שסבלו המתישבים הראשונים, מגפות ופרעות, חסרת מים, ועוני ומחלות שונות, ומי יוכל לספר את גבורת רוחם ועקשנותם להחזיק את הישוב שעמד בכל יום להתמוטט ולהתבטל ח"ו לרגלי הצרות והתלאות ר"ל, ורק בכח החזק והאדיר של אמונתם העמוקה במצוות רבם הגר"א וברכותיו - החזיקו מעמד בעקשנות שאין בכח איש לתאר ולספר.**
עדות נוספת מפורסמת למסירות נפשם הגדולה של תלמידי הגר"א - נמצאת בהקדמה לספר "פאת השולחן" להגאון ר' ישראל משקלוב תלמיד הגר"א.
מסירות נפשם של תלמידי הגר"א היא שהניחה את היסוד לכל הישוב היהודי הקיים בימינו, כידוע לכל מי שמתמצא בהיסטוריה, ושוב אנו רואים שכח המסירות נפש היא אשר עומדת לקיום מצות ארץ ישראל.

*

זה לעומת זה עשה האלקים, מסירות נפשם של הקדושים ליישב את ישראל על אדמתו - כנגד מסירות נפשם של ראשי הטומאה לנשל את עם ישראל מאדמתו, אם אלו מרשיעי ברית פריצי עמך שר"י, אשר מתאמצים בכל כוחם להוציא מביתם את יושבי ארץ ישראל היהודים, ורוצים לעקור מביתם אנשים נשים וטף על מנת להביא את אותו מקום לישמעאלי שאין ידוע מי הוא, ואם אלו גויי הארצות רשעי האו"ם, אשר ברוב כינוסיהם משתדלים למנוע את ישיבת ובנין ארץ ישראל, ולהתכחש למה שהם יודעים שהקב"ה נתן לעם ישראל את ארץ ישראל, וכפי שכתב הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בהקדמת ספרו "ארץ ישראל - נחלת עם ישראל": "ההודאה בספר הספרים והכפירה בברית אשר כרת ה' עם אבותינו על ירושת הארץ, שני דברים אלה המכחישים זה את זה.. אם הם יוצאים מפי אנשים שאינם בני ברית אשר על הבייבל גאותם, הלא הם מטילים דופי באמונתם, שבשעת צרכם הם מראים את עצמם כמושפעים מכתבי הקדש, והדברים האמורים בהם ביחס אל עם הספר, אינם מקובלים אצלם ואינם סומכים עליהם". [ועיין בגליון הקודם "בנבואות ה'", גוג ומגוג עבד שמורד ברבו"].
ועליהם נוכל לומר את מה שנאמר בפרשת בלק (במדבר כב, כא) 'ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו וילך עם שרי מואב'. ופירש"י (מבראשית רבה נה,ח): "ויחבש את אתנו. מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה, **רשע כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו**".
ובימים אלו **של מסירות נפש החשמונאים כהני ודקושי ה' למען הקדושה**, נתפלל, שמסירות נפשם של יהודה וישראל - **תקדם ותתגבר** על מסירות נפשם של הערב רב וישמעאל, ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה.

בברכת התורה, העורך

הרבה תקופות של סבל בארצו, הן סבל גשמי כמו בתקופת השופטים, בהם סבלו מאד עם ישראל מהגוים בארץ, וכבר בתחילת תקופת השופטים מספר הנביא על דברים שמזכירים לנו את תקופת גלות יון: "מפני מדין עשו להם בני ישראל את המנהרות אשר בהרים ואת המערות ואת המצדות" (שופטים ו, ב) "וידל ישראל מאד **מפני מדין**" (שם, ו). וכן אח"כ **מבני עמון ומהפלשתים**, ועוד הרבה, סבלו בני ישראל תקופות ממושכות זמן רב, וגם סבל רוחני היה לעם ישראל בימי **מלכי ישראל הרשעים** שאומר הרמב"ן עליהם (במדבר טו, כב) "בימי מלכי ישראל הרשעים כגון ירבעם **שכחו רוב העם התורה והמצות לגמרי**", וא"כ צריך להבין מה היא הנקודה המיוחדת בגלות יון שמגדירה אותה כגלות.

שלטון הגוים על א"י – הופך אותה ל"מקצת חו"ל"

אך באמת הדברים מבוארים עפ"י אותו ענין. שלטון היונים על ארץ ישראל הוא שגורם את השם "גלות" משום שכאשר ארץ ישראל נשלטת תחת גויים, הרי זה נותן לה בחינה מסויימת של חו"ל, וכפי שאנחנו רואים אצל דוד המלך, שכאשר הוא הוצרך לברוח לגת (עיין שמואל א, פרקים כא, כז) - הוא אמר "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים", ואומרים חז"ל (כתובות קי, ב) "וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים, אלא לומר לך, כל הדר בחו"ל כאילו עובד עכו"ם".
ולכאורה לא מובן, הרי דוד המלך הלך לארץ פלשתים, שהיא חלק מארץ ישראל. וכאשר יצחק אבינו היה בארץ פלשתים אמר לו הקב"ה "גור בארץ הזאת", ומדוע קוראת לו הגמ' בדר **בחו"ל**.
אמנם ביאור הדברים, שכיון שגת באותו זמן היתה תחת שלטון הפלשתים, היה זה כאילו שהוא גר בחו"ל משום **ששלטון הגוים על א"י מוריד את קדושתה**. [וע"י ברמב"ן שמפרש את הפסוק (ויקרא כו, מא) "והבאתי אתם **בארץ אויביהם**" "והוא רמז **שהביאם אל הארץ ולא נכבשה לפניהם**.."], ואע"פ שקדושת א"י קיימת תמיד, ומשום כך אמר לו הקב"ה ליצחק אבינו להיות דוקא בארץ פלשתים ולא לרדת לחו"ל, מ"מ אין קדושת המקום בשלמות, עד שלגבי מקום אחר בא"י, הוא נחשב כחו"ל.
[וכן מבואר בלשונו של הנצי"ב (הובא באריכות בגליון 12) "אע"ג שהפלשתים הושיבוה אז לפי צרכם.. מכל מקום היה רצון ה' שיעשה יצחק מצידו איזה מושב ושכונה לפניו". כלומר, באמת **מה שהפלשתים שלטו בא"י גרם חסרון במעלתה, אלא שאעפי"כ ה' רצה שיצחק ישב בארץ, כי סו"ס קדושתה עליה תמיד "מימות עולם עד סוף כל ימות עולם,** לא נשתנה ולא ישתנה" (לשון החת"ס יו"ד רל"ד)].
וטעם הדבר, עפי"ד הרמח"ל (אדיר במרום, עמוד רמו): ש"בשעה שניתן לסט"א רשות לינק מהקדושה, אז אור השכינה מסתתר למעלה, ואינו יורד לישראל, כדי שהסט"א לא תינק יותר מדאי מכוחות הקדושה", ולכן באותו זמן שהגויים שלטו על ארץ ישראל והם ינקו מאור השכינה, נשמת ארץ ישראל, מיד השכינה הסתלקה (במידה מסויימת) מארץ ישראל, כדי שלא יינקו ממנה הגויים, עד שא"י נחשבה כחו"ל - לעומת החלק בארץ ישראל שהיה ברשות ישראל.
ומעתה מבואר מדוע שלטון יון נחשב כ"גלות יון", אע"פ שעם ישראל היו בא"י, משום שעצם העובדה שהיוונים שלטו על ארץ ישראל וינקו מקדושתה – גרמה שהמקום ייחשב במדה מסוימת כחו"ל, ושהיהודים ייחשבו כגולים לחו"ל.
והדברים מבוארים היטב בלשון חז"ל שהבאנו לעיל: "**ולא יטמאו את מחניהם - הרי זה אמור כנגד שעבוד יון**". כלומר, חז"ל מדגישים שלעומת כל הגלויות שעליהם נאמר "וישלחו מן המחנה – זו א"י ששם השכינה חונה", על גלות יון נאמר "ולא יטמאו את מחניהם", דהיינו שכאן הגלות מתבטאת בצורה הפוכה, לא שישראל גולים מן המחנה, אלא שהמחנה עצמו כביכול נהפך למקום טמא כמו חו"ל וכעת אין השכינה חונה שם.

כִּי אֶבֶנִי נֵזֶר מִתְּנוֹסְסוֹת "עַל אַדְמָתוֹ"

ולכן כאשר אומר הפסוק (זכריה ט, יג) '**ועוררתי בניך ציון על בניך יון** ושמתיך כחרב גבור", שאותו דורשים חז"ל (פסיקתא רבתי, פיסקא ב - מזמור שיר חנוכת) על נצחון בית חשמונאי את מלכות יון, הוא מסיים (פסוק טז) "והושיעם ה' אלקיהם ביום ההוא כצאן עמו **כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו**". ומפרש רש"י "כי אבני נזר. כי **הכהנים בני חשמונאים** המתפארים באבני נזר בטורי חושן ואפוד - **יהיו מתנוססים בניסים על אדמתן**".
הרי שהכתוב מדגיש את ארץ ישראל באופן מיוחד בענין הישועה מהיוונים, משום שבענין זה היתה מלחמה בין החשמונאים ליונים, שהיוונים שלטו על ארץ ישראל וחללו את קדושתה, עד כדי שהיא פחות נקראה "אדמתו" של הקב"ה, וכאשר גברו בית חשמונאי על היונים ושלטו על ארץ ישראל, היא נקראת בשלימות "**אדמתו**" של הקב"ה – "כי אבני נזר מתנוססות על **אדמתו**".

תמצית המאמר

א]. "גלות יון" - הגלות היחידה שבה היו ישראל על אדמתן וביהמ"ק על מכונו * ובכל זאת היא נחשבת הגלות החשוכה ביותר * משום שהיוונים שלטו על א"י וביהמ"ק, וינקו מהם כח גדול להחשיך.
ב]. "גלות יון" נקראת "גלות", אע"פ שהיו ישראל בארצם משום שמקום באר"י שהוא תחת שלטון גוים – נחשב במקצת **כחו"ל** * וכמו בדוד שיצא לגת שהיתה תחת פלשתים, ונקרא "יוצא לחו"ל" * וזהו משום שהשכינה מסתלקת במקצת מא"י שלא יינקו ממנה הגויים השולטים בה.
ג]. ובישועה, שהחשמונאים שלטו על אר"י, מודגש "כי אבני נזר מתנוססות על **אדמתו**" - שכשיהודים שולטים עליה, היא נקראת "**אדמתו**" של הקב"ה.

נבואות ה' לאחרית הימים

בכל יום אנחנו מעידים על **אמונת היחוד**, באמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". אולם אמונת היחוד יש בה עומק רב וצריך להתבונן בה, כמו שאומר הפסוק "וידעת היום **והשבות אל לבבך** כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", ונתבונן מעט בדברים.

הגמ' אומרת (פסחים נ, א): "והיה ה' למלך על כל הארץ **ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד**, אטו האידנא לאו אחד הוא - אמר רבי אחא בר חנינא לא כעוה"ז העולם הבא, העוה"ז, על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, **לעוה"ב - כולו הטוב והמטיב**".

ונשאלת השאלה, האם זהו מהות הענין של "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", הרי פסוק זה מדבר על כך שתתגלה מלכות ה', ויכירו וידעו כל יושבי תבל שה' הוא השליט היחיד בכל העולם, וכיצד דורשת הגמ' את הפסוק הזה לענין צדדי של ברכת הטוב והמיטיב?

◈

אולם נתבונן בדברי הגמ'. הגמ' מדגישה שבעולם הזה על בשורות רעות אומרת ברוך דיין האמת, ואילו לעולם הבא כולו הטוב והמיטיב, דהיינו שאין כוונת הגמ' לומר שלא יהיו בשורות רעות, אלא **שאף על בשורות רעות יברכו הטוב והמיטיב**, כלומר שהרע יהפך להשתעבד לטוב - עד שהוא יהיה סיבה לברך עליו הטוב והמיטיב, וזהו ענין "**ה' אחד ושמו אחד**", שיתגלה שהקב"ה הוא **השליט היחיד**, ואפילו הרע שהוא המתנגד שלו מוכרח להשתעבד לו. (והארכנו בזה בגליון 24).

◈

גילוי היחוד, הוא ראיית פני ה' - השייך לעולם הבא

וכאמור בדברי הגמרא - ענין זה הוא מיוחד **לעולם הבא**, ונבאר הענין במשל למלך שנותן לבנו הרבה מתנות טובות, אך עדיין אין הבן רואה את פני אביו, אמנם התענוג הגדול מכל התענוגים, הוא כאשר המלך נותן לבנו לראות את פניו.

וכך הקב"ה הכין הרבה תענוגים לבריותיו, אך כל התענוגים אינם בגדר של "**ראיית פני השי"ת**", אבל התענוג של גילוי יחוד ה', הוא בחינה של השגה שלימה במעלתו יתברך, והוא בבחינת "שובע שמחות **את פניך - לראות את פני ה'**", ולכן הוא התענוג הגדול מכל התענוגים. (עפ"י "דעת תבונות" להרמח"ל, סימן כ"ד - ל"ד), והזכות לראות פני ה' - הוא מיוחד לעוה"ב, ולכן בעוה"ב זוכים להנהגה זו שהרע נהפך לטוב.

וזהו שכתב הגר"א (ביאור היכלות פקודי רנב, ב) "**וכל שכר העולם הבא להפך מרירא למתקא**". ומוסיף הגר"א "שטוב מתחלתו הוא "טוב", אבל **הנעשה טוב מרע הוא "טוב מאוד"**, וכמו שכתוב (בזוה"ק) פרשת תצוה (קפז, א), ונהורא עמה שרא, מאן נהורא? דא **נהורא דאתגלייא מגו חשוכא**".

והסיבה לכך שהוא **טוב מאד**, הוא כנ"ל, משום שעי"ז נחשב שרואים את פני ה'.

◈◈◈

חנוכה מעין העולם הבא - שהרע התהפך לטוב

את אותו ענין אנחנו מוצאים בחנוכה, שלא רק שנושעו מהצרה, אלא שהיא היתה כעין הישועה של העולם הבא, שהחושך שהיונים עשו, הוא עצמו שימש את הטוב, כמו שאומרים חז"ל בזוה"ק (שמות ט, ב): "ומלכות יון שלטא עלייהו, לבתר דאהדרו בתיובתא - אתתקפו עלייהו **ואתכפיאו לון**", דהיינו שלא רק שהחשמונאים ניצחו והרגו את היוונים, אלא **שהיוונים ופעולותיהם נכפו להשתעבד להם**.

ובאופן פשוט, הדבר מתבטא בכך, שהחשמונאים ניצחו את היוונים ומלכו במקומם, וא"כ החשמונאים יירשו את כל מוסדות השלטון שבנו היוונים, והשתמשו בהם למלכותם.

דוגמא נוספת אנחנו מוצאים במה שאומרים חז"ל (מגילה ט, א): "רשב"ג אומר אף בספרים - תורה נביאים וכתובים - לא התירו שיכתבו אלא יוונית... מ"ט דרשב"ג... דכתיב יפת אלוקים ליפת, **יפיותו של יפת יהא באהלי שם**", וכאן אנחנו רואים שוב כיצד הכלים שקבלנו מיון נשתעבדו לקדושה. (עיין "שפתי חיים" מועדים, ח"ב, עמוד צ"א - ק"ד, במאמר "חנוכה - תיקון הוד". ועיין בהערה).

◈◈◈

"וחושך" זו גלות יון - "ויהי אור" שנהפכו לטוב

וענין זה שהיוונים השתעבדו אל הקדושה - מושרש בברייתו של עולם. ששם נאמר (בראשית א, ב) "והארץ היתה תהו ובהו **וחשך על פני תהום**", ודרשו חז"ל (בראשית רבה ב, ד): "ר"ש בן לקיש פתר קריא בגליות.. **וחושך זה גלות יון**".

ועל אותו חושך - ממשיכה התורה (בראשית א,ג) "ויאמר אלוקים יהי אור **ויהי אור**". ואומרים חז"ל (זוה"ק בראשית טז, ב): " **'ויהי' - רזא דחשך.. דאתכליל שמאלא בימינא**".

ביאור הדברים: כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער (מגילה י, ב), וגם הלשון 'ויהי' אור הוא לשון צער כמו שאמרו בתיקוני זוהר (תקונא תלתין, דף עד, א): "**ויהי אור דא שמאלא, דבכל אתר ויהי איהו לשון צער**". ועל זה אומרת התורה, שה"**ויהי**" - הצער והחושך והשמאל הזה, **הוא עצמו נהפך לשמש לאור**.

וכיון שחז"ל דרשו ש"החושך" הוא החושך של היוונים וכנ"ל, ממילא מבואר כאן **שהחושך של היוונים הוא עצמו נהפך להשתעבד לאור** - "ויהי אור".

◈

וממשיך הזוה"ק (בראשית לא, ב): "יהי אור לעולם הזה, **ויהי אור לעולם הבא**.. כל מה דאתמר ביה "ויהי" הוא בעלמא דין **ובעלמא דאתי**".

כלומר, ש"יהי אור" שכולו חסד - הוא לעוה"ז, אמנם "ויהי אור" שהוא **רע שנהפך לטוב** - הוא **לעוה"ב**, וזהו משום שבעוה"ב יש את האור הגדול של גילוי יחוד ה', שנוצר מכך שהרע נשתעבד לטוב, וכנ"ל [1].

◈◈◈

גילוי היחוד - מכח ארץ ישראל

ועפ"י הדברים שנתבארו אפשר לבאר מדוע כאשר הנביא זכריה מתנבא על ישועת החשמונאים הוא אומר (זכריה ט, יג - טז) "**ועוררתי בניך ציון על בניך יון** ושמתיך כחרב גבור... והושיעם ה' אלקיהם ביום ההוא כצאן עמו **כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו**". הרי שהכתוב מדגיש את ענין ארץ ישראל בנצחון החשמונאים וכמו שמפרש רש"י שם "כי אבני נזר. כי הכהנים בני חשמונאים המתפארים באבני נזר בטורי חושן ואפוד - **יהיו מתנוססים בניסים על אדמתן**". (ויעוי' במאמר "מענינא דיומא" מה שביארנו).

והדברים מתבארים לפי הנ"ל, שעיקר ישועת חנוכה הוא ב"**הפיכת החושך לאור**" שנעשתה מכח "**הנהגת היחוד**", והנהגת היחוד שייכת רק כאשר עם ישראל נמצאים בא"י כמו שאומרים חז"ל בזוה"ק (אמור צג, ב): "תא חזי בגין דכנסת ישראל השתא בגלותא - כביכול לא אקרי [ה'] אחד, **ואימתי אקרי אחד - בשעתא דיפקון ישראל מן גלותא**, וכנסת ישראל אהדרת לאתרהא לאזדווגא ביה בקודשא בריך הוא, הדא הוא דכתיב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". (ויעוי' בגליון 26 ב"נבואות ה' לאחרית הימים").

ולכן הכתוב מדגיש, שהישועה מהיוונים באה מכח שהם היו "**על אדמתו**". כי רק לאדמתו ארץ ישראל, יש את הכח להפוך את החושך הכי גדול של היוונים - לאור גדול, כי היא **"ארץ היחוד"**.

◈

ארץ ישראל סבא - שתפקידו לגלות יחוד ה'

ואותו כח מיוחד של ארץ ישראל, שהיא משעבדת את הרע לטוב - מגיע מיעקב אבינו, שעל שמו היא נקראת ארץ ישראל [כמ"ש הגר"א (אדרת אליהו בלק במדבר כב, ב. מהדורא תנינא. ד"ה לאמורי) "..**כיבוש ארץ ישראל על ידי יעקב**, ולכן נקראת (ארץ) "ישראל", על שם ישראל סבא"], כי ליעקב אבינו היה את הכח המיוחד לגלות יחוד ה' ע"י שעבוד הרע לטוב, וכפי שייעד לו ה' קודם לידתו (בראשית כה, כג) **ורב יעבוד צעיר**, ופירש רמ"ד וואלי (בראשית ח"ב עמ' שסג) **"שהקליפה צריכה לשמש אל הקדושה"**.

וכמש"כ ב"שער החצר" (סימן שיז): "ולזה נקראת ארץ **'ישראל'**, גימטריא **'אור וחשך'**, לרמוז לבחינת **חיבור אור לחושך**.. שמחבר אור לחושך, **ומהפך חשוכא לנהורא**".

ולכן יעקב אבינו הוא "**המלמד**" של עם ישראל בענין יחוד ה', וכמו שאמרו בבראשית רבה (צח, ג) "..הדא הוא שישראל משכימים ומעריבים בכל יום, ואומרים, **שמע ישראל אבינו** ממערת המכפלה - **אותו דבר שצויתנו** עדיין הוא נוהג בנו - ה' אלוקינו **ה' אחד**". (עיי"ש בארוכה).

ועל שם זה א"י נקראת לדורות עולם "**ארץ כנען**" - דהיינו, ארץ שכוחות וקנייני הכנענים הטמאים נמצאים בתוכה **ומשועבדים לקדושתה**. וכמש"כ רמ"ד וואלי (יהושע עמ' קמב) יעוי"ש.

תמצית המאמר בעמ' הבא

---

[1] **מספר ח' שבחנוכה - רמז להשתעבדות הרע לטוב**

ענין זה, שחנוכה הוא השתעבדות הרע לטוב - מרומז בכך שחנוכה **ח'** ימים, וכמו שאמרו בתיקו"ז (תיקון יג) "**הוד תמניא יומין דחנוכה**". ביאור דבריו, ישנם עשרה הנהגות שבהם הקב"ה מנהיג את העולם והם: "כתר חכמה בינה, חסד גבורה תפארת, נצח **הוד** יסוד מלכות". והמדה השמינית, הוד, היא הנהגה מיוחדת שבתחילה הטומאה נכרכת סביב שפע הקדושה, ויונקת מכוחה, ואז היא הופכת את ה"הוד" ל"**דוה**", וכמש"כ (איכה א, יג) "נתנני שוממה כל היום דוה", ואומרים חז"ל בזוה"ק כי תצא (רפב, א): "**הוד - דוה אתהדר**".

ועל כן אומר הכתוב (דניאל י, ח) 'והודי נהפך עלי למשחית', שכיון שאותיות ה'הוד' נהפכו, לא די שרק **אין להם מעלת "הוד"**, אלא עוד הם **משחיתים**, כי הם נעשו "**דוה**".

ואח"כ כשמגיע עת התיקון - הקלקול עצמו מתהפך לתיקון, וה"**דוה**" עצמו נהפך ל"**הוד**". (ונתבאר בארוכה בגליון 29).

ועל כך אומרים חז"ל שחנוכה הוא שמונה ימים כנגד ההנהגה השמינית, הנהגת הוד, משום שכך היה בחנוכה שבתחילה היונים לקחו את כח הקדושה, ועמו הם השתמשו נגד עם ישראל (כמו שנתבאר במאמר "מענינא דיומא"), ואח"כ, כאשר גברו בית חשמונאי, **הם כפו את היונים תחתם, והשתמשו בכח הרע שלהם לשעבד אותו לעם ישראל**.

◈

מספר כ"ה שבחנוכה - רמז לגילוי היחוד

גם במספר **כ"ה** השייך לחנוכה, שהוא ביום **כ"ה** בחודש, כפי שרמוז בשם "חנו-**כה**" - רמוז השתעבדות הרע לטוב וגילוי יחוד ה', וכפי שהזוה"ק ממשיך שם, **שכ"ה** חתנוכה רומז **לכ"ה** אותיות שבפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו **ה' אחד**", שהוא **פסוק היחוד**.

◈

מספר ח' ול"ו שבחנוכה - רמז לעולם הבא

גם הקשר של חנוכה לעולם הבא [שבו יש במיוחד את ההנהגה של הפיכת הרע לטוב] מרומז במספרים של חנוכה. ראשית במנין הימים של חנוכה, כמ"ש בספר כד הקמח (נר חנוכה) שהמספר שבע מורה על הנהגת העוה"ז [כנגד ז' ספירות התחתונות שהם עיקר הנהגת העוה"ז] והמספר שמונה על ההנהגה של העוה"ב. ואף במנין הנרות אנחנו מוצאים שוב רמז לעולם הבא, כמ"ש הרוקח (חנוכה, רכה) **של"ו** נרות חנוכה הם כנגד האור הגנוז לצדיקים לעולם הבא, שישמש בעוה"ז ל"ו שעות - מהבקר של יום שישי, ועד מוצאי שבת (עיין בראשית רבה יא, ב). והוא אספקלריא המאירה שמסתכלים בה **ל"ו** צדיקים (עי' סוכה מה, ב).

כי רצו עבדיך את אבניה

עליית ישיבת סלבודקה לארץ ישראל

בשנת תרפ"ד החלה ממשלת ליטא לדרוש מהישיבות להפוך לסמינרים לרבנים על פי תוכנית שהממשלה התוותה הכוללת בתוכה למודים כלליים וכו'. ישיבת "כנסת ישראל" בסלבודקה שסירבה לקבל את תנאי הממשלה איבדה את זכות הפטור מצבא לתלמידיה. בעקבות כך הוחלט להעלות את ישיבת סלבודקה לארץ ישראל.

בהקדמתו לספר "לבוש מרדכי" כותב הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין זצוק"ל ראש ישיבת סלבודקה, את השתלשלות הדברים:

"**וראה ראינו עין בעין השגחת ה' שהיה רצון לפניו..** הדבר היה בשנת תרפ"ד, כשהייתי אני וחברי הגאונים באמריקא.. **אז בא אלי בשורה לא טובה מהישיבה הק' דסלאבאדקא, כי יצא גזירה שבשבילה עומדת לחרב חלילה**, וכי בהכרח, אם לא נשנה את רוח לימוד התורה שבה אי אפשר לה לעמוד, ובכן אין עצה אם לא שנבקש לה מקום אחר.

ומאור עינינו, גאון היראה ואהבת התורה, המאיר עיני בני הישיבה במוסר מדות ואהבת תורה ויראת שמים, הרב הגאון ר' נתן צבי פינקל זצוק"ל, עמוד הישיבה, פנה אלי בהידיעה הזאת ושאל חוות דעתי, **ואנכי עניתי, שלדעתי נחוץ לייסד ישיבה באה"ק**, ושיש תקוה שאחינו הנדיבים באמעריקא יתנו ידים למפעל הנשגב הלזה, הנוגע לכל עם הקודש, **ולענין ישוב ארץ ישראל, החביבה על כל ישראל**, ואחרי שגם הוא הסכים לזה, נסע כבוד חתני הגאון המפורסם ר' יחזקאל סרנא שליט"א לתור איזה מקום טוב בעדינו, והיתה עצתו לייסד הישיבה הק' בעיר אבותינו עיר הקודש חברון, והסכמנו לזה..

תיכף כאשר נתייסדה הישיבה הק' בחברון, רוע הגזירה עברה כמעט, כי איננה נוגעת בהישיבה הק' דסלאבאדקא, והיא כאז כן עתה בלימודה ובצביונה.

עין בעין ראינו אז, כי הגזירה היתה אך למען שתתייסד בארץ הקדושה עוד ישיבה קדושה, ישיבה מרכזית לכל אחינו, **כי רצון ה' וחביב לפניו ישיבה קדושה המפיצה תורה לכל ישראל בארצנו הק', כי אין תורה כתורת א"י**".

◈◈◈

להלן כמה מכתבים שכתב ה"סבא מסלבודקה" באותה תקופה להגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל.

לעשות יסוד מוסד בארצינו הקדושה - לתכלית מרכז התורה והיראה

התקוה תחזקני שיהיה כפתור ופרח, **וכדאי זכות התורה והיראה, וזכות ישיבת ארצנו הקדושה ביחד - שנזכה בהרמת קרן התורה והיראה בארצנו הקדושה למופת** עד ביאת גו"צ בב"א. הצפ"ן. (שיחות הסבא מסלבודקה ח"א עמ' קצא).

◈

להוד כבוד רב ידידי עוז כו' כש"ת מהור"ר הגר"י [סרנא] שליט"א

אחד"ש הדר"ג בגעגועי נצח, הנה ברך לקחתי וברכה אשיב להו"ג, נוספה על ברכתי העברה, כי תזכה להיות למופת, בגאון שכלך ובדעתך הכבירה והרחבה, **לעשות יסוד מוסד בארצינו הקדושה, לתכלית מרכז התורה והיראה הטהורה כראוי, שמשם תצא תורה ויראה בישראל עד ביאת גו"צ בב"א ועד בכלל**, באופן שמלך ביפיו תחזינה עיניך ועינינו בתוך כלל אב"י או"א. נ"צ. (שם עמוד קצב).

◈

זכות התורה וזכות הארץ וזכות ישיבת הארץ

במכתב נוסף כותב הסבא מסלבודקה להגאון ר' יחזקאל סרנא על התמנותו לראשות ישיבת סלבודקה בחברון:

בעז"ה אור ליום ג' חנוכה תרפ"ה

...אחד"ש הדר"ג ברוב פאר ויקר, הנני מכפיל את ברכתי ברכת מז"ט, על אשר נתעטר בעטרת ר"מ בעיר הקודש חברון ת"ו, וישתו תלמידים בצמא את דבריו, באופן שממנו תצא תורה ויראה באה"ק, עד ביאת גו"צ בב"א.

.. אחתום את דברי בברכה להו"ג בפרט, וכלל הישיבה בכלל ופרט, **לזכות לתורת ארץ ישראל, כאמרם אין תורה כתורת א"י.**

וזכות התורה, וזכות הארץ, וזכות ישיבת הארץ - החוט המשולש בעז"ה לא תנתק לעולם ועד.. (שם).

◈◈◈

בספר "תנועת המוסר" (ח"ג עמ' 87) מסופר באריכות על עליית ישיבת סלבודקה:

נסיונותיו הבלתי פוסקים של ה"סבא" - להעביר הישיבה לארץ ישראל

"עם התגברות העליה לארץ ישראל באותה התקופה, החלה תסיסה גם בחוגי הישיבות לעלות ארצה. בשנת תרפ"ד נפל דבר בישיבות הליטאיות שהגביר את התסיסה הזאת וגרם להעברת חלק מישיבת סלבודקה לארץ, בראשם של ר' נתן צבי ור' משה מרדכי [אפשטיין]. מצב זה הביא לידי כך שמנהלי הישיבה באו לידי החלטה דרסטית מאד להעביר מיד חלק מהישיבה לארץ ישראל.

ר' נתן צבי היה קשור בקשרי אהבה לארץ מקדמת דנא, ועוד לפני המלחמה העולמית **גילה את רצונו לפני מקורביו לקחת מנין בחורים מן הישיבה ולעלות איתם ארצה**. גם בשנת תרע"ג, כשר' יעקב דוד (רידב"ז) התישב בצפת ביחד עם חתנו ר' יוסף קנוביץ, מתלמידיו של ר' נתן צבי, **תיכנן רנ"צ לייסד בצפת ישיבה תחת הנהלתם**, וקבע עם ר' נח פליי שגם הוא יעלה לשם כדי לשמש בה כמנהל רוחני. אולם מיד פרצה המלחמה העולמית ותכניתו לא יצאה לפעל. **רנ"צ לא התיאש משאיפתו לעלות לארץ, וכידוע נמנה רעיון זה בין קבלותיו שהיה מקבל על עצמו בכל ערב יום הכיפורים.** והנה כעת כשבאה דחיפה לכך גם מבחוץ, ראה בזה יד ההשגחה העליונה וחייב את הצעד הזה.

◈

ר' משה מרדכי נמצא באותו זמן בארצות הברית לרגלי פעולותיו לביסוסה הכלכלי של הישיבה ... הנהלת ישיבת סלובודקה העבירה את החלטתה על דבר העליה לארץ ישראל לר' משה מרדכי בארצות הברית, וביקשה ממנו להסכים לה ולפעול לביצועה. **ר' משה מרדכי שמח על החלטה זו כמוצא שלל רב**, מענין שבשנת תרפ"ג כתב לבנו בארץ, שהוא חושב על דבר ייסוד ישיבה בת חמשה עשר תלמיד בירושלם ולהתישב בה. **כידוע, היה ר' משה מרדכי קשור לארץ מימי צעירותו.**

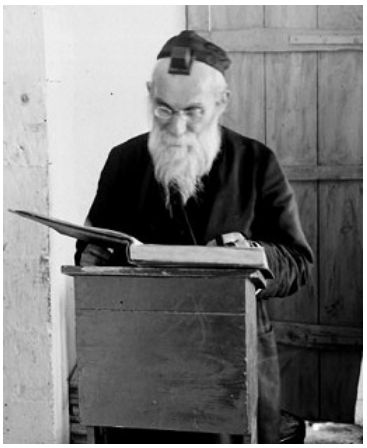

...באותו זמן עלה לארץ גם ר' אברהם גרודזינסקי לסייע בייסוד הישיבה, וביחד עם ר' יחזקאל בחרו למקומה הקבוע את עיר האבות חברון. היו כמה סיבות שהניעו לכך. מלבד זכויותיה של חברון בתור אחת הערים העתיקות ביותר, ראו בה פינה שקטה שיוכלו להתמסר בה ללימודים. ראשי הישוב ראו בבחירה זו ערך רב גם מבחינה ישובית, בתור גורם חשוב לחדירת תושבים יהודים לתוך ערי הערבים, וכצעד ראשון להרחבת ההתישבות היהודית לסביבות הדרום והנגב.

◈

עליית הישיבה לחברון - הלהיבה עוד ישיבות ובני תורה, לעלות לאר"י

בחודש אלול תרפ"ד, הגיעו לחוף יפו עפ"י הסרטיפיקטים עשרת התלמידים הראשונים שעברו מיד לחברון, והישיבה הוקמה. פעולה זו בוצעה בזריזות למופת, במשך תקופה של ירחים אחדים, והכל סודר בהצלחה יתרה.

ישיבת חברון היתה הראשונה מטיפוס הליטאי והמוסרי שנתיסדה בארץ.. **במשך שנת תרפ"ה עלו לחברון כל מאה התלמידים שנבחרו למטרה זו. נוספו עליהם תלמידים מישיבות אחרות, מפולניה ומליטא שעלו ארצה**, נתקבלו בה גם תלמידים מיוצאי הארץ, וישיבת חברון נתגבשה ונתעצבה כאחת הישיבות החשובות ביותר.

בייסוד הישיבה הזאת היה משום מאורע גדול שהכה הדים רבים בעולם, לא נודע בהיסטוריה מקרה כזה **שישיבה שלמה בת מאה תלמיד ויותר, על ראשיה ומנהליה, תעקור מקומה ותיקבע בבת אחת בארץ ישראל.** ראו בזה כעין קיום דברי חז"ל: "עתידים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו באי"י" (מגילה כט.).

מפעל זה נתן את הרעיון והדחיפה לישיבות אחרות שתשתקענה גם הן בחלקן בארץ, וגם גרר אחריו עליה מוגברת מחוגי יוצאי הישיבות והשכבות הרחבות של חניכי תורה.

אף הנציב העליון לא"י מצא לנחוץ לציין את המפעל הזה בדו"ח שלו לועדת המנדטים שעל יד חבר הלאומים כאחד המאורעות החשובים שהתחוללו בארץ בשנה זו.

המשך מעמוד קודם

תמצית המאמר [נבואות ה' לאחרית הימים]

"**יחוד ה'**" יתגלה לעולם הבא שאז הרע יהפך לטוב, ויתברר שהקב"ה הוא השליט היחיד, שגם הרע המתנגד לו משועבד לו, * הסיבה שזה יתגלה דווקא לעוה"ב, משום שגילוי היחוד נשחב "ראיית פני ה'", שזה שייך דווקא בעוה"ב.

בחנוכה - החושך והטומאה של היוונים נהפך לקדושה, וכלשון הזוה"ק "ומלכות יון **איתכפיאו** לון" * באופן פשוט: החשמונאים יירשו את כל מוסדות השלטון של היוונים * דוגמא נוספת: שפת יון משמשת "לאהלי שם".

הדבר מבואר בכתוב "וחושך על פני תהום – זו גלות יון" * וממשיך הכתוב "ויהי אור", שגם ה"ויהי" שהוא לשון צער, והוא החושך של יון – נהפך לאור.

רמזים במספרי חנוכה

ענין הפיכת הרע לטוב – רמוז במספר **ח'** ימי חנוכה, שרומז למידה **השמינית** - ה"הוד", שבה ה"דוה" נהפך ל"הוד".

ענין גילוי יחוד ה' – רמוז במספר **כ"ה** דחנו-כ"ה, שהוא כנגד **כ"ה** אותיות שבפסוק שמע ישראל.. ה' **אחד**".

ענין העולם הבא – רמוז במספר **ח'** ימי חנוכה, שרומז להנהגת העוה"ב, שהיא למעלה משבע המידות של הנהגת העולם הזה. * וכן הוא רמוז **בל"ו** נרות חנוכה, שהם כנגד האור הגנוז לעוה"ב, ששימש את אדה"ר **ל"ו** שעות, ו**ל"ו** צדיקים מסתכלים בו.

גילוי היחוד בחנוכה - מכח ארץ ישראל

משום שרק כשישראל מתקבצים לא"י – מתקיים "ה' אחד ושמו אחד" (זוה"ק אמור) * ולכן אר"י נקראת "ארץ ישראל סבא", שיש בה את כוחו של יעקב אבינו שמגלה יחוד ה' * ולכן א"י נקראת "ארץ כנען" שגם כוחות הרע של הכנענים משועבדים לקדושתה * ולכן בישועת החשמונאים מודגש "כי אבני נזר מתנוססות **על אדמתו**" – שישועת "גילוי היחוד" הגיעה מכח ארץ ישראל.

מעניני הפרשה
השתעבדות הגויים לישראל – מתקנת אותם
דבר העורך
שמחתם של הגוים בהשתעבדותם לישראל

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
שלימות ישראל בתיקון האומות
כי רצו עבדיך את אבניה
הג"ר נתן צבי פינקל זצוק"ל – הסבא מסלבודקא

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 35 טבת תשע"ז

מעניני הפרשה

ובנו בני נכר חומותייך

בימי דוד כאשר היה רעב שלש שנים, אמר לו ה' שהסיבה לכך היא "אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים". ולכן "ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את נחלת ה'. ויאמרו לו הגבעונים יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לה'...". באותה שעה, כאשר ראה את אכזריותם של הגבעונים גזר דוד עליהם שאסורים לבא בקהל ישראל - "אמר שלשה סימנים יש באומה זו: הרחמנים, והביישנין, וגומלי חסדים; **רחמנים, דכתיב: ונתן לך רחמים ורחמך והרבך..** כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו" (יבמות עט, א).

חז"ל בזוה"ק (פנחס רל, א) מבארים, **שעם ישראל שנשמתם מושרשת בשכינה הקדושה,** מקבלים את תכונתה, ענוה ובושת פנים, ואילו **הגויים, המושרשים בסטרא אחרא** "חצופה, לית לה ענוה ולא בושת פנים מקודשא בריך הוא", גם הם כמוה, עזי פנים ובעלי אכזריות.

ומעתה צריך להבין את מה שאנחנו קוראים בפרשתינו, שכאשר בת פרעה ראתה את משה בתוך התיבה - "**ותחמל עליו** ותאמר מילדי העברים זה", מאין הגיעה מדת הרחמנות לבתו של פרעה, ועוד על ילד שאינו מעמה.

והקושיה מתחזקת במיוחד לאור זה שהיא היתה בת פרעה, האכזר הגדול ביותר, כמו שכותב ה"באר משה" (שמות ח"א עמ' מ): "הפסוק אומר דרשני, מהיכן באה **חמלה** בלב בתו של פרעה הרשע ששחט ילדי ישראל"?

בשביל שעסקה במשה – נתקרבה לקדושה

חז"ל (דברים רבה ז, ה) אומרים: "ברוך אתה בבואך, אמר ר' יהודה בר סימון המקרא הזה מדבר במשה, **בבואך זה משה, בביאתו לעולם קירב רחוקים, זו בתיה בת פרעה**", ומבואר שבתיה התקרבה ע"י משה, אלא שצריך להבין כיצד כבר ביום לידתו קירב משה את בת פרעה, איזה דבר הוא עשה על מנת לקרב אותה.

את התשובה אומרים חז"ל במדרש משלי (לא, טו): "ותקם בעוד לילה. זו בתיה בת פרעה, **גויה היתה ונעשתה יהודיה,** והזכירו שמה בין הכשרות, **בשביל שעסקה במשה,** לפיכך זכתה ונכנסה בחייה לגן עדן".

מבואר בדברי חז"ל **שעצם זה שהיא עסקה במשה, קירב אותה תחת כנפי השכינה**. וצריך להבין כיצד עצם ההתעסקות בהצלתו של משה גרם לקרב אותה?

יציאת האומות מידי הסט"א – ע"י השתעבדותם לישראל

ראינו כבר שהסיבה למידותיהם הרעות של הגויים היא משום שהם מושרשים בסט"א. אך הנה אנחנו מוצאים שאפשר להוציא את הגוים מתחת יד הסטרא אחרא. את הדברים מבאר הרמח"ל בספרו אדיר במרום (עמוד תסט) שבאמת "קודם חטאו של אדם הראשון לא היה ראוי שיהיו אומות העולם, אלא הכל ישראל, ונשמות אומות העולם לבושים להם", אך לאחר שחטא אדם הראשון "נפרדו לבושים אלו, שלא היו טמאים, ונפלו בתוך הקליפות ונטמאו שם, שגברה עליהם הס"א, **ומעתה מוטל על נשמות הקדושה** (כלומר נשמות ישראל) **להסיר לבושים אלה מיד הסטרא אחרא, ולהחזירם אליהם בסוד גרים גרורים** (כלומר שיהיו עבדים לישראל) **שזהו סוף תיקון**".

דהיינו שהדרך להוציא את הגוים מיד הסטרא אחרא, היא ע"י שהם משתעבדים לישראל.

במקום אחר מרחיב עוד הרמח"ל ומבאר שמסיבה זו נח גזר עבדות על כנען, וכך הוא כותב (שם עמוד ש"פ): "..נח נברא לתקן העולם.. ואז מה עשה, הנה **"שם"** - הוא המשך הזרע הטוב של אברהם. **"חם" - נתנו לעבד**, שנאמר (בראשית ט, כו) ויהי כנען עבד למו, **ו"יפת"** - אמר: 'וישכון באהלי שם'".

וממשיך הרמח"ל לבאר ש"יפת הוא לבחינת הקרובים יותר אל הקדושה, והם הגרים הנעשים בזמן הגלות, שנאמר בהם (ישעיה נד, טו) 'מי גר אתך עליך יפול', **אך חם הוא לרחוקים, שהם הגרים הגרורים שנשארים בבחינת עבדים**".

דהיינו שבני יפת שהם יותר קרובים אל הקדושה, הם יכולים להיתקן על ידי **גרות** - "וישכון באהלי שם", אבל חם, הרחוקים מהקדושה, אינם יכולים להתגייר, והתיקון שלהם הוא אך ורק ע"י **שיהיו עבדים לבני שם** - "ויהי כנען **עבד** למו".

כשגוי משתעבד לישראל – הוא כופה את הסט"א תחת השכינה

ועתה עלינו להבין כיצד השעבוד של אומות העולם לישראל מוציא אותם מיד הס"א.

הביאור לזה נמצא בפירוש רמ"ד וואלי בסוגיא של יעקב ועשיו. עוד לפני לידתם של יעקב ועשיו, כאשר נאמר לרבקה מבית מדרשו של שם מהותם של שני הבנים שנמצאים במעיה, ראה הקב"ה צורך לומר ש"**רב יעבוד צעיר**" (בראשית כה, כג).

ומבאר רמ"ד וואלי שם (בראשית ח"ב עמ' שסג): "**שהקליפה צריכה לשמש אל הקדושה**", כלומר שה"איתערותא דלתתא" **שעשיו משתעבד ליעקב**, מעורר "איתערותא דלעילא" **שהקליפה (הסט"א)** שעשיו מושרש בה **משתעבדת אל השכינה** שיעקב מושרש בה. וממילא, **כיון שהגוי בעבודתו**

דבר העורך

הגמ' (זבחים יט, א) מביאה מעשה על אחד האמוראים, רב הונא בר נתן, שסיפר לרב אשי "זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דאיזגדר מלכא [- פעם אחת עמדתי לפני איזגדר המלך, שהיה מלך פרס] והוה מדלי לי המיינאי ותיתייה ניהליה [והיתה חגורתי מוגבהת למעלה, והוא סידר אותה למקום יותר נמוך כדי שאראה נאה], ואמר לי: 'ממלכת כהנים וגוי קדוש' כתיב בכו [ופירש"י: וצריכין אתם לנהוג עצמכם בתפארת של כהנים, דכתיב בהו (יחזקאל מד, יח) 'לא יחגרו ביזע']".

כי אתאי קמיה דאמימר, אמר לי: אקיים בך [נתקיימה בך נבואת ישעיהו] 'והיו מלכים אומניך'".

בסיפור זה שהגמ' אומרת עליו שהיה בו קיום של הנבואה "והיו מלכים אומנייך", אנחנו רואים שלא היה זה בכפיה והכרח, אלא מרצונו האישי של הגוי לשמש את רב אשי מחמת הרגשתו בחשיבות עם ישראל. וכאן אנחנו רואים את **שמחתם והנאתם של הגוים מהשתעבדותם תחת יד ישראל**. אין זה **דיכוי של אותם אומות, כי אם העלאתם ותיקונם**, וכפי שביארנו באריכות במאמר על הפרשה.

ואף שלעתיד לבא יהיו הגוים מוכרחים להשתעבד לישראל ואם לא כן לא יהיה להם זכות קיום, מכל מקום הם יעשו את זה ברצון, ומתוך הבנה שבכך הם מתקנים את נפשם, וכמו שכותב רמ"ד וואלי בפירושו לתהלים (סז, ה - ח"א עמ' שעג): "**ואע"פ שאדום יוכרח לעבוד לישראל, מכל מקום השמחה של תיקון העולם תהיה כל כך גדולה, שלא ידאג אדום בעבודתו לישראל..**".

*

וכך כותב הרמח"ל (מאמר הגאולה) "וגם לזמן העתיד שישובו כל האומות אל האמת, ובגוים לא יתחשב, כי כל האומות לא יהיו אלא במדרגת עבדים, שכן נאמר בהם ולעבדו שכם אחד, אבל ישראל בנים המה לה', ועל כן הירוד בישראל יותר הוא ממלך שבאומות פי כמה, ובהכיר כל הגוים האמת הזאת - **מעצמם יבואו ומאהבתם לשרת את ישראל, כי אז טוב להם**, וזהו שנאמר והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך".

ולכן אומר הנביא "**והיו** מלכים אומניך", ולא "**ונתתי** מלכים אומניך", משום שזה יגיע מרצונם, לאחר שיבינו שזה **תיקון נפשם,** וכמו שמבאר רמ"ד וואלי (תהלים קמח, יא): "מלכי ארץ וכל לאמים, שרים וכל שופטי ארץ [יהללו את שם ה'..], אלו מלכים ולאמים הנשארים אחר התיקון, **ואע"פ שיהיו משועבדים לישראל, נוח להם** באותו הזמן להיות עבדים ממה שהיו מלכים קודם לכן, **לפי שיכירו וידעו שהצילו את נפשם בבואם לחסות תחת כנפי השכינה**, ולא ילכו עוד בתהו ויאבדו כשאר המלכים שמתו בדבקותם הטמא, שהיו כלם יורדי גיהנם, כמו שכתוב בספר יחזקאל סי' ל"ב. ולכן ממילא משמע, **שראוי להיות שמחה גדולה למלכי האומות,** שיזכו להתקן באותו הזמן וינצלו משאול תחתית.

והראיה על שמחתם, ממה שאמר הנביא: **והיו** מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך, כי מן הלשון הזה שאמר "והיו" משמע **בחיריים ולא מוכרחים**, שאם היו מוכרחים היל"ל: 'ונתתי' מלכים אומניך וגו', **והבחירה שלהם תהיה מפני שמחתם הגדולה שיזכו להיות עבדים לבני קל חי,** שיהיה מראיהם באותו הזמן כמראה מלאכי האלקים נורא מאד. ואם עבדו קודם לכן לנצר נתעב שיצא מאומתם, ותלו אותו על העץ מפני רוע מעלליו, כל שכן שיעבדו לאנשים חיים וקיימים שלימים וקדושים, שאין עוד המות כרוך בעקבם. וכענין אמרם ז"ל: שעתידים הצדיקים שיאמרו לפניהם קדוש, שנאמר: והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו...".

*

ומן הענין להביא כאן מה ששלח לנו אחד הקוראים סיפור

שקרה בשנים האחרונות אצל אחד מרבני ירושלים, אשר ממחיש לנו בזעיר אנפין את אותה נבואה, שבעז"ה במהרה נוכל לראות בקיומה באופן מלא. וכך הוא מספר: "משלחת של כמרים ביקשו להיכנס פנימה לשוחח עם הרב. הם הובלו אחר כבוד לסוכתו הצנועה. באנו לשוחח עם הרב הם פתחו.

במה אוכל לעזור? שאל הרב את האורחים.

רצינו לספר לרב את הקורה עמנו, ובעקבות כך לשאול שאלה שמטרידה את מנוחתנו מזה זמן רב - הם משיבים.

הם מתחילים לספר את קורות ימיהם בשנים האחרונות, אנו קבוצה של כמרים נכבדים שמקיימים באדיקות את שבע המצוות שנצטוינו בהם מימי נח, **וכבר זמן רב שאנו תרים אחרי היהודים, לחפש אחר עיקרי אמונתם ולנסות להיטיב עמהם, כי יודעים אנו כי הם נבחריו של הבורא.**

הוא שואל כיצד הגיעו להכרה זו וכיצד בא הדבר לידי ביטוי מעשי, והם ממשיכים לתאר את שעבר עליהם אך לאחרונה.

במשך זמן רב אנו חוקרים ודשים אודות הקורה בעולמנו, והגענו למסקנה ברורה, **שהיושב בשמים ברא את עולמו בעבורכם היהודים, וכל רצונו הוא להיטיב עמכם בכך שהוא מבקש מכם לקיים את מצוותיו.**

התחקינו אחר קיום המצוות וראינו שמטרתן ליצור קשר חזק ביניכם לבין קונכם, ותהינו אם גם אנו יכולים לזכות לכך, משגילינו שאף אנו נצטוינו בשבע מצוות אותן אנו חייבים לקיים מחמת ציווי, החילונו לברר עליהן, ותוך זמן קצר החלטנו לקבל עלינו לשמרן באדיקות מכל משמר, ומאז אנו חשים ברגעי התעלות מיוחדים.

לפני זמן מה נסענו לרוסיה, בבקשנו לחקור עוד על היהודים, והנה בעמדנו בכיכר האדומה במוסקבה, אנו פוגשים בקבוצת אנשים שחזותם העידה עליהם כי יהודים הם.

הבטנו על פניהם ולא יכולנו לעצור בעד רגשותינו הגואים לרגל מעלתם של אותם אנשים. וכמין מגנט, חשנו לפתע כולנו כי הם נבחריו של הבורא, וחייבים אנו לסייע להם במילוי מבוקשם.

ניגשנו אליהם ושאלנום אם הם צריכים דבר מה, הם ענו שהגיעו לראשונה בחייהם לרוסיה, הם נשלחו על ידי רב גדול מאנגליה ע"מ לברר על חיי היהודים במוסקבה, אך הם אינם יודעים היכן עליהם להתהלך כדי למלא את שליחותם. חיש מהרה הצענו את עזרתנו. אחד מחברי הקבוצה הזמין מיניבוס גדול, וכשזה הגיע, עלינו ובקשנו מהנהג להסיענו לקהילה היהודית בסט. פטרבורג.

עם הגיענו למקום, הצגנו לפני הקבוצה היהודית את הקהילה, **ואמרנו שאנו מסתובבים מזה זמן ברחבי רוסיה ומתחקים אחר היהודים, שלמרות כל מה שעבר עליהם בכל הדורות, שמרו בקפדנות על דתם, והדבר הביא אותנו להשתאות. אמרנו להם כי חשים אנו מזל גדול בפגשנו אותם, שכן כל רצונו לסייע ליהודים.**

היהודים ששמעו את דברי אותם כמרים, לא האמינו למשמע אוזנם,

אך הם לא ויתרו. **במהלך ימים ארוכים סייעו הכמרים ליהודים בכל שנדרשו, כשהם מעריצים אותם ואת דרכם.**

*

הרב נפעם לשמע הסיפור, **ולנוכח מציאות בה שבעים זאבים עמלים בכל כוחם לטרוף טרף קל בעם ישראל, אין זה חזון נפרץ לראות כמרים משכילים שזו דברתם, וזוהי שפתם.**

הוא פנה אליהם והתעניין: "ומהי השאלה שרציתם לשאול אותי?".

והם השיבו בפשטות: "**באנו לשאול את הרב, אימתי יתקיימו דברי הנביא שלכם ישעיה, שאמר בנבואתו את חזון אחרית הימים** - (ישעיהו מט, כב): "כה אמר ה' אלוקים הנה אשא אל גוים ידי ואל עמים ארים נסי והביאו בניך בחצן ובנתיך על כתף תנשאנה. והיו מלכים אמניך ושרותיהם מיניקתיך אפים ארץ ישתחוו לך ועפר רגליך ילחכו..", **באנו לשאול את הרב, אימתי נזכה לכך שנוכל לעבוד את היהודים, אימתי נוכל ללחך את עפר רגלכם?**

לפתע נפרש לפניו חזון אחרית הימים כשמלה. והגעגועים לבואם, ולבניית בית המקדש - פרצו להם את כל גבולות הלב, **"אחרית הימים, אחרית הימים", מלמל בדמעות".**

נשא תפילה אל ה', שנזכה לראות במהרה בקיום כל הנבואות הטובות - כי ה' דיבר טוב על ישראל.

בברכת התורה, העורך

לישראל - החליש את הקליפה שהוא מושרש בה, ע"ז הוא יכול להתגבר על הקליפה שכבר נחלשה, ולצאת מתחת ידה.

במקום נוסף מבאר רמ"ד וואלי את היסוד הנ"ל: הנביא מספר שבתחילת מלכותו שלח שלמה המלך אל חירם שהוא רוצה לבנות בית לה', ולכן הוא מבקש ממנו לשלוח את עבדיו שיכרתו עצים מן הלבנון לבית המקדש, "ויהי כשמוע חירם את דברי שלמה וישמח מאד ויאמר ברוך ה' היום אשר נתן לדוד בן חכם על העם הרב הזה. וישלח חירם אל שלמה לאמר שמעתי את אשר שלחת אלי, אני אעשה כל חפציך בארזים ובעצי ברושים.." (מלכים א – ה, טז). וצריך להבין מדוע היה צריך דוקא שעבדי חירם יכרתו עצים מן הלבנון, איזו אומנות מיוחדת ישנה כאן.

מבאר רמ"ד וואלי שגם כאן היה זה מחמת אותו ענין, שהשעבוד של אומות העולם לעם ישראל, כאן בעולם הזה - גורם **שקליפת הסט"א תיכנע אל השכינה** וזו לשונו (שיר השירים עמ' יז): "..חירם מלך צור ר"ת חמ"ץ, [- כלומר, שהוא היה בעל גאוה, כמו החמץ שמתגאה, וכמש"כ רמד"ו (מלכים עמוד ל"ט) "..שעל ידי גילוי חכמתו (של שלמה) נתקן היותר מקולקל מכל המלכים, זהו ח'ירם מ'לך צ'ור ר"ת חמץ, שהיה מתגאה יותר מדי, ועושה את עצמו אל"]. שהשפיל את גאותו והודה לשלמה.. ואמר בפה מלא ברוך ה' היום אשר נתן לדוד בן חכם על העם הרב הזה.. ושלח לו עצים לבנות בית אל הקדושה, שגם הוא נכנע אליה.. **ומה שנעשה למטה היה רמז אל העשוי למעלה, שנכנעה קליפת נוגה ובאה לשמש את הקדושה**".

לאחר שהגויים יוצאים מהסט"א – זוכים לאור השכינה

מלבד מה שהגוים זוכים בהשתעבדותם לישראל ל"סור מרע" – לצאת מיד הסט"א, וכפי שראינו עד כאן, הם זוכים ע"ז ג"כ **ל"עשה טוב"** – ליהנות מאור השכינה השורה על ישראל, וכמו שאומרים חז"ל (פסיקתא רבתי פיסקא לו): "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח.. באותה השעה מבהיק הקדוש ברוך הוא אורו של מלך המשיח ושל ישראל, וכל אומות העולם בחושך ואפילה, והולכים כולם לאורו של משיח ושל ישראל, שנאמר 'והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך".. ובאים כולם ונופלים על פניהם לפני משיח ולפני ישראל ואומרים להם **נהיה לך ולישראל עבדים**, וכל אחד ואחד מישראל לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנאמר (זכריה ח, כג) "כה אמר ה' צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר **נלכה עמכם כי שמענו אלוקים עמכם**" עכ"ל. וביאר מהר"ם אלשיך "כי שמענו כי אלקים עמכם. **ובכן בהלוות אליכם ייטיב לנו**".

ולפי הדברים הנ"ל זהו ג"כ הביאור במה שהפסיקתא דרש על פסוק זה, שכך הגויים אומרים: "אנחנו רוצים להיות עבדים שלכם, כי **בהשתעבדותינו אליכם יאיר לנו מאורכם**".

וממילא אנו למדים, שהשתעבדות האומות לישראל, מזכה אותם גם ל"**סור מרע**" – לצאת מיד הסט"א, וגם ל"**עשה טוב**" - להתקדש באור השכינה השורה על ישראל.

השתעבדות בת פרעה למשה – תיקן מידותיה

ולאחר כל זה מבואר היטב **כיצד הגיעה בת פרעה למדת הרחמנות**, משום שבעצם העובדה שהיא שמשה את משה רבינו, בזה היא הכניעה את הס"א, [ובפרט שהיא היתה בת פרעה, המלך החשוב ביותר באותו זמן (שמות רבה ה, יד), והיא היתה הבת החשובה ביותר שלו, שהרי היא היתה בתו הבכורה (ילקוט שמעוני, בא, רמז קפו), והיה זה כעין מה שאומר הנביא "והיו **מלכים** אומניך", ובכך היא הכניעה את הסט"א בהכנעה גדולה מאד, ועדמש"כ רמד"ו (ישעיהו עמ' תעו): "ולא עוד אלא **שגם הראשים של הקליפה יכנעו אל הקדושה**.. וז"ס "**בכרי**" מדין ועיפה. שהוא מלשון **בכורה**, סוד הראשים של הקליפה שהם הבכורים". ושם (עמוד תע"ח) "ומלכיהם ישרתונך.. החשובים שבהם, סוד המלכים ששרשם מן העליונות"], ועי"ז היא זכתה **ל"סור מרע"** - לצאת מהמידות הרעות של הסט"א.

ולא עוד, אלא שזכתה ג"כ ל"**עשה טוב**" - להידבק באור השכינה ששרתה על משה, וכמו שממשיך הכתוב "ותפתח ותראהו את הילד", ודרשו חז"ל (סוטה יב, ב) "א"ר יוסי ברבי חנינא: **שראתה שכינה עמו**". ועי"ז היא נכנסה למידות הטובות של השכינה - ולכן "**ותחמול** עליו".

ובנו בני נכר חומותיך – בנין ארץ ישראל לעם ישראל

משליחותו של חירם מלך צור אנו רואים דבר נוסף. לא היתה זו הכנעה גרידא למען **עם ישראל**, שמייצגים את השכינה, אלא גם הכנעה לבנין **בית המקדש**, מקום השראת השכינה, ובכך היתה הכנעה גמורה של הס"א לשכינה, כמו שכותב רמ"ד וואלי הנ"ל (שיר השירים עמ' יז): "..חירם מלך צור ר"ת חמ"ץ, **שהשפיל את גאותו והודה לשלמה**.. ושלח לו עצים **לבנות בית אל הקדושה**..".

ומבואר בדבריו הענין הנ"ל שחירם נכנע לשני דברים שמייצגים את השכינה. **א.** לבית המקדש גוף השכינה (שהוא הפנימיות של ארץ ישראל). **ב.** לשלמה שהוא בן השכינה ומייצג אותה. ומצד שני הדברים הללו – זה גרם **שלמעלה הסט"א נכנעה בשלימות מפני השכינה**.

ושני התיקונים הללו נעשים בקיום דברי הנביא (ישעיהו ס, י) **ובנו בני נכר חמתיך** ומלכיהם ישרתונך". בשעבוד זה של האומות לישראל, שהם בונים את **ארץ ישראל לעם ישראל**, ישנה הכנעה של הס"א לשני דברים שמייצגים את השכינה: **א.** ארץ ישראל שהיא גוף השכינה. **ב.** עם ישראל שהם בני השכינה, וכאשר כל זה נעשה ע"י מלכיהם, הרי שיש כאן הכנעה גמורה של הס"א.

תמצית המאמר

השאילות: א]. בתיה בת פרעה ריחמה על משה - "**ותחמל עליו**" * מהיכן זכתה למידת הרחמנות שהיא מסימני ישראל, ולא של האומות?

ב]. מה שבתיה גידלה את משה – גרם שנעשתה יהודיה ונתדבקה בשכינה * כיצד זה פעל?

תשובה: מידותיהם הרעות של האומות נובעות מכך שהם מושרשים בסט"א, ומושפעים ממידותיה * "באיתערותא דלתתא" שהגויים המושרשים **בסט"א**, משתעבדים לישראל המושרשים **בשכינה** – "איתער לעילא" **שהסט"א** נכנעת מפני **השכינה** * ולאחר שהחלישוה יכולים לנצחה ולצאת מידיה.

הגויים המשתעבדים לישראל זוכים ל"**סור מרע**" – שיוצאים מהסט"א * ול"**עשה טוב**" - שמתדבקים באור השכינה השורה על ישראל, ובמידותיה הטובות * "והלכו גויים **לאורך**".

ולכן לאחר שבת פרעה נשתעבדה למשה - זכתה לידבק במידות השכינה "**ותחמול** עליו".

"ובנו בני נכר **חומותיך**" - בנין **ארץ ישראל לעם ישראל** * ע"ז מכניעים את הסט"א לשני דברים שמייצגים את השכינה: א. **ארץ ישראל** גוף השכינה. ב. **עם ישראל** בני השכינה.

נבואות ה' לאחרית הימים

בספר יונה אנחנו קוראים על יונה הנביא שנשלח מאת ה' לעורר את אנשי נינוה לשוב בתשובה, והוא לא רצה לקיים את שליחותו. חז"ל מבארים מדוע הוא סירב: "אמר יונה, יודע אני שהגוים קרובים תשובה הן, והריני הולך ומתנבא עליהם והם עושין תשובה, **והקב"ה בא ופורע משונאיהן של ישראל**" (ירושלמי סנהדרין פרק יא הלכה ה).

[ובביאור הענין שהגויים קרובי תשובה עי' מהר"ם אלשיך (יונה א, א); וב"שפתי חיים" (מידות ועבודת ה', ח"ב עמוד רמח)].

ודבר זה היה כ"כ רע בעיניו, עד שאחרי שהוא ראה שאכן אנשי נינוה שבו - הוא אמר "ועתה ה' קח נא את נפשי ממני כי טוב מותי מחיי" (יונה ד, ג. ועיי"ש בפי' מצודת דוד ומהר"ם אלשיך).

וכתשובה לטענתו - הזמין לו הקב"ה קיקיון [צמח שעושה צל גדול] להיות צל על ראשו, ולמחרת בעלות השחר יבש הקיקיון, ויונה הצטער מאד על כך, עד שאמר "הֵיטֵב חָרָה לִי עַד מָוֶת", ואמר לו הקב"ה "אתה חסת על הקיקיון אשר לא עמלת בו ולא גדלתו, שבן לילה היה ובן לילה אבד. **ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה".**

ולכאורה יש לתמוה, שהרי הגוים לא נבראו אלא לשמש את ישראל, וכמו שנאמר על עשיו "ורב יעבוד צעיר" (בראשית כה, כג), דהיינו **שהגוים הם האמצעי וישראל הם התכלית,** וא"כ עדיף שאנשי נינוה ימותו - ובלבד שלא יגרמו קטרוג על ישראל, שהם **התכלית**.

◈

כיוצא בזה יש להקשות בדברי הגמרא בסנהדרין (צח, ב), שם מבואר, שאם הגויים ימותו במלחמת גוג ומגוג [אם הם לא יסייעו לעם ישראל בקיבוץ גלויות. יעוי' בסוף המאמר] - על זה נאמר הכתוב (ירמיהו ל, ו): "שאלו נא וראו אם יֹלֵד זָכָר, מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חֲלָצָיו כיולדה, ונהפכו כל פנים לירקון", ודורשת הגמרא: מאי **"ראיתי כל גבר"**? - אמר רבא בר יצחק אמר רב: מי שכל גבורה שלו [שהקב"ה מצטער בעצמו כיולדת], ומאי **"ונהפכו כל פנים לירקון"**? אמר רבי יוחנן: פמליא של מעלה ופמליא של מטה [שהמלאכים וישראל נעשים חולים, מרוב צערם מהצער של הקב"ה] - בשעה שאמר הקב"ה: **הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי, היאך אאבד אלו מפני אלו?**".

ולכאורה לשון זו תמוהה, משל לאדם שבישל תבשיל לבנו, ומצא שהתבשיל מסוכן, אם הוא יאמר **"התבשיל הוא מעשה ידי, ובני הוא מעשה ידי, היאך אאבד זה מפני זה"** - הרי זה כחוכא ואיטלולא, שהרי התבשיל הוא רק **אמצעי** לבן, וברגע שהתבשיל אינו מועיל לבן אלא מזיקו, בודאי שיקל בעיניו לאבד את התבשיל **האמצעי** מפני בנו שהוא **התכלית**.

◈

תשובה א' - הגויים תכלית בפני עצמה

אלא שבאמת יש לחקור, **האם הגויים נבראו רק כאמצעי בשביל טובת ישראל** - להיות עבדים לישראל, **או שתכלית בריאת הגויים הוא בשביל טובת עצמם - אלא שטובת עצמם מגיעה בדרך זו שהם משתעבדים לישראל.**

ומדברי הגמ' הנ"ל לענין גוג ומגוג מבואר, **שתכלית בריאת הגויים הוא בשביל טובת עצמם,** אלא שישראל חביבים אצל הקב"ה ביותר. ולכן כאשר קיומם של הגויים הוא על חשבון **קיומם** של ישראל - הקב"ה מעדיף לקיים את ישראל, משום שסו"ס ישראל הם היותר חביבים לפניו, ועם כל זה הקב"ה מצטער ואומר **"הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי, היאך אאבד אלו מפני אלו"**.

וכך מבאר הספורנו על הכתוב (שמות יט, ה) "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי **והייתם לי סגולה מכל העמים** כי לי כל הארץ". וביאר הספורנו: "והייתם לי סגלה מכל שלימות ישראל בתיקון האומות

העמים. **אף על פי שכל המין האנושי יקר אצלי..** כאמרם ז"ל (אבות ג, יד) **חביב אדם שנברא בצלם,** מכל מקום **אתם תהיו לי סגולה מכלם**".

ומעתה מיושבת הקושיא שפתחנו בה, מדוע רצה הקב"ה בתשובתם של אנשי נינוה אע"פ שיגיע מזה היזק לעם ישראל, משום ששם לא היה מדובר להחיות את הגויים על חשבון **קיומם** של ישראל, אלא על חשבון **רווחתם**, [כי הקטרוג היה רק להצר לישראל, ולא לאבדם ח"ו], ולכן הקב"ה העדיף את קיומם של האומות.

◈

וכך מבואר בדברי רמ"ד וואלי זיע"א (תהלים לג, יד): "ועדיין שמא תאמר: **למה ברא השי"ת שבעים אומות בעולם,** אם בחר באומה אחת בלבד, וכל השאר כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו".

והוא אינו מתרץ שהגויים נבראו כדי לשרת את ישראל [וי"ל משום שהרבה שלוחים למקום להיטיב לישראל, ואין צריך בשביל זה לברוא אנשים בעלי דעת ורגש שירגישו נחותים שכל בריאתם לצורך אחרים], אלא שתכלית בריאתם **לטובת נפשם**, וכמש"כ (צפניה ג, ט) "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד", יעוי"ש בהרחבה.

◈◈◈

תשובה ב - ישראל והאומות, כנשמה וגוף

באופן נוסף יש ליישב את השאלה למה ה' דאג לתיקון אנשי נינוה אע"פ שיצא מזה נזק לעם ישראל - משום שכאשר עם ישראל מתקנים את הגויים, אי"ז טובה רק לגויים, אלא גם **טובה לעם ישראל**. ונבאר את הדברים:

הגר"א מפרש את ספר יונה על דרך הדרש, ומתחיל הגר"א לבאר את תחילת הספר (א, ב) "קום לֵךְ אֶל נִינְוֵה": "קום לך. **קום ממקומך שישבת בגן עדן ולך אל העולם הזה:** נינוה. הוא עולם הזה שהוא הדום רגליו ושם נויהו.. **ועבור זה שולח את האדם לתקן את נויהו של השם**".

ולכאורה משמע שישנה הקבלה בין מה **שהנשמה יורדת לעולם הזה** (כפי הדרש), לבין מה **שיונה נשלח אל אנשי נינוה** (כפי הפשט).

ביאור הדברים עפ"י מה שמלמד אותנו הרמח"ל, שאחד התפקידים של הנשמה הוא לזכך את הגוף, ש"יש בחוקה **שתזכך עצם הגוף וחומרו, ותעלהו עילוי אחר עילוי,** עד שיהיה ראוי להתלוות עמה בהנאה בשלמות". (דרך ה' - ח"א פ"ג ס"ז).

והנה, יחס הנשמה כלפי הגוף - מקביל במידה מסויימת ליחס שבין ישראל לאומות, וכמ"ש הרמח"ל (אדיר במרום עמ' תסט) שה' ברא נשמות ולבושים, **"הנשמות הם נשמות ישראל, והלבושים הם נשמות אומות העולם"**, הרי שהאומות ביחס לישראל הם כמו הגוף שהוא לבוש של הנשמה, וממילא, כמו שתפקידה של הנשמה לתקן את הגוף, כמו"כ תפקידם של ישראל לתקן את האומות, וכמו שממשיך הרמח"ל "ונשארו לנשמות הקדושה (כלומר, **מוטל על נשמות ישראל**) להסיר לבושים אלה (כלומר את נשמות הגויים) מיד הסט"א, ולהחזירם אליהם בסוד גרים גרורים, שזהו סוף תיקון".

ומעתה מבוארים דברי הגר"א, **שמה שהנשמה יורדת לתקן את הגוף - מקביל למה שיונה נשלח לתקן את אנשי נינוה.**

◈

הנשמה משתלמת בתיקון הגוף

והנה באמת לא רק **הגוף** מתעלה ע"י הנשמה, אלא גם **הנשמה** מתעלה בהיותה בגוף, וכמו שכותב הרמח"ל (דרך ה' - ח"א, פ"ג, סי"א), "אך השלימות האמיתי המעותד לזוכים לו, לא ישיגוהו לא הגוף **ולא הנשמה**, אלא בהתחברן שנית אחר התחיה". הרי שגם הנשמה אינה בשלימות כאשר היא ללא הגוף. וכך מבאר הרמח"ל בהמשך, שלאחר שחטא אדם הראשון ונעשה הגוף עכור ואינו יכול לקבל כראוי את הזיכוך של הנשמה, לא רק הגוף מפסיד מזה, אלא "**גם היא [הנשמה] מפסדת..** שאינה פועלת הפעולה הראויה לה, שהיא זיכוך הגוף. **ואלו הייתה פועלת אותה, הייתה משתלמת בזה שלמות גדול.. שהרי פעולת שלמות היא היות מטיב ומשלים זולתו...**".

◈

וביאור הדברים עפ"י מה שמבאר הרמח"ל ב"דרך ה'" (ח"א פ"א ס"ב) שבכדי להידבק בהקב"ה וליהנות מטובו, צריך להיות דומה לו [כי **הדומה מתדבק בדומה**], ובאמת אין שום מעלה שאנו יודעים על עצמותו, אלא רק מעלה זו "**שהוא מצוי שלם בכל מיני שלמות, ולא נמצא בו חסרון כלל**". ולכן "גזר וסידר.. שתברא בריה.. שתקנה לעצמה את **השלימויות** ותעדיר ממנה את החסרונות, **ואז יקרא שנתדמית במה שהיה אפשר לה לבוראה,** ותהיה ראויה לידבק בו וליהנות בטובו".

וכאמור אין לנו אפשרות לראות את שלימותו של הקב"ה בעצמו, שהרי איננו רואים את מעלותיו שבהם הוא שלם, אלא רק את פעולותיו, שכאשר הוא לוקח דבר פגום ורע, והופך אותו **לשלם מכח שלימותו** - הרי זה נחשב שאנו רואים את שלימותו, דרך מה שנפעל על ידו.

ולכן גם הנשמה צריכה להיות דומה להקב"ה בזה, שהיא לוקחת את הגוף הפגום - והופכת אותו **לשלם מכח שלימותה**, ואז היא מתדמה לבוראה, וזוכה לידבק בו וליהנות מטובו.

ומעתה נבין, שגם מה שישראל מתקנים את הגויים הפגומים, הוא באותו אופן, שישראל **משלימים את האומות מכח שלימותם**, ובזה הם מתדמים להקב"ה, וכך הם זוכים להתדבק בו וליהנות מטובו.

ומעתה מיושב מדוע רצה ה' לתקן את נינוה אע"פ שיצא מזה נזק לעם ישראל - משום שכאשר ישראל סובלים עבור תיקון האומות, הם עצמם יוצאים נשכרים מזה, והוא בבחינת "הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה".

◈◈◈

מצוה להתפלל שהאומות יסייעו בבנין ארץ ישראל

ואכן כותב הרמח"ל (אוצרות רמח"ל משלי עמ' קפ): "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו.. [חמור רומז לאומות העולם, שבאחרית הימים **מצוה] להשתדל לתקנם, בסוד גרים גרורים, וזה נקרא חסד של אמת,** שהוא חסד שעושים עם המתים - אומות העולם שנקראו מתים, **שצריך לישתדל אחריהם ולתקנם - "עזוב תעזוב עמו",** כי אדרבא הם נעשים מועילים לישראל, כמו שכתוב "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך". יעו"ש בהרחבה.

וכן הובא בספר "מעיני הישועה" בשם הגר"א, **שמצוה להתפלל על האומות, שיזכו לסייע בבנין א"י:** "**אם מלכי הגויים יקבצו נדחי ישראל, ויהיו לעזר לבנות הערים הנחרבות,** יבטל ה' כל הנבואות הרעות אשר דיבר עליהם, ולא יהיה כלל מלחמת גוג.. כי על הטוב לא ינחם ה', ועל הרעה ינחם.

.. ואם יעשו המלכים הטובה הגדולה הזאת - ליתן כבוד לה' ולפאר בית מקדשו אשר זה חרב כמה שנים, יהיו בטוחים שלא יבא עליהם שום רע, ויהיה שם ה' נקרא עליהם כמו שנקרא אלוקי ישראל, **כי הבטיח ה' שאחר גאולת ישראל אלוקי כל הארץ יקרא, שנאמר וגואלך קדוש ישראל אלוקי כל הארץ יקרא.**

הלא תראה התפילה שסדרו לנו אנשי כנסת הגדולה: "ולירושלים עירך **ברחמים** תשוב (שיקוים נבואת ישעיה ולא נבואת יחזקאל) שלא יבא שום רעה על ישראל. וכסא דוד **מהרה** לתוכה תכין (שלא יתעכב י"ד שנה **ולא יהיה כלל מלחמת גוג וכל הגויים לבא על ירושלים) שלא יגיע שום רעה על אומות העולם".**

תמצית המאמר בעמ' הבא

כי רצו עבדיך את אבניה

הגאון רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל – הסבא מסלבודקא

עליית הישיבה לאר"י – גרמה עליה רוחנית לכל בחור, ללא יוצא מהכלל

דוגמא **להתעלות הבאה בזכותה של ארץ ישראל**, היה המשגיח [הגר"מ חדש] נוהג לתת בוועדים – **הסבא זצ"ל ראה התעלות ושינוי לטובה בכל בני הישיבה, ראה כיצד השפיעה ארץ ישראל על אישיותו של כל בחור מבחורי הישיבה**. וכדי להביע את שביעות רצונו ואת שמחתו, כיבד הסבא זצ"ל את כל אותם בני הישיבה בהקפה בשמחת תורה הראשונה בה זכו להיות בא"י. אולם היה בחור אחד עליו לא ראה הסבא שינוי, עליו לא ראה הסבא כיצד השפיעה א"י, ולכן היה אותו בחור היחיד מבני הישיבה שלא קבל הקפה באותו שמחת תורה.

לקראת מוצאי אותו חג שמחת תורה ביקרו המשגיח זצ"ל עם קבוצה של בחורים בביתו של אחד מגדולי ירושלים, כשבתוכם נמצא אותו בחור והנה תוך שירה ושתיית יין, השתכר אותו בחור, ומתוך שכרות החל לדבר בדברי תורה, מוסר ויראה, באופן נעלה. המשגיח התפעל והזדרז לספר לסבא את הדברים שאמר אותו בחור, **הסבא שמח שמחה גדולה כשהבין מהדברים שאכן אף אותו בחור התעלה באופן מיוחד בזכות עלייתו לארץ ישראל**, אך שמחתו של הסבא הועמה כשעבר זמן ההקפות ואותו בחור לא זכה בהקפה למרות שהיה ראוי לה. ואשר על כן תיקן הסבא לעשות הקפות שניות במוצאי שמחת תורה - הקפות שלא נהגו לעשות בחו"ל - **כדי להביע את הוקרתו להתעלותו של אותו בחור, התעלות מיוחדת בה התעלה עם חבריו בזכות הטהרה, הקדושה, האוויר והאווירה של ארץ ישראל**". ("אור מאיר" ח"ב עמ' עא).

◈◈◈

הגה"צ הרב אברהם סלומון זצ"ל (משגיח ישיבת חברון גבעת מרדכי) בדמותו הנאצלה תמיד הזכיר את דרכו של קברניט הישיבה, בימי בראשית, הסבא מסלבודקא, אשר סופר עליו שידע להכיר ולהבחין בכל בחור, במה נשתנתה מידתו בכל תקופה, **ולאחר עליית הישיבה לא"י, הגדיר ומצא בכל בחור במה נתעלה ע"י אווירת א"י**. ("עד שבחברון" עמ' 123).

◈◈◈

איסור הוצאת לעז על אר"י - אפילו דבר אמת שהכל יודעים בו

הגמרא מספרת (כתובות קיב) "רבי אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא", ומפרש רש"י: "כשהשמש הגיעה למקום שהם יושבים וגורסים וחמה מקדרת עליהם, עומדים משם לישב בצל. וימי הצינה, עומדין מן הצל ויושבין בחמה, כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל. נמצינו למדין, **עד כמה יש להשמר מפני דיבור של לעז על ארץ ישראל, אפילו דבר אמת שהכל יודעים בו**, שכן החום בימי הקיץ והקור בימות הצינה, **הינם סבל אמיתי**, למרות כן, מאחר שסבל זה עלול לגרום להבעת תרעומת על הארץ, אשר אף הוא דבר איסור, לכן נזהרו האמוראים לבל יבואו לידי כך, לכן היו מחליפים מקום ישיבתם לפי מצב השמש והצל. ("משלחן גבוה", במדבר יד, לז. מפי הסבא מסלבודקא).

◈◈◈

ניכר היה על ה"סבא" - שנתרומם לדרגות גבוהות בא"י

מאז עליתו של רנ"צ התחילה תקופה חדשה בישיבה ואולי גם בחייו ובהנהגתו של ר' נתן צבי למרות זקנתו המופלגת בעברו את גיל השבעים וחמש, אסף את כחותיו והשקיע מאמצים כבירים בפיתוח הישיבה ובחיזוק התלמידים, **ניכר היה שהוא שינה בארץ את דרכו והתרומם לדרגות גבוהות יותר..**

◈◈◈

ה"סבא" תיקן מכשולי העיר – משום חיבת אר"י

ר' נתן צבי, גילה חיבה יתירה לארץ הקודש, שהיתה מתבטאת בצורות שונות. כדאי לציין עובדה אחת. בימים הראשונים להתישבותו בחברון, יצא בבוקרו של יום קיץ אחד, בשעה מוקדמת לפני התפילה, לטייל על הכביש הראשי המוליך ירושלימה, **ותוך הליכתו התכופף כמה פעמים לסלק אבנים יחידות שהיו מוטלות על הדרך**. מלוויו חשבו שכוונתו להסיר תקלה מרשות הרבים שיש בזה משום מצוה (רמב"ם הלכות חובל ומזיק פ"ז הי"ג). ברם כששאלו את פיו אם כיוונו לדעתו, הסתכל בהם בעינים תמהות ואמר **כי הרי זו גמרא מפורשת: "ר' חנינא מתקן מתקליה", ומסביר רש"י: "משווה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו, ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים".**

◈◈◈

ריבוי הדיבור בנושא קדושת הארץ – וזה השורש לדיבור על שאר הקדושות

ומתוך כך נסבו גם שיחותיו בעיקר על נושאים של קדושת הארץ, הוא הרגיש בארץ את אוירה הקדוש ועמד על נקודה זו **על כל צעד ושעל**[1].

... **מתוך שיחותיו על קדושת הארץ, בא להאריך את הדיבור על שאר הקדושות,** על קדושת השבת, על קדושת האדם, ודרש להעלות את החיים, לרבות חיי החולין שנראים לנו כגשמיים, למדריגה של קודש[2].

◈◈◈

כל היושבים בא"י – כשרויים בתוך "ארון קודש"

הוא המשיל את הארץ לארון קודש גדול שכל היושבים בה שרויים בתוכו תמיד, כי הרי כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל יש לו זכות גדולה (כתובות קי), וחייב להתאים למצב זה את ההנהגה היום יומית.

ומיניה וביה בא גם ללמד סנגוריה על הרחוקים והמתכחשים מבין תושבי הארץ, כי למרות אשמתם הרבה שהם חוטאים בפלטין של מלך, יש למצוא להם זכות, שהם נמצאים תמיד באוירה של קדושה. הרי כשאנו רואים יהודי – היה אומר – שבא לבית הכנסת פעם בשנה ביום הכיפורים, אנו מלמדים עליו בזה זכות, **על אחת כמה וכמה יהודים אלה שנמצאים בכל ימות השנה לא רק בבית הכנסת אלא כאילו בתוך ארון הקודש.**

◈◈◈

גם בימי חוליו שלא יכל ללמוד – התעודד בישיבתו בארץ ישראל

מתוך רעיון זה על אוירת הקדושה שבארץ ישראל, מצא רנ"צ נוחם גם לעצמו. בזמן ששכב בחודשים האחרונים לחייו על ערש דווי בירושלים, היה מתלונן לפעמים על אשר אין בכוחו לעסוק בתלמוד תורה. **אבל באותו זמן היה מעודד את עצמו שהוא לפחות שואף לקרבו אוירה של ירושלים, שכל נשימה ונשימה היא בקדושה ויש בזה מעלה יתירה.**

◈◈◈

קדושת שמו של הקב"ה – חל על אבניה, ועפרה, ואוירה, של ארץ ישראל

הוא הבין את קדושת הארץ כפשוטה, **שהיא טבועה בכל אבן ובכל גרגיר חול.** באותה ההזדמנות עמד על דברי נעים ומירות ישראל: "שבחי ירושלם את ה' הללי אלוקיך ציון". בפסוק נאמר שירושלים משוררת שבח והלל מיוחד לה'. ולא עוד אלא ששם אלוקים מתיחס עליה ביחוד, **כמו ששם ה' מתיחס לאבות הקדושים ולעם ישראל**: "אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב" או "אלוקי ישראל", **כן מתיחס שם ה' על העיר ציון כאמור: "אלוקיך ציון".** ומי כאן בעל התואר הלז ששם אלוקים מיוחד לו? הוי אומר, **אדמת ירושלם, אבניה, עפרה ואוירה, שכולם אינם אלא מציאות של קדושה עליונה**[3]. מתוך כך אהב לבקר לפרקים את מקומות הקדושים ובעיקר על יד הכותל המערבי ולשפוך שם שיח לפני ה', הוא ראה במקומות אלה קדושה יתירה, ולא רק באוירה שבהם, **כי אם כאמור גם באבנים ובסלעים ממש.**

◈◈◈

החינוך בחו"ל במקל חובלים – והחינוך באר"י במקל נועם

ר' נתן צבי שינה בחברון גם מקצת משיטת חינוכו. תחת אשר דרכי חינוכו בחוץ לארץ במשך כל ימיו היו לרוב חמורות בבחינת "זרוק מרה בתלמידים", החל בחברון לנהוג ברכות ובנעימות. הוא ציין בהזדמנויות מסוימות, **כי יש הבדל בין דרכי החינוך בגולה לבין דרכי החינוך בארץ. בחו"ל יש ללכת במקל חובלים, אבל בארץ צריכים ללכת במקל נועם**[4]. ("תנועת המוסר").

---

[1] ראה בספר "האיש על החומה" (ח"ב עמ' 154): "ביטויי החיבה והכמיהה של מורנו [הגרי"ח זוננפלד זצ"ל] לבנין הארץ, **שנטפו שפתותיו בכל עת מצא**, יש בהם כדי למלא כרכים שלמים, הצגנו כאן דוגמאות והתבטאויות בודדות שללמד על אחרים יצאו, כי לא היתה אצלו שעה פנויה מלהגות ולערוג להקמת שכינתא מגלותא ולשובם של בנים אל שלחן אביהם".

[2] כלומר, שיסוד ושורש כל עבודת ה' – הוא קדושת הארץ, **ומתוך שורש קדושת הארץ – מתפתחים ומשתלשלים שאר הקדושות.**
וביאור הדבר עפי"ד הגר"א בביאורו לשיר השירים (א, ג. פירוש ב'): "..אבל בני ישראל שמקבלים מן הארץ, והארץ לית לה מגרמה כלום, רק **כשזורעין לתוכה אז נותנת, ולכן אנו צריכים למצות**".
ובביאור הגר"א למשלי (יט, ט): כי התורה היא מן השמים **ומעשה המצוות מן הארץ..** כי הארץ מידתה אמת, **שנותנת באמת כל מה שזורעים בה, אם חיטים צומחת גם כן חיטים, ואם שעורים שעורים. וזהו 'אמת מארץ תצמח'**".
ומבואר, שגדר כל מעשי המצוות, הוא **לתקן ולזרוע את אדמת ארץ ישראל,** והאדמה תצמיח את כל השפע הקדוש שנזרע בה. [וביאור הדבר נתבאר בארוכה בגליון 17 בדבר העורך].
וממילא, גם הדיבור והלימוד על קדושת ארץ ישראל – הוא **הקרקע המוכשרת להצמיח ממנה את הדיבור והלימוד על כל המעלות והקדושות.**

[3] בדניאל (ט, יט) "ה' שמעה ה' סלחה ה' הקשיבה ועשה אל תאחר לעמנך אלקי **כי שמך נקרא על עירך – ועל עמך".** ופי' במצודת דוד: כי שמך וכו' - **לומר עיר אלקים, וכן אלקי ישראל** ואין זו כבודך לעזבם ביד העכו"ם.
וכתב הגר"א (אדרת אליהו דברים א, ו): "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" כי שניהם הן ביחוד ישראל וארץ ישראל, ישראל משבעים אומות וארץ ישראל מכל הארצות.
וכמו שנקרא "אלקי ישראל" (בראשית לג, כ עי"ש. ועי"ש א, א ד"ה ונקרא) **כן נקרא "אלקי הארץ". וזהו מה שאמר באברהם** "אלקי השמים **ואלקי הארץ"** (בראשית כד, ג).. וזהו מה שאמרו (כתובות קי, ב) "כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוק".

[4] בהערה שם ציין לסנהדרין (כד, א): "אמר רבי אושעיא... **נועם - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה. חובלים - אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמחבלים זה לזה בהלכה.**
וי"ל ששורש הדבר בדברי הזוה"ק במדבר (קיח, א): "כתוב אחד אומר **עבדו את ה' בשמחה**, וכתוב אחד אומר **עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**.. כאן בזמנא דישראל שראן בארעא קדישא, כאן בזמנא דישראל שראן בארעא אחרא..". וממילא, כיון שבחו"ל עיקר העבודה היא מיראה - לכן צריך **להעצים את היראה ע"י מקל חובלים**, ובאר"י שעיקר העבודה היא מאהבה - צריך **להעצים את האהבה ע"י מקל נועם.**

המשך מעמוד קודם

תמצית המאמר [נבואות ה' לאחרית הימים]

הקב"ה ציוה ליונה להוכיח את אנשי נינוה – אע"פ שיצא מזה קיטרוג על ישראל, משום "שהגויים קרובי תשובה" * וקשה, שכיון שהגויים **אמצעי** לישראל – לכאורה עדיף שהגויים ימותו, וישראל לא ינזקו?
כמו"כ קשה במה שהקב"ה אומר במיתת גוג ומגוג "היאך אאבדם מפני ישראל"
תשובה א – הגויים לא נבראו כאמצעי לישראל, אלא **לתכלית טובת עצמם** * אלא שטובתם באה ע"י שעבודם לישראל * ואמנם ישראל יותר חביבים * ולכן הקב"ה מוכרח לאבד את הגויים לצורך קיומם של ישראל היותר חביבים – אלא שהוא מצטער כיון שגם הגויים חביבים עליו * ובמעשה של "אנשי נינוה", שהקיטרוג על ישראל היה רק לפגוע **ברווחתם**, ולא **בקיומם** - הקב"ה העדיף את קיום האומות.
תשובה ב – כדאי לישראל לסבול בשביל לתקן את האומות * וכמו שכדאי לנשמה לסבול כדי להיות עם הגוף ולתקנו * והטעם, משום שהדרך **לידבק** בהקב"ה - הוא להיות **דומה** לו, והדומה מתדבק בדומה * ומעלת הקב"ה שאנו יכולים להשיג - שהוא **משלים את בריותיו מכח שלימותו** * ולכן כשהנשמה משלימה את הגוף, וישראל משלימים את האומות, מכח שלימותם – הם **מתדמים** להקב"ה, וזוכים **לידבק** בו, **וליהנות** מטובו.
"**עזוב תעזוב עמו**" – מצוה להשתדל בתיקון האומות ולהוכיחם שישתעבדו לישראל (רמח"ל) * "**וכסא דוד מהרה לתוכה תכין**" – מצוה להתפלל שתתבטל מהאומות גזירת מלחמת גוג, **בזכות שיסייעו בבנין ארץ ישראל** (הגר"א).

פרק א: ארץ ישראל - הנושא הראשון בתורה.
פרק ב: א"י - הנושא הראשון שה' דיבר עם הרועים.
פרק ג: ארץ ישראל - פסגת ההודאות.
פרק ד: תוכן פעולת המצוות – לבנות את א"י.

נחלת ה'

פרק ה: תכלית המצוות – לזכות לא"י
פרק ו: עיקר המצוות – ליושבים בארץ ה'.
פרק ז: הקפדת ה' הכי גדולה – על א"י.
פרק ח: ארץ ישראל – גוף העולם הבא.

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 36 שבט תשע"ז

מעניני הפרשה

פרשת יתרו

מרכזיותה של ארץ ישראל בתורה

פרק א. פתיחת התורה

ר' ירוחם ממיר זצ"ל כותב (דעת תורה בראשית עמ' ד): "כלל ועיקר גדול צריך לידע, כי אף שהתורה רבו ענייניה לאין מספר, מכל מקום כל התורה כולה הרי היא כמו 'דף גמרא אחד', בכל התורה כולה יש תכלית אחת שעליה סובבים הולכים כל הענינים.. מבראשית עד לעיני כל ישראל היא סוגיא אחת, **ורבי יצחק מבאר לנו שהסוגיא של כל התורה כולה היא ארץ ישראל, הנשמה של כל התורה כולה היא כיבוש הארץ**, זאת אומרת לעשות מקום להשראת השכינה, וכמו שהכתוב אומר מכון לשבתך פעלת ה'".

דברי ר' ירוחם סובבים הולכים על דברי חז"ל (מדרש תנחומא, ועי' ילקוט שמעוני תהלים רמז תתע) שהובאו ברש"י בתחילת התורה "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תהלים קיא, ו), **שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים**, הם אומרים להם **כל הארץ של הקב"ה היא**, הוא בראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

ולכאורה הקושיה בעינה עומדת, שהרי עיקר התורה היא המצוות, וא"כ יש לפתוח ב"החודש הזה לכם" שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ולא בענין ארץ ישראל.

על כך מבאר ר' ירוחם שבאמת "הסוגיא של כל התורה כולה היא א"י", ולכן פותחת התורה בתכלית זו "וכמו בבונה בית הנה מיד כשמניח את היסוד, הנה התכלית האחרונה כבר עומדת לנגד עיניו, כן מיד בהתחלת הבריאה, הנה **התכלית, דהיינו א"י, 'לתת להם נחלת גוים' היתה במחשבה תחילה**".

ולכאורה דבריו אינם מובנים, מדוע התכלית של כל התורה היא כיבוש הארץ, הלא אי"ז אלא אחת ממצות התורה ככל המצוות, ואע"פ שיש לה חשיבות מיוחדת משום שעל ידה עושים מקום להשראת השכינה, מכל מקום מדוע זה התכלית של כל המצוות.

◈◈◈

פרק ב. הנבואות הראשונות

ובאמת כדברי ר' ירוחם אפשר לראות בעוד מקומות כיצד ארץ ישראל בבחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה", כאשר באופן קבוע, בפעם הראשונה שהקב"ה התגלה אל האבות ואל משה רבינו, הוא דיבר איתם על ענין ארץ ישראל.

אצל **אברהם אבינו**, הנבואה הראשונה שלו היא "לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ **אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ**" (בראשית יב, א). או – "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים **לָתֶת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ**" (בראשית טו ז). [תלוי בשאילה אם ברית בין הבתרים היתה קודם "לך לך" או אח"כ. עי' סדר עולם פ"א ובי' הגר"א].

אצל **יצחק אבינו**, הנבואה הראשונה שלו היא: "**גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת** וְאֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרְכֶךָּ **כִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל**..." (שם כו, ג).

ואצל **יעקב אבינו**: "**הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ**" (בראשית כח, יג).

וכך אצל **משה רבינו**, בפעם הראשונה שדבר אתו ה', הוא אמר לו – "וָאֵרֵד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרִים וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא **אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ..**". (שמות ג, ח).

וכמו"כ הקב"ה אמר לו למשה רבינו, שכך הוא יתחיל את דבריו לעם ישראל, "כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֵיכֶם שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם.. וָאֹמַר אַעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֳנִי מִצְרַיִם **אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי... אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ**".

כמו"כ אנחנו רואים כיצד אצל האבות א"י תפסה מקום מרכזי בשיחתם עם בניהם ממשיכיהם [ראה מסגרת בעמ' 2].

◈◈◈

פרק ג. תכלית ההודאה

דבר נוסף אפשר לראות שכאשר עם ישראל מודים להקב"ה על כל הטובות שעשה אתם, הרי שהפסגה והתכלית של ההודאה היא על שנתן לנו את ארץ ישראל.

חז"ל אומרים (תנחומא יתרו ג): "..כשבאנו לים, לא הנחנו לשון של שבח שלא קלסנו לך". **דהיינו ששירת הים כוללת את כל המעלות הטובות**, וכיצד מסיימת השירה?: "**תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ**" וכו', (שמות טו, יז) – זו "**ארץ ישראל** שנקראת נחלה" (מכילתא דרבי ישמעאל שם).

ובדומה לזה אנחנו מוצאים ב"כמה מעלות טובות" שבהגדה של פסח, שבהם כוללים את כל הטובות שעשה לנו ה', ושמסיימים בהם "**והכניסנו לארץ ישראל** ובנה לנו את בית הבחירה".

ומבאר המהר"ל (גבורות ה' פנ"ט), וכ"ה עפ"י הגר"א (בהגדה שם) וכן ביאר ר' ירוחם (הובא במסגרת) – שארץ ישראל וביהמ"ק הוזכרו בסוף הט"ו מעלות אף לאחר קבלת התורה, משום שהם המעלות הכי גדולות.

והדברים צריכים ביאור כיצד מתיישב ענין זה שארץ ישראל נוטל מקום בראש ומתייחסים אליו כתכלית.

◈◈◈

פרק ד. תוכן פעולת המצוות

והנה באמת כאשר נתבונן נראה **שכל תוכן המצוות - הוא לבנות את ארץ ישראל**, וכמו שכותב הגר"א בפירושו לשיר השירים (א, ג פי' ב): "...אבל בני ישראל שמקבלים מן הארץ, והארץ לית לה מגרמה כלום (אין לה מעצמה כלום), רק כשזורעין לתוכה אז נותנת – **ולכן אנו צריכין למצוות**". [דבריו מוסבים על מש"כ לפני כן: "ישראל לבדם נפשותם מן **ארץ ישראל** והם דבוקים בה"]. דהיינו, **שעשיית המצוות היא אמצעי לזרוע ולבנות את ארץ ישראל.**

◈

ושורש הדבר נמצא כבר אצל אדם הראשון בגן עדן, עליו אומרת התורה (בראשית ב, טו) "וַיַּנִּחֵהוּ ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן **לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ**", ומבארים חז"ל בזוה"ק (בראשית כז, א) "לעבדה – בפקודין דעשה, ולשמרה – בפקודין דלא תעשה". ומבואר **שתכלית כל התרי"ג מצוות – הוא לעבוד ולזרוע את הגן עדן.** ואחרי שחטא האדם וגורש מגן עדן – הוא הגיע לא"י שהיא התחליף לגן עדן [משום שהגי"ע הוא השכינה (תיקו"ז נה דף פח, א), וארץ ישראל היא גוף השכינה (רמד"ו בראשית ח"א תכא)], וכמו שאומרים חז"ל בפרקי דר' אליעזר (פי"כ):

דבר העורך

לרגל פרשת יתרו, בה אנחנו קוראים על "יום חתונתו זו מתן תורה", הקדשנו את הגליון לטיול קצר בפרדס חמשה חומשי תורה עם ביאור חז"ל ורבותינו הקדושים, לראות מעט איך ש"שבחה **מבואר בכל התורה**", ו"גבוליה וכל ענינה **ענייני תורה בת מלך פנימה**" (הגר"א), "**ארץ ששמיה תורה, וארצה תורה, אבניה תורה, ועפרה תורה, ימיה ומעיינותיה וכל אשר בה..**" ("דליות יחזקאל" להגר"י סרנא, חלק ב', עמוד תי"ד).

"תבל זו ארץ ישראל, איזהו תבלין **שבתוכה** זו תורה" (ספרי עקב, פיסקא לז) - התורה מובלעת **בתוך** ארץ ישראל, התורה היא **עצם מעצמה** וחלק בלתי נפרד **ממהותה** של ארץ ישראל.

"שהתורה הקדושה וארץ ישראל **יש להם יחוס יחד** (חסד לאברהם, מעין ג - נהר ז), "**תורתנו המסורה מלאה** בשבח הארץ.. **ומיום מתן תורתינו הקדושה** לא פסקה הנבואה מלצוות על ישוב הארץ, **ואין לך פרשה שבתורה שלא נזכרת בה ארץ ישראל"** ("אור שמח"). "**הסוגיא והנשמה והתכלית של כל התורה כולה** היא כיבוש אר"י". (המשגיח הג"ר ירוחם ממיר).

*

ואם ישנו אי מי שבצוק העיתים ובלהט המלחמה עם מרשיעי ברית נוצר אצלו הרושם כי ארץ ישראל והתורה הינם צרות זו לזו, **נפתח את יריעות הספר תורה, ונראה כיצד התורה עצמה מכריזה על הקשר ההדוק שבינה ובין הארץ, וכיצד תכליתה של התורה היא לתקן ולרומם לבנות ולשכלל את ארץ הקודש, גוף העולם הבא**, [והיא אכן הדבר שהכי בונה את הארץ] וכמו שאמרו (זוה"ק פנחס, רנו, ב): "ה' בחכמה יסד ארץ - באבא יסד ברתא [- **ע"י החכמה העליונה** שנקראת אבא - "**אב בחכמה**", **נבנית השכינה** וגופה **ארץ ישראל**]". ואמרו (תדבא"ר פי"ד; קהלת רבה א, ט) שהתורה משולה לעבד זקן שמגדל את בן המלך [ישראל, ובת המלך - שורש נשמות ישראל - השכינה וא"י], עד שיתקיים בה מקרא שכתוב (ישעיהו סב, ג) "והיית עטרת תפארת ביד ה' וצניף מלוכה בכף אלקיך".

בברכת התורה העורך

"וגורש ויצא מג"ע, וישב לו בהר המוריה, **ששער גן עדן סמוך להר המוריה**". וכתב השל"ה (שער האותיות אות קדושה) "**וכשקלקל וגורש מגן עדן.. נתן להם ארץ הקדושה שהיא מקודשת מעין קדושת גן עדן**, וכמש"כ ביחזקאל (לו, לה) הארץ הנשמה הלזו **היתה כגן עדן**".

וממילא כמו שבתחילה, תכלית עבודת אדה"ר היתה **לתקן את הגן עדן** - כך עכשיו תכלית עבודתינו היא **לתקן את ארץ ישראל** גוף הגן עדן. וכמש"כ רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמוד קס): "..וענין אמרו בלשון יחיד "ושמרתם את כל **המצוה**" הטעם הוא, לפי שכל המצות נחשבות כמצוה אחת, מאחר **שתכלית כלן אינו אלא לתיקון גוף אחד, דאיהו גופא דשכינתא**..". [ארץ ישראל היא גופא דשכינתא. וכנ"ל].

◈

ואת היסוד הזה שהמצוות פועלות את תיקון הארץ - אנחנו מוצאים בפירוש בתורה, כאשר היא מדגישה בכמה מאזהרותיה שתכליתם היא לא לגרום לטומאת הארץ. וכפי שמביא תלמיד הרשב"א ר' יעקב ב"ר חננאל סקילי בספרו "תורת המנחה" (פרשת עקב דרשה סח): "ואל תאמר **ומה תועלת יש לארץ בקיום המצות**, ומה הרגש יש לאבן דומה ולעפר הארץ, שהרי מצינו בעשיית העבירות שהיא נענשת ומרגשת, דכתיב **וְלֹא תַחֲנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ** אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת הָאָרֶץ, **וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר** לַדָּם (במדבר לה, לג-ד); **וַתִּטְמָא הָאָרֶץ** וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת יֹשְׁבֶיהָ.. וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם **בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ**. (ויקרא יח, כה-כח).

וכשם שיש לה עונש ונזק בעשיית העבירות כך יש לה תועלת בעשיית המצות עליה, ואף על פי שדבר זה אינו מושג ומורגש בשכל האנושי, הוא מושג בשכל חכם הרזים כי קל דעות ה'". עכ"ד.

◈◈◈

פרק ה. תכלית קיום המצוות

ומטעם זה חוזרת התורה שוב ושוב במקומות רבים שתכלית כל המצוות היא בכדי שנזכה על ידם לארץ ישראל, ונביא כאן את חלקם:

א. וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל הַחֻקִּים וְאֶל הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת **לְמַעַן תִּחְיוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ** אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם (דברים ד, א. ויעוי' בפי' מהריי"ל דיסקין שם).

ב. וּבְכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם תֵּלֵכוּ **לְמַעַן תִּחְיוּן** וְטוֹב לָכֶם וְהַאֲרַכְתֶּם יָמִים **בָּאָרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן** (דברים ה, כט)

ג. שָׁמוֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם וְעֵדֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' **לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה** אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֶיךָ (דברים ו, יח)

ד. כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת **לְמַעַן תִּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ** אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם (דברים ח, א)

ה. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם **לְמַעַן תֶּחֱזְקוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ** ... **וּלְמַעַן תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם וּלְזַרְעָם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ**' (דברים יא, ח - ט).

◈

וכך אמרו חז"ל במסכת קידושין (לז, ב) "עשה מצוה זו (תפילין) **שבשבילה תיכנס לארץ**".

והוא מה שאומרים חז"ל (קידושין לט, ב) "כל העושה מצוה אחת, מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו, **ונוחל את הארץ**. וכל שאינו עושה מצוה אחת, אין מטיבין לו, ואין מאריכין לו ימיו, **ואינו נוחל את הארץ**". דהיינו, **שתכלית מעשי המצוות מסתיים בכך שנוחל את הארץ**, ותכלית הרוע מביטול המצוות מסתיים בכך שאינו נוחל את הארץ.

וכך כותב הגאון יעב"ץ (בסידורו "בית יעקב" - בברכת נודה לך) "**אבל, נחלת הארץ קדמה (-לתורה) בבחינת התכלית**.. כי נחלת הארץ היא תנאי בקבלת אלוקותו יתי' לפי שנקרא אלקי הארץ, ולזה כל עיקר יציאת מצרים היתה **למען יירשו הארץ ויקבלוהו לאלקים בשלם שבפנים** ואם לא כן לא הוצרך להוציאם והיה מניחם במצרים ויקבלו שם אלוקותו". [וכדבריו מבואר במדרש תנחומא (מסעי סימן ו) יעוי"ש].

◈◈◈

פרק ו. עיקר המצוות ליושבים בארץ ה'

ולכן עיקר **קיום המצוות הוא דווקא בא"י**, כמו שאנחנו רואים בדברי חז"ל בספרי (עקב, מג. והובא ברש"י דברים יא, יח): "אף לאחר שתגלו היו מצוינים במצוות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר הציבי לך ציונים". ומזה הוכיח הרמב"ן (ויקרא יח, כה) שאפילו מצוות אלו – תפילין ומזוזה, שהם חובת הגוף – עיקר מצוותם הוא בא"י, וקיומם בחו"ל הוא רק אמצעי כדי שידעו איך לקיימם בא"י – וכלשונו "**שעיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה'**".

וכדברי הרמב"ן כותב גם הרשב"א (תשו' קלד), על דברי הספרי האלו, וכן רבינו בחיי (דברים טו, י), וכמו שסיכם ר' ירוחם ממיר ("דעת חכמה ומוסר", ח"ב, עמוד רי"ד): "..**הגירוש מהארץ הוא הפשטת הכלל ישראל מכל התורה כולה**, וכדאיתא ברמב"ן שכל דיני התורה הוא רק בא"י, ובגלות נשארו לנו רק ציונים, כמו שנאמר הציבי לך ציונים".

והדבר מבואר עפ"י הנ"ל שתכלית המצוות הוא בכדי לבנות וליטוע את ארץ ישראל שהיא גוף השכינה, וקבע הקב"ה שכביכול יש בזה ג"כ את "מגבלות החומר", **וכמו שבזריעה גשמית** - צריך לעמוד בשדה כדי לזרוע אותה, וא"א לזרוע אותה במקום אחר, כך **גם יהודי שזורע את הארץ ע"י קיום המצוות** – צריך להיות בארץ ישראל. [ומאידך קיום המצוות בחו"ל – מוסיף כח לחו"ל ונשמתה הסט"א, והרחבנו בזה בגליון 21 וארא תשע"ו ב"מעניני הפרשה"].

◈

וגם בענין זה אנחנו מוצאים הרבה פסוקים מפורשים בהם כותבת התורה שעיקר קיום כל המצוות הוא בא"י. כמו שאומר הפסוק "רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי ה' אֱלֹקָי **לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ**" (דברים ד, ה).

וביאר הגר"א (אדרת אליהו כת"י, והובא בחומש הגר"א שם): "**שכל התורה, אף מצוות שאין תלויות בארץ - כולם לא ניתנו רק בשביל הארץ**".

וכך בעוד מקומות:

א. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי עוֹד הַיּוֹם הַזֶּה לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים **לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ** אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ (דברים ד יד).

ב. '..וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי ה' אֱלֹקָי **לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ** אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה **וְעָשִׂוּ בָאָרֶץ** אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ (שם ה, כז).

ג. וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים.. **לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ** אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ (שם ו, א)

ד. וְאֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן **לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ** אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ (שם יב, א).

ועוד.

[ועיין ב"מדברי רבותינו" בד"ה "הדר בחו"ל - מבטל כל המצוות"].

◈◈◈

פרק ז. קנאתי לציון קנאה גדולה

ולכן אנחנו מוצאים שהתורה מצווה פעמים רבות כ"כ על כיבוש א"י, דבר שלא מצאנו בשום מצווה אחרת (ראה במסגרת בעמ' הבא).

ומאידך כאשר מונעים מבני ישראל להיות בארץ או לכבוש אותה, אומר הנביא "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת קִנֵּאתִי לְצִיּוֹן **קִנְאָה גְדוֹלָה וְחֵמָה גְדוֹלָה** קִנֵּאתִי לָהּ" (זכריה ח, ב). הדבר היחיד בתנ"ך עליו נאמר הלשון "**קנאה גדולה**", הוא על ציון, היא ארץ ישראל.

ואת ההקפדה הגדולה על ארץ ישראל אנחנו רואים בפרשת המרגלים, כיצד התייחסה התורה בחומרה למעשה שלהם, עד שאין להם

נושא שיחתם של רועי ישראל – ארץ ישראל

אם נתבונן נראה שבכל עת פרידה שהתורה מתארת בין רועי ישראל לבין צאן מרעיתם, הרי שהנושא הנחוץ לדבר עליו הוא ארץ ישראל.

כאשר יצחק נותן ליעקב את ברכת הדרך בצאתו ללכת לבית לבן הוא אומר לו "וְיִתֶּן לְךָ אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ **לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹקִים לְאַבְרָהָם**" (בראשית כח, ד).

כאשר יעקב אבינו נפרד מיוסף הוא משוחח אתו על הבטחתו של הקב"ה שנראה אליו בלוז בארץ כנען ושם הבטיח לו "הִנְנִי מַפְרְךָ וְהִרְבִּיתִךָ... **וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲחֻזַּת עוֹלָם**" (בראשית מח, ג). והוא ממשיך לומר לו "וְהִנֵּה אָנֹכִי מֵת וְהָיָה אֱלֹקִים עִמָּכֶם **וְהֵשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם**" (בראשית מח כא).

יוסף אומר ג"כ לאחיו "אָנֹכִי מֵת וֵאלֹקִים פָּקֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֶעֱלָה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת **אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב**" (בראשית נ, כד).

ובשעה שמשה רבינו נפרד מצאן מרעיתו, הדבר הראשון שהוא מדבר אתם הוא על ענין א"י ועל ציוויו של הקב"ה "רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת הָאָרֶץ **בֹּאוּ וּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם** וכו'" (דברים א, ח), ובהמשך הוא פונה בתוכחה קשה לעם ישראל: "וְלֹא אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וַתַּמְרוּ אֶת פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וכו'" (דברים א, כו).

וממש לפני מותו כאשר הוא מצוה את יהושע על המשך הדרך לאחר מותו, שוב על איזה נושא הוא מחזק אותו? "חֲזַק וֶאֱמָץ **כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ** אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֶנָּה אוֹתָם (דברים לא, ז).

ואח"כ הוא מברך את בני ישראל לפני מותו, "וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ" (דברים לג, א) – **שיזכו לכל ברכתה של ארץ ישראל ולהצלחה בכיבושה ומלחמותיה**, כפי שאפשר לראות בהתבוננות בברכות ובפירוש התרגום ורש"י.

וכאשר התורה מסכמת את חייו של גדול הדור והדורות – משה רבינו, מה הוא הספור האחרון שהתורה מספרת עליו, - הספור שאמור לסכם את תמצית חייו של משה רבינו:

"וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ **וַיַּרְאֵהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ**.. וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו **זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה**.. וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' ..'. (דברים לד, א – ד).

[ועיין נחלת ה' גליון 1, מדברי רבותינו - החזון איש -"והנה משה העומד לפני פטירתו ושערי גן עדן פתוחין לפניו, והוא שיזכה להתענג מזיו שכינתו, יתברך לעילא מכל דרגין, בקשה אחת יש לו: (דברים ג כה) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה...". עי"ש באריכות].

ושוב חוזר המעגל, ומיד כאשר קמים עם ישראל מהאבל על משה רבינו, אומר הקב"ה ליהושע "מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת" – וכעת צריך למלאות את החלל, ולכן: "וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה **אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל**" (יהושע א, ב).

בכל המקומות האלו אנחנו רואים כדברי ר' ירוחם זצ"ל, **שענין א"י נמצא במקום המרכזי**, הוא הנושא שבו פותח הקב"ה בכל מקום - והוא הנושא העומד על הפרק בכל זמן של פרידה כאשר באים להעביר את המורשת.

חלק לעולם הבא, וכתב האור שמח (״התורה״ תרפ״ב, גליון ג׳): ״והקפיד **השי״ת על כבוד הארץ יותר מעל כבודו** כביכול, עד שבעשיית העגל אחרי שובם מחל להם השי״ת, וינחם ה׳ על הרעה אשר דבר לעשות לעמו (שמות לב, יד), ועל הוציאם דיבת הארץ וימאסו בארץ חמדה נשבע ה׳ ולא ינחם, וכמו שנאמר (במדבר יד, מב) אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם״.

ואת אותה חומרה אנחנו מוצאים אצל משה רבינו, שכאשר הוא סבר שבני גד וראובן רוצים להרפות ידי ישראל במלחמת א״י, הוא אמר להם – ״וְהִנֵּה קַמְתֶּם תַּחַת אֲבוֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לְסֹפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף ה׳ אֶל יִשְׂרָאֵל״ (במדבר לב, יד), וכל דבריו שם אליהם מלאים **בתוכחה חריפה בסגנון שלא מצאנו אותו מדבר כמותו בשום מקום אחר.**

◈

ראינו אם כן עד כאן, כיצד בתחילת המעשה מגלה הקב״ה את ה״סוף מעשה במחשבה תחילה״, שהתכלית היא א״י, כיצד התייחסו רועי ישראל לא״י וכמה חרדו עליה, כיצד מצווה התורה עליה פעמים רבות כ״כ וכמה ה׳ מקנא את קנאתה. כמו״כ ראינו כיצד תכלית המצוות היא לתקן את א״י, ולכן א״א לקיים אותם אלא בארץ, ואף השכר המובטח עליהם הוא ארץ ישראל, וכמו שאומרים חז״ל (קידושין מ, ב) ״וכשם שדינו [של תלמוד תורה] קודם למעשה, כך **שכרו** קודם למעשה, שנאמר: ויתן להם **ארצות גוים** ועמל לאומים יירשו **בעבור** ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו״ [דהיינו שמש״כ **״בעבור״** אינו ״למען״ - אלא **״בשכר״**, כמו אדם שאומר לחבירו: טול שכרך ״בעבור״ עבודתך]. וביאר בשו״ת שבות יעקב (ח״ב סימן קפב): ״כי **עיקר שכר התורה הוא נתינת הארץ**, וכדכתיב ויתן להם..״.

ומעתה עלינו להבין מדוע באמת ארץ ישראל היא התכלית, הלא התכלית היא להתענג על ה׳ וליהנות מזיו שכינתו, שכל זה הוא בעולם הבא.

◈◈◈

פרק ח. ארץ ישראל היא גוף עולם הבא

והדברים מבוארים בדברי הזוה״ק וישלח (קעז, ב) ״**וּבְגִין כָּךְ** יְהֵב לוֹן אוֹרַיְיתָא דְקִשׁוֹט. לְמִזְכֵּי בָּהּ וּלְמִנְדַּע אָרְחוֹי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא - בְּגִין דְּיִרְתּוּן אַרְעָא קַדִּישָׁא. **דְּכָל מַאן דְּזָכֵי בְּהַאי אַרְעָא קַדִּישָׁא, אִית לֵיהּ חוּלָקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי**״. ומבואר כאן שני יסודות: **א. שתכלית המצוות – לזכות לארץ ישראל** [וכנ״ל בפרק ה]. **ב. וזהו משום שא״י היא האמצעי לזכות לעולם הבא.**

והביאור בזה הוא, שארץ ישראל היא **גוף העולם הבא**, כמו שאומרים חז״ל (זוה״ק מקץ קצג, א). שארץ ישראל והעוה״ב - שניהם נקראים ״ארץ ישראל״, זו ״ארץ ישראל התחתונה״, וזו ״א״י העליונה״. וכתב רמ״ד וואלי (ויקרא עמ׳ קעז): ״א״י התחתונה היא **ממש גופה** של א״י העליונה״ [העוה״ב], ולכן

המשגיח הגה״צ ר׳ ירוחם ממיר זיע״א

השלימות הכי גדולה, סוד העוה״ב – הוא ארץ ישראל

״הרי רואים שענין **ארץ ישראל נוטל חלק בראש בתורה הקדושה. כל התורה מלאה מענין ארץ ישראל**; ספר משנה תורה כמעט כולו מדבר מענין ארץ ישראל, ״ואלה הדברים״ אמרו חז״ל (רש״י דברים א ב). שהוכיח אותם משה רבינו, ראו מה גרמתם לעצמכם, כ״כ היתה שכינה מתלבטת למהר כניסתכם לארץ, והחטא גרם שנתעכבתם מ׳ שנה במדבר.

״ואתחנן״ - תפלות כמנין ואתחנן התפלל משה רבינו, רק כדי ליכנס פסיעות אחדות לארץ ישראל, שהרי לחיות לעולם לא רצה, וכל תפלתו לא היתה רק כדי ליכנס לא״י, ולא הועיל, וזכה בשביל זה רק לראות את הארץ ולא יותר. **האבות הק׳ נשאו ונתנו אודות א״י,** ״במה אדע״ שנכשל בו אברהם אבינו, הרי ה׳ משום ארץ ישראל, שרצה להבטיח ענין הארץ, וכן אנו רואים כסדר הבטחת ה׳ להם את הארץ, **לאברהם הבטיח ה׳ את הארץ, ואח״כ ליצחק, ושוב ליעקב,** ומהו ענין הארץ, וכי כל המשא ומתן הלזה הי׳ בשביל מדינה לגור בה? הרי אין שוטה בעולם שיוכל לומר כך, הלא בני הפלגשים זכו מדינות שלימות בלי יגיעה, ומהו ענין ארץ ישראל שכ״כ מסרו נפשם ע״ז האבות הק׳, וכל התורה מלאה מענין זה.

לפי״ד זהו סוד הדבר, מכיון שכל היסוד הוא ״נצר מטעי״, **נטיעה בארץ, שזהו סוד העוה״ב,** וכל זה בעוה״ז כמו שנתבאר, צריכים לידע כי מקום הנטיעה האמיתי, שלימות הנטיעה הוא **בארץ ישראל,** ששם הוא הסוד של ״אלקי הארץ״: סוד כל התורה כולה הרי הוא סוד הנטיעה, **ותורה אינה עוד אלא הכנה לארץ ישראל. תורה ניתנה במדבר ואח״כ ניתנה להם א״י, משום שהשלימות האמיתית, המכוש אחרון הוא א״י.** ״אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לא״י ״דיינו״, **לאחר תורה הוא א״י,** ״כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה״ (דברים יב ט) - אמרו חז״ל (זבחים קיט.) שקאי על זמן משכן ושילה. **ארץ ישראל הוא** הסוד של מנוחה ונחלה, הסוד האמיתי של נטיעה, מקום הנטיעה, **סוד העוה״ב סוד המנוחה הוא ארץ ישראל.**

ומעתה הרי פשוט מה שהאבות הק׳ נתנו נפשם בשביל א״י, וכל המשא ומתן שבתורה אודות א״י, **שסוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי גדולה - סוד עולם הבא,** סוד הנטיעה בתכלית ״נצר מטעי״. (״דעת חכמה ומוסר״, ח״ב עמ׳ רז).

ע״י שזוכים בארץ ישראל, זוכים לעולם הבא.

וכך מבאר הרמב״ן בשם האבן עזרא (וישלח לג, יח) מדוע הדבר הראשון שעשה יעקב אבינו כשהוא חזר מבית לבן לארץ ישראל, היה לקנות את חלקת השדה במאה קשיטה ״כי מעלה גדולה יש **לארץ ישראל,** ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא **כחלק העולם הבא**״.

◈

והדברים מבוארים בהרחבה בדברי הגר״א (שיר השירים א, ג) שהבאנו לעיל, שכותב שתכלית המצוות כדי לזרוע את הארץ, וממשיך שם הגר״א: ״ובזה מתורץ מה שהקשו כל הקדמונים מה שלא נאמר בתורה שכר עולם הבא, **כי עיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, ובודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה** [- **בארץ ישראל.** שעליה הוא דיבר בתחילה] כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע, ושכר זה כתוב כמה פעמים בתורה עד אין מספר, ׳ושכנתי בתוכם׳, ׳[והתהלכתי בתוככם] ולא תגעל נפשי [אתכם]״. [ועיי״ש בתו״כ שהברכות מדברות על א״י].

◈

ולכן במקומות רבים מדברים חז״ל על הקשר בין א״י לעוה״ב ושכל מי שמתקשר **בא״י** זוכה **לעולם הבא,** וכמו שאמרו בספרי (האזינו לב, מג) ״כל הדר **בארץ ישראל**.. הרי הוא **בן העוה״ב**״.

ובמדרש רות זוטא (פ״ד סי׳ ה) ״כל הקונה ארבע אמות **בארץ ישראל** מובטח לו שהוא בן **עוה״ב**״.

ובמסכת פסחים (קיג, א): ״אמר רבי יוחנן: שלשה **מנוחלי העוה״ב,** אלו הן: **הדר בא״י..**״.

ובמסכת כתובות (קיא, א) ״דאמר ר׳ אבהו אפילו שפחה כנענית **שבארץ ישראל** מובטח לה שהיא **בת העוה״ב**.. א״ר ירמיה בר אבא א״ר יוחנן: כל המהלך ד״א **בארץ ישראל,** מובטח לו שהוא **בן העוה״ב**״.

וכן במקומות רבים.

◈

ועפי״ז מבוארים דברי המשנה בסנהדרין (צ, א): כל ישראל יש להם חלק **לעולם הבא,** שנאמר: ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו **ארץ**״.

והנה פשט הכתוב ״ירשו ארץ״ מדבר על ארץ ישראל (עיין ישעיה ס, כא. ובמפרשים), וצריך ביאור איך למדו מפסוק זה שיזכו לעולם הבא.

אבל להנ״ל הוא מבואר, **שבמש״כ לעולם ירשו את ארץ ישראל – כלול בזה שירשו את א״י העליונה שהיא העוה״ב.**

וכן לאידך גיסא, חז״ל אומרים בתוספתא (סנהדרין יג, א): ״מרגלים אין להם **חלק לעוה״ב,** דכתיב וכל מנאצי **לא יראוה**״. והנה פשט הכתוב ״לא יראוה״ מדבר על **ארץ ישראל,** ועל כך אומרים חז״ל, **שכלול בזה ג״כ שלא יראו את ארץ ישראל העליונה שהוא העוה״ב.**

וכך כותב רבינו בחיי עה״פ (שמות לב יג) ״זְכָר הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם״. **״ונחלו לעולם - שינחלו אותו עולם שהוא מכוון כנגדה** [כנגד ארץ ישראל], וא״כ יש בכתוב הבטחה בעולם הזה **ובעולם הבא״.**

חשיבות מצוות כיבוש ארץ ישראל בתורה

בעשרות מקומות מצווה התורה על כיבוש ארץ ישראל, דבר שלא מצאנו בשום מצוה אחרת. הציווי הראשון הוא (בראשית טו, ז) ״וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה׳ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֶת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת **לְרִשְׁתָּהּ׳.** ופירשו חז״ל בספרי (דברים, פיסקא סב עפ״י גירסת הגר״א), ״אֲשֶׁר ה׳ אֱלֹקיךָ נֹתֵן לְךָ **לְרִשְׁתָּהּ. בשביל שתירש״. דהיינו שיש כאן ציווי - על מנת שתכבוש את הארץ,** וכמש״כ המלבי״ם (דברים כו, א) וירשתה וישבת בה. **ירושה הוא הכבוש** כמ״ש ״עלה רש״, וישבת הוא החלוקה.

ולאחר מכן חוזרת התורה שוב ושוב על ציווי זה עשרות פעמים!

בעשרים וחמשה מקומות נוספים כתוב בתורה ״לרשתה״ [דברים ג,יח; ד,ה; ד,יד; ה,כח; ו,א; ז,א; ט,ד; ט,ה; ט,ו; יא,ח; יא,י; יא,יא; יא,כט; יא,לא; יב,א; טו,ד; יט,ב; יט,יד; כא,א; כג,כא; כה,יט; ל,טז; לא,יג; לב,מז; עמוס ב,י, ועוד], ולפי דברי הספרי הנ״ל **הוא מצוה דאורייתא, שהקב״ה נותן לך את הארץ – על מנת שתירש ותכבוש אותה.**

ומלבד זה מצוה עוד התורה:

[כז]. (שמות כג, לא) כִּי אֶתֵּן בְּיֶדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ **וְגֵרַשְׁתָּמוֹ מִפָּנֶיךָ**. [כח-כט]. (ויקרא כ, כד) וָאֹמַר לָכֶם אַתֶּם **תִּירְשׁוּ אֶת אַדְמָתָם.** וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּה לָכֶם [על מנת] **לָרֶשֶׁת אֹתָהּ** (עיין לעיל ״לרשתה״). [ל]. (במדבר לג, נג) **וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וישַׁבְתֶּם בָּהּ**. [לא]. (במדבר לג, נד) **וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת הָאָרֶץ**. [לב]. (דברים א, ח):

בֹּאוּ **וּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ**. [לג]. (דברים א, כא) רְאֵה נָתַן ה׳ אֱלֹקֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת הָאָרֶץ **עֲלֵה רֵשׁ**. [לד]. (דברים ג, כ) **וְיָרְשׁוּ גַּם הֵם אֶת הָאָרֶץ.** [לה-לז]. (דברים ד, א; ד, כב; ח, א) **וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ**. [לח-לט]. (דברים ו, יח; טז, כ) **וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה**. [מ] (דברים ט, א) שֹׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת הַיַּרְדֵּן [על מנת] לָבֹא **לָרֶשֶׁת** גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִמֶּךָּ. [מא]. (דברים יא, כג) **וִירִשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים** וַעֲצֻמִים מִכֶּם. [מב]. (דברים יב, כט) **וְיָרַשְׁתָּ אֹתָם** וְיָשַׁבְתָּ בְּאַרְצָם. [מג]. (דברים יא, לא) **וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וִישַׁבְתֶּם בָּהּ.** [מד-מה] (דברים יב, כט) אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה [על מנת] **לָרֶשֶׁת** אוֹתָם מִפָּנֶיךָ, **וְיָרַשְׁתָּ אֹתָם** וְיָשַׁבְתָּ בְּאַרְצָם. [מו-מז]. (דברים יז, יד; כו, א) **וִירִשְׁתָּהּ** וְיָשַׁבְתָּה בָּהּ. [מח]. (דברים יט, א) **וִירִשְׁתֶּם** וְיָשַׁבְתָּ בְּעָרֵיהֶם וּבְבָתֵּיהֶם. [מט]. (דברים ל, ה) וֶהֱבִיאֲךָ ה׳ אֱלֹקֶיךָ אֶל הָאָרֶץ.. **וִירִשְׁתָּהּ**. [נ]. (דברים לא, ג) הוּא יַשְׁמִיד אֶת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ **וִירִשְׁתָּם.** (דברים לג, כג) יָם וְדָרוֹם **יְרָשָׁה [לשון צווי, כמו עלה רש]**. [נב]. (יהושע א, יא) אַתֶּם עִבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה **לָבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ**. [נג]. (יהושע יח, ג) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אָנָה אַתֶּם מִתְרַפִּים **לָבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ**. [נד]. (יהושע כג, ה) **וִירִשְׁתֶּם אֶת אַרְצָם.** [נה]. (נחמיה ט, טו) וַתֹּאמֶר לָהֶם לָבוֹא **לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ.** [נו]. (נחמיה ט, כג) וַתְּבִיאֵם אֶל הָאָרֶץ **אֲשֶׁר אָמַרְתָּ לַאֲבוֹתֵיהֶם לָבוֹא לָרֶשֶׁת.** [נז]. (דברי הימים א–כח, ח) **תִּירְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה** וְהִנְחַלְתֶּם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם עַד עוֹלָם. ועוד כתובים רבים.

מדברי רבותינו

מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצוק"ל

חשיבות ארץ ישראל

השמחה וההשתוקקות הגדולה - בישוב ארץ ישראל

"..שנתנו טעם למה שאין מברכין על קיום מצות כבוד אב ואם, מפני שאין ראוי להראות שמכבדם רק מפני הציווי, אלא צריך להראות שמבין ומרגיש הצורך לכבדם.

והוסיף רבנו עוד, שיתכן דמהאי טעמא אין מברכין על קיום מצות ישוב ארץ ישראל, כדי **שלא ייראה שישיבתנו בה היא כעול עלינו מפני שנצטוינו על כך, אלא אדרבה שמחים ומשתוקקים אנו לישב על אדמת הקודש של ארץ חמדתנו, וכלשון אדוננו הגר"א ז"ל באגרתו "אשר עליונים ותחתונים מתאוים לשכון בה"** ("הליכות שלמה", מועדי השנה - ניסן אב, פ"ט, הערה 224).

◈◈◈

מצות ישוב א"י תכלית לעצמה – והיא חובה בזמן הזה לכו"ע

"כתב כת"ר דלדעת הגר"א [אהע"ז סי' ע"ה סקי"ז] עיקר מצות ישוב א"י הוא כדי לקיים המצוות התלויות בה. וכתב נמי "וכן נראה מדברי התוס' כתובות ק"י ע"ב לפי סברת ר"ח כהן".

ולענ"ד אינו כן, ואדרבה מדברי ר"ח כהן מוכח **שגם בזה"ז שפיר נוהגת מצוה רבה זו של ישוב א"י,** אלא שהוא סובר דכיון שאין יכולין להזהר בזה"ז בקיום המצוות התלויות בה, לכן חלילה לבוא לא"י ולעבור על חוקי ד' ותורותיו ולקיים את המצוה ע"י עבירות. **ומ"מ בזמננו דאפשר שפיר לשמור ולקיים, שפיר חייבין לעלות גם לר"ח כהן.**

ואף גם בדעת הגר"א ז"ל, נראה **דשפיר סובר שדין ישוב א"י ודאי נוהג גם בזה"ז..**". (שו"ת "מנחת שלמה", ח"ג, סימן קנח, סעיף כב).

◈◈◈

נוכחותינו בארץ ישראל - מלחמת מצוה

"זכורני שבאחת הימים שאל יהודי את מו"ר מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל אם בנסיעתו לכותל המערבי, כשחולף הוא במקומות שדרים בהם הישמעאלים, אם צריך לברך תפילת הדרך. ואמר לו הרב – שיכול הוא לברך ללא שם ומלכות מפני הסכנה. **אך לא היה דעתו נוחה מכך שמאוחר יותר פירסם כאילו מרן הגרש"ז מורה שיש לומר בכל פעם שנוסעים למקום זה תפילת הדרך ללא שם ומלכות, ומשום שיש בזה משום 'ולא ימס את לבב אחיו'.** (מפי הגאון רבי אביגדור נבנצאל, מוסף יתד נאמן סוכות תשע"ב, עמוד 22)[1].

◈◈◈

הדר בחו"ל – מבטל כל המצוות

"ורגיל הי' לשנן דברי החת"ס בגיטין מד ע"א בהא דמוכר עבדו [לעכו"ם ומפקיעו מקיום המצוות] חוץ משבת ויו"ט, דסלקא בתיקו אם יצא לחרות, או לאו [האם מכיון שהשאיר לו את האפשרות לשמור שבת – לא קנסו אותו], אע"פ ששאר מצוות לא יוכל לקיים.

וקשה הא במוכר עבדו לחו"ל, אע"פ שמקיים כל התורה חוץ ממצות ישוב א"י בלבד - קיי"ל דיצא משום כך לחירות.

וכתב החת"ס "וי"ל **דהתם אינו מקיים שום מצוה, דכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה, אפילו קריאת שמע שקורא בחו"ל איננו כקורא בא"י, כי גרשוהו מהסתפח בנחלת ד', וזהו מוסר גדול**" עכ"ל ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16). [א.ה. עיין במאמר "מרכזיותה של ארץ ישראל" - פרק ו].

◈◈◈

התפילה מקובלת בא"י יותר מבחו"ל

"וכמו כן הי' מזכיר דברי הח"א בספרו שערי צדק סי' א' ס"ג (וע"ש בפאה"ש שמקורו מערכין ל"ב) **שהתפלה מקובלת בא"י יותר מבחו"ל**". ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16).

◈◈◈

זכות ארץ ישראל - מועילה למציאת זיווג

"נועצתי בהגרש"ז [אויערבך] זצ"ל, האם לשלוח את בתי לארה"ב לצורך שידוכים, שכן שיחה ושיגה הוא בשפה הנהוגה שם, זאת ועוד שלא עלה בדעתה להתחתן עם א' מבני א"י. שאל אותי הגרש"ז אם יש לי מי שיקבל אחריות על ענין זה בארה"ב, והשבתי בשלילה, אמר לי א"כ **תשב בא"י וזכות א"י יביא לה חתן טוב, לאחר חמישה חדשים התחתנה בתי עם חתן טוב מא"י - נכד הגרש"ז זצ"ל.**

ולפי דרכנו למדנו מדבריו הקדושים **שזכות א"י לא רק שמועלת לבנים, אלא גם לזכות בחתנים.**" ("מגד גבעות עולם", לרבי מיכל זלמן שורקין, ח"א, עמוד ס"ג)[2].

◈◈◈

העליה לארץ ישראל

להמנע מחשבונות ולעלות לא"י

"ואמר לאחד שבא לבקש עצתו אם לעקור דירתו לא"י - בשם גדול א' בדרך צחות - שיהושע בבואו לכבוש את הארץ הרג את "מלך חשבון", כלומר **שיש להמנע מן החשבונות ולבוא לא"י**". ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16).

◈◈◈

הגרשז"א והגר"מ פיינשטיין - לעלות לא"י

"שאלתי את הגר"מ [פיינשטיין] זצ"ל אם לעלות לא"י, השיב לי לפי הנסיבות דאז בשלילה, כעבור שש שנים נשתנו הפרטים והשיב לי בחיוב, ועליתי כעצתו. וכשבאתי לא"י לאחר הסתלקות הגר"מ זצ"ל.. **וכשנכנסתי אצל הגרש"ז [אויערבך] זצ"ל, וספרתי לו שבאתי בעצת הגר"מ זצ"ל שאמר שטובה מחשבתי לעלות לא"י, אמר הגרש"ז: "משה שפיר קאמר**". ("מגד גבעות עולם", לרבי מיכל זלמן שורקין, ח"א עמ' סג).

◈◈◈

התיר לטוס בט"ב לא"י – ואפילו לצורך ביקור

"ומהאי טעמא [שנסיעה במטוס יש בה סכנה, ומברכין עליה הגומל] לא היה ניחא ליה לרבנו כלל נסיעה במטוס בט' הימים שמר"ח אב עד ת"ב, **ומ"מ לבוא לארה"ק התיר, ואפילו ביום תשעה באב עצמו, ואפילו לצורך ביקור בלבד**, אף דאינו מקיים מצות ישוב א"י (כמ"ש בשלטי גבורים פ"ג דשבועות) דמ"מ **כל שהייה בא"י יש בה מעלה**, וכהא דאמרו (כתובות קיא, א) **דכל המהלך ד' אמות באר"י מובטח לו שהוא בן העוה"ב**". ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16).

◈◈◈

שימוש בכספי מעשר – לצורך העליה בא"י

"ובענין השימוש בכספי מעשר לצורך העליה לאר"י, הורה, **שאם מטרתו להשתקע בה, או לחפש דרכים שיוכל לבוא להשתקע - מותר לשלם הוצאות** (חוץ מדמי אכילה ושתי' וכדו', שזה הי' עליו להוציא גם אילו הי' נשאר בביתו) **מדמי מעשר,** אם אי אפשר לו בענין אחר, אבל אם הביקור הוא רק לתענוג או לראות פני קרוביו אסור". (שם).

◈◈◈

להודות להשי"ת - שבימינו שערי א"י פתוחים לכל יהודי

"הגרש"ז התבטא פעמים רבות, **שצריך לתת הודאה להשי"ת, שבימינו נפתחו שערי א"י בפני כל יהודי,** בפרט אחרי מה שעם ישראל עבר בשואה בחו"ל, שלא היה ליהודים שום מקום בטוח ללכת לשם, זולת ארץ ישראל". (מתוך "מכתב למערכת" מאת קורא נאמן).

◈◈◈

איסור יציאה לחו"ל

לא ראה היתר ליסוע לחו"ל

"**והורע בעיניו מאד מה שנפרץ הדבר שנוסעין מא"י לחו"ל שלא לצורך המצוות המבוארות בפוסקים, ואמר שאינו רואה היתר לכך**.

"וכשנתבקש (בשנת תשל"א) לצאת לחו"ל **לשמחת בר מצוה של נכדו - כתב שלא ראה היתר מספיק לכך**, [והוסיף שאף אם ירבה שם בהגדת שיעורי תורה לרבים ויהי' בכך משום מצות ת"ת דרבים, מ"מ כנגד הריבוי ב"ללמד" יגרם בכך מיעוט ב"ללמוד"]. ובפרט לכהנים דיש לחוש לדעת הפוסקים (יו"ד סי' שע"ב) שאסורים לצאת משום טומאת ארץ העמים". ("הליכות שלמה", תפלה, פכ"ג, הערה 16).

◈◈◈

גם לנישואי בנו לא הסכים לצאת מארי"

"סיפר בנו הג"ר יעקב אויערבך שליט"א, שאחר אירוסיו דיבר חותנו עם אביו הגרשז"א, ואמר לו שברצונו לערוך את החתונה בלונדון - מקום מגורי הכלה. הגרש"ז לא הביע את דעתו, רק אמר **שהוא עצמו אינו יוצא מארץ ישראל, הגם שזה לצורך נישואי בן.** משמע המחותן את הדברים, ביטל את תוכניתו, **והחתונה התקיימה בארץ ישראל".** (מתוך "מכתב למערכת" מאת קורא נאמן).

◈◈◈

לא הסכים לצאת לחו"ל – גם לצורך ניתוח קשה

"לפני קרוב לחמישים שנה, הוצרך הגרש"ז לעבור ניתוח קשה ומסובך בראשו רח"ל, גברו עליו ההפצרות לעשות את הניתוח בחו"ל, בפרט שבאותם ימים שירותי הרפואה בא"י לא היו מתקדמים כבימינו. אמנם **הגרש"ז סירב ואמר: "אם יש רופא מנתח אחד בארץ ישראל – אינני יוצא לחו"ל"**. (כנ"ל).

◈◈◈

חומרה מיוחדת בכהנים – באיסור לצאת לחו"ל

"ומיהו בעיקר יציאת כהנים לחו"ל הי' רבנו חוכך הרבה להחמיר - מלבד האיסור הכללי של יציאה מא"י לחו"ל - שהרי בשו"ע (יו"ד סי' שסט) החמירו **שגם בזה"ז אסור לכהן ליכנס לארץ העמים**, והפת"ש שם סק"ה הביא בשם השבות יעקב שכתב **שהלואי שכל שמועותינו יהיו נכונים כמו זה - דלא קי"ל כהרש"ל דס"ל שאין טומאה זו נוהגת בזה"ז**" ("הליכות שלמה" תפילה פ"י הערה 12).

◈◈◈

היוצא לחו"ל כעובד ע"ז – גם כשאין ביהמ"ק קיים

"מה שהעיר מדברי רש"י בשמואל א' (כ"ו י"ט) [היוצא מא"י לחו"ל "**בזמן הבית**" כאילו עובד ע"ג, וברש"י כתובות קי"ב ליתא "בזמן הבית"], **חושבני שההוספה היא מאימת הצנזורה**". (שו"ת "מנחת שלמה" ח"ג סי' קנח סעיף כב).

---

[1] ראה ב"האיש על החומה" על הגרי"ח זוננפלד זצ"ל (ח"ב עמ' 173) שהסביר למקורביו מדוע הלך לברית מילה דרך שער שכם בתקופה של סכנה, משום ש"**אם אנו נפחד ללכת ברחוב זה, יחשבו הם [הערבים] שבאמת הצליחו לגרש אותנו מהרובע, לא, זה לא! אסור לנו לוותר מפני הפחד על שום רובע ושום פינה בירושלים**". וע"ע שם ח"ג עמ' 331.

[2] יבמות סד, א ובפירש"י "שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו **דלמא משום עון חוצה לארץ הם עקורים**". ועיין בפירוש מלבי"ם (בראשית כח, יג) "**בכמה מקומות הסמיך ברכת הזרע אל ברכת הארץ**, כי שניהם מצרנים ותנאיים זל"ז, **שהנטיעה הטובה לא תצלח לעשות פרי קודש רק בארץ נבחרת**".

מעניני הפרשה
חתונתו – תורה, **שמחת לבו** – אר"י
דבר העורך
חטא העגל במסורת חז"ל לעומת הנצרות

נחלת ה'

שאילת נחלה
לכוין בקיום המצוות - למען נזכה לאר"י
מדברי רבותינו
הגאון רבי יעקב אדלשטין זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 37 אדר תשע"ז

מעניני הפרשה

פרשת כי תשא

ביום חתנתו - זה מתן תורה, וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש

פרק א: תפסו משה להקב"ה "בבגדו – בלוחות"

לאחר חטא העגל - הקב"ה אמר למשה רבינו (שמות לב, י) 'ועתה **הניחה לי** ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול".

ואומרים על כך חז"ל (ברכות לב, א):

"אמר רבי אבהו: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו; מלמד, **שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו**, ואמר לפניו: רבונו של עולם, אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם".

ודברים אלו צריכים ביאור, מה הפירוש שתפסו משה להקב"ה "בבגדו", וכיצד יכול משה רבינו למנוע את הקב"ה מלעשות את רצונו?

בספר "אמרי נועם" (שם) מתלמיד הגר"א כתב לבאר את הדברים, ש"בגדו" של הקב"ה הם הלוחות, וע"י שאחז משה רבינו בלוחות הרי זה כאילו הוא תפס את הקב"ה בבגדו, וע"ז מובטח שהקב"ה לא יעזוב אותנו.

ואכן חז"ל (ירושלמי תענית ד, ה) מספרים ש"הלוחות היו מבקשים לפרוח [- וזה היה הביטוי ל"**הניחה לי**"] והיה משה תופשן דכתיב ואתפש בשני הלוחות". וכפי שמבאר האמרי נועם, על זה אומרים חז"ל שתפסו משה להקב"ה בבגדו.

ממשיך ה"אמרי נועם" לבאר מדוע ע"י שהלוחות בידי משה אין הקב"ה יכול לכלות את ישראל:

"והוא כמו שהאדם מקדש אשה בכסף שנותן לה, **ובזה הוא תפוס בידה, ואין יכול להפרידה** כי אם על ידי גירושין. וכן הכא אע"פ שפרחו האותיות, מ"מ כיון שהשברים קיימים **עדיין אנו אוחזים להקב"ה, ואין הקב"ה מפריד אותנו,** והוי כמו שהוא תפוס בידינו".

ה"אמרי נועם" מוסיף כאן עוד הגדרה ללוחות, שהם "כסף קידושין". דהיינו, שהקב"ה קידש אותנו ב"בגדו" – **בלוחות**, וע"י שה"בגדו – הקידושין" אצלינו, מובטח שלא יעזבנו לעולם.

הספר אמרי נועם נכתב ע"י תלמיד הגר"א, אמנם כאשר הוא מביא מדברי הגר"א הוא מציין את זה, וכאן הוא לא מציין שהדברים נאמרו ע"י הגר"א, אבל מכל מקום אנחנו יכולים לראות שהדברים בנויים על יסודות שמבוארים בדברי הגר"א.

הגר"א כותב בפירושו על מאמר סבי דבי אתונה ("פירוש הגר"א על כמה אגדות" עמ' עא במהדורת הרב פלדמן) שע"י התורה כרת ה' ברית עם ישראל, "וענין הברית – שנהיה לו לאשה". [וכן קודם לכן כותב הגר"א (שם ד"ה גברא דאזיל ובעי איתתא – עמ' נט) את אותו לשון: "**וידוע שע"י התורה נתקדשו ישראל להקב"ה ונעשו לו לאשה"**]. ומאריך שם לבאר את דברי הגמ', שלכן הקב"ה לעולם לא יעזבנו.

ובביאור הגר"א לתיקו"ז (י"א אחרונים תיקון ז) מבאר ג"כ את אותה נקודה שמבאר האמרי נועם, **שבגדו הוא התורה,** ועפי"ז הוא מבאר בדברי הזוה"ק שכאשר "**בגדו בה**" – שהתורה בידינו, אין הקב"ה עוזב אותנו, וכמו שאומר הכתוב "אם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה והפדה", דהיינו שאע"פ שעם ישראל במצב של "רעה בעיני אדוניה" עם כל זה "והפדה", והטעם, מסיים הפסוק, "**בבגדו בה**" – כיון שהתורה בידי עם ישראל.

והדברים ממש מקבילים לדברי האמרי נועם, שתפסו משה להקב"ה בבגדו, דהיינו בתורה – זה מחייב את הברית.

אמנם הדברים צריכים ביאור, היכן מצאנו שהענין של הקידושין הוא שכאשר האשה מחזיקה בכסף הרי זה **כמו שהיא מחזיקה באיש**, ושמטעם זה היה משה רבינו צריך להחזיק בלוחות כדי שיהיה כאילו הוא מחזיק בהקב"ה.

◈◈◈

פרק ב: התורה - קידושין

והדברים יתבארו עפ"י דברי הגר"א (ספר יצירה פ"א מ"ח. והובא חלקו בחומש הגר"א, בראשית ט, יג) שמבאר מהו ענין כריתת ברית – שכאשר אדם נפרד מאוהבו, ורוצה לשמור את הקשר ביניהם, הוא נותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, וע"י שהנותן כורת מעצמו דבר שהוא רואה אותו כחלק מעצמותו, ונותן אותו לחבירו – מכאן ואילך **מחשבתו ואהבתו** של הנותן הכרוכה בחפץ האהוב עליו – **נעתקת להיות כרוכה גם כלפי המקבל המחזיק בה.**

ומביא הגר"א כמה דוגמאות לבריתות שבין הקב"ה וישראל:

"וכן הוא **הקשת** שהוא דבר מאצלו יתברך... וכן היא **התורה והמילה** - הן דברים אמצעיים בין הבורא יתברך ובין ישראל, וכל זה לפי שאין יכולת להשיגו בעצמו יתברך. וכן היו צריכים ישראל במשכן ומקדש לאמצעים כמו **ארון וכרובים, ונקרא "ארון הברית", הכל לפי שא"א להשיגו רק ע"י אמצעים**".

והנה כאמור הגר"א כותב שנתינת הלוחות לישראל הם כ"קידושי אשה", ומעתה מבוארים דברי ה"אמרי נועם", שבאמת זהו ענין הקידושין, שעל ידי שהאיש נותן לאשה דבר מעצמו, וממילא מחשבתו הכרוכה בכסף הקידושין נעתקת כלפי האשה, ובכך הם כורתים את הברית ביניהם.

וכך הוא ג"כ ענין התורה והלוחות האחוזות בידינו, שע"י שהקב"ה נתן לנו דבר מעצמותו, בכך אהבתו שהיתה כרוכה בלוחות – נעתקת להיות כרוכה גם בעם ישראל. ולכן ע"י שמשה רבינו

דבר העורך

לפני קרוב לשלושים שנה הוציא לאור הרה"ג ר' משה אלייעזר פאזען שליט"א, "**חומש ע"פ המסורה**", כפי מסורת החלוקה שקבעו חז"ל, **ללא חלוקת הפרקים שישנה בידינו ושנעשתה ע"י הגויים.** באותו חומש חלוקת הפרקים הינה לפי חלוקת הפרשיות כאשר כל פרשה מתחילה בפרק חדש שמסתיים בסיומה של הפרשה.

הוצאת החומש זכתה להסכמותיהם של גדולי הדור [ביניהם הג"ר **יעקב קמינצקי** זצ"ל (שגם כתב בספרו "אמת ליעקב" (שמות ה,כב): "שאין הקאפיטלך מתאימים לקבלה, ואי איישר כחי אבטלינהו.."), הג"ר **שמואל הלוי וואזנר** זצ"ל, הג"ר **משה סולובייצ'יק** זצ"ל ועוד] - אשר מציינים בדבריהם את העובדה, שחלוקת הפרקים המקובלת נעשתה על ידי הנוצרים שעשו בתנ"ך כבתוך שלהם, ופעמים רבות כוונתם היתה להכניס ללומד בלא יודעים את דעותיהם המסולפות, ומחמת כך היו אף מגדולי ישראל שהקפידו לא להשתמש באותה חלוקה, כמו **החתם סופר** זיע"א שמציין רק את שם הפרשה, וכך גם **החפץ חיים** זיע"א, שמציין את הפסוקים לפי חלוקת העליה לתורה, שני שלישי וכו'.

בהקדמה מציין המחבר לדברי מהר"י אברבנאל הכותב בהקדמתו לפירושו על נביאים ראשונים: "**כי החלוקה נעשית ע"י נכרי בשם גירונימו שהעתיק ספרי הקדש עבור הנוצרים**..". ואכן "**בין כל ספרי הראשונים,** ואפי' בבית יוסף שהיה אח"כ - **לא נמצא זכר לחלוקה הזאת**".

הדוגמא הראשונה לכוונתם של מחלקי הפרקים להכניס את דעותיהם הכפרניות, היא כבר בתחילת החומש, במעשה בראשית, כאשר הנוצרים בחרו להתחיל את פרק ב' בין "יום השישי", ל"ויכולו השמים", כשבכך הם רצו לטשטש את הרושם ששבת היא הגמר של ששת הימים הראשונים של הבריאה, ושהיא עדות למעשה בראשית.

*

הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל בספרו "אמת ליעקב" מביא דוגמא נוספת לשיבוש שנגרם ע"י חלוקת הפרקים: בסוף פרשת שמות (ה, כב) נאמר: "וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעתה לעם הזה.. והצל לא הצלת את עמך". ואח"כ מתחיל הפרק הבא לפי החלוקה הנוצרית (פ"ו) בתשובת הקב"ה לשאילתו: "ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וכו'".

וגם בדוגמה זו אפשר לראות את כוונת הזדון שלהם, ואת רצונם לחזק את יסוד האמונה השקרית של הנצרות, שהקב"ה כביכול מאס בישראל מחמת חטאיהם ועזבם ח"ו, [יעוי' בפי' רמ"ד וואלי (איכה עמ' קפט) שמדבר על "הנוצרים הטמאים האומרים שהשם כעס עליהם והחליף את האומה, והחליף את הדת, והשוטים האלו אינם יודעים שאי אפשר לא שינוי העם ולא שינוי הדת, כלא מחד קרא - "לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה", **רישיה דקרא - על שינוי העם, שלא יתכן בשום פנים, לפי שכבר נאמר "הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם", ורוח הקדש מצווה: 'לא אחלל בריתי'**..". וע"ע בפירושו ליחזקאל עמוד קי].

ומסיבה זו בחרו מחלקי הפרקים לסיים את הפרק ב"והצל לא הצלת את עמך", כדי ליצור רושם מוטעה שבזה מסתיים הענין ללא תשובה, כאומרים: "עוד בזמן שישראל היו עמו - כבר היו סדקים באהבתו אליהם, ולא רצה להצילם, וק"ו אחרי שחטאו כ"כ הרבה, ח"ו".

*

דוגמא נוספת נמצאת בנביא ירמיהו, כאשר פרק ג מתחיל [לפי הנוצרים] בפסוק: "לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד הלא חנוף תחנף הארץ ההיא, ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה'", בעוד שלפי מסורת חז"ל, [וכך היא גם הסברא הפשוטה] - הפרשה מתחילה כמה פסוקים אח"כ (מה שלפי ציונם הוא פסוק ו) ורואים שהיה לנוצרים ענין

מיוחד להבליט פסוק זה. והדבר מובן מאד, כי לפי פירושם המעוות יתכן שכאן נמצאת הראיה הכי חזקה שלהם, שהקב"ה ממשיל את עצמו לבעל שגירש את אשתו והלכה לאיש אחר, שאסור לו להחזיר אותה, אך באמת סיום הכתוב הוא "ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאום ה'", וכמו שמפרש רש"י: **"ואעפ"כ שובי אלי.. ולשוב אלי אני עוסק בך".**

*

אחת הדוגמאות שראוי להתעכב עליה היא בפרשה שלנו פרשת כי תשא, בה מסופר על חטא העגל, כאשר בד בבד עם החטא הנורא הזה, ועונשו לדורות, וכמש"כ (שמות לב, לד) "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" - **עם כל זה מתגלית אהבת ה' העצומה לעמו ישראל**, כיצד הוא סלח להם לענין ביטול הגזירה (שם פסוק י) "ועתה הניחה לי ואכלם" [ובאמת שגם מלכתחילה לא היתה להקב"ה כוונה לכלות את ישראל, יעויין בדברי רמ"ד וואלי (דברים ט, יג)], ולענין שיזכו שיעלה אותם לארץ ישראל, וכמש"א שם (לב, לד; לג, א). ולא עוד אלא שאף הוסיף אהבה על אהבתם ונתן להם ענני כבוד שבהם הם נעשו מובדלים מכל האומות ושמחמתם אנחנו חוגגים את חג הסוכות (יעוי' בדברי הגר"א בספרו אדרת אליהו בפרשתנו, והענין נתבאר בהרחבה בנחלת ה' גליון 5 ובגליון 17).

ומאותה סיבה לפי מסורת חז"ל פרשת העגל אף פותחת בפסוק (שמות לא, יח) "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתובים באצבע אלקים", שהוא פסוק אחד לפני "וירא העם כי בשש משה" (שמות לב, א), משום **שהתורה רצתה להדגיש את הלימוד המיוחד שיש כאן, שביחד עם חטא העגל ה' לא מאס בעם ישראל**, והמשיך במעשה הנישואין עמם, וכפי שאמרו חז"ל (תנחומא כי תשא, י"ד): "ויתן אל משה ככלותו, כך פתח רבי תנחומא בר אבא לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים (דניאל ט).. א"ר לוי **ישראל יושבין למטן וחורטין את העגל** - שנאמר ויקח מידם ויצר אותו בחרט, **והקב"ה למעלן חוקק לוחות ליתן להם דברות חיים - שנאמר ויתן אל משה ככלתו**".

ויש לבאר עוד, שהכתוב בא לתרץ, למה הקב"ה נתן למשה את הלוחות, למרות שישראל עשו העגל באותה שעה? ועל כך עונה הכתוב, משום שהנתינה היתה "**ככלתו**" - **כאשר עם ישראל כבר "כלתו"** (עפ"י פירש"י שם), שכבר משעת מתן תורה **עם ישראל ככלה להקב"ה**, ומכאן ואילך אין הקב"ה מפסיק את האהבה, אלא הוא ממשיך את תהליך הנישואין בכתיבת הלוחות, עד להשלמת הענין שהוא הדבקות בו ע"י ארץ ישראל [וכמו שהבאנו ב"מעניני הפרשה"].

ומאידך הנוצרים שמגמתם היתה הפוכה, להבליט כמה שיותר את חטא העגל, ולהסתיר את חיבת ה' לישראל למרות העגל, התחילו את פרק לב בפסוק "וירא העם כי בשש משה" וכו' וכל פרשת העגל.

*

כאשר התורה בפרשת עקב מדברת על כך שעם ישראל זוכים לכבוש את ארץ ישראל **בניסים גדולים ומפורסמים**: "שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן לבא **לרשת גוים גדלים ועצומים ממך**.." (דברים ט, א), מוצאת התורה לנכון להזכיר דווקא שם את **חטא העגל:** "אל תאמר בלבבך... בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת... **זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר וכו'**" והתורה ממשיכה להאריך שם בתיאור **חטא העגל**.

ויש לכך שתי סיבות:

א. כדי שההצלחה הגדולה בכיבוש א"י **לא תביא את עם ישראל לגאוה ולשכחת ה'** לחשוב שהכל בזכותם ובצדקתם, אלא שידעו שהכל רק מאהבת ה' ולמען הברית.

ב. כדי לחזק את עם ישראל בזמן כיבוש הארץ, כאשר בדרך כלל בזמנים כאלו בא היצה"ר ואומר לאדם: "הרי אינך ראוי שהקב"ה יהיה אתך לאחר החטאים שלך, וממילא חבל על המאמצים שלך לכבוש את ארץ ישראל", ועל כך אומר הקב"ה **תזכרו שגם במצב הכי חמור של העגל - המשכתי לסייע לכם בכל עוז מחמת אהבתי לאבותיכם ולכם**, וכמו שמפרש הרמב"ן שם (ט, ה): "ולמען הקים את הדבר אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב' - **כי אין החטא שלך יכול לבטל המתנה שנתן לאבותיך, כי בשבועה נתנה להם**".

*

וכך אנחנו רואים גם בשיר השירים (א, יב - יד) שכאשר הפסוק מדבר על חטא העגל "עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו" [ודרשו חז"ל (שבת פח, ב) פסוק זה על חטא העגל - **"עלובה כלה מזנה בתוך חופתה.."**] - הוא אומר מיד **שלמרות החטא נשארה האהבה, וזכינו לדבקות -ל"צרור המור דודי לי בין שדי ילין" - שהשכינה שרתה בארץ ישראל ובביהמ"ק שבה** [ששניהם אותו ענין], ומשום ש"אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי"" - מי שהכל שלו מכפר לי על עון גדי שכרמתי לי (שם).

*

ולכן גם לגבי הגאולה האחרונה אומר הקב"ה ביד נביאו יחזקאל, שאע"פ שעם ישראל חטאו ועדיין לא שבו בתשובה, מכל מקום: **"וקדשתי את שמי הגדול**.. [ומפרש רש"י "ומה הוא הקידוש":] ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם" (יחזקאל לו, כג-ד) - **קידוש ה' הגדול** הוא דווקא ע"י שהוא נותן לנו את הארץ לרשתה, משום שאנחנו בעלי ברית עם הקב"ה, **וזה קידוש ה' שהוא נאמן ל"מידת האמת" שלו,** ו"כיון שנכרת הברית [על ירושת הארץ] אי אפשר לשום חטא לזרע אברהם, ולא לשום זכות העממין - לבטל זה". (הרמב"ן בדרשת "תורת ה' תמימה").

ומאידך ממשיך הנביא ואומר, שלא תבא לכם מחשבה "בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ" - אלא "וזכרתם את דרכיכם הרעים.. **וְנִקְטֹתֶם בִּפְנֵיכֶם** על עונותיכם ועל תועבותיכם.... **בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל"**. (שם, לא - לב).

אמנם כאמור, הנביא מדגיש גם כן, שאין מקום למחשבה "שאיננו ראויים לקבל את זכותנו על ארץ ישראל" - בשעה שמחשבה זו באה בשביל להחליש את הדעת מלקיים מצוות ישוב וכיבוש ארץ ישראל, אלא צריך לזכור שבכל מצב הקב"ה קורא לנו "**אחתי רעיתי יונתי תמתי**" (שיר השירים ה, ב), ובכל מצב הוא קורא לנו "**בני בכורי ישראל**" (שמות ד, כב), ובכל מצב אנחנו "**בבגדו בה - בגדו של הקב"ה בתוכנו ופרוס עלינו",** וממילא אנחנו **אהובים** לפני הקב"ה, וכיון שהאהבה מביאה לדבקות - אנחנו מוזמנים ע"י הקב"ה להגיע לשלב **הדבקות, לזכות בארץ ישראל**, ולקיים "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב - יז, ו).

בברכת התורה, העורך

תפס בלוחות - הקב"ה כביכול לא יכל לעזוב את עם ישראל, על דרך מה שכתוב (שה"ש ז, ו): "**מלך אסור ברהטים - בכבלי האהבה, ולא יוכל להתנענע בלעדה כאסור בזיקים**". (מלבי"ם. ועיין תנחומא נצבים, ג).

[וכמו שמשה בשעתו החזיק בלוחות, כך גם אנחנו ממשיכים לאחוז בלוחות הברית הגנוזות תחת ריצפת ביהמ"ק, ומכח זה אנחנו זוכים שלא תשכח עדות הברית (שקלים ו, ב; ביהגר"א לשה"ש ב, יב)].

◈◈◈

פרק ג: ארץ ישראל – "שמחת לבו" [דבקות]

והנה, תולדת **האהבה** היא **הדבקות** [וכמש"כ המסילת ישרים פי"ט: "ונדבר עתה מענין **האהבה**, וענפיה הם ג': השמחה, **הדביקות..**"], וכך גם לאחר הקידושין שיוצרים את **האהבה** צריך את **הדבקות**. ועדמש"כ (בראשית כד, סז) וַיְבָאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה".

ומעתה נשאלת השאילה, לאחר שלמדנו **שהתורה היא "כסף הקידושין" שיוצר את האהבה** בין הקב"ה וישראל – מה היא ה**דבקות**, שבאה כהמשך וכתוצאה לקידושין?

את התשובה אומרים לנו חז"ל (תענית כו, ב):

"'צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו' (שיר השירים ג, יא), **ביום חתנתו** - זה מתן תורה, **וביום שמחת לבו** - זה בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו".

מתן תורה זה "**חתונתו – קידושין ונישואין**", אבל עדיין אין זה "**שמחת לבו**", [ואדרבה, קידושין ונישואין ללא דבקות נקרא "**מחלה לב**", וכמו שאמרו (פסיקתא דרב כהנא, פיסקא ה - החדש הזה): "ר' חייא בר בא פתח 'תוחלת ממושכה **מחלה לב**' (משלי יג, יב) - זה הוא מארש אשה ונוטלה לאחר זמן]. ומתי מגיע ה"יום **שמחת לבו**" השייך ל"יום חתונתו"? – בבנין ביהמ"ק שהוא ענין **הדבקות**. [וביהמ"ק וא"י הם ענין אחד, שכן א"י היא התפשטות קדושת ביהמ"ק, כמ"ש רמ"ד וואלי יחזקאל לז, כו, וכמו שאמרו חז"ל (שמו"ר לב, ב): "**למה נקראת חמדה – שבהמ"ק נתון בתוכה**"].

◈◈◈

פרק ד: מכרתי תורתי - נמכרתי עמה

ועפי"ז יתבארו דברי חז"ל בפרשת תרומה (שמות רבה לג, א):

"ויקחו לי תרומה... אמר הקב"ה לישראל **מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה, שנאמר ויקחו לי תרומה...**

כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרש הימנה איני יכול, **לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר (שמות כה, ח) 'ועשו לי מקדש'**".

חז"ל מדברים על שתי מתנות טובות שהקב"ה נתן לישראל: **התורה וארץ ישראל**. [ביהמ"ק וא"י הם ענין אחד, וכנ"ל].

וצריך להבין מדוע לגבי התורה הקב"ה אומר שהוא **נפרד ממנה**, ואין לו אפשרות להיות קשור אליה באופן ישיר. ואילו לגבי א"י אומר הקב"ה – תקדישו לי את החלק המובחר שבה (ביהמ"ק), ואגור בה, **ואז, דרכה אהיה קשור גם לתורה**.

ולפי הדברים דלעיל הוא מבואר היטב, משום שכל ענין "ברית התורה", הוא שהקב"ה **כרת והפריד** את התורה מאצלו, כדי שמחשבתו ואהבתו הכרוכה בתורה – **תרחיק נדוד עד אלינו**, המחזיקים את התורה, וכמו שראינו בדברי הגר"א שכתב ש"זהו ענין **לשון** 'כריתה', **שכורת ממנו** דבר הדבוק לו ונותן לו". ולעומת זאת בארץ ישראל הוא בדיוק להיפך, שהרי כל נתינתה היתה כדי ליצור את **הדבקות** בינינו לבין השכינה, וא"כ דווקא בארץ ישראל הקב"ה **מתקרב עוד יותר** למתנה שנתן לנו, כדי שנידבק בו דרכה.

וזהו שאומר הקב"ה "**מכרתי לכם תורתי, כביכול נמכרתי עמה**" – דהיינו שזו היתה התכלית שבשבילה מכרתי לכם תורתי, כדי **שהאהבה** שיש לי לתורתי, כביכול תכריח אותי שלא לנוח ולא לשקוט עד **שאני בעצמי** אהיה נמכר עמה **ודבוק** עמכם.

וממשיך הקב"ה ואומר: מה יהיה האמצעי שעל ידו אוכל להיות דבוק אליכם? - **ארץ ישראל וביהמ"ק** שבה.

◈◈◈

פרק ה: תכלית התורה הוא א"י – כי האהבה אמצעי לדבקות

ומעתה נבין היטב את מה שהארכנו בגליון הקודם מהמקראות ומדברי חז"ל, שתכלית התורה וקיומה - הוא ארץ ישראל "משום שהשלימות האמיתית הוא א"י" (ר' ירוחם ממיר דעת חו"מ ח"ב עמ' רז. ועיין במדור "שאילת נחלה").

והענין מבואר היטב לפי מה שנתבאר, ששמירת מצוות התורה - שעניינם הוא שאנו מחזיקים את החפץ האהוב על הקב"ה - מחזקות את **אהבת** ה' אלינו, ותכלית **האהבה** הזו - היא כדי להביא אותנו לידי **הדבקות**, שה' יכניסנו לארץ ישראל שהיא צינור **הדבקות** בינינו ובין הקב"ה.

◈◈◈

פרק ו: החילוק בין "ובו תדבק" בתורה – לדבקות בה' דרך א"י

והוא אשר כתב המהר"ל (גבורות ה' פרק נט): "כמה מעלות טובות.. וחמשה מעלות אחרונות הוא תכלית החיבור והדבוק בו יתברך לגמרי.. ויותר מזה שנתן התורה הוא **דיבוק יותר**, ויותר מזה שהכניסם לא"י, כי הארץ הזאת לחלקו של השי"ת, וכמו שאמרו 'כל הדר בחו"ל כאילו אין לו אלוק' (כתובות קי, ב) **וזהו הדיבוק יותר**".

משום איזו מעלה א"י נכתבה לאחר התורה? – משום החלק של ה"**דבקות**"

המשך בעמ' הבא

שאלת נחלה

מדור שו"ת

[ע"ש הכתוב (יהושע יט, מט-נ) "וַיִּתְּנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל **נַחֲלָה** לִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן בְּתוֹכָם. עַל פִּי ה' נָתְנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר **שָׁאָל**"]

חז"ל אומרים בזוהר הקדוש פרשת וישלח (קעז, ב): "ובגין כך יהב לון אורייתא דקשוט למזכי בה ולמנדע ארחוי דקודשא בריך הוא – **בגין דירתון ארעא קדישא**. דכל מאן דזכי בהאי ארעא קדישא, **אית ליה חולקא לעלמא דאתי**".

שני יסודות מבוארים כאן בדברי הזוה"ק, והרחבנו בהם בגליון הקודם (פרק ח).

א. שתכלית המצוות – לזכות לא"י. [וכמו שהרחבנו שם (פרק ה) מפסוקים מפורשים כגון (דברים ד, א): " ועתה שמע ישראל אל החוקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות **למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ..**" ועוד הרבה פסוקים בסגנון זה, וכן בדברי חז"ל. ויעוי' בדברי הגאון יעב"ץ (סידור "בית יעקב" - בברכת נודה לך) "..נחלת הארץ קדמה (- לתורה) **בבחינת התכלית**.." יעו"ש].

ב. והטעם לכך שארץ ישראל היא תכלית המצוות – משום שא"י היא האמצעי לזכות לעולם הבא. וכפי שהארכנו שארץ ישראל היא גוף העולם הבא, והעוה"ב ירד לארץ ישראל כנשמה לגוף.

*

בעקבות הדברים האלו - קבלנו מכתב עם כמה שאילות יסודיות מאת אחד הקוראים החשובים שליט"א, ומחוסר מקום נאלצנו להביא רק שאילה אחת. ותבא עליו ברכת טוב.

לכבוד עורך העלון "נחלת ה'" שלום וברכה!

ברצוני להודות מקרב לב על היוזמה הברוכה והנצרכת כל כך להרים קרן ארצנו הקדושה בקרב יראי ה', ועל אף שמאז יצא לאור גליון א' עברו ימים רבים - עדיין הם בעיני כחדשים ומצפה אני מעת יום קריאת הגליון לקראת צאתו הבא.

יה"ר שחפץ ה' בידכם יצלח ונזכה יחד לאור חדש שעל ציון יואר.

בענין הגליון האחרון פ' יתרו, ברכה מיוחדת על סידור הדברים הנפלאים כ"כ. וקצת מן הדברים הייתי שמח בביאורם:

א]. נכתב בפרק ח' שא"י היא התכלית והיא עוה"ב, וצריך לי תוספת ביאור, הרי אנחנו כאן בעולם העבודה ומה הענין להכניס לכאן את העוה"ב [כמדומני שביודעים ובלא יודעים, זה קשה להרבה אנשים בציבור].

... והריני רק בא בבקשת דברים לחידודם של דברי תורה ושוב חוזר ומודה – נ.ר. ירושלים.

והרי תשובתנו:

לכבוד הרב החשוב הרב נ.ר. שליט"א.

ישנה נפק"מ גם **בעולם העבודה** לדעת שתכלית המצוות הם בשביל לבנות את ארץ ישראל, משום שישנה חשיבות לדעת שכאשר אנחנו מניחים תפילין אי"ז מסתיים ב"לשם מצוות הנחת תפילין", אלא "לשם מצוות הנחת תפילין **כדי לרשת ולבנות את ארץ ישראל**". ומשום שלשה טעמים:

א]. ידועים דברי הב"ח (אורח חיים סימן תרכה) שכתב בדעת הטור:

"**דכיון דכתיב למען ידעו וגו' - לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי פשטה,** ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים".

וממילא כיון שהתורה אומרת לגבי כל המצוות (דברים יא, ח): "ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוך היום **למען** תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ", וכן עוד הרבה פסוקים בסגנון דומה, א"כ מבואר מזה שרצון התורה הוא שנדע **שעיקר הכוונה בעשיית המצוות, הוא כדי לפעול על ידם את בנין וירושת ארץ ישראל**.

ב]. נפתח בדוגמה ממצוות קידושין. כאשר אדם מקדש אשה ואומר "**לשם מצוות נתינת פרוטה לאשה**", הוא ביטל את כוונת המצוה, כי מעשה המצוה אינו "לתת פרוטה לאשה", אלא "**להחיל קידושין** באמצעות הפרוטה".

וכן הוא לענייננו, גדר המעשה של מצות הנחת תפילין, הוא - "עשה מצוה זו [תפילין] **שבשבילה תיכנס לארץ**" (קידושין לז, ב) - דהיינו "לרשת ולבנות את א"י – ע"י הנחת תפילין".

וכן הוא לענין כל המצוות, וכמש"כ רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמוד קס): "**שכל המצות נחשבות כמצוה אחת,** מאחר שתכלית כלן אינו אלא **לתיקון גוף אחד דאיהו גופא דשכינתא**".

כל המצוות כלולות ומוגדרות במצוה אחת - "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" (בראשית ב טו) "**לעבדה בפקודין דעשה, ולשמרה בפקודין דלא תעשה**" (זוהר בראשית כז, א) – **לבנות את הגן עדן וגופו ארץ ישראל**, וכפי שהבאנו בגליון הקודם מדברי רמ"ד וואלי (ויקרא עמ' קעז): "א"י התחתונה היא ממש גופה של א"י העליונה" [העוה"ב – הג"ע].

וממילא "מצוות צריכות כוונה" כתיקונה - הוא דווקא כשמכוין לגדר המדוייק של מעשה המצוה: "**לשם מצות לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ – לעבוד ולבנות את הגן עדן וגופו ארץ ישראל ע"י קיום מצוה פלונית**".

ג]. חז"ל אומרים (אבות ד, ה) "הלומד ע"מ ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד, והלומד ע"מ לעשות **מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות**".

וידוע לבאר בזה, שבשביל **שמעשה של האדם יפעל פעולה רוחנית - הוא צריך לכוין על כך בשעת המעשה**, ולכן רק מי שמכוין בשעת לימודו שהוא ע"מ לעשות – ה"מעשה לימוד" שלו אכן יפעל את הפעולה הרוחנית הזו, ויסייע לו לשמור ולעשות.

וכמו"כ הוא לענין מה שהמצוות בונות את ארץ ישראל ונשמתה העולם הבא. שהרי השכר על המצוות שלנו הוא כמו שכתוב (איוב לד, יא) "כי פועל אדם ישלם לו", דהיינו **שפעולת האדם - היא עצמה ג"כ התשלום שנותנים לו בשכרו**. שכר העוה"ב - אינו כמו אדם שעושה מלאכתו **בענבים** ומקבל שכרו **ברמונים** או להיפך, שאז אין קשר בין מלאכתו לשכרו, אלא הוא כמו אדם שעושה מלאכתו בענבים, ואח"כ כשהענבים בשלות - נותנים לו את הענבים עצמם בשכרו, וכמש"כ רמ"ד וואלי (איוב עמ' רטז) [וחזר על יסוד זה במקומות רבים. וכן מבואר בדברי הרמח"ל (דעת תבונות סי' יד), וכ"כ ב"נפש החיים" (א, יב)].

וממילא, גם מה שאנו זוכים לארץ ישראל ונשמתה העוה"ב דרך מעשי המצוות – אינו שכר בעלמא, אלא **שאנו מקבלים את א"י והעוה"ב שנבנו ונזרעו באופן ישיר ע"י מעשי המצוות שלנו,** וכמש"כ הגר"א בפירושו לשיר השירים (א, ג פי' ב): "...אבל בני ישראל שמקבלים מן הארץ, והארץ לית לה מגרמה כלום, **רק כשזורעין לתוכה אז נותנת, ולכן אנו צריכין למצוות**". ומבואר אח"כ בדברי הגר"א שזהו ענין העולם הבא [והבאנוהו בגליון הקודם].

וכיון שא"י ועוה"ב צריכים להיבנות באופן ישיר מכח פעולתינו, עלינו לכוין את זה בשעת המעשה - שאנו לומדים תורה בכדי לבנות את א"י והעוה"ב - כדי שזה יפעל את הפעולה הנ"ל, וכפי הכלל שנלמד מהמשנה "הלומד ע"מ ללמוד וללמד".

ובזה יש לבאר מה שאמרו בתוספתא (סנהדרין יג, א): "מרגלים אין להם חלק לעוה"ב", אשר אינו רק **עונש**, אלא **הכרח המציאות**, שכיון שכל מעשי המצוות שלהם לא פעלו את פעולתם לבנות את א"י [שהרי לא התכוונו לזה, ועוד התכוונו להיפוך מזה] – א"כ **אין להם מה לקבל על המצוות**, בבחינת "מי שלא טרח מערב שבת **מה יאכל** בשבת".

וכל זה כלול בתוכחת הזוה"ק (תיקוני זוהר, תיקון ל, דף עג, ב): "וכל חסדו כציץ השדה" (ישעיהו מ, ו).. כל אינון דמשתדלין באורייתא כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין", דהיינו שמכוון רק **לתיקון הנשמה הפרטית** שלו, אלא צריך לכוין תמיד בכל מעשינו: לשם **תיקון הגוף הכללי והמשותף לכל ישראל** – שהוא **השכינה וגופה ארץ ישראל**.

[ולסיכום ג' טעמים (בסדר שונה מהנ"ל): א. כיון שהתורה אומרת "תשמרו המצוות למען תבואו לארי"י" – היא התכוונה להורות את כוונת המצוה.

ב. הטעם לכך, משום שהכוונה הנ"ל נותנת כח למעשיו לזכות עבורו את א"י שהיא תכלית המצוות.

ג. בכוונת המצוה צריך לדעת את גדרה, ולכן חשוב לדעת שגדר המצוות הוא "לבנות ולזכות בשכינה וגופה א"י, ע"י תרי"ג פעולות המצוות"].

בברכת התורה - המערכת.

המשך מעמ' קודם

- "וזהו **הדיבוק** יותר". וכמש"כ (במדבר לו, ז) "כי איש בנחלת מטה אבתיו **ידבקו** בני ישראל".

*

ואמנם גם התורה היא **דבקות**, וכמש"כ המהר"ל הנ"ל, ומקרא מלא הוא - 'ובו **תדבק**' (דברים י, כ), ודרשו חז"ל "הידבק בתלמידי חכמים" [והיינו **בתורה** שבתלמידי חכמים, וכמש"כ "המקנה" (קידושין בהקדמה אות יב) יעו"ש. וע"ע "שערי רמח"ל" עמ' צז], אבל התורה היא כביכול דבקות **בבגדו**, בבחינת "תפס משה להקב"ה **בבגדו**" - מה שבעיקר מרבה את הגעגועים **והאהבה**, וכמו שאומרים חז"ל (ספרי ואתחנן פיסקא לג):

"לפי שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, **איני יודע כיצד אוהבים את המקום, תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך,** תן הדברים האלה על לבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו".

אך ארץ ישראל היא כביכול דבקות **בגופו**, דבקות **פנימיות ישראל בפנימיות הקב"ה.** וכמש"כ (במדבר לה, לד) "ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שכן **בתוכה**, כי אני ה' **שוכן בתוך בני ישראל**".

שמענו שה' שוכן **בתוכה - בתוך הארץ**, וכן ה' שוכן **בתוך בני ישראל**, ולא רק דבוק **בצידם**, ועדיין אין אנו יודעים איזה בחינה שוכנת בתוכם? האם **בגדו** או אפילו **פנימיותו כביכול**? על כך מגלה לנו הכתוב (מלכים א – ט, ג) "והיו עיני **ולבי** שם כל הימים", **כביכול הפנימיות הכי פנימית שלי – לבי** – נמצאת בתוך א"י וביהמ"ק.

וכן **הפנימיות הכי פנימית שלי – לבי** – נמצא בתוך **עם ישראל, כאשר הם נטועים בארץ ישראל**, וכמש"כ (ירמיהו לב, מא):

"וששתי עליהם להיטיב אותם **ונטעתים בארץ הזאת באמת בכל לבי ובכל נפשי**".

ואומרים חז"ל (תוספתא עבודה זרה ה, ה):

"כל זמן שהן עליה - כאילו **נטועין הן לפני באמת בכל לבי ובכל נפשי**, הא אינן עליה - כאילו אינן נטועין הן לפני באמת לא בכל לבי לא בכל נפשי".

דהיינו שה"ונטעתים" הולך לא רק כלפי "**הארץ**", אלא גם כלפי "**בכל לבי ובכל נפשי**". שע"י שישראל נטועים **בארץ ישראל** – הם כביכול נטועים בתוך ה"**לבי ונפשי**" – הפנימיות של הקב"ה כביכול.

תמצית המאמר בעמ' הבא

מדברי רבותינו

מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

ארץ ישראל וסוכה – קדושת שלימות

[מתוך סיפור עליית משפחתו לארץ ישראל]: אבא שמח מאוד שאנחנו נמצאים באויר של א"י, וכשבאנו לארץ אמר: "תארו לכם **שאנו נמצאים במצב שכל הגוף בתוך האויר של א"י, כמו בתוך סוכה, כל הגוף בתוך מקום קדוש**", ומאוד שמח בזה.

לפעמים בחורף ביום בהיר, הוא היה אומר: "האם בחו"ל ישנם שמים בהירים כ"כ כמו כאן? תראו אחרי הגשם הראשון, איזה שמים בהירים, איזה תענוג!" כך הוא היה משבח מאוד את האויר של ארץ ישראל. "שיחת בין השמשות" עמוד 10.

[א.ה. יעוי' בספר "הגאון החסיד מוילנא" (עמוד רמו – רמז): ".. על הפסוק "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון" (תהלים ע"ו ג'): **שתי מצוות הן שהאדם מישראל נכנס בהן בכל גופו - מצוות סוכה וארץ ישראל**, ואין האדם נקרא שלם עד שיזכה בהן. יעקב אבינו לאחר שהשתחרר מעשו הוא עמלק נקרא "שלם", "ויבוא יעקב שלם" - שלם בכל, והוא הוסיף שיעקב נקרא שלם שהגיע לארץ ישראל"].

◈◈◈

החפץ חיים והרב מפוניבז' - מרכז התורה חוזר לא"י

החפץ חיים זצ"ל שמע שיהודים שמהגרים לאמריקה מפסיקים לשמור שבת וכשרות מפני שהניסיונות שם היו גדולים, שם יום המנוחה הוא יום ראשון ובשבת חייבים לעבוד. לכן רבים ירדו מהדרך. על זה אמר לי אבי מורי זצ"ל שלא לחינם קוראים למדינה הזו אמריקא, עמריקא שזה כמו עמא-ריקא (עם ריקני) שהם ריקים מתוכן.

ואמר הח"ח זצ"ל **שבסופו של דבר מרכז התורה יחזור שוב לארץ ישראל.** הרב מפונוביז' זצ"ל אמר **שדבר כזה קורה בדור שלנו, איך שמרכז התורה חוזר לארץ ישראל.** "גאון יעקב" גליון סו, תצוה תשע"ו.

◈

"**אנו נמצאים כעת בתקופה שבה, כמו שאמר החפץ חיים, התורה חוזרת להיות חזקה בארץ ישראל.** ודבר מעניין הוא שאם לפני השואה, כתב החזו"א שכמו בימי הגמרא היה המרכז בבבל ושם היו גדולי הישיבות, אז היושבים בבבל נמצאים קרובים לשכינה ע"י הגדולי תורה, אמר החזו"א שהיות שבימינו החפץ חיים בארץ פולין ושם נמצאות הישיבות הגדולות והחפץ חיים בעצמו, זה כמו השכינה ששרתה **בבבל**.

[אמנם] החפץ חיים בעצמו אמר, זה הולך להיחרב, **כל המרכז הגדול שהיה שם במקומו של הח"ח יחרב, ויוקם בארץ ישראל,** בימינו לימוד התורה מתחזק בכל ארצות העולם, אבל דבר מעניין הוא, למרות שיש כעת מרכז תורה כ"כ גדול באמריקה דבר שלא היה בכל הדורות, בכל זאת, **כשבחורים רוצים לעלות בדרגה הם באים ללמוד בא"י, התורה מתחזקת בארץ ישראל**". "גאון יעקב", גליון קד, נח תשע"ז.

◈◈◈

ניסים גדולים ותמידיים - בארץ ישראל

"**ריבוי הניסים הוא במיוחד בארץ ישראל,** מידי פעם חוליית מחבלים נתפסה לפני שהספיקו לעשות את מה שרצו, נתפסו או נהרגו מהנשק שלהם, אם כשבאו לפוצץ אוטובוס, אם כשניסו לחדור לאיזה מקום לעשות פיגוע גדול, **כל פעם מגלים דבר אחר ויש הרבה דברים שעוד לא פרסמו, שאנחנו נמצאים כאן בנס**". "גאון יעקב" גליון יז, תרומה תשע"ה.

◈

"מי כעמך ישראל, אצל עם ישראל באמת, בדרך כלל, מתעוררים כשיש מכה וגם כשיש חסד מתעוררים. **כמה אנחנו צריכים להתעורר,** לפני כמה שבועות היה אצלי א' מראשי ההג"א והצבא. זה היה בתקופה שהיו התקפות נשק מדרום, הוא אמר שהוא חבר עם קציני הצבא הגבוהים. ואמר שהפעם אלה שמפעילים את הרקטות ואת הנשק של הערבים, הם אנשים מאומנים הם לא כמו הפלסטינים של פעם שהיו מפגרים ופרימיטיביים, הם למדו בפרס והם מלומדי מלחמה יודעים לדייק בקליעות ולכוון את כלי הנשק עם אלחוט ושלט רחוק. **ואיך קרה שהטילים שהם ירו על ת"א - נפלו לים ולא פגעו במטרה? הוא אמר שאין הסבר הגיוני לכך שלא היו פגיעות ולא פגעו במכלי הגז ואסונות כאלה שהם זממו** ברעיונות שלהם, אין הסבר. ולמה אין הסבר, **כי יש אלקים בשמים.** אז יש הסבר... והוא פשוט. עם ישראל לומד את האמונה בקב"ה מהמכות ומהחסד - מזה לומדים".

אנחנו בארץ ישראל 'עיני השם אלקיך בה', הקב"ה עוזר לנו כל רגע ורגע לא להפסיק להאמין בו. "גאון יעקב" גליון ס, וארא תשע"ו.

◈

"ארץ ישראל טובה מכל הארצות, ובני ישראל מפוזרים בהרבה ארצות, אבל **יושבי ארץ ישראל חביבים יותר, הקב"ה אוהב אותם יותר מהיהודים שבחוץ לארץ..**

אנחנו חיים בארץ ישראל עשרות שנים, ואם פוקחים עיניים, **אנחנו ממש צריכים להרגיש שהקב"ה כ"כ קרוב, מטייל בינינו, ד' אלוקינו מתהלך בקרב מחניך להצילך**, ה' מציל אותנו כל יום ויום, שנים רבות. כל פעם מספרים: "המחבלים לא הספיקו להוציא זממם", "כמעט שקרה פיגוע". וכל זה מפני **שהקב"ה קרוב אלינו ושומר את אנשי ארץ ישראל**, כי אם יש שונאים שיש להם כל כך הרבה כוחות, וגם ריבוי מספר, ואנחנו חיים ככה בארץ ישראל לקיים מה שנאמר "וישבתם על הארץ לבטח", זה ממש **גילוי שכינה גדול** שכזה.

וכפי שסיפר לי הרב של מעלות, כשביקרתי במעלות - שהיא עיר הקרובה לגבול - **למעלה מחמש מאות טילים** ירו מלבנון מעבר לגבול, על העיר, וכולם נפלו והתפוצצו ואף אחד לא נהרג. **אף יהודי לא נהרג.** לעומת זאת ירו טיל אחד בטעות, טיל אחד נפל על חלק מהעיר שנקרא "תרשיחא" החלק הערבי של מעלות, שם **נהרגו הרבה ערבים מטיל אחד שנפל שם על היישוב**. אבל כאן, מאות טילים נפלו, אם נפלו על בית - אז נפלו בדיוק בתים, אבל בלי הרוגים, שום דבר, **וזה רק דוגמא אחת ממה שראינו גם מצפון וגם מדרום**". יתד נאמן יום שישי ו' כסלו תשע"ה.

◈◈◈

בארץ ישראל - תמיד צריך ניסים, ותמיד יש ניסים

אנו נמצאים כעת בתקופה כזו, **שמרוב ההרגל, לא מרגישים! איננו מרגישים שעשרות שנים אנו רואים שהקב"ה כל כך קרוב אלינו, 'ופרוס עלינו סוכת שלומך' שהקב"ה פורס עלינו סוכת שלומו.** כל כך הרבה גוים רשעים שאומרים בפירוש שרוצים להרוג יהודים ובכל פעם רואים ניסים.

ראו את הניסים הגדולים של האזעקות, והיו מומחים שאמרו לי שה'כיפת ברזל' בכלל לא היתה מספיקה בדרך הטבע לעצור את כל הטילים שהתפוצצו, ואכן הרבה התפוצצו במקומות שלא הסבו נזק. ושואלים פלא גדול, איך יכול להיות אם כך, ששני ערבים נכנסים לביה"כ והורגים חמישה יהודים ופוצעים עוד כמה וכמה?

הפלא הוא... שעד עכשיו לא עשו את זה!!

היתה שמירה, סוכה הלכתית, סוכה שהקב"ה פורס את סוכתו, התרגלנו שזה כמו מחיצה גשמית ממש והערבים לא מסוגלים לה... אבל כל יום ויום... יש נסים

..מאות ואלפי סוכות שהקב"ה מסכך על עם ישראל בסוכת שלומו, **אנחנו צריכים לדעת שהקב"ה קרוב אלינו מאוד!!** שרואים שאם רגע אחד מפסיק נס, מיד יש הרוגים ופצועים. **כשיודעים שהאלקים קרוב אלינו, מתנהגים כמו קרבת אלקים.** בדרך ארץ יותר, בזהירות בשמירת הלשון, בזהירות בין אדם למקום ובין אדם לחברו, מי כה' אלקינו בכל קראינו אליו. זה אחד הדברים שהקב"ה מביא לכלל ישראל.

.. וכאן השמירה מאויבי ישראל זהו נס גדול... מתרגלים לנס וחושבים שזה טבע, **זה לא טבע!! זה לא נורמאלי!**

יהי רצון שהחסד ימשיך על ידי שנהיה ראויים שהחסד ימשיך עלינו, אמן ואמן". "גאון יעקב", גליון מה, סוכות תשע"ו.

המשך מעמ' קודם

תמצית המאמר [מעניני הפרשה]

פרק א: הלוחות הם כ"בגדו" של הקב"ה * והם "כסף הקידושין" [שכביכול הקב"ה קידשנו לאשה בבגדו] * ואשה שמחזיקה בכסף הקידושין, הרי זה כאילו שהיא מחזיקה בבעלה * וכך כשאנחנו אוחזים בלוחות, הרי זה כאילו שאנו אוחזים בהקב"ה * ועי"ז מובטח שהקב"ה לא יעזבנו.

פרק ב: ביאור הדבר: כשהקב"ה נתן לנו את הלוחות, שהם כ"בגדו", וכחלק מעצמותו - הרי מחשבתו ואהבתו הכרוכה בלוחות, נעתקה להיות כרוכה גם בנו * **והאהבה,** היא זו שאינה מאפשרת לו להפרד מאיתנו.

פרק ג: כתוצאה מהתורה שהיא ה"כסף הקידושין" (**האהבה**) – מגיעה הכניסה לא"י שהיא **הדביקות** * וזהו שכתוב: "ביום חתונתו" (**אהבה**) זה מתן תורה – "וביום שמחת לבו" (**דבקות**) זה ביהמ"ק [והתפשטות קדושת ביהמ"ק היא "ארץ ישראל"]

פרק ד: מבואר במדרש שכביכול צר להקב"ה שנפרד מהתורה * כי אכן הקב"ה הרחיק את תורתו מעימו עד אלינו – כדי שמחשבתו ואהבתו הכרוכה בתורה, תרחיק נדוד עד אלינו * והדרך שהקב"ה חוזר ומתקרב אלינו ולתורה – היא ע"י ארץ ישראל וביהמ"ק, שעל ידם הוא **דבק** בנו.

וזהו שאמר "מכרתי תורתי כביכול **נמכרתי** עמה" * **שאהבתו** אלינו שנוצרה ע"י מתן תורה – מביאתו להיות דבק בנו בעצמו.

פרק ה: ולכן מבואר שתכלית התורה הוא ארץ ישראל – כי ה**אהבה** היא אמצעי ל**דבקות**.

פרק ו: ואע"פ שגם בתורה נאמר "ובו **תדבק**" * אמנם הוא בבחינת דבקות "בבגדו" שבעיקר מרבה את **האהבה** * ומאידך, א"י הוא **דבקות בפנימיותו, "בלבו"** * וכמש"כ "ונטעתים בארץ הזאת [ועי"ז כביכול הם נטועים] **בכל לבי ובכל נפשי".**

מעניני הפרשה
מעלת "קיבוץ גלויות" ברעמסס
דבר העורך
עבודות הגאולה

נחלת ה'

שאילת נחלה
היחס בין התורה וארץ ישראל
כי רצו עבדיך את אבניה
הגאון רבי מנחם מנדל משקלוב זיע"א

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 38 פסח תשע"ז

מעניינא דיומא

מעלת ה"קיבוץ גלויות" ברעמסס

פרק א – שני תיקונים ב"קיבוץ גלויות"

חז"ל מספרים שעם ישראל היו מפוזרים במצרים על פני מהלך ארבעים יום, ולפני שיצאו ממצרים התקבצו כולם לרעמסס ומשם יצאו למדבר.

לכאורה היינו מבינים שלאותו קיבוץ אין מעלה מצד עצמו, אלא הוא רק אמצעי התארגנות כדי לצאת ממצרים. אולם, לא כך אנו רואים בדברי חז"ל שמתייחסים לקיבוץ הזה לארץ רעמסס כדבר שמעלתו עצמית וכך הם אומרים:

"אמר הקב"ה לישראל, כשהייתם במצרים מהלך ארבעים יום הייתם מפורדים בה, **וכנסתי אתכם לשעה קלה לרעמסס**, ועכשיו אתם מפוזרים בכל הארצות **אני אקבץ אתכם**, שנאמר והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו". (ילקוט מסעי, תשפז).

וצריך להבין, שהרי לכאורה ענין הקיבוץ גלויות הוא להיות **מקובצים בארץ ישראל**, ומה היא המעלה להיות **מקובצים ברעמסס שבמצרים?**

◈

אמנם הענין יתבאר עפ"י דברי רמ"ד וואלי (ספר הליקוטים ח"ב עמ' שצב; תרי עשר עמ' קיח), שבגלות ישנם שני קלקולים. **א.** עצם זה שישראל לא נמצאים בארצם, אלא בחו"ל הטמאה, ועי"ז **גם השכינה** צריכה לשרות במקום טומאה.

ב. עם ישראל נקראים "גוי אחד **בארץ**" דווקא, ואילו בחו"ל יש כח ביד הס"א לפזר אותם בכל כנפות תבל, ועי"ז **גם השכינה** השורה על בניה צריכה לפזר איבריה - לפי מקום פיזורם, ועל כך אומר הכתוב (תהלים כב, טו) "כמים נשפכתי והתפרדו כל עצמותי", "ואין לה מנוחה אלא **בעמה יחד, ובתוך ארצה**". (וע"ע תפילות לרמח"ל – תפילה קסח).

ואכן כאשר הקב"ה אמר לאברהם אבינו שזרעו עתיד לצאת לגלות, הוא אמר לו בלשון הזו:

"ויאמר לאברם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך: [א] ידוע **שאני מפזרן** - תדע שאני מכנסן, [ב] ידוע **שאני ממשכנן** [ומוציאם לרשות אחרים, כמשכון שיוצא לרשות אחר. ("נצח ישראל" להמהר"ל פ"א)] - תדע שאני פורקן, [ג] ידוע שאני משעבדן - תדע שאני גואלן". (בראשית רבה מד, יח. ועיי"ש להמהר"ל שביאר בארוכה ג' לשונות אלו).

וגם בקללות המדברות על הגלות – מוזכרים שני הקלקולים הנ"ל (ויקרא כו, לב-ג): א. "והשימותי אני את הארץ" – **שעם ישראל לא נמצאים בארץ ישראל**. ב. "**ואתכם אזרה בגוים**" - שזו קללה נוספת, שגם בגויים הם לא יהיו ביחד, אלא מפוזרים.

ומאידך, התורה מדגישה **שני תיקונים** בגאולה – כנגד **שני הקלקולים** שבגלות, וכמש"כ (דברים ל, ג): "ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך, **ושב וקבצך** מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה" כאשר כל זה עדיין בחו"ל, ורק אחר כך: "**והביאך ה' אלקיך אל הארץ** אשר ירשו אבותיך". וכן במקומות רבים בנביאים מודגשים שני ענינים אלו. (יעוי' ירמיהו לא, ז; לא, ט; ישעיהו יא, י-טז; כז, יב-יג; יחזקאל לז, יט; הושע ב, ב; זכריה י, ח-י).

ובכמה פסוקים מפורש שעצם הקיבוץ הוא כבר תחילת הגאולה, כמו בירמיהו (לא, ט): "..**מזרה ישראל יקבצנו** ושמרו כרועה עדרו", וכבר ע"ז אומר הכתוב מיד: "**כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו**" - **שכבר התחילה הגאולה,** ורק אח"כ, ממשיך הכתוב: "**ובאו ורננו במרום ציון..**" – שזו השיבה לא"י.

ומעתה מבואר מדוע ישנה מעלה בעצם מה שהתקבצו עם ישראל בארץ רעמסס, משום שבזה כבר נתקן הקלקול הראשון של הפיזור, ונתקיים "תדע **שאני מכנסן**", וזה כבר תחילת הגאולה.

◈◈◈

פרק ב – אם עשיתם עצמכם כחומה – ועליתם כולכם בבת אחת

ביאור נוסף מה היא המעלה בכך שהקב"ה קיבצם ברעמסס - על פי מה שמספרת הגמרא:

"ריש לקיש הוי סחי בירדנא, אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא. אמר ליה: אלהאי! (- לשון שבועה) סנינא לכו, דכתיב אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז, **אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא** - נמשלתם ככסף, שאין רקב שולט בו [רש"י: נמשלתם ככסף - שאינו נרקב, כך לא הייתם חסרים שכינה], עכשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארז שהרקב שולט בו..". (יומא ט, ב).

ומבואר שהיתה תביעה על אותו דור, שלא עלו "כחומה". ומה הפירוש כחומה? מבאר בפי' ר' אליקים הלוי למסכת יומא ["ר' אליקים ב"ר משולם הלוי קיבל עם רש"י מרבותיו, וריב"א מבעלי תוס' היה חתנו". (שו"ת מהרש"ל סימן כט)]:

"אם עשיתם עצמכם **כחומה. שהאבנים נקשרות זו בזו**. עכשיו שעליתם כדלתות. בדלות **זו אחר זו**".

דהיינו שהתביעה עליהם לא היתה רק על שלא עלו **כולם**, אלא על שלא עלו כחומה – **ביחד**, ומעתה, גם אם היו עולים כולם, אבל לא ביחד, הרי זה כבר "מעוות לא יוכל לתקון", שמכאן ואילך כבר לא זכו להשראת השכינה בבית שני, אלא רק לבת קול, ובסוף נחרב הבית בגלל זה.

ישנו ילקוט מדרשים מזמן הגאונים בשם "פתרון תורה" [יש אומרים שמחברו הוא רב האיי גאון, או חכם בתקופתו שהיה מקורב אליו, ורב האיי חיבר עבור ספרו פיוט בראש כל פרשה. עיין בספר "רב האיי גאון - רשויות לפרשיות התורה" מתוך כת"י בשם "פתרון תורה". להרב ישראל יצחק (ישי) חסידה זצ"ל], ושם בפרשת בחוקותי הוא מביא מעשה דומה שבו ג"כ דברו חז"ל על אותה תביעה על

דבר העורך

אחד הרגעים הגורליים בתהליך הגאולה ממצרים היה **הזמן הסמוך לקריעת ים סוף**, כאשר עם ישראל עמדו במיצר, הים לפניהם ומצרים לאחריהם, ומצד שלישי המדבר עם חיות רעות, והקב"ה אומר למשה רבינו "דבר אל בני ישראל ויסעו".

חז"ל (סוטה לו-לז): מתארים את מה שהיה שם כאשר כל השבטים התדיינו ביניהם: "זה אומר אין אני יורד תחילה לים וזה אמר אין אני יורד תחילה לים, **קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה**", אך הדבר לא היה פשוט כלל, וכפי שאומרת הגמרא שם, שהפסוקים (תהילים סט) "הושיעני אלקים **כי באו מים עד נפש, טבעתי ביון מצולה..**" - נאמרו על המצב הזה שנחשון בן עמינדב קפץ לתוך הים הגבוה והוא עדיין עמד בעינו ולא נבקע.

שני סוגי עבודות נדרשו באותה שעה מנחשון: **א. עבודה גופנית** - לסבול יסורי חנק קשים. **ב. עבודה שבלב** - לבטוח בהקב"ה שיושיעם, וכפי שהגמרא מציינת שם את הפסוק (הושע יב, א): "סבבוני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עוד רד עם א-ל", ופירש"י: "בכחש אפרים - **שיראו לסמוך עליו וכחשו באמונתם**. רד עם א-ל - [נחשון משבט יהודה] ירד בים על **שבטח בהקב"ה**".

וכמו"כ הקב"ה דרש מכל ישראל, וכפי שהגמרא שם ממשיכה: "באותה שעה היה משה מאריך בתפלה, אמר לו הקב"ה: ידידיי טובעים בים ואתה מאריך בתפלה לפני? **דבר אל בני ישראל ויסעו, ואתה הרם את מטך ונטה את ידך**..".

וצריך להבין, מדוע ישראל היו צריכים לעבור את הקשיים הללו - בו בזמן שהם נגאלים מיד המצרים? ואם בשביל להתחזק באמונה ובטחון, א"כ לכאורה עדיף שיאריכו בתפילה?

אמנם הדברים מבוארים על פי הידוע מדברי הזוהר הקדוש ש"באיתערותא דלתתא אתער לעילא", וכך גם כאשר הקב"ה גואל את עם ישראל, הוא רוצה **שעם ישראל יתחילו בעצמם בפעולות של היציאה מהגלות והגאולה,** וזה יעורר למעלה שהקב"ה יגמור בעדם ויגאלם.

*

לא רק בקריעת ים סוף, אלא בכל התהליך של הגאולה ממצרים היה צריך את השתתפותם של עם ישראל. כבר ביציאה ממצרים - רובם לא רצו לצאת משם [לאחר שכבר לא היה להם שעבוד שם] עד שאומרים חז"ל שיצאו אחד מחמשה או מחמישים או מחמש מאות (מכילתא), משום שבאמת היתה כאן טירחה גדולה של יציאה לדרך במדבר, [ועל דרך מש"כ (במדבר כא, ד) "**ותקצר נפש העם בדרך**", ופירש"י "**בטורח הדרך**"].

וגם כאן היה צריך גם את **עבודת הלב - עבודת הבטחון**, וכמו שאמרו חז"ל (מכילתא. רש"י שמות יב, לט): "דבר גדול עשו ישראל, **כדאי היא האמונה שהאמינו בי** שאקרע להם את הים, שלא אמרו למשה היאך אנו יוצאים למדבר ואין בידינו מחיה לדרך, **אלא האמינו** והלכו אחרי משה, עליהם מפורש בקבלה (ירמיהו ב, ב) 'הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', ומה שכר מפורש אחריו (שם ג) קודש ישראל לה'..".

*

ושוב בכניסה לא"י [שזו התכלית של יציאת מצרים, כמש"כ (דברים ו, כג) "ואותנו הוציא משם **למען הביא אותנו** לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו"], נדרש מעם ישראל לעמול ולטרוח ולא לחכות שהכל יגיע להם על מגש של כסף, וכפי שכותב מרן בעל הקהילות יעקב זיע"א ("חיי עולם" ח"ב פ"ט):

"והן לא קצרה יד השם יתברך למנוע כל עסק של מלחמה בביאת הארץ.. להפיל פחד על שבעה עממין, אשר יברחו לנפשם מבלי מלחמה.. אבל אין זה רצונו יתברך שמו, **כי**

כך גזרה חכמתו, שלא יהא כיבוש הארץ אלא דוקא על ידי מלחמות רבות. וכמו שאמרו חז"ל בברכות (ה, א) שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, **וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורים**, תורה, ארץ ישראל, ועולם הבא. עיין שם".

ולעומת זאת גם פה היו את המרגלים שעליהם קוראים חז"ל (במדבר רבה טז, ד) את הפסוק "כחומץ לשנים וכעשן לעינים כן **העצל** לשולחיו", משום שהם באמת התעצלו מלעמוד ולטרוח בכיבוש הארץ באופן טבעי (יעוי' בספר "טעמא דקרא" למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שלח יג, ב, שביאר כך את דברי חז"ל).

וגם כאן מלבד **עבודה גופנית** קשה, היה צריך ג"כ את **עבודת האמונה ובטחון**, וכמו שהתורה מצוה פעמים רבות על מידת הבטחון ביחס למלחמת כיבוש ארץ ישראל, וכגון מש"כ (דברים ז, יז-יח): "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם. **לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים..** כן יעשה ה' אלקיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם".

*

אבל באמת חוץ משני העבודות שהוזכרו לעיל: **א. עבודה גופנית. ב. עבודת הבטחון** - היתה מוטלת עליהם **עבודה שלישית**, שהיא ההקדמה לשני העבודות הנ"ל, והיא: **להתבונן בניסים שהקב"ה עשה לישראל בהיותם במצרים כדי להכשירם לאמונה**, וכמש"כ (שמות ד, ל-לא) "..**ויעש האותות לעיני העם. [ועי"ז -] ויאמן העם** וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל... ויקדו וישתחוו". ושוב הקב"ה עשה את ניסי עשרת המכות קודם צאתם ממצרים כדי לחזקם באמונה - "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם **וידעתם כי אני ה'**" (שמות י, ב).

ומה שה' דרש מישראל הוא בעיקר **להתבונן ולזכור** את הניסים - בכדי שיגיעו ל"ויאמן העם - וידעתם כי אני ה'", וכאשר עם ישראל **התעלמו מהניסים** ואמרו (שמות יז, ז) "היש ה' בקרבנו אם אין", מיד "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", אמר להם הקב"ה: "תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין?! חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני" (עיי"ש בפירש"י).

וכאמור, מכח **עבודת ההתבוננות בניסים** - הם התחזקו באמונה, וכך היה להם **כח לכל העבודות שהיו מוטלות עליהם בזמן הגאולה.**

*

וכך מבאר רבי אברהם בן הגר"א (בפירוש התפילה, שמו"ע, ברכת על הצדיקים) את נוסח הברכה "משען ומבטח לצדיקים":

"גם שהוא '**מבטח**' לצדיקים הבוטחים בו ונותן שאלתם לאחר זמן - קודם יבא שאלתם הוא '**משען**' להם שלא יאבדו בטחונם בו יתברך. **כמו שמצינו במצרים** - קודם צאתם הראם נפלאות, שישענו בו ויצאו בריש גלי, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

וכן באחשורוש - קודם שנתלה המן הראה להם גדולת מרדכי, אשר קרא לפניו ברחובות ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, סעד אותם בבטחונם קודם שיצאו מאפלה לאורה, שיקבלו את התורה פעם שנית בבטחון גדול ובלב שמח.

וכן לעתיד - כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, להיות משען לנו בבטחונו בו יתברך". עכ"ל.

הרי לנו ג' חלקי העבודה הנ"ל, וסימנך בג' התיבות "משען ומבטח לצדיקים":

א. "משען" - בתחילה השי"ת עושה מקצת ניסים בתור "משענת", וכוונתו בזה, שישראל יתבוננו באותם ניסים ויתחזקו באמונה, ויוכשרו לעבודת הבטחון.

ב. "מבטח" - אח"כ יעבדו את עבודת הבטחון, ועדמש"כ ר' סעדיה גאון: "הבטחון הוא מבחן האמונה", שיש אומץ להיכנס לסיכונים באופן שה' מצווה - מכח האמונה.

ג. "לצדיקים" - שישראל יטרחו במאמצי גוף ונפש בפעולות הגאולה הנקראת "**צדקה**", וכמש"כ (ישעיהו נו, א) "כי קרובה ישועתי לבא **וצדקתי** להגלות".

*

וכפי שמסיים ר' אברהם בן הגר"א, גם **הגאולה האחרונה** נלמדת בענין זה מיציאת מצרים, וכמש"כ (מיכה ז, טו) "**כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות**", ואומר הרמז"ל ב"מאמר הגאולה" (עמוד ד' בהוצאת מכון רמח"ל): "**כי גאולת מצרים והגאולה העתידה שוות הן בדברים הרבה**, רק שהעתידה עוד תגדיל יותר...".

וגם בגאולה האחרונה, כמו בגאולת מצרים, הקב"ה מקדים להראות לנו את הניסים הגדולים שמראים את אהבתו הבלתי מסויגת של הקב"ה אלינו - כדי להכשיר אותנו לעבודה הנדרשת בשביל הגאולה השלימה, וכמו שכתב מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל לאחר מלחמת ששת הימים (ירחון בית יעקב, ה'תשכ"ז, גליון המאה, עמ' 5) במאמר שכותרתו: "**הבה ונתכונן לקראת הגאולה השלימה**":

"אחים יקרים ורחימאים, **המותר לנו להיות קטנוניים בשעה גדולה ונשגבה זאת.. כשאנו מוקפים ממש בנסים ואף עיוור יכול למשש את הנסים בידים..** הנסים והנפלאות התשועות והנחמות והמלחמות שנתרחשו בארה"ק ובעיר הקודש והמקדש.. יהודים חביבים ויקרים! מה פשר הניסים הנוראים והנפלאים? מה מראים לנו ומה מרמזים אלינו מן השמים?

.. הבה ונתבונן, אחים רחימאים! **הרי לא ייתכן הסבר אחר, אלא שזוהי הכנה גדולה, מעין "חזרה כללית" לקראת הגאולה השלימה!**

זה מחסדי ה' יתברך שנותנים לנו להרגיש ולטעום מטעמן של התשועות הגדולות הצפויות והמזומנות לנו... **וא"כ, אחים יקרים: הבה ונתכונן לקראת הגאולה השלימה**".

ומאז ועד היום זכינו לראות ניסים ונפלאות שלא היו כמותם לפחות אלפיים שנה, וכפי שהבאנו באריכות בגליון הקודם מדברי מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, וכפי שהוא מעורר שם - **שלא להגיע למצב שמתרגלים לניסים התמידיים, וחושבים שזה כבר דרך הטבע, אלא לפקוח עינים ולהתבונן שזה ניסים עצומים**, [וראה עוד דבריו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל (משנת הגרי"ש "פסח" עמ' תנ) "וכבר אמר דוד המלך (תהלים קו, ז) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רוב חסדיך וימרו על ים בים סוף". **גם לראות ניסים גלויים אין הכל רואים וצריך להיות "משכיל" בשביל לראותם!**"], ובכך יהיה לנו ג"כ את הבטחון והאומץ לעשות בעז"ה את כל מה שנדרש מאתנו בשביל הגאולה השלימה.

ויה"ר שנזכה לקיים את ה"ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה" (שמות יג, ה), ואת כל עבודות הגאולה הכתובות בתורה, ונזכה במהרה לגאולה השלימה, וכפי שהיה ביציאת מצרים - "כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת"

בברכת התורה העורך

הדור של בית שני, וגם שם הלשון היא "שאילו עלו כלו [**כולן ב]בת אחת** - לא היה חרב לעולם, [אלא] **עלו קימאה קימאה..** הוי הן שהחריבו את הבית, **שעלו קימאה קימאה**". והרי מפורש, שאפילו אם לבסוף היו עולים כולם, מכל מקום הקלקול עדיין קיים.

וכך אנחנו רואים ג"כ בדברי חז"ל בשיר השירים רבה (ח, ג):

ריש לקיש כד הוה חמי להון מצמתין בשוקא - הוה אמר להון **בדרו גרמיכון** (- פזרו עצמכם), א"ל **בעליתכם לא נעשיתם חומה, וכאן באתם לעשות חומה**".

ומבואר שההיפך מ"כחומה" הוא "**בדרו גרמיכון**", דהיינו, שאפילו אם כולכם כאן בא"י, אבל **כיון שאתם מפוזרים ומפורדים זה מזה – איננכם כחומה**.

◈◈◈

פרק ג – ביאור החשיבות של עליה בבת אחת

והטעם לחשיבות שיעלו כחומה – בבת אחת, יבואר עפ"י שלש הקדמות:

א. חז"ל אומרים בזוה"ק (שמות יא, א) שבשעה שהאדם נולד, אם יש לו גוף המוכשר להכניס בו נשמת צדיק [שנולד בקדושה. עיין זו"ח בראשית דף יד-טו: "..תמה אני על אנשי הדור.."] – הקב"ה קורא לגבריאל, ונוטל נשמת צדיק מגן עדן ומוריד אותה לתוך אותו הגוף.

וכמו שאי אפשר להוריד "נשמת צדיק" **לגוף פסול**, כך אי אפשר להוריד "נשמה עליונה" **לגוף שאינו שלם**, כי השכינה שורה על גוף הדומה לה, שכמו שהיא שלימה כך הגוף שלם (זוה"ק אמור צ, ב).

ב. כל עם ישראל נחשבים כגוף שלם, ויחידים נחשבים כאיברים מאותו גוף. וכמו"כ ציבור גדול של ששים רבוא – גם אם אינו כל עם ישראל – יש להם חשיבות של גוף שלם, שזה השיעור של כנסת ישראל, כידוע.

ג. כשישראל נכנסים לארץ ישראל – הרי זה נחשב **שעת הלידה שלהם** וכמו שאמרו חז"ל (מדרש תנחומא, וארא, יח):

"..**וכשם שהאשה יולדת, כך הארץ**, שנאמר היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת, אלו ישראל שבפעם אחת הקדוש ברוך הוא מביאן ומכניסן לירושלים..". [דהיינו שאז נכנסת בהם נשמה כללית עליונה – שהיא השכינה הקדושה, כמו שאמרו (כתובות (קיא, א): על הפסוק "**נותן נשמה לעם עליה** ורוח להולכים בה", עיי"ש].

ומעתה מבואר הענין כמין חומר, שכאשר שישים רבוא מישראל נכנסים יחד – הרי יש כאן גוף שלם בשעת הלידה, ונכנסת בהם השכינה, אבל אם הם נכנסים בזה אחר זה – הרי זה כמו אשה שיולדת **איברים איברים**, שאין השכינה שורה עליהם, בגלל שהשכינה **שלימה**, ואינה שורה על **חצי גוף**, וגם אם אח"כ יהיו ששים רבוא בא"י, הוא כבר "מעוות לא יוכל לתקון", כי רק בשעת הלידה – בזמן הכניסה לארץ, נכנסת הנשמה. [ואמנם גם אחרי הכניסה יש השפעות נוספות של כח נשמה, אבל מכל מקום אין תשלומים לבסיס שמקבלים בשעת הלידה, שלפיו מתווספים עוד חלקים בנשמה].

ולפי"ז מבואר מדוע ישנה מעלה בכך שה' קיבץ את ישראל **ברעמסס שבמצרים**, משום שישנה מעלה גדולה ועיקרית להיות מקובצים עוד בחו"ל, בכדי שהכניסה לארץ ישראל תהיה "כחומה – ביחד", ולא קימעא קימעא.

[ובפרט שמבחינות מסוימות – תיכף ומיד בצאתם ממצרים היה נחשב שכבר נכנסו לאויר ארץ ישראל ("פרדס רמונים" לרמ"ק שער כה פרק ב, עפ"י הזוה"ק תרומה דף קמ, יעוי"ש שמבאר כיצד הקריבו קרבנות ואכלו קדשים מחוץ לא"י, משום שאויר א"י היה הולך אתם, עי"ש באריכות), וממילא היה חשוב **שמיד בצאתם ממצרים יכנסו לאויר ארץ ישראל – כחומה]**.

◈◈◈

פרק ד – הקיבוץ תלוי בזריזות מצד ישראל

למדנו עד כה, שחטאם של בני בבל היה שלא עלו כחומה, ושלכן הפסידו השראת השכינה, עד שנחרב הבית השני. ומשמע שהקיבוץ תלוי **בבחירתם**.

ומאידך, בפסוקים רבים המדברים על קיבוץ גלויות (לעיל ציינו כמה וכמה מראי מקומות) - מבואר שזה **מעשה ה'**, **שהוא** מקבץ את נדחי ישראל.

אמנם הביאור הוא, שאכן אין בכחם הטבעי של ישראל להתקבץ, אך כאשר הם **מזדרזים** ועושים פעולות להתקבץ ולעלות לא"י – באה הסיעתא דשמיא **והקב"ה** מקבץ אותם. אך אם חלילה לא עושים שום זריזות להתקבץ, אזי גם כשמגיע הרגע האחרון, אין להם סיעתא דשמיא לעלות יחד, אלא הם עולים נפוצים ומפוזרים, כפליטי חרב שבורחים ונמלטים אחד הנה ואחד הנה.

◈

ואכן פסוק אחד יוצא מהכלל, שבו מוזכר **השיבה** לציון בלא **הקיבוץ**:

"שובו בנים שובבים נאם ה' כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה **והבאתי** אתכם ציון" (ירמיהו ג, יד).

ומשום שפסוק זה מדבר ב"**לא זכו**", והגאולה הגיעה קודם שעשו תשובה, [וכמו שהוכיח ר' יהושע בסנהדרין (צז, ב) מפסוק זה שגם אם אין ישראל עושין תשובה – נגאלין], ובכלל זה מונח גם מה שלא עלו לא"י, ולכן אומר הקב"ה שהוא העלה אותם אבל ללא "קיבוץ".

וכך מבואר בזוה"ק פרשת כי תשא (קפט, ב) שהחזרה מגלות בבל, היתה ללא ניסים, **ובפיזור** – כיון שהם לא היו ראויים.

וגם כאן, עיקר החטא שבגללו עולי בבל עלו **מפוזרים** וללא ניסים, הוא מה **שלא הזדרזו לעלות כולם לא"י**, כמבואר ביומא (ט, ב. ועיי"ש במהרש"א ד"ה כחומה), ולכן זה גם מה שהקב"ה העניש אותם שלא יחזרו ביחד.

תמצית המאמר בעמ' הבא

פניני נחלת ה'

פסח דורות נאכל בערבוביא – מכח האיחוד שבארץ ישראל

בפרשת קרבן פסח כתוב (שמות יב, מז) "**כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ**".
ואמרו חז"ל (מכילתא; והובא בילקוט, בא, רמז ריב):
"כל עדת ישראל יעשו אותו למה נאמר, לפי שהוא אומר (שמות יב, כא) 'מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם', כשם שפסח מצרים אינו כשר אלא למשפחות, כך פסח דורות לא יהא כשר אלא למשפחה, תלמוד לומר 'כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ' - מגיד **שפסח נאכל בערבוביא**".
וביאר מהר"י אברבנאל (שם) "..כל עדת ישראל יעשו אותו. **כי כלם כמשפחה אחת יחשבו**".

◈

והנה במשנה אמרו (פסחים צו, א):
"מה בין פסח מצרים לפסח דורות? פסח מצרים מקחו מבעשור, וטעון הזאה באגודת אזוב, ועל המשקוף ועל שתי המזוזות, ונאכל בחפזון בלילה אחד. ופסח דורות נוהג כל שבעה".
והקשה הכתב והקבלה (שמות יב, מז): למה לא מנו במשנה גם חילוק זה, **שפסח מצרים נאכל למשפחות, ופסח דורות נאכל בערבוביא.**

◈

ויש לומר, שבעיקרו של דבר, הפסוק (שמות יב, מז) "**כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ**" - הולך גם על פסח מצרים, והיינו שלו יצוייר שגם במצרים כל ישראל היו "עם אחד ומאוחד" – היו יכולים להצטרף זה עם זה, ולהימנות על פסח אחד.
אלא, שבמצרים עדיין לא היו כולם עם אחד, שהרי **רק במתן תורה נעשו לעם**, וכמש"כ (שמות ו, ז) 'וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם', וביאר הגר"א שהוא במתן תורה. וכמש"כ (דברים כז, ט) 'הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם לַה' אֱלֹהֶיךָ'.
וכמו"כ עדיין לא נכנסו לא"י – המאחדת את עם ישראל להיות "**עם אחד**", וכמש"כ (דברי הימים א – יז, כא) 'וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל **גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ**'. ואמרו (זוה"ק אמור צג, ב) "**דלא אקרון גוי אחד אלא בארץ**".
וביאר רמ"ד וואלי (יחזקאל לז, כב. עמוד שיח):
"והנה כבר ידוע **שישראל אינם נקראים "גוי אחד" אלא על אדמתם**, כענין שנאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", כי שם הוא מקום הייחוד, וז"ש ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל, **מה שאין כן [בחו"ל] שהפירוד מתגבר בהם, והוא מפריד את הלבבות**".
וממילא, כל הטעם שב"פסח מצרים" היו צריכים להימנות **למשפחות** – הוא משום שלא היו "גוי אחד", ולכן צריך עכ"פ את החיבור של "משפחה אחת".

◈

ומעתה מיושבת הקושיא למה לא מנו חילוק זה במשנה של "מה בין פסח מצרים לפסח דורות" – משום שבכל החילוקים שהמשנה הזכירה, ישנו חילוק **הלכתי עקרוני** בין הפסחים, ואילו כאן אין חילוק בין הפסחים, אלא **חילוק מציאותי** שנוצר מסיבה שאינה קשורה לפסח.

◈

ולפי"ז מובן הענין, שלגבי החילוקים שנשנו במשנה בין פסח מצרים לפסח דורות – יש **מיעוט מיוחד בתורה**, לחלק בין פסח מצרים לפסח דורות.
וכמו שאמרו בגמ' שם (פסחים צו, א):
"פסח מצרים מקחו מבעשור מנא לן? - דכתיב דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש **הזה** ויקחו - **זה** מקחו מבעשור, ואין פסח דורות מקחו מבעשור.
ונאכל בחפזון וכו'. מנא לן? - דאמר קרא ואכלתם **אותו** בחפזון, **אותו** נאכל בחפזון ואין אחר נאכל בחפזון".
משא"כ לגבי החילוק שפסח מצרים נאכל למשפחות, ופסח דורות נאכל בערבוביא, **התורה לא כתבה מיעוט מיוחד**, אלא שחז"ל עשו אוקימתא, שהפסוק "משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם" – הולך על פסח מצרים, והפסוק "כל עדת ישראל יעשו אותו" שפסח נאכל בערבוביא – הולך על פסח דורות.
והדברים מבוארים עפ"י הנ"ל, שאכן לענין החילוק של משפחות וערבוביא - אין חילוק של "**זה** ולא פסח דורות", כי החילוק הוא לא ב"**זה** – בפסח עצמו", אלא **בתנאים החיצוניים** שנשתנו בין פסח מצרים לפסח דורות.

◈◈◈

שאלת נחלה

בגליונות לו - לז, הארכנו במקורות רבים מהתורה שבכתב ושבעל פה – בש"ס מדרשים וזוה"ק, שתכלית התורה הוא כדי לרשת את ארץ ישראל, וכמש"כ (דברים יא, ח): "ושמרתם את **כל המצוה** אשר אנכי מצוך היום **למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ**", ועוד פסוקים רבים ומאמרי חז"ל בסגנון זה.
וזהו משום שענין התורה להגביר את **האהבה** שבין הקב"ה וישראל, ותכלית האהבה להביא לידי **דביקות** בשכינה וגופה ארץ ישראל.
ונביא מכתב שנשלח על כך למערכת:

*

לכבוד העורכים החשובים של הגליון המאלף.
ראשית, יישר כח על המאמרים הנפלאים הפותחים צוהר לענין הנשגב של קדושת הארץ, כה לחי.
רצוני להעיר במה שנכתב בגליון האחרון, שהתורה עיקרה מביא לידי אהבה, ואילו ארץ ישראל היא הדביקות, משום שה' בעצמו שוכן בתוכה, וכעי"ז נכתב בגליון הקודם, שהתורה והמצוות תכליתן הוא ארץ ישראל.
לעניות דעתי אין הדברים מחוורים ומכוונים.
אמת הוא שעיקר עשיית המצוות הוא בארץ, כמש"כ הרמב"ן והגר"א, והיינו משום שמקום הדבקות של ישראל בה' הוא בארץ, ושם המצוות פועלות את תכליתן, לתקן כל העולמות.
אבל כל זה לענין שמירת המצוות, ולא לענין התורה עצמה, שהיא נשמת המצוות, ונשמת הספירות כולם, כמו שהאריך בנפש החיים ש"ד טובא, שהתורה גבוה מעל גבוה, והיא החיות של כל העולמות, ובודאי מעלת התורה יותר ממעלת הארץ, כי הארץ אינה אלא בבחינת גוף השכינה והעולם הבא, ואילו התורה היא בחינת נשמת השכינה והעולם הבא, ואדרבה התורה היא נשמת הארץ, וכל מעלת הארץ היא משום שהיא גוף לתורה.
וגם מעלת בית המקדש הוא משום ששם הוא משכן הלוחות והתורה בקודש הקדשים, וכמש"כ הרמב"ן שהמשכן ניתן לישראל כדי להמשיך את מעמד הר סיני בתוך ישראל, ומה שה' שוכן בארץ ישראל ובמקדש, הוא רק ע"י התורה שנמצאת שם, שהיא החיבור בין קוב"ה לישראל, ורק על ידה יתכן דביקות בין ישראל לקוב"ה.
וכן מה שהארכתם שא"י היא גוף לגן עדן העליון, הנה ידוע שהשכר הנצחי לעוה"ב, הוא שישיגו יותר בתורה גופא, שהיא עץ החיים בתוך הגן, כמש"כ הרמח"ל בדעת תבונות, וזהו התענוג הנצחי, ופשוט א"כ שמעלת התורה גבוהה ממעלת הארץ שאינה אלא המקום לעידון הזה.
אברך מקרית ספר

תלמוד תורה כנגד כולם

לכבוד הכותב הנעלה שליט"א
הערתך מאד חשובה, ואכן גם אנו הדגשנו את זה באיזהו מקומן [וגם זה היה מבואר במהלך הדברים], ונוסיף להדגיש שוב - **שהפעולה הכי גדולה הוא לימוד התורה**, וכמו שאמרו חז"ל "תלמוד תורה כנגד כולם", והיא חיינו ואורך ימינו, כל חפציך לא ישוו בה, והיא הדרך שאין דומה לה לעלות במסילה העולה בית א-ל.
אמנם שני סוגיות שונות יש כאן, סוגית **הדרכים** וסוגית **התכלית** וכפי שיתבאר.
כפי שכבר הבאנו, ר' ירוחם ממיר כותב ("דעת תורה" בראשית עמ' ג – ד):
"**כי היא (ארץ ישראל) תכלית כל התורה..** זהו שאומרים לנו חז"ל, **שתכלית זאת של כל התורה כולה – ארץ ישראל**". ובספרו "דעת חכמה ומוסר" (חלק ב' עמוד ר"ו-ר"ז): "..**שסוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי גדולה.. ותורה אינה עוד אלא הכנה לארץ ישראל..**".
גם הגאון יעב"ץ (בסידורו על ברכה ב' בברכהמ"ז) כותב את אותו לשון "**אבל, נחלת הארץ קדמה (- לתורה) בבחינת התכלית**..".
וכן המהר"ל (גבורות ה' פנ"ט) כותב על "כמה מעלות טובות" (בהגש"פ), ש"הכניסנו לא"י" נמנה בסוף משום **שזהו תכלית הדבקות**. [וכ"ה עפ"י הגר"א להגש"פ שם].
וכן הבאנו הרבה מקורות נוספים מהתורה שבכתב ובדברי חז"ל בש"ס ומדרשים וזוה"ק.
ואמנם במבט ראשוני דברים אלו נראים כסותרים ליסודות אחרים שיש בידינו, אבל כאשר נעמיק נראה שאין כאן שום סתירה, ומדובר על שני ענינים וכנ"ל.

◈◈◈

תכלית לימוד התורה – הדבקות בהקב"ה ושכינתו

ידוע שהג"ר יוסף זונדל מסלנט שאל את רבו הגאון רבי חיים מוולוז'ין זיע"א, באיזה ספר מוסר טוב לעסוק, והשיב לו רבו בזה הלשון: "כל ספרי המוסר טוב ללמוד, **אך ספר מסילת ישרים יהיה מנהלך**". ("הצדיק ר' יוסף זונדל מסלנט" עמוד יא).
וגם כלפי שיטת הרמח"ל בקבלה, הובאה דעתו (הגר"ח פרידלנדר זצ"ל, במבוא לספר הכללים בסוף הספר "דעת תבונות", עמודים רלה - רלח):
"**רבינו הגר"א** העריך עד מאוד את תורת רבנו (הרמח"ל).. הגר"א לבש בגדי יו"ט כאשר השיג את כתב היד של הספר "אדיר במרום". ואף כתבי יד אחרים מחיבורי רבנו היו תחת ידו.
[וכתב הג"ר אברהם שמחה מאמצ'יסלב זצ"ל] .."אשר בקשה נפשו במכתבו להוודע מאתי דבר מה לקחה אזני מכבוד אדמו"ר דודי גאון האמיתי החסיד **מו"ה חיים ז"ל [מוולאז'ין]** אודות הרב הקדוש וחכם נפלא במדעים מ' משה חיים לוצאטו זצ"ל, אודיעו, כי פעם אחת שאלתי ואמרתי לפניו, שכפי הנראה, שכתב יד הרב הנ"ל על התחלת האידרא רבא ["אדיר במרום"] **הם כולם דברי גילויים נוראים מעולם העליון**... והשיב לי בזה"ל "**פשיטא ודאי**"...".

◈

א"כ נראה מה אומר המסילת ישרים (פרק א):
"יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך **שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו**. והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, **שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו** שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא".
כלומר, שכל מה שהאדם עמל בכל ימי חייו - שעיקרו הוא **עמל התורה**, וכמו שאמרו (סנהדרין צט, ב): "אמר רבי אלעזר: כל אדם לעמל תורה נברא.." – התכלית של כל זה הוא **הדבקות בהשי"ת**.

◈

ועוד כתב הרמח"ל, בבואו לבאר את ענין התורה (דרך ה' ח"ד פ"ב):
"בכלל ההשפעות הנשפעות ממנו יתברך לצורך בריותיו, יש השפעה אחת, עליונה מכל ההשפעות .. והיינו שהוא תכלית מה שאפשר שימצא בנמצאות מעין המציאות האמיתי שלו יתברך .. והוא מה שמחלק האדון יתברך שמו מכבודו ויקרו [זיו השכינה] אל ברואיו.
ואמנם קשר הבורא יתברך שמו את השפעתו זאת בענין נברא ממנו יתברך לתכלית זה, והוא התורה.. כי הנה חיבר האדון, ברוך הוא, כלל מילות ומאמרים, שהם כלל חמשה חומשי תורה, ואחריהם במדרגה נביאים וכתובים, **וקשר בהם ההשפעה הזאת, באופן שכשידוברו הדיבורים ההם, תימשך ההשפעה הזאת למדבר אותם**".
נדייק בלשונו, שההשפעה הכי גדולה שהיא מעין המציאות האמיתי שלו יתברך - הוא "מה שמחלק **מכבודו ויקרו** אל ברואיו", והיינו **זיו השכינה** המושפע על האדם, שזהו **הדבקות**, והתורה היא אמצעי לזכות להשפעה הנ"ל.
וכן מבואר לעיל בדבריו (ח"א פ"ד, ס"ט):
"ואמנם **אמצעי אחד** נתן לנו הקל יתברך, שמדרגתו למעלה מכל **שאר האמצעיים המקרבים האדם אליו** - והוא תלמוד התורה".

◈

גם בספר "דרך חכמה" להרמח"ל, שנכתב בצורה של דו שיח בין הרב לתלמידו, הרב שואל את תלמידו מדוע נפשו תערוג אל הידיעות ואל המושכלות [כלומר אל לימוד התורה], ולאחר שהתלמיד מפרט שלשה סיבות, עונה לו הרב שחסרה לו תכלית רביעית, שאילו הוא היה מונה אותה, הוא היה מונה אותה **ראשונה לכל הסיבות**:
"הלא ידעת, כי **תכלית** מה ששם האדון ברוך הוא את האדם בעולם הזה, היא רק לשיקנה וישיג בעמלו את השלמות האמיתית, שהיא **ההתקרב לו יתברך תכלית הקרבות שאפשר, והתדבק בו תכלית הדבקות שאפשר**..".

◈◈◈

סוגיית הדרכים וסוגיית התכלית

ובוודאי גם ה"נפש החיים" - שכאמור התייחס לבעל ה"מסילת ישרים" כראש חכמי ישראל להנחיל את השקפת התורה הנכונה - סובר **שהדבקות בהקב"ה ושכינתו** היא הערך העליון ביותר, והתורה היא **אמצעי** לזה, והנושא שלמענו חיבר את הספר "נפש החיים" היה בענין "מה הם **הדרכים** המביאות לתכלית הנ"ל - להידבק בהקב"ה", ולהוציא מהמחשבה שיש דרכים אחרות שמועילות יותר מהתורה, ולצורך כך נכתב הספר "נפש החיים" להוכיח שהדרך הכי מועילה לדבקות בהקב"ה – היא לימוד התורה.
אמנם דברינו בגליונות ל"ו-ל"ז לא היו בסוגיית **הדרכים**, אלא בסוגיית **התכלית היוצאת מהדרכים**, מה התוצאה התכליתית הכי גדולה היוצאת מלימוד התורה? ועל זה התשובה, שמה שארץ ישראל גוף השכינה תהיה בידינו, ושעל ידה אנחנו דבקים בשכינה – זו התכלית הכי גדולה.
ואמנם כאמור אין חולק על כך **שהדרך שהכי מועילה לתכלית זו – היא הלימוד והדבקות בתורה**. וכמו ששנינו (פאה א, א) "**ותלמוד תורה כנגד כולם**", שתלמוד תורה הוא הדרך הכי גדולה – להגיע לתכלית – להדבק בהקב"ה, והצינור של הדבקות הוא ארץ ישראל [וזה מתחלק לשני חלקים: **א.** התורה גורמת את דבקות **הנשמה** בארץ ישראל ובנשמתה השכינה. **ב.** התורה מסייעת להגיע לדבקות הגופנית בא"י, דהיינו ישיבתה וכיבושה. וכמו שהבאנו מכל הפסוקים, שתשמרו התורה למען **תירשו** את הארץ. – ראה עוד במסגרת].

תכלית התורה - להביא לרוח הקדש ששואבים מציון

כתב המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ("אור יחזקאל" ח"א, מכתבים, מכתב יד):

"הנה **לא נמצא ידידי בשום ספר מהספרים הידועים, שאמר כי התכלית של הכל הוא לימוד התורה**, רק "תלמוד גדול", אבל כי לא הוא שיהי' זאת התכלית של הבריאה.. **ולא מצאתי בכל התורה שיהי' העיקר והתכלית של הנברא לימוד התורה**.. מי הוא אשר לא מודה כי מצות תלמוד שקולה כנגד כולם, וכי בשביל שהיא שקולה מאד הנה הוא התכלית? להיפוך הוא .. **והדביקות הוא התכלית.. יעיין ידידי בספרו של רבינו מ"ח לוצאטו בס' דרך ד' בענין תלמוד תורה ויראה נפלאות.. אמיתים הם דברי בעל נפש החיים ז"ל** כי היראה היא בגדר אוצר, והתכלית הוא להביא שמה תורה ומעש"ט ואז יתעלה האוצר עד שיגיע למעלת הקדושה **והדביקות בד' ית' אשר בשביל זאת נברא האדם**".

*

וכאמור, נקודת החיבור לדביקות בהקב"ה – היא ארץ ישראל, ולכן אומר הגר"י לוינשטיין זצ"ל ("אור יחזקאל" ח"ו יראה ומוסר, עמ' פג):

"וכפי שחובתנו להתחבר עם הקב"ה כן מצווים להתקשר עם ארץ ישראל".

ובמכתבו הוא כותב ("אור יחזקאל", ח"א, מכתבים, מכתב ט):

"זאת באמת צריך להיות תשוקת וחפץ כל מי שיש לו חלק ונחלה בתורת משה וישראל, **כי הארץ הקדושה היא נקודת ליבנו באמת**".

והדברים מבוארים כנ"ל, שהתכלית היא הדביקות בהשי"ת, וארץ ישראל היא נקודת החיבור שלנו עם הקב"ה.

◈

והדברים מבוארים בדברי חז"ל (עבודה זרה כ, ב): "מכאן א"ר פנחס בן יאיר: **תורה** מביאה לידי זהירות, זריזות, נקיות, פרישות, טהרה, חסידות, ענוה, יראת חטא, קדושה, **רוח הקודש, תחיית המתים**".

ומבואר שלימוד התורה הוא אמצעי [והוא האמצעי הכי גדול - שאין שני לו] להביא לידי מעלות מעל מעלות, שפיסגתם היא מעלת **רוח הקדש** - שעניינו **עונג הדבקות עם השכינה**, וכמו שאמרו (זוה"ק חוקת קפג, ב): "ותלבש אסתר מלכות - דאתלבשת **במלכות עלאה קדישא [השכינה]**, ודאי לבשה **רוח הקדש**". [וכן בזוה"ק כי תצא, רעה, ב: "ותלבש אסתר מלכות .. **ורוחא דקדשא שכינתא הות**"].

ומהו הבאר שממנו שואבים את רוח הקדש? – על זה אמרו חז"ל (בראשית רבה ע, ח): "והנה **באר בשדה - זו ציון.. כי מן הבאר ההיא ישקו - שמשם היו שואבים רוח הקודש**".

הבאר היא ציון – ארץ ישראל, והיא המקור לרוח הקדש - שעניינו הדבקות בשכינה, פיסגת ותכלית המעלות.

חלק ב

עד כאן העמדנו בס"ד את התמונה הכללית. וכאן ניגש לדון בכמה ענפים פרטיים שבמכתב:

א. במה שכתב "שהתורה היא נשמת הספירות כולם.. הספירות והעולמות הם לבוש לתורה".

הנה הביטוי "**נשמת הספירות כולם**" שייך רק על המאציל אין סוף ברוך הוא ("אדיר במרום" להרמח"ל עמוד ת"ח; רמד"ו איוב עמוד רכ"ז), ויעוי"ש בספר "אדיר במרום" (עמוד קי-א) מה שהאריך לבאר את ענין התורה בהקשר לספירות.

◈◈◈

ב. מה שכתב שמעלת הארץ אינה אלא משום שהיא גוף לתורה, או מקום לקיום המצוות, כבר נתבאר מכל המקורות הנ"ל, שמעלת הארץ היא **מעלה עצמית**, משום שהיא גוף **לשכינה הקדושה**.

והדברים מבוארים ג"כ בדברי מוה"ר שלמה אלקבץ זיע"א בספרו "ברית הלוי" ובשו"ת חת"ס (הובאו במסגרת).

◈◈◈

אין חילוק בין התורה למצוות – שתכליתם הדבקות בשכינה וגופה א"י

ג. מה שחילק בין התורה לשאר המצוות, הנה, המקורות הרבים שהבאנו שארץ ישראל היא התכלית - **מדברים גם כלפי התורה.**

וכן הדברים מפורשים בדברי הגר"א (אדרת אליהו דברים ח, א):

"כל המצוה אשר אנכי מצוך היום **תשמרון לעשות** למען תחיון ורביתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם.. ו'שמירה' היא **לחזור שיהיה תלמודו בידו**. ו'לעשות' היא עשיית המצוה בפועל.

ואמר "תשמרון לעשות" **שיחזרו על מנת לעשות**... '**למען** תחיון', בזכות **שתחזרו ותלמדו.. וירשתם את הארץ. בזכותה [של התורה]**".

הרי שהגר"א מבאר שמדובר על **לימוד התורה**, ועל זה אומרת התורה שהתכלית הוא "וירשתם את הארץ – בזכותה".

◈◈◈

התורה מעמידה את ארץ ישראל – שהיא התכלית

ד. מה שהאריך שהתורה מעמידה ומקיימת את ארץ ישראל וכל העולמות, בודאי הוא נכון, ועל ג' דברים העולם [כלומר, השכינה שנקראת "עולם" (ספרי רמח"ל, כרך ז', עמוד רי"ג), וגופה ארץ ישראל] עומד - **על התורה**..".

אמנם השכינה וגופה ארץ ישראל היא **התכלית**. דוגמא לדבר מצינו, במה שהתורה ג"כ מעמידה ומקיימת את **עם ישראל**, ובכ"ז מפורש בחז"ל **שעם ישראל הם התכלית**, כמו שאמרו (קהלת רבה א, ט):

"אמר רבי שמעון בר יוחאי.. וכי מי נברא בשביל מי, התורה בשביל ישראל, או ישראל בשביל תורה - לא **תורה בשביל ישראל**, אלא תורה שנבראת בשביל ישראל הרי היא קיימת לעולמי עולמים, ישראל שנבראו בזכותה על אחת כמה וכמה"

ועוד אמרו ב"תנא דבי אליהו" (פרק יד):

"..דרכן של בני אדם שאומרים, תורה קדומה לכל.. אבל אני אומר, **ישראל קדמו**.. משל למלך בשר ודם, שיש לו **בנים** בתוך ביתו, ויש לו **עבד זקן** ביניהם, שהוא מלמד את בניו דרכים נאים ומעשים טובים..".

קדושת ארץ ישראל – קדושה עצמית

רבים חשבו כי מעלת ארץ ישראל.. אינו אלא רק **מפני שמירת בני ישראל המצוות בה.. וזה טעות בידם. אבל דע, כי שלימות ארץ ישראל הוא בעצמותה ממש, כי היא היתה הנקודה הראשונה בבריאה... וכעניין אבן השתיה.**

וכן ביאר החבר (רבי יהודה הלוי) לכוזר (מאמר שני סעיף כג) משלמות הארץ, **עד שנשתוקקו אליה האבות בעת היותה מלאה גלולים, וזו הוראה רבה כי שלמותה בעצמותה**... והארץ קדושתה בעצמותה, איננה כשאר הארצות אבל דבר אלוקי יש בה". (מוהר"ר שלמה אלקבץ בספרו ברית הלוי דף מא, א - ב"תשובה מהמחבר למהאר"י קארו בפי' מאמר א מהזוהר", ושם בד"ה היסוד השלישי).

ועל דרך זו כתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רלד):

[כתובות קי, ב: **הכל מעלין לארץ ישראל**, הכל מעלין לירושלים].. **לא משום מצות התלוים בא"י וירושלים כופים**, אלא **משום קדושת עצמה.. אפי' כשהי' היבוסי יושב ירושלים.. ולא תלי' כלל בקיום מצות, אלא הארץ עצמה קדושה**".

◈◈◈

מעלת המשכן שהוא המשך להר סיני – מבחינת הדביקות בשכינה

ה. מה שהביא מהרמב"ן שכתב שהמשכן הוא המשך של הר סיני, הנה כך הוא לשונו בריש פרשת תרומה (שמות כה, ב):

"וסוד המשכן הוא, שיהיה **הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו** בנסתר. וכמו שנאמר שם (שמות כד, טז) וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתיב (דברים ה, כא) הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן (להלן מ, לד)".

א"כ מבואר שהוא מדבר על **השראת השכינה** שהיתה במעמד הר סיני, שהיא נקראת "**כבוד ה'**", וכמו שהביא את הכתוב (דברים ה, כא) "הן הראנו ה' אלקינו את **כבודו** ואת גדלו, ושם תירגם יונתן: "את כבודו - ית **שכינת יקריה**".

ויעוי' עוד בדברי הרמב"ן (שמות כט, מג):

"אבל רבי אברהם אמר כי לא הוצאתי אותם מארץ מצרים רק בעבור כי **אשכון בתוכם**, וזהו "בהוציאך את העם ממצרים **תעבדון את האלקים על ההר הזה**" (לעיל ג יב), ויפה פירש. ואם כן יש בענין סוד גדול.. כענין שאמר.. אוה למושב לו (תהלים קלב יג), פה אשב כי אויתיה (שם יד), וכתוב **והארץ אזכור** (ויקרא כו מב)".

◈◈◈

שכר העוה"ב - להגביר "עונג הדבקות" בשכינה וגופה א"י

ו. מה שהביא מקורות נאמנים שבעוה"ב השכר יהיה להשיג עוד ועוד תורה ללא גבול.

הנה כתב בשו"ת "שבות יעקב" (ח"ב סימן קפב):

"**כי עיקר שכר התורה הוא נתינת הארץ**, וכדכתיב ויתן להם נחלת גוים ועמל לאמים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו".

ומקורו מהגמרא בקידושין (מ, ב) שביארו על פסוק זה "וכשם שדינו [של תלמוד תורה] קודם למעשה, כך **שכרו** קודם למעשה, שנאמר: ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו **בעבור** ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו.

וא"כ קשה, איך שני המקורות הנאמנים הללו מתיישבים יחד?

אמנם הדבר מבואר עפימש"כ בגליון הקודם, שאכן בעוה"ב משיגים עוד ועוד תורה שזה מגביר את **האהבה**, והאהבה גורמת להגביר את **הדביקות** בשכינה וגופה ארץ ישראל, שהאהבה גורמת שהדביקות בשכינה תהיה עוד יותר חזקה ועוד יותר מענגת, **שזה עיקר השכר**.

◈◈◈

ארץ ישראל - כ"באר" לשאוב השראת השכינה

ז. מה שהגדיר את ארץ ישראל רק כ"**מקום**" לדביקות, כמו **הבית** שבו נפגשים, הנה ההגדרה המדוייקת היא כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה ע, ח): "והנה **באר בשדה - זו ציון**.. כי מן הבאר ההיא ישקו - **שמשם היו שואבים רוח הקודש**".

"ציון - ארץ ישראל", היא **"באר"** לשאוב ממנה "רוח הקדש" - **עונג הדבקות עם השכינה** (וכמו שהבאנו לעיל מהזוה"ק).

וכפי שהבאנו מרמ"ד וואלי (בראשית ח"ב עמ' תכא): "דאיהי **גופא** דשכינתא ממש". כאשר אדם בא להיפגש עם **נשמתו** של חבירו, והוא נפגש עם גופו – אין זה נכון לומר, שהגוף משמש **כמקום** לפגישה, כמו **הבית** שבו הם נפגשים, אלא הגוף הוא **הבאר** שבאמצעותו ודרכו שואבים את השראת הנשמה.

כי רצו עבדיך את אבניה

הגאון רבי מנחם מנדל משקלוב זיע"א

פרק א: תולדותיו

כך הספיד אותו רשכבה"ג ה"חתם סופר" זי"ע (דרשות חת"ס דף שמה, ב): "עוד היום שמועה שמענו משכיבת הצדיק ראש ופקיד דקהל אשכנזים בירושלים עיר הקודש, הוא **הגאון מהו' מענדל, שהיה תלמיד מובהק מהגאון מהו' אלי' ווילנא זצ"ל - הוא יסוד מוסד קהלת אשכנזים החדשה בירושלים, והיה גדול מאד**... והנה זה הגאון הי' גדול גם בח"ל, **ועלה ונתעלה ונתקדש בארץ ישראל כפול ומכופל ד' פעמים**, ראוי להספיד וי חסרנו גברא רבא".

בני הגר"א כתבו עליו (הקדמת ביאור הגר"א לשו"ע או"ח): "**הרבה לא עלתה בידם לקרב אל הקדש, רק להני תרי אחי עלתה וחפץ ה' הצליח בידם**, ה"ה הרב הגדול המופלג בתורה ויראה, משנתו שלמה, המפורסם לשבח, מורנו שמחה בונם נר"ו, ואחיו ה"ה **הרב הגדול בתורה ועבודה, הרועה בשושנים דעה והשכל מכל אבקת רוכל, המפורסם לשבח מו' מנחם מענדיל נר"ו**, גם המה גבורי כח עושים דבריו חרדים אל דבר ה' לעבדו ולשמרו יומם ולילה, המה באו בצל קורתו לעת זקנתו כי בא השמש פנה היום לעת ערב, **לנגה ברק זיו תורתו וחכמתו ראו אור גדול, שמו לילות כימים לגלות עמוקות מני חשך** הספקות במשנה ובתוספתא במכילתא וספרא וספרי וירושלמי וד' טורים, הן כל ראתה עיני, ועלימו ועלי תטוף אור תורתו, **והוא ז"ל שמע את קולם מתהלך בגן התורה, ומצא כוונתם ומעשיהם רצויים לפני ה', הפיק הוא להם רצונו**".

◈

הגאון רבי מנחם מנדל משקלוב זצ"ל נולד לאביו רבי ברוך בענדיט "שהיה מגיד מישרים בקהלות האלוסק ונשויג, בהרה"ק ר' שמחה בונם מפיחאויטש, בהרה"ק ר' זאב וולף אבדק"ק מינסק והגליל, בהרה"צ ר' יהודה יודל אבד"ק קאוילי בעל "קול יהודה", ויחוסו עולה עד רבינו הקדוש" (הקדמה לספרו "שער הצמצום").

על דבקותו של הג"ר מנחם מנדל בהגר"א כותב הוא עצמו: "דע כי באמת בער אנכי מאיש, ומה אדם ותדעהו, אך את שפלותי ועניי ראה אלקים **והביאני לבית אדמו"ר הגאון החסיד רבן של כל בני הגולה מוילנא כו'**, וה' נתן לי חן בעיניו, ושמשתי אותו בכל כחי, וכל אלו השתי שנים פחות שליש שהייתי אצלו לא זזתי ממנו, ואחזתיו ולא ארפנו, ולא משתי מתוך אהלו יומם ולילה, באשר הלך הלכתי, ובאשר ילין לנתי, ולא זזה ידי מתוך ידו כלל וכלל, **ופתח הוא לי מפתח החכמה, ואמר לי כמה דברים, פתחים יקרים, גם מה שאמר לפני לאחרים שמעה אזני ותבן, ובניתי על זה בנינים גדולים ועמוקים, והן הן שעמדו לי**" (שם).

אף הגר"א ז"ל מצדו חיבב את רבי מנחם מנדל: "**אהוב היה לרבנו, זכה לשמוע מפיו הק' תורה, גילה לו סודו ומצפוני לבו** בעת שמחת נפשו, **מלבד המפתחות שמסר לו בגנזי הנגלות והנסתרות,** למד אתו משניות של **סדר טהרות כולו**, ולמד אתו גם **ספר משלי** בבאוריו ואמריו, ורזי הנסתרות היו נקראים אליו מפי רבו הקדוש והוא היה כותבם על הספר, ובכמה פעמים באו סתומים, ופרשם הגרמ"מ ז"ל ושם עליהם ציונים, **ואיזה מהם אמרם לפני מורו ורבו, ונענע לו בראשו**". ("עליות אליהו").

רבי מנחם מנדל זכה להיות סמוך על שולחנו בחג הפסח, ראה את הנהגתו בליל הסדר, ושמע חידושי תורה ממנו, **כל אלה כינס בכתובים והדפיסם אחר כך בספר פירוש הגר"א להגדה של פסח.**

◈

בפנקס ה"כולל" של צפת, כתבו על הג"ר מנחם מנדל: "**חיבר עשרה ספרים בחכמת האמת**, ובעונותנו הרבים לא יצאו לאור עולם, והלכו לאבוד, ואף המעט שנשאר - קשה להבין כי דרכו היה לקצר כדרך הגר"א".

בספריו הוא מביא בהרבה מקומות "**רז זה נגלה לי מן השמים**", פעמים רבות הוא מזכיר "**דבר זה נגלה לי ממורי הגאון ז"ל**". במקום אחד הוא כותב "**הלכתי אצל באר איוב פגע בי מורי ורבי הגר"א וזה מה שלמד אותי**".

על מצבתו כתבו "**אור הגנוז, המאור הגדול, אור עולם, המאיר לארץ ולדרים עליה באור תורתו, חסיד ועניו, איש אלקים המקובל הגדול המפורסם בדורו, מו"ה מנחם מנדל זלה"ה אשכנזי**, אשר איזן וחקר ותקן יסודות באה"ק לתורה ולעבודה, וחבר ספר רזי דמהימנותא, עלה בסערה השמימה, יום א' דר"ח אדר שנת תקפ"ז לפ"ק".

אשתו של רבי מנחם מנדל, בריינה, נפטרה ביום ב' דר"ח אדר תר"י, באותו יום שלחה לקרוא את אנשי חברה קדישא, ואמרה כי לבה אומר לה שתסתלק ביום היארצייט של בעלה המנוח. כן סיפרה להם, שפעם אחת, בערב שבת, בבוא בעלה מהמקוה, כמנהגו בכל ערב שבת, קרא שיר השירים בנעימה. היא היתה עסוקה בהכנת צרכי שבת. כאשר נזדמן לה להכנס לחדרו, ראתה, **כי הוא ועוד זקן, לומדים יחד ספר שיר השירים**. היא לא רצתה להפריע לו, אך בסעודת ליל שבת שאלה אותו מי הוא הזקן שאתו למד יחד ספר שיר השירים. הוא הופתע והשיב: **אם ראית אותו, הרי את חשובה מאד מאד**". ("מדמויות ירושלים" להרב יעקב גליס זצ"ל אשר מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל שיבח את כתיבתו. הובא במאמר הערכה עליו במוסף יתד נאמן, מקץ תשנ"ז).

◈◈◈

פרק ב: ראשון העולים והמבססים את הישוב בארץ ישראל

"..הגר"א מווילנא הוא היה הראש והראשון לעורר את קדושת הארץ, וזירז את תלמידיו לנסוע אל ארץ הקודש". (דברי הגאון ר' בן ציון ידלר זצ"ל בפתיחת ספרו "בן יכבד אב").

כאשר החל הגר"א זיע"א לעורר את תלמידיו לעלות לארץ ישראל ולהשתקע בה, **נחלץ רבי מנחם מנדל הראשון ויצא לארץ ישראל.**

תלמידי הגר"א, נאספו בעיר שקלוב והחליטו לפעול בנושא העליה לארץ. בשנת תקס"ו הם הקימו את תנועת "חזון ציון" שהעמידה תחת דגלה כמה עשרות איש שהתכוננו למסע מאורגן לארץ ישראל. המארגנים החליטו לשלוח אחד שיכין את הכל בפני העולים ויכשיר את הקרקע להשתקעותם, **בשנת תקס"ח עלה רבי מנחם מנדל לארץ ישראל,** הוא היה איפוא הראשון לעדת הפרושים שעלה לארץ ישראל, **והוא שהניח את היסוד לבואן של כל השיירות שבאו אחריו.**

◈

עליית תלמידי הגר"א משנת תקס"ט ואילך

השיירה הראשונה של תלמידי הגר"א הגיעה **בשנת תקס"ט**, וכפי שכותב הרה"ג רבי ישעיה חשין זצ"ל ("דברי ישעיהו" בחלק "רשומות וזכרונות", אשר יצא לאור ע"י חתניו, הגאון רבי משה יצחק חשין זצ"ל, רב מגיד השיעורים בביהמ"ד סכת שלם בירושלים העתיקה. והגאון רבי אליהו זלוטניק זצ"ל, שהיה חבר הבד"ץ העדה החרדית): "**זה מאה וארבעים שנה מיום שעלו אבותינו תלמידי הגר"א לאר"י בשנת תקס"ט, השיירה הראשונה בשבעים נפש משקלוב, יבנה דרייזין (=רייסין - רוסיא הלבנה), הגיעה לצפת ביום ח' אלול תקס"ט**. מי יוכל לספר ומי יוכל לתאר את מסירות נפשם ומכ"ש את רוחם הסוערת "בסערת אליהו" רבנו הגר"א לשם קירוב הגאולה ע"י קץ המגולה. כי ראו ברוח קדשם כי הגיעה עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו. **ראשי העוסקים והמדריכים בכל הנסיעה הזאת היו גאוני עולם מוסדי ארץ תלמידי הגר"א.. שהיו ראשי שליחי ה' באתחלתא דגאולה, ואחר זמן קצר עברו חלק מהם להתישב בירושלם.**

הראשון ר' הלל משקלוב בעל קץ המגולה, **ור' מנדיל משקלוב, ובנו ר' נתן נטע,** וא"ז ר' סעדיה, ור' ש"ז שפירא בראש, עבודת ההתישבות בצפת היו ר' ישראל משקלוב בעל פאת השולחן, וא"ז ר' יצחק מחסלאוויץ, **ובראש עבודת ההתישבות בירושלים** הי' ר' הלל **ור' מנדיל** ור' סעדיה.

מי יוכל לספרה את פרשת התלאות שסבלו המתישבים הראשונים, מגפות ופרעות, חסרת מים, ועוני ומחלות שונות, ומי יוכל לספר את גבורת רוחם ועקשנותם להחזיק את הישוב שעמד בכל יום להתמוטט ולהתבטל ח"ו לרגלי הצרות והתלאות ר"ל, ורק בכח החזק והאדיר של אמונתם העמוקה במצוות רבם הגר"א וברכותיו - החזיקו מעמד בעקשנות שאין בכח איש לתאר ולספר.

ובימים הקדומים בירושלם כשהגיע עת צרה ר"ל - **היו נוהגים להתפלל בזכות תלמידי רבנו הגר"א,** ובתפילה מיוחדת היו אומרים "ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך מעירך ומנחלתך, בזכות תלמוד תורה, ובזכות מעשה חסד, **ובזכות תלמידי רבנו הגר"א מיסדי ישוב הקודש", גם היו הולכים על קבריהם של תלמידי הגר"א** ר' הלל משקלוב, **ר' מנדיל,** ור' סעדיה,

---

אגרת הגרמ"מ משקלוב וסייעתו משנת תק"ע [**השלמה לפרק ד**]:

"..אמנם לית אוצרין מתגלין ברחבותיה [של ארץ ישראל], ולית פריטין מתחזיין בחוצותיה, **ולית מתפרנסין בחרובין, כרחב"ד אהוב שבאהובין, וריוח הפרנסה כמו בחוץ לארץ עדיין קשה ממניעת הלשון [א.ה. אי ידיעת הלשון הערבית]**, ואנחנו גרים בארץ. דרכי ציון אבלות, דרכיה שוממין, נתיבותיה עוה..

אי לזאת הארץ הקדושה מגו דוחקא רבא, ועניותא דילה, אהדורי אפתחא מהדרי. ומתחלת בגדולים אשר בידם התועלת, ואנחנו באנו למלאות דברים, ולעורר לבבות הטהורות של ראשי הדורות, אלופינו המסובלים בתורה ובמצוות, אחינו בשרינו, ידידי נפשינו! אנן כתבין אגרין ואזגדין, **מגו מרירא דליבא, מגו עציבו דנפשין, מגו דמעין דעיינין. לן יאות למבכי על חורבנא דארעא קדישא, על חורבנא דבית מקדשא, על חורבנא דירושלים קרתא קדישא.** בבוא דברינו אלה לקדמיכון, **יאמרו נא רחמיכון, על צער אמכון, ועל נפשות אחיכון**"..

"ותחזינה עיניכם כאילו הארץ העירה מכבודה, מתעוררת ומדברת, ודמעתה על לחיה נגררת, כאימא עניא דקאי אפתחא דברא [= **כאם עניה העומדת על פתח בנה**].. וכי עניה זו לשוא תמרה? וכי היא אינה כדאי למטרח בגינה?.. **הלא היא אמכם שורש נשמתכם..** קרעו לבבכם ואל בגדיכם, **על צער אמכם שרש השרשים.** [א.ה. כוונתו עפי"ד רמ"ד וואלי (בראשית ב, תכ"א) "..הארץ הנבחרת דאיהי **גופא דשכינתא ממש**", והשכינה היא אמנו, ושורש נשמתינו, ועיין לעיל באגרת תלמידי הגרמ"מ משקלוב: "**היות כל בית מירושלם קשורה וחבוקה ודבוקה בקשר נפשות ונשמות של ישראל..**"].

*

אי הוי ידעי ראשי וגבורי אדירי ח"ל האי דוחקא דהוי בכלה דינן דמבלבלא מעיונא דאורייתא, הוי נקטי בשיפולי גלימייהו, והוי רהיטי לתמוכי ידייהו [- אילו היו יודעים ראשי חו"ל את הדוחק השורר בבית מדרשינו, שמבלבל אותנו מעיון התורה, היו אוחזים בשיפולי גלימותיהם, והיו רצים לתמוך בידיהם (בידינו)].

...כדאי היא הארץ הקדושה להטריח בכבוד עצמם, **כי מצות פיקוח נפשות דוקא בגדולי ישראל.** ("אגרות ארץ ישראל" אגרת נא).

ומתפללים להצלה וישועה". עכ"ל ר' ישעיה חשין.

◈

מאותה עת ואילך, היו ממשיכים להגיע תלמידי הגר"א ואחרים, במספר של כחמש מאות איש לשנה, כך שבמשך שלושים השנים של תקופת היסורין (משנת תק"ע עד שנת ת"ר) הגיעו כחמש עשרה אלף איש לארץ, אך רבים מהם נפטרו בגלל המגפות הקשות שפקדו את הארץ, וחלקם חזרו לחו"ל מחמת המצוקות הקשות שפקדו את היושבים בארץ, והיה מוטל על ראשי הכולל - לדאוג לכלכלתם של הבאים ולכל הצרכים האחרים שלהם, וזה הקשה עליהם מאד. בכל זאת, הכולל הלך וגדל, ומספר האנשים בארץ המשיך להתרבות". ("דברי ישעיהו"; "מדמויות ירושלים"; ועוד).

◈

תקס"ח-תקע"ו - התיישבותו בצפת

כאמור, הגרמ"מ הגיע לא"י בשנת תקס"ח, ראשית התישבותו היתה בעיר צפת "ורבני הספרדים דפה (צפת) עזרו אותו ויקרבוהו לבית מדרשם" (פנקס הכולל של צפת). בצפת נמצאו אז "כארבעים בעלי בתים, ק"נ נפשות יקרות, והיו תלמידי חכמים מופלגים ועובדי ה' זקנים יראים שלמים, והיה דוחק רב, **והרב מוהרמ"מ ז"ל מנהיג ומכלכל ומפרנס בהשגת הלוואות בהכשרים גדולים רק להחיות נפשות שיוכלו לישב על משמרת התורה והעבודה**" (שם).

◈

מגפה גדולה בצפת בשנת תקע"ג

בשנת תקע"ג פרצה מגפה גדולה של דבר בצפת והגליל ומתו בה רבים, ובמיוחד סבלו מכך קהילתם של תלמידי הגר"א, שהיו חדשים במקום ולא הורגלו בכללי ההתנהגות במצב זה, ועקב זאת נאלץ **רבנו הגרמ"מ ז"ל לברוח לבין הרים ומדבריות אשר בא"י** עד יעבור זעם. אף לאחר ששקטה המגיפה - הותירה בעקבותיה הרבה יתומים, **ורבנו הגרמ"מ ז"ל הוצרך ללוות בריבית מנכרים לצורך כלכלתם**, וכתוצאה מחובות אלו סבלו בני הקהילה מהרבה קשיים ועלילות. ("כתבי הגרמ"מ", במבוא, ח"א, עמוד 10).

◈◈◈

פרק ג: ראשון בוניה פרנסיה ומנהיגיה – של הקהילה בירושלים

"הוא יסוד מוסד קהלת אשכנזים החדשה בירושלים, והיה גדול מאד..." (דרשות חת"ס דף שמה, ב). במכתב מאת רבי שלמה ורבי יודא יודיל ממוהלוב מזכירים את "הרב הקדוש אשר לו עשר ידות בנגלה ונסתר מוהרמ"מ **שעל ידו נבנית ירושלים בישיבת אשכנזים**" (ירושלים, לונץ, שנה ד).

"**ולולא הוא**, שהיה שליח ההשגחה העליונה להרים קרן אחינו באה"ק - **לא היתה עד היום מדרך כף רגל לאחינו האשכנזים בעי"ק**, מפני הצרות והיסורים שסבלו על ידי הישמעאלים כנז"ל". ("תולדות חכמי ירושלים" לרא"ל פרומקין, חלק ג' עמוד 160; "מדמויות ירושלים").

◈

שנת תקע"ו - עלייתו לירושלים

בחודש חשון תקע"ו, שמונה שנים אחרי עליתו לא"י, עבר רבי מנחם מנדל עם כל בני ביתו מצפת **וקבע דירתו בירושלים.**

דרכי ירושלים היו אבלות ושוממות באותם הימים. שער יפו ושער שכם היו סגורים משקיעת החמה עד זריחתה, שער ציון ושער השבטים נפתחו רק למשך שעות אחדות ביום. שער הורדוס ושער האשפות היו סגורים תמיד. בצהרי יום ששי כשהתכנסו המוסלמים במסגד, נסגרו כל שערי העיר, כי לפי אמונתם עתיד הכובש הזר להכנס העירה בשעה שיהיו עסוקים במסגד.

בשער יפו עמד שמש הקהלה, ובהתקרב אליו נוסע יהודי ירד מרכבו, והשמש קרע קריעה בדש בגדיו לזכר החורבן כדין.

בעיר התקיימה עדה של יהודים ספרדים. אשכנזים לא נמצאו בעיר בכלל, והיתה נשקפת סכנה לכל יהודי אשכנזי שהיה מיעז להופיע בגלוי בעיר, בגלל השנאה שנטרו הערבים לאשכנזים ביחוד, מאז כשלון הישוב של תלמידי רבי יהודה החסיד בשנת תפ"א שנתפזרו ונפוצו לכל עבר, אחרי שנשארו חייבים לערבים כסף רב. הערבים ראו מאז בכל יהודי אשכנזי, יורש לכספם ולחובותיהם של העליה האשכנזית מלפני כמאה שנה, והיו עלולים לרצוח אותו נפש, **רבי מנחם מנדל הוכרח בבואו לירושלים ללבוש שמלה ומצנפת כדרך הספרדים.**

חכמי ורבני הספרדים עמדו עד מהרה על טיבו, על חכמתו וגדולתו בתורה, כבדוהו והעריצוהו, והעמידו לרשותו חדר קטן, **הוא התפלל בבית הכנסת "בית אל" יחד עם הספרדים**, כי לא היה עמו מנין שלם שיתפלל עמהם כמנהגו ובנוסח שלו. **יחסי ידידות עמוקים נקשרו בינו לבין הראשון לציון בימים ההם רבי שלמה משה סוזין**, שני אלה היו ראשי היהודים בירושלם גם כלפי פנים וגם כלפי חוץ, והופיעו במשותף בכל ענין מעניני הכלל.

◈

מנין מצומצם לתפילה

כעבור זמן קצר הגיעו מצפת עוד אשכנזים, אך לא היה להם עדיין מנין שלם. הקהלה מנתה אז 20 נפש, **בתוכם 9 גברים, ולא יכלו לאסוף מנין אף בשבתות וחגים, להתפלל בצבור, לפי נוסח הגר"א. הם שכרו אחד מאנשי הספרדים לצרפו למנין עשרה וזכה במנת "חלוקה" כאשכנזי עד יום מותו.** לעתים, כשהוא לא הופיע לתפלה נאלצו **לצרף קטן וספר תורה בידו** כדי להשלים להם מנין עשרה.

באותה שנה כתב מכתב לידידו רבי יוסף רוזעת, בו הוא מודיעו **בדבר קביעת דירתו בירושלם וישיבתו שקבע במקום ישיבת בעל "אור החיים"**, וחותם כבר "מנחם מנדל בהר"ר ברוך זלה"ה מירושלם עיה"ק תוב"ב".

◈

קריאתו להתיישב בירושלים

השד"ר ר' שלמה פ"ח היה מבין אלו שניסו להטות עולים לעלות לירושלים במקום לצפת, והיה בזה מחלוקת, ואמנם בגנזי צאצאיו של ר' שלמה פ"ח מצוי מכתב שהפקיד בידיו רמ"מ משקלוב, ובו הוא פונה במפורש "**למי שירצה לילך ולעלות להר הקודש שיסע וילך אתו [עם שלמה פ"ח].. ולא ישמע לקנאים אשר טבעם להשפיל מי שמדבר טוב על ירושלם עה"ק ועל עמה היושבים בה**". ("השיבה לירושלים" עמוד 21).

◈

האור הגנוז בירושלים

סיפר רבי ישעיה חשין בשם אבותיו, כי פעם פנה אדם לרבי מנחם מנדיל, והציע את עצמו לצאת בשליחות למען הכולל, תוך כדי שיחה תמה המועמד ושאל את רבי מנחם מנדיל: היתכן שכב' גר בדירה חשוכה ומחניקה כגון זו?

רבי מנחם מנדל בקשו לשוב למחר לקבל תשובתו, וכשבא למחרת היום, דחה את הצעתו, וכאשר שאלוהו חבריו מה פסול מצא בו, ענה ואמר: "**זה התמה ונבוך מדירה חשוכה בירושלים סימן שאיננו רואה את האור הגנוז בירושלים ואינו מתאים לתפקיד קדוש זה**". ("מדמויות ירושלים"; "הגדה של פסח - משולחנם של גדולי ירושלים", עמ' 242).

◈◈◈

פרק ד: מסירות נפש למען ארץ ישראל

"על אותה תקופה **איך שסבל רבי מנחם מנדל בארץ הקודש**, נצטט מעדות איש נכרי שסייר בארץ הקודש בשנת תקפ"ד:

אגרת תלמידי הגרמ"מ משקלוב זיע"א, בשנת תקצ"ז לאחר שבנו את ביהכ"נ "**מנחם ציון**", בחצר החורבה **[השלמה לפרק ה]**:

ציון גילו ושמחו בה' אלקיכם

מאז הוחל רוח ה' לפעמו, באיש אלקים צדיק מתהלך לתומו, **רועה נאמן לישראל, נודע ביהודה ובישראל גדול שמו, מארי דארעא קדישא לרעות ביעקב עמו**, ותהי המשרה על שכמו.

האי תנא ירושלמאה עטרת ראשינו **הרב המאור הגדול החסיד המפורסם** כל קביל די רוח אלדי"ן בי' אשתכח, **מנחם שמו מענדל נ"ע, אשר יצק מים על ידי רבינו אליהו החסיד מווילנא זי"ע,** הרב דומה למלאך ה', איש אלקים קדוש ונורא, רבן שכבה"ג.

ועל ידו החזיק הרב המובהק המפורסם המנוח מהר"ש זלמן שפירא ז"ל - **קמו ונתעוררו לשבר בת עמינו וציון הק', וירא את המקום מרחוק - חצר א' עם כמה בתים מחורבות ירושלם,** קדושה הראשונה שקדשוה הראשונים חבורתא קדישא ק"ק אשכנזים זיע"א, ומלכם בראשם **רבינו יהודא החסיד נ"ע.**

הניחו לנו ה' המקום להתגדר, **ועכשיו קרבנו המקום**.. הרימונו ידינו לאל השוכן בציון והבוחר בירושלם, ברוך ה' אלקינו ואלקי אבותינו אשר נתן בלב המלך לפאר לרומם מקום מקדשינו, בית מקדש מעט בגלותינו, **ולהעמיד חורבת ירושלם חמדת לבבינו ושורש נשמתינו.**

ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו, וראה ראינו כי בחר ה' עוד בציון, **כי מי שמע כזאת או מי ראה כאלה, אמר לציון מאז גלות הארץ וטבע בארץ שעריה - לבנות בית זבול מקדש מעט** אשר היה חמירא סכנתא אפי' בחדרי חדרים מהצרים הצוררים, **ועתה רמה קרנינו בה' אלקינו לפאר ולרומם בית מקדשינו, ולבנות בתי כנסיות ובתי מדרשות בהר הקדש בירושלם.**

ותבער אש שלהבת חיבת הק' אהבת ציון וחיבת ירושלם בקרבנו, ולהתעורר בצערא דשכינתא קדישא אמנו המרחמת עלינו, אגוני מגנא ואצולי מצלא לנו בגלותינו, ועד מתי לא נרחם שארית פליטתנו, ולא נרחם את ירושלם בהיות לאל ידינו, **כי לולא ה' חפץ בנו לא הראנו את כל אלה - להביאנו אל המנוחה ואל הנחלה, סימנא מלתא היא אתחלתא דגאולה.**

ברוך המקום אשר בחר בנו להשיבנו אל נחלת אבותנו ואחוזתנו, ולזכותנו כהיום הזה לראות עוד בנחמת ציון מעט בגלותינו לנחמינו.

ובר"ח שבט העבר הכנסנו הס"ת לתוכה בשמחה, תמידין כסדרן להתפלל שמה, **ונקרא בשם "מנחם ציון" לאמר זה ינחמנו מעצבון ידינו, ושנית לגאלינו, ויבנה לנו בית מקדשנו ב"ב,** ואשר קיווינו וקיוו אבותינו מצאנו ראינו.

ציון דורש אין לה מבלל דבעי דרישה.. עורו נא והתעוררו נא כגבורים חלציכם, **חזקו נא בעד עמינו ועיר אלקינו להרים ראש עליון לאקמא שכינתא קדישא למצוא מנוח לכף רגלה בבית מדרשנו, ותקומו ותרחמו ציון כי עת לחננה לרצות אבניה ואת עפרה יחוננו, ובאתערותא דלתתא תליא מלתא לעורר אתערותא דלעילא לבנות הנהרסות.**

ולא נעלם מעיני העדה מצות הבונה חורבה אחת מחורבות ירושלם, אשר הפליגו בה חז"ל במאמרם כל המשמח חתן כו' כאלו בנה חורבה אחת מחורבות ירושלם, **היות כל בית מירושלם קשורה וחבוקה ודבוקה בקשר נפשות ונשמות של ישראל, ובהבנות בית מחורבות ירושלם - בנין עולם תבנה נפש איש וביתו בבנין עדי עד...**

בין החתומים:

נאם נתן נטע בהרב אאמו"ר חסיד המפורסם סעדי' זצלה"ה [משקלוב]

נאם דוד בלאאמ"ר מוהר"ר ראובן נ"י מעיה"ק ירושלם תובב"א [וואלפין חתנו של הגרמ"מ משקלוב].

נאם מרדכי בלא"א מוהר"ר אביגדור זלה"ה [מינסקר שהיה תלמיד הגר"ח מוולוזין וראש ישיבה לשעבר במינסק]. ("גנזי ירושלים" ח"ב, אגרת א'; צילום כת"י של המכתב תלוי בכניסה לביה"כ "החורבה").

"... הוא (רבי מנחם מנדל) הרב הראשי של היהודים האשכנזים בירושלים, אדם אירופאי, זקן שאינו מסוגל לפגוע באיש, הוא נחשב ליהודי המלומד ביותר בכל סוריה, ומדקדק במצוות כפרושי לכל דבר. את אהבתו הגדולה לאלקים עלינו להזכיר לשבח, אף שאין הוא בהתאם לידיעתנו.
לילה אחד בשעה מאוחרת, והוא ישן במטתו, הופרע פתאום על ידי דפיקות רבות בדלת חדרו. הוא ירד כדי לראות מה אירע, כי נדמה היה לו שפרצו שודדים לתוך ביתו. **במשך רגעים מספר נשברה הדלת ולתוך החדר פרצה כנופית אנשי צבא. הם ניגשו אל הרב בחרבות שלופות, תפסו את הזקן והתעללו בו... ואחר כך לקחו עוד מאנשי ביתו והשליכום באחד מבורות הכלא**. כאן נכלאו בחושך והוגד להם כי עליהם לשלם למושל עשרה כיסים [הכיס חמש מאות גרוש], ואם לא ישלמו את הכסף, יגישו למחרת היום מוטות ברזל חמים לראשיהם, יתקעו מסמרים חדים בכפות ידיהם וכו', דרכי עינוי המשמשים בירושלים, כפי שהוגד לי, לשם סחיטת כספים מעם אומלל זה...
לאזני היהודים שעמדו בחוץ הגיע מיד דבר גזר הדין שנגזר על אחיהם הנתונים במאסר, ולא הפסידו רגע אחד, אלא עשו כל אשר לאל ידם כדי להחיש את פדיונם, ואף שהצליחו לעמוד על המקח עם המושל ולשלם לו ארבעה וחצי כיסים במקום עשרה, היה עליהם בכל זאת לחסוך מהדלות עצמה כדי להשיג את הסכום הנדרש, ולא עוד אלא שנאלצו למכור את בגדיהם. מעשה **זה יתן לכם מושג על ההתעללות שמתעללים ביהודים יוצאי אירופה היושבים בירושלים**... עד כאן דבריו". ("גדולי הדורות", להג"ר יחיאל מיכל שטרן שליט"א. חלק ב', עמוד 495).

◈

הצלתו מסכנת מות - בשביעי של פסח

"הגאון הרב מנחם מנדל [משקלוב] ז"ל סבל צרות הכלל ושבע נדודים, וראה עמל ויגון הרבה מאד עד אשר הקים עמודי הישוב וחזק יסודותיו, וספר לי איש אמונים זקן מופלג אחד שזכה להכירהו בילדותו, והיה בעיה"ק מהעשרה הראשונים מבאי האשכנזים, ר' אריה ב"ר ירחמיאל ז"ל, כי בערך שנת תקפ"א הגיע שר ישמעאלי לירושלים וגזר גזירות והטיל מסים עצומים על היהודים הן הספרדים והן האשכנזים, אך ביותר הכביד עולו על הקהילה האשכנזית המצומצמת, ועקב חובות אלו תפס רבים במאסר ובתוכם כמה מחכמי הספרדים, וגם רבנו הגרמ"מ ז"ל ובנו הרב נתן נטע, רבנו הגרמ"מ ז"ל לן במעצרו אשר מחוץ לעיר לילה א', והיה במצב מסוכן כי גבר עליו חוליו וכפסע בינו לבין המוות, ולאחר השתדלויות גדולות שוחרר בשביעי של פסח, ומאז קבעו כיו"ט לנס זה". ("כתבי הגרמ"מ" במבוא ח"א עמ' 42; "תולדות חכמי ירושלים" לרא"ל פרומקין ח"ג עמ' 161).

ציונו של הגרמ"מ משקלוב (ליד ציון ה"אור החיים") - בהר הזיתים

◈

יסורי א"י - רעב גדול, עוני, וחובות

"לאחינו שבגולה שלום... והגם שב"ה זכינו לראות קצת ישוב יותר משהיה, היינו שבפה עיה"ק צפת תובב"א יש ב"ה כלל שלום כמנין זי"ת קרא ה' שמך, כולם יושבים על התורה ועל העבודה, וגם ספרדים ומערבים נתקבלו פה קרוב לכמה מאות בלעה"ר, וב"ה לא תחסר כל בה.
אבל אוי ואבוי לנו על דנפישי נפוחי כפן וכו' וממש כל פנים קבצו פרור, ובנינו הולכים ערום ויחף וכו' ואין בידנו לעזור להם כי אין הקומץ וכו', [אין] השילום מחזיק להספיק אפילו על לחם צר ומים לחץ ופנינו לימין וכו' לשמאל וכו', כי כבר השתרגו עלינו חובות לכמה אלפים, ומי יודע עד מתי וכו'.. ומה יש לנו ולכם לעשות כ"א לצעוק אל המלך ולעשות עוד צדקה, וגדולה צדקה שמקרבת את הגאולה וישועה, ואנן מהכא נעשה צדקה בתשובה ותפילה, **כי אין תפילה כתפילת א"י...**
ובזכות זה יקבצנו יחד במהרה לערי יהודה וירושלים.
חתומים: הג"ר חיים כהן. הג"ר סעדיה משקלוב **הג"ר מנחם מנדל משקלוב**.
(אגרת תלמידי הגר"א בשנת תק"ע - הובא ב"כתבי הגרמ"מ" במבוא ח"א עמ' 9).

◈◈◈

פרק ה: בנין "החורבה" בירושלים

כך כתב הג"ר מנחם מנדל בהקדמת ספרו "שער הצמצום":
"וזכותו (של הגר"א) וזכות אבותי הצדיקים הישרים, וזכות עמו ישראל - עמדו לי להביאני ארץ הקדושה, ולקבוע דירתי בעיה"ק צפת תוב"ב, וקבעתי שמה בעזרת ה' בתי מדרשות לתורה ולתפלה מלאים ספרים, ויקטן זאת בעיניו, והביאני לירושלים עיר קדוש אלוקינו, וגם שם היו הקב"ה ויראיו הן הן רוזני גבאי כו' בעזרי, וקבעתי בעזרת ה' בית המדרש ובית הכנסת לתורה ולתפלה, **ועתה עזרני ה' להוציא את החורבה שבירושלים** שהיה של אחינו האשכנזים מימי קדם יותר ממאה שנה בית הכנסת בתוכה, ונהפכה לזרים ולנכרים, ונעשה חרבה ושוממה, ועתה ברוב רחמיו וחסדיו הוצאתי מידם.
ואמרתי זהו שאמרו חז"ל: כל הנהנה מסעודת חתן וכו' ואם משמחו **זוכה לתורה**, רנב"י אמר **כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים**, על כן **בנין ירושלים הוא יותר, דאם לא כן מאי מוסיף"**.
ובאגרת ששלח הגרמ"מ לאמסטרדם **בשנת תק"ף**, כתב: "**ובנדון החורבה** בפרט אשר היינו מוכרחים להכניס גופינו ומאודינו לפדותה מיד זרים עריצים... ולבל ישימו ח"ו שקוץ משומם, במקום אשר התפללו אבותינו הקדושים האשכנזים .. ובטוחנו למזורזים שכמותם רודפי צדק אשר מעולם, כי יצאו לקראת דברינו בשמחה, כי ברוך ה' כך עלתה בימינו אתחלתא דגאולה" (הובא בספר "השיבה לירושלים" עמ' 28).

◈

ראש השתדלנים לפדיון החורבה

על מסבות גאולת החורבה הובא בספר "תולדות חכמי ירושלים" (עמוד 147): "בשנה התק"ף ליצירה נשמע דבר מלכות מקושטנטינה, שכל חוב שעבר עליו יותר מארבעים שנה אשר לא נפרע מהבעלים, הוא בטל בהחלט, **וזה היה לאשכנזים תשועה ומקור נפתח שיוכלו להיאחז בעיה"ק**.
ויוועדו יחד וישלחו את הרב ר' יצחק ברוך מקובנה, והרב ר' שלמה זלמן שפירא תלמידו של הגאון החסיד ר"ח מוולוזין - לקושטנטינה, ויביאו משם את מאמר המלך כתוב וחתום מה"מושאלים" הגדול של שר המשפטים אשר להוד מלכותו השולטאן, אל ידי מושלי ושרי עיה"ק, **שמעתה אין שום תביעה ודין ומשפט עוד להישמעאלים על חובות הישנים אשר הם נושים ביהודים האשכנזים הראשונים אשר גרו בירושלם בזמן הריסת הישוב**, וכל החובות שיש להם על המנוח ר' יעקב אשכנזי כלם בטלים ומבוטלים.
אולם הישמעאלים כשמעם את דבר המלכות הלזה, שבו והחזיקו בכל החנויות אשר "בדיר אל אשכנז" שהחזיקו בם בימים הראשונים ויאחזו בהם עתה, לבעבור יהיה להם נכיון על החובות האלה העתיקות הראשונות אשר הורישום אבותיהם.
אכן הרב הגדול הר"מ סוזין גילה את אוזן מוהרמ"מ **כי אין כל צדקה לישמעאלים על פי חוק נמוסם להחזיק ולהיאחז בבתי דיר המוקדש לבית מדרש ותפלה, ועורר אותו במאד לבל ישקוט בדבר**.
ויקומו האפרתים הנכבדים הנז', הראש"ז שפירא, ור' יצחק, **והגאון הרמ"מ זצ"ל**, והתנדבו מהיום להלוות לפדיון הבית הקדוש ההוא, ולהוציא מיד הישמעאלים, וישלחו שליחים לעיר קושטא ויביאו פקודה מיד השופט הראשי אל הקאדי אשר בעיה"ק, ואל הבאשי, לחפש אחר ענין הדיר ההוא בפנקסאות העתיקות בעיה"ק. והשתדלו וגמרו גם עם המופתי, ועם הקאדי, והבאשא, ושארי גדולי המשפטים, **ויבוקש הדבר וימצא מפורש, שהחורבה הוא מולק (- רכוש פרטי) האשכנזים מיום כבישת הישמעאלים את העיר הקדושה מידי הנוצרים ויתנו פירמן על כל הדברים האלה**".

◈

באיגרת ששלח הגרמ"מ משקלוב לפולין בידי השד"ר שלמה זלמן פלונסקי בשנת תקע"ט לערך - הוא כותב: "הננו מודיעים ומשמיעים לכם, כי הודות לחסדי הקל יתברך, המרחיב גבול ירושלים תובב"א, ייסדנו בה בית מדרש, **והקל הבוחר בירושלים עזרנו להשיג פירמאן מהמלך, להחזיר העטרה ליושנה, דהיינו לבנות מחדש את בית הכנסת** שאחינו העולים מאשכנז בנו אותו לפנים, ופראי אדם חיללוהו והיה לשאייה ולשממה, **והיו לנו הוצאות מרובות, ונאלצנו לתת סכומים גדולים לילידי הארץ כדי שנוכל לבנות ולהיבנות בה**.". (הובא ב"השיבה לירושלים, עמוד 26).
בהערותיו על ספר "תולדות חכמי ירושלים" מספר א. ריבלין כי ראה שטר שליחות משנת תקצ"ז בכתב יד ובו הוא נזכר כ"**ראש השתדלנים לפדיון החורבה**". ("מדמויות ירושלים").

◈

הנחת אבן היסוד והשלמת הבנין

בשנת תקצ"ו - כעשר שנים לאחר פטירתו של הגרמ"מ משקלוב - נבנה בית הכנסת הראשון בחצר החורבה, ונקרא שמו "**מנחם ציון**", על שמו של הג"ר מנחם מנדל זצ"ל.
בשנת תרי"ד ניתן "צו המלך" בו הותר ליהודים "לבנות את בית הכנסת במקום שיש בידם מזמן קדמון בית כנסת".
בתחילת שנת תרי"ז הביא משה מונטיפיורי את הצו ירושלימה, וביום כ' טבת של אותה שנה, החלה חפירת היסודות.
אבן היסוד נורתה על ידי הבארון אלפונס די רוטשילד **ביום י"ז בניסן תרי"ז**.
בחורף תרכ"ב, שלשים וחמש שנים אחרי פטירתו של רבי מנחם מנדל, נשלם שלד הבנין. אותו היום בו נשלם בנין כיפת הגג - היה יום חג ליהודי ירושלים. **תושבי העיר, אשכנזים כספרדים, חגגו ברוב פאר והדר את חגיגת השלמת הבנין המפואר**.
היהודים רצו לבנות את בית הכנסת **גבוה יותר מכל גגות העיר, ובמיוחד מגגו של המסגד הסמוך**, כדי לקיים מה שנאמר "לרומם בית אלקינו", אך השכנים הערבים התנגדו לכך בכל תוקף, וכיון שעל פי החוק העותומני בנין שנבנה וכוסה בגג אין להרסו, היה צורך להעמיד את השכנים הערבים בפני עובדא, **ולגמור את הכיפה בטרם יספיקו לעכב את הבניה**.
כאשר הגיעו לכיפה, הוזעקו תושבי העיר בליל גשום אחד, **ובמשך הלילה הצליחו לגמור את כל הכיפה**, כאשר האיר הבוקר, **הניח רבי ישעיה ברדקי מנהיג העדה את האבן המרכזית הסוגרת את הכיפה**, העם הריע תרועה גדולה מרוב שמחה ורבי ישעיה נשא נאום נלהב לכבוד היום.
בכ"ה אלול תרכ"ד אחרי שנשלמה כל עבודת הבניה גם בפנים הבית, נערכה חגיגה פומבית גדולה, בה השתתפו הגאון רבי מאיר אוירבוך רבה של העדה האשכנזית, והגאון רבי דוד חזן הראשון לציון. ("מדמויות ירושלים").

מעניני הפרשה
נטיעת ישראל בארץ ישראל
דבר העורך
הפריחה בא"י לאחר השואה

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
פריחת ישראל בארץ ישראל
מדברי רבותינו
מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 39 אייר תשע"ז

מעניני הפרשה

ונטעתים בארץ הזאת

בתורה ישנו יחס מיוחד ונרחב, בנושא של גידולי הארץ, הן בפסוקי המקרא, הן בדינים הרבים כמו ערלה, שמיטה, תרומות ומעשרות וכל ההלכות התלויות בארץ, הפרוסים על פני סדר שלם מששה סדרי משנה ובשאר מקומות בתורה. בגליון זה נשתדל בס"ד להתבונן מהי המשמעות של הנטיעה שכה רבות התייחסה אליה התורה ומה עומק הדברים - הבאים לביטוי בהנהגת הקב"ה עם עמו ונחלתו.

בפרשה שלנו מדברת התורה על נטיעת עצי מאכל, (ויקרא יט, כג) 'וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וגו'. חז"ל לומדים שפרשה זו לא באה רק לומר מה יהיה הדין כאשר באים לטעת עצי מאכל, אלא כוונת התורה לתת כאן הוראה לטעת עץ מאכל בארץ הקודש, וכך הם מבארים:

"רבי יהודה בן סימון פתח (דברים יג, ה) **אחרי ה' אלוקיכם תלכו,** וכי אפשר לבשר ודם להלך אחר הקב"ה.. **ובו תדבקון** וכי אפשר לבשר ודם לעלות לשמים להדבק בשכינה...

אלא מתחילת בריתו של עולם לא נתעסק הקב"ה אלא במטע תחילה, הדא הוא דכתיב (בראשית ב, ח) ויטע ה' אלקים גן בעדן, **אף אתם כשנכנסים לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחלה,** הדא הוא דכתיב כי תבואו אל הארץ ונטעתם (ויקרא רבה כה, ג).

לשון המדרש נראה, שבנטיעת אילנות בארץ הקודש מקיימים את המצוה להלך בדרכיו של הקב"ה, וכעין מה שדרשו חז"ל (סוטה יד, א): "**אחרי ה' אלהיכם תלכו.. מה הוא** מלביש ערומים.. ביקר חולים.. ניחם אבלים.. קבר מתים.. **אף אתה** וכו'".

אמנם הדבר קשה, שהרי לכאורה "להלך אחר מדותיו של הקב"ה" שייך רק **במדות טובות שהם קניני הנפש** - כגון רחום וחנון, ולא **בפעולות** - כמו נטיעת אילן, וכמו שבגמ' בסוטה הזכירו רק דברים כמו רחום וחנון וכו' ולא אמרו לטעת אילן.

וכמו"כ קשה לאידך גיסא, למה במדרש כאן הזכירו חז"ל רק את הענין של **נטיעת אילנות**, ולא את עיקר דרכיו של הקב"ה "**רחום וחנון**", כמו שהזכירו בגמ' סוטה הנ"ל ובכל מקום שדרשו דרשה זו, ומבואר שמדובר על ענין אחר.

קושיא נוספת. חז"ל בספרי (עקב פיסקא מט) על הפסוק (דברים יא, כב): "**ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו**", מבארים ג"כ על דרך הגמ' הנ"ל "נקרא המקום רחום.. חנון.. צדיק.. חסיד - אף אתה וכו'".

ומיד אח"כ מדבר ה"ספרי" על חלקו השני של הפסוק "**ולדבקה בו**", ושואל: "**וכי היאך איפשר לו לאדם לעלות למרום ולדבק באש.. אלא, הדבק בחכמים ובתלמידיהם..**".

ומבואר שמצות "**לדבקה בו**" – אינה כוללת את ההליכה במדותיו של הקב"ה, הנלמד מ"**ללכת בכל דרכיו**", ואילו כאן במדרש אומרים חז"ל שמקיימים מצות "**ובו תדבקון**" - ע"י נטיעת אילנות.

ומכל הנ"ל אנו רואים שמדובר כאן על נושא אחר, ואין כוונת המדרש לומר שהדבקות היא משום שעושים **מעשה דומה** להקב"ה, אלא מחמת **התוכן המיוחד** שיש במעשה הנטיעה, שהוא מעשה הדבקות של עם ישראל בשכינה. וצריך להבין את הענין.

◈◈◈

נטיעת עם ישראל בעולם הבא

הנביא ישעיה מתנבא על אחרית הימים ואומר (ישעיהו ס, יט) "לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם.. והיה לך ה' לאור עולם.. ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ **נצר מטעי** מעשה ידי להתפאר".

מפסוק זה לומדים חז"ל במסכת סנהדרין (צ, א):

"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא [**ימות המשיח** בכלל העוה"ב. רש"י שם קי, ב], שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ **נצר מטעי** וגו'".

ומבואר שעם ישראל נקראים "נצר מטעי"; הם "נטועים" בעולם הבא.

המשך בעמ' הבא

דבר העורך

כאשר נכנסו עם ישראל לארץ ישראל נגשו שבט יוסף ליהושע בן נון וטענה בפיהם : (יהושע יז, יד): 'מדוע נתתה לי נחלה - גורל אחד וחבל אחד, ואני עם רב, עד אשר עד כה ברכני ה'".

יש כאן דבר פלא, שכן בכל הפקודים שבחומש במדבר אנחנו רואים ששבטי מנשה ואפרים לא היו השבטים הכי גדולים, ואילו מיד אחרי שנכנסו לארץ כבר אומרים בני יוסף שהם כ"כ רבים שלא מספיק להם נחלה אחת?

קושיה זו מקשה רבינו הגר"א (אדרת אליהו דברים יא, כו), וכך הוא עונה:

"כי ברכת יעקב 'וידגו לרב בקרב הארץ' - **[חלה] על זמן כניסתן לארץ, ובזמן שבעה שנים שכבשו - נתרבו כדגי הים לרוב.. כי לא חל ברכת יעקב עד שבאו לארץ, וכיון שנכנסו לארץ - מכח הברכה - נתרבו כדגי הים שאין מספר לתולדותם,** ומפני זה השיבם יהושע (יהושע שם, טו) 'עלה לך היערה ובראת לך', ופירשו רז"ל משום טפלא או משום עין הרע, **כי מי שמע כזאת בפעם אחת יוולדו להם בנים ובנות עד כי חדל לספור..**".

בדברים האלו אנחנו רואים כיצד כל הפריחה של עם ישראל - תלויה בנטיעתם בארץ ישראל, כמו אילן שרק כאשר הוא נטוע באדמה המתאימה לו - הוא מצמיח פירות, ולכן גם הברכה של יעקב לשבט יוסף על ריבוי הבנים - חלה דווקא על זמן כניסתן לארץ.

והדברים מבוארים היטב על פי מה שביארנו [ב"מאמר על הפרשה ובפרט בנבואות ה' לאחרית הימים] שכאשר עם ישראל נטועים בא"י (וביותר כאשר הם נוטעים אילנות) הרי שנשמתם נטועה ודבוקה בשכינה, ומזה מגיעה ברכת הבנים וכל הברכה.

*

בדורנו אנו זוכים לראות כיצד עם ישראל שהיו עצמות יבשות בגלות, ורק לאחר השואה הנוראה כאשר עם ישראל עלה לארץ הקודש - **עם ישראל קם לתחיה ופרח ועשה פרי**, וממש רואים בחוש את התגשמות דברי הנביא - "**הבאים [לארץ ישראל] ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל** ומלאו פני תבל תנובה" (ישעיהו כז, ו) - כאן בארץ ישראל עם ישראל פורח במשפחות ברוכות ילדים זרע ברך ה', הן **בלידת הגופים**, והן **בלידת הנשמות**, וכפי שאנחנו זוכים אף לראות בחזרה בתשובה הגדולה שישנה בימינו, ולהיפך מהשנים שלפני השואה, שבהם לצערנו היה את המצב הנורא שרוב רובו של עם ישראל פרק מעליו עול מלכות שמים, וכפי שמעיד בן התקופה ההיא הגאון רבי אליהו דולינסקי שליט"א:

"היום זה דור טוב יותר עשרות מונים, זה דורו של משיח.. רואים היום מה שלא ראו בעבר.. **זוכים בלע"ה למשפחות גדולות שבעבר לא היה כדבר הזה. - גם זרע ברך השם, הולכים בדרך התורה, מי ראה בזמני משפחה של כמה בנים וכולם תמימי דרך** הולכים לתלמוד תורה בשמחה, נכנסים לבית מדרש רואים ילדים ונערים לומדים מעצמם תורה. בזמני לא ראו את החזון הזה בכלל" (מוסף יתד נאמן לך לך תשע"ג עמ' 31).

וכפי שאמר החפץ חיים זיע"א להג"ר אלחנן וסרמן זצוק"ל:

"**ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש** (עובדיה א, יז), הנביא כאן משתמש בוי"ו ההיפוך, על מנת להשמיענו **שבסופו של דבר תהיה בארץ ישראל מהפיכה רוחנית לקדושה ולטהרה**" (מפי הגרא"ז מלצר זצוק"ל. "דרך עץ החיים" עמ' 460. - וראה עוד ב"דבר העורך" גליון 31 תשרי תשע"ז).

*

ומאותו טעם גם "**אריכות ימים**" תלויה בנטיעת ישראל בארץ ישראל [עיין ב"אור יחזקאל" להגר"י לוינשטיין זצוק"ל (ח"א, מכתב סז): "..**כן ענין אריכות ימים (- רואים בארץ ישראל)..**"], וכמו שמצאנו שהנביא כורך את שני הדברים יחדיו:

"**וְגַלְתִּי בירושלים** וששתי בעמי.. לא יהיה משם עוד עוּל יָמִים וזקן אשר לא ימלא את ימיו.. ובנו בתים וישבו **ונטעו כרמים** ואכלו פרים. לא יבנו ואחר ישב, לא יטעו ואחר יאכל, **כי כימי העץ ימי עמי**.. לא ייגעו לריק ולא ילדו לבהלה **כי זרע ברוכי ה'** המה וצאצאיהם אתם". (ישעיהו סה, יט - כג).

כי מאחר שהם נטועים בשכינה שנקראת "ארץ החיים" - ע"ש **שעץ החיים** נטוע בה, זוכים לשני ההשפעות האלו: א. "**אריכות ימים**" מכח עץ החיים. ב. "**בנים ברוכי ה'**" - שנולדו מנטיעת אבותם בשכינה.

ויה"ר שנזכה לראות במהרה בשלמות נטיעת הקודש.

בברכת התורה, העורך

הרחבת תפוצת הגליון התאפשרה הודות לתרומתו הנכבדה של ידידינו הרב הגאון ר' שלום מנחם ו. שליט"א:
"לע"נ אמי מורתי שהשרישה בי את אהבת ארץ ישראל. מרת דבורה העניא ע"ה בת הרב דב בער זצ"ל, נלב"ע י"ג אייר תשנ"א".

◈◈◈

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתו לקבל את העלוו במייל הנ"ל או בפקס.

ומבאר את הדברים ר' ירוחם ממיר זצ"ל ("דעת חכמה ומוסר" ח"ב עמ' רו):

"זהו הסוד של הכלל ישראל **שהוא נצר מטעי - נטוע בארץ ומחובר בתכלית... זהו כל עבודת האדם**, ליעשות מחובר, ליעשות נטיעה, להתהוות "נצר מטעי" ו"לעולם ירשו ארץ", זהו כל סוד עוה"ב.

.. אחר כל דברינו נבין מהו הענין של **ארץ ישראל**, הרי רואים שענין **ארץ ישראל נוטל חלק בראש בתורה הקדושה**. כל התורה מלאה מענין ארץ ישראל.. לפי דברינו זהו סוד הדבר, מכיון **שכל היסוד הוא "נצר מטעי", נטיעה בארץ, שזהו סוד העוה"ב**, וכל זה בעוה"ז כמו שנתבאר, צריכים לידע כי **מקום הנטיעה האמיתי, שלימות הנטיעה הוא בארץ ישראל**, ששם הוא הסוד של "אלקי הארץ"; סוד כל התורה כולה הרי הוא סוד הנטיעה, ותורה אינה עוד אלא הכנה לארץ ישראל... **שסוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי גדולה - סוד עולם הבא, סוד הנטיעה בתכלית "נצר מטעי".**

ובהמשך דבריו מבאר ר' ירוחם, שהענין להיות **נטוע** בעוה"ב - "נצר **מטעי**" הוא המצוה "**ולדבקה בו**" (שם עמוד ריא):

"מצבו של אדה"ר שהי' בג"ע, אינו כמו שמדמים שישב בג"ע, אלא שהי' בן גן עדן, היינו שהי' **"נצר מטעי" - נטיעה מג"ע, "ולדבקה בו" - מחובר ומדובק בתכלית**, "בקרונין אחת" (בר"ר ח, ט), וכל **המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע**..".

◈

ונבאר את דבריו בהרחבה: חז"ל אומרים (זוה"ק פנחס רנב, א): "**בכל עץ אלין ישראל**, דאתמר בהו (ישעיה סה) כי כימי העץ ימי עמי", דהיינו שעם ישראל מכונים אילנות [משום שעם ישראל דבקים ב"עץ החיים" ונקראים בשמו (עיין בזוה"ק אמור צו, א)], **והקב"ה נוטע אותם ב"עולם הבא"** [שנקרא "אֶרֶץ" משום שהוא נשמת ארץ ישראל (עיין בגליון 37)] - כמו אותו אילן שנטוע בארץ, וכמו שאומרים חז"ל על אותו פסוק (זוה"ק בראשית לה, ב): "ואמר ר' אבא, מנלן **דאדם וחוה נטיעין הוו**, דכתיב **נצר מטעי**..".

והפעולה הזו שהקב"ה נוטע את נשמות ישראל **בגן עדן**, דהיינו **בשכינה הקדושה** [תיקו"ז נה, דף פח, א: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, **מאן גן? דא שכינתא**"] - היא **הדבקות הכי חזקה** של עם ישראל בשכינה - שנשמות ישראל **זרועים ונטועים ומושרשים** בה, כמו אילן הנטוע ומשלח שרשיו באדמה, שזו הדביקות החזקה ביותר.

◈◈◈

נטיעת עם ישראל בארץ ישראל

והנה כנגד כל דבר בעולם העליון משתלשל ממנו דבר בעולם הזה, וגם כאן במקביל לכך שהקב"ה נוטע את **נשמות ישראל בשכינה** - הקב"ה נוטע את **עם ישראל בארץ ישראל** גוף השכינה, וכמו שאמרו חז"ל (זוה"ק פנחס רכא, א): "..**ולנטעא לון לישראל** נציבא קדישא, **כגוונא דדיוקנא דלעילא**, הדא הוא דכתיב תבאמו **ותטעמו** בהר נחלתך..".

ועוד אמרו (זוהר בשלח נט, ב): "**ותטעמו**. כמה דאת אמר **נצר מטעי**". כלומר, שהפסוק המקביל ל"נצר מטעי" שנשמות ישראל נטועים **בעוה"ב** (וכנ"ל) - הוא הפסוק "ותטעמו" שעם ישראל נטועים **בארץ ישראל**.

ולכן התורה מדגישה פעמים רבות - שהקב"ה **נוטע** את עם ישראל בארץ ישראל. וכגון מש"כ (שמואל ב - ז, י): "ושמתי מקום לעמי לישראל **ונטעתיו** ושכן תחתיו.." וכן (ירמיהו לב, מא): "וששתי עליהם להיטיב אותם **ונטעתים בארץ הזאת** באמת בכל לבי ובכל נפשי". וכך אנחנו מתפללים במוסף של שבת ור"ח: "שתעלנו בשמחה לארצנו **ותטענו** בגבולנו". וכן רבים.

ומעתה מבוארים היטב דברי ר' ירוחם ממיר שהבאנו בתחילה:

"..**זהו כל עבודת האדם, ליעשות מחובר, ליעשות נטיעה**, להתהוות 'נצר מטעי'.. ומקום הנטיעה האמיתי, שלימות הנטיעה הוא **בארץ ישראל**..".

כלומר, מה שהאדם נעשה "**נטיעה**" באדמת עוה"ב - הוא **הדביקות** הכי גדולה בשכינה, וזה צריך להתחיל בכך שהאדם יהיה נטוע **בארץ ישראל** - גוף השכינה, כי דרך **הגוף** מגיעים **לנשמה**.

◈◈◈

"ונטעתים על אדמתם" - בזכות "ויטע אשל בבאר שבע"

ומעתה יש לבאר את דברי המדרש שבו פתחנו:

".. מתחילת בריתו של עולם לא נתעסק הקב"ה אלא במטע תחילה, הדא הוא דכתיב (בראשית ב, ח) ויטע ה' אלקים גן בעדן, אף אתם כשנכנסים לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחלה, הדא הוא דכתיב כי תבואו אל הארץ ונטעתם".

חז"ל נקטו את ענין **הדמיון** לפעולות של הקב"ה - אבל אין כוונתם **ל"דמיון" כמו "הלך במידותיו של מקום,** מה הוא אף אתה..", אלא לסוגייא אחרת של "דמיון" להקב"ה והיא **"באיתערותא דלתתא אתער לעילא"**, וכוונתם לומר שהפעולה המקבילה לכך שהקב"ה נטע את נשמות אדם הראשון ועם ישראל בגן עדן - היא מה שעם ישראל נוטעים אילנות בארץ ישראל, והוא משום שעם ישראל שבעולם הזה - מייצגים את הקב"ה (זוה"ק אמור צג, ב), **והאילן** שבעוה"ז - מייצג את נשמות ישראל (זוה"ק פנחס הנ"ל), **וארץ ישראל** שבעוה"ז - מייצגת את השכינה שהיא נשמתה.

ולכן ב"איתערותא דלתתא" **שיהודי**, נוטע **אילן, בארץ ישראל** - זה מעורר "איתערותא דלעילא", **שהקב"ה**, יטע את **נשמתו**, ב"גן עדן-**השכינה**", וכך האדם מגיע זוכה להגיע לדבקות בשכינה ומקיים את מצוות "ובו תדבקון".

תגרש גוים ותטעה

תהלים פ, ט-י: "גפן ממצרים תסיע תגרש גוים **ותטעה**. פינית לפניה **ותשרש שרשיה**..".

ומבאר מהר"ם אלשיך:

"כי אין האומות מתקשרים בה [- בארץ] כאשר ישראל, כי שרשי נפשותם [של ישראל] הן בארץ העליונה של מעלה מארץ ישראל.. אבל האומות שבארץ ישראל לא דבקו בה כי מי יתן טהור מטמא.. וזהו '**תגרש גוים**' - כי אינו רק **גרושין** ממקום הוייתם בלבד, אך לא כן ישראל כי אם '**ותטעה**' - כי הם אשר נטעים שם.. **כי כל שרשי נשמות עם בני ישראל - הם בארץ העליונה שכנגד ארץ ישראל של מטה**..

[ו]ישראל בבואם שמה התקשרו בשורש הקדוש, **ושורשיהן העליונים אשר לכל נפש מישראל בארץ העליונה - השרישו, בהתדבק נפשותם בשורשם העליון**.. וזהו '**ותשרש שרשיה**' שהוא למעלה".

נמצאנו למדים מדבריו את שלשת היסודות שנתבארו במאמר:

א. שנשמות ישראל "**נטועות ומושרשות" בעולם הבא** שהיא הארץ העליונה. ב. שבמקביל לזה - הקב"ה נוטע את עם ישראל **בארץ ישראל התחתונה**. ג. שענין הנטיעה הוא **דבקות חזקה מאד**.

ובזכות זה **הם עצמם יהיו "נטועים" באדמתם** ארץ ישראל ונשמתה השכינה.

והדברים מבוארים במדרש חז"ל (מדרש אגדה שמות א, א):

"..**ונטעתים על אדמתם** (עמוס ט) - ולמה? בזכות אברהם, שנאמר בו (בראשית כא, לג): "**ויטע אשל בבאר שבע**". **[שעשה פרדס** ונטע בו כל מיני מגדים. (סוטה י, א)].

שבזכות "איתערותא דלתתא" שאברהם **נטע אילנות בבאר שבע שבארץ ישראל** - נתעורר "איתערותא דלעילא" שהקב"ה **נטע את נשמות אברהם ובניו בשכינה וגופה ארץ ישראל**.

ובאמת אפשר לראות את הדברים **בפשט הכתוב עצמו** שהזכיר המדרש הנ"ל, שכן לשון הפסוק הוא: "ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים.. **ונטעתים על אדמתם**" (עמוס ט, יד-טו). ולכאורה הסדר היה צריך להיות הפוך, בתחילה "**ונטעתים על אדמתם**" - שישבו בארץ ישראל, ורק אח"כ "**ונטעו כרמים**" וכו'.

אבל להנ"ל הכתוב בא לומר, שדווקא לאחר **שיטעו כרמים בארץ ישראל** - בזכות זה

תמצית המאמר

מדרש רבה: ע"י נטיעת אילנות מקיימים **"ובו תדבקון"** - כמו שהקב"ה נטע אילנות בגן עדן * והלשון משמע שהוא מצד **"הלך אחר מידותיו של הקב"ה** - מה הוא.. אף אתה..".

וקשה: א. למה המדרש לא הזכיר את עיקר מידותיו של הקב"ה "רחום וחנון..".

ב. בסוטה יד. בסוגיית "הלך אחר מידותיו.. רחום וחנון" - לא הזכירו נטיעת אילנות * משום שהמצוה היא דווקא **במידות טובות שהם קניני הנפש** * וא"כ למה במדרש כן ביארוהו על "נטיעת אילנות".

ג. בספרי עקב רואים: שהדרשא "מה הוא רחום אף אתה.." - שייכת רק ל"**אחרי ה"א תלכון**" ולא ל"**ובו תדבקון**".

*

ביאור חדש במדרש, עפ"י ג' הקדמות: **[הקדמה א]**: דביקות ישראל בשכינה נקראת "נצר **מטעי**" * שהקב"ה **נוטע** את נשמות ישראל ב"שכינה - גן עדן - עוה"ב" * כאילן הנטוע ומשלח שרשיו באדמה, שזה שיא החיבור והדביקות.

[הקדמה ב]: הפעולה המקבילה והמעוררת לכך שהקב"ה נוטע את **נשמות ישראל בשכינה** - הוא מה שהקב"ה נוטע את **עם ישראל בארץ ישראל** גוף השכינה * וכמו שאמרו (זוהר בשלח נט, ב): "ותטעמו [באר"י] - כמה דאת אמר נצר מטעי [בעוה"ב]".

[הקדמה ג]: שלימות נטיעת נשמות ישראל בשכינה וגופה א"י - הוא כאשר עם ישראל נוטעים אילנות בארץ ישראל * כי ע"י **שישראל** [שמייצגים את הקב"ה] נוטעים **אילנות** [שמייצגים את נשמות ישראל] **בארץ ישראל** [שמייצגת את השכינה] - **הקב"ה** נוטע ומשריש את **נשמות** ישראל ב"**שכינה** - גן עדן".

ולכן כתוב (עמוס ט) "**וְנָטְעוּ כְרָמִים** [ובזכות זה] - **ונטעתים על אדמתם**" * ועד"ז אחז"ל " **ונטעתים על אדמתם** - בזכות **ויטע אשל בבאר שבע [שבא"י]**".

ומעתה מבוארת כוונת המדרש: שבנטיעת אילנות בא"י - שמעוררת נטיעת נשמות ישראל בשכינה, שזה שיא **הדביקות** בשכינה - מקיימים **"ובו תדבקון"**.

נבואות ה' לאחרית הימים

ברכת הבנים תלויה בארץ

הנביא ממשיל את עם ישראל לאילנות שזורעים אותם באדמה ומהם צומחים עוד אילנות ופירות, וכמו האילנות, כך **הקב"ה יזרע את עם ישראל באדמת א"י – ועי"ז יצמחו ויוולדו להם ילדים.**

כך אנחנו קוראים בהפטרה של פרשת שמות, בנביא ישעיהו (כז, ו): "הבאים [לארץ ישראל] ישרש יעקב, יציץ ופרח ישראל, ומלאו פני תבל תנובה". ומבאר התרגום: "יִתְכַּנְשׁוּן מִבִּינֵי גַלְוַתְהוֹן **וִיתוּבוּן לְאַרְעֲהוֹן - תַּמָּן יִתְיְלִידוּן דְּבֵית יַעֲקֹב, יִפְשׁוּן וְיִסְגּוּן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל**, וְיִמְלוּן אַפֵּי תֵבֵל בְּנֵי בְנִין".

וכן בנביא ירמיהו (לא, כו): "הנה ימים באים נאם ה' **וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם** וזרע בהמה". וביאר הרד"ק: "**אשימם כזרע, שמפרוטה אחת יצאו כמה פרוטות**.. וכן אמר ארבה אותם כצאן אדם".

ובהושע (ב, כה) "**וזרעתיה לי בארץ**". ומבאר האבן עזרא: "וזרעתיה - **שירבו ויפרו כזרע הארץ**".

וכן הנביא יחזקאל (יז, כג) אומר "**בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי**". **שהקב"ה ישתול את המשיח בירושלים**, ועי"ז הוא יעשה פירות, דהיינו **שיוליד בנים.**

ועד"ז הרבה כתובים.

◈

וצריך להבין את הדברים. מצאנו שנוטעים אילנות באדמה, וצומחים פירות, אבל **היכן מצאנו שנוטעים אנשים וצומחים ילדים?**

אמנם הדברים מבוארים בזוה"ק לך לך (צו, ב עי"ש ובמפרשים) שאברהם אבינו היה דבק בשכינה בדרגה של נטיעה ומזה יצא זרע אמת.

וביארו המפרשים שנשמת אברהם נקראת אילן [על שם "עץ החיים"], וכאשר היא היתה נטועה בשכינה – שנקראת "אדמת הקודש" – מזה צמחו נשמות ישראל בבחינת "**פירות האילן**" [עיין זוה"ק ויחי רכו, ב שמש"כ "בעצרת נידונין על **פירות האילן**", הכוונה על **עם ישראל**].

ועל כך מסיים הזוה"ק שזו ירושתם של כל ישראל, שדבקותם בשכינה מביאה להם את ברכת הזרע, וכמו אברהם אבינו שנטיעתו בשכינה היא זו שגרמה לו להביא נשמות וילדים לעולם.

◈

ואמנם בשביל שהקב"ה יטע את נשמות ישראל בשכינה הקדושה - הם צריכים **להיות בארץ ישראל**, וכפי שנתבאר ב"מעניני הפרשה" (מדברי הזוה"ק, וביאור האלשיך הקדוש ור' ירוחם ממיר), שבשביל שיהיה "**נצר מטעי**" - צריך להיות "תבאמו **ותטעמו בהר נחלתך**" - **בארץ ישראל**. ולכן דווקא אחרי שיתקיים "**הבאים [לארץ ישראל]**" – יתקיים "**ישרש יעקב, יציץ ופרח ישראל..**".

והן הן דברי הגאון מלבי"ם (בראשית כח, יג-ד):

"בכמה מקומות הסמיך **ברכת הזרע אל ברכת הארץ**, כי שניהם מצרנים ותנאיים זה לזה, **שהנטיעה הטובה לא תצלח לעשות פרי קודש רק בארץ נבחרת**".

דווקא כאשר עם ישראל **בארץ הנבחרת** – הקב"ה נוטע את נשמתם **בשכינה הקדושה**, ומכח זה נולדים להם **זרע קודש ברך ה'.**

◈◈◈

ונטעתם וערלתם - הכתוב מדבר בתינוק

ב"מעניני הפרשה" הבאנו מדרש חז"ל (מדרש אגדה שמות א, א): "..**ונטעתים על אדמתם**" – [בזכות] "**ויטע אשל בבאר שבע**" [**שעשה פרדס** ונטע בו כל מיני מגדים. (סוטה י, א)]".

דברים אלו מגלים לנו על דברי הזוה"ק הנ"ל, שמה שהקב"ה נטע את נשמת אברהם בשכינה, ומכח זה נולדו עם ישראל – היה בזכות ה"**ויטע אשל בבאר שבע**", **שנטע אילנות בארץ ישראל.**

וממילא כך הוא גם בעם ישראל, **שבמיוחד בזכות נטיעת האילנות בא"י - זוכים לזרע קדש ברך ה'.**

והדבר רמוז בדברי חז"ל במדרש תנחומא (קדושים, יד): "**ונטעתם וערלתם** - הכתוב מדבר בתינוק. **שלש שנים יהיה לכם ערלים** - שאינו יכול להשיח ולא לדבר. **ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש** - שאביו מקדישו לתורה.. **ובשנה החמישית תאכלו את פריו** - ..מכאן שנו רבותינו בן חמש שנים למקרא בן עשר שנים למשנה".

ורמוז כאן, **שנטיעת האילנות** - מקביל **ללידת התינוקות** והצלחתם בגשמיות ורוחניות.

◈

ובזה יתבאר סדר הכתוב (הושע ב, כג-כה):

והיה ביום ההוא... אענה את השמים והם יענו את הארץ. והארץ תענה את הדגן ואת התירוש ואת היצהר והם יענו את יזרעאל. **וזרעתיה לי בארץ. [שירבו ויפרו כזרע הארץ. אבן עזרא].**

רק **לאחר שיתקיים "והארץ תענה את הדגן" ותצליח בפירותיה** – זה יגרום "איתערותא דלעילא" שהקב"ה יטע את נשמות ישראל בשכינה, ועי"ז **ירבו ויפרו כזרע הארץ.**

ועל שם זה עם ישראל נקראו כאן "יִזְרְעֶאל", **שהא-ל זורע** אותם בארצם. וכמו שביאר הרד"ק שם.

◈◈◈

הנוטע אילנות בא"י – מעורר יחוד קוב"ה ושכינתיה

ישנה סיבה נוספת שנטיעת אילנות בא"י מזכה לבנים:

אצל נח מצאנו, שהיו לו אמנם שלשה בנים קודם המבול, אך לא היו להם תולדות אלא אחר המבול, וכמש"כ (שם י, א) "ויולדו להם בנים אחר המבול".

ואומרים חז"ל (זוה"ק נח ס, א. ובמפרשים) שטעם הדבר, משום שלא היתה לנח הזכות שצאצאיו יתרבו – אלא לאחר שנכנס לתיבה שאז הוא עורר יחוד קוב"ה ושכינתיה, משום ש"נח" מייצג את **קוב"ה**, ו"תיבת נח" שהיא מקום השראת השכינה (כמו ארץ ישראל) - מייצגת את **השכינה**, וכאשר נח נתחבר עם התיבה – התעורר יחוד קוב"ה ושכינתיה.

ביאור הדברים: כפי שכבר נתבאר בטעם הראשון, ע"י **שנשמת האדם ניטעת בשכינה** שהיא הגן עדן – יוצאים עוד נשמות.

ואמנם נטיעת "נשמת האדם" אינה יכולה להיעשות אלא ע"י **שהקב"ה הוא זה שיטע אותה בשכינה (-הגן עדן)**, וכמש"כ (בראשית ב, ח) "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם **וישם שם את האדם** אשר יצר", ולצורך פעולה זו צריך **שהקב"ה יתייחד עם שכינתו.** נמצאנו למדים ש"**יחוד קוב"ה ושכינתיה**" – היא הסיבה הראשונה לכך שיצאו נשמות ישראל.

ומעתה מובן שנח **שעורר את יחוד קוב"ה ושכינתיה** – גרם **שיוולדו נשמות ישראל**, ולכן זכה גם הוא **לברכה בצאצאיו.**

◈

ועפי"ז יתבאר מדוע הזכות של נטיעת אילנות בארץ ישראל מועילה לזכות לבנים:

חז"ל אומרים (זוה"ק קדושים, דף פז), **שהנוטע עץ בארץ ישראל – מעורר יחוד קוב"ה ושכינתיה**, וביאור הדבר, עפימש"א (זוה"ק בשלח ס, ב): "ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ.. רבי אבא אמר **אין עץ אלא קודשא בריך הוא**", כלומר, שעץ שבעוה"ז מייצג את קוב"ה (עיין הערה[1]). וממילא, כאשר נוטעים **עץ** (שמייצג את קוב"ה) –**באדמת ארץ הקודש** (שמייצגת את השכינה), אזי ה"איתערותא דלתתא" הזו – גורמת "איתערותא לעילא", שמתעורר יחוד **קוב"ה ושכינתיה.**

ומעתה מובן למה הנוטע אילנות בארץ ישראל זוכה לבנים, עפ"י אותו מהלך שנתבאר אצל נח, שכיון שהנוטע האילן **מעורר יחוד קוב"ה ושכינתיה** – הוא גורם בזה **שיוולדו נשמות ישראל**, ולכן גם הוא זוכה **לברכת הבנים.**

◈◈◈

איסור קציצת אילנות מאכל

כנגד שתי המעלות הנ"ל שמתעוררות ע"י נטיעת אילנות בא"י: **א.** שהקב"ה נוטע נשמות ישראל בשכינה. **ב.** יחוד קוב"ה ושכינתיה - מצאנו **שני טעמים לכך שאסור לקצוץ אילנות מאכל:**

א. בזוה"ק פנחס (ריח, א) ביאר, "**ובר נש הוא עץ**, דכתיב כי האדם עץ השדה". כלומר, כריתת האילן מהאדמה - גורמת לכריתת האדם מהשכינה.

ב. ב"זוהר תניינא" לרמח"ל (מאמר יז - סוד האילנות) ביאר, משום שהאילן הנטוע בארץ – מקביל לקב"ה המתייחד עם שכינתו.

תמצית המאמר בעמ' הבא

אין לך קץ מגולה מזה – "הרי ישראל ענפכם תתנו"

(סנהדרין צח, א): "ואמר רבי אבא: **אין לך קץ מגולה מזה**, שנאמר (יחזקאל לו, ח) '**וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל..**".

כלומר, שע"י שנוטעים אילנות בארץ ישראל, והאילנות מצליחים ונותנים פירותיהם - בזה מעוררים את **הגאולה**, שהתוכן שלה הוא שני המעלות שנתבארו במאמרינו: **א.** דבקות ישראל בשכינה. **ב.** יחוד קוב"ה ושכינתיה.

וכמו שכתוב בפסוק המסכם את הגאולה (ישעיהו סב, ה): **א.** "כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ" – שעם ישראל יהיו **מחוברים ונטועים** בארץ ישראל, ובנשמתה השכינה. **ב.** "וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹקָיִךְ" – שהקב"ה יתייחד עם "ציון – השכינה", שזהו **יחוד קוב"ה ושכינתיה.**

*

ר' אבא לשיטתו

ומה נפלא לראות, **ששיטת ר' אבא – שזורה ועוברת כחוט השני בארבעה מקומות**, שדברי **ר' אבא** שבש"ס, שנטיעת אילנות בארץ ישראל מביא ל"קץ המגולה" - מתבארים עפ"י דברי **ר' אבא** בזוה"ק בג' מקומות, שעפ"י דבריו מבוארים שני הטעמים הנ"ל.

א. **הטעם הראשון, שע"י נטיעת אילנות בא"י – זוכים שהקב"ה נוטע נשמות ישראל בשכינה** – נמצא בדברי ר' אבא בב' מקומות בזוה"ק: **א.** זוה"ק בראשית (לה, ב): "**ואמר ר' אבא** מנלן דאדם וחוה נטיעין הוו, דכתיב (ישעיה ס) נצר מטעי..". **ב.** זוה"ק לך (צו, א): פתח **רבי אבא** ואמר.. ויטעהו שורק.. מכאן שארי אברהם לאולדא לעילא [שהקב"ה נטע את אברהם בשכינה, ועי"ז יצאו נשמות ישראל, כמו שנתבאר בגוף המאמר].

וכפי שנתבאר ב"מעניני הפרשה", שנטיעת אדם וחוה [וכן נטיעת אברהם] בשכינה – מקביל לנטיעת אילנות באדמת ארץ ישראל, וממילא מובן לאידך גיסא, שבנטיעת אילנות בא"י – מעוררים "איתערותא דלעילא" שהקב"ה יטע את נשמות ישראל בשכינה.

ב. **הטעם השני** – נמצא בדברי ר' אבא בזוה"ק בשלח (ס, ב): "וַיִּצְעַק אֶל ה' וַיּוֹרֵהוּ ה' עֵץ.. **רִבִּי אַבָּא אָמַר**, אֵין עֵץ אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא". וכפי שביארנו במאמר, שעפי"ז, נטיעת **אילן** בא"י – מקביל ליחוד **קוב"ה** ושכינתיה.

ולכן **כשנוטעים אילנות בארץ ישראל** – זה מביא ל"**וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹקָיִךְ**".

---

[1] אין צריך לומר, שאין לנו שום השגה בקוב"ה ובעץ חיים, אלא שעצם ענין המשלת קוב"ה לדברים גשמיים – כבר מצינו הרבה בפשוטי המקראות, ועמדו בזה חז"ל (הובא בפירש"י שמות יט, יח) "..אנו מכנין ומדמין אותו לבריותיו, כדי לשבר את האוזן מה שיכולה לשמוע". וכמו שאומרים ב"אנעים זמירות" "דמו אותך ולא כפי ישך וישווך לפי מעשיך".

והנה כתב הרמח"ל ("דעת תבונות" תחילת סימן קכ"ד): "ואמנם רצה הרצון העליון, שתהיה יד האדם מגעת לכל הענינים הרבים האלה, שכולם מתנועעים מתנועותיו ומעשיו של האדם.. כאורלוגין (שעון) הזה, שאופניו פוגשות זו בזו, ואופן קטן מנועע אופנים גדולים ורבים. כך קשר האדון ב"ה כל בריאותיו קשרים גדולים, והכל קשר באדם, להיות הוא מנועע במעשיו, וכל השאר מתנועעים ממנו.

ולכן הקב"ה ברוב חסדו, הסכים לעשות בחינת "דימו אותך" ("ולא כפי ישך") – ל"לפי מעשיך", והחליט שכאשר אנו נפעל פעולות ב"מעשים" שהוא דימה עצמו אליהם – זה יעורר אותו לפעול פעולה דומה לזו למעלה.

וכן חז"ל מגלים לנו ש"אילן" הוא אחד מהדברים שהקב"ה הסכים לדמות עצמו אליהם.

מדברי רבותינו

מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל (חלק ב)[1]

ארץ ישראל - התכלית של עם ישראל

כשאברהם אבינו שאל "במה אדע כי אירשנה" (בראשית טו, ח), אירשנה – את ארץ ישראל, **שארץ ישראל היא התכלית, ששם יהיה בית המקדש, ודרך ארץ ישראל יזכו להיות העם הנבחר לחיי העולם הבא**[2].

וכשאברהם אבינו שאל - אמר לו הקב"ה שתהיה לפני זה הקדמה - "ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה".

כדי לזכות שאחרי כן "..ישובו הנה" – לזכות לחיות את האושר הגדול, את **התכלית של עם ישראל**. הדרך צריכה להיות רק דרך זה, דרך של "ידע תדע כי גר יהיה זרעך". ("שומרים הפקד לעירך" מודיעין עילית פסח תשע"ז).

◈◈◈

השפע בא"י התלוי בהשי"ת – מביא לשמירת המצוות

ארץ ישראל כתוב שהיא הכי טובה מכל הארצות. למה, **לא כמצרים שיש נילוס יש מים שם. אבל בארץ ישראל - רק גשם, אז מה טוב בזה?** זה הרי יותר גרוע, אבל תדע לך **שאם תשמע בקול השם יהיה לך גשם כל הזמן ואם לא, לא יהיה גשם, ממילא יש קרבת אלקים בארץ ישראל.**

עכשיו בישראל הקב"ה אוהב יותר את תושבי הארץ אז שם אותם בסכנה כדי שבכל פעם נפנה אליו[3]. ("גאון יעקב" גליון נד, תולדות תשע"ו. וראה עוד שם גליון נח, ויחי תשע"ו).

◈◈◈

השפע בא"י התלוי בהשי"ת – מביא לנשיאת עינים להקב"ה

ראינו אמש גשם, **והגשם חיכה עד שכלל ישראל התפלל תפילת ערבית** ומיד החל הגשם.. הגמ' אומרת שהגשם בארץ ישראל זה ברכה לעם ישראל **שבכך אנו מתקרבים לקב"ה. ולא כארץ מצרים שהנילוס משקה אותם יום יום ואינם מסתכלים לשמים.** אלא שבארץ ישראל מביטים לשמים כדי לקרב את הלבבות לאבינו שבשמים. יה"ר שיהא שבע בעולם וישועות לכל עם ישראל אמן ואמן. ("גאון יעקב" גליון נ, נח תשע"ו).

◈◈◈

הרע שימש את הטוב שלא לדעתו

בתחילת קום המדינה אמר פעם ב. גוריון„ **בעוד עשרים שנה יהיה לנו מהם [מהיהודים החרדים] שקט,** ודאי שנשאיר בירושלים או באיזה מקום אחר יהודים חרדים, **נשאיר שמורת טבע של מסורת.**

אבל במציאות, **בחסדי שמים, הכל התהפך!** 'במתי מעט ירדו אבותינו', 'בשבעים נפש'. **ב"ה זה קרה בחינוך העצמאי והתרבו תלמודי תורה, בכל ארץ ישראל זה קורה ובכל פעם שומעים עוד ועוד שאיפה.** זה כמו שאמר הנביא, לא רעב ללחם ולא צמא למים **כי אם לשמוע דבר השם**, אשריכם שאתם שותפים בחזרה הזאת הגדולה להתקרב לקב"ה לשמוע את דבר השם[4]. ("גאון יעקב" גליון נח, ויחי תשע"ו).

◈◈◈

זכות ארץ ישראל - הגנה מגזירת השואה

"הנה ידוע שבשואה נגזרה גזירה על כלל ישראל שהיו שם להרג, אבל הקב"ה הציל כמה מיוחדים מגדולי הדור כדי שימשיכו ללמד את התורה לדור הבא, ולפתוח ישיבות וכו', וכנראה שכשכל אחד גמר את תפקידו וכבר לא היה צריך אותו בשביל זה - הוא נפטר מכח אותה גזירה של השואה.

גם באמריקה הייתה תקופה שהרבה מאוד מתלמידי ישיבת מיר נפטרו צעירים... אני זוכר שהמשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל התבטא: **למה הם מחכים שיביאו את העצמות שלהם לארץ ישראל, שיעלו בעצמם בחייהם, ואולי זכות ארץ ישראל תגן עליהם**...". ("שיחת בין השמשות" עמוד 36-35). [א.ה. ראה "חפץ חיים" על התורה (עמוד עב – פרשת וישלח): שענה להשואל עפ"י הכתוב **"ובהר ציון תהי' פליטה והי' קודש"** (עובדיה א' י"ז) והרב השואל יצא מאת הח"ח כשידיו רועדות על חורבן יהדות אירופה, **ולבו הי' נכון בטוח כי ארצנו הק' תנצל, וחרב לא תעבור בה. וכן הי' שתחלת מפלתו של הרשע הזה היתה, כשהתקרב לחופי ארצנו הק'**...". (כוונתו לנס "אל עלמיין" – שהיה בי"ט תמוז תש"ב. - עיין בגליון 27 סיון תשע"ו, במדור "מדברי רבותינו" בהערה שם].

◈◈◈

ללכת בא"י בבטחון – בזמן פיגועים כבזמן שלוה

תשובות שענה מרן (שליט"א) [זצ"ל] בעניני השעה - חשון תשע"ו

ש. כיצד ניתן להתחזק בזמן הזה של 'בחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה'?

ת. הקב"ה רוצה מאיתנו שלא נתרגש מהאירועים, [א.ה. כוונתו להתרגשות במובן הרע של המילה, שלא לפחד ללכת בא"י, אמנם כן להתעורר להתקרב אל ה'. וכדלהלן], **כי לא נשתנה שום דבר,** הפחד היה צריך להיות גדול כל הזמן. רק שבני אדם עצלנים והתרשלו מלחשוב, ולא הכניסו בלב את הפחד הגדול שהיה במציאות קיים כבר עשרות שנים. אנחנו מוקפים אוייבים גם לפני שנה גם לפני שנתיים. הקב"ה עושה איתנו חסד, מעורר אותנו לדעת שאנחנו תלויים בחסדים של הקב"ה. זה חסד שהקב"ה מביא לנו שנהיה יותר קרובים לאלוקים. אנחנו שוכחים שאנחנו צריכים לחסדיו בכל רגע.

ש. מה נאמר לנוער, צעירים וצעירות ולילדים. למי שמפחד ללכת לחיידר לסמינר?

ת. זה תלוי לפי הגיל, ילדים קטנים שעדיין לא בני דעת, צריך להבטיח להם ש'לא יקרה לך שום דבר, שלא תפחד'. זה לא טוב שיפחד וחשוב שלא יפתח פחד. רק שיהא שגור בפיו בכל הדרך הפסוק 'לישועתך קויתי ה'', כי זה הפסוק הכי קצר - ג' מילים. אפשר גם פסוקים אחרים למשל 'כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכך' שהוא פסוק יותר ארוך. צריך ללמד את הקטנים לקרוא בדרך את הפסוק הזה. לקטנים צריך לומר את זה בתור הבטחה ברורה שיהיו רגועים שבאמת לא יקרה להם שום דבר. לבוגרים יותר אומרים שאין שום בטחון כי גם כשאין ערבים אף אחד לא בטוח שאם הוא יוצא אם בכלל יחזור חי או לא יחזור[5].

האם חובת ההשתדלות מחייבת להמנע מלהיות במקומות ציבורים?

כל מנהג טוב שנהגו - לא לשנות אותו, ואם זה מנהג טוב לקנות הרבה אוכל, אז **צריך ללכת לסופר - לא יקרה שום דבר**. ("גאון יעקב" גליון נד, תולדות תשע"ו).

◈◈◈

הקב"ה שומר עלינו מרצונם של הגויים לשלוט בא"י

"'הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים'. 'על ירושלים' - להגן על ירושלים. פורס סוכת שלום שיהיה שלום מאויבי ישראל כי אויבי ישראל חושבים כל הזמן **איך להשתלט על ירושלים.** כי הם יודעים **שזה משהו חשוב מאוד מאוד.** יש להם קנאה **הם מקנאים בעם ישראל שיש להם את ירושלים**". (שם).

---

[1] חלק א הובא בגליון 37.

[2] הן הן דברי הזוה"ק וישלח (קעז, ב) "ובגין כך יהב לון אורייתא דקשוט, בגין דירתון ארעא קדישא, דכל מאן דזכי בהאי ארעא קדישא אית ליה חולקא לעלמא דאתי". והרחבנו בזה בגליונות לו, לז, לח.

[3] עיין מלבי"ם (במדבר יד, ז): "...שארץ מצרים אינה צריכה למטר השמים שהמטר הוא השגחיי, רק הנילוס עולה ומשקה אותה, וכיון שעלה הנילוס והשקה אותה א"צ עוד להשגחת ה'.. אבל א"י שהיא צריכה למטר והמטר היא השגחיי.. ועי"כ כל הנהגתה תלויה בהשגחת ה' המיוחדת, וז"ש ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.. **וממילא אתם נתונים שם בכל רגע תחת השגחת ה' להתנהג עמכם תמיד לפי מעשיכם בין לגמול בין לעונש**".

[4] עיין ב"ברכת פרץ" פר' שמות: "מבואר בפ"ק דסוטה דף י"ב שגזרת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו שגזר פרעה - הי' בשביל.. להפטר ממשה, ולבסוף הי' שבת פרעה עצמו הצילתו, ופרעה עצמו גידלו בביתו, **ואותה גזרה שגזר היאורה תשליכוהו היא היא היתה הסיבה שע"י זה מצאתהו בת פרעה ותביאהו לביתה ותגדלהו כבן** וכו' עיי"ש.

[5] עיין קהילות יעקב (סוטה סימן ו): שמש"כ בפרשת שופטים "אל תיראו" במלחמה - אינו משום שבטוחים שאף אחד לא ימות, "דודאי היוצא במלחמה הוא בספק סכנה, והרי ע"מ כן יוצאים, וע"ד שכתוב כזאת וכזאת תאכל החרב". אלא הכוונה, **שיהיה בטוח שכח חיילות האוייב אינו מעלה ואינו מוריד,** והכל תלוי בגזירת עליון, ואם נגזר עליו שיחיה, לא יוכלו אויביו לעשות לו כלום. עיי"ש בהרחבה.

המשך מעמ' הקודם **תמצית המאמר [נבואות ה' לאחרית הימים]**

ישעיהו כז, ו הבאים [לארץ ישראל] ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל...".

ביאור א: עפי"ד הזוה"ק שהקב"ה נטע את נשמת אברהם אבינו בשכינה – ומכח זה נולדו נשמות עם ישראל * אמנם כל זה דווקא לאחר שנכנס אברהם אבינו לא"י גוף השכינה, ונטע בה אילנות * וכמו שאמרו (מדרש אגדה שמות א, א) **"ונטעתים על אדמתם"** – [בזכות] **"ויטע אשל בבאר שבע". ולכן רק אחרי "הבאים** [לא"י, ונוטעים בה אילנות]" מתקיים "ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל".

ביאור ב: שהנוטע אילנות בא"י – מעורר יחוד קוב"ה ושכינתיה * משום שהאילן מייצג את קוב"ה וא"י גוף **השכינה** * ועי"ז נולדים נשמות ישראל * וכפי שלמדנו **מנח** המייצג את קוב"ה, שנכנס לתיבה המייצגת את **השכינה** – ובזכות זה הצליח בבנים (זוה"ק).

והם שני הטעמים לכך שאסור לכרות אילן מאכל * א. שעי"ז כורת חיות יהודי שמושרש בשכינה (זוה"ק) * ב. שפוגם ביחוד קוב"ה ושכינתיה.

וזהו ביאור דברי רבי אבא (סנהדרין צח, א) "אין לך קץ מגולה מזה – ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו" * שזה מעורר את שני מעלות הגאולה: א. "כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך" – שעם ישראל נטועים בשכינה * ב. "ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך" – **יחוד קוב"ה ושכינתיה.**

מענינא דיומא
שיבת ציון – עין טובה
דבר העורך
תכלית המצוות – לבנין השכינה וארץ ישראל

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
דוד המלך – מגמתו לתיקון השכינה
מדברי רבותינו
מו"ר הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 40 שבועות תשע"ז

מענינא דיומא

שיבת ציון – עין טובה

בנחלת יהודה בעיר בית לחם היה גר אלימלך שהיה בנו של נחשון בן עמינדב, ומגדולי הדור ופרנסי הדור היה, וכשבאו שני רעבון אמר עכשיו כל ישראל מסבבין פתחי, זה בקופתו וזה בקופתו, עמד וברח לו מפניהם (ב"ב צא,ב; רות רבה א, ד).

וכידוע סוף המעשה המוזכר במגילה על המצב הקשה שפקד את אלימלך עד שמת הוא ובניו, אולם במגילה לא מבואר מה היתה סיבת העונש, ובדברי חז"ל מצאנו שלש שיטות לבאר את ענין ענשו.

א. בבבא בתרא (צא, ב) מבואר, שנענש על **שיצא מארץ ישראל לחו"ל**.

ב. ברות רבה (א, ד) מבואר, שנענש על **שהפיל לבן של ישראל**.

ג. עד כאן נתבארו השיטות, שמה שאלימלך יצא לחו"ל [והפיל לב ישראל] - זה היה **החטא**, מאידך מצאנו שיטה אחרת, שלפיה גם יציאתו לחו"ל הוא חלק **מהעונש**.

וכך אמרו במדרש זוטא (רות א, א):

"..**מי גרם לו גלות, עין רעה שהיה בו**, שכך אמר: למחר עניים מתכנסין ואיני יכול לגור ביניהם, הוי **שעין רעה שהיה בו - גרמה גלות לו וליצא חוצה לארץ**".

ומשמע שבמידה מסויימת מסתכלים על יציאתו מארץ ישראל - כדבר שלא היה בבחירתו, אלא הוא כבר עונש על כך שהיתה עינו רעה בעניים. אך צריך להבין מדוע העונש על "עין רעה" - הוא גלות? גם צ"ב מדוע חז"ל נקטו דווקא את ה**עין** - עינו רעה בעניים, ולא את ה**יד** - ידו קפוצה מהעניים, וכמש"כ (דברים טו, ז) "וְלֹא תְקַפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן"?

◈◈◈

החתן: הקב"ה וישראל – הכלה: השכינה וא"י

ונבאר בס"ד:

כתוב (ישעיהו סב, ה) "כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך".

בפסוק זה יש שני צדדים, ובכל צד נמצאים שניים: **החתן** – הוא הקב"ה, וכן עם ישראל שמייצגים את הקב"ה, **הכלה** – היא השכינה, וכן ארץ ישראל גוף השכינה (זוה"ק אמור צג, א).

וזהו שאומר הכתוב, **שהקב"ה וישראל** יתקשרו בקשר "חתן וכלה" עם ציון, דהיינו **השכינה וא"י**.

◈

חתונת הקב"ה עם השכינה וא"י – "עיני ה"א בה"

הבסיס לחתונה ולחיבור שבין החתן **הקב"ה**, לבין הכלה **השכינה** וגופה ארץ ישראל – הוא שיש "**קשר עין**" ביניהם, וכמש"כ: "**עיני ה' אלקיך בה**" (דברים יא, יב) - "**והיו עיני ולבי שם** כל הימים" (מלכים א – ט, ג).

ענין "קשר **העין**" בין הקב"ה לשכינה וארץ ישראל – היינו שניכרת "**מגמתו**" לתקן אותה ("..שישים **מבטו ומגמתו**..". מס"י פ"א).

כאשר אדם עוסק בעיסוק מסויים, והוא חושב על **המגמה הסופית** שלו - עליו נאמר "הֶחָכָם **עֵינָיו** בְּרֹאשׁוֹ" (קהלת ב, יד) - "**החכם עד שהוא בראשו של דבר הוא יודע מה בסופו**" (ירושלמי סוטה ח, י).

כך כאשר הקב"ה מביט בעינו על ארץ ישראל – כתוב (דברים יא, יב): "עיני ה' אלקיך בה **מרשית השנה ועד אחרית שנה**". ואמרו חז"ל: "**מראש השנה נידון מה יהא בסופה**" (הובא בפירש"י). שכבר מראשית הימים – **מבטו ומגמתו להטבה** שעתיד להיטיב לה באחרית הימים.

◈

מאידך בזמן הגלות, שהקב"ה אומר (ירמיהו יב, ז) "**עזבתי** את ביתי **נטשתי** את נחלתי.." - הבסיס הוא שאין "**קשר עין**" בינו לבין ארץ ישראל, שלא ניכרת **מגמתו** לתקן את ארץ ישראל, ולכן על זמן הגלות נאמר "עורה **למה תישן ה'**.." (תהלים מד, כד) - "**כי סוד הגלות הוא ממש ענין סתימת העינים**, בסוד פקח עיניך **וראה** שוממותינו **והעיר** אשר נקרא שמך עליה" (דניאל ט, יח; זוה"ק נשא קכט, ב; "אדיר במרום" להרמח"ל, עמוד רפג).

◈

חתונת ישראל עם השכינה וא"י – מגמה לתקנה

וכאמור, גם עם ישראל נקראים "**החתן**", וממילא גם אצל עם ישראל יש את הענין של "**קשר עין – מגמת תיקון**" ביניהם לבין הכלה השכינה, שעם ישראל עוסקים בתורה שהיא אורו של הקב"ה – מתוך ש**מבטם ומגמתם** אל השכינה, לתקן אותה ע"י אור התורה וקוב"ה.

ובמקביל לכך ג"כ - **מבטם ומגמתם** בעסק התורה שלהם, לתקן את **ארץ ישראל גוף השכינה**, וכמש"כ (דברים יא, ח): "**ושמרתם את כל המצוה** אשר אנכי מצוך היום **למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ** אשר אתם עוברים שמה לרשתה". – "למען" הוא מגמה - שהתורה מצווה: תקיימו את המצות **במגמה לתקן את ארץ ישראל**, ע"י שתירשו אותה.

◈

ולאידך גיסא, שורש הגלות – הוא ניתוק "קשר עין – ומגמת תיקון" בין ישראל לבין השכינה, וכמו שאמרו בזוה"ק (תיקו"ז, תקונא תלתין, דף עג, ב):

"בזמנא דשכינתא נחתת **בגלותא** - האי רוח [רוח אלקים] נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא, ויימא הכי: **סתימין עייניך**, קומו ואתערו **לגבי שכינתא**.. [ד]אפילו כל אינון דמשתדלין באורייתא, כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין". [שבגלות – עוסקי התורה סותמים עיניהם מהשכינה, ואין להם מגמה לתקן בתורתם את השכינה].

ועוד אמרו (תיקוני זוהר, י"א אחרונים, תיקון ו):

"..ודא מלכותא קדישא [השכינה] דאתמר בה אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה, מאי הבונים, אלין אינון מארי מתניתין דאינון בנאן בניינין דעלמא, ופוסקי הלכות - דמאסו בה **בגלותא**" ["והכל **בעין**..". ביהגר"א שם. והיינו שחסר "קשר עין – ומגמת תיקון" בינם לבין השכינה. עיי"ש, ובזוה"ק נח, עב, ב, וב"נבואות ה"].

המשך בעמ' הבא

דבר העורך

בכ"ח ניסן שנה זו התקיימה ה"כנסיה הגדולה" של גדולי התורה לחיזוק עבודת הקודש של לב לאחים, ושם הוקראו דברי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א אשר נשאל: "מה הכינוס הזה שחוזר כל שנה, וזקני גדולי הדור מטריחים לבוא לכינוס".

כתשובה לכך הוא הביא את הגמרא בב"מ פ"ה א', **שרבי עשה השתדלויות גדולות אחרי השתדלויות**, כדי לקרב את בנו של ר' אלעזר ברבי שמעון שהיה חוטא גדול, עד שעלה לדרגת זקנו רשב"י. וכן השתדל מאד לקרב את נכדו של רבי טרפון עד שנעשה גדול בתורה. - והמשיך:

"רואים מכאן **עד כמה חז"ל הקדושים מסרו נפשם ויצאו מגדרם כדי לקרב לבבות** של בני ת"ח ובני ע"ה, וזה מחייב את כולנו להשתדל לקרב לבבות נדחים רח"ל לאבינו שבשמים, **ולא להיות ספון בביתו ולדאוג רק לעוה"ב של עצמו**".

עומק הענין הוא שמי שדואג לעוה"ב של עוד אנשים, הוא דואג **לתיקון השכינה ולכבוד השי"ת** - התלויים בעבודת ה' ובתיקון של כל עם ישראל. וכפי שכותב רבינו הרמח"ל במסילת ישרים פרק יט:

"ודאי שמי שמתכוין בעבודתו לטהר נפשו לפני בוראו, **למען תזכה לשבת את פניו בכלל הישרים והחסידים, לחזות בנועם ה' לבקר בהיכלו**, ולקבל הגמול אשר בעוה"ב - לא נוכל לומר שתהיה כוונה זו רעה, אכן לא נוכל לומר גם כן שתהיה היותר טובה, **כי סוף סוף עבודתו לצורך עצמו.**

אך הכונה האמתית המצויה בחסידים אשר **טרחו והשתדלו להשיגה**, הוא **שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של האדון ב"ה יגדל וירבה**, וזה יהיה אחר שהתגבר באהבה אליו יתברך, ויהיה חומד ומתאוה אל הגדלת כבודו, ומצטער על כל שימעט ממנו.. **ויתאוה שכל שאר בני האדם יהיו כמו כן**, ויצטער ויתאנח על מה שממעטים שאר בני האדם, וכל שכן על מה שממעט הוא עצמו בשוגג או באונס..

ועל העדר זה הדבר התרעם הנביא (ישעיהו מ, ו): '**כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה**', ופירשו ז"ל (תיקו"ז, תקונא תלתין, דף עג, ב): **שכל חסד שעושים לעצמם הם עושים, לטובת נפשם ולהנאתם, ואינם מתכוונים לכונה השלמה הזאת, ולא מבקשים על עילוי הכבוד וגאולתן של ישראל**, שהרי אי אפשר לכבוד העליון להתרבות אלא בגאולתן של ישראל וברבוי כבודם שזה תלוי בזה באמת..".

*

כתוב (קהלת ט, ט) "ראה חיים עם אשה אשר אהבת" - תראה את התורה [שנקראת עץ חיים] **בסקירה אחת ביחד עם** השכינה שהיא "אשה יראת ה'" (זוה"ק חיי שרה, קכב, א), באופן שיהיה "אשה **אשר אהבת**", שתעסוק באהבתה - לכוין לתקן ולבנות אותה.

וכמש"כ הרמח"ל (אגרת פ"ט):

"..**'אהבת השכינה' - היא החפץ והתשוקה לתקן השכינה תיקון ממש** על פי סדריה ומדריגות בנינה, וזה הנבחר לה' מכל המעשים, אשר בזה שובחו כל איתני עולם, וההפרש בין קמאי לבתראי".

*

וכל זה כלול בדברי התורה (דברים ד, א) "ועתה ישראל שמע אל החוקים.. **למען** תחיו ובאתם **וירשתם את הארץ**", שהמגמה בכל מעשי המצוות תהיה - למען לתקן את השכינה וגופה ארץ ישראל. (עיין ב"שאילת נחלה" גליונות 37 - 38).

יה"ר שנזכה להשתלם במעלה זו.

בברכת התורה, העורך

זהו שורש ה**גלות** של ישראל מהשכינה וא"י – **ניתוק ה"קשר עין ומגמה"** בין לומדי התורה לבין השכינה.

◈

יחס בין קוב"ה וישראל לבין השכינה וא"י - כעשיר ועני

מלבד מה שנתבאר ש"קשר העין" בין הקב"ה וישראל לבין השכינה וארץ ישראל – מוגדר כקשר של **חתן וכלה**, בנוסף לכך הוא מוגדר ג"כ כקשר של **עשיר ועני**, וכמו שאמרו (שבת קד, א): "גימ"ל דל"ת - גמול דלים", גימ"ל זה קוב"ה הגומל טוב, דל"ת זו השכינה שהיא דלה ועניה ולית לה מגרמה כלום. (רמד"ו במדבר, עמ' י"ט; דברים משל"מ, עמ' ת"צ. ועוד). והיא לכשעצמה [ללא חיבורה לקוב"ה] נקראת "לֶחֶם **עֹנִי**" (זוה"ק ויצא, קנז, א). וכן לגבי "קשר העין" בין ישראל לשכינה ולא"י - כתוב '**טוֹב עַיִן** הוּא יְבֹרָךְ **כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לַדָּל**' (משלי כב, ט), אל תקרי יְבֹרָךְ אלא יְבָרֵךְ. ופירוש הכתוב (עפי"ד הזוה"ק ויקהל ריח, א): "**טוֹב עַיִן** הוא **יְבָרֵךְ**" – שהוא טוב עין כלפי השכינה להשפיע עליה ברכות. "כִּי נָתַן **מִלַּחְמוֹ**" – זה תורתו, וכמש"כ (משלי ט, ה) 'לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחֲמִי'. "**לַדָּל**" – זו השכינה, דלית לה מגרמה כלום, והיינו שמכוין בעסק תורתו לתקן את השכינה.

◈◈◈

נישואין וצדקה – במקביל לכל בחינה

כנגד שתי הבחינות הנ"ל – הקב"ה נתן לעם ישראל שתי מצוות. **א.** כנגד הבחינה שהקב"ה **החתן** והשכינה **הכלה** – ישנה מצוה שכל איש (שמייצג את קוב"ה) ישא אשה (שמייצגת את השכינה. זוה"ק בראשית מט- נ).

וזהו שאמרו (ברכות ו, ב): "**כל המשמח חתן כלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים**", כי השמחה מאחדת בין **החתן והכלה** – ו"באיתערותא דלתתא איתער לעילא", שע"ז נעשה איחוד בין **הקב"ה לירושלים**, שזה מה שבונה את ירושלים, ולכן כאילו בנה חורבת ירושלים.

ב. וכנגד הבחינה שהקב"ה **העשיר** והשכינה **העניה** – ישנה מצוה שהעשיר יתחבר עם העני לתת לו צדקה (תיקו"ז הקדמה, דף יג, ב).

וזהו שאמרו (שבת קלט, א): "אמר עולא: **אין ירושלים נפדית אלא בצדקה**", כי הצדקה שהיא חיבור בין **העשיר והעני** - גורמת לחיבור בין **הקב"ה לירושלים**, שזה מה שבונה את ירושלים.

◈

סיכום ביניים

החתן – העשיר		**הכלה - העניה**	
הקב"ה	ישראל	השכינה	ארץ ישראל
ג' חיבורים מצד ישראל – אל השכינה			
חיבור א'	**חיבור ב'**	**חיבור ג'**	
"**קשר עין – ומגמת תיקון**", בין ישראל (החתן / העשיר) – לבין השכינה וגופה א"י (הכלה / העניה).	**מצוות נישואין** בין חתן וכלה – מקביל לקשר בין קוב"ה וישראל לבין השכינה – בבחינה שהם **חתן וכלה**	**מצות צדקה** שזה חיבור בין העשיר והעני - מקביל לקשר בין קוב"ה וישראל לבין השכינה – בבחינה שהם **עשיר ועני**	

◈◈◈

אלימלך – חסרון ב"קשר עין" כלפי צדקה ונישואין

והנה לכל החיבורים שהוזכרו לעיל [ישראל והשכינה, חתן וכלה, עשיר ועני. וכנ"ל בטבלא] - יש שורש אחד טבעי, והוא מידת הנדיבות והיפוכה הקמצנות, כי מי שאינו מכוין לשם תיקון השכינה – הסיבה לזה היא מידת הקמצנות כלפי השכינה, וכמש"כ בתפילות רמח"ל (תפילה ש"ץ): "..מלך המשיח נאמר בו (ישעיהו נג,ה) "וְהוּא **מְחֻלָּל** מִפְּשָׁעֵנוּ", בעבור **מחלה** שפחה רעה שגרמה להם להיות **קמצנים וכילאים לגבי שכינתך**, שלא יהיו **נדיבים** לישא לבם אותם לתקן אותה.. ולפיכך אפילו בשעה שהם עובדים לפניך לא נתקנו תיקוניהם כראוי, ונאמר בהם (ישעיהו לב, ז) "**וְכֵלַי** כֵּלָיו רָעִים"..".

וממילא מי שיש בו את מדת הקמצנות כלפי עניים – יש לו אותה גם כלפי השכינה, וה"ה לאידך גיסא. כי השורש הטבעי של שניהם הוא אחד.

וכן אצל אלימלך, אמנם מצאנו בחז"ל באופן מפורש רק את הקמצנות כלפי **העניים**, אמנם כאמור בהכרח זה משפיע גם **כלפי שאר החיבורים**, ונראה את הדברים:

נפתח **בחיבור השלישי**: כאמור, בענין הצדקה - היתה עינו רעה בעניים.

נעבור **לחיבור השני**: בענין הקשר עם אשתו – אמרו חז"ל (סנהדרין כב, ב):

"אין איש מת אלא לאשתו - שנאמר וימת **אלימלך** איש נעמי, ואין אשה מתה אלא לבעלה - שנאמר ואני בבאי מפדן מתה עלי **רחל**".

ומשמע שישנה הקבלה בין **אלימלך לרחל**, אצל **אלימלך** מדובר על ניתוק בין הבעל לאשה - שנגרם בסיבת הבעל, ואצל **רחל** מדובר על ניתוק - שנגרם בסיבת האשה.

והנה אצל רחל מצאנו, שהניתוק שלה מבעלה שנעשה **לאחר מותה** – מקורו בפגם בקשר שהיה כבר **בחייה**, וכמו שאמרו חז"ל (הובא ברבינו בחיי בראשית כט, כא. מבראשית רבה עב, ב):

"**רחל שזלזלה במשכבו של צדיק לא זכתה להקבר עמו**, לאה שתבעה ואמרה לו: אלי תבא כי שכר שכרתיך, נשתכרה שיצא ממנה יששכר".

את הפגם בקשר מצד רחל כלפי יעקב - אפשר לראות בכך, שבעוד שאצל לאה מצאנו שקראה את שמות בניה על שם **הקשר שלה עם בעלה** - אצל רחל לא מצאנו ענין זה. דו"ק ותשכח.

ועל כך אומרים חז"ל שאלימלך מקביל לרחל, כלומר שכלול בזה שגם אצלו היה אותו מהלך, שכבר בחייו היה חסרון בקשר עם אשתו. ["**נעמי**" אשתו – אותיות **עי"ן** ואות **מ**', נוטריקון **מ**'צפה **לעי"ן** (של בן זוגה). – ועד"ז 'גָּלְתָה יְהוּדָה **מֵעֹנִי**' (איכה א, ג)].

◈◈◈

אלימלך - חסרון ב"קשר עין" כלפי תיקון השכינה וא"י

ועכשיו נחזור **לחיבור הראשון**:

הנה מקור הפגם של רחל בקשר עם בעלה - הוא בענין "קשר **עין** - ומגמה", שהנה כתוב (בראשית כט, יז) "**וְעֵינֵי** לֵאָה **רַכּוֹת**". ותרגם אונקלוס: "ועיני לאה **יאייך**". – שללאה (שמייצגת בחינה עליונה בשכינה) היה כח מיוחד של **"הבטת העינים** בבעלה יעקב (שמייצג את קוב"ה).

מאידך **רחל** (שמייצגת בחינה תחתונה בשכינה) נקראת 'עולימתא שפירתא **ולית לה עייניך**' (זוה"ק משפטים צה, א) – שחסר לה במגמה להתקשר עם בן זוגה קוב"ה (יעויין ברמ"ד וואלי בראשית, ח"ב, עמוד תלו).

וכאמור, אלימלך הוא המקביל לרחל, והיינו, שגם אלימלך בבחינת **"עלם שפיר" – "גדול הדור היה"** (ב"ב צא, ב), "אלי-מלך, שהיה אומר 'אלי תבא מלכות'. שעל **רוב שלמותו** היה אומר שאין ראוי למלכות ישראל כמוהו" (רות רבה ב,ד. מהר"ם אלשיך רות א, א).

אמנם "**ולית ליה עייניך**" להתחבר עם בת זוגו השכינה כדי לתקנה - "**סתימין עייניך**.. כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין".

וכל החסרונות של החיבורים האלו – הם בחינת **גלות** וניתוק מהשכינה וגופה ארץ ישראל, ולכן אלימלך **גלה ממש בגופו** מהשכינה וא"י.

וזהו שאמרו "מי גרם לו **גלות? עין רעה** שהיתה בו בעניים" - חסרון ה"קשר עין, ומגמת תיקון" כלפי העניים, שזה כולל את **העניים שהם בשר ודם**, ואת **השכינה שהיא עניה**.

תמצית המאמר

גלות אלימלך – על שהיתה עינו רעה בעניים * וצ"ב. **א.** מה השייכות ביניהם * **ב.** למה נקטו "**עין** רעה" ולא "**יד** קפוצה".

ביאור עפ"י כמה הקדמות: **א].** הקשר בין קוב"ה וישראל לבין השכינה וא"י – מוגדר כקשר "חתן וכלה". **ב].** הבסיס לחתונה הנ"ל – שיהיה "קשר עין ומגמת תיקון" בין הקב"ה וישראל לבין השכינה וא"י. **ג].** ניתוק הקשר הנ"ל הוא שורש הגלות - שעניינו "ניתוק קשר מהשכינה" * ולכן עוסקי התורה בגלות נקראים - "**סתימין עייניך** לגבי שכינתא". **ד].** קשר נוסף בין הקב"ה וישראל לבין השכינה וא"י – הוא קשר של "עשיר ועני" * כי השכינה דלה, ולית לה מגרמה כלום.

ה]. כנגד הקשר של "חתן וכלה" – מצוה שכל איש ישא אשה * כנגד הקשר של "עשיר ועני" – מצוה שהעשיר יתחבר עם העני לתת לו צדקה.

* אלימלך פגם בג' החיבורים [ביחס לגודל דרגתו. ועיין בטבלא].

א. בחיבור העשיר והעני – רעה עינו בעניים.

ב. במצות נישואין – הוא מקביל לרחל שמתה לבעלה, כי בחייה זלזלה במשכבו.

ג. ב"קשר עין ומגמת תיקון" בינו לבין השכינה – הוא מקביל לרחל שהיא "עולימתא שפירתא ולית לה עייניך" שתהיה מגמתה לבעלה * וכן אלימלך "עולם שפיר – גדול הדור" * אמנם "סתימין עייניך כלפי שכינתא" * וזהו שאמרו: שבגלל שהיתה עינו רעה בעניים – דהיינו: עניים בשר ודם, והשכינה העניה * שזה ענין הגלות – ניתוק מהשכינה * לכן גלה בגופו ממש * וגלה ל"שדי **מואב**" שהוא מ"בני שכרות" – שאין להם "עין ומגמה" ליחד אתתא בבעלה.

* התיקון: א. רות – שעליה נאמר "**עֵינָיִךְ** בַּשָּׂדֶה" * שעיניה ומגמתה לתקן השדה – זו ציון וירושלים.

ב. בועז – "**טב עינא** הוה" * ולכן בועז בירך על הכוס * כי הוא נותן עיניו ב"כוס של ברכה" היא השכינה – כדי לתקנה.

ג. דוד המלך – "יפה **עינים**" * ועל ידו נשלמת "שיבת ציון" – שהוא הקשר בין ישראל לשכינה.

◈◈◈

פרק ב – התיקון

רות - "עיניך בשדה – בציון וירושלים"

אמנם "**כל רע צריך שיחזור לטוב**" ("אדיר במרום" שצ"ג), ולכן מגלות ומיתת אלימלך ובניו - נסתבב **נשיאת רות לבועז**, אשר זה היה התאחדות של שני אנשים שהיה להם מעלת "**טוב עין**", ששמו מבטם ומגמתם לתקן את השכינה, וכמש"כ (רות ב, ט) "**עיניך** בשדה אשר יקצורון". וביארו חז"ל (זוהר ויקהל, ריז, ב): שכל דבר שרות היתה מסתכלת בו - היתה מסתכלת **בעין טובה**, ועוד אמרו שם, שמרות יצאו סנהדרין שנקראים "עיני העדה", **שאין עיניהם נתונות אלא לתיקון השדה**, ומי זו השדה? - זו ציון וירושלים.

ובמקביל לכך מצאנו אצלה מעלה **במצות נישואין** [עם בועז] **וצדקה** [עם חמותה].

◈

בועז – נותן עיניו ב"כוס של ברכה – השכינה"

וכן בועז היה טוב עין כלפי השכינה, וכמו שאומר הכתוב (רות ג,ז) "וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ **וַיִּיטַב לִבּוֹ**", וביארו חז"ל (זוה"ק ויקהל ריח, א): **שהיטיב ללבו - שזו השכינה הקדושה שנקראת "לבן** של ישראל".

וממשיך הזוה"ק: "בועז **טב עינא** הוה", שכיוון בעסק תורתו ומצוותיו לתקן את השכינה, ולכן **"וייטב לבו דבריך על מזוניה"** - בועז בירך על "כוס של ברכה", כי "אין נותנין **כוס של ברכה** לברך אלא **לטוב עין**", (כמבואר בסוטה לח, ב). [וע"ע ב"נבואות ה'" לגבי דוד שמברך על הכוס].

ובמקביל לזה מצאנו אצל בועז מעלה בענין **מצות נישואין** [עם רות] **וצדקה** [רות ב, ח].

◈

דוד המלך - "יְפֵה עֵינַיִם"

ומבועז ורות שהיו טובי עין – יצא **דוד המלך** שתיקן את ענין ה"**טוב עין**", והוא נקרא "**יְפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רֹאִי**" (שמואל א – טז, יב). וזה מרמז על כך שכל **מבטו ומגמתו** של דוד היתה לתקן את השכינה, שהוא **היפך הגלות** שעניינו "ניתוק הקשר עין בין ישראל לשכינה" [יתבאר ב"נבואות ה'"].

אכן, המגילה שהתחילה **בגלות ע"י עין רעה מלגמול חסד** עם השכינה – סיימה **ב"שיבת ציון" ע"י דוד המלך שעינו טובה לגמול חסד** עם השכינה, וממנו יוצא משיח בן דוד שמקבץ את עשרת השבטים (מאמר הגאולה הגאולה לרמח"ל, עמוד נ"ח) – "מגילה זו נכתבה, **ללמדך, כמה שכר טוב לגומלי חסדים**". (רות רבה ב, יד).

נבואות ה' לאחרית הימים

דוד המלך – מגמתו לתיקון השכינה

◈

מאידך אצל **דוד** מצאנו באופן מיוחד שלא היה אצלו עצימת עינים ושינה, וכמו שאמרו (זוה"ק ויגש רו, ב): "דדוד מלכא הוה מתנמנם כסוס **ושינתיה זעירי**".

וכן מצאנו שדוד נשתבח באופן מיוחד בענין **העינים**, וכמש"כ על דוד (שמואל א – טז, יב) "וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ וְהוּא אַדְמוֹנִי עִם **יְפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רֹאִי**" – "**לא הוה עינא בעלמא שפירא למחזי כעינא דדוד**" (זוה"ק בלק רו, ב; ועיין זוהר קדושים פד, א; יתרו עג, א) – שהיה "קשר עין, ומגמת תיקון" בין דוד ובין השכינה.

ומדוד משיח אלקי יעקב – יוצא משיח בן דוד, שמביא את המצב של "**עַל אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם**" (זכריה ג, ט) – "**דאינון שבע רועין קדישין**". (תיקו"ז, תכ"א, דף סב, א). שיהיה "קשר עין, ומגמת תיקון" בין האבות לשכינה. ו"באיתערותא דלתתא יתער לעילא", שע"ז יתקיים "**שָׁבְעָה אֵלֶּה עֵינֵי ה'** הֵמָּה **מְשׁוֹטְטִים בְּכָל הָאָרֶץ**" (זכריה ד, י), שיהיה "קשר עין" בין הקב"ה לבין השכינה נשמת הארץ (עיין "אדיר במרום" עמוד של-שלא). **ואז באה הגאולה השלימה**.

תמצית המאמר

דוד המלך ראוי לתת עיניו ב"כוס של ברכה" [השכינה] - יותר מהאבות * כי על האבות נאמר "אבן [השכינה] **מאסו** הבונים" – שחסר להם "קשר עין ומגמה" לשכינה * ועל דוד נאמר "שכל **חביבותו ודבקותו** לתקן האבן".

לכן אצל האבות מצינו ענין "**סתימת העינים**" * שיש חסרון ב"קשר עין – ומגמת תיקון" בינם לבין השכינה * ומאידך דוד, כמעט **לא ראה שינה – שעיניו פקוחות** אל השכינה * ועל דוד נאמר "**יפה עינים**".

* על דוד נאמר "**הלכה כמותו בכל מקום**" * כי העוסק בתורה כדי לתקן השכינה – זוכה לשפע ש"מעל השמים" * משום ש"הבא ליטהר מסייעין אותו" – להשלים פעולתו "**פקיחת עינים** אל השכינה" * ע"י שמעלים אותו לקבל השפע ממקום **העין העליונה** שמעל השמים - **שתמיד פקוחה** ומאירה אל השכינה * וכמש"כ: שכשהש"י "מְגַבְּיהֵי לָשָׁבָת" **מעל השמים**, ומסתכל ב"**עין העליונה**" * מיד "מְקִימִי מֵעָפָר דָּל" [השכינה ובניה ישראל] – **ללא בדיקה במעשים.** * ורק כאשר "ה' **מִשָּׁמַיִם** הִשְׁקִיף" – אז רואה ש"הַכֹּל סָר..".

א"כ דוד קיבל אור החכמה **מעל השמים** * אשר הסט"א הגורמת טעויות - אינה יכולה לעלות לשם * ולכן "**הלכה כמותו בכל מקום**".

◈◈◈

דוד המלך – "הלכה כמותו בכל מקום"

אמרו חז"ל (שבת נו, א): "כל האומר דוד חטא - אינו אלא טועה, שנאמר ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו', **אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו?**" עוד אמרו על דוד המלך (סנהדרין צג ב): "וה' עמו - **שהלכה כמותו בכל מקום**".

◈

ביאור הענין שאצל דוד נאמר "הלכה כמותו בכל מקום", עפימש"כ הרמח"ל ("אדיר במרום", עמוד ל"ז):

"כי הנה מי שעושה מצוות אפילו שלא על מנת לקבל פרס, אף שהוא עשה רק לתיקון נשמתו, הנה אמרו עליו בתיקונים 'כל חסד דאינון עבדין לגרמייהו הוא דעבדין'.

.. אך מי שמקבל עליו ענין תיקון השכינה – אז הוא מתעלה לקחת האור במקום שאין הס"א מגעת שם.." עכ"ל.

ומעתה מבואר למה על דוד נאמר - "**הלכה כמותו בכל מקום**", ו"לא בא לידי חטא", כי הטעויות והחטאים באים מחמת הסט"א שמסמאה את העינים.

◈◈◈

העוסק בתומ"צ לשמה – זוכה ל"מעל שמים חסדך"

ועדיין צריך לבאר את דברי הרמח"ל, למה מי שכל מגמתו בעסק תורתו לתיקון השכינה – מתעלה לקחת האור ממקום גבוה שאין הסט"א יכולה לעלות לשם.

ונבא לבאר את דבריו, אמרו חז"ל (פסחים נ,ב):

"רבא רמי: כתיב כי גדל **עד שמים** חסדך, וכתיב כי גדל **מעל שמים** חסדך, הא כיצד? כאן - בעושין לשמה, וכאן - בעושין שלא לשמה".

והסיבה לכך שהעושין לשמה – זוכים לחסד ש**מעל השמים**, יתבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל (שיר השירים רבה - ח, יד):

"ודמה לך לצבי, מה צבי זה בשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה ועינו אחת קמוצה, כך בשעה שישראל עושין רצונו של הקדוש ברוך הוא - מביט אליהם **בשתי עיניו**, הדא הוא דכתיב (תהלים ל"ד) **עיני** ה' אל צדיקים, ובשעה שאין עושים רצון הקדוש ברוך הוא - מביט להם **בעינו אחת**, שנא' (תהלים ל"ג) הנה **עין** ה' אל יראיו".

הדברים נתבארו בזוה"ק נשא (קל, א), שיש שני עינים, **העין העליונה** תמיד פתוחה ומחייכת ושמחה כלפי השכינה, ועליה נאמר (תהלים קכא, ד) "הִנֵּה **לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן** שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל", וזהו משום שהיא נמצאת במקום גבוה מאד, ששם הכל רחמים ואהבה ואין שם דין כלל.

והעין התחתונה לפעמים סגורה (בזמן הגלות), ועליה נאמר (תהלים מד, כד) "עוּרָה **לָמָּה תִישַׁן ה'**". וזהו משום שהעין התחתונה נמצאת במקום נמוך יותר, שיש שם שליטת הדין.

◈

כשהש"ת "מַגְבִּיהֵי לָשָׁבָת" - מיד "מְקִימִי מֵעָפָר דָּל"

המיקום של העין העליונה והתחתונה, מבואר עפ"י מה שאמרו במסכת חגיגה (יב-יג) ששבעה רקיעים הן, ומעורב בהם רחמים ודין, **"למעלה מהן כסא כבוד.. מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם"**.

ושם – במקום **"כסא הכבוד" שמעל השבעה רקיעים** – הוא מקום **העין העליונה**, ושם ההסתכלות תמיד לטובה, וכמש"כ (תהלים קיג, ה-ט) "מִי כַּה' אֱלֹהֵינוּ **הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבָת, הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת** בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ", שהקב"ה יושב בכסא כבודו אשר מעל השבעה רקיעים, ולפיכך גם כלפי השמים זה בבחינת "**הַמַּשְׁפִּילִי** לִרְאוֹת".

ושם הוא מסתכל **בעין העליונה** ברחמים גמורים - על השכינה ובניה ישראל, הנקראים "דל - דלית להו מגרמייהו כלום", ומיד הוא מגביה אותם **בלי חשבונות ודקדוקים במעשים**, וכמו שמיד ממשיך הכתוב: "מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן. לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ".

מאידך **העין התחתונה** נמצאת בתוך השבעה רקיעים, אשר כאמור - שם יש **מיזוג של חסד ודין**, ומשם הוא בודק את מעשי בני האדם אם הם טובים, ואם לאו – הוא מסתיר עיניו. וזהו שכתוב (תהלים יד, ב-ג) "ה' **מִשָּׁמַיִם הִשְׁקִיף** עַל בְּנֵי אָדָם לִרְאוֹת הֲיֵשׁ מַשְׂכִּיל דֹּרֵשׁ אֶת אֱלֹהִים. הַכֹּל סָר יַחְדָּו נֶאֱלָחוּ אֵין עֹשֵׂה טוֹב אֵין גַּם אֶחָד..".

◈

ומעתה יתבארו דברי חז"ל הנ"ל, שהעושין לשמה – דהיינו, שמבטם ומגמתם ליחד קוב"ה ושכינתיה כדי **לתקן השכינה** (עיין תיקו"ז דף ב, א וביהגר"א ד"ה בכל), שזה אומר שיש **"קשר עין, ומגמת תיקון" בינם לבין השכינה** - אזי הבא ליטהר מסייעין אותו, ובשביל שיוכלו להשלים פעולתם - מעלים אותם לקבל השפע ממקום **העין העליונה**, ששם בעיקר יש את ענין "פקיחת העינים" הקבועה, וכנ"ל, בכדי שמשם הם יקבלו בשלימות את הכח הזה של **פתיחת עינים אל השכינה**. וזהו שאמרו שהעושין לשמה זוכים לחסד אשר **מעל השמים** – מעל לשבעה רקיעים, שזה מקום העין העליונה.

◈

ומעתה יתבארו דברי הרמח"ל, ש"**מי שמקבל עליו ענין תיקון השכינה – אז הוא מתעלה לקחת האור במקום שאין הס"א מגעת שם**", שמכיון שהוא מקבל את אור החכמה **ממקום העין העליונה – כסא הכבוד**, הרי זהו המקום שהסט"א לא יכולה לעלות לשם.

[ולמעלה זו זכה הרמח"ל – שהשתלם בענין "עסק התורה **במגמה** לתקן את השכינה" (עיין אגרות רמח"ל, ג), וזכה ש - "**כי כבר ברורים לי הדברים בענין שאין הסט"א יכולה להגיע לשם**". (אגרת נ)].

"דרש רב עוירא.. עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק.

לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן איני מברך, שיצא ממני ישמעאל. אומר לו ליצחק.. ליעקב.. למשה.. ליהושע..

אומר לו לדוד: טול וברך: אומר להן: אני אברך, ולי נאה לברך, שנאמר (תהלים קטז, יג) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא" (פסחים קיט, ב).

וביאר רמ"ד וואלי (הליקוטים, ח"ב, עמוד תש"ב) שדוד העלה וחיבר את השכינה להקב"ה, וזהו שאמר: "השכינה שנקראת **כּוֹס יְשׁוּעוֹת – אֶשָּׂא** אל בעלה קוב"ה", ולכן "**וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא**" - אני ראוי לברך. עכת"ד.

◈

השייכות בין ברכת המזון על הכוס, לבין החיבור בין קוב"ה לשכינה שעשה דוד המלך - מבוארת בדברי הגמרא (ברכות נא, א): "עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה.. ונותן **עיניו** בו".

והענין נתבאר בזוה"ק, וכדלהלן:

המברך ברהמ"ז – מייצג את קוב"ה (זוה"ק תרומה קנז, ב).

הכוס שעליו מברכים – מייצגת את השכינה וגופה ארץ ישראל (זוה"ק פנחס רמה, ב; רמ"ד וואלי, הליקוטים, ח"ב עמ' תש"ב).

והעינים של המברך הנתונות בכוס - מקשרות בין הקב"ה לבין השכינה וגופה ארץ ישראל. (זוה"ק תרומה קנז, ב; פנחס רמה, ב).

וזה הטעם למה שאמרו (סוטה לח, ב): "אין נותנין **כוס של ברכה** לברך אלא **לטוב עין**, שנאמר (משלי כב, ט) טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לַדָּל, אל תיקרי יבורך אלא יברך".

והיינו, שדווקא "טוב עין" **שעינו טובה** לגמול חסד עם השכינה, ע"י שמחבר אותה עם תורתו המייצגת את קוב"ה – יש לו את הכח "לתת עיניו בכוס", כלומר לעשות "קשר עין ומגמת תיקון" בינו לבין השכינה. [ועיין ב"מענינא דיומא" לגבי בועז].

◈

וכן אצל דוד המלך נאמר (זוהר נח, עב, א):

"דוד מלכא, חביבותא **ודבקותא דיליה בהאי אבן הוה** [בשכינה וגופה "אבן השתיה" שבקודש הקדשים], ועלה אמר **אבן מאסו הבונים** היתה לראש פנה". וביארו בזוה"ק (ח"א דף רסד, א): "**אבן מאסו אברהם ויצחק** שבנו את העולם - היתה עתה לראש פנה".

כלומר, בודאי שהאבות בנו את השכינה, וכמו שהזוה"ק אומר "שבנו את העולם" [השכינה נקראת "עולם"], אמנם במידה מסויימת (ביחס לדוד המלך) הם היו ממוקדים רק **בתורה**, ולא בתוצאה שיוצאת ממנה שזהו **תיקון השכינה**, ומאידך, דוד המלך, בשעה שהוא עסק בתורה – הוא שם כל **מבטו ומגמתו** לתיקון השכינה.

ולכן דוד יותר ראוי לברך ולתת עיניו בכוס של ברכה.

◈◈◈

חילוק בין האבות לדוד – בענין "פקיחת העינים"

ולכן מצאנו חילוק בין האבות לבין דוד המלך בענין "פקיחת העינים", ובחדא מחתא מבואר שזה שורש **הגלות והגאולה**:

באברהם - "וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא **וְתַרְדֵּמָה** נָפְלָה עַל אַבְרָם.." (בראשית טו, יב) - "**תרדמה דא גלותא**". (זוהר בראשית כח, א).

ביצחק - "וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק **וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו** מֵרְאֹת" (בראשית כז, א).

ביעקב - "וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל **כָּבְדוּ מִזֹּקֶן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת**" (בראשית מח, י; "אדיר במרום" להרמח"ל עמ' רפג).

בשבטים – לאחר מיתת יעקב - "בשעתא דמית יעקב **אסתימו עיניהון** דישראל, רבי יהודה אמר דכדין **נחתו לגלותא** ואשתעבידו בהון". (זוהר ויחי רטז, ב).

וכאמור, במקורות הזוה"ק הללו מבואר - **ש"סתימת העינים" הוא ענין הגלות**, כי ענין **הגלות הוא "ניתוק מהשכינה"**, וכן סתימת העינים הוא ניתוק "קשר עין, ומגמת תיקון" - מהשכינה.

מדברי רבותינו

מו"ר הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל [1]

ארץ ישראל ובית המקדש – פיסגת השלימות

(שמות יט, ד) "אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי".

ובתרגום יונתן מבואר, שהביא הקב"ה את ישראל על כנפי נשרים למקום המקדש, ושם עשו ואכלו את הפסח, ומשם החזירם למצרים. וראוי להתבונן בהך עובדא.

◈

גמר גאולת יצי"מ – "תבאמו תטעמו בהר נחלתך"

הגמר האחרון של גאולת מצרים וגמר התכלית של יציאת מצרים - הוא בנין בית עולמים במקום המקדש, שהוא גמר הקביעות של המשכן.

וכדברי השירה בשעת **גמר גאולת מצרים** (שמות טו, יז) " **תבאמו תטעמו בהר נחלתך** מכון לשבתך פעלת ה' **מקדש ה' כוננו ידיך"**.

◈

תכלית יצי"מ "לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים" – א"י וביהמ"ק

והוא השלב האחרון של "לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים" (במדבר טו, מא), והיינו עפ"י הדיבורים של מוהר"י הלוי זצוקללה"ה ממיר (בחבר מאמרים, "דעת חכמה ומוסר" ח"ב מאמר ס"ט, וב"דעת תורה" דברים ח"א עמ' קלד-קלה):

"יסוד יצי"מ הוא "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם **לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים**" (במדבר טו, מא), שמשם זכו ישראל להיות עם הנבחר [וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִפּוּר הַבַּרְזֶל מִמִּצְרָיִם] "לִהְיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה" (דברים ד' כ'), "אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם.. וַה' הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם" (דברים כו, יז-יח).. **וארץ ישראל קשורה במדרגת אלקי ישראל, כדבריהם ז"ל "שכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה"** (כתובות ק"י, ב').

וכלל ישראל שזכו ביצי"מ **למדרגת אלקי ישראל – זכו לארץ ישראל.** בנין בית בית הבחירה שזכה כלל ישראל - הוא מ"לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים", דביהמ"ק הלא הוא "ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח). **ומכיון שזכו במדרגת "אלקי ישראל" - על כרחך שיהיו זוכים בבנין בית המקדש".** עכ"ד.

◈

"מנין חמשה עשר – הלבנה במילואה" – ביהמ"ק פיסגת המעלות

והנה אנו אומרים בהגדה של פסח ט"ו מעלות מ"שהוציאנו ממצרים" עד "ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו".

ועיין במהר"ל (ספר "גבורות השם" פרק נ"ט):

"כמה מעלות טובות.. וקראם מעלות טובות, **כי כל אחת ואחת מעלה נוספת**, כמו המעלות שכל אחת ואחת יש לה עלוי יותר מן הראשונה, כך היו אלו המעלות כל אחת ואחת תוספת מעלה ומדריגה **עד שהגיעו אל תכלית המדריגה האחרונה, והיא ובנה לנו בית הבחירה לכפר על כל עונותינו**.

וכלם הם ט"ו מעלות.. והם בעצמם נגד.. **הירח שהוא עולה חמשה עשר ימים עד תכלית מלואה**".

◈

והנה אמרו ז"ל במדרש שמות רבה (פרשה ט"ו פיסקא כ"ו):

"החדש הזה לכם ראש חדשים.. הלבנה בראשון של ניסן מתחלת להאיר, **וכל שהיא הולכת מאירה עד ט"ו ימים, ודסקוס (פי' המפרשים דהיינו עיגול) שלה מתמלא..**

כך ישראל ט"ו דור מן אברהם ועד שלמה.. **כיון שבא שלמה נתמלא דיסקוס של לבנה..**" [2].

והיינו דהשלימות של "וישב שלמה על כסא ה'", באה אחרי ט"ו דורות א' אברהם, ב' יצחק, ג' יעקב, ד' יהודה, ה' פרץ, ו' חצרון, ז' רם, ח' עמינדב, ט' נחשון, י' שלמה, י"א בעז, י"ב עובד, י"ג ישי, י"ד דוד, ט"ו שלמה.

◈

"לא נפל דבר מכל דברו הטוב" – א"י וביהמ"ק פיסגת השלימות

וענין **הט"ו דורות מאברהם עד שלמה**, מכוון היטב עם **הט"ו מעלות** מ"שהוציאנו ממצרים" עד "**ובנה לנו את בית הבחירה**" [3].

והיינו דאברהם הוא התחלת השרש של גלות וגאולת מצרים, כפי שנתבאר לעיל בתחילת פ' שמות.. ועיין במדרש (ב"ר פרשה מ' פיסקא ו') דירידת אברהם למצרים היא בבחינת כביכול דרך לירידה למצרים של בניו, ויעוין ברמב"ן (בראשית י"ב י').

ושלמה הוא גמר הגאולה בבנין בית עולמים, וכתיב בתפלת שלמה לאחר בנין המקדש ותחילת חינוכו (מלכים א – ח, נו) "ברוך ה' אשר נתן מנוחה לעמו ישראל ככל אשר דבר **לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב** אשר דבר ביד משה עבד " [4].

◈

בט"ו ניסן הכולל כל הט"ו מעלות – זכו ליצי"מ עד ביהמ"ק

שורש הכל הוא ליל ויום ט"ו בניסן זמן יציאת וגאולת מצרים, **שכולל בתוכו את כל ט"ו המעלות עד בנין בית הבחירה ע"י שלמה המלך**, הזמן הזה של "סיהרא בשלימותא", כדברי המהר"ל בחדושי אגדות (חלק רביעי, עמוד קיב, חולין צא,ב):

"..כי אין ספק **כי ט"ו בניסן היה דוקא ראוי לגאולת ישראל**. כי ישראל מונים ללבנה המועדים, והרי הירח הוא שעולה גם כן מעלה אחר מעלה באור **עד ט"ו ימים עד שמלאה אור**".

מכוון כנגד ה"וקיימא סיהרא בשלימותא" דשלמה המלך.

והן הן דברי הת"י כי הביא הקב"ה את ישראל על כנפי נשרים למקום המקדש ושם עשו ואכלו את הפסח ומשם החזירם למצרים, והיינו **דמיד ביציאת מצרים כבר היה יסוד בפועל לגמר וסיום של כל תכלית הגאולה "ובנה לנו את בית הבחירה** - ויביאנו אל המקום הזה" [5]. ["זאת ליעקב" שמות יט, ד].

התורה בבחינת "שורש האילן" ההכנה – ארץ ישראל בבחינת "פרי האילן" התכלית

בביאור הגר"א:

"יחשב מור ונרד ואשכול, כי חלקי אילן הם שלש.. "נרד" הוא **שורש האילן** המריח, ו"מור" הוא **גוף האילן**, וה"אשכול" הוא **ענף האילן עם הפרי**..".

ביאור הדברים, שהפסוק הראשון (שה"ש א, יב: "**נֵרְדִּי** נָתַן רֵיחוֹ") שמזכיר "נרד", דהיינו **שורש האילן** - הוא מכוון כנגד ירידת השכינה להר סיני, ששם ניתנה תורה, **והתורה היא בבחינת שורש הכל**..

והפסוק השני (יג) "צְרוֹר הַמֹּר" - הוא **גוף האילן**, ומרמז על השראת השכינה שבמשכן..

והפסוק השלישי (יד) "אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר", דהיינו **ענף האילן עם הפרי** - מרמז על **השראת השכינה שבארץ ישראל.**

וביאור הדברים, משום **דהענף והפרי הם התוצאה והתכלית של כל הכחות והשרשים שקדמו לזה**, שכל כח השרש יוצא אל הפועל בענפי האילן ופירותיו.

ועד"ז הוא ג"כ ענין השראת השכינה בא"י, והיינו כפי המבואר בהמשך דברי הגר"א, **שבא"י היתה השראת השכינה** במעלה יתירה ממה שהיה במשכן, שבא"י היתה השראת השכינה באופן של קביעות [א.ה. ענין קדושת ה"קביעות והמנוחה" נתבאר בגליון 26 "מעניני הפרשה"], **וזה היה התכלית המכוון מאתו ית' להשרות שכינתו בארץ**, ונמצא **שבא"י הגיעו לתכלית** ולפועל יוצא של כל השרשים שניטעו בהם כדי שיזכו להשראת השכינה, וזהו השייכות של **השראת השכינה בא"י לפרי האילן** - ששניהם בבחינת **תכלית ומטרת כל השרשים והכחות**. ("זאת ליעקב" שיר השירים א, יד).

---

[1] הננו להודות להשי"ת שזכינו להתקרב ולהתבשם מתלמיד חכם זה שכל גופו אש, כל נושא שדיבר בו היה עשיר ממקום זה וממקום אחר, מעין המתגבר בהיקף ועמקות בכל מקצועות ורובדי התורה - ידיעות נרחבות בהבנה עמוקה, בתורת הנגלה ובתורת הנסתר מפי רשב"י אשר הוא זצ"ל נסתלק ביומא דהילולא דיליה. וברגשות לבו הבוערים להשי"ת - פתח שערי צדק לאהבת ה' ויראתו. גם הננו להודות להשי"ת שזיכנו לגרום לו נחת רוח כשביקשנו לכתוב את דברי תורתו לרבים כאשר לא היה באפשרותו לכתוב אותם - תורתו תהא מגן לנו, והוא ימליץ טוב בעדינו, ונזכה לחיים של דביקות בארץ ישראל העליונה והתחתונה - בעולם הזה.

*

מו"ר הגאון רבי שמואל יעקב זצ"ל קרא את רוב ספריו בשם "**זאת ליעקב**", והוא על שם מה שאומרים בזמירות למוצאי שבת, בזמר "אמר ה' ליעקב" – "**זכר זאת ליעקב**" (עיין "מעשה רב" להגר"א, סימן ק"נ).

וצ"ב, מי היא "**זאת**" שמבקשים שה' יזכור אותה ליעקב? וגם שהרי כל הזמר מיוסד על המקראות, ולא מצאנו מקרא כזה?

ונראה ביאור הדברים: הנה ב"נבואות ה'" הבאנו דברי הזוה"ק (ח"א דף רסד,א): "**אבן [השכינה] מאסו אברהם ויצחק** שבנו את העולם". שהיתה בחינה מסויימת שבשעה שהאבות עסקו בתורה, היה איזה חסרון דק בנשיאת העינים ובמגמה לתקן השכינה, ודוד המלך תיקן ענין זה.

אמנם באמת שבבחינה מסויימת - התיקון התחיל כבר **מיעקב אבינו** [ולא לחינם הזוה"ק אומר רק "אבן מאסו **אברהם ויצחק**", ואינו מזכיר את יעקב], כי יעקב כבר היה בבחינת "**דוד** - משיח בן דוד" (רמ"ד וואלי, הליקוטים, ח"א עמ' רנ"א), והתיקון המשיך ל**יהודה**, והושלם אצל **דוד המלך**.

והדברים מבוארים בזוה"ק תרומה (קנח, א): שיעקב ציוה לבניו שכל דבקותם תהיה בשכינה הנקראת "**זאת**", שנאמר (בראשית מט, כח) "**וזאת** אשר דבר להם אביהם".

וממשיך הזוה"ק: "נביא צווח ואמר למארי תורה חכמים באורייתא (ירמיהו ט, כב) 'כֹּה אָמַר ה' אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ.. כִּי אִם **בְּזֹאת**" [והיינו, שגם בשעת עסקם בתורה, כל מגמתם תהיה לתיקון "זאת" - השכינה].

ואח"כ אומר הזוה"ק, ש**יהודה** זכה למלכות בגלל ששמר את צוואת אביו יעקב לידבק רק ב"**זאת**", שנאמר (דברים לג, ז) "**וְזֹאת** לִיהוּדָה..", ומסיים הזוה"ק: "**ודוד בגיניה אסתלק למלכו, דטרח כל יומוי עלה**". ע"כ.

ומעתה מבואר מה שמבקשים "זכר **זאת** ליעקב", שה' יזכור ליעקב את הזכות הגדולה שכל דביקותו היתה ב"**זאת** – השכינה", וכמש"כ "**וזאת** אשר דבר להם אביהם".

ואכן מכל האבות, מי שהכי תיקן את **ארץ ישראל גוף השכינה** – הוא **יעקב אבינו**, וכמש"כ הגר"א ("אדרת אליהו" במדבר כב,ב. מהדורא תניינא, ד"ה לאמור) "ידוע, כי יציאת מצרים היה בזכות אברהם, והליכת המדבר ע"י זכות יצחק, **כיבוש ארץ ישראל על ידי יעקב, ולכן נקראת '[ארץ] ישראל', על שם ישראל סבא**". עכ"ל.

*

במאמר זה הבאנו מדברי מו"ר הגאון רבי שמואל יעקב זצ"ל, שהאריך בענין שארץ ישראל וביהמ"ק – שהם הדבקות בשכינה – **הם פיסגת המעלות, והם התכלית**, וממוצא דברים אלו מבואר, **שעיקר הדביקות והמגמה** צריך להיות בתיקון השכינה וגופה ארץ ישראל וביהמ"ק - "זכר **זאת**' ל[ר' שמואל] יעקב".

---

[2] וכן איתא בזוה"ק יתרו דף פה ,א.

[3] וכן ביאר הגר"א ב"הגדה של פסח" שם: "כמה מעלות טובות. הן ט"ו מעלות נגד ט"ו דורות מאברהם עד שלמה שאז נעשית סיהרא באשלמותא בבנין בית הבחירה".

וא"כ גם לביאור הגר"א – מבואר כמו שפירש המהר"ל שם: "(המעלה הי"ג): **ויותר מזה שנתן התורה** הוא דיבוק יותר. (המעלה הי"ד): **ויותר מזה שהכניסם לארץ ישראל**, כי הארץ הזאת לחלקו של השי"ת, וכמו שאמרו 'כל הדר בחו"ל כאילו אין לו אלוה', וזהו הדיבוק יותר. (המעלה הט"ו): **ויותר שבנה להם בית הבחירה** והשי"ת שוכן אתם לגמרי, והבן הדברים האלו". וכן מבואר עפי"ד הגר"א וכנ"ל. וע"ע בגליון 28 ב"מעניני הפרשה".

[4] לשון זו נאמרה רק על שני דברים. **א.** "בנין בית המקדש" וכנ"ל. **ב.** "כיבוש ארץ ישראל", וכמש"כ (יהושע כא, מא-ג) "ויתן ה' לישראל את כל הארץ אשר נשבע לתת לאבותם וירשוה וישבו בה". **לא נפל דבר מכל הדבר הטוב** אשר דבר ה' אל בית ישראל הכל בא". וכן להלן (כג, ט-יד): "ויורש ה' מפניכם גוים גדלים ועצומים.. וידעתם בכל לבבכם ובכל נפשכם כי **לא נפל דבר אחד מכל הדברים הטובים** אשר דבר ה' אלוקיכם עליכם הכל באו לכם **לא נפל ממנו דבר אחד**". - שכאשר מקבלים את א"י וביהמ"ק, זה נקרא שקיבלו את שלימות הטוב.

[5] ע"ע בגליון 38 ב"מעניני דיומא" בשם הרמ"ק, שמיד בצאתם ממצרים נכנסו לאויר א"י, ועפי"ז נתבאר הענין שהיו צריכים להיות מקובצים ברעמסס, כדי שיכנסו לא"י כחומה.

מעניני הפרשה
גילוי יחוד ה׳ - בשבח א״י על כל הארצות
דבר העורך
יחסו החם של הגרי״ח זוננפלד זצ״ל לישוב א״י בימינו

נחלת ה׳

נבואות ה׳ לאחרית הימים
המאמין ביחוד א״י על כל הארצות - נקרא ״יהודי״
מדברי רבותינו
הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק״ל

נחלת ה׳ דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה׳ (זוה״ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה׳ – גליון 41 סיון תשע״ז

מעניני הפרשה

גילוי יחוד ה׳ - בשבח א״י על כל הארצות

״וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה. הַמְעַט כִּי **הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ**..״ (במדבר טז, יב). - ״**הוצאתנו ממצרים שהוא כגן ה׳..**״ (במדבר רבה יח, י).

וקשה איך דתן ואבירם קראו למצרים ״**ארץ זבת חלב ודבש – כגן ה׳**״, הרי בוודאי הם לא היו משקרים בדבר הגלוי לעין, ומשמע שאכן מצרים היתה ראויה לתארים אלו.

ובאמת שכך מפורש בכתוב (בראשית יג, י) ״..סְדֹם.. [שהיא **מארץ ישראל** (זוה״ק וירא קח, ב)] **כְּגַן ה׳ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם**״. כלומר, בין ארץ ישראל ובין מצרים – הם כגן ה׳. וצריך ביאור.

ועוד קשה, שהרי מצד שני כתוב **שארץ ישראל משובחת ממצרים**, וכמש״כ (במדבר יג, כב) ״וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה **לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם**״, ופירשו חז״ל (סוטה לד, ב; כתובות קיב, א. – והובא בפירש״י שם): ״**שהיתה מבונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען**״.

◈◈◈

זה לעומת זה עשה האלקים

ונבא לבאר בס״ד:

כתוב (קהלת ז, יד) ״**זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים**״, ודרשו במסכת חגיגה (טו, א): ״כל מה שברא הקב״ה - ברא כנגדו, ברא צדיקים - ברא רשעים, ברא גן עדן - ברא גיהנם״ - **כל דבר שיש בצד הקדושה – יש כנגדו דבר הדומה לו בצד הטומאה.**

ועפי״ז אמרו חז״ל (זוה״ק פקודי) שיש שבע היכלות מצד הקדושה (המבואר״ים שם בדפיס רמד–רסב) וכנגדם **שבע** היכלות מצד הטומאה (בדפיס רסג – רסח). והוא מה שאמרו בעירובין (יט, א): ״**שבעה** שמות יש לגיהנם..״, ובסוכה (נב, א): ״**שבעה** שמות יש לו ליצר הרע..״. והיכלות הקדושה והטומאה נראים מבחוץ כמעט אותו הדבר, **כמו תאומים זהים**, עד שקשה למצא את ההבדל ביניהם (רמ״ד וואלי בראשית מ״ב, שלג).

אמנם למעלה משבע היכלות הקדושה [שהוא מקום ״כסא כבוד העליון״ (בינה)] - אין שם היכלות טומאה במקביל לקדושה, אלא שם נשגב ה׳ לבדו (רמ״ד וואלי איוב עמ׳ קסג).

◈◈◈

בימות המשיח – אין ״זה לעומת זה״

והנה **בעולם הזה** – השכינה נמצאת למטה, אמנם **בימות המשיח** השכינה עולה למעלה משבע היכלות הקדושה, וכמו שאמרו בזוה״ק מצורע (נו, א) שלעתיד לבא יהיו לשכינה שלש מעלות: **א. עליה, ב. שלימות, ג. יחוד ושליטה בסט״א.**

א]. **עליה** - ״זְמִינָא יְרוּשָׁלַם **לְמֶהֱוִי שׁוּרָהָא לְעֵילָּא וּלְאִתְקָרְבָא עַד כּוּרְסֵי יְקָרָא דְּמַלְכָּא**. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (ירמיהו ג, יז) ׳בָּעֵת הַהִיא יִקְרְאוּ לִירוּשָׁלַם כִּסֵּא ה׳״ - שירושלים תעלה מעל השבעה היכלות דקדושה, ותתקרב עד כסא הכבוד העליון.

ב]. **שלימות** – ״כְּדֵין כְּתִיב (ישעיהו ל, כו) ׳**וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה**..׳״ - שאור ושפע השכינה יהיה מלא כאור החמה.

ג]. **יחוד ושליטה בסט״א** – ״כְּדֵין (זכריה יד, ט) ׳**בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד**׳״. - שיתגלה יחוד ושלטון ה׳ על הסט״א.

◈

ביאור הדברים:

הנה, הטעם להנהגת ״**זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים**״ – יתבאר עפימש״כ הרמח״ל ב״דעת תבונות״ (סימן לד): שהתוכן של כל עבודת השי״ת – הוא להאמין ביחוד ה׳, וכן התוכן של כל הבריאה – הוא שעל ידה יתגלה יחוד ה׳ באחרית הימים, שיתגלה - ״כִּי קֵל גָּדוֹל ה׳ **וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים**״ (תהלים לה, ג).

ומעתה מובן, **שבעולם הזה** שהוא זמן **עבודת האמונה ביחוד ה׳**, אם היה ניכר לעין הגשמית שהקדושה עולה מעל הטומאה - לא היה **עבודה ונסיון** להאמין ביחוד ה׳, ולכן הקב״ה העמיד שבע היכלות טומאה שיהיו מקבילים ודומים לשבע היכלות הקדושה, והאדם צריך להאמין, שבפנימיות - הקדושה עולה על הטומאה לאין שיעור.

אמנם **בימות המשיח**, ש״הוא **ראשית גילוי היחוד**..״ (קל״ח פתחי חכמה – מ״ט), זמן **שכר ועונג גילוי יחוד ה׳** – השכינה עולה למעלה משבע היכלות הקדושה, אשר שם אין היכלות טומאה במקביל לקדושה. ומתגלה יחוד ה׳.

◈

וזהו שממשיך הזוה״ק - ״כְּדֵין כְּתִיב (ישעיהו ל, כו) ׳**וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה**..׳״ - שאור ושפע השכינה יהיה מלא כאור החמה.

שהרי כל הטעם שלמטה השכינה נראית **פגומה** – הוא משום שהיא מוגבלת לכללי ״זה לעומת זה״ של היכלות הסט״א **הפגומים**. אמנם למעלה מז׳ היכלות שאין את ההגבלה של ״זה לעומת זה״ - השכינה יכולה להתגדל עד תכלית השלימות.

◈

ומסיים הזוה״ק שאז **יתקיים ׳בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד׳**״ – שיתגלה יחוד ושלטון ה׳ על הסט״א, וכנ״ל שלמעלה מז׳ היכלות הקדושה – הוא מקום **שכר ועונג**

דבר העורך

אור ליום שלישי כ״ט סיון תרפ״ד, לאחר שיצא הרב ד״ר יעקב ישראל דה-האן מתפילת ערבית בבית החולים ״שערי צדק״ בירושלים, פילחו שלש כדורים את לבו והוא נפח את נשמתו במקום.

היתה זו חלק ממלחמה כוללת של החוגים החילוניים שהשתלטו בזמנו על הישוב היהודי בארץ ורצו למנוע את פעילותו של הרב ד״ר דה-האן, בשליחותו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ״ל, לייצג את היהדות הנאמנה.

בימים אלו שבהם חל יום הזכרון לקדוש רבי יעקב ישראל דה-האן, מן הראוי שנעמוד במסגרת זו על אותה פעילות, שכחלק ממלחמה נגד פעילותו ניסו להציג את דמותו, ובפרט את דמותו של שולחו הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק״ל כמי שמתנגד לישוב היהודי בארץ הקודש.

*

בכדי להבין טוב יותר את אותה פרשה, עלינו לדעת את הרקע ואת השתלשלות הענינים באותה תקופה. בשנת תקע״ב הגיעו תלמידי הגר״א לירושלים ומאז ניהלו את כל עניני העיר, הן את הענינים השוטפים של הקהילה היהודית והן את הייצוג שלה כלפי השלטונות הטורקיים ששלטו אז בארץ הקודש. כך התנהלו הדברים במשך כמאה שנים, עד מלחמת העולם הראשונה (שפרצה בשנת תרע״ד), כאשר באותם שנים ארץ ישראל הולכת ומתפתחת ללא היכר בעולים יהודיים רבים ובבניית שכונות נוספות וישובים חדשים, כשבכל העת ניהול הענינים היה נתון בידי היהדות החרדית, תלמידי הגר״א וממשיכיהם.

במלחמת העולם הראשונה כבשו הבריטיים את ארץ הקודש, ובי״ז חשון תרע״ח ניתנה ״הצהרת בלפור״, [הצהרה שנתנה ע״י הלורד בלפור בשם ממשלת אנגליה בה נאמר כי: ״ממשלת הוד מלכותו מביטה בעין יפה על ייסודו של בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל, ותעשה במיטב מאמציה כדי להקל את השגתה של מטרה זו..״].

״חבר הלאומים״ דאז (כדוגמת ״האו״ם של ימינו) מסר לממשלת בריטניה את המנדט למשול בארץ, והטיל עליה לכונן ״סוכנות יהודית״ - גוף סמכותי מוכר ליד הממשלה לעזור בהגשמת ״הצהרת בלפור״.

לאחר מכן פירסם השבועון ״קול ישראל״ שביטא את עמדת היהדות החרדית המאורגנת ב״אגודת ישראל״ ו״העדה החרדית״ (תחת הנהגתו של הגרי״ח זוננפלד):

״השבוע הביא לנו הבשורה **כי ׳חבר הלאומים׳ הכיר את זכות עם ישראל על ארצו**, וכי נחתם המנדט הנותן לממשלת בריטניה הנאורה היכולת להגשים את רצונה הטוב לעזור בהתפתחות העם הנודד על אדמת קדשו. אין אנו יודעים עוד בפרטות מה נותן לנו המנדט. **ביחוד נעלם מאתנו עד עתה עמדת היהדות החרדית במנדט - מה שמענין אותנו הרבה מאד** ובמה שתלוי הרבה התפתחותה הרוחנית והחומרית ואושרה של הארץ. אך העובדא **שכל ממלכות הארץ הנאורות הכירו בזכות שיבת עם ישראל לארצו, דיה להזרים שמחה בלבות כל חלקי האומה ולעודד אותנו לעבודה ובנין על טהרת הקודש, אשר יקרבו אותנו אל הגאולה האמתית**״.

אחרי התמנותו של סיר הרברט סמואל כנציב עליון לארץ ישראל, פירסמו הגרי״ח זוננפלד והגרי״י דיסקין קריאה ״אל היהודים״, המתחילה בדברים אלה:

״..וביותר תתחובב נפשנו לתת תודה למלכות בריטניה הגדולה הנאורה **אשר הפליאה חסדה עמנו להכיר את זכות עם ישראל בארץ אבותינו, ולהכריז על בנין ביתנו בארצנו הקדושה. ולהציב לנו ניר בתוכה ע״י שלטון נציב עליון מקרב אחינו ...**״ (״האיש על החומה״ ח״ג עמוד 354).

*

מאותו זמן החלה ההשתלטות של החילוניים על הישוב באמצעות התנועה הציונית על הארץ. לחוגים הללו היו קשרים בממשלה האנגלית, אותם ניצלו לצורך פיתוח הישוב היהודי, אך מעבר לזה, גם לצורך ההשתלטות על המוסדות היהודיים, ועל ההגמוניה בניהול הקהילה היהודית בארץ. כאשר הם דואגים כל העת באמצעים שונים ליצור את הרושם שהם הם המייצגים של כל פלגי היהדות בארץ הקודש.

מנגד, הגופים המייצגים של היהדות החרדית - ״אגודת ישראל״ ו״העדה החרדית״ - דרשו כל הזמן שיצרפו את נציגיהם ל״סוכנות היהודית״, בכדי לתת ייצוג ליהדות החרדית.

באותה תקופה הצטרף ליהדות החרדית בירושלים ד״ר יעקב ישראל דה-האן, שהיו לו את הכישורים הדיפלומטיים וידע להפעיל אותם לטובת היהדות החרדית בכשרון רב. הוא דאג, בשליחותו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, לייצג את היהדות החרדית.

אחת הפרשיות הסוערות היתה כאשר הגיע לבקר בארץ הלורד

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ״ל או בפקס.
חדש!!! ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת או בנדרים פון טל׳ 037630585 קוד 835.

נורטקליף ששלט באותה עת בשני עיתונים מרכזיים באנגליה וכמובן שהיתה לו השפעה רבה על דעת הקהל. ד"ר דה-האן דאג לקיים עמו פגישה בכדי להביע את עמדתה של היהדות החרדית בכל השאלות הפנימיות של הישוב היהודי. היתה בכך מכה כואבת לאותם חוגים, והם החלו במערכת שיסוי נגד הפגישה הזו, כאשר בעיתונים היומיים "הארץ" ו"דאר היום" כינו את ראשי היהדות החרדית "בוגדים" "מלשינים" וכו', בכדי לעורר בדעת הקהל כביכול היהדות החרדית מתנגדת להמשך ההתישבות היהודית בארץ.

*

בעקבות כל אותם האשמות פרסם הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל מכתב (ב"דאר היום" יום ד' י"ז שבט תרפ"ב שנה ד נו' 105) בו הוא כותב:

"התיחסותי החיובית לשאלת התגשמות הישוב היהודי בארץ ישראל **לא נשתנתה במאום**. אני עומד על אותה השקפה כלפני שנתיים וכמאז ומעולם, **והתמסרותי להרעיון הקדוש של ישוב ארצנו הקדושה הנובעת ממקור תורתנו הקדושה לא נחלשה ח"ו אצלי בכל שהוא.**

אנחנו החרדים לדבר ה' חובבים את הישוב ומוסרים את נפשנו עליו מאז ועד היום אלא שחפצים אנו שהישוב בארץ ישראל, עכ"פ החרדי, יהיה אפשר לו להתפתח על יסוד החק הצודק הנותן חפש גמור לכל העדות והדתות למען יוכל לשמור את התורה והמצוה כרצונו וכשאיפתו.

בדברים שנדברו עם לורד נורטקליף, היה אפשר להכיר רק התנגדות לחפץ השלטון של הציונים לכבוש את הקהילות ולנהל אותנו בשבט מושלים נגד רצוננו והשקפתנו. המשלחת הנכבדה השתתפה בדבריה במחאה הכללית של אגודת ישראל העולמית נגד היפוי כח שהציונים לוקחים לעצמם להתיצב לפני הממשלה כבאי כח כל ישראל, **שעי"כ נשללת לע"ע זכות ביאת כח החרדים בסוכנות היהודית בנוגע לארץ ישראל**".

גם הד"ר דה-האן עצמו פרסם למחרת (יום ה' י"ח שבט תרפ"ב נו' 106) מכתב כעין זה בו הוא מבהיר כי "**לא נכון שהמשלחת אשר הלכה לבקר את לורד נוטרקליף בשם ועד העיר האשכנזי - דברה נגד הרעיון של הבית הלאומי ונגד הכרזת בלפור.** המשלחת הביעה רק את רצונה שיוכנס בהכרזת בלפור שנוי בצורה כזו שזכויותיהם הדתיות וחפשיותם של היהודים בלתי הציונים תהיינה מובטחות כמו זכויות האי יהודים, **ושנית תהיינה לאגודת ישראל זכויות כאלו שישנן לסוכנות היהודית**".

*

גם שני הגופים החרדיים - "אגודת ישראל" ו"העדה החרדית", פירסמו כל אחת בפני עצמה - הצהרה המבהירה את התמונה האמיתית.

להלן קטעים מתוך דברי הועד לכל מקהלות האשכנזים ("העדה החרדית") אשר פירסם את הגילוי דעת הבא:

"אנו חוזרים להצהיר בזה את אשר נתפרסם כבר ע"י מרן הגאב"ד שליט"א, כי גם בדברים שבכתב שנמסרו ללורד נורטקליף וגם בדברים שבע"פ **לא היה ח"ו שום התנגדות לישוב ארץ ישראל ולא להצהרת בלפור.**

היהודים החרדים הם שיסדו את הישוב הקיים של ארץ ישראל, הם הם שמסרו את נפשם עליו, והם הם המוכנים למסור נפשם בעד עתידו וקיומו על יסודות בריאים ומוצקים, ועפ"י חוקי התוה"ק הכתובה והמסורה".

*

ההסתה נגד היהדות החרדית, שכביכול הביעה בפני הלורד נורטקליף התנגדות להצהרת בלפור עוררה מבוכה גם בשורות אגו"י שבתפוצות. וגם הם נענו ע"י הגרי"ח זוננפלד והגרי"י דיסקין, כי "**המשלחת הנכבדה לא נגעה כלל בענין הצהרת בלפור, אלא רק דרשה את זכות ייצוג אגודת ישראל בסוכנות היהודית ומתן חופש לקהילת החרדים בירושלים**".

מאפיינת וקולעת היתה תגובתו של העתון החרדי בריגה "אידישער לעבן", הכותב: "משלחת אגודת ישראל דרשה - **ארץ ישראל!**.. היא אמרה **שארץ ישראל שייכת לעם היהודי כולו, ולא רק לחלק ממנו**, להנהגה הציונית.

"המשלחת אמרה שהנאמנים לתורה ומסורה החרדים, גם הם חפצים להשיג ייצוג בסוכנות היהודית. המשלחת דרשה **שייצוג הלאום יהיה באמת לאומי, ויכלול בתוכו את האומה לכל מפלגותיה**.. אגודת ישראל איננה כנגד קיום של איזו מפלגה יהודית, ואיננה חפצה כלל להוציא מן הכלל איזה צבור יהודי שיהיה. **אבל היא דורשת שוויון זכויות, זכות שוה בעד כל ההסתדרויות**". ("האיש על החומה", ח"ג, עמודים 340 - 345).

*

אותה פרשיה שבה העלילו על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד כאילו הוא אויב הישוב היהודי בא"י, דווקא נתנה לנו לראות את חיבתו הגדולה לארץ הקודש ולביסוס הישוב היהודי שבה.

דברים כעין אלו נאמרו מפי הג"ר יוסף חיים זוננפלד לא רק באותה הזדמנות כהתגוננות מפני ההתקפות, אלא בכל מהלך חייו הוא דיבר על כך: "**ביטויי החיבה והכמיהה של מורנו לבנין הארץ, שנטפו שפתותיו בכל עת מצא יש בהם כדי למלא כרכים שלמים**" (האיש על החומה ח"ב עמ' 154).

הרוצה לראות בהרחבה יעיין בספר "**האיש על החומה**" [שיצא לאור ע"י נינו הרה"ג ר' שלמה זלמן זוננפלד זצ"ל **בהסכמת הגרי"ש אלישיב זצוק"ל** (שם כרך ב'), שהמחבר היה מקורב ומקושר עמו כל חייו, והגרי"ש אלישיב היה סומך על דעתו ושולח לשאלו בענינים ציבוריים. - בשיחה למוסף שב"ק יתד נאמן התבטא: "בכל שאלות החיים החרדים בארצנו, שעלו במשך כל 80 השנים מאז הסתלקותו של סבא, אין נושא וענין שלא מצאנו לו תשובה והנחייה. מתוך פעולותיו ואמרותיו שהן 'מעשה רב', עד שניתן לומר על ספרי תולדותיו של סבי, שהן ספרי הלכה בהלכות צבור, כל המותר והאסור, הסגנון והדרך - לכל אלה משמשת דמותו של סבא כמגדלור, המאיר ומנתב את היהדות החרדית המאורגנת, מול התנועה החילונית ומוסדות המדינה באשר הם". (מתוך "יתד נאמן" ג' אלול תשע"ד, יום לאחר פטירתו. תנצב"ה)] **חלק א** - פרק "העליה לארץ ישראל" (עמוד 120 - עד עמוד 133); **חלק ב** - פרק "חיבת הארץ" (עמוד 100 - עד עמוד 180); **חלק ג** - באופן כללי; ובספר "**בדור תהפוכות**" (מאותו מחבר).

וכן בגליון 10 הרחבנו על הגרי"ח זוננפלד זכותו יגן עלינו אמן.

בברכת התורה, העורך

גילוי היחוד.

◈◈◈

ארץ ישראל – מאורעותיה מקבילים לשכינה

עד כאן דיברנו כלפי מצב **השכינה**, ועכשיו נשוב לראות איך מצב **ארץ ישראל** - מקביל למצב השכינה:

כפי שנתבאר, התוכן של כל עבודת ה' הוא להאמין ביחוד ה' על הסט"א. והנה, הדרך המרכזית שבה הקב"ה בחר לגלות את יחודו על הסט"א, היא ע"י שבחר לחלקו את **עם ישראל** מכל האומות, ואת **ארץ ישראל** מכל הארצות, ונתן לסט"א את שאר האומות והארצות, ומעתה, כאשר **עם ישראל** יהיו עליונים על כל האומות, **וארץ ישראל** תהיה עליונה על כל הארצות – יתגלה **שהשי"ת** עליון על כל אלהים.

וכמש"כ הגר"א (אדרת אליהו דברים א, ו): "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. **כי שניהם הן ביחוד: ישראל, וארץ ישראל. ישראל משבעים אומות, וא"י מכל הארצות**, וכמו שנקרא "אלקי ישראל" כן נקרא "אלקי הארץ" [שיחודו שהוא ענין אלקותו – מתגלה ע"י יחוד ישראל, ויחוד ארץ ישראל, וכמש"כ (דניאל ט, יט) "כִּי **שִׁמְךָ** נִקְרָא עַל **עִירְךָ** - וְעַל **עַמֶּךָ**"].

משל, לקבוצת ילדים, שאביו של אחד מהם עשיר גדול, אזי ע"י **שהבן** מתגדל על כל **הבנים** בבגדיו המפוארים והיקרים – בזה **האב** מתגדל על כל **האבות** בכבוד עשירותו (וכ"כ רמ"ד וואלי בראשית, ח"ב, עמוד תי).

וזהו שאמרו חז"ל בשמות רבה (לב, ב): "מַה צְּבִי זֶה רַגְלָיו קַלִּין יוֹתֵר מִכָּל בְּהֵמָה וּמִן הַחַיָּה, כָּךְ **אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְמַהֶרֶת לְבַשֵּׁל פֵּרוֹתֶיהָ יוֹתֵר מִכָּל הָאֲרָצוֹת**, וְכָל כָּךְ לָמָּה, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל **כְּדֵי שֶׁיְּהֵא שְׁמִי מְיֻחָד עֲלֵיכֶם**".

◈

מעתה נבין למה בעולם הזה - ארץ מצרים נראית שוה במעלתה לארץ ישראל, וזהו משום שבעוה"ז שהוא מקום העבודה והנסיון – הקב"ה רצה שהשכינה תהיה נראית כשוה במעלתה אל היכלות הטומאה של הסט"א, ולכן במקביל לזה, ארץ ישראל שהיא הקדושה הגדולה ביותר **ומייצגת את השכינה** – נראית שוה במעלתה למצרים הנקראת "ערות הארץ" שהיא **הטומאה הגדולה ביותר** (עיין רמד"ו בראשית, ח"א, ק"ל; ח"ב, תקנ"ד). ולכן, **שתיהן – "ארץ זבת חלב ודבש, וכגן ה'", ושתיהן - מעולות מכל הארצות**. – "ואין לך מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שנאמר (בראשית יג, י) כְּגַן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (סוטה לד, ב) – "**זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים**".

אמנם בימות המשיח שהוא זמן גילוי היחוד – אז ארץ ישראל תעלה במעלתה על מצרים ועל כל הארצות לאין שיעור.

◈◈◈

כשהשכינה עלתה ושלטה על הסט"א – שלמה שלט בכל המלכים

והנה עפ"י האמור יוצא, שאם אנו רואים שאיש יהודי בן **השכינה** – שולט על האומות בני **הסט"א**, זה מוכיח שבאותו הזמן ג"כ **השכינה** שולטת על **הסט"א** – "כי התנשאות האומה הוא כהתנשאות האלקות שלה" (רמ"ד וואלי, במדבר, עמוד רנה–ו).

וזה מוכיח ג"כ על שני החלקים הראשונים: **א.** שהשכינה עלתה מעל שבע היכלות הקדושה. **ב.** שהשכינה נתגדלה עד השלימות, ואורה כאור החמה.

ודבר זה מצאנו **בשלמה המלך** – שבבחינות מסויימות הוא היה משיח בן דוד (תומע"ר, ס"ד), וכמבואר בשמות רבה (טו, כו. – הובא בגליון 40 ב"מדברי רבותינו").

◈◈◈

כשהשכינה עלתה ושלטה על הסט"א – המלכים המליכו את אברהם

וכן מצאנו מהלך זה גם לגבי אברהם אבינו, שהנה כך כתוב (בראשית יד, יז) "וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סְדֹם לִקְרָאתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מֵהַכּוֹת אֶת כְּדָרְלָעֹמֶר וְאֶת הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל עֵמֶק שָׁוֵה הוּא **עֵמֶק הַמֶּלֶךְ**".

ודרשו חז"ל (במדבר רבה טו, יד): "..**מהו שוה עמק המלך? שהשוו הכל ונטלו עצה, וקצצו ארזים ועשו כסא והושיבוהו מלך עליהם**".

ומיד סמוך לו - "וּמַלְכִּי צֶדֶק **מֶלֶךְ שָׁלֵם** הוֹצִיא לֶחֶם וָיָיִן וְהוּא כֹהֵן לְקֵל עֶלְיוֹן":

ודרשו חז"ל בזוהר לך לך (פז, ב): "בְּיוֹמֵי דְאַבְרָהָם מַה כְּתִיב, וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, **דְּאִתְעַטְּרַת כֻּרְסְיָיא בְּדוּכְתֵּיהּ** [השכינה שהיא כסא הכבוד התחתון (מלכות) - עלתה ונתעטרה במקומה, דהיינו בכסא הכבוד העליון (בינה)], וּכְדֵין אִשְׁתְּכַח **מֶלֶךְ שָׁלֵם בְּלָא פְּגִימוּ כְּלָל**" [השכינה עמדה במילואה בלא פגימה, בבחינת "והיה אור הלבנה כאור החמה". - ועי"ז ג"כ **השכינה שלטה בסט"א**. וכנ"ל בזוה"ק מצורע (נו, א)].

כלומר, זה תלוי בזה, שע"י שהשכינה **שלטה בסט"א** - מכח זה אברהם **בן השכינה** שלט על מלכי האומות **בני הסט"א.**

◈

ארץ ישראל עלתה על מצרים – לאחר מלחמת המלכים

ומעתה הכל מיושב כמין חומר: מש"כ (בראשית יג, י) "..סְדֹם [שהיא **מארץ ישראל**] **כְּגַן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם**", זה היה קודם "מלחמת המלכים" וקודם שהמליכו את אברהם, אשר זה מוכיח שבאותה שעה השכינה היתה למטה, במקום שהיא מוגבלת ל"זה לעומת זה", ולכן ארץ ישראל היתה צריכה להיות שוה למצרים.

ומש"כ (במדבר יג, כב) "וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה **לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם**", מדובר לאחר "מלחמת המלכים", שאז השכינה עלתה למעלה למקום שבו אינה מוגבלת ל"זה לעומת זה", אלא שם מתגלה ה - '**בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד**'.

תמצית המאמר

א. בעולם הזה – זמן העבודה - השכינה נמצאת למטה * במקום שיש "זה לעומת זה" – ז' היכלות הקדושה וכנגדם ז' היכלות הטומאה * כדי שיהיה נסיון בעבודת אמונת היחוד.

בימות המשיח – זמן השכר - השכינה עולה למעלה מז' היכלות * שאין לעומתה היכלות טומאה * כדי שיהיה שכר גילוי היחוד.

ב. קודם מלחמת המלכים – היה כמו המצב הרגיל של העוה"ז * וממילא נתקיים בא"י גוף השכינה: "..סְדֹם [שהיא **מא"י**] **כְּגַן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם**".

לאחר מלחמת המלכים – היה בבחינת ימות המשיח * ואז נתקיים "וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נבנתה **לפני צֹעַן מצרים**" – שהיתה מעולה פי שבע.

נבואות ה' לאחרית הימים

המאמין ביחוד א"י על כל הארצות – נקרא "יהודי"

הנביא הושע (ב, ג) מבשר על הקיבוץ גלויות העתיד להיות לעשרת השבטים, וממשיך ואומר (פסוק ג):

"**אִמְרוּ לַאֲחֵיכֶם עַמִּי** וְלַאֲחוֹתֵיכֶם רֻחָמָה".

וכתב הרד"ק:

"פי' רב סעדיה גאון ז"ל, אומר לשבט יהודה ובנימין, **אחיכם עשרת השבטים שהיו קרואים 'לא עמי'** בזמן שהיו עושים הרע בעיני ה' - בזמן שיבת הגלות **אמרו להם עמי**".

שני השבטים יהודה ובנימין נקראים "עמי" וחוזרים לארץ ישראל **קודם עשרת השבטים** (וכן מבואר בי"מלמד הגלות" עמ' נח במהדורת "מכון ירמד"ל"), ומנגד, עשרת השבטים נקראו "לא עמי" [ואמנם גם "ישראל שחטא – ישראל הוא", אך מדובר על כך שניכר **בגלוי** שהם עם ה'] ונשארו בגלות, ובזמן הגאולה יבא המקורב מעיקרו ויקרב את אחיו שהיה רחוק, ויאמר לו "גם אתה מעם ה'".

◈◈◈

"וְאָמְרָה אֵלֶיהָ וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה" – עבודת גילוי היחוד

כדי לבאר היכן שורש החילוק בין שני השבטים יהודה ובנימין - לבין עשרת השבטים, צריך לעיין בנביא, מה הקלקול ומה התיקון של עשרת השבטים?

בתחילה הנביא (הושע פרק ב) מזכיר את חטאם לאורך כמה פסוקים: "..כִּי זְנָתָה אִמָּם הוֹבִישָׁה הוֹרָתָם **כִּי אָמְרָה אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבָי** נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי..", עד שמגיע לתיקון: "..**וְאָמְרָה אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה**".

◈

ענין הגלויות לתקן חטא המרגלים – לעמוד בנסיון אמונת יחוד אר"י על כל הארצות

ביאור הענין: הנה נתבאר ב"מעניני הפרשה". **א.** שהעבודה להודות ביחודה של ארץ ישראל על שאר הארצות - היא עבודת האמונה ביחוד ה', כי ארצו מוכיחה על יחודו.

ב. גם נתבאר שהקב"ה עשה שמצרים תהיה מקבילה ודומה לארץ ישראל, כדי שיהיה נסיון בעבודת גילוי היחוד.

ובזה חטאו המרגלים, שכפרו ביחודה של ארץ ישראל על שאר הארצות.

והנה כתב רמ"ד וואלי **שהמטרה של כל הגלויות – הוא לתקן את חטא המרגלים,** וכמש"כ בפירושו ליחזקאל (עמ' קנו):

"..שראה הקב"ה שאין תקנה לישראל כי אם בהגלותם בין הגוים.. כי המואס בחיים המתוקים צריך שיסבול את המרים, כדי שיכיר ההפרש שביניהם ויחזור לבקש את המתוקים. והוא כענין אמרם ז"ל: טב ליה לבר נש דינדע טב ולינדע ביש ויהדר גרמיה לטב, **ודא הוא רזא דמהימנותא, כלומר: שאין אמונתם של ישראל מתחזקת אלא בכך** - להכיר טוב ורע, ולחזור אל הטוב. **והוא כענין שנאמר 'אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה**".

וכן בפירושו לתהלים (קו, כז):

"וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו. והנה העון הזה היה כל כך חמור לפניו יתי', **לפי שפגם בעיקר הכל שהיא האמונה. עד שממנו נמשכה הגזרה של הגלויות, כדי שיכירו וידעו הבנים שאין ארץ כארצם..**".

וממילא מובן שגם שאר הגלויות היו באותו אופן כמו בגלות מצרים, שהקב"ה שוב הגלה אותם למקומות שלמראית עין היה להם טוב כמו בארץ ישראל – כדי ששוב יעמדו באותו הנסיון, **וה' מצפה מהם שעכשיו יודו ביחודה של ארץ ישראל על שאר הארצות, ויזכו במצות האמונה ביחוד ה'.**

והבה נראה אם הם עמדו בנסיון?

◈◈◈

שני השבטים עמדו בנסיון

ונפתח בשני השבטים – יהודה ובנימין - שגלו לבבל: כתוב (תהלים קלז, ו): "עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל שָׁם יָשַׁבְנוּ גַּם בָּכִינוּ בְּזָכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן".

וביאר הגאון מלבי"ם:

"כי גם על נהרות בבל שם ישבנו, ר"ל **שם ישבנו ישיבת קבע, והיה לנו גם שם נחלת שדה וכרם**

תמצית המאמר

שני השבטים נקראים "עם ה'" וחוזרים מהגלות - קודם עשרת השבטים.

הטעם: משום ששני השבטים, למרות שגם בבבל ישבו בשלוה ועושר - הודו ביחוד ארץ ישראל על כל הארצות * מאידך, עשרת השבטים, השוו את מקום גלותם לא"י.

והנה, החזרה מהגלות תלויה בכך שנקראים "עם ה'" * ולהיקראים "עם ה'" - פירושו, להיקראות "יהודי" ששם הוי"ה משותף בו * ובכדי להיקראות "יהודי" - צריך להאמין ביחוד ה' וארצו * כבתיה שכפרה בע"ז, וכלב שכפר בעצת מרגלים.

כמ"ש (ירמיה כט, ה) 'בְּנוּ בָתִּים וְשָׁבוּ וְנִטְעוּ גַּנּוֹת וְאִכְלוּ אֶת פִּרְיָן', ובכ"ז, **גם** [**הגם** שהיה לנו שם קביעות ונחלה] - בכינו בזכרנו את ציון, **מפני שזכרנו קדושת ציון**..". [וכן ביאר ב"דרשות חתם סופר" (ח"ב קף קלג, ב)].

א"כ רואים שהם עמדו בנסיון, וזה היה תיקון חטא המרגלים, וזו הסיבה שהם זכו לשוב לארץ ישראל קודם עשרת השבטים.

◈◈◈

עשרת השבטים כפרו ביחוד א"י – והפסידו חלקם בעוה"ב נשמת א"י

מאידך בעשרת השבטים כתוב שהם גלו לאפריקי (סנהדרין לז, ו), שהיתה ארץ יפה כארץ ישראל (ויקרא רבה יג, ו). וכמו שאמר להם סנחריב מלך אשור "וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶל **אֶרֶץ כְּאַרְצְכֶם**.." (מלכים ב – יח, לב). וזהו בשביל להעמידם בנסיון אמונת היחוד, וכנ"ל.

וכאשר הם הגיעו לאפריקי - "**ספרו בגנותה של ארץ ישראל**":

"כי מטו [לאותו מקום ששמו] שוש - אמרי: **שויא כי ארעין** [**זאת הארץ שוה לארצנו**].

כי מטו עלמין - אמרו: **כעלמין** [**זה המקום שוה לירושלים שנקראת בית עולמים**].

כי מטו [ל]"שוש תרי" - אמרי: **על חד תרין. [זה יפה פי שנים כמקומנו]**" (סנהדרין לז, ו).

◈

ופירש מהריעב"ץ:

"כי מטו שוש אמרי שויא כי ארעין - **לומר לך על מה לא חזרו עם גלות יהודה ובנימין מבבל**. ואף למ"ד ירמיה החזירן - לא כולן החזירן".

ויש שיטה יותר מופלגת [שלא נתקבלה בש"ס ובשאר מדרשי חז"ל], שבגלל זה אינם חוזרים לעולם, וכמו שציין היעב"ץ שם לפירש"י (לקמן קף קיז, ב), וזה לשונו:

"עשרת השבטים **אין להם חלק לעולם הבא - היינו לימות המשיח**, שלא יקבלם משיח עם שאר גליות, לפי **שספרו בגנות ארץ ישראל**, כדאמרן לעיל (סנהדרין לז, ו) כי מטו שוש וכו', ובדבר הזה נענשו מרגלים".

כלומר, שמרגלים אין להם חלק לעולם הבא – דהיינו **ארץ ישראל ונשמתה העולם הבא.** וה"ה לעשרת השבטים שלא תיקנו את חטא המרגלים, ואדרבה עברו עליו שוב.

◈

כשעשרת השבטים מודים ביחוד א"י – זוכים לעוה"ב וארץ ישראל

נמצינו למדים: שהפסוק שנאמר על עשרת השבטים - "כִּי אָמְרָה **אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבָי**.." – מקביל למה שהם אמרו - "שוש - **שויא כי ארעין,** עלמין – **כעלמין**," "שוש תרי" - **על חד תרין**".

והתיקון הוא:

"**וְאָמְרָה אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה**".

והיינו, שבגלות יש "**אישים אחרים**" ששולטים על ישראל, וכמש"כ (ישעיהו כו, יג) "ה' אֱלֹקֵינוּ **בְּעָלוּנוּ אֲדֹנִים זוּלָתֶךָ**". וביארו חז"ל (זוה"ק שמות טו, ו) "**השתא בגלותא שליט עליה סטרא אחרא**".

וכשעשרת השבטים אומרים "אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל **אִישִׁי הָרִאשׁוֹן**", הכוונה שאשוב להקב"ה שהיה אדון לנו בארץ ישראל, "**כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה" - טוב להיות תחת רשות ה', מאשר להיות תחת** רשות שרי האומות - הסט"א. **ובזה הם מודים ביחוד ה' על הסט"א, וביחודה של ארץ ישראל על כל הארצות.** ואז הם זוכים לחזור לא"י.

◈◈◈

"אִמְרוּ לַאֲחֵיכֶם עַמִּי – מיחדי שמי"

ולכן בתחילה עשרת השבטים נקראו "לא עמי", משום **ש"עם ה'" פירושו "ששמו של ה' משותף בשמם"**, וכמש"כ (שמואל ז – יב, כג) "כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ בַּעֲבוּר **שְׁמוֹ הַגָּדוֹל** - כִּי הוֹאִיל ה' **לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם**", ושמעם ששני הדברים ("שְׁמוֹ הַגָּדוֹל", "לוֹ לְעָם") הם ענין אחד, וענין "בַּעֲבוּר **שְׁמוֹ הַגָּדוֹל**" – הוא מצד ששמו משותף בנו, וכמש"כ (יהושע ז, ט) "וְיִשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי.. וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵנוּ מִן הָאָרֶץ **וּמַה תַּעֲשֶׂה לִשְׁמְךָ הַגָּדוֹל - שהוא משותף בנו**".

והנה, **שם העצם של הקב"ה הוא שם הוי"ה** (הגר"ח בשו"ע יו"ד רעו, טו; וכ"מלהלן מלוין" לבריים ה, ו; וכ"יהל אור" ומלה, כה, ה). ובשם זה אנו נקראים "**יהודים**", וכמו שאמרו (סוטה י, ב): "**יהודה** שקדש ש"ש בפרהסיא - זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה". וא"כ להיקראות "**עם ה'**" – פירושו, להיקראות "**יהודי", ששם הוי"ה משותף בו.**

אמנם מצאנו תנאי כדי להיקראות "יהודי" [וכאמור, שיהיה ניכר בגלוי שהם עם ה'], שהנה אמרו (מסכת כתב ו, ב):

"איש **יהודי** היה בשושן הבירה.. '**יהודי – יחידי**' [שהה' והחי' מתחלפות] **- שייחד שמו של הקב"ה**..". (ועיין רמ"ד וואלי ספר היקוע, מסכת, עמ' תכז).

ועפי"ז מובן מה שאמרו במגילה (יג, ו):

"**ואמאי קרי ליה [למרדכי] יהודי - על שום שכפר בע"ז. שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי**..".

והיינו שמי שכופר בעבודה זרה ואומר שה' שולט עליה - ע"ז הוא מייחד את ה', ועל שם זה נקרא "**יהודי – יחודי**".

ועוד אמרו שם:

"וְאִשְׁתּוֹ הַיְחַדְּיָה יָלְדָה אֶת יֶרֶד.. וְאֵלֶּה בְּנֵי בִתְיָה בַּת פַּרְעֹה אֲשֶׁר לָקַח מָרֶד (הי"מ – ל, יח), **אמאי קרי לה יהודיה - על שום שכפרה בעבודה זרה**, דכתיב ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור, ואמר רבי יוחנן: שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה".

אֲשֶׁר לָקַח מָרֶד. וכי מרד שמו? והלא כלב שמו, - אמר הקב"ה: יבא כלב **שמרד בעצת מרגלים**, וישא את בת פרעה **שמרדה בגלולי בית אביה**".

חז"ל השוו את **המרידה בגילולים** של בת פרעה - שהוא עבודת גילוי יחוד ה', שה' גדול על כל אלהים, **למרידה בעצת מרגלים** של כלב – שגם זה עבודת גילוי יחוד ה', שבזה שאומר שארצו של הקב"ה טובה מכל הארצות – הוא מגלה שה' גדול על כל אלהים, וכמש"כ במדרש שהבאנו ב"מעניני הפרשה" (שמות רבה לב, ג): "וְכָל כָּךְ לָמָּה [אי"י משובחת מכל הארצות] - **כְּדֵי שֶׁיְּהֵא שְׁמִי מְיֻחָד עֲלֵיכֶם**".

ובדברים הללו כלול, שכמו **שהמרידה בגילולים** של בת פרעה – זיכה אותה **בשם "יהודיה"**, כך **המרידה בעצת מרגלים** של כלב – זיכה אותו **בשם "יהודי"**, מלשון "יחודי" שמייחד את ה'.

ומאותו הטעם, גם עשרת השבטים, לאחר שהם מתקנים את חטאם, ומודים שארץ ישראל טובה מכל הארצות - אומרים להם שני השבטים בשם ה' – "אִמְרוּ לַאֲחֵיכֶם **עַמִּי**", אתם נקראים "**יהודים - מיחדי שמי**".

ומה שהם נקראים "**עם ה'**" זו הסיבה לכך שיהיה קידוש השם בשיבתם לארץ ישראל, ולכן מיד הם זוכים לשוב לא"י, וכמש"כ (יחזקאל לו, כ) "וַיָּבוֹא אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם **וַיְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי** בֱּאָמֹר לָהֶם **עַם ה' אֵלֶּה** וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ" (עי"ש בפירש"י), וממשיך הכתוב (פסוק כג – ז) "**וְקִדַּשְׁתִּי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל** הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם.. וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת **וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַתְכֶם**".

◈

"מְמַקוֹמוֹ הוּא יָפֶן בְּרַחֲמִים, **וְיָחוֹן עַם הַמְיַחֲדִים שְׁמוֹ,** עֶרֶב וָבוֹקֶר בְּכָל יוֹם תָּמִיד, פַּעֲמַיִם בְּאַהֲבָה שְׁמַע אוֹמְרִים: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל **ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד**".

מדברי רבותינו

הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל – מייסד ומנהל רוחני בישיבת "תורה ודעת" [1]

"ובך נקשרו נפשות חַבְרַיִךְ".

כל ימיו **היה רבי שרגא פייוול קשור לארץ הצבי בעבותות של אהבה עילאית.** גדולים וטובים מענקי התקופה העידו בו, שדביקותו בא"י היא לא מסוג הנפוץ בין המון כשרי ישראל, המחבבים אותה ונכספים לחונן את עפרה, אלא שזכה והשיג - מצד שורש נשמתו - **דרגה מופלאה של התקשרות בחבל השכינה הקדושה.** משהו מעין הזיקה הנפשית לא"י שהשתבחו בה צדיקים קדמונים כמו: רבי יהודה הלוי, הרמב"ן, האריז"ל וגוריו.

◈

הוא היה אחד מאותם "**חברים**" שריה"ל (בשירו "ציון הלא תשאלי") מבשר בהם לציון "ובך נקשרו נפשות **חבריך**". אלו יחידי סגולה שבכל דור: "השמחים לשלוותך / וכואבים על שוממותך / ומבור שבי שואפים נגדך". רש"פ היה כל-כולו אומר לציון: "מי יעשה לי כנפיים ... ואניח לבתרי לבבי בין בתריך...".

וכך אומר תלמידו הרב משה וולפסון: "כל מי שהכיר את עזוז אהבתו של רש"פ לארץ חמדה, הלה יודע בבירור, שהיתה זו מצדו מסירות נפש בפועל, כשנמנע כל השנים מלנסוע ארצה, בגלל התפקידים הרוחניים שחיכו לו באמריקה ...". ("שלוחא דרחמנא" עמוד 263).

◈◈◈

מו"ר כשהגיע למשנה "..ממדה"י לא"י" - היה מתפרץ בבכי

והיה אומר: "מורי ה"אונסדורפר רב" [הג"ר שמואל ראזנבערג זצוק"ל, בעל ה"יבאר שמואל"] בכל פעם שהגיע למשנה "המביא גט ממדינת הים **לארץ ישראל**" היה מתפרץ בבכי". ("שד"ר", 273).

◈◈◈

"..כאילו היו באכסניא ולבם לארץ ישראל"

הלכי הנפש שהספיג בתלמידיו כל הימים ביחס לא"י, יכלו לשמש דוגמא מוחשית להוראה מסויימת שהורו חז"ל הלכה למעשה: "אפילו בני מזרח, אפילו באיי הים, שצריכים לגשמים בתקופת תמוז, אינן שואלים את הגשמים אלא בעת שארץ ישראל צריכה להם. שאם תאמר ישאלו בעת שהן צריכין להן, אפילו בימות החמה, נמצא רואים את עצמם כאילו הם בארץ שלהם. **אלא יהיו רואין את עצמן, כאילו היו באכסניא ולבם לארץ ישראל**". (משנת רבי אליעזר - ברייתא ל"ב מדות - פרשה ג).

"**כאילו היו באכסניא ולבם לארץ ישראל**" - תחושה זו איפיינה את כל מי שנגע אי פעם בידית של רבי שרגא פייוול מנדלוביץ'. ("שד"ר" עמוד 264).

◈◈◈

"..הריני משמרת ב' י"ט של גלויות - ואיני מקבלת שכר אלא על אחד"

כאשר התוועד עם תלמידיו בימי חג ומועד, כדי לשמוח ברגלים, הידר רש"פ לחדד בנפשם בשעה זו את ההרגשה: מה זו גלות! והיה מרחיב את דיבורו מסביב לפיסקא במדרש רבה (שה"ש א, ו): "שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי - אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, **על שלא שמרתי יו"ט אחד כתיקונו בארץ ישראל, הריני משמרת שני ימים טובים של גלויות בחוצה לארץ ... סבורה הייתי שאקבל שכר על שניהם, ואיני מקבלת שכר אלא על אחד..**", כדי שלא תזוח דעתם מדבר זה שחוגגים יו"ט בכפלים יתר על בני ארץ ישראל. ("שד"ר" עמוד 264)[2].

◈◈◈

ושבע ילין בל יפקד - יוזמה חדשה לישוב א"י - רע

מרגלא בפומיה: "יהודי אמיתי חייב לכל הפחות **לחלום בעת השינה** שהוא עולה ומתנחל בארץ הצבי. והיה רש"פ אומר: "כל מי שעוברים עליו שבע ימים בלא "חלום" כלשהו בנוגע לא"י, בלא **לחשוב על איזו יזמה חדשה לפעול לטובת ישוב א"י**, עליו נאמר "ושבע ילין בל יפקד רע". **יהודי טוב לא יתכן שיעבור עליו שבוע שלם בלא שום חידוש בענין הארצישראלי**". ("שד"ר" עמוד 267. - ועיי"ש פעולותיו הרבות, בבחינת "עושה ומעשה" לרכישת נחלה בארץ אבות, ועל חלקו בהקמת עיה"ת "בני ברק").

◈◈◈

שפך הרבה תפילות להקב"ה – שיטה לב האומות להכיר בזכות ישראל בארצו

פעימות הלב הפיסי שלו פעמו עד הסוף בקצב אחד עם דופק החיים של כלל ישראל, הדבר הזה, שהיה יודע כל הימים למתי מעט מקורבים, בא לידי ביטוי מרעיד בחוויות שעברו עליו בחדשי חייו האחרונים.

בחדשים הללו התרחשו מספר מאורעות מרכזיים רבי משקל, שהיו אמורים לשנות את מצבו של עם ישראל בעתיד, לטוב או למוטב - ומצב בריאותו של רש"פ באותו זמן נע כמטוטלת, הורע והוטב, במקביל לכל תנודה ולכל שינוי מצב בזירת האירועים האלה.

בסתיו שנה זו, כסלו תש"ח, נפל דבר בעולם היהודי: בעצרת האו"מ שהתאספה בלייק-סכסס, אמריקה, **החליטו ביום ש"ק פרשת וישלח, ט"ז בכסלו, לאשר הקמת מדינה יהודית בא"י.** ההחלטה נתקבלה אחרי חדשים ארוכים של התלבטויות ודיונים, התייעצויות וחקירות, בהם השתתפו נציגי רוב אומות העולם, בראשות באי כח המעצמות הגדולות.

במשך כל אותם חדשים ארוכים של תקופת הדיונים, **שפך רש"פ הרבה תפילות ובקשות לרבון העולמים, כי יטה לב השגרירים באו"מ על ישראל לטובה,** ויאותו אחרי השואה, לתת מקלט לשארית הפליטה בנחלת אבותיה. והנה נתקבלו תפילותיו בשמים. **העולם של הגויים הכיר סוף סוף בזכות עם ישראל לשוב אל ארצו, ולפתוח את שעריה בפני כל היהודים,** שרידי החרב, שגורשו ונרדפו עד כה מארץ לרעותה. כאיש ההלכה הגיב רש"פ על המאורע בשעת "רעוא דרעוין" **בשבח ובהודיה לאלקים הטוב והמיטיב.** [שם בהערה 2: באותו יום ש"ק לא בא רש"פ אל המתיבתא ל"שלוש סעודות" כהרגלו, כי היה מתוח מדי וחיכה בכליון עינים להחלטה החיובית של עצרת האו"מ]. הוא השולל כל ימיו את ה"ציונות", נתמלא עכשיו גילה ברעדה, וזאת, מבלי שיחול שינוי כחוט השערה בהשקפת עולמו. ("שד"ר" עמוד 498)[3].

◈◈◈

"..אם תינתן לנו הארץ - בודאי יגדל כבודנו בגויים"

תלמידיו הותיקים, שידעו גם ידעו כמה נחלי דמעות שופך רבם כל ימיו על צרות ישראל, היטיבו באותה שעה להבין לנפשו ההומיה, שכלתה לראות כבר אי פעם בטובתם. **"עיפה נפשי להורגים" קרא פעם בנהמת הלב, "וכולי כמיהה עזה שתרום סוף סוף קרן ישראל המבוזה כל כך בעמים. אם תינתן לנו הארץ, בודאי יגדל כבודנו בגויים,** אך יש לדעת כי לא האו"מ מעניק לנו את א"י, אלא יד ה' עשתה זאת". ("שד"ר" עמוד 499)[4].

◈◈◈

"הטוב והמיטיב" על פתיחת שערי א"י – "דיין האמת" שלא השומרי תומ"צ שולטים בארה"ק

בודאי היו נהירים לרש"פ היטב כל צדדי הנושא "מדינה עברית", ובעיקר הלבטים מסביב לו, אשר כירסמו זה כמה בתודעת יהודים כשרים; לפי שרוב פרנסי המדינה ויוזמיה התרחקו מאד מרוח ישראל סבא, והתכוונו שיהיה "ככל הגויים בית ישראל", רחמנא ליצלן, אף על פי כן הרגיש בעומק לבו, **כי ההכרזה באו"מ כשלעצמה, יש בה משום בשורה משמחת ליהודים - בכל מקום שהם - והוא באופן אישי התנהג בהתאם להרגשה זו.**

והגיד רש"פ בבירור את דעתו, כי אף מי שרואה בעליית הציונים לשלטון בא"י משום צרה, אין לו להישאר כפוי טובה להקב"ה בעד אותו חלק של חסד ודאי, דהיינו **בעד פתיחת שערי א"י - שהיתה סגורה ומסוגרת עד כה בגזירת "הספר הלבן" שגזר השלטון הבריטי - וכל יהודי פליט ונרדף יוכל מעכשיו להימלט אליה ולמצוא מנוח.**

משל לאדם שמת עליו אביו והוריש לו נכסים, שמחוייב לברך בו-זמנית הן על הרעה ("דיין האמת") והן על הטובה ("הטוב והמטיב"), מבלי שתהיה סתירה כלשהי בין הברכות. ("שד"ר" עמוד 499 – 500)[5].

---

[1] הדברים נלקחו מתוך הספר "שלוחא דרחמנא".
להלן דברים בשבח הספר – מאת הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל ("בעקבי הצאן" עמ' לא): "..אחד מן הספרים אשר כתב הרה"ח ר' אהרן סורסקי שליט"א, יש את הספר "**שלוחא דרחמנא**" על **ר' שרגא פייבל מנדלוביץ** זכר צדיק לברכה.
"**ר' שרגא פייבל מנדלוביץ...**" הלא הוא "אבי כל בני התורה ותופשי התורה בארצות הברית באמריקה".. - כמו שכתב עליו מרן האגרות משה ר' משה פיינשטיין זכר צדיק וקדוש לברכה: **והספר "שלוחא דרחמנא" הזה, הוא ספר כביר ביותר, כולו ממש, מכריכה לכריכה"**

[2] בירושלמי (עירובין ג, ט) מסיים: "ר' יוחנן קרי עליהון (יחזקאל כ, כה) 'וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם". - ועיין רמ"ד וואלי יחזקאל (עמ' קנו).

[3] עיין בגליון 1 ב"דבר העורך" – בשם הסופר ר' משה שיינפלד זצ"ל – בדבר הצורך להבדיל בין "ארץ ישראל" לבין התנועה הציונית. וראה בדבר העורך בגליון זה מדברי הגרי"ח זוננפלד זיע"א.

[4] ענין זה **שישראל חוזרים לארץ ישראל – משום שכבודם הוא כבוד ה'**, מבואר ביחזקאל פל"ו, שבגלות מתקיים "**ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו**", ולכן "כה אמר ה' לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי.. **וקדשתי את שמי הגדול** המחלל בגוים.. ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות **והבאתי אתכם אל אדמתכם**".
וביחזקאל (לט,ז): "ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל **ולא אחל את שם קדשי עוד**".
ופירש"י: "**שפלותם של ישראל חילול שמו הוא..**".
ובשמואל (ב – ז, כג): "**ולשום לו שם ולעשות לכם הגדולה**" – "**ששם ה' וגדולת ישראל תלוים זה בזה**" (מלבי"ם).
ובחגיגה (ה, ב): שהקב"ה בוכה "**מפני גאוותן של ישראל שניטלה.. מפני גאוותה של מלכות שמים**". וכתב הגר"א ("יהל אור", יתרו, דף עה, ב): "**והכל אחד**".
ובמסילת ישרים (פי"ט) "שהרי אי אפשר **לכבוד העליון להתרבות** - אלא בגאולתן של ישראל **ובריבוי כבודם**".
וב'פירוש הגר"א על כמה אגדות' (באגדה א' "האי גלא") "**כי גדולת הקב"ה ומלכותו – עם ישראל הוא, וכשהם בשפלות ובגלות אין מלכותו שלמה**".

*

ועיין בגליון זה "מעניני הפרשה" בשם הגר"א ורמ"ד וואלי, שבכבוד עם ישראל על כל האומות, וכבוד ארץ ישראל על כל הארצות – מתגלה כבוד ה' על הסט"א.
ובגליון 31 "מדברי רבותינו" על הגרי"י ניימן בד"ה "**כעת שאנו סמוכים לביאת המשיח – הקב"ה מתחיל להרים כבוד ישראל מעל הגויים**, ולגלות עוצם אהבתו אלינו"

[5] בענין שבעקבתא דמשיחא - "האור והחושך משמשין בערבוביא" – עיין גליון 20, ב"נבואות ה'" – "**עקבתא דמשיחא - אור מעקבי הקדושה, וחושך מנשיכת הנחש**".
ובענין ההודאה על כך ששערי א"י פתוחים לעם ישראל - עיין גליון 24 "מדברי רבותינו" על הגר"י אברמסקי, בד"ה "**העיסוק ברשיון עליה לא"י – היא מצוות ה' השקולה ככל התורה**".
ובגליון 36 "מדברי רבותינו" על הגרש"ז אויערבך, בד"ה "**להודות להשי"ת - שבימינו שערי א"י פתוחים לכל יהודי**".

הודעה משמחת!!! ניתן לקנות את הגליונות 1 – 40 בקובץ אחד, עם מפתחות מפורטים. לפרטים נא לפנות למערכת.

מדברי רבותינו

הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל – מייסד ומנהל רוחני בישיבת "תורה ודעת" – חלק ב'

תורה בארץ ישראל

יומיים או שלושה לפני פטירתו, כשעמד לפניו חתנו החביב רבי אלכסנדר לינטשנר, פנה אליו: "הרי ידעת כמה יקר בעיני מפעל "תורה ומסורה", הרי הוא ה"ליבלינג" (= ילד שעשועים) שלי, ומן הראוי שישגיחו עליו שימשיך ויגדל הלאה ... בכל זאת מבקש אני ממך, **אנא עשה מה בשביל חינוך הנוער לתורה בארץ ישראל ... זוהי חובתנו הראשונה במעלה ... עוד לא פעלנו מאומה בשביל ארץ ישראל ..."** ("שלוחא דרחמנא" עמוד 509. – וראה בהמשך שם, איך שדבריו עשו פירות ופירי פירות בארץ ישראל).

◈◈◈

תיקון חטא המרגלים

"הוא היה אומר": "שכשם שהמרגלים **מאסו** בארץ חמדה, מבלי להעריכה, כך גם צריך להיות עכשיו התיקון מצדנו: מבלי כל הערכה שכלית, אלא **מכח משיכה טבעית, אהבת נפש,** ככתוב בספר תהלים: "כי **רצו** עבדיך את אבניה", ואין טעם ברצון..." ("שלוחא דרחמנא" עמוד 272).

◈◈◈

צפה "לרגלו" של משיח

כסלו תש"ח, נפל דבר בעולם היהודי: בעצרת האו"מ החליטו ביום ש"ק פרשת וישלח, ט"ז בכסלו, לאשר הקמת מדינה יהודית בא"י.. כאיש ההלכה הגיב רש"פ על המאורע בשעת "רעוא דרעוין" בשבח ובהודיה לאלקים הטוב והמיטיב. ("שד"ר" עמוד 498 - ועיין בגליון קודם).

מדינה זו, הסביר, היא כדוגמת תינוק שנולד זה עתה. ואמנם יש מי שמגיח מבטן אמו בלידה רגילה, כשהראש יוצא תחילה, ויש **מי שבא לעולם בלידה הפוכה, כשהרגליים יוצאות תחילה**; זוהי בהחלט לידה קשה והרת סכנות, זוהי לידה שלא בדרך טבעית, **אך גם בלידה כזאת עשוי הילוד לצמוח ולגדול, ברחמי שמים, אדם בר-קיימא.** לאמור: גורלו של ילוד כזה לא נחרץ מראש למות, ועתידו מותנה באופן התפתחותו.

נכון, המשיך, **שהמדינה לא יצאה עם הראש תחילה, דהיינו שגדולים וכשרים שבישראל מתווים את דרכה; המצב הוא הפוך, ה"רגליים" יצאו ראשונה,** אבל גם ב"לידה" כזאת הדבר אפשרי שישתלשל ממנה "יצור" טוב ויפה. ומי יודע? אפשר לכך נתכוונו חז"ל באמרם (ילקוט שמעוני, עמוס תקמ"ט): "אם ראית דור מחרף ומגדף, צפה **לרגלו** של משיח...". ("שד"ר" עמוד 500)[1].

◈◈◈

קיום "נדחי ישראל יכנס", והצלה מהתבוללות

אף לתלמידים מן ה"מתיבתא" שבאו לשאול את פיו, איך להתייחס לתופעה החדשה מבחינה השקפתית? ענה ואמר: "מסתבר, שבנסיבות החדשות, דהיינו כשתהיה ליהודים מדינה בא"י, ייקל - כביכול - להתגשם **היעוד הנבואי "נדחי ישראל יכנס".** [ועוד] זה יעזור ליהודים תועים ונדחים באפסי תבל, להיזכר שהם יהודים, **ולהינצל מהתבוללות.** ("שד"ר" עמוד 500 – 501)[2].

◈◈◈

כבשי דרחמנא

לשאלה נוספת, מדוע נתנו לנו משמים את המתנה הזאת מידי הגויים, ובתיווכם של עוברי עבירה, יהודים חילוניים? השיב רש"פ: "**אלו כבשי דרחמנא, זוהי בחינת "דודי שלח ידו מן החור".** [ושם בהערה 41: השוה מדרש רבה שהש"ר (ה, ד): "וכי מה טיבו של חור זה, להיות מגדל שרצים? אלא כך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבש"ע, כל נסים שעשית לי ע"י כורש, **לא היה מוטב לעשותן לי ע"י דניאל וע"י אדם צדיק?!"** (עיין ר"ה ד, א שכורש החמיץ)].

יתכן שהקב"ה מושיט להם עכשיו חוט הצלה להיאחז בו, לבלתי ידח ממנו נדח, אלא שעדיין הדבר תלוי ועומד אם אכן ישכילו לתפוס את החוט ויאחזו בו...".

"כמו כן יתכן", הוסיף, "שהעולם כולו אביד את זכות קיומו, אחרי עמידתו מנגד בימי השמדת ששה מיליון יהודים, **והיה חסד הבורא יתי"ש על עולמו שזימן לאומות דבר טוב לעשותו - להשיב לעם ישראל את ארצו אשר נגזלה ממנו לפני קרוב לאלפיים שנה** - כדי שלא להחזירו לתוהו ובוהו. "ורחמיו על כל מעשיו" מתבטא אף בזאת, שכל אחד מברואי השם ניתנת לו ההזדמנות לפעול דבר טוב, שבזכותו העולם מתקיים. ("שד"ר" עמוד 501)[3].

◈

הקב"ה זיכה את כולם לעסוק בגאולת א"י – שתהי' להם זכות לחזור בתשובה

"הבה נזכור" המשיך והסביר, שבעוה"ר האידנא רוב העם היהודי אינו שומר תורה ומצוות. **ומה גורלו? מה יהיה בסופו? כלום יסופו וילכו לאיבוד? חס וחלילה!** הלא זו מדרכי ה' הנסתרות, לשתף יהודים כאלה בתהליכים היסטוריים גורליים, ולעשותם שלוחי ההשגחה העליונה לתשועת ישראל, כדי שיחזרו לבסוף אל שרשם בקודש. הלא בנפש כל יהודי פנימה מהבהב ניצוץ קדוש, הנקודה הפנימית ("דאס פינטעלע איד"), שלא רכש אותה בחריצותו וביזמתו שלו, כי אם זכה בה ירושה ונחלה ממורשת אבות, ולכן אינה מותנית כלל בבחירתו החפשית.

לכל יהודי שני פנים: האחד כאדם יחיד, והשני כחלק בלתי נפרד מכלל ישראל. אם את חלקו כיחיד ביכלתו להפסיד בידים, הנה זה האחרון משתמר בקרבו כל עוד שאינו משחית לחלוטין את פנימיות נפשו, ועדיין יש לו חלק באלקי ישראל; ואילו משעבר ח"ו את קו התחום הזה, והופך להיות שונא ישראל, או אז אבד ממנו גם הזיק האחרון של עם-סגולה ונכרת משרשו.

והנה רואים אנו, כי אנשים אלה עדיין לא איבדו כליל את הקשר החי עם כנסת ישראל, וההשגחה העליונה מחוננת אותם בזכיה לעסוק בגאולת א"י, ועל ידי כך לא יצאו מכלל ישראל. ("שלוחא דרחמנא" עמוד 501)[4].

◈

בעקבתא דמשיחא – העליה לא"י כן תצלח

והיה מסתייע ותומך יתדותיו, בבואו לנמק עמדתו בסוגיא קשה זו, בדברי הרה"ק רבי צדוק הכהן זצ"ל מלובלין, שכתב בספרו "צדקת הצדיק" על הכתוב מפרשת שלח "והיא לא תצלח", כהאי לישנא: "נראה שעצה היא, אלא שלא תצלח. ודייק **והיא,** שבכל מקום דרשו רז"ל: היא ולא אחרת; **שיש זמן אחר שמצליח, והוא זמננו זה שהוא עקבי משיחא**". ("שד"ר" עמ' 503 – 504).

◈

הנהגת היחוד

כן הסתייע מדברי רבינו משה חיים לוצאטו זצ"ל בספרו "דעת תבונות" (סימן ל"ו), **בענין גילוי יחודו ית"ש,** אשר לפיהם יש זמן בעקבות משיחא, שבו אין הקב"ה מנהג עולמו בהנהגת שכר ועונש, וממילא אין השתלשלות המאורעות תלויה אז באם הדור זכאי או חייב, ודי בזה לחכימא. ("שד"ר" עמ' 504)[5].

◈◈◈

"שמחה לארצך" ואח"כ "ותמלוך אתה ה' לבדך"

אין שום מניעה, פירש עוד בשיחה, **שיקבלו ישראל את א"י בחזרה לעליה חפשית אפילו כשאינם ראויים לה, ורק אחר כך ישובו לאלקים.** הלא כך תיקנו אנשי כנסת הגדולה בנוסח התפילה: "ובכן תן כבוד ה' לעמך ... שמחה לארצך ... ותמלוך אתה ה' מהרה לבדך ...", דהיינו **שקודם כל ישיבו להם את הארץ, ותרום קרן ישראל, ויגדל כבודם בקרב העמים, ולאחר מכן ימלוך ה' לבדו, והם עמו אשר יעבדוהו.** ("שלוחא דרחמנא" עמוד 504)[6].

הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל [בימין התמונה - מאחורי הג"ר ראובן גרוזובסקי זצוק"ל]

◈◈◈

כל ישראל יעשו תשובה בא"י - לפני שיגיע זמן קיום "ואבדתם מהרה"

וכבר היה מעשה באחדים מתלמידיו, שהשכימו באותם ימי כסלו תש"ח לפתחו של אדמו"ר חסידי מפורסם בויליאמסבורג, אשר היה ידוע בהתנגדותו למדינה, כדי לשמוע מה בפיו אחרי ההכרזה באו"מ. הסביר להם האדמו"ר, כי אין שום סיבה לשמוח כעת, מכיון שהמדינה לא תיכון בידי עוברי עבירה בשום פנים, ולא יהיה לה קיום כלל כ"ככיון דיונה" שכן לא יעשה הקב"ה את תורתו פלסתר, ובתורתו בפרשת "והיה אם שמוע" כתוב מפורש, שאם יפתה לבבם לסור מדרך התורה, יאבדו מהר מעל הארץ הטובה אשר נתן ה' להם.

הלכו התלמידים וחזרו על דבריו באזני רש"פ. מיד נענה ואמר: "בודאי הדברים כשלעצמם נכונים, דבר אלקינו יקום לעולם, **אך הכתוב מדבר רק באם ישתרשו בחטא ולא יתחרטו כלל, בעוד אנחנו אסירי תקוה שלאט לאט ישובו לאבינו שבשמים**..". ("שלוחא דרחמנא" עמוד 504)[7].

---

[1] עיין גליון 29 במדור "נבואות ה'" - "**ברגליה חריב וברגליה מתבניי**".

[2] - עיין בספר "והאיש משה" על הג"ר משה סולוביצ'יק זצוק"ל, (ח"א, עמ' קע"ג-ד): "נשאל רבינו אם ישנו יהודי שאינו שומר תורה ומצוות ומעוניין לעלות לארץ ישראל, אם להשתדל למנוע אותו מזה.. והשיבו שבלי ספק עדיף שיעלה לא"י אף אם אינו שומר תו"מ, כי יש לקוות שילדיו שיהיו יהודים יחזרו לשמור תו"מ, אבל אם ישאר בחו"ל וינשא לגויה, תפסק השלשלת ואין לו תקוה".

[3] עיין גליון 12 ב"דבר העורך" בהרחבה.
ובגליון 10 "מדברי רבותינו" על הגרי"ח זוננפלד, בד"ה "**לא לעשות חשבונות**" – "כי גדולים אלה ראו גם את הדור שלנו עם "הציונים".. ועל זה ענו להם יהושע וכלב.. ובהדי כבשי דרחמנא למה לנו..".
ובגליון 20 "מדברי רבותינו" על האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל, בד"ה "**והמקטרג משתיקין אותו**".
ובגליון 24 ב"מעניני הפרשה", וב"נבואות ה'" – "**מלכות אדום מגדלת את מלכות ישראל**".

[4] עיין גליון 31 ב"מדברי רבותינו", הערה 5 מהגרי"ח זוננפלד זיע"א: "ואני מאמין שכל חלוץ המשתתף בבנין הארץ, **תעמוד לו זכות ארץ ישראל שיחזור בתשובה**.."

[5] עיין גליון 26, ב"נבואות ה'" - "**גאולת בעתה - מכח הנהגת היחוד, לדבקים בארץ ישראל**".
ובגליון 32 ב"נבואות ה'" - "**שבועת ה' – כח יותר חזק מהמעשים טובים שבכל הדורות**".
ובגליון 20 "מדברי רבותינו" על האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זיע"א, בד"ה "**כשמגיע "רצון" מאת ה' לגאול את ישראל - שום קטרוג אינו עומד כנגדו**", ובד"ה "**אתה רוצה להטיל כללים על הקב"ה?!**"

[6] וכן מבואר ביחזקאל (לו, כג) "..**והבאתי אתכם אל אדמתכם**", ורק אח"כ "וזרקתי עליכם מים טהורים.. **ועשיתי את אשר בחוקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם**".
ועיין גליונות 22 – 23 ב"נבואות ה'" - "**גאולה ותשובה**".

[7] ביאור דבריו: לכאורה יש סתירה: ביחזקאל פרק ל"ו מבואר שקודם הקב"ה יביאם אל אדמתם, ואח"כ יחזירם בתשובה (וכמש"כ לעיל בד"ה "שמחה לארצך ואח"כ ותמלוך אתה ה' לבדך").
ומצד שני, כתוב בפרשת "והיה אם שמוע" ובעוד מקומות – שאם חוטאים גולים מארץ ישראל.
ועל זה מצאנו שתי תשובות:
א. גם כאשר הקב"ה מבטיח עונש, זה באופן כללי, אך כאשר יש להקב"ה סיבה מיוחדת, כגון שרוצה להביא הגאולה – הוא יכול ללכת נגד החוקים שחקק, וזהו "הנהגת היחוד", וכמו שנתבאר בארוכות ב"דעת תבונות" להרמח"ל סימן ל"ו. (וכמש"כ לעיל בד"ה "הנהגת היחוד").
ב. ב"והיה אם שמוע" כתוב (דברים יא, יז) "**ואבדתם מהרה** מעל הארץ הטובה", ואמרו חז"ל (גיטין פח, ב): "מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתי הוא". שהקב"ה ממתין לאחר הכניסה לארץ ישראל עם העוונות - שמונה מאות חמשים ושתים שנים, ורק אז הוא מגלה.
ואכן מובטח שלאחר הקיבוץ גלויות שהתחילה תוך כדי העוונות (כמבואר ביחזקאל ל"ו. וכנ"ל), לא תהיה כזו מציאות של "**ישיבה בארץ יותר מתתנ"ב שנים**" ביחד עם עוונות, כי לאחר הקיבוץ גלויות הקב"ה יעיר את לב ישראל לעשות תשובה - הרבה לפני שיעברו תתנ"ב שנים.

מעניני הפרשה
שייכות המקנה לקדושת א"י
דבר העורך
ההשתוקקות לבנין בית המקדש

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
המאיסה בגלות - מוסיפה גרים
מדברי רבותינו
הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל (חלק ב)

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 42 תמוז תשע"ז

מעניני הפרשה

פרשת מטות

שייכות המִקְנֶה לקדושת א"י

"וּמִקְנֶה רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד עָצוּם מְאֹד" (במדבר לב, א) ומטעם זה הם ביקשו ממשה רבינו שיתן להם את ארץ סיחון ועוג שב"עבר הירדן" לנחלתם - כי "אֶרֶץ מִקְנֶה הִוא, וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה".

ומשה רבינו הוכיחם בחריפות שלא מצאנו אצלו דוגמתה – שלא ישתמטו ממלחמת כיבוש ארץ כנען, ולא ימיסו את לב אחיהם מלצאת למלחמה, ולכן - "וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גִּדְרֹת צֹאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ. וַאֲנַחְנוּ נֵחָלֵץ חֻשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם הֲבִיאֹנֵם אֶל מְקוֹמָם.." (שם פסוקים טז – יז).

ומבואר שהם היו צריכים בקשה מיוחדת לבנות גדרות צאן, ואע"פ שמדובר בנחלתם שיכולים לעשות בה כחפצם, בכל זאת הם היו צריכים רשות לכך, משום שהבניה מעכבת את זמן המלחמה (עיין מהר"ם אלשיך).

וצ"ב, למה אכן הם לא נטלו עמם את הבהמות לארץ כנען למשך כל זמן המלחמה - כמו שעשו שאר השבטים, ומדוע היה כ"כ חשוב לבנות מיד גדרות צאן בעבר הירדן ולצורך זה לעכב את המלחמה.

◈◈◈

שבת וא"י כנגד האלף השביעי – והבהמות שייכות לקדושתן

וכדי לבא לתשובת הדבר - נקדים שלשה יסודות:

יסוד א:

כתוב (שמות כ, טז) "וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹקִים פֶּן נָמוּת", ומבואר בזוה"ק (בראשית כח, ב) שלאחר גלות מצרים – עם ישראל היו מזוככים מחטא אדם הראשון, והיו יכולים לקבל את "תורתו של אדם הראשון קודם החטא", שהיא **הפרי הפנימי**, והערב רב אמרו "וְאַל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹקִים" שהם רוצים רק את **הלבוש והקליפה הקדושה** של התורה. – ונמצא שהתורה שנמצאת עמנו היום – היא הלבוש והקליפה הקדושה של תורתו של אדה"ר קודם החטא.

במקביל לכך, זה ההבדל בין האדם לבהמות: האדם הוא **הפרי הפנימי** של הקדושה, והבהמות הטהורות הם **הלבוש והקליפה הקדושה** של האדם, וממילא, קודם "חטא אדה"ר" - האדם היה ראוי לעסוק בתורה העליונה שהיא **הפרי הפנימי**, ואילו הבהמות "היו במדרגת בני אדם עתה" ("אדיר במרום" להרמח"ל, עמוד ל) - והם היו ראויות לעסוק בתורה שניתנה לנו בהר סיני, תרי"ג מצוות, שהיא **הלבוש והקליפה הקדושה.**

ולאחר חטא אדם הראשון – "**ירד האדם למדריגת בהמה, ואז נצטוה בתרי"ג מצות,** והוא סוד: נמשל כבהמות נדמו.." ("אדיר במרום" שם), והבהמות ירדו עוד יותר נמוך, והן מופקעות מהמצוות.

ולעתיד לבא יחזרו הבהמות למדריגתן [ועיין רמד"ו (דברים, משנה למלך עמ' ר – רא) "וצוה לישראל לאכול מהם (=מהבהמות הטהורות) כדי לברר הניצוצות הקדושות מתוכן, **ולהעלותן מבחינת בעלי חיים אל בחינת המדבר.. ויתיצבו כמו לבוש אל הקדושה..**" (וע"ע ב"ספר הליקוטים" ח"א שם"ו, בד"ה "גם הבע"ח יקומו לתחיה לעתיד לבא").

◈

אמנם מצאנו שתי מצוות, שגם לאחר חטא אדם הראשון - הבהמות שייכות קצת למצוה. והן: **שבת וארץ ישראל.**

* **שבת** – מצות "שביתת בהמתו", הוא "**לפי שהם הלבושים של הקדושה**, וביום הקדושה הזה אפילו הלבושים עצמן נכללים בתוך הקדושה, ולא נשאר כלום מבחוץ". (רמ"ד וואלי שמות ח"א עמ' שו).

וכן "**שביתת עבדו ואמתו**", (עיין רמד"ו דברים ביאור משנה תורה עמ' סו). וכן "**שביתת כלים**" לבית שמאי (שבת יח, א. ובפירש"י): משום שגם **ממונו** בכלל "לבושי הקדושה", כמו בהמתו.

* **ארץ ישראל** – משה רבינו אמר לפרעה בזמן יציאת מצרים (שמות י, כו): "וְגַם מִקְנֵנוּ יֵלֵךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׁאֵר פַּרְסָה" – "שלא תשאר אצלו כלום מצד הקדושה, **ואפילו מן המדרגות התחתונות של בחינת הלבושים**, שהיא סוד ה'פרסה' של המקנה..". (רמד"ו שמות עמ' קמו).

כלומר, שצריך **שגם הבהמות שהן לבושי הקדושה – יכנסו לקדושת ארץ ישראל** [יציאת מצרים והכניסה לארץ ישראל – הם **בחינה אחת**, בבחינת "סור ומרע ועשה טוב", לצאת מטומאת מצרים – ולהיכנס לקדושת ארץ ישראל המקבילה לה. וכמש"כ (דברים ו, כג) "וְאוֹתָנוּ **הוֹצִיא מִשָּׁם - לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ** אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ"].

◈

עלה בידינו **ששבת וארץ ישראל** יוצאים מכלל המצוות – לענין שצריך **שגם הבהמות יכללו בתוך הקדושה.**

וטעם הדבר: משום **ששבת וארץ ישראל** יוצאים מכלל המצוות – לענין שהם כנגד האלף השביעי [**שבת** - ידוע, **ארץ ישראל** – כמש"א בהקדמת הזוהר דף א, א: "בארצנו דא יום שבת.."; וברמ"ד וואלי (ירמיהו עמ' תז): "ארץ ישראל היא בחינת שבת ממש". - ועיין "מעניני הפרשה" גליון 26].

וממילא, כמו **שבאלף השביעי** - הבהמות שהן לבושי הקדושה, יעלו למדריגת אדם כפי שהוא היום, עד שתהיינה מצוות בתרי"ג מצוות, כך לענין **שבת וארץ ישראל - שהם**

דבר העורך

בזמן שעלה למלוכה רחבעם בנו של שלמה המלך, מרדו בו ישראל והקימו את מלכות עשרת השבטים, כאשר באותה שעה הם אמרו לו "מה לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי לאהליך ישראל עתה ראה ביתך דוד". חז"ל מבארים שבאותה שעה הם מאסו בשלשה דברים **במלכות שמים [השכינה הקדושה], במלכות בית דוד, ובבית המקדש**, וזו היתה הסיבה לתחילת תהליך החורבן.

ועל כך מסיימים חז"ל "אמר רב שמעון בן מנסיא **אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן**, הה"ד (הושע ג, ה): אחר ישובו בני ישראל ובקשו **את ה' אלקיהם** - זו מלכות שמים, **ואת דוד מלכם** - כמשמעו, **ופחדו אל ה' ואל טובו** - זה בית המקדש כד"א (דברים ג) ההר הטוב הזה". (הובא ברש"י שם).

מבואר בדברי חז"ל שישנה בקשה נוספת כלפי "**מלכות בית דוד**" ו"**בנין ביהמ"ק**" - מה שלא נכלל בבקשת "**מלכות שמים**" דהיינו השכינה הקדושה. וצריך להבין, הרי "**מלכות בית דוד**" ו"**בנין ביהמ"ק**" - הם רק צינורות להעביר את זיו השכינה, וממילא הבקשה על מלכות בית דוד ובנין בית המקדש היא גם כן בקשה של מלכות שמים, ומדוע אומר התנא שיש כאן בקשה נוספת שאינה כלולה בבקשה של "מלכות שמים"?

*

אבל ביאור הדברים אנחנו יכולים ללמוד מהעולם הגשמי הנראה לעינינו. כאשר אדם אוכל פרי, התכלית היא שגופו יקבל את הויטמינים הנמצאים בתוך הפרי, שהם כביכול ה"נשמה" שלו, אבל הקב"ה חקק בטבע הבריאה שהגוף לא יכול לקלוט את הויטמנים האלו עד שהם יהיו בתוך הפרי וחלק ממנו.

כמו"כ כלל נוסף טבע הקב"ה, שהאוכל לא נספג בגוף כראוי אא"כ האדם אוכל מתוך תיאבון, ולא אם הוא אוכל בעל כרחו כמו מי שאוכל אבנים.

ומעתה נתאר לעצמינו שיבא אדם ויאמר, מאחר שתכלית "אכילת הפרי" הוא הויטמינים, ומאחר שתכלית התיאבון הוא בשביל שהאוכל יספג בגוף - א"כ מספיק שיש לי תיאבון רק לויטמינים, ולא לכללות הפרי.

אבל באמת טעות בידו, משום שאם אין תיאבון לכל הפרי - הרי זה כאילו הוא אכל את הויטמינים בלי הפרי, וכמו שא"א לאכול את הויטמינים בלי לאכול את הפרי - כך הגוף לא יכול לקלוט את הויטמינים כראוי, אם אין לו תיאבון לכל הפרי.

הדבר המקביל לתופעה הגשמית הנ"ל היא בקשת מלכות בית דוד ובנין בית המקדש. אמנם התכלית שלהם היא "הנשמה" שבהם - מלכות שמים, דהיינו השראת השכינה, אבל א"א להגיע למלכות שמים אלא דרך הצינורות האלו, וכמו שא"א לאכול את הויטמינים שנמצאים בפרי אלא ע"י אכילת הפרי ודווקא ע"י שאוכלים אותו עם תיאבון, כך א"א להגיע **ל"מלכות שמים" - אלא ע"י "מלכות בית דוד" ו"בנין בית המקדש"**, ודווקא מתוך השתוקקות אליהם.

ולכן כתב הרמח"ל (מאמר הגאולה) לגבי "מלכות בית דוד": "ועוד דבר אחר נכלל בתיקוני המשיח, והוא, היות נשמות כל ישראל נקשרות בעטרה שמזמנים למשיח, **ועל ידי זה נמצאת תאות כל העם אל רועם ואהבתם ואמונתם אליו גדולה מאד** וזה יהיה קיום השלוה והמנוחה כל הימים".

כל כך חשוב שתהיה "**תאות כל העם אל רועם..**", כי רק דרך ה"**ובקשו את דוד מלכם**" - זוכים שהשראת השכינה תיקלט כראוי בנשמתם.

וכמו כן כלפי בית המקדש נאמר "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד. **כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו** - ש"צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ **בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו**" ("חרדים" פנ"ט), "ולא יבא עת חנינה לציון, עד שבניה יחמדוה **בתכלית החמדה והתשוקה**" (רמ"ד וואלי, תהלים קו, כד). [וארץ ישראל היא התפשטות קדושתו של ביהמ"ק, וכמש"כ רמ"ד וואלי (דברים משנה למלך עמ' תמו): "..בית המקדש הוא הפרי והמוח הפנימי של ארץ ישראל"].

*

ענין האבילות על בית המקדש - אשר אנו נמצאים בתוכה - הוא **ענף מענין ה"בקשה והתשוקה" לבנין ביהמ"ק**, שכן האבלות מגיעה מתוך ההשתוקקות לבית המקדש. מי שמשתוקק וכוסף ואוהב דבר מסויים, והדבר הזה היה אצלו ונלקח ממנו - הוא **אָבֵל**, וכמו שאמרו "שמחו את ירושלים וגילו בה כל **אוהביה** - שישו אתה משוש **כל המתאבלים עליה**",

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 - 41

הרי ש**"אוהביה"** מקביל ל**"המתאבלים עליה"**.

***

חז"ל מספרים על שישים רבוא עיירות שהיו לינאי המלך ב"הר המלך" שבכל אחת ואחת מהם היו בה כיוצאי מצרים, חוץ משלש שהיו בהן כפליים כיוצאי מצריים, וכולם חרבו. ועל זה נאמר הפסוק **"בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב"**. (גיטין נז, ב).

ולאחר שמספרת הגמרא מספר מעשים המורים על גודל צדקתם של אנשי כפר סכניא [יעוי' במהר"ל חידושי אגדות שם שהיא היתה מ"הר המלך"], היא שואלת "א"ל אביי לרב יוסף **ומאחר דהוו צדיקים כולי האי מאי טעמא איענוש? א"ל משום דלא איאבול על ירושלים**, דכתיב שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה".

ולכאורה אינו מובן, הרי הם היו צדיקים גמורים, וכי משום שחסרה מהם **מעלה אחת** הם נענשו כל כך, עד כדי כך שהפסוק אומר עליהם "בלע ה' **ולא חמל"** שהקב"ה כלה אותם כביכול ככלי אין חפץ בו, ומדוע לא הועילה כל צדקתם?

אבל לפי הדברים הנ"ל מבואר היטב, שהרי תכלית קיום המצוות היא **"למען** תחיון ורביתם **ובאתם וירשתם את הארץ"** (דברים ח, ג), (והמלבי"ם בהקדמתו לספר ויקרא מ–36 עד 40), ולרשת את הארץ היינו שגם הנפש והנשמה של האדם יירשו את ארץ הקודש, שזה נעשה ע"י **התשוקה** לארץ ישראל וכנ"ל, וכיון שהם לא התאבלו על ירושלים, דהיינו שהם לא הרגישו **תשוקה** אליה, ממילא כל המצוות שלהם לא הביאו לתכלית, ולכן "בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב" - בבחינה מסויימת לא היה להקב"ה **חמלה וצורך בכל "נאות יעקב"** כשהם במצב כזה.

***

את ההתקשרות העצומה לבית המקדש אנחנו רואים אצל **דוד המלך**, שבמקומות רבים הוא מדבר על הכיסופין שלו לבית המקדש וכמו שאמר (תהלים פד) **"מה ידידות** משכנותיך ה' צבאות. **נכספה וגם כלתה נפשי** לחצרות ה'". ומתוך אותם הכיסופין הוא נשבע: "אם אבא באהל ביתי, אם אעלה על ערש יצועי - **עד אמצא מקום להי' משכנות לאביר יעקב"**. (תה"ל קלב). ומאידך, לפי הדרגה שלו היתה תביעה עליו ועל בני דורו על תביעת בנין בית המקדש, "כל אותן האוכלוסין שנפלו בימי דוד - **לא נפלו אלא ע"י שלא תבעו בנין בית המקדש...**" ("מדרש שמואל" סוף פ"ג).

*

גם בימינו אנחנו יכולים להתבונן בהנהגותיהם של גדולי ישראל שהיו קשורים **עד כלות הנפש** לבנין בית המקדש וארץ ישראל, אחד מהם היה הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל:

"במעון הפרטי הדל אשר רש"פ התגורר בו עם בני משפחתו, התנוססה מעל גבי הקיר בחדר האוכל - מול מקום מושבו אצל השולחן - באותיות גדולות שחורות, השבועה **"אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני"**. - **בכל הזמנים והעתים עמד ענין זה במרכז מחשבותיו.**

ההזדהות הנפשית שלו עם ציון וירושלים קיבלה כל מיני צורות ביטוי, לפעמים באישון לילה, בחדרי חדרים, **היה מתיישב על הריצפה ועורך "תיקון חצות" בבכיה גדולה כמי שמתו מוטל לפניו.** או כשלמד, לדוגמא, עם שומעי לקחו בתנ"ך את נבואות ישעיה בן אמוץ, הרי בכל פעם שהגיע **לפסוקים המדברים בצרות וחורבן ירושלים התייפח בבכי מר**, רווי יגון ושבר; וכשהגיע לפסוקי דנחמתא, שוב זלגו עיניו דמעות - אך הפעם היו אלו **דמעות של שמחה**" ("שלוחו של רחמנא" עמוד 263 – 264).

מספר אחד מתלמידיו: "בשיעורים אלה, יותר ממה שלימד רש"פ בדיבורים שהוציא מפיו, הרבה יותר לימד במה שלא הספיק לבטא בניב שפתיים, מכיון **שאחרי מלה אחת או שתיים גאו כל כך רגשותיו הסוערים, עד שהיה פורץ לעינינו בבכיה גדולה ו"נותן דמעיו כטל חרמון"** - כביטויו של ריה"ל - מרוב געגועים, מבלי שיהיה מסוגל להמשיך. משהו דומה ראינו אצלו לפעמים בעת שנקרא למפטיר, **והיה מרטיב את הסידור בדמעותיו, כשהגיע לברכה המתחלת "רחם על ציון כי היא בית חיינו...".**

"בכלל", מוסיף ומדגיש תלמיד ותיק, "אין להשוות את מה שקוראים בספר על "ציון" ו"ירושלים" עם מה שראינו אצל רבי שרגא פייבל עין בעין. ראה ראינו לפנינו אדם בצלמנו כדמותנו, אשר המלה "ציון" או "ירושלים" מוציאה אותו - בלי שום גוזמא - משיווי משקלו, **בבחינת "כי חולת אהבה אני".** (של"ך עמוד 272).

*

חייו ומותו, בריאותו וחוליו - תלויים היו בשלום ציון וירושלים:

"התקף הלב הראשון שפקד אותו, התרחש ביום החורבן תשעה באב, כשקראוהו ב"בית מדרש עליון" לעלות לתורה ל"מפטיר", **ופרץ של דמעות שטף את פניו. כשהגיע אז רש"פ לברכת "רחם על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע במהרה בימינו",** נתקף בהתרגשות עזה ביותר, עד שכמעט קרס תחתיו.. (שם עמוד 272).

התקף הלב האחרון, אשר ממנו לא קם, ג"כ היה בהקשר לציון וירושלים:

"ביום הששי עש"ק לסדר "אם בחוקותי תלכו", י"ט באייר תש"ח, נפלה העיר העתיקה ירושלים ו"הכותל המערבי" בידי הערבים... באותו ליל שבת קודש פרשת "בחוקותי", כאשר השלים במעונו את סעודת הלילה וברך ברכת המזון, **כשהגיע רש"פ למלים "רחם נא ה' אלקינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך..." התפרץ בבכי נורא מבלי שיוכל להירגע** עד שקרס ארצה מתעלף. הרופאים שהוזעקו מיד אליו, איבחנו שלקה בהתקף לב קשה.. לאחר שסבל יסורים של אהבה עוד כשלושה חדשים ומחצה, תמה ונשלמה מסכת חייו. (שם עמוד 506).

אשרי המחכה ויגיע לימים (דניאל יב, יב). במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה, העורך

מעין האלף השביעי – הבהמות עולות למַעְיַן "מדריגת אדם כפי שהוא היום", שיש להם קצת שייכות לקדושת המצוה, כפי הגדרים שהתורה קבעה.

◈◈◈

כניסת הבהמות בתוך הקדושה – היא שלימות האדם עצמו

יסוד ב'

כתוב (בראשית לג, יז – יח) "וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת **וְלִמְקֻנֵהוּ** עָשָׂה סֻכֹּת.. וַיָּבֹא יַעֲקֹב **שָׁלֵם**..".

ומבארים חז"ל (זוה"ק קעב, ב): **שכיון ש"וַיַּעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה"** - שנתדבק בשכינה וגופה ארץ ישראל [עיין זוה"ח חקת (פה, ב): "והארץ אזכור - ארעא קדישא - סוכת דוד"], **- לכן "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם"** – שנעשה האדם השלם, כי השכינה היא **שלימה**, ומי שמתדבק בה - נעשה האדם **השלם.**

וממשיכים חז"ל ומבארים בזה את הכתוב (תהלים עו, ג) "וַיְהִי **בְשָׁלֵם - סֻכּוֹ**", שמי שמתדבק **בסוכו ובציון** - נעשה **שלם.**

והוסיף הגר"א ("הגאון החסיד מוילנא" עמוד למן–ז. – ועיין השלמת דבריו בגליון 37 ב"מדברי רבותינו"): "**כי שתי המצוות שאדם נכנס בהן שלם בכל גופו, הן סוכה וארץ ישראל**".

וזהו משום שיש כלל **"שהדומה מתדבק בדומה"** (עיין רמ"ל וחלי ויקהל עמ' רי"ז), ולכן כדי שהשכינה **השלימה** תשרה על האדם – צריך שהוא יהיה **"האדם השלם"** (עיין זוה"ק ויקהל קפ ב – קפא: "דכך ה"י מ, ב, ב; מסילת ישרים פ"ח: "המלא השלם ימשך יזכה לדבק בבוראו והשלם..").

ובכדי שהוא יהיה **האדם השלם** – צריך שהוא **יכנס בכל גופו בשלימות לא"י**.

◈

ועפ"י היסוד הראשון, **שמקנהו וממונו** של האדם הם **"לבושו"** - נבין למה מקנהו וממונו של יעקב אבינו, הוזכרו כאן - הן לענין **הפעולות** שעשה כדי לידבק בשכינה, והן לענין **השלימות** שקנה מדביקותו בשכינה:

לענין הפעולות שעשה כדי לידבק בשכינה – כתוב **"וְלִמְקֻנֵהוּ** עָשָׂה סֻכֹּת", שגם את הבהמות - שהן הלבושים שלו – הכניס לסוכה ולציון, וזה סעיף בענין "שצריך שאדם יכנס בהן שלם בכל גופו" - שזה כולל לבושו, דהיינו מקנהו.

לענין השלימות שקנה מדביקותו בשכינה – כתוב "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם", ודרשו חז"ל (שבת לג, ב) "שלם בגופו **שלם בממונו**..", השלימות של ממונו זה השלימות **של האדם עצמו**, "וַיָּבֹא יַעֲקֹב – **עצמו** - שָׁלֵם", כאשר "**בממונו**" יש שלימות.

◈◈◈

שורש נשמת בני גד – בעבר הירדן

יסוד ג:

בפרשת פנחס מוזכרת חלוקת הארץ לשבטים, וכמש"כ (במדבר כו, נג) "לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת". ומבואר שישנו ענין מיוחד שכל שבט יהיה בנחלה מיוחדת לו.

והטעם - ביאר רמ"ד וואלי (במדבר עמ' רעט; שלט), משום שארץ ישראל היא **גוף השכינה** - אשר היא [-השכינה] המרכז של כל **שרשי נשמות ישראל**, וכל חלק שבא"י - הוא גוף ל"שורש נשמה" של יהודי, ולכן כל יהודי צריך לשבת בחלק בארץ – שהוא הגוף של שורש נשמתו, ומשם הוא יינק את חיותו, ויצליח במעשיו. [ועיין "שיחות לספר ויקרא" להגאון ר' אביגדר נבנצל שליט"א (עמ' שיד–טו): "..שאותן ד' אמות שיש לכל יחיד בארץ ישראל - **שייך לשורש נשמתו העליון.. ונשמתו דבוקה ואחוזה בחלקת קרקע זו**..".].

ואומר רמ"ד וואלי (במדבר עמוד שכח–ט. ועיי"ש עמוד שלח): שהגוף של "שורש נשמתם" של בני גד ובני ראובן - היה בעבר הירדן, וכמו שאמר להם משה, שאם הם יצליחו במלחמה בנקל "**שיתקיים 'וְנִכְבְּשָׁה' הָאָרֶץ... כאילו נכבשת מעצמה בלי שום יגיעה ועמל**" - סימן שאכן שורש נשמתן בעבר הירדן.

◈◈◈

מקום "טפם ומקניהם" – בחלק "שורש נשמתם"

ולאחר שנתבארו ג' היסודות הנ"ל - תתיישב הקושיא שפתחנו בה, למה בני גד היו צריכים לבנות גדרות צאן, אע"פ שזה מעכב את זמן המלחמה?

התשובה: משום שהמקום - שהוא **הגוף** של "שורש נשמת בני גד" – הוא עבר הירדן [כמו ביסוד ג'], וממילא הוא ג"כ **הגוף** של "שורש לבוש נשמתם" דהיינו בהמתם. ולכן היה נצרך שבני גד יקבעו את דירת בהמתם ב"עבר הירדן" בהקדם האפשרי, הן מצד שזו **שלימות בהמתם** [כמו ביסוד א']. והן מצד ששלימות בהמתם - היא שלימותם של **בני גד עצמם** [כמו ביסוד ב'].

ואדרבה, דווקא פעולה זו שמעכבת עכשיו את זמן המלחמה, משום שלוקח זמן לבנות גדרות צאן בעבר הירדן – הרי שדווקא פעולה זו תסייע להם אח"כ למהר את ההצלחה בשעת המלחמה, משום שע"י ש"לבושי נשמתם" דרים במקום שורש נשמתם - עי"ז "שורש נשמתם" יסייע להם במלחמה. [כמו שהובא ביסוד ג'].

◈

וקל וחומר שנצרך שיבנו **ערים לטפם** בעבר הירדן, שהרי "הכל מעלין לארץ ישראל.. לירושלים.." (כתובות קי, ב), "**את כל בני ביתו** אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים". (שם"ר). וזה לא רק בכדי שבני ביתו יסייעו **לו** לעלות לארץ ישראל, אלא **ששלימות בני ביתו** שהם חלקי נשמתו – **היא השלימות שלו עצמו.**

◈

ובבחינה יותר רחבה, **כל עם ישראל** הם חלקי נשמתו של כל יחיד מישראל, ועלייתם לא"י – היא **השלימות שלו עצמו**, וממילא, רק כאשר כל ישראל יעלו לא"י - יתקיים בשלימות בכל אחד מהם: **"וַיְהִי בְשָׁלֵם – סֻכּוֹ, וּמְעוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן".**

תמצית המאמר

קושיא: למה "בני גד וראובן" בנו גדרות צאן למקניהם בעבר הירדן, למרות שזה מעכב את זמן המלחמה?

תשובה: עפ"י ג' יסודות: **א.** הבהמות "לבושי האדם", ולעתיד לבא יתחייבו בתרי"ג מצוות * ולכן יש לבהמות שייכות לקדושת מצוות שהם מעין האלף השביעי [שבת ואי"ן].

ב. יעקב הכניס בהמותיו לסוכה שהיא בחינת א"י * כי שלימות לבושיו הוא חלק משלימותו * ורק אז "ויבא יעקב שלם".

ג. הנחלה של כל יחיד בארץ – היא הגוף של "שורש נשמתו" המסייע לו בעבודת ה' * ושורש נשמתם של בני גד "ולבושיהם" היה בעבר הירדן.

ומעתה מיושב: דירת בהמותיהם בעבר הירדן – שהוא שלימות בהמותיהם – הוא ג"כ שלימות עצמם * וממילא אדרבה, זה יגרום ש"שורש נשמתם" יסייע להם להצליח יותר מהר במלחמה.

נבואות ה' לאחרית הימים

המאיסה בגלות – מוסיפה גרים

"וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶעֱנֶה נְאֻם ה' אֶעֱנֶה אֶת הַשָּׁמָיִם וְהֵם יַעֲנוּ אֶת הָאָרֶץ. וְהָאָרֶץ תַּעֲנֶה אֶת הַדָּגָן וְאֶת הַתִּירוֹשׁ וְאֶת הַיִּצְהָר וְהֵם יַעֲנוּ אֶת יִזְרְעֶאל. **וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ**..". (הושע ב, כג–כה)

ואחז"ל (פסחים פז, ב): "ואמר רבי אלעזר: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות **אלא כדי שיתוספו עליהם גרים**, שנאמר 'וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ'. כלום אדם זורע סאה - אלא להכניס כמה כורין".

◈

גרי הצדק הם אוצר יקר וחשוב לישראל, ולא לחינם הקב"ה ציוונו - "**וַאֲהַבְתֶּם אֶת הַגֵּר**" (דברים י, יט), משה רבינו אמר ליתרו: "וְהָיִיתָ לָּנוּ לְעֵינָיִם" (במדבר י, לא) - "שתהא **חביב עלינו כגלגל עינים**, שנאמר ואהבתם את הגר" (ספרי בהעלותך פיסקא פ).

בתפילת שמונה עשרה אומרים: "עַל הַצַּדִּיקִים, וְעַל הַחֲסִידִים.. **וְעַל גֵּרֵי הַצֶּדֶק**, וְעָלֵינוּ, יֶהֱמוּ נָא רַחֲמֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ..". לפני "**וְעָלֵינוּ**" – כלל ישראל מן השורה – מזכירים את **המובחרים שבישראל**: "הַצַּדִּיקִים.. הַחֲסִידִים..", ובין המובחרים הם "**גֵּרֵי הַצֶּדֶק**".

"**חביב הגר לפני הקב"ה מן אותן אוכלוסין שעמדו על הר סיני**.." (תנחומא לך לך, ו), "**שהגר למעלה מן הישראל**.." (חומש הגר"א שמות יח, י), "..כי על ידי עסק התורה יכולים [הגרים] להשתוות אליהם [לישראל], **וגם להתעלות יותר מהם**". (רמ"ד וואלי שמות ח"א עמ' קפא. – וע"ע בילקוט ישעיהו רמז תנט. – וע"ע ב"נחלת ה'" גליון 35).

◈

וזהו שאמרו חז"ל, שכל הגלויות היו כדאיות לפני הקב"ה – רק בשביל שעם ישראל יזכו בגרי הצדק, ולומדים את זה מהכתוב "'וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ'. כלום אדם זורע סאה - אלא להכניס כמה כורין".

ולכאורה משמע שמש"כ "וּזְרַעְתִּיהָ לִּי **בָּאָרֶץ**" - מדובר על **אדמת חו"ל**, שהקב"ה זורע את ישראל באדמת חו"ל, ומזה צומחים הגרים.

ולפי"ז קשה על פירש"י (הושע שם) שכתב: "וזרעתיה לי. כזורע סאה להכניס כמה כורין - כן יתוספו עליהן **בארץ ישראל** כמה גרים".

ובאמת שכפירש"י - **כן משמע מכל מהלך הכתוב**, שהרי כל הנבואות הטובות שנאמרו שם על הארץ, שתענה את הדגן ואת התירוש וכו' - בוודאי נאמרו על **ארץ ישראל**. וא"כ גם המשך הכתוב "וּזְרַעְתִּיהָ לִּי **בָּאָרֶץ**" – מדבר על **ארץ ישראל**.

ואכן כך מתרגם התרגום: "וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ - וַאֲקַיְמִנְכוֹן קֳדָמַי **בְּאַרְעָא בֵּית שְׁכִנְתִּי**".

וכן דרשו (במדבר רבה ט, מח): "..וְנִזְרְעָה זָרַע, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל הַכְּשֵׁרִים **שֶׁזַּרְעָם נִכְנַס לָאָרֶץ**, כְּמָא דְּתֵימָא (הושע ב, כה): וּזְרַעְתִּיהָ לִּי **בָּאָרֶץ**..".

◈◈◈

הסבל מ"עץ הדעת" – מביא לתיקונו

ונבא לבאר הדבר עפ"י כמה יסודות:

יסוד א:

יש שני מהלכים [הנצרכים יחדיו] כדי לתקן את חטא עץ הדעת:

א. לעמול להתרחק מעץ הדעת.

ב. יש חלקים שאינם תלויים בבחירתו של האדם, והקב"ה מכניס את האדם בעל כרחו לתוך עץ הדעת, כדי שיטעם כמה רע הוא עץ הדעת, והתכלית של זה הוא – שישיב ללבו, כמה צדק ה' שציוה שלא לאכול מעץ הדעת, וכך הוא יגלה את יחוד ה', וזה יתקן את חטא "עץ הדעת", וזה סוג התיקון שמבואר בשמות רבה (ז, ד): "..שֶׁקִּלּוּסוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹלֶה מִגֵּיהִנֹּם מִפִּי הָרְשָׁעִים [שאומרים] **יָפֶה לִמַּדְתָּ, יָפֶה הוֹרֵיתָ**" (עיין "אדיר במרום" עמ' תיד; וברמ"ד וואלי במדבר עמ' שמא–ב).

תמצית המאמר

קושיא: הגמרא לומדת **שהגלות** מוסיפה גרים – מדכתיב 'וּזְרַעְתִּיהָ לִּי **בָּאָרֶץ**'. וקשה שהרי הכתוב הולך על **ארץ ישראל**?

תשובה: הגלות מוסיפה גרים - רק כאשר היא גורמת **למאוס בחו"ל ולחזור לארץ ישראל.**

◈◈◈

"עץ הדעת" – הבליע את "לבושי הקדושה" בסט"א

יסוד ב:

לאחר שאדה"ר אכל מעץ הדעת – "לבושי נשמתו" [שהם **טובים** וקדושים], נפלו ונבלעו בתוך הסט"א, ועי"ז נעשו גויים, והתיקון הוא כשמתגיירים מהם גרים, שהוא בירור הלבושים מתוך הסט"א ("אדיר במרום" להרמח"ל עמוד תס"ט).

ולאחר התיקון הם חוזרים להיות "**לבושים קדושים** של נשמתו", וכמו שאמרו בזוה"ק (משפטים לח, ב. מתורגם):

"מִי שֶׁנּוֹטֵל וְאוֹחֵז בְּנִכְסֵי הַגֵּר בַּתְּחִלָּה, זוֹכֶה בָהֶם. אַף כָּךְ כָּל אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת.. יוֹצְאוֹת לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בְּגַן עֵדֶן, וּפוֹגְעוֹת בְּאוֹתָן **נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים.. וּמִתְלַבְּשִׁים בָּהֶם** וְעוֹלִים".

◈◈◈

כשבורחים מהגלות לא"י – מוכיחים שסבלו מ"עץ הדעת", ומתווספים גרים

יסוד ג:

עפ"י שני היסודות הקודמים – נבין את ענין הגלות, והיינו שהקב"ה לוקח את השכינה וישראל, ומערב ומבליע אותם בחו"ל ארץ הסט"א, וכמש"כ (ויקרא כו, לח) "וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם **וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם**" - שזה ממש אותו הענין של "עץ הדעת" שהסט"א בלעה את "לבושי הנשמות" שבאדם הראשון, וזהו שאמרו (תיקוני זוהר, תס"ט, דף לז, ב): "ובזמנא דישראל אינון **בגלותא** כאלו הוו מעורבין **באילנא דטוב ורע**..". (וע"ע תיקוני זוהר תי"ט, דף מב, א).

והטעם להנהגה זו – הוא כנ"ל [ביסוד א'], כדי **שיטעמו ויראו כי רע לא לשמוע לה', שיראו כמה קלקול יש בכך שהסט"א בולעת נשמות קדושות**, ויודו להקב"ה כמה הוא צדק במה שאמר לא לאכול מעץ הדעת.

וההודאה הזו תתקן את חטא "עץ הדעת", דהיינו שמזה יצא פעולה הפוכה מ"עץ הדעת טוב ורע" - שיתבררו ויתפרדו נשמות הגרים שנבלעו בתוך הסט"א, ויחזרו להיות לבושים קדושים. וכמש"כ (איוב כ, טו) "**חַיִל בָּלַע** וַיְקִאֶנּוּ".

[ועדמש"כ רמ"ד וואלי בפירושו ליחזקאל (עמ' קנ"ו): "..שראה הקב"ה שאין תקנה לישראל כי אם **בהגלותם בין הגוים**.. כי המואס בחיים המתוקים צריך **שיסבול את המרים, כדי שיכיר ההפרש שביניהם** ויחזור לבקש את המתוקים.."].

◈

ומעתה תתיישב קושייתנו כיצד כתוב **שהגלות** היא זו שגורמת שיתווספו הגרים, ומצד שני לומדים את זה ממש"כ "וזרעתיה לי **בארץ**" [ישראל].

ולהנ"ל הוא מבואר, שהרי מה שהגלות מוסיפה גרים – הוא משום שהגלות גורמת לישראל למאוס בחו"ל, ולהכיר בכך שהגלות זה דבר רע, **וּבַמֶּה יִוָּדַע אֵפוֹא שישראל מכירים שהגלות זה רע? – הֲלוֹא כשיטרחו לברוח לארץ ישראל מרוב מאיסות הגלות**. וזהו שלומדת הגמ' מהכתוב "וּזְרַעְתִּיהָ לִּי **בָּאָרֶץ**", שתיקון הגלות, שיתבררו נשמות הגרים מתוך הסט"א – הוא דוקא כשישראל ימאסו בגלות **ויחזרו לארץ ישראל.**

הטעם שבני גד בחרו את "עבר הירדן"

כתוב בפרשת השבוע (במדבר לב, א) "**וּמִקְנֶה רַב** הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת אֶרֶץ גִּלְעָד **וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה**" וכו'. ומבואר שהטעם שבני גד בחרו את "עבר הירדן" - היה משום שהוא מקום מרעה לבהמות.

וקשה, שבפרשת "וזאת הברכה" כתוב (דברים לג, כ–כא): "וּלְגָד אָמַר.. וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ [ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ], **כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן** [כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה. רש"י]. (ועיין סוטה יג, ב).

וא"כ מבואר שהטעם שבני גד בחרו את "עבר הירדן" – הוא משום השכנות למשה רבינו.

◈◈◈

משה נקבר בעבר הירדן – לברר "גרי צדק"

וי"ל, שהנה נתבאר לעיל, **שהגלות מבררת ומוציאה את הגרים שנבלעו בסט"א** מחמת חטא "עץ הדעת". וזה ג"כ הענין שמשה רבינו נקבר בחו"ל - כדי לברר את הגרים בירור אחר בירור, ולהוציאם מהסט"א.

כלומר, שלא כבראשונה, בגלות מצרים, שמשה רבינו בירר והוציא משם את ה"ערב רב", וכמש"כ (שמות יב,לח) "וְגַם עֵרֶב רַב עָלָה אִתָּם". ופירש"י: "ערב רב. תערובות אומות של גרים". (ועיין כל"ח ברכות ט, ב: "וינכלו את מצרים.."), שהערב רב הם מהסוג של "גרי אריות" שלא נתגיירו מאהבה ומיראה (עיין יבמות כד, ב), אלא עכשיו משה גלה שוב, ונקבר בחו"ל, כדי לברר ולנפות בי"ג נפה, עד הבירור הסופי, שיהיו "גרי צדק" שמתגיירים מאהבה ויראה (עיין זוה"ק בראשית דף כה, א).

◈◈◈

עבר הירדן "לבוש הקדושה" – מסייע לתקן "לבושי הקדושה"

והנה כתב הגר"א (חומש הגר"א, במדבר עמ' תכח): "..**ועבר הירדן** הוא מבחינת **נוגה**, שהיא חוץ לארץ, ונתקרבה להיות מארץ ישראל". והנה לגבי "קליפת נוגה" כתב רמ"ד וואלי (ויקרא עמ' קכה): "..**קליפת נוגה** שנתקנת ונכנסת בתוך הקדושה... **ושרשם של כל הגרים המתיהדים משרשה של זאת הקליפה**". ומדברי שניהם עולה, ש"**עבר הירדן**" הוא בבחינת "**גוי שנתגייר**". והוא בבחינת "**לבושי הקדושה**" של ארץ ישראל (ע"ע רמד"ו, במדבר עמוד שכ"ב–ג).

תמצית המאמר

קושיא: בפרשת מטות מבואר שבני גד בחרו ב"עבר הירדן" - **משום שהוא "מקום מקנה"**, ואילו בפרשת "וזאת הברכה" מבואר שהוא **משום השכנות למשה?**

תשובה: הם רצו בשכנות למשה שיסייע להם בתיקון "**לבושי הקדושה**".

ומעתה מובן למה משה נקבר מחוץ לא"י [כלומר ש"עבר הירדן" הוא חוץ לארץ כנען ש"מקודשת מעבר הירדן" (במדבר רבה ז, ח. – ועיין זוה"ק נשא קכה,ב; כי תצא רעט–רפ)], שהנה כפי שביארנו ב"מעניני הפרשה", כל נחלה שאדם מקבל בא"י – מתאימה לשורש נשמתו ולתפקידו. וא"כ "**עבר הירדן" שהוא בחינת "לבוש הקדושה" - מתאים לכל אלו שתפקידם לברר את "לבושי הקדושה"**, דהיינו משה בקבורתו מתקן שם את הגרים שהם "לבושי נשמות ישראל" וכנ"ל, ובני גד ובני ראובן מתקנים את הבהמות, שהם "לבושי הקדושה" [וכפי שנתבאר ב"מעניני הפרשה"].

◈

ומעתה מיושבת הקושיא שהקשינו – שמצד אחד מבואר שבני גד בחרו נחלתם בעבר הירדן **בגלל שהוא מקום מקנה**, ומצד שני מבואר שהוא **בגלל שכנותו של משה.**

אמנם שני הדברים אחד הם: שבני גד וראובן רצו להיות בשכנותו של משה, הקבור בעבר הירדן שהוא "**לבוש הקדושה**" של ארץ ישראל, ושם הוא מתקן את הגרים שהם "**לבושי הקדושה**" - כדי לקבל ממנו סיוע בתפקידם לתקן את מקניהם, שהם "**לבושי הקדושה**".

◈

"וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עָם - בראש הגרים"

וכל זה כלול בדברי הכתוב (דברים לג, כא):

"**וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן**" - שבני גד בחרו את ארץ סיחון ועוג, כי זה בשכינות לקבורת משה.

"**וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עָם**" - שתכלית קבורת משה שם, הוא בכדי **שיבא בראש הגרים שתיקן בקבורתו בחו"ל**.

[והוא עד"מ שלומדים מפסוק זה, שמשה יבוא לא"י בראש "דור המדבר" שיקומו לתחיה בזכותו. (דברים רבה ב, ט)].

"**צִדְקַת ה' עָשָׂה**" – שתיקן את ה"גרי **צדק**", ששרשם תחת כנפי השכינה הנקראת "**צדקת ה'**". (הקדמת הזוה"ק דף יג,א; רמד"ו דברים, משנה למלך, עמוד ת"ל).

"**וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל**" – ומלבד זאת הוא תיקן את ישראל ששרשם ב"עץ החיים" הנקרא "**משפט**" [(זוה"ק שם). - עץ החיים הוא עד"א (זוה"ק בראשית כז, א) הנקרא **משפט** (הקדמת ת"ז יז, א)].

מדברי רבותינו

הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל – מייסד ומנהל רוחני בישיבת "תורה ודעת" – חלק ב' [1]

תורה בארץ ישראל

יומיים או שלושה לפני פטירתו, כשעמד לפניו חתנו החביב רבי אלכסנדר לינטשנר, פנה אליו: "הרי ידעת כמה יקר בעיני מפעל "תורה ומסורה", הרי הוא ה"ליבלינג" (= ילד שעשועים) שלי, ומן הראוי שישגיחו עליו שימשיך ויגדל הלאה ... בכל זאת מבקש אני ממך, **אנא עשה מה בשביל חינוך הנוער לתורה בארץ ישראל ... זוהי חובתנו הראשונה במעלה ... עוד לא פעלנו מאומה בשביל ארץ ישראל ..."** ("שלוחא דרחמנא" עמוד 509. – וראה בהמשך שם, איך שדבריו עשו פירות ופירי פירות בארץ ישראל).

◈◈◈

תיקון חטא המרגלים

"הוא היה אומר": "שכשם שהמרגלים **מאסו** בארץ חמדה, מבלי להעריכה, כך גם צריך להיות עכשיו התיקון מצדנו: מבלי כל הערכה שכלית, אלא **מכח משיכה טבעית, אהבת נפש,** ככתוב בספר תהלים: "כי **רצו** עבדיך את אבניה", ואין טעם ברצון..." ("שלוחא דרחמנא" עמוד 272).

◈◈◈

צפה "לרגלו" של משיח

כסלו תש"ח, נפל דבר בעולם היהודי: בעצרת האו"מ החליטו ביום ש"ק פרשת וישלח, ט"ז בכסלו, לאשר הקמת מדינה יהודית בא"י.. כאיש ההלכה הגיב רש"פ על המאורע בשעת "רעוא דרעוין" בשבח ובהודיה לאלקים הטוב והמיטיב. ("שד"ר" עמוד 498 - ועיין בגליון קודם).

מדינה זו, הסביר, היא כדוגמת תינוק שנולד זה עתה. ואמנם יש מי שמגיח מבטן אמו בלידה רגילה, כשהראש יוצא תחילה, ויש **מי שבא לעולם בלידה הפוכה, כשהרגליים יוצאות תחילה**; זוהי בהחלט לידה קשה והרת סכנות, זוהי לידה שלא בדרך טבעית, **אך גם בלידה כזאת עשוי הילוד לצמוח ולגדול, ברחמי שמים, אדם בר-קיימא.** לאמור: גורלו של ילוד כזה לא נחרץ מראש למות, ועתידו מותנה באופן התפתחותו.

נכון, המשיך, **שהמדינה לא יצאה עם הראש תחילה, דהיינו שגדולים וכשרים בשישראל מתווים את דרכה; המצב הוא הפוך, ה"רגליים" יצאו ראשונה,** אבל גם ב"לידה" כזאת הדבר אפשרי שישתלשל ממנה "יצור" טוב ויפה. ומי יודע? אפשר לכך נתכוונו חז"ל באמרם (ילקוט שמעוני, עמוס תקמ"ט): "אם ראית דור מחרף ומגדף, צפה **לרגלו** של משיח...". ("שד"ר" עמוד 500)[2].

◈◈◈

קיום "נדחי ישראל יכנס", והצלה מהתבוללות

אף לתלמידים מן ה"מתיבתא" שבאו לשאול את פיו, איך להתייחס לתופעה החדשה מבחינה השקפתית? ענה ואמר: "מסתבר, שבנסיבות החדשות, דהיינו כשתהיה ליהודים מדינה בא"י, ייקל - כביכול - להתגשם **היעוד הנבואי "נדחי ישראל יכנס".** [ועוד] זה יעזור ליהודים תועים ונדחים באפסי תבל, להיזכר שהם יהודים, **ולהינצל מהתבוללות.** ("שד"ר" עמוד 500 – 501)[3].

◈◈◈

כבשי דרחמנא

לשאלה נוספת, מדוע נתנו לנו משמים את המתנה הזאת מידי הגויים, ובתיווכם של עוברי עבירה? השיב רש"פ: "**אלו כבשי דרחמנא, זוהי בחינת "דודי שלח ידו מן החור".** [ושם בהערה 11: השוה מדרש רבה שהש"ר (ה, ד): "וכי מה טיבו של חור זה, להיות מגדל שרצים? אלא כך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבש"ע, כל נסים שעשית לי ע"י כורש, **לא היה מוטב לעשותן לי ע"י דניאל וע"י אדם צדיק?!"** (עיין ר"ה ד, א שכורש החמיץ)].

יתכן שהקב"ה מושיט להם עכשיו חוט הצלה להיאחז בו, לבלתי ידח ממנו נדח, אלא שעדיין הדבר תלוי ועומד אם אכן ישכילו לתפוס את החוט ויאחזו בו...".

"כמו כן יתכן", הוסיף, "שהעולם כולו אביד את זכות קיומו, אחרי עמידתו מנגד בימי השמדת ששה מיליון יהודים, **והיה חסד הבורא ית"ש על עולמו שזימן לאומות דבר טוב לעשותו - להשיב לעם ישראל את ארצו אשר נגזלה ממנו לפני קרוב לאלפיים שנה** - כדי שלא להחזירו לתוהו ובוהו. "ורחמיו על כל מעשיו" מתבטא אף בזאת, שכל אחד מברואי השם ניתנת לו ההזדמנות לפעול דבר טוב, שבזכותו העולם מתקיים. ("שד"ר" עמוד 501)[4].

◈

הקב"ה זיכה את כולם לעסוק בגאולת א"י – שתהי' להם זכות לחזור בתשובה

"הבה נזכור" המשיך והסביר, שבעוה"ר האידנא רוב העם היהודי אינו שומר תורה ומצוות. **ומה גורלו? מה יהיה בסופו? כלום יסופו וילכו לאיבוד? חס וחלילה!** הלא זו מדרכי ה' הנסתרות, לשתף יהודים כאלה בתהליכים היסטוריים גורליים, ולעשותם שלוחי ההשגחה העליונה לתשועת ישראל, כדי שיחזרו לבסוף אל שרשם בקודש. הלא בנפש כל יהודי פנימה מהבהב ניצוץ קדוש, הנקודה הפנימית ("דאס פינטעלע איד"), שלא רכש אותה בחריצותו וביזמתו שלו, כי אם זכה בה ירושה ונחלה ממורשת אבות, ולכן אינה מותנית כלל בבחירתו החפשית.

לכל יהודי שני פנים: האחד כאדם יחיד, והשני כחלק בלתי נפרד מכלל ישראל. אם את חלקו כיחיד ביכלתו להפסיד בידים, הנה זה האחרון משתמר בקרבו כל עוד שאינו משחית לחלוטין את פנימיות נפשו, ועדיין יש לו חלק באלקי ישראל; ואילו משעבר ח"ו את קו התחום הזה, והופך להיות שונא ישראל, או אז אבד ממנו גם הזיק האחרון של עם-סגולה ונכרת משרשו.

והנה רואים אנו, כי אנשים אלה עדיין לא איבדו כליל את הקשר החי עם כנסת ישראל, וההשגחה העליונה מחוננת אותם בזכיה לעסוק בגאולת א"י, ועל ידי כך לא יצאו מכלל ישראל. ("שלוחא דרחמנא" עמוד 501)[5].

◈

הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל [בימין התמונה - מאחורי הג"ר ראובן גרוזובסקי זצוק"ל]

בעקבתא דמשיחא – העליה לא"י כן תצלח

והיה מסתייע ותומך יתדותיו, בבואו לנמק עמדתו בסוגיא קשה זו, בדברי הרה"ק רבי צדוק הכהן זצ"ל מלובלין, שכתב בספרו "צדקת הצדיק" על הכתוב מפרשת שלח "והיא לא תצלח", כהאי לישנא: "נראה שעצה היא, אלא שלא תצלח. ודייק **והיא,** שבכל מקום דרשו רז"ל: היא ולא אחרת; **שיש זמן אחר שמצליח, והוא זמננו זה שהוא עקבי משיחא**". ("שד"ר" עמ' 503 – 504).

◈

הנהגת היחוד

כן הסתייע מדברי רבינו משה חיים לוצאטו זצ"ל בספרו "דעת תבונות" (סימן ל"ו), **בענין גילוי יחודו ית"ש,** אשר לפיהם יש זמן בעקבות משיחא, שבו אין הקב"ה מנהג עולמו בהנהגת שכר ועונש, וממילא אין השתלשלות המאורעות תלויה אז באם הדור זכאי או חייב, ודי בזה לחכימא. ("שד"ר" עמ' 504)[6].

◈◈◈

"שמחה לארצך" ואח"כ "ותמלוך אתה ה' לבדך"

אין שום מניעה, פירש עוד בשיחה, **שיקבלו ישראל את א"י בחזרה לעליה חפשית אפילו כשאינם ראויים לה, ורק אחר כך ישובו לאלקים.** הלא כך תיקנו אנשי כנסת הגדולה בנוסח התפילה: "ובכן תן כבוד ה' לעמך ... שמחה לארצך ... ותמלוך אתה ה' מהרה לבדך ...", דהיינו **שקודם כל ישיבו להם את הארץ, ותרום קרן ישראל, ויגדל כבודם בקרב העמים, ולאחר מכן ימלוך ה' לבדו, והם עמו אשר יעבדוהו.** ("שלוחא דרחמנא" עמוד 504)[7].

◈◈◈

כל ישראל יעשו תשובה בא"י - לפני שיגיע זמן קיום "ואבדתם מהרה"

וכבר היה מעשה באחדים מתלמידיו, שהשכימו באותם ימי כסלו תש"ח לפתחו של אדמו"ר חסידי מפורסם בויליאמסבורג, אשר היה ידוע בהתנגדותו למדינה, כדי לשמוע מה בפיו אחרי ההכרזה באו"מ. הסביר להם האדמו"ר, כי אין שום סיבה לשמוח כעת, מכיון שהמדינה לא תיכון בידי עוברי עבירה בשום פנים, ולא יהיה לה קיום כלל כ"קקיון דיונה" שכן לא יעשה הקב"ה את תורתו פלסתר, ובתורתו בפרשת "והיה אם שמוע" כתוב מפורש, שאם יפתה לבבם לסור מדרך התורה, יאבדו מהר מעל הארץ הטובה אשר נתן ה' להם.

הלכו התלמידים וחזרו על דבריו באזני רש"פ. מיד נענה ואמר: "בודאי הדברים כשלעצמם נכונים, דבר אלקינו יקום לעולם, **אך הכתוב מדבר רק באם ישתרשו בחטא ולא יתחרטו כלל, בעוד אנחנו אסירי תקוה שלאט לאט ישובו לאבינו שבשמים**...". ("שלוחא דרחמנא" עמוד 504)[8].

---

[1] ראה בגליון 41 דברי הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל עליו, ועל הספר "שלוחא דרחמנא" - "..**הוא ספר כביר ביותר, כולו ממש, מכריכה לכריכה**". ראה עוד ב"דבר העורך" עליו.

[2] עיין גליון 29 במדור "נבואות ה'" - "**ברגליה חריב וברגליה מתבניי**".

[3] - עיין בספר "והאיש משה" על הג"ר משה סולוביצ'יק זצוק"ל, (ח"א, עמ' קע"ג-ד): "נשאל רבינו אם ישנו יהודי שאינו שומר תורה ומצוות ומעוניין לעלות לארץ ישראל, אם להשתדל למנוע אותו מזה.. והשיבו שבלי ספק עדיף שיעלה לא"י אף אם אינו שומר תו"מ, כי יש לקוות שילדיו שיהיו יהודים יחזרו לשמור תו"מ, אבל אם ישאר בחו"ל וינשא לגויה, תפסק השלשלת ואין לו תקוה".

[4] עיין גליון 12 ב"דבר העורך" בהרחבה. ובגליון 10 "מדברי רבותינו" על הגרי"ח זוננפלד, בד"ה "**לא לעשות חשבונות**" - "כי גדולים אלה ראו גם את הדור שלנו עם "הציונים".. ועל זה ענו להם יהושע וכלב.. ובהדי כבשי דרחמנא למה לנו..".

ובגליון 20 "מדברי רבותינו" על האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל, בד"ה "**והמקטרג משתיקין אותו**".

ובגליון 24 ב"מעניני הפרשה", וב"נבואות ה'" - "**מלכות אדום מגדלת את מלכות ישראל**".

[5] עיין גליון 31 ב"מדברי רבותינו", הערה 5 מהגרי"ח זוננפלד זיע"א: "ואני מאמין שכל חלוץ המשתתף בבנין הארץ, **תעמוד לו זכות ארץ ישראל שיחזור בתשובה**..".

[6] עיין גליון 26, ב"נבואות ה'" - "**גאולת בעתה - מכח הנהגת היחוד, לדבקים בארץ ישראל**".
ובגליון 32 ב"נבואות ה'" - "**שבועת ה' – כח יותר חזק מהמעשים טובים שבכל הדורות**".
ובגליון 20 "מדברי רבותינו" על האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זיע"א, בד"ה "**כשמגיע "רצון" מאת ה' לגאול את ישראל - שום קטרוג אינו עומד כנגדו**", ובד"ה "**אתה רוצה להטיל כללים על הקב"ה?!**"

[7] וכן מבואר ביחזקאל (לו, כג) "..**והבאתי אתכם אל אדמתכם**", ורק אח"כ "וזרקתי עליכם מים טהורים.. **ועשיתי את אשר בחוקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם**".
ועיין גליונות 22 – 23 ב"נבואות ה'" – "**גאולה ותשובה**".

[8] ביאור דבריו: לכאורה יש סתירה: ביחזקאל פרק ל"ו מבואר שקודם הקב"ה יביאם אל אדמתם, ואח"כ יחזירם בתשובה (וכמש"כ לעיל בד"ה "שמחה לארצך ואח"כ ותמלוך אתה ה' לבדך"). ומצד שני, כתוב בפרשת "והיה אם שמוע" ובעוד מקומות – שאם חוטאים גולים מארץ ישראל.
ועל זה מצאנו שתי תשובות:
א. גם כאשר הקב"ה מבטיח עונש, זה באופן כללי, אך כאשר יש להקב"ה סיבה מיוחדת, כגון שרוצה להביא הגאולה – הוא יכול ללכת נגד החוקים שחקק, וזהו "הנהגת היחוד", וכמו שנתבאר בארכיות ב"דעת תבונות" להרמח"ל סימן ל"ו. (וכמש"כ לעיל בד"ה "הנהגת היחוד").
ב. ב"והיה אם שמוע" כתוב (דברים יא, יז) "**ואבדתם מהרה** מעל הארץ הטובה", ואמרו חז"ל (גיטין פח, ב): "מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתי הוא". שהקב"ה ממתין לאחר הכניסה לארץ ישראל עם העוונות - שמונה מאות חמשים ושתים שנים, ורק אז הוא מגלה.
ואכן מובטח שלאחר הקיבוץ גלויות שהתחילה תוך כדי העוונות (כמבואר ביחזקאל ל"ו. וכנ"ל), לא תהיה כזו מציאות של "**ישיבה בארץ יותר מתתנ"ב שנים**" ביחד עם עוונות, כי לאחר הקיבוץ גלויות הקב"ה יעיר את לב ישראל לעשות תשובה - הרבה לפני שיעברו תתנ"ב שנים.

מעניני הפרשה
געגועי השכינה וא"י - להתחבר עם בניה
דבר העורך
נחמת השכינה - בשיבת בניה לא"י

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
העובד ה' לאהבת השכינה - בדרגת "עץ החיים"
מדברי רבותינו
הגאון רבי שמואל דוד וואלקין זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 43 אב תשע"ז

מעניני הפרשה

געגועי השכינה וא"י - להתחבר עם בניה

פרשיות אלו של ספר דברים שאנחנו אוחזים בהם כעת, עוסקות הרבה בעניני ארץ הקודש. את אחד המקומות הרבים בהם מצווה התורה על מצוות ישוב א"י קראנו בפרשה הקודמת: כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן לָבֹא לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וִישַׁבְתֶּם בָּהּ: וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם. (דברים יא, לא–לב)

חז"ל מביאים מעשה שבו לימדו אותנו התנאים את חשיבותה של ארץ ישראל מדרשות הפסוקים האלו (ספרי ראה פיסקא פ):

"מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר **שהיו הולכין לנציבין אצל רבי יהודה בן בתירא ללמוד ממנו תורה**, והגיעו לצידון, וזכרו את ארץ ישראל, וזקפו עיניהם **וזלגו דמעותיהן** וקרעו בגדיהן, וקראו את המקרא וירשת וישבת בה ושמרת לעשות את החקים האלה, אמרו **ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה**, חזרו ובאו להם למקומן".

במעשה זה לא היתה שאילה של **"איסור והיתר"** - שהרי מעיקר הדין מותר לצאת לחו"ל ללמוד תורה, אלא היתה כאן שאילה של **"סדרי עדיפויות"** - שבתחילה הם העדיפו לצאת לחו"ל ללמוד תורה, ולבסוף הם העדיפו להישאר בא"י.

ונתקשו רבים: **א.** מעיקרא מאי קסברי, ולבסוף מאי קסברי? – הלא לכאורה כבר לפני כן היה להם את **הידיעה** ש"ישיבת ארץ ישראל שקולה ככל התורה", ואעפי"כ הם הבינו שעדיף להם לצאת לחו"ל ללמוד תורה [ואולי מהטעם שבקושיא ב'], א"כ **איזו ידיעה** נתחדשה להם עכשיו?
ב. מה הועילו בטעם ש"שקולה ארץ ישראל ככל המצוות" - **הלא גם "תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות"?**

◈

רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם

בכדי להבין את הנהגת חז"ל הנ"ל – נתבונן נא בדברי המדרש על שיר השירים:
במלאת שבעים שנה לגלות יהויכין, ונ"ב שנה לגלות בבל (מגילה יב, ב) – הקב"ה דפק על לבבות בני ישראל, שיעלו לארץ ישראל ב"פקידת כורש", ויבנו את ביהמ"ק:
"קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק, פִּתְחִי לִי – אֲחֹתִי, רַעְיָתִי, יוֹנָתִי, תַּמָּתִי - שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה" (שה"ש ה, ב).
ועם ישראל השיבו להקב"ה:
"פָּשַׁטְתִּי אֶת כֻּתָּנְתִּי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה, רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם - רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי, מִטִּנּוּף שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, **יוֹדַעַת הָיִיתִי שֶׁאָבָק שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מַשִּׁיאֵנִי לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.**
אַף עַל פִּי כֵן 'דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר' - אָמַר רַבִּי אַמִּי **כְּעָנִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה**, אַף עַל פִּי כֵן וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו. וְהוּא אָמַר לִי (ירמיה לא, יט): הָמוּ מֵעַי לוֹ רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ נְאֻם ה'". (מדרש רבה שם).
וצ"ב, שלכאורה זה נראה, שעם ישראל טענו **טענה הלכתית** - "יוֹדַעַת הָיִיתִי שֶׁאָבָק שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מַשִּׁיאֵנִי **לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים**", וא"כ מה היא התשובה שהקב"ה השיב להם - **"כְּעָנִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה"?**

◈

וי"ל, שהנה נדייק בלשון המדרש:
"יוֹדַעַת הָיִיתִי שֶׁאָבָק שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם **מַשִּׁיאֵנִי** לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים".
"מַשִּׁיאֵנִי" – פירושו **"מפתה אותי"**, [וכמש"כ (בראשית ג, יג) "הַנָּחָשׁ **הִשִּׁיאַנִי** וָאֹכֵל", ופירש האבן עזרא "השיאני. **פיתני**"].
כלומר, לא שיש שם **"כפיה"** לעבוד ע"ז, אלא **"פיתויים"**. ובכזה מקרה **"שיכולים ליזהר יפה..** אלא שקשה ליזהר.. - **המצוה במקומה [עומדת]**, ומחויב ליזהר, ומי שאינו נזהר, הוא רשע ועונו ישא, **אבל אין אנו** [= **שגרמנו לו לקיים את המצוה לעלות לא"י**] **אחראין לזה"**. (הגלי"ב בהסכמתו לספר "למען ליון" – בביאור המדרש הנ"ל).
מצוות ארץ ישראל נדחית במקרה של **"כפיה"** לעבור עבירות, אבל כאן שכל החשש היה מ**"פיתויים"**, היה עליהם לעלות למרות הפיתויים, וליזהר יפה שלא להיכשל בשום עבירה.
אחת הדוגמאות שבה מלמדים אותנו חז"ל את אותו ענין, היא מה שאמרו (כתובות קי, ב):
"לעולם ידור אדם בא"י - אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים".
ואע"פ שזה מקום **פיתוי** גדול, מ"מ למען מצות א"י חייבים לדור שם, וביחד עם זה חייבים לקיים **"אל תתחבר** לרשע" (אבות א, ז). ולא ילמד ממעשיו הרעים. וכדברי הנצי"ב הנ"ל.
ומעתה הקערה מתהפכת על פיה, ששיקוליהם של עם ישראל בזמן עליית בית שני היו אמנם "שיקולים רוחניים" - אך **"אסורים"**, שהרי בגדרי ההלכה הם מחוייבים לעלות לא"י, ואין

דבר העורך

בהפטרות של "שבעה דנחמתא" שאנחנו קוראים בשבועות אלו, וכן במגילת איכה שקראנו בתשעה באב, אנחנו רואים את הצער והכאב - שהיו מנת חלקה של ארץ ישראל - בכל שנות הגלות, ומאידך - את שמחתה בשובם של בני ישראל אליה:

הפטרות "שבעה דנחמתא" פותחות בפסוקים (ישעיהו מ, א): "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם. **דברו על לב ירושלים** וקראו אליה..".

בהפטרה זו, ובמהלך שאר ההפטרות, אנו רואים שלירושלים וארץ ישראל יש **רגשות לב - דעת וחכמה**, וכמש"כ (משלי ג, יט) "ה' **בחכמה** יסד ארץ" (תיקו"ז, תס"ד. 7ף לה, ב), יש לה **צער אלמנות** ופרידה מבעלה הקב"ה, **צער שכול** וגעגועים לבניה. וכפי שאנחנו רואים בפרוטרוט בפסוקים המתארים את כל זה:

צער אלמנות ועזבון -

"איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה" (איכה א, א).
"כי כאשה עזובה ועצובת רוח קראך ה', ואשת נעורים כי תמאס אמר אלקיך". (ישעיהו נד, ו).

גם על **צער שכול ודאגה לבניה** מדברים הפסוקים -

" על אלה אני בוכיה עיני עיני ירדה מים כי רחק ממני מנחם משיב נפשי היו בני שוממים כי גבר אויב. פרשה ציון בידיה אין מנחם לה" (איכה א, טז–יז).
" ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה גלה וסורה [בני גלו וסרו ממני] ואלה מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם [איפה היו]". (ישעיהו מט, כא).

צער עלבון מאלמנותה ושכולה -

"כי בשת עלומיך תשכחי וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד" (ישעיה נד, ד).
"והיא יושבת וראשה חפוי [שמורידה את ראשה ומכסה את פניה מבושה] כאשה עקרה שלא ילדה [כי העקרה מתביישת. שפתי חיים מועדים ח"ג עמ' שלא]. (תפילת נחם).
"ולעלובת נפש תושיע במהרה בימינו". (ברכות ההפטרה).

ואף את שמחתה של א"י אנו רואים - כאשר בעלה ובניה שבים אליה:

בעלה - "כי בועליך עושיך ה' צב-אות שמו" (ישעיהו נד, ה).
".. כי חפץ ה' בך וארצך תבעל. כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך, ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך..". (ישעיהו סב, ד–ה).
בניה - "שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך, חי אני נאם ה' כי כלם כעדי תלבשי [הארץ תתלבש ביושביה המכסים אותה. - ואמר כעדי. כי כולם יהיו לה לכבוד ולתפארת] ותקשרים ככלה [בקשר אמיץ לבל יצאו עוד ממך שנית, כמו שהכלה שומרת קשוריה שנתן לה החתן על ידה לשם קדושין, בל יאבדו ממנה. הגאון מלבי"ם]. (ישעיהו מט, יח)
"שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך [בשבילך], בניך מרחוק יבאו ובנותיך על צד תאמנה. אז תראי [את בניך ובנותיך] ונהרת [במרוצה להקביל פניהם. מהר"ם אלשיך] ופחד ורחב לבבך..." (ישעיהו ס, ד–ה). וכו' וכו'.

*

כל זה הוא משום שא"י היא גוף השכינה, ולכן יש בה צער על התרחקות בניה ממנה, וכפי שמביא רבי שלמה אלקבץ בתיאורו המפורסם על התגלות השכינה אליהם בליל שבועות שבאותו זמן היא אמרה:

"..אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות.. **ואילו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו - לא היתה נכנסת שמחה בלבכם**, ולא שחוק בפיכם, בזוכרכם **כי בסיבתכם אני מושלכת בעפר.. ועלו לארץ ישראל..** 'ועיניכם אל תחוס על כליכם', **כי טוב הארץ העליונה תאכלו..** לכן **מהרו ועלו**, כי אני המפרנסת לכם ואני אפרנסכם.." (של"ה מסכת שבועות פרק נר מצוה, ח).

*

ודברים כעין אלו הובאו גם כן בדברי חז"ל:
"אמר ירמיהו כשהייתי עולה לירושלים, נטלתי עיני וראיתי **אשה אחת**

יושבת בראש ההר, לבושה שחורים ושערה סתור, **וצועקת.. אני היא שהיו לי שבעה בנים**, יצא אביהם למדינת הים, עד שאני עולה ובוכה עליו, הרי שני בא ואמר לי **נפל הבית על שבעה בניך והרגם**, איני יודעת על מי אבכה ועל מי אסתור שעריי.

אני אמך ציון, אני היא אם השבעה, שכן כתיב (ירמיהו טו, ט): 'אמללה ילדת השבעה [נפחה נפשה בא שמשה]'. (פסיקתא רכתי פיסקא כו).

"אוי לי על שברי נחלה [= חולה] מכתי.. בני יצאוני ואינם". (ירמיהו י, יט–כ).

"החסיד מוה"ר רבי אברהם הלוי ברוכים - אשר אמר עליו האריז"ל שהוא היה גלגול של ירמיהו הנביא - **ראה על גבי הכותל המערבי צורה דוגמת אשה מלובשת שחורים**, ותיכף מרוב פחדו נפל על פניו ארצה והיה צועק ובוכה בבכי גדול ואמר: **אוי לי שראיתיך בכך! אוי! אהה על נפשי! והיה מאריך בבכיה וזעקות, והיה ממרט שערות ראשו, עד שנתעלף** ונרדם". (קב הישר פרק ל"ג).

*

בדברים אלו מתבאר היחס שנתנו האמוראים לא"י, וכפי שמספרת הגמרא (כתובות קיב, ב) שרבי אבא היה "מנשק כיפי דעכו", והנהגה זו - לנשק סלעים, נראית לכאורה תמוהה. אך ביאר את הדברים בספר "אגדת אליהו" (לבעל ה'קצות מוסקי") שכין שא"י היא מקום השראת השכינה הרי ממילא "נשיקת אבני א"י - כאילו מנשק את השכינה השוכן בה". והדברים מתאימים עם כל מה שנתבאר שכיון שא"י היא גוף השכינה, מתייחסים אליה כדבר חי ומרגיש, עד שהפסוקים מתארים אותה כמו אמא שמצטערת בלקיחת בניה ממנה, ושמחה בשובם אליה.

*

ונסיים את הדברים בתיאור שתיאר הגאון רבי ישכר שלמה טייכטל צוק"ל הי"ד [זקנו של הגאון רבי מאיר ברנסדורפר זצ"ל] על שמחתה של א"י בשוב בניה אליה, על פי מה שראו עיניו בימות השואה בסלובקיה - בה הוא התגורר באותו זמן (הובא בקובץ אמת ואמונה, עמוד 7). אשה - שבעלה ובנותיה ברחו מביתם בחג הפסח כדי להינצל מחטיפת הנאצים - נתפסו לפני הגבול ע"י השוטרים הסלובקים ונכלאו בבית הכלא. העונש הצפוי להם היה שהשוטרים הסלובקים יעבירום לגרמנים למחנות ההשמדה.

"נוכל לשער מהרגש המר שתפסה את אמם, **וישבה ובכתה בכל היו"ט מאין הפוגות וממש העולם חשך בעדה**, כי יודעת מה ממתנת עליהם"..

בחסדי ה', הגה"צ רבי שמואל דוד הלוי אונגר הי"ד זצ"ל - שמסר נפשו להצלת ישראל בתקופת הזעם - הצליח לפדות אותם תמורת סכום עתק.

לאחר שהוא מתאר שם את הרגעים הארוכים של הציפייה לשובן של הבנות, הוא מספר על הזמן ששבו הבנות ונפגשו עם אמם - "**פרצה קול בכייתה בשפיכת כל הרגש לבבה עד להפליא**, ולא יכלה להוציא איזה מילין מרוב השתפכות רגשות לבבה, **ומי שלא ראה את רגע הפגישה** שפגשו וראו שנית, אֵם עם הבנות אחר שובם משבי נורא כזה, **ואת הבכיות של האֵם** בשעה שראתה שהבנות שבו לגבולם, **ואת השמחה של אֵם הבנים שמחה'** בשעה הזאת - **לא ראה מימיו רגש של שמחה"!**

"עד כאן מה שידעתי מהמאורע" מסיים הגרי"ש טייכטל, ומפיק מסר נפלא:

מצינו בירושלמי ברכות, שארץ ישראל היא בבחינת 'אֵם', וידוע מחז"ל **ש'אמנו' ציון בוכה ומיילת על בניה בהיותם בגולה, וממתנת עלינו שנשוב אליה מהגלות.**

כעת ניזכר בשמחתה של האם שבנותיה חזרו מן השבי, ונתאר לעצמינו שזה משל קטן לגודל שמחתה של אמנו ארץ ישראל - כאשר בניה שבים אליה מהגלות.

איזו שמחה פורצת, איך היא שמחה עמנו, ואיך אנו שמחים עמה. וכמש"א ב'שבע ברכות': "**שוש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה**. ברוך אתה ה' **משמח ציון בבניה**".

*

וכפי שראינו במדורי הגליון הנוכחי, שכאשר רואים כמה צער יש לשכינה כאשר בניה אינם בארצה - ארץ ישראל, אזי בכדי לזכות לגאולה - צריך להעדיף את **תיקון השכינה**, על פני מה שנראה **כרווחים אישיים**, גם אם רוחניים.

וכפי שמסיים ב"קב הישר", את המעשה הנ"ל בר' אברהם הלוי ברוכים, שלאחר שנתעלף ונרדם: "**באה אליו השכינה בחלום בבגדים נאים ואמרה**: התנחם בני אברהם, כי יש תקוה לאחריתך, וישובו הבנים לגבולם, **כי אשיב את שבותם ורחמתי אותם**" - "נחמת השכינה" היא **בשיבת בניה לארץ ישראל.**

בברכת התורה, העורך

להם רשות להמציא **חומרות** - כדי לבטל את **עיקר המצוה וההלכה**. ו"בהדי כבשי דרחמנא למה לך". (ברכות ו, ב; ועיי"ש גליון 12 ס"לכל העובד").

◈

דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר - כְּעָנְיִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה

ממשיך המדרש ואומר:

"אַף עַל פִּי כֵן דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. אָמַר רַבִּי אַמִּי **כְּעָנְיִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה**" - חז"ל מדגישים **"אף על פי כן"**, כלומר שמצד הדין הקב"ה היה יכול לבא אליהם **כבעל חוב שתובע את ממונו**, שהרי הם משתמטים מחיוב המצוה המוטלת עליהם. אך **אעפי"כ** הוא התנהג **כְּעָנְיִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה** – שירחמו על השכינה ויתקנוה, וישביעו את געגועיה לבניה, וישובו אליה לא"י.

ועל דרך מה שכתב הגרמ"מ משקלוב באיגרתו משנת תק"ע ("לגאולת מרן יחזקאל", נ"ח. – הובא בגליון 38). בדברי התעוררות לטרוח עבור ארץ ישראל:

"..ותחזינה עיניכם כאילו הארץ העירה מכבודה, מתעוררת ומדברת, **ודמעתה על לחיה נגררת - כאימא עניא דקאי אפתחא דברא.. [= כאם עניה העומדת על הפתח של בנה]**... הלא היא אמכם שורש נשמתכם!.. **קרעו לבבכם** ואל בגדיכם, **על צער אמכם** שרש השרשים".

ועכשיו שהקב"ה פעל בדרך הזו – הוא לימד אותם **"סוגיא חדשה"**, שהרי כפי שנתבאר, הקב"ה דיבר אליהם "לשיטתם", כלומר גם לשיטתכם שהרשות בידכם לכאן ולכאן, ואתם מבינים שמצד "הריוח הרוחני הפרטי שלכם" - עדיף לכם להישאר בבבל, בכל זאת, מן הראוי שתעדיפו את הרחמנות על **"השכינה בגעגועיה לדביקות עם בניה"** - עד שזה יגבר על כל שיקול רוחני אחר. כלומר, לא שזה יגבר **נגד עיקר ההלכה**, בדברים שהם בבחינת **"עולת חובה"** [וכפי שכבר הבאנו ("לכל העובד" גליון 28): שהגר"א חזר מנסיעתו לא"י בגלל שהיו נמלים במזונו], אלא שזה יגבר נגד ענינים שהם בבחינת **"עולת נדבה"**, שלפי דעתכם יהיו לכם יותר רווחים רוחניים של **תורה וקדושה** וכו' - במקום אחר.

◈

אהבת התנאים לשכינה וא"י – גברה על שאיפתם להרויח רוחניות

ומעתה נשוב למה שהקשינו בתחילה: איזו **ידיעה** התחדשה לתנאים שיצאו לחו"ל ללמוד תורה - שמחמתה הם חזרו לארץ ישראל?

ולפי הדברים האמורים, אפשר לבאר שמה שהתחדש להם עכשיו - לא היתה **ידיעה** חדשה, אלא **"מעלה בנפש"** חדשה – מעלת העינים - "זכרו את ארץ ישראל וזקפו **עיניהם**", הם זקפו ופתחו את **העינים** שלהם - שכל מבטם ומגמתם תהיה מכוונת לכיוון תיקון ארץ ישראל ונשמתה השכינה. [וכפי שנתבאר בארוכה בגליון 40, מדברי התיקו"ז (תיקון ל, קף עג, ב) שאלו שאין **מגמתם** לתיקון השכינה – נקראים **"סתימין עייניך"**, ודוד המלך שכל מגמתו היתה לתיקון השכינה – נקרא **"יפה עינים"** (שמו"ב טז, יב) עיי"ש בארוכה], עד ש**"זלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהן"** - נקרע להם הלב מצער השכינה בגעגועיה העצומים להתחבר עם בניה, וזה גבר אצלם על שיקולי ריוח אישיים, גם אם הם רוחניים.

ומה שאמרו אח"כ **"ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה"** – הרי זה כמילה נרדפת ל**"הארץ הנבחרת איהי גופא דשכינתא ממש"** (רמ"ל וואלי בלקוטים ח"ב, עמ' תכא). כי הטעם שארץ ישראל שקולה ככל המצוות – הוא משום שהיא גוף השכינה (ויקהל כהעה"ו).

ומכיון שארץ ישראל היא **גוף השכינה**, ממילא "והכניסנו לארץ ישראל - הוא **הדיבוק יותר בהשי"ת**" (מכת"ל "גדולות ה'" פנ"ט. – וכגליונות 36; 37 "מענייני הפרקים").

וממילא הטעם שהתנאים חזרו לארץ ישראל - הוא רק מחמת ה**"דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר - כְּעָנְיִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה" – הרגשת צער השכינה** - שגבר אצלם על כל **"חשבונות ריוח אישי רוחני"**. [וע"ע ב"נבואות ה'" בדברי הרמב"ם שזה נקרא **"מידת חסידות"**. – וראה שם עוד מה שהארכנו בענין זה].

תמצית המאמר

עם ישראל טענו ב"פקידת כורש": "אֲבָל שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מַשִּׁאֲנִי לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים" * ואעפי"כ זה לא פטר אותם מלעלות לא"י * שהרי "לעולם ידור אדם בא"י - אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים" * ורק שצריך ליזהר יפה שלא להיכשל.

וממילא הם עברו איסור במה שמאנו לעלות לא"י * והקב"ה היה אמור לכעוס עליהם * ואעפי"כ הוא התייחס אליהם כאילו הם עומדים במצב "רשות" * וכאילו מצד הריוח שלהם - עדיף שישארו בבבל וְיִנָּצְלוּ מנסיון עכו"ם * ואעפי"כ הוא התחנן "כְּעָנְיִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה" – **שיעדיפו את טובת השכינה על טובתם הפרטית.**

כיו"ב היו תנאים שרצו לצאת לחו"ל ללמוד תורה * ואעפי"כ שהם עמדו במצב "רשות" * וגם שמבחינה מסויימת הם יותר ירויחו "גדלות האדם" אם יצאו ללמוד * אעפי"כ הם "זכרו את א"י וזקפו עיניהם" * כלומר, שמבטם ומגמתם היה לתיקון השכינה וגופה א"י * **והעדיפו את טובת השכינה על טובתם הפרטית.**

---

[1] ביאור הדבר: הנה הטעם לכל "המצוות השקולות ככל התורה" – הוא שבעשייתם מתעורר יחוד קוב"ה ושכינתיה, וכמש"כ החיד"א ("פני דוד" תזריע, סימן ח, ד"ה והתגלח): בביאור מה שאמרו (נדה נתרמ"ז, ב; ועיי"ש גליון 38): "ואמר רב אסי: שקולה צדקה כנגד כל המצות" – "**והטעם, שע"י הצדקה מיחד קב"ה ושכינתיה**..".

ביאור הדברים: מה שכל המצוות מעוררות יחוד קוב"ה ושכינתיה - הוא משום ש**המצוה** מייצגת את **השכינה**, וכאשר יהודי שומע לתורה ומקיים את המצוה - המצוה מתחברת **לקוב"ה** [וי"ל, **הן** מצד שהמצוה מתחברת **ליהודי**, ועם ישראל מייצגים את קוב"ה. **והן** מצד שהמצוה מתחברת **לתורה**, שהרי הוא קיים המצוה מכח התורה, והתורה מייצגת את קוב"ה. - ועיין להלן בדברי התיקו"ז ובהגר"א].

ואמנם כל מצוה בפני עצמה **מייצגת רק אחד מאבריה של השכינה**, וממילא צריך את צירוף כל התרי"ג מצוות ביחד - כדי שיהיו דוגמא של **השכינה בכל אבריה**. [יעויין בתיקו"ז (הקדמה, קף ב, ע"ב) וביאור הגר"א שם (קף ב, ב ד"ה בכלל); ובדברי רמ"ד וואלי (לבוש, מלכות למלך, עמוד ק"ם); ובתיקוני זוהר (תיקון ל', קף עה, ב); ובתיקון ע', דף קנג, ב מדפי הגר"א. ובביהגר"א שם ד"ה כענבין באתכלא].

משא"כ בכל מצוה מה"מצוות השקולות", אזי במצוה הפרטית הזו בלבד - יש יצוג מושלם של יחוד קוב"ה ושכינתיה, וכגון במצות צדקה, **הנותן** דוגמת קוב"ה, **והמקבל** דוגמת השכינה **בכל אבריה**, וכשהנותן מתחבר למקבל להשפיע לו - הוא דוגמא לכך שהקב"ה מתחבר עם השכינה להשפיע לה חסדו. (תיקוני זוהר, הקדמה, יג, ב). וממילא בצדקה לבד - פועלים את הפעולה שנפעלת מכל התרי"ג מצוות יחדיו.

*

ועפי"מ שנתבאר, הטעם לכך שארץ ישראל שקולה ככל המצוות – הוא משום שא"י גוף השכינה. וכשעם ישראל המייצגים את **קוב"ה**, יושבים בארץ ישראל גוף **השכינה** – מתעורר יחוד **קוב"ה ושכינתיה** (**עיין יקרא** סב, ה; זוה"ק ממול לג, ב). וממילא, בכיבוש ארץ ישראל לבד - פועלים את הפעולה שנפעלת מכל התרי"ג מצוות יחדיו.

ובבחינה זו ארץ ישראל עולה על כל המצוות השקולות – שבהם המצוה רק **מייצגת** את השכינה, אמנם ארץ ישראל היא **גוף** השכינה, ולא רק **מייצגת** את השכינה.

וממילא: "שקולה ארץ ישראל ככל המצוות" – הוא כמו מילה נרדפת ל"ארץ ישראל גוף השכינה".

נבואות ה' לאחרית הימים

בַּיּוֹם הַהוּא תִּקָּרֵאִי אִישִׁי

"וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה' **תִּקְרְאִי אִישִׁי** וְלֹא תִקְרְאִי לִי עוֹד בַּעְלִי". (הושע ב, יח).

ופירש"י "תקראי אישי וגו' - תעבדוני **מאהבה ולא מיראה.** אישי לשון **אישות וחיבת נעורים.** בעלי - לשון אדנות ומורא".

והרחיב הגר"א בביאור החילוק בין "אישי" ל"בעלי" (מלכת מליהו לכמיס כמ, יג. – קף קט, ב מדפי הגר"ח):

"כי עבודת ה' יתעלה הוא בעבור שני דברים: האחת **בעבור טובו וחסדו** שנותן לחם לכל בשר, השני **בעבור אהבתו כאהבת איש ואשה וכמשוש חתן על כלה.** לכן אמר 'תקראי **אישי**' - **בעבור אהבתו** תעבוד אותו, 'ולא תקראי לי עוד **בעלי**' - **בעבור השפעתו**.". (וע"ע "מלכת מליהו" כלמקיים ב, כג. – קף טו,ג מדפי הגר"ח; כיאור הגר"ח שיר השיריס ג, יז).

[וע"ע מהר"ם אלשיך (הושע ב,יח) "**תקראי 'אישי' - שהוא לרמוז בחינת אישות ודבקות נפשיי, ולא 'בעלי' - שהוא בחינת קבלת הנאה וטובה**"].

◈

וכן ביאר הגר"א על הפסוק עצמו (הושע שם):

"כי ענין בעל ואיש, **'בעל' - על שם הנאת הבעילה** כמו שנאמר "כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך", והוא דרגא דיסוד שכנגדו היכלא אשת זנונים, ושם הבעלים מלשון בעל כנ"ל.

אבל **'איש' - מצד האישות** והוא דרגה דתפארת, שם **לא מחמת הנאה, רק מצד שנתארסו ונתקדשו לקב"ה במתן תורה**, ושם אין שליטה לסטרא אחרא כידוע".

כלומר: **"בעלי"** - הוא עבודה כדי לקבל הנאה ושכר, **"אישי"** - הוא עבודה מחמת אהבתו, ולא כדי לקבל הנאה.

◈◈◈

"אישי" – עץ החיים "בעלי" - עץ הדעת

כפי שראינו - הגר"א (הושע) מוסיף כאן עוד נקודה: "בעל - דרגא **דיסוד**, איש - דרגא **דתפארת**".

הקשר בין **"אישי"** לתפארת, ובין **"בעלי"** ליסוד – יתבאר עפ"י דברי השל"ה (תולדות אדם סימן רכ"ט):

"..**עץ החיים הוא תפארת**.. **ועץ הדעת הוא יסוד**, מלשון (בראשית ד, כה) "**וַיֵּדַע** עוֹד אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ".

העולה מן הדברים: **"בעלי"** [יסוד] - הוא מצד **"עץ הדעת** טוב ורע", וענינו הוא, עבודה כדי לקבל הנאה ושכר.

"אישי" [תפארת] - הוא מצד **"עץ החיים"**, וענינו הוא עבודה מאהבת השכינה.

◈

וכן מבואר בזוה"ק פרשת צו (כט, ח), שישנם שני סוגי קשרים עם הקב"ה:

"...**אִם כְּבָנִים אִם כַּעֲבָדִים. אִם כְּבָנִים** - דְּאִתְמַר בְּהוֹן (לכמיס יד) בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱ-לֹהֵיכֶם. **אִם כַּעֲבָדִים** - כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים.." (ויקרא כה).

וההבדל בין בנים לעבדים, הוא **ש"בנים" שייכים ל"עץ החיים"** - שהם עובדים מאהבה, **ו"עבדים" שייכים ל"עץ הדעת"** - שהם עובדים כדי לקבל שכר. וז"ל הזוה"ק (תיקוני זוה"ק כל–כה מדפי הגר"ח):

"**עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע.. - דְּאִיהוּ עֲבָד**.., [אמנם] **אִילָנָא דְּחַיֵּי**.. - אִקְרֵי **בְּרָא דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּה.. בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱ-לֹהֵיכֶם**. וּבְגִין דָּא אָמַר (אבות פ"א) אַל תִּהְיוּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְּשִׁים אֶת הָרַב עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס". (ועיין זוה"ק פרשת מו כט, ח)

◈

וזהו שאומר הכתוב: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה'" – בימות המשיח שיתוקן חטא אדם הראשון, ותעלו לבחינת **"עץ החיים"** - **"תִּקְרְאִי אִישִׁי"** – שהעבודה תהיה מאהבה, "וְלֹא תִקְרְאִי לִי עוֹד בַּעְלִי" – שהעבודה כדי לקבל שכר.

◈

ההכנה לגאולה שהיא "עץ החיים" – להעדיף את אהבת השכינה

אחד המקומות בהם מתבטא ההבדל בין מי שעובד בשביל שכר, לבין מי שעובד מאהבת השכינה, הוא כאשר האדם עומד בפני נסיון, אם להעדיף את טובתו ועלייתו האישית, או את טובת השכינה. שאם הוא שקוע עמוק ב**"עץ הדעת"**, וכל מחשבתו לשם שכר - הוא יעדיף את האפשרות שבה הוא ירויח יותר, ואילו מי שמתקדם לכיוון **"עץ החיים"**, ומחשבתו נתונה לאהבת השכינה – יעדיף את האפשרות שהיא תיקון השכינה.

זה היה הנסיון שעמד בפני עם ישראל – כאשר הקב"ה שלח להם בפקידת כורש שיעלו לא"י, שהם אמרו **"יוֹדַעַת הָיִיתִי שֶׁאָבָק שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מַשִּׁיאֲנִי לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים"** (סנהדרין ק"ס ה, ג), וכפי שנתבאר ב"מעניני הפרשה", שזו לא היתה טענה מעיקר מצוות ה', אלא רק מה שהם החליטו שהוא עדיפות רוחנית שלהם.

ותשובת הקב"ה היתה: "דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר - **כְּעָנְי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה**". – שהוא עורר בלבם שירחמו ויאהבו את השכינה, ויעדיפו את טובתה.

והדברים מאירים לפי הדברים שנתבארו, שאכן בזמן שהקב"ה רצה לגאול אותם, והרי ענין הגאולה הוא שהם יתקדמו לכיוון **"עץ החיים"**, ממילא ההכנה לגאולה היא - שהם יעמדו בנסיון **"עץ החיים"**, שעניינו להעדיף את אהבת השכינה על פני מה שנראה להם כתועלת האישית שלהם.

תמצית המאמר

"וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה' **תִּקְרְאִי אִישִׁי**" * בימות המשיח שיתוקן חטא אדה"ר ותעלו ל"עץ החיים" - תעבדוני מאהבה * והיינו "המתחסד עם קונו – מידת חסידות" * "**וְלֹא תִקְרְאִי לִי עוֹד בַּעְלִי**" * שעובד בשביל השכר * והוא בחינת "עץ הדעת".

ר"א בן שמוע ור"י הסנדלר נמנעו מלצאת לחו"ל - הגם שזה על חשבון עלייתם הפרטית * משום שהיו "**המתחסד עם קונו**" והעדיפו לתקן השכינה * ומכאן המקור להרמב"ם שהיוצא לחו"ל ללמוד תורה – **אינו מידת חסידות.**

"אַתָּה תָקוּם **תְּרַחֵם** צִיּוֹן" - במתנת חינם מאהבה * שהוא הנהגת "עץ החיים" * "כִּי **רָצוּ** עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֶיהָ" - באהבה בלי חשבונות * שהוא בחינת "עץ החיים".

[וגם בגאולת פורים מצאנו, שמרדכי ניסה שוב ושוב לחזור לארץ ישראל – **על חשבון עלייתו הפרטית בחברת החרש והמסגר** שבגלגלת, שזה היה מעצמת התורה בזמנו (עיין ביהגר"ח לסמך ב, ו "דכר הטעוכ" גליון 24).

ואכן מרדכי זכה לדבקות הגדולה ביותר ב"**עץ החיים**", שהרי הוא ה"זה לעומת זה" של המן, שהוא "עץ הדעת" (חולין קלט, ב)].

◈

ואף על פי שמותר לצאת - אינה מדת חסידות

ונראה שזהו דברי הרמב"ם (פ"ה הלכות מלכים ה"ט):

"אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה, או לישא אשה, או להציל מן העכו"ם, ויחזור לארץ. וכן יוצא הוא לסחורה. אבל לשכון בחוצה לארץ אסור - אלא אם כן חזק שם הרעב, עד שנעשה שוה דינר חטין בשני דינרין.. **ואף על פי שמותר לצאת - אינה מדת חסידות**..".

והנה פשטות הלשון משמע, שמש"כ הרמב"ם **"אינה מדת חסידות"** – הולך על כל סוגי ההיתרים שכתב בתחילת דבריו. **וגם לצאת לחו"ל ללמוד תורה אינו מידת חסידות.**

[ומש"כ בהמשך ראיה ממחלון - אינו ראיה פרטית דווקא על "היוצא מפני הרעב". עיי"ש ב"לחם משנה". ואכמ"ל].

וזהו משום שענין ה**"חסידות"** הוא **"אהבת השכינה"**, והרצון והתשוקה לפדות את השכינה, ולהחזירה לאיחודה עם בעלה ובניה. וכמו שאמרו בזוה"ק כי תצא (רפט, ח):

" אֵין חָסִיד אֶלָּא הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ, **דְּכָל פְּקוּדִין דְּעָבִיד - לְמִפְרַק בְּהוּ שְׁכִינְתֵּיהּ**.."

וכמו שהרמח"ל (מסילת ישרים פי"ח) מגדיר שכלל ענין החסידות הוא ש"יקרה לו כמו שיקרה.. בין כל אוהב וריע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו.. בין כל מי **שהאהבה ביניהם עזה באמת**".

ולכן "מידת חסידות" מחייבת להישאר בארץ ישראל, ולשמח ולבנות את השכינה, אע"פ שזה מגרע מהריוח הרוחני האישי שלו.

ומקורו של הרמב"ם הוא מהמדרש הנ"ל: "דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹור - **כְּעָנִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה**", וכן מהספרי (ואתחנן פיסקא פ): שהבאנו ב"מעניני הפרשה", שרבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר **"זכרו את ארץ ישראל, וזקפו עיניהם, וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהן"**, ונשארו בא"י למרות שיקוליהם הרוחניים, שזהו מעלת **"המתחסד עם קונו – מידת חסידות"**.

◈◈◈

בזכות "וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו" – זכו ל"הָמוּ מֵעַי לוֹ רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ"

וזה מה שאמרו חז"ל (סנהדרין ק"ס ה, ג – לפני המלכים מובאים כהנהגה לפיפה – ב"מעניני הפרשה"): "דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹור - **כְּעָנִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ צְדָקָה**".

ואכן בסוף עם ישראל נענו לקריאתו, וכמו שממשיך המדרש: "אַף עַל פִּי כֵן [אע"פ שהיה נראה להם מצד השיקולים של הריוח הרוחני האישי - שעדיף להם להישאר בבבל] - **וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו** [גברו השיקולים של **"אהבת השכינה"**].

וממשיך המדרש:

"וְהוּא אָמַר לִי (ירמיה לא, יט): **"הָמוּ מֵעַי לוֹ רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ נְאֻם ה'"**.

ביאור הדבר: ב"עץ החיים" שהוא "קשר של בנים", יש שני צדדים: **א. מצד עם ישראל** שעובדים מאהבה. **ב. מצד השי"ת** שנותן באהבה, במתנת חינם ללא גבול, **ולא בתור שכר קצוב** על העבודה. וכמו שאמרו בזוה"ק (קדושים פב, ח): "אוֹרַיְיתָא דָּא **אִילָנָא דְּחַיֵּי.. וְלָא אִתְקְרֵי בֵּיהּ שָׂכָר. בְּגִין דְּאִיהוּ בֵּן**..".

וכמש"כ ב"דרכי מוסר" להג"ר יעקב ניימן זצ"ל (עמ' תיג): "אמרתי לבאר הטעות לחשוב כי חיי עוה"ב הינם **תשלום שכר** לצדיקים, לא ולא... וענין חיי עוה"ב הם שעל ידי שהאדם עובד את בוראו כאן בעוה"ז, זוכה בכך **להיות בן להקב"ה**, בנים אתם לה' אלקיכם, הוא כבן אצל אביו, וממילא הוא יורש את כל אשר לאביו".

(וכ"כ ב"תפלתה שמשון" להגרש"ז פינקוס שמות עמ' רמז).

◈

וזהו שאומר המדרש, שמכיון שעולי בבל התקדמו לכיוון **"עץ החיים"** – **"וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו"** – ממילא זה היה גם לכיוון השני, גם מצידו של הקב"ה, שגם הוא הנהיגם בהנהגת "עץ החיים", וקיים בהם **"הָמוּ מֵעַי לוֹ רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ"** - מאהבה במתנת חינם, הגם שאינם ראויים מצד הדין.

◈◈◈

"תְּרַחֵם" צִיּוֹן - כִּי "רָצוּ" עֲבָדֶיךָ

וזהו ג"כ ביאור הכתוב (תהלים קב, יד) "אַתָּה תָקוּם **תְּרַחֵם** צִיּוֹן כִּי עֵת לְחֶנְנָהּ כִּי בָא מוֹעֵד: כִּי **רָצוּ** עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֶיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יְחֹנֵנוּ".

"אַתָּה תָקוּם **תְּרַחֵם** צִיּוֹן" – ברחמים הגם שאין זכויות, וזהו הנהגת "עץ החיים".

והטעם: "כִּי **רָצוּ** עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֶיהָ" - **"ואין טעם ברצון – אלא הוא משיכה טבעית, אהבת נפש - מבלי כל הערכה שכלית"** (הגרש"פ מנלוזין ז"ל הוסף בגליון 42 "מלכי רבותינו") - אהבה פשוטה לא"י גוף השכינה, בלי חשבונות של ריוח והפסד.

כלומר, שגם עם ישראל התקדמו לכיוון "עץ החיים", שאינם באים לארץ ישראל רק כאשר זה "משתלם" להם מבחינה אישית, אלא הכל מחמת שהם **אוהבים ורוצים את ארץ ישראל גוף השכינה.**

מדברי רבותינו

הגאון רבי שמואל דוד וולאקין גאב"ד לוקאטש – תלמידו ומקורבו של החפץ חיים זיע"א [1]

הקב"ה נטע ביעקב ובניו אהבה עזה לא"י – שלא ירגישו קושי בכיבושה, מרוב אהבתה

הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך. (בראשית כח, יג).

ובגמ' (חולין צא:) א"ר יצחק מלמד **שקפלה הקב"ה לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו - כדי שתהא נוחה לכבש.**

הנה כשם שאין מקרא יוצא מדי פשוטו - כן גם דברי רז"ל אינם יוצאים מדי פשוטם. אך הלא במקרא עצמו עלינו להבין ולהשכיל ולדרוש טעמא דקרא. וכן בדברי רז"ל יש לנו להטעימם.

ונ"ל, שאם אדם רוצה בדבר - גם דבר רחוק נראה לו כקרוב, כי אין דבר העומד בפני הרצון, וכמ"ש האלשיך בפי' הכתוב (דברים יד, כד) 'וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום', **אם ירבה ממך הדרך - סימן כי ירחק ממך 'המקום'**, כי השי"ת רחוק ממך, שאילו היית קרוב לה' - לא היית מרגיש ואומר כי רבה הדרך.

וזה מה שאמרו, **כי הקב"ה שם בלבו של יעקב אהבה רבה ועזה כזו לארץ ישראל** - עד שכל הארץ לא רחוקה ממנו, ונדמה בעיניו כאילו קרובה עליו כ"כ - עד שהוא שוכב עלי'. **ואותה אהבה נטע בלב בניו כדי שתהא נוחה לכבש לפניהם**[2]. ("כתבי אבא מרי" עמוד רל"א).

◈◈◈

בא"י האדם יותר בטוח בעוה"ב

בא"י ביותר האדם בטוח בעוה"ב - מצד קדושת המקום, ומצד מנוחת הנפש, **לא כן בארץ העמים**" ("כתבי אבא מרי" עמ' שיח)[3].

◈◈◈

אסור להוציא דיבת יושבי א"י לעיני האומות – באופן שמחזקם להחריב א"י

יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וגו' (דברים יג יד)

ובגמ' (סנהדרין טז: קיא:) מקרבך ולא מן הספר, וטעם הדבר **שמא ישמעו העכו"ם ויבאו ויחריבו את א"י.**

ומזה תוכחה מגולה לאלה המרבים להגדיל עון יהודא לעיני הגוים, ולא ימנעו אפי' לצאת בעתונות הלועזות, והנה גם עיר הנדחת נמנעה תורה להדיחה ולהניחה תל עולם - שלא ישמעו העכו"ם ולא יחלש כח ישראל בעיניהם, **מכ"ש כהיום שצוה ה' ליעקב סביב צריו המחזירים אחרי הזדמנות לבלעינו חנם - בודאי למנוע לצאת בפומבי נגד ישראל מחשש למה יאמרו הגוים"**[4]. ("כתבי אבא מרי" עמוד קצו).

ניסי מלחמות ארץ ישראל - לא היו מהסט"א

גמ' (ברכות נ.):

"אמר ר' יוחנן נברך שאכלנו משלו - הרי הוא ת"ח, למי שאכלנו משלו הרי זה בור. אמר לי' רב אחא ברי' דרבא לרב אשי, והא אמרינן למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלה, אמר לי' התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא בריך הוא".

הרי שלא קיימים כלל בעולם נסים מצד הסיטרא אחרא, כי רק הקב"ה עושה נסים ומראה נפלאותיו בכל דור ודור, ואין לתלות כלל ח"ו נסים במקור אחר". ("כתבי אבא מרי" עמוד כה).

◈◈◈

הקב"ה נלחם במלחמות ארץ ישראל

"..פרשת הקרבנות [א.ה. שעם ישראל מוסרים נפשם] חי' וקיימה, אשר קמה וגם התייצבה לפנינו במלא זיוה, וגאון עוזה והדרה, שקידשה שם שמים ברבים במלא, ושם ישראל בעולם כולו, להרים קרנן וכבודן והודן - נגדה נא כל יושבי תבל ומלכי ארץ.

וכמו בימים ההם, בשעה שבא משה לפנות דרך הבשן, ויצא עוג מלכם לקראתם להלחם בו - **אמר לו הקב"ה "אל תירא אותו כי בידך נתתי אתו"** (במדבר כא, לד) - **כן גם בזמן הזה - בודאי נפלה עליהם** [על האומות] **אימתה ופחד, רק משמים ממעל השמיעו להם אותו העידוד – "אל תראו ואל תערצו מפניהם"**. ("כתבי אבא מרי" עמוד ש"ו. ועי"ש עוד שהרחיב על הניסים בא"י).

◈◈◈

התורה הקפידה - שגם יהודים רשעים ידורו בא"י

את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען (במדבר לה, יד).

וברש"י במקום מביא גמ' (מכות ט:) מגיד שאעפ"י שהבדיל משה בחייו ג' ערים בעבר הירדן - לא היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען.

ובטעם הדבר ראיתי לרבנו הגרמ"ש ("משך חכמה" במדבר לה, כח) שכתב: "**שלא יברחו הרוצחים מא"י לחו"ל**".

וראיתי בזה הערה נפלאה, **עד כמה חסה תורה על ישוב א"י, שאפי' שלא יברחו ממנו אלמנט כזה הגדירה**[5]. ("כתבי אבא מרי" עמוד קצז).

---

[1] "נולד בשנת תר"ס לאביו הגאון האדיר רבי אהרן וואלקין זצוק"ל אב"ד פינסק קארלין, מעמודי ההוראה, בעל "בית אהרן" על הש"ס, ושו"ת "זקן אהרן" ועוד, שהתקבלו בכל תפוצות ישראל.

בבחרותו למד בישיבת סלבודקא ובישיבת מיר, אולם את עיקר תורתו קנה בישיבת ראדין, והיה תלמידו ואיש סודו של החפץ חיים זיע"א במשך י"ג שנה.

לסוף תקופת לימודיו בישיבה בחר בו הג"ר משה לנדינסקי זצוק"ל לחתן לנכדתו.

מסופר כי כשהגיע מרן הגר"א ווסרמן זצ"ל לראדין, נכנס קמיה ראש הישיבה הגר"מ לאנדינסקי בכדי להציע שידוך לנכדתו, ועוד בטרם סיים את דבריו קטע אותו רבי משה באומרו: כי אין טעם להידבר באיזה בחור, כיון שכבר שם עיניו על חתן עבורה. וכששאל הגר"א ווסרמן במי מדובר, ענה לו רבי משה שהמדובר הוא בנו של הגאב"ד דפינסק, והוסיף רבי משה ואמר, כי מלבד כל מעלותיו של הבחור שמואל - מה שצד את עיניו היה החביבות וההערכה שזכה לקבל ממה הח"ח ודבר זה היה מפורסם בכל הישיבה.

היה איש אמונם של מרנן ה"אור שמח" מדווינסק, ורבי מאיר שפירא מלובלין זצוק"ל.

כאשר הגיע בנו הג"ר חיים וואלקין שליט"א (משגיח "עטרת ישראל") לישיבת מיר בירושלים, התבטא מרן הגר"ח שמואלביץ, כי הרב וואלקין היה "ריש גלותא" בשנחאי'.

בתקופת רבנותו פעל רבות ונצורות לביצור חומת היהדות, והעמיד בתים רבים על אדני התורה. הוא והרבנית ע"ה שימשו כאב ואם לניצולי שואה ופליטי שנחאי, ודאג לכל מחסורם עד יומו האחרון.

נלב"ע ב' אלול תשל"ט.

(מתוך הקדמת הספר "שביבי אור" – רשימותיו של הגרש"ד וואלקין מדברי רבותיו: החפץ חיים, הג"ר אלחנן וסרמן, הג"ר משה לאנדינסקי, הג"ר נפתלי טראפ, הג"ר צבי הירש לוינסון זצוק"ל).

[2] עיין "ספרי זוטא" (המיוחס להתנא רבי ישמעאל, בהעלותך סימן לג).

"היה ר' שמעון אומר בוא וראה חיבתה של א"י כמה היא חביבה, שכל מי שהוא הולך למלחמה הרי הוא רץ והולך, כשהוא מגיע למלחמה הרי רגליו משתברות, **אבל ישראל אינן כן, אלא כשהיו קרובים לא"י היו רגליהם נושאות אותן**, ואומרין אלו לאלו - אילו אנו נכנסין לא"י ומתים מיד אין אנו כדאי [כלומר, שזו זכות כ"כ גדולה שאין בן אנוש ראוי לה] שאנו נכנסין אל המקום אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו".

[3] עיין פסחים (קיג,א): "אמר רבי יוחנן: שלשה **מנוחלי העוה"ב**, אלו הן: **הדר בארץ ישראל** ..". ובכתובות (קיא,א) "דאמר ר' אבהו: אפילו שפחה כנענית **שבארץ ישראל** מובטח לה שהיא **בת העוה"ב**". ובזוה"ק וישלח (קעז, ב): "דכל מאן דזכי בהאי **ארעא קדישא** – אית ליה חולקא **לעלמא דאתי**".

ועיין גליון 31, "מדברי רבותינו – הג"ר יעקב ניימן זצוק"ל", הערה 2.

[4] בספר "מרביצי תורה ומוסר" (ח"א עמוד מ') בשם מרן הגאון הנצי"ב מוולאז'ין זיע"א: "**כל המספר רעה על ארץ ישראל והיושבים בה, לא לשם תיקון ובנין, כי אם לשם דיבה ועיכוב בנינה - מרגל הוא ואשמו בראשו!**"

וע"ע גליון 12 "מדברי רבותינו – הגאון הנצי"ב". ובגליון 32 "דבר העורך"

[5] א.ה. שלשת המילים האחרונות אינם מובנות כ"כ, ובכל מקרה כוונתו ברורה, שמזה שהתורה לא רוצה שיהיו ערי מקלט בחו"ל – כאשר אין ערי מקלט בארץ ישראל, כדי שלא תהיה סיבה לרוצחים לברוח מא"י לחו"ל, **רואים כמה התורה מקפידה על כך שכל יהודי יגור בא"י**. [עיין להלן בדברי רמד"ו].

*

ב"דבר העורך" גליון זה (43), הרחבנו שבהפטרות "שבעה דנחמתא" אנו רואים, שהנחמה של השכינה, היא – "כלם נקבצו באו לך" - שבניה חוזרים אליה לארץ ישראל, **השכינה מתגעגעת לכל בן**, כי סוג הגעגועים של השכינה לישראל – הוא לא רק ענין של צדקות וכיו"ב, אלא זה סוג **הגעגועים** שאנו רואים **בין הורים לילדיהם. וגם אם הילדים לא הגונים.**

ועי' איכה רבה (ג, ז; ובילקוט שמעוני איכה רמז תתרלח):

"כתיב (יחזקאל לו, יז) בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה" – אמר הקב"ה **הלואי יֶהֱווֹן בָּנַי עִמִּי בארץ ישראל אע"פ שמטמאין אותה.**

...תני רבי חייא משל למלך שיצא למלחמה והיו בניו עמו והיו מקניטים אותו. למחר יצא המלך לבדו ולא היו בניו עמו, אמר המלך הלואי היו בני עמי ואפילו מקניטים אותי".

ואמנם מתי שמידת הדין קיטרגה – כביכול הקב"ה **נאלץ** להגלותם נגד רצונו, ובעומק לבו "ארבעה **מתחרט עליהן הקב"ה** שבראם, ואלו הן: **גלות**.." (סוכה נב, ב; ועיין רמ"ד וואלי, דברים, משנה למלך, עמ' תמה; תהלים קו, לז–לח).

אמנם מתי שהקב"ה מאפשר לעם ישראל לעלות ולבנות את ארץ ישראל - לא מפני שאנו ראויים, "**אלא מפני השבועה שנשבע לאבותינו והברית אשר כרת**.. כי אדון כל הוא, ויכול לעשות כן כשהוא רוצה" ("דעת תבונות" סימן לו) - ממילא חוזרת באופן מעשי הסוגיא - "**שהשכינה מתגעגעת ומצפה בעומק לבה – לקיבוץ כל בניה לתוכה**". וממילא, עכשיו זה לא הזמן לעשות חשבונות פרטיים, [ובפרט כאשר "ההלכה" היא זו שמחייבת שלא לעשות את החשבונות הללו], אלא ההכנה הנצרכת לגאולה - היא לסייע לשכינה ולנחמה מאבילותה ע"י שיבת **כל** בניה לתוכה.

וכמש"כ מרן הנצי"ב מוולאז'ין זיע"א (הובא בגליון 12 אייר תשע"ז):

"וכמו שהיה בימי עזרא הסופר, שקבץ איזה אלפים בבבל **מכל סוגי בני אדם** היינו גדולי תורה ויראי ה', **וגם מאותם האנשים נושאי נשים נכריות אשר היו מורגלים בחלול שבת ולא ידעו את התורה כלל**, כל אלה נתקבצו ובאו, והכינו ישוב הארץ בערים, עד שאח"כ נתמלאה הארץ מבניה.

כן עלינו להקיץ לקול רצון ה' הנשמע מקצה העולם ועד קצהו בכל מקום אשר אחינו מפוזרים נדחים ונענים, לעשות מה שבידינו הן מעט או הרבה, **ובכל סוגי בני ישראל**".

וראה עוד בגליון 20 "מדברי רבותינו - השפע חיים מצאנז-קלויזנבורג, בד"ה "והמקטרג משתיקין אותו".

ובגליון 31 ("מדברי רבותינו – הג"ר יעקב ניימן", בהערה 5) בשם מרנן הגרי"ח זוננפלד, הסבא מסלבודקא. והגרא"ז מלצר זצוק"ל, ולהבחל"ח מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א.

ובגליון 42 "מדברי רבותינו" הערה 2, בשם הג"ר משה סולוביצ'יק זצ"ל.

מעניני הפרשה
המלכת הקב"ה בר"ה – תלויה ב"והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם"
דבר העורך
גילוי מלכות ה' בר"ה – להיטיב לברואיו

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
תחילה "קיבוץ גלויות" – "ה' אלוקי ישראל מלך" ואח"כ "מלכות משיח בן דוד" – "ומלכותו בכל משלה"
מדברי רבותינו
הגאון רבי שמואל דוד וואלקין זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק ויקח קטו, ע).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 44 ערב ר"ה תשע"ח

מענינא דיומא

המלכת הקב"ה בר"ה - תלוי ב"והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם"

ראש השנה הוא יום המלכת הקב"ה - "אמר הקדוש ברוך הוא.. אמרו לפני בראש השנה מלכיות - **כדי שתמליכוני עליכם**..". (ילקוט המנהג טו, ע).

ה"**שתמליכוני עליכם**.." – מגיע דרך שהקב"ה יהיה "מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ – **מלך על ארץ ישראל" שהיא גוף השכינה שורש נשמתינו**. ודרכה הקב"ה יוצר את כל סוגי הקשר עמנו. והסיבה שצריך להמליך את הקב"ה על אר"י ועלינו - הוא משום ש"**מלכותו**" היא האמצעי לכך שיתאפשר שהוא **יתקשר עמנו, וייטיב לנו**. (ונתבאר בתורה כלכה בדבר העורך).

והנה מבואר בדברי חז"ל, שבכדי שה' יקרא "**מלך ואדון**" על ארץ ישראל - יש לזה תנאי, והוא, שהקב"ה יעשה בארץ ישראל "**עקירת דיורין והכנסת דיורין – עקירת הכנענים והכנסת ישראל**". ונבאר את הדברים:

הגמרא אומרת (כלכות ז, ב):

"אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: **מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם - לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון, עד שבא אברהם וקראו אדון**, שנאמר (כלמלים טו ז–ח): "[וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֶת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ] וַיֹּאמַר ה"א בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה".

וצריך להבין, מדוע באמת, קודם אברהם לא היה אדם שקראו להקב"ה "אדון"? ומה נתחדש אצל אברהם אבינו שקראו להקב"ה "אדון"?

ובספר "עולת תמיד" להג"ר שמואל הומינר זצ"ל (פרק כ"ו) הביא בזה ביאור "**מתוק מדבש**" בשם "**זקני הגאון רבי משה ריבלין**" (כספרו "בית מלכים", עמ"ס כלכות שם):

"ולבי אומר, על דרך דאיתא בפסיקתא (על הפסוק ביהושע ג, י) "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי אֵ-ל חַי בְּקִרְבְּכֶם **וְהוֹרֵשׁ יוֹרִישׁ מִפְּנֵיכֶם אֶת הַכְּנַעֲנִי** וְאֶת הַחִתִּי וְאֶת הַחִוִּי וְאֶת הַפְּרִזִּי וְאֶת הַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַיְבוּסִי: (יח) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית **אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ** עֹבֵר לִפְנֵיכֶם בַּיַּרְדֵּן..".

ואמרו חז"ל (פסיקתא לכך כהגה טו, ו; ילקוט יהושע רמז יג): "הנה ארון הברית **אדון כל הארץ**, אמר רבי שמואל בר נחמני **כל מקום שנאמר "אדון" - עוקר דיורין ומכניס דיורין**, וזה בנין אב לכלם, עוקר כנענים - ומכניס ישראל..". (עכ"ל הפסיקתא).

ולפי"ז עולה יפה, **אחרי שאברהם ע"ה היה הראשון אשר הבטיחו ה' שיעקור מפניו דיורי כנענים ויכניס ישראל**, וכמ"ש "לָתֶת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" - **לזה תיכף כינהו אברהם לשמו ית' בשם אדון**". עכ"ד.

ולכן עד אברהם – שלא היה מי שראה את הנהגת "**עוקר דיורין ומכניס דיורין**" – לא היה אדם שקראו להקב"ה "**אדון**".

◈

וישנה ראיה נפלאה לביאורו של הגר"מ ריבלין, מדברי הגמרא שם בהמשך:

"אמר רב: אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם, שנאמר (לניאל ט, יז): "'וְעַתָּה שְׁמַע אֱ-לֹהֵינוּ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנוּנָיו וְהָאֵר פָּנֶיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם **לְמַעַן אֲד-נָי**'. למענך מבעי ליה, אלא למען אברהם שקראך אדון".

ומבואר, שבחינת ה"אדנות" שהזכיר דניאל – היא **אותה בחינת "אדנות" שהזכיר אברהם.**

והנה אמרו בזוה"ק שמות (יג,ע):

"וּכְתִיב (לניאל ט') וְהָאֵר פָּנֶיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם **לְמַעַן אֲד-נָי, אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב** (יהושע ג') **הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ**".

א"כ מבואר, שה"**אדנות**" שהזכיר דניאל – שהיא אותה בחינת "**אדנות**" שהזכיר אברהם - הכוונה למש"כ "הנה ארון הברית **אדון** כל הארץ", שזהו ה"**עוקר הכנענים ומכניס ישראל במקומן לא"י**", וכנ"ל.

◈

אדם הראשון – שלא ראה "עקירת דיורין" - לא קראו "אדון"

והנה המפרשים הקשו על דברי הגמ' ש"**לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון**, עד שבא אברהם וקראו אדון", והלא כבר **אדם הראשון** קראו להקב"ה "אדון", וכמו שאמרו (כלמלים כה, יז, ז):

".. [א"ל הקב"ה לאדה"ר] וַאֲנִי מַה שְׁמִי? אָמַר לוֹ **לְךָ נָאֶה לְהַקָּרְאוֹת אֲדָנִי - שֶׁאַתָּה אָדוֹן לְכָל בְּרִיּוֹתֶיךָ**".

ולפי ביאורו של הגר"מ ריבלין – הקושיא מתיישבת באופן נפלא, שהנה אמרו חז"ל (יומא סט, ב):

"..**אתא משה** אמר האל הגדול הגבור והנורא, **אתא ירמיה** ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו? לא אמר נורא. **אתא דניאל**, אמר: נכרים משתעבדים בבניו, איה

דבר העורך

ישנה שאלה שרבים מתקשים בה, מדוע תקנו אנשי כנה"ג את תפלות ראש השנה בעיקר על המלכויות, וכמעט אין בקשות על הצרכים שלנו, הרי בוודאי מן הראוי היה שביום זה שדנים אותנו, נבקש מה' - אבינו הרחמן, שנזכה בדין לשנה טובה בכל הדברים, ואילו בסדר התפילה שתקנו אנשי כנסת הגדולה נראה שמתעלמים לגמרי מכך שהיום הוא יום דין וכמעט שאין תפילות על הצרכים שלנו.

ובפרט לפי מה שידוע מדברי הזוהר שלא ראוי לבקש בקשות על עצמו בר"ה, וכמו שמאריך הזוהר (נח סט, ב וכן בפרקים כלמלם מה, ב. ולמה עוד תיקוני זוהר כב, ע) במעשה של אלישע והשונמית, שהיה זה ביום ראש השנה, ואלישע שאל אותה (מלכים ב, ז) "היש לך לדבר אל המלך" האם יש לך בקשה מאת הקב"ה, ועל כך היא ענתה "בתוך עמי אנוכי יושבת" - "לא בעינא דידכרון לי וישגחון בי, אלא בתוך עמי. מאן דעייל רישיה בין עמא לא ישגחון עליה למידן ליה לביש (– מיני כולה שיזכיהו מוחי ויסגיהו בי, מלמ בתוך עמי; מי שמכניס את ראשו בתוך עם יסתכל, לא יסגיהו עליו לזון מוחו לרעה)". וצריך להבין, למה הקב"ה סידר הנהגה זו, שהאדם כמעט יתעלם מהצרכים שלו בשעה כה גורלית, ויתמקד אך ורק במלכות ה'.

בשביל לענות של שאלה זו עלינו להבין היטב את מהותו של יום ראש השנה, והמלכות המתגלית בו.

חז"ל אומרים (ירושלמי כ"ה פ"ח ה"ג הוסיף בטוח סוף מו"ח סי' תקפו) "רבי חנינא ורבי יהושע אומרים איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלוקיה. שמנהגו של עולם, אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואינו חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינם כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלים ושותים ושמחים בראש השנה לפי שיודעין שהקדוש כרוך הוא יעשה להם נס".

והדברים אינם מובנים לכאורה, הרי עיקר היום הוא יום דין, ואם כן אע"פ שאנו בטוחים שייעשה לנו נס, מכל מקום מדוע זה יום טוב? רק לאחר שעברנו את הדין שייך לעשות יום טוב על שניצלנו מהדין, אבל מדוע הזמן של הדין הוא זמן של יום טוב?

אמנם בדברי חז"ל אנחנו רואים שבאמת עיקר ענינו ומהותו של יום ראש השנה הוא כפי שכותבת התורה - "יום הזכרון" - יום שבו ה' זוכר אותנו לטובה, ולא "יום הדין", וכפי שמבואר בזוהר הקדוש (תוס קפד, ע) ששואל מדוע באמת מתעורר הדין ביום ראש השנה, ועל כך עונה הזוה"ק שכיון שראש השנה הוא בחדש השביעי, וכיון שתמיד מהשביעי מגיע שפע של ברכה, על כן גם בר"ה הקב"ה רוצה להשפיע שפע של ברכה, ואמנם בכדי שלא תגיע הברכה למי שאינו ראוי לה, צריך לעשות דין [ולכן לעם ישראל נתן הקב"ה עצה לתקוע בשופר, שלא יהיה עליהם קטרוג בזמן הדין].

ומבואר מדברי הזוהר שבאמת עיקר ענינו של ר"ה הוא שפע הברכה שהקב"ה רוצה להשפיע עלינו, ולכן יום ראש השנה הוא יום טוב, ועל זה השמחה שאנחנו שמחים - על הזמן הנעלה שבו אנו נמצאים שבו נפתחים לנו שערי הברכה. [אלא שאם תקשה איך אפשר לשמוח מבחינת המציאות כאשר יש דין, על זה ענינם חז"ל שאנו בטוחים שייעשה לנו נס. אמנם עיקר השמחה אינה על הדין ונצחונו, אלא על פתיחת שערי הברכה, וכנ"ל].

*

ובכך נבין גם את ענין המלכויות של ראש השנה שעניינה הוא אמצעי להטבה, וכמו שתיקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בחתימת ברכת המלכויות "מלך על כל הארץ **מקדש ישראל ויום הזכרון**".

"**מקדש ישראל**" - הקב"ה משפיע על ישראל מקדושתו, ומה היא "קדושתו"? - "**אורו ושפע טובו**", וכמש"כ הרמח"ל (דעת תבונות סימן קנז):

"..שהאדון ב"ה חפץ ורצה **להשפיע מטובו** אל הנמצאים... - **שיושפע מקדושתו** ית"ש אל נמציאו, להיותם **נהנים מזיו קדושתו**".

["קדוש" - משמעו "גדוש" ומלא בטוב, שהגימ"ל מתחלפת בקו"ף (עיין רמ"י ויקרא יט, טז), וכמו שאומרים בברכת המזון: "ונא אל תצריכנו ה"א.. כי אם לידך המלאה, הפתוחה, **הקדושה** והרחבה". ולכאורה קשה מדוע מזכירים את מעלת "**הקדושה**" - בין מעלות "**המלאה, הפתוחה, והחברה**" המדברים מענין ריבוי ומילוי שפע הברכה, ומה השייכות ביניהם?

וביאר בעל ה"תורה תמימה" ("כתוב שמ"ר" תפילות הגנה, עמ' רילו): "שבאה כאן המלה "הקדושה" תחת "הגדושה" - בגימ"ל תחת הקו"ף, והוא מלשון מלא וגדוש"].

וא"כ הביאור העיקרי של "**מקדש ישראל**" - הוא: "שהקב"ה **משפיע מאורו ושפע טובו לישראל**".

אמנם לפני "**מקדש ישראל**" אנחנו אומרים - "**מלך על כל הארץ**", משום **שהמלכות** היא אמצעי **להטבה**.

*

וביאור הדברים, משום שההטבה היא **התקשרותו** של הקב"ה אלינו, - "ואני

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.
ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835.
חדש! ניתן לקבל את הגליון מודפס עד הבית ב"פרינט מייל" טלפון: 5023* או 03-6888823 מספר רשומה 692.

גבורותיו? לא אמר גבור...

ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה, אמר רבי אלעזר: **מתוך שיודעין בהקדוש ברוך הוא שאמיתי הוא, לפיכך לא כיזבו בו".**

כלומר, בוודאי שירמיה ודניאל סברו "**שראוי** לקרא להקב"ה הגבור והנורא", אמנם הם לא קראו לו **בפועל** ב"קריאת נוכח" - "הגבור והנורא", מכיון שהם לא ראו את זה **בעיניהם.**

ועל דרך זו, אדם הראשון רק אמר "**שראוי** לקרא להקב"ה אדון", אמנם הוא לא קרא לו **בפועל** ב"קריאת נוכח" - "אדון", מכיון שהוא לא ראה את זה **בעיניו**, כי אי אפשר לראות את "אדנותו של הקב"ה" - אלא ע"י ה"עוקר דיורין ומכניס דיורין", וכנ"ל.

ורק אברהם **שהקב"ה הראה לו במחזה אלקי** את ה"עוקר דיורין ומכניס דיורין" – הוא אשר קרא להקב"ה ב"קריאת נוכח" - "**אדון**".

◈

טָבְחָם בֵּן נוּן. עַד פִּנָּה אָרֶץ -
לִפְנֵי אֲרוֹן הַבְּרִית. אֲדוֹן הַמְּלוּכָה

ומזה נלמד לענין "ראש השנה" - שמצות היום היא "**אמרו לפני מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם**" (רמ"ש השנה טז, א) – שאי אפשר לקיים מצוה זו באמת, ולקרא להקב"ה "אדון" – עד שמכירים בכך שהקב"ה "עוקר דיורין ומכניס דיורין – עוקר כנענים ומכניס ישראל במקומם".

ואכן דבר זה מוזכר **בפיוט לראש השנה** שחיבר "יוסי בן יוסי כהן גדול" – [ש"שימש בבית שני כנודע" ("פרי עץ חיים" להאריז"ל, שער יוה"כ, פרק ד')] "אֲהַלְלָה אֱל-הַי.. **אֲאַפְּדֶנּוּ מְלוּכָה**". ושם באות ט':

"טָפְשׁוּ בְּנֵי כְּנָעַן. כִּי נָכְרִים הֵם. בְּאַדְמַת בְּנֵי שֵׁם. זֶרַע מְלוּכָה:

טָבְחָם בֵּן נוּן. עַד פִּנָּה אָרֶץ. לִפְנֵי אֲרוֹן הַבְּרִית. **אֲדוֹן הַמְּלוּכָה**".

צריך להכיר בכך ש"**טָבְחָם בֵּן נוּן. עַד פִּנָּה אָרֶץ**". ואז יכירו בכך שה' הוא "**אֲדוֹן הַמְּלוּכָה**".

[וכאן אנו רואים דבר נוסף, שבכדי **שהקב"ה** יעקור הדיורין, צריך להתחיל באתערותא דלתתא – **שישראל** יעקרו הדיורין - "טָבְחָם **בֵּן נוּן** עַד פִּנָּה אָרֶץ" - וזה יעורר "איתערותא דלעילא" **שהקב"ה** יהיה "עוקר דיורין", ואז יכירו כי הוא "**אֲדוֹן הַמְּלוּכָה**"].

◈◈◈

מלכות ה' תלויה במלכות ישראל בארץ

ישנה סיבה נוספת לכך שמלכות ה' תלויה ב"עוקר דיורין ומכניס דיורין", והיא מבוארת ג"כ בפיוט הנ"ל:

"טָפְשׁוּ בְּנֵי כְּנָעַן. **כִּי נָכְרִים הֵם.** בְּאַדְמַת בְּנֵי שֵׁם. **זֶרַע מְלוּכָה**".

וי"ל שנשנו כאן שתי סיבות למה "**טָבְחָם בֵּן נוּן**":

א. "**כִּי נָכְרִים הֵם** - בְּאַדְמַת בְּנֵי שֵׁם" - כלומר, עצם זה שהכנענים נמצאים **בארץ לא להם – בגזל** - הוא סיבה שיטבחו בהם, שהרי **בן נח נהרג על הגזל.**

ב. שכאשר הכנענים התעקשו להישאר באר"י - הם "**מורדים במלכות** חייב מיתה" - **שהם מרדו במלכות ישראל**, שהם "**זֶרַע מְלוּכָה**".

ביאור הדבר: מה שהקב"ה ציוה שעם ישראל יכבשו את הארץ – זהו משום שרצונו הוא שישראל יהיו **מלכים** על הארץ, משום ש"אי אפשר **לכבוד העליון** להתרבות - אלא בגאולתן של ישראל **ובריבוי כבודם**" (מסילת ישרים פרק י"ט).

משל למה הדבר דומה, למלך ששלח את בנו למקום קיבוץ אנשים - הרי בן המלך הוא המייצג של המלך, וכאשר בני הקיבוץ ממליכים את בן המלך בקיבוצם – בזה הם ממליכים את המלך ממכון שבתו.

וכך הוא ג"כ בין הקב"ה וישראל, "**כי גדולת הקב"ה ומלכותו – עם ישראל הוא, וכשהם בשפלות ובגלות - אין מלכותו שלמה**". (פירוש הגר"א על כמה אגדות, אגדה א' "האי גלא").

"**וניחא ליה לאב העליון שיכבדו את הבנים** - כי סוף סוף [כי התוצאה היוצאת מזה] - מודעת זאת בכל הארץ שעלת העלות הוא האלוק על הכל **ומלכותו בכל משלה**" (רמ"ד וואלי, בראשית, ח"ב, עמוד ת"י. – וע"ע גליון 41 "מעניני הפרשה").

ולכן הכנענים שמרדו באותה מלכות – הם חייבי מיתה.

◈

ולסיכום: ישנן שתי סיבות שמצוות "**וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם**" - הוא תנאי ל"שתמליכוני עליכם":

א. כי ה"עוקר דיורין" של ישראל – מעורר "איתערותא דלעילא" שהקב"ה יהיה עוקר דיורין, ואז יכירו כי הוא "**אֲדוֹן הַמְּלוּכָה**".

ב. כי ה"עוקר דיורין" של ישראל – זה ביטוי לכך שהם "**זֶרַע מְלוּכָה**" - **מלכים** על הארץ, ו"גדולת הקב"ה ומלכותו – עם ישראל הוא", ולכן זה גורם שהקב"ה יהיה "**אֲדוֹן הַמְּלוּכָה**".

תמצית המאמר

ראש השנה הוא יום התקשרותו והטבתו של הקב"ה לארצו וממנה לישראל – דרך זה שהוא "**אדון ומֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ**".

בכדי שהקב"ה יקרא "אדון ומֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ" – צריך שהוא יהיה "**עוקר דיורין - דיורי הגויים מארץ ישראל**".

בכדי שהקב"ה יעקור הדיורין – צריך שישראל יעוררו ב"איתערותא דלתתא" - **שישראל יעקרו דיורי הגויים מארץ ישראל.**

ועוד תנאי בכדי שהקב"ה יקרא "אדון ומֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ" – צריך שיהיה "**מלכות ישראל בארץ ישראל**" * "כי גדולת הקב"ה ומלכותו – עם ישראל הוא" (הגר"א).

המשך מעמוד הבא

והוא מקביל לפסוק (תהלים קג, יט): "**ה'** בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ - **וּמַלְכוּתוֹ** בַּכֹּל מָשָׁלָה".

בתחילה – "**ה'** אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ" – **ה'** זה קוב"ה, והוא מֶלֶךְ על השכינה, על הארץ.

וזה מקביל לפסוק הנ"ל, שבתחילה - "**ה'** בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ" – ה' זה קוב"ה, והוא מולך על כסאו - דהיינו השכינה וגופה ארץ ישראל. וכמש"כ (ירמיהו ג,יז) "בָּעֵת הַהִיא יִקָּרְאוּ לִירוּשָׁלַם כִּסֵּא ה'".

ורק אח"כ – "**וּמַלְכוּתוֹ** בַּכֹּל מָשָׁלָה" – זו השכינה הנקראת "**מלכותו**" שמושלת בכל המעשים והברואים, וכמו שאמרו בתיקוני זוהר (תס"ט, דף קטז, ב): "וְעוֹד נֶאֱמַר **בַּשְּׁכִינָה**.. וּרְדוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ.. וַאֲפִלּוּ בְּכָל הַקְּלִפּוֹת שֶׁל הַסִּטְרָא אָחֳרָא.. לְקַיֵּם בָּהּ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה"[1]. (ועיין בזוהר אמור כו,ב; פנחס רלט,א).

◈

ולכן הסדר הוא: בתחילה "**קיבוץ גלויות**" – שעי"ז מתגלה ש"**ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ**", ואח"כ "**ביאת משיח בן דוד**" – שעי"ז מתגלה ש"**וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה**".

1 ולכן בתחילה כתוב "ה' אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ" - כי "מלכות" הוא ברצון, שהשכינה רוצה שה' ימלוך עליה.
ואח"כ כתוב "וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה" - כי "ממשלה" הוא בכפיה, והרי "וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה" – הולך גם על כוחות הסט"א (וכנ"ל בתיקו"ז), שאינם רוצים שהשכינה תמשול בהם.

קרבת אלוקים לי טוב" (תהלים עג, כח), אך לא שייך שתהיה **התקשרות** של הקב"ה אלינו - משום **ש"אין לו שום יחס עם אחר כלל**", ורק דרך המלכות יש לו יחס עם נבראיו, כמו שכתב הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ד):

"ואולם עוד רצה בטובו וחסדו, להשפיל כביכול בענוותו את רום כבודו, **ולהיות מתייחס אל נבראיו, אף על פי שבאמת אין להם יחס עמו כלל. ורצה להיות להם במדרגת מלך אל עם**, שיחשב להם לראש, ולמנהיג, ולהתכבד כביכול בם כמלך שמתכבד בעמו. וכעניין שנאמר (משלי יד, כח) "ברוב עם הדרת מלך", **ובבחינה זו נקראהו מלכו של עולם**".

מה שהקב"ה "**מלכו** של עולם" - הוא האמצעי לכך שהוא **מתקשר** אל נבראיו, וההתקשרות היא **ההטבה**, וכמו שממשיך הרמח"ל שם:

"..שאם יהיה טעם **לשיופיע הבורא יתברך במלכותו וימלוך על עולמו - יימשך מזה הטוב הרב והשלווה הגדולה לנבראים, ותרבה ההארה הקדושה והטהרה וכל דבר טוב..**". (ועיין באריכות בגליון 30 אלול תשע"ו, ב"נבואות ה').

וזה מה שתקנו חז"ל לומר "**מלך** על כל הארץ" - שזוהי **התקשרותו** אל הארץ, ועי"ז "**מקדש ישראל**" - **שמיטיב להם.**

וגם בפסוקי המלכויות אנחנו אומרים: "ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר: כה אמר ה' **מלך ישראל וגואלו** ה' צב-אות, אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים".

"**מלך ישראל וגואלו**" - בזה שהוא **מלך** ישראל ומתקשר אליו - בזה עצמו הוא **גואלו ומיטיב לו.**

*

ומעתה מובן היטב מדוע תקנו אנשי כנסת הגדולה את עיקר התפילה על ענין המלכויות ולא על הצרכים הפרטיים שלנו. אנשי כנה"ג מלמדים אותנו כיצד פועלים שתגיע הברכה, והשפע, הטוב, והחסד, לכל עם ישראל. הכל תלוי בשורשים. כאשר אדם מתחנן ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך, הוא לא רוצה כלום, רק שהקב"ה ימלוך, "ומלכותו **בכל** משלה" - שתיראה המלכות על פני כל הבריאה, אמת מלכנו אפס זולתו - הוא לא פועל רק על עצם המלכות, אלא הוא פועל על כל ההארת פנים של הקב"ה בעולם, ואליו בפרט. אין בכלל אלא מה שבפרט ואין בפרט אלא מה שבכלל.

וזה מה שכותב הרמח"ל במאמר החכמה (ביאור תפלת ר"ה) "שביום זה הקב"ה עומד בבחינת מלך בעולמו, ואמנם **בזה צריכים אנו להתחזק, כי זה כל טובנו וכל תקפנו**". כל הטוב שלנו תלוי במדה שתתגלה מלכות ה' בעולם, וביום זה של ראש השנה - שבו נקבע באיזו מדה תתגלה מלכות ה' בעולם, ככל שנבקש ונרצה באמת, בזה אנחנו פועלים גדולות ונצורות על כל עם ישראל ועל עצמנו בתוך הכלל.

[וגם בברכת זכרונות, כאשר מבקשים זכרנו בזכרון טוב לפניך, אנחנו מבקשים על השורשים, שהקב"ה יזכור את כל ישראל לטובה בכל הדברים, ובזה כלול כל הפרטי פרטים].

*

אמנם בענין המלכויות אנחנו רואים דגש נוסף בנוסח התפילה שתקנו אנשי כנסת הגדולה. בחתימת ברכת המלכוית אנחנו אומרים "מלך על כל **הארץ**", ולכאו' היה ראוי לומר "מלך על **ישראל** ומקדשם", וכמו שאומרים "מלך **ישראל** וגואלו". מדוע מתייחסת המלכות דווקא אל הארץ?

אמנם ביאור הדברים הוא, שההטבה שה' מיטיב לישראל - היא **דרך הארץ**, דהיינו שה' משפיע את טובו לתוך השכינה וגופה **ארץ ישראל**, ועי"ז "וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבֹדוֹ" (יחזקאל מג, ב), והיא מעבירה את השפע לבניה ישראל. ולכן בתחילה הארץ צריכה להיות בכלל מלכותו של הקב"ה (עיין בגליון 30 אלול תשע"ו, ב"דבר העורך").

[ומה שתקנו לומר "**מלך על כל הארץ**" - הכוונה בעיקר לארץ ישראל, שבה הקב"ה משפיע את שפע טובו, ואכן פעמים רבות "**הָאָרֶץ**" בסתם - הכוונה לא"י, כמו בברכת "המוציא לחם מן **הארץ**" - "שקאי על **ארץ ישראל.. שארץ ישראל נקראת ארץ סתם**" (הגר"א בשנות אליהו ו,א; אמרי נועם ברכות לה, א).

ויעויין בזוהר חדש (בראשית יח, א): "**וארץ - אותה המשובחת מכולן, וזו ארץ ישראל**". ובתורת כהנים (ויקרא יט, כג) "**אל הארץ - הארץ המיוחדת**" וכתב החיד"א (ברכי יוסף או"ח רג, ב). "**במטבע ברכות - תיבת 'ארץ' רומזת לארץ ישראל..**"].

וממילא התנאי להתגלות מלכותו של הקב"ה היא ע"י שיהיו עם ישראל בא"י, שעי"ז הקב"ה יכול למלוך עלינו דרך הארץ, וכמו שכותב הרמח"ל במאמר החכמה "והנה לשתתחזק הקדושה כראוי צריך שיהיו ישראל בארץ, כי הם העם הנבחר והיא הארץ הנבחרת".

ויה"ר שנזכה במהרה גם לחלק השלישי שכותב הרמח"ל שם "**ובישראל ימלוך מלך מבית דוד**, שהוא המלך הנבחר, ובו נקשרים כל ישראל ליקשר בקדושה; **ואם אחד מן התנאים האלה חסר, אין הקדושה מתחזקת כראוי**".

בברכת התורה, העורך

נבואות ה' לאחרית הימים

תחילה "קיבוץ גלויות" – "ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ" ואח"כ "מלכות משיח בן דוד" – "וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה"

סדר תהליך הגאולה השלישית - רמוז בסדר הברכות בתפילת שמונה עשרה, וכפי שמבואר במסכת מגילה (יז, ב):

[ברכה עשירית] **ברכת "תקע בשופר"**- שהוא קיבוץ גלויות, ואח"כ **ברכת "השיבה שופטינו"**, ש"כיון שנתקבצו גליות - נעשה דין ברשעים, שנאמר (ישעיהו ו, כה): 'וְאָשִׁיבָה יָדִי עָלַיִךְ וָאֶצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ', וכתיב (להלן פסוק טו): 'וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה'".

ואח"כ **ברכת המינים**, "שכיון שנעשה דין מן הרשעים - כלו המינים, שנאמר (להלן פסוק כא): 'וְשָׁבָר פֹּשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו וְעֹזְבֵי ה' יִכְלוּ'".

ואח"כ **ברכת "על הצדיקים"**, ש"כיון שכלו המינים - מתרוממת קרן צדיקים".

ואח"כ **ברכת "ולירושלים"** – כי "היכן מתרוממת קרנם – בירושלים".

ואח"כ **ברכת "את צמח דוד"** – ש"כיון שנבנית ירושלים - בא דוד".

וכתב ה"יפה תואר" (ויקרא רבה ט, ו):

"..כי **קבוץ גליות ומלחמת גוג יהיו לפני בוא מלך המשיח**.. **וכן נראה מסדר התפלה**, כי "תקע בשופר" - על קבוץ גליות נאמר ראשונה, ואחרי זה "השיבה שופטינו" - לעשות דין בגוג, **וכמו דאיתא בפ"ב דמגילה**, ובאחרונה נאמר "את צמח דוד עבדך" - על ביאת המשיח". (ועיין בגליון 13 "מדברי רבותינו – המלבי"ם: "יהיה יסוד ט"ו קודם בינת משיח". ובגליון 14 "בעומות ה'". ובגליון 18 "בעומות ה'" ממהרי"ל דיסקין זצ"ל).

וצ"ב למה אכן זהו סדר הגאולה, ולמה לא קודם יבא **משיח בן דוד**, ואח"כ יתחיל **הקיבוץ גלויות**?

◈◈◈

עוקר דיורין – באר"י ובמלכות

וכדי לבאר הענין, נבא ונקדים: מבואר עפי"ד חז"ל, שבכל תוכן הברכות הנ"ל – יש את ההנהגה שהקב"ה **"עוקר דיורין ומכניס דיורין"**, כדי שעי"ז יתגלה שהוא **"אדון"**.

אלא שיש כאן שני מיני "עוקר דיורין": **א.** עקירת הגויים מארץ ישראל [ברכת "תקע בשופר"]. **ב.** עשיית דין ברשעים והרמת קרן הצדיקים והמשיח, שהוא עקירת הרשעים והכנסת הצדיקים במקומם. [מברכת "השיבה שופטינו" עד ברכת "את צמח דוד"].

ונלך ונבאר לפי הסדר:

א. ברכת "תקע בשופר" - כתוב (יהושע ג, י) "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי אֵל חַי בְּקִרְבְּכֶם **וְהוֹרֵשׁ יוֹרִישׁ מִפְּנֵיכֶם אֶת הַכְּנַעֲנִי**.. הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית **אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ** עֹבֵר לִפְנֵיכֶם בַּיַּרְדֵּן".

ואמרו חז"ל (ילקוט שמעוני, יהושע רמז יז):

"אמר רבי שמואל בר נחמני: **כל מקום שנאמר "אדון" - עוקר דיורין ומכניס דיורין**, וזה בנין אב לכלם, עוקר כנענים - ומכנים ישראל". (נתבאר בהרחבה ב"מענינא דיומא").

ב. ברכת "השיבה שופטינו" - מבוססת על הכתוב (ישעיהו ו, כו): **'וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה'**, וגם על פסוק זה – שהקב"ה עושה דין ברשעים ועוקרן, ומכניס הצדיקים למלוך במקומם – ביארו חז"ל שהוא הנהגת "עוקר דיורין ומכניס דיורין", שעי"ז מתגלה שהוא "אדון". וכפי שהמשיכו שם (ילקוט שמעוני יהושע רמז יז):

"..**וכן הוא אומר** (ישעיהו ו, כה) לָכֵן נְאֻם **הָאָדוֹן** ה' צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל [הוֹי אֶנָּחֵם מִצָּרַי **וְאִנָּקְמָה מֵאוֹיְבָי..**] (כו) **וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה..**".

ובכלל זה **"ברכת המינים, והרמת קרן הצדיקים"**, שג"כ נלמד מהמשך הפסוקים שם [הנמשכים אחרי "נְאֻם **הָאָדוֹן** ה'"], (פסוק כא) "וְשֶׁבֶר פֹּשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו וְעֹזְבֵי ה' יִכְלוּ", שמפסוק זה למדו בגמ' את ברכת המינים.

ג. ברכת "את צמח דוד" – הוא ג"כ הנהגת "עוקר דיורין ומכניס דיורין", שהקב"ה עוקר הרשעים ממלכותם, וממליך "משיח בן דוד" במקומם, וכדאחז"ל (זוה"ק משפטים, קכל, ב, מתורגם):

בֹּא וּרְאֵה מַה כָּתוּב.. **כִּי אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ**.. שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא **עוֹקֵר דַּיָּרִים מִמְּקוֹמָם וּמוֹשִׁיב דַּיָּרִים לִמְקוֹמָם**, וּמְשׁוּם כָּךְ (שמות לד) יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי **הָאָדוֹן** ה'. [= שעי"ז נקרא "אדון". - וזה שייך לברכת "תקע בשופר – קיבוץ גלויות"].

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הָאָדוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה י, לג) 'הִנֵּה **הָאָדוֹן** ה' צְבָאוֹת מְסָעֵף פָּארָה בְּמַעֲרָצָה [כורת הענפים הגבוהים בגרזן], וְרָמֵי הַקּוֹמָה גְּדוּעִים וְהַגְּבֹהִים יִשָּׁפָלוּ **[וסנחריב מלך אשור ושריו - יהיו גדועים ושפלים]**' וגו' - [ומיד אח"כ כתוב] 'וְיָצָא חֹטֶר מִגֵּזַע יִשָׁי' וְגוֹ' **[שימלוך משיח בן דוד תחתיהם]**, וְהַכֹּל אֶחָד, **מְעַקֵּר דַּיָּרִים וּמוֹשִׁיב דַּיָּרִים**.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, יֵשׁ אָדוֹן וְיֵשׁ אָדוֹן, וְהַכֹּל בְּאֶחָד תָּלוּי".

◈

קוב"ה – "אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ"
שכינתיה – "אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים"

והנה יש חילוק בין **ה"עוקר דיורין"** שבגירוש הכנענים מארץ ישראל, **ובחינת "האדון"** שמתגלה עי"ז - לבין **ה"עוקר דיורין"** שבעשיית דין ברשעים, והרמת קרן הצדיקים והמשיח, **ובחינת "האדון"** שמתגלה עי"ז.

והדברים מבוארים בהמשך הזוה"ק הנ"ל:

"רַבִּי יִצְחָק אָמַר: **יֵשׁ אָדוֹן, וְיֵשׁ אָדוֹן** - וְהַכֹּל בְּאֶחָד תָּלוּי".

ופירש הדמשק אליעזר:

"יש אדון שהוא יסוד דז"א [**קוב"ה**] - אדון כל [הארץ - השכינה. (עיין זוהר מקץ לד, מב, ב: "מהו 'מכל' הוא סכימתו של מקום")], **ויש אדון** שהוא יסודה דמלכות [**השכינה**] - אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים".

תמצית המאמר

קיבוץ גלויות קודם לביאת משיח בן דוד * משום ש"קיבוץ גלויות" הוא הנהגת "עוקר כנענים מארץ ישראל" – המורה על כך **שהקב"ה** "אדון כל **הארץ**" ומחליט מי ישב בארצו * ומאידך, המלכת משיח בן דוד הוא הנהגת "עוקר רשעים ממלכותם" – המורה על כך **שהשכינה** "אדון על כל **המעשים** והברואים" * וצריך להקדים את ההוראה שקוב"ה "מלך על כל הארץ" – להוראה שהשכינה "אדון על כל המעשים" * כדי **שלא להפריד** את ההכרה באדנותה של השכינה – מההכרה באדנותו של קוב"ה * אלא יכירו וידעו שהשכינה מקבלת את אדנותה **מכח חיבורה** לאדנות קוב"ה.

וביאורו:

"יֵשׁ אָדוֹן" – היינו **קוב"ה** - שנקרא **"אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ"** (יהושע ג, יא), כלומר, שהוא **אדון** על השכינה וגופה **"ארץ** ישראל".

"וְיֵשׁ אָדוֹן" – היינו **שכינתיה** שנקראת **"אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים"**, והיינו כל הבריות. (כילוד הגר"מ ל"ספרא לנעיונתא" פרק ל', קף ל,ג ד"ה "ואמר יו"ד בלחודוי". ועיין זוהר בלקוטים קף לג, ב; ובתיקוני זוהר, תיקון ל"ט. קף פט, ג מלפי הגר"מ. ומס בציהגר"מ ד"ה "מהון ליה").

◈

קוב"ה - עוקר הגויים מאר"י
שכינתיה - עוקרת הרשעים ממלכותם

כלומר, ר' יצחק מתייחס לשתי הדוגמאות שהביא הזוה"ק לעיל מיניה – שהקב"ה עוקר דיורין ומכניס דיורין:

א. "כִּי אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ.. – עוקר ומכניס דיורין" ועי"ז הוא נקרא **"אדון"**. ואומר ר' יצחק, שזה מגלה את הבחינה הראשונה, **שקוב"ה** הוא **"אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ"** – כלומר, שהקב"ה אדון על השכינה וגופה ארץ ישראל.

ואמנם עדיין לא מתגלה הבחינה שהוא **"אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים"**, שהרי מה שהוא עוקר הכנענים מארצו - אינו אומר עדיין שהוא אדון על הכנענים, אלא שהוא אדון על **ארצו**.

משל למה הדבר דומה, לבעל הבית שמוציא דיורין ומכניס דיורין בביתו, שאין זה נחשב שהוא בעלים על **בני האדם**, אלא הוא רק בעלים על **ביתו**, ומכח זה הוא מחליט מי יתיישב בביתו.

ב. הדוגמא השניה שהביא הזוה"ק: "הִנֵּה **הָאָדוֹן** ה' צְבָאוֹת מְסָעֵף פָּארָה בְּמַעֲרָצָה.. וְיָצָא חֹטֶר מִגֵּזַע יִשָׁי.. – עוקר ומכניס דיורין". ובא ר' יצחק ואומר, שזה מגלה את הבחינה השניה, **שהשכינה** היא **"אדון על כל המעשים"**, שלא רק שהיא מגרשת אותם "מארצה", אלא גם מאבדת אותם ומנשלת אותם מ"קניניהם שלהם", ומכניסה תחתיהם את הצדיקים ומשיח, שזה מוכיח שיש לה אדנות על **כל הבריות**.

◈

אדנות השכינה – תלויה באדנות קוב"ה

ומסיים ר' יצחק:

"וְהַכֹּל בְּאֶחָד תָּלוּי" – שגם מה שהשכינה היא **"אדון על כל המעשים"** – הוא מכח זה שהקב"ה אדון עליה – **"אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ"**. וממילא בשורש הדברים יש כאן אדנות אחת: "אדנותו של **קוב"ה**".

[וכמו שהבאנו לעיל מהזוה"ק בראשית (לג,ב), שגם קוב"ה וגם השכינה נקראים **"אדון"**, ומסיים שם: **"זֶה בְּזֶה תְּלוּיִים"** - **שאדנות השכינה - תלויה באדנות קוב"ה**].

◈◈◈

הקדמת "קיבוץ גלויות" ל"משיח בן דוד" – מוכיחה ש"אדנות השכינה" מכח "אדנות קוב"ה"

ומעתה נבין הטעם לסדר הגאולה: **שבתחילה** הוא "תקע בשופר – קיבוץ גלויות", **ורק אח"כ** הוא "את צמח דוד - ביאת משיח בן דוד".

וזהו משום שה"קיבוץ גלויות" - ענינו הוא לגלות את בחינת **"קוב"ה - אדון כל הארץ"**, ו"ביאת משיח בן דוד" – ענינו הוא לגלות את בחינת **"שכינה - אדון על כל המעשים"**.

וממילא, אם הסדר היה הפוך: ש"קיבוץ גלויות" היה לאחר "ביאת משיח בן דוד" – הרי זה היה **מפריד** את "אדנות השכינה" מ"אדנות קוב"ה" ח"ו, כאילו שתי רשויות הן, כאילו יש לשכינה אדנות עצמית על המעשים – עוד לפני שיש להקב"ה אדנות עליה, וכל הפרדה של השכינה מקוב"ה – היא בבחינת **"מקצץ בנטיעות"**, וכמו שאמרו (תיקוני זוהר, תס"ט, קף קיז, ב. מתורגם): "שֶׁכָּל מִי שֶׁנּוֹטֵל מַלְכוּת [שכינה] בְּלִי תַּשַּׁע סְפִירוֹת [קוב"ה] - הוּא **מְקַצֵּץ בַּנְּטִיעוֹת**".

אלא האמת ש**"וְהַכֹּל בְּאֶחָד תָּלוּי"** - שהכל תלוי ב"אדנות קוב"ה", ולכן מוכרח שיהיה בתחילה "קיבוץ גלויות", ורק אח"כ "ביאת משיח בן דוד".[1]

◈◈◈

בתחילה יכנס המלך בממשלה – ואח"כ נשאת השכינה על כל העולם

וחשיבות הסדר הזה – שבתחילה יתגלה **שהקב"ה** "אדון על השכינה", ורק אח"כ יתגלה **שהשכינה** "אדון על כל המעשים" - נתפרש בדברי הרמח"ל **לענין מלכות דראש השנה**, וזה לשונו ("נימוקי הממוזר". – הובא ב"ענעני ל"ה ויוה"כ לרמח"ל" בהוצאת "מכון רמח"ל", עמוד 47):

"מלכויות. להחזיק **ממשלת 'מלכות שמים' על כל העולם**, וכבר 'מַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה'. ".

והיינו, שהשכינה שהיא "מלכות שמים" – תהיה **"אדון על כל המעשים"**, ותמלוך על כל העולם, ובזה מתקיים **"וּמַלְכוּתוֹ** בַּכֹּל מָשָׁלָה" [עיין להלן עה"פ **"וּמַלְכוּתוֹ** בַּכֹּל מָשָׁלָה"].

וממשיך הרמח"ל:

"אבל צריך שיכנס **המלך** בממשלה, ומיד נשאת **השכינה** על כל העולם".

כלומר, יש תנאי לממשלת השכינה - **שבתחילה** צריך שיכנס **המלך** בממשלה", **שקוב"ה** יקרא "אדון על כל הארץ", שימשול בשכינה. ורק אח"כ תיכף ומיד "נשאת **השכינה** על כל העולם" – שהשכינה נקראת "אדון על כל המעשים".

◈

בתחילה "ה' אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ" – ואח"כ "וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה".

וזהו סדר התפילה בראש השנה:

"..וְיֹאמַר כִּי אֲשֶׁר נָשְׂמָה בְאַפּוֹ: **ה'** אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ - **וּמַלְכוּתוֹ** בַּכֹּל מָשָׁלָה".

המשך בעמ' הקודם

---

[1] ובזה נתבאר לנו טעם נוסף למה **משיח בן יוסף** - שהוא כנגד מלכות **קוב"ה**. - על ידו קיבוץ גליות (הגרי"א חבר. הובא בגליון 29), כלומר, שהוא עוקר דיורין מארץ ישראל, ומגלה **שהקב"ה** "אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ".

ואח"כ בא **משיח בן דוד** - שהוא כנגד מלכות **שכינתיה** - ועוקר מלכות הרשעים וכנ"ל, ומגלה **שהשכינה** "אדון על כל המעשים". (עיין זוה"ק ח"ג דף שב, א: **שיוסף** כנגד "יסוד" – **קוב"ה**, **ודוד** כנגד "מלכות" - **שכינתיה**).

מדברי רבותינו

הגאון רבי שמואל דוד וולאקין זצוק"ל – תלמידו ומקורבו של החפץ חיים זיע"א (חלק ב')

כשכל ישראל ישובו לא"י – יהיה ה' אחד כמו ביום ראשון לבריאה

"אמר רבי יוחנן: גדול קבוץ גליות כיום שנבראו בו שמים וארץ, שנאמר ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש **אחד** ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל, וכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום **אחד**". (פסחים פח, א).

הדמיון אינו מובן ולכאורה לא קרב זה אל זה.

ונראה עפ"מ שכתב רש"י (בראשית א, ה) בשם המדרש, וז"ל "יום אחד, לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון כמו שכתוב בשאר הימים שני שלישי רביעי, למה כתב אחד, לפי שהיה הקב"ה יחיד בעולמו".

נמצא דלכך נכתב אחד, כי לשון זה מורה על אחדותו הגמורה והמוחלטת. והנה כאשר יקבץ ה' גליותינו, ונדחינו יכנס מארבע כנפות הארץ, אשר אז האלילים כרות יכרתון, והעולם יתוקן במלכות ש' - יהיה השי"ת למלך על כל הארץ **באחדותו הגמורה כמו שהיה אחד ממש ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים**, שבגלל זה נכתב "יום אחד" ולא "יום ראשון".

וזה מה שאמרו "גדול קבוץ גליות כיום שנבראו בו שמים וארץ", כלומר, **כשם שביום בריאת שמים וארץ היה ה' לבדו** ואין עמו א-ל נכר - **ככה גם ביום שישיב ה' את שבותנו לקבץ גליותנו, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד באחדותו הגמורה**, והענין מבואר[1]. ("כתבי אבא מרי" עמוד סו).

◈◈◈

להשוות שבחה של ארץ ישראל לחו"ל – נקרא "לספר בגנותה"

אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה אותו רשע [סנחריב] לקרותו 'אסנפר רבא ויקירא' (עזרא ד, י) - מפני שלא סיפר בגנותה של ארץ ישראל, שנאמר (מלכים ב – יח, לב): 'עד בואי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם'. [ולא אמר, אל ארץ טובה מארצכם].

אבל ישראל ספרו בגנותה של ארץ ישראל, "כי מטו [לאותו מקום ששמו שוש - אמרי: **שויא כי ארעין [זאת הארץ שוה לארצנו]**.

כי מטו עלמין - אמרו: **כעלמין [זה המקום שוה לירושלים שנקראת בית עולמים]**.

כי מטו [ל]"שוש תרי" - אמרי: **על חד תרין. [זה יפה פי שנים כמקומנו]**". (סנהדרין צד, א).

נראה מזה כי גנות אינו סיפור דברים של גנאי, אלא **אם אינו מרבה בשבחה ואם מקום אחר טוב בעיניו יותר מארץ ישראל - זהו כבר גנות.**

ומה נואלו שרי ציון, שנזהרים לספר ולמסור דברים של גנאי מישראל, אבל לא ידעו להזהר שלא לשבח ארץ אחרת יותר מישראל[2]. ("כתבי אבא מרי" עמ' קפד).

◈

גם הנמנע מלספר בגנות א"י מסיבות צדדיות – נקרא "רבא ויקירא"

רב ושמואל, חד אמר: [סנחריב] מלך פקח היה כו', אי אמינא להו עדיפא מארעייכו - אמרו: קא משקרת. [סנחריב חשב: אם אומר להם ארץ טובה יותר מארצכם, יאמרו לי אתה משקר, שהרי אין ארץ טובה יותר מארץ ישראל]. (סנהדרין שם).

והנה לפי מה שמבארת הגמ' שאמר כן מפני שהיה מלך פקח, שאם יאמר להם שהיא טובה מא"י יאמרו דמשקר הוא, נמצא מה שלא סיפר בגנותה של א"י, אין זה מחמת אהבת ישראל - תרתי משמע - ארץ ישראל, או עם ישראל, רק משום חשבון פוליטי, **ויש ללמוד מזה, שאם יש בקרבנו פרט או כלל שאינו מתעסק לספר בגנותה של א"י – יהיה מאיזה טעם שהוא - הרי הוא זכור לטוב, ויזכה לשפע רב להקרא "רבא ויקירא"**. (שם עמ' קפד-ה).

◈

היצה"ר לספר בשבח התפוצות – הוא כדי שיהי' "כסות עינים" על שנשארים בגלות

ועיין בגמ' הלאה וז"ל "אבל אבותינו ספרו בגנותה של א"י, כי מטו שוש תרי אמרו על חד תרין, ופרש"י, כלומר, זה יפה פי שנים כמקומנו, ועל שם כך נקראו כל אותן המקומות כך.

והרי זה ממש כמו בימינו, שמרבין לספר בשבח התפוצות - אך ורק שיהיה לנו כסות עינים על שיושבין בגלות, ואין עולים לארץ ישראל. (שם עמ' קפה).

◈◈◈

אפי' אם בנ"י בבחינת עבדים – שאין עושין רצונו של מקום אם יחוננו את עפר הארץ – בא מועד לרחם על ציון

וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר **והארץ אזכר** (ויקרא כו, מב).

כתב הגר"ז סורוצקין זצוק"ל ("אזנים לתורה" שם - עמ' שלח): "**והארץ אזכר**. ב"א (בן אחותי) **הגאון ר' שמואל דוד וואלקין** שליט"א (זצ"ל) העיר אותי במכתב, שע"פ הדברים האמורים במאמר הקודם לתרץ את סדר האבות, שנמנו כאן אחורנית, אפשר להרחיב את הדיבור ולומר, שאם לא יגיעו בני ישראל בתשובתם הראשונה אפי' לעמוד החסד כראוי, **ויצטיינו רק באהבת הארץ הק', ויחוננו את עפרה, וימסרו את נפשם עליה - יזכור ה' לטובה גם את מסירותם לארץ אבות, - "והארץ אזכר'.**

ויש לדברים אלה סמך וסעד מן המקרא "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד". ומנין אנו יודעים "כי בא מועד"? "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו" (תהלים קב), **הרי שאפילו אם בנ"י הם בבחינת עבדים** (א.ה. שאינן עושין רצונו של מקום. קידושין לו, א), **אם יחוננו את עפר הארץ - בא מועד לרחם על ציון**"[3].

◈◈◈

ממעלות ארץ ישראל – שהיא ארץ של יהודים

ממידת החמימות של ברכת השלו' עליכם של כל אחד ואחד - הרי אני לומד שאין מתכוונים רק לי, אלא גם בשביל "ישראל", **כל אחד רוצה לדעת ולדרוש את שלום ציון.**

לכן הנני להשיב לכם על רגל אחת, כי חביבות וחשיבות של ארץ ישראל - [אפילו אילו לא היתה בה אלא מעלה זו] **שהיא ארץ ישראל ולא של גוים** [דיינו כדי להחשיבה ולחבבה].

ואם לא עמדתם עדיין על טיבו של הגוי, טרם הי' לכם נסיון מה זה גוי.

כי הלא מתעטף הוא בקולטורא ומתכתר בנימוסין. אמנם מה הוא מהווה בתוכו - לא למדתם עוד בחיים. ובאה התורה לגלות פני הלוט ולהראות על הדברים שבלב, כמ"ש בפ' השבוע (תולדות כז, מא) ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי. ומה הוא הטעם שקבע עשו להרוג אחיו לאחר שאביו ימות ויתאבל עליו? כתב רש"י כמשמעו "שלא אצער את אבא", אבל זה אמר רק להראות יפיפותו ומוסרו הטוב, אבל מה הוא הטעם ששמר בלבו, באה הת"י ומגלה לנו וז"ל [א.ה. הבאנו מתורגם עפ"י "כתר יונתן"]: "ויאמר עשו בלִבו, אין אני עושה כמו שעשה קין - שהרג את הבל בחיי אביו, וחזר אביו והוליד את שת, אך מחכה אני עד זמן שיגיעו ימי אבל של מיתת אבא, ובכך אני אהרוג את יעקב אחי, ואני נמצא הורג ויורש".

וכמה מאלף זה איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו בכל דרכיו ומעשיו שנראים טובים וישרים.

אלה תולדות עשו, ואשרי מי שלא חמאן, וחבלים נפלו לי בנעימים להיות יושב בתוך עמו. ("כתבי אבא מרי" עמוד שח).

◈

ארץ ישראל טהורה מכל מיני עבודות זרות

ועד כמה הראיה עצמו [של עבודה זרה של הגויים] פוגמת ומזקת את העינים, ומפעפעת וסולדת הנפש, יש ללמוד מזה שלמדנו .. [(בראשית כז, א) "וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאֹת". ופירש"י: "ותכהין - בעשנן של אלו"].

ובדעת זקנים הקשה למה לא כהו ג"כ עיני רבקה.

וב"שפתי חכמים" (סוף פרק כו) מבאר דליצחק היה הצער יותר גדול, לפי שלא היה רגיל כל ימיו בעבודת אלילים, אבל רבקה היתה רגילה באביה ובאחיה שהיו עובדי אלילים.

ואני מוסיף לפרש, **שכהו עיני יצחק מפני שהיה טהור עינים, כי לא יצא מעולם לחו"ל**, כדאי' ברז"ל והובא ברש"י (כו, ב) "אל תרד מצרימה. שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו אל תרד מצרימה - שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך". **ובהיות שעיניו זכו מטוהר אוירא דארץ ישראל - שלטו בהן עשנן של ע"א לכהותו**.

ואין זה רק פגימה בעין, אלא פוגמת כל רוחו של אדם, כפי שנראה להלן (כז, מו) 'ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת'. והקוף של קצתי הוא זעירא, לרמז כי מדרגת הקצץ - היה זעיר וקטן מול צערו של יצחק, **והכל למה? מפני שהיתה רגילה בעשן זה המתמר ועולה בארצות גוים, ואין הנפש סולדת כבר כ"כ לעומתן.**

הוא הדבר שאמרתי מראש, **כמה גדולה וחשובה ישיבת א"י, שאינם רואים עשנן ורוחן של כל מיני ע"א**". ("כתבי אבא מרי" עמוד שח).

---

[1] עיין זוה"ק אמור (צג, ב): תא חזי בגין דכנסת ישראל השתא בגלותא – כביכול לא אקרי אחד. **ואימתי אקרי אחד, בשעתא דיפקון ישראל מן גלותא** וכנסת ישראל אהדדת לאתרהא לאזדווגא ביה בקודשא בריך הוא הדא הוא דכתיב (זכריה יד) **ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".**

כלומר, **שגילוי יחוד ה' תלוי בכך שכל עם ישראל יתקבצו לארץ ישראל**, וטעם הדבר, **שכל עוד שיש יהודים בחו"ל – זה נותן כח לסט"א** שיונקת מהשכינה שגלתה עמם, ומנשמתם וממצוותיהם, וכמו שאמרו (עבודה זרה ח, א) תניא, רבי ישמעאל אומר: ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים בטהרה הן" - ש"עיקר ההמשכה נופל בידם של החיצונים. וזהו כעין עבודה להם, לפי **שעל ידי כך חיים ומתקיימים ומתגדלים**". (רמ"ד וואלי דברים תנינא, ביאור משנה תורה עמ' רצג).

וזה מה שמעכב את מחייתה של הסט"א, שהרי **"זוהי מחאתה, שלא תהיה לה עוד שום יניקה אפילו בסופא דדרגין של הקדושה"** (רמ"ד וואלי דברים - משנה למלך, עמ' שלג).

ורק "ביציאתם יוצאת השכינה עמהם **ומסלקת מהם החסד והרחמים, ונשאר הדין הקשה** שהוא חרון אפו המתריס כנגדם" (רמד"ו ירמיהו עמ' תכב).

ולכן **רק כשלא ישאר אפילו יהודי אחד בחו"ל, ומאידך לא יהיו גויים בארץ ישראל היונקים מקדושתה – אז תימחה הסט"א, ואז יהיה ה' אחד ושמו אחד.**

[2] ע"ע בגליון 41 "נבואות ה'" – "המאמין ביחוד א"י על כל הארצות – נקרא יהודי"

[3] ע"ע בגליון 26 "נבואות ה'" - "גאולת בעתה - מכח הנהגת היחוד, לדבקים בארץ ישראל"

מעניני הפרשה
תרי"ג מצוות ושכרן
דבר העורך
ריצוי ה' בישראל בחג הסוכות

נחלת ה'

מדברי רבותינו
הגאון רבי יוחנן סופר זצוק"ל
הגאון רבי מאיר שפירא זצוק"ל
הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק ויק"ק קטו, ס).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 45 סוכות תשע"ח

דבר העורך

יום הכיפורים וחג הסוכות שבא בעקבותיו סובבים והולכים על המשא ומתן בין משה רבינו והקב"ה בפרשת כי תשא בפרשה שאותה אנחנו קוראים בשבת חל המועד סוכות, וכפי שמתבאר מדברי הגר"א (נספחו לספרו פרקים כי תשא וכפיהם לקיר הקיניס ס, ז).

לאחר חטא העגל הקב"ה אמר למשה רבינו "לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל הארץ... ושלחתי לפניך מלאך... **כי לא אעלה בקרבך**" (שמות לג, ס-ג), ובאותו זמן הסתלקו ענני הכבוד מישראל [שענינם השראת השכינה - השורה בענן].

לאחר מכן אמר משה רבינו "ראה אתה אומר אלי העל את העם הזה וכו'". משה רבינו ביקש מהקב"ה שילך הוא עם ישראל ולא המלאך ינהיג אותו, ולאחר שסלח הקב"ה ביום כיפור לעם ישראל הוא נענה לבקשתו ואמר "פני ילכו והניחותי לך".

לאחר מכן ישנה פרשה נוספת ולאחריה מופיעה שוב הבקשה "אם נא מצאתי חן בעיניך **ילך נא ה' בקרבנו** כי עם קשה עורף הוא וכו'", ולכאורה תמוה הרי כבר קודם לכן ביקש משה את הדבר הזה וכבר נענה לו הקב"ה ואמר "פני ילכו והניחותי לך" ומדוע עכשיו הוא צריך לבקש שוב את אותה בקשה? (ויעוי' כפירקי"א מה שכתבתי).

ומבאר הגר"א שכאן ביקש משה רבינו בקשה גדולה יותר, שכן גם קודם לכן, כשהלך הקב"ה עם ישראל היה זה **ע"י מלאך**, עליו נאמר בפרשת משפטים "הנני שולח **מלאך... כי שמי בקרבו**" - "כי ידוע כי כבודו שורה בקרב המלאך או ישראל" [ולא כפירש"י בפרשת משפטים שפירש שהוא אותו מלאך שעלי נאמר ושלחתי לפניך מלאך כי לא אעלה בקרבך] , וכאן ביקש משה רבינו יותר מכך - שהקב"ה בעצמו ילך בקרבנו, בלא מלאך, וששכינתו תשרה בקרבנו במקום שריית המלאך".

ועל כך נענה הקב"ה ואמר "הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה **נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים**" - "וזה הגדולה והטובה אשר אין אחריה ולא היתה כזאת, שנאמר "אשר עין בעין כו'", ועל זה אנחנו מצפים "כי עין בעין יראו וכו'" (ישעיה נב, ח)". והם היו הענני כבוד שחזרו ביום ט"ו תשרי, כאשר התחילו לבנות את המשכן, **ולזכר ענני כבוד אלו נצטוינו לחגוג את חג הסוכות.**

וכך בכל שנה חוזר על עצמו הדבר הזה, שהקב"ה מוחל לעם ישראל ביום הכיפורים, ולאחר מכן, לאחר הריצוי, מגיעים ענני הכבוד של חג הסוכות. (וע"ע בענין זה בגליון 5 ובגליון 17).

*

ובכך מבואר היטב הקשר בין א"י לחג הסוכות - אותו אנחנו רואים בפסוק "ייהי בשלם סוכו ומעונתו בציון", משום שבאמת שניהם ענין אחד - השראת השכינה בישראל, וכמו שכותב הרשב"א (חידושי אגדות תענית י, ס): "וכבר ידעת שא"י נחלת ה' יתברך... וע"כ ניתנה לעם בחר בו לנחלה לו ואחר שהוא נחלתו יתברך לא מסר הארץ והעם למזל או לשר משרי מעלה אשר חלק ה' אותם לכל העמים, כי חלק ה' עמו והוא אלקי הארץ... **והוא שאמר משה ע"ה בבקשתו ובמה יודע איפה כי מצאתי חן בעיניך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה".**

*

וכמו שבימי הסוכות, הריצוי של הקב"ה מתבטא בכך שהוא בא **לשרות בעם ישראל**, כך גם בענין א"י אהבת ה' אלינו מתבטאת במה שהוא נתן לנו את א"י - **מקום השראת שכינתו**, וכמו שאומר הנביא מלאכי "אהבתי אתכם אמר ה'.. ואהב את יעקב. ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר".

ופירש"י ואוהב את יעקב - **לתת לו את ארץ חמדה צבי צבאות גוים** (ירמיה ג) ארץ שצבין כל צבאות העכו"ם בה". (ולמה מקומות נוספים בגליון 4).

*

בימים אלו שבוודאי מחויב כל אחד ואחד להודות להקב"ה על אשר בחר בנו מכל העמים והראה את רצונו בנו, רצינו גם אנו בבמה זו להודות לה' על הארת פניו במעשינו והסייעתא דשמיא העצומה המלווה גליון זה מתחילת צאתו, ואשר היא זו שנותנת לנו את הכח להמשיך ולהתמיד בהוצאת הגליונות - שבהארת פניו של הקב"ה אלינו אנחנו יכולים לראות כי אכן אמרינו לרצון לפני אדון כל.

אחד הקוראים הקבועים של הגליון התבטא באזנינו שכאשר הוא ראה את הגליון הראשון הוא חשב שגליון כזה שמדבר על נושא אחד לא יוכל להחזיק מעמד יותר מכמה חודשים, ואכן גם אנו בתחילת הדרך לא ידענו כיצד יתפתחו הדברים, האם נצליח להוציא בקביעות את הגליונות, והאם ימצאו חן בעיני הציבור, אך בעידודו הרב של תלמיד חכם גדול, החלטנו לנסות ליטול על עצמנו את המלאכה.

אמנם לא שיערנו את הסייעתא דשמיא המופלאה שתלווה את הגליון מיום צאתו לאור עולם, לא פיללנו שנצליח להוציא את הגליון בקביעות אף בימי חג ושמחות, ואף כאשר באופן טבעי היה נראה שהוצאת הגליון בזמן לא תתאפשר מחמת עיכובים מעיכובים שונים, תמיד בסופו של דבר הוא זכה לעלות בזמנו על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן, וב"ה בסייעתא דשמיא גליון נחלת ה' מצליח ואף עושה פרי, כאשר רבים רבים מבני התורה, וביניהם תלמידי חכמים גדולים ויושבי על מדין, הביעו את שמחתם בו, ואף זכינו שישנם גדולי תורה ממש מגדולי התלמידי חכמים בדורנו, אשר הביעו בפנינו לא אחת עד כמה הגליון מצא חן בעיניהם באופן מיוחד.

רבים מבני התורה אף מעידים בפנינו על התועלת הגדולה שיצאה להם מהגליונות, שבזכותם התחדדה להם ההבנה במעלתה וקדושתה של ארץ הקודש, כאשר אנחנו, שזכינו לשבת באהלה של תורה, אלו שצריכים להבין את החשיבות הגדולה שנותנת התורה לכך שארץ הקודש תתיישב יותר ויותר ע"י עם ישראל.

באחד המכתבים שנשלחו לאחרונה למערכת, כותב תלמיד חכם חשוב שליט"א, העומד לימין נחלת ה' מיום היוסדו, בעצה ותושיה - "ב"ה אנו עומדים כבר אחר 44 גליונות של נחלת ה', מי מילל ומי פילל להגיע למספר שכזה. את חטאי אני מזכיר שבתחילה עלו בי מחשבות שהעלון יחזיק אולי מספר חודשים, אך כבר עברו כמעט ד' שנים, בהם דבר ה' נשמע ברמה, בבהירות, בעומק, בחכמה ובתבונה. והעלון הזה נושא פרות ופירי פירות.

ואין ספק שכל עלון שיוצא, פועל לריצוי עצום ולהתעצמות מאוויו כביכול לשוב לעמו ולנחלתו. זוהי איתערותא דלתתא מאין כמוהו.

ובטוח אני בלא כל ספק, שכשנזכה במהרה לתחיית המתים ניווכח כיצד רבותינו הגר"א והרמח"ל, יחד עם כל חבורתא קדישתא של תלמידי הגר"א מצוקי הארץ מייסדי היישוב, ניגשים אליכם ומרעיפים חיבת קדשם בפה מלא.

הנני חותם במילים "חזקו ואמצו"!!! אלו המילים שמשה רבינו חזר ואמר ליהושע לפני התפקיד האדיר של כיבוש הארץ. כי אכן הפעולות למען ארץ ה' זקוקות לחיזוק ואימוץ נגד המפריעים הטבעיים הצצים בנושא קדוש ונשגב זה. כי בוודאי הס"א לא מוכן להשלים עם החיבור של כנס"י וקב"ה במקום החיבור, בארצו בעירו ובביתו.

תפילתי וברכתי מעמקי לבב שהקב"ה יוסיף חוזק לחזקכם, ויוסיפו עוד לפוץ מעייניותיכם המתוקים המשמשים כמים חיים על נפשם הצמאה של אוהבי ה' ונחלתו.

הכותב וחותם ... ידיד עוז ל"נחלת ה'".

*

הג"ר אליהו גוטמאכר זצ"ל מביא בחידושיו (תגיגה ה, ס. ח"ס, עמוד קפח) ביאור על מה שאמרו (תגיגה ה, ס): "זה הממציא לו מעות לעני בשעת דוחקו. היינו שהוצרך להמציא לעני אחר בשעת דחקו - בשעה שהוא עצמו נמצא בדחק...", בתוך הדברים הוא מספר כי "בכתבי זאת בא עני לבקש ממני צדקה ואמר, איתא בגמ' ממציא לעני בשעת דחקו הוי דבר גדול, והוא עתה בדוחק, בשמעתי זאת אמרתי אע"פ שאין ניחוש יש סימן, שתה"ל דברי אמיתים הם, ומן השמים נשלח זאת".

סייעתא דשמיא מעין זו מלווה את הגליון כמעט מידי יום ביומו.

בגליון 35 שיצא לאור בערש"ק שמות כ"ב טבת תשע"ז - שהקדשנו לנושא של "והיו מלכים אומניך" הרחבנו בדברי הגר"א (הובאו בספר "מעייני הישועה") שאם הגויים יעזרו לישראל להתיישב בא"י הם ינצלו ממלחמת גוג ומגוג, השיקולים של הכותב בכתיבת המאמר לא היו הבחירות שהתקיימו באותה עת בארה"ב, שהוא בקושי ידע על קיומן, אך הנה משמים סובבו שבדיוק באותו יום בו עלה לשלטון בארה"ב אדם שמצהיר כי הוא מעוניין לסייע לישראל להתיישב בארצו, יצא גליון שבו נתבאר בהרחבה כי אם אכן אותו גוי יסייע לעם ישראל, הוא יזכה להיות בבחינת והיו מלכים אומניך ולהנצל ממלחמת גוג ומגוג. [ובמיוחד בולטת ההשגחה במקרה הזה, שמשיקולים שונים הוחלט זמן רב לפני כן להקדים את הוצאת הגליון הנ"ל, וכך משמים סובבו כבר זמן רב את "צירוף המקרים" הזה].

בבוקר אחד כאשר עסקנו בדברי הרמב"ם ובמשמעות שיש שלמדים מדבריו שהוא פוסק כרבי יהודה שאסור לעלות מבבל לא"י, בדיוק בהשגחה פרטית הביא לנו אחד מידידינו העוסקים במלאכת הקודש [שלא ידע באיזה נושא אנו עוסקים] את דברי הגר"י אברמסקי בספרו "ארץ ישראל" האומר שהרמב"ם לא פסק כר"י, וגם לדעת ר' יהודה מדובר רק על גלות בבל [גלות בית ראשון].

בגליון 34 שיצא לקראת ימי החנוכה תשע"ז נכתב על מהות ימי החנוכה, שבהם משתמשים ברע עצמו, ומהפכים את החושך עצמו של יון - לאור, ושם נתבאר שהכח המיוחד הזה להפוך את הרע לטוב הוא במיוחד בארץ ישראל, שבה יש את הנהגת היחוד, ועפי"ז נתבארו הפסוקים בזכריה המתנבאים על נצחון החשמונאים - שיתולים את הנצחון של בני חשמונאי בכך שהם היו בא"י. מאחורי המאמר הזה גם עומדת סייעתא דשמיא מופלאה, כאשר מלכתחילה עסק כותב המאמר בסוגיא של ימי החנוכה וענין הנצחון של החשמונאים, בלא לקשר את זה לענין ארץ ישראל, כאשר באותו זמן הוא חשב האם יהיה אפשר לכתוב ענין זה בגליון נחלת ה', ובדיוק הגיע אליו בנו שיחי' עם שאלה על אחד הספרים שעסק בו גם הוא באותה שעה, ושם צדו את עיניו דברים שנאמרו באותו ספר שעל פיהם התבאר הקשר המיוחד של הפיכת הרע לטוב - לארץ ישראל.

הבאנו כאן מספר דוגמאות ממעשים שבכל יום, הבאים להראות לנו כי כל קיומו של הגליון אינו אלא בסייעתא דשמיא מופלאה, ולא נצרכא אלא להודאה להשי"ת הטוב והמיטיב עם עמו, ואין ספק שכל זה בזכות הרבים - הקוראים את הגליון ואשר מעידים בפנינו רבות, על התועלת שיוצאת להם מן הדברים, ובוודאי שזכות הרבים מועילה שהקב"ה הוא זה שמכוין את צעדינו בכתיבת הדברים.

ובמהרה נזכה לראות באופן גלוי ומוחשי את רצונו של הקב"ה בעמו ישראל "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

בברכת התורה, העורך

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.
ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835.
חדש! ניתן לקבל את הגליון מודפס עד הבית ב"פרינט מייל" טלפון: 5023* או 03-6888823 מספר רשומה 692.

מעניני הפרשה

פרשת בראשית

תרי"ג מצוות ושכרן

מבוא

"שמיני עצרת - כנגד ביאת הארץ" (עיין ביאור הגר"א שיר השירים א, ד). וכמה מתאים שבשמיני עצרת קוראים בפרשת "וזאת הברכה" – **שעיקרה עוסקת בברכות משה על עניני "ארץ ישראל"** (עיין תרגום אונקלוס ופירש"י על הפרשה. – ועיין רמב"ן דברים לג, ו. וספורנו לג, א), ומפטירין בספר יהושע פרק א', **שהוא הצווי ליהושע על כניסת ישראל לארץ ישראל, ועל כבושה בכבוש רבים.**

ומיד מחברים סוף התורה לתחילתה, ומתחילים בפרשת בראשית, **שהפסוק הראשון שבו – בא לחזקנו בענין "כיבוש ארץ ישראל".** (עפ"י מאמר "שמיני עצרת כנגד ביאת הארץ", מהג"ר מנשה יוסף הלוי מילר שליט"א, מחבר הספר: "ארץ ישראל – כיבושה וקדושתה" – הובא בקובץ תורני "יהודה לקדשו" עמוד תקמ"ט).

*

ה"מאמר על הפרשה" מוקדש הפעם לחמשת הפסוקים הראשונים בפרשת בראשית – הנקראים בשמחת תורה בעליית "חתן בראשית", והוא עוסק ברמזים הנלמדים מהפסוקים הנ"ל - רמזים ליסודות הכי עיקריים – שהם התכלית של כל התרי"ג מצוות והתורה כולה.

שני הפסוקים הראשונים ["בראשית" - "והארץ"] מרמזים על **ה"ערלה" שהולבשה על ארץ ישראל** – הלא הם הגויים שישבו בה, וכן על **ה"ערלה" שהולבשה על עם ישראל,** ע"י שגלו לבין האומות.

שני הפסוקים האמצעיים ["ויאמר" - "וירא"] מרמזים על כך שהקדושה מנצחת את טומאת הערלה, וישראל נפדים ומתקבצים מבין הגויים **ומסירים מעליהם את ערלת הגלות,** וכן ישראל מגרשים את הגויים מארץ ישראל **ומסירים מעליה את ערלת הגויים היושבים בה.** ועי"ז מתגלה שכח השי"ת שולט על כח הסט"א, ובזה מתגלה **"אור יחוד ה'", שהוא "אור פני השי"ת".**

והפסוק האחרון חביב, מפרש את הפרי הנלקט מכל הנ"ל, שהוא "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר **יוֹם אֶחָד**" – המרמז ל"**ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד**" – **יחוד ה'** ("אור החיים" שם).

*

חילקנו את ה"מאמר על הפרשה" **לג' פרקים.** כאשר כל פרק מתחיל בראש כל עמוד - מג' העמודים הראשונים של הגליון.

בחלק התחתון של העמודים הבאנו את דברי הזוה"ק בפרשת לך לך – המתבארים עפ"י היסודות שנתבארו בג' הפרקים.

בעמוד הרביעי של המאמר – הבאנו במסגרת מיוחדת את חמשת הפסוקים הראשונים של חומש בראשית, וביאורם בדרך הרמז עפ"י היסודות הנ"ל, שהוא טיפה מן הים – אותו הים שהוא תמצית "יערת הדבש" הנוטף מפירות האילן הקדוש, כי טוב ה' כי נעים, אשרי הגבר יחסה בו.

אנו תפילה שתערב עבודתינו לפני השי"ת. ותתקבל מילתא בקהל עדת ה'.

פרק א – שכר המצוות

עיקר השכר - לראות פני השי"ת

דוד המלך מתחטא לפני המקום ואומר: "תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים **שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ** נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח" (תהלים טז, יא).

"צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי מָתַי אָבוֹא **וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים**" (תהלים מב, ג). – ומבארים חז"ל [בדרך "שאילה ותשובה" עם נפשו של דוד] - "ממה את צמאה? אמרה להם איני צמאה לא לאכול ולא לשתות, אני צמאה **לראות פניך** - "לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקֶּשׁוּ פָנָי **אֶת פָּנֶיךָ ה' אֲבַקֵּשׁ.** [אַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי]". ("שומר טוב", תהלים מב,ג).

"ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת הֲשִׁיבֵנוּ **הָאֵר פָּנֶיךָ** וְנִוָּשֵׁעָה" (תהלים פ, כ). - "אמר ר' יוחנן, אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם **אין לנו אלא הארת פניך**". (מדרש "שומר טוב" תהלים ד, ז).

"השלימות הוא, שיהיה האדם **נהנה מהשגת כבודו בלי שום מונע מפריד ומעכב,** וכמש"כ 'אָז תִּתְעַנַּג **עַל ה'**" (ישעיהו נח, יד), 'יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים **אֶת פָּנֶיךָ**' (תהלים קמ, יד), שֹׂבַע שְׂמָחוֹת **אֶת פָּנֶיךָ**" (תהלים טז, יא). ואחרים כאלה רבים עד מאוד, הלא המה בכל פינות דברי הנביאים והכתובים, גלויים לכל העמים, דרשו מעל ספר ה' וקראו". ("דעת תבונות" סימן כד).

◈

השכר הגדול ביותר – הוא **לראות את פני ה'.** והוא יותר שכר מכל האורות והתענוגים שהקב"ה ברא, וכמו שאמרו (זוה"ק מצורע נד, ב. מתורגם): על הפסוק (שיר השירים ח, ז) "אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּל וּזוּ"

כלומר, גם "אִם יִתֵּן אִישׁ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. **אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ** – [**את כל האורות והתענוגים** שהוא ברא לענג בהם את בריותיו, אמנם אם חלילה "אור **פניו**" לא יתקשר באהבה עם כנסת ישראל] - ..וְלֹא לְהִתְקַשֵּׁר עִמָּהּ, **בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ** - כָּל אוֹתָם אוּכְלוּסִים וְכָל אוֹתָם מַחֲנוֹת שֶׁלְּמַעְלָה **לְאוֹתוֹ הוֹן יָקָר** [**לכל האורות והתענוגים שהקב"ה הכין**], שֶׁהֲרֵי אֵין רָצוֹן לְכֻלָּם אֶלָּא בְּשָׁעָה **שֶׁמִּתְקַשֶּׁרֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא** וּמִתְעַטֶּרֶת עִמּוֹ".

◈◈◈

גילוי יחוד ה' – הוא ראית פני השי"ת

והנה "**ראיית פניו**" – היינו, להשיג מעלה בעצמותו, אמנם רק מעלה אחת אנו יכולים להשיג בעצמותו, משום ש"כל שאר מעלות שלמותו הבלתי בעלת תכלית אינם מתבררים אצלנו כלל, שאין בנו כוח להשיג אותם.. אבל **יחודו, אדרבא, זה מתגלה ומתברר לנו בירור גמור..**". ("דעת תבונות" סימן לד). "וגדר היחוד הוא **שלילת הרע**" (שם סימן ל"ח).

כלומר, שיש סט"א רעה – המתנגדת להקב"ה, וזה שגורם למינים לומר שיש שני רשויות ששולטים בעולם ח"ו. (שם סימן ל"ו).

אמנם בסופו של דבר נראה, איך הקב"ה שולט על הסט"א שלטון מלא, **ולא רק בתור "נצחון בסוף המלחמה"** - שאז לכאורה היא הצליחה לפגום בשלטונו של הקב"ה **לזמן מה** עד הנצחון, אלא מתברר, **שמלכתחילה** - כל פעולותיה הרעות שהיא פעלה מתוך כוונות רעות – היו הכנה לשמש את הטוב, ובזה יתברר לנו "**שלטונו השלם**" של הקב"ה, שלסט"א לא היה שלטון כנגדו גם בעבר. וכמש"כ הרמח"ל (תפילה רכז):

"..פקרו האפיקורסים **שהם אומרים שתי רשויות ח"ו,** אבל **תקון הכל** 'הָבָה לָּנוּ עֶזְרָת **מִצָּר**' (תהלים ס,יג), **שמתוך אותה הס"א עצמה תקון ינתן לנו, אז יוודע שאין אלוה אלא אחד**".

◈

"יקר מכל האורות הוא היחוד"

וזהו שכתב הרמח"ל ("גנזי רמח"ל" עמוד ש"ז): "**תענוג הנשמות הוא בהשיג אורות,** וכפי יוקר האורות כך הוא גודל התענוג. **יקר מכל האורות הוא היחוד,** וזה מה שרצה לגלות בפועל הא"ס ב"ה, לתת תענוג שלם לנשמות, ותענוגן בו לנצח נצחים".

וטעם הדבר ש"אור היחוד" יקר מכל האורות – הוא משום ששאר האורות הם "אור **מעשי ידיו** של ה'", ו"**אור היחוד**" – נחשב "**אור פני ה' בעצמו**", ולכן זה התענוג הכי גדול.

◈◈◈

"וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים – כשתעשה את הדין באומות העולם"

וכן רואים בפסוק שהוזכר לעיל – "צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי מָתַי אָבוֹא **וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים**" (תהלים מב, ג).

"**וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים**" – "כשהיינו עולין בשלשת פעמי רגלים **ורואין פני השכינה**"

"**וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים**" – "הַקְרֵב הקץ, **ותייחד אלהותך בעולמך**"

"**וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים**" – **כשתעשה את הדין באומות העולם**". (פסיקתא רבתי פ"א).

◈

"**וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים**" – שאנו "**רואין פני השכינה**" – הוא ע"י "גילוי היחוד - **ותייחד אלהותך בעולמך**".

ואיך מתגלה היחוד? "**כשתעשה את הדין באומות העולם**" - **שהוא הכנעתם ושעבודם אל הקדושה.** וכדאיתא בתיקוני זוהר (תכ"א, דף סב, א): "דִּבְזִמְנָא **דְיְנַצַּח בָּהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל אוּמִין דְּעָלְמָא** - יִתְקַיַּיִם בְּהוֹן כִּי אָז אֶהְפֹּפְךָ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה' **לְעָבְד וֹ וְכֶם אֶחָד**..".

ובזה יתקיים "**וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים - שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ**".

◈◈◈

"וכל שכר העולם הבא - להפך מרירא למתקא"

ולכן עיקר שכר העוה"ב – הוא לראות שהרע נהפך לטוב מכח שלימות שליטתו של הקב"ה, וכמש"כ הגר"א (ביאור היכלות פר' פקודי רנ"ב,ב. ד"ה ועאל):

"**וכל שכר העולם הבא להפך מרירא למתקא..** שזה סוד יצה"ר שנתן באדם לבסמא אותו שהוא "טוב מאוד", שטוב מתחלתו הוא "טוב", אבל **הנעשה טוב מרע הוא "טוב מאוד".** וכמו שאמרו (בזוה"ק) פרשת תצוה (דף קפז עמוד א), **ונהורא עמה שרא,** מאן נהורא? דא **נהורא דאתגלייא מגו חשוכא**".

כלומר, כל האורות הם **חוץ ממנו,** והאור הבא מתוך החושך הוא בבחינת "ונהורא **עמה** שרא", אור שנחשב **כחלק מעצמותו.**

תמצית פרק א

עיקר שכר עבודת ה' – הוא "שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת **פָּנֶיךָ**" – **לראות פני השי"ת** * ו"לראות פני ה'" היינו לראות מעלה בו * והמעלה היחידה שאנו יכולים לדעת עליו בבירור גמור – הוא **יחודו** * שהוא שולט על הרע ומשעבדו לטוב.

ולכן דוד אומר "וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים" – **שאראה פני השכינה - כשתעשה את הדין באומות העולם**" * שזהו נצחון ה' על הרע – וממילא זה "ראיית פני השי"ת".

פרק ב - עבודת המצוות

תוכן עבודת ה' - לגלות יחוד ה'

ולאחר שראינו מה התוכן של **השכר**, נבא להבין מה התוכן של **עבודת ה'**:

כתב הרמח"ל (קל"ח פת"ח, ד):

"הנה דרך העבודה הזאת [עבודת ה'] גם הוא צריך שיהיה על צד נאות, לא בדרך הזדמן. כי הנה פשוט, שכל מצוות שיהיו, כשיהיו מקוימות מבני אדם - הרי זה להן לזכות, ויקבלו עליהן שכר. אבל מחק החכמה הנשגבה של האדון ית"ש הוא - שתהיה העבודה - מציאות אחת נאה בכל חלקיו, בנוי בעומק עצה, שלא על דרך הזדמן והסכמה לבד, אלא **שיהיה שורש אחד לכל הענין הזה**". עיי"ש.

כלומר: יש אדם שעובד **בענבים** ומקבל בשכרו **רמונים**, או להיפוך - שאז אין קשר בין העבודה לשכר. אמנם עבודת ה', היא כמו אדם שעובד **בענבים**, וכשהענבים גדלו יפה כתוצאה מעבודתו – **הוא מקבל את אותם ענבים בשכרו.**

וזהו מש"כ (איוב לד, יא) **"כִּי פֹּעַל אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ"** – **"ההוא עובדא ישלם לו"** (זוה"ק קרח קעז, א). כלומר, שפעולת האדם, **היא עצמה ג"כ התשלום לו.**

וממילא, כמו שהשכר הוא **"גילוי יחוד ה'"** – כמו"כ גם התוכן של עבודת ה' צריך להיות **"לגלות יחוד ה'"**, וכמו שממשיך הרמח"ל:

"[ש]**גם זה יהיה בכלל העבודה - גילוי היחוד עצמו**, שבני אדם העובדים הם ימשיכוהו לגלותו, ולתקן כל החסרונות. ותראה מה יהיה שכרם - היחוד המתגלה, שיהיה נגלה אליהם - שישיגוהו. וזאת היא ההטבה השלמה עצמה".

◈◈◈

'נֵר מִצְוָה' – שורף את הרע שבגוף האדם

והאופן שתוכן עבודת המצוות הוא "גילוי יחוד ה'" - היינו, שהקב"ה ברא את הגוף שיש בו פגמים וטומאה, וכנגד זה הקב"ה ברא את המצות שהם "נרות" ששורפים את הטומאה שבו, וכמו שאמרו (תיקוני זוהר, תקונא שבעין, דף קל, ב):

"צָרִיךְ הָאָדָם לְבַעֵר מִמֶּנּוּ מִכָּל אֵבֶר וְאֵבֶר – כָּל מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים וּמְטוּנָפִים, שֶׁהֵם מִצַּד הַקְלִיפּפּת, **וְצָרִיךְ לִשְׂרוֹף לְאוֹתָם הַקְלִיפּוֹת - עַל יְדֵי הַמִּצְווֹת** הַשּׁוֹרוֹת עַל כָּל אֵבֶר וְאֵבֶר [ע"י קיומם]. שֶׁהֵם נֵרוֹת.. שֶׁכָּתוּב (משלי ו כג) **'כִּי נֵר מִצְוָה', 'נֵר ה' נִ ְמַת אָדָם'** (שם כ כז), וּבָהּ צָרִיךְ לִהְיוֹת (שם) **'חוֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן', וּלְבַעֵר מֵהֶם שְׂאוֹר וְחָמֵץ מוֹץ וְתֶבֶן..**"].

וכ"כ הרמח"ל ב"דעת תבונות" (סימן ק"ס):

"שאין לך עבודה שאין מוספת תיקון בעולם מצד גילוי מיחודו ית', שהוא המעביר מה שמפריד בין הנבראים ובין הבורא ית'".

והטעם לכך - שמה שהמצוות שורפות את הרע שבאדם, הוא גילוי יחוד ה' - הוא משום שהכח של המצוה מגיע מאור **הקב"ה**, וממילא כשהמצוה מצליחה להתגבר על כח הרע, ולשעבדו לטוב – **מתגלה לנגד עינינו יחוד ה'**, שהכח שבא מהקב"ה - מתגבר על הכח שבא מהסט"א.

◈◈◈

השכר – "הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ", העבודה – "אִמְרַת ה' צְרוּפָה"

והדברים מבוארים במה שאמרו חז"ל (בראשית רבה מד, א):

"הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת ה' צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ" (תהלים יח,לא), אִם דְּרָכָיו תְּמִימִים, הוּא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

רַב אָמַר לֹא נִתְּנוּ הַמִּצְווֹת אֶלָּא לְצָרֵף בָּהֶן אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְכִי מָה אִיכְפַּת לֵיהּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמִי שֶׁשּׁוֹחֵט מִן הַצַּוָּאר אוֹ מִי שֶׁשּׁוֹחֵט מִן הָעֹרֶף, הֱוֵי לֹא נִתְּה וּנַמִּצְווֹת אֶלָּא לְצָרֵף בָּהֶם אֶת הַבְּרִיּוֹת".

ולכאורה לא מובן הקשר בין כל חלקי הפסוק והמדרש שבהם.ולהנ"ל הענין מבואר באופן נפלא, ויש כאן ג' חלקים:

א. "הָאֵל תָּמִים" – המעלה שאנחנו יודעים על עצמותו של הקב"ה - זה שהוא תמים, שלם, וממילא אין חסרון בשליטתו. ולהבין ולראות את זה – הוא עונג השכר.

ב. "תָּמִים דַּרְכּוֹ" – והאמצעי שעל ידו אנו רואים את שלימותו – הוא שאנו רואים שדרכיו תמימים, כלומר שהוא משליט את שלימות טובו על חסרון הרע של אחרים ומשלים אותם, וממילא "אִם **דְּרָכָיו** תְּמִימִים - **הוּא** עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה".

ג. "אִמְרַת ה' צְרוּפָה" - "לֹא נִתְּנוּ הַמִּצְווֹת אֶלָּא לְצָרֵף בָּהֶן אֶת הַבְּרִיּוֹת" – האופן שבו אנו רואים שהוא משלים חסרונות של אחרים, הוא ע"י המצוות, שבא **"נר ה'" "נר מצוה"** - ומתגבר על **הרע** שבגוף, ומשלים אותו.

א"כ זו תכלית כל המצוות – לראות את המעלה בעצמותו של הקב"ה – שהוא **שלם**.

◈◈◈

"וּמִבְּשָׂרִי" – מיחוד ה' שמתגלה בברית מילה – "אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ"

ועפי"ז נבין מה שאמרו (זוהר לך לך, דף לד, א. מתורגם):

וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱל וֹוֹ. (איוב יט).. מִבְּשָׂרִי מַמָּשׁ [כלומר, ה"ברית מילה" **בבשר** האדם, וכמש"כ] 'וְהָיְתָה בְרִיתִי **בִּבְשַׂרְכֶם**'. (בראשית יז). שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּכָל זְמַן שֶׁנִּרְשָׁם אָדָם בָּרֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הָאוֹת הַזֹּז - **מִמֶּנּוּ רוֹאֶה אֶת הַקָּד וֹ בָּר וּוּ הוּא, מִמֶּנּוּ מַמָּשׁ**".

כלומר, המצוה הראשונה של יהודי – אשר היא מצות מילה – מראָה באופן מיוחד את התוכן של כל המצוות שהוא יקיים בכל ימי חייו, שבאה מצות מילה שהיא "נר **ה'**" - ומתגברת על הערלה שמסמלת את **הסט"א**, ומתקנת אותו. ועל זה אומר הכתוב **"וּמִבְּשָׂרִי"** – ממה שהרע שבבשרי נתקן ונהפך לטוב מכח המצוה – **"אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ"** – עי"ז אני רואה את גילוי יחוד ה', שזה נקרא **"לראות את פני השי"ת"**.– **"מִמֶּנּוּ רוֹאֶה אֶת הַקָּד וֹוֹ בָּר וּוּ הוּא, מִמֶּנּוּ מַמָּשׁ"**.

וכן כל המצוות בבחינה זו – **כי כל המצוות הם בבחינת "ברית מילה – "לְצָרֵף בָּהֶן אֶת הַבְּרִיּיּת"**. [ועיין תנחומא (תזריע ה): "למה אינו יוצא **מהול**, לפי שלא נתן הקב"ה את **המצות** לישראל אלא לצרף אותם בהם, ולכך אמר דוד (תהלים יח) 'אִמְרַת ה' צְרוּפָה'"]

◈◈◈

תוכן כל המצוות – להפוך חושך לאור

וזהו שאמרו בזוה"ק (הקדמה דף ד,א): יצא קול ממתיבתא דרקיעא, וכך אמר:

"מִי מִכֶּם שֶׁהוֹפְכִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר, וְטוֹעֲמִים מַר לְמָתוֹק - טֶרֶם בּוֹאָם לְכָאן.. מִי שֶׁלֹּא מְצַפֶּה לָזֶה בְּכָל יוֹם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם - אֵין לוֹ כָּאן חֵלֶק". עיי"ש.

וביאר ה"מקדש מלך":

"דחשוכא מהפכין לנהורא. **זה כלל גדול בעבודת ה'**, ורמוז בפסוק סור מרע ועשה טוב, ירצה, **הרע תעשה אותו טוב**" [כלומר, סור מהרע. ולא זו בלבד, אלא גם תעשה שהרע יתהפך לטוב].

וכתב הגר"א (חידושי אגדות ברכות סא, ב. בד"ה לא איברי):

"שגם היצה"ר מסייע בצדיקים, **ועיקר עבודתו [של הצדיק] - בו [ביצה"ר]**, כידוע".

הגר"א לא אומר שעיקר עבודת הצדיקים **לנצח** את היצה"ר, אלא עיקר עבודתם **בו ובאמצעותו** של היצה"ר, היצה"ר הוא ה"כלי עבודה ואומנות" של הצדיקים, שהופכים ומשעבדים אותו אל הקדושה. ועדמש"א (ברכות סא,ב): ואהבת את ה' אלהיך.. **ביצר הרע"** (ועיין זוה"ק תרומה קסג, א).

זהו התוכן של כל המצוות, להתגבר על הרע ולשעבדו לקדושה. - וביאורו עפ"י הנ"ל, **שהשכר** צריך להיות באותו ענין כמו **העבודה**, ולכן כמו שהשכר הוא **"וכל שכר העולם הבא להפך מרירא למתקא"** – כך תוכן העבודה הוא **"שֶׁהוֹפְכִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר, וְטוֹעֲמִים מַר לְמָתוֹק"**.

תמצית פרק ב'

"כִּי פֹּעַל אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ" – העבודה והשכר צריכים להיות באותו ענין * ומכיון **שהשכר** הוא "גילוי יחוד ה'" - לכן **התוכן של כל מצוה** – הוא ג"כ לפעול באופן ישיר "גילוי יחוד ה'" * והיינו, שהמצוה היא "נר" שמבער את הרע מגוף האדם * וכשרואים ש"נר מצוה" שכוחו **מאור ה'** – מבער את הרע ומשעבדו לטוב – מתגלה יחוד ה' * וכמו שאמרו (בראשית רבה מד, א): "לֹא נִתְּנוּ הַמִּצְווֹת אֶלָּא לְצָרֵף בָּהֶן אֶת הַבְּרִיּוֹת" – ועי"ז מתגלה ש"הָאֵל תָּמִים". אבוהון דכולהו, הוא מצות **מילה** * שמצות מילה מתקנת את הערלה, ומתגלה יחוד ה' – **שהוא ראיית פני ה'** * ועל זה כתוב "וּמִבְּשָׂרִי **אֶחֱזֶה** אֱלוֹהַּ" * וכל המצוות בבחינת מצות מילה – שהם מצרפין את הרע שבבריות, וכנ"ל.

ביאור דברי הזוה"ק – בענין גלות אברהם למצרים

שליטת הגויים בישראל וארצם – גורם שיהיה חלקם בקוב"ה עצמו

וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ (בראשית יב, י).

אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּל זֶה לָמָּה הִזְדַּמֵּן לְאַבְרָהָם, וּלְמַה נִצְרַךְ [למה ה' זימן לאברהם לרדת לגלות מצרים]?...

בֹּא רְאֵה סוֹד הַדָּבָר, אִם אַבְרָם לֹא יֵרֵד לְמִצְרַיִם וְלֹא יִזְדַּכֵּךְ שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה - לֹא יִהְיֶה חֵלֶק גּגְרָבּ וּלַקָּדוֹשׁ בָּ רוּוּ הוּא.

כְּמוֹ כֵן לְבָנָיו, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת אוֹתָם עַם אֶחָד, עַם שָׁלֵם, וּלְקָרְבָם אֵלָיו, אִם לֹא יָרְבּ וּדָרִאשׁוֹנָה לְמִצְרַיִם וְלֹא יִזְדַּכְּכוּ שָׁם - לֹא הָיוּ עַם יָחִיד שֶׁלּוֹ.

כְּמוֹ כֵן אִם לֹא נִתְּנָה הָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה לִכְנַעַן בָּרִאשׁוֹנָה וְיִשְׁלוֹט בָּהּ - לֹא הָיְתָה הָאָרֶץ חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּ רוּוּ הוּא.

וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד" (זוה"ק לך לך, דף פג, א. מתורגם).

◈

ערלת הגלות – מקבילה לערלת האדם

ונפתח לבאר את החלק הראשון:

המקביל של הערלה שבאדם **מלידתו** - היא הערלה שבישראל **מהגלות**. שהרע שבגויים שהוא **ערלה** - נתערב בעם ישראל, וכמו ששנינו במשנה (נדריס לא, ב): "שאין הערלה קרויה אלא לשם עובדי כוכבים, שנאמר (ירמיהו ט, כה) "כִּי כָל הַגּגִּים עֲרֵלִים וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל עַרְלֵי לֵב".

כלומר, שורש הערלה הם הגויים, וכשישראל גלו ביניהם ובארצם – גם הם נעשו "ערלי לב".

וכמש"כ רמ"ד וואלי (דבריס, משנה תורה, עמוד ש"כ):

"..**בזמן הגלות, הערלה שולטת יותר** מפני האויר הטמא של ארץ העמים. ואע"פ שישראל מזדרזים בשמחה גדולה לכרות ערלת הבשר, הרי ערלת הלב עדיין במקומה עומדת. כענין שנאמר: **כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב.**

ולכן ממתינים **אל המוהל העליון** שיסיר אותה מלבותם.. ולכן הבטיחם הכתוב בסמוך: **ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך**. כי בכך יהיה דבקות שלם לישראל עם אביהם שבשמים".

◈

זיכוך אברהם מערלת הגלות – זיכתה אותו ש"חֵלֶק גּוֹרָלוֹ בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא".

וזהו שאומר הזוה"ק:

" אִם אַבְרָם לֹא יֵרֵד לְמִצְרַיִם וְלֹא יִזְדַּכֵּךְ שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה - לֹא יִהְיֶה חֵלֶק **גּגְרָלוֹ בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא**".

המשך בעמוד הבא

פרק ג – כיבוש ארץ ישראל

"גילוי היחוד" ע"י המצוות - הכנה ל"גילוי היחוד" ע"י א"י

ועדיין כל זה הוא רק הקדמה לתכלית פעולת המצוות:

שהנה התורה אומרת (דברים ח, א) "כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת - לְמַעַן תִּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם".

"למען" – הוא התכלית, שתכלית כל המצוות הוא לרשת את ארץ ישראל, וכמו שאמרו (זוה"ק וישלח קעז, ב):

"וְלָכֵן נָתַן לָהֶם תּרַת אֱמֶת - **כְּדֵי שֶׁיִּירְשׁוּ אֶרֶץ הַקָּדוֹשׁ.ה**, שֶׁכָּל מִי שֶׁזּוּכֶה בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה הַזּוּ, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא"

וביאר המשגיח ר' ירוחם ממיר ("דעת חכמה ומוסר", ח"ב, עמוד ר"ו–ר"ז):

"..שסוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי גדולה, ותורה אינה עוד אלא הכנה לארץ ישראל..". [ונתבאר בארוכה בגליונות 36 – 40].

◈

גילוי היחוד שבאדם - "נר היחוד"
גילוי היחוד שבארץ ישראל - "אבוקת היחוד"

ביאור הדבר, הנה נתבאר לעיל ש"ברית מילה", וכן כל המצוות שהן בכלל "ברית מילה – אמרת ה' צרופה, שצורפת את הבריות", - הם מגלים את "יחוד ה'" על גוף האדם – "**וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ**".

והנה גם לא"י יש ערלה, וברית מילה, וכמו שאמרו (שהש"ר ב, יג):

"...עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ, הִגִּיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל **עָרְלָה** שֶׁתִּזָּמֵר, הִגִּיעַ זְמַנָּן שֶׁל **כְּנַעֲנִים** שֶׁיִּזָּמְרוּ, הִגִּיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל **אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** לְהַחֲלֵק לְיִשְׂרָאֵל".

הכנענים הם הערלה של ארץ ישראל, **ועם ישראל הם המוהל** שעושה ברית מילה לארץ ישראל, ומכרית ממנה את הגויים.

אמנם יש הבדל בין **עם ישראל** לבין **ארץ ישראל** - לענין גילוי יחוד ה'. ויתבאר עפימש"א (פסחים ח, א):

"למה צדיקים דומין בפני **שכינה** - כנר בפני **האבוקה**"

אמור מעתה, יחוד ה' שמתגלה על גוף האדם הוא "**נר** היחוד", ויחוד ה' שמתגלה על ארץ ישראל גוף השכינה - הוא "**אבוקת** היחוד". ולכן יחוד ה' שמתגלה על **גוף האדם** ע"י כל המצוות – הוא רק הכנה ליחוד ה' שמתגלה על **ארץ ישראל** ע"י כיבושה, שזו התכלית.

◈◈◈

מוֹהֵל צרדי שֶׁיְּהֵא מָהוּל
- עם ישראל המוהלים של הארץ – צריכים לבא מהולים

ועדיין צריך לבאר, כיצד בא "**נר** היחוד" ששורה על ישראל מכח ה"ברית מילה" ומצוותיהם – ומדליק את "**אבוקת** היחוד" על ארץ ישראל גוף השכינה - מכח ה"ברית מילה" שלה?

והדבר יתבאר עפ"י מה שאמרו לגבי מילה (בראשית רבה מו, ט):

"הִמּוֹל יִמּוֹל [וכאילו כתב "המול ימול"] - מִכָּאן **לְמוֹהֵל שֶׁיְּהֵא מָהוּל**".

כלומר, כאשר מוהל מל את התינוק, זה לא רק פעולה גשמית שחותך את ערלתו, אשר על פי זה – לא משנה מי מל.

אלא במקביל לפעולה **הגשמית** - יש גם פעולה **רוחנית**, שקדושת "אור היחוד" ששורה על המוהל [משום שקדושת מצות "ברית מילה" ניצחה את טומאת הערלה ששרתה עליו] – מתגברת על טומאת הערלה שבתינוק ומכריתה אותו. וממילא יוצא, שכמו שנר מדליק נר, כך "אור היחוד" שדולק על המוהל – מדליק "אור היחוד" על התינוק. ולכן דווקא "המול ימול".

ונוסיף להתבונן במקרה הנ"ל: אם לדוגמא, יהודי מן השורה מל תינוק כמו "משה רבינו", הרי ש"**נר** היחוד" שדולק על המוהל – מדליק "**אבוקת** היחוד" על התינוק.

◈

ומעתה מבואר כיצד "**נר** היחוד" ששורה על ישראל - מדליק את "**אבוקת** היחוד" על ארץ ישראל. כי "**נר** היחוד" ששורה על ישראל מחמת ה"ברית מילה" ומצוותיהם – נעשה "מוהל" ומכרית את טומאת ערלת הארץ, שהם הכנענים, ואז מתגלה "**אבוקת** היחוד" על ארץ ישראל מצד שהיא "גוף השכינה". וכנ"ל, ש"צדיקים דומין בפני **שכינה** - כנר בפני **האבוקה**".

וזהו שאומרים חז"ל (בראשית רבה מו, ט):

"**אִם מְקַיְמִין בָּנֶיךָ אֶת הַמִּילָה - הֵן נִכְנָסִים לָאָרֶץ, וְאִם לָאו - אֵין נִכְנָסִים לָאָרֶץ..**"

וכל המצוות בבחינת מילה – "אמרת ה' צרופה" וכנ"ל [1].

◈◈◈

יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי הָאָדֹן ה' - כִּי אוֹרִישׁ וֹוֹיִם מִפָּנֶיךָ

ובזה מתבאר נפלא הכתוב (שמות לד, כג) "שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי הָאָדֹן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל". והכתיב הוא "יִרְאֶה" "**דמשמע שהאדם רואה את השכינה**" (חגיגה ב, א. ופירש"י ד"ה "יִרְאֶה כתיב").

וכתנאי לראיית פני השכינה - אומרת התורה "יֵרָאֶה כָּל **זְכוּרְךָ**", וביארו בזוה"ק משפטים (קכד, א): "..**זְכוּרְךָ**, מִכָּאן שָׁנִינוּ, כָּל בֶּן יִשְׂרָאֵל **שֶׁנִּמּוֹל**, צָרִיךְ לְהֵרָאוֹת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ".

כאן כתוב היסוד שנלמד לעיל מהכתוב "וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹ וַ": שדרך ה"**ברית מילה**" - זוכים **לראות** את אור היחוד.

אמנם ממשיך הכתוב, שעיקר ה"יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי הָאָדֹן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" – הוא "**כִּי אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ**.." (שם פסוק כד). - כלומר, ראיית השכינה שבאה דרך ה"זְכוּרְךָ" – **הברית מילה**, הוא רק "**נר** היחוד", והוא רק הכנה לראיית השכינה שבאה דרך ה"**כִּי אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ**..", שהוא ראיית "**אבוקת** היחוד" בארץ ישראל גוף השכינה [2].

תמצית פרק ג

"כָּל הַמִּצְוָה.. תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת - לְמַעַן תִּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ" * תכלית התרי"ג מצוות לרשת את אר"י * משום ש"צדיקים דומין בפני שכינה [וגופה ארץ ישראל] - **כנר** בפני **האבוקה**" * והרי "נר" הוא רק **אמצעי** ל"אבוקה".

ומה הוא **הנר** הדולק על הצדיקים? * הלא הוא "**נר** גילוי היחוד" שמתגלה על הצדיקים – ע"י מילת והכרתת ערלתם.

ומה היא **האבוקה** הדולקת על ארץ ישראל גוף השכינה? – הלא היא "**אבוקת** גילוי היחוד" שמתגלה על א"י – ע"י מילת והכרתת הגויים שבה.

וכיצד "**נר** היחוד" הדולק על הצדיקים – נעשה אמצעי להדליק את "**אבוקת** היחוד" על א"י? * זהו משום ש"המוהל צריך שיהא מהול" – כי "אור היחוד" שעל המוהל מגרש טומאת הערלה שבתינוק * ועל דרך זו "נר היחוד" שעל הצדיקים מכח מילתם ומצוותיהם – מגרש טומאת הכנענים שבארץ ישראל * ואז תזרח על ארץ ישראל "**אבוקת** היחוד".

---

1. ואמנם כאשר מגיע הקץ האחרון של הגאולה, והברית אשר כרת ה' - צריך להתקיים, אזי הקב"ה מתגבר גם על התנאים שהוא עצמו חקק (עיין דעת תבונות סימן ל"ו) – ובכללם התנאי שעם ישראל צריכים להיות מהולים ומקיימי מצוות, ואז הגאולה באה אפילו "בדור שכולו חייב", **ועצם אור "קדושת ישראל"** [שהרי "ישראל אע"פ שחטא – ישראל הוא" (סנהדרין מד)] - **הוא "המוהל" המכרית את ערלת הארץ - הגויים**, וכמש"כ רמ"ד וואלי (יחזקאל עמוד רכ"ז): "שרגלי האומות המתהלכים בארץ הקדושה [בגלות] מצערין אותה הרבה מאד מפני טמאתן... אבל לעתיד לבא שישובו בניה להתהלך בה ולירש אותה, אז תתנחם מצרתה, **שהרי הבנים הקדושים הבאים אצלה מוליכים עמהם הקדושה של שרשיהם העליונים**..". והיינו **קדושת "שורש נשמתם"**.

וע"ע בגליון 42 "מדברי רבותינו - הגרש"פ מנדלוביץ", בד"ה "הנהגת היחוד" ואילך, ובהערות שם. וע"ע בגליון 43 "מדברי רבותינו – הגרש"ד וואלקין" בד"ה "התורה הקפידה - שגם יהודים רשעים ידורו בא"י", ובהערה שם.

אלא ששלימות הגאולה בדרגא ד"גאולת בן דוד" תהיה דווקא כשכל עם ישראל יהיו צדיקים, ואז קדושת ה"ברית מילה" של ישראל - תכרית בשלימות את הערלה מהארץ. ועיין גליונות 22 – 23 ב"נבואות ה'" ו"מדברי רבותינו", בענין "גאולה ותשובה".

2. עיין בגליון 44 ב"נבואות ה'" שהזוה"ק משפטים (שם) מבאר את סמיכות ה"**כִּי אוֹרִישׁ**" ל"יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי **הָאָדֹן** ה'..", כדלהלן: למה הקב"ה נקרא "**אדון**"? בגלל שמוריש הגויים, ועוקר ומכניס דיורין. כי "כל מקום שנאמר "אדון" – עוקר דיורין ומכניס דיורין" (ילקוט יהושע רמז יד).

ושבעים פנים לתורה, ואפשר לבאר ג"כ את סמיכות הפסוקים כנ"ל: איך תזכה לעיקר מעלת "**יֵרָאֶה** כָּל זְכוּרְךָ" וכו'? – ע"י שתגרום באתערותא דלתתא לכך שיתקיים "**כִּיאשׁרִישׁ**", ואז תראה את "אבוקת היחוד" הזורחת על ארץ ישראל.

המשך מעמוד קודם

כלומר, שע"י שאברהם ירד למצרים, ונדבק בערלת הגלות, ואח"כ הוצרך להיות ה"מוהל" של אותה הערלה בכח התשובה והמצוות - דווקא עי"ז הוא זכה שיהיה חלק גורלו בהקב"ה. והטעם לדבר, מאחר שלמדנו (בפרק ב') **שהעבודה צריכה להיות באותו ענין כמו השכר** – ממילא, אם **העבודה** של אברהם היתה רק **להוסיף את "הטוב מעיקרו"**, מבלי שתדבק בו ערלה שהוא צריך להלחם בה ולהכריתה – א"כ **גם השכר** שלו היה באותו ענין, **לקבל אורות שהם הטוב מתחילתו**, ולא לזכות לראות את "אור היחוד", שנעשה ע"י מלחמת הקב"ה בסט"א.

ואז – "לֹא יִהְיֶה חֵלֶק גּגֹרָלוֹ **בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא**". כי שאר האורות שהם הטוב מתחילתו, ואינם אור היחוד - אינם נקראים לראות את "**אור פני ה'**", אלא לראות אור שהוא "נברא" על ידו, **וחוץ ממנו**. (וכמו שנתבאר בפרק א').

◈

זיכוך ישראל מערלת הגלות – זיכתה אותם שיהיו "עַם יָחִיד שֶׁלּוֹ"

וממשיך הזוה"ק:

"כְּמוֹ זֶה לְבָנָיו, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּוּ הוּא לַעֲשׂוֹת אוֹתָם **עַם אֶחָד**, עַם שָׁלֵם, וּלְקָרְבָם אֵלָיו, אִם לֹא יָרֵב וּדָרִאשׁוֹנָה לְמִצְרַיִם וְלֹא יִזְדַּכְּכוּ שָׁם - לֹא הָיוּ **עַם יָחִיד שֶׁלּוֹ**".

כלומר, על אותו הדרך הוא גם בישראל, בכדי שהם יהיו "**עַם אֶחָד, עַם שָׁלֵם.. עַם יָחִיד שֶׁלּוֹ**", שזה אומר **שיחוד ה'** מתגלה עליהם, ואז הם נקראים על שמו "ה' **אחד** - גוי **אחד** בארץ" (עיין ברכות ו,א; ובגליון 41 במדור "נבואות ה'") – הם צריכים לרדת למצרים תחילה, וכשיתגברו על טומאת "ערלת מצרים" יתגלה עליהם "יחוד ה'".

◈

זיכוך הארץ מערלת הכנענים – זיכתה אותה שתהיה "חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ שֶׁל הקב"ה"

וממשיך הזוה"ק בחלק השלישי:

כְּמוֹ כֵן אִם לֹא נִתְּנָה הָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה לִכְנַעַן בָּרִאשׁוֹנָה וְיִשְׁלוֹט בָּהּ - לֹא הָיְתָה הָאָרֶץ **חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ שֶׁל הַקָּשׁשׁ בָּרוּךְ הוּא**

שכמו כן הוא גם בארץ ישראל, היה צריך שבתחילה תדבק בה הערלה, שהכנענים שלטו בה, ואח"כ כשישראל מגרשים ממנה את הכנענים - הם מלים את ערלת הארץ, ומתגלה עליה יחוד ה' [אבוקת היחוד], ועי"ז "הָאָרֶץ **חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא**". שמתגלה עליה יחודו שהוא **אור פני השי"ת**, ולא רק אור נברא שחוץ ממנו.

◈

והכל סוד אחד

ומסיים הזוה"ק: "וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד". הכל קשור ביחד, כי מילת ערלת האדם [שע"י הגלות] - מדליק "**נר** היחוד", וזה מסייע לעשות מילת ערלת הארץ, ולהדליק "**אבוקת** היחוד". (וכמו שנתבאר בפרק ג').

ביאור חמשת הפסוקים שבתחילת חומש בראשית
תכלית מילת ערלת הארץ והאדם – "יוֹם אֶחָד" יחוד ה'

מילת ערלת הארץ

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ (בראשית א, א).

עצם הימצאותו של פסוק זה בתחילת התורה – מכריז ואומר "הכרתת הכנענים מארץ ישראל", וכמו שאמרו חז"ל "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים קיא ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

א"כ כאן מדובר על מילת הארץ, שזה "**אבוקת** היחוד". (וכנ"ל בפרק ג').

◈

מילת ערלת האדם – נר היחוד

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם (פסוק ב')

ואמרו (בראשית רבה ב, ד):

"רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ פָּתַר קְרָיָא בַּגָּלֻיּוֹת, **וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ** - זֶה גָּלוּת בָּבֶל.. **וָבֹהוּ** - זֶה גָּלוּת מָדַי.. **וְחֹשֶׁךְ** - זֶה גָּלוּת יָוָן.. **עַל פְּנֵי תְהוֹם** - זֶה גָּלוּת מַמְלֶכֶת הָרְשָׁעָה [אדום]..

וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת - זֶה רוּחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ.. **עַל פְּנֵי הַמָּיִם** - בִּזְכוּת הַתְּשׁוּבָה שֶׁנִּמְשְׁלָה כַּמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ב, יט): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ". ע"כ.

כלומר כאן מדובר על מילת "ערלת האדם", שהגלות הלבישה "ערלת הגויים" על עם ישראל, ואח"כ התשובה שבאה ע"י המשיח - מביאה את ה"ומל ה' אלקיך את לבבך", ומטהרת אותם מערלת האדם (וכנ"ל במסגרת א' בביאור דברי הזוה"ק לך).

א"כ, כאן מדובר על מילת ערלת האדם, שהיא "**נר** היחוד". (וכנ"ל בפרק ג').

◈

תכלית הערלה והמילה - גילוי היחוד – שעבוד הרע לטוב

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר" (פסוק ג')

עכשיו מבאר הכתוב, מה הצורך **שבתחילה תהיה ערלה לארץ** שנתבארה בפסוק א', ומה הצורך **שבתחילה תהיה ערלה לאדם** שנתבארה בפסוק ב'. – הוא משום שהאור הגנוז נקרא "וַיְהִי אוֹר", כלומר "וי-הי" לשון צער, וכמו שאמרו (זוהר תרומה, דף קסז, א):

"'וַיְהִי אוֹר - זֶה שְׂמֹאל.. שֶׁמִּמֶּנּוּ יָצָא אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ שֶׁהֶחְשִׁיךְ אֶת פְּנֵי הָעוֹלָם... שֶׁכָּתוּב **וַיְהִי** עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד. הִתְקַיֵּם בְּוַיְהִי אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד, לְפַתּוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יֵלְכוּ בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה".

ועל זה אומרת התורה, שה"**ויהי**" - הצער והחושך והשמאל הזה, גלות **אדום - עשיו** הארוכה והקשה **- היא עצמה נהפכה להשתעבד ולשמש לאור.** (עיין גליון 34. "נבואות ה'").

וזה האור הגדול הגנוז לצדיקים, שנקרא "וּנְהוֹרָא עִמֵּהּ שְׁרֵא" (דניאל ב, כב) – אור ראיית פני השי"ת, ובשבילו היה צריך להקדים את ערלת האדם וערלת הארץ. ולמולם. ועי"ז מתגלה יחוד ה' – שהוא השכר הגדול ביותר (וכנ"ל בפרק א'. וע"ע להלן).

◈

גילוי היחוד – הוא ראיית פני השי"ת

"וַיַּרְא אֱלֹהִים" (פסוק ד').

וי"ל בדרך דרוש או רמז: שע"י "וַיְהִי אוֹר" – שהרע נהפך לשמש לאור, זוכה האדם להיות בבחינת "**וַיַּרְא אֱלֹהִים**" - שרואה את אלקים. (וכנ"ל בפרק א').

◈

הדרך לשלטון הטוב על הרע – ע"י הבדלת הרע מהטוב

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב **וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ** (פסוק ד)

עכשיו הכתוב מבאר, באיזה אופן ה' משליט את הטוב על הרע ומגלה יחודו? – ע"י שהוא מבדיל בין האור הטוב ובין החושך הרע.

וכמו שביאר ה"אור החיים" (בראשית א, א):

"והנה ידוע, כי הקליפה, חיותה היא - יניקתה מהקדושה דוקא, וזולת זה אין לה חיות, ולכן אז בהבדילו ה' את האור שהיא הקדושה, ונשאר הרע מובדל, ואין לו מקום חיות לינק ממנו - ממילא יבטל". (ועיין רמ"ד וואלי, דבריס, משנה למלך, עמוד של"ג).

וכך הוא ב"הכרתת הכנענים" ו"קיבוץ גלויות" (שנרמזו בפסוקים א – ב), שכל קיומם של הגויים – היה מחמת יניקתם מארץ ישראל ומעם ישראל שגלו ביניהם, ואחרי שגירשו אותם מהארץ פסקה יניקתם. (עיין בארוכה בגליון 21 – "מעניני הפרשה").

ואחרי שעם ישראל וארץ ישראל - נפרדים מבין הגויים, והגויים נחלשים, יכולים ישראל להתגבר עליהם ולשעבדם לקדושה ולתקנם (עיין "אדיר במרום" עמוד ל"א).

◈

התענוג הכי גדול – גילוי אור היחוד

"וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר" (פסוק ה')

וביאר ה"אור החיים" ע"ד הרמז (בראשית א, א):

"פירוש '**וַיִּקְרָא**' לשון '**יְקָר וגדולה**', כי אין מעלת הקדושה ניכרת - אלא בהפיל הקליפה הנקראת חשך".

כלומר, בודאי שאור הקדושה גדול מאד מאד בפני עצמו – גם בלא יחס לרע, אלא שאור הקדושה שהוא טוב מתחילתו – הוא "אור **מעשי ידיו** של הקב"ה", אמנם האור היותר מכובד מהם – הוא "**אור היחוד**", שמתגלה ע"י שהקדושה מפילה את הקליפה, שהוא "**אור פני ה'**". ולכן הוא הכי אור יקר ומכובד. (וכנ"ל בפרק א').

◈

ודברי האור החיים מקבילים לדברי הרמח"ל ("גנזי רמח"ל" עמוד ש"ז):

"תענוג הנשמות הוא בהשיג אורות, וכפי **יוקר** האורות - כך הוא גודל התענוג. **יקר** מכל האורות הוא **היחוד**".

"**יוקר** האורות – משמע, "**כבוד** האורות", מלשון "**יְקָר וגדולה וכבוד**". - '**וַיִּקְרָא**' לשון '**יְקָר וגדולה**'.

(ע"ע ב"פניני נחלה" – א').

◈

תכלית הכל – גילוי היחוד

ומסיים הכתוב:

"וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד" (פסוק ה').

כלומר: מה הטעם שקודם "וַיְהִי עֶרֶב", ורק אח"כ "וַיְהִי בֹקֶר", שהיום הולך אחר הלילה, כלומר, שקודם יש חושך, ואח"כ בא האור ומתגבר ודוחה את החושך? – משום "יוֹם אֶחָד", כדי שיתגלה יחודו של הקב"ה.

ועדמש"כ ה"אור החיים" (בראשית א, א).

"יום אחד [יום שבו הקב"ה אחד], והוא שרמז הכתוב באומרו (זכריה י"ד) **ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד**".

גילוי יחוד ה'. (ע"ע ב"פניני נחלה" – ב').

סוכות ממש עשו להם

הג"ר יוחנן סופר מערלוי זצוק"ל, זקן חברי 'מועצת גדולי התורה' של 'אגודת ישראל', מחבר הספרים "אמרי סופר" על הש"ס

כתיב (ויקרא כג) בסוכות תשבו שבעת ימים וכו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ונחלקו ר' עקיבא ור' אליעזר אי סוכות ממש או הכונה על סוכת ענני הכבוד, ואי' ברוקח (הובא בא"ר סי' תרכ"ה) דסוכות ממש היינו שבמלחמת סיחון ועוג ישבו בסוכות כסוכות לוחמים כיום קרב, ולכאו' בשלמא למ"ד ענני הכבוד מובן מ"ט צריך זכר לזה - שיזכרו אהבתו ית' לבניו עם קדושו שהקיפם בז' ענני כבוד, אולם לסוכות מלחמה מה צריך זכר.

אלא בכדי שידעו שאף שהשי"ת נתן הארץ לאבותינו, עכ"ז בצאתם ממצרים היו צריכים להלחם ע"ז, ובמלחמה זו נצחו רק בכח השי"ת, שבדרך הטבע לא היו יכולים לגבור על ב' המלכים הגדולים סיחון ועוג, וחג הסוכות הוא זכר לאופן שבו נכנסו לארץ ישראל.

וכמו"כ בימינו צריכים לידע שאין לפחוד משום דבר רק לבטוח בהשי"ת, ואם נעשה רצונו אזי יגן על בני ישראל כמו במלחמת סיחון ועוג (ולאה עוד דרשות כתב סופר עמ' נ"ה).

והנה עתה באים הישמעאלים שונאי ישראל, צמאי דם, חיות טרף, ורוצים לגרש את בני ישראל מארץ ישראל, רבש"ע אתה נתת לנו את התוה"ק ובה כתוב שנתת לנו את הארץ, אין לנו את הזכות והכח לותר על מה שהשי"ת נתן לנו, אין אנו סומכים רק על השי"ת שומר ישראל שיגן על עמו ישראל ויראנו ניסים ונפלאות כמו שהקיף את ישראל במדבר בענני הכבוד".

(קונטרס דא"ח, שנה יב, גליון א. עמוד ג"ן – נה. – דבריס שנשא בסוכות תשס"א יום אושפיזא דמשה רעיא מהימנא).

פניני נחלת ה'

ניסוך המים – ראיית פני השי"ת

"מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ, אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ" (שיר השירים ח, ז).

פסוק זה דרשוהו חז"ל לענין ניסוך המים והקרבת שבעים פרים בסוכות. וכמו שאמרו (זוה"ק מקורע נד, ב. מקורצ"ג)

"בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ. מַה זֶּה בּוֹז? יוֹם שֵׁנִי וְיוֹם שִׁשִּׁי וְיוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל סֻכּוֹת, שֶׁבָּהֶם הָיוּ מְנַסְּכִים מַיִם וְיַיִן שֶׁל שִׁבְעַת יְמֵי הַסֻּכּוֹת, בָּהֶם הָיוּ מַקְרִיבִים יִשְׂרָאֵל שִׁבְעִים פָּרִים לְכַפֵּר עַל שִׁבְעִים מְמֻנִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר הָעוֹלָם חָרֵב מֵהֶם".

◈

ועוד אמרו חז"ל על פסוק זה (זוה"ק שם):

"אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ", כלומר, גם "אִם יִתֵּן אִישׁ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. **אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ** – **[את כל האורות והתענוגים** שהוא ברא לענג בהם את בריותיו, אמנם אם חלילה "אור **פניו**" לא יתקשר באהבה עם כנסת ישראל] - ..וְלֹא לְהִתְקַשֵּׁר עִמָּהּ, **בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ** - כָּל אוֹתָם אוּכְלוֹסִים וְכָל אוֹתָם מַחֲנוֹת שֶׁלְּמַעְלָה **לְאוֹתוֹ הוֹן יָקָר [לכל האורות והתענוגים שהקב"ה הכין],** שֶׁהֲרֵי אֵין רָצוֹן לְכָלָם אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁ**מִּתְקַשֶּׁרֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא** וּמִתְעַטֶּרֶת עִמּוֹ".

◈

ושני הדברים עניינם אחד: שהזכיה לראות "אור פני השי"ת" – הוא לשעבד הרע לטוב ולגלות יחוד ה', וזה נעשה ע"י שמשפיעים שפע לאומות ששרשם בסט"א, **כדי שכאשר הם יחזרו וישתעבדו להקב"ה – יתגלה יחוד ה' וראיית פניו.**

וכמו שאמרו (זוה"ק פנחס רנט, ב): על הפסוק (משלי כה, כא–כב) 'אִם רָעֵב שׂנַאֲךָ

◈◈◈

מדברי רבותינו

הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצוק"ל – ראש ישיבת חכמי לובלין, ומייסד הדף היומי[1]

פרק א – שמחתו ותשוקתו לארץ ישראל

ארץ ישראל - תמצית תשוקותיו וכיסופיו

ארץ ישראל - זו היתה תמצית תשוקותיו, כיסופיו, של הרב מלובלין זצ"ל. הלב, שהיה מלא ועובר על כל גדותיו שפע של אהבה לתורה ולכל היקר והקדוש לישראל; הלב שפיכה מבועי יקוד ולהט חסידי, התלהבות צרופה לכל דבר שבקדושה - **התגעגע ונכסף בחום לארץ ישראל.**

מי שלא שמע את דברי הכבושין שהשמיע בשנתו האחרונה לפני "כל נדרי" בבית מדרשו של המהרש"ל - לא ראה לב נשבר מימיו! הדברים שיצאו מלב קרוע ומורתח, קרעו את הלבבות לגזרים. הרב רעד כולו בדברו, דמעות חנקו בגרונו, כולו רצוץ ומתכווץ מכאב, בקול מרוסק הריהו מכריז: "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", לא הבאנו מצוות ומעשים טובים, מאומה לנו עניים ממעש, אולם במקום זה הבאנו צרור ענקי של צרות וסבל, שהעם היהודי סבל בשנה החולפת ועודו סובל, רבונו של עולם, חוסה נא ורחם כבר עלינו, אמור די לצרותינו, כבר מספיק!...

ואותו לב כואב ודואב - ערג ונכסף לארץ הקודש, בכדי שיוכל שם, אצל הכותל המערבי, המקום שלא סרה ממנו שכינה לעולם - לשפוך שיח ודמעות, לבכות לתנות צרותיו של עם ישראל בגלות, סבלותיו ויסוריו.

◈◈◈

את חג הפסח של שנת תרצ"ד היה בדעתו לחגוג כבר בארץ ישראל. ברם יותר משהלב ערג, היתה נשמתו הגדולה כוספת לדירת נצח בארץ חמדה. **רק אחרי פטירתו נתחוורו לי המלים ששמעתי מפיו בחג הסוכות האחרון לחייו, כשנלויתי אל הרב בטיולו: "בקרוב אהיה כבר בארץ ישראל".** כן, כעבור שבועיים ומשהו נתחוורו לי הדברים. הרי הם מפורשים בזוהר הקדוש לפרשת ויחי: **בדרך לגן עדן עוברות כל נשמות הצדיקים דרך ארץ ישראל.** ("רבי מאיר שפירא – במשנה באומר ובמעש", עמוד 298 – 299 מאמר מאת: הרב יהושע פסטרנק הי"ד תלמיד ישי"ב).

◈◈◈

אין שמחה כשמחת הביאה לארץ ישראל

באו אברכים להיפרד מהרב, נוסעים לארץ ישראל. מיד פתח ודרש להם בפרשת "והיה כי תבוא", שב"אור החיים" מבואר "**אין והיה אלא לשון שמחה" - שאין שמחה אלא בביאת הארץ.**

ושנה וחזר מפסוק זה לדברי הזוהר בספר במדבר "עבדו את ה' בשמחה וכתיב עבדו את ה' ביראה - בעידן דבני ישראל בגו עממיא ביראה, **בעידן דשריין בארעא קדישא בשמחה**".

ושילש והביא ראיה מיעקב שבצאתו מן הארץ לא ניסך יין רק שמן בלבד, **ובשובו ניסך גם יין** ("יין ישמח לבב אנוש". לתה פ' ויצא), בצאתו שקעה חמה שלא בעונתה ובשובו זרחה לו השמש בפנואל...

אין שמחה כשמחת הביאה לארץ ישראל... ("נצוצי אור המאיר" עמ' רנח).

◈◈◈

זאת נחמתי בעניי

לא פעם **כשניסה להתאושש מדכאונו בגלל החובות של הישיבה שהעיקו עליו, הרחיב את הדבור על ארץ ישראל וקדושתה הגדולה שלא נסתלקה ממנה אף לרגע.**

קדושת הארץ קיימת לעולם לפי פסק דינו של הרמב"ם, הכריז הרב בפני תלמידיו: "קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא". ("האור המאיר" עמוד רפד).

◈◈◈

המשתוקק לאר"י – בעל שמחה אמיתית

משמו של [זקנו] הרבי ר' פנחס מקוריץ זצ"ל אמרו ב"מדרש פנחס", כי **אחד הסימנים המובהקים לבעל שמחה אמיתית, היא התשוקה לארץ ישראל.**

חדוותו של רבינו זצ"ל - לשם דבר היתה בעולם היהודי. מי שזכה לבלות במחיצתו אפילו רגעים ספורים גרידא, אפילו בהיותו שרוי במצוקה וצער, נסתפג ממנו ונתמלא שמחה עוברת על כל גדות לבו. כי על כן היה רבינו אדם עליון, שבילה כל שנות חייו עלי אדמות מתוך שמחה דקדושה בלתי פוסקת. **אולם ביותר התבלט באישיותו אותו סימן מובהק שקבע הסבא שלו ב"מדרש פנחס". תשוקתו לארץ הקודש היתה גדולה ובלתי פוסקת.** ("רבי מאיר שפירא – במשנה באומר ובמעש", עמוד 299 מאמר מאת הרב טוביה בלייטמן הי"ד תלמיד ישי"ב).

◈◈◈

דמעות געגועים לארץ ישראל

תלמיד רבינו הגאון רבי יהושע בוימל כותב בזכרונותיו:

לאחר תום הריקודים [של שמחת תורה] התיישב רבינו יחד עם התלמידים בסוכת הישיבה.. האוירה התלהטה והתחשמלה כאשר מענין לענין באותו הענין עבר לנושא שהיה כה חביב עליו בתקופה האחרונה, הלא הוא **עלייתו הצפויה לארץ ישראל.**

מתאר אחד הנוכחים:

תוך כדי דיבור התלהב מאד, **והזכיר מספר מאמרי חז"ל המדברים מקדושתה של הארץ.**

דמעות נקוו בעיניו אשר העידו על געגועיו לארץ הקדש.

אוירה של ארץ ישראל השתררה באולם, **מתוך גרונם של התלמידים התפרצה שירה אדירה "והעלנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם.** ("האור המאיר", עמוד קסג–ד).

◈◈◈

שאלו שלום ירושלים

באהבתו ותשוקתו הרבה לארץ ישראל **היה דורש וחוקר מפי כל יהודי מארץ ישראל, או שזכה לבקר בה - על מצבה של ארץ חמדת אבותיו,** יושב היה שעות ומאזין בעינים נוצצות מערגה לכל הגה היוצא מפי המספר, באותה שעה היה משוטט ברוחו בעולמות אחרים.

אחד מהם רבי השיל שצ'רנסקי שמו, מנכבדי הקהילה בלובלין ששמש כאחד מאנשי הצוות הגשמי של הישיבה, **נסע פעם לארץ ישראל ועבר בה לארכה ולרחבה,** מששב לובלינה קיבל אותו רבינו בשמחה וחביבות רבה, **ובמשך תקופה ארוכה חזר וחקר אותו על כל מה שראו עיניו בארץ ישראל.**

("האור המאיר". עמוד רפד–ה).

◈◈◈

פרק ב: זירז לעליה לארץ ישראל

"זריזים" למצוות א"י

התכוננה בפולין לפני השואה קבוצת צעירים נמרצים באגודת ישראל, שכל מגמתם היתה **להשליט את התורה בארץ הקודש ולעודד את הציבור החרדי לעלות לארץ**, להיקלט בה ולקדשה כראוי לה.

הרב שהיה לוהט כל ימיו בחיבת הארץ עודד צעירים אלה בעבודתם הקדושה, וכשבקשוהו לתת איזשהו שם לקבוצה זו, **נתלהטו פניו ואמר מתלהב כולו:**

- זריזים! - זהו השם הראוי למקדשי הארץ! זריזים - מקדימין למצוות!

("נצוצי אור המאיר", מאת הר"ר אהרן סורסקי הי"ו).

◈◈◈

מהרו ועלו לארץ ישראל - כי לא כל העתים שוות

[בליל חג השבועות] עבר הרב לספר מגדולי המקובלים בצפת, ומקדושת הארץ, וציטט את דברי השל"ה הקדוש הכותב: "..מעשה שאירע קרוב לזמננו והועתק מכתב המקובל הר"ר שלמה הלוי אלקבץ, שהיה מתחבר בבית של רבינו בית יוסף והופיע עליו רוח הקודש". בליל שבועות שהו ה"בית יוסף" ורבי שלמה הלוי אלקבץ בסלוניקי, לפני עלייתם ארצה, כל הלילה עסקו בתורה ללא היסח הדעת ונתגלו להם רזין דאורייתא וסודות נפלאים. בין השאר שמעו דברים כעין בת קול: "אשריכם בני, שובו אל לימודכם ואל תפסיקו רגע, **ועלו לארץ ישראל, כי לא כל העתים שוות**, ואין מעצור לה' להושיע ברב או במעט. **ועיניכם אל תחוס על כליכם כי טוב הארץ העליונה תאכלו.** ואם תאבו ושמעתם טוב הארץ ההיא תאכלו. **לכן מהרו ועלו** כי אני המפרנסת לכם ואני אפרנסכם, ואתם שלום ותורתכם שלום וכל אשר לכם שלום".

מאזיני הרב הוכנסו עתה לאוירה דא"י, והרגש הזה לא עזבם עד אחרי החג.

("רבי מאיר שפירא – במשנה באומר ובמעש", עמוד 426 מאמר מאת הרב דוד הלחמי).

◈◈◈

ארץ ישראל – הצלה מפרעות הנאצים

בימי עליית הנאצים לשלטון והתחלת הפרעות ביהודים אמר הרב:

שנינו "כי ימצא חלל באדמה" אבל צף על המים לא היו עורפין. כלומר, שאם נמצא החלל צף על המים פטורים זקני העיר להביא עגלה ערופה.

"ולא צף על המים" - אדם שיש לו מדינה, אפילו אם ימצא על אדמת מדינה זרה ויארע לו משהו, ידאגו נציגי מדינתו לשלומו; **אבל רע ומר הוא גורלו של אדם שצף על פני חמים, שאין לו מולדת משלו, כזה הוא גורל עם ישראל שאין לו מדינה משלו.** ("נצוצי אור המאיר" – עמ' רז).

◈◈◈

ה"הַכְשָׁרוֹת" לשואפים לעלות לאר"י – ברוחו ועל שמו

גם "אגודת ישראל" בפולין הנציחה את שמו של רבינו על מפעלים רבים שהקימה, חדרים, בתי מדרש, ועוד.

בגלל חיבת ארץ ישראל העצומה שפיעמה בו, נקראה ההכשרה שהקימה "אגודת ישראל" בעיר שעדליץ בקיץ תרצ"ד, **על שם רבינו.**

להכשרה זו הגיעו מאות צעירים ששאפו לנסוע לארץ ישראל, ועברו הכשרות בעבודת קרקע ועוד דברים, טרם נסיעתם.

רוחו של רבינו חפפה על הכשרות האלו, בבחינת שזוכים הם למה שלא זכה רבינו, **עולים לארץ הקדש, לחונן את עפרה.** ("האור המאיר" עמ' רפט – רל).

◈◈◈

---

[1] מלוקט מהספרים:
"רבי מאיר שפירא – במשנה באומר ובמעש", מאת הר"ר אהרן סורסקי שליט"א.
"נצוצי אור המאיר" - מאת הר"ר אהרן סורסקי שליט"א.
"האור המאיר" - מאת הר"ר דוד אברהם מנדלבוים שליט"א, בן הג"ר משה מאיר תלמיד בישיבת ישי"ב.

פרק ג – הכנותיו לעלות לארי"י

שאיפתו להקים ישיבתו לארץ ישראל

את לבו שבה הרעיון הנפלא של הקמת ישיבה בארץ הקודש... צידה לדרך כבר התחיל להכין ביחד עם תלמידיו: קבע אתם שיעור יומי בדיני מצות התלויות בארץ, **ואמר לעלות ארצה בהקדם.** ברם, ההשגחה העליונה גזרה כפי הנראה אחרת, והצידה לדרך שהכין לו נועדה לדרך ארוכה יותר... ("נעמי מור המאיר" עמ' מה).

◈◈◈

לא ראה את הישיבה בלובלין אלא כ"מקום ארעי"

"מאז ימי נעוריו קננה בנפש רבינו כמיהה עזה לעלות לארץ הקדש ארץ ישראל, לחונן את עפרה ולקומם בה את מזבח ה' ההרוס.

למרות שהשקיע את תמצית דם לבו בבנין הישיבה בלובלין, לא ראה רבינו את הישיבה בלובלין אלא כ"מקום ארעי", **כאשר לבו וכל מהותו הביטו הרחק לארץ ישראל** - "מקום בו הלכו נביאיך".

בחדשיו האחרונים **לא עבר יום מבלי שהזכיר באיזה אופן שהוא את א"י.**

הוא אמר: **אין שלימות במה שאנו בונים בגולה, שגיתי שלא התחלתי בארץ ישראל,** כי לא הערכתי את הרצון של עם ישראל. **יהודים היו נתבעים ונותנים בשביל ישיבה בארץ ישראל.** עכשיו רכשתי לי נסיון, **עכשיו אני מקוה ברצות השם להקים בארץ ישראל ישיבה,** אשר בניניה בלבד יביישו את בניני האוניברסיטה... הוא פרס לפני את תכנית בנין הישיבה בא"י. הוא רצה להקים את הישיבה הגדולה ביותר בעולם היהודי". (המאור המאיר עמ' רפז).

◈◈◈

לא עבר יום שלא הזכיר את רצונו לעלות לארץ ישראל

במיוחד בשנה האחרונה לחייו, **לא עבר יום שלא הזכיר את ארץ ישראל** והתחשק לבקר בה. הדבר בלט פי כמה בשבועות האחרונים, **כשעשה את כל ההכנות הדרושות לנסיעה.**

זכורני: טיול באחד הימים בבוסתן הישיבה בצוותא עם הרב. **הוא הוגה בקול פרטים מתכניותיו להתיישב בארץ חמדה.** את צפת בחר לעיר מושבו, היכן שהתגורר לפנים סבו רבי יעקב שמשון משפיטיבקה, שם הוא יכונן גם את ישיבתו הגדולה.

הוא שולח לקרוא את ר' השיל שצ'רנסקי, מנהל המשק בהישיבה, שבילה תקופה ניכרת בארץ, וחוקר אותו בפרטות על החיים בארץ ישראל. במעמד זה הזכיר, **כי ברצונו לרכוש לנחלה בארץ אחוזת קרקע על שמו.**

כעבור ימים ספורים הגיעה אליו אגרת מידידים בתל אביב, שהציעו להקים בעירם סניף ליח"ל. באגרת הועלו הצעות ותכניות שונות.

- כן! - אמר לנו הרב, כשאבקר בארץ ישראל, בטח לא אשוב משם בידים ריקות. ("רבי מאיר שפירא – במשנה במומר ובמעמ"ן", עמוד 299 – 300 מתוך הרב טוביה בלייטמן הי"ד תלמיד יח"ל).

◈◈◈

לימוד מסכת פאה - כהכנה לעליה לא"י

שאיפה עזה זו לעלות לארץ ישראל לבשה כסות מעשית למחרת החג.

ריכז רבינו סביבו קבוצה מובחרת של תלמידים והחל בלימוד משניות מסכת "פאה" עם פרוש הר"ש והרמב"ם.

האוירה בשיעור היתה מחושמלת, החידושים וההברקות נתזו מפי רבינו בזה אחר זה, ההרגשה היתה שאין זה לימוד ערטילאי בלבד, אלא הכנה רוחנית ומעשית לעליה לארץ ישראל.

"**חשנו** - מתאר אחד התלמידים - **כאילו אנחנו ניצבים יחדיו בשדה בארץ ישראל, ובידינו חרמש קצירה, ואנו דנים הלכה למעשה באופן חיוב הפאה".**

רבינו היה מחזק את התחושה הזו באמירה שהיה חוזר עליה שוב ושוב בבטחון נחרץ: **בקרוב אעלה אי"ה לארץ ישראל, ואקים בה ישיבה ומקום תורה,** אחרי יבוא מורי ורבי הרה"ק מטשורקוב ויקוים בנו הפסוק "ואת יהודה שלח לפניו" [שמו המלא של רבינו היה רבי יהודה מאיר]. ("המאור המאיר" עמ' שסד).

פרק ד – השתדלותו בחייו – זיכתהו בא"י לאחר מותו

ונתתי לך שם בחומותי

"עם זאת [שלא הספיק להוציא אל הפועל את תוכניתו לעלות לארץ ישראל] - זכה רבינו ובארץ ישראל הונצחה לזכרו - בהתאם להחלטה שהתקבלה בהלוויתו – שכונה בלב הישוב החדש, בני ברק המעטירה.

היה זה ידידו משכבר הימים רבי יעקב הלפרין ז"ל, עמו נפגש בחצר הקודש של הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זצ"ל, שנשאו לבו להרים בארץ ישראל שם ושארית לרבינו, שבכל ימיו חלם להשתקע בארץ הקודש.

רבי יעקב היה מראשוני החלוצים שנחלץ לעזרתו בבקורו בונה, הוציא מכיסו סכום כסף גדול והבטיח לסייע באופן קבוע לישיבה, דבר זה היה מן החידוש, וכמוהו ראו וכן עשו רבים.

עם עלייתו לארץ ישראל רכש רבי יעקב ז"ל ממיטב כספו שטח גדול בישוב, כאשר במוחו הגה להקים במקום שכונה חרדית על טהרת הקודש.

מספר בנו ר' נחום יואל ז"ל בספר הזכרונות "אבא זכרונו לברכה" שהוציא לזכר אביו:

"חלפו רק שבועות מספר אחרי עלייתו ארצה, והנה נסתלק מאורה הגדול של יהדות פולין, הגאון רבי יהודה מאיר שפירא זצ"ל, רבה של לובלין וראש ישיבת חכמי לובלין שאבא ז"ל נמנה על ידידיו הטובים ביותר. **החליט אבא ז"ל לקרא את שם השכונה החדשה על שמו של הגאון,** שהלך לעולמו בדמי ימיו ולא השאיר אחריו זרע של קימא, **כך נולד השם "זכרון מאיר" שהפך למושג בעולם היהודי".** ("המאור המאיר" עמוד לפו–לז).

◈◈◈

זכה להיקבר בא"י - בזכות אהבתו לאר"י

ביום ד' כ"ה אלול תשי"ח, אחרי חצות ליל, הגיע ארונו של רבינו לשדה התעופה בלוד, מלווה במשלחת תלמידים רבנים ואישי ציבור מארה"ב ואירופה שהגיעו יחד עמו.

ביום ה' בשעה 2 בצהרים הגיע הארון לחדר הטהרה של בית החולים "ביקור חולים", בני ירושלים צבאו בהמוניהם על ביה"ח והמתינו לצאת ההלוויה.

עם צאת הארון נשא עליו מספד מר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל אב"ד לוצק ויו"ר מועצת גדולי התורה.. ואמר, **כי הוא רואה בעובדת העברת עצמות רבינו לקבורה בעיר הקדש ירושלים - זכות מיוחדת ותגמול מן השמים, כשכר לאהבתו הלוהטת של רבינו לארץ הקודש.**

והלא - המשיך הגאון רבי זלמן והסביר - המדינות שקיבלו עליהן את עול הקומוניזם ובתוכן פולין - סגורות ומסוגרות הן בשבעה מנעולים, ובפרט סגורות הן בפני הוצאת נפטרים בכלל, ולהביאם לקבורה בארץ ישראל בפרט. עם זאת זכה הרב מלובלין שישברו לפניו כל מסכי הברזל ויעלו את עצמותיו לארץ הקודש.

"זכות זו - להקבר באופן פלא בארץ הקודש - הנני מיחס לאהבתו של הרב לארץ הקדש, שהתבטאה בבנותו בישיבתו הקדושה "מודל" בתכנית ותמונת בית המקדש שיבנה בב"א, לכל פרטיו ודקדוקיו כדי שהתלמידים הלומדים סדר קדשים בכלל, ותמיד ומדות בפרט, יראו "צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומבואיו וכל צורתו ואת כל חקותיו וכל צורותיו וכל תורותיו" (יחזקאל מג). ולא רק התלמידים, אלא סתם יהודים ותיירים בעלמא היו באים לחזות את תכנית המקדש ומעלים את זכר ציון וירושלים על לבם ומתפללים על בנינו.

חבת הקודש והמקדש - חבת ציון ה'אורגינאלית' שלו - היא שעמדה לו, שעצמותיו הקדושות שברו את בריחי הברזל של המדינות שמאחורי מסך הברזל, **ויובאו לקבורה בארה"ק בירושלים עיה"ק".** ("המאור המאיר", עמ' תטו–תיח).

◈◈◈

בלב תלמידיו - בניו האהובים והנאמנים וכל ילדי רוחו צאצאי "ישיבת חכמי לובלין" וגם בלב כל העם המתנשא על כנפי מנגינותיו והדבוק באהבתו, בשל ה"דף היומי", נחרת זכרו לנצח. ואורו של ה"אור המאיר" יוסיף לזרוח, עדי אור חדש על ציון יאיר - במהרה בימינו". ("נעמי מור המאיר" עמ' נח).

מו"ר הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

כל השפע הגשמי והרוחני – בא מציון

הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים. (שה"ש א, ז).

בפי' ב' להגר"א כי בזמן שביהמ"ק היה קיים **היה לנו.. מזון ע"י ביהמ"ק,** כי ממנו ישקו כל העדרים וכו' עכ"ל.

וכן כתיב בתהלים (קלג, ג) "כטל חרמון שיורד על הררי ציון כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם' ואיתא במדרש (שוח"ט) **כל פעולות ונחמות טובות מציון.**

ובזה יתבארו דברי הגמ' (פסחים מ' ע"ב) אמר ר' יצחק מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים כדי וכו', כיו"ב אמר ר' דוסתאי בר' ינאי מפני מה אין חמי טבריי בירושלים וכו' ע"כ. וצ"ב מהיכי תיתי שיהיו דברים אלו בירושלים, אך להמבואר **שירושלים היא המקור להשפעות ולמזון הגשמי, הרי שהיה מן הראוי שפירות גינוסר וחמי טבריה שהם תענוגים גשמיים חשובים ימצאו בירושלים,** ורק משום טעמא אחריתי אינם נמצאים בירושלים.

אמנם מלבד מה שנתבאר שירושלים היתה מקור המזון הגשמי שבעולם, עוד זאת **היתה ירושלים מקור השפעת המזון הרוחני לעולם,** כדאיתא בגמ' (תענית ט"ז) וכ"ה בפס"ז (ויק"ר כב, ג) **למה נקרא שמה ארץ המוריה, משום שיצא ממנו הוראה לישראל,** ופירש"י (תענית שם) תורה לישראל כי מציון תצא תורה וכו', **ולשכת הגזית שבה עמדו הנביאים** המוכיחים לישראל.

וכן איתא בב"ר (פ"ג ס"ק) ממקום בית המקדש נבראת האורה, ובשמו"ר (פל"ו) כשם שהשמן מאיר כך ביהמ"ק מאיר לכל העולם, והיינו באור התורה היוצאת מציון מלשכת הגזית מקום מושב חכמי ישראל, הרי **שמקור השפע והמזון הרוחני הוא בית המקדש,** וז"ל הר"ן בדרשות (הדרוש השמיני) "שבזמן שביהמ"ק היה קיים, היה המעון ההוא המקודש מקום מוכן לחול שפע הנבואה והחכמה, עד שבאמצעות המקום ההוא היה שופע על כל ישראל". **וכל זה נכלל במש"כ הגר"א שהיה לנו מזון ע"י ביהמ"ק דהיינו מזון גשמי ומזון רוחני.** (זאת ליעקב שיר השירים ח, ז).

מעניני הפרשה
ארץ ישראל כוללת כל הטוב
דבר העורך
השכר על מסירות נפש – הזכיה בארץ ישראל

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
ארץ ישראל מצמיחה את פירות הגאולה
כי רצו עבדיך את אבניה
הגאון רבי יוסף (יאשע) ריבלין זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 46 חשון תשע"ח

מעניני הפרשה

ארץ ישראל כוללת כל הטוב

וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל - בארץ ישראל

"וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם **בַּכֹּל**" (בראשית כד, א).

חז"ל אומרים על פסוק זה (ב"ב טז, ב) "אחרים אומרים בת היתה לו **ו'בכל'** שמה".

הרמב"ן מבאר שאין כוונת אחרים ל"בת" כפשוטו, והאריך הרמב"ן בביאור הענין ונביא את דבריו ונבארם פיסקא פיסקא:

"ולרבותינו בזה ענין נפלא. אמרו (ב"ב טז, ב) "וה' ברך את אברהם בכל.. אחרים אומרים בת היתה לו **ו'בכל'** שמה... כי **'בכל'** תרמוז על ענין גדול, והוא שיש להקב"ה מדה תקרא **'כל'**, מפני שהיא **יסוד הכל**, ובה נאמר (ישעיה מד, כד) 'אָנֹכִי ה' עֹשֶׂה **כֹּל**".

ביאור הדברים:

כתוב (דברי הימים א – כט, יא): 'לְךָ ה' - [א] הַגְּדֻלָּה [ב] וְהַגְּבוּרָה [ג] וְהַתִּפְאֶרֶת [ד] וְהַנֵּצַח [ה] וְהַהוֹד [ו] **כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ** [ז] לְךָ ה' הַמַּמְלָכָה'.

בפסוק זה נמנו שבע מידות של הנהגה – שהשי"ת מנהיג בהם את העולם. (עיין זוה"ק ח"ג דף שב, א).

והמידה השישית נקראת "כִּי **כֹל** בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ", כי המידה הזו כוללת את **כל הטוב**. והיא גם נקראת **"יסוד"**, ועליה מדבר הרמב"ן, ומבאר שהיא **"יסוד כל** הבנין". והיא גם נקראת "הנהגת **קודשא בריך הוא**".

◈◈◈

השכינה וגופה א"י - "כלה" כלולה מכל הטוב

ממשיך הרמב"ן:

".. ומדה אחרת תקרא "בת" - נאצלת ממנה, ובה הוא מנהיג את הכל.. **והיא שנקראת כלה בספר שיר השירים, בעבור שהיא כלולה מן הכל**, והיא שחכמים מכנים שמה **כנסת ישראל** במקומות רבים בעבור שהיא **כנוסת הכל**".

כלומר, כפי שראינו לעיל, המידה השישית נקראת **"כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ – קוב"ה"**. והמידה השביעית נקראת **"לְךָ ה' הַמַּמְלָכָה – שכינתיה"**.

והשכינה וגופה ארץ ישראל - נקראת **"בת"** לקוב"ה, מפני שהוא מתייחד עמה ומשפיע עליה את שפעו הנקרא **"כל"**, ועל שמו היא נקראת **"כלה"** – שכלולה מן ה**"כל"**, וכמו שאמרו (תיקוני זוהר תכ"א, דף נה,ב): **"שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה**.. שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.. **וְנִקְרֵאת "כַּלָּה" שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא "כֹּל", וְזֶהוּ "כַּלָּה" – "כֹּל – ה"**.

וביאר האריז"ל ("עץ חיים" ש"ט פ"א מ"ח):

"כי גם ה"מלכות" [**השכינה**] יש לה כללות [**כל** הטוב] על דרך הנ"ל ביסוד [**קוב"ה**], כי **לכן גם היא נקראת כלה - כמו שהיסוד נקרא כל**".

◈

ומאד האריכו בזה חז"ל בהרבה מקומות, שהשכינה **כוללת את כל הטוב**, ושאין רשות להשיג את המלך קוב"ה - אלא דרך הדביקות בשכינה, **ודרכה** זוכים להדבק בכל הטוב שבכל המידות העליונות [שהוזכרו לעיל בפסוק 'לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה' וכו'], ומי שמנסה להידבק במידות העליונות **ולא דרכה** – היא משפילה אותו למטה. (זוה"ק בשלח נא, א; תרומה קנח, א; תיקו"ז ת"ו, דף כב, א; שם תי"ח דף לב, א. ועוד).

◈◈◈

"וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל - שֶׁהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עִמּוֹ".

עוד אומר הרמב"ן:

ולכך אמרו אחרים: כי אין הברכה הזאת שנתברך "בכל" - רומזת על שהוליד בת משרה אשתו, או שלא הוליד, אבל היא רומזת ענין גדול, **שברך אותו במדה שהיא בתוך מדת הכל, ולכן תקרא גם היא "כל", כלשון כי שמי בקרבו** (שמות כג, כא)".

כלומר, מה שכתוב "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם **בַּכֹּל**" – הכוונה שהקב"ה בירך את אברהם בהשראת **השכינה** – שהיא כלולה במידת "הכל", וכנ"ל שהיא כוללת כל הטוב. ומקורו מפורש במה שאמרו (זוהר חדש לך לך, דף מב, א):

"אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, **מַהוּ מִכֹּל? הוּא שְׁכִינָתוֹ שֶׁל מָקוֹם**, דְּהָא תָּנִינָן, אָמַר רִבִּי בְּרֶכְיָה, מַאי דִּכְתִיב (בראשית כד) וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם **בַּכֹּל - שֶׁהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עִמּוֹ**".

◈

השכינה וגופה א"י - נקראת "כלה", ונקראת "כל"

אלא שמקשה הרמב"ן הנ"ל, דא"כ היה צריך לומר וה' ברך את אברהם ב**"כַּלָּה"** [לשון נקבה] - שהוא כינוי לשכינה, ולמה אמר בַּ**"כֹּל"** [לשון זכר], שהוא כינוי להנהגת **קוב"ה** - שנקרא "כִּי **כֹל** בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ".

ועל זה משיב הרמב"ן, שגם השכינה הקדושה, מלבד **שמה העצמי** שהוא "כַּלָּה" – היא נקראת

דבר העורך

חז"ל אומרים (אבות פ"ה מ"ד) "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו".

אחד הנסיונות שלדעת רוב הראשונים נמנה במנין הנסיונות הוא נסיון "אור כשדים", בו נמרוד זרק את אברהם אבינו לכבשן האש.

הגמרא (ב"ב לא, א) מספרת שעשר שנים היה אברהם אבינו בבית האסורים, וסיפור המעשה הובא ברמב"ן (בראשית יא, כח) בשם הרמב"ם במורה נבוכים, שמצא בספרי הגוים מאותו זמן שמספרים שאברהם אבינו חלק על כל אנשי הדור ההוא שעבדו לשמש, ובעקבות זה שם אותו נמרוד בבית האסורים, אמנם גם בבית האסורים היה אברהם אבינו מתווכח שם ימים רבים על האמונה בבורא העולם, ומזה פחד נמרוד "שישחית עליו ארצו ויסיר בני האדם מאמונתם, וגרש אותו אל קצה ארץ כנען אחר שלקח כל הונו".

הסיפור הזה מעלה תמיהה, מדוע נמרוד, המלך הגדול, שכ"כ פחד מאברהם אבינו לא ניסה להרוג אותו, האם הוא כ"כ נשמר מאיסור רציחה? אמנם את התשובה לכך, שאותה ניסו כמובן להסתיר בספרי הגויים הנ"ל, נותנים לנו חז"ל וכפי שהובא ברש"י על התורה שאכן נמרוד ניסה להרוג אותו, ולא עוד אלא שניסה להרוג אותו במקום פומבי, בכבשן האש, אך זה לא עלה בידו, משום שה' הראה לעין כל את השגחתו והציל את אברהם אבינו בדרך נס.

רבינו יונה במסכת אבות כאשר הוא מונה את הנסיון של אור כשדים כותב "שקודם פרשת לך לך מארצך וממולדתך נזכר למעלה שני פעמים אור כשדים **להודיע שבשביל אותו הנסיון שעמד בו הבטיחו השם ית' והביאו אל הארץ**". [וכעי"ז הובא בחומש הגר"א (בראשית טו, יז. עמוד קסח)].

והדבר ג"כ מרומז בפסוק "אני ה' אשר הוצאתיך **מאור כשדים**", ששם מרומז נסיון אור כשדים (עיין בביאור הגר"א והמהר"ל למסכת אבות (ה, ד) שם), ועל זה אומר הפסוק "**לתת לך את הארץ הזאת לרשתה**".

אלא שהדבר מעלה תמיהה לכאורה. לאחר שאברהם אבינו פרסם את האמונה ללא פחד, וללא התחשבות בכל הסביבה שלו, למרות הסכנה העצומה, ולאחר שהיה בבית הסוהר עשר שנים לא נרתע והמשיך לפרסם את האמונה עד שנזרק לתוך כבשן האש, האם זוהי ההבטחה שנותן לו הקב"ה לאחר כל זה "**לתת לך את הארץ הזאת**"?

חז"ל אף אומרים (בראשית רבה מא, ח) "אברהם שהיה תמים (–שלם) וטהר לב ונעשה אוהבו של מקום.. נעשה לו הקב"ה כרע, **שמתוך אהבה שאהבו אמר לו לזרעך נתתי את הארץ הזאת**".

וגם כאן אנו רואים שוב, שהדבר שבו הקב"ה רצה לבטא את האהבה הגדולה שלו, לאחר שעמד בעשרה נסיונות שבכלם עמד "להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו", **השכר על זה הוא נתינת הארץ**.

ואם נתבונן נראה כיצד חוזר על עצמו הדבר שוב ושוב שהקב"ה מדבר עם אברהם אבינו ועם שאר האבות שוב ושוב על ההבטחה הזו שהוא יתן להם ולזרעם את הארץ. דבר אחד מלבד זה לא מבטיח להם הקב"ה, אלא אך ורק "לתת לך את הארץ". והדבר צריך ביאור למה הקב"ה הסתפק בהבטחה זו בלבד האם זה השכר היחיד המגיע לאבות על כל מסירותם לה'?

אמנם באמת הדבר מבואר היטב לפי דברי הרמב"ן שנתבארו במאמר על הפרשה, שבאמת על ברכת הארץ נאמר "וה' ברך את אברהם **בכל**", שברכה זו כוללת את הכל "והוא שנאמר (קהלת ה ח) 'ויתרון ארץ **בכל הוא**', יאמר כי יתרון הארץ וטובה הגדולה השופע על כל באי עולם - בעבור כי '**בכל**' היא", שכיון שארץ ישראל גוף השכינה המביאה את כל הטוב, ממילא בה כלול כל הטוב, וממילא כל ההבטחות על הארץ אינם הבטחות על פרט אחד, אלא על דבר שכולל את כל הטוב שעליו אומר הכתוב "וה' בירך את אברהם **בכל**".

(ועיין בגליון 36 בפרק ב', ובמסגרת מדברי המשגיח ר' ירוחם ממיר זצוק"ל).

*

את אותו ענין אנחנו מוצאים גם כן אצל דוד המלך. כל חייו של דוד המלך מיום לידתו היו מלאים ביסורים, אולם על מה שעשה לו שמעי בן גרא אומרים חז"ל (זוהר משפטים, קז, ב): "יותר היה מה שעשה לו שמעי בן גרא - מכל הצרות שעברו עליו עד אותו היום, ולא השיב דוד

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.
ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835.
חדש! ניתן לקבל את הגליון מודפס עד הבית ב"פרינט מייל" טלפון: 5023* או 03-6888823 מספר רשומה 692.

כנגדו דבר.. ושפך הרבה דמעות מתוך לבו לפני הקדוש ברוך הוא".

[ומבואר בדברי רמ"ד וואלי (ספר הליקוטים ח"ס עמ' כנ"ס) שזה היה נחשב לדוד **כמסירות נפש על קידוש ה', כמו "אור כשדים" אצל אברהם**. עיי"ש].

ומה היה השכר של דוד המלך על מסירות הנפש הזו? "ארז"ל שבאותה שעה זכה דוד להיות **הרביעי לרגלי מרכבה**". (שמירת הלשון, שער התבונה, פ"ח).

הרגל הרביעית של המרכבה היא ארץ ישראל כמו שאומרים חז"ל בזוה"ק (פר' לך לך, עמ. ב. ועוד). וכן מבואר בפסוק בפרשת בחוקותי (ויקרא כו, מב): "וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכור", ואומרים חז"ל "מהו **והארץ אזכור - אלא לאכללא עמהון דוד מלכא**" (זוהר בשלח נג ע"ב). וכן בזוהר חדש פרשת חוקת (פה, ב): **"והארץ אזכור - ארעא קדישא - סוכת דוד".**

ואכן הדבר שהכי מזוהה עם דוד המלך - היא **ארץ ישראל**, וכמש"כ רמ"ד וואלי (מלכים עמוד קכ): **"שירושלים הוא דוד, ודוד הוא ירושלים** וכלא רזא חדא, כי נקשרו זה בזה ובבחירה אחת נבחרו **שניהם"** (וכל ארץ ישראל בכלל ירושלים. זוה"ק ויארא קיד).

על משיח בן דוד גם כן אומר הפסוק (ישעיהו מט, ח) "כה אמר ה' בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך, וְאֶצָּרְךָ וְאֶתְּנְךָ לברית עם - **להקים ארץ, להנחיל נְחָלוֹת שוממות".** חז"ל (פסיקתא לב, ו; ילקוט ישעיהו רמז תסט) מבארים שהמילה "ואצרך" מרמזת על היסורים של מלך המשיח, שהיה כאילו נגזר מארץ חיים והיה צריך יצירה חדשה, וגם יסורי משיח בן דוד נחשבים כמסירות נפש על קידוש ה', **כמו "אור כשדים" אצל אברהם** (רמב"ן שם), ומיד אומר הפסוק מה השכר שלו על כל יסוריו? **להקים ארץ** וכו',

וכן בישעיהו (נ"ג) מפורטים יסוריו של המשיח, ושכר היסורים הוא "אם תשים אשם נפשו.. **וחפץ ה'** בידו יצלח". דהיינו **ארץ ישראל** שעליה נאמר **"חפצי בה"** (ישעיהו סב, ד). [וב"חנוכת הארון" לרמח"ל (עמוד כ') קרא עליה: **"כל חפץ ה'** בך"].

ושוב אנו רואים כמה מחשיב הקב"ה את המתנה הזו שהיא כוללת את הכל - ויתרון ארץ **בכל** הוא.

*

ונסיים את הדברים בדבריו של הגאון רבי מנחם מנדל משקלוב זיע"א ועמו עוד מתלמידי הגר"א שכתבו במכתב תקופה קצרה לאחר שעלו לארץ, (הובאה בגאולת ישראל עמ' קנח). ידוע שתלמידי הגר"א סבלו יסורים רבים וקשים מאד למען ישוב הארץ, בפרט בשלשים השנים הראשונות לעלייתם משנת תק"ע עד שנת ת"ר. ואכן באותו מכתב בא לידי ביטוי במקצת הקשיים שלהם. אולם יותר ממה שהם מדברים על יסוריהם הגדולים, הם מדברים על הזכות הגדולה בישיבתם בארץ שכוללת את כל הטוב, וכך הם כותבים:

"הארץ מבשרת, הארץ מתעוררת, ארץ מה לשון אומרת: "זכרתי ימים הייתי ממלכת גברת, ביד השם עטרת תפארת, גם עתה **בי לא שום דבר נחסרת**, בי התורה מתבררת, בי היראה מתגברת, בי הנשמה משוחררת, מעוונתיה החקוקים בעט ברזל ועופרת... הלא אני ארץ חמדה, חמדת העליונים והתחתונים, טובה בשני עולמים המזומנים".

"אמת מה נהדר ישיבת הארץ הטובה! אמת מה נפלא חיבת ארצנו! אמת מה נאה קודש, זיו הדר ישיבתה והליכתה. שבתה וקימתה שלותה ושלימותה! גם בחורבנה אין דמיונה, בשממותה אין כמותה, בשלוותה אין דכוותה, טוב עפרה ואבניה, טוב תבואתה ופירותיה וירקותיה, טוב זַפּוּת אוריה, טוב השגת תורתיה, טוב ריבוי מצותיה טוב טהרת קדושתיה, טוב הליכות ד' אמותיה, מצֻלָּת אנשים ומביאם לחיי עה"ב בדרכיה, ואף במתים חפשי מעול שר המות בגבולותיה, כי אם לאחד ממלאכי מעלה לוקח נשמותיה, מכפרת על נוחי נפש במנוחותיה. ארץ שמתיה חיים תחילה בתחייתיה, התורה שיבחה ברבת שבחיה, התורה רוממה ברוב רוממותיה, ומי יוכל לספר גודל פאר המלכה בכל חלקיה!".

וממילא הדבר אף מחייב: "וכי היא אינה כדאי למטרח בגינה רבריבה קרתא? הלא היא שרתי במדינות, שבחיה אין למנות!".

בברכת התורה, העורך

ג"כ "**כֹּל**" בתור **שם מושאל** – על שם קוב"ה המשפיע עליה. [עיין הקדמת הזוה"ק (כ, ח): "ואמא **אוזיפת** לברתא מאנהא.. ואתקשיטת במאני **דכורא**.."].

וכפי שנאמר על המלאך (שמות כג, כ) "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ **מַלְאָךְ** לְפָנֶיךָ.. הִשָּׁמֶר מִפָּנָיו וּשְׁמַע בְּקֹלוֹ.. **כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ**", כלומר, שהמלאך נקרא בשמו של הקב"ה, ועל זה אומר הרמב"ן שכמו"כ **גם השכינה נקראת בשמו של הקב"ה.**

וכן מבואר בזוה"ק (א, קף לה, ח): "שְׁכִינְתָּא יִשְׂרָאֵל **[השכינה] נְקָרֵאת בַּשֵּׁם שֶׁל צִיּוֹן [קוב"ה].** ובמסכת בבא בתרא (עה,ב): "ג' נקראו **על שמו של הקדוש ברוך הוא**, ואלו הן: צדיקים, ומשיח, **וירושלים**" [השכינה הנקראת ירושלים, וכן ירושלים הגשמית]. (וע"ע בפירוש הרמב"ן בתהלים מח, יא).

◈

והכלל בזה כתב הגר"א (בביאורו לספרא לפיעותא פרק ד', קף כ, ח ד"ה ויומתר"):

"**דבירידתה [של השכינה] בעולמות התחתונים [=להשפיע על התחתונים] - נעשית דכורא** כמ"ש בזוהר, וכידוע **דכל שמשפעת היא דכורא**".

וכן כאן שכתוב "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל - שֶׁהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עִמּוֹ". מכיון שמדובר על כך **שהשכינה השפיעה שפע על אברהם אבינו - לכן היא נקראת "בַּכֹּל" בחינת זכר.**

◈◈◈

וְיִתְרוֹן אֶרֶץ – משום ש'בַּכֹּל' הוא

עוד אומר הרמב"ן:

"והוא שנאמר (קהלת ה, ח) 'וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הוּא', יאמר כי יתרון הארץ וטובה הגדולה השופע על כל באי עולם - בעבור כי **'בכל' היא**". [שהיא "כלה" כלולה מכל הטוב, והיא מושפעת מקוב"ה הנקרא "כל"].

◈

והנה לעיל נתבאר, שהשם "**בכל**" בעצם – שייך לקב"ה, אלא שבשעה שהשכינה משפיעה על התחתונים - היא מקבלת מקוב"ה את השם "בכל" - בתור **שם מושאל.**

ולפי"ז מובן מש"כ "וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל היא הוּא", שהקרי - "**הוּא**", והכתיב - "**הִיא**", כי עיקר השם "בכל", שייך ל"**הוא**" – קוב"ה, אמנם גם "**הִיא**" – השכינה, נקראת "בכל" על שם קוב"ה.

◈◈◈

"מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד" – תוכן עבודת ה' לזרוע את ארץ ישראל

וממשיך הכתוב (קהלת ה, ח): "וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הוּא, מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד". וביארו חז"ל (זוה"ק חיי שרה, קכב, ח): "'מֶלֶךְ' - מִי הַמֶּלֶךְ? זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. **'לְשָׂדֶה נֶעֱבָד'** - מִי הַשָּׂדֶה? זֶה שֶׁכָּתוּב (בראשית כז) 'כְּרֵיחַ שְׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'".

וביאר הרמח"ל (לחליר במכוס"ע עמוד ל"ז):

"כי כל העבודות שבני האדם עושים להקב"ה, **סודם עבודת השדה**, והוא סוד: (קהלת ה, ח) **'מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד'... כי המצות עושות על דרך הזריעה, שנזרעים האורות בנוקבא [בשכינה הקדושה] שהוא השדה**"..

ובמקביל לזה הוא ג"כ **בארץ ישראל התחתונה**, וכמש"כ הגר"א בביאורו לשיר השירים (ח, ג. פירוש ג'):

"..אבל בני ישראל שמקבלים מן הארץ, והארץ לית לה מגרמה כלום, רק **כשזורעין לתוכה אז נותנת, ולכן אנו צריכים למצות**".

א"כ מבואר, שתוכן כל עבודת ה' הוא לעבוד את השדה, דהיינו לעבוד ולבנות את השכינה הנקראת "שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה' - חקל תפוחין קדישין" (תענית כט, ב; זוה"ק ויקרא קנח, ב), וגופה ארץ ישראל.

ולמה זה תוכן עבודת ה'? "**כִּי פֹּעַל אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ**" (איוב לד, יא) – **"ההוא עובדא ישלם לו"** (זוה"ק קדמ קעז, ח). כלומר, **שפעולת האדם, היא עצמה ג"כ התשלום לו.**

ומכיון שה"**יְשַׁלֶּם לוֹ**" הוא "וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הוּא", דהיינו לקבל את ארץ ישראל שהיא כוללת את כל הטוב (כמבואר בקילוסין מ, ח. ונתבאר בשבוע יעקב ח"כ סימן קפב: "כי עיקר **שכר התורה** הוא **נתינת הארץ**". הובא בגליון 38 ב'שמיטה נחלה"). – לכן גם ה"**פֹּעַל אָדָם**" - הוא "מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד". [וראה עוד בגליון 37 ב"שאלת נחלה"].

◈◈◈

וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל – בסוכה

היוצא מכל זה, שמש"כ (בראשית כד, א) "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל". היינו שבירך אותו בשכינה וגופה **ארץ ישראל** שהיא "**כל**" - כלולה בכל הטוב.

וכן רואים ג"כ ממדרש שהביא הגר"א: "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם **בַּכֹּל – זו סוכה**". (הובא ב"קול אליהו" חיי שרה).

והרי סוכה בבחינת ארץ ישראל, וכמש"כ (תהלים עו, ג) "וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ - וּמְעוֹנָתוֹ **בְּצִיּוֹן**", ואמרו (זוהר תזריע תוקמ, קף פה, ב): "והארץ אזכור - **"ארעא קדישא - סוכת דוד".**

◈◈◈

אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ – זה ארץ ישראל

ונסיים בדברי הזוה"ק לך לך (קף פ, ח): "בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַבִּי יֵיסָא סָבָא כָּתוּב: 'וַיַּעֲבֹר אַבְרָם **בָּאָרֶץ**', וְכָתוּב שָׁם (שמות לג) 'אֲנִי אַעֲבִיר **כָּל טוּבִי**'. וְהוּא רָמָז **לְקֻדֶּשֶׁת הָאָרֶץ**" [דרש גזירה שוה 'וַיַּעֲבֹר – אַעֲבִיר', ליתן את של זה בזה]. – כלומר: "**ארץ ישראל**" - היא "**כָּל טוּבִי**" של הקב"ה.

וכתב רמ"ד וואלי זיע"א (בהליכות מלכות תורה, עמוד מז): "כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה. דהיינו **שכל הטוב העליון של הקדושה נמשך לתוכה. וכל צנורות החסד מריקים בריבוי על הארץ ההיא, בגין דאיהי גופא דשכינתא ממש**, כדאמרינן בכמה אתר".

תמצית המאמר

"וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם **בַּכֹּל**" (בראשית כד, א). "**שֶׁהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עִמּוֹ**". (זוהר חדש לך לך, מב, ח).

וביאורו עפ"י הרמב"ן והגר"א: שכאשר מסתכלים על השכינה בבחינה שהיא מקבלת מקוב"ה – היא נקראת **"כלה" [לשון נקבה]** שכוללת **כל הטוב** – משום שבעלה קוב"ה שנקרא **"כל"** משפיע עליה **כל הטוב** * וכשמסתכלים על השכינה בבחינה שהיא משפיעה על התחתונים – היא נקראת **"כל"** [לשון זכר] – ע"ש בעלה קוב"ה * ולכן כאן שמדובר על הבחינה שהשכינה השפיעה על אברהם אבינו – היא נקראת **"בַּכֹּל"**.

*

ומוסיף הרמב"ן: "והוא שנאמר (קהלת ה, ח) 'וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הוּא' * **שיתרון השכינה וגופה ארץ ישראל** וטובה הגדול השופע על כל באי עולם – הוא **משום שהיא "בַּכֹּל" – כוללת כל הטוב.**

וממשיך הכתוב (שם): "**מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד**" * שתוכן כל עבודת ה' הוא **לעבוד ולבנות את ארץ ישראל** * משום שתוכן כל עבודת ה' הוא **לבנות את השכר** – וכמש"כ (איוב לד,יא) "כִּי פֹּעַל אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ" * ומכיון ש'וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הוּא' - ש"ארץ ישראל" כוללת כל הטוב – לכן **היא השכר על המצוות** (קילוסין מ,ח).

*

הגר"א הביא מדרש: "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם **בַּכֹּל – זו סוכה**" * וזה מתאים עם הנ"ל - ש"וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם **בַּכֹּל – זו שכינה וגופה ארץ ישראל** * שהרי סוכה בבחינת ארץ ישראל * וכמש"כ (תהלים עו, ג) "וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ - וּמְעוֹנָתוֹ **בְּצִיּוֹן**".

נבואות ה' לאחרית הימים

ארץ ישראל מצמיחה פירות הגאולה

פֹּעֵל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ

חז"ל אומרים (ויקרא רבה כד, ד): "ישלח עזרך מקדש. א"ר לוי **כל טובות וברכות ונחמות שהקב"ה עתיד ליתן לישראל - אינן אלא מציון, ישועה מציון** שנאמר (תהלים יד) **מי יתן מציון ישועת ישראל..**".

עפ"י דברי חז"ל אלו, [וביותר לפי המקורות שיובאו להלן] - יש לדרוש בפסוק "וֵא-לֹהִים מַלְכִּי מִקֶּדֶם **פֹּעֵל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ**" (תהלים עד, יב). דהיינו שהקב"ה זורע את "אור הגאולה" בתוך ארץ ישראל, והיא מצמיחה מכח זה את כל הישועות והנחמות.

◈◈◈

הקב"ה זורע "אור הגאולה" בארץ ישראל – והיא מצמיחה "נשמות הגאולה", ו"פירות הגאולה"

ונראה את פרטי הענין ומקורותיו:

הנביא ישעיהו ממשיל את הגאולה לצמח השדה, וכך הוא אומר (ישעיהו סא, יא):

"שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּה' תָּגֵל נַפְשִׁי בֵּא-לֹהַי - כִּי הִלְבִּישַׁנִי **בִּגְדֵי יֶשַׁע... כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ, וּכְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ - כֵּן ה"א יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל הַגּוֹיִם**".

והנה, במשל – שהוא "צמח השדה", יש שלשה חלקים: **א]. השדה. ב]. הזרע** שזורעים בשדה. **ג]. הפירות** – שצומחים מכח הזריעה.

וכך הוא בנמשל – הגאולה:

א]. השדה – היא אדמת השכינה.

ב]. הזרע – הוא ה"אור הגנוז" שנברא ביום הראשון. וכמו שאמרו בזוה"ק תרומה (קסו, ב):

"**הָאוֹר הַזֶּה [אור של יום ראשון] זָרַע אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּגַן עֶדְנוֹ**.. וְהוֹלִיד וְהִצְמִיחַ וְעָשָׂה פֵּרוֹת.

וְכָתוּב, (ישעיה סא) וּכְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ. מִי הֵם זֵרוּעֶיהָ? אֵלֶּה הֵם הַזְּרָעִים שֶׁל הָאוֹר הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא תָמִיד זָרוּעַ, וְעַכְשָׁו מוֹלִיד וְעוֹשֶׂה פֵּרוֹת.. פְּרָט לַזְּמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת... **וְאוֹתוֹ אוֹר נִקְרָא זֶרַע, שֶׁכָּתוּב אוֹר זָרֻעַ**".

ג]. הפרי – הם "נשמות הגאולה" שבאות לעולם בזמן הגאולה, וכמו שמבואר בתורתו של אברהם אבינו שנתגלה להרמח"ל ("תיקוניס חדשים" – תיקונא תלתין. מתורגם):

"קָם אַבְרָהָם סָבָא חַסִידָא, פָּתַח וְאָמַר (בראשית א א-ג) 'וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ' - בַּגָּלוּת...

וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים יְהִי אוֹר .. וַיַּרְא אֱ-לֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב – **זֶה הָאוֹר שֶׁנִּגְנַז, שֶׁיִּתְגַּלֶּה בָּעוֹלָם, וְזֶה יִהְיֶה בִּזְמַן הַגְּאוּלָה.**

וְאָז [בזמן הגאולה] 'תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב' (שם פסוק יא). וְזֶה סוֹד הַפָּסוּק: **'כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ, וּכְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ'** (ישעיה סא, יא) - **אֵלּוּ מַדְרֵיגוֹת אוֹרוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁמְּאִירִים בַּשְּׁכִינָה,** שֶׁלֹּא נִרְאוּ בַּגָּלוּת. וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן [של הגאולה] יִתְחַדְּשׁוּ [האורות] בְּתִיקוּן שָׁלֵם. **וְאָז הַרְבֵּה נְטִיעוֹת נִיטָעוֹת שָׁם [בארץ], וְהֵמָּה הַנְּשָׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל**". (ועי' תיקו"ז, תמ"ג דף פב, א).

◈◈◈

פירות השדה מקבילים לנשמות הגאולה

והנה, אין מקרא יוצא מידי פשוטו, והפשט מקביל לסוד, וכדלהלן:

א]. המקביל של השכינה שבה נזרע האור – הוא ארץ ישראל הגשמית וכנ"ל.

ב]. המקביל של "אור יום ראשון – אור הגאולה" הנזרע בארץ – הוא המטר הנזרע בארץ, וכמו שאמרו (תענית ז, ב): "**ואין אור אלא מטר**, שנאמר (איוב לז, יא): יָפִיץ עֲנַן אוֹרוֹ". [עיין תענית (ו, ב) "מיטרא בעלה דארעא הוא". והיינו שהמטר הוא "**אור קוב"ה**", והוא בעלה של הארץ "גוף **השכינה**" (ביהגר"א לספר יצירה פ"א מי"א)].

ג]. המקביל של "נשמות הגאולה" שנדרשו מהכתוב "תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי **עֹשֶׂה פְּרִי**" – הם הפירות הגשמיים שצומחים בארץ ישראל, שטמון בתוכם "אור קדושת הגאולה".

◈

תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע – פירות של ישועה

וזהו שאמרו (תענית ז, ב): "אמר רב אושעיא: גדול יום הגשמים, שאפילו **ישועה פרה ורבה בו**, שנאמר (ישעיהו מה, ח) '**תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע**'".

ומבואר כנ"ל, ש"**אור הגנוז - אור הגאולה**" שהקב"ה זורע – מתלבש במטר, והמטר יורד ונזרע בארץ, ועל ידו הארץ פרה ורבה "**ישועה**". – "תִּפְתַּח **אֶרֶץ** וְיִפְרוּ **יֶשַׁע**". והיינו כנ"ל, שהפירות שצומחים ממנה – טמון בהם "אור הגאולה".

◈◈◈

"כִּי הִנְנִי אֲלֵיכֶם וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם" – "ובפנים האלו יפרו וירבו"

ובזה מבואר הכתוב (יחזקאל לו, ח) "וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קֵרְבוּ לָבוֹא: (ט) כִּי הִנְנִי אֲלֵיכֶם וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְנֶעֱבַדְתֶּם וְנִזְרַעְתֶּם".

א]. "הָרֵי יִשְׂרָאֵל" – זה ארץ ישראל גוף השכינה.

ב]. "כִּי הִנְנִי אֲלֵיכֶם", ובתרגום: "הָא אֲנָא **מִתְגְּלֵי עֲלֵיכוֹן**" – "**גילוי אור פני ה'**" – הוא הזרע הנזרע בהרי ישראל - "**וְנֶעֱבַדְתֶּם וְנִזְרַעְתֶּם**".

ועדמש"כ הריקאנטי על הפסוק (ויקרא כו, ט): "**וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם** וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם". וביאר מהר"ם ריקאנטי: "ופניתי מגזרת פנים, **והם פנים המאירים**, הפך והסתרתי פני מהם [דברים לא, יז], **ובפנים האלו יפרו וירבו**". כלומר, "באור הפנים הללו – יפרו וירבו".

ג]. "וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ.." - הם הפירות שטמון בתוכם "אור הגאולה" – שצמחו כתוצאה מאור פני ה' הנזרע בהרי ישראל.

◈

וממשיך הכתוב (יחזקאל לו, י) "**וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה** וְנֹשְׁבוּ הֶעָרִים וְהֶחֳרָבוֹת תִּבָּנֶינָה", שמכח "אור פני ה'", ג"כ יצמחו **נשמות בני הגאולה**, וכנ"ל שה"פירות" הם פירות האילן, ונשמות הגאולה – המקבילים זה לזה.

◈◈◈

"אין לך קץ מגולה מזה - עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ"

ומעתה יתבאר היטב מה שאמרו (סנהדרין כח, א):

"ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר (יחזקאל לו, ח) "וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל".

"**קץ מגולה**" – הוא כינוי לשכינה התחתונה, כי השכינה נקראת "**קץ** הימין". וכמו שאמרו (זוה"ק תרומה, קלד,א): "**קֵץ הַיָּמִין - זוֹ הַמַּלְכוּת הַקְּדוֹשָׁה**, סוֹד הָאֱמוּנָה, סוֹד מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם".

ו"**מגולה**" הוא כינוי לשכינה התחתונה [רחל] שהנהגתה מגולה, לעומת השכינה העליונה [לאה] שהנהגתה מכוסה. (עיין גליון 19 "נבואות ה', פ"ג).

וגילוי השכינה התחתונה - הוא "**אור הגאולה**".

◈◈◈

ואומר ר' אבא שבשעה שמתקיים "וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל" – **זה עצמו** הקץ המגולה, כלומר **זה עצמו "אור הגאולה** – אור השכינה". כי אילו היו לנו עינים רוחניות – היינו רואים "**אורות השכינה – אורות הגאולה" שטמונים** בפירות ארץ ישראל שצומחים בזמן הגאולה. [וכבר עכשיו – נשמתינו העליונה רואה את אורות הגאולה שבאילנות בא"י].

◈◈◈

"מְגַלֶּה שְׁכִינָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל - קִמְעָא קִמְעָא"

ובזה יתבאר מה שאמרו (תנחומא, דברים א):

שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְגַלֶּה שְׁכִינָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם כְּאַחַת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לַעֲמֹד בְּאוֹתָהּ טוֹבָה בְּפַעַם אַחַת.

אֶלָּא מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה, **מִתְגַּלֶּה לָהֶם קִמְעָא קִמְעָא. בִּתְחִלָּה מֵשִׁישׁ אֶת הַמִּדְבָּר**, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו לה, א): 'יְשֻׂשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה'. וְאַחֲרֵי כֵן - 'תָּגֵל עֲרָבָה וְתִפְרַח כַּחֲבַצֶּלֶת'. וְאַחֲרֵי כֵן - 'פָּרֹחַ תִּפְרַח'. וְאַחֲרֵי כֵן – 'כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן לָהּ'. **וְאַחֲרֵי כֵן – 'הֵמָּה יִרְאוּ כְּבוֹד ה' הֲדַר אֱ-לֹהֵינוּ'.**

ולכאורה קשה, וכי זה נקרא "**מְגַלֶּה שְׁכִינָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל - קִמְעָא קִמְעָא**". הלא בשלבים הראשונים שהוזכרו כאן – לכאורה [במבט שטחי] אין שום "**גילוי שכינה**", אלא הם כל מיני **הטבות חומריות** - שצומחים אילנות ופרחים, ורק בסוף "**הֵמָּה יִרְאוּ כְּבוֹד ה' הֲדַר אֱ-לֹהֵינוּ**" - כאן "**רק מתחיל**" גילוי שכינה, הנקראת "כבוד ה'", ומיד זה כבר **משתלם**, א"כ לכאורה לא היה כאן "קימעא קימעא" **בגילוי השכינה.**

ומבואר בדברי חז"ל אלו שהאילנות שצומחים לאחר שהסתיימה הגלות – הם עצמם בחינת "**מְגַלֶּה שְׁכִינָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל**", כי האילנות טומנות בתוכם "אור השכינה – אור הגאולה".[1]

◈◈◈

'יְהִי מְאֹרֹת' – הוא הזרע שמכוחו 'לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ'

וכן רואים ממה שאמרו (ילקוט שמעוני עקב, רמז תתס):

"..שהיא [ארץ ישראל] שקולה כנגד כל מה שנברא בששת ימי בראשית.. ברביעי כתיב '**יְהִי מְאֹרֹת**' - ובארץ כתיב 'אֶרֶץ.. לֹא תֶחְסַר **כֹּל** בָּהּ'".

כלומר, '**יְהִי מְאֹרֹת**' – הוא הזריעה, שה' זורע בארץ ישראל את אור פניו, ו"לֹא תֶחְסַר **כֹּל** בָּהּ'" – אשר דרשו חז"ל (ברכות לו, ב): "זה **הפלפלין**", הם הפירות הגשמיים שצומחים מאור פני השי"ת הנזרע בארץ.

◈◈◈

'לֹא תֶחְסַר "כֹּל" בָּהּ' - שהוא גואל ישראל"

והנה מבואר עפי"ד הרמח"ל ("אוצרות רמח"ל עמוד רמ"ב): ש"לֹא תֶחְסַר **כֹּל** בָּהּ" – הם פירות הגאולה שצמחו מכח "גואל ישראל" שנקרא "**כֹּל**", וזה מבואר היטב עפ"י מה שאמרו (ברכות לו, ב): "לֹא תֶחְסַר **כֹּל** בָּהּ – זה **הפלפלין**", שהרי הפלפלין הם הדוגמא הכי גדולה של **פירות הגאולה**, שהנה הגאולה הוא לחזור למצב של "קודם חטא אדה"ר", והנה שורש חטא אדה"ר - הוא בחטא האדמה ששינתה, ולא הוציאה עץ שטעם עצו ופריו שוה, משא"כ **פלפלין "טעם עצו ופריו שוה"**, [ובפלפלין הדבר מתוקן יותר אפילו מאתרוג שגם הוא "טעם עצו ופריו שוה" (עיין "פניס יפות" ויקרא יט, כג)].

---

[1] וממילא, כשאדם אוכל מהפירות הללו – הרי הוא מכניס לקרבו "אור הגנוז - אור הגאולה" שהפירות צמחו ממנו.

*

והנה בכל "איתערותא דלתתא ואיתערותא דלעילא", זה פועל לשני הכיוונים: **העליון משפיע** על התחתון, **והתחתון מעורר** את העליון שישפיע.

וכן כאן, כמו שב"איתערותא דלעילא" – כאשר הקב"ה מאיר באור פניו על ארץ ישראל – הארץ מגדלת "פירות אור הגאולה", כך לאידך גיסא, כאשר יהודי זורע אילנות בארץ ישראל – זה "איתערותא דלתתא" שמעוררת "איתערותא דלעילא", שהקב"ה יאר פניו פעם נוספת לארץ ישראל, ויתרבה אור הגאולה בקרב הארץ, וממילא נטיעת אילנות בארץ ישראל - מזרזת עוד חלקים בגאולה.

תמצית המאמר

"כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ, וּכְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ - כֵּן ה"א יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל הַגּוֹיִם".

יש כאן ג' חלקים: **א]. השכינה** - היא האדמה הנזרעת. **ב]. אור פני ה'** - הוא הזרע הנזרע בשכינה. **ג]. נשמות הגאולה** – הם הפרי הצומח מזה.

במקביל לזה: **א]. אדמת ארץ ישראל. ב]. המטר** – בו מתלבש אור פני ה' הנזרע באדמה. **ג]. פירות מאכל שגדלים בזמן הגאולה** – טמון בהם "אור השכינה – הגאולה" * וכמש"א (תענית ז, ב): "גדול יום הגשמים, שאפילו ישועה פרה ורבה בו, שנאמר (ישעיהו מה, ח) 'תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע'" * **שמכח הגשמים – הארץ מצמיחה "פירות ישע וגאולה".**

*

בזה מתבארים שני מאמרי חז"ל: **שפירות א"י בזמן הגאולה – הם עצמם "גילוי שכינה"** * **כי אכן "אור השכינה – הגאולה" טמון בפירות.**

א. (סנהדרין כח, א): "אין לך קץ מגולה מזה - שנאמר (יחזקאל לו, ח) "וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל" * כלומר, **צמיחת הפירות – הם עצמם גילוי שכינה התחתונה** הנקראת "קץ מגולה".

ב. (תנחומא, דברים א): "שֶׁבְּשָׁעָה שהקב"ה מְגַלֶּה שְׁכִינָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל - מִתְגַּלֶּה לָהֶם קִמְעָא קִמְעָא. שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו לה, א): 'יְשֻׂשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה וגו'" * ורואים, **שהפרחת א"י באילנות ופירות – זה עצמו נקרא "מְגַלֶּה שְׁכִינָתוֹ קִמְעָא קִמְעָא".**

כי רצו עבדיך את אבניה

הגאון רבי יוסף (יאשע) ריבלין זצוק"ל [1]

מבוא

הגאון רבי הלל ריבלין משקלוב תלמיד הגר"א, נולד ביום ב' דר"ה תקי"ח בעיר שקלוב, לאביו הגאון רבי בנימין [גם הוא מתלמידי הגר"א. הוזכר בהקדמת בני הגר"א לשו"ע. והוא היה גם "בן דוד שני" של הגר"א], ולאמו מרת רויזא רחל, ויצאה נשמתו בטהרה בירושלים עיה"ק, ביום שבת קדש ט סיון תקצ"ח, כשהוא בן שמונים שנה, ונקבר על יד קבר זכריה הנביא. ועל מצבתו חרות לאמר: "הרב המאור הגדול, החכם השלם, המופלא בתורה ויראה, כבוד מו"ה הלל בהרב ר' בנימין משקלוב, יצאה נשמתו ביום ש"ק ט' סיון ה'תקצ"ח ליצירה".

בנו של הגאון רבי הלל - הוא הגאון רבי משה מגיד משקלוב, נולד בשנת תקמ"ב, נתפרסם כמגיד מישרים בפרט בעניני העליה לארץ ישראל, וכפי שמזכירו הרד"ל בקהלת רבה (ו, ג סק"ד), וז"ל, שמעתי מהרב המנוח מהו"ר משה מ"מ דשקלאב ז"ל "דורש לציון תובב"א".

הוא הנהיג את ירושלים מבואו אליה בטבת תר"א, עד פטירתו בכ"ח אלול תר"ז.

בנו של הגאון רבי משה - הוא הגאון רבי אברהם בנימין רבלין, שמילא את מקום אביו בהנהגת הקהילה, עם אחיו רבי אליהו יהושע, ועם אחי אביו רבי אליהו בעל לשון הקדש. [משום שהקפיד לדבר בלשון הקדש].

גם הוא המשיך בתפקיד אביו במגידות – וכונה "מגיד העדה בירושלים".

בנו של הגאון רבי אברהם בנימין - הוא הגאון רבי יוסף ריבלין, המכונה רבי יאשע. נולד י' בטבת תקצ"ז - נלב"ע כ"ז באלול תרנ"ו.

◈◈◈

אלפי צאצאי הג"ר הלל ריבלין כ"י – עשרה דורות בארץ ישראל

פנינו לנינו של ר' יאשע, הרב משה גבירץ ["אמי היתה בת ר' הלל ריבלין, ור' הלל היה בנו של ר' יאשע"], המשמש בשלל תפקידים ציבוריים בירושלים, כדי לשמוע מפיו על מפעליו הברוכים של זקנו רב הפעלים.

משפחת ריבלין כבר מונה כיום עשרה דורות בארץ, מעת עלותו של ראש השושלת, הגאון רבי הלל משקלוב זצ"ל, יחד עם קבוצה נבחרת מתלמידי מרן הגר"א מוילנה זי"ע להשתקע בירושלים עיר הקודש.

אלפי צאצאים כ"י, שרובם נושאים את השם 'ריבלין', מתייחסים בהתפארות אחרי זקנם רבי הלל, למאות הנצרים והחוטרים שיצאו מר' יאשע יש סיבה נוספת לגאוה: סבם הוא זה שאחראי לבנין ירושלים ומשכנה.

השיחה המאלפת מתבססת גם על פרטים מתוך ספרו של הסופר הר"ר בנימין קלוגר 'מאה שערים שלי', ועל תיאורים של נין נוסף של ר' יאשע ריבלין, הר"ר יוסף ריבלין מבני ברק שקרוי על שמו, והו"ל את הספר "בנין יוסף" המתאר את שיעור קומתו הרוחנית של זקנו. ר' משה מרחיב בסיפורים מופלאים, שמתארים את מסירותו יוצאת הדופן של ר' יאשע לבנין ירושלים.

◈◈◈

עליית הג"ר הלל משקלוב לירושלים - בשנת תק"ע

כידוע זקננו רבי הלל משקלוב זצ"ל עלה לארץ בשנת תק"ע, שעליה רמז כשנת "תק"ע בשופר גדול"... רבי הלל היה, כפי שציינתי, מתלמידי הגר"א וסמוך על שולחנו. הוא יצק מים על ידו, והתפעם במיוחד מתורת הגאולה של רבו.

◈◈◈

הצורך להתרחב מחוץ לחומות

משנת ת"ר החל היישוב היהודי אשר בתוך החומה לגדול בהתמדה. בשנת תרל"ג כבר היו בו כעשרת אלפים נפשות. במקביל גם היישוב הלא יהודי גדל בהתמדה, והצפיפות הלכה וטיפסה לממדים מעיקים. הישמעאלים בעלי הבתים הקפיצו באופן מקומם את מחירי השכירות.

במשך כל השנים שבהן התגוררו בעיר העתיקה, דמו החיים שם לעיר נצורה, השערים היו נסגרים עם שקיעת החמה, - מחשש להתנכלות השכנים הערבים. אורח, או מקומי שהגיע מחוץ לעיר לאחר רדת החשיכה, נאלצו לישון בחוץ, והיו צפויים לסכנת שוד ואף סכנת חיים, בימי שישי, בעת שהמוסלמים היו הולכים למסגדיהם, נסגרו השערים גם באמצע היום למשך כמה שעות. כך קרה שהיהודים חשו צורך דחוף להקים שכונות חדשות שתספקנה את הביקוש.

◈◈◈

הקשיים ביציאה מחוץ לחומות

אך כאשר באו היזמים ליצוק תוכן במשאלה הלב הזו, קרי לצאת מבין החומות, עמדו בפניהם מספר חסמים ואבני נגף.

ראשית, הכול ראו לעצמם זכות מיוחדת להתגורר בסמיכות למקום המקדש – העיר העתיקה שהכילה בעצם את מהות 'ירושלים' וקדושתה, וחרדו מהאפשרות של נטישתה, לא במהרה נמצא הנחשון שיוותר על ההרגל רב השנים – קרי המגורים בתוך העיר שבין החומות.

בנוסף, מימוש הרעיון דרש גיבוש קבוצה גדולה של משפחות שתהיינה מוכנות ליישם את החזון ולפרוץ קדימה, ובעיקר השגת אמצעים כספיים ומשאבים רבים כדי להקים שכונות למספר גדול ככל האפשר של משתכנים, וזאת כדי לתת מענה לבעיית חוסר הבטחון של השהייה מחוץ לעיר בשעות הערב, וכן לבעיית מוסדות הציבור שהיו מרוכזים בעיר העתיקה.

◈◈◈

ר' יוסף בונה השכונות

הנחשון שיזם וייסד את השכונות שמחוץ לחומות העיר העתיקה, ונחשב לאחת הדמויות החשובות ביותר במפעל היציאה מהחומות – הוא הר"ר יוסף, שכונה ר' יאשע ריבלין זצ"ל. הוא היה מראשי הקהילה היהודית בירושלים, ואף זכה בתואר 'רבי יאשע דער שטעטלאך מאכער' [-רבי יושעה בונה השכונות].

בין השכונות שעל הקמתן היה אחראי במישרין, ניתן לציין, את נחלת שבעה – שהיתה הראשונה שבהן, בית דוד, מאה שערים, זכרון משה, זכרון טוביה, שערי צדק, אבן ישראל, אהל משה, כנסת, ימין משה, ועוד. רבות מהן נקראו על שם השר משה מונטיפיורי ז"ל שתרם מהונו להקמתן ולביסוסן.

◈◈◈

"ספר הפזמונים לר' יאשע ריבלין" – על פי משנת הגר"א

כבר מגיל צעיר מאוד פיעם בו, בר' יאשע ריבלין – הרצון להרחיב את הארץ ולבנותה, ולאפשר ליהודים שעשו את כברת הדרך הארוכה הזו אל ארץ הקודש - לראות בטובה של ירושלים, על פי משנת זקנו – רבי הלל – שהיתה על פי התווית הגר"א[2].

רצון זה הביא אותו בהיותו כבן ח"י שנים בלבד לכתוב על כך פזמונים ושירים[3].

◈◈◈

חברת "בוני ירושלים" – ופירסום מאמרים בכל כתבי העת

בשנת תרי"ז, בהיותו כבן עשרים, ייסד חברה בשם 'בוני ירושלים', ששמה לה למטרה לבנות בתים מחוץ לחומות העיר העתיקה, והחל לפרסם מאמרים למען בניין ירושלים ויישובה בכל כתבי העת שבאותה תקופה.

הוא ראה בפעולותיו [א.ה. חוץ ממצוות הנביאים "הרחיבי מקום אהלך", ו"פרזות תשב ירושלים" - כפי שנתבאר בהרחבה בגליון 49 "מעניני הפרשה"] – מעשה הצלה ליהודים הדחוסים בצפיפות בין החומות, ומשלמים שכר דירה מופרז לבעלי הבתים המוסלמים. הוא לא יכול היה לשאת זאת. הוא התחלחל בכל פעם מחדש, בראותו את הצפיפות הנוראה שבה חיו אז בבתים, כאשר מטבח ושירותים אחד שימשו מספר משפחות במקביל. "מכבודם של היהודים שיחיו בהרחבה, ולא בצמצום כזה", שינן באוזני סביבתו.

◈◈◈

שכונת "נחלת שבעה"

השכונה הראשונה [שנוסדה בשנת תרכ"ט] – נחלת שבעה – נקראה כך על פי הספרי (דברים יח, ב).

וגם מכיון ששבעה איש חברו לקבוצה הראשונה שאזרה עוז והסכימה לצאת החוצה. ביניהם בנו של מרן הגר"ש סלנט זי"ע, רבה של ירושלים.

אנשי העיר העתיקה התקשו להאמין למראה עיניהם, אך תמכו מוראלית בבונים והצדיעו להם בגאון, בכל בוקר, עת יצאו הבנאים לשטח, ליוו אותם התושבים עד שערי הרובע, ולעת נטו צללי ערב, כאשר הם חזרו ללון בעיר, המתינו להם בין החומות. מקדמים את פניהם, ושמחים שלא אונה להם כל רע במהלך העבודה.

על עלייתם של תלמידי הגר"א **ע"פ התוויתו וציוויו,** כתב **ר' יאשע ריבלין** בעיתון "הצבי" סמוך ונראה לתקופת תלמידי הגר"א ובזמן שעדיין חיו ופעלו אלו שהכירו אותם, בתאריך י' אלול תרמ"ו, (במאמר "נפש צדיקים" לזכרו של שריד לראשוני העולים עם תלמידי הגר"א שנפטר באותה עת - הדיין הגאון רבי אברהם אייזנשטיין זצוק"ל) "ויהי בהוסד תחילת ישוב אה"ק **במצות הגר"א מווילנא** ז"ל ע"י תלמידיו הגאונים זיע"א אשר חרפו נפשם לגשת את הקודש".

הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל כותב ג"כ במכתבו, עליו הוא חתום יחד עם הגאון רבי זלמן בהר"ן זצ"ל: "ימים רבים הגו רבנים וסופרים לעשות יקר וגדולה מצבת קיים לשם ולזכר מאור עולם והדרו, **הגאון החסיד האמיתי מרן ורבן של ישראל, רבינו אליהו זצוקל"ה מווילנא.** מכל אפסי ארץ נשמע קול ברמה להוציא הדבר מכח אל הפועל, ומאומה לא עשו.

ואולם בירושלם עיה"ק אשר מרן ז"ל קדוש ונשגב להם, ביחוד **באשר הוא ירה אבן פינה ליסוד הישוב ע"י תלמידיו הק' זי"ע** - עשו והולידו והצמיחו רעיון כביר ונשגב, להקים "בית מדרש אליהו" זכרון קדוש על שמו...".

[וע"ע בהער' 3 בדברי הגאון רבי יצחק אויערבאך זצ"ל].

---

[1] המאמר [מלבד המבוא והמסגרת] מתוך ראיון עם נאמנם של גדולי ישראל הרב משה גבירץ שליט"א, מזכ"ל "אגודת ישראל" עשרות בשנים, - שהובא בגליון "מרוה לצמא" (ח' טבת תשע"ז, עמודים 8 – 11). הכותרות וכן קצת שינוי הסדר, מאת העורך.

[2] ראה בדבר העורך מתוך מכתבם של תלמידי הגר"א וחביבותם למצוות ישוב א"י, שממנו, וממקורות רבים נוספים מבואר שהמגמה של תלמידי הגר"א בעלייתם – היתה אך ורק משום מצוות ישוב ארץ ישראל וגאולתה מחורבנה, ובמסירות נפש עליה [וראה בגליון 38 "מדברי רבותינו על הגרמ"מ משקלוב זיע"א פ"ב].

מן הענין לציין לכתבה (שהתפרסמה ב"יתד השבוע" ז' חשון תשע"ח. עמ' 25) שכותרתה "דמים בדמים נגעו", שנכתבה בעקבות הרצח של הקדוש ר' ראובן זרח שמרלינג הי"ד, שנעקד ערב חג הסוכות בידי מרצחים ישמעאלים. ונביא את הנוגע לענייננו מתוך הכתבה הארוכה:

"אלו מבין יודעי קורות העתים, ודאי הבחינו בצירוף המרתק של שמו הפרטי שנקרא על שם זקנו הגאון הצדיק הנודע רבי זרח ראובן ברוורמן זצוק"ל, ממניחי יסודות החינוך היהודי במושבות בכל רחבי הארץ, בעוד ששם המשפחה שמרלינג מספר את סיפורו של זקנו ר' שמעון שמרלינג משקלוב, אותה עיר אשר רבים מעולי תלמידי הגר"א עלו ממנה לארץ הקודש והוא הופנה ע"י האדמו"ר האמצעי מחב"ד, לקבוע את מושבו בחברון.

הצירוף הזה מלמד גם על הקשר הבין-חוגי שהיה ביסוד היישוב בארץ, משפחת ברוורמן היתה מקהל 'פרושים' תלמידי הגר"א מוילנא, בעוד שמשפחת שמרלינג הייתה מראשי כולל חב"ד בחברון, **הקשר הזה נוצר מתוך החיבור של מצוות ישוב ארץ ישראל עליו הם מסרו את נפשם, אשר היה הבסיס היחיד ליישוב של ה'פרושים' תלמידי הגר"א.** והבסיס של עולי עדת החסידים תלמידי הבעש"ט, שיתוף הפעולה בין שני החוגים התבטא בכולל המשותף "פרו"ח" ['פרושים וחסידים'] שהתנהל לאורך שנים ארוכות".

[3] אותם הוא פרסם, במהדורה מצומצמת, בספר בשם "ברית אבות בסערת אליהו".

לדוגמא נביא קטע אחד מתוך פזמון שבו הוא מדבר על עליית אבותיו, תלמידי הגר"א: **אבותי כי בטחו ועלו לציון/ ב"סערת אליהו" רבנו הגאון/** מסרו נפשם לתקות עם הא-ל/ לכונן בציון בנין ישראל.

נשמותם ממרום צופות בתפילה/ שנמשיך דרכם ברוח ופעלה/ היא חובתנו וזכות ירושתנו/ ב"ברכת השם" בפועל כפינו.

הגאון רבי יצחק אויערבאך זצ"ל [בנו של הגאון רבי מאיר אויערבאך זצ"ל, רבה של ירושלים ובעמח"ס "אמרי בינה"], כותב: "מה מאד נפלאתי מאוצר הגנוז אשר טמון ומכוסה בפזמוניו המיוסדים בעיקרם על יעודי הנביאים וחז"ל... מתוך דבקות הנפש לאהבת ישראל לאהבת ציון ובנין ירושלם, מחזות ש-די יחזה, ואומר אך איש אשר רוח אלקים בו זכה להיות נבון וחכם כמוהו... **אשריו ואשרי חלקו כי חזה ברוח קדשו, וכה עשה בפועל כפיו להיות המעורר וראש בוני ירושלם במעשה. כמה וכמה חורבות עיה"ק נבנו על ידו... ואבי הגרמ"א ז"ל היה מדבר נלהבות על ערכו ופעולותיו,** ונזכה שגם רוח הגאולה הנפעם בנפשו בלהבות חבריו שזהו היה חמדתו ותשוקתו ויסוד חזיוניו על פי ברית אבות **בסערת אליהו הגר"א ותלמידיו זצ"ל מיסדי ישוב האשכנזים בירושלם,** יקוים מהר חושה לעינינו בחפץ נפשות בית ישראל ונפש החותם יצחק אויערבאך".

נחלת ה'

מעניני הפרשה
פרק א: "משיח בן יוסף" קודם ל"משיח בן דוד"
פרק ב: תפקיד "משיח בן יוסף" – לקבץ הגלויות
פרק ג: "משיח בן יוסף" - גואל משעבוד מלכויות
פרק ד: הגאולה באה גם בדור שכולו חייב ובדרך בזיון

דבר העורך
אחר מיטתו של המשגיח הגה"צ ר' דב יפה זצוק"ל
כי רצו עבדיך את אבניה
הגאון רבי יוסף (יושעה) ריבלין זצוק"ל (חלק ב)

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק ויקח קטו, מ).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 47 כסלו תשע"ח

דבר העורך

הפסוק אומר במשלי (ל, יז): "עין תלעג לאב, ותבוז ליקהת אם, יקרוה עורבי נחל, ויאכלוה בני נשר". ומבארים חז"ל בירושלמי (פאה פ"ח ה"ח; קילוסין פ"ח ה"ז) "עין שהלעיגה על [מצוות] כיבוד אב ואם, וביזת [- וזלזלה במצוות] לא תקח האם על הבנים" - יקרוה עורבי נחל ויאכלוה בני נשר.

מה המיוחד בשני מצוות אלו שעליהם במיוחד מזהיר הפסוק?

מבאר הגר"א בפירושו למשלי (שם), ויותר בהרחבה בספר אמרי נועם (ברכות לג, ב):

"בכל התורה לא נאמר אריכות ימים - כי אם בשני דברים הללו: כיבוד אב ושילוח הקן. לפי **שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מדות הפוכות**, דהיינו מדת הרחמניות ומדת אכזריות, לפי שכשהאדם נוהג במדה אחת - אינו מוכרח לומר שהוא צדיק, אלא יש לומר שכך הוא טבעו, אבל כשיש לו שתי מדות הפוכות, כגון רחמניות ואכזריות - אז מוכח שהוא צדיק.

לכך נתן הקב"ה לישראל מצווה של רחמניות, שהוא כיבוד אב ואם.. ושוב נתן להם מצות אכזריות, דהיינו שילוח הקן, שהוא אכזריות גדולה.. לכך כתיב בשני מצות אלו אריכות ימים, לפי **שבשני מדות הללו נשלם האדם בתכלית הטוב**".

לעומת זאת מי שיש לו קו מנחה בעבודת ה' שלו, והוא לא מקיים את המצוות שלא מסתדרות עם הקו הזה, עליו מדבר הפסוק בחומרה, וכפי שממשיך הגר"א לבאר:

"זהו שכתוב (משלי ל, יז): **"עין תלעג לאב"** - זו כיבוד אב, דהיינו שרואה בתורה שכתיב בה אריכות ימים, והוא לועג על זה ואינו מקיים ונוהג עצמו במדת אכזריות. **"ותבוז ליקהת אם"** - שמבזה המצוה של שילוח הקן, שצריך להיות בו אכזרי, והוא מבזה לזה ונוהג במדות רחמניות ואין משלח האם. **"קרוה עורבי נחל"** - כנגד מה שאינו מקיים כיבוד אב ואם ונעשה אכזר עליהם, לפיכך יקרוה העורבים שהם אכזרים, שאין רוצים לאכול ואעפ"כ מנקרים. וכנגד מה שהוא מבזה בשילוח הקן שנעשה רחמן, **"יאכלוה בני נשר"** - שהם ג"כ רחמנים".

היסוד הזה שייך בהרבה תחומים בעבודת ה'. ישנם שמבינים שעבודת ה' צריכה להיות דווקא ב"מזג מחמיר" [פרומקייט בלע"ז], וישנם להיפך, דווקא להיות ב"מזג מיקל", וכך בעוד הרבה תחומים. אמנם זה וזה אינו שלימות. **השלימות היא דווקא כאשר תופסים מזה ומזה - בכל פעם לפי מצוות השי"ת, ולא לפי הרגש הטבעי.**

ואת אותו יסוד אומרים חז"ל לגבי יעקב אבינו: "ויעקב איש תם' (בראשית כה, כז) - "מהו איש תם? כתרגומו - שלם. שלם מהכל, **שלם לשני צדדים.. שלם לחסד עליון ולגבורה עליונה..** והאבות הם כלל הכל **ויעקב כלל של האבות".** (זוה"ק תרומה קעה, ב).

כלומר אברהם אבינו עבד את הקב"ה **במידת החסד**, ויצחק אבינו **במידת הגבורה [הדין]**, ויעקב אבינו עבד את הקב"ה **במיזוג שני הקצוות - חסד ודין.**

ועל כל אחד מוטל ללכת בדרך השלימות של יעקב אבינו: "אדם צריך להיות שלם, כמו שנאמר איש תם - שלם, כמו (שם נג) **ויבא יעקב שלם"** (שם פנחס למה, ג).

*

בחודש שעבר י"ט חשון - עלה ונסתלק לבית עולמו המשגיח הגה"צ ר' דב יפה זצוק"ל, שהתייחד במדה זו - מידת **השלימות**, וכפי שאמר בנו שליט"א לפני מיטתו: "השלטת את השכל על **כל הכוחות**, אז לא אבוש בהביטי אל **כל** מצוותיך - חיפשת כל מצוה ומצוה לעשות אותה **בשלימות**, וכל ימיך היו בבחינת "ויהיו חיי שרה - **כולם שוים לטובה**", אבל "לא נולדת עם זה, עמלת בעמל וביגיעה".

השלמות המיוחדת שהוא התייחד בה - היא מחוייבת המציאות גם מצד מה שהוא העיד על עצמו, **שהוא העמיד את הרמח"ל כרבו שבנה אותו**, ו"רעיו שלמדו עמו בישיבת 'כנסת ישראל' - חברון' סיפרו, שכבר בהיותו ביני עמודי הישיבה, נודע כמי שבקיא בכל ספרי המהר"ל והרמח"ל, והיה משמש מראה מקום לכל אלו שביקשו להכיר תורתם". ובנו שליט"א מנה לפני מיטתו כארבע חמש גדולי ישראל שהוא הגה בתורתם, ושיצאו לקבל את פניו בישיבה של מעלה, וביניהם - **הרמח"ל.**

"הוא אמר במפורש, **שמכל רבותיו** - דרך הספרים - **הבולט ביותר היה הרמח"ל אשר האיר את שכלו.** הוא גם אמר שמה שעורר אותו והכריע אצלו בגיל צעיר ללכת לישיבת, היה פרק א' של ה'מסילת ישרים' **זה מה ששינה את חייו".** (מוסף יקר נאמן, תולדות תשע"ח, עמוד 27).

והרי בתורתו של הרמח"ל **"השלימות" היא המעלה הכי מעכבת לדביקות בהשי"ת** ["שלימות" מעכבת יותר מ"גדלות"], כי רק הדומה מתדבק בדומה, וכמש"כ במסילת ישרים (פרק א): "ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה **מכל הצדדין** - הוא יהיה **האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו** ויצא מן הפרוזדור הזה ויכנס בטרקלין לאור באור החיים".

ושם (פרק ז): "לשלמי הדעת, תהיה להם ההערה במה שיתברר להם **כי רק השלימות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם ולא זולת זה, ושאין רע גדול מחסרון השלמות וההרחקה ממנו".**

*

ארץ ישראל - היא **ארץ השלימות**, כמו שאומר הפסוק (תהלים עו, ג) "וַיְהִי **בְשָׁלֵם** סֻכּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ **בְּצִיּוֹן**", דהיינו ש"ציון" נקראת **"שלם"**. וכך אומרת התורה בפרשת עקב (לכניס ח, ט) "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם **לא תחסר כל בה"** - "כל הארצות מה שיש בזו אין בזו, אבל **ארץ ישראל אינה חסרה כלום** שנאמר לא תחסר כל בה". (ילקוט מכלי ממך תתקמג. ומקומו בספרי עקב פיסקא לג).

ומזה הטעם **א"י קשורה במיוחד ליעקב אבינו**, כמ"ש הגר"א ("מלכת מליהו" במדבר כג, כ. מהדורת תניינא, ל"ה למ'מוני) "ידוע, כי יציאת מצרים היה בזכות אברהם, והליכת המדבר ע"י זכות יצחק, **כיבוש א"י על ידי יעקב, ולכן נקראת 'ארץ' ישראל, על שם ישראל סבא"**, ומשום **שצריך את הכח של "יעקב איש תם - גבר שלים - כולל כל הקצוות" - כדי לבנות את ארץ ישראל השלימה וכלולה מכל הקצוות.**

*

אחת הסוגיות בארץ ישראל, שבשבילה צריך את הכח של **ה"שלימות הכוללת את כל הקצוות"** - היא הסוגיא דלהלן: מסתרי ההנהגה העליונה, לא רק צדיקי ישראל - אלא גם תינוקות שנשבו, וגם פושעי ישראל - מכל המינים והסוגים בנו את ארץ ישראל במסירות נפש (עיין בגליון 42 "מדברי רבותינו" על הגר"ח פרוש מנהלוניץ זצוק"ל, בד"ה "ככתי לרחמנא", ובד"ה "הקב"ה זיכה אותם כולם לעסוק בגאולת ה"י – שתהי' להם הזכות לחזור בתשובה". והבעות שם). וכך דרש המשגיח זצוק"ל ("לעבדך בנאמת", בלתקים, עמוד ס): **"שחשוב להבהיר"** - "שהמאבק של גדולי התורה בציונות ובהשקפות לאומיות הסותרות את דעת התורה **- אסור שיגרע כי הוא זה** מאהבתנו את הארץ הקדושה ומהכרת גודל מעלת הישיבה בה".

"ואסור בשום אופן להשלים עם טשטוש מושגים בעניין זה".

זו היא מידת השלימות - מיזוג שתי הקצוות - לתת לכל נושא את מקומו בשלימות מבלי שהאחד יפגע בשני.

*

וממשיך המשגיח שם להפליג בחשיבותה של ארץ הקודש:

"על הפסוק ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך אל הארץ אשר אראך. אומר הזוהר הקדוש: לך לך - היינו לתיקונך, **שרק בארץ ישראל תגיע לתיקונך.**

ואף שאמירת לך לך הייתה לאברהם, יש לדעת שהמגורים בארץ ישראל אינם מעלה רק עבור אברהם אבינו, **אלא גם אנו - צאצאיו של אברהם, יכולים לזכות בארץ הקודש לאין ערוך יותר מאשר בחו"ל".**

לאחר שהוא מביא את דברי הרמב"ן הפוסק שמצוות ישוב א"י היא מצות עשה **לדורות** [ההדגשה במקור] הוא ממשיך להאריך במעלתה של ארץ הקודש.

ומוסיף המשגיח: **"אדם שאין לו אפשרות לגור בבתי ארץ ישראל, והוא ניצב בפני הברירה אם לגור במדבריות א"י או בפלטרין של חו"ל,** אומר המדרש רבה (לך לך פרשה לט) **שמוטב ללון במדברות של ארץ ישראל,** מאשר בפלטרין של חוץ לארץ".

ו"גם אם מזדמנת סיבה ליסוע לחו"ל [אפילו אם מבחינה הלכתית יש היתר], צריך לקחת בחשבון גם את השיקול **שבכל יציאה מארץ הקודש ישנו הפסד ממשי, ואשרי מי שאינו נזקק לצאת לארץ העמים".**

והיה נאה דורש ונאה מקיים, וכפי שמספר עליו ר' דוד שרייבר שליט"א מראשי "קופת העיר": "בשנת תשס"ט, כאשר הצענו את האפשרות שהגאון ר' דב יפה ישתתף במסע התפילה לציונו של הגר"א מווילנא וציון מרן ה"חפץ חיים" זיע"א - בפני אחד ממקורביו, הוא המיס את לבבנו לגמרי, "תדעו לכם" אמר **"שהמשגיח מאז עלייתו לא"י בגיל שבע לא יצא את גבולות הארץ, ואתם ודאי יכולים לשער שהיו לא מעט הזדמנויות שהציעו לו לעשות זאת.** נראה לכם שעכשיו בגיל שמונים יאות לעשות זאת?!".

לא רפו ידינו והחלטנו לנסות. המתנו למשגיח זצוק"ל בשעה שפסע מהישיבה 'כנסת חזקיהו' בשביל הפונה לביתו, והנה כשהצענו את השאלה שמע בסבלנות רבה, שקל בדעתו דקה קלה, **פנה ושאל אותנו: "מי אמר שנסיעתי תוסיף ותרבה בצדקה?"** השבנו שלדעתינו השתתפותו תוסיף כמה מאות אלפי שקלים.

המשיך ושאל, "מי אמר שהשערתכם בדבר התוספת לצדקה נכונה"? ענינו לו: "...מרן הגר"ש וואזנר העיד עלינו שאנחנו מבינים היטב בפירסום"..

מיד אמר שעבור זה הוא נוסע!

אחרי שחזרו גילה לנו המשגיח זצוק"ל, **שמעת שנחתו בווילנא הרגיש בחוש את טומאת ארץ העמים, ורצה כל הזמן לברוח משם** - מלבד בציון אדוננו הגר"א - שם פסקה הרגשת טומאת ארץ העמים". [א.ה. בקבר של משה רבינו יש **קצת** בחינת א', אך עדיין זה נחשב במידה רבה **חו"ל**, ועל קבורתו בחו"ל נאמר **"והוא מחולל** מפשעינו". "ומשום אותה קבורה היה מבקש רחמים שלא יטמו שם בחוץ לארץ" (זוה"ק תרומה קנז, א; כי תצא רעט; רפ)].

בהמשך הדברים אומר הרב שרייבר: **"הוא ביקש שנפרסם שיידעו שהסיבה לנסיעה היתה "צדקה", ולא עצם התפילה".** (מוסף יקר נאמן, תולדות תשע"ח, עמוד 32 – 34).

בהזדמנות אחרת כשנאלץ המשגיח ליסוע לחו"ל - לאחר שנתברר לו שהישיבה במצב של "פיקוח נפש ודאי" (כלשונו) - נשאל המשגיח אם נכון יהיה לצרף עמו עוד מישהו ממקורביו על מנת שיוכלו לסייע לו לעבור את המסע בשלום?

"בשום פנים ואופן לא", השיב המשגיח. **"מה יש לו לעשות באמריקה הטמאה? צריך לנצל כל רגע בארץ הקודש. אין לי חשק לנסוע. אלמלא הייתי נוסע רק בשביל תורה ומטרתי לעשות רצון ד', אין לי שום היתר לכך".**

*

ונסיים בדבריו של המשגיח ("לעבדך בנאמת" שם): "כתב החרדים: אם כן צריך היושב בארץ ישראל להיות שמח תדיר במצוותו התדירה ואהבתו אותה.

בנוסף **לשמחה**, עלינו **להודות** לקב"ה על הזכות שהעניק לנו לחיות וללמוד תורה בארץ הקודש - זכות, שכידוע, נתאוו לה גדולי הדורות.

"אין תורה כתורת ארץ ישראל". הרב דסלר זצ"ל אמר, שלאחר עלייתו לארץ ישראל הוא זכה להבין בזמן קצר סוגיות שבחו"ל לקחו לו זמן ממושך הרבה יותר (מ.ב. למה גליון 27).

וכשאומרים בברכת המזון: "נודה לך... על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה", יש לכוון על זכות זו".

בברכת התורה, העורך

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835.

ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

מעיני הפרשה

פרשת וישב

מבוא

חז"ל מספרים במסכת סוכה (נב, ב) על משיח בן יוסף, וכן במקומות רבים הוא מוזכר בזוה"ק. ידוע שהגאולה היא על ידי משיח מזרע דוד, וצריך להבין מהו תפקידו של משיח מזרעו של יוסף?

את התשובה לכך אנחנו יכולים ללמוד מהפרשה שלנו המספרת על חלומות יוסף.

◈

"וַיַּחַלְמ֥וּ חֲל֖וֹם וַיַּגִּ֣דוּ לְאָבִ֑יהֶם וַיִּגְעַ֤ר בָּהֶם֙ אָבִ֔יהוּ וַיֹּ֥אמֶר אֵלֵ֖ימוֹ מַה־הַּחֲל֣וֹם הַזֶּ֔ה אֲשֶׁ֥ר חָלָ֖מְתָּ: הֲבוֹא֨ נָבֹ֜א אֲנִ֣י וְאִמְּךָ֗ וְאַחֶ֙יךָ֙ לְהִשְׁתַּחֲוֹ֥ת לְךָ֖ אָ֑רְצָה".

חלומות יוסף הם מוזכרים בכל המקורות כנבואה, ואכן הם מתגשמים בהמשך הפרשה. אך מדוע חלומות אלו מוזכרים בתורה? מה הם מלמדים אותנו?

כל היסודות שבגאולת "משיח בן יוסף" - טמונים בפרשת "חלומות יוסף", שהרי פנימיות "חלומות יוסף" – היו **על עניני "שיבת ציון", שע"י בנו "משיח בן יוסף"**, ונבאר:

"על עניני שיבת ציון..":

וכמו שאומרים חז"ל במדרש תנחומא (ויגש, סימן י) אשר שם חז"ל עושים 26 השוואות בין מה שאירע **ליוסף** למה שאירע **לציון**, ובין הדברים הם אומרים: "בְּיוֹסֵף - **וַיַּחֲלוֹם** יוֹסֵף חֲלוֹם, בְּצִיּוֹן - בְּשׁוּב ה' אֶת **שִׁיבַת צִיּוֹן** הָיִינוּ **כְּחֹלְמִים** (תהלים קכו, א)".

"..שע"י בנו משיח בן יוסף":

וכמו שאומרים חז"ל בזוה"ק פנחס (רמב, ב): **שבגלל משיח בן אפרים שעתיד לצאת מיוסף** - נאמר (כלמשיח לז) "וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי".

ונבא ללמוד חלק מעיקרי היסודות:

פרק א

"משיח בן יוסף" קודם ל"משיח בן דוד"

"..וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי".

הדבר ראשון שאנו רואים מפרשת חלומות יוסף, הוא **ש"משיח בן יוסף" קודם ל"משיח בן דוד"**, וכמו **שיוסף** שהוא בבחינת "משיח בן יוסף", מלך גם על **יהודה** שהוא בבחינת "משיח בן דוד", וממנו יוצא מב"ד (כמבואר בכ"מקומות. ספרי רמס"ל מ"ב עמ' קכ).

בדבריהם של כמה מרבוותא – מבואר ענין זה ש"משיח בן יוסף" קודם "משיח בן דוד":

"רזין גניזין"

"וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף" – משיח בן יוסף.

"יֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר" – משיח בן דוד

א. "רזין גניזין" (ספס חזיונות משמים שנגלו בלוח הקדם בניה מלכיהו של רמס"ל – חלק ז מכתבי רמס"ל, עמוד לט): על הפסוק (כלמשיח ל, כג–כד) "וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן... וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ **יוֹסֵף** לֵאמֹר יֹסֵף ה' לִי **בֵּן אַחֵר**".

ומבואר, שמדובר כאן על שני משיחין: **"יוֹסֵף"** – הוא משיח בן יוסף, **"בֵּן אַחֵר"** – הוא משיח בן דוד, שבא אחריו, ונקרא **"בֶּן-יָמִין"**, שהוא מצד **הימין** – צד החסד, לעומת משיח בן יוסף שהוא מצד **השמאל** דקדושה – צד הדין.

ומאריך ה"רזין גניזין" בכך, שביאת משיח בן יוסף נקראת: **"בִּיאָה רִאשׁוֹנָה מִצַּד שְׂמֹאל"**, וביאת משיח בן דוד נקראת **"בִּיאָה שְׁנִיָּה** שֶׁבָּהּ הָרַחֲמִים מִתְפַּשְׁטִין".

ומבואר שמשיח בן יוסף הוא בשלב הראשון של הגאולה.

◈◈◈

הרמח"ל

כתב הרמח"ל (ממאמר הגאולה עמ' יג בהוצאת מכון רמח"ל):

"דע, כי לגאולה נמצאו **שני זמנים... הזמן הראשון** נקרא **"פקידה".. השני** נקרא **"זכירה"**.

ומבואר, שגאולת משיח בן יוסף הנקראת **"פקידה"** [כמבואר ב"רזין גניזין" הנ"ל] – היא הזמן **הראשון**, והיא קודמת לגאולת משיח בן דוד הנקראת **"זכירה"**.

◈◈◈

הגרי"א חבר

וכן הדברים כתובים ע"י פה שלישי להגר"א – הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זיע"א ראה להלן בפרק ב (במסגרת).

הגר"א

כתב הגר"א בביאורו לספרא דצניעותא (סוף פרקא דצניעותא. קף לג, ג) "וז"ס משיח בן יוסף בכור שורו הדר לו כו' שיכבוש את השור [עשיו שהוא "שור" דטומאה], ומשיח בן דוד עני ורוכב על חמור (זכריה ט) [שיכבוש את ישמעאל שהוא "חמור" דטומאה], וזהו **'בכור** שור' - שהוא **בכור** כנ"ל, וכן **משיח בן יוסף יקדום למשיח בן דוד"**. עכ"ל.

◈

ועוד כתב הגר"א (תיקוני זוהר תוכן קף כ"ז עמוד ב):

"רימין מקרבת, כמ"ש וברחמים גדולים אקבצך, שיפקון בסיטרא דימינא [שעיקר היציאה מהגלות (להייט קיבוץ ד"עקבתא דמשיחא". עיין "ממאמר הגאולה" להרמח"ל עמוד נ"ח. ויובא להלן בפרק ג') תהיה בצד ימין המבטא את מידת החסד - ע"י משיח בן דוד שעליו נאמר **'וימינו** תְּחַבְּקֵנִי' (שה"ש ב, ו)].

אבל בתחילה [בתחילת הגאולה שהוא ע"י משיח בן יוסף] יתער בשמאלא [תתעורר הגאולה מצד שמאל דהיינו **במידת הדין**] - **'שְׂמֹאלוֹ** תַּחַת לְרֹאשִׁי' (שם), והוא יהיה **פקידה** כמו שהיה בבית שני בימי כורש.". (ביאור הגר"א לתיקוני זוהר תוכן – קף כז טור ב ד"ה ומע"ג לתוקימנא).

ומבואר בדבריו, ש**הפקידה** - שהיא גאולת **משיח בן יוסף** – קודמת למשיח בן דוד. (וע"ע ב"תכן שלמה" לוח קנב בהגה"ה).

פרק ב

תפקיד "משיח בן יוסף" – לקבץ הגלויות

"וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה..".

הדבר השני שאנחנו למדים מפרשת חלומות יוסף – הוא **שתפקיד משיח בן יוסף לקבץ הגלויות**, והוא מה שאמר יוסף **"וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה..".**

"מקבצים" אֲלֻמִּים" – רומז על כך **שמקבצים** את עם ישראל מהגלות, וכמו שאמרו חז"ל (תנחומא ויגש סימן י):

"בְּיוֹסֵף - וַיַּחֲלוֹם יוֹסֵף **חֲלוֹם**, בְּצִיּוֹן - בְּשׁוּב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ **כְּחֹלְמִים**..

בְּיוֹסֵף - וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים **אֲלֻמִּים**, בְּצִיּוֹן - בֹּא יָבֹא בְרִנָּה נֹשֵׂא **אֲלֻמֹּתָיו**".

והמילים "נושא אלומותיו" מדברות על קיבוץ גלויות וכמו שמצאנו ביעקב אבינו, שחזרתו מבית לבן לארץ ישראל – רומזת ל"שיבת ציון" מהגלות (עיין זוה"ק ויצא קמח, ב), ועל אותה שעה שיעקב חזר לארץ ישראל - אמרו "בֹּא יָבֹא בְרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו, אָתָא טָעוּן עוּלֵימִין וְעוּלֵימְיָתָא" [מלשון "עֶלֶם וְעַלְמָה"] (כלמשיח רכה עט, ד). וא"כ גם "קיבוץ גלויות" – נקרא "מְאַלְּמִים **אֲלֻמִּים** - נֹשֵׂא **אֲלֻמֹּתָיו**". – שמתקבצים "עוּלֵימִין וְעוּלֵימְיָתָא". וכמו שביאר הג"ר אברהם אביש מליסא - בעל "עמק המלך" על הרמב"ם (בפירוש הגדה של פסח על "שיר המעלות"):

"בֹּא יָבֹא בְרִנָּה" - המלך הגואל.

"נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו" - **שאנחנו הם אלומותיו שבארצנו הקדושה**".

◈◈◈

"ע"י משיח בן יוסף - יהיה קיבוץ גלויות"

כתב פה שלישי להגר"א – הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זיע"א ("ליקוטי הגר"ח" קף מ, ב – מא, ב):

"דתרין [שני] משיחין הם.. **ומשיח בן יוסף** הוא תחלה, **שעל ידו יהיה קיבוץ גליות**, שהוא הגואל הראשון".

ועוד כתב ("ליקוטי הגר"ח" קף סג, ב):

"בתחלה [יבא] **משיח בן אפרים** [=זה משיח בן יוסף], ואח"כ משיח בן דוד.. **ע"י משיח בן יוסף** - יהיה גאולה משעבוד מלכויות, שעל ידו יהיה **קיבוץ גלויות**, ועל ידי משיח בן דוד חירות ממלאך המות". [ומקורו בביאור הגר"א על ברכות לד, א. ויובא להלן בפ"ג].

◈◈◈

וענין זה שקיבוץ גלויות קודם לביאת משיח בן דוד – כבר נתבאר בנביא יחזקאל (פרק לז) שגוג ומגוג [שהוא **קודם משיח בן דוד**] יבא לאחר שעם ישראל נתקבצו לארץ ישראל (עיין בגליון 33, ב"נקודות ה").

וכן במסכת מגילה (יז, ב) מבואר **ש"קיבוץ גלויות" הוא כמה שלבים קודם ביאת "משיח בן דוד".**

ולכן ברכת "תקע בשופר" שכנגד "קיבוץ גלויות - קודמת לברכת "את צמח דוד" שכנגד "משיח בן דוד". (עיין בגליון 44 ב"נקודות ה").

ובמקורות שלפנינו נוסף לנו, שהקיבוץ גלויות שיהיה קודם משיח בן דוד – הוא נעשה **ע"י משיח בן יוסף.**

◈◈◈

[ואמנם גם משיח בן דוד מביא הגלויות לארץ ישראל, אלא ש**ה"קיבוץ" – ה"מאלמים אלומים"** – שייך למשיח בן יוסף, ויתבאר עפי"ד הרמח"ל ("ממאמר הגאולה" עמוד נ"ח מהמהדורא "מכון רמח"ל"):

"ועתה אודיעך עוד סוד גדול.. כי שני השבטים [= יהודה ובנימין] היו ליהודה, והעשרה לאפרים, ולעתיד **ייקבצו** השנים על ידי משיח בן אפרים ויהיו נקשרים בו... והעשרה האחרים **יבואו** על ידי משיח בן דוד, ונמצאו נקשרים של זה בזה ושל זה בזה, ואז נאמר (יחזקאל לז, יז): "והיו לאחדים בידך".

ומדוייק מלשונו, שדווקא משיח בן יוסף **יקבץ** שני השבטים, אמנם משיח בן דוד רק **יביא** את עשרת השבטים לארץ ישראל.

והדברים מבוארים עפי"ד הגר"א ("שעיהו יח, יב):

"**עשרת השבטים** שגלו למקום אחד - אינם חסרים אלא **אסיפה** מחו"ל אל הארץ, אבל **יהודה [ובנימין]** הנפוצים בד' כנפות הארץ - צריכים **קיבוץ** ג"כ".

ועפי"ז מבואר ג"כ לשון הרמח"ל הנ"ל, שנקט לשון "**קיבוץ**" במשיח בן יוסף **שמקבץ** את יהודה ובנימין, ולשון "**ביאה**" במשיח בן דוד **שמביא** את עשרת השבטים].

פרק ג
"משיח בן יוסף" - גואל משעבוד מלכויות

"וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה..".

בנוסף ל"מאלמים אלומים – **קיבוץ גלויות**", אשר נתבאר בפרק הקודם – יש עוד שלב בגאולת משיח בן יוסף, והוא: "**וְהִנֵּה קָמָה** אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה..", וה"**קימה**" - היא **גאולה משעבוד מלכויות**.

כלומר, שגם לאחר שיהודה ובנימין נקבצו ובאו לארץ ישראל – בתחילה הם עדיין תחת שלטון הגויים באר"י, והדוגמא הבולטת לזה היא "ענינא דיומא" - **בזמן היוונים**, שעם ישראל היו בארץ ישראל **תחת מלכות יון**, שלכן זה נקרא "**גלות** יון", אשר יש בזה שני קלקולים: **א.** שהגויים שולטים על **ארץ ישראל**, ועי"ז מטמאים אותה וממעטים מקדושתה (מהמ"מ בהמלוקח בגליון 34 "מענינא דיומא". ועיין במסגרת).

ב. שהגויים שולטים על **עם ישראל**, ועי"ז מטמאים את נשמתם. וטומאה זו חודרת באופן סגולי דרך הנשמות, גם אם אין שום קשר והכירות איתם. ולא לחינם חז"ל תלו את כל הקלקולים בשאור שבעיסה ו"**שעבוד מלכויות**" (ברכות יז, ב). (ולהה בגליון 20 "מענינו הפרשה").

ולכן בא חלום יוסף ומבשר, שבנוסף לכך שעם ישראל **יתקבצו** לא"י – עוד זאת יזכו ג"כ **לפרוק מעליהם שעבוד מלכויות**. וזה רמוז במילים "וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה". [להלן יתבאר איך זה רמוז].

◈◈◈

אין בין העוה"ז לימות משיח "בן יוסף" - אלא שעבוד מלכיות

ואכן מצינו בדברי חז"ל שגם דבר זה הוא בתפקידו של משיח בן יוסף, וכמו שאמרו (ברכות לה, ב): "אין בין העולם הזה לימות המשיח - **אלא [הגאולה מ]שעבוד מלכיות בלבד**".

וביאר הגר"א (חילוקי מלות שם; "למי טועם" ברכות יג,ב), שזה הולך על ימות משיח בן יוסף, שתפקידו הוא **לגאול משעבוד מלכויות**. ובימי משיח בן דוד יתקיימו כל נבואות הנביאים.

◈◈◈

גאולת משיח בן יוסף – נקראת "קימה"

וכאמור, דבר זה רמוז בכתוב "וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה..", שזו גאולת ה"**קימה**" שהיא בתפקידו של משיח בן יוסף, וכמו שביאר הרמח"ל ("ממר הגאולה" עמ' יג), שגאולת משיח בן יוסף שנקראת "**פקידה**" (עי' לעיל) - היא הנקראת "**קימה**". ועליה נאמרו הפסוקים שיש בהם לשון קימה, וכגון (מיכה ז, ח): "אַל תִּשְׂמְחִי אֹיַבְתִּי לִי כִּי נָפַלְתִּי **קָמְתִּי**". וכן (ישעיה נד, ג): "הַתְנַעֲרִי מֵעָפָר **קוּמִי** שְׁבִי יְרוּשָׁלָ‍ִם". וכן (ישעיה ס, ח): "**קוּמִי** אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ".

◈◈◈

ה"קימה" – היא הגאולה משלטון הסט"א

ומהות ענין ה"**קימה**" – מתבארת עפי"ד הרמח"ל ("ממר הגאולה") שהוא "קימת השכינה מהעפר", כלומר **הגאולה משעבוד מלכויות.**

שהנה כך אומר הרמח"ל: שבזמן הגלות "מאורות השכינה" נשתעבדו ביד הסט"א, ואז נאמר (קהלת י, ז): "רָאִיתִי עֲבָדִים עַל סוּסִים **וְשָׂרִים הֹלְכִים כָּעֲבָדִים עַל הָאָרֶץ**".

וכנגד זה בא החלק בגאולה שנקרא "**קימה**" – ש"**קמה השכינה מן העפר הזה, והיא מתחזקת בעצמה.. כי עתה לקחה אור הממלכה**". כלומר, שהסט"א מפסיקה לשלוט על "מאורות השכינה", ואדרבה יש לשכינה **מלכות וממשלה עצמית**.

◈◈◈

כנגד "קימת" השכינה משלטון הסט"א – היא "קימת" ישראל וא"י משעבוד מלכויות

והנה כנגד השכינה – הם "**ארץ ישראל**" גוף השכינה, ו"**עם ישראל**" בני השכינה, וכמש"כ רמ"ד וואלי (שיר השירים עמ' סז): "**כי כל עניניהם של ישראל – הם ממש כעניני השכינה ששורה עליהם**".

וממילא, במקביל לקלקול בגלות, **שהסט"א שלטה על שפע השכינה** – יש בעולם התחתון את הקלקול של "**שעבוד מלכויות**", שהאומות שולטים על **ארץ ישראל**, ועל **עם ישראל**.

ובמקביל לגאולת ה"**קימה**" שבשכינה – יש גאולת ה"**קימה**" לגופה "ארץ ישראל", ולבניה "עם ישראל" – שהם נפדים מ"שעבוד מלכויות" דהיינו הגויים המושרשים בסט"א (עיין זוה"ק בראשית מז,ז; רמ"ל ומלאי דבריים, מצוה למלך, עמ' קעב).

◈◈◈

'קוּמִי לָךְ' - משעבוד

וכן מבואר בדברי הגר"א שגאולת ה"**קימה**" – הולך בפרטות על ענין **הגאולה משעבוד.**

שהנה כתוב (שה"ש ב, י): "עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי **קוּמִי** לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי לָךְ".

ופירש הגר"א:

"והענין הוא שתי גאולות, **אחת גאולה משעבוד** שהיא היתה בתשרי (כ"ה יח, ז), וזהו '**קוּמִי** לָךְ' - **משעבוד**, והשניה הגאולה מהגלות שהיא היתה בניסן, וזהו '**וּלְכִי** לָךְ'.

ומבואר שהגאולה משעבוד מלכויות - נקראת "**קימה** – **קוּמִי** לָךְ". והגאולה של "קיבוץ גלויות לא"י" - נקראת "**הליכה – וּלְכִי** לָךְ".

[וע"ע אברבנאל (בראשית לו, ו): "..והנה קמה אלומתי וגם נצבה - מורה שמלוך תמלוך עלינו, **כי לשון 'קומה' יאמר על המלכות**, כמו **ויקם** מלך חדש על מצרים, **הקים** בני עבדו" (מ.ב. מסממ הכוונה (שמואל ט – כב, ח) "כִּי הֵקִים בְּנֵי אֶת עֲבָדִי")].

"וְהִנֵּה קָמָה' אֲלֻמָּתִי – 'אֲקִים' אֶת סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת"

נתבאר (בפרק הנוכחי) מתוך דברי הרמח"ל, שלשון "**קימה**", וכן "**קימת השכינה מהעפר**" – הכוונה לגאולתה משעבוד הסט"א, וגאולת בניה משעבוד מלכויות. ואדרבה, שתהיה **מלכות ישראל.**

וראיה לדברי הרמח"ל, מהכתוב (עמוס ט, יא): "בַּיּוֹם הַהוּא **אָקִים** אֶת סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת". ומבארים חז"ל את פנימיות הכתוב – שהקב"ה "**יקים את השכינה מהעפר**" (זוה"ק פרשת נח קף עג, ב; פקודי רמ, ב), ומאידך, **פשט הכתוב המקביל לסודו** הוא: שהקב"ה יקים את **מלכות ושלטון ישראל**, וכמו שתרגם התרגום: "בְּעִדָּנָא הַהִיא אָקִים **יַת מַלְכוּתָא דְּבֵית דָּוִד** דְּנָפְלַת". (ועיין סנהדרין צח,ב: "לימות לתי כר נפלי...").. ומבואר ש"**קימה**", וכן "**קימת השכינה מהעפר**" - היינו הקמת מלכות ושלטון ישראל.

וכאמור, זה נעשה באמצעות משיח בן יוסף, ועל זה אמר יוסף: "וְהִנֵּה **קָמָה** אלמתי וגם נצבה..".

פרק ד
הגאולה באה גם בדור שכולו חייב ובדרך בזיון

למען קידוש שמו. וכמש"כ שם (פסוק כב):

"לָכֵן אֱמֹר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר ה' א לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קָדְשִׁי... וְקִדַּשְׁתִּי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל ... וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַתְכֶם"

ורק אחרי שיבואו לא"י – "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים ... וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ...".

ומסיים הכתוב: (לו) וּזְכַרְתֶּם אֶת דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים וּנְקֹטֹתֶם בְּפְנֵיכֶם עַל עֲוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: (לב) לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה נְאֻם ה' א יְוֻדַּע לָכֶם **בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל**".

[ואפילו בביאת מב"ד – יהיה הדור "רובו חייב", וכמש"כ הגר"א, והביאו בעל ה'לשם' (הקדמות ושערים – שער ו פ"ט) על דברי הגמ' בסנהדרין (מח, ב) 'אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי **או בדור שכולו חייב**'. וכתב הגר"א (תיקון סט, קף קכו, ב. כד"ה ומיהו לפיקו): "**וודאי אופן השני**". ומוסיף הלשם שהכוונה **רובו חייב**].

ומעתה מובן: **א].** למה עוונותיהם של השבטים רמוזים באותם מילים שרמוזה גאולתם?

התשובה: כי אכן הגאולה מגיעה ב"חדא מחתא" תוך כדי שהם חוטאים.

ב]. למה גם את **חלק הגאולה** - יוסף בישר להם **תחת "אותה כותרת מבזה" שבה הוכיחם - "שמעו נא"?**

התשובה: כי גם הקב"ה מביא את ה"קיבוץ גלויות" בפנים זעופות ובתוכחה – "לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה.. **בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ** מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל". וכמו שהיה ב"שיבת ציון" מגלות בבל, שעם ישראל חזרו **בבושת פנים** מכיון שלא היו ראויים (זוה"ק כי תשא קפט, ב. הובא בגליון 20 "מדכרי רבותינו". וע"ע "**מענינו הפרשה**" – גליונות 7; 9; 11; 18; 29; 31; 38. "**נכוחות ה"**" – גליונות 17; 22; 23; 29. "**רבי העורך**" – גליון 37. "**מדברי רבותינו**" – גליונות 20; 41; 42).

◈◈◈

ואח"כ כל ישראל עושין תשובה שלימה, ונגאלים בגאולה שלימה ע"י משיח בן דוד. (כמו שנתבאר בגליון 23 בדברי הגרי"מ חכר זיע"א).

תמצית הפרקים

פרק א

היסוד: משיח בן יוסף - קודם למשיח בן דוד.

המקור: הגר"א הרמח"ל והגרי"א חבר זיע"א.

הרמז בחלום יוסף: "..וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי" * שגם יהודה שהוא בבחינת "משיח בן דוד" – קיבל את מלכותו של יוסף שהוא בבחינת "משיח בן יוסף".

פרק ב:

היסוד: תפקיד "משיח בן יוסף" – לקבץ הגלויות.

המקור: הרמח"ל והגר"א והגרי"א חבר זיע"א.

וכבר מבואר בנביא יחזקאל (פל"ח): שיהיה "קיבוץ גלויות" - קודם "מלחמת גוג ומגוג" - הקודמת לביאת משיח בן דוד.

וכן מבואר במגילה (יז, ב). בביאור סדר הברכות: שברכת "תקע בשופר" שהיא כנגד קיבוץ גלויות – קודמת לברכת "את צמח דוד" שהיא כנגד ביאת משיח בן דוד. * והרי חלק הגאולה שקודם "משיח בן דוד" - הוא "משיח בן יוסף". וכנ"ל בפרק א'.

הרמז בחלום יוסף: "וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה.." * ואמרו (תנחומא ויגש, י): שזה מקביל למש"כ ב"שיבת ציון" – "נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו" * כלומר, שמשיח בן יוסף מקבץ אלומותיו – שהם עם ישראל * ומש"כ "בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה" – רומז שמקבץ הגלויות לציון * כי ציון נקראת "שָׂדֶה" אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'".

פרק ג:

היסוד: לאחר שישראל נתקבצו לארצם – תפקיד מב"י לפרוק מהם את "שעבוד מלכויות" - הפוגם בקדושת "א"י" וקדושת "עם ישראל"

המקור: ברכות לד, ב: "אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות" * וביאר הגר"א שהכוונה לימי משיח בן יוסף.

הרמז בחלום יוסף: "וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה.." * וה"קימה" היא שהשכינה קמה מהעפר * כלומר, ש"מאורות השכינה" - לא משועבדים לסט"א (הכמה"ל) * ובמקביל לזה "א"י" ו"עם ישראל" - לא משועבדים לאומות המושרשים בסט"א. (עפ"י למל"ו).

וכ': (שה"ש ב, י) "**קוּמִי** לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי" * וביאר הגר"א "**קוּמִי** לָךְ – משעבוד".

פרק ד:

היסוד: גאולת "משיח בן יוסף" – באה תוך כדי שישראל חוטאים, ובהנהגה קשה של תוכחה ובושה.

המקור: (יחזקאל לו): "לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קָדְשִׁי.. וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם.. בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ מִדַּרְכֵיכֶם..".

זוה"ק כי תשא (קפט, ב) לגבי גאולת בבל – שנגאלו בהיותם חוטאים, ובדרך בושת פנים.

הרמז בחלום יוסף: "..וְיֹאמֶר אֲלֵיהֶם "שִׁמְעוּ נָא".". * וביארו הז"ל ש"שִׁמְעוּ נָא" הוא לשון תוכחה * והוא רמז לכך שאופן הגאולה הוא בדרך תוכחה ובושת פנים.

ועוד ביארו הז"ל: שבאותם מילים "מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים" שרמוז גאולתם "קיבוץ גלויות" – ג"כ רמוזים עוונותיהם שעתידים לעשות "אֲלֻמִּים" * והוא רמז שגאולת "משיח בן יוסף" באה תוך כדי העוונות. ולאחר "ביאת מב"ד" – כל ישראל יעשו "תשובה שלימה" בא".

כי רצו עבדיך את אבניה

הגאון רבי יוסף (יאשע) ריבלין זצוק"ל (חלק ב) [1]

תקציר חלק א

רבי הלל ריבלין משקלוב זצ"ל, היה מתלמידי הגר"א וסמוך על שולחנו, והתפעם במיוחד מתורת הגאולה של רבו. הוא עלה לארץ בשנת תק"ע, שעליה רמז כשנת "תק"ע בשופר גדול".

בעקבות רבי הלל ושאר תלמידי הגר"א שעלו עמו - הישוב היהודי שבירושלים שבין החומות גדל בהתמדה, עד לשנת תרל"ג שהישוב אשר מנה כעשרת אלפים נפשות - כבר סבל מצפיפות ודוחק. ומאידך היו קשיים רבים לצאת מחוץ לחומות, בעיקר משום חוסר הבטחון מפני הערבים.

הנחשון שיזם וייסד את השכונות שמחוץ לחומות העיר העתיקה – הוא נינו של רבי הלל - הר"ר יוסף שכונה ר' יאשע ריבלין זצ"ל. שזכה בתואר 'רבי יאשע דער שטעטלאך מאכער' (רבי יושע בונה השכונות). [א.ה. מעשיו היו במטרה לקיים את ציווי הנביאים: "הרחיבי מקום אהלך", ו"פרזות תשב ירושלים" - כפי שנתבאר בהרחבה בגליון 49 "מעניני הפרשה". וכן משום "כבוד ישראל" שהוא "כבוד ה'", וכפי ששינן ר' יאשע באוזני סביבתו: "מכבודם של היהודים שיחיו בהרחבה, ולא בצמצום כזה"].

בין השכונות שעל הקמתן היה אחראי במישרין, ניתן לציין, את נחלת שבעה – שהיתה הראשונה שבהן, בית דוד, מאה שערים, זיכרון משה, זיכרון טוביה, שערי צדק, אבן ישראל, אהל משה, כנסת, ימין משה, ועוד.

השכונה הראשונה שיסד בשנת תרכ"ט, היא "נחלת שבעה", במשך תקופה יצאו לשהות בשכונה ולבנותה במשך היום, ולעת נטו צללי ערב, חזרו ללון בעיר.

◈◈◈

מסירות נפש, וניסי ניסים[2]

בשלב מסויים, נענה ר' יאשע ואמר לעמיתיו: "אנו חייבים להישאר ללון בשטח, איננו יכולים לשוב הביתה בכל ערב. שכן ברגע שייוודע לערבים שהשטח חשוף ללא משמר בלילות, הם עלולים להשתלט עליו ולמנוע מאתנו את ההגעה בבוקר, וכל עמלנו ירד לטמיון ויהיה לריק, ומה הועילו חכמים בתקנתם?"

הוא לקח עמו חבילת תמרים, והחזיקם בכיסו למקרה שירעב. הרי באותה עת לא היו בשטח חנויות, ולא היה לו איפה לרכוש מוצר מזון כלשהו...

הוא ישן שם שני לילות לבד, ללא כל פחד. ביום השלישי כבר נודע לערבים שיש מישהו בודד שנמצא בשטח ושומר על הבתים, והם החליטו לרוצחו נפש. שני ערבים הגיעו עם דמדומי ערב, וארבו לו מתחת לאחד העצים, הם חיכו שעמיתיו יסתלקו מהשטח כדי לבצע בו את זממם, משהבחין בהם רבי יאשע, כבר היה מאוחר מדי. חבריו כבר הספיקו להסתלק, והוא הבין כי כלתה אליו הרעה. הוא חשב לעצמו: אם נגזר עלי למות, אלך מן העולם לאחר שאעשה 'ברכה' על התמרים שבכיסי.

הוא שלף אינסטינקטיבית תמר מכיסו, ואז אירע הנס. הערבים שבחנו את צעדיו ותכננו להסתער עליו, דימו בנפשם - מחמת האופל היחסי שכבר שרר בחוץ, כי הוא שולף אקדח, והם נבהלו ומיהרו להימלט על נפשם...

◈◈◈

32 חודשים לבד - במסי"נ

על אף שבינתיים החלו לבנות גם את הבתים האחרים, הרי במשך תקופה ארוכה (לפי אחת הגירסאות - שלושים ושנים חודשים) גרו הסבא והסבתא לבדם במבנה הזה. בכל בקר הגיעו עמיתיו מהעיר העתיקה למקום, בודקים האם הוא נותר עדיין בחיים, ולא נפגע חלילה מידי האויב הישמעאלי שבסביבה...

עוסק בצרכי ציבור באמונה – ללא שום טובת הנאה

אם נרצה ללמוד על יושרו של ר' יאשע, שלא נהנה מקופת הציבור כמלוא נימה, על היותו מהעוסקים בצרכי ציבור באמונה, שרק טובת הציבור נגד עיניהם, תבוא ותלמד העובדה, כי כאשר נפטר בשלהי שנת תרנ"ו, הוא הותיר את משפחתו בחוסר כל, על אף שבתב"ע (תכנית בנין ערים) – כל ירושלים היתה רשומה על שמו.

תארו לעצמכם – אומר ר' משה בהתפעלות – כאשר חזרו מההלוויה, לא היה בבית אפילו מזון לסעודה אחת, השכנים ששלחו 'סעודת הבראה' כנהוג בבתי האבלים, התבקשו להתמיד בכך בכל ימי השבעה ולזון את האבלים בתקופה זו, פשוט כי לא היה מה לאכול... כזה היה ר' יאשע, ולכן נחקק שמו לטובה לנצח על דפי ההיסטוריה של ירושלים.

ואכן, באחד הימים הותקפה הסבתא, בעת ששהתה לבדה בבית בנחלת שבעה, על ידי שודד ערבי שביקש לגזול את תכשיטיה. על אף שהצליחה להתגבר עליו, הבהלה שאחזה בה הביאה למותה.

◈◈◈

שכונת "מאה שערים"

למרות השבר הגדול, לא נרתע ר' יאשע, ועם התבססות השכונה והצלחתה, נפנה להקים את השכונה הבאה - שכונת 'מאה שערים'.

למעשה, עוד לפני שהושלמה "נחלת שבעה", כבר הגה את ייסוד השכונה הבאה, העובדה כי השכונה אכן הצליחה, והייתה מקור השראה לאחרים - שראו בעיני רוחם את המתיישבים בעלי האומץ שהפריחו את השממה הירושלמית, דרבנה אותו להמשיך.

◈◈◈

חברי הוועד - מייסדי "מאה שערים" בגופם וממונם

"החברה מאה שערים נתייסדה בר"ח כסליו תרל"ד, לסדר 'וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה', להיות בה לא פחות ממאה אנשים אשר בתחילה יתנו כסף די מקנת שדה לבניין מאה בתים בריווח, ואחר כך יתנו כל אחד לא פחות מחמשה ליר"ס (לירות) לשנה, עשר שנים רצופות, למען אשר בכל שנה בחמש מאות לי"ס, יבנו עשרה בתים בשדה החברה, לדור בם עשרה מבני החברה, על פי גורל ועל פי תקנות עשויות באמת וישר".

כך, בשורות אלו, נפתחות התקנות המיוחדות שמבשרות על הקמת 'מאה שערים'. אחריהן רשימה ארוכה של סעיפים שבהם צריך לעמוד כל מי שמצהיר על חברותו בוועד, וברצונו להימנות על האנשים שיאיישו את בתיה של 'מאה שערים' שבדרך.

◈◈◈

שם השכונה "מאה שערים" – ע"פ גורל הגר"א

ש. על פי מה בחרו את השם של השכונה?

ת. כיון שההתנהלות של האב המייסד, ר' יאשע, היתה לאור תורת הגר"א, הרי בבואו לבחור את השם שלה, הוא השתמש בגורל הגר"א המפורסם. הוא מצא בפרשת תולדות שני רמזים ששפכו אור על השם הפוטנציאלי: הפסוק (בראשית כו, יב) "וימצא בשנה ההיא **מאה שערים** ויברכהו ה'". והפסוק (שם, כב) "ויקרא שמה **רחובות**... כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ".

למעשה, תחילה קראו לשכונה בשני השמות: '**רחובות – מאה שערים**', אך בהמשך נשכח ה'רחובות', ונותר לה שמה השני – 'מאה שערים'.

◈◈◈

המחלות והביצות – והתפילות וההשתדלות שהצילו

ארץ ישראל נקנית ביסורים. גם ההתיישבות ב'מאה שערים' לא הייתה קלה. לאחר תקופה מסוימת שבה כבר התגוררו בה הדיירים החדשים, התפרצה בשכונה מחלת המלריה שהייתה נפוצה אז בארץ, בעקבות הביצות הרבות שהיו בה והתנאים הסניטריים הירודים, המחלה איימה על המשך קיומה של השכונה.

ר' יאשע, שראה בעיניים כלות כיצד המפעל החדש מתמוסס פתאום, יצא אז יחד עם מקובלי ירושלים אל המבנה העגול העתיק השוכן ברחוב שטראוס בירושלים, אשר על פי המסורת הוא קרוי 'שערי ירושלים' (במקום זה נישאו תפילות רבות במרוצת השנים, בכל עת צרה ליעקב), כדי לשאת שם תפילה להצלחת הישוב.

"ריבונו של עולם" הפצירו הרבנים בתחינה מעומק הלב, "הרי בחרנו את שם השכונה על פי גורל הגר"א – קרי תורתינו הקדושה, האם חלילה נגזר כעת שנצטרך לנטוש את המקום בגלל הקשיים הנערמים בדרכנו?"

ואכן, תפילתם נשאה פרי, והמייסדים הצליחו לייבש את הביצות, כאשר נטעו בסביבתן אקליפטוסים שגורמים לייבושן, כפי שרווח אז בכל מקום בארץ, כך הצליחו לגרש את היתושים נושאי הנגיף הזיהומי, ולאפשר את ההתאקלמות במאה שערים, מאז הלכה השכונה והתפתחה בצורה מואצת, ורבים ביקשו להצטרף אליה.

◈◈◈

"מוסד היסוד - כנסת ישראל"

במשך שנים ארוכות עמד ר' יוסף ריבלין בראש 'ועד הכללי כנסת ישראל' שאיחד את כל קהילות האשכנזים בירושלים (ולמשך תקופה אף את קהילות הספרדים), וחילק כספים לכל חברי הכוללים. את התלאות שחלפו עליו בהקמת השכונות הירושלמיות, לצד סיפורי הצלתם של מאות עניים מרעב וממחלות, הוא מגולל בספרו: 'מוסד היסוד – כנסת ישראל'.

ר' משה מוסיף לעת סיום, כי שמו של הסבא הונצח רק לאחר פטירתו, בקריאת הרחוב המרכזי של שכונת 'נחלת שבעה'. היתה זו מחוות הנצחה ראשונה מסוגה, שכן הוא התעקש כל ימיו שלא ייקרא דבר מכל שבנה על שמו.

השתתפות הג"ר שמואל סלנט – ברוח חותנו הג"ר זונדל מסלנט, עפ"ד הגר"א

ש. רבני ירושלים היו בסוד הענינים של הקמת שכונת "מאה שערים"?

בוודאי. הכול נעשה תחת הכוונתם והדרכתם הצמודה, הם נטלו חלק פעיל בהקמת השכונה. בחודש מרחשוון תרל"ד התכנסו למעלה ממאה איש לדון בהקמת השכונה. שלושה ימים רצופים דנו בהשלכותיה המעשיות של התכנית הגרנדיוזית. בין המשתתפים נטלו חלק פעיל מרנן הגאונים רבי שמואל סלנט זצ"ל ורבי מאיר אויערבך זצ"ל רבה של קאליש, שעלה כידוע לארץ והשתקע בירושלים. הגר"ש ציטט את חותנו הגאון רבי זונדל סלנט זי"ע, שהכביר בנושא מצוות חיזוק יישוב הארץ על פי דברי הגר"א זי"ע. ההחלטה על הקמת השכונה נפלה בסופו של דבר בראש חודש כסליו תרל"ד. ומאה ושבעה עשר איש נרשמו כחברים בהתאגדות החדשה.

*

השתתפות הג"ר מאיר אויערבך

אם הזכרנו את הגאון רבי מאיר אויערבך, הרי הוא תמך ב'מאה שערים' בכל דרך אפשרית. הוא לא הסתפק בהשתתפות בישיבות הוועד, אלא אף תרם כספים לרכישת חלק מהאדמה, וקנה בה חמשה בתים, אם כי מעולם לא התגורר בהם. את רוב הבתים הוא תרם לעניים, שידם לא היתה משגת לרכוש בית משל עצמם. עם זאת, הוא השאיר את הבתים הללו בבעלותו, ובצוואתו הוריש אותם לצאצאיו, כשהוא מתנה, שאם יעזוב אחד מהם את הארץ, הוא יפסיד את חלקו בירושה זו.

---

[1] המאמר מתוך ראיון עם נאמנם של גדולי ישראל הרב משה גבירץ שליט"א, מזכ"ל "אגודת ישראל" עשרות בשנים, – שהובא בגליון "מרוה לצמא" (ח' טבת תשע"ז, עמודים 8 – 11). הכותרות וכן קצת שינוי הסדר, מאת העורך.

[2] הגר"י ריבלין היה מבית מדרשם של תלמידי הגר"א, אשר מסרו נפשם עבור ארץ ישראל, וכפי שכתב הגאון ר' ישעיה חשין תלמידו ומקורבו של מהרי"ל דיסקין, ומצאצאי תלמידי הגר"א, בספרו "דברי ישעיהו" (חלק "רשומות וזכרונות" עמוד א):

"..בכדי לדעת ולהבין לרוחם התלהבותם **ומסירת נפשם של תלמידי הגר"א, והסתכנותם בנסיעה לאר"י**.. בזמן של **מחלות ומגפות ר"ל, ופרעות ר"ל**, צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, את "סערת אליהו" **רבם הגר"א** לקיבוץ גליות וישוב ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות **שתלמידיו מסרו את נפשם ובאו באש ובמים**.." (והענין נתבאר בהרחבה בגליון 27 "מעניני הפרשה").

מעניני הפרשה
תכלית הכרתת הגויים מא"י - לשעבדם לקדושה ולהטיב להם
דבר העורך
אחרי מיטתו של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
מצוה לשעבד את היצה"ר ולהפכו לטוב
מדברי רבותינו
מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 48 טבת תשע"ח

מעניני הפרשה

פרשת ויחי

תכלית הכרתת הגויים מא"י – לשעבדם לקדושה ולהטיב להם

כאשר יוסף הצדיק הביא את שני בניו לפני יעקב כדי שיברכם, את מנשה בימינו - כי הוא הבכור, ואת אפרים בשמאלו, יעקב הפך את ידיו - "**וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יְמִינוֹ וַיָּשֶׁת עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם** וְהוּא הַצָּעִיר, וְאֶת שְׂמֹאלוֹ עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה..", ונימוקו עמו: שאמנם גם מנשה מיועד לגדלות - "וְאוּלָם אָחִיו הַקָּטֹן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ **וְזַרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא הַגּוֹיִם**". (פסוק יט).

ובירו המפרשים ("פסיקתא זוטרתא" שכל טוב" ו"כרור המור"): ש'**מְלֹא הַגּוֹיִם**' – הוא מלשון "ברית **מילה**" - **שמל ומכרית** את הגויים, כמו (תהלים קיח, י) 'כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם ה' כִּי **אֲמִילַם**'.

ועד"ז ביאר "הכתב והקבלה". וסיים: "ולכוונה זו תירגם אונקלוס "**וְזַרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא הַגּוֹיִם - וּבְנוֹהִי יְהוֹן שָׁלְטִין בְּעַמְמַיָּא**".

וקשה, שא"כ לכאורה אונקלוס היה צריך לתרגם "וּבְנוֹהִי **יְשֵׁיצוּן** יָת עַמְמַיָּא". ולמה תירגם: "וּבְנוֹהִי יְהוֹן **שָׁלְטִין** בְּעַמְמַיָּא", שמשמע שאינם **מכריתים** את הגויים, אלא **מקיימים אותם ושולטים עליהם**.

הקדמה א:

יעקב ודוד מיזוג חסד ודין –
מכרית המרידה מהיצה"ר, ומכניסו לקדושה

ובכדי לבאר ענין זה, נקדים את תוכן מש"כ להלן במדור "נבואות ה'": שביצה"ר יש שני חלקים, לדוגמא, "יצר התאוה", יש בו: **א. עצם התאוה. ב. שהתאוה גם מתגאה**, ולא מוכנה להתכופף ולהשתעבד לטוב.

ובזה היה חילוק בין האבות - באיזה אופן להילחם עם היצה"ר:

אברהם אבינו, מידת החסד – קיים את שני החלקים שביצה"ר, ושיעבדם לאהבת ה'.

יצחק, מידת הדין – דן והרג את שני החלקים שביצה"ר לחלוטין.

יעקב ודוד, מיזוג החסד והדין – הרגו את ה"גאוה" שביצה"ר, ואח"כ שעבדו את ה"תאוה" שביצה"ר - לאהבת ה'. וכמו שאמרו בזוה"ק (בראשית דף קלח.):

"אצטריך יצר הרע [של עריות] לעולם כמטרא לעולם, **דאלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתא לא ליהוי**".

ושורש הנהגת יעקב ודוד – הוא במש"כ "**וַיַּבְדֵּל אֱ-לֹהִים בֵּין הָאוֹר [הטוב] וּבֵין הַחֹשֶׁךְ [הרע]**" (תיקוני זו"ח ח"ב עז, א), שמפרידים את היצה"ר מהטוב - כדי **שהיצה"ר לא יינק מהטוב** שהוא מקור חיותו, ואז היצה"ר **יתבטל**. (אוה"ח בראשית א, א).

אמנם ההבדלה היא רק בתחילה, ואחרי שהיצה"ר נחלש ונכנע, נאמר: "וַיְהִי עֶרֶב [החושך הרע]. וַיְהִי בֹּקֶר [האור הטוב] – "**יוֹם אֶחָד - שֶׁהֵם מִשְׁתַּתְּפִים כְּאֶחָד**" (זוה"ק בראשית לב, א; מו, א).

שהיצה"ר, שנתבטל ממנו הגאוה - משתעבד לקדושה. (עיין בארוכה להלן ב"נבואות ה'").

הקדמה ב:

"ארץ ישראל" כיעקב ודוד - מיזוג חסד ודין

והנה ארץ ישראל – שייכת באופן מיוחד למידתם של **יעקב אבינו, ודוד המלך:**

יעקב אבינו – כמש"כ הגר"א ("אדרת אליהו" במדבר כב, ב. מהדורא תניינא, ד"ה לאמורי) "ידוע, כי יציאת מצרים היה בזכות אברהם, והליכת המדבר ע"י זכות יצחק, **כיבוש א"י על ידי יעקב, ולכן נקראת '[ארץ] ישראל', על שם ישראל סבא**".

דוד המלך – וכמש"כ (ויקרא כו, מב) "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב, וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק, וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר, וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר". ואמרו (זוה"ק בשלח נג, א): "אבהתא תינח, **מהו 'וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר'** - אלא לאכללא עמהון **דוד מלכא**". (ורא"ה "דבר העורך" גליון 46).

ואכן מצינו שיש שני "כסא הכבוד" – "**כסא יעקב**", ו"**כסא דוד**" (זוה"ק ויחי רמב, ב; פקודי רמב, א).

וארץ ישראל בבחינת "כסא הכבוד", וכמש"כ "בָּעֵת הַהִיא יִקְרְאוּ **לִירוּשָׁלַם כִּסֵּא ה'**" (ירמיהו ג, יז) - "**כִּסֵּא כָבוֹד** מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן **מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ**" (ירמיהו יז, יב). ו"כל ארץ ישראל בכלל ירושלים היא" (זוה"ק וירא קיד, א).

◈

והמקביל של יצר הרע – הם **אומות העולם**, וכמו שאמרו (ברכות יז, א):

"רצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? **שאור שבעיסה [יצר הרע] ושעבוד מלכיות**".

וכתב רמ"ד וואלי (יחזקאל עמ' עח): "**יעקב ועשו - הרומזים אל הב' היצרים** כידוע".

◈◈◈

"וְרַבַּת בָּנִים אֻמְלָלָה" – גירוש האומות מא"י, מחלישם ומכניעם

וממילא, האופן שבו "ארץ ישראל" נלחמת עם "אומות העולם" – הוא ג"כ **באותו אופן שיעקב ודוד נלחמים עם היצה"ר**, והיינו שצריך ללכת בשני הכיוונים: **א.** להכרית ממנה את הגויים, כדי **להחלישם**, כי בזמן שהגויים נמצאים בארץ ישראל - הם יונקים ממנה את

דבר העורך

הרמ"ק כותב בספרו "תומר דבורה" את הדרך כיצד ללכת בדרכיו של הקב"ה ולהיות דבק במדותיו. כאשר הוא מדבר על מדת החכמה הוא כותב (פרק ג): "החכמה אב לכל הנמצאות, כדכתיב (תהלים קד, כא) 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית', והן חיים ומתקיימים משם - כך יהיה הוא אב לכל יצוריו של הקב"ה, ולישראל עיקר, שהן הנשמות הקדושות האצולות משם. ויבקש תמיד רחמים וברכה לעולם, כדרך שהאב העליון רחמן על ברואיו, **ויהיה תמיד מתפלל בצרת המצירים כאילו היו בניו ממש, וכאילו הוא יצרם**, שזהו רצונו של הקב"ה, כדרך שאמר הרועה הנאמן (במדבר יא, לב) 'האנכי הריתי את כל העם הזה וגו' כי תאמר אלי שאהו בחיקך', **ובזה ישא את כל עם ד' כאשר ישא האומן את היונק, בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא, עלות ינהל, הנכחדות יפקוד, הנעדר יבקש, הנשברת ירפא, הנצרכה יכלכל, האובדות יחזיר, וירחם על ישראל**, וישא בסבר פנים יפות משאם, כאב הרחמן העליון הסובל כל, ולא יבול ולא יתעלם ולא יקוץ, **וינהל לכל אחד כפי צרכו**. אלו הן מדות החכמה, אב רחמן על בנים".

עומדים אנחנו בתוך השלשים לפטירתו של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל. אבידתו היא אבידה כללית לכל כלל ישראל, אך המיוחד באבל הזה הוא "אבל **יחיד** עשי לך", האבידה הזו היא אבידה לכל יחיד ויחיד. באשר עם כל גדלותו ודאגתו לכלל, עם כל זה היתה דאגתו נתונה באופן מיוחד ונדיר גם לכל פרט ופרט מתוך הכלל.

כשקוראים את דברי הרמ"ק הנ"ל - "**..יהיה הוא אב לכל יצוריו של הקב"ה, ולישראל עיקר.. ובזה ישא את כל עם ד' כאשר ישא האומן את היונק.. הנכחדות יפקוד, הנעדר יבקש, הנשברת ירפא, הנצרכה יכלכל, האובדות יחזיר, וירחם על ישראל...**" - כל מילה מזכירה לנו את מרן ראש הישיבה רבינו ה"אילת השחר" זצוקללה"ה.

*

הנהגתו של מרן הגראי"ל זצוק"ל היא בהשגחה מיוחדת מאת ה' על כלל ישראל, בכך שהקב"ה נתן בלבו **לעזוב את ארץ ניכר ולעלות לארץ הקודש**, ועל ידי כך זכה עם ישראל להנהגה המופלאה מהתורה היוצאת מציון.

כבר מתחילה - **עלייתו של רבינו לארץ ישראל, לא היתה מתוך הכרח ובריחה מצרות**, כי אדרבה, מבחינה גשמית היה עדיף לו להשאר בשוייץ ולהיות מסודר שם, ומאידך א"י היתה באותה תקופה מדבר שממה מבחינה גשמית, **אלא עלייתו לארץ ישראל היתה אך ורק מתוך הבחירה בקדושתה של ארץ הקודש, וההבנה שהמרכז הרוחני של התורה והיראה נמצא דווקא בארץ הקדש.**

ו"אוירא דארץ ישראל מחכים" - רבינו עלה ונתעלה מאד מאד בארץ ישראל - בצילם של גדולי ארץ ישראל, ובראשם מרן החזון איש זיע"א, וגם הצליח בחינוך ילדיו לגדלות בתורה ויראת שמים שליט"א וכשאיפתו הקדושה, והיה מודה להשי"ת שהצליח בכל ילדיו - וכפי שמעיד תלמידו הגר"י לוינשטיין זצ"ל.

ולאחר בחינת "משה זכה" - הגיע תור הזהב של "משה זיכה את הרבים", הוא הגבר הוקם על, אשר הקים בנינה של "ארץ ישראל" בהרבצת תורה ויראה לרבבות אלפי ישראל, ובהקמת מוסדות תורה ועבודה וגמילות חסדים וקירוב אחים תועים - בכל רחבי ארה"ק, ובסיוע במסירות ובטובת עין למוסדות תורה שגדולי תורה אחרים הקימו - בעצה ותושיה, מתוך כח התורה שלו בהתמדתו העצומה בתורה כל ימיו, ומתוך "חכמת ההנהגה" שהקב"ה חנן אותו בהיותו קדוש מעותד להנהיג את ישראל - וכפי שכולנו רואים בסוף מעשה את המחשבה תחילה, ומסר נפשו לטובת עם ישראל עד כלות הכוחות, והכל לשם שמים ובנקיות עצומה, **הוא לא ראה את ההנהגה כאמצעי לעצמו**, וכמה שעם ישראל רחש לו אהבה ורצה לגמול לו בחזרה - הוא לא הסכים לקבל מ"הנהגת הציבור" שום ממון ושום כבוד, לא מהכלל ולא מהפרט, לא בחייו ולא לאחר מותו, כמפורסם. אלא הכל **כאב אוהב שרואה את טובת בניו כהתכלית.**

ועכשיו - "וַיִּבְכּוּ אֶת **אַהֲרֹן** שְׁלֹשִׁים יוֹם **כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל**", מוסדות התורה בארץ ישראל **מצעקים אחריו "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו"**, בהיות כולם שואבים מאור קדושתו שהיה מסכך ומגין עליהם כאב רחום כל השנים.

וכפי שהוא נהג לעצמו - כך היה מדריך לאחריני: **שמי שרוצה לזכות לחינוך טוב לילדיו, שידע שהחינוך הכי טוב נמצא דווקא בארץ ישראל**, וכפי שאמר בניחום אבלים אצל בני הרה"צ ר' ישראל מאיר זכריש זצ"ל: "**שאם הוא היה נשאר בחו"ל - לא היה זוכה לדורות ישרים** כפי שהוא זכה בגלל שהיה בארץ הקודש". ("כאיל תערוג" גליון 200 עמוד 4).

רבינו זצוק"ל הכיר היטב והיה מעורב בצורה נדירה ומעוררת השתאות בכל פרט ופרט בעולם התורה, בבחינת "מי שעבר את גן המבוכה" ורואה את השבילים מכאן ומכאן - כהמשל הידוע של ה"מסילת ישרים" - **ומכריז ואומר:**

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.
ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835.
ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

מכל השבילים "ארץ ישראל היא השביל שמביא להחדיר קדושה וטהרה וחינוך טוב בדורות הבאים".

[וכך גם אומר מרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, (וכפי שכתב הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל בשם מרן החפץ חיים זי"ע, וכפי שכתב הגר"א מן שליט"א, (לכך שיחה):

"שמעתי שהיתה משלחת של גדולי הרה"ב הגר"א שכטר הגר"ש קמינצקי ושאלו את מרן **מדוע לא גדלים באמריקה כגדולי ארץ ישראל?** ומרן ענה: **"אוירא דארץ ישראל מחכים"** (ב"ב קנח, ב).

טעם נוסף [אמר אח"כ מרן שליט"א], **הרדיפה שם אחרי הממון היא הרבה מאד, חה מפריע**].

*

אחת הסיבות לכך שבארץ ישראל יש פחות נסיונות ומצליחים יותר בחינוך, אפשר לבאר עפימש"כ ב"איילת השחר" (בלמקים יב, ימ), שם הוא מבאר, למה אברהם אבינו דאג פן יארע מכשול מפני יופיה של שרה - דווקא כאשר הגיעו למצרים, ולא קודם לכן:

"**דכל זמן שהי' בארץ כנען לא דאג, כיון שהי' שם ע"פ ציווי ה',** אבל עכשיו שירד למצרים מרצונו - הוא דאג וחיפש עצות".

כשיהודי נמצא בארץ ישראל - כל רגע הוא מקיים את רצון השי"ת, ולא רק באבר אחד או בחלק מהאיברים, אלא "**בכל גופו**", וכפי שהגדיר מרן זיע"א "שבארץ ישראל ובסוכה: האדם כולו, ממש כולו - נמצא בגן עדן" (יוכף להלן), **והרי כשאדם נמצא בגן עדן - אין ליצה"ר שום "מקום פרצה" שדרכו הוא יכול להיכנס ולהחטיאו,** כך גם כשכל גופו של אדם נמצא בארץ ישראל, ועל זה אמרו (כתובות קיא, ימ): "אמר רבי אלעזר, **כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון", והיינו שקדושת ארץ ישראל מגינה עליו שלא יבא לידי חטא** [ואמנם עדיין הוא בעוה"ז והיצה"ר נכנס, אבל אין ליצה"ר רשות להיכנס בדרגא כזו שאין בכח האדם לשלוט עליו ולנצחו], ולכן **כשאברהם אבינו ישב בארץ ישראל - הוא לא דאג מנסיונות קשים בעקבות יופיה של שרה - שהם לא יוכלו לעמוד בהם.**

*

"ארץ ישראל נקנית ביסורים" (נכתות ה, ימ) - ואכן בקשיים גדולים נתקל רבינו בעלייתו ארצה, הדרך היתה בגלגולים קשים מארץ לארץ, ובתנאים של רעב. שבוע שלם היו צריכים לאכול רק תפוחי אדמה. ובדרך היו מכשולות שגרמו לכך שהיו צריכים להמתין זמן רב לאניה, וכשהגיע הוא ומשפחתו לארץ ישראל חשדו אותם הבריטיים שהם מרגלים ויש להם מידע בטחוני, ואחרי ג' ימים לאחר שפירסמו את שמות הבאים, הגיעו לשם אחות אשתו ובן דודו והוציאו אותו משם.

בתחילה גר תקופה קצרה אצל אחות אשתו בפ"ת, לאחר מכן עבר לגור בדירת מחסן של שומר תחנת אוטובוסים מר פיבין, והשכיר חצי מחסן להם, **וכשהיו יורדים גשמים היו מגיעים המים עד המטות. באותה תקופה חיו בענ יות עצומה.** לאחר תקופה קצרה הוא הלך ללמוד בכולל לתורת א"י, ולאחר מכן התמנה לראשות ישיבת "חפץ חיים" בכפר סבא.

שנים רבות יחלפו מאז, ורבינו כבר מנהיג את ישראל. יהודים עלו מצרפת לארץ הקודש, ובתחילת דרכם הגיעו לביתו של רבנו לשמוע את הדרך בה ילכו בארץ הקודש. לאחר מכן סיפר רבנו את מה שאמר להם: **"אמנם ארץ ישראל נקנית ביסורין, אבל בסוף מסתדרים. על אף שקשה בתחילה, אבל אח"כ טוב, ולכן צריכים לשמוח על שזכו להגיע לכאן".** ("לילק כתמר יפלח". – "כחול תעוג" גליון 200 עמוד 4).

תיאור מופלא נשתמר מעיתונות הימים ההם על הגעתו של רבינו לארץ הקודש, שנכתב למחרת הגעתו: "מחזה מזעזע בנמל חיפה מיד עם רדת העולים ביום ג' לצריף. עולה, כבן 30 בערך, בעל עינים יוקדות, **נפל אפים ארצה ונשק פעמיים את אדמת המולדת וכמעט שלא יכול להינתק הימנה מרוב התרגשות.** כל אלה שנזדמנו לאותו מקום עמדו נרגשים ומזועזעים וגם שוטרים בריטיים לא גרעו עין מאדם זה צמא מולדת יותר מלמים" [העתקנו אמנם את המקור כלשונו (עפ"י מה שכיתב לנו מחד הקולמוס הנלמנים שיחזי), אך כמובן שאנו יודעים שעיקר הצמאון הוא צמאון לקדושתה של ארץ ישראל].

*

נביא ממנו כמה דברים שנוכל ללמוד מהם להוסיף חיל ולהתחזק ולשמוח בישיבתינו בארץ ישראל - שזו זכות עצומה:

כך כותב בספר "מזקנים אתבונן" (ח"ה, מג הסוכות, עמוד 26):

"בסוכות תשע"ה במשך כל החג, לילה לילה, אמר "איזה גן עדן להיות בסוכה מוקף בכל המצות הסובבים אותה, ושכל רגע ורגע שניה ושניה היא מצוה, וקרן כולו אושר ושמחה... אמר מה יותר טוב מזה, אדם מוקף במצוות. סוכה היא מצוה שכל הגוף משתתף כמצוה, **כך מובא בשם הגר"א: ששתי מצות מקיימים בכל הגוף, ישיבת סוכה וישיבת ארץ ישראל. ונחשב שהאדם כולו, ממש כולו [כאן במה"ק] נמצא בגן עדן.**

תהילים (פלק עו פס' ג) "ויהי בשלם סכו ומעונתו בציון: **"ויהי בשלם"** - איזו מצוה שהיא בשלימות בכל גופו, **"סכו"** - היא מצות סוכה, **"ומעונתו בציון" - לדור בציון, היא מצות ישוב ארץ ישראל.**

ותוך כדי דברים אלו קולו השתנק מבכי והתרגשות".

"מספר הגר"ד כץ שליט"א: באחד הימים הגיע פועל לסגור את המרפסת שהיתה בבית הפנימיה שלנו [בישיבת "חפץ חיים" בכפר סבא, בה כיהן מרן זצוק"ל כ"ראש הישיבה"] שהיה משותף לבית מרן רבנו שליט"א, היה זה משום שהיה חסר מקומות לינה בישיבה, ורצה רבנו שיהיה להם עוד חצי חדר בביתו כאכסניה לתלמידים, כשאני הגעתי למקום אני מביט בפועל שעושה מלאכתו בבניה, **ואני מבחין ברבנו שמגבל בטיט...**

חשבתי שלבטח רוצה לחסוך בכסף לכן עושה זאת כדי לסייע לפועל, אז מיד נגשתי **ואמרתי לו שלא מכובד שהרה"י יעשה כן,** ואני יעשה זאת במקומו.

חייך רבנו ואמר לי 'דוידל" הרמב"ן אומר שקיימת **מצוה לבניית ארץ ישראל... בא נעשה זה ביחד...".** ("כחול תעוג" מטות מסעי תשע"ה בתחלת "שבעה שנה לעליית רבינו לפ"י").

הערה יסודית כותב מרן זצוק"ל. לאחר שהוא מביא את דברי הרמב"ן בשם הספרי שעיקר קיום המצוות כולן בארץ, הוא כותב (לילת השתר לבליס ז, ה): ולפי"ז **הדר בא"י - חוץ ממה שמקיים מצות ישוב א"י, יש גם מעלה בכל מעשה מצוה שעושה בה.** [ועיי"ש מה שדן במי שנמצא בחו"ל ועומד להגיע לא"י, אם עדיף להקדים המצוה ולעשותה בחו"ל, או שימתין עד שיגיע לארץ ישראל, מפני שבא"י זה יותר קיום מצוה].

במדור "מדברי רבותינו" הבאנו מתורתו העמוקה בעניני א"י, ומקוצר המקום הבאנו רק מעט, ונקוה להמשיך הדברים בגליון הבא ואולי גם בגליון שאחריו. ויה"ר שיהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה, ושנזכה ללכת בדרך בה הוא הלך, דרך מסילת הישרים עד שנזכה לתכלית: להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו - שזה ע"י העמידה בכל הנסיונות, [וכמו שהאריך מרן זיע"א בספר "ימלא פי תהלתך" (תורה, עמוד לסנ)].

בברכת התורה, העורך

כוחם, שהרי "**כל מלך שהיה בחוץ לארץ אם לא היה קונה עיר אחת בארץ ישראל לא היה נקרא מלך"** (תנחומא לילה, סימן ח). כי מכח הקדושה של ארץ ישראל - הגויים ינקו כוחם. (עיין בגליון 21 "מעניני הפרשה").

ומתי שגירשו את האומות מארץ ישראל – נאמר בהם "וְרַבַּת בָּנִים **אֻמְלָלָה**". (שמואל ל' – כ, ה) - "כל אומות העולם שהיו בארץ ישראל **אומללו, כמ"ש שכל מלך היה לו פלטין** [וכו'], וישראל ירשו כולם". (כיתוב הגר"ח קסה).

ו"**אומללה**" – הוא מלשון **חלישות כח,** וכמש"כ (תהלים ו, ג): "חָנֵּנִי ה' כִּי **אֻמְלַל** אָנִי" – "אומלל - **נשחת ודל כח**". (רש"י). ובנחמיה (ג, לד) "הַיְהוּדִים **הָאֻמְלָלִים** - **הנכרתים וחלושים,** כמו כי **אומלל אני**" (מתורגם ליון).

א"כ לא מדובר על **כליה** לאומות, אלא על **היחלשות כוחם.**

ב. ואחרי שהם נחלשים ונכנעים – שוב **מקרבים אותם אל הקדושה, שאז הם נעשים "גרים גרורים",** דהיינו עבדים לעם ישראל וארץ ישראל (עבודה זרה כל, ח; מחיר במכוס עמוד ש"פ. ועיין גליון 35 "מעניני הפרשה"). ואז נאמר (ישעיהו ס, י) "וּבְנוּ בְנֵי נֵכָר חֹמֹתַיִךְ וּמַלְכֵיהֶם יְשָׁרְתוּנָךְ".

וכמש"כ הרמח"ל ("מחיר במכוס" עמ' לח):

"ועתה [לאחר חטא אדה"ר] צריך להפריד הזוהמא לצד אחר, כי כבר נכללה בגוף באמת, וצריך לפנותה למקום אחר, והקדושה תתקן בין כך ובין כך במקומה, עד שאחר כך תתקן גם הס"א כפותה תחת הקדושה, בסוד: **גרים גרורים** (ע"ז כל.). [כלומר, שהגויים יהיו **עבדים לישראל**. ("מחיר במכוס", עמוד קפ)].

אבל בתחלה צריך הבדלה בסוד: "וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ" (בלמקים ח, ז). **ואחר כך קשר, בסוד "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד".**

◈

"חמור שונאך – רובץ ונכנע תחת משאו"

והיסוד הנ"ל, שזמן התקרבותה של הקליפה – הוא **לאחר שנכרת ממנה הגאוה** – מבואר בדברי רבותינו, הרמח"ל, ורמ"ד וואלי:

הרמח"ל:

"כי תראה חמור שונאך".. אומות העולם, שנאמר עליהם: "בשר חמורים בשרם".. **והחמור הזה אינו ראוי להיות נרכב אם אינו מכניע עצמו לשבת תחת השבט..**

אבל עם כל זה, **כשהחמור הזה נכנע והוא "רובץ תחת משאו" - אז הוא זמן להשתדל לתקנם, בסוד גרים גרורים, מה שלא היה אפשר קודם לכן** [א.ה. משום שאז היה צריך להיות "ויבדל" - כדי ש"כח המרידה" של הגויים לא יתחזק ע"י חיבורם לישראל]...

כמו שכתוב (ישעיהו מט, כג) 'וְהָיוּ מְלָכִים אֹמְנֶיךָ וְשָׂרוֹתֵיהֶם מֵינִיקֹתָיִךְ'".

באיזה זמן יהיה זה?.. זמן גילוי המשיח.. ואז ינתן הכנה לאומות העולם ליכנס תחת כנפי השכינה, בסוד **גרים גרורים".** (מוסרות רמח"ל, מסלי, עמוד קפ).

רמ"ד וואלי

"כי מלכי אומות העולם הם בסוד קליפת נוגה, שאם **נכנעת אל הקדושה,** נתקנת **ומתקרבת.** אבל אם קופצת להזיד **ולהתגאות,** נדחית ומתקלקלת **בקלקול הגמור".** (שמות, מ"ל, עמוד קפט – קנ).

[ואמנם אצל עמלק מצאנו שיש חיוב למחות אותו לגמרי כמ"ש **"תמחה את זכר עמלק,** ומשום שגם כאשר הוא **חלש** הוא אינו נכנע לקדושה, ואין לו תקנה אלא **במחייתו הגמורה.** אבל בשאר האומות אין חיוב מחייה אלא די בחלק הראשון של המצוה בעמלק "**וַיַּחֲלֹשׁ** יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמָלֵק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרֶב" (שמות יז, יג). שהחרב בא **"להחליש"** את כוחו של עמלק). (עיין "גנזי רמח"ל" – ח"כ מספרי רמח"ל, עמוד קמ ואילך). וכן בשאר האומות, כל מלחמת החרב נגדם - הוא רק כדי **להחלישם,** ואז הם כבר נכנעים ומתקרבים לקדושה].

תשובה לקושיא שהובאה בתחילה:

בתחילה - 'מְלֹא הַגּוֹיִם'.

ואח"כ - "שָׁלְטִין בְּעַמְמַיָּא".

ומעתה, הקושיא שפתחנו בה - תתיישב באופן נפלא. שהקשינו, שבתורה כתוב "וְזַרְעוֹ יִהְיֶה **מְלֹא** הַגּוֹיִם" – שהוא לשון **כריתה,** ואונקלוס תירגם "וּבְנוֹהִי יְהוֹן **שָׁלְטִין** בְּעַמְמַיָּא" - דמשמע שמקיימים את הגויים, ומשעבדים אותם לישראל.

והתשובה היא:

הנה כידוע, הרבה פעמים אונקלוס לא מתרגם את **המילה,** אלא רק את **תוכן** הענין, [וכגון במש"כ (בלמקים לכ, ימ) "כִּי **בְּמִקְלִי** עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן", ותירגם אונקלוס "ארי **יחידי** עברית ית ירדנא". א"כ הוא לא תירגם את המילה "**בְּמִקְלִי** - **בחוטרי**", אלא את תוכן הענין, שעבר **לבדי,** ורק מקלו עמו].

וגם כאן, אילו היה בא אונקלוס לתרגם את המילה – אכן הוא היה מתרגם **'מְלֹא** הַגּוֹיִם' בלשון **הכרתה** - "וּבְנוֹהִי **יְשֵׁיצוּן** יָת עַמְמַיָּא". אמנם כאן הוא תירגם את **תוכן** הענין - "וּבְנוֹהִי יְהוֹן **שָׁלְטִין** בְּעַמְמַיָּא". שאין תכלית ההכרתה שהגויים **יכלו,** אלא התכלית היא רק **להחליש** אותם, שהרי לשון הכתוב הוא: "וְזַרְעוֹ יִהְיֶה **מְלֹא הַגּוֹיִם**" – שהוא מלשון "חָנֵּנִי ה' כִּי **אֻמְלַל** אָנִי" (תהלים ו, ג), דהיינו **חלש,** ולא **נכרת** לגמרי. וכן כאן, כל הענין הוא רק להגיע למצב של "וְרַבַּת בָּנִים **אֻמְלָלָה**" (שמואל ל' – כ, ה) - **להחליש** את הגויים, כדי לבטל את **"כח המרידה"** שלהם בטוב, ואחרי שהם יגיעו **להכנעה,** אזי כל האומות שישארו - **יחיו וישתעבדו לטוב.** "וּבְנוֹהִי יְהוֹן **שָׁלְטִין** בְּעַמְמַיָּא". ויתגלה יחוד ה' – שהוא השליט **היחיד,** וגם הרע משועבד לו.

וכמו שאמרו בתיקוני זוהר (תכ"ח, קף סב, ח): "דְּבְזִמְנָא **דְּיִנְצַח** בָּהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל אוּמִין דְּעָלְמָא - יִתְקַיַּים בְּהוֹן כִּי אָז אֶהְפּוֹךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְּרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה' **לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד**..". שתכלית **הנצחון** עליהם - הוא **לשעבדם לקדושה.**

תמצית הענינים בעמוד האחרון

(יחזקאל יא, יז) "לָכֵן אֱמֹר כֹּה אָמַר ה"א, וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְאָסַפְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפֹצוֹתֶם בָּהֶם, וְנָתַתִּי לָכֶם אֶת אַדְמַת יִשְׂרָאֵל".

(יח) וּבָאוּ שָׁמָּה וְהֵסִירוּ אֶת כָּל שִׁקּוּצֶיהָ וְאֶת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיהָ מִמֶּנָּה:

(יט) וְנָתַתִּי לָהֶם **לֵב אֶחָד** וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם, וַהֲסִרֹתִי לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרָם וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר:

(כ) לְמַעַן בְּחֻקֹּתַי יֵלֵכוּ וְאֶת מִשְׁפָּטַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אֹתָם, וְהָיוּ לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים".

וביאר רמ"ד וואלי (יחזקאל עמוד עח):

ומ"ש 'וְנָתַתִּי לָהֶם **לֵב אֶחָד**' - זהו היצר הטוב לבדו שישלוט באותו הזמן, **כי היצה"ר יתוקן ויתלבן בתכלית השלימות ויסכים גם הוא עם היצה"ט ויסור למשמעתו, כאילו היו שניהם לב אחד בלבד שלא ילחמו זה עם זה**". (ועיין זוה"ק תולדות קמד, ב "..יצר טוב אתתקף על יצה"ר ואשתליס בהדיה ואתהפיך ליה לעבדא"; ובזוה"ק בא מג, א: "יצה"ר יכול לאחזרא בתיובתא ולבתר לאחזרא יצר הטוב").

◈

אברהם שעבד היצה"ר לקדושה – דוד הרג היצה"ר

ונבא לבאר ענין זה – **שהיצה"ר נהפך לטוב.**

אמרו חז"ל (ירושלמי סוטה ה, ה):

"אֵין לְךָ חָבִיב מִכּוּלָּן אֶלָּא פָּרוּשׁ אַהֲבָה כְּאַבְרָהָם. **אַבְרָהָם עָשָׂה יֵצֶר רַע – טוֹב** [הפך את היצה"ר – לטוב], וּמַה טַעֲמָא [מניין? שנאמר (נחמיה ט, ח)] 'וּמָצָאתָ אֶת **לְבָבוֹ** נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ'. [כלומר, גם היצה"ר הנקרא "**לבבו**" – גם הוא נעשה "נאמן לפניך". וכמש"כ רמ"ד וואלי (ישעיהו עמ' תקיד): "שהיצר הטוב נקרא לב, **ויצה"ר נקרא לבב**" (ועיין להלן בזוה"ק ויצא קנה, ב)].

אֲבָל דָּוִד לֹא הָיָה יָכוֹל בּוֹ, **וַהֲרָגוֹ בִּלְבָבוֹ**, מַה טַעֲמָא [מניין? שנאמר (תהלים קט, כב)] וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי".

וביאר ה"קרן אורה" (זבחים קטז, א): "**כי תכלית החפץ הוא מעלתו של אברהם אבינו ע"ה**, כי לא יחפוץ ה' גם בכליון הרע, **ויותר ירצה לפניו שלימות היפוכו לטוב**, וגם ע"ז נאמר (יחזקאל יח, לב) 'כִּי לֹא אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הַמֵּת', כי אין חפצו ית' בכליון המת - היינו היצה"ר סטרא דמיתא, כי אם בשובו כו' וחיה גם הוא..".

ועיקר התכלית בזה – הוא "**גילוי יחוד ה'**", שמתגלה שהקב"ה הוא השליט **היחיד**, וגם הרע משתעבד לו. (ועיין גליון 45 פרק ב).

◈◈◈

מקורות שדוד שיעבד היצה"ר לקדושה

וקשה, שהרי מפורש לענין **דוד המלך** - שהוא הפך את **היצר הרע לטוב**, וכמו שאמרו (זוה"ק ויצא קנה, ב):

"רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיא) אוֹדֶה ה' בְּכָל לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה. 'בְּכָל **לֵבָב**'? 'בְּכָל **לֵב**' הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! ["שהיצר הטוב נקרא "לב", ויצה"ר נקרא "**לבב**". (רמ"ד וואלי ישעיהו עמ' תקיד)].

אֶלָּא **דָּוִד** בְּסוֹד עֶלְיוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ רָצָה לְהוֹדוֹת לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אוֹדֶה ה' **בְּכָל לֵבָב - בְּיֵצֶר טוֹב וּבְיֵצֶר רַע**".

וב"ניצוצי זוהר" שם - ציין לברכות נד, א: "**ואהבת את ה"א בשני יצריך - ביצר טוב וביצר הרע**".

וכתב ב"חומת אנך" להחיד"א (מלכים א – יא) "דדוד המלך ע"ה אמר **ולבי חלל בקרבי**. ואמרו רז"ל **שעשה היצה"ר טוב**". עכ"ל.

◈◈◈

"וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" – מושרש ב"וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ"

וי"ל, שהנה אמרו חז"ל (תיקוני זוהר חדש, ח"ב, עז, א):

נבואות ה' לאחרית הימים

"וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד"

"וְהָאִילָן שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע – צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ פֵּירוּד בֵּין טוֹב לָרָע, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית א, ד) "**וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ**", וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת קִיצוּץ בּוֹ, **לִהְיוֹת הָאָדָם בְּלֹא יֵצֶר, כְּדוּגְמַת דָּוִד** שֶׁקָּצַץ לוֹ מִמֶּנּוּ וַהֲרָגוֹ בְּגִירְסָתוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קט, כב) "**וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי**".

ביאור הדברים: הדרך שדוד הרג את היצר הרע, הוא ע"י **שהפריד אותו מן הקדושה**, וכמו הפסוק שהזוה"ק הביא על זה (בראשית א, ד) "**וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ**", וביאר ה"אור החיים" (בראשית א,א):

"והנה ידוע, כי הקליפה, חיותה היא - יניקתה מהקדושה דוקא, וזולת זה אין לה חיות, ולכן אז בהבדילו ה' את האור שהיא הקדושה, **ונשאר הרע מובדל, ואין לו מקום חיות לינק ממנו - ממילא יבטל**. וזה הוא אומרו (זכריה י"ג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, כי ידמה לקציצת האילן ממקום יניקתו ושורשו - אשר יונק ממנו, שיבש ולא יצלח עוד, ולא ישאר כי אם האור הטוב". (ועיין רמ"ד וואלי דברים, משנה למלך, עמוד שלג; "גנזי רמח"ל" עמוד קח ואילך).

ובדרך הזו דוד הרגו ליצר הרע: שהבדיל את הרע מן האור - עד שנתבטל.

אברהם שעבד את "כח המרידה בקדושה" – אל הקדושה

נתבאר, שאברהם השאיר גם את חלק "המרידה בקדושה" של היצה"ר, ושיעבד אותו אל הקדושה.

ואמנם צ"ב איך "כח המרידה" נגד הקדושה – יכול להיהפך בעצמו לקדושה, הרי זה תרתי דסתרי?

ויתכן שזה משמש למקרה **שהרע מתחפש לטוב**, וכמו שאמרו חז"ל על שרו של עשיו - "**כתלמיד חכם נדמה לו**" (חולין צא,א. ועיין גליון 12 "דבר העורך"), וכגון מה שעשו המרגלים - שבאו לבטל את מצוות "כיבוש ארץ ישראל" בטענות של "הצטדקות", מן הסוג של "אַל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה" (קהלת ז, טז), ואמרו "ארץ אוכלת יושביה היא - ברוחניות" (וכמו שנתבאר בגליון 12 שם מהגרי"ח זוננפלד זיע"א) – כדי להגיע ל"אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה.. לָמָּה תָמוּת בְּלֹא עִתֶּךָ" (שם פסוק יז) – וכפי שנתקיים בהם "וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי ה'" (במדבר יד, לז).

ועדמש"כ הנצי"ב באגרת לקהילת איהומען ורבה ר' צבי הירש, מיום ח' תשרי תרמ"ט ("המליץ", תר"ן, גיליון 76): "**וידע נא כי יש אנשים מתחכמים לתפוש עלילות על מצוה זו.** וברוך חכם הרזים ית' שלא השוה דעות בני האדם זל"ז. אמנם **מה לנו לחוש להמתנגדים על מצוה זו?** וגם אותם המתנגדים אם כי נאמין שכונתם לשם שמים ועליהם כתוב "ועמך כלם צדיקים" וגו', **בכ"ז מה להם למחות באחרים ולא יחושו אולי יהי' בכלל המונע את הרבים מלעשות מצוה שהוא מדברים שמעכבים את התשובה**, כמבואר ברי"ף מ' רה"ש ורמב"ם ה' תשובה..".

ואז צריכים להשתמש עם כח המרידה בטוב, שכח זה מסייע למרוד ב"קדושה" **המדומה** [מצד הסט"א] - כדי לעשות את הקדושה **האמיתית**.

◈◈◈

בתחילה "וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ" אַחַר כָּךְ "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד"

והנה מצינו שגם ה"**וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ**" – הוא לא בכדי **לבטל** את הרע לגמרי, אלא רק כדי **להחלישו**, עד **שתיכנע גאוותו** ומרידתו להשתעבד לטוב, ואז הקב"ה **יחזור ויחבר אותם**, והרע ישתעבד לטוב.

וכמו שאמרו (זוה"ק בראשית לב, א):

"**וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ... אַחַר כָּךְ חִבֵּר אוֹתָם כְּאֶחָד וְהָיוּ אֶחָד**, שֶׁכָּתוּב וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד. שֶׁלַּיְלָה וָיוֹם נִקְרָאִים אֶחָד".

ואמרו (שם מו, א):

"וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד. וַיְהִי עֶרֶב - מִצַּד הַחֹשֶׁךְ. וַיְהִי בֹקֶר - מִצַּד הָאוֹר. **וּמִתּוֹךְ שֶׁהֵם מִשְׁתַּתְּפִים כְּאֶחָד, כָּתוּב יוֹם אֶחָד**... שֶׁהֲרֵי **אֵין יוֹם בְּלִי לַיְלָה וְאֵין לַיְלָה בְּלִי יוֹם, וְלֹא צְרִיכִים לְהִפָּרֵד**". (ועיין "אדיר במרום" לרמח"ל עמ' לא. הובא ב"מעניני הפרשה").

◈

וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" – שהרג ממנו את "כח המרידה בקדושה"

וממילא גם מש"כ "**וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי**" – המושרש ב"**וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ**" - אין הכוונה שדוד ביטל את היצה"ר לגמרי, אלא רק ביטל **את חלק הגאוה והמרידה שלו** - כדי שאח"כ הוא יחזור **ויתחבר לטוב** וישתעבד לו.

לדוגמא: "יצר התאוה", יש בו שני חלקים: **א. עצם התאוה. ב. שהתאוה גם מתגאה**, ולא מוכנה להתכופף מפני הטוב הדורש ממנה להשתעבד לו.

ודוד הרג רק את **החלק השני**, שה"תאוה" לא תתגאה ותמרוד, אמנם את **החלק הראשון** הוא השאיר, ושיעבד את התאוה בשביל שמחת התורה, וכמו שאמרו בזוהר הקדוש (תולדות קמ, ב):

"אצטריך יצר הרע (של עריות) לעולם כְּמִטְרָא לעולם, **דאלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתא לא ליהוי**".

וכתב הגר"א (על הזוה"ק פרשת יתרו ס"ח: ד"ה "רזא הוא"):

"והנה בכלל הבריאה יש לכאורה רע מה, אבל כיון שאומר "מאוד" - ע"כ גם הוא טוב... וזהו "**בכל לבבך**" [**בשני יצריך** (ברכות נ"ד.)] וכו', וכן טוב ורע יחד, ולכן הם באדם יחד, **והוא בצדיקים יותר טוב ומועיל לאדם**, לא לבד בשביל קיבול שכר [ע"י שמתגבר עליו ומנצחו], **אלא "שמחה של מצוה וחדוא דאוריתא"** [שמשתמש בשמחת היצה"ר – בשביל חדוה דאורייתא]".

◈

"יצה"ר כמת בקרבי - שיש בידי לכופו"

וכן רואים מפירש"י (ברכות סא, ב), שמש"כ "**וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי**" – הכוונה ששיעבד אותו לטוב, ולא שהרגו לגמרי.

שפירש"י: "**ולבי חלל בקרבי. יצר הרע הרי הוא כמת בקרבי, שיש בידי לכופו**". והיינו שהרג ממנו רק את "**כח המרידה** בטוב", ומעתה "**יש בידי לכופו**".

ומאידך **אברהם אבינו השאיר גם את החלק השני** - גם את החלק **שהתאוה מתגאה** ומורדת, וגם את זה הוא שעבד לטוב.

◈

אברהם מידת החסד – מכניס היצה"ר לאהבת ה' יצחק מידת הדין – דן ומכרית היצה"ר

ושורש החילוק בין אברהם לדוד, הוא, שהנה ידוע **שאברהם עבד את הקב"ה במידת החסד**, ולכן "עבודת ה'" של אברהם היתה "כולה אהבה" - שגם היצר הרע יכנס לתוך האהבה, וירצה להשתעבד לטוב.

ומאידך **יצחק עבד את הקב"ה במידת הדין**, שעניינו הכרתת הרשעים וכח הרע שבעולם, ולכן מצינו **שאצל יצחק – מת היצה"ר לגמרי**, וכמו שאחז"ל (פירש"י בראשית כח, יג) שהקב"ה ייחד שמו על יצחק "לפי שכהו עיניו וכלוא היה בבית, **והרי הוא כמת, ויצר הרע פסק ממנו**". - שלא היה אצלו שום תאות היצה"ר.

אמנם אצל יעקב יש את **המידה הממוצעת – ממוזג מזה ומזה**, והיינו, שיעקב ביטל את חלק "הגאוה והמרידה" של היצה"ר, ואח"כ שיעבד את חלק "התאוה" שביצה"ר לקדושה. [כך מבואר עפ"י זוה"ק תולדות (קמא–ב) ו"באר משה" (בראשית, ח"ב, עמוד תקנ"ה)].

וכמו שמצינו ביעקב אבינו - כך מצינו בדוד המלך, שגם הוא הלך בדרך הממוצעת וממוזגת מזה ומזה [כי יעקב ב"תפארת", ודוד ב"מלכות", ושניהם בקו הממוצע, כלולים משני הצדדים - חסד ודין].

תמצית הענינים של "נבואות ה'" - כלול ב"מעניני הפרשה – הקדמה א'".

מדברי רבותינו

מרן ראש הישיבה רבינו בעל "אילת השחר" זצוקללה"ה

התורה כתבה גבולות הארץ – לענין שמצות לכבשם

"צו את בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם באים אל ארץ כנען זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה ארץ כנען לגבולתיה. (במדבר לד, ב).

פירש"י: "לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ ואין נוהגות בחוצה לארץ, הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותיה סביב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות".

צ"ב הרי גם במקומות שלא כבשו - אין נוהג בהם המצות האלו, ובמקומות שכבשו נוהגות המצות האלו לאו דוקא בגבולות אלו.

והגר"א וסרמן בקובץ הערות (יבמות סי' סב סק"ג) מקשה על רש"י, ממ"נ, דקודם כיבוש וחילוק לא נהגו תרו"מ גם בארץ, ולאחר כיבוש וחילוק הא כתיב כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהי' אפי' בחו"ל.

ואילולי דברי רש"י הי' אפשר לומר דנפק"מ, **דבתוך הגבולים מצוה לכבוש, וחוץ לגבולים ליכא מצוה לכבוש**[1].

◈◈◈

צריך לגרש מארץ ישראל – גם גויים שאינם מז' עממים

והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם. (במדבר לג, נב).

פירש"י "והורשתם. וגרשתם".

צ"ב הרי יש ציווי לא תחי' כל נשמה, וצריך להורגם ולא רק לגרשם, ועי' אוה"ח.

[וז"ל ה"אור החיים" "והורשתם וגו'. והגם שאמר הכתוב בז' עממין (דברים כ) לא תחיה כל נשמה, כאן מדבר הכתוב חוץ מז' עממין הנמצאין שם, **ולזה דקדק לומר את כל יושבי הארץ לומר אפילו שאינם מז' עממין.**

או אפשר שחוזר על אומה שאין כח בהם להורגם שישתדלו להורישם ולא יניחו מהם בארץ].

◈

ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד (דברים לג, כז).

מש"כ "ויאמר השמד" - היינו שהזכירם את מצות "לא תחיה כל נשמה", דצריכים להשמיד את הז' אומות מא"י.

[א.ה. וכן ביאר הרא"ש שם, וזה לשונו: "ויגרש מפניך אויב - כל אויבך גרש מפניך. ויאמר השמד - ויאמר אליך השמד אויב שלך, כמו שצוה גבי עמלק שצוה להשמידו שנאמר תמחה את זכר עמלק, וכן בכנענים לא תחיה כל נשמה". עכ"ל.

*

והנה קשה על דרך מה שהקשה ה"אילת השחר" (במדבר לג, נב), דמאחר שכתוב "ויאמר השמד" – למה אמר "ויגרש מפניך אויב", שהרי המצוה היתה להשמידם ולא רק לגרשם.

ואולי היה מקום לומר, דהכי קאמר: איך "ויגרש מפניך אויב"? - ע"י "ויאמר השמד". כלומר, שההשמדה שבכאן היא בתור אמצעי לגירושם, שאם לא יהרגם - הם יחזרו להילחם ולקחת את ארץ ישראל.

אמנם לפירוש הרא"ש וה"אילת השחר" כאן, שמש"כ "וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד" - הוא מצד מחיית עמלק והריגת ז' עממין, חוזרת הקושיא הנ"ל, דמאחר שהענין הוא להרגם – למה צריך להוסיף את ענין ה"גירוש - ויגרש מפניך אויב".

ויש לבאר עפי"ד האור החיים הנ"ל, שגם הפסוק הנ"ל מתחלק באותו אופן: **שאותם שאינם מז' עממין – עליהם נאמר "ויגרש מפניך אויב", שאע"פ שאין צריך להורגם, מ"מ צריך לגרשם מארץ ישראל.**

ואותם שהם מז' עממין – עליהם נאמר "ויאמר השמד"].

◈◈◈

חשקת הגויים הטמאים - לשלוט על ארץ ישראל הקדושה

ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת. (בראשית טו, יח).

פרש"י, לפי שהוא דבוק באר"י קוראהו גדול. (וכן בשו"ע או"ח רכח).

[1] וכן ביאר רבינו בחיי (לד, ג): "והנה בכאן יפרש להם **גבול נחלתם שהם חייבים להוריש משם האויבים**".

וכן מפורש בפשטיה דקרא, שהרי הכתוב מפרש שהציווי על גבולות הארץ הוא לענין "זאת הארץ אשר תפול לכם **בנחלה**", וכן בהמשך (לד, יג) "ויצו משה את בני ישראל לאמר זאת הארץ אשר **תתנחלו אותה**", דהיינו כיבוש ארץ ישראל, וכמש"כ (לג, נד) **"והתנחלתם** את הארץ".

וי"ל בדעת רש"י, עפימש"כ ה"אילת השחר" לעיל בסמוך, וזה לשונו: "צו את בני" ואמרת אלהם וגו'. צ"ב הכפילות, ועוד דרש"י בר"פ צו (ו' ב') מביא מר"ש, שכתוב "צו" במקום שיש חסרון כיס. וכאן צ"ב למה כתוב צו, דהא אין חסרון כיס בדבר. והעירו **דלפרש"י שזה נ"מ לענין מצוות התלויות בארץ, י"ל דהיינו חסרון כיס שיש כאן**". עכ"ל.

ועפי"ז יתכן שזה ביאור דברי רש"י כאן, דביאור הלשון "צו" שיש בו חסרון כיס - הוא מצד הנפק"מ לענין תרו"מ.

ומ"מ בודאי שרש"י מסכים שפשטיה דקרא מדבר לענין כיבוש, כמפורש בתורה.

והעכו"ם חושקים את ארץ ישראל, כיון דכשיש קדושה, לעומת זה יש כח טומאה.

("אילת השחר" בראשית טו, יח).[2]

◈◈◈

טעם הבאת ביכורים – לשבח ארץ ישראל

ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך. (דברים כו, ב).

פרש"י "מראשית - ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין בבכורים אלא שבעת המינין בלבד. נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן (לעיל ח, ח) ארץ חטה ושעורה וגו', מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, **אף כאן שבח ארץ ישראל שהן שבעה מינין**.

כְּמַלְאָךְ הַנִּצָּב עַל רֹאשׁ דֶּרֶךְ - מַרְאֵה כֹּהֵן

לשון רש"י: **"שבח" א"י,** שהם ז' מינים, ולא כתב: אף כאן ז' מינים. **משמע שלמד שזהו הטעם שמביאים ביכורים מאלו המינים** - [כדי לשבח את ארץ ישראל]"[3].

◈◈◈

קדושת ארץ ישראל – אינה תלויה במתן תורה

ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אותה לאברם אשה לו לאשה. (בראשית טז, ג)

פירש"י דילפינן שאין ישיבת חו"ל עולה מן המנין. ומשמע **דהי' חשיבות לא"י גם לפני מתן תורה, ולפני שבנ"י נכנסו לשם**[4].

◈◈◈

גם מקומות אחרים ששורה בהם השכינה – אינם בדרגת ירושלים

לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן. (דברים לג, יב).

פירש"י: "כל היום. לעולם, משנבחרה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר".

והנה בראש השנה (לא, א) איתא: 'עשר גליות גלתה שכינה', וא"כ השכינה שרתה במקום אחר גם לאחר שנבחרה ירושלים.

וי"ל **לפי שלא שרתה שם שכינה כמדרגת השראת השכינה ששרתה בירושלים**.

---

[2] עיין גליון 39 "מדברי רבותינו – הגר"י אדלשטיין" – בד"ה "הקב"ה שומר עלינו מרצונם של הגויים לשלוט בא"י".

[3] עיין מש"כ בגליון 4 "מעניני הפרשה" שההודאה במקרא ביכורים היא על הארץ.

ובשם האריז"ל הובא על הפסוק 'והימים ימי בכורי ענבים' - **שמצוות בכורים מהווה תיקון לחטא המרגלים, הללו המאיסו את הארץ, ואילו מצוות בכורים ניתנה משום חיבת הארץ, ועל כן היא נוהגת רק בשבעה מיני הפירות שבהם נשתבחה ארץ ישראל**.

ועפי"ז ביאר הגאון רבי מנחם זמבה צוק"ל את המשנה "אדם יורד בתוך שדהו, ורואה **תאנה** שבכרה, **אשכול** שבכר, **רמון** שבכר, קשרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים" (בכורים פ"ג מ"א) - ומוזכרים כאן רק שלושה משבעת המינים, והם: **אשכול תאנה ורימון, אשר הביאו אותם מרגלים מארץ ישראל**. כמו שנאמר (במדבר יג, כג) "ויבואו עד נחל אשכל ויכרתו משם זמורה **ואשכול ענבים** אחד ... ומן **הרמונים** ומן **התאנים**"." (הובא בספר "מעינה של תורה" שם).

[4] וכ"כ מוה"ר שלמה אלקבץ זיע"א בעל ה"לכה דודי":

"ברית הלוי" (דף מא, א - ב"תשובה מהמחבר למהאר"י קארו בפי' מאמר א' מהזוהר", ושם בד"ה היסוד השלישי):

"היסוד השלישי - רבים חשבו כי מעלת ארץ ישראל הלא היא בהיות עם בני ישראל בתוכה, ושתעדר מעלתה בהעדרם. ונמשך זה להם **למה שחשבו כי ענינה אינו אלא רק מפני שמירת בני ישראל המצוות בה**, לא שתהיה שמירת המצוות בתוכה נמשכת למעלתה. **וזה טעות בידם**. אבל דע, **כי שלימות ארץ ישראל הוא בעצמותה ממש**, כי היא היתה הנקודה הראשונה בבריאה... **וכעניין אבן השתיה**.

וכן ביאר החבר (רבי יהודה הלוי) לכוזר (מאמר שני סעיף כג) משלמות הארץ, **עד שנשתוקקו אליה האבות בעת היותה מלאה גלולים, וזו הוראה רבה כי שלמותה בעצמותה**... והארץ קדושתה בעצמותה, איננה כשאר הארצות אבל דבר אלוקי יש בה". עכ"ל.

וכ"כ בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רל"ד): "..**שירושלים הוא שער השמים מימות עולם אפי' כשהי' היבוסי יושב ירושלים והכנעני והפריזי אז בארץ, ולא זזה ולא תזוז שכינה מכותל מערבי אפילו בחורבנה**.

..היוצא מדברינו דעכ"פ לכ"ע **קדושת שניהם [ארץ ישראל וירושלים] קדושת עולמים מימות עולם עד סוף כל ימות עולם, לא נשתנה ולא ישתנה**.." וגם הרמב"ם דלא מנה למצות עשה שיבת א"י כמו שחשב הרמב"ן במניין המצות, **מ"מ מודה ביתר שאת בקדושה בזמן הזה.. כי לא נפחתה קדושתה ולא תלי' כלל בקיום מצות אלא הארץ עצמה קדושה**. עכ"ל החתם סופר.

וכ"כ רמ"ד וואלי (במדבר עמ' קיח): "..**שיש השראתו של אריך אנפין (כתר) דאיהו רזא ד"אין" - על זאת הארץ, אפילו כשיושבין בה החצונים** (הכנענים שישבו בתחילה בארץ ישראל) שאינם ראויים לה כלל ועיקר, **כל שכן בהכנס בה בית ישראל**... וזהו שכתוב: "היש בה עץ אם אין". שכבר פירש בספר הזהר, היש בה.. השראתו של אריך אנפין (כתר) שנקרא "אין".. כי בודאי אותה ההשראה העליונה היא החביבה והנחמדת מכל ההשראות".

תמצית הענינים [מעניני הפרשה]

קושיא:

כתוב "וְזָרְעוֹ יִהְיֶה **מְלֹא** הַגּוֹיִם" – מלשון **מילה והכרתה.**

ומאידך אונקלוס תרגם "וּבְנוֹהִי יְהוֹן **שָׁלְטִין** בְּעַמְמָא" – ומשמע, **שיהיו קיימים ומשועבדים** לישראל.

הקדמה א:

הנה ביצה"ר יש שני חלקים: * א. "גאוה ומרידה" שלא ליכנע לקדושה. * ב. תכונת היצה"ר – כגון "תאוה".

ובזה היה חילוק בין האבות הקדושים - באופן המלחמה ביצה"ר:

אברהם אבינו מידת החסד – קיים את שני החלקים ושיעבדם לאהבת ה'.

יצחק מידת הדין – דן והרג את שני החלקים שביצה"ר לחלוטין.

יעקב ודוד, מיזוג החסד והדין – הרגו ה"גאוה" שביצה"ר * ואז הם שעבדו את ה"תאוה" שביצה"ר לאהבת ה'.

הקדמה ב:

ארץ ישראל - מקבילה ליעקב ודוד. **והאומות** - מקבילים ליצה"ר.

ומימילא: **א"י** נלחמת באומות – כמו **שיעקב ודוד** נלחמו ביצה"ר.

שבתחילה **"וַיִּבָּדֵל אֲ-לֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ"** – שמגרשים האומות מא"י * כדי שלא יינקו מאורה * ואז: **"וְרַבַּת בָּנִים אֶמְלָלָה"** – שהם נחלשים ונכנעים.

ואח"כ **"יוֹם אֶחָד - שֶׁהֵם מִשְׁתַּתְּפִים כְּאֶחָד"** * שהם **מתקרבים** ומשתעבדים לקדושה * וכמ"ש **"וּבָנוּ בָנֵי נֵכָר חֹמֹתַיִךְ וּמַלְכֵיהֶם יְשָׁרְתוּנָךְ"**.

תשובה לקושיא שהובאה בתחילה:

ומעתה מתיישבת הקושיא שהקשינו בתחילה:

שמש"כ **"וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא הַגּוֹיִם"** – הוא מלשון **"וְרַבַּת בָּנִים אֶמְלָלָה"** – שנחלשים ונכנעים.

ומאידך אונקלוס תירגם **"וּבְנוֹהִי יְהוֹן שָׁלְטִין בְּעַמְמָא"** * כי **התכלית** של החלשתם – הוא שיכנעו **וישתעבדו** אל הקדושה

נחלת ה'

נחלת ה' גליון 49 – שבט תשע"ח

וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ

וָאָבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ וְטוּבָהּ (ירמיהו ב, ז)

מעניינא דיומא
פרק א: "ושבענו מטובה" - של ארץ ישראל
פרק ב: דבקות נפשית בארץ ישראל
פרק ג: "תכלית דביקות ישראל בארץ ישראל - שהקב"ה יתדבק בה ויתגדל כבודו

נחלת ה'

דבר העורך
חיבור הנשמה והגוף ע"י פירות ארץ ישראל
מדברי רבותינו
מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 49 שבט תשע"ח

מעניינא דיומא

ט"ו בשבט

עונג פירות א"י – מדבק בשכינה, ומביא לגילוי היחוד

פרק א – "ושבענו מטובה" – של ארץ ישראל

מתוך כל ה"ארבעה ראשי שנים" שנמנו בתחילת מסכת ראש השנה, איננו מציינים אלא את אחד בתשרי - "יוֹם תְּחִלַּת מַעֲשֶׂיךָ", **ואת ט"ו בשבט - ראש השנה לאילנות.**
והדבר מלמדנו על **גודל החשיבות של "פירות ארץ ישראל".** ונבא לעיין בענין זה:

◈

אנשי כנסת הגדולה תיקנו לנו בברכה תשיעית מתפילת שמונה עשרה: "בָּרֵךְ עָלֵינוּ ה' אֱ-לֹהֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת... וְתֵן טַל וּמָטָר לִבְרָכָה עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, **וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבָהּ**...
וכתב בסידור "אוצר התפילות" (דף קסו, ב) בפירוש "עיון תפילה":
"הגר"א בשו"ע או"ח סוף סי' רמ"א כתב: "בברכת השנים – 'ושבענו **מטובה'**, וקאי על **ארץ ישראל**, ולא מטובך" (עכ"ל הגר"א).
ונראה שכן העיקר, שהרי כן אנו אומרים בברכה מעין שלש: "..ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה **ולשבוע מטובה**" (ברכות מד, א) - דהיינו **מטוב ארץ ישראל**, וכמו כן כאן **מטובה של האדמה הנזכרת** – "ותן ברכה על פני האדמה" - שהיא **אדמת א"י**.
[א.ה. עיין מגילה יז, ב: "ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר **ברכת השנים**, דכתיב (יחזקאל לו, ח) 'וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא".
ומבואר ש"**האדמה**" המוזכרת בברכת השנים – היא "**הָרֵי יִשְׂרָאֵל**"].
ובקיצור מן הברכה הזאת בתפילת הביננו: "וְדַשְּׁנֵנוּ בִּנְאוֹת **אַרְצֶךָ**" (ברכות כט, א). - התם בודאי קאי על **ארץ ישראל**".
[א.ה. וכן הוכיחו הג"ר יחזקאל אברמסקי ("חזון יחזקאל" תנ"ך ותפילה, עמוד שסג) והג"ר אהרן קוטלר זצ"ל ("משנת רבי אהרן" עה"ת, פרשת עקב, יא, יב. ד"ה ארץ אשר ה"א דורש אותה)].

◈

אכילת פירות א"י – אכילת מצוה

והנה קשה, שהרי שלמה המלך אמר: "רֵאשׁ וָעֹשֶׁר אַל תִּתֶּן לִי, הַטְרִיפֵנִי לֶחֶם חֻקִּי. **פֶּן אֶשְׂבַּע** וְכִחַשְׁתִּי וְאָמַרְתִּי מִי ה'.." (משלי ל, ח). וכאן אנשי כנסת הגדולה עושים כזה עסק גדול **משביעה והתדשנות מטוב פירותיה של ארץ ישראל**, ומתקנים להתפלל "**וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבָהּ**" - "**וְדַשְּׁנֵנוּ** בִּנְאוֹת אַרְצֶךָ".
מכאן אנו רואים **שאכילת "פירות ארץ ישראל" היא "אכילת מצוה"**- שישבעו ויתענגו מטובה, **כמו "עונג שבת"** ["א"י היא בחינת שבת ממש" (רמ"ד וואלי ירמיהו עמ' תז; ורא"ה גליון 42 "מעניני הפרשה")].
וכמש"כ החתם סופר (סוף מסכת חולין): "ארץ זבת' חלב' ודבש' – סופי תיבות אותיות "שבת", **כי בכל מאכליה קדושה כמו סעודת שבת**" (רא"ה מסגרת)].
ואכן ישנו פסוק מפורש שבו מבואר שמצוה **להתענג** על ארץ ישראל – וכמש"כ (ישעיהו סב, ה) "כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ" – ומבאר האלשיך הקדוש: "**יבעלוך** בניך. שיכוונו אל **ההנאה** הבאה להם ממך כי רבה היא, כמפורסם בדברי הנביאים וברז"ל". (וכן הוא עפ"י ביאור הגר"א. הושע ב, יח). כלומר: נאמרה כאן **מצוה על ההנאה** מא"י, הן **הנאה רוחנית** מזיו השכינה הבוקע דרך א"י, שהרי "הארץ הנבחרת איהי גופא דשכינתא ממש" (רמ"ד וואלי, בראשית, ח"ב, עמוד תכא). והן **הנאה גשמית** מהפירות שהארץ מוציאה.

◈◈◈

תכלית "כיבוש ארץ ישראל" – לקיים מצות עונג פירותיה

ויתירה מכך, בברכת מעין שלש אנחנו אומרים: "..וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ **וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ – [בכדי] לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ**".
ומשמע, שלא זו בלבד ש"אכילת פירות א"י" - היא "אכילת מצוה", אלא אף זו, **שהיא התכלית העיקרית שלמענה הקב"ה נתן לנו את ארץ ישראל.**
וכן מפורש בנביא (ירמיהו ב, ז): "**וָאָבִיא אֶתְכֶם** אֶל אֶרֶץ הַכַּרְמֶל – **[בכדי] לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ וְטוּבָהּ**".
וביאר המלבי"ם: "והיתה **תכלית ההבאה** שני דברים: א] **לאכול פריה לשבוע מטוב הגשמי**, ב] לאכול טובה, באשר היא ארץ מוכנת להשיג בה הטוב האמתי והאושר הנפשי".
וכן בנחמיה (ט, לו) "**וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתָּה** לַאֲבֹתֵינוּ – **[בכדי] לֶאֱכֹל אֶת פִּרְיָהּ וְאֶת טוּבָהּ**".
וכן מבואר בלשון החת"ס (סוף חידושי חולין מהדו"ק. הובא במסגרת): "..**וכי למגן** [= לחינם] **נתן לנו ארץ חמדה טובה? אלא שנאכל ונשבע מטובה!**".

◈

"וַיַּרְא אֶת הָאָרֶץ כִּי נָעֵמָה" – שעושה פירות
"וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבֹּל" – עול כיבוש ארץ ישראל

וכן רואים בברכה שבירך יעקב אבינו את יששכר (בראשית מט, טו. ותרגוס אונקלוס):
"וַיַּרְא מְנֻחָה כִּי טוֹב וְאֶת הָאָרֶץ כִּי נָעֵמָה" – וחזא חולקא ארי טב, **וית ארעא ארי מעבדא**

דבר העורך

הגר"א כותב (ספר יצירה פרק ה משנה י) שי"ב חושים ישנם באדם כנגד י"ב חדשי השנה, "שיחה בניסן - סיפור יציאת מצרים, והגדת לבנך וכל המרבה וכו' ... ראיה בסיון - וכל העם רואים", וכך מבאר הגר"א על כל חודש וחודש. על חודש שבט כותב הגר"א "**לעיטה בשבט. בו אכלתי יערי עם דבשי, שבו ר"ה לאילנות**". דהיינו שהפסוק (שיר השירים ה א) "באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים" - שמדבר על כל מיני אכילה ושתיה מתוך ידידות ואהבה - מדבר על החודש שבט, ובפרט ט"ו בשבט - שבו "ראש השנה לאילנות", שבו הקב"ה משפיע את דשן האילנות.
ונבאר קצת ענין זה בס"ד.

*

הגמרא בסנהדרין מספרת "אמר ליה ההוא אמגושא [מין ואפיקורס] לאמימר, מפלגך ולעילא - דהורמיז מפלגך לתתאי - דאהורמיז" [- חציו העליון של הגוף המיוחד לתורה ותפילה - שייך להקב"ה, וחציו התחתון שמשמש למאכלים - שייך לסט"א] והשיב לו אמימר "אם כן היכי שביק הורמיז להורמין לעבורי מיא בארעיה?".
ומבאר הגר"א (ב"פירוש על כמה אגדות", במאמר "הורמין בר ליליתא" - עמ' כה במהדורת הרב פלדמן):
"ענינו שנאמר 'והבדילה הפרכת לכם בין **הקדש** ובין קדש הקדשים' (שמות כו, לג). ואמרו בזוהר (בראשית לב, ב) שהוא חצר הכבד, שהוא מבדיל בין כלי הקול שהוא קודש קדשים, מיוחד לתורה ולתפילה - **ובין כלי המאכל שהמה ג"כ קודש..**".
וזה הוא מה שענה אמימר לאותו מין, לדבריך, כיצד נותן הפה שנמצא בחלק העליון של הגוף, המיוחד להקב"ה, לאכילה ושתיה לעבור דרכו, **"אלא שמע מינה שהכל קדש", גם האכילה והשתיה, כיון ששפע הקדושה של השי"ת יורד ונכנס לתוך הדברים החומריים.**

*

אמנם לאחר חטא אדם הראשון, **נתערבה הטומאה של הסט"א בכל דבר חומרי**, עד שהיא מוציאה את הקדושה ממנו.
אבל כל זה בסעודת הרשות, אבל בסעודת מצוה, כגון "סעודת שבת", או "סעודה לכבוד סיום מצוה" [וכן כשהאדם אוכל לשם שמים. עיין בבהגר"א להלן] - הסט"א מסתלקת מהאוכל, ואז הקדושה חוזרת ושורה באוכל, כעין "קודם חטא אדה"ר", וכמו שמבאר הרמח"ל (אוצרות רמח"ל, קהלת, עמ' רל): את הפסוק (קהלת ט, ז) "לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה הא-להים את מעשיך".
"ושמא תאמר איך אומר: "לך אכל **בשמחה**" וגו' [א.ה. שהשמחה מדבקת הנפש באותו הדבר], והלא אכילה ושתיה הם דברים חומריים וגופניים, והסט"א נהנית מהם, והיה לו לאדם להתרחק מהם ולא להתקרב בהם.
לזה מתרץ ואומר: "כִּי כְבָר רָצָה הָאֱ-לֹהִים" וגו', כאן מדבר שלמה **בסעודת מצוה** הנעשה לכבוד איזה מעשה טוב, לכבוד התורה או לכבוד מצוה אחרת [דרך משל כמו שאמרו במדרש: "במוצאי יוה"כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול"], שכיון שהקדושה נתרצתה וקבלה אותו המעשה - **היא סעודה מצד הקדושה, ולא יש יראה שהס"א תיהנה מאותו הסעודה**, וכמו שהיא סעודת שבת, כיון שהיא סעודת מצוה יש לו לאדם להרבות בה, ולא יש יראה מן הס"א. ולכך אומר "לך אכל **בשמחה**" וגו'. עיי"ש.

*

ואם אמור יאמר האיש, מה לי להתענג ב"סעודת מצוה" ב"**כלי המאכל שהמה ג"כ קודש**" - הרי לכאורה יותר טוב להתענג רק בתענוגים רוחניים ב"כלי הקול שהוא **קודש קדשים מיוחד לתורה ולתפילה**".
אמנם ביאור הדברים הוא על פי מה שמלמדים אותנו רבותינו, שעיקר תכלית הבריאה היא להשרות את השכינה בעולם הזה, ולהדבק בה כאן. וכמ"ש הגר"א (שיר השירים א, ג) "כי עיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, **ובודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה - כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע**".
וכמו בענין השכינה, כך הוא גם לגבי הנשמה בגוף, כמו שכותב הגר"א (תיקוני זוהר ס, א מדפי הגר"א. ד"ה "רוח ה' תניחהו") "...והכלל **שכל ענין השכינה בישראל - כן הוא הנשמה בגוף**". ולאידך גיסא: "כמו הנשמה בגוף - כן הוא השכינה בעולם". (שס נט, ב ד"ה בג"ד נשמתא).
ומבאר את הענין באריכות הרמח"ל בספרו דרך ה' (חלק א פרקים ב-ג), שהנשמה צריכה **לזכך ולהשלים את הגוף** מכח השלימות שלה, ועל ידי זה היא מתדמית לבוראה - שגם השי"ת משלים את זולתו מכח שלימותו, **וכיון שהיא מתדמית לבוראה - היא ראויה להידבק בו**, כי הדומה מתדבק בדומה. ואמנם לאחר חטא אדם הראשון, א"א לזכך את הגוף כראוי אלא לאחר תחיית המתים, אבל לאחר התחיה **יקבלו הנשמה, והגוף המזוכך על ידה, את שכרם ביחד.**

*

ואמנם בכדי לחבר את הנשמה והגוף [שעי"ז הנשמה יכולה לזכך אותו] ישנו תנאי

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.
ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.
*****להצלחת הרך הנימול אהרן יהודה ליב נ"ו בן הר"ר דוד שליט"א - יזכו הוריו שיחי' לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים*****

שיהיה להם מזון משותף, דהיינו מאכל גשמי, שגם **הגוף** ניזון מהחלק הגשמי שבו, וגם **הנשמה** ניזונת מהאור הרוחני שיורד אליו, וכמש"כ הגר"א בביאור כמה אגדות להגר"א (ממע כני לן ניתע. כמהוה"ל פלמן כעמוד עט):

"ואמרו כל מעשיך יהיו לשם שמים (מבות פ"ב מי"ב), אפילו בענייני הגשמיים... הענין כמ"ש הרשב"א באגדת לויתן (מי' הכעב"ח למבות ב"כ עה, ל), ושאר המפרשים, **כי אין הנשמה שלימה אלא אם כן באכילה ושתיה, שיתיישב הגוף**, וזהו סעודת לויתן לעתיד לבא (ב"ב עה, ל), וכן **כל הסעודות של מצוה**, כמ"ש על רופא כל בשר ומפליא לעשות - **שקושר רוחני בגשמי ב[אמצעות ה]מאכל, כי הגוף נהנה במאכל, והנשמה בכוונת האכילה לשמו**, כמ"ש בגלגולים.

ואין חיזוק לשום דבר אלא באכילה ושתיה, והנשמה גר בעולם הזה במידותיה, **על כן כל מעשיך יהיו לשם שמים, ואז תתישב הנשמה בעולם... וזה סוד לשם שמים, בשביל הנשמה, ואז חיבור לשמים [נשמה] וארץ [גוף]**, וזה סוד **הציע השמים [נשמה] על הר סיני [גוף]".**

ומעתה אנו מבינים היטב את הצורך שישנו באכילה כאשר היא נעשית לשם שמים, משום שחיבור הנשמה והגוף תלוי דווקא באכילה כזו.

וכדי לראות עד היכן הדברים מגיעים - נראה את דברי רמ"ד וואלי (ממולם עמ' רו):

"והנה כבר ידוע **כי כשעומד האדם בלא אכילה ושתיה** - הרכבתו מתפרדת וכוחותיו מסתלקים, והסתלקותן בסדר המדרגות: כי **בתחלה מסתלקת הנשמה שהיא העליונה**, ואחר כך **הרוח** הולך ומסתלק - אם יעמוד שלשה ימים בלא אכילה ושתיה, ולבסוף מסתלקת גם **הנפש** וימות האדם - אם יעמוד שבעה ימים שלמים בלא אכילה ושתיה".

ולכאורה מסברא היינו אומרים ליהפך, שבתחילה מסתלקת הנפש שהיא הכי קשורה לגשמיות, ואח"כ הרוח שהיא יותר רוחנית, ואח"כ הנשמה שהיא עוד יותר רוחנית, אך בדברי הרמ"ד וואלי אנו רואים שאין זה כך, אלא דווקא **הנשמה היא הראשונה** שמַתְנָה את ישיבתה בגוף - בכך שהיא תאכל **מזון משותף** עם הגוף.

*

בדברים אלו נוכל להבין טעם נוסף מדוע התורה מייחסת חשיבות לאכילת פירות ארץ ישראל [וכפי שנתבאר בהרוכה במאמר "מענינא דיומא"], משום שיש מצוה **לקשר את הרוחני בגשמי, ולחבר את הנשמה לגוף - ע"י "מזון משותף לגוף ולנשמה"**, וענין זה מתחזק עוד יותר באכילת פירות ארץ ישראל. כי מתוך כל עניני החומריות - דווקא "פירות ארץ ישראל" הם המתמזגים הכי חזק עם "אור השכינה", שזה כוחה הגדול של ארץ ישראל **לחבר ולמזג כראוי, את הקדושה העליונה של השכינה - בתוך החומריות של הארץ.** שהרי בארץ ישראל הגשמית - שורה השכינה. [ויעוי' בדברי הגר"א באדרת אליהו (לכליס מ' ו. – קף פז, מ' מלפי מל"מ): מה שמבאר שהתכלית של הבריאה **"להוריד שכינתו וכבודו של מעלה"** - מתקיימת דווקא בא"י, שהשכינה לא ירדה בקביעות עד שהגיעו לארץ ישראל].

וכמו בארץ - כך גם בפירותיה, מלבד ההשפעה הגשמית לגוף, יש בהם השפעה רוחנית לנשמה, ועל דרך מה שכתב הרמח"ל (לעת מבות סי' קכו) לגבי שני העצים - עץ החיים ועץ הדעת, שהם היו עצים עם פירות ממש [אלא שהיו פירות דקים ומזוככים], וכמו שיש בפירות שאנחנו מכירים סגולות לרפואות וכיוצא בזה, כך גם בעצים האלו "היה בפרים סגולה שחקק בם הבורא ית"ש **כי עץ החיים היה בפריו סגולה להכניס בלב הדיעה הנכונה והדביקות והאהבה אליו ית' והידיעה בדרכיו הקדושים**" (ויעו"ש עוד בכמיכות).

וגם בפירות א"י ישנה בחינה של "עץ החיים", שהרי ארץ ישראל היא מעין גן עדן, שבו היה נטוע עץ החיים, כמו שכתב השל"ה (שער המבות מות קומה) "וכשקלקל וגורש מגן עדן.. נתן להם ארץ הקדושה שהיא מקודשת **מעין קדושת גן עדן**, וכמש"כ ביחזקאל (כו, לה) הארץ הנשמה הלזו היתה כגן עדן", וממילא גם בהם ישנה סגולה להדבק בקב"ה.

ואכן מצאנו לגבי פירות א"י מצאנו ענין זה, שעל אכילת פירות מעשר שני אמרה התורה "למען תלמד ליראה את ה'", ואף בפירות של חולין, אע"פ שבוודאי אין זה באותה דרגה של מעשר שני, אבל גם בהם ישנה סגולה להביא יראת שמים [כמו שהובא בשם האריז"ל. ויעוי' במאמר מענינא דיומא במסגרת בדברי הגאון רבי זלמן סורוצקין].

וממילא **אין לך "מזון משותף לגוף ולנשמה" כפירות א"י**, שהנשמה ניזונת מ"אור השכינה" שממוזג כראוי בתוך הפרי, והגוף ניזון בחומריות הפרי.

*

ונסיים בדבריו של הגאון רבי יוסף ענגיל שמבאר שזה היה חטא המרגלים **שהתנגדו למעלת "הכנסת הקדושה לתוך החומריות"**:

בתרגום יונתן (במדבר יג, טז) מובא שכאשר ראה משה עונותיהו של יהושע, אמר לו י-ה יושיעך מעצת מרגלים. והדבר תמוה, מדוע מדת הענוה עלולה להביא לידי חטא המרגלים?

ומבאר רבי יוסף ענגיל ("מולות יוסף" ח"ב לדוש ד סעיף מח):

"דמרגלים רצו עבודה בצורה לבד [= ללא חומריות], כמו שהיה במדבר - **"לחם אבירים" לחם שמלאכי השרת ניזונין, לא בהכנסת החומריות לקדושה - עבודת א"י במאכל אנושי טוב הארץ.** והיו אומרים "ארץ אוכלת יושביה היא" - היינו דהארציות והחומריות הוא מסוכן שלא יהיה האדם נמשך אחריו, ויהיה אבוד חלילה, וטוב יותר עבודה ברוחניות.

וזהו "כד חמא משה עונותנותא דיהושע" - שמחשיב עצמו לאדם קטן המדריגה, **אולי ג"כ יחוש על עצמו שלא יהי' לו כח לגבור על החומריות, וע"כ יסכים ג"כ בסברת המרגלים, ע"כ "אמר לו י"ק יושיעך מעצת מרגלים** ודו"ק". (ועיי"ש בהמשך בסעיף נ).

ולכן הענוה צריכה להיות לכיוון ההפוך - להתבטל לרצון הקב"ה ועי"ז זוכים ל"ועונים יירשו ארץ" (תהלים לז, יא).

בברכת התורה, העורך

פיריון.

"וַיָּט שְׁכְמוֹ לִסְבֹּל" – **ויכבוש מחוזי עממיא וישיצי ית דיריהון.** [ובבראשית רבה (מא, יב) "**ויט שכמו לסבול, עולה של ארץ ישראל**"].

ומשמע, **שמשום** שראה שהארץ עושה פירות טובים – **לכן** נטה שכמו לסבול עול כיבוש ארץ ישראל. ולכאורה קשה, הרי "כיבוש ארץ ישראל" היא **מצוה מדאורייתא**, ולמה הכתוב משבחו שעשה "שלא לשמה" - **בשביל עונג הפירות**?

אלא מבואר כאן שזה עצמו **חלק מה"לשמה"** של מצוות כיבוש הארץ – לכוין **שכובשים אותה למען עונג פירותיה.** שהרי זו כוונת קוב"ה בנתינת הארץ וכנ"ל.

וצריך להבין, **איך מתבאר ענין זה, שארץ ישראל שהיא פסגת הקדושה – היא אמצעי בשביל אכילת פירות?**

◈◈◈

פרק ב – דבקות נפשית בארץ ישראל

אמנם ביאור הדבר כדלהלן:

הנה, מצוות כיבוש ארץ ישראל, אין עיקרה ותכליתה רק מעשה הכיבוש לכשעצמו, אלא עיקרה ותכליתה היא **מצוה שבלב** - לדבוק "דבקות נפשית" בארץ ישראל, שהרי בארץ ישראל נאמר (כמדבר לו, ז): "כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו **יִדְבָּקוּ** בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ולהלן בפסוק ט: "כִּי אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ **יִדְבָּקוּ** מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". ["**ידבקו - זו מצות עשה**" (פסיקתא זוטרתי)].

ובגמרא (כתב מבת קיג, מ) קישרו את הלשון **דבקות** שבכאן – למש"כ (בראשית ג, כד) "**וְדָבַק** בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" (עיי"ש בפירוש הרשב"ם: "**יִדְבָּקוּ**. אין לשון **דבק** אלא בין איש לאשה, כדכתיב **וְדָבַק** בְּאִשְׁתּוֹ..."). והיינו **"דבקות נפשית"**, וכמו שאמרו (יבמות סב, ב): "האוהב את אשתו כגופו".

וכמש"כ רמ"ד וואלי (לבריס, מקנה תורה, עמוד קפ"ו) **לענין הקשר של משה רבינו עם ארץ ישראל:**

"כי היא חלקו בחיים... **בסוד "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד".**

וכן כתב הגאון רבי אהרן כהן צוזק"ל, ראש ישיבת חברון ("פיס מהכן" במדבר יל, קף מו, ב): עה"פ (במדבר יל, לג) 'וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רֹעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנָשְׂאוּ אֶת **זְנוּתֵיכֶם** עַד תֹּם פִּגְרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר':

"והדגיש הכתוב כאן בלשון זנונים, **דמה שמאסו בארץ חמדה נקרא בשם זנות, דקשר עם ישראל בארץ - הוא כעין קשר שבין איש לאשתו**, כמו שנראה מלשון הכתוב (ישעיהו נד,ה) "**כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ**" ובמתרגם שם בת"י 'כמא דמתיתיב גבר עם עלמא יתותבון בך בניך'". (ולמה הסלמת לכליו בגליון 32 "מעניני הפרשה". – וע"ע ב"מעניני הפרשה" גליו' 12; 37. וב"לכל העומד" גליו' 3; 22; 24).

◈

אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים

והנה הפסוק אומר בשיר השירים (ז, ז): "מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ **אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים**" – **כלומר, שהאהבה והקשר** נוצרים ע"י **התענוגים**.

וכמו שמצאנו בענין הדביקות בשכינה, שהדרך להגיע אליה – היא ע"י **העונג** על השכינה, וכמש"כ "אָז **תִּתְעַנַּג עַל ה'**" (ישעיהו נח, יד) - "**וְהִתְעַנַּג עַל ה'**" (תהלים לז, ד) - "כִּי אָז **עַל שַׁדַּי תִּתְעַנָּג**" (איוב כב, כו) - "שהאדם לא נברא אלא **להתענג על ה'** ולהנות מזיו שכינתו". (מסילת ישרים פ"ו).

וזה כלול בדברי הכתוב (לבריס כח, מז) "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ **בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב** מֵרֹב כֹּל". ומשמע **שהפגם הכי גדול** בביטול המצוות – הוא **ביטול השמחה** שבהם.

והטעם לכך הוא, משום ש**מצוה**" פירושו "**צוות**" וחיבור ודבקות, והדבקות נוצרת בעיקר ע"י **השמחה והתענוג**. ולכן עיקר ה"מצוה – דבקות" – הוא השמחה ב"מצוה – צוות וחיבור עם השי"ת" - "**נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ**" (שיר השירים ו, ז).

[ועפי"ז יש מפרשים את המשנה (מבות ו, ב): "**ששכר מצוה - מצוה**". כלומר, "שכר המצוה" שזהו השמחה במצוה - היא עצמה "מצוה". ולהנ"ל **השמחה** במצוה - היא **עיקר ה"מצוה – צוות** ודבקות בהשי"ת". (**עיין** "כן יהוילע" סוטה יל, מ)].

◈

הדבקות בארץ ישראל – ע"י שמתענגים עליה

וממילא, גם **הדבקות בארץ ישראל הגשמית** –שהיא התנאי לדבקות בשכינה – היא ע"י **שמתענגים על פירותיה,** וכמש"כ "וַנַּעֲנֵנוּ **יֵרְשׁוּ** אָרֶץ, **וְהִתְעַנְּגוּ** עַל רֹב שָׁלוֹם" (תהלים לז, יא), ויש לבאר את הפסוק שהוא בא לומר, כיצד הענוים "**יירשו ויתחברו ויתדבקו** לָאָרֶץ"? – על ידי "**וְהִתְעַנְּגוּ** עַל רֹב שָׁלוֹם", שיתענגו על רוב שלומה וטובתה של ארץ ישראל. [עיין רמ"ד וואלי שם, ש"וְהִתְעַנְּגוּ עַל **רֹב שָׁלוֹם**", הוא ריבוי ההשפעות הטובות, הנמשכות מאור קוב"ה ששמו "שלום" – **אל תוך הארץ**; ועיין בזוה"ק בחוקותי (קטו, ב) עה"פ "**וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ**" (ויקרא כו, ו)].

ומעתה מבואר מה שנתבאר לעיל, **שתכלית** כיבוש ארץ ישראל – "**לאכול מפריה ולשבוע מטובה**". כי תכלית "כיבוש ארץ ישראל" הוא **להידבק בה ובנשמתה השכינה** - ע"י תענוגיה.[1]

---

[1] הרחבת נוספת בדברים:

"אֲהֻבַי אֵישִׁי" – ע"י "כִּי יָלַדְתִּי לוֹ"

כפי שנתבאר לעיל **הדבקות** בארץ ישראל - הוא כעין קיום מצוות **"וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ"**, כי ארץ ישראל בבחינת **"אשת איש"** של עם ישראל, וכמש"כ **"כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ"**.

והנה במצות **"וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ"** – מצאנו שמקיימים את זה **ע"י הבנים**, וכמו שמסיים הכתוב "וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד", שזה ע"י הבנים הנולדים מהם (עיי"ש בפיסק"י).

וכן מצאנו אצל לאה שמה שהיא ילדה ליעקב את השבטים – גרם לקשר בין יעקב ללאה, וכמש"כ (בראשית כט לג) "וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה ה' בְּעָנְיִי **כִּי עַתָּה יֶאֱהָבֵנִי אִישִׁי [ע"י שילדתי לו בן].**

(לה) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר **כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי [מבעלי, ועכשיו יאהבני ע"י הבן]** וַיִּתֶּן לִי גַּם אֶת זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:

(לה) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עַתָּה **הַפָּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים** עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ לֵוִי".

◈

"יָלֶד שַׁעֲשֻׁעִים" – גורם ליחוד קוב"ה ושכינתיה

ובמקביל לכך גם **לידת עם ישראל** גורמת **קשר ודבקות בין אביהם קוב"ה ואמם השכינה**, וכמו שמבואר בכמה מקומות בחז"ל שעם ישראל, שנקראים "בְּנֵי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל" (שמות ד, כב), גורמים שעשוע לאביהם שבשמים, וכמש"כ (ירמיהו לא, יט) "הֲבֵן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד שַׁעֲשֻׁעִים", ואז השכינה אומרת להקב"ה "**תראה באיזה בן באתי לפניך**" (זוה"ק ויקרא יג, מ), ועי"ז **הקב"ה משתעשע בשכינה** - משום שהוא זוכר שהיא זו שגרמה לו השעשוע ע"י שילדה את ישראל, וזה גורם **שקוב"ה יתדבק בשכינתו, בבחינת "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ"** (עיין ב"מיקוניס מלסיס" לסמכמ"ל מיקון נד בסופו).

וזה מבואר עפ"י היסוד שנתבאר לעיל, שהתענוג והשעשוע גורם חיבור ודבקות.

◈

המשך ההערה בעמוד הבא

◈◈◈

פרק ג – תכלית דבקות ישראל בא"י – שהקב"ה יתדבק בה ויתגדל כבודו

ואמנם למרות שהעונג והדבקות בא"י היא **תכלית המצוות** (עיין גליונות 36 – 40) – עדיין היא **אמצעי** לתכלית יותר גבוהה. וכפי השלבים הבאים:

א. <u>דרך הדבקות בארץ ישראל – דבקים בנשמתה השכינה:</u>

התכלית של "הדבקות הנפשית" בארץ ישראל – היא "**וּבוֹ תִּדְבָּק**" (לכאורה ט, כב; ל, כ), "**דָּבְקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ**" (תהלים סג, ט). – דהיינו **הדביקות בשכינה**, שהרי "הארץ הנבחרת איהי **גופא דשכינתא** ממש" (רמ"ק וועלי כרמים ח"ב, עמ' תכח), וכשדבקים **בגוף** – שהוא ארץ ישראל הגשמית, ממילא דבקים **בנשמתה** – שהיא השכינה.

וכמש"כ (ירמיהו לב, מא) "וְשָׂשְׂתִי עֲלֵיהֶם לְהֵטִיב אוֹתָם **וּנְטַעְתִּים בָּאָרֶץ הַזֹּאת בֶּאֱמֶת בְּכָל לִבִּי וּבְכָל נַפְשִׁי**". ואמרו (תוספתא עבודה זרה ה, ה): "כל זמן שהן עליה - כאילו **נטועין הן לפני באמת בכל לבי ובכל נפשי**".

כלומר, הדבקות **בארץ ישראל** – נחשבת דבקות **בלבו ונפשו של השי"ת** כביכול, דהיינו **השכינה הקדושה.**

ואמר המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל (מו"ר יחזקאל ח"ו, ירמיה ומוסר, עמ' פג): "**וכפי שחובתנו להתחבר עם הקב"ה - כן מצווים להתקשר עם ארץ ישראל**". כלומר, שהמצוה להתדבק בשכינה – מחייבת להתדבק בארץ ישראל גוף השכינה.

ובספר הקדמון "טהרת הקדש" (בהסכמת הגר"י יעקב כ"ץ בעל שו"ת "שב יעקב"), הביא תפילה, ובתוכה:

"שׁוֹנְאֵי **קְדוּשָׁתְךָ** וְשׂוֹנְאֵי **צִיּוֹן** - **יַחַד** תְּכַלֵּם". [שונאי ה' ושונאי ציון – חד הם].

ב. <u>ע"י שישראל דבקים בארץ ישראל ונשמתה השכינה – גם הקב"ה דבק בה:</u>

וכמש"כ (ישעיהו סב, ה) "כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ" - ועי"ז "וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱ-לֹהָיִךְ".

ואמרו (זוה"ק ויקרא, טו, ב): "נְשָׁבַע הקב"ה שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּירוּשָׁלַם דִּלְעֵילָּא [= השכינה] - עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם דִּלְתַתָּא".

והטעם: משום שעם ישראל שלמטה - מייצגים את קוב"ה, וממילא דבקות **ישראל** בא"י – מעוררת דבקות **קוב"ה** בא"י. (זוה"ק תרומה סג, ב).

ג. <u>ע"י שהקב"ה דבק בארץ ישראל – הוא בונה ומשלים אותה:</u>

וכמש"כ (יחזקאל לו, י) "וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל" - שהקב"ה ידביק בהרי ישראל את "**אור קוב"ה**" השורה על עם ישראל, ועי"ז "וְנִשְׁבּוּ הֶעָרִים וְהֶחָרְבוֹת **תִּבָּנֶינָה**". (רמ"ק וועלי שם).

ד. <u>ע"י שארץ ישראל – בנויה ומושלמת יותר מארצות הסט"א – מתגדל כבוד ה' ומתייחד שמו מעל הסט"א:</u>

וכמש"כ (ויקרא טו, יט) '**כִּי שִׁמְךָ נִקְרָא עַל עִירְךָ - וְעַל עַמֶּךָ**', שכבוד ויחוד ה' - הוא ע"י כבוד ויחוד **ארצו** ישראל, **ועמו** ישראל ("מלחמת מלכים" להגר"ח, דברים ח, ו).

משל **לילד** שמתגדל על בני גילו בבגדיו המפוארים – שבזה **אביו** מתגדל על כל **האבות** בכבוד עשירותו. (רמ"ק וועלי כרמים, ח"ב, עמוד מז; ועוי"ש בעמוד תנח; ובדברים, מקנה למלך, עמוד תלז).

◈

וזהו שאמרו (שמות רבה לב, ב): "..אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְמַהֶרֶת לְבַשֵּׁל פֵּרוֹתֶיהָ יוֹתֵר מִכָּל הָאֲרָצוֹת, **וְכָל כָּךְ לָמָּה,** אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל **כְּדֵי שֶׁיִּהְא שְׁמִי מְיֻחָד עֲלֵיכֶם**" - שתכלית הפרחת ורוממות ארץ ישראל – היא להביא לגילוי יחוד ה' וריבוי כבוד שמים (ועוד נתבאר במקום הנ"ל אות 41; 44, במעוני הפלאה"ק, ובקונטרס המלוכים).

תמצית "מענינא דיומא"

פרק א: חז"ל תיקנו להתפלל "**וְשַׂבְּעֵנוּ** מִטּוּבָהּ" [של פירות א"י. (הגר"ח)] * "**וְדַשְּׁנֵנוּ** בִּנְאוֹת אַרְצֶךָ". ושקוה, מהכתוב (מלאכי ג, ז) "**פְּנוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה** אֲמַר ה'.." * תשובה: אכילת ועונג פירות א"י היא **אכילת מצוה** כסעודת שבת * וכמש"כ (ישעיהו סב, ה) "כִּי **יִבְעַל** בָּחוּר בְּתוּלָה **יִבְעָלוּךְ** בָּנָיִךְ" – "שיכוונו אל **ההנאה** הבאה להם ממך" (מלשון: הגר"ח).

ולא זו בלבד, אלא גם זו: שאכילת ועונג פירות א"י - היא **תכלית הביאה לארץ ישראל** * וכמש"כ (ירמיהו ג,ו) "וְאָבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכַּרְמֶל – **[בכדי]** לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ וְטוּבָהּ" * וביאר המלבי"ם: שזו היתה **תכלית ההבאה** * [וראה עוד הוכחות בגוף המאמר].

◈

פרק ב: הטעם לכך שמצוה ותכלית להתענג על פירות א"י

* **<u>יש מצוה להידבק בדבקות נפשית בארץ ישראל:</u>**

וכמש"כ (במדבר לו, ז) "כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו **יִדְבָּקוּ** בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" * וכמו שהוא במצות "**וּבוֹ תִּדְבָּק**" - "**וְדָבַק** בְּאִשְׁתּוֹ" - שהוא **"דבקות נפשית"** * וכמו שאמרו (יבמות סב, ב): "האוהב את אשתו כגופו".

* **<u>הדרך להידבק בשכינה וגופה ארץ ישראל – ע"י שמתענגים עליה:</u>**

וכמש"כ (שיר השירים ז, ז): "אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים" * שהאהבה והדבקות באים ע"י התענוגים.

◈

וכמו שלאה אמרה (בראשית כט, לב–לה) "**עַתָּה יְאֶהָבֵנִי אִישִׁי... כִּי יָלַדְתִּי לוֹ..**" * וכן הקב"ה אוהב **ומתדבק** בשכינה – משום **שילדה לו את עם ישראל "יֶלֶד שַׁעֲשָׁעִים"** * ואז הוא מתדבק בשכינה - "אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים" שגרמה לו.

וכמו"כ, כשישראל נוטעים אילנות בא"י – הרי **ישראל** כהבעל, **וא"י** כהאשה, **ופירות א"י** כוולדותיהם * וכאשר מתקיים "**וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ**" * וישראל זוכרים שא"י גרמה להם התענוגים * הם מתדבקים בה בדבקות נפשית - "**וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ**"

המשך מעמוד הקודם

עם ישראל וארץ ישראל – כבעל ואשה –
פירות א"י – כוולדותיהם

וממילא, במקביל לכל זה – הוא ג"כ לענין **הדבקות של עם ישראל בארץ ישראל**, שהוא ג"כ בבחינת "**וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ**" וכנ"ל, שזה נעשה ע"י שארץ ישראל יולדת לעם ישראל בנים, והיינו **שעם ישראל נוטעים אילנות בארץ ישראל** [ובמקביל לכך ג"כ, הם זורעים בה את מעשי מצוותיהם. (הגר"ח שם"ש ח, ג)]. **וכתוצאה מכך היא יולדת להם את פירותיה.**

ואח"כ כשעם ישראל משתעשעים ב"פירות ארץ ישראל", בדרגת "**וְדַשְּׁנֵנוּ** בִּנְאוֹת **אַרְצֶךָ**", וארץ ישראל אומרת להם "**תראה באיזה בן באתי לפניך**", וגם הם מזכירים לעצמם שארץ ישראל היא זו שגרמה להם התענוג, וכפי שמדגישים בברכה "**המוציא לחם מן הארץ**" - "**שקאי על ארץ ישראל**.. שארץ ישראל נקראת ארץ סתם" (הגר"ח בעונות תלמיו ו, ח; ממכי נועם בראשית לה, ח) – עי"ז עם ישראל מוסיפים אהבה על אהבתה ודבקות על דבקותה, בבחינת "**עַתָּה יְאֶהָבֵנִי אִישִׁי... הַפַּעַם יִלֶּוֶה אִישִׁי אֵלַי - כִּי יָלַדְתִּי לוֹ "פירות ארץ ישראל".**

ואז הם מקיימים כראוי את המצוה "כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו **יִדְבָּקוּ** בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - **דבקות נפשית.**

הב"ח

באכילת פירות א"י - ניזונים מקדושת השכינה

"קדושת הארץ.. נשפעת גם בפירותיה - שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ.. ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו '**ונאכל מפריה ונשבע מטובה**' - **כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה**". (ב"ח או"ח סימן רמז).

ה"מור וקציעה"

פירות א"י – מוסיפים גבורה וחכמה

"ואף על גב דאמרינן (סוטה יב, ב) וכי משה לאכול מפריה ולשבוע מטובה היה צריך, אנו ודאי צריכין להם, **כי פירות א"י מוסיפים כח וחכמה, כמ"ש** (ב"ב קמח, ב) **באוירא דמחכים.**

ולא על חנם האריך התלמוד (כתובות מד, ב) להזכיר אכילה מופלגת דר' יוחנן ותלמידיו כי אכלי פירות גינוסר, שנראית באמת גזמא. אבל ח"ו שכוונו לספר בגנותם, אלא **בשבחם ובשבח ארץ ישראל נתכוונו. ולהודיענו שפירותיה נותנים חיים לעם עליה, ומוסיפים כח וגבורת ההשכלה, לפיכך היו מרבים לאכול מהם**". (שם).

ה"חתם סופר"

אכילת פירות א"י – כסעודת שבת – ומדבקת בשכינה

"כִּי אֲבִיאֵנוּ אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָשְׂבַּעְתִּי לַאֲבֹתָיו זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנָאֲצוּנִי וְהֵפֵר אֶת בְּרִיתִי" (לכאורה לא, כ).

ומקשה החתם סופר (סוף תימוץ מולין מהגר"ק): "איך יארע ע"י שאכל ושבע ודשן שיפנה אל אל' אחרים, **וכי למגן [= לחינם] נתן לנו ארץ חמדה טובה? אלא שנאכל ונשבע מטובה!** וקרא כתיב (ירמיהו כב, טו): "אָבִיךָ הֲלוֹא אָכַל וְשָׁתָה [וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה] אָז טוֹב לוֹ".

וממשיך החת"ס ומחזק את קושייתו:

"והנה שבח א"י זבת חלב ודבש, אם שהוא כפשוטו בלי ספק, מ"מ זה התואר מורה עוד **קדושת הארץ ופירותיו - כי הם מולידים קדושה בנפש האוכל אותם, ומוסיף אהבה ודבקות בה',** כי התורה הברורה בלי סיג ופסולת נקרא דבש וחלב תחת לשונך... כן פירות א"י, ולרמז לדבר: **זבת' חלב' ודבש' – סופי תיבות אותיות "שבת", כי בכל מאכליה קדושה כמו סעודת שבת.** ע"ד שאמרו על הלל כל ימיו אכל לכבוד שבת".

ולכן החת"ס מפרש כך את הכתוב:

"כִּי אֲבִיאֵנוּ אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָשְׂבַּעְתִּי לַאֲבֹתָיו זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ" - **והיו יכולים ליהנות מהמותר הגמור שאין בו סיג [= דהיינו פירות ארץ ישראל שאין בהם אלא קדושה, ולא מעורב בהם טומאה** (עיין לכל העולה)], והם יניחו זה - "וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן" ליקח יפת תואר [א.ה. כאן החת"ס רומז לענין נוסף: ש"**וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ**" בבת ישראל טהורה - הוא ג"כ בבחינת "**אכילת פירות ארץ ישראל**" (וכפי שנתבאר בפנים ד' לתיד גימ' שהדיוקים במרן יצחק – היו בכחינת "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ"), וממילא לקיחת "יפת תואר" - הוא כמו אכילת בשר במקום פירות א"י], ולאכול מאכלים כאלו בשר תמותות שחוטות... [ו]עי"ז יגרה היצה"ר, עד שלבסוף "וַעֲבָדוּם וְנָאֲצוּנִי וְהֵפֵר אֶת בְּרִיתִי" - כי מי שעושה כן בלא צורך נכשל בו..". עכ"ל.

ה"בן איש חי"

מצוה לטרוח עבור אכילת פירות ארץ ישראל

שאלה: אנכי העבד זיכני השי"ת וקבעתי דירתי בארץ הקדושה תוב"ב צפת תוב"ב, והנה רחוק מן העיר באיזה שעות **יש מקום אחד אשר גם הוא מארץ ישראל, שיש בו פרדסים ונמצאים שם פירות חשובים טובים ומתוקים ומשובחים במאד מאד,** אשר גם בשאר ארצות המגדלות פירות טובים יש לפירות אלו שבח ויתרון. והנני שואל ממעכ"ת אם ארצה לילך בזמן גידול הפירות למקום ההוא, ואשב שם איזה ימים כדי לאכול מפירות הטובים שבו, אם יש בזה איזה פקפוק ממידת חסידות ללכת ממקום למקום מהלך איזה שעות בשביל אכילה והנאה של מותרות הגוף, כי כל אכילה זו היא בכלל מותרות נחשב, **או דילמא שרי גם לפי מידת חסידים - משום חיבוב ארץ ישראל, כי פירות הם של ארץ ישראל, ויש מצוה בהליכה לשם לאכול מפירות החשובים של א"י.** יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה: גם לפי מדת חסידים לית בהא פקפוק וחשש, דכן מצינו בגמרא דערובין דף ל': "אמר רבב"ח כי הוה אזלינא בתריה דרבי יוחנן למיכל פירי דגנוסר כי הוינן בי מאה הוה מנקטינן לכל חד וחד מאה מאה ולכל מאה מנייהו לא הוה מחזיק להו צנא בת תלתא סאוי והוה אכיל להו לכולהון" וכו' ע"ש. הרי מפורש **שהיו הולכין רבי יוחנן וסיעת מרחמוהי מאה רבנן ממקום למקום כדי לאכול פירות מתוקים וטובים,** וכל הליכתם בשביל זה, שכן מוכח מן הלשון, **ובודאי הם היו מכוונים בזה בשביל חיבוב ארץ ישראל - לאכול מפירות המתוקים וחשובים שלה,** וכוונתם לשם שמים, והנה ודאי כולם היו חסידים וקדושים, נמצא דבר זה הוא משנת חסידים, ולית ביה פקפוק. ולכן מאחר שגם אתה השואל כונתך לשם שמים בשביל חיבוב ארץ ישראל ולהודות לה' על הארץ ופירותיה הטובים - לך אכול בשמחה, והכל הולך אחר כונת הלב". (שו"ת "מורה לצמאים" סימן תיט. – וע"ע בנחלת ה' גליון 22 ב"דבר העומד"; וגליון 45 "עבודות ה' – מרץ ישראל מלמיחה פירות הגאולה").

הגאון רבי זלמן סורוצקין זצוק"ל

פירות א"י מסוגלים להשריש בלב האדם יראת שמים

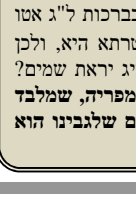

אעברה נא וארא. וכי לאכול מפריה הוא צריך? אלא אמר משה יש הרבה מצות התלויות בארץ וכו' (סוטה י"ז) בתורה תמימה הקשה למה תקנו חז"ל בברכה מעין ג' לאמר **שרצית והנחלת לאבותינו לאכל מפריה**, מכיון שמשה לא רצה להכנס לארץ כדי לאכול מפריה? ונ"ל ע"פ דברי קבלה **שסגולת פירות א"י מסוגלת להשריש בלב האדם יראת שמים**, ממילא מק' הגמ' שפיר וכי משה לאכל מפריה הוא צריך הלא אמר מה ה' א-להיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה (לקמן י) ופריך בברכות ל"ג אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, ולכן שאלו שפיר בסוטה על משה וכי לאכל מפריה הוא צריך כדי להשיג יראת שמים? **אבל לכל אדם שפיר תקנו לברך שרצית והנחלת לאבותינו לאכל מפריה, שמלבד שאנו נהנים מפירות הארץ הרי אנו רוכשים על ידם יראת שמים שלגבינו הוא דבר גדול מאד.** (מזנים לתורה לבמיס ג, כה).

מדברי רבותינו

מרן ראש הישיבה רבינו בעל "אילת השחר" זצוקללה"ה (חלק ב) [1]

מקומות השראת השכינה, כא"י וביהמ"ק – צריכים להיות גבוהים

"עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק כי שפע ימים ינקו ושפני טמוני חול". (דברים לג, יט).

פרש"י להר המוריה יאספו וכו', ושם יזבחו ברגלים זבחי צדק.

והנה בשמואל (א – א, ג) כתוב '**ועלה** האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחוות ולזבוח לה' צבאות בשילה", ומשמע **שגם שילה הי' בהר**.

ועי' אדרת אליהו בפרשת בלק כג, ג, דהי' טעם לעשות את ביהמ"ק על הר, וכן את המשכן העמידו על הר[2].

ועי' במד"ר חקת (יט, טז) **דהענן הי' מניח מקום גבוה למשכן** שהוא חונה שם.

[א.ה. ומזה ראיה, שהשכינה שורה דווקא על מקום גבוה.

והנה ענין זה שצריך **שהמשכן וביהמ"ק יהיה במקום גבוה** – הוא אותו ענין **שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות**, וכמו שאמרו (זבחים נד, ב): "וקמת ועלית אל המקום, מלמד **שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות**".

ובספרי עקב (פיסקא לז): "מה שור זה אין בו גבוה מקרניו **כך ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות.. ללמדך שגבוה מחבירו משובח מחבירו, ארץ ישראל לפי שגבוהה מכל - משובחת מכל...**

בית המקדש שגבוה מכל משובח מכל....

◈

והסיבה לכך, משום יחוד ה', **שהשכינה גבוהה מהסט"א**, ולכן היא שורה רק על **מקום גבוה משאר מקומות**, כי השכינה שורה על מקום שדומה לה, וכגון מה שאמרו (זוה"ק אמור, כ, ב. מתורגם): "...**נקראת כנסת ישראל [השכינה הקדושה] שלם** כמו שנאמר (בראשית יד) ומלכי צדק מלך שלם, (תהלים עו) ויהי בשלם סוכו. **ומשום כך לא שורה הכל אלא במקום שלם [שהוא דומה לה]**, ועל כן איש אשר בו מום לא יקרב.

וכתב רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמוד ערב): "..**דהא כל זינא אזיל לזיניה [=כל מין הולך למינו] והקדושה שעושה פירות קובעת השראתה על אילן שעושה פירות**".

ויעויין בדברי רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמ' תלח): "ירכיבהו על במותי ארץ. **כי כשם שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, כך שרשיהם של ישראל [השכינה] - הם גבוהים מכל שרשיהם של החצונים [הסט"א]**, דהא כל מה דאית לתתא כגוונא דלעילא"].

◈◈◈

מעשה "כיבוש ארץ ישראל" - ניכר שהוא מכח השי"ת

"והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך" (שמות יג, יא).

הנה בודאי כל מעשי האדם הם בסיוע הקב"ה, ולמה הודגש כאן "כי יביאך", ולא כתוב "כי תבוא". **משמע דביאת בנ"י לא"י - מתיחסת להקב"ה יותר מיוחד משאר דברים**[3].

◈◈◈

בארץ ישראל – זוכים לאמונה ובטחון

"כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק: והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים: ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (דברים יא, י–יב)

בארץ ישראל, כשמקיימים מצוות - יקבלו גשמים, **אבל זקוקים שיהא להם ניסים. ירידת גשמים מביא את האדם לידי אמונה בה'. שהכל בהשגחה פרטית. וככל שפחות מעורב יד האדם, מתעוררים להכיר את השגחת ה'**".

[א.ה. עיין מלבי"ם (במדבר יד, ז): "... **שארץ מצרים אינה עומדת תחת ההשגחה רק תחת הטבע והמערכת, וא"י היא ארץ המיוחדת להשגחת ה' הפרטית**, והמופת לזה הוא ממה שארץ מצרים אינה צריכה למטר השמים שהמטר הוא השגחיי, רק הנילוס עולה ומשקה אותה, וכיון שעלה הנילוס והשקה אותה א"צ עוד להשגחת ה', כי אז יש לה מים כל השנה כמ"ש לא כארץ מצרים היא אשר תזרע את זרעך והשקית ברגליך כגן הירק, אבל א"י שהיא צריכה למטר והמטר היא השגחיי, כמ"ש והארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעות למטר השמים תשתה מים, ועי"כ כל הנהגתה תלויה בהשגחת ה' המיוחדת, וז"ש ארץ אשר ה' א-להיך דורש אותה, תמיד עיני ה' א-להיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ר"ל שטובתה ורעתה תלויה כל יום ויום בידי ההשגחה, **וממילא אתם נתונים שם בכל רגע תחת השגחת ה' להתנהג עמכם תמיד לפי מעשיכם בין לגמול בין לעונש**".

ועי"ע בדברי המלבי"ם בדברים (יא, י).

ועיין במסכת יומא (עו, א): "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים".

וראה עוד גליון 39 "מדברי רבותינו – הגר"י אדלשטיין"].

◈◈◈

שפת ים המלח – בעבר הפונה לחו"ל

"והיה לכם פאת נגב ממדבר צן על ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה" (במדבר לד, ג)

יל"ע אם גבול הארץ הוא מצומצם במקום שנגמרים מי הים, או גם קצת מהיבשה שייך לא"י.

והגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א אומר בשם החזו"א, שאפי' לדעת הראשונים שגבול מערב א"י הוא עד הים והים אינו בכלל - מ"מ המקום שרגילים להכנס לרחוץ מסתבר שזה א"י[4].

◈

ראשו ורובו בארץ העמים

ויל"ע אם האיסור לצאת לחו"ל הוא דוקא כשיוצא כולו ממש, או אפילו שלא לצאת ראשו ורובו, אע"פ שטומאת ארץ העמים יש גם ביוצא ראשו ורובו.

◈◈◈

יהושע כבש את כל העולם – ב"כיבוש ארץ ישראל"

בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה. (דברים לג, יז).

ובספרי איתא (חלקו בילקוט שמעוני רמז תתקנט): "בהם עמים ינגח. וכי כמה עמים כבש יהושע, והלא לא כבש יהושע אלא שלשים ואחד מלכים, מלמד **שכבש מלכים ושולטוניות שהיו מסוף העולם ועד סופו.**

יחדו אפסי ארץ וכי כמה ארצות כבש יהושע, והלא לא כבש אלא פרטוס זה קטן, אלא כל מלכים ששיעבד היו מלכים ושלטונים. [עכ"ל].

ולפי"ז **מה שיהושע כבש את כל העולם - זה משום שהמלכים שכבש שלטו על כל העולם, וע"י שכבשם - כולם היו תחתיו**, וכמו אלכסנדר מוקדון שמלך על כל העולם[5].

"כדאי היא ארץ ישראל - שתשנה דינו של אדם לטובה"

"יהודי תלמיד חכם היה בירושלים והגאון רבי שלמה אריה זצוק"ל שמו. לפני כשני עשורים חלה קשות ונפל למשכב, וטופל בידי רופאים בארצות הברית, אך לא עלתה ארוכה למחלתו, אם לא די בכך, הרופאים חזו שימיו או שבועותיו קצרים רח"ל. אחד מבני משפחתו נכנס אל מרן ראש הישיבה זצוק"ל, להפתעתו אמר לו מרן זצוק"ל: 'אתה רואה שאין שום תועלת שם בחוץ לארץ, **תחזירו אותו לאלתר לארץ הקודש, כדאי היא ארץ ישראל שתשנה דינו של אדם לטובה**'.

[א.ה. עיין מכות (ז, א): "ברח מחוצה לארץ לארץ (מי שנתחייב מיתה בבי"ד בחו"ל, וברח לבי"ד שבארץ ישראל) - סותרין את דינו (דנים אותו מחדש בא"י), **מפני זכותה של ארץ ישראל. [אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות**. רש"י].

תהה אותו בן משפחה, וכי איך ניתן בכלל במצב הזה להרחיקו מאותם רופאים שהוא מטופל על ידם, מה גם שהטלטול עצמו לא ייטיב עמו. אך מרן זצוק"ל בשלו, 'בין כך אין שום תועלת שם, **השיבהו ארצה**'!

הגאון רבי שלמה אריה שב לארץ מלווה ברעיו ובני משפחתו, עשרים שנה חלפו והוא נותר בחיים.

שלשה ימים לאחר עליית מרכבת האש של מרן ראש הישיבה זצוק"ל - שבה הגזירה ותעל רוחו אל האלוקים ("יתד נאמן" יום שישי, י"ח טבת תשע"ח, עמוד 10).

---

[1] מתוך ספרי "איילת השחר" על התורה.

[2] ז"ל הגר"א באדרת אליהו: (במדבר כג, ג) "ויאמר בלעם לבלק התיצב על עלתך ואלכה אולי יקרה ה' לקראתי ודבר מה יראני והגדתי לך **וילך שפי – פירוש, אל ההר**, ותיבת "שפי" הפירוש "למעלה", וכמו שנאמר (ישעיהו יג, ב) 'על הר נשפה שאו נס', שבוודאי מי שרוצה להרים נס - עומד על מקום הגבוה יותר.

וכן כאן העלהו בלק לבמות בעל, **שרצה להעלות אותו בכדי שיוכל לקבל הנבואה**, ובלעם הלך עוד "שפי" - **שעלה למעלה יותר, בכדי שיהיה מוכן לנבואה.**

וכן בכל המקומות העלהו בלק על ההרים, כדי להעלותו.

ולכן בחרו ההרים לבהמ"ק, וכמ"ש (מיכה ד, א) "והיה באחרית הימים **יהיה הר בית ה' נכון בראש ההרים ונשא הוא מגבעות". וכן המשכן** היו מעמידים אותו על ההר.

וכן בחרו ההרים לעבוד ע"ז, וכמ"ש (הושע ד, יג) 'על ראשי ההרים יזבחו'.

וכן באברהם כתיב (בראשית כב, ב) 'והעלהו שם לעולה על אחד ההרים'.

[3] עיין בגליון 33 ב"דבר העורך", שבענין הפרנסה הקב"ה מזהיר שלא נאמר "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", אמנם בענין כיבוש ארץ ישראל לא מצינו אזהרה זו, כי מכיון שהקב"ה עושה ניסים כ"כ גדולים בכיבוש הארץ – לא עולה על הדעת לומר "כחי ועוצם ידי", וכל עיוור רואה שזה נעשה בכח הקב"ה.

[4] ועפי"ז יש לבאר, מה שכתוב (בראשית מא, א) "ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והנה עומד **על היאור**".

ואח"כ (בפסוק יז) כתוב: "וידבר פרעה אל יוסף בחלומי הנני עומד על **שפת** היאור".

והיינו, שהגם שפרעה חלם שהוא עומד **על היאור** עצמו, מ"מ מכיון שזה היה **בתחילתו של היאור** – לכן זה נחשב שהוא עמד על **שפת** היאור.

וכמש"כ כאן בשם החזו"א, שתחילתו של הים – נחשב כ"שפת הים", שהוא מארץ ישראל.

[5] יש לבארו, שהנה מהבחינה הפנימית והרוחנית - מי שמחזיק וקונה את ארץ ישראל – קונה את חו"ל עמה. שהרי מי שקנה את האדון - קנה עבדו עמו. וארץ ישראל היא "גברת ממלכות". וכל העולם ניזון ממנה.

וכמו שאמרו (תנחומא, קדושים סימן י): "כי תבואו אל הארץ. זה שאמר הכתוב: עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם כל עץ פרי (קהלת ב, ה)... שלמה חכם היה והיה יודע עקר משתיתו של עולם.... מציון נשתכלל העולם כולו, כדתנינן למה נקראת שמה אבן שתיה, שממנה הושתת העולם. והיה שלמה יודע איזה הוא הגיד שהוא הולך לכוש ונטע עליו פלפלין ומיד היו עושין פירות, שכן הוא אומר נטעתי בהם עץ כל פרי".

ובזוהר תרומה (קנז, א. מתורגם): "פתח רבי יוסי ואמר (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. אם בארץ ישראל מברכים בחוץ לארץ מנין לנו?

אלא, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, חלק את הארץ. הישוב הוא לצד אחד, והחרבה היא לצד אחר. חלק את הישוב **והקיף את העולם סביב נקודה אחת, ומה היא? הארץ הקדושה.** הארץ הקדושה היא מרכז העולם, ובאמצע הארץ הקדושה היא ירושלים. אמצע ירושלים הוא בית קדש הקדשים. **וכל הטוב וכל המזון של כל הישוב יורד לשם, ואין לך מקום בכל הישוב שלא נזון משם".**

והגם שלענין נפק"מ למעשה – לא ניכר דבר זה, שהרי אין הלכה "שהמחזיק בשדה בארץ ישראל – ממילא קנה שדה בחו"ל", אך מהבחינה הפנימית והרוחנית - הוא כן שולט על שדה שכנגדה בחו"ל - הכפופה לה, וניזונת ממנה.

ולכן הקב"ה עשה שיהיה ביטוי כלשהו לפנימיות זו, ואחד מהסימנים הוא ענין זה, שכאשר יהושע כבש את הארץ – הוא כבש על ידה את המלכים ששולטים על כל העולם, וממילא נחשב שכבש את כל העולם.

נחלת ה' גליון 50 – אדר תשע"ח

נושא המאמר:

שבת זכור – הכנה לפורים

נחלת ה'

מעניינא דיומא
פרק א: 'נבואת ראיה' ו'נבואת שמיעה'
פרק ב: מעמד הר סיני - 'שמיעה'; פורים - 'ראיה'
פרק ג: עץ הדעת - בחינת 'שמיעה'; עץ החיים - בחינת 'ראיה'
פרק ד: משיח בן יוסף - ב'שמיעה' משיח בן דוד - ב'ראיה'
פרק ה: 'שבת זכור' - מקביל למב"י; פורים' - מקביל למב"ד

דבר העורך
ודבריו שמעת 'מתוך האש'
מדברי רבותינו
מרן רשכבה"ג הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 50 אדר תשע"ח

מעניינא דיומא

'שבת זכור' הכנה ל'פורים'

פתיחה

בקריאת התורה ליום פורים – בה אנחנו קוראים על הציווי של מחיית עמלק, אנחנו מוצאים ביטוי מיוחד באופן שנאמר אותו ציווי - "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים **בְּאָזְנֵי** יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחֹה אֶמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם". (שמות יז, יד).

והנה, התורה מלאה בציוויים שמשה רבינו ימסור דברים לזולתו, וכגון מה שאנחנו אומרים כל יום (במדבר טו, לז) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: **דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם** וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת..", ולא נאמר שם "וְשִׂים **בְּאָזְנֵי** בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וצריך להבין מה באה ללמדנו ההדגשה המיוחדת בפרשת מחיית עמלק: "וְשִׂים **בְּאָזְנֵי** יְהוֹשֻׁעַ" – באופן שיש הדגשה מיוחדת על ענין **האזנים – השמיעה**?

◈

גם ב"הפטרת פרשת זכור" - בה מסופר על הציווי שנצטווה שאול למחות את זכר עמלק, לאורך כל ההפטרה מודגש שוב ושוב ענין **השמיעה**: הן **השמיעה** של שאול להקב"ה, ואח"כ **השמיעה** של העם אל שאול, וכששאול לא שמע בקול ה' – מודגשת **שמיעה** לצד השלילי, ששאול שמע בקול העם.

ונביא את הפסוקים הנוגעים לענינו:

(שמואל א – טו, א) "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל.. וְעַתָּה **שְׁמַע** לְקוֹל דִּבְרֵי ה'... וְהִכִּיתָה אֶת עֲמָלֵק.. (ד) **וַיְשַׁמַּע** שָׁאוּל אֶת הָעָם... (יט) וְלָמָּה לֹא **שָׁמַעְתָּ** בְּקוֹל ה'.. (כ) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר **שָׁמַעְתִּי** בְּקוֹל ה' ... (כב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֵפֶץ לַה' בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים **כִּשְׁמֹעַ** בְּקוֹל ה', הִנֵּה **שְׁמֹעַ** מִזֶּבַח טוֹב **לְהַקְשִׁיב** מֵחֵלֶב אֵילִים. ... (כד) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל שְׁמוּאֵל חָטָאתִי כִּי עָבַרְתִּי אֶת פִּי ה' וְאֶת דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת הָעָם **וָאֶשְׁמַע** בְּקוֹלָם".

והדבר אומר דרשני. ונבא לבאר בס"ד:

פרק א – 'נבואת ראיה' ו'נבואת שמיעה'

במעמד הר סיני מצאנו שני אופני התגלות נבואה של הקב"ה לעם ישראל, ושניהם כתובים בסמוך זה לזה:

א]. "**ראיה**" - "אַתָּה **הָרְאֵתָ** לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ". (דברים ד, לה). ופירש"י: "פתח להם שבעה רקיעים... **וראו** שהוא יחידי".

ב]. "**שמיעה**" - מִן הַשָּׁמַיִם **הִשְׁמִיעֲךָ** אֶת קֹלוֹ לְיַסְּרֶךָּ וְעַל הָאָרֶץ הֶרְאֲךָ אֶת אִשּׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּדְבָרָיו **שָׁמַעְתָּ** מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" (שם פסוק ל"ו).

וכך אמרו חז"ל (תיקוני זוהר תדש דף מז, ב מדפי ביאור הגר"א).

"**אִית נְבוּאָה מַרְאִיָּה**, וְאִית נְבוּאָה מֵרֵיחָא, **וְאִית נְבוּאָה מִשְּׁמִיעָה**, וְאִית נְבוּאָה מִדִּבּוּר..".

◈

"ראיה" בחסד – "שמיעה" בדין

החילוק בין "נבואת **ראיה**" ל"נבואת **שמיעה**" – הוא לכאורה פשוט: ש"נבואת **ראיה**" – האדם מקבל דרך **העינים**, שהוא רואה מראות אלקים. ואילו "נבואת **שמיעה**" – האדם מקבל דרך **האזנים**, שהוא שומע קול ה'.

אמנם נבא ונראה חילוק נוסף בין שני סוגי הנבואות:

חז"ל אומרים ב"תיקוני זוהר" (תיקון ע', דף קכב, א) שנבואת "**ראיה**" – היא מצד **החסד**, ונבואת "שמיעה" – היא מצד **הדין**, ועליה אמר חבקוק (ג, ב) "**ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי**" [ובתהלים (עו, ט): "מִשָּׁמַיִם **הִשְׁמַעְתָּ דִּין** אֶרֶץ **יָרְאָה** וְשָׁקָטָה"].

רמ"ד וואלי (ישעיהו עמוד תיא) מתאר באיזה מצב היו הנביאים כאשר הם קבלו נבואה:

"כבר כתבנו במקום אחר שהנביא היה מתפעל כפי הנבואות שהיה מקבל, שאם היו מצד החסד - היה מתענג, ואם מצד הדין - היה מצטער הרבה, וכל שכן שהנבואות מצד **החסד** היו נמשכים לו מבחינת **ה'ראייה'**, והיה מתענג **בראייתו**, מה שאין כן הנבואות מצד **הדין** - שהיו נמשכים לו מבחינת **ה'שמיעה'..**

וזהו שאמר בכאן (ישעיהו נ, ה): 'ה' אלקים **פָּתַח לִי אֹזֶן'** - לרמוז אל הנבואות של **דין** מצד האוזן דיקא. ואע"פ שהייתי מצטער הרבה בקבלתם - 'וְאָנֹכִי לֹא מָרִיתִי' - מפני המר של הדין, 'אָחוֹר לֹא נְסוּגֹתִי' - שלא נחבאתי לברוח להמלט מצערם, כמו שעשה יונה בן אמתי שברח מנבואת הדין..".

הבה נתבונן מה היה בנבואת יונה - שהיא דוגמא ל"**נבואת שמיעה**"?

הנה, בנבואת יונה היתה בשורה קשה:

"אמר יונה יודע אני שהגוים קרובי תשובה הן, והריני הולך ומתנבא עליהם והם עושין תשובה,

דבר העורך

הנביא מספר (מלכים א יח – יט) כיצד אליהו הנביא שחט את נביאי הבעל לאחר שכל העם ראה כיצד יורדת האש רק על קרבנו של אליהו, נביא האמת, וכאשר נודע הדבר לאיזבל אשת אחאב, היא נשבעה באלהי השקר שלה 'כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם'. אליהו הנביא הלך למדבר באר שבע ולאחר שהלך ארבעים יום וארבעים לילה הגיע עד 'הר הא-להים חורב' ושם הוא זכה להתגלות השכינה.

וכך מתוארת אותה התגלות בנביא שם (יט, יא – יב) 'ויאמר צא ועמדת לפני ה', והנה ה' עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה", אמנם 'לא ברוח ה", 'ואחר הרוח רעש - לא ברעש ה". 'ואחר הרעש אש לא באש ה', ואחר האש קול דממה דקה'. ואז: 'ויהי כשמע אליהו וילט פניו באדרתו ויצא ויעמד פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו'.

רבינו בחיי בתחלת פרשת וירא משווה את אותו מעמד, לגילוי השכינה בקבלת התורה, שהיתה באותו מקום, ששם ראינו שגילוי השכינה מגיע דווקא בצורה כזו של 'ודבריו שמעת **מתוך האש'**, וכן באליהו הנביא - הגילוי שכינה היה רק לאחר **'רוח, רעש, אש...'** - וכפי שמבאר רמ"ד וואלי (מלכים עמ' קנט; וכספר הליקוטים, ח"א עמ' כלה), שישנן **ארבע קליפות** שסובבות את השכינה - **רוח, רעש, אש, וקול דממה דקה** שהיא קליפת נוגה, וצריך לעבור אותם בכדי להגיע לעמוד במחיצת השכינה עצמה.

ואכן המצב הזה, אינו המצב הרצוי שישאר כך לתמיד [כמו שכותב רמ"ד וואלי בתחילת פרשת תרומה], אך כדי להגיע למצב התכליתי, של אהבה ורצון ותענוג - **בתחילה צריך לעבור את ה'גילוי שכינה' בצורה הזו של 'ודבריו שמעת מתוך האש'**, וכפי שנתבאר במאמר 'מעניינא דיומא' שא"א לדלג על השלב הזה.

ואמנם במתן תורה, החטיאו הערב רב את עם ישראל, וטענו שכיון שההתגלות הזו מגיעה בדרך של 'חשך ענן וערפל', א"כ 'אל ידבר עמנו אלוקים פן נמות' (שמות כ, טז); 'ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת, אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלוקינו עוד ומתנו' (דברים ה, כא), וכפי שמבואר בזוהר (בראשית כז, ב) שורש האמירה הזו הגיעה מהערב רב שלא רצו לעבור את השלבים הראשונים האלו, אלא רצו דווקא שמלכתחילה הכל יהיה כפי שראוי להיות לפי מהלך הבנתם, אך באמת כך היא הנהגת ה' שבשביל להגיע אל התכלית, צריך לעבור בתחילה את השלבים האלו.

*

כפי שהיה במעמד הר סיני, כך הוא ג"כ בנוגע לישיבת ארץ הקודש. ארץ ישראל היא מקום גילוי השכינה, ואנו יושבי ארץ ישראל זוכים לראות את זה, וכפי שאמר מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל (שזה עתה בכ"ז שבט היה יום השנה הראשון לפטירתו):

"אנחנו חיים בארץ ישראל עשרות שנים, ואם פוקחים עיניים, **אנחנו ממש צריכים להרגיש שהקב"ה כ"כ קרוב, מטייל בינינו, ד' אלוקינו מתהלך בקרב מחניך להצילך**, ה' מציל אותנו כל יום ויום, שנים רבות. כל פעם מספרים: 'המחבלים לא הספיקו להוציא זממם', 'כמעט שקרה פיגוע'. וכל זה מפני **שהקב"ה קרוב אלינו ושומר את אנשי ארץ ישראל**, כי אם יש שונאים שיש להם כל כך הרבה כוחות, וגם ריבוי מספר, ואנחנו חיים ככה בארץ ישראל לקיים מה שנאמר 'וישבתם על הארץ לבטח', זה ממש **גילוי שכינה גדול** שכזה" (הובא בגליון 37).

הרי כל זה בבחינת **'וּדְבָרָיו שָׁמַעְתָּ'**, אמנם זה מגיע **'מִתּוֹךְ הָאֵשׁ'** - דהיינו, כל הצרות של עקבתא דמשיחא ברוחניות וגשמיות, המנויים במשנה סוף מסכת סוטה - 'בעקבות משיחא - חוצפא יסגא, ויוקר יאמיר, ומלכות תהפך למינות... וכו' וכו" (סוטה מט, א).

*

ולכן אנו רואים שהתישבות עם ישראל בארץ ישראל מלווה בקשיים רבים, ולמרות הניסים הגדולים שישנם, וכפי שהבאנו מדברי הגר"י אדלשטיין, מכל מקום ישנם קשיים רבים בדרך, ולא כפי שהיה נראה בסברא שעם ישראל יחזור לארץ ישראל דווקא

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

*****לעילוי נשמת הרה"ג רבי יוסף בן הגאון רבי יצחק אוחנה זצ"ל, רבה של קרית מוצקין. מסר נפשו להרביץ תורה ברבים, מתוך אהבת תורה ולומדיה, ורבים השיב מעוון. נלב"ע ל' שבט תשע"ח. תנצב"ה. *****

על ידי משיח בן דוד בלי כל טירחה, וכפי שכותב הגאון רבי אליהו גוטמכר זצ"ל בעל החיבור הידוע 'קן מפורשת' [על מסכת קינים].

"בעוונותינו הרבים טועים רבים בחשבם שיהיו יושבים בחברת השעשועים כל אחד כפי דרכו בביתו, ופתאם יפתחו שערי הרחמים, ויעשו מופתים בשמים ובארץ, וכל יעודי הנביאים יתקיימו ויקראו אותם ממקום שבתם. **אבל לא כן הוא**, מה יהיה יותר מקץ השבעים שנה דבבל שהיה מיועד מתחילה עד כאן ותו לא, ובכל זאת עד כמה התאמץ דניאל כמו בקאפיטל ט, ועד כמה התקרב נחמיה להטבע, ולא אמרו כהמתחכמים, 'שבו איש תחתיו, הגאולה צריכה לבא'... המתבונן בקאפיטל קב בתהלים ימצא שמצייר החסיד שם את הדור שלנו בכל הפרטים כמעט, וכאשר אמר בהדיא בסוף 'תכתב זאת לדור אחרון', **ולא מצא זכות לקרא את ה' ב"ה לקום אלא במה ש'עפרה יחוננו'**".

והסכים אתו הגאון מהרי"ל דיסקין וכפי שהובא בספר ציר נאמן [מהגה"צ יהושע זאב זיסנעוויץ זצ"ל שכותב שהוא היה בן בית אצל מהרי"ל דיסקין זצ"ל. יצא לאור בהסכמת מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל ועוד]. שם כותב המחבר (בדף ס, ב) שהוא שאל את מהרי"ל דיסקין אם דעתו מסכמת לדבריו, "והשיב כי הגאון רבי אליהו לא מסברת עצמו אמר, אלא מדברי חז"ל המה **וכל אחד מחויב להאמין ולהסכים**. ואז ראיתי והבנתי שהוא מסכים לדברי הגר"א גוטמכר, **וכן הראה לי הלכה למעשה שהשתדל עבורי בעת שעסקתי בקנין אחזת ארבל**".

*

וכפי שג"כ הבאנו כמה פעמים מה שכתב הגאון רבי ישעיה חשין זצוק"ל, ראש המלמדים ב'עץ חיים', מקורבו וחביבו של מהרי"ל דיסקין זיע"א, ש"**היה חשוב ביותר בעיני מהרי"ל דיסקין, ומהרי"ל היה משתבח בו תמיד, ולמד והתאבק בעפר רגליו, ושאב ממנו סדר הלימוד בקדושה ובטהרה, וקיבל ממנו כל המדות בתורה ויר"ש, ובאופן זה היה משפיע על תלמידיו ועל כל שומעיו**" [מתוך ההספדים על הגר"י חשין זצוק"ל, שנתבקש בישיבה של מעלה בימים אלו לפני ס"ב שנים - במוצש"ק פ' זכור י"ב באדר תשט"ו. - הובא בספר 'דברי ישעיהו' במדור 'רשומות וזכרונות'].

וכך הוא כתב (שם עמ' ב) בסביבות שנת תש"ט [וכפי שמבואר מדבריו שם: 'זה **מאה וארבעים שנה** מיום שעלו אבותינו תלמידי הגר"א לאר"י בשנת **תקס"ט**'].

"בכדי לדעת ולהבין לרוחם התלהבותם ומסירת נפשם של תלמידי הגר"א, **והסתכנותם בנסיעה לאר"י משך שנה בסירות קטנות על מים רבים אדירים, וסבלותם בהתישבות הראשונה בזמן של מחלות ומגפות ר"ל, ופרעות ר"ל**, ולהבין לעקשנותם הגדולה בעבודה זו, צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, **את 'סערת אליהו' רבם הגר"א לקיבוץ גליות וישוב ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות שתלמידיו מסרו את נפשם ובאו באש ובמים בכדי לקרב את הגאולה במצות רבם...**".

וכן מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זיע"א וחבריו מסרו את נפשם **להמשיך** את המפעל הגדול של ההתיישבות הקדושה - שהתחיל ברבותינו **הרמב"ן, ר' יהודה הלוי, האריז"ל, הגר"א, האור החיים, הבעש"ט, החתם סופר** ותלמידיהם זיע"א, וכפי שהארכנו כמה וכמה פעמים.

והן הן הדברים שנתבארו. התהליך חייב להתחיל בצורה כזו של **'מתוך האש'**, ורק על ידי זה, מגיעים בסופו של דבר לסוף התהליך, להנהגת 'משיח בן דוד', ש'שורשו מן האהבה' (רמ"ד וואלי, הליקוטים א, רלח).

וככל שזוכים ליותר אהבת ה' - כך מפסיקה הנהגת **'מתוך האש'**, וכמש"כ רמ"ד וואלי בתחילת פרשת תרומה (שמות ח"ב, עמוד שלא): "הנה הקשר של זאת הפרשה עם הקודמת, כי בסופה כתיב ש"מראה כבוד ה' **כאש אוכלת** בראש ההר" והוא דבר שהטיל מורא על כל ישראל, וכמעט נתיאשו מהשראת השכינה כי היו אומרים בלבם מי יוכל לסבול השראה של אש אוכלת, והרי שבא הכתוב להודיעם שאין הדבר כפי סברתם, **ואדרבא תחול עליהם השראת השכינה בנקל, וגם בשובה ונחת - אם יכינו את לבם לקבל אותה באהבה [ע"י תרומה מנדבת הלב]**..".

דהיינו שככל שהאדם מרבה **באהבה השי"ת** כפי יכלתו - כך מתמעטת הנהגת **'מתוך האש'**, אך שלימות הדבר יהיה דווקא במלכות 'משיח בן דוד', שינהיג אותנו **באספקלריא המאירה ובהירה ללא מחיצות של אש ענן וערפל**, במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה
העורך

והקב"ה בא ופורע משונאיהן של ישראל, ומה עלי לעשות לברוח" (ירושלמי סנהדרין פי"א ה"ה).

ואמנם בוודאי שסוף תהליך הדברים הוא לטובת עם ישראל (עיין ביאורו בגליון 35 ב"נבואות ה'", שלימות הגוייס - היא שלימותם של ישראל). אלא שיונה לא הבין איך הדברים מוליכים לטובתם של ישראל, וממילא קיום הנבואה היתה **בחוסר רצון ובכפיה** ובכבידות האיברים. וזה בגדר **"נבואת שמיעה"**, ועיקר קיומה הוא מיראה, בבחינת "ה' **שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי**".

ומאידך "נבואת **ראיה**", היינו שהקב"ה מראה לו "באר היטב" - איך הדבר מוליך לטובתו, עד שלבו נכסף, ואיבריו נעשים קלים לרוץ - לעשות את הדבר, בבחינת "וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו" (בראשית כט, א) - **"כיון שנתבשר בשורה טובה - נשא ליבו את רגליו"**. (בראשית רבה ע, ח).

פרק ב – מעמד הר סיני – בחינת 'שמיעה'; קבלת התורה בפורים - בחינת 'ראיה'

מעתה מובן מדוע מצאנו שעיקר הנבואה במעמד הר סיני נקראת "נבואת **שמיעה**". וכמו שעם ישראל אמרו "כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה **וְנִשְׁמָע**" (שמות כד, ז). וכתוב (דברים ד, יב) "וַיְדַבֵּר ה' אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם **שֹׁמְעִים** וּתְמוּנָה **אֵינְכֶם רֹאִים**". (עיין של"ה פרשת ואתחנן תורה אור, סימן טו).

וזהו משום שקבלת התורה במעמד הר סיני היה **בכפיה**, ולא **בהבנה וברצון**, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח, א):

"**שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית**, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם".

[והדברים מבוארים בדברי הגר"א בביאורו לשיר השירים (א, ד) יעוי"ש ובהערות מהג"ר דוד כהן שליט"א ר"י חברון (בהוצאת 'מוסד הרב קוק' עמ' סא הערה 311 וע"ע שם להלן פרק ג פסוק ו. עמוד רנג–ד, הערה 127)].

◈

מאידך קבלת התורה בזמן מרדכי ואסתר היה בעיקר בבחינת "נבואת **ראיה**", כי הם קיבלו את התורה **מאהבה**, וכמו שהגמרא (שבת פח, א) ממשיכה:

"אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. דכתיב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר".

וי"ל, שזה מבואר בכתוב (אסתר ט, כו) "וּמָה **רָאוּ** עַל כָּכָה וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם". ופירש"י (מגילה יט, א): "ומה ראו על ככה. המגילה נכתבת ונקראת להודיע לדורות **מה ראו באותו הזמן** - שעשו מה שעשו".

ומיד אח"כ כתוב (כז) "קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם..". – "קיימו מה שקיבלו כבר". [שקיבלו את התורה **מאהבה**].

ובוודאי שמה שכתוב "וּמָה **רָאוּ** עַל כָּכָה" - "מה **ראו** באותו הזמן שעשו מה שעשו" - הולך דבר ראשון על הפסוק שסמוך לו, כלומר: "וּמָה **רָאוּ**" - איזה סודות התורה הם **ראו** [בנוסף על ה"**שמיעה**" במעמד הר סיני] – שלכן עשו מה שעשו: שקיימו וקבלו עליהם **מאהבה**.

◈

ה"שמיעה" במתן תורה – הכנה ל"ראיה" בפורים

והנה, אי אפשר היה לקפוץ מיד לקבלת התורה של פורים, אלא קודם היה צריך לעבור את ה"**שמיעה**" של מתן תורה, ועי"ז זכו ל"**ראיה**" דקבלת התורה של פורים.

והדבר מבואר בכתוב (שמות יט, ה): "וְעַתָּה אִם **שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ** בְּקֹלִי" – "מלמד **שכל תחילות קשות**". (מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי). וצ"ב איך משמע מהכתוב "שכל התחלות קשות"?

ולהנ"ל הוא מבואר, שרשב"י מדייק את הלשון "**שמיעה**", שהוא לשון דין, שצריך לעשות הדבר **בכפיה ובקושי**.

ועל זה ממשיכים חז"ל: "התחיל אדם **לשמוע** - הכל **נוח** לו". וכן הובא בפירש"י: "ועתה - אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות".

שע"י שהתחילו ב"**שמיעה**" ובכפיה – יזכו בסוף לקבל ב"**ראיה**" באהבה וברצון, וזה נתקיים בימי מרדכי ואסתר.

פרק ג – עץ הדעת – בחינת 'שמיעה'; עץ החיים – בחינת 'ראיה'

שורש הדברים הוא: ש"מעמד הר סיני" – הוא בבחינת "עבודת **עץ הדעת** טוב ורע", לעומת "קבלת התורה בפורים" - שהוא בבחינת "עבודת אכילה מ**עץ החיים**". ונבאר בס"ד:

הנה בתחילה הקב"ה רצה שמיד האדם יעבוד עבודת "**אכילה מעץ החיים**" – שהוא רק תענוג ללא טירחה ("אדיר במרום" עמוד ל – לא).

ועץ החיים הוא ב"**ראיה**" – שהאדם רואה את השכינה, שהרי מצבו של אדה"ר קודם החטא - היה כמו בימות המשיח שנאמר (ישעיהו נב, ח): "כִּי עַיִן בְּעַיִן **יִרְאוּ** בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן" (ועיין תנחומא במדבר י"ז).

אמנם כיון שחוה רצתה דווקא לאכול מעץ הדעת, ופיתתה את אדם אחריה – מעתה "**ניתן לה בהכרח מה שרצתה בבחירה**" ("אדיר במרום" עמוד תי"ד). ומעתה ישנה "**מצות עבודת עץ הדעת**", שעניינו להפריד את הרע מהטוב שבעץ הדעת, וזו טירחה גדולה להיכנס לרע ולתקנו, ורק לאחר שהאדם מסיים לעבוד את עבודת "עץ הדעת" – בשכר זאת מעלים אותו לעבוד את עבודת עץ החיים, שכולה אכילה ותענוג ללא טירחה. (ועיין גליון 42. ב"נבואות ה'").

ועץ הדעת הוא ב"**שמיעה**", כלומר שבעץ הדעת - השגת ה' הוא ע"י **שמיעה**, וכפי שרואים שמיד אחרי החטא כתוב (בראשית ג, ח) "**וַיִּשְׁמְעוּ** אֶת קוֹל ה"א מִתְהַלֵּךְ בַּגָּן..".

◈

מעמד הר סיני – בבחינת "עץ הדעת"
קבלת התורה בפורים – בבחינת "עץ החיים"

והנה, חוץ מהתהליך הכללי של עבודת עץ הדעת בעוה"ז ואח"כ אכילה מעץ החיים בעוה"ב – גם בתוך העוה"ז יש "עבודות" שהם יותר בבחינת "**עבודת עץ הדעת**" – וכגון לימוד תורת הנגלה, ויש "עבודות" שהם יותר בבחינת "אכילת עץ החיים", וכגון למוד הזוהר הקדוש, וכמו שאמרו (זוה"ק נשא קכד, ב):

"וּמִשּׁוּם שֶׁעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לִטְעֹם **מֵעֵץ הַחַיִּים**, שֶׁהוּא **סֵפֶר הַזֹּהַר** הַזֶּה, יֵצְאוּ בוֹ מֵהַגָּלוּת, וְיִתְקַיֵּם בָּהֶם (דברים לב) ה' בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר. **וְעֵץ טוֹב וָרָע, שֶׁהוּא אִסּוּר וְהֶתֵּר, טֻמְאָה וְטָהֳרָה, לֹא שׁוֹלֵט יוֹתֵר עַל יִשְׂרָאֵל**..".

ועל דרך זו הוא החילוק בין התורה שקיבלנו בהר סיני – אשר באופן יחסי הוא בבחינת "**עץ הדעת טוב ורע**", שזה היה יותר בבחינת "**תורת הנגלה**" (זוה"ק בראשית כח, ב. - ובהקדמת מהרח"ו לשער ההקדמות). דהיינו טורח ועמל להפריד את **הרע** מהטוב, את **האיסור** מההיתר, ואת **הטמא** מהטהור וכנ"ל בזוה"ק. (עיין ביאור הגר"א לתיקו"ז, תיקון

י"ט קף ל"ז, ב: "..כי המסור הוא מלך עין הדעת טוב ודע דמס הסט"ר, מכל בעין החייס לא יגורך רע..."). ובבחינת "לֹא נִתְּנוּ הַמְּצָוֹות אֶלָּא לְצָרֵף בָּהֶן אֶת הַבְּרִיּוֹת" (כלקוטי רבה מד, ו) - **להפריד מהם את הרע.**

ומאידך, לא מבינים כראוי את סודות התורה – לראות איך כל דבר מוליך אל הטוב האמיתי, ואת אהבת ה' האין סופית שטמונה בכל דיבור ודיבור, ולכן הכל בתור ציווי וכפיה – **"בשמיעה".** (עיין ח"ג מספרי רמח"ל – "שערי רמח"ל" עמודים לה–לח, במאמר "מה מלמדת חכמת המתמ").

וזו ההדגשה שנאמרה במעמד הר סיני (דברים ד, יב) "וַיְדַבֵּר ה' אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם **שֹׁמְעִים** וּתְמוּנָה **אֵינְכֶם רֹאִים**". וכפי שביאר שם השל"ה (פרשת ומתחתן תורה אור, סימן טו) שלא זכו לשער החמישים מן' שערי בינה, שזהו **עץ החיים,** שהוא בחינת **"ראיה".**

אמנם בפורים היתה בחינה שנתעלו **לשער החמישים, דהיינו עץ החיים** – ע"י מרדכי שהיה בבחינת "עץ החיים" (אור תורה למגלה"ל, פ"ג), וע"י שתלו את המן על העץ מקדש הקדשים גבוה **חמשים אמה,** שהיה בבחינת "עץ החיים" שהוא **שער החמישים** של שערי בינה, והוא מנצח את כל הרע (סה פ"ז), ובזה זכו לתקן בבחינה מסויימת את חטא "עץ הדעת" (עיין "פיכוח הגר"א על כמה מגלות", מאמרי סבא דבי מתונא, בל"ה מעיינתא דעלמא. במהלוה"ל פלמען עמ' פה).

ואז נתעלו **לקבל שוב את התורה יותר בבחינת "אכילה מעץ החיים",** ששם רואים את סודות התורה לראות **איך כל דבר בא מאהבת ה',** ומוליך **אל הטוב האמיתי,** ולכן "קיבלוה **מאהבה".**

אמנם כאמור, **ללא "עבודת תיקון עץ הדעת"** שבקבלת התורה בהר סיני – **לא היו יכולים מיד להגיע ל"אכילה מעץ החיים"** בפורים.

פרק ד
משיח בן יוסף – ב'שמיעה'
משיח בן דוד – ב'ראיה'

במקביל לקבלת התורה, שהיתה בשני שלבים, מצאנו גם כן את אותו ענין בשני המשיחים: ש"משיח בן יוסף" עיקר השגתו **בשמיעה,** והוא הכנה למשיח בן דוד שעיקר השגתו **בראיה** (רמ"ל וועלי, הליקוטים, ח"ת, עמוד רמ"ב).

שורש החילוק ביניהם תלוי בכך: **שעבודת משיח בן יוסף - לתקן את "עץ הדעת", ועבודת משיח בן דוד - לתקן ענין "אכילה מעץ החיים"** ("ליקוטי תורה" להמהריז"ל יחזקאל ל"ז; תיקונים חדשים לרמח"ל תיקון ח, עמוד פ"ה המהודרת מכון רמח"ל). וכפי שראינו לעיל: **עץ הדעת ב"שמיעה", ועץ החיים ב"ראיה".**

◈

משיח בן יוסף – רודה ומטיל מרות

ואכן מצינו שהפסוק שנאמר לענין מעמד הר סיני - "כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה **וְנִשְׁמָע**" (שמות כד, ז). שממנו למדנו ש"מעמד הר סיני" **ב"שמיעה" בכפיה ובדין,** גם כאשר אין הדברים מסתדרים עם מהלך הבנתו של השומע – אותו הפסוק דורשים גם לענין **משיח בן יוסף.**

שהנה יש שלשה המקבילים זה לזה.

א]. המלאך מטטרו"ן. ב]. יוסף הצדיק. ג]. משיח בן יוסף.

◈

<u>המלאך מטטרו"ן - השורש העליון של "משיח בן יוסף":</u>

אמרו חז"ל (תיקוני זוהר, תקונא שבעין קף קכו, ב; וביאור הגר"א קף קסח, ו; מדפי הגר"א), **שהמלאך מטטרו"ן** נאמר אצלו לשון **"שמיעה"**, והשמיעה שלו היא לשלשה הכיוונים:

* **הוא [מטטרו"ן] כלפי הקב"ה** – "בשעה שאמר הקב"ה אמר "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ" – מַלְאָכִים שֶׁמְּצַד יְמִין בֵּרְכוּ אוֹתוֹ, וְאָמְרוּ "כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה **וְנִשְׁמָע**".
* **הוא כלפי שאר המלאכים** - הוא שליח ה' **להשמיע** לשאר המלאכים את דבר ה'. ועליו נאמר (תהלים קג, כ) בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ **לִשְׁמֹעַ** בְּקוֹל דְּבָרוֹ". כלומר, שהמלאך מט"ט נקרא **"דברו"** של הקב"ה - "שעל ידו נשמע פתגם המלך לכל חיילי רקיע".
* **המלאכים כלפיו** – יש למלאכים יש מצוה לקיים בו (ישעיהו נ י) 'מִי בָכֶם יְרֵא ה' **שֹׁמֵעַ** בְּקוֹל עַבְדּוֹ'. דהיינו מט"ט עבדו של הקב"ה.

◈

<u>יוסף הצדיק:</u>

וממשיך הזוה"ק (עפ"י ביאור הגר"א): **שהמקביל למלאך מטטרו"ן - הוא יוסף הצדיק [שהוא בבחינת "משיח בן יוסף"].** שעליו נאמר (תהלים מה, מ): "אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי **וְעַל פִּיךָ יִשַּׁק כָּל עַמִּי**.. וּבִלְעָדֶיךָ ["ובר ממימרך". תרגום אונקלוס] לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם". ליוסף יש את הכח **לצוות** שישמעו לו.

◈

<u>"משיח בן יוסף":</u>

וממילא על דרך זה הוא גם **ב"משיח בן יוסף",** שהוא ג"כ מדבר במידת הדין, בחזקה, בהטלת מרות, ומצווה, וצריכים לשמוע לו – גם אם אין דבריו מסתדרים עם מהלך הבנתם של שומעיו.

והוא ג"כ לג' הכיוונים כמו במט"ט: **א].** שהוא שומע ומקבל את דבר ה' - למרות היסורים שבשמיעה. **ב].** שהוא מעביר "הטלת מרות" כלפי עם ישראל. **ג].** שעם ישראל מקבלים את דבר ה' המטיל מרות – דרך מב"י.

וכן אופי עבודתו - היא עבודה קשה, להילחם **מלחמה קשה ומרה - נגד עמלק, ונגד הגויים שבארץ ישראל.**

◈◈◈

משיח בן דוד – מראה את האמת והטוב

כנגדו הוא "משיח בן דוד" - שכתוב בו:

"לֹא יַצְעֵק וְלֹא יִשָּׂא **וְלֹא יַשְׁמִיעַ** בַּחוּץ קוֹלוֹ.. **לֶאֱמֶת** יוֹצִיא מִשְׁפָּט" (ישעיהו מב, ב–ג). פסוקים אלו מדברים על משיח בן דוד (ילקוט מלאכי רמז תקלה), ועליו נאמר **"וְלֹא יַשְׁמִיעַ** בַּחוּץ קוֹלוֹ" - שהוא לא יצטרך לפעול בדרך של **"שמיעה" – דין, הטלת מרות,** אלא "לֶאֱמֶת יוֹצִיא מִשְׁפָּט", הוא יוכיח את האמת ["**ואמתך**" - זה **משיח בן דוד**" (שוחר טוב, תהלים מג, ו)]. וכשהאמת מוכחת וניכרת – זה מוגדר בדרגא של **"ראיה"** - שאנשים **רואים** את האמת מאליהם, וכמו שאמרו (סוטה ט, ב): **"ותרא** הגיד לה את כל לבו - מנא ידעה? א"ר חנין א"ר: **ניכרין דברי אמת".** כאשר ניכרים דברי **אמת** – זה מוגדר **"ותרא** דלילה", וכמו שאמרו (בבא קמא קף ו, ב): "המוציא מחבירו עליו **הראיה".** הוכחת האמת נקראת **"ראיה".**

◈

אמנם כאמור, דווקא ע"י שעובדים בעבודת ה**"שמיעה"** של משיח בן יוסף - זוכים ל**"ראיה"** של משיח בן דוד. וכמו שמעמד הר סיני הוא הכנה מוכרחת לקבלת התורה בפורים.

פרק ה
'שבת זכור' – מקביל למשיח בן יוסף
'פורים' – מקביל למשיח בן דוד

ומעתה מיושבת השאילה שפתחנו בה – מדוע בפרשת מחיית עמלק מודגש הלשון "וְשִׂים **בְּאָזְנֵי** יְהוֹשֻׁעַ", וכן במחיית עמלק של שאול המלך – מוזכר כ"כ הרבה ענין ה**"שמיעה"**?

והביאור הוא: שיהושע הוא בחינת משיח בן יוסף, שהרי זו היתה הסיבה שהוטלה עליו "מלחמת עמלק", שהיא עבודת "עץ הדעת **טוב ורע**": להפריד את **הרע** שהוא עמלק - מארץ ישראל **הטובה,** וכמו שאמרו (פסיקתא. והובא בילקוט בשלח רמז רסד): "ויאמר משה אל יהושע. ולמה אמר ליהושע מפני שבא משבטו של יוסף". וכן ביאר הרמח"ל (עיין "חיקונים חדשים" להרמח"ל, תיקון י"ב, וסה בהערה 11 בהוספת מכון רמח"ל. – וע"ע "הל מור" "הל מור" להגר"א שלח קף קס, ג. ד"ה חלח וב"בלר מסה" במדבר ח"ת, עמוד רסד ד"ה "יהושע וכלב תרין מסיחין").

ולכן נאמר לגביו "וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ" (שמות יז, יד) – כי משיח בן יוסף מקבל מאת ה' באופן של **"שמיעה".**

◈

וכן **שאול המלך שהיה משבט בנימין שהוא משתייך ליוסף - היה בבחינת משיח בן יוסף** (רמח"ל מגלה יד. ביאור הגר"א לספרא לשיעותא קף י' עמוד ג'). ולכן גם שאול נצטוה על מלחמת עמלק, וכנ"ל שזהו בתפקידו של משיח בן יוסף.

ולכן מודגש אצלו ענין ה"שמיעה", הן כשהוא מקבל מאת ה' – "וְעַתָּה **שְׁמַע** לְקוֹל דִּבְרֵי ה'", והן כשהוא מעביר לעם ישראל - **"וַיַּשְׁמַע** שָׁאוּל אֶת הָעָם".

◈

וזוהי הכותרת שבראש מאמרינו: **"שבת זכור" הכנה ל"פורים".**

"שבת זכור" – הוא בתפקידו של משיח בן יוסף, בבחינת תיקון עץ הדעת, להפריד את עמלק והכנענים מארץ ישראל, והוא **ב"שמיעה" ובכפיה.** בבחינת **"הזורעים בדמעה".**

וזו ההכנה לפורים, שהוא בבחינת משיח בן דוד, לאחר שכבר תלו את המן על העץ – עץ הדעת, ועכשיו באים לקבל את התורה **ב"ראיה" ובאהבה וברצון. "ברנה יקצורו".**

עץ הדעת – עוה"ז	עץ החיים – עוה"ב (פרק ג')
שמיעה – בדין, בכפיה	ראיה – בחסד, באהבה (פרק ט')
קבלת התורה בסיני	קבלת התורה בפורים (פרק ג')
משיח בן יוסף	משיח בן דוד (פרק ז)
שבת זכור	פורים (פרק ה')

מקורות נוספים

שמשיח בן יוסף ב"שמיעה" – בדין והטלת מרות.

<u>המלאך מטטרו"ן – השורש העליון של "משיח בן יוסף":</u>

כתוב (שמות כג, כ): "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ **מַלְאָךְ** לְפָנֶיךָ..". - "זהו **מטטרון"** (סנהדרין לח, ב).

וממשיך הכתוב: "הִשָּׁמֶר מִפָּנָיו **וּשְׁמַע בְּקֹלוֹ אַל תַּמֵּר בּוֹ** כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ: כִּי אִם **שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקֹלוֹ** וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר...".

*

<u>יוסף הצדיק:</u>

כתוב (בראשית לז, ו):

"וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם **שִׁמְעוּ** נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי" – "אמר להם **כך יהיו נביאים מוכיחים אתכם - שמעו** נא את אשר ה' אומר..". (ילקוט ויצא, רמז קמח). - "..שהתחזק עליהם באומרו **שמעו** נא החלום הזה וכו' כאלו **הכריחם לשמוע בחזוק**". (ועקידת יצחק בראשית שער כח – פרשת ויצא).

וגם בתחילת הדברים כתוב (לעיל פסוק ה') "וַיַּחַלְמוּ חֲלוֹם וַיֹּסִפוּ **וַיִּגְּדוּ** לְאֶחָיו" – ומשמע, דברים הקשין **כגידין** (עיין שמות יט, ג. וכפירש"י) ואח"כ כתוב "וַיֹּסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֹמֹתָיו וְעַל **דְּבָרָיו**". - ו"כל **דיבור לשון קשה..** כדכתיב (בראשית מב, ל): "**דִּבֶּר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אִתָּנוּ קָשׁוֹת**..". (מכות יא, ו; ספרי בהעלותך פיסקא לט). [וכן ראינו לעיל, שהמלאך מט"ט נקרא **"דברו"** של הקב"ה].

*

<u>יהושע בן נון – משיח בן יוסף:</u>

וכן ביהושע בן נון שהיה בבחינת "משיח בן יוסף" (יפת"מ בהקדמה להלן) - כתוב (יהושע א, יח) "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יַמְרֶה אֶת פִּיךָ **וְלֹא יִשְׁמַע** אֶת דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר תְּצַוֶּנּוּ יוּמָת, רַק חֲזַק וֶאֱמָץ".

והקב"ה אמר ליהושע שיביא את ישראל לארץ ישראל **"על כרחם.. טול מקל והך על קדקדן"** (סנהדרין ח, ו הובא בפירש"י לבכיה לט, ז).

מדברי רבותינו

מרן רשכבה"ג הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצוק"ל

מבוא

"כיהודים חרדים לדבר ה' היו עיניהם ולבם של חברי אגודת ישראל מאז ומתמיד לארץ ישראל לשם כך מתפלל יהודי שלוש פעמים ביום 'ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים'. כמובן שאגו"י רצתה ודרשה א"י ברוח התורה ונאלצה להתנגד לכל פעולה בא"י שדרכה היתה לחלול קדושת הארץ... ולשם כך ייסדה 'אגודת ישראל' מחלקה מיוחדת בשם 'קרן הישוב'.

מפעם לפעם שלחה אגו"י משלחות לא"י, לקנות בצוותא חבלי אדמה כדי לבנות בה.

כידוע לא היו העליות לא"י בזמנים הראשונים קלים... ואם בכל זאת רואים אנו מחנה גדול של אגודאים שהגיעו באופן בלתי חוקי ארצה, נוכל להבין מה גדולה היתה התשוקה של חברי אגו"י לעלות לארץ ישראל"[1].

◈◈◈

חיבתי ותשוקתי לארץ הקודש

אחר מראשי מכווני דרכה של אגודת ישראל היה מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצוק"ל. על חיבתו של הגרח"ע לא"י הוא כותב בעצמו במענה להצעה שהוצעה לו לעלות לארץ הקודש, כי אכן 'חיבתי ותשוקתי לארץ הקודש', [ומפרט שם את הסיבות שמחמתם הוא אנוס מלעלות], ובמכתב אחר הוא כותב על רעיון העליה שלו לארץ ישראל כי 'הרעיון מנקר במוחי זה כמה שנים אשר נפשי איותה לעת זקנה להסתופף בחצרות היכל ה'". ('קובץ אגרות אחיעזר' ח"ב אגרות ערה – רעו).

◈◈◈

דברים שאמרו שצריכים חיזוק - 'תורה, וארץ ישראל'

במכתביו הרבים אפשר לראות כיצד מתחילת דרכה של 'אגודת ישראל' הוא עמד על כך שאחד מתפקידיה המרכזיים הוא לדאוג לישוב הארץ.

כבר בתחילת דרכה של 'אגודת ישראל' כותב הגרח"ע מכתב בו הוא מפרט על הצורך בהקמת הארגון ובמטרותיו, וכפי שהוא כותב שם אחד התפקידים שמיועדים ל'אגודת ישראל' הוא: "במקום אשר עיני ישראל נשואות בעיר ד' שמה - **על שומרי אמונים להתאחד לפעול ולעשות בדברים שאמרו שצריכים חיזוק: 'תורה, וארץ ישראל'**[2], ולהגן על קדשי בני ישראל על פי מסורת קדמונים". ('קובץ אגרות אחיעזר' ח"א אגרת קעג עמ' רפב).

◈◈◈

כל יראי ד' יפעול למען - תורת ישראל, עם ישראל, וארץ ישראל

באלול שנת תרצ"ז התקיימה הכנסיה הגדולה השלישית של 'אגודת ישראל' בעיר מרינבד, ושם היו דיונים רחבים על נושא 'ארץ ישראל'[3].

לאחר אותה כנסיה הוא כתב מכתב ארוך בו הוא מזכיר שוב ושוב את הנחיצות לפעול למען ישוב א"י:

אל כל סניפי הסתדרות אגודת ישראל, עסקניה, חבריה ומוקיריה, בכל מקומות מושבותיהם, שלום!

הכנסיה הגדולה השלישית שהיתה זה עתה במרינבד, השמיעה כלפי כל העולם כולו את עמדתה של היהדות החרדית המאורגנת לכל השאלות המנסרות בעולמנו, אבל יחד עם זה גילתה ג"כ את כל דאגותינו ומכאובינו בכל מקצועות חיינו, ובהחלטותיה למען גדר הנהרסות ורפא השברים, הטילה אחריות גדולה על הכלל כולו.

קול התעוררות שעבר במחנינו לרגלי כנסיה קדושה זו, אין לו איפוא להישאר בחלל - מבלי שיביא את כל מי אשר יראת ד' נוגע בלבבו לידי מעשים ופעולות בשביל **תורת ישראל, עם ישראל וארץ ישראל.**

◈

תבנו את ארצנו הקדושה - ברוח התורה והאמונה

התאזרו איפוא חיל והתאוששו, ובכל עיר ועירה בכל פינה ופינה, בכל מקום אשר הגיע לשם קול הקריאה של כנסיה זו - גשו איפוא למלאות אחרי החלטותיה, ולהפוך ע"ז את רעיונה הגדול של אגודת ישראל לדבר ממשי, למציאות חיה אשר תטביע את חותם התורה והאמונה על כל החיים.

התחזקו וחזקו את סניפי האגודה בכל עיר ועיר ע"י איחודם ואירגונם של כל היהודים שומרי תורה אשר בהן; עבדו בכל עוז למען החינוך הדתי ולמען חזוק התורה והפצתה; גדרו גדר ועמדו בפרץ בכל הענינים הנוגעים לדת קדשנו ועיקרי; **והתאמצו להציל את ארצנו הקדושה - למען תבנה ותכונן ברוח התורה והאמונה.**

◈

'קרן התורה' ו'קרן הישוב' –

שני עמודי היהדות החרדית המאורגנת – אגו"י

'קרן התורה' ו'קרן הישוב' צריכות ומוכרחות להעשות לשני העמודים אשר בית 'אגודת ישראל' נשען עליהן - למען תת לה האפשרות להוציא אל הפועל את כל המחשבות הטובות בשביל **תורתנו וארצנו.**

הכנסיה הגדולה גילתה את הכחות הגדולים והעצומים הטמונים בחיק היהדות הדתית המאורגנת באגודת ישראל, ועתה באה השעה לנצל את הכחות האלה בפעולות יום-יומיות למען כבוד ד' ותורתו....

בכם הדבר תלוי ש'אגודת ישראל' תמלא את תפקידה ההיסטורי והאחראי בעולם היהדות, ושתעשה למה שצריכה להיות.

בכם, במעשיכם ובפעולותיכם! ואם תרצו - יעזרנו אלקים ונוכל לעמוד!

הצילו את **התורה ומוסדותיה!** הצילו את **ארצנו וקדושתה!** הצילו את **עמנו ומקוריותו!**

הרבו חברים ל'אגודת ישראל' ומלאו את חובותיכם אליה בהפרשת תרומת החברים!

היו מן העושים והמעשים למען 'קרן התורה' ו'קרן הישוב'! חזקו קשרי האחדות והאהבה בין כל יראי ד' - למען הגן שכם אחד על כל היקר והקדוש לנו!

הרבו בפעולות למען חינוך בנינו ובנותינו ולמען חיזוק דתנו! **התאמצו בכל עוז לעשות לטובת בנין ארצנו הקדושה בחומר וברוח!**

חברים! הכנסיה הגדולה התוותה לכם את הדרך אשר תלכו בה, ואת המעשה אשר תעשון. ואתם לכו בכחה זה ולאורה הגדול, והושעתם את **ישראל, תורתו וארצו.**

בשם מועצת גדולי התורה

חיים עוזר גראדזענסקי

('קובץ אגרות אחיעזר', חלק א – אגרת קפז).

◈◈◈

הרשעים רצו להחריב הישוב בא"י – מה שבוניו עמלו כיובל שנים, להפוך חרבות לתל תלפיות

קול נהי נשמע מציון, איך שודדנו!

עם ישראל נדהם מהאסון הגדול אשר קרהו, כל פנים קבצו פארור, **מהשוד והשבר ההרג והאבדון אשר העמיד בסכנה כל הישוב. כל לב שותת דם על שריד בית מקדשנו, הכותל המערבי - אשר חולל.** על אהלינו כי שודדו, צעירינו נפלו חלל, מבחר בנינו הוצאו לטבח וזקנינו לא חוננו. **ובכל רחבי ארץ תקותנו, נחלי דם - דמי קדושינו - זורמים כמים...**

והערביים הפראים לא הרוו צמאונם בנחלי דם, **וידו פרש צר על כל הישוב להרסו ולהחריבו - מבלי השאיר ניר לבית ישראל בארץ ישראל ח"ו.**

ובשצף קצף הוא הולך בהמון אלפיו **להחריב עד היסוד את הישוב והמושבות הרבות, אשר רבות עמלו בוניו בו כיובל שנים - להפוך חרבות שממה לישובים ולתל תלפיות....**

אחים יקרים! לא עת לחשות ולשבת בחיבוק ידים. לבד דברי הצומות וזעקתם לפני אבינו שבשמים לרחם על פליטתנו, על אחינו הנתונים בצרה ומצוקה - **חובתנו הגדולה והקדושה בשעה קשה זו, לחוש לעזרה מהירה לאחינו בארץ הקדושה.. להקים הנהרסות ולבנות הנחרבות... הושיטו עזרה תכופה לאחינו יושבי ארצנו הקדושה.**

ועינינו נשואות להבוחר בירושלים - כי ברחמיו הגדולים יגדור פרצותינו ויבנה הריסותינו, ועינינו תחזינה בשוב ד' שבות עמו וברחם עמו ונחלתו.

המצפה לישועה ונחמה

חיים עוזר גראדזענסקי

('קובץ אגרות אחיעזר' ח"ב אגרת שלט 'אחרי פרעות הדמים בא"י בשנת תרפ"ט').

חלק גדול מתפקיד אגו"י – לבנות וליישב ארץ ישראל בקדושה

בשנת תר"פ יצא הגרח"ע לכינון אגודת ישראל בליטא, לאחר שמחמת חוסר אפשרות, לא הצטרפו תושבי ליטא להסתדרות 'אגודת ישראל' בתחילת דרכה, במכתבו הוא מאריך על הענין הזה, ובתוך הדברים הוא כותב כך: "**חלק גדול ממעשי האגודה יהיה מסור לעבודה ממשית במדה רחבה בארץ ישראל, ארץ אשר עיני כל ישראל נשואות אליה**, לחזק את הישוב הישן עם מוסדות התורה ולכלכל את הישוב החדש על טהרת הקודש.

('קובץ אגרות אחיעזר' ח"א אגרת קעה).

*

ובמכתב נוסף, משותף עם ה'חפץ חיים', הוא כותב: הגיעה השעה שאין להחמיצה, שעל אחינו תמימי דעים לקיים 'אז נדברו יראי ד'', להתאחד כאיש אחד לבקש עצות להפר מזימות מפירי תורה, לחזק את לימוד התורה.. ולמען הוציא לפעולות - **ראוי לחזק מחדש יסוד 'אגודת - ישראל'** בליטא, ולהפיח רוח חיים בהאגודות הקיימות מכבר.

מטרתה גלויה וידועה. על דגלה כתוב: 'לפתור ברוח התורה והמצוה את כל השאלות השונות אשר תעלינה על הפרק בחיי כלל ישראל'. **גם חלק גדול ממעשי האגודה יהיה מסור לעבודה ממשית במדה רחבה בארץ ישראל - ארץ אשר עיני כל ישראל נשואות אליה - בבנין וישוב הארץ על טהרת הקודש, בחיזוק הישוב הישן עם מוסדות התורה שמה...**

ויהי נועם ד' עלינו ומעשי ידינו יכונן סלה למען שמו הגדול ותורתו.

הכו"ח בחדש מרחשון תרפ"ב ישראל מאיר הכהן מראדין. חיים עוזר גראדזענסקי ווילנא

('קובץ אגרות אחיעזר' ח"א אגרת קעז – 'על כינון אגו"י הליטאית').

---

[1] הרב מאיר שצ'רנסקי 'העבר הישראלי – מאה שנים אחרונות' (עמ' קו – קז).
דברים מעין אלו כותב הרב מנחם פרוש זצ"ל בספרו 'שרשרת הדורות בתקופות הסוערות' (ח"ב עמ' 300-302):
עם היוסדה של אגודת ישראל, בעוד היא לוחמת מצד אחד במלוא הלהט נגד השתלטות הציונות החילונית, הרי שמצד שני עם תום מלחמת העולם הראשונה ועם כניסת הבריטים לארץ ישראל, התחדשה ביתר שאת הפעילות להחיות שוממות ירושלים, היה אז בולמוס לרכישת אדמות, כשם שמצד אחד ישבו וטיכסו עצות במערכה נגד השתלטות הציונות החילונית, כן ישבו בחדרים אחרים באותם חדרי משרדי אגודת ישראל, וטיכסו עצות כיצד לרכוש אדמות ולגאול אותן מידי הערבים...
בעצם לא היה בכל שום חידוש, כי מאז עליית תלמידי הגר"א ותלמיד הבעש"ט, לאורך כל העליות, עוד לפני הופעת התנועה הציונית, התמסרו יהודים חרדים כל השנים ללא הפסק להחיות שממות עיר הקודש והקימו השכונות מחוץ לחומת ירושלים. היה זה הרה"ג ר' יוסף ריבלין זצ"ל, שנקרא 'רבי יאשע בונה השכונות'. והוא היה זה שהקים את השכונות הראשונות מחוץ לירושלים. הראשונה שבה היתה 'נחלת שבעה'. מקור שמה בשבעה האנשים בלבד שהרהיבו עוז לצאת מחומות העיר העתיקה ולא פחדו לתקוע יתד לישוב...
על רקע זה היה מובן מאליו שאגודת ישראל התמסרה, מיד עם היוסדה, להמשיך שרשרת תפארת זו.

[2] ברכות (לב, ב): 'ארבעה צריכין חזוק ואלו הן: תורה.. שנאמר רק חזק ואמץ מאד לשמר ולעשות ככל התורה. חזק – בתורה..'.
ובענין א"י נאמר (דברים לא, כג) 'ויצו את יהושע בן נון ויאמר **חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם** ואנכי אהיה עמך'. (ועי"ש לעיל פסוק ז).
וביהושע (א, ו) '**חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם** לתת להם...
(ט) **הלוא צויתיך חזק ואמץ** אל תערץ ואל תחת כי עמך ה' אלהיך בכל אשר תלך' ['הלוא צויתיך **חזק ואמץ. במלחמה, כמ"ש אל תערוץ ואל תחת**..'. רש"י].

*

וזה כלול ב'חיזוק בדרך ארץ', וכדברי הגמרא ברכות (לב, ב) הנ"ל: 'ארבעה צריכין חזוק, ואלו הן: תורה, ומעשים טובים, תפילה ודרך ארץ... **דרך ארץ מנין** - שנאמר (שמואל ב - י, יב): '**חזק ונתחזק** בעד עמנו **ובעד ערי אלוקינו**' [= **ערי ארץ ישראל.** - ופירש הרד"ק (שמואל שם): 'בעד עמנו - שלא יהיו לחרב ולשבי; ובעד ערי אלוקינו - שלא יכבשו אותם אויבינו וישבו בהם אם יתחזקו עלינו ויצחונו, ואם עשו כן לא יהיו ערי אלוקינו אלא ערי אלהים אחרים].
וכן משמע מפירש"י - **שחיזוק בדרך ארץ, וחיזוק במלחמת ארץ ישראל – חד הוא,** שעל מש"כ ביהושע הנ"ל (א, ו) 'חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי **לאבותם לתת להם**' - פירש"י: '**חזק ואמץ - בדרך ארץ** כמה שהוא אומר כי אתה תנחיל'.

*

ועוד כתוב (במדבר יג, כ) '**והתחזקתם** ולקחתם מפרי הארץ'. ובילקוט ראובני: '**מלמד שיש ארץ שצריך חיזוק**'. כלומר, '**ארץ ישראל צריכה חיזוק**'.

[3] ראה בבטאון "הפרדס" שנה י"א חוברת ו', אלול תרצ"ז; חוברת ז', תשרי תרח"צ, סקירה על כל הדיונים וההחלטות של אגו"י באותה כנסיה.

נחלת ה' גליון 51 – חג הפסח תשע"ח

נושא המאמר:

לְכִתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר

מענינא דיומא
יציאת מצרים בטורח ומלאכה
נבואות ה' לאחרים הימים
"בימות משיח בן יוסף – ההנהגה בדרך הטבע"

נחלת ה'

דבר העורך
גם בגאולה במתנת חינם - הקב"ה מחייב את טרחת הגאולה
מדברי רבותינו
ליקוטים מדברי רבותינו על הגדה של פסח

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 51 ניסן תשע"ח

מענינא דיומא

יציאת מצרים בטורח ומלאכה

פרק א – "קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי לָךְ"

כאשר הגיעה השעה המיועדת לגאול את עם ישראל מגלות מצרים - "וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ" (שמות ג, ח) - אשר שם יתייחד הקב"ה עם ישראל באהבת משוש דודים - הקב"ה שלח את משה ואהרן לדבר לישראל בדברי פיוס המושכים לב כמים, וכך הוא אמר להם:

"עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי לָךְ". (שיר השירים ב, י). - "עָנָה לִי עַל יְדֵי מֹשֶׁה, וְאָמַר לִי עַל יְדֵי אַהֲרֹן, וּמָה אָמַר לִי: 'קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי' - **קוּמִי לָךְ, זְרוּזִי גַּרְמִיךְ**" [**תזרזי את עצמך**]. (מדרש רבה שם):

כלומר, שגאולת מצרים – לא הגיעה מאליה, בבחינת "רכיבה על ענני שמיא", אלא היה בזה ציווי - **שעם ישראל יזדרזו לעשות פעולות בכוחות עצמם, ויקיימו "קוּמִי לָךְ - זְרוּזִי גַּרְמִיךְ", "וּלְכִי לָךְ" – תצאי משעבוד ומגלות מצרים**, וכמו שביאר הגר"א (שם):

"והענין הוא שתי גאולות: **אחת גאולה משעבוד** שהיא היתה בתשרי (ר"ה יא, א), וזהו '**קוּמִי** לָךְ' - **משעבוד**, והשניה **הגאולה מהגלות** שהיא היתה בניסן, וזהו '**וּלְכִי** לָךְ'.

וכן רואים מהמשך המדרש (שה"ש שם פסוק יג):

"אֲתָא מֹשֶׁה לְגַבָּן אֲמַר לוֹן כָּל הָדֵין רֵיחָא טָבָא אִית גַּבֵּיכוֹן **וְאַתּוּן יְתִיבִין הָכָא** [בא משה אליהם ואמר להם: כל הריח הטוב הזה נמצא אצלכם, **ועדיין אתם יושבים כאן בגלות**]**?! - 'קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי לָךְ'.**

א"כ רואים שוב, **שהיתה למשה תביעה על כך שאינם פועלים פעולות טבעיות כדי לצאת מהגלות** - לאחר שהקב"ה כבר סלל בפניהם את הדרך ליציאה מהגלות.

[אח"כ המדרש דורש את הפסוק באופן נוסף - לענין **הכניסה לארץ ישראל**, שגם בזה היה את הציווי '**קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי לָךְ' בכוחות עצמך**].

פרק ב – "וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיֹּצִאֵנוּ מִמִּצְרָיִם" - יציאת מצרים ע"י המלאך מטטרו"ן

וכפי שהקב"ה ציוה את ישראל – כך הם נהגו למעשה, **שעם ישראל השקיעו הרבה עמל וטורח בפעולת היציאה ממצרים**, והכניסה לים סוף, וההליכה ארבעים שנה בטורח הדרך, ואח"כ במלחמה על כיבוש ארץ ישראל וההתיישבות בה – "וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וִישַׁבְתֶּם בָּהּ". [והארכנו בזה ב"דבר העורך"].

והוא שמשבחן הנביא (ירמיהו ב, ב): "הָלֹךְ וְקָרָאתָ בְאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ **לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה**". "...**לֶכְתֵּךְ** אַחֲרַי" - **בכוחות עצמך**.

◈

ועתה נבא לראות את טעם הדבר – שבשביל היציאה ממצרים, הם היו צריכים לפעול **בדרך הטבע:**

כתוב (במדבר כ, טז): "וַנִּצְעַק אֶל ה' וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ **וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיֹּצִאֵנוּ מִמִּצְרָיִם**".

ופירש רבינו בחיי: "**וישלח מלאך. מלאך ממש**, כענין שכתוב (ישעיה סג, ט): 'וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם'.

כאן רבינו בחיי מקצר, ואינו מפרש על איזה מלאך מדובר בפסוק 'וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם', אך במקום אחר הוא משלים דבריו - בפירושו על הפסוק (דברים ד, לז):

"וַיּוֹצִאֲךָ בְּפָנָיו בְּכֹחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרָיִם" - "**ויוציאך בפניו, זה מלאך הפנים** [**הוא מטטרון**], שנאמר: (ישעיה סג, ט) '**וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם**'..".

וכ"כ בתשובות הגאונים (סימן שעג):

"וישעיהו אמר '**וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם**' - וזה הוא 'שר הפנים' דאמרין רבנן, **והוא מיטטרון**".

מבואר, **שיציאת מצרים היתה ע"י המלאך מטטרו"ן.**

◈

וכן אמרו חז"ל בזוה"ק (משפטים דף לד, ב):

"'**וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ**' - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. '**אֶת בִּתּוֹ**' - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל... [שמכר את ישראל לשעבוד הגלות].

וְאִם תֹּאמַר שֶׁיֵּצְאוּ, כְּמוֹ שֶׁאֵלֶּה **מִצַּד שֶׁל הָעֶבֶד שֶׁהוּא מטטרו"ן, שֶׁיָּצְאוּ בִּמְנוּסָה מִמִּצְרַיִם**? - '**לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים**' - זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נב, יב) כִּי לֹא בְחִפָּזוֹן תֵּצֵאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תֵלֵכוּן".

כלומר: הסיבה שיציאת מצרים היתה בחפזון – הוא משום **שהיא היתה מונהגת ע"י המלאך מטטרו"ן**, אמנם הגאולה העתידה תהיה מונהגת ע"י השכינה שלא בדרך שליח, ולכן לא יצאו בחפזון, וכמש"כ 'כִּי לֹא בְחִפָּזוֹן תֵּצֵאוּ... כִּי הֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם **ה'** וּמְאַסִּפְכֶם **אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל**'.

פרק ג - המלאך מט"ט - מנהיג בששת ימי החול; השכינה – מנהיגה בשבת

והנה מצאנו חילוק גדול **בין ההנהגה שמצד המלאך מטטרו"ן – לבין ההנהגה שמצד השכינה בעצמה.**

ובתור הקדמה להבין הדבר, נראה הלכה שנשנתה במשנה בכתובות (דף סד, ב):

דבר העורך

הנביא (ירמיה ב, ב) משבח את עם ישראל על שהלכו במדבר אחרי ה' למרות הקושי הגדול, 'כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'.

בגליון של שנה שעברה הארכנו [בדבר העורך] על הטרחה גדולה שהיו צריכים עם ישראל לטרוח, ראשית כל **ביציאה ממקום ישוב למדבר**; בטרחת הדרך, וכמש"כ (במדבר כא, ד) '**ותקצר נפש העם בדרך**', [ופירש"י '**בטורח הדרך**'], ואח"כ **בקריעת ים סוף** - הם היו צריכים לטרוח להיכנס לתוך הים, וכאשר נחשון נכנס הוא אמר (תהלים סט, ב–ג) '**הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש... אל תשטפני שבלת מים ואל תבלעני מצולה ואל תאטר עלי באר פיה**' [וכמו שאמרו חז"ל (סוטה לו–לז)].

ואחר כך גם כן בשלב האחרון והתכליתי שביציאת מצרים, הלא הוא **הכניסה לארץ ישראל**, וכמו שכתוב (דברים ו, כג) 'ואותנו הוציא משם **למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבתינו**' - נדרשה מצד עם ישראל עבודה קשה - להילחם בכנענים יושבי הארץ ולכבוש את ארץ ישראל, וכפי שכותב מרן בעל הקהילות יעקב זיע"א ('חיי עולם' חלק ב פרק ט):

'..**כי כך גזרה חכמתו, שלא יהא כיבוש הארץ אלא דוקא על ידי מלחמות רבות.** וכמו שאמרו חז"ל בברכות (ה, א) שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, **וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורים**, תורה, ארץ ישראל, ועוה"ב' [וראה שם עוד בהרחבה].

לאחר שיצא הגליון הגיעה למערכת שאלה מאחד הקוראים שליט"א, מדוע אכן היה צריך את עבודת עם ישראל ואת ההשתתפות שלהם בגאולה, הלא בשעת 'קריעת ים סוף' טען שרו של מצרים 'הללו והללו עובדי ע"ז', ואעפי"כ הקב"ה גאל את ישראל וקרע לפניהם את הים, **לא לפי מעשיהם, אלא מצד הנהגת היחוד - 'למען שמו באהבה'** (עיין זוה"ק בשלח נב, ב; וראה ביאורו בהרחבה ב'שפתי חיים' מועדים ב, עמוד תלח, במאמר 'קריעת ים סוף – הנהגת התכלית'), וא"כ מדוע דווקא בחלק הזה של ההשתתפות של עם ישראל בפעולות הטבעיות ביציאת מצרים - היה מעכב **הזכות** שעם ישראל יטרחו. ע"כ תוכן דברי השואל.

*

ובאמת יש לחזק את הקושיה, שהרי כאמור בזמן יציאת מצרים עם ישראל היו במצב רוחני ירוד עד שנאמר עליהם 'הללו והללו עובדי ע"ז', ובכל זאת אומרים חז"ל על הכתוב (שמות יג, יח. והובא בפירש"י שם) '**וחמשים** עלו בני ישראל מארץ מצרים' - 'חמושים - אחד מחמשה יצאו, **וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה**'.

ומבאר רש"י (שם י, כב) שאותם שמתו ביציאת מצרים היו אלו ש'**לא היו רוצים לצאת**' ממצרים. [כלומר, הם לא רצו להיכנס לארץ ישראל, שזו תכלית יציאת מצרים וכנ"ל], וצריך להבין במה חמורה עבירה זו מכל העבירות - שדווקא בגללה הקב"ה מנע מהם את הגאולה?

*

אמנם הדברים מבוארים על פי מה שמלמד אותנו הגר"א (ליקוטי הגר"א שבסוף 'ספרא דצניעותא' דף לט, טור ב) על הנהגת הקב"ה בעולם:

ישנם שתי הנהגות שבהם מנהיג הקב"ה את העולם, האחת נקראת '**הנהגת המשפט**' - כלומר הנהגה של שכר ועונש לפי מעשי בני אדם, [וזו הנהגת 'עץ הדעת טוב ורע'], והשניה היא '**הנהגת היחוד**' - שהקב"ה משפיע בחינם מתוך אהבה, ולא לפי מעשי בני אדם [וזו הנהגת 'עץ החיים'. ומחמת הנהגה זו, כאשר מגיע הקץ האחרון של 'בעתה', - הגאולה באה '**למען שמו באהבה**'].

ומבאר הגר"א שעיקר הנהגת היחוד היא באלף השביעי, ואילו בכל הששת אלפים שנה, ההנהגה היא 'הנהגת המשפט' - הנהגה של שכר ועונש, אלא שלפעמים גם בתוך הששת אלפים שנה הקב"ה משתמש בהנהגת היחוד, אבל גם אז, הנהגה זו מאירה **בתוך הנהגת המשפט**, כלומר, שלמרות שהקב"ה משפיע במתנת חינם, מכל מקום **צריך גם השתתפות וטרחה מסוימת מצד האדם - שתצדיק את ההשפעה גם מצד 'הנהגת המשפט', ולו במקצת.**

ומעתה כבר מיושב מדוע **הקב"ה הצריך את הטרחה בענין היציאה**

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

ממצרים, וההליכה לארץ ישראל, וכיבושה - משום שמה שהגאולה באה גם ללא זכויות הוא מצד הכלל הנ"ל, שלפעמים גם בתוך הששת אלפים שנים - ה' מנהיג **בהנהגת היחוד שמאירה בתוך הנהגת המשפט**, וממילא צריך **לפייס במקצת את 'הנהגת המשפט'** שדורשת שהאדם יטרח עכ"פ לרשת את ארץ ישראל - בכדי לתקן את 'עץ הדעת טוב ורע', ורק אח"כ הוא יעלה להנהגת 'עץ החיים' - 'הנהגת היחוד' [וכפי שנתבאר ב'מענינא דיומא'].

*

אלא שעדיין צריך להבין מדוע הקב"ה בחר לפייס במקצת את 'הנהגת המשפט' - דווקא ע"י טרחת **כיבוש ארץ ישראל**, וכלפי **שאר התרי"ג מצוות** - השי"ת בחר להשתמש ב'הנהגת היחוד' ולגאול גם בדור שכולו חייב?

אך הדבר יתבאר על פי משל. אדם שבנו עומד לטבוע בים, והוא מיד רץ וקנה חבל ונסע אל הבן ושלשל את החבל עד המקום שהבן נמצא, ואת **כל הפעולות שבאופן רגיל מוטלות על הבן - האב עשה במקומו, אבל דבר אחד נשאר לבן לעשות, והוא - הפעולה הכי קרובה להצלה** - שישלח את היד ויאחז בחבל. אבל אם גם את הפעולה הזו, הבן לא מוכן לעשות - אזי מצבו אבוד רחמנא ליצלן.

וכך הוא ג"כ בעניננו: 'ארץ ישראל' היא **תכלית** כל התרי"ג מצוות (כלים בגלעונות 36 – 40, ובגליון 45 סוכות תקע"ח), וממילא כאשר עם ישראל בגלות - שהם דומים לבן שטבע בים, אזי **זכות כל התרי"ג מצוות** - הם **ההכנה** לפעולה התכליתית, שעליהם אומר הקב"ה שהוא יגאל את עמו ישראל אף על פי שאין להם את הזכויות מעצמם, וכמו האבא שקנה את החבל ועשה את כל ההכנות לפעולת ההצלה עצמה. ואילו **האחיזה בארץ ישראל** - היא הפעולה התכליתית, וכמו 'אחיזת הבן בחבל ההצלה'.

וממילא כמו במקרה הנ"ל, שאם הבן לא יאחז בחבל, לא תהיה אפשרות להציל אותו, כך הוא גם כן בעניננו, שהן אמנם שאף אם אין לעם ישראל זכויות - הקב"ה גואל אותם 'למען שמו', אבל כאשר מגיעה הפעולה האחרונה והתכליתית, אין הקב"ה גואל את מי שגם בזה אינו רוצה לטרוח, וכמו האב שאינו יכול להציל את בנו כאשר הוא לא עושה את הפעולה האחרונה של האחיזה בחבל ההצלה.

[ואמנם, שלא כמו במשל, הקב"ה אין גבול ליכולתו, ואם הוא היה רוצה - הוא היה עושה בעצמו גם את 'הפעולה הכי קרובה להצלה', וכמו שאם האב היה מלך שאין גבול ליכולותיו, שהוא לא היה מביא רק **חבל**, אלא הוא היה מביא גם **מנוף** ומעלה את בנו, ללא שום פעולה מצד הבן. אך כאמור, כך גזרה חכמתו יתברך, שגם מתי שהוא מחליט להנהיג ב'הנהגת היחוד' בתוך הששת אלפים שנים - עם כל זה הוא עושה סייג - ש'הנהגת היחוד תהיה מאירה **בתוך הנהגת המשפט**', דהיינו, שלפחות 'פעולה אחת' מצד עם ישראל תהיה מעכבת את הגאולה, ומתוך כל הפעולות - ה' בחר את הפעולה הכי קרובה להצלה. וכנ"ל].

*

את אותו ענין אנחנו מוצאים גם כן בגאולה האחרונה. הפסוק אומר (תהלים קב, יד) 'אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד' ומבאר הרד"ק: **'כי בא מועד, כי לגאולה מועד חמן קצוב'.**

וממשיך הכתוב: 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו' ופירש הרד"ק בשם החכם הכוזרי: 'אתה תקום תרחם ציון, מתי? כי [- כאשר] **רצו עבדיך את אבניה**, כלומר, **כי ירושלם תבנה כְּשֶׁיִּכָּסְפוּ ישראל לה תכלית הַכֶּסֶף עד שיחוננו אבניה ועפרה.**

וגם כאן אנחנו רואים את אותו ענין, שהרי הגמרא אומרת (סנהדרין נח, ב): 'זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה'. **כלומר שגאולת 'בעתה' - בקץ האחרון, מגיעה ב'לא זכו', שאין לעם ישראל זכויות**, וכמו"כ בהמשך שם אמרו 'אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, **או כולו חייב... דכתיב למעני למעני אעשה.**' דהיינו שגאולת 'בעתה' היא 'למען שמו של הקב"ה', ובלא זכותם של ישראל, וכמו שכתב הגר"א בביאורו לתיקוני זוהר (תיקון כב. ע"ב, ג מדפי הגר"ח כ"ה ללבי גליוני): 'כי יש קצים בכל דרא לפי הזכויות, **אבל קץ האחרון לא תליא בתשובה אלא בחסד**, כמש"כ (יחזקאל כ, כב) 'ואעש למען שמי', וכמ"ש בתפילה [ומביא גואל לבני בניהם] למען שמו באהבה'.

ובכל אופן אומר הכתוב שאע"פ שהגיע כבר **'עת** לחננה כי בא **מועד**', דהיינו, **שהגיע הקץ האחרון**, עם כל זה צריך את הזכות של **'כי רצו עבדיך את אבניה'.**

*

ואמנם גם בשאר התרי"ג מצוות - **אין הכוונה שהם אינם מעכבים כלל** לענין הגאולה, אלא שהגאולה באה כביכול **בהקפה**, וכמו שהיה בגאולת מצרים, שלמרות שהקב"ה גאל את עם ישראל גם בלא זכויות, מכל מקום היה זה על תנאי ש'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה' (שמות ג, יב), [וראה 'מדברי רבותינו' ד"ה 'החודש אשר בו ישועות מקיפות'].

ואותו דבר חוזר על עצמו גם כן בגאולה האחרונה, שבאה 'לא למענכם.. אלא למען קידוש שמי הגדול' (יחזקאל לו), אבל מכל מקום **'לאחר שיבואו לארץ ישראל** - מבטיח השי"ת (שם): **'וזרקתי עליכם מים טהורים ... ועשיתי את אשר בחוקי תלכו, ומשפטי תשמרו ועשיתם.**'

וממילא יוצא שכל הפעולות שטורחים בשביל קבוץ גלויות הרי יש כאן ריוח כפול, שכן מלבד עצם זה שהגאולה תלויה בפעולות האלו, מלבד זה אין לנו הבטחה גדולה יותר מדבר ה' שאמר שרק לאחר שיהיה 'וקבצתי אתכם מכל הארצות **והבאתי אתכם אל אדמתכם**' - דווקא אז יתקיים ההמשך **'וזרקתי עליכם מים טהורים... ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם**' (ויקהל עוד גליון 31 'קונטרס מרן זי"ע – מביאים לתקופה שלימה').

בברכת התורה, העורך

"המשרה [המאכיל] את אשתו **על ידי שליש [שליח]** - לא יפחות לה משני קבין חטין... **ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת**".

כלומר, **שביום חול** אדם יכול לזון את אשתו דרך שליח, אמנם **בשבת** הוא צריך לאכול עמה בעצמו.

והנה לכל הלכה שבמשנה ובגמרא, יש שורש בסודות הנהגת הקב"ה עם ישראל (זוה"ק פנחס רמד, ב), והשורש של ההלכה הזו – מבואר בדברי הגר"א (תיקוני זוהר תכ"ח. קף מט, ב מדפי הגר"ח. – בל"ה "אכל בשבת"): **שהבעל** מייצג את הקב"ה, **והאשה** מייצגת את כנסת ישראל. והנה מבואר בזוה"ק (שם): **שבששת ימי החול** - קוב"ה מפרנס את כלתו כנסת ישראל **דרך שליח**, דהיינו המלאך מטטרו"ן, ולכן במקביל לזה, בששת ימי החול, גם הבעל יכול לפרנס את אשתו **דרך שליח**.

אמנם **בשבת** - קוב"ה מפרנס את כלתו כנסת **ישראל בעצמו, ולא דרך השליח** מטטרו"ן, ולכן במקביל לזה, בשבת, גם הבעל צריך **שאשתו תאכל עמו, ולא שיפרנס אותה דרך שלית.**

◈

המלאך מטטרו"ן מתקן "עבודת עץ הדעת" - במלאכה וטורח
השכינה מתקנת "אכילת עץ החיים" – במנוחה ותענוג

והחילוק הזה – **שבששת ימי החול** עם ישראל מונהגים דרך המלאך מטטרו"ן, **ובשבת** מונהגים ע"י הקב"ה בעצמו - הוא הטעם למש"כ (שמות כ, ט): **"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד** וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ. **וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת** לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה".

כי הנה **המלאך מטטרון – בא לתקן את "עץ הדעת טוב ורע"**, להפריד את הרע מהטוב, וכמו שאמרו (תיקוני זוהר תיקון נ"ג) "וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע... 'עֵץ הַדַּעַת טוֹב' - דָּא מטטרו"ן, 'וָרָע' - דָּא ס"מ". **ובשביל עבודת "עץ הדעת" צריך טירחא ומלאכה** להפריד הרע מהטוב (תיקוני זוהר תיקון ס"ז, קף נח, ב; וביאור הגר"א קף קיג, ב. מדפי הגר"ח).

ולכן בששת ימי החול שמונהגים ע"י המלאך מטטרו"ן - נאמר: **"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד** וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ" - שצריך ל"ט מלאכות לברר את הרע מהטוב (רמ"ז ווא"ו שמות ח"ת, עמוד קפ–ז).

משא"כ ביום השביעי, שעם ישראל מונהגים **ע"י השכינה עצמה**, אז הם בבחינת **"אוכלים מעץ החיים"**, ושם המלאכה אסורה, אלא הכל צריך להיות **בתענוג ומנוחה.**

וכמו שאמרו חז"ל (תוז"ח קף כה, ב מדפי הגר"ח):

"מַהֲצַד שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע - צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ עֲקִירָה, לִהְיוֹת מְטוּלְטָל וְגוֹלֶה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.. [משא"כ מהצד של] הַשְׁכִינָה, שַׁבָּת הַמַּלְכָּה – **לֹא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בָּהּ עֲקִירָה, אֶלָּא לִהְיוֹת בָּהּ קְבוּעַ**".

וביאר הגר"א: ש"בשבת **אסור לעשות עקירה** בחפץ מרשות היחיד, [משום ש]**שבת הוא 'אילנא דחיי'".**

ולכן בשבת שמונהגים ע"י השכינה בעצמה - נאמר **"וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת** לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה".

פרק ד

נשמות שהם בבחינת "עבדים" – מונהגים ע"י מטטרו"ן – במלאכה
נשמות שהם בבחינת "בנים" – מונהגים ע"י השכינה - במנוחה

ואת אותו חילוק **שבין ששת ימי החול לבין השבת** - מצאנו גם באופן יחסי **בין שני סוגי אנשים בעם ישראל**: שישנם אנשים שיותר מונהגים **ע"י מט"ט**, וישנם אנשים שיותר מונהגים **ע"י השכינה.** וכפי שנתבאר בזוה"ק הנ"ל בתחילת הענין. וזה לשונו (זוה"ק משפטים קף לד, ב):

"כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד, כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה הַתַּחְתָּאָה בְּגִלְגּוּל, **אִם הִיא מִצַּד אוֹתוֹ הָעֶבֶד מטטרו"ן - כָּתוּב בּוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד**... **אֲבָל אִם הַנְּשָׁמָה הִיא מִצַּד הַשְּׁכִינָה שֶׁהִיא שְׁבִיעִית** - וְדַאי מַה כָּתוּב? וּבַשְּׁבִיעִית יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם. שֶׁצָּדִיק וְדַאי אֵין בּוֹ מְלָאכָה, וְכֵינָן **שֶׁאֵין בּוֹ מְלָאכָה, אֵין בּוֹ שִׁעְבּוּד**"

וביאר הרמח"ל (בממר "פירוש מאמר הזוהר ריש משפטים" – כרך ב' מספרי רמח"ל, "גנזי רמח"ל" עמוד ער"ב–כפ"ז): שיש נשמות שהשכינה מנהיגה אותם **דרך המלאך מטטרו"ן,** שהוא מקביל לששת ימי המעשה - בבחינת "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ". ולכן התפקיד שלהם הוא לתקן תיקוניהם **באופן של "ל"ט מלאכות של חול", "עולם כמנהגו.. בדרך הטבע",** "שהוא **ענין הטורח והקושי שיש בדברי העולם**". ולכן מט"ט ונשמות המונהגות על ידו הם בבחינת **"עבדים"**. ועליהם נאמר: "כִּי תִקְנֶה **עֶבֶד** עִבְרִי".

ויש נשמות **שהשכינה מנהיגה אותם באופן ישיר,** שלא באמצעות המלאך מטטרו"ן, והשכינה מקבילה ליום השביעי - בבחינת "יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה". ולכן התפקיד שלהם הוא לתקן תיקוניהם **באופן של מנוחה.** ונשמות אלו הם בבחינת **"בנים"**[1]. [החילוק הזה ג"כ נמצא באופן כללי בין "תלמידי חכמים" שתמיד הם בבחינת "שבת", ומונהגים ע"י השכינה, בבחינת אכילה מעץ החיים, לבין "עמי ארצות" שהם בבחינת "ימות החול". (זוה"ק פרשת לו קף קט,ע; קונטרס קף פב,ג)].

◈

ועתה נשוב לשאילה שפתחנו בה: מה טעם הדבר – שבשביל היציאה ממצרים, הם היו צריכים לפעול **בדרך הטבע?**

התשובה: משום שכשם **שבששת ימי החול שמונהגים ע"י מטטרון** – נאמר בהם "שֵׁשֶׁת יָמִים **תַּעֲבֹד** וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ", וכשם **שהנשמות שבאופן יחסי יותר מונהגות ע"י מטטרון** – נאמר בהם "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים **יַעֲבֹד**" - כך **יציאת מצרים שהיתה מונהגת ע"י המלאך מטטרו"ן** – היא היתה באופן של "**תַּעֲבֹד** וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ", **גאולה בדרך הטבע**, בטורח ובעמל. **ומאידך, הגאולה העתידה שהיא ע"י השכינה באופן ישיר – היא בניסים ובמנוחה שלימה.**

---

[1] הרמח"ל מוסיף ומבאר: שכל הנשמות כשעולות למקומם ולמדריגתם האמיתית - הם **במדריגת "בנים אהובים"**, אמנם מטעמים כמוסים עם הקב"ה [שהכל עפ"י הצדק והמשפט] – אזי ברדת הנשמה לעולם הזה הערבי, יש נשמות שבאות **בבחינת העבדות.**

ועוד מוסיף הרמח"ל: שכל אחד הקב"ה עשה שימצא נחת וקורת רוח - דווקא בתפקיד שמתאים לפי שורש נשמתו [בבחינת "שכל אחד ואחד יפה לו הקדוש ברוך הוא אומנתו בפניו". ברכות מג, ב]. (סס עמוד לע"ת. – סכג–ז).

[ועיין רמ"ד וואלי ישעיהו עמוד ק"י עה"פ "וסרה קנאת אפרים"].

ויש להוסיף עוד: שכמובן שמדובר בחילוק **יחסי** בין נשמה לנשמה, שאין מי שכל תפקידו במלאכה - שהרי כל ישראל מצווים בשביתת השבת, ואין מי שכל תפקידו במנוחה - שהרי כל ישראל מצווים לטרוח במלאכת תרי"ג מצוות. ו"כל הגופים עמלים הם, אשרי מי שעמלו בתורה" (סנהדרין לט, ב)..

נבואות ה' לאחרית הימים

בימות משיח בן יוסף – ההנהגה בדרך הטבע

כתב הרמב"ם הלכות מלכים (פרק יב הלכה ו):

"אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, או יהיה שם חידוש במעשה בראשית, אלא **עולם כמנהגו נוהג**...". (והלכה ב):

"אמרו חכמים: **אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שיעבוד מלכיות בלבד**".

ומקורו בדברי הגמרא בברכות (לד, ב):

"ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח**, אבל לעולם הבא – 'עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ' (ישעיהו סד, ג).

ופליגא דשמואל, דאמר שמואל: **אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד**...". [משא"כ לר' יוחנן: כל נבואות הנביאים שמדברים על נסים ונפלאות רבים – מעבר ל"גאולה משעבוד מלכויות" - מדברים על ימות המשיח, ולא על זמן שאחרי ימות המשיח].

והקשה הכסף משנה בהלכות תשובה (פרק ח הלכה ז), שכאן בהלכות מלכים הרמב"ם פסק כשמואל וכנ"ל, ואילו בהלכות תשובה (שם) הוא פסק כר' יוחנן. ונשאר בצ"ע.

◈◈◈

שני ימות משיח הן – מב"י ומב"ד

הגר"א ג"כ הקשה כקושיית הכסף משנה, ותירץ ששני השיטות בגמרא מתקיימים יחדיו, וכל אחד הולך על תקופה אחרת: **שדברי שמואל** שבימות המשיח "עולם כמנהגו נוהג" בדרך הטבע – **הולכים על ימות משיח בן יוסף**, ומאידך **דברי ר' יוחנן** שבימות המשיח יתקיימו כל הנבואות למעלה מדרך הטבע – **הולכים על ימות משיח בן דוד**. [הובאו דבריו ב"חשוקי חמד" (להגמ' כ' יומא לאבסטיין שליט"א. – בכורות מג, ו) לענין נפק"מ הלכתית].

וכך כתב הגר"א ב"חידושי אגדות" (בכורות לד,ב). וב"אמרי נועם" (בכורות יג, ו):

"ופליגא דשמואל... אלו ואלו דברי אלקים חיים. כי ב' ימות המשיח הן: היינו **ימות משיח בן יוסף** - ואז אין בין עוה"ז לימות המשיח אלא [הגאולה מ]שעבוד גליות, ואח"כ **כשיבוא משיח בן דוד** - יתקיים מ"ש 'בלע המות לנצח', וכל יעודי הנביאים, וזה נקרא לעתיד לבוא".

◈◈◈

ועדיין נשאר לנו להבין דבר נוסף: שהנה נתבאר בזוה"ק משפטים (לה, ב): שגאולת מצרים שהיתה **ע"י המלאך מטטרו"ן** - באה **בדרך הטבע, בטורח ובמלאכה**, ומאידך, הגאולה העתידה **שהיא ע"י השכינה עצמה** – באה בניסים למעלה מדרך הטבע, **ובמנוחה.** [ונתבאר בארוכה במאמר "מענינא דיומא"].

וממילא צריך להבין, שהרי גם ימות מב"י הם בכלל הגאולה העתידה, ולמה הם מונהגים בדרך הטבע?

◈◈◈

הנהגת משה – ע"י השכינה

הנהגת יהושע – ע"י מטטרו"ן

ונבא לביאור הענין:

הנה במה שנתבאר בזוה"ק **שגאולת מצרים** היתה ע"י מטטרו"ן, כל זה הוא באופן כללי, אך באופן פרטי ישנם חילוקים גם בתוך גאולת מצרים עצמה: **שבימי משה** - ההנהגה היתה בעיקר ע"י השכינה, **ובימי יהושע** - ההנהגה היתה בעיקר דרך המלאך מטטרו"ן.

וכמו שאמרו ("מדרש תנחומא" משפטים סימן יח):

"הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ (שמות כג, כ)... אָמַר מֹשֶׁה: אֵינִי מְבַקֵּשׁ, אֶלָּא וְעַתָּה יֵלֵךְ נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ. **רְאֵה מַה בֵּין הָרִאשׁוֹנִים לָאַחֲרוֹנִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה, הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ. הֱשִׁיבוֹ: אֵינִי חָפֵץ אֶלָּא לָךְ.** יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן רָאָה אֶת הַמַּלְאָךְ... 'וַיֹּאמֶר [המלאך ליהושע] לֹא כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא ה' עַתָּה בָאתִי' (יהושע ה, יד), הֲרֵי שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּאתִי לְהַנְחִיל אֶת יִשְׂרָאֵל, **אֲנִי הוּא שֶׁבָּאתִי בִּימֵי מֹשֶׁה רַבָּךְ וְדָחָה אוֹתִי וְלֹא רָצָה שֶׁאֵלֵךְ עִמּוֹ, וְעַתָּה בָּאתִי. מֵיָּד 'וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל עַבְדּוֹ'** (יהושע ה, יד), אֲבָל מֹשֶׁה דָּחָה אוֹתוֹ (וכן הוא בזוה"ק משמיע קף לפו, ב).

ובתיקוני זוהר (הקדמה קף יד, ב) נתפרש **שאותו המלאך שבא אל יהושע - הוא מטטרו"ן.**

וכך ביאר רמ"ד וואלי (שמות עמוד תקלה):

"'וְדִבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ'... **כי האיש משה היה מדבר עם המלך הקדוש עצמו... ולא עם המשנה שלו שהוא מט"ט, כמו שהיה דיבורו של יהושע,** בסוד: 'אֲנִי שַׂר צְבָא ה' עַתָּה בָאתִי', בפירושם ז"ל הידוע".

◈◈◈

הנהגת משה – בניסים ובמנוחה

הנהגת יהושע – במלאכה בדרך הטבע

וממילא, כמו שיש חילוק בין יציאת מצרים לגאולה האחרונה, **שיציאת מצרים שהיתה ע"י מטטרו"ן – היא בדרך הטבע, והגאולה האחרונה שהיא ע"י השכינה – היא שלא בדרך הטבע**, כך בתוך יציאת מצרים עצמה, יש חילוק [באופן יחסי] בין הנהגת משה שהיתה ע"י השכינה - שאז **לא היו צריכים למלאכה בדרך הטבע, לבין הנהגת יהושע שהיתה ע"י מטטרו"ן - שהוצרכו למלאכה בדרך הטבע.** וכמש"כ הגרי"א חבר ("ליקוטי הגר"ח", ענין עץ החיים, קף נא, ב):

[בתחילה הוא מבאר: שכאשר השכינה מנהיגה דרך המלאך מט"ט - הוא **תיקון עץ הדעת טוב ורע,** וכאשר השכינה מנהיגה באופן ישיר – **הוא תיקון אכילת עץ החיים.** (ועיין גליון 50 פרק ז)].

"... וזה סוד מה שכתוב אחר חטא העגל (שמות כג, כ) 'הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ כו' הַשָּׁמֶר מִפָּנָיו כו' כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ כו' [זהו מטטרו"ן (סנהדרין לח, ב)]... ורק ע"י תפלת משה שזכה לעץ החיים כלת משה ארוסה דילי'ה - **לא נתנהגו במדבר ע"י שליח הטבע כלל,** רק ע"י גילוי הנסים בבאר ומן וענני כבוד, והוא בעץ החיים, **לכן לא היו צריכים לחרישה ועבודת האדמה, כמו אדה"ר קודם החטא בגן עדן.**

ואחרי מיתת משה רבה"ע, נגנז עץ החיים לגמרי, **ולכן הוצרכו לעבודת האדמה 'וְאָסַפְתָּ דְּגָנֶךָ' כו'** (לכריס יח, יז), **והוא אמצעות הטבע ובמלאכה, שהם ו' ימות החול – 'שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד' - דמט"ט, שהוא דרגא דעבד,** משא"כ בעץ החיים - היא סוד בן חורין מעלמא דחירו... ובימי יהושע נפסק המן, וכתיב (יהושע ה, יא) 'לֹא כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא ה' עַתָּה בָאתִי' – "אֲנִי הוּא שֶׁבָּאתִי בִּימֵי מֹשֶׁה רַבְּךָ וְדָחָה אוֹתִי.. וְעַתָּה בָּאתִי" (תנחומא משפטים, יח), **שאז היה הנהגתם ע"י דרגא דיהושע, הנער הידוע [שמט"ט ויהושע נקראים 'נער'** (יבמות טז, ב; זוה"ק תרומה קסד, ו)], ע"י שליח, והוא עץ הדעת".

◈◈◈

משיח בן יוסף – ע"י מטטרו"ן – במלאכה בדרך הטבע

משיח בן דוד – ע"י השכינה - במנוחה

והנה אותו החילוק שהיה **בין משה ליהושע** - הוא עצמו החילוק **שבין "משיח בן דוד" ל"משיח בן יוסף",** וכמש"כ רמ"ד וואלי (ספר הליקוטים, ת"ל, עמוד רמ"ט–כ):

"'וְדִבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ - **זה משיח בן דוד.. 'וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן** נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל - **זה משיח בן יוסף..**

ולכן נגלה לו **[למשיח בן יוסף] - המלאך [מטטרו"ן],** כמו שנגלה ליהושע שאמר לו 'כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא ה' עַתָּה בָאתִי'... והיה "שר צבא" ממש, **כי משיח בן יוסף הוא העושה המלחמות,** ומשיח בן דוד בא לעשות שלום בעולם ולא מלחמה".

כלומר: יהושע היוצא מאפרים - שהיה **בבחינת "משיח בן יוסף"** (כמו שנתבאר בגליון 50 בפרק ה'), וכן **"משיח בן יוסף"** בגאולה האחרונה – הנהגת שניהם באמצעות **המלאך מטטרו"ן** (תיקוני זוהר תיקון ע, קף קס, ב, ובימות הגר"ח ד"ה ובכתם).

והטעם משום שתפקידו של "משיח בן יוסף" – הוא לעבוד את עבודת תיקון **"עץ הדעת טוב ורע"** (כמו שנתבאר בגליון 50 בסס המיח"ל והרמח"ל), ולכן הוא צריך לטרוח במלאכת הפרדת הגויים שהם מושרשים בסט"א **הרעה** – מא"י **הטובה.** ולכן הוא מונהג ע"י מטטרו"ן שג"כ תפקידו לתקן עץ הדעת טוב ורע, וכפי שהבאנו ב"מענינא דיומא" מהתיקוני זוהר (תיקון כ"ג) "'עֵץ הַדַּעַת טוֹב' - דָּא מטטרו"ן, 'וָרָע' - דָּא ס"מ". וכו' עיי"ש.

◈

וממילא, כמו שנתבאר ב"מענינא דיומא" **שהמלאך מטטרו"ן** הוא כנגד **"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד** וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ" – כך הם **ימות משיח בן יוסף** המונהגים ע"י מטטרו"ן, שהם בבחינת **"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד"** - גאולה בטורח ובמלאכה, בדרך הטבע, ב"עולם כמנהגו נוהג" – וכלשון רמד"ו: "כי משיח בן יוסף הוא העושה המלחמות" שזה טורח ומלאכה.

ומאידך, משיח בן דוד תפקידו לתקן את ענין "האכילה מעץ החיים", וזו הנהגת השכינה, שהכל הוא **בניסים ובמנוחה,** ולכן גאולת "משיח בן דוד" היא בבחינת **"וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת** לַה' אֱ-לֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה". **במנוחה.**

◈

ואמנם (כפי שנתבאר בגליון 50 בתמוכה), א"א להגיע למנוחת "משיח בן דוד" – קודם שעשו את המלאכה והטורח של "משיח בן יוסף", שזה החומר **שמנקה את הנפש מהרע של "עץ הדעת טו"ר",** ומסיר ממנה את הבגדים הצואים, ועי"ז האדם יכול להכנס נקי ומזוכך לארמון המלך – ליאור באור פני מלך חיים, שהיא **האכילה מ"עץ החיים".**

◈◈◈

סיכום המדורים: "מענינא דיומא" ו"נבואות ה'"

הדברים שהם מצד הנהגת מטטרו"ן	הדברים שהם מצד הנהגת השכינה
תפקידם לעבוד עבודת "עץ הדעת טוב ורע", בטורח ומלאכה להפריד הרע מהטוב	תפקידם לעבוד עבודת "אכילה מעץ החיים" שהוא תענוג ומנוחה
בבחינת "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ"	בבחינת "וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱ-לֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה"
ואלו הם הפרטים החלוקים בהנהגה הנ"ל - שנתבארו במאמרינו	
ששת ימות החול [ו' אלפים שנים]	שבת [האלף השביעי]
נשמות שהם בבחינת "עבד"	נשמות שהם בבחינת "בן"
יציאת מצרים	הגאולה העתידה
יהושע	משה
משיח בן יוסף	משיח בן דוד

ימות מב"י – העולם הזה

ימות מב"ד – העולם הבא

"דאמר שמואל: אין בין **העולם הזה** לימות המשיח – אלא שעבוד מלכויות" (בכורות לד, ב). ומשמע שימות משיח בן יוסף שבהם העולם מונהג בדרך הטבע - נקראים **"העולם הזה"**, ומאידך ימות משיח בן דוד שבהם יתקיימו שאר נבואות הנביאים – נקראים **"העולם הבא - לעתיד לבא"**. וכמו שביאר הגר"א ("למדי נועם" בכורות יג, ו) בסיום דבריו: **"זה [ימות משיח בן דוד] נקרא לעתיד לבוא".**

[ועיין במדבר רבה (טז, יח): "אֲבָל **לָעוֹלָם הַבָּא**.. – וּפִתְאֹם יָבוֹא אֶל הֵיכָלוֹ". וזה הולך על **משיח בן דוד**. ועד"ז הוא במדרש תנחומא בסיומי הרבה פרשיות. - ועיין סנהדרין קי, ב, בפירש"י ד"ה ת"ר].

*

ולפי מה שנתבאר במאמרינו, מאירים דברי שמואל, **שבחילוקי שמות הזמנים – טמון הטעם לחילוקי ההנהגות שביניהם**: שהטעם שימות משיח בן יוסף מונהגים **בדרך הטבע** – הוא משום שהם נקראים **העולם הזה**, כלומר שהם באים לתקן את "עץ הדעת טוב ורע" - שהוא מדריגת הקדושה של **ששת אלפי שנין** של העולם הזה, והם מקבילים **לששת ימי בראשית**, שבהם נאמר **"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד** וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ".

ומאידך הטעם שבימות משיח בן דוד מונהגים **בניסים ובמנוחה** – הוא משום שהם נקראים **"העולם הבא – לעתיד לבא"**, כלומר שהם באים לתקן את ענין "האכילה מעץ החיים" - שהוא מדריגת הקדושה של **האלף השביעי** שנקרא "לעתיד לבא", והוא מקביל ליום השביעי, שבו נאמר "וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי **שַׁבָּת** לַה' אֱ-לֹהֶיךָ **לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה**", וכמו שהלויים היו אומרים בביהמ"ק ביום השבת: "מזמור שיר **'לעתיד לבא' - ליום שכולו שבת ומנוחה** לחיי העולמים".

[ואע"פ שמשיח בן דוד הוא בתוך האלף הששי, אך הוא מושך לימיו ממדריגת הקדושה של האלף השביעי, בבחינת **"תוספת שבת"** (לוקוט רמח"ל, עמוד קמ, ועמוד רסז–מ)].

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו על הגדה של פסח

מגיד

בא"י נקראים 'בנים' – ובחו"ל 'עבדים'

השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל.

למה כפל ואמר אח"כ 'השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין'. אלא עפ"י מאחז"ל (ב"ב י) בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרויים בנים, ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום קרויין עבדים עי"ש.

והנה איתא (ברכות יז) גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות עי"ש. לכך במצרים כיון שלא היו יכולין לעשות רצונו של מקום מפני השעבוד - לא היו יכולין להקראות בנים אלא עבדים, אך כשהגיע זמן גאולתם נקראים בנים כמש"כ (שמות ד) בני בכורי ישראל.

זהו שאמר, **השתא הכא בגלות - ועל זה מוסב השתא עבדי, הננו בבחינת עבדים, אך כאשר יגיע השעה לשנה הבאה בארעא דישראל - אזי בעת ההוא לשנה הבאה נהי' בני חורין בבחינת בנים**[1].

◈

אף אחר השגת ארץ ישראל – עוד צריכים ישועה להיות בני חורין

או ירצה בענין כפילות הלשון 'לשנה הבאה בארעא וישראל ולשנה הבאה בני חורין' - כי **אף אחר השגת ארץ ישראל, עוד צריכים ישועה להיות בני חורין**, כי גם שם עוד יתכן להיות עבדים, וכמו שראינו **בסוף בית שני שהיו בארעא דישראל ונכנעים ועבדים תחת יד רומי ויון**, לזה אחר לשנה הבאה בארעא דישראל, אנו אומרים לשנה הנאה בני חורין[2]. (הגש"פ 'אשי ישראל' – בפירוש 'ישא ברכה' ממוה"ר שאול ידידי' אלעזר טאוב זצוק"ל ממודז'יץ).

◈◈◈

אברהם נפטר מכיבוד אב – משום מצות ארץ ישראל

ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר.

..יש עוד לפרש במקרא כלפי מה שכתוב במדרש רבה בראשית סדר לך לך (פרשה לט ז), זה לשונו: לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר, אצא ויהיו מחללין בי שם שמים, ואומרים הניח אביו והלך לו לעת זקנותו, אמר ליה הקב"ה **לך אני פוטרך מכיבוד אב ואם** ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם.

וכתבנו בדרוש סדר לך לך, **דהיה טעם הפיטור משום ישיבת ארץ ישראל**, כההיא דילפינן בפרק קמא דיבמות (ו, א), אם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר לא ישמע לו, דכתיב איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו (ויקרא יט, ג) כולכם חייבים בכבודי, דמשמע התם דלאו דוקא מצות אזהרת שבת דאיירי בה קרא הוי דוחה מצות כיבוד אב ואם, אלא אף כל מצות, ואפילו מצות עשה לחודא..

ובתשובות 'תרומת הדשן' ז"ל סימן מ, עלה בהסכמה, דאפילו איסורין קלין דרבנן דוחין כיבוד אב ואם, **וכל שכן ישיבת ארץ ישראל דאלימא טובא.**

והרב המבי"ט ז"ל בתשובות ח"א סימן קלט נשאל, בראובן שנדר שאם יהיה לו כך וכך שילך לדור בצפת ת"ו, ועתה נתקיים הדבר, ואביו ואמו אינן מניחין אותו ללכת לגור שם, ונפשו לשאו"ל הגיע, דכיון דכיבוד אב ואם גדול, שהרי יעקב נענש עשרים ושתים שנה, אם חל הנדר. והעלה הרב ז"ל שם בתשובה הרמת"ה מהך סוגיא דפרק קמא דיבמות **דאינו חייב לשמוע לו, כיון דמצות ישיבת ארץ ישראל רבה היא מאד**, וענין שנענש יעקב אבינו ע"ה אינו ענין לכאן, דהתם הוא מפני שהיה בחוץ לארץ, שהיה ראוי אחר שנשא אשה שיצא משם לשמש את אביו בארץ ישראל, **ואם היה הוא בארץ ישראל ואביו בחוץ לארץ לא היה נענש**, עד כאן.

והוא אומרו **לך** אני פוטרך מכיבוד אב ואם, והיה בנותן טעם 'אל הארץ אשר אראך' (בראשית יב, ב) - היא **ישיבת ארץ ישראל**, אבל אין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם, היינו יעקב שהיה הוא בחוץ לארץ ואביו בארץ ישראל...

והוא הנרצה בקראין 'ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר', **ואף דהוה אביו קיים פטרתיו, יען 'ואולך אותו בכל ארץ כנען', דאיכא מצות עשה דישיבת ארץ ישראל**... (הגש"פ 'מגיד דבריו ליעקב' – מוה"ר ישראל יעקב אלגאזי זצ"ל).

◈◈◈

'החודש אשר בו ישועות מקיפות'

יכול מראש חודש.

חודש ניסן – '**החודש אשר בו ישועות מקיפות**' (בפיוט למוסף פ' החודש). כל החודש הוא התעוררות ועת רצון לישועות, בפרט יום זה (שביעי של פסח) שהוא סיומו של חג הפסח, ועבר עליו רובו של חודש הישועות, בוודאי שהוא עת רצון לישראל להיוושע בישועה שלמה.

בפשוטו פירושו של '**החודש אשר בו ישועות מקיפות**' הוא, שהחודש מוקף עם ישועות. אך בפי העולם שגור בשם צדיקים לפרשו **מלשון 'החנוני מקיף'** (אבות ג, כ), היינו הלוואה. והכוונה, **דהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו נותן בחודש זה לישראל ישועות אף אם אינם ראוים לכך, ומושיעם על חשבון העתיד שייטיבו דרכם**. וכמו שהיה בעת צאתם ממצרים דלא היו ראוים לכך, אלא גאלם בזכות העתיד, כנאמר (שמות ג, יב) 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה', ואמרו חז"ל (שמו"ר ג, ד) שמשה שאל באיזה זכות אוציאם ממצרים, ועל כך השיבו הקב"ה: הוי יודע שבזכות התורה שהן עתידים לקבל על ידך בהר הזה - הם יוצאים משם, הרי **שהישועה הגדולה של יציאת מצרים ניתנה להם בהקפה על חשבון העתיד**, אף שבשעת מעשה לא היו ראוים לכך, וכך גם מתעורר ענין הישועות בחודש זה בכל דור ודור. ('הגדה של פסח' לאדמור"י בית הוסיאטין, בשם ה'שיח יצחק' עמ' קכב. וראה עוד בדבר העורך).

◈◈◈

חיבת ארץ ישראל – יותר מחיבת בנו

וירד מצרימה אנוס ע"פ הדיבור, ויגר שם מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע במצרים אלא לגור שם.

מפסוקים אלו רואים אנו את **גודל חיבתו והתקשרותו של יעקב אבינו ע"ה לארץ ישראל**:

כ"ב שנים לא ראה את יוסף שהיה בן זקונים שלו וכבר חשבו לנעדר, ומיאן להתנחם עליו, וכן היו לו במצרים שני נכדים שאמר עליהם 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי' (בראשית מח, ה) וכעת נתבשר שבנו יוסף חי וכי מושל הוא בארץ מצרים, **ובכל זאת לא ירד לשם מרצונו הטוב אלא היה אנוס ע"פ הדבור, אף שלא ירד להשתקע במצרים אלא לגור שם, לזמן ארעי.** (הגש"פ 'הליכות חייס' – מהג"ר יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל, מצאנז קלויזנבורג).

◈◈◈

הלל

נס שבא"י – נעשה ע"י הקב"ה ולא ע"י שליח

כתב מוהרש"א בחדושי אגדות על מה שאמרו בגמרא (מגילה יד) דטעם שאין אומרים הלל על נס של פורים הוא מפני שהוא נס של חוצה לארץ, והביא קושיא משם המפרשים דמאי שנא מפסח, ותרצו יע"ש.

ומוהרש"א דידיה אמר, דמידי הוא טעמא **שמה שאין אומרים שירה אלא על נס של ארץ ישראל - הוא מפני שאין אומרים שירה אלא על נס שעושה הקב"ה בעצמו ולא על ידי שליח, והוא נס של ארץ ישראל דכתיב** (דברים יא יב): '**ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה**', מה שאין כן בחוץ לארץ שאין השכינה שורה שם, וכמו שאמרו בגמרא (מועד קטן כה.) ראוי היה רבי שתשרה עליו שכינה אלא שבבל גרמה לו.

הנה כי כן זיל בתר טעמא, בנס יציאת מצרים וקריעת ים סוף שהיה על ידי הקב"ה, ניתן לאמר שירה והלל אף בחוץ לארץ, **נמצא שיש מעלה בארץ ישראל מפני השראת שכינה שבה, שהנס הנעשה בה ראוי לומר הלל**. (הגש"פ 'אורות פלא' – למוה"ר אליעזר פאפו. בעל ה'פלא יועץ').

◈◈◈

באר"י ששורה השכינה – גם חיי הגשמיות קדושים

אתהלך לפני ה' בארצות החיים.

רש"י פירש דקאי על ארץ ישראל, כי הנה 'חיים' הוא לשון רבים, המורה על כפילות, כן חיי האדם הישראל הוא מורכב מרוחניות ומגשמיות, **ובפרט בארץ הקודש שגם מלאכת הארץ היא מלאכת הקודש, כי שם השראת שכינתו**, כדכתיב (דברים יא, יב) ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית שנה עד אחרית שנה.

וזה שאמר **אתהלך לפני ה' - ר"ל במקום אשר עיני ה' בזה תמיד בהשגחה מיוחדת, בארצות החיים - ר"ל בארץ אשר בה משולבים ומאוגדים הרוחניות והגשמיות**. (הגש"פ 'שבט סופרים' – מהגאון רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצוק"ל – גאב"ד פרשבורג בעל ה'חשב סופר').

ברך

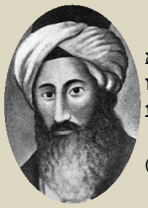

קדושת ארץ ישראל – גם בחורבנה

ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו.

דקי"ל מקריבין אפי' שאין בית, ואז"ל אף כשהוא שמם בקדושתו עומד, ואמרו בהגדה דאליהו זכור לטוב מקריב שני תמידין בכל יום בבית המקדש, וא"כ שפיר קאמר שנקרא שמך עליו.

ובזה נתבאר אצלנו כוונת הכתוב (קהלת ה, ח) "ויתרון ארץ בכל הוא מלך לשדה נעבד", הכוונה "**ויתרון ארץ ישראל**", כי כן ארץ הוא ארץ ישראל, כמשז"ל על פ' הנותן מטר על פני ארץ, "בכל היא", כלומר **בכל זמן, בין בבנינה בין בחרבנה יש יתרון לארץ ישראל**, ולא תימא שקדושתה ועליונותה הוא בבנינה ובניה, לא כי, אלא יש לה יתרון בכל - **אפילו שוממה**.

תדע כי "מלך הכבוד לשדה" - **גם בהיות הבית המקדש שדה בחרבנו - "נעבד"**, דאליהו זכור לטוב מקריב בכל יום, לפי שקדושת הבית במקומה, דמקריבין אע"פ שאין בית. **וכן כל ארץ ישראל אף בחרבנה יש לה יתרון**, ומצות עשה אחת מתרי"ג מצות לדעת הרמב"ן לדור בארץ ישראל גם בחרבנה, וכן מוכח בהדיא בספרי, ועיין מ"ש הרשב"ץ בתשובה ח"ג סימן רפ"ח ע"ש.

(הגש"פ "שמחת הרגל" - להחיד"א, בברכהמ"ז, בד"ה "ועל הבית").

[א.ה. עיין בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רל"ד): "הכל מעלין לארץ ישראל (כתובות קי, ב).. **לא משום מצות התלוים בארץ ישראל** וירושלים כופים, אלא משום קדושת עצמה.. **אפי' כשהי' היבוסי יושב ירושלים והכנעני והפריזי אז בארץ.. אפילו בחורבנה..** קדושת שניהם [ארץ ישראל וירושלים] קדושת עולמים מימות עולם עד סוף כל ימות עולם, **לא נשתנה ולא ישתנה**.. וגם הרמב"ם דלא מנה למצות עשה ישיבת ארץ ישראל כמו שחשב הרמב"ן במניין המצות, מ"מ **מודה ביתר שאת בקדושה בזמן הזה**..". עיי"ש.

וכ"כ השל"ה (שער האותיות אות קדושה) "**וכשקלקל וגורש מגן עדן.. נתן להם ארץ הקדושה שהיא מקודשת מעין קדושת גן עדן**, וכמש"כ ביחזקאל (לו, לה) הארץ הנשמה הלזו היתה כגן עדן. **ואף עתה בחורבנה מ"מ היא בקדושתה**"].

---

[1] עיין זוה"ק כי תצא (רעו, א) 'כל ישראל בני מלכים [= בנים של הקב"ה ושכינתו].. לאו אינון בני מלכים, עד דיהדרון לארעא דישראל'.

וביאר הרמ"ק: "..נאמר בהם **עבדים בגלות לבר מארעא דישראל**.. אמנם **בארעא דישראל שהם בנים**, אז נאמר בהם כל ישראל בני מלכים".

[2] עיין מה שהארכנו בגליון 34 – חנוכה תשע"ז, לענין '**גלות יון' בארץ ישראל**, שאם ח"ו ישראל משועבדים תחת שלטון גויים בארץ ישראל - זה נחשב במקצת כגלות לחו"ל, שהרי כאשר דוד המלך הוצרך לברוח לעיר 'גת' שתחת שלטון פלשתים, אע"פ שהיא מארץ ישראל - החשיב עצמו **כגולה לחו"ל** (כתובות קי, ב).

ולכן זה נקרא '**גלות יון**' (בר"ר ב,ד) – אע"פ '**שלא הגלום מארצם**' (במדב"ר ז, י), משום **ששלטון הגוים על ארץ ישראל – הופך אותה ל'מקצת חו"ל'**

(ואמנם **יש בה קדושה בכל מצב**, ולכן הקב"ה ציוה ליצחק לגור בא"י הגם שהיתה תחת שלטון פלשתים, וכמש"כ הגאון הנצי"ב. ועיין במסגרת המרכזית מה שהבאנו מהחיד"א והחתם סופר).

נושא המאמר:

כָּל יָמָיו אֲשֶׁר חָיָה אוֹת הַקְּשֶׁת לֹא נִהְיָה

נחלת ה'

מענינא דיומא
הקשת בבבל – בימי רבי שמעון בר יוחאי
פרק א: בדורו של רשב"י – לא הוצרכו לקשת
פרק ב: 'הנהגת המשפט' ו'הנהגת היחוד'
פרק ג: אמונה ותפילה – עם 'הנהגת היחוד'
פרק ד: עיקר האמונה בהנהגת היחוד – בארץ ישראל

דבר העורך
החיזוק באמונה מכח הניסים
תורתו מגן לנו
מתורתו של רבי שמעון בר יוחאי

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 52 אייר תשע"ח

דבר העורך

בחודש אלול תשכ"ז דבר המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל דברי חיזוק בעקבות המלחמה שהיתה תקופה קצרה לפני כן, המכונה 'מלחמת ששת הימים', וכך הוא אמר: "**הנה ראינו לפני זמן-מה שהשי"ת עשה עמנו נפלאות גדולות הראויות להיעשות לצדיקים**, ואיך נעשו בדורנו, כשאפילו תשובה לא עשו לפני כן, ואעפ"כ עשה השי"ת נפלאות כאלה שהיה בכוחם להפוך כולם לצדיקים, **ואיך נעשים נפלאות כאלה בדורנו. אלא זהו ענין היחוד שאינו מוכרח אפילו ממעשי האדם**, ויכול להושיע גם הרשעים כשרצונו יתברך לעשות כן. ומכאן חזקה התקוה לביאת הגואל צדק, ואל יפול בלב ספק 'וכי ראויים אנו לכך', **כי זהו סוד היחוד שאין השי"ת מוכרח להשתעבד למעשי האדם**. וכך היה ביציאת מצרים שהיו במ"ט שערי טומאה והיה צורך לחפש עבורם זכויות להנצל ואעפ"כ נושעו" (קובץ עניניס שהשמיע מרן המשגיח – אלול תשכ"ז תשרי תשכ"ח).

וכפי שמאריך הרמח"ל (דעת תבונות סימן לו) הנהגת היחוד היא היפך מ"**דעת גויי הארץ האומרים, חטא ישראל, אין ישועתה לו באלקים סלה, ח"ו, 'כסף נמאס' קראו להם**. כי הקב"ה בחר בהם ונתן להם הבחירה בידם להיות צדיקים או רשעים, והם הרשיעו לעשות, ומנעו ממנו יתברך, כביכול, שיוכל להטיב עוד להם".

ולכן בניסים שעשה עמנו הקב"ה התקדש שמו לעיני העמים וכפי שהתבטא המשגיח הגר"י לוינשטיין זצוק"ל "**כל העולם משתומם למראה הנפלאות, גוים מתחילים לדבר על ישועת ה'**, מספרים שחיילים מצריים ששבו חיל יהודי אמרו לו 'אחר שראינו שה' נלחם לכם אתה יכול לחזור למקומך'.. **מה גדלה התגלות ה' בזה עד ש[ה]מצרים [ה]נלחמים - נמצא מהם מי שהכיר זאת**" ('קובץ עניניס' סיון תשכ"ז, עמוד לו).

*

בימים אלו, בהם לצערנו ישנם שמציינים את הניסים המופלאים של אותה מלחמה במבט לא תורני ומתייחסים לניסים המופלאים תוך התעלמות מהשגחת ה' המיוחדת עלינו שנראתה באותו זמן, עלינו להתבונן בחסדי ה' מתוך מבט של תורה, כפי שרבותינו הורו לנו כיצד יש להתייחס אליהם, ולא לשכוח את השגחת ה' עלינו, ומתוך כך לקחת חיזוק לכל עבודת ה' שלנו, וכפי שאמר המשגיח "**השי"ת עשה עמנו נפלאות עד שאין הפה יכול לדבר, ואין לשער מה שנעשה עמנו, עם הכלל ועם היחידים**. הרוצה להתחזק שהשי"ת מכירו ויודעו בפרטות ומשגיח עליו ביחידות, יכול להראות לעצמו ניסי ה' ונפלאותיו עם יחידים. נפלאות נעשו להצלת יחיד.

...**אין לכך עיצה אלא "ויתבוננו חסדי ה'", להתבונן במאורעות**, להשיבם אל הלב ולהפכם להכרה יציבה נטועה בעמקי הלב, **שחרית וערבית צריך לקבוע להתבונן בכך**" (שם).

*

ונביא כאן מקצת מתיאורי הניסים כפי שתיאר אותם תלמיד ישיבת מיר באותה תקופה (הובא במוסף שבת קדש יתד נאמן נשא תשע"ז): "תקופה ארוכה לפני המלחמה מנהיגי העולם הערבי התחרו ביניהם באיומים נגד יושבי א"י. אחד הצוררים נגדנו, אחמאד שוקיירי ימח שמו וזכרו [יו"ר אש"ף דאז] ענה לשאלה מה יהיה גורל היהודים לאחר ניצחון ערבי, בצורה גלויה ביותר: 'אלה שישרדו יישארו בפלסטין. אני מעריך שאף אחד מהם לא ישרוד!' רחמנא ליצלן; **האכזרים הללו כבר היו בטוחים בנצחונם המובטח ובהשמדתנו!**

בכ"ו באייר תשכ"ז פרצה המלחמה, כבר בשעה שמונה ורבע בבוקר שמענו על קרבות עזים המתנהלים ברחבי סיני בין צבאות מצרים לחילות ישראל. אולם בירושלים עדיין לא הופר השקט המתוח. כולנו כל בני הישיבה, עסקנו במילוי שקים בחול שהובא במיוחד לחצר הישיבה ובהנחתם... בשעה 11:45 העמסתי על כתפי את השק האחרון ועליתי לקומה שלישית, שם הנחתי אותו בחלון האחרון בידיעה שברוך ה' השלמנו את המשימה וכל החלונות מכוסים בשקי חול. פתאום אחד החברים הציץ מבין השקים בחלון הסמוך וצעק בבעתה: 'הנה טנק ירדני'; 'ראיתי טנק ירדני'. מהרגע בו החלו הפגזות, הירדנים לא פסקו מלירוק עלינו אש וגופרית, ללא הרף הם הפגיזו פגזי אש עוצמתיים, כל שריקה של פגז החסירה פעימה מלבי, היכן הוא ינחת? מי חלילה ייפגע ממנו?

הגיע היום השלישי ללחימה... בשעה 11 לקראת צהריים קיבלנו הוראה המתירה לנו לצאת מהמקלטים. יצאתי החוצה, מצמצתי עיני מול השמש הקופחת בחוץ ולא האמנתי למראה הפלאים! לפי מסות הפגזים שניתכו עלינו, התכוננתי לראות עיי חרבות, אך **להפתעתי הרבה, המבנים הירושלמיים המוכרים קיבלו את פני כשהם עומדים על תילם**. פה ושם נראה סימני פגיעה על הקירות החיצוניים אך הבניינים עצמם נותרו שלמים!

ש. לא היו פגיעות ישירות של פגזים במבנים?

ת. היו והיו, כמו שציינו אף ישיבת מיר נפגעה ישירות מפגז, אך בניסי ניסים, אף בית לא נפל וקבר את יושביו חלילה!

ש. לא היו קרבנות בנפש?

ת. לא ולא! היו ניסים עצומים אז, ממש לא יאומן כי יסופר... מאחורי בתי הונגרין, במקום בו כיום ממוקם מבנה 'בית יעקב הישן', היה אז מגרש ריק. הלכתי לשם וראיתי מראה מדהים, כל המגרש היה זרוע בפגזים שנתקעו במלא העוצמה באדמה ושם נטמנו בעוד ראשי הנפץ שלהם נותר פעיל, מזעזע רק לחשוב שכל פגז כזה היה יכול לזרוע הרס נורא, לולי ה' שתקעו באדמה!!

עוד באותו יום זכינו לראות במפלת אויבינו, בשרשרת שבויים ירדנים קשורי עיניים המובלת למכלאת **השבויים והעיר ירושלים צהלה ושמחה...**

בשעה חמש שמעתי כי העיר העתיקה שוחררה, והחשוב מכל - הכותל המערבי שוחרר!!

גלים של חום הציפו אותי. לא האמנתי שהנה, הנה אני אזכה להגיע לכותל.

ההתרגשות כמובן לא היתה רק נחלת הפרט, אלא כולם יחד נסערו עד למאוד. באותו ערב התכנסנו כל בני הישיבה לתוך חדר אוצר הספרים, ושם רקדנו בלהט ושרנו בהתרגשות 'מן המיצר' ועוד שירי הודיה לה' שהצילנו מיד מבקשי רעתנו. היו שם קריאות נלהבות של 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה!'

אחרי המלחמה התקיימה סעודת הודיה בישיבה על נס ההצלה שלנו, רבי חיים [שמואלביץ] **זצוק"ל דיבר אז בקול חוצב להבות, אחר שהדגיש את החובה להתחזק באמונה ובבטחון גמור בה'** והביא מקורות מחז"ל המדגישים את החובה להודות לה' על הניסים הגלויים שהקיפו אותנו שהרי ניצלנו ממוות לחיים!". [ע"כ מעדותו של תלמיד ישיבת מיר הנ"ל].

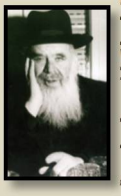

שיחתו של הגאון רבי חיים שמואלביץ נשתמרה [ונמצאת ב'קול הלשון'] וכך הוא אמר בין הדברים: "מה היה לנו כאן לפני שבוע? היה לנו "אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד". כל העולם עמדו פעורי פה וראו כי "ה' איש מלחמה"! איננו נביא אני איש פשוט, **אבל ברור לי שאם היה היום נביא הוא היה מכריז: "נכון כסאך מאז"!.. כולנו חייבים בשבח והודיה להקב"ה**, וב"ה עשינו זאת עתה..".

*

תיאור על מלחמה זו במחיצתו של האדמו"ר בעל ה'אמרי חיים' זצוק"ל ניתן ע"י נכדו האדמו"ר שליט"א [מתוך דברים שמסר למוסף תורני 'היכלות' מבית 'קשר איתן' - ויז'ניץ, לרגל יובל לניסי ד' ונפלאותיו במלחמת בני ישמעאל על ארץ הקודש] וכך הוא מספר:

"המצב בארצנו הקדושה היה קשה באותה תקופה שלפני המלחמה, בל"ג בעומר לא העלו מדורת אש גדולה, אלא משהו זעיר מאוד. בשבוע שלאחר מכן היה המצב מתוח מאוד בארץ הקודש. **ביום שני כ"ו באייר פרצה המלחמה, אולם כבר ביום רביעי כ"ח באייר שחררו ברוך ה' את הכותל המערבי מידי הערבים.** בימי המלחמה עצמה, ראו על זקני הק' שלווה עצומה. לא ראו עליו שום לחץ מלחמה. כמה גדול היה בטחונו בהשם יתברך!

שמחה רבה שררה אצל זקני הק' בהגיע הבשורה ששוחררה ירושלים העתיקה, ובני ישראל יוכלו שוב להגיע לשפוך שיח אצל שריד בית מקדשנו הכותל המערבי. כשהגיעה הידיעה שיהודים מתפללים אצל הכותל המערבי, היה זקני הק' שרוי כולו בהתרגשות גדולה, ופתח בשירת "והביאותים אל הר קדשי"...

עוד הובא שם (גליון היכלות הנ"ל): באותם ימים קשים ומלאי פחד, בהם חברו צבאות-ערב נגד ישראל בעצה אחת, ובדרך הטבע היה נצחונם נראה כמובטח, **ניצב רבנו ה"אמרי חיים" זי"ע כאב רחום לעמו, הרגיע חיזק ועודד את הלבבות הנסערים, באומרו כי אין ממה לפחד - הפחד הוא** הבל-הבלים! ויותר מכך, רבנו הרגיע את הציבור בדברים של נבואה, שכל שומעיהם פג ליבם מלהאמין להם: "אדרבה, קיים סיכוי שיכבשו אי"ה את ירושלים העתיקה ואת הכותל המערבי!"... דבריו הקדושים היו אז לפלא, באשר היו נראים ממש כתלושים מן המציאות. כשסיפר יהודי לפני רבנו

ה"אמרי חיים" כי ה'רדיו' הודיע שהמצב חמור מאוד, **הכריז רבנו בהתרגשות: "מיין רדיו' זאגט [=הרדיו שלי אומר] - 'כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב'!"**.

כשרבנו [ה'ישועות משה'] זי"ע - אז ראש הישיבה, סיפר באחד הימים לרבנו ה"אמרי חיים" זי"ע, שהורים מחו"ל התקשרו אל בניהם תלמידי הישיבה והורו להם לשוב לביתם בחו"ל, לנוכח איומי המלחמה. נענה רבנו ה'אמרי חיים': "... אלה שביקשו ממך לשאול לדעתי, **אמור להם שהתלמידים יכולים להישאר בישיבה בלב רגוע, כי מאומה לא יקרה להם!**".

גם הרה"ק **רבי משה יחיאל מאוז'רוב זי"ע**, בעל "אש דת" ו"באר משה", בא בדברים בענין זה עם רבנו **ה"אמרי חיים" זי"ע** ועם הרה"ק **בעל "בית ישראל" מגור זי"ע**, ושלושתם החליטו **כי אין להניח לאברכים ולבחורים שנקראו ע"י הוריהם שבחו"ל לנסוע לביתם, כדי שלא יזרעו מורך בלבבות.**

הרה"ק מאוז'רוב אף צוה לשואליו לפרסם בין חובשי ספסלי בתי-המדרשות, כי זוהי דעתו ודעת הצדיקים מויזניץ ומגור.

הגה"ח המפורסם רבי אשר יונה וויינברגר זצ"ל שהה בארץ, ובני משפחתו שבחו"ל הפעילו עליו לחצים שישוב לארה"ב. נכנס הגרא"י אל הקו"פ ושטח את ספיקותיו לפני רבנו ה'אמרי חיים'. ענה לו מרן זי"ע שעליו להתיישב בדבר, וביקשו שיבוא למחר. כשבא למחרת, נענה לו רבנו: "החלטתי **שתישארו כאן, ויחד נראה נסים ונפלאות!**".

ואכן ניסים ונפלאות אירעו אז, והנהגה זו של שמירה ניסית על ארץ ישראל - לא הפסיקה מאז, אלא אדרבה רק התחזקה והתעצמה, כאשר אנחנו רואים **שה' מגן על עמו ישראל, ופורש סוכת שלומו על ארץ ישראל ועל ירושלים, באופן שאין לו אח ורע בשום אומה ולשון, וגם לא בעם ישראל בשנים שהיו מפוזרים בחו"ל**, ובפרט ברציפות כ"כ הרבה שנים ללא הפסק, ועוד בארץ שלימה בכל שטח שבו דרים יהודים.

וכפי שהתבטא מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל: "אנחנו חיים בארץ ישראל עשרות שנים, ואם פוקחים עיניים, **אנחנו ממש צריכים להרגיש שהקב"ה כ"כ קרוב, מטייל בינינו, ד' אלוקינו מתהלך בקרב מחניך להצילך**, ה' מציל אותנו כל יום ויום, שנים רבות. כל פעם מספרים: "המחבלים לא הספיקו להוציא זממם", "כמעט שקרה פיגוע". וכל זה מפני **שהקב"ה קרוב אלינו ושומר את אנשי ארץ ישראל**, כי אם יש שונאים שיש להם כל כך הרבה כוחות, וגם ריבוי מספר, ואנחנו חיים ככה בארץ ישראל לקיים מה שנאמר "וישבתם על הארץ לבטח", זה ממש **גילוי שכינה גדול** שכזה" (יתד נאמן יום שישי, ו' כסלו תשע"ה).

"אנו נמצאים כעת בתקופה כזו, **שמרוב ההרגל, לא מרגישים! איננו מרגישים שעשרות שנים אנו רואים שהקב"ה כל כך קרוב אלינו, 'ופרוס עלינו סוכת שלומך' שהקב"ה פורס עלינו סוכת שלומו...** יהי רצון שהחסד ימשיך על ידי שנהיה ראויים שהחסד ימשיך עלינו, אמן ואמן ('גאון יעקב' גליון מה, סוכות תשע"ו).

בברכת התורה, העורך

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

נדבת ידידנו המופלג בתורה וירא"ש שליט"א. "לע"נ אמי מורתי שהשרישה בי את אהבת ארץ ישראל. מרת דבורה העניא ע"ה בת הרב דב בער זצ"ל, נלב"ע י"ג אייר תשנ"א".

מענינא דיומא

הקשת בבבל – בימי רבי שמעון בר יוחאי

פרק א: בדורו של רשב"י – לא הוצרכו לקשת

בפיוט "ואמרתם כה **לחי**", לכבוד התנא רבי שמעון בר יו**חאי**, שחיבר בעל ה"בן איש **חי**" - המסודר לפי סדר א-ב, באות **כ'** כתוב כך:

"כָּל יָמָיו אֲשֶׁר חָיָה, אוֹת הַקֶּשֶׁת לֹא נִהְיָה, כִּי הוּא אוֹת עוֹלָם הָיָה, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאי".

המקור הראשון לכך שבימיו של רשב"י לא נראתה אות הקשת – הוא בפרשת נח (בראשית ט, יב):

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם".

ופירש"י: "לדרת עולם. נכתב חסר, **שיש דורות שלא הוצרכו לאות** לפי שצדיקים גמורים היו, כמו דורו של חזקיהו מלך יהודה, **ודורו של רשב"י**".

ומקורו בבראשית רבה (לה, ב):

"אָמַר רַבִּי יוּדָן **'לְדֹרֹת' כְּתִיב, פְּרַט לִשְׁנֵי דוֹרוֹת**, לְדוֹרוֹ שֶׁל חִזְקִיָּהוּ וּלְדוֹרוֹ שֶׁל אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. רַבִּי חִזְקִיָּה מוֹצִיא דוֹרָן שֶׁל אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וּמֵבִיא **דוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי**".

וצריך ביאור, האם יש כאן מחלוקת במציאות – אם בימיו של רשב"י נראתה הקשת או לא? - ובפרט שדברי חז"ל מלאים בכך שלא נראתה הקשת בימיו (כתובות עז, ב; זוה"ק ויחי דף רכד – רכה; זוה"ק ויקרא דף טו, א).

וי"ל, שלכו"ע לא נראתה הקשת בימיו של רשב"י, אלא שהכתוב "לְדֹרֹת עוֹלָם – חסר וי"ו", בא למעט רק דורות שלא נראתה הקשת **משום שהיו צדיקים גמורים** ולא היו צריכים קשת, ועל זה אומר רבי יודן, שבדורו של רשב"י **כן היו צריכים לקשת** עפ"י מעשיהם, אלא **שרשב"י עצמו היה בבחינת הקשת**, ולכן אינו מתמעט מ"לְדֹרֹת עוֹלָם". [ובעל הפיוט "ואמרתם כה לחי" שאומר "**כִּי הוּא אוֹת עוֹלָם הָיָה**" - נקט כדעת ר' יודן].

ורבי חזקיה סובר שגם דורו של רשב"י היו צדיקים גמורים, ולא היו צריכים לקשת. [ורש"י על התורה שאומר "**לפי שצדיקים גמורים היו**" - נקט כדעת ר' חזקיה].

◈◈◈

רשב"י מגן במקום הקשת – בבקשת רחמים

הזוה"ק ויקרא (דף טו עמוד א) ג"כ נקט כדעת ר' יודן, וזה לשונו (מתורגם):

"מִכָּאן סִימָן לְחָסִיד צַדִּיק שֶׁלֹּא מִתְגַּלָּה הַקֶּשֶׁת הַזּוֹ בְּיָמָיו, וְלֹא צָרִיךְ הָעוֹלָם בְּיָמָיו לָאוֹת הַזֹּאת. וּמִי הוּא? **אוֹתוֹ שֶׁמְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְרָאוּי לְהָגֵן עָלָיו, כְּמוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי**, שֶׁלֹּא צָרִיךְ הָעוֹלָם בְּיָמָיו אֶת הָאוֹת הַזֹּאת, **שֶׁהֲרֵי הוּא הָיָה אוֹת סִימָן בָּעוֹלָם.**

שֶׁלֹּא הָיְתָה גְזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה עַל הָעוֹלָם לְמַעְלָה שֶׁלֹּא מְבַטֵּל אוֹתָהּ, וְהַיְנוּ מַה שֶׁכָּתוּב (שמואל ב כג) מוֹשֵׁל בָּאָדָם. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁל בָּאָדָם. וּמִי מוֹשֵׁל בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כִּבְיָכוֹל? צַדִּיק. שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר, וְהוּא מְבַטֵּל".

ונשאלת השאילה, **הרי ב"קשת בענן" לא מצינו שצריך לבקש רחמים**, אלא עצם מציאות הקשת – מזכירה את הברית שה' כרת שלא יביא מבול, וא"כ **מאחר שרשב"י הוא בבחינת ה"קשת" - למה צריך לערב כאן מהלך נוסף של "בקשת רחמים"**, ו"שהקב"ה גוזר גזירה, וצדיק מבטל" (מו"ק טז, ב).

◈◈◈

בבבל נראתה הקשת בימיו של רשב"י

עוד יש להקשות, שהנה אמרו חז"ל (זוהר ויחי דף רכד – רכה):

"אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּשֶׁאֲנִי בֵּין אוֹתָם הַחֲבֵרִים מִבָּבֶל... לוֹמְדִים בְּגִמְגּוּם, מִשּׁוּם כָּךְ נִקְרָאִים כִּבְדֵי לָשׁוֹן, כְּמוֹ אוֹתוֹ כְּבַד לָשׁוֹן שֶׁמְּגַמְגֵּם בְּפִיו.

אֲבָל לִזְכוּת אֲנִי דָן אוֹתָם, הוֹאִיל וּפוֹחֲדִים, **שֶׁהֲרֵי אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עָבְרָה מֵהֶם, וְיוֹנְקִים אֲוִיר וְרוּחַ שֶׁל רָשׁוּת אַחֶרֶת. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁנִּרְאֵית עֲלֵיהֶם קֶשֶׁת**, וְאֵינָם כְּדָאִים לִרְאוֹת סֵבֶר פָּנָיו שֶׁל אֵלִיָּהוּ, כָּל שֶׁכֵּן סֵבֶר פָּנִים אֲחֵרוֹת.

אֲבָל זֶה מוֹעִיל לָהֶם שֶׁאֲנִי מָצוּי בָּעוֹלָם וַאֲנִי סִימָן בָּעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי בְּחַיַּי לֹא יָשַׁב הָעוֹלָם בְּצַעַר, וְלֹא נִדּוֹן בַּדִּין שֶׁלְּמַעְלָה, אַחֲרֵי לֹא יָקוּם דּוֹר כְּמוֹ הַדּוֹר הַזֶּה. וְעָתִיד הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִמָּצֵא מִי שֶׁיָּגֵן עֲלֵיהֶם, **וְכָל הַפָּנִים הַחֲצוּפוֹת יִמָּצְאוּ בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה. לְמַעְלָה** - בַּחֲטָאֵי הַתַּחְתּוֹנִים וְהַחֲצָפָה שֶׁלָּהֶם".

וקשה, מאחר שה"קשת" כן מועילה לבני בבל, ומאחר שרשב"י הוא עצמו בבחינת "קשת", והוא עוד אומר "אֲבָל זֶה מוֹעִיל לָהֶם שֶׁאֲנִי מָצוּי בָּעוֹלָם וַאֲנִי סִימָן בָּעוֹלָם" - א"כ למה בני בבל היו צריכים "קשת בענן"?

פרק ב: "הנהגת המשפט" ו"הנהגת היחוד"

ונבא לבאר בס"ד:

הגר"א אומר (ליקוטי הגר"א בסוף "ספרא דצניעותא" דף לט): שיש להשי"ת שתי הנהגות:

א. "הנהגת המשפט" - "הנהגת עבדים", הנהגת שכר ועונש בדין לפי המעשים.

ב. "הנהגת היחוד" - "הנהגת בנים", כאב המיטיב לבניו בחינם, מתוך אהבה ורחמים, ולא לפי המעשים.

והיא נקראת "הנהגת היחוד, על שם שני דברים:

א]. שזהו **הרצון היחיד** של הקב"ה, ו"הנהגת המשפט" אינו רצונו באמת, אלא זה רק אמצעי כדי להגיע בסופו של דבר ל"הנהגת היחוד".

ב]. שבזה הוא מראה שהוא **השולט היחידי**, ואף מקטרג לא יכול כנגדו כשהוא רוצה להיטיב, וכמש"כ הרמח"ל ב"דעת תבונות" (סימן לו):

"**ומעוצם יחוד שליטתו** הוא שאין לו שום הכרח וכפיה כלל, **וכל סדרי המשפט וכל החוקים אשר חקק - כולם תלויים ברצונו**, ולא שהוא מוכרח בהם כלל..".

◈

וממשיך הגר"א (ליקוטי הגר"א שם): ש"הנהגת היחוד" מתחילה בעיקר **באלף השביעי** (ע"ע בביאור הגר"א לספרד"ל דף י"א,א. ד"ה שביעאה). אלא שיש **מקרים יוצאים מן הכלל**, שגם בתוך הו' אלפין שנין - ה' מנהיג ב"הנהגת היחוד", ואחד מהם הוא **לצורך הבאת הגאולה**, וכמו שאומרים בתפילה: "ומביא גואל לבני בניהם **למען שמו באהבה**", "וגאלנו מהרה **למען שמך**", וביחזקאל (ל"ו, כ"ב) מפורש שהקיבוץ גלויות יתחיל "**לֹא לְמַעַנְכֶם... כִּי אִם לְשֵׁם קָדְשִׁי**" – כלומר למען "**הנהגת היחוד - עתיקא קדישא**", ההנהגה הכי גבוהה שהקב"ה משתמש בה בשעת הגאולות, וכמו שאמרו (מדרש שוחר טוב – תהלים סז, א): "**אין הקדוש ברוך הוא מושיע לישראל במעשיהן**, אלא להודיע גבורתו, **ולהודיע שמו הגדול**". וכפי שהיה ב"קריעת ים סוף" שהקב"ה גאל את ישראל למרות טענת שר מצרים "הללו והללו עובדי ע"ז" – והתשובה מאת השי"ת היתה ש"**קְרִיעַת יָם סוּף בְּעַתִּיקָא תַּלְיָיא**" (זוה"ק בשלח נב,ב; ועיין ביאורו בהרחבה ב"שפתי חיים" מועדים ב', עמוד תל"ח, במאמר "קריעת יס סוף – הנהגת התכלית").

[ואמנם לאחר שהגאולה התחילה גם ללא זכויות (בעיקר בחלק ה"קיבוץ גלויות" לארץ ישראל, שע"י משיח בן יוסף) - מגיע שלב שהקב"ה מכריח את ישראל לעשות תשובה שלמה, כדי לגמור את הגאולה של משיח בן דוד ("אבן שלמה" להגר"א יא,ט. ובהגהה; "שיח יצחק" להגרי"א חבר, דרוש לשבת תשובה, אות ז'. – ועיין גליון 23 ב"נבואות ה'").]

ה"חוצפא" - היא ההיפך של "האמונה בהנהגת היחוד"

בגוף המאמר נתבאר שמה שרשב"י הגין על בני דורו במקום הקשת – הוא מכח "אמונת היחוד" שלו.

ועפ"י זה, מבואר מה שממשיך הזוה"ק, שההיפך של פעולתו של רשב"י - הוא "וְכָל הַפָּנִים **הַחֲצוּפוֹת** יִמָּצְאוּ בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה". כי החוצפא - היא ההיפך של "האמונה בהנהגת היחוד", וכמו שאמרו (ערכין טז, א): "ציץ מכפר על מעשה עזי פנים". וביאור הדבר: שהנה ציץ מלמד על "הנהגת היחוד", וכמש"כ (שמות כח, לח) "וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד **לְרָצוֹן** לָהֶם לִפְנֵי ה'". וביארו חז"ל (זוה"ק נשא קכט, א) ש"**לְרָצוֹן**" - הכוונה ל'**רַעֲוָא דְרַעֲוִין**' ["**הרצון** להנהיג ב"הנהגת היחוד" - שהוא השורש של **כל הרצונות**" ("אדיר במרום" עמודים רט-ריג. – ועיין בגליון 29 ב"מענינא דיומא").

וכן תיקן האריז"ל ב"אתקינו סעודתא" לסעודה שלישית – שהוא זמן '**רַעֲוָא דְרַעֲוִין**':

"חֲדוּ הַשְׁתָּא, בְּהַאי שַׁעְתָּא. **דְּבֵיהּ רַעֲוָא** וְלֵית זַעֲפִין. [תשמחו עתה, בשעה זו, שבו יש **רצון** (מצד "הנהגת היחוד"), ואין כעס (מצד "הנהגת המשפט")].

לְבַר נַטְלִין, וְלָא עָאלִין. **הַנֵּי כַּלְבִּין דַּחֲצִיפִין**". [לחוץ נוסעים ומושלכים, ולא נכנסים לפנים – אותם הכלבים החצופים (הסט"א)].

◈◈◈

הנהגת היחוד" הוא כבוד השי"ת

ומה שהחוצפא - היא ההיפך של "האמונה בהנהגת היחוד", זהו משום **שה"יחוד" הוא כבודו של השי"ת**, שהוא השליט היחיד, וממילא בשעה שהוא רוצה [וכגון בתחילת הגאולה] - אין שום כח וחוק שיכול לעכב בעדו למלאות את רצונו להיטיב באהבה ובחינם גם למי שאינו הגון (כמבואר ב"דעת תבונות" סימן ל"ו), וכמו שאומרים ביוה"כ:

"דַּרְכְּךָ אֱלֹהֵינוּ לְהַאֲרִיךְ אַפֶּךָ לָרָעִים וְלַטּוֹבִים **וְהִיא תְהִלָּתֶךָ**.. לַעֲוֹן צאנְךָ שַׁכַּח. **וְהִיא תְהִלָּתֶךָ וְרוֹמְמֶךָ**".

כי כל הכפרה של **תשובה ויום הכפורים – היא מצד "הנהגת היחוד"** [כי עפ"י "הנהגת המשפט" - "הרי שרצח האדם את חברו, הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה? היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות?" (מסילת ישרים פ"ד). ולכן ביום הכפורים מתגלה "**עַתִּיקָא קַדִּישָׁא**" [**הנהגת היחוד**] כדי לכפר העוונות (זוה"ק אחרי, סח, ב)]. **ו"הנהגת היחוד" זהו כבודו תהלתו ורוממותו.**

וכנגד זה באה **הסט"א - "הַנֵּי כַּלְבִּין דַּחֲצִיפִין"** - ואומרת "אני כופרת **בכבודו** וכח ממשלתו", וכמו שהיה בקריעת ים סוף, שהשי"ת אמר, עכשיו אין הדבר תלוי במעשים, אלא "**בְּעַתִּיקָא** [**הנהגת היחוד**] **תַּלְיָא כֹּלָּא**" (זוה"ק בשלח נב, ב). והסט"א אמרה "הללו והללו עובדי עבודה זרה".

◈◈◈

"בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא" – שמתנגדים להנהגת היחוד

וכן בניה החצופים עומדים ב"עקבתא דמשיחא – חוצפא יסגא" (סוטה מט, א), שהם נכרכים ברגלי המשיח שבא לגאול את ישראל גם בדור שרובו ככולו חייב, ואומרים לו: "לא תוכל לממש את רצונך לגאול את עם ישראל, אנחנו נעכב בעדך, בגלל חשבון עוונותיהם שעדיין לא עשו תשובה".

ועל זה אנחנו מאמינים באמונת "הנהגת היחוד" - שבסוף המשיח מנצח אותם.

וזהו שאמרו (ערכין טז, א הנ"ל) שהציץ שמלמד על "הנהגת היחוד" - מכפר ומחזיר בתשובה את ה"עזי פנים", שישובו מחוצפתם המביאתם לכפור ב"הנהגת היחוד".

וזהו שאמר רשב"י **שאחרי שהוא יסתלק מהעולם, ולא ילמד לכולם את "הנהגת היחוד" - כל הפנים יהיו חצופות, דהיינו שהולכים בדרכי הסט"א החצופה שכופרת בהנהגת היחוד.**

◈◈◈

"טומאת החטאים" גורמת התנגדות ל"הנהגת היחוד"

וממשיך רשב"י ואומר: **שהמקור למחשבות של "אי הסכמה" להנהגת היחוד – אינו מגיע מצד היצר טוב**, אלא מצד "**טומאת החטאים**" המלבישים על נפש האדם **טומאת החציפות**, וכמו שממשיך: "וְכָל הַפָּנִים הַחֲצוּפוֹת יִמָּצְאוּ ... - **בַּחֲטָאֵי הַתַּחְתּוֹנִים**". רח"ל. (וע"ע בגליון 33 בענין החוצפה כלפי שמיא – שבאה להפריע לגאולה ולקיבוץ גלויות).

◈◈◈

הברית והקשת - מעורר את "הנהגת היחוד"

והנה ענין **ה"קשת"** – הוא **להזכיר** שהשי"ת מתנהג ב"הנהגת היחוד", ועי"ז גם אם עפ"י "הנהגת המשפט" מגיע שיחרב העולם, באה "הנהגת היחוד" ומשאירה את העולם בקיומו.

וכמש"כ רמ"ד וואלי (בראשית, ח"א, עמוד קנה):

"והנה כבר כתבנו שאין זיווג אלא בהקמת הברית, **וכשיש זיווג** [= **התעוררות האהבה העליונה - המחברת בין הקב"ה לכנסת ישראל**] **אין עוד מקום אל הדין הכללי**, וזהו ענין אמרו בסמוך (בראשית ט, יא) 'וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל'...". (וראה עוד שם עמוד קנו).

כלומר, ענין ה"קשת" המזכירה את ה"ברית" - הוא, שהיא מזכירה את "הנהגת היחוד", שהרי "ברית" הוא קשר אהבה, וכמש"כ הגר"א (בביאורו לספר יצירה פ"א מ"ח):

"אומר לך מהו ענין "ברית", והוא **אדם שיש לו אוהב כנפשו ורוצה שלא יפרוש ממנו**, אבל אי אפשר להיות אצלו, נותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, והן נקשרים על ידי הדבר ההוא... **ולשון ברית הוא הבטחה שע"י הדבר ההוא וודאי לא יתפרד ממנו** ... **וכן הוא הקשת** שהוא דבר מאצלו יתברך...". וראה עוד רמ"ד וואלי (בראשית, ח"א, עמוד רלא).

ולכן ברית אינה בטילה ע"י שום חטא, כי על כל פשעים תכסה אהבה, וכמש"כ הגר"א (אדרת אליהו, שמות לד, י) **"כי בכל הדברים החטא מונע, מה שאין כן בקיום הברית"**. [וכן הרמב"ן בעשרה מקומות כתב יסוד זה, שברית ושבועה אינן בטלין ע"י חטא (בראשית ו, יח; טו, ז; טו, יח; כב, טז; כו, ג; לה, יב; שמות יב, מב; דברים ז, ו; ט, ד. ובדרשת "תורת ה' תמימה")].

וכן בענין הקשת, הקב"ה מזכיר את האהבה שיש בינו ובין כל נפש חיה, וזה גורם לו לעבור ל"הנהגת היחוד" – לענין שלא יחריב את העולם. (וע"ע בגליון 18 ב"מעניני הפרשה").

פרק ג

אמונה ותפילה – עם "הנהגת היחוד"

המקום בתורה שבכתב שבו השי"ת לימד אותנו את "הנהגת היחוד" – הוא בפרשת י"ג מידות של רחמים, וכמש"כ (שמות לג, יט):

"וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם".

ופירש"י: "וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות, הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון יהיו נענין, כי רחמי לא כלים".

וממשיך הכתוב **"וְחַנֹּתִי** אֶת אֲשֶׁר אָחֹן" – **אע"פ שאינו הגון"** (ברכות ז,א).

◈

והנה לאחר שהגר"א ("ליקוטי הגר"א" שם) מבאר את "הנהגת היחוד", הוא אומר:

"והוא סוד התפלות שיעשה למענו ית', וזה סוד י"ג מדות והזכרתן".

ומכאן רואים שגם כאשר הקב"ה מתנהג ב"הנהגת היחוד" - צריך עוד שני דברים: אמונה ותפילה.

א]. "אמונה" – הוא ענין "הזכרת י"ג מידות של רחמים". כלומר **לעורר את האמונה בהנהגת היחוד**[1].

ב]. "התפלות שיעשה למענו ית'" – כלומר, להתפלל שה' יפעיל את הנהגת היחוד.

וכמו שרואים במסכת ראש השנה (יז, ב):

"ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה **סדר תפלה**. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם... אמר רב יהודה: ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר הנה אנכי כרת ברית".

כלומר, ביחד עם הי"ג מידות, צריך גם "סדר תפילה", וכדביאר הגר"א "תפילה שה' יפעיל את הנהגת היחוד".

וכמו שאנו אומרים בהזכרת י"ג מידות של רחמים: "אֵל הוֹרֵיתָ לָּנוּ לוֹמַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה. **וּזְכָר לָנוּ הַיּוֹם בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה**".

ואמנם ב"קשת בענן" יש חידוש מיוחד, שגם ללא אמונה ותפילה – עצם הקשת מפעילה את "הנהגת היחוד" לענין שלא יחרב העולם.

◈◈◈

האמונה ותפילה של רשב"י בהנהגת היחוד – פעלה את פעולת הקשת

ומעתה נבא ליישב קושיא א' – שהנה מה שרשב"י במקום הקשת, הכוונה שרשב"י הזכיר י"ג מידות של רחמים - בדרגא הגבוהה שלו, והיינו, שמה שרשב"י קיים את שני התנאים: א]. הוא **האמין** ב"הנהגת היחוד" [שרשב"י גילה את תורת הסוד, המבארת את "הנהגת היחוד"]. ב]. והוא **התפלל** שה' יפעיל את "הנהגת היחוד" – זה הפעיל את "הנהגת היחוד" על בני דורו, דוגמת מה שה"קשת" פועלת את הנהגת היחוד.

ולכן הזוה"ק אומר: "מִכָּאן סִימָן לְחָסִיד צַדִּיק שֶׁלֹּא מִתְגַּלָּה הַקֶּשֶׁת הַזּוֹ בְּיָמָיו... **אוֹתוֹ שֶׁמְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם** וְרָאוּי לְהָגֵן עָלָיו". שאכן צריך אמונה ובקשת רחמים.

◈

וממשיך הזוה"ק ומקשר את זה לענין **שצדיק מושל בהקב"ה ומבטל גזירותיו**, שזהו מצד "הנהגת היחוד", שגזירות הקב"ה הם מצד "הנהגת המשפט", ובא הצדיק – אותו הצדיק שנאמר עליו (חבקוק ב, ד) "וְצַדִּיק **בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה", שהוא מאמין בהנהגת היחוד** - ומזכיר לפני הקב"ה את רצונו האמיתי והתכליתי - שהוא "הנהגת היחוד" [דלולא זאת לא יעלה על הדעת שצדיק מתגבר על הקב"ה ומצוה עליו, שהרי "מי יאמר לו מה תפעל"].

פרק ד

עיקר האמונה בהנהגת היחוד – בארץ ישראל

ומעתה נבא ליישב גם קושיא ב' – מדוע לבני בבל לא הועילה זכותו של רשב"י, והיו צריכים לקשת?

התשובה, מפני שאמונת הנהגת היחוד של רשב"י – הועילה באופן חלקי, והיה צריך לזה **צירוף נוסף**, והוא: שאור האמונה שלו תשפיע **על כל ישראל** להיות מאמינים ב"אמונת היחוד", ואז אמונת היחוד שבלבם תזכיר את "הנהגת היחוד" - כמו הקשת. [וסימן יפה לדבר – סמיכות שני בתים אלו: "כָּל יָמָיו אֲשֶׁר חָיָה, אוֹת הַקֶּשֶׁת לֹא נִהְיָה, **כִּי הוּא אוֹת עוֹלָם הָיָה... לְכָל יִשְׂרָאֵל הַאִיר**, בְּסוֹד תּוֹרָה הַבָּהִיר, כְּאוֹר הַחַמָּה מַזְהִיר..." שאות הקשת לא נהיה בימיו - מכח שני דברים אלו: א]. שהוא עצמו היה אות עולם. ב]. שהאיר לכל ישראל באור התורה והאמונה ב"הנהגת היחוד"].

◈

והנה, עיקר האמונה ב"הנהגת היחוד" - הוא דווקא בארץ ישראל [עיין מסגרת מרכזית], ומעתה מובן שלבני בבל מכיון ש"**אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עָבְרָה מֵהֶם, וְיוֹנְקִים אֲוִיר וְרוּחַ שֶׁל רָשׁוּת אַחֶרֶת**" - דהיינו שהם יונקים רוח של הסט"א ואפיקורסות – ש"כל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה" - לכן אינם יכולים להשיג שם "אמונת היחוד". ולכן זכותו של רשב"י הועילה להם רק באופן חלקי - מהבחינה **שהוא עצמו** מאמין באמונת היחוד, אבל לא מהבחינה שהוא משפיע **שגם הם** יאמינו באמונת היחוד.

ולכן **מצד אחד** רשב"י אמר - "אֲבָל זֶה מוֹעִיל לָהֶם שֶׁאֲנִי מָצוּי בָּעוֹלָם וַאֲנִי סִימָן בָּעוֹלָם", **ומצד שני** – "נִּרְאֵית עֲלֵיהֶם קֶשֶׁת", שהם היו צריכים קשת ממש – קשת בענן, משום שהם חסרים את האמונה העצמית שלהם. [וכאמור, ה"קשת" הועילה גם לבני בבל, כי **ב"קשת"** יש גזירת הכתוב מיוחדת, שאינה צריכה כלל לשיתוף פעולה מצד בני האדם – לענין שלא להחריב העולם במבול, משא"כ מה **שזכות רשב"י** מועילה כמו הקשת – הכוונה **שהאמונה שלו ושל בני דורו** מזכירים את "הנהגת היחוד" כמו קשת (וכמובן זה מזכה ליותר ישועות מאשר הקשת), ולכן בבבל שחסר את האמונה – אינו מועיל מצד החלק שלהם באמונה, וככל הנ"ל].

עיקר האמונה בהנהגת היחוד – בארץ ישראל

עיקר האמונה ב"הנהגת היחוד" - הוא דווקא בארץ ישראל, שהנה כתוב בפרשת י"ג מידות (שמות לג, כא. ועיין מהר"ס אלשיך) 'וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר'. כלומר, **שמשה יכנס להר סיני** [וכמו שאמרו (פסחים נד, א) שבאותה מערה עמדו משה ואליהו, ולגבי אליהו מפורש בכתוב שזה היה הר סיני (מלכים א – יט, ח)].

והנה כתב הגר"א (שיר השירים ב, יב, פירוש א'):

"וקול התור נשמע בארצינו, פירוש **התור - הוא התורה. נשמע בארצינו – הוא הר סיני שהוא חשוב כמו ארץ ישראל"**. [ולכן הגר"א לומד ש"**גילוי של תורה הוא בארץ**" – מכך ש"**התורה לא ניתנה אלא לישראל בהר סיני**". (אדרת אליהו" דברים א, ו)].

וכ"כ האבן עזרא (תהלים סח, יח): "כי **קדושת ארץ ישראל בהר סיני**".

א"כ מבואר כאן, **שבשביל לקרא את הי"ג מידות – "הנהגת היחוד", ולראות את ה"וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן - הנהגת היחוד" - צריך להיכנס לקדושת ארץ ישראל.** [הר סיני שהוא כארץ ישראל].

*

והטעם לכך הוא: משום שכל הענין של "אמונת היחוד" משיגים דווקא בארץ ישראל, וכמו שאמרו (כתובות קי, ב):

"ת"ר: לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, **שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר: לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים".**

וכתוב (תהלים לז, ג) "שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה" - **שדווקא בארץ ישראל יש מרעה של אמונה**, כי בה נטוע "עץ החיים" שהוא עץ האמונה (זוה"ק וירא קב, ב. – עיין גליון 27 ב"נבואות ה'").

ודווקא **בארץ ישראל רואים איך החושך מתהפך לאור, והמקטרגים נהפכים למליצי זכות**, שזה ענין "הנהגת היחוד" (עיין גליון 34 ב"נבואות ה'").

ודווקא על ארץ ישראל נאמר (במדבר יג, כ) "הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ אִם אַיִן" – **אַיִ"ן רומז ל"הנהגת היחוד"** (כמבואר בתיקו"ז דף פא, ב; קכז, א. – עיין גליון 26 ב"נבואות ה'"). **כי רק בארץ ישראל יש את עיקר "הנהגת היחוד", והאמונה בו.**

---

[1] וכ"כ הגר"ח פרידלנדר זצ"ל ("שפתי חייס" מועדים, ח"ב, עמוד תל"ח, במאמר "קריעת יס סוף – הנהגת התכלית"):

... **כדי שהנהגה זו ["הנהגת היחוד"] תצא לפועל - יש צורך שנכיר ונאמין בהנהגה הזו**... ובזכות האמונה השי"ת מפעיל את ההנהגה, מידה כנגד מידה... **זהו גם הטעם והסיבה להזכרת י"ג מידות הרחמים** ופעולתן בעת צרה.

כך גם בהנהגת היחוד, **עלינו להאמין שיש להשי"ת הנהגה להיטיב ולתקן**, והוא מפעיל אותה אפילו כאשר אנו איננו ראוים, "למען שמו". **וכאשר נאמין בה, יפעיל אותה השי"ת**...." [א.ה. יסוד זה – שה"אמונה בהנהגת היחוד" נצרכת כדי להפעיל אותה - מובא בכתבי רמ"ד וואלי].

תורתו מגן לנו

מתורתו של רשב"י

יחוד ה'

כשישראל בא"י – השי"ת נקרא "ה' אחד", וישראל נקראים "גוי אחד"

בֹּא רְאֵה, מִשּׁוּם שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עַכְשָׁו בַּגָּלוּת - כִּבְיָכוֹל [השי"ת] לֹא נִקְרָא אֶחָד. **וּמָתַי נִקְרָא אֶחָד? בְּשָׁעָה שֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת**, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל תַּחֲזֹר לִמְקוֹמָהּ לְהִזְדַּוֵּג עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (זכריה יד, ט) **'בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד'**. וְזֶה בְּלִי זֶה לֹא נִקְרָא אֶחָד...

בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה יִקָּרְאוּ יִשְׂרָאֵל אֶחָד. מִנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (שמואל ב– ז, כג) **'גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ'**. וַדַּאי, **בָּאָרֶץ הֵם גּוֹי אֶחָד**, עִמָּהּ [עִם א"י] הֵם נִקְרָאִים אֶחָד (זוה"ק אמור לג, ב).

הדבקות בקב"ה

הדר בא"י – דבוק בשכינה וברוח הקדש

הדר בחו"ל - דבוק בסט"א וברוח הטומאה

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, **אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁזּוֹכֶה בְּחַיָּיו לְהַשְׁרוֹת מְדוֹרוֹ בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה.** שֶׁכָּל מִי שֶׁזּוֹכֶה לָהּ - זוֹכֶה לְהַשְׁפִּיעַ מִטַּל הַשָּׁמַיִם שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁיּוֹרֵד עַל הָאָרֶץ. **וְכָל מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהִקָּשֵׁר בְּחַיָּיו בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה הַזּוֹ - זוֹכֶה לְהִקָּשֵׁר אַחַר כָּךְ לָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה הָעֶלְיוֹנָה.**

וְכָל מִי שֶׁלֹּא זוֹכֶה בְּחַיָּיו, וּמְבִיאִים אוֹתוֹ לְהִקָּבֵר שָׁם - עָלָיו כָּתוּב (ירמיהו ב, ז) **'וְנַחֲלָתִי שַׂמְתֶּם לְתוֹעֵבָה' - רוּחוֹ יָצְאָה בִּרְשׁוּת נָכְרִיָּה אַחֶרֶת**, וְגוּפוֹ בָּא תַּחַת רְשׁוּת הָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה כִּבְיָכוֹל עָשָׂה קֹדֶשׁ חֹל, וְחֹל קֹדֶשׁ.

וְכָל מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהוֹצִיא נִשְׁמָתוֹ בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה - מִתְכַּפְּרִים חֲטָאָיו, **וְזוֹכֶה לְהִקָּשֵׁר תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה**, שֶׁכָּתוּב (דברים לב, מג) 'וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ'.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אִם זוֹכֶה בְּחַיָּיו - **זוֹכֶה לִמְשֹׁךְ עָלָיו רוּחַ קְדֻשָּׁה תָּמִיד**, וְכָל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב בְּרָשׁוּת אַחֶרֶת - נִמְשֶׁכֶת עָלָיו רוּחַ אַחֶרֶת נָכְרִיָּה (זוה"ק אחרי עב, ב).

אמונה

אברהם הצליח לנטוע "עץ החיים והאמונה" – רק בארץ ישראל

בֹּא רְאֵה **שֶׁאַבְרָהָם נָטַע אִילָן** [הוא 'עץ החיים', כמבואר בהמשך שם] **בְּכָל מָקוֹם שֶׁדִּיּוּרוֹ שָׁם, וְלֹא הָיָה עוֹלֶה בְּכָל מָקוֹם כָּרָאוּי, פְּרָט לְשָׁעָה שֶׁדִּיּוּרוֹ הָיָה בְּאֶרֶץ כְּנַעַן**, וּבְאוֹתוֹ אִילָן הָיָה יוֹדֵעַ מִי שֶׁנֶּאֱחָז בַּקָּבָּ"ה וּמִי שֶׁנֶּאֱחָז בַּעֲבוֹדָה זָרָה.

מִי שֶׁנֶּאֱחָז בַּקָּבָּ"ה - הָיָה הָאִילָן פּוֹרֵשׂ עֲנָפָיו וּמְכַסֶּה עַל רֹאשׁוֹ וְעוֹשֶׂה עָלָיו צֵל נָאֶה. וּמִי שֶׁנֶּאֱחָז בַּצֵּל שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה - אוֹתוֹ הָאִילָן הָיָה מִתְעַלֶּה, וַעֲנָפָיו הָיוּ עוֹלִים לְמַעְלָה. אָז הָיָה יוֹדֵעַ אַבְרָהָם וּמַזְהִיר אוֹתוֹ, וְלֹא זָז מִשָּׁם **עַד שֶׁנֶּאֱחַז בֶּאֱמוּנַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.** (זוה"ק וירא קב, ב. – ורא"ה עוד גליון 27 במדור "נבואות ה'").

קבלת התפילה

כשישראל בא"י – הקב"ה שומע קולם

וּבֹא וּרְאֵה, **בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִים בְּאַרְצָם - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא** מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בְּגַנּוֹ **וּמִתְקָרֵב לְיִשְׂרָאֵל, וְשׁוֹמֵעַ קוֹלָם וּמִשְׁתַּבֵּחַ בָּהֶם.** כֵּיוָן שֶׁגָּרְמוּ חֲטָאֵיהֶם וְהֻגְלוּ יִשְׂרָאֵל מֵהָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא נִכְנָס לְגַנּוֹ וְלֹא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בּוֹ. (זוה"ק ואתחנן רסז, א)

שלמות

אין שלמות – אלא בארץ ישראל

פָּתַח וְאָמַר: 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה' (ויקרא א, א), כָּאן אֶל"ף קְטַנָּה. לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁקְּרִיאָה זוֹ לֹא הָיְתָה בִּשְׁלֵמוּת. מָה הַטַּעַם? שֶׁזֶּה לֹא הָיָה אֶלָּא בַּמִּשְׁכָּן וּבְאֶרֶץ אַחֶרֶת, מִשּׁוּם **שֶׁשְּׁלֵמוּת לֹא נִמְצֵאת אֶלָּא בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה** (זוה"ק ויחי רלט, א).

חיים

ארץ ישראל – ארץ החיים

פָּתַח וְאָמַר (תהלים כד, א) 'לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ'. **'לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ' - זוֹ הָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה, שֶׁנִּקְרֵאת אֶרֶץ הַחַיִּים.** 'תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ' - אֵלּוּ שְׁאָר הָאֲרָצוֹת (זוה"ק תזריע מה, ב).

מזון

בארץ ישראל ניזונין מיד השי"ת - הפתוחה הקדושה והרחבה

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ עוֹמְדִים יוֹם אֶחָד וְעוֹסְקִים בַּפָּסוּק הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּתוּב (דברים ח, ז): 'אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל **בָּהּ** לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל **בָּהּ**'. **לְשֵׁם מָה פַּעֲמַיִם 'בָּהּ', 'בָּהּ'?**

אֶלָּא הֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִלֵּק אֶת כָּל הָעַמִּים וְהָאֲרָצוֹת לִשְׁלוּחִים מְמֻנִּים, **וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹלֵט מַלְאָךְ וְלֹא מְמֻנֶּה אַחֵר, אֶלָּא הוּא לְבַדּוֹ**, לָכֵן הִכְנִיס אֶת הָעָם שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהֶם אַחֵר - לְאֶרֶץ שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהּ אַחֵר.

בֹּא רְאֵה, **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן מָזוֹן שָׁם בַּתְּחִלָּה**, וְאַחַר כָּךְ לְכָל הָעוֹלָם. כָּל שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּעֹנִי, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא כָּךְ, אֶלָּא 'אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם' - **אֶלָּא בְּעֹשֶׁר, בַּסִּפּוּק שֶׁל הַכֹּל**, 'תֹּאכַל **בָּהּ**' - וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר. **'בָּהּ'** - בִּקְדֻשַּׁת הָאָרֶץ, **'בָּהּ'** - שׁוֹרָה הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה, **'בָּהּ'** - שׁוֹרָה הַבְּרָכָה שֶׁלְּמַעְלָה, **וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר** (זוה"ק וירא קח, ב).

ברכה

כשישראל בארץ ישראל – מושכים ברכות מלמעלה

בֹּא רְאֵה, **בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה - הֵם הָיוּ מוֹשְׁכִים בְּרָכוֹת מִמַּעְלָה לְמַטָּה.** וּכְשֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה, נִכְנְסוּ תַּחַת רְשׁוּת אַחֶרֶת, וְנִמְנְעוּ הַבְּרָכוֹת מִן הָעוֹלָם. (זוה"ק וילא קנג א).

מיתת נשיקה

המתים בא"י – ע"י הקב"ה

המתים בחו"ל – ע"י הסט"א

כָּל אוֹתָם הַמֵּתִים שֶׁל הָעוֹלָם - כֻּלָּם מֵתִים עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית, פְּרָט **לְאוֹתָם שֶׁמֵּתִים בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה - שֶׁלֹּא מֵתִים עַל יָדוֹ, אֶלָּא עַל יְדֵי מַלְאַךְ הָרַחֲמִים שֶׁשּׁוֹלֵט בָּאָרֶץ.**

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, **אִם כָּךְ, מָה הַשֶּׁבַח שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם שֶׁכָּתוּב בָּהֶם 'עַל פִּי ה''** - שֶׁלֹּא מֵתוּ עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁכָּל הָעוֹלָם - אוֹתָם שֶׁמֵּתוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - לֹא מֵתִים עַל יְדֵי זֶה [= ע"י מלאך המשחית]?

אָמַר לוֹ: כָּךְ הוּא וַדַּאי, וְהַשֶּׁבַח שֶׁל מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם הָיָה יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁמֹּשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם מֵתוּ מִחוּץ לָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה, וְכֻלָּם [שמתו בחו"ל] - מֵתוּ עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַמַּשְׁחִית, פְּרָט לְמֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם - [שאע"פ שמתו בחו"ל] לֹא מֵתוּ אֶלָּא עַל יְדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. **אֲבָל אוֹתָם שֶׁמֵּתִים בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה - לֹא מֵתִים עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַמַּשְׁחִית, שֶׁהֲרֵי הָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה אֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּרָשׁוּת אַחֶרֶת, אֶלָּא בִּרְשׁוּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ.**

[א.ה. ומשמע, שהמתים בארץ ישראל – הם באותה בחינה של מיתת משה אהרן ומרים, שהוא **'עַל פִּי ה''** - דהיינו **מיתת נשיקה**].

◈

וְלָכֵן כָּתוּב (ישעיה כו, יט) 'יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר' וְגוֹ'. **'יִחְיוּ מֵתֶיךָ'** - אֵלּוּ שֶׁמֵּתִים בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה, שֶׁהֵם מֵתִים **שֶׁלּוֹ**, וְלֹא מֵאַחֵר - שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט שָׁם סִטְרָא אַחֲרָא כְּלָל, וְלָכֵן כָּתוּב **מֵתֶיךָ**.

'נְבֵלָתִי יְקוּמוּן' - אוֹתָם שֶׁמֵּתוּ בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה אַחֶרֶת עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַמַּשְׁחִית. וְלָכֵן נִקְרְאוּ נְבֵלָה. מַה נְּבֵלָה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא - אַף אוֹתָם שֶׁמֵּתִים מִחוּץ לָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה מְטַמְּאִים בְּמַשָּׂא וְלָכֵן הֵם נְבֵלָה. כָּל שְׁחִיטָה שֶׁנִּפְסְלָה נִקְרֵאת נְבֵלָה, **מִשּׁוּם שֶׁשְּׁחִיטָה זוֹ הִיא מִסִּטְרָא אַחֲרָא**... (זוה"ק תרומה קנא, ב).

שמחה

אין שמחה - אלא בארץ ישראל

'שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ' (ישעיהו סו, י) מִשּׁוּם **שֶׁחֶדְוָה לֹא נִמְצֵאת אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה**, שֶׁשָּׁם מִתְחַבֶּרֶת אִשָּׁה בְּבַעְלָהּ, **וְאָז זוֹהִי שִׂמְחַת הַכֹּל, הַשִּׂמְחָה שֶׁלְּמַעְלָה וְשֶׁלְּמַטָּה.**

בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא נִמְצָאִים בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה - אָסוּר לָאָדָם לִשְׂמֹחַ וּלְהַרְאוֹת שִׂמְחָה, שֶׁכָּתוּב: 'שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ' וְגוֹ', 'וְגִילוּ **בָהּ**' דַּוְקָא.

רַבִּי אַבָּא רָאָה אִישׁ שֶׁהָיָה שָׂמֵחַ בְּבֵית טְרוֹנְיָא שֶׁבְּבָבֶל. הִכָּה בּוֹ וְאָמַר: 'שִׂמְחוּ אֶת [=עִם] יְרוּשָׁלַם' כָּתוּב, **בִּזְמַן שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם בְּשִׂמְחָה - צָרִיךְ אָדָם לִשְׂמֹחַ.**

◈

כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (תהלים ק, ב): 'עִבְדוּ אֶת ה' **בְּשִׂמְחָה**'. וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (תהלים ב, יא): 'עִבְדוּ אֶת ה' **בְּיִרְאָה** וְגִילוּ בִּרְעָדָה'. מַה בֵּין זֶה לָזֶה?

אֶלָּא, **כָּאן בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִים בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה** [= שאז 'עִבְדוּ אֶת ה' **בְּשִׂמְחָה**'] - **כָּאן בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִים בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת.** 'עִבְדוּ אֶת ה' **בְּיִרְאָה**' - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בִּזְמַן שֶׁהִיא בַּגָּלוּת בֵּין הָעַמִּים.

◈

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַהֲרֵי כָּתוּב (ישעיה נה, יב) **'כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ'**... שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהִיא בַּגָּלוּת וְשׁוֹכֶבֶת לֶעָפָר - לֹא נִקְרֵאת שִׂמְחָה, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָבֹא אֵלֶיהָ וִיקִימָהּ מֵהֶעָפָר וְיֹאמַר **'הִתְנַעֲרֵי מֵעָפָר** קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלָם' (ישעיהו נב, ב), **'קוּמִי** אוֹרִי' (ישעיהו ס, א) וְיִתְחַבְּרוּ כְאֶחָד, **וְאָז חֶדְוָה נִקְרֵאת, חֶדְוַת הַכֹּל**, וְאָז **'בְּשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ'** וַדַּאי (זוה"ק במדבר קיח, א).

עיקר קיום המצוות – בארץ ישראל

שֶׁלֹּא הָיוּ מִצְווֹת הַתּוֹרָה חַמּוּרִים לַעֲשׂוֹתָם - עַד סוֹף שֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ לְסוֹף אַרְבָּעִים שָׁנָה (זוה"ק שמות יא, ב).

'אֲנִי יְשֵׁנָה וְלִבִּי עֵר' וְגוֹ' (שיר השירים ה, ב). אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל: **'אֲנִי יְשֵׁנָה' - מִמִּצְווֹת הַתּוֹרָה בִּזְמַן שֶׁהָלַכְתִּי בַמִּדְבָּר. 'וְלִבִּי עֵר' - לַעֲלוֹת לָאָרֶץ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם, שֶׁהֲרֵי כָּל מִצְווֹת הַתּוֹרָה נִמְצָאוֹת בָּאָרֶץ** (זוה"ק האזינו רפו, א).

אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֶכָּנֵס לָאָרֶץ כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת מִצְווֹתֶיךָ, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב (ויקרא כג, י) 'כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ...', **וְשָׁם הוּא קִיּוּם שֶׁל מִצְווֹתֶיךָ** (זוהר חדש בראשית כה, ב).

[א.ה. עיין בדברי הרמב"ן (ויקרא יח, כה) **"כי עיקר כל המצות [אף המצוות שאינן תלויות בארץ] ליושבים בארץ ה'"**.

וראה בגליון 36 במדור "מדברי רבותינו": "ורגיל היה [הגרש"ז אויערבך זצוק"ל] לשנן דברי החתם סופר בגיטין מד, א: "דהתם **[מי שגר בחו"ל] אינו מקיים שום מצוה**, דכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה, **אפילו קריאת שמע שקורא בחו"ל איננו כקורא בא"י**, כי גרשוהו מהסתפח בנחלת ד', וזהו מוסר גדול"].

*

תכלית התורה והמצוות – לירש בזכותם את ארץ ישראל

וְלָכֵן נָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת - לִזְכּוֹת בָּהּ וְלָדַעַת דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - **כְּדֵי שֶׁיִּירְשׁוּ אֶרֶץ הַקָּדוֹשָׁה**, שֶׁכָּל מִי שֶׁזּוֹכֶה בָּאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה הַזּוֹ - **יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא** [א.ה. שארץ ישראל "הגוף", והעולם הבא "נשמתה" של א"י, והזוכה ב'גוף' ממילא זוכה ב'נשמה' (רמב"ן ורמב"ן)], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ס, כא) 'וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ' (זוה"ק וישלח קעז, ב. – ועיין נחלת ה' גליונות 36 – 40).

נחלת ה'

נחלת ה' גליון 53 סיון תשע"ח

וּבְהַר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלֵיטָה וְהָיָה קֹדֶשׁ

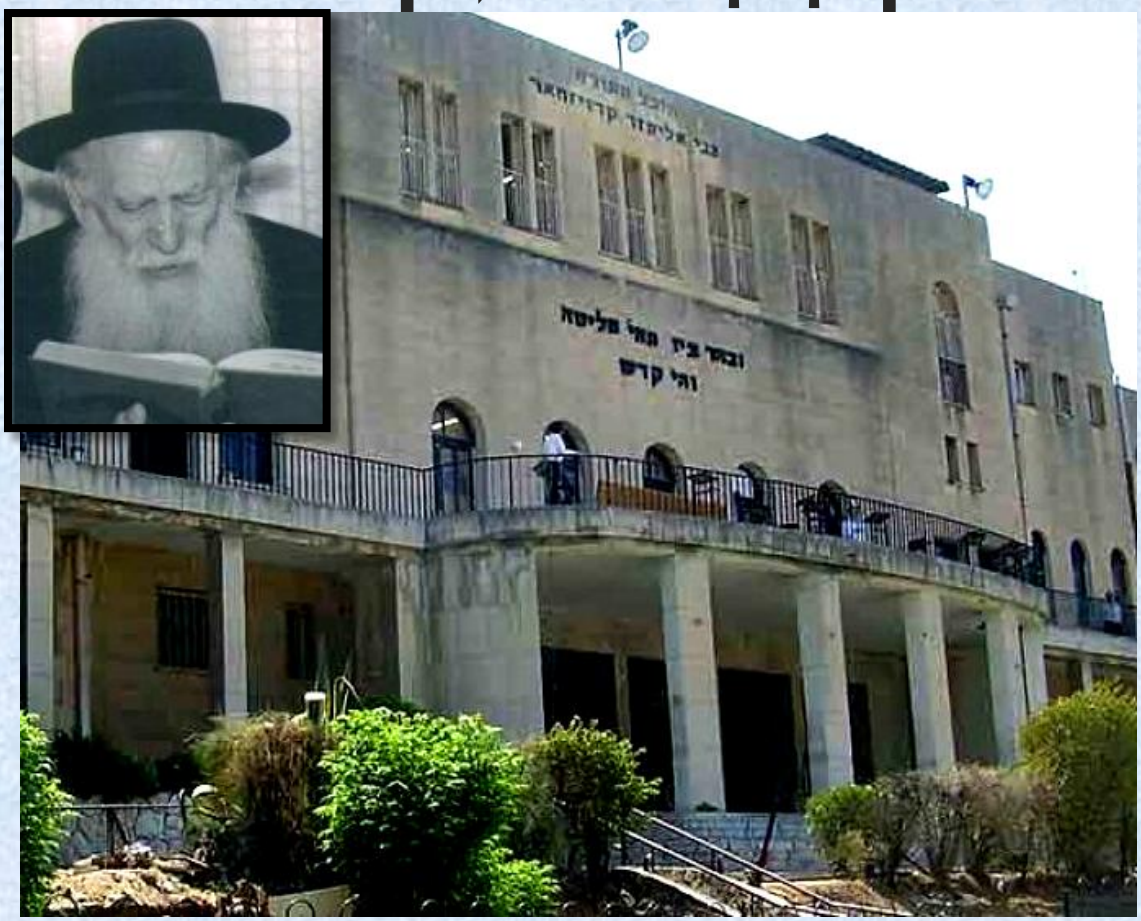

נחלת ה'

מעניינא דיומא - העסק בתורה - למען בנין ארץ ישראל
פרק א: עץ החיים ותיקון השכינה
פרק ב: העסק ב"עץ החיים" ע"מ לתקן השכינה - קיים את אדה"ר למעלה משבעה רקיעים
פרק ג: החטא והתיקון: תורה וגמילות חסדים
פרק ד: 'חבלי משיח' כדי לברוח למקום שאין הס"א מגיעה

דבר העורך
תקומת עולם התורה בארץ הקודש
מדברי רבותינו
מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל - הרב מפוניבז'

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק ויק"ק קטו, ק).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 53 סיון תשע"ח

דבר העורך

"סיפר הגה"צ רבי שלום שבדרון זצוק"ל, שמעתי מהגאון רבי בצלאל זולטי זצוק"ל [בהספדו על מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל] שסיפר כי פגש את מרן הרב בירושלים ביום **י"ג בתמוז תש"ב**, כשהמצב היה חמור ביותר בארץ, הגרמנים עמדו בגבול מצרים על מנת לכובשה, ואילו נכנסו למצרים הרי תוך זמן קצר היו גם מגיעים לארץ ישראל, וכל היישוב היה שרוי בפחד עמוק מפני הבאות. והנה אומר מרן הרב מפוניבז' לגר"ב זולטי: **היום קניתי אדמה בבני ברק כדי לבנות עליה את ישיבת פוניבז' ולוויתי למטרה זו סך חמש מאות לירות...**" (שמלמ מפיך ויעקד מ"כ עמ' עב).

היה זה בדיוק באותה תקופה, בין חג השבועות לשבעה עשר בתמוז, בה גייסות הצבא הנאצי ימ"ש עמדו בשערי ארץ ישראל ואיימו לכובשה, ומנגד אנשי הכנופיות הערבים הכינו קבלת פנים לחבריהם והכינו את עצמם לסייע להם במלאכת ההשמדה שתכננו הרוצחים הנאצים (מהם בגליון 27 במאמר 'מדברי רבותינו מהמקנים הגלמ"ד לסבל זמוק"ל ובהערה סמ). בדיוק באותה תקופה, כאשר הוא כביכול מתעלם מהסכנה הצפויה על הישוב היהודי קנה מרן הרב מפוניבז' את הקרקע עליה הוא תכנן להקים את ישיבתו.

*

ומה היו תוכניותיו לעשות באותה "גבעה"?

"וכבר היה מעשה באותו פרק, שרבינו יוסף שלמה נזדמן לירושלים ונכנס לביקור אצל הגר"י סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון, אשר הקביל את פניו במעמד בכירי התלמידים, והתענין לדעת מה בדעתו לעשות פה בארץ ישראל? הוא הזדרז והשיב: בכוונתי להקים בבני ברק ישיבה גדולה עבור חמש מאות תלמידים! למשמע תשובתו החויר רבי יחזקאל סרנא, אשר נתקף בחרדה לשלומו, וחשש אולי מרוב צרות הנהו מדבר "מחוץ לשיטה" ושוגה בדמיונות...

אולם כהרף עין תפס ואחז רבינו יוסף שלמה בזרועו, ויקרא: **"עליכם לדעת, ראש הישיבה, שבעוד עשרים וחמש שנה יהיו פה בארץ מיליוני יהודים ... מיליונים ממש** ... לא מיליון אחד ולא שניים ולא שלושה ... הרבה יותר ... **ולא יספיק המקום בישיבת חברון, ואף לא בישיבת פוניבז', בשביל כל הצעירים שיבואו ללמוד תורה** ... על כרחנו נצטרך לייסד ישיבות נוספות..." ... חזון שהתגשם!". (הרב מפוניבז" להרב מהרן סורוסקי סליט"ל, ח"כ עמ' פז).

"בטחון גמור ומופלא שפע מכל ישותו, וכך גם כתב ברשימותיו - כי ישיבת פוניבז' תוסיף ותתקיים בכל התנאים והמצבים **עד ביאת המשיח**" (סס עמוד פ"ה).

*

מנין הוא שאב את מקור בטחונו?

בשביל לענות על שאלה זו - עלינו לשוב עשר שנים אחורנית:

"בשנת תרצ"ג, כשצורר כל היהודים באשכנז ימ"ש עלה לגדולה ולקח רסן הממשלה בידו, נשאל החפץ חיים ע"י אחד מראש הישיבה שלו בראדין - מה יהי' גורלם של אחינו במדינת אשכנז ופולין, אחרי אשר הרשע הצורר הכריז בפומבי על מטרתו להכחיד שם ישראל חלילה.

והחפץ חיים ענהו... כתוב מפורש הוא "אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה הנשאר לפליטה".

הבין השואל כי הסכנה קרובה, והוסיף לשאול לתומו... מי הוא זה איפוא המחנה שישאר לפלטה?

וע"ז ענהו הח"ח זצ"ל: **גם זה כתוב מפורש בדברי הנביאים: "ובהר ציון תהי' פליטה והי' קודש"** (עובדיה מ' י"ז) והרב השואל יצא מאת הח"ח **כשידיו רועדות על חורבן יהדות אירופה, ולבו היה נכון בטוח כי ארצנו הקדושה תנצל, וחרב לא תעבור בה**. וכן היה, שתחלת מפלתו של הרשע הזה היתה, כשהתקרב לחופי ארצנו הקדושה" (חפץ חיים' על התורה, פרשת ויקהל עמ' עב).

*

כדברים הללו ענה הרב מפוניבז' למקורבו הסופר ר' משה פראגר ז"ל, שהעביר אליו את תוכן שידורי הרדיו הבריטי באותו יום - מול האיום הנאצי לתקוף את ארץ ישראל, באין לה אף קו הגנה אחד ראוי לשמו, וכך אמר לו הרב מפוניבז': "חבל על כל רגע... אם אמנם הסכנה כ"כ גדולה וקרובה, כי אז מוכרחים לגשת תיכף ומיד להקים את בנין הישיבה... **והפסוק שיתנוסס בראש הבנין יהיה 'ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש'. הוא הפסוק שהזכיר ה"חפץ חיים" הקדוש אחרי שהיטלר ימ"ש עלה לשלטון, בשנת תרצ"ג**, זמן קצר לפני הסתלקותו, כאשר הר"מ דראדין הג"ר משה לנדינסקי זצ"ל סיפר לו שצריכים רחמי שמים כי הצורר מאיים להרע ליהודים, ושאל אותו מה יהיה..."

"את השאלה והתשובה שמעתי עוד לפני המלחמה" הוסיף ופירש לבן שיחו, "אולם את המשמעות העמוקה של הדברים הבינותי רק היום... ובהר ציון תהיה פליטה... אפילו ניתנה רשות למשחית, רחמנא ליצלן, **כאן הוא מוכרח בארץ להיעצר, פה לא תהיה לו שליטה** ... האויב ילטוש את עיניו גם לציון, **הסכנה תהיה די מוחשית**, עוד מעט ויפלוש חס וחלילה, **אבל מובטחים אנו מפי הגבורה כי בהר ציון תהיה פליטה** ... נזדרז ונקים, איפוא, את הישיבה הקדושה, כדי שתתגשם במילואה נבואת עובדיה: "ובהר ציון תהיה פליטה - **והיה קודש**" (הרב מפוניבז" ח"כ עמ' פח - פט).

הוא אשר אמר מרן הגאון ר' יעקב אדלשטיין זצוק"ל: "ואמר הח"ח זצ"ל **שבסופו של דבר מרכז התורה יחזור שוב לארץ ישראל**. הרב מפונוביז' זצ"ל אמר **שדבר כזה קורה בדור שלנו, איך שמרכז התורה חוזר לארץ ישראל**" (מגמון יעקב' גליון סו, תמוז תשע"ו).

*

מהלך שיחה זה חזר על עצמו עם אנשים נוספים [כמובא בספר שם], על אחד מהם מסופר המעשה הבא:

"יום אחד כאשר חלפה ליד ישיבת פוניבז' הלוויתו של יהודי פלוני מתל אביב, איש לא ידוע ברבים, נכנס ראש הישיבה הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל וביקש מהתלמידים לרדת ולחלוק כבוד אחרון לנפטר.

אף הוא עצמו הצטרף אל המלווים והלך אחרי מיטת האיש עד קרוב לבית העלמין. פה עשה אתנחתא וביקש להשמיע דברים אחדים. זה לא היה הספד במובן הרגיל. הוא רק רצה לסבר את אזנם של בני הישיבה מדוע ביקש מהם להשתתף בהלוויה.

בעצם ימי המלחמה וההשמדה - פתח הרב מפוניבז' וסיפר ברטט - כשהחלה הקמת הישיבה, נזקקתי באופן דחוף לשלוח מברק לידידים ביוהנסבורג - דרום אפריקה, שיטפלו במימוש הנכס שהיה לנו שם ולהעביר הכסף אלי לצורך הבניה. לשם כך נסעתי מבני ברק למברקה של הדואר בתל אביב, אך כשהגעתי לשם אחרי קרוב לשעה התברר לי שאין מספיק מעות ברשותי אפילו כדי מחיר משלוח מברק.

פניתי אפוא לבית הכנסת הגדול ברחוב אלנבי להתפלל שם מנחה. תוך כדי הילוכי עצר אותי אדם זה, הנפטר דנן, ששאלני מדוע אני מדוכא כל כך. שחתי לו את צערי, דברים כהוויתם, **והוא השתומם עלי - וכי שף דעתיה? [-יצא מדעתו?] עכשיו לבנות ישיבה? הלא כולם אומרים שהאויב הנאצי עומד בקרוב לפלוש הנה**... כל סוחר ואיש הון מחפש ומנסה כל דרך אפשרית כיצד להוציא מכאן את כספו, ומר חושב להביא הנה את כספו? ובשביל מה? כדי לרכוש גבעה של טרשים? בשביל חלום של ישיבה? אם לקולי ישמע, יקום ויסע לדרום אפריקה אם באמת יש לו שם כסף...

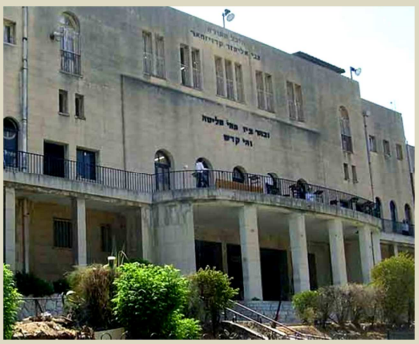

ואני - המשיך הרב וסיפר - נעניתי ואמרתי לו: אני מאמין באמונה שלמה כמו שאמר ה'חפץ חיים' ש'בהר ציון תהיה פליטה והיה קדש'. אני מאמין באמונה שלימה שרגלי הצר לא תדרכנה בארצנו הקדושה, וכי חובתנו בשעה גורלית זו להקים את התורה. בנה אבנה ישיבה כאשר דיברתי...

והנה שינה האיש את טעמו ויאמר אלי - ניצחתני, רבי. **שיכנעת אותי באמונה המוצקה שלך, הצדק עמכם... דוקא עכשיו יש לבנות ישיבה**... ועודנו מדבר, הוציא מארנקו והושיט לי את הסכום הדרוש לצורך משלוח הטלגרמה. כתוצאה ממשלוח זה התפתחה אחר כך כל השתלשלות הדברים... קמה ישיבת פוניבז' וגם ניצבה.

ובכן, סיים הרב מפוניבז', מתוך רגש של הכרת הטוב לאדם זה שהיה לו חלק ב'בראשית ברא' של הישיבה, כש'הארץ היתה תוהו ובוהו', ועכשיו הלך לבית עולמו, הרגשתי חובה שנחלוק לו כולנו כבוד ללוותו אל מקום מנוחתו". (הרב מפוניבז" ח"ג עמ' קטז. בשינויי לשון קלים, כפי שהובא בעלון 'לכבוד' ג' ניסן תשע"ח).

*

ואכן כאשר חזה - כן מתגשם לנגד עינינו:

"בעת ההיא היה רבינו יוסף שלמה פורש את חזונו בדבר יסוד **שמונה עשר ישיבות נוספות חדשות** ברחבי א"י, אנשים לא הבינו בשביל מי רוצה הרב להקים את הישיבות האלה. אך כיום במרחק של שלושים שנה בקירוב [אה. היום כבר במרחק של למעלה מחמישים שנה, וביתר שאת], במבט לאחור, הכל רואים כמה היטיב והפליא לראות למרחוק בעיני הנשר שלו. במרוצת הזמן שחלף מאז, **כבר הוקמו וקיימות למעשה אותן 18 ישיבות בארץ ישראל שדיבר עליהן** - אם אולי בשמות אחרים משהציע - והמה משגשגות מבחינה רוחנית, מאוכלסות תלמידים עד אפס מקום, כך שדוקא השאלה: "בשביל מי יש צורך ב-18 ישיבות?" הוכחה בעליל כתלושה מן המציאות, **כשנפגשים כעת עין בעין עם הלגיון האדיר של בני תורה בארץ ישראל, המתעצם וגואה - אי אפשר שלא להאמין כי הולכת ומתרקמת לעינינו בקצב דינאמי המציאות החדשה, בה תימלא הארץ דעה את ה' ותורתו**" (הרב מפוניבז" ח"ג עמוד ק"ע).

*

עלינו איפה ללכת בעקבי הצאן ולהתבונן בניסים שעושה עמנו הקב"ה בכל עת, ובכך להגיע לידי בטחון בהקב"ה שלא יעזוב את הישוב היהודי בארץ הקודש, וכאשר התבטא מרן החזון איש זצוק"ל "הסברא נותנת, **שהישוב בארץ ישראל כבר לא יתבטל עד ביאת המשיח**" (מעשה מיס' חלק ה' עמ' קסט).

ובמהרה נזכה לראות בהשלמת הנבואה של יחזקאל (כח, כה - כו) "כה אמר ה' אלקים בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפצו בם ונקדשתי בם לעיני הגוים וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב. וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים וישבו לבטח בעשותי שפטים בכל השאטים אתם מסביבותם וידעו כי אני ה'.

בברכת התורה, העורך

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.
ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

להצלחת הרך הנולד נרו יאיר ויזרח, בן להרה"ג ר' דוד שליט"א. יה"ר שיזכו אביו ואמו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו, ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך נחת ורוב שמחה.

מענינא דיומא

העסק בתורה - למען בנין ארץ ישראל

תורה וגמילות חסדים - הצלה מחבלי משיח

"שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? - יעסוק בתורה ובגמילות חסדים" (סנהדרין צח, ב).

וצריך להבין, למה רבי אליעזר אומר שההצלה מחבלי משיח – היא ע"י שהאדם עוסק בשני דברים אלו: **תורה וגמילות חסדים**, מה המיוחד בשני אלו?

פרק א:
עץ החיים ותיקון השכינה

עץ החיים – זה סודות התורה

ונבא לבאר בס"ד:

כתוב (בראשית ב, ח) "וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיָּשֶׂם שָׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר: וַיַּצְמַח ה' אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נֶחְמָד לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמַאֲכָל **וְעֵץ הַחַיִּים** בְּתוֹךְ הַגָּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע".

ומבארים חז"ל ש"**עץ החיים" – זה סודות התורה**, וכמו שאמרו בזוהר (נשא, קכד, ב):

"וּמִשּׁוּם שֶׁעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לִטְעֹם **מֵעֵץ הַחַיִּים - שֶׁהוּא סֵפֶר הַזֹּהַר הַזֶּה**, יֵצְאוּ בוֹ מֵהַגָּלוּת בְּרַחֲמִים, וְיִתְקַיֵּם בָּהֶם (דברים לב) ה' בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר [ולאחר שיתקיים "ה' בדד ינחנו" - לאחר שיבא משיח בן דוד ותהיה הגאולה השלימה, יתקיים ההמשך] - וְעֵץ טוֹב וָרָע, שֶׁהוּא אִסּוּר וְהֶתֵּר, טֻמְאָה וְטָהֳרָה, לֹא שׁוֹלֵט יוֹתֵר עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי פַּרְנָסָתֵנוּ לֹא תִהְיֶה אֶלָּא מִצַּד עֵץ הַחַיִּים"

[וכמובן שאדם הראשון היה צריך לעסוק בסודות היותר גבוהים - שהזוהר שיש בידינו היום הוא השתלשלות מהם].

◈

"וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ" – זה תיקון השכינה

ובהמשך כתוב (בראשית ב טו) "וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן **לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ**". וביארו חז"ל על פסוק זה (זוה"ק בראשית כז, א) "וְשָׂם אוֹתוֹ בַּגַּן שֶׁלּוֹ - שֶׁהִיא שְׁכִינָה", כלומר, שהשכינה היא הגן עדן, ועליה נצטווה אדם הראשון לעבדה ולשמרה, לתקנה ולבנותה – **בכח אור תורתו**, על ידי **שיכוין** שאור תורתו יתקן את השכינה. [וכפי שנראה במקורות להלן].

◈

העסק ב"עץ החיים" ע"מ לתקן השכינה – הוא תורה וגמילות חסדים

נתבאר עד כה, שהיו לאדם הראשון שני תפקידים: **א.** לאכול מעץ החיים. **ב.** ועל ידי העסק ב"עץ החיים" - לתקן את הגן עדן שהיא השכינה.

ושני תפקידים אלו – נקראים תורה וגמילות חסדים.

תורה – "עץ החיים" הוא לימוד סודות התורה וכנ"ל.

גמילות חסדים - כאשר אדם מכוין בלימוד התורה וקיום המצוות למען תיקון השכינה, שאז הוא מתקן ובונה את השכינה – הוא נקרא "גומל חסד" עם השכינה, שנקראת "עניה" שאין לה מעצמה כלום, עד שמאירים עליה מאור קוב"ה דרך התורה, וכמו שאמרו חז"ל (תיקוני זוהר תי"ח, דף לז, א):

"אלו בעלי המתנות, שעושים **גמילות חסדים עם השכינה שהיא עניה**, שאלו מקיימים מש"כ 'פתוח תפתח' (דברים טו, א), 'נתן תתן' (שם פסוק י'), 'הענק תעניק' (שם פסוק י"ד)...".

ואמרו בזוה"ק כי תצא (רפא, א):

"אֵין חָסִיד אֶלָּא הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ, שֶׁכָּל הַמִּצְוֹות שֶׁעָשָׂה, לִגְאֹל בּוֹ שְׁכִינָתוֹ, וּבָזֶה עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מִי **שֶׁגּוֹמֵל חֶסֶד עִם שְׁכִינָתוֹ**, הוּא גּוֹמֵל עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא".

וזה בעצם **חסד עם כל ישראל**, כי השכינה היא שורש נשמותיהם של כל ישראל. וא"כ כאשר אדם לומד תורה ומקיים מצוות על מנת לתקן השכינה – **הוא משקה בזה בנחל עדניו של השי"ת - את שורש נשמותיהם של כל ישראל, ומשפיע חיים וטובה לכל ישראל.**

◈

חלק ה"עבודה" – לא הוצרכה לאדם הראשון

נתבאר עד כה, שהתפקיד של אדם הראשון היה "תורה וגמילות חסדים", אמנם חלק ה"עבודה" לא הוצרך לו, וכמש"כ הרמח"ל ("אדיר במרוס" עמוד כט–ל): "שלא נצטוה אדה"ר בתרי"ג מצות, **כי זה סוד העבודה למטה** [בבחינת "עד שמים" ולא "מעל שמים" (פסחים נ, ב. ועיין להלן)]... **אבל דרך אדה"ר לא כך היתה**, אלא להשיג הקדושה הבאה אליו בהתגברות גדול, עד יום השבת, והיה די שלא ימנע לה...".

וטורח ועמל העבודה והתרי"ג מצוות - היה מוטל על הבהמות, שהיו אז בדרגא של אדם כמו שהוא עתה (שם. – ועיין גליון 42 "מעניני הפרשה").

פרק ב:
העסק ב"עץ החיים" ע"מ לתקן השכינה – קיים את אדה"ר למעלה משבעה רקיעים

וכאשר אדם הראשון קיים תורה וגמילות חסדים, ע"י העסק ב"עץ החיים" למען תיקון השכינה, הוא היה מעל לשבעה רקיעים – אשר שם כסא הכבוד, והוא מקום שאין הסט"א יכולה להגיע לשם.

וכפי שהבאנו בגליון 40 ב"נבואות ה'", **שכסא הכבוד הוא מעל לשבעה רקיעים**, וכמו שאמרו במסכת חגיגה (יב–יג) "שבעה רקיעים הם - **למעלה מהן** כסא כבוד... מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם".

ושם נתבאר גם כן, **שהסטרא אחרא** יכולה לעלות רק בשבעה רקיעים, אמנם מעל השבעה רקיעים – במקום "כסא הכבוד" – אין הסט"א יכולה לעלות.

וזהו ג"כ ההבדל בין **אדם הראשון קודם החטא** – שאז הוא חי ופעל מעל לשבעה רקיעים, במקום כסא הכבוד, ואז הסט"א לא היתה יכולה לשלוט עליו, לבין **אחר החטא** – שאז אדם הראשון ודורותיו הוצרכו לרדת לתקן מתחת לכסא הכבוד.

וכמו שאמרו (פסחים נ, ב):

"כתיב 'כִּי גָדֹל **עַד שָׁמַיִם** חַסְדֶּךָ' (תהלים נז, יא), וכתיב 'כִּי גָדוֹל **מֵעַל שָׁמַיִם** חַסְדֶּךָ' (תהלים קח, ה), הא כיצד? כאן - בעושין לשמה, וכאן - בעושין שלא לשמה".

שאלו שעוסקים בתורה ומצוות **לשמה, דהיינו לשם תיקון השכינה** (ביאור הגר"א לתיקו"ז דף ב,ב. ד"ה "דעסקין באורייתא לשמה") – [שהם בבחינת אדה"ר קודם החטא] - הם **מעל השבעה רקיעים.**

פרק ג
החטא והתיקון – תורה וגמילות חסדים

חטאו של אדה"ר – שפגם בתורה ובגמ"ח

מבואר בדברי חז"ל שחטאו של אדם הראשון – שאכל מעץ הדעת – היינו שבחר לעסוק **בנגלות התורה**, ובחר **שלא לכוין לשם תיקון השכינה** וכמו שיתבאר.

ואם כן הפגם של אדם הראשון היה בתורה ובגמילות חסדים:

א. בתורה - שבחר לעסוק בנגלות התורה – שבמקום ללמוד את התורה מעץ החיים - שהם סודות התורה, הוא בחר ללמוד את התורה של עץ הדעת טוב ורע – שהוא חלק הנגלה [וכמו שנתבאר לעיל מהזוה"ק בפרשת נשא שעץ הדעת הוא חלק הנגלה[1]].

◈

ב. בגמילות חסדים - שבחר שלא לכוין לשם תיקון השכינה - שהרי מצאנו שענין הגלות הוא ענין "עץ הדעת טוב ורע", וכמו שאמרו בתיקוני זוהר (תקון ס"ו. דף צז, ב): "ובזמנא דישראל אינון בגלותא - כאלו הוו מעורבין באילנא דטוב ורע". (ועיי"ש תיקון י"ט. דף מב, א).

ובמקביל לכך מצאנו, **שענין הגלות – הוא העדר כוונה לתיקון השכינה**, וכמו שאמרו (תיקו"ז, תקונא תלתין, דף עג,ב):

"בִּזְמַן שֶׁהַשְּׁכִינָה יוֹרֶדֶת **לַגָּלוּת**, הָרוּחַ הַזּוֹ [רוח אלקים] נוֹשֶׁבֶת עַל אוֹתָם שֶׁמִּתְעַסְּקִים בַּתּוֹרָה... וְתֹאמַר כָּךְ: אוֹתָם יְשֵׁנִים שֶׁשֵּׁנָה בִנְחִירֵיהֶם, **סְתוּמֵי הָעֵינַיִם** וַאֲטוּמֵי הַלֵּב, קוּמוּ **וְהִתְעוֹרְרוּ אֶל הַשְּׁכִינָה**... שַׁאֲפִלּוּ כָּל אֵלּוּ

---

[1] ואמנם לאחר שאדם חטא בעץ הדעת, כבר נעשה לו לחיוב ללמוד גם את "עץ הדעת" – **כדי להזדכך ביסוריו ועמלו**. וכמו שאמרו בזוה"ק (בראשית כז, ב):

"וַיְמָרֵרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה - בְּקֻשְׁיָא. בְּחֹמֶר - בְּקַל וָחֹמֶר. וּבִלְבֵנִים - בְּלִבּוּן הֲלָכָה. וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה - זוֹ בָּרַיְתָא. אֵת כָּל עֲבֹדָתָם וְגוֹ' - זוֹ מִשְׁנָה. אִם שָׁבִים בִּתְשׁוּבָה, נֶאֱמַר בָּהֶם 'וַיּוֹרֵהוּ ה' עֵץ' - וְזֶה עֵץ הַחַיִּים, וּבוֹ וַיִּמְתְּקוּ הַמָּיִם".

וביאר הרמח"ל ("אדיר במרוס" עמוד ל–לא):

"**אלא שגרם החטא** ונשתעבד אל הטורח של תרי"ג ... כי סוף סוף **הוצרך ליתקן העולם בעמל וטורח המצות**, מפני שהיום קצר לכן צריך להיות שומר האדם את זמנו הרבה לתקנו, כי הוא מעט והמלאכה מרובה. והוא סוד: כי מארי דחובא דחיק תמיד. ונמצאת הצרה רבה, כי הזמן מועט והדוחק רב. **אך באמת בזאת הצרה צריכים לעמוד בני האדם ולהתחזק יותר במעשיהם להגיע אל תיקון העולם, וזה הדרך סוף סוף יתקן העולם ודאי**" [ועיי"ש עמוד תט"ו: "וניתן לה [לחוה] בהכרח מה שרצתה בבחירה"].

קבלת התורה על הר סיני – חיבור "תורה וגמילות חסדים"

"וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר" (שמות יט, ב) – **הר סיני הוא קדוש בקדושת ארץ ישראל**, וכמו שכתב הגר"א (שיר השירים ב, יב, פירוש א'):

"וקול התור נשמע בארצינו, פירוש '**התור' - הוא התורה. 'נשמע בארצינו' – הוא הר סיני שהוא חשוב כמו ארץ ישראל**". [ולכן הגר"א לומד ש"**גילוי של תורה הוא בארץ**" – מכך ש"**התורה לא ניתנה אלא לישראל בהר סיני**". (אדרת אליהו" דברים א, ו)].

וכ"כ האבן עזרא (תהלים סח, יח): "כי **קדושת ארץ ישראל בהר סיני**".

ושורש הדבר, משום **שהר סיני הוא גוף השכינה - כמו שארץ ישראל היא גוף השכינה**, וכמו שאמרו (זוה"ק ח"א דף רס, ב. והוא השמטה מזוה"ק בראשית דף מז, א):

"הר סיני דאיהו רזא דכנסת ישראל [- השכינה הקדושה]"

*

"וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר" (שמות יט, ב) – **עם ישראל כיוונו את פניהם אל ההר - אל השכינה וגופה ארץ ישראל**, שנתנו עיניהם ולבם אל ההר – לתיקון השכינה **וגופה ארץ ישראל.**

[וממילא הם זכו עי"ז ל"ויחן שם ישראל - **כאיש אחד בלב אחד**", כי כשאדם מתחבר לארץ ישראל, הוא זוכה לסגולתה – שהיא מאחדת את כל ישראל להיותם אחד, וכמש"כ (דברי הימים א – יז, כא) 'וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל **גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ**'. ואמרו (זוה"ק אמור לג, ב) "**דלא אקרון גוי אחד אלא בארץ**" – "**שישראל אינם נקראים 'גוי אחד' אלא על אדמתם**" (רמ"ד וואלי (יחזקאל לז, כב). וע"ע גליון 13 "מעניני הפרשה"].

ומתוך מצב זה – שפניהם לתיקון השכינה - הם קיבלו עליהם את התורה. א"כ **הם לקחו את כח "קבלת התורה" שלהם, ותיקנו על ידו את ארץ ישראל גוף השכינה – שזה ענין "גמילות חסדים" עם השכינה.**

*

ולכן הם זכו לדרגא של **עליה רוחנית מעל לשבעה רקיעים – מקום כסא הכבוד**. וכמש"כ (שמות יט, כ) 'וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי אֶל רֹאשׁ הָהָר" – "מלמד **שהרכין שמים העליונים והתחתונים** והציען על גבי ההר, כמצע על המטה, וירד **כסא הכבוד** עליהם" (רש"י בשם המכילתא).

שֶׁמְּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, כָּל חָסָד שֶׁעוֹשִׂים - לְעַצְמָם עוֹשִׂים". [שענין הגלות – שעוסקי התורה סותמים עיניהם מהשכינה, ואין להם מגמה לתקן בתורתם את השכינה. - ועיין בהרחבה בגליון 40 במדור "מענינא דיומא"].

וא"כ החטא של אדה"ר היה, שלא נתכוין בלימוד התורה – לשם תיקון השכינה. וזה מה שהוריד אותו ממקומו הראשון – שהיה מעל לשבעה רקיעים וכנ"ל.

◈

תיקון משיח בן דוד – להחזיר לתורה וגמילות חסדים

ובשביל זה באים דוד המלך ומשיח בן דוד - כדי לתקן את שני הפגמים הללו, ולהחזיר את עם ישראל למצב אדם הראשון קודם החטא:

א. תורה – כמו שאמרו בזוהר (נשא, קכא, ב) הנ"ל, שבזכות שיעסקו בזוהר הקדוש - יצאו מן הגלות ברחמים.

ב. גמילות חסדים - כמו שאמרו (תיקוני זוהר תקס קף ו, ב מדפי הגר"א. - הובא ב"לקוטים מכמה" שער סהכפ"ח – שסך הכל מלא בממרי חז"ל על ענין זה):

" שֶׁהֲרֵי הַשְּׁכִינָה הִיא בַּגָּלוּת, וְאֵין בָּכֶם מִי שֶׁיִּתְעוֹרֵר אֵלֶיהָ לְתַקְנָהּ - כְּדֵי שֶׁתְּהֶיהָ רְצוּיָה לְפָנֵי בַּעְלָהּ הקב"ה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא כַּמָּה בַּעֲלֵי מִדְרָשׁוֹת שֶׁהֵם חֲבֵרִים לָכֶם, שֶׁלּוֹמְדִים תּוֹרָה, וְצוֹוְחִים בָּהּ כְּכָלְבִים שֶׁאוֹמְרִים "הַב הַב" - הַב לָנוּ עוֹשֶׁר בָּעוֹלָם הַזֶּה, הַב לָנוּ עוֹשֶׁר בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ 'לְמוֹד תּוֹרָה הַרְבֵּה וְיִתְּנוּ לְךָ שָׂכָר הַרְבֵּה', **וְאֵין מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה – כְּדֵי לְהַעֲלוֹת עַל יָדָהּ אֶת הַשְּׁכִינָה מִן הַגָּלוּת, וּלְיַיחֲדָהּ עִם בַּעְלָהּ**, שֶׁהֵם אֲטוּמֵי עֵינַיִם וּסְתוּמֵי הַלֵּב [שאינם פוקחים עיניהם ולבם לתיקון השכינה], לְךָ וְאָמוֹר לָהֶם **שֶׁיַּעַסְקוּ בַּתּוֹרָה כְּדֵי לְחַבֵּר הַשְּׁכִינָה עִם הַקב"ה - כְּדוּגְמַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ** שֶׁאָמַר (תהלים, קכב) 'אִם אֶתֵּן שְׁנַת לְעֵינַי לְעַפְעַפַּי תְּנוּמָה **עַד אֶמְצָא מָקוֹם לַה'**...".

מבואר שזהו תפקיד של דוד המלך ומשיח בנו – להשיב את המעלה של העסק בתורה, על מנת לתקן את ה"אֶמְצָא מָקוֹם לַה' ", שהוא תיקון השכינה, וגופה - בית המקדש וארץ ישראל. ואז האדם יעלה בחזרה מעל לשבעה רקיעים – מקום כסא הכבוד (ועיין בגליון 40 ב"עבודת ה'").

◈◈◈

פרק ד:
"חבלי משיח" – כדי לברוח למקום שאין הסט"א יכולה לעלות

ואומר הרמח"ל (״מליץ במכוס״ עמוד כ״ג) שהתכלית של "חבלי משיח" – שענינם הוא שהסט"א רודפת אחרי עם ישראל - הוא שהקב"ה רוצה להכריח **את עם ישראל לברוח ולעלות אל מעל השבעה רקיעים – עד מקום כסא הכבוד, ששם "נשבר כוחה" של הסט"א, ושם כבר אינה יכולה לרדוף** אחריהם.

והיינו כמו שנתבאר לעיל, שכאשר אדם הראשון היה מתוקן – הוא היה מעל לשבעה רקיעים, ולשם הקב"ה רוצה שנ**שמות ישראל יעלו.**

ומה הם הדברים שמעלים את האדם למעלה מהשבעה רקיעים - למקום שאין הסט"א יכולה לעלות לשם? מבאר הרמח"ל:

א]. תורה - "הנדבק בספר הזוהר כבר יצא מן הסט"א – **ואין צריך לו חבלי משיח"** (״מליץ במכוס״ עמוד כ״ב).

ב]. גמילות חסדים" – "מי שמקבל עליו ענין תיקון השכינה, אז הוא מתעלה ל**קחת האור במקום שאין** הס"א מגעת לשם" (״מליץ במכוס״ עמוד ל״ז). ו"תיקון השכינה" - זה נקרא "גמילות חסדים" הכי גדול והכי פנימי וכנ"ל.

◈

ביאור דברי רבי אליעזר

ומעתה מבוארים לנו כמין חומר דברי רבי אליעזר: "מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? - יעסוק **בתורה ובגמילות חסדים**".

שדברי רבי אליעזר הם "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". כלומר, ה"סולם מוצב ארצה" הוא – שיעסוק בתורה שבכתב, ובש"ס, ובעשיית חסד עם יהודים בגופו ובממונו וב"מפייסו בדברים".

אמנם זה רק התחלתו של דבר, ור' אליעזר לא הסתפק בזה, אלא **נתכוין בעיקר ל"וראשו מגיע השמימה" - לפנימיות ועומק הענין,** שיעסוק בחלק הפנימי של התורה, , ויעשה המצוות בכוונה **לתיקון השכינה**, שזה הגמילות חסדים הכי גדול, ששני דברים אלו מעלים את האדם למעלה משבעה רקיעים, אל מקום כסא הכבוד, ששם מקום התשובה, ושם אין הסט"א יכולה לעלות, ובזה אינו צריך עוד לחבלי משיח.

"מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד"

מה שנתבאר במאמר זה, שצריך לעסוק בתורה ובמצוות לשמה – לשם תיקון השכינה - **זה תוכן כל מעשי המצוות**, וכמש"כ (קהלת ה ח): "וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הוּא, מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד". וביארו חז"ל (זוה"ק חיי שרה, קכג, ס"א): '"מֶלֶךְ' - מִי הַמֶּלֶךְ? זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. **'לְשָׂדֶה נֶעֱבָד'** - מִי הַשָּׂדֶה? זֶה שֶׁכָּתוּב (בראשית כז) 'כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'".

וביאר הרמח"ל (״מליץ במכוס״ עמוד ל״ז):

"כי כל העבודות שבני האדם עושים להקב"ה - **סודם עבודת השדה**, והוא סוד: **'מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד'... כי המצות עושות על דרך הזריעה, שנזרעים האורות בנוקבא [בשכינה הקדושה] שהוא השדה"**..

ובמקביל לזה הוא ג"כ **בארץ ישראל התחתונה**, שהיא גוף השכינה, וכמש"כ הגר"א בביאורו לשיר השירים (ס, ג. פיוט ב'):

"..אבל בני ישראל שמקבלים מן הארץ, והארץ לית לה מגרמה כלום, רק **כשזורעין לתוכה אז נותנת, ולכן אנו צריכים למצות**".

*

"לְמַעַן תַּחֲיוּן וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ"

וזהו שאומרת התורה בכוונת תכלית כל המצוות – **"כָּל הַמִּצְוָה** אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת - **לְמַעַן תִּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ** אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם" (דברים ח, ס).

כשכתוב **"למען"**, זה בא ללמד שהוא **תכלית** ועיקר המצוה (ב"ח סו"ס, תכ"ה. ועיין גליון 37 ב"שמיטת נחלה"), וא"כ מזה שהתורה דיברה על שמירת **כל המצוות**, ועל כולם היא כתבה **למען תבואו וירשתם את הארץ**, למדנו, שתכלית ועיקר כל המצוות כולם - הוא בכדי שננחל ונתקן את ארץ ישראל ונשמתה השכינה.

[וסימנך: **למע"ן – ראשי תיבות - ע'יקר נ'שואה ל'תיקון מ'לכות"**. - השכינה שנקראת "מלכות שמים"].

העוסקים בתורת "אמונת היחוד", מתוך התקשרות לארץ ישראל – ניצולים מחבלי משיח

במאמר הבאנו את דברי הרמח"ל (״מליץ במכוס״ עמוד כ״ב) **שאלו שעוסקים בספר הזוהר [פנימיות התורה], מתוך כוונה למען לתקן את השכינה וגופה ביהמ"ק וארץ ישראל - הם עולים למעלה משבעה רקיעים** - מקום שאין הסט"א יכולה לעלות לשם, ואינם צריכים "חבלי משיח".

ונתבאר שזה פנימיות דברי הגמרא (סנהדרין נח, ב): "מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? - יעסוק בתורה ובגמילות חסדים".

*

"הנהגת המשפט" ו"הנהגת היחוד"

והביאור לכך הוא: שהנה כתב הגר"א (״ליקוטי הגר״א״ בסוף ״ספרא לצניעותא״ קף לט), ונתבאר בהרחבה בגליון הקודם, שיש להשי"ת שתי הנהגות:

א. "הנהגת המשפט" - "הנהגת עבדים", הנהגת שכר ועונש בדין לפי המעשים.

ב. "הנהגת היחוד" - "הנהגת בנים", כאב המיטיב לבניו בחינם, מתוך אהבה ורחמים, ולא לפי המעשים.

ומקום "הנהגת המשפט" – הוא **בתוך השבעה רקיעים** (ז' ספירות תחתונות), ומקום "הנהגת היחוד" – הוא **למעלה משבעה רקיעים** (כתר תכמה בינה). עיי"ש.

*

[א] בכדי לזכות ל"הנהגת היחוד" – צריך להאמין בה

והמקום בתורה שבכתב שבו השי"ת לימד אותנו את "הנהגת היחוד" – הוא **בפרשת י"ג מידות של רחמים**, [י"ג מידות בגימטריא אח"ד, לרמז על "הנהגת היחוד" (עיין תיקוני זוהר תקס עס ביאור הגר"א קף כ, ס. ד"ה למסקנ; "תפילות למהר"ל", ס"ג)]. וכמש"כ (שמות לג, יט): "וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם". ופירש"י:

"וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות, **וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות, הוי מלמד את ישראל לעשות כן**, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון יהיו נענין, כי רחמי לא כלים".

וממשיך הכתוב **"וְחַנֹּתִי** אֶת אֲשֶׁר אָחֹן" – **אע"פ שאינו הגון** (בכרכות ז,ס).

וממילא אנו רואים בפרשה זו - שבכדי לזכות שהשי"ת יפעיל את "הנהגת היחוד" - צריך **לעסוק ולהאמין** בהנהגת היחוד, ואשר על כן צריך **להזכיר את י"ג מידות** (ועיי"ש עוד בתמוכה).

*

[ב] בכדי לזכות ל"הנהגת היחוד" – צריך להתקשר לארץ ישראל

עוד נאמר בפרשת י"ג מידות (שמות לג, כא. ועיין מכו"ס מלקוטי) 'וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר'. כלומר, **שמשה יכנס להר סיני, והר סיני קדוש בקדושת ארץ ישראל** (וכנ"ל בתמסגרת מהגר"ח סוף הפיוט ב, יב).

א"כ מבואר כאן, **שבשביל לקרא את הי"ג מידות – "הנהגת היחוד", ולראות את ה'וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן - הנהגת היחוד" - צריך להיכנס לקדושת ארץ ישראל** [הר סיני שהוא בארץ ישראל].

*

והטעם לכך הוא, משום שכל הענין של "אמונת היחוד" משיגים דווקא בארץ ישראל, שהיא מקום השגת אמונת האלוקות, וכמו שאמרו (כתובות קי, ב): **"שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה"**.

וכתוב (תהלים לו, ג) **"שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה" - שדווקא בארץ ישראל יש מרעה של אמונה**, כי בה נטוע "עץ החיים" שהוא עץ האמונה (זוה"ק ויקח קכ, ב. – עיין גליון 27 ב"עבודות ה'").

ודווקא על ארץ ישראל נאמר (במדבר יג, כ) "הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין" – **אי"ן רומז ל"הנהגת היחוד"** (כמבואר בתיקון"ז קף פח, ב; קכז, ס. – עיין גליון 26 ב"עבודות ה'"), **כי רק בארץ ישראל יש את עיקר "הנהגת היחוד", והאמונה בו.**

*

לימוד ספר הזוהר – בבחינת הזכרת י"ג מידות של רחמים הכוונה לתיקון השכינה וא"י – בבחינת 'וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר' בארץ ישראל

ומעתה מובן שלימוד פנימיות התורה **[שבה מבואר "הנהגת היחוד"]** – זה בבחינת **"הזכרת י"ג מידות"**, שזהו הפנימיות של "קריאת י"ג מידות של רחמים", שעל ידו משיגים היטב ומאמינים כראוי בהנהגת היחוד.

ומה שמכוונים לשם תיקון השכינה וגופה ביהמ"ק וארץ ישראל – זה בבחינת 'וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר' בקדושת ארץ ישראל – שמתקשרים לשכינה וגופה ארץ ישראל, כי הכוונה לתקן את השכינה וארץ ישראל – הוא נקרא "קשר עין ומגמה עם השכינה וא"י" [היפך מ"סְתוּמֵי הָעֵינַיִם וַאֲטוּמֵי הַלֵּב" שצריך לעוררם: "קומו **וְהִתְעוֹרְרוּ אֶל הַשְּׁכִינָה**" (תיקו"ז, תקונא תלתין, קף עג,ב), והם בבחינת "ניתוק **וגלות מהשכינה וארץ ישראל**" (כמו שנתבאר בתמוכה בגליון 40)]. ולכן מי שעוסק בפנימיות התורה מתוך התקשרות לארץ ישראל ונשמתה השכינה – זוכה להנהגת היחוד, שמצילתו מחבלי משיח.

אמנם מי שכל עיסוקו הוא רק בתורת הנגלה, או שעוסק בספר הזוהר במנותק מארץ ישראל, ובמנותק מהכוונה לתיקון ארץ ישראל ונשמתה השכינה - הרי אינו בונה אלא את "הנהגת המשפט", **וממילא הוא מונהג בעיקר ע"י "הנהגת המשפט" שמצריכה אותו לסבול "חבלי משיח".**

מדברי רבותינו

מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל – הרב מפוניבז'[1]

השתוקקות ארץ ישראל

זיקתו הנפשית המופלאה לארץ חמדה "שנתחמדו לה כל גדולי עולם" (מדרש תנחומא משפטים יז) - **היתה מגילויי השיא של אישיותו**. משחר ילדותו השתוקק ונכסף אליה. אף כאשר יסד ובנה את ישיבתו הגדולה בפוניבז', בליטא, והקים למענה בנינים ואכסניות, היו עיניו ולבו תמיד בארץ הצבי, כשהוא מתכנן להעביר **לשם** את כל ממלכתו בבוא מועד.

[ובהערה שם הביא: ראה לעיל חלק ראשון לפני עמ' שכ"ז, בנוסח ההסכם שערך בשנת תרפ"ט עם הנדיבה גב' פעסא מילר-פייגין ע"ה מפילדלפיה, בענין הקמת בנין הישיבה מכספי תרומתה. בסעיף החמישי מאותו הסכם הצהיר הרב, **כי במדה והישיבה תתעלה אי"ה לארץ ישראל, ימכור את הבנין שהוקם בחו"ל, ומהכספים שיתקבלו תמורתו יבנה מחדש בנין לישיבה בארץ ישראל** שיקרא ע"ש התורמת].

◈◈◈

"חלקי בארץ החיים" - חלקנו ומקומנו הטבעי הוא בארץ ישראל

מרגלא בפומיה: דהמע"ה אומר בתהלים "זעקתי אליך ה', אמרתי אתה מחסי, **חלקי בארץ החיים**". הוה אומר: בודאי חייבים להתפלל על שלומנו בכל מקום שבני ישראל שרויים ומתגוררים בו, בודאי צריכים לבקש בלי הפסק חסות מאת ה', כי הסכנה אורבת לנו תמיד, וכל גלות היא בחזקת סכנה. אבל עלינו לדעת **שחלקנו ומקומנו הטבעי הוא בארץ ישראל**. איש יהודי חייב לזכור בכל הזמנים והמצבים: "חלקי - בארץ החיים".

◈◈◈

ארץ ישראל – צריכה להיעשות לחלק ממהות היהודי, ומידה ממידות נפשו

עוד מרגלא בפומיה: מצינו במדרש חז"ל (מכילתא פ' בשלח) שהבטיח הקב"ה לתת לנו "שש מדות טובות... **ארץ ישראל מדה אחת..." מה פשר הגדרה זו?**

אלא כמו שעוה"ב הוא **מדה - מדה רוחנית באדם**, ויש גם פה בעוה"ז מי שהוא "בן עולם הבא" ("אַנ'עוֹלָמהַבָּאדִיגֶעֶר מֶעֶנְטש"), כך גם **ארץ ישראל היא מדה, ויש מי שהוא בעצם מהותו "אַנ'אֶרֶצִישְׁרָאֵלדִיגֶעֶר אִיד" [יהודי שארץ ישראל נעשתה חלק ממהותו ומידת נפשו]**[2].

◈◈◈

"...תקותי עצומה בבטחון לרחמי שמים לעלות לארץ ישראל"

מרוב געגועים לארץ ישראל קננה בלבו שאיפה כמוסה לעלות הנה גם בלעדי הישיבה. באגרת מיום עש"ק ר"ח סיון תרצ"ג שכתב לרבי יוחנן זופוֹביץ ז"ל, אב"ד ראַדְוִילִישְׁקִי, שהתכונן בימים ההם לעלות ארצה ולהשתקע בה, הביע הרב זצ"ל את משאלתו זאת במלים מְרַגְשׁוֹת ביותר: "והלואי כי נזכה להתראות שמה, וברחמי שמים, הלואי... לוא זכיתי להעמיד הישיבה הקדושה, משאת כל חיי ונפשי, על בסיס נכון, שתתקיים, **כי אז פניתי מכל וקבעתי ג"כ מקומי למקום שהבטיחה תוה"ק "ועלית שמה אל המקום אשר יבחר ד'" - ותקותי עצומה בבטחון לרחמי שמים בזה**".

◈◈◈

"...אהבה בתענוגים" - מצוה להתענג מארץ ישראל

באותה אגרת מצינו לו מחדש חידוש נפלא במהות הישיבה והמגורים בארץ ישראל. "הנני לברך מעומקא דנפשאי ... שמחשבתו הטובה יעלה לו להיות עולה בארה"ק, ובאופן... שימצא שמה גם סיפוקו בכבוד, ויקיים מצוה רבא ד"וישבת בה" **בישיבת תענוג ואושר**, וכמבואר בסוגיין סוף כתובות (קיב, ב) ברב אמי ורב אסי **שחשו בישיבתם להיות שְׁבֵעים בטובה**, ובתשב"ץ סי' תקנ"ט בסופה, ויזכהו ד' הטוב למלא שאיפתו הטהורה וקדושה...".

[ובהערה שם ציין לדברי הגמ' שם: רב אמי ורב אסי קיימי משמשא לטולא (= מחמה לצל) ומטולא לשמשא (= בימי הצינה). ובפירש"י כתב "כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל". אמנם בשו"ת הר"י אבן מיגאש (סימן ל"ט) מבואר יותר בזה"ל: "קיימי משמשא לטולא - מחמת חביבותא דארעא דישראל עלייהו, כי היכי דלימטי להו רוחא, **ומשכחא הנאה מארעא ישראל, ומתחדש להו בה שמחה בכולהו עידנא...**"

וראה בגליון 49 ט"ו בשבט תשע"ח, שנתבאר **שהעונג** מארץ ישראל - מביא **לדבקות** בארץ ישראל ובנשמתה השכינה - **"...אהבה בתענוגים"**].

◈◈◈

"מה יפית ומה נעמת..."

"אני כינור לשירייך" - מה מרגש ומלבב היה לראות את הרב זצ"ל **בהתפעמותו מיופיה של ארץ ישראל**. רבים מבני התורה יזכרו בודאי את הופעתו (בחודש טבת שנת תש"ו) בכפר חסידים, הרובץ על פני אחד הרכסים של הר הכרמל, לרגלי נשואיו והכתרתו של הגאון רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל לרב המקום. מה נאוו אז פעמי הרב במרומי הגבעה, אשר עליה עומד בית הכנסת המרכזי של הכפר, **כשעיניו חובקות במבט נלהב את כל הנוף המשתרע לרגליו, וכל כולו מתרונן מגיל ואושר, ומפיו פורצת קריאה חמה של התפעלות: "הֶאָח, וּוִי שֵׁיין אִיז ארץ ישראל, מה יפית ארצנו הקדושה!"**

◈

"...אהבה בתענוגים"

ובאותו רגע כל העם מסביב משתאה אל המחזה, ואיש אל רעהו ילחשון: הראית כזאת מימיך?! **ומי ישוֶה לו בעֱזוז אהבתו לאדמת קודש**, הלא כמוהו ככינור חי לשירת הפייטן האלקי רבי אלעזר מווירצבורג: "**לבי יְאַוֶּה לחבק בזרועות עפר ארצך, ואחשוק בפי נשק אבניך**".

◈◈◈

בעל נשמה קרירה - אדיש מול יופי ארץ ישראל

וכבר היה מעשה, שטייל פעם בבני ברק באזור הפרדסים אשר מסביב לקרית הישיבה, בטרם היבנותה, ונלווה אליו אחד הסופרים החשובים במחנה הדתי. לפתע עצר הרב מהילוכו וסנט בבן לוייתו: "סופר הנך? משורר? בעל נפש פיוטית? **איזה נוף של תפארה משתרע כאן לעיניך, ממש כמו שכתוב "יפה נוף משוש כל הארץ"!** כיצד, איפוא, הנך נשאר אדיש למראהו, אם לא ששוכנת בקרבך נשמה קרירה..."

◈◈◈

כי יבעל בחור בתולה - יבעלוך בניך

במשא שהשמיע בשנת תש"ט במעמד אלפי יהודים, תמך הרב זצ"ל יתדותיו בפסוק מפרשת שלח (במדבר יד, לא) '**וידעו את הארץ...**' והסביר שזו לשון **אהבה וכלולות**, לשון **נשואין** (כדוגמת 'והאדם **ידע...**') ללמד שאנשים מישראל חייבים **להתקשר עם ארץ ישראל קשר של קיימא - מבחינה נפשית - ולדור בתוכה**. מי שאינו חדור הכרה עמוקה בקדושת הארץ, שהיא התנאי העיקרי לאהבת ארץ ישראל אמיתית, אין הארץ קולטתו.

◈◈◈

בכל יום ויום – 'כאילו היום באתי' לארץ ישראל. "אהבת נעורים" תמידית – לארץ ישראל

מרגלא בפומיה: **בכל פעם שאני חוזר ובא לארץ ישראל, כולה חידוש בעיני, וכל כולי מתמלא התחדשות, כאילו עוד לא ראיתיה מעולם**. אפילו אפליג ממנה רק ליום אחד, אפילו אסע ל...קפריסין הסמוכה ותיכף אחזור, ארגיש ג"כ בה חידוש גדול. ופעם אחת בקיץ תשכ"א, כשנוכח במעמד חגיגי שנערך בקיבוץ "שעלבים" בעמק אילון, בהשתתפות נציגי השלטונות, קם ודיבר בהתלהבות משבחי ארצנו הקדושה. פתח בפסוק מפרשת השבוע, פרשת תבוא, השׂם דברי מקרא בפי האיש מביא הביכורים: "הגדתי היום לה' אלקיך כי **באתי** אל הארץ...", ושאל כמשתומם: "וכי רק העולים החדשים נצטוו להביא ביכורים, וכל שהוא יליד הארץ אינו במצוה זו?!" אלא הכוונה, הוסיף מיניה וביה, **שגם "כל אחד מותיקי א"י יאהב אותה אהבת נעורים נצחית, כאילו רק היום בא אליה..."**[3].

◈◈◈

המרגלים היו רק 'תיירים' – בלי רצון לדור בארץ ישראל

ואף גם זאת: כל מי שבא רק לבקר **ולתור** את א"י, מבלי **להשתקע** בתוכה, יש לו לחוש אם אין בו ניצוץ של המרגלים שג"כ באו הנה רק **"לתור"** את הארץ.

הניסים הם 'דרך הטבע' של א"י - "וישבתם לבטח בארצכם"

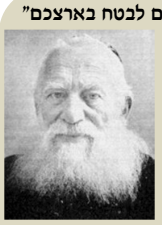

בפתיחת פירושו למגילת אסתר כותב רבינו הגר"א מוילנא זכור לטוב, כי "**נס בארץ ישראל אינו כל כך חידוש**". הרב זצ"ל האריך מַעֲנִיתו באמירה מופלאה זו ושדד עמקיה. "**פה בא"י רואים גלוי**" כתב באגרת "**את אור ההשגחה העליונה, המחזיקה בידינו, ומוליכה אותנו בין המים הזידונים אשר קמו וקמים לבלענו**". רואים בעליל התגלות חסדי השם.

בראש ובראשונה, נהג להצביע ולהמחיש, זו **השלוה**. אין שום הסבר טבעי לשלוה העוטפת את האוכלוסיה היהודית בארץ ישראל אף בזמנים של מצור וסכנה נראית לעין. מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו. בימי חירום ומלחמה, מול צחצוח חרבות ואיומי זדון של שבע מדינות אויב וגייסותיהם, הציבור היהודי אינו נתפס לבהלה, ונאזר בתושיה מופתית להמשיך בשיגרת חייו. **מה פשר שאננות זו? הוה אומר: אלו זהרורים מהבטחת קודשא בריך הוא "וישבתם לבטח בארצכם"**. זוהי האמונה היהודית והבטחון בעזר ממעל שניעוֹרוּ ממעמקים. כאילו שמע העם קול ה' חוזר וקורא את הדברים ששם בשעתו בפי נביאו, ישעיהו בן אמוץ, אשר קרא אל מלך יהודה כשנתיירא מאויבים שעלו על ירושלים: "השמר והשקט, אל תירא, ולבבך אל ירך משני זַנְבוֹת הָאוּדִים העשנים האלה" (ישעיהו ז, 7).

*

ובשולי האגרת ששלח לראש הממשלה החילונית בחורף תשי"ט, כתשובה על פנייתו אליו בענין הויכוח שהתעורר "מיהו יהודי", כתב לאמור: "**הנני רואה את השי"ת בכל צעד ושעל עִם העם היושב בציון... נסי נסים בכל רגע ובכל שעה...** אנו עַם אלֹקִי וארצנו ארץ שמימית... **הבה נצא לקראת הקב"ה ונתקרב ליד ההשגחה העליונה המושטת אלינו...** הבה וניפגש עם כל אחינו בני ישראל בנתיבות הנצח של עמנו תורתו ומצוותיו לגאולה השלמה במהרה...".

---

[1] מתוך הספר "הרב מפוניבז'", להרב אהרן סורסקי שליט"א, חלק ג, מעמוד קל ואילך. הכותרות מאת העורך.

[2] ובאמת שניהם אחד, **שארץ ישראל** היא הגוף, **והעולם הבא** היא נשמתה, וכמש"כ רמ"ד וואלי (ויקרא, עמוד קע"ז): "ארץ ישראל התחתונה היא **ממש גופה** של ארץ ישראל העליונה". וארץ ישראל העליונה היא העוה"ב (זוה"ק מקץ, קצג, א)
ולכן כתב הרמב"ן בשם האב"ע (בראשית לג, יח). "כי מעלה גדולה יש **לארץ ישראל**, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא **כחלק העולם הבא**".

[3] שמות יג, יא: 'והיה כי יבאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך ונתנה לך'. ודרשו במכילתא דרבי ישמעאל (בא - מסכתא דפסחא פרשה יח): "ונתנה לך. **שלא תהא בעיניך כירושת אבות אלא תהא בעיניך כאלו היום נתונה לך**".
[א.ה. ומאידך אמרו (בבא בתרא קיז, ב): 'ירושה היא לכם מאבותיכם'. כלומר, שצריך את שני המעלות. מצד אחד - מעלת ההתחדשות, ומצד שני - מעלת החיבור לאבות].

פרפראות נחלה

'וּבְנֵי דַן חֻשִׁים' – 'וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב'

ב"מענינא דיומא" [במסגרת **"העוסקים בתורת "אמונת היחוד", מתוך התקשרות לארץ ישראל – ניצולים מחבלי משיח"**] נתבאר, שמי שבונה את **"הנהגת היחוד"** – זוכה להנהגה זו, וניצול מחבלי משיח ששורשם ב**"הנהגת המשפט"**.

ואפשר לתת לזה רמז בפסוק (בראשית מו, כג) **'וּבְנֵי דָן חֻשִׁים'** – "אל תקרי בניך אלא בוניך" – "אל תקרי בני דן, אלא **בוני דן**", כלומר, **אלו שבונים רק את "דן – הנהגת המשפט"** – הם צריכים **"ח'ש'ים'"**, ראשי תיבות **"חבלו של משיח"**.

[כלומר, הח' והש' – ראשי תיבות "ח'בלו ש'ל", ואח"כ כשקוראים מהאות מ' שבסוף הפסוק – עד תחילתו, הרי "משיח". כי "חשים" הוא אותיות "משיח". וביחד יוצא: "חבלו של משיח"].

*

וכנגדו יש עוד פסוק (במדבר כו, ח) **"וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב"**, כלומר **אלו שבונים את הנהגת "פַלּוּא - פלא", שזהו "הנהגת היחוד"**, [וכמו שאמרו (תיקוני זוהר חדש, דף ט, א מדפי הגר"א): "כֶּתֶר עֶלְיוֹן [הנהגת היחוד] אִיהוּ 'פֶּלֶא'.."] - הם זוכים להנהגת "אֱלִי-אָב" – **שהא-ל הוא להם לאב - שהם זוכים למדריגת "בן", ולא רק "עבד"**.

נחלת ה'

נחלת ה' גליון 54 תמוז תשע"ח

מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל – הרב מפוניבז'

מעניני הפרשה – ה' אחד מקביל ל-גוי אחד בארץ
פרק א: שלשה איחודים המקבילים זה לזה
פרק ב: מידת עמלק – להפריד בין קוב"ה ושכינתיה
פרק ג: בהעלותך, שלח, קרח – ג' הפירודים של עמלק

נחלת ה'

דבר העורך
עקבתא דמשיחא – מתוך הקשיים באה הישועה
מדברי רבותינו
מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל – הרב מפוניבז'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 54 תמוז תשע"ח

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

דבר העורך

בימי השואה, בזמן החורבן הנורא של יהדות אירופה, עמד מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן, הרב מפוניבז' זצוק"ל, ונשא דבריו בועידה הארצית של אגו"י בא"י, שנתקיימה בפתח תקוה בשנת תש"ד - 'משא על קדושת ישראל וקדושת ארץ ישראל'.

שם הוא האיר את המאורעות בהסתכלותו המקורית וכך הוא אמר: "הוי כי גדול היום ההוא מאין כמוהו, ועת צרה היא ליעקב וממנה יִוָּשֵׁעַ' (ירמיה ל, ז). דברי הנביא נראים לכאורה כבלתי מובנים, ממה נפשך, **באם 'עת צרה היא ליעקב' - מהי גדולתו של 'היום ההוא'? ואם אמנם נכונה בו גדולה מופלאה 'כי גדול היום ההוא מאין כמהו' - אם כן למה באה להקדים לו קריאת הצער 'הוי'?**

"אך בהעמיקנו לחקור ולהתבונן במקור גדולתו של 'היום ההוא' - נמצא כי גדלותו של היום נובעת מכך שעת צרה היא ליעקב, **עת הצרה - היא עת הגדולה.** ומה שהצרה היא יותר גדולה ונוראה, עד שהיא בבחינת 'מאין כמוה' - כי אז מרמז הנביא על התקוה הגדולה, **מכיון שדוקא אז 'גדול היום ההוא מאין כמהו'".**

"הנחמה הגדולה קשורה על כן בזמן בלתי רגיל, שבו מתגלית עת צרה בלתי רגילה, וממנה צומחת הישועה האמיתית: 'ממנה יוושע'".

והמשיך הרב מפוניבז את הדברים ביחס לאותם ימים:

"זמנים שונים עברו על עם ישראל מאז היותו לגוי, היו זמנים שזכינו וזמנים שלא זכינו, עליות וירידות, גלות וארץ ישראל, ושוב גלות ושוב ארץ ישראל, ואחר כך גלות ארוכה, ועתה הגענו לרגע שעולם הגויים כאילו גמר אומר שאין מקום לעם ישראל בעולם, הגויים כאילו משלימים, מי במעשה ומי בשתיקה, לחיסולו של העם היהודי 'לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד'".

"עם ישראל בצרה ובמצוקה, וארץ ישראל במצור ובהסגר, אבל הנביא קורא אלינו בקול חזק: הוי כי גדול היום ההוא... עת צרה היא ליעקב וממנה יוושע!"...

"הוא הדין ביחס לארץ ישראל. שטות לדבר על אפשרות של ניתוק הקשר בין ישראל וארצו. קשר בל ינותק הוא. 'למען ירבו ימיכם על האדמה, אשר נשבע ה' לאבותיכם כימי השמים על הארץ', האפשר להפריד בין הדבקים הללו?" ('בית יעקב' גליון 120 – 121).

שני דברים ביאר מרן הרב מפוניבז' במשאו. א. הצרה היא היא סיבת הישועה. ב. ולכן שניהם באים באותו זמן.

דווקא באותו זמן של הצרה, ראה הרב מפוניבז' כבר את הישועה המתרקמת לה בתוך הצרה ומכחה, וכדברי הנביא שמדגיש כי 'ממנה יוושע' - מתוך הצרה עצמה.

*

ביסוד זה שהצרה היא סיבת הישועה מאריך הרמח"ל בדעת תבונות (סימן קמו), וכך הוא כותב: "ואמנם יש לך לדעת הקדמה גדולה והיא שבאמת אין הקב"ה מואס יגיע כפיו לעולם חס ושלום, ואינו עוזב ומניח את העולם, אלא **בשעה שנראה כאילו העולם עזוב ממנו, הענין הוא, שאדרבא, הרי הוא מחדש טובה לעולמו, ונפלאותיו ומחשבותיו תמיד כל היום רק לתיקונו של עולם,** לא לקלקולו, אלא שהוא מסתיר עצתו הסתר גדול מאד, ואז נמצא העולם כמו עזוב ובני האדם סובלים עונשי חטאתיהם".

"וכך אמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה לא, י) על יעקב אבינו ע"ה 'ויאמר ישראל למה הרעותם לי' (בראשית מג, ו) רבי לוי בשם ר' חמא בר חנינא: מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה, אלא כך אמר הקב"ה אני עוסק להמליך בנו במצרים והוא אומר 'למה הרעותם לי' הוא דהוא אמר (ישעיהו מ, כז) 'נסתרה דרכי מה' וגו". והיינו כי כל זמן שהיה יעקב אבינו בצער על פרישת יוסף ממנו, הקב"ה לא היה אלא מגלגל גלגולים להמליך יוסף ולהחיות את יעקב בשלוה אלא שמתוך שעצה עמוקה היתה, היה הצער עובר על יעקב".

ומסיים הרמח"ל שם: "וזה בנה אב, **שלכל עילוי שרוצה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה כל זמן הזדמן הטוב, אינו מזדמן ובא אלא מתוך עומק עצה נסתרת ועל כן יקרה קודם לו צער,** והרי זה כענין שאמרו ז"ל (ברכות ה, א) שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין". עד כאן דברי הרמח"ל.

*

וכך ראה מרן הרב מפוניבז' את הדברים, שכל הצרות הנוראות שעבר עם ישראל, לא היו אלא הכנה לישועה הגדולה שאחריה.

ואכן לאחר השואה הוא הרבה להדגיש את החסד הגדול והסייעתא דשמיא שניתנה לעם ישראל לאחר כל היסורים, וכפי שמסופר עליו: "אחד הדברים האהובים עליו ביותר, היה להתפעל מן הנס של הצמיחה המחודשת בעולם התורה אחרי ההשמדה הנאצית. כנוח עליו הרוח, בכל מיני הזדמנויות, אהב להתבטא שבתקופה הזאת גדלים בני תורה - במיוחד בארץ ישראל - יותר שקדנים, יותר מוכשרים ויותר מוצלחים, עילויים ממש, **הרבה יותר** מאשר בישיבות הקדושות באירופה לפני השואה.

פעם אחת נזרקה מפיו אמרת כנף שחשמלה את כל השומעים אותה: **'יש לי דרך ארץ בפני הדור הזה, שבו שרויה נשמה יתירה!'.**

בפעם אחרת פירש את שיחו: 'מיליון וחצי מילדי ישראל הושמדו בשואה ההיטלריסטית, עדרים עדרים, כולם נשמות זַכּוֹת שלא טעמו טעם חטא... והנה אותן ה'נשמה'ליך' כּעָב תעופינה עכשיו לארץ ישראל, שמה חוזרות ומתגלגלות בילדים של בית רבן, ומשרות רוח טהרה על פרחי תורה מדור העולה, שיצמא ויכסוף לתורה, שיביט בה נפלאות...'.

היה מעשה שדיבר בנשימה אחת על שני הצדדים של המטבע: **הצרות של ימי השואה - עוד לא היו כמותן מימות עולם; העילויים ובעלי כשרונות שצומחים אחרי השואה - מי ישוה להם. והא בהא תליא. זה לעומת זה עשה האלקים.** ככה מפייסין משמים לאומה שכולה ומיותמת" ('הרב מפוניבז' בהוצאת הר"ר אהרן סורסקי שיחי', חלק ב' עמוד רמג).

*

ואותו יסוד הוא גם כן לגבי ימי עקבתא דמשיחא, וכפי שהארכנו בכמה מקומות **שימי עקבתא דמשיחא הם ימים בהם האור והחושך משמשים בערבוביא.** באותו זמן בו מתחיל להתנוצץ אור הגאולה - בד בבד מגבירה הס"א את אחיזתה, וכמו שכתב הגאון רבי יצחק אייזיק חבר (ליקוטי הגר"א עם ביאור באר יצחק דף מ, ב): 'ומשיח בן יוסף הוא תחלה ועליו נאמר ופדויי ה' ישובון, שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות.. **ולכן אז יתגבר הסיטרא אחרא ביותר בעקבות משיחא',** [והארכנו בענין זה מדברי רש"י והגר"א והאריז"ל בגליון 20 במדור 'נבואות ה'' ובגליון 28 במדור 'מדברי רבותינו' מדברי הגרא"א דסלר זצוק"ל ובהערה שם].

בזה ביאר מרן הגאון ר' יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל את דברי הגמרא סנהדרין (צו, ב): 'אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק: מי שמיע לך אימת אתי בר נַפְלִי, אמר ליה: מאן בר נַפְלִי, אמר ליה: משיח. משיח בר נַפְלִי קרית ליה? אמר ליה: אין, דכתיב 'ביום ההוא אקים את סכת דויד הנפלת'.

אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן: דור שבן דָוִד בא בו, תלמידי חכמים מתמעטים, והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה, וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות, עד שהראשונה פקודה שניה ממהרת לבא'.

ותמוה כיצד שאל רבי יצחק אימתי יבא משיח והלא הקץ נסתם. עוד צריך להבין מדוע הוא קרא לו 'בר נפלי'.

ועל כך ביאר הרב כהנמן: 'שבביאת המשיח יש שתי תקופות - זמן הקץ **שיתגלה** משיח צדקנו, וזמן **ביאתו** שהוא עקבא דמשיחא, שהוא צועד ומתקרב ובא. והנה זמן הקץ סתום, וביקש יעקב לגלות ונסתלקה שכינה ממנו, **אבל לתקופת עקבתא דמשיחא - לזה שאל רב נחמן לרבי יצחק אם שמיע ליה.** ולכך דקדק באופן נפלא לקרוא אותו 'בר נפלי', היינו שבתקופה זאת שאמנם הוא כבר צועד ומתקרב ובא, עוד סוכת דוד **נופלת** - לשון נופל על הוה - שהיא נופלת עוד, והשם הנכון הוא בר נפלי.

ועל זה אמר רבי יצחק [שהזמן של ה'קץ המגולה' - שהמשיח 'בא', ומעשה הגאולה התחיל, הוא מתי שמתחילים הסימנים דלהלן]: 'דור שבן דוד בא, היינו הדור בעקבא דמשיחא, תלמידי חכמים מתמעטין וצרות יגון ואנחה להנשארים וכו'".

אמנם נמצא לפי זה באמת, **שבתקופת בר נפלי שסוכת דוד נופלת עוד - לפי ראות העין - באמת מעשה הגאולה כבר התחיל...**" (הרב מפוניבז', חלק ב עמוד רס–א).

*

בד בבד עם התגברות הקשיים הבאים מכח הסיטרא אחרא - ראה הרב מפוניבז' את חסדי ה' הגדולים אתנו, וכפי שכתב לאחר מלחמת ששת הימים: "אחים יקרים ורחימאים! המותר לנו להיות קטנוניים בשעה גדולה בשעה גדולה ונשגבה זאת? **הלא נבוש ונכלם להישאר בדלות ההשגות וקטנות המוחין בתקופה הרת פלאות כשאנו מוקפים ממש בניסים, ואף עיוור יכול למשש את הניסים בידים?**

קיימא לן אין בעל הנס מרגיש בניסו. ודבר שבמציאות הוא, שזוהר גדול ועצום מידי מסנוור את העיניים. מי ישכיל להרים את מבטו השמימה ולהציץ ישר בפני השמש בשעת גבורתה? הניסים והנפלאות התשועות והנחמות והמלחמות, שנתרחשו בארץ הקודש ובעיר הקודש והמקדש, אף אלה שראו זאת בעיניהם, אף אלה שחזו זאת מבשרם ממש, אינם מצליחים להביע את מעמקי רגשותיהם. ואולם מי אשר כמוני נדד באותם הימים על פני קיבוצי היהודים בגלויות, מסוגל יותר לחוש את תעצומת הניסים ולחשוב יותר על פשר המאורעות המופלאים למאד.

זו שעה גדולה ונדירה. הלשון שלנו דלה ומוגבלת לבטא זאת. ואף כוח הדמיון שלנו נראה מצומצם ושיגרתי מידי לתפוס ולהקיף את משמעות הדברים.

יהודים חביבים ויקרים! מה פשר הניסים הנוראים והנפלאים? מה מראים לנו ומה מרמזים אלינו מן השמים?

דורנו המוכה והמושפל, דור הניסיונות והיסורים, ראה עד כה הכל בבחינת הסתר פנים. 'ואנכי הסתר הסתיר את פני ביום ההוא'. משמע, הסתר שבהסתר, שהרי גם הציון 'ההוא', פירושו - נסתר. וכעת זכה דורנו זה לשפע של ניסים גלוים ומופלאים כל כך, מה זה אומר לנו? מאי קמשמע לן? הבה ונתבונן, אחים רחימאים! **הרי לא ייתכן הסבר אחר, אלא שזוהי הכנה גדולה, מעין 'חזרה כללית' לקראת הגאולה השלימה!"** ('בית יעקב' גליון 100).

ויהי רצון שנזכה אכן להשכיל ולראות את נפלאות ה' אתנו בארץ ישראל על כל צעד ושעל.

בברכת התורה, העורך

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.
ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

לזכות הגאון רבי שְׂרָיָה בן דבורה דבליצקי שליט"א, ה' ישלח דברו וירפאהו, ויאריך ימיו בבריאות שלימה ואיתנה עד ביאת גואל צדק בב"א

מעניני הפרשה

"ה' אֶחָד" – מקביל ל - "גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ"

אנו עומדים בשלש פרשיות הסמוכות זו לזו: פרשת בהעלותך, שלח, קרח.

פרשת בהעלותך – מסיימת בחומרת **עוון לשון הרע.**

פרשת שלח – מרבה לעסוק בחומרת **עוון המרגלים** – ניתוק הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל.

פרשת קרח – מרבה לעסוק בחומרת **עוון המחלוקת.**

והנה בכל סמיכות בתורה יש טעם, וכמש"כ (תהלים קיא, ח) 'סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר', וננסה להבין למה שלש פרשיות אלו נסמכו זו לזו?

◈

בכדי לענות על שאלה זו נתבונן על מהותו של איסור לשון הרע, עליו מדובר בפרשת בהעלותך:

הגר"א (ב"מלכת מליכו" לכריס מ, מ. ועוד. - הובא במשמ הגר"מ עמוליס ח-י) אומר בשם הזוה"ק (כרעיא כה, מ): **שיש חמשה מיני ערב רב**, וסימנם: נג"ע ר"ע – נ'פילים ג'בורים ע'נקים ר'פאים ע'מלקים, **והגרוע שבהם הם בעלי מחלוקת ולשון הרע - שהם הנקראים ע'מלקים**, והם קשים כנגד כולם [א.ה. עיין ויקרא רבה ריש פרשת מצורע: "...זוֹ שְׁבִיעִית שֶׁקָּשָׁה כְּנֶגֶד כֻּלָּם, וְאֵיזֶה זֶה (משלי ו, יט): וּמְשַׁלֵּחַ מְדָנִים בֵּין אַחִים"]. וזה מעשה המרגלים שדיברו לשון הרע על הארץ. ואין בן דוד בא עד שיעברו מן העולם, ועליהם נאמר "תמחה את זכר עמלק".

ונשאלת השאילה - למה "בעלי המחלוקת" הם הכי גרועים מבין כל חמשת מיני ערב רב, עד שהם נחשבים עמלקים?

פרק א: שלשה איחודים המקבילים זה לזה

ונבא לבאר בס"ד:

ישנם שלשה איחודים המקבילים זה לזה:

האיחוד הראשון הוא – יחוד קוב"ה ושכינתו.

והוא המבואר בפסוק שאנו אומרים פעמיים בכל יום באהבה – "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד" (לכריס ו, ד).

◈

האיחוד השני – איחוד בתוך עם ישראל בין זה לזה, שכל ישראל כאיש אחד בלב אחד.

כי הפסוק המקביל ל"**ה' אֶחָד**" - הוא הפסוק 'וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל **גּוֹי אֶחָד** בָּאָרֶץ' (לכרי הימים מ – יז, כא).

וכמו שאמרו במסכת ברכות (קף ו, מ):

"אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: **אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם,** שנאמר: 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד'.

ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר: 'וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ' ".

ביאור הדבר: כל שני יהודים, אחד מהם בעל מעלה מיוחדת [ביחס לחבירו] - שמייצגת את מידות **קוב"ה,** ואחד מהם בעל מעלה מיוחדת - שמייצגת את מידות **השכינה.**

לדוגמא: **ראובן** מתייחד במידת גמילות חסדים – ובזה הוא מייצג את הקב"ה שנרמז באות ג', משום שהוא ג'ומל חסדים עם השכינה (שבת קו, מ. הקדמת הזוהר קף יג, כ. למד"ו במדבר עמ' י"ט; לכריס מקל"מ עמ' ת"ל. ועוד. ועיין גליון 40).

וכנגדו **שמעון** מתייחד במידת הענוה – ובזה הוא מייצג את השכינה שהיא ענוה כלפי הקב"ה (הקדמת תיקוני זוהר קף ה, ב: "עֲנָוָה דְּמֵיכִי שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה"; זוה"ק פנחס קף רלג, מ: "מֵיכִי עֲנָוָה לְגַבֵּיהּ").

וממילא כשראובן ושמעון מתאחדים – יש כאן **דוגמא** ליחוד קוב"ה ושכינתיה, וזהו "איתערותא דלתתא" שמעוררת "איתערותא דלעילא" - שגם למעלה יהיה **יחוד קוב"ה ושכינתיה,** ועל דרך זו הוא בכל עם ישראל (עיין רמ"ז וואלי ויקרא עמוד קכב).

ולכן המקביל של "אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם - **יחוד קוב"ה ושכינתיה**" – הוא "ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם – **גוי אחד בארץ".**

◈

האיחוד השלישי – איחוד בין עם ישראל לארץ ישראל.

משום שעם ישראל מייצגים את **הקב"ה,** וארץ ישראל היא גוף **השכינה,** וממילא כאשר עם ישראל מתאחדים עם השכינה – זה מעורר שקוב"ה יתאחד עם שכינתו, וכמש"כ בישעיהו (סב, ה):

"**כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ**" - שעם ישראל מתאחדים עם ארץ ישראל, ועי"ז "**וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱ-לֹהָיִךְ**" - שקוב"ה מתאחד עם שכינתו [וכך ביאר רמ"ד וואלי ("עת לוליס" – שיר השירים, עמוד יח)].

וכמו שאמרו בזוהר (שמות מג, ב):

"בֹּא רְאֵה, מַשּׁוֹם שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עַכְשָׁו בַּגָּלוּת - כְּבָיכוֹל [השי"ת] לֹא נִקְרָא אֶחָד. **וּמָתַי נִקְרָא אֶחָד? בְּשָׁעָה שֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת - וְכִנֶסֶת יִשְׂרָאֵל [השכינה] תַּחְזֹר לְמְקוֹמָהּ לְהִתְזַוֵּג עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.** זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (זכריה יד, ט) 'בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד'".

זה תלוי בזה: איחוד עם ישראל וארץ ישראל - מעורר את זה שהקב"ה מתאחד עם שכינתו.

◈

וכן לאידך גיסא, מה שהקב"ה מאוחד עם שכינתו – זה משפיע שעם ישראל יתאחדו עם ארץ ישראל. וכמו שאמרו (זוה"ק כי תצא, רפט, ב):

"שֶׁהֲרֵי **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יַחֲזֹר לְכִסְאוֹ** [השכינה הקדושה (עיין להלן מה שהעתקנו מלוקוח ממ"ל, בשלח, עמוד סג)] עַד שֶׁיְּקִים נָקָמָה מֵמְּנוּ [מעמלק]... וְדַאי **מִשּׁוּם זֶה לֹא יִבָּנְסוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** עַד שֶׁיִּטֹּל נָקָמָה מֵעֲמָלֵק".

פרק ב: מידת עמלק "וְנִרְגָּן מְפָרִיד אַלּוּף" – להפריד בין קוב"ה לשכינתיה

ומעתה נבא להבין את גודל חומרת עוון המחלוקת - מדוע בעלי מחלוקת הם הגרועים שבחמשת מיני ערב רב, והם העמלקים.

וזהו משום **שעיקר מידתו של עמלק – היא להפריד בין קוב"ה לשכינתו,** וכמו שכתוב בפרשת מחיית עמלק (שמות יז, טז) "וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַה' בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר". וביארו חז"ל "שאין **השם** שלם ואין **הכסא** שלם - עד שימחה שמו של עמלק".

ומבאר הרמח"ל שם ("מלוקוח ממ"ל בשלח, עמ' ס"ג): ש"**השם** שלם" – זה הקב"ה, ו"**הכסא** שלם" – זו השכינה, **ואין חיבור כראוי בין הקב"ה לשכינתו – עד שימחה שמו של עמלק,** משום שעל עמלק נאמר (משלי טז, כח) "**וְנִרְגָּן מְפָרִיד אַלּוּף**" – שעמלק הנרגן, עושה פירוד באלופו של עולם, בין קוב"ה לשכינתו [אל"ף מרמז לשכינה, ו' מרמז לקוב"ה – וביחד הם אלַף. ועמלק מפריד 'אלַף' - בין האל"ף לו' (תיקוניס מלעיס לזממ"ל. תיקון מ')].

◈

וזוהי גם מידתם של **הערב רב,** וכמו שאמרו חז"ל (תיקוני זוהר תי"ג, קף כח, ב): שהערב רב הסיתו את עם ישראל לעשות את העגל בין השעה **השישית** לשעה **השביעית** - שזה מרמז על כך **שהם באו להפריד בין הקב"ה** שנרמז במספר שש, **לבין השכינה** שנרמזת במספר שבע [ובאיחוד קוב"ה ושכינתיה - נאמר "ה' אח"ד", בגימטריא שש ושבע (תפילות לזממ"ל. ש"פ)]. (וע"ע זוהר ח"ו קף כח, מ).

◈

ומעתה מובן למה בעלי מחלוקת הם הגרועים שבחמשת מיני ערב רב, והם העמלקים, משום שכאמור **פעולתם של עמלק ושל הערב רב - היא להפריד בין קוב"ה ושכינתו,** וכן בעלי מחלוקת שמפרידים בתוך עם ישראל – הם גורמים פירוד בין קוב"ה לשכינתו.

פרק ג: בהעלותך, שלח, קרח – ג' הפירודים שעושה עמלק

פר' בהעלותך – עמלק מפריד בין קוב"ה לשכינתיה

ומעתה נבא להבין ג"כ את סיבת הסמיכות והקשר בין שלשת הפרשיות - בהעלותך, שלח, קרח, משום **שג' הפרשיות הנ"ל עוסקות בג' מיני הפירודים שעושה עמלק** – שתכליתם פירוד בין קוב"ה ושכינתיה:

בהעלותך - עוון לשה"ר – זהו השורש של עמלק, שהוא "**וְנִרְגָּן** מְפָרִיד אַלּוּף" – על ידי שהוא מדבר דברי **נרגנות** ולשון הרע בין קוב"ה ובין כנסת ישראל, וכמו שאמרו על המן שהוא שיא טומאת **עמלק**, והוא המייצג של הסט"א (תיקו"ז כ"מ, קף נח, מ) - "**ליכא דיידע לישנא בישא כהמן**" (מגילה יג, ב).

ושורש הדבר בנחש הקדמוני שהוא שורש עמלק - שפתח בלשון הרע על הקב"ה, וכמו שאמרו (תנחומא מצורע, ב):

"**וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בַּנָּחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, עַל שֶׁאָמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל בּוֹרְאוֹ, לְפִיכָךְ נִצְטָרַע.** מָה אָמַר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, 'כִּי יֹדֵעַ אֱ-לֹהִים כִּי בְּיוֹם כִּי אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וִהְיִיתֶם כֵּא-לֹהִים יֹודְעֵי טוֹב וָרָע' (בראשית ג, ה), אָמַר לָהֶם: כָּל אֶמֶן שׁוֹנֵא אֶת חֲבֵרוֹ, וּכְשֶׁבְּקֵשׁ לִבְרֹאת אֶת עוֹלָמוֹ, מִן הָאֵילָן הַזֶּה אָכַל וּבָרָא אֶת עוֹלָמוֹ, אַף אַתֶּם אִכְלוּ מִמֶּנּוּ וְאַתֶּם יְכוֹלִין לִבְרֹאת עוֹלָם כָּמוֹהוּ". **והלשון הרע הוא "אומנותו של נחש"** (כ"י שמות ז, ג).

◈

והלשון הרע הוא לשני הכיוונים, בתחילה הנחש [הסט"א] הולך **לכנסת ישראל** ומדבר דברי לשון הרע על הקב"ה, כדוגמת מה שעשה אצל חוה, ואח"כ הולך **להקב"ה** ומקטרג קטרוגים על כנסת ישראל, עד שנעשה הפירוד, וכמו שאמרו (זוה"ק פקודי רסו, ב):

"...עוֹמֶדֶת רוּחַ אַחַת, לְרָאוֹת אֶת כָּל אֹתָם שֶׁעוֹבְרִים עַל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, **כְּדֵי לְהַכְנִיס שִׂנְאָה בֵּין מַטָּה [ישראל] וּמַעְלָה [לאביהם שבשמים]".**

וכמו שהקב"ה מתלונן על הסט"א – "וַתְּסִיתֵנִי בוֹ לְבַלְּעוֹ חִנָּם" (איוב ב, ג). – "אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, **כאדם** שמסיתין אותו וניסת" (בבא בתרא טז, מ).

וכל זה נגרם ב"איתערותא דלתתא" ע"י בעלי לשון הרע, וכמש"כ ה"חפץ חיים" (בהקדמה):

"ונראה פשוט שהטעם שהחמירה התורה כל כך בזה העוון - **משום שמעורר בזה הרבה את המקטרג הגדול על כלל ישראל,** וכדאיתא בזוהר הקדוש פרשת פקודי

אוי לעמלק - אם מטיל כסותו בין לביא ולביאה

בפרק ג' נתבאר – שעמלק מפריד בין עם ישראל לארץ ישראל, וכמש"כ "אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ" [לארץ ישראל].

ובזה יתבאר מאמר חז"ל (סנהדרין קו, מ):

"אוֹי מִי יִחְיֶה מְשַׂמּוֹ אֵל.. אמר רבי יוחנן: אוי לה לאומה שתמצא בשעה שהקדוש ברוך הוא עושה פדיון לבניו [אוי לה לאומה שתהיה באותן הימים שיעלה על דעתה לעכב ישראל. רש"י].

מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקין זה עם זה [לעכבן שלא יזדקקו זה לזה, דמסוכן הוא, כלומר, מי הוא שיכול לעכב את ישראל והקדוש ברוך הוא מכניסם]".

*

והנה כתב האריז"ל (שער הגלגולים, הקדמה לג):

"אוֹי מִי יִחְיֶה מְשַׂמּוֹ אֵ-ל - אותיות **משמואל**, פירוש, כי למעלה (פסוק כ) אמר 'וַיִּרְא אֶת עֲמָלֵק וכו', ואמר כי **אוי לו לעמלק כשיבא שמואל, שהוא אשר זרז לשאול על מלחמת עמלק,** שנאמר (שמואל א טו,לג) 'וַיְשַׁסַּף שְׁמוּאֵל אֶת אֲגַג".

כלומר, שזה אכן היה מעשה עמלק כל הימים – שהוא "**מטיל כסותו בין לביא ללביאה** בשעה שנזקקין זה עם זה", שהוא מטיל כסותו במקום הדביקות בין עם ישראל לשכינה, ומקום הדבקות הוא ארץ ישראל, וכמו שפירש"י "כלומר, מי הוא שיכול לעכב את ישראל, והקדוש ברוך הוא **מכניסם [לארץ ישראל]**".

אך כשמגיע זמן "קיבוץ גלויות" – **אוי להם לעמלקים אם ינסו להמשיך להפריד בין עם ישראל לארץ ישראל.**

*

וכן ביאר המהר"ל ("נצח ישראל פרק ס):

"ולרבי יוחנן אוי לאומה שתמצא בשעה שהשם יתברך עושה פדיון לבניו. **גם זה על מלכות רביעית [= אדום – עמלק] נאמר,** [ש]כאשר ... ישוב השם יתברך לפדות את בניו, אוי לאומה המפסקת ומבטלת פדיון אומתו".

(כסל, ג) '...שְׁכֶשֶׁמִּתְעוֹרְרִים אֲנָשִׁים בְּלָשׁוֹן הָרַע, אָז מִתְעוֹרֶרֶת הָרוּחַ הָרָעָה הַזּוֹ הַטְּמֵאָה שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁנִּקְרֵאת סַכְסְיָ"א, וְגוֹרֵם בָּאוֹתָהּ הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל לָשׁוֹן הָרַע מָוֶת וְחָרֶב וְהֶרֶג בָּעוֹלָם. שֶׁהֲרֵי בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַטָּה תְּלוּיָה הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַעְלָה, בֵּין לְטוֹב בֵּין לָרַע".

[וכן לאידך גיסא, השכינה משביעה את "בָּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם" - אלו נשמות הצדיקים הקרובים לקוב"ה, **שיספרו לו כמה גדולה אהבתה אליו – "שְׁחוֹלַת אַהֲבָה אֲנִי", בכדי שהקב"ה יתפייס עם השכינה** (זוה"ק ויחי רמב, א). ורואים כמה ה"לשון טובה", ולהיפוך "לשון הרע" - משפיעים על היחס בין קוב"ה לשכינתיה. כי השי"ת רצה שתהיה הנהגה זו במידה ידועה - **"כאדם** שדיבורים משפיעים עליו לטוב ולמוטב" (עפ"י הנ"ל, ב"ב טז, א)].

◈

פר' שלח – עמלק מפריד בין ישראל וארצם

שלח – עוון מרגלים – שהם מפרידים בין עם ישראל שמייצגים את **הקב"ה**, לארץ ישראל שמייצגת את **השכינה**, וזה גורם לריחוק בין קוב"ה לשכינתיה, וכנ"ל בזוה"ק אמור (פג, ב).

וגם בזה מצינו שהוא **מעשה מובהק של עמלק**, שהרי כשהתורה מצווה על מחייתו של עמלק – היא מציינת במיוחד את רשעותו, שהוא עמד בדרך לארץ ישראל - **כדי למנוע את ישראל מלהיכנס לארץ ישראל**, וכמש"כ (דכריס כה, יז–ח):

"זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק **בַּדָּרֶךְ** בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם, אֲשֶׁר קָרְךָ **בַּדָּרֶךְ**", ואמרו (במדב"ר ט"ז, יח): "עֲמָלֵק יוֹשֵׁב.. **על דֶּרֶךְ כְּנִיסָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ**". ובזוה"ק (קלד,ב): "..עֲמָלֵק נָחָשׁ רָע הָיָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאָרַב לָהֶם **עַל פָּרְשַׁת דְּרָכִים**, שֶׁכָּתוּב (שמות יז,ג) אֲשֶׁר שָׂם לוֹ **בַּדָּרֶךְ** בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם..".

◈

ולכן פרשת "מחיית עמלק" סמוכה לפרשת 'וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ', וכפי המבואר בסמיכות הכתובים "תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק" (דכריס כה, יט) – ומיד אח"כ: 'וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ..' (שם כו, א) - שבמחייתו נפסקת ההפרעה הבאה מצידו **לקיים בשלימות "וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ"**, וכמש"כ בספר חרדים (פרק נ"ט):

"וזהו טעם סמיכת פרשת עמלק וביאת ארץ ישראל בפ' כי תבא... וכי היכי דבביאה ראשונה בא עמלק, **הכי נמי בקיבוץ גליות כשרוצים לבא לארץ ישראל - עמלק מזדמן להם בדרך, וכאשר עינינו רואות היום תמיד ירא ה' וישפוט**".

◈

פר' קרח – עמלק מפריד בין איש לרעהו

קרח – עון המחלוקת – שהוא מפריד בין יהודי שמייצג את קוב"ה, ליהודי שמייצג את השכינה, שזה ג"כ גורם לריחוק בין קוב"ה לשכינתיה, וכנ"ל עפ"י הגמרא ברכות (ו, ב), ורמ"ד וואלי (ויקרא עמוד קנב).

וזה מעשה **עמלק**, וכמבואר באדרת אליהו (דכריס ג, ו) הנ"ל, שבעלי מחלוקת הם הנקראים עמלקים - מתוך חמשת המינים שבערב רב.

חטא המרגלים – לשון הרע, או מאיסת הארץ?

מצינו לכאורה סתירה בשאילה מה עיקר חטא המרגלים:

מחד מצינו שעיקר חטא המרגלים הוא עוון לשון הרע, שהוציאו דיבת הארץ רעה, וכמו שאמרו בזוה"ק שלח (קסח, ג ועיין עכ"ז טו, ב):

"בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה עָשָׂה אוֹתוֹ לְשׁוֹן הָרַע; גָּזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָאָרֶץ, וּמַתּוּ אֹלֶה שֶׁאָמְרוּ, וְנִגְזְרָה בְּכִיָּה לְדוֹרֵי דוֹרוֹת. (כל) כָּךְ כַּמָּה שְׁמוּעָה לָטֹן הָרַע עַל הַכֹּל), כְּבָיְכוֹל כַּיָּוֹן שֶׁהוֹצִיאוּ עַל הָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה, כְּאִלּוּ הוֹצִיאוּ עָלָיו [= על השכינה, כי ארץ ישראל גוף השכינה]. בְּגִלְגַּל זֶה קִנֵּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל זֶה, (ככלומר קנא לשמו)".

ומאידך מצינו שעיקר חטא המרגלים הוא עוון מאיסת הארץ, וכמו שכתוב (תהלים קו, כד):

"וַיִּמְאֲסוּ בְּאֶרֶץ חֶמְדָּה לֹא הֶאֱמִינוּ לִדְבָרוֹ... (כו) וַיִּשָּׂא יָדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: (כז) וּלְהַפִּיל זַרְעָם בַּגּוֹיִם וּלְזָרוֹתָם בָּאֲרָצוֹת".

וביאר בספר חרדים (מעות התלויות בזמן פ"ט): **"כי תחילת עונינו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה,** שנאמר 'וימאסו בארץ חמדה'".

אמנם לפי מה שנתבאר **בפרק ג'** – בקשר בין פרשת בהעלותך [לשון הרע] לבין פרשת שלח [מרגלים] - שני הדברים אחד הם: שפנימיות עוון הלשון הרע על ישראל, או על ארץ ישראל גוף השכינה – הוא לגרום **שה'** ימאס **בשכינתו** כביכול ("**כלמה** שמסיתין מותו וניסת". וכנ"ל בכמה מקומות), וזה מקביל לכך **שעם ישראל שמייצגים את קוב"ה** – מאסו **בארץ ישראל גוף השכינה** (וכנ"ל בזוה"ק ממור סג,ב. שהובא בפרק ס').

פרק ד: סדר הפרשיות – לפי סדר השתלשלות החטאים

ובאותו ענין יש להתבונן בעוד נקודה: – ב**"סדר" של הפרשיות**, בתחילה בהעלותך, ואחריה שלח, ואחריה קרח. – שזה מסודר לפי סדר השתלשלות החטאים, שכל עוון המוזכר בפרשת המאוחרת – משתלשל מהעוון שמוזכר בפרשת הקודמת לה:

א]. בתחילה: [פרשת **בהעלותך] - עוון לשה"ר** – שזה כאמור השורש של עמלק, שהוא **"וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף"**. וזהו שמפריד בין קוב"ה ושכינתו ע"י קטרוגים ולשון הרע ביניהם, וכנ"ל.

◈

ב]. וזה גורם ל[פרשת **שלח] – עוון מרגלים** – שעל ידי שאין הקב"ה חוזר לכסאו [השכינה] – עי"ז גם עם ישראל אינם חוזרים בשלימות לארץ ישראל, וכנ"ל בזוה"ק כי תצא (רפא, ב).

◈

ג]. וזה גורם ל[פרשת **קרח] – עוון המחלוקת** – שעל ידי שעם ישראל אינם נמצאים בארץ ישראל – אין אחדות ביניהם, משום שכתוב (לכני הימים ח – יז, כא): "וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל **גּוֹי אֶחָד** בָּאָרֶץ", ולומדים מזה ג' דברים:

א. "גּוֹי אֶחָד" – שהוא עם המאוחד בינו לבין עצמו.

ב. "גּוֹי ... בָּאָרֶץ" – שהוא עם המאוחד עם ארצו.

ג. "גּוֹי אֶחָד - בָּאָרֶץ" – אימתי הוא עם המאוחד בינו לבין עצמו? - כאשר הוא מאוחד עם ארצו.

וכמו שממשיך הזוה"ק אמור (פג, ב) שהבאנו לעיל, לאחר שהוא מבאר שיחוד קוב"ה ושכינתיה – מותנה באיחוד עם ישראל וארץ ישראל. הוא ממשיך ואומר:

"בְּיִרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה יִקָּרְאוּ יִשְׂרָאֵל אֶחָד. מַנַּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב (שמואל ב– ז, כג) **'גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ'**, נִדְאִי **בָּאָרֶץ הֵם גּוֹי אֶחָד**, עִמָּהּ [עם ארץ ישראל] הֵם נִקְרָאִים אֶחָד".

"שישראל אינם נקראים 'גוי אחד' אלא על אדמתם, וז"ש (יחזקאל לז, כב): 'וְעָשִׂיתִי אֹתָם **לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ** בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל' - דאינון דרגין קדישין שהייחוד הקדוש שורה בהם, מה שאין כן בדרגין מסאבין שהפירוד מתגבר בהם **והוא מפריד את הלבבות"** (רמ"ל וואלי יחזקאל עמוד שיח. – וע"ע ב"נתיבות עולם" להמהר"ל. נתיב הצדקה פרק ו. – ובנחלת ה' גליון 13).

"גּוֹי אֶחָד - בָּאָרֶץ"

בפרק ד' נתבאר בשם הזוה"ק אמור (פג, ב): שעם ישראל נעשים **"גּוֹי אֶחָד"** - דווקא **"בָּאָרֶץ"** - כשהם מתאחדים עם ארץ ישראל.

ובגליון הקודם (שבועות) – נתבאר, שזה כלול בכתוב (שמות יט, ב): "וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר", **"וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל"** – כאיש אחד בלב אחד. **"נֶגֶד הָהָר"** – שהיו באחדות זה עם זה, משום שהם התאחדו עם הר סיני שהוא קדוש בקדושת ארץ ישראל, וכמו שכתב הגר"א (שיר השירים ג, יג, פיסוק ס'):

"וקול התור נשמע בארצינו, פירוש **'התור' - הוא התורה. 'נשמע בארצינו' - הוא הר סיני שהוא חשוב כמו ארץ ישראל".** [ולכן הגר"א לומד ש**"גילוי של תורה הוא בארץ"** – מכך ש**"התורה לא ניתנה אלא לישראל בהר סיני".** (מלבית מליהו"ר דכריס ס, ו)].

*

"כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ - יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ"

היסוד הנ"ל, שעם ישראל נעשים **"גּוֹי אֶחָד"** דווקא **"בָּאָרֶץ"** - כשהם מתאחדים עם ארץ ישראל, מבואר על פי דברי הכתוב (דכריס לב,ט): "כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ **יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ**". וביאר הגאון הנצי"ב זיע"א ב"העמק דבר" (שם):

"כלל האומה נמשלה ל"חבל" שהוא מפותל מהרבה חוטים, וכך פירש בספרי 'מה חבל זה משולש, כך היה יעקב שלישי לאבות' וכו'. ולפי דרכנו, המשל, כמו חבל עב שיש בו רבבות אלפי חוטים דקים, ולמעלה המה מפותלים יפה, ולמטה הם נפרדים כל חוט בפני עצמו. **כך הקב"ה, כביכול, הוא יתברך נשמתא דנשמתין, וכל נשמות ישראל למעלה מקושרים המה,** ולמטה לכל אחד נשמה בפני עצמה, **ומשום הכי נקראו ישראל "גוי אחד" שמאוחדים המה בשרשן למעלה".**

וכן מבואר במהר"ם אלשיך (בראשית יב, ב):

"..ישראל השוכן בארץ ישראל אשר היא לעומת ארץ העליונה (השכינה) - **דבק בשורשו.. עולם האחדות**.. על כן כל נפשות ישראל **אחד יקראו**.. על כן כל ישראל **ערבים זה לזה**..".

וזה ביאור דברי הזוהר הנ"ל – שדווקא בארץ ישראל – עם ישראל נעשים אחד, כי כאשר ישראל מחוברים לאדמתם – הם מחוברים לנשמתה השכינה **שהיא נקראת "ושמך אחד", שהיא עולם האחדות** – חטיבה **אחת** בעולם. ולכן גם הם נעשים **"גוי אחד"**. וכמו חבלים שהם נפרדים למטה, אמנם כולם אחד למעלה בשורשם.

*

"יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה - כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה לָהּ יַחְדָּו"

ובזה יתבארו דברי הירושלמי (מגילה ג, ו. לקוטי לוי"צ):

"א"ר יהושע בן לוי: 'יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה לָהּ יַחְדָּו' - **עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים**".

וצ"ב, שבכתוב רק כתוב "כְּעִיר **שֶׁחֻבְּרָה**" – **שהיא עצמה** מחוברת בכל חלקיה, ועל דרך מה שדרשו חז"ל שירושלים של מעלה מחוברת עם ירושלים של מטה, אמנם לא כתוב "עיר **שמחוברת אחרים**".

ולהנ"ל, אכן זו הסיבה: **שמכיון שירושלים** - חטיבה וחיבור אחד, וכן **נשמתה השכינה** - היא עולם האחדות, **ומכיון** שעם ישראל מחוברים בשורשם לירושלים - ממילא ישראל כולם **נעשין חברים מחוברים** כאיש אחד בשורשם.

*

ארץ ישראל בבחינת "כַּף אַחַת" – ומצרפת כל ישראל שעליה כאחד

וכן מצאנו בכתוב 'כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת' (במדבר ז, יד) – **"הכתוב עשאו לכל מה שבכתב – אחת"** [שאם היה כלי קודש מלא גרגרי חרדל, כולם מצטרפים להיחשב כאחד, ואם נגע טמא באחד מהגרגרים – פסל את כל הגרגרים (מגיגה כג, ב)].

וכתב ב"דרשות חתם סופר" (קף שלב טור ג)

שכן הוא בארץ ישראל: "שהוא כלי קודש של ישראל - מצרף כל עם ה' להיות אחד, אבל טרם שבאו לארץ הקדושה לא צירפם כלי חול, שאין חוצה לארץ מצרפם להיות אחד".

וגם כאן רואים אותו הדבר: שהנה כתוב **"כַּף אַחַת"** – **שהכף עצמה** היא אחת, כלומר, שכל ארץ ישראל בבחינת **"כף אחת",** כי היא **גוף השכינה - עולם האחדות.**

ומה **שהיא עצמה חטיבה אחת** – זו הסיבה שהיא ג"כ **מחברת ומצרפת את כל עם ישראל שעליה – להיות אחד,** כי בהתחברם אליה – הם נעשים אחד בשורשם.

[וע"ע בגליון 13 "מעניני הפרשה"; ושם "מדברי רבותינו - הגאון מלבי"ם" בד"ה "ירושלים עיר שמחברת את עם ישראל"].

*

[ויש להוסיף: שההשפעה היא ממילא גם לאידך גיסא, מלמטה למעלה, **שהיחס של עם ישראל - משפיע על השכינה המחוברת בהם,** שכאשר ישראל מאוחדים בינם לבין עצמם – זה מעורר שכל עשרת ספירותיה של השכינה יהיו מקושרים ומאוחדים, ואז נאמר על השכינה: 'כַּף אַחַת (השכינה נחת) - עֲשָׂרָה זָהָב (ככל עשר ספירותיה) - מְלֵאָה קְטֹרֶת (כולם מקושרת לנחת, ק"קטורת" הוא לשון קשר. עפ"י זוה"ק יקהל עה, ב).

ומאידך, **כשישראל נפרדים** – הוא צער גדול אל השכינה, שבכיכול נפרד הרכבתה, וזה סוד "כמים נשפכתי והתפרדו כל עצמותי" (עפ"י רמ"ל וואלי, ספר הליקוטים, ח"כ עמ' שלב).

ובזה יתבאר מה שאמרו (יומא טו, ב): "מקדש שני מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם". והיינו **שהפירוד למטה בתוך ישראל - גרם פירוד ההרכבה בשכינה בינה לבין עצמה,** וממילא נתבטלה הרכבתו של ביהמ"ק הגשמי גוף השכינה, ונחרב].

מדברי רבותינו

מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל – הרב מפוניבז'

פרק א: ארץ השראת השכינה

ארצנו ארץ שמימית

חמשת החושים הרגילים של בני תמותה אינם מספיקים כדי לראות את מה שראה רבינו יוסף שלמה בארץ ישראל. **אהבת ארץ ישראל שיקדה בחובו השתפכה ישר מלבו הגואה ובוער באהבה לקוב"ה ואורייתא. 'ארצנו ארץ שמימית'**[1] כתב פעם, בהסתמכו על דברי רבינו עובדיה ספורנו ז"ל (בפירושו לכתוב 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם') **'כי חֶבֶל זה** [ארץ ישראל] – **'שָׁמַיִם של הקב"ה' הוא**, ולא נתנו לבני אדם'. הוא הרגיש במוחשיות את דברי חז"ל ש'התורה בארץ ישראל'.

◈◈◈

בא"י זוכים 'לראות' את השכינה

בשיחה אחת הסביר את דברי חז"ל: **'אתה מבקש לראות את השכינה בעולם הזה? עסוק בתורה בארץ ישראל,** שנאמר דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד'. לכאורה: הרי שנינו באבות 'שניים שיושבים ועוסקים בתורה שכינה עמהם', משמע, עמהם היא בכל מקום, ולאו דוקא בארץ ישראל?

אלא הביאור: השכינה שורה בעולם כולו, בכל מקום שיהודים עוסקים בתורה, אך יתרונה של ארץ ישראל שבה אף **רואים** את השכינה ('הרב מפוניבז'', להר"ר אהרן סורסקי שליט"א, ח"ג עמ' קלב).

פרק ב: 'והבאתי אתכם אל אדמתכם' – ואח"כ 'ועשיתי אשר בחוקי תלכו'[2]

זכות ארץ ישראל – מחזירה בתשובה

שגור היה על פיו: "בפרשת ויצא התורה מלמדת אותנו שאמר ה' ליעקב: 'שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך, ואהיה עמך'. כלומר: **בהיותך שרוי בארץ ישראל, תדבק בה' אלקיך דביקות אמת.**

צא ולמד מה ההבדל בין חוץ לארץ לבין ארץ ישראל? בחו"ל כשקיבוץ יהודי מתגלגל במדרון רוחני, הרי זו הידרדרות מרום הר אל תהום טמיעה וניכור, אין כמעט מציאות לעלות חזרה. לא כן בארצנו הקדושה: יש עליות, ויש ירידות - ושוב עליות.

ובימינו, בעקבתא דמשיחא, לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, ישלח שוב הקב"ה אלינו את אליהו הנביא להשיב לבבות, הכל ישובו למקורם, והחזון הנבואי יתגשם במילואו: 'וכל בניך למודי ה'" (הרב מפוניבז' ח"ג עמ' קסח).

◈◈◈

'לא ישאר אף ראש יהודי אחד בארץ בלי תפילין'

ומכאן לקדושת ישראל. טבעית היא כמו קיומו של ישראל. קדושת הארץ מציאות היא כמו הארץ בעצמה... כל ישראל קדושים הם, יש 'קדשים שנפסלו', קדשים שיצאו מחוץ למחיצתם, אולם קדשים הם, כך הדין בישראל.

ובימי אימים אלה אנו פונים בקריאת אחים: ישראל עם קדושים, כן, כולם קדושים, גם אחינו בעין חרוד ובגבעת ברנר קדושים, כי סוף סוף ישובו למקור מחצבתם – זרע קודש. תפקידנו להכין ראשי מתיבתות עבור עין חרוד וחברותיה, **אנו מצווים להכין מלאי של תפילין עבור יהודים אלה, ומובטחני, כי לא ישאר אף ראש יהודי אחד בארץ בלי תפילין"** ('בית יעקב' גליון 120 – 121).

◈◈◈

אינני מתייאש מאף אחד מישראל

ביום י"ד בחשון תש"ה, הופיע רבינו יוסף שלמה מעל בימת הועידה הארצית של פועלי אגו"י, שהתכנסה בפתח תקוה, וקרא את קריאתו הגדולה לפועלים בא"י: "עמדו נא רגע, פועלי ארץ ישראל, עמדו וחשבו את הדרך אשר תלכו בה".

הלא הפועל הנהו הכח המעמיד בישוב; הוא נושא על שכמו 90 אחוזים מעבודת ההגשמה, בכפר ובעיר, בחקלאות ובתעשיה, בכל מפעל היצירה והבנין הארצישראלי - זוהי אחריות כבדה בשעת הרת-עולם זו... משקל כביר ישנו היום לישוב אחרי חורבן הגולה. מתלבטים איזה משטר לקבוע בציון, ואיזו דרך יבור לו הישוב, שעל ידה ישמש דוגמא ומופת לרבים. **התשובה היא: הדרך המהפכנית, דרך התורה! חוקי התורה נותנים ג"כ פתרון למשטר כלכלי יעיל ומשמשים תריס נגד הניצול!"...**

ואל מי אנו קוראים: **קריאתנו מופנית אפילו לאנשי "שער הגולן" שגרשו מקרבם את ספר התורה, למען לא יראוה ילדיהם ולא ילמדו מתוכה...** אחרי הועידה האחרונה של אגו"י שאל אותי אחד מגדולי התורה בישוב: "הרב דפוניבז', היש לך כבר הרבה תלמידים מעין חרוד?!" בודאי גם כעת ימצא מי שילגלג על שאני פונה לפועלי א"י, שישמרו ויקיימו מצות שמיטה, אולם זוהי האמת, **אינני מתייאש מאף אחד מישראל, בסופו של דבר יתגשמו ויתקיימו הדברים האלה** (הרב מפוניבז' ח"ג, עמוד קמז–ח).

◈◈◈

'בטוח אני שעתידים כולם לחזור בתשובה שלמה'

ויהי בכנס חירום ארצי של רבני א"י, שהתקיים בתל אביב בי' בשבט תש"ח, קם הרב והציע בפומבי להכניס בתרמילו של כל מתגייס לצבא העברי החדש ... זוג תפילין וציצית. **'בטוח אני שהוא ישתמש בהם' הכריז בוודאות 'אם לא היום - מחר'. 'בטוח אני שעתידים כולם לחזור בתשובה שלמה'** (הרב מפוניבז', ח"ג עמוד קנב).

פרק ג: והבאתי אתכם אל אדמתכם – לא למענכם כי אם למען שמי

בזמן של שיא הירידה – הישועה מתגלגלת גם ע"י חייבים

בחורף תשי"ז, אחרי מלחמת סיני וחסדים באתגליא, כשהישוב בא"י ניצל מסכנה גדולה, השמיע הרב זצ"ל לתלמידיו את השקפתו הבהירה על מאורעות התקופה. הוא ציטט את המקראות מספר מלכים ב' (פרק יד) המספרים על התשועה הגדולה שעשה ה' לישראל בימי המלך ירבעם בן יואש, והסביר, שהמצב הרוחני של האומה היה אז בשפל נורא. **על המלך הזה נאמר שעשה הרע בעיני ה' ולא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט. הדור הזה תמו זכויותיו מכבר** (ראה שבת נה, א) **ולא היה ראוי לעשות עמו שום חסד. אעפ"כ דוקא בימיו נהפך עליהם הגלגל מרעה לטובה, וירבעם הוא ש'השיב את גבול ישראל' מיד אויביהם.** למה? 'כי ראה ה' את עני ישראל מורה [=מיצר] מאד, ואפס עצור ואפס עזוב, ואין עוזר לישראל, ולא דיבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים, ויושיעם [=לכן] ביד ירבעם בן יואש'. נכמרו, כביכול, רחמי הקב"ה על ישראל הנתון בשפל המצב, קרוב להימחות מתחת השמים, ומאחר שלא דיבר למחותם - עמד והושיעם.

הפסוקים האלה מלמדים אותנו - אמר - **כי הישועה עלולה לצמוח דוקא בזמן של שיא הירידה,** כאשר אפס עצור ועזוב; ובשעה כזאת, מרוב רחמנות וחמלה, **לא רק ההשגחה מצילה אותנו מאבדון, אלא גם 'השיב את גבול ישראל...',** דהיינו שההנהגה מתהפכת מקצה אל קצה ואנו זוכים בנצורות; ובשעה כזאת של חסד, **התשועה מתגלגלת ובאה אפילו על ידי חייבים, כדוגמת ירבעם בן יואש..."** (מפי תלמידו הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א. הרב מפוניבז', ח"ג עמוד ק"נ – קנ"א).

◈

היה שגור על פיו, **שעצם הענין שסיבבה ההשגחה העליונה לגלגל הקמת מדינה ע"י החפשים, הוא בודאי מפלאות תמים דעים.** ב'מדרש תלפיות' (אות יו"ד) מובא - ציין פעם בנו רבי אברהם - שכל מעשה תמר ויהודה נסתבב ככה בדרכים מקולקלות, כדי לערבב השטן לבל יעכב המשכת אורו של משיח שיצא והשתלשל מביניהם. אף ענין זה שנתגלגלה הקמת המדינה על ידיהם, יתכן שקשור בצורך לערבב השטן, לבל יעכב בקיטרוגיו את התהליך שתיכנן קורא הדורות מראש ... **כשרואה השטן מדינה נבנית בידי אנשים 'משלו' - אינו מעלה בדעתו שזו התחלת התרקמותה של מדינה כהלכה, בה תהיה לה' המלוכה, ואיננו מפריע...**

וכאשר סיפרו לפניו, שאחד מאישי התקופה התבטא - זמן קצר אחרי ההכרזה על כינון המדינה - שסופה ליבטל, נתכרכמו פניו, **וישאל כהאי לישנא: 'אחרי שכ"כ הרבה דם יהודי נשפך?!'** (מפי תלמידו הגאון רבי פנחס שרייבר זצ"ל. הרב מפוניבז', ח"ג עמוד ק"נ. – ועיין בנחלת ה' גליון 20 'מדברי רבותינו' הגה"ק מקלויזנבורג זצוק"ל, בד"ה 'והמקטרג משתיקין אותו')

◈

ביום העצמאות הראשון, שנת תש"ט, דיבר קצרות בפני התלמידים בישיבת פוניבז' אודות המדינה החדשה. 'זוהי מלוכה עברית' אמר, 'אבל המושלים בה מתנהגים כמו המלך אחאב בתקופת הנביאים. נלחמים בקדשי ישראל, מעבירים את ילדי העולים החדשים על הדת, מחוקקים פה חוקי אָוֶן. אי לזאת עלינו להתנהג כדניאל וחבריו בשעתם וכך נאמר אליהם: **'במסים ובארנוניות אַתְּ מלך עלינו, אבל לדבר הזה שאתה אומר לנו** [להשתחוות לצלם] **אַתְּ וחד כלב שווין עלינן כחדא'** (מפי תלמידו הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל. הרב מפוניבז', ח"ג עמוד קנ"ג–דו. וראה עוד שם ח"ג עמ' קמ"ט–נ בענין הממשלה החילונית וההתמודדות עמה – בקטע המתחיל 'רבינו הכריז בפומבי את דעתו, כי קוס תקום פה מלוכה של יהודים, אשר תתקייס ותחזיק מעמד עד ביאת המשיח... זו תהיה אמנם בתחילתה ממשלה חילונית, נאמר כעין מלכות של אחאב, אבל היה תהיה!... עלינו להיערך בהתאם לעובדה זו...'. עיי"ש שהאריך בעמודים הבאים).

---

[1] ראה גליון 19 מה שהבאנו מדברי החתם סופר (דרשות ח"ב שכד, ב) ש"קרקע ארץ ישראל קדושה עצומה יותר משמים של חו"ל".

[2] יחזקאל (לו, כב) "לָכֵן אֱמֹר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר ה"א לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קָדְשִׁי ... (כג) וְקִדַּשְׁתִּי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל... (כד) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַתְכֶם: (כה) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם ... (כז) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם.

וכן מבואר עוד שם (יא, יז): לָכֵן אֱמֹר כֹּה אָמַר ה' אלוקים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְאָסַפְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפֹצוֹתֶם בָּהֶם וְנָתַתִּי לָכֶם אֶת אַדְמַת יִשְׂרָאֵל וגו'.

ורק אחר כך: (יט) וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסִרֹתִי לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרָם וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר: (כ) לְמַעַן **בְּחֻקֹּתַי יֵלֵכוּ וְאֶת מִשְׁפָּטַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אֹתָם** וְהָיוּ לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵא-לֹהִים:

ועוד שם (כ, לט): "וְאַתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר ה"א אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ עֲבֹדוּ וְאַחַר אִם אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֵלָי וְאֶת שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תְחַלְּלוּ עוֹד בְּמַתְּנוֹתֵיכֶם וּבְגִלּוּלֵיכֶם:

ומבואר שאינם שומעים בקול ה' בהיותם בגלות, אמנם אומר ה', **שלאחר שיחזרו לארץ ישראל – הם יעבדו את ה'.**

וכמו שממשיך הכתוב: (מ) כִּי בְהַר קָדְשִׁי בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל נְאֻם ה' אלוקים **שָׁם יַעַבְדֻנִי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה בָּאָרֶץ**, שָׁם אֶרְצֵם וְשָׁם אֶדְרוֹשׁ אֶת תְּרוּמֹתֵיכֶם וְאֶת רֵאשִׁית מַשְׂאוֹתֵיכֶם בְּכָל קָדְשֵׁיכֶם:

*

וכן מבואר בנביא (ירמיהו כד, ה) "כֹּה אָמַר ה' אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל כַּתְּאֵנִים הַטֹּבוֹת הָאֵלֶּה כֵּן אַכִּיר אֶת גָּלוּת יְהוּדָה אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶרֶץ כַּשְׂדִּים לְטוֹבָה: (ו) וְשַׂמְתִּי עֵינִי עֲלֵיהֶם לְטוֹבָה וַהֲשִׁבֹתִים עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְנִיתִים וְלֹא אֶהֱרֹס וּנְטַעְתִּים וְלֹא אֶתּוֹשׁ:

ורק אחר כך: (ז) וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב לָדַעַת אֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָֹה וְהָיוּ לִי לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים כִּי **יָשֻׁבוּ אֵלַי בְּכָל לִבָּם:**

ועוד שם (לב, לז): הִנְנִי מְקַבְּצָם מִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם בְּאַפִּי וּבַחֲמָתִי וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַהֲשִׁבֹתִים אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהֹשַׁבְתִּים לָבֶטַח:

ורק אחר כך: (לח) וְהָיוּ לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: (לט) וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד וְדֶרֶךְ אֶחָד **לְיִרְאָה אוֹתִי כָּל הַיָּמִים** לְטוֹב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם: (מ) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית עוֹלָם אֲשֶׁר לֹא אָשׁוּב מֵאַחֲרֵיהֶם לְהֵיטִיבִי אוֹתָם **וְאֶת יִרְאָתִי אֶתֵּן בִּלְבָבָם לְבִלְתִּי סוּר מֵעָלָי".**

הגאון החסיד מוילנא זצוק"ל

נחלת ה' גליון 55 –
מנחם-אב תשע"ח

מעניני הפרשה
כל דור שאינו נבנה בימיו - כאילו החריבו בימיו
דבר העורך
יחוד ה' בבנין ארץ ישראל על ידי רשעים

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
לשום לאבלי ציון - פאר תחת אפר
כי רצו עבדיך את אבניה
ליקוט מדברי רבותינו - על שיבת ישראל לארצם

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 55 מנחם-אב תשע"ח

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

מענינא דיומא

כָּל דּוֹר שֶׁאֵינוֹ נִבְנָה בְּיָמָיו - כְּאִילוּ הֶחֱרִיבוֹ

חז"ל אומרים (ירושלמי יומא פרק א הלכה א): "כָּל דּוֹר שֶׁאֵינוֹ נִבְנָה בְּיָמָיו - מַעֲלִין עָלָיו **כְּאִילוּ הוּא הֶחֱרִיבוֹ**".

כלומר, גם חוסר העשיה בשב ואל תעשה, נחשבת כאילו החריבו את ביהמ"ק בקום ועשה.

את אותו ענין מצאנו לגבי אחשורוש כמו שאמרו (אסתר רבה, פרשה א' בתחילה):

"וְרַבִּי תַּחֲלִיפָא בַּר בַּר חָנָה אָמַר [אחשורוש] - שֶׁהָיָה אָחִיו שֶׁל רֹאשׁ - אָחִיו שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר.

וְכִי אָחִיו הָיָה? וַהֲלֹא זֶה כַּשְׂדִּי וְזֶה מָדִיִּי?

אֶלָּא **זֶה בִּטֵּל מְלֶאכֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְזֶה הֶחֱרִיבוֹ. לְפִיכָךְ הִשְׁוָה אוֹתָם הַכָּתוּב כְּאֶחָד.**

הֲדָא הוּא דִכְתִיב (משלי יח, ט): 'גַּם מִתְרַפֶּה בִּמְלַאכְתּוֹ אָח הוּא לְבַעַל מַשְׁחִית' **'גַּם מִתְרַפֶּה בִּמְלַאכְתּוֹ'** - זֶה אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, **שֶׁבִּטֵּל מְלֶאכֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. 'אָח הוּא לְבַעַל מַשְׁחִית'** - זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר, **שֶׁהִשְׁחִית בֵּית הַמִּקְדָּשׁ".**

◈

כָּל עוֹד שֶׁמָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף נֶעְזַב מִן הַשְּׁבָטִים - זֶהוּ עִנְיַן מְכִירַת יוֹסֵף.

כיוצא בזה מצינו לענין משיח בן יוסף, שלא רק אם מוכרים אותו בפועל – זה נקרא "מכירת יוסף", אלא **גם אם לא מחזקים את רוחו, ולא משתתפים עמו בעבודתו - זה נקרא שמוכרים אותו ב"מכירת יוסף".** וכמש"כ הרמח"ל ("אוצרות רמח"ל" עמוד רסט):

"בֹּא וּרְאֵה, בְּיוֹסֵף נֶאֱמַר (בראשית לז, ט) "וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי". **כִּי כָּל עוֹד שֶׁמָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף נֶעְזַב מִן הַשְּׁבָטִים - זֶהוּ עִנְיַן מְכִירַת יוֹסֵף.**

אַבָל בְּסוֹף הַכֹּל צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁתַּעְבְּדוּ כּוּלָם תַּחְתָּיו, כַּכָּתוּב (ישעיהו ט, ה) "וַתְּהִי הַמִּשְׂרָה עַל שִׁכְמוֹ", וְזֶהוּ שְׁכֶם שֶׁל יוֹסֵף - "וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ" (בראשית מח, כב), וְאָז י"א כּוֹכָבִים מִתְחַבְּרִים עִמּוֹ נַעֲשִׂים י"ב, וְהַכֹּל בִּשְׁלֵימוּת".

הרמח"ל מציג את המצב של **"מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף נֶעְזַב מִן הַשְּׁבָטִים"** – בתור המצב ההפכי של **"צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁתַּעְבְּדוּ כּוּלָם תַּחְתָּיו".**

כלומר, מה שאינם משתעבדים תחתיו, לצורך כיבוש ארץ ישראל ובנין בית המקדש וגאולת ושלימות ישראל, מה שאינם מוכנים להשתתף בנשיאת עול הפעולות הנדרשות בשביל ה"נִבְנָה בְּיָמָיו", מה שהם בבחינת **"וְלֹא נֶחְלוּ עַל שֵׁבֶר יוֹסֵף"** (עמוס ו, ו) – זה כבר בבחינת **"מכירת יוסף"**. ובבחינת "כְּאִילוּ הוּא הֶחֱרִיבוֹ".

וצריך להבין כיצד משווים את מי שאינו עושה מעשה למי שמחריב בידיים, והלא בוודאי יותר חמור להחריב בידיים מאשר לא לבנות בשב ואל תעשה.

◈

"בְּנֵי מָוֶת אַתֶּם - אֲשֶׁר לֹא שְׁמַרְתֶּם עַל מְשִׁיחַ ה'".

ונראה ביאור הדברים, על פי מה שמסופר בנביא שבזמן שרדף שאול אחרי דוד במדבר זיף, ראה דוד את שאול שוכב ואתו אבנר בן נר ושאר אנשי צבאו, ואז לקח דוד את החנית ואת צפחת המים ממראשותיו של שאול, ולאחר מכן כאשר התרחק מהם קרא דוד אל אבנר ואל שומריו של שאול ואמר להם (שמואל א – כו ז) : **"חַי ה' כִּי בְּנֵי מָוֶת אַתֶּם אֲשֶׁר לֹא שְׁמַרְתֶּם עַל אֲדֹנֵיכֶם עַל מְשִׁיחַ ה'".**

וביאר רמ"ד וואלי (שמואל עמוד קפט):

"שזה היה סימן רע להם **שנדבקה בהם הס"א, מאחר שלא חששו לשמור את משיח ה', דוגמת הס"א ממש שאינה חוששת לשמור דבר קדוש**, ואדרבא חושבת תמיד להזיקו. וכבר ידוע שהס"א איהי סטרא דמותא, לפיכך אמר: חי ה' כי בני מות אתם אשר לא שמרתם על אדוניכם על משיח ה'".

ביאור דבריו: הנה יש כלל, **שהדומה מתדבק לדומה**, וכמש"כ רמ"ד וואלי (ויקרא, עמוד ריז):

"..כי **אין אהבה ואין דבקות אלא בדומים**, וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה'".

ולכן בשביל שיווצר **דבקות** בין הקב"ה להאדם, צריך להיות **דומה** לו, וכמש"כ הרמח"ל (דרך ה' – א, ב, ב):

"... [ש]תקנה לעצמה את השלימיות ותעדיר ממנה את החסרונות, **ואז יקרא שנתדמית במה שהיה אפשר לה לבוראה**, ותהיה ראויה לידבק בו וליהנות בטובו".

וממילא, אומר רמ"ד וואלי – שגם לאידך גיסא, **מי שהוא דומה לסט"א**, שאינה חוששת לשמור על דבר קדוש - הרי הסט"א דבקה בו, כי הדומה מתדבק לדומה, וממילא חל עליו מידתה של הסט"א, שהיא "מידת המוות", ולכן אמר להם "חַי ה' כִּי **בְּנֵי מָוֶת** אַתֶּם אֲשֶׁר **לֹא שְׁמַרְתֶּם עַל אֲדֹנֵיכֶם עַל מְשִׁיחַ ה'".**

דבר העורך

ארץ ישראל נקראת על שם יעקב אבינו, כמו שכותב הגר"א ('אדרת אליהו' בלק, מהדורא תנינא, ד"ה לאמורי): '..**כיבוש ארץ ישראל על ידי יעקב**, ולכן נקראת ארץ 'ישראל' - על שם ישראל סבא'.

עוד בטרם נולד יעקב אבינו הועיד לו הקב"ה את התפקיד של - 'ורב יעבוד צעיר', ומבאר רמ"ד וואלי (בראשית ח"ב, עמוד שסג) **"שהקליפה צריכה לשמש אל הקדושה".**

וצריך להבין מה היא החשיבות הגדולה בזה עד שעוד קודם לידתו של יעקב אבינו דאג הקב"ה לבשר לרבקה שכך יהיה - ורב יעבוד צעיר? הלא העיקר הוא שתתרבה הקדושה ותתבטל הטומאה, ומדוע צריך שיהיה דווקא בצורה הזו שהקליפה תשמש את הקדושה?

אמנם הענין נתבאר במאמר 'נבואות ה'', שזהו משום גילוי היחוד. דווקא על ידי שהרע עצמו משמש את הטוב אנו רואים כיצד הקב"ה שולט על הרע עד שלא רק שהוא מנצח אותו אלא אף הוא גורם לו להשתעבד אליו.

וכפי שנתבאר שם, ענין זה, של גילוי היחוד על ידי שהרע משתעבד לטוב, שייך למדת ה'הוד', שמתגלה במיוחד בבית המקדש, וכמו שאמרו (ברכות נח, א): "וְהַ**הוֹד** - זו בית המקדש".

והכח הזה של ביהמ"ק - מתפשט בכל **ארץ ישראל**, שקדושתה היא מכח בית המקדש, וכמו שכותב רמ"ד וואלי (יחזקאל עמוד שכא): ".. **בית המקדש שהיה גורם** קדושה להם **וקדושה לארצם**". ועוד כתב (דברים, משנה למלך, עמוד תמו): **"בית המקדש הוא הפרי והמוח הפנימי של ארץ ישראל".**

וממילא מידת ההוד, שמהפך את הרע לטוב - נמצאת במיוחד בארץ ישראל, שמידתה היא מידתו של יעקב אבינו - 'ורב יעבוד צעיר', 'שהקליפה צריכה לשמש אל הקדושה'.

ולכן ארץ ישראל נקראת לדורות עולם **"ארץ כנען"** - דהיינו, ארץ שכוחות וקנייני הכנענים הטמאים נמצאים בתוכה **ומשועבדים לקדושתה** (רמ"ד וואלי יהושע, עמוד קמב).

*

אחת התופעות שראינו בדורות האחרונים בארץ ישראל היא, שמסתרי ההנהגה העליונה, לא רק צדיקי ישראל - אלא גם תינוקות שנשבו, **וגם פושעי ישראל - מכל המינים והסוגים בנו את ארץ ישראל במסירות נפש** [וכמובן אסור לשכוח שתלמידי הגר"א והחתם סופר והבעש"ט והבן איש חי (ראה גליון 6) ועוד - הקדימו את החילוניים במאה שנה, וכמו שאמר הגרי"ח זוננפלד זיע"א ("האיש על החומה" ח"ג עמ' 340): **"היהודים החרדים הם שיסדו את הישוב הקיים של ארץ ישראל**, הם הם שמסרו את נפשם עליו, והם הם המוכנים למסור נפשם בעד עתידו וקיומו על יסודות בריאים ומוצקים"].

והנה בוודאי על דבר כזה נאמר 'בהדי כבשי דרחמנא למה לך' וכפי שכתב הנצי"ב בזמנו. לאחר שהוא כותב 'שאנו רואים כמה סיבות היוצאות מהמסבב יתברך כי כך ברצונו יתברך שתתיישב הארץ לאט לאט ע"י נדחי ישראל', הוא מתייחס לכך שהדברים נעשים גם על ידי אנשים הרחוקים מתורה, ועל כך הוא כותב:

"ואין לנו לחשוב מחשבות כי ראוי היה הדבר הגדול הזה באופנים אחרים כאשר מצויר בדעות בני האדם... **כי באמת אין לחוות דעה את ה', וכאשר אמר ע"י ישעיה הנביא 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי'** וכן לעת כזאת אחרי אשר אנו רואים מתוך עלילותיו שהעיר את לב הנדיב לעשות לטובת הישוב, והטה את לב השולטן ושריו, אותותיו אלה הן הן דבריו, כמו שכתוב 'שמו בם דברי אותותיו', **ואין לנו להתחכם לאמר כי נצרך להיות באופן אחר".**

[ואם נקשה, הרי חז"ל אומרים "מגלגלין זכות ע"י זכאי וחוב ע"י חייב", ואיך דברים גדולים כאלו באים דרך חייבים?

התשובה היא, שאדרבה, המקור לדברי חז"ל "מגלגלין זכות ע"י זכאי..", נאמר על רשעים שבנו את ארץ ישראל והביאו גאולה לעם ישראל, **ורק בגלל זכות אחת שהיתה בהם - נתקיים בהם "מגלגלין זכות ע"י זכאי..".**

וכפי שכתוב בצורה מפורשת בתנא דבי אליהו זוטא (פרשה ז):

"אמרו עליו על ירבעם בן יואש, אדם נוהג כבוד בנביאים היה, מה שלא מסר הקדוש ברוך הוא ביד יהושע בן נון וביד דוד מלך ישראל מסרו בידו, שנאמר הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת כדבר ה' אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא וגו' (מלכים ב' – י"ד, כ"ה). כיוצא בדבר אתה אומר, כי ראה ה' את עני ישראל מורה מאד וגו' ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש (מלכים ב' י"ד – כ"ו – כ"ז).

ומה טיבו של ירבעם, והלא ירבעם עובד עבודה זרה היה, אלא שלא קיבל לשון הרע על עמוס הנביא, שנאמר וישלח אמציה כהן בית אל וגו' כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וגו' (עמוס ז' י' וי"א), מיד גער בו והוציאו בנזיפה, אמר לו, חס ושלום, לא נתנבא אותו

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.
ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

"נתרם ע"י ידידינו הדגול שיחי', לעילוי נשמת ראש הישיבה הגאון הגדול רבי **בן ציון** ב"ר **אליהו** אבא שאול זצללה"ה, נלב"ע י"ט תמוז תשנ"ח".

הנביא כאותה נבואה, ואם נתנבא, לא נבואתו היא, אלא מן השמים היא.
באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא, **דור עובד עבודה זרה, ראש דור עובד עבודה זרה, [ובכל זאת -] הארץ אשר אמרתי, 'לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה'** (שמות לג, א), **אתנה בידו של זה,** ולבסוף הוא אומר, הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת וגו', **מיכן אמרו, מגלגלין זכות על ידי זכיי וחובה על ידי חייב"**].

*

ומכל מקום נאמרו על ידי גדולי ישראל כמה מהלכים לבאר את הענין. אחד ההסברים (הובא בגליון 42 'מדברי רבותינו') מה שאמר הג"ר שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל, "לשאלה נוספת, מדוע נתנו לנו משמים את המתנה הזאת מידי הגויים, ובתיווכם של עוברי עבירה? השיב רש"פ: **"אלו כבשי דרחמנא, זוהי בחינת "דודי שלח ידו מן החור"**... יתכן שהקב"ה מושיט להם עכשיו חוט הצלה להיאחז בו, לבלתי ידח ממנו נדח..! הלא זו מדרכי ה' הנסתרות, לשתף יהודים כאלה בתהליכים היסטוריים גורליים, ולעשותם שלוחי ההשגחה העליונה לתשועת ישראל, כדי שיחזרו לבסוף אל שרשם בקודש" ("שלוחא דרחמנא" עמוד 501).
מהלך זהה הבאנו (גליון 31 ב"מדברי רבותינו", הערה 5) בשם הגרי"ח זוננפלד זיע"א שאמר: "ואני מאמין שכל חלוץ המשתתף בבנין הארץ, **תעמוד לו זכות ארץ ישראל שיחזור בתשובה,** הלא גם אלה שעלו מבבל בימי עזרא ונחמיה לא היו צדיקים גמורים, כמסופר בספרי הקודש שחיללו את השבתות והמועדים, ובכל זאת נבנה בית המקדש על ידם וחזרו בתשובה..." ("האיש על החומה" ח"ב עמ' 148).
ועוד שם ("האיש על החומה" ח"ב עמ' 138): "וכשהיו קובלים לפניו על אלה מבוני הארץ שבעטו בתורת משה ובמצוותיה, ונדבקו רק במצות ישוב הארץ, ואפילו מוסרים נפשם עליה - היה מנחמם ואומר: "אני מקווה **שתעמוד להם זכות ישוב הארץ שהם מקיימים במסירות נפשם, שיחזרו בתשובה,** ועוד ישובו אל חיק התורה והאמונה".
מהלך נוסף נתבאר בשם הגה"ק מקלויזנבורג זצוק"ל "והמקטרג משתיקין אותו בזה שאומרים לו שאותן באי הארץ לא ירגישו בקדושת אר"י, שתהי' ההתנהגות שלהם במצוות ועבירות כמו בחו"ל, ובזה נסתם פיו.." (מנחת יהודה וירושלים, עמוד קמ"ג – קמ"ד. הובא בגליון 20. ולאה עוד בגליון הקודם מדברי הרב מפוניבז' מהספר הרב מפוניבז' עמ' קנ) ועוד.

*

לפי הדברים שנתבארו בגליון זה - אנו רואים מהלך נוסף ומרכזי לכך שהקב"ה רצה במעשים אלו של אותם רשעים, והוא, מצד מהלך ההנהגה של "גילוי היחוד", וכפי שהבאנו מהרמח"ל (תפילה רכז):
"..פקרו האפיקורסים שהם אומרים שתי רשויות ח"ו, אבל תקון הכל **'הבה לנו עזרת מצר'** (תהלים ס, יג), **שמתוך אותה הס"א עצמה תקון ינתן לנו, אז יוודע שאין אלוה אלא אחד".**
וממילא כאשר הס"א גורמת לאנשים חוטאים ליישב את ארץ ישראל, ודווקא מתוך כוונות רעות, בכך מתגלה יחוד ה' כאשר בסופו של דבר, דווקא מתוך מעשים אלו תגיע בסופו של דבר הגאולה אשר תכלה את כוחה של הס"א, בבחינת 'יכין רשע וילבש צדיק'.

*

וכיוצא בזה אמר מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל: "בתחילת קום המדינה אמר פעם ב. גוריון, כשהיתה הפגנה גדולה במחנה עולים נגד הכפייה להעביר על הדת ונהרג שם אדם אחד במחנה עין שמר, והיה בכנסת רעש גדול עד שהקימו ועדת חקירה לחקור האם מנהלי מחנות העולים עשו פשע, וכן היה מתפקידי הועדה לחקור מה הסיבה שירד סכום הכסף מהמגבית שתורמים יהודי חוץ לארץ בשביל עליית הנוער. כיון שבאותם ימים פרסמו שיש כפיה להעביר על הדת, אז ממילא לא תרמו כסף לסוכנות ולעליית הנוער.
ב"ג אמר אז - אנחנו צריכים להתנהג בחכמה שלא יהיו מצבים כאלה [שמרגיזים את העולים והם מפגינים ואנחנו מפסידים כספים], אבל בכל אופן, הוא אמר, זה לא יקח הרבה זמן, עכשיו אנחנו נסדר את הכל שזה לא יקרה. אבל דבר אחד בטוח, כולם יעברו את משרד החינוך שלנו ואת הצבא שלנו עד **שבעוד עשרים שנה יהיה לנו מהם שקט,** כבר לא יהיו בעיות כאלה. עם חדש יקום כאן, ודאי שנשאיר בירושלים או באיזה מקום אחר יהודים חרדים, **נשאיר שמורת טבע של מסורת.**
אבל במציאות, **בחסדי שמים, הכל התהפך!** 'במתי מעט ירדו אבותינו', 'בשבעים נפש'. **ב"ה זה קרה בחינוך העצמאי והתרבו תלמודי תורה, בכל ארץ ישראל זה קורה ובכל פעם שומעים עוד ועוד שאיפה.** זה כמו שאמר הנביא, לא רעב ללחם ולא צמא למים **כי אם לשמוע דבר השם"** ("גאון יעקב" גליון נ"ח ויחי תשע"ו).

*

והנה בוודאי ישנו איסור התחברות לרשעים, ואסור ללמוד מדרכיהם, אך לאידך גיסא גם אסור 'להרוג' את הדברים הטובים שגלגל הקדוש ברוך הוא שייצאו מתחת ידי רשעים, אלא צריך להבין שכך היא הנהגת השי"ת, ו"בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדת עביד", ונוכל ללמוד זאת בקל וחומר ממה שאמרו בזוהר (וירא קה, א):
"אמר רבי מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם. דכתיב, (תהלים לה) ואני בחלותם לבושי שק וגו'.
ואמר רבי אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, **שאלמלא סלקו הקדוש ברוך הוא לתרח מן העולם כשהיה עובד עבודה זרה - לא בא אברהם אבינו לעולם, ושבטי ישראל לא היו, והמלך דוד ומלך המשיח, והתורה לא נתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם".**
וא"כ בואו חשבון: אם אסור להתפלל על הרשעים שימותו - משום עניני גאולה ומשיח שיוצאים מהם, קל וחומר, ו"בכלל מאתים מנה" - שאסור לבטל את עניני הגאולה עצמם שיוצאים מתחת ידם.
וכך דרש המשגיח הגה"צ ר' דב יפה זצוק"ל ('לעבדך באמת' בראשית עמוד ס): **"שחשוב להבהיר"** - "שהמאבק של גדולי התורה בציונות ובהשקפות לאומיות הסותרות את דעת התורה - **אסור שיגרע כי הוא זה** מאהבתנו את הארץ הקדושה ומהכרת גודל מעלת הישיבה בה. **ואסור בשום אופן להשלים עם טשטוש מושגים בעניין זה".**

בברכת התורה, העורך

◈

"אֹרַח חַיִּים לְמַעְלָה לְמַשְׂכִּיל - לְמַעַן סוּר מִשְּׁאוֹל מָטָּה"

ואמנם הסדר של הנפילה הוא כך:
א. בתחילה האדם מתרפה ממלאכת שמים - **בשב ואל תעשה.**
ב. ואז הוא מתדמה להסט"א רק בחלק זה, שגם היא מתרפה מלשמור דבר קדוש – **בשב ואל תעשה.**
ג. ולאחר שהוא מתדמה לה – **היא נדבקת בו,** כי הדומה מתדבק בדומה.
ד. ולאחר שהיא נדבקת בו – היא ממשיכה ומחטיאה אותו **בקום ועשה,** גם במה שהיא מזיקה לדבר קדוש בקום ועשה.

◈

וזהו שכתב הגר"א (בפירושו למשלי טו, כד):
"שצריך לילך תמיד מדרגה לדרגה, ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה, ח"ו, כי בלתי אפשר שיעמוד בדרגה אחת. וזהו "אֹרַח חַיִּים לְמַעְלָה לְמַשְׂכִּיל לְמַעַן סוּר מִשְּׁאוֹל מָטָּה", כדי שלא יטה לרדת למטה שאולה, ומחמת האורח חיים יסור משאול".
וזהו כנ"ל – שאם הוא לא עולה בעבודת ה' בקום ועשה, הוא כבר מתדמה ומתדבק בסט"א בחלק שהיא חוטאת ב"שב ואל תעשה", ומכיון שהסט"א דבקה בו – היא ממשיכה להחטיא אותו ולהפיל אותו ב"קום ועשה" מטה מטה רח"ל.

◈

"אִישׁ לְדַרְכּוֹ פָּנִינוּ – וַה' הִפְגִּיעַ בּוֹ אֵת עֲוֹן כֻּלָּנוּ"

ומעתה נשוב למה שראינו לעיל לענין בנין ביהמ"ק, והסיוע למשיח בן יוסף – שגם מי "שֶׁבִּטֵּל מְלֶאכֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - **אָח הוּא לְמִי שֶׁהִשְׁחִית בֵּית הַמִּקְדָּשׁ"** (אסתר רבה, פרשה א' בתחילה). ו"כָּל דּוֹר שֶׁאֵינוֹ נִבְנָה בְּיָמָיו - מַעֲלִין עָלָיו **כְּאִילוּ הוּא הֶחְרִיבוֹ"** (ירושלמי יומא א, א):. ו"כָּל עוֹד שֶׁמָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף נֶעְזַב מִן הַשְּׁבָטִים - **זֶהוּ עִנְיַן מְכִירַת יוֹסֵף"** ("אוצרות רמח"ל" עמוד רס"ט).
ולהנ"ל יש לבארו, שמכיון שהאדם לא עושה את מלאכת בית המקדש והגאולה, וחוטא **ב"שב ואל תעשה",** והוא מתדמה בזה לסט"א, ובפרט לסוג הסט"א שנלחמת בביהמ"ק ובמשיח - ממילא הוא נותן לאותה סט"א מקום לשרות בו, וכמש"כ (ישעיהו לד, יד) "שָׁם הִרְגִּיעָה לִילִית וּמָצְאָה לָהּ מָנוֹחַ".
ולאחר שהסט"א הזו כבר נכנסה ושורה בעולם על ידו, היא כבר לא שוקטת על שמריה, אלא היא הולכת ומחפשת היכן היא יכולה לעשות 'עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ', להרחיב עוד ועוד את בית המקדש ואת המשיח.
ומכיון שיש כלל "וַה' הִפְגִּיעַ בּוֹ אֵת עֲוֹן כֻּלָּנוּ" (ישעיהו נג, ה) - לכן אותה הסט"א מיד הולכת אל המשיח, ומחריבה אותו – "וְהוּא מְחֹלָל מִפְּשָׁעֵנוּ מְדֻכָּא מֵעֲוֹנֹתֵינוּ מוּסַר שְׁלוֹמֵנוּ עָלָיו וּבַחֲבֻרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ" (ישעיהו נג, ה).
וממילא, כתוצאה מכך שלא מסייעים למשיח למלא תפקידו – הוא לא נשאר רק "במצב אמצעי - לא לכאן ולא לכאן", אלא הוא מיד נופל ונמכר לקליפת מדינים סוחרים ישמעלים ומצרים ששולטת בו, וזה מתייחס לאלו שלא סייעו לו למלא תפקידו, שעי"ז נגרם לו הנפילה. ולכן זה נקרא שהם עוברים על חטא "מכירת יוסף". - **כִּי כָּל עוֹד שֶׁמָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף נֶעְזַב מִן הַשְּׁבָטִים - זֶהוּ עִנְיַן מְכִירַת יוֹסֵף.** וכנ"ל ברמח"ל.

◈

ומעתה מדוקדק לשון הכתוב (ישעיהו נג, ו) "כֻּלָּנוּ כַּצֹּאן תָּעִינוּ **אִישׁ לְדַרְכּוֹ פָּנִינוּ** וַה' הִפְגִּיעַ בּוֹ אֵת עֲוֹן כֻּלָּנוּ", וקשה, שהיה לו לומר, כולנו **חטאנו ועוינו,** והקב"ה הפגיע בו את **אותו העון.**
ולהאמור כך כוונת הכתוב: "אִישׁ לְדַרְכּוֹ פָּנִינוּ" – אפילו מה שאיש לדרכו פנינו, **ולא סייענו למשיח ולגאולה בקום ועשה,** הוא כבר יצר מקום לסט"א לרדת לעולם, ואז נעשה **"עון"** ממשי, וה' לקח את אותו "העון – הסט"א", והפגיע אותו במשיח.

◈

וממילא החטא של "מכירת יוסף" מתחיל מיד בכך שאומרים לו "הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ" (בראשית לז, ח). ואח"כ "עבירה גוררת עבירה" - מגיעים עד למכירתו בפועל, ועד ל"עִנּוּ בַכֶּבֶל רַגְלוֹ בַּרְזֶל בָּאָה נַפְשׁוֹ" (תהלים קה, יח).
ו"העון הגדול הזה [מכירת יוסף] - גרם לישראל כל הצרות וכל הגלויות כמו שאמרו רז"ל בספר הזוהר [זוהר חדש, פרשת וישב]" (רמ"ד וואלי בראשית, ח"ב, עמוד תקמ"ח).

◈

בְּסוֹף הַכֹּל צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁתַּעְבְּדוּ כּוּלָם תַּחְתָּיו

ואמנם ממשיך הרמח"ל: **"אַבָל בְּסוֹף הַכֹּל צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁתַּעְבְּדוּ כּוּלָם תַּחְתָּיו".** – לא קיימת אפשרות אמיתית להתעלם ממשיח בן יוסף, כי אם מתעלמים – כבר נותנים לסט"א מקום לשרות בו, ואז היא הולכת ומוכרת את משיח בן יוסף למצרים, ואז הוא מושל על השבטים בעל כרחם.
והכל ה' עושה מאהבתו שאוהב את ישראל – כי ע"י שמשתעבדים תחת משיח בן יוסף, כולם מרויחים וטוב להם – **"וְהַכֹּל בִּשְׁלֵימוּת" – שלימות כל הטוב.**
ולכן צריך להשקיע בפעולות הפרטיות שהם ההכנה לגאולה השלימה, אשר עיקרם כתוב בפסוק (הושע ג, ה): "אַחַר יָשֻׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל **וּבִקְשׁוּ** [שלא תהיה אצלכם כאבידה שאינה מתבקשת, רק **כאבידה המתבקשת,** דהיינו שצריכים אנו לבקש תיקונים שיתוקנו כל הקלקולים, שעל ידי זה יבוא משיחנו" (רמח"ל "דרך עץ חייס")] - **אֶת ה' אֱ-לֹהֵיהֶם** [**זה תיקון השכינה,** בעיקר ע"י לימוד הזוהר. (פסיקתא. – רמח"ל "דרך עץ חייס")] **וְאֵת דָּוִד מַלְכָּם** [**מלכות בית דוד.** - ומסתבר שהדבקות בספרו תהלים ג"כ בכלל זה, וכמו מלכות ב"ד - גם התהלים הוא צינור לדביקות בשכינה (מסילת ישרים פכ"א). והתהלים מלא בחיבת א"י וביהמ"ק גוף השכינה] וּפָחֲדוּ **אֶל ה' וְאֶל טוּבוֹ** [**זה ארץ ישראל ובית המקדש** (פסיקתא)] בְּאַחֲרִית הַיָּמִים", **ואז מראין סימן גאולה לישראל** (וכדברי חז"ל, הובא בפירש"י שם) במהרה בימינו אמן.

נבואות ה' לאחרית הימים

לְשׁוֹם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן - פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר

הנביא אומר בשכר האבילות על ציון - "לָשׂוּם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לָתֵת לָהֶם פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר" (ישעיהו סא, ג). – מלשון הכתוב אנו רואים שיש כוונה מיוחדת בכך שהמכה והישועה מורכבים מאותם אותיות - "**פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר**". יסוד זה רואים בהרבה מקומות, וכגון בתפילות רמח"ל (סל"ז): "וּמַה שֶּׁהָיָה **צָרַ"ה** יֶהֱפַךְ לְרָצ"ה, בָּהּ רְצֵה ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם". ובאוצרות רמח"ל (ישעיהו עמוד קמז. וע"ע תיקו"ז יכ, ט): "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת **עֹנֶ"ג** – וְלֹא **גַּ"ע**". ושם (ירמיהו עמוד קמט) "**שֶׁהַמַּ"ת** יַחֲזוֹר לְתַ"ם" [= שלם].

וצריך להבין מה הענין בהקבלה המיוחדת בין המכה והישועה?

ובאמת שבכל המהות של בית המקדש מצינו ענין זה, שהנה אמרו (כלכות נת, ט): "וְ**הַהוֹד** - זו בית המקדש", "**הַהוֹד**" - מלשון **הוד והדר**. אמנם כאשר נחרב ביהמ"ק נאמר (מיכה ז, יג) "נְתָנַנִי שֹׁמֵמָה כָּל הַיּוֹם **דָּוֶה**' - אלף חמישאה אשתארת **בי מקדשא חרבה ויבשה**" (זוה"ק פנחס, רמג, ט), כלומר שהמילה הו"ד שינתה את סדרה, ונעשתה דו"ה. ובשעת הגאולה ויבנה המקדש **יהיה דוה נהפך להוד**" [וכמש"כ הצל"ח ברכות נח, א].

◈◈◈

בקללה הכי קשה – טמון הגאולה הכי גדולה

ולא רק שהמכה והישועה מקבילים זה לזה, אלא **כמה שהמכה יותר גדולה – כך הישועה המקבילה לה, היא יותר גדולה**, וכמו שאמרו חז"ל (זוה"ק פנחס קיח ע"א):

"רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי הֲלָךְ לוֹ וּבָרַח לְמִדְבַּר לוֹד, וְנִגְנַז בְּמְעָרָה אַחַת, הוּא וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ... [והוקשה להם מה הטעם הקללות שבפרשת כי תבא, אינן מסתיימות בפסוק של נחמה - כמו בקללות שבפרשת בחוקותי].

בֵּינְתַיִם בָּא אֵלִיָּהוּ, זָכוּר לַטּוֹב, וְאָמַר: קוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, אַשְׁרֵי חֶלְקְךָ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בְּכִבּוּדְךָ. **כָּל הַהַבְטָחוֹת וְהַנֶּחָמוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּתוּבוֹת בַּקְּלָלוֹת הַלָּלוּ** [ומהילא לא צריך שהכתוב **יסיים** עם הבטחות, כי **כולו מלא** הבטחות ונחמות].

אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּאֵיזֶה מָקוֹם הִתְגַּלְּתָה **גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל** בַּקְּלָלוֹת הַלָּלוּ? אָמַר, הַשְׁגַּח וּתְדַיֵּק, **מָקוֹם רַע מְכֻלָּם, שָׁם זֶה נִמְצָא.**

הַשְׁגֵּיחַ וְדַיֵּק, וּמָצָא שֶׁכָּתוּב (שם כח) וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ".

א"כ רואים, שהדבר הכי טוב – מקביל ורמוז בקללה הכי קשה[1].

◈

רעוא דרעוין – בזמן של דינים הכי קשים

וכן מצינו בענין "מנחה של שבת", וכמו שאמרו (זוה"ק יתרו קפ פח, ב):

"בֹּא וּרְאֵה, **בְּכָל שִׁשָּׁת יְמֵי הַשַּׁבָּת, כְּשֶׁמַּגִּיעָה שָׁעַת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, הַדִּין הַקָּשֶׁה שׁוֹלֵט וְכָל הַדִּינִים מִתְעוֹרְרִים** [ולכן צריך את תפילת מנחה כדי למתק את הדינים (זוהר כמ, קפ לו, ב)], אֲבָל בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, **"רַעֲוָא דְּרַעֲוִין" [רְצוֹן הָרְצוֹנוֹת] נִמְצָא**, וְ"עַתִּיקָא קַדִּישָׁא" [הֶעָתִּיק הַקָּדוֹשׁ] מְגַלֶּה רָצוֹן שֶׁלּוֹ, וְכָל הַדִּינִים נִכְפִּים, וְנִמְצָא רָצוֹן וְשִׂמְחָה בַּכֹּל" (ועיין זוהר תרומה קנו, ע; זוהר החזיו לקמ, ט).

וקשה, שהיה ראוי להיות ש"רעוא דרעוין" יהיה דווקא בשחרית של שבת שאז מצטרפים שתי סיבות לרצון וחסד:

א. שבת - זה סיבה לחסד.

ב. בקר - זה סיבה לחסד. וכמש"כ (תהלים נט, ג) "לְהַגִּיד **בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ**" (עיין זוהר סו"פ עז; וזוהר משפטים קיט, ב; בקר למכרכם למיהו חס"ל).

ומבאר הרמח"ל (קיצור הכוונת עמוד ט): שהוא משום שענין השבת הוא לתקן כל קלקולי ימות החול, וכל שעה מכ"ד שעות השבת – באה לתקן שעה שכנגדה מכ"ד שעות של ימות החול, **ומכיון שזמן מנחה של חול – הוא זמן שכל הדינים שולטים בו**, והס"א לוקחת שליטה גדולה מזה – לכן בשבת, בהגיע שעת מנחה, אז נעשה התיקון ע"י **שהשי"ת הופך את ההנהגה מן הקצה אל הקצה, והוא זמן "רַעֲוָא דְּרַעֲוִין"** – "דְּבֵיהּ רַעֲוָא וְלֵית זַעֲפִין".

"וְהַהוֹד" - זו בית המקדש - הנהגת ה"יחוד"

נתבאר במאמרינו, שהנהגתו של השי"ת, שהוא יוצר את הישועה מתוך הצרה - כדי להוכיח שהוא שולט על גם על הרע, לשעבדו אל רצונו הטוב.

ונתבאר, שהנהגה הזו נקראת הנהגת ה"**הוד**", וכמו שאמרו (כלכות נת, ט): "וְ**הַהוֹד** - זו בית המקדש", וכביאור הצל"ח שם. ונרחיב עוד:

◈

כתוב (לכלי היקום ט – כט,יט): 'לְךָ ה' - [א] הַגְּדֻלָּה [ב] וְהַגְּבוּרָה [ג] וְהַתִּפְאֶרֶת [ד] וְהַנֵּצַח [ה] **וְהַהוֹד** [ו] כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ [ז] לְךָ ה' הַמַּמְלָכָה'.

בפסוק זה נמנו שבע מידות של הנהגה – שהקב"ה מנהיג בהם את העולם. (עיין זוה"ק ח"ג קצ, ט). והמידה החמישית נקראת "**הוֹד**". (זוה"ק ח"כ לעו, ב).

מידת ההו"ד – היא מידה שהופכת את הרע לטוב, ואת הדין לרחמים, וכמבואר בזוהר (ויקכלו ל, ט), **שהדבש** - שהוא דוגמא לרע שמתהפך לטוב, שהדבורים העוקצות עושות דבש מתוק - **הוא מצד מידת ההו"ד**.

ועוד אמרו (זוהר כלקמקס טו, ב): "**הו"ד** רגל השמאלית – [שממנו באה **מכת הצליעה של רגל יעקב**] עליו נאמר (כלקמקס לכ) וְהוּא **צוֹלֵעַ** עַל יְרֵכוֹ, ו[דווקא] ממנו מקבלים שפע - מחנה **רפאל** שהוא ממונה על **רפואת הגלות**".

◈

וכאמור, הנהגה זו היא כדי לגלות את יחוד ה', שגם הרע משועבד לו, וזה ג"כ רמוז במילה "הוד", כי "**הוד**" הוא מלשון "**חוד**" (סכ' וסמ' מתקלפיס), ו"חוד" מלשון י"חוד" (עיין רמ"ל וועלמי ספר היקועה, מסמר, עמוד תכל). **כי כשהרע נהפך לטוב – מתגלה "יחוד ה'" - שה' הוא השליט היחיד,** שאפילו הרע שהוא אויבו, מוכרח להשתעבד לו [ע"ע ב"דבר העורך"].

◈◈◈

"וּמִמַּכּוֹתֵיךְ אֶרְפָּאֵךְ" - הטוב נוצר מתוך הרע

ועדיין צריך ביאור מה **הטעם להנהגה זו, שהטוב מקביל דוקא לרע, וכמה שיש יותר רע – כך הטוב המקביל לו הוא יותר טוב?**

התשובה: כשה' רוצה להביא את הטוב – הוא אינו מסתפק בכך שהוא יהיה "טוב מעיקרו", אלא שהוא יהיה "**טוב הנעשה מרע**", וכמש"כ הגר"א (כיאור הילקות פר' פקודי נעכ, ב ד"ה ועמ"ל):

"**וכל שכר העולם הבא להפך מרירא למתקא**.. שזה סוד יצה"ר שנתן באדם לבסמא אותו שהוא "טוב מאוד", שטוב מתחלתו הוא "טוב", אבל **הנעשה טוב מרע הוא "טוב מאוד".** וכמו שכתוב [בזוה"ק] פרשת תצוה (קפז, ח), **ונהורא עמה שרא**, מאן נהורא? דא **נהורא דאתגלייא מגו חשוכא**". (וע"ע כמלוי ענקות ס"ו כגליונות 24, 29, 34. וכגליון 45 "מעניני הפרקים").

ולכן האופן שבו הקב"ה מיטיב, הוא "לָתֵת לָהֶם **פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר**" – שכאשר הוא נותן את מכת ה"**אפר**" - הוא כבר טומן בזה את כל הטוב, כי אח"כ בשעת הישועה, לא יהיה צורך לפניו להביא דבר חדש שהוא טוב מתחילתו, אלא ה' יקח את ה"אפר", ויכניס את הא' בין הפ' לר', וממילא יהיה "פאר". וממילא כל הטוב - ה"**פאר**", נוצר מתוך הרע - ה"**אפר**".

◈

והמקור בדברי הנביאים וחז"ל שכך היא מידתו של הקב"ה, **שאת הברכות והישועות הוא יוצר מתוך הקללות** – הוא כמו שלמדו בפסיקתא (פסקא לד סימן יג) מהפסוק (ירמיה ל, יז) "כִּי אַעֲלֶה אֲרוּכָה לָךְ **וּמִמַּכּוֹתַיִךְ אֶרְפָּאֵךְ** נְאֻם ה'" - מתוך המכות עצמם ארפא אותך [ועל דרך מה שאמר הפייטן "**וממכה עצמה מתקן רטיה**". (ויעויין במכתם"ג כ"ק ס, ב).

וכן אמרו (מלכים תנחומא, פסקא בשלח סימן כה, וכ"ה במכילתא שם): "אֲנִי מוֹצֵא, בָּשָׂר וָדָם מֵכֶּה בָּאָזְמֵל וּמְרַפֵּא בָּרְטְיָה. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן, אֶלָּא **בַּמַּכָּה שֶׁמַּכָּה, בּוֹ מְרַפֵּא**".

והמדרש שם מביא כמה דוגמאות: **ממשה** שה' ציווה אותו להשליך עץ מר כדי להמתיק את המים המרים, **ומישעיהו** שציוה לרפאות השחין בדבלת תאנים המזיקה בדרך הטבע לבשר אדם, **ומאלישע** שריפא את המים במלח שבדרך הטבע מזיק למים.

ובזוהר ויחי (רמ, ח): "**וּמֵעֵז יָצָא מָתוֹק** - זֶה יִצְחָק שֶׁבֵּרַךְ אֶת יַעֲקֹב בְּטַל הַשָּׁמַיִם..".

יצחק - **זה הדין התקיף** (זוהר תולדות קלז, ב), ודרכו מתעורר "טל השמים" - הטל של תחית המתים שהוא **רחמים הכי גדולים – "רעוא דרעוין"** (זוהר נשא קפ קכח; רמ"ד וועלמי כלקמקס מ"כ עמוד מ'; ישעיה עמוד כי"ט. – וזה מקביל למ"כ לעיל לענין מנחה של שבת. ודו"ק).

◈◈◈

כשהטוב יוצא מתוך הרע – מתגלה הנהגת היחוד

ומעתה עוד נשאר לנו להבין, מה הטעם להנהגה זו, **שהשי"ת רוצה ליצור את הטוב דווקא מתוך הרע?**

ונבא לבאר בס"ד: כתב הרמח"ל (בעת תכונת סימן ל"ו):

"הנה העובדי עבודה זרה היו משני מינים.. **המין השני אמרו - חס וחלילה - שתי רשויות הם, אחד פועל טוב ואחד פועל רע**.. ומשני מקורות אלה, אמרו, נולדות הפעולות בעולם הזה, מקצתם לטובה ומקצתם לרעה. והוא עניין [סנהדרין לט, א: "אמר ליה ההוא אמגושא לאמימר], מפלגא ולעילא [מהחצי ולמעלה] – דהורמיז [נולד מצד הקדושה], מפלגא ולתתא [מהחצי ולמטה] – דאהורמיז [נולד מצד הטומאה]".

והנה אמימר השיב לאותו מין **"אם כן, היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז - לעבורי מיא בארעיה?"** [= אם כן, איך מניח צד הטומאה לצד הקדושה – להעביר מים דרכו].

וביאורו על פי מה שאמרו חז"ל (תנחומא, תקח, ג):

"מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד (מיוב יד, ד). כְּגוֹן אַבְרָהָם מִתֶּרַח... מִי עָשָׂה כֵן. מִי גָּזַר כֵּן. מִי צִוָּה כֵן. לֹא אֶחָד. לֹא **יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם**".

ולזה נתכוין אמימר, שאם יש ח"ו אלוה רע שיש בכוחו להתנגד להשי"ת הטוב, א"כ איך הוא מניח להשי"ת הטוב **להעביר מים טובים דרכו**, כלומר, **להוציא טהור מתוך הטמא, כגון אברהם מתרח** וכו', אלא בעל כרחך, **שיש רק אלוה "אֶחָד - יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם"**, שהוא ברא גם את הרע, ושולט עליו, ומשעבדו לגדל ולהוציא את הטוב.

וזהו שכתב הרמח"ל (תפילה לכ"ז):

"..פקרו האפיקורסים שהם אומרים שתי רשויות ח"ו, אבל תקון הכל **'הָבָה לָנוּ עֶזְרַת מִצָּר'** (תהלים ס, יג), **שמתוך אותה הס"א עצמה תקון ינתן לנו, אז יוודע שאין אלוה אלא אחד"**.

שהשי"ת יוציא את העזרה והישועה **מתוך הצר עצמו** - **"ואז יוודע שאין אלוה אלא אחד"**. שברא גם את הטוב וגם את הרע, ושולט על שניהם להביא דרכם את הטוב השלם.

---

[1] וכתב רמד"ו (דברים משנ"ת, עמוד ש"ז): "ויש לדקדק, איך אישתכח בקרא דא. ונלע"ד שהוא במלת תלאי"ם שהם אותיות אמ"ת ל"י, כי זאת נחמתם של ישראל שתורת אמת ניתנה להם ולא לשאר האומות, כי עכ"פ אמת מארץ תצמח, והוא שמבטיח את ישראל על גאולתם ועל פדות נפשם. **כי האמת אתם, וההקמה שלה [של האמת] תהיה ג"כ הקמתו של זרע אמת**" (עיין ע"ז יח, א).

*

יש בנותן טעם להביא מעשה בענין זה שכח הישועה טמון בפסוק זה של הקללות. [הובא בספר ארי עלה מבבל עמ' מח בשם הגאון רבי יעקב מוצפי זצוק"ל]. אשה שתינוקה היה בוכה שלא כדרך העולם, באחד הימים, כשהלכה לשוק, מצאה על הארץ דף של חומש, האשה שלא ידעה לקרא - לקחה את הדף והניחה למראשותיו, ובאותו ערב בפעם הראשונה בחייו, ישן הבן בנחת ללא הפרעה. ומצאו שזה היה דף מפרשת 'כי תבוא' ובו כתוב (דברים כח, כח) 'יַכְּךָ ה' בְּשִׁגָּעוֹן ... וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם ... בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר".

ואמנם אין אתנו נביא לפרש מה הסיבה שנסתיים חולי מסויים, כי היסורים יוצאים מעצמם ביום שמלכתחילה יועד ליציאתם (עיין עבודה זרה נה, א).

אך הנה כאן מפורש בזוהר על הפסוק הנ"ל בפר' כי תבא - שבו טמונה הגאולה.

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו – על שיבת ישראל לארצם [1]

תלמידי הגר"א זיע"א

בלבו של אדונינו **הגר"א** קיננה אהבה עזה לארץ הקודש. פעמים ספורות אף יצא לכיוון ארץ הקודש ונאלץ מסיבות שונות לחזור. באגרתו כותב: 'הכל מצפים לראותה, חמדת כל ישראל וחמדת השם ברוך הוא, כל העליונים והתחתונים תשוקתם אליה'.

כששאלוהו תלמידיו, מדוע לא עלה לארץ הקודש, אחר הפצרת דברים ענה: **אין לי רשות מן השמים**. בכמיהתו חיבר ספר 'צורת הארץ לגבולותיה סביב, ותבנית הבית'.

אף שהוא עצמו לא עלה לארץ ישראל, **אך תלמידיו הגדולים עלו ונשתקעו בארץ הקודש**. תלמידיו ייסדו מנהגי 'פרושים' בארץ הקדש, מנהגים הנהוגים עד היום הזה ברוב בתי כנסיות של קהילות אשכנז ובהיכלי הישיבות, שהם מנהגיו של אדונינו הגר"א.

עוד בחייו של הגר"א בשנת תקמ"א, רבי בנימן משקלוב תלמידו ומקורבו של הגאון אשר תופס ישיבה בעירו היה, עודד את חבריו לעלות לארץ הקודש.

בראש השנה תקמ"א דרש בשקלוב על הפסוק: "הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ", בדרשתו ביסס את דבריו על תורת רבו הגדול, **שתחילת הגאולה תבוא מצפון, ואח"כ תתפשט לארץ ישראל**, באותה עת, החל גם בתעמולה רחבה לעורר עליה המונית לארץ ישראל.

למעשה זרם העליה המשיך עד שנת ת"ר. חבורות שלמות עלו, בהם רבים מאבות משפחות 'הפרושים' בארץ הקודש (מוסף יתד נאמן, לחמ תשע"ז, עמוד 20).

◈

"ובנדון החורבה בפרט אשר היינו מוכרחים להכניס גופינו ומאודינו לפדותה מיד זרים עריצים... ולבל ישימו ח"ו שקוץ משומם, במקום אשר התפללו אבותינו הקדושים האשכנזים .. ובטוחנו למזורזים שכמותם רודפי צדק אשר מעולם, כי יצאו לקראת דברינו בשמחה, כי ברוך ה' כך עלתה בימינו אתחלתא דגאולה". אגרת הגאון **רבי מנחם מנדל משקלוב זצוק"ל** – תלמיד הגר"א, בשנת תק"ף. (הובא בספר "הקיצה לירושלים" עמוד 28 – ולילוס המכתב בעמוד 29).

◈

ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו, וראה ראינו כי בחר ה' עוד בציון, כי מי שמע כזאת או מי ראה כאלה, אמר לציון מאז גלות הארץ וטבע בארץ שעריה - לבנות בית זבול מקדש מעט ... כי לולא ה' חפץ בנו לא הראנו את כל אלה - להביאנו אל המנוחה ואל הנחלה, סימנא מלתא היא אתחלתא דגאולה.

ברוך המקום אשר בחר בנו להשיבנו אל נחלת אבותנו ואחוזתנו, ולזכותנו כהיום הזה לראות עוד בנחמת ציון מעט בגלותינו לנחמינו". אגרת **תלמידי הג"ר מנחם מנדל משקלוב.** (הובא בספר "מגנזי ירושלים" מ"ב לונדא ס. – לילוס כמ"ו של המכתב תלוי בכניסה לבי"כ החורבה. וע"ע "מדברי רבותינו – הגרמ"מ מסקלוב" גליון 38).

◈◈◈

רבי שמחה בונים מפשיסחה זצוק"ל ותלמידיו רבי מנחם מנדל מקוצק וה"חידושי הרי"ם" מגור

"זאת אוכל להגיד, זוכרני בימי ילדותי היו יושבים זקנים וישישים זי"ע, והיו מספרים בענין ארץ ישראל. אמר אחד מהם: האדמו"ר הקדוש הרבי **ר' בונם זצ"ל מפשיסחא**, בעת שהתחיל השר מונטיפיורי מלונדון להתגדל ולהתפרסם בעולם, שאל הרבי ז"ל לסובביו: 'מדוע לא יקנה השר הזה את ארצנו מיד התורכים'? ענה אחד המיוחדים שבחבורה, 'מה יעשה אם יקנה אותה, הרי לא נפקדנו מפי השי"ת לעלות ולשוב אליה ברחמים'?

ענה הרבי בפה קדוש ז"ל: 'אל נא תאמרו כן. אם תצא הארץ מידיהם של הגויים ותבוא ליד ישראל, קרובה קרובה לנו הישועה לבוא, ותקומה טובה תהיה לנו במהרה בימינו אמן. ("שלוס יהושליס" להמלמו"ל ר' יקותיאל מקוקס–פילוג קף ל. – הובא ב"בית קוקס" בהוספת מוסד הרי"ם לונין, ת"ש עמוד שכ"ח).

◈

"פעם באחת מנסיעותיו לפשיסחא, עקב אחר הרבי **[ר' מנחם מנדל] מקוצק, ור' אברהם משה** (בנו של רבי בונם מפשיסחא), ושמע אותם משוחחים על ארץ ישראל והגאולה, ושמע אותם מסכימים שאם יחליטו אומות העולם למסור את ארץ ישראל לידי עם ישראל - תהיה זאת אתחלתא דגאולה" (כך סיפר ר' בנימין מאוסטרובה, בשם חסיד יקיר. – 'היכל קוקס' עמוד שי"ח).

◈

סיפר: אשר פעם אחת בימי הגה"ק מרן **החידושי הרי"ם** זצוק"ל, סיפר לפני מרן זצ"ל אחד מידידיו הגביר רמ"ע ז"ל, אשר נדפס במערכת העיתון 'ידיעות', אשר בדעת מלכי אומות העולם ליתן את א"י לעם ישראל בחזרה, ואמר לו מרן בעל החידושי הרי"ם זצ"ל, כי אפשר להיות כן. כי בזמן שעם ישראל המה בבחינת לא זכו ח"ו, יהיה הענין עפ"י דרך הטבע ('וילקט יוסף' להגר"י מנדלקרן מות קעח).

◈◈◈

הגאון המלבי"ם זצוק"ל

מתוך מכתב תמיכה שכתב לפועלים למען ישוב א"י: ויש לי כמה ראיות מפשוטי הכתובים כפי פירושי, כי הגאולה תצמח לאט לאט כשחר נכון מוצאו הולך ואור עד נכון היום, **ושתחילה יתיישבו אנשים מבני ישראל בארץ ישראל ברשיון מלכי הארץ הישרים והחסידים, ויהיה ישוב ארץ ישראל קודם ביאת משיח**. (מכתב מאת הגאון מלבי"ם, הובא בספר 'בסופה וכסערה' על הגאון מלבי"ם, מאת ר' להכן סורסקי הי"ו – עמוד קנג).

◈

'ואתה מגדל עדר עפל - בת ציון עדיך תאתה, ובאה הממשלה הראשנה, ממלכת לבת ירושלם' (מיכה ד, ח).

וכתב **המלבי"ם: ואתה מגדל עדר**. מסב פניו על הר ציון.. [שהוא מגדל של עדר ישראל]. ומפרש **שזה יהיה בשלש מדרגות: א). תחלה 'בת ציון עדיך תאתה'** - שהגליות יתחילו להתקבץ [לציון].. **ב). ואח"כ 'ובאה הממשלה הראשנה' - תבוא ממשלה קטנה,** שיהיה להם קצת ממשלה והנהגה כמו שהיו לישראל בימים הראשונים לפני מלך מלך לבני ישראל, שהיה להם שופטים מנהיגים אותם. **ג). ואח"כ תבא 'ממלכת לבת ירושלם'** - יהיה להם מלכות קבוע שהוא מלכות בית דוד (ולחמ עוד 'מדברי רבותינו – המלבי"ם' גליון 13).

◈◈◈

הגאון הנצי"ב זצוק"ל

והנה בעת החיה [- בתקופה הנוכחית] קול דודנו הקב"ה עלינו, ע"י שאנו רואים כמה סיבות היוצאות מהמסבב יתברך **כי כך ברצונו יתברך שתתישב הארץ לאט לאט ע"י נדחי ישראל**, והטה לב מלך הקיר"ה ושריו להרשות לעשות ועד וחברה לאסוף כסף 'לתמוך את אחינו עובדי אדמה ובעלי מלאכה אשר בא"י וסוריא' והועד הזה מתנהג ע"פ חקים ישרים בדעת הממשלה, אות הוא **כי כך עלה ברצון ה' לעשות ישוב ע"י ישראל בארצינו הקדושה.**

ועלינו להעיר ולהפיח רוח אהבת הארץ ולמלא אחר רצון ה' בכל אופן שיזדמן לפנינו, **אם בפעולה חומרית**, בעבודת האדמה או בחרושת המעשה או במסחר, **אם בפעולה רוחנית** היינו הדפסת ספרים מועילים לענין הנשגב.

ואין לנו לחשוב מחשבות כי ראוי היה הדבר הגדול הזה באופנים אחרים כאשר מצויר בדעות בני האדם... **כי באמת אין לחוות דעה את ה',** וכאשר אמר ע"י ישעיה הנביא 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי'. (ס"ה. וכ"כ בהעמק דבר שמות ד, ח).

וכן לעת כזאת אחרי אשר אנו רואים מתוך עלילותיו, שהעיר את לב הנדיב להפליא לעשות לטובת הישוב, והטה את לב השולטן ושריו להסכים לזה, **אותותיו אלה הן הן דבריו**, כמו שכתוב (תהלים קה, כז) שמו בם **דברי אותותיו**... (מלמד 'מחניים כבלמקיות' הנלפם בלחמ הספר 'וילקוט מלך ישלמל').

◈

ראה ראינו כי היה ה' את רוח עמו ישראל בכל חלקי תבל ומלואה להושיב נחלות שוממות בארץ הקדושה ולכונן שם מושבות לנדחי ישראל וקול ה' דופק על פתחי לבבנו לאמור: פתחו לי פתח בפעולתכם כי הגיעה השעה אשר לא יאמר עוד על ארץ ישראל עזובה ואין דורש אותה, **ועתה סרה מעליה קללת ה' שתהיה הארץ שוממה, ובא דבר ה' בכריתת ברית לאמור 'והארץ אזכור'.**

מעתה עלינו לדעת כי מצוה וחובה **על מי שהוא מאמין ביעודי הטובות והנחמות לתת יד למצוה הבאה לפנינו לעשות אגודה שתהא על אה"ק נוסדה.**

... **בביאה שאחר הגלות, עלינו להתהלך בארץ ולעסוק בישובה טרם נזכה בה ב"ב.** (לחמ עוד 'מדברי רבותינו – הגאון הגר"ז' גליון 12).

◈◈◈

הגאון ר' ישראל יהושע מקוטנא זצוק"ל – בעל ה"ישועות מלכו"

ב"ה יום עש"ק מצורע תרנ"א לפ"ק פה קוטנא. **סמוך לגאולה יעלה מעלה מעלה,**

כבוד הרב הגדול בוצינא קדישא מגזע תרשישים כש"ת מו"ה ישראל נר"י בקאצק יצ"ו.

בעיקר המצוה אינו אלא הירושה והישיבה כאדם העושה בתוך שלו, לכבוש א"י שתהי' תחת ירושתינו... ומ"מ בודאי מצוה גדולה היא [גם ישיבה לבדה]... **ואין ספק שהיא מצוה גדולה כי הקיבוץ הוא אתחלתא דגאולה, ונאמר עוד אקבץ עליו לנקבציו** ועיין ביבמות דף ס"ד שאין השכינה שורה פחות משתי רבבות מישראל, **ובפרט עתה שראינו התשוקה הגדולה הן באנשים פחותי ערך הן בבינונים הן בישרים בלבותם קרוב לודאי שנתנוצץ רוח הגאולה** אשרי חלקו שהוא ממזכה רבים.

ידידו הדוש"ת ומברכו בברכת החג הבע"ל ישראל יהושע חופ"ק קוטנא. (שו"ת "ישועות מלכו", יו"ד, סימן סו).

---

[1] ליקוט מעט מזעיר מדברי רבותינו [חלק מהדברים הובאו בגליונות קודמים. וכפי ציון המראה מקום] - איך הם ראו ברוח קדשם את משמעות תקופתינו, ששבו בני ישראל לארץ הקודש, ובפרט שומרי התורה ובני התורה, שרובא דרובא מהם נמצאים בארץ הקודש. [ואע"פ שחלק מהדברים נעשו על ידי רשעים, נתבאר באריכות בדבר העורך שכך הוא מסתרי ההנהגה ובהדי כבשי דרחמנא למה לך, וראה שם עוד בהרחבה].

ואמנם אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד ובדיעה אחת, כל אחד וסגנונו, כל אחד והגדרתו על תקופתינו, אמנם הצד השוה שבכולם, שהם רואים את הישוב היהודי המתחדש בארה"ק בתקופתינו, כדבר סמוך ונראה ומקושר לביאת משיח צדקנו, וממילא הישוב ימשיך להתקיים ולהבנות ללא הפסק, ואז יבא משיח צדקנו – אל אלו שבתוך א"י וירושלים.

וכמש"כ (זכריה יד, ט) "גילי מאד **בת ציון** הריעי בת ירושלם הנה מלכך יבוא **לך** צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור ועל עיר בן אתנות", דהיינו **שמשיח יבא דווקא ל"בת ציון" – היושבת בציון, הדבקה בלבה ונפשה בציון,** ורק היא תזכה לקבל את פני המשיח ששורש נשמתו באהבת ציון, וכמו שאמרו ('וילקוט לשמעוני' פרשת בראשית – רומז תז. בשם מדרש טונן): "הבית הה' [בגן עדן] בנוי מאבני שהם וישפה.. ובתוכו **משיח בן דוד שהוא אוהב את ירושלים" [ו'כל ארץ ישראל בכלל ירושלים'.** זוהר ויקרא קיד]. וזהו שאמרו (זוהר חדש רות, קף פה, ג): 'והארץ אזכור - **ארעא קדישא - סוכת דוד [ומשיח בנו]**'. וכ"כ רמ"ד וואלי (מלכים עמוד קכ): "**שירושלים הוא דוד, ודוד הוא ירושלים** וכלא רזא חדא, כי נקשרו זה בזה ובבחירה אחת נבחרו שניהם"ונזכה לביאתו בעגלא ובזמן קריב במהרה דידן. אמן. וכיון ש'דומה מתדבק בדומה', לכן בשביל להדבק עם משיח בן דוד - צריך ג"כ להיות 'אוהב את ירושלים'.

נחלת ה' גליון 56
אלול תשע"ח

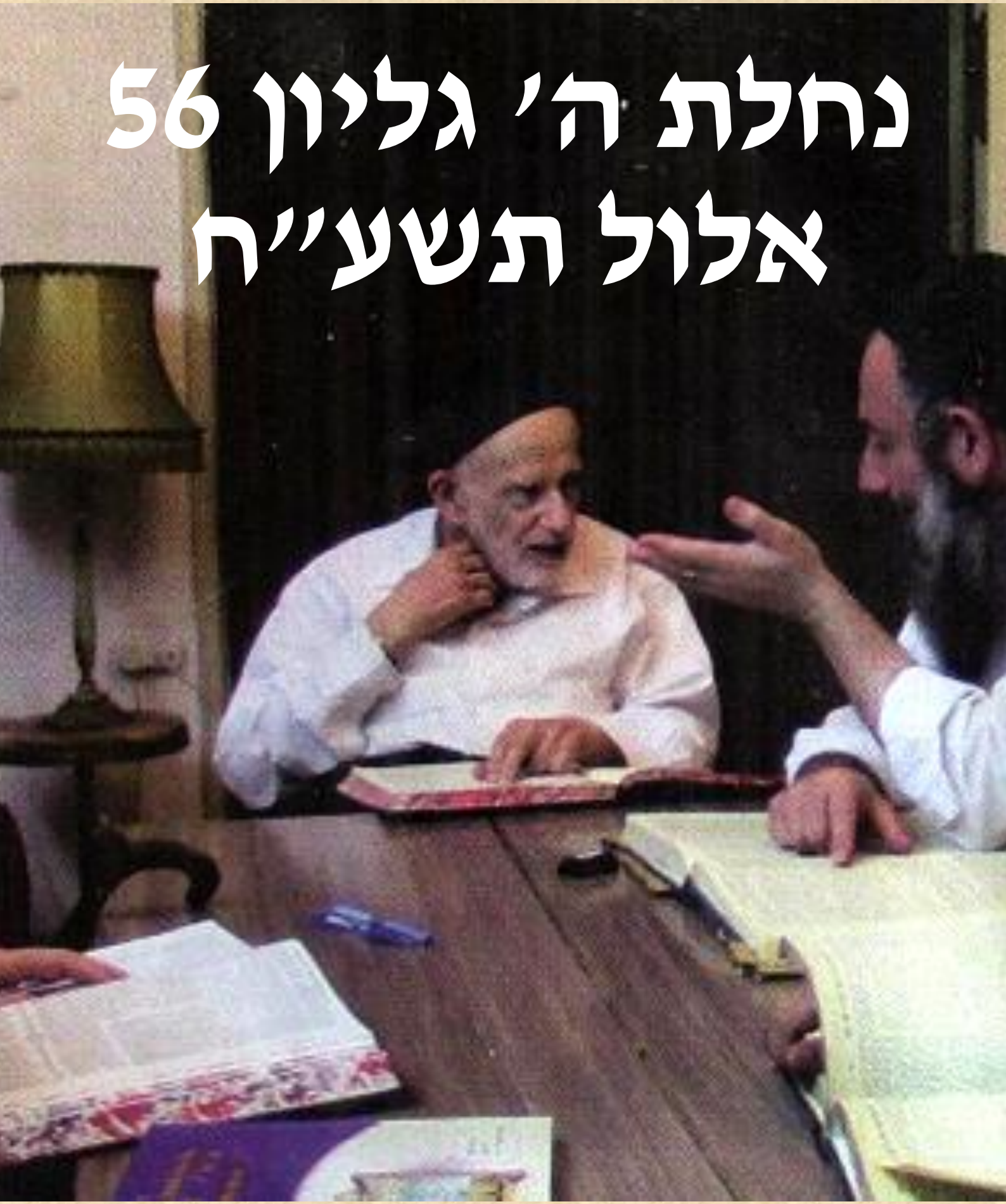

הגאון הגדול רבי שריה דבליצקי זצוק"ל

מעניני הפרשה –
הפרשת ערי מקלט – גילוי תוכן כל התורה
פ"א – "שלוש ערים תבדיל לך – כי תשמר את כל המצוה". **פ"ב** – תוכן כל התורה – אהבת ה' לישראל. **פ"ג** – "תורה תחילתה חסד" – שעשה לבושים לאדם ואשתו. **פ"ד** – אהבת ה' הכי גדולה – נלמדת מ'ועל כל פשעים תכסה אהבה'... **פ"ה** – הפרשת ערי מקלט – חלק מ"תורה תחילתה חסד"

נחלת ה'

דבר העורך
אחר מיטתו של הגאון הגדול רבי שריה דבליצקי זצוק"ל
מדברי רבותינו
ליקוט מדברי רבותינו על שיבת ישראל לארצם – חלק ב

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 56 אלול תשע"ח

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

דבר העורך

משנכנס אב שבו חרב המקדש, בשני בו - נסתלק מעמנו **הגאון הגדול רבי שׂרָיָה דבליצקי זצוק"ל**, אשר שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו. כל ימיו היה 'עבד השם' בדרגה לא מצויה בדורינו, וכפי שאמר עליו מרן החזו"א זיע"א **'זו נשמה מהדור הקודם שהתגלגלה לדור הזה'** (מפי בנו הרב הגאון ר' דוד שליט"א) - **פה המתגבר בתורה** יומם ולילה בנגלה ונסתר, **עמוד העבודה שבלב** זוהי תפילה, **ובגמילות חסדים** וצדקה, **פה נקי** בצורה מופלגת, **ודקדוק ההלכה** בתכלית עד מיצוי הנפש, ושאיפות וגדלות **בכל חלקי השלימות.**

ידוע מה שאמר עליו מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א ש**'ברכותיו חייבות להתקיים**, חז"ל מבטיחים שאדם שמעולם לא הוציא דבר לשון הרע מפיו ולא שמעו אוזניו, הקב"ה חייב לכבד ברכה היוצאת מפה כזה' [העובדות לאורך המאמר ממוספי יתד נאמן, דברים - ראה תשע"ח].

*

אחד הדברים שהיו מאפיינים את הגאון רבי שריה זצוק"ל היה קיום ההלכה בלא מלומדה. **בכל מצב הוא חשב מה השי"ת רוצה ממנו עכשיו לפי הנתונים הקיימים כעת**, ולא היה עושה לפי ההרגל כפי שהיה עד היום בבחינת 'מה שהיה הוא שיהיה'.

ביטוי לדברים הללו אנו יכולים לראות במאמר שכתב (קובץ המועדים חנוכה עמ' קלג) בענין הדלקת נרות חנוכה, ששם הוא מציין שהרבה מגדולי ישראל כאשר עלו לארץ ישראל, החזירו עטרה לישונה בקיום מצוות הדלקת נר חנוכה בחלון, 'והראשונים כנראה שהתחילו להחזיר עטרת מצוה זו לישונה, הם היו **תלמידי הגר"א שמדי עלותם ארצה, בהתחלת יסוד הישוב, והיו ביניהם גאוני עולם כידוע**, ראו כנראה **שיש כאן אפשרות להחזיר עטרת מצוה זו לישונה, ולקימה כעיקר דינא דגמרא'.**

ועל כך מוסיף הגאון רבי שריה זצוק"ל הערה מעניינת על יסוד דברי הספרי שהובאו ברמב"ן (ויקרא יח, כה) שעיקר חיוב וקיום המצוות הוא בארץ, שעפי"ז ניתן להבין גם את מה שאנחנו רואים שבארץ ישראל יש גם כן יותר אפשרויות והתאמה **מבחינה מציאותית** לקיום המצוות בשלימותם ובהידורם [ועל דרך מה שכתב הגר"א (יהל אור, שלח, דף טו, ב): "שגבוליה וכל ענינה הן ענייני תורה', - ארץ ישראל והמצוות עשויים בתבנית אחת, ומתאימים כתאמי צביה]. וכך הוא כותב:

ובדרך כלל יש לנו לדעת כי עיקר קיום תורה ומצוות הוא דוקא בארצנו הקדושה, **וכאן אפשר בעזה"י לקיים כל המצוות הנוהגות בזה"ז כראוי מן המובחר עם כל פרטיהם, כי כפי הנראה בחוש הרי כל הנתונים מסייעים לקיום המצוות בהידורם.**

ועל כן עלינו להתנער ממידת מצות אנשים מלומדה שלצערנו נשתרשה עמוק עמוק בתוכנו, ולבחון את כל מעשינו לא לפי מידת קיומם בארצות הגולה, אלא כפי רצון ה' לקיומם המלא, ולדוגמא היעלה על הדעת להתבטל כאן באקלים הנוח והטוב ממצוה דאורייתא של שינה בסוכה רק משום שבארצות הצפון הקרות היתה מצוה זו כמעט לנמנעת...

וידועים דברי הרמב"ן בפ' אחרי **כי עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה', וקיומם בגלות הוא רק כדי שלא יהיו חדשים עלינו כשנחזור לארץ** ע"כ...

וחוץ מהמצוות המיוחדות הנוהגות בארץ, כמצוות השביעית והתרו"מ וכו', הרי גם לגבי המצוות הכלליות האפשרויות לקיימן נוחות יותר בארץ מאשר בחו"ל, ראשית כל מבחינת הזמנים הנוחים, למשל לכניסת השבת ויציאתה במשך כל תקופות השנה, לא מוקדם מדי ולא מאוחר מדי, אותו הדבר לגבי קיום תפילת ותיקין עם הנה"ח, ולגבי סוף זמן קרי"ש בקיץ, וסוף זמן התעניות בקיץ, שאינם מאוחרים מדי; ומבחינת האקלים, האפשרות לקיים מצות סוכה כהלכתה על צד היותר טוב, לרבות שינה בסוכה, וכמו כן הזמן של קצירת המצה השמורה אינו זמן גשמים וכו'.

הדברים האלו שכתב הגאון רבי שריה זצוק"ל, משקפים את הלך רוחו, וייחודיותו בקיום רצון ה' ללא 'מצות אנשים מלומדה'.

*

כאשר עם ישראל זכה לחזור לירושלים מיד אחרי ניסי מלחמת ששת הימים, וניתנה האפשרות לעלות לשריד בית המקדש, הוא התבונן כדרכו מה הוא רצון התורה במצב שנוצר כעת, וכך מיד לאחר המלחמה הוא כתב את ספרו 'אחר כתלנו', בו הוא מעורר על הלכות הודאה להשי"ת על כל הניסים מחד, ועל הלכות קריעה על מקום המקדש מאידך, ונתבונן קצת בדברים שכתב:

ברוך אלקינו שהפליא חסדו עלינו בימים אלה [אייר סיון תשכ"ז], וגמלנו כל טוב, והצילנו מיד כל אויבינו ושונאינו שקמו עלינו לכלותינו, ע"י נסים ונפלאות גדולים ונוראים. השם נפשנו בחיים לא נתן למוט רגלנו, הפודנו מיד מלכים, מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים, הא-ל הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו, **המדריכנו על במות אויבינו וירם קרננו על כל שונאינו.**

בגוף החיבור הוא מאריך בהלכות קריעה על ירושלים ועל מקום המקדש, ונביא כאן את הנדון ההלכתי בענין קריעה על ירושלים, שממנו אנחנו יכולים ללמוד דרך אגב עוד כמה ענינים. וכך הוא כותב (שם עמוד ט):

מדין הגמרא והטושו"ע (באור"ח סי' תקסא ס"ב, ויור"ד סי' שמ סל"ח), **הרואה ירושלים, דהיינו עיר העתיקה, בחורבנה - חייב לקרוע, ואח"כ כשרואה את המקדש בחורבנו קורע שנית...**

אבל היות וירושלים היא עכשיו תחת שלטון ישראל, יש להורות שאין חייבים לקרוע כעת על ירושלים... דהב"י (בספרו הגדול) תלה הדבר בעיקר בשלטון, **ומדבריו יוצא, דאם השלטון הוא ביד ישראל, אף שהישוב הוא מגויים - אין זה נקרא 'בחורבנה'.**

[וכדברים הללו כתב גם מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל (שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לז. בי"ז מרחשוון תשמ"א. וכן פסק באורח חיים חלק ד' סימן ע'. בתשובתו להג"ר אפרים גרינבאלט מח"ס רבבות אפרים, בכ"ז אדר תשל"ט), **'שא"כ עתה שבחסדי השי"ת אין מושלים האומות על ערי יהודה ועל ירושלים, והם גם מיושבים, הוא טעם גדול שלא לקרוע'**].

*

בכל זה ישנו טעם פנימי, וכפי שאנו רואים בספרו של מי שהגאון רבי שריה זצוק"ל זכה ליצוק מים על ידו - הלא הוא **הגה"ק רבי עובדיה הדאיה זצוק"ל** (שו"ת ישכיל עבדי חלק ח, או"ח מג, א):

עתה שזכינו שישראל מושלים עליהם - אינם צריכים קריעה ... שכיון שאנחנו שולטים בה ומתהלכים בה, הרי נפדית מיד הסט"א ונכנסה בגבול הקדושה, ואינו מתיחס עליה כאילו היא עדיין בחורבנה.

כלומר, כאשר הגויים שנשמתם מושרשת **בסט"א** - שולטים על ארץ ישראל גוף **השכינה**, אזי 'באיתערותא דלתתא איתער לעילא' שגם **הסט"א** שולטת על **מאורות השכינה**. וכאשר עם ישראל פודים את ארץ ישראל מידי הגויים - גם הקב"ה פודה את השכינה מידי הסט"א (עיין גליון 20 'מעניני הפרשה'; גליון 32 'מדברי רבותינו' בהערה).

*

אמנם בהמשך הספר 'אחר כתלינו' (עמוד 15) כתב הגר"ש דבליצקי - 'הוספה':

במה שנכתב בפנים, להקל שלא לקרוע על ירושלים כעת, נתברר שאין הדבר כן להלכה, כיון שהדבר נוטה מאד, **שכל זמן שלא נבנה המקדש - הרי זה נקרא גם חורבן לגבי ירושלים.** וכדמוכח בשו"ת חת"ס סי' רלד, וכמו שלא מועיל שלטון יהודי לגבי מקדש, כמו כן אינו מועיל לגבי ירושלים, ואין זה דומה לערי יהודה, על כן מהראוי להחמיר ולקרוע על ירושלים באופן מיוחד. כל שלא ראה את העיר העתיקה שלשים יום וכפי הדינים שנתבארו.

ויתכן להביא ראיה לדבריו במה שחזר בו - ממה שאמרו (מגילה יז, ב):

וכיון שנתקבצו גליות - נעשה דין ברשעים [ולכן ברכת 'תקע בשופר' קודמת ל'השיבה שופטינו'].

['ולמלשינים' -] וכיון שנעשה דין מן הרשעים - כלו המינים, וכולל זדים עמהם.

['על הצדיקים' -] וכיון שכלו המינים - מתרוממת קרן צדיקים, וכולל גירי הצדק עם הצדיקים.

['בנין ירושלים' - 'את צמח דוד' -] והיכן מתרוממת קרנם - בירושלים, שנאמר שאלו שלום ירושלים ישליו אהביך. וכיון **שנבנית ירושלים** - בא דוד.

ומשמע, שבתחילה יש גאולת 'קיבוץ גלויות' ופריקת שעבוד מלכויות [שזה הולך ביחד, וכמש"כ הגר"א והגרי"א חבר זיע"א. (עיין גליון 47 'מעניני הפרשה')], ועם כל זה שאין הגוים שולטים על ארץ ישראל - עדיין אין זה נקרא 'וכיון **שנבנית ירושלים**'.

וטעם הדבר מבואר בדברי רש"י שם על מה שאמרו בגמ' שם: **'וכיון שנבנית ירושלים בא דוד**, שנאמר: (הושע ג, ה) אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם'. ופירש"י, 'אחר **ישובו לבית המקדש** ובקשו הקב"ה ואת דוד מלכם'. ומבואר מדברי רש"י ש**'נבנית ירושלים'** הוא רק רק כאשר נבנה ביהמ"ק, **וכל עוד שביהמ"ק חרב, זה נקרא שגם ירושלים אינה בנויה.**

*

ואמנם כאמור כל הטעם שהוא חזר בו, וסבר שצריך לקרוע, הוא רק משום חורבן המקדש, **אך הוא לא חזר בו מעיקר ולב הדברים** - שיש להודות להשי"ת, על כך שירושלים חזרה לידי עם ישראל, ואף על פי שלצערנו חלק מהדברים נעשו על ידי יהודים רחוקים מן התורה ומתנהלים שלא על פי דרך התורה, מכל מקום עלינו להודות על מה שזכינו ולבקש על העתיד.

וכפי ששמענו מתלמידיו שליט"א, **שעד אחרית ימיו הוא הודה להקב"ה על כל הניסים שה' עשה עמנו בששת הימים, ושעם ישראל חזר לירושלים וערי יהודה והרבה ערים מערי ישראל.**

ויתירה מכך, שגם למעשה מבואר בדבריו, שלענין ערי יהודה - הוא לא חזר בו, וכלפיהם נשארו דבריו הראשונים, **שאין צריך לקרוע עליהם משום שחזרו לידי עם ישראל.**

***

ויש לציין עוד גם לדבריו של מרן הגרש"ז אויערבך זצוק"ל (שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן עג) שמבאר טעם אחר מדוע יש לקרוע על ירושלים גם בזמנינו: 'מביא כת"ר צדדי הספק אם בזמנינו שהשלטון בירושלם הוא בידי ישראל אם יש חיוב לקרוע עליה. חושבני דכל זמן שרואים עדיין בעיר הקדש והמקדש כנסיות של נכרים וגם קברי עכו"ם וכו' ואין אנו יכולים למעקר פולחנא נוכראה, עדיין היא בחרבנה, ועתה עינינו נשואות לשמים לראותה מהרה בפולחנא דשמיא בבנין בית הבחירה ונגילה בד' ונשמחה בישועתו לנצח'.

[ובענין זה יש להביא מה שסיפר תלמידו הרב הגאון ר' חזקיהו יוסף פרצוביץ שליט"א: 'מחזה מרגש היה מדי שנה בבית מדרשו [של הגאון ר' שריה זצוק"ל] בקריאת התורה בראש השנה, **כשבעל הקורא הגיע לפסוק 'וגם את בן האמה לגוי אשימנו' המדבר על ישמעאל, רבי שריה פרץ בבכי - כמה סובלים מהישמעאלים עד היום הזה** - ועמו עוד מהמתפללים' (ולאה בזוה"ק סו"פ ואלא שמאותו טעם בכה רבי חייא)].

ויה"ר שנזכה במהרה לראות פניו המאירים בתחיית המתים המוקדמת של הצדיקים שיקומו לקבל פני גואל צדק ברחמים אמן.

בברכת התורה, העורך

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

מעניני הפרשה

הפרשת ערי מקלט – גילוי תוכן כל התורה

פרק א – "שָׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ - כִּי תִשְׁמֹר אֶת כָּל הַמִּצְוָה"

בפרשתינו פרשת שופטים, התורה מצוה את עם ישראל - **'שָׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ**... וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ' (דברים יט, ב).

ואח"כ ממשיכה התורה ואומרת:

(שם פסוק ח) **וְאִם יַרְחִיב ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ** כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ וְנָתַן לְךָ אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לַאֲבֹתֶיךָ: (ט) **כִּי תִשְׁמֹר אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת** לַעֲשֹׂתָהּ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו כָּל הַיָּמִים - וְיָסַפְתָּ לְךָ עוֹד שָׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה..".

וכתב הגר"א ("אדרת אליהו" דף קז, א מדפי אד"א):

"**וְיָסַפְתָּ לְךָ עוֹד שָׁלֹשׁ עָרִים. אם תרחיב** ותעשה מצוה **האמורה** בענין – **ובזכותה ירחיב ה' גבולך".**

ומשמע, שהמצוה שבזכותה זוכים להרחבת גבול ישראל – היא **מצות הפרשת ערי מקלט.**

וצריך ביאור, שהרי במקרא משמע, שצריך את **זכות כל מצוות התורה** - כדי לזכות להרחבת גבול ארץ ישראל, וכמו שכתוב "**כִּי תִשְׁמֹר אֶת כָּל הַמִּצְוָה ...** לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו".

ואכן לפי הדרך שפירש הגר"א, משמע שהוא למד את הכתוב: "כִּי תִשְׁמֹר אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת... לְאַהֲבָה אֶת ה"א וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו" – ומבאר הכתוב: **מהו שמירת כל התורה? "'שָׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ**... וְיָסַפְתָּ לְךָ עוֹד שָׁלֹשׁ עָרִים...". אמנם הדבר אומר דרשני.

◈

"אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ עָרִים - וְזֹאת הַתּוֹרָה"

אותו יסוד שנתבאר בדברי הגר"א – משתמע מלשון התורה בפרשת ואתחנן, וכמו שכתוב (דברים ד, מא – מד):

"אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שָׁמֶשׁ: לָנֻס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת... וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

והנה, מסמיכות הפסוקים מבלי הפסק פרשה פתוחה או סתומה ביניהם - משמע שהכתוב מחווה באצבע על מצות "הפרשת ערי מקלט", ואומר: "**וְזֹאת הַתּוֹרָה** אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". **ומשמע ש"הפרשת ערי מקלט" – זאת כל התורה.** ואכן הדבר צריך ביאור.

פרק ב – תוכן כל התורה – אהבת ה' לישראל

ונבא לבאר בס"ד:

כאשר מחברים ספר עם עשרות או מאות פרקים – כותבים בתחילת הספר "הקדמה" המבארת מהו התוכן הפנימי של כל פרקי הספר המאחד ביניהם, וכגון ספר בן ל"ט פרקים על ל"ט מלאכות האסורות בשבת – תבא בתחילתו הקדמה על קדושת השבת שהיא התוכן הפנימי המאחד את כל ל"ט פרקי הספר.

על דרך זו פרד"ס התורה מלא באין ספור חוקים ומשפטים, ציוויים ואזהרות, שכר ועונש – אמנם עלינו לחפש את ההקדמה של התורה, שמבארת את התוכן הפנימי של כל התורה.

והנה חז"ל גילו לנו את ההקדמה:

"דרש ר' שמלאי: **תורה - תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים**; תחילתה גמילות חסדים, דכתיב: (בראשית ג, כא) 'וַיַּעַשׂ ה' אֱ-לֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם'; וסופה גמילות חסדים, דכתיב (דברים לד, ו): 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַגַּיְ'" (סוטה יד, א).

ההקדמה של התורה מבארת לנו שהתוכן הפנימי של כל חלקי התורה - הוא "**גמילות חסדים ואהבתו של השי"ת עם בניו**", כי מה ש"תורה **תחילתה** חסד" – הוא משום **שתכליתה** חסד, ו"סוף ותכלית מעשה - במחשבה תחילה".

◈

וכך כתב הרמח"ל בבואו לתמצת את תוכן כל התורה כולה:

"הא למה זה דומה, למלך שאוהב אחד מעבדיו, ועושה בעבורו כמה דברים גדולים בעבור אהבתו, הייטב בעיניו שלא יהיה העבד ההוא שם בלבו לכל הדברים הרבים האלה?! כן הדבר הזה, כי באמת, **כל העולם ומלואו אינו עומד אלא על האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל, ואם ישראל אינם שמים לב לראות דבר גדול כזה הייטב בעיני ה'?!**" (שערי רמח"ל, עמ' כז).

פרק ג – "תורה תחילתה חסד" – שעשה לבושים לאדם ואשתו

והנה הגמרא מבארת שמה שהתורה מתחילה בגמילות חסדים – הוא בפסוק (בראשית ג, כא) "וַיַּעַשׂ ה' אֱ-לֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם".

וקשה שהרי יש פסוק לפני כן שה' עסק בגמילות חסדים, והיינו שעסק ב'הכנסת כלה', וכמו שכתוב (בראשית ב, כב) וַיִּבֶן ה' אֱ-לֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם'. [ואכן במדרש תנחומא (וירא, א) הביאו את הדוגמא ל"תורה תחילתה חסד" מכך שה' עשה "הכנסת כלה" וכנ"ל] ומשמע שלפי דברי הגמרא לא מספיק הגמילות חסדים של ה"הכנסת כלה". וצריך ביאור.

◈

ונבא לבאר בס"ד:

בהגדה של פסח - ב"כמה מעלות טובות" - מונים ט"ו מעלות:

"שהוציאנו ממצרים... ונתן לנו את התורה, והכניסנו לארץ ישראל, **ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו**".

וביארו הגר"א (הגש"פ שם) והמהר"ל (גבורות ה' פנ"ט) שהט"ו מעלות הם עליה ממעלה למעלה, עד **פסגת המעלות שזה בנין בית המקדש.**

והנה כאן מוזכר שראש פסגת המעלות הוא "**לכפר על כל עוונותינו**".

וקשה שהרי "כפרת עוונות" זה רק "מניעת השלילה", כלומר לא להיות מתחת לאדמה, וכאן אנו עוסקים בקומה החמש עשרה - פסגת המעלות?

◈

ונראה ביאורו על פי ההקדמה הבאה:

הנה כל "כפרת עוונות", הוא מצד שאהבת ורחמי ה' על בניו כל כך גדולה – עד שהיא גוברת על כעסו על עוונותיהם, ועל דרך מה שכתוב (משלי י, יב) "וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה". וכמש"כ רמ"ד וואלי (ישעיהו עמוד רע"ג) על הפסוק (ירמיהו נ, כ) 'בַּיָּמִים הָהֵם... יְבֻקַּשׁ אֶת עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ', שהוא משום שבימות המשיח תשלוט 'הנהגת י"ג מידות של רחמים **ואהבה**', ויתקיים '**וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה**'.

וכך כתב הרמח"ל (מסילת ישרים פרק ד):

"...כי לפי שורת הדין ממש, היה ראוי שלא יהיה תיקון לחטא כלל... הרי שרצח, הרי שנאף, היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות?

אמנם, **מדת הרחמים היא הנותנת .. שהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור**".

וזהו שאמרו (זוהר אחרי דף סח, ב):

"תָּאנָא, כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם... דְּבֵיהּ אִתְגְּלֵי **עַתִּיקָא קַדִּישָׁא** - לְכַפָּרָא עַל חוֹבֵיהוֹן דְּכֹלָּא".

הנהגת "**עַתִּיקָא קַדִּישָׁא**" – "כלומר, **העתקת** ושינוי ההנהגה מ'הנהגת המשפט' של שכר ועונש כגמול על מעשינו – ל'הנהגת היחוד' שאינה תלויה במעשינו" ("שפתי חיים" מועדים ח"ב עמ' תל"ט) – היא ההנהגה הכי גבוהה הנובעת מאהבתו הבלתי מותנית של השי"ת לבניו, שמחמתה הוא מוחל עוונותיהם לפנים משורת הדין. אמנם לולא הנהגה זו - אין אפשרות לזכות לכפרת עוונות גם עם התשובה ביום הכיפורים.

◈

ומעתה יתבאר למה פסגת המעלות היא "**ובנה לנו את בית הבחירה - לכפר על כל עוונותינו**", כלומר, אין הכוונה שה"לכפר על כל עוונותינו" הוא הוא פיסגת המעלות, אלא ה"לכפר על כל עוונותינו" ע"י בית המקדש – הוא רק **סימן** לכך שבבנין בית המקדש אנו זוכים לפסגת המעלות – שהיא האהבה הגדולה של השי"ת לבניו אהוביו, כי בית המקדש הוא "בית של ידידות" של השי"ת לישראל, וכמו שכתוב (תהלים פד, ב) "**מַה יְּדִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ** ה' צְבָאוֹת" - בית המקדש הוא **ה"בית חתנות"** – "צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לּוֹ אִמּוֹ **בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ**" (שיר השירים ג, יא; תענית כו, ב) - שעליו הולך שיר אהבת דודים במגילת "שיר השירים" אשר נתחברה ביום שנבנה בית המקדש (זוה"ק תרומה קמג, א), ובבית המקדש שורה הנהגת "**עַתִּיקָא קַדִּישָׁא**" – שהיא מידת אהבתו העצומה של השי"ת לבניו, וכמש"כ ("רזין גניזין" עמ' רז):

"נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה' **בְּרֹאשׁ הֶהָרִים**" (ישעיהו ב, ב) - **זֶה 'עַתִּיקָא קַדִּישָׁא'** שֶׁהוּא רֹאשׁ לְכָל הַמְאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים".

[ובבחינה זו הוא גם ביהמ"ק הראשון (שהיה בבחינת "בינה", וכל ג' ספירות עליונות בחינה אחת הן. רמ"ק בספרו "אילימה" עין כל תמר ה', פכ"ב ופכ"ה; "אור יקר" בראשית, שער ג' סימן י"ז דף קעז)].

ומחמת האהבה האין סופית ששורה בבית המקדש – ממילא זוכים ל"וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה", ול"לכפר על כל עוונותינו". **אם כן פיסגת המעלות היא האהבה, והכפרה היא רק סימן לאהבה.** וכנ"ל.

מאהבת ה' לרשעים – נלמד ק"ו לאהבת ה' הגלויה לצדיקים

מאהבת השכינה לרשעים – נלמד ש"**כל שכן וק"ו כמה גדולה אהבתה על עבדיה וחסידיה שנתקדש גופם על ידי עבודתם וחסידותם**" (רמד"ו תהלים, ח"ב עמ' נד; שמואל עמ' רטז).

ואמנם **לפני ולפנים אין הפרש באהבת השכינה - בין הצדיקים לרשעים "והכל הם בניה בשוה"** (רמ"ד וואלי דברים, משנה למלך, עמוד פ; תהלים ח"א, עמ' רמ"ג. – ועיין קידושין לו, א; ספרי פרשת האזינו פיסקא שח).

והתוכנית של הקב"ה בסופו של דבר להפוך את הרשעים להיותם צדיקים, ואם לא מרצונם אז בעל כרחם, "והעובר על הברית, ידו ית' מתוחה כנגדו וחמתו שפוכה עליו בין בעוה"ז בין בעוה"ב, עד שנפרעים ממרידתו ויחזור לשעבודו. **כי השי"ת אינו רוצה לאבד ניצוץ אחד מניצוציו הקדושים...**" (רמ"ד וואלי דברים, משנה למלך עמ' רלג) - עד שכולם ללא יוצא מהכלל - יהיו ראויים לכל הטוב, ליכנס לאלף השביעי שהנהגתה מתנת חינם מאהבה גמורה (רמ"ד וואלי דברים, משנה למלך, עמ' קעא; דברים, ביאור משנה תורה, עמ' רה).

פרק ד – אהבת ה' הכי גדולה – נלמדת מ'וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה'

והנה דרך אגב שמענו, שה"כלי מדידה" למדוד ולדעת שהגענו לשיא האהבה האפשרית בעוה"ז עם השי"ת – הוא דווקא ע"י שרואים את ה"וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה". וכנ"ל.

◈

יסוד זה אנו רואים ממקור נוסף, שהנה אמרו (זוהר שמות ה, ב):

"אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, **אִלְמָלֵא הָיוּ יוֹדְעִים בְּנֵי אָדָם אֶת הָאַהֲבָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֶת יִשְׂרָאֵל - הָיוּ שׁוֹאֲגִים כְּמוֹ כְפִירִים לִרְדֹּף אַחֲרָיו.** שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, קָרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְפָמַלְיָה שֶׁלּוֹ וְאָמַר לָהֶם: כֻּלְּכֶם רְדוּ לְמִצְרַיִם, וַאֲנִי אֵרֵד עִמָּכֶם".

משמע שמבין כל המקורות לכך שה' אוהב את ישראל – אזי **המקור הכי גדול ללמוד ממנו את האהבה, עד שישאגו ככפירים לרדוף אחריו – הוא דווקא מכך שה' ירד עם ישראל לגלות מצרים**, אותה הגלות אשר באה **בסיבת חטאים** [בגלל שאברהם ירד למצרים שלא ברשות הקב"ה (זוה"ק לך פא, ב), ובגלל שאמר "במה אדע כי אירשנה" (זוה"ק תשא קפט, א–ב). ובגלל חטא מכירת יוסף (זוה"ק ח"ב רעו, א; זו"ח וישב; רמ"ד וואלי בראשית ח"ב עמ' תקמ"ח)].

וכתוצאה מכך הוצרכו להיענש לרדת למקום הטומאה הגדול ביותר - ערוות הארץ, וכשהשכינה ירדה עמהם לשם - דווקא מזה רואים את גודל אהבת ה' לישראל – באופן שהוא "בנה אב" לכל המקורות שמהם לומדים על אהבת ה' את ישראל.

◈

ומעתה נבא לבאר למה הגמרא בחרה לדוגמא של "תורה תחילתה גמילות חסדים" דווקא את הפסוק (בראשית ג, כא) "וַיַּעַשׂ ה' אֱ-לֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם", ולא את מה שה' עסק בהכנסת כלה לאדם הראשון.

והטעם הוא משום שאת החסד של "הכנסת כלה" ה' עשה לאדה"ר **קודם החטא**, אשר זה קיום "הטוב ומיטיב **לטובים**", וכמה שבוודאי רואים מכאן אהבת השי"ת לבנו, אמנם לא רואים את עוצם האהבה, עד "וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה".

אמנם החסד של "וַיַּעַשׂ ה' אֱ-לֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם" – הוא "הטוב ומיטיב **לחוטאים**", ולא סתם "הטבה לחוטאים" בדברים שאינם קשורים לחטא, אלא הטבה למלאות צורך ומחסור שנוצר כתוצאה מהחטא, שהרי קודם החטא לא הוצרכו למלבושים, ורק אחר החטא – "וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵירֻמִּם הֵם" (בראשית ג, ז) – אז נוצר הצורך במלבוש, ואם לא אהבה וחמלה עצומה – הקב"ה היה אמור לכעוס עליהם - "וכי יעלה על הדעת שאני אמלא את מחסורכם שנוצר רק מחמת שהמריתם את דברי בחוצפה"? **אמנם זוהי מידת האהבה והרחמים ללא שיעור, ודווקא זו הדוגמא של החסד שהיא ההקדמה לתורה.**

◈

ועל דרך זו - הוא מה שממשיכה הגמרא:

"... וסופה גמילות חסדים, דכתיב (דברים לד, ו): 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַגַּיְ'".

גם הקבורה היא מחסור שנוצר בעקבות חטא אדה"ר, שהרי גם הצדיקים הכי גדולים מתו בעטיו של נחש בחטא עץ הדעת (בבא בתרא יז, א), וזה יצר את הצורך לחסד שה' יקבור אותו, והמידה הנותנת לחסד זה, הוא "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַגַּיְ", **ג"י** - גימטריא **י"ג** מידות של רחמים - גם למי שאינו הגון (עיין רמ"ד וואלי דברים משנה למלך, עמוד תקג. – ועיין גליון 52 –53).

וי"ל, שבכלל ה"סופה חסד" - הוא מה שאמרו שם (סוטה יד, א):

"וא"ר חמא ברבי חנינא: מפני מה נקבר משה אצל בית פעור? כדי לכפר על מעשה פעור".

זה ה"תורה תחילתה חסד" – ה"**מחשבה תחילה**", ו"סופה חסד" – ה"**סוף מעשה**", הם באים ללמד על התוכן של כל התורה – שהוא "כי **כל העולם ומלואו אינו עומד אלא על האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל**" (רמח"ל הנ"ל).

פרק ה – הפרשת ערי מקלט – חלק מ"תורה תחילתה חסד"

והנה עפ"י האמור יש לבאר, שכוונת הגמרא ב"תורה תחילתה וסופה חסד" – אינו רק בחסד של "וַיַּעַשׂ ה' אֱ-לֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם", ו'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַגַּיְ', אלא **כלפי כל החסדים שבאו למלאות את המחסור שנוצר בעקבות חטא אדם הראשון**, ואחד מהם הוא **"הפרשת ערי מקלט"** שהוצרך לאדם הראשון מחמת שהביא מיתה על כל באי עולם, והיה דינו כרוצח בשגגה, וכמו שאמרו (תנחומא מסעי, סימן יא):

"וַיְדַבֵּר ה' ... כִּי אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנַעַן, וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים [עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וכו']. זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: טוֹב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֶה חֲטָאִים בַּדֶּרֶךְ (תהלים כה, ח), זְכֹר רַחֲמֶיךָ ה' וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה (שם פסוק ו). אָמַר דָּוִד, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִלּוּלֵי רַחֲמֶיךָ שֶׁקָּדְמוּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, לֹא הָיָה לוֹ עֲמִידָה, שֶׁאָמַרְתָּ לֵיהּ, כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת (בראשית ב, יח), וְלֹא עָשִׂיתָ לוֹ כֵן, אֶלָּא הוֹצֵאתָ אוֹתוֹ מִגַּן עֵדֶן וְחַיָּה תְּשַׁע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְאַחַר כָּךְ מֵת.

וּמֶה עָשִׂיתָ לוֹ, גֵּרַשְׁתָּ אוֹתוֹ מִגַּן עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְגָרֵשׁ אֶת הָאָדָם (שם פסוק כד), **וְלָמָּה נִתְגָּרֵשׁ, עַל שֶׁהֵבִיא מִיתָה עַל הַדּוֹרוֹת. וְהָיָה צָרִיךְ לָמוּת מִיָּד, אֶלָּא שֶׁרִחַמְתָּ עָלָיו וְגֵרַשְׁתּוֹ, כְּדֶרֶךְ הָרוֹצֵחַ חֲבֵרוֹ בִּשְׁגָגָה, שֶׁגּוֹלֶה מִמְּקוֹמוֹ וְיוֹשֵׁב בְּעָרֵי מִקְלָט".**

ומה היה ה"ערי מקלט" שלשם ה' גרש את האדם כדי שיחיה? – "הר המוריה" – השורש של כל ארץ ישראל.

וכמו שאמרו ("פרקי דרבי אליעזר פרק כ):

"וַיְגָרֵשׁ אֶת הָאָדָם - **גֹּרַשׁ וְיָצָא מִגַּן עֵדֶן וְיָשַׁב לוֹ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה**, שֶׁשַּׁעַר גַּן עֵדֶן סָמוּךְ לְהַר הַמּוֹרִיָּה".

[וכתב השל"ה (שער האותיות – קדושה) "**וכשקלקל וגורש מגן עדן.. נתן להם ארץ הקדושה שהיא מקודשת מעין קדושת גן עדן..**"].

◈

ומעתה מתבאר לנו, למה הכתוב בפרשת ואתחנן מחווה באצבע על מצות "הפרשת ערי מקלט", ואומר עליה: "**וְזֹאת הַתּוֹרָה...**". ולמה משמע מדברי הגר"א שלמד את הכתוב כך: "מהו 'כִּי תִשְׁמֹר אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת'? – 'שָׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ'...". והקשינו למה זה תוכן כל התורה כולה?

והתשובה כנ"ל, ש"הפרשת ערי מקלט" – **הוא ה"תורה תחילתה חסד" - שהוא ה"וַיְגָרֵשׁ אֶת הָאָדָם לְעָרֵי מִקְלָט".** והוא **ה"ארץ ישראל תחילתה חסד", כי הוא ה"גֹּרַשׁ וְיָצָא מִגַּן עֵדֶן וְיָשַׁב לוֹ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה"**, כלומר, הפעולה הראשונה של ארץ ישראל כלפי בני אדם - הוא להיותה "ערי מקלט".

הוא החסד הגדול של 'אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן **מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ**' (דברים ד, מא) – "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: **הזרח שמש לרוצחים**" - "לרמוז שהיו [הערי מקלט] **מצד הרחמים של האב העליון שמשא דבי עילאי**" (רמ"ד וואלי, דברים משנה למלך, עמוד סז). כלומר, אותה "שמש", שעליה נאמר (מלאכי ג, כ): "וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי **שֶׁמֶשׁ צְדָקָה**". וביארו חז"ל (תיקוני זוהר, תיקון כא, דף נח, ב): שהוא משפיע ב"הנהגת היחוד", בצדקה ובמתנת חינם.

◈

וזהו ה"**תחילתה** חסד" היינו משום ש"**תכליתה**" וכל התוכן הפנימי שלה – הוא חסד ואהבת ה' לבניו. וכנ"ל.

ולדוגמא המצוה שעכשיו אנחנו עוסקים בה – מצות "הפרשת ערי מקלט", שאם לומדים אותה בשטחיותה – היא בעיקר נראית "עונש גלות", ואם מעמיקים בתוכן שלה, רואים שהיא הדוגמא ל"**תורה תחילתה חסד ואהבה** – כי **כל העולם ומלואו אינו עומד אלא על האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל**".

ותן לחכם ויחכם עוד בעומק מצוה זו, וגם ממנה "בנה אב" לכל התורה ואזהרותיה ודקדוקיה, ושכרה ועונשה, לדעת ולהבין ולהשכיל שכל העבדות והאימה (שבת ל, ב) - הם בעצם עבודת עץ הדעת טוב ורע [עיין גליון 53 "מענינא דיומא" פ"ג], והם רק שלב מעבר ואמצעי כדי לעלות באלף השביעי לעץ החיים - ל"הנהגת היחוד", לקבל את כל הטוב האלקי במתנת חינם באהבה גמורה שלא לפי ערך המעשים, אלא על פי י"ג מידות של רחמים. **ודווקא כשלומדים כך את התורה - מקיימים את עיקר רצון נותן התורה במתן תורה – שעיקר כוונתו שנראה מתוך התורה את אהבתו אלינו** (עפ"י "שערי רמח"ל" עמ' כה–ח).

תיקון החטא "בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה"

במסגרת למטה נתבאר, **שבשלשת הפעמים** שעם ישראל נכנסו לארץ ישראל – הם נכנסו **למרות שלא היו ראויים לכך**. [וזהו כדי **שא"י** תשמש דוגמא **לאלף השביעי** המקביל לה (עיין גליון 42 "מעניני הפרשה; גליון 49 "מענינא דיומא") – שבאלף השביעי השי"ת מיטיב **במתנת חינם מאהבה, ולא בשכר** (עיין גליון 51 ב"דבר העורך" ובגליון 52 "מענינא דיומא")].

והנה באמצע שעסקנו בכתיבת המאמר, בהשגחה פרטית נשלח לנו אריכות דברים באותו ענין שעסקנו בו - מאת המשפיע הגה"צ **רבי מרדכי מנשה זילבר שליט"א** [חתנו של הגה"צ ר' משה וולפסון שליט"א משגיח ישיבת "תורה ודעת"], ואמרנו סימנא מילתא היא מן שמיא לחיזוק הדברים, והנה תוכן דבריו, שעל זה היתה תביעה על אברהם אע"ה, כאשר אמר (בראשית טו, ח): "בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה", וביארו בבראשית רבה (מד, יד) **ששאל באיזו זכות אירשנה**, שכנגד מה שכלפי "בשורת הבנים" נאמר (בראשית טו, ו) **'וְהֶאֱמִן בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה'**. וביאר הגר"א (ישעיה יב, ב. – וכן בביאורו למשלי כה, טו בשם הזוה"ק לך ל, ב): "**שחשב ההבטחה הזאת מצד הצדקה ולא מצד הדין**, לכן לא היה מתירא שמא יגרום החטא".

אבל לגבי "בשורת הארץ" שאל באיזה זכות?

ולכן התיקון היה (בראשית טו, יג) 'וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם..', ושם ירדו למ"ט שערי טומאה, וזה כנגד שאברהם שאל **"בַּמָּה אֵדַע" באיזו זכות?** – עכשיו **"יָדֹעַ תֵּדַע"** אתה ובניך שהשי"ת נותן את ארץ ישראל בצדקה **ולא בזכות**.

הגילוי הכי גדול ל"תורה כולה אהבה וחסד" – מתוך "ארץ ישראל"

במאמרינו נתבאר שהתוכן הפנימי של כל חלקי התורה - הוא "**גמילות חסדים ואהבתו של השי"ת עם בניו**", ולכן "תורה **תחילתה** חסד" – משום **שתכליתה** ותוכנה חסד.

עוד נתבאר שה"כלי מדידה" לראות את גודל אהבתו של השי"ת לישראל – הוא מכך שאהבתו מתגברת אפילו על כל החטאים והפשעים - "וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה".

ואשר על כן הכתוב בפרשת ואתחנן מחווה באצבע על מצות "הפרשת ערי מקלט", **שהוא "הזרחת שמשא דבי עלאי - שמש צדקה - לרוצחים"** - ואומרת עליה: "**וְזֹאת הַתּוֹרָה...**".

ואמנם צריך ביאור, למה לא כתוב "**וְזֹאת הַתּוֹרָה...**" על הדוגמא של "וַיַּעַשׂ ה' אֱ-לֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם", שהוא החסד שנעשה בעקבות חטא אדם הראשון וכנ"ל במאמרינו, ועל זה נאמר "תורה תחילתה חסד"?

*

וי"ל, שהנה כתב הגר"א ("אדרת אליהו" דברים א, ו): "**וגילוי של תורה הוא בארץ**". – והנה אין הכוונה רק שארץ ישראל היא המקום שיש בו סיעתא דשמיא להבין את התורה, אלא הכוונה שארץ ישראל **היא האדמה המפתחת ומגלה** את אורה הגדול של התורה הזרוע בה.

משל למה הדבר דומה, לאדם שמחזיק זרעים לזרוע את השדה, הרי כל עוד שהזרעים בידיו - אין אדם מכיר בטיבן ובגודל כוחותיהם, ורק משניטעו בתוך השדה, וצמחו כנטיעים ואילנות ופירות מגודלים לתפארת – או אז אדם רואה בעיניו את התוכן והכח הגדול שהיה טמון בזרעים.

ולכן כתב הגר"א (יהל אור, שלח, דף טו, ב):

"**כשבקש [משה] 'ואראה אותה' [את ארץ ישראל] - ביקש לידע כל עניינה,** שהוא ענין גדול כמו ידיעת התורה, **שגבוליה וכל ענינה הן ענייני תורה** בת מלך פנימה".

כלומר, גם אחרי שמשה רבינו קיבל את כל התורה – עדיין הוא היה צריך לראות איך **אור התורה מתגלה ומשתקף מתוך ארץ ישראל, שמשם רואים את אור התורה בתפארת עוזה ושלימותה.**

*

א"כ גם הלימוד של עוצם אהבת ה' לישראל – עד דרגת "וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה" – לא רואים את זה מספיק - **אלא כאשר זה מתגלה דרך א"י**, דהיינו דרך **"ערי מקלט", שהם ערים מארץ ישראל – ומהם מתגלה שיא החסד – "הזרח שמש לרוצחים - שמשא דבי עלאי – שמש צדקה"**, ולכן דווקא על זה אומר הכתוב: "**וְזֹאת הַתּוֹרָה..." – כאן נתגלה תוכן התורה בתפארת עוזה ושלימותה.**

***

ומכאן נבא להבין בינה, למה השי"ת הדגיש כל כך הרבה בענין ארץ ישראל – שהיא ניתנת במתנת חינם שלא לפי ערך המעשים.

א]. כשנכנסו לארץ פעם ראשונה – וכמו שכתוב (דברים ט, ה) 'לֹא בְצִדְקָתְךָ וּבְיֹשֶׁר לְבָבְךָ אַתָּה בָא לָרֶשֶׁת אֶת אַרְצָם כִּי בְּרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה ה' אֱ-לֹהֶיךָ מוֹרִישָׁם מִפָּנֶיךָ וּלְמַעַן הָקִים אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב'.

וכתב הגר"א (אדרת אליהו (דברים א, ח – דף פז עמוד ב' מדפי אד"א):

"ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם". ..ומה שאמר תחילה **לשון מתנה - "נתתי" [במתנת חינם]**... מפני שעיקר מה שנתן להם ארץ ישראל היה מחמת האבות [א.ה. כלומר, מחמת 'השבועה' לאבות וכדלהלן], כמו שאמר בפרשת עקב (ט, ה) "לֹא בְצִדְקָתְךָ וגו' וּלְמַעַן הָקִים אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֶיךָ וגו'.

ב]. וכן כשנכנסו לארץ ישראל בפעם שניה, לאחר גלות בבל – כתוב (עזרא ב, נט):

"וְאֵלֶּה הָעֹלִים מִתֵּל מֶלַח.." ואמרו (קידושין ע, א): "תל מלח - אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום שנהפכה לתל מלח".

[וכן מבואר בזוה"ק כי תשא (קפט, א) לגבי הגאולה מבבל, שהגאולה היתה לא למען ישראל, אלא למען השכינה, ולכן זה היה בבושת פנים].

ג]. וכן כשנכנסים לארץ ישראל בגאולה האחרונה. כתוב (יחזקאל (לו כב):

"לָכֵן אֱמֹר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר ה"א לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם **לְשֵׁם קָדְשִׁי [המורה על טובי]...** (כד) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַתְכֶם".

ד]. וכן המקום היחיד שבו משה רבינו ביקש לזכות למתנת חינם – כפי שהשי"ת לימדו בי"ג מידות של רחמים – **הוא בענין הכניסה לארץ ישראל**, וכמו שאמרו (דברים רבה פרשה ב):

"כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה (שמות לג, יט): וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן... **וּבְשָׁעָה שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מְבַקֵּשׁ לִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**, אָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לֹא כָךְ אָמַרְתָּ לִי, **כָּל מִי שֶׁאֵין לוֹ בְּיָדִי – 'וְחַנֹּתִי' - בְּמַתְּנַת חִנָּם אֲנִי עוֹשֶׂה עִמּוֹ**, עַכְשָׁו אֵינִי אוֹמֵר שֶׁמִּתְבַּקֵּשׁ לִי אֶצְלְךָ מְאוּמָה, אֶלָּא **חִנָּם עֲשֵׂה עִמִּי**, מִנַּיִן, מִמַּה שֶׁקָּרֵינַן בָּעִנְיָן, **וָאֶתְחַנַּן** אֶל ה'".

ה]. ומעל כולם הוא "הפרשת ערי מקלט" שהוא "הזרחת שמשא דבי עלאי - שמש צדקה - לרוצחים" – על ידי ערים בארץ ישראל - "וכשם שהקב"ה הנחיל אותך את הארץ **בחסד פשוט ולא בזכותך**, כך אתה **תעשה חסד** להבדיל ערי מקלט לנוס שמה כל מכה נפש בשגגה" (רמ"ד וואלי דברים משנה למלך, עמוד רנז), וכן פעולתה הראשונה של כללות ארץ ישראל – היתה לשמש כ"ערי מקלט" לאדם הראשון אחר החטא, וכנ"ל בתנחומא מסעי שהוזכר במאמרינו, ושעל כן על זה אמר הכתוב: "**וְזֹאת הַתּוֹרָה...**".

כי כפי האמור, **אור התורה מתגלה ומשתקף מתוך ארץ ישראל, ושם רואים את אור התורה בתפארת עוזה ושלימותה.**

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו – על שיבת ישראל לארצם (חלק ב)[1]

הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצוק"ל

אל אחינו חובבי עמנו וארצנו הקדושה תובב"א ד' עליהם יחיו ...קדושת וחיבת ארצנו הקדושה ממלאת כל חללה של היהדות וכקול אם רחמניה תלבב ותלהיב זכרונה בקרב בניה אסירי התקוה הכואבים לשברה ומיחלים לבנינה, תחליף כח לחזק את עמודי היהדות ולבצר את חומת דת קדשים אשר עליה הורגנו כל היום.

נפלא הוא הרעיון הזה לכל מתבונן על השגחת אל מסתתר בחביון עוז, המקרים המראים בהשגחה פרטית באורח פלא, כי בימים האחרונים האלה אשר רבים משואפי החדשות [- המשכילים] הסיחו דעתם כמעט מן הגאולה וראו תשועת ישראל באור הזכיות, החכמה והדעת אשר זרחו באור שבעתים [- שהסתפקו בשוויון זכויות ובהשכלה, והתייאשו מן הגאולה בציון], הנה פתאום התקדרו השמים בעבים וחשכת ימי הבינים כתומם באו עלינו, עוד באופן אכזרי ויותר איום, כי הרוח הרעה של שנאת ישראל הקיפה בזמן קצר את רוב ארצות תבל.

הנה מבין חשכת ערפילי השנאה הגזירות והצרות, כמו רוח ממרום על עמנו יעטוף, כי התעוררה אהבה וחיבה נפלאה לארצנו הק' כמעט בלבבות כל מפלגות בני עמנו, כישנים כחדשים, להקים מושבות באה"ק לבנות הנהרסות ולנטוע הנשמות, מכל קצוי ארץ זמירות שמענו אגודות אגודות תוסדנה בערים ובגלילות לאסוף כסף למען הוציא אל הפועל את הרעיון הקדוש הזה, לחזק ידים רפות לתת ניר באה"ק ולאמר לערי יהודה תבננה ובצדקה תכונני, ומי זה האיש אשר דמי יהודי נוזל בערקיו, וחיבת אה"ק תמלא נפשו, ולא יתעורר לקול הקורא הזה המכרזת מתוך חללו של היהדות למען ציון לא אחשה כו'...

...וכל חובבי ענין, ויתנו ידם שכם אחד להתאחד אתנו יחד, **או אז חפץ ה' בידינו יצליח להציב גבול אלמנה, וזכות התעוררות חיבת אה"ק תקרב קץ גאולתנו ונזכה לעלות לציון ברינה אכי"ר.**

הכותב למען קדושת אה"ק והמחכה לחזות בנחמת ציון וירושלים ולראות בקיבוץ בניו לתוכה במהרה בימינו בעז"ה. (אגרות ר' יצחק אלחנן ח"ב אגרת רצג).

◈

מה שביקש כבודו הרם ממני לחוות דעתי על דבר ענין היקר של ישוב ארץ ישראל הנני להשיבו, כי כבר ידועה דעתי והסכמתי כי גדולה מאד מצות ישוב ארץ ישראל וכמש"כ הרמב"ן על התורה פ' אחרי בסופה בשם הספרי על פסוק וישבת בה ושמרת לעשות **דשקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצות שבתורה,** וכן הוא בתוספתא ע"ש, וכן בכתובות (דף ק"י) וברמב"ם פ"ה ה' מלכים ה' י"ב מבואר גודל מעלת ישוב א"י.

וברוך ה' אלוקי ישראל שהחיינו והגיענו לזה כי נתעוררה התנועה בכל עמנו להשתדל בענין הקדוש של ישוב ארץ ישראל ארץ אבות אבותינו הקדושה ולבנין חרבותיה. ורוב תודות לה' על מה שזכינו בדורנו לראות זה בעינינו.

ואין קץ וקצב לשכר היקרים והנכבדים טובי ישראל העוסקים והמסייעים בענין הגדול והקדוש הזה אשר אליו ישאו נפשם כל שלומי אמוני ישראל, וה' יהיה בעזרנו אשר כל הבאים שם ישתדלו לשמור מצות התלויות באה"ק כדין וכדת וע"פ דרכי התורה והמצוה ויהיה שכרם בכפלים, **ובזכות זה נזכה כולנו יחד לשמוח בשמחת ציון וירושלים ובגאולה שלמה במהרה בימינו אמן סלה.**

ולאות אמת באתי עה"ח, מוקירו ומברכו **יצחק אלחנן** החופ"ק הנ"ל ("שיבת ציון" ח"א עמ' 6).

◈◈◈

הגאון ר' מרדכי גימפל יפה זצוק"ל[2]

אם שכחנו חבת ארצנו היינו שכוחים ועזובים גם אנחנו, כי אז היינו **כמרחיקים את הקץ, אשר השביענו ע"ז להיות כצבאות או כאילות השדה, וכדברי חז"ל התיר דמם כצבאות וכאילות השדה.**

... עתה **נתן ה' בקולו קול עוז, קול ה' בכח, קול ה' שובר ארזים ומפרק ערים,** קול ה' בעמו הוא נשפט ויתן קולו על חילו לאמר: לא כן בני, לא זאת המנוחה [לשבת בחו"ל], **סלו סלו מסילה לאלהינו! קול קורא פנו דרך, אמרו לערי יהודה הנה בניך, דרשו שלום הארץ זרעו שדות ונטעו כרמים!**

ואוי לבנים הבורחים מאחוזת אבותיהם וממשכן צורנו ית"ש, **ובפרט כי בזה הם מרחיקים גאולתנו ופדות נפשנו, כמ"ש בסנהדרין דף צ"ח: אין לך קץ מגולה מזה,** שנאמר (יחזקאל לו, ח): ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא'....

ואולם נוחם אחד יש לנו עתה בגנזי לבבנו, כי בצר להם לאחינו התעוררה בלבם אהבה לעמנו ולארצנו והעם שב עד המכהו, **שמוע שמענו ישראל מתנודד, לציון ישאלו, דרך הנה פניהם מועדות,** מכנף הארץ זמירות שמענו מזמרת הארץ, **חברות רבות התעוררו להאחז באה"ק ולקנות שם אחוזות, לבנות בתים לזרוע שדות, ולהושיב שם רבים מאחב"י.** עתה נוכחו אחינו לדעת כי טובה ארצנו הקדושה, ורבים מאחב"י מדלת העם יחתרו בכל עוז לשוב אל ארץ אבותינו לעבוד אדמתה, וגם העשירים נלוו עליהם, המה ישבו בארץ ויסחרוה ועשו להם בתים, בתי מלאכה ובתי מסחר וקנין... על כן מי לה', לעמו ולארצו, זה יתן ידו בכתובים נדבת מסת ידו כמה לשבוע או מדי חדש בחדשו, וכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול ('שיבת ציון' ח"ב עמ' 15).

◈◈◈

האדמו"ר ה"כנסת מרדכי" מסדיגורא [זקנו של האדמו"ר שליט"א] בשם זקנו הרה"ק ר' ישראל מרוז'ין זצוק"ל

באחרון של פסח בעת שערך הסב"ק סעודת הבעש"ט, דיבר ג"כ מעניני גאולה העתידה, ובסוף דבה"ק נאנח מאד ואמר בזה"ל [מתורגם מיידיש ללה"ק]:

"הנני מתיירא שהדורות שלנו כבר לא יזכו לידי הגאולה בדרך נסים ונפלאות כמו שהיה בשעת יציאת מצרים, רק אני רואה שהגאולה תצטרך להיות כמו הגאולה בימי עזרא בדרך הטבע, והנסים והנפלאות יהיו מכוסים בתוך דרך הטבע, כמו שהיה אז בימי עזרא, שלא זכו ישראל לנסים גלויים, לא מפני שעזרא לא היה ראוי לזה, אלא הדור לא היה ראוי (ברכות ד), מחמת שהיו נשואים לנשים נכריות, **ולכך הוצרכה הגאולה להיות ע"י הכרזת מלכי הנכרים.** רק אח"כ כשהיה לעזרא הסופר השפעה עליהם, חזרו בתשובה ושלחו הנשים הנכריות מביתם (כמבואר בעזרא פ"י, ונחמיה יג, כז).

לכן הנני מתיירא שבדורות שלנו שיש פגם עוד יותר גדול, בזה שישראל אינם נזהרים בטהרת המשפחה ח"ו, כ"כ הרבה חייבי כריתות ר"ל, ולכן אינם יכולים להשיג הגאולה הרוחנית ע"י נסים ונפלאות, רק שהגאולה תצטרכה להיות מלובש בדרך הטבע.

מה פירושו של דרך הטבע - שפתאום יתישבו מלכי אומה"ע ויחליטו שצריכים להחזיר את ארץ ישראל לידי היהודים, וישראל יבואו לארצם ויבנו אותה, וגם אז יתרחשו נסים גדולים, רק שיהיו מלובשים בדרך הטבע. ואח"כ יתקיימו דברי הנביא (יחזקאל כ, לח) "וברותי מכם המורדים והפושעים בי" ואחרי זה יזכו לביאת המשיח.

(העתק מכתי"ק מרן אדמו"ר הכנסת מרדכי זיע"א. – "הגדה של פסח – שלשלת הזהב, סדיגורא", עמוד תכ"ה. – ועיין מקורות נוספים שם בהערה 346. – ע"ע ב"מדברי רבותינו – האדמורי"ס לבית רוז'ין" גליון 14)..

◈◈◈

ה"אור שמח" זצוק"ל

אולם זה במאה הזאת זרחו קוי אור ע"י גדולי המעש כמו מאנטיפיורי וכיו"ב בהתעוררות רב, ומהרבנים ר' צבי הירש מטאהרן ור' אליהו מגריידיץ, לבנות ולשכלל ירושלים ולהסיר שוממותיה כמעט עד כי נתרחב הדבר ע"י הנלהבים. ורבנים הרבה עמדו מנגד, ואף אותם שהיה בלבם לקרב את הדבר שמו יד לפה, מפני כי חרדו מהנלהבים שלא יגדישו הסאה ומהג' שבועות שהשביע לבנות ירושלים (כתובות קי"א. ושיה"ש רבה ב' פסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים)...

אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן-רעמא, ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, **וכיון שסר פחד השבועות וברשיון המלכים קמה מצות ישוב ארץ ישראל, ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה (ספרי פ' ראה) - למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכלתו לקיים מצוה זו,** ואולי ע"ז נאמר: "עד מתי תתחמקין" (ירמיה ל"א כ"א)..." (פורסם בכתב עת "התור" תרפ"ב, גליון ג'; והובא ב"האיש על החומה" ח"ג עמוד 352. ובהרבה ספרים).

◈

"הצהרת בלפור היה מאורע מרומם, שלא נהיה כמוהו מיום גלות ישראל מעל אדמתו. בכל תפוצות ישראל ציינו את המאורע הגדול במקהלות וברב פאר.

גם בדווינסק התכוננו לקראת החגיגה: לקרא לאספת עם רבתי בבית הכנסת, ולהזמין את רבי מאיר שמחה שיכבד את המאורע בנוכחותו.

אחד ממארגני החגיגה בא אל רבי מאיר שמחה, ושאלו: "האם כבוד תורתו ישתתף בחגיגה"? - **רבי מאיר שמחה השיב: "ללא כל היסוס החלטתי לבוא, ולא איכפת לי כלל, אם ימצאו כאלה שדעתם לא תהא נוחה מזה"**

שמחתו של רבי מאיר שמחה עם אישור הצהרת בלפור הביע בדברים דלהלן: זכינו עכשיו לשתים: [א]. **באלף ושמונה מאות שנות גלותנו** ידענו אמנם כי עם אנחנו, ולמרות הצרות לא שכחנו ולא הסחנו את דעתנו מזה אף רגע, אבל הגוים לא הכירו בזה ולא החשיבו אותנו כעם, **ועתה ב"ה גם עמי העולם מודים ומכירים כי עם אנחנו.**

[ב]. עד עכשיו היו מרפים את ידי העושים ומעשים מצדדים שונים... **מעתה אחרי אישור המנדט בסן רמו לא יוכלו עוד להרפות את ידי העושים"** (ספר 'מרן רבינו מאיר שמחה כהן' – בהסכמת מרן הגרא"מ שך זצוק"ל – עמ' קס).

◈◈◈

מהרי"ל דיסקין זצוק"ל

וכאשר הייתי מרואי פניו של הציס"ע (מהרי"ל דיסקין).. למדתי מדבריו הק' כי **ההתעוררות של אהבת הארץ הנעשה והנשמע במחנה העברים - ראיה גדולה שיתקיים הקיבוץ כשיטת הרמב"ן ז"ל** ודעימיה, וכדפירש הרמב"ן ז"ל עוד אקבץ עליו לנקבציו" [כוונתו לפירוש הרמב"ן (שיר השירים, ח, יג) שישנם שני "קיבוץ גלויות", וממילא קודם ה"קיבוץ גלויות" של עשרת השבטים – ע"י משיח בן דוד, יש עוד "קיבוץ גלויות" של שני השבטים קודם ביאת המשיח] (הקדמת הספר ציר נאמן. הובא בספר השרף מבריסק עמוד 383).

◈

"ביאור מאמרם ז"ל "זכו - עם עננא שמיא – ע"י נסים ונפלאות, **לא זכו** כבר אנשא - **תהיה אתחלתא דגאולה ברשיון הממשלות"** (מהרי"ל דיסקין זיע"א. – כפי ששמע ממנו הג"ר זאב וואלף ראקובער (רקובסקי) זצ"ל, ר"מ ומ"מ בשקלוב. – ירחון הפלס תרס"ד, עמ' 435. וראה עוד "מדברי רבותינו – מהרי"ל דיסקין" – גליון 18. דברים נוספים ממהרי"ל דיסקין יובאו בל"נ בפעם אחרת).

---

[1] ליקוט מעט מזעיר מדברי רבותינו [חלק מהדברים הובאו בגליונות קודמים. וכפי ציון המראה מקום] - איך הם ראו ברוח קדשם את משמעות תקופתינו, ששבו בני ישראל לארץ הקודש, ובפרט שומרי התורה ובני התורה, שרובא דרובא מהם נמצאים בארץ הקודש. [ואע"פ שחלק מהדברים נעשו על ידי רשעים, כך הוא מסתרי ההנהגה ובהדי כבשי דרחמנא למה לך, וראה בגליון הקודם (גליון 55) בדבר העורך בהרחבה].

ואמנם אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד ובדיעה אחת, כל אחד וסגנונו, כל אחד והגדרתו על תקופתינו, אמנם הצד השוה שבכולם, שהם רואים את הישוב היהודי המתחדש בארה"ק בתקופתינו, כדבר סמוך ונראה ומקושר לביאת משיח צדקנו, וממילא הישוב ימשיך להתקיים ולהבנות ללא הפסק, ואז יבא משיח צדקנו – אל אלו שבתוך א"י וירושלים.

[2] קשרי ידידות מיוחדים קיים עם גאוני ואדירי התורה בארץ, ובראשם **הרב מבריסק מרן הגאון רבי יהושע לייב דיסקין, ורבה של ירושלים מרן הגאון רבי שמואל סלנט,** מצוי בידינו העתק ממכתב ששלח **רבי שמואל סלאנט לרבי מרדכי גימפל** וז"ל בפתיחת הדברים: "פעה"ק ירושלם ת"ו אחד עשר יום לחדש שבט תרמ"ב. כבוד ידיד ה' ועמו עוז ה"ה הרב הגאון המפורסם בתורה וביראת ה' טהורה ובחכמתו הנפלאה וכו' כקש"ת מו"ה מרדכי גימפל שיח' רב ואב"ד בק"ק ראזינאי יע"א, שלום וברכה לו ולכל המסתופפים בצל תורתו ויראתו". (מוסף יתד כי תשא תשנ"ח).

מעניני הפרשה
תשובה בגאולת משיח בן יוסף ובגאולת משיח בן דוד.
דבר העורך
מדוע ישראל מסרו נפש על מילה ולא על תפילין.

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
סדר הגאולה: א. קיבוץ גלויות. ב. חבלי משיח ג. תשובה. ד. גאולה שלמה.
כי רצו עבדיך את אבניה
מהרי"ל דיסקין ותלמידיו - על שיבת ישראל לארצם

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 57 עשרת ימי תשובה תשרי תשע"ט

מענינא דיומא

תשובה בגאולת משיח בן יוסף ובגאולת משיח בן דוד

כתוב ב"פרשת התשובה" (דברים ל, א–ג)

"וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ, וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ שָׁמָּה: **וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱ-לֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ** כְּכֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ **בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:** [ורק אח"כ] וְשָׁב ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ **וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים** אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ שָׁמָּה"

מבואר **שבתחילה יעשו תשובה, ואח"כ תהיה גאולת "קיבוץ גלויות".**

וצריך ביאור, שכנגד זה בהמשך הפרשה משמע להיפוך: **שבתחילה יתקבצו לארץ ישראל, ואח"כ יעשו תשובה.** וכפי שממשיך הכתוב (פסוקים ד–י):

"אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמָיִם **מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ** וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ: **וֶהֱבִיאֲךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ** אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ... [ורק אח"כ] וּמָל ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ... **וְאַתָּה תָשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וְעָשִׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתָיו ... כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱ-לֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו... כִּי תָשׁוּב אֶל ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ".**

◈◈◈

ב"גאולת בעתה"

'וֶהֱבִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ' - ואח"כ – 'וְאַתָּה תָשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה''

ומיישב פה שלישי להגר"א – הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זיע"א ("שיח יצחק", דרוש לשבת תשובה, אות ז – עמוד קנו), עפ"י מה שכתוב (ישעיהו ס, כב) "אֲנִי ה' **בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה**", ואמרו חז"ל (סנהדרין צח, א): **"זכו - אחישנה, לא זכו – בעתה".**

כלומר, מבאר ר' יצחק אייזיק חבר, בוודאי בין ב"זכו אחישנה", ובין ב"לא זכו בעתה" – צריך תשובה בשביל לזכות לגאולה, אמנם ישנם שני חילוקים ביניהם:

א]. **שב"זכו אחישנה"** – הגאולה באה ע"י **תשובה רצונית מאהבה** - שעם ישראל מתעוררים מעצמם לעשות תשובה, שאז הם נגאלים גם קודם הקץ האחרון, ועל זה נאמר "זכו אחישנה".

וב"לא זכו בעתה" – הגאולה באה ע"י **תשובה הכרחית** – שאם מגיע הקץ האחרון ועדיין ח"ו לא יעשו תשובה מעצמם – "אז יצטרך הוא יתברך לעורר ישראל בתשובה ע"י יסורים גדולים וחבלי משיח וצירוף אחר צירוף...".

ב]. **שב"זכו אחישנה"** – התשובה קודמת ל"קיבוץ גלויות".

וב"לא זכו - בעתה" - מכיון שהגיע הקץ האחרון, בתחילה הקב"ה מקבץ הגלויות אפילו שעדיין לא עשו תשובה, ורק לאחר שנתקבצו הגלויות, הקב"ה מכריחם לעשות תשובה, ואז הגאולה נשלמת בכל יעודי הנביאים שנתנבאו על הטוב והניסים שיהיו בימות משיח בן דוד.

◈

ובזה מיישב הגאון רבי יצחק אייזיק חבר את הקושיא הנ"ל ב"פרשת התשובה", **שתחילת הפרשה** מדבר כלפי **"זכו אחישנה"** – ולכן התשובה קודמת לגאולה, **והמשך הפרשה** מדבר ב"לא זכו בעתה" - שמכיון שהגיע הקץ האחרון, כביכול אין ברירה לפני השי"ת, אלא קודם הוא מקבצם לארץ ישראל, ואח"כ הוא מכריחם לעשות תשובה.

ונביא את לשונו של הגריא"ח:

"והמשכיל לדקדק בדברי קודש אלה, יראה לעיין היאך רמז הכתוב כאן – ענין ההפרש הגדול שבין ערכי ב' הגאולות האלו ['אחישנה' ו'בעתה'], והוא: **שאם ישראל ישובו מעצמם בלא 'אתערותא דלעילא' תחילה - אז התשובה יקדם לגאולה, מאחר שעדיין לא הגיע זמנו האחרון**, רק ישראל ממעשיהם הטובים ובתשובתם הגמורה יעוררו הגאולה למעלה, ולכן "וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ וכו' וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" - והיינו תשובה מאהבה שמגעת עד כסא הכבוד, כמאמר רז"ל שם (יומא פו, א), וז"ש שם 'וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ בְּכָל לְבָבְךָ' - והיינו מאהבה, **ולכן [בתחילה כתוב: 'וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ', ורק] אח"כ 'וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ'.**

ואח"כ מדבר ממדרגה שניה, שהוא 'בעיתה' ח"ו - כשלא יהיו זכאין, שאז יתאחר זמן הגאולה לאורך ימים, עד אשר 'יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמָיִם' וכו', **ואז כשיגיע זמן [קץ הגאולה] - יקדם התעוררות הגאולה לתשובת ישראל מדרכיהם, כי אורות הגאולה ינוצצו מקודם - לצד הזמן המיוחד לכם** [מכיון שהגיע הקץ האחרון], **ואח"כ יצטרך כביכול הוא יתברך לעורר ישראל לתשובה** [ולכן בתחילה כתוב: 'וֶהֱבִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ', ורק אח"כ]: 'וּמָל ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וכו' וְאַתָּה תָשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ', ולא הזכיר כאן 'בכל לבבך ובכל נפשך', כי התשובה הזאת לא תהיה מאהבה, אלא ע"י

דבר העורך

בימים אלו, עשרת ימי תשובה, שבהם נאמר 'דרשו ה' בהמצאו', עוסקים כלל ישראל במצוות היום, 'לפני ה' תטהרו'.

מבואר ברמח"ל (אגרות רמח"ל אגרת מג) שכל העבודה שלנו לאחר חטא אדם הראשון, תכליתה היא - המשיח, דהיינו תיקון חטא עץ הדעת, והעליה לעץ החיים, וזה לשונו:

מי [אשר] עמד בסוד ה' וידע אורחותיו, ידע באמת, **שסוף כל המאורעות ישראל וכללותם - תרין משיחין... אף כי כל העבודה וכל גלגולי העולם אחר חטא אדם הם, ותיקונו - המשיח.** על כן מעטים יהיו הדרושים - אשר או לא יתחילו מאדם, או לא יגמרו במשיח.

וממילא, התשובה שהיא שורש כל התשובות - היא להתקרב צעד אחר צעד לעץ החיים. ונרחיב בדברים בס"ד.

*

חז"ל אומרים (שבת קל, א):

'תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות, כגון עבודת כוכבים ומילה - עדיין היא מוחזקת בידם, **וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות, כגון תפילין - עדיין היא מרופה בידם'.**

וצריך להבין, מהו המאפיין המיוחד של **'מילה'** - שחז"ל נקטו אותה כדוגמה לכל המצוות שמסרו נפש עליהם, ומה המאפיין המיוחד של מצוות **'תפילין'** - שחז"ל נקטו אותה כדוגמה לכל המצוות שעדיין לא מסרו נפש עליהם.

*

כדי לבאר את זה, נביא את תוכן דברי הרמח"ל בכמה מקומות (אדיר במרום עמוד כט–לא. ועיי"ש עמוד תיד. – 'תפילות רמח"ל', שמה. – ועיין גליון 53 'מעניינא דיומא'):

כאשר אדם הראשון נכנס לגן עדן ציוה אותו הקדוש ברוך הוא לאכול מעץ החיים, ומעץ הדעת לא לאכול. האכילה מעץ החיים והאכילה מעץ הדעת הם שני סוגי עבודות ה'.

הרמח"ל כותב (אגרות רמח"ל אגרת פט):

'כי שני מיני אהבה יש, אהבת הקדוש ברוך הוא, ואהבת השכינה. **אהבת הקב"ה היא הנמצאת בכל חסידי ישראל השומרים משמרת אלוקיהם באמת וחרדים על כל דבר מצוה**, סור מרע ועשה טוב. **אך אהבת השכינה היא החפץ והתשוקה לתקן השכינה תיקון ממש על פי סדריה ומדריגות בנינה**, וזה הנבחר לה' אשר בזה שובחו כל איתני עולם, וההפרש בין קמאי לבתראי... כי זה כל האדם, להיות עבודתו באהבת השכינה נוסף על אהבת הקב"ה'.

כלומר, תרי"ג המצוות אשר בידינו - **הם עבודת תיקון 'עץ הדעת טוב ורע'** שנגזר עלינו לתקן, לאחר שאדם הראשון חטא. ואע"פ שמלכתחילה הקב"ה ציווה על האדם שלא יתעסק עם עץ הדעת טוב ורע, אך לאחר שהאדם חטא - מעתה ניתן לו בהכרח מה שרצה בבחירה, והוא צריך לעמול ולתקן את עץ הדעת טוב ורע, ע"י טורח התרי"ג מצוות.

מאידך, עבודות שמוגדרות במיוחד כ'תיקון השכינה' [להלן יתבאר מה הם עבודות אלו] - הם **עבודת 'עץ החיים'**, כי כאשר מתקנים את השכינה היא עולה להתחבר עם עץ החיים, ומעלה אותנו בעקבותיה אל **עץ החיים**. והם נקראים **'עבודת הגאולה'**. (עיין זוה"ק בראשית מח, ב; בלק קפח, ב; תפילות לרמח"ל ק).

*

והנה **התפילין שבראש** - מסמלים את **'עץ החיים'**, הן משום שהראש הוא הגבוה מכל הגוף, וכן עץ החיים גבוה מעל עץ הדעת. והן משום שהתפילין הם על מוח **החכמה** שבראש, שהוא מקור **החיות** של האדם, וכמו שכתוב (קהלת ז, יב) 'החכמה תחיה בעליה' ['חכם' בגימטריא 'חיים']. ולכן אמרו (מנחות מד, א): 'ואמר ר"ל: כל המניח תפילין מאריך ימים' ('שער הכוונות' דרושי תפילין דרוש ב).

ולכן מבואר בדברי חז"ל שמצוות תפילין שייכת במיוחד לגאולה, וכמו שאמרו (תיקוני זוהר, תיקון ו מתיקונים אחרונים):

'קול צפיך נשאו קול יחדו ירננו, כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון - באותו זמן [של הגאולה] הקדוש ברוך הוא משבח אותה 'ראשך עליך ככרמל' - זה תפלין של ראש...'.

ואילו שאר גופו של האדם, **וברית מילה** שהוא ראש הגויה, מסמל את עבודת תיקון **'עץ הדעת טוב ורע'**, שהעבודה היא להפריד את הרע מהטוב, וכן מצות מילה היא להפריד את הערלה שהיא הרע - מהטוב. וכמש"כ הרמח"ל ('אוצרות רמח"ל' ואלא, עמוד מ'): 'שעדיין צריך התיקון של עץ הדעת טוב ורע - שהוא בסוד היסוד [ברית מילה] להעביר ממנו הערלה', וממילא ברית מילה - מסמל את **'עבודת הגלות'**,

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

וכתב הגר"א (בביאורו לתיקוני זוהר תיקון מ, דף פט מדפי הגר"א):

'...וזה [רוח הקדש במידה נמוכה] לא פסיק ממנה תמיד אפילו בגלות - בגין ברית מילה דלא פסיק מישראל ומקיימין תמיד - כל מצוה שמסרו כו' עדיין וכו'.

*

וזהו שבאה הגמרא ללמדנו: עם ישראל מסרו את נפשם על מצות **מילה** - כלומר, שמסרו נפשם על עבודת תיקון **עץ הדעת טוב ורע**, [וכן 'מסרו נפשם על **עבודת כוכבים**', שהוא בחינת 'ברית מילה', וכמו שאמרו (שיר השירים רבה ב, יב): 'עת הזמיר הגיע... הגיע זמנה של **ערלה** שתזמר... הגיע זמן **עבודת כוכבים** שלהן שתעקר'], אך עדיין עם ישראל לא מסרו את הנפש על **תפילין** - על עבודת העליה **לעץ החיים**, וזהו משום **שכאן נמצאת עיקר העיקרים של מלחמת הסט"א בעם ישראל**, מאדם הראשון ועד ביאת המשיח.

שגם כאשר הסט"א כבר מסכימה להיכנע לכך שעם ישראל יעבדו את עבודת תיקון עץ הדעת טוב ורע, [שבבחינה מסויימת הרי זה מה שהיא רצתה מלכתחילה] - אך על דבר זה, שעם ישראל יעשו את עבודות 'תיקון השכינה', אשר הם מעלים את השכינה, ואותנו בעקבותיה, אל **עץ החיים** - על זה הסט"א לא מסכימה בשום אופן להיכנע, ועל זה היא נלחמת ב'מסירות נפש' - אותה מלחמה שהנחש עשה כדי להוציא את אדם הראשון מגן עדן, וממילא המסירות נפש על תפילין, על עבודת העליה לעץ החיים - **זו מסירות נפש יותר גדולה מכל המצוות.** ולכזו דרגה של מסירות נפש - עדיין עם ישראל לא הגיעו. ומוטל עלינו להשלים דבר זה, כדי להשלים את תיקון כל הדורות, ולזכות לביאת המשיח.

***

עכשיו נשאלת השאילה, **מה הם העבודות שמוגדרות כ'תיקון השכינה' - עבודת 'עץ החיים'?**

התשובה לכך מבוארת בדברי חז"ל (ילקוט שמעוני שמואל א רמז קו):

'תני ר' שמעון בן יוחאי אומר... בשלשה דברים עתידים למאוס 'במלכות שמים', 'ובמלכות בית דוד', 'ובבנין בית המקדש', אימתי מאסו שלשתם, בימי ירבעם, הדא הוא דכתיב (שמואל ב – כ, א) **'אין לנו חלק בדוד' - זו מלכות שמים** [שהשכינה שהיא מלכות שמים - נקראת דוד, וכמו שאמרו בזוהר (ח"ג דף שב, ב) כנסת ישראל דאתקריאת סיהרא והוא דוד. - ועיין זוהר תרומה קעה, ב]. **'ולא נחלה לנו בבן ישי' - זו מלכות בית דוד, 'איש לאהליו ישראל' - ולא לבית המקדש,** אל תקרי לאהליו אלא לאלהיו'.

ומבואר כאן שלשה דברים האחוזים זה בזה:

א. מלכות שמים - השכינה. [שתיקונה הוא בעיקר ע"י לימוד הזוהר, כל אחד כפי מדריגתו, שעל זה נאמר 'וראיתיה לזכור ברית עולם - ברזין דאורייתא' (רמח"ל אגרת פט)].

ב. 'מלכות בית דוד' שמייצגת את מלכות השכינה. ולכן כל מאורע שאירע ב'מלכות בית דוד' - אזי 'באתערותא דלתתא איתער לעילא' שגם כן אירע כנגדו אותו מאורע במלכות השכינה, וכמו שכתב רמ"ד וואלי (בראשית, ח"ב, עמוד תשלו): 'כי מלכות בית דוד קשורה במלכות שמים, ולכן המאורע שלהם שוה בכל הזמנים. ולכן תראה שאמר הנביא; וביקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם, כאילו היו כביכול שוים בכל הענינים שלהם'.

ג. 'ארץ ישראל' שהיא גוף השכינה (רמ"ד וואלי בראשית ח"ב עמוד תכ"א. וכן בעוד עשרות מקומות בחיבוריו). [וממילא יוצא **ש'ביאת המשיח' ו'כיבוש ארץ ישראל' - בחינה אחת הן,** וכמו שאמרו (זו"ח חוקת, פה, ב): 'והארץ אזכור - ארעא קדישא - סוכת דוד'. וכן מצאנו בעוד מקומות, ואכמ"ל].

[והאריך בשלשת דברים אלו שהם תיקון השכינה - הגאון רבי יוסף ענגיל זצוק"ל בספרו 'אוצרות יוסף' (חלק ג', דף לט, ב ואילך – מאמר דוד. סימן ד)].

*

והתיקון למאיסה בשלשת הדברים הוא **'אחר ישבו בני ישראל** - ובקשו את ה' אלוקיהם, ואת דוד מלכם, ופחדו אל ה' ואל טובו - באחרית הימים' (הושע ג, ה). ודרשו חז"ל (ילקוט שמעוני שם): 'א"ר סימון בר מנסיא אין ישראל רואין סימן גאולה לעולם עד שיחזרו ויבקשו שלשתם, הדא הוא דכתיב 'אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלוקיהם' - זו מלכות שמים, 'ואת דוד מלכם' - זו מלכות בית דוד, 'ופחדו אל ה' ואל טובו' - זה בית המקדש'.

[ויש גירסא בפסיקתא: 'ו[עד שיבקשו את] הארץ אשר מאסו אבותינו, שנאמר וימאסו בארץ חמדה' ('יוסף חן' דף פח, ב). וגם לפי הגירסא שלפנינו, **הדרישה לבית המקדש, והדרישה לארץ ישראל - דבר אחד הם,** שהרי ארץ ישראל היא התפשטות קדושתו של ביהמ"ק (רמ"ד וואלי דברים משנה למלך, עמ' תמו; יחזקאל עמ' שכא)].

*

ועל שלשה דברים אלו - ניטשת מלחמתה הגדולה של הסט"א, שהיא רוצה שלעולם ועד תהיה עבודת ישראל בתיקון עץ הדעת, והיא רוצה שהאדם יכפיל מאה פעמים - יותר מחיובו - את טירדתו בעבודת תיקון עץ הדעת טוב ורע, העיקר שלא יהיה פנוי לחשוב לתקן את העליה לעץ החיים, בבחינת מה שאמר פרעה 'תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו ...'.

ובכלל הענין הזה, הוא מה שהיצר הרע מערים חומרות יתירות לתיקון עץ הדעת טוב ורע - העיקר שתהיה סיבה למה לא לתקן את העליה לארץ ישראל, שהוא תיקון העליה לעץ החיים, וכפי שהיה בבני בבל שיצרם השיאם שלא לעלות לארץ ישראל (רמה גליון 43).

ויה"ר שנזכה בשלימות בעשרת ימי תשובה ובכל ימות השנה - ל'ושבת עד ה' אלהיך' - שעיקרו הוא ה'**אחר ישבו בני ישראל...**' לעלות למקום התפילין - **לעץ החיים.** דרך תיקון השכינה ומלכות בית דוד וביהמ"ק וארץ ישראל, ואז נזכה **ל'תפילין - אראנו נפלאות'.**

בברכת התורה, העורך

תזכורת נפלאה ונחוצה ליום הכפורים:

* **הכפרה ביום הכפורים – רק ע"י "הנהגת היחוד", שהשי"ת מנהיג באהבה ובמתנת חינם שלא לפי** המעשים (בעיקר באלף השביעי, ומעט ג"כ בתוך הו' אלפי שנין, כגון ביוה"כ ובהבאת הגאולה. – גליון אלול תשע"ח, 56, "מענינא דיומא" פ"ג; אייר תשע"ח, 52, במדור "החוצפא היא ההיפך של האמונה בהנהגת היחוד").

* **בכדי לזכות כראוי ל"הנהגת היחוד" - צריך להזכירה ולהאמין בה, וזהו הזכרת י"ג מידות של רחמים בימים אלו** (גליון אייר תשע"ח, 52, "מענינא דיומא" פ"ג).

* **עיקר האמונה והזכיה ב"הנהגת היחוד" – בארץ ישראל** (גליון אייר תשע"ו, 26, "נבואות ה'"; ניסן תשע"ח, 51, "דבר העורך"; אייר תשע"ח, 52, "מענינא דיומא" פ"ד ובמסגרת. – וע"ע גליון אב תשע"ו, 29, "מענינא דיומא").

* **המלכת הקב"ה בימים אלו - תלויה ב"וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם"** (שאברהם קראו להקב"ה "אדון" על שראהו "עוקר ומכניס דיורין בא"י" – גליון ערב ר"ה תשע"ח, 44).

יסורים גדולים ובירור ומירוק וזיכוך, כמו שכתבנו".

◈◈◈

ימות משיח בן יוסף – הם עצמם "עקבתא דמשיחא"
שבהם אור וחושך משמשים בערבוביא

על פי דבריו אלו של הגרי"א חבר – יתבארו היטב דבריו ב"ליקוטי הגר"א" (דף מ, ב – מא, א).

"דתרין [שני] משיחין הם.. **ומשיח בן יוסף** הוא תחלה, **שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות,** שהוא הגואל הראשון, **ולכן אז יתגבר הסט"א ביותר - בעקבות משיחא,** שהנחש אחיזתו **בעקב,** בסוד ואתה תשופנו **עקב,** ויגע בכף **ירכו, והוא בהוד כידוע..**".

מבואר **שימות משיח בן יוסף שבהם מתקבצים הגלויות – הם הם הימים הנקראים "עקבתא דמשיחא", שעליהם נאמר כל ההתדרדרות הרוחנית של "עקבתא דמשיחא"** שנשנתה במשנה בסוף מסכת סוטה: "ומלכות תהפך למינות, ואין תוכחת, בית וועד יהיה לזנות... וחכמות סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת... פני הדור כפני הכלב", **ורק אחר כך בא משיח בן דוד.**

והקורא דברים אלו תמה ממה שמבואר בפרשת התשובה - שכשישובו לארץ ישראל כבר יהיו צדיקים גמורים, ואיך יתכן שאז יהיה המצב של "מלכות תיהפך למינות" וכו'?

אמנם הן הן הדברים, כי משיח בן יוסף הוא תחילת הגאולה, וכשמגיע הקץ האחרון הקב"ה מתחיל את גאולת משיח בן יוסף, ורק אח"כ הקב"ה מכריח את ישראל לעשות תשובה. וכנ"ל.

◈◈◈

אם לא יזכו ותהיה 'בעתה' – בתחילה תבא 'פקידה' דמב"י
ואח"כ יתקיים "...וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם"

והדברים מבוארים ג"כ בדברי הגר"א, ונביא מ"אבן שלמה" (פרק יא, סעיף ט) שם מובאים דברי הגר"א (בביאורו לתיקוני זוהר תיקון כ"ב – עד, א):

".. כי יש קצים בכל דרא לפי הזכיות של פקודין, וכמ"ש (תהלים כה, ז) "הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ" כו', אבל **קץ האחרון לא תלוי בתשובה אלא בחסד,** כמ"ש (יחזקאל פרק כ' – פסוקים ט'; י"ד; כ"ב) 'וָאַעַשׂ **לְמַעַן שְׁמִי** כו", וכמ"ש בתפלה **למען שמו** באהבה".

ובהגה"ה שם הביא קיצור מביאור הגר"א בכמה מקומות, וז"ל:

"מה שאמרו (ראש השנה יא, א) רבי אליעזר אומר **בתשרי** עתידין ליגאל [ור' יהושע אומר **בניסן** עתידין ליגאל] - אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי מתחילה תהיה פקידה בתשרי [א.ה. "**פקידה**" - הוא גאולת משיח בן יוסף (עיין גליון 47) שתפקידו לעשות "קיבוץ גלויות", וכנגד משיח בן דוד נקרא "**זכירה**", וכמש"כ הגרי"א חבר זיע"א ("ליקוטי הגר"א" סג, ב): "בתחלה (יבא) משיח בן אפרים (=זה משיח בן יוסף), ואח"כ משיח בן דוד.. **ע"י משיח בן יוסף יהיה גאולה משעבוד מלכויות, שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות,** ועל ידי משיח בן דוד חירות ממלאך המות".

ומש"כ שהפקידה תהיה **בתשרי** – מקורו בזוה"ק משפטים (קכ, א), והוא כינוי לתקופה שבה הגאולה מצד **הדין,** שזהו תקופת **משיח בן יוסף,** כמו שתשרי הוא החודש של יום הדין ר"ה (עיין ביאור הגר"א על זוהר משפטים שם – "יהל אור" ספר שמות דף יב, א ד"ה 'והאי איהו'; ושם דף לט, ב בליקוטים ד"ה 'הא דפליגי'; ובביאור הגר"א לתיקו"ז, תיקון כא דף סא, ב. בד"ה 'דאי הוו נפקין')].

ואם היו זוכים ל'אחישנה' – אז היתה הגאולה [בחלק של מב"י] בשלמות, ואז היו יוצאים בעושר [שמשיח בן יוסף היה מולך בגלוי בכבוד ובעושר].

אך אם חלילה לא יזכו, ותהיה 'בעתה' - לא תהיה אז רק 'פקידה', כמו שהיה בבית שני בימי כורש [= שאמנם עלו מחו"ל לארץ ישראל, אמנם עלו בעניות ובבזיון וללא ניסים גלויים, וכמו שאמרו בזוה"ק כי תשא (קפט, ב)], ואז יהיה להם חבלים וצירים גדולים, ועל זה נאמר (יחזקאל כ, לג) 'אִם לֹא בְּיָד חֲזָקָה כו' וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם', **ואח"כ יגאלו בניסן ברחמים גדולים".**

[א.ה. "**ניסן**" הוא כינוי לתקופה שבה הגאולה מצד **החסד,** שזהו תקופת **משיח בן דוד.** וכנ"ל בזוה"ק משפטים (קכ, א)].

[ואגב אורחא, יש להקדים לכל הזכרת התאריכים בגאולה, **שהתאריכים זה מדריגות** (עיין ב"אגרות רמח"ל" פ"ב: "ואותם המדריגות עכשיו הם לו ימים ושנים". וב"תפילות רמח"ל" (קנג): "וז' מדרגות עומדות עליהם.. והם ז' שנים של בית המקדש"). וגם כאן מש"כ שבתחילה תהיה פקידה "**בתשרי**" ע"י משיח בן יוסף - הכוונה **למדריגה ששמה תשרי.** ומש"כ בהמשך דבריו שאחרי ו' חדשים **בניסן** תהיה הגאולה השלימה דמשיח בן דוד, הכוונה אחרי שיגיעו לאותה מדריגה ששמה ניסן (עיין זוה"ק משפטים קכ, א). וההפרש בין תשרי לניסן הנ"ל יכול לקחת עשרות ומאות שנים].

◈

א"כ מפורש בדברי הגר"א, **שכשיגיע הקץ האחרון - ה"קיבוץ גלויות" של ימות משיח בן יוסף, יתחיל קודם שיעשו תשובה,** ורק אח"כ יתקיים הכתוב (יחזקאל כ, לב–לג) "וְהָעֹלָה עַל רוּחֲכֶם הָיוֹ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיֶה כַגּוֹיִם כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשָׁרֵת עֵץ וָאָבֶן: חַי אָנִי נְאֻם ה"א אִם לֹא בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם" - שהקב"ה יכריח את ישראל לעשות תשובה ע"י יסורים, ואח"כ יבא משיח בן דוד.

נבואות ה' לאחרית הימים

"שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר"

["הבקר - קץ האחרון שהוא בחסד ולא בזכות"].

במגילת רות (ג, ח–יג) כתוב, שרות ביקשה מבועז: **'וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל אָתָּה'**. וענה לה בועז:

"וְעַתָּה כִּי אָמְנָם **כִּי גֹאֵל אָנֹכִי, וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי**: לִינִי הַלַּיְלָה **וְהָיָה בַבֹּקֶר, אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל, וְאִם לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי**, חַי ה', שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר".

וביארו חז"ל (תיקוני זוהר תכ"א, דף נ, ב):

"אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל - אִם יַעֲשֶׂה בָּךְ יִשְׂרָאֵל מַעֲשִׂים טוֹבִים... וְאִם לֹא יַעֲשׂוּ בָךְ מַעֲשִׂים טוֹבִים - וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי".

וביאר הגר"א (שם דף נז, א מדפי הגר"א): "אם יגאלך טוב, וכמ"ש "זכו אחישנה", ואם לאו **"עד הבקר" קץ האחרון שהוא בחסד ולא בזכות, והוא בעתה"**.

כלומר, אם לא יעשו מעשים טובים, ויהיו במצב של "לא זכו" – כנסת ישראל תצטרך להמתין עד הבקר, דהיינו הקץ האחרון, "בעתה", ואז הגואל יגאלנה.

ואמנם במצב זה הגאולה באה בדין וביסורים. וכדלהלן:

◈◈◈

בועז – משיח בן יוסף

פלוני אלמוני – משיח בן דוד

בזוהר חדש רות (חלק ג' עמוד תקל בהוצאת "מתוק מדבש") מבואר, **שבועז** - הוא משיח בן יוסף, **ופלוני אלמוני** הנקרא "טוב" - הוא משיח בן דוד, אשר עליו אמר בועז **"וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי** – יוֹתֵר קָרוֹב לַגְּאֻלָּה. קָרוֹב הַרְבֵּה לָעוֹלָם הַבָּא, **וְהַיָּמִין** הָעֶלְיוֹן".

כלומר, משיח בן יוסף הוא מצד **הדין** - שהוא השמאל של הקדושה, ומשיח בן דוד הוא מצד **החסד** - שהוא **הימין** של הקדושה (עיין זוה"ק משפטים קכ, א; בהעלותך, קנג, ב).

ואמר לה בועז: **"אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל - אִם יַעֲשֶׂה בָּךְ יִשְׂרָאֵל מַעֲשִׂים טוֹבִים.."** - שאם תהיה לה זכות – משיח בן דוד יתחבר למשיח בן יוסף, וזה יגרום: א]. שהגאולה תבא קודם הקץ האחרון. ב]. ובאופן של חסד ללא יסורים, כי משיח בן דוד ישפיע את שפע החסד שלו.

אמנם **"אִם לֹא יַעֲשׂוּ בָךְ מַעֲשִׂים טוֹבִים - וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי"** – שבועז שהוא משיח בן יוסף יגאלנה לבדו, ללא חיבור עם משיח בן דוד. ואז, שהגאולה באה רק מצד משיח בן יוסף, שהוא צד הדין, יש את שתי החסרונות:

א]. שלא יגאלנה אלא בקץ האחרון של משיח בן יוסף.

ב]. שהגאולה באה בדין וביסורים (ע"ע זו"ח רות לעיל עמוד תקל"ב. – "אוצרות רמח"ל" רות עמוד קצז – קצח. – "תיקונים חדשים" לרמח"ל, סוף תיקון ל"ג. – ביאורי אגדות להגר"א ברכות נז, א).

◈◈◈

משיח בן יוסף גואל – גם כש"הֵשִׁיב אָחוֹר יְמִינוֹ"

אח"כ כתוב (רות ד, א–ו) שבועז שהוא **"משיח בן יוסף"** מבקש מפלוני אלמוני שהוא **"משיח בן דוד"** שיתחבר אליו וכנ"ל, אמנם אומר לו משיח בן דוד:

"וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לֹא אוּכַל לִגְאָל לִי פֶּן אַשְׁחִית אֶת נַחֲלָתִי, גְּאַל לְךָ אַתָּה אֶת גְּאֻלָּתִי כִּי לֹא אוּכַל לִגְאֹל".

וביארו חז"ל (זוהר חדש רות שם):

"מִכָּאן שֶׁשְּׁנֵי מְשִׁיחִים הֵם, גּוֹאֵל קָרוֹב וְגוֹאֵל רָחוֹק. **גּוֹאֵל קָרוֹב מִצַּד הַיָּמִין** [= משיח בן דוד]. **גּוֹאֵל רָחוֹק זֶה מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף, וְזֶהוּ הַמָּשִׁיחַ שֶׁבָּא רִאשׁוֹן.**

לֹא אוּכַל לִגְאָל לִי - שֶׁהֲרֵי הַיָּמִין שֶׁהוּא לְאָחוֹר, שֶׁכָּתוּב (איכה ב) 'הֵשִׁיב אָחוֹר יְמִינוֹ'".

וביאר הגרי"א חבר זיע"א ("אפיקי יס" שבת קד, ד"ה פ"א כפופה) **שאין ישראל עושין רצונו של מקום** (ועיין תנחומא בשלח, טו). ולכן משיח בן דוד אינו יכול לגאול.

אמנם משיח בן דוד אומר למשיח בן יוסף:

"גְּאַל לְךָ אַתָּה אֶת גְּאֻלָּתִי. **שֶׁהֲרֵי מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף בָּא וְיִגְאַל הָרִאשׁוֹן".**

כלומר, גם במצב זה שאין ישראל עושין רצונו של מקום – משיח בן יוסף מתחיל את גאולתו, שהיא קיבוץ גלויות (וכדברי הגרי"א חבר שהובאו ב"מענינא דיומא"). **וא"כ הקיבוץ גלויות הוא גם כשאין ישראל עושין רצונו של מקום.**

"אַחַר כָּךְ [כשמגיע הקץ האחרון של ימות משיח בן דוד – הקב"ה יכריח את ישראל לעשות תשובה שלימה, ואז] **מִתְעוֹרֵר הַיָּמִין** הַגָּנוּז, שֶׁהוּא גָנוּז לִשְׁנֵי הַצַּדִּיקִים הַלָּלוּ, צַדִּיק [משיח בן יוסף] וְצֶדֶק [משיח בן דוד]... **וּבָזֶה יָקוּמוּ וְיִתְחַבְּרוּ** [שני המשיחין] **בִּתְשׁוּקָה בִּגְנִיזָה, לַעֲשׂוֹת תּוֹלָדוֹת וּפֵרוֹת בָּעוֹלָם** [נשמות חדשות של הגאולה], וְאָז יְמִין ה' רוֹמֵמָה" [שהוא הגאולה השלימה שבאה ברחמים גדולים].

בתחילה "קיבוץ גלויות" – אח"כ "חבלי משיח" – ואח"כ תשובה

"תיקונים חדשים" לרמח"ל

במדור הקודם נתבאר, שבמצב של "הֵשִׁיב אָחוֹר יְמִינוֹ" - **שאין ישראל עושין רצונו של מקום** - משיח בן יוסף פועל לקיבוץ הגלויות, ואח"כ כשעושים תשובה שלימה – משיח בן דוד גואל גאולה שלימה.

וכן רואים ב"תיקונים חדשים" להרמח"ל (תיקון כד):

וּלְכֹל **הַיָּד** הַחֲזָקָה' (דברים לד, יב) – זו **יד שמאל** של מעלה, ששומרת את ישראל בזמן הגלות, שהרי **יד ימין** חזרה לאחורה, וכמו שכתוב (איכה ב, ג) 'הֵשִׁיב אָחוֹר **יְמִינוֹ**', ואז בגלות - יד שמאל היא זו שעומדה בתוקפה לשמור לשכינה ולישראל.

אבל בסוף הכל כתוב (דברים לב, לו) 'כִּי יִרְאֶה כִּי אָזְלַת **יָד**' - אלו חבלי משיח - שאפילו **יד שמאל** גם כן נסתלקה מלשמור עליהם, וזהו שכתוב (ירמיה ל,ז): 'וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב', ואז מתקיים 'וּלְכֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל' - זה פחד של ישראל שיפחדו בחבלי משיח, וחושבים שאין להם גאולה, **עד שמתוך הצרות האלו ישובו לרבונם, ויגאל אותם גאולה שלימה.**

והנה מט"ט השר הגדול בא, פתח ואמר: רבי רבי, **ודאי באלו הצרות ישובו ישראל לרבונם**, שהרי צירוף הראשון הם מצטרפים **בגלות**, ואח"כ הצירוף השני ייעשה **באותו הזמן**, וזה סוד מש"כ (דברים ד, ל) 'בַּצַּר לְךָ וּמְצָאוּךָ כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים [וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקֹלוֹ]'.

מבואר כאן **ג' שלבים:**

א]. הגלות – שאז 'הֵשִׁיב אָחוֹר **יְמִינוֹ**', אמנם יד **שמאל** של מעלה שומרת את ישראל.

ב]. עם ישראל חוזרים לארץ ישראל קודם שעשו תשובה, ומסתיימת הגלות, ואז ה'הֵשִׁיב אָחוֹר **יְמִינוֹ** [שהוא ג"כ המצב **שאין ישראל עושין רצונו של מקום**] **נעשה יותר גרוע**, שמתקיים 'כִּי יִרְאֶה כִּי אָזְלַת **יָד**', שאפילו **יד שמאל** נסתלקה מלשמור עליהם. וזהו "חבלי משיח"

וזהו שאמר מט"ט "צירוף הראשון הם מצטרפים **בגלות**, ואח"כ הצירוף השני ייעשה **באותו הזמן**", דהיינו בזמן שאחר הגלות.

ג]. מתוך הצרות של חבלי משיח ישובו לרבונם, ויגאלו גאולה שלימה ע"י משיח בן דוד.

◈

זוה"ק פרשת אחרי

בזמן חבלי "עקבתא דמשיחא" – מתחילה לידת המשיח

גם בזוהר הקדוש פרשת אחרי אנו רואים, **שימי "עקבתא דמשיחא" שיש בהם התדרדרות רוחנית גדולה - הם ימי תחילת הגאולה**, דהיינו משיח בן יוסף שמקבץ הגלויות [וכדברי הג"ר יצחק אייזיק חבר ('ליקוטי הגר"א' דף מ, ב) שהובאו ב"מענינא דיומא": **"ומשיח בן יוסף** הוא תחילה שעל ידו יהיה קיבוץ גליות, שהוא הגואל הראשון, ולכן אז יתגבר הסטרא אחרא ביותר **בעקבות משיחא**"]. וכך אמרו (זוהר אחרי סז, ב):

"אָמַר רַעְיָא מְהֵימָנָא [הָרוֹעֶה הַנֶּאֱמָן], בְּאוֹתוֹ זְמַן בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה... בְּצַעַר, בְּיָגוֹן וּבְעֹנִי, **וְאֵלּוּ הֵם חֲבָלִים, צִירִים שֶׁל יוֹלֵדָה, שֶׁהִיא הַשְּׁכִינָה**, שֶׁבָּהּ נֶאֱמַר (משלי כג) וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ. וּבְאוֹתָם הַחֲבָלִים תִּהְיֶה בַּצַּעַר שֶׁלָּהֶם...

וּמִיָּד - קוֹל ה' יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת... לְכֻלָּם יִהְיֶה חִיל כַּיּוֹלֵדָה מַמָּשׁ בַּדְּחָקִים שֶׁהַשָּׁעָה דּוֹחֶקֶת אוֹתָם בְּכַמָּה נְשִׁיכוֹת שֶׁל יֵצֶר הָרָע, שֶׁל נָחָשׁ, שֶׁנּוֹשֵׁךְ אוֹתָם בְּכַמָּה דְחָקִים.

בְּאוֹתוֹ זְמַן נִפְתַּחַת [השכינה] לְהוֹלִיד אֶת הַמָּשִׁיחַ, מִשּׁוּם הַחֲבָלִים וְהַדְּחָקִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים... שֶׁדָּחֲקָה אוֹתָם הַשָּׁעָה. **וְזֶהוּ שֶׁבֵּאֲרוּהָ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, דּוֹר שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא, אַנְשֵׁי חַיִל יְסוֹבְבוּ מֵעִיר לְעִיר וְלֹא יְחוֹנָנוּ**, וְיִרְאֵי חֵטְא יִמָּאֲסוּ, וְחָכְמַת סוֹפְרִים תִּסְרַח, וּתְהִי הָאֱמֶת נֶעְדֶּרֶת, וְהַגֶּפֶן תִּתֵּן פִּרְיָהּ, וְהַיַּיִן בְּיֹקֶר.

וּמֵאוֹתָם קוֹלוֹת שֶׁהִיא נוֹתֶנֶת, שֶׁהֵם שִׁבְעִים, כְּנֶגֶד שִׁבְעִים תֵּבוֹת שֶׁל יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה, **נִפְתַּחַת רַחְמָהּ... לְהוֹלִיד שְׁנֵי מְשִׁיחִים"**.

הרי לפנינו שהזוהר כרך יחדיו ג' דברים – שהם באים ביחד באותו הזמן:

א]. צרות עקבתא דמשיחא שנשנו במשנה סוף מסכת סוטה ["אַנְשֵׁי חַיִל יְסוֹבְבוּ" וכו' עד "וְהַיַּיִן בְּיֹקֶר"].

ב]. חבלי משיח ["הַחֲבָלִים וְהַדְּחָקִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים...". שהם באים לאחר שישראל חוזרים מגלותם. וכנ"ל בתיקונים חדשים לרמח"ל]

ג]. תחילת הלידה ["בְּאוֹתוֹ זְמַן נִפְתַּחַת לְהוֹלִיד אֶת הַמָּשִׁיחַ..."].

ואח"כ חוזרים בתשובה שלימה, ונגאלים בגאולה שלמה ע"י משיח בן דוד.

[את כריכת שלושת הדברים הללו יחד – רואים ג"כ בדברי הרמח"ל ("אדיר במרום" עמוד כ"ג): "ואפרש לך עתה מהו **"דרא דמשיחא"** - הנה אמרו רז"ל **"בעקבא דמשיחא** חוצפא יסגא" (סוטה מט:). וענין זה הוא **כי בעקבות משיחא יהיו חבלי משיח**... וכל הדורות התלוים שם [בעקבות של הקדושה] נקראים **'דרא דמשיחא'** ממש, שהוא [המשיח] מתקשר בהם קשר גדול... והנה מצד העקבות באותן הדורות היו ראויין להמצא **חבלי משיח**"].

◈

הגר"א

"הגלות" – הריון. "חבלי משיח" תחילת לידה

גם בדברי הגר"א, רואים יסוד זה, **ש"חבלי משיח" שתפקידם לעורר לתשובה - הם רק לאחר שנסתיימה הגלות**, וממילא יוצא, שעם ישראל חוזרים מגלותם עוד לפני שעשו תשובה שלימה:

שהנה כתב הגר"א (זוהר משפטים קיט, ב. ד"ה שחרות):

"ושבעין קלין [שצווחת השכינה בתחילת הגאולה] הן שבעים שנה, והן נקראין חבלי משיח, שכל הגלות דומה להרה שמתקרבת הלידה כל יום, **והגאולה דומה ללידה**, כמ"ש (ישעיה סו) "היולד גוי כו' כי ילדה ציון כו'"... **וכשיושבת על המשבר זהו חבלי משיח"**.

המושג "יושבת על המשבר" - נמצא במסכת שבת (קכט, א), ונתבאר היטב ב"ערוך השולחן" (אורח חיים של, ד): **"ומאימתי נקראת יולדת** שמותר לחלל עליה את השבת כשצריכה - **משתשב על המשבר, והיינו שאחזוה צירים וחבלים**...".

א"כ התמונה ברורה:

בתחילה **"הריון"** - וזהו שנות הגלות.

אח"כ **"יושבת על המשבר"** - וזהו שבעים שנה של "חבלי משיח", שאינם נקראים "שנות הגלות", אלא מאז היא כבר נקראת **"יולדת** בעת לידתה", וכמו שכתב הגר"א בפירושו לזוהר אחרי (סז, ב) על השבעים קולות הללו שהשכינה צועקת בעת חבלי משיח:

"השכינה צועקת בשבעים שנין בתראין על לומדי תורה על דוחק גדול שיהיה להם... רומז אל מה שאמרו (ב"ב ט"ז) דאילה בשעה שכורעת לילד, מכנסת ראשה בין ברכיה וצועקת... **"וצועקת בעת לידתה" - הן השבעים שנין הנ"ל.** וע"י נשיכת החיויא לתלמידי חכמים בעניות היא יולדת משיח"

[יש להוסיף שני דברים: **א. חבלי משיח באים לנער זוהמת הגלות** שנשארה על ישראל גם לאחר שחזרו לארץ ישראל. וכמש"כ הרמח"ל ("אדיר במרום" עמוד כ"ב): "כי **חבלי משיח** לא היו צריכים, אלא כמו חיבוט הקבר הצריך להפריד מן האדם הזוהמא שנדבק בו, כן היו צריכים החבלים כדי **להפריד מישראל זוהמת הגלות**".

ב. מה שנתפלל הרמח"ל, שה' יציל את עם ישראל מ"חבלי משיח" מכח "הנהגת היחוד" ("תפילות רמח"ל" תפילה שכ"ב). – ועיין בגליון 53, סיון תשע"ח, שזה במיוחד לעוסקים בספר הזוהר שמשריש אמונת הנהגת היחוד, ועי"ז הם כבר זוכים לתשובה וגאולה שלימה].

(ולאה עוד בגליון 20 במדור "נבואות ה'" – עקבתא דמשיחא").

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו – על שיבת ישראל לארצם (חלק ג)
מהרי"ל דיסקין ותלמידיו זיע"א [1]

מהרי"ל דיסקין - והג"ר אליהו גוטמכר זצוק"ל[2]

כתב הגאון ר' אליהו גוטמאכר זצוק"ל: 'ואצלי כבר ברור שאם יקיימו ישראל **שיתחילו לעבוד אדמת הקדש** בסך ק"ל משפחות **שיהיה התחלת הגאולה.. ושוב יגמור השם**'.

"... ושאלתי את פה קדוש הגאון המנוח אדמו"ר מהרי"ל [דיסקין] זצוק"ל אם דעתו מסכמת לדבריו, והשיב כי הגאון רבי אליהו לא מסברת עצמו אמר, אלא **מדברי חז"ל המה, וכל אחד מחויב להאמין ולהסכים. ואז ראיתי והבנתי שהוא מסכים לדברי הגר"א גוטמכר, וכן הראה לי הלכה למעשה** שהשתדל עבורי בעת שעסקתי בקנין אחזת ארבל' (הקדמת 'ציר נאמן'. ע"ע 'מדברי רבותינו – מהרי"ל דיסקין' – גליון 18).

◈◈◈

תלמידי ונאמני מהרי"ל דיסקין - חברי 'אגודת מיסדי הישוב' – על דעתו

מתוך ספר 'הברית והזכרון' – ספר התקנות של 'אגודת מייסדי הישוב', תלמידי מהרי"ל דיסקין מייסדי העיר פתח תקוה בהכוונתו[3].

בשער הספר כתוב הפסוק:

'ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם:

ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' א-להיך' (עמוס ט' – יד טו).

ובהקדמת הספר מובא הפסוק:

'שובי בתולת ישראל שבי אל עריך אלה' (ירמיה לא).

לקול שועת אחינו בארצות פזוריהם, העולה עד לב השמים, כי הקיפום חבלי יולדה צרה כמבכירה.. לעומתם יענה הד הרים קול גדול ונורא, קול שדי חוצב להבות, קול מבין הררי קודש **'שובי בתולת ישראל שבי אל עריך אלה'**.

עד מתי תחבקו חיק נכריה? **ארצכם החמודה מִדְבר, עריכם הקדושות שממה, ואין איש שם על לב, ואין מכם חולה על זה?** כל מאויכם לבלות בטוב ימיכם, לצבור הון, לאסוף עושר, לבנות היכלי עונג, ולהרים קרן המסחור בארצות אחרות.. עד אנה תצפו צפית הבל כי זאת המרגעה וזאת המנוחה, ותאמרו כי שלום שלום ואין שלום, כי אחת דיבר אלקים בקדשו 'ובגויים ההם לא תרגיע ולא תמצא מנוח', **רק זאת המרגעה וזאת לכם המנוחה - 'שובי בתולת ישראל שבי אל עריך אלה'...**

על כן אחינו היקרים קומו והתעוררו ובואו לעזרת ה' בגבורים, ולא אותנו לבד אתם עוזרים, כי אם גם אותכם, בבואכם בברית עמנו להגדיל ולהאדיר את כח חברתינו - **תשועה גדולה תצמח לכל ישראל, וגאולה תהי' לארץ'**.

◈

ובהמשך ההקדמה (עמוד כ):

'ונתתי לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקוה וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלתה מארץ מצרים' (הושע ב, יז).

'גלוי וידוע לכל יושבי תבל, כי שינוי העתים וחילופי הזמנים היורדים משמים ארץ - **לאט לאט**, אף אם אמנם הם גדולים ונוראים, עד אשר **אם נערוך ראשיתם מול תכליתם, הם רחוקים כרחוק מזרח ממערב**, והדבר נהפך משורש – ממספד למחול, מאפילה לאור גדול, משעבוד לגאולה, בכל זאת **יען לאט מהלכם** ונאחזים ביתר ילדי הזמן, יתעלמו עקבי השנוים והחליפות המשתנים והמתחלפים מרגע לרגע... **לא נרגיש בעצמינו איך מרגע לרגע אנחנו הולכים ומתקרבים אל מחוז חפצינו אל תכלית הטוב**... אשר אנחנו יוצאים מן החושך **ומתקרבים אל האור לאט לאט, אשר הולך ואור עד נכון היום**, עד אשר תפיץ השמש קרני אורה על כל פני תבל ...

עלינו המצוה והחובה להתעורר ולפתוח עינינו ולהביט על מעשי ה'... ואם אך נפתח עינינו לא נצטרך להביט למרחוק - כי אם עד חמש עשרה שנה, הנה גם אז היה מצבינו נורא מאוד, כי ישבנו בביתינו באימה ופחד, ואם הלכנו בשוק הי' מגור מסביב, ומחוץ לעיר הי' אימת מות שוד ורצח. וכנטות צללי ערב סוגרו כל שערי העיר על מסגר, והנשאר בחוץ היה מאכל למלתעות כפירים....

מה גדלה שמחתינו בראותינו את חברת **מאה שערים** בנויה לתלפיות, ומה תגלנה כליותינו על חברת **משכנות ישראל** המתנוססת בהדרה, האח! האח! בראותינו חברות **אבן ישראל, בית יעקב, נחלת שבעה, ויתר בנות ירושלם**, סביבה משובצים בפאר עדים ומתנוצצים כספירים ביפעת זהרם, ובכולם מלאים בני ציון היקרים, שוכנים שמה שלוים ושקטים בטוחים ושאננים, ואין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותיהם.

וכאשר עמדנו וראינו אותם בפעם הראשון [=ובסקירה אחת אנו מסתכלים ג"כ על מה שהתפתח במשך השנים] - **חרצנו משפטינו כי הדבר הזה מבשר לנו צבא רב** [= שזה ימשיך ברציפות עד הגאולה השלימה], כי כאשר פתחה ירושלם עיר הקודש את חיקה והרחיבה מקום אוהלה להביא בניה אליה, כן גם תמהר ותחיש ארצינו הקדושה להביא גם בניה עליה ותחליץ להם משוד תנחומיה להשביעם ולענגם מטובה, ועוד נצא השדה ואנחנו נהי' הראשונים לסול המסילה לשאר עם ה' וישובו בנים לגבולם, ויחרדו ויאתיו בני ציון היקרים מארץ שבים, עד אשר יקבץ ה' עוד עליו לנקבציו... ופתאום יבא האדון אל היכלו אשר אתם מבקשים, ואלוה כל קדושים עמו'.

◈◈◈

הגאון רבי זרח ברוורמן - תלמיד מהרי"ל דיסקין זצוק"ל[4]

'בתקופה ההיא דנו בהקמת מדינה יהודית, על חלק משטחה של ארץ ישראל. חדשות אלה העסיקו את הרחוב היהודי בארץ. באותם ימים שאל רבי זרח ברוורמן את הגרי"ז [=הגאון רבי ישראל זיסל דבורץ], האם השמועות על תוכנית החלוקה נכונות?

כאשר הגרי"ז אישר את דבר השמועות הגיב רבי זרח ואמר: 'אי! אי! כנראה שהגאולה באה!'.

אמר לו הגרי"ז: 'רבי היודע אתה מי הם האנשים שלהם ימסור את ארץ ישראל?! הרי אלה הם חברי הקומוניסטים שברוסיה אשר הרגו את הצאר הרוסי ניקולאי, וסגרו את בתי הכנסת, ואת הרבנים החשובים שלחו לסיביר. אלה עתידים להיות ראשי הממשלה!'.

ענה לו רבי זרח: 'אל דאגה! הן לב מלכים ושרים ביד ה'. וכאשר יהיו מלכים ושרים מישראל הרי הם יהיו בידי ה', וה' הרי הוא כל יכול...'. ('כולו לב' על הגאון רבי ישראל זיסל דבורץ זצוק"ל. עמ' רנ"ב[5]).

'ושבתי בשלום אל בית אבי' – רמז לשיבת ישראל לארצם

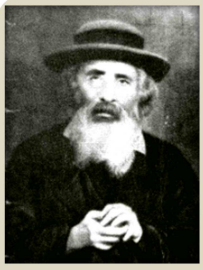

[בארץ ישראל – זוכים לאלקותו של השי"ת, ולקיום מצוותיו]

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי... **ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים** (בראשית כח, כ–כב).

'...**דעיקר כוונתו היתה שה' יחזירנו לא"י**, דהיושב **בחו"ל** דומה **כמי שאין לו אלוה** וכל הדר בחו"ל כאלו עובד ע"ז (כמבואר בכתובות דף ק"י ע"ש).

וגם היתה כוונתו **שכשיחזור לא"י - ישמור שם כל התורה**, כמבואר בפי' הרמב"ן ז"ל, שהאבות שמרו את התורה בעיקר רק **בארץ ישראל**.

וזהו הכונה: **'ושבתי בשלום אל בית אבי' - היינו לארץ ישראל.**

'והיה ה' לי לאלקים' - היינו דשם יעבוד את ה', וישמור תורתו בכל פרטיה ודקדוקיה' (מהרי"ל דיסקין עה"ת, פרשת ויצא – בראשית, עמוד ע').

*

א.ה. יש בדברי מהרי"ל דיסקין שלשה חלקים, וכשנדקדק נמצא את כולם מבוארים בדברי חז"ל:

א]. ברישא של הפסוק: **'ושבתי בשלום אל בית אבי'** – הוא מבאר **שהמעלה בזה היא, מצד שהוא שב לארץ ישראל**, שהרי יצחק גר בארץ ישראל.

☜ ודבר זה [שהפסוק **'ושבתי בשלום אל בית אבי'** – הוא מצד מעלת ארץ ישראל] מבואר בכמה מקומות מדברי חז"ל אשר יובאו להלן, וביניהם במדרש תנחומא (ראה סימן ח): 'ארץ שחמדוה אבות העולם... **יעקב נתאוה לה, שנאמר אם יהיה א-להים עמדי וגו' ושבתי בשלום אל בית אבי'**. [ובזוה"ק ויצא קנ, ב: ביאר בזה מעלה נוספת].

ועוד מבואר בזוהר פרשת ויצא (קמח, ב) שכל הפרשה של יציאת יעקב מבית אביו מבאר שבע - הוא 'רמז כשיצאו ישראל מבית המקדש והגלו בין העמים', **וממילא 'ושבתי בשלום אל בית אבי' - הוא רמז לשיבת ישראל מהגלות לארצם.**

וכן מפורש בתיקוני זוהר חדש (דף כז, ב מדפי הגר"א): 'ויעקב בגין דחזא ברוח קודשא **דוחקא דגלותא בתראה**... אמר **'ושבתי בשלום אל בית אבי' - דא מקדשא'**.

*

ב]. ולגבי הסיפא של הפסוק, **'והיה ה' לי לאלקים'** – הוא מביא שני ביאורים:

הביאור הראשון: שכאשר יעקב יחזור לארץ ישראל - **השי"ת יהיה לו לאלו-ה** [דהיינו לאב ולפטרון. לספק כל צרכיו (ילקוט שמעוני לך לך רמז פב)]. וזהו מצד דברי חז"ל במסכת כתובות (קי, ב):

'ת"ר: לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, **שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה**, שנא': לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים...'.

☜ ודבר זה מבואר בתוספתא (עבודה זרה פ"ד ה"ה):

'הרי הוא אומר **'ושבתי בשלום אל בית אבי'**, שאין תלמוד לומר **'והיה ה' לי לא-להים'**, ואומר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לא-להים - **כל זמן שאתם בארץ כנען הריני לכם לא-לוה, אין אתם בארץ כנען כביכול איני לכם לא-לוה'**.

*

ג]. הביאור השני בדברי הפסוק 'והיה ה' לי לאלקים': שכאשר יחזור לארץ ישראל – **יוכל לקיים המצוות כראוי**, ועל זה הוא מציין לדברי הרמב"ן (בראשית כו, ה):

'וישמור משמרתי ... שהיה אברהם מקיים ומשמר את התורה עד שלא נתנה...

ויש לשאול, **אם כן איך הקים יעקב מצבה, ונשא שתי אחיות, ועמרם נשא דודתו**... והאיך אפשר שיהיו נוהגים היתר בתורה במה שאסר אברהם אביהם על עצמו... והוא יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ללכת בדרכיו...

והנראה אלי מדעת רבותינו, שלמד אברהם אבינו התורה כולה... ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה, **ושמירתו אותה היה בארץ בלבד**, ויעקב בחוצה לארץ נשא האחיות, וכן עמרם, **כי המצות משפט א-להי הארץ הן, אף על פי שהוזהרנו בחובת הגוף בכל מקום** (קדושין לו, ב). וכבר רמזו רבותינו הסוד הזה (ספרי דברים פסקא מג), ואני אעירך בו בעז"ה (ויקרא יח, כה; דברים יא, יח)'.

☜ ודבר זה מבואר בזוהר הקדוש פרשת ויצא (קנ, ב): 'דבר אחר ושבתי בשלום אל בית אבי, ששם היא הארץ הקדושה, שם אשתלם. והיה ה' לי לאלהים. במקום הזה אעלה מדרגה זו לדרגה אחרת כראוי, **ושם אעבד עבודתו**'

---

[1] בגליון הקודם הבאנו ממהרי"ל דיסקין זיע"א, שאמר 'כי **ההתעוררות של אהבת הארץ הנעשה והנשמע במחנה העברים - ראיה גדולה שיתקיים הקיבוץ כשיטת הרמב"ן ז"ל** ודעימיה, שהנביאים נתנבאו על 'קיבוץ גלויות' קודם ביאת המשיח' (הקדמת 'ציר נאמן'. הובא בספר 'השרף מבריסק' עמוד 383).
וכן ביאר מאמרם ז"ל 'זכו - עם עננא שמיא – ע"י נסים ונפלאות, **לא זכו** כבר אנשא - **תהיה אתחלתא דגאולה ברשיון הממשלות**'.

*

אהבת ארץ ישראל של מהרי"ל דיסקין זיע"א היתה מן המפורסמות לשם דבר - בהיותה מיוחדת במינה וטופחת על מנת להטפיח על מקורביו שגם הם נעשו 'אוהבי ארץ ישראל' גדולים, כפי שאנו רואים בדבריהם הנלהבים של תלמידיו מייסדי פתח תקוה.
הדברים מוצאים ביטוי בספרים רבים של הבקיאים בתולדות ירושלים של מעלה. דוגמא מיני רבות, נביא מתוך כתבתו של הר"ר יעקב גליס זצ"ל לזכרו של רבי משה בלוי זצ"ל: - '**אהבת ארץ ישראל** ואהבת ישראל היו שזורים אצלו ביחד, מורשתם של ר' חיים זוננפלד **ור' יהושע ליב דיסקין**, שזכה לצקת מים על ידיהם כל חייו...' (מוסף יתד נאמן, ערב שבועות תשמ"ו).

[2] תלמיד הגרעק"א, ומח"ס חידושים שנדפסו בש"ס וילנא, 'קן מפורשת' עמ"ס קינים, ועוד.

[3] עד כמה היה מעורב המהרי"ל דיסקין בכל הפרטים ניתן לראות ממה שנכתב בכתב ההתקשרות כי 'הקושאן של מקום הישוב יכתב על שם אדמו"ר הגאון אב"ד דבריסק [מהרי"ל דיסקין] נ"י, **וכל התנהגות של החברה יהיה רק ע"פ פקודתו בכל דבר, וכל התקנות המוסכמים ממנו, מכבר קבלנו עלינו לשמור ולעשות מבלי לנטות ימין ושמאל** סוכן החברה יהיה אדמו"ר הגאון אבדק"ק בריסק שליט"א, וה' יהיה בעזרנו לבנות הנהרסות ולנטוע הנשמות, ותחזינה עינינו בשוב ה' שכינתו לציון במהרה בימינו אמן'.

[4] נביא דוגמה אחת **באיזו הפלגה החזון איש זצוק"ל סמך להלכה למעשה – על סמך הקביעה שמשמים לא מביאים תקלה לידיו של הג"ר זרח ברוורמן זצוק"ל:**
כך מספר ר' משה פרידמן נאמנם של גדולי ישראל ומומחה לעניני אתרוגים:
'כשהחזון איש הגיע ארצה, היה זן אחד שהוא אחז ממנו מאד, זה היה הזן שגידלו יהודי ירושלים. רבי זרח ברוורמן גידל את הזן הזה שהיה משכם. **החזון איש אמר על רבי זרח ברוורמן שאין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידיו, ואם הוא השתמש באתרוגים הללו אז הם בסדר ואינם מורכבים**' (מוסף יתד, סוכות תשמ"ח).

[5] וראה ב'האיש על החומה' (ח"ב, עמוד 140 – 141): **שהגאון רבי זרח ברוורמן זצוק"ל הנזכר לעיל** - ביאר בשם הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל, שהמרגלים 'משבאו לארץ ישראל שרתה עליהם רוח הקודש וראו **גם את הדור שלנו עם 'הציונים'**, ונתבהלו ואמרו: אם כך, מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ... **ועל זה ענו להם יהושע וכלב: 'למרות הכל עלינו לעלות ולרשת את הארץ, ולעמוד בכל הנסיונות, ובהדי כבשי דרחמנא למה לנו. וזה היה חטאם של המרגלים, כי לא היה להם להתחכם נגד מה שצוה ה' ולהרהר אחר הבטחתו'**.

נחלת ה' גליון 58

מרחשון תשע"ט

מעניני הפרשה
תיבת נח וארץ ישראל – מזכים לבנים.
דבר העורך
החשיבות שבכל חלק קטן מארץ הקודש.

נחלת ה'

כי רצו עבדיך את אבניה
הגאון רבי יוסף זונדל מסלנט זיע"א
מדברי רבותינו
ליקוט מדברי רבותינו – על שיבת ישראל לארצם (חלק ד)

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 58 מרחשוון תשע"ט

מענינא דיומא

"תיבת נח" וארץ ישראל – מזכים לבנים

בפרשתינו מסופר שלשה היו שלשה בנים, **אמנם לא היו להם תולדות אלא אחר המבול**. וכמש"כ (בראשית י, א) "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ שֵׁם חָם וָיָפֶת וַיִּוָּלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחַר הַמַּבּוּל". חז"ל (זוה"ק נח ס, ב) אומרים שהסיבה לכך היתה, משום שהיה צריך **שבתחילה נח יכנס לתיבה, ובזכות זה הוא יזכה שתולדותיו יתרבו ויעשו פירות**.והסיבה לכך משום **שהנשמות יוצאות לעולם - רק לאחר שנעשה יחוד קוב"ה ושכינתיה**, וכמו שאמרו:

"בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָן תּוֹלְדוֹת גַּן הָעֵדֶן [הנשמות היוצאות מגן עדן] לֹא יוֹצְאִים מִצַּדִּיק [מהקב"ה], אֶלָּא כְּשֶׁנִּכְנָס בַּתֵּבָה הַזֹּו [שכינה] בְּחִבּוּר אֶחָד, [ואז] הַכֹּל [כל הנשמות] גְּנוּזִים בָּהּ [בשכינה], וְאַחַר כָּךְ יוֹצְאִים מִמֶּנָּה [הנשמות יוצאים מהשכינה לעולם]".

והנה **נח מייצג את הקב"ה**, וכמש"כ (משלי י, ט) "נֹחַ אִישׁ צַדִּיק" כדוגמת קוב"ה שהוא "צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם" (משלי י, כה. – ועיין זוה"ק לעיל נח ס), **ו"תיבת נח" מייצגת את השכינה** שנקראת "תיבת נח" (תיקוני זוהר תכ"ח, קף נב, ח).

וממילא, כאשר נח נכנס לתיבה – זה גרם שקוב"ה יכנס לתיבה שהיא שכינתו, שהרי "באתערותא דלתתא אתער לעילא", ועי"ז יצאו נשמות לעולם.

וזהו מה שאמרו חז"ל (זוה"ק נח נא, ב):

"נֹחַ אִישׁ צַדִּיק לֹא הוֹצִיא תּוֹלְדוֹת לְפָרוֹת בָּעוֹלָם עַד שֶׁנִּכְנַס בַּתֵּבָה, וְהִתְכַּנְּסוּ הַכֹּל בָּהּ [הנשמות התכנסו בתוך התיבה – השכינה] וְהָיוּ גְּנוּזִים בָּהּ, וְאַחַר כָּךְ יָצְאוּ מִמֶּנָּה לְפָרוֹת בָּעוֹלָם וּלְהִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ. וְאִלְמָלֵא שֶׁיָּצְאוּ מִתּוֹךְ הַתֵּבָה, לֹא הִתְקַיְּמוּ בָּעוֹלָם.

וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה - מִתּוֹךְ תֵּבָה [השכינה] יוֹצְאִים לְמַעְלָה, מִתּוֹךְ תֵּבָה יוֹצְאִים לְמַטָּה, **זֶה כְּמוֹ זֶה**. וְכָאן הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם וְלֹא מִקֹּדֶם לָזֶה...".

והנה כתוב **"כִּי פֹּעַל אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ"** (משלי כד, יב) – **"ההוא עובדא ישלם לו"** (זוה"ק קכח קנז,ב). כלומר, שפעולת האדם, **היא עצמה ג"כ התשלום לו** (רמ"ד ווולי למיוחס עמ' רטז; "מפתחיים" ח, יב). ועוד כתוב (משלי כז, יח) **'נֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ'**, שהשכר על מצוות שמירת התאנה – הוא אכילת התאנה עצמה.

דהיינו, ששכר העוה"ב - אינו כמו אדם שעושה מלאכתו **בענבים** ומקבל שכרו **ברמונים**, שאז אין קשר בין מלאכתו לשכרו, אלא הוא כמו אדם שעושה מלאכתו בענבים, ואח"כ כשהענבים בשלות – נותנים לו את הענבים עצמם בשכרו.

וממילא הנשמות שירדו לעולם כתוצאה מכך שנח עורר יחוד קוב"ה ושכינתיה – הם עצמם ניתנו לנח, שהם נולדו בתולדותיו, ולכן לאחר שנח נכנס לתיבה - הוא זכה להצליח בתולדות – "שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נָפְצָה כָל הָאָרֶץ" (בראשית ט, יט. – ולמה עוד מהלך נוסף ומפליס בגליון 39 ס"ע[תולות ה']).

◈◈◈

עם ישראל – כנגד נח
ארץ ישראל - כנגד "תיבת נח"

אותו מהלך שהיה אצל נח שנכנס לתיבה – ישנו ג"כ אצל עם ישראל שנכנסים לארץ ישראל, משום ש**עם ישראל הם ג"כ אותה בחינה כמו נח - שהם מייצגים את קוב"ה** (זוה"ק תזוה לג, ב), **וארץ ישראל היא ג"כ אותה בחינה כמו תיבת נח**, וכמו שאמרו (זוהר חדש נח, קף לה, ב): "אל **הארץ** אשר אראך – זה ... **תיבת** נח", וזהו משום שבין תיבת נח ובין ארץ ישראל הם גוף השכינה שנקראת "תיבת נח" (תיקוני זוהר תכ"ח, קף נב, ח).

וממילא, כאשר עם ישראל נכנסים לארץ ישראל - הם מייצגים את הענין שקוב"ה מתייחד עם שכינתו, וכמו שכתב רמ"ד וואלי (עץ חיים, שיר השירים, עמוד יח):

"כי **הארץ** עצמה היא סוד הנוק' דז"א [**השכינה**], **וישראל** הבאים אליה הם סוד הזעיר [**קוב"ה**] דאתי לותה לאיזדווגא בהדה, כבעול בחור בתולה יבעלוך בניך כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך".

וממילא, כמו שכאשר נח נכנס לתיבה - זה עורר שקוב"ה יתחבר עם השכינה, כך כאשר עם ישראל נכנסים לארץ ישראל - זה מעורר שקוב"ה יתחבר עם השכינה, וכמו שכתוב (ישעיהו סב, ה) **"כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ"** – כלומר, שעם ישראל עושים "מעשה נישואין" עם ארץ ישראל, ע"י שהם כובשים אותה. ומסיים הכתוב, שעל ידי זה נעשה יחוד קוב"ה ושכינתיה - **"וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ"** – שגם **הקב"ה** למעלה עושה "מעשה נישואין" עם **השכינה** נשמת ארי"ו.

וכן מבואר בדברי חז"ל (זוה"ק ויקרא, טו, ב):

"אָמַר רַבִּי יוּדָאי אָמַר רַבִּי יְיִסָּא, נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה [השכינה (רמ"ד וואלי סה"מ עמוד ס)] - עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה"

א"כ הקב"ה נשבע, שעד שישראל לא נכנסים לירושלים של מטה, ובכללה כל ארץ ישראל – גם הוא לא נכנס ל"ירושלים של מעלה", דהיינו השכינה ["כנסת ישראל" (=השכינה) בגימטריא "ירושלים של מעלה" (1071)].

[היוצא, שמה שנח נכנס לתיבה היה כאילו נכנס לארץ ישראל – ובזכות זה זכה לבנים. ורמז נפלא לדבר: **"וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ"** (בראשית ט,ז) שנאמר לנח ובניו - בגימטריא **"ארץ ישראל"**].

◈

דבר העורך

בהושענא רבא לייו אלפי בני ישראל בראשות מרנן ורבנן שליט"א בעיה"ת בני ברק - את אחד מהמיוחדים שבעמוד החסד, בר אוריין ובר אבהן, איש חיל וירא אלקים, **הרב ד"ר משה רוטשילד זצ"ל**, מייסד ונשיא המרכז הרפואי 'מעייני הישועה', ומחבר הספר 'תורת היולדת' [יחד עם הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א], שהשליט את עולם ההלכה, הקדושה והצניעות - על עולם הרפואה, מתוך ציות והליכה ודבקות בחכמים ותלמידיהם.

*

מן הענין להביא מה שהוא סיפר על מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל (הובא בהגהה של פסח 'חקוקי תמר' להגאון ר' יחזקאל זילברשטיין שליט"א בד"ה 'לכל שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם') 'נסעתי במונית עם הגאב"ד דפוניבז', רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל ברחובותיה של העיר רומא, ולפליאתי אני שומע את הרב חוזר כמה פעמים על המשפט: 'אני הולך לגמור אתו את החשבון אחת ולתמיד'. לא ידעתי עם מי רוצה הרב לגמור חשבון'...

מי שהכיר את הגרי"ש כהנמן זצ"ל ידע, שמדובר באישיות טהורת לב, והמשפט הזה לא התאים למידת ההומתרנות המובהקת שהיתה בו. 'נראה היה', הוסיף **הרב ד"ר רוטשילד**, 'ש'סיום החשבון' הזה חשוב לו מאד, לרב זצ"ל, והוא נחוש בדעתו לבצע את זאת בכל מקרה...'.

הפתרון לתעלומה הגדולה היה רק כאשר הגענו ל... שער טיטוס שברומא, הרב בקש מנהג המונית לעצור, ומבעד לחלונות הוא מביט בציור המנורה הטהורה החרוט על השער, ומתחתיה כתוב 'יהודה לא תהיה', ואז הוא יוצא מהמונית. מייסד ישיבת פוניבז' מתקרב אל השער הגדול, מיישר את כובעו ומסדר את בגדיו, והנה הוא ניצב הדור פנים אל מול השער ומכריז בקול גדול:

'טיטוס, טיטוס, לפני אלפיים שנה רצית למחוק ולאבד את עם ישראל, מבלי להשאיר להם זכר, שם ושארית. ראה **טיטוס, מי מכיר אותך היום:** מי שיטייל כאן, בין רחובותיה של רומא וישאל את הילדים מי היה טיטוס, הם אפילו לא ידעו לחזור בהגיה נכונה על השם שלך... **הרי מכל ה'תורה' שלך לא נותר מאומה!** האם יש בעולמנו אנשים הרואים עצמם כממשיכי מורשתך?! - ואילו אני, מגיע עכשיו **מבני ברק שבארץ ישראל, אותה רצית להחריב, וברגע זה ממש יושבים למעלה מחמש מאות בחורים על התורה ועל העבודה**, שכל כך שאפת להשכיח מאתנו...

והרב מפוניבז' עוד לא גמר את החשבון... מסביבו התאספו כמה צעירים רומאים אבל הוא לא פחד, והמשיך לנאום בכיכר המרכזית שליד שער טיטוס: 'את קודש הקודשים אמנם ביזית וחרפת בצורה נוראה, **אבל מציע אני לך לבוא עכשיו אל הכותל המערבי, שריד בית מקדשנו, ותראה איך יומם ולילה עומדים שם יהודים ומבכים את החורבן**, ומצפים ומייחלים לבניית בית המקדש, ולומדים ומשננים את תבנית ההיכל, וכל מעשהו, **והוא - הוא האות והמופת המובהק ביותר שבית המקדש שלנו אכן יבנה במהרה!**

אתה, נשכחת לנצח, ואבדת את שמך, **ויהודה היה תהיה, ופרוח תפרח!**'.

*

אפשר להמליץ על זה בבחינת 'נאה דורש ונאה מקיים' - **נאים הדברים באופן מיוחד להר"ר משה רוטשילד זצ"ל**, שהיה אחד משלוחי ההשגחה העליונה, לסייע ב'איתערותא דלתתא' בקיום הנבואה (ישעיהו כז, ו) 'הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ומלאו פני תבל תנובה', כאשר מאות אלפים מתוך ה'צָּיִץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל' - פרחו מ'מעייני הישועה', **שהוציא מתוכו לגיונות לגיונות של 'רכים נולדים' משנת תש"ן ועד עתה, ומלאו את ארץ ישראל, ונתקיים גם על ידם 'ויהודה היה תהיה, ופרוח תפרח!**'.

***

ולעילוי נשמתו נתבונן במוסר השכל שאנחנו יכולים ללמוד מבית הרפואה 'מעייני הישועה', ומעולם הרפואה בכלל - לענין החשיבות הגדולה של 'ארץ ישראל':

כתוב (בראשית ב, ז) 'וייצר ה"א את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה'. - **גופו של האדם הוא עפר מן האדמה - 'פיסת אדמה'**, וכמש"כ (שם ג, יט) **'כי עפר אתה', וחלקיק עורק מעורקי הלב - הוא כמו כמה גרגירי חול**, ובכל זאת אם יש בו חולי רח"ל, לא אומרים 'לא נעשה עסק מכמה גרגירי חול של פיסת אדמה', אלא מקדישים לזה את כל הציוד שבעולם ומשאבי אנוש והון בלתי נדלים. וכל אדם בעולם שומר מכל משמר וחרד לשלום כל מילימטר מ'פיסת אדמה' זו. ומדוע? משום **שפיסת האדמה הקטנטנה הזו - היא 'אבר שהנשמה תלויה בו', היא לבוש אל הנשמה**, ואם אירע בו איזה חולי רח"ל - הרי זו סכנה לחיי הנשמה.

*

והנה הקב"ה הודיע לנו, **שכל 'פיסת אדמה' מא"י - חשובה כמו עורק בלב, ויותר ממנו**, שהרי על בית המקדש אמרו (מיכה ג,יב, פתיחתא, טז): "כי נגע עד **לבך**" (ירמיהו ו, יח) - **זה בית המקדש**, כמה דאת אמר 'והיו עיני **ולבי** שם כל הימים'.

ועוד אמרו (מדרש שוחר טוב תהלים כב, כז; ילקוט תהלים רמז תפ"ח): "יחי **לבבכם** לעד'

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

(תהלים כב, כז) - זה בנין **בית המקדש**, דכתיב 'והיו עיני **ולבי** שם כל הימים'.
א"כ מבואר שביהמ"ק הוא '**לבן** של ישראל', ואותה הגדרה יש גם כן לכל ארץ ישראל, משום שכל ארץ ישראל היא התפשטותו קדושתו של בית המקדש, וכמו שאמרו (זוהר חדש שיר השירים, עמוד רב): **'שירושלים [וכל ארץ ישראל בכלל ירושלים** (זוהר וירא דף קיד)] **ובית המקדש הכל אחד,** [אלא ש]בית המקדש הוא יתר בכמה קדושים ובכמה עלויים'. [ביהמ"ק וארץ ישראל - שניהם גוף השכינה שנקראת 'לב' של עם ישראל, וכמו שאמרו (תיקוני זוהר תכ"א, דף נב, א): 'אברים הקדושים הם ישראל, וה'לב' שלהם - היא השכינה שביניהם'].
וכתב רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמוד תמו): **'בית המקדש הוא הפרי והמוח הפנימי של ארץ ישראל'.**
אם כן, כמו **שהלב** הוא איבר שהנשמה תלויה בו, כי הנשמה מתלבשת בו - כך ארץ ישראל היא **הלב** של עם ישראל, **היא אבר ששורש הנשמה תלוי בו,** שהרי ארץ ישראל היא גוף השכינה, והשכינה היא שורש נשמותיהן של ישראל, ונמצא **ששורשי נשמותיהן של ישראל מלובשים בארץ ישראל - כנשמה המלובשת בגוף.** וכמש"כ הגאון רבי מנחם מנדל משקלוב תלמיד הגר"א זיע"א באיגרתו משנת תק"ע ('אגרות ארץ ישראל', אגרת נא), בדברי התעוררות לטרוח עבור ארץ ישראל:

..ותחזינה עיניכם כאילו הארץ העירה מכבודה, מתעוררת ומדברת, ודמעתה על לחיה נגררת... **הלא היא אמכם שורש נשמתכם!.** [ובהמשך שם: 'ועד מתי לא תרוחם ירושלים.. קרעו לבבכם ואל בגדיכם, **על צער אמכם שרש השרשים'**].

וכך כתבו תלמידי הגרמ"מ משקלוב (הובא ב'גנזי ירושלים' ח"ב, אגרת א'. - כילוס כת"י של המכתב תלוי בכניסה לביה"כ החורבה):

...כל בית מירושלם קשורה וחבוקה ודבוקה בקשר נפשות ונשמות של ישראל, ובהבנות בית מחורבות ירושלם - בנין עולם תבנה נפש איש וביתו בבנין עדי עד. [ולעיל שם: '..ולהעמיד חורבת ירושלם - חמדת לבבינו **ושורש נשמתינו'**].

*

וכל זה באופן כללי - שארץ ישראל היא הגוף הכללי של כל שורש נשמות ישראל, אך גם באופן פרטי - **כל יהודי יש לו נחלה פרטית בארץ ישראל, שבה מתלבש שורש נשמתו, וחייו הגשמיים והרוחניים תלויים במקום זה,** ועל פי זה השכינה חילקה את הארץ בגורל, וכמש"כ רמ"ד וואלי (במדבר עמוד רעט):

..שהארץ התחתונה אינה אלא בחינת הגוף של הארץ העליונה רזא דשכינתא שהיא נחלתן של ישראל ממש, **ומתחלקת השראתה עליהם כפי שרשן...**

וכ"כ להלן (עמוד שלט):

והורשתם את הארץ... **לכל אחד מהם כפי שרשו..** ומי שהוא מושרש ברגלי הקדושה, לא יחמוד ולא יקנא על מי שהוא מושרש בעיניה או במצחה.. **כי הוא שרשו באילן הנשמות.**

וממילא, כאשר כל אחד מישראל יושב במקום המתאים ומכוון לשורש נשמתו, הוא זוכה להתחבר בשלימות לשורש נשמתו המסייעו בחיותו ובכל ההצלחות. וכמש"כ ב'תיקונים חדשים' לרמח"ל (לח):

'ולכל היד החזקה, זה ביאת הארץ וכבוש שלה.. ולכל המורא הגדול, **בזמן שנתחלקה לשבטים, ועמדו כולם במקומם לפי הסדרים העליונים** - אז נאמר בהם 'כי מי גוי גדול', **שהם עומדים ומתחברים לאלו הדרגות העליונות הקדושות,** וכל החיצוניים מפחדים מהם'.

[וע"ע רמ"ד וואלי (במדבר עמוד שכח - שלא) שביאר שהצלחת בני גד ובני ראובן במלחמה - היתה תלויה בכך שינחלו נחלתן בעבר הירדן שיהיו מחוברים לשורש נשמתן. וע"ע שם סוף פר' מסעי לענין העברת נחלה ממטה למטה.
וראה עוד ב'שיחות לספר ויקרא' להגאון ר' אביגדר נבנצל שליט"א (עמוד שיד-טו). '..**שאותן ד' אמות שיש לכל יחיד בארץ ישראל** - ... שטח זה **שייך דווקא לו, לשורש נשמתו העליון..** כי זה חלקו בארץ ישראל, חלקו בגן עדן התחתון, **ונשמתו דבוקה ואחוזה בחלקת קרקע זו** [ואם מוכרה לאחר] - יש כאן **ניתוק נשמת האדם ממעיין חייה הרוחניים'.** וע"ע ב'נחלת ה" גליון 42 ב'מענינא דיומא'].

*

וגם בימינו שעדיין איננו יודעים היכן הוא חלקו של כל אחד בארץ מכל מקום עדיין כל יהודי מושפע ממה שקורה עם החלק שלו בארץ ישראל, שהוא הלבוש של שורש נשמתו, וכאשר החלק שלו נשמר בקדושה, הרי שזה נותן לו כח להצליח, וכמו כן להיפך ח"ו, אם חלילה ילד **בבני ברק** מתדרדר ברוחניות, או שאר מרעין בישין רח"ל - הרי יכול להיות שזה נגרם משום שהגוף של שורש נשמתו שנמצא בפיסת אדמה **בלוד,** או **בעכו** - נֶחְלָה, ע"י שהתיישבו עליו גויים המשליטים את הסט"א על הארץ ומצערים אותה, ועושים אותה חולָה, וכמש"כ רמ"ד וואלי (יחזקאל לו,י): **'שרגלי האומות המתהלכים בארץ הקדושה מצערין אותה הרבה מאד מפני טמאתן...'.** ובחלק הקטן שבקצה **עפולה** - תלוי שורש נשמתו של יהודי שגר **בקרית ספר,** וכאשר יושבים שם עם ישראל - הם מבריאים את הגוף של שורש נשמתו, כי השי"ת קבע שעיקר הבריאות של הגוף הזה ששמו 'ארץ ישראל' - תלויה בכך שיהודים ישבו עליה ויבנו אותה ויטעו נטיעותיה, **ולכן כל חלק קטן** מהגוף הזה צריך להיות בריא.

שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, **ולא נעזבה ביד זולתינו מן האומות או לשממה,** והוא אמרו להם (במדבר לג, נג) 'והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה', והתנחלתם את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם. ופרט אותה להם במצוה הזו **כולה בגבוליה ומצריה,** כמו שאמר ובואו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים וגו' - **שלא יניחו ממנה מקום'** (רמב"ן בספר המצוות; ועיין אבני נזר יו"ד סימן תנ"ד, שגם הרמב"ם סובר כך, וכ"כ החזו"א קוב"א א, עה).

ולכן צריך להתייחס לכל פיסת אדמה וגרגיר חול בארץ ישראל - לפחות באותה הרצינות כמו שמתייחסים לכל חלקיק עורק ווריד ואיבר בגוף האדם שהנשמה תלויה בו.

בברכת התורה, העורך

ומכאן מתבאר לנו הטעם הפנימי למה שאמרו חז"ל **שבזכות העליה לארץ ישראל – זוכים לבנים,** וכמו שאמרו (יבמות סד, א):

"ת"ר. נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה - יוציא ויתן כתובה, שמא לא זכה להבנות ממנה. אף על פי שאין ראיה לדבר - זכר לדבר (בראשית טז, ג) **'מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֶׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן'.**

[שלאחר שעברו עשר שנים מאז שאברהם ושרה הגיעו לארץ ישראל, ועדיין שרה לא ילדה - היא אמרה "הִנֵּה נָא עֲצָרַנִי ה' מִלֶּדֶת בֹּא נָא אֶל שִׁפְחָתִי אוּלַי אִבָּנֶה מִמֶּנָּה".
אמנם לפני שהם ישבו עשר שנים בארץ ישראל, אע"פ שישבו שנים מרובות בפדן ארם – שרה לא נוכחה לדעת שמזלה גורם שאינה יכולה לילד] - ללמדך, **שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המנין [דלמא משום עון חוצה לארץ הם עקורים.** רש"י]. (וראה להלן במדור "מעשה רב").

◈◈◈

האבות הקדושים זכו לעם ישראל - בזכות ארץ ישראל

וכן מצינו בכל אבות האומה, שמה שהם זכו שיצא מהם "עם ישראל" – הוא בזכות ארץ ישראל, ונבא ונראה לפי הסדר:

אברהם אבינו

א. (בראשית יב, א-ב) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ **אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ: וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל..."**

ופירש"י "לך לך - להנאתך ולטובתך, **ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים".**
(וראה להלן במדור "מעשה רב" מהגאון רבי שמואל סלנט זצוק"ל).

ואחז"ל (במדבר רבה יא, ב): "וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל... אָמַר רַבִּי פִּנְחָס הַכֹּהֵן בַּר חָמָא, **אֵימָתַי עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַבְרָהָם לְגוֹי גָּדוֹל,** כְּשֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבָאוּ לְסִינַי וְקִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה **וְהִגִּיעוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל".**

ב. (בראשית יג, טו-טז) "**כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה** וּלְזַרְעֲךָ עַד עוֹלָם: **וְשַׂמְתִּי אֶת זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ** אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת עֲפַר הָאָרֶץ גַּם זַרְעֲךָ יִמָּנֶה" (עיין להלן מהמלבי"ם).

יצחק אבינו

(בראשית כו, ג-ד) "**גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת** וְאֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרְכֶךָּ **כִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל** וַהֲקִמֹתִי אֶת הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: **וְהִרְבֵּיתִי אֶת זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם** וְנָתַתִּי לְזַרְעֲךָ אֵת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל וְהִתְבָּרֲכוּ בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ" (עיין להלן מהמלבי"ם).

יעקב אבינו

א. (בראשית כח, יג-יד) "וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי ה' אֱ-לֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵא-לֹהֵי יִצְחָק **הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ: וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ** וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרֲכוּ בְךָ כָּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ".

ופירש המלבי"ם: "בכמה מקומות הסמיך ברכת הזרע אל ברכת הארץ, כי שניהם מצרנים ותנאיים זה לזה, שהנטיעה הטובה לא תצלח לעשות פרי קודש רק בארץ נבחרת".

ב. (בראשית לה, יא-יב) "וַיֹּאמֶר לוֹ אֱ-לֹהִים אֲנִי אֵ-ל שַׁדַּי **פְּרֵה וּרְבֵה** גּוֹי וּקְהַל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָּ וּמְלָכִים מֵחֲלָצֶיךָ יֵצֵאוּ: **וְאֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לְךָ אֶתְּנֶנָּה** וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ".

ופירש מלבי"ם: "והבטיחו עוד על ירושת הארץ, שהזרע והארץ קשורים זה בזה, כמו שבא בכמה מקומות".

יוסף הצדיק

הנה עיקר תולדותיו של יעקב באו דרך יוסף, וכמש"כ (בראשית לז) **'אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב** – [דרך] **יוֹסֵף'** (זוה"ק פרשת לך לך, פה, א), והטעם משום שיוסף נקרא "יוסף **הצדיק**" - שהוא מייצג את קוב"ה שהוא "**צַדִּיק** יְסוֹד עוֹלָם" (משלי י, כה), וכמו שקוב"ה מביא נשמות לעולם, כך מכל השבטים - **יוסף** מביא הכי הרבה תולדות בעם ישראל.

ואמנם אנו רואים, שהצלחתו של יוסף בבנים – היתה **דווקא לאחר שנכנסו לא"י,** שהנה כאשר עם ישראל נכנסו לארץ ישראל - נגש שבט יוסף ליהושע בן נון וטענה בפיהם: "מַדּוּעַ נָתַתָּה לִּי נַחֲלָה - גּוֹרָל אֶחָד וְחֶבֶל אֶחָד, וַאֲנִי עַם רָב, עַד אֲשֶׁר עַד כֹּה בֵּרְכַנִי ה'" (יהושע יז, יד).

והנה יש כאן דבר פלא, שכן בכל הפקודים שבחומש במדבר אנחנו רואים ששבטי מנשה ואפרים לא היו השבטים הכי גדולים, ואילו מיד אחרי שנכנסו לארץ כבר אומרים בני יוסף שהם כ"כ רבים שלא מספיק להם נחלה אחת?

קושיה זו מקשה רבינו הגר"א (אדרת אליהו דברים יא, כו), וכך הוא משיב:

"**כי ברכת יעקב 'וידגו לרב בקרב הארץ' – [חלה] על זמן כניסתן לארץ,** ובזמן שבעה שנים שכבשו - נתרבו כדגי הים לרוב... כי לא חל ברכת יעקב עד שבאו לארץ, **וכיון שנכנסו לארץ - מכח הברכה - נתרבו כדגי הים שאין מספר לתולדותם,** ומפני זה השיבם יהושע (יהושע שם, טו) 'עלה לך היערה ובראת לך', ופירשו רז"ל משום טפלא או משום עין הרע, **כי מי שמע כזאת בפעם אחת יוולדו להם בנים ובנות עד כי חדל לספור..".**

מבואר **שאכן שבט יוסף - הוא השבט שצריך לפרות ולרבות הכי הרבה,** וכנ"ל בזוה"ק "שֶׁכָּל אוֹתָם הַתּוֹלָדוֹת שֶׁל יַעֲקֹב - בְּיוֹסֵף הַצַּדִּיק הֵם עוֹמְדִים, שֶׁעוֹשֶׂה תּוֹלָדוֹת כְּעֵין כּוּלָם", **אלא שזה מתקיים דווקא לאחר שנכנסו לארץ ישראל.**

ובכל זה הטעם כנ"ל, **שנח,** וכן **האבות** הקדושים, ואח"כ בעיקר **יוסף** הצדיק – מייצגים את **הקב"ה,** וכשהם נכנסים לארץ ישראל – הם מעוררים יחוד קוב"ה ושכינתיה, שזה מוריד נשמות לעולם, והם זוכים באותן הנשמות להיות תולדותיהם – משום הכלל "**כִּי פֹעַל אָדָם יְשַׁלֶּם לוֹ**" (איוב לד, יא). וכנ"ל.

כללות עם ישראל

(שמות כג, כו) "לֹא תִהְיֶה מְשַׁכֵּלָה וַעֲקָרָה - **בְּאַרְצֶךָ..**" [מה שאין כן בחו"ל ("טוב ירושלים" להגאון רבי יצחק פרחי זצוק"ל. במעלה העשירית)].

(דברים ז, יג) "וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ **וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ... - עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ".**

[ראה עוד במדור "מעשה רב" - בכמה עובדות מגדולי ישראל שהמליצו לדור בארץ ישראל, ולו רק בכדי לזכות לבנים].

כי רצו עבדיך את אבניה

הגאון הקדוש רבי יוסף זונדל מסלנט זיע"א

היום **ג' מרחשון** - הוא יום היארצייט ה-153 של קדוש ה' **הגאון ר' יוסף זונדל מסלנט זיע"א** שעלה למרומים בג' מרחשון תרכ"ו, תלמידו של הגאון רבי חיים מוולאז'ין זיע"א, ולכן נתכנה בפי תלמידיו '**פה שלישי לאליהו**'.

וכך העיד עליו חתנו הגאון רבי שמואל סלנט זצוק"ל:

בערוב ימיו של רבינו [הגאון ר' שמואל סלנט זצ"ל] כשכבר היה חולה ושכב על מטתו, כאשר הזכירו בפניו את שמו של חותנו רבי יוסף זונדל, **נזדעזע כל גופו ואמר: 'הכל יודעים כי היה פה שלישי לאליהו**, כי רבו מרנא מהר"ח מואלאזין זלה"ה היה פה שני, **ושתורת אדונינו הגר"א היתה שגורה בפיו והלך בדרכיו**' ('אדרת שמואל' עמוד תעד).

בהוראותיו הלך תמיד אחרי הכרעת הגר"א ובאוריו, וכמו שהביא בספר 'רבי יוסף זונדל מסלנט' (עמוד כז) בשם תלמידו הגאון רבי ישראל סלנטר זצוק"ל (בהקדמתו לספרו 'התבונה' בהערה):

'משפט לימודו העיקרי היה בעיון הנצרך למעשה, למד הגמרא כלה, הבית יוסף וכל האחרונים בעיון, **וביותר העיון הגדול בביאורי הגר"א**. - וכשלמד הסעיף שלחן ערוך או הענין עם כל אביזרייהו היה הציור לפניו כמו שבא הדין לפניו למעשה, ועיין וחקר היטב משפטו עד שהעמידו לפסק נצב, ואז חזר פעמים רבות עד שהי' בידו כמונח בקופסא'.

◈

כמו כן גם **עלייתו של ר' יוסף זונדל זצוק"ל לארץ ישראל – היא חלק מעליית תלמידי הגר"א שעלו במצוותו במסירות נפש בין השנים תק"ע – ת"ר** (על עלייתם – ראה ב'נחלת ה'' ב'מדברי רבותינו' גליונות 5; 8; 15; 38; 46; 47; 55. ועוד. – בענין ה'ג' שבועות' עיין גליון 21 ב'נבואות ה'').

וכמו שכתב הגאון ר' ניסן אהרן טוקצ'ינסקי זצ"ל, בהקדמתו לספר 'תורת רבינו שמואל סלנט' (חלק א' עמוד ו):

זקני הגאון הצדיק רבי יוסף זונדל סלנטר נולד ביום א' דר"ה שנת תקמ"ו, **ומכיון שהלך בעקבות רבו הגר"א זלה"ה מווילנא, קיים גם הוראתו לעלות לארץ הקודש להתנחל בה...**

[וכפי שגם כן הובא בראיון עם נאמנם של גדולי ישראל הרב משה גבירץ זצ"ל. מזכ"ל אגודת ישראל עשרות בשנים (גליון 'מרוה לכמא' ח' טבת תשע"ז, עמודים 8 – 11. – הכתבה במלואה הובאה בנחלת ה' גליונות 46 – 47).

ש. רבני ירושלים היו בסוד הענינים של הקמת שכונת 'מאה **שערים**'?

ת. בוודאי. הכול נעשה תחת הכוונתם והדרכתם הצמודה, הם נטלו חלק פעיל בהקמת השכונה. בחודש מרחשוון תרל"ד התכנסו למעלה ממאה איש לדון בהקמת השכונה. שלושה ימים רצופים דנו בהשלכותיה המעשיות של התכנית הגרנדיוזית. בין המשתתפים נטלו חלק פעיל מרנן הגאונים **רבי שמואל סלנט זצ"ל** ורבי מאיר אויערבך זצ"ל רבה של קאליש, שעלה כידוע לארץ והשתקע בירושלים. **הגר"ש ציטט את חותנו הגאון רבי זונדל סלנט זי"ע, שהכביר בנושא מצוות חיזוק יישוב הארץ על פי דברי הגר"א זי"ע**'].

גם נכדו הגאון ר' בנימן ביניש סלנט, בנו של הגאון ר' שמואל סלנט זצוק"ל – אשר '**כל מעשיו** הי' עפ"י מנהגי אביו הגאון זצ"ל, **וכמנהגי זקנו הגאון ר' זונדל סלנטער זצ"ל**' (ספר 'בין השמשות' פרק ח' אות ו'. – והובא ב'אדרת שמואל' עמוד קי"ט) – נשלח ע"י אביו הג"ר שמואל **להיות משבע הראשונים המשתכנים בשכונה החדשה 'נחלת שבעה'** (ברחוב יפו) השכונה הראשונה מחוץ לחומת העיר העתיקה' ('תורת רבינו שמואל סלאנט' להגאון ר' ניסן אהרן טוקצ'ינסקי זצ"ל. חלק א' עמוד י"ט).

◈

ונביא כאן כמה קטעים מתוך מאמר ארוך על הגאון ר' יוסף זונדל סלנט, אשר בכוונתנו לפרסם אי"ה בעתו ובזמנו, ומלוקט מכמה מקורות[1]:

'**בראשית שנת תקצ"ח עזב הגאון רבי זונדל את עיר וארץ מולדתו, ויעש את דרכו לארץ ישראל**, וגמר אומר להתישב בה עם ביתו ישיבת קבע, למרות שהיה בכל דוחק ובלי כסף במזומן.

דרישת הגאון רבי אליהו מווילנא מתלמידיו לעלות לארץ ישראל ולישב את הארץ, ודרישות תלמידיו אלה שעלו מכבר לארץ ישראל, והכריזו לחבריהם ותלמידיהם בגולה על 'עליה לארץ' גדולה והכרחית, **היו המכריעים לנסיעתו של רבי זונדל בימים ההם.**

בבואו מצא רבי זונדל בירושלים ישוב יהודי סובל ומדוכא. הצרות הרבות שנתכו על ראשו בזה אחר זה, החורבן בצפת, התנפלויות הערבים, הביזה והשוד, **חוסר הבטחון של קומץ היהודים בים של תושבים לא יהודים עוינים...** אין פלא כי היתה תסיסה חזקה בתוך העולים אשר לא יכלו להתגבר על יסורי ארץ ישראל, והיו ביניהם בודדים אשר העיזו להשמיע את הרעיון שמא לא הגיעה עדיין שעת הגאולה וקיבוץ גלויות, שמא אין הם ראוים עדיין להשתרש בארץ הקודש, ויש לדחות את ישובה של ירושלים עד לבוא שעת כושר מתאימה יותר.

בואו של רבי זונדל היה איפוא דבר בעתו, הוא היה כמלאך מושיע לעדת היהודים בירושלים, מיד עם בואו השתקע בכל הלהט וההתלהבות בבנינה ופתוחה של עיר הקודש. ניחם את הסובלים, עודד את המיואשים, ארגן את העדה לחטיבה אחת מלוכדת, החל ליצור קשרים ויחסים עם גורמי חוץ, ויצר 'כתובת' לעדת האשכנזים בירושלים, למען לא יהיו מופקרים וחסרי ישע.

◈

זקני ירושלים מעידים שהגריז"ס היה **מן המעוררים הגדולים - את צעירי ירושלים לבנין העיר והארץ וישובה**, ובראותו שהולך ונבנה בית חדש בעיר הקדש, היה מתמלא ששון וחדוה. ואפילו היה הבית של נכרי. וכך היה רגיל לומר: '**תבנה הארץ על ידי מי שהוא ובלבד שתבנה, והרי סוף סוף תהיה הארץ שלנו...**

בימי חייו של רבי זונדל בירושלים הלך ישוב היהודים בעיה"ק הלך וגדל משנה לשנה **ובהשפעתו נתוספו ונבנו הרבה בתי ישראל בירושלים**. רבי זונדל מצא בבואו אל הארץ מספר של מאות יהודים, **וזכה לראות בתוכה באחרית ימיו יותר מעשרים אלף נפש יהודים. וישוב היהודים נתפשט ברבעים האחרים עד מחוץ לחומתה של העיר העתיקה**[2].

---

[1] מתוך המקורות: '**תורת רבינו שמואל סלאנט**' (להגאון ר' ניסן אהרן טוקצ'ינסקי זצ"ל) חלק א' במבוא; '**אדרת שמואל**' עמודים תס"ח – תפ"א; '**הצדיק רבי יוסף זונדל מסלנט ז"ל**' עמודים ז' – י"ט; '**שבעים שנה בירושלים**' להרב יעקב גליס זצ"ל. עמודים יד – יח; '**תנועת המוסר**' חלק א' עמודים 94 – 110.

[2] כאן המקום להעיר, **שלצערינו ראינו במשך השנים, שגם אצל הנמנים על ציבור היראים – קנו שביתה בשגגה כל מיני מקורות לא נאמנים - נגד מצוות ארץ ישראל בזמנינו, וגם מספרים מזוייפים שנכתבו במרמה בכוונה תחילה, המביאים לעלבונה של תורה – בפרט בחלק מרכזי זה שבתורה**, וישנם הרבה דוגמאות לכך.

אך על של עתה באנו, במה שראינו לאחרונה, שמצטטים מהקובץ החשוב 'אוצרות ירושלים' (פרושים – כרך ז' – תשס"ה, עמוד תשפ"ז) 'מכתב מאת הגאון ר' זונדל מסלנט', שכנראה מאן דהו שלח לקובץ הנ"ל, ולא ציין לו שום מקור, שבו הוא 'כותב' (כביכול) להגאון רבי אליהו גוטמאכר זצוק"ל: 'שאנחנו בארה"ק מתנגדים מעומק לבנו לשיטתו ולדעותיו, ומפי קדשו של אדמו"ר בעל נפש החיים ז"ל שמעתי נוראות בשם מרן החסיד ר' אליהו ז"ל בענין השבועות המפורטות בכתובות קי"א...'.

והנה, ה'מכתב' הזה סותר לכל שיטתו של הגר"א, שזירז את תלמידיו לעלות ברוב עם ולזרז אחרים לעלות במסירות נפש לארץ ישראל, וכמש"כ במאמר 'עליית תלמידי הגר"א' להגאון ר' ישעיה חשין זצוק"ל, שנדפס בספרו 'דברי ישעיהו' (אשר יצא לאור ע"י חתניו, ביניהם הגאון ר' אליהו זלוטניק זצ"ל חבר הבד"ץ העדה החרדית. נלב"ע ח' אדר תשל"ה) בחלק 'רשומות וזכרונות' עמוד א' והלאה, וז"ל:

זה מאה וארבעים שנה מיום **שעלו אבותינו תלמידי הגר"א לאר"י בשנת תקס"ט** ... מי יוכל לספר ומי יוכל לתאר את מסירות נפשם ומכ"ש את רוחם הסוערת '**בסערת אליהו' רבנו הגר"א לשם קירוב הגאולה ע"י קץ המגולה**. כי ראו ברוח קדשם כי הגיעה עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו..

וכ"כ בספר 'בן יכבד אב' – להגה"צ רבי בן ציון יאדלער זצוק"ל:

...הגר"א מווילנא - שהוא היה הראש והראשון לעורר את קדושת הארץ וזירז את תלמידיו לנסוע אל ארץ הקודש (וראה עוד במקורות שהבאנו במאמר למעלה).

וכן ה'מכתב' הזה סותר לכל שיטתו של הגאון ר' זונדל סלנט ותלמידיו. וכפי שנתבאר במאמרינו.

אמנם כשבדקנו מצאנו ש'מקור' המכתב הוא מתוך ספר מזוייף - 'דובב שפתי ישנים' (כרך א' מכתב ד'). ועכשיו באו והעתיקו משם בתור 'עד מפי עד', בבחינת 'אין בודקין מן המזבח ומעלה'.

*

ונעתיק כאן קטעים **מ'מוסף שבת קדש' של 'יתד נאמן'** (פרשת בהעלותך, י"ח סיון תשמ"ח עמ' 12):

בשנת תשי"ב מתפרסמים מעל דפי 'הפוסק' התל-אביבי שני מכתבים מגדולי ישראל. הראשון מרבי יעקב לוברבוים מליסא, ה'נתיבות המשפט', לרבי צבי הירש קלישר. השני מהמהר"צ חיות לרבי אליהו גוטמכר, המכתבים דנים בנושא הפרה-ציוני, שקדם בשנים רבות לתנועה הציונית - שאף מחוללה עדיין לא נולד, ענין הקרבת הקרבנות בזמן הזה והתעמולה למען ציון שהחלו שני הנמענים להפעיל.

מפרסם המכתבים: **חיים בלאך**, מגולי וינה בניו-יורק.

לא חלפו שנים רבות והמפעל המשיך. ספר חדש ראה את אור הדפוס: '**דובב שפתי ישנים** - דעת גדולי התורה נגד הציונות'. חלק א' נדפס בשנת תשי"ט, חלק ב' בתשכ"א, וחלק ג' בתשכ"ה. בשלושת הכרכים מופיעים כ-400 מכתבים שנכתבו נגד הציונות של טרום מלחמת העולם השניה. ה'חפץ חיים', הרידב"ז מסלוצק, הגר"ח סולובייצ'יק, ה'שדי חמד', ה'חתם סופר', המהר"ם שיק, ה'גדול' ממינסק, ה'אור שמח', ה'תורה תמימה', ה'חלקת יואב', המהרש"ם, הגרח"ע גרודז'ינסקי, הגרי"ל צירלסון מקישינב, ה'אבני נזר', האדמו"ר רבי שלמה מבובוב - כל אלו הינם חלק קטן, קטן ביותר, מן המלאי העצום של כותבי האגרות, מכל המי ומי של אירופה וארץ ישראל.

[א.ה. חלק גדול מגדולי ישראל המוזכרים כאן, הוזכרו במשך השנים ב'נחלת ה'' בדבריהם המעוררים ומעודדים את שיבת ארץ ישראל בימינו, וממילא כל הלשונות החריפים נגד א"י בימינו שמובאים בשמם – בוודאי לא נכתבו על ידם, כי אם על ידי ה'מדבב'...].

מה מקורם? לפי המסופר בהקדמת המחבר, פעלה באוסטריה לשכה, שעסקה, טרחה ואספה, מכתבים מגדולי ישראל בענין הציונות. כשהגיע לאירופה קיבל בלוך מידי ד"ר שמואל בלוך ['הוא אינו ממשפחתי' - הוא מדגיש שוב ושוב] העתקות מכל המכתבים, שלא פורסמו עד אז.

בשנת תשמ"ב הונח ספר חדש על מדף הספרים: '**מכתבים מזוייפים נגד הציונות - על שמם של גדולי ישראל**', מאת שמואל הכהן וינגרטן, בהוצאת מוסד הרב קוק.

הוא חקר ביסודיות את אמינותם של המכתבים, והסיק: שקר וכזב. רובם דרובם 'מפוברק' ולא נכתב מעולם בידי אלו החתומים עליו.

לא נלאה את הקורא בפרטי העניינים, ונסתפק בתמצית קצרה: חלק מן המכתבים אינו מזוייף כולו, הוא פורסם בעבר ב'אור לישרים', וחזר ופורסם כאן בשינויים, לפעמים משמעותיים. **אולם חלק זה בטל במאתיים כלפי השאר, המזוייף טוטאלית.**

מן הנמנע שאדם המוציא מתחת ידו מכתבים למאות, לא ישתמש בהם בביטויים ובמטבעות לשון שוים. על אחת כמה וכמה כשכולם נסובים על ענין אחד ומבטאים דעה אחת. **ואכן וינגרטן בדק ומצא ביטויים רבים החוזרים על עצמם ברוב המכתבים. יתירה מזו, קיימים אף מכתבי תאומים, מכתבים השוים האחד לרעהו מילה במילה ממש!**

מבנה אחיד, מרכיבים קבועים והשוואות לשוניות רבות מאחדות את המכתבים.

גם מבחינה עובדתית נסתרות האגרות.

איגרתו של ה'נתיבות' - ועובדה זו תלמד על הכלל - 'נכתבה' **בשנת תק"צ**. מאוחר יותר היא לא יכלה להיכתב, שהרי בתקצ"ב נפטר רבי יעקב מליסא. **אולם הנידון במכתב ענין הקרבת הקרבנות, לא יכול היה להיות נידון קודם שנת תקצ"ו**, אז החל רבי צבי הירש קלישר להתכתב על כך עם רבו, רבי עקיבא איגר, ועם אחרים מגדולי ישראל... (ראה שם עוד).

*

ויה"ר שבמהרה תתקיים התפילה שיסד הרמח"ל (תפילות לרמח"ל – תפילה קלג): '..ולפי שעשר קליפין שלטו בעולם - כמה דברי שקר הוציאו, שהם דיבה רעה על הארץ - שהיא ארץ הקדושה שלך, ארץ חיים. **ובשעה שהשם שלך יהיה נשגב לבדו - מיד יאמר בו 'אמת מארץ תצמח'** (תהליס פה, יב), **ואת הארץ שהוציאו דיבה עליה - הרי אמת שלה יוודע בכל העולמות**'.

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו – על שיבת ישראל לארצם (חלק ד)

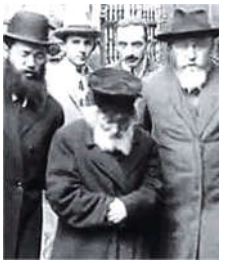

ה'חפץ חיים' זיע"א

כתב בנו של החפץ חיים זיע"א:

בזכרוני כי בשנת **תר"נ ותרנ"א**, שהחלו לגרש את אחינו ב"י ממאסקאווא, **התעוררה אז תנועה גדולה לארצנו הקדושה, המגורשים למאות ולאלפים החישו למפלט למו לארץ אבותינו**, קנו שם קרקעות, נטעו כרמים, יסדו מושבות, כן בתחום המושב נאספו אסיפות, נתיסדו חברות, שלחו משולחים לקנות קרקעות, בעלי בתים מכרו נכסיהם וכל חפציהם, ובצרור כספם עלו בשמחה לארצנו הקדושה, בתקותם למצוא שם בלי זיעת אפים עושר ואושר.

בזמן זה קבלתי מכתב מאבי ז"ל **ובו הוא מעירני על ההתעוררות הגדולה בכל פנות עמנו לעלות לארצנו הקדושה, ומשער, כי הימים ימי עיקבא דמשיחא, וכי פקד ד' את עמו, ואפשר הוא אתחלתא דקיבוץ גליות, שהוא קודם ביאת המשיח**, ואם היינו ביכולת, היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות להארץ, אבל באשר אין בכחנו לע"ע, נעשה את אשר מוטל עלינו ואשר בידינו וכו' (תולדות החפץ חיים עמוד מג, והובא במכתבי החפץ חיים עמ' 44).

◈

היה בטחונו חזק **שבקרוב יפקוד ד' את עמו, ויותר התחזק בתחילת שנות הששים, שנתעוררו למאות ולאלפים לשוב אל ארצנו ולעבוד אדמתה, והחלו לדבר ע"ד שיבת ציון בכל האומות, וראה בזה אצבע אלקים, וכי ישיב ד' את שבות עמו בקרוב** וישיב שכינתו לציון עירו ויכונן מקדשו, ובעבודת בית המקדש נשמח כלנו, ובחוזק אמונתו הכין את עצמו ואת אחיו הכהנים במדינתנו בידיעת הלכות עבודה, כידוע ומפורסם, והיה עומד ומצפה מיום ליום לישועת ד' ולהתגלות כבודו (שם עמוד סט).

◈

והנה בימים אלה שאנו רואים שכל הסימנים והיעודים שנאמרו בגמרא לפני ביאת משיח צדקנו, כמעט שנתקיימו כולם, **ובלי ספק שימינו אלה המה עיקבתא דמשיחא**, והצרות והמצוקות האלה נכללים בחז"ל בשם **חבליו של משיח**, והמה בבחינת חבלי לידה לאשה שקודם הלידה היא סובלת הרבה מכאובים, כמו כן קודם ביאת משיח צדקנו צריכים להיות צרות ומצוקות והמה נקראים חבלי משיח (מכתבי החפץ חיים – מאמר עלה ותושיה, מחודש חשון תרפ"ח)[1].

◈

ובספר 'חפץ חיים' על התורה (פרשת בא, עמ' קא) מביא הגר"ש גריינמן זצ"ל, שכשהיתה **הצהרת בלפור, הזכיר החפץ חיים את דברי האור החיים** בפירושו לפרשת בלק (במדבר כד יז) 'אראנו ולא עתה... שאם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל, יהיה הדבר מופלא במעלה, ויתגלה הגואל מן השמים במופת ואות, כאמור בספר הזוהר. **משא"כ כשתהיה הגאולה מצד הקץ ואין בני ישראל ראויים לה**, תהיה באופן אחר, ועליה נאמר שהגואל יבא עני ורוכב על החמור... ונגד גאולה בעתה שרמז במאמר אשורנו ולא עתה, אמר וקם שבט מישראל, פי' **שיקום שבט אחד מישראל הקמים בעולם בדרך הטבע**'.

[וראה עוד 'מדברי רבותינו – החפץ חיים' גליון 11].

◈◈◈

האדמו"ר מחנצ'ין - רבי חיים שמואל שטרנפלד זצוק"ל

[זקנו של ה'באר משה' מאוז'רוב זצוק"ל].

מקורבו הגה"ח רבי אלטר הורברג ז"ל, מרבני העיר, שהיה מהיושבים ראשונה במלכות חנצ'ין, סיפר גם הוא דברים מופלאים מאותו חג. העיר קילץ דמתה אז לשדה קרב, שכן גייסות האוסטרים והגרמנים השתלטו עליה מבפנים, בעוד חילות הצבא הרוסי צרים עליה מבחוץ, מן הגבעות שמסביב, ושוטפים אותה כליל במטחי אש כדורים ופגזים.

והנה ביום שמיני עצרת כשישב הרבי ר' חיים שמואל זצ"ל בסוכתו, כדרכו בקודש, ורבי אלטר הורברג יושב לצידו, נשמעו כמה פעמים קולות נפץ עזים מפגזי הרוסים שהתרסקו אצל הבית ממש. לקול הפיצוצים נבעת רבי אלטר ותפס בידית כסאו של הרבי בידים רועדות, אמר לו הרבי: 'ר' אלטר, ר' אלטר, מה לך מפחד? האם בגלל שאתה שומע אנשים אומרים כי זוהי 'מלחמת גוג ומגוג'? לא כן, הרי לא יתכן שזוהי מלחמת גוג ומגוג, הלא במלחמה הזאת נמצאים בצבא הגרמני והאוסטרי חיילים מבני ישראל, ובצבא הרוסי גם כן נמצאים חיילים מבני ישראל, ואיש יהודי יורה באחיו, רחמנא ליצלן;

וסוף דבר יהיה שיתפשרו העמים ביניהם ויכרתו ברית שלום... ויתחילו לחשוב כי מן היושר להקצות גם עבור היהודים איזו פינה ... א' שטיקעלע ארץ ישראל... א'שטיקעלע ירושלים ... ואח"כ יתחילו היהודים לרוץ שמה, יעלו ארצה יתקבצו שמה ... ואז ... שוב תפרוץ מלחמה שיילחמו הגויים נגד היהודים ... ועל מלחמה כזאת יהיה מקום לחשוב אולי זו מלחמת גוג ומגוג...'.[2]

כה דיבר אליו הרבי ר' חיים שמואל זצ"ל ביום חג שמיני עצרת שנת תרע"ו, האחרון לחייו, דיבר ולא יסף [נלב"ע ח"י טבת תרע"ו]. ('בלבת אש' להר"ר אהרן סורסקי שליט"א, חלק א' עמוד ר"ס–א).

◈◈◈

הגאון רבי שמואל בורנשטיין מסוכטשוב - בעל 'שם משמואל' זצוק"ל

[בנו של ה'אבני נזר' זצוק"ל]

בימי הנהגת רבנותו של **הגה"ק אור עולם בעל 'שם משמואל' זצ"ל**, בעת שרעשה הארץ מקול השמועה שעלה זכרוננו לטובה על שולחן ממלכות הארץ, והבטחה ניתן לנו ממלכות ענגלאנד לבחר את ארצנו הקדושה, אז קרא מרן הקדוש לביתו איזה עסקנים חרוצים ... ואמר אליהם מרן הגה"ק זצ"ל: '... **עתה שנתקיים בנו** מה שכתוב 'קול דודי דופק פתחי לי' וגו', **ונתן בלב ממלכות הארץ לבחר לנו את ארצנו הק'**, וכמו שנמצא לקצת הראשונים ז"ל **שכמו בבית שני נפקדו ישראל על ידי כורש מלך פרס** שהעביר קול בכל מלכותו מי בכם בכל מלכותו מי בכם מכל עמו יהי אלקיו עמו ויעל וגו' - **כך תהיה תחילת הגאולה העתידה, שהשי"ת יתן בלב ממלכות הארץ לבחור לנו את נחלתנו.**

ע"כ חוב קדוש מוטל עלינו להתעורר ג"כ ולהכין את לבבנו אליו ית"ש, ולעשות גם אנחנו מצידנו כפי יכולתנו בחומר וברוח, **והגיע העת לגשת אל המלאכה להרבות הישוב בארצנו על פי רוח התורה והמצוה**.. ('אביר הרועים' מאת רבי לבי יהודה הלוי מאמלאק, בעהמח"ס 'מלחמות יהודה'. – סימן ר"ב. – עמוד ק"ו).

◈◈◈

האדמו"ר רבי ישראל פרידמן מטשורטקוב זצוק"ל

מה מאד שמחתי בהתבשרי ע"י אנ"ש, שרחש לבם דבר טוב, ורעיון ישוב א"י תובב"א על טהרת הקודש החל לפעם בקרבם, ליסד חברת אנשים שומרי תורה, לקנות להם אחוזה אחת מאת אגודת ישראל, ולהושיב שמה אנשים לשדד אדמתה לזרוע שדות ולנטוע כרמים בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו.

... ולדעתי עבודת האדמה בארצינו היא מסוגלת לקבוע עתים לתורה...

הארץ הזאת אשר רגבי אדמתה כרוה שרים וקדושי עליונים במשענותם - תפיח רוח אמונה ביושביה. **ע"כ חזקו ואמצו להוציא הדבר לפועל, ואתערותא דלתתא תעורר רוח ממרום, וירחם ה' עלינו ויביאנו במהרה לציון ברנה.** ישראל במוהר"ר דוד משה זצ"ל. (קובץ 'תפארת ישראל' רוז'ין, חלק ו', עמוד 31).

---

[1] א.ה. בלשונו של החפץ חיים **"עקבתא דמשיחא" הוא כולל גם ענין של גאולה**, וכמו שהבאנו לעיל ("תולדות החפץ חיים" עמוד מ"ג) "בזכרוני כי בשנת תר"נ ותרנ"א... ומשער, **כי הימים ימי עיקבא דמשיחא, וכי פקד ד' את עמו**..". ומה שבשנת תר"ן היה לו בהשערה, אח"כ בשנת תרפ"ח נתחזק להיות לו בוודאות.

ואכן "חבלי משיח" הם הצרות שבאות שמגיעות לאחר שהתחילה הגאולה, עיין בגליון הקודם.

וכן ביאר הגר"א על הכתוב "אשר אנוח [משעבוד מלכויות] **ליום צרה**" (חבקוק ג, טז) **"הוא בימי משיח בן יוסף כמ"ש** (דניאל יב, א) '**והיתה עת צרה**'. ועיי"ש מקורות נוספים מהרמח"ל והגר"א ותלמידיו.

[2] יש לציין מה שהובא בגליון 35 מהספר "מעיני הישועה" בשם הגר"א, שאם האומות ישתעבדו לבנין ארץ ישראל – תתבטל מהם הגזירה של "מלחמת גוג ומגוג".

ועד"ז שמענו מאדם גדול משמיה דהגר"א, שהסבל שמוטל על עם ישראל מ"מלחמת גוג ומגוג" – מתבטל כפי השיעור שמתעסקים בעבודת קיבוץ גלויות - ע"י שהקב"ה מחלק את הסבל לחלקים קטנים. והן הן המלחמות מצד הישמעאלים נגד הישוב היהודי בארץ ישראל בתקופתינו, שזה "מלחמת גוג ומגוג" שמתחלקת לחלקים קטנים.

מעשה רב

כמה עובדות מגדולי ישראל שהמליצו לדור בארץ ישראל, ולו רק בכדי לזכות לבנים [השלמה למדור 'מעניני הפרשה']

מרן הגאון רבי שמואל סלנט זצוק"ל

אף היה ר' שמואל מייעץ **לאי אלו מחוץ לארץ שעדיין לא זכו לפרי בטן**, ובקשו את עצתו וברכתו, היה אומר: 'אני אינני צדיק, ולא רבם של חסידים, אך אומר מה שנאמר בתורה שהקב"ה אמר לאברהם 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך'. ופירש רש"י '**אמר לו כאן [בחוץ לארץ] אי אתה זוכה לבנים, שם [בארץ ישראל] אתה זוכה לבנים**']. ('אדרת שמואל' עמוד תפא).

*

מרן הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'יק זצוק"ל

אחד מהרבנים שהגיע מחו"ל לא"י כדי להשתתף בכנסיה הגדולה שהתקיימה בשנת תשי"ד בירושלים, נכנס לבקר אצל הגרי"ז סולובייצייק זצ"ל. אותו רב שטח בפני הגרי"ז את צרתו, כי זה לו עשרים שנה מנשואיו ועדיין אין לו ילדים.

אמר לו הגרי"ז: **ארץ ישראל הלא אינה נכנסת בחשבון, שכן כך כתוב אצל אברהם אבינו. אם כן, צריך אתה להישאר בארץ ישראל ואז תיוושע!**

ואולם לאותו רב היו סיבות שונות לשוב לחו"ל, לפני שעמד לחזור נכנס שוב להגרי"ז כדי ליטול ברכת פרידה. חזר הגרי"ז ואמר לו: אתה עוזב? **הלא דיברנו שארץ ישראל היא סגולה. מתחיל חשבון חדש ואולי תזכה לבן?...**

אשתו של הרב שנכחה אף היא באותו ביקור, כאשר שמעה את דברי הגרי"ז הודיעה לבעלה שאינה נוסעת ... ואכן בסופו של דבר הם לא נסעו אלא התישבו בתל אביב. **כעבור שנה בדיוק, ילדה האשה בן למז"ט ... כי זכות ארץ ישראל עמדה להם.** ('אוצר היהדות' ח"א, עמוד 166).

*

מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

פ"א בא לפני רבינו יהודי ואמר שנשוי י"ג שנה ועוד אין לו ילדים, אמר לו רבינו היכן אתה גר והשיב בחו"ל, **השיב רבינו תעלה לארץ ישראל! וכך הוה שעלה לארץ ישראל ונפקד**, וכן ראיתי שרבינו אומר **לאנשים שגרים בחו"ל ולא נפקדו בזרש"ק שיעלו לארץ ישראל**, ורבינו הוסיף שכן כתוב בגמ' יבמות ס"ד א' שישיבת חו"ל אינו עולה מן המנין ע"ש ברש"י. ('מנחת תודה' במדור 'מסגולות רבינו').

*

מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל

אגב נביא גם את המעשה הבא:

'לימים נועצתי בהגרש"ז [אויערבך] זצ"ל האם לשלוח את בתי לארה"ב לצורך שידוכים, שכן שיחה ושיגה הוא בשפה הנהוגה שם, זאת ועוד שלא עלה בדעתה להתחתן עם א' מבני א"י. שאל אותי הגרש"ז אם יש לי מי שיקבל אחריות על ענין זה בארה"ב, והשבתי בשלילה, אמר לי א"כ **תשב בא"י וזכות א"י יביא לה חתן טוב**, לאחר חמישה חדשים התחתנה בתי עם חתן טוב מא"י - נכד הגרש"ז זצ"ל.

ולפי דרכנו למדנו מדבריו הקדושים שזכות א"י לא רק שמועלת לבנים אלא גם לזכות בחתנים. ('מגד גבעות עולם' עמוד סג).

נחלת ה' גליון 59

מרן הגאון רבי אברהם שאג זצוק"ל
רבו של מרן הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל

מעניני הפרשה
קבוץ גלויות ונטיעת אילנות בא"י – משרה השכינה בה.
דבר העורך
שכן ארץ ורעה אמונה.

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
מה נאוו על ההרים רגלי מבשר
מדברי רבותינו
ליקוט מדברי רבותינו – על שיבת ישראל לארצם (חלק ה)

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 59 כסלו תשע"ט

מעניני הפרשה

קיבוץ גלויות ונטיעת אילנות בא"י – משרה השכינה בתוכה

התורה מספרת על יצחק אבינו, שכאשר היה רעב בארץ, ציוה אותו הקדוש ברוך הוא שלא יעזוב את הארץ וירד למצרים. באותה הזדמנות הקדוש ברוך הוא אמר לו מה הם הדברים שהוא צריך לעשות כחלק ממצוות ישוב הארץ: וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר אַל תֵּרֵד מִצְרָיְמָה שְׁכֹן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ (בראשית כו, ב).

ומבארים חז"ל (בראשית רבה פרשה סד, ג):

"שְׁכֹן בָּאָרֶץ - **עֲשֵׂה שְׁכוּנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הֱוֵי נוֹטֵעַ, הֱוֵי זוֹרֵעַ, הֱוֵי נָצִיב** ["הוי נציב" פירושו: "תטע אילנות", וכמש"כ "וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל **עֵץ מַאֲכָל**" (ויקרא יט כג). ודרשו חז"ל (ויקרא רבה כה, ה): "כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִכֶּם יִטְעוֹן מַכּוּשֵׁיהּ [ישא על כתיפו מעדר לחפור בו], וְיִפּוֹק וְיִנְצוֹב לֵיהּ **נְצִיבִין** [ויצא ויטע לו **אילנות**].

דָּבָר אַחֵר שְׁכֹן בָּאָרֶץ, **שַׁכֵּן אֶת הַשְּׁכִינָה בָּאָרֶץ**" [כלומר, שהמילה "שְׁכֹן" נכתבה חסר וי"ו, וממילא היא נקראת ג"כ "שַׁכֵּן", ומזה דורשים שתשכין את השכינה בארץ].

חז"ל אומרים כאן שני פירושים למלה "שכון בארץ", ואפשר לבאר, ששניהם ענין אחד הוא, דהיינו שעל ידי "**עֲשֵׂה שְׁכוּנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**" - שתשכין בה בני אדם [כנגד "קיבוץ גלויות"], וגם תבנה בה בתים [שגם זה בכלל "עשה שכונה"], וגם "**הֱוֵי נוֹטֵעַ, הֱוֵי זוֹרֵעַ, הֱוֵי נָצִיב**" - שתעשה את הארץ פוריה ופורחת, על ידי זה "**שַׁכֵּן אֶת הַשְּׁכִינָה בָּאָרֶץ**". כי השכינה באה לשרות במקום מיושב בבתים ובאנשים, ובמקום פורה ופורח, וכמש"כ רמ"ד וואלי (דברים, משנה למלך, עמוד רעג):

"..דהא כל זינא אזיל לזיניה [=כל מין הולך למינו], **והקדושה [השכינה הקדושה] שעושה פירות - קובעת השראתה על אילן שעושה פירות**. אבל הסט"א שאינה עושה פירות, בסוד: אל אחר איסתרס ולא עביד פירין, לפיכך קובעת השראתה הטמא על אילן שאינו עושה פירות.

וזהו הטעם שאסור לכרות אילן מאכל ומותר לכרות אילן סרק, **כדי לקיים הכסא של הקדושה,** ולסלק הכסא של הסט"א", (וכן ביאר באריכות, בדברים 'משנה תורה', עמוד רעז – ריז).

◈

ואכן, כפי שנצטוה יצחק כך הוא קיים ועשה, וכפי שמבואר בהמשך הפסוקים (בראשית כו, ו–יב):

"**וַיֵּשֶׁב** יִצְחָק בִּגְרָר... **וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא** וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרֲכֵהוּ ה'".

דהיינו שע"י שעשה **שכונה** בארץ, **וזרע** בארץ ההיא – עי"ז זכה **להשראת השכינה** [הנקראת "מֵאָה שְׁעָרִים" (רמ"ק בפרדס רימונים שער ערכי הכינוויים – 'אדני')] – "וַיְבָרֲכֵהוּ ה'".

ומכח השראת השכינה - זכה למה שכתוב בהמשך שם: "וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְגָדֵל עַד כִּי גָדַל מְאֹד..", משום שהשראת השכינה מביאה את הברכה ואת העליה מעלה מעלה.

◈◈◈

"יְשֻׂשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה - כִּי בָנָה ה' צִיּוֹן - כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן"

את היסוד הזה אנחנו מוצאים בכמה מקומות: **ששיבת ישראל** לארץ ישראל, **בניינה, ונטיעתה** - הוא התנאי **להשראת השכינה** בתוכה.

ונפתח במה שאמרו במדרש תנחומא, (דברים א):

"יְשֻׂשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה וְתָגֵל עֲרָבָה וְתִפְרַח כַּחֲבַצָּלֶת. פָּרֹחַ תִּפְרַח וְתָגֵל אַף גִּילַת וְרַנֵּן כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן לָהּ הֲדַר הַכַּרְמֶל וְהַשָּׁרוֹן הֵמָּה יִרְאוּ כְבוֹד ה' הֲדַר אֱ-לֹהֵינוּ" (ישעיהו לה, א – ב).

"לְלַמֶּדְךָ, **שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְגַלֶּה שְׁכִינָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם כְּאַחַת,** מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לַעֲמֹד בְּאוֹתָהּ טוֹבָה בְּפַעַם אַחַת. שֶׁאִם יְגַלֶּה לָהֶם טוֹבָתוֹ כְּאַחַת, יָמוּתוּ כֻּלָּם...

אֶלָּא מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה, **מִתְגַּלֶּה לָהֶם קִמְעָא קִמְעָא. בִּתְחִלָּה מֵשִׁישׁ אֶת הַמִּדְבָּר,** שֶׁנֶּאֱמַר: 'יְשֻׂשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה'. וְאַחֲרֵי כֵן: 'תָּגֵל עֲרָבָה וְתִפְרַח כַּחֲבַצֶּלֶת'. וְאַחֲרֵי כֵן: 'פָּרֹחַ תִּפְרַח'. וְאַחֲרֵי כֵן: 'כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן לָהּ'. **וְאַחֲרֵי כֵן: 'הֵמָּה יִרְאוּ כְבוֹד ה' הֲדַר אֱ-לֹהֵינוּ'.**

לְפִיכָךְ אָמַר דָּוִד, כִּי בָנָה ה' צִיּוֹן, נִרְאָה בִּכְבוֹדוֹ (תהלים קב, יז).

וְאוֹמֵר: כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן (ישעיה נב, ח).

וְאוֹמֵר: וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱ-לֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ וְגוֹ' (שם כה, ט).

אם כן בכדי לזכות ל"**הֵמָּה יִרְאוּ כְבוֹד ה' הֲדַר אֱ-לֹהֵינוּ**" - שזו השראת השכינה לראותה עין בעין [כמו "הַרְאֵנִי נָא אֶת **כְּבֹדֶךָ**", שפירושו, פני **השכינה** (שמות לג, יח–כ. ובתרגום אונקלוס)] – צריכים להתקיים שלשה תנאים:

א. קיבוץ גלויות לציון – 'קוֹל צֹפַיִךְ נָשְׂאוּ קוֹל יַחְדָּו יְרַנֵּנוּ כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן', כלומר שהצופים כבר נמצאים בציון, ושם הם רואים איך שהשכינה חזרה לשרות על ארץ ישראל.

ב. בנין ציון - 'כִּי בָנָה ה' צִיּוֹן', ורק אח"כ "נִרְאָה בִּכְבוֹדוֹ'.

ג. נטיעה בציון – "יְשֻׂשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה וְתָגֵל עֲרָבָה וְתִפְרַח כַּחֲבַצָּלֶת...", ורק אח"כ 'הֵמָּה יִרְאוּ כְבוֹד ה' הֲדַר אֱ-לֹהֵינוּ', זוהי השראת השכינה.

◈

"אֶרֶץ צִיָּה" – אינו מקום להשראת השכינה

ועפי"ז מבואר הכתוב (תהלים סג, א) "מִזְמוֹר לְדָוִד בִּהְיוֹתוֹ בְּמִדְבַּר יְהוּדָה: (ב) אֱ-לֹהִים אֵ-לִי אַתָּה אֲשַׁחֲרֶךָּ צָמְאָה לְךָ נַפְשִׁי כָּמַהּ לְךָ בְשָׂרִי **בְּאֶרֶץ צִיָּה** וְעָיֵף בְּלִי מָיִם".

ודרשו חז"ל בזוה"ק ויקרא (כא, ב):

"... שֶׁאֲנִי מִחוּץ לַמָּקוֹם שֶׁשָּׁם שׁוֹרָה שְׁכִינָה... בִּגְלַל שֶׁאֲנִי בְּאֶרֶץ צִיָּה וְעָיֵף בְּלִי מָיִם, **שֶׁהֲרֵי אֶרֶץ צִיָּה וְעָיֵף - נִקְרָא מִחוּץ לַמָּקוֹם שֶׁשּׁוֹרָה שְׁכִינָה..**".

דבר העורך

ישנה הנהגה מיוחדת בענין ירידת הגשמים, שהם אינם יורדים אלא על ידי תפילה, וכפי שמספרת התורה בפרשת בראשית, שקודם שנברא אדם הראשון, עדיין לא המטיר ה' על הארץ, "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלוקים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה" (בראשית ב, ה).

ומבאר רש"י: "כי לא המטיר - ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, **וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים**".

הנהגה זו נמצאת במיוחד בארץ ישראל, וכפי שאומרת התורה (דברים יא, י–יב):

כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק.

והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת **למטר השמים תשתה מים: ארץ אשר ה' אלוקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלוקיך בה** מרשית השנה ועד אחרית שנה.

וביאר ב'אילת השחר' שם:

בארץ ישראל, כשמקיימים מצוות - יורד גשם, ויש פחות טרחה מבשאר ארצות, אבל מצד שני זקוקים תמיד לנס שירדו גשמים.

וירידת גשמים זה דבר שמביא לאמונה, ואף על פי שהכל בהשגחה פרטית, מכל מקום בכל דבר שמעורב יד אדם, פחות מתעוררים להכיר את השגחת ה', אבל בגשמים, אין יד אדם מעורב.

וכך אמר מרן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל (גאון יעקב גליון נ, נח תשע"ו):

הגמ' אומרת **שהגשם בארץ ישראל זה ברכה לעם ישראל, שבכך אנו מתקרבים לקב"ה. ולא כארץ מצרים שהנילוס משקה אותם יום יום ואינם מסתכלים לשמים. אלא שבארץ ישראל מביטים לשמים כדי לקרב את הלבבות לאבינו שבשמים.**

ומאותו טעם חז"ל אומרים **שהמן במדבר ירד לישראל בכל יום - כדי שיתפללו בכל יום על מזונותיהם**, וכמו שאמרו במסכת יומא (עו, א):

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה?

אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום.

אף ישראל, **מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים.**

*

וכפי שראינו, **הנהגה זו - שצריך תפילה תמידית - הינה באופן מיוחד בארץ ישראל**, שבה עם ישראל חיים בקשר קרוב עם הקב"ה, וההנהגה בארץ ישראל יותר גלויה ומוחשית.

ולכן כאשר עם ישראל לא נמצאים בארץ ישראל - היא לא נותנת פירותיה, וכמו שרואים בפסוק (יחזקאל לו, ח) "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא".

וביאר הגאון מלבי"ם:

ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו. בל תעצרו מלתת ענף ופרי, בל תיראו כי זרים יאכלוהו, כי קרבו [ישראל] לבא... **כי הארץ הזו ההשגחיי תעצור פירותיה בעת שאין עם ה' עליה המושגחים מאת השגחתו.**

[ועל פי זה מובנים דברי הגמרא (סנהדרין כח, א): "ואמר רבי אבא: אין לך **קץ מגולה** מזה, שנאמר (יחזקאל לו, ח): "ואתם הרי ישראל **ענפכם תתנו ופריכם תשאו** לעמי ישראל כי קרבו לבוא".

ולכאורה קשה, מדוע נתינת הפירות היא ראיה שהגיע הקץ, והלא זהו טבעו של עולם שהארץ נותנת פירותיה? - אבל להנ"ל הוא מובן, משום שבארץ ישראל ישנה הנהגה מיוחדת, שקודם הקץ - יש **נס** שהארץ שממה, ואם הארץ התחילה לתת פירותיה - בידוע שהגיע הקץ. וראה עוד בגליון 19].

*

והטעם לכך **שארץ ישראל משפיעה את האמונה - הוא משום שבארץ ישראל נטוע "עץ החיים" שהוא עץ האמונה**, כמו שאומרים חז"ל בזוהר (וירא לף קב, ב):

בא ראה, אברהם נטע אילן בכל מקום שדיורו שם, ולא היה עולה בכל מקום כראוי, **פרט לשעה שדיורו היה בארץ כנען**, ובאותו אילן היה יודע **מי שנאחז בקב"ה ומי שנאחז בעבודה זרה**. מי שנאחז

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

בקב"ה, היה האילן פורש ענפיו ומכסה על ראשו ועושה עליו צל נאה. ומי שנאחז בצל של עבודה זרה, אותו האילן היה מתעלה, וענפיו היו עולים למעלה. אז היה יודע אברהם ומזהיר אותו, **ולא זז משם עד שנאחז באמונת הקדוש ברוך הוא.**

ובא וראה, שאפלו בשעה שהזמין את המלאכים אמר להם 'והשענו תחת העץ' כדי לראות ולבדק אותם... **שהוא עץ החיים לכל**, ולכן והשענו תחת העץ, ולא תחת עבודה זרה.

ומאידך כאשר עם ישראל הלכו לגלות נאמר (ירמיה ז, כח) 'אבדה האמונה', ואומרים חז"ל (זוהר ויקרא טז, ב) 'אבדה האמונה, כמה דאת אמר (ירמיה ט) על מה אבדה **הארץ**', וכלא חד'. כלומר, חז"ל מקשרים בין מה שעם ישראל איבדו את ישיבת **הארץ** והלכו לגלות - לבין מה שהם איבדו את **האמונה**, כי **ארץ ישראל והאמונה - "הכל אחד"**.

*

את הענין הזה אנו רואים בפסוק בתהלים (לז, ג) 'בטח בה' ועשה טוב **שכן ארץ ורעה אמונה**', ומבארים חז"ל (תנחומא רמה, סימן יא):

שכן ארץ ורעה אמונה... **עשה שכונה של ארץ, הוי זורע, הוי נוטע.** דבר אחר, שכן ארץ, שכן שבטו בארץ. **ורעה אמונה, רעה אמונתן של אבות**, דכתיב: **עיני בנאמני ארץ** לשבת עמדי (תהלים קא, ו).

וכך ביאור הכתוב:

"שכן ארץ" - תשכן את שבטי ישראל בארץ ישראל, [שהיא נקראת ארץ סתם כמש"כ הגר"א (שנות אליהו ברכות ו, א. ובאמרי נעם ברכות לה, א, והובא בחומש הגר"א דברים ח, ח. – וכן מבואר בזוהר חדש בראשית יח, א)].

"ורעה אמונה" - שבארץ ישראל ישנו מרעה של אמונה, משום שארץ ישראל מגדלת את עץ החיים - עץ האמונה, שמי שאוכל ממנו הוא ניזון משפע של אמונה.

וזו ג"כ כוונת הכתוב שהביא המדרש הנ"ל (תהלים קא, ו) 'עיני **בנאמני ארץ** לשבת עמדי'. **האמונה** שלהם נקראת על שם **הארץ**, משום **שדרך ארץ ישראל הם קיבלו את האמונה**, ועל ידי זה הם זוכים ל'לשבת עמדי'.

*

והנהגה זו היא ג"כ לאידך גיסא, שמי שהוא "בעל אמונה" הוא **זורע באור 'אמונתו' את ארץ ישראל, ומכח זה היא נבנית ופורחת לתפארת**, וכמו שאומרים חז"ל (שבת קיט, ב):

ואמר רבא: **לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה**, שנאמר (ירמיהו ה, א): 'שוטטו בחוצות ירושלם וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עשה משפט **מבקש אמונה** ואסלח לה'.

וכתב רמ"ד וואלי (בביאורו ליחזקאל עמ' רצז):

ולפי שהעבודה מסורה לישראל שהם קרואים אדם, **כדי להמשיך את השפע מן האד"ם העליון רזא דשם מ"ה על האדמה הקדושה המקבלת ממנו.** לפיכך כתיב (יחזקאל לו, י) "והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה", שמשמע כל השרשים הקדושים וכל הניצוצות שלהם ישובו למקומן, ועל ידיהם "ונשבו הערים והחרבות תבנינה"... שהרי הבנים הקדושים הבאים אצלה מוליכים עמהם הקדושה של שרשיהם העליונים דאינון רזא דאד"ם כדאמרת לעיל.

אותו שפע עליו מדבר רמ"ד וואלי - שעם ישראל ממשיכים אותו לתוך ארץ ישראל - הוא **"אור האמונה"** שעליה נאמר (מיכה ז, כ) **'תתן אמת ליעקב'**, שזו מידת **האמונה** של יעקב (עיין תיקו"ז תכ"ב, דף עה, ב. מדפי הגר"א).

וממילא אנחנו למדים מכאן, שעם ישראל מכניסים בארץ ישראל את **אור האמונה** שלהם, ועל ידי זה **"ונשבו הערים והחרבות תבנינה"**. הרי שכפי שהישיבה בארץ ישראל מחזקת את האמונה בעם ישראל, כך הוא לאידך גיסא, שכאשר עם ישראל מתחזקים באמונה, מכח זה מתחזקת הישיבה שלהם בארץ ישראל.

*

בימינו אנחנו יכולים לראות ביתר שאת את האמונה בה' על ידי ישיבתנו בארץ, כאשר מתבוננים בהשגחה המופלאה השורה כאן בארץ הקודש, ובסיוע השמימי הן בהצלחת הישוב היהודי הפורח כאן בארץ הקודש ברוחניות ובגשמיות, והן בשמירה המופלאה מאויבינו המנסים דבר יום ביומו לכלותינו היל"ת, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם בצורה מופלאה ובלתי טבעית, שכל המתבונן אפי' במעט, בוודאי יגיע מזה לחיזוק באמונה.

ויהי רצון שאכן נזכה להיות מאלו שעליהם נאמר 'עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי'.

בברכת התורה, העורך

וכשנחבר את הפשט עם סודו – יצא לנו כך: שמכיון ש"מדבר יהודה" קודם שמתקיים בו "יְשֻׂשׂוּם **מִדְבָּר וְצִיָּה** וְתָגֵל עֲרָבָה וְתִפְרַח כַּחֲבַצֶּלֶת" - הוא **"אֶרֶץ צִיָּה וְעָיֵף"** מבחינה **גשמית** - שאינו מיושב ואינו נטוע באילנות [וכפי הפשט], לכן הוא ג"כ "אֶרֶץ צִיָּה וְעָיֵף" מבחינה **רוחנית** – שאין השכינה שורה שם כראוי, יחסית לשאר ארץ ישראל המיושבת ונטועה באילנות [וכפי הסוד].

◈

עליה, בנין, ונטיעה – ואז "שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ"

וכן אנו רואים בכתוב (ישעיהו נא, ג) **"כִּי נִחַם ה' צִיּוֹן - נִחַם כָּל חָרְבֹתֶיהָ - וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כְּגַן ה' - שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ**, תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה". ומבואר בפסוק כמה שלבים:

א. "כִּי נִחַם ה' צִיּוֹן" – "נחמת ציון" [השכינה נקראת "ציון" (זוה"ק צו, דף לה,א)] - הוא בשיבת בניה לתוכה. שהרי האבילות של "ציון" - היא על מה שבניה אינם נמצאים בתוכה, וכפי שתיקנו לומר בתפילת נחם:

"נחם ה' אלוקינו... ואת העיר האבילה והבזויה והשוממה, **האבילה מבלי בניה...**".

וממילא "נחמת ציון" היא בכך שבניה חוזרים לתוכה, וכמו שאנו אומרים בברכות ההפטרה **"משמח ציון בבניה"** (מסכת סופרים פי"ג הי"ב).

וכן רואים בירמיהו (לא, יד)

"כֹּה אָמַר ה', קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע, נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים, רָחֵל [היא השכינה] מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם **עַל בָּנֶיהָ כִּי אֵינֶנּוּ"** [שהשכינה בוכה ואבילה על כך שבניה אינם נמצאים עימה בארצה].

והנחמה היא - (טו–טז):

"כֹּה אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי וְעֵינַיִךְ מִדִּמְעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ נְאֻם ה' **וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב**: וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ נְאֻם ה' **וְשָׁבוּ בָנִים לִגְבוּלָם**".

אם כן מה שכתוב "כִּי נִחַם ה' צִיּוֹן" - זהו "עליית בני ישראל לארץ ישראל".

ב. "נִחַם כָּל חָרְבֹתֶיהָ" – זהו בנין חרבות ארץ ישראל.

ג. וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כְּגַן ה' – זהו נטיעת אילנות.

ורק אח"כ **"שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ"** – זהו השראת השכינה בארץ ישראל, שהרי "ששון ושמחה" - הוא אור קוב"ה ושכינתיה. וכמו שאמרו חז"ל (זוהר בלק ריב, ב):

"[**שמחה** - זו השכינה]. **שָׂשׂוֹן** - דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ישעיה נה) **שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ**".

◈◈◈

"עוֹד תִּטְעִי כְרָמִים.. - קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל ה' אֱ-לֹהֵינוּ"

ובזה יש לבאר את סדר הכתוב (ירמיהו לא, ד): **"עוֹד תִּטְעִי כְרָמִים בְּהָרֵי שֹׁמְרוֹן [עם כי עתה המה שוממין]** נָטְעוּ נֹטְעִים וְחִלֵּלוּ [שמגודל ריבוי הפירות לא יוכלו להביאם לירושלים ויחללום על כסף. (מצודת דוד)].

וממשיך הכתוב (פסוק ה)

"כִּי יֶשׁ יוֹם קָרְאוּ נֹצְרִים בְּהַר אֶפְרָיִם קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן **אֶל ה' אֱ-לֹהֵינוּ**".

וביאר המצודת דוד:

"כי יש יום - הנה יום מוכן אשר הצופים העומדים בהרים יקראו בקול: 'קומו ונעלה **אל ציון אל ה'**' - כי באה הגאולה **וחזרה השכינה למקומה לציון**".

כלומר, על ידי **שנטעתם כרמים** – זכיתם **להשראת השכינה** על ארץ ישראל, ולכן כבר יכולים לומר "קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן **אֶל ה' אֱ-לֹהֵינוּ**", שנוכל ממש ליראות פני ה' אלקינו השורה בציון.

◈

"יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ" – ואח"כ "יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ"

וכן אנו רואים בכתוב (ישעיהו סב, ד) "לֹא יֵאָמֵר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֵךְ לֹא יֵאָמֵר עוֹד שְׁמָמָה, כִּי לָךְ יִקָּרֵא חֶפְצִי בָהּ וּלְאַרְצֵךְ בְּעוּלָה כִּי חָפֵץ ה' בָּךְ וְאַרְצֵךְ תִּבָּעֵל. כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ...".

וידוע לבאר בשם הגר"א את הלשונות **"ארצך בעולה, יבעלוך בניך" – שזהו בעילה על ידי עבודת אדמת הארץ.**

דהיינו, שבוודאי מה שכתוב "וְאַרְצֵךְ **תִּבָּעֵל** - כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה **יִבְעָלוּךְ** בָּנָיִךְ" הכוונה שהארץ תהיה מיושבת בעם ישראל, וכמו שתירגם התרגום: "אֲרֵי כְמָא דְמִתְיַתַּב עוּלֵים עִם בְּתוּלְתָּא - כֵּן יִתְיַתְבוּן בְּגַוַיְכִי בְּנַיְכִי" [= כמו שמתיישב עֶלֶם עם בתולה – כך יתיישבו בתוכך בנייך].

אמנם אין הכוונה לישיבה גרידא, כי **בעילה** הוא על דרך מש"כ **"שדה הבעל"** ששותה ממי גשמים ומוציאה פירות (ב"ב כח, א), והיא נקראת "שדה **הבעל**" על שם דברי הגמרא (תענית ו, ב):

"אמר רבי אבהו: מאי לשון רביעה - דבר שרובע את הקרקע, כדרב יהודה. דאמר רב יהודה: **מיטרא בעלה דארעא הוא**, שנאמר (ישעיהו נה, י) 'כִּי כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם הִרְוָה אֶת הָאָרֶץ **וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ**'".

וממילא על דרך זה הוא ג"כ ביאור הכתוב: "כִּי **יִבְעַל** בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ" - שעם ישראל עושים את ארץ ישראל בבחינת "שדה **הבעל**", ומקיימים בה **"וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ"**, שעם ישראל מולידים את הארץ – שנוטעים אותה, והיא יולדת ומצמחת להם פירות.

ומש"כ "וְאַרְצֵךְ תִּבָּעֵל" – הוא ההיפך מ"וּלְאַרְצֵךְ לֹא יֵאָמֵר עוֹד שְׁמָמָה", שזה כולל שוממות חורבותיה, והעדר אילנות וצמחים בארץ ישראל.

◈

וממשיך הכתוב: "כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ - **וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ**" – שעי"ז יהיה השראת השכינה בארץ ישראל על עם ישראל.

וכן מבואר בדברי הגר"א (אדרת אליהו דברים יא, יב):

"מראשית השנה. **כל זמן שהתבואה בה [בארץ ישראל] - אינו מסיר השגחתו ממנה".**

דהיינו שהשראת השכינה והשגחת הקב"ה בארץ ישראל – תלויה בכך שתהיה נטועה וזרועה ויהיה בה תבואה.

[ובזה יש לבאר ע"ד הפנימיות את מה שאמרו (סנהדרין יז, ב):

כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה.. משום רבי עקיבא אמרו: **אף מיני פירא, מפני שמיני פירא מאירין את העינים.**

והיינו שרק עיר שיש בה **פירות**, יש בה **"הארת עינים"** - דהיינו "עיני ה' א-להיך בה". כלומר, שאם אין בה פירות - אין בה השראת השכינה, ואסור לת"ח לגור בעיר שאין בה השראת השכינה].

◈◈◈

"וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל - וּבָנוּ עָרִים - וְנָטְעוּ כְרָמִים"

ונסיים בדברי הנבואה (עמוס ט, יד):

"וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל" - זו עליה לציון.

"וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשָׁבוּ" – זה בנין החרבות.

"וְנָטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יֵינָם וְעָשׂוּ גַנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיהֶם" – זה נטיעת אילנות.

ומסיים הכתוב: "וּנְטַעְתִּים עַל אַדְמָתָם וְלֹא יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אָמַר ה' אֱ-לֹהֶיךָ".

נבואות ה' לאחרית הימים

"מַה נָּאוּוּ עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר"

"מַה נָּאוּוּ עַל הֶהָרִים **רַגְלֵי מְבַשֵּׂר** מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה **אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱ-לֹהָיִךְ"** (ישעיהו נב, ז).

וצריך להבין למה צריך לבשר לציון על הגאולה - דווקא **על ההרים**?

וכמו"כ אומרים חז"ל (ילקוט ישעיהו רמז תעה):

"בשעה שהקב"ה גואל את ישראל שלשה ימים קודם שיבא משיח, בא אליהו ועומד על הרי ישראל ובוכה ומספיד עליהם, ואומר להם: **'הרי ארץ ישראל עד מתי אתם עומדים בארץ ציה ושממה'**, וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו".

וגם כאן קשה, מדוע הבכי וההספד של אליהו הנביא - הוא דווקא על **הרי ארץ ישראל** שהם ציה ושממה, ולמה לא על כל ארץ ישראל?

גם בהסתכלות שטחית הדבר נראה תמוה, שמלאך קדוש ונשגב כאליהו הנביא, בוכה ומספיד מסוף העולם ועד סופו - על כך ש... אין פריחה ופירות בהרים...

◈

ונראה ביאורו, עפמש"כ (ירמיהו לא, ד): "עוֹד תִּטְּעִי כְרָמִים **בְּהָרֵי שֹׁמְרוֹן**", וביאר הרד"ק: **"דרך העולם לנטוע הכרמים בהרים כי יהיה מהם היין משובח"**.

כלומר, שההרים הם המקום הכי מתאים לנטיעת אילנות.

וכן הוא לענין כל הפירות, וכמו ששנינו (ביכורים פ"א משנה י) שמביאים ביכורים **"מפירות שבהרים"**. וביאר הרע"ב: **"פירות שבהרים הם מוטעמים יותר מפירות שבעמקים"** [חוץ מהתמרים שהם הפך זה. עיי"ש].

ועפי"ז מובן מה שכתוב (יחזקאל לו, ח): "וְאַתֶּם **הָרֵי יִשְׂרָאֵל** עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קֵרְבוּ לָבוֹא: (ט) כִּי הִנְנִי אֲלֵיכֶם וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְנֶעֱבַדְתֶּם וְנִזְרַעְתֶּם" - שהמקום שבו נמצאת עיקר פריחת האילנות הוא **בהרי ישראל.**

◈

השראת השכינה – תלוי ב"עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ"

ולכן אליהו בוכה דווקא על **ההרים** שעומדים ציה ושממה, ואינם נותנים את פירותיהם המשובחים, ועי"ז ארץ ישראל לא הגיעה לשיא פריחתה, **וממילא אין השכינה שורה עליה כראוי**, כי השראת השכינה תלויה במטע אילנותיה של ארץ ישראל, וכמו שביארנו בארוכה במדור "מעניני הפרשה".

וכמו שאמרו חז"ל: (סנהדרין כח, א):

"ואמר רבי אבא: אין לך **קץ מגולה** מזה, שנאמר (יחזקאל לו, ח): "וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל **עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ** לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קֵרְבוּ לָבוֹא".

נטיעת אילנות בארץ ישראל – משרה בה את "הקץ המגולה", שזהו **השראת השכינה** הנקראת **"קץ** הימין", וכמו שאמרו (זוהר תרומה, דף קלד, א): "קֵץ הַיָּמִין - דָּא מַלְכוּת קַדִּישָׁא, רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא, רָזָא דְּמַלְכוּ דִּשְׁמַיָּא". - ו"הקץ **המגולה"** הכוונה לשכינה התחתונה המכונה 'רחל' אמו של משיח בן יוסף, הנקראת "עלמא **דאיתגליא"** – לעומת השכינה העליונה המכונה 'לאה' אמו של משיח בן דוד, הנקראת "עלמא **דאיתכסיא"**, וזהו "קֵץ הַפְּלָאוֹת (דניאל יב, ו) - הקץ הנסתר" (זוה"ק ויצא קנח, א).

◈

מההרים הנטועים באילנות – מוכח ש"מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ"

וזהו שממשיך המדרש (ילקוט ישעיהו הנ"ל):

ואחר כך אומר להם: **'בא שלום לעולם, בא שלום לעולם'**, שנאמר (ישעיהו נב, ז) "מַה נָּאוּוּ עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר **מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם"**

כלומר, **שמכח ההרים הללו שנשאו פירותיהם** – אליהו יכול לומר "בא שלום לעולם", שהקב"ה שנקרא **"שלום"** - חזר להתייחד עם השכינה שנקראת **"עולם"**, וזה נותן כח לשכינה לרדת ולשרות בארץ ישראל.

◈

ומעתה נבין מה שפתחנו בו, בפסוק "מַה נָּאוּוּ עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר", ושאלנו: למה צריך לבשר לציון על הגאולה - דווקא **על ההרים**?

והתשובה, שאכן דווקא **מההרים** הנטועים באילנות, ומהווים את עיקר פריחתה של ארץ ישראל – מוכחת הבשורה **"אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱ-לֹהָיִךְ"**, כי השראת השכינה "הקץ המגולה" בא"י - באה ע"י נטיעת האילנות.

ועכשיו כשאנו מבינים מה המשמעות הנשגבה של פריחת הרי ארץ ישראל, אנו מבינים ג"כ למה מלאך קדוש ונשגב כאליהו מלאך הברית - בוכה ומספיד מסוף העולם ועד סופו על כך שהרי ארץ ישראל עומדים ללא פריחה ופירות.

להתעורר ולהתפעל מה'אות מבשר' לשיבת ישראל לארצם

[מדבריו של הרב יצחק ברויאר זצ"ל, מראשי אגודת ישראל, ובהם עדויות מדבריו של מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל]

רוח השנאה ליהדות צועדת על פני רחבי תבל כולה. בכל מקומות פזוריהם של נדחי ישראל תתנועע האדמה מתחת רגליהם.

כל העמים שמאורעות הזמן מזכירים להם בתוקף, כי בתוכם מתגוררים "יהודים זרים" - נולדת בקרבם סטיה והתנגדות.

למעלה מכל ספק שבשביל עמי התבל גלותנו ארוכה יותר מדי ... האם הגלות ארוכה מדי גם עבורנו?

קול מפוצץ מריע מכל אפסי תבל - והקול מבשר פריצת גדרים ודרך שיבה אל ארץ הקדושה.

האם אנו נכונים ומזומנים לקול זה ולפריצת דרך זו?

ואם צלצלה השעה של הפלא ההיסטורי, שהזכות המשפטית הרשמית של עמי התבל, חבר הלאומים, הכירה והכריזה אחרי שנות אלפיים על זכותו של עם ישראל לשוב אל ארץ ישראל - האם אין על העם היהודי, עם התורה, להתפעל מזה מקרב לבו?

ואם שומעים אנו ומתבשרים על חיים חדשים שמתעוררים בארץ ישראל, לפחות במובן הגשמי, **על שממות הארץ שמתחילות לפרוח ולהיבנות מחדש, על אדמת סלעים שנהפכת לארץ פוריה - האם מכל זה יתעוררו לבות היהודים נאמני ה' נאמני התורה?**

כמדומה לי, שגם עיוור עינים לו לראות שפועלים כיום בארץ ובעולם "תנאים מיוחדים", המעידים בבירור, כי שונות הן העתים הללו אשר אנו חיים בהן מכל הזמנים שחלפו עד כה.

הרב הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, מרא דאתרא בירושלים עיר הקודש הסביר לי זאת:

אם אחרי תקופה אריכתא של העדר גשמים תופיע פתאום ברקיע אפילו עננה קטנה - האם לא יחשוב כל אחד: אולי זה סימן ברכה?... **האם לא יצפה כל אחד: אולי זה אות מבשר?...**

◈

הגיעה העת לעלות וליישב את ארץ ישראל – ולא להירתע מסכנות

ואם ההתעוררות בארץ ישראל החריפה את "הבעיה הערבית" - האם יהדות התורה צריכה להירתע? האם אין לנו לעלות ארצה ישראל, להתיישב בארץ, ולהשמיע משם את קול התורה, ולראות כי אף אין בנו מורך לב, **ואנו מוכנים למסירות נפש למען הקנינים הקדושים!**

שוחחתי עם נציגו הכי נכבד של הישוב הישן בארץ הקודש, הרב **הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, ושמעתי זאת מפיו:**

הדבר קרה לעת התפרצות פרעות של הערבים בירושלים כנגד היהודים. רבים פחדו לעבור לעיר העתיקה דרך "שער דמשק". **אז החליט הרב בעצמו, למרות הסכנה הגדולה, לקום וללכת דרך שער דמשק.** ועשה זאת מתוך הכרה מלאה, היות שחשש שהדבר יהפוך לרגילות ויהודי ירושלים יפסיקו לעבור דרך השער הזה, **ובאופן כזה ילך לאיבוד לעם ישראל חלק מאדמת הקודש בירושלים!** [א.ה. המעשה הובא ג"כ ב"האיש על החומה" (ח"ב עמ' 173) מפי הרב משה בלוי זצ"ל, ושם: "ועל שאלתי מדוע בחר דרך שער שכם המסוכן ולא דרך שער יפו המסוכן פחות? השיב - מה? וכי נפקיר את שער שכם? הלא אם אנו נפחד ללכת ברחוב זה, יחשבו הם שבאמת הצליחו לגרש אותנו מהרובע, לא, זה לא! **אסור לנו לוותר מפני הפחד על שום רובע ושום פינה בירושלים"**].

(מתוך קריאה נלהבת שהושמעה ע"י הרב יצחק ברויער זצ"ל, בכנס של ירמיס בקהלת פרמנקפורט, ופורסמה בבטאון של אגודת ישראל – "דרכנו" בפולין, בשנת תרצ"ה. – הובא ב"בית יעקב" גליון 232 – 233).

◈◈◈

"איפה הגולה התורתית? וכי היא אינה רואה כאן אצבע אלהים?"

"כותב המנהיג והאידולוג האגודאי ד"ר יצחק ברויאר בספרו מוריה:

"איפה הגולה התורתית? שאל אותי רבינו הגדול רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל בשנת תרפ"ו. – **איפה הגולה התורתית? וכי היא אינה רואה כאן אצבע אלהים?** הנה אני מבין היום את תפילת מוסף של יום טוב: "ומפני חטאנו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו". – גלינו מארצנו ע"י השם ב"ה, ואחרי כן התרחקנו בעצמנו מאדמתנו!

הכי חדלנו לחכות כל רגע ורגע? נניח שאלפיים שנה לא נפל שום גשם מהשמיים, והנה פתאום נראה ענן קל מאד, **וכי לא יזדעזעו כלם ויאמרו במתיחות יתירה: "טאמער דאך טאמער דאך..."** [שמא בכל זאת, שמא בכל זאת...], **וכי המנדאט אינו לפחות ענן קל כזה?** ("האיש על החומה" ח"ג עמ' 351).

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו על שיבת ישראל לארצם (חלק ה)

הגאון רבי אברהם שאג זצוק"ל
מטע פרדסי יפו בימינו – הוא כבר קיום "הקץ המגולה"

על עלייתם של הגאון רבי אברהם שאג, ותלמידו הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל מסופר:

...בצאתם את העיר יפו נכנסה העגלה אל שביל שמשני צדיו נטועים היו **פרדסי יפו המפורסמים, וריח של תפוחים הגיע לנחיריהם.** באותה שעה מלמל הגאון רבי אברהם שאג זצוק"ל מ'קויברסדורף', עתה מומחשים לי ביתר שאת דברי הפסוק: "כריח שדה אשר ברכו ה'". - וכי זכיתי מעולם לריח כזה של "חקל תפוחין קדישין", כפי שאני זוכה עתה? - הלא זהו מעין עולם הבא, ממש מעין עולם הבא, גן עדן עלי אדמות...

ומכיון שהשתיקה הופרה, ענה התלמיד לעומתו: נו, **הלא זהו מה ששנינו בסנהדרין: "ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (יחזקאל ל"ו) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל,** ופירש"י "כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה יותר".

באותה שעה נענה רבו והפטיר אחריו לאות הסכמה: "יפה אמרת חיים בני, אין בכך כל ספק, הקץ מתקרב, יש לזרז את הסוסים שיגיעו מהרה לירושלים שמא יבוא המשיח ואנחנו משתהים בדרך...".

◈◈◈

הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד
הקץ המגולה – הולך ומתגשם לנגד עיננו

"כמה פחד ורחב לבבו למראה ארץ ישראל ההולכת ונבנית, מושבות חדשות מוקמות במקומות שונים, שדות שוממות מוריקות מלא העין, **ויעוד הנביא יחזקאל: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל", הולך ומתגשם לנגד עינינו,** והלא כבר אמר רבי אבא (סנהדרין נח, ח) כי בהתגשמותה של נבואה זו "אין לך קץ מגולה מזה". ("המאור על התומה" ח"ב, עמוד 139).

[הרי שאע"פ שבימיו עדיין הארץ לא נתנה פירותיה בדרך ניסית, אמנם **עצם זה שארץ ישראל התחילה ליתן פירותיה, הוא התגשמות** דברי הנביא יחזקאל: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל", והוא התגשמות דברי הגמרא "**אין לך קץ מגולה מזה**". וק"ו בימינו].

◈

אנחנו הדור הרואה את התחלת קיום הנבואה - "הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן"

מכתב שכתב **הגרי"ח זוננפלד** בשנת תרע"ד, ביחד עם **הג"ר בן ציון יאדלר, והג"ר משה קליערס** רבה של טבריה:

"אחד החזיונות מרהיבי הלב שבדורנו, הוא בודאי **חזון הישוב הארצי ישראלי, ההולך ומתקדם בכל ערכיו בשנותיו האחרונות.** שלומי אמוני ישראל ודאי צריכים לשמוח על החזון הנהדר הזה, שבו אנו רואים **אתחלתא דגאולה. וכשאנו מביטים על המושבות הפורחות, על הערים המתרחבות, על הפרוורים ההולכים ומשתכללים בארץ ישראל,** ואנו קוראים את דברי הנביא: 'כה אמר ד"א, ביום טהרי אתכם מכל עונותיכם, והושבתי את הערים, ונבנו החרבות, והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל עובר". **ואמרו "הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן, והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו" - היינו אז כחולמים.**

הננו מוצאים את עצמנו קטנים יותר מדאי - בכדי להקשיב את הקול הגדול הבוקע ועולה מתוך החזון הזה. תמהים אנו על עצמנו, ושואלים אנו את עצמנו: הכן הוא, **היתכן להיות שאנחנו הננו כבר הדור הרואה בעיניו את התחלת קיום יעודי הנבואה?** ולכל אשר קוו אסירי התקוה דורי דורות חלמו ושאפו ומאומה לא ראו, הננו אנחנו עליהם כבר עדים חיים וקיימים?

ורואים אנו בעינינו כי דבר אלקינו יקום לעולם.

ומדי תעלינה מחשבות כאלה על לבבנו הננו מרגישים בקרבנו גדולה פנימית, נחת רוח נהדר, ונשמה יתרה הולכת ומתגברת בתוכנו". ("המאור על התומה" ח"ב, עמוד 313).

◈

בתקופתינו אר"י התפתחה בזמן קצר – כפי שלא היה אלף שנים לפני כן

נכון הדבר כי במשך השנים מאז באתי לכאן, וכבר עברו לטובה שלושים ואחת שנים, **התחוללו כאן שינויים גדולים שלא התחוללו במשך אלף שנים לפני כן,** ללא ספק נבנו כאן למעלה מאלף בתים יהודיים ההתרחבות של העיר הקדושה עצמה, אשר בה הוקמו לאחרונה בניני מידות יפים שמעולם לא תיארנו לעצמנו, בניית מסילת הברזל שבנינה נמשך והולך: לראות את המושבות החדשות, שטחים שהשממה והריקנות שלטו בהם במשך דורות רבים, לבשו חיים ופריחה. ובכל מקום גנות ופרדיסים מוריקים ומלבלבים מלוא העין – **האם לא יתכן לראות את יד ההשגחה העליונה בכל זה. עלינו לעסוק בישוב הארץ תוך בטחון בהשי"ת שנתן לנו את תורתו הקדושה.** בוודאי שאם נשמור לה אמונים נזכה לשבת כאן לבטח, ונהיה תמיד לחן ולחסד ולרחמים, כי מלאכיו יצוה וכו'" (מתוך מגרת הגרי"ח זוננפלד – "המאור על התומה" ח"ג עמ' 57).

◈

"היהודים החרדים הם שיסדו את הישוב הקיים של ארץ ישראל, הם הם שמסרו את נפשם עליו, והם הם המוכנים למסור נפשם בעד עתידו וקיומו על יסודות בריאים ומוצקים, ועפ"י חוקי תוה"ק הכתובה והמסורה... ולא היה ח"ו שום התנגדות לישוב ארץ ישראל, ולא להצהרת בלפור" ("גילוי דעת" מהעדה החרדית בקש הגמ"ד מכן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל. – "המאור על התומה" ח"ג עמוד 343; "דבר העורך" גליון 41).

◈

וביותר תתחובב נפשנו לתת תודה למלכות בריטניה הגדולה הנאורה אשר הפליאה חסדה עמנו להכיר את זכות עם ישראל בארץ אבותינו, ולהכריז על בנין ביתנו בארצנו הקדושה. ולהציב לנו ניר בתוכה ע"י שלטון נציב עליון מקרב אחינו ..." ("קריאה אל היהודים" מאת הגרי"ח זוננפלד והגרי"י ליסקין זצוק"ל – "המאור על התומה" ח"ג עמוד 354).

◈

כבר חפצה האהבה העליונה - לגאול את ישראל וארצם

"אומר אני, **בודאי הגיעה השעה שיתעוררו בעלי היכולת ליתן לב להישוב בקודש,** אם כי מאז לבם של ישראל עם הקודש הומה לחיבת הקודש, לא היה להם כי אם לתמוך באותם המעטים השרידים אשר נתנו לבם לעלות בקדש, אבל **לשים לב להרבות הישוב בקדש, בזה כנראה לא התעוררו,** וכבר דבר בקדשו הגאון הצדיק זצ"ל בהקדמת סידור היעב"ץ כראוי בענין הקדוש, והעיר אוזן ומוסר...

וכנראה נתקיים בנו אם תעירו וכו' עד שתחפץ[1]" (מגרת הג"ר יוסף חיים זוננפלד זיע"א. "המאור על התומה" ח"ב, עמ' 145).

(וע"ע "מדברי רבותינו – הגרי"ח זוננפלד" גליון 10. – ולענין יחסו ל"ההתרת בלפור" ראה במכוכה בגליון 41 ב"דבר העורך").

◈◈◈

הגאון רבי יוסף ענגיל זצוק"ל – בעל "גליוני הש"ס" "אתוון דאורייתא" ועוד ספרים

סיפר הרה"ג רבי זאב וולף לייטר מפיטסבורג, מתלמידיו החשובים של הגר"מ אראק: כשהגיעו לוינה הידיעות על פרסום **"הצהרת בלפור" מטעם הממשלה האנגלית, בדבר זכויות היהודים להקים להם בית לאומי בא"י,** הקהילו אנשי הרשות בוינה את ציבור הפליטים וניסו לשכנע אותם שזה רק תכסיס פוליטי מצד בריטניה למשוך את לב היהודים אליהם. ב"כ ממשלת אוסטריה תבע מהנאספים להפגין את נאמנותם לשלטון שחוסים בצלו ולפרסם הצהרה ש"מוחלים" לאנגליה על "טובותיה" ואינם מעוניינים כלל במנשר בלפור, תוך שחלק מהקהל - בתוכם רבנים אחדים - משמיע קולות תמיכה בדבריו. **נציג השלטונות עזב את האספה וביקש מהנוכחים לארגן עצומה כזאת ולאסוף חתימות.** באותו מעמד נכחו גם שלושת הגאונים הנזכרים, הגר"י אנגל, הגר"מ ארק, והגרא"מ שטיינברג. ציבור הנאספים נשא את עיניו אליהם. מיד פרשו לפינה, התייעצו ביניהם בחשאי, **ולבסוף עמד רבי יוסף אנגל על רגליו והכריז בקול אמיץ: "היד החותמת - תיקצץ". מיד השתררה דומיה בקהל והאספה התפזרה.** ("מדביקי תורה מעולם התסילות" להר"ל מהרן סורסקי ח"ב עמ' רמנד).

◈◈◈

הגאון רבי מאיר יחיאל הלוי הולשטוק זצוק"ל - האדמו"ר מאוסטרובצה[2]

עוד נראה לי בעניין זה בדברי חז"ל (מלאכת מחשבת כלכלת פ' שמיני בסוף הסדר), וז"ל: ואת החזיר, זו אדום, והוא גרה לא יגר. שאינה גוררת מלכות אחריה. **ולמה נקרא שמה חזיר, שמחזרת עטרה לבעליה,** הה"ד (עובדיה ח): 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והייתה לה' המלוכה'. שהתנבאו על זה **שהנוצרים יכבשו קודם הגאולה את א"י מיד הישמעאלים והם יחזירוה לישראל, וכמו שראינו שנתקיים עתה בזמנינו [שאנגליה כבשה את א"י מהתורכים, ואח"כ היה "הצהרת בלפור" להחזיר את א"י לישראל, שבזה מתקיים "שמחזרת עטרה לבעליה"].**

ויש טעם על זה שצריך להיות יד הנוצרים באמצע ולא שישראל יקחוה מיד הישמעאלים בעצמם, והוא לפי שהישמעאלים יודוע שאינם עובדי ע"ז, וכל התפילות והתשבחות שלהם הם רק לד' אחד, והם רגילים הרבה בתפילות לה', וגם יש להם זכות המילה, ואף שאינה בשלמות שהיא בלא פריעה ולא לשמונה ימים רק אחר י"ג שנים, מ"מ קצת זכות הוא להם, כמבואר בזה"ק (ומקץ נב) שבשביל זכות זה נתן להם הקב"ה א"י בזמן הגלות ע"ש. ולכן אם ישראל היו צריכים לקחת א"י מיד הישמעאלים בעצמם הי' ח"ו קטרוג על ישראל שאינם ראוים ליקח הארץ מידם. **לכן סיבב הקב"ה זה, שהנוצרים יקחוה מיד הישמעאלים וישראל יקחוה מיד הנוצרים, ובזה לא הי' עוד קטרוג על ישראל,** כי הנוצרים אין להם זכות הנ"ל, והוא ע"ד שאמרו עמון ומואב טהרו בסיחון. וא"ת א"כ מדוע לא הי' הקטרוג על הנוצרים שלא יקחוה מהישמעאלים, הנה על כזה כבר אמרו חז"ל (סוכה נב) שהשטן מניח את או"ה ואינו מתגרה רק בישראל. [וראה גליון 24 במדור 'נבואות ה' לאחרית הימים'] ("מאור עיני חכמים" מהדורת תניינת קף כו ע"ב).

---

[1] כלומר, בגמרא (כתובות קיא, א) מבואר שישנם ג' שבועות שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו באומות וכו', והם מבוארות בפסוק (שיר השירים ב, ז): "השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ".
אמנם הכתוב מסייג את השבועות, ואומר **שזמנם הוא "עד שתחפץ"** - דהיינו **עד הזמן שה' חפץ שתתחיל הגאולה,** וממילא על זמן זה מלכתחילה לא נאמרו הג' שבועות.

[2] מזה שנים רבות ידעתי שלמו"ח **הגרי"ש אלישיב** יש משיכה גדולה לדברי תורתו וחידושיו של הרבי מאוסטרובצה, **וכל מילה ומילה שהעלה הרבי בכתביו נחשב בעיניו עד מאד...**" ("ברכי נפשי" עמ' רסב).

נחלת ה' גליון 60

מרן הגאון רבי נפתלי צבי יהודה
ברלין – הנצי"ב מוואלזי'ן

מעניינא דיומא
"מלכות החשמונאים" – ישועה מ"גלות בבל ויון".
חנוכה בבחינת "גאולת משיח בן יוסף".
"הרם קרן ישראל עמך – הרם קרן משיחך".

נחלת ה'

דבר העורך
אותותיו הן הן דבריו
מדברי רבותינו
ליקוט מדברי רבותינו על שיבת ישראל לארצם – חלק ו

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 60 חנוכה תשע"ט

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוהר"ק וילק קטו, מ).

דבר העורך

ישנה נקודה יסודית בדרך של עבודת ה' המתבארת מתוך הפרשה שלנו.

התורה מספרת באריכות כיצד יוסף הסתיר את זהותו מאחיו, ואמר להם מרגלים אתם, עד שהם הוצרכו להוריד את בנימין, ולאחר מכן הוא רצה להשאיר את בנימין אצלו וכו'. ולכאורה לא מובן מדוע אכן הוצרך יוסף לעשות את כל זה, ובפרט כאשר אנו רואים את הצער הגדול שנגרם ליעקב אבינו מחמת זה, ולאחים, מדוע יוסף לא יכול היה לומר מיד בפעם הראשונה אני יוסף.

את הדברים מבאר הגר"א בספרו אדרת אליהו בפרשתינו - פרשת מקץ, וכך הוא כותב:

וכוונתו חס ושלום לא לצערם, וכל שכן לא לצער אביו על חינם, **אלא שידע שעל ידי כן יתקיימו החלומות כסדר, ולא רצה לעבור על רצון ה' יתברך**... ולכך הקדימה התורה 'ויזכר יוסף את החלומות', להודיע שכל מה שעשה, לא עשה אלא מרוב צדקתו שיקויימו החלומות, שלא להכחיש רצון וגזירת עליון, **וזה כלל התורה.**

לכאורה הדבר אינו מובן מדוע היה יוסף צריך לדאוג לקיום החלומות, והלא לכאורה אדרבה, הצדקות היותר גדולה היא לבטוח בה' שמה שהוא הבטיח הוא יקיים, ואם כן מה שהוא ראה בחלום שכך יהיה הוא סיבה להיפך, למעט בהשתדלות ולסמוך על הקדוש ברוך הוא שיקיים הבטחתו.

אמנם באמת בוודאי לא יעלה על הדעת שיוסף עשה את מה שעשה משום שהוא חשש שאם הוא לא ישתדל לקיים את החלומות הם לא יתקיימו, אלא שכך הוא הנהגת ה' בבריאה, שכל דבר צריך לבא באתערותא דלתתא, ולכן כאשר ראה יוסף הצדיק שרצון ה' הוא שהוא ימלוך על אחיו, הוא הבין שמוטל עליו לדאוג לזה, משום שדווקא בצורה הזו רוצה הקדוש ברוך הוא שיתקיימו דבריו, על ידי שבני האדם יעשו את מה שהם יכולים לגרום לקיום ההבטחה, ואז הקב"ה יגמור את הדברים ויביא אותם על תיקונם.

*

את היסוד הזה אנו רואים בדברי מרן הגאון הנצי"ב זיע"א, שכתב במאמר בשם 'אחרית כבראשית':

כבר הראנו דעת חז"ל כי בשעה שאין קללת ה' רובצת על ארצנו להיות שממה, אז רצונו ית' שתתישב הארץ על ידי ישראל עמו...

והנה בעת החיה [- בתקופה הנוכחית] **קול דודנו הקב"ה עלינו, ע"י שאנו רואים כמה סיבות היוצאות מהמסבב יתברך כי כך ברצונו יתברך שתתיישב הארץ לאט לאט ע"י נדחי ישראל**, והטה לב מלך הקיר"ה ושריו להרשות לעשות ועד וחברה לאסוף כסף 'לתמוך את אחינו עובדי אדמה ובעלי מלאכה אשר בא"י וסוריא' והועד הזה מתנהג ע"פ חקים ישרים בדעת הממשלה, **אות הוא כי כך עלה ברצון ה' לעשות ישוב ע"י ישראל בארצינו הקדושה.**

וכיון שאנחנו רואים ומבינים מתוך הסימנים, שכעת רצון ה' לעשות יישוב על ידי ישראל בארצנו הקדושה, לכן:

עלינו להעיר ולהפיח רוח אהבת הארץ ולמלא אחר רצון ה' בכל אופן שיזדמן לפנינו, אם בפעולה חומרית, בעבודת האדמה או בחרושת המעשה או במסחר, אם בפעולה רוחנית היינו הדפסת ספרים מועילים לענין הנשגב.

וכן לעת כזאת, **אחרי אשר אנו רואים מתוך עלילותיו, שהעיר את לב הנדיב להפליא לעשות לטובת הישוב, והטה את לב השולטן ושריו להסכים לזה - אותותיו אלה הן הן דבריו**, כמו שכתוב (תהלים קה, כז) 'שמו בם **דברי אותותיו.**

במכתב נוסף כותב הנצי"ב:

ראה ראינו כי היה ה' את רוח עמו ישראל בכל חלקי תבל ומלואה להושיב נחלות שוממות בארץ הקדושה ולכונן שם מושבות לנדחי ישראל, **וקול ה' דופק על פתחי לבבנו לאמור: פתחו לי פתח בפעולתכם, כי הגיעה השעה** אשר לא יאמר עוד על ארץ ישראל עזובה ואין דורש אותה, ועתה סרה מעליה קללת ה' שתהיה הארץ שוממה, ובא דבר ה' בכריתת ברית לאמור 'והארץ אזכור!' ('נחלת ה" גליון 12 'מדברי רבותינו'. ולקמ קס עו).

*

שני יסודות מלמד אותנו הנצי"ב בדבריו:

א]. מה שנתבאר לעיל, שכאשר ה' מראה שעכשיו הוא רוצה לחדש מהלך בעולמו - יש מצוה לפעול בכיוון הזה פעולות של 'איתעררותא דלתתא', שיעוררו את ה'איתערותא דלעילא', כדי להיות שותפים עם הקב"ה במהלך החדש שהוא גילה את רצונו בו.

ב]. **'אותותיו אלה הן הן דבריו'** - כלומר, גם כאשר הקב"ה לא מדבר **בפירוש**, אלא הוא רק נותן **רמזים דרך השגחה פרטית יוצאת דופן, זה נקרא שה' מצוה ציווי מפורש.**

וכמו שביאר הנצי"ב בספרו העמק דבר, שלבן ובתואל אמרו לאליעזר (בראשית כד, נא): 'הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדניך **כאשר דבר ה'**', למרות שלא היו שם דברים מפורשים מפי הקב"ה, אלא משום ש**מה שהורה בהשגחה פרטית הוא דבר ה'**". כלומר, מה שה' עשה ניסים בהשגחה פרטית לאליעזר למצא את רבקה - זה נקרא **שה' דיבר במפורש שרבקה תהיה אשה ליצחק.** [ויסוד זה חוזר ומתבאר בדבריו של הנצי"ב במקומות רבים - (בראשית כב, ב; שמות ד, ח; שמות טז, כג; במדבר יד, כב)].

*

את אותה הנהגה אנחנו רואים ג"כ אצל מרן החפץ חיים זיע"א, כפי שמספר בנו:

בזכרוני כי בשנת תר"נ ותרנ"א, התעוררה אז תנועה גדולה לארצנו הקדושה... בזמן זה קבלתי מכתב מאבי ז"ל **ובו הוא מעירני על ההתעוררות הגדולה בכל פינות עמנו לעלות לארצנו הקדושה, ומשער, כי הימים ימי עקבתא דמשיחא, וכי פקד ד' את עמו, ואפשר הוא אתחלתא דקיבוץ גליות**, שהוא קודם ביאת המשיח, ואם היינו ביכולת, היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות להארץ, אבל באשר אין בכחנו לע"ע, נעשה את אשר מוטל עלינו ואשר בידינו ('נחלת ה" גליון 11. ולקמ קס עו).

***

ומבואר בדברי חז"ל (זוהר מקפטיס קט, מ) שבעולם הזה - הרבה פעמים **ה' מדבר ברמז, ולא באופן מפורש**, ורק מי שהוא 'חכם לב', שמנסה לחפש ולדעת מה הוא רצון ה' הוא מבין את אותם רמזים, ואילו מי שאינו מבין אותם עליו נאמר 'מי פתי יסר הנה חסר לב', שאינו מבין אלא אם כן קוראים לו ומבארים לו בדברים מפורשים. והסיבה להנהגה זו מבוארת במקום אחר (תיקוני זוהר תיקון ג מ"מ מתקונים) שהיא בכדי שהערב רב שנקראים שוטים לא יבינו.

וכך כותב המשגיח הגרא"א דסלר זצוק"ל ('מכתב מאליהו' ח"ד, עמ' 275 במאמר 'מרמזין לו ונרמז'):

'**דרכם של רשעים היא שלא להשגיח ברמזים הניתנים להם**, כן יוצא ממדרש תנחומא (שלח לך, ה; הובא בילקוט ריש פרשת שלח רמז תשמב)...' [לענין המרגלים, שראו שדברה מרים באחיה ולקתה בצרעת, ולא למדו מוסר].

[ויש להוסיף: שאמנם גם **אצל צדיקים** אירע פעם אחת שלא חשו לרמז כמובא במכילתא להלן, אך אצל **רשעים** הם רואים את הרמזים פעם אחר פעם **בעקביות**, ומזלזלים בהם, רח"ל].

*

ולכן אדם צריך להסיר את הגאוה והנגיעות והעקשנות נגד ה', להתרכז בנקודת האמת הפנימית שבלב, ואז האדם מבין את הרמז שבא מה'.

וכמו שממשיך שם הגרא"א דסלר (שם):

יסוד גדול ונפלא נוכל למצוא כאן, **רק אחרי שהגיע אל האמת מדעתו - היה יכול גם לראות את הרמז שרמז לו השי"ת.** וכן בכל בחירה ונסיון, לאחר שמחליט, מרמזין לו מן השמים היכן היא האמת. אם יביט במבט האמת - ירכז עצמו לאמת - ימצא את הנקודה הנכונה בודאי. אך אם מבטו מודרך על ידי היצר הרע - נעלם הרמז ממנו (ולקמ קס עמוד 362).

ומסיים הגרא"א דסלר:

לנו ניתנו כל כך הרבה רמזים שעוד מעט ויבא משיח צדקנו. וכי לחנם מביא השי"ת את שארית הפליטה לארצנו הקדושה?... בכל זה מרמזים להידבק בקדושת ישראל, המאוחדת עם קודשא בריך הוא ואורייתא.

***

חז"ל אומרים (מכילתא לדכי יסמעאל בשלח – מסכתא דעמלק פרשה ג):

ר' אלעזר המודעי אומר זה אחד מארבעה צדיקים שנתן להם רמז, שנים חשו ושנים לא חשו....

דוד נתן לו רמז וחש - שנאמר 'גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך' (שמואל א', יז לו), אמר דוד וכי מה אני ספון שהכיתי חיות רעות אלו, אלא שמא עתיד ליארע לישראל דבר והם עתידין להינצל על ידי.

מרדכי נתן לו רמז וחש - שנאמר 'ובכל יום ויום מרדכי מתהלך' וגו' (אסתר ב, יא), אלא אמר מרדכי אפשר חסידה זו תנשא לערל זה? אלא שמא עתיד ליארע לישראל דבר והם עתידין להנצל על ידה.

כאשר ה' עושה דברים משונים שלא כדרך ההנהגה הרגילה, אדם צריך לחפש מה הרמז שה' רוצה למסור בזה, משום שה' אינו משנה את סדר ההנהגה ללא סיבה.

ולכן בימיהם של הגאון הנצי"ב, החפץ חיים, והגרא"א דסלר - כשהם ראו הנהגה משונה, איך שעם ישראל שב לארץ ישראל לאחר אלפיים שנה בגלות - הם שאלו את עצמם 'מה ה' רוצה לרמז לנו'.

ואם בימיהם כך - בימינו על אחת כמה וכמה, שאנו צריכים לשאול, מדוע קורים כאן בארץ ישראל דברים משונים נגד הכללים הרגילים, שהקב"ה מתנהג עמנו בהנהגה שכפי הנראה לא היתה מאז חורבן בית המקדש, ודווקא בא"י, **שכבר במשך כשלושים שנה, בעקביות,** צוררי ישראל לא מסוגלים לעשות 'מלחמה', ולמרות שהם מידי תקופה זורקים מאות ואלפי טילים, עם ישראל לא ניזוק מהם, וכמו שהיה לאחרונה שבמשך יום אחד זרקו מאות טילים, ולא נהרג מהם יהודי אחד, [ודווקא אחד מאומות העולם נהרג על ידי אותם טילים], וכן כל המתבונן בעין פקוחה רואה כיצד עם ישראל יושב ללא פגע בארצו למרות כל הנסיונות העצומים והשיטות המשוכללות של שונאי ישראל לפגוע היל"ת, ובוודאי מי שמתבונן קצת בדבר, רואה שהקדוש ברוך הוא קורא בקול גדול - **'אותותיו הן הן דבריו'**, קול דודי דופק על פתחי לבבנו לאמור: פתחו לי פתח בפעולתכם [כלשון הנצי"ב] ועלינו רק להיזהר שלא נהיה במצב של 'אני ישנה' כאשר 'קול דודי דופק'.

בברכת התורה, העורך

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

מענינא דיומא

"מלכות החשמונאים" – ישועה מ"גלות בבל ויון"

עומדים אנו בימים הקדושים – ימי החנוכה, שבהם נגמרה מלאכת המשכן, אלא שהמתין הקב"ה בהקמתו עד ניסן (פסיקתא רבתי פרשה ה אות ה; – הובא בטור או"ח תרפ"ז. ובמ"ב סי' תר"ע סק"ז).

"שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן", וביניהם פרשת "שילוח טמאים" (ניטין ס, ו), וכך כתוב בפרשת שילוח טמאים: "צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַּׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ... וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם" (במדבר ה, ב–ג).

חז"ל דורשים את ענין שילוח הטמאים לענין הגלויות, וכך הם אומרים (במדבר רבה ז, ו):

'וישלחו מן המחנה' - אֵין וְיִשַּׁלְּחוּ אֶלָּא לְשׁוֹן גָּלוּת, כְּמָה דְתֵימָא (ירמיה טו, ו): שִׁלַּח מֵעַל פָּנַי וְיֵצֵאוּ.

'מן המחנה' - זוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁם הַשְּׁכִינָה חוֹנָה...

'ולא יטמאו את מחניהם' - הֲרֵי זֶה אָמוּר כְּנֶגֶד שִׁעְבּוּד יָוָן, וּלְכָךְ לֹא נֶאֱמַר בָּזֶה שֶׁלֹּא הִגְלוּם מֵאַרְצָם".

כלומר על כל הגלויות נאמר וישלחו מן המחנה, דהיינו מארץ ישראל, ואילו **צרת יון אינה נקראת "גלות" – לפי שלא הגלום מארצם, אלא להיפך, שהם באו וטימאו את ארץ ישראל.**

◈

מאידך בבראשית רבה אומרים חז"ל (טז, ח): "אלו **ד' גליות..** בבל, מדי, **יון,** אדום".

וכן בתלמוד ירושלמי (תענית פ"ד, ה): "גלו למצרים שכינה עמהם.. **גלו ליון** שכינה עמהם".

ולפי מה שנתבאר לעיל, קשה, למה **"יון"** נקראת גלות, מאחר שעם ישראל היו בארץ ישראל?

ואם נאמר שהיא נקראת "גלות" משום שהיוונים **החטיאו** את ישראל. - א"כ קשה, מדוע לא מצאנו בשום מקום בדברי חז"ל **"גלות אחאב"**, **"גלות ירבעם"** - על שם שהחטיאו את ישראל. ובע"כ משום **שאין השם "גלות" אלא על גלות לחו"ל** [עיין בזוה"ק ויחי (ריל, ב): "דלא אתקרי גלות אלא למאן דאיהו דר בארעא נוכראה אינון אתקריין גליין". ובילקוט שמואל (לפנ): "תני ר' שמעון בן יוחאי.. אימתי הוא קרוי גולה, בשעה שהוא גולה מארץ לחוצה לארץ"]. וא"כ חוזרת הקושיא למקומה, מדוע **"גלות"** יון" נקראת גלות?

◈

התשובה בזה מתבארת על פי דברי הגמרא (כתובות קי, ב):

"..וכל הדר בחו"ל כאילו עובד עכו"ם, וכן בדוד הוא אומר, כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים, אלא לומר לך, כל הדר בחו"ל כאילו עובד עכו"ם".

והנה דוד המלך לא ברח לחו"ל ממש, אלא לעיר גת **שהיא מערי ארץ ישראל**, ורק שהיא היתה באותה שעה **תחת שלטון הפלשתים** (עיין שמואל ב פרקים כא, כז), ועל זה אמרו חז"ל שהיה בגדר "הדר בחו"ל". **כי עיקר קדושת ארץ ישראל, כאשר היא תחת שלטון יהודי.**

[ויעויין במשנה ברורה (או"ח סימן תקסו סק"ב. כסף המג"א) סק"ג): "הרואה ערי יהודה בחורבנן. **אפילו יושבין בהן ישראל, כיון שהישמעאלים מושלים עליהם מקרי בחורבנן**". עכ"ל. כלומר, שהם חרבים מקדושת ערי יהודה.

וכתב ע"ז בשו"ת אגרות משה (או"ח, ח"א, סימן כ"ז): "..שא"כ עתה **שבחסדי השי"ת אין מושלים האומות על ערי יהודה ועל ירושלים**, והם גם מיושבים, הוא טעם גדול שלא לקרוע"].

וממילא מיושבת הקושיא, מדוע קוראים ל**"גלות** יון" - גלות, אע"פ שעם ישראל ישבו בא"י, וזהו משום **שהיוונים שהם גויים, שלטו על ארץ ישראל**, וזה החשיב את אר"י בבחינה מסויימת לחו"ל, וממילא זה נחשב **"גלו ליון"**[1].

◈

החשמונאים מסרו נפש על מלחמת כיבוש ארץ ישראל

וממילא המסירות נפש של החשמונאים, מלבד מה שהם הכשירו וטיהרו את בית המקדש, והחזירו את העבודה למקומה, עוד זאת עשו החשמונאים, **שקיימו מצוות "כיבוש ארץ ישראל" במסירות נפש** [ככל מלחמה שהיא מצוה במסירות נפש (עיין מנחת חינוך מלוה תכ"ה, תכ"ז)], **והחזירו את ארץ ישראל ליד שלטון ישראל**, והפסיקו את המצב של **"גלות יון"**.

◈◈◈

עיקר קביעת ימי חנוכה – על נצחון החשמונאים במלחמה

וכפי שאנו רואים בדברי חז"ל בעיקר על נס הניצחון קבעו את ימי החנוכה

– וכמו שאמרו בפסיקתא רבתי (פיסקא ו):

"את מוצא זאת החנוכה שאנו עושים - זכר לחנוכת בית חשמונאי, **על שעשו מלחמה ונצחו לבני יוון".**

ומבואר בדברי הרמב"ם שקביעת חנוכה הוא גם על מה **שביטלו את ממלכת יון, ושחזרה מלכות לישראל.** וזה לשונו (פרק ג מהלכות תנוכה הלכה ו):

"בבית שני **כשמלכו יון** גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם... עד שריחם עליהם א-להי אבותינו והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו ישראל מידם, **והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני.**

ובהלכה ב' הרמב"ם מביא את נס פך השמן שהספיק לשמונה ימים.

וממשיך בהלכה ג':

"**ומפני זה** התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו... ימי שמחה והלל... וימים אלו הן הנקראין חנוכה".

והנה הלשון **"מפני זה"** - משמע שזה הולך על כל מה שכתב לעיל, כולל מה שכתב: **"וחזרה מלכות לישראל..."**.

ואמנם הרמב"ם לא פירש מה מבין שתי הסיבות – הוא עיקר הסיבה לקביעת ימי החנוכה.

אמנם הדברים מבוארים בדברי המהר"ל שפירש שעיקר קביעת ימי חנוכה הוא על נצחון היוונים ומלכות ישראל, וזה לשונו (חידושי אגדות שבת דף כא, ב):

"שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה בשביל מה שנצחו את היונים, רק שלא היה נראה שהי' נצחון ע"י נס הש"י שעשה זה ולא מכחם וגבורתם, ולפיכך נעשה הנס ע"י נרות המנורה שידעו שהכל היה בנס המלחמה ג"כ".

כלומר, שבנצחון המלחמה – מעורבת גם יד אדם, וממילא יש איזה נסיון לתלות הנצחון באדם, ולכן הוצרכו גם לנס פך השמן, ששם לא מעורבת יד אדם, וברור לעין כל שהישועה מאת השי"ת לבדו, ונס פך השמן שאירע עם החשמונאים - הוא "גילוי מלתא" שמוכיח ומגלה על כל מה שאירע עם החשמונאים - כולל נס הנצחון במלחמה - שהוא נס מאת ה' ולא מכח טבעי של החשמונאים, אך **עיקר הישועה שמציינים בחנוכה - הוא על נצחון החשמונאים, וביטול שלטון היונים על ארץ ישראל.**

◈

גאולת חנוכה – שלימות הגאולה מ"גלות בבל"

וכך מבואר בנביא (זכריה ט, ט–י) "**גִּילִי מְאֹד** בַּת צִיּוֹן הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלִָם הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר בֶּן אֲתֹנוֹת... **וּמָשְׁלוֹ מִיָּם עַד יָם וּמִנָּהָר עַד אַפְסֵי אָרֶץ**". כלומר כאן ה' מבשר לישראל על העתיד, שתחזור **ממשלת ישראל לציון** ולכל העולם.

וממשיך הכתוב: (יא) "גַּם אַתְּ בְּדַם בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר אֵין מַיִם בּוֹ". ופירש"י: "[כמו שיושעו לעתיד לבא ע"י מלכות המשיח -] **גם את תושעי... עתה מגלות בבל שאתם עכשיו בתוכה".**

וממשיך הכתוב: (יב) "שׁוּבוּ לְבֶצָר אֲסִירֵי הַתִּקְוָה גַּם הַיּוֹם מַגִּיד מִשְׁנֶה אָשִׁיב לָךְ". ופירש"י: "שובו לבצרון - **לכחכם ולכבודכם, אף על פי שאתם עתה ברשות מלכי פרס - אתם אסירי התקוה,** אשר קויתם לי עד הנה למלאות דברי לקץ ע' שנה".

וממשיך הכתוב: (יג) "כִּי דָרַכְתִּי לִי יְהוּדָה קֶשֶׁת מִלֵּאתִי אֶפְרַיִם **וְעוֹרַרְתִּי בָנַיִךְ צִיּוֹן עַל בָּנַיִךְ יָוָן** וְשַׂמְתִּיךְ כְּחֶרֶב גִּבּוֹר". ופירש"י: "כי דרכתי לי יהודה - סוף שאנטיוכוס יטול המלוכה מיד מלכי פרס וירעו לכם, ואני אדרוך יהודה להיות לי כקשת מלחמה וילחמו באנטיוכוס בימי חשמונאים: ועוררתי בניך ציון - על חיל אנטיוכס".

ומסיים הכתוב שהישועה היא: (טז) "וְהוֹשִׁיעָם ה' אֱ-לֹהֵיהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּצֹאן עַמּוֹ כִּי אַבְנֵי נֵזֶר מִתְנוֹסְסוֹת **עַל אַדְמָתוֹ**". ופירש"י:

עיקר הגדרת הישועה ב"על הניסים" – הנצחון במלחמה

במאמרינו נתבאר מדברי המהר"ל (חידושי אגדות שבת דף כא, ב), שעיקר הגאולה בחנוכה – הוא על כך שהחשמונאים ניצחו את היוונים במלחמה. [ואח"כ נתבאר מהנביא זכריה וכו', שענין הנצחון במלחמה – הוא שלימות הגאולה מגלות בבל, שעם ישראל זכו לפרוק "שעבוד מלכויות" מעליהם ומעל ארץ ישראל, וזכו לקיים מצוות כיבוש ארץ ישראל].

וכדברי המהר"ל - כן רואים ב"על הניסים" – שבתחילה מודים באריכות על כך ש"מָסַרְתָּ גִּבּוֹרִים בְּיַד חַלָּשִׁים, וְרַבִּים בְּיַד מְעַטִּים, וּטְמֵאִים בְּיַד טְהוֹרִים, וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים, וְזֵדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתֶךָ". שזהו **הנצחון במלחמה.**

וכאן עושים אתנחתא, ומסכמים **שזהו עיקר ישועת ישראל וקידוש השם,** וכמו שממשיכים מיד: "וּלְךָ עָשִׂיתָ **שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ** בְּעוֹלָמֶךָ, וּלְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ **תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפُרְקָן** כְּהַיּוֹם הַזֶּה".

ורק אח"כ מזכירים את נס טהרת בית המקדש, בתוך תוספת שבאה לאחר עיקר הישועה שהוזכרה קודם לכן:

"וְאַחַר כֵּן [אחר עיקר הישועה שהוזכרה קודם לכן] - בָּאוּ בָנֶיךָ לִדְבִיר בֵּיתֶךָ, וּפִנּוּ אֶת הֵיכָלֶךָ, וְטִהֲרוּ אֶת מְקֻדָּשֶׁךָ, וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ".

והרי נוסח זה הוא מקור גדול לדברי המהר"ל.

*

ב"הנרות הללו" – מפרטים רק את ה"מלחמות"

וכן רואים בנוסח "הנרות הללו":

"הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ אֲנוּ מַדְלִיקִין, עַל הַנִּסִּים וְעַל הַנִּפְלָאוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת **וְעַל הַמִּלְחָמוֹת**, שֶׁעָשִׂיתָ לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה, עַל יְדֵי כֹּהֲנֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים.

וְכָל שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה, הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ קֹדֶשׁ הֵן, וְאֵין לָנוּ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֶלָּא לִרְאוֹתָן בִּלְבָד, כְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, עַל נִסֶּיךָ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעָתֶךָ" (ועיקר התוכן הוא ג"כ במסכת סופרים פ"כ הלכה ו).

הרי מוזכר כאן בסתמא: "עַל הַנִּסִּים וְעַל הַנִּפְלָאוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת", וכן בסיום אומרים: "עַל נִסֶּיךָ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעָתֶךָ". – אמנם לא מפרטים מה הם הניסים והישועות שהיו בחנוכה, ומכל הישועות מפרטים רק דבר אחד – **"וְעַל הַמִּלְחָמוֹת"**. ומשמע שזה עיקר הישועה שהיתה בחנוכה – **"נצחון המלחמה"**.

---

[1] ואמנם יש להזכיר מש"כ בשו"ת חתם סופר (יו"ד רלד) שאף בזמן שהגויים שולטים על א"י קדושתה עליה תמיד "מימות עולם עד סוף כל ימות עולם, לא נשתנה ולא ישתנה". וכ"כ הגאון הנצי"ב מוואלז'ין (במעמר "מחנים בכלמקיים" הנדפס בסוף הספר "ילקוט מכץ ישכמל"ו) שאף בזמן שלטון הפלשתים מכל מקום היה רצון ה' שיעשה יצחק מצידו איזה מושב ושכונה לפניו".

המשך בעמוד הבא

כי אבני נזר - כי **הכהנים בני חשמונאים** המתפארים באבני נזר בטורי חושן ואפוד, יהיו מתנוססים בניסים **על אדמתן**".

◈

א"כ רואים, **שעיקר הצרה** שהנביא מדגיש – הוא ה"**שעבוד מלכויות**", **וחסרון "מלכות ישראל" בארץ ישראל**, אשר צרה זו התחילה ב"גלות בבל", שהיא היפך מ"שובו לבצרון - לכחכם **ולכבודכם, שאתם עתה ברשות מלכי פרס"** (וכלשון רש"י).

ועיקר הישועה היא – שאנטיוכוס כבש את המלוכה מידי מלכי פרס, **ואח"כ החשמונאים כבשו את המלוכה מידי אנטיוכוס.**

וסיכום תיאור הישועה הוא - "**וְהוֹשִׁיעָם** ה' אֱ-לֹהֵיהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּצֹאן עַמּוֹ כִּי אַבְנֵי נֵזֶר מִתְנוֹסְסוֹת **עַל אַדְמָתוֹ**" – שעם ישראל נמצאים **על אדמתם** – דהיינו האדמה הכבושה תחת ידם, **ובזה עם ישראל נפדו בשלימות מגלות בבל ויון.**

◈

גאולת חנוכה – שפקע שעבוד יון, ונעשו מלכים

ויסוד זה, **שענין "ישועת חנוכה" היא שלימותה של הגאולה מ"גלות בבל" - לבטל שלטון מלכויות, ולחזור לשלטון יהודי**, מבואר ג"כ בדברי רש"י על הכתוב (שיר השירים ו, י): "מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שָׁחַר..", ופירש"י: "כמו שחר - הולך ומאיר מעט מעט, כך היו ישראל בבית שני, **בתחלה זרובבל פחת יהודה ולא מלך, והיו משועבדים לפרס וליון, ואחר כך נצחום בית חשמונאי ונעשו מלכים**".

ומבואר שישועת החשמונאים באה בתור המשך וסיום לישועת זרובבל מגלות בבל, שזהו **עצם החזרה לארץ ישראל, והחזרת השלטון והמלוכה לישראל.**

חנוכה בבחינת "גאולת משיח בן יוסף"

במאמרינו נתבאר, שעיקר **התשועה הגדולה והקידוש ה' הגדול** בחנוכה - הוא בכך שהחשמונאים **ניצחו ותפסו המלוכה** על ארץ ישראל.

וביאור הדבר עפ"י מה שאמרו (ברכות לד, ב): "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד".

וביאר הגר"א (חידושי אגדות שם, אמרי נועם ברכות יג) שהכוונה על ימות משיח בן יוסף, שעיקר הישועה בהם – הוא שעם ישראל נפדה מלהיות תחת שעבוד מלכויות. ואח"כ בימות משיח בן דוד – יתקיימו כל נבואות הנביאים.

והנה "חנוכה" הוא בבחינת גאולת משיח בן יוסף, שהנה **ענין ישועת חנוכה – הוא שלימות הישועה מגלות בבל**, וכמו שנתבאר במאמרינו מדברי הנביא זכריה וכו'.

והנה כלל הוא, **שהגאולה מגלות בבל, וגאולת משיח בן יוסף – ענין אחד הוא**, וכמו שרואים בביאור הגר"א (תיקוני זוהר חדש דף כז, א ד"ה וימין), שמשוה בין ה"פקידה" שהיא בשמאל, דהיינו גאולת משיח בן יוסף (עיין גליון 47) – לבין גאולת בבל שהיתה בימי בית שני. ויש עוד הוכחות לכך, ועוד חזון למועד.

וממילא, **חנוכה** שהיא שלימות הגאולה מגלות בבל – **גם היא בבחינת גאולת משיח בן יוסף**, וכמו שעיקר גאולת משיח בן יוסף – הוא פריקת שעבוד מלכויות – כך הוא ג"כ חנוכה.

◈

כבוד ה' - תלוי בכבוד ומלכות ישראל

והטעם לכך שבחנוכה ובימות משיח בן יוסף – יש קידוש ה' כ"כ גדול, ותשועה כ"כ גדולה לישראל - בכך שעם ישראל חוזרים ותופסים את המלוכה על ארץ ישראל.

הוא משום שעי"ז חזר **כבוד ישראל**, כי הדרך המרכזית שבה הקב"ה בחר לגלות את **יחודו וכבודו** על הסט"א, היא ע"י שבחר לחלקו את עם ישראל מכל האומות, ואת ארץ ישראל מכל הארצות, ונתן לסט"א את שאר האומות והארצות, ומעתה, כאשר **עם ישראל** יהיו עליונים ומלכים על כל האומות, **וארץ ישראל** תהיה עליונה על כל הארצות – יתגלה **שהשי"ת** עליון על כל אלהים.

משל, לקבוצת ילדים, שאביו של אחד מהם עשיר גדול, אזי ע"י **שהבן** מתגדל על כל הבנים בבגדיו המפוארים והיקרים – בזה **האב** מתגדל על כל האבות בכבוד עשירותו. וכמש"כ רמ"ד וואלי (בראשית, ח"ב, עמוד ת"י): "**וניחא ליה לאב העליון שיכבדו את הבנים** - כי סוף סוף [כי התוצאה היוצאת מזה] - מודעת זאת בכל הארץ **שעלת העלות הוא האלוק על הכל ומלכותו בכל משלה**".

וזהו שכתוב ביחזקאל (לט,ז): "ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא אחל את שם קדשי עוד". ופירש"י: "**שפלותם של ישראל חילול שמו הוא..**".

וכ"כ ה"מסילת ישרים" (פרק י"ט).ש"אי אפשר **לכבוד העליון** להתרבות - אלא בגאולתן של ישראל **ובריבוי כבודם**".

וכ"כ הגר"א (פירוש הגר"א על כמה אגדות, אגדה א' "האי גלא"): "**כי גדולת הקב"ה ומלכותו – עם ישראל הוא**, וכשהם בשפלות ובגלות - אין מלכותו שלמה".

ובחגיגה (ה, ב): שהקב"ה בוכה "מפני **גאוותן של ישראל** שניטלה.. מפני **גאוותה של מלכות שמים**". וכתב הגר"א (יהל אור' יתרו עה, ב): '**והכל אחד**'. (וע"ע גליון 7; 11; 15; 41; 44).

"הרם קרן ישראל עמך - הרם קרן משיחך"

בצוואתו הקדושה מצווה מתתיהו את בנו הבכור יהודה, ואומר:

"בני יהודה, **הנקרא שמך מכבאי על גבורתך**, שמע לעצתי וכו'. אני ידעתי, כי איש מלחמות אתה, **והא-לוהים נתן בך כח וגבורה**, ולבך כלב הארי אשר לא ימס ולא יגור וכו'. אל תתעצל ללכת בכל רוח ובכל פאה, במזרח ובמערב, בצפון ובדרום, בארץ הקדושה, **לקחת נקמה מיד הגויים המטמאים אותה**" וכו'.

ובמבט שטחי הדבר נראה קשה, למה הוא מחשיב בעיניו את **הגבורה**, ואת **הנקמה** מהגויים, הלא העיקר הוא לטהר את בית המקדש, והגבורה היא טפל, והנקמה לכאורה מיותרת לגמרי.

אמנם הקושיא הנ"ל בטעות יסודה, והאמת מבוארת עפ"י היסוד שבמאמרינו, שאדרבה, **עיקר האמונה תלוי בגבורת המלחמה ונקמת ישראל באומות**, כי עיקר האמונה הוא יחוד ה', וגילוי יחוד ה' תלוי בהרמת קרן ישראל על האומות.

ובכדי להבין הדבר לאשורו נרחיב כאן בעוד כמה מקורות בענין זה, וכדלהלן:

◈

"למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בנ"י בהוציאי אותם מארץ מצרים. ר"ל אחר שעשיתי להם נסים ונפלאות בהוציאי אותם ממצרים, הלא היה נקל להכות גם סיחון ועוג על זה האופן, ואפ"ה **הושבתי אבותיכם בסוכות במלחמות ההמה ללחום בחנית וחרב מפני כבודם של ישראל, ע"ד ואשר חרב גאותך** (דברים לג, כט).

(חתם סופר, ליקוטים עה"ת, פרשת אמור, בד"ה למען ידעו דורותיכם. ח"ב עמ' ס"ד).

◈

"אשריך ישראל עם נושע בה' מנן עזרך, **ולפי"ז הקושיא למה לך החרב? [והתשובה] ואשר חרב גאותך, שיחשבו אותך לגבור מלחמה, היינו "ואשר חרב" - שאתה לוקח חרב במלחמה, "גאותך" - היינו שיהיה לך לגאון ולתפארת**".

("תורת משה" השלם, דברים לג, כט).

◈

"... שכתבו המפרשים על קרא ד"אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך וגו'", ואע"ג דהישועה בה' ואין נפקא מינה להשי"ת להושיע בלי מעשה האדם ובלא חרב וחנית, **אלא להיות האדם נהנה וכבוד לו יותר אם נראה כאילו עשה הוא, והיינו "ואשר חרב" דהחרב היא "לגאותך"**.

("דרשות מהר"ם שיק" (ח"א דרוש ע"א – משפטים. בד"ה ועבדתם את ה' אלקיכם).

◈

"אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' " - ר"ל כל ישועתך ומלחמתך הוא מה', והוא מגן עזרך ר"ל מגינך ועוזרך. **"ואשר חרב" - כונתו בדרך שאלה, וא"כ למה נצרך לך חרב להלחם בו? וע"ז מתרץ "גאותך" - ר"ל שאינו אלא כמין גאוה, כמו שאמר הכתוב** (תהלים מ"ה) **חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך**. (וכדאיתא בשבת פ"ג תכשיט הוא לו)".

(מהרי"ל דיסקין על התורה – וזאת הברכה שם).

"וידר ישראל נדר וכו' אם נתן תתן את העם הזה בידי וכו'. פירוש, **דעד עכשיו היה מנהיגם בנסים**, המצרים נטבעו וכיוצא בזה.. **ולא לכבוד הוא לאומה... לכן ביקשו שיעשה השם חסד שינצחו במערכות המלחמה הטבעית, ויתראו לעיני העמים כגבור ביום קרב. וזה "אם נתן תתן את העם הזה בידי" - בדרכה של מלחמה טבעית.**

(משך חכמה במדבר כא ב).

◈

בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרֲכוּ ה' (שופטים ה, ב). בפרוע פרעות - ר"ל במה שנקם הקדוש ברוך הוא נקמותיו **ע"י ישראל להיות נראה שבכח ידם נעשתה והיא להם לכבוד.**

(מצודת דוד).

◈

ומעתה נבא להקשות, דלכאורה כמו זר נחשב להם לישראל, להתגאות בחרב של נצחון העמים?

אמנם לפי מה שנתבאר – הדברים מאירים, שכאשר עם ישראל במצב של גדולה, וב"גאוות נצחון החרב" על העמים – זה מגלה את יחוד ה', שמתגלה שה' "גאה גאה" – גאה על הגאים, ע"י ש"סוס ורוכבו רמה בים". כי גדולת ישראל על העמים - הוא גדולת ה' על הסט"א.

וכמש"כ בספר "מראה יחזקאל" (מועדים, ראש השנה, עמוד מ"ב): ואמר עוד אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור, שאין השם שלם ואין הכסא שלם, דבאמת כל הגליות נוגעין להשי"ת, כדאמרינן בפ"ק דחגיגה הנ"ל במסתרים תבכה נפשי כו' רב שמואל בר יצחק מפני גאותן של ישראל שנתנה לאוה"ע, ורב שמואל בר נחמני אומר **מפני גאותה של מלכות שמים כו', דבאמת הכל אחד, דבגאוותן של ישראל נתקדש שם שמים, כמ"ש ואשר חרב גאותך**".

"..כל חכם וחכם מישראל, שיש בו דבר תורה לאמיתו, ומתאנח על כבודו של הקדוש ברוך הוא ועל כבודן של ישראל כל ימיו.. רוח הקודש בדבריו". (תנא דבי אליהו פ"ד).

וקשה, מדוע לא מספיק "מתאנח על כבודו של הקב"ה", ולמה צריך אח"כ להזכיר גם "כבודן של ישראל"?

התשובה: משום שכבודו של הקב"ה תלוי בכבודן של ישראל.

"וְעַל הַמִּלְחָמוֹת"

בנוסח "הנרות הללו" שאומרים בשעת הדלקת נרות חנוכה, אומרים: "הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ אָנוּ מַדְלִיקִין, עַל הַנִּסִּים וְעַל הַנִּפְלָאוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת **וְעַל הַמִּלְחָמוֹת...**".

יש להתבונן למה לא אומרים – **וְעַל "נצחון" הַמִּלְחָמוֹת**? שהרי לכאורה הישועה הוא רק במה שמנצחים, ולא בעצם המלחמה?

ויתבאר עפ"י מה שאמרו (מגילה יז, ב): שברכת "ראה בעניינו... גואל ישראל" שבתפילת י"ח – קבעוה שתהיה הברכה **השביעית**, משום שהגאולה האחרונה היא בשנה **השביעית**.

ומקשה הגמרא: "והאמר מר ... **בשביעית – מלחמות**, במוצאי שביעית בן דוד בא". וא"כ בשביעית עדיין אין גאולה, אלא רק מלחמות? ומתרצת הגמרא: "**מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא**".

ורואים **שעצם היציאה למלחמה – גם לפני הנצחון – היא גאולה**, כי אדם שאחרים שולטים עליו חזק – אינו יכול אפילו להתקומם ולצאת למלחמה, אלא הוא נכנע לגמרי.

וממילא, כשעם ישראל יכולים להתקומם ולצאת למלחמה על ארץ ישראל, מזה מוכח שהם נגאלו בבחינה מסויימת מ"שעבוד מלכויות", שזה גאולה, וכמו שאמרו (ברכות לד, ב) "אין בין עוה"ז לימות המשיח [בן יוסף (הגר"א שם)] אלא [הגאולה מ]שעבוד מלכויות בלבד".

ובזה מיושב למה ב"הנרות הללו" אומרים "**וְעַל הַמִּלְחָמוֹת**", ולא **וְעַל "נצחון" הַמִּלְחָמוֹת**, משום שרוצים ללמד, שגם מה שה' סייע לנו **בעצם היציאה למלחמה** – הוא כבר ישועה גדולה, וחלק מ"פריקת שעבוד מלכויות" – שהוא עיקר הישועה בחנוכה].

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו על שיבת ישראל לארצם – חלק ו

ה'חזון איש' זצוק"ל

יקרתם הגיעני. והנה עבודה רבת ערך מעכ"ת שליט"א, להשתתף בבנין בתי מדרשות של בבל על אדמת הקודש. והנה, מאות בשנים שהישיבות של בבל נודדים והולכים, סוללים המסלה לשוב אל ארץ שגלו ממנה. חרבו בבבל, ובנו הנהרסות באדמת נכר - בספרד, בצרפת ובאשכנז. חלפו שמותיהם אבל לא חלפה נפשם. **זאת התורה שגלתה עשר גלויות,** ושבנתה ביתה בארץ שנער, ושגלתה מבבל לארצות המערב - **זאת התורה החוזרת עכשיו** מערבות שממות המערביות - **אל ארץ הצבי, ארץ הקדושה הניתנה לאבותינו לנחלת עולם,** אשר היתה למעון לה בבואה מסיני, להופיע בקרני אורה בקרב ישראל, וכו'. **'עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י'** (מגילה כט, ע). (קובץ מגדות חזון מיום ח"י למגרת ל).

◈

לשמחת לבב זכיתי לראות את הנוער אשר לבבו ער לתורה ולמצוותיה, לקיימה, לעבדה ולשמרה בחדוות עוז. אשרי עין ראתה אלה, **בימים האלו המוסיפים תקוה לישועות הניבאות לשיבת בנים לגבולם,** ומלאה הארץ דעת ד'. ובגילי שמחה הנני חותם בברכה שיצליחו בכל פנותיהם ויזכו לראות בנחמת ציון, כנפשם הטובה ונפש החותם ברכה, אי"ש. יום ב' תמוז ת"ש (קס מגדת קטו).

*

הסברא נותנת, שהישוב בארץ ישראל כבר לא יתבטל עד ביאת המשיח ('מעשה מיום' חלק ה' עמ' קסט, עדות הג"ר חיים קלופט שליט"א, שכך החזו"א אמר להגיד הג"ר יואל קלופט זצוק"ל).

◈◈◈

הגאון רבי יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי זצוק"ל

תמורה עצומה חלה בחיי עמנו בשמונה השנים הללו, ופרק חדש החל בתולדות דברי ימי ישראל, מרכזי ישראל גדולים ומקוריים שבגולה נהרסו, ונחרבו ונמחקו, ואחר חורבן הקהילות התחילה תקופה חדשה בשמי ארצנו, ארץ ישראל, נוהרים אל הארץ נדחי ישראל ופזוריהם מעוני עמנו ופליטי חרב מארצות הגולה, 'ושבו בנים לגבולם' (ירמיה לא, טז) 'הנה אלה מרחוק יבואו והנה אלה מצפון ומים ואלה מארץ סינים' (ישעיה מט, יב).

וכל מי שרגיל להסתכל במציאות עולמנו לא מתוך שיגרא... מכיר **שהתמורה החדשה היא מראשית ניצני החזון הנבואי: 'וקבצתי אתכם מכל הגויים ומכל המקומות אשר הדחתי אתכם שם נאום ה' והשבתי אתכם אל המקום אשר הגליתי אתכם משם'** (ירמיה כט, יד). ושאחר קיבוץ הגליות נעלה ונגיע בעז"ה לשלבים נוספים עד הגאולה השלמה המקווה (מבוא ל'ספר מרן יחזקאל' – להגאון ר' יחיאל מיכל טוקצינסקי זצוק"ל)

◈

עם ישראל עתיק היומין בעל ספר הספרים מורה העולם, אשר הלך ונדד מגולה אל גולה קרוב לאלפיים שנה, ולמרות פזוריו הרבים בין מלכיות אדירות, אויבים ומענים - הן שכלו ולא הוא, **לפתע החל להופיע חזון התחיה שלו, והתנער להיות שוב עם עצמאי בארצו, והחלו נדחי ישראל להתכנס למדינת ישראל.**

ודאי שלא כולם תופסים את אשר התרחש ומתרחש אתנו כיום. לא הכל משיגים מה שאומרים לנו המאורעות הגדולים והתמורות העצומות שהתחוללו סביבנו ובקרבנו בשנים הללו. תמורה באופנים מרעישים ומפתיעים:

השואה האיומה שהשמידה שליש של עם ישראל, שואה שלא היתה ולא נשמעה דוגמתה בכל הטרגדיות אשר קרו מעולם, אפילו בין האומות הברבריות ופראי אוכלי אדם, עד שהמשמידים המטורפים, שרצחו ושרפו באופן מיכאני, לא ידעו בעצמם להסביר על מה ולמה עשו ככה.

ואחרי הזוועה - הכרת האומות במדינת ישראל.

ומיד - ההתקוממות של שבע אומות מזוינות ומצוידות על האוכלוסיה היהודית הארצי-ישראלית, לכלותה ולהשמידה. **ולגודל התמהון נוצחו הלוחמים הרבים המזוינים - ע"י האוכלוסיה המעטה הבלתי מצוידת, וישראל עשה חיל וכבש ערים בצורות ופרזות רבות ושטחים גדולים ורחבים בארץ הבטוחה לו מיוצר העולם.**

ולמרבה הפלא דוקא השטח של ירושלם העתיקה, שטח לא גדול כלל בכמות, וכה גדול באיכות, הכולל בתוכו הר בית קדשנו - דוקא שטח זה לא יכלו חיילי ישראל לכבשו.

איש האדמה המסתכל על כל חוקי הטבע כעל 'דבר פשוט' - איננו מסוגל להכיר בכל המאורעות שבעולם שהם ממלאים איזה תפקיד שיטתי. אבל זה שיש לו מסורה, ויודע שכל היצירה היא חלל אין סופי מלא פלאות לאין מספר, בסדר משטרי ממעל לכל הישגי בני אדם - **הוא גם רגיל להתבונן בכל המאורעות, ביחוד של עם ישראל היחיד במינו,** ורואה בהם מתהליך הנהגת בעל הבירה, **ומשוכנע שכל ההרפתקאות שבשנים הללו - הן משרשרת החזון שחזו נביאינו וחוזינו, ושראו חכמינו ז"ל,** וככל אשר דברו בתלמודים ובמדרשים ובזוהר ועוד.

משני מיני גלויות סבלנו: **גלות ישראל וגלות השכינה.** גלות השכינה שקדמה - היא שגרמה לגלות ישראל ולהסתר הפנים ולכל סבלותיו ... וכן תהא השיבה באותן הדרכים ובאותם השלבים. מי שגלה לאחרונה יגאל ראשונה: **תחלה קבוץ נדחי ישראל, ואחריו החזרת שכינת ישראל לארץ, ולירושלם, ולמקום המקדש**....

אנו עומדים כיום בשלב הראשון - בהתחלת בקיעת האור אחרי חשכת הלילה, כאותו המראה שהראה ר' חייא רבא לר' שמעון בן חלפתא בעלות אילת השחר כו', ואמר לו: **כן היא גאולתן של ישראל קמעא קמעא, וכל מה שהיא הולכת ורבה היא רבה והולכת בהופעת אורה** כו' (ירושלמי ברכות ז:). – ('ספר השמיטה' עמ' סג).

◈◈◈

האדמו"ר מהר"א מבעלזא זצוק"ל

כך היה הדבר גם אצל הרב הקדוש רבי אהרן בעלזא. **כשהגיע לארץ הקודש, אחזתו רוח קדושה של כיסופי גאולה,** ועיניו לא שבעו מהביט בנופה של הארץ. **בכל עת היה מזכיר את דברי הגמרא 'אמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר: ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל'**. ופירש רש"י - 'כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה, אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה מזה'.. ('ספר 'למדו מבעלזא'. – 'מבית גומל' עמ' 83).

◈

תשוקת רבינו [הבבא סאלי זיע"א] היתה לשמוע גם חוות דעתם של גדולי תורה ויראה אחרים. ולכן שם פעמיו לתל אביב להפגש עם זקן האדמורים, האי סבא קדישא ופרישא, גזע אראלים ותרשישים, האדמו"ר כמוהר"ר ר' אהרן רקח מבלז זצוק"ל וזיע"א.

... הוסיף אדמו"ר ושאל: **אם כבוד הרבי מסכים כי המדינה היא אתחלתא דגאולה כפי שאומרים חוגים מסויימים?**

לא ענה הרבי ישירות, כי אם הפטיר בקצרה: 'טוב שיש מדינה, שהיא מקום מפלט ליהודים פליטי השואה'.

בתוך הדיון הוסיף האדמו"ר להקשות ולחץ בנקודה הרגישה שהכאיבה לו מאוד, איך כבוד הרבי מפרש את המצב הרוחני הירוד, ורוח החופשיות ושנאת הדת. הוא אף אמר לרבי, כי מרוב צערו הגדול מהמצב הירוד, הוא שוקל בדעתו לחזור לחוץ לארץ...

הרבי מבלז לא הסכים שרבינו יעזוב את ארץ הקודש. ואמר בנחישות: 'למרות כל הבעיות הרוחניות הקשות, כך צריך להיות לפני הגאולה. וכי הדבר הכרחי לקבל את המדינה בתערובת טוב ורע, דהיינו: דתיים וחפשיים'.

בסיום הפגישה מסר רבינו פדיון לידי הרבי מבלז, ובקש ממנו שיברכו, שיוכל לשבת במנוחה בלי כל טרדה על התורה ועל העבודה, **ושיהיה לו ישוב טוב וישוב הדעת בארץ ישראל** ('הספרן קדישא – בצל קדשי' מתת בנו המחבר ר' רבי ברוך מנחם מליטש"ל, ח"ב, עמ' קכ – קכג).

◈

לאחר מכן המשיך רבינו [האדמו"ר מקלויזנבורג זצוק"ל] וסיפר לפניו [האדמו"ר מבעלזא זצוק"ל], שכאשר המציאו לראשונה את רכבת הנוסעים, אמר זקנו ה'דברי חיים' זי"ע דרך צחות, **שבודאי זו היא הכנה לביאת המשיח,** באשר רק צדיקים גמורים יזכו אז לבוא לארץ ישראל בענני כבוד (כמובא במדרשי חז"ל), **אך כל השאר יחישו פעמיהם באמצעות מסילת הברזל.**

מסתבר אם כן, הוסיף, שהאוירונים כעת ג"כ הומצאו לשם מטרה זו, דהיינו בכדי שיבואו ויתקבצו יותר מהר לארצנו הקדושה. **לשמע דבריו אורו פני האדמו"ר מבעלזא, ויקרא: 'כך אתם אומרים... כך אתם אומרים... שכל האוירונים יהיו הכנה למשיח, ולקיבוץ נדחי עמו ישראל במהרה...'** ('לפיד השמ' להגרי מקלויזנבורג זצ"ל, ח"ב, עמ' תפט).

◈◈◈

הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל

ר' יחזקאל [סרנא זצוק"ל] היה מזכיר תמיד בשיחותיו שימי ביאת המשיח הולכים וקרבים לעינינו. **הוא ראה בכל השתלשלויות התקופה, למן התפתחות ההתישבות בארץ, קיבוץ הגלויות ובנין הארץ - הכנות להתקרבות הגאולה.**

לאחר מלחמת ששת הימים, היה נרגש מאד מהנסים שאירעו, **שלפי דעתו התגלו בהם האותות הראשונים של הגאולה,** והיה מוכיח על אשר לא מתחזקים באמונה ושבים בתשובה ('למחר השמף' עמ' קט. – ולמה עוד 'מדברי רבותינו – הגר"י סרנא' גליון 17).

◈◈◈

הגאון רבי זלמן סורוצקין זצוק"ל

והנה באים הקיבוץ גלויות בזעיר אנפין, בשנים האחרונות, בנין הארץ ומדינת ישראל (הנאומה בידיים לפ נפתחות לה' ולקוראו).. והלא כה אמרו חז"ל (סנהדרין לח): 'זכו עם ענני שמיא' (שהגאולה תהיה מהירה ושלמה, בנין הגשמי והכלכלי יחד עם הבנין הרוחני 'שמיא'), 'לא זכו ענני...' **היינו שהקיבוץ גלויות ובנין הארץ יהיה לאט לאט, בעצלות, ובנפרד מהבנין הרוחני** ('לזניט לקורה' סו"פ ותחתנן. – ולמה עוד 'מדברי רבותינו – הגר"ז סוכולקין' גליון 26).

נחלת ה' גליון 61

מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל – בעל
'אבן האזל'

מעניני הפרשה
מצוות מילה ופריעה – ביחס לארץ ישראל
דבר העורך
מצוות ישוב וכיבוש א"י – לקיחה שהיא נתינה מאהבה

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
וגאלו מיד חזק ממנו
מדברי רבותינו
ליקוט מדברי רבותינו – על שיבת ישראל לארצם – חלק ז

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 61 שבט תשע"ט

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

מעניני הפרשה

פרשת בשלח

'וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ'

דור יהושע זכו ליכנס לארץ – בזכות מילה ופריעה

(שמות טו, יז): "תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ ה' מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ".

ואמרו במכילתא:

"**'תביאנו ותטענו'** - אין כתיב כאן, אלא **'תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ'**, אמרו, **הבנים נכנסין ולא האבות**" (והוא ג"כ במסכת בבא בתרא קיט, ב).

הטעם לכך נאמר בזוהר בשלח (דף נט, ב):

תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ וְגוֹ'... רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת עַל אוֹתוֹ הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן **שֶׁמָּל [ופרע] יְהוֹשֻׁעַ**, וְהִתְגַּלָּה בָּהֶם גִּלּוּי שֶׁל הָרֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא... וְאֵלֶּה רְאוּיִים לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ, כַּכָּתוּב (ישעיה ס) 'וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ' - **שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּמּוֹל וְהִתְגַּלָּה בּוֹ רֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ, נִקְרָא צַדִּיק. מִשּׁוּם כָּךְ 'לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ'.**

◈

כלומר, בכדי לזכות לארץ ישראל – יש תנאי שצריך להיות נימול [חוץ ממתי שמגיע הקץ האחרון של קיבוץ גלויות, שאז כל התנאים נדחים מפני הברית, וגם הרשעים מתקבצים לא"י, ואח"כ ה' מכריח את ישראל לעשות תשובה שלימה (יחזקאל פל"ו. – ועיין גליון 47 ובמראה מקומות שס; ובגליון 57)], וכמו שאמרו (בראשית רבה מו, ט):

"וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֵת אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ (בראשית יז, ח)... **אִם מְקַיְמִין בָּנֶיךָ אֶת הַמִּילָה הֵן נִכְנָסִים לָאָרֶץ, וְאִם לָאו אֵין נִכְנָסִים לָאָרֶץ...**

כְּתִיב (יהושע ה, ד): 'וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר מָל יְהוֹשֻׁעַ' - דָּבָר אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ וּמָלָן, אָמַר לָהֶם **מָה אַתֶּם סְבוּרִין שֶׁאַתֶּם נִכְנָסִין לָאָרֶץ עֲרֵלִים?** כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ **'וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֵת אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ' - עַל מְנָת 'וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר'**".

אמנם לא מספיק רק "מילה", אלא צריך גם "פריעה". ולכן דורו של יהושע שעשו מילה **ופריעה** – זכו להיכנס לארץ, משא"כ הדור הראשון שיצאו ממצרים – שלא עשו פריעה בעת מילתם במצרים, אלא רק אח"כ במרה, לכן לא זכו ליכנס לארץ ישראל.

◈◈◈

"פריעה" - כנגד קוב"ה

"מילה" – כנגד שכינתיה

והנה כאמור – כדי לזכות לארץ ישראל - צריך גם "מילה" וגם "פריעה", ונבא לבאר הטעם עפ"י שתי הקדמות:

הקדמה א:

הזוה"ק (אמור דף לא, ב) אומר, שכל אחד מישראל שנימול – השכינה "עוֹבֶרֶת עָלָיו וְרוֹאָה אוֹתוֹ בְּרֹשֶׁם קָדוֹשׁ", ומכרזת עליו "וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ **מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ** וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי".

ומבאר הזוהר:

"**בְּדָמָיִךְ – בִּשְׁנַיִם** [בשני דמים]... אֶחָד שֶׁל מִילָה וְאֶחָד שֶׁל פְּרִיעָה.

אֶחָד [דם] שֶׁל מִילָה - שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל [= השכינה].

וְאֶחָד [דם] שֶׁל פְּרִיעָה - בְּצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם [= קוב"ה].

וְאֵלּוּ שְׁנֵי דָמִים שֶׁאָדָם עוֹמֵד בִּשְׁבִילָם בַּקִּיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בְּדָמַיִךְ חֲיִי.

וביאור הדברים: הנה המצב המתוקן הוא שיש ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, דהיינו שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מאוחדים, ואז הקדוש ברוך הוא משפיע על שכינתו, והיא לוקחת את אותו שפע ומשפיעה אותו על עם ישראל.

אמנם שני הפרעות ישנם מהסטרא אחרא לענין הזה:

א. שיש חלק אחד של הסט"א שמתדבק **בשכינה**, וזהו תיקון **ה"מילה"** – לחתוך את החלק של הסט"א שנתדבקה שם.

כלומר, השכינה היא כמו ה"כלי" כדי לקבל לתוכו את אורות קוב"ה, והמילה עושה שה"כלי" יהיה מתוקן ומזוכך, וראוי לקבל לתוכו את אורות קוב"ה.

ב. הסט"א עומדת בפני אורות **קוב"ה**, וחוצצת בפניהם שלא יוכלו לצאת ולהאיר לשכינה ולעם ישראל, ובשביל זה עושים את **ה"פריעה"**, שהוא מלשון גילוי, שהאורות של קוב"ה "צדיק יסוד עולם" יתגלו ויצאו להאיר ("אוצרות רמח"ל" פר' תזריע – עמוד פ"ז).

◈◈◈

למול את ארץ ישראל – מערלת הגויים הדבוקה בה

הקדמה ב:

ישנם שני תועליות שעם ישראל עושים לארץ ישראל כשהם נכנסים אליה, שהם מקבילים

דבר העורך

בתחילת התהליך של יציאת מצרים, כאשר הקדוש ברוך הוא אמר למשה רבינו ללכת לגאול את עם ישראל, הוא אמר לו לומר לבני ישראל בשם הקדוש ברוך הוא: 'אעלה אתכם מעני מצרים... אל **ארץ זבת חלב ודבש**', וכך לאורך כל התורה, התורה מדגישה שה' נתן לנו את ארץ ישראל משום שהיא ארץ טובה ורחבה, והיא ארץ זבת חלב ודבש, וממילא כאשר מצווה התורה כמה וכמה פעמים 'וירשתם אתה וישבתם בה', הכוונה שתכבשו ותשבו בארץ הזו שהיא ארץ זבת חלב ודבש.

ומעתה יש כאן דבר שצריך ביאור:

הנה כל המצוות שהתורה מצווה, הטעם שלהם הוא בכדי שלא יהיה 'נהמא דכיסופא', כמו אדם שאוכל משל חבירו ומתבייש, ולכן ציווה הקב"ה שהאדם יעשה את המצוות, וכך כל ההטבה שהוא מקבל תהיה בשכר הפעולות שלו.

ולכן כל המצוות מתאפיינות בזה שהאדם כביכול **מקריב ומוותר מעצמו**, או שמקריב מעצמו כלפי המקום - וזהו מצוות שבין אדם למקום, או שמקריב מעצמו כלפי חבירו - וזהו מצוות שבין אדם לחבירו [ובעצם הכל הוא "בין אדם למקום", כי ה' ציוה לדאוג לטובת חבירו], ועל ידי זה הוא זוכה לשכר.

ולעומת זאת מצוות ישוב ארץ ישראל, כפי שראינו היא כמו מצוות 'בין אדם **לעצמו**', שעם ישראל ידאגו לרשת את ארץ ישראל בכדי שה'ארץ זבת חלב ודבש', תהיה תחת ידם, והם צריכים להיכנס אליה וליטוע בה אילנות, כדי שהם יאכלו מפריה וישבעו מטובה, וכמו שאנו אומרים בברכת מעין שלש: '..ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית **והנחלת לאבותינו - [בכדי] לאכול מפריה ולשבוע מטובה**'.

וכך מפורש בנביא (ירמיהו ב, ז): 'ואביא אתכם אל ארץ הכרמל - **[בכדי] לאכל פריה וטובה**'.

וביאר המלבי"ם: 'והיתה **תכלית ההבאה** שני דברים: א] **לאכול פריה לשבוע מטוב הגשמי**, ב] **לאכול טובה**, באשר היא ארץ מוכנת להשיג בה הטוב האמתי והאושר הנפשי'.

וכן בנחמיה (ט, לו) 'והארץ אשר נתתה לאבתינו - **[בכדי] לאכל את פריה ואת טובה**'.

וכך כותב החתם סופר (סוף חידושי חולין מהדו"ק): '..וכי למגן [= לחינם] נתן לנו ארץ חמדה טובה? **אלא שנאכל ונשבע מטובה!**'.

ולכאורה אם כן חוזרת הטענה שזה 'נהמא דכיסופא', שהרי אדם שעובד **רק בשביל עצמו** - בוודאי שהלחם שיקבל אחר כך מחבירו יהיה 'לחם **חסד**', וממילא זה 'לחם בושה' - נהמא דכיסופא.

*

ואמנם באמת לא רק במצות ארץ ישראל - האדם עובד בעבור טובת עצמו, אלא אדרבה, מצות ארץ ישראל שהיא שורש כל המצוות (עיין דברים ח, א) - **באה ללמדנו על כל המצוות**, שהגדר והצורה הפנימית של כל מצוה ומצוה, הוא 'שלח לחמך על פני המים כי ברב הימים תמצאנו' (קהלת יא, א), וכמו שפירש"י:

כי ברוב הימים תמצאנו - עוד ימים באים ותקבל תשלומך, ראה מה נאמר ביתרו (שמות ב, כ) 'קראן לו ויאכל לחם', וסבור שהוא מצרי ולא יראנו עוד, **מה היה סופו? נעשה חתנו, ומלך על ישראל, והכניסו תחת כנפי השכינה, וזכו בניו ובני בניו לישב בלשכת הגזית** (עיין שמות רבה כז, ז).

המצוה לעשות צדקה וחסד - היא בעצם מצוה שתשלח **לעצמך** את לחמך, וגם אם נראה במבט ראשון שאתה **מקריב** מעצמך כלפי זולתך, התוכן העמוק של הפעולה היא - שאתה מכין **לעצמך** חיים טובים.

וכך בכל התרי"ג מצוות - 'ויקח ה' א-להים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה' (בראשית ב, טו), ומבארים חז"ל - '**לעבדה בפקודין דעשה. ולשמרה בפקודין דלא תעשה**' (זוהר בראשית כז, א) - כל המצוות הם - **תטפח לעצמך את הגינה היפה שלך - על ידי תרי"ג פעולות.**

וזהו מה שכתוב '**כי פעל אדם ישלם לו**' (איוב לד, יא) ואומרים חז"ל - '**ההוא עובדא ישלם לו**' (זוהר קרח קעז, א), כלומר, שפעולת האדם, **היא עצמה גם כן התשלום בשבילו.**

יש פועל שעובד **בענבים**, ובעל הבית הוא זה שאוכל את הענבים ונהנה מעבודת הפועל, וכתמורה לכך הוא נותן לפועל בשכרו **רמונים**.

אמנם עבודת ה', היא כמו אדם שעובד **בענבים**, וכשהענבים גדלו יפה כתוצאה מעבודתו - **הוא עצמו מקבל את אותם ענבים בשכרו.**

*

ולא רק שזו ההגדרה של '**הפעולה**', אלא זו גם צריכה להיות '**הכוונה והמגמה**', וכמש"כ ב'מסילת ישרים' (פרק א):

יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. כל תרומה תסייע בהפצת תורת ארץ הקודש.

ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

מה חובתו בעולמו **ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו.**
והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, **שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו** שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא... **והאמצעים** המגיעים את האדם לתכלית הזה, **הם המצוות** אשר צונו עליהן האל יתברך שמו. ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה. על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שעל ידי **האמצעים** האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה.
ופשוטי מקראות רבים מורים על כך, כגון 'בכל הדרך אשר צוה ה' א-להיכם אתכם תלכו **למען תחיון וטוב לכם והארכתם ימים בארץ אשר תירשון'** (דברים ה, ל); 'ועשית הישר והטוב בעיני ה' **למען ייטב לך ובאת וירשת את הארץ הטבה** אשר נשבע ה' לאבתיך' (דברים ו, יח); 'שמר ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך **למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם...'** (דברים יב, כח). וכן רבים.
והנה כשכתוב **'למען'**, הוא בא ללמד שהוא **תכלית** ועיקר המצוה (רמה ב"ח או"ח סימן תרכה).
וכן אנו מוצאים אצל אברהם אבינו, וכמש"כ (בראשית יח, יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט **למען** הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו' - 'למען הביא. כך הוא מצוה לבניו שמרו דרך ה' **כדי** שיביא ה' על אברהם וגו" (רש"י).

*

כך הוא בכל מצוה ומצוה, אלא שכאמור **ברוב המצוות - אין הדבר ניכר לעינים** שהאדם מכין טובה לעצמו, אלא הוא הכנה לעצמו **לעתיד** - 'כי ברוב הימים תמצאנו'.
אמנם בארץ ישראל ה' רצה שזה יהיה ניכר לכל רואה - **באופן ישיר**, ולכן המצווה בצורה גלויה היא לרשת את הארץ בכדי שתהיה לכם 'ארץ זבת חלב ודבש', ולשבת בארץ הזו ולאכול מפריה ולשבוע מטובה.

*

את היסוד הזה אנו רואים בצורה בולטת בפעם הראשונה שה' ציוה על יהודי ללכת לא"י - 'ויאמר ה' אל אברם **לך לך** מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך. **ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה. ואברכה מברכיך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה'** (בראשית יב, א – ג).
ופירש"י: 'לך **לך - להנאתך ולטובתך**, ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד שאודיע טבעך בעולם'.
כלומר, 'לך **לך'** - תלך מתוך מגמה **להנאתך וטובתך**.
וכך אברהם עשה, וכמש"כ (בראשית יב, ד) 'וילך אברם **כאשר דבר אליו ה'**', ופירשו חז"ל (זוהר לך לך עח, ב): 'כאשר דבר אליו ה' - **שהבטיח לו את כל ההבטחות'**.
זו היתה כוונתו ומגמתו - 'להתענג על ה'.

***

אלא שמעתה חוזרת הקושיה שפתחנו בה, שהרי אם הגדרת כל פעולת המצוות היא - שהאדם ידאג **לעצמו**, ויגדל ויטפח את הענבים של **עצמו**, וגם **מגמתו** תהיה כדי שהוא עצמו יתענג - אם כן חוזרת הטענה שאדם שעובד רק בשביל עצמו בוודאי שהלחם שיקבל אח"כ מחבירו הוא 'לחם בושה' - **נהמא דכיסופא.**

*

אמנם הביאור הפשוט הוא עפ"י משל, לילד שאמו חפצה שהוא יאכל וישבע ויהיה בריא, והנה יש ילד שדואג לאכילתו ולבריאותו - משום **שכל מגמתו היא 'אהבת אמו'**, וכיון שהוא יודע שתענוגו ובריאותו ושמחתו גורמים לאמו נחת רוח - לכן הוא דואג לעצמו. לעומת זאת יש ילד שאין לו אהבה לאמו, והוא אוכל ומתענג רק בגלל שזה רצונו הפרטי.
אם כן לשניהם ישנה מגמה של תענוג ושמחה, אלא שאצל הילד הראשון, מה שיהיה לו תענוג ושמחה - הוא **המגמה הטפילה**, ומה שיהיה לאמו נחת רוח - הוא **המגמה הראשונה והעיקרית**, ואילו אצל השני, מה שיהיה לעצמו תענוג ושמחה - הוא **המגמה היחידה.**

*

וכן הוא בעניינו, וכמש"כ הרמח"ל (דרך ה' – ח"א פ"ד ס"ז):
מעשה המצוות, הנה **התכלית בו לאדם שיעשהו** מבואר הוא, שהוא לקיים מצות בוראו ולעשות חפצו. והנה הוא מקיים חפצו, יתברך שמו, בזה בשני דרכים נמשכים זה מזה, והיינו **כי הוא מקיים חפצו במה שציוהו שיעשה המעשה ההוא והוא עושהו.**
ושנית - כי הנה במעשה ההוא הנה הוא משתלם באחת ממדרגות השלמות שהיא תולדת המצוה, **והנה מתקיים חפצו, יתברך שמו, שהוא חפץ שיהיה האדם משתלם ומגיע ליהנות בטובו.**
אכן כוונת המצוות היא כדי ליהנות בטוב ה', אך **המגמה הראשונה והעיקרית** של מקיים המצווה היא, **מאהבת ה'**, לקיים את רצונו להשביע את האדם מטובו.
וכ"כ הגאון ר' חיים מוולאז'ין זיע"א (רוח חיים אבות א, ג):
כי הנה אחרי אשר עיקר כוונת הבריאה היא להיטיב לברואיו, ואם כן... **אם מכוין בעבודתו שיגיע לו שכר, וכוונתו רק כדי שיגיע מזה נחת רוח להשם יתברך שמו בהטיבו עם ברואיו חלף עבודתם - זהו העבודה המעולה**, אכן אם מכוין הוא להנאתו היא העבודה הפחותה שהזהירנו מזה.
וכן הוא באברהם אבינו, שהלך לארץ ישראל 'כאשר דבר אליו ה' - **שהבטיח לו את כל ההבטחות'** - אך כל מגמתו היתה אהבת ה', שכיון שידע שיש להשי"ת נחת רוח כאשר הוא מתענג - לכן הוא הלך לארץ ישראל.
וא"כ, באמת מצות ארץ ישראל היא 'לקיחה', אמנם 'לקיחה שהיא **נתינה** מאהבה'.

*

ואמנם מלבד מה שנתבאר, שהעושה ע"מ לקבל פרס, והעושה מאהבה - שניהם שוים בפעולתם ובמגמתם שיהיה טוב לעצמם, וכל ההבדל ביניהם הוא, האם **המגמה הראשונה והעיקרית** תהיה **אהבת ה'**, וכנ"ל, מלבד זה ישנו חילוק נוסף ביניהם: שהעובד מאהבה - הוא מתכוין **שהעונג** שלו יהיה אמצעי לכך שנפשו **תדבק** בשכינה, כי דבקות הנפש נוצרת ע"י התענוגים, וע"י שנפשו תדבק בשכינה - זה **יתקן** את השכינה וגופה ארץ ישראל, וכמו שנתבאר במאמר על הפרשה.
ותיקון השכינה הוא **הטבה עם כלל ישראל** - שכל נשמות ישראל מושרשות בשכינה, ונתקנים בתיקונה.
ומכאן אנו מגיעים ל'עניינא דיומא' - ט"ו בשבט, שמצוה להתענג על פירות ארץ ישראל גוף השכינה, והוא בכלל המצוה 'להתענג על ה' **וליהנות מזיו שכינתו'**, אלא שמי שעובד מאהבה, אזי העונג שלו הוא **אמצעי כדי לתקן** את ארץ ישראל ונשמתה השכינה (עיין באריכות בגליון שבט תשע"ח).

בברכת התורה, העורך

לשני הדברים שישנם במצוות מילה:
א]. שישראל מכריתים ממנה את הגויים הטמאים, שהם כערלה הדבוקה לארץ ישראל.
ב]. שישראל ממשיכים עליה את אור קוב"ה השורה עליהם – ע"י שישראל נכנסים לארץ ישראל (עיין רמ"ד וואלי, דברים, משנה תורה, עמוד קל"ז).

◈

ונבאר לפי הסדר:
א]. שישראל מכריתים ממנה את טומאת הגויים, שהם כערלה הדבוקה לארץ ישראל.
וכמו שאמרו (שהש"ר, ב, יג):
"...עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ, הִגִּיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל **עָרְלָה** שֶׁתִּזָּמֵר, הִגִּיעַ זְמַנָּן שֶׁל **כְּנַעֲנִים** שֶׁיִּזָּמְרוּ, הִגִּיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל **אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** לְהַחֲלֵק לְיִשְׂרָאֵל".
והנה כמו ש"הִגִּיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל **עָרְלָה** שֶׁתִּזָּמֵר" – הכוונה, שבכניסתם לארץ ישראל מל אותם יהושע בגלגל, כך "הִגִּיעַ זְמַנָּן שֶׁל **כְּנַעֲנִים** שֶׁיִּזָּמְרוּ" – הכוונה **שהכנענים הם הערלה** של ארץ ישראל, **ועם ישראל הם המוהל** שעושה ברית מילה לארץ ישראל, ומכרית ממנה את הגויים.

◈

והכרתת הערלה הדבוקה בארץ ישראל - היא תנאי לזכות לשכינה וגופה ארץ ישראל, וכמו שאמרה התורה (במדבר לג נב–ג) **וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם... וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וִישַׁבְתֶּם בָּהּ"**
וכתב רמ"ד וואלי (במדבר עמוד של"ט):
"לפי **שאין התישבות לישראל בארצם** אלא אם כן **יגרשו בתחלה כל החצונים המתאחזים בה".**
למדנו שזה תנאי לזכות לארץ ישראל ונשמתה השכינה – למול את ארץ ישראל מערלת הגויים שעליה. וכמש"כ רמ"ד וואלי (יהושע עמוד קי"ב):
"והנה כבר ידוע: **שאינו זוכה אל המלכות** [= **השכינה וגופה ארץ ישראל**] **- אלא מי שמכה את החצונים המתאחזים בה וירחיק טמאתה משוליה".**

◈

שישראל יכנסו לארץ ישראל – וימשיכו עליה אורות קוב"ה
ב]. שישראל ממשיכים על ארץ ישראל את אור קוב"ה השורה עליהם – ע"י שישראל נכנסים אליה.
ונבאר:
כתוב (ישעיהו ס, כא): "וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ" כלומר שכיוון שעם ישראל הם צדיקים, לכן הם יירשו ארץ.
וביאור הדברים, שכנגד **קוב"ה** שלמעלה - יש את עם ישראל למטה, וזהו "וְעַמֵּךְ כֻּלָּם **צַדִּיקִים**" – שעם ישראל מייצגים את הקב"ה שנקרא (משלי י, כה) **וְצַדִּיק** יְסוֹד עוֹלָם (זוהר לך לך, לג,א; "אולרות רמח"ל" נלבים, עמוד קכד).
וכנגד **השכינה** שלמעלה – יש את ארץ ישראל גוף השכינה - שהרי "הארץ הנבחרת איהי **גופא דשכינתא** ממש" (רמ"ד וואלי בראשית, ב, תכ"א).
ולכן "לְעוֹלָם יִירְשׁוּ **אָרֶץ**" – שכמו שהקב"ה **הצדיק** הוא בעל **השכינה**, כך עם ישראל ש"כולם **צדיקים"** יורשים את ארץ ישראל שמייצגת את **השכינה** (עיין זוה"ק אמור דף לג).

◈

ועפי"ז מובן מה שכתוב (ישעיהו סב, ה) **"כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ".**
וביאר רמ"ד וואלי (עת דודים, שיר השירים, עמוד יח):
"כי הארץ עצמה היא סוד הנוק' דז"א [=**השכינה**], וישראל הבאים אליה הם סוד הזעיר דאתי לותה לאיזדווגא בהדה [=**קוב"ה המתיחד עם השכינה**, ומשפיע עליה את אורותיו] - כבעול בחור בתולה יבעלוך בניך, כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך".
כלומר, מכיון ש"באיתערותא דלתתא איתער לעילא" [= בהתעוררות שלמטה – מתעוררים הדברים למעלה] – לכן כשעם ישראל שמייצגים את **קוב"ה**, נכנסים לארץ ישראל גוף **השכינה** – הם מעוררים שאורות **קוב"ה** יכנסו **לארץ ישראל** ויבנו אותה. וכמו שכתב רמ"ד וואלי בביאורו ליחזקאל (לו,י. עמ' רל"ז):
"ולפי שהעבודה מסורה לישראל שהם קרואים אדם, כדי להמשיך את השפע מן האד"ם העליון רזא דשם מ"ה [**אורות קוב"ה**] - **על האדמה הקדושה המקבלת ממנו** [**השכינה**], לפיכך כתיב "והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה" שמשמע **כל השרשים הקדושים וכל הניצוצות שלהם** [**אורות קוב"ה השורים עליהם**] **ישובו למקומן**, ועל ידיהם **"ונושבו הערים והחרבות תבנינה"**
ועוד כתב רמ"ד וואלי על הפסוק (יהושע כד, ג): "וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן".
וביאר רמד"ו (יהושע, עמוד קל"ט):
"סוד החסד שנתפשט בכל דרגין דנוק' כדי לתקנה".
כלומר, שע"י שאברהם אבינו הלך בארץ ישראל – עי"ז "אורות החסד של קוב"ה" ששורים על אברהם – הושפעו על ארץ ישראל גוף השכינה, ותיקנו אותה.

◈

המשך בעמוד הבא

נבואות ה' לאחרית הימים

"קיבוץ גלויות" - בדרך הטבע

[וההוכחה שהוא מהשי"ת - "וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ"]

"שִׁמְעוּ דְבַר ה' גּוֹיִם וְהַגִּידוּ בָאִיִּים מִמֶּרְחָק וְאִמְרוּ מְזָרֵה יִשְׂרָאֵל יְקַבְּצֶנּוּ וּשְׁמָרוֹ כְּרֹעֶה עֶדְרוֹ. כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ" (ירמיהו לא, ט – י)

וביאר רמ"ד וואלי (בביאורו לירמיהו עמוד רי"ט):

[יש להקשות, למה צריך לפרש] "כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ **מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ**", כי מי לא ידע בכך שהַצָּריך גאולה הוא החלש מידו של הגבור שהוא חזק ממנו, כי הגבור אינו צריך עזר להגאל מידו של החלש בלי ספק.

אלא הענין הוא, לפי שבאותו הזמן **אפשר שיאמרו הגוים שהגאולה לא היתה מן השמים, אלא שנגאלו מעצמם בדרך מקרה** כמו שאירע לאומות אחרות שפקעו עצמם מן השעבוד. ולכן מה עושה הקב"ה, הוא נותן בלבו של גוג וכל אגפיו שיבא להלחם עליהם, כדי לעשות בהם נקמה בפומבי, **ואז יכירו וידעו הכל שהיא גאולה מן השמים, כי מי יוכל לדון עם שתקיף ממנו אלמלא עזר השם וישועתו**, וז"ש: וגאלו מיד חזק ממנו".

מבואר כאן שני דברים:

א]. שה"קיבוץ גלויות" ופריקת עול שעבוד מלכויות – בא **בדרך הטבע**, ולא בנס גלוי בעמוד אש וענן וכו' על דרך מה שהיה ביציאת מצרים, ולכן "אפשר שיאמרו הגוים שהגאולה לא היתה מן השמים, אלא שנגאלו מעצמם בדרך מקרה".

ב]. שההיכר הגדול שהקיבוץ גלויות מן השמים – הוא מכך שגוג ומגוג הגבורים והעצומים מנסים להילחם, ובכל זאת עם ישראל המעט מכל העמים - גובר עליהם, וכמו שהובא בגליון 58, שמה ש-8 מיליון יהודים בארץ ישראל **מוקפים ב-250 מיליון ערבים המנסים בקביעות להשמידם היל"ת – זה "מלחמת גוג ומגוג"**, והנה כבר שלשים שנה שכמה פעמים הערבים זרקו אלפי טילים לתוך ישוב צפוף אוכלוסין, **ולא קרה כלום** בהשוואה למה שזה צריך לעשות. והרי מזמן בית המקדש הראשון לא היו כאלו ניסים גדולים ובקביעות. וממילא זו הוכחה שזה "קיבוץ גלויות" מן השמים, ולא מיוזמה אנושית גרידא.

◈◈◈

"וְהִיא מֵעַמִּים - גדולים ועצומים - הוּצָאָה"

ובאמת, שדבר זה מוכח מתוך פסוקי הנבואה של מלחמת גוג ומגוג, שה"קיבוץ גלויות" הוא בדרך הטבע, ולא שיש נבואה מפורשת על הדבר, ונעשים אותות ומופתים מחוץ לדרך הטבע, וכמש"כ (יחזקאל לח, ח) "מִיָּמִים רַבִּים תִּפָּקֵד, בְּאַחֲרִית הַשָּׁנִים תָּבוֹא - אֶל אֶרֶץ מְשׁוֹבֶבֶת מֵחֶרֶב, מְקֻבֶּצֶת מֵעַמִּים רַבִּים, עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְחָרְבָּה תָּמִיד, וְהִיא מֵעַמִּים הוּצָאָה, וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח כֻּלָּם".

פירוש: באחרית הימים - אתה גוג תבוא אל ארץ ישראל, אשר שבו אליה עם פליטי חרב, שהתקבצו מארצות עמים רבים, והם יושבים על הרי ישראל שהיו חרבים זמן רב.

ופירש רש"י: "והיא מעמים הוצאה – והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך".

דהיינו שכוונת הנביא לומר כאן תוכחה לגוג: "היה לך לשום על לב על כך ש - **"הִיא" – אומה יחידה, קטנה, חלשה ותשושה**, פליטת חרב - יצאה.

וממי היא יצאה? "מעמים" – עמים רבים, גדולים, חזקים ועצומים.

וגם אח"כ כאשר הגויים הגדולים והעצומים זוממים לגרשם מן הארץ – עם כל זה "וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח כֻּלָּם" – עם ישראל יושב לבטח. ועדמש"כ מרן הגאון ר' יחזקאל סרנא במכתב מתאריך ניסן תשט"ז (דליות יחזקאל ח"ב עמ' שנד – שנה):

"... כי הלא עומדים אנו על הר געש והסכנה איומה, **כי כל הגויים הקרובים וגם הרחוקים, האויבים בנפש, וגם אלה הנראים כידידים - סבבונו, וכולם עומדים על דמינו**, ולא קמים ולא זעים ואינם נוקפים באצבע לעזרנו, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, **ודוקא פה על ההר געש, אין פחד ואין בהלה, והחיים הולכים במסלולם**..." [1].

וא"כ לא יתכן שעם ישראל יצאו מתוך העמים בכוחותיהם הטבעיים, אלא "היא מעמים **הוּצָאָה**" – לא מעצמה, אלא **בידי השי"ת**. וממילא מלחמת גוג ומגוג בישיבת ישראל בארצם – היא חוצפא כלפי שמיא, ומרידה בהקב"ה.

ולכן אומר הפסוק בהמשך (פסוק י) "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַעֲלוּ דְבָרִים עַל לְבָבֶךָ וְחָשַׁבְתָּ מַחֲשֶׁבֶת רָעָה". ופירש"י: "מחשבת רעה – להלחם כנגדי".

◈◈◈

ההוכחה שה"קיבוץ גלויות" מהשי"ת – בא מתוך הבנה מעמיקה, ולא מנבואה ומופתים

א"כ, מדברי הנביא מוכח, שגוג ומגוג אשר מגיע להילחם לאחר קיבוץ גלויות – זה עדיין **בזמן שאין נבואה ולא נעשו אותות ומופתים מחוץ לדרך הטבע**, שהרי הנביא אינו אומר לגוג: כיצד אתה מעיז פניך להילחם בישראל לאחר **שהקב"ה אמר בנבואה מפורשת** שהוא זה שמוציא את עמו ומקיים בו "קיבוץ גלויות", או: כיצד נלחמת בעם ישראל לאחר שראית את עמוד הענן והאש שהלך לפניהם, וכיצד הים נבקע לפניהם וכל כיוצ"ב.

אלא ההוכחה היחידה על כך שהקיבוץ גלויות הוא רצון ה', היא **מתוך ההבנה המעמיקה**, ש"כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ **מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ**", וממילא "היה לך לשום על לב שהיא **מעמים חזקים הוצאה**, והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך".

---

[1] וראה בגליון "שלמים בציון" [מתורתו של הגרב"צ פלמן זצוק"ל שבימים אלו חל יום היארצייט שלו – י"ב שבט] בא תשע"ט:

והנה בפסוק בירמיה (פרק נ) כתוב, "שה פזורה ישראל", כלל ישראל נמשלו לשה. המשל בזה הוא לשה קטן בין שבעים זאבים רעבים אשר רוצים לטרוף ולאכול את השה, ולכאורה בדרך הטבע אין שום אפשרות לכזה שה קטן וחלוש להנצל ולשרוד מידי הזאבים הטורפים הללו. אבל מה קרה למעשה הזאבים התחילו לריב ולהתקוטט אחד עם חברו מי יזכה לאכול את השה, המריבה גדלה וגדלה, ובסופו של יום נהרגו בריב חמישים זאבים, חמש עשה נפצעו קשה, חמש נפצעו קל עם שברים בינוניים, והשה הקטן נותר שלם!

כך האומות עומדים עלינו לכלותינו, ובדרך הטבע אין שום אפשרות להינצל מידם, ומה הקב"ה עושה "סכסכתי מצרים במצרים" מטיל מריבה ומלחמה בין האומות וכך הם טרודים במלחמתם וכלל ישראל ניצל.

ומרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל אמר את זה בשעתו על אירן ועירק שכל אחד הכריז שרוצה לעלות לירושלים למלחמה ולהרוג את כל כלל ישראל, מה עשה הקב"ה עשה מחלוקת ביניהם על הנפט ועל הרכוש והם התעסקו ונלחמו זה עם זה ונהרגו מאות גויים, ולמעשה כלל ישראל ניצל. "גדול הוא הרועה שמצילם".

המשך מעמוד הקודם

וזהו שכתוב (ישעיהו סב, ה) "כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ **בָּנָיִךְ**" – כאשר עם ישראל יבואו לארץ ישראל, ויתיחדו עמה כחתן עם כלה – בזה הם מעוררים ב"איתערותא דלתתא" את ה"איתערותא דלעילא" - ש"וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ **אֱלֹהָיִךְ**" – שגם אורות קוב"ה יושפעו עליה.

וכמו שאמרו חז"ל (זוה"ק ויקרא דף טו, ב):

דא"ר יודאי א"ר ייסא: **נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס בירושלם דלעילא** - עד שיכנסו ישראל בירושלם דלתתא. ע"כ.

◈

וענין זה שעם ישראל ישפיעו את אורות קוב"ה השורים עליהם - על השכינה וגופה א"י, - הוא תנאי כדי שיזכו לארץ ישראל, וכמש"כ רמ"ד וואלי על הפסוק (בראשית כו, ג) "גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת... כִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל... (ד) וְהִרְבֵּיתִי אֶת זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזַרְעֲךָ אֵת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל". וכתב רמד"ו (בראשית ח"ב, עמ' שעד):

"וְהִרְבֵּיתִי אֶת זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם... ומה צורך לכפול "וְנָתַתִּי לְזַרְעֲךָ אֵת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל" [מאחר שכבר אמר בפסוק הקודם "כִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל"].

דע כי הטעם לרמוז, **שלא יזכו לירושת הארץ אלא כשיהיו מרובים ככוכבי השמים.**

כי אז שמחה הארץ לקראתם, שהרי ... **נתמלא[ה] כנגדם מן הניצוצות הקדושות [אורות קוב"ה]**".

◈◈◈

"מילה ופריעה" – תנאי לזכות לארץ ישראל

ולאחר שהקדמנו את שתי ההקדמות - מעתה נחזור לנושא "מילה ופריעה":

שהנה כמו שבשביל לזכות לא"י – צריך שני תנאים: א]. להכרית מא"י את הגויים שהם ערלת הארץ. ב]. ולהמשיך עליה אורות קוב"ה השורים על עם ישראל. וכנ"ל.

כנגד זה בשביל לזכות לארץ ישראל - צריך ג"כ שני דברים בתיקון המילה - המקבילים לשני הדברים הללו:

א]. **"מילה"** – להכרית את הערלה, שהיא "איתערותא דלתתא" שמעוררת את ה"איתערותא דלעילא" – שה' יכרית את הסט"א הדבוקה בשכינה, וכמו שאמרו (זוהר תזריע דף מד, א):

"שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁמִּתְכַּנְּסִים הָעָם הַקָּדוֹשׁ **לְהַעֲבִיר אוֹתָהּ הָעָרְלָה מִלִּפְנֵי הַבְּרִית** - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְכַנֵּס אֶת כָּל הַפָּמַלְיָא שֶׁלּוֹ וּמִתְגַּלֶּה וַדַּאי **לְהַעֲבִיר אֶת אוֹתָהּ הָעָרְלָה לְמַעְלָה מִלִּפְנֵי בְּרִית הַקָּדוֹשׁ**, שֶׁהֲרֵי כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים לְמַטָּה, מְעוֹרְרִים מַעֲשֶׂה לְמַעְלָה. וּבְאוֹתוֹ זְמַן נִדְחֵית אוֹתָהּ הָעָרְלָה מִכָּל הָעָם הַקָּדוֹשׁ לְמַעְלָה".

וממילא המילה היא **תיקון וטהרת השכינה** וכנ"ל, ואז זוכים לארץ ישראל [וזהו כנגד מה שישראל מכריתים את ערלת הגויים מארץ ישראל].

◈

ב]. **"פריעה"** – שהיא מגלה את **אורות קוב"ה** שיצאו ויאירו לשכינה וגופה ארץ ישראל, וכמו שאמרו (זוהר בא דף מ, ב):

"בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, נִכְנְסוּ מְהוּלִים וְנִפְרְעוּ [כי יהושע מל ופרע בגלגל - את כל אשר נולדו במדבר קודם שנכנסו לארץ ישראל], וּמַה כָּתוּב [בארץ ישראל]? (דברים ח) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם. מַה זֶּה בְּמִסְכֵּנֻת? לֶחֶם עֹנִי. לָמָּה נִקְרָא לֶחֶם עֹנִי? מִשּׁוּם שֶׁהַלְּבָנָה עוֹמֶדֶת בִּפְגִימָתָהּ וְלֹא מִתְבָּרֶכֶת מִן הַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא מוּאֶרֶת מִן הַשֶּׁמֶשׁ [**שבמצרים – שעם ישראל עשו מילה ללא פריעה, אזי השכינה שנמשלה ללבנה – לא נתברכה מאורות קוב"ה שנמשל לשמש**]... מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם **שֶׁלֹּא נִפְרְעוּ.**

אֲבָל כָּאן [בביאתם לארץ ישראל] שֶׁנִּמּוֹלוּ יִשְׂרָאֵל **וְנִפְרְעוּ - לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ כָּתוּב [שלא יחסר בה בארץ ישראל - שפע קוב"ה הנקרא "כל"]**, וְעַל זֶה לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תֶחְסַר **כֹּ"ל** בָּהּ. כְּמוֹ שֶׁחָסְרוּ לָהּ בְּמִצְרַיִם.

[וזהו כנגד מה שישראל נכנסים לארץ ישראל, וממשיכים עליה את אורות קוב"ה].

◈◈◈

'צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ' – מקיימי מצות "פריעה"

וזהו שאומר הזוהר שפתחנו בו, שדווקא דור יהושע שעשו **פריעה**, וזכו לאורות **קוב"ה - וממילא הם המשיכו את אורות קוב"ה לארץ ישראל** – הם אלו אשר זכו ליכנס לארץ ישראל.

והם הנקראים **"צדיקים"** על שם ששורה עליהם אורו של **קוב"ה** - שנקרא **'וְצַדִּיק** יְסוֹד עוֹלָם', ולכן עליהם נאמר (ישעיה ס) 'וְעַמֵּךְ כֻּלָּם **צַדִּיקִים** לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ'.

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו על שיבת ישראל לארצם – חלק ז
מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל [1]

'וגנותי על העיר הזאת להושיעה'

בימי מלחמת העולם השניה סיפר רבנו שבעת ביקורו אצל ה'חפץ חיים' בשנת תר"צ – שנים אחדות לפני פרוץ המלחמה, אמר לו הסבא קדישא בזה"ל: **הולכת וקרבה מלחמה שניה אשר תבעיר את כל העולם. המלחמה הראשונה תהיה לעומתה כמשחק ילדים.**

נזדעזע רבנו ושאל: ומה יהיה?

השיב לו הח"ח בפסוק: **'וגנותי על העיר הזאת להושיעה** למעני ולמען דוד עבדי' (ישעיהו לז, לה).

[לב אליהו' כרך ג' עמוד קע"ב. כפי שרשם הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל, אשר שמע את הדברים הללו מפי רבנו] ('כלכל עץ החיים' מ"ב עמוד 527).

◈◈◈

יבא הנס מכל מקום

כשנה לאחר שאושפזו רבנו ורעיתו בבית החולים עקב פציעתם מפגזי האויב על ירושלים, בקר אצלו רבי בן ציון ברוק. כאשר דיברו על הניסים שהיו בזמן הקמת המדינה ועל מנהיגיה אמר רבנו:

הגמרא (מעילה יז, ב) מספרת על גזירות שגזרה המלכות על ישראל, והלך רבי שמעון בר יוחאי תוך סכנת נפשות לבטל את הגזירות. **בדרך יצא לקראתו שד והציע את עזרתו בביטול גזרת המלכות**, בכה רבי שמעון ואמר: 'שפחה של בית אבא [הגר המצרית שפחת אברהם אבינו] נזדמן לה מלאך שלש פעמים ואני לא פעם אחת, **יבא הנס מכל מקום**'.

ולו יהא הנס באמצעותו של שד... העיקר שיהיה הנס, כך אמר רבנו בנושא בו דברו... ('כלכל עץ החיים' מ"ב עמוד 526).

◈◈◈

'גם בעיני יפלא נאם ה'' - הענין מופלא, אבל הינו עובדה קיימת

ועוד אמר אז רבנו: הרבי זצ"ל (הגלי"ב) אמר פעם על אודות שיבת ציון, כיצד זה יתכן שעכשיו רואים את תחילת חזרת ישראל לארצו, ואילו בדורות קודמים בימים של גדולי עולם לא זכו לכך. והשיב הרבי וענה, כבר אמר הנביא (זכריה ח, ו) 'כה אמר ה' אלוקים צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם, גם בעיני יפלא נאם ה' אלוקים צבאות', הענין מופלא, אבל הינו עובדה קיימת [מפי הגאון רבי בן ציון ברוק ראש ישיבת נובהרדוק בירושלים] (סס).

◈◈◈

הקדוש ברוך הוא לא קבצנו כאן כדי להשמידנו

בימי המצור על ירושלים – יום אחד לפני שנפצע, החלה הפגזה כבדה, אותה שעה ישבו בביתו מספר אנשים, אמר להם אז רבנו: **'הקב"ה לא קבצנו כאן כדי להשמידנו'**.

לאחר מכן הוסיף ואמר: 'מה גדלו חסדי ה' שנתן לצעירים שהתרחקו מן היהדות את **הזכות הגדולה של מסירות נפש**' (סס).

◈◈◈

זכינו – אחרי כאלפיים שנות גלות מרה – לחזות בשיבת בנים בונים לגבולם

ב'קריאה נאמנה', כתב הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל:

'... הבה נתבונן ונכיר את התפקיד הגדול המוטל עלינו לעת כזאת, אשר זכינו – אחרי כאלפיים שנות גלות מרה – לחזות בשיבת בנים בונים לגבולם בממדים ענקיים, **והתגשמות יעודי הנביא 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל'**. ('קובץ כרם ציון' חלק ה. בתחילת הספר).

◈◈◈

תמורה כבירה זו במעמד העם ובגורלו, עם הניסים והנפלאות שהתלוו אליה – אינה יכולה להתחולל ללא רצון הבורא המפורש

הגאון רבי ראובן כ"ץ זצ"ל, רבה של העיר פתח תקוה[2], כותב בספרו 'שער ראובן בפרק 'זקן גאון הדור' [אשר מתחיל בעמוד רל"ט. שם כתב: 'זקן הדור וגאון הדור בתקופה הזאת הוא מו"ר הגאון הגדול האמיתי פאר הדור מרן איסר זלמן מלצר שליט"א, ראש ישיבת סלוצק ור"מ ראשי של ישיבת 'עץ חיים'. ושם באות ה' (עמוד למה–ו), כתב]:

'רבים מבין היראים והשלמים פחדו ורעדו מיסוד המדינה, בחששם שרוח הכפירה וההפקרות מעול תורה ומצוות תשלוט בה, ואכן חרדת לב זו לא היתה לשוא, **גדול ועצום הוא המאבק של היהדות הדתית כדי להדריך את הממשלה ולנחותה בדרך אמת של מורשת ישראל**, שעל ידן ובכחה הגיע עם ישראל למעמד הזה של חידוש שלטונו העצמי וחרותו המדינית. רבה היא הסכנה להתנקשות ביסודות החיים והקיום של העם על ידי מוסדות המדינה, ואת הסכנה הזו ואת החתירה הזו נגד אשיות קיום העם – חזו וראו מבעוד מועד, והגבירו את החשש ואת הפחד מקום המדינה.

אף על פי כן עלץ ורחב לבו... כי בתמימות לבו ובצדקת נפשו, ביושר שכלו ובצלילות דעתו, הבין וידע כי תמורה כבירה זו במעמד העם ובגורלו אינה יכולה להתחולל על פי מקרה וללא הכוונה מיוחדת של ההשגחה ורצון הבורא המפורש. **הנסים הגלויים ונפלאות הבורא שלוו את כל המערכה, הם העדים וההוכחה המוחשית כי מאורע זה אינו פרי המקרה אלא תוצאת יסוד של יד ההשגחה העליונה.** וכמו שאמר עזרא הסופר (עזרא ט, טו) 'ה' א-להי ישראל צדיק אתה כי נשארנו פליטה', וכפי הנאמר (עובדיה ג, יז): 'ובהר ציון תהיה פליטה', **כי הקב"ה הותיר את פליטת ישראל כדי שיהיה לה קיום ויסוד חיים בהר ציון.**

◈

גאולה בחסד – ולא לפי המעשים

[המשך המאמר הנ"ל]:

דרכי ההשגחה הם רבים ועמוקים ואין בינת אנוש יכולה ומסוגלה להשיגם, אין הדור הזה יכול להבין ולחדור לסוד החזון משום מה זכה הוא לגאולה וישועה, ודאי שלא צדקתנו ויושר דרכינו הכריעו את הכף, אבל הקב"ה צפה וראה כי גאולת ישראל בדור הזה היא הכרחית, כדי שלא תבוא עליו חלילה כליה, **הישועה של הדור הזה אינה אם כן גאולה של זכות, אלא פדות ורווח בחסד.**

יסוד לרעיון כי גאולה יכולה לבוא לישראל לא משום צדקת מעשיהם אלא משום חסד הקב"ה כדי לא לכלות את קיומם, אנו מוצאים בספר מלכים ב' (יד, כה) "הוא - ירבעם בן יואש - השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה, כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עוזר לישראל ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים, ויושיעם ביד ירבעם בן יואש".

אף על פי שירבעם בן יואש עשה את הרע בעיני ה', ככל מעשי ירבעם בן נבט, כפי שהפסוקים מעידים עליו, בכל זאת באה על ידו גאולה לישראל. וזאת משום "כי ראה ה' את עני ישראל ואפס עצור ואפס עזוב ואין עוזר לישראל. ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים". כי חסדי ה' גדולים ונאמנים הם, ובכל דור ודור הוא צופה ושוקל את קיום ישראל והיותו עם. ובזמן שנשקפת סכנה לקיומו, בזמן שרב הוא החשש כי זכרו עלול להיות נמחה מתחת שמי ה', הוא מחיש להם גאולה בחסד[3].

אלא שיחד עם הכרה בחסד ה' - **יש לעשות את כל המאמצים כי נהיה ראוים לגאולה זו מתוך זכות ומעשים.**

ואכן זקן גאון הדור הזה יודע במלוא העוז והתוקף לעמוד על משמר התורה והיהדות. בכל דבר שנשקפת סכנה לקיומה של היהדות הנאמנה, הריהו נחלץ הראשון להזעיק ולהדריך, לתבוע ולעורר כדי לבטל את הסכנה ולהרחיק את גזירת האיום... (שער לקובץ עמ' רמה–ו; כלכל עץ החיים מ"ב עמ' 527).

◈◈◈

'ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש'

היה זה בימי מלחמת השחרור, הלגיון הערבי הפגיז את ירושלים ללא הרף, ובין הנפגעים היה אף רבנו שנפצע קשה באחת ההפגזות. יסוריו היו גדולים ביותר אולם הוא לא נאנח.

פעם בא לבקרו ליד מיטת חוליו רבי שלמה זלמן ברא"י פרוש, ומשראה את סבלו ויסוריו של גדול הדור נמלטה מפיו אנחה.

פנה אז אליו רבנו ואמר לו: הנה בעז"ה בקרוב תתגשם נבואת הנביא (עובדיה ג, יז): 'ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש'.

והוסיף ואמר, היה זה לפני מלחמת העולם השניה. ישב פעם מרן החפץ חיים וילידו תלמידו הגדול רבי אלחנן ווסרמן. נאנח החפץ חיים ואמר: אני רואה עננים שחורים אשר מתקדרים על שמי אירופה, סכנה נוראה מרחפת על כלל ישראל. נחרד רבי אלחנן וסרמן ושאל ומה יהיה? השיב לו החפץ חיים ואמר: **'ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש'**.

הוסיף רבי אלחנן ושאל, הרי שם בא"י מתגברים החילוניים, מורדי אור התורה. ענה לו רבי ישראל הכהן מרדין בעל הח"ח ואמר: 'והיה קדש' הנביא כאן משתמש ב-וי"ו ההיפוך, על מנת להשמיענו **שבסופו של דבר תהיה בא"י מהפיכה רוחנית לקדושה ולטהרה**, 'ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש'. ('כלכל עץ החיים' מ"ב עמ' 526).

---

[1] רוב ככל הדברים, מלוקטים מתוך הספר "בדרך עץ החיים" על מרן הגרא"ז מלצר זצוק"ל, אשר יצא על ידי נכדו הרה"ג ר' ידעאל מלצר שליט"א, בהסכמות מרנן ורבנן: מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל, מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל, מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל.

[2] בתמונה מימין: הגר"ר כץ שכיהן כראש ישיבת לומז'ה, בסידור קידושין לתלמיד ישיבתו – מרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א. מאחוריו נראה מרן בעל הקהילות יעקב זיע"א.

[במכתב מכ"ג אייר תש"ד - שנשלח מישיבת לומז'א להנהלת "קהילות" בירושלים - כותב הגאון ר' ראובן כ"ץ זצוק"ל על תלמידו הגר"ח קנייבסקי שליט"א שהיה אז בן 16: "שקדן נפלא, בעל תפיסה מהירה, בקי לפחות בשלשה סדרים בגמרא, ידיעה יסודית ומעמיקה בראשונים ואחרונים". ("הרבנית" בת שבע קנייבסקי ע"ה. עמוד 227)].

התמונה הובאה במוסף יתד נאמן חיי שרה תשע"ג, לרגל הוצאת הספר המגולל את פרשיית חייו העמוסה של בעל 'דגל ראובן' הגאון רבי ראובן כ"ץ זצוק"ל, על קשריו ומעמדו הרם בעיני כל גדולי דורו – מרנן החפץ חיים, הגרח"ע גרודז'ינסקי, הגר"ש שקופ, הגר"א וסרמן, הגרב"ב ליבוביץ, הגר"ל חסמן, הגרא"י פינקל זצוק"ל וכו', על גדלותו בתורה ועבודת ה' המיוחדת שלו, ועל מעורבותו בהקמת תשתיותיה ויסודותיה של היהדות החרדית בארץ ישראל, ועל אשר כוננו ידיו את 'ועד הישיבות' יחד עם מרן הגר"ז סורוצקין זצוק"ל ושאר גדולי ישראל.

הגאון רבי ראובן כץ זצוק"ל היה תלמידו חביבו של מרן הגרא"ז מלצר זצוק"ל מתקופת סלוצק.

כאשר כיהן הגר"ר כראש ישיבת לומז'ה בפתח תקוה אמר הגרא"ז לתלמידו ובן ביתו רבי יצחק אפשטיין: אתה נוסע לת"א הריני מציע לך לנסוע גם לפתח תקוה ולבקר שם אצל רבי ראובן כץ, כדאי לך לשוחח אתו ולאו דוקא בלמוד, תשמע מפיו ספורים ומעשים אשר מתוכם תלמד את חכמת החיים (בדרך עץ החיים ח"א עמ' 144).

בזמן הכנסיה הגדולה של אגודת ישראל, ביקשו הגרא"ז שייסע לשם ושם ייצג את דעתו בענין השאלות העומדות על הפרק, כאשר הוא פונה אליו במילים: מע"כ יד"נ הגאון הגדול מו"ה ראובן כץ שליט"א הגאב"ד פתח תקוה יצ"ו

שלו' וברכה באה"ר הנני בזה לכתוב לו דברים אחדים, שגם דעתי שהדר"ג בהיותו קרוב יסע למאריענבד על הכנסי', ושם יתראה עם ראשי גאוני האגודה, ולבא עמהם בדברים....

[3] אותם דברים הובאו ג"כ בגליון 54, ב"מדברי רבותינו" - **מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן** זצוק"ל, מפי תלמידו **הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א.**

נחלת ה' גליון 62

האדמו"ר ר' שאול ר' שמואל אליהו -
ה"אמרי אש" ממודז'יץ זצוק"ל

מעניני הפרשה
לא ישבו בארצך - פן יחטיאו אותך לי.
דבר העורך
מתוך עומק הצרות - מצמיח ישועה

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
ימות משיח בן יוסף - פריקת שעבוד מלכויות
מדברי רבותינו
ליקוט מדברי רבותינו על שיבת ישראל לארצם (חלק ח)

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 62 אדר א' תשע"ט

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

מעניני הפרשה

פרשת כי תשא

לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ - פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי

אחת מהאזהרות שאומר הקב"ה למשה רבינו לומר לעם ישראל היא: "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ **פֶּן יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ**... (טו) פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם **וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ**: (טז) וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן" (שמות לד, יב).

◈

אותה אזהרה נאמרה גם בפרשת משפטים (שמות כג, לב) "לֹא תִכְרֹת לָהֶם וְלֵאלֹהֵיהֶם בְּרִית", ומוסיף הכתוב (פסוק לג):

"לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ"

וכתב הרמב"ם (פ"י מהל' עבודה זרה ה"ו):

"אסור לנו להניח עובדי כוכבים בינינו, **ואפילו יושב ישיבת עראי, או עובר ממקום למקום בסחורה - לא יעבור בארצנו,** אלא עד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח, שנאמר 'לא ישבו בארצך' - אפילו לפי שעה".

וצריך להבין, אם הטעם הוא רק החשש הטבעי של "הרחק משכן רע" - הרי אפשר לבודד אותם במקום צדדי בתוך ארץ ישראל, שלא תהיה להם השפעה על ישראל, ומדוע צריך שהם לא יהיו כלל בארץ.

ועוד קשה, מה ההבדל אם ישראל שכנו של עכו"ם ושניהם בארץ ישראל, מאשר אם ישראל גר בקצה של ארץ ישראל, ועכו"ם גר בסמיכות לו בקצה של ארץ אחרת.

כמו כן צריך להבין מדוע אם הם עוברים בהעברה בעלמא גם כן אסור, ומהו החשש בזה.

◈

אמנם כפי שכתב הגר"א כלל גדול בתורה, שגם כשהתורה נותנת טעם ע"ד הפשט – עיקר הטעמים הם על דרך הפנימיות ("מעשה רב" סימנים ל"ה; קכ"ד. – "פאת השולחן" הל' א"י סימן ב' סכ"ה; "עליות אליהו – מעלות הסולם" אות י"ב), וגם כאן, עיקר הטעם הוא פנימי, ונקדים שלשה יסודות:

◈◈◈

בכל ישיבה פרטית בא"י – יש "כיבוש א"י" קטן

יסוד א].

הנה, ישנם שתי מצוות:

א]. **ישיבת אר"י**- ומצוה זו מקיימים גם כשישראל יושב בא"י תחת שלטון גוי.

ב]. **כיבוש אר"י** - ומצוה זו מקיימים רק כשיש שלטון יהודי על ארץ ישראל.

אמנם באמת בכל ישיבה פרטית, ואפילו בלי שיש שלטון יהודי כללי על ארץ ישראל - יש בה מידה מסוימת של **"כיבוש אר"י"**, וכמש"כ הרמב"ן במנין מצוות עשה ששכח הרמב"ם מצוה ד' (דף כא, ב בספר המצוות במהדורות הישנות), וז"ל:

"שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתינו מן האומות או לשממה, והוא אמרו להם **והורשתם** את הארץ וישבתם בה, **כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה, והתנחלתם את הארץ** אשר נשבעתי לאבותיכם.... ומאמרם **מלחמת יהושע לכבוש** [חובה] **תבין כי המצוה הזו היא הכיבוש ... א"כ היא מצות עשה לדורות מתחייב כל אחד ממנו, ואפילו בזמן גלות,** כידוע בתלמוד במקומות הרבה..."

ולכאורה קשה, שהרמב"ן פתח במצוות **כיבוש**, שנלמד מ"והורשתם" "והתנחלתם", דהיינו שארץ ישראל תהיה כבושה תחת שלטון יהודי.

וא"כ מדוע הרמב"ן מסיים שמצד מצות **הכיבוש** - כל **יחיד** מתחייב בזה גם בזמן הגלות שהגויים שולטים על ארץ ישראל, הרי כאשר יחיד יושב תחת שלטון גוי - אינו עושה כיבוש?

ומזה מוכח שגם ישיבה גרידא – יש בה מקצת "כיבוש".

◈

וכן כתב ב"חידושי רבי שפטיה" - להגאון רבי שפטיה סגל זצוק"ל

"הרי מפורש בדבריו, שמצות עשה זו היא **על כל יחיד ויחיד להתיישב בארץ ישראל, ולכבוש את מקום שבתו.** וכן המצוה לכבוש את כל הארץ תחת יד שלטון ישראל, ומוכח מדברי קדשו, שענין **הכיבוש והישיבה בארץ** שניהם משורש אחד, כי המצוה היא לכבוש ולשלוט בה, וגם ליישבה.

וברור, כמו שלא יתכן כיבוש בלי סיכונים, וכמש"כ הרמב"ן עצמו בחומש (דברים כ, ח) גבי מלחמה .. כן גם ישיבת ארץ ישראל הנלמדת משורש זה, שממנו לומדים **ישיבה, וכיבוש זוטא במקום הישיבה,** הוא אפילו כשיש סיכון בדבר...." (חידושי רבי שפטיה סי'

דבר העורך

'יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון הם ימי שמחה, ויש להרבות בסעודה, ורבינו יחיאל מפריש היה רגיל להרבות ולהזמין בני אדם' (שו"ע ומ"ב, או"ח תרל"ז), א"כ בוודאי **גם 'אדר ראשון' הוא זמן הראוי להתבונן בניסי פורים,** לכן נתבונן בנקודה אחת שאנו יכולים ללמוד ממאורעות הניסים של פורים.

בימים ההם ושני הידידים - יהודה ואליעזר - נפגשים ברחובות שושן ומשוחחים ביניהם על אירועי התקופה [השמות נבחרו מאותה תקופה עפ"י הכתוב (עזרא י, כג)]:

יהודה אומר: שמעת את הבשורה הטובה עם רבינו מרדכי - 'ומרדכי ישב בשער המלך' (אסתר ב, כא), **מתחילים כבר לראות אור בתוך החושך שאנחנו נמצאים.**

אליעזר מגיב: חדל לך מלהתפעל מכבוד מדומה בעולם החולף, האם יש לזה משמעות? - בה בשעה שעם ישראל בגלות, מתדרדר ברוחניות, נהנים מסעודתו של אותו רשע וכו'.

יהודה משיב לו: בוודאי צריך להתחזק בתורה ותפילה, להתענות ולשוב בתשובה, אמנם חלק מהתשובה היא לשוב מ'ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו' (איוב כא, יד), ולהעמיק בהנהגת ה', ולהבין שכך היא דרכו של הקדוש ברוך הוא להביא ישועה, יש כאן מלחמה בין צד הקדושה לצד הטומאה, **ובעוד שצד הטומאה שולט במלא העוצמה - צד הקדושה מתחיל להאיר באור קטן,** וזה אומר שהישועה התחילה והיא תמשיך ותתגבר.

*

עובר זמן והמצב מחמיר - 'ונשלוח ספרים ביד הרצים אל כל מדינות המלך להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד' (אסתר ג, יג).

אליעזר פוגש את יהודה, ואומר לו: נו, עכשיו גם אתה מוכרח להודות בצדקת דברי, הלא אם זו גאולה - מדוע נעשה כ"כ גרוע?

יהודה עונה לו: כפי שהסברתי לך, יש כאן מלחמה בין צד הקדושה לצד הטומאה, צד הקדושה מתחיל להאיר באור קטן, ובאותו זמן צד הטומאה חרד לשלטונו ומגביר את חילותיו, אך צד הקדושה אינו מתפעל, **ואתה עוד תראה שקו האור שהתחיל - יתגבר וילך עד נכון היום.**

ויותר מכך, שגם התגברות החושך היא סיבה להשלמת הגאולה, כי **הקב"ה 'במר מרפא את המר',** וכמו שריפא את מי מרה ע"י עץ מר (תנחומא בשלח כ"ד, ומכילתא שם).

וממילא גם בתקופתינו, **הקב"ה מניח לסט"א להוסיף עוד מרירות, עד הקצה האחרון של המר,** כי זה הכלי אומנות של הקב"ה שמהרע הוא מייצר את שלימות הגאולה.

וכמש"כ הרמח"ל (דעת תבונות סימן מ):

כי אדרבה, **הרשה הקב"ה והניח לרע לעשות כל מה שבכוחו לעשות,** כמו שביארנו. - ובסוף הכל, כל יותר שהקשה הרע את עול סבלו על הבריות - **כן יותר יגלה כח יחודו ית'** וממשלתו העצומה, אשר הוא כל יכול, **ומתוך עומק הצרות הרבות והרעות, מצמיח ישועה בכוחו הגדול** (ועי"ש סי' קסו).

*

לאחר זמן הגיעה עוד התפתחות לצד הישועה - 'ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו' (אסתר ו, יא).

והנה בפגישה הבאה אומר **יהודה:** הנה אתה רואה, צד הקדושה לא מתפעל מצד הטומאה, וגם הוא מגביר את קו האור.

עונה לו **אליעזר:** שוב אתה מתפעל מחיצוניות, מכבוד המדומה בעולם חולף, הלא תראה שהעיקר חרב, המהות הפנימית נעשה יותר ויותר גרוע, איזה גלות, גזירת שמד גשמי, וגזירת שמד רוחני החמור מכך, שהרי 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו'.

חלפה עברה עוד תקופה, ואליעזר שיחר לפתחו של יהודה כדי להתנצל ולהודות 'צדקת ממני', נתברר למפרע שהבנת נכוחה במהלך הנהגת ה', ואכן הקב"ה השלים את הגאולה לעינינו - **'ויתלו את המן על העץ** אשר הכין למרדכי' (ז, י), ו'**ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר'** (ח, טז).

*

כך אומרים חז"ל (ילקוט תהלים, תרפ"ה):

למנצח [על אילת השחר] - למי שהוא קופץ כאיל ומאיר לעולם בשעת חשכה... אימתי הוא חשך בעלות השחר, והלבנה שוקעת, והכוכבים נכנסין, והמזלות הולכים להם, **אותה שעה אין חשך גדול הימנו, ואותה שעה הקדוש ברוך הוא מעלה את השחר מתוך החשך ומאיר לעולם.**

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.
ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. כל תרומה תסייע בהפצת תורת ארץ הקודש.
ניתן לקנות חוברת גליונות 1 – 41.

ומ‌משיך הילקוט (ומקורו מתלמוד ירושלמי ברכות פ"א ה"א; יומא פ"ג ה"ב):

רבי חייא בר אבא ור' שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בקריצתא [בעלות השחר (תרגום יונתן בראשית כד, נה; שמות י, כא; במדבר כה, ד)] בהדה בקעתא דארבל, וראו אילת השחר, אמר ר' חייא **כך היא גאולתן של ישראל...** דכתיב 'כי אשב בחשך ה' אור לי' וגו', **בתחלה היא מאירה קימעא, ואחר כך היא מנפצת ובאה, ואחר כך היא פרה ורבה.**

כך מרדכי, **בתחלה 'ומרדכי יושב בשער המלך'**, ואחר כך 'ויהי כראות המלך את אסתר המלכה', **ואחר כך 'ויקח המן את הלבוש ואת הסוס', ואחר כך 'ויתלו את המן'**, ואחר כך 'ואתם כתבו על היהודים', ואחר כך 'ומרדכי יצא מלפני המלך', **ואחר כך 'ליהודים היתה אורה ושמחה'** וגו'.

***

כאשר תלמידי הגר"א וסיעתם עלו לארץ ישראל - היו צרות רבות ורעות, שאי אפשר לתאר, עד שהיה מי שראה בזה סימן שאינו רצון ה', וטען שכל הקשיים מוכיחים שרצון ה' הוא שלא נלך כעת מעצתינו ומרצונינו לא"י, אלא שנמתין שמשיח צדקינו יוליכנו לארצינו.

ומאידך **אצל תלמידי הגר"א היה ברור כשמש** - שהצרות בתחילת ההתיישבות היו צפויות מראש, משום שארץ ישראל והגאולה שהיא בבחינת עולם הבא - נקנים ביסורים (ברכות ה, א), **שהם 'חבלי הלידה' שמביאים את לידת הגאולה והזכיה בארץ ישראל**, וכמש"כ הגה"ק רבי ישראל משקלוב בהקדמתו ל'פאת השולחן':

דספר זה הוא על הלכות א"י **דחביבא לי טובא, כי ביסורים רבים עמדה לי**, אשר זכיתי להסתפח בנחלת ה' ולהתגנדר בעפרה זה שבעה ועשרים שנה, והרבה נתייסרתי, והרבה יגיעות על תיקוני ישיבתה יגעתי וכמה הרפתקאות עדו עלי מיום שבתי, **פחד דבר ורעב טעמתי, ובשבי הקשה בסוגר ישבתי, סבוני גם סבבוני אויבי בנפש יקיפו עלי**, ומה יעשה אדם לי אמרתי, ובה' בטחתי ה' לי בעוזרי...

הרי שבחדא מחתא עם זה שהוא מזכיר את יסוריו - הוא אינו רואה בזה פחיתות או סיבה לחרטה ח"ו, אלא אדרבה, הוא אומר שלכן ארץ ישראל יותר **חביבה** עליו, 'וביסורים רבים **עמדה** לי' - **קימה** היתה לי מזה, ולא יאוש וחרטה ח"ו.

*

ולא זו בלבד, אלא שתלמידי הגר"א ובניהם, ביחד עם כל היסורים הנוראים שעברו עליהם, התבוננו בהשתאות בכל הניסים שהקב"ה עשה עימם, ולכן הם כתבו בענין בנין ביהכ"נ 'החורבה':

כי לולא ה' חפץ בנו לא הראנו את כל אלה, להביאנו אל המנוחה ואל הנחלה. סימנא מילתא היא אתחלתא דגאולה (כילוס כת"י תלוי בכניסה לביהכ"נ החורבה).

*

ומה שהיום רוב עם ישראל יושבים בארץ ישראל - הוא מכח המסירות נפש של תלמידי הגר"א והבעש"ט, שלא התפעלו מהחושך והיסורים, וראו סימן לגאולה - בין **באור** שיש כ"כ הרבה ניסים בארץ ישראל, שהוא הסימן לגאולה המתקרבת והולכת וכמש"כ באיגרתם וכנ"ל, **ובין בחושך** שבתוך אור הגאולה, שגם הוא מ'כלי הגאולה', כי כך אומנתו של הקב"ה - מרפא מר במר.

וקל וחומר בימינו, גם אם עדיין אנו רואים את החושך, נדע נאמנה, שזהו משום שהשי"ת מניח לסט"א להתגבר - כדי שיהיה לו 'כלי אומנות' שמכוחם הוא ייצור את האור השלם של הגאולה.

ובפרט כשאנו רואים כ"כ הרבה אור בוקע, כ"כ הרבה ניסים, **הצלחה רוחנית** בהיכלי הישיבות ובבני התורה, מה שלא היה מעולם, **והצלחה גשמית** בבנין ארה"ק, א"כ אנו צריכים לשאוב עידוד, **גם מהאור, וגם מהחושך** שתכליתו לחזק את האור, ולקדם את עם ישראל עד המצב של גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה, העורך

קו)[1].

ומעתה מובן, שהוא הדין לאידך גיסא, שגם כאשר יד ישראל תקיפה בארצם, אמנם אם יש עכו"ם שיושב בארץ ישראל – יש כאן "כיבוש זוטא" של עכו"ם במקום שבתו.

ולכן אסור **"אפילו יושב ישיבת עראי, או עובר ממקום למקום בסחורה"** – כי אפילו **בהליכתו** יש "כיבוש זוטא" בד' אמות שהולך בהם, בבחינת מה שנאמר בישראל (דברים יא, כד) "כָּל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר **תִּדְרֹךְ כַּף רַגְלְכֶם** בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה". [ולר' אליעזר: "הלך בשדה לארכה ולרחבה - קנה מקום הילוכו" (בבא בתרא ק, א), וגם לחכמים שלא קנה, מ"מ י"ל, שמר' אליעזר נשמע לחכמים שזה עכ"פ מצות **"כיבוש זוטא"**].

◈

כשהגויים שולטים בארץ ישראל – הסט"א שולטת על מאורות השכינה

יסוד ב].

הארכנו כמה פעמים מיסודם של רמח"ל ורמ"ד וואלי: שכאשר הגויים שנשמתם מושרשת **בסט"א** - שולטים על ארץ ישראל גוף **השכינה**, אזי "באיתערותא דלתתא איתער לעילא" שגם **הסט"א** שולטת על **מאורות השכינה**. וכאשר עם ישראל פודים את ארץ ישראל מידי הגויים – גם הקב"ה פודה את השכינה מידי הסט"א (עיין גליון 20 "מעניני הפרשה" – "מכירת יוסף"; גליון 32 "מדברי רבותינו" בהערה. – וע"ע בגליון זה במדור "נבואות ה'")[2].

◈

שורש נשמתו של כל יהודי – מלובש במקום מסויים בא"י

יסוד ג].

הנה שורש נשמתו של כל יהודי – מלובש במקום מסויים באדמת ארץ ישראל, כנשמה המלובשת בגוף, וכמש"כ רמ"ד וואלי (במדבר עמוד רע"ט):

"..**שהארץ התחתונה אינה אלא בחינת הגוף של הארץ העליונה רזא דשכינתא** שהיא נחלתן של ישראל ממש, **ומתחלקת השראתה עליהם כפי שרשן...**".

וכ"כ להלן (עמוד של"ט):

"וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ... **לכל אחד מהם כפי שרשו**.. ומי שהוא מושרש ברגלי הקדושה, לא יחמוד ולא יקנא על מי שהוא מושרש בעיניה או במצחה.. **כי הוא שרשו באילן הנשמות**".

[וע"ע ב"שיחות לספר ויקרא" להגאון ר' אביגדר נבנצל שליט"א (עמוד שיד–טו). "..**שאותן ד' אמות שיש לכל יחיד בארץ ישראל** - ... שטח זה **שייך דווקא לו, לשורש נשמתו העליון**.. כי זה חלקו בארץ ישראל, חלקו בגן עדן התחתון, **ונשמתו דבוקה ואחוזה בחלקת קרקע זו** [ואם מוכרה לאחר] - יש כאן **ניתוק נשמת האדם ממעיין חייה הרוחניים**". (וע"ע ב"נחלת ה'" גליון 42 ב"מענינא דיומא")].

◈

וגם בימינו שעדיין לא זכינו שכל אחד ידע היכן חלקו ונחלתו לפי שורש נשמתו, מכל מקום כל יהודי מושפע ממה שקורה עם החלק בארץ ישראל שהוא הלבוש של שורש נשמתו, ואם חלילה ילד **בבני ברק** מתדרדר ברוחניות, או שאר מרעין בישין רח"ל – בהרבה מקרים זה משום שהגוף של שורש נשמתו שנמצא בפיסת אדמה **בלוד**, או **בעכו** – נכבש תחת הטומאה, ע"י שהתיישבו עליו גויים המשליטים את הסט"א על הארץ, וכמש"כ רמ"ד וואלי (יחזקאל לו,י): **"שרגלי האומות המתהלכים בארץ הקדושה מצערין אותה הרבה מאד מפני טמאתן..."**. ובפיסת האדמה שבקצה **עפולה** – תלוי שורש נשמתו של יהודי שגר **בקרית ספר**, וכאשר יושבים שם עם ישראל – הם מטהרים את הגוף של שורש נשמתו.

◈◈◈

ועתה נשוב לבאר מה שאומרת התורה "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי", "לֹא יֵשְׁבוּ" - אפילו בישיבה בעלמא שיש בה "כיבוש זוטא" [כמו שנתבאר ביסוד א'], משום שבזה הגויים משליטים את הסט"א על מקום ישיבתם [כמו שנתבאר ביסוד ב'], וזה משליט את הסט"א על שורש נשמתו של יהודי שמלובש באותו מקום שארץ ישראל שהגוי יושב עליו, ומעביר טומאה לנפש אותו יהודי וגורם לו ירידה רוחנית [כמו שנתבאר ביסוד ג'].

וזהו מה שאומרת התורה: "לֹא יֵשְׁבוּ **בְּאַרְצְךָ**" - שלא ישלטו **על שורש נשמתך** ויכניסו בה טומאה שתעבור אליך, ואז הטומאה תבא לידי ביטוי מעשי - "פֶּן **יַחֲטִיאוּ** אֹתְךָ לִי".

◈

שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות

יסוד זה אנו רואים ג"כ מגלות מצרים, ש**"שעבוד מלכויות"** של מצרים - גרם שה"שאור שבעיסה" [היצה"ר] יחמיץ ויחטיא את ישראל. שהנה אמרו חז"ל:

"... רבי אלכסנדרי בתר צלותיה, רבון כל העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב **שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות**" (ברכות יז א).

וביאר הגר"א ("פירוש על כמה אגדות", באגדת רבה בר בר חנה – דף א):

פירוש: **כי לולא שעבוד מלכיות - לא היו מניחין השאור להחמיץ**, כמ"ש ויאפו את הבצק מצות כי גורשו ממצרים (שמות יב, לט) ולכן אפו מצה".

[וביאר המהדיר הג"ר אהרן פלדמן שליט"א: פי' המלה "כי" בפסוק היא נתינת טעם: ע"י שגורשו ממצרים יכלו לאפות מצות, שאחרי שנסתלק מהם שעבוד המלכיות יכלו להתגבר על השאור שלא יחמיץ].

כלומר, שהשאור שבעיסה שהוא היצה"ר כידוע - מצליח להחמיץ את כל העיסה, ולגרום לחטאים, רק בגלל ה'שעבוד מלכויות', שהאומות שולטים על ישראל. ואילולי ה'שעבוד מלכויות' – היצה"ר לא היה יכול להחטיאם.

◈

והרי ה"שעבוד מלכויות" על **גופם** של ישראל – הוא אותה סוגיא של "שעבוד מלכויות" על **ארצם** של ישראל, משום שכאשר הגויים שולטים על ארצם, הם שולטים על **שורש נשמתם** של ישראל, וממילא זה ג"כ נחשב כשעבוד מלכויות על **גופם** של ישראל.

וממילא מש"כ "**לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ** פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי" – הוא ענף מענין **"שעבוד מלכויות"** הגורם ל"שאור שבעיסה" להחמיץ ולהחטיא רח"ל.

---

[1] היה תלמידם של הג"ר ברוך בער ליבוביץ והג"ר מאיר שמחה בעל האור שמח, ומקורב להג"ר יצחק ירוחם דיסקין, והגרי"ח זוננפלד. (שם עמ' ה').

בקיאותו בתלמוד בבלי וירושלמי ובראשונים היתה מן המפורסמות, ולמרות שמרן הרב מפוניבז' זצוק"ל הציע לו משרת ראש הישיבה בישיבת פוניבז' החדשה שהקים בבני ברק - אך הג"ר שפטיה לא נעתר לבקשה, כי לא רצה להפר את הבטחתו שנתן לישיבה ביפו. ואכן ארבעים שנה הוא הרביץ בה תורה, וכפי שהעיד עליו מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל (שם עמוד י').

[2] נעתיק כאן את מסקנת הדברים כפי שנכתב בבהירות ב"דבר העורך" גליון 56 - במאמר על הגאון ר' שריה דבליצקי זצוק"ל, שכתב בחיבורו "אחר כתלינו". (עמוד ט'):

"... מדין הגמרא והטושו"ע באור"ח סי' תקס"א ס"ב, ויור"ד סי' ש"מ סל"ח, **הרואה ירושלים, דהיינו עיר העתיקה, בחורבנה - חייב לקרוע, ואח"כ כשרואה את המקדש בחורבנו קורע שנית....**

היות וירושלים היא עכשיו תחת שלטון ישראל, יש להורות שאין חייבים לקרוע כעת על ירושלים... דהב"י (בספרו הגדול) תלה הדבר בעיקר בשלטון, **ומדבריו יוצא, דאם השלטון הוא ביד ישראל, אף שהישוב הוא מגויים - אין זה נקרא "בחורבנה"**. [ועיי"ש שאח"כ חזר בו שכן צריך לקרוע, מצד שלא נבנה המקדש, אמנם לא חזר בו מעיקר הטעם שמצד מה שישראל שולטים בארץ ישראל – אין זה נקרא "בחורבנה"].

ושם הבאנו, את הטעם הפנימי לשיטה זו, שאין צריך לקרוע בימינו – מתוך ספרו של מי שהגאון רבי שריה זצוק"ל זכה ליצוק מים על ידו - הלא הוא **הגה"ק רבי עובדיה הדאיה זצוק"ל** (שו"ת "ישכיל עבדי" חלק ח', או"ח סימן כ"ה סעיף ד):

עתה שזכינו שישראל מושלים עליהם - אינם צריכים קריעה ... שכיון שאנחנו שולטים בה ומתהלכים בה, הרי נפדית מיד הסט"א ונכנסה בגבול הקדושה, ואינו מתייחס עליה כאילו היא בחורבנה.

נבואות ה' לאחרית הימים

ימות משיח בן יוסף - פריקת שעבוד מלכויות

הגאולה מתחילה עם ימות משיח בן יוסף, שעליהם נאמר (חבקוק ג, טז) **"שָׁמַעְתִּי** [שמעתי שמועה קשה, כי "שמיעה" מצד הדין (רלה גליון 50)] וַתִּרְגַּז [ותחרד] בִּטְנִי, לְקוֹל [השמועה] – צָלְלוּ [נקשו] שְׂפָתַי, יָבוֹא רָקָב בַּעֲצָמַי [מרוב צער], וְתַחְתַּי [במקום שאני עומד] אֶרְגָּז [אני חרד (מלוזות)], אֲשֶׁר **אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה**".

וביאר הגר"א (שם): "הוא **בימי משיח בן יוסף**, כמ"ש והיתה עת צרה".

והנה, לא כתוב "אשר אנוח **מ**יום צרה" אלא "**ל**יום צרה". ומשמע שמצד אחד ימות משיח בן יוסף מוגדרים **כזמן מנוחה – "אֲשֶׁר אָנוּחַ"**, ומצד שני הם מוגדרים **כזמן צרה – "לְיוֹם צָרָה"**.

◈

אחת הדוגמאות לכך ש"ימות משיח בן יוסף" הם ימי **מנוחה וצרה** בבת אחת – היא מה שאמרו חז"ל (ברכות לד, ב):

"אין בין העולם הזה לימות המשיח - **אלא שעבוד מלכיות בלבד**"

ומבואר, שבימות המשיח אין שום שינוי מדרך הטבע שהיה בכל שנות העולם הזה, וכל הישועה בימות המשיח – היא שנפדינו מלהיות תחת שלטון הגויים.

ולכאו' קשה, שהרי הנביאים נתנבאו על ימות המשיח, שיהיו ניסים למעלה מדרך הטבע?

וביאר הגר"א (חידושי אגדות שם; "אמרי נועם" ברכות יג, א):

"ואמר רבינו [הגר"א] לבאר .. כי ב' ימות המשיח הן, היינו **ימות משיח בן יוסף**.. ואז אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד גלויות, אבל עשו לא יפול בידו.

ואח"כ... יבא עשו עם גוג ומגוג על ה' ועל משיחו, ויפלו כולם ביד משיח בן דוד, **וכשיבא משיח בן דוד יתקיים מה שכתוב ובלע המות לנצח, וכל יעודי הנביאים**, וזה נקרא לעתיד לבא".

◈

"בימות משיח בן יוסף - מלכות תהפך למינות"

והנה על אותם ימים – **ימות משיח בן יוסף** - שנינו במסכת סוטה (מט, ב):

"בעקבות משיחא [כלומר, **בימות משיח בן יוסף**, וכדלהלן] - **חוצפא יסגא... ומלכות תהפך למינות...**".

וביאר הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זצוק"ל, [תלמידו של הגאון רבי מנחם מנדל משקלוב זצוק"ל, תלמיד הגר"א זיע"א ("ליקוטי הגר"א" דף מ,ב – מא,א)]:

"ששני משיחין הם.. **ומשיח בן יוסף הוא תחלה, שעל ידו יהיה קיבוץ גליות**, שהוא הגואל הראשון, **ולכן אז יתגבר הסט"א ביותר - בעקבות משיחא**".

ומבואר, שהצרות שנשנו ב"**עקבתא דמשיחא**" – הכוונה על **ימות משיח בן יוסף**, שהם הם הנקראים "עקבתא דמשיחא" – כלומר, העקב וההתחלה של הקומה המלאה של משיח בן דוד (עיין גליון 20 ב"נבואות ה'").

כי אכן כפי שאמרו חז"ל במסכת ברכות: גם הגאולה בימות משיח בן יוסף משעבוד מלכויות - **אינה גאולה שלימה**, ועדיין המלכות היהודית שבאה במקום ה"שעבוד מלכויות" – היא "**מלכות של מינות**".

◈

[קושיא א]

למה זה נקרא גאולה ו"ימות המשיח"?

ומעתה יש להקשות, **למה חז"ל "יצאו מן הכלים" – וכל כך קידשו את "פריקת שעבוד מלכויות", עד שאמרו שבגלל זה בלבד – זה כבר נקרא "ימות המשיח"**, למרות שכאמור, המלכות היהודית שנכנסת במקומה היא "מלכות של מינות"?

◈

[קושיא ב]

כל בית ישראל יבכו – על היציאה מממשלת מנשה

כיוצא בזה יש להקשות: הנה הקב"ה ציוה ביד נביאו יואל (ב, יז) – 'אִסְפוּ עָם, קַדְּשׁוּ קָהָל, קִבְצוּ זְקֵנִים, אִסְפוּ עוֹלָלִים וְיֹנְקֵי שָׁדָיִם, יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ, בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ יִבְכּוּ הַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי ה', וְיֹאמְרוּ חוּסָה ה' עַל עַמֶּךָ וְאַל תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ לְחֶרְפָּה **לִמְשָׁל בָּם גּוֹיִם**'.

ופירש הרד"ק, שהיה רעב בא"י, והיו יוצאים רבים ממנה לארץ מצרים וארץ פלשתים. ובתנא דבי אליהו רבה (פ"כ) מבואר, שזו היתה נסיעה קצרה ע"מ לשוב ולהביא מזון לביתם [כמו בימינו **נסיעה קצרה לאמריקה לצרכי פרנסה**].

והנה, **נבואת יואל הנ"ל היתה בזמן מלכות מנשה**, וכמו שאמרו בסדר עולם רבה (פ"כ) 'יואל ונחום וחבקוק נתנבאו **בימי מנשה** ומפני שלא היה מנשה כשר לא נקראו על שמו'.

והנה הגמ' בסנהדרין (דף קג, ב) מרחיבה ברשעותו הנוראה של מנשה, שעבר על ג' עבירות חמורות – העמיד צלם בהיכל, ובא על אחותו, וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד, עיי"ש.

וא"כ המלכות היהודית בארץ ישראל היתה "ממשלת זדון".

ואעפי"כ הקב"ה ציוה לעורר שכל בית ישראל יבכו בכיה נוראה והמונית, וכל כך למה? – על כך שישראל נאלצים לעזוב את ממשלת מנשה **שהוא יהודי**, ונכנסים תחת ממשלת מצרים ופלשתים [לזמן קצר ולצרכי פרנסה], ועי"ז מתקיים "**לִמְשָׁל בָּם גּוֹיִם**".

וקשה, מדוע כל כך חמור לצאת מתחת המלכות זדון הזו של מנשה, שעל זה צריך לעשות את הבכיה הגדולה? [וראה במסגרת מדברי מרן הגאון רבי איסר זלמן זצוק"ל וגם שם הדברים צ"ב כנ"ל].

◈

[תשובה]

שליטת הגויים על ישראל – מעוררת שליטת הסט"א על הנשמות

והנה, קודם שניגש לתירוץ על הקושיות הנ"ל - נפתח בביאור עצם הענין: **מדוע אכן זה דבר כ"כ גדול לצאת משעבוד מלכויות**, ומדוע זה גרוע למשל לחיות תחת שלטונו של נשיא ארה"ב בימינו דונלד טראמפ, מגדולי או גדול נשיאי החסד שקמו באומות העולם. וכי רק בשביל "כבוד המדומה" של שלטון זה נקרא "ימות המשיח"?

אמנם מבואר כאן יסוד גדול, **שעיקר "פריקת שעבוד מלכויות" - הוא ענין רוחני נשגב מאין כמוהו**, כי כפי המבואר ב"מעניני הפרשה" - ממשלה של גוים **גורמת ירידה רוחנית נוראה באופן סגולי**, משום שמה שהגויים שולטים על עם ישראל, אפילו אם זה מתבטא רק לענין תשלום המיסים, ואפילו אם זה "מחסידי אומות העולם" – זה גורם **שליטת הסט"א** על נפשותם של **ישראל** רח"ל, ומזה נגרם לישראל ירידה רוחנית נוראה, עד שאין לאדם מושג כמה חטאים ועוונות זה גורם בעקיפין, ורק בעוה"ב הוא יראה כמה טומאה ועזיבת הדת – התרבו בעולם מכח זה שהוא נתן לגוי לשלוט על יהודי [ע"ע במסגרת "בעלונו אדונים זולתך"].

◈

הקב"ה לא קיבל הטענה שיש "פיתויים" לעבירה - במקום "כיבוש ארץ ישראל"

אלא שעדיין נותר לנו לבאר - שהרי במלכות כזו יש חשש שיהיו יותר **פיתויים** לעבירה - שבידי מלכות כזו היכולת **לפתות** בתקנותיהם החדשות את האנשים החלשים ברוחניות.

אמנם התשובה היא, שהרי בזה יש לנו הוראה ברורה בדברי חז"ל על הפסוק: "קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק, פִּתְחִי לִי – אֲחֹתִי, רַעְיָתִי, יוֹנָתִי, תַּמָּתִי - שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה" (שיר השירים ה, ב).

ועם ישראל השיבו להקב"ה:

"פָּשַׁטְתִּי אֶת כֻּתָּנְתִּי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה, רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם - רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי, מִטִּנּוּף שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, **יוֹדַעַת הָיִיתִי שֶׁאָבָק שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מַשִּׁיאֵנִי לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים**. אַף עַל פִּי כֵן 'דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר'..." (מדרש רבה שם).

והנה עם ישראל טענו **טענה הלכתית** - "יוֹדַעַת הָיִיתִי שֶׁאָבָק שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מַשִּׁיאֵנִי **לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים**", וצ"ב א"כ מה היא התשובה שהקב"ה השיב להם?

וי"ל, שהנה נדייק בלשון המדרש:

"יוֹדַעַת הָיִיתִי שֶׁאָבָק שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם **מַשִּׁיאֵנִי** לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים".

"**מַשִּׁיאֵנִי**" – פירושו "**מפתה אותי**", וכמש"כ (בראשית ג, יג) "הַנָּחָשׁ **הִשִּׁיאַנִי** וָאֹכֵל", ופירש האבן עזרא "השיאני. **פיתני**".

כלומר, לא שיש שם "**כפיה**" לעבוד ע"ז, אלא "**פיתויים**". ובכזה מקרה "**שיכולים ליזהר יפה**.. אלא שקשה ליזהר.. - **המצוה במקומה [עומדת]**, ומחויב ליזהר, ומי שאינו נזהר, הוא רשע ועונו ישא, **אבל אין אנו** [= שגרמנו לו לקיים את המצוה לעלות לא"י] **אחראין לזה**"[1] (הנצי"ב בהסכמתו לספר "למען ציון" – בביאור המדרש הנ"ל).

◈

והנה מצוות ארץ ישראל נדחית במקרה של "**כפיה**" לעבור עבירות, אבל אינה נדחית במקרה של "**פיתויים**", כלומר שאם אין ברירה - האדם צריך להיכנס למקום הפיתויים למען מצוות א"י, וזו האחריות האישית שלו ליזהר יפה שלא להיכשל בשום עבירה.

◈

ובנוסף לכל זה, הכח הסגולי יתגבר על הרוע הטבעי, וסגולת "פריקת שעבוד מלכויות" מעל **ארץ** ישראל **ועם** ישראל – מביאה עמה בהמשך הזמן לעינינו את ה"וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם... **וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם**" (יחזקאל פל"ו הפטרת פרשת פרה. – ועיין נחלת ה' גליון 31, תשרי תשע"ז).

"בְּעָלוּנוּ אֲדֹנִים זוּלָתֶךָ"

"ה' אֱלֹהֵינוּ **בְּעָלוּנוּ אֲדֹנִים זוּלָתֶךָ**". (ישעיהו כו, יג).

המהר"ל ("נצח ישראל" פי"ח) מבאר את הלשון "**בְּעָלוּנוּ** אֲדֹנִים זוּלָתֶךָ", שהוא מלשון "**בעל** המושל באשתו כדי להיטיב לה", כלומר, שמדובר על החלק הקל שבגלות - מה שמכונה "תור הזהב" של היהודים ב"מלכויות של חסד", שהגויים אינם גוזרים על ישראל שמד גשמי ורוחני, אלא אדרבה, הם מטיבים להם כבעל לאשתו, ואעפי"כ ישראל מתאוננים "בעלונו **אדונים זולתך**", משום **שעצם שלטון הגויים על ישראל** [ואפילו אם השלטון מתבטא רק בתשלום מיסים] - מוציא את ישראל ממלכות השכינה, ומכניסם אל שלטון הסט"א. וכמו שאמרו בזוה"ק (שמות דף ט, א):

"בְּעָלוּנוּ אֲדֹנִים זוּלָתֶךָ - שֶׁהֲרֵי עַל עַם יִשְׂרָאֵל אֵין מִי שֶׁשּׁוֹלֵט עָלָיו פְּרָט לַשֵּׁם הָעֶלְיוֹן הַזֶּה [השכינה הקדושה], **וְעַכְשָׁו בַּגָּלוּת שׁוֹלֵט עָלָיו הַסִּטְרָא אַחֲרָא**".

***

"יש לצאת מרשותם של הגויים".

מעשה ובאו לרבנו [מרן הגרא"ז מלצר זצוק"ל] נכבדי אחד הישובים כדי לשמוע את עצתו וחוות דעתו בבעיה שנתעוררה: בהתאם לחוקי הממשלה האנגלית אשר שלטה בארץ ישראל, חייבים היו הישובים הקטנים, בהם אין עיריה או מועצה מקומית - להביא לאישורו של המושל האנגלי כל תקנה שקובעים, או כל מעשה שהינם מבקשים לבצע. לעומת זאת, **מקומות ישוב, בהם יש עיריה או מועצה מקומית - פטורים בפרטים רבים מעולו של מושל, ובידם הסמכות לקבוע בעצמם** באותם נושאים אשר הישובים הקטנים חייבים לקבל עליהם אישור מיוחד.

לאנשי אותו ישוב היתה אפשרות לקבל סטטוס של מועצה מקומית. חלק מן החששות שלהם לקבל מעמד זה - היה עקב העובדה **שישנם בישוב שמאלנים אשר אין לדעת איזה תקנות חדשות הינם עלולים להציע**, וכן איזה תקנות קיימות ירצו לבטל.

במצב הנוכחי, כך הסבירו, אפשר לדבר עם המושל ולשכנע אותו שלא לאשר את דרישותיהם.

לאור האמור, שואלים הם את רבינו, האם אכן לנצל את ההזדמנות שבידיהם, הועד המקומי יהפך למועצה מקומית, ואז יהיו הם תלוים פחות בסמכותו של המושל האנגלי, או אולי עדיף שישארו בסטטוס הנוכחי, בו הינם זקוקים לקבל את אישורו של המושל אף לגבי פרטים קטנים, אבל לעומת זאת קטן כוחם של אנשי השמאל.

שמע רבינו את דבריהם, הרהר בדבר, ולאחר מכן השיב ואמר: "**יש לצאת מרשותם של הגויים**" ("בדרך עץ החיים" ח"ב עמוד 524).

---

[1] בהשגחה פרטית – סמוך לסגירת הגליון, הקרה ה' לפני בהיסח הדעת - מעשה מהחזו"א זצוק"ל: רבינו [החזון איש] נכנס למקום הברית [בפתח תקוה], ורבי דוד סלומון זצ"ל [אביו של הגאון רבי ברוך שמעון סלומון זצוק"ל רבה של פ"ת (היא"צ העשירי ביום ו', י"ז אדר)] ניגש ושאל: "אישרו לסלול את הכביש, אך מאידך גיסא גובר החשש של חילול שבת, האם להקפיא את העניין שלא יעשו הכביש"?

והשיב רבינו: "**ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם". צריך לעשות הכביש, אלא שתעשו השתדלות שלא יחללו שבת** ("מעשה איש" חלק ב', עמוד ריט).

וגם כאן רואים, שאעפ"י שסלילת הכביש גורמת יותר **פיתוי** לחילול שבת, מ"מ מכיון שאינו **כפיה** – הרי יש מצוה לעסוק ביישוב אר"י, שזה כולל סלילת כבישים.

מדברי רבותינו

ליקוט מדברי רבותינו – על שיבת ישראל לארצם (חלק ח)

האדמו"ר הגה"צ ר' שאול ידידיה אלעזר – ה"אמרי שאול" ממודז'יץ זצוק"ל[1]

"**קול קורא לאחינו בני ישראל**" מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ממאדז'יץ, נגד "הספר הלבן", **אשר נתפרסם בשעתו בעתונות היהודית בפולניה והעברית בא"י:**

חובה על או"ה – להשיב לישראל את ארצם

אל אחינו בית ישראל!

בעתים הללו אשר הצרות רבו ותקפו עלינו מכל עברים, מדינה ומדינה וגזרותי, נרדפים ונדכאים תחת עול השעבוד הקשה, **וקו אור יחידי אשר התחיל האיר לנו פני המזרח בנועם זיו של תקוה על העתיד המזהיר**, הי' לנו כעת למפח נפש ע"י הפוליטיקה של ממשלת בריטני' עם "הספר הלבן הרמאי" שלה, אשר ארצנו הקדושה ניתנה ברשותה, והחליפה עשרת מונים, מבלי שום על לב כי לנסות אותה באה ההשגחה העליונה, לאותה אומה בעלת שטח ארצות הכי גדול בעולם, איך תתיחס לעם שתקוותו הוא רק לנקודת ארץ קטנה זו עלי תבל, ועוד בה בשעה שרבבות ישראל נתונים למשיסה ולבוזזים, מבלי חוס ורחם לתת מהלכים לאותם אחינו המדוכאים אשר ימלטו על נפשם שמה, ואטמה אזנם משמוע בת קול המנסרת ברקיע: אל תחטאו בילד! והיא מתהפכת כסטגונא זו בגוונין שלה, בספרים של צבאים שונים העושים קרע בלבות מליוני ישראל, **וכי תחשוב ממלכה זו לקבלת גזירה זו מצדנו בצידוק הדין** תחת אשר לא נספחה בזרם מלכיות הרשעה ולא עמדה עלינו לכלותינו, **אבל באמת קשה עלינו מכה טריה זו הנוגעת בתקוות שיבת ישראל לארצם, יותר מכל הרדיפות השונות וקשוי השעבוד בעול הגליות** בשאר המדינות המוכות בסנורים של שנאת הבריות וזדון לב, כי אחרת לא חכינו מהן, אך על בריטניה הגדולה המתקדמת ואשר מלבד הבטחתה הגלוי' לעיני כל העמים גם מפאת רגשי החיבה שלהם לספר הספרים אשר רק צבע אחד לו, **והוא האמת הקיים לעד, ומלא הוא על כל גדותיו ע"י נביאיו הבטחת ה' להשיב את ישראל לארץ אבותיו.**

◈

לא יעלה ביד אומות העולם - לתת יד שולטת בארצינו

בראותנו כל זאת מצאנו לנחוץ להגיד לעם ישראל יושרו, ואולי יפעלו דברי המועטים להכניס בלבות אי אלה חיזוק ובטחון, כדאי לי. **עם אלקי אברהם! אל תפול ברוחך, ואל תאבד תקוה, כי דבר ה' אשר נאמן בהקימו הבטחה**, לכו חזו מפעלות המאורעות בזמן האחרון במדינות שונות ותראו כי לב מלכים ושרים ביד ה' וישועתו כהרף עין, וזאת לא אומרת לשבת בחיבוק ידים, לא! רק **לגשת למעשי הגנה נמרצת ברוח חזק ואמונה ומבטח עוז בה',** וסוף דבר כי לא יעלה ביד שום אומה ולשון לתת יד שולטת בארצנו ולא יבואו זרים בגבולנו, וכדברי הרמב"ן ז"ל (בפ' בחקותי) עה"כ ושממו עלי' אויביכם, וכה יאמר: 'בשורה טובה היא מבשרת בכל הגליות, שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראיה גדולה והבטחה לנו כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם, והיא חריבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם עי"ש, **לכן אנו בטוחים בשומר הבטחתו לישראל כי לא יעלה בידם להרכיב שום אומה על ראשינו בארצנו הקדושה ולא ינחלו אחרים עוד את כבודינו,** ואנחנו כולנו צריכים עכשיו עוד להרבות ביתר שאת כל פעולה ומעשה בעד ארצנו הקדושה, והעיקר להתאחד בריכוז כל הכוחות והאמצעים, ובהתלכדות כל ניצוצי רשפי לב לשלהבת יה, **ולעם החלוש מבחוץ יאמר חזק מבפנים, להקהל ולעמוד על נפשינו, כי הוא בית חיינו,** ויחנו ה' במעגלי צדק למען כבוד שמו ועל כבוד עמו ונחלתו, ויוסף לנו כח ועצמה וכאור בוקר יזהיר פעולותינו ועבודתינו עד נכון היום.

המצפה לישועה בקרוב. הכותב והחותם ה' במדבר לסדר שאו את ראש כל עדת בני ישראל מ"ד לספירה תרצ"ט לפ"ק. שאול ידידי' אלעזר טאב בהרה"ק מהר"י זצוק"ל ממודזיץ. ("תפארת ישראל" חלק ה', תש"ה, עמוד כ"ב – כ"ג).

◈

התחלת הגאולה – צריכה איתערותא דלתתא

'השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ' (שיר השירים ב, ז).

ודרשו על זה חכמינו ז"ל, שלא תדחקו את הקץ. ולכאורה היה ראוי לומה שלא תדחקו את הגאולה.

אלא כל דבר עשיה שבעולם, יש לו התחלה - היא ראשית המעשה, וקץ הדבר - בבואו לידי גמר, **כמו כן היא בגאולתן של ישראל - יש בה אתחלתא דגאולה, ויש בה קץ וסוף הגאולה.**

והנה אמרו (מכילתא יתרו) כל התחלות קשות. ויש להבין מפני מה ראו קשות בהתחלה ולא בגמר. **אלא כל התחלה צריכה להעשות על ידי האדם**, וכיון שקרוץ מחומר הוא ודל מעש, לכך היא קשות, אבל הגמר הוא מן השמים, כמה שנאמר (תהלים נ"ז) לאל גומר עלי, והוא כל יכול...

זהו מה שאמרו 'אל תדחקו את הקץ', הכוונה שאין ראוי לדחוק את הקץ וגמר הגאולה, שאינו תלוי בנו רק בידי שמים הגומר עלי, אבל ראוי לדחוק את האתחלתא דגאולה, מפני שכל התחלה בין בחומר ובין ברוח צריכה להיות מצד מעשה ידי אדם, אף שהיא קשה. לכך עלינו להתאמץ ולהתגבר על כל המכשולים והמניעות העומדים לנגדנו בנוגע לארצנו הקדושה וישובה, **והלואי הלכנו בדרך זו מאז ומקדם וכבר היינו עכשיו עומדים ומצפים לשמים על קץ וגמר הגאולה** לעלות על פסגת רמת מלכות בית דוד משיח צדקנו ולראות ארמון ה' על הררי מרום ("אמרי שאול" עניני ארץ ישראל – שיר השירים, עמוד קפז).

האדמו"ר הגה"צ ר' שמואל אליהו - ה"אמרי אש" ממודז'יץ זצוק"ל[2]

ייעודי חז"ל – מתקיימים בדייקנות נמרצת

... מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו!

לפנינו מארעות כבירים, רבי ערך וכבדי משקל, שלא זכו אליהם הדורות שלפנינו, גדולי דעה, אנשי מעלה ומעשה, יראים ושלמים. ומי שמסתכל בעינים בהירות, בעין חודר ובוחן אמונתית, לכל מה שמתרחש ומתקיים מסביבנו, ולפני עינינו היום - **רואה בעליל, שכל היעודים של חכז"ל בנוגע לגאולתנו השלמה, הממשמשת ובאה, מתקיימים ב"ה באופן נפלא מאד ובדיקנות מקפידה ונמרצת.**

◈

פריקת שעבוד מלכויות

ראינו ורואים כאן, ממש, מעשי נסים גלוים, מאת ה' לעיני הכל, ואם המאמר חז"ל המפורסם "ייתי ולא אחמיניה" (סנהדרין צח) שהביע עולא, מפאת הצרות הרבות והרעות העל אנושיות, וחבלי המשיח, שחזה בביאת הגואל, נתקיים לדאבוננו הגדול במלואו, - **ולשמחתנו הגדולה, גם המאמר חז"ל "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד" (סנהדרין צ"ט; ברכות ל"ד; רמב"ם הלכות תשובה) - ג"כ נתקיים ב"ה, זרקנו מעלינו, בעזרת השם, את כבלי הברזל וזיקי השעבוד מלכות**, - תקותנו ואמונתנו בה' חזקה, שגם יתר יעודי הגאולה הטובים שחזו חכז"ל ונביאינו הקדושים, יתקיימו אי"ה במלואם. כמאמר חכז"ל (בסוף מכות) "ורבי עקיבא מצחק וכו' עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת". עי"ש.

◈

"אז ימלא שחוק פינו" – על שדווקא דור שפל זכה לגאולה

ואין פלא למה דווקא דורנו השפול הזה זכה לימים גדולים אלה, ולא הדורות הקודמים שעמדו לפי ערך במדרגה יותר גבוה ממנו, בתלמידי חכמים מקובלים, צדיקים וגאונים ז"ל, כי כך היא דרך הגאולה, בבחינת "וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה המה יבואו שמה ולהם אתננה והם ירשוה" (דברים א'), וכמו שאמר אא"ז זצוק"ל מקוזמיר עה"כ "אז ימלא שחוק פינו" (תהלים קכ"ו), והקשה מה זה שחוק, הול"ל אז ישמח לבנו, אלא היו דורות של תנאים ואמוראים גאונים ומקובלים ומשיח לא בא, ולבסוף יבוא לדור שפול כזה, האם לא יהיה זה לשחוק בעיני כל, הדא הוא דכתיב "אז ימלא שחוק פינו", עכלה"ק ודפח"ח.

◈

ההתחלה צריכה להיות מצידנו ועל ידינו

ודווקא דורנו השפול הזה זכה לימים גדולים כאלה, לאתחלתא דגאולה ממשית, וכמי שאמר כ"ק אאמו"ר זצוק"ל על המאמר חז"ל "שלא תדחקו את הקץ", והקשה, לכאורה, היה ראוי לומר, שלא תדחקו את הגאולה, מהו שלא תדחקו את הקץ? אלא יש אתחלתא דגאולה ויש סוף וקץ הגאולה, הקץ והגמר הגאולה תלוי בידי שמים, לאל גומר עלי (תהלים נז), אבל האתחלתא דגאולה תלויה בנו, ומצדנו, בבחינת "הבא לטהר" וגו', "פתחו לי פתח כחודו של מחט" וגו', וזהו מה שאמרו: "אל תדחקו את הקץ" היינו קץ וגמר הגאולה, שאינו תלוי בנו רק בהקב"ה, **אבל ראוי לדחוק את האתחלתא דגאולה, כי ההתחלה צריכה להיות מצדנו ועל ידינו,** ועלינו לצפות לשמים על קץ וגמר הגאולה, לעלות על פסגת רמת מלכות בית דוד משיח צדקנו ולראות ארמון ה' על הררי מרום הרים.

◈

האור בוקע - מתוך החושך

ואין לפול ח"ו ברוחנו, לרגלי הצרות הרבות, שתקפו אותנו על סף גאולתנו, המלחמה עם שבעה עממין, מלחמת גוג ומגוג באבני אלגביש אש וגפרית, בים ביבשה ובאויר, **כי אין הגאולה באה מתוך שלוה ומנוחה, אלא מתוך יסורים** וקושי השעבוד, מקוצר רוח ועבודה קשה. ואין שחר הפדות עולה, ואין האור בוקע - אלא מתוך החושך, "כימי צאתך ממצרים" ממש, בכל המובנים וכמאחז"ל "אם ראית צרות רבות ורעות באות, צפה לרגלו של משיח". עי"ש.

◈

סימני ונצני הגאולה שלמה - נראו בארץ

רבים הם זמני הגאולה, שהופיעו ועברו לפנינו, במשך אורך גלותנו, בקורות עם ישראל בגיא הגלויות, ולא נתקיימו ולא יצאו לפועל, כי קלקלנו בעצמנו, דחינו את זמני הגאולה במו ידינו. **היום, בזמנינו - בדורנו,** הגם טרם הגיענו לגאולה שלמה, בביאת הגואל צדק, שאליו אנחנו מצפים ומקוים אי"ה ומחכים בכליון עינים בכל יום שיבוא, אבל אתחלתא דגאולה יש כאן, ועוד יותר מאתחלתא. סימני ונצני הגאולה שלמה נראו בארץ.

המצפה לבשורות טובות ישועת ה' והתעלות ישראל במהרה

שמואל אליהו טאוב

בהרה"ק מהרש"א זצוק"ל ממודזיץ

("תפארת ישראל" חלק ח', תש"ח, עמוד י"ט-כ).

---

[1] מספר הרה"ג רבי יעקב קאפיל ריינץ שליט"א: האדמו"ר ממודזיץ, רבי שאול זצ"ל, נלב"ע ביום ש"ק ט"ז בכסלו תש"ח, יום ההצבעה באו"ם על הקמת מדינה יהודית.

ר' עלי לרנר ז"ל, שהיה ממונה על סדרי ההלויה סיפר... ניגש אלי יהודי ישיש שעון על מקלו ושאלני "מדוע משתהים?" אני לא הכרתיו, אך מי שעמד לידי לחש לי, **זה החזו"א! שבא לחלוק כבוד לאדמו"ר ז"ל, משום זכותו הגדולה שבשהותו בווילנא היה לעזר להשגת היתר מעבר לישיבת מיר בדרכם לשנחאי.**

[2] נלב"ע ד' אייר תדש"ם. - זקנו של האדמו"ר ממודז'יץ שליט"א חבר מועצגה"ת של אגו"י.

השבתי מפחדים לצאת לירושלים, כי הערבים זורקים אבנים בדרך. '**לא צריך לפחד' - אמר בקול חרישי**, בשמעי את "פסק" החזו"א, עלינו לאוטובוס וההלויה יצאה לדרכה. היתה זו הקבורה האחרונה לנפטרים מחוץ לירושלים, בהר הזיתים" ("מעשה איש" ח"ה עמ' קט; ועיי"ש ח"ד עמ' כב).

נחלת ה' גליון 63 – אדר ב' תשע"ט

ביומו האחרון ניחמוהו משמים...

מעניני הפרשה
עם ישראל בא"י – קידוש ה', ובחו"ל – חילול ה'
וידום אהרן – ושתק מבכיו – שבמיתת בניו נתקדש ה'

נחלת ה'

דבר העורך
מסירות נפש של תלמידי הגר"א לא"י – בשליחותו
מדברי רבותינו
מסירות נפש של תלמידי הגר"א למען ארץ ישראל

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 63 אדר ב' תשע"ט

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק ויק"ו קטו, מ).

מעניני הפרשה

פרשת שמיני

עם ישראל בארץ ישראל – "קידוש השם", ובחו"ל – "חילול השם".

בפרשתינו התורה מדברת על הדרגה הגבוהה שזוכים לה אלו שמוסרים נפשם על קידוש השם [ראה עמוד 3 במאמר "וידום אהרן"], ולכן נבחר לבאר ענין "מסירות נפש על קידוש השם" שזוכים לה אלו שמוסרים נפשם על ארץ ישראל.

◈

"וַיְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי - בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם ה' אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ".

כתוב (יחזקאל לו, יז) "... בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל אַדְמָתָם וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ... וָאֶפֵּיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזָּרוּ בָּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם וְכַעֲלִילוֹתָם שְׁפָטְתִּים: וַיָּבוֹא אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת **שֵׁם קָדְשִׁי** בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם ה' אֵלֶּה **וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ**".

מבואר שמתי שעם ישראל גולים לחוץ לארץ – הוא **חילול השם**, דהיינו חילול השכינה הקדושה שנקרא **"שם קדשו"**.

וביאר רמ"ד וואלי (יחזקאל עמוד ס):

"לרמוז אל "שם קדשו" [=השכינה הקדושה] **שגלתה עמהם**. וכבר ידוע שהוא חילול כביכול אל השכינה לצאת מארצה אל ארצות הגוים, לפי **שנפגמת קדושתה** בטומאת ארץ העמים. ועוד, שהיא חסרה מזיווגה הפנימי ומן האורות העיקריים שלה [מזיווגה עם קוב"ה]".

◈

והנה רמ"ד וואלי אומר כאן שתי בחינות כלליות - למה כשישראל גולים לחו"ל עם השכינה, זה נקרא **"חילול השם"**.

בחינה א - בגלל טומאת הסט"א - "לפי שנפגמת קדושתה בטמאת ארץ העמים".

בחינה ב - בגלל חסרון יחוד קוב"ה עם השכינה – "שהיא חסרה מזיווגה הפנימי ומן האורות העיקריים שלה".

ונבא להרחיב בכל בחינה:

בחינה א' - בגלל טומאת הסט"א

מצאנו בזה שלשה ענפים:

ענף א). כמו שאומר כאן רמד"ו – "לפי שנפגמת קדושתה בטמאת ארץ העמים", כי הסט"א הטמאה מטמאה בקרבתה.

◈

ענף ב). שע"י שהשכינה גולה לחו"ל – **זה מגדל את הסט"א**, וכמש"כ ב"מאמר הגאולה" להרמח"ל (קף ה. לפי "מכון רמח"ל"): שבגלות קרו ד' ראשי קלקולים.

... הקלקול השני איום ונורא הוא, **שיצאה השכינה וגלתה בין שרי הטומאה** [הסט"א, וזהו משום שישראל – והשכינה עמהם - גלו לבין האומות, והסט"א היא שורש נשמות האומות],

ובשלטם עליה לקחו ממנה אורה שנשאר בה והם מתגדלים על ידה.

א"כ כמה חילול ובזיון קשה הוא **לשכינה מטרוניתא מלכתא** – שהיא מוכרחת לגדל את **שפחתה המחוללת והחצופה**, כשהשכינה גולה לחו"ל - ארץ הסטרא אחרא.

◈

ענף ג). שהרי בזמן שהשכינה יוצאה מארץ ישראל – **זה גורם שהסט"א נכנסת במקומה לא"י**, כי זה הכלל ברוחניות, שבמקום שהקדושה יוצאת – הטומאה נכנסת כנגדה, והראיה מ"מת" - שהוא אבי אבות הטומאה, משום שהנשמה הקדושה יצאה מגופו, ולכן הקליפות נכנסים לגופו ומטמאין אותו.

וכך אמרו חז"ל (זוהר תזריע קף סט, מ):

"וְלָמָּה, **הַשִּׁפְחָה הַזּוֹ** [הסט"א] **עָתִידָה** [בשנות הגלות] **לִשְׁלֹט בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁלְּמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה הַגְּבִירָה שׁוֹלֶטֶת בָּרִאשׁוֹנָה**, שֶׁכָּתוּב צֶדֶק יָלִין בָּהּ, וְעַכְשָׁו **שִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ**"....

וזה **חילול** ובזיון קשה אל השכינה הקדושה – שהיא רואה את השפחה הרעה יורשת את ביתה, שהרי על זה נאמר **'מְחַלֶּלְיהָ** מוֹת יוּמָת' (שמות לא, יד), וכמו שאמרו (תיקוני זוהר – תִּקּוּן תְּשִׁיעִי):

"...'**מְחַלֶּלְיהָ** מוֹת יוּמָת' - שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹרְבִים **בֶּחָלָל שָׁלָה** [אחר שנסתלקה השכינה מקדש הקדשים, ונשאר חלל וריק מהשכינה - הסט"א נכנסה שם].. **וְשִׁפְחָה נִכְנֶסֶת בִּמְקוֹם הַגְּבִירָה**...".

וכתב רמד"ו (לכליס, מקנה למלך, עמוד תמ"ס):

דבר העורך

בלבו של אדונינו הגר"א קיננה אהבה עזה לארץ הקודש. פעמים ספורות אף יצא לכיוון ארץ הקודש ונאלץ מסיבות שונות לחזור. באגרתו כותבו: 'הכל מצפים לראותה, חמדת כל ישראל וחמדת השם ברוך הוא, כל העליונים והתחתונים תשוקתם אליה'.

כששאלוהו תלמידיו, מדוע לא עלה לארץ הקודש, אחר הפצרת דברים ענה: **אין לי רשות מן השמים.** בכמיהתו חיבר ספר 'צורת הארץ לגבולותיה סביב, ותבנית הבית'.

אף שהוא עצמו לא עלה לארץ ישראל, **אך תלמידיו הגדולים עלו ונשתקעו בארץ הקודש.** תלמידיו ייסדו מנהגי 'פרושים' בארץ הקדש, מנהגים הנהוגים עד היום הזה ברוב בתי כנסיות של קהילות אשכנז ובהיכלי הישיבות, שהם מנהגיו של אדונינו הגר"א.

עוד בחייו של הגר"א בשנת תקמ"א, רבי בנימין משקלוב תלמידו ומקורבו של הגאון אשר תופס ישיבה בעירו היה, עודד את חבריו לעלות לארץ הקודש. בראש השנה תקמ"א דרש בשקלוב על הפסוק: 'הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ', בדרשתו ביסס את דבריו על תורת רבו הגדול, **שתחילת הגאולה תבוא מצפון [וישקלוב' היא בצפון העולם], ואח"כ תתפשט לארץ ישראל.** באותה עת, החל גם בתעמולה רחבה לעורר עליה המונית לארץ ישראל.

בנו של רבי בנימין - ה"ה ר' הלל ריבלין משקלוב שעוד זכה ללמוד תורה מפי הגר"א, היה הרוח החיה בתנועת 'חזון ציון' שיסדו תלמידי הגר"א ברוסיה הלבנה ובליטא. רק אנשים שהאמינו בשליחות השמימית יכלו להחזיק מעמד בתנאים נוראים של מהגרים בארץ עזובה ופרימיטיבית, כפי שהייתה הארץ בשנים ההם.

את תקופת הסבל הראשונה, שארכה כשלושים שנה, חתם הרעש הגדול בצפת ובגליל (תקל"ז), ולאחריו מגיפת החולירע (תקל"ח) שבה נספה גם סבנו ר' הלל.

ר' משה מגיד בן ר' הלל ריבלין, נבחר לשמש ראש העדה. בתוך שבע שנות כהונתו ניכרת פעילות של בניה ופיתוח ברוב תחומי החיים.

נכדו של הגאון ר' משה מגיד - הוא רבי יוסף ריבלין אשר הושפע רבות מזקניו ר' הלל ור' משה, וכל חייו פעל להגשמת 'הרחבת הישוב' בה ראה מצווה גדולה... היה מעורב בהקמת שכונות יהודיות רבות מחוץ לחומה, עד כי כונה ביידיש 'רבי יושעה דער שטטלאך מאכער' [רבי יושע בונה השכונות]... (מוסף יתד נאמן – ערב סוכות תקס"ט, עמוד 101; מוסף לשה תקע"ז, עמוד 20).

כמה דורות לאחר עליית תלמידי הגר"א, כאשר ניסו גורמים שונים פורקי עול, להעמיס בדבריו של מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל כי הוא מתנגד חלילה ליישוב ארץ ישראל, יצא בשליחותו הגילוי דעת הבא:

'אנו חוזרים להצהיר בזה את אשר נתפרסם כבר על ידי מרן הגאב"ד שליט"א, כי גם בדברים שבכתב שנמסרו ללורד נורטקליף וגם בדברים שבע"פ לא היה ח"ו שום התנגדות לישוב ארץ ישראל ולא להצהרת בלפור.

היהודים החרדים הם שיסדו את הישוב הקיים של ארץ ישראל, הם הם שמסרו את נפשם עליו, והם הם המוכנים למסור נפשם בעד עתידו וקיומו על יסודות בריאים ומוצקים, ועפ"י חוקי תוה"ק הכתובה והמסורה. ('גילוי דעת' מהעלה המכרזית בקס הגמל"ד מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל. – 'הגיון על התומה' ח"ג עמוד 343; ולשה בהכיכות ב'לבב העובד' גליון 41).

*

כאמור, תלמידי הגר"א פעלו מכוחו של הגר"א, ועל פי הוראותיו, שבתקופה זו, תקופת עקבתא דמשיחא, מוטל על עם ישראל לעורר את האהבה, ולהתחיל באתערותא דלתתא ליישב את ארץ ישראל, וכפי שאנו רואים שאכן פעולותיהם הביאו לאתערותא דלעילא, ולסייעתא דשמיא בלתי טבעית בחזרת עם ישראל לארצו בימינו.

[וכפי שהעיד מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל אשר ינק את חיותו מ'ירושלים של מעלה' שלפני מאה שנה, שבקרב כל גדולי ירושלים - הסמוכים במקום ובזמן לתלמידי הגר"א שפעלו בירושלים - לא היה שום פקפוק בהשקפה זו, וכל פעילות תלמידי הגר"א הנ"ל - הגיעה מכח הגר"א שזירז אותם לזה כקודש מעותד להניח את אבן הפינה לקיבוץ גלויותיהן של ישראל.

(כך העיד מרן של התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, שזו לשמו של חמיו מרן הגריש"א זצוק"ל להבחל"ח.

וכך ג"כ לשמ מרן הגריי"ם מלובלין זצוק"ל – להרה"ג ר' שמואל דוד מרזל זצ"ל לשם מוסדות 'עתיד ניגב' בלחוב הרב סוולקין בירושלים (נלב"ע ג' שבט תשע"ט).

בשתי העדויות הנ"ל – שמענו לשם הדברים מכלי ראשון).

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. כל תרומה תסייע בהפצת תורת ארץ הקודש.

וכן העידו נאמנה גדולי תורה משמיה דמרן הגרש"ז אויערבך זצוק"ל, ועוד **מגדולי הדור** האחרון].

*

משום חשיבות הדברים נביא כאן כמה עדויות **עפ"י המקורות הנאמנים והקדומים, ובעיקר המקורות מגדולי ירושלים של מעלה, אשר חיו במקום ובזמן כשעדיין האויר היה חם מהבל פיהם של תלמידי הגר"א אשר בנו את ירושלים** עפ"י הוראתו וזירוזו לאורך שנים רבות של רבם הגר"א.

הגאון הצדיק, ר' בן ציון ידלר זצוק"ל בספרו המפורסם 'בטוב ירושלים' (זכרונות מחיי ירושלים וגדוליה במאה האחרונה – כתובים בידי רבי בן ציון יאדלר זצ"ל המגיד הירושלמי. – עמוד רעו–ח) - מספר על עלייתו של אביו הגאון רבי יצחק זאב ידלר מחבר 'תפארת ציון' על מדרש רבה, וכך הוא כותב:

ביצאו מעיר זו [מהורודנא בדרכו לארץ הקודש] הזמין לו הקב"ה אנשים מכובדים, שדרכם גם היתה לא"י, ובתוכם הישיש **ר' אליעזר לנדא**, בן ר' יעקב משה, בנו של רבי אברהם, **בן אדמו"ר הגר"א מוילנא זיע"א.**

והיה אאמו"ר שמח שמחה גדולה, ונתן תודה להקב"ה שהזמין לו לעלות לא"י יחד עם נכד **הגר"א, שהיה הראש והראשון שעורר לעלות לא"י**, והיה דורש לפני תלמידיו את הפסוק 'שובו אלי ואשובה אליכם' (מלאכי ג, ז), **שהקב"ה רוצה שנשוב לא"י, ואח"כ ישוב הוא, כביכול, אלינו וירחמנו**, וכדמסיים שם הכתוב 'הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא'.

לאחר פטירת הגר"א זיע"א קראו תלמידיו לאסיפה גדולה בעיר שקלאב, **וקבלו עליהם לקיים רצון רבם**, ובשנת תקס"ח עלתה קבוצה גדולה מהם לא"י, ובראשם הגאון ר' הלל משקלאב והגאון ר' ישראל משקלאב בעמח"ס 'פאת השולחן'. הקבוצה נסעה בספינה עשרה חדשים. בתחילה נתישבו בצפת, ואח"כ בשנת תקע"ה עלו לירושלים והשלימו שם למנין עשרה בקהילת האשכנזים, **ומאז היו תלמידי הגר"א עולים בכל הזמנים, וכן עשו תלמידי שאר גדולי ישראל**, כגון עליית החסידים ועליית תלמידי ה'חתם סופר' זצ"ל.

לאור זה היתה מרגלא בפי אאמו"ר כל זמן הנסיעה: **'בזכות הגר"א ופעולותיו למען העליה לאר"י - יוליכנו הקב"ה לשלום'.**

*

ועל דרך זו כתב **הגאון ר' אליהו ראם זצוק"ל ראב"ד ירושלים** ('תועפות ראס' עמ' 185)

שכל הרעיונות של רבנו הגר"א על קבוץ גלויות וישוב אה"ק - הוצאו מכח אל הפועל על ידי תלמידיו עושי רצונו ומצותו - בעליתם לארץ ישראל בנסיעות קשות בים וביבשה, ומסרו נפשם וגופם בעבודה הקדושה של יסוד הישוב ובנין הארץ בתוך תנאים מסוכנים ואשר גם בספרים רבים אי אפשר לתת את התמונה הנשגבה הזאת, והם הם שהניחו את היסוד הגדול לקבוץ הגלויות ובנין הארץ בסעד"ש.

וכן כתב **הג"ר ישעיהו חשין זצוק"ל** תלמידו ומקורבו של מהרי"ל דיסקין, ומצאצאי תלמידי הגר"א, בספרו אשר יצא לאור ע"י חתניו, ביניהם הג"ר אליהו זלוטניק חבר הבד"ץ העדה החרדית ('דברי ישעיהו' בחלק 'רשומות וזכרונות' עמ' ח. – והבאנו דבריו בגליון 38 במדור 'מדברי רבותינו'):

ראשית צריכים כל בית ישראל לדעת שכל הענין הזה הוא אינו רק ענין של זמן העבר, לא רק לשם ספורי דברים על מה שהיה בימים קדומים. צריכים לדעת שהאילן קיים ופורח רק על יסוד שרשו. **השורש הגדול של הישוב עד כה ועד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו - הוא תלמידי הגר"א ותלמידי הבעש"ט. שהם הם שיסדו והקימו את יסוד הישוב במסירות נפשם ומתוך סכנות נוראות**, בזכות השורש הנשגב הזה תלוי כל קיום הישוב והרחבתו. את זאת צריכים לדעת ולזכור בכל צעד ושעל, שהאילן עצמו ענפיו ופירותיו לא יקרעו ח"ו מהשורש.

בכדי לדעת ולהבין לרוחם, התלהבותם, ומסירת נפשם - של תלמידי הגר"א, והסתכנותם בנסיעה לאר"י משך שנה בסירות קטנות על מים רבים אדירים, וסבלותם בהתישבות הראשונה בזמן של מחלות ומגפות ר"ל, ופרעות ר"ל, **צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, את 'סערת אליהו' רבם הגר"א לקיבוץ גלויות וישוב ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות שתלמידיו מסרו את נפשם ובאו באש ובמים** בכדי לקרב את הגאולה במצות רבם. - ענין האתחלתא שרבנו הגר"א מדבר הרבה ע"ז בחבוריו הקדושים בקבלה, ותורה רבה היא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים... ובאמונת תלמידיו שהגר"א היה נהורא דמשיח בן יוסף, והגר"א עצמו אומר בהרבה מקומות שקיבוץ גליות מתחיל ע"י משיח הראשון מב"י, ומכאן למדו תלמידיו את כל דרכי האתחלתא דגאולה.

[וראה עוד בנחלת ה' גליון 38 על הגאון רבי מנחם מנדל משקלוב תלמיד הגר"א. - ובגליונות 46 - 47, במדור 'מדברי רבותינו', על הגאון רבי הלל ריבלין משקלוב תלמיד הגר"א זיע"א, ונכדו הג"ר יוסף ריבלין זצוק"ל].

ויהי רצון שנזכה במהרה ל'שובו אלי ואשובה אליכם... הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא'.

בברכת התורה, העורך

"**הם קנאוני בלא אל** ואני אקניאם בלא עם". קנאה תחת קנאה ממש, **שהרי אין קנאה אל השכינה הקדושה כמו בראותה השפחה בישא במקום מנוחתה שהיא ארץ ישראל**, וכל שכן בית המקדש...".

וממילא זה עוד "חילול השם" שנגרם ע"י הגלות, **שהסט"א יורשת את בית השכינה.**

◈

בחינה ב - בגלל חסרון יחוד קוב"ה עם השכינה

מצאנו בזה שני ענפים:

ענף א]. כאשר השכינה יוצאת לחו"ל, **הקב"ה אינו מתייחד עמה**, ולא משפיע עליה את אורותיו, וממילא היא נעשית "**חלולה** וריקנית" מאורות קוב"ה, ולכן זה נקרא "**חילול** השם", מלשון **חלל** (עפ"י רמ"ד וואלי ויקרא עמוד ר"מ). וכמובן גם מלשון חילול **ובזיון** - "איכה ישבה בדד מבעלה הקדוש". ומאידך, כאשר השכינה נמצאת בארץ ישראל – **הקב"ה מתחבר ומתייחד עמה**, והוא "קידוש השם", כי "**קדוש**" מלשון "**גדוש**" ומלא בטוב [הגימ"ל מתחלפת בקו"ף. (רש"י ויקרא יט, טז)], שהקב"ה משפיע על "שם קדשו" מידה מלאה וגדושה של אורות (עפ"י "ברוך שאמר" תפילות השנה, עמ' רי"א. – עיין דבר העורך גליון 44 ער"ה תשע"ח).

◈

ענף ב]. כתוב (ישעיהו סב, ה) "כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ" [כאשר בני ישראל המייצגים את **הקב"ה** – מתאחדים עם ארץ ישראל גוף **השכינה**. ע"י זה -] "וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ" [גם **הקב"ה** מתאחד עם ארץ ישראל גוף **השכינה**, שבאיתערותא דלתתא איתער לעילא] (זוהר אמור לג, ב. – רמ"ד וואלי בכמה מקומות. עיין גליון 61 "מעניני הפרשה").

וממילא, כאשר "ארץ ישראל גוף השכינה" שג"כ נקראת "**שם קדשו**" – נשארת לבדה מבלי בניה בזמן הגלות, ממילא נמנע ממנה "וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ" [ייחוד קוב"ה עם ארץ ישראל - שכינתיה] – והרי היא נשארת "**חלולה** וריקנית" מאורות קוב"ה, וממילא הוא "**חילול** השם".

וזה מש"כ "וַיְחַלְּלוּ אֶת **שֵׁם קָדְשִׁי** [עשו את ארץ ישראל גוף השכינה - חלולה וריקנית] בֶּאֱמֹר לָהֶם **עַם ה' אֵלֶּה** [המייצגים את קוב"ה] **וּמֵאַרְצוֹ [גוף השכינה] יָצָאוּ**" [וממילא נמנע ממנה יחוד קוב"ה ודבקותו עמה].

והתיקון הוא (יחזקאל לו, כב)

"לָכֵן אֱמֹר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר ה"א לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם **לְשֵׁם קָדְשִׁי** ... וְקִדַּשְׁתִּי אֶת **שְׁמִי הַגָּדוֹל** הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם ... וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת **וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַתְכֶם**:

◈

יִגְדַּל ה' – ויתקדש שמו - כשיתגדל גְבוּל יִשְׂרָאֵל

ובזה מבואר הכתוב (מלאכי א, ה) "וְעֵינֵיכֶם תִּרְאֶינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ **יִגְדַּל ה' מֵעַל לִגְבוּל יִשְׂרָאֵל**". ובתרגום: "וְעֵינֵיכוֹן יֶחְזְיָן וְאַתּוּן תֵּימְרוּן יִסְגֵי יְקָרָא דַה' **וְאַפְתֵּי יַת תְּחוּם יִשְׂרָאֵל**" [= יגדל כבוד ה' – אשר **הרחיב את תחומי ארץ ישראל**].

וביאר הגר"א ("אדרת אליהו" פר' בלק מהדורא שתיתאה כד, יח):

"פירוש, **כשיתגדל גבול ישראל – יתרבה קדושת שמו יתברך**".

כלומר, **כאשר גדלים תחומי ארץ ישראל** - שישראל כובשים ושולטים בהם, עי"ז **מתרבה קידוש השם.**

והוא מבואר עפ"י הנ"ל, שכל **שטח נוסף** בארץ ישראל – הוא גוף של **בחינה נוספת בשכינה** (עיין גליון 61 "מעניני הפרשה"), וממילא כל שטח נוסף שנכנס תחת ידי עם ישראל המייצגים את **קוב"ה**, ומתקיים בו "כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ" – הרי שגם הבחינה הזו של השכינה [המלובשת באותו שטח מא"י] זוכה להתייחד עם **קוב"ה** ולקבל שפע אורו, ומתקיים בה "וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ", ולכן "**יִגְדַּל ה' - יתרבה קדושת שמו יתברך**", כלומר שהשכינה שנקראת "**שם קדשו**" מתגדלת יותר בק'דושה, שנעשית מלאה וג'דושה באור קוב"ה. וכנ"ל.

◈

"וְאֶת שֵׁם קָדְשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל"

טעם נוסף ש"**כיבוש ארץ ישראל**" הוא "**קידוש השם**", משום שהוא "**כבודן של ישראל**" שהם מושלים בארצם, וכבוד ישראל הוא **קידוש השם**, וכמו שאמרו בחגיגה (ה, ב): שהקב"ה בוכה "מפני **גאוותן של ישראל** שניטלה מהם וניתנה לנכרים... מפני **גאוותה של מלכות שמים**". וביאר הגר"א ("יהל אור" יתרו, דף ו,ב. ד"ה גאותן). "**והכל אחד**". - וב'פירוש הגר"א על כמה אגדות' (אגדה א' "האי גלא") "**כי גדולת הקב"ה ומלכותו – עם ישראל הוא, וכשהם בשפלות ובגלות אין מלכותו שלמה**".

ועל זה כתוב (יחזקאל לט,ז) "וְאֶת שֵׁם קָדְשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אַחֵל אֶת שֵׁם קָדְשִׁי עוֹד וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' קָדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל". ופירש"י: "**שפלותם של ישראל חילול שמו הוא, באמור להם עם ה' אלה ולא יכול להצילם**", ובמסילת ישרים (פי"ט) "שהרי **אי אפשר לכבוד העליון להתרבות** אלא בגאולתן של ישראל **ובריבוי כבודם**".

◈

המבואר מהנ"ל, **שהפרדת עם ישראל מארץ ישראל – הוא "חילול השם"** – ומאידך **חיבור עם ישראל עם ארץ ישראל – הוא "קידוש השם"** – ומכל הטעמים שכתבנו לעיל.

וממילא, כל אחד שמתמסר עבור **כיבוש א"י ע"י עם ישראל**, ובפרט אם זה הולך בקשיים, ומתי שצריך במסירות נפש ממש [עיין להלן] – הוא בבחינת "**מסירות נפש על קידוש השם**" ממש, ומי שזוכה למסור נפש – כפי גודל המסירות נפש – כך הוא עולה עד הקודש העליון, וראויה **הדומיה** בפני דרגתו הגבוהה, בבחינת "לְךָ **דֻמִיָּה** תְהִלָּה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן", וכמו שעשה אהרן הכהן לכבוד המקום הגבוה שבניו עלו אליו - "**וַיִּדֹּם אַהֲרֹן**" [עיין במאמר "וידום אהרן" בעמ' 3].

◈◈◈

כשהתורה מצווה לצאת למלחמה – הכוונה גם במסירות נפש

והנה תלמידי הגר"א מסרו נפשם פשוטו כמשמעו על ארץ ישראל, ונכנסו למקום סכנה מובהק וברור – כדי לקיים מצות כיבוש ארץ ישראל [עיין "דבר העורך", וב"כי רצו עבדיך את אבניה"]. כאשר עיני הגר"א ששלח אותם – שהיו צופיות עד סוף כל הדורות [כידוע מפירושו ל"ספרא דצניעותא" פ"ה,

המשך בעמוד הבא

"וַיִּדֹּם אַהֲרֹן" ושתק מבכיו – שבמיתת בניו נתקדש השם

כל התורה סובבת סביב ענין אחד - יחוד ה' - שיתגדל כבוד ה' ("דעת תבונות" לרמח"ל).

בפרשתינו התורה מדברת על הדרגה הגבוהה של **מוסרי נפש על קידוש השם,** שהם עולים למקום עליון שאין למעלה הימנו, וכך אומרת התורה: "וַיִּקְחוּ בְנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: (ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי ה': (ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר **בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן**" (ויקרא י, א–ג).

ופירש"י:

הוא אשר דבר וגו' - היכן דבר ונועדתי שמה לבני ישראל **ונקדש בכבודי** (שמות כט מג). אל תקרי בכבודי אלא **במכובדי**. אמר לו משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי **שיתקדש הבית במיודעיו של מקום**, והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך.

וידם אהרן - קבל שכר על שתיקתו. ומה שכר קבל, שנתייחד עמו הדיבור, שנאמרה לו לבדו פרשת שתויי יין"

בתחילה אהרן הביע צער נורא: "וטעם וידום אהרן - **שהיה בוכה בקול**, ואז שתק" (רמב"ן).

אדם חשוב גם כשהוא בוכה – הוא מתייפח בשקט מפני הבושה, ואם אהרן בכה בקול – זה מראה שהצער שלו היה גדול ונורא ומי יכילנו ולא יכל להתאפק מלבכות בקול ברבים, אמנם **עם כל יגונו הנורא - כאשר אהרן שמע שמיתת בניו גרמה לקידוש השם – זה היה לו לנחמה ולמנוחת נפשו** - "וידום אהרן. **שהתנחם בקידוש ה' שנקדש במותם**" (ספורנו).

*

"וַיִּדֹּם אַהֲרֹן" – כי בניו עלו ל"קודש העליון" - שראויה לו ה"דומיה"

באופן נוסף יש לבאר את מש"כ "**וַיִּדֹּם אַהֲרֹן**", על דרך מה שאמרו (מנחות דף כט, ב):

אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו: רבש"ע, מי מעכב על ידך? אמר לו: אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות **ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות...**

אמר לפניו: רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו... **ראה ששוקלין בשרו במקולין**, אמר לפניו: רבש"ע, זו תורה וזו שכרה? א"ל: **שתוק, כך עלה במחשבה לפני"**.

וביאר רמ"ד וואלי (ויקרא עמוד ר"מ):

"ונקדשתי בתוך בני ישראל. כבר ידוע שנצטוינו בכך למסור נפשנו על קידוש השם ועל שמירת המצות.

והסוד הוא, **כי המלכות** [השכינה] **עולה בכך עד הקדש העליון, על ידי אותה הנשמה שמוסרת את עצמה על קידוש השם**. כי האם הקדושה [השכינה] יש לה פתחון פה לומר אל המלך הקדוש, חמי במה ברא אתינא לקמך [=ראה באיזה בן באתי לפניך], ונמצא **שהמוסר עצמו על קידוש השם גורם עליה אל השכינה ועליה לנשמתו - עד הקדש העליון.**

ולכן **ר' עקיבא שנהרג על קידוש השם**, היה משתדל בעת מיתתו שתהיה יציאת נשמתו בפסוקא דייחודא, כדי להשלים את העלייה כתיקונה...

וגם השי"ת השיב אל המלאכים שהיו אומרים לו 'זו תורה וזו שכרה" – **'כך עלה במחשבה לפני'. כלומר, שעל ידי כך מעלה גדולה היתה לו, שעלתה נשמתו עם השכינה עד המחשבה העליונה, שהוא סוד הקדש העליון כידוע**".

כלומר, הקב"ה השיב למשה ולמלאכים, שאדרבה: **אכן "זו תורה וזו שכרה"**, כי בזכות שרבי עקיבא כל ימיו עלה ונתעלה בדרגות גבוהות – הוא זכה למסור נפשו על קידוש השם באופן כה נשגב - שעל ידי **כך** שרבי עקיבא מסר נפשו על קידוש השם – הוא **עלה** למקום כל כך גבוה, הנקרא **"מקום המחשבה העליונה"** - שהוא סוד כתר עליון. וכמו שהמחשבה היא דבר מכוסה – כך המקום הזה מכוסה ואין לדבר בו, ועליו נאמר 'בַּמֻּפְלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ וּבַמְכֻסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר' – "ולפיכך **'שתוק'**" (תיקוני זוהר חדש דף י, ב. מדפי הגר"א. וביהגר"א ד"ה עלה במחשבה; "שער מאמרי רז"ל" להאריז"ל מסכת שבת).

*

ועד"ז יש לבאר כאן, שכאשר משה אמר לאהרן שנדב ואביהוא זכו למסור נפשם על קידוש השם – **"וידום** אהרן", כלומר שאהרן נתן כבוד למקום הנשגב והעליון שבניו עלו אליו, והראה בפעולתו - שלמקום עליון זה ראויה **הדומיה והשתיקה**, בבחינת **"שתוק, כך עלתה ב'מחשבה' לפני"**.

ביומו האחרון ניחמוהו משמים

שמה שהוא גרם ליהודי למסור נפש – הביא ל"קידוש השם" בהצלת והגברת הישוב היהודי בא"י

פתחנו את המאמר [מעניני הפרשה] במעשה של אהרן ונדב ואביהוא, שאהרן קיים "וידום" ונרגע מבכייתו - כששמע שמיתת בניו הביאה ל"קידוש השם".

ויש בנותן טעם להביא מעשה שמזכיר ענין זה, וכפי שהובא בספר "כל משאלותיך" (עמוד י"א).

[סיפר הגר"א מן שליט"א למרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א]:

נכד הגאון רבי הירש פסח פרנק סיפר. יהודי מארה"ב התייעץ עם רבי הירש פסח, האם לשלוח את בנו לא"י, **היה זה עוד לפני קום המדינה בימי שלטון האנגלים, שהיו רציחות על ידי ערבים. ר' הירש פסח יעץ לו כי יעלה לארץ ישראל**, והסוף היה שנהרג ע"י ערבים, ור' הירש פסח כל ימיו הצטער מאד שעל ידו נהרג הבחור.

פעם אחת פגשתי אדם אחד והתגלגלו הדיבורים ואמר לי שהוא אחיין של אבי הבחור הנ"ל, ואבי הבחור היה סנטור בארה"ב, ובאותה תקופה הנציב העליון של הבריטים בא"י היה רשע נורא, ועבד יד אחת עם הערבים, ולכן היו ליהודים סכנות גדולות, **והסנטור הזה מחמת שבנו נרצח הרעיש את העולם, ומחמתו ועל ידו החליפו את הנציב העליון.**

הנציב שהודח לא נתן בכלל רשיון ליהודים לבוא להתגורר בא"י, אבל הבא אחריו נתן רשיונות, וגם לסבי רבי הלל [ויטקינד], ועל ידו באו אלפי יהודים, כל זה על ידי שהסנטור הנ"ל החליפו.

סיפר הנכד, הייתי אז בצפון הארץ כאשר נודע לי דבר זה, וידעתי את צערו של סבא, והזדרזתי ובאתי לסבא לירושלים וסיפרתי לו, וזה היה נחמה רבתא בשבילו. ספרתי לו זה בלילה, ולמחרת נפטר.

[תגובת מרן שר התורה שליט"א]: **החזיקו אותו בזה העולם עד שיהיה לו גם נחת רוח זו - שתונח דעתו.**

*

וי"ל גם כאן בחינת "וידום אהרן" – כאשר שמע שמסירות נפשו גרמה "הגברת ההתישבות היהודית בארץ ישראל", וממילא זה **מסירות נפש על קידוש השם שב"כיבוש ארץ ישראל"**, וזה היה לו לנחמה רבתא מן שמיא – "ותשחק ליום אחרון".

המשך מעמוד קודם

שכל מאורעות העולם בכל הו' אלפי שנין רמוזים בתורה, ומזה הגר"א ידע קץ הגאולה] - היו צופיות עד לדורנו אנו, והוא ידע **שמכח ההתחלה שפעלו תלמידיו** – יתגלגלו הסיבות עד **שיגיע המצב של ארץ ישראל כפי שהוא בדורנו**, [וכפי שאכן הוכיחה המציאות] ועוד יותר בעתיד, ולפיכך מותר ומצוה למסור נפש על זה.

וכאמור ב"דבר העורך" – בשם מרן **הגרי"ש אלישיב** זצוק"ל [ומרן שר התורה **הגר"ח קניבסקי** שליט"א העיד שזו דעתו של הגריש"א זצוק"ל], ובשם **הגרב"צ ידלר, והגר"א ראם, והגר"י חשין** זצוק"ל ועוד ועוד - מאחורי כל המפעל האדיר הזה במסירות נפש של תלמידי הגר"א – עמד אדם אחד, קדוש המיועד להניח את אבן הפינה לקיבוץ גלויות – הלא הוא **רבן של ישראל הגר"א זיע"א**, אשר שלח את תלמידיו הקדושים - אשר מנשרים קלו מאריות גברו לעשות רצון קונם וחפץ צורם למסור נפשם על קדושת השם.

הגר"א ידע מראש את כל הסכנות הכרוכות בעליית תלמידיו, ועל דעת כן הוא שלח אותם, משום שהתורה ציוותה לצאת למלחמת מצוה על ארץ ישראל, וכמש"כ (במדבר לג, נב) "וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם..." וכהנה מקראות רבים, וכאשר התורה מצוה על **"מלחמה"** - כוונתה שהמצוה היא **"במסירות נפש"**, וכמש"כ **המנחת חינוך** (מצוה תכה – הריגת שבעה עממין):

"נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה, מ"מ מצוה זו דהתורה ציותה ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס כמבואר ברמב"ן, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה, **א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. א"כ דחויי סכנה במקום הזה, ומצוה להרוג אותו אף שיסתכן**".

וכן כתב להלן (מצוה תכד – מחיית עמלק):

"דנראה **דאף במקום סכנה מחויב**, כי ידוע דהתורה לא תסמוך דינים על ניסים כמבואר ברמב"ן כמה פעמים, והתורה צונו להלחם ומסכנים נפש במלחמה, **א"כ גזה"כ הוא דאפי' בסכנת נפשות מחויב במצוה זו**".

וכאמור, **מהלך ההלכה ע"ד הנגלה, והמהלך ע"ד הפנימיות – עולים בקנה אחד**, שמכיון שאין לך חילול השם גדול כמו שהשכינה גולה מארצה בגלות בניה [שהרי בכל אחד מג' עבירות חמורות שמצוה למסור עליהם את הנפש על קידוש השם - התורה מעמידה שתכלית הרוע היוצא מהם הוא, שעי"ז ישראל גולים מארצם (עיין גליון 36 פ"ה)], **ואין לך קידוש השם כמו להחזיר את בניה לארצה, והיא שבה עמהם לציון**. אם כן **המוסר נפש על ארץ ישראל, הוא מוסר נפש על קידוש השם, קודש קדשים ייאמר לו.**

כי רצו עבדיך את אבניה

מסירות נפש של תלמידי הגר"א – על ארץ ישראל

שלשה ראשי בני הגולה, מעוררי שיבת ציון מאז ההתחדשות האחרונה במחצית השניה של האלף הששי, אשר זכרון ירושלים לא מש מהם אף לשעה; **באהבתה שגו תמיד, ואף הטיפו ללא הפוגות לתלמידיהם לעלות לציון ולקוממה מהריסותיה - היו: הגר"א מווילנא**; רבי ישראל בעש"ט, וה'חתם סופר'.

ציון זכריה הנביא, שבקרבתו נטמן הגאון ר' הלל ריבלין

תלמידי הגאון החסיד מווילנא הם שהניחו את היסוד לישוב האשכנזי בירושלים. בשנת תקס"ח, עשר שנים אחרי פטירת הגר"א, עלתה השיירה הראשונה בראשותו של תלמידו המובהק רבי מנחם מנדל משקלוב. השיירה השניה, שבראשה עמדו רבי סעדיה מתלמידי הגר"א, ורבי נתן נטע בנו של רבי מנחם מנדל משקלוב, עלתה בשנת תקס"ט. בערב ראש השנה של שנת תק"ע עלתה שיירה שלישית שמנתה 'שבעים נפש' בראשות רבי ישראל משקלוב בעל 'תקלין חדתין' ו'פאת השולחן'. בשיירה זו היו גם אביו של רבי ישראל ובני משפחתו.

במאה ההיא החלה גם עליית החסידים; תחילה כבודדים לירושלים, ואח"כ בקבוצות מאורגנות ליתר ערי הקודש. החסיד הראשון שעלה לירושלים, היה גיסו של הבעש"ט רבי אברהם גרשון קיטובר שעלה בשנת תק"ב. בשנת תקל"ז עלו לארץ הקודש שלשה מתלמידי המגיד ממזריטש: רבי מנחם מנדל מויטבסק, רבי אברהם הכהן מקליסק, ורבי ישראל פאליצקר, שבאו בלווית שיירה של כשלש מאות נפש והתיישבו בצפת ובטבריה.

משנת הגר"א וספרי תלמידיו, מלאים חיבת הקודש והשבחים שנשתבחה ונתעלתה בהן ארץ הקודש על יתר הארצות. עד עצם היום הזה יונקים אנו ממקורות אלו שנתגלו ונחשפו על ידי תלמידיו הגדולים.

'קול התור' שיצא ע"י רבי הלל ריבלין, מתלמידי הגר"א, הצית מחדש את שלהבת ארץ הקודש, שחבויה היתה בלב כל אבלי ציון ונכספי פדותה וגאולתה. לדעת הגר"א גם קיום המצוות עיקרן בארץ; והוא מפרש את הפסוק 'כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורביתם וירשתם את הארץ' - תשמרון היינו לימוד; לעשות, היא החזרה על מנת לעשות. 'למען תחיון' - עיקר קיום המצוות תלוי בארץ; לעת עתה, כשנמצאים בחוץ לארץ, מחויב כל אדם לשנות ולידע עשיית המצוות אשר יצטרך לעשותם כשיבוא לארץ' ("האיש על החומה" ח"ב עמוד 100).

◈◈◈

"הגברדיה היהודית"

כבר כמה וכמה פעמים הבאנו תיאורים על מסירות נפשם של תלמידי הגר"א שעלו לארץ לא זרועה המלאה במחלות, מגיפות ופגעים, ונביא כאן פן נוסף במסירות נפשם, מתוך הספר "האיש על החומה" שיצא לאור בהסכמת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל – (ח"ב עמוד 218 - 220):

"עיון בקורות דברי הימים ההם ובמעללי אנשי החלוקה שבירושלים, חושף גילוי מעניין, כי שיטת הטיפול היעילה במחבלים ובמרצחים הערביים, ע"י פעולות תגמול נמרצות ומתוכננות, הומצאה ואף בוצעה בהצלחה ע"י ראשוני שבי ציון המכונים "חלוקה אידען". והם הם שהיוו גרעין ההגנה היהודי הראשון הידוע בשם "**הגברדיה היהודית**".

פרשת "הגברדיה היהודית" התחילה כמעט סמוך לעליית תלמידי הגר"א והבעש"ט, משנכחו העולים הראשונים באזלת ידו של השלטון התורכי כלפי **כנופיות השודדים והרוצחים ששרצו בארץ**, הגיעו לכלל מסקנה, כי אם לא יארגנו הגנה עצמית, שגם נשק יהיה בידה, **עלולים הם להיות מופקרים לתאוות הרצח והשוד של הבדואים ושאר פראי המדבר הסובבים אותם**.

מרכזה של הגברדיה היה בעיר העתיקה, **בראש השמירה עמדו גאוני ארץ תלמידי הגר"א**, שהשתתפו בפועל בשמירה ובפעולות ההצלה.

באחת המערכות של הגברדיה, בעת התנפלות שודדים ערביים על היהודים, נהרג הגאון ר' יוסף שיק מלאדי, גם **הגאון ר' נתן נטע ב"ר מנחם מנדל משקלוב תלמיד הגר"א** נפצע קשה ונתעוור בעינו האחת באחת ההתנפלויות.

גם הרבנים מראשי העדה, **רבי ישעיה ברדקי - חתנו של רבי ישראל משקלוב תלמיד הגר"א**; רבי אליהו יהושע בן הרב משה מגיד; ר' זאב באביש בן הגאון ר' אברהם דיין משקלוב תלמיד הגר"א; ור' הלל שרלין, היו מראשי "הגברדיה" **שפעלו לשמירת הישוב בסיכון נפשם**. כן השתתפו בפעולות השמירה רבים מעדת הספרדים.

◈◈◈

שודדים המבקשים כופר נפש עבור שיירת עולים

היה זה בשנת תק"פ. בוקר אחד התכונן **ר' הלל ריבלין, שהיה מנהיג העדה האשכנזית בירושלים** ואב ביה"ד הראשון שלה, ללכת לתפילת שחריה בבהכ"נ "מדרש אליהו", והנה הופיע בביתו בדואי ובידו מכתב, ובו מסופר **כי שיירת עולים נתפסה ע"י שודדים המבקשים כופר נפש אלף נפולינים זהב, ולא - מרה תהי אחריתם**. על המכתב חתומים שנים מראשי העולים הנחטפים: יוסף לוריא וזלמן צייטלין.

רבי הלל קרא לראשי העדה ולאנשי הגוואדיה, והוחלט כי שני אנשים ילוו את השליח הערבי, באמרם לו כי הכסף בידם. וכל חברי ה"גוואדיה" ילכו בעקבותיהם מבלי שהערבי ירגיש בכך. הם הלכו דרך הרים וגאיות, גבעות ובקעות, עדי הגיעם אל המקום בו הוחזקו השבויים - בערך במקום עליו בנויה כיום בני ברק. **בהסתערות פתע התנפלו אנשי ה"גוואדיה" על מחנה האהלים, הרגו הרבה מבני הכנופיה ושחררו את העולים**. גם ראש הכנופיה נהרג ויתרם נמלטו על נפשם.

כשחזרו אנשי הגוואדיה עם העולים, עדיין עמדו בני העדה בתפלה וצום להצלחת המבצע".

◈◈◈

כנופית שודדים בראשותו של השודד והרוצח - אחמד שוקיירי

בשנים תק"פ - תקפ"ב הטילה כנופית שודדים בראשותו של ארכי שודד בשם אחמד שוקיירי את חיתתה על ירושלים והסביבה, **ע"י פעולת עיקוב ממושכה, הצליחו אנשי הגברדיה לגלות את מחבואו של ראש הכנופיה**, במערה אשר במורדות הר הצופים. **באחת הלילות הפתיעוהו אנשי הגברדיה בשנתו וחיסלוהו**, וליהודי ירושלים היתה הרווחה.

[המעשה מסופר בהרחבה בספר "ארץ חמדה" **להגאון ר' יחיאל מיכל שטרן** שליט"א רבה של שכונת "עזרת תורה" בירושלים (עמוד קצ"א):

בשנת תק"ף רבות סבלה ירושלים מהתנפלויות וגזל שבוצעו על ידי כנופיתו של השודד והרוצח אחמד שוקרי אל פאחמי, **"הגברדיה" היהודית, שביניהם היה ר' נתן נטע בן רבי מנחם מנדל משקלאו, שלא חשש לכל, אע"פ שעינו האחת ניקרה ע"י ערבי**, נצטרפה למשטרה הטורקית בחיפושיה אחרי הכנופיה, מושל המחוז הפחה אף זיין את הגברדיה שהיתה נאמנה עליו בכוחה באומץ ליבה **ובמסירות נפשה**, זמן רב העלו חרס בידם והחפושים נסתיימו בלא כלום.

הגברדיה החליטה להעמיד מרגלים וגששים מבין ערביי העיר, ואמנם מכאן היתה הצלחתם, באחד מימי אייר שנת תק"ף נודע מפי מרגל ערבי מקום מחבואו של ראש השודדים, והוא באחד העמקים במורדות הר הצופים.

הגברדיה לא הסכה להכניס עצמה בסכנה נוראה זאת, ועשתה הכנות לפעולה מהירה שמא יחמק הרוצח מידיהם, לפני צאתם קבלו את ברכת הרב אב בית הדין **ר' הלל ריבלין תלמיד הגר"א**, ששמע החלטתם ואמר לכו והצליחו וה' יהיה בעזרתכם כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך.

המה בעמק ותרדמת אלקים נפלה על השודדים שחזרו מהתנפלות מעייפת, **השחיל עצמו אחד הגבורים למערהו של אחמד וכרת את ראשו, ואחר נתן האות לחבריו שהתנפלו על הכנופיה וחסלו אותה כליל.**

הם שבו לעיר ושללם אתם, **וראש הרוצח בידם**. והגברדיה קבלה תודת הפחה, וליהודי ירושלים היתה הרווחה].

◈◈◈

הגברת ה"מסירות נפש" – בהרחבת הישוב מחוץ לחומות

בדרכים שונות ומשונות רכשו אנשי הגברדיה את הנשק, **ונוסף על "נאבוטים" (אלות) וסכינים, היה בידיהם גם נשק חם - אקדחים ורובים**.

מראשי ה"גברדיה היהודית" היו, ר' שמריהו (שמריל) לוריא, וגיסו ר' שמריל צוקרמאן, והם דאגו לצייד את החברים באקדחים, וזמן רב עוד היו יהודי ירושלים קוראים לאקדחים בשם חיבה "שמערעלאך".

עם ייסוד השכונות החדשות מחוץ לחומה, נחלת שבעה, מאה שערים, **הוטלו על אנשי הגברדיה תפקידים נוספים שהיו יותר מסוכנים**. השכונות החדשות עמדו מבודדות באזור שמם, **שבו שלטו שלטון בלא מצרים כנופיות השודדים**, וביחוד בלילות את נסגרו שערי העיר העתיקה על בריח ומסגר ואין יוצא ואין בא.

אנשי הגברדיה **שמרו בשכונות החדשות גם ביום וגם בלילה**. וזה נוסף על תפקידם **לשמור על שיירות העולים לירושלים**, ועל מחסני המזון וחמרי הבנין של השכונות המבודדות. **מעללי גבורה רבים מסופרים על אנשי הגברדיה שלא ידעו חת**, ובשעה שהיו עומדים על משמרתם ביום, היו נוהגים לקחת עמם גמרא, והיו לומדים בה במשמרות, כשזה שומר זה מעיין בתלמודו, וחוזר חלילה".

[עוד על הגברדיה ראה במוסף יתד נאמן סוכות תשנ"ח עמ' 18].

"ובו תדבק" – הדבק בחכמים ובתלמידיהם

פעם אחת ישב האר"י ז"ל בביתו, ותלמידיו לפניו. ונכנס כבוד מורנו הרב רבי שמואל אוזידא שחיבר מדרש שמואל על פרקי אבות, לדבר עם הרב עסק אחד, והוא עדיין רך בשנים. ובראותו הרב ז"ל שנכנס, קם מלפניו מלא קומתו, ואמר לו ברוך הבא. ולקחו בידו, והושיבו לימינו, ודיבר עמו כל צרכו. ואחר כך יצא כמוהרר"ש מלפניו.

וכמוהר"ר חיים ויטאל להיות שהוא חקרן גדול מאוד, אמר להרב, אדוני לא אוכל להתפאפ מלשאול למעלת כבוד תורתו, למה קמת מלפני הבחור מלא קומתך, ואמרת לו ברוך הבא, מה שלא נהגת כן מקודם.

אמר לו, חייך לא מלפני זה הבחור קמתי, ולא לזה הבחור אמרתי ברוך הבא, **אלא לרבי פנחס בן יאיר כבדתי, שנכנס עמו מעל ראשו, שנשמתו נתלבשה בזה הבחור היום,** מפני שעשה היום מצוה שנהג רבי פנחס בן יאיר לקיימה תמיד, ועל כן נתעברה היום בו נשמתו, להחזיקו ולעוזרו במצוות כאלו.

וזה סוד הבא ליטהר מסייעין אותו [במסכת יומא דף ל"ח ע"ב], כי תיכף כשעולה במחשבת האדם לעשות איזה מצוה גדולה, תיכף באה נשמה של צדיק אחד מאותו העולם שנהג בזמנו לרדוף אחר אותה המצוה, ומתעבר בו, ובזה יש כח ביד האדם לקיימה כהלכתה, ולולי זאת יצר הרע היה מתגבר על האדם, ומפחידו שלא לקיימה.

כששמע מוה"ר חיים ויטאל דברי הרב, קם ודף אחר רבי שמואל, ואמר לו, חייך רבי שמואל, שתאמר לי מה מצוה בא היום לידך, שכך וכך אמר לי הרב.

אמר לו רבי שמואל, חייך שהיום באשמורת הבוקר קמתי והלכתי לבית הכנסת להתפלל, ובלכתי עברתי על בית אחד, ושמעתי קול בכיה גדולה מבפנים, ואמרתי אסורה נא ואראה על מה הם בוכים. וראיתי אותם כולם ערומים, שבאו גונבי לילה וגנבו כל אשר להם, וגם מלבושיהם הפשיטו מעליהם. מיד נכמרו רחמי עליהם, ופשטתי את מלבושי מעלי, והלבשתי לבעל הבית, ואני חזרתי לביתי, ולבשתי בגדי שבת, והנך רואה בעיניך שאני לובש בגדי שבת.

מיד נשקו רבי חיים על פיו, וחזר לרבו וספר לו המעשה, אמר לו האר"י ז"ל ודאי כך היה, **ובעבור זאת המצוה זכה שנתלבשה בו היום נשמת רבי פנחס בן יאיר, שרבי פנחס בן יאיר תמיד נהג לילך לפדיון שבויים** ולגמול חסד עם האומללים ונדכאים" (מתוך ספר "שבחי האר"י ז"ל")

*

עפי"ד האריז"ל הללו מסתבר לומר **כי מי שמתמסר בקביעות למען ארץ ישראל – הגר"א "שנהג בזמנו לרדוף אחר אותה המצוה" – "שהיה הראש והראשון שעורר לעלות לא"י" (הגרב"צ ידלר. ראה "דבר העורך") – נכנס ומתעבר ומתלבש בו, ומכניס בו כח לקיים המצוה.**

הרי אין לך "ובו תדבק" – "הדבק בגדול חכמי ישראל בדורות האחרונים" גדול מזה. שהוא מתלבש ממש בתוך הנשמה.

נחלת ה' גליון 64 – פסח תשע"ט

מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א בכותל המערבי

מעניני הפרשה
'אז ישיר משה' – הנהגת "אז" – יוצרת "שירה"
נבואות ה' לאחרית הימים
בימות מב"י מתגדל הרע, ובימות מב"ד – הוא נהפך לטוב

נחלת ה'

דבר העורך
להשכיל בנפלאות ה'
מדברי רבותינו
מרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 64 ניסן תשע"ט

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

מענינא דיומא - פסח

'אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה'
הנהגת "אז" - יוצרת "שירה"

כשהגיעה שעת גאולת מצרים – הגאולה התחילה כך:

"וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיָחֹגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר" (שמות ה, א).

ופרעה השיב: "נִרְפִּים הֵם עַל כֵּן הֵם צֹעֲקִים לֵאמֹר נֵלְכָה נִזְבְּחָה לֵאלֹהֵינוּ" (פסוק ח), ולכן "**תִּכְבַּד הָעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים**", והוא הוסיף להטיל על ישראל ג"כ לקושש את התבן ללבנים.

בעקבות המצב הזה דתן ואבירם באו בתלונות על משה ואהרן - "וַיִּפְגְּעוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן נִצָּבִים לִקְרָאתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פַּרְעֹה: וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יֵרֶא ה' עֲלֵיכֶם וְיִשְׁפֹּט **אֲשֶׁר הִבְאַשְׁתֶּם אֶת רֵיחֵנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לָתֶת חֶרֶב בְּיָדָם לְהָרְגֵנוּ**" (פסוק כ–כא).

ומחמת כן משה רבינו "אמר דברים כנגד הקב"ה" (זוהר ויגש דף רח, ב) - "וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל ה' וַיֹּאמַר אֲ-דֹנָי לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶּה שְׁלַחְתָּנִי: **וּמֵאָז בָּאתִי אֶל פַּרְעֹה לְדַבֵּר בִּשְׁמֶךָ הֵרַע לָעָם הַזֶּה** וְהַצֵּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ" (פסוק כב–כג).

וצריך להבין, מה היתה הקושיה של משה 'לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה'? הרי בכל שנות השעבוד לא הוקשתה לו הקושיה "למה הרעותה", ולמה רק עכשיו הדבר קשה?

◈

עוד צריך להבין מה שאמרו חז"ל (שמות רבה כג, ג):

אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁחָטָאתִי לְפָנֶיךָ בְּ'**אָז**' - שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה, כג): **וּמֵאָז** בָּאתִי אֶל פַּרְעֹה, וַהֲרֵי טִבַּעְתָּ אוֹתוֹ לַיָּם, לְכָךְ אֲנִי מְשַׁבַּחֲךָ בְּ'**אָז**', הֲדָא הוּא דִּכְתִיב: **אָז** יָשִׁיר מֹשֶׁה.

בֹּא וּרְאֵה דֶּרֶךְ הַצַּדִּיקִים **בַּמֶּה שֶׁהֵם סוֹרְחִים הֵם מְתַקְּנִים**... מִמִּי הֵם לְמֵדִים מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא **שֶׁבַּדָּבָר שֶׁהוּא מַכֶּה הוּא מְרַפֵּא**, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ל, יז): כִּי אַעֲלֶה אֲרֻכָה לָךְ וּמִמַּכּוֹתַיִךְ אֶרְפָּאֵךְ, מִמַּכּוֹת שֶׁאֲנִי מַכֶּה אוֹתָךְ, מֵהֶם אֲנִי מְרַפֵּא אוֹתָךְ.

מִנַּיִן תֵּדַע כֵּן, מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, צֵא וּלְמַד מִמָּרָה, שֶׁהוֹרָה לְמֹשֶׁה **דָּבָר מַר** וְהִשְׁלִיךְ לַמַּיִם **וְנִמְתְּקוּ הַמַּיִם**, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו, כה): וַיּוֹרֵהוּ ה' עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל הַמָּיִם... עֵץ מַר הָיָה וְהִמְתִּיק הַמַּיִם הַמָּרִים. וְכָךְ מֹשֶׁה לֹא קִנְטֵר אֶלָּא בְּאָז, וּבַמֶּה שֶׁסָּרַח תִּקֵּן מַעֲשָׂיו וְאָמַר: אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה".

וצריך ביאור מה המשמעות של "אז" – ואיך משתמע בו הענין שבמה שה' מקלקל בו הוא מתקן?

◈

"הודאה" – "הוד" – "אז"

המפתח להבנת הדברים נמצא בדברי חז"ל (תיקוני זוהר תיקון י"ג, דף כח, ב):

הַשְּׁמִינִי בְּהוֹדָאָה, וּבוֹ הָיָה מְשַׁבֵּחַ דָּוִד הוֹדוּ לַה', וְזֶה **הוֹד** וַדַּאי... וּבוֹ שִׁבַּח מֹשֶׁה '**אָז**', זֶהוּ שֶׁכָּתוּב **אָז** יָשִׁיר מֹשֶׁה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא **הוֹד** שֶׁנָּתַן לְמֹשֶׁה, **אָז** תִּקְרָא וַה' יַעֲנֶה.

וביאר הגר"א (שס. דף כט, ב מדפי הגר"א): "אז כו'. רוצה לומר, הוד - ספירה שמינית כנ"ל, וזהו "**אז**". **א'** - כתר, על **ז'** - מחכמה עד הוד".

למדנו שיש קשר בין שלשת המושגים הללו: **"הודאה" – "הוד" – "אז".**

◈◈◈

ז' ספירות תחתונות – הנהגת המשפט
"כתר" – הנהגת היחוד

ונקדים לבאר:

כתוב (דברי הימים א – כט,יא): 'לְךָ ה' - [א] הַגְּדֻלָּה [ב] וְהַגְּבוּרָה [ג] וְהַתִּפְאֶרֶת [ד] וְהַנֵּצַח [ה] **וְהַהוֹד** [ו] כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ [ז] לְךָ ה' הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ'.

בפסוק זה נמנו **שבע מידות של הנהגה** – שהקב"ה מנהיג בהם את העולם הזה. והן: "**חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד מלכות**" (עיין זוה"ק ח"ג דף שב, א). ומעליהם יש עוד **שלש מידות עליונות** של הנהגה – שה' מנהיג בהם במקצת בימות המשיח, ובעיקר באלף השביעי, והם נקראות "**כתר, חכמה, בינה**", וכדלהלן. ואם מתחילים למנות מ"כתר" – יוצא ש"הוד" היא מידה **שמינית**. וזהו שכתב הגר"א: "**הוד - ספירה שמינית**".

◈

ומבאר הגר"א ("ליקוטי הגר"א" המודפס בסוף ספר "ספרא דצניעותא" דף לט טור ב'):

ז' מידות תחתונות – "הן סדר ההנהגה **לפי מעשה בני אדם**", והם נקראים "**הנהגת**

דבר העורך

תקופה קצרה לאחר שנכנסו ישראל לארץ אחרי יציאת מצרים, השתעבדו עם ישראל תחת ידי המדינים, באותה תקופה, גדעון, שהיה הוא זה שנבחר להושיע את עם ישראל, עמד בשדה וחבט חיטים בכדי להבריח אותם מיד מדין, ואז בא אליו המלאך ואמר לו 'ה' עמך גבור החיל', אמר לו גדעון 'בי אדני ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואיה כל נפלאתיו **אשר ספרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה'** ועתה נטשנו ה' ויתננו בכף מדין'. (שופטים ו, יג).

ומפרש רש"י [עפ"י חז"ל] '**אשר ספרו לנו אבותינו.** פסח היה, אמר לו: אמש הקרני אבא את ההלל, ושמעתיו שהיה אומר 'בצאת ישראל ממצרים'. **ועתה נטשנו.** אם צדיקים היו אבותינו, יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו, כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו, ואיה כל נפלאותיו'.

ומיד אח"כ (פסוק יד) 'ויפן אליו ה' ויאמר לך בכחך זה והושעת את ישראל מכף מדין'. ומפרש רש"י '**ויפן אליו.** הקדוש ברוך הוא בעצמו. **בכחך זה.** בכח הזכות הזה שלמדת סניגוריא על בני, כך דרש רבי תנחומא' (מדרש תנחומא שופטים ד).

כמו אז כן היום ובמשך אלפי שנים, יושבים כל עם ישראל בליל הסדר ומספרים לבניהם את הניסים הגדולים שעשה עמנו ה' במצרים.

אנו רואים **שהמסקנא של גדעון מסיפור יציאת מצרים היתה הנאמנות של הקב"ה לעמו ישראל בכל מצב** [ואף שעם ישראל מצדם לא שמרו על הנאמנות שלהם כלפי הקב"ה], ומכח זה בא גדעון כביכול בטענה לפני הקב"ה שגם כעת עליו להציל את עמו ישראל, ואפילו אם אינם ראויים שייעשה להם נס, מכל מקום כשם שעשה נפלאותיו לאבותינו במצרים, כן יעשה לנו.

וכפי שאנחנו רואים מכאן, וכן הדברים מפורשים בפסוקים רבים, **סיפור יציאת מצרים לא בא ללמדנו רק את יסודות האמונה ביכולת ה' ובכחו,** אלא גם [ובעיקר] את בחירת עם ישראל והברית של הקדוש ברוך הוא עמנו, **ונאמנותו לברית אתנו בכל מצב.**

וכמו שמבארת התורה (דברים ד, לא) שמיציאת מצרים אנו למדים ש'כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך **ולא ישכח את ברית אבתיך אשר נשבע להם'** [וכמו שמבואר בהמשך הפסוקים שם שמביא ראיה לכך מיציאת מצרים].

*

בפסוקים רבים אנו רואים שהתכלית שרוצה התורה שנלמד מיציאת מצרים, הוא הענין הזה של **בחירת הקב"ה בעם ישראל והנאמנות שלו לברית אתנו ושלא יעזוב אותנו בכל מצב.** ונביא כאן רק ממקום אחד בתהלים (פרק עח) בו מבאר דוד המלך בצורה מפורשת מה היא התכלית של סיפור יציאת מצרים, וכך הוא אומר: "אשר שמענו ונדעם ואבותינו ספרו לנו. לא נכחד מבניהם, לדור אחרון מספרים תהלות ה' ועזוזו ונפלאותיו אשר עשה. ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל **אשר צוה את אבותינו להודיעם לבניהם**", כלומר נצטוינו מהקב"ה לספר לבנינו את נפלאותיו אשר עשה במצרים [וכמו שממשיך הפרק בהמשך וכדלהלן], ומה היא המטרה של הסיפור: "למען ידעו דור אחרון בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם. **וישימו באלהים כסלם** ולא ישכחו מעללי אל ומצותיו ינצרו". ואח"כ מפרש באריכות כיצד יוצאי מצרים לא עשו כן אלא שכחו עלילותיו ולא בטחו בישועת ה', ובכל אופן ה' המשיך לעשות את החסדים שלו עמם, וכך ממשיך כל הפרק ומדבר על כך שה' לא עוזב את עמו ישראל למרות שהם שוב ושוב שוכחים את חסדי ה' ולא זוכרים את ישועתו כאשר מגיעים מצבים קשים.

*

ולימוד נוסף למדנו מכאן, שגם כאשר ישנם ניסים גלויים, אפשר לא לשים לב אליהם ולהיות במצב של 'לא השכילו נפלאותיך', עד שעם ישראל אמרו במדבר 'היש ה' בקרבנו אם אין' (שמות יז, ז), ועל כך חרה אפו של ה' ואמר להם 'תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם, ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני' (רש"י שס, ומקורו משמות רבה כו, ב; תנחומא יתרו ג).

ובשביל שלא נהיה גם אנחנו במצב זה של לא השכילו נפלאותיך, מוטל עלינו להתבונן בכל הניסים המקיפים אותנו, שבלא התבוננות הם נראים לנו מובנים מאליהם, אך אם נתבונן נראה **כיצד מציאות החיים שלנו אינה מסתדרת כלל וכלל לפי כללי הטבע הרגילים.**

אלפי שנים חלפו מאז יציאת מצרים, עם ישראל גלה גולה אחר גולה, אך הברית של הקדוש ברוך נותרה איתנה כבעבר, ולאחר קרוב לאלפיים שנים בגלות אנחנו זוכים לראות בעינינו כיצד הקדוש ברוך הוא אוהב את בניו וכיצד הוא דואג לקיים את הברית שכרת עם עמו.

לפני יותר מאלפיים שנים התנבא הנביא יחזקאל (לו, ח – י) 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא. כי הנני אליכם ופניתי

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. כל תרומה תסייע בהפצת תורת ארץ הקודש.

אליכם ונעבדתם ונזרעתם. והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה ונשבו הערים והחרבות תבנינה. והרביתי עליכם אדם ובהמה ורבו ופרו'.
במשך הזמן היה נראה על פי דרך הטבע שאין סיכוי שהנבואות האלו יתגשמו, כאשר ארץ ישראל היתה מדבר שממה במשך שנים ארוכות ולא היה נראה שהמצב הזה הולך להשתנות, ונראה כאן קצת סקירה על המצב שהיה כאן עד לפני תקופה קצרה יחסית, וכיצד היה היחס של אנשים הרחוקים מאמונה, שלא ראו אלא את מה שנראה לעיני בשר - לנסיונות של חידוש היהודי בארץ שהתחילו אז [הנתונים שלהלן נשלחו לנו על ידי אחד התלמידי חכמים מקוראי הגליון, ותודתנו נתונה לו מעל גבי במה זו].

*

בשנת תר"י הכריז שופט בית המשפט העליון בגרמניה כי "יהודי המעדיף מדינה ועם שאינם קיימים על פני גרמניה, מן הראוי לשימו תחת הגנה משטרתית, לא משום שדעותיו מסוכנות אלא משום שברור כי הוא מטורף".
לוסין וולף נשיא האגודה האנגלו יהודית ממנהיגי הרפורמים באנגליה כתב בספרו: "היהודים קיבלו את פיזורם כעובדה בלתי הפיכה ודרשו זכויות פוליטיות והכללה חברתית בקרב האומות", התוכנית לעלות לארץ ישראל היא "הסוג הבזוי ביותר אם לא הנלעג ביותר של אידיאליזם שאי פעם הונח לפני שרידי צאצאיו של עם גדול".
עוד הם כתבו כי "חזרת עם ישראל לארצו היא דבר שלא ייתכן".
כך כתבו והתבטאו רבים מהמנהיגים המנותקים מהתורה, שלצערנו לא השכילו ולא הבינו את נצחיות התורה.
על פי דרך הטבע אכן צדקו דבריהם. ארץ ישראל באותו זמן היתה במצב של שממה מוחלטת כבר קרוב לאלפיים שנה, ועל פי דרך הטבע לא היתה שום סיבה שהמצב הזה ישתנה, וגם אם ישתנה המצב הזה, זה יהיה תהליך של שנים רבות עד שתחזור הארץ להיות מקום ישוב להמוני בני אדם, משום שהארץ אינה יכולה בבת אחת כל כך הרבה אנשים, בפרט לאור העובדה שבאותה תקופה רוב שטח הארץ היה מדברי, ולא היה שייך להקים יישוב המוני בתנאים כאלו.
ההיסטוריון שמעון דובנוב כתב בשנת תרנ"ח **שלפי חישוביו האופטימיים ביותר** בישראל בשנת 2000 (תשס"א) יהיו כ-500,000 יהודים!
וכך תיארו את מצב הארץ אלו שביקרו בה באותם שנים: **בשנת תקצ"ה** כתב אלפונסו דה למרטין שהיה שר החוץ של הרפובליקה הצרפתית השנייה: "מחוץ לעיר ירושלים לא ראינו שום דבר חי לא שמענו קול חיים... דממה נצחית ומוחלטת שולטת בעירה, בדרכים, בארץ".
כעשר שנים אח"כ בשנת תר"ד כותב וויליאם ת'קברי על הדרך מיפו לירושלים: "האזור שומם ואנו נוסעים בין מה שנראה כמפלי מים מאובנים. לא ראינו שום בעלי חיים זזים בין גושי האבנים. בקושי תריסר ציפורים לאורך כל המסע".
בשנת תרי"ז דיווח הקונסול הבריטי ג'יימס פין: "הארץ ריקה מתושבים בדרגה רצינית ולכן הצורך הגדול ביותר שלה הוא קבוצה של תושבים".
אך הנה הכל השתנה בצורה שאף אחד לא האמין, לאט לאט התגבר זרם העליה לארץ, והארץ קיבלה את עם ישראל כאם המקבלת את בניה:
בשנת תרע"ט חמש אחוז מהיהודים היו בארץ, ואילו השאר היו בחו"ל, **בתש"ח** מספר היהודים בארץ היה 650,000 לעומת יהודי הגולה שהיו באותה תקופה 16,150,000 [ובאמריקה קרוב לחמש מליון], לאט לאט השתנתה המציאות הזו **עד שהחל משנת תשס"ה** הארץ שבה הכי הרבה יהודים היא ארץ ישראל! **ובימינו** כמעט מחצית מיהודי העולם הם בארץ ישראל [ומסתבר שבין היהודים שומרי תורה ומצוות רובם נמצאים בארץ ישראל], לעומת זאת בגלות מתמעטים והולכים היהודים, כולל באמריקה שמשנה לשנה מתמעטים בה היהודים [חלק גדול על ידי התבוללות, ומתקיימת בהם הקללה 'ואכלה אתכם ארץ אויביכם', ה' ירחם].

*

עוד דבר אנו רואים, **שככל שמתרבים היהודים בארץ, כך לעומת זה מתמעטים הגויים בארץ**, וכמו שהבטיחה התורה (שמות כג, ל) 'מעט מעט אגרשנו מפניך', וכן אמרו בזוהר (סו"פ ואלא) שעתידים בני ישמעאל לשלוט בארץ **רק** כאשר היא ריקנית מישראל, ובעוד שבשנת תרע"ח שמונים אחוז מהאוכלוסייה בארץ היו מבני ישמעאל, מאה שנים לאחר מכן התהפך המצב, והיום הם רק עשרים אחוז מהאוכלוסייה, ולמרות מה שנראה שעל פי דרך הטבע הם צריכים להתרבות, ולמרות האזהרות החוזרות ונשנות מפיהם של קטני אמנה שעל פי דרך הטבע עוד מעט יהיה כאן רוב של בני ישמעאל, הם מתמעטים והולכים ועם ישראל הולך ומתרבה בארץ הקודש.

*

גם בענין פריחת הארץ אנחנו רואים ניסים גדולים, ורק נציין דוגמא אחת. **עד לפני מאה שנה** היו צומחים כשבע עשרה עד עשרים חיטים מכל חיטה שנזרעה בארץ, **לפני ארבעים שנה** היו צומחים שבעים חיטים מכל חיטה, **והיום** מכל חיטה יוצאים כשבע מאות חמישים חיטים בממוצע! לפי ארגון המזון העולמי fao התנובה של ארץ ישראל היא כמעט פי שלשה מהממוצע בעולם.
ונסיים בדבריו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל (משנת הגרי"ש "פסח" עמ' תג) 'וכבר אמר דוד המלך (תהליס קו, ז) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רוב חסדיך וימרו על ים בים סוף". **גם לראות ניסים גלויים אין הכל רואים וצריך להיות "משכיל" בשביל לראותם!'.**
יהי רצון שאכן נזכה להשכיל בנפלאות ה' יתברך אתנו, ועל ידי זה נוכל להתחזק בהכרה הברורה 'כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבתיך אשר נשבע להם'.

בברכת התורה, העורך

המשפט" לפי שכר ועונש, והם מידות ההנהגה שהקב"ה מנהיג בהם בעיקר **בעולם הזה**,
ג' מידות עליונות – כתר חכמה בינה – זו "הנהגת היחוד", שזה לא לפי מעשה בנ"א, אלא בגלל רצונו "היחיד" והתכליתי של ה' שכל המשפט הוא אמצעי להגיע לזה, והוא הרצון להיטיב בחינם.
"אינן פועלין לפי מעשי בני אדם, שהן למעלה מהנהגה, והן רחמים גדולים, שהן פועלים לפי רצונו ית"ש בעולם [שרצונו להיטיב בחינם], **לא לפי המעשה** [לא בהנהגת שכר ועונש].
אלא שה"חכמה" - יותר רחמים מבינה, שהוא [החכמה] **בלא צמצום.**
וה"כתר" - הוא רחמים עד אין קץ, שהוא לפי התכלית לו ית', שהתכלית הוא לפעול מדתו שהוא להיטיב לכל [בחינם ולא לפי חשבון של שכר ועונש].
והגר"א ממשיך שם שעיקרם **באלף השביעי**. ולפעמים ה' מנהיג בהם מעט גם **בעולם הזה**, **ובגאולה** שבאה למען שמו באהבה.

◈

"אָז" - יָשִׁיר מֹשֶׁה
הפיכת 'ז' - ל-'א'

והנה שלשת הספירות עליונות – שכולן רחמים - הן: "**כתר חכמה בינה**". ושבע הספירות התחתונות – הממוזגות בדין ורחמים - הן: "**חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד מלכות**". וכנ"ל.
אמנם יש בחינה מסויימת – שבה מונים את הז' ספירות תחתונות מ"חכמה" - "**חכמה בינה, חסד גבורה תפארת, נצח הוד**" - שהם "**הנהגת המשפט**", ביחס ל"**כתר**" שהוא "**הנהגת היחוד**", כי בו יש רחמים עד אין קץ. וכנ"ל[1].
וזהו שכתב הגר"א הנ"ל:
"**וזהו 'אז'. א' - כתר, על ז' - מחכמה עד הוד**"[2].
ויש לבאר בענין ה"**אז**". שכל ה"**ז**" מידות תחתונות שהם "הנהגת המשפט" – הופכות ל"**א**" דהיינו הנהגת "כתר".
שכאשר עולים גבוה עד ימות משיח, ועוד יותר עד האלף השביעי - כל הנהגת המשפט **מתהפכת ומשמשת** להנהגת היחוד להיטיב ללא גבול, לא לפי המעשה.

המידה העליונה – שכולה רחמים
א. [א' ד"אז"]. כתר
ז' מידות תחתונות - חסד ודין
א. חכמה
ב. בינה
ג. חסד
ד. גבורה
ה. תפארת
ו. נצח
ז. [ז' ד"אז"]. הוד
מידות ההשפעה בפועל לבריות
א. יסוד
ב. מלכות

◈◈◈

כשהדברים מתנהלים במידת ההוד –
כל ז' ההנהגות שמעורבות בדין - נהפכות ל'א', רחמים אין קץ

ומי המידה שגורמת להפך את הכל? – מידת "**ההוד**", שיש בה שני היפוכים – בתחילה **הרע יונק מהטוב ומתחזק על ידו**. ואח"כ **חוזר הטוב ומתגבר ומשעבד את הרע שישמש אותו**.
ואז כשנעשה פעולת ההיפוך ב"הוד" - זה גורם להפוך לא רק את הרע **המקומי והנקודתי** שנעשה עכשיו בקלקול ה"הוד", אלא זה גורם **להפוך את כל הקערה על פיה**, שכל ההנהגה, **על כל שבע מידותיה** - תעלה עד מידת "**כתר**" – כלומר, שכל הדין המעורב בהנהגה, שמכוחו יוצא הרע - יתהפך וישתעבד לטוב ולרחמים. וההפיכה הזו – מגיעה מכח תיקון מידת ההוד (ראה כל"ח ברכות נח, א).
וכמש"כ הרמח"ל (נימוקי המחזור):
"ועד בשחק נאמן סלה. כי **ההוד** נפגם בגלות, אבל **הלבנה שחוזרת ומתחדשת** – מעידה על **תיקון ההוד**".
"תיקון ההוד" אינו עושה רק את **התיקון העצמי שלו**, אלא זה מביא **לתיקון הלבנה**, דהיינו "**המידות שה' מנהיג את הבריאה בכלל, ואת עם ישראל בארץ ישראל בפרט**" (עיין "דעת תבונות" סי' קסח) - שיעלו למעלה למעלה עד הראש, ועד שיתקיים (ירמיהו יז, יב) "**כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ**" – ש"**מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ**" שהוא "**כִּסֵּא כָבוֹד**" - יעלה עד "עתיק יומין" שהוא "**מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן**" - גבוה ומשפיע על ה"כתר" ראשון למידות ההנהגה (רמ"ד וואלי, ירמיה עמוד קל"ו; ועיין זוה"ק סו"פ מצורע. הובא בגליון 41).

◈

וזהו הענין שתיקון ה"**הוד**" מביא ל"**אז**", **שמהפך** את כל **השבע** מידות - שהן הנהגת המשפט – למידה **א'** - שהיא הנהגת כתר רחמים אין קץ.
[וזהו שכתוב (צפניה ג, ט): 'כִּי **אָ-ז אֶהְפֹּךְ** אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה' לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד'. - ה"**אָ-ז**" הוא הנהגת ה"**אֶהְפֹּךְ** אֶל עַמִּים" - שהם מצד הדין הקשה (זו"ח מטות), שיהפכו להיות עובדי "ה' **אֶחָד**" – שעבודתם תהיה לעורר 'הנהגת היחוד' (כתר) שכולה חסד ורחמים].

◈

"הודאה"
"שִׁבְחָהּ שֶׁל מַטְרוֹנָה - בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְקַלֶּסֶת מִצָּרוֹתֶיהָ"

ואז מגיעה ה"הודאה", שעיקרה על כך שמתגלה שה' אחד, שגם **הרע** והדין - משועבד **לרצונו**,

---

[1] ובזה יש לבאר מה שאמרו (תלמוד ירושלמי מכות פ"ב ה"ו):
"שָׁאֲלוּ לַ'**חָכְמָה**' - חוֹטֵא מַהוּ עוֹנְשׁוֹ, אָמְרוּ לָהֶם (משלי יג, כא) 'חֲטָאִים תִּרְדֹּף רָעָה', שָׁאֲלוּ לִנְבוּאָה [**בינה** (תיקוני זוהר מט, א: "ומבינה נביאים"; רמד"ו דברים משנ"ת עמ' ר')] - חוֹטֵא מַהוּ עוֹנְשׁוֹ, אָמְרָה לָהֶן (יחזקאל יח, כ) 'הַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת הִיא תָּמוּת', שָׁאֲלוּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא [כאן הכוונה ל'**כתר**'] - חוֹטֵא מַהוּ עוֹנְשׁוֹ, אָמַר לָהֶן יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר לוֹ".
[וזהו כשיטת ר' יוסף גיקטיליא ('שערי אורה' ש"ה – הובא ב'פרדס רמוניס' שער ח פרק י) ש'האחוריים של חכמה הן **דין** כנגד הכתר'. ומאידך לשיטת הרמ"ק "חכמה" יש בה פחות "כח רחמים" מכתר, אך לא שייך בה שם דין כלל. אך עי' 'אדיר במרום' לרמח"ל (עמ' שיח): '... שלפעמים [הכתר] אינו מתגלה, ואז המוחין עצמן [חכמה ובינה] אפשר להם להיות דין'].
[2] ונשארו "יסוד מלכות" **שהכל כבר מוכן לפניהם, ואינם מוסיפים בעצם יותר ממה שהיה לפניהם**, כי כל המידות שמעליהן – הן כמו כל עבודות הכנת התבואה והלחם בחוץ, אלא שהיסוד צריך ללקט הכל לתוך הבית, וכמש"כ אצל יוסף הצדיק שהוא כנגד מידת יסוד - '**וַיְלַקֵּט יוֹסֵף** אֶת כָּל הַכֶּסֶף.. וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת הַכֶּסֶף בֵּיתָה פַרְעֹה' (בראשית מז, יד; זוה"ק מקץ דף קצו, ב), ולהשפיע את הלחם ל"מלכות" - '**וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף** אֶת ... כָּל בֵּית אָבִיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף' (בראשית מז, יב; תיקוני זוהר ב,ב; ט,ב; ובזוה"ק ח"ג דף שב,א).
והמלכות מחלקת הלחם לכל ישראל, וכמש"כ אצל דוד המלך שהוא כנגד מידת מלכות – '**וַיְחַלֵּק [דוד]** לְכָל הָעָם... לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת' (שמואל ב–ו,יט; זוה"ק בראשית דף יח, א).

המשך בעמוד הבא

נבואות ה' לאחרית הימים

בימות משיח בן יוסף - מתגדל הרע
ובימות משיח בן דוד – הוא נהפך לטוב

"משיח בן יוסף הוא תחלה - ואז יתגבר הסט"א ביותר"

"**משיח בן יוסף" שהוא תחילת הגאולה** – הוא הזמן המקביל **לתחילת הגאולה במצרים**, שמשה ואהרן באו לפרעה לומר לו שישלח את ישראל, ואז פרעה הכביד את העבודה, שעל זה נאמר "**ותחלת הגאולה הוא הצרות... כמו במצרים 'תכבד העבודה'** וכו'" (הגר"א בביאורו לתיקוני זוהר חדש – דף כז טור ב ד"ה ואע"ג דאוקימנא):

וכמש"כ פה שלישי להגר"א - הגרי"א חבר זיע"א (ליקוטי הגר"א דף מ, ב):

"דתרין [שני] משיחין הם... **ומשיח בן יוסף** הוא תחלה, ועליו נאמר ופדויי ה' ישובון כו' שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות, שהוא הגואל הראשון, **ולכן אז יתגבר הסט"א ביותר, בעקבות משיחא**, שהנחש אחיזתו בעקב, בסוד ואתה תשופנו עקב, ויגע בכף ירכו, והוא **בהוד** כידוע..".

ומבואר, שהצרות שנאמרו ב"**עקבתא דמשיחא**" – הכוונה על **ימות מב"י**. שהם הנקראים 'עקבתא דמשיחא'. כלומר העקב וההתחלה של הקומה המלאה של המשיח. וכן מבואר בביאור הגר"א על מגילת אסתר א, א ובעוד מקומות, ש"עקבתא דמשיחא" הוא כינוי לימות המשיח עצמם, והכוונה לתחילת ימות המשיח.

ועל זה כתוב (חבקוק ג, טז) "אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה". ומבאר הגר"א (שם): "הוא **בימי משיח בן יוסף**, כמ"ש והיתה עת צרה". והיינו, שבימי משיח בן יוסף יש מנוחה משעבוד מלכויות, ויש התגברות הצרות המנויות בסוטה מט.

◈

בימות "משיח בן יוסף" – נוצר הדם.
בימות "משיח בן דוד" – הדם נהפך לחלב.

וכל זה הכנה **ל"משיח בן דוד"** – שאז כל הרע והכבדת היסורים שנעשו בימות משיח בן יוסף – נהפך לטוב. וכמש"כ הגרי"א חבר זיע"א ("היכלות הזוהר" עמוד רי"ג – על דברי הזוהר פקודי, דף רנז, א):

"... לימות המשיח בסוף האלף השישי שאז יעביר הערלה ונתגלה החסד – אז יקויים (ישעיהו סו, יא) 'לְמַעַן תִּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן תָּמֹצּוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ', שאז 'הניקה בנים שרה' ... **ששם דם נעקר ונעשה חלב**, וסוד הדם הוא אחר חבלי משיח, שאז נשיך הנחש בהוא איילתא ולחיך דמא, שהוא דם טמא, שיוצאים הסיגים, והוא הבירור שיהיה לעתיד לבוא, **ואחר הלידה נהפך הדם לחלב** בסוד 'שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי' [משיח בן יוסף בשמאל] ואחר כך 'וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי' [משיח בן דוד בימין], ששמאל דוחה ואחר כך ימין מקרבת... **משיח בן יוסף בתחילה, ואז סוד הדם - חבלי משיח, בחינת שמאלא ... ואחר כך משיח בן דוד... ואח"כ** 'וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלָב' (בראשית מט, יב).

◈

"דם נעכר ונעשה חלב" – מגלה יחוד ה'

זו ההנהגה של ימות משיח בן יוסף, שמתרבה דם טמא ורע, ובימות משיח בן דוד הדם נהפך לתענוג מזוכך שבעתיים וכולו קדושה. וזו ההנהגה של "**דם נעכר ונעשה חלב**", והנהגה זו היא כדי **להביא ליחוד ה'**, להראות שהרע והטומאה משתעבדים לקדושה, וכמו שאמרו (נדה ט, א):

"**דם נעכר ונעשה חלב** - דברי ר"מ, א"ר אלעאי: מאי טעמא דר"מ - דכתיב מי יתן טהור מטמא לא אחד".

ופירש"י:

טהור מטמא - חלב מדם: **לא אחד** – בתמיה, כלומר **יחידו של עולם.**

כלומר, שע"י שהרע והטומאה משתעבד לקדושה - מתגלה **יחוד ה'.**

◈

'לְמַעַן תִּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ' – כי היא "ארץ זבת חלב ודבש" - שהופכת הרע לטוב

וכפי שכתב הגרי"א חבר - זהו התנחומים שנאמרו בכתוב (ישעיהו סו, יא): 'לְמַעַן תִּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן תָּמֹצּוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ', שזהו "תנחומיה" של **ציון**, כי זה כח של ארץ ישראל – ארץ זבת **חלב** ודבש, הופכת הדם לחלב, ואת הדין הקשה לדבש, וכמו שאמרו בזוהר ויחי (דף רמ, א): "**מֵעַז יָצָא מָתוֹק**".. **אלמלא תוקפא דדינא קשיא לא נפקא דבש**". והוא מצד מידת **ההוד** שמשעבד הרע לטוב (זוהר ויקרא ד, א).

כי ארץ ישראל היא התפשטות קדושתו של ביהמ"ק. שעליו נאמר "**'וְהַהוֹד' - זו בית המקדש**" (ברכות נח, א). – שהוא מהפך הרע לטוב.

ואכן "משיח בן יוסף" - בימות "משיח בן יוסף" - הוא במידת ה"**הוד**" (זוה"ק בהעלותך דף קנג, ב), שמגדל הרע כדי שאח"כ יהפך לטוב, עד שמכוחו באים ימות "משיח בן דוד" שיעלה את ההנהגה עד מידת "**כתר**" – שהופך את כל הדין לרחמים אין קץ (תיקונים חדשים לרמח"ל, תיקון כ"ז), ועד "עתיק יומין" שהוא גבוה ומשפיע על ה"כתר" (רמ"ד וואלי, ירמיה עמוד קל"ו).

המשך מעמוד קודם:

שהוא הטוב והרחמים. וכמו שכתב הרמח"ל (תפילה רכ"ז):

"..פקרו האפיקורסים שהם אומרים שתי רשויות ח"ו, אבל תקון הכל '**הָבָה לָּנוּ עֶזְרָת מִצָּר**' (תהלים ס, יג), **שמתוך אותה הסטרא אחרא עצמה תקון ינתן לנו, אז יוודע שאין אלוה אלא אחד**".

כלומר, שהאפיקורסים שרואים בעולם טוב ורע, דין ורחמים, אומרים שני רשויות הן ח"ו, וכל אחד יש לו רצון אחר ופעולה אחרת, והתיקון לזה הוא שה' יוציא את העזרה והישועה **מתוך הצר עצמו**, ועל דרך מה שאמר הפייטן "וממכה עצמה מתקן רטיה" (יעויין במהרש"א ב"ק ס, ב), ובפסיקתא (פל"ג): "בדבר שאני מכה בו אני מרפא שנאמר (ירמיה ל, יז) כִּי אַעֲלֶה אֲרוּכָה לָךְ **וּמִמַּכּוֹתַיִךְ** אֶרְפָּאֵךְ נְאֻם ה' [מהמכות עצמם אמציא לך רפואה]".

ומסיים הרמח"ל: "**ואז יוודע שאין אלוה אלא אחד**". שברא גם את הטוב וגם את הרע, ושולט על שניהם להביא דרכם את הטוב השלם.

◈

וזה עיקר **השבח וההודאה** – על כך שגם אויבי ה' משועבדים תחתיו, וכמו שאמרו בדברים רבה (פ"ג ס"ו):

"'בָּרוּךְ תִּהְיֶה **מִכָּל הָעַמִּים**' (דברים ז, יד), אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, **אֵין שִׁבְחָהּ שֶׁל מַטְרוֹנָה** בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְקַלֶּסֶת מִקְרוֹבוֹתֶיהָ, **אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְקַלֶּסֶת מִצָּרוֹתֶיהָ.**

וכתב רמ"ד וואלי (שיר השירים, עמ' ס"א):

'**רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ**' (שה"ש ו, ט) - אלו הנשמות הקדושות שמאשרות האי מלכותא קדישא [השכינה הקדושה]... **אבל אין שבחן של הנשמות הקדושות עושה כל כך נחת רוח אל מלכות שמים, כמו שעושה לה השבח שעולה מן הנכריות,** שהרי הנשמות הקדושות הן איברי השכינה ממש, וכאילו היא משבחת את עצמה, והכתוב אומר: יהללך זר ולא פיך. וזהו הטעם שאמר '**מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ**' - כי שבחן של אלו גורם נחת רוח שלם אל השכינה, כמו שגורם נחת רוח אל האדם, **כאשר מזלזליו ומחרפיו מובאים ומוכרחים לספר בשבחו, כי זהו סימן הצלחתו – שיהיו אויביו נכנעים תחתיו וסרים אל משמעתו, ומודים לו בכל מידותיו**".

◈

ובזה מובנים דברי הזוהר הנ"ל (תיקוני זוהר תיקון י"ג, דף כח, ב):

הַשְּׁמִינִי בְּ**הוֹדָאָה**, וּבוֹ הָיָה מְשַׁבֵּחַ דָּוִד הוֹדוּ לַה', וְזֶה **הוֹד** וַדַּאי... וּבוֹ שִׁבַּח מֹשֶׁה **אָז**, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב **אָז** יָשִׁיר מֹשֶׁה".

שעיקר ה"**הודאה**" - הוא על הנהגת ה"**הוד**", וכמו שאמרו (זוה"ק פנחס רכג, ב): "**הוֹד - בּוֹ 'הוֹדוּ לַה'**", וכתב רמ"ד וואלי (דברי הימים, עמוד לו): "הודו לה' קראו בשמו... **ועיקר ההודאה - על תיקון ההוד**". וב"אמרי נועם" (לתלמיד הגר"א – ברכות נח, א): "**וההוד** - זו בהמ"ק". שבמקדש אומרים **שירות ותשבחות**".

וזהו משום שה"**הוד**" מביא ל"**אז**", שמהפך את כל **הז'** - שהן הנהגת המשפט – **לא'** - שהוא הנהגת "כתר" - רחמים אין קץ.

ומסיים הזוהר:

"**אָז** תִּקְרָא - וַה' יַעֲנֶה".

כאשר "**תִּקְרָא**" לה' שיפעיל את ה"**אָ-ז**" – שיהפוך את כל **ז'** ההנהגות שמעורב בהם הדין, למידה **א'** של חסד ורחמים - בזכות זה "**וַה' יַעֲנֶה**".

◈◈◈

"ותחלת הגאולה הוא הצרות... כמו במצרים תכבד העבודה".

עכשיו נשוב למרע"ה שאמר "לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶּה שְׁלַחְתָּנִי: **וּמֵאָז בָּאתִי אֶל פַּרְעֹה לְדַבֵּר בִּשְׁמֶךָ הֵרַע לָעָם הַזֶּה** וְהַצֵּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ", ושאלנו מדוע היה קשה למשה רבינו דווקא עכשיו ולא בכל שנות השעבוד.

אמנם הביאור הוא שהקושיא של משה היתה, מכיון שהגיע זמן הגאולה – ואשר על כן שלחתני, למה עדיין החושך נשאר.

ולא רק שהחושך נשאר – אלא הוא **התגבר.**

ולא רק שהחושך התגבר – אלא **שהוא התגבר מחמת הטוב**, דהיינו מחמת פעולות הגאולה עצמם, שמה ששלחתני אל פרעה - זה גרם ל"אֲשֶׁר הִבְאַשְׁתֶּם אֶת רֵיחֵנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לָתֶת חֶרֶב בְּיָדָם לְהָרְגֵנוּ" (עיין רמ"ד וואלי שמות עמוד ע"ח–פ).

◈

ועכשיו משה בא לתקן, ואומר, שהתשובה למה שטענתי "לָמָּה הֲרֵעֹתָה..." - היא כמש"כ הגר"א (בביאורו לתיקוני זוהר חדש – דף כז טור ב ד"ה ואע"ג דאוקימנא):

"**ותחלת הגאולה הוא הצרות... כמו במצרים 'תכבד העבודה'** וכו'".

גם "**צרות תחילת הגאולה**" - שהרע מתחזק מחמת פעולות תחילת הגאולה – גם זה **חלק מהגאולה**, כי בתחילה ה' מכין את **הרע** שהוא עצמו יתהפך לטוב, שהמר נהפך לכלי רפואה והטבה.

וכל זה הכנה כדי שאח"כ יהיה הנהגת ה"**אז**" – שכל ז' מידות הממוזגות בחסד ודין – יהפכו כולם לחסד גמור.

וזהו אז **ישיר** משה – לשון **עתיד.** שלא תאמר שהשירה היא רק על ה"אז" של ה"סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם", אלא גם על **ה"אז" הראשון**, על ה"**מֵאָז** בָּאתִי אֶל פַּרְעֹה לְדַבֵּר בִּשְׁמֶךָ הֵרַע לָעָם הַזֶּה...", שבאותה שעה ה"שירה" היתה בבחינת "**עתיד**", כי עוד לא ראו את הישועה, גם ה"אז" ההוא - היה הכנה לשירת משה, כי ה"**מֵאָז** בָּאתִי אֶל פַּרְעֹה" - היה מצד מידת ההוד, שכל הרע ההוא נהפך לטוב, ולא רק שזה נעשה "הפיכת רע לטוב" - באופן נקודתי ומקומי לאותה שעה, אלא נעשה כאן הכנה לשלמות הבריאה, שהוא הפיכת "**אז**" - שכל **ז'** מידות של הנהגה – נהפכו **לא'** כתר. רחמים אין קץ. [במדרש הנ"ל - יש שלש פעמים שחוזר על עצמו הענין שה' מרפא עם המר. א]. העץ המר – שאיתו ה' המתיק את המים במרה. ב]. הצדיקים - שמתקנים במה שקלקלו. ג]. ההודאה על הכבדת השעבוד, שנהפך ל"א-ז"].

מדברי רבותינו

מרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א[1]

הכל מעלין לארץ ישראל

אחד מחו"ל אמר קמי רבינו: קשה לאשתי לחשוב לעבור לארץ ישראל, אמר רבינו: **תגיד לה שזה מצוה, ועוד מעט כולם יבואו לארץ ישראל. תוסיף לומר לה: האם גם כשהמשיח יבא לא תסכים לבא לארץ ישראל?** ("דברי שי"ח" גליון 118, בחוקותי תשע"ה).

◈◈◈

אסור לצאת מארץ ישראל

"אספר מה שהייתי נוכח שם בשעת מעשה - שגביר אחד הציע להגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א שיבוא לחו"ל למשך שבוע ימים, והבטיח לו מיליאן דאללער, והשיב הגרח"ק "**מען טאר נישט ארויסגיין פון ארץ ישראל**" [**אסור לצאת מארץ ישראל**]. ("בדידי הוי עובדא" להר"ר שמואל דוד הכהן פרידמן שליט"א, עמוד ס').

◈◈◈

אמונה תמימה - פוטרת מהצורך ליסוע לחו"ל לפרנסה וכו'.

"במוצ"ש שעבר נכנס למרן הגרח"ק, ראש כולל חשוב שהיה אמור לטוס למחרת לחו"ל לגיוס כספים, לקבל את ברכתו לקראת הנסיעה. כשאמר להגר"ח שנוסע לחו"ל, **הגיב מיד למה לצאת לחוץ לארץ!** הדבר היה לפלא גדול כי לפניו היה מנהל מוסד אחר שאמר שנוסע לחו"ל ומרן ברכו בברכה והצלחה, ראש הכולל אמר שהוא בעל חוב והוא חייב הרבה כסף לאברכים ואיך יכול להשאר ולא לצאת לחו"ל לאסוף כסף, **אך מרן הגיב ואמר תסע לצפת!!! לא לחו"ל!**

ראש הכולל יצא מהחדר ופגש ידיד וסיפר את לו דברי הגר"ח, הידיד נכנס איתו שוב ואמר להגר"ח שהוא חייב הרבה כסף וכו', הגר"ח אמר לו אם אתה רוצה תסע, אבל אני נתתי ברכה על נסיעה לצפת!

ראש הכולל שמע לדברי הגר"ח ביטל את הטיסה ונסע למנוחה בצפת. ביום ראשון בערב הלך לבית הכנסת צאנז בצפת ולמד עד שם שנרדם על השולחן, בשעה 10:30 התעורר ושאל מישהו מתי יש מניין למעריב, אמרו לו שיש כאן במקום מעריב בשעה 11:00, וכך נשאר במקום עד 11 והתפלל מעריב, לתפילת מעריב ראה שהגיע למקום יהודי אמריקאי, ולאחר התפילה החליט לגשת אליו ולנסות את מזלו. ראש הכולל סיפר ליהודי הנ"ל את דברי הגר"ח, והוא - כמו בסיפורים - מיד שאל כמה כסף אתה צריך, ראש הכולל השיב את הסכום שחסר לו, הלה אמר לו תן לי לבדוק את זה, **ולמחרת הגיע עם 2 צ'יקים על כל הסכום!! ובנוסף אמר שישתדל לעזור גם לו בהמשך!**

וכשסיפרו לרבינו את דבר המעשה אמר בזה הלשון: "**מי ששומע ומאמין ה' עוזר לו**"[2]. ("דברי שי"ח" גליון 208, וישב תשע"ז).

◈

לימוד תורה כמצוותה – פוטר מהצורך לנסוע לחו"ל לפרנסה

קיץ תשע"ד: סיפר לי רב העיר מודיעין עילית הג"ר מאיר קסלר שליט"א: ראש כולל בעירנו משתדל מאד לתת את החלוקה לאברכים בזמן (הזמן אכלו הוא 15 למנינס). בחודש האחרון לא היה כלום **וחשב לנסוע לארה"ב**, הוא בא לשאול כאן את רבינו, והתשובה היתה בזה הלשון: "**אתן לך עצה טובה יותר. הנה בתשע"ה היא שנת שמיטה, תתיישב ללמוד הלכות שמיטה**".

הוא חשב כי רבינו לא שומע טוב ואמר: אינני מבקש עצה לשיעורים בכולל, אני מבקש עצה לכסף. **ושוב חזר רבינו: "העצה ללמוד שביעית".**

וכיון שכל ניהול ענייניו הם עפ"י עצת חכמים, הוא התיישב ללמוד שביעית.

והנה התאריך 15 הוא באסרו חג, וכבר הגיע ערב יו"ט ואין כלום, לפנות בוקר בערב פסח (שעות הלילה שם בארה"ב) ראש הכולל הרים טלפון לאחד מנדיביו ולא ענה. הוא השאיר תא קולי ולאחר כמה דקות הגביר חוזר אליו ושאלו מדוע טלפן, וראש הכולל סיפר לו שהוא במצב דחוק ומבקש עזרה, הגביר התענין: '**מתי אתה בא לארה"ב'? הוא ניסה להתחמק מתשובה, אך הוא שאלו 4 פעמים וכבר לא יכול יותר להתחמק וסיפר לו את הסיפור עם הגר"ח**, שאלו הגביר: 'מה ענין שביעית לצ'קים של אברכים'? אבל מיד שאלו: 'כמה אתה צריך'? ענהו ארבעים אלף דולר, **ההוא אמר: ביום ה' שזה 'אסרו חג' יהיה אצלך ארבעים אלף דולר**. ע"כ.

[שאילה]: האם כוונת רבינו היא מחמת שבשביעית יש "וציוויתי את ברכתי"?

[תשובה]: לא, **כיון שהזמן של שביעית קרוב, חובת השעה עתה ללמוד שביעית, ואם עוסקים בתורה כזו שצריך לעסוק בה, העסק הזה מביא ברכה.**

[שאילה]: ואם צריך תפילין ועוסק בהלכות תפילין נמי כן?

[תשובה]: שביעית זה שייך לציבור ('כל משאלותיך' עמ' תי"ט).

◈◈◈

סגולה לישועות – להתפלל בארץ ישראל

ילדה מארגנטינה בת 12 במשך שבעה חודשים שיש לה חום גבוה וכאב ברגליים עד כדי שאינה יכולה לעמוד על רגליה. בבדיקות שערכו הרופאים נמצא שיש לה משהו ואינם יודעים כיצד לטפל. והרופאים בארגנטינה מייעצים לטוס לרופא מומחה בעולם, ויש אפשרות לנסוע לבוסטון.

לפני חודשיים שאלנו למרן הגר"ח שליט"א בענין הזה, וענה: "השם יעזור שב ואל תעשה". וב"ה המצב הוטב. ועכשיו בחודש האחרון המצב החמיר ויש לה כאבי ראש נוראיים. השאלה האם לטוס לבוסטון. ולגופו של ענין, הרב פירר מייעץ לנסוע.

[תשובה]: "**שלא תיסע אין בכך שום תועלת, שתבוא לארץ ישראל להתפלל**".

[שאילה]: היכן להתפלל?

[תשובה]: "**בכותל המערבי**" (א.ה. עיי"ש עמוד רט"ו).

[שאילה]: עם מי שתבוא עם האבא או האמא?

[תשובה]: "**עדיף עם שניהם**".

האם כוונת רבינו שתבוא לכותל ויתפללו ויחזרו?

[תשובה]: "**כן**".

הם באו לארץ ישראל והתפללו בכותל, נכנסו לרבינו וברכם, ואחרי כשבועיים אמרו לנו שהיא בריאה לחלוטין ("כל משאלותיך" עמוד רס"ח).

◈◈◈

יציאה לקברים בחו"ל

[שאילה]: בשערי תשובה תקס"ח כתב שלקברי צדיקים מותר לצאת לחו"ל, האם עבדינן הכי?

[תשובה]: "**כתוב בזה, אבל קשה להקל בזה**".

[שאילה]: בשערי תשובה סס"ו תקס"ח שמותר לנסוע לקברי צדיקים לחו"ל, מה למעשה?

[תשובה]: "**קשה להתיר. מצוה גדולה יותר היא, להיות בארץ ישראל. ובירושלמי מו"ק פ"ג ה"א – שעדיף לחלוץ מלצאת לייבם בחו"ל, ואין הטעם משום שהיא תבוא לכאן**".

◈

[שאילה]: אשה פלונית שואלת האם לנסוע לליז'נסק, כי עתה היארצייט של רבי אלימלך, וחלמה כי נוסעת לשם?

[תשובה]: "**תאמר לה, כי להישאר בארץ ישראל זה יותר מצוה**".

◈

אחד בא לרבינו שיברכו שנוסע לחו"ל עם בנו היום כ"ח תמוז תשע"א, שאלו רבינו להיכן אתה נוסע? ענהו לאומן.

[אמר לו רבינו]: "**אינני יודע אם מותר לנסוע לחוץ לארץ בשביל כך... וכי חסר בארץ ישראל להיכן לנסוע? תיסע לרשב"י**".

[השיב אותו אדם] נסעתי ולא נושעתי עדיין, והצדיק הבטיח שיעזור למי שבא לאומן, ועשה עדים על כך, זו מצוה.

[תשובת רבינו]: "**תיסע להאר"י הקדוש. גם ארץ ישראל זו מצוה**".

השואל לא עזב את המקום אלא עמד על עומדו, ורבינו שתק וסעד פת שחרית. אמרתי לרבנו, אני חושש שיעמוד כאן עד שעת מנחה. ענה לי: "**אם כן זה טוב, כי בינתיים יעבור הזמן של נסיעתו**". ובסופו של דבר בשום אופן לא בירכו על נסיעה, אף שהפציר עוד ועוד, רק בירכו בברכות אחרות ("כל משאלותיך" שו"ת ממרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א – מרשימות הג"ר אליהו מן שליט"א. עמוד קי"ג– קט"ו).

◈◈◈

גם יהודים שמתנהגים כגויים – להשתדל שיעלו לארץ ישראל

"באחד מימי השבוע נכנס אל רבינו אחד הרבנים הגדולים בגרמניה, בעיר פרנקפורט דמיין. אותו רב שליט"א תיאר לרבינו על המצב שיש שם, כשבעים אלף יהודים ורח"ל רובא דרובא שם אינם יודעים מאום ביהדות. לא שבת ולא מילה, לא כשרות ולא טהרה, ממש [=מתנהגים כ]גוים לכל דבר, ה' ישמרנו. והוא משתדל מאוד לעורר את זיקת היהדות ולהאיר את ניצוץ שלהבת התורה בהם, ואכן, ב"ה לאט לאט הוא מצליח להחזיר עוד ועוד יהודים לחיק היהדות. מרן שליט"א: **כדאי להמליץ להם לבוא לארץ ישראל. זה עצמו מצוה, לגור פה**" ("דברי שי"ח" גליון 182, בלק תשע"ו).

[א.ה. יש להביא כאן מה שכתב בשו"ת "לבנימן אמר" מהגר"ח קנייבסקי שליט"א – וישלח (אות מ).

במדרש איתא שיעקב אבינו פחד מזכות מצות ישוב ארץ ישראל שיש לעשו. ויש לתמוה האם ישוב ארץ ישראל גרידא בלי מצוות הוי זכות, והא לכאו' אדרבה גרוע יותר לעבור עבירות בפלטרין של מלך (וכמש"כ הרמב"ן בדרשתו לר"ה)?

תשובה: **זה מצוה ככל המצוות.**

◈

כותב השורות ראה ג"כ כאשר **שני בחורים שאינם נראים חרדים על דבר ה'**, רצו ברכה ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ליסוע לחו"ל למטרות מסויימות, **והגר"ח קניבסקי שידל אותם להישאר בארץ ישראל**, ואמר להם שכל מה שהם רוצים להשיג בחו"ל – הם יכולים להשיג גם בארץ ישראל (הובא ב"נחלת ה'" גליון 31, תשרי תשע"ז. ועיי"ש עוד. – וע"ע גליונות 40 – 41 ב"מדברי רבותינו" – הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל. ובמראה מקומות שם)].

---

[1] ב"נחלת ה'" - לפני ארבע שנים (גליון 8, טבת תשע"ה) נפתח דף חדש, כי לפני כן – מדור "מדברי רבותינו" היה קצר, ולא הוקדש לגדול אחד, אלא הוא היה ליקוט מכמה גדולי תורה. ומגליון 8 ואילך התחילה הקביעות להקדיש בכל גליון עמוד או שתים למדור "מדברי רבותינו", וכל המדור הוקדש כולו לגדול אחד [עד גליון 55 אב תשע"ח, שבו התחלנו בסדרת ליקוט מגדולי תורה בענין "שיבת ישראל לארצם"]. והראשון שבו זכינו לחנוך את המדור "מדברי רבותינו" באופן הנ"ל – היה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א.

באותו חודש ג"כ נכנסנו אל הקודש פנימה עם "נחלת ה'" גליון 1, ומרן שר התורה שליט"א קרא אותו מראש ועד סוף במשך חמש דקות, ושיבח אותו.

*

בגליון זה נביא עוד **אומר הבא מן החדש מדברי מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א**. ימים על ימי מלך יוסיף ה' - עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

מכיון שישנם דברים רבים מרבינו שליט"א בעניני ארץ הקודש, אנו מביאים כאן קצת, ובעז"ה בל"נ בגליונות הבאים נביא דברים נוספים.

[2] עיין מדרש תנחומא (תזריע סימן ו):

"מעשה בכהן אחד שהיה רואה את הנגעים. מטה ידו, בקש לצאת לחוצה לארץ. קרא לאשתו אמר לה: בשביל שבני אדם רגילין לבא אצלי לראות את הנגעים, קשה עלי לצאת מעליהם. אלא בואי ואני מלמדך שתהא רואה את הנגעים. אם ראית שערו של אדם שיבש המעין שלו, תהא יודעת שלקה. **לפי שכל שער ושער, ברא לו הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו.** יבש המעין, יבש השער. אמרה לו אשתו, ומה אם כל שער ושער, ברא לו הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו. אתה שאתה בן אדם, כמה שערות יש בך, ובניך מתפרנסין על ידך, **לא כל שכן שיזמן לך הקדוש ברוך הוא פרנסה. לפיכך לא הניחה אותו לצאת חוצה לארץ**".

ובויקרא רבה (טו, ג) מסיימים חז"ל: "...**שמע לה ויתיב ליה וקם ליה בריה [שמע לה ונשאר לשבת בארץ ישראל, וסייע לו בוראו, ומצא פרנסתו בארץ ישראל]**.

נחלת ה' גליון 65

מענינא דיומא
חג השבועות - בבחינת העולם הבא
מענינא דיומא ב'
חג מתן תורה - פרי ארץ ישראל

נחלת ה'

דבר העורך
אין להקל במצוות הישוב מחמת שהנחש נכרך בעקבי הקדושה
מדברי רבותינו
מרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א (חלק ב)

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 65 סיון תשע"ט

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק ויקא קטו, א).

מענינא דיומא - שבועות

חג השבועות - בבחינת העולם הבא

כתב הר"ן (סוף מסכת פסחים כח, א מדפי הרי"ף):

"ובהגדה גם כן אמרו, בשעה שאמר להם משה 'תעבדון את האלהים על ההר הזה' - אמרו לו ישראל: 'משה רבינו אימתי עבודה זו?' - אמר להם: 'לסוף חמשים יום', **והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר**" [ע"כ המדרש. וראה שם בהמשך דברי הר"ן].

והנה הציפיה בארבעים ותשע ימי ספירת העומר ליום החמישים, היא בבחינת הציפיה בעולם הזה - לימות משיח בן דוד.

כי ימי ספירת העומר שהם **ארבעים ותשע** ימים – מרמזים **לעולם הזה**, ושבועות שהוא **יום החמישים** – מרמז **לעולם הבא**.

שהנה על **העולם הזה** אמרו (רא"ש השנה כא, ב):

"**חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחד**, שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים".

א"כ **בעולם הזה** יתכן השגה רק **בארבעים ותשע** שערי בינה, אמנם **בעולם הבא** שמתחיל בימות המשיח, משה ישיג את **שער החמישים**, ועי"ז יגאל את ישראל, וכמו שאמרו (זוהר משפטים קטו, א; זוהר פנחס רמב, ב):

"וְאַחַר כָּךְ [אתה משה רעיא מהימנא] תַּעֲלֶה עֲלֵיהֶם **לְבִינָה**, לִפְתֹּחַ בָּהּ **חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים** שֶׁל חֵרוּת לְיִשְׂרָאֵל, לְקַיֵּם (מיכה ז) כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אַרְאֶנּוּ **נִ-פְלָאוֹת** [= **נ'** שערי בינה הנקראים "**פְּלָאוֹת**"]".

ושבועות כלפי שאר הימים - הוא בבחינת **העולם הבא** כלפי העולם הזה (כנ"ל), שנפתחים בו **חמישים שערי בינה**, וכמו שאמרו (זוהר בשלח דף מו, ב):

וּבֹא רְאֵה, בְּצַד הַיּוֹבֵל ["בינה" הנקראת "יובל" - שופר] - נִמְצֵאת חֵרוּת לְיִשְׂרָאֵל, וְכֵן לֶעָתִיד לָבֹא [תהיה הגאולה מצד "בינה"] - שֶׁכָּתוּב (ישעיה כז) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְגוֹ'.

וּמִשּׁוּם אוֹתוֹ יוֹבֵל עֶלְיוֹן, הִתְעַכְּבוּ חֲמִשִּׁים יוֹם לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְלִקְרַב לְהַר סִינַי... **בַּיּוֹם שֶׁקִּבְּלוּ הַתּוֹרָה, אָז שָׁרוּ עֲלֵיהֶם אוֹתָם חֲמִשִּׁים יְמֵי הַיּוֹבֵל [חמישים שערי בינה]**, וּמִצַּד שֶׁל הַיּוֹבֵל (בינה) נִתְּנָה לָהֶם תּוֹרָה" [וע"ע בזוהר נשא קלו, א; יתרו פג, ב; אמור צז, ב; ובזוהר חדש יתרו דף מד, א, עמוד ק"ל בהוצאת מתוק מדבש].

◈◈◈

בחג הפסח שהוא בבחינת העולם הזה –
אין כח לשעבד את החמץ לקדושה

עפ"י הבסיס הזה, שפסח וכל מ"ט ימי ספירת העומר – הם בבחינת **העולם הזה**, ויום החמישים שהוא חג השבועות - הוא בבחינת **העולם הבא**, ימות משיח בן דוד, נמשיך בדברים הבאים:

כתוב (ויקרא כג, יז) "מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה **חָמֵץ תֵּאָפֶינָה** בִּכּוּרִים לַה'".

ומקשים חז"ל (זוה"ק תצוה דף קפג, א) שכיון שבפסח עם ישראל יצאו מתחת יד **הסט"א** שנמשלה **בחמץ**, ולכן כתוב (שמות יג) 'וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ', ולכן אוכלים רק מצות, משום ש**השכינה** נמשלה **במצה**. א"כ כאשר מגיע חג השבועות, שעם ישראל מתעלים יותר גבוה, ומקבלים את התורה שהיא אור **קוב"ה** שהוא מעל **השכינה** - "וְכִי לֹא רָאוּי הָיָה שֶׁיִּתְבַּטֵּל הֶחָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה כְלָל?! וּמַדּוּעַ קָרְבָּן זֶה הָיָה חָמֵץ - שֶׁכָּתוּב 'סֹלֶת תִּהְיֶינָה **חָמֵץ תֵּאָפֶינָה**'?"

ומתרצים חז"ל שביאורו הוא כך: כאשר עם ישראל יצאו ממצרים עדיין היו חולים וחלשים ברוחניות, ודבקותם היתה רק **בשכינה** וכנ"ל, **ולכן לא היה להם כח לשעבד את הרע שבחמץ אל הקדושה**, ולכן צריכים לאכול רק מצות, שהוא אוכל של רפואה.

אמנם בחג השבועות שעם ישראל התחזקו ברוחניות, וקיבלו את התורה ועלו להדבק באור **קוב"ה**, יש להם כח גדול - לקחת את החמץ הרע, ולהעלותו אל המזבח, **ולשרוף ממנו את קושי הטומאה, ולהפכו להשתעבד לטוב ולקדושה** [וראה שם עוד ובפירוש "מתוק מדבש" בשם האריז"ל שעה"כ דף פט, ב].

◈

ועל דרך זו כתב הרמב"ן (ויקרא כג, יז):

חמץ תאפינה - צוה הכתוב שתהיינה **חמץ**, לפי שהם תודה לשם כי חקות קציר שמר לנו, **וקרבן התודה יבוא על לחם חמץ**. ואולי איסור **החמץ** מפני שירמוז אל **מדת דין...** ובעבור שהקרבנות לרצון לשם הנכבד, לא יובאו ... רק מן **הדברים המזוגים**, כאשר אמרו בבריאת העולם (ב"ר יב טו) **שיתף מדת רחמים במדת הדין** ובראו.

והנה בחג השבועות שהוא יום מתן תורה יביא הקרבן בדין תודה, כי הוא יום העצרת, והמשכיל יבין.

וזה סוד מה שאמרו רבותינו (ויק"ר ט ז), כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל לעולם וכו', כי בו מצה וחמץ, **כענין בעולם הבא**".

◈◈◈

דבר העורך

אם נזכה, נקריב בעוד כמה ימים שעיר של מועדים בחג השבועות הבא עלינו לטובה, כמו בכל המועדים שאנחנו מצווים להקריב שעיר לחטאת. מה הוא ענינו של השעיר הזה שאותו אנחנו מצווים להקריב?

הרמב"ן (ויקרא טז, ח) מסביר לגבי השעיר לעזאזל של יום הכיפורים, שהוא רומז אל עשיו שנקרא 'איש שעיר', ונצטוינו להוליך אותו לעזאזל, מקום החורבן, ששם שולט הסיטרא אחרא [ומכל מקום מדגיש הרמב"ן שאין הכוונה שאנחנו מקריבים קרבן לסט"א חלילה, אלא את הכל מקריבים להקב"ה, והקב"ה הוא זה שנותן לסט"א את חלקה].

על דרך זו מבאר רמ"ד וואלי (במדבר עמוד צח"ר) את ענין **השעיר שמקריבים בחג השבועות**, שבחג השבועות יורד אור גדול וקדוש לעולם - אור של עולם הבא [ראה במאמר "מענינא דיומא"], ולכן: "מקריבין השעיר לחטאת, לתת חלקה אל הסט"א שתתפרש מן הבנים היקרים, ולא תהיה לה שום יניקה מן האור הגדול הזה שאינו ראוי לה".

*

את היסוד הזה אנחנו מוצאים אצל איוב. חז"ל אומרים בזוהר בכמה מקומות (בא לד, א; תצוה קפא, ב; אמור קא, ב) שכאשר איוב הקריב קרבנות כמנין בניו - "כי אמר איוב אולי חטאו בני" בריבוי המשתה [כמבואר בתחילת ספר איוב] - הוא הקריב רק קרבנות עולה, שאין לסט"א שום חלק בהם, **ואיוב רצה להקריב קרבן שאין לסט"א שום חלק בו**, והטעם שאין לסט"א חלק בקרבן עולה, משום שעולה מקריבים רק **מזכר**, ולא **מנקבה**, והסט"א אין לה אחיזה אלא **בנקיבה**, כמו שבעולמות העליונים אין לסט"א אחיזה בקב"ה [בחינת זכר], אלא ברגלי השכינה [בחינת **נקבה** ביחס לקוב"ה], שיש בשכינה הנהגת "**רגליה** יורדות מות" (זוהר בשלח מח, ב) - "נחש כרוך על **עקבו**" (זוהר בראשית כד, א) - "**בעקבתא** דמשיחא חוצפא יסגא" (סוטה מט, ב), שהסט"א שנקראת "חוצפא יסגא" - נכרכת **בעקבי רגלי** השכינה, ויונקת משולי השפעתה, בבחינת "אך **שמריה ימצו ישתו** כל רשעי ארץ" (תהלים עה, ט), כדי שלבסוף כל מה שהסט"א נתגדלה ע"י השכינה - ישתעבד בחזרה לקדושה, ויתגלה יחוד ה' שהוא שולט על אויביו.

ומבארים חז"ל שכאן היתה טעותו של איוב, משום שהקב"ה כן רוצה שיקיימו מצוות מסויימות שגם הסט"א מקבלת בהם חלק, כגון שעיר לעזאזל ומים אחרונים, ועוד כמה וכמה מצוות [כפי שנתבאר ברמ"ק בספרו "אור יקר" על הזוהר בפרשת נח סד, ב. - וסיים שם: "אין הכוונה באלו לשתפם כלל בקדושה, כי אדרבה הם טמאות וכו', אלא להבדילם שלא יקנאו בקדושה ולא יקטרגו".

וחשוב מאד להדגיש שכמובן שאין לטעות ללמוד מכאן - שלפעמים מצוה לעשות עבירה, חלילה מלומר דברים חמורים אלו, וכבר לימדנו הגר"א ("מיס אדיריס" להגרמ"מ משקלוב, עמ' רס"ז ועוד). "שהאומר שבעלי הסוד מקילים מהגמרא, הרי זה מקצץ בנטיעות".

אלא שאחרי שהקב"ה ציוה לשלח שעיר לעזאזל, משום שהוא בחר לתת לסט"א חלק בשולי קדושת המצוה - זה לא בגדר "מצוה לעשות **עבירה**", אלא בגדר "**כולו מצוה**", וחוץ ממה שהקב"ה ציוה - אסור באיסור חמור לעשות כדי לתת כוחות לסט"א, ורק נזק יוצא מזה הן לעובר העבירה והן לכל הבריאה].

ואומרים חז"ל, שזו היתה הטעות אצל איוב, **הוא חשב מסברתו, שעדיף להתנזר ממצוה שיש לסט"א חלק בה**, אמנם מה שבסוף קרה הוא, שכיון שהסט"א לא קיבלה את חלקה, היא הלכה ועמדה במקום שהיא חוצצת בין הקב"ה ועם ישראל, וכשהקב"ה רצה להידבק בעם ישראל ביציאת מצרים - השטן הפריע לכך בגלל שהוא לא קיבל את חלקו בקרבנות איוב. וכמו בסעודה, שאם לא זורקים עצם לכלב - הוא הולך ומבלבל את כל הסעודה.

ולכן הקב"ה עשה **שהשטן יקח מאיוב את חלקו, בכך שייסר אותו, ויהרוג את בניו**, ועל ידי זה השטן עזב את מקום הקדושה - המקום שבו הוא חצץ בין הקב"ה וישראל, וכך התאפשר שהקב"ה יגאל את ישראל ממצרים ויקרבם אליו. ע"כ תוכן דברי הזוהר.

*

רואים מכאן יסוד ולקח נפלא. לפעמים היצה"ר מפתה את האדם לחשוב שהוא חכם וצדיק יותר מהקב"ה, **וגם במקרים שהקב"ה הוא זה שמצוה לעשות מצוות** כאלו שאח"כ הסט"א תבא מעצמה ותינק מהם את חלקה, היצה"ר מתחכם על הקב"ה, ועושה חשבון שאת המצוה הזו לא כדאי לעשות, אבל בסוף תמיד יתברר שהחשבון הזה אינו נכון ורק הפסד מגיע ממנו.

אחת הדוגמאות לזה הוא **מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו ציוה לעם ישראל לכבוש את ארץ ישראל**, שהיא בבחינת "**קרבן נקבה**", שהרי ארץ ישראל היא גוף **השכינה** - הנחשבת **נקבה** ביחס לקוב"ה, וממילא יש בה הנהגת "נחש כרוך על **עקבו**", ו"**בעקבתא** דמשיחא **חוצפא** יסגא" - שהחיצוניים נכרכים **בעקבי רגלי** ארץ ישראל גוף השכינה ויונקים ממנה.

וכך היה כשהקב"ה אמר לישראל בגלות בבל "פתחי לי אחותי" ותעלי לארץ ישראל - ובא היצה"ר ועשה חשבונות, שכיון שאח"כ יבואו אנשים לא הגונים

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל nh613nh613@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס או בנדרים פון טל' 037630585 קוד 835. כל תרומה תסייע בהפצת תורת ארץ הקודש.

ויאחזו ב"אבק של אותו מקום" כדי לפתות לרע, לכן עדיף לפרוש לגמרי מהענין (שיר השירים רבה פ"ה).

ובאמת שזה בבחינת "והשטן עומד על **ימינו** לשטנו" [ראה "חפץ חיים על התורה" הפטרת בהעלותך], שהשטן מתחפש לצדיק ומכשילו בעבירה, וכמש"כ **הגאון הנצי"ב מוולאז'ין זיע"א** בהסכמתו לספר "למען ציון":

"מצאתי מקום בזה להגיד לרבים עד כמה חביבה ישוב ארץ ישראל בעיני ה', עד כי בעת שהיה קול ה' דופק ע"י כורש לאמר, מי בכם מכל עמו יהי ה' אלהיו עמו ויעל, והמה סירבו ולא רצו לעלות, באמרם רחצתי את רגלי איככה אטנפם, ופירשו חז"ל במדרש שיר השירים על זה המקרא, רחצתי את רגלי מטינופת ע"ז, שאותו המקום משיאני לע"ז, ולפי קלות דעתינו היא טענה נמרצה, **ובכל זאת אנו רואים שהתרעם הקב"ה הרבה ע"ז כמו שנראה בהמשך השיר הקדוש, ובמדרש שם, וביומא פ"א.**

ומזה אנו רואים **כי אין להקל במצוות הישוב משום שרואים שם איזה עוברי תורה, אחר שיכולים ליזהר יפה... אלא שקשה ליזהר**, והרי לא גרע ממה שהיה ישיבת א"י משיא לע"ז... **ומכל מקום אין זה מתקבל בעיני ה'**, אלא המצוה במקומה, ומחויב ליזהר, **ומי שאינו נזהר הוא רשע ועונו ישא, אבל אין אנו אחראין לזה...".**

*

וכדברים האלו אנו רואים גם בזמננו. תלמידי הגר"א עלו במצוותו, ובנו את ירושלים וממנה אבן פינה לכל ארץ ישראל (וכפי שנתבאר בגליון 63) - **על טהרת הקודש, ונזהרו שלא לעבור שום עבירה - ואפילו לא איסור קל מדרבנן - בשביל ארץ ישראל** [חוץ ממה שפירשו חז"ל באיזהו מקומן, כגון **לומר בשבת לעכו"ם לכתוב שטר קנין על בית בארץ ישראל** (גיטין ח, ב; בבא קמא פ, ב), וכגון **לגור בעיר שרובה עובדי כוכבים** (כתובות קי, ב)], וכמו שכתב ב"עליות אליהו" (הערה פ"ו) בטעם שהגר"א חזר מנסיעתו לארץ ישראל:

"ואני שמעתי מידידי הרב מו"ה יצחק נ"י, בהרב המפורסם מ' זלמן ר' אורעס זצ"ל מווילנא, כי שמע מאביו הצדיק, שטעם אשר שב הגאון מנסיעתו לארה"ק, הי' **בגלל הנמלים על הספינה, ושלא יוכל לאכול פת על ש"ק כדין".**

וכאשר הגר"א ראה שמונעים אותו משמים מלעלות לארץ ישראל - ע"י שזימנו לו תולעים במאכלו וכנ"ל, הוא הדריך את תלמידיו - שהם יעלו לארץ ישראל ויישבו אותה, **ותלמידי הגר"א ובניהם** הנהיגו את ישוב ארץ ישראל במשך מאה שנים, **משנת תק"ע** עד שנת **עת"ר.**

ולאחר שהסט"א ראתה שהקדושה מתחילה להיבנות - ויבא גם השטן בתוכם לקחת את חלקו, וישלח את המינים לקיים "ויזנב בך כל הנחשלים אחריך" [ועיקר יצירת המינות וה"משכילות" - התחילה מחמת טומאת הגלות - עוד בחיי הגר"א, ומה שעשו בארץ ישראל הוא שיירי הגלות (עיין בגליון 31)].

כי אכן בימות עקבתא דמשיחא, שהם ימות משיח בן יוסף - תחילת הגאולה - באים הסט"א ובאי כוחה ויונקים מעקבי ארץ ישראל גוף השכינה, **ובעקבתא** דמשיחא חוצפא יסגא, וזה חלק מההנהגה שהקב"ה נותן לסט"א חלק ב"**קרבנות נקבה**" ובעוד מצוות רבות שמנה הרמ"ק שהבאנו בתחילה, [שזו הנהגת ה"**הוד**", שבתחילה הרע יונק מהקדושה ומתגדל על ידו, וכל זה כדי שאח"כ תחזור הקדושה ותשעבד את כל הגדלות של הסט"א - אל הטוב והקדושה, ובכך יתגלה יחוד ה' שהוא שולט על אויביו [ראה נחלת ה' גליון 64].

ואכן כבר חזרו מליון בעלי תשובה, ואח"כ יבואו עוד מליון ועוד מליון, **ואת כל קניניהם אשר רכשו בפדן ארם - הם ישעבדו אל הקדושה**, עד שכל הארץ תימלא דיעה את ה' כמו בימי חזקיהו המלך (סנהדרין כד, ב), **ויתגלה יחוד ה' שמשעבד את כל קניני הטומאה לרצונו הטוב].**

*

ואנחנו מצידנו צריכים להמשיך לשמור את מצוות ה' ולהקפיד בקלה כבחמורה, בלי לסטות ממצוות ה' כמלא נימא, - ובאשר לאחרים - "ומי שאינו נזהר הוא רשע ועונו ישא, אבל אין אנו אחראין לזה...", וכנ"ל בדברי מרן הנצי"ב זיע"א.

וכך נהג מרן הגרי"ח זוננפלד זיע"א:

".. כשהיו קובלים לפניו על אלה מבוני הארץ שבעטו בתורת משה ובמצוותיה, ונדבקו רק במצות ישוב הארץ, ואפילו מוסרים נפשם עליה - היה מנחמם ואומר: "אני מקווה שתעמוד להם זכות ישוב הארץ שהם מקיימים במסירות נפשם, שיחזרו בתשובה ועוד ישובו אל חיק התורה והאמונה". הלך מחשבה זה בא לידי ביטוי נרגש, בשעה שמורנו הספיד בשעת "מסע התשובה" במושב מרחביה את שני השומרים משה ברסקי ויוסף זלצמן שנרצחו ע"י ערבים דבריו בהספד זה ששולבו בפסוקים ובמאמרי חז"ל רבים, **ביטא את השקפתו ודעתו על חזון שיבת ציון, קיבוץ גלויות והארץ הנבנית ע"י בנים שחלק מהם התרחק ממקור היהדות. ואע"פ שהיו בהם דברי תוכחה ומוסר קשים, בלטה בהם החיבה והאהבה לכל יהודי המתמסר בכל נפשו לבנין הארץ ולהפרחת שוממותיה"** ("האיש על החומה" בהסכמת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל. ח"ב עמ' 140. וע"ש עמ' 149).

לחלק הטוב שבהם - "בלטה החיבה ואהבה", **לחלק הרע שבהם** - "דיבר דברי תוכחה ומוסר קשים".

*

ולגבי המחלישים את כיבוש ארץ ישראל בגלל החטאים של חלק מבוני הארץ - אמר הגרי"ח זוננפלד שהם חוטאים בחטא המרגלים, אלא האדם צריך לעשות בתמימות את מצוות ה', ו"**בהדי דכבשי דרחמנא למה לך**" ("האיש על החומה" ח"ב, עמוד 140. - והובא בגליון 10 "מדברי רבותינו"). ואם אח"כ גם הרע ינק מהקדושה **שהאדם בנה בקדושה ובטהרה**, זה כבר חשבונות של הקב"ה, ואין שום טענות כנגד מקיים המצוה.

ולכן גם כאשר אנו רואים את הסטרא אחרא הנאחזת בעקבי השכינה, עלינו לדעת שכמו שלא יעלה על הדעת לומר שאין ליטול מים אחרונים משום שהסטרא אחרא מקבלת חלק מזה, כך אי אפשר לעקור מצוות כיבוש א"י על ידי אותה הטענה.

וכמו שמצאנו אצל איוב, שהימנעותו מלהקריב קרבנות שלמים [נקבה] כדי לא לתת חלק לאחיזת הסט"א, בסופו של דבר לא הועילה לו, כך גם בעניינו על ידי ההימנעות מהמצווה אי אפשר להרויח, ובסופו של דבר האדם נותן לסט"א את חלקה בעל כרחו ח"ו מתוך חלבו ודמו בניו וקנייניו, רח"ל.

לכן הכלל הוא "**אמר הקב"ה: שמעו לי שאין אדם שומע לי ומפסיד**" (דברים רבה ד, ה), **לקיים את כל התרי"ג מצוות - בלי חשבונות** להימנע ממצוה מסויימת בגלל שיש בה יותר את הענין שהסט"א יונקת ממנה.

וכאמור, התכלית של כל מה שהסט"א יונקת מהטוב, ומתגדלת על ידו - הוא כדי שלבסוף זה ישתעבד אל הקדושה, ויתגלה יחוד ה', שהוא שולט על אויביו ומשעבדם אל רצונו הטוב, וכך נוכל לראות כיצד רק טובה יוצאת מהשמיעה בקול ה', ולא חס ושלום להיפך. במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה, העורך

חג השבועות שהוא בבחינת העוה"ב – כוחו גדול לשעבד החמץ אל הקדושה

ביאור הדברים עפ"י מש"כ הגר"א (ביאור היכלות פר' פקודי רנב, ב. ד"ה ועאל):

"**וכל שכר העולם הבא להפך מרירא למתקא**.. שזה סוד יצה"ר שנתן באדם לבסמא אותו שהוא "טוב מאוד", שטוב מתחלתו הוא "טוב", אבל **הנעשה טוב מרע הוא "טוב מאוד"**. וכמו שכתוב [בזוה"ק] פרשת תצוה (קפז, א), ונהורא עמה שרא, מאן נהורא? דא **נהורא דאתגלייא מגו חשוכא**".

ולכן המעלה היותר גדולה – היא להקריב **לחם חמץ**, דהיינו לקחת את היצר הרע – **ולשרוף** את חלק הרע שבו, **ולשעבדו** אל הקדושה.

אמנם בתחילה כאשר יצאו ישראל ממצרים, לא היה להם כח להתגבר על הרע, ולכן היו צריכים לאכול רק מצה – שהיא "טוב מעיקרו", אך אח"כ כשעלו דרגא אחר דרגא – עד שהגיעו לחג השבועות, שהוא בבחינת **העולם הבא** (זוהר אמור כז, ב), ובו קיבלו את התורה, שהיא **עץ החיים – העולם הבא** - אז כבר נתחזקו וקיבלו כח להקריב את הרע ולשעבד אותו אל הקדושה, וכך זה עדיף, כי "**כל שכר העולם הבא להפך מרירא למתקא**" וכדברי הגר"א.

◈

והטעם שמעלת העוה"ב הוא שהרע משתעבד לטוב, וזה יותר טוב מה"טוב מעיקרו", הוא משום שעי"ז מתגלה יחוד ה' - שהוא השליט היחיד, וגם **הרע** והדין משועבד **לרצונו, שהוא הטוב** והרחמים. וכמו שכתב הרמח"ל (תפילה רכ"ז):

"..פקרו האפיקורסים שהם אומרים שתי רשויות ח"ו, אבל תקון הכל '**הָבָה לָנוּ עֶזְרָת מִצָּר**' (תהלים ס, יג), **שמתוך אותה הסטרא אחרא עצמה תקון ינתן לנו, אז יוודע שאין אלוה אלא אחד**".

וכן הוא בכל קרבן תודה – שהוא **קרבן של עולם הבא**, שעליה נאמר (ויקרא רבה פ"ט, ז) "לֶעָתִיד לָבוֹא כָּל הַקָּרְבָּנוֹת בְּטֵלִין וְקָרְבַּן תּוֹדָה אֵינוֹ בָּטֵל", ולכן הוא בא מן **החמץ** – דהיינו הרע שנהפך לטוב.

ובעיקר על החמץ שייך "קרבן תודה", כי עיקר **השבח וההודאה** – הוא על כך שגם אויבי ה' משועבדים תחתיו, וכמו שאמרו בדברים רבה (פ"ג ס"ו):

"'בָּרוּךְ תִּהְיֶה **מִכָּל הָעַמִּים**' (דברים ז, יד), אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, **אֵין שִׁבְחָהּ שֶׁל מַטְרוֹנָה** בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְקַלֶּסֶת מִקְרוֹבוֹתֶיהָ, **אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְקַלֶּסֶת מִצָּרוֹתֶיהָ.**

◈◈◈

בזכות ומכח התורה – המזבח [בחינת א"י] משעבד הרע לטוב

אמנם יש להתבונן בנקודה נוספת:

מצד אחד מבואר בזוה"ק הנ"ל, שבפסח שבו הדבקות היא **בשכינה** – אין כח להפך את הרע לטוב, ולכן צריך לאכול מצות ולהקריב מצות, ורק בשבועות שבו נעשים דבקים בתורה, שהיא אור **קוב"ה** - שהוא **מעל השכינה**, והוא סוד העולם הבא – רק שם יש את הכח להקריב את החמץ - ולהפך את הרע לטוב. וכמו שאמרו: "וּמִשּׁוּם זֶה יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים נִדְבָּקִים בּוֹ **בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - בָּרְפוּאָה שֶׁל הַתּוֹרָה**, בְּיוֹם זֶה".

ומצד שני מבואר בזוה"ק הנ"ל:

וְעַל זֶה מַקְרִיבִים חָמֵץ לְהִשָּׂרֵף עַל **הַמִּזְבֵּחַ** [לשרוף את כוחו הרע של החמץ – שהוא היצה"ר]. וּמַקְרִיבִים שְׁתֵּי לֶחֶם אֲחֵרִים כְּאֶחָד. **וְחָמֵץ נִשְׂרָף בְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ**,

יש כאן הדגשה של כח **אש המזבח**, כלומר, **מי בפועל** שורף את החמץ ומשמיד ממנו את כל הרע, **ומשעבד אותו לקדושה?** מי עושה פעולה זו? – **המזבח גוף השכינה** (זוהר בהעלותך דף קנא, ב). **המזבח שהוא ריכוז הכח של "ארץ ישראל"**, וכמו שאמרו (כתובות דף קיא, א):

"אמר רב ענן: **כל הקבור בארץ ישראל - כאילו קבור תחת המזבח**, כתיב הכא: מזבח אדמה תעשה לי, וכתיב התם: וכפר אדמתו עמו" – [וביאורו]: "שיסוד קדושת א"י הוא מקום המקדש, ויסוד קדושת המקדש הוא המזבח שמכפר" (תורה תמימה בראשית פרק ב הערה כה).

◈

הרי אנו רואים כאן יסוד נפלא - נכון שאת הכח להפך רע לטוב, מקבלים רק כאשר דבקים **בתורה – אורות קוב"ה - עץ החיים - העולם הבא**, אך התכלית היא לקחת את כח התורה – ועמו להשפיע על **השכינה וגופה ארץ ישראל** את כח הפיכת רע לטוב, עד **שארץ ישראל מעצמה** תוסיף ותשביח את הכח הזה ותוציא אותו לפועל - להפוך הרע לטוב.

כי למרות **שהתורה** שהיא אורות קוב"ה – היא מעל **ארץ ישראל** גוף השכינה, וכמו **שקוב"ה** מעל **השכינה**, אמנם התורה היא **אמצעי** כדי לתקן את ארץ ישראל – שזו התכלית, וכמש"כ (דברים ח א): "**כָּל הַמִּצְוָה** אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת **לְמַעַן תִּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ** אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם". ועד"ז יש פסוקים רבים (עיין גליון 36).

והנה כשכתוב "למען", הוא בא ללמד שהוא תכלית ועיקר המצוה (ב"ח או"ח סימן תרכ"ה). וא"כ מזה שבפסוקים אלו התורה דיברה על שמירת **כל המצוות**, ועל כולם היא כתבה **למען באתם וירשתם הארץ**, למדנו, שתכלית ועיקר כל המצוות כולם הוא בכדי שננחל את ארץ ישראל - שזה תיקונה.

וכן רואים במסכת קידושין (לז, ב) "עשה מצוה זו [תפילין] **שבשבילה תיכנס לארץ**".

וכן אמרו (זוה"ק וישלח דף קעז, ב): "**וְלָכֵן נָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת**, לִזְכּוֹת בָּהּ וְלָדַעַת דַּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - **כְּדֵי שֶׁיִּירְשׁוּ אֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה**, שֶׁכָּל מִי שֶׁזּוֹכֶה בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה הַזּוֹ, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ.

ויסוד התורה הזה - נתבאר בארוכה ממקורות רבים בגליונות 36 – 40.

◈

ולכן למרות שהפעולה באה בשבועות **מכח ובזכות התורה** – אך התורה היא אמצעי לתת כח **למזבח שהוא גוף השכינה וריכוז כח ארץ ישראל, שהוא זה שיוציא לפועל** את עיקר הפעולה הזו - לשעבד את הרע לטוב.

חג מתן תורה - פרי ארץ ישראל

ישנה תמיהה ידועה במהות חג השבועות. כפי הידוע חז"ל נוקטים בפשיטות שיום זה הוא חג **מתן תורתנו**, ולכן הכל מודים בעצרת שצריך גם כן 'לכם' משום שהוא **'יום שניתנה בו תורה'** (פסחים סח, ב), ואף בתפילה תקנו חז"ל להזכיר את "זמן מתן תורתנו". ומאידך בתורה שבכתב אין שום יחס לנושא הזה, אלא יום זה נקרא **ביכורי קציר חיטים** (שמות לד, כב) או יום הביכורים (במדבר כח, כו), ולא מוזכר כלל הנושא של מתן תורה. והדבר צריך ביאור כיצד חז"ל מגדירים כדבר פשוט שיום זה הוא חג מתן תורה, בעוד שבתורה שבכתב לא נזכר כלל הענין הזה.

◈

אמנם את התשובה לתמיהה הזו עונים כבר חז"ל בעצמם (רעיא מהימנא פנחס רנג, א)

'וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה' וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא אָמַר, יוֹם הַבִּכּוּרִים **הֵם בִּכּוּרִים עֶלְיוֹנִים שֶׁל הַתּוֹרָה**. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב 'רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא' וְגוֹ'".

כלומר, בתורה נאמר שחג זה הוא על הביכורים, דהיינו התבואה החדשה שגדלה בתקופה זו, ולכן אנו מצווים להביא שתי הלחם, שהם ביכורי התבואה החדשה, ועל זה אומרים חז"ל שהביכורים שבאים ביום זה, זהו התורה.

וכך כותב הגר"א (אדרת אליהו אמור ע"ד הרמז, עמ' מז): 'וקבלו **התורה** אז [בשבועות, שהיא] **שתי לחם** מחיטין'.

וכך כותב רמ"ד וואלי (במדבר עמוד רכז):

והנה כבר ידוע שמיום שני של פסח מתחילין ימי העומר שהם ימי דין... לצרף וללבן רזא דכנסת ישראל שתהיה ראויה לקבל האור העליון של ההשגה הברורה ביום החמשים של העומר, **והוא אור התורה שניתנה באותו היום שנקרא "יום הביכורים" דוגמת הבכורים ממש שהם הפירות החדשים, כך אור התורה הוא הפרי חדש שניתן מן העליונים אל התחתונים לצורך תיקונם.** וז"ש: וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'... **וזאת המנחה החדשה היא השתי הלחם הבאים מחטים, רמז לכ"ב אתוון דאורייתא דסלקין לחשבן חט"ה".**

[וכך אמרו בתיקוני זוהר (קיד, א): 'שֶׁהַחֲכָמִים שֶׁל הַתּוֹרָה, בַּעֲלֵי הַסּוֹדוֹת, זוֹרְקִים הַתֶּבֶן וְהַמּוֹץ הַחִיצוֹנִים, וְאוֹכְלִים אֶת **הַחִטָּה שֶׁל הַתּוֹרָה** שֶׁהִיא מִבִּפְנִים, **עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁעוֹלוֹת לְחֶשְׁבּוֹן חִטָּ"ה'.**

וכן בזוהר פרשת פנחס (רכז, א): 'שֶׁזֶּה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹהִים - **לֶחֶם הַגּוּף, וְלֶחֶם הַתּוֹרָה** [לאכילת הנשמה]. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (משלי ט) **לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי'].**

דהיינו שכמו שיש פירות גשמיים, כך ישנם פירות רוחניים שיוצאים מהארץ, שהם דברי התורה, שעליה נאמר (ישעיה ב, ג) 'כי מציון תצא תורה', ולכן יום הביכורים, שבו גדלה התבואה החדשה, הוא יום קבלת התורה, שהיא התבואה החדשה.

[וראה בגליון 46 שנתבאר על פי דברי הגר"א (שיר השירים א, ג) שהתורה והמצוות שאנו עושים, הם הזרע שנזרע בא"י, ועל ידי זה מגיעים הפירות, אמנם כאן מתבאר שזה הולך לשתי הכיוונים, שהתורה היא הזרע שזורעים בארץ, והיא גם הפירות שצומחים מכח הזריעה, וכך מתבאר מדברי הגר"א בליקוטים על אדרא רבה (בתחילת ביאור הגר"א על תיקוני זוהר. ד"ה ואינהו בשולי כרמא') שבזמן הבית היו זורעים כל יום וקוצרים את התורה, אבל בזמן הזה אין גודל אלא מספיחים שנופלים מאליהם].

◈

והדברים מתחילים אצל אדם הראשון, שהקדוש ברוך הוא שם אותו בגן עדן, ובתוך הגן עץ החיים, שעליו נצטוה אדם הראשון **'מכל עץ הגן אכל תאכל'** (בראשית ב, טז). ומהו עץ החיים? מבאר שלמה המלך (משלי ג, א- יח) 'בני **תורתי אל תשכח.. עץ חיים היא** למחזיקים בה'.

וכאשר גורש אדם הראשון מגן עדן, הוא הובא לארץ ישראל שהיא גוף הגן עדן, וקדושה מעין קדושת גן עדן, ו'מי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק לעולם הבא', [כמו שכתב הרמב"ן (בראשית לג, יח) בשם האבן עזרא], וממילא מובן היטב שהפירות של הארץ שעליהם אנו מודים – היא היא התורה, שיוצאת מציון.

וממילא קבלת התורה שהיתה ביום זה, אינה מנותקת מן הארץ, אלא היא התורה שיוצאת מארץ הקודש, וכמו שכותב הגר"א (אדרת אליהו דברים א, ו) ש'גילוי של תורה הוא בארץ.. **וכן התורה לא ניתנה אלא לישראל בהר סיני'** כלומר משום שגילוי של תורה הוא בארץ **לכן התורה ניתנה בהר סיני**, וביאור דבריו על פי מה שאמרו חז"ל (מדרש תהלים סח) שהר סיני הוא הר המוריה שנעקר ממקומו, ומבואר בדברי הגר"א שהדבר הזה היה מעכב בקבלת התורה, שכיון שגילוי של תורה אינו אלא בארץ, ממילא לא היה אפשר לקבל את התורה אלא בהר סיני, שהוא הר המוריה שנעקר ממקומו.

[וראה בזוהר (אמור לו, א) שביום הביכורים, הוא ביכורי הפירות של עץ החיים שהוא התורה].

◈◈◈

יום הביכורים – להודות על ארץ חיטה ושעורה

אחד מגדולי ישראל שעסק הרבה בעניני ארה"ק וקיבוץ גלויות, הלא הוא רבי יצחק אברבנאל, מבאר בספרו את מהות יום חג השבועות, וכך הוא כותב:

ואחרי שזכר המצוות שיורה על גאולתם ממצרים, זכר עוד אותם שיודו על הארץ אשר באו שמה, והם חג השבועות וחג הסוכות **כי שניהם יורו על היותם יושבים בארץ הנבחרת**, ובחג השבועות היו מביאים שתי הלחם שהוא קציר חיטים, **להודות לה' שנתן להם ארץ חיטה ושעורה**, ובחג הסוכות היו מביאים ביכורי כל הפירות להודות לפניו על אסיפתם, כמו שכתוב 'באספך מגרנך ומיקבך', ומפני זה לא בא בחג השבועות זכרון מתן תורתנו ולא קרא חג הסוכות בשמו, כי אם חג האסיף לפי שהיא היתה כוונת החג. **הנה אם כן היו המועדים האלה כולם לתת הודאה על יציאת מצרים ועל ביאתם לארץ ישראל** (פירוש התורה מרבי יצחק אברבנאל שמות לד, יא).

כלומר, שבועות הוא המשך של פסח, שבפסח אנו מודים על עצם היציאה ממצרים, ואילו בשבועות אנו מודים על השלב הסופי של הגאולה, וכמו שאומרת התורה כמה פעמים שיציאת מצרים היא **'למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ'** (דברים ו, כג).

וצריך להבין מנין שזוהי מהות החג, הלא לא בתורה ולא בדברי חז"ל מצאנו שהזכירו שזוהי מהות החג.

◈

אמנם כאשר נתבונן נראה שבאמת דבריו מבוארים בתורה, שהרי חג שבועות נקרא "יום הביכורים" מצד שני מיני "בכורים": **א]. המנחה החדשה של "שתי הלחם"** שמביאים מהחיטים. וכמו שכתוב (במדבר כח, כו) "וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם". ופירש רש"י: "וביום הבכורים - חג השבועות קרוי בכורי קציר חטים **על שם שתי הלחם**, שהם ראשונים למנחת חטים הבאים מן החדש".

ב]. ביכורי שבעת המינים שכל יהודי מעלה משדהו לבית המקדש, וכמו שכתוב (שמות כג, טז) "וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה". ופירש רש"י [ומקורו מהמשנה ביכורים א, ג]: "בכורי מעשיך - שהוא זמן הבאת בכורים, ששתי הלחם הבאים בעצרת היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים למקדש, שנאמר (במדבר כח, כו) וביום הבכורים וגו' [וכן מבואר בזוהר בפרשת פנחס (רנג, א) שהובא לעיל, שהביא את הפסוק "ראשית בכורי אדמתך" על "וביום הביכורים"].

וכאשר נתבונן בפרשה של מקרא ביכורים נראה שהביכורים אינם באים כהודאה על **הפירות** גרידא, כי אם כהודאה על **ארץ ישראל** שממנה יוצאים הפירות, וכמו שאומר מביא הביכורים 'הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לה' אֱלֹהֶיךָ **כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ'** (דברים כו, ג), כלומר ההודאה היא על כך **שבאתי אל הארץ**. ולכן מביא הביכורים מספר על יציאת מצרים, ומסיים 'ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש. ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי **האדמה אשר נתת לי ה''** (שם פסוקים ט-י).

[וראה בגליון 48 שהבאנו ממרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל ("אילת השחר" דברים כו, ב), והוא כיוון בזה לדברי האריז"ל זיע"א, שזהו הטעם שמביאים ביכורים משבעת המינין שנשתבחה בהן ארץ ישראל – **כדי לשבח את ארץ ישראל**. והוא בא **כתיקון לחטא המרגלים**, הללו המאיסו את הארץ, ואילו **מצוות בכורים ניתנה משום חיבת הארץ**. - וראה עוד בגליון 4 שהארכנו בזה].

ואם כן ביום הביכורים, שבו מודים על התבואה החדשה, מודים לא רק על **התבואה** עצמה, אלא גם על **הארץ** שממנה באה התבואה, ואם כן באמת ענין החג הזה הוא לתת הודאה על ארץ חיטה ושעורה.

וכן לפי מה שביארו חז"ל שהתבואה החדשה אינה רק הפירות הגשמיים, אלא התורה שיוצאת מציון, כאשר אנו מודים על **התורה**, עלינו להודות גם על **הארץ** שממנה יוצאת התורה.

◈◈◈

על ידי התורה היוצאת מהארץ – נדבקים בארץ שהיא גוף השכינה

אלא שהדברים צריכים ביאור עדיין, מדוע אכן מודגש בתורה ענין ההודאה על הארץ ביום זה, והרי לכאורה עיקר ההודאה היא על הפירות שיצאו מהארץ, שהם **התורה**, שזהו התכלית.

אמנם הדברים מבוארים היטב על פי מה שהבאנו מדברי ר' ירוחם ממיר זצוק"ל (דעת תורה ח"ב עמוד רו – רז): 'שענין ארץ ישראל נוטל חלק בראש בתורה הקדושה... וכל המשא ומתן שבתורה אודות ארץ ישראל, **שסוד הארץ הוא הסוד של שלימות הכי גדולה.. ותורה, אינה עוד אלא הכנה לארץ ישראל..**". כלומר תכלית התורה היא להידבק בה', והדבקות היא דרך הארץ הקדושה, שהיא גוף השכינה. וכפי שהארכנו בזה בגליון 36 [ובגליון זה במאמר 'מענינא דיומא'] והבאנו כן מדברי הגר"א והיעב"ץ ועוד.

ולפי מה שביארנו אנחנו רואים כאן עומק נוסף. אין זה במקרה שהדביקות בארץ היא על ידי התורה, אלא משום שהתורה היא פירות הארץ, ועל ידי **הפירות** אנחנו דבקים **בארץ** [ועל דרך מה שכותב רש"י (בראשית ב, כד) על ודבק באשתו, שהוא על ידי הבנים. וכעי"ז במאמר הגאולה להרמח"ל (עמ' קל"ט): 'ובצאת משם המשיח לבא אל המקום אשר יבא שם, הנה יותר ויותר תרבה המעלה אל השכינה שנאמר בה (תהלים ב ז): "אני היום ילדתיך"... ונמצא, שמפני היותו נולד **משם** תרבה **שם** השמחה, וזהו - "ותגל יולדתך"... **כי ילדתהו. ומי תלד כזה בן חביב למלך, מעלתה תגדל ואהבתה תרבה'**].

ולכן כאשר אנחנו מודים **על הפירות שזכינו להם, שהיא התורה**, שיוצאת מציון, עלינו להודות **על הארץ**, ולזכור שהתכלית היא להידבק בה', על ידי הדבקות בארץ ישראל.

ונמצאנו למדים שהקשר בין התורה ובין ארץ ישראל, הינו קשר הדדי. **התורה היא הפירות של הארץ**, ולא יכול להגיע הגילוי שלה אלא מהארץ, **והתכלית שלה הוא הדביקות בארץ.**

הקשר ההדוק בין התורה והארץ

נתבאר בתוך הדברים הקשר ההדוק בין התורה ובין ארץ ישראל, **שהתורה היא פירות הארץ**, וכמו שנאמר 'כי מציון תצא תורה', וכן לאידך גיסא, כאשר אנו זוכים להיות דבקים **בתורה**, אנו נדבקים **בארץ ישראל** גוף השכינה.

אם נתבונן נראה שאכן קיים קשר הדוק בין ההצלחה בתורה לארץ ישראל. **בכל פעם שהישוב היהודי בארץ היה גדול, הפכה הארץ למרכז התורה ללא עוררין**. כך היה בימי בית שני, שלמרות שהיה ישוב יהודי גדול בבבל, ולארץ ישראל לא עלו אלא מיעוט [ראה בספר הכוזרי מאמר ב סעיף כד], ואף מאלו שעלו, התערבו אתם הרבה אנשים מהפחותים שבישראל, ואילו בבל נשארה כסולת נקיה [כמו שאמרו חז"ל במסכת קידושין סט, א – ב], מכל מקום **מרכז התורה הוא בארץ ישראל**, בה התנאים מעבירים את התורה שבעל פה, ובה נכתב [לאחר החורבן] המשניות, ואילו מבבל אין שומעים כלל בתקופה זו.

דוגמה בולטת מאד היא **תקופת הבית יוסף והאריז"ל בצפת**. באותה תקופה למרות שהיישוב היהודי בצפת היה גדול ופורח, מכל מקום הוא לא היה אלא מיעוט שבמיעוט לעומת כלל היהודים, ומכל מקום כולנו שותים עד היום בעיקר את התורה שנכתבה שם, מהבית יוסף והשולחן ערוך, האריז"ל בתורת הקבלה, האלשיך על התורה וכו'.

ואף בימינו אנו רואים צמיחה עצומה בתורה בארץ, מאז שהתחזק והתבסס הישוב היהודי בארץ הקודש, הן בכמות והן באיכות [ראה מדברי רבותינו ממרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א].

ויהי רצון שאכן נשמח ונודה לה' על הפירות המתוקים – תורת אמת, שבאים אלינו מהארץ הקדושה, ונדע להודות לה' הן על הפירות, והן על הארץ הטובה אשר נתן לנו.

מדברי רבותינו

מרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א (חלק ב)

לחזק עקירת ישיבות מחו"ל לארץ ישראל

[שח מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א]:
בתחילת הבנין של ישיבת פוניבז' אחר התפילה בשמחת תורה ואחר ההקפות אצל החזון איש, **אמר החזון איש לאנשי בית הכנסת שבביתו את דברי הש"ס במגילה כ"ט. 'עתידין בתי כנסיות שיקבעו בארץ ישראל', והנה, עתה הרב כהנמן עוקר ביהכ"נ וישיבה מחו"ל לארץ ישראל, צריך ללכת לחזק את הדבר, וכולם הלכו אתו יחד לישיבה**, וזה היה בתחילה ממש שרבי שמואל בא עם קבוצת בחורים והיתה איזו חצר ששם היתה הישיבה ולשם הלכנו ('כל משאלותיך' עמוד תרס"ג).

◈◈◈

התורה התרבתה בכמות ובאיכות - אחרי השואה ובארץ ישראל

אמרתי: הרב מפוניבז' אמר, שאחר המלחמה ריבוי התורה הוא יותר מלפני החורבן.

[תשובת רבינו]: **'הוא הרי צודק לא רק לגבי הכמות אלא גם באיכות, העומק וחריפות של היום בציבור לומדי התורה לא היה כך לפני כן'.**

בהזדמנות אמר רבינו עוד על דברי הרב מפוניבז': **'יש דבר נוסף שיש היום יותר מלפני המלחמה, עשיית ספרים. פעם היה יקר מאד והיום יש הרבה ספרים, ויש בזה מעלה וחיסרון, אבל המעלה עדיפה על החיסרון'** ('כל משאלותיך' עמוד שי"ד).

◈

[שח הגר"א מן שליט"א בפני מרן שר התורה שליט"א]:
אמרו לי כי מרן הגרי"ז אמר: פעם היו מונחים בלימוד ומתעסקים במצוות [ליגען אין לערנען און טאן אין מצוות], היום מונחים במצוות ומתעסקים בלימוד.

רבינו התרגש ואף אמר: הרב מפוניבז' אמר, היום יש יותר תורה מלפני המלחמה[1] ('כל משאלותיך' עמוד תכ"ט).

◈

פעם אמר הגר"ח קניבסקי, שהוא רואה הבדל בין כותבי מכתבים מארץ ישראל לכותבים מחוצה לה: **'בדרך כלל' אמר 'כותבי המכתבים מהארץ טובים יותר, ורואים עליהם שאוויר ארץ ישראל מחכים'.**

◈◈◈

תורת ארץ ישראל גוברת

נכנסתי עם קבוצה של גבירים מדרום אפריקה להגר"ח קניבסקי עם שאלה מאוד מענינת. הראנד הדרום אפריקאי לא שווה הרבה לעומת השקל הישראלי. השאלה שלהם היתה **אם להשתמש בכסף הזה בדרום אפריקה** ואז יוכלו לעשות לכאורה הרבה יותר, **או לתרום לתורה בארץ ישראל**, אבל אז עם הראנד יוכלו לעשות לכאורה הרבה פחות. ענה להם רבי חיים: **'תורת ארץ ישראל גוברת'** (מפי הרב ירחמיאל בויאר שליט"א).

◈◈◈

מעלת הנולד בארץ ישראל

נכנס אברך שרבנו מכירו וסיפר: יש לי ידיד נפש כמו אח בארה"ב, שמוסר נפשו על צדקה, שבא עם בתו לארץ ישראל ליו"ט ועדיין לא הגיע זמנה לילד, אבל לפתע נולד בן והיום הברית ואני נוסע לברית אי"ה.

אמר לו רבינו: **'בגמ' כתובות ע"ה. ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון וכו' – אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה. חזינן שאף שיחזרו לחו"ל, אבל יש מעלה בכך שנולד בה בארץ ישראל'.**

ושלח ברכה לתינוק והמשפחה שיבורכו ויצליחו ('כל משאלותיך' עמוד תקי"ד).

◈◈◈

בארץ ישראל יש יותר סיעתא דשמיא - לגדל ילדים גדולים בתוי"ש וקדושים

סיפרתי למרן על ידיד תושב חו"ל שנתן תקציב להחזקת ילדים של אברכים בבני ברק לחודש ימים, והרי כל כך קשה היום לחנך ילדים, ומידה כנגד מידה אני מבקש בשבילו ברכה שה' יעזור לו עם הילד שלו.

[תשובת מרן שר התורה שליט"א]:
בבראשית רבה (פר' כ' אות ו') איתא שנוח לגדל לגיון אחד זיתים בגליל, מתינוק אחד בארץ ישראל.

[א.ה. (בראשית רבה כ, ו): 'בעצב, זה צער הנפלים, תלדי, זה צער הלידה, בנים, זה צער גידול בנים, א"ר אליעזר בר"ש נוח לו לאדם לגדל לגיון אחד משל זיתים בגליל, ולא לגדל תינוק אחד בארץ ישראל'. ומקשה מרן שר התורה שליט"א, למה מבואר שהקושי לגדל תינוק – הוא דווקא בארץ ישראל, ומאידך בחו"ל יותר קל, הרי היה צריך להיות הפוך, שאם בארץ ישראל יש קושי גידול בנים -] אם כן כל שכן בחו"ל [שיהיה עוד יותר קשה לגדל בנים], **שהרי בארץ ישראל יש יותר זכויות וסיעתא דשמיא.** הלשון משמע שבארץ ישראל יותר קשה מחוץ לארץ.

והטעם כי **בארץ ישראל הילד צריך להיות ילד קדוש**

[א.ה. כי הילדים שגדלים בארץ ישראל הם יותר קדושים, ובמקום שצריך להיות קדושה גדולה – צריך ג"כ טירחא רבה, וכמו שאמרו 'לפום צערא אגרא'.
ולפי"ז יוצא שישנם **שתי סיבות שבארץ ישראל יותר מצליחים עם הילדים בתורה ויר"ש. א.** קדושת ארץ ישראל – משפיעה קדושה על הילדים. (וגם 'אוירא דא"י מחכים'. עיין בתשובה הבאה). **ב.** ה'לפום צערא' – משפיע יותר 'אגרא', ו'שכר מצוה מצוה', לזכות לילדים גדולים בתורה ויראת שמים].
(ספר 'דרך שיחה' שו"ת ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א – שענה לתלמידו הגר"א מן שליט"א).

◈◈◈

'סעודה מצוה' על מצות 'בנין בית בא"י'

שאלו. **הנה המגן אברהם כתב שיש מצוה בסעודת חנוכת הבית בארץ ישראל.**

מה יהיה:
א]. אם עשה רק שיפוצים.
ב]. הוסיף חדר.
ג]. שיפוצים עם חדר?

[תשובה]:
המ"א לא כתב שחייב, אלא אם עושה זה סעודת מצוה.
א]. זה כלום.
ג]. חדר לגבי בית חדש במלחמה, מבואר שאף אם הוסיף חדר אחד [א.ה. עיין סוטה מ"ד א: 'תנא אם הוסיף בו דימוס אחד חוזר'. ובמג"א בסי' תקס"ח סק"ה].

[שאילה]: עוד שאלו. מש"כ המג"א שחנוכת הבית זו סעודת מצוה, אם רק מיד בבואו, או גם אחר כמה ימים?

[תשובה]: **גם אחר כמה ימים, כל עוד ניכר שזה בית חדש.**

[שאילה]: שוב שאלו. האם יעשו סעודת חנוכת הבית?

[תשובה]: **במג"א הל' תענית: שבארץ ישראל זה מצוה, לא חיוב.**

[שאילה]: האם ראוי למיעבד הכי?

[תשובה]: **זה דבר טוב[2]** ('כל משאלותיך' עמוד תקכ"ו).

◈

לקנות בתים בארץ – זה מצוה דאורייתא

אדם עשיר שמתעסק בנדל"ן ונסע לחו"ל, שם עושה כינוס לעשירים לשכנעם לקנות בתים בארץ ונשאל מרן הגר"ח מה לומר לאנשים באותו כינוס [תשובה:] [לומר להם] **'שזה מצווה דאורייתא'[3].** (מפי תלמיד חכם מקוראי הגליון שהיה עד ראיה).

◈

לא תחנם

[שאילה]: יהודי גר ברמלה בין ערבים, ויש יהודי שמוכן לקנות ממנו את הדירה מקסימום ב100 אלף דולר, וערבי מוכן לתת 250 אלף דולר.
וישנה נקודה נוספת שהקרקע שייכת למינהל, שמשמעותה חכירה ל-99 שנים – עם זכות לחדש את החכירה.

[תשובה]: **'זה איסור דאורייתא 'לא תחנם', אין שום עיצה ואסור, ועליו לחשוב כאילו שאין לו קונה ערבי.**
ומה שזה מינהל זה שלו לגמרי.
וראה בירושלמי שביעית פ"ו ה"א יז.: 'רב חונה בעי משרי ההן יבלונה [= רב חונא רצה להתיר בשביעית את אותם השדות שב'יבלונה' שבגולן, כי אותן שדות היו של עכו"ם, וישראלים אריסין לעבוד שם בשביעית, וסבר שמכיון שהגוף של גוי, והישראל הוא אריס רק 'לפי שעה' - א"כ הוא כמו שדות גויים, ובסוריא יש קנין לגוי להפקיע מאיסור שביעית. ורבי מנא ורבי חייא בר מדיא לא הסכימו להתיר עמו, משום ש] **אנטונינוס יהבה לרבי תרין אלפין דשנין באריסות** [=והגר"א גרס: 'תרין אלפין שנין'. שאנטונינוס נתן לרבי את השדות שב'יבלונה' - לאלפיים שנים, כלומר שישראל יעבדו בהם באריסות לעולם].
לפיכך נאכל אבל לא נעבד [בשביעית, מכיון שהישראל הוא 'אריס עולם'] **כסוריא** [כשדות ישראל שהיו בסוריא], **ופטור מן המעשרות מפני שהוא כשדות עכו"ם'.**
ובגר"א כתב שזו אריסות לעולם, והכי נמי כאן'.

◈

[שאילה]: היהודי שמעוניין לרכוש ולקנות, הוא קבלן יהודי, ואח"כ כאשר יבנה בית הוא ימכור לערבים.

[תשובה]: **'בתוס' ע"ז דף ט"ו: ד"ה לעובד כתבו, שבישראל גם 'לפני דלפני' אסור, רק אם זה ספק יש מקום להקל'** ('כל משאלותיך' עמוד תקמ"ט – תק"נ).

גודל המצוה לקנות בית בארץ ישראל

לכבוד הרב יצחק זילברשטיין שליט"א במסגרת חיפושי אחרי דירה, הציעו לי דירה שמאד מתאימה לי, וגם המחיר מאד נח, אפילו זול יותר מהמחיר שבשוק, כששאלתי את המתווך למה המחיר כל כך זול, אמר לי המתווך, כי לבעל הדירה הציעו עיסקה מאד מפתה בחו"ל, והוא זקוק דחוף למזומנים, ולכן הוא רוצה למכור במהירות את דירתו בארץ ישראל, כדי להשקיע את הכסף בחו"ל. מבחינתי הדירה הוא מציאה גדולה, אך שאלתי היא אם ראוי לקנות דירה כזאת, שבעל הבית רוצה למכרו כדי לקנות נכס בחו"ל?

תשובה:
כתוב בחינוך (מצוה ש"מ) בטעם הדבר, שענין מוכר בית בבתי ערי חומה שהוא מוחלט לשנה, כענין קנס הוא **שקנסה התורה למוכר מפני חיבת הארץ.** עוד כתב (שם מצוה שמא) כבר כתבתי למעלה שענין היות בית בעיר חומה נחלט לשנה, **מצד חיבת הארץ הוא, כדי שישתדל המוכרה לגאול אותה מהרה.**
חזינן **שהתורה קנסה למי שמזלזל בחיבת הארץ**, ומוכר בית בבתי ערי חומה, ויתכן שלכן הקנס הוא דווקא בבתי ערי חומה, כי לבתי ערי חומה יש קדושה מיוחדת, ומשלחים משם את המצורעים כמבואר בכלים (פ"א מ"ז) עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה [משאר א"י] שמשלחים מתוכן את המצורעים...
הצעתי את הדברים לפני רבינו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ואמר לי שזה דבר פשוט, שעל פי דברי החינוך אלו, **הקונה דירה מאדם שרוצה למכרו כדי לקנות נכס בחו"ל עובר הקונה בלפני עור, כי מסייע למוכר לזלזל בחיבת הארץ.**
שאלתי את רבינו מרן הגר"ח שליט"א ששמעתי ממנו כמה פעמים כאשר יש אדם שרוצה להחליף דירה, או מפני שצריך דירה יותר גדולה, או משאר סיבות שונות, העצה היא שקודם יקנה דירה, ואח"כ ימכור, האם טעמו על פי דברי החינוך אלו?
ואמר, שאכן עצתו מבוססת על פי דברי החינוך, שמפני חיבת הארץ, אין ראוי למכור בית בארץ ישראל, קודם שקנה בית חילופי ("דברי שי"ח" גליון 129, ואתחנן תשע"ה).

---

[1] ראה בספר "הרב מפוניבז'" (חלק ב עמ' רמג): 'אחד הדברים האהובים עליו ביותר, היה **להתפעל** מן הנס של הצמיחה המחודשת בעולם התורה אחרי ההשמדה הנאצית. כנוח עליו הרוח, בכל מיני הזדמנויות, אהב להתבטא שבתקופה הזאת גדלים בני תורה - **במיוחד בארץ ישראל** - יותר שקדנים, יותר מוכשרים ויותר מוצלחים, עילויים ממש, **הרבה יותר** מאשר בישיבות הקדושות באירופה לפני השואה.
פעם אחת נזרקה מפיו אימרת כנף שחישמלה את כל השומעים אותה: **'יש לי דרך ארץ בפני הדור הזה, שבו שרויה נשמה יתירה!'** (וראה גליון 54 "דבר העורך")

[2] ראה שו"ת "באר שבע" (סימן ע): נשאלתי מי שנדר שלא ילך לסעודת הרשות כי אם דוקא לסעודת מצוה, אם מותר לו לילך לסעודה שעושין לחינוך הבית או לא:
וזהו תשובתי. יראה שיש לחלק בדבר, **אם הוא בארץ ישראל אז נקרא סעודת מצוה**, אבל בחוצה לארץ נקרא סעודת הרשות, וראיה מהא דגרסינן בירושלמי דסוטה פרק משוח מלחמה וז"ל: "יכול הבונה בית בחוצה לארץ יהא חוזר [מעורכי המלחמה], ת"ל 'ולא חנכו' - **את שמצוה לחנכו [משום ישוב ארץ ישראל.** - פני משה], יצא זה שאינו מצוה לחנכו" עכ"ל. כן פסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות מלכים...
הצעיר יששכר בער איילנבורג.
והביאו המגן אברהם סימן תקס"ח סק"ה.

[3] ראה מהרי"ל דיסקין עה"פ (ויקרא כה, כד) "ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ - כלומר כשתחובו חובת גלות ח"ו ותגלו מקום אשר השכנים יקבלו אתכם באהבה, ובסבר פנים יפות, והשי"ת יברך אתכם שם, ויהי' לכם אחוזה, זהו "ובכל ארץ אחוזתכם" - בל תאמרו כי נעמו עלינו ישיבתינו ישיבת חו"ל, כי ברכת ה' עלינו גם בחו"ל לרשת אחוזות, ע"כ אין לנו לדאוג עבור ארץ ישראל, רק **גאולה תתנו לארץ, כלומר במאי דאפשר לקיים המצוה וירשתה וישבת בה, היינו לקנות שדה או כרם או בית**, או אליבא דמ"ד שכירות קונה, אזי השוכר בית בא"י מקיים המצוה 'וירשת וישבת בה' לשעתה (הובא בגליון 18).
[ויש להוסיף שקל וחומר היום, שמי שנמצא בחו"ל - אינו נקרא "גלות", שהרי אף גוי אינו מכריחו לגור בחו"ל, ואדרבה הגויים רוצים שיפסיקו "לקחת להם את ארצם"].